UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 11 18 07 015 7

BINDING SECT. OCT 19 1966

~~DR~~
~~436~~
~~F7~~
~~v.2~~

Fraschery, Ch ~~Samy bey~~
Kāmūs elā'lām

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

D
9
S36
1889
v.2
c.1
ROBA

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/kmsellme02emse

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

(تاريخه متعلق : كافهٔ اقوام واعمله انبيا، خلفا، صحابه، تابعين، رجال حديث، ملوك، امرا، وزرا، حكام، حكما، علما، فقها، اوليا، مشـايخ، ادبا، شعرا، اطبا، مورخين، سياحين، اصحاب هنر، اشخاص موهومهٔ اساطير والحاصل شرق وغربه وازمنهٔ قديمه وجديده‌يه عائد كافهٔ مشاهيرك اسملريني، ترجمهٔ حاللريني وآثار وتأليفاتنك تعريفني؛ جغرافياييه متعلق دخى : كرهٔ ارضك منقسم بولندينى قطعات وممالك ودولك، وديكر لر، بوغازلر، آطه‌لر، طاغلر، نهرلر، كوللر، اووه‌لرك، وكرك اسكى كرك يكى قصبه‌لرله بيوجك تريه‌لرك اسملريني، موقعلريني، طول وعرضلريى احوال تاريخيه وطبيعيه‌لريى، اهاليلرينك مقداريى، باشلجه محصولات واخراجاتلريى والحاصل تفصيلات ممكنه‌يى شامل وحروف هجا صره‌سيله مرتبدر.)

محررى : ش. سامى صاحب وطابعى : مهران

DICTIONNAIRE UNIVERSEL D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

PAR

CH. SAMY-BEY FRASCHERY

EDITEUR MIHRAN

TOME SECOND

CONSTANTINOPLE
Imprimerie MIHRAN — Rue de la S. Porte N. 5-7
1889

ايكنجى جلد

معارف نظارت جليله‌سى طرفندن تقدير وتحسين اولنه‌رق طبع اولنمشدر .

استانبول
(مهران) مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده نومرو ٧
١٣٠٦

DR
436
F7
v.2

1083127

قاموس الاعلام

تاريخ وجغرافيا لغاتى وتعبير اصحله كافهٔ اسماء خاصه‌يى جامعدر

باب الهمزه ـ فصل الخاء الى آخره

آخاب } ياخود آخاب (Achab) اسرائيل حكمدارلرندن اولوب، قبل الميلاد ۹۱۸ تاريخنده تخته جلوس ايتمش؛ وايزابل نام زوجه‌سنك تشويقيله كونشدن كنايه اولان (بعل) اله كاذبه سجده وبونك عبادتنه مخصوص برمعبد تأسيس ايده‌رك، شرك وكفره صاپمش؛ وحضرت الياسه جور وستم ايتمشدر . ۲۰ سنه حكومت سوردكدن صكره، آرام حكمداری (بنهدد) ايله واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر .

آختر } (شيخ سعد الله آجيری) هند شعراسندن اولوب، نواب برهان الملك سعادتخانك خدمتنده بولنمش؛ و ۱۱۵۳ تاريخنده وفات ايتمشدر . « كلشن محمود »، « شعلهٔ عشق »، « كيتی آشوب »، « عجب نامه »، « شرمهٔ حيرت » و « طلسم وحدت » عنوانلريله فارسی العباره آلتی منظومه‌سی وسائر اشعاری واردر . شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

از رخ تابان خود بردار ماه من نقاب
آفتاب صبح محشر را چه نسبت باسحاب

اختر } هندستان ملوكندن اورنك زيب عالمكيرك اخفادندن شاعر بر شهزاده ايدی . بعض منظومه‌لری واردر . شو ايكی بيت منظومه‌لرينك برندندر :

بود تاكی زحال عشق كفتار
كنم اختر زحال خويش اظهار
كه چون زين سلطنت كاه مجازی
بر آمد شاه عالمكير غازی الخ

اختر } هندستانك (اوده) مملكتنده حكمدار ايكن، ۱۲۷۲ تاريخنده ملكی انكليزلرك النه كچمكله، كلكته‌يه چكلمش اولان (واجد علی شاه)ك شعرده قوللانديغی مخلصدر . عالم وشاعر بر ذات اولوب، ادارهٔ مملكت حقنده « دستور واجدی » عنوانيله بركتابی، عروضه دائر « ارشاد خاقانی » اسميله برتأليفی وموسيقی حقنده « صوت المبارك » عنوانيله براثری و برقاچ ديوانی واردر . شو بيت جملهٔ اشعارندندر :

سائلت تا چند باشد مستغيث
حال زارم ای شه مردان نكر

اختری } (مصطفی بن شمس الدين قره حصاری) قانونی سلطان سليمان دوری علماسندن اولوب، قره حصار صاحبده دنيايه كلمش؛ وبعده كوتاهيه‌يه كيده‌رك، بعض مدرسه‌لرده تدريس علومله مشغول بولنمش؛ و ۹۶۸ تاريخنده وفات ايتمشدر . اكثر علومده وعلی الخصوص ادبيات عربيه وعلم لغتده يد طولی صاحبی ايدی . مؤلفنك اسميله يعنی « اختری » عنوانيله مشهور عربيدن تركجه‌يه برمختصر لغت كتابی يازمش؛ وصغير وكبير اوله‌رق ايكی قطعه‌ده ترتيب ايتمشدر . مسائل فقهيه‌يه دائر « جامع اللسان » عنوانيله بر مجموعه‌سی دخی واردر .

آختمار } وان كولنك ايچنده وساحل جنوبيسی قربنده بركوچك آطه‌در، كه اوستنده بركوچك قلعه ايله ۶۵۳ تاريخ ميلاديسنده بنا اولنمش برمناستر واردر . ۱۱۱۳ تاريخ ميلاديسنده

بو مناسبتر ارمنی پطریقلرندن برینك مرکزی اتخاذ اولنمشیدی .

اختمان { [« اهتمان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اَخته بولی { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه‌در، که قره دکیز ساحلنده، شرق روم ایلی حدودندن تقریباً ١٥ ساعت مسافه‌ده وقرق کلیسانك ٥٠ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، درت بش بیك اهالیسی واردر . اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آغاتوپولیس Agathopolis) در . — قضاسی قرق کلیسا سنجاغنی ترکیب ایدن یدی قضانك اك شرق شمالیسی اولوب، شرقاً قره دکیزله، شمالاً شرق روم ایلی حدودیله، غرباً طرنوه وجنوباً دخی مدیه قضالریله محدود ومحاطدر . اکثر اهالیسی بلغار وورومدر . واسیلقوز وآیاستفانوس ناحیه‌لری دخی بوقضانك داخلنده‌در .

اُخدود { (اصحاب —) نجرانده بر قوم اولوب، یمن ملوکندن کعب ذی نواس کندیلرینی یهود دینه دعوت ایتمکله، کندیلری امتناع ایتدکلرندن، عربیده (اخدود) دینلن برطاقم چقورلر حفرایله، ایچلرنده آتش یاقه‌رق، کندیلرندن طوتدیغی آدملری یاقدیغندن، بو اسمله شهرت بولمشلردر . بووقعه «سورة البروج»ده مذکوردر . [« ذی‌نواس » ماده‌سنده مراجعت بیوریله .]

اَخسیسَك { ماوراء النهرده جیخونك ساحل شرقیسنده واقع برقصبه ایدی .

اَخسیکَت { ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سی داخلنده برقصبه اولوب، سور ایله محاط وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغی واورادن برچوق مشاهیر علما ظهور ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور . شمدی نه حالده بولندیغنه دائر برمعلومات دسترس اولنه‌مدی .

اَخشَنبه { اندلسده (شلب)دن آلتی و(لب)دن اوچ کونلك مسافه‌ده واقع بیوك ومشهور برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور .

اخشید { (ابو بکر محمد بن طغج) عن اصل فرغانه اولاد ملوکندن اولوب، جدی بغداده کلمش: و کندیسی مراقده طوغوب، ٣١٦ تاریخنده خلیفهٔ عباسی مقتدر طرفندن رمله، وایکی سنه صکره دمشق والیلکنه تعیین اولنمش ایکن، بعده قاهر بالله وراضی باللهك زمان خلافتلرنده مصر وجزیره وسائر بلاد دخی عهده‌سنه تفویض اولنغله، مصره داخل اولوب، سلفی احمد بن کیغلغله دفعاتله محاربه ایتمش؛ ونهایت احمد مغلوب اولوب، مغربده کی ملوك فاطمیه‌دن قائم بامر اللهك یانه قاچمش، و بونی مصرك ضبطنه تحریض ایتمکله باشلامشیدی . صاحب ترجمه شام جهتنده خروج ایتمش اولان ابن رائقه وحلبده کی ابن احمده غلبه چالوب، اوجهتدن دائره‌سنی توسیع ایتدیکی کبی، مذکور قائم بامر اللهك عسکرینه دخی غالب کلمکله، خلیفه طرفندن تلطیف اولنه‌رق، اسکی فرغانه حکمدارلرینك عنوانی اولان (اخشید) لقبیله تلقیب، واسمنك منابرده ذکرینه مساعده اولنمشیدی . ١٣ سنه قدر حکومت سوردکدن صکره، ٣٣٤ تاریخنده ٦٦ یاشنده دمشقده وفات ایتمشدر . جسور و مدبر و سفك دمایی سومز برذات ایدی . کندیندن صکره ایکی اوغلیله برکوله‌سی وتورونی حکم سورمشلردر . بشنه (اخشیدیان) دیرلر .

اخشیدیان { مصرده خلفای عباسیه‌یه تابع اوله‌رق حکومت سورمش بر دولتدر، که آنف الترجمه محمد بن طغج طرفندن ٣٢٠ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ٣٥٨ تاریخنه‌دك ٣٨ سنه دوام ایتمش، و بعده مصر ملوك فاطمیه‌نك الینه کچمشدر . اخشیدیان بروجه‌زیر بش کشی اولوب، مدت حکومتلری دخی ذکر اولنور :

محمد بن طغج	عن	٣٢٠	الی	٣٣٤
ابو جور بن محمد	»	٣٣٤	»	٣٤٩
علی بن محمد	»	٣٤٩	»	٣٥٥
کافور اسود	»	٣٥٥	»	٣٥٦
احمد بن علی	»	٣٥٦	»	٣٥٨

اِخشین { فارسده برنهر و برقصبه اولدیغی بعض کتب عربیه‌ده مذکوردر .

اَخضر { تبوك قربنده برمحلدر، که حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز تبوکی تشریف ایدرکن، اورایه اوغرامش؛ واورادە بولنان مسجد شریفده نماز قیلمشلردی .

اخضر { (جبل —) جزایرك وهران ایالتنده بربیوك طاغ وبرقضادر . — برقه یعنی بنغازینك ایچ طرفلرنده دخی بو اسمله بر طاغ واردر .

اخضر (بحر —) عرب جغرافیونی بواسمی اکثریا بحر محیط کبیره و بعضاً ده آق دکیزه اطلاق ایتمشلردر. — [«یشیل» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اَخطل (ابو مالك غیاث بن غوث) اعاظم شعرای عربدن اولوب، نصرانی المذهب ایدی. جزیره‌ده تولد و نشأت ایتمش، وفرزدیق وجریرله کوریشوب، اونلرك طبقه‌سندن عد اولنمشدر. فرزدقله دوست اولوب، جریرله ایسه مهاجاتلری واردر. خلفای امویه‌دن عبدالملك بن مروان وهشامی مدح ایتمشدر. کرك بو ایکی حکمدارله وسائر اکابر زمانیله وکرك ذکر اولنان دیکر ایکی شاعرله بعض ماجرالری وحقنده منقول برچوق نوادر وحکایات واردر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

و اذا افتقرت الی الذخائر لم تجد
ذخراً یکون کصالح الاعمال

آخفش اصغر (ابو الحسن علی بن سلیمان) مشاهیر نحاتدن اولوب، علم نحوی مبرد وثعلب کبی ائمه‌دن اخذ ایتمشدر. شاعر مشهور ابن رومی ایله بینلرنده منافسه‌لری وار ایدی. کتاب تألیف ایتدیکی معلوم دکلدر. ۲۸۷ تاریخنده مصره داخل اولوب، ۳۰۶ ده حلبه عودت، و ۳۱۵ ده بغداده وفات ایتمشدر.

اخفش اکبر (ابو الخطاب عبد الحمید بن عبد المجید) اعاظم نحاتدن اولوب، عن اصل هجر یعنی احسا مملکتندن ایدی. نحو ولغته ید طولی صاحبی اولوب، سیبویه وابو عبیده کبی مشاهیر کندیسنك جلهٔ تلامذه‌سندندر. تاریخ وفاتی معلوم اوله‌مدی.

اخفش اوسط (ابو الحسن سعید بن مسعدة البلخی) مشاهیر نحویوندن اولوب، بصره‌نك اعاظم ادباسندن وسیبویهنك جلهٔ تلامذه‌سندن ایدی. ۲۱۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفات معروفه‌سی بروجه آتیدر: نحوه دائر «الاوسط»، «تفسیر معانی القرآن»، «المقاییس»، «کتاب الاشتقاق»، «کتاب العروض»، «کتاب القوافی»، «کتاب معانی الشعر»، «کتاب الملوك»، «کتاب الاصوات»، «کتاب المسائل الکبیر»، «کتاب المسائل الصغیر» و سائره. عروضه (خبب) بحرینی ایجاد ایتمشدر.

اِخلاص هندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذاتك مخلصیدر. بونلرك بری «پادشاهنامه» عنوانیله نظماً و فارسی العباره عالمکیرك تاریخنی یازمشدر.

اِخمیم مصرك صعید خطه‌سنده ونیلك ساحل یمینده برقصبه اولوب، سیوطك ۱۱۹ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، چارشیسی، اولدقجه ایشلك تجارتی وهفته‌ده برکره بازاری واردر. اطرافی منبت و محصولداردر. غایت اسکی برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (خمیم) یاخود (خمین) اسمیله مسمی ایکن، یونانیلر (پانوپولیس) اسمیله تسمیه ایتمشلردی. اطرافنده برچوق آثار عتیقه وعلی‌الخصوص مورخین عربك (ربی) تسمیه ایتدکلری جسیم ومصنع بر بنای قدیم بولنیور.

اِخنا اسکندریه جوارنده بر قصبه ومملکت ایدی، که فتوح اسلامیه زمانده (طما) اسمیله معروف برحکمدار مستقلی وارایدی.

اَخنس بن شریق ثقفی شعرای جاهلیتدن اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامنه اولان خصومتیله مشهوردر.

اخنس بن قیس خوارجدن (اخنسیه) دینلن برفرقه‌نك رئیسیدر.

اَخنوخ قابل بن آدم (عم)ك اکبر اولادیله ابو البشرك اخفادندن برقاچ ذاتك اسمی اولمق اوزره توراتده مذکوردر. حضرت ادریس (عم)ك دخی اسم عبرانیسی اخنوخدر.

اخو (Écho) لسأن یونانیده «انعکاس صدا» دیمك اولوب، اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده بر پرینك اسمی ایدی، که کویا ارض و هوادن متولد اولوب، ابو الآلهه مشترینك عشق وعلاقه‌لرینه خدمت ایتدیکیچون، مشترینك زوجه‌سی (یونون) طرفندن لقردی سویلیه‌مه‌مکله و یالکز بشقه‌لرینك سویلدکلری سوزلرك صوك هجاسنی تکرار ایتمکله محکوم اولمش؛ و بعده (نرکس)ه تعشق ایدوب، مقابله کورمدیکیچون، اولومی اختیار ایده‌رك، قیایه تحویل اولنمش.

آخی اورن سلطان اورخان غازی حضرتلرینك دور سلطنتی کبار مشایخندن اولوب، بعض کراماتی منقولدر. طرزونده مدفون اولوب، تربه‌سی زیارتکاه انامدر.

اخی چلبی ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع برقضاسی اولوب، لواء مذکورك وولایتك غرب شمالیسنده واقع، وشمال غربی جهتندن شرقی روم ایلی حدودیله، شمال شرقیدن ینه لواء مذکوره تابع اکریدره، شرقاً داریدره، جنوباً اسکیجه قضالریله، غرباً دخی سلانیك ولایتیله محدود ومحاطدر. اراضیسی ردوب سلسلهسنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، اکثر اهالیسی مسلم وجسارت وشجاعتله مشهوردرلر. مرکزی پشماقلی قصبهسی اولوب، ٤٠ قدر قریهیی وتقریباً ۲۰۰۰۰ اهالییی جامعدر. اسمیلان، طوز برون، چتاق، سکوتجك وباشویك ناحیهلری دخی بوقضایه ملحقدر.

اُخَیضر (محمد بن یوسف) شرفای حسنیهدن اولوب، برادری اسمعیل خلفای عباسیهدن معتزك زمانده حجازده خروج ایتمش؛ وفاتنده، اوغلی قالمامغله، برادری صاحب ترجمه وارث اولوب، یمامیه چکلمش؛ واوراده برحکومت تشکیل ایدهرك، نسلی اوچنجی قرن هجریده برمدت اوراده بالاستقلال حکومت سورمشلردر.

اخیلر دولت سلجوقیهنك اواخرنده ظهور ایتمش برکروهدر، که اساسلری طریق تصوفدن عبارت اولوب، بینلرنده برسر وار ایدی؛ ومواخاة بشریهیه رعایت ایدوب، بربرلرینه وعلی العموم ابنای جنسلرینه معاونت ایتمکی برنجی وظیفه عد ایدرلردی. بونلر برچوق وقت بویله طریقت ودر. ویشلکله قناعت ایتدکدن صکره، نهایت ایچلرندن بعضلری حکومت سوداسنه دوشهرك، ودولت سلجوقیهنك تزلزلندن استفاده ایدهرك، آنقره وسیواس جهتلرنده بعض کوچك حکومتلر تشکیل ایتمشلردی. حضرت خداوندکار بونلری مغلوب وپریشان ایدهرك، اورالری ممالك عثمانیه دائرهسنه آلمشدر.

اخینده (Echinde) یونان قدیم اساطیرنده یاری قادین ویاری ییلان برجن ایدی.

اخیولی [«آخیولی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

اخی یوسف سلطان بایزید خان ثانی دوری علماسندن اولوب، عن اصل توقادلیدر. بروسه وادرنه ایله درسعادتده بعض مدرسهلرده مدرسلك ایتمش؛ وصدرالشریعهنك «شرح الوقایه» سنه بعض حاشیهلرله الفاظ کفری جامع «هدیة المهتدین» عنوانیله برکتاب یازمشدر. خانهسی فربنده بر مسجد بنا، وکتب کثیرهسنی طلبهٔ علومه وقف ایتمشیدی.

ادا (Eda) اسقوچیانك شمالنده واقع (اورقاده) جزایرینك اك شمالده بولنانلرندن بری اولوب، ۱۰ کیلومتره طولی و ٤ کیلومتره عرضی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مرعالری و بعض محفوظ لیمانلری واردر.

ادار هندستانك شمال غربیسنده کائن کوچرات خطهسنده بر شهر اولوب، احمد آبادك ۱۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، وتقریباً ۱۰۰۰۰ اهالییی جامعدر. بوشهر نیم مستقل بر پرنسلکك مرکزی اولوب، دائرهٔ حکومتی ۲۲۰۰۰ قدر اهالییی جامعدر.

ادارسه [«ادریسیلر» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ادام (Edam) فلینك (نورد هولاند) یعنی «فلینك شمالی» ایالتنده برقصبه واسکله اولوب، آمستردامك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع، و ۵۵۰۰ اهالییی جامعدر. وقتیله خیلی مهم وتجارتکاه بر شهر ایکن، مؤخراً تدنی ایتمشدر. معهذا دمیر معمولاتنه متعلق بعض فابریقهلری، بعض کوزل ابنیهسی وبالینه یاغی تجارتی واردر.

ادائی (قزاز بکر چلبی) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیهسندن اولوب، استانبولدیر. ۹۵۰ تاریخندن صکره وفات ایتمشدر. کندیسی ارباب صنعتدن اولوب، ایپکچیلکله مشغول اولدیغی حالده، اشعاری لطیفدر. شو قطعه او جملهدندر:

حبس تندن ایلدی آزاد ای یوسف جمال
روح پاك اهل عشقی حسن تعبیرك سنك
کیرمدی برکز قولاغینه ادایی اول شهك
کاکلی اوجندن اولان آه شبکیرك سنك

ادائی (امیر مؤمن) ایرانده (یزد) شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، (سورت) شهرنده عبادتله مشغول ایکن وفات ایتمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنهمدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

زشوق نامه نویسم زرشك پاره کنم
دلی که نیست تسلی درو چه چاره کنم

ادائی (مولانا ــــ) سمرقندك متأخرین شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله،

۱۰۰۴ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر . شوقطعه جلهٔ اشعارندندر :

یاد وصال او دل ما شاد میکند
عمر گذشته را همه کس یاد میکند

ادائی بك { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، آماسیه‌لیدر.

اوراده اقامت ایدن شهزاده مصطفایه کسب انتساب ایده‌رك، شهزادهٔ مشارالیهك ارتحالندن صکره، درسعادته ورودله، خزینهٔ خاصه کتابی زمره‌سنه داخل، وبعده دیکر بعض مناصبه نائل اولمش؛ و ۹۸۲ تاریخنده، قپودان دریانك یانده تیمار دفترداری ایکن، ارتحال ایتمشدر . لطافت طبع و حسن صدایه مالك اولوب، اشعاری دخی لطیفدر. شوقطعه اوجله‌دندر:

آسمان حسنك ای ابرو هلالی سن‌میسك
یوقسه کوزلر کورمدك برطاق عالی سن‌میسك
تیغدن نیچون کچوردیلر بوکون ای خط سنی
رومده باش قالدوران یوقسه جلالی سن‌میسك

اَدَبئیل { (یاخود ادبیل) حضرت اسمعیل بن ابراهیم خلیل (علیهما السلام) ك اوغلیدر .

ادجوورت { (Edgevorth) انکلتره‌نك مشاهیر مهندسینندن اولوب، عن اصل ایرلانده‌لیدر . ۱۷۷۴ تاریخ میلادیسنده (ماتن) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۱۷ ده وفات ایتمشدر . هوا واسطه‌سیله تلغراف ایجادی فکری اك اول صاحب ترجه طرفندن درمیان اولنمشدر. کندی نقل واثنای حرکتده تفریش ایتدیکی بردمیر یولك اوزرینه یورور برآرابه دخی ایجاد ایتمشیدی . ۱۷۸۲ ده ایرلانده‌لیلرك کسب استقلال ایچون واقع اولان تشبثلرینه قاریشمش؛ و ۱۷۹۸ ده عوام قاره‌سنه مبعوث انتخاب اولنه‌رق، ایرلانده‌نك مخاریت اداره‌سنی علناً التزام ایتمشدی . فن معماریه وجراثقاله متعلق بش تألیفی واردر . — بونك قیزی (ماریا ادجوورت) ایرلانده‌نك اك بیوك ادیه‌لرندن اولوب، تربیهٔ اولاد حقنده برچوق کتابلرله اطفاله مخصوص بعض کوزل حکایه‌لر وایرلانده‌نك احوالنی مصور برطاقم رومانلر یازمشدر . آثاری زیاده‌سیله مقبول ومعتبر اولوب، فرانسزجه‌یه وسائر آوروپا لسانلرینه دخی ترجه اولنمشدر . ۱۷۶۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۴۹ ده وفات ایتمشدر .

ادر { (Eder) آلمانیاده برنهر اولوب، (وستفالیا)ده نبعاناه، (هسه) و (والدق) ك ایچندن کچه‌رك، ۱۲۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (فاسل) ك ۱۰ کیلومتره آشاغیسنده (فولده) نهرینه دوکیلور .

ادرانوس { (یاخود اطرانوس) خداوندکار ولایتنده واقع (اولوآباد) نهرینی ترکیب ایدن ایکی شعبه‌نك بری وشرق جهتندن کلن اولوب، کوتاهیه سنجاغنده شایخانه طاغلرندن نبعاناه، ابتدا شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، وبعده شمال غربیه طوغری دونوب، آطرانوس ناحیه‌سنی شق ایده‌رك، وصاغ وصولدن بعض دره‌لر آله‌رق، دیکر شعبه‌سیله برلشدکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (آبولیوند) کولنه، واوراردن چیقدیغنده، میخالیچ نهریله برلشه‌رك، مرمره‌یه دوکیلور. محل تلاقیه قدر اولان مجراسی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره اولوب، پك طولاشیقلیدر . اسم قدیمی (رنداقوس)در .

ادرد { (Edred) انکلتره‌نك صاقسونیه خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۹۴۶ تاریخنده برادری (ادموند)ك وفاتی اوزرینه، تخته جلوسله، دانیمارقه‌لیلرك واقع اولان اختلاللرینی باصدیرمش؛ واسقوچیا حکمداری (ملقولم)ی مغلوب ایتمشدر . ۹۵۵ ده وفات ایدوب، یکنی (ادوی) جانشینی اولمشدر .

اَدرَمید { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آناطولینك ساحل غربیسنده و مدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واقع همنامی اولان بر بیوك کورفزك منتهاسنده‌در . ساحل بحردن ایکی ساعت ایچریده اولوب، اسکله‌سی (آق چای) نام محلدر. ادرمید قصبه‌سی بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره غربنده و ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمالنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر . غایت کوزل واطرافی زیتون آغاجلریله محاط برموقعده اولوب، بالیکسرینك وسائر اوجوارلرك اسکله‌سی مقامنده اولغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی واردر . اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (آدرامیتی)در . — ادرمید قضاسی قره‌سی سنجاغنی ترکیب ایدن طقوز قضانك اك غرب شمالی جهتنده بولنانی اولوب، (اونیه) و (امرود آباد) ناحیه‌لریله برابر ۱۱۳ قریه‌دن مرکب،

و۵۵۸۳ خانه ایله ۳۰۷۴۳ اهالیی جامعدر. اهالیسنك یالکز بشبیك قدری روم و قصوری کاملاً اسلامدر. اراضیسی منبت و محصولدار اولوب، زیتون و پلاموط آغاجلری دخی چوقدر. صنایع محلیه باشلیجه خالی، کلیم، چوراب کبی شیلردن عبارتدر. — ادرمید کورفزی آناطولینك ساحل غربیسنده و مدللی جزیره‌سنك قارشیسنده واسع برکورفز اولوب، ۷۰ کیلومتره قدر قره‌لك ایچنه کیرمشدر. جهت جنوبیه سنده آیوالق وجهت شرقیه‌سنده ادرمید وکر قصبه‌لری بولنیور.

ادرمیدی زاده (نجم‌الدین افندی) موالی کرامدن اولوب، مدرسینden ادرمیدلی سعدالله افندینك اوغلیدر. علی الاصول دور مدارسله تحصیل علوم ایتدکدن صکره، ذکاوت واستعدادی وعلم وفضلی حسبیله آز زمانده قطع مراتب علیه ایده‌رك، طرابلس غرب، قونیه وسیواس کبی بعض ولایات قاضیلغنده بولنمش، ومصر ومدینهٔ منوره ملاسی دخی اولوب، ۱۲۶۸ تاریخنده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر. محرر فقیرك قائن پدری بولنان برادری مرحوم سعدالدین افندی صاحب ترجمه‌نك نامنه مدینهٔ منوره‌ده ودرسعادتده بعض وقفلر براقمشدر.

ادرنه (Andrinople) دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلنده استانبولدن صکره ایکنجی شهری اولوب، همنامی اولان ولایتك وایکنجی اردوی همایونك مرکزیدر. (تراکی) قطعهٔ قدیمه‌سنك اورته‌سنده، "۲۶ ′۱۰ °۴۱ عرض شمالی ایله °۲۴ "۴۳ ′۱۶ طول شرقیده واستانبولك ۲۲۵ کیلو مترہ غرب شمالیسنده واقعدر. طونجه، مریچ و آرده نهرلرینك محل تلاقیسی اولان کوزل بر موقعده مؤسس اولوب، مریچ آرده ایله برلشدکدن صکره، شهرك غرب جنوبی کناردن، وطونجه ایسه ایچندن کچر. جسیم، اولدقجه مزین و تجارتکاه برشهر اولوب، ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی، ایکی قپالی چارشوسیله بر بدستانی، ۶ بیوك و ۱۶۰ قدر کوچك جامع شریفیله ۲۶ مسجدی، ۲۲ مدرسه‌سی، اوچ بیك جلده قریب کتبی جامع برکتابخانه‌سی، ۱۸ کلیسای، ۱۲ خوراسی، ۴۲ تکیه‌سی، برخراب سرای همایونی، ۵ قشله‌سی، بری عسکری و بری ملکی ایکی مکتب اعدادیسی، بر رشدیهٔ عسکریه، ۲ رشدیهٔ ملکیه و بر رشدیهٔ اناث مکتبیله ۶۰ مکاتب سائره‌سی، نمونه چفتلکیله برابر بر زراعت مکتبی، بری عسکری، بری بلدیه‌نك و بری‌ده راهبه‌لر طرفندن اداره اولنور اوچ خسته خانه‌سی، ۵ عمارتی، اخیراً بنا اولنمش و بر بیوك ساعتی دخی حامل اولان برکوزل ومرتفع یانغین قله‌سی، نهرلرك اوزرنده ۷ کارکیر کوپریسی، بر بیوك صو یولی، اطرافنده نو ایجامتعدده استحکامات جسیمه‌سی وجهت شمالیه‌سنده بر اسکی قلعه‌سی واردر. شهرك ایچنده باغچه‌لر وآغاجلر چوق اولدیغی کبی، اطرافی دخی باغ و بوستانلرله محاطدر. اهالیسنك نصفدن زیاده‌سی مسلم وقصوری روم، بلغار، ارمنی و یهودیدر. جوامع شریفه‌سنك اکیوکی واك مصنعی سلطان سلیم خان ثانی طرفندن بنا بیورلمش اولان (سلطان سلیم) جامعیدر، که اوچر شرفه‌لی درت مناره‌سی واردر. ایکنجیسی سلطان مراد خان ثانی طرفندن تأسیس بیورلمش اولان (اوچ شرفه‌لی) جامع شریفیدر، که بونك دخی درت مناره‌سی اولوب، بومناره‌لرك کرهٔ ارضده بولنان جوامع شریفه مناره‌لرینك اکبیوك واك یوکسکلری اولدقلری مرویدر. اوچنجیسی یلدیرم سلطان بایزید خانك شهزاده‌سی امیر سلیمان طرفندن باشلانیله‌رق، موسی چلبی طرفندن بناسنه دوام، وچلبی سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن اتمام بیورلمش اولان (اسکی جامع) در، که جسامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسی اولوب، ایکی مناره‌سندن بری یعنی ایکی شرفه‌لیسی مؤخراً سلطان مراد خان ثانی طرفندن علاوه بیورلمشدر. دردنجیسی ینه‌مشارالیه سلطان‌مراد خان‌ثانی طرفندن بنا بیورلمش اولان بر مناره‌لی (مرادیه)، بشنجیسی دخی یلدیرم سلطان بایزید خانك اسم عالیلریله یاد اولنان موقعده بنا ایتمش اولدقلری برقبه‌لی جامع شریفدر. خداوندکار حضرتلرینك ادرنه‌یی ایکنجی پایتخت اتخاذ بیوردقلرنده بنا ایتمش اولدقلری (اسکی سرای) مؤخراً محترق اولوب، محلنده (سلطان سلیم) جامع شریفی بنا اولنمشدر. خراب حالنده موجود اولان سرای همایون ایسه سلطان مراد خان ثانی وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا بیورلمشدر. کوپریلرك بشی طونجه وایکیسی مریچ نهری اوزرنده اولوب، طونجه اوزرنده کیلرك اکبیوکی قدیم اولوب بعد الفتح غازی میخال طرفندن تعمیر ایدلمش اولان (میخال کوپریسی)در، که (یلدیرم) نام موقع ایله

شهرك آره‌سنده ممتد اولوب، ۷۵۸ متره طولی و ۸ متره عرضی واردر. ایکنجیسی سلطان بایزید خان ولی حضرتلرینك طونجه كنارنده بنا بیورمش اولدقلری جامع شریف ایله قصبه آره‌سنده واقع اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن انشا ایدلمش اولدیغی مرویدر. اوچنجیسی سلطان مصطفی خان ثالث طرفندن انشا بیورلمش اولان سراجخانه کوپریسیدر. دیکر ایکیسی دخی سرای همایونه منسوب مسیره‌نك ایکی جهتنده واقع اولوب، ابو الفتح سلطان محمد خان حضرتلرینك انشا کرده‌لریدر. مریچ اوزرنده کی ایکی کوپرینك دخی اك بیوکی اولان (یکی کوپری) سلطان محمود خان ثانی حضرتلری طرفندن باشلانوب، جنتمکان سلطان عبد المجید خانك زمان سلطنتلرنده اکمال اولنمشدر. دیکری اولان (اسکی کوپری) دخی اتمکجی احمد پاشا اسمنده بر صاحب خیرك اثریدر. ایکی چارشودن (علی پاشا چارشوسی) دینلنی شهرك وسطنده واقع اولوب، بیوك ومعمور اولغله، ۲۱۶ دکانی حاویدر، و۶ قهوه‌سی واردر. دیکری اولان (آراسته) چارشوسنك حاوی اولدیغی ۱۲۴ دکاندن برمقداری خرابدر، ودیکرلرنده خفاف اصنافی اقامت ایتمکده‌در. ادرنه شهرنده یوك وایبك و پاموقدن کوزل بعض منسوجاتله کلیم وسائره یاپیلیر. دباغخانه‌لری چوقدر. بعض کل صوبی فابریقه‌لری دخی واردر. اخیراً دمیر یولرك انشاسی اوزرینه، بر طرفدن درسعادتله ودده آغاج اسکله‌سیله وبر طرفدن دخی آورپا ایله کسب ارتباط ایتمسی ادرنه‌نك اهمیت تجاریه‌سنی برقات دها آرتیرمشدر.

ادرنه شهری پك اسکی اولوب، قدیماً (اورستیاس) اسمیله عادتا برقصبه ایکن، ایکنجی قرن میلادیده روما ایمپراطورلرندن (آدریان) طرفندن توسیع وتزیین اولنمغله، بونك اسمیله (آدریانوپولیس) تسمیه اولنمشدر، که (ادرنه) اسمی بونك محرف ومخففیدر. ۷۶۳ تاریخنده خداوندکار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده لالا شاهین پاشا یدیله فتح اولنمش؛ ودرت سنه صکره پادشاه مشارالیه، چرمن فتحندن عودت همایونلرنده، بوشهری ایکنجی پایتخت اتخاذ بیورمغله، استانبولك فتحندك ۹۰ سنه پایتخت دولت عثمانیه بولنمشدر. کرك بومدتده وکرك بعده سلطنت عثمانیه زمانینده ادرنه شهری خیلی توسیع وتزیین اولنمشدر. پایتخت بولندیغی مدتده ارتحال ایدن پادشاهانك جنازه‌لری بروسه‌یه نقل اولندیغندن، ادرنه‌ده یالکز برقاچ شهزاده وسلطان تربه‌لریله غازی میخال کی بعض غزاتك و اولیا و مشایخ و علمادن برچوق مشاهیرك تربه‌لری بولنیور. کرك روما و بیزانس دولتلری وکرك دولت عثمانیه زمانینده ادرنه‌ده بعض بیوك محاربه‌لر وقوع بولمشدر.

ادرنه { ولایتی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلی قطعه‌سنده کی ولایتنك اك بیوکلرندن اولوب، شرقاً شهر امانتنه ملحق قضاء اربعه ایله، غرباً سلانیك ولایتیله، شمال غربی جهتندن شرق روم ایلی حدودیله، شمال شرق جهتندن قره دکیزله، جنوباً دخی مرمره وآطه‌لر دکیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ۴۲۵۰۰ مربع کیلومتره‌در. ولایتك جهت غربیه‌سنده ردوب (یعنی دسپوط طاغی)، شرق شمالی جهتنده استرانجه، جنوب جهتنده دخی قورو طاغ سلسله‌لری امتداد ایدوب، بونلرك اتکلری ودیکر منفرد طاغلر وکوچك سلسله‌لر دخی ولایتك اورته‌لرینه قدر کلدیکندن، عمومیت اوزره ولایتك اراضیسی طاغلق دینله‌بیلیر. سه‌ده، طاغلرك آره‌سنده وعلی الخصوص نهرلرك کنارلرنده اولدقجه واسع اووه‌لری، کوزل یایرلری ومنبت وادیلری چوقدر. مذکور اوچ سلسله‌نك اتکلریله سائر طاغلرك اکثریسی اورمانلرله مستوردر. ولایتك قسم اعظمی آطه‌لر دکیزی مائله‌سنه متوجه اولوب، مریچ نهری حوضه‌سنه تابعدر. ردوب سلسله‌سی اتکلرندن اینن (آرده) نهریله شمالدن کلن طونجه نهری مرکز ولایتك یانده مریچله برلشدکلری کبی، شرق وجنوب طرفلرندن کلن (ارکنه) نهری دخی مریچه قاریشیر. ردوب سلسله‌سنك جنوبی اتکلرندن اینن بعض کوچك نهرلر دخی طوغریدن طوغریه آطه‌لر دکیزینه دوکیلور. یالکز استرانجه سلسله‌سنك شرق مائله‌سندن اینن بعض اوفق نهرلر قره‌دکیزه، وکذلك برطاقم کوچکلری مرمره‌یه منصب اولور. ولایتك محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعندن عبارت اولوب، دود آغاجلری دخی چوقدر، وایبك باشلیجه واردر. حیوانات محصولاتندن کلیتلی قشر پنیری، یاغ، پیاغی، دری وسائره چیقار. اهالیسی ۷۷۸۶۷۶ کشی اولوب، بونلردن ۳۷۷۰۰۰ ی مسلم، ۲۲۵۰۰۰ ی روم، ۱۰۴۰۰۰ ی بلغار، ۱۵۰۰۰ ی ارمنی ودیکر ۵۰۰۰۰ قدری دخی یهودی، قبطی وسائره‌در. داخل ولایته ۱۸۱۸۸۵۰ رأس قیون، ۷۸۷۳۸۰ رأس کچی واردر. صیغیر وحیوانلری کوچك ایسه‌ده قوتلیدر. صنایع محلیه باشلیجه

عبا وشیاق کبی یوك منسوجاتله آلاجه، کوملکلك بز وبعض ایپك قاشاردن عبارتدر.

ادرنه ولایتی بروجه زیر ٦ سنجاق، ۳۱ قضا و ۱۰۹ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
ادرنه	ادرنه	اسکدار، آطه، چوکه
	جسر مصطفی پاشا	چرمن، سلیوکن، لفکه
	قیرجه علی	سلمنلر، عثمان پشالر، خواجه‌لر، یحیالی، قراغیلر، شعبان، غبروه، قوریجه ویران
	دیمتوقه	قره‌جه خلیل، قله‌لی برغوس، قره کلیسا، صالتق
	اورته کوی	صاری حضر، محمودلی، تیمورلر، قبا آغاج، ماندریجه
	جسر ارکنه	ابریق تپه، آطه، چالی
	حوضه	قره‌جه صالح
قرق کلیسا	قرق کلیسا	اسکوب، قواقلی، اسکی پولس، قویوه، ترزی دره، بیکار حصار
	طرنوه	غرامتك، دکز اوبا، یکی دره، چاقناخور
	لوله برغوس	بیوك قارشدیران، احمد بك
	ویزه	سرای، یکیجه، اورنجك، خاصبوغه
	اخته بولی	واسیلقوز، آیاستفانوس
	مدیه	صماقوجق
	اسکی بابا	مرکز، قره خلیل، جنکرلی، بیکار حصار، قوزجغاز
کوملجنه	کوملجنه	مارونیه، شابخانه، یصی، قرای جدیده
	سلطان یری	آطه، طاشلی، کوه، تکیه
	اخی چلبی	اسمیلان، سکوتجك، طوز برون، باشویك، چتاق
	اسکیجه	صقارقیا، یصی اوران، چلبلو، یکیجه، یکی کوی
	اکریدره	مشقللو، کوچکویران، خوطاشلی، طولاشدیر، احدلر کبیر
	داریدره	شاهین، اقبیکار
دده آغاج	دده آغاج	شاهینلر، طغانجه، قره‌جك، مکری
	صوفیلو	اده، بتکلی، دربند کبیر، پشماق، قیزلر بالا، ایپصاله
	اینوز	قوجه علی
کلیبولی	کلیبولی	بولایر، صیفور، اجه آباد
	کشان	غره بونه، پاشا یکید، صولیجه
	شار کوی	اوه مستجب، اورشه
	مرفنه	غنوز، کسانبولی
تکفورطاغی	تکفور طاغی	ارکلی، اینه‌جك، نائب، اورته‌جه، اشقلر
	چورلی	تربه دره، مرادلی
	معلقره	قوز، هرکه، حمیدیه، ازغار
	خیره بولی	امور بك

ادرنه { سنجاغی. ادرنه ولایتنك مركز سنجاغی اولوب، شمالاً شرق روم‌ایلی حدو- دیله، شرقاً قرق کلیسا وتکفور طاغی، جنوباً کلیبولی وده آغاج، غرباً دخی کوملجنه سنجاقلریله محدود ومحاطدر . مادهٔ آنفه‌ده‌کی جدولدن آکلا- شلدیغی اوزره، ۷ قضا و ۲۷ ناحیه‌یه منقسمدر . احوال ارضیه وزرعیه‌سی عموم ولایتك احوالنه تابع اولغله، مادهٔ آنفده بیان اولنمشدر . اهالیسی ۲۰۱۲۰۶ کشی اولوب، بونلرك تقریباً ۸۰۰۰۰ی مسلم، ۷۷۰۰۰ی روم، ۳۱۰۰۰ی بلغار ودیکر- لری ارمنی، یهودی قبطی وسائره‌در . — ادرنه قضاسی شمالاً شرق روم ایلی حدودیله، غرباً جسر مصطفی پاشا، جنوباً اورته کوی و دیمتوقه، شرقاً دخی حوصه قضالریله محدود و محاطدر . مادهٔ آنفه- ده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، اوچ ناحیه‌یی شاملدر .

ادره‌پول { (یاخود اتره‌پول) بلغارستانده صوفیه‌نك ۶۰ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده وهمنامی اولان طاغك شمالی اتکنده واقع برقصبه اولوب، ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زمانده اورخانیه قضاسنه ملحق برنا- حیه‌نك مرکزی ایدی .

ادریس { (علیه السلام) قرآن کریده اسملری مذکور اولان انبیای عظامك قدما- سندن اولوب، شیث بن آدم (علیهما السلام) ك نسلندندر . توراتده (اخنوخ) اسمیله مذکوردر . بعض مورخلرك اعتقادینه کوره اسکی مصرلرله یونا- نیلرك (هرمس Hermès Trismégeste) تسمیه ایتدکلری شخص حضرت ادریسك کندیسیدر. واقعا قدمای مصریون ویونانیونك هرمسه اسناد ایتدکلری علوم وفنونك کشفی، کیمیانك ایجادی، شهر وقصبه‌لر تأسیسی وسائر بوکبی اختراعات حضرت ادریسه دخی عطف اولنمقده، و بو جهتجه بینلرنده مشابهت بولنمقده ایسه‌ده، هرمس اساطیر مصریه طرفندن ایجاد ویونانیلر طرفندن قبول اولنمش برشخص مو- هومدن عبارت ایدی. حضرت ادریس طریق حقدن عدول ایتمش اولان اولاد آدمی جناب حقك عبادتنه دعوت ایدوب، اجابت ایتدکلرندن، عزازایله مأمور اولمش؛ وروایته کوره اوچیوز سنه‌دن زیاده یاشامشدر .

ادریس بدلیسی { امرای اکرادندن ومؤر- خینـدن اولوب، شاه اسمعیل صفویدن قاچه‌رق، دولت علیهٔ عثمانیه‌به التجا ایتمش؛ وسلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك حسن قبول والتفاتنه مظهر اولوب، پادشاه مشار- الیهك نامنه «هشت بهشت» عنوانیله کوزل بر تاریخ عثمانی یازمشدر. سلطان سلیم خان زمانده کردستانه اعزام اولنه‌رق، دیاربکر وموصل وکردستانك ادارهٔ عادلهٔ عثمانیه دائره‌سنه ادخالنه خدمت ایتمش؛ وعو- دتنده طرف پادشاهیدن پك چوق اعزاز واکرامه نائل اولمشیدی . ۹۲۱ تاریخنده درسعادتده وفات ایتمشدر . ایوب انصاری جوارنده‌کی (ادریس) کوشکی وچشمه‌سی صاحب ترجمه‌نك، وجوارنده‌کی مسجد زوجه‌سی زینب خاتونکدر . صاحب ترجمه‌نك رافضیلره قارشی بر ردیه‌سی دخی واردر .

ادریس علوی { (بن عبدالله بن حسن بن علی) حضرت امام حسنك تو- رونی اولوب، خلفای عباسیه‌دن منصورك زمانده دیکر بش برادریله برابر، بیوك برادری محمدك امری آلتنده اوله‌رق، حجازده قیام ایتمشلردی . منصوردن صکره تکرار قیامی تجدید ایتدکلرنده، بیوك برادر- لری مقتول اولمغله، ادریس مصره واورادن مغربه کیده‌رك، (ولیلی) قصبه‌سنده ۱۷۲ تاریخنده خلقی بیعته دعوت ایتمش؛ وتلسانی ضبطله، مکمل عسکر ترتیب، وبربرلردن هنوز دین اسلامی قبول ایتمه‌مش اولانلری دخی دین‌مبینه ادخال ایله، کسب‌قوت ومکنت ایلمشیدی . مسند خلافتده بولنان هارون الرشید اد- ریسك بو وجهله مغربده بردولت علویه تشکیلندن زیاده‌سیله قورقوب، عسکرله باشه چیقه‌میه‌جغنی دخی درك ایتدیکندن، مهدینك آزادلیلرندن سلیمان بن حرز شماخ اسمیله بربنی افریقیه والیسی ابراهیم بن اغلبه کوندروب، بوآدم دخی ابن اغلبك دلالتیله ادریسه تقرب، و۱۷۷ تاریخنده کندیسنی تسمیم ایتمشدر. بو وجهله صاحب ترجمه‌نك زمان حکومتی یالکز بش بحق سنه اولمش ایسه‌ده، تأسیس ایتدیکی (ادارسه) یعنی (ادریسیلر) دولتی ۲۰۰ سنه قدر دوام ایتمشدر .

ادریس علوی { آنف الترجمه‌نك اوغلی او- لوب، پدرینك وفاتندن

ایکی آی صکره طوغشدر . پدرینك وفاتنده آزادلیسی راشد طوغه‌جق چوجغه وصی صورتیله اداره‌ٔ اموری یدینه آلوب، صاحب ترجمه‌نك ولادتیله برابر، خلق بیعته سوقله، کندیسنی علم وهنر واصول اداره وسیاسته تعلیم وتربیه‌یه باشلامشیدی . ابراهیم بن اغلب راشدك بو اهتمامندن تلاش ایدوب، برچوق نقود صرفیله کندیسنی ۱۸۶ تاریخنده قتل ایتدیرمش؛ وبعده صاحب ترجمه‌نك تعلیم وتربیه‌سیله وصایتی ابو خالد یزید بن الیاس عبدیه احاله اولنه‌رق، نهایت ۱۸۸ تاریخنده ادریس سن رشده واصل اولغله، اداره‌ٔ امور دولتی یدینه آلوب، مغرب اقصاده ملکنی توسیع، وبربرلردن هنوز کفرده قالمش اولانلری اسلامه ادخال ایله، دولتنه یکیدن برقوت وحیات ویرمش؛ وفاس شهرینی بنا وپایتخت اتخاذ ایده‌رك، (جامع شرفا)یی دخی تأسیس ایتمشدر . بونك زمانده مغرب اقصاده عباسیلر نامنه اوقونان خطبه رفع اولنه‌رق، ابراهیم بن اغلب بغدادده آلدینی اوامر اوزرینه کرك حرباً وکرك دسیسه‌ٔ ایله ادریسیلرك ترقیسنه مانع اولمغه چالیشمس ایسه‌ده، موفق اولهٔ میوب، اندلسدن وسائر جهاتدن دخی برچوق خلق ادریسك اداره‌ٔ عادلانه‌سنه التجا ایتملردی . صاحب ترجمه ۲۵ سنه بالاستقلال حکومتدن صکره، ۲۱۳ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی محمد جانشینی اولمشدر .

ادریس مرینی { (بن عثمان بن ابی العلاء) بنی مرین خاندانه منسوب

اولوب، ابو ثابتك برادریدر . کندیسی اندلس ملوك اسلامیه‌سی عندنده جهاد وغزا ایله اوغراشان امرادن اولوب، آنجق فوق‌العاده اقتداری جهتیله، خلقك حسن ظنی قزانوب، اجدادینك تختنی ضبط ایتمك ایچون، بر ایکی دفعه تشبث ایتمش ایسه‌ده، موفق اولهٔ مامش؛ واندلسده برچوق وقوعات ومصائبه دوچار اولهٔرق، دغدغه‌لی برعمر کچیردکدن صکره، مغربه کیرمکده ایکن، طوتیلوب، برمدت محبوس قالمش؛ و ۷۷۰ تاریخنده محبسده مخنوقاً وفات ایتمشدر .

ادریسی { (ابو عبدالله محمد بن محمد) مشاهیر جغرافیون اسلامدن اولوب، مغرب اقصاده حکومت سورمش اولان ادارسه‌نك نسلندن اولمغله، (شریف ادریسی) اسمیله شهرت بولمشدر . ۴۹۳ تاریخنده سبته‌ده طوغوب، قرطبه‌ده تحصیل علم وکمال، وعلی الخصوص جغرافیا، هیئت، نجوم، طب وفلسفه علمرنده کسب اشتهار ایتمشدر . اندلس ومغرب ایله آناطولی ومصر وسائر اقطاری طولاشه‌رق، قسطنطینیه ایله فرانسه وانکلتره وآوروپانك سائر بعض جهتلرینه دخی سیاحت ایتدکدن صکره، صقلیه یعنی سیچلیا آطه‌سنك حکمداری (رجار) یعنی ایکنجی (روژر) طرفندن دعوت اولنه‌رق، جزیرهٔ مذکوره‌یه کیتمش؛ وحکمدار مومی الیه ایچون کومشدن بیوك ومکمل برکره اعمال وترسیم ایتدیکی کبی، «نزهة المشتاق فی اختراق الآفاق» عنوانیله مکمل برجغرافیا کتابی دخی یازمشدر . مذکور کره غائب اولمش ایسه‌ده، جغرافیاسنك متعدد نسخه‌لری بولنوب، ۱۵۹۳ تاریخ میلادیسنده برمختصری رومادە طبع ولاتین لسانه دخی ترجمه، و ۱۸۳۶ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده نشر اولنمشدر . بعده مفصل نسخه‌لری دخی بولنمش ایسه‌ده، تواریخ عربیه‌ده ادریسینك مذکور کتابنده هر مملکتك نباتاتدن دخی بحث ایتمش اولدیغی ذکر اولندیغندن، بو کتابك شمدیه قدر بولنان نسخه‌لرینك هیچ بری مکمل اولمیوب، جمله‌سنك آز چوق اختصاره اوغرامش اولدقلری آکلاشیلیور . شریف ادریسی ۵۷۶ تاریخنده صقلیه‌ده وفات ایتمشدر .

ادریسیلر { (ادارسه) ایکنجی قرن هجریده مغرب اقصاده تشکل ایدوب، ۱۷۲ تاریخندن ۳۷۴ تاریخنه‌دك ایکیوز ایکی سنه سورمش اولان بردولت علویه‌در . بودولتك بانیسی سالف الترجمه (ادریس بن عبد الله بن حسن بن علی) اولوب، نسلندن کندیسیله برابر بروجه زیر ۱۲ حکمدار کلمشدر :

ادریس	عن	۱۷۲	الی	۱۷۷
ادریس بن ادریس	»	۱۷۷	»	۲۱۳
محمد بن ادریس	»	۲۱۳	»	۲۲۱
علی بن محمد	»	۲۲۱	»	۲۳۴
یحیی بن محمد	»	۲۳۴	»	—
علی بن عمر بن ادریس	»	—	»	—
یحیی بن قاسم بن ادریس	»	—	»	۲۹۳
یحیی بن ادریس بن عمر	»	۲۹۳	»	۳۰۵
حسن بن محمد بن قاسم	»	۳۱۰	»	۳۱۳
قاسم کنون بن محمد بن قاسم	»	۳۲۰	»	۳۳۷
احمد بن قاسم کنون	»	۳۳۷	»	۳۴۷
حسن بن قاسم کنون	»	۳۴۷	»	۳۷۴

بونلردن یحیی بن ادریس بن عمرك زمانده ۳۰۵

تاریخنده رؤسای شیعه‌دن (مصاله) اسمنده برآدم خروجله فاسده دولت فاطمیه‌نك مؤسسی اولان عبید الله مهدی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و بعده ۳۱۰ تا. ریخلرنده ابن ابی العافیه فاسی ضبط ایده‌رك، خطبه‌یی اندلسده‌کی دولت امویه نامنه چویرمش؛ و برمدت صکره ابن ابی العافیه قتل اولنغله، ادریسیلر کرسیٔ حکومتلری اولان فاس شهرندن ماعدا اکثر بلاد. لرینی استرداد، وذکر اولنان قاسم کنونه بیعت ایتمشلرسه‌ده، فاطمیونك نامنه خطبه اوقوتمغه باشلا. یوب، بعده اوغلی اندلسده‌کی بنی امیه‌یه میل ایده‌رك، خطبه‌یی بونلرك نامنه چویرمش؛ و بونك برادری وادارسه‌نك اخیری اولان حسن ایسه غالب کلن طرفه تابع اولوب، کاه بنی امیه وکاه فاطمیونك نامنه خطبه خان اولمش؛ ونهایت ملکی فاطمیون طرفندن کاملاً ضبط اولنوب، کندیسی بنی امیه‌نك دخی خصومتنی قزانمش اولدیغندن، ۳۷٤ تاریخنده بونلر طرفندن طوتیلەرق، قرطبه‌یه سوقله، اوراده قتل اولنمش؛ وبونك وفاتیله ادارسه دولتی بسبتون منقرض اولمشدر.

ادسه { (یاخود ادسا (Edesse, 'Εδέσα) سلانیك ولایتنده واقع (وودینه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. بوقصبه زمان قدیمده یهوديلرك (پلا) شهرندن اول مرکزلری وکرسیٔ حکومتلری ایدی. ماکدونیانك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان پلاسجلرك اساطیرنجه بوقصبه‌نك برکچی ایله مناسبتی اولدیغندن، اسمی لسانلرنده کچینك اسمنه نسبتله وضع ایدلمش اولدینی تاریخلرده مسطور اولدیغی کبی، پلاسجلرك احفادی اولان آرناؤدلرك لسانده دخی (اذیسه) کلمه‌سی «کچی قصبه‌سی» دیمکدر. [«وودینه» ماده‌سنه مراجعت.] — ماکدونیالیلر اسکندرك قوماندەسیله آسیاده فتح ممالك ایتدکلرنده (اورفه) شهرینی وطنلرنده‌کی اسکی کرسیٔ حکومتلرینه بکزتدرك، بو شهره دخی (ادسه) نامنی ویرمشلردی؛ و بوشهر ممالك اسلامیه دائره‌سنه دخولنه‌دك بواسمله معروف قالمشدی. [«اورفه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ادغارد { (Edgard) انکلتره‌نك حکمدارلرندن اولوب، بواسمله مسمی اولان دیکر حکمدارلردن فرق ایچون، (پاسیفیق) یعنی «صلح پرور» لقبیله معروفدر. برادری (ادوی)نك وفاتی اوزرینه، ۹۵۷ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس ایدوب، نورماندیالیلرله اسقوچیالیلری مغلوب، وایرلانده‌نك برقسمنی ضبط ایتمشدی. اون سکز سنه حکومت سوردکدن صکره ۹۷۵ ده وفات ایتمشدر.

ادغارد { (Edgard) انکلتره‌نك آنغلو صاقسون خاندان حکمداریسنه منسوب اولوب، تخته حق وراثتی وارایکن، ابتدا (هرولد) وبعده ۱۰٦٦ تاریخ میلادیسنده «جهانکیر» کوپیوم طرفندن حق غصب اولنه‌رق، کندیسی هرادعادن واز کچمکه مجبور اولمش؛ ومذکور کوپیومه صادقانه خدمت ایتمشدر. «شریف» معناسنه اولەرق (ائلینغ) لقبیله ملقبدر.

ادغارد { (Edgard) اسکوچیا حکمدارلرندن اولوب، آنف الترجمه (ادغارد ائلینغ) ك یکنی واوچنجی (ملقولم) ك اوغلیدر. ۱۰۹۸ تاریخ میلادیسندن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك ۹ سنه حکومت سوروب، غاصب سکزنجی (دونالد)ی اسقوچیادن اخراج، وهمشیره‌سی (ماتیلده)یی انکلتره قرالی برنجی (هنری)یه تزویج ایتمشدر.

ادفو { (یاخود اتفو) صعید مصرده اسوانك ۱۰٦ کیلومتره شمالنده ونیلك ساحل یسارندن ایکی میلك مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر، وقضا مرکزیدر. زمان قدیمده پك بیوك برشهر اولوب، اسکی مصریلر عندنده (اطبو) ویونانیلر عندنده (بیوك آپولنیوپولیس) اسمیله معروف ایدی. اسکی شهرك خرابه‌لری الآن موجود اولوب، نیلك کنارینه قدر ممتد اولور؛ وساحل نیلده برکوزل ریختمی الآن موجوددر. شهر قدیمك ایکی بیوك معبدی حالا قائم اولوب، ستونلر، هیکللر وهیروغلیف یازیلرله مزیندرلر. بو ایکی معبد مصر قدیمك الآن موجود اولان آثارینك اك بیوك واك جلیلرندن ایسه‌ده، پك اسکی اولیوب، بطالسه زمانندە بنا اولنمشدر، که بوده مصر قدیم صنایع و مدنیتنك او وقته قدر طیانمش و باقی قالمش اولدیغنه بردلیلدر. ٥ جلد اوزره بر تفسیر شریفله دیکر بعض کتب ادبیه صاحبی اولان (ابو بکر محمد بن علی ادفوی) بوقصبه‌دندر.

ادفونش { (یاخود اذفونش) اسپانیا قرالرندن (آلفونس) ه عرب تواریخی

ریخنده ویریلن اسمدر . [« آلفونس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادل (Edel) آوسترالیا سواحل غربیه‌سنده برقطعه‌یه وقتیله ویریان اسمدر. اورا سنی ١٦١٩ تاریخ میلادیسنده کشف ایدن برفلمنکلی قپودانك اسمندن مأخوذ اولان بو اسم بعده ترك اولنمشدر .

ادلب حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، حلبك ٥٠ کیلومتره غرب جنوبیسنده وعاصی نهری ساحل یمینك ٢٠ کیلومتره شرقنده واقعدر. ٨٠٠٠ اهالیسی اولوب، یالکز ٩٠٠ قدری خرستیان و قصوری مسلم، وجله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر . اطرافی زیتون آغاجلریله محاطدر . بوقصبه‌ده پك چوق صابون اعمال اولنوب، حلب، حمص، حما وسائر طرفلره اخراج اولنور . پاموقدن بعض منسوجات وبرنوع حصیر دخی اعمال اولنور . برقاچ دباغخانه‌سی دخی واردر . — ادلب قضاسی (عاصی) نهرینك کنارلرنده واقع اولوب، (اریحا) ناحیه‌سنی دخی شامل اولدیغی حالده، ١٠٤ قریه‌دن عبارت و ١٠٥٦٠ اهالیی جامعدر . مرکز قضاده بولنان ٩٠٠ قدر خرستیاندن ماعدا بتون قضا اهالیسی مسلمدر. محصولاتی باشلیجه زیتون، جویز، بادم، فستق، انجیر، اوزوم و سائر میوه‌لرله انواع حبوباتدن وایپکدن عبارت ایسه‌ده، باشلیجه ثروت محلیه زیتوندندر . بوقضاده پك چوق آثار عتیقه وبعض مراقد شریفه موجوددر .

ادلینق (Edelinck) اك مشهور حکاکلردن اولوب، میلادك ١٦٤٩ تاریخنده بلچیقه‌نك (آنور) شهرنده طوغمش و١٧٠٧ده وفات ایتمشدر. اون دردنجی لویی طرفندن فرانسه‌یه جلب اولنه‌رق، پك چوق احسانلره نائل اولمش، وآقادمیا اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی . رسملرك قالبلرینی حك ایتمك صنعتنی پك ایلریه کتیروب، حك ایتمش اولدیغی بعض قالبلر محفوظدر .

ادم بحرین وعمان وحجازده بعض ناحیه‌لر وموقعلرك اسم مشترکیدر .

ادماوه (Admava) آفریقای وسطیده ٧ ایله ١١ درجه عرض شمالی و٨ ایله ١٣ درجه طول شرقی آره‌لرنده ممتد برمملکتدر، که اهالیٔ قدیمه‌سی اولان عبدهٔ اوثان عندنده (فومبینه) اسمیله معروف اولوب، قرن سابقده فولا و یا فلاح دینلن اقوام اسلامیه‌دن اداما (که آدم و یا عثمانلی محرف اولمسی محتملدر) اسمنده جسور بر رئیسك معرفتیله فتح، وممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولنغله، بونك اسمنه نسبتله (ادماوه) تسمیه اولنمشدر. [«فومبینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ادموند سنت — (St. Edmond) انکلتره‌نك « حکومات متفقهٔ سبعه » سندن (استانغلیا) یعنی « شرق انکلتره » خطه‌سنك حکمداری اولوب، ٨٥٥ تاریخ میلادیسنده جلوس ایتمش؛ وعادل وخیرخواه برحکمدار اولدیغی حالده، ٨٧٠ تاریخنده ممالکنی ضبط ایدن دانیارقه‌لیلر طرفندن قتل اولنغله، خرستیانلر طرفندن شهدا واعزه زمره‌سنه الحاق اولنمشدر .

ادموند آبو (Edmond Abou) فرانسه‌نك متأخرین ادباسندن اولوب، حکایه وتیاترو کبی ادبیاته وتربیه وترقیاته متعلق برچوق آثاری اولدیغی کبی، امور سیاسیه‌یه دائر دخی بعض مؤلفاتی واردر، و پارسك اکثر غزته‌لرنده محرر لك ایتمشدر. ١٨٢٨ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌نك (دیوز) شهرنده طوغوب، اکمال تحصیل ایله، کسب شهرت ایتدکدن صکره، فرانسه طرفندن آننده کشاد ایدلمش اولان مکتبك معلمکنه نصب اولنمش؛ وبومناسبتله یونان قدیمك تاریخ وآثار عتیقه‌سی حقنده بعض کتابلر یازمشدر. بعده یونانك احوال حاضره‌سی حقنده دخی بر ایکی کتاب یازوب، بونلرده یونانلیلری پك فنا صورتده تصویر ایتمشدر . وفاتی ١٨٨٦ تاریخ میلادیسنده واقع اولمشدر .

ادموند اول (Edmond I) انکلتره‌نك صاقسونیا خاندانندن منسوب حکمدارلرندن اولوب، برنجی (ادوآرد)ك اوغلیدر. ٩٤١ تاریخ میلادیسنده، برادری (آتلستان)ه خلف اولوب، ممالکنده بعض اصلاحات اجرا ایتمکده ایکن، ٩٤٦ تاریخنده (لئوف) اسمنده برشخص طرفندن قتل اولنمشدر . انکلتره‌ده اعدام جزاسی بونك زمانندن ایجاد اولنمشدر .

ادموند ثانی (Edmond II) انکلتره حکمدارلرندن اولوب،

١٠١٦ تاریخنده پدری ایکنجی (اتلرد) ه خلف اولمش؛ ودانیمارقه قرالی (قانوت)ه قارشی پك شدتلی برمقاومتدن صکره، ممالکنك قسم شمالیسنی کندیسنه ترك ایتمکه مجبور اولوب، برآی صکره ١٠١٧ تا. ریخنده قتل اولنمغله، (قانوت) بتون انکلتره‌یی ضبط ایتمشدر .

ادن (Eden) انکلتره‌نك ایرلانده دکیزینه دوکیلور بر نهری اولوب، ١١٠ کیلومتره مجراسی وخیلی بالیغی واردر. — آوسترالیا. نك «جنوبی یکی غال» خطه‌سنده بواسمله برقصبه دخی واردر .

ادنقوبن (Edenkoben) باویره‌نك (لانداؤ) ایالتنده ومرکز ایالتك ١١ کیلو. مترہ شمالنده وطونه‌یه دوکیلن برکوچك نهرك او. زرنده واقع برقصبه اولوب، ٤٨٩٠ اهالیسی، اسلحه فابریقه‌لری، معدن صولری، باغلری و باویره قرالنه مخصوص برسرایی واردر .

ادوآرد (Edouard) بو اسمله انکلتره‌ده صاقسونیا خاندانته منسوب اولەرق اوچ حکمدار کلمشدر :

برنجیسی «قدیم» لقبیله ملقب اولوب، ٩٠٠ تاریخ میلادیسنده پدری بیوك (آلفرد)ه خلف اولمش؛ وکندیسنه عصیان ایدن عمزادەسی (اتلوالد) ایله برمدت اوغراشدقدن صکره، بونك واقع اولان محا. ربانك برنده مقتول اولمسیله، رقیبسز قالنجه، اسقو. چیاليلرله نورماندلره اعلان خصومت ایله، بونلری دخی مغلوب ایدەرك، تحت اطاعتنه آلمش؛ وفرانسه قرالنه قبزینی ویرەرك، عقد اتفاق ایتمشیدی. ٩٢٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. (قامبریج) دارالفنونك مؤسسی بو اولدیغی مرویدر .

ایکنجیسی «شهید» لقبیله ملقب اولوب، ٩٧٥ تاریخنده، ١٣ یاشنده اولدیغی حالده، پدری (ادغارد)ه خلف اولمش؛ واوچ سنه صکره اوکی والدەسی طر. فندن آوده قتل ایتدیرلمشدر. اخلاق حسنەسی حسبیله، خرستیانلر طرفندن اعزەلری صرەسنه کچیرلمشدر .

اوچنجیسی «کناه چیقاریجی» لقبیله ملقب اولوب، (اتلرد) ك اوغلیدر. ١٠٤١ تاریخ میلا. دیسنده دانیمارقه‌لیلرك ظلمندن بتمش اولان آنغلو صاـ قسونلر طرفندن تخته اجلاس اولنەرق، برمدت قونت (غودین)ك عصیانیله اوغراشمش ایسەده، نهایت کندیسیله صلح ایدەرك، ٢٥ سنه کمال آسایش ومسالمتله حکومت سوردکدن صکره، ١٠٦٦ تا. ریخنده وفات ایدوب، بوده اعزه زمرەسنه ادخال اولنمشدر .

ادوآرد (Edouard) ینه انکلتره‌ده‌نورماند خاندانته منسوب اولەرق بو اسمله آلتی حکمدار کلمشدر :

برنجیسی اوچنجی (هنری) نك اوغلی اولوب، ١٢٧٢ تاریخ میلادیسنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایتمش؛ وقبل الجلوس انکلتره‌ده ظهور ایتمش اولان قاریشیقلقلرده ابراز شجاعت ایتمش اولدیغی کبی، سنت لوبینك معیتنده سکزنجی اهل صلیب سفرینه دخی کیتمشیدی. تخته چیقدقدن صکره، امور عدلیه ومالیه‌جه بعض اصلاحات اجرا، وعوام قاره‌سنی دخی ایجاد ایتمشدر . ١٢٨٣ تاریخنده (غال) مملکتنی دخی ضبط ایتمش؛ واو وقتدن بری انکلتره‌نك ولی عهدینه «غال پرنسی» عنوانی ویر. لمسی عادت اولمشدر . ١٢٨٦ تاریخنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، مملکت مذکوره‌نك تختنی ادعا ایدن برقاچ کشیدن برینی انتخاب ایتمك اوزره حکم تعیین اولنەرق، بونلردن (بیلول)ی ترجیح ایله، تخته اجلاس ایتمش، وکندی اطاعتی آلتنه آلمشدر . برمدت صکره مرقوم بیلولی دخی بر محاربەده قتل ایدوب، اسقوچیایی بسبتون ضبط ایتمشدر. بعده اسقوچیالیلر بونك زمانده اوچ دفعه قیام ایدوب، ایلك ایکی قیاملرینی باصدیرمغه موفق اولمش، واسقوچیایی قان وآتش ایچنده براقمش ایسەده، اوچنجی قیاملرینی باصدیرمغه کیدرکن، ١٣٠٧ تاریخنده وفات ایتمشدر . فرانسه ایله دخی برمحاربه ایتمشدر .

ایکنجیسی آنف الترجمه برنجی ادوآردك اوغلی اولوب، ١٣٠٧ تاریخندن ١٣٢٧ تاریخنەدك حکم سورمشدر . کوشك وذوق وسفاهته مجبور اولوب، زمانده اسقوچیالیلر برچوق غالبیتلره نائل اولدقلرندن، زوجەسی و برادری دخی علیهنده بو. لنانلرله برلشەرك، کندیسنی مغلوب ایتملر؛ و بر زندانه قپایوب، متعاقباً قتل ایتملردر .

اوچنجیسی آنف الترجمه ایکنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك حیاتنده ١٣٢٧ تاریخنده تخته اجلاس اولمش ایسه‌ده، صغیر السن اولدیغندن، برمدت فرانسه‌لی (ایزابلا) نك وصایتی آلتنده بولنمش، و بوقادینك دوستی (مورتیر) اداره امور ایتمشدی. سن رشده واصل اولوب، اداره دولتی الینه آلنجه، والده‌سنك مرقوم (مورتیر) له اولان مناسباتنی وایکیسنك بالاتفاق پدرینی قتل ایتمش اولدقلرینی آکلامغله، (مورتیر)ی اعدام، ووالده‌سنی برقلعه‌یه حبس، واسقوچیایی یکیدن ضبط ایتمشدر. فرانسه‌یی دفعاتله مغلوب ایدوب، برچوق یرلرینی استیلا، و اوغلی (قره پرنس) فرانسه قرالی ژانی اسیر ایده‌رك، انکلتره‌یه سوق ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً فرانسه قرالی بشنجی شارل انکلتره‌نك فرانسه‌ده ضبط ایتمش اولدیغی یرلرك اکثرینی استرداد ایتمشدر. صاحب ترجمه انکلتره‌ده فرانسز لسانی قالدیروب، انکلیزجه‌یی لسان رسمی اتخاذ، وعلوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایتمشدر. اللی سنه حکومتدن صکره ١٣٧٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی «آق‌کل» فرقه‌سنك رئیسی ویورق دوقه‌سی (ریشارد) ك اوغلی اولوب، ١٤٤٢ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و پدرینك مسلکنه دواملە، (لانقاستر) خاندانه منسوب و «قزل کل» فرقه‌سنك رئیسی اولان آلتنجی هنریدن تختی ضبط ایتمکه قالقیشمش، و (واریق) قونتسك معاونتیله مقصدینه نائل اولوب، تخته چکمش‌ایسه‌ده، بعده مذکور قونت کندیسنی ترکله، دشمنلری طرفنه التحاق ایتدیکندن، ادوآرد مغلوب اولوب، فلنکه قاچمش؛ و بش آی صکره قاٰن برادری بولنان (بورغونیا) دوقه‌سنك باردیمله انکلتره‌یه عودتله، واریق قونتنی محاربه‌ده قتل، و ١٤٧١ تاریخنده تختی یکیدن ضبط ایتمش، ودشمنلرینی بسبتون ازمشدر. بعده ذوق وسفاهته طالوب، ١٤٨٣ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشنجیسی آنف‌الترجمه دردنجی ادوآردك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ١٢ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، وصیسی بولنان (غلوچستر) دوقه‌سی (ریشارد)، تختی کندیسی ضبط ایتمك ایچون، صاحب ترجمه‌یی برادریله برابر اوسنه لوندره قلعه‌سنه حبس ایدوب، متعاقباً قتل ایتدیرمشدر.

آلتنجیسی سکزنجی هنرینك اوغلی اولوب، ١٥٤٧ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، صبی اولدیغی حالده، جلوس ایتمش؛ و ابتدا (هارتفورد) دوقه‌سی، و بونك اعدامندن صکره لورد (دورلی) وصایت نامیله حکومت سورمشلردر. بوصورتله آلتی سنه مسند حکمداریده قالدقدن صکره، ١٥٥٣ تاریخنده وفات ایتمشدر. پدرینك زماننده انکلتره‌یه کیرمش اولان پروتستانلق مذهبی بونك زمانده ترقی وتوسع ایتمشدر.

ادوآرد (Edouard) انکلتره حکمدارلرندن اوچنجی ادوآردك اوغلی وایکنجی ریشاردك برادر. کندیسی (غال پرنسی) عنوانی حائز اولوب، «قره پرنس» لقبیله شهرت بولمشیدی. پدرینك فرانسه‌ده واقع اولان محاربانده اظهار شجاعت ایده‌رك، ١٣٥٦ تاریخ میلادیسنده فرانسه قرالی (ژان)ی اسیر طوتمشیدی. ١٣٦٣ ده پدری کندیسنه (آکیتن) پرنسلکنی ویرمکله، بوردو شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، عادتا حکمدارانه یاشامش؛ و اسپانیایه دخی برسفر ایدوب، مظفر اولمش ایسه‌ده، اورادە قزاندیغی برمرضدن عودتنده ١٣٧٦ ده وفات ایتمشدر.

ادوآرد (Ed. de Lan-castre) لانقاسترلی — بودخی غال پرنسی عنوانی حائز انکلتره ولی عهدلرندن اولوب، آلتنجی هنرینك اوغلیدر. ١٤٦٣ تاریخنده، (یورق) طرفنك غلبه‌سی اوزرینه، والده‌سی (آنژو)لی (مارغریته) ایله برابر انکلتره‌دن قاچمش؛ و ١٤٧١ تاریخنده اسکی دشمنی اولان (واریق) قونتیله دوست اولوب، بونك قیزینی تزوج ایله، عودت ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً والده‌سیله برابر خصمی اولان دردنجی ادوآردك الینه دوشوب، بونلرك دایلری (قلارنسه) و (قلوچستر) دوقه‌لرینك امریله ١٤٧٢ ده قتل اولنمشدر.

ادوآرد (Ed. Plantgenet) پلانتاجنت انکلتره خاندان‌حکمداریسنه منسوب اولەرق بواسمله مسمی اولانلرك اخیری اولوب، قلارنسه دوقه‌سی (جورج) ایله واریق قونتنك قیزی (ایزابله) نك اوغلیدر. دردنجی ادوآرد طرفندن جدی یرینه واریق قونتلغنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، ١٤٨٥ تاریخنده حق وراثت ادعاسنه قالقیشیرقور-

قوسیله یدنجی هنری طرفندن لوندره قله‌سنه حبس. و ۱۴۹۹ ده اعدام اولنمشدر.

ادوآرد (Edouard) پورتکیز حکمدارلرندن اولوب، برنجی (ژان) ك اوغلیدر. ۱۴۳۳ تاریخندن ۱۴۳۸ تاریخنه‌دك بش سنه حکومت سوروب، دولتنك احوال مالیه‌سنی اصلاح، و بعض قوانین تأسیس ایتش ایسه‌ده، بعده طنجه‌نك ضبطنه قالقیشه‌رق، کلیاً منهزم اولمش؛ و برادری فردیناند اهل اسلامك الینه اسیر دوشمشیدی. بو مغلوبیتله عودتنده وبا علتی ظهور ایله ممالکنی تخریب ایتمش، وکندیسی دخی بوخسته‌لقدن وفات ایتمشدر.

ادوآردس (Edwards) انکلتره‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب: ۱۶۹۳ تاریخ میلادیسنده طوغمش. و ۱۷۷۳ ده وفات ایتمشدر. طیور نادره حقنده ٤ بیوك جلددن مرکب بر اثری اولوب. بوکا ۳ جلد اوزره برذیل دخی یازمشدر.

ادونیده (Edonide, E-donis) یاخود ادونیس ماکدونیانك شمال شرقی جهتنده واقع برحطه‌سی ایدی، که وقتیله تراکی قطعه‌سنه منسوب ایکن، اسکندرك پدری فلیب طرفندن ضبط، و ماکدونیایه الحاق اولنمشیدی. بوخطه جمعه جهتندن عبارت ایدی.

ادوی (Edvy) انکلتره‌نك (آنغلوصاقسون) خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب، برنجی ادموندك اوغلیدر. ۹۵۵ تاریخنده عمیجه‌سی (ادرد) ه خلف اولوب، اقرباسندن (الجیوه) اسمنده برقیزله تعشق ایتمکله. کندیسنی خفیاً تزوج ایتدیکندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنی قزانمش؛ وزوالله (الجیوه) رهبانك اشکنجه‌لرندن متأثراً وفات ایتدیکی کبی، ممالکنك قسم شمالیسی دخی صاحب ترجه‌دن آلنوب، برادرینه ویرلدیکندن، کندیسی تأثرندن وفات ایتمشدر.

ادوین (Edvin) انکلتره‌ده (نورتومبرلاند) خطه‌سنك آنغلوصاقسون خاندانه منسوب حکمدارلرندن اولوب. ٦٣٦ تاریخ میلادیسندن ٦٥٣ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ و (کنت) حکمداری (اتلبرت) ك قیزی (اتلبورجه) یی تزوج ایتمکله. بونك دعوتی اوزرینه تبعه‌سیله برابر خرستیانلق دینی قبول ایتمشیدی. مرسیا حکمدارینه وبرتونلره قارشی ایتدیکی برمحاربده مقتول اولمشدر.

اده‌بالی علما ومشایخ عثمانیه‌نك رئیس وپیری حکمنده اولوب، قره‌مانده دنیایه کلمش؛ ومملکتنده ابتدای تحصیل ایتدکدن صکره، شامه رحلتله. اورانك علماسندن فقه وحدیث وتفسیر وسائر علومی اوکرنمش؛ ووطننه عودتنده او وقت غازی عثمان بك عنوانیله معروف بولنان سلطان عثمان خان حضرتلریله کسب ارتباط ومناسبت ایتمشیدی. کندیسی مسائل شرعیه ودینیه‌ده مرجع کل اولوب، طریق تصوفه دخی انتسابی بولندیغندن، بیله‌جکده برزاویه تأسیس ایدوب، مارین وعابرین وفقرا ومحتاجینه اکرام ایدردی. سلطان عثمان غازی حضرتلری دخی دفعاتله اده‌بالینك زاویه‌سنه مسافر اولوب، یاتمش؛ وحتی برکیجه زاویه‌ده یاتارکن رؤیاسنده شیخك حصنندن برآی چیقوب کندی حصنه کیردیکنی ودرحال آلتندن بر بیوك آغاج بیتوب، دالاری اورته‌لغی قاپلادیغنی، وآلتندن برچوق نهرلر چیقوب، خلقك بوصولردن استفاده‌یه باشلادیغنی کورمکله، صباح اولدقده، بو رؤیایی حضرت شیخه سویلیمجه، اده‌بالی کندیلرینك دولته نائل اولهجغنی، وکریمه‌سنی تزوج ایتمسی مقدر اولدیغنی، وبو ازدواجدن بلاد وعبادی حمایه ومستفید ایده‌جك برسلاله‌ٔ طاهره تولد ایده‌جکنی مقام تعبیرده تبشیر ایتمش؛ وفی‌الحقیقه سلطان عثمان خان حضرتلری اده‌بالینك قیزی (مالی) خاتونی تزوج ایدوب، سلطان اورخان غازی بو ازدواجدن متولد اولمشدر. سلطان عثمان خان تشکیل دولت ایتدکدن صکره دخی امور شرعیه وسیاسیه‌ده اده‌بالی ایله عقد مشورت ایدردی. صاحب ترجه ۷۲٦ تاریخنده ۱۲۵ یاشنده وفات ایدوب، برآی صکره کریمه‌سی، ودرت آی صکره دخی سلطان عثمان خان حضرتلری ارتحال ایتمشدر. تربه‌سی بیله‌جکده زاویه‌سی اتصالنده‌در.

ادهم شعرای ایراندن اولوب، کاشانده طوغمش. واکثر عمرینی بغداد وتبریزده کچیرمشدر. تاریخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کسرا نبینم روز غم جز سایه در پهلوی خود
آن هم چو بینم سوی او کرداند از من روی خود

ادهم بیك ایرانده قزوین شعراسندن اولوب، اجدادی جنکیز خان زمانندن بری اورانك معتبرانندن بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

صیادرا زصید بود بیش اضطراب
من بیقرار یارم و او بیقرار من

ادهم بیك بوده قزوین شعراسندن اولوب، بعده هندستانه رحلت ایتمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

قضا از بهر آن افروخت شمع آشنایی را
که بردلهای مشتاقان نهد داغ جدا یی را

ادیت (Edith) انکلتره قرالرندن (ادغار)ك قیزی اولوب، پدرینك و برادرینك وفاتنده ایکی دفعه کندیسنه تکلیف اولنان تخت و تاجی رد ایله، برمناسبتره چکیلوب، راهبه اولدیغندن، بین النصارا کندیسنه عزیزه نظریله باقیلوب، ایلوللك ۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور. ۹۶۱ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ۹۸۴ ده وفات ایتمشدر.

ادیستو (Edisto) ممالك مجتمعهٔنك جنوبی (قارولینه) جمهوریتنده برنهردر، که شمالی وجنوبی ادیستو اسملریله ایکی چایك برلشمسندن حاصل اولوب، بعده یه ایکی شعبه یه آیریلهرق، وبینلرنده (ادیستو) آطهسنی تشکیل ایدهرك، بحر محیط آطلاسیه دوکیلور.

ادیمبورغ (Èdimbourg) و انکلیزجه (Edimburgh) اسقوچیانك مرکزی اولان بیوك برشهر اولوب، لوندرهنك ۵۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (قورت) کورفزینك ۳ کیلومتره ایچریسنده، (لیت) نهرینك ساحل یمینده، ۶ دمیر یولك محل التصاقنده، و ″۲۳ ′۵۷ °۵۵ عرض شمالی ایله ″۳ ′۳۱ °۵ طول غربیده واقعدر. ۲۲۸۳۵۷ و (لیت) اسکله سیله برابر ۲۹۷۰۰۰ اهالیسی واردر. غایت کوزل برموقعده و برقاچ تپهنك اوزرنده مؤسس اولوب، باشلیجه اسکی ویکی شهر اسملریله ایکیه منقسمدر. اسکی شهر اك یوکسك تپهنك اتکلرنده اولوب، تپهنك ذروهسنده برقلعهسی واردر. یکی شهرك سوقاقلری کنیش و کوزل اولوب، پارلمنتو دائرهسی، دارالفنون، بورسه، سنت (جیلس) کلیسیسی کبی برچوق ابنیهٔ مشهورهسی واردر. (نلسون) و (والترسقوت)ك هیکللری شهری تزیین ایدیور. دارالفنونده ۲۰۰۰ طلبه تحصیل ایله مشغول بولنور. برچوق جمعیات علمیه وفنیهسی اولدیغندن، بحق «شمالی آتنه» تسمیه اولنمشدر. برچوق غزتهلر وعلی الخصوص فنی وادبی رسائل موقوته نشر اولنور. «آووقاتلر کتبخانهسی» نامیله ۳۰۰۰۰۰ جلدی حاوی بر بیوك کتبخانه سیله دیکر برچوق دارالکتبلری واردر. صنایعی وعلی الخصوص مطبعه جیلق وکتابجیلق صنعتلری پك ایلری اولوب، تجارتی دخی ایشلکدر. اسکی برشهر اولوب، رومالیلر زمانینده (آلانه قاسره) نامیله معروف ایکن، ۶۲۶ تاریخ میلادیسنده قلعهسی (نورتومبریا) حکمداری (ادوین) طرفندن مقر اتخاذ اولنغله، بونك اسمنه نسبتله (ادوینبورغ) وتخفیفاً (ادیمبورغ) تسمیه اولنمشدر. او وقتدن بیومکده دوام ایدوب، ۸۵۵ تاریخلرنده بیوك برشهر حکمنه کچمشیدی.

اذربعل [واذربیجان «آذربعل» و «آذربایجان» مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

اَذرَح شامك جنوب جهتنده وحجاز قربنده برمملکت اولوب، جوارنده اولان (جربا) ایله برابر زمان سعادتده ۹ تاریخ هجریسنده صلحاً فتح اولنمشیدی. حضرت علی (رضه) ایله معاویه آره سنده کی منازعات صره سنده عمرو بن العاص ایله ابو موسی الاشعری آره سنده جریان ایدن وقوعات اذرح ایله جربا آره سنده وقوع بولمشدر.

اِذرِع سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده واقع (لجا) ناحیهسنك مرکزی اولان بیوك بر قریهدر، که غایت صرب و طبیعی اولهرق مستحکم بر موقعده اولوب، وقتیله بیوجك برقصبه بولنمش اولدیغندن، برچوق آثار عتیقهسی، برجامع شریفی، ایکی مسجدی وایکی قدیم کلیساسی واردر.

اَذرِعات شامده بلقایه قریب بر قصبه ایدی، که شرابنك کوزللکیله مشهور ایدی. روایته کوره «الم غلبت الروم فی ادنی الارض» آیت کریمه سنده «ادنی الارض» تعبیرندن مراد الله بوقصبه اولوب، رومالیلر بونده ایرانیلره مغلوب اولمشلردی. شام صاحبی (طفتکین) زمانینده ۵۱۲ تاریخ هجریسنده بوقصبه اهل صلیبك الینه کچوب، نهب وغارت وتخریب اولنمشدر. مشاهیر محدثین وصلحادن اسحق بن ابراهیم اذرعی کبی

برچوق مشاهیر بو قصبه‌دن نشأت ایتمشلردر .

اَذرمه { (یاخود آذرم) جزیره‌ده نصبین جوارنده برقصبه ایدی، که دولت عباسیه‌نك اواسطنده معمور اولوب، سور وخندقله محاط ایدی، و ۲۰۰ دکانی حاوی دمیر قپولی چارشیسی و ایچندن کچن برنهرك اوزرنده کوزل برکو پریسی وارایدی. بعده خراب اولوب، یاقوت حموی زمانده برقریه حالنه کیرمشیدی . مشاهیر صلحادن (ابو عبدالرحمن عبدالله بن محمد اذرمی) بورالی ایدی .

اَذنه { آطه‌نك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر . بوشهر هارون الرشیدك زمان خلافتنده ۱۹۰ تاریخنده خادمی ابو سلیم ترکی طرفندن بنا اولنوب، ذاتاً هارون الرشید پدری مهدینك زمانده ۱۶۵ تاریخنده شهرك موقعی جوارنده وکوپرینك باشنده برقصر بنا ایتمشیدی. خلافت عباسیه زمانده بوشهردن (ابو بکر محمد بن علی اذنی)، (ابو عمیر عدی بن احمد اذنی)، (قاضی ابو الحسن علی بن حسین اذنی) کبی بعض مشاهیر علما ظهور ایتمشیدی . [«آطنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اُذینه بن سمیدع { عمالقه ملوکندن اولوب، رومالیلرله ماجرالری مشهور اولان زنوبیانك (یاخود زینبك) زوجیدر . اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدمر حکمداری اولوب، رومالیلرك امدادیله ایران شاهی شاپور ذوالاکتافی ایکی دفعه مغلوب ایتمش؛ و بعده زوجه‌سی مرقومه زنوبیانك تشویقیله رومالیلره اعلان حرب ایده‌رك، ینه بونك افسادیله اوغلی و یاکنی طرفندن قتل اولنمشدر .

اراتو { (Erato) یونان قدیم اساطیرنده غزلیاته موکل اعتقاد اولنور بر پری ایدی، که باشی کل و یاسمینله مکلل اولهرق، النده کمان، ویاننده عشقدن کنایه اولان الی مشعللی برچوق اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی .

اراتوستن { (Eratosthène) یونان قدیمك اك بیوك حکماسندن اولوب، علوم ریاضیه وجغرافیا وهیئتده ید طولی صاحبی اولدیغی کبی. تاریخ وصرف وسائر علومدن دخی بهره‌سی وارایدی . قبل المیلاد ۲۷۲ تاریخنده برقه‌نك یونانیلر طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولان (کیرنائیق) شهرقدیمنده طوغمش، وبعده مصره کیده‌رك، (بطلیوس اورجت) زمانده اسکندریه کتبخانه‌سنك مدیر وحافظ کتبی اولمشیدی . میلاددن ۱۹۹ سنه اول، ۸۲ یاشنده اولدیغی حالده، کوزلرینه عمی طاری اولمغله، کندینی آج براقه‌رق، اتلاف نفس ایتمشدر. اك اول بردرجهٔ جغرافیه‌یی اولچه‌رك، کرهٔ ارضك جسامتنی کشف ایدن بو ذاتدر؛ وکشفی حقیقته پك قریب بولنمشدر. علوم ریاضیه‌ده دخی بعض کشفیاتی مشهوردر . مصر قدیم تاریخنه دخی خدمتی سبقت ایتمشدر . آثارندن بولنه‌بیلن بعض پارچه‌لر دفعاتله طبع وترجمه اولنمشدر .

ارارد { (Erard) مشهور برپیانوجی اولوب، پیانو وسائر موسیقی آلاتنجه بعض اختراعاتی واردر ، وقویروقلی پیانولری ایجاد ایتمشدر . ۱۷۵۲ تاریخ میلادیسنده استراسبورغده طوغوب، ۱۸۳۱ ده وفات ایتمشدر .

اراریق { (Eraric) اوستروغوتلرك حکمدارلرندن (روجیان)لرك رئیسی اولدیغی حالده، (تئودوریق) ك معینده ایتالیایه کلمش؛ و ۵۴۱ تاریخ میلادیسنده حکمدار اولمشیدی. (بلیار)ك غالبیتی اوزرینه اوستروغوتلرك ایتالیاده‌کی قوتلرینك تزلزلنی کورنجه، مملکتی تسلیم ایتمك اوزره، ایمپراطور (یوستنیانوس) ایله مقاوله‌یه کیریشمش ایسه‌ده، بو نیتنی اجرا ایتمزدن اول، عسکری طرفندن قتل اولنمشدر .

اراسسطراطس { [«اراسیسترات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اراسم { (Erasme) آوروپانك اون بشنجی قرن میلادی مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۴۶۷ تاریخنده (روتردام) ده طوغمش؛ واکمال تحصیل ایتدکدن صکره، طریق رهبانه داخل اولوب، بعض مکاتبده معلم، وبعده اسقوچیا حکمداری دردنجی (ژاق)ك اوغلنه مربی اولمش؛ وعلم ودرایتی شهرتکبر اولوب، آثاری انتشار ایتدکجه، اکثر حکمدارلر طرفندن جلبنه سعی اولنمشیدی. خرستیانلغك اصلاح وتعدیله محتاج اولدیغنی آکلایه‌رق، بوخصوصده پروتستانلغك موجدی اولان (لوتر) ایله بعض مخابراته بولنمش ایسه‌ده، بعده (لوتر)ك خلق دعوته قالقیشدیغنی کورنجه، مخابره‌یی کسوب، کندیسنك

علیهنده دخی یازمشدر . هرحالده آثارنده شربست برفکر بیان ایتدیکندن، اکثر تألیفاتی واتیقان طرفدن منع و احراق اونمشدی . علی الخصوص « جنونك مدحی » عنوانیله یازمش اولدیغی اثرده نوع بشرك هرصنفیله اکلنمش اولدیغندن، طائفهٔ رهبانك خصومتنه مظهر اولمشدی . آثارینی لاتینجه یازمش ایسهده، اکثر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه، و دفعاتله طبع اونمشدر . ۱۵۲۱ تاریخنده (بال) شهرنده محیی بولنان برمطبعه جینك یانده اختیار عزلتله، آثارینی وبطلیوسك جغرافیاسی کبی بعض آثار قدیمهٔ یونانیهیی نشر ایتمکله مشغول ایکن، ۱۵۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر .

اراسیسترات { (Erasistrate) یونان قدیم اطباسندن اولوب، سواحل شرقیهٔ یونانیهنك اوکنده بولنان (کئوس) آطهسنده طوغمش، وقبل المیلاد ۲۵۷ تاریخنده وفات ایتمشدر . اك اول جسم بشری تشریح ایدن بوذات اولدیغی مرویدر . (سلفقوس نیقاتور) طرفندن اوغلی (آنطیوخس) ك تداویسیچون جلب اولنهرق، ناقابل شفا ظن اولنان مرضنك پدرینك ایکنجی زوجهسنه اولان علاقهسندن ایلری کلدیکنی آکلامش؛ و پدرینی مرقومهیی اوغلنه ویرمکه قانديرمغله کندیسنی ابی ایتمشدی . آثاری نابود ایسهده، جالینوس بعض تألیفاتنده بونك کرك تشریحده وکرك تداوی امراضده کی فکر ومسلکندن بحث ایتمشدر . عربلر عندنده (اراسسطراطس) اسمیله معروفدر .

اراسینوس { (Erasinos) موره شبه جزیرهسنده برنهردر، که (آرغوس) شهرینك جنوبنده واقع اووهنك کنارنده برذن بره برمغارهنك ایچندن چیقهرق، ومجراسنده برچوق دکرمنلر چویردرك، آنابولی کورفزینه دوکیلور . آرقادیاده برك ایچنه غائب اولان (استیمفال) نهرینك عینی اولدیغی مظنوندر .

آران { آذربایجانك شمالنده کورجستانك جنوب شرقیسنده و شیروانك غرب جنوبیسنده اولدرق، آراس ایله (کور) نهرلری آرهسنده واقع قطعهنك اسکی اسمیدر . الیوم قسم اعظمی (قره باغ) اسمیله معروف اولوب . روسیهنك الینه کچمشدر . [« قره باغ » مادهسنه مراجعت .]

اراندول { (Erandol) هندستانك بمبای دائرهسنده واقع (دخان) ایالتنده برشهر اولوب، ۱۱۰۷۰ اهالیسی واردر .

اراور { (Eraour) سرندیب آطهسنك شرق طرفنده برشهردر، که ۱۲۲۸۰ عددنده اولان اهالیسی مسلم وعرب اولوب، زراعتله مشغول وفیل آوجیلغنده کی مهارتلریله مشهوردرلر .

ارباخ { (Erbach) آلمانیانك (هس دارمستاد) بیوك دوقه لغنده، ۲۰۰۰ اهالیلی جامع برقصبه اولوب، برچوق آثار عتیقهسی واردر؛ وشارلمانك دامادی اولدیغی مروی اولان (اکیخارد) ك مزاری بو قصبهدهدر . — ارباخ قونتلری مذکور اکیخارد ایله شارلمانك قیزی (اما)نك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنیورلر .

اَرباز { (یاخود آرپاس) آیدین سنجاغنك بوزطغانك ۲۵ کیلومتره شمالنده، آیدینك دخی تخمیناً ۴۵ کیلومتره شرقنده (آق صو) چاینك ساحل یمینده واقع برقصبهدر . — ایچندن کچن (آق صو) چاینه (ارباز چایی) دخی دیرلر .

اِربِد { سوریه ولایتنده خوران سنجاغنك درعا قضاسنده برکوچك قصبهدر . بنی اسرائیل زمانده (اربیلا) اسمیله معروف ایدی .

اَربَد بن ربیعه { لبید بن ربیعهنك برادری اولوب، عامر بن طفیل اسمنده برشخصله برابر حضرت رسول الله (صلعم) افندمزه سوء قصد نیتیله یانلرینه کیتمشلر ایسهده، اربد هجوم ایدهجکی وقت، جملهٔ معجزات محمدیهدن اولمق اوزره، اوکنده آرقداشنی حائل کوردیکندن، مقصد ملعونانهلرینه نائل اولهمیوب، عودت ایدرکن، اربد صاعقهیه، و عامر طاعونه مبتلا اولوب، هلاك اولمشلردر .

اربراقه { (Arabrace) عربکیرك اسم قدیمیدر . [« عربکیر » مادهسنه مراجعت بیوریله .]

اُربَس { افریقیه یعنی تونسده قیروانه غرباً اوچ کونلك مسافهده واقع برقصبه اولوب، سور ایله محاط و باغ و بوستانی چوق اولدیغنی ابو عبید بکری جغرافیاسنده بیان ایدیور .

(بلد العبر) اسمیله دخی معروفدر. ۳۷۶ تاریخ هجریسنده ابراهیم بن اغلب بو قصبه‌یه قپانوب، عبدالله شیعی ایله محاربه ایتمشدر. مصر شعراسندن (ابو طاهر اربسی) وشعرادن (یعلی بن ابراهیم اربسی) بوقصبه‌دن ایدیلر. اوزمانلرده فوق العاده شهرت واهمیتی اولوب، «باب افریقیه» تسمیه اولنوردی.

اربعه { سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده برقضا اولوب، لواء مذکورك شمال غربیسنده واقع اولغله، شمالاً طرزون ولایتنك جانیك سنجاغیله، شرقاً نیکسار، جنوباً نفس توقاد قضالریله وغرب جنوبی طرفندن دخی آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. بوقضاده شرقدن کلن (کرملی) و نام دیکرله (کلکیت) نهری غربدن کلن آماسیه نهریله برلشه‌رك، یشیل ایرماغی تشکیل ایدرلر، که شمالده طوغری آقه‌رق، جانیك سنجاغنه داخل وقره دکیزه منصب اولور. قضانك اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، دوز ومنبت یرلری دخی واردر. اورمانلری چوق اولوب، محصولاتی دخی باشلیجه پاموق، کندیر، آفیون، خشخاش، توتون، سبزه وانواع میوه‌لردن عبارتدر. مرکزی (اورك) قصبه‌سی اولوب، شمالی جهتنده بولنان صونیسا قصبه‌سی دخی بعضاً ناحیه مرکزی اتخاذ اولنمشدر. اربعه قضاسی ۱۱۹ قریه‌یی جامع اولوب، اهالیسی ۲۷۰۰۰ کشیدن عبارتدر، که بونلرك یالکز اوچ بیك قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر.

اربعه { قضاء — [«قضاء اربعه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اربعین { (جبل —) حلب ولایت و سنجاغنك جنوبنده برکوچك طاغ اولوب، کوزل صولری، تنزه کاهلری وقپانك ایچنه اویولمش برطاقم قدیم قبرلری واردر. — بواسمله سوریه وجزیرة العربده دیکر بعض موقعلر دخی بولنیور.

اربق { خوزستانده (رامهرمز) خطه‌سنده برقصبه وناحیه اولوب، یاندن جریان ایدن برنهرك اوزرنده‌کی مصنع برکوپریسیله واوراده وقوع بولمش بعض محاربات مشهوره ایله معروفدر. حضرت عمرك زمان خلافتنده نعمان بن مقرن مزنی معرفتیله فتح اولنمشدی. مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

اربل { موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، موصلك ۸۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وکرکوکك دخی ۷۵ کیلومتره قدر شمال غربیسنده واسع براووه‌نك اورته‌سنده وایکی زاویه آره‌سنده. ′۱۲ °۳۶ عرض شمالی ایله ″۲۰ ′۴۱ °۴۱ طول شرقیده واقعدر. آشاغی ویوقاری ناملریله ایکی بیوك محله‌دن عبارت اولوب، یوقاری اربل بر یوکسك تپه‌نك اوستنده واقع اولوب، سور ایله محاطدر؛ آشاغی اربل ایسه یوقاریکینك ایکی اوچ مثلی نسبتده اولوب، مذکور تپه‌نك اتکنده واقعدر. جمعاً ۱۶۰۰ خانه‌دن مرکب اولوب، تخمیناً ۶۰۰۰ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی ترك و دیکرلری کردر. قلعه‌سی پك اسکی ومتین اولوب، آلتنده‌کی قصبه ایسه خلفای عباسیه زمانده امیر مظفر الدین کوکبری طرفندن بنا اولنمشدر. اربل و یا (آربیل) اسمی پك قدیم اولوب، بو اسمله او اووه‌ده ازمنهٔ قدیمه‌ده بیوك برشهر وار ایدی، که جوارنده بیوك اسکندر دارایی مغلوب ایتمکله، شهرت بولمشدر. آنجق شهر قدیم شمدیکینك محلنده اولمیوب، شمدیکی قصبه‌نك اوچ ساعت غربنده بولنمش اولدیغی مظنونلدر؛ زیرا محل مذکوره برطاقم طوپراق تپه‌لری آلتندن بر بیوك شهره دلالت ایدر بعض آثار عتیقه چیقمقده‌در. مذکور اووه‌ده دیکر بعض آثار عتیقه دخی بولنمقده‌در. — اربل قضاسی شهرزور سنجاغنك شمالنده واقع اولوب، شرق شمالی جهتندن رواندز، غرب شمالی جهتندن موصل سنجاقلریله، جنوباً دخی کرکوك قضاسیله محاطدر. سلتانیه وقوشدبه ناحیه‌لرینی دخی شامل اولدیغی حالده، ۱۶۲۸۹ اهالیی جامع اولوب، بونلرك یالکز ۳۶۰۰ ی خرستیان و قصوری کاملاً اسلامدر. اکثر اهالیسی کرد اولوب، یالکز ۳۴۰۰ ی خیمه نشین وقصوری متوطندر.

اربونه { عربلرك تاریخ و جغرافیا کتابلرنده اندلسك منتهای شمال شرقیسنده کائن برقصبه اولدیغی ذکر اولنوب، بوقصبه موسی بن نصیر طرفندن ضبط اولنمش ایسه‌ده، ایادیٔ مسلینده چوق وقت قالمیوب، ۲۳۰ تاریخ هجریسنده خرستیانلر طرفندن استرداد اولنمشدر. کتب مذکوره‌نك تعریفندن فرانسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده واقع (نارپونه)

شهری اولهجنی آکلاشیلیور. [« ناربونه » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

اربه { (Érèbe) لسان یونانیده « ظلمت » دیمك اولوب، اساطیر یونانیهیه کوره کیجهنك اوغلی وکوندوزك پدری اولمق اوزره برشخص موهوم اولوب، جنلره یاردیم ایتدیکیچون، نهره تحویل اولنه‌رق، جهنمه آتیلش.

اربه { (Èrèbe) قطب جنوبی دائره‌سنده (ویقتوریا) اراضیٔ خالیه ومنجمده‌سنده بر برکاندر، که الحالة هذه آتش افشاندر. تقریباً ۷۰° ۴۵′ عرض جنوبیده واقع اولوب، حذای بحردن ۳۷۶۰ متره ارتفاعی واردر.

اَرپاخان { ایرانده حکومت سورن سلالهٔ جنکیزیه‌نك حکمدار اخیری اولان سلطان ابو سعیدك وفاتندن صکره سلطنت ادعاسنه قالقیشان تاتار امراسندن اولوب، ۷۳۶ تاریخ هجریسنده برقاچ آی حکومت سوردکدن صکره، مقتولاً وفات ایتمشدر.

ارپنیوس { (Erpenius) آوروپانك السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۵۸۴ تاریخ میلادیسنده فلنکده طوغمش؛ و ۱۶۲۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. مدت مدیده (لیدن) شهری دارالفنوننده معلم بولنمشدر. آوروپاده برنجی اولهرق لسان عربینك برمکمل صرف ونحویی ترتیب ونشر ایتمش؛ وضروب امثال عربیه نامیله برکتابه لقمانك امثالنی طبع ایتدیرمش؛ و(مکین)ك « تاریخ الاسلامنی » لاتینجه‌یه ترجمه ایده‌رك، متن عربیسیله برابر نشر ایتمش؛ وسریانی وکلدانی لسانلرینك دخی قواعد کتابلرینی یازمشدر.

اَرتاح { حلب ولایتنك (حارم) قضاسنده وحارم قصبه‌سندن برساعتلق مسافه‌ده واقع برکوچك قصبه اولوب، وقتیله پك متین ومستحکم برشهر بولنمش؛ واهل صلیب زمانلرنده برچوق قانلی محاربه‌لرك محل وقوعی اولمشدر. بوشهردن وقتیله برچوق علما ومشاهیر دخی یتیشمشدر. — سوریه ولایتنك حوران سنجاغنده دخی بواسمله برقریه واردر، که حضرت یعقوبك کوزلری اوراده آچلمش اولدیغی مروی اولدیغندن، (ارتاح البصر) اسمیله معروفدر. بودخی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

ارتحشستا { یاخود ارطحشیاس. کتب عبرانیه‌ده ایران قدیم ملوکندن بعضنه ویریلن اسمدر، که یونانیلرك (آرتاقسرکس) اسمی کبی (آردشیر) دن محرفدر. [« آردشیر » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ارتریا { (Érétrie) اغریبوز جزیره‌سنك ساحل غربیسنده واقع برقصبه‌سی اولوب، میلاددن ۴۹۰ سنه اول ایرانیلر طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده تعمیر اولنه‌رق، (منادوس) نام حکیمك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَرتُق { (یاخود آرتق) دیاربکر وحلب جهتلرنده حکم سورمش اولان (بنی ارتق) دولتنك مؤسسی اولوب، عن‌اصل ملکشاه بن آلب آرسلان سلجوقینك مملوکلرندن ترکمان ایدی. غایت جسور وحرب آزموده برآدم اولوب، ۴۷۷ تاریخنده ملکشاه طرفندن فخرالدوله ابن جهیر ایله برابر موصلك ضبطنه مأمور اولمش، وعدولری اولان شرف‌الدوله مسلم بن قریش آمده محاصره آلتنه آلنمش ایکن، مرقوم صاحب ترجمه ایله مکاتبه‌یه کیریشه‌رك، وافر مال ویرمکله، ارتق کندیسنه یول آچمش؛ وبوحرکتی ابن جهیر طرفندن انها اولنور قورقوسیله، بوندن آریلوب، دمشق صاحبی تاج‌الدوله تتش بن آلب آرسلانك خدمتنه کیرمشیدی. حلبی ضبط ایتمه‌ده وسائر فتوحاتده تتشه پك چوق خدمتلر ایتدیکندن، بونك طرفندن قدس یعنی فلسطین قطعه‌سی کندیسنه مالکانه ویرلمشیدی. بو وجهله برکوچك دولت صاحبی اولوب، ۴۸۴ تاریخنده وفات ایتدیکنده، اوغللری ایلغازی وسقمان وارتلری اولوب، بونلر ذاتاً رها وسروجه مالك بولندقلرندن، بویرلری ملکلرینه الحاق ایتمشلردی. او صره‌ده اهل صلیب ظهور ایتمکله، سقمان پدری کبی شجیع وجسور برآدم اولدیغندن، مدافعه ایچون طوپلنان شجعان اسلام بینده تمیز ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً قدس مصر حکمدارلری طرفندن ضبط اولنمغله، ارتقك اوغللری وسائر اقربالری اورادن چیقوب، ایلغازی ملکشاه سلجوقی طرفندن بغداد شحنه‌لکنه نصب اولنمش، وبرادری سقمان رهایی الده ایدینوب، اوراده قالمشیدی. بعده سقمان ماردینی دخی ضبط ایتدکدن صکره، ۴۹۸ تاریخنده وفات ایتمکله، برا-

دری ایلغازی وارثی اولوب، حلبی دخی ضبط ایتمکله، بنی ارتق دولتنك تمامیله تقرر وتأسسنی تأمین ایتمشدر.

ارتق { (بنی — دولتی) بو دولت ٤٧٧ تا ٨١١ تاریخنده‌دك ٣٣٤ سنه حکم سورمش، ومذکور ارتق نسلندن بروجه زیر ١٧ حکمدار کلمشدر :

ارتق	عن	٤٧٧	الی	٤٨٤
سقمان بن ارتق	»	٤٨٤	»	٤٩٨
ایلغازی بن ارتق	»	٤٩٨	»	٥١٦
حسام‌الدین تمرتاش بن ایلغازی	»	٥١٦	»	٥٤٧
نجم‌الدین الپی بن تمرتاش	»	٥٤٧	»	٥٦٠
قطب‌الدین ایلغازی بن الپی	»	٥٦٠	»	٥٨٠
حسام‌الدین بولق ارسلان بن ایلغازی	»	٥٨٠	»	٥٩٨
ناصرالدین ارتق ارسلان بن ایلغازی	»	٥٩٨	»	٦٣٣
نجم الدین غازی بن ارتق	»	٦٣٣	»	٦٥٨
مظفر قره آرسلان بن ارتق	»	٦٥٨	»	٦٩٣
شمس الدین داود	»	٦٩٣	»	٦٩٤
منصور نجم الدین غازی بن قره آرسلان	»	٦٩٤	»	٧١٢
صالح شمس‌الدین بن نجم‌الدین	»	٧١٢	»	٧٥٧
منصور احمد بن نجم الدین	»	٧٥٧	»	٧٦٩
صالح محمود بن احمد	»	٧٦٩	»	٧٦٩
مظفرفخرالدین بن نجم الدین	»	٧٦٩	»	٧٧٨
مجد الدین عیسی	»	٧٧٨	»	٨١١

بونلرك اونجیسی اولان قره آرسلان بن ارتق بغدادی ضبط ایدن هلاکویه عرض اطاعت ایتمکله، برخیلی وقت بنی ارتق دولتی مغول دولتنك تحت تابعیتنده بولنمش؛ وهلاکو سلاله‌سی حکمدارلرینك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده منصور احمد بن نجم الدین یکیدن اعلان استقلال ایده‌رك، کندیسندن صکره اوچ حکمدار دخی کلمش؛ وتیمورك فتوحاتی اوزرینه بودولت منقرض اولمشدر.

بنی ارتقك برشعبه‌سی دخی حصن کیفاده حکم سورمشلردر، که بونلر ارتقك بیوك اوغلی سقمانك نسلندن اولمغله، (بنی سقمان) اسمیله دخی معروف اولوب، بروجه‌زیر ٦ کشیدرلر :

داود بن سقمان	عن	٤٩٨	الی	٥٤٠
فخرالدین قره‌آرسلان بن داود	»	٥٤٠	»	٥٦٢
نورالدین محمد بن قره آرسلان	»	٥٦٢	»	٥٨١
قطب‌الدین‌سقمان بن‌نورالدین	»	٥٨١	»	٥٩٧
محمود بن‌نورالدین	»	٥٩٧	»	٦١٩
مسعود	»	٦١٩	»	٦٢٩

ارتمد { وان کولنك ساحل شرقیسنه قریب ووان شهرینك برمیل ساعت قدر جنوبنده واقع برکوچك قصبه اولوب، آثور ملکه‌سی مشهوره (سمیرامیس) طرفندن تأسیس ایدلش اولدیغی مرویدر. هرحالده پك قدیم برقصبه‌در.

ارتنا { (بنی —) مغوللرك بقایاسندن برکوچك دولت اولوب، هلاکو سلاله‌سنك اخیری اولان ابو سعیدك وفاتنده بونك ولاتندن بولنان تمرتاش بن چوبان روم دیارنده اعلان استقلال ایتمش؛ و بعده مصره انتقالنده، آدملرندن بولنان صاحب ترجه آناطولیده وکیلی قالوب، سیواسی مرکز اتخاذ ایله، برکوچك حکومت تشکیل ایتمش؛ ونسلندن برقاچ کشی حکم سورمش ایسه‌ده، اسملری ضبط اولنمامشدر.

ارتواکو { (Ertvagö) نوروجك ساحلی قارشیسنده و(ترونديم) کورفزینك جنوبنده برآطه اولوب، ١٠٩ مربع کیلومتره مسافهٔ سطحیه‌سی و٨٥٠ اهالیسی واردر.

ارتخشمیش { یاقوت حموی «معجم‌البلدان»ده بو اسمله خوارزمك شمال جهتنده بیوك ومعمور برشهر اولدیغنی، وجنکیزك خروجندن اولجه کندیسنك اورایه کیتمش، و قیش موسمی اولمق حسبیله برودتنك شدتندن چوق چکمش اولدیغنی بیان ایده‌رك، مغوللرك هجومندن صکره نه حال کسب ایتدیکنی بیله‌مدیکنی دخی علاوه ایدیور. جنکیز طرفندن تخریب ایدلش، و یاخود مؤخراً خرابه دوچار اولمش اولملیدر، که بوکون اورالرده بواسمله اویله بیوك برشهر بولندیغی بیلنمیور.

آرجان { ابرانده فارسك غرب جهتنده ساحل بحردن برمرحله و شیرازدن ٦٠ فرسخ بعدنده بیوك برشهر اولوب، اطرافی باغ وبوستانلرله وکثرتلی اشجار مثمره ایله محاط ومعمور ایدی. روایته کوره نوشیروانك پدری قباد رومله غلبه چالوب، آمد ومیافارقین شهرلرینی ضبط ایتدیکنده، اورالردن آلدیغی اسیرلری اسکان ایچون بو شهری بنا ایتمشیدی. بوشهرده (ابوسهل احمد بن سهل ارجانی)، (ابو اسعد احمد بن ابی نصر ارجانی) و شعرادن (قاضی ابو بکر احمد بن محمد ارجانی) کبی برچوق مشاهیر عما ظهور ایتمشدر.

ارجذونه { اسپانیانك جنوب جهتنده واقع (آرشیدونه) قصبه‌سنك اسم عربیسیدر . [« آرشیدونه » ماده‌سنه مراجعت .]

اَرجَكوك { آفریقیه یعنی تونس ساحلی قار- شیسنده واقع برکوچك آطه‌نك اوزرنده برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور .

ارجمند بانو بیکم { هندستان ملوکندن شاه جهانك زوجه‌سی و وزیر آصف خانك قیزی اولوب، ١٠٠٠ تاریخنده طوغمش، ١٠٢١ تاریخنده حکمدار مشارالیهه وار- مش؛ و ١٠٤٠ ده (دکن) ك (زین آباد) شهرنده وفات ایدوب، جنازه‌سی (اکره) شهرینه نقل ودفن، و مزاری اوزرینه دنیاده مثلی نایاب صورتده مکمل ومزین برتربه بنا اولنمشدر . بوتربه (تاج محال) اسمیله معروفدر .

ارجوان { خلفای عباسیه‌دن قائم باللهك اوغلی ابو العباسك جاریه‌سی او- لوب، ابو العباس وفات ایتدیکنده، پدرینك بشقه اولادی اولمیوب، سلالهٔ عباسیه‌دن وارث تخت وتاج اولهجق کیمسه قالمدیغی حالده، صاحبهٔ ترجمه ابو العباسدن حامله اولدیغنی اعلان ایتمکله قائم باللهی مأیوسیتدن قورتارمش؛ و آلتی آی صکره مؤخراً (مقتدی بالله) لقبیله تلقیب اولنان براوغلان طوغور- مشیدی . ارجوان عن اصل ارمنی قیزی اولوب، (قرة العین) لقبیله ملقبه ایدی. چوق وقت یاشایوب، اوغلنك و تورونی مستظهر باللهك و بونك اوغلی مسترشد باللهك دخی خلافتلرینی کورمشدر .

ارجونه { اندلسك جنوب جهتنده واقع (جیان) خطه‌سنده بر قصبه او- لوب، الیوم (آریونه) و یاخود (آرجونه) اسمیله معروفدر . [« آریونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارجیاس { آناطولیده قیصریه شهرینك جنو- بنده منفرد برطاغ اولوب، ٣٨° عرض شمالیده واقعدر . بوطاغ آناطولینك اك یوکسك نقطه‌سی اولوب، حذای بحردن ٣٨٤١ واطرافنده کی اووه‌لردن ٢٦٠٠ متره ارتفاعی واردر . ذروه‌سی یاز قیش قار ایله مستوردر . وقتیله سونمش بربرکاندن عبارت اولوب، اوزرنده متعدد آغزلری و لاو مجرا- لرینك اثرلری مشهوددر . بوطاغك اتکلرنده کوزل بنا طاشی معدنلری بولنیور، وایندیردیکی لذیذ صولر اتکنده بولنان قیصریه شهرینی سقی ایدر .

ارجیش { [« آرحیش » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارخوطس طارنطینی { حکمای یوناندن (آرخیناس) ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر . [« آرخیناس » ماده- سنه مراجعت بیوریله .]

ارخوه { (یاخود آرخوه) طربزون ولایتنده لازستان سنجاغنه ملحق (خوپه) قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، مرکز قضا اولان خوپه‌نك ٤ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده وساحل بحرده اوله‌رق، برکوچك نهرك آغزنده واقعدر. بوناحیه‌نك اهالیسی جنکاور وجسور اولوب، باشلیجه اودون وکراسته کسوب اسکله‌یه ایندیرمکله مشغولدرلر . ارخوه قصبه‌سنك برر شدیه مکتبی واردر . [« خوپه » ماده‌سنه مراجعت .]

اردبیل { [« آردبیل » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اردره { (Erdre) فرانسه‌نك (برتانیه) خطه- سنده برنهردر، که (من مع لوآر) ایالتنده نبعاله، غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، ١٠٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (نانت) شهرنده (لوآر) ایرماغنه دوکیلور. آشاغی طرفی سیر سفائنه صالحدر .

اردستان { ایرانده اصفهان ایله کاشان آره- سنده واصفهاندن ٨ فرسخلق مسافه‌ده و (کرکس کوه) طاغنك اتکنده واقع بر قصبه اولوب، متعدد قلعه‌لری، براسکی آتشکده‌سی ونوشروان زمانندن قالمه بعض ابنیه‌سی اولدیغی کتب جغرافیهٔ اسلامیه‌ده مذکوردر. بوقصبه‌ده مشاهیر ادبا وشعرادن قاضی (ابو طاهر زید بن عبد الوهاب اردستانی) ایله (ابو جعفر محمد بن ابراهیم اردستانی) و (ابو محمد عبدالله بن یوسف ابن بابویه اردستانی) کبی مشاهیر ظهور ایتمشدر . کوزل اقشه و اثواب اعمالیله دخی مشهور ایدی .

اَردسه { طربزون ولایتنك کومشخانه سنجا- غنده طرول قضاسنك مرکزی او- لان برقصبه‌در، که (قولات) طاغنك غرب طرفنده و (حارشوت) چاینك ساحل یسارنده واقع اولوب،

طربزوندن ۱۸ ساعت بعدنده و ارضروم جاده‌سی اوزرنده‌در .

اردشان { (یاخود اردشین) طربزون ولایتنك لازستان سنجاغنه ملحق آتنه قضاسنده برکوچك قصبه و اسکله اولوب، آتنه‌نك ۷ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده واقعدر.

اَردَك { (Artaki) خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرمره دکیزنده (قپو طاغی) شبه جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده ومذکور شبه جزیره‌یی قره‌دن آیران برزخده بونمش اولان (کیزیق) شهر قدیمی خرابه‌لرینك برساعت قدر غربنده واقعدر . قصبه‌نك ۱۲۰۰ قدر خانه‌سی و تخمیناً ۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، اکثریتی مسلم وقصوری رومدر . — اردك قضاسی باشلیجه مذکور شبه جزیره ایله جوارنده کائن آطه‌لردن عبارت اولوب، قپو طاغی، مرمره، امیر علی (ایرالی) و پاشا لیمانی ناحیه‌لرینی جامعدر . مذکور آطه‌لر ۲۲ عددنده اولوب، اك یوکلری اولان مرمره ایله، آیریجه برر ناحیه اتخاذ اولنان پاشا لیمانی وامیر علی آطه‌لری واوشه (Afsia) آطه‌سی معمور، ودیکر برایکی کوچك آطه دخی مسکون، وقصوری ایسه‌زدر. قضا ۲۹ قریه‌یی شامل اولوب، اهالیسی ۳٤٦۱۷ کشیدن عبارتدر. بونلرك برطاقمی اسلام وقصوری روم اولوب، مرمره آطه‌سنك اهالیسی دخی آرناؤددر. داخل قضاده ۱۱ جامع ومسجد، ٤٤ مکتب، ۱۵۸ کلیسا ومناستر و ۱ حاوره بولنیور . قضانك باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون‌یاغی وایپك قوزاسندن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه و انواع میوه‌لر دخی حاصل اولور . علی‌الخصوص آطه‌لردن پاشا لیمانی و اوشه جزیره‌لردن کلیتلی شراب چیقوب، باشلیجه استانبولده صرف اولنیور . مرمره آطه‌سندن اعلا مرمر چیقدیغی کبی، قپوطاغی ناحیه‌سنده دخی قالدیرملق غرانیت طاشلری چیقار. مذکور ناحیه‌ده کرازلی اسمیله بر روم مناستری بولنوب، هرسنه آغستوسك اون بشنده پنایر قوربلور . اردك لیمانده (زیتونلی) نامیله موجود اولان برکوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی مغاره ایله نافع بر ایلیجه واردر .

اَردُمُشت { موصل جوارنده دجلهنك شرق طرفنده وجودی طاغی اوزرنده حصین برقلعه ایدی، که خلفای عباسیه‌دن معتضدك زمانده اهالیسی عصیان ایتمکله، خلیفهٔ مشارالیه طرفندن تخریب، و بعده ابو تغلب احمد بن حمدان طرفندن (کواشی) نامیله تجدید اولنمشیدی .

اَردُن { (Jourdain) فلسطینده مشهور برنهر اولوب، الیوم (نهر الشریعه) اسمیله دخی معروفدر . بونهر سوریه یعنی بر الشام ایله فلسطینك آره‌سنده (جبل الشیخ)ك اتکلرندن نبعانله، پك آلچق و طولاشیقلی بر وادینك ایچنده جنوبه طوغری آقه‌رق (حله) و (طبریه) کوللرینك ایچندن کچه‌رکدن، و ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر لوطه منصب اولور . منبعلری حذای بحردن ۵٦۳ متره ارتفاعنده اولدقلری حالده، حله کولی یالکز ۲ متره‌لك ارتفاعده‌در . مذکور کولدن آشاغی ایسه نهرك مجراسی پك درینلشوب، طبریه کولی حذای بحردن ۱۸۹ و بحر لوط ایسه ۳۹۲ متره آلچقدر. بناءً علیه، وادیسی پك صیجاق اولوب، کنارنده هیچ برشهر و قصبه یوقدر؛ یالکز بعض کوچك قریه‌لر بولنیور، و برطاقم عربان قبیله‌لری خیمه‌زن اولورلر. مجرانك ایکی طرفی طاغلر آره‌سنده واسعجه برادوه حکمنده ایسه‌ده، نهرك یتاغی پك درین اولوب، اراضیی اروا ایده‌مدیکندن، چول حالنده‌در . صویی قیشین پك چوق وبولانیق اولوب، یازین دخی کچیله‌میه‌جك مقداردهدر ؛ بیتوم معدنی حاوی اولمغله، پك آغیردر . بونهرك بنی اسرائیل تاریخنده چوق اهمیتی اولوب، کتب مقدسهٔ عبرانیه‌ده ذکری چوق کچر .

اُردو { طربزون ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، طربزونك ۱۸۰ وکیره‌سونك ۵۰ کیلومتره قدر غربنده و (وونه) برونك شرق جنوبیسنده واقعدر. قصبه (بوزتپه) دینلن برطاغك اتکندن باشلایه‌رق، برسطح مائلك اوزرنده دکیزه قدر ممتد، واولری کارکیر اولمغله، منظره‌سی پك لطیف ایسه‌ده، جوارلرنده پرنج زرع اولمق واشجاری قیت اولمق مناسبتیله، یاز موسمنده هواسی وخیم اولوب، اهالیسی وحتی هیئت حکومت دخی یازین (چام باشی) تعبیر اولنان یایلایه چیقارلر. تجارتکاه برقصبه اولوب، علی الخصوص اخیراً سیواس ولایتنه یعنی آناطولینك ایچنه طوغری یاپیلان

شوسه اردونك اهمیت تجاریه‌سنی آرتیرمشدر. قصبه‌نك برساعت قدر غرب جهتنده (وونه) لیمانی اسمیله محفوظ وصاغلام برلیمان بولنوب، قره‌دکیزده فرطونه‌یه طوتیلان سفائنك ملجیٔ حکمنده‌در. بو قصبه‌یه پك اسکی ایسه‌ده، شهر قدیمك موقعی (بوزوق قلعه) دینلن موقعده ایدی. زمان قدیمده سینوبلیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بعده کیره‌سون قصبه‌سی بنا اولنجه، اهالیسی اورایه نقل مسکن ایتمکله، اردو خراب اولمش؛ ومؤخراً شمدیکی موقعنده یکیدن تأسیس اولنمشدر. اهالیسنك مقدارینه دسترس اولنه‌مدیسه‌ده، بش آلتی بیك راده‌لرنده اولمسی محتملدر. — اردو قضاسی واسع ومهم برقضا اولوب، (بوجاق) اسمیله معروف خطه‌دن عبارتدر؛ ووقتیله بوجاق قضاسی دینلمکده ایکن، بعده اهالینك استدعاسی اوزرینه، اردو قضاسی تسمیه اولنمشدر. بوقضا اردو قصبه‌سیله جوارلرندن بشقه بولمان، پرشنبه، اولوبك، حسمانه، ایاصدی نامليله بش ناحیه‌یی جامع اولوب، ۹۹۳۳۳ اهالیسی واردر، که بونلرك سکسان بیکه قریب مقداری اسلام وقصوری روم وارمنیدر. اراضیسی غایت منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کندر، پرنج، زیتون، فندیق، جویز ودیکر میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. حبوباتی قضایی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقداری دخی اخراج اولنور. مرکز قضاده بر و بولمان، پرشنبه وحسمانه ناحیه‌لری مرکزلرنده برر، که جمعاً ذرون قضاده ٤ رشدیه مکتبی موجوددر.

اردو { حلب ولایت وسنجاغنك (جسرشغور) قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه‌در.

اردوان { (Artaban) بواسمله ایرانك اشکانیان سلاله‌سنه منسوب برقاچ حکمدار کلوب، تواریخ ایرانیده یالکز ایکیسی ذکر اولنمش ایسه‌ده، رومالیلرك ضبط ابتدکلری تاریخلرده درت اردوان کوسترلمشدر.

بونلرك برنجیسی قبل المیلاد ۲۱٦ تاریخندن ۱۹٦ تاریخنده‌دك ۲۰ سنه حکومت سوروب، اوچنجی آنطیوخسله ایتدیکی بر محاربه‌ده غلبه‌یی قزانمش؛ وآنطیوخسی عقد اتفاقه مجبور ایدوب، بلخ طرفلرینه مشترکاً سفر ایتمشلردی.

ایکنجیسی قبل المیلاد ۱۲۷ تاریخندن ۱۲٤ تاریخنده‌دك اوچ سنه حکمدارلق ایدوب، تورانیلرله واقع اولان برمحاربه‌ده مقتول اولمشدر.

اوچنجیسی میلادك ۱۸ تاریخنده روما قیصرلرندن جرمانیقوسك امدادیله تختی ضبط ایتمش؛ وبعده رومالیلری کوجندیرمکله، ۳٦ تاریخنده (تیرداد) طرفندن چیقارلمش ایسه‌ده، متعاقباً ینه موقع اقتداره کلوب، ٤٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی میلادك ۲۱٦ تاریخنده تخته چیقوب، رومالیلری مغلوب ومصالحه‌یه مجبور ایتمش ایسه‌ده، ۲۲٦ تاریخنده ساسانیلر سلاله‌سنك برنجیسی اولان آردشیر طرفندن مغلوب اولمش؛ وبونکله اشکانیان سلاله‌سی ایرانده منقرض اولوب، آنجق ارمنستانده برمدت دها پایدار اولمشدر. تواریخ ایرانیده ذکر اولنان ایکی اردواندن بری بو اولوب، دیکری دخی بعد المیلاد کوسترلدیکندن اوچنجیسی اولمق لازم کلیورسه‌ده، احوال تاریخیه‌سی کزمیور. آنجق ایران مورخلری اشکانیان سلاله‌سی تاریخنك بحق مضبوط اولدیغنی اعتراف ایتدکلرندن، بو بابده رومالیلرك تاریخنه اعتبار اولنمق اقتضا ایدیور.

اردوان { (Artaban) تواریخ یونانیه‌ده بو اسمله کشتاسبك برادری اولوب، برادری اسفندیارك تورانه ویونانه قارشی اولان سفرلرینه مانع اولمق ایستمش اولدیغی مذکور ایسه‌ده، ایران تاریخلرنده اسفندیارك بواسمله برادری اولدیغی ذکر اولنمامشدر. — ینه ایران حکمدارلرندن شیرویه‌نك بو اسمله برسرداری اولوب، بوحکمداری قبل ایتدکدن صکره، بوجنایتی حکمدارك بیوك اوغلنه اسنادله، اعدام ایتمش؛ وکندیسی تخته کچوب، شیرویه‌نك ایکنجی اوغلی آردشیری دخی قتل ایتمك تشبثنده ایکن، آردشیر کندیسنی قتل، وتخت موروثنی ضبط ایتمش اولدیغی، وبو وقوعاتك میلاددن ٤۷۲ سنه اول جریانی ینه یونان مورخلرینك جملهٔ روایاتندندر.

اردوباد { آذربایجانده برقصبه ایدی، که بعض شعرا وعلمانك مسقط رأسی بولمشدر. الیوم خرابدر.

اردهان { [«آردهان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اردی ویراف { ایران ملوك قدیمه سندن ساسانیانك برنجیسی اولان آردشیر بابکانك زمانده ظهور ایتمش برحکیم اولوب، زند لسانده «اردی ویرافنامه» عنوانیله مشهور اولان کتابی یازمشدر. بو کتاب نوشروان کرمانی اسمنده برادیب طرفندن فارسیه ترجه اولندیغی کبی، ینه لسان فارسیده بری منثور وبری منظوم دیکر ایکی ترجه‌سی دخی واردر. ۱۸۱۰ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌نك مشاهیر علماسندن (پوپ) طرفندن انکلیزجه‌یه ترجه، ولوندره‌ده طبع اولنمشدر.

ارز { طبرستانده وسعت و متانتیله مشهور برقلعه ایدی.

ارزکبیرکه { (Erzgebirge) آلمانجه «دمیر طاغی» دیمك اولوب، باویره‌نك شمالنده صاقسه ایله چیقستان آره‌سنده اوزانیر بر سلسلهٔ جبالدر، که (ساله) و (اکر) نهرلرینك منبعلرندن (البه)نك مجراسنه قدر ممتد اولوب، ۵۰° ۷′ ایله ۵۰° ۵۰′ عرض شمالی و ۹° ۳۲′ ایله ۱۱° ۵۲′ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. جنوب غربی جهتنده (فیختلکبیرکه) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدوب، شمال شرقی جهتندن دخی (نوزانسه) طاغلرندن (البه) مجراسیله آیرلمشدر. ارتفاعی هیچ بر یرنده ۱۳۰۰ مترهٔ تجاوز ایتمیور. اراضیسی باشلیجه غرانیت و غنسدن عبارت اولوب، دمیر، قورشون، کومش، باقیر، قلای، آرسنیق وسائر معدنلری چوقدر؛ و جمله‌سی چیقارلمقده اولوب، خیلی کار براقمقده‌در.

اَرزَمی دخت { [«آزرمی دخت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرزَن { ارمنستانده اخلاط قربنده یعنی وان کولنك غرب شمالیسنده جسیم ومستحکم برشهر اولوب، ۲۰ تاریخ هجریسنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنمش؛ و اوائل دور اسلامده معمور اولوب، (یحیی بن محمد ارزنی) کبی نیجه مشاهیر علما وادبانك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، یدنجی قرن هجریده خراب اولمشیدی. — بو اسم اوجوارلرده برقاچ شهر وقصبه‌نك اسملری ترکیبنه داخل اولوب، (ارزنجان)ك بوندن مرکب اولدیغی ظاهر اولدیغی کبی، (ارضروم)ك دخی اصلی (ارزن الروم) در.

ارزن‌الروم { [«ارضروم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارزنجان { اصلی کاف فارسی ایله (ارزنکان) اولوب، ارزنجان بونك معربیدر؛ حتی الیوم بیله زبانزدی (ارزنکان) دن غلط اولدرق (ازرکان)در. ارضروم ولایتنده وارضروم شهرینك ۱۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقع سنجاق مرکزی برشهر اولوب، فراتك صاغ ساحلنده یعنی جهت شمالیه‌سنده وطاغلرله محاط بر اووه ایچنده واقعدر. مسئلهٔ زائله‌دن بری دردنجی اردوی همایونك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. هرنه قدر متعدد زلزله‌لردن بردر. جه‌یه قدر خراب اولوب، اسکی اهمیتی تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه تخمیناً ۱۴۰۰۰ اهالیی جامع واولدقجه تجارتکاه بر شهردر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم وترك اولوب، قصوری باشلیجه ارمنیلردن عبارتدر. شهرك ۲۰ قدر جامع و مسجدیله برقاچ مدرسه‌سی، ۴ کلیساسی؛ بری ملکی ودیکری عسکری اولدرق ۲ رشدیه مکتبی، متعدد مکاتب صبیانیه‌سی ۱۲۵۰ دکان ومغازه‌سی، ۸ حمامی، برقشله‌سی، بر خسته‌خانه‌سی، برجبخانه‌سی، بر باروتخانه‌سی و عسکریه مخصوص برعبا فابریقه‌سیله بر دباغخانه‌سی واردر. درون شهرده احرام، سجاده، حمام طاقی، خاولی، بز، یوك و پاموقدن چاتمه یاصدیق یوزی و دوشمه طاقی کبی منسوجاتله دمیر، کومش و باقیردن معمول انواع مصنوعات اعمال اولنمرق، بومعمولات ومنسوجاتك برخیلی مقداری خارجه اخراج اولنور. باقیر معمولاتنك مقداری سنوی ۱۲۰۰۰ قیه‌دن زیاده‌در. باغ وباغچه و بوستانلری دخی چوق اولوب، میوه‌لرك انواعی و پك ایلری حاصل اولور. هواسی معتدل وصاغلام ایسه‌ده، طاغلرله محاط اولمق حسبیله، یازین زیاده‌جه صیجاق اولوب، اکثر اهالیسی اومومسمده یایلالره چیقمغه مجبور اولورلر.

ارزنجان { سنجاغی. ارضروم ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاقدن اك غرب جنوبیده بولنانی اولوب، مرکزله برابر درت قضادن مرکب اولمرق، کاخ، رفاهیه وقوریجای قضالرینی جامعدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق اولوب، منبت اووه و بایرلری وسنجاغك غرب شمالی جهتندن عبارت اولان رفاهیه قضاسنده

کراسته‌لك اورمانلری دخی چوقدر . (چارداق) طاغی سنجاغك داخلنده شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اوزانه‌رق، اورمانلرك اکثریسی بونك اتکلرنده‌در . (مزور) طاغنك صرتی سنجاغك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایدوب، درسمی ارضروم ولایتندن آیریر . شمال و شرق جهتلرنده دخی برطاقم طاغلر واردر . فرات نهری سنجاغك جنوب شرق قسمنك اورته‌سندن وارزنجان ایله کاخ قصبه‌لری یانندن یکوب، شمال غربیدن کلن (کور) و (قوریچای) نهرلری دخی بوکا منصب اولور . کاخدن آشاغی اولان قسمنده کلك ایشلر . ارزنجان سنجاغنده حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرك انواعی و پاموق حاصل اولور . معمولات صناعیه‌سی، سجاده، خالی، کلیم، شال، عبا وسائره‌دن عبارتدر . کاخ قضاسنك کیغاری قریه‌سنده پك نمالی برکور، ورفاهیه قضاسنك (کمه‌جك) قریه‌سنده سمیلی قورشون و دیکر برقریه‌سنده دخی مرده‌لنك معدنلری واردر . ارزنجان قصبه‌سنه ایکی ساعت مسافه‌ده برکوکرتلی قاپلیجه دخی بولنیور . سنجاغك اهالیسی ۱۰۵۸۴۸ کشی اولوب، بونلرك ۸۳۱۴۰ ی مسلم، ۱۸۸۳۴ ی ارمنی ودیکرلری ادیان وملل مختلفه‌یه منسوبدرلر . — ارزنجان قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، مرکز لوا ایله ۱۹۷ قریه‌دن مرکبدر . اهالیسی ۵۳۹۴۷ کشیدن عبارت اولوب، بونلرك ۳۹۶۲۱ ی مسلم، ۱۲۶۰۶ ی ارمنی وقصوری یهودی وسائره‌در . اراضیجه سنجاغك اك منبت یری اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه و سبزه‌لری چوقدر .

ارسطوطالیس { ارسطون، ارسطو‌مانس، ارسطیبوس وسائره [« آرسطو » وسائر مدلی همزه‌دن باشلایان ماده‌لره مراجعت بیوریله .]

ارسکین { لورد — (Lord Erskine) انکلتره‌نك مشهور نطق پرداز‌لرندن اولوب، ۱۷۵۰ تاریخ میلادیسنده ادیمبورغده طوغمش؛ و ۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر . برمدت بری و بحری عسکرلکده خدمت ایتدکدن صکره، آووقاتلغه سلوك ایتمش؛ و بعده هیئت وکلایه داخل اولوب، نهایت لوردلر مجلس خاصی مشورتنه قبول اولنمشیدی .

حریت طرفداری اولوب، زنجیلر اسارتنك لغوی وایرلانده قتولیکلرینه بعض امتیازات اعطاسی خصوصلرینی مدافعه ایده‌رك، فصیح نطقلریله شهرت بولمشیدی .

ارسما { (Eresma) اسپانیانك برنهریدر، که مملکت مذکوره‌نك وسطلرنده کائن (غوآدرامه) ودها طوغریسی (وادی الرمل) طاغندن نبعاناله شمال غربیه طوغری آقه‌رق، ۱۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلن (دویرو) ایرماغنه منصب اولور .

ارسوس { (Eresos) مدللی جزیره‌سنك غرب جنوبی جهتنده اسکی برقصبه اولوب، حکمای یوناندن (تئوفراست) ك وطنیدر . الیوم (هرسه) نامیله معروف اولوب، مدللی سنجاغنك (مولوه) قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه‌در . [« هرسه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارسیختون { (Érésichthon) اساطیر یونانیه‌سنه کوره تسالیا حکمداری (تریوپاس) ك اوغلی اولوب، زراعت الهه‌سی (سرس)ه مخصوص براورماندن برمیشه آغاجی کسمش اولدیغندن، مجازات اوله‌رق، پك شدتلی برجوعه مبتلا اولوب، کندی اعضای بدننی یمکه مجبور اولمش .

ارسیلا { دون — (don Ercilla) اسپانیا مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۵۳۳ تاریخ میلادیسنده مادریده طوغمش؛ وایکنجی فلیپك معیتنده آوروپاده بر وقت سیاحت ایتدکدن صکره، شیلی قطعه‌سنده عصیان ایتمش اولان اقوام وحشیه‌دن آوروفانلره قارشی محاربه‌یه کیدوب، فوق‌العاده جسارت و شجاعت کوسترمش؛ وجریان ایدن وقوعاتی مصور اوله‌رق « آراوقانه » عنوانلی برمنظومه ترتیب ایده‌رك، مادریده عودتنده نشر ایتمشیدی . بواثری مشهور اولوب، اوروپانك اکثر السنه‌سنه ترجمه دخی اولنمشدر .

ارش { (Ersch) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب، اسامئ کتبه وعلی‌الخصوص آلمانیا و فرانسه‌نك آثار علمیه‌سنه دائر برقاچ تألیفات معتبره‌سی واردر . ۱۷۶۶ تاریخ میلادیسنده (سیلزیا) ده طوغوب، ۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر .

ارشدونه { اسپانیاده واقع (آرشیدونه) قصبه‌سنك عزیلر عندنده معروف

اسمدر . بعض کتبده (ارجذونه) صورتنده محرردر . [« آرشیدونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارشك (Arsace) ملوك ایرانیه‌دن اشکانیان سلاله‌سنك مؤسسی اولان (اشك) ه بعض تاریخلرده ویریلن اسمدر . [« اشك » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

ارضروم اصلی (ارزن‌الروم) در، چونکه اوجهنده (ارزن) اسمیله دیکر برشهر دخی بولنمش اولدیغندن، وارضروم اووقتلرده رومالیلر الکاسنك حدودینه قریب بولندیغندن، بوکا (ارزن‌الروم) دینلمشدیدی . عربلرك کتب جغرافیه وتاریخیه‌سنده بوصورتله مضبوط ایکن، بعده بواسم برترکیب عربی زعم اولنه‌رق، (ارض‌روم) صورتنده یازلمغه باشلامشدر . آناطولینك شمال شرقی جهتنده همنامی اولان ولایتك مرکزی اولمق اوزره، بیوك بر شهردر، که موقعی اقتضاسنجه اهمیت عسکریه‌سی زیاده اولدیغی کبی، ایران وسائر ممالك شرقیه ایله درسعادت واوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك دخی بر بیوك انباری حکمنده اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی دخی واردر . ″۱۶ ′۵۵ °۳۹ عرض شمالی ایله ″۸ ′۵۸ °۳۸ طول شرقیده، ۱۹۵۰ متره ارتفاعی اولان بر اووه‌نك کناره و (شیغوه‌لر) تعبیر اولنور بر مرتفع طاغك اتکنده واقع اولوب، مذکور اووه‌نك یالکز شمال غربی جهتی آچیق وسائر طرفلری طاغلرله محاطدر . فراتك تابعلرندن اولان (قره صو) نهرینك منبعلری اوجوارده اولوب، شعبه‌لرندن بری شهرك ایچندن کچر . ارضروم شهری وقتیله پك معمور اولوب، اهالیسی ۱۳۰۰۰۰ کشیه قدر بالغ اولمشدیسه‌ده، حدوده قریبتی وموقع حربیسی حسبیله، ۱۲۴۵ محاربه‌سنده خرابیته دوچار اولوب، اهالیسی ۱۵۰۰۰ کشیه قدر اینمشدیدی؛ محاربهٔ زائله‌ده دخی خیلی زده‌لنمش ایسه‌ده، اخیراً یه معموریته یوز طوتوب، شمدیکی حالده ۳۸۹۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك ۲۶۵۵۴ ی مسلم، ۹۴۲۱ ی ارمنی وقصوری قتولیك وسائره‌در . شهر باشلیجه اوچ قسمدن عبارت اولوب، بری اك مرتفع محلنده اولان قلعه‌سی، ایکنجیسی بونك اطرافنده اولوب سورله محاط اولان قصبه‌سی، اوچنجیسی‌ده سورك خارجنده اولان درت محله‌سیدر . سکزی بیوك اولمق اوزره، اوتوز قدر جوامع شریفه‌سی واردر، که بونلرك بری چفته مناره‌لی اولوب، غایت مصنع ومنقش ومتعدد حجره‌لری جامعدر . اوچ بازاری، برمکمل دائرهٔ عسکریه‌سیله ۳ قشله‌سی، برنی عسکری و بری ملکی اولهرق ایکی رشدیه و براعدادیهٔ عسکریه ایله برمخلط اعدادیه‌سی و ۳ ابتدائیه وبرچوق صبیان مکتبلری . براصلاحخانه‌سی و برعمومی باغچه‌سی واردر . درون شهرده اجرا اولنان صنایعك باشلیجه‌لری قلیچ، تفنك، قلمتراش، مقراض کبی چلیکدن معمول آلاتله کومش و باقیر وتونجه‌دن انواع معمولات و بز واحرام کبی بعض منسوجاتدن عبارتدر . شهردن اسکله‌سی اولان طرزونه قدر مکمل برشوسه یاپیلوب، آرابه ایشیکده‌در . هواسی قیشین غایت صوغوق اولوب، محروقاتی دخی پك قیمتدر . محاربهٔ اخیره‌دن صکره اردو مرکزیتی غائب ایدوب، دردنجی اردوی همایونه ارزنجان شهری مرکز اتخاذ اولنمشدر . ارضرومك اهالیسی غایت ذکی و مستعد اولوب، ایچلرندن پك چوق ذوات مشهوره یتیشمشدر . شهرك خارجنده (شیغوه‌لر) طاغی اتکنده صحابهٔ رسول اکرمدن عبد الرحمن غازینك مرقد شریفی بولندیغی کبی، مشاهیر مشایخ وعلمادن (ابو اسحق کازرونی) و(صدرالدین قونوی) کبی بعض ذوات دخی بوشهرده مدفوندرلر .

ارضروم اسمنك (ارزن‌الروم)دن غلط اولدیغنی یوقاریده بیان ایتدك . دیکر بر روایته کوره بوشهرك ارمنیلر عندنده اسم قدیمی (غارین) اولوب، اسکی یونانلر مورخلری بواسمی (قارانیتیس) صورتنه تحویل وتحریف ایتمشلردی . اسکی ارمنیلر « قارنی شهری » معناسیله (قارنو قاغاق) اسمنی دخی استعمال ایتدکلرندن، جغرافیون عربدن بعضیسنك قوللاندقلری (قالیقلا) اسمی بوندن محرفدر . میلادك ۴۱۵ تاریخنده روم قیصرلرندن « کنج » تئودوسیوس بوشهرده برقلعه بنا ایتمکله، شهر دخی روملر عندنده برخیلی وقت (تئودوسیوپولیس) اسمیله معروف بولنمشدر . بعض مورخلرك ظننه کوره مؤخراً اوطرفلرده بولنمش اولان (ارزن) شهری سلجوقیلر طرفندن ضبط وتخریب اولنمغله، اهالیسی قاچوب، اووقته قدر (غارین) یاخود (قالیقلا) و (تئودوسیوپولیس) تسمیه اولنان ارضرومه هجرت ایتدکلرندن، بوشهر دخی

(ارزن) اسمنی آلمش؛ وعربلر طرفندن دیکر (ارزن)ـ لردن تفریق ایچون (ارزن الروم) تسمیه اولنمشدر. آنجق (غارین) ایله (تئودوسیوپولیس)ك وشمدیکی ارضرومك بر شهرك عینی اولدقلری تمامیله مثبت اولمیوب، شبهه لیدر. هرحاله ارضروم شهریله جوارلری حضرت عمر ابن خطابك زمان خلافتلرنده شامك فتحنه مأمور بولنان ابو عبیده‌نك معیتی دلاورـ لرندن عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولمش؛ و۸۸٦ تاـ ریخنده شاه اسماعیل صفوی طرفندن ضبط اولنه‌رق، ممالك ایرانیه‌یه الحاق اولنمش ایکن، ۹۲۰ تاریخنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن، (چالدیران) مظفریت مشهوره‌سی اوزرینه، فتح اولنه‌رق، داخل ممالك عثمانیه اولمشدر. بعده بر بری آرقه‌سنده برقاچ سنه دوام ایدن برودتدن وصیق صیق وقوع بولان زلزله‌لردن بسبتون خراب اولوب، اهالیسی طاغلمش ایکن، اطرافنده خیمه نشین اولان عشایر اکراد رؤـ ساسندن حاجی علی بك نام ذات کندی عشیرتنی اسکان ایده‌رك، شهری یکیدن اعمار ایتمشدر.

ارضروم ولایتی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك آناطولیده‌کی ولایاتندن اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك منتهای شمال شرقیسنده واقعدر. قره دکیز ساحلندن آنجق ۲۵ کیلومتره ایچریده اولان طربزون ولایتی حدودندن تا حدود ایرانیه‌یه قدر روسیه حدودی بوینجه اوزانه‌رق، تقریباً وتخمیناً ۱۰٦۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولدیغی حالده، شمال غربی جهتندن طربزون ولایتیله، شمال شرقی طرفندن روسیه حدودیله، شرقاً حدود ایرانـ یه ایله، جنوباً وان، بتلیس، دیاربکر ومعمورة العزیز ولایتلریله، غرباً دخی سیواس ولایتیله محدود ومحاطدر. اهالیسی ۵۸۱۷۵۳ کشی اولوب، بونلرك ٤٦٤۱۲۹ ی مسلم، ۱۰۹۸۳۵ ی ارمنی وقصوری ملل مختلفه‌یه منسوبدرلر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق ومرتفع اولوب، صولری هرجهتـه طوغری آقمقله. اوج مائله یعنی قره دکیز، بحر خزر وبصره کورفزی مائله‌رینه منقسمدر. فرات ایرماغنی تشکیل ایدن (قره صو) و (مراد) نهرلری بو ولایتده نبعان ایدوب، ولایتك قسم شرقیسی یعنی بایزید سنجاغی تمامیله مراد نهری حوضه‌سندن عبارت، وکرك روسیه وایران حدودندن کرك وان ولایتندن مرتفع طاغلرله آیریله‌رق، جنوب غربیه طوغری ناظردر. ولایتك غرب جنوبی قسمی یعنی نفس ارضروم سنجاغنك کرك برثلثیله ارزنجان سنجاغی ایسه ینه جنوب غربیه طوغری ناظر اوله‌رق، قره صو حوضه‌سندن عبارتدر. بایبورد سنجاغنك قسم اعظمی چوروق صو نهرینك حوضه‌سندن عبارت اولوب، یالکز غرب جهتنده‌کی قسمی یشیل ایرماغك اك بیوك قولی اولان (کلکیت) نهری حوضه‌سنه تابع و بونلرك منبعلرینی جامعدر. ارضروم سنجاغنك دیکر ثلثاندن ایسه بری ینه چوروق صو حوضه‌سنه تابع اولوب، دیکر ثلثی یعنی ولایتك اورته‌سی دیمك اولان شرق جهتی دخی شماله طوغری متوجه و (آراس) ایرماغی حوـ ضه‌سنه تابع اولوب، بو ایرماغی تشکیل ایدن ایکی نهردن (پاسین صویی) حوضه‌سندن عبارتدر. بوقدر جسیم ایرماقلرك منبعلرینی جامع اولمسی وصولرینك هرجهته آقسی موقعنك ارتفاعنه دلیل اولوب، اك مرتفع جبالی شونلردر: حدود عثمانیه وایرانیه ایله روسیه حدودینك نقطهٔ اجتماعنه قریب اولان (اغری) ونام دیکرله (آرارات) طاغی، ارضروم شهرینك جهت شمالیه‌سنده واقع (کوك طاغ)، ولاـ یتك منتهای جنوبنده وارضرومله وان و بتلیس ولاـ یتلری حدودینك نقطهٔ اجتماعنده واقع (بیك کول) طاغی، طربزون ولایتك حدودی بوینجه اوزانان (پونتوس) سلسله‌سی، بایزید سنجاغنده روسیه حدوـ دی بوینده بولنان (کوسه طاغ) ایله (چنکل طاغ)، ینه بایزید سنجاغنك وسطلرنده بولنان (الا طاغ)، ارزنجان سنجاغنك جنوبنده واقع (موزور طاغ)، لواء مذکورك اورته‌لرنده بولنان (چارداق طاغ) وسائره. متعدد انهارك آره‌لرنده بولنان طاغ اتکلریله کوچك سلسله‌لرك چوغی اورمانله مستور اولوب، علی الخصوص ولایتك غرب وشمال غربی جهتلرنده پك واسع اورمانلر وکراسته ومحروقاته الویرشلی چام، میشه، کوکنار، پلید، قواق وسائره آغاجلری بولنور. بو ولایتك اووه تعبیرینه شایان محللری پك آز ایسه‌ده، نهرلرك کنارلرنده وطاغلرك اتکلرنده منبت ومحصولدار وادی و بایرلری مفقود اولمیوب، علی الخصوص نفس ارضروم سنجاغیله ایکنجی درجه‌ده ارزنجان سنجاغنده خیلی محصو-

لات یتیشمکده‌در. بغـدای، آرپه، چاودار، داری وسـائر حبوبات ولایتك هر طرفنده حاصل اولدیغی کبی، ارضروم سنجاغنده خیلی فندیق، جویز، بادم، الما، آرمود، کراز، ویشنه وبر مقدار زیتون، وار. زنجان سنجاغنده دخی شفتالی، توت وسـائر میوه‌لر کثرتله حاصل اولور. بایبورد سنجاغنده خیلی وار. ضروم ایله ارزنجان سنجاقلرنده دخی بر مقدار لا. زوت دخی یتیشیر. زراعتجه اك کری و محصولاتی اك آز اولان جهتی بایزید سنجاغیدر. بتون ولایتده سنوی تقریباً ۱۶ ملیون شنیك بغـدای و۱۳ ملیون شنیك آرپه حاصل اولوب، محصولات سائره پك‌دون مقدار. ده‌در. درون ولایتـده بر بچق ملیونه قریب قیون، ۶۵۰۰۰۰ راده‌سنده کچی، ۱۰۸۰۰۰ دن زیاده آت واسـتر ومرکب. و۴۶۸۰۰۰ قریب صیغیر موجود اولوب، سنوی ۲۶۵۰۰۰ قدر قیون وکچی وصیغیر دریسی و۲۸۴۰۰۰ قیه یاغی‌ایله ۱۰۳۰۰۰ قیه کچی قیلی آلنیر. هواسی صوئوقجه ایسه‌ده، برو. دت ارتفـاعه تابع اولوب، وادیلرده وآلچق محللرده معتدل، وحتی ارزنجان کبی بعض یرلرنده یازین صیجا. قدر. ارضروم ولایتنك معمولات صناعیه‌سی باشلیجه ارضروم وارزنجان شهرلرنده اعمـال اولنان چلیك، کومش وباقیر آوانی وآلاتیله سیاه کهربادن چیغاره‌لق وامامه کبی شـیلردن واك اعلالری کرد عشیرتلرینك قاریلری طرفنـدن نسج اولنان کلیم، سجاده، خالی، شال، چوراب وسائره ایله باشلیجه ارزنجان شهرنده پاپلان یوکدن چاتمه اوطه دوشمه‌سی وحمام طاقلردن وکذلك ارزنجانده وکیفی قضاسنده اعمال اولنان ایپلیك آلاجـه‌لردن عبارتدر. احتیـاجات محلیه‌دن اولان سراجلق، کورکچیلك، مرانغوزلق وسائر صنعتلر دخی خیلی ترقی ایتمشدر. درون ولایتده خیلی معدنلر ومعدن صـولری دخی بولنوب، کیفی قضاسـنده وقتیله کله اعمالیچون جیقارلمقده بولنمش وبعده ترك اولنمش‌اولان بر دمیر معدنی، کاخ قضاسـنده پك نمالی کمور معدنی وسمیلی قورشون ومرده‌سنك، کسکیم قضاسنده چلیك، حنس قضاسنده اهالیٔ محلیه‌طرفندن غاز یرینه استعمال اولنور برنوع نفت، ینه کسکیم وکیفی وپاسینلر واووه قضالرنده کرج. آنچی، تباشیر وانواع ابنیه‌طاشلری؛ کیفی، پاسینلر، اووه قضالرنده، ارزنجانك قرینده واغری طاغنك اطرافنده متعدد کوکوردلی قاپلیجه‌لر وسائر معدن صـولری، وعنتابده ورم علتنه نافع بر قاپلیجه موجوددر.

ارضروم ولایتی مسـئلهٔ اخیره‌دن اول خیلی دها بیوك اولوب، شمدی شـامل اولدیغی درت سنجاقدن بشقه، روسیه‌یه ترك اولنان قارص وچلدیر سنجاقلریله، بعده تفریق اولنان ون وموش سنجاقلرینی یعنی شمدیکی وان ولایتی‌دخی حاوی ایدی؛ ومؤخراً آیریجه بر ولایت اتخاذ ایدلمش اولان حکاری، بتلیس ودرسم دخی ارضروم ولایتی داخلنـده ایدی. او وقت تقریباً ۱۲۲۰۰۰۰ قدر اهالیی جامع جسـیم بر ولایت ایدی. شمـدیکی حالده ایسه بروجـه زیر ٤ سنجاق، ۲۱ قضا و۳ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
ارضروم	ارضروم	
	تورتوم(مع نامروان)	
	کسکیم	
	ترجان	
	حنس (تکمان)	
	کیفی	
	پاسینلر	
	اووه	
ارزنجان	ارزنجان	
	کاخ	
	رفاهیه	
	قوریجای	
بایبورد	بایبورد	
	اسپر	
	کلکیت	
	شیران	
بایزید	بایزید	ادمانلی، جلالی
	الشکرد	
	عنتاب	پاطنوس
	قره کلیسا	
	دیادین	

ارضروم ولایتی وان وبتلیس ولایتلریله برابر یعنی تشـکیلات اخیره‌دن اول کی حالنده ازمنهٔ قـدیمه‌ده (ارمنستان) ویا (ارمنیه) نامیله معروف اولان خطه‌نك نصفی اولوب، بو قطعـه‌نك نصف دیکری روسـیه وایران مملکی داخلنـده‌در. ازمنهٔ قدیمه‌ده بو قطعه

صرف ارمنیلردن مسکون اولوب، بر چوق وقت مستقل بولندقدن صکره، ایران جهانکیرلردن کیخسرو طرفندن ضبط وممالک ایرانیه‌یه الحاق اولندرق. بعده اسکندرك ونهایت رومالیلرك النه‌چکمشیدی. حضرت عمر (رضه)ك زمان خلافتنده ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال اولندرق، ذاتاً اوجه طاغلمغه باشلامش اولان ارمنیلر اووقتدن بری بو قطعه‌ده آزالمقده دوام ایدوب، عباسیلر وسلجوقیلرله مؤخراً آق قیونلی وسائره حکومتلری زمانده بر چوق ترك وترکمن قبائل وعشایری کلەرك توطن، وکردلر دخی جنوبدن شماله طوغری توسع ایتمش اولدقلرندن، بو کونکی کونده بو قطعه‌ده وعلی‌الخصوص ارضروم ولایتی داخلنده، یوقاریده دینلدیکی کبی، عوم اهالینك درت خمسی ترك وترکمن وکرد اولەرق مسلم، ودیکر بر خمسنك قسم اعظمی ارمنی وقصوری نسطوری وسائره‌در. بو وجهله ارمنیلر، آناطولینك سائر طرفلرنده اولدقلری کبی، بو خطه‌ده دخی پك اقلیتده بولندقلرندن، بو خطه‌یه بوکون ارمنیه ویا ارمنستان اسمی ویرلمسنك محلی یوقدر.

ارضروم { سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، ولایتك اورته‌سنده واقع وغرباً بایبورد وارزنجان، شرقاً بایزید سنجاقلریله، شمال شرق طرفندن روسیه‌حدودیله جنوباً دخی بتلیس ودیار بکر ولایتلریله محدود ومحاطدر. خیلی واسع بر سنجاق اولوب، ولایتك نصفنه قریب اراضی یی‌جامع و، مادهٔ آتیده کوسترلدیکی کبی، ۸ یوك قضایه منقسمدر. ارضروم ولایتنك منقسم بولندیغی حوضەلرك هپسنه اشتراکی اولوب، شرق جهتی بحر خزر مأله‌سنده بولنان (پاسین) قره دکیز مأله‌سنده‌کی شمال جهتی (چوروق صو)، غرب جهتی بصره کورفزی مأله‌سنده اولان (قره‌صو). جنوب جهتی یعنی کیفی قضاسی دخی بنه بصره کورفزینه تابع اولان (مراد) چای حوضەلرندن عبارتدر. بو وجهله ارضروم ولایتنك اك مرتفع محلی اولوب، اك یوکسك طاغلر بو سنجاقده ایسه‌ده، اك کوزل وادیلر واك منبت ومحصولدار یرلری دخی بو لوائك داخلنده‌در. ارضروم سنجاغنك اهالیسی ۳۰۵۶۵۰ نفوسدن عبارت اولوب. بونلرك ۲۱۵۲۳۳ ی مسلم، ۵۰۸۳۰ ی ارمنی وقصوری ملل مختلفه‌یه منسوبدر. باشلیجه محصولات سنویه‌سی تقریبا ۸۷۲۵۰۰۰ شنیك بغدای، ۶۸۶۰۰۰۰ شنیك آرپه، ۵۰۰۰۰ قیه پرنج وسائر حبوباتله انواع میوه‌لردن عبارتدر. سائر احوالیچون مادهٔ آتیه‌یه مراجعت بیوریله. — ارضروم قضاسی همنامی اولان ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً کسکیم، شمال شرق طرفندن تورتوم، شرقاً پاسینلر، جنوب شرق طرفندن خنس، جنوب غربی جهتندن ترجان، غرباً دخی اووه قضالریله محدود ومحاط، وبو جهتله سنجاغنك تا اورته‌سنده واقعدر.

ارطغرل { دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بانیسی اولان سلطان عثمان خان غازینك پدری وسلالهٔ طاهرهٔ عثمانیه‌نك جد اعلاسیدر. خوارزم‌امراسندن سلیمان شاهك اوغلی اولوب، جنکیزك خروجنده، پدری اولاد وعیال واقربا وقبیله‌سنی بالاستصحاب، ایرانه واورادن وان کولی کناریه کلەرك، اخلاط قربنده رکز خیام اقامت ایتمشیدی. سلیمان شاه، عنواندن دخی آکلاشلدیغی کبی، وطن اصلیسنده کوچك بر حکمدار بولنمش ایکن. مغوللرك شرندن ملك وسلطنتی ترك، ویالکز اخص توابعی اولان بر قاچ یوز کشی ایله حیواناتی برابرجه نقل ایتمش اولدیغندن، بالطبع قونارکوجر بر عشیرت رئیسی حکمنه کچمشیدی. اخلاطده کرد عشیرتلریله وارمنیلرله امتزاج ایده‌مدیکندن، کندی قبیله‌سنه مناسب بر محل بولمق امیدیله، جنوب غربیه طوغری ایلریلەرك، رقه جوارنده (جعبر) قلعه‌سی قربنده فرات نهرندن کچرکن، کندیسی مغروقاً وفات ایتمش؛ وبونك اوزرینه قبیله‌سی طاغیلوب، اوغللرندن ایکیسی وطن اصلیلرینه عودت نیتله بغداده طوغری عزیمت ایتدکلری حالده، ارطغرل کوچك برادری دوندارله وطائفه‌سندن کندیسنه تابع اولان درت بش یوز قدر عائله ایله برابر شمال‌غربی‌یه طوغری توجیه‌عنان ایده‌رك، ارضروم‌جوارنده (پاسین) اووه‌سنده (سورملی چقوری) نام محلده اقامتی اختیار ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً تاتار عسکرینك اورالره دخی تقریبی خبر آلمغله، آناطولیده حکمفرما اولان سلجوقیلرك ممالکنده بارینمق اوزره، حرکت ایدوب، سیواس قربنده بر یوك اووه‌یه قوندیغنده، اوراده تصادفاً مغول عسکریله سلجوقیلر عسکری بینده برمحاربه وقوع بولمقده اولدیغنی، وعساکر

سلجوقیه‌نك انهزامه یوز طوتمق اوزره بولندقلرینی کورنجه، قاعدهٔ شجاعت ومردانکی اقتضاسنجه، و جنسیت اشتراکی سائقه‌سیله، همان مغلوبلرك امداد دینه یتیشوب، بو امدادی سلجوقیلرك غالبیتنی منتج اولمش، ومغوللر صلح ومعاهده‌یه طالب اولمشلردی. بونك اوزرینه او وقت دولت سلجوقیه‌نك حکمدا ری بولنان سلطان علاءالدین کندیسنه اکرام والتفات ایدوب، خلعت کوندرمش؛ و ارطغرل غازی طائفه‌سیله برابر آنقره قربنده واقع قره‌طاغلر آره‌سنده اختیار مسکن ایتمشیدی. بووقعه هجرت نبویه‌نك ٦٢٨ تاریخنده وقوع بولمشدر. برمدت صکره، امرای سلجوقیه صره‌سنه کچمك وکندیسیله طائفه‌سنه بر محل تخصیص اولنمق استدعاسیله، اوغلی ساوجی بکی برطاقم هدیه‌لرله قونیه‌یه کوندرمسی اوزرینه، بروسه ایله کوتاهیه آره‌سنده واقع طومانیج طاغلری یایلاق وسکود ایله قره‌جه شهر قیشلاق اولمق اوزره، کندیلرینه تخصیص اولنمشدر. بووجهله ارطغرل غازی سکود وطومانیجده یرلشوب. اوطرفلره مسلط اولمش اولان آفشار (یاخود علی شار) و چاو-دار عشیرتلرینك شر ومضرتنی دفع ایتمکله، اوجوار-لرده بولنان خرستیان تکورلرله دخی خوش کچنمش ایسه‌ده، بعده قره حصار تکوری غازیٔ مشارالیهك کیتدکجه توسیع دائرهٔ نفوذ واقتدار ایتمکده اولدیغنی کورنجه، علیهنده بعض حرکات تجاوزیه‌یه قالقیشمش؛ و بونك اوزرینه ارطغرل بالذات قونیه‌یه عزیمتله، سلطان علاءالدینی حصار مذکورك فتحنه تشویق ایتمش؛ وعلاءالدین غازیٔ مشارالیهی بالاستصحاب، کلوب. قره‌جه حصاری محاصره ایتمش ایسه‌ده، اوصره‌ده مغول سرداری نقض عهد ایده‌رك، قونیه جهتنده‌کی ارکلی‌یی استیلا ایتدیکندن. علاءالدین اوطرفه رجعت ایدوب، قره‌جه حصارك محاصره‌سنی ارطغرل غازینك عهده‌سنه احاله ایتمشیدی. ارطغرل دخی کمال موفقیتله قلعه‌یی فتح، وتکوریني سائر امرا ایله برابر برادری دوندار غازی واسطه‌سیله علاءالدینه سوق وتقدیم ایتمشدی. علاءالدین وفاتنه‌دك آلتی سنه بو وجهله جهاد وفتح بلادله اوغراشوب، بعده ملوك سلجوقیه بینننده وراثت تخت وتاج منازعه‌لری چیقه‌رق، مملکت غوائل داخلیه ایچنده بولندیغندن، ارطغرل حضرتلری بیطرفلغی التزامله، سکوده اختیار عزلت ایتمشیدی. نهایت ٦٨٠ تاریخنده ٩٢ و بر روایته کوره ٩٦ یاشنده وفات ایدوب، فرزند ارجمندی عثمان غازی حضرتلری خلفی وقوم وقبیله-سنك سرکرده‌سی اولمشدر. ارطغرل غازی سکود قصبه‌سنده مدفون اولوب، قصبهٔ مذکوره‌ده برجامع شریفی دخی واردر.

ارطغرل { سنجاغی. خداوندکار ولایتنده پادشاه دوران سلطان عبدالحمید خان‌ثانی حضرتلرینك طرف اشرف ملوکانه‌لرندن جد اعلالرینك نامنی احیا مقصد مقدسیله یکی تشکیل یو-رلمش برسنجاق اولوب. خداوندکار ولایتنك شمال شرق قسمندن عبارت اولغله، غرباً بروسه یعنی مرکز، شمال وشمال شرق جهتندن ازمید، جنوب وجنوب شرق جهتندن دخی کوتاهیه سنجاقلریله محدود ومحا-طدر. سنجاغك غرب جنوبی جهتنده (کشیش) وجنوب جهتنده (دومانیج) طاغلری ممتد اولوب، سقاریه ایرماغی شمال شرقی قسمنی اروا ایله، کشیش طاغندن آقان متعدد نهرلرك جمعندن حاصل اولەرق سنجاغك غرب وشمال جهتلرینی طولاشان کوك صو نهریله بعد الاجتماع، ازمید سنجاغنه داخل اولور. ارطغرل سنجاغنك اراضیسی غایت کوزل اولوب، منبت اووه وواديلرله مکمل مرعالری وبیوك اورمانلری حاویدر.

مادهٔ آنفه‌دن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بوسنجاق دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بشیکی حکمنده اولدیغندن، اهمیت طبیعیه‌سنه اهمیت تاریخیه‌سی دخی منضم اولور. وسعتی ١١١٥٠ مربع کیلومتره اولوب، ١٢٥٨٥٠ اهالیسی واردر، که ثلثاندن زیاده‌سی مسلم وترك اولوب. قصوری ارمنی وروم ایسه‌لرده، بونلرك ده اکثریسی ترکجه لسانیله متکلمدرلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اپیك قوزه‌سی، توتون، آفیون، اوزوم وسائر انواع میوه‌لردن عبارتدر. دود آغاجلری پك چوق اولوب، کلیتلی قوزه یتیشدیریلیر، وبیله-جك، اینه‌کول وسائر طرفلرنده اپیك چیقارمغه مخصوص متعدد فابریقه‌لر واردر. صنایع محلیه باشلیجه اپیکدن معمول قاشلر، چارشف، قطیفه یاصدیق وقناپه وقولتوق یوزی، آلاجه، کوملکلك بز، سختیان، کاوساله وسائره اعمالندن عبارتدر. درون لواده متعدد ایلجه‌لر ومعدن صولری بولنوب، بونلرك

اك مشهوری اینه‌كول قضاسنده جیقان چیتلی صویدر. سكود قضاسنده كور معدنی بولنوب، اهالی طرفندن اخراج واپسلك قابریقه‌لرنده استعمال اولندیغی كبی، لوانك سائر طرفلرنده دخی متعدد آنتیمون، دمیر وسائره معدنلری بولنیور. قصبه‌لرده وبیوجك قریه‌لرنده دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ابتدای تشكلنده سلاطین عظام طرفندن بنا اولنمش متعدد جامع شریفلر ومدرسه‌لر وسائر خیرات بولنیور، كه هر بری پك قیمتدار بر یادكار حكمنده‌در. غزات عظام واعزهٔ كرامدن بر چوق ذواتك تربه ومدفنلری دخی بوسنجاغه جالب رحمت وبركتدر. سكود قصبه‌سنده بر كتبخانه دخی واردر. سكود قصبه‌سی ارطغرل غازینك مقری وسلطان عثمان خان غازینك مولد ومنشئی بولنمش اولدیغی كبی، یكیشهر قصبه‌سی دخی پادشاه مشارالیه طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمق اوزره مجدداً تأسیس، وبروسه‌نك فتحندن اول بیله‌جك قصبه‌سی دخی برمدت پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. ارطغرل سنجاغی، مركزی بیله‌جك اولمق اوزره، بر وجه زیر ٤ قضا و٧ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
بیله‌جك	لفكه، كولبازاری
اینه كول	دومانیچ، بازارچق، یكیجه كوی
سكود	
یكیشهر	ازنیق، یار حصار

زیاده معلومات ایچون بو قضا وناحیه‌لرك بهری اسمنه مراجعت بیوریله.

ارطغرل بك { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك شهزاده لرندن

اولوب، پدرلرینك اوائل سلطنتنده آیدین ایلی داخل ممالك عثمانیه اولنجه. كندیسی اورانك والیسی اولمش؛ وبعده سیواس محافظه‌سنه مأمور اولوب. تیمور خانه شدیداً مقاومت ایتمش اولدیغندن، طوتلدیغنده، اول غدارك امریله شهید اولمشدر.

ارغنی { دیاربكر ولایتنده ودیاربكر شهرینك تقریباً ٥٠ كیلومتره شمال غربیسنده سنجاق مركزی برشهر اولوب، دجله‌نك قربنده غایت كوزل ودلنشین بر موقعده واقعدر. تقریباً ٧٠٠٠ اهالیسی، بررشدیه وایكی ابتدائیه‌مكتبلری، بعض اسكی استحكامات خرابه‌لری، اوچ جسیم عتیق صهریجی، بر كاركیر وبر قاچ اخشاب كوپریسی وبر چوق باغ وباغچه‌لری وتفرجگاهلری واردر. میوه‌لری وشرابی مشهوردر. هواسی غایت كوزل اولوب، یازین تبدیل هوا ایچون تا دیاربكردن كیدنلر اولور. قلعه‌نك اوزرنده ذو الكفل نبی (ع) ك مقامی بولنوب، زیارتگاهدر. قصبه‌نك ایكی ساعت جنوب غربیسنده قیانك ایچنه اویولمش جسیم برمغاره بولنوب، ایچندن لذیذ بر صو آقار.

ارغنی { (یاخود ارغنی معدنی) سنجاغی. دیاربكر ولایتنك مركب بولندیغی اوچ سنجاغك بری اولوب، ولایتك جهت غربیه‌سنده واقع، و شمالاً بتلیس وارضروم، غرباً خرپوت، جنوباً حلب ولایتلریله، شرقاً دخی نفس دیاربكر سنجاغیله محدود ومحاطدر. قسم شمالیسی طاغلق وقسم جنوبیسی دها دوز اولوب، جنوبده یالكز بو سنجاغی دیاربكر سنجاغندن آیران (قره‌جه طاغ) ذكره شایاندر. شمال جهتنده ایسه آق طاغ سلسله‌سنه مربوط بر چوق طاغلر بولنیور. مراد چایی لوانك شمال قسمی یعنی پالو قضاسی ایچندن كچدیكی كبی، خرپوت ولایتی داخلنده فراتله برلشدكدن صكره دخی سنجاغك غربی كنارندن كچه‌رك، خرپوت ولایتندن تفریق ایدیور. دجله ایرماغنی تشكیل ایدن نهرلرك بری واصل دجله اسمیله یاد اولنان یاشلیجه قولی دخی بوسنجاقده نبعان ایدر. فراته منصب اولمق اوزره برقاچ كوچك نهر دخی سنجاغك قسم جنوبیسنی اروا ایدرلر. اراضیسی اولدقجه منبت و محصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه، سیسام، پرنج و سائر حبوباتله پاموق، ایپك قوزه‌سی، اوزوم و سائر میوه‌لردن عبارتدر. زراعتجه دیاربكر ولایتنك برنجی سنجاغی اولوب، سنوی بدل اعشاری ایكی یجق ملیون غروشه قریبدر. اغنام وسائر حیواناتی دخی كلیتلی ایسه‌ده، بوجهتجه ماردین سنجاغندن كریدر. اورمانلری پك آز اولوب، اكیل ناحیه‌سنده و پالو قضاسنده یالكز محروقاته الویرشلی بعض اورمانلر بولنیور. معادنجه بوسنجاق پك زنكین اولوب، مركز لوانك جوارنده واقع

ارغنی معدنی باقیر ودمیر وکبریتدن مرکب پك نمالی برمعدن اولمغله، شمدیکی حالده سنوی ۱۲ ملیون قیه رادەلرنده جوهر آلنیور. آنجق جوارنده اورمان ویاکور معدنی بولندیغندن، اذابه‌سیچون لازم اولان محروقاتجه صیقندی چکیلدرك، بحق استفاده اولنه‌میور. پالو قضاسنده دخی طمار حالنده کبریت نحاسدن عبارت بر معدن بولنوب، (هوشین معدنی) اسمیله معروفدر، که جوهرندن یالکز یوزده بش ایله اون آره‌سنده بر مقداردە باقیر آلنیورسەده، اطرافنده محروقاته یارایه‌جق اورمانلر بولندیغندن، استفاده‌یی موجبدر. اکیل ناحیه‌سنده دخی جزئی کومشی حاوی بر قورشون معدنی بولنوب، اخراج اولنمقده‌در. چرمك قصبه‌سنده نافع بر ایلیجه دخی واردر. سنجاغنك مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً وتخمیناً ۸۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی دخی یوز بیك کشی راده‌لرنده‌در، که بونلرك جزئی مقداری ارمنی وسائره اولەرق خرستیان وقصوری کاملاً مسلم اولوب، کرد وترك جنسیتلرندن مرکبدر. لسان عمومی ترکجه‌اولوب، کردلر بینلرنده کردجه قونیشورلر. کردلرك اکثریسی دخی ساکن اولوب، یالکز (قره کیجی) و (شرابی) عشیرتلری اکثریا خیمه‌نشین حالنده بولنورلر. درون لواده بش رشدیه مکتبی وبر قاچ مدرسه ومکاتب سائره بولنیور. انبیاء عظامدن برایکی ذاتك مقاملریله صحابهٔ رسول‌الله (صلعم) ومشاهیر اولیا وغزاتدن بر قاچ ذاتك مرقد شریفلری دخی بوسنجاقده بولنوب، زیارتگاه انامدر. ارغنی سنجاغی بروجه زیر ٤ قضا و٦ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
ارغنی	ارغنی اکیل
سیورك	بوجاق قره کیجی قره‌جه طاغ
چرمك	چونکش
پالو	

ارغوان { معمورة العزیز ولایت وسنجاغنك کبان معدنی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، ناحیه‌سی فرات نهرینك غرب جنوبنیسنده واقعدر. [«کبان معدنی» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

ارغوست { سیواس ولایتنده توقاد سنجاغنه ملحق نیکسار قضاسنده بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیه‌سنده وجانیك سنجاغنك حدودی اتصالنده واقعدر.

اَرغِیان { نیشابور جوارنده ۷۰ قدر قریه‌دن مرکب بر ناحیه اولوب، مرکزی (راویز) قصبه‌سی ایدی. بو ناحیه‌دن بر چوق علما ومشاهیر یتیشمشدر.

ارغید خانی { قونیه ولایت وسنجاغنك ایلغین قضاسنده وایلغین قصبه سنك ۱۵ کیلومتره قدر شمال غربیسنده قونیه جاده‌سی اوزرنده واقع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی وبر مدرسه‌سی واردر.

ارفخشد { (Arfaxad) سام بن نوحك اوغلی اولوب، طوفاندن ایکی سنه صکره طوغمش؛ واوغلی شالح واونك اوغلی عابر ایله سائر اولاد واحفادی فرات ودجله کنارلرنده ساکن اولوب. آثوریلرله کلدانیلرك اجدادی اولمشلردر.

ارفع { (شیخ عماد تبریزی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، لطائف وهزلیاتده شهرتی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

قطع نظر زساقی وساغر نمیکنی
شرم از خدا وساقیٔ کوثر نمیکنی

ارفورت { (Erfurt) آلمانیه‌نك صاقسه‌قطعه‌سنده سنجاق مرکزی مستحکم بر شهر اولوب، برلینك ۲۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۴۸۵۰۰ اهالیی جامعدر. اسکی بر دارالفنونی، مکمل کتبخانه‌سی، متعدد جمعیات علمیه وفنیه‌سی، منسوجات، اسپیرتو، کاغد، دوکه، بیره وسائره فابریقدلریله دباغخانه‌لری واردر. باغچه وتفرجکاهلری چوقدر. ۱۸۰۸ تاریخ میلادیسنده بو شهرده بیوك بوناپارت ایله روسیه ایمپراطوری آلکساندردن وآلمانیانك کوچك حکمدارلرندن مرکب بر قونغره تشکیل اولنمشیدی. مقدما دها بیوك اولوب، تجارتی دها ایشلك ایدی. — سنجاغی ۳۸۷۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اَرقَتین { بو اسمله دیار رومده یعنی آناطولیده مشهور برشهر اولدیغی کتب عربیده

مذكور ايسه‌ده، بونك آناطولينك نره‌سنده بولندیغی وخانغی شهر اولدیغی آکلاشیلهمامشدر.

اَرَك { حلب ولایتی بریه‌سنده وتدمور خرابه‌لرینك ۳۸ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده واقع کوچك لکن اسکی بر قصبه اولوب، خالد بن ولید حضرتلری طرفندن عراقدن شامه عزیمتنده فتح اولنمشدی.

ارکری { (Argyrocastro) آرناؤدلغك قسم جنوبیسنده ویانیه ولایتنده مرکز لوا بر قصبه اولوب، یانیه‌نك ۱۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده، براتك ۸۰ کیلومتره جنوبنده واسکله‌سی اولان آی سراندوسك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق، (سوپوت) طاغنك شرق اتکنده و(ویوسه) نهرینه تابع (درین) چاینك یاریم ساعت قدر غربنده صرب وستکستان بر محلده واقعدر. آب وهواسی لطیفدر. ۱۴۱۵ خانه‌سی، ۳۳۶ دکانی، ۹ خانی، بر قاچ جامع شریفی، ۲ تکیه‌سی، بر مدرسه‌سی، بر رشدیه مکتبی، تپه‌دانلی علی پاشا طرفندن یاپلش متین بر قلعه‌سی، و ۸۱۰۰ اهالیسی واردر. اهالینك قسم اعظمی مسلم وقصوری خرستیان اولوب، جمله‌سی آرناؤد جنسیتنه منسوبدرلر. اهالئ اسلامیه‌نك قسم اعظمی طلبهٔ علومدن وطریق علمی منسوبینندن اولوب، بو قصبه ایله قارشیسنده بولنان (لیبوه) قریهٔ کبیره‌سندن پك چوق قاضیلر یتیشمکده‌در.

ارکری { سنجاغی. یانیه ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاغك بری وطوسقه‌لغك بر پارچه‌سی اولوب، غرباً (آدریاتیق) دکیزی یعنی وندیك کورفزیله، جنوباً پروزه، جنوب شرقی طرفندن یانیه، شرقاً مناستر ولایتنه ملحق کوریجه، شمالاً دخی برات سنجاقلریله محدود ومحاطدر. اراضیسی عمومیت اوزره طاغلق وقورو اولوب، یالکز جنوب غربی قسمندن عبارت اولان دلوینه قضاسی دوز ومنبت اووه‌لری جامعدر. مرکز لوانك آلتندن کچن (درین) نهری وادیسندن عبارت اولان (دروپولی) اووه‌سی دخی پك منبتدر. (ویوسه) نهری جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری آقهرق، لوانك شرق وشمال قسمی ایچندن چکدیکی کبی، بونره صاغدن (چارشوه). (لغاریچه) و(دشنیچه) چایلری. وصولدن ذکر اولنان (درین) ایله (زاغوریا) چایی دوکیلور. بو وجهله لوانك قسم اعظمی (ویوسه) حوضه‌سنه تابع اولوب، یالکز دلوینه اووه‌سنده آقان (پاوله) ایله (بیستریچه) چایلری (بوترینتو) کولی واسطه‌سیله طوغریدن‌طوغریه وندیك کورفزینه منصب اولورلر. سنجاغك یکتا کولی اولان مذکور (بوترینتو) کولی دکیزله اختلاط ایدوب، آچیله‌جق اولسه، کوزل بر لیمان اولور. اغزنده وقتیله خیلی بیوك ومعمور بولنمش اولان (بوترینتو) شهر قدیمنك خرابه‌لری موجوددر. بوکولده کلیتلی دکیز بالیغی صید اولنور. اك یوکسك طاغلری ساحل بویجه اوزانان (خیماره) سلسله‌سیله مرکز لوانك اوستنده‌کی (سوپوت)، درین ایله (ویوسه) آره‌سنده اولان (پوچقوپول) و(نرچقه)، تپه دلنك شمال شرقیسنده‌کی (تربشینه) وسنجاغك منتهای شرق شمالیسنده اولان (طاغلی) ناحیه‌سنك جبالیدر. اورمانلری جزئی واهمیتسز ایسه‌ده، مرعالری چوق اولوب، اهالیسی خیلی قیون وکچی بسلرلر. اهالیسی ۱۴۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ۷۲۰۰۰ مقداری مسلم وقصوری خرستیان اولهرق، جمله‌سی آرناؤددر. مذکور (درین) نهرینك غرب جهتنده ساکن بولنانلر (لاپ) وشرق طرفنده ساکن اولانلر طوسقه عد اولنورلر. جمله‌سی جسور وجنکاور آدملر اولوب، یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر عساکر معاونه سلکنده بولنه‌رق، رؤسالری سرکرده‌لکله ودها اوللری سپاهیلکله کچینمکده ایدیلر. یرلرینك دخی عدم استعدادی جهتیله، زراعتله اشتغال ایدنلر آز اولوب، مسلمانلرینك چوغی ینه عسکرلك وضبطیه‌لك وسائره کبی اوفق‌تفك مأموریتلرده بولنورلر؛ وخرستیانلری محلی تجارتله ودرسعادته وسائر محالرده قصابلق، سبزه‌جیلك وباغچوانلق کبی صنعتلرله اشتغال ایدرلر. درون‌لواده ۴۴۴ قصبه‌وقریه وچفتلك، ۲۲۳ جامع ومسجد، ۳ مدرسه، ۲۱۵ مکاتب مختلفه، ۲ رشدیه مکتبی، ۴۰ تکیه، ۵۲۷ کلیسا ومناستر، ۷ دباغخانه و۵۵ کوپری بولنور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله باشلیجه پرمدی جوارلرنده یتیشن میوه‌لرك انواعندن وبر مقدار توتون ایله یاغ وپینیر وسائر حیوانات محصولاتندن عبارتدر. صنایع محلیه جزئی واهمیتسز اولوب، یالکز یوکدن شیاق وعبا وولنمه کبی کویلیلره مخصوص بعض قبا منسوجاتله یرلی بزدن عبارتدر. ادخالات واخراجات ایچون اسکله‌لری آی سراندوس ایله آولونیه اولوب،

کوریجه واسطه‌سیله سلانیکدن دخی ادخالات اجرا اولنور. ارکری سنجاغی بروجه‌زیر ۷ قضایه منقسمدر: ارکری، دلوینه، خیماره، قورولش، تپه دلن، پو-غون، پرمدی. — ارکری قضاسی سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، نفس ارکری قصبه‌سیله قرای متجاوره-یی و (دروپولی) و (لوبنخ) ناحیه‌لرینی که جمعاً ۶۲ قریه‌یی جامع اولدیغی حالده، شمالاً تپه دلن، شرقاً پرمدی وپوغون، جنوباً ینه پوغون ودلوینه، غرباً دخی ینه دلوینه وقورولش قضالریله محدود ومحاطدر. مذکور ایکی ناحیه‌نك اهالیسی خرستیان اولوب، دروپولینك کیلر زراعتله مشغولدرلر، ولوبنخ اهالیسنك ارککلری همان عمومیت اوزره اساتانبولده وسائر شهرلرده قصابلق صنعتیله مشغولدرلر. درین نهرینك صاغ طرفنده طاغ اتکلرنده واقع (لیهوه) و(نپرا-ویشته) قریه‌لری خیلی بیوك اولوب، لیهوه‌نك مدرسه-لری وتحصیل علومه مخصوص وسائطی چوق اولمغله، اهالیسنك قسم اعظمی طلبهٔ علومدن وقاضیلقده کزر علمادن عبارتدر. قضانك اهالیسی ۳۰۰۰۰ رادەسنده اولوب، بونلرك ۱۲۰۰۰ مقداری خرستیان وقصو-ری مسلمدر. درون قضاده ۲۱ جامع ومسجد، ۶۰ کلیسا ومناسـتر، ۲۵ مکتب و ۵ تکیه موجـوددر. درین نهرینك صول طرفنده (غورانزی) قریه‌سی جوا-رنده درین وواسع بر مغاره بولنوب، ایچی کول کبی صو ایله طولودر. (لابوه) و(وسیلو) قریه‌لرنده بعض آثار عتیقه دخی بولنیور.

ارکلت { آنقره ولایتنـك قیصریه سنجـاق وقضاسنده بر قصبه‌در، که قیصریه شهرینك ۸ کیلومتره قدر شمالنده قزل ایرماق ایله بونك تابعی اولان قره صو آره‌سنده واقع اولوب، ۶۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

ارکلی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه واسـکله اولوب، قسطمونینك تقریباً ۲۰۰ کیلومتره غربنده، درسعادتك ۲۰۰ کیلومتره شرقنده وبولی قصبه‌سنك ۸۰ کیلومتره شمالنده، بر آچیق کورفزك شرق جهتنده و(بابا) بر-نك جنوبنـده واقعدر. بری ینـه آناطولی وروم ایلیـده بولنـان دیکر بر قاچ ارکلیـدن تفریق ایچون، بوکا (قره دکیز ارکلیسی) ویا (بندر ارکلی) دخی دیرلر. اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (ایرا-قلیا) ایدی، که روم ایلنده‌کندن تفریق ایچون (ایرا-قلیا پونتیقه) یعنی «قره دکیز ارکلیسی» و(اریولوم) دخی دیرلردی. زمان قدیمده خیلی بیوك ومعمور او-لوب، اطرافنده‌کی خرابه‌لر بوکا شاهددر. مکمل بر صـنعی نیمانی دخی وار ایدی، که مرور زمانله خراب اولوب، قوملرك آلتنده قالمشدر. الیوم اهمیتی اطرا-فنده چیقان کلیتلی معدن کورندن طـولایی اولوب، آلتی یرندن کور چیقارلمقدەدر. بوقصبه کرك بومعدنی وکرك قره‌دکیزده‌کی موقعی ودرسعادته قریبتی جهتیله، آناطولینك اك ایشلك بر اسکله‌سی اولمق استعدادینی حائز اولوب، بری بولیدن ودیکری کرده‌دن آنقره‌یه طوغری ایکی یولی وار ایسه‌ده، بویوللرك هنوز تسویه اولنمامسـندن ولیمانی اولمامسندن طولایی، بو استعداد طبیعیسندن اسـتفاده اولنەمامقدەدر. اولری باغچه‌لر اورتەلرندەاولوب، دکزدن منظره‌سی غایت کوزلدر. ۷۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، همان جمله‌سی مسلمدر. صنایع وتجارتی خلاط، کراسته، سختیان، کتن بزی کبی شیلردن عبارت اولوب، خیلی مقدار بال مومی، توتون وپرنج دخی اخراج اولنور. بر رشدیه مکتبیله بر منافع صندیغی واردر. ایکی ردیف طابورینك مر-کزیدر. — ارکلی قضـاسی شرقاً بارطین، جنـوباً بولی، غرباً دوزجه قضالریله، شمالاً دخی بحر سیاهله محدود ومحاط اولوب، اراضیسـنك اکثر طرفلری طاغلق واورمانلقدر. مرکز قضانك یاریم ساعت جنوبنـده بخره منصب اولان (قوبلج) نهرندن حرقلر واسطه‌سیله اطرافنده‌کی اراضی سقی اولنەرق، کلیتلی سبزه وسائره یتیشدیرلدیکی کبی، درون قضاده حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، ایپك قوزه‌سی، بال وسائره حاصل اولمقدەدر. قضا داخلنده ۹ اورمان اولوب، مجموع مسـاحه‌لری ۱۲۵۶۰۰۰ دونمه بالغ اولور. آغاجلری قره وصاری چام، میشه، کستانه، کورکن واخلاموردن عبارتدر. بو اورمانلردن خیلی کراسته وتخته کسیلوب، جوار اسکله‌لره ایندیرلمکدەدر. قضا-نك مقدار اهالی وقراسنه دسترس اولنەمدی. (دورك) ناحیه‌سی دخی بو قضـایه ملحق اولوب، مرکز ناحیه اولان دورك قصبه‌سنده بر رشدیه مکتبی واردر.

ارکلی { مرمره دکیزینك شمالی ساحلنده برکو-چك قصبه واسـکله اولوب، ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنه ملحق برناحیه-

نك مركزيدر. تكفور طاغى شهرينك ٤٨ كيلومتره شرقنده، سلورينك ٢٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده وچورلينك ٢٧ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع اولوب، جنوب وغرب طرفى پربرونله محفوظ بركوچك قويك ايچنده‌در. ١٣٠ قدر خانه‌يى جامع اولوب، اهاليسى اسلام، روم وارمنيدن مركبدر. مذكور برونده بر فنارى واردر. ادارهٔ مخصوصه واپورلرى بو اسكله‌يه مقتن صورتده اوغرارلر. بوده اسكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى (ايراقليا) اولمغله، قره‌دكيز اركليسندن تفريق ايچون (ايراقليا تراكيقه) يعنى «تراكى اركليسى» تسميه اولنوردى، و(پرينتوس) اسميله دخى معروف ايدى.

اركلى { قونيه ولايت وسنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، قونيه‌نك ١٣٠ كيلومتره شرق جنوبيسنده، بلغار (ودها طوغريسى بوغا) طاغينك شمال غربيسنده، (آق كول) نك شرق جنوبيسنده وبوغا طاغندن اينه‌رك مذكور كوله دوكيلن بركوچك نهرك اوزرنده واقعدر. آقار صولرى وباغ وباغچه‌لرى چوق بر قصبه اولوب، ٩٠٤ خانه‌سى، ٢٩٥ دكانى، ٣ خانى، ٢ حمامى، ٤ جامع شريفى، ١٨ مسجدى، ١ رشديه و٨ صبيان مكتبى، آلتيسى معمور ودردى خراب ويا معطل اولمق اوزره ١٠ مدرسه‌سى، ١ روم و١ ارمنى كليساسى واردر. اهاليسى ٤٦٠٠ قدر اولوب، ٣٠٠ قدر ارمنى و٢٠٠ قدر رومدن ماعداسى مسلمدر. خرستيانلرى دخى تركجه لسانيله متكلمدرلر. قصبه‌نك حذاى بحردن ١٠٣٨ متره ارتفاعى اولمغله، جهت شماليه‌سنده آقان قزلجه صو نهرينك تشكيل ايتديكى بعض بطاقلقلرله برابر، هواسى صاغلامدر. اوزوم، الما، آرمود، كراز، ويشنه وسائر ميوه‌لرى پك ايى ومبذولدر. بودخى اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (آركلائيس Archélaïs) در. — اركلى قضاسى ديوله ناحيه‌سنى دخى شامل اولەرق، مركز قضا ايله مذكور ديوله قصبه‌سندن بشقه ٥٥ قريه‌دن عبارتدر. مذكور قريه‌لرك مجموع خانه‌لرى ٣٥٦٦ در. قضانك اهاليسى ٢٢٥٠٠ اولوب، مركز قضاده بولنان ٦٠٠ قدر خرستيانلدن ماعداسى كاملاً مسلمدر. مركزده كيلردن بشقه درون قضاده ٢٠ جامع شريف و١٣ مسجد وديوله قصبه‌سنده برده مدرسه واردر. قابل‌زراعت اراضيسى تخمينا ٢٠٠٠٠٠ دونم اولوب، باشليجه محصولاتى بغداى، آرپه، كوك بويا، جهرى وانواع ميوه‌دن عبارتدر. اخيراً كولك بوغازينك آچلسى ومرسينه قدر بر توسعه‌نك انشاسى اوزرينه، بو قضا محصولاتنك رواجى آرتمشدر. كرك بو قضايه تابع يرلردن وكرك قره‌مان وئيكده‌دن آقوب كلن صولرك جمله‌سى مذكور آق كوله جمع اولنەرق، داخلى برحوضه تشكيل ايدرلر.

اركلى { ازميد كورفزينك جنوبى ساحلنده وقره‌مرسلك ياريم ساعت قدر شرقنده بركوچك اسكله اولوب، آره صره ادارهٔ مخصوصه واپورلرى اوغرار.

اركليجه { ادرنه ولايتنده كليبولى سنجاغنك شاركوى قضاسنده و مرمره دكيزى ساحلنده بركوچك قصبه واسكله اولوب، شاركويك بر بچق ساعت قدر شرق شماليسنده واقعدر. ادارهٔ مخصوصه واپورلرى آره صره بو اسكله‌يه اوغرار.

اَرگَنت { آرناؤدلقده اشقودره ولايتنك دراج سنجاغنده بر نهردر، كه براقلغى وكوپوكلرينك بياضلغى حسبيله آرناؤد لسانيله «كومش» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنوب، اكثر خريطه‌لرده (آرسن) ياخود (آرزن) صورتنده ضبط اولنمشدر. بونهرايلبصانايله تيرانه آره‌سنده واقع (غراب) طاغينك شمال غربى مائله‌سندن متعدد منبعلردن نبعانله، ابتدا غربه، واووه‌يه دوشدكدن صكره، غرب شماليه طوغرى آقه‌رق، تقريباً ٨٠ كيلومتره‌لك جريادن صكره، دراج قصبه‌سنك ١٥ كيلومتره شمالنده تشكيل ايتمش اولديغى بر بروندن وندك كورفزينه منصب اولور.

اَرگَنه { ادرنه ولايتنده بر بيوك نهر اولوب، قره دكيز سواحلى قريبنده اوزانان (استرانجه) سلسله‌سنك غربى اتكلرندن نبعان ايده‌رك، بعضاً جنوب و بعضاً شماله ميلانله، غربه طوغرى جريان، واثناى جريانده ينه شرق شماليدن كلن واسترانجه سلسله‌سندن اينن چورلى دره‌سى، بياض كوى دره‌سى، صيجاق دره، قره آغاج دره‌سى كبى بر چوق دره‌لرك صولرينى، و(بابا اسكى) قريبنده صولدن قره طاغدن وخيره بولدن كلن بوجه دره‌سيله صاغدن

دخی شرق روم ایلی حدودندن وقرق کلیسادن اینن کچی دره‌سنی وینه صاغدن قلعلی دره‌سی کبی بر طاقم صولری اخذ، وجسر ارکنه (ونام دیکرله اوزون کوپری) قصبه‌سنك شمالی کنارندن مرور ایله، ایپسالهٔ‌نك ۱۵ کیلومتره قدر شمالنده (مریچ) ایرماغنه دوکیلور. چورلینك اوکندن جسر ارکنه قربنه قدر روم ایلی دمیر یولی خطی بو نهرك مجراسنی تعقیب ایدیور. مجراسی تقریباً ۲۳۰ کیلومتره، وحوضه‌سی تقریباً ۱۵۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، قرق کلیسا سنجاغنك قسم اعظمیله تکفور طاغی، کلیبولی وادرنه سنجاقلرینك برر قسمی بو حوضه‌نك داخلنده‌در. اسم قدیمی (آغریانس Agrianes) در.

ارکنه { (جسر —) [« اوزون کوپری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ارکون { اندلسك (شنتریه) جوارنده غایت متین بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدوب، الآن اپادیٔ مسلمینده بولندیغی مسموع اولمشدر، دیور.

ارلانکن { (Erlangen) باویره‌نك وسطی فرانقونیا ایالتنده، نورمبرغ شهرینك ۱۵ کیلومتره شمالنده واز (پچ) نهری اوزرنده برشهر اولوب، اسکی ویکی اسملریله ایکی قسمه منقسمدر. یکی ارلانکن ۱۶۸۸ تاریخنده برطاقم فرانسز مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنمشدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، بر دارالفنونی، ایکی کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، باصمه، تول، بز، آینه، کاغد واسپیرتو فابریقه‌لری واردر.

ارلاؤ { (Erlau) ومجارجه (اکر Eger). مجارستانك (هواش) ایالتنده وبودا پشته‌نك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، رصدخانه‌سی، کتبخانه‌سی، معدن صولری ومشهور شرابی واردر. بو شهر ۹۶۰ تاریخ هجریسنده عثمانلیلر طرفندن محاصره، و۹۷۷ ده فتح اولنه‌رق، ۱۰۱۵ تاریخنده عقد اولنان مصالحه‌دن صکره کاه ممالك عثمانیه‌دن معدود وکاه اردل قرالغنه ملحق بولنمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده مجارجه‌دن مأخوذ اولهرق (اکری) اسمیله معروف اولوب، فاتحی بولنان سلطان محمد خان ثالث حضرتلری دخی «اکری فاتحی» عنوانیله شهرت بولمشلردر.

اِرَم { قوم عادك مرکزی اولوب، یمنده صنعا ایله حضرموت آره‌سنده بولنمش قدیم برشهردر، که (ارم عاد) و، ستونلری چوق اولمق مناسبتیله، (ارم ذات العماد) دخی دینمکله مشهوردر. هرنه قدر بوشهرك موقعی حقنده علمای عرب اختلاف ایتمشلر ایسه‌ده، شداد طرفندن بنا وتزیین اولنوب، اهالیسی اولان قوم عادك خالقلرینی اونوده‌رق، کفره وعبادت اصنامه صاپلری اوزرینه، حضرت هودك کندیلرینی ایمانه دعوت ایتمك اوزره بعث اولندیغی، وایمان کتیرمه‌ملری اوزرینه، بوشهرك خراب واهالیسنك پریشان اولدیغی معلوم و مشهور اولوب، قوم عادك دخی یمنك ایچ طرفلرنده ساکن بولنمش اولدیغی شبهه‌سز اولدیغندن، بوشهرك دخی، یوقاریده دیدیکمز کبی، صنعا ایله حضرموت آره‌سنده بولنمش اولدیغی محققدر. ارم ذات العماد ابنیه‌سیله بغچه‌لرینك معموریت و زینتی حقنده کتب عربیه‌ده منقول اولان روایات مبالغه‌دن عبارت ایسه‌ده، بو مبالغه‌لره سبببیت ویرن شی اورالرده وقتیله حاصل اولمش اولان ترقی ومعموریت اولوب، الیوم کوریلن جسیم آثار عتیقه وویرانلر دخی بوکا شاهددر. معاویه زمانده عبد الله بن قلابه اسمنده بر ذاتك ارملك خرابه‌لرینه داخل اولوب، بعض ذی قیمت مجوهرات بولمش اولدیغی مرویدر. زمانمزده (حلوی) اسمنده بر فرانسز یهودی اسم وقیافتیله اورالره بر سیاحت ایدوب، یازدیغی سیاحتنامه‌ده قوم عادك آثارینی تعریف وتوصیف ایتمش ایسه‌ده، آثار مذکوره دها لایقیله کشف وتحری اولنه‌مامشدر.

ارملاند { (Ermeland) لهستانك اسکی بر خطه‌سی اولوب، الیوم پروسیه‌نك (قونیغسبرغ) ایالتنه ملحقدر.

ارمناز { حلب جوارلرنده بر قصبه بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوراولوب، بو قصبه‌دن (ابوالحسن علی بن عبدالسلام ارمنازی) واوغلی (ابوالفرج غیث بن علی) کبی نیجه علما ومشاهیر ظهور ایتمشدر. بو قصبه‌نك بو کون نه حالده بولندیغنه دائر بر کونه معلوماته دسترس اولنه‌مدیغندن، خراب اولسه کرکدر.

ارمناك { آطنه ولایتنك ایچ ایل سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز

لوا اولان سلفکه‌نك ۱۲۵ کیلومتره غرب شمالیسنده وکوك صو نهرینك صول یعنی شمالی جهتنده، ۱۲۰ متره ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر. بر اوچورومك اوستنده اولوب، مذکور کوك صو نهرینه دوکلمك اوزره آلتدن بر چای چکر، که قصبه‌دن اورایه بر طاقم مرمر یولرله انیلیر. صویی بول اولمغله باغچه وبوستانلری چوقدر. قصبه‌نك ٤۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، جلهسی مسلمدر. ارمناك قصبه‌سی، ایچ ایلنده‌کی قصبه‌لرك اك بیوکی اولمق مناسبتیله، خیلی وقت مرکز لوا بولنمش ایسه‌ده، بعده مرکز سلفکه‌یه نقل اولنمشدر. — ارمناك قضاسی ایچ ایل سنجاغنی ترکیب ایدن بش قضانك بری اولوب، لوانك غرب شمالیسنده واقع اولمغله، شرقاً موط وکلنار، جنوباً آنامور قضالریله، وشمالاً دخی قونیه ولایتیله محدوددر. اراضیسی طاغلق وسنکستان اولوب، کوك صو وادیسنك یوقاری قسمندن عبارتدر. محصولاتی آزدر. مرکز قضانك اوچ ساعت جنوبنده مذکور نهرك اوزرنده (کورملی) اسمیله معروف برکارکیرکوپری واردر، که ۱۰۰ ذراع طولی و۸ ذراع عرضی اولان برکمر اوزرینه بنا اولنمشدر. درون قضاده ۱۱ جامع شریف، ۱٦ مسجد، ٦۱ مدرسه، ۱ تکیه، ۲ حمام، ۱۲ دکمن، ۲۸۰ دکان، ۱٦ صبیان مکتبی و ٤٤۹۷ خانه موجود اولوب، جلهسی مسلم اولان اهالیسی ۱۹۳۵۰ نفوسدن عبارتدر.

ارمنت { صعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده واسکی (تیبه) شهری خرابه‌لرینك قربنده بر قصبه اولوب، بطالسه ایله رومالیلر زمانده (ارمونتیس) اسمیله بیوجك ومشهور بر شهر ایدی.

ارمنی { آسیای غربینك قسم شمالیسنده وآورو-پانك آسیایه جوار اولان بعض یرلرنده متفرق وطاغنیق صورتده یاشار بر قومدر، که ایرانیلر ورومالیلر طرفندن مغلوب وپریشان اولمسی اوزرینه، اطرافه طاغلمشلر؛ وبو حاله کرفتار اولان اقوامده عادت جاری اولدیغی اوزره، صنعت وتجارت وامور صرافیه‌یه قویله‌رق، بیوك شهرلرده یاشامغه باشلامشلردر. بونلردن یالکز آسیاده قالانلرله درسعادته وسائر بو جوارلره هجرت ایدنلر الیوم کندی لسانلرینی سویلکده اولوب، آناطولینك سائر طرفلرنده بولنانلرك جلهسی ترکجه‌دن بشقه لسان بتله‌مکده‌در. بونلرك ایسه عن اصل ارمنی‌می اولوب، یوقسه قپادوکیا وفریجیا کبی اناطولینك قطعات قدیمه‌سنك اهالیْ اصلیه‌سندن اولوب‌ده، ارمنیلرله همذهب بولندقلرندن می کندیلرینی ارمنی تسمیه ایتمك ایستدکلری مجهول، وارمنیلرك کندی لسانلرینی محافظه‌ده‌کی میل طبیعیلرینه باقیلیرسه، بو ایکنجی احتمال دها قویدر. کرهٔ ارضك اوزرنده بولنان ارمنیلرك مجموعی ایکی ملیون قدر اولوب، جلهسی خرستیان وبونلرك قسم اعظمی کندیلرینه مخصوص اولان مذهبه تابع، بر قسملری دخی قتولیك وپك آز مقدارلری‌ده پروتستاندر. اصل ارمنیلرك بیوك پطریقلری روسیه حدودی داخلنده واریوان قربنده اولان (اچیاجین) قریه‌سنده مقیم اولوب، دیکر درت پطریقلری دخی واردر. که بونلرك بری درسعادتده، بری قدسده، بری سیسده، بری دخی اخلاطده اقامت ایدر. قتولیکلرینك دخی پاپا طرفندن تصدیق اولنمش پطریقلری واردر. ارمنیلر غایت ذکی ومستعد آدملر اولوب، علی-الخصوص صنایعك اك نازك واینجه‌لرنده فوق‌العاده بر مهارتلری واردر؛ وایچلرنده پك ماهر هنروران بولنور. ازان جله حروفات عربیه‌نك قالبلرینی حك ایله مملکتمزده طباعتك تعمم وترقیسی خصوصنده ارمنیلرك کوسترمکلری غیرت وایتدکاری خدمت قابل انکار دکلدر. بو صوك وقتلرده کندی لسانلرنده نشر معارف خصوصنده دخی غیرت کوسترتوب، خیلی ترقی ایتمشلردر. تجارت وامور صرافیه‌یه دخی وقوفلری اولمغله کندیلری نره‌ده بولنسه‌لر آچ قالمازلرسه‌ده، بعض یرلرده وعلی الخصوص آناطولیده امور صرافیه ومرابحه‌یه اولان انهماکلری بولندقلری مملکتنك اهالیْ سائره‌سی حقنده نافع دکلدر.

هر نه قدر ارمنیلر کندی تاریخلرنده جد اقدملری اولان (خایغ)ك بابلدن فرات حوضه‌سنه کیتمش اولدیغنی ذکر ایدوب، بوکا باقیلیرسه ارمنیلرك قومشولری اولان کلدانیلر، آثوریلر وسریانیلر کبی امم سامیه‌دن اولمری لازم کلیر، وسیمالری دخی بر درجه‌یه قدر بوکا دلالت ایده‌بیلیرسه‌ده، تشخیص امم خصوصنده صاغلام برعلامت اولان لسانلری

کندیلرینك ایم آریه‌دن بولندقلرینه وایرانیلرله پك یقین قرابت جنسیه‌لری بولندیغنه بر شاهد عادلدر. اولسه اولسه (خایغ) بابلدن کلمش اولمق احتمالی واردر؛ لکن اوتقدیر ده ارمنیلرك تاازلدن ایم سائر یه منسوب وتابع حکمنده بولنمش اولمری، ومذکور (خایغ) ك ارمنیلرك جد اقدمی اولمامسی اقتضا ایدر. هر حالده ارمنیلر کردلر کبی ایم آریه‌نك ایران شعبه‌سندن اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده وعلی الخصوص اشکانیان زمانلرنده ومؤخراً ایرانك تحت اداره‌سنده بولندقلری زمانلرده دین واخلاقلری دخی ایرانیلرله مشترك ایدی. میلادك دردنجی عصرنده ارمنیلر نصرانیتی قبول ایتدکلری وقت لسانلرنده بودین جدیده متعلق غایت فصیح وبلیغ بر طاقم کتابلر یازلمشدر، که بونلرك فصاحت وبلاغتیله ارمنی لسانك اووقتدن مکمل رادبیاته مالك بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. بناء علیه خرستیانلقدن اول ارمنی لسانده کتابلر یازلمش اولهجغنده شبهه یوغیسه‌ده، خرستیانلق تعصبی سائقه‌سیله شرك زمانندن قالمه تألیفات امحا اولنه‌رق، هیچ بر اثر قالمامشدر. اسکی ارمنیجه ایله شمدی ارمنیلرك سویلدکلری لسان بینده خیلی فرق موجود اولوب، اسکیسی اولدقجه فصیح وواسع بر لساندر. یکیسی السنهٔ مختلفه‌دن پك چوق کلمهلر آلمش اولدیغی کبی، ربط کلامی دخی بسیتون ترکجه‌نك قاعده‌سنه تابع اولمشدر. ارمنیجه‌نك سائر السنهٔ آریانیه ایله وعلی الخصوص فارسی ایله اولان مناسبات ومشابهتی حقنده آلمانجه‌ده وسائر اوروپا لسانلرنده خیلی کتابلر یازلمشدر.

اَرمیا } (Jérémie) بنی اسرائیل انبیاسندن اولوب، میلاد حضرت عیسی (عم)دن ٦٣٠ سنه‌اول طوغمش؛ و ١٤ یاشنده ایکن، کندیسنه وحی نازل اولوب، قومنی محرماتدن وفسق وسفاهتدن نهی ایتمکه، وتوبه واستغفار ایتدکلری حالده، اللهك غضبنه مظهر اولهجقلرینی اخطارله، غائب واستقبالدن خبر ویرمکه باشلامشیدی. بو یولده لسان قوللانمسی قومنك کندیسی حقنده اغبرارینی موجب اولمغله، برمدت حبس اولنمشیدی. بعده قدس تحت النصر طرفندن تخریب اولندقده، کندیسی وطنك خرابه‌لری اوزرنده اغلامق اوزره، اوراده قالمق ایستمش ایسه ده، مصره کیدن بعض اسرائیلیلر کندیسنی دخی اوراید کوتورمشلردی. بعده نره‌ده ونه وقت وفات ایتدیکی معلوم دکلدر. تضرعات ومناجاتدن عبارت مؤثر برکتابی وآتیدن خبر ویرر بعض کشفیاتی واردر.

ارمیتاژ } (Ermitage) فرانسه‌نك جنوب جهتنده (دروم) ایالتنده و (رون) ایرماغنك کنارنده بر یر اولوب، پك مقبول اولان شرابیله مشهوردر.

ارمیه } (Armyro) تسالیانك جنوب شرق جهتنده غلوس کورفزینك غرب جهتنده وساحل بحردن بر ساعتلق مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، صولری بول وایی اولدیغی کبی، هواسی دخی لطیفدر. ادارهٔ عثمانیه زمانندهقضا مرکزی اولوب، اکثری اسلام اولمق اوزره ٢٥٠٠ قدر اهالیسی، ٥ جامع شریفی، ٢ مدرسه‌سی واطرافی استحکاملی بر قیشله‌سی وار ایدی. اخیراً یونانه ترکی اوزرینه، اهالیٔ اسلامیه‌دن اکثرینك ممالك عثمانیه‌یه هجرتندن طولایی، کرك قصبه‌نك وکرك قضاسنك اهالی ومعموریتی آزالمشدر. قصبهٔ مذکوره‌ده سمرقندی شیخ علینك مشهور باربروس خیرالدین پاشا طرفندن بنا اولنمش تربه‌سی موجوددر.

ارنست } (Ernest) صاقسه حکمدارلرندن اولوب، میلادك ١٤٦٤ تاریخنده، پدری ایکنجی فردریقك وفاتی اوزرینه، موقع اقتداره کچمش؛ و ١٤٨٥ ده ملك موروثنی کوچك برادری (آلبرت) له تقسیم ایتمشیدی. بو ایکی برادردن ایکی سلاله تسلسل ایدوب، ارنست سلالهسی صاقسه دوقه‌لغنده، وآلبرت سلالهسی دخی صاقسه قرالغنده الان حکم سورمکده‌در.

اُرمیه } ایرانك آذربیجان خطه‌سنده همنامی کولك ساحل غربیسندن تقریباً ٢٠ کیلومترهلك مسافه ده ومذکور کوله منصب اولان بر کوچك نهرك صول یعنی شمالی کنارنده واقع برقصبه اولوب، آب وهواسی کوزل وباغ وبوستانی چوقدر. اسکی بر قصبه اولوب، یاقوت حموی بو قصبه‌یی زیارت ایتمش اولدیغنی بیان ایتدکدن صکره، جسیم ومعمور برشهر اولدیغنی سویلیور. بعده خیلی تدنی ایتمشدر. بوقصبه‌دن وقتیله برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. شمدیکی

حالده اهالیسنك قسم اعظمی کردر. بو قصبه‌یه شمدیکی حالده ایرانیلر (ارومی) دخی دیرلر.

اُرمیه { کولی. ایرانك آذربایجان خطه‌سنده وهمنامی اولان شهرك شرق وتبریزك غرب جنوبی جهتنده بیوك برکول اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اولان بویی ۷۵، وشرقدن غربه اولان اکی دخی ۲۵ میلدر. صویی آجی وآغر قوقولی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوان بولنماز. کولك قسم جنوبیسی اورته‌سنده برقاچ آطه واردر. بوکوله هر طرفدن بر چوق نهرلر ودره‌لر منصب اولوب، بونلرك اکیوکی شمال شرقیدن کله‌رك تبریزك اوکندن کچن (آجی چای) در. کولك غرب جهتنده کی یرلرك اهالیسی اکراددندر. بوکوله الیوم ایرانیلر (شها) اسمنی دخی ویریورلر.

اُرند { حمص وحمانك ایچندن کچدکدن صکره حلب ولایتنه دخول ایله انطاکیه‌نك یاننده مرور ایده‌رك آتی دکیزه دوکیلن (عاصی) نهرینك نام دیکری اولوب، اسم قدیمی اولان (اورونت) دن مأخوذدر. یاقوت حموی نهر مذکورك انطاکیه‌دن اشاغی اولان قسمنك بو اسمله تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور.

ارنست اوکوست { (Ernest-Auguste) هانووره حکمدارلرندن اولوب، انکلتره قرالی اوچنجی (جورج) ك اك کوچك اوغلیدر. میلادك ۱۷۷۱ تاریخنده طوغوب، ۱۸۳۷ ده هانووره قرالی اولمش؛ و ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر.

ارن کوی { درسعادت جوارنده آناطولی جهتنده وقاضی کویك ۵ کیلو مترہ شرق جنوبیسنده بر قریه اولوب، اسکی ویکی اوله‌رق ایکی قسمدن عبارتدر. اسکی قریه ساحلدن ودمیریول خطندن یاریم ساعت قدر یوقاریده اولوب، قرق اللی قدر کویلی خانه‌سیله بر قاچ کوشکدن عبارتدر. یکی قریه دمیریول خطنك ایکی طرفنده واقع اولوب، باغ وباغچه‌لری وکوزل کوشکلری شاملدر. دمیریول خطنك تمدیدندن صکره تأسس ایده‌رك، کیتدکجه توسع وکسب معموریت ایتمکده‌در. اوزومی پك ایدر، فرانسه باغلرندن دخی چوق کتیریله‌رك، بر قاچ باغ پتیشدیرلمش اولمغله، فرانسه شرابلرینه مشابه کوزل شرابلر دخی یاپیلقده‌در. هواسی صاغلام ومعتدل اولمغله، کوشکلری صیفیه اتخاذ اولنوب، قیشین دخی خیلی اهالیسی واردر.

ارن کوی { بیغا سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ۱۵ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده وساحل بحردن یاریم ساعت قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اوفرینیوم) در. اهالیسنك اکثری ترك ومسلم اولوب، قصوری رومدر. بر تلغرافخانه‌سی وبررسومات اداره‌سی دخی واردر. اطرافی منبت ومحصولداردر. [« بیغا » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

ارنه { (Erne) ایرلانده‌نك (فرماناغ) قونتلغنده بر چای وبرکول اولوب، چای ۱۱۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (دونغال) قوینه دوکیلور. مجراسنك ایکی طرفی غایت کوزلدر.

ارنیط { اندلسك شرق جهتنده وشرقسطه‌دن ۲۷ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولوب، ابن حوقل ویاقوت حموی زمانلرنده خرستیانلرك النه کچمشیدی.

اَرواد { سوریه ساحلی قارشیسنده وطرابلس شام سنجاغنده واقع طرطوشه اسکله‌سنك جنوب غربیسنده واقع برکوچك آطه اولوب، الیوم همان خالی ایسه‌ده، زمان قدیمده (آرادوس) اسمیله معروف وینه بواسمله مسمی بربیوك شهری حاوی اولوب، قارشیسنده ساحلده بولنان وبرکوپری واسطه‌سیله اختلاط ایدن (آنتارادوس) شهریله برابر کوچك بر حکومت مستقله تشکیل ایدردی. بعده استقلالنی غائب ایده‌رك، ایرانیلرك ومؤخراً ماکدونیالیلرك الینه کچمش، وحضرت عمرك زمان خلافتنده معاویه طرفندن فتح اولنمشیدی. بعض خرابه‌لری مشهوددر. بعض خریطه‌لرده (روآد Ruade) صورتنده محررر.

اروپه { (Erope) یونان قدیمك اساطیرله قاریشیق اسکی تاریخنه کوره، مووه حکمدارلرندن (آتره) نك زوجه‌سی اولوب، قاینی (تیست) ایله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولنمغله، زوجی بو اختلاط غیر مشروعدن متولد اولادینی کسه‌رك، پیشیردکدن صکره، دعوت ایتدیکی برادرینك اوکنه قویوب، یدیرمش ایمش.

اروتیانوس (Erotianus) یونان قدیم اطباسندن اولوب، روما حکمدارلرندن (نرون) ك زمانده برحیات بولنمش؛ وبقراطك برکتابنی شرح ایتمشدر. بوشرحی موجود اولوب، بر قاچ دفعه طبع اولنمشدر.

اروس (Eros) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده عشق الهنك اسمی ایدی. لاتینلر بوکا (کوپیدون) دیرلردی. [«کوپیدون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اروسترات (Erostrate) افس یعنی آیا صلوغ شهر قدیمی اهالیسندن برآدم ایدی، که کسب شهرت ایتمك طمعیله شهر مذکوره بولنمش اولان عجائب سبعه‌دن معدود قرمعبدینی احراق ایتمشدی. بو وقعه میلاددن ۳۵۶ سنه اول وبیوك اسکندرك ولادتی کیجه‌سی جریان ایتمشدر. صاحب ترجمه مجازاً آتشه آتلمشدر.

اَروَند عراق عجمده همدان شهرینك اوستنده وجنوب جهتنده واقع (الوند) طاغنك اسم معربیدر. [«الوند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَرون اندلسده باجه فلحقاسندن برناحیه اولوب، کتن محصولنك کثرت ونفاستیله مشهور ایدی.

اَروه بتلیس ولایتنك سعرد سنجاغنده وسعرد قصبه‌سنك ۵ ساعت قدر شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر محل اولوب، نه مرکزی ونه‌ده قضاسی حقنده برکونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

اروی بنت انیس صحابیاتدن بر خاتون عشره‌دن حضرت سعید بن زیدك بد دعاسنه مصاب اولغله، اعمی اولمش، ونهایت بر قیویه دوشوب، وفات ایتمشدر.

اروی بنت الحارث حارث بن عبدالمطلبك کریمه‌سی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمزاده‌سی اولوب، صحابیاتدن بر خاتوندر. حضرت علینك ارتحالندن صکره برحیات اولوب، معاویه ومروان بن حکم وعمرو بن العاصه قارشی شدت لسان استعمالیله بونلری اهل بیت رسول حقنده ارتکاب ایتدکلری معاملهدن طولایی شدیداً تکدیر وتقبیح ایتمش اولدیغی مرویدر.

اروی بنت عبدالمطلب حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك خاله‌سی اولوب، صحابیاتدن شاعره برخاتون ایدی. شو ایکی بیت پدری عبدالمطلب حضرتلرینك وفاتی حقنده سویلش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

بکت عینی وحق لها البکاء
علی سمح سجیته الحیاء
علی سهل الخلیقة ابطحی
کریم الخیم نیته العلاء الخ.

اروی بنت کریز حضرت عثمان بن عفان ایله صحابه‌دن ولید بن عقبه‌نك والده‌لری وام حکیم البیضا بنت عبدالمطلبك کریمه‌سی یعنی حضرت نبی ذی شان افندمزك خاله زاده‌سی اولوب، صحابیاتدن بر خاتون ایدی.

اریتری آیدین ولایتنده ازمیر سنجاغنك چشمه قضاسنده وساقز آطه‌سنك قارشیسنده کی (قلازومن) کورفزینك ایچنده بر کوی اولوب. زمان قدیمده اریتره (Erythres یاخود Erythræ) اسمیله کریدلیلر طرفندن تأسیس اولنمش بیوجك بر قصبه ایدی. بو قصبه‌ده (اروفیله) اسمیله مشهوره برکاهنه ظهور ایتمشیدی.

اریحا (یاخود اریحه) قدس سنجاغنده وقدس شریفك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك بر قصبه اولوب، بحر لوطك شمال غربی جهتنده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، حضرت عیسی (ع) بو قصبه‌یی تشریفله. بر اعمانك کوزلرینی ابی ایتمش اولدیغی مرویدر.

اریحا حلب ولایت وسنجاغنك ادلب قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، ادلبك ۸ کیلومتره قدر جنوبنده وجبل زاویه‌نك اتکنده واقع اولغله، هواسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اهالیسی ۳۰۰۰ راده‌لرنده‌در. اطرافنده بر طاقم آثار عتیقه بولنیور.

اریختونیوس (Erichthonius) آتنه‌نك اسکی حکمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۵۷۳ تاریخندن ۱۵۵۶ تاریخنه‌دك حکم سورمش. اسکی یونانیلرك اعتقادینه کوره صپانی ایجاد ایدن بودر. — تروآ حکمدارلرندن برینك دخی اسمی اولوب، (داردانوس) ك اوغلی، (ایلوس) ك برادری و(تروس) ك پدری ایدی. قبل المیلاد ۱۴۱۶ تاریخلرنده حکم سورمشدر.

اریزو { یاخود اریچو (Erizzo) دوج تعبیر اولنان وندیك جمهوریتی رؤساسندن

اولوب، میلادك ۱٦۳۲ تاریخندن ۱٦٤٥ تاریخنه دك ریاست ایتمش؛ وعثمانلیلر طرفندن محاصره آلتنده بولنان کریدی قورتارمغه تشبث ایتمش ایسه ده، او صره ده وفات ایتمشدر. — ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زماننده وندیك جمهوریتی طرفندن آغریبوز والیسی بولنوب، پادشاه مشارالیهك سوق ایتمش اولدیغی قوهٔ عسکریه یه خیلی وقت مقاومت ایتمش اولان دیکر بر وندیکلینك دخی اسمی اریزودر. — بو اسمله وندیکده آلتنجی قرن میلادیده بر عالم یتیشوب، مسکوکات عتیقه حقنده معتبر براثریازمش، وافلاطونك آثارینی ترجمه ایتمشدر.

اریسقه { (Eriska) اسقوچیانك شمالنده کی (هبریده) جزایرندن بر کوچك آطه

اولوب، جنوبدن شماله طوغری طولی ۳ کیلومتره واهالیسی ٤۳۰ کشیدر.

اریغونه { (Érigone) اساطیر قدیمهٔ یونانیه کوره آتنه ده شراب الهی

(باقکوس) ك قیزی اولوب، کویا اله کاذب مذکور بو قیزه علاقه ایتمکله، کندیسنی قاندیرمق ایچون، بر صالقم اوزومه تمثل ایتمش. قیز پدرینك بر طاقم سرخوش چوبانلر طرفندن قتلنی خبر آلنجه، کندینی آصمش اولدیغندن، ابوالالهه مشتری، بونك پدرینه اولان محبتنه مکافاةً کندیسنی سمایه رفع ایدوب، سنبله برجنه یرلشدیرمش. برج مذکوره بو اسمله بریلدیز واردر.

اریق { (Éric) اسوج ودانیمارقه ده بو اسمله برچوق حکمدار کلوب، اسوجده بو

اسمله حکومت سورمش اولانلری ۱٤ ایسه ده، ایلك سکزینك احوالی مجهول اولدیغندن، یالکز صکره کی آلتیسنك تراجمی ذکر اولنیور.

اسوج حکمدارلری

طقوزنجی اریق. (ایوار) اسمنده بر ذاتك اوغلی اولوب، میلادك ۱۱۵۰ تاریخنده قرالغه انتخاب اولنمش؛ و(غوتیا) ایله اسوجی توحید ایدوب، (فینلانده) یی دخی ضبط. اسوجه خرستیانلغی ادخال، وبعض قوانین وضع ایتمشدر. ۱۱٦۱ تاریخنده اسوجه تجاوز ایتمش اولان دانیمارقه پرنسلرندن (مانیون اریسقون) طرفندن (اوپسال)ده قتل اولنمشدر. اعزه صره سنه کچوب، مایسك ۱۸ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اونجیسی. آنف الترجمه نك حفیدی اولوب، میلادك ۱۲۱۰ تاریخنه ده حکومت سورمشدر.

اون برنجیسی. میلادك ۱۲۲۰ تاریخنده تخته چیقوب، ۱۲۵۰ تاریخنده ۱۲۱٦ سنه سنده بلا ولد وفات ایتمشدر.

اون ایکنجیسی. یدری ایکنجی (مانیوس) ه قارشی عصیان ایتمش اولان اسوجلیلر طرفندن تخته چیقارلمش ایسه ده، مؤخراً پدرینی دخی حکومته تشریك ایتمش؛ و۱۳٤٤ تاریخندن ۱۳۵۰ تاریخنه دك ایکیسی مشترکاً حکومت سورمشلرسه ده، بعده بینلرنده منازعه وقوع بولوب، صاحب ترجمه کندی والده سی طرفندن تسمیم اولنمشدر.

اون اوچنجیسی پومرانیا دوقه سنك اوغلی اولوب، والده سی «شمال سمیرامیسی» عنوانیله مشهوره اولان (مارغریته دووالدمار) ك یکنی اولغله، ۱٤۱۲ تاریخ میلادیسنده بونك وفاتنده اسوج، نوروج ودانیمارقه حکمدارلغنه وارث اولمش ایسه ده، (هولستاین) ه قارشی اولان برمحاربه سنده مغلوب اولوب، ۱٤۳۹ ده موقع اقتدارندن دوشمش، واون سنه صکره وفات ایتمشدر.

اون دردنجیسی غوستاو واصه نك اوغلی اولوب، ۱۵٦۰ تاریخنده، پدرینك خلفی اولمش؛ وآنجق فرومایه بر قیزی تزوج وظالم بر آدمك الینه امور حکومتی تسلیم ایتدیکندن، برادرلری (ژان) ایله (شارل) کندیسنه عصیان ایتمکله، ۱۵٦۸ ده حکومتی بونلرك برنجیسنه ترك ایتمکه مجبور اولمش؛ وکندیسی زندانه آتیلهرق، ۱۵۷۷ ده قتل اولنمشدر.

دانیمارقه حکمدارلری

دانیمارقه ده بو اسمله حکومت سورن طقوزحکمدارلدن ایلك ایکیسنك احوالی مجهول اولوب، اوچنجیسی ۱۰۹۵ تاریخ میلادیسندن ۱۱۰۳ تاریخنه دك حکومت سورمش، وواندالرله ایتدیکی محاربه ده غالب اولمشیدی. عادل ومرحمتلی بر حکمدار اولمق حسبیله کندینی تبعه سنه سودیرمشیدی. برآدم قتل ایتدیکندن

طولایی، استعفای قصور مقصدیله قدس شریفه عزیمت ایدوب، قبریسده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی ۱۱۳۴ تاریخ میلادیسندن ۱۱۳۷ تاریخنه دك حکومت سورمش؛ وبر طاقم قورصانلری دفع وتنکیل ایتمش ایسه ده، بو سفردن عودتنده مقتولاً وفات ایتمشدر.

بشنجیسی ۱۱۳۷ تاریخندن ۱۱۴۷ تاریخنه دك حکم سوردکدن صکره، (اودنسیا) مناسترینه چکیلوب، اوراده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی ۱۲۴۱ تاریخندن ۱۲۵۰ تاریخنه دك حکم سوروب، برادری (آبل) طرفندن قتل اولنمشدر.

یدنجیسی ۱۲۵۹ دن ۱۲۸۶ تاریخنه دك حکومت سوردکدن صکره، مقتولاً وفات ایتمشدر.

سکزنجیسی دخی ۱۲۸۶ دن ۱۳۲۰ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وابتدای حکومتنده صبی بولنغله، والده‌سی براندبورغلی آنیس وصایت ایتمشیدی.

طقوزنجیسی اسوج حکمدارلرندن اون اوچنجی اریکك کندیسیدر.

اریکس (Eryx) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره، عشق الهه‌سی زهره‌نك اوغلی اولوب، قوتنه کووندیکی جهتله، کلوب چکنلرله کولشه‌رك، جله‌سنی یندیکی حالده، یونانیلرك مشهور قهرمانی (هرکول) طرفندن قتل اولنمش؛ وسیچلیاك بعده بو اسمله یاد اولنان طاغنده واقع زهره‌یه مخصوص معبدده دفن ایدلمش. مذکور طاغه بوکون (مونته سان جولیانو) دیرلر.

اریله اندلسده طلیطله ایله (سرتد) آره‌سنده وهر ایکیسندن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده واقع بر قلعه ایدی. ۵۳۳ تاریخ هجریسنده ایادیٔ مسلمیندن چیقارلمشیدی.

ارین (Érin) ایرلاندەنك اسم قدیمی اولوب، اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (کلت) قومنك ایران جهتندن اورالره هجرتی معلوم اولدیغندن. بو اسمك (ایران) اسمیله اولان مشابهتی جالب دقتدر.

ارینه (Érinne) یونان قدیم شاعره‌لرندن اولوب، مشهوره (سافو) نك همشهریسی، محبه‌سی وشاکردی ایدی. ۱۸ یاشنده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری بولنوب، جمع ونشر اولنمشدر.

اریوان بلاد قافقاسك تفلیسدن صکره اك بیوك شهری اولوب، حدود عثمانیه وایرانیه‌نك محل تلاقیسی اولان (آغری) طاغنك ۶۵ کیلومتره شمالنده وتفلیسك تقریباً ۲۳۰ کیلومتره جنوبنده، (آراس) ایرماغنه تابع (زنکی) نهرینك ساحل یسارنده یعنی شرق جهتنده وقزیل طاغك اتکنده ۹۶۶ متره‌لك ارتفاعده واقعدر. سنجاق مرکزی اولوب، ۱۵۰۴۰ اهالیسی، کوزل جامعلری، برقاچ روس وارمنی کلیسالری، بیوك برچارشیسی، غایت مقبول بر شراب حاصل ایدر باغلری، باغچه‌لری، براسکی وبیوك قلعه‌سی، برقاچ قشله‌سی وطوپ دوککه مخصوص بر فابریقه‌سی واردر. بو شهرده پاموقدن بعض منسوجاتله سخنیان وچوملك وسائره امعال اولنور. آناطولی وایران وروسیه ایله خیلی ایشلك تجارتی واردر. اسکی خانلرینه مخصوص بولنمش اولان سرایی خراب اولوب؛ اخیراً روسیه حکومتی طرفندن تعمیر اولنمشدر. بو شهر جوارلریله برابر ۱۲۴۴ تاریخنده ایراندن روسیه‌نك الینه کچمشدر.

اریوان ایالتی. روسیه‌نك قافقاسیه اداره‌سنده واقع ایالاتندن اولوب، قافقاس سلسله‌سنك جهت جنوبیه‌سنده واقعدر. بو خطه ۱۲۴۴ تاریخ هجریسنده ایراندن روسیه‌یه کچوب، ابتدا بشقه نام ایله اداره، بعده اریوان ونخجوان نامله ایکی ایالته تقسیم، ونهایت ۱۸۶۸ تاریخ میلادیسنده مرکزی اریوان اولمق اوزره بر ایالت حالنه قونمش، ومرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. غرباً قرص، شمالاً تفلیس والیساوتوپل، شرقاً یینه الیساوتوپل ایالتلریله، جنوباً دخی حدود ایرانیه وعثمانیه ایله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۷۸۲۲ مربع کیلومتره اولوب؛ ۶۶۷۴۶۴ اهالیسی واردر، که باشلیجه ترکان وارمنیدن عبارتدر. ایالت مرکزی تفلیس اولان قافقاس ادارهٔ عمومیه‌سنه وتعبیر آخرله خدیویته تابع اولدیغی حالده، بر وجه زیر ۷ قضایه منقسمدر: اریوان. الکساندروپول (کومری)، نخجوان، نووو بایزید (یکی بایزید)، سورمه‌لی، دارالاکز، اچباجین. اراضیسی طاغلق اولوب، کور حوضه‌سنی آراس حوضه‌سندن آیران (پامباق) سلسله‌سی بر طرفدن (کوچکه) کولنك شمالندن بر قول اوزاتیور، وبر طرفدن دخی مذکور کولك جنوب غربیسنده واقع الاکوز، قزل طاغ، کوزل

دره، قوقو وزانغاجور طاغلریله کسب ارتباط ایده‌رك، مذکور کولك شرقنده وقره باغ حدودنده ایکی قول برلشه‌رك، کوچکه کولی داخلی بر حوضه حائنده قانیور، ویالکز صولرینك تکثری موسمنده غرب شمالی جهتندن فضلهٔ میاهنی (زنکی) نهرینه دوکه‌رك، برطاز بوغازدن آراس حوضه‌سیله اختلاط ایدیور. بوکول ۱۳۹۳ مربع کیلومتره وسعتنده وسطحی ۱۹۰۰ متره ارتفاعنده اولوب، مرتفع طاغلرله محاطدر. اورته‌سنده ارمنیلر عندنده مقدس عد اولنان (سوان) اسمنده برآطه بولنیور. بووجهله ایالتك همان بتونی آراس حوضه‌سی داخلنده اولوب، بو ایرماغه دوکیلور برچوق نهرلری واردر، که بونلرك اك بیوکلری (آرپه چایی) ایله (زنکی) نهرلریدر. بو نهرلر شمالدن جنوبه اینوب، آراس ایرماغی ایسه غرب شمالیدن شرق جنوبیه طوغری آقه‌رق، ابتدا ایالتك ایچنه‌دن. وبعده کنارندن جریانله، روسیه وایران حدودینی تفریق ایدر. آغری طاغنك شمالی اتکلری دخی اریوان ایالتنك بر قسمنده ممتد اولور. آغری طاغندن صکره اك یوکسك جبلی ذکری سبقت (الاکوز) اولوب، ٤۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعی واردر. بو ایالت طاغلرینك بعض جهتلری قورو وقیالق ایسه‌ده، بعض طرفلری دخی اورمانلرله مستور وکوزل موقعلری حاوی اولوب، منبت دره وبایرلری وکوزل مرعالری دخی واردر. محصولاتك باشلیجه‌سی بغدای اولوب، مصر، داری، پاموق، کتان دخی حاصل اولور. اشجار مثمره‌سی پك چوق اولوب، میوه‌لرك انواعی وپك ایلری وآلچق یرلرنده پورتقال، لیمون وزیتون دخی یتیشیر. ایی شراب دخی چیقار. اهالیسی، خیلی قیون، کچی، صغیر وخرکله بسلرلر. آریلری چوق اولوب، بال وبال مومی ایالتك باشلیجه اخراجاتندن اولدیغی کبی، خیلی ایپك قوزه‌سی دخی حاصل اولور. طاغلرده متعدد ومتنوع معدنلر وار ایسه‌ده، اکثریسی چیقارلامامقده در. معدن صولری دخی چوقدر. صنایع محلیه پك کری اولوب، یالکز بو یاجیلق ودباغت صنعتلری خیلی ایلریلمشدر، وبرقاچ توغله وکرمیت فابریقه‌لری دخی واردر. — اریوان قضاسی ۳۱۱٦ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، جنوباً حدود عثمانیه وایرانیه قدر ممتد اولور. اهالیسی ۱۱۲۹۹۳ کشیدن عبارت اولوب، ایالتك اك مسکون قضاسیدر.

اریوجان { ایرانده همدان طریقنده (سیروان) جوارنده (ماسبدان) ناحیه‌سنده برقصبه ایدی. طاغلرله محاط واشجاری چوق بر اوه‌ده واقع اولدیغنی وقربنده خلفای عباسیه‌دن مهدینك قبری بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اریه { (Érié) جاهیر متفقه‌دن (پانسلوانیا) جمهوریتنده قضا مرکزی بر شهر اولوب: همنامی اولان واسع برکولك ساحل جنوبیسنده واقعدر. اهالیسی ۱۹٦۵۰ کشیدن عبارت اولوب، کولده کوزل بر لیمانی، متین استحکاماتی، دمیر یول وجدوللرله هرطرفه ارتباطی، وباشلیجه اودون، معدن کوری وپترولدن عبارت بیوك برتجارتی واردر. — قضاسی ۱۹۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ٦٦۰۰ قدر اهالیسی واردر. — ممالك مجتمعده مذکور کولك اطرافنده بولنان دیکر برقاچ قضا دخی بو اسمله تسمیه اولنور.

اریه { (Érié) آمریقای شمالیده انکلتره‌نك النده بولنان (دومینیون) قطعه‌سیله جاهیر متفقه آره‌سنده بیوك برکول اولوب، شمال غربی جهتندن دومینیون قطعه‌سنك (قناده) خطه‌سیله، جنوب شرق جهتندن جاهیر متفقه‌دن نویورق، پانسلوانیا واوهیو جمهوریتلریله، غرباً دخی یینه جاهیر مذکوره‌دن میشیغان جمهوریتیله محدود ومحاطدر. اسمی اهالیٔ اصلیه‌سی بولنمش اولان (ایروقو) قوم وحشیسنك لسانندن (کرازلق) دیمکدر. بوکول (سنت لوران) ایرماغنك شق وبربرلرینه ربط ایتدیکی بش واسع کولك دردنجیسی اولوب، اوست طرفنده بولنان (هورون) کولنك صولی برکیلومتره وسعتنده اولان (سنت قلر) نهری واسطه‌سیله بوکوله دوکیلور، واثنای جریانده ینه (سنت قلر) اسمیله برکوچك کول تشکیل ایدیور. اریه کولی جنوب غربیدن شمال شرقی یه طوغری ′۲۵ °٤۱ ایله ′۵۵ °٤٤ عرض شمالی و′۵٤ °۸۵ ایله ′۱۵ °۸۱ طول غربی آره‌سنده ممتد اولدرق، طول اعظمی ۳۸۵ وعرض اعظمی ۹۱ کیلومتره، ومساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۲۵۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. سطحی حذای بحردن ۱۷٤ متره مرتفع یعنی اوسته‌کی (هورون) کولنك سطحندن ٤ متره آلچق، وآلتنده بولنان (اونتاریو) کولنك سطحندن ۱۰٤ متره یوکسکدر. بناءً علیه بوکولك

فضلهٔ میاهی مذکور (اونتاریو) کولنه دوکیلورکن، مشهور (نیاغاره) شلالهسنی تشکیل ایدیور. بو کوللك درینلکی پك آز اولوب، اطرافدن دوکیلن نهرلرك کتیردکلری چامور دن دیبی کیندیکجه یوکسلکده در، ومرور زمانله قورویوب، بر نهر حالنده قالهجغی ملحوظدر. فرطونهلری دخی شدتلی وقیشین بعض طرفلری منجمد بولندیغندن، ایچنده سیر سفاین خیلی مشکلدر. ساحللرنده بوفالو، اریه، تولدو، دتروآ کبی بر قاچ بیوك قصبه واسکله واردر.

ازال } یمنك مرکزی اولان (صنعا) شهرینك اسم قدیمیدر.

ازبیدر } سیواس ولایتنك قره حصار سنجاغنه ملحق بر کوچك ناحیه در.

ازجاه } خراسانده سرخس جوارنده بربیوك قریه اولوب، مشاهیر علمادن (ازجاهی) لقبیله ملقب برچوق ذواتك مسقط رأسی بو لمشدر.

ازخیا } (Ezéchias) یهود ملوکندن اولوب، قبل المیلاد ۷۲۳ تاریخندن ٦۹٤ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وفلسطینلیلری مغلوب ایدوب، یهود مملکتندن عبادت اصنامی رفع ایتمشیدی. مملکتنی آشوریلره ویردیکی جزیه دن قورتارمغه چالیشمش؛ وآشوریه حکمداری (سناخریب) قدسی ضبط ایتمك اوزره ایکن، من طرف الله عسکری قهر وتلف اولوب، عودته مجبور اولمشیدی. صاحب ترجمهنك بر طاقم مناجاتی واردر.

ازخیل } (Ézéchiel) بنی اسرائیل انبیاسندن اولوب. قدسك تخریبنده سائر اسرائیلیلرله برابر تحت اسارته بابله سوق اولنمش؛ واسارتك ختامیله بنی اسرائیلك قدسه عودتندن وسائر احوال مستقبلهدن خبر ویرمشیدی. بو خبرلری جامع اولهرق فصیح برکتابی واردر. اواخر احوالی مجهولدر.

ازرقی } (حکیم ـــ) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، مروده دنیایه کلمشدر. اسمی (ابوالمحاسن ابو بکر زین الدین) اولوب، پدرینك اسمی (اسمعیل وراق) در. ملوك سلجوقیه دن طغرل ثالثك زمانده نشأت ایدوب، بعده طغانشاهه انتساب ایتمشیدی. شعر و فصاحتیله برابر علوم حکمیه ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ایکی یکدن زیاده بیتی حاوی مکمل بردیوانی، نصایح وحکیمانه متعلق «سندباد» عنوانیله برکتابی واردر. مشارالیه طغانشاهك قوهٔ باهیه سنی ایقاظ ایتمك مقصدیله «الفیهٔ شلفیه» عنوانیله منظوم ومصور برکتاب دخی یازمشدر، که مقصدینه خدمتی حسبیله مشهوردر. صاحب ترجمه ۵۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. طغانشاه ایله طاوله اویناركن سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

کرشاه سه شش خواست سه یك زخم افتاد
تاظن نبری که کعبتین داد نداد
شش چون نکریست حضرت شاه
از هیبت شاه روی بر خاك نهاد

ازطوای } قسطمونی ولایت وسنجاغنك طاطای قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك بر قریه اولوب، مرکز قضاسنك ۲۸ کیلومتره قدر غرب شمالیسنده وقره دکیزده اسکلهسی اولان جیده قصبهسنك ۳۲ کیلومتره قدر جنوبنده واقعدر. [«طاطای» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

ازقر } طرابلس غرب ولایتنك فزان سنجاغنده بر قضا اولوب، لوانك غرب جهتنده واقعدر. اهالیسی (توارق) تعبیر اولنان اقوام بربریدن اولوب، کندی لسانلریله وعربی ایله دخی متکلملر. اراضیسی قورو وقوملق اولوب، یالکز بعض وادیلرنده سروی وزیتون آغاجلری بولنور.

ازلوقزوف } (Zloczow) آوستریاده غالیچیا خطهسنده ولمبرغ شهرینك ۸۰ کیلومتره شرقندهسنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، ٦۲۰۰ اهالیسی واردر. ـــ سنجاغنك اهالیسی ۲۳۵ ۰۰۰ کشی اولوب، بونلردن ۲٦ ۰۰۰ ی یهودیدر.

ازمید } مستقلا اداره اولنور سنجاق مرکزی بر شهر اولوب، درسعادتك ۸۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده وبروسهنك ۹٦ کیلومتره شمال شرقیسنده، مرمره دکیزندن آناطولینك ایچنه صوقلش طار واوزون بر کورفزك منتهاسنده واقعدر. برتپهنك غربی اتکنده واقع اولوب، ساحل بحره قدر ممتد اولمغله، منظرهسی کوزل اولوب، اولری اخشاب وباغچهلر ایچنده در. تپهنك اوزرنده براسکی

قلعه خرابه‌لری موجوددر. ۲۳ محلّه‌یه منقسم اولوب، ۱۹ی اسلام، ۳ی خرستیان وبری یهودی محلّه‌سیدر. تقریباً ۱۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وخرستیانلرینك اکثریسی ارمنیدر. آناطولی قطعه‌سنك برچوق یرلرینك اسکله‌سی اولمغله، اهمیت تجاریه‌سی زیاده اولوب، برطرفدن درسعادتله دمیریوللە مربوط بولنـدیغی حالده، بو خطك انقره وبغـداده طوغری تمـدیدی دخی دردست بولندیغندن، ایلریده اهمیتی دها چـوق زیاده آرتەرق، بتون آناطولینك بر بیوك اسکله‌سی حکمنه کچه‌جکدر. کیلرك اعمالیچون برقاچ دسـتکاهی اولوب، مرمره‌ده ایشلین کوچك کیلرك اکثریسی اوراده یاپلقده‌در. بیـوجك چارشیسی اولوب، بهر جمعه کونی جوار کویلره مخصوص بازاری دخی واردر. شهرك اورتەسـنده یکی جامع وخارجنده اسکی جامع اسملریله ایکی بیوك جامع شریفیله برقاچ دیکر جامع ومسجدی، بررووم وبرارمنی کلیسا‌سی، شهرك خارجنده (پاندلیمون) اسمیله بیوك بر روم مناستری، یکی یاپلش بر کوزل قشله‌سی، براعدادی، بر رشدیه وبرقاچ صبیان مکتبلری واردر. اطرافنده باغ وباغچه وبوستانلری چوق اولوب، درسـعادتله دخی کلیملی سبزه نقل وفروخت اولنور. شمال وشرق طرفی قپالی اولـوب. هوا ابی جریان ایتـدیکندن، واطرافنده بعض طورغون صولر بولندیغندن، هوا‌سی یازین آغرجه‌در.

ازمید شهری پك اسکی اولوب، اك اول کی اسمی (آستاقوس)در. بوآستاقوس شهرینك نەوقت وکیملر طرفندن بنا اولندیغی مجهول اولوب، بیوك اسکندرك سردارلرندن (تراکی) حکمداری اولان (لیسیماخوس) طرفندن تخریب اولنمشیدی. بعده یعنی میلاد عیسادن ایکی یحق عصر اول (بیتنیا) یعنی قوجه ایلی وبروسه وقرەسی جهتنك حکمداری اولان برنجی (نیقـومد) مذکور آستاقوس شهرینك خرابه‌لری اوزرنده کندی اسمنه نسبتله (نیقومدیا) اسمیله یکی بر شهر تأسیس وپا‌یتخت اتخاذ ایتمشیدی. بونك نسلندن اوچنجی نیقومد طرفندن رومادولتنه تسلیم اولنمغله، ایمپراطور قسطنطینیه برآرەلق بو شهری پایتخت اتخـاذ ایتمك نیتنده بولنمش ایسه‌ده، بعده قسطنطینیه‌نك تأسیسی فکری کندیسنی بو نیتدن واز کیرمشـیدی. مؤخراً ایمپراتور (دیوقلتیان) طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. مشهور (آنیبال) بو شهرده وفات، وقدمای مورخین وجغرافیوندن (آریان) بونده تولد ایتمشدر. مؤخراً (غوت)لر طرفندن تخریب اولنـوب، میلادك ۳۵۸ تاریخنده وقوع بولان بیـوك بر زلزلەدن دخی خیـلی زده‌لنمش اولدیغی حالده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (یوستینیانوس) طرفندن تعمیر وتجدید اولنمشدر. ۷۲۳ تاریخ هجریسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بازوی جلادتیله فتح اولندرق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. عثمانلیلر (نیقومیدیا) اسم یونانیسنی ادات ظرف اولان (ایس εἰς) لفظیله برابر آلەرق (ایسـنیقومیدیا εἰς Νικομήδειαν) تعبیرندن تحریف وتغییرله (ازنکمید) اسمنی حاصل ایتمشـلردر، که بوده مرور زمانله تخفیف اولندرق، (ازمید) شکلنی آلمشدر. بو وجهله، ظاهراً مشـابهت کورنمدیکی حالده، (ازمید) اسمی (نیقومیدیا) اسمندن محرفدر.

ازمید (سنجاغی. مرکزی آنفاً تعریف اولنان ازمید شهری اولمق اوزره، (قوجه ایلی) اسم مخصوصـیله معروف اولان خطه‌دن عبارت اولوب، شمـدیکی حالده مسـتقلاً اداره اولنور بر بیوك سنجاقدر. بو سنجاق غرباً اسـکدار سنجاغیله، ازمید کورفزیله ومرمره دکیزیله، جنوباً خداوندکار وشرقاً قسطمونی ولایتلریله، شمـالاً دخی قره دکیزله محدود ومحاط اولـوب، بو وجهله بر طرفدن مرمره وبرطرفدن دخی قره دکیزده ساحللری واردر. مرمره دکیزی ایچنه اوزانان (بوز برون) طاغنك شمالی مائله‌سی بو سنجـاغه وجنوبی مائله‌سی بروسه سنجاغنه تابع اولمغله، ازمید کورفزی تمامیله ازمید سنجاغنه وکلیك کورفزی بروسـه سنجاغنه عائدر. سقاریه ایرماغی شرقدن کلەرك برآز یرده خداوندکار ولایتیـله ازمید سنجاغی آرەسنده حدود یرینی طوتدقدن صکره، خداوندکار ولایتنه داخل اولور ایسـه‌ده، متعاقباً تبدیل استقامتله برابر ازمید سنجاغنه داخل اولوب، ابتدا شرقه وبعده شمال شرقیه طوغری جریان، وساغدن اوچ درت چای دخی اخذ ایله، سنجاغی اورتەسندن شق ایده‌رك، قره دکیزه منصب اولور. سـقاریه‌نك صول طرفنده یعنی جهت غربیه‌سـنده وازمیدك ۳۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسـنده (صبانجه) کولی بولنیور، که شرقدن غربه اولان طولی ۱۵، وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۱۰ کیلومتره قدردر. بو

کولك ساحل جنوبیسنده صبانجه قصبه‌سی بولنیور. بوز برونی تشکیل ایدن طاغ ازمیدك جنوبندن چکه‌رك، سقاریه وادیسنه وصبانجه کولنك ساحل جنوبیسنه قدر ممتد اولور. سنجاغك ایچنده‌کی دیکر طاغلر کوچك اولوب، علی‌العموم اراضیٔ لوا اوفق تپه‌لردن وکوزل باپرلر ودره‌لردن عبارتدر. اورمانلری دخی چوق ایسه‌ده، حسن محافظه‌لرینه دقت اولنمدیغندن، ایکیده برده بیوك حریقلر وقوعبله، اورمانلر کیتدکجه آزالمقده‌در. سنجاغك محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله سبزه، میوه، شراب، پاموق وایپك قوزه‌سندن عبارتدر. صیغیر ومانده‌لری چوق‌اولوب، ازمیدك قیماغی مشهوردر. قره مرسل قضاسنه تابع یالوه ناحیه‌سنده غایت ناقع کوکورد قاپلیجه‌لری موجوددر. بو سنجاق زمان قدیمده بروسه سنجاغیله برابر (بینیا) خطه‌سنی تشکیل ایدردی. ادارهٔ عمله‌نیه‌یه کچدکدن صکره (قوجه ایلی) تسمیه اولنمشدر. ازمید سنجاغی بر وجه زیر ۵ قضا و ۱۱ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
ازمید	آب صافی (آلب صوفی)
کیوه	طراقلی قصار
آطه بازاری	صبانجه خندق باغچه‌جك
قره مرسل	یالوه
قندره	قره صو شیخلر آغاجلی مع بش دیوان آق آباد

— ازمید قضاسی مرکز لوا اولان قصبه ایله جوار قریه‌لرندن عبارت اولوب، هواسنك لطافتیله مشهور اولان باغچه‌جك ناحیه‌سنی دخی جامعدر.

ازمید کورفزی { مرمره دکیزینك منتهای شرقنده طار واوزون برکورفز اولوب، قوجه ایلی خطه‌سی ایچنه کیرمشدر. هرنه‌قدرکه بوز برونیله درسعادت آره‌سنده مرمره دکیزی بر قوی تشکیل ایدیورسه‌ده، ازمید کورفزی اورایه قدر ممتد اولمیوب، کبزه‌نك غرب جنوبیسیله یالوه‌نك شرق شمالیسنده بربرینك قارشیسنده اولدرق بولنان ایکی برونك حذاسندن باشلار؛ وبو نقطه‌نك ۱۸ کیلومتره قدر شرقنده طاوشانجله وارمه‌دن ایکی طرفدن اوزانان ایکی دیل ایله خیلی طارلشوب، بعده توسعله برداخلی وایکنجی کورفز تشکل ایدر، که بو دخی ۲۸ کیلومتره ایچریده بردها سارلرینك طارلشمسیله، براوچنجی کورفز حاصل‌اولور، که طول وعرضی ۷ کیلومتره قدر اولوب، ازمید شهری بونك شرق شمالی ساحلنده‌در. بووجهله ازمید کورفزی ایچ ایچه اوچ کورفزدن عبارت اولوب، طولی ۵۰ کیلومتره‌در، وعرضی الکواسع محلنده ۱۰ کیلومتره‌یی تجاوز ایتمیور. کورفزك غرب جهتی آچیق اولوب، لدوس طالغه‌لرینك تا ازمیده قدر کیرمسنه کورفزك ایکی محلنده‌اولان بوغازلری مانع اولدیغندن، لیمان یرینی طوته‌میوب، ازمید ینه بر صنعی لیمانه محتاجدر. کورفزك ساحل شمالیسی بوینجه آناطولیه طوغری تمدید اولنمقده اولان ازمید دمیر یولی خطی ممتد اولیور.

ازمیر { (Smyrne) آناطولینك الك بیوك واك معمور، وطوغریدن طوغری‌یه اداره اولنان ممالك عثمانیه‌نك درسعادتدن صکره ایکنجی شهری وآیدین ولایتنك مرکزی اولوب، ادرنه وسلانیکدن وشام وبیروتدن ازهر جهت ایلریدر. آناطولی سواحل غربیه‌سنك اورته‌سنده وهمنامی اولان برکورفزك ایچنده واقع اولوب، تجارتجه پك مهم برنقطه‌ده بولنمغله، ثروت ومعموریتنك توسع وترقیسی مجرد آنا‌طولینك ایچنه طوغری اولان دمیر یول خطلرینك ایلریلمسنه متوقفدر. ′۲۴ °۳۸ عرض شمالی ایله °۲۴ ′۵۲ طول شرقیده واقع اولوب، درسعادتك بحراً ۴۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. اهالیسی ۱۳۰۰۰۰ رادەسنده اولوب، بونلرك نصفی مسلم وترك، ۴۰۰۰۰ ی روم، ایکی اوچ یکی آوروپالی وقصوری ارمنی، یهودی وسائره‌در. شهرك جنوب شرقی جهتنده واقع تپه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه بولنوب، شهرك برقسمی مذکور تپه‌نك اتکنده ودیکری دوز یرده اولدرق، ساحل بحره قدر ممتد اولمغله، منظره‌سی غایت کوزلدر. اخیراً نیان وریختمنك غایت متین وکوزل بر صورتده انشاسی اوزرینه، ساحل بوینجه اوزانان ریختمك‌اوزرنده پك کوزل وبیوك بنالر، مفرح قهوه وقازینولر وبرعمومی باغچه یاپلمشدر. شهرك ایچنده اوستی کرلی واورتیلی بر اسکی چارشیسیله چار-

شینك خارجنده دخی پك چوق بیوك ومزین مغازه‌لری ودكانلری وبر قاچ بیوك خانی واردر. بو خانلرك اك بیوكی وزیر خانیدر. ٤٠ قدر جامع شریفیله برچوق مسجد ومدرسه‌لری وبر قاچ تكیه‌سی، بر اصلاحخانه‌سی، بر غربا خسته‌خانه‌سی، بر اعدادی، بر رشدیه، «ترق» نامیله بر خصوصی، یكی اصول اوزره برقاچ ابتدائی مكتبی، برمكتب اناثی وبرقاچ ده صبیان مكتبی، رومله مخصوص بر اعدادیه‌سیله دیكر بر قاچ روم وارمنی وسائره مكتبلری واردر. ولایتك رسمی غزته‌سی اولنور، و١٦ مطبعه بولنور. مكمل بر حكومت قوناغی، بر قشله‌سی وغایت كوزل بر عسكری خسته خانه‌سی واردر. شهرك شمال جهتنده دمیر یول خطنك بیوك ومكمل بر موقفی بولندیغی كبی، ریحتم بونجه وسائر طرفلرنده ایشلر تراموایی دخی واردر. كرك كورفزك ساحللرنده وكرك ایچریده مسیره وتفرجگاه اتخاذ اولنور بر قاچ كوزل كویلری وصیفیه‌لری وار در. برقاچ سنه اول تشكل ایتمش اولان واپور قومپانیه‌سی كرك بو قریه‌لره وكرك ازمیره جوار اولان اسكله‌لره واپور ایشلتمكده‌در. تجارتی پك واسع وایشلك اولوب، درون ولایته وآناطولینك جوار اولان سائر محللرنده حاصل اولان كلیتلی پاموق، قورو اوزوم وانجیر، ایپك قوزه‌سی، پلاموط، زیتون، آفیون، حبوبات متنوعه، كلیم، خالی، سجاده وسائره بورادن اخراج، وآناطولینك اكثر طرفنده قوللانیلان آوروپا امتعه ومصنوعاتی یه ازمیر اسكله‌سندن ادخال اولنور.

ازمیر شهری غایت اسكی اولوب، میلاد عیسی (ع‌م) دن ١٠١٥ سنه اول اسكی یونانیلرك (اولیان) دنیلن قبیله‌سی طرفندن تأسیس اولنمش؛ وبعده (قولوفون) شهر قدیمی اهالیسندن ضبط اولنه‌رق، (یونیا) هیئت متفقه‌سنه ادخال اولنمشدی. شعرای یونانیه‌نك پیری حكمنده اولان مشهور (اومیروس) ك دخی بو شهرده تولد ایتمش اولدیغی مرویدر. آیدین وصاروخان جهتلرنده ساكن بولنمش اولان لیدیالیلر ازمیری یونانیلردن ضبط وتخریب ایتمشلر ایكن، بیوك اسكندرك وفاتندن صكره، بونك ورثه‌سندن (آنتیغون) طرفندن اسكی خرابه‌لری قریبنده یكیدن تأسیس اولنمش؛ ومتعاقباً (لیسیماخوس) طرفندن توسیع وتزیین اولنه‌رق، آسیای صغیرك برنجی شهری حكمنه كیرمشیدی. بعده (یونیا) تعبیر اولنان او جهت سواحلیله برابر (برغمه) حكمدارلرینك الینه واونلردن رومالیلره كچمشیدی. روما ایمپراطورلرندن (تیبر)ك زمانده شدتلی برزلزله‌دن خراب اولوب، بعده دفعاتله یه زلزله وطاعونه مصاب اولمش ایسه‌ده، (مارق‌آورل) طرفندن تعمیر اولنه‌رق، روما دولتی زمانده كرك تجارتجه وكرك علوم ومعارف وصنایعجه بیوك بر اهمیت آلمش؛ ومتعدد فلسفه وادبیات مدرسه‌لری تأسس ایده‌رك، برچوق مشاهیر دخی یتیشمشیدی. ٤٧٧ تاریخنده هجریسنده ملوك سلجوقیه امراسندن بری طرفندن ضبط اولنه‌رق، بركوچك حكومت اسلامیه حالنه قونمش ایسه‌ده، ١٣ سنه صكره روم ایمپراطورلرندن (یان دوقا) طرفندن استرداد، و٧٣٣ تاریخنده امرای سلجوقیه‌دن آیدین اوغلنك الینه كچوب، ٧٩٢ تاریخنده آیدین اوغلی ملكنی صلحاً یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینه تسلیم ایتدیكنده، ازمیرشهری كندیسنه ترك اولنمشیدی. بعده شهر مذكور تیمورلنك طرفندن ضبط وغارت اولنوب، نهایت ٨٢٦ تاریخنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح ایله، ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه اولنمشدر. ابتدا مركز ولایت آیدین شهری اولوب، ازمیر لوا مركزی بولنمش؛ وبعده ازمیر مركز ولایت اتخاذ اولنمش ایسه‌ده، بو ولایت (آیدین ولایتی) اسمنی حفظ ایتمشدر. ١٢٥٧ و١٢٦١ تاریخلرنده ایكی بیوك حریقه مصاب اولمش ایسه‌ده، پك آز وقتده تلافیٔ مافات ایتمشدر. بوصوك وقتلرده ازمیرشهری خیلی توسع وترقی ایتمش، وكیتدكجه ایتمكده‌در. ازمیر شهری تا ابتدای تأسیسندن بری (زمیرنی) اسم یونانیسیله مسمی اولوب، (ازمیر) بونك محرفیدر.

ازمیر { سنجاغی. آیدین ولایتنك مركب بولندیغی بش سنجاغك بری ومركز سنجاغی اولوب، مقام ولایتدن اداره اولنور. غرباً ازمیر كورفزی واطه‌لر دكیزیله، شمالاً وشرقاً صاروخان، جنوباً دخی آیدین سنجاقلریله محدود ومحاطدر. بو سنجاق آیدین ولایتی سواحلنك نصفنی یعنی بیغا سنجاغی حدودندن سیسامك قارشیسنده‌كی برونه قدر اولان سواحله قریب محللری وكوچك مندرسك بتون حوضه‌سنی جامعدر. اراضیسی ممالك عثمانیه‌نك اك كوزل

اراضیسندن اولوب، غایت منبت اووه‌لری، اورمانلرله مستور طاغلری وپك چوق باغلری واردر. پاموق، اوزوم، انجیر، زیتون، آفیون، پلاموط، دخایر متنوعه وانواع میوه‌لر محصولات کثیره‌سی جمله‌سندندر. سنجاغك اهالیسی ۳۵۶ ۳۱۸ کشی اولوب، بونلرك ۲۵۲۳۰۰ی مسلم، ۱۲۱۶۰۰ی روم، ۷۸۹۴ی ارمنی، ۱۶۸۶۰ ی یهودی وقصوری ملل سائره‌یه منسوبدر. سنجاغك تقسیماتی وسائر احوالی ایچون «آیدین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله. — ازمیر قضاسی آیدین ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، ایکی دائره بلدیه‌یه منقسم اولان ازمیر شهریله بیرون آباد، سیدی کویی، نیف، قره برون وتریانده اسملریله مرکز ولایتدن اداره اولنور بش ناحیه‌دن مرکب اولدیغی حالده، ۱۴۶۷۶۷ اهالیسی واردر. بوقضا شمالاً منمن قضاسی وصاروخان سنجاغیله، شرقاً ینه صاروخان سنجاغی وبایندر وتیره قضالریله، جنوباً قوش آطه‌سی قضاسیله، غرباً دخی چشمه قضاسیله وازمیر کورفزیله محدود ومحاطدر.

ازمیر کورفزی { آطه‌لر دکیرینك جهت شرقیه‌سنده قره‌لرك ایچنه کیرمش بیوك بر کورفز اولوب، ایچ ایچه بر قاچ قویدن عبارتدر. آغزی شماله طوغری آچیق اولوب، غرب جهتی قلازومن شبه جزیره‌سندن آیریلان وساقز آطه‌سنك قارشیسنده شماله طوغری اوزانان قره‌برونله قپالیدر. اشبو قره برونله قارشیسنده بولنان فوجه برونی آره‌سنده اولان مدخلی ایلریسنده بر بیوك وبر قاچ کوچك آطه ایله بوآطه‌لرك غرب جنوبی جهتنده قلازومن شبه جزیره‌سی ایچنه کیرمش بر ایکنجی کورفز بولنیور. بیوك کورفزك منتهای شرق جنوبیسنده وکدیر ایرماغنك منصبی اوکنده دیکر بر کورفزك آغزی بولنیور، که غربدن شرقه طوغری ممتد اولەرق، ازمیر شهری بونك منتهاسنده‌در. بووجهله موضوع بحثمز اولان کورفز خیلی طولاشیقلی اولوب، هر طرفده طاغلرله محاط اولدیغندن، سیر سفائن ایچون پك امیندر. ازمیر کورفزینك طولی ۵۰ وعرضی اك کنیش محلنده ۲۰ کیلومتره قدردر. ایچ کورفزلرایسه طولی ۲۰ وعرضی ۵ کیلومتره‌قدردر.

ازنایم { (Znaym) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده، (تایه) نهری اوزرنده و(برون) شهرینك ۵۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۱۰۶۹۰ اهالیسی، الیوم قشله اتخاذ اولنان اسکی موراویا حکمدارلرینه مخصوص بر سرایی وبر اسکی مناستری واردر.

ازنکمید { ازمیدك اسکی اسم واملاسیدر. [«ازمید» ماده‌سنه مراجعت.]

ازنیق { خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنده یکیشهر قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان کولك ساحل شرقیسنده، بروسه‌نك ۵۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، درسعادتك ۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکله‌سی اولان کملیکك ۴۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. شمدیکی حالده کوچك وخراب بر قصبه اولوب، آنجق ۱۵۰۰ اهالیسی وار ایسه‌ده، زمان قدیمده (نیکیا Nicée) اسمیله بیوك ومشهور بر شهر ایدی. اطرافنده اسکی شهری حاوی بولنمش اولان ایکی قات مکمل بر سور بولنوب، کرك سورك کندیسی وکرك قلەلری وقپولری الآن حال اصلیلرنده طوره‌رق، اصلا خراب اولمامشدر. بوسورك احاطه ایتدیکی محلك طولی ۲۰ ویا ۲۴ وعرضی ۶ کیلومتره اولوب، شمدیکی قصبه ایله اطرافنده بولنان باغچه وتارله وچایرلری حاویدر. سورك درت بیوك قپوسی واردر. بعضیسی معمور واکثریسی خراب اولەرق ایچنده بولنان جوامع ومساجد وسائر خیرات اسلامیه بو قصبه‌نك دولت علیهٔ عثمانیه‌نك اوائل عهدنده دخی بیوك بر شهر حالنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوك وکوزلی خیرالدین پاشا مرحومك بنا کرده‌سی اولان (یشیل جامع) در، که بروسه‌ده بولنان چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك (یشیل‌جامع) ی کبی، یشیل چینیلرله مزین وغایت مصنع اولوب، الیوم معموردر. مشارالیهك اوغلی خلیل پاشانك بنا کرده‌سی اولان (قطب‌الدین) جامعی وحفیدی محمود چلبینك اسمیله یاد اولنان جامع شریفی ایله مکرمه خاتونك (اشرف زاده) نامیله برجامعی واردر. ایکی مدرسه‌سی دخی اولوب، بونلردن سلطان اورخان غازی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولانی معمور وآچیق، وسلیمان پاشانك خرابدر. جوامع مذکوره صاحبلرینك عمارتلری دخی اولوب، بونلردن اوچی آچیق ودیکرلری مندرسدر. درون قصبه‌ده (اشرف زاده عبدالله رومی) و(خواجه قطب

الدین) و (علاءالدین مصری) کبی بعض اعزه ایله، حاجی حمزه بك، خیرالدین پاشا ویعقوب پاشا کبی غزاتك مرقدلری موجوددر. قصبه‌نك موقعی غایت کوزل اولوب، اطرافی دخی باغ وباغچه‌لرله واشجارله مستور تپه‌لرله محاط اولمغله، منظره‌سی پك دلنشین ایسه‌ده، کولك کنارلرنده حاصل اولان بعض بطاقلقلردن طولایی هواسی آغیرجه‌در. آثار صولری وچشمه‌لری چوق اولوب، اسکیدن قاله صولری جاری بر طاقم کارکیر قیولری دخی واردر.

ازنیق شهری زمان قدیمه (بتنیا) خطه‌سنك اك بیوك شهرلرندن اولوب، بیوك اسکندرك سردارلرندن ووارثلرندن (آنتیغون) طرفندن میلاددن اوچ عصر اول (آنتیغونیا) اسمیله بنا اولنمش؛ بعده (لیسیماخوس) طرفندن کندی زوجه‌سی (نیکه) نك اسمنه نسبتله (نیکیا) تسمیه اولنمشدی. مشاهیر مورخیندن (دیون قاسیوس) ك مسقط رأسی اولدقدن صکره، خرستیانلق زمانده یعنی ۳۲۵ تاریخ میلادیسنده وایمپراطور قسطنطینك عهدنده دخی خرستیانلق عقائدینك اساسنی وآیین ومراسم مذهبیه‌سنی وضع ایدن بیوك بر مجلس رهبانك بو شهرده اجتماع ایتمسیله شهرت بولمشدر. ۷۸۷ تاریخنده از‌نیقده بر ایکنجی مجلس روحانی عقد اولنه‌رق، بت شکنلرك تکفیرینه (!) قرار ویرمشیدی. ۴۶۹ تاریخ هجریسنده سلیمان سلجوقی طرفندن ضبطاولنه‌رق، ۲۰ سنه صکره اهل صلیبك الینه دوشمش، و ۱۲۰۴ تاریخ میلادیسنده (نیکیا دوقه‌لغی) عنوانیله رؤسای اهل صلیبدن (لویی ده بلوآ) یه ویرلمش ایسه‌ده، او صره‌ده برنجی (تئودور لاسقاریس) ك ید ضبطنده بولنمغله، مرقوم بو شهری محافظه ایتدکدن بشقه، ملکنی تاکوتاهید وایا صلوغ جهتلرینه قدر توسیع ایتمشدی. بونك نسلی قسطنطینیه‌نك اهل صلیبك النده بولندیغی مدتجه یعنی ۶۰ سنه قدر ازنیق پایتخت اتخاذ ایدوب. ۱۲۶۱ تاریخ میلادیسنده بونلردن (میخال پالئولوغ) قسطنطینیه‌یی استرداد ایتمکله، پایتختنی یه اوراید نقل ایتمشدر. نهایت ۷۳۱ تاریخ هجریسنده سلطان اورخان غازی حضرتلرینك عهد سلطنتنده شهزاده سلیمان پاشا یدیله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. اوائل دولت عثمانیه‌ده بردرجه دها تعمیر وتزیین اولنوب، خیلی وقت بیوك بر شهر حالنده بولنمش ایکن، صکره هر نصلسه خرابه یوز طوتمشدر. (ازنیق) اسمی (نیکیا) اسم قدیمیله (ایس ειής) ادات ظرف یونانیسندن مرکب اولمه‌رق، (ایس نیکیا Nικείαν εἰς) تعبیرندن غلطدر.

— ازنیق ناحیه‌سی ۷۴۰ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، غرباً کلیك، جنوباً یکیشهر، شرقاً لفکه، کیوه وآقحصار، شمالاً دخی قره مرسل قضالریله محدود ومحاطدر. اهالیسی ۴۱۵۰ کشی قدر اولوب، بونلرك یالکز ۱۱۰ی روم وبراوقدری ارمنی ودیکرلری مسلمدر. درون ناحیه‌ده ۱۶ جامع، ۲۴ مسجد، ۲ کلیسا، ۳۶ مکتب، ۶۰۰۰ دونم قوری و ۷۱۶۰۰ دونم اورمان موجوددر.

ازنیق کولی } آنفاً بیان اولنان ازنیق قصبه‌سنك جهت غربیه‌سنده وکلیك کورفزینك ۲۰ کیلومتره شرقنده بر کول اولوب، اسم قدیمی (آسقانیوس) در. بو کولك شرقدن غربه طولی ۳۴ وشمالدن جنوبه عرضی ۱۴ کیلومتره اولوب. کلیك کورفزینه دوکیلور وکلیك قصبه‌سنك ایچندن کچر برآیاغی واردر. سقاریه ایرماغی بو کولك ۲۰ کیلومتره شرقنده جریان ایتدیکندن، بر جدول آچیله‌رق، کول ایله ایرماق اختلاط ایتدیرلسه، هم مرمره ایله قره دکیز آره‌سنده بر ایکنجی طریق بحری آچلمش، وهم ده ازنیق ایله دیکر او جهتلر احیا ایدلمش اولور.

ازونتیبولد } (Zwentibold) جرمانیا حکمدارلرندن (آرنولف) ك ولد غیر مشروعی اولوب، شیشمان شارلك مغلوبیتنی متعاقب واقع اولان مقاسمه‌ده پدری طرفندن (لورن) پرنسلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، مظالم واقعه‌سی اوزرینه، تبعه‌سنك وقوع عصیانیله، موقع اقتدارندن اسقاط اولنه‌رق، ۹۰۰ تاریخ میلادیسنده استرداد ملکه چالیشیرکن، وفات ایتمشدر. — بونك معاصری اولمق اوزره، بو اسمله مسمی دیکر بریسی دها اوایاده بردولت تشکیل ایتمکه باشلامش، و ۹۰۸ ده وفات ایتمشدر.

ازوورنیق } (Swornik) بوسنه ولایتنك زووزنیق سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان (طوزله) نك ۵۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبوسنه سرایینك ۸۴ کیلومتره شرق شمالیسنده، (درینا) نهرینك ساحل

یسارنده وصربیه حدودینك قارشیسنده واقعدر. مستحکم بر موقع اولوب، اهمیت عسکریه‌سی اولمق حسبیله، اوتدن بری صربه‌نك ادعاسی آلتده بولنمقده‌در. بر قیانك اوزرنده متین بر قلعه‌سی وتقریباً ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

ازوورنیق { سنجاغی. بوسنه ولایتنك مرکب بولندیغی بش سنجاغك بری اولوب، ولایت مذکوره‌نك شمال شرقی قسمندن عبارتدر. شمالاً (صاوه) نهریله آوسترياديان، شرقاً (درینا) نهریله صربیه‌دن، غرباً دخی (بوسنه) نهریله بنالوقه سنجاغندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً بوسنه سرایی سنجاغیله محدوددر. بو سنجاق، مرکزی (طوزله) اولمق اوزره، بر وجه زیر ۱۰ قضادن عبارتدر: طوزله، برچقه، بلنه، ازوورنیق، سربرنیچه، برچه، مغلای، غراد چانیچه، عزیزیهٔ زیر، قلعه. سنجاغك اهالیسی تقریباً ۲۴۰۰۰۰ کشی اولوب، ۱۱۰۰۰۰ قدری مسلم وقصوری خرستیاندر. [«بوسنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ازوول { (Zwoll) فلنکده (اوور ایسل) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (آمستردام) دن ۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. آلمانیا ایله فلنك آره‌سنده اولنان تجارتك بر یوك مرکزی اولوب، ایکی نهر واسطه‌سیله دکیزله اختلاطی واردر، وبر چوق دمیریول خطلرینك مرکزنده کائندر. ۲۱۰۰۰ اهالیسی واردر.

ازویتاؤ { (Zwittau) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

ازویقاؤ { (Zwickau) آلمانیانك صاقسه خطه‌سنده، (ارزکبرکه) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی قلعه‌سی، دمیر، مهر موی، پاموق منسوجاتی وسائره فابریقه‌لری واردر.

ازویکر { (Zwicker) خرستیانلقده مذهب رؤساسندن اولوب، ۱۶۰۲ تاریخ میلادیسنده آلمانیانك (دانسیغ) شهرنده طوغمش، و۱۶۷۸ ده وفات ایتمشدر. خرستیانلق مذاهب مختلفه‌سنی توحیده چالیشمش، واویولده بعض کتابلر یازمش ایسه‌ده، یك آز طرفدار ایدینه بیلمشدر.

ازوینغله { (Zwingle) پروتستانلغك رؤساسندن اولوب. میلادك ۱۴۸۴ تاریخنده اسویچره‌نك (ویلد هاوس) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۵۳۱ تاریخنده پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده واقع محاربانك برنده قتل اولنمشدر. فصیح اللسان ونطق پرداز بر آدم ایدیسه‌ده، (لوتر) قدر طرفداران ایدینمکه موفق اولهمیوب. التزام ایتدیکی مذهب (لوتر)ك و(قالوین)ك مذهبلرندن بعض جهتلرجه فرقلی ایدی. وفاتندن صکره طرفدارانی (قالوین)ك طرفدارلریله برلشمشلردر.

ازهر { (بن عبد عوف بن عبد بن حارث بن زهره بن کلاب بن مره القرشی الزهری) صحابه‌دن اولوب، عشرهٔ مبشره‌دن عبدالرحمن بن عوف حضرتلرینك عمی وعبدالرحمن بن ازهرك پدریدر — ازهر بن حیضه، ازهر بن قیس وازهر بن منقر اسملریله صحابه‌دن دیکر اوچ ذات دخی «اسدالغابه» ده مذکوردر.

ازهر { (جامع —) قاهرهٔ مصرده بیوك بر جامع شریف اولوب، ایچنده تدریس اولنان علومله شهرت بولمش، وعادتا مصرك بر بیوك دار الفنونی حکمنه کچمشدر. ملوك فاطمیه‌دن معز عبیدینك قاهره‌لرندن جوهر طرفندن مصرك فتحنده یعنی ۳۵۹ تاریخنده بناسنه بدأ و۳۶۱ ده اکمال اولنمشدر. بعده معز واوغلی عزیز وبونك اوغلی حاکم بو جامعی دها توسیع وتزیین ایده‌رك، کلیتلی اوقاف تخصیص ایتمشلردی. مؤخراً مستنصر وحافظ لدین‌الله وبیبرس دخی جامع ازهری تعمیر وتجدید ایتمشلردر. ۷۰۲ تاریخ هجریسنده مصرده وقوع بولان حرکت ارضیه‌دن منهدم اولمغله، امیر سلار وبعده ناصر بن قلاوون طرفندن تجدید، وبعده دفعاتله منهدم اولان مناره‌لری یکیدن تأسیس اولنمشدر. مرور زمانله ایچنده اوقونان علومجه تدنی وقوع بولمش ایکن، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن بو بابده صرف اولنان همت سایه‌سنده جامع ازهرك ایچنده تدریسله مشغول بولنان علمانك عددی ۳۲۰ یه وممالك اسلامیه‌نك هر طرفندن طوپلانان طلبهٔ علومك عددی دخی ۱۰۸۷۰ کشیه بالغ اولمشدر.

ازهری { [«ابو منصور ازهری» و«خالد ازهری» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ازهری (نورالدین —) خداوندکار غازی دوری شعراسندن اولوب، آق شهرلیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

فرصت الویرمش ایکن وقتی غنیمت بیلهلم
عمرمز حاصلی مهر ومحبت بیلهلم
هر عزیزك آیاغی توزینه یوزلر سورهلم
کر قبول ایلر ایسه آنی سعادت بیلهلم

ازیلی مغرب اقصاده سبته بوغازنده برقصبه اولوب، یانده بولنان قیادن عبارت بر برونك اوستنده بر قلعهسی اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

ازینه (یاخود اینه ونام دیکرله قاز طاغی یا- زاری) بیغا سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیدنك ۱۲ کیلومتره جنو- بنده و(مندرس) چاینه دوکیلن برکوچك چایك اوز- رنده واقع و ٤۰۰۰ قدر اهالیی جامعدر. — ازینه قضاسی لوانك غرب شمالی قسمندن عبارت او- لوب، شمالاً وغرباً دکیزله، شرقاً قلعهٔ سلطانیه، جنوباً دخی آیواجق قضالریله محدود ومحاطدر. بوقضا شمالده (قوم قلعه) وشرقده (بیرامیچ) ناحیهلرینی دخی شامل اولدیغی حالده، ۱۳۰ قریه و۱۸ قصبه محله- سندن عبارت اولوب، ۷۳٤۲ خانه و٤۳۸ ۳۵ نفوسی واردر. اهالیسنك یالکز ٤۵۰۰ی روم وبر قاچ یوزی ارمنی ویهودی اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. درون قضاده ۱۸۲ جامع ومسجد، ۱۳۵ مکتب، ٦ مدرسه، ۳ تکیه، ۱۰ کلیسا، ۱ خسته- خانه، ۷ خان، ۵ حمام، ۷۵ دکرمن و۱۱٤۵ دونم باغ وباغچه موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوهلر وزیتون، پاموق، پلاموط، بال وسائرهدن عبارتدر.

ازینه [«اینه آباد» و«سرای کوبی» مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

اساف (بن انمار و(اساف بن نهیك) صحابهدن ایکی ذاتدر.

اِساف زمان جاهلیتده (نائله) اسمنده دیکر برصنمله برابر کعبهٔ مکرمهده بولنور برصنم ایدی، که کویا عن اصل بربرلرینه تعشق ایتمش بر دلیقانلی ایله بر قیز اولوب، داخل کعبهده زنا ایتدکلری جهتله، طاشه تحویل اولنمشلردی. زمان سعادته قدر مشرکین عرب معبودلرندن اولوب، مکهٔ مکرمه‌نك فتحنده حضرت رسول‌الله (صلعم) طرفندن کسر بیورلمشلردر.

اسامه بن اخدری صحابهدن اولوب، بصره‌یه‌نازل‌اولمشدر. کندیسندن یالکز بر حدیث شریف نقل اولنمشدر.

اسامه بن زید (بن حارث بن شراحیل بن کعب بن عبدالعزی. الکلبی) صحابهدن اولوب، ابوینی حضرت فخرالرسل (صلعم) افندمزك آزادلیلرندن ایدیلر. حضر فخرکائنات عندنده احب‌الناس اولدیغنه دائر حدیث شریف وارد اولدیغندن، (احب‌الرسول) دینیلکله مشهوردر. زمان سعادتده، ۱۸ یاشنده اولدیغی حالده، برسریه ایله جهاده مأمور اولمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. کندیسی اسوداللون ایدی. معاویه‌نك اواخر سلطنتنده ۵۸ ویا ۵۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسامه بن شریك ثعلبی صحابهدن اولوب، بعده کوفه‌ده اختیار اقامت ایتمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. «عبادالله تداووا فان‌الله لم یضع داءً الاوضع له دواءً الاالهرم» و«خیر ماأعطی الرجل خلق حسن» حدیث شریفلری بو ذاتك جملهٔ منقولاتندندر. — (اسامه بن عمیر) دخی صحابهدندر.

اسامه بن مالك (ابوالعشراء الدارمی) تابعینهدن ومشاهیر حفاظدن اولوب، صحابهدن اولدیغی دخی روایت اولنمش‌ایسه‌ده، صحبت رسول‌الله (صلعم)ه نائل اولدیغی محققدر. روایتنده بعض خطالر وقوع بولمشدر.

اسامه بن منقذ [«مؤید الدوله» ماده- سنه مراجعت بیوریله.]

اَسبانبَر ایران قدیمك اك بیوك شهرلرندن اولوب، خرابهلری موجود اولان (ایوان کسرا) نك بو شهرده بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی «معجم» نده بیان ایدیور.

اَسبانیکَث ماوراءالنهرك اسکی قصبهلرندن اولوب، مشاهیر علمادن (ابو نصر احمد بن زاهر اسبانیکثی) کی بعض مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

اِسبِر ارضروم ولایتنك بایبورد سنجاغنده وارضرومك ٦۰ کیلومتره شمال غربی.

بیسنده بایبوردك دخی ۸۷ کیلومتره شرق شمالیسنده، چوروق صویك ساحل یمینده واقع بر کوچك قصبه اولوب، ۱۰۰۰ قدر نفوسی واردر. هر نه قدر شمدیکی حالده مرکز قضا (همشین) قصبه‌سی ایسه ده، وقتیله اسبر قصبه‌سی مرکز بولندیغندن، بو قضا الیوم قصبهٔ مذکوره‌نك اسمیله یاد اولنمقده‌در. زمان قدیمده اولدقجه یوك ومشهور برشهر اولوب، روم مورخلری عندنده (هیسپراتیس) وعرب جغرافیونی عندنده دخی (اسبرن) اسمیله معروفدر. — اسبر قضاسی بایبورد سنجاغنی ترکیب ایدن درت قضانك بری اولوب، چوروق صو وادیسنك بر قسمندن عبارتدر. مرکزدن بشقه ۱۳٤ قریه‌یی جامع اولوب، ۵۲۸۱ خانه‌ده ساکن ۳۲۵۱۷ نفوسی، ۱۱٦ جامع ومسجدی، ٤۰ مدرسه‌سی، ۱۱۹ صبیان مکتبی، ۱۹ کلیسا ومناستری، ۳٦ دکانی، ۲ خانی، ۱۷۸ دکرمنی واردر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن، وصنایع محلیه‌سی باشلیجه کلیم وسجاده کبی منسوجات اعمالندن عبارتدر.

اَسبَره { ماوراءالنهرك اوست طرفنده برمملکت اولدیغنی، وبو مملکتده نفط، آلتون، دمیر، فیروزه وسائر معدنلر چیقدیغنی، وطاشلری کور کبی یانار برقره طاغی اولدیغنی (اصطخری) وسائر جغرافیون عرب بیان ایدیورلر. بو اسمك (سبیر) دن غلط اولمسی ملحوظ اولدیغی کبی، ذکر اولنان طاغك سیاه طاشلری ده کور معدنی اولسه کرکدر.

اَسبکَشان { قونیه ولایت وسنجاغنده برقضا اولوب، مرکزی طوز کولنه منصب اولان (این صویی)نك کنارنده واقع (این‌اوی) اسمنده بر قریه‌در. بو قضانك اراضیسی خیلی واسع اولوب، مذکور کولك شرق جهتنده اولان (قوچحصار) ناحیه‌سنی دخی شامل ایسه ده، اکثر طرفلری طوزلی صولرله مستور ویا قورو چول حالنده‌در. مرکز قضا قونیه شهرینك ۱۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. قضا ٤۱ قریه‌دن مرکب اولوب، ۳۱۹۹ خانه و، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۱۵۰۰۰ نفوسی جامعدر. اهالیسنك برقسمی کوچبه حالنده یاشار عشایردن عبارتدر. درون قضاده ۲۲ جامع، ۳ مدرسه، ۱۹ صبیان مکتبی، ۲ خان، ۹ کهرچله خانه، ۲۹ دکرمن واردر. قوچحصار محله‌سی دخی بو قضا داخلنده‌در.

اسپیذ رود { آق چای معناسیله (سپید رود)نك معربی اولوب، آذربایجانده بر بیوك نهردر. [«سپید رود» ماده‌سنه مراجعت.]

اسپاده { (Spada) ایتالیانك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۵۷٦ تاریخ میلادیسنده (بولونیه) ده طوغمش، و۱٦۲۲ ده وفات ایتمشدر. لووره ده وسائر موزه‌خانه‌لرده بعض رسملری موجوددر.

اسپارتاقوس { (Spartacus) اسکی روما دولتی زمانده خروج ایتمش جسور برآدم ایدی، که عن‌اصل تومیدیالی یعنی مغربلی اولدیغی حالده، تراکیده (یعنی ادرنه جهتنده) طوغمش؛ وعسکره یازیلوب، رومایه سوق اولنمش ایکن، فرار ایتدیکندن، طوتیلوب، حبس اولنمشیدی. میلاددن ۷۳ سنه اول برچوق آرقداشلرله محبسدن قاچوب، عصیان ایتمش؛ وآرقداشلری کیندکجه چوغالهرق، یتمش بیکه بالغ اولمغله، روما سردارلرندن قلاودیوس، جلیوس ولنتولوسی مغلوب، و(قامپانیا) یی تخریب ایتدکدن صکره، مملکتنه یعنی تراکی قطعه‌سنه عودت ایتمکه تصدی ایتمش ایسه ده، (پو) ایرماغنك طغیانی وآرقداشلرینك اصراری مانع اولدیغندن، تکرار رومانك اوزرینه یوریمش؛ وبودفعه (قراسوس) طرفندن مغلوب اولوب، سلاح بدست اولهرق مردانه قتل اولنمشدر.

اسپارترو { (Espartero) اسپانیانك رجالندن اولوب، ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ وبر فقیر آرابه‌جی اوغلی اولدیغی حالده، ۱۸۰۸ ده کوکلی اولهرق عسکره یازیلوب، پرویه کیتمش، و۱۸۲٤ ده میرآلای رتبه‌سیله وپك بیوك بر ثروتله اسپانیایه عودت ایده‌رك، ۱۸۳۲ ده صیه قرالیچه (ایزابلا) ایله وصیه‌سی (ماریه قریستینه)نك طرفنی بالالتزام، دون فارلوسك طرفدارلرینی مغلوب، وکندیسنی اسپانیادن چیقمغه مجبور ایتمشیدی. بونك اوزرینه مشیریت رتبه‌سنی ودوقه عنوانی احراز ایده‌رك، ۱۸٤۰ ده قابنتو تشکیلنه مأمور اولمش؛ وبرسنه صکره قرالیچه‌نك وصیسی صفتیله نائب حکومت نصب اولنمشدی. قرالیچه‌نك رشدینه یعنی ۱۸٤۳ تاریخنه‌دك اسپانیایی اداره ایده‌رك، برچوق اختلالاری باصدیرمش؛ وبعده انکلتره‌یه کیده‌رك، ۱۸٤۷ ده اسپانیایه عودت ایتمش؛ و۱۸۵٤ ده یکیدن هیئت

وكلا رئيسى اولوب، ۱۸۵۶ ده استعفاسنى ويرمكله، چفتلكنه چكيلوب، ۱۸۷۹ ده اوراده وفات ايتمشدر. حريت پرور بر آدم ايدى.

اسپارته { ياخود اسپارطه (Sparte) مورە شبه جزيره‌سنده اسكى ومشهور بر شهر اولوب، شبه جزيرهٔ مذكوره‌نك منتهاى جنوبنده اولان (لاقونيا) خطه‌سنكٔ مركزيدر. صرب وطاغلق بر محلده و(اوروتاس) نهرينك كنارنده واقع اولوب، اهاليسنى جسارت وساده‌لكله مشهور بولندقلرندن، تزيناتدن معرى ايدى، ويالكز الهۀ كاذبه‌لرينه مخصوص برقاچ معبديله بر تياتروسى وشهرك قپوسى خارجنده بر آت ميدانى وار ايدى. شهرك يانندە (باراترون) اسميله بر اوچوروم وار ايدى، كه اسپارته‌ليلر سقط وجليز طوغان چوجقلرينى اورادن آشاغيه آتارلردى. بو شهر روايته كوره ميلاد عيسى (عم) دن ۱۸۸۰ سنه اول (اسپارتون) نام حكمدار طرفندن تأسيس اولنوب، بونك احفادندن (لاكدمون) شهر قديمك يانندە (لاكدمونه) اسميله بربيوك محله بنا ايتمش، ومرور زمانله شهر توسع ايدوب، ايكيسى برلشنجه، شهره كاه اسپارته وكاه لاكدمونه ديمكه باشلانمشيدى. مذكور اسپارتونك نسلندن اسملرى زيرده محرر ۱۵ حكمدار كادكدن صكره، قبل‌الميلاد ۱۱۹۰ تاريخنده اسپارته هركوليلر ودوريالىلر طرفندن ضبط اولنمغله، بونلرك رئيسى اولان (آرستودم) حكمدار عنوانى آلمش؛ ووفاتنده (پروقليس) و(اوريستن) اسمنده ايكى ايكيز اوغلى مشتركاً حكومت سوروب، بعده ايكيسنك نسلندن برر كشى دائما مشتركاً حكم ايتمشلردر. آنجق قبل‌الميلاد ۸۹۸ تاريخنده پروقليس نسلندن رأس حكومته كچن (خاريلاؤس) صبى بولنمق جهتيله، وصى تعيين اولنان عمجه‌سى (ليقورغوس) حكيم بر آدم اولوب، اسپارته‌ليلره بر قانون وضع ايتمش؛ وبو قانون ايله مذكور ايكى حكمدارك حقوقنى حصر وتضييق ايده‌رك، حكومتى برنوع جمهوريت عسكريه حالنه قومشيدى. ليقورغوسك قانونى غايت شديد برحرب قانونيدر. [«ليقورغوس» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] هركوليلرله دوريالىلرك اسپارته‌يى ضبطنده (آخائيالىلر)دن معدود اولان اسكى اسپارته‌ليلرك بر طاقمى مطيع اولوب، ويركى وعسكر ويرمش، وبر طاقمى قارشى طوروب، مغلوب واسير اولمشلردى. بناءً عليه بعده اسپارته اهاليسى حاكم، محكوم وكوله اولەرق اوچ صنفه منقسم بولنوردى. قبل‌الميلاد يدنجى وآلتنجى عصرده اسپارته‌ليلر مورە شبه جزيره‌سنك منتهاى جنوب غربيسنده اولان (مسينيا) اهاليسيله طول مدت حرب ايدوب، نهايت قطعهٔ مذكوره‌يى ضبط، واهالينك سيچليايه قاچانلرندن ماعداسنى اسير ايتدكدن صكره، مورەنك جنوب شرقيسنده‌كى (كينوريا) يى ووسطنده بولنان آرقاديانك اكثر طرفلرينى وتدريجاً مورەنك همان كافه‌سنى استيلا ايله، (آرغوس) كبى مستقل قالان بعض بيوك شهرلرك اوزرينه دخى برنوع رياست حقى قزانمشلردى. بو وجهله يونانك برى طرفنده وعلى‌الخصوص بحريه‌ده قوتلى بولنان آتنه‌ليلرله رقابته كيريشوب، قبل‌الميلاد بشنجى قرنك اواخرنده «مورە محاربه‌لرى» اسميله مشهور اولان جدالى آچمغله، نهايت اسپارته‌ليلر آتنه‌يى ضبط ايتمشلر؛ وبو وجهله يونانك همان هر طرفى بونلرك حكم ونفوذى آلتنه كچمش ايسه‌ده، ليقورغوسك وضع ايتمش اولديغى قانونه رعايت ايتميوب، سفاهته طالدقلرندن، آتنه‌ليلرله تيبه‌ليلر ويونانك سائر جهتلرى اهاليسى حكومت ايرانيه‌نك تشويق ويارديمله قيام ايتمشلردى. آنجق اسپارته‌ليلر ايرانيلرله بر معاهده عقد ايده‌رك، آطه‌لرله آناطولى سواحلنده‌كى مستملكاتى ايرانه ترك ونفس يونانى كندىلرى ضبط ايتمشلردى. بعده (تيبه) ده (اپامينوناس) اسمنده جسور برآدم ظهور ايتمكله، وطنك استقلالنى استرداد ايتدكدن صكره، مسينيا وآرقاديايى دخى اسپارته‌ليلرك الندن چيقارمش، واسپارته‌يى دخى ضبط ايتمك درجه‌سنه كلمش ايكن، وقوع وفاتيله، اسپارته‌ليلر يالكز كندى استقلاللرينى محافظه ايده‌بيلمشلردى. او صره‌ده بيوك اسكندر حروج ايتمكله، تيبه‌يى تخريب، واسپارطه‌يى دخى ضبط ايتمش؛ واسكندرك وفاتندن صكره اسپارته «آخائيا اتفاقى» نامياله مورە شبه جزيره‌سنده تشكل ايدن هيئت متفقه‌يه داخل اولوب، نهايت قبل‌الميلاد ۱۴۶ تاريخنده رومالىلرك الينه كچه‌رك، (آخائيا) ايالتنه الحاق اولنمشدى. روما دولتنك انقسامنده شرقاً يعنى قسطنطينيه امپراطورلغى حصه‌سنه دوشوب، مورە ايالتنك مركزى اولمش؛ واهل صليبك غلبه‌سى زمانىنده يعنى ۱۲۰۴ تاريخ ميلاديسنده بر پرنسلك حالنه كچوب، بعده اسپارته دسپوطلغى عنوانيله (پالئولوغ)ك نسلندن بر پرنسك

الینه یکمشیدی. نهایت ۸٦٤ تاریخ هجریسنده ابو المغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشیکن، اوچ سنه صکره (ریمینی) پرنسی (سجسموند) طرفندن ضبط، واحراق وتخریب اولنمش ایسه‌ده، درعقب اوراسی عثمانلیلر طرفندن استردادله، اسکی شهرك انقاضیله (میستره) قصبه‌سی تأسیس اولنه‌رق، مرکز لوا اتخاذ اولنمشدر. یونانك استقلالنده قرال (اوتون) ك امریله اسپارته یکدن تأسیس اولنه‌رق، (لاقونیا) ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. اسکی اسپارتهنك اهالیسی ۳۲۰۰۰ راده‌لرنده بولنمشیکن، شمدی آنجق ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اسپارته‌ده حکومت سورن حکمدارلر بر وجه آتیدر:

۱ — هرکولیلردن اول

اسپارتون	۱۸۸۰	قبل المیلاد
للکس	۱۷٤۲	»
میلس	۱٦۸۰	»
اوروتاس	۱٦۳۱	»
لاکدمون	۱۵۷۷	»
آمیقلاس	۱٤۸۰	»
آرغالوس	—	»
کینورتاس	۱٤۱۵	»
اوبالوس	—	»
هیپوقون	—	»
تیندار	۱۳۲۸	»
منلاس	۱۲۸۰	»
اورست	۱۲٤۰	»
تیسان	۱۲۲۰	»

۲ — هرکولیلر

آرستودم ۱۱۹۰ قبل المیلاد

(پروقلیس شعبه‌سی)

پروقلیس	۱۱۸٦	قبل المیلاد
سوئوس	۱۱٤۲ دن	»
اوریپون	۹۸٦ یه قدر	»
پریتانیس		
اونوم	۹۸٦	»
پولیدقت	۹۰۷	»
صبی خاریلائوس	۸۹۸	»
نائب حکومت	۸۹۸ دن	»
لیقورغوس	۸۷۹ ه قدر	»
نیقاندر	۸۰۹	»
تئوپومپ	۷۷۰	»
زوکسیدام	۷۲۳	»
آناقسیدام	۶۹۰	قبل المیلاد
آغاسیقلس	٦٤۵	»
آرمستون	۵۹۷	»
برنجی آرخیدامنوس	٤٦۹	»
برنجی آجیس	٤۲۷	»
آجسیلاس	٤۰۰	»
ایکنجی آرخیدامنوس	۳٦۱	»
ایکنجی آجیس	۳۳۸	»
برنجی اودامیداس	۳۳۰	»
اوقلیداس	۲۳٤	»
برنجی لئونیداس	—	»
برنجی قلیؤمبروت	—	»
لیقورغوس	۲۱۹	»
ماخانیداس	۲۱۰	»
نابیس عن	۲۰۵	»
نابیس الی	۱۹۲	»

(اوریستن شعبه‌سی)

اوریستن آجیس اخستراتلابوتاس	۱۱۸٦	قبل المیلاد
دوریسوس	۹۸٦	»
آجسیلاس	۹۵۷	»
آرخلائوس	۹۰۹	»
تلکل	۸۵۳	»
آلقامن	۸۱۳	»
پولیدور	۷۷٦	»
برنجی اوریقرات	۷۲٤	»
آناقساندر	٦۸۷	»
ایکنجی اوریقرات	٦۵۲	»
لیون	٦٤۵	»
آناقساندرید	۵۹۷	»
برنجی قلئومت	۵۱۹	»
دمارات	۵۲۰	»
لئوتیخید	٤۹۲	»
نائب الحکومه پاوسانیاس	٤۸۰	»
پلیستوآناقس	٤٦٦	»
پاوسانیاس	٤۰۹	»
برنجی آجسیپولیس	۳۹۷	»
ایکنجی قلئوبروت	۳۸۰	»
برنجی آرتاس	۳۰۹	»
آفروتاتوس	۲٦۵	»
ایکنجی آرتاس	۲٦٤	»
ایکنجی لئونیداس	۲۵۷	»
اوچنجی قلئومروت	۲٤۳	»
اوچنجی قلئومن	۲۳۸	»
اوچنجی آجسیپولیس	۲۱۹	»

اسپارته قونیه ولایتنده حمید سنجاغنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، ولایتك غرب شمالی جهتنده، دوراس طاغنك شمالی اتکنده، قونیدنك ۱۸۰ کیلومتره غربنده، اسکله‌سی اولان انطالیه‌نك ۱۱۵ کیلومتره شمالنده واقعدیر

کولنك ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. ۹۸۸ متره ارتفاعی اولان کوزل و مفرح بر محلده واقع اولوب، "۲۰ ′۴۵ °۳۷ عرض شمالی ایله "۱۷ ′۴ °۲۸ طول شرقیه مصادفدر. هواسی غایت لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر. اهالیسی ۱۷۰۰۰ رادەلرنده اولوب، یالکز ۴۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. خرستیانلری دخی ترکجه لسانیله متکلمدرلر. درون شهرده یدیسی مناره‌لی ویدیسی مناره‌سز اولدرق ۱۴ جامع شریف، ۶۴ مسجد، ۸ مدرسه. ۳۷۷ جلدی حاوی برکتبخانه ۸ روم وارمنی کلیساسی، ۱ رشدیه، ۳۰ اسلام و۷ خرستیان صبیان مکتبی، ۶ حمام، ۷ خان، ۶۰ دکان ومغازه‌یی حاوی بر بدستان، ۶ کرمیتخانه، ۱ حکومت قوناغی و۱ قشله موجوددر. اسپارته‌ده بز، آستار، حولی، آلاجه، سختیان، کومش چیغاره‌لق کبی بعض شیلر اعمال اولنور. شهرده مدفون پیر افندی سلطان دیمکله مشهور خواجه منصور عطار حضرتلرینك خانه‌سنده بریشیل دیرك بولنوب، بو دیرکی درآغوش ایدن مجانینك شفایاب اولدقلری اعتقاد اولندیغندن، جوارنده بر قاچ اوطه یاپیلوب، دارالشفا اتخاذ اولنمشدر. کسك باش سلطان، علاءالدین افندی، عبدالقادر افندی، حضرابدال کبی دیکر بعض اولیانك تربه‌لری دخی زیارتکاهدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (باریس) اولمغله، روجه (ایس) ادات ظرفیله ترکیبنده (ایس باریتا) اولدیغندن، بوندن غلط اولەرق، اسپارته دینلمشدر. مرکزی بولندیغی لوایه امرای سلجوقیه‌دن برینك اسمنه نسبتله (حمید) دیرلر. [«حمید» ماده‌سنه مراجعت.] — اسپارته قضاسی حمید سنجاغنك مرکز قضاسی اولوب، شمالاً (اولوبورلی) شرقاً اکریر قضالریله، جنوباً آنطالیه، غرباً دخی بوردور سنجاقلریله محدوددر. (چکیبورلی) و(سکرکند) ناحیه‌لرینی دخی شامل اولدیغی حالده، قضا ایله مذکور ایکی ناحیه‌نك مرکزلرندن ماعدا ۵۲ قریه‌یی شامل اولوب، بتون قضانك اهالیسی ۴۵۰۰۰ رادەلرنده‌در، که بونلرك یالکز ۵۰۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. درون قضاده ۴۵ مکتب موجود اولوب، ۲۳۴۴ ذکور و ۱۳۴۹ اناث شاکردان بو مکتبلره دوام ایدیورلر. قضانك اراضیٔ مزروعه‌سی ۲۵۵۳۴۰ واراضیٔ غیر مزروعه‌سی ۳۶۵۷۰ دونمدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون، کوك بویا، خشخاش وسائره‌دن عبارتدر.

اسپارته (یکی — Nueva Esparta) آمریقای جنوبیده کائن (ونزوئلا) جمهوریتی اجزاسندن اولوب، (مارغریته) آطه‌سیله اطرافنده کی جزایر صغیره‌دن مرکب اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۱۴۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۱۰۰۰ کشیدر. [«مارغریته» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسپاط (Spathi) آرناؤدلقده دبره سنجاغنده ایلبصان ایله اوخری آره‌سنده برکوچك ناحیه اولوب، اراضیسی طاغلق واهالیسی غایت جسوردر.

اسپالاترو (Spalatro) آوستریانك دالماچیا خطه‌سنده برشهر واسکله اولوب، (زاره) نك ۱۶۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده برقویك ایچنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، زمان قدیمده بری قردن کنایه اولان (دیانه) ودیکری طب الهی (اسقلابیوس) ه مخصوص بولنمش معبدلردن مبدل ایکی بیوك کلیساسی، ایپك ویوك منسوجاتی فابریقه‌لری، صیدماهی، شراب، حبوبات، انجیر، یاغی، ایچ یاغی، وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی وجوارنده کوکوردلی قاپلیجه‌لری واردر. اسکی (سالونه) شهرینك خرابه‌لری جوارنده اولوب، شمدیکی قصبه ایمپراطور (دیوقلتیان) ك ۳۰۳ تاریخ میلادیسنده اوراده بنا ایتمش اولدیغی سرایك جوارنده تأسس ایتمکله، «سرای» دیمك اولان بواسمله تسمیه اولنمشدر.

اسپالانجانی (Spallanzani) ایتالیانك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷۲۹ تاریخ میلادیسنده (اسقاندیانو) ده طوغمش، و۱۷۹۹ ده وفات ایتمشدر. علوم طبیعیه‌یه، فیسیولوجیایه وحرده‌بینی حیواناته متعلق پك چوق حقیقتلر کشف ایتدیکی کبی، ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌نك برچوق برلرینی دخی طولاشه‌رق، برچوق نافع شیلر کشف ایله، (پاویا) موزه‌خانه‌سنی تزیین ایتمشدر. آثاری مطبوع، واکثر آوروپا السنه‌سنه مترجمدر.

اسپانداؤ (Spandau) پروسیه‌نك (براندنبورغ) ایالتنده بر مستحکم شهر اولوب، برلینك ۱۴ کیلومتره غربنده واقع،

و ۲۷۰۰۰ اهالیی جامعدر. پولتیقه متهملرینه محبس اتخاذ اولنان برمحکم قلعه‌سی، بردار الشفاسی، حکومته عائد اسلحه فابریقه‌سی، یوك واپیك منسوجاتیله‌تول وقونیاق فابریقه‌لری واردر.

اسپانهایم (Spanheim) پروسیانك رین نهری کنارنده کی ایالتنده برکوچك قصبه اولوب، اونبجی قرن میلادیده تشکل ایدن بر قونتلغك مرکزی بولنمش‌اولمغله، (اسپانهایم قونتی) عنوانیله بعض دره بکلری ظهور ایتمشدر.

اسپانیا (Espagne) آوروپانك غرب جنوبی کوشه‌سنده واقع بیوك شبه جزیره‌نك قسم اعظمنه عبارت بر قطعه اولوب، پورتکیز قطعه‌سیله برابر (ایبریا) شبه جزیره‌سنی تشکیل ایدیور. پورتکیز احوال جغرافیه وطبیعیه‌جه وهر وجهله اسپانیانك برپارچه‌سی اولوب، یالکز وقوعات سیاسیه آریجه بر دولت حالنه کمسنه خدمت ایتمشدر؛ وهر نه قدر لسانجه دخی بر درجه‌یه قدر فرق وار ایسه‌ده، بو فرق اسپانیانك دیکر بعض جهتلری بیننده‌دخی بولنقده‌در. بو قطعه‌یه یعنی شبه جزیره‌نك بتونه قدیماً (ایبریا) اسمی ویریلوب، یونانیلر طرفندن «مغرب» معناسیله (اسپریا) وبعده (اسپانیا) تسمیه اولنمشدر. بو صوك اسمنك معناسی مجهول ایسه‌ده، ینه «مغرب» معناسنه دلالت ایدر ایبر ویا باسق لسانده برکله اولمسی محتملدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسپانیا پورتکیزله برابر همان مربع الشکل بر شبه جزیره تشکیل ایدیور، که یالکز شمال شرق جهتندن آوروپایه (یعنی فرانسه‌یه) مربوط اولوب، بو ارتباطی دخی (پیرنه) دیلمن یوکسك وجسیم بر سلسلهٔ جبال تفریق ایتمکله، سائر طرفلری صو ایله محاط اولدیغی کبی، بو جهتدن دخی آوروپادن عادتاً جسیم بردیوارله آیرلمش حکمنده‌در. شرق جهتندن شماله دها کنیش اولوب، جنوبه طوغری اینلدکجه، ساحل غربه طوغری چکیلمرك، برخط مائل تشکیل ایدیور. غرب ساحللری دها دوز ایسه‌ده، بو ساحلك قسم اعظمنی پورتکیز ضبط ایدوب، یالکز شمال وجنوبنده‌کی ساحللر اسپانیایه، واورتهلری پورتکیزه عائددر. بو وجهله پورتکیز اسپانیانك بر طرفنده مستطیل بر یامه شکلنی ابراز ایدیور. سواحل جنوبیه‌سی وسطلرینه طوغری کیتدکجه جنوبه طوغری اوزانه‌رق، جسیم وواسع بر برون تشکل ایدر، که آفریقانك دخی او حذاده شماله طوغری اوزانمیغی بوکا مشابه بر برونه همان کسب ارتباط ایده‌جك درجده تقرب ایده‌رك، بینلرنده یالکز ۱۶ کیلومتره وسعتی اولان سبته بوغازی تحصل ایدیور. اسپانیا شمالاً فرانسه ایله (یاخود پیرنه سلسله‌سیله) و بحر محیط آطلاسی ایله (یاخود غاسقونیه کورفزیله)، غرباً ینه بحر محیط آطلاسی وپورتکیز حدودیله، جنوباً ینه بحر محیط آطلاسی وسبته بوغازی وآق دکیزله، شرقاً دخی ینه آق دکیزله محدود ومحاطدر. شمالاً اك ممتد محلی (اسقاده وارس) برونی اولوب، "۲۹ ′ ۴۷ ° ۴۵ عرض شمالیده؛ غرباً اك زیاده اوزانان نقطه‌سی (تورینیانه) برونی اولوب، "۵ ′ ۳۹ ° ۱۱ طول‌غربیده؛ جنوباً اقصای اراضیسی سبته بوغازنده‌کی (طریف) جزیره‌سی اولوب، "۴۹ ′ ۵۹ ° ۳۵ عرض شمالیده؛ شرقاً دخی اك ممتد نقطه‌سی لیون کورفزنده‌کی (قروز) یعنی (خاج) برونی اولوب، "۱۰ ′ ۵۹ ° ۰ طول شرقیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی ۸۵۶ وشرقدن غربه‌اولان طول اعظمی دخی ۱۰۲۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۹۵۶۲۵ مربع کیلومتره‌در. پورتکیزك مساحهٔ سطحیه‌سی ایسه تقریباً ۹۰۰۰۰ مربع کیلومتره اولدیغندن، ایبریا شبه جزیره‌سنك بر سدسندن آز مقداری پورتکیزه، وبش سدسندن زیاده‌جه قسمی دخی اسپانیایه دوشمشدر. آق دکیزده سواحل شرقیه‌سنك فارشیسنده بولنان (بالیار) آطه‌لریله آفریقا سواحل غربیه‌سی فارشیسنده‌کی (قناریه) جزایری دخی داخل حساب اولدیغی حالده، اسپانیا دولتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۰۷۷۱۵ مربع کیلومتره بالغ اولمغله، بودولت وسعتجه آوروپادولتلرنك آلتنجیسی عد اولنه‌رق، روسیه، اسوج نوروج، آوسترپا مجارستان، آلمانیا وفرانسه‌دن کوچك ودیکر آوروپا دولتلرندن بیوکدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسپانیا مرتفع بر محلدن عبارت اولوب، بینلرنده طاغ سلسله‌لریله آیرلمش بر طاقم یوکسك اوه‌لر ووادیلری جامعدر. اطراف اربعه‌سنده بولنان سواحلی ایسه بردن بره کسب انحطاط ایدر، ونهرلریله ایرماقلری بوارتفاعلرك آره‌سنده درین یتاقلر قازه‌رق، بر طاقم طار بوغازلر

تشکیل ایتمشلردر . اسپانیانك پورتکیزله معاً ارتفاع وسطیسی ۷۰۰ متره اولوب ، اسویجره‌دن صکره آوروپانك اك مرتفع قطعه‌سیدر . اك یوکسك طاغلری اقصای شمالنده اولان (پرنه) سلسله‌سیله منتهای جنوبنده اولان (نواده) سلسله‌سیدر . پیرنه سلسله‌سی فرانسه طرفندن برجسیم دیوار شکلنده کورندیکی حالده ، اسپانیا طرفندن وعلی‌الخصوص جهت شرقیه‌سنده جنوبه طوغری بر چوق قوللر اوزاتدیغندن ، بونلرك آلدقلری مختلف‌الشکل وضعیتلر پیرنه طاغلرینك شرقدن غربه ممتد بر سلسله صورتنده کورنمسنه مانع اولور . بو سلسله‌نك اك یوکسك طاغی اولان (مالدتا) اسپانیا طوپراغنده اولوب ، (نتو) تعبیر اولنان ذروه‌سی ۳۴۴۰ متره ارتفاعنده اولغله ، (سیرانواده) دن صکره اسپانیا طاغلرینك اك مرتفع نقطه‌سیدر . بونك غرب جهتنده و (آراغون) خطه‌سنده کائن (روزتو) طاغی ۳۳۶۷ متره ارتفاعنده اولوب ، پیرنه سلسله‌سنك اك کوزل منظره‌لی طاغیدر . بونك غرب جهتنده اولوب (ترس سورورس) یعنی « اوچ همشیره‌لر » تعبیر اولنان اوچ طاغك دخی ۳۳۵۰ متره راده‌لرنده ارتفاعلری واردر . پیرنه سلسله‌سی فرانسه حدودینی چکدکدن صکره ، ۶۰۰ متره‌یه قدر آلچاله‌رق ، برکیدیریورسه‌ده ، درعقب یه کسب ارتفاع ایده‌رك ، اسپانیانك سواحل شمالیه‌سیله متوازیاً غربه طوغری اوزانیر ، وجنوبه طوغری بر قاچ قول صاله‌رق . پورتکیز طاغلریله دخی کسب ارتباط ایدر . پیرنه‌نك بوایکنجی قسمنك اك مرتفع ذروه‌سی (توره‌ده سردو) ذروه‌سی اولوب . ۲۶۷۸ متره ارتفاعی واردر . اورته‌سی عمومیت اوزره مرتفع بر محل اولوب . اسپانیانك وبتون شبه‌جزیره‌نك اك یوك ایرماقلرینك منبعلرینی حاوی ایسه‌ده ، زمینك ارتفاعنه بناءً طاغلرینك ارتفاعی بللی اولمیوب ، مادریدك شمالنده (غوآدراما) ودها طوغریسی (وادی‌الرمل) ، (غردوس) و (غاطه) اسملریله بربرینه مربوط اوچ سلسله بولنیور ، که بونلردن اوچنجیسنك پورتکیزك اك یوکسك سلسله‌سی اولان (استلا) سلسله‌سیله ارتباطی واردر . بو اوچ سلسله‌نك اك یوکسك طاغی (غردوس) سلسله‌سنده کی (پلازه دل مورو المنصور) یعنی « عرب‌المنصورك محلی » تعبیر اولنان ذروه اولوب ، ۲۶۵۰ متره ارتفاعی واردر ، وارتفاعجه اسپانیانك دردنجی طاغیدر . ذکر اولنان محل مرتفعه یعنی اسپانیانك وسطلرنده (مامد) ، (غوآدالوپه) ، (سیرا ده تولدو) ، (سیرا ده قونکا) ، (سیرا مولینا) کبی بعضیسی سلسله وبعضیسی منفرد حالنده بر طاقم طاغلر دها کسب ارتفاع ایتدکدن صکره ، محل مذکورك جهت جنوبیه‌سنده و (آندالوسیا) ایله (قاستیله) آره‌سنده (سیرا مورنا) اسمیله شرقدن غربه طوغری بر سلسله ممتد اولوب ، غرباً (آروش) و (قسطنطینه) وشرقاً (القراضه) سلسله‌لرینی دخی جامعدر . بونك اك یوکسك محلی (القراضه) قسمنده کی (المناره) طاغی اولوب ، ۱۸۰۰ متره ارتفاعی واردر . بو سلسله ایله اسپانیانك منتهای جنوبنده واقع (سیرا نواده) سلسله‌سی آره‌سنده ۲۳۹۸ متره ارتفاعی اولان (ساغره) کبی بعض منفرد طاغلر بولنیور . (سیرا نواده) یه کلنجه ، اسپانیانك وبتون آوروپای جنوبینك اك مرتفع سلسله‌سی اولوب ، بونك اك یوکسك ذروه‌سی اولان (مولی حسن) طاغنك ۳۵۵۴ متره ارتفاعی واردر . بو سلسله ، ذروه‌لری همان دائمی صورتده قارله مستور اولدیغی حالده ، آق دکیز سواحلیله (وادی کبیر) مجراسی آره‌سنده سبته بوغازینه قدر ممتد اولان (آندالوسیا یعنی مرکزی غرناطه اولان نفس‌اندلسك کوزل وادیلرینی تشکیل ایدیور .

نهرلری . — طاغلرینك ارتفاع واستقامتنه کوره ، اسپانیانك بعض جهتلرنده یاغور چوق یاغوب ، میاه جاریه‌سی پك بول اولدیغی حالده ، بعض طرفلری دخی آفریقا چوللرندن نشان ویرر صورتده قورو وصوسزدر . اك یاغورلی جهتی شمال مائله‌سی ایسه‌ده ، او طرفده پیرنه‌نك صیرتیله ساحل بحر آره‌سنده کی مسافه پك آز اولدیغندن ، متعدد اولان نهرلرندن هیچ برینك ایرماق دنیله‌بیله‌جك بر مجراسی یوقدر . بونلرك اك بیوکلری : بیداسوآ ، نرویون ، نانسه ، سلا ، تالون وناویا نهرلریدر . پیرنه‌نك منتهای غربنده کی قوللردن (مینیو) ایرماغی اینه‌رك ، (سیلا) نهریله دخی برلشدکدن صکره ، مجراسی پورتکیزك حدود شمالیه‌سنك برقسمنی تشکیل ایتدیکی حالده ، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور . (دویرو) ایرماغی اسپانیانك وسطلرندن کلدکدن ، پیرنه‌نك جهت غربیه‌سی مائله جنوبیه‌سندن اینن متعدد نهرلرینی دخی اخذ ایله ، بر مدت اسپانیاده وبعده اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده آقدقدن صکره ، پورتکیزه دخول ایله ، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور .

(تاج) ایرماغی شبه جزیره‌نك اك بیوك واك اوزون نهری اولوب، ۹۵۰ کیلومتره طولی واردر. بودخی اسپانیانك وسطلرنده نبعان ایدوب، شرقدن غربه آقه‌رق، وصاغ وصولدن برطاقم نهرلر آلهرق، پور- تکیزه داخل، ولیسبونه شهری اوکنده بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولور. (غوآدیانه) ودهاطوغریسی (وادی‌یانه) ایرماغی دخی اسپانیای وسطینك جنوب شرقی قسمنده نبعان ایده‌رك، غربه طوغری جریانله، پورتکیزه داخل اولدقدن صکره، جنوبه طوغری دونه‌رك، بر خیلی مسافه‌ده ایکی دولت آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. بو وجهله مجراسی خیلی اوزون ایسه‌ده، کندیسنی بسلین نهرلرك اکثریسی یازین قورودیغندن، صویی آزدر. (سیرا مورنا) ایله (سیرا نواده) سلسله‌لری آره‌سنده آندالوسیانك اك کوزل اووه‌لرینی اروا ایدن (وادی کبیر)ك مجراسی ۶۰۰ کیلومتره دن آز ایسه‌ده، اشبیلیه‌یه قدر سیرسفائنه صالح دوز وکوزل بر ایرماق اولدیغندن، اسپانیا انهارینك اك مهمی اولوب، بودخی شرقدن غربه وبعده غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. غرناطه‌نك ایچندن کچن وشعرای عربك اوقدر کوزل اشعارینك مبنی علیهی بولنمش اولان (جنیل) نهری دخی بو ایرماغه منصب اولور. اسپانیانك سواحل جنوبیه‌سندن آق دکیزه دوکیلن نهرلر پك کوچك ومجرالری قیصه اولوب. بونلرك اك بیوکلری (وادی‌الحرسه) و(المنصوره) نهرلریدر. سواحل شرقیه‌دن آق دکیزه دوکیلن اسپانیا نهرلرینك اك بیوکی (ابره) ایرماغی اولوب، پیرنه سلسله‌سنك قسم شرقیسی مائله جنوبیه‌سیله اسپانیای وسطینك شرق شمالی قسمنك صولرینك جمع، وآراغون ایله قطالونیه خطه‌لرینی حوضه‌سی ایچنه احاطه ایدیور. مجراسی ۷۵۰ کیلومتره‌در. بو ایرماغك جنوبنده دخی برچوق نهرلر آق دکیزه دوکیلوب، بونلرك اك بیوکلری بلنسیه قربنده منصب اولان (عوادلاویار) ودها طوغریسی (وادی‌الابیار) ایله (جوقار) و(شقوره) ایرماقلریدر. بونلرله بو جهتنده آقان نهرلرك اکثریسی رومالیلر وعربلر طرفندن صو اراضی ایچون یاپلش جسیم سدلریله مشهوردرلر.

بو تفصیلاتدن آکلاشلدیغی اوزره اسپانیا ایله پورتکیز شبه جزیره‌سنك قسم اعظمی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، شرقدن غربه طوغری متوجه همان متوازی برصورتده میلیو. دورو. تاج، وادی یانه ووادی کبیر حوضه‌لری بولنیور. شبه جزیره‌نك شمال شرق قسمی آق دکیز مائله‌سنه تابع اولوب، (ابره) حوضه‌سنی تشکیل ایتدیکی کبی، بونك جهت جنوبیه‌سنده کی (بلنسیه) و(مرسیه) خطه‌لری دخی آق دکیز مائله‌سنه تابع ایکی کوچك حوضه تشکیل ایدرلر. شمال وجنوب مائله‌لری ایسه پك طار ونهرلری پك قیصه‌در.

اقلیم وهواسی. — اسپانیا ویا ایبریا شبه جزیره‌سی ۳۶ ایله ۴۶ عرض شمالی آره‌سنده بولنمغله، عمومیت اوزره هواسی معتدل ایسه‌ده، طاغلرینك وضعیتی وسطحنك ارتفاعی هواجه پك چوق اختلافات تولید ایدوب، جنوب شرقی سواحلنده ووادی کبیر حوضه‌سنده درجهٔ حرارتك حد وسطیسی ۲۰ اولدیغی حالده، وسطلرنده کی محال مرتفعه‌ده قیش موسملری غایت شدتلیدر؛ وپیرنه، غردوس ونواده سلسله‌لرینك ذروه‌لری سنه‌نك اکثر موسملرنده دائمی صورتده قار ایله مستوردر. یاغمور دخی پك مختلف صورتده یاغوب، شمال مائله‌سنده یعنی پیرنه سلسله‌سنك جهت شمالیه‌سنده اولان باسق، آستوریا وغالیچه خطه‌لرنده سنوی ایکی مکعب مترەدن زیاده یاغمور یاغدیغی حالده، اسپانیای وسطینك یالکز یوکسك طاغلرنده مقدار کافی یاغمور یاغوب، نسبةً آلچق اولان محللری هروقت قوراقلقدن صقلندی آلتنده بولنورلر. نواده سلسله‌سنك مرتفع محللرنده دخی چوقجه یاغمور یاغدیغی حالده، آق دکیز سواحلیله وادی کبیر وادیسنده یاغان یاغمور پك آزدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسپانیانك هواسیله وضعیت اراضیسنك اختلافی حسبیله، محصولات ارضیه‌سی مختلف اولوب. اسپانیای وسطیده کلیتلی بغدای وسائر حبوبات حاصل اولدیغی کبی، بلنسیه‌ده کلیتلی پرنج دخی حاصل اولور، وآنجق بو محصول اورانك هواسنی اخلال ایدر. مرسیه وآندالوسیانك میوه‌لری وعلی‌الخصوص پورتقاللری پك مشهور اولدیغی کبی، زیتون یاغیله شرابلری دخی پك چوق وپك مقبولدر. بو طرفلرده شکر قامشی دخی یتیشیر. حیواناتدن کلمجه، (مرینوس) تعبیر اولنان کوزل پیاغیلی قیونلری چوق اولوب، اسپانیانك ایچ طرفلر-

نده کثرتله بولنان مرعالرنده پك چوق سوريلر بسلنير. آستوريا وغاليجه ايله استرمادور خطه‌لرينك صيغيرلرى وآندالوسيا ايله ناواره آتلرى مشهوردر. بو آتلر عرب جنسندن اولوب، حكومت اسلاميه زمانده اورالره ادخال اولنمشدر. معدنياتجه اسپانيا بتون آوروپانك اك زنكين يرى اولوب، هر طرفنده دمير، باقير، كومش، قورشون وآلتون معدنلرى كثرت اوزره بولنمقده، وتا روماليلر وعربلر زمانندن بو مملكتدن پك چوق معدنلر چيقارلمش ايسه‌ده، شمديكى حالده طرق ومعابرك نقصانندن واهاليسنك تنبللكندن طولايى بو منابع ثروتدن بحق استفاده اولنه‌مامقده‌در.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبى. — اسپانيانك اهاليسى، باليار وقناريه آطه‌لريله برابر، ۱۷۲۲٦ ۲۵٤ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك جمله‌سى اسپانيول جنسيتنه منسوب، و همان كافه‌سى قتوليك مذهبنه تابعدرلر. اسپانيوللر اسكى (ايبر) قومنك اسكى زمانلردن برى فنيكه‌ليلر، قارتاجليلر، روماليلر، غوتلر، عربلر، يهوديلر و زنجيلرله واقع اولان اختلاطلرندن حاصل اولمش برقوم اولوب، لسانلرى، فرانسزجه. ايتاليانجه و پورتكيزجه كبى، لاتين لسانندن متولددر. اسپانياده حكم سورمش اولان سائر اقوامك لسانلرندن وعلى الخصوص لسان عربيدن مأخوذ برچوق كلمه‌لرى دخى واردر. لسانلرى فصيح وكوزل اولوب، ادبياتلرى دخى مكملدر. اسپانيوللر ذكى وفعال اولوب، ايچلرنده پك چوق شعرا، ادبا، رساملر، مشهور قپودانلروسائر رجال يتشمش ايسه‌ده، فنون و صنايعده هيچ بر وقت استعداد و مهارت كوسترمه‌مشلر، وكرك اهل اسلامه قارشى كرك آمريقاده پك خونخوار و زبونكش كورنمشلردر. اليوم لسان ادبى ورسمى اولان اسپانيولجه اسپانيانك اورته‌سنده واقع اسكى و يكى قشتاله (ياخود قستيله) لسانى اولوب، آندالوسياده دخى تعمم ايتمشدر. شبه جزيره‌نك شرق شمالى قسمندن عبارت اولان قطالونيا وبلنسبه ايله آراغونك برقسمنده ايسه (قطالون) لسانى سويلنمكده‌در، كه اسپانيولجه‌دن چوق فرقلى اولوب، فرانسه‌نك جنوبنده تكلم اولنان (پروونسال) لسانه تقرب ايدر. شبه جزيره‌نك شمال غربى كوشه‌سنده واقع غاليچه‌ده دخى پورتكيز لسانه مشابه بر لسان سويلنمكده‌در. فرانسه‌نك حدودينه قريب غاسقون كورفزينك منتهاسنده واقع باسق مملكتنده ايسه آوروپانك اك قديم اهاليسنك بقية السيوفى اولمرى ملحوظ اولان وآوروپانك هيچ برقومنه بكزمين (باسق) قومى ساكن اولوب، بونلر ياريم مليون اولدقلرى حالده الآن كندى لسانلريله متكلمدرلر. آنجق بو صايديغمز اوچ لسان دخى مرور زمانله ومكتبلرقوتيله رفع اولنه‌رق، لسان ادبى اولان اسپانيولجه‌نك تعم ايده‌جكى شبهه‌سزدر. شوراسى‌دخى اونودلاماليدر، كه اسپانياده‌كى اسپانيوللرك ايكى مثلندن زياده آدملر اسپانيانك وآوروپانك خارجنده اسپانيول لسانيله متكلم اولوب آمريقاى جنوبينك قسم اعظميله آمريقاى وسطيده ومكسيقه‌ده اسپانيول لسانى سويلنمكده‌در.

تقسيماتى. — اسپانيا اهل اسلامك النده‌ن چيقوب، پورتكيزدن آيرى اوله‌رق، بر دولت حالنه كيرديكى وقت، ۱٤ خطه‌يه تقسيم اولنوب، بونلرك اكثريسى مقدما. عربلرك ويا اسپانيوللرك النده اوله‌رق، بر دولت حالنده بولنمش اولدقلرندن، بعده دخى يينه « دولت » نامياله تسميه‌لرينه دوام اولنمشيدى. بو اون درت خطه ايله مركزلرى بروجه آتى ايدى:

خطه	مركزى
يكى قستيله	مادريد
اسكى قستيله	بورغوس
استرمادور	بادايوز
ليون دولتى	ليون
غاليچيه	قورونيه
آستوريالر	اوويادو
باسق مملكتى	بيلبائو
ناواره دولتى	پامپلونه
آراغون دولتى	سراغوسه (سرقسطه)
قطالونيه	بارسلونه (برسلونه)
والنسه دولتى	والنسه (بلنسيه)
آندالوسيا	سويل (اشبيليه)
باليار آطه‌لرى	پالمه
قناريه آطه‌لرى	پالمه

ميلادك ۱۸۳۳ تاريخنده بو تقسيم لغو اولنه‌رق، اسپانيا دولتى ٤۹ ايالته تقسيم اولنمشدر. كه بونلرك اكثريسى مركزلرينك اسمياله مسمى اولوب، تقسيمات قديمه‌دن خاطرلرنده بولندقلرى ومساحهٔ سطحيه‌لريله اهاليلرى بروجه زير بيان اولنور:

ایالت		مربع کیلومتره	اهالی
قسم بیکی فستیله	مادرید	۷ ۹۸۹	۵۸۹ ۳۰۴
	تولده	۱۵ ۲۵۷	۳۵۳ ۲۸۵
	جوداد رئال	۱۹ ۶۰۷	۲۸۰ ۶۳۲
	قوئنقه	۱۷ ۱۹۳	۲۴۲ ۸۰۹
	غوآد الایار	۱۲ ۱۱۳۵	۲۰۱ ۲۸۸
قسم اسکی فستیله	سانتاندر	۵ ۴۶۰	۲۴۶ ۹۹۶
	بورغوس	۱۴ ۱۹۶	۳۴۸ ۴۶۵
	لوئغونیو	۵ ۰۴۱	۱۷۷ ۹۷۳
	سوریا	۱۰ ۳۱۸	۱۶۰ ۳۰۸
	سغوویا	۶ ۸۲۶	۱۵۸ ۱۲۱
	آویله	۷ ۸۸۲	۱۹۰ ۸۳۴
	پالنسیا	۸ ۴۳۴	۱۸۹ ۳۶۰
استرامادو	بادایوز	۲۱ ۸۹۳	۴۶۳ ۱۷۰
	قاسرس	۱۹ ۸۶۳	۳۲۵ ۹۵۳
لیون	لیون	۱۵ ۳۷۸	۳۷۳ ۳۵۴
	والادولید	۷ ۵۶۹	۲۵۸ ۲۳۸
	سالامانقه	۱۳ ۵۱۰	۳۰۸ ۲۹۸
	زامووه	۱۰ ۶۱۴	۲۷۱ ۲۴۳
غالیچیه	قورونیه	۷ ۹۰۳	۶۱۹ ۸۷۶
	لوغو	۹ ۸۸۱	۴۲۷ ۰۳۰
	اورنسه	۶ ۹۷۸	۳۹۷ ۲۵۸
	پونتودره	۴ ۳۹۱	۴۶۳ ۵۶۴
آستوریا	اوویدو	۱۰ ۸۹۴	۵۹۳ ۷۱۱
باسق ناواره	کیپوزقوآ	۱ ۸۸۵	۱۷۹ ۵۶۶
	بیسقایه	۲ ۱۶۵	۲۰۱ ۷۰۰
ناواره	ناواره	۱۰ ۵۰۶	۳۱۸ ۰۴۳
آراغون	سراغوسه	۱۷ ۴۲۴	۳۸۹ ۴۰۵
	هوئسقه	۱۰ ۱۴۹	۲۶۱ ۲۶۶
	یروئل	۱۴ ۸۱۸	۲۴۸ ۳۷۳
قطالونیه	بارسلونه	۷ ۶۹۱	۸۵۸ ۰۹۷
	جرونه	۵ ۸۶۵	۳۰۸ ۷۵۹
	لریده	۱۲ ۱۵۱	۲۹۰ ۸۰۳
	تراغونه	۶ ۴۹۰	۳۴۳ ۷۶۹
والنسیه (بلنسیه)	والنسه	۱۰ ۷۵۱	۲۵۸ ۲۳۸
	قستلون	۶ ۴۶۵	۲۹۵ ۸۳۹
	آلیقنت	۵ ۶۶۰	۴۲۳ ۱۲۴
	مرسیه	۱۱ ۵۳۷	۴۶۲ ۸۲۹
	البسیطه	۱۴ ۸۶۳	۲۲۰ ۸۱۴
اندالوسیا (اندلس)	غرناطه	۱۲ ۷۶۸	۴۷۸ ۸۴۶
	المریه	۸ ۷۰۴	۳۵۷ ۴۳۰
	مالقه	۷ ۳۴۹	۵۶۸ ۱۱۴
	جیان	۱۳ ۸۸۰	۴۳۲ ۶۳۴
	قرطبه	۱۲ ۷۲۷	۴۰۱ ۶۶۰
	اشبیلیه	۱۴ ۰۶۳	۵۲۳ ۲۲۷
	هوئلوه	۱۰ ۱۳۸	۲۲۳ ۹۸۹
	قادیس	۷ ۳۴۲	۴۳۱ ۷۶۳
قنارییا	بالئار آطه‌لری	۵ ۰۱۴	۳۰۹ ۲۱۶
	قناریه آطه‌لری	۷ ۲۷۳	۳۰۷ ۷۴۳
	جمعاً	۵۰۴ ۵۱۷	۱۷ ۲۲۶ ۲۵۴

شهر وقصبه‌لری . — اسپانیانك تاریخچه مشهور برچوق شهر وقصبه‌لری اولوب، بونلرك بعضیسی حکومت اسلامیه زمانده فوق‌العاده برمعموریته نائل اولمشلردی. بونلرك چوغی عربلرك اخراجندن صکره تدنی ایدوب، اهالیسز قالمشدر. مثلا بر ملیوندن زیاده اهالیی جامع اولوب، اندلسك مرکزی بولنمش اولان قرطبه‌نك بوکون آنجق ۴۹۰۰۰ اهالیسی واردر. الیوم اسپانیانك اك بیوك واك کوزل شهری پایتختی بولنان مادرید اولوب، ۳۸۸۰۰۰ اهالیسی واردر. مادریددن صکره برسلونه شهری اولوب، ۲۴۳۰۰۰ اهالیسی اولدیغی کبی، والنسه (یعنی بلنسیه)، سویل (یعنی اشبیلیه) ومالقه شهرلرینك دخی ۱۴۰۰۰۰ و۱۳۰۰۰۰ و۱۱۰۰۰ اهالیلری واردر. غرناطه، مرسیه، قادیس وسراغوسه (یعنی سرقسطه) وپالمه شهرلرندن هربرینك دخی اللی یکدن زیاده اهالیسی اولوب، سائرلرینك مقدار نفوسی اللی یکدن آشاغیدر.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی . — اسپانیا دولتنك واردات ومصارفی ۸۵۰ ملیون فرانق یعنی ۳۷ ملیون عثمانلی لیراسی اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی ۶۳۲۴۰۰۰۰۰۰ فرانقه‌وبونك فائض سنویسی ۲۳۷ ملیون فرانقه بالغ اولور. اسپانیا عسکری غایت جسور وجفاکش ایسه‌ده، ضابطلری وارکان حرب هیئتی صورت مطلوبه‌ده دکلدر. عموم قوهٔ بریه‌سی حال حاضریده ۱۰۰۰۰۰ وحال سفریده ۳۰۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. بونلرك یالکز بر خمسی مستملکاتده وقصوری اسپانیاده بولنور. قوهٔ بحریه‌سی ۱۲۷ واپور ایله ۸ یلکن کیسندن، که جمعاً ۱۳۵ سفائندن عبارت اولوب، بونلرك مجموعی ۴۹۲ طوپی حاوی و ۶۴۶۹۸ بیکیر قوتنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی . — اسپانیا مدنیتجه آوروپا دولتلرینك اك کری قالمشلردن ایسه‌ده، بو صوك وقتلرده نشر معارفه وسائر اسباب ترقینك استحصالنه فوق‌العاده غیرت اولنه‌رق، اون سنه اول اجرا اولنان استاتستیقه کوره، اسپانیاده ۱۰ دارالفنون، ۱۲ مکاتب خصوصیه، ۷۷ دارالمعلمین ودارالمعلمات، ۴۱ صنایع مکتبلری، ۶ مکاتب حربیه و ۲۹۰۳۸ مکاتب ابتدائیه موجود ایدی. بلدیه وارداتنك بر خمسی مکاتبه عائد اولوب، معارف

تخصیصاتی ۲٦ ملیون فرانکدر. جمعیات علمیه وفنیه‌سی ۲۰ سنه اول ٦۲ عددنده ایدی. اسپانیاده ٤۸ کتبخانه موجوددر.

صنایع اسپانیاده الآن پك کری اولوب، پاموق، یوك واپمکدن بعض منسوجاتله، صابون وسختیان کبی بعض مواد اعمال اولنورسه‌ده، بونلرك مقداری جزئیات قبیلندن‌اولوب، داخلی صرفیاته دخی کفایت ایتمز. بو مملکتك باشلیجه اسباب ثروتی محصولات ارضیه وحیوانیه‌دن ومعادندن عبارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه بغدای وسائر حبوباتله یاغی، شراب، زیتون. قورو اوزوم وسائر میوه‌لره منحصردر. هر حالده ادخالاتی اخراجاتندن بر خمس نسبتنده زیاده‌در. آنجق حکومتك اعانه وتشویقی واهالینك غیرتی ثمره‌سیله بر طرفدن فابریقه‌لر کوندن کونه تکثیر وبر طرفدن دخی محصولات ارضیه وحیوانیه تزید واسباب نقلیه توسیع ایدلمکده اولدیغندن، ادخالات ایله اخراجات آره‌سنده اولان بو تفاوت کیتدکجه آزالمقده‌در.

اسپانیانك ۱۹۰۲ سفائن تجاریه‌سی اولوب، بونلرك ٤۲٦ سی واپوردر. دمیر یوللری دخی کیتدکجه چوغالمقده اولوب، الیوم مادرید شهری مملکتك سواحل شمالیه وجنوبیه وشرقیه‌سنده کی بیوك اسکله‌لرك جمله‌سیله وپورتکیزك پایتختی وبرنجی اسکله‌سی اولان لیسبونه ایله دمیر یوللرله مربوطدر؛ وبو یوللر اسپانیانك وسطلرنده کی بیوك شهرلرك اکثریسنی دخی بر طرفدن پایتختله وبر طرفدن اسکله‌لرله ربط ایتمکده‌در. پیرنه‌نك ایکی اوجندن اسپانیا دمیر یوللری فرانسه‌نك وبتون اوروپانك یوللریله کسب ارتباط ایدیور. سقی اراضی ایچون اکثر نهرلرنده جدوللر وسدلر یاپلمش اولدیغی کبی، نهرلر بیننده سیر سفائنی تسهیل ایده‌جك خیلی جدوللری دخی اولوب. بونلرك اك بیوکلری قستیله‌ده کی قنال ایله ابره نهرنده (ایبریال) تعبیر اولنان پك اوزون بر قنالدر. الحاصل بو وسائطك جمله‌سی اسپانیانك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در.

مستملکاتی. — اسپانیا مقدما اوروپانك بیوك دول بحریه وبریه‌سندن بولنمش، وعلی‌الخصوص آمریقانك اکثر طرفلری اسپانیوللر طرفندن کشف وفتح ایدلمش اولدیغندن، مستملکاتی پك چوق ایدیسه‌ده، مرور زمانله بو دولت ضعفه دوچار اولوب، آمریقاده کی مستملکاتك هربری باش قالدیره‌رق، برر دولت مستقله اولدقلری کبی، آسیا وآفریقاده وسائر طرفلرده اولان مستملکاتی دخی برر برر الندن چیقمش؛ وشمدیکی حالده پك آز مستملکاتی قالمشدر. مستملکات حاضره‌سی مغرب اقصانك سواحلنده ضبط ایتمش اولدیغی برقاچ اسکله ایله آفریقانك سواحل غربیه‌سنده بعض کوچك یرلر وکینه کورفزی ایچنده بولنان برقاچ کوچك آطه‌دن، آمریقانك آنتیل جزایرنده (قوبه) و(پورتوریقو)، چین دکیزنده‌کی (فلیپینه) وبحرمحیط کبیرده (قارولینه)، (پالائوس) و (ماریانه) آطه‌لرندن عبارتدر. بونلرك مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۰ ٤۲۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۸۰۲۳۳۰۰ نفوسدر. [بونلردن بهرینك اسمنه مراجعت.]

احوال تاریخیه‌سی. — اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سی تاریخنك ضبط ایده‌بیلدیکی زمانلرك اك اسکیسنده (ایبر) اسمیله معروف بر قومك مسکنی اولوب، (ایبریا) اسمیله معلوم ایدی. بوقوم آسیای وسطیدن کلن اقوام آریانیه‌دن اولیوب، من القدیم آوروپاده بولنمش، واوجله بتون آوروپای غربیده طاغنیق برحالده یاشامقده ایکن، بعده اقوام آریانیه‌نك ایلك قافله‌سی اولان (کلت)لرك آوروپایی استیلا ایتملری اوزرینه، ایبرلر پیرنه طاغلرینه واسپانیا ایله پورتکیز شبه جزیره‌سنه چکلمشلردی. بونلر جنکاور برقوم اولوب، بعضلری مثلا اسپانیانك جنوبنده بولنانلری اولدقجه برمدنیته نائل اولمش، ومعادنك اخراجیله وسائر بعض صنعتلرله دخی اشتغاله باشلامشلردی. اسپانیانك هر طرفنده جسیم طاشلردن یاپلمش بعض قبا ابنیه ایله مزار وسائره کبی بر طاقم اثرلرینه تصادف اولنمقده‌در. اسپانیانك منابع طبیعیهٔ ثروتی اسکیدن فنیکه‌لیلری ویونانیلری جلب ایده‌رك، بونلر وقتیله اسپانیانك سواحل شرقیه وجنوبیه‌سنده برطاقم قصبه‌لر تأسیس واورالرده اختیار اقامت ایتمشلردی. بعده قرتاجلیلر الیوم (آندالوسیا) دنیلن اسپانیای جنوبینك ایچ طرفلرینه دخی دخول ایله، اورالرده کثرتله بولنان معادندن استفاده ایتمکه باشلامشلردی. مشهور (آنیبال) ك پدری آمیلقار ۹ سنه متمادیاً اوغراشه‌رق، ایبراقوامندن بعضیسنی رام، واسپانیانك

برچوق یرلرینی ضبط ایتدکدن صکره، اوغلی آنیبال دخی (ایبر)لرك شدتلی مقاومتلریله برابر فتوحاتی ایلری‌یه کوتورمش؛ وآنجق سواحلده یونانیلرله مسکون اولان قصبهلر روما جمهوریتیله متفق بولندقلرندن، آنیبال رومانك اوراجه نفوذینی کسر ایچون، بوقصبه‌لره تعرض ایدنجه، رومالیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده وقوع بولان مشهور محاربه‌لر آچلش؛ وآنیبال معیتنه ایبرلردن متشکل بر قاچ آلای آلوب، ایتالیایه سوق ایتمش اولدیغندن، رومالیلره اسپانیادن هر جهتجه نه درجه‌لرده استفاده اولنه‌بیله‌جکنی اوکرتمشیدی. قرتاجلیلر مغلوب‌اولوراولماز، رومالیلر اسپانیایه سوق عسکرایله، برچوق وقت ایبرلرك مقاومت مردانه‌سیله اوغراشدقدن‌صکره، میلاددن ۱٤۹ سنه‌اول، آفریقا لی (اسکیپیون) ك بر غلبهٔ قطعیه‌سی ورئیسلرینك قتلی اوزرینه، ایبرلر رومالیلرك حکمی آلتنه کیرمش، واسپانیانك‌شمال طرفلرنده طاغلره چکیلهرك، مقاومتده ثبات ایدنلر دخی مرور زمانله بر درجه‌یه قدر تحت اطاعته آلنمشیدی. او طرفلرده لسان ملیلرینی محافظه ایده‌بیلشلردر. بوکون اوراده بولنان (باسق) قومی اسکی ایبرلرك بقیهٔ السیوفندن بشقه بر شی دکلدر. رومالیلر اسپانیایه فوق‌العاده اهمیت ویروب، ایتالیادن پك چوق مهاجرلر سوق واسکان ایتدکلری کبی، یرلیلره دخی حسن معامله ایدوب، کندیلریله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبووجهله ایبرلر آز مدت ظرفنده کندی لسان وجنسیتلرینی اونودوب، لاتینلشمشلردی. حتی ایچلرندن برچوق مؤلفلر وسردارلر دخی یتیشوب، ازجله (ترایان) بولنردن اولمغله، موقع اقتداره کچمجه، اسپانیانك اعمار وترقیسنه پك چوق چالیشمش، وپك چوق آثار عمران براقمشدر. میلادك برنجی قرننده خرستیانلق اسپانیایه دخول ایدوب، آوروپانك سائر طرفلرندن دها اول ودها قولای انتشار ایتمشدر. بعده روما دولتنك ضعفه دوچار اولمسیله، اقطار شمالیه‌دن برطاقم اقوام وحشیه آوروپایی استیلا ایتدکلری صره‌ده، بونلردن بعضلری اسپانیایه طوغری یورمش؛ وازان جمله اورادن مرورله آفریقایه کچن (واندال)لرك بر طاقمی اسپانیانك جنوب جهتنده یرلشوب، بونلرك اسمنه نسبتله اوراسی (واندالوسیا) تسمیه اولنمشیدی، که بعده (آندالوسیا) شکلنی آلوب، عربلر طرفندن (اندلس) صورتنه تحویل ایله بتون اسپانیایه اطلاق اولنمشدر. اقوام مذکوره‌دن (آلان)لر اسپانیانك وسط وغرب جهتلرنده، و(سوآو)لر دخی شمال طرفنده یرلشملردی. مؤخراً یینه اقوام وحشیهٔ مذکوره‌دن (ویسیغوت)لر کلوب، فرانسه‌نك جنوب جهتیله برابر بتون اسپانیایی دخی ضبط ایله، آز زمان ظرفنده اهالی ایله امتزاج واختلاط ایتمش؛ وبعده فرانسه‌دن چیقارلغله، اسپانیانك وسطنده‌اولان (تولده) یعنی (طلیطله) شهرینی مرکز اتخاذ ایده‌رك، منتظم بر دولت تشکیل ایتمشلردر.

اسپانیا پورتکیزله برابر بووجهله ویسیغوتلرك النده ایکن، شمس منیر اسلامك آفاق عالمه لمعه‌پاش اولمسیله، غزاة مسلمینك هر طرفده نائل اولدقلری غالبیت وفتوحات صره‌سنده خلافت بنی امیه عهدنده آفریقانك سواحل شمالیه‌سی ضمیمهٔ ممالك اسلامیه اولمش؛ و۹۲ تاریخ هجریسنده ولید بن عبد الملکك زمان خلافتنده آفریقا فتوحاتنه مأمور بولنان موسی بن نصیر طرفندن طارق بن زیاد اسپانیانك فتحنه مأمور اولوب، بربری آرقه‌سنده قزاندیغی مظفریتلرله، ویسیغوتلرك‌حکمداری (آلفونس) ك قتلیله، وبعده موسی بن نصیرك دخی بالذات آوروپایه کچمسیله، آز زمان ظرفنده اسپانیا وپورتکیز یعنی بتون ایبریا شبه جزیره‌سی وفرانسه‌نك بیله قسم جنوبیسی فتح، وبو قطعهٔ عظیمه خلافت عظمای اسلامیه‌نك بر ایالتی حکمنه وضع اولنمشیدی. خلافت اسلامیه‌نك بنی امیه‌دن بنی عباسه انتقالی صره‌سنده بنی امیه‌دن عبدالرحمن اسمنده برذات خفیاً مغربه انتقال ایله، ۱۳۹ تاریخنده اسپانیایه دخول ایده‌رك، اوراسنی بر حکومت مستقله حالنه وضع، وقرطبه‌یی مرکز حکومت اتخاذ ایتمشدر. اندلسده‌کی بنی امیه دولتی تاریخ مذکوردن ٤۲۳ تاریخ هجریسنه‌دك ۲۸٤ سنه حکومت سورمشدر. بونلرك زمانده اسپانیا فوق‌العاده برمعموریت ومدنیته نائل اولوب، اهالیسی وثروت ومدنیتی تکثر، وعلوم ومعارف متنوعه ترقی ایتمکله، آوروپانك او وقتکی ظلام جهل وتعصبنه قارشی اسپانیاده‌کی مدنیت اسلامیه بر مشعلهٔ پرنور کبی پارلاردی. مرور زمانله اندلس اهل‌اسلامی مدنیتك جملهٔ نتایجندن اولان‌سفاهت وتن پرورلکه طالغله، بنی امیه دولتی منقرض اولوب، اسپانیانك هر طرفنده

برطاقم طوائف ملوك ظهور ايتمشدى. اسپانيانك ابتداى فتحنده مقتول قرال آلفونسك اقرباسندن بر آدم ايله ويسيغوتلر رؤساسنك اكثرى اسپانيانك منتهاى شمالنده اولان (آستوريا) طاغلرينه چكيلوب، اوراده مستقل بر حكومت صغيره تشكيل ايتمشلردى. ملوك بنى اميه بوحكومتك عادتا براشقيا چتهسى حكمنده اولديغنى وبولندقلرى يرك هيچ بر اهميتى اولمديغنى كورهرك، استيصالنه پك ده جهد ايتمهمشلردى. آنجق محل مذكوره چكلمش اولان اسپانيوللر مؤخراً بنى اميه دولتنك ضعفندن، اهل اسلامك تفرقهسندن وعلى الخصوص ملوك طوائفك بربرلريله اوغراشمقلرندن استفاده ايله، كيتدكجه دائرهٔ حكم ونفوذلرينى توسيع ايدهرك، (ليون) قرالغى ناميله بر قراللق تشكيل ايتمشلردى. ديكر طرفدن برى (ناواره) وديكرى (آراغون)ده ديكر ايكى كوچك خرستيان حكومتى ظهور ايتمشيدى. ملوك طوائفك حكم سوردكلرى ٥٦ سنه ظرفنده يعنى ٤٢٣ تاريخ هجريسندن ٤٧٩ تاريخندك مذكور خرستيان دولتلرى اسپانيانك وسطلرينه طوغرى ايلريلكده دوام ايتدكلرندن، ملوك طوائفدن قرطبهده حكم سورن ذاتك دعوتى اوزرينه، مغربده يكى تشكل ايتمش اولان (مرابطين) دولتنك حكمدارى يوسف بن تاشفين عساكر وفيره ايله اسپانيايه كچهرك، خرستيانلرى قطعى بر مغلوبيته دوچار، وضبط ايتمش اولدقلرى ممالكى استرداد ايتدكدن صكره، برر برر ملوك طوائفك دخى حكم ونفوذ ويا وجودلرينى رفع ايدهرك، اسپانيانك قسم اعظمنى ينه بر حكومت واحدهٔ اسلاميهنك حكمى آلتنه جمع ايتمشيدى. مرابطين دولتى ٤٧٩ تاريخندن ٥٤٠ تاريخنهدك ٦١ سنه اسپانياده حكم فرما اولدقدن صكره، متمدن ونازك بولنان اسپانيا عربلرى مغرب چوللرندن كلمش اولان بدوى مرابطينك معاملات ظالمهسنه طاقت كتيرهميهرك، ينه شورش داخلى ظهور ايتمكله، وخرستيانلر يكيدن فرصت بولوب، بوآرالقده پورتكيزده دخى بر خرستيان دولتى تشكل ايتمش اولديغندن، بونلر كيتدكجه اسپانيانك وسطلرينه طوغرى توسيع ملك ايتمكده ايديلر. او صرهده آفريقاده موحدين دولتى تشكل ايدوب، ٥٤١ تاريخنده اسپانياده كى ممالك اسلاميه موحدينك الينه كچمش. و٦٦٨ تاريخنهدك ١٢٧ سنه بونلرك حكمى آلتنده قالمش؛ وتاريخ مذكوره بعض جهتلرى فاس ومراكشده حكومت سورن بنى مرين دولتنك الينه كچوب، ديكر بعض طرفلرده دخى ينه برطاقم طوائف ملوك ظهور ايتمشيدى، كه بونلرك اك بيوكلرى بنى هود ايله بنى احمر دولتلرى ايدى. بو صرهلرده خرستيان دولتلرى كيتدكجه قوت پيدا ايدهرك، جنوبه طوغرى توسيع ممالك ايتمكله، نهايت يالكز اسپانيانك قسم جنوبيسى اهل اسلامك النده قالمش، وبنى احمر دولتى غرناطه شهرينى مركز اتخاذ ايدهرك، بوقطعهده حكم سورمكده دوام ايتمشيدى. اسپانيانك سائر طرفلرنده حكم سورن خرستيان دول صغيرهسى بينلرنده وقوع بولان صهريتلر مناسبتيله برلشهرك، باشليجه قشتاله وآراغون ايله پورتكيز دولتلرندن عبارت قالمشيدى. قشتاله ملكهسى (ايزابله) ايله آراغون حكمدارى (فرديناندو) آرهسنده وقوع بولان ازدواج اوزرينه بو ايكى دولت دخى برلشهرك، كسب قوت ايتمكله، ٨٩٨ ده غرناطهيى دخى ضبطله، اسپانياده حكومت اسلاميهيه بسبتون ختام ويرمشلردر. بو وقوعات عظيمهيى متعاقب (قريستوف قولومب) دخى اسپانيا دونماسيله آمريقايى كشف ايتمكله، مكسيقه وآمريقاى وسطى ايله آمريقاى جنوبينك اكثر طرفلرى اسپانيانك الينه كچديكى كبى، مذكور فرديناندو وايزابلهنك خلفى (شارل كينت) زمانده ناپولى، سيجليا، ساردنيا، فلمنك وسائر بر چوق يرلر دخى اسپانيايه تابع اولمغله، بو نوظهور اسپانيا دولتى آوروپانك برنجى دولتى اولوب، قوت وثروتى درجهٔ نهايتى بولمش ايسهده، متعصبين رهبانلر مركب انكيزيسيون جمعيت ملعنت پيشهسى اسپانياده فوق العاده بر قوت ونفوذ بولوب، قطعهٔ مذكوره قالمش اولان مليونلرجه اهل اسلامى وحكومت اسلاميه زمانده تكثر ايتمش اولان يهوديلرى انواع اشكنجهلر وعقوبتلرله قتل واعما ويا طرد وتبعيد ايتدكلرندن، وبرطرفدن آلتون معدنى بولمق طمعيله اسپانيوللر كروه كروه سرسريانه آمريقايه هجرت ايتدكلرندن، اسپانيانك اكثر طرفلرى خالى قالهرق، عربلرك زمانده حاصل اولمش اولان مدنيت ومعموريت مبدل بدويت وخرابيت اولوب، برر مليونلرجه آدملرى اهاليسى بولنمش اولان نيجه جسيم شهرلر ويرانه وباغ وباغچه ومزرعهلر چول حالنه كيرمش؛ واهل اسلامك آثار مدنيتى عن قصد تخريب واعما اولنهرق، اسپانيا انكيزيسيونك ظلمت ظلم وجهلى آلتنده

قالمشیدی. اسپانیوللر بر طرفدن اسپانیاده مسلمانلرله یهودیلر و بر طرفدن آمریقاده بیچاره مظلوم اهالیٔ اصلیه حقنده ارتکاب ایتدکلری مظالم و تعدیاتك جزای مستحقنه اوغرایه رق، کیندیلرینك قوت و نفوذلری تدنی ایتمکله برابر، کندیلری فقر و ضرورت و جهالته دوچار اولوب، آوروپانك سائر طرفلرنده کوندن کونه تکثر و تزاید ایتمکده بولنان آثار مدنیتدن بونلر محروم قالمشلردی. داخلی فتنه و نفاقلری دخی اکسیك اولیوب، قومشولری بو تفرقه لرندن استفاده ایله، بالدفعات اسپانیایه تجاوز ایتمشلردی. ازجمله ۱۸۰۸ تاریخنده بیوك بوناپارت اسپانیایه سوق عسکرله برطاقم خونریزانه محاربه لردن صکره، غالب کلوب، برادری (ژوزف) ی اسپانیا تختنه اجلاس ایتمشیدی. او وقتدن صکره دخی اسپانیاده محاربات و اختلالات داخلیه اکسیك اولیوب، ۱۸۶۹ تاریخنده قرالیچه لری بولنان (ایزابله) یی طرد، وجمهوریت تأسیسنه تصدی ایتمش؛ وبر چوق وقت دون قارلوس طرفدارلریله وسائر فرقه لرله اوغراشدقدن صکره، برآره لق ایتالیا قرالی وبقنور امانوئلك اوغلی (آمده) یی قرال قبول ایتمشلر ایسه ده، مشارالیه واقع اولان تفرقه لره قارشی اوچ سنه دن زیاده ثبات ایده میوب، استعفاسنی ویرمش؛ و ۱۸۷۳ ده جمهوریت اعلان اولنه رق، ۱۸۷۵ ده مطرود قرالیچه نك اوغلی اون ایکنجی آلفونس قرالله قبول اولنمشدر. او وقتدن بری اسپانیا برآز استراحت ایدوب، ترقی یولنه سلوك ایتمشدر. حکومت اسلامیه حقنده «اندلس» ماده سنده تفصیلات ویریله جکندن، شوراجقده یالکز اهل اسلامك اخراجندن صکره تشکل ایدن خرستیان اسپانیا دولتنك حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیر بیان اولنور:

فردیناندو ایله ایزابله	۱۴۷۹	بعد المیلاد

(آوستریا خاندانه منسوب حکمدارلر)

شارل کینت	۱۵۱۹	بعد المیلاد
ایکنجی فلیپ	۱۵۵۶	»
اوچنجی فلیپ	۱۵۹۸	»
دردنجی فلیپ	۱۶۲۱	»
ایکنجی شارل	۱۶۶۵	»

(بوربون خاندانه منسوب حکمدارلر)

بشنجی فلیپ	۱۷۰۰	»
برنجی لویی	۱۷۲۴	»
ثانیاً بشنجی فلیپ	۱۷۲۴	»
آلتنجی فردیناند	۱۷۴۶	»
اوچنجی شارل	۱۷۵۹	»
دردنجی شارل	۱۷۸۸	»
ژوزف بوناپارت	۱۸۰۸	»
یدنجی فردیناند	۱۸۱۳	»
ایکنجی ایزابله	۱۸۳۳	»
ساووآلی آمده	۱۸۷۰	»
جمهوریت	۱۸۷۳	»
اون ایکنجی آلفونس	۱۸۷۵	»
نائبهٔ حکومت قریستینه	۱۸۸۵	»
صبی اون اوچنجی آلفونس	۱۸۸۶	»

اسپانیش توون (Spanish-town) یعنی «اسپانیول قصبه سی». آمریقانك آنتیل آطه لرندن (جامایقه) جزیرهٔ کبیره سنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (قوبره) نهری اوزرنده و بو نهرك منصبی قربنده اولهرق، ۱۸° ۱′ عرض شمالی ایله ۷۹° ٤′ طول غربیده واقعدر. ۶۰۰۰ اهالیسی وبر کوزل دمیر کوپریسی واردر. ۱۵۲۰ تاریخنده قریستوف قولومبك اوغلی (دیاغو) طرفندن تأسیس اولنه رق، اسپانیوللر طرفندن (سانتیاغو دلاوغا) تسمیه اولنمش؛ وبعده انکلیزلرك الینه کچمجه، یوقاریده کی اسمله شهرت بولمشدر.

اسپچه (Spetzia) یونانك آطه لرد کیرنده کی جزایرندن اولوب، موره شبه جزیره سنك شرق جهتنده (آنابولی) کورفزینك مدخلنده واقعدر. طاغلق برآطه اولوب، غرب شمالیدن شرق جنوبیه طوغری اولان بویی ۹، وشمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولان اکی ۵ کیلومتره در. شمال شرق ساحلنده ینه (اسپچه) اسمیله مسمی برقصبه سی و برقاچ قریه سی واردر. اهالیسی ۱۵۰۰ کشیدن عبارت اولوب، جمله سی آرناؤد جنسیتنه منسوب وکمیجیلکله مشغولدرلر. بونلرله بوآطه نك شرق جهتنده اولان (ایدره) جزیره سی اهالیسی قورصانلقله اشتهار ایتمشلردر. بو کونکی کونده دخی یونانك عساکر بحریه سی واکثر کمیجیلری بو آطه لر اهالیسندندر. (اسپچه) نك اسکی اسمی (تیپارنوس) اولوب، ادارهٔ عثمانیه زمانده (سودلیجه) تسمیه اولنوردی.

اسپچیا (Spezzia) ایتالیا سواحل شرقیه سنك شمال جهتنده (لوانته) ایالتنك مرکزی اولان برشهر واسکله اولوب، همنامی اولان بر کوچك کورفزك ایچنده وجنوبنك ۸۰ کیلومتره

جنوب شرقیسنده واقع و ۱۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. لیمانی پك صاغلام اولوب ، سفائن حربیه و تجاریه مأواسیدر. — اسپیجیا کورفزی جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری ممتد اولوب، غایت صاغلام ومحفوظ ٤ لیمانی واردر.

اسپرانسکی (Spéranski) روسیه رجالندن اولوب، ۱۷۷۲ تاریخ میلادیسنده (چرقوتینه) ده طوغمش، و ۱۸۳۹ ده وفات ایتمشدر. پاولو وآلکساندر ونیقوله زمانلرنده روسیه دولتنك اك بیوك مسندلرینه نائل اولمش؛ واداره ملك حقنده یکی براصول ایجاد ایدوب، روسیه‌نك قوانینینه دائر دخی ۱۵ بیوك جلددن مرکب براثر معتبر تألیف ایتمش؛ وبوکا مکافاةً قونتلق عنوانیله تلطیف اولنمش ایدی.

اسپرچه (Spretza) بوسنه ولایتنك اوورنیق سنجاغنده برنهر اولوب، صربیه حدودنده‌کی طاغلرده نبعاندن، غرب شمالیه طوغری آقه‌رق، وبر قاچ دره‌لرك دخی صولرینی طوپلایوب، غراچانیچه‌نك یانندن‌کچه‌رك، تقریباً ۱۰۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (دوبوی) ك آلت طرفنده صاغ ساحلندن بوسنه ایرماغنه‌دوکیلور.

اسپرنکل (Sprengel) آلمانیامورخلرندن اولوب، ۱۷٤٦ تاریخ میلادیسنده (روستومه) شهرنده طوغمش، و ۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. جغرافیا و تاریخه و علی الخصوص هندك احوالنه دائر پك معتبر برقاچ کتاب یازمشدر.

اسپرینغفیلد (Springfield) آمریقاده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده برشهراولوب، (بوستون)ك ۱۸۰ کیلومترهغربنده‌و(قونکتیقوت)نهری‌اوزرنده‌واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی واسلحه فابریقه‌لری واردر. — بو شهرك قارشیسنده(وست‌اسپرینغفیلد)یعنی «شرقی‌اسپرینغفیلد» اسمیله ۷۰۰۰ اهالیی‌جامع برقصبه‌واردر، که ۱۸٤۰ تاریخ‌میلادیسندن‌بری جمهوریت مذکوره‌نك مرکزیدر.

اسپك (Speke) انکلیزمشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۸۲۷ تاریخنده (جورجدانس) ده طوغمش، ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. ۱۷ یاشنده ایکن عسکره یازیلوب، هند عسکرنده یوزباشی رتبه‌سنه قدر ترفیع اولنمش؛ و ۱۸٥٤ ده یوزباشی (بورتون) ك رفاقتیله آفریقای شرقیده اجرای کشفیاته کیدوب، عدن کورفزندن آفریقایه کیرمش؛ و ۱۸٥۷ دن ۱۸٦۳ تاریخنه‌دك دخی کندی باشنه آفریقانك بیوك کوللرینه سیاحت ایدوب، زنکبارك دخول ایتدیکی حالده، خرطومه واصل اولمشیدی. یازمش اولدیغی مکمل برسیاحتنامه فرانسزجه‌یه دخی ترجمه ونشر اولنمشدر.

اسپلو (Spello) ایتالیای وسطیده روما قربنده‌کی (پروزه) ایالتنده برقصبه اولوب،(فولینیو) شهرینك ٥ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٦۰۹۰ اهالیی جامعدر. اسکیدن مستحکم بر قصبه اولوب، ۱٥۲۹ تاریخ میلادیسنده (شارل‌کینت) طرفندن ضبط، و بعده اوچنجی (پول) طرفندن هدم وتخریب اولنمشیدی.

اسپندیوس (Spendius) روما اسراسندن اولوب، قرتاجه قرار ایتمش؛ واوراده قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخندن ۲۳۸ تاریخنه‌دك حکم سورن تجار واصناف اختلالی رؤسا سندن اولوب، ۲۳۹ ده آمیلقار طرفندن طوتیله‌رق خاچه کرلمشدر.

اسپنر (Spener) قتولیکلرك (پیاتیست) تعبیر اولنان رهبان طریقنك موجدی اولوب، ۱٦۳٥ تاریخ میلادیسنده (آلساس) ده طوغمش، و ۱۷۰٥ ده وفات ایتمشدر. عقائد وتصوفه متعلق بعض اثرلری واردر.

اسپنسر (Spenser) انکلتره‌نك بر اسکی خاندانی اولوب، بو خاندانه منسوب بولنمش‌اولان (هوغ‌اسپنسر) اسمنده بابا اوغل ایکی ذات میلادك اون دردنجی قرنی اوائلنده انکلتره قرالی ایکنجی (ادوآرد) ك عنان اداره‌سنی اللرینه آلمش اولدقلری حالده، قرالیچه (ایزابله) ایله طرفدارلرینك تزویراتیله نفی اولندقدن صکره، عودتلرنده قرالیچه‌یی برادری‌اولان فرانسه قرالنك نزدینه‌قاچغه مجبور ایتمشلرسه‌ده، مؤخراً قرالیچه انکلتره‌یه عودتله موصی‌الیهمایی قتل ایتدیرمشدر.

اسپنسر (Ed. Spenser — ادموند) انکلیزمشاهیر شعراسندن‌اولوب، ۱٥٥۰ تاریخنده لوندره‌ده طوغمش، و ۱٥۹۹ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ منظومه‌سیله بعض منظوم تیاترولری وسائر اشعاری واردر.

اسپوراده { آطه‌لری (les Sporades) جزایر بحرسفیددن سیسام ایله ردوس آره‌سنده بولنان کوچك آطه‌لره ویریلن اسمدر . بو اسم لسان یونانیده «طاغنیق» دیمك اولوب، مذکور آطه‌لر وضعیتلرینه بناءً بواسمله تسمیه‌اولنمشلردر. جزایر مذکوره قاریوط، بطنوز، لریوز، قالیمنوز، استانکوی، اوسترپالیه، هرکیت، انجیرلی، ایلیاکی، کرپه وقاشوط آطه‌لرندن عبارتدر. زمان قدیمده خیلی معمور واهالیسی متمدن بولنمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده اهالیسی فقیر ویکنا مدار تعیشلری اولان سونکر تجارتی دخی برطاقم محتکرلرك الینه منحصردر. [بهرینك اسم مخصوصنه و« جزایر بحر سفید » ماده‌سنه مراجعت .] — یونان دولتی بو اسمی موره شبه جزیره‌سی سواحل شرقیه‌سی قربنده طاغنیق بر حالده بولنان اسپچه (سودلیجه)، ایدره (چاطلیجه) ، پوروس، قولوری واکینه آطه‌لرینه ویرمشدر . [اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

اسپورینه { (Spurinna) اسکی روما شعراسندن و شردارلرندن اولوب ، میلادك ۲۳ تاریخنده طوغمش و(دومیتیان)ك زمانندهك یاشامشدر . (ویتلوس) ه قارشی (اوتون) ك طرفنی التزام ایده‌رك، برچوق محاربه‌لرقزانمش؛ و(سپاسیان) زمانینده بعض مساند عالیه‌یه ترفیع اولنمشیدی . بعض اشعار ومنظومه‌لری باقیدر.

اسپوسیپ { (Speusippe) اسکی آتنه حکماسندن اولوب، افلاطونك یکنی وشاکردی ایدی . قبل المیلاد ۳۴۷ تاریخنده آقادمیا مدرسلکنده حکیم مشار الیهه خلف اولوب، ۳۳۹ده وفات ایتمشدر. مذهب فلسفیسی پك‌ده معلوم اولمیوب ، آنجق فیثاغوراسك مذهبنه مائل بولنمش اولدیغی مرویدر. حست وحدت طبعیله عشرته اولان ابتلاسی شهرت حکیمانه‌سنه نقیضه کتیرمشیدی.

اسپولتو { (Spoleto) ایتالیانك (اومبریا) ایالتنده و رومانك ۱۲۰ کیلومتره شمالنده (ماروجا) نهری اوزرنده بر شهر اولوب ، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، برقلعه‌سی، کوزل بر کلیسا‌سی، بر بیوك کوپریسی، بر صو یولی و بعض ابنیهٔ عتیقه بقیه‌لری وار در . قدیم بر شهر اولوب ، مشهور آنیبالك تعرضاتنه‌قارشی ثباتکارانه مقاومت ایتمشیدی. شهر پك‌واسع ایسه‌ده، سوقاقلری طار وغیرمنظمدر. یقین‌وقتلره قدر بردوقه‌لق‌صورتنده اداره‌اولنوردی.

اسپونتینی { (Spontini) ایتالیانك اك‌مشهور بسته‌کارلرندن اولوب ، میلادك ۱۷۷۸ تاریخنده (یسی) قربنده (مایولاتی) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرمدت ناپولی، روما، فلورانسه ووندیکده اجرای صنعت ایتدکدن صکره ، ۱۸۰۳ تاریخنده پارسه کیده‌رك، بربرینی متعاقب ترتیب ایتدیکی بعض تیاترو منظومه‌لرینك بسته‌لریله کسب صیت وشهرت ایتمش ؛ وبرمدت پروسیه‌ده امرار اوقات ایدوب ، بعده پارسه عودتله، ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر.

اسپوهن { (Spohn) آلمانیانك مشاهیر علماسندن اولوب ، ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده (دورتموند) ده طوغمش، و۱۸۲۴ ده وفات ایتمشدر. تاریخ و جغرافیایه وادبیات عتیقه‌یه دائر برچوق اثرلرله اسکی مصریونك لسان واخلاقنه دائر برکتاب یازمش ؛ واسکی یونان ولاتین مؤلفلری آثارندن بعضیسنی نشر ایتمشدر.

اسپیچبرغ { (Spitzberg) یعنی « سیوری طاغ» بحر منجمد شمالیده بر جزایر مجتمعه هیئتی‌اولوب، باشلیجه اوچ بیوك وبرقاچ کوچك آطه‌لردن مرکبدر . اك بیوکلری اولان نفس اسپیچبرغ ونام دیکرله (یکی فریسلاند) آطه‌سی غربده و(شرق شمالی آطه‌سی) ایله (شرق جنوبی آطه‌سی) دخی بونك شرق طرفنده در . بو آطه‌لر ۷۶° ایله ۸۰°۳۰′ عرض شمالی و۵° ایله ۲۲° طول شرقی آره‌سنده واقع‌اولەرق، (فرانسوآ یوسف) آطه‌لرندن‌صکره آوروپانك اك شمالی یریدر. (غرونلانده)ایله آوروپانك سواحل شمالیه‌سی وسیبریانك سواحلی آره‌سنده بولنورلر. بو آطه‌لرده برودت درجهٔ نهایتده اولوب ، قیشین اوچ‌آی متمادیاً کیجه‌اولدیغندن، اهالی‌بولنمیوب، یالکز یازین آوروپای شمالیدن بالینه ودکیز کوپکی‌آوینه کیدن کمیجیلر ساحللرینه یناشیرلر. اوچ آی سورن اوزون کیجه اثناسنده یالکز فجرشمالی‌کاه کاه اورته‌لغی تنویر ایدر. کونش بوقدر اوزون برغیبوبتدن صکره افقك برکنارندن براوجنی کوسترەرك برقاچ دقیقه سورن برکوندوز حاصل اولور، وکونلر کیتدکجه او- زایه‌رق، نهایت اوچ‌آی‌سورن بوغریب ایلك بهاردن صکره ، کونش افقك اطرافنه دائراً مادار دونمکله،

وکیندکجه سمت الرأسه طوغری یوکسلمکه باشلایه‌رق، صرف کوندوزدن عبارت بریاز موسمی پیدا اولور. اوچ آی متمادیاً کونشك اصلا غروب ایتمه‌سی حسبیله، بو موسمده قطب شمالی‌یه اوقدر قریب اولان بویله بر یره کوره تصور اولنه‌میه‌جق‌صورتده صیجاق‌اولوب، کیلرك قطرانلری اریمکه باشلارسه‌ده، مذکورآطه‌لرك یالکز ٤٥٧ مترەدن آشاغی اولان‌یرلر میدانه‌چیقوب، بوندن زیاده ارتفاعلری اولان طاغلر ینه قار و بوزله مستور قالیر. بوقار و بوزلر اوزاقدن ۱۵ کونلك‌آی کبی پارلیوب، قارلرك آره‌لرنده قیرمزیمتراق بعض غرابت قیالری دخی‌لمعه‌پاش اولمغله، منظره‌یه بشقه بر حسن ولطافت ویررلر. دکیز اوتلری غایت بیوك واوزون اولوب، سطح بحری اورترلر، وساحلره قریب اولان آلچق یرلر کلنجك چیچکی کبی رنکلری غایت پارلاق برطاقم چیچکلرله تزیین اولنور. او موسمده بالینه‌لرله (فوق) و (مورس) دنیلان جسیم حیوانات بحریه آطه‌لرك اطرافنه هجوم ایتدکاری کبی، بیاض آیلر دخی طولاشمغه وملیونلرجه دکیزقوشلری اوچشمغه باشلارلر. بو اوچ آیلق کوندوز و یازدن صکره، کونش ابتدا بر قاچر دقیقه غائب اولوب، غایت قیصه برکیجه ودها طوغریسی اقشام وقتنده وشفقدن اولجه کوردیکمز بر آلاجه قرانلق حاصل اولەرق، کیجه‌لرکیندکجه اوزامغله، نهایت ینه اوچ آی سورن بوعجیب صوك بهاردن‌صکره، شمسك بسبتون غیبوبتیله، اوچ آیلق برکیجه وقیش موسمنه کیریلیر. قیشك تقریبله برابر اورته‌لق قاروبوزله اورتیله‌رك، دکیز دخی کاملاً طونار، وحیوانات بحریه اولجه چکیلوب، برتنهالقدر اورته‌لغی قاپلار. بوحالی سیر ایتمك ایچون بوزلرك اورته‌سنده قالمق تهلکه ودهشتنی کوزه آلان کمیجیلر او اوچ آیلق کیجه قرانلغی اورته‌سنده وقت وقت فجر شمالینك حیرت افزا شکل ورنکلرله اورته‌لغی یعنی افقی احاطه ایدن قار وبوزلری غریب برصورتده تنویر ایتدیکنی کورورلر. بو آطه ۱۵۵۳ تاریخ میلادیسنده (ویلوغبی) اسمنده بر انکلیز قپودانی طرفندن کشف اولنه‌رق، (شرق غرینلانده) تسمیه اولنمشیدی. بعده ۱۵۹۵ تاریخنده (بارغ) و (قورنلیوس) اسمنده ایکی فلمنکلی قپودان دخی بوآطه‌لره اوغرایه‌رق، وکشفلری شرفنی اوستلرینه آله‌رق، طاغلرینك سیوریلمکنه بناءً (اسپیجبرغ) اسمیله تسمیه ایتمشلردر. بوطاغلرك اك یوکسکی ۱۰۰۰ متره ارتفاعنده بولندیغی جزایر مذکوره‌ده اخیراً صورت مکمله‌ده تحریات وتحقیقات فنیه اجراسیله مکمل‌خریطه‌لرینی تنظیم ایدن (دوتر) و (نوردنسکولد) اسملرنده ایکی اسوجلی قپودانك جملهٔ تحقیقاتندندر. غرابتدن اولەرق، بوآطه‌لرك پك متعدد اولان قوی و لیمانلرینه دکیز کلینلی مقدار اودون آتیور.

اسپیره (Spire) وآلمانجه (Speyer) باویره‌ده (پالاتینات) ایالتینك مرکزی اولان بر شهر اولوب، مونیخدن ۲٦٤ کیلومتره شمال غربیسنده و (رین) ایرماغنك ساحل یساریسی قربنده اولەرق (اسپیره) چایی اوزرنده واقع و ۱٤۵۰۰ اهالیی جامعدر. مشهور برکلیسا‌سی، مکتب اعدادیسی، تجارت، زراعت واورمان مکتبلری، نباتات باغچه‌سی، خیلی فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. اسپیره عن اصل (آوغوسته تمنتوم) شهرینك قربنده برکوی ایکن، ۱۰۸٤ تاریخ میلادیسنده بو کوی توسیع اولنه‌رق، شهر ایله برلشمش؛ واو وقتدن بری شهر مذکور بواسمله تسمیه اولنمشدر. پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مسائلك خلیجون بو شهرده دفعاتله مجلس عقد اولنمش، و سائر وقوعات مهمهٔ تاریخیه کچمشدر.

اسپیریتوسانتو (Espirito-Santo) یعنی «روح‌القدس». آمریقای جنوبیده برازیلیانك بر ایالتی اولوب، جنوبنده‌کی (ریویانیرو) وشمالنده‌کی (باهیا) ایالتلری آره‌سنده واقع وساحل بحر بوینجه ممتددر. ′۱۸°۵ ایله ′۲۱°۱۹ عرض جنوبی و ′۴۱°۳۵ ایله ′۴٤°۵۰ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ۳۸۵ وشرقدن غربه اولان عرضی دخی ۱۲۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٤۸۳۹ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۰۰۷۱۷ کشیدن عبارتدر. بو ایالتك اکثر محللری الآن مجهول ومعطل اولوب، علی الخصوص شمال جهتنده (آیورس) سلسله‌سندن‌تفرع ایدن طاغلرآره‌سنده‌کی وادیلر بالطبه کورمه‌مش اورمانلرله مستور، و (بوتوقودو) تعبیر اولنان اهالیٔ اصلیه اقوام وحشیه‌سیله مسکوندر. ساحله قریب اولان یرلرینك دخی اکثریسی بطاقلق حالنده‌در. بوایالتك اك یوك نهری (ریودوچه) ایر-

ماغی اولوب ، ایالت مذکوره‌نك جهت شرقیه‌سنده بولنان (میناس جرائس) ایالت واسعه‌سندن اینه‌رك، موضوع بحثمز اولان ایالتی همان اورته‌سندن شمق ایدر. بوایرماغك سیر سفائنه صالح برحاله وضعیچون شمدیه قدر اولنان مساعی نتیجه‌سز قالمش اولدیغی کبی، بونك شمال وجنوبنده آقان دیکر متعدد نهرلرك دخی منصبلرنده قوم سدلری بولندیغندن ، هیچ برنده سیر سفائن میسر اولهمامشدر. اك اول (اسپیرتوسانتو) اسمیله تسمیه اولنان قوی "۵۰ ′۱۸ °۲۰ عرض جنوبی و "۴۳ ′۳۸ °۴۲ طول غربیده واقع اولوب، لیمانلری پك آزدر، وهیچ بری صاغلام دکلدر . آنجق (ویقتوریا) اسکله‌سندن (میناس جرائس) ایالتنك ایچ طرفلرینه طوغری دردست تمدید اولان دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی خیلی تسهیل ایتمشدر. زراعتی پك کری اولوب، شکر، پاموق، قهوه وسائر محصولاتدن عبارت اولان تجارتی باشلیجه (سانته ایزابل) ، (سانته لئوپولدینه) و (ریو نووو) اسکله‌لرنده‌کی آلمان مهاجرلری طرفندن اجرا اولنور . اهالیسی پورتکیز ایله یرلیدن متولد ملز بر جنسدر . نشر معارفه زیاده‌سیله غیرت اولنوب ، ایالت واردانتك بر ربعی مکاتبه تخصیص‌اولنمشدر. ایالت درت قضادن مرکب اولوب، بونلر دخی مرکزده بولنان (ویقتوریا) ایله بونك جنوبنده‌کی (رئیس‌ماغوس) و(سان ماتوس) وشمالنده‌کی (ایتاپه میریم) قضالرندن عبارتدر . مرکز ایالت (اسپیریتوسانتو) قوینك ساحل جنوبیسنده واقع (اسپیریتو سانتو) قصبه‌سی اولوب، ایالت دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدیسه‌ده، اخیراً (ویقتوریا) اسکله‌سی مرکز اتخاذ اولنمشدر .

اسپیریدیون { یاخود اسپیریدون (Spiridion) (Σπυρίδων) خرستیانلرك اعزه‌سندن معدود اولوب، قبریسده طوغمش ، واو وقت (ترمیتونته) تسمیه اولنان (لفقوشه) مترپولیدی اولوب ، میلادك ۳۴۸ تاریخنده وفات ایتمشدر . سوریلرله اغنامه مالك اولوب ، بالذات چوبانلق ایدردی . حتی مترپولید اولدقدن صکره دخی قویونلریله اوغراشمقدن واز کچمه‌مشیدی . ابتدای حالنده متأهل اولوب، برقیزی دخی دنیایه کلش‌ایکن، طریق رهبانه سلوك ایتدکدن صکره قاریسیله قرداش کبی یاشامشدی . ازنیق و (ساردیك) مجلس روحانیلری اعضاسی میانده بولنمشدی . غالریوسك خرستیانلره قارشی اولان تعقیباتی صره‌سنده صاحب ترجمه معاذنه زجراً ایشلکه محکوم‌اولمش، وبرکوزی دخی چیقارلمشیدی. قدیدی الیوم (قورفه) جزیره‌سنده موجود اولوب، جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك بوکا اعتقادلری برکالدر . بو قدیدك (صاری صالتیق) ك قدیدی اولدیغنه اعتقاد ایدن بعض اهل اسلام دخی واردر. یورطیسی کانون اول افرنجینك ۱۴نده اجرا اولنور.

اسپیلمان { (Spielmann) آلمانیانك مشاهیر کیمیویونندن اولوب ، میلادك ۱۷۲۲ تاریخنده اسپراسبورغده طوغمش، و۱۷۸۳ ده وفات ایتمشدر . سودك تحلیلاتنه وآلساسده‌کی نباتات سمیه‌یه دائر بعض کشفیات و تجربات و کیمیا واجزاجیلغه دائر برقاچ تألیفی واردر .

اسپینال { (Espinal) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) ممالك مجتمعه‌سنك(تولیما) جمهوریتنده، (نیوه) شهرینك ۱۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده و (ماغدالنه) نهرینك ساحل یسارندن ۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع برقصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر.

اسپینل { (Espinel) اسپانیانك مشاهیر شعراسندن اولوب ، مشهور (سروانتس) ك احباسندن ایدی . میلادك ۱۵۴۴ تاریخنده غرناطه مضافاتنده رونده (یعنی رنده) شهرنده طوغمش ، و۱۶۳۴ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه‌لری وبرچوق اشعاری واردر.

اسپینوزه { (Spinoza) آوروپانك اعاظم حکماسندن اولوب، پورتکیزدن طرد اولنمش بر یهودی عائله‌سنه منسوب اولهرق، ۱۶۳۲ تاریخ میلادیسنده فلنکك (آمسترداام) شهرنده طوغمش؛ واجدادی دینه تبعیت ایتمش ایسه‌ده، بعده (دفارت) و سائر حکمانك رأینه تابع اولمغله ، دین یهودك آیینلرینه رعایت ایتمدیکندن ، خاوره‌دن طرد اولنه‌رق، دیندانشلرینك خصومتنه مظهر اولمغله ، (باروخ) اسمنی (بندتو) یه تحویل ایده‌رك، هیچ بر دینه تابع اولمقسزین، آمسترداام جوارلرنده انزوایه چکلمشیدی. اوراده بر مدت مطالعه وتألیفله اوغراشدقدن صکره، (لید) ه وبعده (لاهای) ه کیده‌رك،

۱۶۷۷ تاریخنده، هنوز ٤٥ یاشنده اولدیغی حالده، بو شهرده تورم ایدوب، وفات ایتمشدر. اسپینوزه‌نك کندینه مخصوص برفلسفه‌سی اولوب، افکار حکیمانه‌سی صوفیونك فکرینه قریبدر. غیر متناهی وفکر محضدن عبارت اولهرق بتون کائناتی احاطه ایتمش بر روح عظیم یعنی بر الله اولدیغنه اینانه‌رق، سائر موجودات ومخلوقاتك بو روح عظیمك ابراز ایتدیکی اشکال وصور مختلفهٔ ظاهریه‌سندن بشقه برشی اولمدیغنی، والحاصل اللهدن بشقه برشی موجود اولمیوب، وحدانیت الهیه‌نك کافهٔ موجوداتی شامل وحاوی اولدیغنی التزام ایدیور. فلسفه‌یه متعلق لاتین لسانینه متعدد تألیفاتی و (لیبنیچ) کبی اعاظم حکما ایله مخابراتی واردر. آثاری دفعاتله طبع، وآوروپانك اکثر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر. فنلون و سائر بعض مؤلفلر اسپینوزه‌نك فکر ومسلکنی جرح یولنده بعض کتابلر یازمشلردر.

اسپینهاسو (Espinhaço) آمریقای جنوبیده (برازیلیا) نك (میناس جرائس) ایالت واسعه‌سنده برسلسلهٔ جبال اولوب، (مانتیکیرا) سلسله‌سیله مربوطدر. جنوبدن شماله طوغری ممتد اولوب، (ریودوچه) ایله (سان‌فرانچیسقو) ایرماقلرینك حوضلرینی تفریق ایدیور. بو سلسله‌نك صیرتنه قریب اولهرق غربی مائله‌سنده (باربا‌سنه)، وشرقی مائله‌سنده دخی (اوروپرتو)، (قونیسائو) و (سرو) شهرلری بولنیور. ٤۰۰ کیلومتره‌لك محلده بو استقامتی محافظه ایتدکدن صکره، ۱۸° عرض جنوبی جوارنده شرق شمالیه طوغری دونه‌رك، و (باهیا) ایالتی ایچنده برطاقم قوللرصاله‌رق، (سان روق) برونه منتهی اولور. بو سلسله برازیلیانك اك یوکسك محلی اولوب، اتکلرندن نبعان ایدن صولر برازیلیانك هر طرفنه طوغری آقار. اك یوکسك ذروه‌سی اولان (ایتاتیایا) طاغنك ۲۹۹٤ متره ارتفاعی واردر. — پورتکیزك جهت جنوبیه‌سنده دخی بو اسمله بر کوچك سلسله بولنوب، (مونشیق) سلسله‌سنه مربوط برتپه‌لر تسلسلندن عبارت اولدیغی حالده، (سنت وینسان) برونه منتهی اولور.

استاتیره (Statira) ایران حکمداری مشهور دارانك همشیره‌سی و زوجه‌سی اولوب، دارانك آیاشه‌کی مغلوبیتنده بیوك اسکندرك الینه اسیر دوشمش، ومشارالیهدن پك انسانیتکارانه معامله کورمشیدی. — بونك ینه اسـتاتیره اسمنده برقیزی وار ایدی، که اسکندر هندن عودتنده تزوج ایتمشدر. اسکندرك وفاتندن صکره، قیصقانجلق سائقه‌سیله اورتاغی (روخسانه) طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

استاتیوس (Statius) اسکی رومانك هزلیاتله اوغراشان شعراسندن اولوب، میلاددن ایکی عصر اول برحیات بولنمش؛ و ٤۰ قدر مضحکه یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

استاتیوس (Statius, Stace) یاخود استاس اسکی روما مشاهیر شعراسندن اولوب، میلادك ٦۱ تاریخنده ناپولی شهرنده طوغمش، و۹٦ده وفات ایتمشدر. برحیات ایکن پك چوق شهرت بولوب، مدح ایتدیکی بعض اکابرك احسانلرینه نائل اولمشیدی. برقاچ منظومه‌سی ومدح وتبریکه متعلق برچوق قصایدی واردر. آثاری موجود اولوب، برقاچ جلددن مرکب اولهرق دفعاتله طبع اولنمشدر.

استاده (Stade) پروسیه‌نك (هانووره) ایالتنده، (البه) ایرماغنك ساحل یسارینی قربنده اولهرق (اشوینکه) نهری اوزرنده مستحکم بر قصبه واسکله اولوب، (هانووره) نك ۱۰ کیلومتره شمالنده و(هامبورغ) ك ۳۲ کیلومتره غربنده واقع و۹۰۰۰ اهالیی جامعدر. مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، سواری مکتبی، ترسانه‌سی وسفاین دستکاهی واردر. وقتیله سربست ومستقل برشهر اولوب، بعده بر قونتلق مرکزی اتخاذ اولنمش، ودفعاتله اسوجلیلرله دانیمارقه‌لیلرك الینه کچمشدر.

استارغارد (Stargard) آلمانیاده بو اسمله «یکی» و «اسکی» اولهرق ایکی قصبه واردر. (یکی استارغارد) پروسیه‌نك (پومرانیا) خطه‌سنده و (استتن) شهرینك ۳۲ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، صنایع مکتبی، چوخه وساقسونیه فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وذخایر تجارتنه مخصوص بازاری واردر. وقتیله (آشاغی پومرانیا) ایالتنك مرکزی بولنمش، و۱۷۵۸ده روسیه‌نك الینه کچمشیدی. — (اسکی استارغارد) ایسه (مکلنبورغ) بیوك دوقه‌لغنده و(استرلیچ) ك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برکوچك

قصبه اولوب، آنجق ۱۲۰۰ اهالیسی واردر.

استاروووه (Starova) آرناؤدلقده مناستر ولایتنك کوریجه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اوخری کولنك ساحل جنوبیسنده، کوریجه‌نك ۲۵ کیلومتره شمالنده غایت کوزل بر موقعده واقع و ۱۶۰۰ اهالیلی جامعدر. بر جامع شریفیله برتکیه‌سی وبرصبیان مکتبی واردر. بو قصبه‌نك بر ساعت قدر شمال غربیسنده وینه کول کنارنده (پوغرادچ) اسمیله ۱۸۰۰ اهالیلی جامع دیکر برقصبه دها واردر. — استاروووه قضاسی اوخری کولنك جهت غربیه‌سندن عبارت اولهرق، ۹۹ قریه و ٤ چفتلکی حاوی اولوب، ۱۹٤۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۳۰۰۰ قدری خرستیان و قصوری کاملاً مسلم وجمله‌سی آرناؤددر. قضانك محصولات ارضیه‌سی باشلیجه بغدای وآرپه ایله حبوبات سائره‌دن عبارت اولوب، طاغلرنده میشه و چام آغاجلرینی حاوی خیلی اورمانلری ومرعالری دخی واردر.

استاریه (Starja) آرناؤدلقده مناستر ولایتنده کوریجه سنجاغنك قولونیه قضاسنده بیوجك بر قریه اولوب، ۱۰۰۰ قدر اهالیسی وبر مکتبی واردر.

استاس [«استاتیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استانبول (Constantinople) ونام دیکرله قسطنطینیه دولت علیهٔ عثمانیه‌نك پایتختی اولوب، دنیانك اك مشهور وموقعاً اك کوزل شهرلرندندر.

موقع وتقسیماتی — استانبول شهر عظیمی باشلیجه درت قسمدن عبارت اولوب، بونلرك بری نفس استانبول ایله بونك سوری خارجنده بولنان ایوب، وسائر برقاچ محله‌یی ومرمره ساحلنده اولان مقری کوی وآیاستفانوس قریه‌لرینی جامعدر؛ ایکنجیسی نفس استانبولدن خلیج قسطنطینیه ایله یعنی کاغدخانه خلیجی ایله آیرلمش وایکی کوپری ایله ربط اولنمش اولان غلطه وبك اوغلی قسمی اولوب، خلیج طرفندن قاسم پاشا وخاص کویی، قره‌طرفندن فری کوی وشیشلی یی، بوغازجهتندن طوپخانه، فندقلی، قباطاش وبشکطاش محله‌لرینی جامعدر؛ اوچنجیسی نفس استانبولدن وغلطه جهتندن استانبول بوغازیله ومرمره دکزینك براوجیله آیرلمش اولان اسکدار وقاضی کویی جهتی اولوب، قزل طوپراق، ارن کوی، چاملیجه، بولغورلی وسائر جوار قریه‌لری دخی جامعدر؛ دردنجیسی بوغاز ایچندن عبارت اولوب، آوروپا ایله آسیا سواحلی آره‌سنده ممتد اولان استانبول بوغازینك ایکی طرفنده کوزل یالیلری وکوشکلری حاوی اولان قریه‌لری جامعدر. که بونلرك باشلیجه‌لری روم ایلی ساحلنده: اورته کوی، آرناؤدکویی، بیك، روم ایلی حصاری، امیرکان، استنیه، یکی کوی، طرابیه، بیوکدره، صاری پر وروم ایلی قواغی؛ وآناطولی ساحلنده دخی: قوزغونجق، بکلر بکی، چنکل کویی، وانی کویی، قندیللی، آناطولی حصاری، قاکلیجه، چبوقلی، انجیر کویی، بکقوز وآناطولی قواغیدر. مرمره دکیزنده کی بیوك آطه، هکبه‌لی، قینه‌لی و بورغاز آطه‌لری دخی استانبولك مشتملاتندن عد واعتبار اولنسه بجادر.

بو وجهله استانبول آوروپا ایله آسیا قطعه‌لرینك همان برلشه‌جك قدر بربرلرینه تقرب ایتدکلری بر نقطه‌ده وقره دکیزله آق دکیز کبی ایکی بیوك بحرك محل تلاقیسنده واقع اولوب، آوروپا وآسیا اقوام وامنك مرکز اجتماع واختلاطی اولان برموقع مهمده تصادف ایتمش اولمغله، بحق عالمك مرکزی اولمق استحقاقنی حائزدر. شهرك هرطرفنه کیرمش اولان دکیزلرك لطافتی، اطرافنده کی محللرك کوزللکی، میاه جاریه‌سی، اقلیم وهواسنك نفاستی والحاصل احوال طبیعیه‌سنك هرجهتی بوشهری غبطه انداز عالم ایتمکه کافیدر.

نفس استانبول مثلث الشکل برشبه جزیره اوزرنده اولوب، بو مثلثك رأس زاویه‌سی شرقه طوغری ممتد وبرطرفدن مرمره یه برطرفدن دخی بوغازایچنه ناظر اولان سرای برونی، واساس زاویه‌سی شمال غربی جهتنده کاغدخانه خلیجیله مرمره دکیزی آره‌سنده ممتد وسور وخندقله محدود اولان حدود بریه‌سی اولمق اوزره، شمال شرقی جهتنده اولان بر ضلعی خلیجله وجنوب جهتنده کی ضلع دیکری دخی مرمره دکیزیله محاطدر. موقعی یدی تپه‌دن عبارتدر: بو تپه‌لرك بری سرای برونده اولوب، اوزرنده طوپ قپو سرای همایونیله، آیاصوفیه وسلطان احمد جامع شریفلری وعدلیه واوقاف دائره‌لرینی حاوی بیوك دائره بولنیور؛ ایکنجیسی نور عثمانی جامعیله چنرلی

طاشك موقعنی حاوی اولوب، دیوان یولی صیرتیله برنجیسنه مربوطدر؛ اوچنجیسی سلطان بایزید و سلیمانیه جامع شریفلریله باب سرعسکریی و یانغین قله‌سنی حاوی‌اولوب، استانبولك اك یوكسك محلیدر؛ دردنجیسی فاتح جامع شریفنك موقعندن عبارتدر؛ بشنجیسی سلطان سلیم جامع شریفیله جهارشنبه محله‌سنی حاویدر؛ آلتنجیسی بلاطك اوستنده‌در؛ یدنجیسی دخی یدی قله جهتنده‌در. بووجهله بوتپه‌لرك آلتیسی بربرلرینه مربوط اولدرق، سرای برونندن ایوبه قدر خلیج ساحلیله متوازیاً برصیرت تشکیل ایدرلر. بوصیرت ایله یدی قله جهتنده کی تپه آره‌سنده ایکی طرفدن اوزانان بایرلر محل تلاقیسنده بر وادی تشکل ایدوب، لانغه بوستانلرینه منتهی اولور، وایکی جهتده کی ارتفاعك صولرندن بر کوچك دره دخی تحصل ایدر. غلطه دخی بر تپه‌نك اتکنده واقع اولوب، تپه‌نك اوستنده غلطه قله‌سی، وبوتپه‌دن باشلایه‌رق ایچری یه طوغری اوزانان صیرتلرك اوزرنده بك اوغلی وسائر محللر بولنور. اسکدار ایله بوغاز ایچنك ایکی طرفی دخی بایر محللرده واقعدر. اسکدار اوستنده بولنان بیوك وکوچك چاملیجه تپه‌لریله دها ایلریده واقع عالم طاغی وقایش طاغی قره دکیزدن کان پویرازك شدتنی کسه‌رك، غرب جنوبی اتکلرندن دکیزه قدر ممتد اولان طالغه‌لی وبایرمیسی بر اووه ایله بونك قارشیسنده واقع آطه‌لرك هواسنه کسب اعتدال ایتدیریور.

هر نه قدر اصل شهر نفس استانبول ایله غلطه وبك اوغلی واسکدار دن عبارت اولوب، کرك بوغاز ایچی وکرك قاضی کویی ومضافاتی شهره مربوط قریه‌لر حکمنده اولمغله، اکثر خریطه‌لرده شهرك طول وعرضی آره‌ده کی دکیزلرله برابر ۱۰ کیلومتره قدر کوستریلیورسه‌ده، بر طرفدن آیاستفانوسدن روم ایلی وآنا طولی قواغنه وبر طرفدن دخی فری کوینه‌دن ارنکوینه قدر همان هیچ بر یرده اولر ومحللر منقطع اولدیغندن، استانبول شهری بوندن چوق دها واسعدر، واصل شهرك خارجنده کی قریه ومحللر کیندکجه توسع ایده‌رك، بربرلریله وشهر ایله اولان ارتباطلری کوندن کونه تزاید ایتمکده اولدیغندن، بونلرك دخی شهرك محللرندن عد اولنمالری طبیعیدر.

استانبولك مرکزی اعتبار اولنان آیاصوفیه موقعی "۱٦ ٠ ٤۱° عرض شمالی ایله "۵۰ ٣۸ ٢٦° طول شرقیده واقعدر.

ابنیهٔ مشهوره‌سی. — استانبولك اك مشهور واك بیوك بنالری جوامع شریفه‌سیله سرای همایونلری وبعض ابنیهٔ میریه‌سیدر. نفس استانبولده ۵۰۰ وجوارلرنده ۳۲٤ که جمعاً پایتخته ۸۲٤ جامع شریف موجود اولوب، بونلردن استانبولده آیاصوفیه، سلطان احمد، نور عثمانی، سلطان بایزید، سلیمانیه، شهزاده باشی، فاتح، سلطان سلیم، یکی جامع ولالهلی جامعلری غایت جسیم ومصنع اولوب، سلاطین عظام عثمانیه‌نك اك بیوك حیراتندندر. استانبول جهتنده آق سرایده کی والده جامعیله خواجه پاشا، محمود پاشا، کدك پاشا، کوچك آیاصوفیه، جراح پاشا، قوجه مصطفی پاشا وسائر برچوق بیوك جوامع شریفه بولنمقدیغی کبی، غلطه‌ده کی یکی جامع، طوپخانه وجهانکیر جامعلری، طوله باغچه‌ده والده جامعی، یلدیز سرای همایونی جوارنده پادشاه زمان سلطان عبدالحمید خان حضرتلرینك بنا کرده‌لری اولان اورخانیه وحمیدیه جامعلری، اورته کوی جامعی، اسکداره والده جامع شریفیله اسکله جامعی وآیازمه جامعی تعبیر اولنان جامعلر، سلیمیه جوارنده کی سلطان سلیم جامعی، بکلر بکی جامعی، حضرت ایوب انصاری تربه‌سی اتصالنده کی جامع شریف وبونلره مماثل برچوق بیوك جوامع شریفه دخی ذکره شایاندر.

جوامع شریفه‌دن صکره فن معماریجه ذکره شایان اولان ابنیه سرای همایونلر اولوب، کلخانه‌ده اندرون همایون دائره‌سیله قصر همایون وخزینهٔ همایون دائره‌سیله ضربخانه وموزه‌خانه اتخاذ اولنان چینیلی کوشك وسائر بعض دوائر عتیقه سرای همایونك الیوم موجود بقایاسندندر. بو دوائرك اطرافنده جسیم وپك اسکی آغاجلری حاوی بر طاقم باغچه‌لر ومیدانلر بولنوب، استانبولك اك کوزل موقعنی تشکیل ایدیورلر. استانبولك فتحنی متعاقب فاتح حضرتلری الیوم باب سرعسکرینك بولندیغی محلده اسکی سرای نامیله معروف بر سرای همایون بنا ایدوب، برقاچ سنه صکره سرای برونده کی سرای همایونی تأسیس، واورایه نقل بیورمشیدی. بعده کلن سلاطین عظام بو سرایه بر طاقم دائره‌لر علاوه ایده‌رك، خیلی توسیع ایتمشلر دیسه‌ده، سرایك اکثر ابنیه‌سی اخشاب اولمغله، مؤخراً محترق

اولوب، یالکز ذکر اولنان قسملری قالمشدر. بوسرایك شایان تماشا پك چوق آثاری واردر. طوله باغچه، چراغان، یلدیز وبکلر بکی سرای همایونلریله کوك صو، بکقوز، کاغد خانه، اخلامور قصر همایونلری ایسه صوك وقتلرده بنا اولنه‌رق، طرز جدید اوزره وغایتله مصنع ومزیندر. بونلرك وعلی‌الخصوص یلدیز سرای همایوننك باغچه‌لری دخی پك واسع وغایت کوزلدر.

ابنیهٔ امیریه‌دن باب عالی، عدلیه دائره‌سی، باب سرعسکری، مالیه دائره‌سی، طاش قشله، ماچقده‌ده کی سلاحخانه سلیمیه قشله‌سی وبونلره مماثل خیلی ابنیهٔ جسیمه شهری تزیین ایدیور. ابنیهٔ خصوصیه‌دن دخی استانبولده مرحوم کامل وعالی ورؤف پاشالردن قالان قوناقلرله ایران سفارتخانه‌سی وبك اوغلنده آلمانیا وانکلتره سفارتخانه‌لریله دیکر بعض سفارتلر وبرقاچ اوتل ایله بعض چارشولر ذکره شایاندر.

حاملر دخی استانبولك اك بیوك ابنیه‌سندن اولوب، استانبولده ۱۷۵ حمام بولنیور، که بونلرك اك بیوکلری محمود پاشا، جغال اوغلی، آیا صوفیه، خاصکی، خواجه پاشا، غلطه‌سرایی وسائره حاملریدر. خانلر دخی ذکره شایان ابنیه‌دن اولوب، موجود اولان ۳٤٤ خانك اك بیوکلری وزیر خانی، والده خانی، یلدیز خانی وسائره‌در. چارشوی کبیر دخی ابنیهٔ مشهوره‌دندر.

آثار عتیقه‌سی. — استانبولك اسکی قیصرلر زمانندن قاله آثاری پك آز اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری کلیسادن مبدل اولان بیوك وکوچك آیا صوفیه جامعلریله کل جامعی کبی بعض کوچك جامعلردن وبر قاچ ستون ایله بیك بر دیرك ویره باتان صهریجلردن وبرده استانبولك اطرافنده کی سوردن عبارتدر. جوامع مذکوره زمان فتحندن بری دفعاتله زلزله‌دن وسائر اسبابدن قسماً خراب اولوب، عثمانلیلر طرفندن تعمیر وتجدید ایدلش اولدقلرندن، ایچلرنده اسکی زماندن قاله‌پك آز آثار بولنیور. ستونلر ایسه آت‌میدانده کی دیکیلی طاش ایله سلطان محمود تربه‌سی جوارنده کی چنبرلی طاشدن وابراهیم پاشا جامعی قربنده کی قیز طاشدن عبارتدر. مذکور ایکی بیوك صهریجدن یره باتان صهریجی الآن صو ایله مملو اولوب، بیك بر دیرك ایسه قورو وخالیدر. سور ساحل بوینجه قسماً تخریب اولنوب، قره طرفنده دخی خراب برحالده بولنیور. بو سور بیوك قسطنطین طرفندن بنا اولنه‌رق، بعده خلفلری طرفندن دفعاتله تعمیر وتجدید اولنمشیدی. قره طرفندن ۷ وساحلارده ۱٤ قپوسی واردر. بو قپولرك اکثریسی الیوم موجوددر، وسور قالمیان یرلرده دخی اسملری باقیدر. اسکی قیصرلرك سرایلرندن تکفور سرایی دیلن محلده وسائر بعض یرلرده برطاقم پراکنده اثرلر واستانبولك بعض جهتلرنده برطاقم اسکی مزارلر دخی قالمشدر. اثنای فتحده ایرغاد بازاری جهتنده بولنمش اولان ایکی جسیم ستون مرور زمانله خراب اولوب، حرکت ارضدن یتقلمش، ویالکز برینك قاعده‌سی قالمشدر.

مکاتب ومدارس وکتبخانه‌لری — سلاطین عظام عثمانیه عادت قدیملری اوزره نشر معارف یولنده صرف همت ایدوب، هر بنا ایتدکلری جامع شریفك اتصالنده متعدد مدرسه‌لر وطلبهٔ علومك معیشتنه مخصوص عمارتلر تأسیس ایده‌رك، کلیتلی وقفلر تخصیص بیورمشلردر. سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك شهرك فتحنی متعاقب بنا کرده‌لری اولان جامع شریفك اطرافنده تأسیس بیورمش اولدیغی مدرسه‌لرده الیوم یوزلرجه طلبهٔ علوم تحصیل ایله مشغول اولوب، جامع شریف مذکوره تدریس علم ایدلمکده اولدیغی کبی، سائر سلاطین ووزرا وکبرا ودیکر اصحاب خیرك مدرسه‌لری دخی الیوم موجود ومعموردر. او وقتلرك رایجنه کوره مدرسه‌لرك ومدرسلرك مخصصاتی مع زیادة کافی اولدیغی کبی، اوقونان درسلر دخی مکمل اولوب، طب وهندسه‌یه وارنجه‌یه قدر اووقت معلوم اولان علوم وفنونك کافه‌سی تدریس اولنوردی. الیوم موجود مدرسه‌لر ۱٦٤ عددنده‌در. تأسیسات خیریه دن بری دیکر مکاتب احداثنه دخی لزوم کوریله‌رك، جنتمکان سلطان محمود زمانده طبیه، حربیه، مهندسخانه وبحریه مکاتب عسکریه‌سیله بونلرك اعدادیه‌لری کشاد ایدلش اولدیغی کبی، بعده مکتب سلطانی، مکتب صنایع، دارالشفقه، مکتب ملکیه، مکتب طبیهٔ ملکیه، اورمان مکتبی، بر چوق مکاتب رشدیه، واخیراً مهندسخانهٔ ملکی،

مکتب حقوق ، مکتب زراعت و تجارت ، مکتب اعدادیۀ ملکیه ، لسان مکتبی ، صنایع نفیسه مکتبی ، مکتب صنایع اناث وسائر نیجه مکاتب عمومیه ایله بر قاچ خصوصی مکتبلر کشاد اولنمشدر . استانبولده موجود مکاتب رسمیه واسلامیه‌نك مجموعی ۵۰۰ دن زیاده اولوب ، بونلرك ۱۲سی مکاتب عالیه ، ۲۰سی ذکوره و ۱۱ی اناثه مخصوص مکاتب رشدیۀ ملکیه ، ۹ی مکاتب رشدیۀ عسکریه ، ٤ی مکاتب اعدادیۀ عسکریه ودیکرلری مکاتب خصوصیه و ابتدائیه ایله صبیان مکتبلرندن معدوددر . ارمنی ، روم ، یهودی واجنبیلرك دخی ذکور واناثه مخصوص بر چوق مکتبلری واردر .

عمومی کتبخانه‌لر ٤٥ عددنده اولوب ، بونلردن آیا صوفیه ، نور عثمانی ، فاتح ، کوپریلی کتبخانه‌لری کبی بعضلری پك قیمتدار کتب عربیه ونسخ نادره‌یی حاویدرلر . بو کتبخانه‌لرك مجموعنده ۷۰۰۰۰ جلددن زیاده کتاب موجوددر . سرای همایون کتبخانه‌سنك حاوی اولدیغی بش‌اون بیك جلد کتب نادره ونفیسه بوعدده داخل دکلدر .

استانبولده السنۀ مختلفه اوزره حروفات ولیتوغرافیا اوله‌رق ٤٨ مطبعه موجود اولوب ، ۲۹ غزته نشر اولنور .

موزه‌خانه یکی آچیلوب ، الآن توسع ایده‌مه‌مش ، ورصد خانه ترقیه یوز طوتمشدر . جمعیات علمیه‌دن اوله‌رق ، یالکز بر جمعیت طبیه واردر .

خسته خانه وفقیرخانه‌لری . — حیدر پاشاده ، مکتب طبیه اتصالنده ، کومش صوینده ، بکلر بکنده ، زیتون برونده وسائر طرفلرده بولنان عسکری خسته‌خانه‌لرندن بشقه ۲ نسا وبر غربا خسته‌خانه‌سیله بر تیمارخانه وراهبه‌لرك اداره‌سنده بولنان بر قاچ اجنبی خسته‌خانه‌سی ، روم وارمنیلره مخصوص بر خسته‌خانه ، وینه خرستیان جماعتلرینه مخصوص بعض فقیرخانه‌لرله طول و بیوایه قادینلره مخصوص بردائره واسکدارده برمسکینخانه واردر .

تکیه و زاویه‌لرله تربه و زیارتکاهلری . — استانبول وجوارلرنده ۳۰۰ قدر تکیه موجود اوب ، بونلرك اك بیوك و مشهورلری مرکز افندی وطوپقپو مولویخانه‌سیله غلطه مولویخانه‌سی ، طوپخانه‌ده کی قادریخانه ، سنبل افندی ، طاش برونی ، پاشمق شریف تکیه‌سی وسائره در . هجرت نبویه‌نك برنجی قرننده ملوك بنی امیه طرفندن استانبولك فتحنه سریه‌لرسوق وشهر محاصره اولندیغی صره‌ده ، حضرت ابو ایوب انصاری سورك خارجنده شهید اولوب ، اسم شریفلریله مسمی محلده مرقدی کشف اولندیغی کبی ، صحابه‌دن دیکر ۱۷ ذاتك دخی خارج سورده شهید دوشوب ، مرقد و یا مقام عالیلری استانبولده موجود در . اولیای کرامدن وعزاة واعزه‌دن بر چوق ذواتك دخی مرقدلری بولنوب ، استانبولك همان هرطرفی زیارتکاهلرله مملودر ، وبو زیارتکاهلردن اکثریسنك یانده جامع وتکیه وزاویه‌لر بولنمقده‌در . ابوالفتح سلطان محمد خان ثانیدن صکره کلن سلاطین عظام عثمانیه‌ایله افراد خاندانلرینك دخی تربه‌لری نفس استانبولده جوامع شریفه‌لری جوارنده وسائر محال مخصوصه‌لرنده‌در .

فابریقه ودستکاهلریله صنایع ومعمولاتی . — استانبولده میریه عائداوله‌رق مکمل‌ترسانه فابریقه‌لری ودستکاهلریله حوضلری بولنوب ، سفائن میریه وتجاریه تعمیر ومجدداً دخی اعمال اولنور . طوپخانه‌ده دخی مکمل برفابریقه بولنوب ، طوپ وتفنك وسائر اسلحه اعمال وتعمیر اولندیغی کبی ، زیتون برونده بردمیرخانه وفشنکخانه دخی واردر . دائرۀ عسکریه‌یه مربوط فسخانه نامیله بر چوخه فابریقه‌سی وبکقوزده بر دباغخانه موجوددر . اهالیه وشرکتلره مخصوص فابریقه‌لر یوق حکمنده اولوب ، یالکز برجام فابریقه‌سیله بر قاچ طوغله وکرمیت فابریقه‌لری بولنیور . اسکدارده ال دستکاهلریله ایکدن «چاتمه» تعبیراولنور غایت کوزل و صاغلام برنوع قماشله سائر دوشمه‌لك ایپك قماشلر واستانبولده ایپك چارشفلر وایپلیکی اوروپادن کلن بعض قازمیرلر نسج اولنور . سراجلغه وسیمکشلکه متعلق شیلرله قیوجیلق ، مرانغوزلق وسائر بو کبی بعض صنعتلر اجرا اولنیور .

تجارتی . — استانبول آوروپا ایله آسیا آره‌سنده برکلید حکمنده اولدیغندن ، اهمیت تجاریه‌سی پك بیوك اولمق لازم کلیورسه‌ده ، بوصوك وقتلرده ، برطرفدن

روسیه دمیر یوللرینك تا ایران وهند حدودینه قدر تقربی، برطرفدن سویش قنالنك كشادی، بر طرفدن دخی روم ایلنده كی ممالكك طوغریدن طوغریه آو- روپا ایله تجارت یوللری پیدا ایتمكی استانبولك تجا- رتنی بشقه طرفلره چكمكله، بوشهرك اهمیت تجاریه- سی خیلی‌دنی ایتمش ایسه‌ده، ینه بیوك برتجارتكاهدر، وبو دفعه آوروپاایله دمیریوللهكسب‌ارتباط ایتدیكی كبی، آناطولی دمیر یولی دخی بغداده طوغری ایلریلرسه، بواهمیتك تضاعف ایده‌جكنده شبهه‌یوقدر. استانبول لیمانه یومی كلیتلی یلكن كیلری وواپورلر ایشلیوب، یدی سكز واپور قومپانیه‌سی دخی مقنن صورته پوسته ایشلرلر.

وسائط اختلاطی. — استانبولك كرك دكیرله بربرندن آیرلمش و كرك براً مسافه‌لری بعید اولان محللری بیننده هرساعت اختلاط وارتباطی تسهیل ایچون برچوق وسائط بولنوب، وسائط بحریه‌دن او- له‌رق، اوچ واپور شركتی واردر، كه بونلرك بری قباطاش واسكداردن باشلایه‌رق، كوپریدن بوغاز ایچنه ایشلین «شركت خیریه»؛ ایكنجیسی كوپری درونه یعنی ایوب وخاصكویه قدر استانبول خلیجنه ایشلین «كوپری درونی شركتی»؛ اوچنجیسی دخی مرمره دكیزی سواحلنده‌كی قریه‌لره و آطه‌لره ایشلین «شركت مخصوصه» در. وسائط بریه‌دن اوله‌رق، غلطه ایله بك اوغلی آره‌سنده عربه‌لری بخار واسطه- سیله زنجیر ایله چكیلیر برتونل، وایكی دمیر یول ایله اوچ تراموای واردر. تراموایلرك بری استانبول جهتنده كوپری باشندن آق سرایه و اورادن ایكیه آیریله‌رق بری طوپ قپویه ودیكری بدی قلیه منتهی اولور؛ ایكنجیسی غلطه جهتنده كوپری باشندن باشلایه‌رق ساحل بویجه اورته كویه؛ اوچنجیسی دخی ینه غلطه‌نك مذكور محللدن بك اوغلنه چیقه‌رق، شیشلیه قدر كیدر. دمیر یوللرك بری سركه‌جی اسكله‌سندن باشلایه‌رق، یدی قلیه واورادن مقری كوی وآیاستفانوسه اوغرایه‌رق، روم ایلنه؛ ودیكری حیدر پاشادن باشلایه‌رق، قزل طوپراق وارن كوینه اوغرایه‌رق ازمید طریقیله آناطولیه كیدر.

سوقاقلری، مسیره وتفرجكاهلری. — استانبولك سوقاقلری، اسكی شهر وقصبه‌لرك جله‌سنده عادت اولدیغی كبی، طار وغیر منتظم اولوب، وقتیله بایا قالدیرملرندن عبارت بولنمشیكن، بعده آرابه‌لرك تكثری حسبیله، اكثریسی شوسه‌یه تحویل اولنمشدر.

بك اوغلنده بری بیوك و بری كوچك اولدقجه منتظم ایكی، وامیركانك اوستنده، بیوكدره‌ده وچاملیجه ده برر عمومی باغچه بولنیور. آنجق اصل تفرجكاهلر شهرك خارجنده بولنان بعض طبیعی محللردر، كه اكثر- یسی میاه جاریه‌یی ویا خفیف صولر منبعلرینی حاوی آغاجلق وچایرلق یرلردر. بونلرك اك مشهورلری: كاغد خانه، چاملیجه، فنار باغچه‌سی، چیرپیجی وولی افندی چایرلری، كوك صو وكوچك صو وبرده صاری یرك اوستنده‌كی كستانه صویی، فندیق صویی وچرچیر صوییدر.

صولری. — استانبولك اوزاقدن بندلرله كلیر بر قاچ صویی اواوب، تقسیم، خلقه‌لی، قرق چشمه صولری نفس استانبول ایله بك اوغلی وغلطه‌ده دائمی صورته جریان ایتمكده اولدیغی كبی، اخیراً بك اوغلی وغلطه و سائر اوجهته درقوس كولندن دمیر بو- ریلرله بر صو كتیریلوب، استانبول طرفنه دخی كچیرله‌سی مقرردر. بوصولرك جله‌سی طاتلی وقابل شرب ایسه‌ده، شهرك جوارلرنده قره قولاق، كوز تپه، قایش طاغی، قاتلی قواق كبی بعض خفیف و خوشكوار صولر منبعلری بولندیغندن، اغنیا طرفندن بونلر ایچلمكده، ومنبعلرندن فوچی ایله كتیرلمكده‌در.

باغ وباغچه وبوستانلری. — استانبولك اطرا- فنده وحتی بعض محللر آره‌سنده دخی برچوق باغچه وبوستانلر وكرك روم‌ایلی كرك آناطولی جهتنده خیلی باغلر بولنوب، سبزه وميوه‌لری چوقدر. علی‌الخصوص چاوش تعبیر اولنان ایری دانه‌لی اوزومی و چیلكی وقواق اینجیریله چنكل كویی آیوالری مشهوردر.

صورت اداره‌سی. — استانبول جوارنده‌كی محللره برابر (شهر امانتی) نامیله بر ولایت اعتبار اولنوب، شهر امانتی هم ولایت هم بلدیه وظائفنی جامعدر. ولایت صفتیله نفس استانبولدن عبارت اولان مركز سنجاغیله بك اوغلی، اسكدار وقضای اربعه سنجاقلرینه منقسمدر. [«شهر امانتی ماده‌سنه مراجعت یوریله.] بلدیه صفتیله دخی ۱۰ دائره

بلديه‌يه منقسم اولوب ، مركزلرى بر وجه زيردر : ۱ بايزيد ، ۲ فاتح ، ۳ جراح پاشا ، ٤ بشكتاش ، ٥ يكى كوى ، ٦ بك اوغلى ، ۷ بيوكدره ، ۸ آنا-طولى حصارى ، ۹ اسكدار ، ۱۰ قاضى كويى . بكقوز ايله آطه‌لر دخى قائممقاملقله اداره اولنور . شهرك ضبط و ربطى جهتى ضبطيه نظارتنه عائددر .

اهاليسى ، جنسيت و مذهبلرى . — استانبولك مقدار اهاليسى شهرك وسعتيله متناسب اولميوب ، صوك تحرير نفوسده ٥٦٥ ۸۷۳ نفوسى اولديغى تبين ايتمشدر ، كه بونلرك نصفندن زياده‌سى مسلم وقصورى روم ، ارمنى ، يهودى واجنبيدر . لسان عمومى ومحليسى تركجه اولوب ، روجه ، ارمنجه ، يهوديجه (يعنى اسپانيولجه) و سائر لسانلر دخى اصحابى بينده تكلم اولنور . آنجق طوغمه بيومه استانبوللى اولان اهالينك كافه‌سى هرخانغى جنس ومذهبده بولنورسه بولنسون لسان تركيه آشنادرلر . بوشهرك دنيانك مركزى اولمق استعدادنده بولنديغى ايچنده بش اون لسانك سويلنمسيله وهمان هرجنس وملينه منسوب آدملر بولنمسيله دخى مشتهردر .

احوال تاريخيه‌سى . — استانبول اك اول (بيزانس) اسميله سراى برونى جوارلرندن عبارت كوچك بر قصبه حالنده اولوب ، بوقصبه ، روايته كوره ، ميلاد عيسادن ٦٦٨ سنه اول يونانده‌كى (مغاره) حكمدارى (بيزاس) طرفندن تأسيس اولنه‌رق ، يونانيلر طرفندن اسكان اولنمشدى . اطرافنده بولنان (تراكى) اقوامى بوقوم اجنبينك كلوب كندى سالرنده يرلشمسنى چكديمه‌رك ، تخريبى قصديله هجوم ايتمشلرديسه‌ده ، حكمدار مرقومك زوجه‌سى فيداليه‌نك تدبير و غيرتيله (بيزانس) قورتيلوب ، مستقل بر جمهوريت صغيره صورتنده اداره اولنغه باشلامشيدى . ايران حكمدارلرندن كشتاسبك اوغلى اسفنديار استانبول بوغازندن آوروپايه چكديكى وقت بو قصبه‌يى ضبط ايتمش : ومؤخراً اكبرسس (يعنى شيرويه؟) طرفندن ايران عسكرى سوق اولندقده ، يكيدن ايرانك حكمنه چكمش ايسه‌ده ، ايرانيلره غلبه چالان اسپارته سرداري (پاوسانياس) بيزانسى ايرانيلردن قورتاره‌رق ، اسپارته‌يه تابع ايتمشيدى . متعاقباً (آلكيبيادى) نك اسپارته‌لىلرى مغلوب ايتمسى اوزرينه ، آتينه‌لىلرك تحت تبعيتنه چكمش ؛ وبو وجهله برحيلى وقت اسارتدن اسارته دوشدكدن صكره ، نهايت اهاليسندن (تراسيبول) ك همتيله استقلالى اعاده اولنه‌رق ، يكيدن جمهوريت حالنه ارجاع اولنمشيدى . (پرومنون) اسميله معروف بر مجلسى وار ابدى . بيوك اسكندرك پدرى فليپ بوقصبه‌يى ضبط ايتمكه زياده‌سيله چاليشمش ايسه‌ده ، اهاليسى آتينه‌لىلرله اتفاق ايده‌رك قارشى طورمشلردى . رومالىلر بو طرفلره طوغرى توسيع ممالك ايتمكه باشلادقلرنده ، بيزانس اهاليسى دائما كنديلريله متفق بولندقلرندن ، بونلر طرفندن بوقصبه خيلى وقت مستقل براقلمش ايسه‌ده ، بعده بعض امتيازاتى دخى رفع ايدلمشيدى . مؤخراً داخلى تفرقه‌لرك برى صره‌سنده ايمپراطور (سور) طرفندن تخريب اولنه‌رق ، برمدت صكره ، اوغلى (آنطونن)ك التماسى اوزرينه ، يىنه كنديسى تعمير واسكيسندن زياده تزيين ايده‌رك ، اوغلنك نامنه نسبتله (آنطونيا) تسميه ايتمشيدى . ايمپراطور (غاليان)ك زمانىنده ، هرنه سببه مبنى ايسه ، يكيدن تخريب واهاليسى قتل عام اولندقدن صكره ، طاغلمش اولان بعض اهاليسى طرفندن يىنه (بيزانس) نامىله تجديد اولنمش ؛ وبعده قره دكيزدن كلن (اسكيت) اقوامى طرفندن كرك بو قصبه وكرك قارشيسنده بولنان (خريسوپوليس) يعنى اسكدار نهب وغارت ايدلمشيدى .

روما ايمپراطورلرندن بيوك قسطنطين ايله (ليچينيوس) آره‌سنده اعلان محاصمات اولنه‌رق ، ادرنه جوارنده واقع محاربه‌ده ليچينيوس مغلوب اولدقده ، اولدن متفقلرى اولان بيزانسلىلره التجا ايتمش ، وبعده (خالكيدون) يعنى قاضى كويى قصبه‌سنه چكمشيدى . قسطنطين بونى تعقيب مقصديله بيزانسه كيروب ، خيلى وقت قالمش ؛ وموقعنى زياده‌سيله بكنوب ، بوراده دولتنك مركزى اولمق اوزره بر بيوك شهر تأسيسنى قورمشيدى . قسطنطين قره دكيزدن كراسته وطاش كتيروب ، بيزانس قصبه‌سنى توسيع ، وآناطولى ويونانك هر طرفنده بولنوب خرابه يوز طوتمش اولان قديم ومشهور شهرلرك مسله ، هيكل ، ستون وسائره كبى اك كوزل واك مصنع آثار مدنيتنى بو قصبه‌يه نقل

ایله، فوق‌العاده تزیین ایتدکدن صکره، دولتك کبار واغنیاسنی دخی رومادن بو شهر جدیده نقل وهجرت ایتمکه تشویق ایتمشدر. بو مناسبتله ابتدا (نیاروما) یعنی «یکی روما» وبعده (قسطنطینوپولیس) یعنی «مدینهٔ قسطنطین» ویا قسطنطینیه تسمیه اولنان بوشهر جدید زیاده‌سیله توسع ایدوب، بیوکلکده وزینتده رومایی دخی چکمش؛ وبیزانسك اسکی سوری احاطه‌سنه کفایت ایتمه‌مکه باشلایوب، قسطنطین الیوم موجود اولدیغی صورتده بر واسع سور چکمشیدی. بو سور مؤخراً دفعاتله حرکت ارضدن ومحاربات واقعه‌دن خراب اولوب، قسطنطینك خلفاری طرفندن تعمیر وتجدید اولنمشدر. استانبولك بووجهله بربیوك شهر صورتنده تأسیسی وبیزانس قصبه‌سی حالندن قسطنطینیه شهری صورتنه کچمسی میلادك ۳۳۰ تاریخنده واقع اولوب، رسم کشادی سنهٔ مذکوره مایسنك ۱۱ نده اجرا اولنمشدر، که اووقت اهالیسی یاری خرستیان ویاری مشرك ایدیلر. آنجق شهر قسطنطینك زمانده بینه‌میوب، ۳۳۷ دن ۳۶۱ تاریخنه‌دك حکم سورن (قوستانس) ك زمانده اکمال اولنمشدر. ۳۶۴ دن ۳۶۸ تاریخنه‌دك حکم سورن (والنس) زمانده دخی بربیوك صو بندی تأسیس اولنه‌رق، شهره مقدار کافی صو کتیرلمشدر. بوبند مؤخراً سلطان سلیمان خان‌طرفندن تعمیر وتجدید اولنه‌رق الیوم موجود اولان بلغراد بیوك بندیدر. ۳۹۵ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه شهری روما ایمپراطورلغنه مرکز اتخاذ اولنه‌رق، بر درجه دها توسیع وتزیین اولنمش؛ وایکنجی تئودوسیوس طرفندن بوکون نشانلری اولمیان برطاقم حاملر وایکی سرای ایله دیکر بعض ابنیه وتزیینات علاوه اولنمشیدی.

آلتنجی قرن میلادیده شهرك ایچنده ظهور ایدن فساد وشورشده قسطنطینیه محترق اولوب، همان بسبتون خراب اولمش، وایمپراطور (یوستینیانوس) طرفندن اساساً تعمیر ایدلمش اولغله، بو ایمپراطور استانبولك بانیٔ ثانیسی عد اولنه‌بیلیر. آنجق اسکی تزیینانك چوغی اعاده اولنمیوب. او تاریخدن اعتباراً شهر تدنیه یوز طوتمش؛ واو وقتدن عثمانلیلرك الینه کچنجه‌یه قدر یکن طقوز قرن ظرفنده بوشهر بیزانس روم حکومتنك وقایع مدهشه واحوال نامردانه‌سنه میدان اولوب، پك شایسته برحاله بولنمشدر. معاویه زمانده ٤٨ تاریخ هجریسنده سفیان بن عوف ازدی قوماندەسیله غزاة مسلمین قسطنطینیه‌یی برا وبحراً محاصره ایدوب، ۳۰۰۰۰ اهل اسلام بوشهرك سوری خارجنده شهید دوشمشلردر، که ایچلرنده حضرت ابو ایوب انصاری کبی نیجه اصحاب دخی وار ایدی. یزید بن معاویه‌نك زمانده دخی استانبول محاصره اولنمش؛ وسلیمان بن عبدالملکك زمانده یعنی ۹۸ تاریخنده دخی برادری مسلمه‌نك قوماندەسیله استانبوللك اوزرینه عساکر مسلمین سوق اولنمشیدی. میلادك ۸٦٥ تاریخندن ۱۰٤۳ تاریخنه‌دك اقوام شمالیه‌دن (وارغ) دینلن بر قوم دفعاتله قسطنطینیه‌یه مسلط اولوب، ایمپراطورلری کوچ حال ایله مقاومت ایده‌بیلمشیدی. بنی امیه‌دن صکره کرك خلفای عباسیه‌نك وکرك ملوك سلجوقیه‌نك روم ایمپراطورلغیله بالدفعات محاربه‌لری وقوع بولمش ایسه‌ده، بونلرك زمانده هیچ بر وقت قسطنطینیه اهل اسلام طرفندن محاصره اولنمامشدر. ۱۲۰۳ تاریخ میلادیسنده اهل صلیب شهری ضبط ایدوب، طاش اوستنده طاش براقمیه‌جق صورتده تخریب ایتمشلردی. بو تخریبدن قورتله‌بیلن آثار عمران وتزیینات پك آز ایدی. ۱٦۲۱ ده رومالر شهری استرداد ایتدکلرنده تعمیر وتزیینه مقتدر اولمه‌بیله‌جك حالده دکل ایدیلر. بناءً علیه قسطنطینیه‌نك اسکی معموریتی بسبتون محو اولوب، شهر برخرابه زار حالنه کچمشدی.

دولت عثمانیه‌نك قسطنطینیه‌یه پك یقین بر محله تشکل وتأسیسیله آناطولینك جوار اولان یرلرینی الله کچیردکدن صکره، روم ایلنه دخی کچه‌رك، شهر مذکورك اطرافنی ضبط ایتمسی بو شهری برمحاصرهٔ طبیعیه حالنه قومش؛ وروم ایمپراطورلری سلاطین عظام عثمانیه‌یه مدارا ومماشاته مجبور اولمشلردی. ۷۹۷ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید، و۸۲۵ تاریخنده سلطان مراد خان ثانی قسطنطینیه‌یی محاصره ایتمشلرسه‌ده، فتحی میسر اولهمیوب، ۸۵۷ تاریخنده سلطان محمد خان ثانی حضرتلری شهری برا وبحراً محاصره ایده‌رك، جسیم نو ایجاد طوپلرله طوپ قپوسندن و بوغاز ایچندن بشکطاش وکاغدخانه طریقیله قره‌دن خلیجه ایندیریلن خفیف کیلرله دخی دکیزدن

عساکر عثمانیه دخول ایله، سنهٔ مذکوره جمادی الآخره‌سنك ۲۰ سنده و ۱۴۵۳ سنهٔ میلادیه‌سی مایسنك ۲۹ نده استانبول فتح اولنمشدر.

ایشته اوکوندن بوشهر ایچون بردور جدید آچلمشدر. استانبولك اوچ دوری اولمشدر: برنجیسی (بیزانس) اسمیله برکوچك قصبه حالنده بولندیغی، ایکنجیسی قسطنطینیه نامیله روم ایمپراطورلغنك مرکزی اولدیغی، واوچنجیسی ده استانبول نامیله پایتخت دولت عثمانیه اتخاذ اولندیغی زمانلردن عبارتدر. دور ثانینك اواخرنده استانبولك پك خراب اولمش اولدیغنی یوقاریده بیان ایتدی ایدك. حقیقةً عثمانلیلر شهره داخل اولدقلرنده سورك ایچنده کی اراضینك قسم اعظمی خالی ویا برطاقم ویرانلری حاوی اولوب، معمور ومسکون یرلری آز ایدی. غلطه، اسکدار وقاضی کوپی آیری آیری برر کوچك قصبه حالنده اولوب، بك اوغلی وسائر اطرافده کی محللرك یرلری تارلهدن عبارت ایدی. بوغاز ایچنده روزکاردن محفوظ اولان بعض درهلرك ایچنده بر قاچ کوی وار ایدیسه‌ده، بونلر چوبان قلبهلرندن عبارت اولوب، صیفیه ویالیه متعلق هیچ بر بنا یوغیدی. سلطان محمد خان حضرتلری شهری فتح ایدر ایتز اعمار واسکانه صرف همت ایدوب، آیا صوفیه ایله دیکر یدی کلیسایی جوامع شریفه‌یه تحویل ایله برابر فاتح، ایوب، شیخ بخاری، قاسم پاشا ویکیچریلر جامع شریفلرینی دخی بنا ایتمش وایتدیرمشدر. بو شهرك فتحیله برابر پایتخت اتخاذ اولنمسی حسبیله، امرا وکبرای دولت وممالك اسلامیه‌نك هر طرفدن تهاجم ایدن برچوق اهالیٔ مسلمه شهرك ایچنده خانهلر یاپدیره‌رق، آز زمان ظرفنده سور داخلنده اولان نفس استانبول اهالی ایله طولمش، وجوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر کیندکجه چوغالدرق، شهر اسکی معموریتنك برقاچ مثلنه نائل اولدیغی کبی، غلطه‌نك اطرافنده بك اوغلی، قاسم پاشا، فندقلی، قباطاش، بشکطاش وسائر محللر تشکل، واسکدار وقاضی کوینك اطرافی توسع ایتمکه، وبوغاز ایچنده یالیلر وکوشکلر یاپیلهرق، کوندن کونه کوزللشمکه باشلامشیدی. بو معموریت اووقتدن بری سلاطین عظام عثمانیدنك همت وتشویقیله کیندکجه آرتمقده اولوب، حالا بو کون مقری کوپی وقاضی کوپی کبی محللرك عادتا برر شهر وبعض قیر وتارلالرك کوزمزك اوکنده محله حالنه کلمکده اولدیغنی کوریورز. وقتیله بوشهر زلزلهدن دفعاتله خساره اوغرادیغندن، اهالیسی اخشاب خانهلر اعمالنه رغبت ایتمش، وبوایسه یانغینلرك صیق‌صیق وقوعنی موجب اولوب، بو یوزدن اهالی دائمی صورتده زیان کورمکده‌در. اکر اوتهدن بری بو یانغین داهیه‌سی اولمیه ایدی، استانبول بوکونکی کونده چوق دها واسع ودها معمور اولهجقدی. حکومت سنیه بونك ضرریني حس ایتمکله، یانان محللرده یکیدن اخشاب اولر بناسنه مأذونیت ویرمدیکندن، کارکیر خانهلر ومحللر کیندکجه تکثر ایدوب، برکون شهرك ایچنده اخشاب او بولنمیه‌جغنده شبهه یوقدر.

استانبول اسمنه کلنجه روجمه «شهره» ویا «شهرده» دیمك اولان (ایس تین پولین Εἰς τὴν πόλιν) تعبیرندن غلط اولوب، بو اسمك عثمانلیلر طرفندن اثنای فتحده ویرلمش اولدیغی مروی ایسه‌ده، عثمانلیلردن اول شهرك بواسمله دخی یاد اولنمقده بولنمش اولدیغی محقق اولوب، حتی یدنجی قرن هجری اواسطنده یعنی فتحدن ایکی قرن اول یازلمش اولان یاقوت حموینك «معجم البلدان» نده بو اسم مسطوردر. معهذا عثمانلیلر عندنده دخی لسان ادبیده اکثریا (قسطنطینیه) اسمی استعمال اولنمقده، وبعضاً دخی (اسلامبول) صورتنده یازلمقده بولنمشدر.

استانبول (اسکی —) بیغا سنجاغنك آیوجق قضاسنده وبوزجه آطه‌نك ۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ساحل بحرده واقع برکوچك قریه اولوب، اطرافنده (آلکساندریا ترواس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کورینیور. بو شهرك معموریتی زمانمنده مکمل بر لیمانی دخی وار ایدی، که الیوم قوم ایله طولمشدر.

استانبول بوغازی ونام دیکرله بوسفور (Bosphore) استانبول شهرینك شمال شرقیسنده آوروپایی آسیادن آیریر وقره دکیزی مرمره دکیزیله برلشدیرر طار واوزون بربوغاز اولوب، طولی تقریباً ۲۷ کیلومتره‌در. روم ایلی ایله آناطولی حصارلری آره‌سنده واقع اولان اك طار محلی ۵۵۰ متره وسعتنده‌در؛ دیکر بعض محللرده

۲۰۰۰ و ۳۰۰۰ مترەیه قدر توسع ایدوب، سرای برونی اوکندەکی وسعتیده ۱۵۰۰ مترەدر. غرائب طبیعتدن اولەرق بو بوغازك ایکی ساحلندن هر برینك هر بر برون و یا چیقندیسی فارشیسنده اوتەکی ساحلك برقویی واقع اولوب، بو برونلر بربرینه متصل یدی حوضه تشکیل ایدر، و بوغازه پك طولاشیقلی وکیرنتیلی چیقنتیلی برشکل پیدا ایتدیررلر. قره دکیز طونه، دنیپر، دون، قزل ایرماق و سقاریه کبی بر چوق بیوك نهرلر واسطه‌سیله آوروپا وآناطولیدن خیلی واسع برحوضدنك صولرینی اخذ ایدوب، تبخرات بالطبع اونسبتده اولمدیغندن، فضلهٔ میاهی بوبوغازدن مرمرەیه واورادن آق دکیزه دوکلکله، استانبول بوغازنده دائمی صورتده برآقنتی کوریلیور، وبوغازك بعض برونلرنده پك شدتله جریان ایدیور. بهر ثانیده بوبوغازك قره‌دکیزدن کتیروب دوکدیکی صو ۳۰۰۰۰ مکعب متره قدر تخمین اولنمشدر. آنجق بو آقنتیه قارشی بونك نصفی مقدارنده صویك آلتندن برآنافور حاصل اولور. بوغازك روم ایلی جهتنده‌کی ساحلی ۳۱ وآناطولی جهتنده‌کی‌ده ۳۸ کیلومتره طولنده‌در. اك درین محلی ۵۲ متره عمقنده اولوب، عمق وسطیسی ۲۷ مترەدر. هرطرفی وعلی‌الخصوص قویلری پك امین لیمانلردر. اك صیغ محلی قورو چشمه اوکنده‌در. بوغازك ایکی طرفی غایت کوزل وزمردکی تپه‌لرله مزین اولوب، بوتپه‌لردن بعضیسنك اوستی کوزل باغ وباغچه‌لر وکوشکلرله، وجله‌سنك اتکلری وساحللری اولر ویالیلرله مستوردر. بوغازك ایکی ساحلنده‌کی قریه‌لری «استانبول» مادەسنده تعداد ایتدك. بوغازك محافظه‌سیچون اسکیدن اك طار محلنده ایکی حصار یاپیلوب، بری آناطولی ودیکری روم ایلی حصاری نامیله معروفدرلر. بونلردن آناطولی یاقه‌سنده‌کی وندیکلیلردن قاله اولوب، یلدیرم سلطان بایزید خان طرفندن ضبط وتعمیر؛ وروم ایلی یاقه‌سنده‌کی دخی فاتح استانبول سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن مجدداً بنا اولنمشدر. بوکونکی کونده بوحصارلر معطل اولوب، بوغازك مدخلنده آناطولینك غرب جنوبی ساحلی قارشیسنده و (اسنانکوی کورفزی) نامیله جه‌سی (قورن دور Corne d'Or) در. بر طرفدن نفس استانبول وایوب ایله دیکر طرفدن غلطه، ترسانه وخاصکوی آره‌سنده طار واوزون بر خلیج اولوب، استانبول لیمانینك اك محفوظ جهتیدر. بوخلیجك آغزی سرای برونی ایله طوبخانه برونی آره‌سنده اولوب، اورادن کیندکجه طارلاشدرق، وعادتا بربرینوز شکلنی آلەرق، شمال غربیه طوغری ممتد اولور. بویی تقریباً ۶ کیلومتره واکی مدخلنده ۱۰۱۰ متره قدر اولوب، کوپریه قدر طارلاشدقدن صکره، ایکی کوپری آره‌سنده ۹۰۰ متره‌یه قدر توسع ایدر، وبعده کاغد خانه دره‌سنك منصبنه قدر کیندکجه طارلاشیر، وایوب اسکله‌سنك ایلریسنده صویی پك صیغدر. بوخلیجك شمال شرقیه طوغری دونن منتهاسنه مذکور کاغد خانه دره‌سی دوکیلوب، دره‌نك ایکی طرفنده استانبولك اك کوزل مسیره‌سی اولان وعلی‌الخصوص ایلك بهارده جنتدن نشان ویرن کاغد خانه چایرلری ممتد اولور، وبر قصر همایون ایله بر جامع شریف ومکمل بر باغچه بولنور. کاغد خانه دره‌سی بلغراد اورمانی جهتندن کلوب، آیاس آغا چفتلکی اوکنده مذکور چفتلکك شمال طرفندن کلن پاشا دره‌سنی، وکاغد خانه چایرینه ایندکدن صکره علی بك دره‌سنی دخی اخذ ایدر. منصبنه قریب محلنده یتاغندن طوغله وکرمیت اعمالنه الویریشلی جامور چیقاریلوب، اطرافنده برقاچ طوغله وکرمیت فابریقه‌لری یاپلشدر. استانبول خلیجنك کوزللکی مشهور اولوب، آوروپانك بعض ماهر رساملریله بعض شعرایه سرمایه اولە کلشدر. اسکی عرب جغرافیونی بعض دفعه «خلیج قسطنطینیه» اسمیله استانبول بوغازینی مراد ایتمشلرسه‌ده، اصل خلیجه بو ذکر اولنان کورفزدر.

استانغلیا { (Estanglie) یعنی «شرقی انکلتره». آنغلو صاقسونلر زمانینده انکلتره‌ده تشکل ایتمش اولان (هپتارخیا) یعنی «حکومات متفقهٔ سبعه» هیئتی اجزاسندن اولوب، شمدیکی (نورفولق)، (سوفولق) و(کامبریج) قونتلقلریله (الی) جزیره‌سندن عبارت ایدی. مرکزی الیوم خراب اولان (دونویچ) شهری ایدی. [« هپتارخیا » مادەسنه دخی مراجعت.]

استانکوی { (Cos یاخود Ko) آطه‌لر دکیزنده آناطولینك غرب جنوبی ساحلی قارشیسنده و (اسنانکوی کورفزی) نامیله

معروف اوزون برکورفزك آغزنده واقع اوزون وطار برآطه اولوب، وضعیتی شرق شمالیدن غرب جنوبیه طوغری اولدیغی حالده، ′۴۰ °۳۶ ایله ′۵۵ °۳۶ ″۳۰ عرض شمالی و ″۱۵ ′۳۶ °۲۴ ایله ′۲ °۲۵ طول شرق آره‌سنده ممد اولهرق، بویی ۴۰ واکنك حد وسطیسی ۸ کیلومتره‌در. غرب جنوبیه طوغری کیتدکجه طارلاشدقدن صکره، شمالدن جنوبه طوغری توسع ایده‌رك، برقوش باشی ویا بر چکیج شکلنی آلیر. بوآطه‌نك بوینجه (دیخیووونو) اسمیله برطاغ اوزانوب، جنوب غربی جهتنده‌کی برزخده بسبتون آلچالدقدن صکره، چکیج شکلنده اولان مذکور شبه جزیره‌ده یکیدن کسب ارتفاعله شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولور. آنجق (دیخیووونو) کلس وشیستدن عبارت اولدیغی حالده، مذکور شبه جزیره‌یی تشکیل ایدن کوچك طاغ اراضیٔ برکانیه‌دن متشکل اولوب، اوستنده بر برکان آغزی دخی مشاهده اولنور. (دیخیووونو) نك جنوب جهتی صرب ودیك اولدیغی حالده، شمال جهتی آز مائل اولوب، اراضیٔ مزروعه وباغ وباغچه‌لرله مستور کوزل بربایر تشکیل ایدیور، ودکیزه یقین بسبتون اووه حالنه کیرر. مذکور طاغك اك یوکسك محلی ۹۳۰ متره ارتفاعنده‌در. آناطولی ساحللندن اوزانان (بودروم) برونی ایله (کریو) برونی جزیره‌نك قسم شرقیسنی آره‌یه آله‌رق، آچیق بر آغز صورتنی ابراز ایدرلر. بو ایکی برون ایله جزیره آره‌سنده تشکل ایدن ایکی بوغازدن جنوبده‌کی واسع ودرین ایسه‌ده، شمالده‌کی طار وبرطاقم صیغلر وقیالری حاویدر. استانکوی شهری جزیره‌نك شرق شمالی جهتنده‌کی قویك ایچنده وبودروم قصبه‌سنك قارشیسنده‌در. قصبه‌نك شمالنده‌کی برونده بر فنار وجنوب جهتنده برقلعه واردر. لیمانی کوچك وغیر محفوظدر. بو قصبه پك اسکی اولوب، مشهور حکیم بقراطك وطنی بولنمش اولمغله، قصبه‌نك اورته‌سنده حکیم مشارالیهه منسوب عد اولنان غایت اسکی ودالری پك طاغنیق برچنار ایله قصبه‌نك اوستنده طاغ اتکنده بقراطك چشمه‌سی وحمامی نامیله معروف بر چشمه ویر آلتنده بر حمام ویرانه‌سی واردر. قصبه ایله جزیره‌نك اوزرنده‌کی قریه‌لرك اهالیسی ۱۰۱۴۵ کشیدن عبارت اولوب. بونلرك یالکز ۲۳۶۶ سی اسلام وجزئی مقداری یهودی وقصوری رومدر. قصبه‌ده برشدیه وبتون جزیره‌ده ٤ اسلام و۷ خرستیان ابتدائی مکتبلری بولنیور. جزیره‌ده ۱۷ جامع، ۲ تکیه، ۸ کلیسا، ۱ خاوره، ۳ دباغخانه، ۲۲۹ دکان، ۳ حمام، ۷۵ دکرمن و۱ قارنتینه‌خانه موجوددر. هواسی لطیف ومعتدلدر. اراضیسی ۱۲۰۶۶۷ دونمدن عبارت اولوب، ۱۰۶۰۰ دونمی اراضیٔ خالیه‌دندر. محصولاتی بغدای، آرپه وسیسام کبی حبوباتله کلیتلی رزاق اوزومندن وقانون وقارپوزدن عبارت اولوب، بو محصولات جزیره اهالیسنی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقداری دخی اخراج اولنور. جزیره‌نك اصل اسمی (قو) اولوب، استانکوی اسمی «قویه» یاخود «قوده» معناسیله (ایس‌تین‌قوΕἰς τὴν Κῶ) تعبیر یونانیسندن غلطدر. آثار عتیقه‌سی چوقدر. قانونی سلطان سلیمان دورنده ردوسك فتحندن صکره دولت عثمانیه‌نك ضبطنه کچمشدر. استانکوی‌یقین وقتلره دکین اطرافنده‌کی جزایری دخی حاوی بر سنجاغك مرکزی بولنمش ایکن، اخیراً جزایر بحر سفید ولایتنك ساقز سنجاغنه ملحق برقضا اعتبار اولنمشدر. — استانکوی قضاسی استانکوی آطه‌سیله بونك جهت جنوبیه‌سنده بولنان انجیرلی (نیسیروس) آطه‌سندن عبارت اولوب، بونك اطرافنده چلبی، اوراق وقره آطه اسملریله اوچ ایصسز آطه‌لر دخی واردر. انجیرلینك اهالیسی ۳۰۰۰ کشیدن عبارتدر.

استانکوی کورفزی (Golfe de Ko) آناطولی سواحل

غربیه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده ومنتشا سنجاغنده بر اوزون کورفز اولوب، شمال جهتی بودروم برونیله وجنوب جهتی (کریو) برونی تشکیل ایدن اوزون وطار برشبه جزیره ایله محاط اولدیغی حالده، مدخلنده استانکوی جزیره‌سی بولنیور. غربدن شرقه اولان بویی ۹۰ کیلومتره قدر اولوب، قسم خارجیسنی تشکیل ایدن ۶۵ کیلومتره‌لك محلنك اکی ۲۵ کیلومتره اولدیغی حالده، قسم داخلیسنی تشکیل ایدن ۲۵ کیلومتره‌لك محلی بردن بره طارلاشدرق، اکی ۱۰ کیلومتره ایندکدن صکره، کیتدکجه طارلاشدرق، مغلهنك اسکله‌سی اولان (کوك آباد) قصبه‌سنه منتهی اولور. بوکورفزك آغزنده وساحل شمالیسنده (بودروم) قصبه‌سی بولنیور، که استانکوی ایله قارشی قارشیه کلوب،

زمان قدیمده (آلیقارناسوس) اسمیله معروف ایدی، وابو المورخین (هرودوت) ك وطنی اولمغله شهرت بولمشدر.

استانلی (Stanley) انکلتره‌نك مشهور محرر- لرندن اولوب، ۱۶۲۰ تاریخ میلا- دیسنده (قومبرلوو) شهرنده طوغمش، و۱۶۷۸ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. برتاریخ فلسفه ودیکر بعض آثاری واردر.

استانوس (یاخود استانوز) قونیه ولایتنده تکه سنجاغنك مرکز قضاسی اولان انطالیه قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه او- لوب، انطالیه‌نك تقریباً ۶۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وهنامی اولان بر چایك اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، مرتفع وهواسی کوزل برموقعده بولنمغله، یازین آنطالیه‌دن تبدیل هوایه کیدنلر چوق اولور. — استانوس ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ۴۳ قریه‌یی جامع اولوب، غرباً بوردور سنجاغیله محدوددر. اهالیسی ۱۰۰۰۰ کشی قدردر. — استانوس چایی مذکور ناحیه‌نك طاغلرندن نبعانله استانوس قصبه‌سنده برلشن ایکی دره‌دن تشکل ایدوب، شمال شرقیه طوغری ۸۵ کیلومتره قدر جریاندن صکره (کستل) کولنه منصب اولور.

استانوس (یاخود استانوز) آنقره ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسنده وآنقره شهرینك ۲۵ کیلومتره قدر غرب جهتنده (چار صو) چاینك سقاریه‌نك تابعلرندن اولان آنقره نهرینه منصب اولدیغی محلده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بعضاً مرکز قضاسنه ملحق برناحیه‌نك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

استانووی (Stanovoi) سیبریاده بر سلسلهٔ جبال اولوب، (کا- ختکه) طاغندن شرق برونه قدر ۶۰۰۰ کیلومتره‌لك برمسافه‌ده ممتد اولور. جنوب شرقی قسمی (داوریه) خطه‌سنده چینك حدودینی آیردقدن صکره، سلسلهٔ مذکوره (اوخوچق) ایالتنده اوزانه‌رق، (قامچاتقه) جبالنی قول مثابه‌سنده اوزاتیر. اك یوکسك ذروه‌لری ۲۵۰۰ مترهیی تجاوز ایتمیور. آلتون، باقیر، دمیر، توتیا وسائر معدنلری چوقدر.

استانهوپ (Stanhope) انکلتره‌ده بریوك خاندانك اسمی اولوب، بو خاندانه منسوب اولهرق، اون یدنجی قرن میلادی اوا- ئللندن بری امور سیاسیه‌ده وعسکر قوماندانلغنده شهرت بولمش وانکلتره‌نك اك عالی مساندینی احراز ایتمش بر قاچ ذات کلمشدر. بونلرك اك مشهوری قونت (چارلس استانهوپ) در، که ۱۷۵۹ ده طوغوب، ۱۸۱۶ ده وفات ایتمشدر. کرك امور سیاسیه‌ده وکرك فنون ریاضیه وطبیعیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب، انکلتره دولتی هیئت اعیانندن اولدیغنده، مشهور دیپلومات (پیت) ه اظهار مخالفتله، اسارتك لغوینی، ممالك مجتمعه ایله مصالحه عقدینی، وانکلتره ممالکیجون متحد ومساوی بر قانون نشرینی التزام ایتمش؛ وبر حساب ماکینه‌سیله بر مطبعه ماکینه‌سی وکیرجی یاقمغه مخصوص بر ماکینه ایله دیکر بعض ماکینلر ایجاد ایتمش؛ وفنون وفلسفه‌یه متعلق برقاچ کتاب دخی یازمشدر.

استانیسلاس (Stanislas) بواسمله لهستا- نده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (لکزینسکی) لقبیله معروف اولوب، ۱۶۸۲ تاریخ میلادیسنده غانیچیانك (لمبرغ) شهرنده طوغمش، و۱۷۶۶ ده (لونویل) ده وفات ایتمشدر. ابتدا پدرینك یرینه (پوسنانیا) پرنسی اولوب، بعده لهستان قرالی ایکنجی (اوغوست) ایله اسوج قرالی اون ایکنجی شارل آره‌سنده وقوع بولان محاربه عقیبنده، اسوج قرالیله مصالحه‌یه مأمور اولوب، مشارالیهك توجهنی قزانمغله، اونك امدادیله لهستان قرالغنه انتخاب او- لنمش، ومذکور (اوغوست) ه غلبه چالمش ایسه‌ده، مؤخراً اون ایکنجی شارلك (پولتاوه) محاربه‌سنده روسیه طرفندن مغلوب اولمسی اوزرینه، حامیسز قالوب، لهستانی ترکله، شارل ایله برابر دولت عثما- نیه‌یه التجا ایتمشیدی. شارلك اسوجه عودتنده صاحب ترجمه «جسرین» پرنسلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، اسوج قرالنك وفاتنده اوراسنی دخی ترکله، فرانسه‌یه التجا ایتمشیدی. بر قاچ سنه صکره فرانسه قرالی اون بشنجی لوینك قاین پدری اولمش؛ و۱۷۳۳ ده ایکنجی (اوغوست) ك وقوع وفاتیله، فرانسه‌نك یاردیمیله لهستان تختنه عودت ایتمش ایسه‌ده، روسیه دولتی قارشی طوروب، وارشوه‌یه سوق عسکر ایتدیکندن، (دانسیق) ده برمدت مقاومتدن صکره، چکلمکه مجبور اولمش؛ وویانه معاهده‌سی کندیسنه قیدحیات شرطیله

ووفاتنده فرانسه‌یه قالمق اوزره (لورن) قرالغنی ویرمشیدی. وفاتنه قدر لورن قرالی قالوب، مملکت مذکوره‌ده علوم وفنون وصنایعی حمایه، ومملکتك معموریتنه پك چوق خدمت ایتمشدر. فلسفه وسیاسیاته متعلق بعض کتابلر دخی یازوب، بونلرك برنده لهستانك مقاسمه‌سنی اولدن کشف وبیان ایتمشدر.

ایکنجیسی (پونیاتوفسکی) لقبیله ملقب اولوب، لهستانك حکمدار اخیریدر. ۱۷۳۲ ده طوغوب، ۱۷۹۸ ده وفات ایتمشدر. پدری قراقوویا پرنسی اولدیغی حالده، کندیسی پك درایتلی ویاقیشیقلی اولدیغندن، روسیه‌یه واقع اولان برسیاحتنده بیوك دوشسه قاترینه‌نك توجه ومحبتنی قزانمش؛ وبونك التماسیله لهستانك پترسبورغ سفارتنه تعیین اولنمشیدی. قاترینه ایمپراطوریچه اولدقدن‌صکره، لهستان قرالی اوچنجی (اوغوست) ك وفاتنده یعنی ۱۷٦٤ تاریخنده مشار الیهانك یاردیمیله لهستان قراللغنه انتخاب اولنمش؛ وآنجق زادکانك عدم اطاعتی ومذهب منازعه‌لری جهتیله اجرای حکومته مقتدر اولهمیوب، مملکتده فساد تزاید ایتدیکندن، ۱۷۷۲ ده روسیه وآوسترویا ایله پروسیه مداخله ایدرك، لهستانك برنجی مقاسمه‌سنی اجرا ایتمشلردر. استانیسلاس قالان الکاسنده اعادهٔ اسایش وانضباطه چالیشمقده‌ایکن، ۱۷۹۳ ده روسیه‌نك تشویقیله اجتماع ایدن مجلسلر بونك اصلاحات اجراسنه مانع اولمش؛ وبر ایکنجی اغتشاش ظهور ایدوب. لهستانك دول ثلثهٔ مذکوره آره‌سنده برایکنجی مقاسمه‌سنی انتاج ایتمش؛ واو وقتدن اعتباراً استانیسلاسك یالکز اسمی قرال قالوب، ۱۷۹۵ ده، روسیه عسکرینك غلبه‌سی اوزرینه، بو اسمدن دخی واز کچمکه اجبار اولنمشدر. او وقت دول ثلثه طرفندن کندیسنه بر معاش تخصیص اولنه‌رق، (غرودنو) شهرینه چکلمش؛ وایکی سنه صکره پترسبورغده وفات ایتمشدر.

استانیسلاس (St. Stanislas) — سنت — بو اسمله خرستیانلرك ایکی عزیزی واردر: برنجیسی میلادك ۱۰۷۲ تاریخنده (قراقوویا) متروپولیدی اولوب. قرال ایکنجی بولسلاس امریله قتل اولنمشدر. بو مناسبتله اعزه صره‌سنه کچیریلوب. مایسك ۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی ۱۵۵۰ تاریخنده طوغوب، ویانه ده‌کی جزویت مکتبنده تحصیل ایتمش؛ وپدرینك ممانعتیله برابر جزویت پاپاسی اولوب، ۱۸ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. جزویتلر بونك ترجمهٔ حالنی اخلاقده نمونهٔ امتثال مقامنده اوقوتدیررلر. تشرین ثانینك ۱۳ نده یورطیسی اجرا اولنور.

استانیسلایوف (Stanislayov) غالیچیاده (بیستریچه) نهری اوزرنده واقع (لمبرغ) شهرینك ۱۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، اطرافنده سوری وتوتون وذخایره متعلق خیلی ایشلك تجارتی واردر.

استانیماقه (Stanimaka) شرق روم ایلنده فلبدنك ۲۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع (چپه‌لی) چاینك ساحل یمینده یعنی شرق جهتنده واقع بیوك برقریه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اهالیسی روم اولوب، قریه زیاده معمور وآبادانلدر.

استاوانکر (Stavanger) نوروجك (سوند نفیلد) ایالتنده وشمال دکیرنده‌کی (بوکه) کورفزنده، (قریستیانساند) ك ۱٦۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع قضا مرکزی بر شهر اولوب، ۲۱۰۰۰ اهالیسی واردر.

استاوراس (Stavras) بیزانس روم ایمپراطورلرندن اولوب، ۸۱۱ تاریخ میلادیسنده پدری برنجی (نیکفور)ه خلف اولمش؛ وایکی آی صکره انیشتهسی (میخال رانغاوی) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، متعاقباً وفات ایتمشدر.

استاوروپول (Stavropol) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، (تاشله) نهرینك ساحل یسارنده واقع (جورجوسکی) شهرینك ۱۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو شهر میلادك ۱۷۸۰ تاریخنده تأسیس اولنمشدر.

استاوروس روم ایلنده استانبول سورینك ۱۰ کیلومتره قدر غربنده بر قریه. واستانبولده بوغاز ایچنك آناطولی ساحلنده واقع بکلر بکنده بر محلدر.

استاوروس سلانیك ولایت وسنجاغنك کندیره قضاسنده ورندینه

کورفزی داخلنده ساحله قریب وطاغ اتکنده واقع برکوچك قصبه‌در. حکیم مشهور آرسطونك وطنی اولان (استایره) شهر قدیمنك یرنده اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اصل شهر مذکورك یری الیوم (لیپاده) دینلن قریه اولوب، استا وروسك ۸ کیلو مترہ قدر جنوب شرقیسنده‌در.

استاهل { (Stahl) آلمانیانك مشهور اطبا وکیمیاگرلرندن اولوب، ۱۶۶۰ تاریخ میلادیسنده (آنسباخ) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۷۳٤ ده برلینده وفات ایتمشدر. طب وکیمیایه وحکمت وفلسفه‌یه متعلق لاتین لسانیله برچوق کتابلر یازمشدر. اك زیاده شهرتنی موجب اولان شی فلسفه وکیمیاده کی بعض افکار مخصوصه‌سی اولوب: بعض احوالی روحك تأثیراتله حل، ومادیونه اعتراض ایدردی. کرك احتراقده وکرك تنفسده حرارتك (فلوجستیق) یعنی «مادهٔ شعلیه» تسمیه ایتدیکی برجسم مفروضه حل ایلردی. بوفکر طول مدت آوروپاده حکم سوروب، بعده واهی اولدیغی تبین ایتمش ایسه‌ده، (لاووازیه) نك کشفیاتله یول آچمشدر.

استایره { یاخود استاجره ویا استاغره (Stagire) اسکی ماکدونیاده (خالکیدیق) یعنی کسندیره شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده یونانیلر طرفندن بنا واسکان اولنمش بر قصبه ایدی، که حکیم مشهور آرسطونك وطنی اولمغله کسب شهرت ایتمشدر. برلیمانی واوکنده برآطه‌سی واردر. بوقصبه الیوم بر بیوك قریه حالنده اولەرق، (لیپاده) اسمیله معروف اولوب، سلانیك ولایت وسنجاغنك کسندیره قضاسنده واقعدر.

استائل { مادام (Mme Staël) فرانسه‌نك اك مشهور محرره‌لرندن اولوب، ۱۷۶۶ تاریخ میلادیسنده پارسده طوغمش، و ۱۸۱۷ ده وفات ایتمشدر. (نکر) نك قیزی اولوب، ۱۷۸۵ تاریخنده اسوجك پارس سفیری بارون (هولستان استائل) ه وارمش؛ وآنجق امتزاج ایده‌میوب، برمدت صکره آیرلمشیدی. ۱۷۸۸ ده ژان ژاق روسو حقنده بر طاقم محررات نشر ایده‌رك، آثاریله کسب شهرت ایتمکه باشلامشیدی. فرانسه‌نك یوك اغتشاشنده افکار جدیده اصحابی طرفنی التزام ایتمش ایسه‌ده، ارباب اغتشاشك کوستردکلری شدائد علیهنده بولنه‌رق، قرال خاندانی مدافعه‌یه جسارت ایتمشیدی. بعده حکومت جمهوریه طرفندن پارسدن طرد اولنه‌رق، آلمانیایه کیتمش؛ واوراده مشهور (کوته) و (شیلر) ایله کسب معرفه ایده‌رك، آلمانجه‌یی تحصیل ایتمشیدی. پارسه عودتنده آلمانیا حقنده نشر ایتدیکی برکتاب بوناپارتی دلکیر ایتمکله. چفتلکنده اقامته مأمور اولمش؛ وبعده اوراdan فرارله. ویانه، مسقوه، پترسبورغ و لوندره‌یه کیده‌رك، بوناپارتك علیهنده بولنمشیدی. ۱۸۱۵ تاریخنده بوناپارت دوشدکدن صکره، پارسه عودت ایده‌رك، اون سکزنجی لویی طرفندن کندیسنه ایکی ملیون فرانق ویرلمش؛ وایکی سنه صکره، ایتالیایه واقع اولان پرسیاحتدن عودتنده، وفات ایتمشدر. (دلفینه) و (قورینه) اسملریله ایکی مشهور رومانی ودیکر برچوق تألیفاتی واردر. کلیات آثاری ۱۸ جلد اوزره نشراولنمشدر. — اوغلی بارون (اوکوست استائل) ۱۷۹۰ ده طوغمش، و ۱۸۲۷ ده وفات ایتمشدر. والده‌سنك آثارینی نشر ایتمشدر. — (دوق دو بروغلی) یه وارمش برقیزی دخی وارایدی.

استپا { (Estepa) اسپانیانك جنوب جهتنده، سویل (یعنی اشبیلیه) ایالتنده، اشبیلیه‌نك ۷۰ کیلومترہ شرق جنوبیسنده واشنیل نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استتین { (Stettin) پروسیه‌نك پومرانیاخطه‌سنده همنامی اولان بر (رژانس) نك مرکزی مستحکم برشهر اولوب، (اودر) نهری اوزرنده وبرلینك ۱۰۰ کیلومترہ شمال شرقیسنده واقعدر. ۹۹۵٤۳ اهالیسی واردر. وقتیله پومرانیانك مرکزی ایدی. (اودر) نهرنده کوزل لیمانی، چینی، اسپارماچت، شکر، قونیاق، بیره وسائر فابریقه‌لری، دار‌الفنونی، بحریه مکتبی وسائر مکاتب متنوعه‌سی، رصدخانه‌سی، پك ایشلك تجارتی وصنایع محلیه‌سی واردر. — استتین رژانسی ۱۳۰۰۰ مربع کیلومترہ وسعتنده اولوب، ۷۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استجه { اندلسده قرطبه‌نك غرب جنوبی جهتنده و (شنیل) نهرینك اطرافنده برناحیه اولوب. قرا و مزارعی چوق ایدی. بوناحیه‌دن محمد بن لیث استجی کی بعض مشاهیر عما یتیشمشدر.

استراباد { ایرانك جهت شمالیه‌سنده کائن طبرستان خطه‌سنده، البرز طا-

غنك شمالی اتکنده وبحر خزرك منتهای جنوب شرقیسنده اولان استراباد کورفزینك ۹ ساعت ایچریسنده وطهرانك ۷۰ ساعت شرق شمالیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ″۵۲ ′۵۰ °۳۶ عرض شمالی ایله ″۳۳ ′۷ °۵۲ طول شرقیده واقعدر. بیاض وکوزل برسورله محاط اولوب، باب ساریه، باب مشهد، باب بسطام وباب چهل دختر اسملریله ٤ قپوسی واردر. اولرك ایکی قاتلی وکارکیر اولوب، سوقاقلری کنیش وبیوك طاشلرله مفروشدر. جامع ومدرسه‌لری چوق اولوب، جوامع شریفه‌سنك اك بیوکلری (مسجد جمعه) ایله (جامع کلشن) در. کرك جوامعك اطرافنده وکرك محله آره‌لرنده پك چوق اشجار و باغچه‌لری وبر چوق چشمه‌لری واردر. ۳ بازاری و ۳ کار-وانسرایی دخی اولوب، باشلیجه تجارتی اطرافنده کی ترکمنلرك کنیردکلری خالی، سجاده، حبوبات، طوز ونفط ایله درون شهرده سیسام یاغندن یاپیلان کلیتلی صابوندن عبارتدر. اوستنده کی البرز طاغنك اتکلری اورمانلرله وآشاغی طرفلری باغچه‌لرله مستور اولوب، شهرك کرك خارجاً وکرك داخلاً منظره‌سی پك لطیف ودلنشین ایسه‌ده، وقتیله چوق دها بیوك اولوب، تیمورلنك طرفندن تخریب ایدلمش اولدیغندن، ایچنده برچوق ویراندلر دخی بولنیور. اهالیسی ۲۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. جرجان نهری شهرك ۸ ساعت قدر شمالنده آقه‌رق، بحر خزره منصب اولور. بو شهردن وقتیله (ابونعیم عبد الملك بن محمد استرابادی) و (قاضی ابونصر سعد بن محمد استرابادی) کبی برچوق مشاهیر علما ظهور ایتمشدر. — استراباد ایالتی شمالاً بحر خزله وایران حدودینی تحدید ایدن جرجان نهریله، غرباً مازندران خطه‌سیله، جنوباً صیرتی دائمی صورتده قارله مستور اولان (البرز) طاغیله، شرقاً دخی خراسان خطه‌سیله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۱۰۰ وعرضی ۲۵ کیلو-مترە قدردر. درت «بلوك» یعنی قضایه منقسمدر. بو ایالتده کومش، باقیر، قورشون، دمیر، کوکرد وسائره معدنلری بولندیغی کشف اولنمش ایسه‌ده، بونلرك هیچ بری ایشلنمیور. محصولاتی حبوبات متنوعه وعلی-الخصوص پرنج ایله او اقلیمه مخصوص محصولات سا-ره‌دن عبارتدر.

استرابون { (Strabon) قدمای جغرافیون یونانك اشهری اولوب، میلاد-دن ۵۰ سنه اول (آماسیه) ده طوغمش؛ واکمال تحصیل ایله، برمدت فلسفه وادبیات تدریسیله اشتغال ایتدکدن صکره، سیاحته چیقوب، آناطولی، سوریه، مصر، یونان، ایتالیا وسائر ممالکی دور ایتمش؛ وعو-دتنده مشهور جغرافیاسنی یازمشدر. بو اثری ۱۷ فصلدن عبارت اولوب، بعض فصللری ناقص اولەرق بولنمشدر. هرنه قدر تعریفاتنده بعض خطالر وار ایسه‌ده، یازدیغی پرلرك اووقتکی احوالنه واهالیسنك اخلاق واطوارینه دائر معلومات مفصله ویردیکندن، بو اثری بطلیوسك جغرافیاسیله برابر بو فنده زمان قدیمك اك قیمتدار برر یادکاریدر. زمان قدیمده کتابی متروك ومنسی بولنمش ایسه‌ده، قرون وسطاده زیاده-سیله شهرت بولمشیدی. اولکی متروکیتنه بناء عربیه دخی ترجمه اولنمیوب، علمای اسلام عندنده بطلیوس اوقدر شهرت بولمش اولدیغی حالده، استرابونك اسمی مجهول قالمشدر. استرابون خیلی وقت روماده یاشا-مش؛ و (تیبر) ك اواخر سلطنتنده وفات ایتمشدر. تاریخه متعلق براثر دخی یازمش ایسه‌ده، نسخه‌سی بو-لنه‌مامشدر. جغرافیاسی دفعاتله طبع، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

استراتون { (Straton) یونان قدیم حکمای مشائیوندن اولوب، (لاپسکی) ده طوغمش ایدی. حکمادن (تئوفراست) ك شاکردی اولوب، قبل المیلاد ۲۸۹ تاریخلرنده تدریسده کندیسنه خلف اولمش؛ و ۲۷۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. برمدت مصرده اکلنوب، بطلیوس فیلادلفك مربیسی بولنمش، و بوحکمدارك پك چوق احسانلرینه نائل اولمشیدی. فلسفه‌سی هرشیئی طبیعتك قوه مولده-سنه وحکمت طبیعیه‌ایله جراثقال قواعدینه حمل ایتمکدن عبارت اولوب، کائناتده بررروح وذکاء محیط وجودینی قبول ایتمیکندن، «طبیعی» لقبیله شهرت بولمش، و منکر الوهیت عد اولنمشدر.

استراتونیکه { (Stratonice) ماکدونیا حکمدارلرندن (دمتریوس پو-لیورکیت) ك قیزی اولوب، سوریه حکمدارلرندن (سلفقوس نیقاتور) ه وارمشیدی. حسن وجمالیله مشهوره اولوب، زوجنك اوغلی (آنطیوخس سوتیر) کندیسنه تعشق ایده‌رك، بوامیدسز عشقدن خسته یاتمش، واطبا کندیسندن امیدی کسمش اولدقلری

حالده، مشاهير اطبادن (اراسيستراتس) كنديسنك سرينى كشفله پدرينه افشا ايتديكنده، سلفقوس صاحبهٔ ترجمهيى تطليقله، اوغلنه تزويج ايتمشدى.

استراتونيكيا { (Stratonicée) آسيای صغيرك (قاريا) خطهسنده برشهر ايدى، وتعبيرآخرله منتشا سنجاغنده كائن. (اسكى حصار) قصبهسنك اسم قديميدر. آنفة الترجمه (استراتونيكه)نك اسمنى نسبتله بويله تسميه اولنمشيدى. ميلادك ۳۰۱ تاريخنده ايمپراطور (ديوقلتيان) طرفندن نشر ايدلش اولان (ماكسيموم) قانونك نسخهٔ اصليهسى بو شهرده بولنمشدر. [«اسكى حصار» ماده‌سنه مراجعت.]

استراسبورغ { (Strasbourg) اخيراً آلمانيايه الحاق ايدلش اولان (آلساس لورن) خطهسنك اك بيوك شهرى اولوب، (رين) تابعلرندن (ايل) نهرى اوزرنده وبونهرك مذكور ايرماغه منصب اولديغى محلدن ۳ كيلومتره يوقاريده واقع و ۱۱۱۹۸۷ اهالىيى جامعدر. اك مستحكم ومهم مواقع حربيه‌دن اولوب، دارالفنونى، انجمن معارفى، طب، فنون وادبيات، عقائد وسائره مدرسه‌لرى، مكتب اعداديسى، دارالمعلمينى، طوپجى مكتبى، سريريات و تشريح درسخانه‌لرى، اجراى عملياته مخصوص عسكرى خسته‌خانه‌سى، بيوك بركتبخانه‌سى، فنون طبيعيه‌يه مخصوص برقاچ جمعيتى، نباتات باغچه‌سى، رصدخانه‌سى، قبه‌سى ۱۴۲ متره ارتفاعنده اولان بر بيوك كليسا‌سى، بوكليسانك ايچنده علم نجومه مخصوص بر بيوك ساعتى، برقاچ بيوك قشله‌سيله برطوپ فابريقه‌سى، كوزل تفرجكاهلرى، ايكى مسله‌سى (يعنى ديكيلى طاشى)، طباعتك موجدى اولان (كوتنبرغ) ك بربيوك هيكلى، تيره منسوجاتيله، سختيان، غانت، ساعتجيلق، قيوجيلق، دميرجيلك كبى صنعتلره متعلق متعدد فابريقه‌لرى واردر. بيره وتوتونيله طوموز باصديرمه‌سى دخى مشهوردر. برچوق دمير يوللرك محل اجتماعنده واقع اولوب، آلمانيا ايله پارس وليون آره‌سنده اجرا اولنان بر بيوك تجارتك مركزيدر. شهرك ايكى كيلومتره آشاغيسنده (رين) نهرى اوزرنده (كهل كوپريسى) نامیله بيوك ومشهور بركوپرى واردر. (كوتنبرغ) ايله سائر برچوق مشاهيرك مسقط رأسيدر. اسكى بر شهر اولوب، ميلاددن ۱۵ سنه اول (تيبر) ك برادرى (دروسوس) طرفندن (آرجنتوراتوم) اسميله تأسيس اولنمش؛ وبعده (آتيلا) طرفندن احراق اولنمغله، برمدت صكره (استراسبورغ) يعنى «طريق شهرى» اسميله تجديد اولنمشيدى. فرانسه ايله آلمانيا آره‌سنده كى جاده اوزرنده بولنمق مناسبتيله بواسمله تسميه اولنمشدر.

استرافورد { (Strafford) انكلتره‌نك (واروبق) قونتلغنده و (واروبق) ك ۱۵ كيلومتره جنوب غربيسنده (آوون) نهرى اوزرنده بر قصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهاليسى واردر. شاعر مشهور (شكسپير) ك وطنى اولوب، كنديسنك طوغمش اولديغى خانه اليوم موجودر.

— استرافورد قونتى (توماس ونتوورث) انكلتره‌نك مشاهير رجالندن اولوب، اون يدنجى قرن ميلاديده بعض مساندمهمه‌يى احراز ايتمش، وقرال برنجى شارلك بعض اجراآتنه آلت اولوب، افكار عموميه‌يه قارشى حركت ايتديكچون، ۱۶۴۱ده اعدامنه حكم اولنمش ايدى..

استرالجه كولى { (Straldja) شرق روم ايلينك اسليميه سنجاغنه تابع قرين آباد قضاسنده وقرين آباد قصبه‌سنك ۱۵ كيلومتره قدر غربنده بر بطاقلق اولوب، شرقدن غربه اولان طولى ۱۲ وشمالدن جنوبه اولان عرضى دخى ۵ كيلومتره قدردر.

استرالسوند { (Sralsund) پروسيه‌نك پومرانيا خطهسنده وبالطيق دكيزى ساحلنده برشهر اولوب، برلينك ۱۴۰ كيلومتره شمالنده و (روكن) جزيره‌سنك قارشيسنده واقع و ۲۰۰۰۰ اهاليى جامعدر. كوزل ليمانى، بيوك بر بلديه دائره‌سى، طوپخانه‌سى، ترسانه‌سى، ضربخانه‌سى، مكتب اعداديسى، بحريه مكتبى، كتبخانه‌سى، منسوجات متنوعه ايله شكر، توتون، مسكرات واويون كاغدى فابريقه‌لرى وخيلى ايشلك تجارتى واردر. برخيلى وقت اسوجلك الندە بولنمش اولان پومرانيانك مركزى بولنمش؛ و پروسيه‌نك الينه چكدكدن صكره (رژانس) نامیله بركوچك اداره‌يه مركزاتخاذاولنمشدر.

— استرالسوند (رژانسى) شمالاً وشرقاً بالطيق دكيزيله، شرق جنوبى جهتندن وجنوباً (استتين) رژانسيله، جنوب غربى جهتندن وغرباً دخى (مكلنبورغ اشورين) بيوك دوقه‌لغيله محاط اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى ۴۰۱۰ مربع كيلومتره واهاليسى ۲۱۰۱۶۵ كشيدر.

استرانجه (Istrandja) ادرنه ولایتنده قرق کلیسا سنجاغنك مدیه قضا-سنده همنامی اولان طاغك شرق اتکنده وینه همنامی اولان بردره‌نك اوزرنده برقصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

استرانجه بالقانی ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده برطاغ سلسله-سیدر، که قوجه بالقانك بر شعبه‌سی اولمق اوزره، شرق روم ایلی حدودندن باشلایه‌رق، و قره دکیز سواحلیله متوازیاً جنوب شرقیه‌طوغری اوزانه‌رق، چتالجه وچکمجه‌لره قدر ممتد اولور. بو سلسله‌نك اك مرتفع ذروه‌لری شمال جهتنده اولوب، طرنوه‌نك اوستنده ۳۰۰۰ قدمدن زیاده ارتفاعی واردر. جنوبه طوغری ایندکجه، آلچاله‌رق، استرانجه‌نك اوست طرفنده کی (قره‌طاغ) ك آنجق ۱۵۰۰ قدم ارتفاعی واردر، ودها بریده متسلسل بر طاقم تپه‌لر صورتنی آلیر. بو سلسله‌نك اتکلرنده خیلی اورمانلر بولنیور، وغرب جهتندن بربرلرینه متوازی بر چوق چایلر ودره‌لرآقوب، ارکنه نهرینه منصب اولدقلری کبی، شرق جهتندن‌دخی برقاچ چای آقوب، قره‌دکیزه دوکیلورلر.

استرانجه دره‌سی ادرنه ولایتنده قرق کلیسا سنجاغنك مدیه قضاسنده بر کوچك نهردر، که استرانجه بالقانك شرق جنوبی اتکندن نبعانله، شرق‌جنوبیه طوغری آقه‌رق، ۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قره دکیز ساحلنه قریب اولان (درقوس) کولنه منصب‌اولور.

استرائوبینکن (Straubingen) باویره-نك «آشاغی طونه» ایالتنده وطونه‌نك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، لاتینجه‌لسانله مخصوص برمکتبی، دارالمعلمینی، ۹۱ متره ارتفاعنده برقله‌یی حاوی برکلیسای و حبو-بات تجارتی واردر.

استرائوس (Strauss) آلمانیانك علم عقا-ئده اوغراشان علماسندن او-لوب، میلادك ۱۸۰۸ تاریخنده (وورتمبرغ) ك (اودویغسبورغ) شهرنده طوغش، و ۱۸۷۴ ده وفات ایتمشدر. ۱۸۳۳ تاریخنده حضرت عیسانك خرستیانلرك اعتقادینه مخالف صورتده ترجمهٔ حالنی یازوب نشر ایتمکله، حائز بولندیغی مأموریت مذهبیه-سندن عزل اولنمش ایسه‌ده، کتابی کسب شهرت ایدوب، مشهور (لیتره) طرفندن ۴ جلد اوزره فرانسزجه‌یه دخی ترجمه اولنمشدر. بعده صاحب ترجمه (ارنست رنان) ك حرکتنه تقلیداً حضرت عیسانك عوامه مخصوص اولمق اوزره دیکر برترجمهٔ حالنی دخی یازمشدر.

اَسترسن ترکستان شرقیده کاشغرایله ختن آره‌سنده برقصبه اولوب، (ابو نصر بن محمد استرسنی) کبی بعض علمانك وطنی بولنمشدر.

استرلا (Estrella) آمریقای وسطینك (قوسته ریقا) جمهوریتنده برنهردر، که (پیقو بلانقو) و(سرو شیرپیو) طاغلرندن اینن بش چایلر اجتماعندن حاصل اولوب، شرقه طوغری جریانله (آنتیل) دکیزینه دوکیلور.

استرلا (پورتو دا — Porto da Estrel-la) یعنی «یلدیز لیمانی». برازیلیانك جنوب شرق جهتنده (ریو ده یانیرو) ایالتنده و(ریو ده‌یانیرو) کورفزینه دوکیلن (اینومیریم) نهری منصبنك ساحل یمینده واقع برقصبه اولوب، وقتیله ۱۲۰۰۰ قدر اهالیسی وارایدیسه‌ده، تجارته بشقه یولرآچیلغله، تدنی ایتمشدر.

استرلا (سرادا — Serra da Estrella) یعنی «یلدیز سلسله‌سی». پورتکیزك اك یوکسك طاغی اولوب، شمال شرق جهتندن اسپا-نیانك (غاته) سلسله‌سی شعباتندن اولان (مزاس) طاغیله ارتباطی اولدیغی حالده، جنوب غربیه طوغری ممتد اولور. اك یوکسك ذروه‌سی (قنتارو دلغادو) طاغی اولوب، تقریباً ۲۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. صیرتی سنه‌نك اکثر موسملرنده قارله مستوردر. بوسلسله‌دن آقان صولر اوچ حوضه‌یه تقسیم اولنه‌رق، شمالدن (قوآ) نهری واسطه‌سیله (دورو) ایرماغنه، جنوبدن (ززره) نهری واسطه‌سیله (تاج) ایرماغنه، شرق جهتندن دخی (موندغو) ایرماغنه دوکیلور. — برا-زیلیاده دخی بو اسمله برطاغ بولنوب، (ریو ده یا-نیرو) کورفزینك أطرافنی احاطه ایدیور.

استرلیچ (Strélitz) بو اسمله آلمانیانك لغنده «یکی» و «اسکی» صفتیله تفریق اولنور ایکی

شهر اولوب، یکی استرلیچ مذکور بیوك دوقه‌لغك مرکزیدر، که (اشورین) ك ۱٤۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۹۳٦٦ اهالیی جامعدر، وبر مکتب اعدادیسیله بر کتبخانه‌سی و دوقه‌لره مخصوص برسرایی واردر. بوشهر ۱۷۳۳ تاریخ میلادیسنده تأسیس اولنمشدر. — اسکی استرلیچ ایسه یکیسنك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی وبعض توتون فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر.

استرلیچ (Strelitz) که روسجه «آوجی» دیمکدر. روسیه ده ٤۰۰۰۰ کشیدن عبارت بر پیاده عسکری اوجاغی ایدی، که میلادك ۱٥٤٥ تاریخنده دردنجی ایوان طرفندن تشکیل اولنه‌رق، چارك خاص اردوسی حکمنده ایدی. بواوجاق ابتدا روسیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمش‌ایسه‌ده، بعده‌ایکیده برده عصیان ایتمکه باشلامش اولدقلرندن، ۱۷۰٥ تاریخنده بیوك پترو طرفندن لغو اولنمشدر.

استرمادوره (Estrémadure) بو اسمله بری اسپانیاده ودیکری پورتکیزده ایکی بیوك خطه واردر.

اسپانیاده کی استرمادور خطه‌سی اسپانیای وسطینك شرق جهتنده واقع اولوب، شمالاً (سیرا داغاته) دن جنوباً (سیرا مورنا)یه قدر ممتد اولور، وشمالاً لیون قراللغیله، شرقاً اسکی ویکی قشتاله ایله، جنوباً آندالوسیا ایله، وغرباً دخی پورتکیز حدودیله محدود ومحاطدر. اورته‌سنده شرقدن غربه ممتد اولان (غوادالوپه) سلسله‌سی بو خطه‌یی ایکی حوضه‌یه تقسیم ایدوب، شمالنده (تاج) وجنوبنده (غوآدیانه) ایرماقلرینك حوضه‌لری بولنیور. بو خطه مقدما برایالت اعتبار اولنمقده ایکن، اسپانیانك تقسیمات اخیره‌سنده شمالده کی تاج ایرماغنك حوضه‌سی (قاسرس) وجنوبده کی غوآدیانه حوضه‌سی دخی (بادایوز) ایالتی نامله‌یله ایکی ایالته آیرلمشدر. آیرلمازدن اول مرکزی بادایوز یعنی (بطلیوس) شهری ایدی. بو خطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ٤۳۰۰۰ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، یالکز ۷۸۹۱۲۳ اهالیسی واردر. اراضیسنك اساسی غرانیت اولوب، قیاقلی بر ایسه‌ده، بو طبقه‌نك اوزرنده قابل زراعت طوپراقلر دخی بولنیور. آنجق اهالیسنك تنبللکی وآمریقایه اولان هجرتلری نفوسك آزالمسیله برابر مملکتك معطل قالمسنی موجب اولمش؛ واورمانلر دخی اتلاف وتخریب ایدلمشدر. بو کونکی کونده اکثر اراضیسی مرینوس قویونلرینه مرعی اتخاذ اولنوب، زراعتی پك کریدر. هواسی غایتله یابس ویازین پك صیجاق قیشین دخی پك صوغوقدر.

پورتکیزده کی استرمادوره بو مملکتك بحر محیط آطلاسی جهتنده کی قسم غربیسنك وسطنده واقع اولوب، شمالا بیرا وشرقاً وجنوباً دخی آلمتیو خطه‌لریله محاط ومحدوددر. وقتیله بر ایالت اعتبار اولنوب، مرکزی پایتخت دولت اولان (لیسبونه) شهری ایدی. بعده لریا، لیسبونه وسانتارم اسملریله اوچ ایالته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۷۰۰ مربع کیلومتره اولوب، ۹٤٦٤۷۲ اهالیسی واردر. بو خطه‌نك شمال قسمی طاغلق ایسه‌ده، طاغلری آلچق اولوب، هیچ برینك ارتفاعی ۷۰۰ مترەیی تجاوز ایتمیور. جنوب قسمی ایسه دوز واووه‌لق اولوب، یالکز (آرایده) اسمیله لیسبوندن کوزیکور ۵۰۰ متره ارتفاعنده برطاغی واردر. (تاج) ایرماغی بو خطه‌نك اورته‌سندن چکدیکی کبی، بونك شمالنده کندی تابعی اولان (زززه) وبوکا دوکیلن (تابانو) ایله طوغریدن بحر محیطه منصب اولان (لیز) وجنوب جهتنده (سادو) نهرلری آقار. بو خطه‌نك تاجك مجراسی شمالنده بولنان قسمی دها منبت ودها کوزل اولوب، طاغلری کلسدن عبارت وچیلاق ایسه‌لرده، آره‌لرنده کی وادیلر وبایرلرله اووه‌لر پك منبت وصولری چوق اولوب، ساحله قریب اولان محلرنده اورمانلری دخی بولدر. قسم جنوبیسی ایسه قورو وغیرمنبت اووه‌لردن وتپه‌لردن عبارت اولوب، منبت یرلری واورمانلری پك آزدر. مع هذا عمومیت اوزره بوخطه‌ده کلیتلی مقدار بغدای، آرپه وسائر حبوباتله اوزوم، پورتقال، لیمون وسائر میوه‌لر حاصل اولور، ودود آغاجلری دخی چوقدر.

استرموز (Estremoz) پورتکیزك جنوب جهتنده واقع (آلمتیو) خطه‌سنده (اووره) ایالتنده (اووره) شهرینك ٥۰ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ٦٦٥۰ اهالیسی. جوارنده سیاه و بیاض ویشیل مرمرلری و بیاغی اخراجاتی واردر. بوقصبه‌ده اوطرفلرجه مشهور بر نوع کوزل رایحه‌لی وصوبی صوغوجی دستیلر یاپیلیر.

استروچی (Strozzi) فلورانسه‌نك اسكی برخاندانی اولوب، افرادی مدت مدیده شهر مذكور جمهوریتنك ریاستنی احرازایتمش، وایچلرندن كرك امور سیاسیه‌ده كرك حربده وكرك علوم وفنونده تمیز ایدنلر بولنمشدر. — بونلردن ۱۳۷۲ تاریخ میلادیسنده طوغوب ۱٤٦۲ده وفات ایدن (پالاس استروچی) كندی مصرفیله یونانیدن كتب قدیمهٔ یونانیه‌یی كتیرتوب، استنساخ ایتدیره‌رك، نشر وتعمیملرینه خدمت ایتمش؛ وفلورانسه دارالفنونی پك ایلریه كوتورمشدی.

استرود (Stroud) انكلتره‌نك (غلوچستر) قونتلغنده و غلوچستر شهرینك ۱٤ كیلومتره جنوبنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٤٥۰۰۰ اهالیسی، چوخه و قماش فابریقه‌لری وبویاخانه‌لری واردر. سیر سفائنه صالح برقنالی دخی بولنمقله، تجارتی پك ایشلكدر.

استروغه (Strouga) آرناؤدلقده مناستر ولایت وسنجاغنك اوخری قضاسنده ناحیه مركزی برقصبه اولوب، اوخری كولنك منتهای شمالنده و بوكولك آیاغی مشابه‌سنده اولان (درین) نهرینك ساحل یمینده یعنی شرق جهتنده واقع و۵۵۰۰ اهالیی جامعدر. مناستردن اوخری وایلبصانه اوغرایه‌رق دراچه كیدن جاده‌نك اوزرنده بولنمقله، خیلی تجارتكاه بریردر. — استروغه ناحیه‌سی قصبه ایله ۲۲ قریه‌دن مركب اولوب، كولك شمال غربی جهتندن عبارتدر. بوناحیه‌ده بغدای، آرپه وسائر حبوباتله كتن حاصل اولور، وچام آغاجلرینی حاوی اورمانلریله خیلی مرعالری واردر.

استرومبولی (Stromboli) ایتالیانك غرب جنوبیسنده كائن (لیپاری) جزایر صغیره‌سنك اك شمالیسی اولوب، ′۳۸°٤۳ عرض شمالی ایله ′۱۲°۵۲ طول شرقیده واقعدر. اراضیسی اراضیٔ بركانیه‌دن اولوب، پك منبتدر. ۷۰۰ متره ارتفاعنده بربركان آغزی اولوب، قیریمتراق برطومان افراز ایدیور. بوآطه‌ده پك چوق بالیق صید اولنور، وكلیتلی كوكورد وسونكر طاشی چیقار.

استرومجه (Stroumnitza) سلانیك ولایتوسنجاغنده وسلانیك شهرینك ۲۰ ساعت قدر شمال غربیسنده قضا مركزی برقصبه اولوب، چام آغاجلریله مزین بركوچك طاغك اتكنده وهمنامی اولان نهرك یتاغنی حاوی بركوزل اووه‌نك كنارنده واقعدر. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك بنا كردهسی اولان بركوزل جامع شریفیله بر رشدیه مكتبی وبرقاچ اسلام وخرستیان صبیان‌مكتبی، كوزل مسیره وتفرجكاهلری واردر. اهالیسی ۶۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری روم وبلغار ویهودیدر. — استرومجه قضاسی مركز قضا ایله ٦۵ قریه‌دن مركب اولوب، اطراف اربعه‌سی یوكسك طاغلرله محاطدر. استرومجه نهری شمال غربی جهتندن قضایه داخل اولوب، شرق جنوبیه طوغری آقار، وصاغ وصولدن برچوق چایلر اخذ ایدر. قضا شمالاً قوصوه ولایتیله، غرباً كوپریلی وتكوش، جنوباً طویران و عورتحصار قضالریله، شرقاً دخی سیروز سنجاغنك (پتریچ) قضاسیله محدود ومحاطدر. اهالیٔ قضا ۳۱٤۹۱ كشیدن عبارت اولوب، بونلردن ۱۲۵۰۵ مقداری مسلم وترك، وقصوری بلغار، روم، یهودی وقبطیدن عبارتدر. درون قضاده بر رشدیه مكتبی ایله بری ذكور و دیكری اناثه مخصوص ایكی روم مكتبی و۲۱ ی اسلام ۱۰ ی دخی خرستیانلره مخصوص اولمق اوزره ۳۱ مكاتب صبیانیه موجوددر. قضانك اراضیسی غایت منبت و محصولدار اولوب، اراضیٔ مزروعه‌سی تقریباً ۶۰۰۰۰ دونمدن عبارتدر. محصولاتی بغدای، مصر، سیسام وسائر حبوباتله، پاموق، توتون، آفیون وسائره‌دن عبارت اولوب، خیلی ایپك قوزه‌سی وبال دخی چیقار. قضانك قویونلری ۶۰۰۰۰ وكچیلری ۳۵۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، صیغر وخركله وسائر حیواناتی دخی چوقدر.

استرومجه نهری (Stroumnitza) سلانیك ولایتنده بر چای اولوب، همنامی اولان قضانك شمالنده‌كی طاغدن نبعاتله استرومجه قصبه‌سنك جهت‌شمالیه‌سندن آقه‌رق، بوقضایی شق ایتدكدن صكره، سیروز سنجاغنك پتریچ قضاسنه كیره‌رك، جمعاً ۹۵ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، (استرومه) یعنی قره صو ایرماغنه دوكیلور.

استرومه (Strouma) ونام دیكرله (قره صو). روم ایلنده برایرماق اولوب، بلغارستانده صوفیه‌نك غرب جهتنده‌كی (فینوس) بالقانندن نبعاتله، كوستندیلك ۲ ساعت قدر شمالنده

صاغدن (بابینه) نهرینی اخذ، وجنوبه طوغری جریان ایدرك، سلانیك ولایتنه دخول ایدر؛ وسیروز سنجاغی داخلنده ینه استقامت مذکوره‌ده جریانله، جعه وملنیك قضالرینك ایچندن چکدکدن، وصاغ وصولدن بر چوق چایلرك صولرینی اخذ ایتدکدن صکره، استقامتنی تبدیل ایله، شرق جنوبیه طوغری دونه‌رك، سیروز شهرینك ایکی ساعت قدر جنوبنده (نخیانوس) کولنه دوکیلور؛ وکولك ۲۵ کیلومتره قدر اولان طولندن صکره، بونك آیاغی صورتنده چیقوب، دها ۷ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایله، آطدلر دکیرنده‌کی (رندینه) کورفزینه دوکیلور. مذکور کولده درامه جهتندن کلن (آنکیسته) نهریله دخی برلشدیکجون، کولك آیاغی صورتنده چیقدیغندن، صویی چوق دها زیاده‌در. دیکر تابعلرینك اك بیوکلری صاغدن آنفاً بیان اولنان (استروجه) وصولدن (بسترچه) و (قورشونلی چای) در. مجراسی ۳۰۰ کیلومتره‌دن زیاده اولوب، (منلك) اووه‌سیله (رووبل) دربندی اووه‌سنی اروا ایدیور، کرك نخیانوس کولنك اطرافنده وکرك دها یوقاریده بولنان سیروز اووه‌لرینی صو باصمغله، کلی خساری موجب اولیور. کرك بوخسارك اوکی آلنمق وکرك نهر مستعد بولندیغی سیر سفائنه صالح بر حاله قونمق اوزره، نظمیری امتیازی سیروز بکلرندن طاهر بکه ویرلمش ایسه‌ده، میرمومی‌الیهك برقاچ سنه اول وقوع وفاتیله بوتشبثك نه حال کسب ایتدیکی بیلنه‌میور. بوایرما - غك اسم قدیمی (استریمون Strymon) اولوب، شمدیکی اسمی بوندن غلطدر.

استروو (Struve) روسیه‌نك اك مشهور ریاضیون ومنجملرندن اولوب، ۱۷۹۳ ده (آلتونه) ده طوغمش، و ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر. روسیه‌نك برمکمل خریطه‌سنی تنظیم ایدن هیئته ریاست، وروسیه‌ده برقاچ رصدخانه تأسیس، وهیئت وجغرافیایه متعلق برچوق تحقیقات فنیه نشر ایلمشدر.

استرووه [«اوسترووه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استرهازی (Esterhazy) مجارستانك اك بیوك خاندانی اولوب، مشهور (آتیلا) نك میلادك ۹٦۹ تاریخنده نصرانیتی قبول ایدن تورونی (پول استراس)ك نسلندن متسلسل اولدیغی مرویدر. بوخاندانك افرادی مجارستانده (هابسبورغ) خاندانك سلطنتی تأکید وادامه‌یه سعی وغیرت ایتمش اولدقلرندن، آوسترییا دولتی طرفندن قونتلق وپرنسلك عنوانلریله تکریم اولنه‌رق، مجارستانك بر قاچ ایالتی ارثاً بونلرك اداره‌سنده بولنمش؛ وواردانلری سنوی درت ملیون فرانغه بالغ اولمشدر. عثمانلیلرك مجارستانده‌کی فتوحاتنه وویانه‌یه اولان تعرضلرینه الزیاده قارشی طوره‌بیلن دخی بوخاندانه منسوب اولان (پول استرهازی)در. بونلردن نیقوله استرهازی‌یی ۱۸۰۹ ده بیوك بوناپارت مجارستان‌قرالغنه ترفیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، کندیسی قبول ایتمه‌مشدر. مجارستانده (آیرنستاد) قربنده جسیم ومشهور برسرایلری واردر.

استری (Stry) آوسترياك (غالیچیا) خطه‌سنده، (لمبرغ) ك ٦۵ کیلومتره جنوبنده و(دنیستر) ایرماغنه دوکیلن همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استریغاؤ (Striegau) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده و(برسلاؤ)ك ۵۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

استریمون (Strymon) استرومه وقره صو دیلن نهرك اسم قدیمیدر. [«استرومه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استسیخور (Stésichore) یونان قدیم شعراسندن اولوب، میلاددن ٦۰۰ سنه اول سیچلیانك (هیمره) شهرنده یاشامشدر. رقص اشعارینی ایجاد ایدن بو اولدیغی مرویدر. اشعارینك پك آزی بولنه‌بلمشدر.

استفان (Stéphane) یاخود استفانوس وفرانسزلرعندنده اتیان (Étienne) عن‌اصل یهودی اولوب، حواریون طرفندن انتخاب اولنان ۷ دیاقوسلرك بریدر. دین موسایه قارشی تفوه‌ائده بولنمغله اتهام اولنه‌رق، حضرت عیسانك رفعندن ۹ آی صکره یهودیلر طرفندن قدسده رجم اولنمشدر. خرستیانلرك اك اسکی اعزه‌سندن معدود اولوب، کانون اولك ۲٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

استفان (Étienne) یاخود اتیان بو اسمله طقوز پاپا کلمشدر :

برنجیسی رومالی اولوب، میلادك ۲۵۳ تاریخندن ۲۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ومذهب وعقاید خصوصنده فکر مخصوصلری اولان بعض رؤسا ایله منازعاته بولنوب، ۲۵۷ تاریخنده قتل اولنمشدر. بودخی اعزه صره‌سنه کچیریلوب، اغستوسك ۲ سنده پورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی ینه رومالی اولوب، میلادك ۷۵۲ تاریخندن ۷۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ ولومبارد‌لر حکمداری (آستولف) طرفندن تهدید اولنغله، فرانسه قرالی (پپین برف)ه التجا ایتمشیدی. (پپین) آستولفك شرق ایمپراطورلغندن ضبط ایتمش اولدیغی (راونه) و(پنداپول)ی استردادله صاحب ترجمه‌یه بخش ایتمش؛ وپاپالرك حکومت جسمانیه‌سی بوندن تولد ایتمشدر.

اوچنجیسی سیچلیالی اولوب، میلادك ۷۶۸ تاریخندن ۷۷۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر. ۱۳ آیلق فترتدن صکره پاپا انتخاب اولندرق، پاپالغك علیهنده بولنانلری برمجلسك حکمیله اعدام ایتمشدی.

دردنجیسی رومالی اولوب، ۸۱۶ تاریخندن ۸۱۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر.

بشنجیسی ینه رومالی اولوب، ۸۸۵ دن ۸۹۱ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وبرقحط وغلا اثناسنده فقرایه چوق اعانه‌می کورلمشدر.

آلتنجیسی ینه رومالی اولوب، ۸۹۶ دن ۸۹۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ و سلفنك نعشنی مزاردن چیقاروب، جلاد واسطه‌سیله باشنی کسدکدن صکره، (تیبر) نهرینه آتدیغیجون. عمومك نفرتنه مظهر اولوب، زندانه القا، واوراده اخناق اولنمشدر.

یدنجیسی ینه رومالی اولوب، ۹۲۹ دن ۹۳۱ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمشدر.

سکزنجیسی آلمانیالی وایمپراطور (اوتون) ك اقربا‌سندن اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) طرفندن پاپالق مسندیه ترفیع اولنمش؛ و۹۳۹ دن ۹۴۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش ایسه‌ده، اجنبی اولمق مناسبتیله محبت عمومیه‌یی قزاندامامشدی.

طقوزنجیسی (لورن) دوقه‌سی (غودفروآ) نك برادری اولوب، ۱۰۵۷ دن ۱۰۵۸ سنه‌سنه‌دك پاپا بولنمش؛ واخلاقه خدمت ایده‌جك بعض حرکات ممدوحه‌ده بولندقدن صکره، فلورانسه‌یه چکیلوب، اوراده وفات ایتمشدر.

استفان { قسطنطینیه قیصرلرندن اولوب، میلادك ۹۱۹ تاریخنده پدری برنجی رومان طرفندن ایکی برادری (قریستوف) و (قسطنطین) ایله برابر حکومته تشریك ایدیلدرك، ۹۴۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وتاریخ مذکوره نفی اولنمشدر.

استفان { بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلمشدر:

برنجیسی میلادك ۹۹۷ تاریخنده مجارستانك دردنجی دوقه‌سی عنوانیله پدری (کیسا) یه خلف اولوب، مجارلره خرستیان دینی قبول ایتدیرمش، وبونلره بر قانون ونظام وضع ایتمش اولدیغندن، میلادك ۱۰۰۰ تاریخنده پاپا ایکنجی (سیلوستر) طرفندن مجارستان قرالی ومجارلرك رئیسی روحانیسی طانمش؛ و۱۰۳۸ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. خرستیانلر طرفندن اعزه صره‌سنه کچیریلوب، ایلولك ۲ سنده پورطیسی اجرا اولنور. پاپانك بوکا کوندرمش اولدیغی تاج الیوم مجارستان قرالارینك تتویجنده استعمال اولنقده‌در. ایمپراطوریچه (ماریا ترزه) ۱۷۶۴ تاریخ میلادیسنده بونك نامنه برنشان احداث ایتمشدر.

ایکنجیسی «شمشك» لقبیله ملقب اولوب، ۱۱۱۴ تاریخ میلادیسنده پدری ایکنجی (قولومان)ه خلف اولمش؛ وونديكلیلرله، لهلیلرله، روسلرله وچهلیلرله طول مدت محاربه ایدوب، نهایت قسطنطینیه قیصری (یانی قومنوس) طرفندن مغلوب اولمش؛ ومظالیله تبعه‌سنی دلکیر ایتمش اولدیغندن، اولادی اولدیغی حالده تخت وتاجنی عم زاده‌سی (بلا) یه تسلیمله، راهب اولمش؛ و۱۱۳۱ ده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجی (کیسا) نك اوغلی اولوب، ۱۱۶۱ تاریخنده پدرینه خلف اولمش؛ وونديكلیلره قارشی قسطنطینیه قیصری (مانوئل قومنوس) ك امدادینه کیندیکی حالده، عسکرلری (لادیسلاس) ایله (استفان) غیبوبتندن بالاستفاده، تختنی ضبط ایتمشلرسه‌ده. ۱۱۶۳ ده حکومتی استرداد ایده‌رك، ۱۱۷۳ تاریخنه قدر حکم سورمشدر.

دردنجیسی (قومان) لقبیله ملقب اولوب، ۱۲۷۰ تاریخ میلادیسنده پدری دردنجی (بلا) یه خلف اولمش؛ وچیمستان قرالی (اوتوقار)ی مغلوب، وبلغارستانی جزیه‌یه ربط ایده‌رك. ۱۲۷۲ ده وفات ایتمشدر.

استفان } لهستان قرالرندن اولوب، (باتوری) لقبیله مشهوردر. [«باتوری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

استفان } انکلتره قرالرندندر. عن اصل (بلوآ) خاندانه منسوب اولوب، والده‌سی بلوآ قونتلرندن برینه وارمش اولان (جهانگیر کویوم)ك قیزی ایدی. ۱۱۰۵ تاریخ میلادیسنده طوغوب. ۱۱۳۵ ده قرال برنجی هنرینك وفاتنده، انکلتره تختنی غصب ایتمکله، قرالك قیزی ووارثهٔ مشروعه‌سی اولان (ماتیلده) ایله بونك اوغلی هنری عمیجه‌لری اسقوچیا قرالی (داوید)ك امدادیله بر چوق وقت اوغراشمشلر ایسه‌ده، نهایت مذکور (هنری) پی ولیعهد طانیمغله، حکومتده استقرار بولمشیدی. ۱۱۵۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

استفان } (بیزانسلی —) قسطنطینیه روم عیاسندن اولوب، میلادك بشنجی قرنی اواخرنده بو شهرده یاشامش؛ ومکمل بر تاریخ وجغرافیا لغتی یازمش ایسه‌ده، بو اثر قیمتدارك یالکز برمختصرینك نسخه‌سی ونسخهٔ اصلیه‌سنك آنجق برقاچ فصلی بولنه‌بلمشدر.

استفان } قسطمونی ولایتك سینوب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب. قره دکیز ساحلنده. غرب جهتی بر برونله قپالی بر کوچك کورفزی یچنده، سینوبك ۵۰ کیلومتره غربنده وقسطمونیك ۸۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ایچندن بر چی آقوب. دکیزه منصب اولور. اولدقجه تجارتکاه برقصبه اولوب. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — استفان قضاسی شامل اولدیغی (مع آق قیا چکلی) ناحیه‌سیله برابر ۳۸ قریه‌یی حاوی اولوب، شرقاً سینوب، جنوباً (بویابد)، غرباً دخی نفس قسطمونی سنجاغنه ملحق (اینه‌بولی) قضالریله محدوددر. اهالیسی تقریباً ۲۵۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب. یالکز ۱۰۰۰ قدری روم وقصوری کاملاً اسلامدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله کستانه وکلیتلی المدن عبارتدر. صو حزارلری چوق اولوب. کلیتلی کراسته اخراج اولنور. درون قضاده سنده وچ پنار قوریلور.

استفنسون } (Stephenson) انکلتره‌نك مشاهیر دمیر یولجیلرندن اولوب، ۱۷۸۱ تاریخ میلادیسنده (نوقاستل) جوارنده (ویلم) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. معدن کوری عمله‌سندن بر فقیر آدمك اوغلی اولوب، کندیسی دخی عادی عمله‌دن ایکن، وفرت ذکاوفراسیله مهندسلکه قدر چیقوب، بر چوق اختراعاتله کسب شهرت ایتمشیدی. بو اختراعاتك بری (امنیت لامبه‌سی) دنیلن ومعدن اوجاقلرنده قوللانیلان برنوع لامبه‌در. اون سنه پیاپی تجربه‌لرله اوغراشدقدن صکره، ۱۸۲۴ تاریخنده اعمال ایتدیکی برلقوموتیفی یوروتمکه، ودمیر یول اصولنی ایجاده موفق اولمشدر. ایجاد ایتدیکی ماکینه‌لرك اعمالیچون بر بیوك فابریقه یاپوب، کلیتلی ثروته نائل اولمشدی. — اوغلی (روبرت استفنسون) ۱۸۰۳ ده طوغوب، ۱۸۵۹ ده وفات ایتمشدر. انکلتره دمیر یوللرندن برچوغنك باش مهندسی اولوب، (آنغلسی) آطه‌سیله قره آره‌سنده (بریتانیا) نامیله معروف اولان مشهور دمیر یول آصمه کوپریسی وقناده ده‌کی (مونترآل) کوپریسی کبی محیر عقول بر طاقم انشاآت جسیمه‌یه موفق اولمشدر. پارلمنتو اعضالغنه‌دخی انتخاب اولنمشیدی. لقوموتیف حقنده مفصل ومعتبر برکتابی دخی واردر.

استل } (Steel) انکلتره‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب. میلادك ۱۶۷۱ تاریخنده (ده بلین)ده طوغمش. و ۱۷۲۹ ده وفات ایتمشدر. بعض آرقداشلریله برابر نشر ایتدیکی متعدد غزته ورسائل موقوته ایله انکلیزلرك افکار و حسیاتنی اویاندیرمغه چوق خدمت ایتمشدر. پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولنه‌رق، امور سیاسیه‌یه دخی قاریشمش؛ وبعض کتب ادبیه براقمشدر.

استلا } (Estella) اسپانیانك شمال جهتنده کائن (ناواره) خطه‌سنده و پامپلونه شهرینك جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. ناواره‌نك بوغازلرینه حاکم برموقعده بولنمغله، اهمیت عسکریه‌سی واردر.

استندال } (Stendal) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده و (ماغدبورغ)ك ۶۰ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی وپاموق ویوك منسوجاتنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

استندهال (Stendhal) فرانسه حکایه‌نویسانندن (بیله) نك اسم مستعاری اولوب، بوذات میلادك ۱۷٤۳ تاریخنده (غرنوبله) ده طوغمش، و۱۸٤۲ ده پارسده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلك ایدوب، بعده رساملغه، تجارته واداره مأموریتنه سلوك ایتمش؛ وایتالیایه برقاچ سیاحت ایدوب، برطاقم سیاحتنامه‌لر یازدقدن صکره، حکایه نویسلکه سلوك ایله، برچوق حکایه کتابلری نشر ایتمشدر. کلیات آثاری ۱۸ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اُستُوا نیسابور مضافاتندن واسع بر ناحیه اولوب، اوائل قرون اسلامیده ظهور ایتمش اولان و(استوانی) لقبیله یاد اولنان بعض علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

استوآرت (Stuart) ابتدا اسقوچیاده و بعده بتون بیوك برتانیاده حکومت سورمش اولان برقرال خاندانك اسمیدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسی (والتر) اسمنده برشخصدر، که ۱۰٦۰ تاریخ میلادیسنده اسقوچیا حکمداری اوچنجی (ملقولم) طرفندن خدمته قبول اولندرق، اسقوچیا لسانینده (استوآرت) دنیلن برکوچك حاکملك مأموریتنه نصب اولنمشیدی. مأموریتنك اسمی کندیسنه ونسلنه لقب اولمشدر. بونك احفادندن دردنجی (والتر) اسقوچیا حکمداری برنجی (روبرت) ك قیزینی تزوج ایتمکله، بونك اوغلی ایکنجی روبرت نامیله میلادك ۱۲۷۰ تاریخندن ۱۳۹۰ تاریخنه‌دك اسقوچیاده قرالللق ایتمش؛ وبووجهله استوآرت خاندانك برنجیسی اولمشدر. بونك نسلی ۱٦۰۳ تاریخنه‌دك اسقوچیاده حکومت سوروب، تاریخ مذکوره بونلردن حکمدار بولنان (آلتنجی (ژاق)، بیوك والده‌سنك انکلتره خاندان حکمداریسنه‌منسوب بولنمش اولمسی مناسبتیله، ارثاً انکلتره تختنه دعوت اولنه‌رق، برنجی ژاق عنوانیله انکلتره واسقوچیا قرالی اولمش؛ وبووجهله بو ایکی مملکتی بر حکومته جمع ایتمشدر. ۱٦۸۸ ده وقوع بولان اغتشاشده اسقاط اولنان ایکنجی ژاق بوخاندانك ذکور حکمدارلرینك اخیری ایسه‌ده، بو اثناده انکلتره قرالغه دعوت اولنان (اورانژ) خاندانه منسوب (کویوم) ك زوجه‌سی (ماریا استوآرت) مذکور ایکنجی ژاقك قیزی، ومرقوم کویومدن صکره ۱۷۰۲ دن ۱۷۱٤ تاریخنه‌دك حکومت سورن (آنه) دخی ماریانك همشیره‌سی ایدی. بوتاریخدن صکره حکومت هانووره خاندانه کچمکله، ایکنجی ژاقك اوغلی (ژاق‌ادوآرد) فرانسه‌یه قاچوب، اون دردنجی لویینك یارده‌یله همشیره‌سی (آنه) یه ولی عهد اولمغه چالیشمش؛ وبونك اوغلی (شارل‌ادوآرد) اسقوچیا وانکلتره‌یه عسکر سوق ایده‌رك، پدرینك حقوق وراثتنی مدافعه ایتمکه جهد ایتمش ایسه ده، موفق اوله‌میوب، ایتالیایه چکلمکه مجبور اولمشلردی. بونك (هنری بنوآ) اسمنده اولان دیکر براوغلی دخی طریق رهبانه سلوك‌ایدوب، قاردینال اولمش، و۱۸۰۷ تاریخنده وقوع وفاتیله استوارت سلاله‌سی بسبتون منقرض اولمشدر. [«ژاق، شارل، ماریا وآنه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

استوارت (Stewart) اسقوچیالی بر فیلسوف اولوب، ۱۷۵۳ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر. پدری ادیمبوغ دارالفنوننده علوم ریاضیه معلمی اولوب، کندیسی ۱۹ یاشنده ایکن پدرینه معاون ومتعاقباً خلفاولمشیدی. فلسفه‌یه وعلی‌الخصوص احوال روح وتعریف حسیاته متعلق برچوق کتابلر یازوب، فلسفه‌یی فنون طبیعیه‌یه تطبیق ایتمشدر. آثاری مشهور ومقبول اولوب، ۱۱ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

استوبیوس (Stobée, Stobæus) بشنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اسمندن آکلاشلدیغنه کوره ماکدونیاده واقع (استوبی) یعنی (اشتب) شهرندن ایدی. حکما وادبای قدیمهٔ یونانیه‌نك آثارندن حکمت واخلاقه متعلق اولان برچوق فقره‌لر طوپلایوب، «منتخبات» نامیله ایکی کتاب یازمشدر، که الیوم باقی اولوب، طبع وترجمه اولنمشلردر.

استوتغارد (Stuttgard) آلمانیاده (وورتمبرغ) قرالغنك پایتختی اولان بیوك برشهر اولوب، (نسنباخ) نهری اوزرنده‌واقعدر. ۱۲۵۹۰۱ اهالیسی، قرالله مخصوص سرایله ایکی اسکی سرایی، بربیوك کلیسا‌سی، موزه‌خانه‌سی، مشهور برکتبخانه‌سی، تیاترویی، شاعر مشهور شیلرك هیکلنی حاوی برکوزل میدانی، اطرافنده کوزل تفرجکاه

ومسیره‌لری، دارالفنونی، مکتب صنایعی، اورمان وبیطار مکتبلری، پیانو، خالی، باصمه، آلات هندسیه وحکمیه وجراحیه فابریقه‌لری، قیوجی، جوهرجی وسائره معمولاتی واردر. حکیم (هکل) ك وطنیدر.

استور (Sture) اسوجده «مدیر» عنوانیله حکومت سورن برخاندان اولوب، بونلرك برنجیسی اولان (استنون استور) دایسی سکزنجی شارلك وفاتی اوزرینه، اداره‌ٔ مملکتی الینه آلەرق، ۱۴۷۰ تاریخنده ۱۵۰۳ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ ودانیمارقه قرالی (قریستیان) ه قارشی غالبیله محاربه ایتدیکی کبی، روسلری دخی (فینلاند)دن اخراج ایتمش، وداخلی دشمنلری کندیسنی ۱۴۹۷ده موقع اقتدارین دوشورمشلرسه‌ده، ۱۵۰۱ده ینه رأس حکومته کلوب، وفاتنه قدر قالمش؛ ودانیمارقه‌لیلری اسوجدن چیقاردقدن صکره، مجلس مبعوثانه زراع وعمله‌دن دخی اعضا قبولنی نظام آلتنه آلەرق، (اوپسال) دارالفنونی دخی تأسیس، وطباعتی اسوجه ادخال ایتمشدر.

ایکنجیسی اولان (اسوانت نیلسون استور) اسوج مشیری ایکن، ۱۵۰۳ده مدیر عنوانیله (استنون استور) ه خلف اولوب، ۱۵۱۲ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ووفاتنده اوغلی کنج (استنون استور)ی خلف براقمشدر.

اوچنجیسی اولان مذکور کنج (استنون استور) ۱۵۱۲ تاریخندن ۱۵۲۰ تاریخنه‌دك اسوجی اداره ایتمش؛ ودانیمارقه قرالی ایکنجی قرستیانله محاربه‌یه طوتیشوب، ابتدا غالب کلمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، آلدیغی جریحه‌لردن متأثراً وفات ایتمشدر. زوجه‌سی (استوقهولم)ی برغیرت قهرمانانه ایله مدافعه ایتمش ایسه‌ده، نهایت تسلیمه مجبور اولمش؛ وکوزی اوکنده قوجه‌سنك مزاردن چیقاریلوب علناً احراق اولندیغنی کورمشدر.

استوربریج (Stourbridge) انکلتره‌نك (وورچستر) قونتلغنده و (وورچستر) ك ۲۸ کیلومتره شمالنده (استور) نهری اوزرنده برقصبه اولوب. ۶۵۰۰ اهالیسی، یونك منسوجاتی. طبق. جام. طوغله فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، دمیرخانه‌سی ومعدن کوری اوجاقلری واردر.

استورم (J.Chr. Sturm) ژان قریستوف آلمانیا مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۳۵ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و ۱۷۰۳ ده وفات ایتمشدر. آلمانیاده علوم طبیعیه وحکمیه‌نك ترقی وتعمیمنه خدمت ایده‌رك، بو فنونه متعلق بر چوق اثر براقمشدر. — اوغلی (لئونار قریستوف استورم) مشاهیر معماریندن اولوب، بوفنه متعلق بعض کتابلر یازمشدر. — الهیات و تصوفه متعلق بعض کتابلر یازان (قریستوف قرتیان استورم) دخی بونك اقربا‌سندن ایدی. بونك بعض آثاری پروسیه قرانیچه‌سی (الیزابته قریستینه) طرفندن فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر.

استورم (Sturm) فرانسز مشاهیر ریاضیون‌دن اولوب، ۱۸۰۴ تاریخنده اسویچره‌نك (جنو) شهرنده طوغمش، و ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بر چوق کتاب یازمش؛ وجبرده (استورم دستوری) اسمیله معروف دستوری ایجاد ایدوب، فنون آقادمیاسنه قبول اولنمشدی.

استوریس بواسمله اندلسك (وادی‌الحجاره) جهتنده برقلعه اولوب، ملوك امویه‌دن محمد بن عبدالرحمن طرفندن تأسیس ایدلمش اولدیغنی یاقوت حموی «معجم» نده بیان ایدیور. بو اسمك اسپانیانك شمالنده واقع وعربلر عندنده (اشتوریش) اسمیله معروف اولان (آستوریا) خطه‌سنك اسمندن مأخوذ اولوب، اصلی (قلعة اشتوریش) اولمسی ملحوظدر.

استوقتون (Stockton) انکلتره‌نك (دورهام) قونتلغنده، (تیس) نهری اوزرنده وبو نهرك بحر شمالیده اولان منصبندن ۱۷ کیلومتره یوقاریده و(دورهام)ك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۵۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر دائرهٔ بلدیه‌سی، بز، داماسقو، چوخه، پیکه، ایپ وسائره فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری وسفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر. تجارتی پك ایشلکدر.

استوقهولم (Stockholm) اسوجك مرکزی واسوج مع نوروج دولتلرینك پایتختی اولان بیوك بر شهر اولوب. (ملار) کولیله بالطبق دکیزی آره‌سنده. ′۲۰ °۵۹ عرض شمالی ایله ′۴۳ °۱۵ طول شرقیده واقع و۲۲۳۰۶۳ اهالی‌یی

جامعدر. بو شهر سکز آطه ایله ایکی شبه جزیره او- زرنده مؤسس اولوب، بووجهله صولك اورته سنده بولنمسی «شمال وندیکی» اسمیله شهرتنی موجب اولمشدر. نمایی واسع وصاغلام ایسه ده، مدخلی پك امین دکلدر. شهر مذکور آطه لر وشبه جزیره لر عددنجه ۱۰ محلهیه منقسم اولوب، بینلرنده ۱٤ کوپری ایله اختلاط او- لنور. بتون شهره نظارتی اولان کوزل برقال سرایی، بریوك کلیسای، ضربخانه سی، بانقه اداره سی، اوپرا تیاتروسی ایکی بیوك ابنیه سندندر. ریختمری غایت کو- زلدر. محلدرك ایچی ایسه پك اوقدر منتظم دکلدر؛ سوقاقلری پك دیك واولرینك بعضیسی اخشابدر. فنون آقادمیاسی، رصدخانه سی، تاریخ طبیعی قابنتوسی، بیوك کتبخانه سی، صنایع نفیسه آقادمیاسی، برچوق جمعیات علمیه سی، معادن، طبیه، بحریه، هندسه، رسم مکتبلری، صاغر ودیلمنزلره مخصوص برمکتبی وسائر مکاتبی وموزه خانه سی واردر. صنایعی پك ایلری او- لوب، علی الخصوص ساعتجیلق، قیوجیلق وحکمت طبیعیه وعلوم ریاضیه آلاتنك اعالی صنعتلری بوشهرده چوق ترقی ایتمشدر. اسلحه فابریقه لریله دوکومخانه لری وشکر تصفیه سنه مخصوص فابریقه لری دخی چوقدر. سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری دخی واردر. تجارتی پك ایشلکدر. اطرافنده کوزل مسیره و تفرجکاهلری واردر. بو شهر اون اوچنجی قرن میلادیده تأسیس اولنوب، اون یدنجی قرنده (اوپسال) شهرینه بدل پایتخت اتخاذ اولنمشدر. شهرك تأسیسندن اول مذکور آطه لر اورمانله مستور بولندقلرندن، بو شهر «اورمانلی آطه» دیمك اولان (استوق هولم) اسمیله تسمیه اولنمشدر. — استوقهولم ایالتی پایتخت ایله جوارلرنده کی برلردن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحیه سی ۷٦٤۳ مربع کیلومتره، واهالیسی ۳۷۳۷۸۹ کشیدر. بوایالتده استوقهولمدن بشقه قارلبرغ، ماریبرغ، نورتلکه ودروتنینهولم قصبه لری بولنیور.

استولبرغ (Stolberg) پروسیه نك (رین) ایرماغی جهتنده کی خطه سنده برقصبه اولوب. (اکس لا شاپل) ك ۱۲ کیلومتره شرقنده واقع و ۱۱۰۰۰ اهالیی جامعدر. برچوق منسوجات فابریقه لریله، تونج، ایکنه، دمیر یول رایی، جام وسائر فابریقه لری وجوارنده باقیر وتوتیا معدنلری واردر.

استولبرغ آم هارز (Stolberg-Am-Harz) پروسیه نك (صاقسه) خطه سنده برقصبه اولوب، مرسبورغك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٤۵۰۰ اهالیی جامعدر. استولبرغ قونتلرینه مخصوص بولنمش برسرایی واردر.

استولپه (Stolpe) پروسیه نك (پومرانیا) خطه سنده، (کوسلین) شهرینك ٦۰ کیلومتره شمال شرقیسنده وهمنامی اولان چایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ۱۸۵۰۰ اهالیسی، بز، یوك منسوجاتی، کهربا معمولاتی وسائره فابریقه لری واردر.

استولچه (Stolatz) بوسنه ولایتنك هرسك سنجاغنده ومرکز لوا اولان (مو- ستار) ك ۳۰ کیلومتره جنوبنده و(نارنده) نهرینه دو- کیلن برچایك اوزرنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — استولچه قضاسنك اهالیسی ۱۷۰۰۰ قدر اولوب، ۳۰۰۰ ی مسلم وقصوری خرستیاندر.

استولوایسمبورغ (Stuhlweissembourg) مجارستانده ایالت مرکزی برشهر اولوب، (بوده)نك ۵۸ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ٦۱۲ ۲۵ اهالیی جامعدر. مجارلری خرستیان ایدن قرال استفان طرفندن اون برنجی قرن میلادیده تأسیس اولنه رق، لاتینجه (آلبه رجیا) تسمیه اولنمشیدی. مجارلر عندنده ایسه اسمی (سکس فیروار) اولوب، تواریخ عثمانیه ده (سکتوار) اسمیله شهرت بولمشدر. بوشهر ۵۰۰ سنه قدر مجار- لرك پایتختی بولنمش؛ و ۹۷٤ تاریخ هجریسنده قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشیدی.

استوناوند ایرانك شمال جهتنده (ری) خطه- سنده زمان قدیمده مشهور بیوك برقلعه ایدی. بعد الاسلام دفعاتله تخریب ویکیدن تأسیس اولنمشیدی.

استونیا (Esthonie) روسیه نك ایالات شمالیه سندن اولوب، شمالاً فینلانده کورفزیله، غرباً بالطیق دکیزیله، جنوباً لیوونیا کورفز وایالتیله، شرقاً دخی پترسبورغ ایالتیله محدود ومحا- طدر. مساحهٔ سطحیه سی ۲۰۲٤۷ مربع کیلومتره

اولوب، ۳۸۱ ۸۵۸ اهالیسی واردر. مرکزی (رول) شهری اولوب، داکو، روکه، ووقو ونارکن آطه‌لری دخی بوایالته ملحقدر. اراضیسی پك منبت دكل ایسه‌ده، محلنه كفایت ایده‌جك قدر محصولات یتیشوب، محصولاتی باشلیجه چاودار، آرپه، یولاف، كتن، كنویر، توتون وشربتجی اوتلدن عبارتدر. اكثر محلاری اورمانلرله مستوردر. صیغیرلریله خركله وقیون وكچیلری چوقدر. اخراجاتی دری ایله بالیق باصدیرمه‌سندن عبارتدر. اراضیسی دوز اولوب، ساحللری قیالق وقوملقدر. حدود شرقیه‌سنی آیران (ناروووه)دن بشقه ذكره شایان نهرلری اولیوب، یالكز بعض دره‌لری واردر. بوایالتك وبونك شمالنده بولنان (لیوونیا) ایالتیله اوجوارلرك اهالیسی (فینوآ) دنیلن تاتار جنسندن اولوب، الیوم كندی لسانلریله متكلمدرلر. آنجق آلمانلرله بعض اسوجلی ودانیمارقه‌لیلر اوتەدن بری بو قطعه‌نك شهرلرینه یرلشوب، اراضیی دخی ضبط ایله، اهالیٔ اصلیه‌یی چفتجی كبی قوللانغه وبونلری اسارت آلتنده طوتغه‌باشلامشلردی. بناءً علیه قصبه‌لر اهالیسی واكثر اراضی اصحابی آلمان جنسیتنه منسوبدر. روسلر ایسه آنجق یوزده درت نسبتنه‌در. روسیه دولتی بو قرن میلادی اوائلنده اسارتی لغو ایتمكله، استونیالیلر اراضیه مالك اولمغه باشلایوب، مؤخراً بونلره بر نوع امتیاز دخی ویرلمكله، كندی لسانلرنده مكتبلر یاپمغه وبو لسانده موقوت رساله‌لر چیقارمغه، وبو وجهله كوندن كونه آلمانلره غلبه چالوب، آلمانجه‌یی كندی تملكتلرندن قالدیرمغه تشبث ایتمشلردر. بوقوم اسكیدن بری (استی) اسمیله معروف اولوب، بعض یونان قدیم ولاتین كتابلرنده ذكر اولنمشدر. بوقومك افرادی قیصه بویلی وصاری ویا قوله صاچلی اولوب، صاچ وصقالرینی كسمزلر، وارلك وقادینلری بردرلو اثواب كیوب، قیشین قیون دریسندن برطاقم اوزون كورلكلره صاریلیرلر. كرك اوست وباشلری وكرك مسكنلری پك پیس اولوب، اكثریا حیوانلریله برابر برآخورده یاتوب قالقارلر.

استوین (Stevin) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر ریاضیوندن اولوب، فلمنكده نشأت، و ۱۶۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق بعض شیلر كشف ایتدیكی كبی، هوانك وزنی دخی اك اول بو ذات كشف ایتمشدر. فلمنك لسانده یازمش اولدیغی آثاری جمع ونشر وترجمه اولنمشدر.

استه (Este) ایتالیانك شمال شرقیسنده وندیك خطه‌سنك (پادووه) ایالتنده وپادووه شهرینك ۲۳ كیلومتره جنوب غربیسنده قضا مركزی برقصبه اولوب، ۵۷۵۰ اهالیسی، طبق وچینی فابریقه‌لری، كوزل بر كلیساسی وبر اسكی سرایی واردر. زیرده‌كی ماده‌ده بیان اولنان (استه) خاندانك اسمی بو شهردن مأخوذدر.

استه خاندانی (Maison d'Este) اسكی برخاندان اولوب، (قارلوونج) حكمدارلری طرفندن طوسقانه پرنسی بولنان ایكنجی (آلبرت) ك نسلندندر. بو خاندانك اعضاسی استه شهرینی مركز اتخاذ ایده‌رك، پادووه، فراره، مودنه، رجیو وسائر او طرفلره حاكم ایدیلر. بو خاندانك بر چوق شعبه‌لری اولوب، وقتیله هانوورده حكم سورمش اولان والیوم انكلتره‌ده حكمران بولنان (برونسویق) خاندانی دخی شعباتنك جمله‌سندندر. استه خاندانك افرادی علوم ومعارفه‌اولان خدمتلریله كسب شهرت ایتمشلردر.

استیا هرات ایله غزنه آره‌سنده واقع (غور) خطه‌سنك اك مشهور شهری اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

استیر (Esther) بنی اسرائیلدن حسن و جمیله مشهوره بر قیز اولوب، بنی اسرائیلك بابلده اسیر بولندقلری زمان، ایران شاهی آسوروس (شیرویه؟) طرفندن تزوج اولنمش؛ وعمیجه‌سی (موردخای) ایله قبیله‌سنی حكمدار مشار الیهك وزیری (هامان) ك قصدندن قورتارمغه سبب اولمشدر. بنی اسرائیل كتب مقدسه‌سنده حكایه‌سی مشهور اولوب، فرانسه شاعر مشهوری (راسین) طرفندن منظوم برتیاتروكتابی صورتنده تحریر اولنمشدر.

استیر (Steyer) آوسترییا ومجارستان دولتلرینك نفس آوسترییا خطه‌سنده همنامی اولان برچایك (انس) نهرینه منصب اولدیغی محلده وویانه‌نك ۱۶۰ كیلومتره جنوب غربیسنده واقع برشهر اولوب، ۱۳۵۰۰ اهالیسی، میریه عائد اسلحه فابریقه‌سیله اوراق، اوسترە، چوخه، بز فابریقه‌لری واردر. تجارتكاه برشهر اولوب، وقتیله (استیریا)نك مركزی ایدی.

استیر (Styr) غالیچیانك شمال شرق جهتنده نبعاناله، (برودی) شهرینك قربندن چکه‌رك، روسیه‌یه دخول ایدر برچایدر، که ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (دنیستر) ایرماغی تابعلرندن (پریپت) نهرینه منصب اولور. مجراسنك آشاغی طرفلری بطاقلقدر.

استیرلینغ (Stirling) اسقوچیاده همنامی اولان قونتلغك مرکزی بر شهر اولوب، ادیمبورغك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده، (فورث) نهری اوزرنده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالی‌لی جا. معدر. موقعی غایت کوزل اولوب، الیوم قشله اتخاذ اولنمش اولان براسکی سرایی دخی واردر. — استیرلینغ قونتلغی شرقدن غربه ۵۶ وشمالدن جنوبه ۲۵ کیلومتره وسعتنده اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی وار در. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، کوزل ایشلنیور. معدن کوری دخی واردر.

استیرلینغ قونتی (A. conte (de Stirling اسقوچیالی اولوب، میلادك ۱۵۸۰ تاریخنده طوغمش. و ۱۶۴۰ ده وفات ایتمشدر. انکلتره قرالری عندنده فوق‌العاده اعتبار بولوب، مساند عالیه‌یه ترفیع اولنمش؛ وآمریقای شمالیده (یکی اسقوچیا) خطه‌سنی تنظیم واسکان ایتمشدر. بعض تیاترو کتابلری دخی یازمشدر.

استیریا (Styrie) وآلمانجه (استیر Steyer) آوستریا دولتنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس آوستریا، شرقاً مجارستان، جنوباً خرواتستان وقارنیوله، غرباً دخی قارینتیا وسالسبورغ ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۲۴۲۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۲۱۳۵۹۷ اهالیسی وار در، که بونلرك تقریباً ثلثانی آلمان وبر ثلثی اسلاو جنسیتنه منسوبدر. مرکزی (غراج) شهری اولوب، ایالت ۱۸ قضایه منقسمدر. آلپ طاغلرینك (آلپ نوریق) تعبیر اولنان شعبه‌سی بوایالتك هرطرفنه تشعب ایتدیکندن، اراضیسی طاغلق اولوب، تامیله طونه حوضه‌سنه تابعدر. (دراوه) نهری تیرول وقارینتیادن کلدرك، ایالتك قسم جنوبیسنی غربدن شرقه شق ایتدیکی کبی، (مور) نهری دخی ایالتك غرب شمالی حدودنده نبعاناله ابتدا شرقه وبعده جنوب وجنوب شرقیه طوغری آقدرق، ایالتك خارجنده ومجارستان طوپراغنده (دراوه) یه منصب اولور؛ ایالته بونامی ویرن (استیر) نهری دخی ایالتك قسم شمالیسنده، و(راب) نهری قسم شرقیسنده آقه‌رق، برنجیسی نفس آوستریاده ودیکری مجارستانده طونه‌یه منصب اولور. وادیلریله بایرلری غایت منبت اولوب، زراعتی پك ایلریدر. کوش، دمیر، باقیر وسائر معدنلری دخی واردر.

استیلاریا سلانیك ولایتنده آینوروز شبه جزیره‌سنك شمالنده همان دائروی الشکل برکورفز اولوب، جنوب شرق جهتی مذکور شبه جزیره‌نك قاعده‌سنده شمال شرقیه طوغری او. زاتدیغی برونله وغرب وشمال جهتی دخی کسندیره قضاسنك سواحلیله قپالی اولوب، یالکز شرق شمالی جهتی آچیقدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری بویی ۲۳ وغربدن شرقه اولان اکی دخی ۱۵ کیلومتره قدردر. بو کورفزك ایچنده (اریس Herisso) اسمنده برکوچك قصبه بولنغله، اریس کورفزی دخی دنیلیر. بوکورفزی آینوروز کورفزندن آیران برزخده براسکی قتال آثاری کورینوب، روایته کوره ایران شاهی اکسرسس (شیرویه؟) یونانه دونمق سوق ایتدیکی وقت، تهلکه‌دن سالم اولمیان آینوروز برونق طولاشمامق ایچون، بو قتالی آچدیروب، دونماسنی اورادن کچیرمشدر.

استیلپون (Stilpon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، (دیوجن) ك شاکردی و(زنون) ك معلمی ایدی. (مغاره) لی اولوب، قبل. المیلاد ۳۱۰ تاریخلرنده برحیات ایدی. باشلیجه منطق ایله اوغراشمشدر.

استیلیقون (Stilicon) عن‌اصل (واندال) قومی افرادندن اولوب، روما ایمپراطورلرندن (تئودوسیوس) ك رجالندن ایدی، وبونك یکنی (سرنا) یی تزوج ایتمشیدی. میلادك ۳۹۵ تاریخنده تئودوسیوسك وفاتنده اوغلی صبی (هونوریوس) ك وصیسی اولوب، بعده مومی‌الیه قیزینی ویرمك، قاین پدری دخی اولمشیدی. بووجهله امور دولتی تامیله یدینه آلوب، او صره‌ده روما دولتنه تعرض ایدن اقوام وحشیه‌دن فرانقلرله غوتلره وسوآولره قارشی طورمش ایسه‌ده، بعده غوتلرك حکمداری آلاریقله بالاتفاق روما تختنی غصب ایتمك فکرنده بولندیغی افتراسنه اوغرایه‌رق، ۴۰۸ تاریخ میلادیسنده

هونوریوسك امریله (راونه) ده قتل اولنمشدر.

استینیه { درسعادتده بوغاز ایچنك روم ایلی ساحلنده اولان قریه‌لردن اولوب. امرکون ایله یکی کوی آرەسنده واقعدر.

استیه { (Sitia) کرید ولایتنك لاشید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، جزیرەنك شمال شرق جهتنده واقع همنامی اولان برکورفزك ایچنده وساحل بحرده واقعدر. اولدقجه صاغلام نمانی واردر. بر کوچك نهر قصبەنك ایچندن چکوب، نمانه منصب اولور. — استیه قضاسی ٦٢ قریه‌دن مرکبدر.

اسحاق { یاخود اسحق (علیه‌السلام) انبیاء عظامدن اولوب، حضرت ابراهیم (ع) ك ایکنجی اوغلیدر. والدەسی سارەنك کنجلکده چوجق اولمامشکن، اختیارلغنده زوجی واسطه‌سیله من طرف الله بر چوجغك ولادتیله تبشیر اولندقده، اینانمیوب کولمش اولدیغندن، حضرت اسحق لسان عبرانیده «یضحك» معناسنه کلن (یصحق) اسمیله تسمیه اولنمشدر. نبی مشارالیهك ولادتی میلاددن ۲۱۰۸ یاخود ۲۲٦٦ ویا ۱۸۹٦ سنه اول وقوع بولمش اولدیغی مرویدر. والدەسی ساره میراث خصوصنده حضرت ابراهیمك جاریه‌سی حجردن دنیایه کلمش اولان دیکر اوغلی حضرت اسماعیلك حضرت اسحقه شریك اولهجغنی دوشونهرك، اورتاغنی قیصقاندیغندن، حضرت ابراهیم، واقع اولان امر الهی اوزرینه، حضرت اسماعیلی وحجری آلوب، حجازه کوتوردیکی حالده، حضرت اسحق ارض فلسطینده قالمش؛ وبو وجهله حضرت اسماعیل عرب مستعربدنك وحضرت اسحق بنی اسرائیلك جدی اولمشدر. حضرت ابراهیمك ذبحنه مأمور اولدیغی اوغلی خانغیسی اولدیغی مختلف فیه اولوب، توراتده حضرت اسحق اولدیغی مصرح ایسه‌ده، قرآن کریمده اسم تصریح بیورلمدیغندن، علمای اسلامك اکثری حضرت اسماعیل، وبعضیسی دخی حضرت اسحق اولدیغنه قائل اولمشلردر. حضرت ابراهیمك ارتحالندن صکره حضرت اسحق (بئرسبع)ده توطن، وبعده قحط وغلادن طولایی اورادن (جرار)ه هجرت ایتمش ایسه‌ده. اوراده اموال وحیواناتی زیاده‌سیله چوغالدیغندن. خلقك کید وحسدندن بتکرار (بئرسبع)ه عودت ایتمشدی. حضرت اسحق پدری عائله‌سنه منسوب (رفقا) بنت (بتوییل)ای تزوج ایدوب، بوندن (عیص) و(یعقوب) اسملرنده ایکی اوغلی دنیایه کلمشدی. حضرت اسحق عیصی زیاده سودیکندن، بونك ایچون دعا ایدوب، میراث نبوتی بوکا ترك ایتمك ایستمش ایسه‌ده، بحکمة‌الله تعالی (رفقا) حضرت یعقوبی زیاده سودیکندن، وحضرت اسحقك اواخر عمرنده کوزلری کورمز اولدیغندن، عیصك یرینه حضرت یعقوبی پدرینك اوکنه کتیرمکله، میراث نبوت حضرت یعقوبه قالمش؛ وحضرت یعقوبك براسمی ده «عبدالله» دیمك اولان (اسرائیل) اولدیغندن، اولاد واحفادینه (بنی اسرائیل) دینلمشدر. خرستیانلر (ایساق) تلفظ ایدرلر. [«ایساق» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسحاق افندی { (ابو اسحق اسماعیل افندی‌زاده —) سلطان محمود اول زمانده مسند مشیختی احراز ایدن علمادن اولوب، شیخ الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلیدر. ۱۰۹۰ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم وکمال ایتدکدن صکره، تدریسله مشغول بولندیغی صره ده تفتیش وقسمت خدمتلرینه مأمور اولمشیدی. ۱۱۲۸ تاریخنده ازمیر وبعده مکه پایه‌سنی احراز ایدوب، ۱۱۳۵ ده اسـتانبول قاضیسی، ۱۱٤۱ ده آناطولی و۱۱٤٦ ده روم ایلی قاضیعسکری، وینه او سنه جمادی‌الاولاسنده شیخ الاسلام اولمشدر. تام بر سنه بو مقامده قالدقدن صکره، ۱۱٤۷ ده ارتحال ایدوب، سلطان سلیم جامع شریفی جوارنده پدرینك یانده دفن اولنمشدر. فوق‌العاده عفیف ومستقیم وکریم بر ذات ستوده صفات ایدی. السنهٔ ثلثده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی واردر. قاضی عیاضك «شفا» سنی دخی ترجمه ایتمشدر.

اسحاق افندی { (خواجه —) متأخرین علمای عثمانیه‌نك اشهری اولوب، السنهٔ شرقیه ایله اوروپا لسانلرندن برقاچنه آشنا اولدیغی کبی، علوم متنوعه‌ده وعلی‌الخصوص علوم ریاضیه وفنون حکمیه وطبیعیه‌ده وهیئت ونجومده ید طولی صاحبی ایدی. علوم ریاضیه وهیئت وحکمت وکیمیا فنلرینی جامع ٤ بیوك جلددن مرکب بر تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. آوروپا لسانلرندن اك اول ترجمه‌یه کتب فنیه ترجمه ایدن بو ذات اولوب، کتب فنیهٔ غربیه‌یه دخی واقف بولنغله، اصطلاحات

فنیه‌یی تطبیقه وعربیده مقابلاری اولمیان اصطلاحات فنیه‌یه دخی اسم تعیینه مومق اولمشدر. الحاصل فنون جدیده‌نك لسانمزه نقلنه چالیشانلرك رئیس وامامیدر. یهودیدن دونمه مهتدی اولوب، حافظ کلام ایدی. طول مدت مهندسخانهٔ بری باش‌خواجه‌سی بولنوب، سلطان عبدالمجید خانك اوائل سلطنتنده ارتحال ایتمشدر. فن زراعته متعلق اولوب، (مزون-روستیق) اسمیله مشهور اولان کتابی دخی «خانهٔ زراع» اسمیله لسانمزه ترجمه ایتمشدر.

اسحاق بك { دوت سلجوقیه‌نك اواخرنده آیدین جهتنده بولنان ترکمانلر رؤساسندن اولوب، هجرتك ۷۰۷ تاریخنده (مغاربه) اسمیله اسپانیادن قسطنطینیه‌یه کلمش اولان قطالونیا-لیلر طرفندن رومله قارشی اتفاقه دعوت اولنمغله، برقاچ بیك ترکمانله کلدرك، روم عسکرینی مغلوب، وروم ایلینك بعض جهتلرینی نهب وغارت ایتمشلردی. بعده روم امپراطوری (آندرونیقوس) صاحب ترجمه‌یی کندی طرفنه چویرمك ایچون، یانده بولنان غیاث الدین مسعود سلجوقینك قیزینی تزویج ایتمك ایستمش ایسه‌ده، مغاربه بونك بووجهله کندیلرندن آیرلمق ایستدیکنی خبر آلدرق، کندیسنی قتل ایتمشلردر. روم تاریخلرنده (ملك اسحاق) اسمیله مذکوردر.

اسحاق بك { سلطان مرادخان ثانی دوری غزاتدن اولوب، طول مدت صربیه‌یه قارشی جنك و جهاده مأمور بولنمش؛ وصربیه‌نك اکثر طرفلرینی ضبط، ونهایت سمندره‌یی دخی فتح ایدوب. قرال (غرغوریوس)ی دخی اسیر طوتمشیدی. بنه غزاتدن تیمور طاشك اوغلی وعثمان چلبینك برادریدر. ارکنه نهری اوزرنده پادشاه مشارالیه طرفندن انشا اولنان ودنیانك اك بیوك واك کوزل کوپریلرندن بولنان جسر ارکنه‌نك انشاسنه دخی صاحب ترجمه نظارت ایتمشدر.

اسحاق بك { قرمان بکلرندن اولوب، ۸۵۹ تاریخ هجریسنده وفات ایدن پدری ابراهیم بکه خلف اولمش ایسه‌ده. برادرلری قاچوب. ابو النصر سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه التجا ایتدکلرندن، طرف پادشاهیدن بونلرك ارشدی اولان احمد بك قرمان بکلکنه تعیین اولنه‌رق، عسکرله کوندرلمکله، اسحاق بك مقاومت ایده‌میوب، عراقه فرارله، اوزون حسنه التجا ایتمش؛ ووفاتنه دکین اوراده قالمش ایدی.

اسحاق بن ابراهیم فارابی { [«ابو ابراهیم فارابی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسحاق بن ابراهیم مُصعَبی { خلفای عباسیه‌دن مأمون، معتصم، واثق ومتوکلك زمانلرنده بغداددده شرطه صاحبی بولنمش وبعض وقوعات مهمه‌یه قاریشمش رجالدن اولوب. خلفای مشارالیهم وعلی الخصوص معتصم عندنده قدر واعتباری پك عالی ایدی. ۲۰۶ تاریخنده شرطه صاحبی اولوب، ۲۱۵ ده مأمونك دیار رومه یعنی آناطولیه اولان سفرنده طرفندن بغداددده وکیل قالمشیدی. ۲۱۷ تاریخنده مأمونك امریله عالمی خلق قرآنه قائل اولمغه دعوت وامتحان ایتمش؛ و۲۱۸ سنه-سنده معتصمك زمانده همدان واصفهان طرفلرنده ظهور ایدن (اهل خرمیت)ه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، روایته کوره، بونلردن ۷۰۰۰۰ کشی قتل ایتمش.

اسحاق بن ابراهیم موصلی { (ابو محمد) مغنی مشهور ابراهیم موصلینك اوغلی اولوب، موسیقی وغنایه پدرینی فرسخ فرسخ چکدرك، عربده ظهور ایدن فن موسیقی اربابنك پیری ورئیسی حکمنده اولدیغی کبی، شعر وادبیاتده ونقل وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. حتی مغنیلکله شهرت بولمغی اصلا آرزو ایتمیوب، بوفنده کی مهارتیله برابر، علوم وفنون سائره‌ده معلومات واسعه‌سیله مشتهر اولمق املنده بولنمش اولدیغی مشهوردر. فن موسیقیده یازمش اولدیغی مکمل بر اثر موسیقی وغنانك کافهٔ انواع وارکان وقواعدینی جامع اولمغله، کندیسندن اول بویله مکمل برکتاب یازان اولمدیغی کبی، کندیسندن صکره دخی بونك اکملنی یازمغه کیمسه مقتدر اولهمامشدر. موسیقی‌یی پدرندن وعائکه بنت شهد ایله سائر مشاهیر موسیقیوندن، ادبیاتی فراء وکسائی وابن غزاله کبی اعاظم محاتدن، حدیثی سفیان بن عیینه وسائر محدثیندن اخذ وتدرس ایتمشدر. اصمعی ایله دخی صحبتی واردر. هارون الرشیدك وخلفلرینك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمش، وواثق باللهك مدحنه دائر بر چوق اشعار

سویلمشدر. اواخر عمرنده کوزلرینه عمی کلوب، ایکی سنه بوحالده یاشادقدن صکره، ۲۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. شوقطعه سودیکی برجاریه حقنده سویلش اولدیغی اشعارندندر:

هل الی ان تنام عینی سبیل
ان عهدی بالنوم عهد طویل
غاب عنی من لا اسمی فعینی
کل یوم وجداً علیه تسیل

اسحاق بن احمد سامانی { آل سامان دولتنك مؤسسی اولان اسماعیل بن احمد سامانینك برادری اولوب، برادرینك زمانده سمرقنده بولندیغی حالده، برادرزادهسی ابو نصر احمد موقع اقتداره کلنجه، قیامندن امین اولمق ایچون، ۲۹۵ تاریخنده کندیسنی بخارایه جلبله، حبس ایتمشیدی. ۲۹۸ ده اطلاق اولنه‌رق، سمرقنده عودت ایتمش؛ وبخارادن بشقه بتون ماوراءالنهر خلقی بوکا واولادینه طرفدار اولمغله، ابو نصر احمد قتل اولنوب، اوغلی نصر جلوس ایدنجه، صاحب ترجمه ۳۰۱ تاریخنده خروج ایتمش ایسه‌ده، واقع اولان محاربادده مغلوب اولوب، ابتدا اختفا، وبعده تسلیم اولنه‌رق، برمدت صکره بخارادده وفات ایتمشدر.

اسحاق بن اسماعیل { بنی امیه آدملرندن اولوب، تفلیس ایله کرجستان وآبازه طرفلرینه مستولی اولمش؛ وخلفای عباسیه‌دن متوکل علی الله زمانده استقلال دعواسنه قالقیشمغله، (بغا) قومانده‌سیله عسکر سوق اولنه‌رق، ۲۳۸ تاریخنده اخذ وقتل اولنمشیدی.

اسحاق بن حُنَین { (ابو یعقوب) خلفای عباسیه زمانده طب وحکمت کتابلرینی لسان یونانی وسریانیدن عربیه ترجمه ایدن اطبای سریانیه‌نك اك مشهورلرندن اولوب، ینه بو اطبانك مشاهیرندن اولان (حنین بن اسحاق عبادی) نك اوغلیدر. السنهٔ مختلفه‌ده ادبیاتی وطب وحکمتی پدرندن اخذ ایدوب، آرسطونك اکثر کتابلرینی وبعض کتب طبیه‌یی لسان عربیه ترجمه ایتمشدر. پدرینك منسوب‌بولندیغی بعض اکابره خدمت ایتدکدن صکره، معتضد باللهك وزراسندن قاسم بن عبیدالله انتساب، و۲۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیف وترجمه ایتمش اولدیغی کتابلر بروجه آتیدر: «کتاب الادویة المفردة»، «کتاش الخف». «کتاب الادویة الموجودة بکل مکان»، «کتاب اصلاح الادویة المسهلة»، «اختصار کتاب اقلیدس». «کتاب المقولات»، «کتاب ایساغوجی ای المدخل الی صناعة المنطق»، «اصلاح جوامع الاسکندرانیین»، «شرح جالینوس لکتاب الفصول لابقراط»، «کتاب فی النبض علی جهة التقسیم»، «مقالة فی الاشیاء التی تفند الصحة والحفظ وتمنع من النسیان»، «مختصر کتاب صنعة العلاج بالحدید»، «کتاب آداب الفلاسفة ونوادرهم»، «مقالة فی التوحید». بونلردن ماعدا طبك صورت ظهورینی واطبا وحکمادن بر چوق ذواتك تراجم احوالنی مبین برکتابی دخی واردر. شعر وادبیاتده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بعض اشعاری منقولدر.

اسحاق بن سعید { اندلسده یتیشن منجمین عربدن اولوب، یهودی المذهب ایدی. قسطیله ولیون قرالی اونجی آلفونسك «ازیاج آلفونسیه» نامیله ترتیب ایتدیردیکی زیجلری یاپان منجملرك رئیسی اولوب، یدنجی قرن هجری اواخرنده یاشامشدر.

اسحاق بن سلیمان { (بن علی بن عبدالله بن عباس هاشمی) بنی عباس خاندانندن اولوب، هارون الرشید زمانده ۱۷۷ تاریخنده مصر والیسی اولمش ایسه‌ده، ویرکیلری تزید ایتمکله، بر عصیانه سببیت ویردیکندن، بر سنه صکره عزل اولنمشیدی. دها اول مدینه، سند ومکران وبصره والیلکنده، و۱۹۴ تاریخنده حمص والیلکنده دخی بولنمش اولدیغی مرویدر.

اسحاق بن سلیمان اسرائیلی { (ابو یعقوب) مشاهیر اطبای عربدن اولوب، مصرلیدر. ابتدا کحاللغله مشغول اولوب، بعده قیروانه عزیمتله، مشاهیر اطبادن اسحاق بن عمرانه تلمیذ اولدرق، علم طبی استکمال ایتدکدن صکره. افریقیه صاحبی عبدالله مهدیه انتساب ایدرك، طبیبی اولمشیدی. حکمت ومنطق وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. یوز سنه قدر یاشایوب، ۳۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. طبده مهارت تامه‌سی وار ایدی. مصنفاتی بروجه آتیدر: «کتاب

الحميات»، «كتاب الادوية المفردة والاغذية»، «كتاب البول»، «اختصار كتاب البول»، «كتاب الاسطقسات»، «كتاب الحدود والرسوم»، «بستان الحكمة»، «المدخل الى المنطق»، «المدخل الى صناعة الطب»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الترياق»، «كتاب فى الحكمة». عمرنده تأهل ايتديكندن، ابقاى نام ايجون اولاد براقق اوزره، تأهلنى تكليف ايدن احباسنه: بنم نامى ابقا ايده‌جك درت اولادم واردر، ديه‌رك، كتاب الحميات، كتاب الادويه والاغديه، كتاب البول وكتاب الاسطقسات عنوانلى اثرلرينى مراد ايتديكى مرويدر. حقيقةً بو آثارى وعلى الخصوص بونلرك برنجيسى عربلرك اك نافع كتب فنيه‌سندندر.

اسحاق بن عبدالله انصارى (ابو يحيى) مشاهير

تابعيندن اولوب، مدينه‌لى ايدى. كنديسندن مالك، عيينه واوزاعى كبى مشاهير محدثيندن بعض ذوات نقل احاديث شريفه ايدوب، روايتنده موثوقيتى متفق عليهدر. ۱۳۲ وبر روايته كوره ۱۳۰ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسحاق بن على مُلَثَّمى (ابن يوسف بن تاشفين لمتونى)

مغربده حكومت سورن مرابطيندن (ملثمين) اسميله معروف اولان ملوكك اخيرى اولوب، ۵۳۹ تاريخنده، برادرى تاشفين بن علينك قتلى اوزرينه، صبى اولديغى حالده، مراكشده جلوس ايتمشيدى. ۵۴۱ تاريخنده موحديندن عبدالمؤمن ظهور ايدوب، مغرب ممالكنى بربر آورده قبضهٔ تصرف ايتدكدن صكره، ۵۴۲ده مراكشى دخى ضبط، وصاحب ترجمه‌يى امراسيله برابر قتل ايتمشدر.

اسحاق بن على رهاوى (اطباى عربدن اولوب، «ا

دب الطبيب» عنوانلى كتاب مشهوركه صاحبيدر. «عيون الانباء» صاحبى بو كتابدن خيلى شيلر آلديغى حالده، كنديسنك ترجمهٔ حالنى يازمامسى معاصرى بوغشن اولدجغنه دلالت ايديور. هر حالده ترجمهٔ حالنه دسترس اولنه‌مدى. «كشف الظنون» صاحبى دخى تاريخ وفاتنى ذكر ايتميور.

اسحاق بن عمران (مشاهير اطباى عربدن اولوب، بغدادلى

اولديغى حالده، بنى اغلبدن زيادة الله طرفندن واقع اولان دعوت والتماس اوزرينه، مغربه عزيمتله، قيروانده توطن ايتمش؛ وطب وحكمتك مغرب ديارنده انتشار وتعممنه سبب اولمشدر. تشخيص امراض وتركيب ادويه‌ده مهارت تامه‌سى وار ايدى. زيادة الله ابتدا كنديسنه پك چوق اكرام والتفات ايتمش ايسه‌ده، بعده اندلسدن بر يهودى طبيب كتيرمش؛ وهرندقدر صاحب ترجمه‌نك حذاقتى زياده ايديسه‌ده، ابن اغلب ايله كنديسى آره‌سنده منافرت پيدا اولوب، تخصيصاً تنى كسمش؛ وآنجق كنديسنك خلقك تداويسندن آلديغى اجرتلرله كچندیكنى كورنجه، حبسه القا ايتمش؛ وحبسخانه‌يه دخى خلقك لاجل التداوى هجومنى كورنجه، كنديسنى يانه جلب ايدوب، حضورنده قوللرينك شر يانلرينى قطع ايله، قانى آقيته‌رق، اتلاف، وصلب ايده‌رك، قديدينك جوفنده قوشلر يووه يابنجه‌يه قدر مصلوب براقشدى. صاحب ترجمه‌نك تصنيفاتى بروجه آتيدر: «كتاب الادوية المفردة»، «كتاب العنصر»، «التمام فى الطب»، «مقالة فى الاستسقاء»، «مقالة وجيزة فى الابانة عن الاشياء التى يقال انها تشفى الاسقام»، «نزهة النفس»، «كتاب فى المالنخوليا»، «كتاب فى النبض»، «كتاب فى الفصد»، «مقالة فى علل القولنج وانواعه وشرح ادويته»، «كتاب فى البول من كلام ابقراط وجالينوس وغيرهما»، «كتاب اقاويل جالينوس فى الشراب»، «مسائل مجموعة فى الشراب على ماذهب اليه ابقراط وجالينوس فى المقالة الثالثة من كتاب تدبير الامراض الحادة وما ذكر فيها من الخمر»، «كلام فى بياض المدة ورسوب البول وبياض المنى».

اسحاق بن كُنداج (ابن كنداجق) اسميله دخى معروف

در. دولت عباسيه خدمتنده بولنان امراى اتراكدن اولوب، جسور وصاحب بطش وهيبت برآدم ايدى. خلفادن معتمد على الله وموفق بالله‌لك زمانلرنده كسب شهرت ايدوب، خيلى وقت جزيره وموصل واليلكنده بولنمش؛ وزنج وابن طولون وسائر اصحاب حروجله متعدد محاربه‌لر ايتمشدر. وفاتى ۲۷۹ تاريخنده واقع اولمشدر.

اسحاق بن يحيى (دولت عباسيه امرا سندن اولوب، اجدادى

سمرقند طرفلرندن ايدى. جسور، مدبر، عادل،

مرحمتلی ومحب علما برذات اولوب ، مأمون خلیفه‌نك وبعده برادری معتصمك زمانده طول مدت دمشق والیسی بولنمشدر. معتصم هرکسی خلق قرآنه راضی اولمغه دعوت وعنایی بو بابده امتحان ایتمك امرینی ویردیکی وقت، صاحب ترجمه سائر امرا کبی شدت کوسترمیوب ، خلقه رفق وملایمتله معامله ایتمش ؛ وبعده مصر والیسی اولدیغی حالده، علویلرك اورادن طرد واخراجی ضمننده متوکلدن امر آلدیغی وقت دخی، ینه بویله معامله انسانیت کارانه‌ده بولنمشیدی. ۳۳۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسحاق پاشا { وزرای دولت علیه‌دن او - لوب ، ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بایزید ولی زمانلرنده ایکی دفعه مسند صدارتی احراز ایتمشدر. رومی الاصل اولوب، عزلدن (پاشا یکیت)ك کوله‌سی ایکن، قابلیت واستعداد طبیعیسی وطالعنك معاونتی ایله قطع مراتب ودور ومنا- صب ایده‌رك، بوسنه بکلر بکیسی اولمشیدی . بعده رتبهٔ وزارته نائل اولوب ، بعض والیلکلرده بو- لندقدن صکره ، ۸۷۲ تاریخنده محمود پاشای ولینك ایلك صدارتدن عزلی وقوع بولمغله، کندیسی مسند صدارته ترفیع اولندوق، او صره‌ده آناطولیده باش قالدیرمش اولان قرمان اوغلی وکرمیان اوغلی کبی عاصیلرك حقندن کلمش ؛ وآناطولیده‌کی آقسرای شهرندن بعض ارباب حرف و صنعتی عائله‌لریله برابر قالدیروب، استانبوله نقل واسکان ایتمشدر ،که بونلرك اسکان اولندقلری محله وطن اصلیلری نامیله (آقسرای) تسمیه اولنمقده‌در. ۸۷۷ تاریخنده ، اوزون حسن سفرینك ظهوری اوزرینه ، عزل اولنه‌رق ، سلفی محمود پاشا مسند صدارته اعاده اولنمش ؛ وسلطان بایزید خانك جلوسنده ۸۸۶ تاریخنده، ثانیاً صاحب ترجمه صدراعظم اولوب، ایکی سنه بومسنده بقا بولدقدن صکره، اختیارلغی حسبیله استعفا ایده‌رك ، کندی اختیاریله بروجه تقاعد سلانیك والیسی اولمش؛ وبرمدت صکره اوراده وفات ایتمشدر. بووجهله دفعهٔ اولاده ۵ ودفعهٔ ثانیه ده ۲ که جمعاً ۷ سنه صدارتده بولنمشدر . کاتب چلبی محمود پاشانك ایلك صدارتدن صکره یعنی ۸۷۲ ده روم محمد پاشانك صدراعظم اولدیغی و ۸۷۵ ده بونك عزلیله مترهما- یونك صاحب ترجمه‌به ویرلدیکنی یازیور ایسه‌ده ، روم محمد پاشا او صره‌ده اصحاب نفوذ واقتدار دن اولدیغی حالده، مسند صدارتی احراز ایتمه‌مش اولدیغی اکثر مورخینك قولیله مصدقدر. اسحق پاشانك استانبولده آخور قپوجوارنده برجامع شریفی واردر، وجامعك اطرافنده‌کی محله دخی (اسحق پاشا) اسمیله معروفدر.

اسحاق چلبی { دور سلطان سلیم وسلیمان شعرا وعلماسندن اولوب، عن اصل اسکوبلیدر. پدری قاپیجی اولدیغی حالده، کندیسی تحصیل علمه رغبت ایدوب، استعداد فوق- العاده‌سی حسبیله، آز زمان ظرفنده کسب تمیز ایده‌رك، ادرنه، اسکوب، بروسه وازنیقده و ۹۳۳ تاریخنده ادرنه دارالحدیثنده مدرس، و ۹۳۷ ده صحن ثمانیه‌یه نائل اولمشیدی. ۹۴۲ تاریخنده شام قاضیسی اولوب، ۹۴۹ ده وفات ایتمشدر. سلطان سلیم حضرتلری عر- بستان فتحنده ایکن، طبع شاهانه‌لرینه ملال کلمش او- لدیغندن، تنشیط خاطر ایچون عالم وظریف بر قاچ ذات طلب بیورمغله، بوایشه انتخاب اولنان اوچ ذاتك بری صاحب ترجمه ایدی. آنجق بونلر هرلده مبالغه ایتدیکلریچون جدیاته مائل اولان پادشاه مشارالیهك حسن نظرینی قزانه‌مامشلردی. اسحق چلبی اوائل حالنده محبوب دوست وذوق واکلنجه‌یه مائل بولنمش ایسه‌ده، بعده توبه ایتمشیدی. اشعاری اولدقجه لطیفدر. شو ایکی بیت او جمله‌دندر :

بو چشم چشمه سارینك عجب خونین آقر یاشی
مکر وار ایسه اول عینك جکر طاغنده‌در باشی

—

باده کیم نوش ایدرم آیرو دوشوب یارمدن
قطره قطره دوکیلور دیدهٔ خونبارمدن

اسحاق غکی { (شیخ —) فقهاء شافعیه‌دن اولوب، زید قاضیسی بو- لنمشدر. ۱۰۱۴ تاریخنده شهر مذکوره طوغوب، فقه وحدیث وادبیاته وسائر علوم وفنونده کسب شهرت وتمیز ایتمشیدی. « الحاشیة الانیقة علی مسائل المنهاج الدقیقة » عنوانیله برکتابی ودیکر بر طاقم آثاریله بعض اشعاری واردر.

اسحاق غنوی { صحابه‌دن اولوب، هجرتدن مقدم همشیره‌سیله برابر مکهٔ مکرمه‌دن مدینهٔ منوره‌یه متهیٔ عزیمت ایکن، کفاردن بولنان انیشته‌سی طرفندن شهید ایدلمشدر.

اسحاقلو { خداوندکار ولایتنده قره حصار صاحب سنجاغنك (بولیوادین)

قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، قونیه ولایتی حدودنده وابهر کولنك ایکی ساعت قدر جنوبنده اولهرق قونیه جاده‌سنك اوزرنده واقعدر. ٤۰۰۰ قدر اهالیسی، ٤ جامعی وبر تکیه‌سی واردر. آب وهواسی پك لطیف، وباغ وباغچه وبوستانلری چوقدر. — اسحاقلو ناحیه‌سی مرکز ناحیه اولان قصبه ایله ۱٤ قریه‌دن مرکب اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر. درون ناحیه‌ده ۱۷ جامع، ۲۹ مکتب، ۲ حمام، ۳ خان و ۲۱ دکان موجوددر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌دن عبارت اولوب، علی الخصوص آرمود، کراز، ویشنه و زردالیلری مشهور در. خیلی اورمانلری ولذیذ صولری دخی واردر.

اسحاق والدالوزیر { اندلس وزراسندن (ابن اسحاق) دینمکله

مشهور اولان وزیرك پدری اولوب، طبده‌کی مهارت وحذاقتیله شهرتیاب اولمش، وامیر عبدالله امویناك زمانینده یاشامشدر.

اسخیلوس { یاخود اسکیل (Eschyle, Αἰσχύλος) یونان قدیمك

مشاهیر شعراسندن اولوب، هائله‌لر یازمقده‌کی مهارتیله شهرت بولمشدر. میلاددن ۵۲۵ سنه اول آتنه قربنده (الوسیس) قصبه‌سنده طوغوب، ابتدا عسکرلکده تمیزله، بر قاچ محاربه‌ده ابراز شجاعت ایتمشدی. قبل المیلاد ٤۹۹ تاریخندن هائله‌لرینی اوینامغه باشلامشدی. بوذات منتظم صورتده هائله یازان شاعرلرك برنجیسی اولدیغی کبی، اسکی یونانیلرده اك اول تیاترویی تنظیم ایدن دخی کندیسیدر. اوندن اول تیاترو صحنه‌سی قره کوزك پرده‌سی کبی سیار بر خیمه‌دن عبارت بولنمشیکن، صاحب ترجمه ثابت صحنه‌لر انشاسنی، بونلرك پرده‌لرله تزیینی، اثنای اجراده موسیقی چالنمسنی ایجاد ایتمش؛ والحاصل تیاترویی شمدی بولندیغی حال وصورته افراغ ایتمشدر. یتمش سکسان قدر هائله یازمش ایسه‌ده، یالکز یدیسی بولنوب، دفعاتله طبع، واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. قبل المیلاد ٤۵٦ تاریخنده ٦۹ یاشنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده (سوفوقلیس) نام شاعرك کندیسنه ترجیح اولندیغنی کورمکله، آتنه‌یی ترك ایده‌رك، سیچلیایه کیتمشدی. بعض کتب عربیه‌ده (اسخولوس) اسمیله مذکوردر، که بوده (υ) یعنی (y) حرفنك اسکی یونانیلر عندنده ضمهٔ خفیفه صورتنده تلفظ اولندیغنه بردلیلدر.

اسخینس { یاخود اسکین (Eschine, Αἰσχίνης) یونان قدیم حکماسندن وسقراطك تلامذه‌سندن اولوب، حکیم مشارالیه ایله واقع اولان مکالماتنی ضبط وتحریر ایتمشدر. — بواسمله یونان قدیمده برخطیب دخی کلمشدر، که فصاحتده ونطق پردازلقده شهرت قزانوب، آتنه‌لیلر طرفندن سفارتله ماکدونیا حکمداری فلیپك نزدینه کوندرلمکله، مشارالیهك احسانلرینه نائل اولهرق، عودتنده کندیسنی التزام ایتدیکندن، خطیب مشهور (دموستن) ایله منازعه‌یه کیریشمش؛ ونهایت ایش محاکمه‌یه دوشمکله، صاحب ترجمه نفی اولنهرق، ردوسه چکلمش؛ واورادہ بر ادبیات ومنطق مدرسه‌سنی آچمشیدی. میلاددن ۳۸۹ سنه اول طوغوب، ۳۱٤ده وفات ایتمشدر.

اسد { صحابه‌دن بر ذات اولوب، حضرت خدیجة الکبرانك بر روایتده برادری ودیکر بررواینده دخی برادرزاده‌سیدر. — (اسد بن عبید قرظی) و (اسد بن کرز بن عامر) دخی صحابه‌دندرلر.

اسد { (میرزا اسدالله خان) هندستان شعراسندن اولوب، پدری سمرقندلی اولدیغی حالده، کندیسی (اکره)ده طوغمش، ودهلیده یاشامش. بهادر شاهك توجهنه و «نواب» عنوانینه نائل اولمشیدی. ۱۲۸۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. فارسی واردو لسانلرنده اشعاری، برانشا کتابی، حضرت علینك مدحنه دائر برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

در عشق توناله وفغان مشرب ماست
واز آه دل آتشکدها بر لب ماست
زاهد توبرو بخویشتن باش که ما
دین داده بیار کافری مذهب ماست

اسد { ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زمانده هندستانه رحلتله، مشارالیهك التفات واحسانلرینه نائل اولمش؛ و ۱۰٤۸

تاریخنده وفات ایتمشدر. شویت جلهٔ اشعارندندر:

دی روز اسد جامهٔ هجران توزد چاك
امروز زغم مرد همان جامه کفن شد

اسد (بنی —) قبائل عربدن بر بیوك قبیله اولوب، بر چوق بطنلری شاملدر. جد اعلالری، اسد بن خزیمه‌در. بونلرك یری نجدك (کرخ) جهتنده اولان قسمندن عبارت اولوب، رواه یته کوره، طی وبنی عقیل قبیله‌لرینك ساکن بولندقلری یرلر دخی ابتدا بو قبیله‌لرك ایکن، مؤخراً بنی اسددن برچوق خلق هجازه هجرت ایتمکله، طی وبنی عقیل قبیله‌لری یرلرینی ضبط ایتمشلردر. ام‌المسلمین حضرت زینب ایله صحابه‌دن برچوق ذوات بنی اسد قبیله‌سنه منسوبدرلر. بنی اسد قبیله‌سی هجرت نبویه‌نك ۹ سنه‌سنده نزد حضرت پیغمبریه کلوب، بز چاغرمه‌دن کلدك کبی برادعای مفتخرانه‌ده بولندقلری ایچون، «یمنون علیك ان اسلموا» آیت کریمه‌سی بونلر حقنده نازل اولمشدر. حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك قبضندن صکره بنی اسد ارتداد ایدوب، ایچلرنده دعوای نبوته بولنان (طلیحه) ظهور ایتمشدی. بنی اسد قبیله‌سنك شاعر مشهور امرأ القیسك پدرینی قتل ایتمکله وامرأ القیسك اخذ ثاره قانقیشمسی حکایه‌لری مشهوردر. بعد الاسلام دخی خلفای عباسیه ودول سائره ایله ماجرالری چوق اولوب، خلیفه مستنجد بونلرك ارض عراقدن اخراجنی (یزدن بن قاج) ه حواله ایتمکله، ۵۵۸ تاریخنده یزدن برچوق محاربه‌لردن صکره غالب کلمه‌رك، ایچلرندن پك چوغنی قتل ایتمش، وقالانلری طاغیتمش ایدی. بوقبیله‌دن (بنی مزید) کبی بعض دولتلرله برچوق علما وسائر مشاهیر دخی یتیشمشدر.

اسد آباد همدانك ٤٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده و (الوند) طاغنك غربی اتکنده واقع بر قصبه اولوب، اسد بن ذی السرو حمیری طرفندن تأسیس اولنمشدر. بوقصبه‌دن اوائل اسلامده برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسد الدوله (ابو علی صالح بن مرداس) بنی مرداس دولتنك مؤسسی اولوب، کندیسی بادیه عربانندن ایکن، جسارت وشجاعتی وطائفه‌سنك کثرتی حسبیله ۴۱۷ تاریخنده حلبك اوزرینه سوق عسکرله، ملوك فاطمیه‌دن ظاهر عبیدی طرفندن اورادہ والی بولنان لؤلؤنی مغلوب ایده‌رك، حلبی ضبط، وارکان دولتی تأسیس ایتمشدر. بعده کندیسیله محاربه‌یه ظاهر طرفندن مأمور اولان دمشق والیسی (انوشتکین) ایله واقع اولان محاربه‌ده ۴۲۰ تاریخنده قتل اولنمش ایسه‌ده، نسلی حلبده خیلی وقت حکم سورمشدر.

اسد الدوله (احمد بن تاج الدوله جعفر کلبی) بنی اغلب دولتنه تابع اولهرق سیچلیاده حکومت سورن کلبیوندن اولوب، (اکحل) لقبیله ملقبدر. سیچلیا اهالیسنك شکایتی اوزرینه، پدری تاج الدوله‌نك عزلندن صکره ۴۱۰ تاریخنده مسند امارته ترفیع اولنمش، وسیچلیانك هرطرفنی ضبط وتصرفی آلتنه آلمش ایسه‌ده، پك چوق شدت کوسترووب، حتی سیچلیانك اهالیٔ اصلیه‌سنی افریقیه‌دن کلمش اولان اولاد فاطمیه‌ه، وبونلری‌ده اصل یرلیلره قارشی تشویق ایتدیکندن، اهالی بنی اغلبدن قبرواندہ حکم سورمکده اولان معز بن بادیسه شکایت ایدوب، بودخی اوغلی عبدالله‌ی عسکرله کوندره‌رك، صاحب ترجمه‌یی بعد المحاصره ۴۱۴ تاریخنده قتل، وبرادری حسن صمصامی یرینه نصب ایتمشدر.

اسد الدین شیرکوه [«شیرکوه» ماده‌سنه مراجعت.]

اسد الله حضرت علی (کرم‌الله وجهه ورضی الله عنه) افندمزك جلهٔ اسمائندندر.

اسد بن سامان آل سامان دولتنك مؤسسی اولان احمد سامانینك پدریدر. خراسان حاکمی بولنان طاهر ذوالیمینین طرفندن بعض معظمات اموره استخدام اولنمشیدی. وفاتندن صکره اوغلاری احمد ونوح مأمون خلیفه طرفندن فرغانه وسمرقند والیلکلرینه تعیین اولنمش؛ ومرور زمانله سلطنته نائل اولمشلردر.

اسد بن عبدالله قسری دولت امویه امراسندن خالد بن عبدالله قسرینك برادری اولوب، هشام بن عبد الملکك زمانده برادری طرفندن ۱۰۶ تاریخنده خراسان والیلکنه تعیین اولنمش؛ و خراسان وماوراء النهرده برچوق محاربه‌لر ایدوب، جسور

ومدبر برآدم اولمغله، بعض فتوحاته موفق اولمشیدی. ۱۲۰ تاریخنده بلخده وفات ایتمشدر.

اسد بن فرات { مشاهیر فقهاء مالکیه‌دن اولوب، فقه مالکیه متعلق «اسدیه» عنوانلی کتاب مشهورك صاحبیدر. ۲۰۳ تاریخ هجریسنده قیروان قاضیسی اولوب، امور سیاسیه‌ده‌دخی معلومات ودرایت صاحبی‌اولمغله، ۲۱۲ تاریخنده زیادة الله بن اغلب طرفندن عسکرله صقلیه (یعنی سیجلیا) نك فتحنه مأمور اولمش؛ و ۱۱۳ده اوراده ظهور ایدن وبادن وفات ایتمشدر.

اسد بن یزید شیبانی { خلافت عباسیه امراسندن اولوب، هارون الرشیدك زمانده ۱۸۵ تاریخنده وفات ایدن پدرینك یرینه موصل وآذربیجان و ارمینیه والیسی اولمشیدی. جسور ومدبر برذات اولمغله، امین خلیفه‌نك امنیت واعتمادینی قزانمش ایسه‌ده، ۱۹۶ تاریخنده طاهر بن حسینه قارشی‌سوقی مراد اولندقده، برطاقم شرائط درمیان ایتدیکندن. امین غضبه‌کلوب، کندیسنی حبس، وبرمدت صکره اطلاق ایتمشیدی.

اسدراس { (Esdras) بنی اسرائیل رؤسا‌سندن وکاهنلرندن‌اولوب، میلاددن ۵ قرن اول، بابلده اسیر بولنان بنی اسرائیل میانده بولنوردی. ایران شاهی آشوبروشك (شیروبه‌نك ؟) توجهنی قزانه‌رق، قومنی فلسطینه اعاده ایله بیت مقدسی یکیدن تأسیسه مأمور اولمش؛ وبو وجهله وطن اصلیسنه عودتنده دین موسایی بابلده دوچاراولمش اولدیغی تبدلات وبدعاتدن تطهیر، وکتب مقدسه‌یه بعض شیلر علاوه ایتمشدر.

اسدروبعل { یاخود آسدربال (Asdrubal) قرتاج سردارلرندن اولوب، آمیلقارك دامادی ایدی. قائن پدرینك وفاتندن صکره، قبل المیلاد ۲۲۹ تاریخنده اسپانیاده فتوحاتله مشغول بولنان قرتاج عسکرینك‌سرداری‌اولوب، بوفتوحاتی (ابره) نهرینه قدر توسیع، و(قرتاجنه) شهرینی تأسیس ایتمشدر. ۲۲۰ تاریخنده بر کولد طرفندن قتل اولنمشدر. — دیکر بر اسدروبعل (برقد) لقبیله ملقب اولوب. آنف‌الذکر آمیلقارك‌اوغلی ومشهور (آنیبال)ك برادریدر. میلاددن ۲۱۸ سنه اول اسپانیاده قوماندانلق ایدوب، ابتدا مغلوب اولمش ایسه‌ده، بعده (نومیدیا) حکمداری (ماسینیسا) نك امدادیله روما سردارلرندن ایکی اسکیپیونی مغلوب ایتمش؛ وکلیتلی عسکر تدارکیله، برادرینه امداد ایچون، ایتالیایه کلمش ایسه‌ده، اوراده مغلوب اولوب، قتل اولنمش؛ وسر مقطوعی غالبلری طرفندن برادرینك اردوکاهنه آتلمش ایدی. — بر اوچنجی اسدروبعل اسپانیاده اسدروبعل برقه‌یه خلف اولمش؛ وبعده آفریقایه چکیلوب، نومیدیا حکمداریله عقد اتفاق ایتمش‌ایسه‌ده، قبل‌المیلاد ۲۰۳ تاریخنده ایکیسی‌ده اسکیپیون‌طرفندن مغلوب اولمشلردر. — بر دردنجی اسدروبعل دخی قرتاجده (اسکیپیون امیلیان) ه قارشی خیلی وقت مقاومت ایتدکدن‌صکره، نهایت قبل‌المیلاد ۱۴۶ تاریخنده تسلیم اولنمغه مجبور اولمش؛ وقاریسی بونك بوحرکت نامردانه‌سنی کورنجه، اخذ ثار ایچون کوزینك‌اوکنده اوغللرینی بوغازلدقدن صکره، کندینی دخی آتشه آتوب یانمشدر.

اسدود { قدس سنجاغنده عسقلان ایله رمله آره‌سنده برقرید اولوب، وقتیله فلسطینك بر بیوك شهری ایدی.

اسدیٔ طوسی { قدمای شعرای ایراندن اولوب، مشهورفردوسی طوسینك استادیدر. سلطان محمود سبکتکین شاهنامه‌نك نظمنی ابتدا بوذاته تکلیف ایتمش ایسه‌ده، اختیار لغی حسبیله قبول ایده‌میوب، فردوسی‌یی سوق وتشویق ایتمشدر. روایته کوره، فردوسی شاهنامه‌یی بیتیرمه‌دن خسته اولمغله، اولورسه ناتمام قاله‌جغنی صاحب ترجمه‌یه بیان ایتمسی اوزرینه، اسدی یکرمی درت ساعتده درت بیك بیت یازه‌رق، شاهنامه‌یی اتمام ایتمشدر. بو بیتلر دخی عربك عجمه غلبه‌سندن باشلایه‌رق کتابك نهایته قدر اولان قسمندن عبارتدر. مرتب دیوانی اولمیوب، بعض اشعار وقصایدی واردر. شو ایکی بیت کیجه ایله کوندوز مناظره‌سنه دائر اولان بر قصیدهٔ مشهوره‌سندندر:

بشنواز حجت کفتار شب وروز بهم
سرکذشتی‌که زدل دور کند شدت وغم
هر دورا خاست جدل ازسبب بیشیٔ فضل
درمیان رفت فراوان سخن ازمدحت وذم

اسرا ساحلی { (Côte des Esclaves) آفریقانك ساحل غربیسنده یوقاری کینه‌ده، آلتون ساحل ایله (بنیت) آره‌سنده بر

مملکت اولوب، (داهومی) قطعه‌سنك سواحلندندر. بو مملکت ۳° طول غربیدن ۱° طول شرقیه قدر ممتد اولوب، اهالیسی بر لسانله متکلم وزنجیدرلر. آمریقانك کشفندن صکره آوروپالیلر یکی دنیایه کوتور. دکاری زنجی اسیرلرك چوغنی بو ساحلدن کیلر طولو سیله آلوب کوتوردکلرندن، بوراسنی بواسمله تسمیه ایتمشلردی. بعده اسارت تجارتی لغو اولنجه، بو اسم دخی معطل اولمشدر.

اسرافیل { ملائکهٔ کرامدن اولوب، اجساده روح نفخ ایتمکه، ویوم قیامتده نفخ صوره موکل ومأموردر. ملائکه‌نك اکاول حضرت آدمه سجده ایدنیدر.

اسرائلی { (Isaac d'Israéli) انکلیزه‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، یهودی عائله‌سنه منسوب ایدی. ۱۷۶۶ تاریخنده (انفیلد)ده طوغوب، ۱۸۴۸ ده لوندره‌ده وفات ایتمشدر. ابو بنی کندیسنی تجارته سوق ایتدکاری حالده، کندیسی ادبیاته میل کوسترووب، بعض غزته‌لره ورسائل موقو تدیه محررلك ایتمش؛ وادبیاته متعلق پك معتبر بعض اثرلر یازمشدر. — اوغلی (بنیامن اسرائلی) ادبیاتده پدرینی پکدیکی کبی، سیاسیاتده دخی پك ماهراولوب، دفعاتله انکلتره قابنتوسی ریاستنه کچمش، واواخر عمرنده (لورد بیقونسفیلد) نامیله شهرت بولمشدر. پدرینك آثارینی دخی جمع ونشرایتمشدر. [«بیقونسفیلد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) لسان عبرانیده «عبدالله» معناسنه کلوب، حضرت یعقوبه علم اولمش؛ وبو مناسبتله نبی مشار الیهك اولادندن متسلسل اولان قوم یهوده (بنی اسرائیل) دخی دینلمشدر. [«یعقوب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل { (Israël) حضرت سلیماندن صکره بنی اسرائیل ملکنك تقسیم اولندیغی ایکی دولتك بری ویهوکی اولوب. اون سبطك یعنی اشیر، نفتالی، زابلون، یساکر، منسی، افرایم، دان. شمعون، جاد وراوبین سبطلرینك مالکنی جامع ایدی. بونك جنوبنده وبحر لوطك جهت غربیه‌سنده واقع اولدیغی قدیمك اطرافندن عبارت اولان (یهود) دولتی ایسه، ابتدا یالکز لاوی سبطی ملکندن عبارت براقلمش ایکن، بعده بنیامین سبطی ملکنك قسم اعظمنی وشمعون ودان سبطلری مملکتلرینك بتونی دخی ضبطله کسب توسع ایتمشیدی. اسرائیل دولتنك پایتختی ابتدا شکیم، بعده (ترصه) ونهایت (سامره) شهری بولنمشدر. بو دولت قبل‌المیلاد ۹۶۲ تاریخندن ۷۰۶ تاریخنه‌دك ۲۵۶ سنه سوروب، اهالی وحکمدارلری دین حقدن عدول ایتمشلردی؛ وبر طرفدن یهود بر طرفدن دخی سوریه وآثوریه حکمدارلریله محاربه‌ده بولنورلردی. نهایت قبل‌المیلاد ۷۱۸ تاریخنده (سلمانصر) طرفندن اضمحلاله دوچار اولمشدر. حکمدارلری ومدت حکومتلری بر وجه آتیدر:

یربعام	عن	۹۶۲	الی	۹۴۳ قبل‌المیلاد
ناداب	»	۹۴۲	»	۹۱۹ »
بعشا	»	۹۱۹	»	۹۱۹ »
ایله	»	۹۱۹	»	۹۱۹ »
زمری	»	۹۱۹	»	۹۰۷ »
عمری	»	۹۰۷	»	۸۸۸ »
احاب	»	۸۸۸	»	۸۸۷ »
احزیا	»	۸۸۷	»	۸۷۶ »
یهورام	»	۸۷۶	»	۸۴۸ »
یاهو	»	۸۴۸	»	۸۳۲ »
یهوآحاز	»	۸۳۲	»	۷۷۶ »
یربعام ثانی	»	۷۷۶	»	۷۶۷ »
زکریاه	»	۷۶۷	»	۷۶۶ »
شلوم	»	۷۶۶	»	۷۵۴ »
منحیم	»	۷۵۴	»	۷۵۳ »
فقحیا	»	۷۵۳	»	۷۲۶ »
فقح	»	۷۲۶	»	۷۱۸ »
هوشع	»	۷۱۸	»	۷۰۶ »

اسرائیل { (بنی —) [«بنی اسرائیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسرائیل بن ذکریاء طیفوری { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، فتح بن خاقانه منسوب ایدی. بعده بونك طرفندن خلیفهٔ عباسی متوکل باللهه تقدیم اولنه‌رق، خلیفه‌نك فوق‌العاده اعتماد وامنیتنی قزانمش، وپك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی.

اسرائیل بن سهل { مشاهیر اطبای عربدن اولوب، تریاقه دائر مشهور برکتابی واردر.

اسرائیلی { [«اسحاق بن سلیمان، افرائم و اوحدالدین» ماده‌لرینه مراجعت.]

اسطرلاب کورفزی { (Golfe del'Astrolabe) بحر

محیط کبیرده (یکی کینه) جزیرهٔ کبیره‌سنك ساحل شمالیسنده بر کورفزدر.

اسعد ابو کرب { (تبع) یمنده حکم سورن ملوك تبابعه دن اولوب، حقنده برطاقم مبالغه‌لی واینانلیه جق روایات منقولدر. کویا کندیسی اوغللری حسان ویعفر وبرادر زاده‌سی شمر ذوالجناح ایله برابر عراق، ایران، خراسان، چین، قسطنطینیه ورومایه قدر کلیتلی عسکرلر سوق ایده‌رك، بتون بوممالکی فتح ایتمشلر ایمش. طوغریسی شواوله‌یلیر، که بوذات یمنك اطرافنده اولان بعض ممالکی و بلکه حجازی و عراقه قریب اولان نجدی ضبط ایتمشدر. هرحالده کعبهٔ مکرمه‌یی برنجی اوله‌رق اکسا ایتدکدن صکره، عودتنده دین یهودی قبول ایدوب، قومی ردایتدکلرندن، آتشله امتحان اولنمسنی تکلیف ایتمش، وآتشك یهود کاهنلرینه وکتابلرینه ضرری طوقنمیوب، مشرکلرك بتلرینی یاقمسی اوزرینه، یمن‌اهالیسنك او وقتدن دین یهوده کیرمش اولدقلری، وصاحب ترجمه‌نك بعثتدن ۷۰۰ سنه اول حضرت نبی (صلعم) افندمزه ایمان کتیردیکی حقنده منقول اولان جملهٔ روایاتدندر.

اسعد افندی { (محمد —) دولت علیه‌ده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، «تاج‌التواریخ» صاحبی شیخ‌الاسلام مشهور خواجه سعد الدین افندینك اوغلیدر. ۹۷۸ تاریخنده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده مأذون اولەرق، تدریسه باشلامش؛ ومدرسلکله دور مدارس ایده‌رك، ۱۰۰۱ تاریخنده دارالحدیث مدرسلکنه واصل اولمش؛ و۱۰۰٤ ده ادرنه قاضیسی، وبنه او سنه آناطولی قاضیعسکری. ۱۰۰۷ ده استانبول قاضیسی، ۱۰۱۲ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۰۲۳ تاریخنده حج شریفه کیدوب، عودتنده قرمان ایلنده ایکن، شیخ‌الاسلام بولنان برادری چلبی محمد افندی وفات ایتمکله، مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. سلطان احمد خان اولك ارتحالنده‌ك مسند مشیخته قالدیغی کبی، سلطان مصطفی خان وسلطان عثمان خان ثانی طرفلرندن دخی ابقااولنمش؛ وسلطان عثمان خان ثانی بونك کریمه‌سنی تزوج ایتمکله، مصاهرت حضرت پادشاهی ایله دخی مجلل اولمشیدی. تام یدی سنه شیخ‌الاسلام بولندقدن صکره، فترت عثمان خانی کونده اختیار عزلت ایتمشدر. ۱۰۳۲ تاریخنده سلطان مراد خان رابع زمانده ثانیا مسند فتوایه ترفیع‌اولنه‌رق، ۱۰۳٤ شعبانده شیخ‌الاسلام ایکن ارتحال ایدوب، حضرت ابو ایوب جوارنده پدر وبرادری یانده دفن‌اولنمشدر. عالم وفاضل وادیب وشاعر برذات اولوب، طریقته دخی سلوکی وار ایدی. اخلاق ممدوحه‌سی وسخا وکرمی مشهوردر. السنهٔ ثلثه‌ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی وقصیدهٔ برده‌یه برتخمیسی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هوای سنبلیده سیر سنبلزار اعلادر
زمینی آسمانی کوسترر اوزکه تماشادر

شو ایکی بیت دخی اشعار عربیه‌سندندر:

لا تؤذین بالجفا قلباً نواك صفا
لیس النوی فیه بل فیه توافیه
مافی الفؤاد سوی الود الصحیح لکم
الله یعلم ماقلبی ومافیه

اسعد افندی { (ابو اسحق افندی‌زاده محمد —) سلطان محمود خان اول زمانده شیخ‌الاسلام اولان علمادن اولوب، شیخ‌الاسلام ابو اسحق اسماعیل افندینك اوغلی وینه شیخ‌الاسلام اسحق افندینك برادریدر. ۱۰۹٦ تاریخنده طوغوب، پدریله سائر علمادن استفاده ایله اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، ۱۱۲۲ تاریخنده زمرهٔ مدرسینه داخل اولەرق، پدرینك زمان مشیختنده تفتیش وامانت فتوا مأموریتنه وبعده سلانیك ومکه قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبرادرینك مشیختنده مکه پایه‌سیله (اطهٔ کبیر) وبغداد سفرلرنده اردو قاضیسی اولوب، خدمتی کورلمکله، ۱۱۵۷ ده روم ایلی قاضیعسکرلکنه، و۱۱٦۱ سنه‌سی رجبنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. ایرتسی سنه شعبانده عزل اولنه‌رق، شام طریقیله مکهٔ مکرمه‌یه کیدوب اقامت ایتمکه مأمور اولمش؛ وبعده اقامتکاهی کلیبولیه تحویل اولنه‌رق، برمدت صکره استانبوله عودتله انجیر کوینده اقامتنه مساعده اولنمشدی. ۱۱٦٦ تاریخنده ارتحال ایتمش، وپدری یانده دفن اولنمشدر. عالم وادیب وشاعر برذات اولوب، فن موسیقیده دخی مهارت تامه‌سی وار ایدی. «لهجة اللغات» عنوانیله مشهور اولان لغت کتابنك مؤلفی اولدیغی کبی، سورهٔ (یس) وآیة

الکرسی ودیکر بعض سورهٔ شریفه‌لری تفسیر، وزمخشریٔ «اطواق الذهب» عنوانلی کتابنه برنظیره و«بلبل نامه» و«تذکرهٔ خوانندگان» عنوانلریله ایکی رساله دخی تحریر ایتمشدر. اشعاری دخی لطیف وسلیس اولوب، «همزیه» و«لامیه» عنوانلریله ایکی قصیده‌سی واردر، وبعض قصاید عربیه‌یی دخی تخمیس ایتمشدر.

اسعد افندی (وصاف زاده محمد —) سلطان عبدالحمید خان اول زمانده مسند مشیخته نائل اولان عبادن اولوب، شیخ‌الاسلام عبدالله وصاف افندینك اوغلیدر. ۱۱۱۹ تاریخنده طوغوب. ۱۱۴۳ده مدرس، و۱۱۶۴ده غلطه ملاسی اولمشیدی. ۱۱۶۸ ده پدریله برابر بروسه‌ده اقامته مأمور اولوب، بعدالاطلاق برچوق وقت پدری خصماسنك جوریله متذی اولدرق. طریقده کری قالدقدن صکره، ۱۱۸۲ده آناطولی. و۱۱۸۶ ده روم ایلی قاضیعسکری اولوب. ۱۱۹۰ سنه‌سی شوالنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. بر سنه ایله سکز آی مشیختدن صکره، مزاجی منحرف اولغله، عزل اولنه‌رق، برمدت تداوی ایله مشغول اولدقدن صکره، ۱۱۹۲ سنه‌سی رجبنده وفات ایدوب. حضرت ابو ایوب جوارنده پدرینك مرقدی یانده دفن اولنمشدر. ضعیف ونحیف برذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی وطریق صوفیونه سلوکی وار ایدی. بین‌الناس (هندی ملا) دیمکله مشهور ایدی.

اسعد افندی (صالح زاده احمد —) سلطان سلیم ثالث زمانده شیخ‌الاسلام مسندینه نائل اولان عبادن اولوب، شیخ‌الاسلام محمد صالح افندینك اوغلی وینه شیخ‌الاسلام محمد امین افندینك برادریدر. علی‌الاصول دور مدارس ایتدکدن صکره، قطع مراتب علیه ایده‌رك، مکه واستانبول قاضیسی اولمشیدی. ۱۲۰۵ تاریخنده آناطولی. و۱۲۰۸ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و۱۲۱۸ سنه‌سی محرمنده مسند مشیخته ترفیع اولنمشدر. اوچ سنه ایله بش آی بو مسند عالیده قالدقدن صکره، نظام جدیدك ایجادیچون فتوا ویرمش اولدیغندن. طائفهٔ باغیه‌نك تسکین شریچون عزل اولنه‌رق، وقعهٔ مؤلمهٔ سلطان سلیم خانیده کوج حال ایله تسلط اشرار دن قورتمشیدی. سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك جلوسلرنده ۱۲۲۳ سنه‌سی جمادی‌الآخره‌سنده ثانیاً شیخ‌الاسلام اولوب، اوچ آی ایله اون کوندن صکره، ینه کروه باغیانك اجباریله عزل اولنمش؛ و۱۲۳۰ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

اسعد افندی (عریانی زاده احمد —) [«عریانی زاده» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسعد افندی (محمد —) سلطان محمود خان ثانی وسلطان عبدالمجید خان دوری عثمانیدن اولوب، (صحافلر شیخی زاده) دیمکله معروفدر. ٦٤ یاشنده ایکن، بالفعل روم ایلی قاضیعسکری ونقیب‌الاشرافی اولمشیدی. تقویم وقایع مدیریت ومحرراتی کندیسنه مفوض اولدیغی کبی، وقعه نویسلك خدمتی دخی عهده‌سنه محول اولوب، «اس ظفر» عنوانلی تاریخچه‌یی یازمشدر. ۱۲۶۳ تاریخنده مجلس معارف عمومیه رئیسی ایکن ارتحال ایتمشدر.

اسعد الدین بن ابی حسن (عبدالعزیز) اطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعیه وادبیه‌ده دخی ید طولی صاحبی ایدی. ٥٧٠ تاریخنده مصرده طوغوب. ملك مسعودك طبیبی اولمشیدی؛ و بونك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولدرق، معیتنده یمنه دخی کیتمشیدی. ٦٣٥ تاریخنده قاهره‌ده وفات ایتمشدر. «نوادر الالباء فی امتحان الاطباء» عنوانیله برتألیفی وبعض اشعاری واردر.

اسعد بن زراره (ابو امامه) صحابه‌دن و انصاردن اولوب، خزرجدن وبنی نجار قبیله‌سندن حضرت فخر کائنات افندمزه الك اول بیعت ایدن بو ذاتدر. هجرت نبویه‌نك برنجی سنه‌سی وفات ایتمشدر. بونك وفاتنی متعاقب بنی نجار حضرت نبی‌یه کلوب، بونك یرینه کندیلرینه برنقیب تعیینی استدعا ایتدکلرنده، حضرت رسول الله (صلعم) افندمز «سز دایی‌لرمسکز، سزك نقیبکز بنم» بیورمشلردی.

اسعد بن سلامه (الاشهلی) صحابه‌دن و انصاردن اولوب، جسور وقعه‌سنده شهید اولمشدر. بعض کتبده سعد بن سلامه صورتنده محرردر.

اسعد بن سهل (صحابه‌دن اولوب، آنف الترجمه سعد بن زرا- رمك قیزینك اوغلیدر. حضرت پیغمبرك رحلتندن ایکی سنه اول مدینهٔ منوره‌ده دنیایه کلوب، فخر کا- ئنات افندمز طرفندن جدینك اسمیله تسمیه بیورلمشدر. بووجهله حضرت رسول اکرمه یتیشمش ایسه‌ده، صحبته نائل اولهمامش؛ ویالکز اصحاب کرامدن استماع ایتدیکی بعض احادیث شریفه‌یی نقل ایتمشدر.

اسعد بن عطیه (صحابه‌دن اولوب، بیعة الرضوان کونده بیعت ایتمش؛ وروایته کوره مصرك فتحنده دخی حاضر بو- لنمشدر. کندیسندن احادیث شریفه منقول دکلدر.

اسعد بن مطران (موفق الدین — بن الیاس) اطبای اسلامدن اولوب، ۵۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. «بستان الاطباء وروضة الالباء» عنوانیله پك چوق نوادری حاوی برکتاب تألیف ایتمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اولهـ- مامشدر. کندی خطیله موجود اولان برنسخه‌سی ایکی جزئدن عبارتدر. «عیون الانباء فی طبقات الاطباء» صاحبی ابن ابی اصیبعه ایله معاصر اولوب، ابن ابی اصیبعه کندیسندن پك چوق شیلر نقل و رایت ایدیور.

اسعد بن یربوع (خزرجی. صحابه‌دن و انصاردن اولوب، یمامه وقعه‌سنده شهید اولمشدر. بعض کتبده صحابه‌دن (اسید بن یربوع) اسمنده‌برذات دخی ذکر اولندیغندن، بونك برادری میدر، یوقسه بنه بوندن غلط میدر بیلنهمیور.

اسعد بن یزید (وبرروایته سعد بن زید) صحابه‌دن وانصاردن او- لوب، بدرغزاسنده حاضر بولنمشدر.

اسعد بن یعفر یمنده کی بنی حمیر بقیه- سندن اولوب، اوچنجی قرن هجریده یمنده کهلان قلعه‌سنده حکم سورمکده ایدی. ۲۷۰ تاریخندن صکره‌جه قرامطه‌دن علی بن فضل ایله بعض محاربه‌لر ایتمشدر.

اسعد پاشا سلطان عبد العزیز خان‌دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرا ومشیران دولت علیه‌دن اولوب، ۱۲۴۴ تا- ریخنده ساقزده طوغمش؛ ومکتب فنون حربیه‌دن چیقدقدن صکره، آتاشه میلترلکله پارس سفارتی معیتنده بولنمش؛ وبعده پروسیه حربیه مکتبنده اکمال تحصیل ایتمشدر. درسعادته عودتنده مرحوم فواد پاشایه یاور اولوب، ذکاوت واستعداد فوق العاده‌سی حسبیله، مشارالیهك نظر توجهنی قزانمغله، آز وقتده قطع مراتب ایده‌رك، جنتمکان سلطان عبدالعزیز خانك آوروپایی تشریفلرنده معیت شاهانه‌لرنده بولنمش؛ وفریق ایکن بر مدت اشقودره والیسی وبعده دار شورای عسکری رئیسی اولمشیدی. ۱۲۸۹ ده رتبهٔ مشیریتله سرعسکر اولوب، بنه سنهٔ مذکوره‌ده صدارت عظمی مسندینه ترفیع اولنمش؛ واوچ آیه قریب مدت بو مسند عالیده قالدقدن صکره عزل اولنوب، قونیه والـ- لیسی اولمش، واو صره‌ده اورالرده حکم سورن قحط وغـلایه قارشی اهالیه خیلی خدمت ومعاونتی وقوع بولمشدر. بعده بشنجی اردوی همایون مشیریتی انضمامیله شام والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر مدت صکره درسعادته جلبله، بحریه نظارتنه تعیین اولنمشدر. ۱۲۹۲ ده صدر اعظم بولنان حسین عونی پاشا زماننده یمن ولایتنه تعیین اولنمش ایکن، واپوردن چیقاریلوب، ثانیاً مسند صدارته کتیرلمشدر. بودفعه دخی یالکز ایکی آی ایله طقوز کون قالوب، کندیسنه معاشنی یوز اللی بیکدن اللی بیکه وسائر وکلانك معاشلرینی دخی او نسبته تنزیل ایله، تصرف واداره یولنده خیلی خدمتلرده بولنمشدر. عزلنده آیدین والیلکنه نصب اولندرق، بنه سنهٔ مذکوره‌ده اوراده فجأةً وفات ایتمشدر. وفاتنده سنی اللیدن دون اولوب، کندیسندن پك چوق خدمتلر مأمول اولدیغندن، وفاتی موجب تأسف اولمشدر. فنون حربیه وسیاسیه‌یه آشنا درایتلی ومستقیم بر ذات ایدی.

اسعد محلی (اسعدالدین یعقوب بن اسحق) اطبای عربدن اولوب، یهودی المذهب ایدی. مصره‌ده تولد ونشأت ایدوب، ۵۹۸ تاریخنده شامه سیاحت ایتمشیدی. طبده شهرتی اولدیغی کبی حکمنده دخی ید طولی صاحبی ایدی. آثاری بر وجه آتیدر: «مقالة فی قوانین طبیة»، «کتاب النزه فی حل ماوقع من ادراك البصر فی المرایا من الشبه»، «کتاب فی مزاج دمشق ووضعها وتفاوتها من مصر وایهما اصح واعدل»، «مسائل طبیة واجوبتها».

اسعد مخلص پاشا (محمد —) وزرای دولت علیه دن او- لوب، عن اصل آیاشلیدر. عصر سلطان محمود خانیده ۱۲۳۰ تاریخنده رتبهٔ وزارتله ادرنه، و ۱۲۴۵ ده ارضروم والیسی اولوب، بعده سیواس، صیدا، حلب والیلکلرینه ونهایت کردستان والیلکنه نصب اولنمش؛ ودور سلطان عبد المجید خانیده ۱۲۶۷ تا- ریخنده کردستان والیسی ایکن وفات ایتمشدر. پدری آیاشده مفتی بولنمش اولمغله، (آیاشلی مفتی زاده) اسمیله دخی معروفدر. عالم وفاضل وشاعر اولوب، ادارهٔ امور دولتده اقتدار ومهارتی مسلم، وآنجق وقاری لزومندن زیاده اولوب، رسم تشریفاته دخی برصورت فوق العاده ده رعایت ایتدیکی مشهوردر. ویانه سفیری سعد الله پاشا حضرتلرینك پدریدر.

اسعد میهنی (یاخود اسعد میهنه (محب الدین ابو الفتح — بن ابی نصر) مشاهیر فقهاء شافعیه دن اولوب، فقه وخلافده زما- نـنك امامی ایدی. مروده تحصیل ایدوب، غزنه یه رحلتله، اوراده کسب صیت وشهرت ایتمشدر. بعده بغداده کلوب، مدرسهٔ نظامیه مدرسلکنه نصب او- لنمش؛ وپك چوق خلق درسلرندن استفاده ایتمشیدی. ۵۲۷ سنه سنده سفارتله بغداددن همدانه کوندریلوب. اوراده وفات ایتمشدر. مسقط رأسی سرخس ایله ابیورد آره سنده کائن میهنه ویا میهنه قریه سی اولوب، بوکا نسبتله شهرت بولمشدر.

اِسعِرد [«سعرد» ماده سنه مراجعت بیو- ریله.]

اِسعِردی (نورالدین محمد بن عبد العزیز) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، ۶۱۹ تاریخنده سعرده طوغمش؛ و ۶۵۶ ده وفات ایتمشدر. ملك ناصره انتسابی وارایدی. مرتب دیوانی، ایکی مشهور قصیده سی و«سلافة الزرجون فی الخلاعة والمجون» عنوانیله بر رساله سی واردر. اواخر عمرنده اعمی اولمشیدی. بوبابده اولان شو بیتی جملهٔ اشعارندندر:

سألت الله بختم لی بخیر
فعجل لی ولکن فی العیون

اسفار بن شیرویه (ماکان بن کالی دیلمینك رجالندن دیلمی بر آدم اولوب، ظالم وبد کردار اولمغله، ماکان طرفندن طرد اولنه رق، بکر بن محمده انتسابله، بونك طرفندن جرجانك فتحنه مأمور اولوب، ماکان ایله بر چوق محاربه لر ایتدکدن صکره، بکر بن محمدك وقوع وفاتیله، صاحب ترجمه ۳۱۵ تاریخنده نصر بن احمد سامانی طرفندن جرجان والیلکنه نصب اولنه رق، اطرافده کی ممالکی دخی ضبطله، استقلال داعیه سنه دوشمش؛ وبوکا همان موفق اولمق اوزره اولوب، خلیفه نك بغداددن کوندرمش اولدیغی عسکره ده غالب کلمش ایسه ده، الجزاء من جنس العمل حکمنجه، کندی آدملرندن مرداویج بن زیاد دیلمی قیام ایدوب. کند- یسنی مغلوب، و۳۱۶ تاریخنده قتل ایتمشدر.

اسفاقس (افریقیه یعنی تونس خطه سنده قابس ایله مهدیه آره سنده ومهد- یه نك ایکی مرحله غربنده بر قصبه اولوب، زیتونی چوقدر، وسور وقلعه سی متیندر.

اسفاکیه (Sphakia) کرید جزیره سنك ساحل جنوبیسنده وخانیه نك ۳۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، یالکز ۱۸۰۰ اهالیسی واردر. همنامی اولان لوا داخلنده ینه همنامی اولان قضانك مرکزیدر. اطرافی طاغلق وملجأ اشقیا برمحلدر. — اسفاکیه سنجاغی کرید ولایتنی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، جزیره نك غرب جنوبی جهتندن عبارتدر. مرکزی (واموس) قریه سی اولوب، واموس، اسفاکیه وآی واسیل اسملریله ۳ قضا و ۱۲ ناحیه یه منقسم اولدیغی حالده، ۱۲۷ قریه یی جامعدر. بوسنجاغك اراضیسی کریدك اك محصولسز طرفی اولوب، باشلیجه صرب طاغلردن عبارت بولنمغله، اوته دن بری اورالری ملجأ اشقیا بولنمشدر. — اسفاکیه قضاسی، مرکزی همنامی اولان قصبه اولمق اوزره، پتروس، اسفندوس، فانیوطواطی، آنی یانی و استیکنفوس اسملریله بش نا- حیه یی وجمعاً ۲۴ قریه یی جامعدر.

اسفراییِن (یاخود اسفراین) ایرانك شمال شرقی جهتنده نیسابور ایله جرجان آره سنده مستحکم بر قصبه ایدی. اسم قدیمی (میهرجان) اولوب، بعده بو اسمله جوارنده بولنان بر قریه تسمیه اولنمشیدی. اسفندیار طرفندن تأسیس اولنه رق، بونك اسمنه نسبتله (اسفراین) دینلدیکی دخی مرویدر. هجرت نبویه نك ۳۱ تاریخنده غزاة

کرامدن عبدالله بن عدی طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه‌یه الحاق اولنمشیدی. بعده طوائف ملوك طرفندن دفعاتله تخریب‌ونهب وغارت اولنه‌رق، شمدیکی حالده خرابدر. بوقصبه‌دن ابواسحاق اسفراینی، ابو حامد اسفراینی ویعقوب بن اسحق اسفراینی کبی نیجه علما ومشاهیر ظهور ایتمش اولمغله، ادبیات اسلامیه تاریخنده اهمیت مخصوصه‌سی واردر.

اسفزار } سجستانده هرات جهتنده بر قصبه اولوب، ملوك سلجوقیه زمانلرنده ایالت مرکزی اتخاذ اولنمش؛ و شهاب الدین غوری بو قصبه‌یه برادرزاده‌سی غیاث الدین محمودی والی تعیین ایتمشیدی. بعض مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

اسفندیار } ایرانك کیانیان‌ملوکندن‌کشتاسبك اوغلیدر. ایرانیلرك نقلیاتنه‌کوره اسفندیار ایران تختنه کچمیوب، پدرینك حیاتنده زردشتك دینی نشر ایچون تورانه برچوق محاربه‌لر ایتدکدن صکره، پدری بونك موفقیت وغالبیتی چکه‌میوب، تختنی ضبط ایتمك فکرنده بولندیغی دخی کندیسنه بعض مفترلر طرفندن اشراب اولندیغندن، اسفندیاری بر قلعه‌یه حبس ایتمشیدی. آنجق او صره‌ده توران حکمداری ارجاسب‌ایرانه عسکرسوق ایده‌رك، ممالك ایرانیه‌یی پایمال وکشتاسبك‌ایکی قیزینی اسیر ایتدیکندن، کشتاسب اوغلنی اطلاق ایتمکه مجبور اولمش؛ واسفندیار کلیتلی عسکرله کیدوب، تورانی زیروزبر وهمشیره‌لرینی تخلیص‌ایتمش ایسه‌ده، عودتنده کشتاسب، ایکیسندن بری قتل اولنمق امیله، کندیسنی مشهور رستم زالی باغلیوب کتیرمك‌اوزره، سیستانه کوندرمش؛ وواقع اولان محاربه‌لرده رستم چتال بر اوقله اوروب، اسفندیارك ایکی کوزینی چیقارمغله، متأثراً وفات ایتمشدر. بونك اوزرینه کشتاسب اسفندیارك اوغلی آردشیر بهمن دراز دستی تختنه اجلاس ایتمشدر. صاحب ترجمه اسکی یونان مؤرخلری والیوم اوروپالیلرعندنده برنجی (داریوس) اسمیله معروف اولوب، هیستاسبك اوغلی وماقروخیر «یعنی اوزون اللی» (آرتاقسرکسیس ممنون) ك پدری‌اولدیغی ذکراولنیور. بوحالده برنجی داریوسك اسفندیارك کندیسی اولدیغنده شبهه یوقدر. آنجق یونان مؤرخلری بونی بالذات ایران حکمداری کوستره‌رك دکارندن بشقه، بابلستانی یکیدن ضبط و تسکین، (اسکیتیا) یعنی توران وروسیه طرفلرینی وتراکی یعنی ادرنه جهتنی ضبط ایتمش اولدیغنی؛ ونهایت ایرانك تحت ضبطنده‌بولنان جزایر بحر سفید اهالیسنی‌عصیانه تشویق ایتدکلریچون، میلاددن ۵۵۰ سنه‌اول یونانیلره اعلان حرب ایده‌رك، کلیتلی عسکر کوندرمش ایسه‌ده، ماردونیوسك قوماندەسی آلتنده اولان دونانماسی (آتوس) یعنی آینوروز آچیقلرنده باتدیغی کبی، یونانه کیرن (آرتافرن) ایله (داتیس) دخی (ماراتون) بوغازلرندن (میلتیاد) طرفندن مغلوب اولەرق، کویا ایکیوز بیك ایران عسکرینك تلف اولدیغنی بیان ایدیورلر. یونان مورخلرینك روایتنه‌کوره، داریوس (یعنی اسفندیار) بومغلوبیتدن صکره، مصره سوق عسکر ایتمك اوزره ایکن، قبل‌المیلاد ۴۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. الحاصل اسفندیار ایرانیلر عندنده بیوك برقهرمان اولدیغی کبی، یونانیلرعندنده دخی بیوك برپادشاه ایسه‌ده، أیران‌مورخلریله یونان مورخلرینك روایتلری بربرینه پك توافق ایتمیور. یالکز توران یعنی اسکیتیاده‌کی محاربانی حقنده اولان روایت متفق علیه اولوب، اورادن عودتنده یونانه بر سریه کوندرمش اولمسی، وبونك ایران مورخلری طرفندن قاله آلنماسی دخی محتملدر. یونانه اویله یوز بیکلرجه عسکر سوق ایدوب ده بر قاچ بیك کشیی‌یه مغلوب اولمسی ایسه یونانیلره مخصوص‌اولان مبالغات فخریه‌دن عبارت اولەجغی کبی، ذاتاً شخصی مفروض‌اولان رستم زال ایله اولان ماجراسی‌ده مصال قبیلندندر. معهذا بوماجرا وعلی العموم اسفندیارك تاریخی شاهنامه‌نك اك کوزل بحثلرندندر.

اسفندیار بك } دولت‌علیهٔ‌عثمانیه‌نك تأسسی زمانلرنده‌آناطولیده ظهور ایله استقلال ادعاسنده بولنان امرادن اولوب، قسطمونی وسینوب جهتنده حاکم بولنیوردی. سلطان مراد ثانی حضرتلرینك جلوسنی متعاقب یعنی ۸۲۵ تاریخنده صاحب ترجمه طراقلی بولی قلعه‌سنی محاصره ایتدیکندن، بروسه‌ده بولنان پادشاه مشارالیه عسکر سوق ایده‌رك، بولیده واقع اولان محاربه‌ده مظفریته نائل اولمغله، قسطمونی و باقر کوره‌سنی ضبط ایتمش؛ واسفندیار بك سینوبه چکیلوب، تحصن ایلش‌ایسه‌ده، متعاقباً اعتذارنامه ایله اوغلنی کوندره‌رك، امان ایستمش؛ و حسن و جالیله مشهوره اولان قیزینی،

حضرت پادشاهه تنکیح ایلشدر. بو (اسفندیار بك) اسفندیار فامیلیاسنك بشنجی حاکمی اولوب، برنجیسی (شمس‌الدین بك)، ایکنجیسی (امیر شجاع‌الدین)، اوچنجیسی (عادل بك)، دردنجیسی (بایزید بك) که بوکا عثمانلی تاریخلرنده (کوتوروم بایزید) دیرلر، بشنجیسی صاحب ترجمه (اسفندیار بك)، آلتنجیسی (ابراهیم بك)، یدنجیسی (اسماعیل بك)، سکزنجیسی (قزل احمد بك) در. بونلره بشنجیلرینك اسمنه نسبتله (اسفندیار بك اوغلاری) دینلدیکی کبی، اك صکره کیلرینك اسمنه نسبةً (قزل احمدلو) دخی دینیلور.

۶۹۰ تاریخنده حکومتلری تأسس ایتمشدر، که برنجیلری اولان (شمس‌الدین) تاریخ مذکوره (کیخاتو) طرفندن نصب اولنمش ایدی. اسفندیاریلر (خالد بن ـ ولید) اولادندن بولندقلرینی ادعا ایدرلر. بونلر تاریخ مبحوث عنهدن ۱۷۴ تاریخنه قدر فرمان فرما اولدقلری حالده، ابو الفتح سلطان محمد خان زماننده ۸۶۴ سال هجریسنده اسفندیاریلرك ممالکی تماماً ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنوب، اك صوك حاکم اولان (قزل احمد بك) ه (موره) ایالتی توجیه قلنمشدر.

اسفورچه { (Sforce, Sforza) ایتالیاده اون بشنجی واون آلتنجی قرن میلادیده میلان دوقه‌لغنده حکم سورن مشهور برخانه‌دانك اسمیدر. بونلرك رئیسی (جاقوموچو آتندولو اسفورچه) اولوب، جسور بر آدم اولغله، ایتالیا طوائف ملوکی وعلی الخصوص پاپولی حکمداری عندنده کسب امتیاز ایتمش؛ وبونك ولد غیرمشروعی (فرانچسقو آلکساندر اسفورچه) ۱۴۵۰ تاریخ میلادیسنده میلان دوقه‌سی اولمشیدی. بو خاندان دوقه‌لق عنوانیله میلانده حکومت سورنلر بر وجه آتیدر:

فرانچسقو آلکساندر	عن ۱۴۵۰	الی ۱۴۶۶
غالیاس ماریا	» ۱۴۶۶	» ۱۴۷۶
جوانی غالیاس ماریا	» ۱۴۷۶	» ۱۴۹۴
لودوویقه موره	» ۱۴۹۴	» ۱۵۰۰
فترت	» ۱۵۰۰	» ۱۵۱۲
مکسیلیان	» ۱۵۱۲	» ۱۵۱۵
فترت	» ۱۵۱۵	» ۱۵۲۲
فرانچسقو ماریا	» ۱۵۲۲	» ۱۵۳۵

اسفی { مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنده بحر محیط اطلاسی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، مراکشدن ۱۶۰ کیلومتره غربنده واقعدر. معمور برقصبه اولوب، آقارصویی اولدیغی وقیولرینك صویی طوزلیجه اولدیغی حالده، ایی باغ وباغچه‌لری واردر. ادریسینك روایتنه کوره، اشبونه یعنی لیسبوندن بحر ظلمات یعنی بحر محیط آطلاسیده قره تحریسنه چیقان و (مغرورین) اسمیله مشهور اولان عرب ملاحلری قناریه آطه‌لرینه دوشدکدن صکره بوقصبه‌یه اخراج اولنه‌رق، مملکتلرندن نه قدراوزاق اولدقلرینی آکلادقلرنده «وا اسفی!» دیمش اولدقلری جهتله، (اسفی) تعبیری بوقصبه‌یه علم اولمشدر. فرنك خریطه‌لرینك اکثرنده (سافی) صورتنده محرر کو ـ ریلیور.

اسفیجاب { (یاخود اسپیجاب) ماوراءالنهرده ترکستان حدودنده بربیوك ومعمور شهر ایدی. اهالیسی جسور وجنکاور اولوب، دشمنه قارشی دائما مسلح بولندقلرندن، خراجدن معاف ایدیلر. میاه جاریه‌سی، وباغ وبوستان وباغچه‌لری چوق ایدی. ۲۲۴ تاریخنده نوح بن اسد سامانی بو شهری ضبطله، بربیوك سورله احاطه ایتمشیدی. خوارزمشاه زماننده خرابه یوز طوتوب، متعاقباً چنکیز عسکری طرفندن بسبتون هدم وتخریب اولنمشدر.

اسفید { «آق» دیمك اولان (سپید) کلهٔ فارسیه‌سنك معربی اولوب، بعض مواضع ومالکك اسملری ترکیبنده بولنیور. [«سپید» مرکباتنه مراجعت بیوریله.]

اسفینکس { (Sphinx) مصر قدیم ویونان قدیمده برچوق هیکللری بولنان بر حیوان موهوم ایدی. مصرده بونی قیز باشلی بر آرسلان شکلنده تصویر ایدرلردی. احتماله کوره بو هیکللری حکمت الهیه‌سی زعم ایتدکلری (نیت) نام الههٔ کاذبه‌نك نامنه یاپارلردی. مصرك اسکی شهرلری خرابه‌لرنده یکپاره طاشدن معمول برچوق اسفینکسلره تصادف اولنور. بونلرك اك بیوکی ایکی هرمك آره‌سنده واقع اولوب، محلنده (ابو الهول) اسمیله معروف اولایدر، که جسمی قومك ایچنه مدفون اولدیغی حالده، خارجده قالان کوکس وباشنك ارتفاعی ۲۷ مترەدر. — یونانیلر ایسه (تیبه) شهر قدیمنك جوارنده بواسمله آرسلان بدنلی، قیز باشلی وقره قوش قنادلی برحیوان مقدس وجودینه معتقد ایدیلر. بوغریب سیمرغ حقنده

بعض خرافات ایجاد ایتمشلردر. کویا بو اسفینکس کلوب کچنلره برمعمانك حلنی تکلیف ایدر، وحل ایده‌مینلری بر قیانك اوستندن دکیزه آتارمش. نهایت (اودیب) اسمنده بر شخص معمایی حل ایتمکله، اسفینکس کندی نفسنی قیادن دکیزه آتوب، نابدید اولمش.

اسقارابورغ (Skaraborg) اسوجك ایالاتندن اولوب، جنوب شرق جهتندن (یونکوپینغ)، جنوب غربی جهتندن (الفبورغ)، شمال شرقیدن (اوربرو)، شمالاً (قارلستاد) ایالتلریله، شرقاً (وتر)، غرباً دخی (ونر) کوللریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۵٦۱ مربع کیلومتره، واهالیسی ۲۵۳ ۵۲۹ کشیدر. مرکزی (ماریستاد) شهری اولوب. کوللری واورمانلری چوقدر. دمیر، شاب وسائر معدنلریله ابنیه طاشلری وطبق اعمالنه الویریشلی طوپراغی واردر.

اسقاربوروغ (Scarborough) انکلتره‌نك (یورق) قونتلغنده شمال دکیزی ساحلنده برکوزل قویك ایچنده و(یورق) شهرینك ٦۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، براسکی سرای خرابه‌لری، کمور، مسکرات، بالیق وسائره تجارتی، دکیز حاملری ومعدن صولری واردر.

اسقارپه (Scarpe) فرانسه‌نك شمالنده بر چایدر، که (پادوقاله) ایالتنده نبعان ایده‌رك، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، اسقو ایرماغنه دوکیلور. ۸۰ کیلومتره‌لك محلی سدلر واسطه‌سیله سیر سفائنه صالحدر.

اسقاردوس (Scardus) آرناؤدلقده‌کی (شار) بالقانك اسم قدیمیدر.

[« شار » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقارلاتی (Scarlatti) ایتالیانك مشهور موسیقی شناس وبسته‌کارلرندن اولوب، ۱٦۵۰ تاریخنده ناپولیده طوغمش، و ۱۷۲۵ ده وفات ایتمشدر. بر چوق اوپرالری واردر.

اسقارون (Scarron) فرانسه ادباسندن اولوب. ۱٦۱۰ تاریخنده طوغمش، و ۱٦٦۰ ده وفات ایتمشدر. کنیج یاشنده کوتوروم اولوب. خانه‌سنده شعر وادبیاتله عمرینی کچیرمش: وبر قاچ منظومه ومضحکه وسائره یازمشدر. کلیات آثاری ۱۰ جلد اوزره نشر اولنمشدر.

اسقاکر راق (Skager-Rak) شمال دکیزینك بر بوغازی اولوب، دانیمارقه‌نك (یوتلاند) قطعه‌سیله (نوروج) آره‌سنده واقعدر. جنوباً (قاتغا) بوغازیله مربوطدر. طولی ۳۰۰ وعرضی ۱۱۰ کیلومتره‌در.

اسقاندیا (Scandie) اسوج ونورجك اسم قدیمی اولوب، زمان قدیمه بو شبه جزیره‌نك یالکز قسم جنوبیسی معلوم اولمغله، جزیره زعم اولنمشیدی.

اسقاندیناو (Scandinave) اوروپاده ساکن بولنان امم آریانیه‌دن بر امت اولوب، اسکی (جرمان) یاخود (غوت) امتنك بر شعبه‌سی حکمنده‌در. بونلر اسکیدن‌بری آوروپانك شمال جهتنده یعنی بالطیق دکیزینك سواحلنده ساکن بولنمشلردر. زمان قدیمه اسقاندیناو لسانی، بری طاغلی اهالیسنه ودیکری اووه‌لر ودوز یرلر سکنه‌سنه مخصوص اولمق اوزره، ایکی شعبه‌یه منقسم اولوب، بو شعبه‌لرك برنجیسندن، ایسلانده ونوروج، وایکنجیسندن دخی دانیمارقه واسوج لسانلری تولد ایتمشدر. ایسلانده لسانی اسکی حالنده قالمش اولدیغی حالده، نوروج لسانی خیلی دکیشمش، والسنهٔ سائره‌دن بعض کلمه‌لر اخذ ایتمش اولدیغندن، بر شعبه‌دن متولد اولان بو ایکی لسان آره‌سنده فرق بولندیغی کبی، اسوج ایله دانیمارقه لسانلری آره‌سنده دخی خیلی فرق واردر. مع هذا بو درت لسان بربرلرینه پك مشابه اولدقلری کبی، آلمانجه ایله دخی مشابهتلری ظاهردر. اسقاندیناولرامم آریه‌دن اولوب، پك اسکی بروقتلرده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرت ایتمش اولدقلرندن. کرك اوروپا وکرك آسیاده بولنان امم آریانیه ایله، یعنی جرمان، لاتین اسلاو، ایران وهند املریله لسانجه مناسبتلری واردر. اسقاندیناولر اسکیدن بری جسور بر قوم اولوب، ازمنهٔ قدیمده باشایجه آوجیلق وبالقجیلغله یاشارلردی. بونلر یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر اوروپانك جنوب جهتلرنده کی مدنیتدن بیخبر اولوب، اصلا اختلاط ایتمکلرندن، دین واعتقادلری واخلاق وعادتلری دخی کندیلرینه مخصوص ایدی. اساطیر قدیمه‌لری پك غریب اولوب، جهنمی یوز وقارله مستور وجنتی صیجاق برمحل تصور ایدرلردی. اعتقادلرینه کوره حربده اولمینلر

جنته کیرمدیکندن، ایچلرندن کیمسه یتاقده اولمکی آرزو ایتمزدی. جنته سلاحلریله وآتلریله کیتمك اعتقادنده بولنمقلرندن، هرکسك آتنی واسلحه‌سنی دخی برابر دفن ایدرلردی.

اسقاندیناویا (Scandinavie) اوروپانك شمالنده‌واقع اوج ونوروج شبه جزیره‌سیله دانیارقه‌یی تشکیل ایدن شبه جزیره وجزایره وایسلاندیه ویریلن اسمدر. بو اسمی اك اول روما طبیعیونندن (پلین) قوللانوب، دانیارقه جزایریله بنه جزیره زعم ایتدیکی اسوج ونوروجك قسم جنوبیسنه اطلاق ایتمش؛ ودانیارقه‌نك (یوتلاند) شبه جزیره‌سنی جرمانیایه براقمشدر. [«اسوج. نوروج، دانیارقه وایسلاندە» ماده‌لرینه مراجعت.]

اَسقُب (برقه) یعنی بنغازیده بر قصبه اولوب، ۵۳۵ تاریخنده وفات ایدن ابوالحسن یحیی بن عبدالله اسقبی کبی بعض علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

اسقراپار (Skrapar) آرناؤدلقده یانیه ولایتنك برات سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکز لوا اولان براتك جنوب شرقی جهتنده واقع اولدیغی حالده، ۶۳ قریه دن مرکبدر. مرکزی (چوروووده) نام موقع اولوب، بو موقعده برحکومت قوناغیله ۳ خان و ۶ دکان بولنوب، هر پنجشنبه کونی بازار قورپلور. قضا ایکی طاغ آره‌سنده واقع اولوب، برات نهری وادیسندن عبارتدر. اکثر اراضیسی چپلاق وشوره زار اولوب، محصولاتی پك آزدر. اهالیسی اوفق تفك زراعتله مشغولدرلر. درون قضاده یالکز ۲ صبیان مکتبی واردر. اهالیسی جلمةً مسلمدر.

اسقریب (Scribe) فرانسه‌نك مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷۷۱ تاریخنده پارسده طوغمش، و ۱۸۶۱ ده وفات ایتمشدر. ابتدا آووقات اولمق اوزره تحصیل ایتمش ایسه‌ده، تیاترو کتابلرینه اولان میل طبیعیسی کندیسنی بو طرفه چکوب، طبیعت شعریه‌سی دخی اولغله. فاجعه. هائله، مضحکه واوپرا اولدرق، بر چوق منظومدلر ترتیب ایدەرك، فوق‌العاده بر شهرت بولمش؛ وبو سایده‌ده کلینلی ثروته مالك اولمشدی. ۱۸۳۸ ده فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. یازدیغی تیاترو کتابلری ۳۵۰ دن زیاده اولوب، جله‌سی آچیق وسلیس بر صورتده یازلمشدر؛ وبك ماهرانه ترتیب اولنوب، زمانك اخلاقنی مصوردرلر.

اسقریبونیانوس (Scribonien) میلادك ۳۲ تاریخنده روما قونسلوسلرندن اولوب، (قلاودیوس) کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتدیکی وقت، صاحب ترجمه عسکرله دالماچیاده بولنمغله، بوده‌کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، عسکری کندیسنی ترك ایتمکله، ۴۲ تاریخنده (لیسا) آطه‌سنده قتل اولنمشدر.

اسقلاوونیا (یاخود اسلاوونیا) (Esclavonie, Slavonie) آوسترپا ومجارستان دولتلرنك الیوك ایالاتندن اولوب، شمال شرقی جهتندن مجارستانله، غرباً خرواتستانله، جنوباً دخی دولت عثمانیه یعنی بوسنه حدودیله محدود ومحاطدر. مجارستاندن (دراوه) وطونه، وحدود عثمانیه‌دن دخی صاوه نهرلریله تفریق اولنه‌رق، بر آطه حکمنده در. ویالکز غرب جهتندن خرواتستانه مربوطدر. مرکزی (اسك) شهری اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۲۸۰ وشمالدن جنوبه اولان عرضی دخی ۲۰ ایله ۸۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. اهالیسی تقریباً ۷۰۰۰۰۰ کشی اولوب، اوچ سنجاغه منقسمدر، که بونلرده (وروووینج)، پوسغاو (سیرمیا) سنجاقلری اولوب، مرکزلری اسك، پوسغا و (ووقووار) شهرلریدر. ایالتك ایچنده اورمانلرله مستور بر چوق طاغلر وار ایسه‌ده، اکثر یرلرنده وعلی‌الخصوص (اسك) جوارنده بر طاقم بطاقلقلر دخی بولنیور. هواسی معتدل واراضیسی پك منبتدر. صنایع محلیه پك کری اولوب، اهالیسی جاهلدر. بونلرك اکثری اسلاو اولوب، خیلی المانلر ومجارلر دخی بولنیور. دیانةً اکثریسی قتولیك اولوب، روم مذهبنه تابع اولانلری دخی واردر. اسقلاوونیا زمان قدیمده (پانیا) دن معدود اولدیغی حالده، یدنجی قرن میلادیده شمال شرقیدن بو طرفلره هجرت ایدن اسلاو اقوامی بیانندە (اسلاو) یاخود (اسقلاو) اسمیله تعارف ایدن بر قوم کلوب، اوراده توطن ایتمکله، (اسقلاوونیا) ویا (اسلاوونیا) تسمیه اولنمش؛ وبر وقت (آوار) لرك حکمی آلتنده بولندقدن صکره،

۷۹۹ ده شارلمان طرفندن تخلیص اولنه‌رق، خرواتستانله برابر بر حکومت محلیه تشکیل ایتمشلردی. طقوزنجی قرن میلادیده بلغارلره قارشی طوروب، اوصره‌ده اسقلاووئیا وخرواتستان آیری آیری حکومتلره تقسیم اولنمش؛ واون برنجی قرن میلادیده اسقلاووئیا خرواتستانك حکمدارلری طرفندن ضبط اولندقدن صکره، قرن مذکور اواخرنده بوتملکتلرك ابکیسی‌ده مجارلرك الینه کچوب، بعده بردوقه‌لق اتحاد اولنمش؛ واووقتدن بری مجارلرك حکمی آلتندن قورتیله‌میه‌رق، اون بشنجی واون آلتنجی قرن میلادیده دفعاتله دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ید اداره‌سنه کچمش ایسه‌ده، چوق وقت حفظ اولنه‌مامش؛ ونهایت مجارستانله برابر آوستریا دولتنه تابع اولمشدر. ۱۸۶۷ تاریخندن بری، یه مجارستانه مربوط اولمق اوزره، خرواتستانله برابر برنوع اداره‌ٔ مختاره‌یه نائل اولوب، کندینه مخصوص مجلس مبعوثانی واردر.

اسقلیوس { یاخود اسکولاب (Esculape, Asclépius) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره، طب الهی اولوب، شمسدن کنایه وعلوم و فنونك حامیسی اولان (آپولون) ایله (قورونیس) نام قادینك اوغلی ایدی. لاجل التربیه (خیرون) اسمنده برعفریته تسلیم اولنه‌رق، کندیسندن علم طبی اوکرندکدن صکره، کویا (آرغونوت) لره برابر (قولخیده) یه کیدوب، عودتنده آتنه حکمداری بولنان مشهور قهرمان (تیسیوس)ك اولمش اولان اوغلی (هیپولیت) ی یکیدن احیا ایتمکله، آخرت الهی (پلوتون)ك شکایتی اوزرینه، ابوالآلهه مشتری طرفندن برصاعقه ایله قتل اولنمش؛ وبعده پدری آپولونك تسلیمی ایچون سمایه چیقاریلوب، یلدیزه تحویله، (حیه) بورجنه وضع اولنمش. اسقلیوسه باشلیجه یونانك (اپیداوروس) وآتنه شهرلرنده و استانکوی ایله ازمیر وبرغمه‌ده عبادت اولنوردی. کندیسنه خروس ویلان قربان ایدرلردی. بوخرافاتدن استخراج اولنه‌جق حقیقت شواوله‌یلیرکه اسقلیوس اووقتکوره ماهر برطبیب‌اولوب، بعض خسته‌لری ایی ایتدیکندن، بوندن مبالغه اولدرق، اولولری دیرلتمك قوتنی حائز زعم اولنمش؛ وفوق العاده بر فضیلته مالك آدملره الوهیت اسنادایتمك اسکی یونانیلرده عادت‌اولدیغندن، بودخی برالهك اوغلی فرض‌اولنه‌رق، الوهیت درجه‌سنه چیقارلمشدر. استانکویده وسائر بعض محلرده (اسقلیبادیس) یعنی (اسقلیوسیون) اسمیله معروف نسلی قالدیغنه، وبونسله منسوب اولانلره اباً عن جدٍ طب میراث قالوب، نهایت بونلرك بری‌اولان (بقراط) طرفندن بوفنك تدویننه همت ایدلمش اولدیغنه باقیلیرسه، اسقلیوسك انسان‌اولدیغنده شبهه قالماز. یونان حکماسی بو فکری میدانه قویمش اولدقلری کبی، عرب علماسی دخی اسقلیوسی بوصورتله قبول وتلقی ایده‌رك، کندیسنه طبك موجدی نظریله باقمشلردر.

اسقلیوس { (Asclépius) آلتنجی قرن میلادی حکماسندن اولوب، آیدینده‌کی (تراله) شهر قدیمنده (یعنی سلطان حصارنده) طوغمشیدی. آرسطو ایله افلاطونك اصول فلسفه‌لرینی تطبیق وتوحیده چالیشه‌رق، آرسطونك بعض آثارینی دخی شرح ایتمشدر.

اسقلیوسیون { (Asclépiades) اسکی یونانیلرده کندیلرینی (اسقلیوس)ك نسلندن زعم ایدر وافرادی اجرای طبابتله مشغول اولور برقاچ سلاله بواسمله تسمیه اولنوردی. بونلرك بری استانکویده اولوب، بقراط دخی بوکا منسوب بولنمشدر. ردوسده وسائر بعض محلرده دخی بواسمله تسمیه اولنور عائله‌لر وار ایدی. مؤخراً بروسه‌ده دخی (آسقلپیاد) یعنی (اسقلیوس) اسمیله بر طبیب ظهور ایتمشدر. [«آسقلپیاد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقو { (Escaut) فرانسه ایله بلجیقه و فلمنکده جریان ایدر بر ایرماقدر، که فرانسه‌نك شمال شرق ایالاتندن (اسنه) ایالتنده (قاطه) شهری جوارنده نبعاتله، شمال وشمال شرقیه طوغری آقدرق، (هن) ایالتنه دخول، و(قامبره)، (والنسینه) و(قونده) شهرلرینك ایچلرندن جریان‌ایتدکدن صکره، بلجیقه حدودینی کچه‌رك، اورادە دخی (تورنای)، اودنارده، (غاند) و (آنور) کبی شهرلرك ایچندن مروره، فوق العاده توسع ایتمش اولدیغی حالده، فلمنك طوپراغنه کیره‌رك، «غربی» و «شرقی» اسملریله عادتا کورفز صورتنده ایکی کنیش قوله آیریلیر، که بونلر بینلرنده برطاقم بیوك آطه‌لر تشکیل ایده‌رك، و شرق (ودها طوغریسی شمالی) قولی (رین) ایرماغنك برقولیله دخی قاریشه‌رق، شمال دکیزینه منصب اولور.

لورلر. بو ایرماغه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری: سانسه، اسقارپه، لیس، دندر و (روپل) نهرلریله (سنت کنتین) قنالیدر. (آنور) شهرندن اعتباراً شمال غربی استقامتنی آلوب، فلمنك حدودینه کیرنجه، بسبتون غربه طوغری دونر. مجراسی پك طولاشیقلی اولوب، مجموعاً طولی ٤٣٠ کیلومتره در، که بونك ۱۰۷ کیلومتره‌لکی فرانسه، ۲۳۳ کیلومتره‌لکی بلچیقه و ۹۰ کیلومتره‌لکی فلمنکه‌در. فرانسه‌ده وسعتی ۲۰ متره قدر اولوب، سیر سفائنه صالح اولهجق صورتده آچلش اولدیغندن، برجدول صورتنده کورینور. بلچیقه‌ده کیتدکجه کسب وسعت ایده‌رك، آنورده وسعتی ۷۰۰ متره قدر بالغ اولور. فلمنکه ایسه منقسم اولدیغی ایکی قولك بهری اون ایکی کیلو متره وسعتنده‌در. آنور قربنه قدر صویی طوزلی اولوب، شهر مذکورده کوزل برلیمانی واردر، ومد وجزرك تأثیری (غاند) شهرینه قدر حس اولنور.

اسقوپاس { (Scopas) یونان قدیمك اك مشهور هیکلتراش ومعمارلرندن اولوب، بوایکی فنه متعلق برچوق مصنوعاتیله یونان قدیمله آناطولی سواحلنده موجود شهرلری تزیین ایتمشیدی. میلاددن ٤٦٠ سنه اول (پاروس) آطه‌سنده طوغمشدر.

اسقوپلوس { (Scopelos) یونان جزایرندن اولوب، آغریبوزك شمال شرقیسنده وغلوس کورفزینك مدخلی قربنده (اسکیاتو) ایله (کلیدرومی) آطه‌لری آره‌سنده واقعدر. ادارهٔ عثمانیه زماننده (اشکیلوس) اسمیله معروف ایدی. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، ابی ایشلنمکده اولوب، اوزوم، زیتون ومیوه‌لری چوقدر. اهالیسی ۱۲۰۰۰ قدر اولوب، مرکزی اولان همنامی قصبه‌نك ۵۰۰۰ نفوسی واردر.

اسقوت { ژان — (J. Scot) ایرلانده‌نك اسکی علماسندن اولوب، طقوزنجی قرن میلادیده یاشامشدر. کندیسی راهب اولدیغی حالده، فلسفه‌یه متعلق لاتین لسانده یازدیغی کتابلرده مربستجه لسان قوللانمش اولدیغندن، پاپا طرفندن تعقیب اولنمشیدی. — (میشل اسقوت) اسمیله بریسی دخی اسقوچیانك اون اوچنجی قرن میلادی علماسندن اولوب، اووقت اوروپاجه معروف اولان علوم وفنونی تحصیل ایده‌رك، سحارلقله شهرت بولمشیدی. — ژان اسقوط اسمیله دیکر بریسی دخی یینه اسقوچیانك قرن مذکور فلاسفه‌سندن اولوب. علوم سفسطیه ایله اوغراشمشدر.

اسقوت { (Scots) اسقوچیا اهالیسنك اسم قدیمیدر.

اسقوت { والتر (Walter Scott) انکلتره‌نك اك مشهور شعرا وحکایه‌نویسلرندن اولوب، اسقوچیالیدر. میلادك ۱۷۷۱ تاریخنده ادیمبورغده طوغوب، ۱۸۳۲ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بعض مأموریتلرده بولنه‌رق، معیشتی تأمین ایتمکله، استخلاص وقت ایتدکجه، اسقوچیانك بعض اسکی نقلیاتنی نظمه چکوب، شعرده خیلی شهرت قزاندقدن صکره، حکایه‌نویسلکه سلوك ایده‌رك، نشر ایتدیکی حکایه‌لر اسقوچیانك احوالنی واهالیسنك اخلاق واطواریني مصور اولمغله برابر، پك ماهرانه قلمه آلنمش اولدقلرندن، رغبت عمومیه‌یه مظهر اولمغله، صاحب ترجمه آز وقت ظرفنده بیوك برثروته نائل اولوب، کوزل برملك اشترا ایله، رفاهله یاشامقده ایکن، ناکهان بر افلاسه دوچار اولوب، بورجلرینی ویرمك ایچون تحملندن زیاده چالیشمغه باشلامش؛ وبو چالیشمسی اجلنی تسریع ایتمشدر. آثاری فوق‌العاده مقبول ومعتبر اولوب، دفعاتله طبع ونشر، و آوروپانك اکثر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اسقوتیا { واسقوتلاند (Scotie, Scotland) اسقوچیانك نام دیکریدر. [«اسقوچیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسقوچیا { (Écosse وانکلیزجه اسقوتلاند (Scotland) «دولت متحده» اسمیله یاداولنان انکلتره ویا بیوك برتانیا دولتنی ترکیب ایدن اوچ قطعه‌نك برى اولوب، بیوك برتانیا جزیره‌سنك قسم شمالیسندن عبارت اولمغله، نفس انکلتره‌نك جهت شمالیه‌سنده واقعدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسقوچیا یالکز جنوباً نفس انکلتره‌یه مربوط اولوب، دیکر اوچ جهتدن دکیزله محاط اولمغله بیوك برشبه جزیره صورتنده اولوب، ′٣٧ °٥٤ ایله ′٤١ °٥٨ عرض شمالی و ′٦ °٤ ایله ″٣٥ °٨ طول غربی آره‌سنده واقعدر. آطه‌لری بوحدودك خارجنده‌در. سواحلی

وعلی‌الخصوص سواحل غربیه‌سی پك کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، (فیرت) تعبیر اولنور بر طاقم طار کورفزلر وخلیجلر قره‌لرك پك درین محللرینه قدر کیررلر، وبر طاقم طار واوزون دیللردخی دکیرك ایچنه اوزانیرلر. بو دیللرك قارشیلرنده دخی ینه بوشکل و صورتده بر چوق آطه‌لر بولنیور. شرق جهتی شمال دکیزیله، شمال وغرب جهتی بحرمحیط آطلاسی ایله، غرب‌جنوبی جهتی دخی اسقوچیا ایله ایرلانده آره‌سنده‌کی شمال قنالیله محدود ومحاطدر. آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷۹۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسقوچیا ارا- ضیسی اوته‌دن بری (هیغلاند) و(لووولاند) یعنی طاغلق و اووه‌اق اسملریله ایکی‌یه منقسم اولوب، طاغلق محللری شمال غربی جهتنده واووه‌اق یرلری دخی جهت جنوبیه‌سنده‌در. ساحل غربیه‌کی (قلید) خلیجندن ساحل شرقیده‌کی (آبردین) شهری قربنه قدر اوزا- نان و (استرت مور) یعنی «طار باير» نامیله معروف اولان اوزون بر اووه اسقوچیانك (هیغلاند) ایله (لووولاند)ی آره‌سنده برخط حدود حکمنده‌در. اووه‌لق تعبیر اولنان جنوب جهتنده دخی خیلی‌مرتفع طاغلر وار ایسه‌ده، هرحالده بونلرك ارتفاعی شمالده‌کیلرك ارتفاعندن آز اولمغله برابر، او قدر صرب وطاشلق اولمدقلرندن، وعمومیت اوزره جنوبده‌کی اراضی دها دوز اولدیغندن، بو جهت (لووولاند) اسمیله تسمیه اولنمشدر.

خریطه‌سنه دقت اولنورسه، اسقوچیا ایکی محلده طرفیندن قره‌لرك ایچنه کیرن درین کورفزلرله کسیلوب، بربرینه ملتصق اوچ شبه جزیره صورتنده کورینور. ارتفاع اراضیجه دخی بو وجهله اوچه منقسم اولوب، مذکور قارشیلقلی کورفزلرك آره- سنده، شمالده‌کی (غلغور) و جنوبده‌کی (استرتمور) اسمیله معروف اولمق اوزره، بریاندن بر یانه ایکی اووه ممتد اولدرق، مذکور اوچ شبه جزیره‌ده‌کی طاغلری بربرلرندن آیریرلر. بو وجهله اسقوچیا طاغلری شمالی، وسطی وجنوبی اولدرق اوچ طاقه منقسمدر.

بو اوچ طاقك اك شمالده بولنانی غرانیتدن عبارت دیك، صرب، چبلاق ودرین بوغازلرله آیرلمش بر طاقم طاغلردن عبارتدر، که شرقه طوغری اولان اتکلری برآز دوز ایسه‌ده، غرب جهتندن سواحل بحرده بردن بره کسب انحطاط ایدوب، قیالق و یوکسك بر طاقم برونلر وکیرنتیلر تشکیل ایدرلر. بو طاقك اك یوك طاغلری: ۱۰۰۰ متره ارتفاعی او- لان (بن موره)، ۱۰۸۲ متره ارتفاعنده اولان (بن دراغ)، ۱۰۴۴ متره یوکسك اولان (بن ویوس)، ۱۲۲۰ متره ارتفاعی بولنان (بن آتوو) وسائره‌در. بو طاقی وسطی طاقدن آیران (غلغور) اووه‌سی انسان ایله آچلش برخندق صورتنده بردکیزدن بر دکیزه قدر ۱۱۵ کیلومتره‌لك محلده ممتد اولوب، ایچنده برطاقم آیاقلرله بربرلرینه مربوط برصره کوللر بولنیور، که بونلرك اك یوکی (نس) کولیدر. بو کول طولاً اووه‌نك برثلثنی ضبط ایدوب، ۱۵۰۰ متره عرضی و ۲۵۰ متره درینلکی واردر. کنارلری دخی سطح مادن ۴۰۰ متره یوکسکدر. بو کوللرك ایچندن چکن قالدونیا قنالی ایکی‌دکیز آره‌سنده برسیر سفاین طریقیدر.

ایکنجی طاقم (غرامپیان) اسمیله باشلیجه بر صره طاغلردن عبارتدر، که بوصره‌نك باشی واك یوکسك محلی غرب شمالیده و(لینه) خلیجنك کنارنده اولان (بن نویس) طاغیدر. بوطاغك ۱۳۰۹ متره ارتفاعی اولوب، اسقوچیانك وبتون برتانیا جزیره‌سنك اك یوکسك محلیدر. بو طاغ شرقه طوغری برصیرت صورتنده اوزانوب، بعده بری ینه شرقه ودیکری شرق شمالی‌یه طوغری ایکی‌یه آیریلوب، ایکنجی درجه ده بعض شعبه‌لری وغایت واسع اتکلری دخی واردر. بوصیرتك مذکور طاغدن صکره اك یوکسك نقطه‌لری ۱۱۶۴ متره ارتفاعنده اولان (بن موره)، ۱۰۶۸ متره یوکسك اولان (غلاس میل) و۱۲۴۸ متره ار- تفاعی اولان (کرن غورم) یعنی «مائی طاغ» در. بوسلسلهنك جنوبنده وغرب‌جهتنده (موناد لید) اسمیله برصره طاغلر دها واردر، که اك یوکسکلری ۶۰۰ متره ارتفاعنی تجاوز ایتمیور. غرامپیان طاغلرینك ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستور اولدیغی ار- تفاعدن دون ایسه‌لرده، بعض درین بوغازلرنده قار یازین دخی اریمز.

ذکر اولنان ایکی طاقم اسقوچیانك (هیغلاند) قسمنده اولوب، (لووولاند) قسمنده اولان اوچنجی طاقی دخی، غربدن شرقه طوغری اولدرق، برتقسیم میاه صره‌سی

تشكيل ايديور، وشمال وجنوبه طوغرى بر چوق شعبه‌لر اوزاتيور. بو طاقك اك يوكسكى اولان (بروآدلاو)ك آنجق ۸۳۵ متره ارتفاعى واردر. ايميور غك اطرافنده (پنتلاند)، (هورفوت) و(لامرموير) اسملريله اوچ كوچك طاقلر دخى بولنيور، كه ارتفاعلرى ۵۰۰ ايله ۷۰۰ متره آره‌سنده‌در.

انهارى. — اسقوچيانك طارلغى وطاغلرينك وضعيتى اوزون نهرلر جريانه وبيوك حوضه‌لر تشكلنه مساعد اولميوب، اك بيوك نهرلرينك حوضه‌لرى ۲۶۰ مربع كيلومتره‌يى تجاوز ايتميور. اراضيسنك ارتفاعى باشليجه غرب جهتنده بولنديغندن، نهرلرينك اكثريسى شرقه طوغرى آقوب، شمال دكيزينه دوكيلورلر. بو دكيزه منصب اولانلر انكلتره خدودندن باشلايه‌رق بروجه آتيدر: (توبد) نهرى ۱۵۴ كيلومتره‌لك محلده جريان ايدوب، آشاغى طرفى اسقوچيا ايله انكلتره حدودينى آيريور. (فورت) نهرى (بن لومونده) طاغندن نبعانله، طولاشيقلى بر جريادن صكره، ۳۰ كيلومتره طولنده واسع برخليج تشكيل ايديور، كه بوخليج اديمبورغك اوكنده اولان (فورت) كورفزيله اختلاط ايديور. (تاى) نهرى، كه ۱۷۰ كيلومتره مجراسى اولوب، كرك طولجه وكرك حوضه‌سنك وسعتجه اسقوچيانك اك بيوك نهريدر، (بن لوبى) طاغندن نبعانله، ابتدا (اتريك) اسميله (دوچارت) كولنه دوكيلور، واوراددن (دوچارت) اسميله وآياق صوتنده چيقوب، ۲۲ كيلومتره طولى اولان (تاى) كولنه كيرر، وبعده (تاى) اسميله بو كولدن چيقوب، شرق وشرق جنوبى‌يه طوغرى جريانله، (پرت)شهرينك ايچندن كچرك، ۱۹ كيلومتره طولنده برخليج تشكيل ايتدكدن صكره، (تاى) كورفزينه دوكيلور. (دى) نهرى (بن ماقدوبى) طاغندن نبعانله، ۱۴۰ كيلومتره‌لك سرعتلى برجريادن صكره، (آبردين) شهرى اتصالنده دكيزه منصب اولور. (اسپى) نهرى غرامپيان سلسله‌سنك شمالى انكلتره‌نن نبعانله، شرق شماليه طوغرى آقه‌رق، ۱۵۴ كيلومتره‌لك جريادن صكره، (غارموت) قربنده دكيزه دوكيلور. (نس) نهرى همنامى اولان كولك آياغى و(قالدونيا) كورفزينك ايچ طرفنده اولان (اينورنس) خليجنه دوكيلور. اسقوچيانك قسم شماليسنده آقان نهرلر دره وسيل حكمنده اولوب، هيچ برى ذكره شايان دكلدر. سواحل غربه‌دن دوكيلن نهرلردن دخى يالكز زيرده كيلر شايان ذكردر: (لوچى) نهرى همنامى اولان كولك آياغى و(قالدونيا) كورفزينك قسم غربيسى حكمنده اولوب، (ايله) كولنه واوراددن (لورن) كورفزينك ايچ طرفى اولان (لينهه) خليجنه دوكيلور. (قليد) نهرى اسقوچيانك غربه طوغرى آقان نهرلرينك اك بيوكى اولوب، (لووهاند)ده (بروآدلاو) طاغنك غربى اتكندن و(توبد) نهرى منبعنك قربنده نبعانله، شمال غربى‌يه طوغرى آقه‌رق، اسقوچيانك اك بيوك شهرى اولان (غلاسقوو)ك ايچندن بالمرور، پك طولاشيقلى برخليج تشكيل ايتدكدن و ۱۶۰ كيلومتره‌لك جريادن صكره، همنامى اولان كورفزه منصب اولور. بوخليجك كنارلرنده (دومبارتون) و(غرنوق) شهرلرى دخى بولنيور. (نيت) نهرى شمالدن جنوبه طوغرى آقه‌رق، ۹۶ كيلومتره‌لك جريادن صكره (سولواى) كورفزينه دوكيلور.

اسقوچيا نهرلرينك كنديلرينه مخصوص بر حالى وار ايسه، اوده منصبلرينه يقين اوزون وكنيش بر طاقم خليجلر تشكيل ايتمكى واكثريسنك برطاقم كوزل كوللرك ايچندن كچه‌لريدر، كه بو حال سير سفائنه صالح اولمرينه دخى ياردم ايديور.

كوللرى. — اسقوچيا اراضيسنه كنديته مخصوص بر حسن ولطافت وغرابت ويرن شيلرك برى‌ده متعدد كوللريدر. بو كوللرك بيوكلرى ۴۰ قدر اولوب، باشليجه‌لرى شونلردر: (قليد) خليجنك شمالنده‌كى (لوموند)، هبريده دكيزى ساحلنه قريب اولان (آوه)، ذكرى سبقت ايدن (نس)، شمال جهتنده‌كى (شين)، ذكرى كچن (تاى)، (اريكت) وساره.

سواحل وجزايرى. — اسقوچيا سواحلنك پك كيرنتيلى چيقنتيلى اولديغنى سويلدى ايدك. سواحل شرقيه‌سى شمال دكيزنده ايكى بيوك اويوق تشكيل ايدوب، جنوبه‌دكنده (فورت) و(تاى) وشماله‌دكنده دخى (مورای) و(دورنوچ) كورفزلرى بولنيور. سواحل غربه‌سنده اويله بيوك اويوقلر يوغيسه‌ده، كوچك كورفزلر وخليجلر دها زياده اولوب، شمالدن باشلايه‌رق، (اينزسوند)، (اسلبت سوند)، (لورن)، (قليد) و(سولواى) كورفزلرى اك بيوكلريدر، واكثريسى برر خليجى شاملدر. برونلرى وشبه جزيره‌لرى دخى

پك چوق اولوب، بونلر خريطه‌يه بر نظر آتمغله كو-
ريله‌جكندن تعدادلرندن صرف نظر اولندى.

اسقوچيانك اطرافنده برچوق آطه‌لر دخى بولنوب، بونلر باشليجه اوچ طاقه منقسمدر: (اورغاده)، (شتلا-
ند) و(هبريده) آطه‌لرى. (قليد) كورفزنده‌كى آطه‌لر دخى بو اوچنجى طاقه ملحق عد اولنورلر. اسقوچيانك شمال وغربنده واقع اولان بو آطه‌لرك مجموعى ۷۸۷ عددينه بالغ اولوپ رسه‌ده، بونلرك چوغى قيالق وغير مسكون اوله‌رق پك كوچكدرلر. مجموعنك مساحهٔ سطحيه‌سى ۹۶۰۰ مربع كيلومتره اولوب، بو مقدارك ۱۰۳۶ كيلومتره‌لكى اورغاده، ۱۳۸۷ كيلومتره‌لكى شتلاند، ۶۷۰۰ كيلومتره‌لكى هبريده، ۴۰۰ كيلومتره-
لكى دخى قليد كورفزى جزايرينه عائددر. [بو طاقلردن هربرينك اسم مخصوصنه مراجعت بيوريله.]

اقليم وهواسى. — اسقوچيانك هواسى عرضنك اقتضاسى قدر سرد اولميوب، جنوب وشرق جهتلرى هواجه انكلتره‌نك قسم شماليسندن فرقسز كيبدر. غرب جهتنده ايسه ياغمورلر دها بول ايسه‌ده، شمال وشرق روزكارلرندن محفوظ اولديغيچون، قيش دها معتدل اولور. يالكز (هيغلاند) ك مرتفع محللرنده قيشين قار وبوز زياده بولنور. مكسيقه كورفزندن كله‌رك سوا-
حلنى احاطه ايدن صيجاق آقنتى بو قطعه‌نك هواسنى آوروپانك هم اقليمى اولان ديكر يرلرى هواسندن چوق دها معتدل بر حاله قويپور. عموميت اوزره كانون ثانيده وسطى مقياس حرارتى سانتيغراد °۳ ′۳۵ وتموزده ۱۴ درجه‌در. رطوبتى زياده‌اولوب، سنوى حد وسطى اوله‌رق قره‌ده ۹۴، وآطه‌لرده ۱۸۷ ميليمتره ياغمور ياغار.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — اسقو-
چيانك شمال جهتى قيالق طاغلردن وچبلاق يرلردن عبارت اولوب، غايت حزن آميز برمنظره‌سى واردر، ودره‌لرك كنارلرنده اهاليك يكتا مدار تعيشى اولان بر مقدار يولاف وپتاته‌دن بشقه برشى حاصل اولماز. (غلفور) اووه‌سنك جنوبنده‌كى هيغلاند قسمنك دخى يالكز آلچق يرلرى وعلى‌الخصوص قسم شرقيسى اها-
ليسنك سعى وغيرتى سايه‌سنده آرپه، بغداى وسائر محصولات ويريور. اصل منبت ومحصولدار طرفى ايسه (اوولاند) دنيلن جنوب قسميدر، كه بونده زراعت انكلتره‌ده اولديغى قدر ترقى ايدوب، اقليمه قابل توفيق اولان محصولاتك انواعى يتيشديريليور، وپك چوق بيوك وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنيور.

اسقوچيا وقتيله چام آغاجلرندن عبارت اورمانلرله مستور اولوب، اسكى رومالير عندنده (قالدونيا سيلوا) يعنى اورمانلق قالدونيا اسميله شهرت بولمشيكن، اليوم اواسكى اورمانلردن يالكز شمال جهتنده (روس) تعبير اولنان محلده برآز اثر قالوب، مملكتك سائر طرفلرنده اصلا اثرى قالمامش؛ وحكومتك غيرتيله برابر اورمان يتيشديريله‌مه‌مشدر.

حيواناتى چوق اولوب، طاغلق محللرينك اهاليسى باشليجه حيوانات يتيشديرمكله مشغول اولورلر. ۱۸۷۵ تاريخنده اجرا اولنمش براستاتستيقه كوره، تاريخ مذكوره اسقوچياده ۱۱۴۳۰۸۰ صغير، ۷۱۰۰۹۴۴ اغنام، ۱۸۳۶۴۲ خركله و ۱۵۱۲۱۳ طوموز وار ايدى. سواحلده ونهرلرده كليتلى باليق چيقوب، اهالينك برقسمى دخى باليقجيلقله وباليق تجا-
رتيله كچينيرلر.

اسقوچيانك باشليجه معدنلرى معدن كوريله دمير-
دن عبارت اولوب، اخراج اولنقده اولان كور معدنلرينك يرى ۴۴۰۰ مربع كيلومتره وسعتنده در. بعض قورشون معدنلرى دخى واردر. ابنيه طاشلرى چوقدر.

اهاليسى، جنسيت ولسان ومذهبلرى. — اسقو-
چيانك اهاليسى ۴۰۷۵۵۰۰ كشيدن عبارت‌اولوب، اراضينك احوال طبيعيه‌سى حكمنجه بومقدارك قسم كليسى جنوب جهتنده‌در. شمال وغرب شمالى جهتنده ايسه مربع كيلومتره باشنه آنجق ۱۷ كشى دوشر. بواهالى جنسيتجه، هرنه‌قدر جمله‌سى اقوام آريانيه‌دن ايسه‌لرده، قرابت جنسيه‌لرى پك اوزاق ايكى فرقه‌يه منقسمدرلر. هيغلاندك يعنى طاغلق محللرينك اكثر طرفلرنده وعلى‌الخصوص شمال غربى قسمنده ساكن بولنانلر اسقوچيانك وبتون آوروپاى غربينك اهالىٔ قديمه‌سى اولان (كلت) اقوامندن اولوب، (غائل) اسميله معروفدرلر. بونلر جنسيتجه (غال) و (ايرلانده) اهالىٔ اصليه‌سيله براولوب، لسانلرى دخى پك آز فرقليدر. اسقوچيانك جنوب و شرق جهتلرنده واك معمور ومدنى اولان يرلرده ساكن بولنانلر ايسه ينه كلتلرله دانيمارقه‌ليلر و آنغلو صاقسونلر اختلاطندن

متولد اولان انکلیز جنسیتنه منسوب اولوب، لسانلری نفس انکلتره‌ده سویلنیلن انکلیزجه‌دن پك آز فرقلیدر. بونلر صکره‌دن اسقوچیایه کیرمش اولدقلری حالده، کیتدکجه ترق وتکثر ایتمکده اولوب، اهالیٔ قدیمه‌یه غلبه ایتمکده، وغائلر کیتدکجه کندی لسانلرینی ترك وفراموش ایدوب، انکلیزلشمکده‌در. یالکز طاغلرده چوبانلقله مشغول اولان اهالی لسان قدیملرینی محافظه ایتمکده‌درلر. هرحالده غائل لسانیله متکلم اولان نفوسك عددی ۳۰۰۰۰۰ ی تجاوز ایتمکده‌در. بوایکی قومك سیماجه دخی فرقلری اولوب، انکلیزلرك چوغی صاری ویاقوله صاچلی ومائی ویاصاری کوزلی اولدقلری حالده، غائلرك اکثریسی قره صاچلی وقره کوزلی آدملردر. اخلاق وعاداتجه دخی بینلرنده بر بیوك مباینت بولنوب، غائلر الآن قبیله‌لره منقسمدرلر، وبو قبیله‌لرك اسکیدن قاله خاندانلره منسوب رئیسلری واردر. قیافتلری‌ده کندیلرینه مخصوص اولوب، پرنوع قیصه فستان کیرلر، دیزلرینی آچیق براقیرلر، وباشلرینه برخروس تویله مزین بر نوع کوچك قلپاق قورلر. مذهبجه جملهسی پروتستان اولوب، بومذهبك مختلف شعبه‌لرینه منقسمدرلر.

تقسیماتی. — اسقوچیا قطعه‌سی دخی انکلتره کبی (قونتلق) نامیله برطاقم سنجاقلره منقسم اولوب، ۳۳ عددنده اولان بوقونتلقلر وهر برینك مساحهٔ سطحیه‌سی بروجه آتیدر (آیری آیری نفوسلرینك مقدارینه دائر یکی براستاتستیقه دقت اولهمدق.):

قونتلق	مرکزی	مساحهٔ سطحیه‌سی
(لوولانده‌کی قونتلقلر)		
(فورت نهرینك جنوبنده)		
۱ لینلیتغوو	لینلیتغوو	۳۲۹
۲ ادیمبورغ	ادیمبورغ	۹۵۱
۳ هادینغتون	هادینغتون	۲۵۷
٤ برویق	غرینلاو	۱ ۲۰۲
٥ روفسبورغ	جدبورغ	۱ ۷۳٤
٦ سلکیرق	سلکیرق	٦۷٤
۷ پیبلس	پیبلس	۹۲۲
۸ دومفریس	دومفریس	۲ ۸۵۷
۹ کیرقودبریخت	کیرقودبریخت	۲ ٤۷۰
۱۰ ویقتوون	ویقتوون	۱ ۳۲٦
۱۱ آیر	آیر	۲ ۹۷٥
۱۲ رنفرو	رنفرو	٦٥۷
۱۳ لانارق	لانارق	۲ ۳۰۲
(فورت نهرینك شمالنده)		
۱٤ استرلینغ	استرلینغ	۱ ۲۰۸
۱٥ قلاقمانان	قلاقمانان	۱۲۹
۱٦ کینروس	کینروس	۲۰۲
۱۷ فیف	کوپار	۱ ۳۲۹
۱۸ فورفار (آنکوس)	فورفار	۲ ۳۰٦
۱۹ کینفاردین	استونهاون	۱ ۰۰٥
(وسطی هیغلانده)		
۲۰ بوت	رونسای	٥۸۳
۲۱ دومبارتون	دومبارتون	٦۹۹
۲۲ آرجیل	اینوراری	۸ ٤٥۰
۲۳ پرت	پرت	٦ ۷۳٦
۲٤ آبردین	آبردین	٥ ۱۰۱
۲٥ بانف	بانف	۱ ۷۷۷
۲٦ الکین (مورای)	الکین	۱ ۳۷٦
۲۷ نایرن	نایرن	٥٥٦
۲۸ اینورنس	اینورنس	۱۱ ۰۲۱
(شمالی هیغلانده)		
۲۹ روس	دینغوال	۸ ۱٦۰
۳۰ غرومارتی	غرومارتی	
۳۱ سوترلاند	دورنوچ	٤ ۸۸٥
۳۲ قاتینسر	ویق	۱ ۸٤٤
۳۳ اورقاده	کیرفوال	۱ ۰۳٦
۳۳ شتلاند	لرویق	۱ ۳۸۷

شهر وقصبه‌لری. — اسقوچیاده برچوق بیوك شهر وقصبه‌لر بولنوب، اك بیوکلری ٦۷٤ ۰۹٥ اهالیسی اولان غلاسقوو، وایکنجیسی مرکزی اولان ۲۳٦ ۰۰۰ اهالیلی جامع بولنان (ادیمبورغ) شهرلریدر. (دونده) و(آبردین) شهرلرینك دخی ۱۰۰ ۰۰۰ دن زیاده نفوسلری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسقوچیاده مکاتبك اداره‌سی پك منتظم اولوب، غلاسقوو، ادیمبورغ، آبردین و(سنت آندروس) شهرلرنده برر دارالفنونی واردر. ادبیات وفنونی پك ایلری اولوب، کتبخانه، موزه‌خانه، رصدخانه، نباتات وحیوانات باغچه‌لری کبی مؤسسات علمیه‌سی متعدد ومکملدر. بو مملکنده والتر اسقوت کبی بیوك مؤلفلر یتیشمشدر. پك چوق غزتلر وفنی وعلمی رسائل موقوتهدخی نشر اولنور.

صنایع دخی کیتدکجه ترقی ایتمکده اولوب، تیره ویوك وایپکدن انواع منسوجاتله دمیردن معمول آلات وادوات متنوعه وماکینلر غلاسقووده وسائر بیوك شهرلرده اعمال اولنور. مرکز تجارتی غلاسقوو اولوب. دیکر شهرلرینك دخی اکثری سواحلده صاغلام لیمانلر ایچنده ویا سیر سفائنه صالح نهرلر، کوللر وقنالرده

بولندقلرندن، جلهسی تجارت مرکزلریدر. اخراجاتی مذکور محصولات صناعیه ایله معدن کوری، دمیر وحیوانلرندن عبارتدر. چای وقهوه وسائر ممالك بعیده محصولاتندن دخی بیوك برتجارت اجرا اولنور. دمیر یوللری پك چوق اولوب، بیوك شهرلر بینندہ متعدد خطلر بولندیغی کبی، جدوللری دخی چوق اولوب، علی الخصوص بری (قلید) کورفزیله (فورت) کورفزی آره‌سنده وبری دخی یوقاریده ذکر اولنان قالدونیا جدولی اولمق اوزره، بو قطعه‌یی بر یاندن بریانه قطع ایدر ایکی بیوك قنالی واردر. نهرلرله کوللرك دخی اکثری سیر سفائنه صالح بر حاله افراغ اولنمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اسقوچیانك اك اسکی اسمی (آلبان) اولوب، بوناسبتله اسکی فنیکه‌لیلر بتون انکلتره‌یه (آلبیون) اسمنی ویرمشلردی. رومالیلر قیصرلرك فتوحاتی زمانینده بو مملکتی اوکرنوب، میلادك ایکنجی قرننده انکلتره‌یی فتح ایتدکلرنده، اسقوچیانك قسم جنوبیسنی یعنی (قلید) ایله (فورت) کورفزلری آره‌سنده‌کی برزخه قدر اولان قسمنی دخی ضبطایدهرك، اوراده دیواردن برسد چکمش؛ وسد مذکورك شمالنده قالان یرلری (قالدونیا) تسمیه ایتمشلردی. رومالیلرك قوتی ضعفه مبدل اولدقدن صکره، قالدونیانك اهالیسی اولان (پیقت) لر حدودی تجاوزله (برتانیا) یعنی نفس انکلتره‌یی غارت ایتمکه باشلامشلردی. نهایت بشنجی قرن میلادی اوائلنده رومالیلر انکلتره‌دن چکلمکه مجبور اولوب، او صره‌ده ایرلاندەدن اسقوچیایه کچن (اسقوت) لر دخی کندیلرینه مخصوص بر حکومت تشکیل ایتمش اولدقلرندن، اساساً کلت امتی شعبالرندن اولان بو ایکی قوم رومالیلرك (والنتیا) تسمیه ایتمش اولدقلری اسقوچیانك قسم جنوبیسنی دخی ضبطایتمشلردی. او وقت (برتون) لر یعنی نفس انکلتره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی، کندیلری دخی کلت جنسیتنه منسوب اولدقلری حالده، اسقوتلرله (پیقت) لره قارشی طورمق ایچون آنغلو ساقسونلری امداده دعوت ایتمشلردی. مؤخراً طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده (پیقت) لر حکومتی منقرض اولوب، بتون مملکت اسقوتلرك الینه کچمکله، اسقوتیا ویا اسقوچیا تسمیه اولنمشدر. او وقتدن بری اسقوچیالیلر همان دائمی صورتده انکلیزلرله محاربه ومجادلده بولنوب، نهایت ۱۶۰۳ تاریخنده اسقوچیا قرالی حسب الوراثه انکلتره تختنه

کچمکله، اسقوچیا ایله انکلتره برلشمش؛ و۱۷۰۷ تاریخنده بو ایکی مملکت بسبتون توحید اولنه‌رق، او وقتدن بری اسقوچیالیلر کوندن کونه انکلیزلشمکه باشلامشلردر. اون ایکنجی قرن میلادیده اسقوچیا قونتلقلره تقسیم اولنمش؛ و۱۴۳۷ ده ادیمبورغ شهری مرکز اتخاذ اولنمشدی.

اسقوچیا (یکی Nouvelle Écosse وانکلیزلر عندنده Nova Scotia) آمریقای شمالینك انکلتره‌نك النده بولنان (دومینیون) قطعهٔ واسعه‌سنك برقسمیدر، که مملکت مذکوره شرق طرفنده برشبه جزیره صورتنده اولوب، شمال غربی جهتندن (فوندی) کورفزیله ویکی (برونسویق) ایله، شمالا (سنت لوران) کورفزیله، شرق جنوبی وجنوباً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. قره‌یه یعنی (یکی برونسویق) قطعه‌سنه تقریباً ۱۸ کیلومتره کنیش قوملق بر برزخله مربوط اولوب، شمالنده بولنان وبوکا ملحق عد اولنان (قاب برتون) جزیره‌سیله برابر ′۲۰ °۴۳ ایله °۴۷ عرض شمالی و′۴۵ °۶۲ ایله °۶۸ طول غربی آره‌سنده واقعدر. استقامتی شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولمق اوزره، برمستطیل شکلنده‌در. مذکور آطه ایله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۶۲۸۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۴۴۰۵۷۲ کشیدر. مرکزی (هالیفاقس) شهری اولوب، آناپولیس، لیورپول، ویندسور وشلبورن دخی اك بیوك شهرلرندندر. اراضیسی عارضه‌لی ایسه‌ده، ارتفاعی ۳۰۰ مترەیی تجاوز ایده‌جك هیچ بر طاغی یوقدر. کوللری ودره وچایلری دخی چوقدر. هواسی قیشین صوغوق اولوب، اکثریا اوچ درت آی متمادیاً قار آلتنده بولندیغی کبی، سواحلی دخی بوزله احاطه اولنورسه‌ده، یازین هواسی معتدل وعلی الخصوص صوك بهارلری پك کوزلدر. زراعتی پك ایلری کیدوب، اقلیم وطوپراغی دخی آوروپانك هر نوع محصولاتنی یتیشدیرمکه مساعد اولدیغندن، خیلی محصولاتی واردر. شبه جزیره‌نك بر چوق یرلری اورمانلرله مستور اولدیغندن، اهالیسنك برقسمی دخی اودونجیلق، کراستهجیلك وکی اعمالیله مشغول اولوب، خیلی اودون وکراسته اخراج، وپك چوق سفائن انشا اولنور. معدن کوری پك چوق وپك ایی اولدیغی کبی، دمیر وآلتون معدنلری دخی واردر. اهالیسنك برثلثی

قدر اسقوچیالی اولوب، اوکا قریب برمقداری دخی انکلیز، برسدسی ایرلاندهلی وقصوری فرانسز، آلمان، ایتالیان، فلمنکلی، یرلی، زنجی وسائرهدر.

یکی اسقوچیا ۱۴۹۷ تاریخ میلادیسنده (سباستیان قابوت) طرفندن کشف اولنهرق، ۱۵۲۴ده وندیکلی (ورازانی) طرفندن زیارت، واهالیٔ اصلیهسنك طاقش اولدقلری (آقادیا) اسمیله تسمیه اولنمشیدی. ۱۵۹۸ده قناده بولنان فرانسزمهاجرلری طرفندن اسکان اولنهرق، ۱۶۲۲ده برنجی ژان طرفندن بر طاقم اسقوچیالیلر اعزام واسکان، وبو مناسبتله (یکی اسقوچیا) تسمیه اولنمشدر. بعده کاه فرانسه وکاه انکلتره به تابع اولوب، نهایت ۱۷۱۳ تاریخنده اون دردنجی لوئی طرفندن قطعیاً انکلتره به ترك اولنمش؛ و۱۸۶۷ تاریخنده ینه انکلتره به تابع اولان (دومینیون) هیئت متفقهسنه داخل اولمشدر. ۱۸ قونتلغه یعنی سنجاغه منقسمدر.

اسقوردیسق (Scordisques) روم ایلنده ساکن بولنمش بر اسکی قومدر، که اك اول صاوه ایله طونهنك جنوبنده پانونیاده یعنی بوسنه وصربیه طرفلرنده ساکن بولنوب، بعده ماکدونیا وتراکینك شمال طرفلرینه قدر ایتمشلردی. قبل المیلاد ۱۳۵ تاریخنده روما سرداری لرندن (آسقونیوس) طرفندن مغلوب اولمشلردیسهده، ۱۱۴ تاریخنده قونسلوس (قاتون) ایله عسکرینی بوغازلمش، ودالماچیایی ضبط ایتمشلردی. بعده رومالیلر طرفندن طونهنك اوته طرفنه پوسکورديله‌رك، بردها اسملری ایشیدلهمشدر. بوقومك اصلی وجنسیتی مجهول ایسهده، ینه اقوام آریانیهدن وبلکه اسلاو جنسندن اولمسی محتملدر.

اسقوریال (l'Escurial واسپانیولجه el Escorial) اسپانیانك مادرید ایالتنده ومادریدك ۵۱ کیلومتره شمال غربیسنده (غوآداراما) ویا (وادی الرمل) سلسلهسنه منسوب برطاغك اتکنده واقع برکوچك قصبه اولوب، یاننده کی مشهور (اسقوریال) سرایله مشهوردر. بو سرای ۱۵۶۵ تاریخنده ایکنجی فلیپ طرفندن بنا اولنهرق، صاریمتراق غرابت طاشندن معمول و مهارت معماریدن معرا ایسهده، جسامتیله، حاوی بولندیغی دوائر وکلیسا ومناسترلرده بولنان بعض مشهور رسم وهیکللرله وعلی الخصوص برچوق کتب عربیه‌یی حاوی اولان کتبخانه‌سیله مشهوردر. بو کتبخانه‌ده موجود کتب عربیدنك دفتری فرانسه مشاهیر علمای شرقیوندن موسیو (درنبورغ) طرفندن ایضاحات لازمه‌یی حاوی اولدرق ترتیبله برنجی جلدی ۵۲۵ بیوك صحیفه‌دن مرکب اولهرق، ۱۸۸۴ تاریخ میلادیسنده پارسده طبع اولنمشدر. مذکور سرایك بر جهتنده واقع بیوك بردائره‌ده اسپانیا قرالرینك وخاندانلری اعضاسنك مزارلری بولنیور. اسپانیا قرالری اکثریا صوك بهاری بوسرایده کچیریرلر.

اسك (Eszek) آوستریاومجارستان دولتنده (اسقلاوونیا) مملکتنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (دراوه) نهرینك ساحل یمینده یعنی جنوبنده وبونلرك طونه‌یه منصب، اولدیغی محلك قربنده واقع و۱۷۲۵۰ اهالیی جامعدر. شهر بر قاچ محلهدن عبارت اولوب، برنی قلعهنك ایچنده ودیکرلری اطرافنده‌در. بیوك برمکتبی، برقاچ کوزل ابنیه‌سی وایشلك تجارتی واردر. اسکی برشهراولوب، اسم قدیمی (مورسیا) در.

اسك (Esk) انکلتره، اسقوچیا وایرلانده‌ده بواسمله برقاچ نهر بولنیور.

اسکاف عراقده نهروان جوارنده بغداد ایله واسط آره‌سنده (اسکاف علی) و(اسکاف سفلی) اسملریله ایکی بیوك ناحیه وار ایدی، که ملوك سلجوقیه‌دن صکره، نهروانك خرابیله بونلر دخی خراب اولمشلردر. بوایکی ناحیه‌دن (اسکافی) نسبتیله معروف برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

اسکبو (Essequebo) آمریقای جنوبیده برنهردر، که (غویانه) نك برازیلیانك الندهاولان قسمنده (آراقوآن) طاغندن نبعانله، شمال غربیه وبعده شمال شرقیه طوغری آقهرق، وانکلتره‌نك النده اولان غویانه‌یی (قولومبیا) دن آیره‌رق، ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر محیط آطلاسیه دوکیلور.

اسکدار (Scutari) استانبول بوغازینك مرمره جهتنده‌کی مدخلنده واقع بر شهر اولوب، درسعادتك برقسمی عد اولنه‌رق، استانبوللك قارشیسنده اولان غویانه‌یی (قولومبیا) دن آیره‌رق، ۷۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر محیط آطلاسیه دوکیلور.

لنقده‌در. چاملیجه طاغنك اتکلرنده مائل بر موقعده وبرقاچ تپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، منظره‌سی پك لطیفدر. اولرینك اکثریسی باغچه‌لر وآغاجلرله محاطدر. اهالیسی ٥٠٠٠٠ رادەلرنده اولوب، ٢٥ محلیه منقسمدر، و٧٤ جامع شریفیله ٤٧ تکیه‌سی، چارشیسی، بر دارالشفا وبرده مسکینخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکلری اسکله، والده کبیر، آیازمه ووالده عتیق جامع شریفلریله سلیمیه‌ده‌کی سلطان سلیم ثالث جامعیدر. اسکدار چاتمه‌سی نامیله ایکدن غایت کوزل برنوع دوشمه‌لك قاش یاپلدیغی کبی سائر ایپك قاشلرله یرلی بزلر دخی نسج اولنور. وقتیله اسکدار آناطولی، ایران و عربستانه آمدشد ایدن کاروانلرك سرمنزلی اولمغله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی وار ایدیسه‌ده، بوکونکی کونده بو تجارتلر بحراً اجرا اولندیغندن، اسکدارك تجارتجه اهمیتی قالمیوب، اهمیت تجاریه‌سی نفس اسنابوله انتقال ایتمشدر. چارشوسی یالکز نفس اسکدار ایله جوارلرینك احتیاجاتنه مخصوصدر. یالکز حیوانات بازاری خیلی ایشلکدر. آناطولی دمیر یولنك بغداده قدر تمدیدی بوشهرك اسکی اهمیت تجاریه‌سنی یکیدن احیا ایده‌جکی مأمولدر. اسکدار شهر امانتنه یعنی استانبول ولایتنه ملحق بر متصرفلق مرکزی اولوب، بکقوز، شیله، ککبوزه، قرتال وآطه‌لر قضالرینی دخی جامعدر. بلدیه تقسیماتجه طقوزنجی دائره اعتبار اولنمشدر. اسکدارك اوستنده چاملیجه وبلغورلی کبی باغ وباغچه وکوشکلری وصیفیه‌لری حاوی برطاقم قریه‌لر بولنیور؛ وجنوب غربی جهتنده بر بیوك مرتفع رستان بولنیور، که سروی آغاجلریله مملو اولوب، واسع براورمان کبی کورینور.

اسکدار اسکی برشهراولوب، اسم قدیمی (خریسوپولیس) یعنی «آلتون شهر» یاخود «آلتون شهری» ایدی. وجه تسمیه‌ده اختلاف اولوب، بر روایتده (آغا ممنون) ك اوغلی (خریسس) طرفندن تأسیس اولندیغیچون، دیکر برروایتده ایرانیلر غالبیتلری اثناسنده بوشهرده برخزینه تأسیسله بو جوارلرك ویرکیلرندن حاصل اولان آلتونلری اوراده حفظ ایتدکلری ایچون. بواسمله تسمیه اولنمشدر. کونشك غروب اثناسنده بو شهره ویردیکی صاری رنکدن بویله تسمیه ایدلمش اولمسی دخی احتمالدن بعید دکلدر. بو شهر زمان قدیمده (بیزانس) یعنی اسکی استانبولدن دها بیوك ودها مهم اولوب، بعده بیزانس قسطنطینیه نامیله بیودیکنده، بالطبع خریسوپولیس ایکنجی درجه‌ده قالمش؛ وکیت کیده بو شهرك محلاتندن عد اولنمغه باشلامشدر. بعده خریسوپولیس اسمنك (اسکوتاری) یعنی اسکداره تحویل اولمسنك سببی و بو ایکنجی اسمله وجه تسمیه‌سی آکلاشیلمامشدر.

اسکدار { ادرنه ولایت وسنجاغنك مرکز قضاسنده وادرنه شهرینك اوج ساعت قدر غرب شمالیسنده مریچ نهرینك صول یعنی شمال طرفنده واقع ناحیه مرکزی بیوجك برقریه‌در. — ناحیه‌سی ٣٨ قریه‌دن مرکبدر.

اسکس { (Essex) اصلی East-Saxe یعنی «شرق صاقسه» در. انکلتره‌نك برقونتلغی یعنی سنجاغی اولوب، شرقاً شمال دکیزیله، شمالاً (سوفولق) و (قامبریج)، غرباً (هردفورد) و (میدلسکس)، جنوباً دخی (کنت) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. جنوبنده‌کی قضادن (تامیسه) نهریله آیریلوب، طولی ٨٠ وعرضی ٧٠ کیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. مرکزی (قلوچستر) شهریدر. جنوب جهتی بطاقلق ایسه‌ده، حبوبات وحیواناتی چوقدر. ساحللرینك استریدیه‌لری پك چوق وپك مشهوردر.

اسکس قرالغی { (Roy. d'Essex) انکلتره‌ده وقتیله (هپتارخیا) یعنی حکومات سبعه اسمیله تشکل ایتمش اولان حکومات متفقه‌نك بری اولوب، شمدیکی (اسکس) ایله (میدلسکس) قونتلقلرندن و (هردفورد) قونتلغنك قسم جنوبیسندن عبارت ایدی. مرکزی لوندره شهری ایدی. بوقرالق میلادك ٥٢٦ تاریخنده تأسس ایتمشدی. [«هپتارخیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسکر { صعید مصر جهتنده وفسطاطك ایکی کون بعدنده مفرح برقریه ایدی. ملوك امویه‌دن عبدالعزیز بن مروان بوقریه‌یی چوق سووب، تفرج ایچون پك ضیق کیدردی، واوراده وفات ایتمشدر. حضرت موسانك اوراده طوغمش اولدیغی مروی اولوب، مقامنك زیارتکاه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اسکفسر { سیواس ولایتنده قره حصار شرق سنجاغنك حمیدیه قضا-

سنده وقضانك شمال غربی جهتنده مرکز قضادن اداره اولنور برناحیه‌در.

اسکلب { قسطمونی ولایت وسنجاغنده ولواء مذکورك منتهای جنوبنده وقسطمونینك تقریباً ۱۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع قضا مرکزی برقصبه اولوب، طاغلرله محاط بر موقعده وقزیل ایرماغه دوکیلن برچایك اوزرنده‌واقعدر. اهالیسی ۵۰۰۰ کشی قدر اولوب، بر قاچ جامع، مدرسه، کتبخانه وتربه‌سی وبر بدستانی واردر. باغ وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری پك ایيدر. — اسکلب قضاسی قسطمونی سنجاغنك جنوب غربی جهتنده اولەرق، مرکزدن بشقه ۱۲۸ قریه‌یی جامع‌اولوب، جلەسی مسلم اولمق اوزره، ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر. درون قضاده ۱۲۸ جامع ومسجد، ٦ مدرسه، ۵ کتبخانه، ۵ تکیه، ۵ تربه، ۵۱ صبیان مکتبی، ۱۲ دباغخانه، ۲ خان، ۳ حمام، ٤۸۲ دکان، ۵۰ دکرمن موجوددر. قضاء مذکور شمالاً قایش طاغیله طوسیه قضاسندن آیرلمش اولوب، صولری جنوبه طوغری آقەرق، قضانك جنوب غربی حدودی بوینجه کچن وقسطمونی ولایتنی اوجهتجه آنقره ولایتندن آیران قزیل ایرماغه دوکیلور. شرقاً آماسیه سنجاغنك عثمانجق قضاسیله غرباً دخی کنغری سنجاغنك توخت قضاسیله محدوددر. قضانك اورمانلری چوق اولدیغی کبی، برچوق کوچك طوزلی کوللری دخی اولوب، کلیتلی طوز اخراج واطرافه نقل اولنور. محصولات ارضیه‌سی بغدای، آرپه و سائر حبوباتله جهری و کتره وسائره‌دن عبارتدر. معمولات محلیه‌سی کلیم، سجاده، چوراب وقوشاق کبی یوك منسوجاتدن عبارتدر. تفتیك دخی باشلیجه اخراجاتندندر.

اسکلتون { (Skelton) انکلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱٤٦۰ تاریخلرنده (کومبرلاند) ده طوغمش، و ۱۵۲۹ ده وفات ایتمشدر. هزلیات وهجویاتده شهرت بولوب، کندیسی طائفهٔ رهبانه منسوب بولندیغی حالده، بو طائفه‌نك مساویسی علیهنده اشعار سویلمش؛ وبوندن طولایی تعقیب اولنمش ایدی.

اسکندر { (Alexandre) دنیانك اك بیوك وانك مشهور جهانکیرلرندن‌اولوب، بیوك اسکندر، اسکندر ذو القرنین واسکندر رومی دینمکله مشهوردر. ماکدونیا حکمداری فلیپ ایله اپیر خاندان حکمداریسنه منسوب (اولمپیا)نك اوغلی‌اولوب، میلاددن ۳۵٦ سنه اول ماکدونیانك پایتختی اولان (پلا) شهرنده طوغمشدر. دها چوجق ایکن قوت واقتدار فوق‌العاده‌سنی کوستروب. کرك قوتجه وکرك عقل وذکاوتجه تمیز؛ وپدرینك غیبوبتنده ۱٦ یاشنده اولدیغی حالده، اداره ملکده اظهار مهارت واقتدار ایتمشیدی. ابتدا (لیسیماخوس) اسمنده بر معلمدن لسان وادبیات یونانیه‌یی اوکرنوب، شاعرمشهور (اومیروس) ك (ایلیاده) عنوانلی منظومه‌سنی اوقومقدن پك چوق تلذذ ایتمش، وبو منظومه‌نك برنجی قهرمانی اولان (آخیلاوس) ویا (آشیل)ه تطبیق حرکت ایتمکه باشلامشیدی. بعده اون اوچ یاشنده ایکن، حکیم مشهور آرسطونك یدتربیه‌سنه تودیع اولنمشیدی. پدرینك معیتنده ایتدیکی محاربه‌لرك برنده بونی اولدرمدن قورتارمش؛ وتیبه‌لیلرك برطابورینی کندی‌باشنه منهزم ایتمکله، محاربه‌نك قزانلسنی انتاج ایتمشیدی. قبل‌المیلاد ۳۳٦ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، ماکدونیا تختنه اوتورمشدر. پدری یونانیلردن وسائر قومشولردن خیلی یرلرضبط ایدوب، ملکنی اولدقجه توسیع ایتمش، وایرانه قارشی برمحاربه آچمغی دخی قورمش ایدیسه‌ده، جسارت ایده‌مه‌مشیدی. اسکندرك کنجلکی فلیپك قزانمش اولدیغی خصماسنك امیدلرینی تازه‌لتمکله، یونانیلر غائب ایتمش اولدقلری یرلری استرداده قالقیشملرایسه‌ده، اسکندر تسالیایی وایلیریانك بعض طرفلرینی ضبط ایتدکدن صکره، یونانه سوق‌عسکرایده‌رك، (تیبه) شهرینی ضبط وتخریب، وآتنه‌یی دخی‌صلحاً فتح ایتمشدر. بو وجهله ۳۳۵ تاریخنده بتون یونانی تحت اداره‌سنه آلدقدن صکره، اووقت دنیانك اك بیوك دولتی اولان وحدودی آنا طولی سواحلنه قدر اوزانان ایران دولتنه اعلان‌حرب ایده‌رك، ۳۳٤ تاریخنده ۳۰۰۰۰ پیاده و ۵۰۰۰ سواری عسکریله پلادن خروجله، چناق قلعه بوغازندن کچه‌رك، آناطولیه مرور، وکونان نهری کنارنده ایران عسکرینی کلیاً مغلوب ایتمکله، آناطولیی الله کچیره‌رك، کوناهیه جهتنده بولنمش اولان (غوردیوم) شهر قدیمنده آسیانك فاتحی طرفندن حل اولنه‌بیله‌جکی مروی اولان مشهور برعقده‌یی قیلیچیله کسمشدر. طرسوسه داخل اولنجه، ترلی اولدیغی حالده، قره صو

شهرنده یقاندیغندن، آغرصورتده خسته اولوب، برمدت اوراده مکث ایتمش ایسه ده، ابی اولدقدن صکره، ۳۳۳ تاریخنده (ایسوس) یعنی (آیاش) قربنده (دارا)یی مغلوب ایده رك، بتون خاندانی اسیر طوتمش، وبونلره حسن معامله ایتمشدر. بو غالبیتدن صکره سوریه سواحلنده کی صیدا، صور وغزه شهرلرینی برر اوزون محاصره دن صکره فتحله، مصره کچه رك، (اسکندریه) شهرینی تأسیس، وتا (لیبیا) یعنی صحرای کبیره قدر دخول ایتمشدر. مصردن عودتنده، ۳۳۱ده آثوریه یعنی کردستانده واقع (اربیل) شهری قربنده دارایی برایکنجی دفعه مغلوب ایتمکله، ودارا اثنای فرارنده کندی آدملری طرفندن قتل اولنمغله، اسکندر بتون ایرانك صاحبی اولمشدر. بابله مظفرانه دخولدن صکره اهوازی واصطخری دخی ضبط ایده رك، بر عشرت اثناسنده بو شهرده کی ملوك ایران سرایینی احراق ایتدیرمشدر. بعده فتوحاتنده دوامله، خراسان، سیستان، بلخ وهرات جهتلرینی دخی ضبط ایتمش ایسه ده، بو مظفریتك ایراث ایتدیکی غرور ایله مست اولهرق، اخلاقنه تغیر طاری اولمش؛ وسردارلرندن بعضیسنی قتل ایتمکله، عسکرینك نظر ومحبتندن دوشمشیدی. بو وجهله بتون ایران دولتنی ضبط ایتمکله اکتفا ایتمیوب، جیحون ساحلنده تورانلری دخی مغلوب ایتمش؛ وهندستانه دخول ایله، اورانك الی بیوك حکمدارلرندن (فور)ای اسیر طوتمش؛ ودیکر بعضلری اختیارلریله تسلیم اولنمشلردر. دها ایلریده کیتمك املنده ایکن، عسکرینك ممانعت وعدم اطاعتندن طولایی، کری دونمکه مجبور اولوب، بابله عودتنده، عشرت وسفاهته قویلوب، بونك نتیجه سی اولمق اوزره، قبل المیلاد ۳۲۳ تاریخنده ۳۳ یاشنده وفات ایتمشدر. زوجه سی (رخسانه) کبه ایدیسه ده، اسکندر ولیعهد براقیوب، سردارلرینه اك مقتدرکز تخته کچسین دیه یکیچون. وفاتندن صکره سردارلرندن هربری مملکتنك بر طرفنی ضبط ایده رك، بر طاقم طوائف ملوك ظهور ایتمشدر. اکثر جهانکیرلرك خلافتاولهرق، اسکندر ضبط ایتدیکی یرلری تخریب ایتمك شویله طورسون، اعمار واصلاحه چالیشهرق، مجدداً ۷۰ شهر دخی تأسیس ایتمش؛ وضبط ایتدیکی اقوام وامملك مدنیته ایصالنه چالیشمشدر.

عربلر طرفندن ذوالقرنین تسمیه اولنمسنك سببی بر روایتده شرق وغربه ویا ایران ویونانه مالك اولمسی، وبر روایتده دخی کیدیکی تاجك بوینوز کبی ایکی اوجی بولنمسیدر. بعض مورخلر اسکندر رومی بشقه و اسکندر ذوالقرنین بشقه در دیه رك، اسکندر ذوالقرنینك یمنك ملوکتبابعه سندن بولنمش اولدیغنی ادعا ایتمشلر ایسه ده، اسکندر اسمی (آلکساندر) اسم یونانیسندن غلط اولدیغی حالده، یمنده بویله بر اسم یونانی ایله مسمی بر حکمدار بولنمش اولمسی کولنج بر ادعا اولدیغی کبی، ذوالقرنینك جهانکیرلکی دخی مشهور اولدیغی حالده، یمندن اویله بر جهانکیر ظهوری تاریخجه معلوم دکلدر. هرنه قدر ملوك تبابعه دن بعضیسنك تا چینه قدر فتح بلاد ایتدکلری دخی مروی ایسه ده، بوروایتلر تاریخله مثبت اولمیوب، خرافات قبیلندندر. اولسه اولسه یمن ملوکندن بری دخی ذوالقرنین لقبیله ملقب اولهبیلیر، که بوده (منذر بن ماءالسماء) اولدیغی مرویدر. هرحالده جهانکیر اولان وحقنده ظلماتکیتدیکی روایت اولنان ذوالقرنینك اسکندر ذوالقرنین اولمسی احتماله دها قریبدر. ابن اثیر، ابن خلدون، ابوالفدا کبی اعاظم مورخینك التزام ایتدکلری فکر دخی بودر. اسکندره (رومی) ویا (یونانی) دینمسی دخی غلط اولوب، کندیسی ماکدونیالی ایدی؛ اسکی ماکدونیا اهالیسنك ایسه روم ویا یونانلی اولمیوب، اپیر وایلیریا قطعه لرینك یعنی آرناؤدلغك اهالیسی قدیمه سیله همجنس و هملسان بولنمش اولدقلری تاریخله ویونانیلرك کندی آثار قدیمه لریله مثبت ومبرهندر. بناءً علیه اسکندر ذوالقرنینك آرناؤد جنسیتنه منسوب بولنمش اولدیغنده هیچ شبهه یوقدر. [«آرناؤدلق» و «ماکدونیا» ماده لرینه مراجعت بیوریله.]

ایران مورخلری بویله بر اجنبینك ایران دولتنی ضبط ایتمسنی کندی جنسلریچون شین عد ایده رك، اسکندرك ایران شاهی دارابه وارمش اولان فلیپك بر قیزندن متولد اولدیغنی، وبناءً علیه دارا ایله قرداش اولدقلرینی ادعا ایدیورلر. کویا داراب فیلقوسك یعنی فلیپك قیزینی تزوج ایتدکدن صکره، آغزی قوقدیغندن، بوشایوب، پدرینه اعاده ایتمش؛ وقیز ایسه کبه قالمش اولدیغندن، پدری نزدینه عودتنده اسکندر طوغمش. شاهنامه ده دخی بوصورتله محرردر. بو ادعانك صرف یالان اولدیغنی بیانه حاجت یوقدر.

اسكندر { [«آلكساندر» مادەلرينه مراجعت بيوريله.]

اسكندر { (مرزا ـــ) تيمورلنكك تورونى ومعز الدين عمر شيخك اوغلى او- لوب، ۸۰۶ تاريخ هجريسنده جدى قره باغده قيشلامقده ايكن، كندىسى پك كنج اولديغى حالده، تركستانده فتوحاته مأمور اولوب، ختن وكاشغره قدر فتح ممالك ايتمش؛ وعودتنده همدان ونهاوند واليلكنه تعيين اولنمش ايسەده، قره يوسف تركمان قورقو- سندن همدانى ترك ايدەرك، فارسده بولنان برادرى پير محمدك يانينه كيتمش، وبونك طرفندن يزد حاكمى اولمش ايدى. برادرى پير محمد قتل اولندقده، صا- حب ترجمه شيرازى ومتعاقباً اصفهانى دخى ضبطله، اورالرده تقرر ايتمش ايسەده، ۸۱۷ تاريخنده عمى شاهرخه قارشى عصيان ايتديكندن، واقع اولان محاربەده اسير دوشمشيدى. بعده برادرى مرزا بايقرا ايله بالاتفاق، اصفهانى ضبط ايتمك اوزره، ديكر برادرى رستم مرزانك اوزرينه يوريمشلرسەده، ينه اسير دوشوب، قتل اولنمشدر.

اسكندر بتشكن { (سلطان ـــ) كشمير حكمدارى اولوب، مملكت مذكوره‌يه دين اسلامى ادخال ايدن شاه مير- درويشك تورونيدر. ۷۹۶ تاريخنده پدرى سلطان قطب الدينه خلف اولوب، كمال مكنت و شوكتله ۲۳ سنه قدر حكم سورمش؛ وكشميرك هندولرينك برچوق بتخانەلرينى تخريب وبتلرينى شكستله بعضيسنى جوامع ومساجده تحويل ايتمكه موفق اولديغندن، بتشكن لقبيله شهرت بولمشدر. بونك زمانىده تيمور- لنك هندستانه دخول ايتمكله، صاحب ترجمه طرفندن كنديسنه بعض هديەلر كوندرلمشدى. ۸۱۹ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى على شاه جانشينى اولمشدر.

اسكندر بك { (Scanderbeg) اصل اسمى جورج ويا كرك قا- ستريوتى اولوب، روم ايلنده‌كى فتوحات عثمانيه زما- نىده آرناؤدلقده قرويا يعنى (اقچه حصار) جهتنده پرنس بولنان (يان قاستريوتى)نك اوغلىدر. ميلادك ۱۴۰۴ وبرروايتده ۱۴۱۴ تاريخنده طوغمشدر. سلطان مراد ثانى حضرتلرى آرناؤدلق جهتنه سطوت انداز فتو- حات اولديغى وقت، صاحب ترجمەنك پدرى عرض اطاعت ايتمش اولغله، پادشاه مشارالیه حضرتلرى بواطاعتك دوامنه ضامن اولمق اوزره، يان قاستريو- تيدن درت اوغلنى رهن طريقيله آلوب، ادرنه‌يه كتيرمشلردى. اسكندر بك بونلرك اك كوچكيدر. فوق‌العاده ذكى وجسور اولغله، حضرت پادشاهك نظر توجه ومحبتنه مظهر اولوب. همجنسى اولان اسكندر ذوالقرنينه تشبيهاً اسكندر نامیله تسميه بيو- رلمش؛ وشهزاده سلطان محمد خان ثانى حضرتلريله برابر تربيه اولنمشدى. بيوديكنده سنجاق بكى نصب بيوريلەرق، صربيه‌ده، شامده وسائر طرفلرده دولت عليهٔ عثمانيه خدمت عسكريه‌سنده بولنمش؛ وواقع او- لان محاربەلرده فوق‌العاده جسارت وشجاعت ومهارت عسكريه كوسترمشيدى. قوت وبسالتى بر درجەده ايدى، كه هر طرفدن قوت وجسارت امتحانه كلن برچوق پهلوانلره قارشى حضور پادشاهيده مبارزه ايدوب، هيچ بر وقت كيمسەيه مغلوب اولامشيدى. پدرينك وفاتنده ملكى ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولوب، اقچه حصاره بر محافظ كوندرلمش؛ واسكندر بك او صره‌ده شام سفرنده بولنوب، عودتنده اوچ قرداشنك وفات ايتمش اولدقلرينى خبر آلمشدى. اسكندر بك پدرينك وفاتنده برادرلرندن برينك ويا كنديسنك ملك موروثنه پرنس تعيين اولنمسى انتظارنده ايكن، برطرفدن بوكانائل اولەماسى وبرطرفدن برادرلرينك وفاتى كدورت خاطرينى موجب اولوب، قاچق ايچون فرصت جست وجوسنده ايكن، ۱۴۴۳ تاريخ ميلاديسنده واقع (موراوه) محاربەسنه سوق اولنمش ايكن، معيتنده بو- لنان جزئى بر مقدار آرناؤدلرله فرار، واقچه‌حصارده‌كى محافظى اغفال ايدەرك، پدرينك ملكنى استردادايده- كدن صكره، آرناؤدلقده بولنان ديكر پرنسلرى ودره- بكلرينى اتفاق واتحاده دعوتله، كنديني بتون آرناؤد- لغك رئيس‌الرؤساسى طانيتمش؛ وطرف دولتدن كوند- ريلن عسكره مهارت حربيه‌سيله وموقعلرك استحكامات طبيعيه‌سى ياردىمله خيلى وقت قارشى طوره‌بلمشيدى. آوروپانك خرستيان حكمدارلرى وعلى‌الخصوص پاپا ايله مجارستان قرالى اسكندر بكك عثمانليلره قارشى بر سد آهنين اولەجغى زعمله، كنديسنى تشويق وترغيبدن كرى طورميوب، اتفاق دخى ايتمشلرديسەده، عثمانليلرك سطوتنه قارشى فعاليتله جسارت ايدەمدكلرندن،

اسكندر بكی آتشه صوقدقدن صكره، اوزاقدن سير ايتمكلردی. هر حالده اسكندر بك سلطان مراد ثانی حضرتلرينك بالذات سوق بيوردقلری كليتلی عسكرله قارشی آنجق موقعك استحكام طبيعيسی ياردميله وكندينه مخصوص برنوع اصول حربله، يعنی دائما بوغازلری طوتمه‌رق واورمانلرك ايچنه صاقلانه‌رق آنسزين هجوم‌له وميدان محاربه‌سندن اجتناب ايتمكله مقاومت ايده‌بيلمش؛ ومع هذا كرك عسكری وكرك مملكتی پك چوق رخنه‌دار اولمشيدی. حتی يكنی حمزه بك عليهنده وعساكر عثمانيه ايله برلكده بولنديغی كبی، اك جسور رفيق اولان (موسيس) ك دخی كندينی تركله، طرف پادشاهيدن عسكرله اوستنه كتمسی مأيوسيتی موجب اولمق درجه‌سنه كلمشيدی. آنجق مؤخراً بونلرك ايكيسنی دردست ايتمشيدی. ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دخی دفعاتله اسكندر بكه قارشی عسكر كوندرمش؛ ونهايت اسكندر بك صلح طلبانه مجبور اولوب، ۱٤٦۱ تاريخنده برمعاهده عقد اولنمشيدی. اسكندر بك بو صلح زمانندن بالاستفاده، ايتاليايه چكه‌رك، فرانسه قرالی يدنجی شارلك تجاوزاتنه قارشی ناپولی وسيجليا قرالی برنجی فرديناندويه امداد ايتمش؛ وبو امداد سايه‌سنده قزانديغی غالبيته مكافاةً مذكور فرديناندو طرفندن اسكندر بكه (سان پيترو) دوقه‌سی عنوانی ويرلمشيدی. بو سفردن عودتنده ۱٤٦۳ تاريخنده پاپا ايكنجی (پی) نك تشويق واجباريله نقض عهد ايده‌رك، ينه دولت عثمانيه‌يه قارشی محاربه‌يه باشلامش؛ وبو دفعه سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن كليتلی برعسكر سوق اولنه‌رق، اسكندر بك طيانه‌ميه‌جغنی آكلامغله، ذاتاً ده خسته اولديغندن، وندیكليلردن امداد طلبيچون، لش قصبه‌سنه كيدوب، ۱٤٦۷ تاريخ ميلاديسنده اوراده وفات ايتمشدر. لشده دفن اولنمش ايسه ده، كيكلری مرميات اصابتنه قارشی برطلسم زعم اولنديغندن، چيقاريلوب، پارچه‌لری جنكاورلرك اثوابنه ديكلمشدر. كوچك ياشده بر اوغلی قالوب، برطاقم رؤسا ايله برابر وندیكه قاچمش؛ ونه اولديغی معلوم اولمامشدر. اسكندر بكك وفاتنی متعاقب اقچه حصار تسليم، وبتون آرناؤدلق فتح اولنه‌رق، بسبتون اداره عادلهٔ عثمانيه آلتنه آلنمشدر. اسكندر بكك تاريخی معاصرلرندن واحباسندن (بارلسيو) اسمنده بری طرفندن لاتين لسانيله يازلمشدر.

اسكندر پاشا { قانونی سلطان سليمان خان دوری وزراسندن اولوب، بستانجی باشی ايكن، دوقه‌كين‌زاده محمد پاشادن صكره مصر واليسی اولمش؛ و۳ سنه ايله ۳ آی ديار مصريه‌يی اداره ايتدكدن صكره، ۹٦٦ تاريخنده عزل اولنه‌رق، استانبوله عودت ايتمش؛ وبعده آناطولی بكلربكيسی اولوب، سلطان سليم خان ثانی دورنده ۹۷۸ تاريخلرنده ماغوسه قلعه‌سنك فتحندن ايكی كون صكره قبريسده وفات ايلمشدر.

اسكندر پاشا { بودخی قانونی سلطان سليمان خان دوری وزراسندن اولوب، چركسی الاصل عالم، مدبر وجسور برذات ايدی. ارضروم بكلربكيسی ايكن، شاه طهماسبك اوغلی اسماعيل ميرزايه قارشی حدود ايرانيه‌يه سوق اولنه‌رق، مظفر اولمش؛ وسلطان سليم خان ثانی دورنده ۹۷۷ تاريخنده، سنان پاشانك يمنه عزيمتی اوزرينه مصر والیسی اولوب، ۲۲ آی بو مقامده قالدقدن صكره، ۹۷۹ ده عزل اولنمشدر. بقيهٔ احوالنه وتاريخ وفاتنه دسترس اولنه‌مدی.

اسكندر جاه { (نواب نظام —) حيدر آبادده نظام عنوانيله حكومت سورن هند ملوكندن اولوب، ۱۲۱۷ تاريخ هجريسنده پدری نواب نظام علی خانك وفاتی اوزرينه، تخته اوتورمش؛ و ۲۸ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۱۲٤٤ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلی (امير فرخنده ناصر الدوله علی خان) جانشينی اولمشدر.

اسكندر شاه { هندستانده كوجرات حكمدارلرندن اولوب، ۹۳۲ تاريخ هجريسنده پدری مظفر شاه ثانی‌يه خلف اولمش؛ ويالكز بر قاچ آی حكومت سوردكدن صكره، ينه اوسنه قتل اولنه‌رق، برادری نصير خان محمد شاه ثانی اسميله تخته چكمشدر.

اسكندر شاه پوربی { هندستانده بنكاله حكمدارلرندن اولوب، ۷٦۰ تاريخ هجريسنده، پدری شمس الدين بهانكيرانك وفاتی اوزرينه، تخته اوتورمش؛ واو صره‌ده دهلی حكمداری فيروز شاه تغلق ممالكنه مسلط اولمغله، برجزيه اداسنه مجبور اولوب، ۹

سنه بو وجهله حكومت سوردكدن صكره، ۷۶۹ تاريخنده وفات ايدهرك، اوغلى غياث الدين پوربى خلفى اولمشدر.

اسكندر شاه سور { هندستانده دهلى حكمدرلرندن او- لوب، ابراهيم شاه سورك مغلوبيتى اوزرينه، ۹۶۲ تاريخنده تخته چيقمش؛ و ۹۷۴ تاريخنده اكبر شاه طرفندن ملكى ضبط اولنغله، بنكاله‌يه قاچوب ايكى سنه صكره اوراده وفات ايتمشدر.

اسكندر شاه لودى { هندستان ملوكندن اولوب، ۸۹۵ تا- ريخ هجريسنده پدرى سلطان بهلول اودينك وفاتى او- زرينه، تخته جلوسله، ملوك اسلاميد ايچنده برنجى اولهرق (اكره) شهرينى پايتخت اتخاذ، وشهرمذكوره بر قلعه ايله ديكر بر قاچ ابنيه تأسيس ايتمشدر. بونك زمانده ۹۱۱ تاريخنده او طرفلره يوك بر حركت ارض وقوع بولوب، خيلى تخريباتى موجب اولمشدر. ۲۱ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۹۱۵ تاريخنده وفات ايدوب، اوغلى ابراهيم حسين لودى خلفى اولمشدر.

اسكندر طرالينوس { Alexandre de) (Tralles اطبای يونانيه‌دن اولوب، آلتنجى قرن ميلاديده (يوستنيا- نوس) زمانده آيدين جهتنده (تراله) شهر قديمنده يعنى سلطان حصارنده ياشايوردى، وبو مناسبتله (طرا- لينوس) يعنى «تراللى» لقبيله شهرت بولمشدر. لسان يونانيده «فن طب» عنوانيله ۱۲ مقاله‌دن مركب بر اثرى موجوددر. «عيون الانباء فى طبقات الاطباء» عنوانلى كتابده صاحب ترجمه‌نك لسان عربيه مترجم «كتاب علل العين وعلاجها»، «كتاب البرسام»، «كتاب الضبان والحيات التى تتولد فى البطن والديدان» عنوانلريله اوچ تصنيفى اولديغى بيان اولنيور. آنجق بو اوچ كتاب مذكور «فن طب» عنوانلى اثرينك مقالاتندن ميدر، يوقسه متن اصلىٔ يونانيلرى ناياب اولمش ديكر آثارندن ميدر، تحقيقه محتاجدر.

اسكندر عادل شاه { هندستانده بيجاپور ملوكندن اولوب، ۱۰۸۳ تاريخ هجريسنده پدرى على عادل شاه ثانيه خلف اولمش؛ و ۱۰۹۷ ده عالمكيرك اسارتنه دوشوب، اوچ سنه صكره وفات ايتمشدر.

اسكندر كولى { تركستانده (زرافشان) نهرى واديسنك يوقارى طرفلرنده بركولدر، كه ۲۲۱۰ متره ارتفاعى اولان بر محلده اولوب، شمديكى حالده ۶۰ متره درينلكى وار ايسه‌ده، وقتيله چوق دها درين يعنى صويى دها چوق بولنمش اولديغى اطرافنده‌كى تپەلرده كورىلن بعض آثاردن استدلال اولنور. بونك آياغى اولان (اسكندر دريامى) اسميله مسمى بر چاى (زرافشان) نهرينه دوكيلور.

اسكندر منشى { ملوك صفويه‌دن شاه عباسك منشيسى اولوب، مشارالىك نامنه «تاريخ عالم آراى عباسى» عنوانيله دولت صفويه‌نك مكمل بر تاريخنى يازمشدر. بو تاريخك تحريرى ۱۰۲۵ سنه‌سنده واقع اولمشدر.

اسكندروس افروديسى { Alexan- dre d'A- phrodisie) حكماى مشائيوندن اولوب، ايكنجى قرن ميلادى اواخرنده منتشا ايله آيدين آره‌سنده بولنمش اولان (آفروديسيا) شهر قديمنده دنيايه كلمش؛ و(سپتيم سور) ك زمانده اسكندريه‌ده تدريسله مشغول بو- لنمشدر. آرسطونك همان كافهٔ آثارينى شرح ايدوب، بو شرحلرى كاملاً لسان عربيه ترجمه ايدلمش اولديغى كبى، مؤخراً لاتين لسانه دخى ترجمه، وبر خيلىسى وندىكده طبع اولنمشدر. كندينك دخى روح، قدر وحريت حقنده آيرى آيرى اوچ تأليفى واردر. ابن ابى اصيبعه «طبقات الاطبا» سنده صاحب ترجمه‌نك آرسطونك آثارينه يازمش اولديغى شرحلرى تعداد ايتدكدن صكره، كندينك تأليفاتى اولمق اوزره، دخى كتب آتيه‌يى تعداد ايديور. كه بونلر دخى لسان عر- بيه مترجمدر: «كتاب النفس»، «مقالة فى عكس المقدمات»، «مقالة فى العناية»، «مقالة فى الفرق بين الهيولى والجنس»، «مقالة فى الرد على من قال انه لا يكون شىٔ الا من شىٔ»، «مقالة فى ان الابصار لايكون بشعاعات تنبث من العين»، «مقالة فى اللون واى شىٔ هو على رأى الفيلسوف». «مقالة فى الفصل خاصة ما هو على رأى آرسطوطاليس»، «مقالة فى المانيخوليا»، «مقالة فى الاجناس والانواع»، «مقالة فى الرد على جالينوس فى المقالة الثامنة من كتابه فى البرهان»، «مقالة فى الرد على جالينوس فيما طعن على قول آرسطو،

طاليس ان كل مايتحرك فانما يتحرك عن محرك »، « مقالة فى الرد على جالينوس فى مادة الممكن »، « مقالة فى الفصول التى تقسم بها الاجسام »، « مقالة فى العقل على رأى ارسطوطاليس »، « رسالة فى العالم واى اجزائه تحتاج فى ثباتها ودوامها الى تدبير اجزاء اخرى »، « كتاب فى التوحيد »، « مقالة فى القول فى مبادى الكل على رأى ارسطوطاليس »، « كتاب آراء الفلاسفة فى التوحيد »، « مقالة فى حدوث الصور لا من شئ »، « مقالة فى قوام الامور العامية »، « مقالة فى تفسير ماقاله ارسطوطاليس فى طريق القسمة على رأى افلاطون »، « مقالة فى ان الكيفيات ليست اجساماً »، « مقالة فى الاستطاعة »، « مقالة فى الاضداد وانها اوائل الاشياء على رأى ارسطوطاليس »، « مقالة فى الزمان »، « مقالة فى الهيولى وانها معلولة مفعولة »، « مقالة فى ان القوة الواحدة تقبل الاضداد جميعاً على رأى ارسطوطاليس »، « مقالة فى الفرق بين المادة والجنس »، « مقالة فى المادة والعدم والكون »، « مقالة فى الامور العامية والكلية وانها ليست اعياناً قائمة »، « مقالة فى الرد على من زعم ان الاجناس مركبة من الصور »، « مقالة فى ان الفصول التى بها ينقسم جنس من الاجناس »، « مقالة فيما استخرجه من كتاب ثولوجيا لارسطوطاليس »، « مقالة فى ان كل علة مباينة فهى فى جميع الاشياء وليست فى شئ من الاشياء »، « مقالة فى اثبات الصور الروحانية التى لا هيولى لها »، « مقالة فى العلل التى تحنك فى فم المعدة »، « مقالة فى الجنس »، « رسالة فى القوة الآتية من حركة الجرم الشريف الى الاجرام الواقعة تحت الكون والفساد ».

اسكندرون (Alexandrette) سوريه ساحلنك منتهاى شمالنده واسمنه نسبتله ياد اولنان كورفزك ساحل شرقيسنده، حلبك ۱۰۵ كيلومتره غرب شماليسنده و″۳۱ ′۳۵ °۳۶ عرض شمالى ايله ″۴۵ ′۵۵ °۳۳ طول شرقيده واقع برقصبه اولوب، حلب ولايتنك ديار بكر وجزيره نك دخى اسكلەسى اولمغله، فوق العاده اهميت تجاريه يى حائزدر؛ آنجق مذكور كورفزدن شرق جنوبيه طوغرى ممتد اولان آلچق وبطاقلقلى براووه نك كنارنده بولنمق، وشمال جهتى جبل بركتله مسدود اولمق منا سبتيله، هواسى پك آغر اولديغندن، ووقتيله اهل صليب طرفندن تخريب ايدلمش اولديغى كبى، قرن حاضره دخى برشدتلى حركت ارضدن وبربيوك حريقدن زده لنديكندن، شمديكى حالده آنجق ۱۹۰۰ قدر اهاليسى واردر. بونكله برابر ليمانى كوزل اولوب، اهميت تجاريه سى دخى بركمال اولديغندن، كوندن كونه كسب ترقى ومعموريت ايتمكده اولوب، على الخصوص متصور اولان دمير يولارك برشعبه سى دخى بالطبع بو اسكلەيه منتهى اولەجغندن، هواسنك تصفيه سنى انتاج ايده جك بعض تطهيرات دخى اجراسى تقديرنده، ايلريده بيوك برشهر اولەجغى شبهه سزدر. حلب ولايت وسنجاغنه ملحق بر قضانك مركزيدر. اسكندرون اسكندر ذوالقرنينك بناكرده سى اولان شهر وقصبه لر جملەسندن اولوب، بوجهانكيرك اسمنه نسبتله (آلكساندريا) تسميه اولنان متعدد شهرلردن تفريق ايچون (آلكساندريا مينور) يعنى « كوچك اسكندريه » و (آلكساندريا آد ايسوم) يعنى « آياش اسكندريه سى » تسميه اولنمشيدى. بعده آوروپاليلر عندنده صيغهٔ تصغيرله (آلكساندرته) وشرقيون عندنده (اسكندرون) ياخود (اسكندرونه) اسمنى آلمشدر. اسكندر آياش اووه سنده دارايى مغلوب ايتديكنده، يعنى ميلاددن ۳۳۳ سنه اول، بو مظفريتنك يادينه اولەرق، بنا ايتمشدر. او وقته قدر آياشده اجرا اولنان تجارت اسكندرونه انتقال ايتمكله، آياش مرورزمانله خراب اولمش، واسكندرون اونك يرينه كسب اهميت ومعموريت ايتمشيدى. — اسكندرون قضاسى سواحلده ۲۵ قريه يى جامع اولوب، شمالاً آطنه ولايتنك پياس قضاسيله، شرقاً وجنوباً بيلان قضاسيله، غرباً دخى آق دكيزه ملحق اولان اسكندرون كورفزيله محدوددر. محصولاتى حبوبات متنوعه ايله پورتقال وليموندن عبارتدر.

اسكندرون كورفزى بحر سفيدك منتهاى شرق شمالىسنده آناطولى ايله سوريه آره سنده بر كورفزدر، كه قره طاش برونيله رأس الخنزير آره سندن باشلايه رق، شمال شرقيه طوغرى ممتد اولور. طولى تقريباً ۵۵ وعرضى ۲۵ كيلومتره در. شمال وشرق جهتى طاغلرله محاط اولوب، يالكز شرق جنوبى قسمنده يعنى اسكندرون ايله رأس الخنزير آره سنده سواحلى آلچق وهواسى اغر بولنيور. بو كورفزك ايچنده اسكندرون، پياس وآياش قصبه لرى ومشهور يورطه لق ليمانى بولنيور. زمان

قديمده بو كورفزك اك مشهور شهری (ايسوس) يعنی آياش بولنمش اولمغله، كورفز دخی (سينوس ايسيقوس) يعنی (آياش كورفزی) تسميه اولنوردی.

اسكندريه (Alexandrie) مصرده نيل دالياسنك غرب جهتنده، ساحل بحره وقاهره نك ۲۰۰ كيلومتره شمال غربيسنده، ۳۱°۱۲′ عرض شمالی ايله ۲۷°۳۲′ طول شرقيده واقع بر يوك شهر اولوب، قاهره دن صكره مصرك وبتون آفريقا قطعه سنك اك يوك شهريدر. (مربوط) بحيره سنی دكيزدن تفريق ايدن طار بر ديلك شماله طوغری اوزانان برونی اوزرنده مؤسس اولوب، بو برونك ايكی طرفنده بری (يكی) وديكری (اسكی) اسملريله ايكی ليمانی وبو ايكی ليماندن هر برينك اغزنده برفناری واردر. ممالك شرقيه نك اك مزين شهری اولوب، علی الخصوص فرنك محله سنك آوروپانك اك كوزل شهرلرندن فرقی يوقدر. رأس التينده خديوه مخصوص بيوك وغايت مزين بر سرايی اولديغی كبی، بنه خاندان خديويه منسوب ديكر بر قاچ سرايی، مكمل بر بورسه سی، متعدد مكتبلری، بر قاچ بيوك جامع شريفی، اسكی يعنی غرب جهتنده كی ليمانك ايچنده مكمل برترسانه سی وبرقاچ حوضی، متعدد عمومی باغچه لری، نزهتكاهلری ومزين ميدانلری واردر. بو ميدانلرك اك كوزلی منشيده كی (محمد علی) ميدانی اولوب، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن اعمار ومتعدد حوضلر وفسقيه لر وآغاجلرله تزيين، ومؤخراً اورته سنده مشار اليهك طونجدن معمول برجسيم هيكلی وضع اولنمشدر. (عمود سواری) اسمیله استوانی الشكل برستونی و(مسلهٔ فرعون) اسمیله برديكيلی طاشی دخی واردر. بو مسله عن اصل چفت اولوب، برتكی وقتيله يقلمش اولمغله، اخيراً انكلتره دولتنه ويريلهرك، لوندره يه نقل اولنمشدر. اهاليسی ۲۲۷۰۶۴ كشی اولوب، بونلرك ۴۰۰۰۰ قدری آوروپاليدر. تجارتی غايت ايشلك اولوب، پك چوق سفائن آمدشد ايدر. باشليجه اخراجاتی پاموق، شكر وسائر محصولات مصريه دن اولوب، ادخالاتی دخی مصر وسودانه كيدن آوروپا امتعه سندن عبارتدر. ليمانلری وعلی الخصوص جهت غربيه سنده اولان اسكی ليمانی پك صاغلام ايسه ده، مدخلرنده تحت الماء بر طاقم قيالر وقوم سدلری بولنديغندن، قولاغوزسز كيريله ميور. محمد علی پاشا نيلدن اسكندريه يه بر جدول حفر ايدوب، جنتمكان سلطان محمود خان حضرتلرينك اسمنه نسبتله (محموديه) تسميه ايتمشدر. بو جدولك اسكندريه يه قريب محلنك ايكی طرفنده بعض محلهلر ونزهتكاهلر واردر. اسكندريه نك غرب جهتنده و۳ ساعت مسافه ده دخی (محلة الرمل) اسمیله هواسی كوزل بر يرواردر، كه اغنيايه مخصوص بر طاقم كوشكلری حاوی اولوب، يازين اسكندريه دن تبديل هوا ايچون اورايه كيديلير.

اسكندريه شهری ميلاددن ۳۳۱ سنه اول بيوك اسكندر طرفندن بنا اولنه رق، جهانكير مشار اليهك مصرده خلفلری اولان بطالسه طرفندن پايتخت اتخاذ، وفوق العاده توسيع وتزيين اولنمشيدی. منف ومصرك سائر اسكی شهرلری خرابه لرندن برچوق مسلهلر وسائر آثار دخی اسكندريه يه كتيريلهرك، بوشهر فوق العاده صورتده تزيين اولنمش؛ ومؤخراً بو مسلهلرك بعضيسی اورادن رومايه وقسطنطينيه يه نقل ايدلمشدر. اصل اسكندريه نك موقع قديمی دكيز ايله (مربوط) بركه سی آره سنده كی ديلك اوزرنده اولوب، شماله طوغری بر برون كبی اوزانان محلك ايسه يالكز اوجی برآطه صورتنده موجود ايدی، وزمان قديمده عالمك عجائب سبعه سندن معدود اولان مشهور اسكندريه فناری بوآطه نك اوزرنده ايدی. بعده بطليوس فيلادلف آطه ايله شهر آره سنده بر ريختم انشا ايدوب، ليمانی ايكی يه آيرمش، وايكيسی آره سنده اختلاط ايچون آچيلوب قپانير برقپو براقمشيدی. مرور زمان ايله بوريختم دكيرك ونيلك دوكديكی قوملردن بالتوسع، قره ايله آطه برلشمكله، بر برون ويا كوچك برشبه جزيره شكلنی آلمش؛ وشهر بو شبه جزيره يه نقل اولنمشدر. اليوم شهرك ترك محله سی دنيلن قسمی كاملاً بو برزخك اوزرنده وفرنك محله سی بونك ساحل شرقيسنده در.

اسكی اسكندريه بری شمالدن جنوبه وديكری شرقدن غربه طوغری اوزانيرايكی واسع سوقاقله درده منقسم اولوب، غرب جهتی (راخوتيس) اسمیله عوامه، وشرق قسمی دخی (بروخيوم) اسمیله كبرايه مخصوص ايدی. سرايلرله جسيم معبدلرك وسائر آثار عمرانك قسم اعظمی بو ايكنجی قسمده ايدی. قاعده سنه يوز مرديونله چيقيليرد (سراپيوم) اسمنده بر يوك وغايت مصنع معبدی وبومعبده مربوط مكمل بركتبخانه سی، (موزئوم) اسمیله دار الفنون حكمنده جسيم بر بناسی وبوكا مربوط بنه

مشهور بر کتبخانه‌سی وار ایدی. اسکندردن صکره آتنه و سائر مدن یونانیه‌نك اهمیتی قالیوب، مدنیت یونانیه‌نك مرکزی اسکندریه اولمشیدی؛ وصاحبلری اولان بطالسه‌نك تشویق وحمایه‌سیله هرطرفدن علما وحکما اورایه طوپلانوب، علوم وفنون اورادن عالمك هرطرفنه لمعه‌پاش انتشار اولغه باشلامشیدی. او وقتلرده اسکندریه‌نك اهالیسی ۶۰۰۰۰۰ کشیدن آشاغی اولمیوب، برروایته ۹۰۰۰۰۰ کشیه بالغ اولمشیدی.

رومالیلرك غلبه‌سی اسکندریه‌نك معموریت ومدنیتی کورلیوب، ذاتاً قلیوپاتره زمانده قیصر ایله آنطونیوس آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده شهر خیلی خراب، ومعبدلرك اکثریسی هدم، وکتبخانه‌لرك بیوکی احراق اولنمشدی. متعاقباً خرستیانلق ظهور ایتمکله، علم وحکمت بسبتون منقرض اولوب، اسکندریه بر تعصب جاهلانه‌نك مرکزی اولمش؛ وتك توك قالمش بعض ارباب علم ومعرفت رفض ایله اتهام اولنه‌رق، تعقیب اولنمغه باشلامشیدی. بونکله برابر اسکندریه ینه خیلی بیوك بر شهر اولوب. هجرت نبویه‌نك ۲۰ تاریخنده عمرو بن العاص بو شهری فتح ایتدیکنده، حضرت عمر بن خطابه یازدیغی مکتوبده شهری وصف ایدوب، ۴۰۰۰ حمامی، ۴۰۰۰۰ یهودی اهالیسی اولدیغی وسائر بوکبی شیلر ذکر ایدیور، که بونلر شهرك بیوکلکنه واهالیسنك کثرتنه دلالت ایدیور. فتحدن صکره روملر بر دها کلوب، اهالیه نقض عهد ایتدیرمش، وکندیلرینی تجریم ایتدکدن صکره مالرینی دخی آلوب کیتمش، وبووقعه اوزرینه روم جنسندن اولان اهالینك اکثریسی قاچمش اولدقلرندن اوصره‌ده شهر خیلی تدنی ایتمش؛ وسوری مشار الیه عمرو بن العاص طرفندن هدم اولنمشیدی. بعد الاسلام خطهٔ مصریه‌ده برنجی شهر قاهره اولوب، اسکندریه ایکنجی درجه‌ده قالمش ایسه‌ده، بعض طرفلری خراب اولدیغی حالده. مروان بن عبد العزیزك زمانده و بو حکمدارك امریله اهالیسی تعداد اولندیغنده ۶۰۰۰۰۰ نفوسدن عبارت بولنمش اولدیغی مرویدر. بعده اهل صلیب محاربه‌لرنده وعلی الخصوص ممالیك و چراکسه زمانده اسکندریه برطاقم حروب و فتنه‌لرك میدان وقوعی اولمغله. چوق تدنی ایتمش؛ وامید برونی یونانك کشفیله هندك تجارتی اوطریقله اجرا اولنمغه باشلانیجه، اسکندریه اهمیت تجاریه‌سی دخی غائب ایدوب، برکوچك قصبه حالنه کلمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح اولندقده بوحاله ایدی؛ واخیراً محمد علی پاشا مرحومك ید اداره‌سنه کلدیکنده ۶۰۰۰ دن زیاده اهالیسی یوغیدی. مشار الیه محمد علی پاشا اسکندریه‌یی یکیدن اعمار وتوسیع ایتدیکی کبی، خلفلری دخی اعمار وتزیینده دوام ایتدکلرندن، بو شهر ینه اسکی رونقنی قزانمغه باشلامش؛ ویاریم عصر ظرفنده اهالیسی قرق مثلی نسبتنده آرتمشدر.

اسکوب { روم ایلنده قوصوه ولایتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (واردار) نهرینك اوزرنده وسلانیکدن ۱۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. شهرك قسم اعظمی واردارك شرق شمالی جهتنده اولوب، یالکز برایکی محله‌سی نهر مذکورك غرب جنوبیسنده‌در. شهر نهرك ایکی طرفنده واقع ایکی کوزل باپرك اوزرنده مبنی اولوب، شمال وجنوبنده ممتد اولان اووه‌لر زمرد آسا چایرلوکوزل باغ وباغچه‌لرله مزیندر. سلانیکدن متروپچه‌یه کیدن دمیر یول خطی اسکوبك واردارك غرب جهتنده‌کی قسمی کنارندن کچدیکی کبی، صربیه طریقیله آوروپادن کلن خط دخی بوشهرك جنوبنده سلانیك خطیله کسب التصاق ایدیور. بووجهله ایکی خطك محل التصاقنده تصادفی اسکوبك ذاتاً اسکیدن بری برکمال اولان اهمیتی برقات دها آرتیه‌رق، شهر موقفه طوغری کیندکجه توسع، ومسافرخانه وعمومی باغچه‌لر کبی اسباب عمرانی کوندن کونه تزاید ایتمکده‌در. بو سببه مبنی اخیراً قوصوه ولایتنك مرکزی پرشتنه‌دن بورایه نقل اولنمشدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولدیغی کبی، سلانیك ایله قوصوه و یوقاریکی آرناؤدلق آره‌سنده برمخزن حکمنده بولندیغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك بیوکدر. شهرك وارداراوزرنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن بنا بیورلمش مقوس برکارکیر وبرده اخشاب کوپریسی بولندیغی کبی، دمیر یولنه مخصوص مکمل بردمیر کوپری دخی یاپلمشدر. شهر تقریباً ۴۰۰۰ خانه، ۱۰۰۰ دکان، ۵۰ خان، ۵۰ فرون. ۳ حمامی حاوی اولوب. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی قدردر. جامع ومدرسه وعمارتلری چوق اولوب، سلطان مراد ثانی ومصطفی و یحیی پاشالرله

اسحاق وعیسی بکلر جامعلری ومدرسه وعمارتلری معموردر. بعض سلاطین جوامع شریفه‌سیله بعض بیوك حاملر خرابه‌لری وبر چوق علما وادبا ومشایخ واولیا تربه‌لری موجوددر، که بونلرك جمله‌سی اسکوبك اوائل دور عثمانیده حائز بولنمش‌اولدیغی اهمیته وروم ایلنده برنجی درجه‌ده بر دار العلم حالنده بولنمش اولدیغنه دلیلدر. منشئ مشهور ویسینك تربه‌سی دخی بوشهرده‌در. شهرده بر رشدیه وبرابتدائیه مکتبیله بر قاچ مکاتب صبیانیه، برغربا حسته‌خانه‌سی وایکی خسته خانهٔ عسکری موجوددر.

اسکوب اسکی برشهر اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنده (اسقوپی) اسمیله مذکور ایسه‌ده، روما مورخلرندن مشهور (تیت لیو) بوکا (سینتیا) اسمنی ویرمشدر. هرحالده بوشهر زمان‌قدیمده اوجوارلرده ساکن بولنمش اولان (داردان) لرك مرکزی اولوب، میلاددن ۲۱۰ سنه اول اوچنجی فلیپ طرفندن ضبط، وماکدونیایه الحاق‌اولنمشیدی. بعده رومالیلره واثنای تقسیمده قسطنطینیه ایمپراطورلرینه کچوب، بونلردن (یوستنیانوس) اوجوارلردن نشأت ایتمش اولدیغندن، ایمپراطور اولنجه، بوشهری تزیین وتوسیع ایده‌رك (یوستنیانا پریما) یعنی «برنجی یوستنیانیه» تسمیه ایتمشیدی. برروایتده‌ده یوستنیانوسك وطنی بولنمش واونك طرفندن توسیع ایله (یوستنیانا پریما) تسمیه ایدلمش اولان شهر اسکوب اولمیوب اوخری قصبه‌سیدر. هرحالده بواسم موقت اولوب، شهر بعده (اسقوپیا) تسمیه اولنمش، وعثمانلیلر بواسمی جزئی تبدیل ایله، (اسکوب) ه تحویل ایتمشلردر. اسکوب اسکیدن بری مستحکم بر شهر اولوب، یدنجی قرن میلادیده شمال شرقیدن اورالره هجوم ایدن اسلاو اقوامنه قارشی خیلی وقت مقاومت ایتدکدن صکره، صربلیلرك الینه دوشوب، برآره‌لق بونلر طرفندن مقر حکومت اتخاذ اولنمشیدی. قوصوه محمهٔ کبرا. سندن صکره ۷۹۲ تاریخلرنده یلدیرم سلطان بایزید خان دورنده تیمور طاش پاشا طرفندن فتح اولنمش؛ وپاشا یکیت‌محافظه واداره‌سنه مأمور اولوب، با امر پادشاهی آناطولیدن بر چوق اهالیٔ اسلامیه نقل واسکان ایتمکله، روم ایلنده اك اول عثمانلی ومسلمان شهری رنکینی آلان اسکوبدر. آثار عتیقه‌دن یالکز قلعه‌سی‌موجوددر. عثمانلیلر زماننده وجوده‌کلمش مکمل برصو یولی ایله دیکر بر چوق اثرلر دخی واردر، واطرافنده‌کی مزارستانك وسعتی شهرك وقتیله دها بیوك بولنمش اولدیغنه دلیلدر. مصنوعات دباغیه‌سی وقتیله پك مشهوراولوب، حالا دخی بعض دباغخانه‌لر بولنیور.

اسکوب { سنجاغی. قوصوه ولایتنك مرکز سنجاغی اولوب. بو ولایتك اك بیوك سنجاغیدر. ولایتك جهت جنوبیه‌سنده واقع اولوب، شمالا پرشتنه سنجاغیله، شرقاً بلغارستان حدودیله وسلانیك ولایتیله، جنوباً ینه سلانیك وغرباً مناستر ولایتلریله محدود ومحاطدر. سنجاغك قسم کلیسی واردارك جهت شرقیه‌سنده واقع اولغله، مرکز سنجاغك شرق طرفنده تصادف ایتمشدر. اوانك قسم شرقیسی یوکسك بلقانلرله ودیکر طرفلری چبلاق بایرلرله ومنبت ومحصولدار اووه‌لرله مستوردر. باشلیجه نهری قالقاندلن طاغلرندن کلن (واردار) ایرماغی اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری جریانله، سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، سلانیك ولایتنه داخل اولور. بو ایرماغه اسکوب سنجاغی داخلنده صاغ وصولدن برچوق چایلر ودره‌لر منصب اولوب، صاغدن‌منصب اولان چایلرك اك بیوکی (مارقوه) وصولدن‌کلنلرك باشلیجه‌لری دخی (پیچینا) و(برغالینچا) نهرلریدر. بوسنجاغك قوهٔ انبات‌یه‌سی برنجی درجه‌ده اولوب، حبوبات متنوعه ایله پرنج، توتون، آفیون وسائر محصولاتی ومیوه‌لری پك چوقدر. محصولاتنك نصفندن زیاده‌سی آرتوب، خارجه اخراج اولنقده‌در. بوسنجاغك ایچندن، بری متروبجه ودیکری صربیه‌دن کلمك اوزره، کچن ایکی دمیر یول خطی مملکتك تجارتنی تسهیل ایتمکده‌در. اهالیسی ۲۵۷۸۶۷ کشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی اسلام وقصوری بلغار ورومدن مرکبدر. مسلمانلرینك اسکوب وقومانوه جهتلرنده ساکن بولنانلری آرناؤد، ودیکرلری ترك جنسیتنه منسوب اوله‌رق، اهالینك همان جمله‌سی ترکجه بیلدکلری حالده، لسان محلی برنجی درجه‌ده آرناؤدجه‌در. بلغار وروملر کندی بینلرنده بلغارجه وروجه دخی قونیشورلر. بر مقدار یهودی وچنکانه دخی واردر. اسکوب سنجاغی بروجه زیر ۷ قضا و ۵ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه
اسکوب	قچانیك
قومانوه	مزرعه
قره‌طوه	.
پلنقه	.
قوجانه	مالش پیانجه
اشتب	برکتلی
رادویشته	.

— اسکوب قضاسی لوانك شمال غربیسنده و(وار-دار) ك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمالاً پرشتنه سنجاغیله، غرباً مناستر وجنوباً سلانیك ولایتلریله، شرقاً دخی قومانوه قضاسیله محدود ومحاطدر. شمال جهتی قچانیك ناحیه‌سنی دخی شاملدر. مذکور ناحیه‌نك حاوی اولدیغی ۱۹ قریه ایله برابر قضا ۱۷۱ قریه‌دن مرکب اولوب، ۴۹۰۷۱ اهالیسی واردر، که بونلرك ۳۱۳۶۳ مقداری مسلم وقصوری غیرمسلمدر. مسلمانلری آرناؤد جنسنه منسوب اولوب، مرکزده اکثریا ترکجه وکویلرده آرناؤدجه تکلم اولنور. اراضیسی ۶۰۵۰۸۳ دونم اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کلیتلی توتون، میوه، سیرنه وسائره‌دن عبارتدر. علی‌الخصوص قائون وقارپوزی مشهوردر. اورمانلری دخی چوقجه اولوب، کراسته واودونی احتیاجات محلیه‌یی دفعه کافیدر. اسکوب شهرینك ۵ ساعت شرقنده واقع قپلان قریه‌سنده ارکك وقادینلر ایچون آیری آیری دائره‌لری حاوی برکوکوردلی قاپلیجه، سائر بعض محللرده دخی بر طاقم میاه معدنیه بولندیغی کبی، (یغاروته) قریه‌سنده کوزل بر مرمر طاشی ایله دیکر بعض محللرده ابنیه‌طاشلری بولنوب، چیقارلمقده‌در.

اسکوب { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاق وقضاسنده وقرق کلیسانك ۱۵ کیلومتره قدر شرقنده ناحیه مرکزی بیوك برقریه‌در.

اسکودری { (Scudéri) فرانسه‌نك شعرا وحکایه نویساندن اولوب، میلادك ۱۶۰۱ تاریخنده (هاوره) ده طوغمش؛ و ۱۶۶۷ ده وفات ایتمشدر. پك چوق شیلر یازمش، وزمانده آثاری شهرت بولمش ایسه ده، پك عادی شیلر اولدیغندن، بعده اله آلنماز اولمشدر. — بونك زوجه‌سی (مادام اسکودری) انشاده‌کی قوت ومهارتیله مشهوره اولوب، بعض محرراتی جمع ونشر اولنمشدر. — همشیره‌سی (مادلینه اسکودری) دخی بعض حکایه کتابلری ترتیب و بعض اشعار دخی نظم ایتمشدر.

اسکی آنطالیه { قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده، آنطالیه قضاسنه ملحق، آنطالیه شهرینك ۳۰ کیلومتره قدر شرقنده وکوپری صوبی منصبنك جهت غربیه‌سنده بر قریه اولوب، (سیدا) شهر قدیمی خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیا { (Skye) اسقوچیانك غرب شمالی جهتنده‌کی (هبریده) آطه‌لرینك بری اولوب، ″۳۸ ′۵۷ °۵۶ عرض شمالی ایله ′۱۳ °۸ ″۹ طول غربیده واقعدر. طولی ۶۵ وعرضی ۳۵ کیلومتره اولوب، ۲۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتری) قصبه‌سیدر. سواحلی قیالق وصرب اولوب، کوزل بر لیمانی وبر طاقم غریب مغاره‌لری واردر. سواحلنك بعض طرفلرنده مرجان، عقیق وزبرجد طاشلری چیقار.

اسکیاتوس { (Skiathos) یونانك اعزیوزك شمالنده‌کی (اسپوراده) آطه‌لرندن اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۰۰۰ کشیدر. مرکزی ینه بواسمله مسمی اولوب، ۱۰۰۰ اهالی‌یی جامع بر قریه‌در.

اسکی استانبول { [«استانبول» ماده‌لرینك ایکنجیسنه مراجعت.]

اسکی بابا { (یاخود بابا اسکی وبابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قرق کلیسانك ۳۰ کیلومتره جنوبنده وادرنه‌نك ۵۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده وارکنه تابعلرندن (بیوك دره) نك صاغ یعنی غربی کنارنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — اسکی بابا قضاسی شمالاً نفس قرق کلیسا وشرقاً لوله برغوس قضالریله، جنوباً کلیبولی، غرباً دخی ادرنه سنجاقلریله محدود ومحاط اولوب، مرکز، قره خلیل، چنکرلی، یکار حصار، قوزجغاز اسملریله ۵ ناحیه‌یی و۳۳ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی کوزل بایرلردن عبارت اولوب، شمالدن کلهرك ارکنه نهرینه دوکیلن بر قاچ دره ایله اسقا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر.

اسکیپیون { (Scipion) اسکی رومالیلرده بر مشهور خاندان اولوب، بو

خاندانه منسوب اولهرق برچوق سردارلر يتيشمشدى.

برنجيسى (قورنليوس اسكيپيون) در، كه ميلاددن ۲۹۸ سنه اول قونسلوس اولوب، برچوق محاربهلر قزانمشيدى. بونك سنك مزارى ۱۷۸۰ تاريخنده بولنوب، لاتين لساننده اك اول يازلمش كتيبه صفتيله روما موزه‌خانه‌سنده حفظ اولنمشدر.

ايكنجيسى ينه (قورنليوس اسكيپيون) اسميله معروف اولوب، برنجيسنك اوغليدر. قبل‌الميلاد ۲۵۹ تاريخنده قونسلوس اولوب، قرتاجليلردن قورسيقه ايله سار- دينه‌يى ضبط ايتمشدر. صندوقهٔ مزارى پدرينك كى ايله برابر بولنمشدر.

اوچنجيسى (اسكيپيون قورنليوس آسينا) اسميله معروف اولوب، قبل‌الميلاد ۲۶۰ و ۲۵۴ تاريخلرنده ايكى دفعه قونسلوس اولمش؛ وقارتاجليلرى سيچيلياده مغلوب ايده‌رك، (پانرمه) يعنى (پالرمو) شهرينى ضبط ايتمشدر.

دردنجيسى مشهور آفريقالى اسكيپيونك پدرى اولان (قورنليوس اسكيپيون) در، كه قبل‌الميلاد ۲۱۸ تاريخنده قونسلوس اولوب، مشهور قرتاجلى آنيبال ايله ايتديكى محاربه‌ده مجروح اولمش؛ ومجرد اوغلنك سعيله قورتله‌بيلمشدر. بعده اسپانيايه مأمور اولوب، بعض يرلر ضبط ايده‌بيلمش ايسه‌ده، مؤخراً اسدروبعله مغلوب اولوب، ۲۱۲ ده قتل اولنمشدر.

بشنجيسى دردنجيسنك برادرى اولوب، قبل‌الميلاد ۲۲۲ تاريخنده قونسلوس اولمش، وغولوآلرى مغلوب ايتمش؛ وبعده اسپانيايه كيدوب، كاه غالب وكاه مغلوب اولمقده ايكن، برادرينك قتلندن ۲۹ كون صكره (اسدروبعل) طرفندن مغلوب وقتل اولنمشدر.

آلتنجيسى مشهور آفريقالى اسكيپيوندر، كه قبل الميلاد ۲۳۵ تاريخنده طوغوب، اسپانياده پدرينى اولومدن قورتاردقدن صكره، بونك وعميجه‌سنك قوماندا‌سى آلتنده غوغا ايتمش؛ و بونلرك قتل او- لندقلرينى كورنجه، انتقاملرينى آلمغه عهد ايدوب، قبل الميلاد ۲۱۱ تاريخنده، ۲۴ ياشنده اولديغى حالده، اسپانيايه والى وسردار تعيين اولنمش؛ و درعقب (قارتاجنه) يى ضبط ايتدكدن صكره، اسدروبعلى بيوك برمغلوبيته دوچار ايدوب، ۵۴۰۰۰ عسكرينى قتل، ودرت سنه ظرفنده بتون اسپانيايى فتح ايتمشدر. بعده تجار صفتيله قارتاجه كيدوب، اورانك احوالنى اوكرندكدن صكره، اسپانيايه عودتنده، ۲۰۵ تاريخنده روماىه جلبله، قارتاجليلرله آفريقا طوپراغنده محاربه ايتمك فوائدينه دائر حاصل ايتمش اولديغى افكارك اجراسنه مأمور اولمغله برابر، قونسولسلق پايه‌سنه ترفيع اولنمش؛ وآفريقايه چكوب، اورادە آز وقت ظرفنده فتوحات طريقنده اوقدر ترقى ايتمش، كه قار- تاجليلر دهشته دوچار اولوب، آنيبالى ايتاليادن چاغرمق مجبوريتنده بولنمشلردر. نهايت ۲۰۲ تاريخنده آنيبالى دخى مغلوب ايده‌رك، قارتاجليلرده مقاومته محال قالديغيچون، صلح طلبنه مجبور اولمشلردر. رو- مايه عودتنده ۱۲ سنه قدر بعض مساند عالىده بو- لنمش، و ۱۹۰ تاريخنده برادرى (لوچيوس)ك معيتنده آسيايه سوق عسكر ايتمش ايكن، عودتنده ۱۸۷ تا- ريخنده (قاتون) ك تزويراتيله حضور محكمه‌يه دعوت اولنرق، آنطيوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنمش؛ وكنديسى بو افترايه جواب ويره‌جك يرده روما دولتنه ايتمش اولديغى خدمتلرى تعداده اكتفا ايتمشيدى. برايكنجى دفعه محكمه‌يه دعوت اولندقده: «روماليلر! بوكون آنيبالى مغلوب ايتديكم كونه مصادفدر، هايديك بونك تشكرينى ايفا ايده‌لم!» ديه‌رك معبده متوجه اولمش؛ وبتون خلق آرقه‌سى صره كيدوب، حاكملر يالكز قالمشلردى. نهايت او- نجى دفعه محكمه‌يه جلبنده روماىى ترك ايتمكله محكوم اولوب، (ليترنه)ده كى چفتلكنه چكلمش، وقبل‌الميلاد ۱۸۴ تاريخنده اورادە وفات ايتمشدر. انسانيت‌پرور، عادل، مشفق وجسور برذات ايدى. آفريقاده كى فتوحاتى سببيله «آفريقالى» تلقيب اولنمشدر.

يدنجيسى آلتنجيسنك برادرى اولان (لوچيوس قورنليوس اسكيپيون) اولوب، «آسيالى» لقبيله ملقبدر. اسپانيا وآفريقاده برادرينك معيتنده بو- لنوب، قبل الميلاد ۱۹۰ تاريخنده قونسلوس اولمش؛ واو سنه آسيايه عسكر سوق ايده‌رك، آنطيوخسى مغنيسا قربنده مغلوب، وطلب صلحه مجبور ايتمشدر. روماىه عودتنده آنطيوخسدن رشوت آلمش اولمغله اتهام اولنرق، كليتلى برجزاى نقدى اعطاسنه حكم اولنمغله، اموال و املاكى تأديه‌سنه كفايت ايتيوب، حبسه القا اولنمشيدى. بعده سيبلى تخليه اولنرق، روماليلر ايتدكلرينه نادم اولمغله، كنديسنه پك چوق مال وثروت قزانديرمشلردى.

سكزنجيسى آلتنجى ويدنجيسنك عم زاده‌سى اولان (اسكيپيون ناسيقا) اولوب ، ١٩٢ده اسپانيا‌ده (لو- زيتانيان) لرله محاربه ايتمش، وبرسنه صكره قونسلوس اولوب، ايتاليانك شمالنده بعض محاربه‌لر قزانمشيدى. علم قوانينده مهارتى وار ايدى.

طقوزنجيسى سكزنجيسنك اوغلى اولان (اسكيپيون ناسيقا قوقولم) اولوب، قبل‌الميلاد ١٦٨ تاريخنده (پيدنا) محاربه سنده ابراز شجاعتله، ١٥٥ده قونسلوس اولوب، دالماتلرى مغلوب ايتمشدر. (تيبر)ى قتل ايتديرن بونك اوغليدر.

اونجيسى (قورنليوس اسكيپيون اميليانوس) در، كه مشهور (پاولوس اميليوس) ك اوغلى اولوب ، بيوك اسكيپيونك اولادندن برى طرفندن اوغلغه قبول اولنمشيدى. «ايكنجى آفريقالى» لقبيله ملقبدر. مشاهير مورخيندن (پوليب) دن تحصيل علم ايتمش؛ واسپانيا وآفريقاده ابراز مآثر شجاعت ودرايت ايتمكله، قبل الميلاد ١٤٧ تاريخنده حداثت سنيله برابر قونسلوس نصب اولنمشيدى . قرتاجى بسبتون ضبطه مأمور او- لوب، شهر مذكورى بر بيوك محاصره‌دن صكره، فتح وخاك ايله يكسان ايتمش؛ وديكر بعض غالبيتلر دخى قزانمشدر. ١٣٤ده تكرار قونسلوس اولمش؛ بعده بودخى برطاقم تعقيباته دوچاراولوب، ١٢٩ تاريخنده (ديكتاتور) لغى اعلان اولنمق اوزره ايكن، خانه‌سنده مقتول بولنمشدر.

اسكيت (Scithes) اسكى يونانيلرك اقوام تورانيه‌يه ويردكلرى اسمدر.

بونلر طونه‌نك شمالندن ولهسنانده‌كى (ويستوله) نهرينك شرقندن باشلايه‌رق آسيانك شمالينك منتهاسنه و جنوباً سيخون وجيخونه قدر منتشر ايديلر . اسكى يونانيلر اسكيتلرى جت، مساجت (يعنى يأجوج، مأجوج)، فن، استيان، تاور، يازيغ، باستارن، هرول وسائر اسملرله برچوق اقوامه تقسيم ايدرلردى. بونلردن (فن) و (استيان) ديدكلرى قوملرك اليوم روسيه‌نك شمال غربيسنده موجود اولان (فينوآ) لر و(استونيا) ليلردن عبارت اولدقلرى اسملرندن آكلاشيليور . جيخون وسيخونه قدر منتشر بولنمرى دخى اسكيتلرك اقوام تورانيه‌دن بشقه برشى اولمدقلرينى كوستريور . بعضلرى بونلرك اوروپاده‌كى محللرينه باقه‌رق اسلاو- لردن عبارت بولنمش اوللرينه ذاهب اولمشرسه‌ده ، اسلاولرك شرق و جنوبه طوغرى توسع و انتشارلرى پك يكى اولوب، اصل وطنلرى پروسيه جهتيدر. رو- سيه‌نك ايسه اهالىٔ قديمه‌سى فينوآلر كبى اقوام تورا- نيه‌دن عبارت ايدى ؛ حتى بو كون دخى روسلره اسلاولاشمش برتاتار قومى نظريله باقيليور.

اسكيتيا (Scythie) اسكى يونانيلرك آو- روپانك شمال شرقى قسميله آسيانك قسم شماليسنه ويردكلرى اسمدر . آوروپاده طونه و ويستوله وآسياده سيخون وجيخون ايله محدود اولان بوقطعهٔ واسعه اسكيت اقوام متعدده‌سيله مسكون اولوب، ايرانيلرك (توران) تعبير ايتدكلرى يرلردن عبارت ايدى . اسكيتيا اسمى ميلادك يدنجى قرننه يعنى ظهور اسلام دورينه‌دك مستعمل اولوب، قرن مذكورده برطرفدن اقوام آريانيه‌دن اولان غوتلر واسلاولر جنوب وشماله طوغرى ياييلەرق، اسكيتيلرك برچوق يرلرينى ضبط ايتمشلر؛ وبرطرفدن دخى اسكيت اقوامندن اولان هونلر، بلغارلر وسائر اقوام تتاريه غربه طوغرى ياييلەرق، اوروپايى زير وزبر ايتدكدن صكره، منقرض اولمشلردر. بووجهله اسكيتلر اوروپا قطعه‌سنك پك آز يرلرنده مجتمع صورتده قالمغله ، اسكيتيا اسمى دخى استعمالدن ساقط اولمشدر . — (كوچك اسكيتيا) دخى بلاد قافقاسه وبرده دوبريچه قطعه‌سنه علم اولمشيدى ؛ ديمك اولپور، كه دوبريچه يقين وقتلرده قريم تاتارلرى طرفندن اسكان اولنديغى كبى، وقتيله دخى اقوام تاتاريه ايله مسكون بولنمشدر.

اسكى جمعه (ياخود جمعهٔ عتيق) بلغارستا- نك منقسم بولنديغى ٢٠ دا- ئره‌دن برينك مركزى اولان برقصبه اولوب، شمينك ٣٠ كيلومتره غربنده، هزارغراد‌ك ٣٧ كيلومتره جنوبنده وشرقى روم ايلى حدودينك يعنى بالقان صرتنك ٤٠ كيلومتره قدر شمالنده واقعدر. برچاى كنارنده ومنبت ومحصولدار بر محلده واقع اولوب، اهاليسنك قسم اعظمى اهل اسلامدن بولنمش اولمغله ، هجرت ايتمش اولدقلرندن ، شمدى آنجق درت بش بيك اهاليسى واردر. — اسكى جمعه دائره‌سى شرقاً شمنى ، شمالاً هزارغراد ، غرباً طرنوه دائره‌لريله و جنوباً شرق روم ايلى حدوديله محدود ومحاطدر.

اسكيجه (ياخود اسكچه ونام ديكرله اقسانتى) ادرنه ولايتنك كوملجنه

سنجاغنده قضا مركزى برقصبه اولوب، كوملجنه‌نك ٤٨ كيلومتره غربنده وساحل بحردن ٢٢ كيلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. همنامى اولان برچايك كنارنده او- لوب، شمال جهتى ردوب طاغنك اتكلريله مسدود اولديغى حالده، جنوبنده ساحل بحره قدر ممتد اولان واسع براووه بولنيور. تجارتكاه برقصبه اولوب، اسكلەسى (قره آغاج) در. ٦٠٠٠ قدر اهالىسى اولوب، قسم اعظمى اسلام، وقصورى روم وسائره- در. — اسكيجه قضاسى ادرنه ولايتنك منتهاى جنوب شرقيسنده واقع اولوب، شرقاً نفس كوملجنه، شمالاً داريدره قضالريله، غرباً سلانيك ولايتيله، جنوباً دخى آطه‌لر دكيزيله محدود ومحاط اولەرق، صقارقيا، يصى اوران، چلبلو، يكيجه‌ويكى كوى اسملريله بش ناحيه‌يى دخى جامعدر. بوناحيه مركزلرندن يكيجه (قره‌صويكيجه‌سى) اسميله معروف اولوب، مركز قضادن دها يوك ودها تجارتكاهدر، وعلى الخصوص توتون محصولاتنك كثرت ونفاستيله مشهوردر. اسكيجه قضاسى زياده- سيله منبت ومحصولدار اراضيى حاوى اولوب، حبوبات ومحصولات متنوعه كثرت اوزره حاصل او- لور ايسه‌ده، اصل اهاليسنك منبع ثروتى توتون محصولاتيدر، كه ممالك عثمانيه‌ده حاصل اولان تو- تونلرك ايسى اولوب، دنيانك هر طرفنه اخراج اولنور.

اسكى حصار { آيدين ولايتنك منتشا سنجا- غنده وموغلەنك ٣٠ كيلو- مترە غرب شماليسنده و (مندرس) نهرى تابعلرندن برى اوزرنده واقع بركوچك قصبه‌در. اسكى (استراتو- نيكيا) شهرينك خرابه‌لرى اوزرنده واقع اولوب، اطرافنده بياض مرمردن ستونلرى حاوى بر طاقم ويرانه‌لر بولنيور.

اسكى حصار { آيدين ولايتنك دكيزلى سنجا- غنده ودكيزلى شهرينك ١٥ كيلومترە شمال شرقيسنده، مندرس ايرماغنك صولدن اولان تابعلرندن برينك كنارنده واقع بر قريه او- لوب، اسكى (لائوديكيه) شهرينك خرابه‌لرى اوزرينه مؤسسدر. مذكور شهر قديم ميلادك ٦٥ تاريخنده حركت ارضدن منهدم اولمش؛ وبعده تعمير اولنمش ايسه‌ده، ١٤٠٢ ده تيمورلنك طرفندن تخريب او- لنمشدر. اسكى حصارك اطرافنده‌كى خرابه‌لر ايچنده اليوم قسماً قائم برتياترو ايله برجانباز خانه وبرآت ميدانى بولنيور. كه اوچيده رومالىلرك زمانندن قالمەدر.

اسكيرو { (Scyro) يونانك آغريبوزك شمال شرقيسنده واقع اسبورادە آطه- لرندن اولوب، ٦٥ مربع كيلومترە مساحەسى و ٢٠٠٠ اهاليسى واردر. زمان قديمده كويا مشهور قهرمان آخيلاوسك تربه اولنديغى محل اولمغله شهرت بولمشيدى. ادارهٔ عثمانيه زمانندە (اسكرى) اسميله معروف ايدى.

اسكيرول { (Esquirol) فرانسەنك مشا- هير اطباسندن اولوب، ١٢٧٢ تاريخنده (تولوز) ده طوغمش، و ١٨٤٤ ده وفات ايتمشدر. باشليجه تشفيهٔ مجانينله اوغراشوب، بو بيچا- رەلر حقنده اجرا اولنان شدتلى معاملاته ختام ويرمك اوزره، يكى بر اصول بولمش؛ وبرچوق دارالشفا- لرده سرطبيب اولوب، پارس طب وفنون آقادميا- لرى اعضالغنه دخى قبول اولنمشيدى.

اسكى زاغره { (و بلغارجه شلسنيق) شرقى روم ايلى ايالتنده قضا مر- كزى برشهر اولوب؛ فلبەنك ٨٠ كيلومترە شرق شماليسنده، ٤٠٠ مترە ارتفاعى اولان بر موقعده وكوزل بر اووەنك كنارنده واقعدر. اطرافنده‌كى اراضى غايت منبت ومحصولدار وهواسى پك صاغلامدر. شهرك ايچنده ١٦ جامع شريف، ٣ كليسا، ١٥ خان و ٥ حمام بولنوب، ادارهٔ عثمانيه زمانندە ٢٠٠٠٠ اهاليسى وار ايديسەده، بونلرك قسم اعظمى مسلمان اولوب، امتيازدن صكره اكثريسى هجرت ايتمش اولدقلرندن، شمدى اهاليسى خيلى آزالمش اولسه كركدر. ايپك محصولاتى دخى پك ايى اولوب، شهرك ايچنده برقاچ ايپك فابريقەسى واردر. بلغارلرك بر وقت مقرى بولنمش اولان اسكى شهر شمديكنك تقريباً ٢ كيلومترە اوستنده بر تپەنك او- زرنده اولوب، خرابه‌لرى اليوم (دميرخان) تسميه اولنور. قصبەنك جوارنده بعض معدن صولرى وقاپلىجه‌لر واردر.

اسكيشهر { خداوندكار ولايتنك كوتاهيه سنجاغنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، كوتاهيەنك ٥٥ كيلومترە قدر شمال غربيسنده وبروسەنك ١١٥ كيلومترە شرق جنوبيسنده، سقاريه

ایرماغی تابعلرندن پورسق صویك صاغ یعنی جنوبی کنارنده، ″٤٥ ′٤٣ °٣٩ عرض شمالی ایله °٢٨ ″٤٠ ′٠ طول شرقیده واقعدر. قصبه کوزل بر موقعده اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۱ جامع شریفی، ٦ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه مکتبی، ۳ تکیه‌سی، بر قاچ خاولی، بز، شیاق وکلیم دستکاهی واردر. جوارنده برقاچ ایلیجه بولنیورسه‌ده، پك معمور دکلدر. قصبه‌نك باشلیجه منبع ثروتی جوارنده کثرتله چیقان لوله طاشیدر. — یکیشهر قضاسی غرباً وشمالاً ارطغرل سنجاغیله، شرقاً سفریحصار قضاسیله، جنوباً دخی سید غازی ناحیه‌سیله محدود ومحاط اولوب، ۱۰۰ قریه و۲۷ ۲٤۲ اهالیی جامعدر. اهالیسنك یالکز ٦۰۰ ی خرستیان اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. درون قضاده ۷۷ جامع، ٦ مدرسه، ۸۰ مکتب، ۲ کلیسا، ٦ حمام، ٤۹۸ دکان، ۱۵ خان، ۷۲۷۰ خانه، ۲٤۹ ۵۵۰ دونم حبوبات مزرعه‌سی، ۱٦۵۰۰ دونم باغ، ۲٤٦۰٤ دونم باغچه وبوستان و۲۵٦ ۵۳٦ دونم مرعالر واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پنبوق، اوزوم، تفتیك وسائره‌در. ذکر اولنان لوله طاشی دخی باشلیجه منابع ثروتندن اولوب، ۲۰۰۰ عمله طرفندن اخراج اولنقده‌در. قصبه‌نك اوکنده ممتد اولان اووه‌نك شرقدن غربه طوغری طولی ۵ ساعت قدر اولوب، طوپراغی پك منبتدر. اووه‌نك اطرافنده‌کی طاغلر چبلاق ایسه‌ده، قضانك سائر طرفلرنده چام ومیشه اورمانلری بولنور. سید غازی ناحیه‌سی دخی بو قضایه ملحقدر.

اسکی قره حصار (ویاخود ایسجه قره حصار) خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده وقره حصارك ۱۲ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده بر قریه اولوب، (سیناده) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولدیغندن، وجوارنده کوزل بر مرمر معدنی بولندیغندن، اطرافنده بعض خرابه‌لر وهیکل وسائره یونتلمسندن قالمش بر چوق مرمر یونغه‌لری بولنیور.

اسکی قریم قریم شبه جزیره‌سنك (فیودوسیا) قضاسنده وفیودوسیانك ۲۳ کیلومتره غربنده برکوچك قصبه اولوب، ۱۱۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله بیوك بر شهر اولوب، نوغای خانلرینك مقری ایدی.

اسکی قلفاتلی (بیغا سنجاغنده (طومروق چای) ایله (کمر صو) نهرلرینك تشکیل ایتدکاری بطاقلغك اوستنده بر تپه‌نك اوزرنده بر قریه اولوب، اسکی (ایلیوم) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده واقعدر.

اسکیلا (Scylla) لسان یونانیده «دیشی کوپك» دیمك اولوب، ایتالیانك منتهای جنوبنده ومسینه بوغازنده بر برون ایدی، که یوکسك بر قیادن عبارت اولوب، اطرافنده دیکر بر چوق قیالر دخی بولندیغی کبی، قارشیسنده یعنی بوغازك سیچیلیا جهتنده دخی (خاریبدوس) اسمیله بوکامشابه بر قیا بولندیغندن، زمان قدیمده بحریونك دهشتی موجب اولوردی. حتی برمصیبتدن قورتلورقورتلماز دیکرینه مبتلا اولمق مقامنده «اسکیلادن خاریبدوسه دوشمك» سوزی ضرب مثل اولمشیدی. بعده حرکات برکانیه‌دن طولایی بو قیالرك شکلی دکیشمش اولمایدر. که شمدی اوقدر مخاطره‌لی عد اولنمیورلر. — اسکی یونانیلر بونی اساطیرلرینه دخی صوقه‌رق، بوقیانك برپری بولنمش؛ ودکیز الهلرندن (غلاوقوس) طرفندن سولدیکیجون، رقیبه‌سی طرفندن قیایه تحویل اولنه‌رق، اطرافنه دائمی صورتده حاولایه‌رق یوزینی وکوکسنی پیرتهجق بر طاقم کوپکلر مسلط ایدلمش اولدیغنه اینانیرلردی. — مذکور برونك جوارنده بو اسمله بر قصبه دخی وار ایدی، که الیوم موجود اولوب، (سیلیو) اسمیله معروفدر.

اسکیلاقس (Scylax) یونان قدیم جغرافیون‌لندن اولوب، بحر سفید ایله بحر سیاه سواحلنجه ایتمش اولدیغی سیاحتی حاکی اولان براثری باقیدر. بونك نه وقت یاشامش اولدیغی معلوم اولمیوب، زمان قدیمده بو اسمله اوچ کشی بیلنه‌دیکندن، اثر مذکورك صاحبی بونلرك خانغیسی اولدیغی آکلاشیلهمامشدر. بونلرك برنجیسی اسفندیارك زمانده برحیات اولوب، حکمدار مشارالیهك امریله بحر محیط هندیده برسیاحت ایتمشدر. ایکنجیسی بیوك اسکندرك زمانده واوچنجیسی دخی میلادك ایکنجی قرننده یاشامشدر.

اسکیلیچ (Scylitzès) بیزانس مورخلرندن اولوب، قسطنطینیه قیصرلرندن برینك سرایی مدیری ایدی. (تئوفان)ك ۸۱۱

تاریخ میلادیسنه قدر کتیرمش اولدیغی تاریخك آلت طرفنی یازمرق، ۱۰۸۱ تاریخنه قدر اولان وقوعاتی ضبط ایتمشدر. اثری مطبوعدر.

اسکیمنوس { (Scymnus) یونان قدیم جغرافیونندن اولوب، سا- قزلی ایدی. قبل المیلاد ۸۰ تاریخلرنده برحیات اولوب، ازمید بانیسی وحکمداری اولان (نیقومید) ك خدمتنده بولنوردی. منظوم برسیاحتنامه یازمش ایسه ده، یالکز بعض فقره لری بولنه بیلمشدر.

اسکیمو { (Esquimaux) آمریقای شمالینك منتهای شمالنده یعنی (غرونلاند) شبه جزیره سیله قطب شمالینك اطرافنده بولنان آطه لرده و (آلاسقه) شبه جزیره سیله (لابرادور) قطعه سنده وسائر اوجوارلرده ساکن برطاقم اقوامه ویریلن اسمدر. هرنه قدر اقوام مذکوره دن هربرینك کندینه مخصوص اسمی اولوب، اسکیمو اسمی بجلیورلرسه ده، قومشولری اولان آمریقای شمالی اهالیٔ اصلیه سی کندیلرینی «چیك ات یتیجی» دیمك اولان بواسمله تسمیه ایتمش اولدقلرندن، بواسمله شهرت بولمشلردر. اقوام مذکوره نك آیری آیری لسانلری وار ایسه ده، سویلدکاری لسانلر بینده مناسبت ومشابهت تامه موجوددر. سیماجه واخلاق واطوارجه بینلرنده فرق اولدیغی کبی، قطب شمالی دائره سی اطرافنده کی سواحلده یعنی روسیه وسیبریا ساحللرنده ساکن بولنان لاپون، سامویدیاقوت، یوقاکیر وچوقچی اقوامیله دخی مشابهتلری واردر. علم البشرله اوغراشان علمانك بعضیسی بونلرك جمله سنی اقوام تورانیه دن عد ایتمك ایستمشلرسه ده، بعضلری دخی اقطار شمالیه یه مخصوص اولمق اوزره، آیریجه برجنس عد واعتبار ایتمشلردر. اسکیمو اسمی بعض دفعه تعمیماً جمله سنه اطلاق اولنور. بونلرك بویلری قیصه، رنکلری اسمر، کوز وصاچلری قره، صقاللری سیرك، یناق کیکلری چیقنتیلی، برونلری پك کوچك ویاصی، کوزلری چقورده، آلنلری طاردر. اوست وباشلری غایت پیس اولوب، دکیز کوپکی دریسندن جاکت وپانتالون کبی برنوع اثواب کیررلر، وینه بو دریدن چیزمه یاپارلر. بولندقلری یرلر همان دائمی صورتده قار وبوز آلتنده بولندقلرندن، مسکنلرینی بعضا طوپراغك ایچنده قازارلر، وبعضا دخی قاردن برنوع قلبه لر یاپارلر. بو قلبه لرك ایچ طرفنی ینه دکیز کوپکی دریسیله قپلارلر. بالیقلرك یاغنی طاشدن برقابك ایچنده ودکیز اوتندن معمول بربیوك فتیل ایله یاقوب، بوندن هم ایصینیرلر، هم قلبه لری تنویر اولنور، هم یمك پیشیررلر. معیشتلری باشلیجه بالیقدن عبارت اولوب، بوزلرك ایچنده کونلرجه پوصیده بکلیدرك اورده لری جسیم بالیقلردن محیر عقول اولهجق صورتده یدکدن صکره، آرقاسی ذکر اولنان فتیلك ایسنده قورودوب، قیشك شدتی وکیجه نك آیلرجه امتدادی موسمنده یرلر. ینه دریدن وبالینه کیکلرندن (قیاق) تعبیر ایتدکاری غایت خفیف برنوع پیاده قایغی یاپارلر، که بونی بوزلره تصادف ایتدکلرنده اوموزلرینه آلوب، بوزلرك اوبرطرفنه نقل ایدرلر. اوتوز قرق کشی آلیر (اومیاق) تعبیر ایتدکاری برنوع بیوك قایقلری دخی واردر. قیراقلرینی چکدیرمك ایچون بعضلری ونسبةً جنوبده بولنانلری (رن) دنیلن برنوع کیك بسلرلرسه ده، اکثریسنده بوخدمتی کوپکلر کورور. بالیقجیلقده وآوجیلقده مهارتلری فوق العاده در. پیه جك بولدقلری وقت برهفته ده پیه جکلرینی بردن یمکه وصکره کونلرجه آج قالمغه آلیشیق اولوب، ایلریسیجون دوشونمك عادتلری دکلدر. حلیم ویموشاق آدملر اولوب، هیچ برنوع حکومتلری ویا رئیسلری اولمدیغی حالده، بینلرنده منازعات وقوع بولماز، وبینلرنده طوقنمازلر. دینلری جنلره وسحارلره اینانمقدن عبارت اولوب، (کقو) تعبیر ایتدکاری رئیس روحانیلری الهامله غیبدن خبر ویرمك وسحر وجنلره قارشی اوقویوب اوفلك ادعاسنده بولنورلر. هرنه قدر برچوق یرلرده منتشر ایسه لرده، صوغوق وآجلقله پنجه لشه رك یاشادقلرندن، تکثر ایده میوب، مجموعلرینك عددی اوتوز بیکی متجاوز دکلدر.

اسلاطارجه { (Slataritza) بلغارستانده طرنوی ایله عثمان بازاری آره سنده وطرنوینك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بیوك بر قریه اولوب، ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر.

اسلام آباد { کشمیر خطه سنده وکشمیر وادیسنده بر شهر اولوب، (سرینا) شهرینك ٤٦ کیلومتره شرق جنوبیسنده وجلام نهری اوزرنده واقعدر. شهر بر تپه نك اوزرنده اولوب، تپه نك آلتنده هندولرجه مقدس عد اولنور

بر بیوك حوض واردر. درون شهرده مشهور کشمیر شالارینی یاپمغه مخصوص ۳۰۰ دستگاه بولنور. صفران تجارتی دخی چوقدر. بوشهرك جوارنده مشهور (مرتند) خرابه‌لری بولنیور. — هندستان شمالینك (لکهنو) ایالتنده دخی بو اسملی برقصبه بولنوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

اسلامباغ { چینه تابع اولان ترکستان شرقیده (یارکند) جوارنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

اسلامبول { [«استانبول» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسلام کری اول { قریم خانلرندن اولوب، پدری دولتکرای خانك زمانده رهن طریقیله درسعادته کوندریلدرك، قانونی سلطان سلیمان وسلطان سلیم خان ثانی زمانده مظهر توجه والتفات پادشاهی اولمشیکن، سلطان مراد ثالثك جلوسلرنده نظردن دوشمدرك، قونیه‌ده اختیار اقامت ایتمشیدی. ۹۹۲ تاریخنده برادری محمد کرای خان ثانینك عزلی لازم کلمکله، صاحب ترجمه فرمان پادشاهی‌یی مستصحباً قریمه عزیمت ایتمش؛ وسلفی فرار ایتمکده ایکن قتل اولنمشدر. قریمده وقریم خانلرینك زیر حکمنده اولان ممالکده قریم‌خانلرینك اسمنی تأخیرله طوغریدن طوغری‌یه سلاطین عظام عثمانیه نامنه اك اول خطبه اوقوتدیران بوذاتدر. عاقل ومدبر برذات اولوب، ۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۹۹٦ تاریخنده وفات‌ایدوب، آقکرمان‌قلعه‌سی جامع کبیرنده دفن اولنمشدر.

اسلام کرای ثانی { بودخی قریم خانلرندن اولوب، سلامتکرایك اوغلیدر. جانبککرایك زمانده لهلیلرك الینه اسیر دوشوب، یدی سنه اسارتده قالدقدن‌صکره، سلطان مراد رابع حضرتلرینك عقد ایلدکلری مصالحه او زرینه قورتاریلوب، یانبولیده اقامت ایتدیرلمشیدی. برادری بهادر کرای قریم خانی اولدیغنده، کندیسنی قلغایلقله معیتنه آلمش؛ وبرادرینك وفاتنده، قلعهٔ سلطانیه‌یه کلمش؛ وقریم خانی اولان محمد کرای خانك التمامی اوزرینه ردوسه اجلا اولنمش ایسه‌ده، ایکی آی صکره درسعادته دعوت اولنه‌رق، ۱۰۵٤ سنه‌سنده قریم خانلغنه تعیین اولنمشدر. اون سنه سورن مدت حکومتنده روسلر ولهلیلرله بالدفعات محاربه ایدوب، غالبیته نائل اولمش؛ وپك چوق غنائم آلوب، درسعادته دخی هدایای کرانبها کوندرمش؛ وروسیه ولهستانی یکیدن جزیه‌یه ربط ایتمشیدی. بر چوق جوامع ومساجد وقلعه وچشمه‌کبی آثار خیریه‌سی واردر. ۱۰٦٤ تاریخنده ۵۰ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسلان { (Slane) ایرلانده‌نك (است میت) قونتلغنده (بوینه) نهری اوزرنده و (دروکده) نك ۱۲ کیلومتره غربنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰ اهالیسی و برکوزل سرایی واردر. وقتیله مهم برشهر ایدی.

اسلان { (بارون — B. W. de Slane) فرانسه‌نك السنهٔ شرقیه‌یه آشنا علماسندن اولوب، ۱۸۷۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. ابن خلدون تاریخنك مقدمه‌سنی لسان فرانسه‌وی‌یه ترجمه، و۱۸٦۳ تاریخ میلادیسنده نشر ایتمش‌اولدیغی کبی، تاریخ مذکورك بربرلره و آفریقانك شمالنه متعلق اولان قسمنی دخی ترجمه وطبع ایتمشدر. امرألقیسك دیوانفی دخی ترجمه ایدوب، متن عربیسیله برابر باصدیرمش، وابوالفدانك «تقویم البلدان» نی دخی نقل وترجمه ایتمشدر.

اسلاو { (Slaves) آوروپا قطعه‌سنده ساکن بولنان اقوام آریانیه‌دن برچوق قوملری جامع بربیوك زمره اولوب، آوروپا قطعه‌سنك قسم شرقیسنده یعنی روسیه‌نك همان هرطرفیله آوستریانك وبلقان شبه جزیره‌سنك قسم اعظمنده وپروسیه‌نك دخی جهت شرقیه‌سنده ساکندرلر. اسلاولر باشلیجه بروجه زیر ٦ قومه منقسمدرلر: روسلر (موسقوفلر)، روتنلر، لهلیلر، چهلیلر واسلوواقلر، سورابلر، جنوبی اسلاولر (یعنی خرواتلر، صربلیلر وبلغارلر). اسلاو اقوامنك مجموعاً افرادی تقریباً ۷۵۰۰۰۰۰۰ عددینه بالغ اولوب، بونلردن ٤۷۷۰۰۰۰۰ ی روسیه‌ده، ۱۷۰۰۰۰۰۰ ی آوستریاده، ۷۷۰۰۰۰۰ ی بلقان شبه جزیره‌سنده، ۲٤۰۰۰۰۰ ی پروسیه‌ده، ۲۰۰۰۰۰ ی دخی صاقسه‌ده در.

اسلاولر دخی کاتلر وغوتلرکبی، وآنجق، آکلاشلدیغنه کوره، اونلردن صکره، آسیای وسطیدن آوروپایه چکوب، بوقطعه‌نك وسطلرینه‌قدر ایلریلمش؛ وبرخیلی وقت بالطبع دکیزی سواحلیله طونه آره‌

سنده کی یرلرده طولاشه رق، کلتلروغوتلرله وبرطرفدن دخی اوروپانك شرق طرفلرنده ساکن بولنمش اولان اسکیتلر له یعنی اقوام تورانیه ایله متمادیاً غوغا ونزاعده بولنمشلر-در. آنجق بونزاعلری تاریخجه کسب اهمیت ایده جك صورتده اولمیوب، اهمیتسز قالمش ایکن، نهایت یدنجی قرن میلادیده اسلاولر جنوب وشرقه طوغری توسع ایتمکه باشلایه رق، آوسترپا طوپراغنده وبالقان شبه جزیره سنده برقاچ دولت تشکیل ایتمش؛ و اووقتدن بری کیتدکجه تکثر ایتمکده بولنمشلردر. اسلاولرك تکثرینی موجب اولان شیلرك برنجیسی ضبط ایتدکلری یرلرده بولدقلری اقوامی اسلاولاشدیرملریدر. مثلا بوسنه. هرسك، قره طاغ ودالماچیا جهتلرنده اسلاولر آرناؤدلرله قاریشوب، کرك سیماجه وبویجه وکرك اخلاق واطوارجه طمارلرنده اسلاو قانیله قاریشیق آرناؤد قانی دخی بولندیغی کوریلیور. بلغارلر اساساً اقوام تاتاریه دن ایکن اسلاولاشمشلردر. روسلر دخی تاتار، فینوآ وسائر اقوام تورانیه نك اسلاولاشمشلرندن بشقه برشی دکلدر. وقتیله اك آز قاریشانلری وطن اصلیلرندن اوینامیان لهلیلرله چهلیلر ایکن، مؤخراً اونلر دخی آلمانلرله، مجارلرله و روسلرله قاریشه رق، خالصلکلرینی غائب ایتمشلردر. اسلاو اقوامنك برطاقمی روم مذهبنده وبرطاقمی دخی قتولیك اولدقلرندن، دینجه اولان بوختلاف دخی اتحاد سیاسی حقنده کی فکرلرینك بطلانی کوسترر. روسلرله لهلیلر بینده کی خصومت ومباینت بوکا بردلیل کافیدر. روم مذهبنده بولنانلری روحجه دن آزمه کندیلرینه برنوع حروفله لسانلرینی یازمقده اولدقلری حالده، قتولیکلر لسانلرینی لاتین حروفیله یازیورلر. اسلاو افرادی ایچنده بر ملیونه قریب مسلمانلر دخی بولنوب، بوسنه اهالیٔ اسلامیه سیله بلغارستان و روم ایلنده کی پوماقلردن عبارتدر.

اسلاولرك سویلدکلری لسانلر مختلف اولوب، بینلرنده خیلی مشابهت وار ایسه ده، بومشابهت اسلاو اقوامی آره سنده براتحاد سیاسیه امکان ویره جك درجده اولمیوب، لاتین لسانلری بینده کی مشابهتدن آنجق برآز زیاده در. اسلاو لسانلرندن هر برینك کندینه مخصوص ادبیاتی وکندینه مخصوص قواعدی واردر. مشترك عد ایتدکلری براسلاوجه دخی وار ایسه ده، بولسان لاتین لسانلرینك لاتینجه سی کبی اصل اولیوب، اسکی بلغارجه دن بشقه برشی دکلدر. اك اول اسلاو لسانده حروف ترتیب ایده رك، انجیلی ترجمه ایدن (کیریلوس) اسمنده بر پاپاس بلغارلرك اووقتکی لسانه آشنا اولمغله، انجیلی بولسانه ترجمه ایتمش؛ واو وقتدن بری بتون اورتودوقس اسلاولر طرفندن کلیساده بوانجیل اوقونمغه باشلایوب، اسکی بلغارجه یه عمومی براسلاو لسانی نظریله باقیلهکلمشدر. آنجق مؤخراً بونك حقیقتی آکلاشیلمغله، بو لسانه «کلیسا اسلاوجه سی» نامی ویرلمشدر.

الیوم سویلمکده اولان روسجه، لهجه، چهجه، صربجه وبلغارجه دن بشقه، منقرض اولمش ویاخود روسیه ایله پروسیه حدودنده آز افراد طرفندن سویلمکده اولان دیکر برقاچ اسلاو لسانی واردر، که بونلردن (لیتوآن) لسانك اسکیسنه بعض لسانیون اسلاو السنه سنك اصلی نظریله باقیایسه تیورلر، و بونده سانسکری وزند لسانلریله دها چوق مناسبات بولمشلردر.

اسلاو لسانلری هرنه قدر سویله ده برآز قبا کبی کوریلیورلرسه ده، آهنکلری یرنده ولطافتلری برکمال اولوب، کوزل لسانلردر. بونلرك ادبیاتلری پك یکی اولوب، اسلاو اقوامی طریق ترقیه یکی کیرمشلر ایسه ده، کندیلرنده زکاوت اکسیك اولدیغی کبی، سعی وثباتجه دخی هیچ برقومدن کری قالمدقلرندن، استقبالده علوم ومعارفك ترقیسنه پك چوق خدمتلری مأمولدر.

اسلاووینیا (Slavonie)

میلادك اون برنجی قرنی اواسطندن اون برنجی قرنی اواسطنه دك بواسمله آوروپاده بردولت بولنمشدر. بو دولت بالطبع دکیرنیك جنوب غربی ساحلنده او-لوب، (الیه) ایله (پن) نهرلری آره سنده ممتد اولهرق، مکلنبورغك قسم اعظمنی جامع ایدی. باشلیجه شهرلری (لوبك)، پلون، وولغاست، کیسین ومکلنبورغ ایدی. ۱۰۴۷ تاریخ میلادیسنده (قوچالق) اسمنده بریسی دانیمارقه لیلرك وصاقسه دوقه سنك امدادیله بوممکنده ساکن بولنان اسلاولری تحت اطاعته آلهرق، وبونلره خرستیان دینی قبول ایتدیره رك، صاقسه یه تابع اولمق اوزره، دولت مذکوره یی تشکیل ایتمشیدی. ۱۰۸۰ تاریخنده (قروقو) اسمنده برینك ریاستیله اهالی عصیان ایده رك، خرستیانلغی ترك، ودین قدیملرینی التزامله،

مملکتلرینك استقلالنی قزانمشلرسه ده، ۱۱۰۵ ده مذکور (قوچالق) ك اوغلی هنری اسلاووونیایی یکیدن ضبط ایتمش؛ و۱۱۲۶ ده وفات ایدوب، دانیمارقه‌لی (قانوت لاوارد) وارثی اولمشیدی. بودخی ۱۱۳۱ ده قتل اولنمغله، اسلاووونیا برقاچ کوچك حکومته تقسیم اولنمش؛ و۱۱۶۱ ده قسم اعظمنی (آرسلان هنری) ضبط ایدوب، صاقسه‌یه الحاق ایتمش؛ وقسم دیکری دانیمارقه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اسلاووونیا [« اسقلاووونیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسلع (بن شریك بن عوف اعوجی) صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خدمت نبویلرنده بولنمش، وکندیسندن بعض احادیث شریفه نقل‌اولنمشدر. برروایته اسمی (میمون بن یسار)، ودیکر بر روایته دخی (اسلع بن اسقع) ایدی.

اسلم حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك سوریجیسی اولوب، رافعك آرقداشی ایدی.

اسلم (بنی —) قبائل عربدن اوچ قبیلهنك اسمیدر.

اسلم حضرت عمر بن‌خطاب (رضه)ك کوله‌سی اولوب، حضرت رسول الله یتیشمش ایسه ده، طوغریدن طوغریه حدیث شریف نقل ایده‌میوب، حضرت ابابکر وعمر وعثمان وسائر اصحاب کرامدن نقل وروایت ایتمشدر. روایتنده موثوقدر. بر روایته یمنی وبر روایته حبشلی اولوب، هجرت نبویه‌نك ۱۱ نجی سنه‌سی حضرت عمر طرفندن اشترا اولنمشیدی. ۸۰ تاریخنده، روایته کوره ۱۱۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسلم اسود (اسلم راعی) اسمیله دخی معروفدر. خیبر وقعه‌سنده بر یهودینك برقیونی اوتلاتمقده ایکن، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه کلوب، کندیسنه عرض اسلام‌اولنمسنی طلب ایتمش؛ وعساکر مسلمینه قاریشوب، اوکون شهید اولمشدر. بونك کرك حکایه‌سنده وکرك اسمنده اختلاف واقع اولوب، بعضیسی اسمی (ابو سلمی) اولدیغنی بیان ایتمشلردر.

اسلوچق (Sloutzk) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده وهمنامی اولان برکوچك نهرك اوزرنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. بوقصبه جوارنده برنجی (سجیسموند) زمانده اهلیلرله قریم تاتارلری بینده اوچ بیوك محاربه وقوع بولمشدر.

اسلونیم (Slonim) روسیه‌نك ایالات غربیه‌سندن (غرودنو) ایالتنده ولیتوآنیا خطه‌سنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله ایالت مرکزی بولنمش اولمغله، بعضاً لیتوآنیا مجلس عمومیسی بوقصبه ده اجتماع ایدر.

اسلوواق (Slovaques) اسلاو اقوامندن اولوب، طقوزنجی قرن میلادیده، موراویا ایله مجارستانده بر دولت تشکیل ایتمشلردی. آلمانلر بونلرك حقندن کلهمدکلرندن، مجارلری کندیلرینه مسلط ایتمشلر؛ ومجارلر بونلرك یرینی ضبط ایتمکله، اسلووواقلر ۹۰۷ تاریخ میلادیسندن بری مجارلرك حکمی آلتنده بولنمقده‌درلر. بونلرك لسانی چهجه‌یه پك یقین اولوب، کندیلری‌ده چهلی عد اولنه‌بیلیرلر. مقدارلری ۲۲۰۰۰۰۰ کشی قدردر.

اسلیدانوس (Sleidanus) آوروپانك مشاهیرندن، ۱۵۰۶ تاریخ میلادیسنده (قولونیه) جوارنده (اشیلده) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۵۵۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. امم قدیمه ومتأخره‌نك تاریخنه دائر لاتین لسانیله برقاچ معتبر کتاب یازمشدر.

اسلیمیه (Selimno یاخود Slivno) شرقی روم ایلنده قوجه بلقانك جنوبی اتکنده وطونجه تابعلرندن برچایك اوزرنده، ادرنه‌نك ۱۳۲ کیلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، مشهور عبا فابریقه‌لری وپك‌چوق کل صوبی محصولاتی واردر. وقتیله مشهور قره‌بندلر وسائر اسلحه دخی یاپیلیردی. ادارهٔ عثمانیه زمانده لوا مرکزی ایدی. سنه ده برکره حزیرانده اسلیمیه‌ده بیوك بر پنایر قوریلور.

اسلینغ (Essling) آوسترياده ویانه‌نك ۹ کیلومتره شرقنده برقصبه اولوب، بیوك بوناپارتك ۱۸۰۹ تاریخنده اوراده قزاندیغی محاربه ایله مشهوردر.

اسلینکن (Esslingen) آلمانیانك (وور-) تمبرغ) خطه‌سنده مستحکم برشهر اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی، مکتب صنایعی، بیوك بر خسته‌خانه‌سی، معادنه متعلق مصنوعاتی ومشهور شرابلری واردر.

اسماء بن حارثه (ابو هند) صحابه‌دن اولوب، برادری هند بن حارثه ایله برابر خدمت رسول‌اللهده بولنمش؛ و٦٦ تاریخنده ۸۰ یاشنده بصره‌ده وفات ایتمشدر. — اسماء بن ربان دخی صحابه‌دندر.

اسماء بن خارجه تابعیندن اولوب، کوفه‌لیدر. ٦٦ تاریخنده ۸۰ یاشنده وفات ایتمشدر.

اسماء بنت ابی بکر حضرت ابو بکر صدیق (رضه) نك بیوك قیزی وعشرهٔ مبشره‌دن حضرت زبیرك زوجه‌سیدر. (ذات النطاقین) لقبیله مشهوره اولوب، یزید بن معاویه‌دن صکره طقوز آی مکهٔ مکرمه‌ده خلافت ایدن عبد الله بن زبیرك والده‌سیدر. ابن زبیر حجاج طرفندن محاصره وتضییق اولندیغی وقت، صاحبهٔ ترجه اوغلنه بعض نصایح حکیمانه ویرمش، ومردانه ثباتنی توصیه ایتمشدیدی. اوغلنك شهادتندن آز وقت صکره، یوز یاشنده اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

اسماء بنت عمیس صحابیاتدن اولوب، ابتدا حضرت جعفر بن ابی طالبه وارمش، ومشارالیه ایله برابر حبشه قاچش ایدی. حضرت جعفرك شهادتندن صکره حضرت ابو بکر صدیقه، وحضرت صدیقك ارتحالندن حضرت علیه وارمشیدی. حضرت جعفردن عبد الله ومحمد وعون، حضرت ابو بکردن محمد، حضرت علیدن دخی یحیی ومحمد اصغر اسملریله آلتی اولاد دنیایه کتیرمشدر. عمر بن خطاب، ابو موسی اشعری، عبد الله بن عباس واوغلی عبد الله بن جعفر وسائر اصحاب کرام صاحبهٔ ترجه‌دن احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشلردر. اسماء بنت عمیسك طقوز همشیره‌سی اولوب، ازواج مطهرهٔ پیغمبریدن (میمونه بنت الحرث) ایله حضرت عباسك زوجه‌سی (ام الفضل) بوجلهدن ایدیلر.

اسماء بنت محمد کنیه‌سی (ام محمد) اولوب، قاضی القضاة نجم‌الدین ابن صصریك همشیره‌سیدر. مشاهیر محدثاتدن وزاهداتدن اولوب، زمانك اك بیوك علماسندن اسماع احادیث شریفه ایتمش، ودفعاتله حجه کیتمشیدی. ٦٣٨ ده دنیایه کلوب، ٧٣٣ ده ارتحال ایتمشدر.

اسماء بنت یزید صحابه‌دن وانصاردن یزید بن سکن اشهلینك قیزی اولوب، کنیه‌سی (ام سلمه)در. فصحای صحابیاتدن اولوب، طائفهٔ نسا طرفندن حضرت رسول اکرم نزدینه مبعوثه صفتیله کیندیکنده، حضور نبویده ایراد ایتدیکی نطق فصیح ایله تحسینه مظهر اولمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. — یرموك وقعه‌سنده بولنمش واوراده بر چادیر دیرکیله دشمنلرندن طقوز کشی قتل ایتمش صحابیاتدن دیکر بر اسماء بنت یزید بولندیغنی، وبونك اصحابدن معاذ بن جبلك خاله‌سی اولدیغنی دخی ابن اثیر بیان ایدیور.

اسماء عامریه اندلسك اك مشهور ادیبه و شاعره‌لرندن اولوب، اشبیلیه‌لی وبنی عامر خاندانه منسوبه ایدی. موحدیندن عبد المؤمنه یازمش اولدیغی بر رساله ورسالهنك اخرنده‌کی قصیده‌سی مشهوردر. شو ایکی بیت او قصیده‌سندندر:

عرفنا النصر والفتح المبینا
لسیدنا امیر المؤمنینا
اذا کان الحدیث عن المعالی
رأیت حدیثکم فیها شجونا

اسماعیل یاخود اسمعیل (علیه السلام) پیغمبران عظامدن اولوب، حضرت ابراهیمك بیوك اوغلی وحضرت اسحاقك لابی برادریدر. حضرت ابراهیمك زوجه‌سی ساره‌دن اولادی اولمدیغندن، فرعونك ویرمش اولدیغی (هاجر) اسمنده‌کی جاریه‌یی ساره‌نك مساعده‌سیله استفراش ایتمش، واوندن حضرت اسماعیل طوغمشیدی. بعده جناب حق ساره‌یه دخی حضرت اسحاقی احسان ایدنجه، بینلرنده حاصل اولان رقابت اوزرینه، حضرت ابراهیم حضرت اسماعیلی والده‌سیله برابر حجازه کوتوره‌رك، کعبهٔ شریفه‌نك اولدیغی محلده براقمغه مجبور اولمشیدی. حضرت ابراهیم برقاچ دفعه حجازه کیدوب، حضرت اسماعیل ایله والده‌سنی زیارت ایتمش؛ وبواوغلیله برابر کعبهٔ مکرمه‌یی

نك بناسنه من طرف الله مأمور اولمشیدی. بعده یمندن جرهم قبیله‌سی دخی کلوب، اوراده اسکان ایتمکله، حضرت اسماعیل بو قبیله‌یه منسوب برقیز تزوج ایده‌رك، بونلره پیغمبر بعث اولنمش، وبر قاچ اولادی دنیایه کلمشدر. ذریته عرب مستعربه دیلوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) وبتون قریشیلر بو ذریتدندر. روایته کوره حضرت اسماعیل میلاد عیسادن ۱۸۹۹ سنه اول ۱۳۷ یاشنده وفات ایتمشدر. حضرت ابراهیمك لاجل التجربه ذبحنه مأمور اولدیغی اوغلی تورانده اسحاق اولدیغی مصرح ایسه‌ده، قرآن کریمده صراحت اولمدیغندن، اکثر علما ذبیحك حضرت اسماعیل اولدیغنی التزام ایتمشلردر.

اسماعیل { (Ismaïl) اصلی «اژدرها» معناسیله (سمئیل) در. روسیه‌نك منتهای جنوب غربیسنده (بسارابیا) خطه‌سنده، کشنفك ۱۹۰ کیلومتره جنوبنده وطونه‌نك اك شمالی قولنك صول کنارنده بر شهر اولوب، ″۸ ′۲۰ °۴۵ عرض شمالی ایله ″۱ ′۳۰ °۲۶ طول شرقیده واقع و ۱۶۳۳۰ اهالیی جامعدر. بو شهر دولت عثمانیه‌نك النده ایکن پك مستحکم اولوب، روسیه ایله واقع اولان محاربه‌لرده دائما میدان حرب اولدقلرنی؛ و ۱۲۰۵ محاربه‌سنده مدت مدیده روس عسکرینه مقاومت ایتدکدن صکره، روسلرك الینه دوشمجه، عموم اهالیسی قتل عام اولنمشیدی. اووقت شهر یکیدن وقلعه‌دن ۲ کیلومتره‌لك مسافده بر طرز جدید اوزره بنا اولنمشدر. پارس معاهده‌سی اوزرینه بو شهرك بغدانه ترکنه قرار ویرلمکله، روسلر تسلیم ایتمزدن اول استحکاماتنی تمامیله هدم ایتمشلردی. برلین معاهده‌سی بو شهری بسارابیه‌نك رومانیانك النده بولنان پارچه‌سیله برابر روسیه‌یه اعاده ایدوب، بوکا بدل رومانیایه دوبریجه‌یی ویرمشدر. اسماعیلك اکثر اهالیسی رومانلر. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میوه‌لری مشهوردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، علی‌الخصوص کلیتلی دقیق اخراج اولنور. سنه‌ده برکره پنایر قوریلوب، اون بش کون سورر.

اسماعیل { فاطمیوندن (منصور بالله) و (ظافر بالله) لك اسمیدر. [«منصور بالله» و «ظافر بالله» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل آنقروی { [«آنقروی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل اسکداری { (ابوالیمن نورالدین) مشایخ نقشبندیه‌دن وطائفهٔ صوفیوندن اولوب، فقه وحدیث وسائر علومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. صحیح مسلمی اختصار ایتمش، ودیکر بعض آثرلر دخی یازمشدر. ۱۱۱۹ تاریخنده اسکداره طوغوب، ۱۱۸۲ ده مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل افندی { (ابو اسحق) سلطان احمد خان ثالث دورنده مسند مشیخت اسلامیه‌یی احراز ایدن علمای عثمانیه‌دن اولوب، روم ایلی قاضیعسکرلرندن علائیه‌لی ابراهیم افندینك اوغلیدر، ۱۰۵۵ سنه‌سنده طوغوب، قاضیعسکر قدری افندینك درسنه ملازمتله، ۱۰۸۴ ده خارج مدرسی اولمش؛ وبعده مکتوبجیلك وتذکره جیلك کبی بعض مأموریتلرده ومحمود پاشا نیابتنده واستانبول قسمتنده بولنمش؛ و ۱۱۰۴ سنه‌سنده دارالحدیث سلیمانیه‌دن حلب قاضیلغنه نصب اولنمشیدی. ۱۱۱۰ تاریخنده بروسه، ۱۱۱۶ ده مکهٔ مکرمه پایه‌سیله مصر، ۱۱۱۸ ده مکه، ۱۱۲۰ ده دخی استانبول قاضیسی، ۱۱۲۲ ده آناطولی، ۱۱۲۳ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و۱۱۲۸ ذی‌الحجه‌سنده مسندمشیخته ترفیع اولنمشدر. بر سنه ایله درت آی قدر مقام فتواده قالدقدن صکره، ۱۱۳۰ جمادی‌الاخراسنده عزل‌وسیونبه نفی اولنه‌رق، بعده استانبوله عودتله مساعده اولنمش؛ و ۱۱۳۷ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنده ارتحال ایتمشدر. عالم وفاضل برذات ایدی. سلطان سلیم قرینده مولدی اولان خانه عرصه‌سنده کعبهٔ مکرمه‌نك رسمنده واو طول وعرض وارتفاعده فوقانی بر مسجد شریف واتصالنده برمکتب، بردارالحدیث وبرشادروان بنا ایتمشدر. کندیسی وینه مسند مشیخته نائل اولان اوغلاری اسحق واسعد افندیلر بومسجد شریفك جوارنده مدفوندرلر. بعض اشعاری دخی اولوب، شعرده (نعیم) محلصیله تخلص ایدردی.

اسماعیل افندی { (چلبی زاده اسماعیل عاصم افندی) سلطان مصطفی خان ثالث دوری شیخ الاسلامرندندر.

رئیس الکتاب کوچك چلبی محمد افندینك اوغلی او- لوب، ۱۱۲۰ تاریخنده شیخ الاسلام ابه زاده عبدالله افندی طرفندن مدرسه رؤسیله تلطیف اولنمش؛ وبعده شیخ الاسلام آنك الترجه ابو اسحق اسماعیل افندیيه داماد اولمشیدی. علی المعتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، یکیشهر فتار، وبعده ۱۱۵۲ ده بروسه قا- ضیلکنه نصب اولنمشیدی. ۱۱۷۲ ذی القعده سنده مسند فتوایه ترفیع اولنه رق، سکز آی قدر بو مسنده ده قالدقدن صکره، ۱۱۷۳ ده ارتحال ایدوب، یوکسك قالدیرم جوارنده ملا کورانی محله سنده کندیسنه منسوب اولان مدرسه خطیره سنده مدفوندر. اکثر علومده عالم برذات اولوب، نظم ونثری پك لطیف ایدی. السنهٔ ثلثه ده اشعاری اولوب، مرتب دیوانی وبر تاریخی واردر. شو بیت جملهٔ اشارندندر:

دم تیغ سیهتاب نکاهك قیله زهر آلور
اوقدرتدن مکمل چشمه ظالم سرمه لرچکمه

اسماعیل بك { قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار اوغللرندن اولوب، ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری دورنده کندیسندن بعض علائم عصیان ظهور ایتمکله، ۸۶۳ تاریخنده پادشاه مشار الیه بالذات سوق عسکر ایده رك، قسطمونیيی فتح، وصاحب ترجه نك معیت پادشاهیده بولنان برادری قزل احمد بکه توجیه بیورمشلر؛ واسماعیل بك بر مدت سینوب قلعه سنده محصندن صکره، تسلیمه مجبور اولوب، جانب پادشاهیدن اکرام والتفاته مظهر اولمش؛ و اینه کول ایله یار حصارکندیسنه مالکانه ویریله رك، وفاتنه قدر اوراده قالمشدر.

اسماعیل بلیغ { [« بلیغ » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل بن ابی الحجاج { اندلسده حکو- مت سورن بنی احمر ملوکندن اولوب، پدرینك وفاتندن صکره برادری محمد جانشینی اولمش، ورتق وفتق امور دولت بونك حاجبی اولان رضوانك الینه کچمش ایدکن، صاحب ترجه نك قاینی ابویحیی مذکور رضوانی قتل ایله، اسماعیلی تخته اجلاس ایتمش، وبرادری محمد ابو سالم مربنی نزدینه قاچمشیدی. بو وجهله اسماعیل ۷۶۰ تاریخنده غرناطه ده جلوس ایتمش ایسه ده، ادارهٔ امور دولت مذکور ابویحیانك النده قالمش؛ و بعده بینلرنده تفرقه دوشمکله، ابویحیی صاحب ترجه یی قتل ایده رك، تختی کندیسی ضبط ایتمشدی.

اسماعیل بن احمد سامانی { دولت سامانیه- نك مؤسسیدر. برادری نصر بن احمد سامانی خلیفهٔ عباسی معتضد بالله طرفندن ماوراء النهر والیسی ایکن، صاحب ترجه دخی بخارا حاکملکنه نصب اولنمشیدی. بوایکی برادر بینده ایکی دفعه محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده مصالحه ایتمشلر؛ وایکنجیسنده صاحب ترجه غالب کلوب، نصری اسیر طوتمش ایسه ده، ینه حسن معامله ایتمش ایدی. ۲۷۹ تاریخنده نصر وفات ایتمکله، اسماعیل جانب خلیفه دن اونك یرینه ماوراء النهر والیسی اولمش؛ وترکستانه سوق عسکر ایده رك، بر چوق یرلر ضبط ایتمش، وبرچوق اموال اله کچیرمشیدی. سکز سنه والیلك ایتدکدن صکره، طرف خلیفه دن عزل اولنه رق، یرینه (عمرو بن لیث) تعیین واعزام اولنمش ایسه ده، اسماعیل قارشی طوروب، واقع اولان محاربه ده غالب کلمکله، اعلان استقلال ایده رك، دولت سامانیه نك اساسنی وضع ایتمشدر. سکز سنه دخی قبضهٔ تصرفنه کچیردکدن صکره، ۲۹۵ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی احمد جانشینی اولمشدر. اسماعیل سامانی عاقل وعادل ومحب علما برذات اولوب، حلی وزیر دستانی حقنده کی رفق وشفقتی حقنده پك چوق نوادر منقولدر.

اسماعیل بن ارسلانجق { ملوك سلجوقیه امراسندن او- لوب، ۴۹۱ تاریخندن ۴۹۹ تاریخنه دك بصره والیسی بولنمش؛ وپك چوق وقوعاته قاریشمشدر.

اسماعیل بن بلبل { (ابوالصقر) خلفای عباسیه دن موفق باللهك کاتبی اولوب، بعده خلیفه معتمد طرفندن اولادیله برابر قتل، واموالی مصادره اولنمشیدی.

اسماعیل بن بوری { دمشقده حکومت سورن بنی طغتکین ملوکندن اولوب، ۵۲۶ تاریخنده پدری تاج الملوك بورینك وفاتندن صکره موقع اقتداره کچه رك، (باناس)ی اهل صلیبك النده قورتارمش ایسه ده، بعده ظلم وتعدیيه صاپه رق، رجال وتبعه سنك اموالنی مصادره ایتمکله باشلادیغندن، والده سی طرفندن قتل أیتدیر- یلوب، برادری شهاب الدین محمود اجلاس اولنمشدی.

اسماعیل بن ثعلب { واسماعیل بن جامع [«ابن ثعلب» و«ابن جامع» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل بن جعفر { (امام —) حضرت امام جعفر صادقك

اوغللی اولوب، اسماعیلیه اسمیله معروف اولان طائفەنك رئیسیدر.

اسماعیل بن سبکتکین { ناصر الدوله سبکتکینك اوغلی اولوب، مشهور سلطان محمود سبکتکینك کوچك برادری ایدیسەده، پدری حیاتده ایکن، کندیسنی ولیعهد تعیین ایتمش اولدیغندن، پدرینك وفاتنده ۳۸۷ تاریخنده غزنەده تخته جلوس ایتمش؛ وآنجق عسکرینی اداره ایدەمیوب، پدرندن قالان خزانهنی کاملاً کندیلرینه بذل ایتمکله، نهایت عاجز قالدیغندن، امراسی نیسابوردە بولنان برادریله محاربه ایدەرك. کندیسنی دعوت ایتدکلرندن، محمود عسکر سوق ایدەرك، صاحب ترجمەیی مغلوب ایتمش؛ واسماعیل بروقت غزنه قلعهسنده تحصن ایتدکدن صکره، تسلیم اولنمغه مجبور اولوب، برادرندن حسن معامله کورمش؛ وبقیهٔ عمرینی بر قلعهده مرفهاً کچیرمشدر. مدت سلطنتی ۷ آیدر. عالم وادیب برذات اولوب، نظم ونثری وبعض بلیغ خطبەلری واردر.

اسماعیل بن صالح { (بن علی بن عبدالله بن عباس) خلفای عباسیەنك اقرباسندن اولوب، ۱۸۳ تاریخنده هارون الرشید طرفندن مصر والیلکنه نصب اولنەرق، ۸ آی دیار مصریەیی حسن اداره ایتمشدر. عاقل وادیب وفصیح اللسان برذات ایدی.

اسماعیل بن الطبری { دردنجی قرن هجری اوائلنده صقلیەده کسب نفوذ ایتمش اولان بنی الطبری قومی رؤساسندن اولوب. ملوك فاطمیه طرفندن صقلیه حاکمی بولنان (عطاف) ی مغلوب ایتمکله اوزرینه، منصور عبیدی طرفندن بنی ابی الحسنك جدی اولان ابوالغنائم حسن بن علی عسکر ودونمایله کوندریلەرك. ۳۳۵ تاریخنده صاحب ترجمه ایله عوندسنی طوتمش، وادوالنی مصادره ایتمشدر.

اسماعیل بن طغتکین { صلاح الدین ایوبینك برادری سیف الاسلام طغتکینك اوغلی اولوب، ۵۹۳ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، یمنده (زبید) شهرنده مسند حکمداریه کچمش؛ وبنی امیەدن قرشی اولمق ادعاسیله، خلافت دعواسنه قالقیشمش؛ وبویله کولنج ادعالرندن واز کچمسی ایچون عمی طرفندن یازیلان نصایحه احالهٔ سمع اعتبار ایتمەمشیدی. نهایت تبعه وعسکرینه دخی ظلم وتعدیه باشلادیغندن، کندی عسکری طرفندن قتل اولنەرق، کولەلرندن بری یرینه اجلاس اولنمشدر.

اسماعیل بن عباد { [«ابن عباد» مادەلرینك اوچنجیسنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل بن عبدالله { (ویا اسماعیل بن عبدالله بن ابی المهاجر) هجرب نبویەنك ۱۰۰ تاریخنده عمر بن عبدالعزیز طرفندن افریقیه والیلکنه تعیین اولنەرق، عادل وخوشطبع برذات اولمغله، بربرلرك اکثری بونك زمانندە شرف اسلامله مشرف اولمشلردر. برسنه صکره عزل اولنەرق، یرینه حجاجك کاتبی یزید بن ابی المسلم نصب اولنمشدر.

اسماعیل بن علی { (بن عبدالله بن عباس) خلفای عباسیەنك برنجیسی اولان ابوالعباس سفاحك عمی اولوب، ۱۳۲ تاریخنده مروان حمارك تحریسندن برادریله برابر کوفەده اختفا ایتمشیدی. برادر زادەسنه بیعت اولندقدن صکره، فارس، اهواز وموصل والیلکرینه نصب اولنمشیدی. نوبت خلافت منصوره کلنجه، برمدت صاحب ترجمەدن روکردان بولنمش ایسەده، بعده کندینی کوفه والیلکنه تعیین، ومؤخراً مهدی عزل ایتمشیدی.

اسماعیل بن عمار { مشاهیر شعرای عربدن اولوب، دولت امویه وعباسیەیه یتیشمشدر. مدح وهجوه وعشرت وغنایه مائل ایدی. کوفەده ابن رامین اسمنده برمجی وار ایدی، که خوش الحان جاریەلری چوق اولمغله، شاعر بونك اوینه ملازمت ایدردی. بوجاریەلردن (ربیحه) اسمنده بری حقنده سویلش اولدیغی شو ایکی بیت جملهٔ اشعاردندر:

هل من شفاء لقلب لج محزون
صب يغيب الى ريم ابن رامين
الى ربيحة ان الله فضلها
بحسنها وسماع ذى افانين

اسماعيل بن عيسى { خلفاى عباسيه نك اقرباسندن اولوب، ۱۸۳ تاريخنده هارون الرشيد طرفندن اسماعيل بن صالحدن صكره مصر واليلكنه نصب اولنمش؛ واوچ آى قدر مصرده قالدقدن صكره، بغداده جلبله رشيدله برابر حجه كيتمش، وآرتق ياندن آيرلمامشيدى.

اسماعيل بن مكنسه { [« ابن مكنسه » ماده سنه مراجعت.]

اسماعيل بن موسى { اندلس ولاتندن اولوب، ۲٦۸ تاريخنده اندلس صاحبى محمد بن عبدالرحمنه قارشى حرب ايتمش ايسه ده، بعده عرض اطاعت ايتمشدر. اسپانياده (لارده) شهرى بونك بنا كرده سى اولوب، ۲۷۰ تاريخنده تأسيس اولنمشدر.

اسماعيل بن موسى الكاظم { امام موسى كاظم بن جعفر صادقك اوغلى اولوب، ابوالسرايا طرفندن فارس واليلكنه تعيين اولنمشيدى. قيروانده وبعده مصرده حكومت سورن عبيديون بونك نسلندندر.

اسماعيل بن نُجَيد { (ابو عمرو) مشاهير محدثيندن وصلحاى مشايخدن اولوب، روايتنده موثوقدر، وپك چوق پند آميز اقوال حكيمانه سى واردر. ۳۱٦ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اسماعيل بن نوح سامانى { (ابو ابراهيم) آل سامانك حكمدار اخيرى اولان عبدالملكك برادرى اولوب، ۳۸۹ تاريخنده ايلك خان مذكور عبدالملكى طوتديغى صره ده، صاحب ترجمه يى وديكر برادر وعمزينى دخى برابر طوتوب، (ارزكند) ده حبس ايتمشيدى. آنجق اسماعيل بر قادين قيافتنده محبسدن فرارله، بخارادە اختفا، وبعده خوارزمه تجاوز ايده رك، آل سامان امرا وعسكرينك بقيه سنى جمع، و(منتصر) لقبيله تلقب ايتمشيدى. ۳۹۵ تاريخنده ك خراسان وغزه ونيسابور طرفنده ايلك خان وقابوس ومحمود بن سبكتكين ايله محاربه ايده رك، غزه قبائلنك ياردمياه، ايلك خانى ايكى دفعه مغلوب ايتمش ايسه ده، نهايت قبائل مذكوره نك كندينى ترك ايتمريله، ۳۹۵ سنه سنده محمود سبكتكينه مغلوب اولوب، بونك طرفندن قتل ايديرلمشدر.

اسماعيل بن الهِرِبذ { مشاهير مغنيندن اولوب، دولت اميه وعباسيه يه يتيشمش، وهارون الرشيدك مجلسنده تغنى ايده رك. پك چوق احسانلره نائل اولمشيدى. عن اصل مكه لى اولوب، آل زبير بن عوامك آزادلىلرندن ايدى. حقنده بعض نوادر منقولدر.

اسماعيل بن ياقوتى { (قطب الدوله) ملوك سلجوقيه دن ملكشاه هك عمزاده سى وبركيارقك داييسيدر. كندينى آذربايجان اميرى اولديغى حالده، ملكشاهك زوجه سى بركيارقك اوكى آناسى (تركان خاتون) كندينه وارمق وعديله، صاحب ترجمه يى بركيارقه قارشى دعوت ايتمش؛ واسماعيل تركمانلدن وسائره دن برخيلى عسكر طوپلايه رق، تركان خاتونك كوندرديكى عسكرله برابر، يكنيله محاربه ايتمش ايسه ده، مغلوب اولوب، اصفهانده بولنان تركان خاتونك يانه كيتمش؛ ومرقومه بونك نامنى خطبه وسكه ده كندى اوغلى محمد بن ملكشاهك نامنه ترفيق ايده رك، بينلرنده عقد ازدواج ده دخى تصدى ايتمشلرسه ده، امراسى مانع اولمشلر؛ وبونك اوزرينه اسماعيل تركان خاتونك ياننده كندينى امين كوره ميوب، بركيارقك طرفنى التزام ايتمك اوزره، همشيره سى (زبيده) ايله محاربه يه كيريشمش، وبركيارقه دخالت ايتمشيدى. برمدت صكره بركيارق قتل ايله يرينى ضبط ايتمك فكرنده بولنديغنى امرادن بعضيسنه سويلمكله، بونلر بالاتفاق، ٤۸٦ تاريخنده كندينى قتل ايتمشلردر.

اسماعيل بن يسار { قدمائى شعرادن اولوب، (نسائى) لقبيله ملقبدر. آل زبيره وعلى الخصوص عروه بن زبيره منسوب اولوب، بعده عبدالملك بن مروانه انتساب ايتمش؛ وپك چوق يشايوب، دولت اميه نك اواخرينه قدر حيات بولنمشدر. بعض اشعار ونوادرى مشهورند.

اسماعيل بن يوسف علوى { (ابن ابراهيم بن عبدالله بن حسن بن حسن بن على بن ابى طالب) ۲۵۱

تاریخنده مکهٔ مکرمه‌ده خروجله، اهالینك اموالنی غصب ونهب ایتدکدن صکره، مدینهٔ منوره‌نك دخی نهبنه کیدوب، عودتنده اهل مکه تحصن ایتمکله، محاصره اوزایوب، مأکولات ومشروبات فوق‌العاده بهایه چیقمش، وخلق آجلقدن هلاك اولمق درجه‌سنه کلمشیدی. بعده جده‌یه وسائر طرفلره دخی کیدوب، برمدت نهب وغارتله اوغراشدقدن صکره، ۲۵۲ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا (نشانجی —) سلطان سلیمان خان ثانی دورنده مسند صدارتی احراز ایدن وزرادن اولوب، عن اصل آیاشلی اولدیغی حالده، سرای همایونده چوقدارلق رتبه‌سنه نائل اولدقدن صکره، روم ایلی پایه‌سیله متقاعد اولمشیکن، ۱۰۸۹ تاریخنده طغرای غرا خدمتنه نصب، و۱۰۹۸ ده سلطان محمد خان رابع دورنده ظهور ایدن زوربالر فتنه‌سی مقدماتنده رتبهٔ وزارته ترفیع اولنمشیدی. ۱۰۹۰ سنه‌سنده، سیاوش پاشانك قتلی اوزرینه، مسند صدارته کچوب. اوائل حالنده صوفی مشرب بر آدم کورینمش ایکن، بو مقامه کچنجه، بلاموجب اظهار حدث وشدت ایده‌رك، نیجه بیکناهلرك قانینه کیرمش؛ وکندیسی سفردن اجتنابله یکن عثمان پاشا کبی برنا اهلی سردار ایده‌رك، شان وناموس دولتی محافظه ایده‌مدیکندن، ۶۹ کونلك صدارتدن صکره، عزل ایله قوالله قلعه‌سنده حبس، وبعده ردوسه نفی اولنمش؛ وبغیر حق قتل ایتمش اولدیغی زینل پاشا ورثه‌سنك دعواسی اوزرینه، کوپریلی‌زاده مصطفی پاشانك زمان صدارتنده، ۱۱۰۱ تاریخنده ردوسده قصاصاً اعدام ایدلمشدر.

اسماعیل پاشا (کوربجی —) سلطان محمود خان اول دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، عن اصل کوله ایکن، بعض آغالرك خزینه‌داری بولنمش؛ وبعده چوخادارلقله چراغ اولوب، مؤخراً صدراعظم داماد ابراهیم پاشایه محضر، و۱۱۴۳ وقعه‌سنده سکوبنجی، بعده آغای بکتاشیان و یکیچریلر آغاسی اولمش؛ ورتبهٔ وزارته ترفیع اولنمش ایدی. صدارته کوزی اولوب، تحریکاتدن کری طورمدیغندن. ۱۱۴۵ ده روم ایلی ایالتنه. وبعده ایران سرعسکری عبدالله‌پاشا معیننه تعیین اولنمش؛ و ۱۱۴۷ ده بغداد والیسی اولوب، برسنه صکره، حکیم اوغلی علی پاشانك دفعهٔ اولی عزلنده، قیزلر آغاسنك دلالتیله، مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. آغای بکتاشیان ایکن، لزوملی لزومسز یره سفك دمایی اعتیاد ایتمش اولمغله، بین العوام ضبط وربطده مهارت واقتدار ایله شهرت بولوب، صدارتده دخی مرتکبینی التزامله، باب رشوتی آچمش اولدیغندن، ۸۷ کونلك صدارتدن صکره عزل، ومالی مصادره اولنه‌رق، ردوسه نفی، بعده ساقزه نقل، ونهایت خانیه محافظلغنه نصب اولنه‌رق، اوراده وفات ایتمشدر. سفاك، مرتکب وجاهل برشخص ایدی.

اسماعیل پاشا (حافظ —) سلطان سلیم خان ثالث دورنده مسند صدارت عظمایی احراز ایدن وزرادن اولوب، استانبوللیدر. خصکی اغالرندن برینك اوغلی اولوب، ۱۱۷۱ تاریخنده طوغمش؛ وقرآن کریمی حفظ ایله برمقدار علم تحصیلندن صکره، پدرینك مسلکنه سلوکله. یول خصکیسی، یکیچرلر آغاسنك قره‌قولاغی، تبدیل خصکیسی، خصکی آغا و نهایت بوسنانجی باشی اولوب، حضرت پادشاهك فوق‌العاده مظهر توجه ومحبتی اولمشیدی. ۱۲۱۹ تاریخنده رتبهٔ وزارته قپودان دریا اولمش؛ ودرت بش ماه صکره، ۱۲۲۰ ده مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. عاقل ومدبر بر وزیر ایدیسه‌ده، التفات پادشاهی ایله سرمست غرور اولوب، کندینه رقیب بیلدیکی بعض اکابری دفع ایتمکه تصدی ایتدیکی حالده، مقتدر اولمدیغندن، اجرای مرام مقصدیله فتنه ترتیبنه جرأت ایتمکله، ۱۸ آی صدارتدن صکره، ۱۲۲۱ ده عزل، وبروسه‌یه نفی اولنمشیدی. وقعه‌دن صکره سلطان مصطفی خان حضرتلری طرفندن وزارتی اعاده ایله، بحر سفید بوغازی محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وبر ایکی آی صکره وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا سلطان محمد خان ثالث دوری وزراسندن اولوب. شام والیسی ایکن، شام وغزه ومصر وجده دن تعیین اولنان عسکرله شریف مکه سعدك تکیلنه وبونك شرفا واهالیٔ حجاز حقنده اولان مظالم و تعدیاتنه ختام ویرمکه مأمور اولوب، ۱۱۰۶ سنه‌سنده حجازه سوق عسکر ایتمش؛ وسعد مقاومت

ایتمکسزین فرار ایتمش اولغله، یرینه عبدالله بن حسینی شریف نصب ایدهرك، عودت ایتمشیدی.

اسماعیل پاشا { سلطان مصطفی خان ثانی دوری وزراسندن اولوب، یکیچری آغاسی وروم ایلی بکلر بکی اولدقدن صکره، مصر والیلکنه تعیین اولنمش؛ و ۱۱۰۹ تاریخنده مصرده ظهور ایدن قحط وغلاو وبا اثناسنده فقرای اهالیه پك چوق یاردیم واعانهسی وقوع بولمشیدی. غایت کریم وسماحتلی بروزیر اولمغله، مصرده برچوق خیرات ومبراته موفق اولمش؛ وبعده بغداد والیلکنه نصب اولنمجه، اعدام اولنهجغنه ذاهب اولوب، ۱۱۱۲ تاریخنده لیلاً ایرانه فرار، وبرسنه صکره اورادہ وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { سلطان محمدخان رابع دوری وزراسندن اولوب، عن اصل هرسکلی ایدی. ابتدا صدراعظمك وبعده حضرت پادشاهك چاوش باشیسی اولوب، ۱۱۶۹ تاریخنده آناطولی مفتشلکنه نصب اولنمغله، وقعهده ذی مدخل اولانلری وطریق شقاوتده بولنانلری تنکیل وتربیهده مبالغه کوسترهرك، آلتی بیك کشی قدر قتل ایتمشیدی. بعده کنعان پاشادن طول قالمش اولان همشیرهٔ حضرت پادشاهی بی تزوج ایدهرك، مصاهرت شرفته نائل اولمش؛ وتشریف شاهانه ده استانبولده قائممقام قالمشیدی. مؤخراً بوده وبوسنه والیلکلرینه تعیین اولنوب، مجارستان سفرنده پك چوق غیرت وخدمتی کورلمش، وبومحاربهده شهید اولمشدر.

اسماعیل پاشا { (پلاسلی —) آرناؤدلقده کوریجه قصبهسی جوارنده واقع (پلاسه) قریهلی پك اسکی برخاندانه منسوب بر وزیر اولوب، سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق ولایتلرده بالدفعات والیلك ایتمش، واواخر دور عبد المجید خانیده مرحوم اولمشدر. پلاسه خاندانی پك اسکی بردره بکی خاندانی اولوب، حتی (پلاسه) اسمی آرناؤدجه «سرای» دیمك اولدیغندن، بوخاندانه مخصوص اولان سرایدن طولایی قریه بواسمله تسمیه اولنمشدر. بوخاندانه منسوب برچوق وزرا یتیشمشدر. سرایلرینك خرابهلری الیوم موجوددر.

اسماعیل پاشا { (چرکس —) سلطان عبدالمجیدخان دوری مشیراسندن اولوب، جسارت وشجاعتله مشهور بر ذات ایدی. عن اصل طوپال عزت محمد پاشانك کوله سی ولوب، مشارالیهك شدت معاملهسندن طولایی فراره، خبرهجی اوجاغنه انتجا ایتمش؛ واوراده اوقوبوب یازمق اوکرنوب، قطع مراتب ایتمکه باشلامشیدی. نزیب محاربهسنده یوز باشلیقدن یکدن بیکباشی اولمش؛ وبعده فریقلك رتبهسیله درنجی اردو ارکان ریاستنده وموصل والی وکیلکنده، ومؤخراً دخی اوچنجی اردو ارکان ریاستنده بولنمشدر. قرهطاغ محاربهسنده (اوسترغ) بوغازینك محافظی اولوب، شجاعت وحسن خدمتی کورلمش؛ وروسید محاربهسنده ودین قوماندانی اولوب، قلفاتی طوتمش؛ و (چتاته) محاربهسنده فوق العاده شجاعت وجسارت کوسترووب، بر قاچ یرندن مجروح اولمش؛ وبعده سلستره قوماندانلغنه تعیین اولنمغله برابر رتبهٔ مشیریته ترفیع اولنمشدر. بعده ظهور ایدن قرهطاغ مسئلهسنده بوسنه وهرسك قوماندانلغنه تعین اولنهرق، اوراده ایکن کندیسنه نزول اصابت ایتمکله، درسعادته کتیریلهرك، بوعلتدن فلاح بولهمامش؛ و۱۲۷۷ تاریخنده جنتمکان سلطان عبد المجید خانله برکونده ارتحال ایتمشدر.

اسماعیل پاشا { (حکیم —) سلطان عبد المجید خان دوری وزراسندن اولوب، عن اصل ازمیرده برروم عائلهسنه منسوب اولدیغی حالده، روم فترتنده اسیر اولهرق، ۱۲۳۱ ده حاجی اسحاق افندی اسمنده بر جراح طرفندن صاصین آلنمش، وشرف اسلامله بالتشرف، افندیسندن علی اولهرق جراحلغی اوکرنهرك، یونان وروسیه محاربهلرنده افندیسنك معیتنده خدمت جراحیه بولنمشیدی. بعده خاصه اوچنجی پیاده آلایه جراح تعیین اولنوب، آنجق بوفنده اولان معلومات مستحصله سنك نقصانینی کورهرك، اوصرهده یکی کشاد اولنان مکتب طبیهٔ شاهانهیه قبولنی استدعا ایتمش؛ و۱۵۲۶ ده مکتبدن خروجله، پارسه کیدهرك، فن طبی اکمال ایله، طب آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمش؛ واستانبوله عودتنده مراتب عسکریده ترقی ایدهرك، مشیر اولدقدن صکره، مکتب طبیهٔ شاهانه نظارتنه، بعده

ازمیر والیلکنه، وعودتنده مجلس تنظیمات اعضالغنه تعیین اولنمشیدی. خسته خانه‌لرك اصلاحنه وآشینك تعمیمنه چوق خدمتی کورلمش، وجریدهٔ طبیه‌یی ایجاد ایتمشدر. صدر اسبق مرحوم قدری پاشانك قاتن پدریدر. سلطان عبد العزیز خانك اوائل سلطنتنده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا (دواتجی —) سلطان عبدالمجیدوعبدالعزیز خان دورلری مشیرانندن اولوب، مجار وقعه‌سنده روس عسکریله متفقاً مملکتینی اشغال ایدن عساکر عثمانیه‌ده میرالای ایدی. نظام عسکرینك حسن محافظه‌سنه وعسکرك تربیه‌سنه زیاده‌سیله مهارت واقتدازی اولمغله، قطع مراتب ایده‌رك، سلطان عبدالمجید خانك اواخر سلطنتنده رتبهٔ مشیریی احراز ایتمش؛ وبر چوق ولایتلر والیلکرنده بولنوب، محمود ندیم پاشانك ایلك صدارتی زماننده وطنی اولان طربزونه اقامته مأمور اولمش؛ وبعده اطلاق اولنه‌رق، اشقودره، ومؤخراً یانیه والیلکنه نصب اولنمش؛ ویانیه والیسی ایکن، ۱۲۹۱ ده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا (مجار —) آوستریاده ضابط ایکن، مجار وقعه‌سی اوزرینه، ۱۲۶۵ تاریخنده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایله، دین اسلامی قبول ایده‌رك، میرلوالق رتبه‌سیله عساکر عثمانیه سلکنه داخل اولمش؛ وقریم محاربه‌سنده آناطولی اردوسی ارکان حربیه ریاستنه تعیین اولنه‌رق، قارصی مدافعه ایتمش؛ ودرسعادته عودتنده، فریق رتبه‌سیله مجلس تنظیمات اعضالغنه، بعده دیکر بعض مهم مأموریتلره، و۱۲۷۸ ده کرید والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۱۲۸۲ ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل پاشا (تپه دلنلی زاده اسماعیل رحمی پاشا) تپه دلنلی علی پاشا زاده ولی پاشانك اوغلی اولوب، علی پاشا فرمانلی اولدیغی وقت، اوغلی ولی پاشا یکیشهر متصرفی بولنمغله، پدرینه تابع بولندیغندن، بردن اعدام اولنه‌رق، صاحب ترجمه محمود بك اسمنده بر برادریله برابر صغیرالسن بولنمغله، عفو اولنه‌رق، درسعادته کتیرلمش؛ وخدمات دولته بیویوب، قطع مراتبله، رتبهٔ وزراته نائل اولمش؛ وبر چوق والیلکلرده وسائر مأموریتلرده بولنه‌رق، سلطان عبد العزیز خانك دور سلطنتی اواخرنده وفات ایتمشدر.

برادری اولان محمود بك مشهور عقلی دیوانه‌لردن ایدی. فاطمه خانم اسمنده برهمشیره‌سی وآصف پاشا اسمنده براوغلی دخی اخیراً وفات ایتمشلردر.

اسماعیل حقی (کبار مشایخ جلوتیه‌دن عالم بر ذات اولوب، «روح البیان» عنوانیله مشهور بر تفسیر شریفیله متنویه بر شرحی وسائر بعض آثاری واردر، که هر بری کمالاتنه دالدر. عن اصل آیدوسلی اولوب، درسعادته سلطان جامعسنده برمدت وعظ ونصیحتله مشغول اولدقدن صکره، بروسه‌یه هجرت، و۱۱۲۷ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

اسماعیل دانشمندی (دولت دانشمندیه ملوکندن اولوب، ابراهیمك اوغلیدر. هجرتك آلتنجی قرنی اواخرنده حکومت سورمشدر. — ابن اثیر بشنجی قرن هجری اواخرنده حکومت سورمش براسماعیل دانشمندی دخی ذکر ایدوب، فرنکلر طرفندن روم قلاعندن برنده محاصره ایدلمش، وکشتکین بن دانشمند طرفندن قورتارلمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اسماعیل رومی (شیخ —) کبار مشایخ قادریه‌دن اولوب، طوسیده تولد وقسطمونیده تحصیل علوم ایتدکدن صکره، حضرت عبدالقادر کیلانینك دعوت معنویه‌سیله بغداده عزیمت ایده‌رك، باطنی دخی ظاهری کمالات ایله تزیین وتنویر ایتمش؛ وبعده (پیرثانی) کنیه‌سیله آناطولی وروم ایلی دیارینه ارشاده مأمور اولوب، برچوق شهر وقصبه‌لری کشت وکذار، وقرق محلده ناملرینه منسوب تکیه‌لر بنا واعمار ایتدکدن صکره، درسعادته کلهرك، طوبخانه‌ده (قادریخانه) دیمکله مشهور خانقاهی انشا، واك اول بودیارده طریقت قادریه اوزره ارشاد عباد ایتمشدر. سلطان احمد جامع شریفنك رشم کشاندنه اسکداری عزیز محمود هدایی خدمت خطابت، وطریقت شمسیه رجالندن عبدالاحد نوری کرسیده اجرای وعظ ونصیحت وظیفه‌لرینی ایفا ایتدکلری کبی، صاحب ترجمه دخی طریقت قادریه اوزره ذکر الله اجراسنی درعهده ایتمشلردی. ۱۰۴۱ تاریخنده ارتحال ایدوب، زاویه‌سی اتصالنده کی تربهٔ مخصوصه سنه دفن اولنمشدر. کمالات ظاهریه وباطنیه‌سی مسلم ومقامات وکراماتی مشهور برذات ایدی.

اسماعیل زیدی { (بن قاسم) یمنده امامت ایدن شرفای زیدیه دن اولوب، نسبی حضرت امام علی (رضه) افندمزه منتهی اولور. ۱۰۱۹ تاریخنده طوغوب، ۱۰۵۵ تاریخنده برادری امام احمددن صکره موقع اقتداره کچمش؛ وعالم وادیب وعاقل وعادل برذات اولمغله، دیاریمانیه‌یی حسن اداره ایدوب، حضر موتی دخی زیر اداره‌سنه آلمشیدی. آنجق مذهب زیدیه تابع اولمغله، شیخینك ترضیه‌سنی رفع، واذانه (حی علی خیر العمل) کلامنی ضم ایتمشدی. ۱۰۸۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسماعیل صالح { [«صالح» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل صفوی { (شاه — بن شیخ حیدر بن شیخ جنید بن شیخ ابراهیم بن خواجه علی بن شیخ موسی بن شیخ صفی الدین علوی) ایرانده بر خیلی وقت حکومت سورن دولت صفویه‌نك بانیسی وبرنجی حکمدار یدر. بوسلاله‌نك جد اعلاسی شیخ صفی الدین امام موسی کاظمك نسلندن ومظنهٔ کرامتدن برذات اولوب، اردبیلده زاویه‌سی وبك چوق مریدانی وار ایدی. حتی ملوك معاصرینی دخی زیارتنه کیدوب، ازجله تیمورلنك کندیسنی زیارت ایده‌رك، دعاسنی طلب ایتمش؛ وشیخ مقابلنده محاربه‌لرده طوتمش اولدیغی اسرانك اطلاقنی تکلیف ایتمکله، بو وجهله قورتلان اسرانك کافه‌سی شیخلك زمرهٔ مریدانه داخل اولمشلردی. کندیندن صکره زاویه‌سنده پوست نشین اولان اولاد واحفادی‌دخی بووجهله عندالناس معزز ومکرم اولوب، بونلردن شیخ جنید، مریدانك کثرتی حسبیله، مرزا جهانشاهك اندیشه‌سنی موجب اولوب، آذربایجاندن اخراج اولنمغله، دیاربکره انتقال ایتمش؛ واورانك حاکمی بولنان آق قیونلیلردن اوزون حسنك حسن قبولنه مظهر اولوب، همشیره‌سنی دخی تزوج ایتمکله قدر واعتباری بالاتر اولمشیدی. بعده اوزون حسن آذربایجانی ضبط ایتمکله، شیخ جنید اردبیله عودت ایتمش؛ وبرمدت صکره غزای کرجستان نامیله عسکر جمع وسوقنه قالقیشوب، شروان صاحبی سلطان خلیل طرفندن قتل اولنمشدر. اوغلی شیخ حیدر (ویا سلطان حیدر) دایسی اوزون حسنك قیزی (عالمشاه) ی تزوج ایتدکدن صکره، باباسی کبی غزای کرجستان نامیله شروانه تجاوز ایتدیکنده، قتل اولنمشدر. صاحب ترجمه شاه اسماعیل اوزون حسنك قیزی مذکوره عالمشاهدن ۸۹۲ تاریخنده متولد اولوب، ۸۹۸ ده برادری سلطان علی رستم مرزا طرفندن قتل اولندقده، کندیسی فرار ایدوب، کیلانه کیتمشیدی. ۹۰۵ تاریخنده پدرینك مریدان واحباسی یانه جمع اولنمغله، شروانه واروب، پدرینك قاتلی اولان (فرخ یسار) ی قتل، وشروانی ضبط ایتدکدن صکره، ۹۰۷ تاریخنده الوند مرزایی منهزم ایتمکله، آذربایجانی دخی فتح، وتبریزی پایتخت اتخاذ ایتمشدر. ۹۰۹ ده عراق عجم، فارس وکرمانی، ۹۱۳ ده دیاربکری، ۹۱٤ ده بغدادی، ۹۱۵ ده باکو دربندینی، ۹۱٦ ده اوزبکیاندن شیبك خانی قتل ایله، خراسانی ضبط ایتمکله، بیوك بردولت تشکیل، وایرانده برنجی اولهرق مذهب شیعیی رسماً اعلان ایتمشدر. اووقت تخت عالیٔ عثمانی یاوز سلطان سلیم خان کبی بر پادشاهله مباهی اولدیغندن، مشارالیه شاه اسماعیله قارشی بالذات عسکر سوق ایده‌رك، ۹۲۰ تاریخنده چالدیران محاربهٔ مشهوره‌سنی قزانمغله، شاه اسماعیلك عسکری کلیاً منهزم وکندیسی مجروح اولهرق، فرار ایتمش؛ وامدادینه کیدن مصرحاکمی قانصوه غوری دخی حلب جوارنده منهزم ومقتول اولمشدر. شاه اسماعیل بوانهزامدن صکره ۱۰ سنه‌دها حکومت سوروب، ۹۳۰ تاریخنده (سراب) ده وفات ایتمش، ونعشی اردبیله نقل اولنهرق، پدری یانه دفن اولنمشدر. مدت سلطنتی ۲٤ سنه اولوب، وفاتنده ۳۸ یاشنده ایدی. جسور ومقدم برحکمدار ایدیسه‌ده، ملاهی وسفاهته منهمك ایدی. برقاچ اولادی قالوب، بیوکلری اولان شاه طهماسب جانشینی اولمشدر.

اسماعیل صفوی ثانی { (شاه —) شاه طهماسبك اوغلی وشاه اسماعیلك تورونی اولوب، ملوك صفویه‌نك اوچنجیسیدر. پدرینك زمان سلطنتنده ۲۵ سنه‌دن بری (قهقهه) قلعه‌سنده محبوس ایکن، پدرینك وفاتنده، همشیره‌سی (پری خان) دیکر برادری حیدری قتل ایله، صاحب ترجمه‌یی محبسدن چیقاره‌رق،

۹۸۳ ده تخته اجلاس ایتمشدر. شاه اسماعیل شیعیلکی انکارله، مذهب سنی‌یی اعلان ایتمش ایسه‌ده، کندیسی ظالم وخونخوار برآدم اولمغله، ابتدا باعثهٔ سلطنتی اولان همشیره‌سنی وسکز برادرینی قتل ایتدکدن صکره، پدرینك رجالندن و عسکرندن اوتوز بیك کشی قدر دخی قتل واعدام ایتمکله، آنجق بر بچق سنه حکومت سوردکدن صکره، ۹۸۵ده بر روایته دیکر بر همشیره‌سی طرفندن تسمیم، ودیکر بر روایته قزلباش عسکری طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره برادرلرندن صاغ قالمش اولان محمد خدابنده تخته جلوس ایتمشدر.

اسماعیل عادل شاه { هندستانك بیجاپور حکمدارلرندن او‌لوب، ۹۱۵ تاریخنده تخت حکمداریه جلوس، و ۲۵ سنه اجرای حکومتدن صکره، ۹۴۱ده وفات ایتمشدر.

اسماعیل عجلونی { شامك متأخرین علما‌سندن‌اولوب، ۱۰۸۷ تاریخنده عجلونده طوغمش، وعبد الغنی نابلسی کبی مشاهیر علمادن تحصیل ایده‌رك، ۱۱۶۲ده دمشقده وفات ایتمشدر. صحیح بخاریه برشرح یازمش ایسه‌ده، اکمالنه موفق اولهمامشدر. فاتح شام ابو عبیده بن جراح حضرتلرینك نسلندن اولغله، جراحی لقبیله ملقبدر.

اسماعیل منصور { [«منصور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسماعیل نظام شاه { هندستان ملوکندن برهان نظام شاهك اوغلی اولوب، ۹۹۷ تاریخنده پدرینك یرینه احمد نکره تخت حکمداریه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، پدری اکبر شاهك امدادیله ایکی سنه صکره ملکنی استرداد ایتمشدر.

اسماعیلیه { مصر اسفله سویش جدولنك ساحل غربیسنده برقصبه اولوب، پورت سعیدك ۷۵ کیلومتره جنوبنده، سویشك ۷۲ کیلومتره شمالنده، جدولك همان وسطنده و(تمساح) کولنك ساحل شمالیسنده واقعدر. بر دمیر یول خطیله برطرفدن سویشله وبرطرفدن دخی قاهره، اسکندریه، رشید ودمیاط خطلریله مربوطدر. نیلك برشعبه‌سی دخی بو قصبه‌نك ایچندن کچه‌رك، تماح کولنه منصب اولور. بو شهر ۱۲۸۰ تاریخنده خدیو سابق اسماعیل پاشا حضرتلری طرفندن تأسیس اولنه‌رق، پك واسع برصورتده طرح اولنمش، و سوقاقلریله میدانلری وبرچوق ابنیه‌سی غایت کوزل یاپیلمشدر، بیوك و تجارتکاه بر شهر اولمق اوزره، اساسی قورلمش ایسه‌ده، هرنصلسه ترقی ایده‌میوب، اهالیسی ۴۰۰۰ نفوسی تجاوز ایده‌مه‌مش، واکثر ابنیه‌سی بوش قالوب، آقیدیریلان نیل شعبه‌سی دخی، هواسنی تصحیح ایده‌جك یرده، برطاقم تعفنات تولید ایتمشدر. — بوقناله دخی(اسماعیلیه) اسمی ویرلمشدر.

اسماعیلیه { فرق شیعیه‌دن بر فرقه‌در، که امام جعفر صادقك بیوك اوغلی اسماعیلی صوك امام طانیدقلرندن، بو اسمله تسمیه اولندقلری کبی، قرآن کریمك ظاهرینه اعتبار ایتیوب، باطنیله عمل ایتمك زعمنده بولندقلرندن، (باطنیه)، ویدی امام قبول ایتدکلرندن، (سبعیه) اسملریله دخی معروفدرلر. تناسخه دخی اینانیرلر، و محرماتدن اجتناب ایتمزلر. برخیلی وقت عالم اسلامی رخنه‌دار ایدن (قرامطه) طائفه‌سی وحسن صباح وفاطمیون بومذهبه تابع ایدیلر. الیوم موجود اولان نصیریلر ودرزیلرله وهابیلر دخی بو مذهبدن آزمه‌درلر. حتی سوریه‌ده‌کی نصیریلرك برقبیله‌سی الیوم (اسماعیلیه) اسمیله معروفدر.

اسمرالداس { (Esmeraldas) آمریقای جنوبینك (اقوادور) قطعه‌سنده برقصبه و ایالت ونهرك اسمیدر. قصبه همنامی اولان نهرك منصبنده و صول کنارنده اولهرق، (کیتو) نك ۲۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده، ۰° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۸۲° ۱۰′ ۳۰″ طول غربیده واقع اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر، وهمنامی اولان ایالتك مرکیدر. — ایالت اقوادور جمهوریتنك اك شمالی ایالتی اولوب، (آند) سلسلهٔ جبالیله بحر محیط کبیر آره‌سنده واقع و دوز یرلردن عبارتدر. اکثر محالری اورمانلرله وسائر نباتاتله مستوراولوب، پك چوق (قائوچوق) وقافائو اخراج اولنور. اهالیسی ۱۱۱۴۶ نفوسدن عبارت اولوب، اکثریسی آمریقانك اهالیٔ قدیمه‌سنی تشکیل ایدن اقوام اصلیه‌دندر. حتی ایچلرنده (قیاپه) اسمیله معروف وتقریباً ۲۰۰۰ کشیدن عبارت برقوم وحشی دخی واردر،

که سائرلریله اصلا اختلاط ایتمکسزین، چیرل چپلاق اورمانلرده کزرلر. — اسم‌الداس نهری آند سلسله‌سندن اینن ایکی چایدن ترکبله، شمال غربیه طوغری آقه‌رق، همنامی اولان ایالتی اروا ایدن صولرك اکثریتی دخی جمع ایله، همنامی اولان قصبه‌نك یانندہ بحر محیط کبیره دوکیلور. مجراسنده زمرد طاشلری بولندیغندن اسپانیولجه (زمرد) دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسمردیس { یاخود سمرد (Smerdis) یونان مورخلرینك روایتنه کوره، ایرانلی بر موبددر، که ایران حکمدارلرندن قامبیس (کاوس؟) مصرده قتل اولندقده، کندیسی حکمدار مشارالیهك برادری اولمق ادعاسیله، تختی ضبط ایتمش؛ وآنجق کندیسنك وقتیله ایشلش اولدیغی برجنایته مجازاة قولاقلری کسلمش اولدیغندن، قاریلرینك بریسی کیم اولدیغنی بوندن طانیه‌رق، سرینی افشا ایتمکله، کبرای دولت قالقوب، کندیسنی و کندیسیله برابر برچوق موبدلری قتل ایتمشلردر. بو وقعه میلاددن ۵۲۲ سنه اول وقوع بولوب، صاحب ترجمه ۸ آی حکومت سورمشدر. ایرانیلرك تاریخنده بووقعه‌یی آکدیره‌جق هیچ برخبر یوقدر.

اسمنارد { (Esmenard) فرانسه شعرا سندن‌اولوب، ۱۷۷۰ تاریخنده (پرووانسه) ده طوغمش، وفرانسه اختلالی زمانندہ فرانسه‌یی ترکله، برمدت آوروپاده سیاحت ایتدکدن صکره، ایمپراطورلق زمانندہ عودت ایده‌رك، برطاقم اشعار وبعض اوپرالر نشر ایتمشیدی. ایمپراطورلق طرفداری بولنمغله، تیاترولر مفتشلکنه تعیین، وآقادمیا اعضالغنه قبول اولنمش ایسه‌ده، بعده ایمپراطور آلکساندره قارشی بر هجویه نشر ایتدیکیچون، ۱۸۱۱ ده نفی اولنمش، و۱۸۱۲ ده وفات ایتمشدر. موزون ومقفی سوز سویلهده مهارتی برکال ایسه‌ده، طبیعت شعریه‌سی یوقدر.

اسمولت { (Smollett) انکلتره‌نك اك مشهور ادبا و مورخینندن اولوب، اسقوچیالیدر. ۱۷۲۰ تاریخنده (دالکهورن) شهرنده طوغمش، و۱۷۷۱ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر جراحی اولوب، صکره تیاترو وحکایه کتابلری تألیفنه وبر رسالهٔ موقوته تحریرینه باشلایه‌رق، امور سیاسیه‌یه دخی قاریشمش؛ وانکلتره‌نك برقاچ جلددن مرکب برمفصل تاریخنی یازمشدر. «اسقوچیانك کوز یاشلری» و «استقلال» عنوانلریله ایکی قصیده یازمغله، شعرا زمره‌سنه دخی ادخال اولنمشدر. آثاری دفعاتله طبع، وسائر اوروپا لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر.

اسمولنسك { (Smolensk) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، (دنیپر) نهرینك ساحل یسارنده، پترسبورغك ۷۰۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده و موسقوه‌نك ۴۱۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. ۳۴۳۴۸ اهالیسی، حربیه وملکیه اعدادیه‌لری، تجارت مکتبی، ایکی بیوك کلیسای، برچوق مناسترلری؛ اپیك، بز، کاغد، چوراب، شاپقه فابریقه‌لری، کورك، ذخیره، کراسته وسائریه متعلق ایشلك تجارتی واردر. پك اسکی بر شهر اولوب، وقتیله مستقل برجمهوریت صورتنده اداره اولنمش، وبعده کاه روسلرك وکاه لهلیلرك ضبطنده بولنمشدر. اهالیسی ۲۰۰۰۰۰ رادملرینه قدر چیقمش ایکن، بربرینی متعاقب ظهور ایدن وبادن ومحاربات عدیده‌دن تخریب اولنمشدر. ۱۸۱۲ ده فرانسزلر ضبط واحراق ایتمشلردی. — اسمولنسك ایالتی شمالاً (توار)، شرقاً موسقوه و (قالوغه)، جنوب شرقی جهتندن (اورل)، جنوباً (چرنیغوف) وغرباً دخی موهیلف، وتیپسك ویسقوف ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۲۴ ورست واهالیسی ۱۱۵۲۶۰ کشیدر. مرکزدن بشقه قصبه‌سی اولیوب، ۱۲۵۵ قریه‌یی جامعدر.

اسمیت { (جون — یاخود اسمایت J.Smith) انکلتره مشاهیر بحریونندن اولوب، ۱۴۷۹ ده طوغمش، و۱۶۳۱ ده وفات ایتمشدر. ۱۶۰۶ تاریخندن ۱۶۱۴ تاریخنده‌دك آمریقای شمالینك (ویرجنیا) قطعه‌سنده سیاحت ایده‌رك، (جامس توون) شهرینك تأسیسنه نظارت ایتمش؛ و وحشیلرله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، نهایت بونلرك الینه دوشوب، ذبح واکل اولنمق اوزره ایکن، وحشیلر رئیسنك قیزی (بوقاهونتاس) اسمنده کنج و کوزل برقیز طرفندن تخلیص اولنمشدی. یکی انکلتره‌نك احوالنه دائر مفصل برکتاب یازمشدر.

اسمیت (روبرت — R.Smith) انکلتره مشاهیر طبیعیونندن اولوب، مشهور (قوتس) لك محبی وعمزادهسی ایدی. قامبریج دارالفنونده مشار الیهه خلف اولوب، سلفنك بر طاقم آثارینی نشر، ونوتونك کشفیاتنی تعمیمه خدمت ایتمشدر. حکمت طبیعیهیه دائر بعض اثرلری واردر. ۱٦۸٦ ده طوغوب، ۱۷٦۸ ده وفات ایتمشدر.

اسمیت (آدام — A.Smith) اسقوچیالی بر ك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۲۳ تاریخنده (کیرقالدی) ده طوغمش، و ۱۷۹۰ ده وفات ایتمشدر. غلاسقوو وادیبورغ دارالفنونلرنده برخیلی وقت معللك ایتدکدن، و«حیات خلقیهنك قواعد نظریهسی» عنوانیله غایت معتبر بر کتاب یازدقدن صکره، فرانسهیه سیاحتله، زمانندك مشهور آدملریله عقد الفت ایتمش؛ واون سنه لك انزواسندن صکره «ثروت امم اسباب وصورت استحصالی» عنوانیله برکتاب یازمشدر، که اوروپانك هر لسانه ترجمه اولنهرق، بیوك بر شهرت قزانمش، وآوروپاجه ترقی وتمدنه آز خدمت ایتمهمشدر. بو کتابده تجارت وصنایعك سربستلکنی اساس اتخاذ ایدهرك، سعیك اهمیتنی اثبات ایدیور.

اسمیت (سیدنی — Sidney Smith) انکلتره آمیرالرندن اولوب، ۱۷٦٤ ده طوغمش، و ۱۷٤۰ ده وفات ایتمشدر. تولوندہ فرانسهنك دونمهسنی یاقغله، مؤخراً فرانسزلرك الینه اسیر دوشوب، حبس اولنمش ایسهده، فرار ایدوب، ۱۷۹۹ ده بوناپارته قارشی عکایی مدافعه، و ۱۸۰۰ ده (کلبر) ایله عریش معاهدهسنی عقد وامضا ایتمشدر.

اسمیتسون (جامس — J.Smithson) نورتومبرلاند دوقهسنك ولد غیر مشروعی اولوب، کیمیایه متعلق اولان مطالعات وکشفیاتیله وایتمش اولدیغی خیراتله شهرت بولمشدر. ممالك مجتمعهده کتب نافعه طبعیچون برجمعیت علیه تأسیسنه ۱۰۰۰۰۰ انکلیز لیراسی ترك ایتمشدر. ۱۷۷۰ ده طوغوب، ۱۸۲۹ ده وفات ایتمشدر.

اسمیتفیلد (Smith field) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعهنك (رودایسلاند) جمهوریتنده و (پرووِیدانسه) شهرینك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. — لوندرهده دخی بو اسمله مشهور برمیدان اولوب، بازار محلی اتخاذ اولنمشدر.

اسن (Essen) پروسیهنك رین خطهسنده (دوسلدورف) سنجاغنده قضا مرکزی برشهر اولوب، دوسلدورفك ۳۱ کیلومتره شمال شرقیسنده ورین تابعلرندن (برنه) چایی اوزرنده واقعدر. ۰٦٤ ٦۵ اهالیسی واردر. قروپك مشهور طوپ فابریقهسی بوشهرده‌اولدیغی کبی، دیکر برچوق فابریقهلر ودمیر وکور معدنلری‌دخی واردر. قروپ فابریقهسی ٤۰۰ یکی دونم یرضبط ایدوب، فابریقهده ۱۵۰۰۰ وینه بوفابریقهیه عائد اولان دمیر وکور معدنلرنده دخی ۵۰۰۰ عمله چالیشدیریلیور.

اِسنا صعید مصرده مدیریت مرکزی برشهر اولوب، نیلك ساحل یسارنده (تیبه) شهر قدیمی خرابهلرینك ٤۱ کیلومتره جنوبنده، "۳۸ ′۱۷ °۲۵ عرض شمالی ایله "۱۵ ′۱۰ °۳۰ طول شرقیده واقع و۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی لسان‌قبطیده (سنا) اولدیغی حالده، بطلیوس بوکا اهالیسنك عبادت ایتدکلری (لات) اسمنده بر بالیغه نسبتله (لاتوپولیس) اسمنی ویرمشدر. صعید مصرك اك مهم واك کوزل شهری اولوب، قسم جنوبیسنك سوقاقلری منتظم و ابنیهسی کوزلدر. (ملانه) تعبیر اولنور مشهور برنوع شال ایله مانی بز وطوپراقدن چناق وسائره اعمال‌اولنور. تجارتی دخی پك ایشلك اولوب، سودان ونوبه‌دن کلن فیل دیشی، دوه تویی وسائره کاروانلرینك سرمنزلیدر. زمان قدیمدن قالمه جسیم وپك مصنع بر معبدی واردر، که اسکیدن بری مزبله ایله مستور اولدیغی حالده، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن تطهیر ایتدیرلمشدر. بومعبدك ایچنده برچوق رسملر وبروج السماء شکللری ایله بر طاقم هیروغلیف یازیلر موجود اولوب، اکثریسی بطالسه وروما امپراطورلری زمانینده نقش اولنمشدر. فتوحات اسلامیه زمانینده بوشهر صلحاً تسلیم اولنهرق، قبطیلر اطاعتده قصور ایتدکلریچون، اوتددن بری برقبطی پسقوپوسنك مرکزی اتخاذ اولندکلشدر. اوائل قرون اسلامیه‌ده بو شهردن برچوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. — اسنا مدیریتی نفس اسنا، اسوان ووادی حلفا

اسملریله اوچ ناحیه‌یه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۶۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۳۷۹۶۱ کشیدر. ادفو ودندره قصبه‌لریله (تیبه) شهر قدیمك الیوم (ابو) اسمیله معروف خرابه‌لری بومدیریت داخلنده‌در.

اسنلیوس (Snellius) مشاهیر ریاضیوندن اولوب، ۱۵۹۱ تاریخنده فلمنك (لیده) شهرنده طوغمش، و۱۶۲۶ده وفات ایتمشدر. دقارته اسناد اولنان انکسار ضیایی کشف ایدن بوذات اولدیغی مرویدر. بر نصف‌النهار خطنی اولچه‌رك کرهٔ ارضك جسامت حقیقیه‌سنی الك اول تحقیق ایدن دخی صاحب ترجه‌در. علوم ریاضیه‌یه متعلق لاتین لسانده برقاچ اثری واردر.

اسنوری (Snorri) ایسلاندلی مشهور بر عالم اولوب، ۱۱۷۸ تاریخ میلادیسنده ایسلاندەنك (داله سیسل) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۲۴۱ده مقتولاً وفات ایتمشدر. جزیرهٔ مذکوره اهالیسنك اساطیر قدیمه‌سنه وضروب امثالنه دائر ایسلانده لسانیله ایکی کتاب یازمشدر، که دفعاتله طبع، ولاتین واسوج لسانلرینه دخی ترجمه اولنمشدر.

اسنوودون (Snowdon) انکلتره‌نك غال خطه‌سنده برطاغ اولوب، ۱۱۸۵ متره ارتفاعی وکوزل منظره‌سی واردر.

اسنوهاتان (Snœhattan) یعنی «قار تاقیه‌سی» نوروجده (دوفرین) سلسلهٔ جبالنده بر طاغ اولوب، ۲۰۵۰ متره ارتفاعی واردر.

اسنه [«اسنا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده برنهر اولوب، موزه ایالتنده تبعاناله، شمال غربی‌یه طوغری آقه‌رق، (مارنه) ایالتنه دخول، وبو ایالتك قسم شرقیسنی شق ایله، (سنت منهولد) شهری ایچندن چکدکدن صکره، (آردنه) ایالتنه دخول ایله ابتدا‌ینه اواستقامتده، بعده غربه ونهایت غرب جنوبی‌یه طوغری آقه‌رق، بو ایالتك قسم جنوبیسنده بربیوك قوس تشکیل، و (ووزیر)، آیتنی، رتل، شاتوپورسین ونفشاتل شهرلرینك ایچندن مرور، وبعده (اسنه) ایالتنه دخول ایله، غربه طوغری آقه‌رق، (وایلی) و (سوآسون) شهرلرینك ایچندن چکدکدن صکره، (اوآز) ایالتی داخلنده (اوآز) نهرینه منصب اولور. طولی ۲۸۰ کیلومتره اولوب، شاتوپورسین شهرندن آشاغی اولدرق سیر سفائنه صالح اولان قسمی ۱۲۰ کیلومتره‌در. بونهره صاغ طرفندن دوکیلین چایلرك باشلیجه‌لری (اره) ایله (ووو) وصولدن منصب اولانلری دخی اووه، رتورنه، سوییه، وسله وقریزه چایلریدر. کرك (اسنه) نهری وکرك تابعلری اورمانلرله مستور اولدن چکدکلریجون، سال ایله کراسته ایندیرمکه یارایورلر. بونهر برطرفدن ۱۰۰ کیلومتره طولنده برجدوالله (موزه) نهریله، وبرطرفدن دخی ۵۸ کیلومتره‌طولنده دیکر برجدوالله (مارنه) نهریله اختلاط ایده‌رك، نقلیاتی تسهیل ایتمکده‌در.

اسنه (Aisne) فرانسه‌نك شمال شرقی جهتنده کی ایالاتندن اولوب، ایچندن چکن وآنفاً بیان اولنان نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمال غربی کوشه‌سندن بلجیقه حدودینه تماس ایتدیکی حالده، شرقاً (آردنه)، شرق جنوبی جهتندن (مارنه)، جنوب غربی طرفندن (سینه مع مارنه)، غرباً (اوآزه) و(سومه)، شمالاً دخی (هن) ایالتلریله محدود ومحاطدر. (پیقاردیا) ایله «فرانسه آطه‌سی» خطه‌لرینك برقسمندن متشکل اولوب، مرکزی (لاٴون) شهریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۳۵۲ مربع کیلومتره اولوب، ۵۵۵۹۲۵ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز ویاجزئی طالغه‌لی اولوب، پك منبتدر، واکثر طرفلری کوزل اورمانلرله مستوردر. (ویلرقوتره) اسمیله بیوك براورمانی واردر. اورق، سومه، سامبره واسقو نهرلرینك منبعلری بوایالتك ایچنده بولندقلری کبی، اسنه، مارنه واوآزه نهرلری بریاندن کیروب بریاندن چیقه‌رق، متعدد تابعلریله‌دخی ایالتك اراضیسنی سقی ایدرلر. (قروزات) و(سنت‌کنتن) اسملریله ایکی بیوك جدولی دخی واردر. بغدای وسائر حبوبات ایله شربتجی اوتی وکتان محصولاتی وحیواناتی چوقدر. تجارتی پك ایشلك وصنایعی پك ایلری اولوب، بز، پاتیسقه، دانتله، آینه، جام وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر یوللری وسائر طرق ومعابری دخی مکملدر. ایالت ۳۷ ناحیه و۸۳۷ دوائر بلدیه‌یی جامع اولمق اوزره، بروجه زیر ۵ قضایه منقسمدر: شاتوتیری، سوآسون، لاٴون، وروین، سنت کنتن.

اسواریه { اصفهان قربنده بیوك برقریه ایدی، که ایچندن (اسواری) لقبیله ملقب برچوق علما ومحدثین وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر. معتزله فرقه‌لرندن (اسواریه) فرقه‌سنك صاحبی دخی بوقریه‌لی ایدی.

اُسوان { (Assouan) صعید مصرك منتهای جنوبنده ونوبه حدودنده (اسنا) مدیریتنه تابع مشهور برشهردر، که نیلك ساحل یمینده وقاهره‌نك ۹۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ″۲۳ ′۵ °۲٤ عرض شمالی ایله ″۸ ′۰۰ °۳۲ طول شرقیده واقعدر. شهر نیلك برنجی شلاله‌سی قربنده بولنمله، نهر مذکور اورایه قدر سیر سفائنه صالح اولدیغندن، نیلك صوك اسکله‌سی عد اولنه بیلوب، بوجهتله اهمیت تجاریه‌سی زیاده‌در. نوبه وسودانـدن کلن مواد تجاریه‌نك برمخزنی حکمنده‌در. خرمالری دخی پك چوق وپك متنوع اولوب، هرطرفه نقل واخراج اولنور. زمان قدیمده بوشهر برقاچ جهتله مشهور اولوب، بوجهتلرك بری‌ده مصر قدیمك شهر وقصبه‌لرینی تزیین ایدن مسله وعمود کبی آثارك بو شهرك یاننده کی قیالق محللدن قطع واخراج اولنمسیدر. حقیقةً شهرك جهت جنوبیه‌سنده واقع غرانیت قیالری ایچنده فرعونلرك اوجسیم اثرلرینك کسلمش اولدقلری محلر الیوم کورلمکده‌در؛ تا تمام قالمش جسیم برمسله دخی الیوم یرده یاتمقده‌در. جهات مذکوره‌نك بری‌ده بوشهرك تمامیله خط سرطانك آلتنده بولنمسی زعمی ایدی؛ حتی بو شهرده شمسك انقلاب صیفیسی کونده ضیاء شمسك طوغری یوقاریدن آشاغی اینوب دینی تنویر ایتدیکی برقیو بولندیغی مشهوردر. هر نه قدر اسوانك خط سرطاندن ۳۷ دقیقه ایله ۲۳ ثانیه شمالده بولندیغی الیوم محقق ایسه‌ده، کرهٔ ارضك شمالدن جنوبه وجنوبدن شماله اولان تحولندن طولایی بوفرقك ایکی بیك سنه اول یالکز ۱۵ دقیقه‌دن عبارت بولنمش اولدیغی معلوم اولمغله، ضیاء شمسك قیونك دینی تنویر ایتمسی تصحیحدر. هرحالده اسوان زمان قدیمده یعنی میلاد عیسادن ۲۶۰۰ و ۲۸۰۰ سنه اول فرعونلر زمانده معموراولوب، بعده بطالسه وروما حکومتلری زمانده برقات دها توسیع واعمار، وپك چوق معبدلر وسائر ابنیهٔ عجسیمه ایله تزیین اولنمشیدی. اسم قدیمی لسان قبطیده (سوان) اولوب، بعض کتب عربیه‌ده دخی بعضاً بویله الفسز مستعمل اولدیغی یاقوت حوی ذکر ایدیور. بطالسه زمانده یونانیلر سیئینی (Συήνη) وروماليلر سین (Syène) تسمیه ایتمشلردر. بعد الاسلام دخی بو شهر فوق العاده براهمیت کسب ایدوب، قریشدن وجزیرة العربك حجاز وسائر جهتلرندن بر چوق خلق کیده‌رك، اسکان ایتمشلردی. اوائل اسلامده بو شهرده پك چوق علما دخی ظهور ایتمشدر. بعده طاعون علتنك ظهوریله، اهالیٔ شهردن یکرمی بیك کشی هلاك اولدیغندن، شهرك آلچق اولان موقع قدیمی ترك اولنه‌رق، اطراف‌نده کی تپه‌لرك اتکلرنده غایت دلنشین بر صورتده مجدداً تأسیس، وآثاری الیوم موجود اولان کوزل برسورله احاطه اولنمشیدی. بوایکنجی تأسیسده دخی اسوان پك معمور وثروت وتجارتیله مشهور ایکن، ملوك فاطمیه‌نك زمانده ظهور ایدن بعض محاربات میدان اولوب، نهایت نوبه اقوام وحشیه‌سنك الینه کچمکله، بسبنون تخریب اولنمشیدی. یاوز سلطان سلیم حضرتلری مصری فتحنده بوشهری یکیدن اسکیسنك شرق جهتنده اعمار واحیا ایدوب، بوشناق وآرناودلردن مرکب بر محافظه عسکری ترك ایتمشدر، که اهالیٔ حاضره‌نك برقسمی بونلرك اولادندن اولدقلری الیوم اونوتمامشلردر. شمدیکی حالده اهالیسی آنجق ٤۰۰۰ راده‌لرنده‌در. نیلك کنارنده زمان قدیمدن قالمه بربرمختمی واردر.

اُسوان { جزیره‌سی. آنفاً بیان اولنان اسوان شهرینك قارشیسنده وبرنجی شلاله‌یه قریب اولەرق نیلك اورته‌سنده واقع بر آطه اولوب، طولی برنجق وعرضی یاریم کیلومتره قدردر. جزیره‌یی اسوان شهرندن آیران نیلك قولی ۱۵۰ متره ودیکر قولی بوندن کنیشدر. بوآطه زمان قدیمده قبطیلر عندنده (آب) ویونانیلرله روماليلر عندنده (الفانتین) یعنی «فیل جزیره‌سی» نامیله معروف اولوب، اوستنده معمور بر شهر وبرچوق آثار عمران موجود ایدی. اشجار ونباتاتی پك چوق اولدیغندن، «جزیرة الزهر» دخی دینلمکده در. ساحلنده نیلك صویی اونچمکه مخصوص زمان قدیمدن قالمه طاشدن بردرجه موجوددر. الیوم بوجزیره‌نك اوزرنده یالکز ایکی قریه بولنیور.

اسوانتوویت { (Svantovit) اسکی اسقاندیناو اقوامندن (وند) لرك برمعبودی ایدی، که حرب وزراعته موکل زعم اولنه‌رق، (روکن) آطه‌سنده بر بیوك معبدی وار ایدی؛ وحصاد وقتنده هرطرفدن زیارتنه کیدرلردی. برکوزل بیاض آت بو معبوده مخصوص او. اولوب، یالکز رهبانلرینك رئیسی سنه‌ده بر کره بینزدی. هیکلنی درت باشلی وقیوریجیق صاچلی جسیم برآدم صورتنده یاپوب، صاغ الننده بر یای و صول الننده معدندن بر بوینوز بولندیررلردی. حربده طوتدقلری اسیرلری بومعبودلرینك اوکنده حیاً یاقه‌رق، قربان ایدرلردی. بونك عبادتی ۱۱۶۸ تاریخ میلادیسنه قدر مرعی اولوب، تاریخ مذکوره دانیمارقه قرالرندن (والدمار) طرفندن لغو اولنمشدر.

اسوان ریور { (Swan-River) یعنی «قو-غولر چایی». آوسترالیانك غرب جهتنده برنهردر، که (دارلینغ) طاغلرندن نبعانله جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، ۱۰۸ کیلو-مترهلك مجرادن صکره، بحر محیط هندیه دوکیلور. — انکلیزلرك بو نهرك منصبی جوارنده اعمار ایتمش اولدقلری مملکت دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اسوانسیا { (Swansea) انکلترهنك (غال) مملکتنده بر شهر واسکله او-لوب، (بریستول) قنالنك قربنده، قاردیف شهرینك ۶۵ کیلومتره غربنده واقع و ۵۲۰۰۰ اهالیلی جا-معدر. منظره‌سی غایت‌کوزل اولوب، دکیز حاملری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاه وحوضلری، بك بیوك باقیر فابریقه‌لری، معدن کوری وصاقسی وسائره کارخانه‌لری واردر.

اسوپوس { (Esope, Αἴσωπος) یونان قدیمك امثال تحریریله مشهور حکماسندن اولوب، میلاد عیسادن ۶ قرن اول آنا-طولیده کی‌فریجیا قطعه‌سنك (آموریوم) یعنی(عوریه) شهر قدیمنده طوغمشدر. (یادمون) اسمنده برسیسا-ملینك کوله‌سی اولوب، افندیسی طرفندن آزاد ایدلمشیدی. روایته کوره کندیسی غایت چرکین او-لوب، آنجق فوق العاده ذکی وحکیم اولدیغندن، شهرت بولوب، آیدینده کی (لیدیا) حکمداری مشهور (قرسوس) طرفندن جلب، و بر طاقم مهم ایشلرده استخدام اولنمشیدی. حتی بوحکمدار طرفندن بو-رانده کی مشهور (دلف) معبدینك کاهنلرینك رأیینی استعلامه کوندریلدیرك، کاهنلرك یلانچی میدانه چیقار-دیغیچون، یونانیلر طرفندن معبدك برآلتون بارداغنی چالمش اولمق افترا‌سیله اتهام اولنه‌رق، قبل المیلاد ۵۵۰ تاریخلرنده برقیادن آشاغیه اندا‌ختله، اعدام اولنمشدر. لقمانك امثالنه شبیه برطاقم امثالی واردر، که کندی قبیله بولنمیوب، مؤخراً بشقه‌لری طرفندن نظماً ونثراً دفعاتله جمع وتحریر اولنمشلردر. کرك امثال یازمه‌ده کرك کوله وچرکین بولنمش اولمسنده صاحب ترجمه ایله لقمان آره‌سنده کی مناسبت ومشا-بهت ظاهر اولوب، یونان قدیمك معبود وکاهنلریله اکلنمش اولمسی دخی توحیده قائل و شرکدن مجتنب بولنمش اولدیغنه دلیل اولمغله، بوایکی ذاتك برشخص واحددن عبارت اولمسی دخی محتملدر.

اِسوَج { (Suède لاتینجه Suecia واسوج لسانده اسوریکه (Sverige) آو-روپانك ممالك شمالیه‌سندن بر بیوك مملکتدر، که (نوروج) له برابر (اسقاندیناویا) شبه جزیره‌سنی تشکیل ایده‌رك، ایکیسی بردولت متحده صورتنده اداره اولنورلر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسوج قطعه-سی اسقاندیناویاشبه جزیره‌سنك قسم شرقیسندن عبا-رت اولوب، نوروج شماله طوغری دها زیاده او-زانمغی حالده، بونك جنوبه طوغری توسعی دها زیاده‌در. ′۲۰ °۵۵ ایله ′۵ °۶۹ عرض شمالی و ′۴۶ °۸ ایله ′۵۰ °۲۱ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولمه‌رق، شمال غربی جهتندن نوروجله، شرق شمالی جهتندن روسیه‌نك الننده بولنان (لاپونیا) قطعه‌سیله، شرقاً وجنوباً بالطیق دکیزیله، جنوب غربی جهتندن دخی (سوند) و (قاتغا) بوغازلریله محدود ومحاطدر. نوروجدن (اسقاندیناو آلپلری) دنیلن سلسلهٔ جبال صرتیله، لاپونیادن دخی (موٹونیو) و (تورنیا) نهرلریله آیرلمشدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ۱۴۲۴، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ۳۶۰ کیلو-متره اولوب: مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۵۰۵۷۴ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — اسوج طار واوزون برمملکت اولوب، سواحلی برطاقم طار و

درین کورفزلرله، سیوری برونلرله وسواحلك قربنده سرتلش بر چوق آطه‌لرله عادتا بر دانتله کبی کسیلش حکمنده‌در. شرق طرفنده (آلاند) جزایرینك قار-شیسنده بربیوك چیقنتیسی وجنوب شرقیده بر واسع کورفزی دخی واردر. سواحله قریب اولان حسابسز کوچك آطه‌لردن بشقه اسوجك بالطبع دکیرنده (اولاند) و (غوتلاند) اسملریله ایکی بیوك آطه‌سی واردر. سواحلك اکثر طرفلری آلچق اولوب، چایرلر ومزروعاتله مستوردر. سواحل شرقیه دن غربه طوغری کیدلدکجه، سطح اراضی حس اولنمیه-جق بر صورتده کسب ارتفاع ایده‌رك، اسوج ایله نوروج آره‌سنده اوزانان اسقاندیناو آلپلرینه ونام دیکرله (دورفین) سلسله‌سنه قدر برخط مائل تشکیل ایدر. سلسلهٔ مذکوره‌نك برقاچ شعبه‌سی اسوجك جهت شمالیه‌سنده شرقه طوغری اوزانه‌رق، برطاقم بایرلر تشکیل ایدرلر. بو شعبه‌لرك بر قاچی‌ده شرق جنوبیه طوغری امتداد ایده‌رك (ونر) و(وتر) کو-للرینك سواحلنه قدر اینرلر. اسوج طاغلرینك ارتفاع وسطیسی ۹۰۰ ایله ۱۰۰۰ متره آره‌سنده اولوب، اك یوکسکلری اولان واسوج داخلنده‌کی لاپونیاده بولنان (سیلفیل) طاغنك ۲۰۳۳، و (یمتلاند) ایالتنده‌کی (آرسکوتان) طاغنك ۱۶۶۳ متره ارتفاعی واردر. اسوجك جهت جنوبیه سنده ایسه یالکز ۱۰۰ ونهایت ۱۲۰ متره ارتفاعنده بعض تپه‌لر و ۳۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعلری اولان بر طاقم منفرد طاغلر بولنیور.

دورفین سلسله‌سندن برچوق نهرلر اینوب، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی یه طوغری وهمان برلر-ینه متوازی دنیله‌جك براستقامتده آقه‌رق، بالطبع دکزینك جهت شمالیه‌سنده‌کی (بوتنیا) کورفزینه دوکیلورلر. بونهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق تورنیا، قالیکس، اولیا، پیتیا، اومیا، آنکرمونا، لیو-سنه، دال الف نهرلریدر. طوغریدن طوغری‌یه بالطبع دکزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکی ایسه (وتر) کولنك آیاغی مثابه‌سنده اولان (موتلا) نهریدر. جنوب غربی‌یه طوغری جریانله (قاتغا) بوغازینه دوکیلور برقاچ نهری دخی واردر. که بونلرك‌ده اك بیوکی (غوتا) نهری اولوب، (ونر) کولنك آیاغی حکمنده‌در. ونر ایله وترکوللری آره‌سنده برجدول دخی آچلش اولدیغندن، (غوتا) نهری منصبندن باشلایه‌رق (موتلا) نهری منصبنه منتهی اولمق اوزره، (قاتغا) بوغازندن بالطبع دکزینه قدر اسوجك قسم جنوبیسی آراسندن برسیر سفائن یولی کشاد اولنمشدر. سائر نهرلرك اکثریسی سیر سفائنه صالح دکل ایسه‌ده، اسوجك هرطرفنده وعلی الخصوص قسم جنوبیسنده پك چوق وپك صیق اولان کوللر آره‌سنده قنالر کشاد ایدیله‌رك، موادات تسهیل او-لنمشدر. کوللرك اك بیوکلری مذکور (ونر) و(وتر) ایله هیلمار، ملار، سیلون، استور، استور اومان، استور آفران، لولیا وتورنیا کوللریدر، که بونلردن اك صکره‌کی ایکیسی همنسملری اولان نهرلرك منبعلری حکمنده‌در.

اقلیم وهواسی. — اسوجك هواسی نوروجك-کی قدر سرت اولمامغله برابر، خیلی صوئوق وقیشلری امتدادلی ایسه‌ده، یازلری دخی صیجاقجه اولدیغندن، وعلی الخصوص آنسزین تحولات وقوع بولدیغندن، هواسی پك صاغلامدر، وهله علل ساریه بو مملکنده یسبتون مجهولدر، دنیله بیلیر. معهذا مملکتك شمالدن جنوبه اولان امتدادی پك چوق اولدیغندن، هواسی دخی بالطبع عرضنه کوره تخلف ایدوب، جهت جنو-بیه‌سندن عبارت اولان (اسقانیا) خطه‌سنده، حدوسطی اولهرق، درجهٔ حرارت °۸، غوتلاند آطه‌سنده °۸ ′۶۶: استوقهولمده °۶ ′۵۵ در، ودها شماله طوغری چیقلدقجه، درجهٔ حرارت نسبت منعکسه‌اوزره تدنی ایدر. نوروج حدودنده‌کی طاغلرك بعض یوکسك محللری دائمی صورتده قارله مستور ایسه‌ده، بو وجهله قارلری ایرمین طاغلرك ارتفاعی دخی عرضه کوره مختلف اولوب، °۶۰ عرض شمالیده ۱۹۳۰، و °۶۹ عرض شمالیده ایسه یالکز ۱۲۰۰ متره ارتفاعی اولان محللر هیچ بروقت قاردن خالی اولمازلر. استوقهولمده قارلر آنجق نیسانك اواخرینه طوغری اریمکه باشلار؛ وفقط اقطار شمالیه‌یه مخصوص اولان حال اقتضاسنجه، طوپراق قاردن قورتلور قورتلماز نباتاتله اورتیله‌رك، بو نباتات دخی پك چابق نشوونما بولور. حزیرانده همان هیچ کیجه اولماز، چونکه کونشك غروبیله طلوعی آره‌سنده-کی مدت قرانلق حصولنه میدان براقه‌جق قدر دکلدر. بونیا کورفزینك منتهای شمالنده کوندوزك اك اوزونی ۲۱½، واك قیصه‌سی ده ۲½ ساعتدر. استوقهولمده اك اوزون کون ۱۸½ واك قیصه‌سی ۵½ ساعتدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی . — اسوجك محصولات ارضیه‌سی ونباتاتی دخی اقلیم وهواسنه کوره مختلف اولوب، قسم جنوبیسنده کولکن، دود، جویز وکستانه‌آغاجلری بولندیغی کبی، باغ دخی یتیشوب، میوه ویرسه‌ده، میوه‌سی قوروق حالنده‌قالیر. بوجهتده‌حبوبات مملکتی اداره ایتدکدن‌صکره آرتهجق‌قدر دخی‌حاصل اولورسه‌ده، °۶۲ عرض شمالیدن یوقاری اولان قسم اعظمنده بغدای وشربتجی اوتی حاصل اولهمدیغی کبی، کراز آغاجی‌دخی‌یتیشیرسه‌ده، میوه ویرمز. °۶۴ عرض شمالیدن یوقاری یولاف دخی حاصل اولهمیوب، محصولات چاودار وآرپه‌دن عبارت قالیر؛ وبوده ذاتاً پك آز وسیرك اولان اهالیی آنجق اداره ایده‌بیلیر. یرالمامی دخی اسوج محصولاتنك باشلیجه‌لرندندر. زراعت پك ایلریلیوب، اسوجك جنوب جهتی اوروپانك اك کوزل ایشلنمش محللرینه رشك آور اولهجق صورتده‌در. اللی نمش سنه اول اسوج اداره‌ٔ داخلیه‌سیجون ایکی اوچیوزبیك طونیلاته بغدای ادخالنه محتاج ایکن، اوقتدن بری زراعتجه اولنان‌سعی واهتمام سایه‌سنده بوکونکی کونده سنوی ایکی اوچ ملیون طونیلاته‌دقیق اخراج اولنمقده‌در.

مرعالری دخی پك چوق اولوب، ۱۸۰۰۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده تخمین اولنمقده‌در. ۱۸۶۹ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنمش بر استاتستیقه کوره، تاریخ مذکوره اسوج داخلنده ۴۲۰۸۵۹ بیکر، ۱۸۷۴۳۶۰ صیغیر، ۱۵۳۹۰۷۹ قیون، ۱۴۰۰۰۰ مأنوس کیك، ۳۳۹۲۴۸ طوموز، ۱۲۱۹۱۱ کچی وار ایدی. قیونلرینك پیاغیسی فنا اولوب، اصلاحیجون اولنان مساعی دخی ثمر اولمدیغندن، پیاغی احتیاجات محلیه‌یه کفایت‌ایتمیوب، خارجدن ادخال اولنور.

معادنه کلنجه، دمیری پك چوق وغایت ایی اولوب، سنوی درت ملیون بکی‌قنطار دمیرچیقارلدیغی کبی، باقیر معدنی‌دخی چوقدر. قورشون، کوکورد، قلای، توتیا وکومش معدنلری‌دخی بولنوب، آلتوندن دخی بعض اثرلر کورلمشدر. اورمانلری دخی چوق اولوب، ۱۷۵۶۹۸ مربع کیلومتره وسعتنده‌در؛ وخیلی کراسته قطع واخراج اولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — اسوجك اهالیسی ۴۷۱۷۱۸۹ کشی اولوب، منتهای‌شمالنده بولنان واقوام تورانیه‌دن معدود اولان جزئی برطاقم لاپونیالیلردن‌بشقه، جملهسی اسوج‌جنسیتنه منسوبدرلر. اسوج جنسی اسکی اسقاندیناو جنسنك شعباتندن اولوب، لسان وجنسیتجه نوروجلیلر، دانیمارقه‌لیلر و ایسلانده‌لیلرله‌مناسبت وقرابت تامه‌لری واردر. لسانلری اسقاندیناو لسانلرینك اك منتظمی اولوب، اساساً آلمانجه ایله مناسبت ومشابهتی اولغله برابر، بو لساندن پك چوق کلمات و اصطلاحات دخی آلمشدر. السنهٔ تورانیه‌دن معدود اولان فینوآ لساندن مأخوذ بعض کلمه‌لری دخی واردر. مذهبجه اسوجلیلر عمومیت اوزره پروتستان ایسه‌لرده، هرکس ایستدیکی دینی قبوله سربست اولوب، یالکز رهبان کروه و طریقلرینك اسوجده تأسسی ومناسترکشادی ممنوعدر.

تقسیماتی. — اسوج قطعه‌سی اساساً اوچ خطه‌یه منقسم اولوب، جنوب قسمی غوتلاند، قسم وسطیسی نفس اسوج، شمال قسمی دخی (نورلاند) تسمیه اولنور. بو اوچنجی قسمی لاپونیانك‌دخی‌اسوج دولتنك الده بولنان قسمی جامعدر. اداره‌جه بروجه زیر ۲۴ ایالته منقسم اولوب، بونلردن هربرینك مساحهٔ سطحیه‌سی واهالیسی دخی ذکر اولنیور:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
استوقهولم	۷۶۳۴	۳۷۳۷۸۹
اوپسالا	۵۳۱۴	۱۱۸۶۹۴
سودرمانلاند	۶۴۴۱	۱۵۰۸۷۶
اوسترگوتلاند	۱۰۹۷۷	۲۶۷۵۶۰
یونکوپینغ	۱۱۵۷۵	۱۹۷۳۱۴
قرونوبرغ	۹۹۹۷	۱۶۶۱۳۸
قالمار	۱۱۴۹۳	۲۳۹۳۰۹
غوتلاند	۳۱۵۲	۵۲۵۵۶
بلکینگه	۳۰۱۱	۱۴۰۹۸۰
قریستیانستاد	۶۶۱۱	۲۲۶۸۶۷
مالموهوس	۴۷۹۵	۳۶۲۵۷۲
هالانا	۴۹۱۳	۱۳۷۵۱۵
کوتبورغ مع بوهوس	۵۱۰۱	۲۸۴۶۹۴
القسبورغ	۱۲۸۲۵	۲۸۲۱۱۹
اسقارابورغ	۸۵۶۱	۲۵۳۵۲۹
ورملاند	۱۹۳۱۴	۲۵۸۹۳۲
اوربرو	۹۱۱۸	۱۸۳۱۷۱
وستمانلاند	۶۸۱۵	۱۳۳۲۴۲
قوپاربرغ	۳۰۰۴۱	۱۹۵۵۹۳
کفلبورغ	۱۹۸۱۶	۱۹۵۱۴۰
وستر نورلاند	۲۵۰۴۷	۱۸۹۴۳۰
یمتلاند	۵۲۲۱۹	۹۵۳۲۰
وستر بوتن	۵۹۰۹۷	۱۱۴۹۳۷
نوربوتن	۱۰۶۸۱۸	۹۶۹۱۲
بیوك کوللر	۹۵۷۸	
جمعاً	۴۵۰۵۷۴	۴۷۱۷۱۸۹

شهر وقصبه‌لری. — اسوجك مركزی واسوج ایله نوروج دولتنك پایتختی (استوقهولم) شهری اولوب، ۲۲۳۰۶۳ اهالیسی واردر. استوقهولمدن صكره اك یوك شهری (غوتهبورغ) اولوب، ۹۲۰۰۰ اهالیسی واردر. اوچنجیسی منتهای جنوبنده اولان و ۴۵۰۰۰ اهالیی جامع اولان (مالمو) شهریدر. (نورکوپینغ) ك ۲۸۵۰۰، (كفله) نك ۲۱۰۰۰، اسكی پایتختی اولان (اوپسالا) نك ۲۰۰۰۰ وسائر قصبه‌لرینك دخی بوندن آز اهالیسی واردر. بو صایلان شهرلردن بشقه اسوجك اهالیسی اون یكدن زیاده اولان قصبه‌لری ۹ عددنده‌در.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه و بحریه‌سی. — اسوجك واردات و مصارفی ۱۱۸۳۹۱۰۰۰ فرانق یعنی تقریباً ۵۱۴۸۰۰۰ لیرای عثمانی راده‌لرنده اولوب، بعض مأمورین ملكیه وعسكریه‌یه تخصیص اولنان وكندیلری طرفندن صورت مقطوعه‌ده تحصیل اولنان واردات ایله طوغریدن طوغریه معارفه عائد اولان واردات بوحسابه داخل دكلدر. قوهٔ بریه‌سی ۴۰۱۴۶ نظامیه و ۱۳۴۲۹۴ ردیف ویا مستحفظ كه جمعاً ۱۷۴۴۴۰ افراد وضابطانه ۵۹۶۵ بیكر و ۲۴۶ صحرا وطاغ طوپندن عبارتدر. وقوهٔ بحریه‌سی دخی ۶۲ واپور و ۶ یلكن كیسی كه جمعاً ۶۸ سفینه‌دن مركب اولوب، بونلرك مجموعی ۴۵ طوپ و ۸۸۲ طائفه‌یی حاملدرلر، و واپورلری ۲۷۵۷۰ بیكر قوتنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسوج معارفجه اوروپانك اك زیاده ترقی ایتمش ممالكندن اولوب، قرالرندن بعضیسنك وقتیله ایتمش اولدقلری همت اوزرینه، بوندن برایكی عصر اول بیله اسوجده اوقویوب یازمق بیلر آدم بولنماز ایدی. حتی جهات شمالیه‌ده سیرك وبشر اونر خانه‌دن عبارت اولان كویلر اهالیسی دخی معارفدن محروم قالمامق ایچون، سیار معلمر تعیین اولنمشدی، والیوم بویله‌لری دخی بولنیور. اسوجك مكاتب ابتدائیه‌سی ۸۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، ۸ دارالمعلمین ودارالمعلماتی. برچوق مكاتب اعدادیه‌سی، ایكی زراعت مكتبی، بری اوپسالاده ودیكری (لوند) ده اولمق اوزره، ایكی دارالفنونی ودیكر برچوق مكاتبی، اوپسالا واستوقهولمده متعدد فنون وادبیات وصنایع وزراعت جمعیتلری وآقاد میلری واردر.

اسوجده علوم طبیعیه‌ده وسائر فنونده بتون آوروپاجه شهرت شایعه صاحبی وكشفیات فنیه‌یه موفق اولمش (لینه) كبی نیجه بیوك عالملر ومتفنن ذاتلر یتیشمشدر. مكاتب اعدادیه‌سنك جمله‌سنده فرانسز، انكلیز وآلمان لسانلرینك دخی اسوججه ولاتینجه ایله برابر تحصیلی مجبوریدر. السنهٔ شرقیه‌یه مخصوص مكتبی دخی اولوب، اسوجده بولنانلره آشنا برچوق علما یتیشمشدر.

صنایع دخی پك ایلری اولوب، هرنوع فابریقه‌لری زیاده‌سیله تكثر ایتمشدر. سواحل واسكله ولیمانلری چوق اولمغله برابر دمیر یوللری دخی پك چوق اولوب، مجموع خطوطنك طولی ۸۰۰۰ كیلومتره‌یه قریبدر، كه بووسائط دخی تجارتنی تسهیل وتوسیع ایتمكده‌در. سفائن تجاریه‌سنك عددی ۴۰۰۰ ی متجاوز اولوب، بربعنه قریب مقداری واپوردر. ادخالات سنویه‌سی ۴۴۰ واخراجاتی ۲۴۶ ملیون قورون (برقرون ۱ فرانق ایله ۳۹ سانتیم ایدر) قیمتنده‌در. الحاصل اسوج طبیعت طرفندن پك چوق شیلردن محروم براقلمش اولدیغی حالده، اهالیسنك سعی وغیرتیله خیلی ایلری كیتمش و اولدقجه زنگین اولمش بر یردر.

اصول اداره‌سی وحكومتی. — اسوج نوروجله برابر بردولت تشكیل ایدیورسه‌ده، بونلرك یالكز حكمدارلری وقانون اساسیلری متحد اولوب، حكمدار علی‌العموم عساكر بریه وبحریه‌نك باش قوماندانی بولنه‌یغندن، ودولتلك دول اجنبیه ایله اولان مناسباتی وعلی‌العموم احوال سیاسیه دخی حكمدارك نظارتی آلتنده اولدیغندن، ایكی مملكتك امور عسكریه وسیاسیه‌سی دخی متحد دیمكدر. نظامات وقوانین داخلیه‌لری، مجلس مبعوثانلری، احوال مالیه‌لری وسائر كافهٔ خصوصاتلری ایسه آیری آیری اولوب، كرك اسوج وكرك نوروجك كندینه مخصوص هیئت وكلاسی ومجلس مبعوثانی واردر. حكمدار اكثریا اسوجده وبعضاً نوروجده اقامت ایدوب، اسوجده اقامت ایتدیكی وقت. نوروجك هیئت وكلاسنی تركیب ایدن اون ذاتدن اوچی استوقهولمده اقامت ایدوب، حكمدارك یاننده بولنورلر. اصول حكومت مشروطیتدر. اسوجك ایكی مجلس مبعوثانی اولوب، برینك اعضاسی ۹ سنه مدتله نتخاب اولنه‌رق، فخری خدمت ایدرلر، ویكرینك كیلر اوچ سنه مدتله انتخاب اولنه‌رق،

موظفدرلر. حکمدارلق حق ارثی اولوب، پدردن اولاد ذکورك بیوکنه انتقال ایدر. ایالاتده دخی بر منتخب مجلس عمومی بولنور. ایالات قضالره وقضالر ناحیه‌لره منقسمدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اسوج عن اصل اقوام تورانیه‌دن اولان (فینوآ) لرك مسکنی اولوب، بعده جرمانیا اهالیٔ قدیمه‌سی اولان غوتلر طرفندن ضبط اولنمغله، بونلرباشلیجه‌قسم جنوبیسنده اسکان ایتدکلرندن، اوراسی الیوم (غوتلاند) تسمیه اولنمقده‌در. اسوج اسمی ایسه بنه اقوام جرمانیه‌دن (سویون) قومنك اسمنه نسبتله اولدیغی مظنوندر. برچوق وقت بر طاقم مستقل کوچك حکومتلره منقسم اولوب، اونجی قرن میلادیده بوحکومتلر ایکیه حصر اولنمشیدی، که بری نفس اسوج ودیکری غوتلاند حکومتی ایدی. نهایت اون ایکنجی قرن میلادی ابتداسنده بوایکی حکومت برلشمکله، بوتوحیدی اجرا ایدن (اولائوس اسقونغ) اسوج قرالی اسمنی آلمشدر. خرستیانلق طقوزنجی قرن میلادیده بعض میسیونرلر طرفندن اسوجه ادخال اولنمشدیسه‌ده، ۱۱۵۵ تاریخنده حکمدار بولنان (اریق) طرفندن تمامیله تأسیس وتعمیم اولنمشدر. ۱۳۸۹ تاریخ میلادیسنده اسوج تختنه دانیمارقه ونوروج قرالیچه‌سی بولنان (مارغریته‌والدمار)ك انتخابی بو اوچ اسقاندیناو مملکتنك برلشمسنی انتاج ایتمش؛ وبواتحاد ۱۳۹۷ ده (قالمار) معاهده‌سیله تصدیق اولنمشدی. آنجق دانیمارقه‌لیلرك حاکمیتی مؤخراً اسوجلیلره آغر کلمکه باشلامغله، دفعاتله اختلال ایدوب، علی الخصوص (استور) لرك اداره‌سی زمانده همان مستقل کبی برصورتده اداره اولنورلردی. نهایت ۱۵۲۳ ده (کوستاو واصه) اسمنده بریسی دانیمارقه قرالی قریستیانی اسوجدن اخراجله، اسوجی دانیمارقه‌دن بسبتون تفریق ایتمش؛ وبونك خلفلری زمانده اسوجلیلر پروتستان مذهبنی قبول ایتمشلردر. ۱۶۵۴ تاریخنه‌دك دوام ایدن بو حکومت زمانده اسوج اوروپانك دول معظمه‌سی صره‌سنه چکوب، لهستانه اوچ حکمدار تعیین. اوتوز سنه‌لك محاربه زمانده آلمانیاده مداخله واجرای نفوذ، وفرانسه ایله دخی عقد اتفاق ایتمشدی. اسوج قرالرندن مذکور (اریق) (فینلانده)یی، و(کوستاوآدولف) لیوونیا، اینغریا وقارلیایی ضبط ایتمش اولدقلری کبی، بونك قیری قریستینا دخی پومرانیانك برقسمیله (برمه) و (وردن) دوقه‌لقلرینی اسوج دولتنه الحاق ایتمشیدی. بوقرالیچه‌نك فراغت، وحکومتی اقرباسندن و« جمرین » خاندانی اعضاسندن اونجی شارله ترك ایتمیله، ۱۶۵۴ دن باشلایه‌رق ۱۷۲۰ تاریخنه‌دك دوام ایدن بو یکی خاندان دخی برمدت اسوجك نفوذ وشانینی محافظه ایده‌رك، بونلردن اون برنجی شارل ۱۶۶۰ ده لهستانله عقد ایتدیکی بر معاهده اوزرینه (لیوونیا) و (استونیا) یی التحاق ایتدیکی کبی، بنه اوسنه دانیمارقه‌یی دخی (اسقانیا) خطه‌سنی وهالاند، بلکینغ وبوهوس ایالتلرینی ترکه مجبور ایتمشدر. خلفی اولان اون ایکنجی شارل ایسه، که دولت عثمانیه‌یه التجا ایدوب، تیورباش اسمیله شهرت بولمشدر، روسیه‌لیلره قارشی بر طاقم شانلی شانلی مظفریتلر قزاندقدن صکره، (پولتاوه) محاربه‌سنده بیوك پتروبه مغلوب اولمغله، اون بش سنه وطننه عودت ایده‌میوب، اسوجك بتون ضبط ایتمش اولدیغی یرلری غائب ایتمسنی وپك چوق تدنیسنی موجب اولمشدر. (اورلیقه التونوره) نك زوجی هسلی فردریقك حکومتدن صکره، ۱۷۵۱ ده رأس حکومته کچن (آدولف فردریق) ایله یکی برخاندان حکمداری یعنی (هولستاین غوتورپ) خاندانی حکم سورمکه باشلامشدر. بوحکومت‌زمانده« تاقیه‌لیلر»له « شاپقه‌لیلر» فرقه‌لری آره‌سنده ظهوراید‌ن محاربات داخلیه ودردنجی کوستاوك روسیه وفرانسه‌یه قارشی اعلان حرب ایتمسی اسوجك فینلانده ایله شرقی (بوتنیا) یی وپومرانیانك برقسمنی غائب ایتمسنی موجب اولمشدر. بونك صحیجه‌سی وخلفی اولان اون اوچنجی شارل برآز حکیمانه حرکتله، فرانسه ایله عقد مصالحه ایتمشدر. ۱۸۱۳ ده بوناپارته قارشی عقد اتفاق ایدن دولتلره التحاق ایتمکله، مکافاةً نوروج قطعه‌سی دانیمارقه‌دن بالتفریق اسوجه الحاق اولنمشدر. بونك ولی عهد اتخاذ ایتدیکی فرانسز جنرالی (برنادوت)، که تخته کچنجه، اون دردنجی شارل اسمنی آلمشدر، بر یکی خاندان‌حکمداری تأسیس ایدوب، الیوم بونك نسلی حکم سورمکده‌در. اسوجك نوروجله برابر ایکی هیئتدن مرکب بردولت متحده صورتنده اداره‌سی وشمدیکی قوانین اساسیه‌سی بوسلاله زمانده تقرر وتأسس ایتمشدر.

اَسود { عربیده « قره » دیمك اولوب، جزیرة العربده بر قاچ طاغ ووادی و سائرینك اسمیدر.

اَسود { ملوك ساسانیه زماننده خیره ده حکومت سورن ملوکدن بر ایکی کشینك اسمی اولوب، بعض وقایع ونوادرلری مشهور ایسه ده، تاریخلری تمامیله مضبوط دکلدر.

اسود بن ابی البُختری { صحابه دن وقبیلهٔ قریشدن اولوب، پدری ابوبختری بدر وقعه سنده کفر اوزره قتل ایدلمش اولدیغی حالده، کندیسی مکهٔ مکرمه نك فتحنده ایمانه کلهرك، صحبت رسول الله (صلعم) شرفنه نائل اولمشدر. معاویه حضرت علینك طرفدارلرینی قتل ایچون بشر بن ابی ارطاتی مدینه یه کوندردیکی وقت، بوذاتله استشاره ایتمسنی تنبیه ایتمش؛ وصاحب ترجمه جنایت مذکوره نك اجراسنه مانع اولمشدر.

اسود بن بلال { بنی امیه رجالندن اولوب، (محاذی) ویا (محاربی) لقبیله ملقبدر. رؤسای بحر یوندن اولوب، هشام طرفندن دونمایله بحر سفیده مأمور اولمش اولدیغی کبی، بعده ولید بن یزید طرفندن قبریس اهالیسنی رو-ملره قارشی اتفاقه دعوت ایتمك اوزره، جزیرهٔ مذکوره یه کوندرلمشیدی.

اسود بن ربیعه { (بن مالك) صحابه دن ومهاجرینداولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه کیتدیکنده، « جئت لاقترب الی الله » دیمش اولدیغندن، (مقترب) لقبیله تلقیب بیورلمشیدی. هجرت نبویه نك ۱۷ تاریخنده حضرت عمر فاروق طرفندن بصره امارتنه تعیین اولنمش، وبعض فتوحده خدمتی کورلمشدر.

اسود بن عبد یغوث { (بن وهب بن عبد مناف بن زهره) حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك دایسنك اوغلی اولوب، حضرت نبی ایله استهزایه واول حضرته عذاب وجفایه جرأت ایدنلردن ایدی. صحابیاتدن ام عیسه اذا ایدیکیچون. حضرت ابا بکر مشار الیهایی کندیسندن اشترا وآزاد ایتمشیدی. صاحب ترجمه نك بدر غزاسنده اوج اوغلی قتل اولنمش؛ وکندیسی برسموم طوتیلوب، هلاك اولمشدر.

اسود بن عماره { شعرای قریشدن اولوب، مدینهٔ منوره ده بیت المال متولیسی ایکن، خلیفه ابوجعفر طرفندن برآره-لق مدینه والیلکنه دخی تعیین اولنمشیدی. تعشق ایتمش اولدیغی مریم اسمنده برجاریه حقنده سویلمش اولدیغی شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خلیلی من سعد الما فسلما
علی مریم لایبعد الله مریما
وقولالها هذا الفراق عزمته
فهل من نوال قبل ذاك افنعلما

اسود بن یزید { (ابوعمرو — نخعی) مشاهیر تابعیندن وقدمای فقهادن اولوب، کوفه لیدر. حضرت ابا بکر وعمری کورمش؛ وحضرت علی ایله حضرت عایشه دن وابن مسعود ومعاذ-دن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. کندیسندن اوغلی عبدالرحمن بن اسود، ابراهیم بن یزید وهمشیره زاده-سی ابراهیم نخعی نقل ایتمشلردر. روایتنده موثوق وزاهد ومتقی بر ذات اولوب، ۷۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسود بن یعفر { (ذوالاکتار — تمیمی) ایام جاهلیتده ظهور ایدن شعرای عربك مشاهیرندن اولوب، مشهور بر قصیدهٔ دالیه سی واردر، که مطلعی شودر:

نام الخلی وما احس رقادی
والهم محتضر لدی وسادی

اسود حبشی { (یاخودراعی) [« اسم اسود » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

اسود عنسی { (ذوالخمار — عیهله بن کعوف) زمان سعادتده یمنده ظهور ایله بر طاقم حقه بازلقلری معجزه یرینه صاتهرق، یمن ونجرانده برچوق خلقی بالاغفال، نبوت دعواسنه قالقیشمشیدی. حج وداعدن صکره، خبری حضرت فخر کائنات افندمزه واصل اولمغله، اخذ وقتلنی امر بیوروب، بوکا مأمور اولان قیس بن عبدیغوث، زوجه سی آزادك دلالتیله کندیسنی قتل ایتمش؛ وقتلی خبری رسول الله (صلعم) افندمزك ارتحالندن صکره، مدینهٔ منوره یه واصل اولمشیدی. [« آزاد » ماده سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اسودنبورغ { (Svedenborg) خرستیانلقده مذهب اصحابندن او-

لوب. اسوجلیدر. ۱۶۸۸ ده اسـتوقهولمده طوغوب، ۱۷۷۲ ده وفات ایتمشـدر. ابتـدا علوم و فنونله توغل ایدوب، فنون طبیعیه‌ده وعلی الخصوص علم معـادنده کسب شهرت، وفنون مذکوره‌یه دائر بر قاچ اثر تحریر ایده‌رك، اسـتوقهولم جمعیت فنیـه‌سی اعضالغنه قبول، وفنه متعلق بعض مأموریتـلره تعیین اولنمشیدی. نهایت ۱۷۴۳ تاریخنده کندیسنه بعض شیلر کشف اولنمق وارواح اموات ایله محـاوره‌ده بولنمق ادعاسنه قالقیشوب، مأموریتـدن ال چکمش؛ وکرك وعظ ونصیحت طریقیله کرك تألیفـاتیله کندی افکارینی نشره باشلایه‌رق، دین عیسایی تنسیق مقصدیله، « قدس جدید » تسمیه ایتدیکی بر کلیسـا تأسیس ایتمشیدی. طرافدارلری چوغالوب، الیوم اسوجده، انکلتره ده وممالك مجتمعه‌ده صاحب ترجمه‌نك مذهبنه تابع آدملر بولنیور. آثاری دفعاتله طبع. وآوروپانك سائر لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اسورر (Sverrer) نوروج قرالارندن اولوب، ۱۱۸۵ تاریخ میلادیسندن ۱۲۰۲ تاریخنده‌دك حکم سورمشـدر. عائله‌سی خلقی قتل عام اولندقده، صـاحب ترجمه چوجق اولمغـله، اخفا اولنه‌رق، کیرلیجـه بیـودلمش؛ وبیویوب، کیم اولدیغنی آکلادیغنـده، ملك موروثنی ضبـط ایتمش اولان آلتنجی (مانیوس) ه اعـلان حرب ایده‌رك، برچوق محاربه‌لردن صکره، کندیسنی قتل، وملکنی اسـترداد ایتمش ایسـه‌ده، رؤسـای روحانیـه ایله بوزیشوب، پاپانك لعنتله‌سـنه اوغرامشـیدی. « آینهٔ حکمداران » عنـوانیله نوروج لسـانده بر اثری، وحقوق عمومیه‌یه متعلق ایسـلانده لسـانده برتألیفی واردر.

اسورکر (Sverker) اسوج حکمدارلرندن اولوب، ۱۱۲۹ تاریخ میلادیسندن ۱۱۵۵ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وبونك جلوسیله (اوردبروغ) سـلاله‌سی ختام بولوب، یکی برخاندان حکمداری تأسس ایتمشـدر، که تاریخ مذکوردن ۱۲۵۹ تاریخنددك دوام ایتمشـدر. — بر ایکنجی اسـورکر دخی ۱۱۹۹ تاریخندن ۱۲۱۰ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ واونجی اریق بونك خلفی اولمشدر.

اسویابورغ (Sveaborg) روسیه‌نك فینلاندده خطه‌سنده وفینلاندکور.

فزی ایچنده مستحکم برقصبه ومرسای عسکری اولوب، ۷ آطه اوزرنده مؤسسدر. ۶۰۰۰ اهالیسی. غایت متین استحکاماتی، برچوق قشلهلری وطوب فابریقهلری واردر. بوقصبه ۱۷۴۹ تاریخنده اسـوج قرالی فردریق طرفندن تأسیس، و ۱۸۰۸ ده روسـیه‌یه ترك اولنمشدر. قریم محاربه‌سی اثناسنده انکلیزوفرانسز دونمامی طرفندن طوپه طوتلمشیدی.

اسویاتوپولق (Sviatopolk) روسیه‌ده کیف بیوك پرنسـلرندن اولوب، برنجی (یاروپولق)ك اوغلی وبرنجی (ولادمیر)ك یکنی ایدی. عمیجه‌سـنك وفاتنـده ۱۰۱۵ ده تختنی ضبطله، سلفنك ۱۲ اوغلندن اوچنی قتل ایتمش؛ وبونلرك برادرلرینه مغلوب اولمش ایسـه‌ده، قانلی پدری بولنان لهستان قرالی برنجی (بولسلاس) طرفندن تختنه اعاده اولنمشیدی. بعده مذکور (بولسلاس) ایله اولکاسنده بولنان بتون لهلیلری قتله قالقیشوب، بودفعه ۱۰۱۹ ده عمیجه‌سـنك اوغلی (یاروسلاو) طرفندن مغلوب اولمش؛ وچهسـتانه قاچوب، اورادە وفات ایتمشدر.

ایکنجی اسـویاتوپولق دخی ۱۰۹۳ تاریخ میلادیسندن ۱۱۱۲ تاریخنده‌دك روسـیه‌نك بیوك پرنسی اولوب، برنجی (ایسیاسیلاو) ك اوغلیدر. (روریق) خاندانه منسوب اولان پرنسـلر بینده مقتن برقونغره عقدینه چالیشمش ایسه‌ده، بوقونغره یالکز ایکی دفعه اجتماع ایتمشـیدی. بونك زمانده (بولووست) دیلن خیمه نشین بر قوم هجومله، روسلری دفعاتله مغلوب ایتمشدر.

اسویاتوسلاو (Sviatoslav) بواسمله روسیه‌ده بیوك پرنس عنوانیله اوچ کشی حکومت سوروب، برنجیسی ۹۴۵ تاریخنده پدری (ایغور) ه خلف اولمش؛ و ۹۶۴ تاریخنـه‌دك والده‌سی (اولغا) نك وصایتی آلتنده بولندقدن صکره، قسطنطینیه ایمپراطورینك دعوتی اوزرینه، بلغـارلره اعلان حرب ایده‌رك، بونلری مغلوب ومرکزلرینی دخی ضبط؛ وبعده روم ایمپراطورلغیله دخی حربه کیریشه‌رك، تراکی قطعه‌سنی غارت ایتمش، و ۹۷۹ ده ادرنه‌یه قدر کلمشدر. آنجق برسنه صکره روم ایمپراطوری یان زمسکی طرفندن مغلوب اولوب، بلغـارستانی غائب ایتمش؛ وکیفه عودتنده ۹۷۲ ده (پچنك) لرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

ایکنجیسی برنجی (یاروسلاو) ك اوغلی اولوب، ابتدا (چرنیغوف) پرنسی ایکن، ۱۰۷۳ده برادرینی طردله، روسیه یوك پرنسی اولمش ایسه‌ده، ۱۰۷٦ ده برادری عودتله، ملکنی استرداد ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجی (وسوولود)ك اوغلی اولوب، ۱۱۷۹ تاریخ میلادیسندن ۱۱۹۳ تاریخنه دك کیف یوك پرنسی بولنمشدر.

اسویچره (Suisse، آلمانجه Schweiz، ایتالیانجه Svizira ولاتینجه‌هلوتیا Helvetia) آوروپانك وسطنده برکوچك جمهوریت متفقه در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اسویچره آوروپانك اورته‌سنده واك یوکسك محلنده اولوب، شمالاً آلمانیا ایله، شرقاً آوستریا ایله، جنوباً ایتالیا ایله، غرباً دخی فرانسه ایله محدود ومحاطدر. ′۵۰ °٤۵ ایله °٤۷ ′۵۰ عرض شمالی و °۵ ′٤٤ °۳ ایله °۸ طول شرق آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی ۳۲۰، وشمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی دخی ۲۰٤ کیلو مترە، ومساحهٔ سطحیه‌سی دخی ٤۱۳٤٦ مربع کیلومتره در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اسویچره اوروپانك تبتی حکمنده اولوب، طاغلق ویوکسك بر یردر، وشایان تماشا بر صورت ومنظره‌سی واردر. طاغلرك یوکسکلکیله صربلغی وذروه‌لرینك غریب شکللری، ابدی اریمز قارلریله جسیم جسیم یغینلر صورتنده قوپوب یووارلنان بوز قیالری، اومرتفع محللرده قارلی طاغلرك آره‌لرنده بولنان بیوك کوچك کوللرك کثرتی، هب بوشیلر اسویچره‌یه حیرت انکیز وشایان تماشا بر حال قزاندیریور، که بو حالك غرابتی دنیانك هر طرفندن سیر وسیاحت مراقلیلرینی جلب ایتمکده‌در.

اسویچره‌نك اك مرتفع واك طاغلق قسمی جنوب وشرق جهتلری اولوب، بوجهتلرده (آلپ) سلسلهٔ جبالنك اك یوکسك شعبه‌لری بولنور. (آلپ‌پنین) دینلن شعبه اسویچره‌نك غرب جنوبی حدودندن باشلایه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آره‌سنده شرقه طوغری ممتد اولور، که بونك اك یوکسك محللری (سنت برنار)، (سرون) و (روزه) طاغلری اولوب، اوچنجیسنك ٤٦۳٦ مترە ارتفاعی واردر. بوسلسله‌نك قارشیسنده یعنی جهت غربیه‌سنده (برن آلپی) سلسله‌سی اوزانیر، که بونك دخی ذروه‌لری سرمدی قارلر وبوزلرله مستور اولەرق، اك یوکسك محللری ٤۳٦۲ مترە ارتفاعی اولان (فینسترآرون)، ٤۱۸۰ مترە ارتفاعنده اولان (یونغ فراو)، موآن، آیکر و(ترهورن) طاغلریدر. بو ایکی سلسلەنك آره‌سنده (رون) ایرماغنك وادیسی بولنیور. بوایکی سلسلەنك کسب ارتباط ایتدکلری محلده ۳۲۰۰ مترە ارتفاعی اولان (سنت‌غوتارد) طاغی بولنوب، بوطاغك شرق جهتنده سلسله ینه باشلیجه ایکی شعبه‌یه آیریلیور، که بری (رتیق) اسمیله شرق شمالی‌یه، ودیکری (لپونتیان) اسمیله شرق جنوبی یه طوغری اوزانیر، وهربری برچوق قوللره آیریلیر. (رون) ایرماغی (سنت غوتار) ك غرب جهتنده نبعان ایتدیکی کبی، (رین) دخی شرق، و (پو) جنوب جهتندن نبعان ایتدکلرندن، بوطاغ اسویچره جبالنك مرکزی عد اولنه بیلیر، [«آلپ» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اسویچره‌نك حدود غربیه‌سی بونجه دخی (جورا) سلسله‌سی ممتداولوب، بوسلسلەنك هیچ برمحلی ۱۷٦٦ مترە ارتفاعنی تجاوز ایتمیکندن، دائمی صورتده قارله مستور ذروه‌لری یوغیسه‌ده، کونش کورمز بعض دره‌لرنده هیچ بروقت قارلر اکسیك اولماز. جورا ایله آلپ سلسله‌لری آره‌سنده جنو کولندن اسویچره‌نك حدود شمالیه‌سنه قدر نسبةً دوز برمحل وتعبیر آخرله اوفق تپه‌لری حاوی متموج براووه ممتد اولور، که بونك اورته‌سندن (رین) ك تابعلرندن واسویچره‌نك اك بیوك نهری اولان (آره) جریان ایدر.

نهرلری. — آوروپانك اك بیوك نهرلرندن اولان (رین) ایرماغنك منبعلری اسویچره‌ده اولدیغی کبی، فرانسه نهرلرندن (رون) ایرماغیله ایتالیا انهارندن (پو) ایرماغنك دخی منبعلری وطونه منبعلرندن بری بو مملکتك یوکسك وقارلی طاغلرندن اینرلر. (رین) سنت غوتارد طاغنك جهت شرقیه‌سندن‌نبعانله، شرق شمالی‌یه طوغری آقه‌رق، اسویچره‌نك شرق شمالی حدودینی آیران (قونستانسه) کولنه کیرر، وبعده بوکولدن چیقوب، غربه طوغری آقه‌رق، حدود شمالیه‌سنك قسم اعظمنی تحدید ایدر، یعنی اسویچره ایله (باده) آره‌سنده آقار. رینك تابعلرندن اولان (آره) نهری (برنه) آلپنك (فینستر آرون) طاغندن نبعانله، شمال غربی یه طوغری آقه‌رق، (برینج) و(تو-

نه) کوللرینی شق ایتدکدن و (برنه) شهرینك ایچندن کچدکدن صکره، ینه (برنه) آلپی سلسلهسندن اینن (سارینه) نهریله برلشیر؛ وشمال شرقیه طوغری دونه‌رك، صاغدن برچوق چایلری وعلی‌الخصوص (رایس) و(لیمات) چایلرینی دخی اخذ ایله (رین) ایرماغنه دوکیلور. (رون) ایرماغی (سنت غوتارد) طاغنك غرب جهتندن نبعانله، آلپك ایکی سلسلهسی آرهسنده ابتدا غرب جنوبیه و بعده شمال غربیه طوغری جریانله، (لمان) کولنه کیرر، وبعده (جنو) شهرینك یاننده بوکولدن چیقوب، غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، فرانسهیه داخل اولور. (پو) دخی (سنت غوتارد) ك جنوب جهتندن نبعانله، جنوب شرقیه وبعده غربه طوغری آقه‌رق، اسویچره ایله ایتالیا آرهسنده اولان (مایور) کولنه کیرر، وبعده ایتالیا طوپراغنده بوکولدن چیقار. (این) ایسه اسویچره‌نك جنوب شرق جهتنده بربرینك آلتنده اولان اوچ کوچك‌کولدن چیقه‌رق، شرق شمالیه طوغری جریانله، آوستریا طوپراغنه کیرر. بونهرلرك هر برینه دوکیلن چایلر ودره‌لر پك چوق اولوب، اسویچره اك صولری بول‌محالردن معدوددر. بوچایلرك چوغی یوکسك محالردن و قیالق یرلردن دوشوب، شایان تماشا بر چوق شلاله‌لر تشکیل ایدرلر، که بو شلاله‌لر دخی اسویچره‌یه مخصوص احوال غریبه‌دندر.

کوللری. — اسویچره‌نك لطافت طبیعیه‌سنی اك زیاده آرتیران شی متعدد کوللریدر. اسویچره‌ده همان هیچ برنهر یوقدر، که برکولك ایچندن کچمسین. بوکوللرك ایکیسی پك بیوك اولوب، بونلرك بری غرب جنوبیسنده واسویچره ایله فرانسه (یعنی ساوآوا ایالتی) آرهسنده واقع اولان (لمان) ونام دیکرله جنو کولیدر، که رون ایرماغی ایچندن کچر؛ دیکری شمال شرقیسنده وبرطرفدن اسویچره بر طرفدن دخی آوستریا، باویره، وورتمبرغ وباده آرهسنده واقع اولان (قونستانسه) کولیدر، که رین ایرماغی ایچندن مرور ایدر. ایکنجی درجه‌ده جهت غربیده وجوره سلسلهسنك شرق طرفنده اولان (نفشاتل) کولیله، حدود جنوبیه‌ده کی (مایور)، اطرافنك کوزللکیله مشهور اولان (زوریخ)، وشکل وصورتنك غرابتیله وبرده اسویچره استقلالنك مبدأ ظهوری اولمغله مشهور اولان (لوچرنه) ونام دیکرله «درت ناحیه‌لر» کوللریدر. اوچنجی درجه‌ده حدود جنوبیه‌ده بولنان واطرافی اورمانلرله محاط اولان (لوغانو)، لوچرنه کولنك شمال شرقیسنده واقع (زوغ)، آره نهرینك مجراسنده بر برینك آرقه‌سنده واقع (برینچ) و (تونه)، نفشاتل کولنك جوارنده واقع (بیانه) و (مورات)، (زوریخ) کولنك اوست طرفنده بولنان ویوکسك ساحللرله محاط اولان (والنستاد) کوللریدر. دردنجی درجه‌ده اولمق اوزره دخی زوریخ ولوچرنه کوللرینك اطرافنده برچوق کوچك کوللر بولندیغی کبی، اسویچره‌نك جنوب شرق جهتنده دخی بر قاچ کوچك کول واردر. بو کوللرك جملهسی سیر سفائنه صالح اولوب، ایچلرنده متعدد واپورلر ایشلدیکی کبی، بعضلری آرهسنده جدوللر دخی آچیلوب، بینلرنده اختلاط اولنیور. بو وجهله آچلش اولان قنالر یدیدر.

اقلیم وهواسی. — اسویچره‌نك وسعتی پك آز اولدیغندن عرض تخلفنك هواسنه پك آز تأثیری اولوب، اصل هواسی ارتفاع اراضینك تخلفنه تابعدر. اراضیسنك ارتفاع ووضعیتی ایسه پك مختلف اولدیغندن، هواسی دخی مختلف اولوب، بعض یرلرنده یازین حرارت ۳۱ سانتیغراد درجه‌سنه‌قدر چیقار، ودیکر بعض محالرده دخی قیشین برودت صفردن آشاغی ۳۱ درجه‌یه قدر اینر. عمومیت اوزره درین وادیلرده وآلچق محالرده هوا معتدل ویوکسك طاغلرده صوئوقدر. بربری اوسته اماکین مسکونه‌ده یازین حرارتك حد وسطیسی، ۵۰ °۸، وقیشین برودتك حد وسطیسی صفردن آشاغی، ۲۵ °۱۰ درجه‌در، که عمومیت اوزره هواسی صوئوق دیمکدر. یاغمور دخی هرطرفنه برصورتده یاغیوب، دوشن یاغمورك مقداری طاغلرینك حال ووضعیتنه تابعدر. هوانك تحولاتی پك سریع اولوب، فرطونه‌لریله بوره‌لری پك صیقدر، واکثریا طولو یاغار. اکثر طرفلرینه قیشین قار کثرتله یاغار. بعض بطاقلق محالر استثنا اولندیغی حالده، هواسی عمومیت اوزره صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — اسویچره طوپراغنك اوچ ثمنی یعنی نصفنه قریب مقداری کوللره، قارلره، بوزلره، وقیالره مستور اولوب، قسم دیکرینك دخی چوغی مرعار واورمانلرله مستوردر. مرعاری غایت کوزل وحیواناته زیاده سیله

یارار اوتلری حاوی اولوب، رنکارنك چیچکلرله مزین مکمل باغچه‌لر صورتنده اولدقلرندن، اسویچره‌لیلر اسکیدن بری باشلیجه چوبانلقله اشتغال ایدوب، پك چوق وپك کوزل یاغلر، پنیرلر وسائر محصولات حیوانیه استحصال ایده کلمشلردر. بوصوك وقتلرده زراعته دخی فوق‌العاده دقت واهتمام ایدوب، بوفنی پك ایلری کوتورمشلرسه‌ده، اراضینك عدم کفایتی جهتیله، اهالینك اعاشه‌سنه کفایت ایده‌جك مقدار حبوبات یتیشدیره‌میوب، کثرتله حاصل اولان کستانه وپتاتسدن دخی استعانه ایتدکاری حالده، بنه احتیاج عمومینك درتده بری نسبتنده حبوبات ادخالنه مجبور اولیورلر. اشجار مثمره‌سی پك چوق اولوب، فصله‌سنك بر مقداری قوروديلور، وبرمقدارندن انواع مسکرات چیقاریلور.

نباتات نقطهٔ نظرندن اسویچره طوپراغی بروجه زیر یدی منطقه‌یه تقسیم اولنه‌بیلیر: برنجی منطقه. سی حذای بحردن ۲۳۳ ایله ۵۶۶ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان آلچق یرلری جامع اولوب، بومنطقه. ده اوزوم، دود، بغدای، کستانه وبونلره مماثل شیلر یتیشیر؛ ایکنجیسی ۵۶۶ ایله ۹۳۳ متره ارتفاعلری آره‌سنده‌کی اراضیدن عبارت اولوب، بونده میشه وجویز آغاچلریله اوفق دانه‌لی برنوع اسمر بغدای یتیشیر، وپك کوزل مرعالر بولنور؛ اوچنجی منطقه ۹۳۳ ایله ۱۳۶۶ ارتفاعلری آره‌سنده اولان یرلردن عبارت اولوب، بونده آرپه، چاودار، یرالماسی، جویز، الما، آرمود، اریك، کراز، قاین آغاجی کبی شیلر یتیشیر، وکوزل مرعالر دخی بولنور؛ دردنجیسی ۱۳۶۶ ایله ۱۸۳۳ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان اراضیی حاوی اولوب، بونده چام، وندیك تره‌منتیسی، چنار، آقچه آغاجی، قطران چامی، اووز کبی آغاجلرله مرعالر بولنور؛ بشنجیسی ۱۸۳۳ ایله ۲۱۶۶ متره ارتفاعلری آره‌سنده اوله‌رق آلپ سلسله‌سنك آلچق جهتلرندن عبارت اولوب، بونده یالکز برطاقم اوتلرله بعض اکری بوکری چالیلر وبرنوع چام آغاجیله آلب کلی دنیلن بر آغاج بولنور، وهیچ برشیئك زرعی ممکن اولماز؛ آلتنجیسی ۲۱۶۶ ایله ۲۶۶۶ متره ارتفاعلری آره‌سنده اولان آلب سلسله‌سنك وسطی جهتلرندن عبارت اولوب، بومنطقه سرمدی قارلرله مستور یرلره تماس ایتمکله، بونده یالکز آلپ طاغلرینه مخصوص بعض نباتات بولنور، وبعض وادیلری قارلردن آقه‌رق طوتان صولردن بوزله مستور بولنور؛ نهایت یدنجی طبقه ۲۶۶۶ متره دن زیاده ارتفاعی اولان جبالدن عبارت اولوب، بومنطقه یاز قیش قار وبوزله مستور بولنور، ویالکز کونشه پك قارشی بولنان بعض جهتلری یازین آز بر مدتده قاردن قورتلوب، سطحلرنده برطاقم چیملر حاصل اولور.

آلپ طاغلرنده حیوانات وحشیه‌نك انواعی بولنوب، کیك پك اکسیلش ایسه‌ده، قراجه، آیی، قورد وسائره کثرت اوزره‌در. حیوانات یتیه‌دن ۱۸۶۶ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان براستاتستیقه نظراً تاریخ مذکوره‌اسویچره‌ده ۱۰۵۷۹۲ بیکیر، ۸۹۵۹۹۲ صیغیر، ۴۰۰ ۴۴۵ قیون، ۴۸۱ ۳۷۴ کچی و۱۹۱ ۳۰۴ طوموز وار ایدی. حیوانات یتیشدیرمکده اسویچره‌لیلرك مهارت مخصوصه‌لری اولوب، بومملکتك صیغیرلری غایت کوزلدر، و چیقاردقلری یاغ وپنیر مشهوردر. آتری کوزل دکل ایسه‌ده، پك قوتلیدر.

معادنه کلنجه، هرنه قدر (آره) و (رین) نهرلری مجرالرنده آلتون، کومش، باقر وقورشون معدنلری بولنورسه‌ده، بونلر پك آز مقداردده اولوب، اصل اسویچره ده اخراج اولنان معدنلر برنوع کوزل دمیر ایله نیکل وکوبر معدنلریدر. معدن صولری و قاپلیجه‌لری ایسه پك چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — اسویچره اهالیسنی برپره جمع ایدن رابطه مجرد وطنلری احوال طبیعیه‌سنك اتحادی اولوب، یوقسه جنسیتجه بر قوم مخصوص تشکیل ایتمدکدن بشقه، هر برطاقمی یانده‌کی دولت اهالیسنك جنسیتنه تابعدر. اهالینك قسم کلیسی یعنی ثلثاندن زیاده‌سی آلمان جنسنه منسوب اولوب، اسویچره‌نك شمال شرق حدودندن باشلایه‌رق تا آلپ سلسله‌سنك صرتنه قدر اولان یرلرده آلمانجه تکلم اولنور. جنوب قسمنده ایتالیانجه، جنوب غربی قسمیله آلپ طاغلری آره‌لرنده اولان بعض جهتلرنده لاتینجه دن آزمه اوله‌رق رومانش دنیلن قبا برلسان، غرب جهتنده دخی فرانسزجه سویلنمکده‌در. دینجه دخی متفرق اولوب، نصفندن

زیاده‌سی پروتستان، نصفندن آزی قتولیك، وبر آز مقداری دخی یهودی وسائره‌در. بتون اسویچره اهالیسی ۲ ۸۴۶ ۱۰۲ کشی اولوب، بونلرك ۲ ۰۳۰ ۷۹۱ مقداری آلمان، ۶۰۸ ۰۰۷ سی فرانسز، ۱۶۱ ۹۲۳ ی ایتالیان، ۳۸ ۷۰۵ ی رومانش لسانلریله و ۶۶۷۵ ی دخی دیکر لسانلرله متکلملدرلر. اهالیٔ مذکوره‌نك ۱ ۶۶۷ ۱۰۹ مقداری پروتستان ۱ ۱۶۰ ۷۸۲ سی قتولیك، ۷ ۳۷۳ ی یهودی، ۱۰ ۸۳۸ ی دخی ادیان سائره‌یه تابعدر.

لکن، بولسان ومذهب اختلافی اسویچره‌لیلر بینده هیچ بر مباینتی ویا هر فرقه‌نك حدودك اوته‌سنده بولنان وهمجنس وهملسانلری اولان بیوك دولتلره، مثلا آلمان اولانلرینك آلمانیایه، فرانسز اولانلرینك فرانسه‌یه وایتالیان اولانلرینك ایتالیایه میل ومحبتلرینی موجب اولمیوب، جمله‌سنك محبت قلبیه‌لری اسویچره‌نك طاغلرینه، کوللرینه، وصیغیر تماجلره مخصوص اولان اسویچره شرقیلرینه مربوطدر. حتی قطعات بعیده یه هجرب ایدوب للابد وطنلرینی ترك ایدن اسویچره‌لیلر بیله وطن اصلیلرینی اونوتمیوب، هندن وآمریقادن کلیتلی اعانه‌لر ایدرلر. وطنلرینك ترقیاتی یولنده اعانه‌لر ایتمده اسویچره‌لیلر بتون ایم متمدنه‌دن ایلریدرلر.

اصول اداره وحکومتیله تقسیماتی. — اسویچره برجماهیر متفقه صورتنده اداره اولنه‌رق، «ناحیه» تعبیر اولنور ۲۵ کوچك جمهوریتدن عبارتدر. بو جمهوریتلردن هربرینك نظامات وقوانین واصول اداره داخلیه‌سی کندینه مخصوص ایسه‌ده، برمرکز عمومیلری واوراده ایکی منتخب مجلسلریله برهیئت وکلاری واردر، که بتون اسویچره‌نك امور داخلیه و خارجیه وحربیه وسائره‌سنی تسویه ایدر. مرکز عمومی شمدیکی حالده (برنه) شهریدر. ناحیه‌لرك یعنی جمهوریتلرك هربری قضالره ودوائر بلدیه منقسمدر. ذکر اولنان یکرمی بش ناحیه یعنی جمهوریتك اساسیله مساحهٔ سطحیه‌لری ومقدار نفوسلری بروجه آتیدر:

ناحیه	مربع کیلومتره	اهالی
زوریخ	۱۷۲۵	۳۱۷ ۵۷۶
برنه	۶۸۸۸	۵۳۲ ۱۶۴
لوچرنه	۱۵۰۱	۱۳۸ ۸۰۶
اوری	۱۰۷۶	۲۲ ۶۹۴
اشویج	۹۰۹	۵۱ ۲۳۵
یوقاری اونتروالدن	۷۷۵	۱۵ ۳۵۶
آشاغی اونتروالدن	۲۹۰	۱۱ ۹۹۲
غلاریس	۶۹۱	۳۴ ۲۱۳
زوغ	۲۳۹	۲۲ ۹۹۴
فریبورغ	۱۶۶۹	۱۱۵ ۴۰۰
سولوره	۷۹۲	۸۰ ۴۲۴
باله شهری	۳۶	۶۵ ۱۰۱
باله جوارلری	۴۲۲	۵۹ ۲۷۱
شافروسه	۲۹۴	۳۸ ۳۴۸
خارجی آپانزل‌رود	۲۴۲	۵۱ ۹۵۸
داخلی آپانزل رود	۱۷۸	۱۲ ۸۴۱
سنت غال	۲۰۱۹	۲۱۰ ۴۹۱
غریزون	۷ ۱۳۳	۹۴ ۹۹۱
آرغوویا	۱۴۰۴	۱۹۸ ۶۴۵
تورغوویا	۹۸۸	۹۹ ۵۵۲
تسین	۲۸۱۸	۱۳۰ ۷۷۷
وود	۳ ۲۲۳	۲۳۸ ۷۳۰
واله	۵ ۲۴۸	۱۰۰ ۲۱۶
نقشاتل	۸۰۸	۱۰۳ ۷۳۲
جنو	۲۸۰	۱۰۱ ۵۹۵
	۳۱ ۳۴۷	۲ ۸۴۶ ۱۰۲

شهر وقصبه‌لری. — اسویچره‌نك، اکثری او براق وکوزل کوللرك کنارلرنده وتپه‌لری قارلی طاغلرك آلتنده اولمق اوزره، برچوق بیوك وکوزل شهر وقصبه‌لری واردر. کثرت نفوسجه مرکزی اولان (برنه) شهری دردنجی درجه‌ده اولوب، اك بیوکی (زوریخ) شهریدر، که ۷۲ ۶۷۰ اهالیی جامعدر؛ ایکنجیسی (باله) شهری اولوب، ۷۲ ۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اوچنجیسی ۵۲ ۸۲۰ اهالیی جامع اولان (جنو) شهری؛ دردنجیسی ۵۰ ۰۰۰ اهالیسی اولان (برنه) شهریدر. (لوزانه) نك ۳۲ ۶۰۰، (شودو-فوند)ك ۲۵ ۰۰۰، (سنت غال)ك ۲۴ ۵۰۰، (لوچرنه) نك ۲۰ ۰۰۰ اهالیسی واردر. اهالیسی اون بیکدن زیاده اولمق اوزره دخی یدی سکز شهری واردر. اسویچره‌نك بیوك شهرلری بیوك دولتلرك بیوك شهرلری قدر جمعیتکاه ودبدبه وسفاهت محللری دکلرسده، مؤسسات علیه وخیریه‌نك کثرت ومکملیتجه بیوك دولتلرك بیوك شهرلرندن کری قالمیورلر.

مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — اسویچره ناحیه‌لرندن هربرینك کندینه مخصوص بودجه‌سی وارایسه ده، بونلرك آیری آیری یازلمسی تطویل مقالی موجب اولهجغندن، بوراجقده یالکز هیئت متفقه‌نك بودجه-

سندن بحث ایده‌جکز. هیئت متفقه‌نك عمومی ومشترك وارداتی ۶۲، ومصارفی دخی ۵۹ ملیون فرانق راده‌لرنده‌در. اسویچره‌نك هیچ بر طرفدن دکیزه ارتباطی اولمدیغندن، عسکری صرف عساکر بریه‌دن عبارت اولوب، عساکر نظامیه‌سی ۱۲۰۰۰۰، وعساکر ردیفه‌سی ۸۰۰۰۰، که جمعاً قوهٔ عسکریه‌سی ۲۰۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — اسویچره قدرنشر معارف خصوصنده سعی وغیرت ایدن هیچ بر دولت ومملکت یوقدر. واردات عمومیه‌سنك تقریباً بر ربعی معارفه مخصوص اولوب، اسویچره‌نك هر طرفنده تحصیل مجاناً ومجبوریدر. مکاتب ابتدائیه پك منتظم اولدقلری کبی، همان هر ناحیه‌ده زراعت، تجارت وصنایع مکتبلری واردر. مکاتب اعدادیه‌ایله دارالمعلمین ودارالمعلمات مکتبلری دخی پك چوقدر. هیئت‌متفقه‌یه عائد اولمق اوزره، زوریخده (اقول پولیتکنیق) تعبیر اولنور بر یوك مکتب بولنیور، که هندسه، فن‌معماری، کیمیا، جرائقال، علوم ریاضیه، علوم طبیعیه، اورمان، ادبیات، فلسفه وعلوم سیاسیه شعبه‌لرینی جامعدر. برنه، باله وزوریخ شهرلرینك برر مکمل دار‌الفنونلری، وجنو ایله اوزانده برر آقادمیا دخی واردر. اسویچره‌ده نشر اولنان غزته‌لرله رسائل موقوته‌نك مجموعی ۵۰۰۰ عددینی متجاوز اولوب، بوملکتده صرف اولنان غزته‌لر هیچ بر یرده صرف اولنماز؛ وحساب اولنسه، اسویچره اهالیسندن هر آدم باشنه کونده بر غزته اصابت ایدر. اسویچره‌نك کندینه مخصوص لسانی اولمدیغندن، آیریجه ادبیات وادباسی دخی اولیوب، آنجق فرانسز، آلمان وایتالیان مشاهیر علما وادباسنك بر خیلیسی اسویچره‌لی اولدیغی معلومدر. ازجمله فرانسز حکماسندن مشهور (ژان ژاق روسو) ایله اك بیوك ادیبه‌لردن اولان مادام (استائل) اسویچره‌لی ایدیلر.

صنایع دخی اسویچره‌ده پك ایلری اولوب، اك زیاده منتشر اولانلری ایپك وتیره منسوجاتیله ساعتجیلقدر. ایپك منسوجاتنك باشلیجه مرکزی زوریخ شهری اولوب، بتون اسویچره‌دن سنوی ۲۱۵ ملیون فرانق قیمتنده ایپك منسوجاتی اخراج اولنور. ایپك قوردلرك مرکزی دخی (باله) شهریدر. پامق ایپلیکخانه‌لری دخی پك چوق اولوب، اکریلن‌ایپلیکلرك برقسمی خارجه اخراج اولنور، وبر قسمی‌ده محلنده طوقیلوب، بز وباصمه وسائره اعمال اولنور. ایشلنیلن پاموق سنوی ۵۳ ملیون لیتره راده‌لرنده‌در. ساعتجیلغه کلنجه، بونك باشلیجه مرکزلری (برنه)، (جنو) و(نشاتل) شهرلری اولوب، علی‌العموم اسویچره‌ده سنوی بر بچق ملیوندن زیاده ساعت یاپیلیر، وبونلرك اخراجنده مملکته ۸۸ ملیون فرانق کیرر. بو اوچ صنعتدن صکره اسویچره‌ده ماکینه وال‌ایله نقش‌ایشلری، بویاجیلق، حصیر شاپقه وسائره اعمالی، جواهرجیلق، ماکینه‌لر انواعیله موسیقه، پیانو، هندسه وحکمت طبیعیه وسائر فنون آلاتی، کاغد، صاقسونیه وسائره اعمالاتی دخی خیلی ترقی وتکثیر ایتمشدر. سرعتله آقان ویوقاریدن آشاغی دوشن چایلرك وشلاله‌لرك کثرتی دخی ماکینه‌لرك تحریکنه یاردیم ایدوب، اسویچره‌ده صنایعك ترقیسنه خدمت ایدر.

هرنه‌قدر اسویچره هرطرفی قره‌لرله محاط وطاغلق بریر اولغله، تجارته اوقدر استعداد طبیعیسی یوغیسه‌ده، اهالیسنك چالیشقانلغی حسبیله اوطاغلرك اورته‌سنده اعمال واستحضار اولنان منسوجات ومصنوعات‌متنوعه‌نك اخراجی طبیعی اولدیغی کبی، اسویچره‌ده حاصل اولدیغیان پاموق، شکر، قهوه، شراب کبی مواد متنوعه‌نك ادخالی دخی ضروری اولدیغندن، بومبادله‌دن بیوك برتجارت حاصل اولور. اسویچره‌نك محصولات صناعیه‌سنی باشلیجه ممالك عثمانیه ایله سائر اقطار شرقیه‌یه وآفریقا وآمریقایه کیدر. بو تجارتی تسهیل ایتمك اوزره، اسویچره‌نك نسبةً دوز اولان قسم شمالیسنده دمیر یول خطلریله بو خطوطك مملکتنك هر طرفنه طاغیلان وآلپ طاغلرینك اتکلرینه قدر صوقیلان شعبه‌لری پك‌چوق اولدیغی کبی. ایتالیادن کلن بربیوك خط دخی (سنت غوتارد)ده آلپ سلسله‌سنی دلمرك، آوروپای شمالی ایله کسب التصاق‌ایدیور. اسویچره دمیر یوللرینك مجموعی ۲۸۴۷ کیلومتره طولنده‌در. شوسه‌لری دخی پك مکملدر. بوندن‌بشقه بتون کوللرنده واکثر نهرلرنده واپورلر ایشلیور، متعدد قنالر دخی قره‌لرك ایچنده سیر سفائنی تسهیل ایدیور. بتون تلغراف یوللرینك طولی ۷۰۲۵ کیلومتره، وتمدید ایدلمش تللرك اوزونلغی دخی ۱۷۰۶۳ کیلومتره‌در.

احوال تاریخیه‌سی. — اسویچره زمان قدیمده

(هلوتیا) اسمیله معروف اولوب، کلت اقوامندن اولان غالارك برشعبه‌سیله مسکون ایدی. رومالیلر (غال) ممالکنی ضبط ایتدکلری صره‌ده هلوتیایی دخی استیلا ایدوب، بو مملکت دولتلرینك حدودنده بولنغله، مواقع منیعه‌سنده برطاقم استحکاملر یاپمشلردی. اقوام شمالیه‌نك هجومنده اسویچره‌ك اول جرمانیا اقوامنك حکمی آلتنه کیرن ممالکدن اولوب، (آلمانی) اسمیله معروف اولان قومك مسکنی اولمشیدی. بعده فرانکلر دولتنك قالمروی داخلنه کیروب، شارلماندن صکره، برطاقم دره بکلرینك ید اداره‌سنده قالمشیدی. اون برنجی قرن میلادیده آلمانیا ایمپراطورلغی ممالکنه منضم اولوب، بر خیلی وقت (زهرینکن) دوقه‌لرینك حکمی آلتنده بولنمش، وبونلرك وقتنده رفاهه نائل اولمشیدی. اون اوچنجی قرن میلادی اوائلنده بوخاندان منقرض اولغله، برطاقم دره‌بکلری اجرای نفوذ ایتمکه باشلایه‌رق، اسویچره‌یی آلمانیادن آیرمش؛ وکندیلری برطاقم حرکات ظالمانه‌یه باشلامشلردی. بو دره بکی خاندانلرینك بری‌ده، (هابسبورغ) خاندانی ایدی، که بونك افرادندن (رودولف) ۱۲۷۳ده آلمانیا ایمپراطوری اولغله، بو وسیله ایله اسویچره ینه آلمانیا ایمپراطورلغنه داخل اولمش؛ وبوایمپراطور وطننك حقوقنه رعایت ایتمش ایسه‌ده، اوغلی برنجی آلبرت انواع مظالم اجراسنه باشلایه‌رق، اسویچره‌لیلرك حقوقنی سلب ایتدیکندن، وبونك طرفندن اسویچره‌ده والی بولنان (کسلر) ظلم وتحقیری پك ایلریه واردیرد یغندن، اون دردنجی قرن میلادی اوائلنده (اشویخ)، (اوری) و(اونترواله) ناحیه‌لرندن اوچ کشی ظهور ایدوب، برهیئت اتفاقیه تشکیل، واوصره‌ده مشهور (کویوم تل) دخی ظهور ایتمکله، آوسترپا دولتنه قارشی بر اختلال ترتیب اولنه‌رق، اسویچره استقلالنك اساسی وضع اولنمشدر. متعاقباً لوچرنه، زوریخ، غلاریس، زوغ وبرنه دخی مذکور اوچ ناحیه‌یه منضم اوله‌رق، اللی سنه ظرفنده نواحیٔ مستقله‌نك عددی سکزه بالغ اولمشیدی. آوسترپا دولتی ایکیده برده بونلرك اوزرینه سوق عسکر ایتمکدن کری طورمازدیسه‌ده، اسویچره‌لیلرك فوق العاده جسارت وجنکاورلکی کندیلرینك برقاچ محاربه‌ده غالبیتلرینی منتج اولغله، بوندن جسارت آله‌رق، اسویچره‌نك دیکر نواحیسنی دخی التحاق ایتمکه باشلامشلردی. آنجق اوصره‌ده بینلرینه نفاق کیروب، مرکزلری اولان (زوریخ) شهری هیئت اتفاقیه‌دن آیرلمش اولدیغندن، بونلر حق ریاستی (اشویخ) ناحیه‌سنه ویروب، بو مناسبتله مملکتلری دخی (اشویچره) ویا (اسویچره) تسمیه اولنمشدر. آوسترپانك استمدادی اوزرینه، فرانسه‌دن دخی دفعاتله اسویچره‌نك اوزرینه کلیتلی عسکر سوق اولنمش ایسه‌ده، اسویچره‌لیلرك، اقلیتلریله برابر، دائما غالب کلمکلری اوزرینه، فرانسزلر کندیلریله اتفاقه مجبور اولوب، او وقتدن اسویچره‌لیلرك شجاعت وجسارتی دخی آوروپاجه‌شهرت بولمغله، هردولت معاشلی اسویچره عسکری استخدامنه میل کوسترمکه باشلامشیدی. اون بشنجی قرن میلادی اواخرینه قدر اسویچره فعلاً مستقل اولدیغی حالده، رسماً آلمانیا ایمپراطورلغی ممالکندن معدود ایکن، ۱۴۹۹ تاریخنده ایمپراطور (ماکسیمیلین)ك اسویچره‌نك روابط تابعیتی تقویه‌یه قالقیشمسی اوزرینه، اسویچره‌لیلر مصرانه مقاومت ایدوب، بر چوق محاربه‌لر قزانمغله، او تاریخدن اعتباراً اسویچره بسبتون مستقل اولمش؛ ومتعاقباً باله وشافروسه ایله آپنزل ناحیه‌لری دخی الحاق ایله، نواحیٔ متفقه‌نك عددی اون اوچه ابلاغ اولنمش؛ وسنت غال، نفشاتل، جنو، مولهوسه وغریزون ناحیه‌لری دخی نواحیٔ معاهده، وآرغوویا، تورغوویا وبعض ایتالیان نواحیسی دخی نواحیٔ تابعه صورتنده قزانلمشیدی. مؤخراً اسویچره‌لیلر فرانسه‌یه ومیلان دولتنه دخی اعلان حرب ایده‌رك، هرایکی طرفدن‌ده غالب کلمکله، بیوك برنفوذ وقوت قزانمش ایکن، او صره‌ده یعنی اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده درون مملکتده پروتستان مذهبی ظهور ایتمکله، بوندن طولایی اهالی بینده محاربات داخلیه وفتنه وفساد آتشی اشتعال ایده‌رك، ایکی یوز سنه قدر بوحال دوام ایتمش؛ ونهایت ۱۷۱۲ده پروتستانلغك غلبه‌سی اوزرینه صلح ومسالمت تقرر ایتمشدر. اووقتدن فرانسه اختلال کبیری زمانه‌دك اسویچره راحت طورمش ایسه‌ده، اختلال مذکورك اوراده دخی تأثیری کوریلوب، حقوق مدنیه‌دن محروم اولان بعض نواحی وبعض صنوف اهالی آیاغه قالقمش؛ وفرانسه جمهوریتی مداخله ایده‌رك، ۱۸ نواحیدن مرکب بر جمهوریت تشکیل ایتمش ایسه‌ده، اسویچره اووقت فرانسه جمهوریتنك حکم ونفوذی آلتنه کیردیکندن، اهالیسی بو حالدن ممنون اولمیوب، روسیه وآوسترپایه یوز چو-

یرمش ، واوصره‌ده اسویچره فرانسه ایله دول متفقه آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌لرك میدانی اولمشیدی. نهایت بوناپارت اسویچره‌یه برنظام ویرمش ایسه‌ده، جنو، نفشاتل، (وود) و (واله) ناحیه‌لری فرانسه‌یه ملحق قالمشیدی. بعده ۱۸۱۵ ده انعقاد ایدن ویانه قونغره‌سی نواحی مذکوره‌یی اسویچره یه ویرمکله برابر، بو مملکتك تمامی ملکیتی ویطرفلغنی دخی تأمین ایتمشدر. اووقت‌اسویچره ناحیه‌لری ۲۲ اولوب، ۱۸۴۸ ده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، قانون اساسی تعدیل، ونواحینك عددی یکرمی بشه ابلاغ اولنمشدر. الیوم اوقانون واصول ایله اداره اولنمقده اولوب، یالکز ۱۸۷۴ ده جزئی بعض تعدیلات اجرا اولنمشدر.

اسویفت (Svift) انکلتره‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ایرلانده‌لیدر. ۱۶۶۷ تاریخنده (قاشل) شهرنده طوغوب، ۱۷۴۵ ده وفات ایتمشدر. برخیلی وقت امورسیاسیه ایله اوغراشوب، بعض غزته‌لر ورسائل موقوته تحریریله مشغول بولنمش؛ وبرچوق حکایه کتابلری یازمشدر. آثارینك چوغی کنایه ورموزاتی حاویدر. بونلرك اك مشهوری «کولیورك سیاحتی» عنوانلی حکایهٔ غریبه‌در، که لسانمزه دخی ترجمه اولنمشدر. عرنده ایکی قادین سومش، وبونلر طرفندن فوق‌العاده سولمشدر. بری حسن وجمالیله مشهوره اولان (استلا) در، که صاحب ترجمه کندیسنی تزوج ایتمش‌ایسه‌ده، بینلرنده ایکی قرداش کبی یاشامشلردر؛ دیکری‌ده (استروان هومریغ) در، که صاحب ترجمه‌نك رقیبه‌سنی کندیسنه ترجیح ایتدیکنی کوره‌رك، کدرندن وفات ایتمشدر.

اسوینمونده (Svinemunde) پروسیه‌نك پومرانیه‌اخطه‌سنده، (اسوینه) نهرینك منصبنده کائن (اوسدوم) جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، نیمانی، اولدقجه تجارتی وسفائن اعمالنه مخصوص دستگاهی واردر.

اسوینه (Svine) پروسیه‌نك پومرانیاخطه‌سنده (اودر) ایرماغنك بالطیق دکیزینه دوکیلورکن آیرلدیغی اوچ قولك بری اولوب، (اوسدوم) آطه‌سنی (دولین) آطه‌سندن تفریق ایدر. وسعتی ۱۵ کیلومتره‌در.

اسی (Esi) ایتالیانك شرق طرفنده برنهردر، که (آپنین) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ۷۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، (آنقونه) ایله (سینیغالیا) شهرلری آره‌سنده آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

اَسِید صحابه وتابعیندن برقاچ ذاتك اسمی اولوب، اك مشهورلری (اسیدبن ابی ناس) در، که شاعر اولوب، ابتدا کفره‌یی اهل اسلامه قارشی ترغیب وتهییج ایتمش ایکن، مکه‌نك فتحی کونی اسلامه کلوب، صحابه صره‌سنه کیرمشدر.

اُسَید صحابه‌دن برقاچ ذاتك اسمی اولوب، اك مشهورلری (ابویحیی اسیدبن حضیر بن سماك اشهلی) در، که آرقداشی سعد بن معاذله برابر مصعب بن عمیر یدیله اسلامه کلوب، قوملرینی دخی دین حقه دعوت ایتمشلردی. خلق حضرت ابابکره بیعته تشویق ایدن بو ذات اولوب، هجرتك ۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اسیر کولی (Lac de l'Esclave) آمریقای شمالینك (دومینیون) قطعه‌سنده (یکی برتانیا) خطه‌سنده بریوك کولدر، که ۳۰′ ۶۰° ایله ۶۳° عرض شمالی و ۳۰′ ۱۱۲° ایله ۵۰′ ۱۲۰° طول غربی آره‌سنده اولوب، طولی ۴۵۰ وعرض ۲۵۰ کیلومتره‌در. هرطرفی سیرسفائنه صالح ایسه‌ده، قیشین آلتی آی بوز ایله مستوردر.

اسیر نهری (Rivière de l'Esclave) آمریقای شمالیده دومینیون قطعه‌سنك (یکی برتانیا) خطه‌سنده بر بیوك نهردر، که «قیالی طاغلر» سلسله‌سندن نبعانله، شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، خیلی اوزون برجریاندن صکره، آنفاً بیان اولنان اسیرکولنه دوکیلور، وبعده بوکولدن (ماکنزیا) اسمیله چیقوب، شمال غربیه طوغری جریانله، بحرمحیط شمالیه منصب اولور.

اسیره ماوراءالنهرده (شاشی) خطه‌سنده بر طاغ اولدیغی عرب جغرافیه‌لرنده محرر اولوب، اصطخری بوطاغده آلتون، کومش، قلای، فیروزه وسائر معدنلرله نیار بر سیاه طاش (معدن‌کوری می ؟) دخی بولندیغنی بیان ایدیور.

اسیر الهوی (ابوالفضائل مهذب زاکی‌بن کامل قطیفی) مشاهیر شعرا وادبادن اولوب، ٤٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

سیدی ماعنك لی عوض
طـال فی حبك المرض
کم بلا ذنب تهـددنی
فجفـونی لیس تغتمض

اسیری شعرای عثمانیه‌دن اولوب، عن اصل آناطولیـلی اولدیغی حالـده، اکمال تحصیل ایله، بر مدت دور مدارس ایتدکدن، وبعض قضالرده بولندقدن صکره، اسیر دوشوب، خیلی مدت دیار کفـارده محبوس قالمش؛ وخلاص اولدیغنـده، آغربیـوز ده کائن قزل حصـارده اختیـار عزلت ایتمشـیدی. تاریخ وفاتنه دسـترس اولنه‌مدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

عندلیبی زار ایدن ای دل بوقرداشکمیدر
غنچـه‌یی خندان ایدن شبنم کبی یاشکمیدر
بوی زلفك سحر ایدوب کردانمه بندایلین
شاشـدی عقلم بیلدم کوزکمیدر قاشکمیدر

اسیری (محمدقاسم) هندستانده اکبر شاهك شعراسـندن اولوب، ۱۰۱۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

سیرهٔ بادیهٔ مانکشـد منت ابر
چشم کوخشك شود آبلهٔ پایی هست

— شیراز شعراسندن براسیری دخی واردر، که شو بیتی پك کوزل دوشمشدر:

دلم پرست زخون بردلم مزن انکشت
که همچو شیشهٔ می کریه درکلو دارد

اسیوت حضرموته بر طاغ اولوب، لبان آغاجنك یالکز بوطاغده یتیشدیکنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

اسیوط [« سـیوط » ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

اشارد (Échard) انکلتره مورخلرندن اولوب. ۱۶۷۱ده طوغمش، و ۱۷۳۰ ده وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك مکمل برتاریخنی و سائر بعض اثرلر یازمشدر. — فرانسه قدمای علماسـندن دخی بو اسمده بر ذات اولوب، ۱۶۴۴ ده روشـنده طوغمش، و ۱۷۲۴ ده پارسده وفات ایتمش، وبعض اثرلر یازمشدر.

اشبوره اندلسده طلیطله‌وبرروایتده استجه اعـالندن برناحیه اولدیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

اشبونه اندلسده‌اولوب، الیوم پورتکیزدو لتنك پایتختی اولان (لیسبونه) شهرینه عربلرك ویرمش اولدقلری اسمدر. (لشبونه)اسمیله دخی معروف بولنمش اولدیغی یاقـوت حوینك افاده سندن آکلاشیلیور. عربلر زمانلرنده دخی بوشهر تجارت بحریه‌سیله مشهور اولوب، حتی بحر محیط آطلاسی‌یه قرملر تحریرسنه کیتمش اولان و« مغرورین » اسمیله معروف بولنان بحریون بوشهردن بادبان کشای عزیمت اولمشلردی. ساحلنده عنبر بولندیغنی دخی یاقوت حوی ذکر ایدیور. زاهد اشبونی کبی برچوق علمانك مسقط رأسی بولنمشـدر. [احوال حاضره‌سیچون « لیسبونه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشبونی (زاهد —) [« ابواسحـاق اشبونی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِشبیلیه اندلسـك ایکیوك شهرلرندن اولان (سویله) شهرینـه عربلر طرفنـدن ویریلن اسمدر. اصل اسکی اسمی (ایسپالیس) اولدیغندن، اسم عربیسی بوندن محرفدر. عرب جغرافیونی بوشهرك حکومت اسلامیه زمانلرنده کی معموریتنی پك پارلاق صـورتده وصف ایدیورلر. کرك شهر وکرك ملحقاتی بیـوك ومصنع ابنیه ایله مزین بولندیغی کبی، اطرافنـده کی طـاغلر واووهلر دخی زیتون وایغیر آغاجلریله‌وسائر اشجارله مستور اولوب، کلیتلی پاموق دخی حاصل اولوردی. روایته کوره حکومت اسلامیه زمانلرنده بوشهرك ۴۰۰۰۰۰ دن زیاده نفوسی وار ایدی. هجرت نبویه‌نك ۹۳ تاریخنـده موسی بن نصیر طرفندن فتح اولنه‌رق، حکومت امویه زمانلرنده قرطبه‌دن صکره اندلسك ایکنجی شهری ایدی. ۴۲۴ تاریخنده، دولت امویه‌نك انقراضی اوزرینـه، قاضیسی بولنـان ابن عبـاد بوشهرده اعلان اسـتقلال ایتمکله، بنی عباد اسمیله تشـکل ایدن دولتك پایتختی اولمش؛ واوصره‌ده اندلسـك برنجی شهـری حکمنه کچوب، ۴۸۴ تاریخنده یوسف بن تاشـفین طرفندن ضبط اولنمش؛ و ۵۷ سنه دخی بونك نسلی یعنی ملثمین دولتی الننده قالدقدن صکر، ۵۴۱ تاریخنـده موحدینك الینه کچمش؛ وبونلرك زمانلرنده خیلی تخریب اولنه‌رق، اطرافنك اکثر اشجاری دخی قطع اولنمشیدی. یدنجی قرن هجری اواسطنده اسپانیا قرالی فردیناندونك ید ضبطنه کچوب، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واو وقت

۳۰۰۰۰۰ اهالیٔ اسلامیه‌سی هجرت ایتمکله، شهر خراب اولوب، متعاقباً انکیزیسیون جمعیت ملعنت پیشه‌سنك مقری دخی اولمغله، مسلمانلر زمانده‌کی علوم ومعارف یرینه ظلمت جهل وتعصب اشبیلیه‌نك هواسنی تسمیم ایتمشدی. بنی عباد ملوکنك سرایی الیوم قائم اولوب، (القصر)دن غلط اولهرق (آلقازار) اسمیله معروفدر. اشبیلیه حد وحسابدن خارج علما ومشاهیر اسلامك مسقط رأسی بولنمشدر، ومدحی حقنده شعرای اندلس دیوانلر طولوسی قصیده‌لر سویلمشلردر. [احوال حاضره سیچون « سویله » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشپوزی (Spuz) برلین معاهده‌سیله قره‌طاغه ترك اولنان پودغوریچه قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك ومستحکم برقصبه اولوب، حدود قدیمه‌نك پودغوریچه‌نك ۱۲ کیلومتره قدر شمال غربیسنده و (زتا) نهرینك صول یعنی شرق جهتنده کائندر. قصبه بعض قله‌لری حاوی برسورله محاط اولدیغی کبی، قارشیسنده براسکی قلعه‌سی دخی واردر، قصبه‌ایله قلعه‌آره‌سنده برتخته کوپری ایله اختلاط اولنور. ادارهٔ عثمانیه زمانده قصبه‌نك آنجق ۱۰۰۰ قدر اهالیسی، ۲۵ دکانی و۳ جامع شریفی وار ایدی. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولدیغندن، اکثریسی هجرت ایتمشلردر. — ناحیه‌سی پك منبت وغایت کوزل مرعالری حاوی ایسه ده، حدود بوینده بولنمسیله اشقیادن امنیت اولمدیغندن، لایقیله ایشلنیوردی.

اِشتابدیزه سمرقندك بریوك محله‌سی اولوب، (اشتابدیزکی) قبیله‌ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَر نهاوند ایله همدان آره‌سنده برناحیه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

اَشتَرکان عراق عجمده اصفهانك ایکی مرحله بعدنده صولری وباغ وبوستانی چوق برقصبه اولدیغی ابن بطوطه ذکر ایدیور.

اَشتَر نخعی (مالك بن حرث بن عبد یغوث) شجعان تابعیندن کوفه‌لی برذات اولوب، حضرت امام علی (رضه) افندمزك اخص منسوبینندن ایدی. یرموك وقعه‌سنده فوق العاده جسارت کوستروب، بر کوزی سقطلنمش اولدیغی کبی، حضرت عثمانك محاصره‌سنده وجمل وصفین وقعه‌لرنده دخی حاضر بولنمشیدی. حضرت عمر بن خطاب صاحب ترجمه‌یی سومیوب، کوردکاری پرده کندیسندن یوز چویردکاری مرویدر. حضرت علینك خلافتنده قیس بن سعددن صکره مصر والیلکنه نصب اولنمش ایسه‌ده، بحر احمرك کناریه واصل اولنجه، معاویه‌نك امریله ترتیب ایدلمش‌اولان سملی برباللدن یمکله، هجرت نبویه‌نك ۳۷ تاریخنده متأثراً وفات ایتمشدر.

اشتوریش اسپانیانك شمالنده واقع (آستوریا) خطه‌سنه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. [« آستوریا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشتوم بری تنیس ودیکری دمیاط قربنده اولهرق، مصرده بواسمله ایکی قصبه بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشتون اندلسك جیان خطه‌سنده مستحکم برقصبه ایدی. — آنطاکیه قربنده دخی بو اسمله بر بلده وار ایدی.

اشتیب (Schtipjé) قوصوه ولایتنك مرکز (یعنی اسکوب) سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اسکوبك تقریباً ۷۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوپریلینك ۳۲ کیلومتره شرقنده (واردار)ك تابعلرندن (برغلینچه) نهرینك صول یعنی جنوب شرق ساحلنده واقعدر. اکثر ابنیه‌سی طرز جدید اوزره یاپلمش لطیف برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، ۱۳ جامع شریفی، ۲ کلیساسی، ۱ حاوره‌سی، ۳ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه مکتبی، ٤ ابتدائی و ٦ صبیان مکتبی، ۲ خرستیان مکتبی، ۹۰۰ قدر مغازه ودکانی، ۵۰ خانی، ۱ قشله‌سی، ۱ جبخانه‌سی، نهر مذکورك اوزرنده (محمد کهیا)نك بنا کرده‌سی اولان کارکیر ومتین برکوپریسی وبرده احشاب جسری، جوارنده‌کی تپه‌نك اوزرنده خراب حالنده براسکی قلعه‌سی، نافع برقاپلیجه‌سی وجوارنده کوزل مسیره وتفرجکاهلری واردر. جوامع شریفه‌سندن بری سلطان مراد خان اول حضرتلرینك بنا کرده‌سیدر. اهالیسنك قسم اعظمی مسلم اولوب، ترکجه تکلم ایدرلر. خرستیانلرینك اکثری بلغاردر. اشتیب پك اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (آستیبوس)در. ۷۸٤ تاریخنده خداوندکار

غازینك زمان سلطنتلرنده روم ایلی بكلر بكی بولنان تیمور طاش بك طرفندن فتح اولنمشدر. — اشتیب قضاسی شمالاً قومانووه، شرقاً قوچانه، شرق جنوبی جهتندن رادویشته قضالریله، غرباً وغرب جنوبی جهتندن دخی سلانیك ولایتنك کوپریلی وتکوش قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشقه کلیلی آفیون وبر مقدار توتون دخی حاصل اولور. قضانك نفوسی ۲۳ ۷۳۴ کشی‌اولوب، نصفی اسلام وترك وقصوری بلغار، روم وسائره‌در. درون قضاده ۱۲۷ ۲۰۰ قیون، ۲۶۹۷۲ کچی، ۶۱۴۷ صیغیر، ۱۱۰۰۰ ده بیکیر، استر ومرکب واردر. مرکز قضا برطرفدن کوپریلی وبرطرفدن دخی (قریوالاق) دمیریول موقفلریله مکمل شوسه‌لرله مربوط اولوب، بوشوسه رادویشته‌یه قدر دخی تمدید اولنمشدر.

اِشتیخن } سمرقنددن ۷ فرسخ مسافه‌ده بر قصبه اولوب، جوارلرینك‌صولری وباغ وبوستانی چوق‌اولدیغنی ومشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولندیغنی اصطخری بیان ایدیور.

اَشَجّ } (منذر بن حارث عبدی) صحابه‌دن اولوب، حلم وحیا ایله متصف بر ذات اولدیغی حقنده وارد اولان بر حدیث شریفله مصدقدر.

اَشجع } (بنی —) قبائل عربدن بر قبیله اولوب، مدینه‌ده ساکن ایدی. بوقبیله‌نك برشعبه‌سی مغرب اقصایه هجرت ایده‌رك، سجلماسه جوارنده ساکن اولمشدر.

اشجع سُلمی } (ابو الولید — بن عمرو) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، هارون الرشیدك زمانده برحیات بولنمش؛ وبرامکه‌دن جعفره انتساب ایتمشیدی. یمامه‌ده‌طوغوب، بصره‌ده بیومشدر. هارون‌الرشیدله پك چوق ماجرا ونوادری منقولدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ولیس لاحزان النساء تطاول
ولکن احزان الرجال تطول
فلا تبخلی بالدمع عنی فان من
یضن بدمع فی الهوی لبخیل

اَشرس بن عبدالله } ملوك امویه رجالندن فاضل وصالح برذات اولوب، هشام بن عبدالملك طرفندن خراسان‌والیلکنه نصب اولنمش؛ ومدت مدیده اورالرده بولنوب، ماوراءالنهر اهالیسنی اسلامه ادخال ایتمشدر.

اشرس بن غاضره } صحابه‌دن اولوب. بعض احادیث‌شریفه نقل ایتمشدر.

اَشرف } ایرانك جهت‌شمالیه‌سنده بحرخزردن ۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده وطهرانك ۲۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. شاه عباس بوشهرده بیوك بر سرای یاپدیروب، شهری فوق‌العاده تزیین وتعمیر ایتمش ایسه‌ده، بعده خرابه یوز طوتمشدر.

اشرف } (ملك —) بولقبله ملقب ملوك ایوبیه وممالیك چراکسه وبحریه وسائره‌دن مصرده وبلاد ملحقه‌سنده بر قاچ حکمدار کلمشدر، که بروجه زیر قدم صره‌سیله ذکر اولنور.

برنجیسی (مظفرالدین موسی)در، که صلاح الدین ایوبینك برادری اولان ملك عادل سیف‌الدین ابوبکر بن ایوبك اوغلی اولوب، ۵۹۸ تاریخنده پدری طرفندن کندیسنه (رها) شهری ویرلمش، وبعده حران دخی علاوه اولنمشیدی. ۶۰۳ تاریخنده ماردینی دخی ضبط، و ۶۰۹ ده برادری اوحدنجم الدینك وفاتی‌اوزرینه خلاط ومیافارقین دخی کندیسنه قالوب، نصیبین وسنجار ایله جزیره‌نك قسم اعظمینی ده الهکیرمکله، ملکی خیلی توسع ایده‌رك، رقعهٔ مقر اتخاذ ایتمش، واجرای عدالتله شهرت بولمشیدی. حلب صاحبی بولنان عزادهسی ملك ظاهرك وفاتی اوزرینه، ملوك سلجوقیه‌دن عزالدین کیکاوس شهر مذکورك ضبطنه قالقیشدیغندن، صاحب ترجمه اهالیٔ حلب طرفندن دعوت اولنه‌رق، مشارالیه کیکاوسله وسمیاط صاحبی اولان ملك افضل ایله برخیلی وقت محاربه ایتمشدر. ۶۱۶ تاریخنده اهل صلیب دمیاطی ضبط ایتدکلرنده، مصر حکمداری بولنان برادری ملك عادل طرفندن دعوت اولنه‌رق، شهر مذکوری استخلاصنه موفق اولمش؛ و ۶۲۶ ده ملك عادله قارشی عصیان ایتمش اولان ناصر صلاح الدین‌دن آلنان دمشق شام دخی صاحب ترجمه‌یه ویرلمکله، کندیسی بوشهری مقر اتخاذ ایتمش ایدی. بنه اوسنه جلال‌الدین خوارزمشاه خلاطی ضبط ایتدیکندن، علاء الدین کیقباد سلجوقی ایله بالاتفاق، خلاطی استخلاص

ایتمشلردر. نهایت برادری ملك کامل ایله بوزیشه‌رق، حلب، حما وحمص صاحبلریله بالاتفاق، برادرینه عصیان ایتمش؛ واوصره‌ده ٦٣٥ تاریخنده دمشقده وفات ایتمشدر. عادل وکریم بر ذات اولوب، ذوق وملاهی یه اولان ابتلاسیله‌برابر خیلی خیرات واز جمله دمشقده بردارالحدیث وبرمسجد یاپدیرمشدر.

ایکنجیسی (مظفر الدین موسی بن مسعود بن اتسز)در، که مصرده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌نك اخیری اولوب، ٦٤٨ تاریخنده، (ام الخلیل شجرة الدر) نام خاتوندن صکره، ٦ یاشنده اولدیغی حالده، تخته اجلاس اولنه‌رق، امرادن (عزالدین ایبك)ك وصایتی تحتنده بولنمش؛ وعزالدین‌ملك عنوانی آلدرق، صاحب ترجمه‌نك الینه هیچ بر حکم ونفوذ براقدقدن صکره، ٦٥٢ تاریخنده کندیسنی حبس ایله، اعلان استقلال ایتمشدر.

اوچنجیسی (صلاح الدین خلیل بن قلاوون)در، که مصرده حکومت سورن ممالیك بحریه‌دن اولوب، ٦٨٩ تاریخنده سلطان قلاوونك وفاتی‌اوزرینه، تخته جلوس، وپدری مسلکنه سلوك ایله، مکمل بر عسکر ترتیب ایده‌رك، اهل صلیبك مرکزی اولان عکا قلعه‌سنی فتح وتخریب، وصیدا، صور، حیفا وسائر سواحل شامی کاملاً فرنکلرك الندن قورتاره‌رق، قلعه‌لرینی هدم، وارمنیلرك النده بولنان مرعش وسائر بعض ممالکی دخی ضبط ایتمش؛ والحاصل اوچ سنه سورن مدت حکومتی بویله شاتلی غزالرله کچیروب، ٦٩٣ تاریخنده مصرده اثنای صیده‌ده بعض امرای طرفندن شهید ایدلمشدر. وفاتنده ۳۰ یاشنده ایدی.

دردنجیسی (علاء الدین کچك بن ناصر محمد بن قلاوون)در، که بودخی مصرده حکومت سورن ممالك بحریه‌دن اولوب، ٧٤٢ تاریخنده، برادری ملك منصور سیف الدینندن صکره، هنوز سکز یاشنده یوغیکن، امیر قوصون طرفندن تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، بش آی صکره امرانك مرقوم قوصونه قارشی واقع اولان عصیانلری اوزرینه، موقع اقتدارردن اسقاط اولنمش؛ و (قوص)ه قاچوب، درت سنه صکره اورادە وفات ایتمشدر.

بشنجیسی (ابوالمعالی زین الدین شعبان بن حسین بن ناصر بن قلاوون)در، که عزاده‌سی ملك منصور محمدك حبسندن صکره، اون یاشنده اولدیغی حالده، مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ۱۳ سنه مصر وشام ملکی اولدقدن صکره، ۷۷۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی (سیف الدین ابوالنصر برسبای‌دقاق)در، که مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌دن اولوب، اول امرده ملك ظاهر برقوقك کوله‌سی ایدی؛ بعده ملك صالح ناصر الدین محمدك اتابکی اولوب، ۷۲۵ تاریخنده ملك مشار الیهی موقع اقتداردن اسقاطله، کندیسی تخته کچش؛ وعدالت ودیانتله شهرت بولوب، قبریسك فتحنه دخی موفق اولمش؛ و ۷٤۱ تاریخنده معتضد عباسینك زمان خلافتنده وفات ایتمشدر.

یدنجیسی (ابو النصر اینال ناصری) در، که ینه ممالیك چراکسه‌دن اولوب، ۸۵۷ تاریخنده، ملك منصور عثماندن صکره، مصر تختنه کچمشدر. حسن سیرت صاحبی ایدیسه‌ده، امی‌اولوب، اوقویوب یازمسی یوغیدی. ۸٦٥ تاریخنده فراغت، وسکز سنه صکره وفات ایتمشدر. اوغلی ملك مؤید احمد خلفی اولمشدر.

سکزنجیسی (ابوالنصر قایتبای ظاهری) در، که ینه ممالیك چراکسه‌دن اولوب، عن اصل سلطان چقمق قوللرندن اولدیغی حالده، ملك ظاهر تمربغادن صکره ۸۷۲ تاریخنده جلوس‌ایتمش؛ وزیاده‌سیله عادل وکریم وخیرات وحسنات صاحبی بر حکمدار اولغله، مکهٔ مکرمه، مدینهٔ منوره، قدس شریف، مصر، شام وسائر بلاددە متعدد جوامع ومساجد، وتکیه وکوپری وسائره کبی خیرات انشاسنه وابقای نیکنامه موفق اولمشدر. ملوك چراکسه‌نك جله‌سندن زیاده اولەرق، ۲۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۹۰۱ تاریخنده ارتحال ایتمشدر؛ واوغلی ملك ناصر ابوالسعادات محمد خلفی اولمشدر.

طقوزنجیسی (جانبلاط ویا جانپولاد اشرفی) در، که ینه ممالیك چراکسه‌دن اولوب، امیر کبیر بولنغله، ملك ظاهر ابو سعید قانصودن صکره، ۹۰۵ سنه‌سی اواخرنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، امرای چراکسه کندیسندن ممنون اولمدقلرندن، بر سنه وبر روایتده آلتی آی صکره ۹۰٦ ده موقع اقتداردن اسقاط اولنمشدر.

اونجیسی (ابو النصر قانصوه غوری) در، که

ینه ممالیك چراکسه‌دن اولوب، ۹۰۶ تاریخنده، ملك عادل طغانبایك قتلندن صکره، امرای چراکسه‌نك اتفاقیله مصر تختنه اجلاس اولنه‌رق، ۱۶ سنه اعتدال اوزره حکومت سوردکدن صکره، ۹۲۲ تاریخنده یاوز سلطان سلیم خانه قارشی محاربه‌یه جرأت ایتمکله، (مرج دابق) نام محلده کندیسی واکثر عسکری مقتول اولمشدر. جه‌ده‌نك سورینی، قاهره‌ده بین القصرین بر جامع شریف ومکهٔ مکرمه‌ده بعض آثار بنا ایتمشدر.

اون برنجیسی (طومانبای) در، که مصرده حکومت سورن ممالیك چراکسه‌نك اخیری اولوب، عمی اولان آنف الترجمه قانصوه غوریك قتلندن صکره، چراکسه‌نك بقیة السیوفنی جمع ایله، ادعای سلطنته قالقیشمش ایسه‌ده، مصر قربنده سلطان سلیم خانله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولوب، صعیده فرار ایتمش؛ وبر آی صکره بش بیك قدر چرکسله مصره داخل اولوب، محلات آره‌سنده بر بیوك محاربه وقوعیله بر چوق قانلر دوکلمسنه سبب اولدقدن صکره، فرار ایدوب، خلاص جان ملاحظه‌سیله نیلدن عبور ایدرکن، روم ایلی بکلربکیسی مصطفی پاشا طرفندن طوتیلوب، حضرت پادشاهك حضورینه کوتورلمش؛ وبرقاچ کون صکره ۹۲۳ تاریخنده فرمان پادشاهی ایله باب الزویله‌ده صلب اولنمشدر. بونکله ممالیك چراکسه حکومتی پایانه ایروب، دیار مصریه تمامیله ممالك عثمانیه‌یه ضم والحاق اولنمشدر.

اشرف { هند وایران متأخرین شعراسندن برقاچ ذاتك مخلصی اولوب، بونلرك بری (میرزا محمد سعید) عن اصل مازندرانلی اولدیغی حالده، هندستانه هجرتله، عالمکیرك قیزی زین النسا بکمك معاملکنه نصب اولنمش؛ وبردیوانله برقاچ مثنویات براقمشدر. — دیکر بری (محمد حسن) هندستانده اله آباد ملوکندن شاه محمد زمانك اوغلی اولوب، « معادن فیض » عنوانیله بر مثنویسی واردر. — دیکر بری دخی (سید علی) فرخ آباد اهالیسندن وسلطان الشهدا مرثیه خوانلرندندر. شو بیت بونك جملهٔ اشعارندندر:

چرا اشرف زعصیان میکنی اندیشهٔ محشر
چو بهر عفو جرمت شاه خیبر کیر می آید

اشرف افغانی { اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده خروجله افغانستان وایرانی ضبط ایتمش اولان (کلزایی) قبیله‌سنك رئیسی محمود افغانینك عمزاده‌سی اولوب، محمودك بر علت مدهشه‌یه دوچار اولمسیله کندی بدننك اتلریني دیشیله قوپارمغه باشلامسی اوزرینه، ۱۱۳۹ ده افغان رؤساسی طرفندن اصفهانده ایران تختنه اجلاس اولنه‌رق، مرقوم محمودی قتل ایتدیرمش؛ واوصره‌ده عراق عجم وآذربایجانك قسم اعظمینی ضبط ایتمش اولان دولت علیهٔ عثمانیه ایله عقد اتفاق ایتمکله قالقیشوب، سنیلك رابطه‌سنی وسیله اتخاذایده‌رك، دولت صفویه زمانده ضبط اولنمش اولان ممالك ایرانیه‌نك اعاده‌سنی طلب ایتمش ایسه‌ده، طرف دولت علیه‌دن مطلوبی اسعاف اولنمیه‌رق، محاربه‌یه دوام اولنمش؛ وآنجق بعده کرد دستان بکلربنی وعساکر عثمانیه‌نك ساده دلانهٔ اغفال وافساد ایتمك قوتیله برغالبیته نائل اولدیغنده، زیاده سیله دوستانه معاملاتده بولندیغندن، ۱۱۴۰ تاریخنده طرف دولت علیه‌دن وروسیه جانبندن ایران شاهلغی تصدیق اولنمش ایسه‌ده، ملوك صفویه‌دن تحت اسارتده طوتدیغی حسین خانك اوغلی طهماسب خراسانده بعض عشایر اتراك یاردیمیله وعلی الخصوص امراسندن مؤخراً نادرشاه اسمیله شهرت بولان طهماسب قولیخانك تدبیریله خیلی قوت پیدا ایتمش اولدیغندن، وصاحب ترجمه خونخوارلغی صوك درجه‌یه قدر سوروب، بتون ایران خلقنی بیزار ایتدیکندن، حکم وقوتی تدنیه یوز طوتوب، ایکی محاربه‌ده مغلوب اولدقدن، واك کزیده عسکری اورلدقدن صکره، ۱۱۴۲ ده محبسنده بولنان شاه حسینی قتل واصفهانی ترك ایله، سیستانه طوغری فرار ایتمش؛ واثنای فرارنده دخی برقاچ دفعه مغلوب اولدقدن صکره، کندی مقربلری طرفندن دخی ترك اولنه‌رق، قاچارکن، ۱۱۴۲ تاریخنده بلوج طائفه‌سی الندە قتل اولنمشدر. بونك فرار وقتلیله ایرانده حکومت افغانیه ختام بولوب، ملك ایران ینه سلالهٔ صفویه‌یه انتقال ایتمش ایسه‌ده، شاه طهماسبك یالکز اسمی اولوب، اصل حکم واقتدار طهماسب قولیخانك النده بولنمغله، متعاقباً بو ذات دولت صفویه‌یه بسبتون ختام ویره‌رك، نادرشاه اسمیله کندیسی اعلان استقلال، و دولتنك حدودینی زیاده‌سیله توسیع ایتمشدر. [« نادرشاه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اشرف خان (محمد اصغر) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد ساداتندن اولديغی حالده، هندستانه هجرتله، اکبر شاهك منشیسی اولمش؛ وبعض منظومه‌لر ترتیب ایدوب، ۹۸۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیکر بر اشرف خان (میرزا محمد) دخی شاهجهان وعالمکیرك رجالندن اولوب، ۱۰۹۷ده وفات ایتمشدر.

اشرفی (سید حسن سمرقندی) سمرقند متأخرین شعراسندن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تا کی گویی که هر دو عالم
در هستی ونیستی لئیمست
چون توطمع از جهان بریدی
دانی که همه جهان کریمست

اشرفیه یدنجی قرن هجری اواسطنده سوریه جهتنده اجرای نفوذ ایتمش اولان ترکمان طوائفندن بر طائفه‌نك اسمیدر.

اشرق [«ابرهه» و«ذواشرق» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَشروسَنه (ونام دیکرله نوینجکت) ماوراء النهرده سیخون ایله سمرقند آره‌سنده وسمرقنددن ۲۶ فرسخ مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، اصطخری بواسمك ناحیه‌نك اسمی اولدیغنی ومرکزی (نوینجکت) تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور. بوقصبه ویا مملکتده مشاهیر علمادن بعض ذوات ظهور ایتمشدر.

اَشعَث (ابومحمد — بن قیس بن معدی کرب الکندی) صحابه‌دن اولوب، هجرتك اونجی سنه‌سی کنده قبیله‌سندن ۶۰ آتلی ایله حضرت رسول‌الله (صلعم) نزدینه کله‌رك، شرف اسلامله مشرف اولدقدن صکره، یمنه عودت ایتمش؛ وارتحال حضرت فخر کائناتدن صکره ارتداد ایدنلر عدینه داخل اولوب، حضرت ابابکر صدیق طرفندن کوندریلن سریه طرفندن اسیر ایدیلوب، حضور خلیفه‌یه کتیرلدیکنده، طلبی اوزرینه، عفو وحضرت ابابکرك همشیره‌سی کندیسنه تزویج اولنمشدی. بعده یرموك، قادسیه، عراق، مدائن و نهاوند غزالرنده حاضر بولنوب، زیاده‌سیله غیرت ایتمش؛ صفین محاربه‌سنده حضرت علینك معیتنده بولنمش؛ وحضرت عثمان طرفندن آذربایجان والیلکنه نصب اولنمش ایدی. حضرت امام حسنك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی. هجرت نبویه‌نك ۴۲ تاریخنده کوفه‌ده وفات ایتمشدر. کندیلرندن ۹ حدیث شریف نقل وروایت اولنمشدر.

— (اشعث بن جودان عبدی) اسمیله صحابه‌دن بر ذات دخی بولندیغی مرویدر.

اَشعَر مکه ایله مدینه وبر روایتده مدینه ایله شام آره‌سنده بر طاغدر.

اشعری [«ابو موسی الاشعری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اَشعَری (ابوالحسن علی بن اسماعیل بن ابی بشراسحق بن سالم بن اسماعیل بن عبدالله بن موسی بن بلال بن ابی برده بن عامر بن ابی موسی الاشعری) اشعریه مذهبنك صاحبی اولوب، ۲۶۶ تاریخنده بصره‌ده دنیایه‌کلمش، و ۳۳۰ تاریخنده بغدادده وفات ایتمشدر. اوکی پدری بولنان علمای معتزله‌دن ابوعلی جبائینك جملهٔ تلامذه‌سنده اولوب، ابتدا معلمنك رأینه تبعیتله، معتزله‌نك ائمه‌سی صره‌سنه کچدکدن صکره، برکون بصره جامعنده کرسیه چیقوب، علناً اعتزالدن رجوع، ومعتزله‌یی جرح ورد ایتمکه شروع ایلمشیدی. بعده عقائده کندینه مخصوص برمذهب ایجاد ایدوب، اعاظم علمادن ابوبکر باقلانی، ابن فورك، ابواسحق اسفراینی، ابواسحق شیرازی، ابوحامد غزالی، ابوالفتح شهرستانی وفخر رازی کبی ذوات بونك مذهبنه تابع بولنمش؛ وملوك ایوبیه زمانده مصر وشامده، وموحدین زمانده مغربده بومذهب زیاده‌سیله انتشار وتعمم ایده‌رك، مذاهب سائره اصحابی اقلیمده قالمشیدی. صاحب ترجمه‌نك ۵۵ قدر مؤلفاتی اولوب، اك مشهورلری شونلردر: «اللمع»، «الموجز»، «ایضاح البرهان»، «التبیین علی اصول الدین»، «الشرح والتفصیل فی الرد علی اهل الافك والتفضیل»، «کتاب الابانة»، «تفسیر القرآن». بونلردن بشقه ملاحده ایله معتزلیه ورافضی وخارجیلره قارشی برچوق کتابلری واردر. تفسیرینك ۷۰ جلددن مرکب اولدیغی مرویدر. اصحاب قناعتدن اولوب، احوال خصوصیه‌سنه وصورت تعیشنه دائر پك چوق نوادر منقولدر.

اَشعیا (Isaïe) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، پدری اموص ملوك نسلندن ایدی.

قبل المیلاد ۷۵۹ تاریخندن ۷۰۰ تاریخلرینه‌دك ۶۰ سنه قدر بنی اسرائیل پیغمبرلرندن اجرای نبوت ایده‌رك، یوئام، احاز وحزقیا زمان حکومتلرنده برحیات بولنمش؛ وبرچوق معجزه‌لر کوسترمشدر. یهودیلری عبادت اصنامدن وکفریاتدن نهی وتعذیر ایتدیکیچون، حکمدار منسی طرفندن تعقیب اولنه‌رق، بر آغاجك اویوغنده مختفی اولدیغی حالده، آغاجله برابر بیچیق ایله کسیلمرك، قتل اولنمشدر. ٦٦ بابدن مرکب برکتابی واردر که، نصایح ومناجات ونذریاتدن عبارت اولوب. حضرت عیسانك کلمه‌جکنی دخی بیان ایتدیکندن، بو کتاب بین النصارا پك مقبول اولوب، اشعیانك انجیلی اسمیله دخی شهرت بولمشدر.

اشقودره (Scutari d'Albanie) روم ایلنده آرناؤدلغك جهت شمالیه‌سنده ولایت مرکزی برشهر اولوب، استانبولك ۷۷۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنك ۲۸ کیلومتره غربنده، همنامی اولان بیوك کولك منتهای جنوبیسنده، ۴۲° ۳′ عرض شمالی ایله ۱۷° ۱۰′ طول شرقیده واقعدر. کرك تجارتجه وکرك فن حریجه زیاده‌سیله مهم برموقعده اولوب، اشقودره کولنك آیاغی مقامنده اولان (بویانه) ایرماغی شمرك شمال غربی جهتنده خیلی توسع ایله، برلیمان تشکیل ایتدکدن صکره، شمرك غرب جهتندن جنوبه طوغری آقه‌رق، شمرك ایچندن کچن وداخل شهرده برلشن (کیر) نهریله (درین) ایرماغنك بر قولنی اخذ ایله، آدریاتیقه طوغری جریان ایدر. بووجهله شمرك کنارندن کچمك اوزره آدریاتیق دکیزیله اشقودره کولی آره‌سنده برسیر سفائن طریق بولنیور. شهر ۴۵۰۰ قدرخانه، ۱۵۰۰ دکان ومغازه، براورتیلی چارشی، بر بدستان، ۴۰ قدر جوامع شریفه، ۲ مدرسه، برکتبخانه، بر رشدیه مکتبیله متعدد مکاتب ابتدائیه، بری لاتینلره بری ده روملره مخصوص ایکی خرستیان مکتبی، وحکومت قوناغی، قشله وجبخانه کبی برطاقم ابنیهٔ امیریه‌یی حاوی اولوب، تقریباً ۳۷۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك اوچ ربعی مسلم وبر ربعی خرستیان اولوب، جمله‌سی آرناؤد جنسنه منسوبدرلر. خرستیانلرینك قسم اعظمی لاتین ویالکز برقاچ یوزی روم یعنی اورتودوقسدر. صربلیلر حکومتی زمانندن قالمه و(روسافه) اسمیله معروف بر اسکی قلعه‌سی واردر، که کرك شهره وکرك بویانه مجرا سنه‌حاکم اولمق اوزره، ۱۵۰ متره قدر مرتفع برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، اصول جدیده اوزره تحکیمی حالنده، اك اهمیتلی استحکاماتدن عد اولنه بیلیر. شهر ۱۰ قسمه منقسم اولوب، بونلرك بعضلری بربرلرندن تپه‌لرله ونهرلرك مجرالریله آیرلمشدر. نهرلرك فیضانی زمانلرنده چوق دفعه شهرك آنچق طرفلرینی و علی‌الخصوص چارشویی صو باصوب، بعضا خساراتی دخی موجب اولور. محللر آره‌لرنده واسع میدانلرو ومزارستانلر بولندیغی کبی، اولر دخی واسع باغچه‌لر وسور کبی یوکسك دیوارلرله محاط اولدیغندن، محیط دائره‌سی ٤ میلدن زیاده‌در. سوقاقلری کنیش ایسه‌ده، قالدیرملری فنا اولوب، قیشین چاموری، ویازین توزی چوقدر. (کیر) نهریله (درین) ایرماغنك برقولی اجتماعندن حاصل اولان نهرك اوزرنده متین وغایت کوزل برکارکیر کوپری واردر، که اشقودره‌لی خاندانه منسوب بوشاتلی احمد پاشا طرفندن ۱۱۸۲ تاریخنده بنا اولنمشدر. بوکوپری نفس اشقودره ایله (باچلك) محله‌سی آره‌سنده اختلاطی تسهیل ایدیور. بویانه ایرماغی اوزرنده دخی براخشاب کوپری واردر. مشارالیه احمد پاشانك (طباکی) محله‌سنده بیوك ومصنع برجامع شریفی دخی واردر، که اشقودره جوامعنك اك بیوك واك معتناسیدر. اشقودره تجارتکاه برشهر اولوب، بویانه واسطه‌سیله کوچك کیمیلر بازارینك اوکنه قدر کلدکدن بشقه، آدریاتیق ساحلنده بر قاچ اسکله‌سی دخی واردر. هرنه قدر بواسکله‌لرك اك مهملرندن اولان اولکون ایله بار قره طاغه ترك اولنمغله، اوجهتجه طرق مواردای اکسلش ایسه‌ده، (شنکین) اسکله‌سنك اهمیتی آرتمشدر. اخراجاتی باشلیجه دری، بال‌مومی، بویا وسائر محصولات ارضیه‌دن عبارت اولوب، ادخالاتنه نسبةً جزئیدر. ادخالاتی اشقودره ولایتیله قوصوه ومناستر ولایتلرینك بعض جهتلرینه سوق اولنان آوروپا وآمریقا امتعه‌سیله محصولاتندن عبارت اولوب، آنجق اخیراً سلانیکدن مترووپجه‌یه قدر تمدید اولنان دمیریول خطی اشقودره‌نك اهمیت تجاریه‌سنه خیلی سکته کتیرمشدر. درین نهرینك اوخری کولنه قدر سیر سفائنه صالح اوله‌جق برحاله وضعی، وسلانیك خطیله ربط اولنمق

اوزره، مناسبتره طوغری بر دمیریول شعبه‌سنك انشاسی اشقودره‌نك اهمیتنی تزیید، واصلاح وترقیسنی زیاده‌سیله تسهیل ایده بیلیر. وقتیله صنایعی دخی پك ایلری اولوب، بر نوع چوخه ومتنوع اسلحه یاپیلیوردیسه ده، شمدیکی حالده صنایع محلیه باشلیجه سختیان ایله یرلی بز و بر نوع آلاجه‌دن عبارت اولوب، بعض اسلحه وساره دخی اعمال اولنور. اهالیسی اصول قدیمه‌دن واز چکه میوب، شهرك ایچنده دخی اکثریا مسلح کزمکده، وقان دعوا. لرینه رعایت ایدوب، برکونه تنظیمات واصلاحاته یناشمامقده، والآن عسکر ویرمه‌مکده‌درلر. مع هذا دولت متبوعه‌لرینه اولان صداقتلری برکمال اولوب، حین حاجتده اسلام وخرستیان جمله‌سی موقع حربه مسارعت ایدرلر؛ وعلی الخصوص قره‌طاغه قارشی برسد آهنین یرینی طوته کلمشلردر.

اشقودره شهری پك اسکی اولوب، بعض مورخلر بیوك اسکندر طرفندن بنا ایدلمش اولدیغنی ادعا ایتمشلرسه‌ده، بونك اصلی اولمیوب، بوشهرك دها اسکی اولدیغنده شبهه یوقدر. اسکیدن بری (ایلیریا)نك مرکزی اولوب، اسکندردن اول، ماکدونیا وسائر طرفلری جزیه آلتنه آلمش وبعده اسکندرك پدری طرفندن مغلوب اولمش اولان ایلیریا حکمداری (باردیلیوس)ك پایتختی اشقودره اولدیغی کبی، میلاددن آلتی قرن اول دخی ایلیریا حکمدارلرینك مرکزی بو شهرده بولنمشدر. بعده ایلیریا حکمدارلرندن (تاوتا) نام خاتونه بونك حفیدی (کنجیوس)ك رومالیلره قارشی اولان محاربه ومقاومتلری مناسبتیله، بوشهر رومالیلرجه اهمیت کسب ایدوب، اووقتکی مورخلردن (تیت‌لیو)، (آپیان) و(پولیب) بوشهری (اسقودره Scodra) اسمیله ذکر ایتمشلردر. ایلیریا حکمدارلرینك رومالیلره مغلوب اولمسیله، آرناؤدلغك روما دولتی طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، اشقودره دخی رومالیلره تابع اولوب، روما دولتنك انقسامنده شرق یعنی قسطنطینیه ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمش؛ ویدنجی قرن میلادیده اوطرفلره هجوم ایدن اسلاولر طرفندن ضبط اولنه‌رق، بر چوق وقت بونلرك النده قالدقدن صکره، ۱۳۶۸ تاریخ میلادیسنده (زنتا پرنسلری) نامیله معروف اولان برکوچك حکومت مستقلهنك مرکزی اولمش؛ و ۱۴۰۱ ده وندیکلیلر طرفندن ضبط اولنمشیدی. ۱۴۰۹ ده مجارستان قرالی (سجیسموند) طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۱۴۴۴ تاریخنده دولت عثمانیه‌نك یاردیمیله وندیکلیلر طرفندن استرداد، واون سنه صکره یعنی ۸۵۸ تاریخ هجریسنده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه علاوه اولنمشدر. اشقودره‌نك اسمی حقنده دخی مورخلر برطاقم اشتقاقلر تخیل ایتمشلرسه‌ده، بواسم آرناؤدجه اولوب، «تپه» دیمك اولان (قودره) کلمه‌سندن مشتقدر؛ چونکه، (بارلتیوس)ك روایتنه کوره. شهر الك اول (کیر) نهرینك ایکی طرفنده ودوز اووه‌ده واقع اولوب، بعده بعض اقوام وحشیه طرفندن تخریب اولنمغله، اهالیسی تپه‌نك اوزرنده‌کی قلعه‌یه التجا، وقلعه‌نك اطرافنه سورله محاط بریکی شهر بنا ایده‌رك، بونی (اشقودره) تسمیه ایتمشلردی. مرور زمانله بوراسی دخی خراب اولوب، الیوم مشهود اولان ویرانلری قالمش؛ وشهر بویانه وکول کنارینه طوغری ایمشدر.

اشقودره { ولایتی. روم ایلنده‌کی ولایات عثمانیه‌نك الك کوچکی اولوب، آرناؤدلغك ساحلده اولان جهتنك قسم شمالیسندن عبارت اولدیغی حالده، شمالاً قره‌طاغله، شرقاً قوصوه ومناستر ولایتلریله، جنوباً ینه مناستر ویانیه ولایتلریله، غرباً دخی آدریاتیق دکیزیله محدود ومحاطدر. حدود ولایت قره طاغ حدودندن بدأ ایله، (تروپیجه) سلسله‌سنك صرتی بوینجه جنوب شرق وبعده شرقه طوغری کیده‌رك، یاقوه مالسیاسنه یعنی طاغلرینه وارنجه، جنوبه طوغری دونه‌رك، بر مدت درین مجراسنجه شرقه طوغری کیتدکدن صکره، بونجه‌ایی براقه‌رق، ینه جنوبه طوغری کیدر، ومیردیته خطه‌سنی دخی احاطه، وماط خطه‌سنی مناستر ولایتنه ترك ایله، ماط نهری مجراسنه واصل اولنجه، ولایتك اراضیسی خیلی طارلشوب، اوحالده (اشقومبی) نهرینه قدر ممتد اولور. تعبیر آخرله یقین وقتلره قدر بر ایالت اتخاذ اولنان اشقودره سنجاغیله دراج سنجاغندن عبارتدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی قوش اوچشی حسابیله تقریباً ۱۷۰، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ۷۶ کیلومتره قدر اولوب، الك طار محلی ۲۵ کیلومتره‌دن زیاده

دکلدر. بو وجهله مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً و تخمیناً ۹۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، مقدار اهالیسی حقنده محقق وقطعی برشی دیه‌مزسه‌ك‌ده، هرحالده ۳۰۰۰۰۰ دن آشاغی اولمسه کرکدر. اهالیسنك همان نصفی اسلام و نصفی خرستیان اولوب، خرستیانلرك قسم اعظمی قنولیك، وپك آزمقداری اورتودوقسدر.

اشقودره ولایتی اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، اك بیوك طاغلری جهت شمالیه‌سنده بولنان و«آرناؤدلق آلپلری» یاخود (اشقودره طاغلری) اسمیله یاد اولنان و(مارانای) اسمیله دخی معروف اولان بیوك برسلسله‌در، که اشقودره کولنك شرق شمالی جهتندن باشلابه‌رق، وبر طرفدن (درین) ایرماغی مجراسنه بر طرفدن دخی قره‌طاغك ایچنه طوغری متعدد قوللرصاله‌رق، شرق شمالیه متوجهاً یکی بازاره طوغری اوزانیر بیوك برسلسله‌در. بوسلسله‌نك ذروه‌لری صورت دائمه‌ده قارله مستوردر. کوللك غرب جنوبیسنده واشقودره شهرینك قارشیسنده دخی (ترابوس) اسمیله بر طاغ واردر، که داماچیا سلسلهٔ جبالنك اوجی حکمنده‌در. ولایتك منتهای جنوب شرقیسنده دخی (غرابه) اسمیله یوکسك بر طاغ بولنیور، که صیرتی اوچنجه اشقودره ایله مناسبتر ولایتلری آره‌سنده حط حدود یرینی طوتار، وشماله طوغری اوزانان (موریسه) طاغیله دخی کسب ارتباط ایدر. بونك براوبجی دراج قصبه‌سنه طوغری ساحله قدر اوزانیر؛ وبر قولی دخی شمال غربیه طوغری دکیرك ایچنه قدر ممتد اوله‌رق، (رادونی) برونتی تشکیل ایدر. بو ایکی بیوك سلسلهٔ‌نك آره‌سنده میردیته ودوقه‌کین طاغلری بولنیور. ولایتك بتونی آدریاتیق مائله‌سنده واقع اولوب، قسم شمالیسی (درین)، قسم وسطیسی (ماط)، قسم جنوبیسی دخی (ایشم) و(آرسن) نهرلرینك ودیکر بعض کوچك نهرلرك حوضه‌لرینه تابعدر. اووه‌لری دخی چوق اولوب، اشقودره کولنك ساحل شرقیسنده وشهرك جوارنده‌کی اووه‌لرله اشقودره‌دن جنوب غربیه طوغری دکیرمه قدر ممتداولان واسع اووه‌لر اراضینك کوزللکیله وقوهٔ انباتیه‌لریله مشهوردر. (استوی) اووه‌سیله (له‌سپاهیوه) یعنی «سپاهیلر خرمنی» دنیلن اووه‌لر ایسه غیر مزروع اولوب، مرعی کبی قوللانیلیر. زادریمه اووه‌سی منقطع اولیوب، جنوبه طوغری (ایشم) نهرینك مجراسنه وتیرانه شهرینه قدر اولان سواحل واراضی کاملاً دوز براووه‌دن عبارت ایسه‌ده، بونك اکثر طرفلری اورمانلرله مستوردر. دراج شهرینك شمالنده دخی (شیاق) اسمیله واسع براووه وقوایه‌نك غرب وجنوبنده دخی باشلیجه پرنج زرعنه مخصوص دیکر کنیش براووه واردر. آنجق بو اووه‌لرك بعض طرفلری بطاقلقله مستور ونهرلرك طغیانی تهلکه‌سی آلتنده بولنوب، دیکر طرفلری دخی لایقیله ایشلنمه‌مکده‌در.

نهرلری دخی چوق اولوب بونلرك اك بیوکی (درین) ایرماغیدر، که اوخری کولنه‌دن چیقوب، شماله وبعده آق درین ایله دخی برلشه‌رك صکره، غربه طوغری آقه‌رق، اشقودره ولایتنه کیرر؛ واشقوره شهرینك حذاسنه قدر طاغلر آره‌سندن چکه‌رك صکره، اوراده زادریمه اووه‌سنه دوشوب، بویانه‌یه برقول صالار، وکندیسی جنوبه طوغری جریانله، (لش) ك یانندن چکه‌رك صکره، دکیزه دوکیلور. لشدن ایکی اوچ ساعت یوقاری‌یه قدر سیر سفائنه صالحدر. طاشدیغی وقت زادریمه اووه‌سنده کلی خساری موجب اولور. ایکنجیسی (بویانه)در، که اشقودره کولنك آیاغی مقابنده اولوب، مجراسنك قیصه‌لغیله برابر، صوینك چوقلغی مناسبتیله اهمیتی حائزدر. بودخی اشقودره‌یه قریب برمحله قدر سیر سفائنه صالحدر. اوچنجیسی (ماط) نهریدر، که دبره‌ایله ایلبصان آره‌سنده واقع قوللوبرده ناحیه‌سی طاغلرندن نبعه‌رك، (ماط) خطه‌سنی اروا ایتدکدن صکره، (میردیته)دن کلن(فاندی) چایینی دخی اخذله، آدریاتیقه منصب اولور. دردنجیسی (ایشم) وبشنجیسی‌ده (آرسن) نهرلریدر، که ایکیسی‌ده (غرابه) طاغی اتکلرندن نبعه‌ان ایدن برچوق چای ودره‌لرك اجتماعندن حاصل اولورلر. آلتنجیسی دخی ولایتك حدود جنوبیه‌سنده بولنان وکیفه‌لقله طوسقه‌لق آره‌سنده برخط فاصل عد اولنان (اشقومی) نهریدر. ایکنجی درجه‌ده اولان چایلرك باشلیجه‌لری دخی ذکری کچن (کیر) ایله (فاندی) واشقودره کولنه دوکیلن بر قاچ چای‌ایله(ایشم)ه تابع اولان (سسا)، (بوشیولانه)، (ایانه) وسائره‌در. ماط ایله اشقومی آره‌سنده طوغریدن طوغری یه دکیزه منصب اولور بر قاچ کوچك نهر دها واردر. الحاصل بوولایتك صولری

پك چوق ايسه‌ده، يتاقلرينك طعيانه قارشى سدلرى اولمديغندن، اكثريسى فائده‌دن زياده مضرتى موجبدر. داخل ولايتده اشقودره كولندن بشقه ذكره شايان كول اولميوب، بوده آريجه ذكر اولنه‌جقدر. سواحلده برچوق كورفزلرى وطبيعى ليمانلرى وار ايسه‌ده، اكثريسى تطهير وتنظيمه محتاجدرلر. علىالخصوص دراچك شمال طرفنده‌كى ليمانى غايت كوزل ومحفوظ برليمان ايكن، وقتيله وندىكليلرك تجاوزاتنه قارشى آغزى سد ايدلمش اولديغندن، قصبه‌نك واطرافك هواسنى دخى تعفين ايده‌جك بر بطاقلق حالنه كيرمشدر. شمديكى حالده ولايتك اسكله‌لرى (شنكين) ايله دراجدن عبارتدر.

اشقودره ولايتنك اورمانلرى پك چوق اولوب، هر نه قدر ايچ طرفلرنده بولنان يوكسك طاغلرى چپلاق ايسه‌ده، بونلرك سواحله قريب اولان اتكلرىله بويانه‌دن ايشمه قدر ساحل بويجه ممتد اولان اووه‌لرك اكثر طرفلرى، دراجك شمال جهتنده‌كى شياق اووه‌سى واشقومى منصبنك شمالنده‌كى منفرد طاغك غربى اتكلرى كوزل اورمانلرله مستوردر. بواورمانلرك دكيزه قريبتندن دخى استفاده اولنه‌رق، خيلى كراسته واودون اخراجله، اولكون كمجيلرى طرفندن مالطه، جنوه و تونسه قدر سوق اولنور. آغاجرينك اكثريسى ميشه، چام، چيرا، كوركن، ديش بوداق، جويز وزيتوندر. مرعى وچايرلرى دخى چوقدر.

سواحله قريب اولان اووه‌لرك قسم اعظمى صولرك طغيانندن وسائر موانعدن طولابى ايشلنمديكى حالده، ينه خيلى يرلرى زرع اولنوب، اراضينك قوهٔ انباتيه‌سى فوق العاده اولديغندن، حبوبات متنوعه‌ايله پرنج، توتون، كتن، وسائره كثرتله حاصل اولور. ميوه‌لر وعلىالخصوص، اوزوم، انجير، كراز وزرداليلر پك چوقدر. سواحله قريب محلرده خيلى زيتون آغاجلرى دخى بولنوب، پك مقبول بر زيتون ياغى چيقار. سواحلده چوق ملحه‌لرى واردر. داخل ولايتده بعض معادن بولنديغى مروى ايسه‌ده، كهرچلدن بشقه هيچ برى اخراج اولنمامقدەدر. كهرچله‌يى دخى طاغليلر چيقاروب، كندى احتياجلرىچون باروت اعمال ايدرلر.

طاغليلرك معيشتى باشليجه حيواناتدن وعلىالخصوص كچى وقيوندن اولوب، اشقودره ولايتنك كليتى اغنامى واردر. صيغير وبيكيرلرى نسبةً آز اولوب، يالكز اووه‌لرده بولنور. آيى، قورد، تيلكى و سائره كبى حيوانات وحشيه‌سى و علىالخصوص كيك، قراجه، طاغ چكيسى، طاوشان كبى آو حيواناتى و ككليك وسولون كبى طيورى پك چوقدر. اشقودره كولنده قيشين يبانى اوردك وسائر صوقوشلرى كثرتله بولنوب، اوردك باشلرينك دريسندن ياپيلان كورك اشقودره‌نك مواد تجاريه‌سى جمله‌سندندر. مذكور كولده ودرين وسائر انهاره انواع بالىقلر دخى بولنوب، برمقدارى قورو ديله‌رق، دالماچيايه اخراج اولنور. آرى وايپك بوجكى دخى يتيشديريلوب، كليتلى بال، بال‌مومى وايپك چيقاريلور.

هواسى عوميت اوزره صاغلام اولوب، سواحله قريب اولان دوز محلرده معتدل، وطاغلرده ايسه قيشين زياده‌جه صوغوقدر، وپك چوق قار ياغار. يوكسك دره‌لر دائمى صورتده قارله مستوردر.

اشقودره ولايتى ۲ سنجاقدن مركب اولوب، بروجه زير ۱۰ قضا و٦ ناحيه‌يى جامعدر:

سنجاق	قضا	ناحيه	مقدار قرا
اشقودره	اشقودره	قرانيه	٦
		طاغ كناري	۱۱
		بويانه كناري	۲۰
		درين كناري	۱۳
	لش	.	۲۱
	اچه حصار	.	٥۳
	ميرديته	.	.
	بوقه	.	.
	طوز	.	.
دراچ	دراچ	.	٥
	شياق	پرنج	٤٤
		ايشم	٥
	تيرانه	.	۱۰۱
	قوايه	.	٥۰

اشقودره‌دن صكره ولايتك اك بيوك واك كوزل شهرى (تيرانه) اولوب، وقتيله اوقدر مشهور وتجارتكاه بولنمش اولان دراج ايسه بر قاچ يوز خانه‌دن عبارت قالمشدر. اچه حصار، لش وقوايه دخى ايكنجى درجده‌درلر. بيكدن زياده خانه‌يى حاوى قريه‌لرى ايسه پك چوقدر؛ وعلىالخصوص تيرانه جهتنده‌كى قرا پك صيق وپك بيوكدر.

درين نهرينك صاغ يعنى شمال طرفنده واقع اولان

طاغلرله نهر مذکورك جنوبنده اولان دوقه‌کین ومیردیته اهالیسی وطنلرینك هیچ بر محصول ویرمه‌مسیله، غایت فقیراولدقلرحالده، جسور وجنگاور آدملراولدقلرندن، ابتدای فتحدن بری طرف دولتدن هرنوع تکالیف ورسومدن معاف طوتیلوب، یالکز دولتك محاربه‌سی اولدیغی وقت، میدان حربه سوق اولنمغله مکلفدرلر. بونلردن میردیته‌لیلرك جمله‌سیله سائرلرینك قسم‌اعظمی قتولیك اولوب، قصوری اسلامدر؛ آنجق جمله‌سی منسوب بولندقلری (فیس) یعنی قبیله‌یه مربوط اولوب، مذهب اختلافنه رعایت ایتمزلر. هربرقبیله بربیراقدارك ریاستی آلتنده اولوب، قبیله‌نك برفردینه حقارت ویا حقسزلق وقوعی قبیله‌نك هیئت عمومیه‌سنه عائد اولدیغندن، قبائل بینده قان دعوالری اکسیك‌اولماز؛ وبواغوره‌ده‌ناحق‌یره‌یك‌چوق‌قانلردوکیلور. قان‌دعوا- سی‌یالکز طاغلیلره مخصوص اولیوب، قصبه‌لر ایچنده دخی مرعی ایسه‌ده، قصبه‌لرده چوق دفعه یالکزافراد وعائله‌لر آره‌سنده منحصر قالوب، قبائل آره‌سنده وقوع بولماز. میردیته‌لیلرك بیراقدارلرندن بشقه کندی بکلرندن نصب اولنق اوزره، بر قائممقاملری دخی اولوب، (اوروش) قریه‌سنده اقامت ایدر. اشقودره طاغلیلرینك اك بیوك قبائلی ودها طوغریسی ناحیه‌لری شونلردر: هوتی، قلنتی، غروده، قاستراتی، اسقریلی، شاله، شوشی. اسلاچه، توالی، ریوله وپوستریپه) قبیله‌لری دخی ایکنجی درجه‌ده در. دوقه‌کین خطه‌سی‌ایسه اوچ بیراق ویاقبیله‌یه‌منقسمدر. مالیسور تعبیراولنان بو طاغلیلر برقاچ بیك سنه‌لك اخلاق وعادتلرینی محافظه ایدوب، بینلرنده تکون ایدن منازعات ودعاوی‌یی رؤسالرندن مرکب اختیار مجلسلری واسطه‌سیله و (دوقه‌کین) قانونه توفیقاً فصل ایدرلر.

اشقودره ولایتی آرناؤدلغك کیغه‌لق دنیلن نصف شمالیسنك برقسمی واسکی (ایلیریا) خطه‌سنك بر پارچه‌سی اولدیغندن، احوال‌عمومیه وتاریخیه سیچون [«آرناؤد»، «آرناؤدلق» «کیغه‌لق» و«ایلیریا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اشقودره } سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، قدیماً اشقودره ایالتی نامیله معروف وقره طاغ حدودندن ماط نهرینه قدر ممتد اولان خطهٔ واسعه ایله نهر مذکورك جنوبنده بولنان اقچه حصار قضاسندن عبارت اولەرق، ولایتك قسم‌اعظمنی حاویدر. احوال عمومیه‌سی وقضا وناحیه‌لره صورت تقسیمی حقنده مادهٔ آنفده‌ده تفصیلات کافیه ویرلمش اولدیغندن، تکرارینه حاجت یوقدر. — اشقودره قضاسی. همنامی اولان ولایت وسنجاغك مرکز قضاسی‌اولوب، شمال غربی جهتندن قره‌طاغ حدودیله، شمالاً طوز قضاسیله، شرقاً قوصوه ولایتنك یاقوه قضاسیله، شرق جنوبی طرفندن درین مجراسیله آیرلمش اولان (بوقه) قضاسیله، جنوباً لش قضاسیله، جنوب غربی جهتندن دخی آدریاتیق دکیزیله محدود و محاطدر. اصل قضا اشقودره شهریله جوارلرندن وجنوب‌وغربه طوغری لش قضاسنك حدودینه وساحل بحره‌قدر ممتد اولان یرلردن عبارب اولوب، شرق جهتنده اشقودره‌دن یاقوه حدودینه قدر ممتد اولان طاغلرده ایسه مادهٔ آنفده‌ده تفصیلاً بیان اولندیغی اوزره، بیراقدارلری واختیار مجلسلری واسطه‌سیله اداره اولنان مالیسورلر قبائلی بولنور.

اشقودره کولی } روم ایلنده‌کی ممالك عثمانیه‌نك وبتون بالقان شبه جزیره‌سنك اك بیوك کولی اولوب، آرناؤدلغك شمال غربیسنده وممالك عثمانیه ایله قره‌طاغ آره‌سنده اولەرق، اشقودره شهرینك شمال غربیسنده واقعدر. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه اولان طولی تقریباً ٤٤ وعرض اعظمی ۱۳ کیلومتره‌در. محاربهٔ اخیره‌یه قدر بوکولك یالکز منتهای شمال غربیسی قره طاغك النده اولوب، قسم کلیسی ممالك عثمانیه داخلنده ایکن، برلین معاهده‌سندن صکره برثلثندن زیاده‌مقداری قره‌طاغه ترك اولنمشدر. سواحل غربیه‌سی میلانلری آزوزمردآسابرطاقم‌طاغ‌اتکلرندن، وسواحل‌شرقیه‌سی ایسه ایکی ساعت قدر عرضی اولان دوز وغایت منبت براووه‌دن عبارتدر. مذکور طاغ اتکلرنده اهالیسی کولك ایچنده بالیقچیلقله پکینیر برچوق کویلر وازدر. منتهای شمال غربیسنده وقره‌طاغ طوپراغی ایچنده بربرینه متصل اوچ کورفزی بولندیغی کبی، وسط طرفنده وساحل شرقیسنده دخی (قاستراتکولی) نامیله براوزون کورفزی واردر، که صولرك تزایدنده ایکی طرفندن بولنان (هوتی)کولیله دخی اختلاط ایدر. سواحل غربیه‌سی قربنده برچوق کوچك آطه‌لر

بولنـدیغی کبی، منتهای شمالنده دخی (مناستر) و (قاوویچه) اسملریله ایکی بیـوك وبر قاچ کوچك آطه بولنیور. کرك اشقودره طاغلرندن وکرك قره‌طـاغدن بوکوله برچوق نهـرلر دوکیلوب، بونلرك اك بیوکی قره‌طـاغدن کان و(زتا) ایله (سم) چایلرینی دخی آلان (موراچه) ایرماغیدر. کولك فضـلهٔ میـاهی آیاغی مقامنده اولان (بویانه) ایرماغی واسطه‌سیله آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. صولرك‌زایدی‌موسمنده موراچه‌نك آقندیسی کولك طولنجه حس اولندیغنـدن، بویانه یه (موراچه)نك آلت طرفی نظریله باقیله‌بیلیر. کولده پك چوق بالیق بولنوب، اطرافنـده کی کویلر اهـالیسی صیدماهی ایله کچینیرلر.

اشقودره‌لی { اون ایکنجی قرن هجـری اوائللـندن اون اوچنجی قرن هجری اوائللنه‌دك یوزسنه قدراشقودره ایالتی‌وکیغه‌لق قطعه‌سنك قسم اعظمنی ارثاً اداره ایتمش برخاندان، که مؤسسی اولان محمد پاشـا عن اصـل (بوشـات) قریه‌سی بکلرندن اولوب، اشقودره‌یه هجرتله، اقتدار ودسـایسی قوتیله بیوك برنفوذ وقوت پیدا ایده‌رك، اشقودره والیـلرینی الدآلمش؛ ونهـایت کندینی والی تعیین ایتدیرمکه موفق اولمشیدی. والی اولدقدن صکره خصملرینی وکندیسنه رقیب اوله‌بیله‌جك اصحاب نفوذ واقتدارك وجودینی برر صورتله رفع ایده‌رك، بیوك برقوت کسب ایتمشیدی. روسیه محاربه‌سی اثنـاسنده موره شبه جزیره‌سـنده بعض حرکات سرکشـانه‌ده بولنان طوسقه بکلرینه قارشی جانب باب عالیدن محمد پاشانك بیوك‌اوغلی مصطفی پاشاکوندریلوب، بونك‌عسکری ایسه ینه اویله برطاقم حرکاتده بولندیغندن، کندیسی اوراده تسمیماً اعدام اولنمش، واوصره‌ده محمد پاشـا دخی وفات ایتمش اولمغـله، ایکنجی اوغلی (قره‌محمود) دیمکله مشهور محمود پاشـا اشقودره والیسی اولوب، کندیسی غایت جسور ومدبر برآدم اولمغله، موره‌ده وقره طـاغده دولته بیوك‌خدمتلرایتمش ایسه‌ده، بعده وندیك جمهوریتی وآوسـتریا کبی دول متحـابه یه عائد بعض پرلره دخی تجـاوز وخـود بخود ایکیده برده قره‌طـاغه کیروب، بو مملکـتی دفعـاتله زیر وزبر ایتـدیکندن، وباب عالیـدن ویریلن اوامر وتنبیهاته توفیـق حرکت ایتـدیکندن، تربیـه‌سیجون عسـکر سـوق اولنمش ایسه‌ده، کنـدیسی غالب کلدیکندن حرکات تفردکارانه سـنده دوامـله، آوسـتریا ووندیك طرفندن دخی تشـویق اولنه‌رق، استقلال هوسـنه دوشمش؛ ومقـاصدی طرف دولتدن درك اولنه‌رق، تپه‌دلنلی علی‌پاشـا ایله دیکر بعض پاشالرك قوماندەسی آلتنده اوزرینـه عسـکر سوق اولنوب، اشقودره‌ده محاصره ایدلمش ایسه‌ده، بونلرك مساعده کارانه معامله‌سندن بالاستفـاده، ینه قورتلمش؛ وبونك اوزرینه دولتین مذکورتین طرفندن تبریك اولنه‌رق، تشویقاتده دوام اولنمشیدی. آنجق مؤاخراً بودولتلرك مقـاصدی اهل اسـلام حقنده خیرلی اولمدیغنی درك ایده‌رك، آوسترپانك صـوك دفعه اوله‌رق کوندرمش اولدیغی ایلچیلری قتل، ونامه وهدیه‌لرینی باب عالی‌یه ارسال ایتمشیدی. قره‌طـاغی بسبتون رام ایتمك امیله ایتدیکی هجوملرك برنده منهزم اولوب، میدان حربده قتل اولنمشدر. کندندن صکره کی برادری احمد پاشا بونك عصیانی صره‌سنده روم‌ایلی سرعسکری طرفندن طوتیلوب، اعدام ایدلمش اولدیغندن، کوچك‌برادری ابراهیم پاشا اشقودره والیسی اولمش؛ وبوذات‌دولت متبوعه‌سنه تمامیله ابرازاطاعت وصداقتله، بعض اشقیا وسرکشـانك تنکیلنده دولته بیوك خدمتلر ایتمشـدر. وفاتنده اولاد براقمدیغندن، قره محمود پاشـانك اوغلی مصطفی پاشـا اشـقودره والیسی اولمش؛ وبو دخی پدرینك مسلکنه سلوکله، استقلال‌هوسنده بولنه‌رق، محب‌ومعتمدی اولان میلوش واسطه‌سیله روسیه‌طرفندن اجرا اولنان تشویقات اوزرینه، وروسیه محاربه‌سی اثناسنده، دولتك بوغائله ایله مشغولیتندن بالاستفاده، صوفیه وفلیبه‌یه قدر ایلریلیه‌رك، یولی اوزرنده کی یرلری نهب وغارت ایتمش؛ ونظام جدیددن طولایی دلکیر بولنـان روم‌ایلی بکلری دخی‌کندیسنه مساعد حرکتده بولنمشـیدی. اوصره‌ده تپـه دلنلینك اخذ واعدامی کندیسنجه باعث اندیشه اولمغله، ینه تشویقات واغفالاته قاپیله‌رق، اوتوز قرق بیك آرناؤدله پرلیه‌یه قدر ایلریلمش ایسه‌ده، مناستره بولنان صدراعظم رشید پاشـا آرناؤد بکلرینی طرف دولته چویره‌رك، جزئی عساکر منتظمه وطوسقه عسکریله بغتةً مصطفی پاشـانك اردوسنی باصوب، منهزم ایتمش؛ ومصطفی پاشـا اشقودره‌یه قاچوب، قلعه‌یه قپـانمش‌ایسه‌ده، نهـایت تسـلیم اولنمغـه مجبور اولوب، درسعـادته کوندرلمش؛ وجنتمکان سلطان محمود خـانسانی طرفندن

عفو، كندیسنه معاش تخصیص، وآیدین وسائر بعض ولایتلر والیلکلرینه تعیین اولنه‌رق، وفاتنه‌دك خدمت دولته بولنمشدر. الیوم حلب والیسی بولنان حسن پاشا حضرتلریله شورای دولت اعضاسندن رضا بك بوذاتك اوغللریدر. اشقودره‌لی خاندانلرنك نسلی بر روایته‌ده اسکی قره‌طاغ پرنسلری (ایوان بکویچ)، ودیکر بر روایته‌ده دوقه‌کین پرنسلری خاندانندن متسلسلدر.

اشقومبی { آرناؤدلغك وسطنده بر نهردر، که استاروووه قضاسی طاغلرندن نبعانله، ابتدا شمال وشمال غربیه، و(قولوبرده) چاینی دخی اخذ ایتدکدن صکره، غربه طوغری جریانله، ایلبصان شهری وپکین قصبه‌سنی یاننده کچه‌رك، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. منصبی نهرك اینه‌یردیکی طوپراقلردن بر برون شکلنی آلمشدر. مجراسی تقریباً ۱۵۰ کیلومتره اولوب، طوسقه‌لق ایله کیغه‌لق آره‌سنده برخط فاصل حکمنده‌در. ایلبصاندن یوقاری ایکی کوپریسی وارایسه‌ده، اورادن آشاغی یتاغی خیلی کنیش اولوب، برقاچ محلنده صال ایله آتلانیر.

اشقه { اندلسده سرقسطه (یعنی سراقوسه)نك شرق طرفنده مشهور برشهر اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور اولوب، اسمنك مشابهتنه وموقعنه باقیلیرسه، الیوم (هوئسقه) دنیلن ومرکزایالت اولان شهرك عینی اولمالیدر.

اَشك { (یاخود ارشك Arsace) ایران ملوك قدیمه‌سنك مشهور اولان درت طبقه‌سندن اوچنجی طبقه‌نك مؤسسی اولوب، اسکندردن صکره ایرانده ظهور ایدن طوائف ملوكك اك قوتلیسی اولمق اوزره بردولت تأسیس ایتمشدر. کندیسی، روایته کوره، دارانك نسلندن اولدیغی حالده، سوریه وایرانده حکمفرما اولان ایکنجی آنطیوخسك عادی برنفری ایکن، بوحکمدارك قوتنك زوالنی کورمکله، میلاددن ۲۵۵ سنه اول ایرانه استقلال قزاندیرمش؛ ودامغان شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمشیدی. روایته کوره ۱۵ سنه حکومت سوردکدن صکره، وفات ایدوب، دایسی (اشکان) خلفی اولمشدر. — ایکنجی اشك مذکور اشکانك اوغلی اولوب، ٦ سنه حکومت سورمشدر. — اشکانیانك اخیری اولان اردوانك دخی اشك اسمنده بر برادری وار ایدی، که برادرینك ملکی ساسانیانك الینه کچدکدن صکره، جزیره جهتنه کیدوب، میلادك ۲۱۸ تاریخنده بریکی دولت تأسیس ایتمشدر.

تواریخ اجنبیه‌ده اشکانلر بحث اولنیوب، مؤسس دولت اولان ارشك (یعنی اشك)ك یالکز بر سنه حکومت سوردیکی، وبرادری وخلفی اولان اشك ثانینك ۳۹ سنه حکومت سوروب، (سلفقوس قالینیقوس) ی مغلوب واسیر ایتمش اولدیغی بیان؛ وبو اسمله دیکر برقاچ حکمدار دها تعداد اولنه‌رق، بونلر دن برینك بلخ جهتنی دخی ضبط، وقبل المیلاد ۱۳۸ تاریخنده دمتریوس نیقاتوری اسیر طوتوب، آنجق حسن معامله ایتمش اولدیغی ذکر اولنیور.

اِشك { (مولوی هادی علی) هندستانك متأخرین علما وشعراسندن اولوب، عربی وفارسی بعض حواشیسیله سائر بعض آثاری وبر طاقم اشعاری واردر. لکهنو شهرندن اولوب، ۱۲۷۱ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اَشکان { تواریخ ایرانیه‌یه کوره، اشکانیان دولتنك مؤسسی اولان اشکك دایسی وکیکاوسك برادری نسلندن اولوب، اشکه خلف اولمش؛ و۹ سنه حکومت سورمشدر.

اشکانیان { ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌نك اوچنجی طبقه‌سی اولمق اوزره بردولت اولوب، میلاددن ۲۵۵ سنه اول یوقاریده ذکر اولنان اشك طرفندن تأسیس اولنمش؛ ومیلادك ۲۲٦ تاریخنه‌دك ٤۸۱ سنه سوروب، ۱۹ حکمدار کلمشدر. تاریخ مذکوره اشکانیان حکومتی ایرانده آردشیر بن ساسان طرفندن رفع اولنه‌رق، ساسانیان سلاله‌سی یرینی طوتمش ایسه‌ده، بونك برشعبه‌سی میلادك ۲۱۸ تاریخنده جزیره طرفلرنده حکم سورمکه باشلامش اولمغله، بوشعبه میلادك ٤۲۸ تاریخنه‌دك ۲۱۰ سنه دها موقع اقتداردە قالمش؛ وتاریخ مذکورده ینه ساسانیلر طرفندن رفع اولنمشدر. اشکانیانك تاریخی صحیح سیله ومکمل صورتده مضبوط اولمیوب، بعض تواریخ ایرانیه‌ده بو سلاله‌یه منسوب حکمدارلرك اسامیسیله مدت حکومتری وجه آتی اوزره ذکر اولنمشدر:

۱	اشك	۱۵	سنه
۲	اشکان	۹	»
۳	اشك ثانی بن اشکان	۷	»
٤	شاپور بن اشك	٦۰	»

٥	بهرام بن شاپور	٥٠	سنه
٦	پلاش بن بهرام	١٦	»
٧	هرمز بن پلاش	١٩	»
٨	نرسی بن پلاش	٤٠	»
٩	فیروز بن هرمز	١٢	»
١٠	پلاش ثانی بن فیروز	١٢	»
١١	خسرو بن پلاش	٤٠	»
١٢	پلاشان بن پلاش	١٢	»
١٣	اردوان بن اشغ	٢٩	»
١٤	خسرو بن اشغ	١٩	»
١٥	پلاش ثالث بن اشغ	١٢	»
١٦	کودرز بن پلاش	٤٠	»
١٧	نرسی بن کودرز	٢٠	»
١٨	کودرز ثانی بن نرسی	١٥	»
١٩	اردوان ثانی بن نرسی	٣٠	»

بو حسابه کوره اشکانیانك حکومتی ۳۹۷ سنه سورمش اولمق اقتضا ایدر؛ حالبوکه ٤٨١ سنه سوردیکی معلوم اولدیغندن، ایران مورخلرینك اشکانیان حکمدارلرندن بعضیسنك اسملرینی اونوتمش اولدقلری آکلاشیلیور. ذاتاً اخیرلری اولان اردوانك اردوان ثانی اولیوب، اردوان رابع اولدیغی واشك اسمنده دخی بش آلتی حکمدار گلمش اولدیغی تواریخ اجنبیه ده مذکور اولدیغندن، بونلرك بعضلری اونودلمش اوله جغنده شبهه قالمیور.

اِشگرب { اندلسك شرق جهتنده بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه ده، بو قصبه نك الیوم اسپانیولر عندنده نه اسمله معروف اولدیغی آکلاشیلهمدی.

اشکونیه { ثغر رومده یعنی آناطولینك شرق طرفنده بر مملکت اولدیغی کتب عربیه ده مذکور ایسه ده، بو گونکی گونده آناطولیده بوگا بکزر بر اسمله مملکت بولندیغی بیلنهمیور. سیف الدوله بن حمدان بو مملکتی فتح ایتمشیدی.

اشلایچ { (Schleiz) آلمانیاده (رایس اشلایچ) پرنسلکنك مرکزی اولان مستحکم بر قصبه اولوب، (سالبورغ) ك ٦ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦۰۰۰ اهالیی جامعدر. پرنسك اقامتگاهی اولمق اوزره برکوزل سرایی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه سی واردر. [« رایس اشلایچ » ماده سنه دخی مراجعت بیوریله.]

اشلایخر { (Schleicher) آلمانیانك اك بیوك علما وادباسندن اولوب، السنهٔ قدیمه وشرقیه یه اولان وقوفیله شهرت بولمش؛ وطول مدت لیپسیغ، توبینغ و(بون) دارالفنونلرنده معلملك ایتمشدر. آثارینك اك مشهوری السنهٔ آریانیه نك مقایسه لی قواعد صرفیهٔ عمومیه سنه دائر یازمش اولدیغی کتاب معتبردر، که فرانسه آقادمیاسی طرفندن صاحبنه حکیم مشهور (وولنی) طرفندن براقلمش اولان مکافاتك اعطاسنه سبب اولمشدر. ۱۸۱۱ تاریخنده (ماینیتکن) شهرنده طوغوب، ۸٦۸ ده وفات ایتمشدر.

اشلسویغ { (Schlesvig یاخود اسلسویغ Slesvig) آلمانیانك شمالنده ودانیارقه یه متصل اولان یوتلاند شبه جزیره سنده بر شهر اولوب، (اشلسویغ هولستاین) ایالتنك مرکزیدر. (اشلی) دنیلن طار واوزون بر خلیجك منتهای غرب جنوبیسنده، (کیل) ك ۱۲ کیلومتره شمالنده وقوپنهاغنك ۲۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، برنجی فردریقك مزاریخی حاوی براسکی ومصنع کلیسا سی، خلیجك ایچنده کی آطه نك اوزرنده اسکی دوقه لرینه مخصوص بولنمش برسرایی، پاموق ویوك منسوجاتیله پاتیسقه وشکر فابریقه لری و دباغخانه لری واردر. سوقاقلری طار وغیر منتظمدر.

اشلسویغ { دوقه لغی (Duché de Schlesvig) یوتلاند شبه جزیره سنك وسطندن عبارت اولوب، شرقاً بالطیق وغرباً شمال دکیزلری آره سنده واقع، وشمالاً دانیارقه نك النده بولنان نفس یوتلاند ایله، جنوباً دخی هولستاین دوقه لغیله محدوددر. مربوطاتندن اوله رق شرق جهتنده کی (آلسن) وغرب جهتنده کی (سیلت) و (فاتو) آطه لریله برابر مساحهٔ سطحیه سی ۸۹۱۰ مربع کیلومتره اولوب، ٤۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. که بونلرك ثلثانی کلیسا ومکتبلرنده آلمان، وثلثی دانیارقه لسانی استعمال ایتمکده درلر. اراضیسی دوز والچق اولوب، شرق طرفی دها منبت وبعض اورمانلری حاویدر؛ غرب طرفیله ایچ طرفلرینك قسم اعظمی ایسه قوملق اولوب، برطاقم بطاقلقلری دخی جامعدر. قابل زراعت اراضیسی ٥۳٦۱ مربع کیلومتره دن عبارتدر. سواحل شرقیه سنده قره لرك ایچنه پك درین کیرمش بر طاقم کورفز وخلیجلری واردر. میاه جاریه سنك جمله سی شمال دکیزینه دوکیلوب باشلیجه لری: کونیغساؤ، ریدراؤ، برکتاؤ، بیداؤ و(ایدر) نهرلریدر. کوللری دخی چوق

اولوب، باشلیجه‌لری: وتین، لونغسیا، بیستن و (هون) کوللریدر. زراعتی زیاده‌سیله ترقی ایدوب، اراضیسی بیوك بردقت ومهارتله ایشلنمکله، آرپه، چاودار، یولاف، یرالماسی وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. مرعالری دخی کوزل اولوب، اهالیسی خیلی صیغیر، قیون وکچی بسلرلر. صنایع محلیه‌سی دخی خیلی ایلری اولوب، ساعت، شاپقه، غانت، دانتله، چوخه، کاغد، جام، سختیان، شکر، قونیاق وتوتون فابریقه‌لری وبعض دمیرخانه‌لری واردر. بو مملکت اك اول (آنغل) و(فریسون) قوملریله مسکون اولوب، اون ایکنجی قرن‌میلادیده مستقل بردوقه‌لق صورتنه کیرمش؛ واووقتدن بری کاه مستقل قالوب، کاه دانیمارقه ویا اسوجك حکمی آلتنه‌کیرمش؛ وبرآره‌لق بونك دوقه‌لری دانیمارقه تختنی دخی ضبط ایتمشلردی. اکثریا جهت جنوبیه‌سنده بولنان (هولستاین) ایله متحد بولنمشدر. الیوم ایکیسیده پروسیه‌نك بر ایالتی حکمنه کچمشلردر.

اشلسویغ هولستاین (Schlesvig-Holstein) پروسیه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، بالطیق وشمال دکیزلری آره‌سنده بیوجك برشبه جزیره‌دن عبارتدر، که منتهاسی دانیمارقه‌یه تابع اولان (یوتلاند) در. بوایالت آنفاً بیان اولنان اشلسویغ دوقه‌لغیله اونك جنوبنده واقع (هولستاین) دوقه‌لغندن مرکب اولوب، ۱۷۸۴۲ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و۱۱۵۰۳۰۶ اهالیسی واردر. بوایالتی ترکیب ایدن ایکی مملکت، کاه بزلکده وکاه آیری اوله‌رق، برخیلی وقت مستقل دوقه‌لق صورتنده اداره اولنمقدن، وبالدفعات دانیمارقه واسوج دولتلری ضبطنه کچدکدن صکره، نهایت میلادك قرن اخیری اواسطنده اهالیسندن آلمان بولنان افرادك طلب وشکایتلری اوزرینه، ینه دانیمارقه‌نك تابعیتنده قالمق شرطیله، آلمانیا حکوماتی هیئت منفقه‌سنك حمایه‌سی آلتنه کیرمش؛ و۱۸۶۳ تاریخنده اشلسویغ آوستریانك وهولستاین پروسیه‌نك تابعیتنه کیرمش؛ وصادوه محاربه‌سی اوزرینه، ایکیسیده پروسیه‌یه الحاق اولنه‌رق، برایالت اتخاذ اولنمشدر. [« اشلسویغ » و« هولستاین » ماده‌لرینه‌دخی مراجعت بیوریله.]

اشلکل (Schlegel) بواسمله آلمانیاده اوچ شاعر کلمشدر: برنجیسی (الیاسکل)در، که ۱۷۱۸ تاریخنده صاقسه‌نك (مایسن) شهرنده طوغوب، ۱۷۴۹ده وفات ایتمش؛ واسکی یونان ولاتین شعراسنك آثارینه تقلیداً بعض منظومه‌لر وهانکلر یازمشدر. اشعاری بروقت زیاده‌سیله شهرت بولمش ایسه‌ده، شمدیکی حالده متروکدر. — ایکنجیسی برنجیسنك برادرزاده‌سی اولان (آوغوست اشلکل)در، که ۱۷۷۷ تاریخنده هانوره ده طوغوب، ۱۸۴۵ ده (بون) ده وفات ایتمشدر. ادبیاته پك چوق خدمتی اولمش، وعلی الخصوص تنقیده بیوك برمهارت کوسترمشدر. مؤخراً هندلسان قدیمیله دخی اشتغال ایده‌رك، هندك پك اسکی منظومه‌لرندن (رامایانه) و (هیدوپادسه) نام اثرلری ترجمه ایتمشدر. اشعاری وادبیاته متعلق آثاری پك مقبولدر. مشاهیر ادبادن غوته، شیلر ومادام استائل ایله مناسباتی وارایدی. — اوچنجیسی ایکنجیسنك برادری اولان (فردریق اشلکل)در، که ۱۷۷۲ تاریخنده طوغوب، ۱۸۲۹ ده وفات ایتمشدر. بودخی ادبیات وفلسفه وتاریخه متعلق برطاقم آثار ایله برچوق اشعار براقمش؛ وعلی الخصوص فرانسزلرك تجاوزاتنه قارشی آلمانلری تهییج یولنده کی اشعاریله شهرت بولمشدر.

اشلوزر (Schlœzer) آلمانیا مشاهیر مورخینندن اولوب، اکثر عمرینی روسیه‌ده کچیرمش؛ واسلاو لسانلرینی مکمل صورتده اوکرنوب، روسیه‌نك مکمل بر تاریخنی وینه روسیه‌یه متعلق دیکر بعض کتابلر دخی یازمشدر. برنجی اولهرق روسیه تاریخنی برطاقم خرافاتدن تطهیر ایتمش؛ واووقته قدر مجهول قالمش اولان نیجه حقیقتلر میدانه چیقارمشدر. ۱۸۰۹ده وفات ایتمشدر.

اشلوسر (Schlosser) آلمانیا مشاهیر مورخینندن اولوب، اکلنه موفق اوله‌مدیغی بیوك برتاریخ عمومی ایله ازمنهٔ قدیمه‌نك مکمل برتاریخنی واون سکزنجی قرن میلادینك تاریخنی یازمشدر. وسعت معلوماتیله ومتانت محاکمه‌سیله مشهوردر. ۱۸۶۱ده وفات ایتمشدر.

اشلوسلبورغ (Schlusselbourg) روسیه‌نك پترسبورغ ایالتنده. پترسبورغدن ۳۲ کیلومتره شرقنده و (لادوغه) کولی ایله (نوا) نهری کنارنده قضا مرکزی مستحکم برقصبه اولوب، پولتیقه متهملریچون محبس ومنفا اتخاذ اولنمش؛ وآلتنجی ایوان دخی اورایه محبوس بولنمشدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

اشليختغرول (Schlichtegroll) آلمانيا مؤلفلرندن اولوب، آلمان مشاهيرينك تراجم احوالنه دائر ۳۴ جلددن مركب بيوك براثر براقمش؛ و۱۸۲۱ده وفات ايتمشدر.

اشمولنيچ (Schmœlnitz) مجارستانك (ريپس) ايالتنده و(اينسيدل) شهرينك ۲۸ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهاليسى، باقيرفابريقه‌لرى وضربخانه‌سى واردر. جوارنده باقير، كومش ودمير معدنلرى بولنيور.

اَشموم (وزبانزدى اشمون) مصرده بواسمله ايكى قصبه بولنوب، برى قاهره‌نك ۴۲ وسعيديه‌نك ۱۵ كيلومتره شمال غربيسنده‌واقعدر. — ديكرى دقهليه‌ده منصوره‌نك ۲۶ كيلومتره شرق شماليسنده وهمنامى اولان جدولك اوزرنده‌در. تفريق ايچون برنجيسنه (اشموم الجريسات)، وايكنجيسنه (اشموم طناج) دينلديكنى ياقوت حوى ذكر ايديور. — اشموم قنالى منصوره‌دن باشلايه‌رق، منزله كولنه منتهى اولمق اوزره، ۱۲ فرسخ طولنده‌در. ۶۱۴ تاريخ هجريسنده دمياطك استردادىچون ملوك ايوبيه‌دن ملك كامل برادرى ملك اشرفك امداديله بو قنالك كنارلرنده فرنكلرله بيوك بر محاربه ايدوب، مظفريته نائل اولمشدر.

اشمون [مادهٔ آنفه وآتيه‌يه مراجعت بيوريله.]

اَشمونين (ياخود اشمون) صعيد مصرده (منيه) مديريتنده برقصبه اولوب، منيه‌نك ۳۶ وقاهره‌نك ۲۹۳ كيلومتره جنوبنده، نيلك (بحر يوسف) دنيلن قوليله ديكر بر قنالك محل اجتماعنده، مجراى نيلك ۲ ساعت غربنده ودميريول خطى اوزرنده واقعدر. ۵۰۰۰ اهاليسى واردر. بوقصبه روماليلرك (هرمـوپوليس مانيا) يعنى «مدينة هرمس الكبيرة» تسميه ايتدكلرى شهر عظيم قديمك خرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولوب، پك چوق آثار عتيقه‌سى واردر. بعدالاسلام دخى خيلى بيوك واهميتلى بر شهر اولوب. مشاهير علادن برچوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر. وقتيله بوشهرده غايت كوزل برنوع قرمزى خاليلر ياپيلير، وجوارنده كليتلى آت وقاطر ومركب يتيشديريليردى.

اَشمه آيدين ولايتنك صاروخان سنجاغنده وسنجاغك منتهاى شرقنده بر قضا اولوب، شمال غربى جهتندن سلندى، غرباً قوله، غرب جنوبيدن آلاشهر قضالريله، جنوب‌شرقى جهتندن دكيرلى سنجاغيله، شرقاً دخى خداوندكار ولايتنه ملحق كوتاهيه سنجاغنك عشاق قضاسيله محدود ومحاطدر. اراضيسنك قسم اعظمى طاغلق اولوب، يالكز مركز قضا اولان (طاقاق) قصبه‌سنك اطرافنده وعلى‌الخصوص شمالنده وقضانك ايچندن چكن (كديز) چاينك مجراسى بوينجه بعض اووه‌لر بولنيور. مذكور چاى كوتاهيه سنجاغندن كلوب، قضايى شرقدن غربه شق، ودرون قضاده صاغ وصولدن برچوق چايلر ودره‌لر اخذ ايدر، كه بونلرك اك بيوكى مركز قضا اولان طاقاق قصبه‌سندن چكن اشمه چايدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ومیوه وسبزه‌لرك انواعى كثرت اوزره حاصل اولور. دمير يولك شمديلك منتهاسى اولان آلاشهردن بو قضانك مركزينه قدر برشوسه يابلقده‌در. مركز قضاده پك مقبول بر نوع خالى اعمال اولنور. قضانك شمالنده (كوره) ناحيه‌سى موجوددر.

اشميد (Schmid) آلمانيا محررلرندن‌اولوب، باشليجه چوجقلرايچون يازمش‌اولديغى حكايه‌لرله شهرت بولمش؛ وبو حكايه‌لرى آوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. ۱۷۶۸ تاريخنده باويره‌نك (دينكلسبول) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۵۴ ده وفات ايتمشدر.

اشميد (Schmidt) بواسمله آلمانيالى ايكى مورخ اولوب، برى (ميشل‌اشميد) در، كه آلمانلرك مفصل ومكمل برتاريخنى يازمش ايسه ده، يالكز ۱۱ جلدينى نشره موفق اولوب، آلت طرفى براقش اولديغى مسودات واوراقدن بشقه‌لرى طرفندن جمع وترتيب اولنمشدر. ۱۷۲۶ده طوغوب، ۱۷۹۴ ده وفات ايتمشدر. — ايكنجيسى (قريستو اشميد) اولوب، روسيه‌نك تاريخنى يازمش؛ و۱۷۴۰ تاريخنده طوغوب، ۱۸۰۱ ده وفات ايتمشدر.

اَشن آيدين ولايتنك منتشا سنجاغنده مكرى قضاسنه ملحق ناحيه مركزى برکوچك قصبه اولوب، مكرى كورفزينك شمال شرق جهتنده، ساحله قريب اولەرق، برکوچك چايك كنارنده وا-

قدر. بوقصبه (یاسوس Jasus) اسمیله معروف اسکی بر شهرك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اطراف‌نده بعض آثار عتیقه بولنیور. یاسوس شهری پك اسکی اولوب، کیمك طرفندن تأسیس اولندیغی معلوم دکلدر. پلوپونس یعنی موره محاربهٔ مشهوره‌سی زمانده اسپارته‌لیلر طرفندن تخریب؛ وبعده یکیدن تأسیس اولنه‌رق، ماکدونیا حکمدارلرندن بشنجی فلیپ طرفندن محاصره اولنمشیدی. آتش الهه‌سی زعم اولنان (وستا) یه مخصوص مشهور بر معبدی وار ایدی.

اشن { آیدین ولایتك منتشا سنجاغنده بر نهر در، که دکیرلی وتکه سنجاقلری حدودنده‌کی طاغلردن نبعاله، ولایتك حدود شرقیه‌سنه قریب اوله‌رق جنوبه طوغری جریان، وصاغ وصولدن برچوق چایلر اخذ ایده‌رك، آق دکیزه منصب اولور. مجراسنك اطرافنده‌کی طاغلر اورمانلرله مستور اولدیغندن، کراسته ایندیرمکه یارایور. مجراسنك طولی ۱۴۰ کیلومتره قدردر. بعض خریطه‌لرده (قوجه چای) اسمیله مذکوردر.

اشنایدر { اوژن — (Eug. Schneider) فرانسه‌نك اك یوك ارباب حرف وصنعتدن اولوب، امور ملکیه وسیاسیه‌ده دخی یوك برمهارت کوسترمش، وبعض امور خیریه‌سیله شهرت بولمشدر. کندیسنك اسمیله معروف اولان تفنك جنسنك موجدیدر. ۱۸۰۵ تاریخنده فرانسه‌نك (بدستروف) قصبه‌سنده طوغوب، زادکاندن بر خاندانه منسوب اولدیغی حالده، بارون (سیلیر) ك بانقه‌سنه کیره‌رك، ۱۸۳۶ تاریخنده (قروزوت) دمیر فابریقه‌سنك مدیری اولمشیدی. چوقدن تدنی یه یوز طوتمش اولان بو فابریقه‌یی فوق‌العاده اصلاح وارقا ایده‌رك، عمله‌سنی ۱۵۰۰۰ کشیه ابلاغ، وبونلرك صورت اداره‌سیله اولادلرینك تربیه‌سی واستقباللرینك تأمینی خصوصنده اوقدر کوزل براصول ترتیب ایتمشیدی، که حکومت، اقتدار ومعلوماتندن استفاده مقصدیله، ۱۸۴۵ ده کندیسنی (سائون مع لوآر) ایالتی مستشارلغنه نصب، واهالی مجلس مبعوثان اعضالغنه انتخاب ایتمشلردی. ۱۸۴۸ اختلالندن صکره امور دولته قاریشمقدن اجتناب ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۵۱ تاریخنده اوچنجی ناپولیون طرفندن زراعت وتجارت نظارتنه تعیین اولنمشیدی. دیکر بعض مأموریتلرده دخی بولندقدن صکره، ۱۸۶۵ ده مجلس مشورت رئیسی اولمش؛ وناپولیونك سقوطندن صکره فابریقه‌یه چکیلوب، اسلحهٔ ناریه‌نك اصلاح وترقیسنه خدمت ایتمکله اکتفا؛ و ۲۸۷۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اشنایدر { (Schneider) بو اسمله آلمانیاده درت عالم کلمشدر: برنجیسی (قونراد ویقتور —) در، که اطبادن اولوب، تشریحه متعلق بعض آثار وکشفیاتی واردر. میلادك ۱۶۱۰ تاریخنده طوغوب، ۱۶۸۰ ده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی (اولوغ —) اسمنده بر پاپاسدر، که لسان یونانی یه آشنا اولوب، یان خریسوستومك بعض اثرلرینی ترجمه ایتمش؛ وفرانسه اختلالی زمانده ارباب شورشه قاریشوب، آلساس طرفلرنده جلادله شهردن شهره کزه‌رك، برچوق بیکناه آدملر اعدام ایتدکدن صکره، ۱۷۹۴ ده قتل اولنمشدر. — اوچنجیسی اولان (غوتلوب —) یونانجه‌دن آلمانجه‌یه بر لغت کتابی ترتیب، وآرسطو وتئوفراستك بعض آثارینی آلمانجه‌یه ترجمه ایتمشدر. ۱۷۵۰ ده طوغوب، ۱۸۲۲ ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی اولان (قریستوف —) دخی بعض آثار یونانیه‌یی ترجمه وادبیات یونانیه‌یه دائر بعض کتابلر تحریر، و ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر.

اُشنُه { ایرانك آذربایجان خطه‌سنده (ارمیه)نك ۶۰ کیلومتره جنوبنده وارمیه کولنه دوکیلن (کدیر) نهرینك صول یعنی شمالی کناره واقع بر قصبه اولوب، اشنائی واشنهی لقبیله ملقب بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت حموی ۶۱۷ تاریخنده تبریزدن عودتنده بو قصبه‌دن کچمش اولدیغنی ذکر، وباغ وبوستانلرینك چوق اولدیغنی بیان ایله، خرابه یوز طوتمش اولدیغنی دخی علاوه ایدیور. الیوم خرابیتی بردوام اولوب، کوچك بر قصبه حالنده‌در.

اشنیبرغ { (Schneeberg) یعنی «قارلی طاغ» بو اسمله آلمان ممالکنده بر چوق طاغلر بولنوب، اك یوکسکی آوستریانك (ویانروالد) خطه‌سنده ۴۷° ۴۶′ عرض شمالی ایله ۱۳° ۲۷′ طول شرقیده بولنانیدر، که ۲۱۶۴ متره ارتفاعی واردر. — بو اسمله صاقسه‌نك (ارزکبیرکه) خطه‌سنده یوکسك بر طاغك اوزرنده بر قصبه دخی بولنوب، ۸۱۰۰ اهالیسی، مکتب صنایعی وجوارنده

چیقان کومش، دمیر، قورشون، بیزموت، قوبالت وطبق چاموری معدنلرینك ایشلنمسنه مخصوص فابریقه‌لری واردر.

اشنیقوپ (Schneekopp) یعنی «قارلی باش»، آلمانیاده (سیلزیا) ایله چهستان حدودنده‌کی (سودت) سلسلهٔ جبالنده بر طاغدر، که آلمانیانك طوندنك شمالنده‌کی طاغلرینك اك یوکسکی اولوب، ۱۶۸۶ متره ارتفاعی واردر.

اشواب (Schwab) آلمانیا علماسندن اولوب، ادبیات، تاریخ، فلسفه وعلوم ریاضیه‌یه دائر بعض اثرلری واردر. فرانسز لسانینك لسان عمومی حکمنه کچمسی اسبابنه وبوحالك دوام ایدوب ایتمه‌جکنه دائر یازمش اولدیغی براثر زیاده‌سیله شهرت بولوب، برلین آقادمیاسی وحکومتی طرفندن مظهر مکافاة اولمشیدی. ۱۷۴۳ ده طوغوب، ۱۸۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اشواباخ (Schwabach) باویره‌نك «وسطی فرانقونیا» خطه‌سنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع (نورمبرغ) ك ۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع تجارتکاه برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی وپاموق منسوجاتیله چوخه، توتون، طوپلی ایکنه، تل، کاغد وسائره فابریقه‌لری واردر.

اشوارچ (Schwartz) آلمانیانك (فریبورغ) شهرندن بر راهب‌در، که اون دردنجی قرن میلادیده برحیات بولنوب، بین العوام باروتك موجدی زعم اولنیور. برروایته کوره باروت بولندن اول معلوم اولوب، صاحب ترجمه یالکز طوپك اعمال واستعمالنی ایجاد، وونديکلیره تعلیم ایتمشدر. وطنی اولان (فریبورغ) شهرنده برهیکلی رکز اولنمشدر.

اشوارچبورغ (Schwarzbourg) آلمانیانك ممالك وسطیه‌سندن اولوب، صاقسه‌نك شمالنده‌واقع وپروسیه اراضیسیله محاطدر. بوخطه‌نك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۰۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۷۴۴۲ کشیدر. اراضیسی عارضه‌لی ایسه‌ده، پك منبت اولوب، اهالیه کفایت ایده‌جك قدر حبوبات وکتان حاصل اولور. مرعالری وحیواناتی دخی چوق‌اولوب، بعض اورمانلری ده واردر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، فاله وسائر یوك منسوجاتله دمیر، جام، طبق وسائره فابریقه‌لری واردر. قورشون، دمیر، قوبالت، باقیر، قیاطوزی، مرمر وآلچی معدنلری بولنور. بومملکت ایکی پرنسلکه منقسم اولوب، بری (اشوارچبورغ رودولستاد) ودیکری (اشوارچبورغ سوندرس هاوزن) اسمیله مسمادر. برنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۰ مربع کیلومتره، واهالیسی ۸۳۸۳۶ کشی؛ وایکنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۶۲ مربع کیلومتره، واهالیسی ۷۳۶۰۶ کشیدر. بو ایکی پرنسلك برخاندانك ایکی شعبه‌سنه منسوب اولان برپرنس واسطه‌سیله اداره اولنوب، آلمانیا هیئت اتفاقیه‌سنه داخل ایسه‌لرده، پروسیه قرالغنك حکم ونفوذی آلتنده بولنورلر. برنجیسنك واردات ومصارف سنویه‌سی ۲۰۲۴۰۰ وایکنجیسنك ۲۱۴۹۵۰۸ مارقدر. بهرینك ۹۰۰ نفر عسکری اولوب، پروسیه آلایلرندن برینه منسوبدرلر. بهرینك برر مجلس مبعوثانی واردر، وآلمانیانك مجلس عمومیسنه برر مبعوث کوندرمك حقنی حائزدرلر. پرنسلرینك خاندانی ۷۰۰ سنه‌لکدر. اهالینك همان جمله‌سی پروتستان اولوب، قنولیك ویهودیلری پك آزدر. برنجیسی ۳، وایکنجیسی ۷ دائره ویاناحیه‌یه منقسمدر. برنجیسنك مرکزی (رودولستاد) شهری اولوب، (اشوارچبورغ) ایله (فرانکنهاوزن) قصبه‌لرینی دخی حاویدر. ایکنجیسنك مرکزی (سوندرس‌هاوزن) شهری اولوب، (آرنستاد) ایله (برایدنباخ) قصبه‌لرینی دخی جامعدر. (سال) نهری بو خطه‌نك ایچندن کچه‌رك، (اشوارچه) چایینی ودیکر برقاچ چایی دخی اخذ ایدر.

اشوارچه (Schwarza) بواسمله آلمانیا وآستریاده درت چای واردر: بری آوستریانك (ویانروالد) خطه‌سنده اولوب، (پتین) چایله برلشه‌رك، (لینه) نهرینی تشکیل ایدر. — ایکنجیسی موراویا ده اولوب، (تایه) نهرینك تابعلرندندر. — اوچنجیسی اشوارچبورغ پرنسلکنده اولوب، (سال) نهرینه دوکیلور. — دردنجیسی دخی صاقسه‌ده (ورا) نهرینك تابعلرندندر.

اشوانتالر (Schwanthaler) باویره‌نك مشهور بر هیکلتراشی اولوب، ۱۸۰۲ ده مونیخده طوغمش، و ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. بعض جسیم هیکللری ومصنع اثرلری واردر.

اشوایدنیچ (Schweidnitz) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده قضا مرکزی و مستحکم بر قصبه اولوب. (وایستریچ) نهری اوزرنده و (برسلاؤ)ك ۵۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك بر کلیساسی، چوخه، شاپقه، قوردله، بز، باصمه، فانله وسائره فابریقه‌لری واردر. وقتیله مستقل بردوقه‌لغك مرکزی ایدی. بعض مشهور محاصره‌لره مقاومت ایتمشدر.

اشوایکوسر (Schweighœuser) آلمانیا ادباسندن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بشقه عبرانی، سریانی وعربی لسانلرینه دخی واقف اولمغله، طول مدت استراسبورغ دارالفنونده معلمك ایتمش؛ وبعض آثار قدیمه‌نك نشرینه سبب اولمشدر. ۱۷۴۲ ده طوغوب، ۱۸۳۰ ده وفات ایتمشدر.

اشوایلر (Eschweiler) پروسیه‌نك (رین) ایرماغی غربنده‌کی خطه‌سنده، (اکس‌لاشاپل) ایالتنده وبوشهرك ۱۶ کیلومتره شمال شرقیسنده، (ایند) نهری اوزرنده وایکی دمیر یولك محل اجتماعنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، توتیا، قورشون وکور معدنلری، ایپك ویوك منسوجاتله قوردله، تل، ایکنه، مشمع وسائره فابریقه‌لری واردر.

اشواینفورت (Schweinfurt) باویره‌نك آشاغی فرانقونیا خطه‌سنده، (ماین) نهری اوزرنده واوورجبوغ) ك ۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع سورله محاط بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر.

اشورین (Schwérin) آلمانیاده (مکلنبورغ اشورین) بیوك دوقه‌لغنك مرکزی اولان برشهر اولوب، همنامی اولان کولك ساحل غربیسنده و(لوبك)ك ۶۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳۱ ۵۲۷ اهالیسی، برمصنع کلیساسی، رسم وتاریخ طبیعی موزه خانه‌لری، حربیه مکتبی، چوخه، حصیر شاپقه، بیره ومسکرات فابریقه‌لری واردر. کولك ایچنده اولوب، بر کوپری ایله شهره مربوط اولان برآطه‌نك اوزرنده بیوك دوقه‌سنك اقامتکاهی اولان بر سرای بولنور. [« مکلنبورغ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله] — (اشورین کولی) آلمانیانك شمالنده مکلنبورغ خطه‌سنده واقع اولوب. شمالدن جنوبه طولی ۲۳، وشرقدن غربه عرض وسطیسی ۴ کیلومتره‌در. بر قنال واسطه‌سیله بالطبیق دکیزیله اختلاط ایدوب. قنالك منتهاسنده (ویسمار) قصبه‌سی بولنیور.

اشولنکفلد (Schwelenckfeld) پروتستان مذهبلرندن برینك موجدی اولوب، وطنی اولان (سیلزیا) ده الیوم مذهبنه تابع بعض آدملر بولنور. (لوتر)ك شاکردانندن ایکن، بعده کندیسندن آیریلوب، برفکر ومذهب مخصوصده بولنمش؛ ومذهبه متعلق ۸۰ قدر کتاب یازمشدر. ۱۴۹۰ده طوغوب، ۱۵۶۱ده وفات ایتمشدر.

اشونه (یاخود اشوقد) اندلسده (استجه) اعمالندن برقصبه اولدیغنی، وبعض مشاهیر علمانك بورادن ظهورینی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اشویچ (Schwitz یاخود Schvyz) اسویچره‌ده همنامی اولان ناحیه ویاجمهوریتك مرکزی اولان برقصبه اولوب، برنه‌نك ۱۰۵ کیلومتره شرقنده و« درت ناحیه‌لر » کولنك شرق شمالیسنده واقع برکوچك کولك قربنده‌و(متین) طاغنك اتکنده واقعدر. اوستنده مذکور طاغك مسله شکلنده اولان سیوری و قیالق تپه‌لری کسب ارتفاع ایتدکاری حالده، اطرافی زمرد کبی چایرلر وغایت کوزل ایشلنمش مزرعه‌لرله محاطدر. ۷۵۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بربیوك واسکی کلیساسی، مجلس مبعوثانه مخصوص بر بیوك دائره‌سی وبراسلحه موزه‌خانه‌سی واردر. بوقصبه جماهیر متفقه‌نك اوائل تشکلنده خیلی وقت اسویچره‌نك مرکزی بولنمش ایسه‌ده، ینه شهر شکلنه کیره‌میوب، بر بیوك قریه صورتنده‌در.

اشویچ (Schwitz) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ۲۵ ناحیه‌نك بری اولوب، شمالاً (سنت غال) و(زوریخ)، غرباً (زوغ) و (لوچرنه)، جنوباً (اوری)، شرقاً دخی (غلاریس) ناحیه‌لریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۰۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۱ ۲۳۵ کشی‌اولوب، جمله‌سی قتولیك وآلمان لسانیله متکلمدرلر. اراضیسی طاغلق اولوب، طاغلرینك اك بیوکی

وسطنده اولان (متین)در. (رین) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، (سهیل)، آ، موتوته و(لینت) نهرلری ایجنده جریان ایدرلر. حدود شمالیه‌سنده (زوریخ) وحدود غربیه‌سنده (زوغ) و« درت ناحیه‌لر »کوللری بولندیغی کبی، مرکزی جوارنده دخی برکولی واردر. دائمی صورتده قاروبوزله مستور یرلری اولیوب، یالکز قیشین قار یاغار. اراضیسی زراعتدن زیاده مرعایه الویریشلی اولدیغندن، اهالیسنك باشلیجه معیشتی حیوانات محصولندندر. اورمانلری باشلیجه چام وچیرا ایله کورکندن عبارتدر. مرمر، آلچی ودمیر معدنلری بولنور. ناحیه یدی اعضا ایله بر رئیسدن مرکب بر مجلس منتخب طرفندن اداره اولنور، واعضاسی درت سنه‌ده‌برانتخاب اولنور. ۸۱ اعضادن مرکب برمجلس معبوثانی واردر. اسویچره جماهیر متفقه‌سی هیئتنه دخولی اعتباریله ایکنجی، وسعتی اعتباریله اون آلتنجی و مقدار اهالیسی اعتباریله اون یدنجی جمهوریتدر. جماهیر متفقه‌نك عمومی ومشترك مجلس مبعوثانه ایکی اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. بو ناحیه اسویچره جماهیر متفقه‌سنك بشیکی حکمنده اولوب، اك اول استقلال تشبثاتی اورادن باشلامش؛ واسویچره اسمی بو ناحیه‌نك، ودها طوغریسی مرکزی اولان قصبه‌نك اسمندن اخذ اولنمشدر.

اشهری { (شاپور نیشاپوری) شعرای ایراندن وظهیرالدین فاریابینك تلامذه‌سندن اولوب، علوم وفنونده‌کی ید طولاسیله واشعارینك لطافتیله مشهوردر. مشهور عمر حیامك اولادندن اولوب، سلطان محمد بن تکش زمانده بعض مهم منصبلرده دخی بولنمش، وتبریزده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی و«رسالهٔ شاپوری» عنوانیله مشهور بررساله‌سی وار در. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

عقیقرا زلبت آب دردهان آید
خدنکرا زقدت تاب درمیان آید

اَشهل { عربلرك ایام جاهلیتده عبادت‌ایتدکلری اصنامك بری اولوب، باشلیجه عبد الاشهل قبیله‌سنك معبودی ایدی.

اَشیَح { یمنده غایت مرتفع برطاغك ذروه‌سنده یوکسك ومتین برقلعه اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اَشیر { مغرب اقصانك ساحل شمالیسنده (بجایه) شهرینك قارشیسنده و(مسیله) ایله (طبنه) قربنده بر شهر اولدیغنی، وبو شهرك ۳۲۴ تاریخ هجریسنده ملوك افریقیه‌دن معز بن بادیسك جدی او- لان زیری بن مناد صنهاجی طرفندن تأسیس، واوستنده واقع تپه‌ده غایت متین برقلعه بنا ایدلمش اولدیغنی، وموّخراً بنی حمادك الینه کچمکله، بونلرك آل بادیس ملوکنك بو قلعه‌ده مقاومت ایتدکلرینی یاقوت حموی «معجم»نده بیان ایدیور. شمدیکی حالی معلوم اولهمدی.

اصبع { بحرینده بر وادیدر. — بنی اصبع قرامطه‌یه تابع اولمش برقومدر.

اصبغ { بن محمد [« ابن سمح » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اصبهان { یاخود اصپهان [« اصفهان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اصبهانك { اصفهان طریقنده برکوچك قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم بربیوك قریه حکمنده‌در.

اصبهبد { دیلده بحرخزردن ایکی میل مسافه‌ده بر شهر اولوب، طبرستان ملوکنك مقری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصحاب فیل { اصحاب کهف وسائره[« فیل »، « کهف » وسائره‌ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اِصطَخر { ایرانك فارس خطه‌سنده، شیرازك ۶۰ کیلومتره شرق شمالیسنده جسیم برشهر ایدی، که قبل الاسلام بر چوق وقتلر ملوك ایرانك پایتختی بولنمش؛ واوائل دوراسلامده دخی معمور وجسیم برشهر اولوب، بعده خراب اولمشدر. الیوم ویرانه‌لری موجوددر. یونانیلر بوکا (پرسپولیس) یعنی « مدینهٔ فارس » نامنی ویرمشلردی. (مردشت) اسمیله معروف غایت واسع ومنبت براووه‌نك کنارنده وبرطاغك اتکنده واقع اولوب، یانندن (بندمیر) نهری جریان ایدیور. بو نهرك اوزرنده وخراسان طریقنده غایت بیوك ومصنع بر کوپری و نهرك اوته‌سنده دخی بر محله وار ایدی. اصطخرینك روایتنه کوره جسیم برسورله محاط اولان شهرك هواسی آغرجه اولوب، خارج سورده اولان صیفیه‌لرینك هواسی کوزل ایدی. شهرك بریاندن بریانه اولان طول وعرضی برمیل اولدیغنی دخی اصطخری بیان ایدیور. شهرك خارجنده وطاغك اوزرنده (چهل منار) و (تخت جشید) اسمیله معروف برطاقم خرابه‌لر واردر، که اسکی فرس ملوکنك سرایی

خرابه‌لرندن عبارت اولوب، ستونلری، هیکللری، وسائر آثار معماریه‌سی ناظرینك حیرتنی موجب اولمقده‌در. بو سرای خرابه‌سنك محیط دائره‌سی ۴۲۰۰ قدمدر. بر بیوك آتشکده‌نك خرابه‌لری دخی موجود اولوب، عوام ناس بوکا (مسجدسلیمان) نامنی ویریورلر. بوشهرحضرت‌عمربن خطابك زمان خلافتنده موسی الاشعرینك معیتنده بولنان عثمان بن العاص یدیله ۱۸ تاریخ هجریسنده فتح اولنه‌رق، آنجق مجوسیلرك مقدس عدایتدکلری برشهر اولمغله، بونلردفعاتله عصیان ایدوب، مقاومتده اصرار ایتدکلرندن، واقع اولان محاربه‌لر اثناسنده شهرك اکثر ابنیه‌سی خراب اولمشیدی. مع هذا ینه فارسك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ابواسحاق اصطخری وابو سعید اصطخری کبی نیجه اعاظم علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. هجرت بنویه‌نك دردنجی قرنی اواخرنده آل بویه‌دن صمصام الدوله‌نك زمانده امیرقطلمش طرفندن تخریب اولنوب، اووقتدن بری ویرانلری کورلمکده‌در. اصطخرك جوارنده دمیر وجیوه معدنلری چیقارلدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصطخری { (ابو اسحق —) جغرافیون عربك پیشوا‌سی حکمنده اولوب، بوفنه متعلق اك اول لسان عربده واسلامده کتاب یازان بو ذاتدر. اوندن اول بطلیموسك جغرافیاسنك ترجمه‌سیله اکتفا اولنوردی. اصطخر شهرنده طوغوب، تحصیل علوم وفنون ایتدکدن صکره، جغرافیایه انتسابله، بوفنده استحصال معلومات مقصدیله ۳۰۳ تاریخنده اصطخردن خروجله، هندستاندن اقصای مغربه وبحر محیط اطلاسی سواحلنه قدر بتون ممالك اسلامیه ومجاوره‌یی کشت وکذار، وکوردیکی احوالی وایتدیکی تحقیقاتی ضبط ایده‌رك، «کتاب الاقالیم» عنوانیله غایت مقبول ومعتبر براثر وجوده کتیرمشدر. بو قیمتدار اثری آوروپا لسانلرینك اکثریسنه ترجمه ایدلدکدن بشقه، متن عربیسی دخی ۱۸۷۰ تاریخ میلادیسنده فلنکك (لیدن) شهرنده پك مصحح اولهرق طبع اولنمشدر.

اصفاکس { (یاخود اسفاقس Sfaks) تونسك ساحل شرقیسنده (کرکنه) آطه‌سنك قارشیسنده برشهر اولوب، سورله محاطدر، و برقلعه‌سی دخی واردر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ قدر اولوب، باشلیجه زیتون وخرما ایله ذخایردن عبارت بیوك بر تجارت محلیدر. باغچه‌لری مشهور وغایت کوزلدر. قوراقلغه قارشی کرك قصبه‌ده وکرك جوارلرنده پك چوق صهرنجلری واردر.

اصفر { (بنی —) عربلر بواسمی رومله‌ره یعنی رومالیلرله اونلرك حکمی آلتنده بولنان فرنك اقوامنه وتعبیر آخرله بتون آوروپا خلقنه ویرمشلردر. وجه تسمیه ایسه آوروپالیلرك عربلره نسبة پك بیاض لونلی واکثریسی صاری صاچلی اولمله‌ریدر.

اصفر { (بنی —) بحرینده قرامطه‌یه غلبه چالهرق بر دولت تشکیل ایتمش اولان اصفر تغلبینك نسلیدر، که دردنجی قرن هجری اواخرندن باشلایه‌رق، پدردن اولاده انتقالاً برخیلی مدت بحرین واحسا ده حکم سورمشلردر.

اصفر تغلبی { (ویا منتفق) آل بویه زمانده ۳۷۸ تاریخنده، خلفای عباسیه‌نك دعوتی اوزرینه، بحرینده قرامطه‌یه قارشی خروجله، بونلری مضمحل ایتدکدن صکره، جزیره ودیاربکر طرفلرینی دخی استیلا، وروم ممالکنه دخی تجاوز ایتمش برآدمدر، که نسلی (بنی اصفر) لقبیله خیلی وقت بحرینده حکم سورمشلردر. ابن اثیر (اصفرتغلبی) یی آیری و (اصفر منتفق) یی آیری ذکر ایدیورسه‌ده، بوایکی اسمك برشخص واحدك اسملری اولمسی محتملدر.

اِصفَهان { (یاخود اصبهان) ایرانك اك بیوك، اك کوزل واك قدیم شهرلرندندر. عراق عجمینك جنوب شرق جهتنده وفارس خطه‌سی قربنده اولهرق، طهرانك ۳۳۵ کیلومتره جنوبنده وبصره کورفزینك همان اوقدر شمالنده ۳۲° ۳۹′ ۳۴″ عرض شمالی ایله ۴۹° ۲۴′ ۲۲″ طول شرقیده واقعدر. شهر حذای بحردن ۱۳۴۴ متره ارتفاعی اولان واسع وغایت کوزل بر اووه‌نك ایچنده و (زنده رود) نهرینك اوزرنده واقع اولوب، موقع ومنظره‌سی غایت دلنشین، میاه‌جاریه‌سی وباغ وبوستانی چوق وهواسی معتدل وغایتله صاغلامدر. یك قدیم بر شهر اولوب، روایته کوره ضحاکی مغلوب ایدن دمیرجی کاوه بوشهرده ظهوراتمش، وحتی ایرانك ملوك قدیمه‌سی زمانده درفش کاویانی طاشیمق اصفهان اهالیسنه مخصوص بر حق بولنمشدر. بعض مورخلرك روایتنه

کوره، اسکیدن (جی) اسمیله معروف عادی بر قصبه ایکن. بخت نصر قدسی تخریب ایتدیکی وقت. اسیر ایتدیکی یهودیلرك برچوغنی بو قصبه یه نقل واسکان ایتمکله، قصبه یهودیه، (یهودیه) تسمیه اولنمش، و (جی) بونك بر محله‌سی حکمنه کلمشدی. اصفهان اسمنه کلنجه، (سپاهان) اسم فارسیسنك معربی اولوب، بوده «عسکرلر» دیمکدر؛ چونکه روایته کوره شهر مذکور ملوك قدیمهٔ ایرانیه‌نك اك بیوك اردوکاهی ایدی. هر حالده میلاد عیسا (ع) دن اول بوشهر موجود اولوب، بطلیوسك جغرافیاسنده (اصبدانه) اسمیله مذکوردر. هجرت بنویه‌نك ۱۹ تاریخنده ابوموسی الاشعرینك معیتی رجالندن عبدالله بن عتبان طرفندن فتح اولنمش؛ ومؤخراً اهالیسی دفعاتله عصیان ایدوب. استرداد اولنمشدی. اوائل دور اسلامده بو شهره ساداتدن واعاظم صحابه وتابعین اولادندن برچوق عربلر هجرت وتوطن ایتدکلرندن، کسب شهرت ایدوب، علی الخصوص حدیث وحفظ وسائر علوم وفنونده تمیز ایتمش پك چوق علما یتیشمشدی. که «حلیة الاولیاء» صاحبی محدث مشهور (ابونعیم اصفهانی) ایله «اغانی کبیر» صاحبی (ابو الفرج اصفهانی) بونلرك جلهسندندر. بعده شهرك اهالیسندن برطاقمی حنفی وبر طاقمی شافعی المذهب اولدقلرندن، بینلرنده تکون ایدن اختلافات ومنازعات صره‌سنده شهر خیلی خراب اولوب؛ ملوك طوائف زمانده دفعاتله محاصره و ضبط اولنمسی دخی خرابیتك تزایدینی موجب اولمش؛ ونهایت مغول عسکری طرفندن پایمال اولدقدن صکره، تیمورلنك طرفندن بسبتون تخریب اولنمشدی. اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوك صفویه‌دن شاه عباس ماضی اصفهانی پایتخت اتخاذ ایتمکله برابر، بردرجه‌ده اعمار وتزیین ایتمشدی، که کرك معموریتی زمانده کورمش اولان بعض سیاحلرك تعریفاتی وکرك الیوم خرابه‌لری وبقیه‌لری موجود اولان آثار عمرانی محیر عقول اولمقه‌در. شاه عباس ثانی ایله شاه سلیمانك زمانده اصفهانك محیط دائره‌سی ۲۴ میل اولوب. ۱۶۲ جامعی، ۴۸ مدرسه‌سی، ۱۸۰۲ کاروانسرایی. ۲۷۳ حمامی، و ۳۸۰۰۰ دن زیاده خانه‌سی وارایدی. اووقتکی اهالیسنی بعض سیاحین ۱۱۰۰۰۰۰ نفوس اولمق اوزره تخمین ایتمشلر. سده، بونده بر آز مبالغه کوریلوب؛ هرحالده ۶۰۰۰۰۰ دن آشاغی اولمدیغی محققدر. شهرك اورتهسنده (میدانکاه) اسمیله غایت واسع بیضی الشکل بر میدانله بو میدانك برطرفنده (جامع سلطانی) اسمیله معروف غایت جسیم ومصنع بر جامع شریف ودیکر بر طرفنده شاهانه مخصوص برطاق عالی بولنیور. اورتیلی چارشیلری وبدستانلری ۳ میل طولنده اولوب، الآن بر بیوك تجارتك مجراسی حکمنده درلر. اکثر جوامعنك قبه‌لری یالدیزلی وایچلری غایت کوزل خطلر ومصنع نقشلرله مزیندر. ملوك صفویه‌دن برینك والده‌سی طرفندن بنا ایدلمش اولان بیوك برمدرسه‌نك طامی کوشدن اولوب، غایت مصنع وپك بیوك برمهارتله ایشلنمش وجلی یازیلری حاویدر. (جهارباغ) اسمیله معروف اولان واسع بر محل ملوك صفویه‌یه مخصوص بولنمش اولان متعدد جسیم سرایلرله واسع باغچه‌لر خرابه‌لرینی حاویدر. بو باغچه‌لرك حاوی اولدقلری اشجار، حوضلر، مرمر پارمقلقلر وسائره شمدیکی حالده خراب ایسه‌لرده، وقتیله نه‌قدر مزین ومعمور بولنمش اولدقلری استدلال اولنور. (زنده رود) نهری شهرك ایچنده دونوب طولاشه‌رق جریان ایتمکله، شهره آیریجه بر لطافت ویردیکی کبی، بونهرك اوزرنده درت مصنع وبیوك کوپری دخی واردر، که بونلرك بری ۱۵۰ متره طول و۲۳ متره عرضنده اولوب، غایت یوکسك وبیضی الشکل ۲۵ کمر اوزرینه بنا اولنمشدر. اوستی اورتیلی اولوب، اوچ طریقه منقسم اولمغله، اورتهده کیسی آرابه‌لره وکنارلرده کیلری یایاره مخصوصدر. افغانلیلرك ایرانی استیلالری زمانده بوجسیم شهر تخریب وغارت ایدیلدرك، بر بیوك خرابه‌زار حالنه کیرمش؛ وبعده نادرشاه طرفندن ینه پایتخت اتخاذ اولنمش ایسه‌ده، نادرشاه جهانکیرلکله مشغول اولوب، پایتختنك اعمارینه وقت بوله‌مدیغی کبی، اوندن صکره ایرانده حاصل اولان شورش وفتنه‌لر اعمارینه مساعد بولنمامش؛ ونهایت طهرانك پایتخت اتخاذ اولنمسیله، اصفهان ایرانك ایکنجی شهرلری صره‌سنه کچوب، شمدیکی حالده اهالیسی ۸۰۰۰۰ دن زیاده دکلدر. مع هذا ینه بیوك بر تجارتك مرکزی اولوب، شهرك ایچنده ایپك ویوکدن کوزل قماشلر، غایت مقبول قلیچ واسلحهٔ سائره، کومش وباقیردن پك مصنع آوانی وآلات وادوات اعمال اولندیغی کبی، جوارلری دخی غایت منبت ومحصولدار اولوب: کلیتلی حبوبات، پرنج، توتون، تنباکو، زغفران، اوزوم وسائر انواع میوه‌لر حاصل

اولدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی باقیدر. کتاب تجارتی ومجلدلك صنعتی دخی اصفهانده زیاده‌سیله ترقی ایتمشدر. شهر شمدیکی حالده خرابه‌لر و ویرانه‌لرله محاط اولوب، الیوم مسکون اولان قسمنك قطری آنجق ۲ میلدر. عباس آباد وکبر محله‌لرنده ویرانه‌لردن بشقه برشی یوقدر. مع هذا جامع، کوپری، بازارکی ابنیهٔ جسیمه‌سنك اکثری قائم اولوب، اهمیت موقعیه‌سیله لطافت آب وهواسی دخی بر کون اسکی معموریتنك اعاده اولنه‌بیله‌جکنی تأمین ایدیور.

اصلاحیه { آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، مرکزلوا اولان یارپوز قریه‌سنك ۲۰ وآطنه‌نك ۱۲۰ کیلومتره شرقنده وقره صو نهری مجراسنك ۲ ساعت جنوبنده واقعدر. بوقصبه اخیراً اوجهتلرك اصلاحی صره‌سنده تأسیس اولنوب، ۱۰۰۰ قدر اهالیسی، ۱ جامع شریفی، ۱ مکتبی، ٦ خانی و ۱۵ دکانی واردر. اهالیسی ترك وکرد وارمنیدن مرکبدر. درون قصبده صحابه‌دن (عکاشه) حضرتلرینك تربه‌سی زیارتکاهدر. — اصلاحیه قضاسی جبل برکت سنجاغنك شرق شمالیسنده واقع اولوب، غرباً لوانك مرکز قضاسیله، شمالاً مرعش، شرقاً حلب سنجاقلریله، جنوباً دخی خاصه قضاسیله محدود ومحاطدر. ٦۵ قریه‌دن مرکب اولوب، ۵ ناحیه‌یه منقسمدر. اراضیسی باشلیجه (دومدوم) اووه‌سندن و (قورو-طاغ) ك اتکلرندن عبارت اولوب، بو اووه قره صو نهرینك بر چوق حرقلریله اروا اولندرق، خیلی چلتیك محصولاتی ویرر. اهالیٔ قضا ۱۷۵۰۹ راده‌لرنده اولوب، ۲۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً اسلامدر. بو قضا داخلنده (دلیکانلی) و (چلیکانلی) اسملریله معروف ایکی یوك عشیرت طولاشوب، بونلرك اسکانه جهد اولنمش ایسه ده، ممکن اولهمامشدر. بوعشیرتلر کوزل بر طاقم خالی وکلمیلر اعمال ایدرلر. قضانك باشلیجه تجارتی واخذ واعطاسی حلب ولایتنك حلب. انطاکیه، مرعش، کلیس وعینتاب شهرلریله اولیور. درون قضاده بر ایلیجه وبالیغی چوق برکوچك کول واردر.

اصلی { (مولانا —) ایرانك شعرا وخطاطینندن اولوب، مشهدلیدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چو بطفلیش بدیدم خودم اهل دیارا
که شود بلای جانها بشما سپردم اینرا

اَصمَعی { (ابو سعید عبدالملك بن قریب) مشاهیر ادبای عربدن اولوب، نحو ولغنده ید طولی صاحبی، واخبار ونوادر وغرائب نقلنده ونکته پردازلقده امام ایدی. بصره‌لی اولوب، هارون الرشیدك زمانینده بغداده رحلت ایتمشیدی. مأمون خلیفه کندیسنی یانه جلب ایتمك ایستمش ایسه ده، اختیارلقله ضعفنی وسیله اتخاذ ایده‌رك، بصره‌دن چیقمدیغندن، خلیفه هر خانغی علم وفنده برمشکلاته تصادف ایدرسه، کندیسندن تحریراً صورار ایدی. لغنده وسائر علومده‌کی وسعت معلوماتی وادب و فصاحت ونکته شناسلغی حقنده پك چوق نوادر وحکایات منقولدر. ۱۲۲ تاریخنده بصره‌ده طوغوب، ۲۱٦ ده یینه اوراده، وخطیب ابوبکرك روایتنه کوره، مروده وفات ایتمشدر. تألیفاتی چوق اولوب، اك مشهورلری شونلردر : « کتاب خلق الانسان » ، « کتاب الاجناس » « کتاب الانواء »، « کتاب الهمزة »، « کتاب المقصور والممدود »، « کتاب الفرق »، « کتاب الصفات »، « کتاب الاثواب »، « کتاب المیسر والقداح »، « کتاب خلق الفرس »، کتاب الخیل »، « کتاب الابل »، « کتاب الشاء »، « کتاب اخبیه »، « کتاب الوحوش »، « کتاب فعل وافعل »، « کتاب الامثال »، « کتاب الاضداد »، « کتاب الالفاظ »، « کتاب السلاح »، « کتاب اللغات »، « کتاب میاه العرب »، « کتاب النوادر »، « کتاب اصول الکلام »، « کتاب القلب والابدال »، « کتاب جزیرة العرب »، « کتاب الاشتقاق »، « کتاب معانی الشعر »، « کتاب المصادر »، « کتاب الاراجیز »، « کتاب النخلة »، « کتاب النبات »، « کتاب مااتفق لفظه واختلف معناه »، « کتاب غریب الحدیث »، « کتاب نوادر الاعراب » وسائره.

اَصنام { اندلسده شذونه اعمالندن بر ناحیه اولدیغی وبو ناحیه داخلنده واقع (طبیل) قلعه‌سنك آلتندن قادیس جزیره‌سنه غایت جسیم ومتین بر صو یولی واسطه‌سیله طاتلی صو آقیندیرلمش اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اصولی { اونبجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، واردار یکیجه‌سنده

دنیایه کلش؛ وتحصیل علم وعرفان ایتدکدن صکره، مصره رحلتله. شیخ ابراهیم کلشنی حضرتلرینك حلقهٔ مریدانه داخل اولمشیدی. شیخ مشارالیهك ارتحالندن صکره، یعنی ۹٤۰ تاریخلرنده روم ایلیه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی کاه یکیجه ده وکاه اورنوس بکزاده عبدی بکك یانده کچیرمشدر. صوفیانه اشعاری وفقر وفنایه متعلق بعض سوزلری واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

تصویر غیره قیله محل قلب اقدسی
اصنامه مسکن ایتمه بیت المقدسی

—

اکسیکمك یوق ذره‌جه بر بیبدل محبوبسك
آه کیم هر جاییسك مهر جهان آرا کبی

اَصیله { مغرب اقصاده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده، طنجه‌نك ٤٤ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، شمدیکی حالده یاکز ۱۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایسه‌ده، رومالیلرك زمانـنده (یولیا زیلیس) اسمیله مشهور بر شهر بولنمش اولدیغی کبی، مدنیت اسلامیه‌نك پارلاق زمانلرنده دخی خیلی معمور اولوب، مشاهیر علمادن آتی الترجمه (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم اصیلی)نك مسقط رأسی بولنمشدر. یاقوت حموی زمانینده یعنی یدنجی قرن هجریده خراب حالنده بولندیغنی بیان ایدیور.

اَصیلی { (ابو محمد عبدالله بن ابراهیم) مغربك مشاهیر علما ومحدثیندن اولوب، آنف البیان اصیله قصبه‌سنده دنیایه کلمش؛ و۳٤۲ تاریخنده قرطبه‌یه وبعده وادی الحجاره‌یه کیده‌رك، اندلسك اعاظم علماسندن تحصیل واستفاده ایتدکدن صکره، ۳۵۱ ده مشرقه رحلتله، بغدادك مشاهیر محدثیندن دخی استماع ایتمش؛ وبعده اندلسه عودتله، حکمدار بولنان مستنصرك مشاور خاصی اولمش؛ وافاده وتدریسه باشلیوب، بتون اندلس خلقی کندیسندن مستفید اولمشیدی. ۳۹۲ ده وفات ایتمشدر. بر طاقم تألیفاتی اولـوب، اك مشهوری خلافه دائر «کتاب الآثار والدلائل» عنوانلی اثریدر.

اَضرار { آفریقانك غربنده مراکش ایله سنغاه مینیاآرمسنده طاغلق وواسع بر مملکت اولـوب، بحر محیط آطلاسیدن صحرای کبیرك ایچنه طوغری خیلی وسعتی واردر. بر طاقم طاغلری حاوی اولوب، مرکزی (ودان) قصبه‌سیدر. شینکتی، عطر و(اویفت) قصبه‌لری دخی بو مملکتك داخلنده اولوب، بحر محیط آطلاسیده (ارکین) اسمنده بر اسکله‌سی واردر؛ وکرك اورادن کرك فرانسه‌نك الندهبولنان (سفت لویی) شهرندن کلن طریق (تمبقتو) دن کچه‌رك، سودانك ایچنه طوغری ممتد اولور. بو مملکتك اهالیسی عرب اولوب، مسکون بولنانلری ۷۰۰۰ قدر تخمین اولنمش ایسه‌ده، برچوق خیمه‌نشین اهالیسی دخی واردر.— بو اسمله صحرای کبیرده (تمبقتو) ایله (آیر) آره‌سنده واسع بر بقعه دخی بولندیغی کبی. (توارغ) مملکتنده دخی کوچك بر طاغ وجزایرده بر قاچ محل بولنیور.

اِضَم { حجازده بربیوك وادی اولوب، دکیزه قدر ممتد اولـور. مدینهٔ منوره دخی بو وادینك ایچنده ایسه‌ده، اوراسی (قناة) اسمیله معروف اولوب، آلت طرفی (اضم) تسمیه اولنور.

اطرابزنده { واطرابلس [«طرابزون» و«طرابلس» ماده‌لرینه مراجعت.]

اُطرار { (یاخود اترار) ترکستانده ماوراءالنهر ده سیحون ایرماغی ساحلنده و(فاراب) قربنده بر قصبه وبر خطه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. ابن اثیر وابوالفدا بونك (فاراب)ك نام دیکری اولدیغنی بیان ایدیورلر.

اطراغا { هندستانده (بنارس) اعمالندن بر قصبه اولدیغنی ابن اثیر بیان ایدیور.

اطراغفر { چینك بیوك شهرلرندن اولدیغنی ابن اثیر «تحفة العجائب» نده ذکر ایدیور.

اطراف شهر { بواسمله بعض ولایت، سنجاق ویا قضا مرکزلری جوارلرنده واقع بر قاچ ناحیه واردر. ملحق بولندقلری سنجاق ویا قضالردن بحث اولندیغی صره‌ده ذکر اولنور.

اطرانوس { [«آطرانوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اطفیح { (یاخود اتفیح) مصر وسطیده (جیزه) مدیریتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، نیلك ساحل یمینده ومصرك ٤۰ میل جنوبنده واقع و۴۰۰۰ اهالیلی جامعدر. اسکی (آفرودیتوپولیس) شهرینك خرابه‌لری اوزرنده اولـوب، زمان قدیمده بو شهرده عشق الهه‌سی اولان آفرودیتی یعنی زهره‌نك عبادتنه مخصوص بربیوك معبد وارایدی،

وبونك ایچون شهر یونانیلر طرفندن « مدینة‌الزهره » دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بو شهرده زهره‌یی برباض اینك صورتنده تصویر ایدرلردی. قصبه‌نك اطرافنده بعض آثار عتیقه موجوددر.

اِطفین { حضرت یوسفك زمانده مصر حکمداری بولنان عمالقه‌دن ریانك وزیری وزلیخانك زوجی اولوب، عزیز مصر عنوانیله مشهوردر.

اطلاس { واطلاسی. [« آطلاس » و « آطلاسی » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَظهَر { (احمد خان) هندستانك (شاهجهانپور) شهری شعراسندن اولوب، شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

الهی دردلم انداز عشق بی محابارا
کنم تاسیر چون فرهاد ومجنون کوه وصحرارا

اظهر { (میرغلام علیْ دهلوی) بودنی هندستان شعراسندن اولوب، ۱۱۸۲ تاریخنده مرشدآباده وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

نه مراتو میشناسی نه ترا شناختم من
بکدام آشنایی زتو درد سر کرفتم

اظهری { (حیدر علی) هندستان شعراسندن اولوب، پدری عن‌اصل موصللی اولدیغی حالده، هندستانه رحلت ایتمش اولمغله، صاحب‌ترجمه دهلیده دنیایه کلمشدر. اکبرشاه وجهانکیرك یك‌چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. ملامظهر کشمیری وملا شیدا ایله مهاجاة وملاطفتلری اولمشدر. ۱۰۴۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

از دشمنان برند شکایات پیش دوست
چون دوست دشمنست شکایت کجا برم

اعتصام الدین { (شیخ —) هندستان علماسندن اولوب، ۱۱۸۰ تاریخلرنده انکلتره وفرانسه‌یه ایتمش اولدیغی سیاحت اوزرینه « شکرفتامهٔ ولایت » عنوانیله برکتاب یازمشدر.

اعتماد { خراسان شعراسندن اولوب، شیراز ده امرار عمر ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

بیاد لعل توچشمم زاشك پرکهرست
کر این نثار ترا لایقست در نظرست

اعجاز { (ملاعطا) هرات فصحای شعراسندن اولوب، شو قطعه جلهٔ اشعارندندر :

بادو عالم کشته ام یکانه الفترا بین
رفته ام از خاطر ایام شهرترا بین
ای که بیتابانه می‌پوشی لباس عافیت
اول ازتقویم چاك سینه ساعترا بین

اعزاز { حلب ولایت وسنجاغنك کلیس قضاسنده وکلیسك ۱۸ کیلومتره جنوب غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، خراب برقلعه‌سی دخی واردر. بوراسی وقتیله بیوك برشهر اولوب، کرك فتوح شامده وکرك اهل صلیب وقعه‌لرنده اسمی کمال اهمیتله ذکر اولنیور. بعده تیمورلنك طرفندن تخریب اولنه‌رق، اهالیسی احتماله کوره کلیسه هجرت ایتمشلردر.

اَعشی { (ابو بصیر میمون بن قیس) زمان جاهلیته ظهور ایدن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، مغنیلکده دخی مهارتی اولمغله، کندی اشعارینی خوش الحان ایله اوقور ایدی. بعده بو اسمله برقاچ شاعر دها ظهور ایتدیکندن (اعشی الاکبر) دینمکله مشهوردر. امرأ القیس ونابغه کبی اعاظم شعرادن معدوددر. وقت سعادتده برحیات اولوب، حضرت نبی ذی‌شان حقنده بعض مدحیه‌لر سویلمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولمق اوزره، نزد حضرت پیغمبریه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، ابو سفیان بونك اشعار ایله اهل اسلامی تشجیع ایده‌جکنی دوشونه‌رك، قریشیلری اقناع ایله، کندیسنه یوز دوه ویره‌رك، عودته قانديرمش؛ وشاعر عودتنده (منفوحه) ده دوه‌دن دوشوب، وفات ایتمشدر. روایتکوره، مزاری اوراده موجود اولوب، او جوارلرك کنجلری عیش وعشرت ایتمك ایچون اورایه کیدر، وقدحلرینك آرتقلرینی شاعرك مزاری اوزرینه دوکرلر. شو برایکی بیت مدح رسول الله (صلعم) حقنده سویلمش اولدیغی برقصیده سندندر.

الم تکتحل عیناك لیلة ارمدا
وعادك ماعاد السلیم المسهدا
و آلیت لاترثی لها من کلالة
ولامن حفی حتی تزور محمدا
نبی یری مالا ترون وذکره
اغار لعمری فی البلاد وانجدا

اعشی (عبدالله بن اعور مازنی) شعرادن وصحابه دن اولوب، جاهليته شعر سويلش اولديغی کبی، شرف اسلامله تشرف ايتدکدن صکره دخی سويلشدر. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه خطاباً سويلش اولديغی شو قطعه جلهٔ اشعارندندر:

يا مالك الناس وديان العرب
انی لقيت ذربة من الذرب
غدوت ابغيها الطعام فی رجب
فخلفتنی فی نزاع وهرب
اخلفت العهد ولطت بالذنب
وهن شر غالب لمن غلب

اعشی (تغلب) دولت امويه شعراسندن اولوب، نصرانی المذهب ايدی. کاه شامده وکاه موصل جهتنده قبيله‌سی يانده اقامت ايدردی.

اعشی کوفه شعرای اسلامندن اولوب، مروانی المذهب وزياده‌سيله بنی اميه طرفداری ايدی. — (اعشی همدان) اسميله ينه کوفه‌لی وينه دولت اموية منسوبينندن ديکر برشاعر دخی واردر.

اعظم (امام —) [«ابو حنيفه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اعظم (علیخان) شاه طهماسب صفويه منسوب شعرای ايراندندر. شو بيت جلهٔ اشعارندندر:

نظر بروی تو خورشيد تاکهان انداخت
کلاه خويش زشادی برآسمان انداخت

اعظم (علی قلی‌خان) ايران شعراسندن وشاه عباسك اعاظم امراسندن اولوب، مرتب ديوانی واردر. شو بيت جلهٔ اشعارندندر:

کرفلکرا بمن سر جنکست
عرصه پيدا کند جهان تنکست

اعظم آباد (هندستانك پنجاب خطه‌سنده دهلی ايالتنده ودهلينك ۱۳۶ کيلومتره شمال غربيسنده واقع مستحکم بر قصبه‌در.

اعظمپور هندستانك شمال غربيسنده کائن (بجانور) ايالتنده و (ميرات) شهرينك ٤٤ کيلومتره شرقنده واقع بر قصبه‌در.

اعظم خان (شمس الدين محمد) هندستانده دهلی حکدارلرندن همايون واکبر شاهلرك اعاظم رجالندن اولوب، وکيل مطلقلری بولنمش؛ وبر چوق آثار وخيرات براقوب، ۹۶۹ تاريخنده مقتولاً وفات ايتمشدر. — بونك اوغلی (اعظم خان کوکه) دخی جهانکيرك رجالندن بولنمش؛ وبو عنوانله هندستانده ديکر بعض کبرا دخی کلمشدر.

اعظم خان افغانستان اميرلرندن اولوب، شمديکی اميرك عمی وعلی شيرك بيوك برادری وسلفی ايدی. ۱۲۸۵ تاريخنده وفات ايتمشدر.

اعظم شاه هندستان حکدارلرندن عالمکيرك اوچنجی اوغلی اولوب، پدری طرفندن کابل وبعده احمدآباد واليلکنه تعيين اولنمش؛ وپدرينك وفاتندن صکره ۱۱۱۹ ده مقتولاً وفات ايتمشدر.

اعظمکر هندستانك شمال غربيسنده (بنارس) دائره‌سنده ايالت مرکزی برشهر اولوب، بنارسك ۸۷ کيلومتره شمالنده وکنك نهری تابعلرندن (توسی) چايی اوزرنده واقع و ۱٤٥۰۰ اهالی‌يی جامعدر. بوشهر اونجی قرن هجريده اعظم خان طرفندن بنا اولنمشدر. — اعظمکر ايالتی ٦٦۰۰ مربع کيلومتره‌لك مساحهٔ سطحيه‌يی و ٦۳۱٦ قصبه وقريه‌يی جامع اولوب، ٦ سنجاغه منقسمدر، وبرنجق مليوندن زياده جه اهاليسی واردر.

اعظم نيشاپوری متأخرين شعرادن اولوب، مرتب بر ديوانی واردر.

اعظميه بغداد ولايت و سنجاغنده مرکز قضاسنه ملحق ناحيه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بغدادك ٤ کيلومتره شمال غربيسنده ودجله‌نك ساحل شرقيسنده واقعدر. امام اعظم ابو حنيفه حضرتلرينك تربه‌سی بوقصبه‌ده‌در.

اعلائی شعرای ايراندن اولوب عن اصل تورانليدر. شو بيت جلهٔ اشعارندندر:

هرکه شد خاك نشين برك وبری پيدا کرد
سبز شد دانه چو باخاك سری پيدا کرك

اَعلَم (ابو الحجاج يوسف بن سليمان) اندلسده کی (شنتريه) شهری علماسندن ومشاهيرندن اولوب، ٤۱۰ تاريخنده طوغمش؛ و ٤۳۳ تاريخنده قرطبه‌يه رحلتله، ابن الافليلی وسائر

اعاظم علمادن استفاده واکمال تحصیل ایتدکدن صکره، افاده وتدریسه باشلایوب، دیار بعیده‌دن خواهشکران علم وادب حلقهٔ تدریسنه طوپلانمغه باشلامشدیر. لغت، نحو، معانی شعر وادبیاتده ید طولی صاحبی اولوب، زجاجینك « جمل » عنوانلی کتابنی شرح ایتدیکی کبی، حماسه‌نك دخی ٥ جلد اوزره کوزل بر شرحنی یازمش؛ ومتنبینك دیوانینی شرح ایتمکده معلمی اولان ابن الاقلیلیه معاونت ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولوب، ٤٧٦ تاریخنده اشبیلیه‌ده وفات ایتمشدر.

اَعمَش (ابو محمد سلیمان بن مهران) کوفه‌نك کبار علماسندن اولوب، حدیث وفقهده وقتینك امامی ایدی. انس بن مالك ایله کوریشمش ایسه‌ده، کندیسندن روایت ایتمیوب، کبار تابعیندن پك چوق ذواتدن نقل ایتمشدر. پدری داماوندلی اولوب، کوفه‌یه هجرت ایتمشیدی. ٦٠ تاریخنده ودیکر بر روایتده ٦١ سنه‌سنده وحضرت امام حسینك شهادتی کونده طوغوب، ١٤٨ ده وفات ایتمشدر. نکره‌کو وظریف بر ذات اولمغله، حقنده پك چوق نوادر منقولدر.

اَعوَج شامده بر نهردر، که جبل الشیخك شرق اتکلرنده واقع (عین‌دوریه)دن چیقوب، شمال شرقیه طوغری جریانله، ٤٠ کیلومترلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (مرج) کوینه منصب اولور. — فلسطینده دخی بو اسمله بر نهر واردر، که (لد) قریندن نبعاناله ابتدا شماله وبعده جنوب غربیه طوغری آقه‌رق یافانك شمالنده آقی دکیزه دوکیلور.

اَعیَن سعد بن وقاصك آزادلیلرندن وحجاج بن یوسفك رجالندن بر ذات اولوب، کوفه‌ده بنا ایتمش اولدیغی مشهور برحماملهٔ شهرت قزانمشدر. بوحمامه (حمام اعین) دیرلردی.

اعین بن اصبیعه صحابه‌دن اولوب، شاعر مشهور فرزدقلك وجل وقعه‌سنده حضرت عایشه‌نك راکبه بولندیغی دوه‌یی طوتان اقرع بن حابسلك اقرباسندندر. حضرت علیه انتساب ایدوب. ٣٨ تاریخنده معاویه طرفندن بصره‌نك ضبطنه عبدالله بن الحضرمی کوندرلدیکی وقت، حضرت مرتضی طرفندن صاحب ترجمه مقابله ومقاومته کوندرلمش ایسه‌ده، حیله ایله شهید ایدلمشدر.

اعین بن اعین مصرك مشاهیر اطباسندن اولوب، ملوك فاطمیه‌دن عزیز باللهك زماننده برحیات ایدی. طبده ومعالجه ذه مهارتی مشهور اولوب، کوزك امراضیله مداواتنه دائر « کناش » عنوانیله براثر معتبری واردر.

اغا (Egga) سودان غربیده کینه حدودنده وواینجر) نهری منصبنك ٥٧٦ کیلومتره یوقاریسنده بر شهر اولوب، ٨° ٤٢′ عرض شمالیده واقعدر. بیوك واهالیسی چوق بر شهر اولوب، نهر مذکورك کنارنده اولدرق، ٣ کیلومترلك یرده ممتد اولور. اهالیسنك بر چوق قایقلری اولوب، نهر واسطه‌سیله فیل دیشی وسائره تجارتنی اجرا ایدرلر. بو شهرده (کینه) اسمیله شهرت بولمش بر نوع آلاجه ایله آغاجدن برطاقم آوانی وآلات اعمال اولنور. آلاجه نسجنه مخصوص ٢٠٠ دن زیاده دستکاهلری واردر.

اَغادیر مغرب اقصاده مراکش دولتنك جهت جنوبیه‌سنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، (وادی سوس) منصبنك ٢½ ساعت شمالنده، (غیر) برونك یدی‌سکز ساعت جنوب شرقیسنده ومراکشك ٧٥ ساعت جنوب غربیسنده واقعدر. اهالیسی آنجق ١٠٠٠ کشی قدردر. ١٥٠٠ تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، « صلیب مقدس » معناسیله (سانته قروز) تسمیه اولنمش؛ وبعده مراکش حاکملری طرفندن استرداد اولنمشیدی. ١١٨٧ تاریخ‌هجریسنده اهالیسی عصیان ایتمکله، مراکش حاکمی سیدی محمد طرفندن تخریب، واکثر اهالیسی (مغادور) ه نقل اولنمشدر.

اغادیس [« آغادس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اغازی حبشك شمال شرقیسنده ساکن بر قوم اولوب، حبش لسانی الك فصیح وصحیح سویلین بونلردر.

اَغاو حبشك جنوب غربی جهتنده وطاغلق محللرنده ساکن برقومدر، که نیم وحشی حالده یاشامقده اولوب، سائر حبشیلردن کرك لسانجه وکرك سیما وبنیه‌جه پك فرقلیدر. حبشیلرك لسانی عربی وعبرانیه پك قریب اولدیغی حالده، بوقومك سویلدکلری لسانك السنهٔ سامیه ایله اصلا مشابهت ومناسبتی

اولمديغندن، احتماله كوره، بونلر حبشك اك اسكى اهاليسى اولوب، بعده شمديكى حبشيلر جزيرةالعربدن آفريقا ساحلنه تجاوزله اغاو قومنى غرب وجنوبه طوغرى پوسكورتمش؛ وطاغلره چكيلوب، نيم وحشى برحالده ياشامغه محبور ايتمشلردر. بونلر طقوز طائفه‌يه وهر بر طائفه بر فاچ قبيله‌يه منقسمدر. يقين وقتلره قدر بونلرك چوغى بت‌پرست وبرطاقمى يهودى‌ايديلر. اليوم چوغى خرستيان اولوب، يالكز (فلاحه) طائفه‌سى يهود دينى محافظه ايتمشدر.

اغاوميدر { حبشك جنوب غربيسنده برخطه اولوب، آنف‌البيان اغاوقومنك بر طائفه‌سيله مسكوندر.

اَغَر { غفارى، مزنى ويسارى لقبلريله ملقب صحابه صره‌سنده مذكور اولوب، ايكى ويا بر شخصدن عبارت بولندقلرى دخى مرويدر.

اغرى طاغى { [« آرارات » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اَغلَب { (بن جشم الراجز العجلى) صحابه‌دن ومهاجرينندن اولوب، سعد بن ابى وقاص ايله برابر عراقه كلمرك، كوفه‌يه نزول ايتمش؛ ونهاوند وقعه‌سنده شهيد اولمشدر. قبرى اوراده موجوددر.

اغلب { (بنى —) خلفاى عباسيه‌يه تابع اولمق اوزره، افريقيه‌ده حكم سورمش بر دولت اولوب، ١٨٤ تاريخ هجريسنده ابراهيم بن اغلب بن سالم طرفندن تأسيس اولنمشدر. اغلب بن سالم ابامسلم خراسانى ايله برابر دولت اميويه‌يه قارشى قيام ايدوب، دولت عباسيه‌نك تأسيسنه خدمت ايتمش؛ ومحمد بن اشعثله برابر افريقيه‌يه (يعنى تونس وطرابلس جهتنه) مأمور اولمش ايدى. بعده منصورك زمان خلافتنده ابن‌اشعث افريقيه‌دن چيقمغله، ١٤٨ تاريخنده اورانك واليلكى طرف خليفه‌دن اغلب بن‌سالمه توجيه اولنمش؛ ومؤخراً اغلب قتل اولنمغله، اوغلى ابراهيم هارون الرشيد طرفندن والى تعيين اولنمش؛ واوراليرنى تحت انضباطه آلوب، نيم مستقل بردولت تأسيس ايتمشدر. كنديسى ١٢ سنه حكومت سوردكدن صكره، اولاد واحفادى دخى ارثاً حكومت سوره‌رك، بنى اغلب دولتى ١١٢ سنه دوام ايتمش؛ ونهايت زيادة الله زماننده ملكارى ملوك فاطميه طرفندن ضبط اولنمغله، ٢٩٦ تاريخنده بنى اغلب دولتى منقرض اولمشدر. بودولت افريقيه يعنى تونس وطرابلس غرب جهتلرنده حكمفرما اولوب، صقليه (يعنى سيجليا) جزيره‌سنى دخى فتح ايتمشيدى. مركز حكومتى قيروان شهرى ايدى. بنى اغلب ملوكى ١١ عددنده اولوب، اسملرى وتاريخ جلوسلرى زيرده بيان اولنور:

١	ابراهيم بن اغلب	١٨٤
٢	ابو العباس عبد الله بن ابراهيم	١٩٦
٣	زيادة الله بن ابراهيم	٢٠١
٤	ابوعقال اغلب بن ابراهيم	٢٢٣
٥	ابن العباس محمد بن اغلب	٢٢٦
٦	ابو ابراهيم احمد بن محمد	٢٤٢
٧	زيادة الله اصغر بن احمد	٣٤٩
٨	ابو الغرانيق بن احمد	٢٥٠
٩	ابراهيم بن احمد	٢٦١
١٠	ابو العباس عبدالله بن ابراهيم	٢٧٩
١١	ابو مضر زيادة الله بن عبدالله	٢٩٠

اَغلب بن ابراهيم { (ابو عقال —) بنى اغلب دولتنك دردنجى حكمدارى اولوب، دولت مذكوره نك بانيسى اولان ابراهيم بن اغلبك اوغليدر. پدريله ايكى برادرندن صكره ٢٢٣ تاريخ هجريسنده موقع اقتداره كلوب، عاقل وعادل برحكمدار اولمغله، مملكتتدن مظالمى رفع، وخروج ايتمش اولان خوارج واشقياى بربرى دفع وتنكيل ايتدكدن صكره، ٢٢٤ تاريخنده صقليه (يعنى سيجليا) جزيره‌سنه برسريه كوندروب، ٢٢٥ ده جزيره مذكوره‌نك بر فاچ قلعه‌سنى وقلوريه (يعنى قالاباره)نك برقسمنى فتح، وقسطنطينيه روم ايمپراطورينك دونمه‌سنى منهزم ايتمش؛ و ٢٢٦ ده دخى صقليه‌نك (قصريانه) و(حصن الغيران) يعنى قرق مغاره قلعه‌سنى فتحه موفق اولمشدر. يالكز اوچ پحق سنه سورن مدت حكومتنده بوقدر ايشله موفق اولدقدن صكره، ٢٢٦ سنه‌سنده وفات ايدوب، اوغلى ابوالعباس جانشينى اولمشدر.

اغلب بن سالم { مادهٔ آنفه‌ده ذكر اولنديغى اوزره، ابومسلم خراسانينك عونه‌سندن ودولت عباسيه امراسندن اولوب، منصورك زمان خلافتنده محمد بن اشعثك معيتنده افريقيه‌يه مأمور اولمش؛ وابن اشعثك اورادن مفارقتى اوزرينه، ١٤٨ تاريخنده كنديسى افريقيه واليلكنه نصب اولنمشيدى. خوارجدن اباضيه‌نك رئيسى ابوقره ايله برمدت اوغراشدقدن صكره، بونى مغلوب ايتمش؛

وبعده طنجه‌یه طوغری توسیع فتوحاته دوام نتیجه غربه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، عسکری بوسفردن ممنون اولمدقلرندن، تونس صاحبی بولنان حسن بن حرب کندیی دعوته، کندیسیله برابر عودت ایدوب، قیروانی ضبط ایتمشلر؛ وآنجق صاحب ترجمه طنجه سفرندن واز کچدیکنی اعلانله، قابسه عودتنده، عسکر دخی کندی طرفنه رجوع ایتمکله، ۱۰۵ تاریخنده حسن بن‌حربی مغلوب وتونسه عودته مجبور ایتمشدی. بعده حسن کلیتلی عسکر جمع ایله، قیروانك اوزرینه یوریدیکنده، بینلرنده واقع اولان شدتلی برمحاربه‌ده صاحب ترجمه قتل اولنمشدر. بونك قتلندن ۳٤ سنه صکره اوغلی ابراهیم‌هارون الرشید طرفندن افریقیه والیلکنه نصب اولنه‌رق، (بنی اغلب)دولتنی تأسیس ایتمشدر. [« اغلب » و«ابراهیم بن اغلب » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَغمات { مغرب اقصاده یعنی مراکش دولتنده برقصبه‌در، که (درن) یعنی آطلاس سلسلهٔ جبالنك شمالی اتکنده، مراکش شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوبنده (تنسفت) نهرینه تابع (انفس) چایی اوزرنده واقعدر. ۶۰۰۰ اهالیسی اولوب، ۱۰۰۰ قدری یهودیدر. اوائل دور اسلامده بیوك ومشهور بر شهر اولوب، مراکشك تأسیسندن اول مملکتك مرکزی ومرابطین دولتنك کرسیٔ حکومتی ایدی. بعده ملوك موحدینك الینه کچمشیدی. جغرافیون عربك روایتنه کوره، بوشهر (اغمات ایلان) و(اغمات وریکه) اسملریله بر برندن ۸ میل اوزاق ایکی قسمدن مرکب ایدی. هوا واراضیسی غایت کوزل وباغ وباغچه‌سی پك چوق ایدی. نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی دخی وارایدی. نهرقیشین اکثریا طوناریمش. جوارلرنده مشهور برنوع سختیان دباغت اولنوردی. بوشهردن مشاهیر علادن بعض ذوات دخی ظهور ایتمشدر.

اغواث { (یوم —) حضرت عمر بن الخطابك زمان خلافتنده ایرانك فتحنه مأمور اولان سعدبن وقاص حضرتلرینك ایام (قادسیه) دینمکله معروف اولان جهادلرینك ایکنجی کونی اولوب، (یوم ارماث)دن صکره و (یوم عماس)دن اولدر. یوم اغواثده اك زیاده غیرت کوسترن عسکر مسلمینك یمنه‌سنه قومانده ایدن (قعقاع بن عمرو) وشاعر (ابو محجن) در. شاعرمشارالیه، شرابك مدحنه دائر برشعر سویلش‌اولمق مناسبتیله، سعدبن وقاص طرفندن محبوس اولدیغی حالده، سعدك زوجه‌سی سلمایه، محاربه‌یه کدوب اقشام‌یه محبسه عودت ایتمك شرطیله. تخلیهٔ سبیلنی رجا ایتمش؛ ومیدان حربه چیقوب. جسارت وشجاعتیله عمومی‌حیرتده براقدقدن صکره، اقشام محبسنه عودت ایتمش؛ وحضرت سعد بوندن خبردار اولنجه، کندیسنی عفو ایتمشیدی. یوم مذکوره محاربه پك شدتلی اولوب، کیجه یاریسنه قدر دوم ایتمشدر.

افات { (Efat) ونام دیکرله وات (Vate) یاخود ساندویچ (Sandwich) بحر محیط کبیرك (پولینزیا) قسمنده واقع (یکی هبریده) جزایرینك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك وسطنده کائندر. اهالیسی اون بش سنه اول ۳۰۰۰ کشیدن عبارت ایدی. (هاوره دو هاواند) اسمیله معروف کوزل برلیمانی واردر.

اَفامیه { (یاخود فامیه) حلب‌ولایت وسنجاغنك جسر شغور قضاسنده ونهر عاصینك جهت‌شرقیه‌سنده برشهر ایدی، که‌الیوم ویران اولوب، خراب حالنده اولان قلعه‌سی (قلعة مضیق) اسمیله معروفدر. بوشهر سلفقوس طرفندن بنا اولنه‌رق، والده‌سنك اسمنه نسبتله (آپامیا) تسمیه اولنمشیدی، که افامیه بونك معربیدر. ایچنده سواری عسکریچون بر تعلیمخانه انشا اولنمش؛ وجوارنده، عسکره مخصوص اولمق اوزره، ۳۰۰ فیل، ۳۰۰۰۰ آت و۳۰۰ مانده اداره ایدر برحاره آچلمشیدی. ظهور اسلامده بو شهرك خیلی اهمیتی اولوب، فتوحده اسمی دفعاتله مذکوردر. بعده خراب اولمشدر. — قرنه، روم قلعه، قره‌حصار صاحب ومدانیه قصبه‌لرینك دخی اسم قدیملری (افامیه) یاخود (آپامیا) در. [« آپامیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُفتاده افندی { (شیخ محمد —) مشاهیر مشایخ جلوتیه‌دن اولوب، بروسه‌لیدر. حاجی بیرام ولینك مریدانندن اولوب، هدایی شیخ محمود افندینك مرشدیدر. ۹۷۹ تاریخنده بروسه‌ده وفات ایدوب، تربه‌سی شهر مذکوره زیارتکاهدر.

افتنی { ازمید سنجاغنك جهت شرقیه‌سنده وبولی سنجاغی حدودینك قربنده بر

کوچك کول اولوب، صویی پك لذیذ وبالیغی چوقدر.

افراته { (Ephrata) فلسطینده (بیت اللحم)ك اسم قدیمیدر.

افراسیاب { توران قدیمك اك بیوك حکمدارلرندن اولوب، ایرانیلرك تاریخ قدیمه کوره، فریدونك اوچ اوغلندن (تور)ك حفیدی و(پشنك)ك اوغلی ایدی. فریدونك تورونی منوچهر، پدرینك انتقامنی آلمق اوزره، افراسیاب اوزرینه عسکر سوق ایدهرك، کندیسنی مغلوب ایتمش؛ وجیحون نهری ایران وتوران آرهسنده خط حدود اولمق اوزره، کندیسیله صلح باغلامشیدی. بعده منوچهرك اوغلی (نوذر) زماننده افراسیاب عسکر سوق ایدهرك، نوذری قتل، ویتون ایرانی ضبط ایتمش؛ وسکز اون سنه ملك ایرانی انواع مظالمله خراب ایتمشیدی. نهایت ایرانیلر (قارن) و (کشواد) نام قهرمانلرینك تشویق وریاستیله قالقوب، افراسیابی ایراندن اخراج، و ایران شهزادهلرندن (زاب) و(کرشاسب)ی مشترکاً تخته اجلاس ایتمشلردر. بونلرله ایرانك پیشدادیان سلالهسی منقرض اولوب، ایکنجی سلاله اولان کیانیانك ایکنجیسی بولنان (کیکاوس) ك زماننده دخی افراسیاب ایرانه تجاوز ایتدیکندن، قهرمان مشهور رستم زال ایران عسکریله تورانك اوزرینه یوریوب، افراسیابی جیحونك اوته یاقهسنه قدر تعقیب ایتمشیدی. بعده کیکاوسك اوغلی (سیاوش) اوکی آناسی سودابهنك افتراسیله پدرندن دلکیر اولوب، افراسیابه قاچدیغی، وبونك دامادی اولدیغی حالده، افراسیابك برادری (کرسیوز)ك القا آتیله افراسیاب طرفندن اعدام اولندیغندن، ایران وتوران آرهسنده سنهلرجه سورن والیوم داستانلری مشهور ومتواتر اولان برچوق محاربه لرهسبیتویرلمش، ورستم زال ایله کودرز، طوس، کیو کی نیجه قهرمانلر طول مدت تورانیلرله جنك ایتمشلردر. نهایت کیکاوس کندی صاغلغنده تورونی اولان کیخسروی ایران تختنه اجلاس ایتمکله، بوکنج حکمدار رستم زالك وسائر ایران قهرمانلرینك دلالتیله، کلیتلی برعسکر سوق ایدهرك، تورانی زیروبر، وفرار ایتمش اولان افراسیابی طوتوب، قتل ایتمشدر. «شاهنامه»نك قسم اعظمی واك پارلاق پارچهسی سیاوشك اخذ ثاری مقصدیله رستم زالك وسائر قهرمانان ایرانك افراسیابه قارشی اولان جنك وجدالرینی تصویر ایدن قسمدر.

یونان قدیم مورخلری طرفندن ضبط ایدلش اولان ایران تاریخنه تطبیق وقوعات اولنهرق، کیخسروه (کیروس) دنیلدیکی تقدیرده، افراسیابك دخی (آستیاغ) اولمسی لازم کلیر. بوحالده توران دنیلن مملکت دخی آذربایجان وعراق عجمدن عبارت اولان (میدیا) خطهٔ قدیمهسی اولمق اقتضا ایدر.

افراغه { اسپانیانك آراغون خطهسنده واقع (فراغه) قصبهسنك عربلرعندنه مستعمل اسمیدر. [«فراغه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

افرائیم { (Ephraïm) حضرت یوسف (ع)ك ایکنجی اوغلی اولوب، اسباط اثنا عشردن برینك جد اعلاسیدر. بونك سبطی اردن نهریله آق دکیز آرهسنده ساکن اولوب، مملکتلری جنوباً (دان) و (بنیامین) وشمالاً حضرت یوسفك دیکر اوغلی اولان (منسی) سبطلرینك ممالکیله محدود ایدی. مرکزی (سکیم) شهری ایدی.

افرائیم بن الزفان { (ابوکثیر — بن حسن بن اسحق) مشاهیر اطبای عربدن وطبیب مشهور علی بن رضوانك تلامذهسندن اولوب، افضل بن امیر الجیوش زماننده مصرده اجرای طبابتله مشغول ایدی. کندیسی موسوی المذهب اولوب، طبده مهارت کامله صاحبی ایدی. کتب جمع واستنساخنه فوق العاده مراقی اولوب، خانهسنده دائمی صورتده برچوق مستنسخلر بولندیررر، واجرتله کتاب استنساخ ایتدیرردی. مشارالیه افضل بن امیرالجیوشك صاحب ترجمهدن مبایعه وکتبخانهسنه وضع ایتمش اولدیغی کتب کثیرهدن بشقه، افرائیم وفاتنده ۲۰۰۰۰ جلد کتاب ترك ایتمشدر. «تعالیق ومجربات» عنوانیله طبه متعلق پك نافع بر مجموعهسیله «التذکرة الطبیة فی مصلحة الاحوال البدنیة» و«مقالة فی التقریر القیاسی علی ان البلغم یکثر تولده فی الصیف والدم والمرار الاصفر فی الشتاء» عنوانلریله ایکی تألیفی واردر.

اِفرَنج { عربلر طرفندن عمومیت اوزره آوروپالیلره ویریلن اسم اولوب، (فرنك) اسمنك معربیدر، که بوده (فرانق) اسمندن محرف اولوب، عن اصل جرمان جنسندن برکوچك قومك اسمی ایکن، بوقومك سکزنجی وطقوزنجی

قرن میلادیده یعنی اوائل ظهور اسلامده، فرانسه ایله آلمانیانك اكثر طرفلرینی ضبط وبتون آوروپای وسطی یه حكم سورمسی، وایچلرندن (شارلمان) كبی بعض بیوك حكمدارلر كلمی جهنیله، بواسم اهل اسلام طرفندن بتون اوطرفلر خلقنه اطلاق اولنمش؛ و (فرانسه) و (فرانسز) اسملری دخی بوندن تولد ایتمشدر. بواسمك اسپانیولرله وانكلیزلره دخی شمولی اولوب، آنجق رومالیلره وبرده بالقان شبه جزیره‌سیله روسیه اهالیسنه شمولی یوقدر.

افریدون { [« فریدون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

افریقا { [مدله « آفریقا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اِفریقیه { بواسمك (آفریقا) اسمنك معربی اولدیغنده شبهه یوقدر؛ آنجق عربلر بونی بتون آفریقا قطعه‌سنه اطلاق ایتمیوب، آفریقای شمالینك برقسمنه تخصیص ایتمشلردر. ذاتاً رومالیلر عندنده دخی اصل (آفریقا) اسمی قطعهٔ مذكوره‌نك بو قسمنه مخصوص ایدی. افریقیه‌نك حدودی و وسعتی حقنده جغرافیون عرب متفق اولمیوب، مركزی قیروان اولدیغی حالده، بعضلری یالكز تونس خطه‌سیله طرابلس غرب ولایتنك جهت غربیه‌سندن وجزایرك جهت شرقیه‌سندن عبارت عد ایده‌رك، نهایت شرقاً طرابلس غرب وغرباً قسطنطینه شهرلرینه‌دك تمدید ایتمشلر؛ وبعضلری ایسه برقه‌دن یعنی مصرك حدود غربیه‌سندن طنجه شهرینه یعنی بحر محیط اطلاسی یه قدر توسیع ایتمك ایستمشلردر. فكر اول دها مصیب اولوب، افریقیه بلاد بربرك وسطندن عبارتدر دینله‌بیلیر؛ وبوحالده برقه‌ایله طرابلس غرب ولایتنك قسم شرقیسی وجزایرك جهت غربیه‌سیله مغرب اقصی یعنی مراكش مملكتی بونك مسماسی خارجنده قالیر. بومملكت حضرت عثمانك زمان خلافتنده ۲۹ تاریخنده (عبدالله بن سعدبن ابی سرح) طرفندن فتح اولنه‌رق، جزیه‌یه ربط اولنمش؛ ومعاویه‌نك زمانده ۵۰ تاریخنده (عقبه بن نافع) طرفندن تمامیله ضبط وممالك اسلامیه یه ادخال ایله، قیروان شهری دخی تأسیس، وافریقیه‌نك مركزی اتخاذ ایدلمشدی. خلافت عباسیه زمانده افریقیه بنی‌اغلب دولتنك تصرفنه كچوب، یوز سنه‌یی متجاوز بونلر طرفندن اداره اولندقدن، وبونلرك زمانده صقلیه (یعنی سیچلیا) آلمه‌سی دخی بو قطعه‌یه الحاق اولندقدن صكره، ملوك فاطمیه‌نك، وبعده مغاربه‌دن بعض طوائف ملوكك الینه كچمشدی. [« بربر » و « تونس، طرابلس، جزایر » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

افس { خود افسوس (Éphèse, Ἔφεσος) آناطولینك ساحل غربیسنده واقع آیاسلوغ شهرینك اسم قدیمیدر، ودها طوغریسی ایاسلوغك محلنده بولنمش مشهور برشهر عظیم ایدی. بو شهر یونان مهاجرلرینك آناطولینك سواحلنده تأسیس ایتمش اولدقلری شهرلرك ایكیوكی اولوب، غایت معمور ومزین ایدی. بوشهرده قردن‌كنایه اولان (دیانه) نك عبادتنه مخصوص غایت جسیم ومصنع برمعبد وار ایدی، كه عجائب سبعه‌دن معدود ایدی. اصحاب كهفك بو شهرده ظهور ایتمش اولدقلری مرویدر. [« آیاسلوغ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

آفسر { بو اسمله ایران وهندستانك متأخرین شعراسندن بر قاچ ذات واردر. بری (باقر علیخان) در، كه ملوك صفویه‌دن شاه سلیمانك دوری شعراسندن اولوب، هندستانك (دكن) خطه‌سنه هجرت، وحیدرآباده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

امروز میرود بكلستان نكار ما
از دست میرود دل بی اختیار ما

— دیكر بری اصفهان شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، عالمكیرپادشاهك رجالی صره‌سنه كیرمك، معززخان عنوانیله تعزیز اولنمش؛ وبنكاله‌ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیخواهم كه كردد ناخن من بند در جایی
مكر خاری برآرم كاه كاهی از كف پایی

— دیكر بری دخی میر سنجر كاشینك اوغلی اولوب، ینه هندستانده امرار عمر ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

كسی كه پاس مراد دو كون میدارد
برهنه ایست كه پوشیده پیش و پس بدوست

— دیكر بری‌ده مشهد شعراسندن ومشاهیر ادبادن اولوب، سلطان میرزا بابرك منسوبیندن بولنمشدر. معمایه دائر مشهور بر رساله‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

میکنم دیوانکی تابرسرم غوغاشود
شاید ازبهر تماشاآن پری پیداشود

افسری { (شیخ کمال دهلوی) هندستانك مشایخندن عالم و فاضل بر ذات اولوب، «رایح وریحان» عنوانیله برمثنویسی ومرتب دیوانی واردر. شویت جملهٔ اشعارندندر:

صاحب راحت زآیین مروت فارغست
سایه نتوان یافت دیوار زپابنشسته را

اَفسوس { (میرعلی) هندستان مشاهیر ادباسندن اولوب، شیخ سعدینك کلستانینی اردولسانته ترجه، ولسان مذکوره «آرایش محفل» عنوانیله برکتاب تألیف ایتمشدر. ۱۲۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اَفشین { خلفای عباسیه‌دن معتصم باللهك رجالندن وامرای اترأکدن برذی نفوذ آدم ایدی.

اَفصَح { (میرمحمد علی) هندستان شعراسندن اولوب، اجدادی سمرقندلی ایدی؛ وجداعلاسی تیمورلنکك کدخداسی ایدی. ۱۱۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

دل خرابی میکند از زلف تدبیرش کنید
دست وپایی میزند دیوانه زنجیرش کنید

اَفضل { (بابا — کاشانی) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هلاکونك زمانده برحیات بولنمش؛ ونصیرالدین طوسینك اخص احبا سندن اولمغله، حکیم مشار الیه بو ذاتك خاطریچون هلاکویه کاشانی پایمال ایتدیرمدمشدر. اواخر عمرنده عاشق وشیدا اولوب، اختیار عزلت وانزوا ایتمشیدی. اشعاری پك کوزلدر. رباعیات حکیمانه‌سی دخی چوقدر. شو رباعی او جملهدندر:

کم کوی بجز مصلحت خویش مکوی
چیزی‌که نپرسند توخود پیش مکوی
دادند دوگوش و یك زبانت زآغاز
یعنی‌که دو بشنو ویکی بیش مکوی

افضل { (ملك — ناصرالدین محمد بن ملك مؤید ابی‌الفداء اسماعیل) حما صاحبی مورخ مشهور ابوالفدانك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده، ۷۳۲ تاریخنده، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، موقع اقتداره‌چکدرك، ابتدا پدرینك مسلکنه‌سلوکله، اجرای عدل وداد وترقیٔ علوم ومعارفه خدمت ایتمش ایسه‌ده، بعده اجرای مظالمه باشلادیغندن، ۷۴۲ تاریخنده عزل، ودمشقه نقل‌اولنه‌رق، یرینه پدرینك کوله‌سی (سیف‌الدین طغزتمر) نصب اولنمشدر.

افضل { (شاه محمد —) هندستانده لاهور شهری مشایخندن شاعر برذات ایدی. شویت جملهٔ اشعارندندر:

نوشتم نامه از فریاد دل برپاقیامت شد
نمیدانم قلم یاصور محشر بود در دستم

— بواسمله هندستانك اون ایکنجی قرن هجری شعراسندن برذات دهـا واردر، که شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

حالم خراب قیامت حسن نشان کیست
دور کدام فتنه کرست وزمان کیست

افضل الدوله { هندستانك حیدرآباد شهرنده نظام عنوانیله حکومت سورن حکمداراندن اولوب، ۱۲۸۵ تاریخ هجریسنده موقع اقتداره کلمش؛ و۱۲ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٤٤ یاشنده وفات ایتمشدر. — [«ابوالمجد» مادەسنه دخی مراجعت بیوریله.]

افضل الدین { هندستانده (سورات) خطه‌سی نوابلرندن اولوب، ۲۱ سنه اسماً حکومت سوردکدن صکره، ۱۲۵٦ تاریخ هجریسنده ۵۹ یاشنده وفات ایتمشدر.

افضل الدین خونجی { (ابو عبدالله محمد بن ناماور) مشاهیر حکما واطبای اسلامدن اولوب، علوم شرعیه وسائره‌ده دخی یدطولی صاحبی ایدی. مصرده ظهور ایدوب، اواخر عمرنده مصر قاضی القضاتی اولمش؛ و٦٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. تألیفاتی بروجه‌آتیدر: «شرح ماقاله الرئیس ابن سینا فی النبض»، «مقالة فی الحدود والرسوم»، «کتاب الجمل فی علم المنطق»، «کتاب کشف الاسرار فی المنطق»، «کتاب الموجز فی المنطق»، «کتاب ادوار الحمیات».

افضلپور { هندستانك وسطلرنده واقع اولوب انکلتره‌یه تابع اولان نظام دولتنده وحیدرآبادك ۲۲۷ کیلومتره غربنده برقصبه‌در.

افضل جمالی { (امیر الجیوش ابو علی احمد بن ابی‌القاسم) ملوك فاطمیه‌دن حافظ عبدالمجید بن ابی‌القاسمك وزیری اولوب، ۵۲٤

تاریخ هجریسنده مصرده مقام وزارته ترفیع اولنمش؛ وامور دولتی تمامیله الینه آلوب، رفته‌رفته حافظك اسمنی دخی خطبه‌دن ترفیع ایله، شاهنشاه عنوانیله کندی اسمنه خطبه اوقوتمغه باشلامش؛ وحافظی سراینه حبس ایتمشیدی. ۲ سنه بووجهله حکم سوردکدن صکره، حافظك کوله‌لرندن افرنجی الاصل برشخص طرفندن قتل، وسرایی یغما ایدیلدیرك، ۵۲۶ تاریخنده مشارالیه حافظه یکیدن بیعت اولنمشیدی.

اَفطَس (بنی —) اندلسده حکم سورمش اولان ملوك طوائفدن بر دولت اوـ لوب، الیوم (بادایوز) دیلن (بطلیوس) خطه‌سنده حکمران بولنمشدر. بو دولتك بانیسی (ابن افطس) دیمکله مشهور اولان (ابو محمد عبدالله بن مسله تجیبی) در، که عن‌اصل مکناسه بربرلرندن اولوب، اجدادی اندلسه هجرت ایتمشیدی. مومی‌الیه بشنجی قرن هجری اوائلنده بطلیوسده اعلان استقلال ایدوب، تأسیس ایتدیکی دولت ۴۸۳ تاریخنده‌دك حکومت‌سورمشدر. بنی افطس اشبیلیه‌ده حکومت سورن بنی عباده مخاـ صمانده بولنوب، بعده ابن جهورك توسطیله مصالحه ایتمشلردی. طلیطله‌ده حکومت‌سورن (بنی ذی‌النون)له دخی مخاصمانده بولنوب، ابن ذی‌النون قشتاله قرالی آلفونسدن استمداد ایتمکله، بنی افطسك حکمدار اخیری اولان متوکل بن مظفر آلفونسی مغلوب ایتمشیدی. نهایت ۴۷۳ تاریخنده مرابطیندن یوسف بن تاشفین بطلیوسی‌ضبط، و۶ سنه صکره‌متوکلی اولادیله برابر قتل ایتمشدر. بو دولت اوچ حکمدار دن عبارت اولوب، اسملری ومدت حکومتلری بروجه آتیدر.

۱ ابو محمد عبدالله بن مسله عن ... الی ...
۲ مظفر ابو بکر بن عبدالله » ... » ۴۶۰
۳ متوکل ابوحفص بن مظفر » ۴۶۰ » ۴۸۳

افغان وافغانستان [« آغفان » و« آفغانستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

افقوسیه قبریس جزیره‌سنك مرکزی اولان لفقوشه شهرینك عربلر عندنده مستعمل اسمیدر. [« لفقوشه » ماده‌سنه مراجعت.]

افکار سمرقند شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

تلخست بس که کام من از شهد روزکار
خون میخورم چوگل زشکر خند خویشتن

افکان مغرب اقصاده برقصبه اولوب، یعلی بن محمد زناتینك مقری ایدی. ۳۴۷ تاریخنده معز علوینك قاعدی جوهر مومی‌الیه یعلیه قارشی عسکر سوق ایده‌رك، بوقصبه‌یی‌ضبط ایتمکله، هدم واحراق ایتمشدر.

افلاطون (Platon) یاخود افلاطن ویا فلاطون اولوب، حکیم مشهور سقراطك شاگردی وآرسطونك استادیدر. میلاددن ۴۳۰ سنه اول یونانك (اکینه) آطه‌سنده طوغوب، (آرسطون) ك اوغلی ایدی. پدری طرفندن آتینه‌نك حکمدار قدیمی (قودروس) ك ووالده‌سی طرفندن دخی مشهور واضع قانون (سولون) ك نسلندن ایدی. اصل اسمی (آرسطوقلیس) اولوب، اموزلرینك وسعتندن طولایی بومعنایه دلالت ایدن(پلاطون)لقبیله‌تلقیب اولنمشیدی، که‌افلاطون بونك معربیدر. ابتدا ادبیاتی تحصیل ایدوب، علم هندسه‌یه اختصاص، وشاعرلکه سلوك‌ایتمش ایکن، بعده فلسفه‌یه قویله‌رق، سفسطه اصحابنك درسنه برمدت مداومتدن صکره، بونلرك فلسفه‌سنك بوش اولدیغنی درکله، ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، سقراطك کسب اختصاص ایده‌رك، اون سنه متمادیاً حکیم مشار الیهك افکار واقوالندن استفاده ایتمشیدی. سقراطك قبل المیلاد ۴۰۰ تاریخنده واقع اولان‌اعدامی اوزرینه، دیکر درس آرقداشلریله برابر مغاره‌یه چکلمش؛ و بعده سیاحته باشلایه‌رق، ایتالیا، برقه ومصره کیتمشدر. بوسیاحتی اثناسنده ایتالیاده فیثاغوراسك فلسفه‌سنه‌تابع (آرخوطاس) و(طیموس) لکدرسلرندن استفاده ایتدیکی کبی، مصرده دخی هرمس فلسفه‌سنك اسرارینه واقف اولمشیدی. مصردن‌عودتنده طوغری سیجلیایه کیدوب، اوراحکمدارینك دامادی (دیون) ك فوق‌العاده محبتنه‌مظهر اولمش ایسه‌ده، حریت‌افکارواقوالی سبیله‌حکمدار(دنیس) ك‌غضبنه‌اوغرایه‌رق، بونك‌طرفندن کوله‌کبی صاتلمش؛ وبرقه فیلسوفلرندن (آنیکریس) طرفندن‌مبایعه وآزاد ایدیلدیرك، آتینه‌یه‌عودتله، قبل‌المیلاد ۳۸۸ تاریخنده بو شهرك خارجنده (آقادمیا) اسمیله مشهور اولان مدرسهٔ مخصوصه‌سنی آچه‌رق، تدریسه باشلامشدر. بومدرسه آزمدتده کسب شهرت ایده‌رك، یونانك هر طرفندن شاگردان تجمع ایتمکله باشلامغله، آرسطو و(اسپوسیپ) کبی تلامذه‌سی اولدقدن بشقه، طائفهٔ نسادن دخی بر چوق طلبه‌سی اولمشیدی، که اك مشهوره‌لری (لاستنیا) ایله (آقسیوتیا)در. ۳۶۸

تاریخنده سیراقوسه‌ده یکی تخته چیقمش اولان ایکنجی دنیس طرفندن وقوع بولان دعوت اوزرینه، سچیلمایه برایکنجی سیاحت ایده‌رك، حکمدار مشارالیهك اصول حکومت واداره‌سنی بر طرز حکیمانه‌یه افراغه مأمور اولمش ایسه‌ده، نهایت بوکا موفق اوله‌میه‌جغنی درکله، اورادن تباعد ایتمش؛ و ۳۶۱ تاریخنده، مومی‌الیه (دنیس)ایله آنف‌الذکر (دیون)ك بینی‌اصلاح مقصدیله، سیراقوسه‌یه براوچنجی سیاحت‌ایدوب، بودفعه دنیسله بسبتون بوزیشمغله، آتنه‌یه عودت ایتمش؛ وآرتق وطنندن آیرلمیوب، فیمابعد تدریس وتألیفه حصر اوقات ایتمشدر. بر درجه‌یه قدر کسب صیت وشهرت ایتمشیدی، که بعض جمهوریتلر کندیسندن قوانین ونظامات طلب ایتمشلردی. افلاطون ایستیلره قوانین یازوب، کوندریوردیسه‌ده، کندیسی آرتق امور سیاسیه‌یه قاریشمامشیدی. قبل‌المیلاد ۳۴۸ ویا ۳۴۷ تاریخنده ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر. عمرنده اصلا اولمیوب، مجرد یاشامشیدی. افلاطونك برچوق تألیفاتی اولوب، همان جمله‌سی معلمی سقراطله شاگردانی آره‌سنده وقوع بولمش مکالمه‌لر صورتنده یازلمشدر. تألیفات مذکوره بر وجه زیردر: «اوتیفرون یاخود عالم ربوبیت»، «قریتون یاخود وظائف اولادوطن»، «فدون یاخود روح». «احتجاج سقراط»، «قراتیل یاخود خصایص اسماء»، «تیتیس یاخود علم»، «سوفسط یاخود وجود»، «سیاست مدنیه»، «پارمنید یاخود افکار»، «قیلب‌یاخود لذت»، «ضیافت یاخود عشق»، «فدر یاخود حسن»، «برنجی آلکیبیاد یاخود طبیعت بشر»، «ایکنجی آلکیبیاد یاخود نماز»، «هیپارق یاخود آرزوی تمتع»، «عشاق یاخودفلسفه»، «تیاجیس یاخود حکمت»، «خارمیدس یاخود تواضع»، «لاخیس یاخود جسارت»، «لیسیس یاخود دوستلق»، «اوتیدیموس یاخود سفسطه»، «براتوغوراس یاخود سفسطه‌جیلر»، «غورجیاس یاخود علم آداب»، «منون یاخود فضیلت»، «بیوك هیپیاس یاخود حسن»، «کوچك هیپیاس یاخود کذب»، «یون یاخود هیجان شاعرانه»، «منکسن یاخود وطن اغورنده فدای جان ایتمش آتنه‌لیلر حقنده مرثیه»، «فلیتوفون یاخود تهییج»، «جمهوریت یاخود عادل». «طیماوس یاخود طبیعت»، «قریتیاس یاخود آتلانتیده» ناتمام، «مینوس یاخود قانون»، «قوانین»، «ذیل قوانین». بونلردن بشقه ۱۳ رسائلی وبعض دیکر تألیفاتی دخی مروی ایسه‌ده، بونلرك افلاطونك آثارندن اولدقلری مشکوکدر. افلاطون ذکاوت فوق‌العاده‌سیله برابر فوق‌العاده مکارم اخلاق صاحبی اولدیغندن، «الهی» لقبیله شهرت بولمشدر. کندی فکر وفلسفه‌سی حقنده طوغری بر فکر حاصل ایتمك مشکلدر؛ چونکه، بری باطنی ودیکری ظاهری اولمق اوزره، ایکی فکری وارایدی، که برنجیسنی یالکز خواص تلامذه‌سنه آچار، وایکنجیسنی علناً تدریس ایدردی. تألیفاتنده دخی علناً بیان ایتدیکی‌فکرفکر ظاهریسی اولوب، فکر باطنیسنی یالکز رموزاتله تفهیم ایتمك ایستمشدر. بونك ایچون افلاطونك آثارنده افکار عومیه‌سنه مغایر بعض فکرلره وبرطاقم تناقضلره تصادف اولنور. افلاطون وحدانیته مقر اولوب، کافهٔ موجوداتك اساسی الوهیت اولدیغنی، ومادیاتك فانی اولوب، آنجق هر جنس اشیانك بر تمثال معنویسی بولندیغنی، وهیولا تسمیه ایتدیکی بو تمثاللرك صفات الهیه‌دن اولدیغنی التزام ایدردی. روحك بقاسنه دخی معتقد اولوب، اعتقادنجه ارواح بعدالموت دنیاده کی افعاللرینه کوره مسعود ویا معذب بر حالده بولنورلر. حرکات واقعه‌لری مسعودیتلرینی مستلزم‌اولمیان ارواحك، بر ایکنجی تجربه اولمق اوزره، ینه انسان صورتنده برکره دها دنیایه کلدکلرینه دخی اینانه‌رق، قسماً تناسخه قائل ایدی. بعض فکرلری وعلی‌الخصوص سیاست مدنیه‌ده نسا واولادك اشتراکنی توصیه ایتمسی مجروحدر. شرق شعراسنك بوکا «افلاطون خم نشین» دیملری کندیسنی کلیبوندن دیوژنله تشویش ایتملرندن ایلری کلیور؛ چونکه برکوپك ایچنده اوتوران افلاطون دکل، دیوژن ایدی. افلاطونك اکثر آثاری وقتیله لسان عربیه ترجمه ایدلمش اولدقلری کبی، آوروپا لسانلرینك اکثریسنه دخی ترجمه، ومتلری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر. افلاطونك فلسفه‌سی حقنده مفصل کتابلر یازانلر دخی واردر.

افلاق (Valachie) بالقان شبه جزیره‌سنده کائن دول صغیره‌دن رومانیا دولتنی ترکیب ایدن مملکتینك بری‌واك بیوکی‌اولوب، قارپات سلسلهٔ جبالیله طونه نهری آره‌سنده واقعدر. شمالاً بغدان وترانسلوانیا ایله، غرباً مجارستان وصربیه ایله، جنوباً بلغارستانله، شرقاً دخی ینه رومانیایه ملحق

دوبریجه ایله محدود ومحاطدر. طونه‌نك مجراسی غرب جنوبی وجنوب وشرق جهتلرندن بو مملكتك اطرافنه بر قوس تشكیل ایدەرك، افلاق صربیه، بلغارستان ودوبریجه‌دن آیریور. شرقدن غربه ممتدمستطیله قریب برشكلده اولوب، ′۴۲ °۴۳ ایله ′۴۳ °۴۵ عرض شمالی و °۲۰ ایله ′۴۵ °۲۵ طول شرقی آره‌سنده واقع اولمغله، طولی ۴۵۰ وعرض وسطیسی ۱۸۰ كیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۵۹۴۰ مربع كیلومتره، واهالیسی ۳۱۱۶۰۰۰ كشیدر. مركزی رومانیانك پایتختی اولان بكرش شهریدر. اراضیسی جهت شمالیه‌سنده طاغلق اولوب، قارپات سلسله‌سنك اتكلرندن عبارت اولدیغی حالده، قسم وسطی وجنوبیسی منبت بایرلردن وواسع اودوەلردن عبارتدر. اراضیسنك میلانی شمالدن جنوبه اولوب، میاه جاریه‌سنك جمله‌سی قارپات اتكلرندن نبعاناله، جنوب وجنوب شرقیه طوغری آقەرق، طونه ایرماغنه دوكیلور. انهاری چوق اولوب، باشلیجه‌لری: شیل، آلت، ویده، آردیش، دیموویجه، یالومیجه، بوریو وسرت نهرلریدر. برچوق كوللری دخی اولوب، كرك نهرلرنده وكرك كوللرنده كثرتله بالیق بولنور. قیشلری قیصه ایسەده، غایت شدتلی اولدیغی كبی، یازین دخی پك صیجاق اولور. اراضیسنك بر ربعنه قریب قسمنی ضبط ایدن اورمانلریله كوللری صحته مضر بر رطوبت حاصل ایدرلر. طوپراغی غایت منبت اولوب، بغدای آرپه، مصر، داری، كتن، قنیاو، توتون، اوزوم وسائر میوه وسبزەلرك انواعی كثرتله حاصل اولور. حیوانات واغنامی پك چوق اولدیغی كبی، آوحیواناتی دخی بولدر. آریلری‌ده چوقدر. اورمانلری پك چوق اولوب، كلیتلی كراسته قطع واخراج اولنور. معدنلری دخی چوق اولوب، دمیر، باقیر، جیوه، كور، كهربا، كهرچله، آلتون وسائر معدنلر بولندیغی كشف اولنمشدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر. قیاطوزی واردانك برثلثنی تشكیل ایده‌جك درجه‌ده‌در. افلاق ۱۸ قضایه وهرقضا برقاچ ناحیه‌یه منقسمدر. ثروت مملكت باشلیجه زراعتدن وسائر منابع طبیعیه‌دن عبارت اولوب، صنایع محلیه وفابریقه‌لری هیچ حكمنده‌در. معارف عمومیه‌دخی پك كری اولوب، اراضینك چوغی‌ده اغنیانك چفتلكلری اولدیغندن، اهالیٔ قرا پك آجینه‌جق برحالده یاشایورلر. مذهبلری اورتودوقس یعنی روم مذهبی اولوب. لسانلری لاتینجه‌دن مشتق اولان اولاخجه ویا رومانجه لسانیدر.

افلاق اسمی (ولاخ) ویا (اولاخ) اسمندن محرف اولوب، (ترایان)ك زمانده رومانیادن عبارت اولان (داچیا) مملكت قدیمه‌سنی ضبط ایدن روما عسكرینك قوماندانی بولنمش اولان (فلاقوس) ك اسمندن مأخوذ اولمسی مظنوندر. بو مملكت بر چوق وقت رومالیلرك ضبطی آلتنده قالدقدن صكره، شمالدن هجوم ایدن اقوام وحشیه وبعده مغوللر وتاتارلر طرفندن پایمال اولوب، او صره‌ده اهالینك چوغی ترانسلوانیایه وبر طاقمی دخی آرناؤدلق ویونان طرفلرینه هجرت ایدەرك، الیوم (اولاخ) اسمیله معروفدرلر. مؤخراً رؤسالرندن (رادونغرو) ایله (بوغدان) ترانسلوانیایه قاچش اولانلری وطنلرینه اعادەایله، ایكی دولت تشكیل ایتمشلردر، كه برنجیسی یه (افلاق) اسمنی محافظه ایدوب، ایكنجیسی حكمدارینك اسمیله (بوغدان) ویا برنهرك اسمیله (مولداویا) تسمیه اولنمشدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك روم ایلنده‌كی فتوحاتی صره‌سنده وتاسلطان بایزید اول زمانده بو ایكی مملكت تابعیت عثمانیه آلتنه آلنەرق، زمانه‌كوره تخلف ایتمش برطاقم امتیازاتله واكثریا باب عالیدن نصب اولنور پرنسلرواسطه‌سیله اداره اولنه كلمكله، ایكیسی برابر (مملكتین) اسمیله یاد اولنورلردی. نهایت ۱۸۵۹ تاریخ میلادیسنده بوایكی مملكت (یان‌قوزا)یی مشتركاً پرنس انتخاب ایتمكله، ایكیسی (رومانیا) اسمیله برپرنسلك صورتنه كیرمش؛ وبرلین معاهده‌سیله مستقل اولوب، بعده پرنسلك عنوانی دخی قرالللغه تحویل ایله، مستقل بردولت اولمشدر. [«رومانیا» و«بغدان» ماده‌لرینده مراجعت بیوریله.]

افلاکی { تبریز شعراسندن اولوب، شوبیت جمله‌ٔ اشعارندندر:

زآب دیدهٔ من سرو ناز پرور من
چنان‌رسیدكه افكند سایه‌برسرمن

اِفلانی { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زعفرانبولی قضاسنده وقضانك جهت شرقیه‌سنده برناحیه اولوب، مركزی زغفرانبولینك ۵۰ كیلومتره شرقنده واقع افلانی بازاری قریه‌سیدر. — ولایت مذكوره‌ده بولی سنجاغنك دوزجه قضاسنده بو اسمله بر بیوك اورمان دخی واردر.

اَفلَح صحابه‌دن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك آزادلیسدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. ام سلمه‌نك آزادلیسی اولدیغی دخی مرویدر. — (ابو فکیهه افلح) دخی صحابه‌دن اولوب، هجرتدن اول مکهٔ مکرمه‌ده اسلامه گلمش؛ وکندیسی کوله اولمق مناسبتیله، اسلامندن طولایی، مشرکین طرفندن پك چوق جور وجفا کورمشیدی. — (افلح بن ابی القعیس) ویا (افلح ابو القعیس) اسمیله صحابه‌دن بر ذات بولندیغی دخی مرویدر.

افلح اباضی (بن عبدالوهاب بن رستم) خوارجك اباضیه طائفه‌سی رؤساسندن اولوب، افریقیه‌ده خروجله، بنی اغلبدن ابو العباس محمد بن اغلبك بنا کرده‌سی اولان (عباسیه) شهرینی احراق ایتمش؛ و بوکا مکافاةً اندلس حکمدار امویسی طرفندن یوز بیك دینار آلمش ایدی.

افلوطرخس یونان قدیم مورخلرندن (پلوتارخوس) ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [« پلوتارخوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

افلوغونیا ارمینیه‌ده بیوك برشهر اولوب، اطرافنده برچوق متین قلعه‌لر وبیوك قریه‌لر بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

افلیلی (ابو القاسم ابراهیم بن محمد) اندلسده قرطبه‌نك مشاهیر وزرا وادباسندن اولوب، سعد بن ابی وقاصك نسلندن، واجدادی عن اصل شامك (افلیل) ویا (افلیلاه) قریه‌سندن ایدی. نحو ولغت وادبیاتده عصرینك فریدی ایدی. اندلسده ادبیات معلمرینك استاد اعظمی اولوب، مکتفی باللهك وزیری دخی اولمشیدی. حفظ اشعار واخباره وتنقید آثاره مهارت تامه صاحبی ایدی. ۳۵۲ تاریخنده طوغوب، ٤٤١ ده وفات ایتمشدر.

افور (Ephore) یونان قدیم خطیب و مورخلرندن اولوب، قبل المیلاد ۳٦۰ تاریخنده (اثولیا)نك (قومه) شهرنده طوغمش؛ و ۲۰۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. ایسوقراتك شاگردی ایدی. خطبه‌لری موجود اولمیوب، یازمش اولدیغی پلوپونس یعنی موره شبه جزیره‌سی تاریخنك دخی یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلمشدر.

افور (Ephores) یعنی « نظار ». بواسمله یونانك اسکی اسپارته خطدسنده ٥ کشیدن مرکب برمجلس منتخب وارایدی، که قوانین ونظاماتك وضع و اجراسنه، حکمدارك افعال وحرکاتنه وسائر احوال مملکته نظارت ایدرلردی. بونلر بهرسنه انتخاب اولنور، واتفاق آرا ایله ایش کورورلردی. بومجلسی اسپارتهنك واضع قانونی اولان مشهور (لیقورغوس) تأسیس ایتمشیدی.

اَفوَه اَودی (صلاح بن عمرو) قبل الاسلام ظهور ایدن شعرای عربك مشاهیرندن اولوب، ایام جاهلیتك حکماسندن معدوددر. وعظ ونصیحته متعلق ومنسوب بولندیغی (اود) قومنك (بنی عامر)له واقع محاربه‌لری حقنده بر چوق اشعاری واردر. محاربات مذکوره‌یه کندیسی دخی قاریشیردی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

بلوت الناس قرناً بعد قرن
فلم ار غیر ذی قیل و قال
ولم ار فی الخطوب اشد هولاً
واصعب من معاداة الرجال
وذقت مرارة الاشیا طراً
فما شیء امر من السؤال

اقاتر ینوسلاو [اقاترینبورغ وسائره] [« یقاترینوسلاو ووسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اقاتور [« اقوآدور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقارت (Maître Eckart) آلمانیا علماسندن وطائفهٔ رهبانك اولوب، ۱۲٦۰ تاریخ میلادیسنده استراسبورغده طوغمش؛ وتصوفه متعلق اولدرق عقاید نصرانیه‌یه مغایر بعض کتابلر یازدیغیچون، پاپا طرفندن اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، بوحکمك اجراسندن اول ۱۳۲۹ ده وفات ایتمشدر. آثاری نشر اولنمشدر.

اقارتسهاؤزن (Eckartshausen) آلمانیا علماسندن اولوب، ۱۷۵۲ تاریخ میلادیسنده باویره‌ده طوغمش؛ و ۱۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. خلقت عالم حقنده برتالیفی و « الله وعشق خاص » عنوانیله وحدته متعلق برکتابی واردر.

اقباتانه یاخود اکباتانه (Ecbatane) ایران قدیمك بیوك برشهری اولوب، میدیا حکمدارلرینك پایتختی ایدی. اقوای احتماله کوره

همدان شهرینك اسم قدیمی ودها طوغریسی یونان مورخلری طرفندن بو شهره ویریلن اسمدر. یونان قدیم مورخلرینك روایته کوره، بو شهر میلاددن ۷۰۵ سنه اول دیوسس (جشید؟) طرفندن تأسیس اولنمشدر. قبل المیلاد ۵۶۱ تاریخنده آستیاغك (افراسیابك؟) پایتختی ایکن، کیخسرو طرفندن ضبط اولنمرق، ایرانك ایکنجی درجه‌ده اولان شهرلری صره‌سنه کیرمش؛ واسکندر طرفندن ضبط وغارت اولندقدن صکره، بونك خلفلری اولان سلفکیلر طرفندن تخریب اولنمشیدی. روایته کوره بربری داخلنده وبربرندن یوکسك اولهرق یدی سورله محاط ایدی. مهرك یعنی کونشك عبادتنه مخصوص مشهور برمعبدی دخی وارایدی. [« همدان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقبال الدوله { (محسن علیخان بن شمس الدوله احمد علیخان بن نواب سعادت علیخان) هندستانده لکهنونك حکمدار اخیری اولوب، ۱۲۴۷ تاریخنده ملکتی انکلیزلره ترکله، حجازه چکیلوب، بقیهٔ عمرینی عبادتله امرار ایتمشدر. عالم وادیب برذات اولوب، « اقبال فرنك » عنوانیله بر کتابی واردر.

اقبال خان { (بن ظفرخان بن فیروز شاه تغلق) هندستان حکمدارلرندن اولوب، ۷۰۲ تاریخ هجریسنده نصرت خانی مغلوب ایتمکله، دهلی تختنی ضبط ایتمش؛ و۸۰۸ ده ملتان صاحبیله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

اُقحُوانه { مکهٔ مکرمه‌نك قریبنده مشهور بر موقع اولوب، جزیرة العرب دیکر بعض محللرنده دخی بو اسمله بعض مواضع بولندیغی مرویدر.

اَقدَس { هندستان شعراسندن اولوب، بعض مثنویلری وسائر اشعاری واردر. شویت مثنویلرینك برندندر:

درآن کلشن شمار بید مجنون
زتار زلف لیلی بود افزون

اقدسی { ایران مشاهیر شعراسندن اولوب، طوسلی ایدی. روایته کوره خود-پسند وامتزاجسز برآدم اولدیغندن، بیکس وبیوایه برحالده امرار عمر ایتمشدر. شویت جملهٔ اشعارندندر:

بپای نافه خروشان دل شکستهٔ کیست
که این صدا بصدای جرس نمی ماند

اَقرَع { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده برطاغ اولوب. قریبنده (اشعر) اسمنده دیکر برطاغ دها واردر.

اقرع بن حابس تمیمی { صحابه‌دن اولوب، مکهٔ مکرمه‌نك فتحندن اول بنی تمیمدن برجماعتله برابر حضرت رسول الله (صلعم) نزدینه کلوب، صحابه‌دن بعض ذواتله بعض مشاعراتدن صکره ایمانه کلمشلردی. حضرت خالد بن ولیدك معیتنده عراق وانبار فتوحنده حاضر بولنمش؛ ومؤخراً عبدالله بن عامر طرفندن برسریه ایله خراسانه کوندریلهرك، جوز جانده شهید اولمشدر.

اقرع بن شفی عکی { صحابه‌دن اولوب؛ حضرت عمر بن خطاب زمان خلافتلرنده رمله‌ده وفات ایتمشدر. — (اقرع بن عبدالله حیری) و(اقرع غفاری) اسملریله دخی صحابه‌دن ایکی ذات بولندیغی مرویدر.

اَقرَم { (ابو عبدالله — بن زید خزاعی) صحابه‌دن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

اِقریطش { کرید جزیره‌سنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [« کرید » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُقصُر { صعید مصرده (قوص) قصبه‌سنك اوست طرفنده ونیلك جهت شرقیه‌سنده برقصبه اولوب، اطرافنده پك چوق ابنیهٔ قدیمه خرابه‌لری وآثار عتیقه واردر، وبوسببه مبنی، قصرك جمع قلتی اولمق اوزره، (اقصر) تسمیه اولنمشدر.

اَقعَش بن سلمه { صحابه‌دن واهل یمامه‌دن اولوب، قبیله‌سی اولان بنی سحیم ایله برابر نزد رسول الله کلوب، شرف اسلامله مشرف اولمشیدی.

اَقفاص { ودها طوغریسی (اقفص) یاخود (اقفهص) صعید مصرده بهنسی جوارنده برقصبه‌در.

اقفهص { یاخود اقفص [مادهٔ آنفده مراجعت بیوریله.]

اقلام { مغرب اقصاده سبته شهرینك ایچ طرفنده بر قصبه اولوب، ادبای عربدن محمد بن سلطان اقلامینك مسقط رأسیدر.

اُقلوش { اندلسده غرناطه اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، محدثیندن (ابوالعباس احمد بن قاسم اقلوشی) نك مسقط رأسیدر.

اِقلیبیه { یاخود (اقلیبیاء) تونسده قرتاجنه‌نك جنوب شرقیسنده وساحل بحرده واقع بر تپه‌نك اوزرنده بر قصبه‌در. اسکی بر قصبه اولوب، میلاددن اوچ قرن اول سیچلیا حکمداری (آغاتوقل) طرفندن تأسیس، وموقعی سپره مشابه اولدیغندن، لسان یونانیده سپر معناسیله (آسپیس) تسمیه اولنمشیدی. بعده رومالیلر بو اسمك لاتینجه مترادفی اولان (قلیپیا) اسمیله تسمیه ایتمشلردر، که اسم عربیسی بونك محرفیدر. یاقوت حموی بو قصبه‌نك محکم بر قلعه‌سی اولدیغنی ذکر ایدیور.

اقلید { فارسده اصطخر قریبنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اقلیدس { [« اوقلیدس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اُقلیش { اندلسده (سنت بریه) ویا طلیطله اعمالندن برقصبه اولوب، مشاهیر علمای عربدن برچوق ذواتك مسقط رأسیدر. یاقوت حموی کندی زمانینده یعنی یدنجی قرن هجریده فرنکلرك النده بولندیغنی بیان ایدیور. ۵۰۲ تاریخ هجریسنده قشتاله حکمداری آلتنجی آلفونس مرابطین طرفندن بو قصبه‌ده مغلوب اولمشدر. الیوم (اوقلس (Uclès) تسمیه اولنوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اَقمَر { ابو علی عمرو بن حارث وادعی) صحابه‌دن اولوب، کوفه‌ده ساکن اولمشیدی. کندیسندن بعض حدیث شریفلر منقولدر.

اقنا { یاخود قنا. صعید مصرده (قفط) قصبه‌سندن برکونلك مسافه‌ده واقع برقصبه‌در.

اقوآدور { یاخود اقاتور (Ecuador, E-quateur) یعنی « خط استوا ». آمریقای جنوبینك شمال غربی قسمنده بر جمهوریت اولوب. (قولومبیا) جمهوریتنك آیرلمش اولدیغی اوچ دولتك بری یعنی جنوب غربیسیدر، که خط استوا قسم شمالیسنك اوستندن چکمکله. بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اقوآدور جمهوریتی شرقدن غربه ممتد مستطیله قریب بر شکلده اولوب، شمالاً (قولومبیا) جمهوریتیله، شرقاً (برازیلیا) ایمپراطورلغیله، جنوباً (پرو) جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط کبیرله محدود ومحاطدر. ۱° ۵۰′ عرض شمالی ایله ۵° ۲۳′ عرض جنوبی، و ۷۲° ایله ۸۳° ۴۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرض اعظمی تقریباً ۶۰۰ کیلومتره وشرقدن غربه اولان طولی بونك ایکی مثلی، ومساحهٔ سطحیه‌سی ده ۶۴۳۲۹۵ مربع کیلومتره‌در. بو جمهوریته تابع (غالاپاغوس) جزایر خالیه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۷۶۴۳ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — اقوآدورك قسم شرقیسی دوزواورمانلق برصحرای واسعدن عبارت اولوب، قسم غربیسنده ایسه (آند) سلسلهٔ جبالی ایکی قول اوزره شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولور. بو ایکی قول ساحل بحردن ۱۶۰ ونهایت ۲۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده همان متوازی برصورتده اوزانه‌رق، بینلرنده ۶۰ ونهایت ۶۵ کیلومتره وسعتنده مرتفع بروادی حاصل اولیور، که ارتفاع وسطیسی ۳۰۰۰ متره‌در. شرق طرفنده‌کی صیرتك ارتفاع وسطیسی ۴۰۸۸، وغرب جهتنده‌کینك ارتفاع وسطیسی دخی ۴۰۳۷ متره‌اولوب، آره‌لرنده‌کی وادیدن تقریباً ۱۱۰۰ متره یوکسکدرلر. یوکسك ذروه‌لری ایسه پك چوق اولوب، بونلرك بر طاقمی ینار طاغلردن عبارت واکثریسی دائمی صورتده قارله مستوردر. بو ذروه‌لرك اك آلچغی ۴۵۰۰ متره ارتفاعنده‌در. اك یوکسکلری (شیمبورازه) جبل آتش فشانی اولوب، ۶۴۱۴ متره ارتفاعی واردر. ایکنجی درجه‌ده (قوتوپاقسی) و(آنتیسانا) برکانلریله (قایامبه) طاغی اولوب، ارتفاعلری ۶۰۰۰ متره‌یه قریبدر. اوچنجی درجه‌ده (ایلینیزا) و(آلتار) طاغلریله (سارا اورقو)، (سینشا لاغوآ)، (لانغاناتا) و(سانغای) برکانلری اولوب، ۵۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری واردر. بو برکانلرك بعضیسی دهشت انگیز اولدجق صورتده آتشلر پوسکورتمکده اولوب، خط استوانك آلتنده اولدقلری حالده، قارله مستور اولوبده، بو صورتله آتشلر پوسکورتملری پك غریب بر منظره حاصل ایدر. بو طاغلرك اتکلری، ارتفاعلری حسبیله، قورو وهرنوع

محصولاتدن خالی اولوب، محلنجه (پاراموس) تسمیه او- لنان اراضی‌یی تشکیل ایدرلر. (آند) سلسله‌سنك غرب جهتندن اتکاری همان ساحل بحره قدر ممتد اولوب، شرق طرفندن دخی صحرای داخلی‌یه طوغری خیلی اوزانیر، وبعض قوللر صالار.

انهاری. — اقوآدور مملکتی غیر مساوی ایکی مائله‌یه منقسم اولوب، آند سلسله‌سنك غربنده اولان قسمی، که طار واوفق بر یردن عبارتدر، بحر محیط آطلاسی مائله‌سنده واقع اولوب، بحر مذکوره یدی نهرایندیریور؛ سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده‌اولان قسمی ایسه، که دیکر قسمك آلتی وبلکه یدی مثلی نسبتنده‌در، بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، (آمازون) نهر عظیمك حوضه‌سی داخلنده‌در. بحر محیط کبیره دوکلن یدی نهرك باشلیجه‌لری: حدود شمال- لیه‌ده آقان (میرا) ایله (اسمرالداس)، (شونس)، (غو- آیاکیل) وحدود جنوبیده‌ده آقان (تومبس) نهرلریدر. (آمازون) ایرماغنك مملکتك حدود جنوبیه‌سنه‌قریب اولهرق (پرو) طوپراغنده آقان (مارانیون) نام قولنه دوکلن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ناپو) نهری اولوب، (قورارای)، (قوقه) و(آقوآریقو) نهرلرینك اجتما- عندن حاصل اولور. بونك غرب جنوبی جهتنده (سانتیاغو)، (مورونا)، (پاستازه) و(تیکره)، وشرق شمالی جهتنده دخی (ایسا) و(یاپور) نهرلری آقه‌رق، جمله‌سی شمال غربیدن جنوب شرقی‌یه جریانله، مذکور (مارانیون) نهرینه دوکیلورلر. شمال شرقی حدودینی آیران (واپس) نهری ایسه (برازیلیا) حدو- دنده (ریونغرو) نهرینه منصب اولور. ذکر اولنان انهاره تابع اولمق اوزره اقوآدورك بر چوق چایلری دخی واردر.

ساحلی، برون‌وکورفزلری، جزایری. — اقوآدور جمهوریتنك بحر محیط کبیرده اولان ساحلنك بویی تقریباً ۸۵۰ کیلومتره اولوب، (سان فرانچسقو)، (سان لورنچو) و(سانته النا) اسمرلی اوچ برونی، نهرلرك منصبلرنده وسائر محللرنده برچوق قوی ولیمانلری، وجهت جنوبیه‌سنده (غوآیاکیل) اسمیله بیوك برکور- فزی واردر. کذ بر چوق قوی وخلیجلری حاوی اولوب، منتهاسنده همنامی اولان برشهر واسکله بولنیور. ساحله قریب بر طاقم آطه‌لری اولوب، بونلرك اك بیوکی مذکور (غوآیاکیل) کورفزنده کائن (پونا) آطه‌سیدر. بونك جنوبنده (سنت قلر) و(سان لورنچو) برونلنك قارشیسنده (لاپلاته) اسمرلی ایکی آطه دها واردر. آچیقده بولنوب اقوآدور جمهوریتنك تحت تصرفنده اولان (غالاپاغوس) جزایری ایسه (آنجارله) اسمیله بر بیوك و(هود)، (شاتهام)، (جامس)، (ونمان) وسائره اسمرلی بر قاچ کوچك آطه- دن عبارتدر. [« غالاپاغوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقلیم وهواسی — اقوآدور مملکتی اقلیم وهواجه اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجیسی (آند) سلسله‌سیله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده‌اولان اراضی، ایکنجیسی آند سلسله- سنك ایکی صیرتی آره‌سنده اولان مرتفع محللر. اوچنجیسی ده سلسلهٔ مذکوره‌نك شرق طرفنده برازیلیا حدودینه قدر ممتداولان اقطار واسعه‌در.

ساحله قریب اولان برنجی قسمنك جهت شمالیه‌سی اورمانله مستور بر طاقم طاغ وتپه‌لردن عبارت اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر؛ جهت جنوبیه‌سنك ایسه قسم اعظمی قوملق وقوزودر. بو جهتده، بری قوراقلق ودیکری یاغمور موسمی اولمق اوزره، ایکی موسم معلوم اولوب، قوراقلق موسمی خزیراندن تشرین ثانی‌یه، و یاغمور موسمی دخی کانون اولدن مایسه قدر دوام ایدر. اك زیاده یاغمور یاغدیغی آی مارت، واك صوغوق آی دخی تموزدر. خط استوانك آلتنده بولنغله، آلچق اولان یرلرنده هواسی پك ایی دکل ایسه ده، اهالیسی چوغالدقجه، هواسنك اصلاحنی موجب اولهجق اسبابك تکثری مأمولدر.

آند سلسله‌سنك ایکی قولی آره‌سنده اولان مرتفع وادی قومله قاریشیق وزراعته صالح منبت برطاقم اراضیدن عبارت اولوب، هواسی دخی دائمی صورتده سرین ومعتدل اولغله، مملکتك اك معمور ومسکون جهتی بورasi اولوب، مرکزی اولان (کیتو) شهریله سائر بیوك شهرلرینك جمله‌سی بو قسمده‌در. بورانك درجهٔ حراتی سانتیغراد اولهرق ۱۴° ایله ۲۰° آره‌سنده‌در. بو جهتده آوروپالیلرك وصولندن یعنی آمریقه‌نك کشفندن اول دخی اولدقجه متمدن بر قوم ساکن ایدی، که بقیة السیوفی اسپانیولرله قاریشدرق، شمدیکی اهالیسنی تشکیل ایتمشلردر.

آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده اولان اوچنجی قسمی، که مملکتك قسم اعظمندن عبارتدر، واسع بر طاقم اووه‌لردن عبارت اولوب، بالطه کورمه‌مش حدسز پایانسز اورمانلرله مستوردر. بوجهتك میاه جاریه‌سی وانهاری پك چوق اولوب، آمازون ایراغنی بحر محیط آطلاسیدن تا آندسلسله‌سنك اتکنه قدر سیر سفائنه صالح اولهجق حاله قویولر. بوجهت الآن همان‌خالیدر. هواسی صیجاقدر.

محصولات وحیواناتی، منابع ثروتی. — اقوادور مملکتی ساحلده وآمازون ایرماغی حوضه‌سنده کی اك صیجاق یرلردن آندسلسله‌سنك دامنی صورتده قارله مستور اولان صوئوق ذروه‌لرینه وارنجه‌یه قدر مختلف هوالی اراضی‌یی جامع اولدیغندن، محصولاتی دخی اوکا کوره مختلف ومتنوع اولوب، اك زیاده ثروت محلیه‌یی موجب اولان محصوللری: قاقاو، پاموق، توتون، شکر قامشی، وانیله، پرنج، بویا، سپارنه، تمرهندی، قوقو، آناناس، پورتقال، قهوه، کراسته. ذی قیمت آغاجلر وسائره‌در. قیمه‌قینه آغاجلری وانواع ضمغلر دخی چوق اولوب، آنجق بر جزء قلیلی اخراج او- لنمقده‌در. ذی‌قیمت معدنلری دخی چوق اولوب، اکثریسی ایشلنمه‌مکده‌در. بغدایك انواعیله آرپه ومصر دخی حاصل اولور. آنجق اهالیسی اراضینك وسعتنه نسبةً پك آزاولمغله برابر، تنبل اولوب، فنون وصنایع دخی پك کری اولدیغندن، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سی نسبتنده استفاده اولنه‌میوب، زراعت الآن اصول قدیمه اوزره اجرا اولنمقده، وهرنوع مساعیده اهمال وتراخی تجویز اولنمغله، اخراجات ادخالاته تقابل ایده- مدمکده‌در. بعض ایالتلرنده اخیراً دود آغاجلری یتیشدیریلوب، ایپك چیقارلمقده، وسواحلنده کوزل برقرمز بوجکی بولنمقده‌در.

حیوانات یتیه‌سی باشلیجه صیغیر، آت، استر کبی آوروپادن منقول حیواناتدن عبارت اولوب، اغنامی دخی چوقدر. (لویا) ایالتنده پك چوق صیغیر یتیشدیریلوب. سنوی سکز اون بیك رأس (پرو) یه اخراج اولنور. یوکسك محلرده (ویغون)، (لاما) و(آلپاغا) تعبیر اولنور آمریقاید مخصوص حیوانات مونسه دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌دن (یاغار) تعبیر اولنان بر نوع قپلان ایله (تاپیر) دنیلن حیوان، پارس، پیانی بوغا، طوموز، میمونلرك انواعی وآلچق یرلرده پیلان وسائر حشرات کثرتله موجود در. آندسلسله‌سنك ذروه‌لرنده جسیم بر نوع قره قوش بولنور. (غالاپاغوس) آطه‌لرنده برچوق اوکوزلر وقتیله آوروپادن نقل اولنه‌رق، پیانی حالنه کیرمش اولدقلری کبی، پیانی مرکبلر دخی کثرت اوزره‌در.

نهرلرك صولرنده آلتون ریزه‌لری کوریلوب، آلتون، کومش، باقیر، کوکورد، کهرچله وانواع مرمرلر بولنیورسه ده، پك آزی اخراج اولنمقده اولوب، آلتون (زارامه) ایالتیله (ناپو) جهتنده وکومش (آزوکس) و(قوئنقه) جوارلرنده چیقاریلیور.

اهالیسی، جنسیت ومذهبلری. — آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده ساکن اولوب مقدارلری مجهول اولان اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه داخل حساب اولمدیغی حالده، اقوادورك اهالیسی یالکز ۱۰۰۴۶۵۰ نفوسدن عبارت اولوب، بونلر درت صنفه منقسمدرلر: مملکتك فاتحلری اولان اسپانیولرلك احفادی، تمدن ایتمش اولان اهالیٔ اصلیه، آفریقادن نقل اولنمش زنجیلر، ملزلر. ملزلر دخی اوچه منقسم اولوب، بر قسمی اسپانیوللرله آمریقالیلرك، بری اسپانیوللرله زنجیلرك، بری‌ده آمریقالیلرله زنجیلرك ازدواجندن متولددرلر. اهالینك قسم اعظمی ملز اولوب، مقدارلری یاریم ملیوندن زیاده اولدیغی حالده، آنجق ۵۰۰۰۰ مقدارنده اولان اسپانیوللر زادکان صنفی کبی کچینوب، امور سیاسیه وملکیه باشلیجه بونلرك النده‌در. لسان رسمی اسپانیولجه ایسه‌ده، اهالیٔ اصلیه کندیلرینه مخصوص اولان (کیشوآ) لسانیله متکلمدرلر. اکثر سود. آنلرله خدمتجیلر بولندرن اولدیغندن، علی العموم چوجقلرك اول اوکرندکلری لسان (کیشوآ) لسانی اولوب، اسپانیولجه‌یی صکره اوکرنیرلر. آنجق کرك اسپانیولجه‌سی کیشوآ لساندن وکرك کیشوآ لسانی اسپانیولجه‌دن برچوق کلمات وتعبیرات اخذ واستعاره ایتمش اولمغله، اقوادورك اسپانیولجه‌سی دخی بو مملکته مخصوصدر. آوروپادن اقوادوره هجرت ایدنلر پك آز اولوب، بتون مملکتده موجود اولان بر قاچ یوز اجنبینك دخی چوغی آمریقانك دیکر ممالکندن وینه اسپانیول جنسندندر. اهالیٔ اصلیه ایکی جنسه منقسم اولوب، آندسلسله‌سنك اوزرنده وغربی اتکلرنده

موجود اولانلری کشفدن اول اولدقجه مدنی بولنمش اولان (کیشوآ) قومنه منسوبدرلر؛ وبونلرك برطاقمی اسپانیولرله وزنجیلرله قاریشه‌رق، ملزجنسی عدادینه داخل اولمش؛ وبرطاقمی دخی خالص وصافی قالمشدر. آندسلسله‌سنك جهت شرقیه‌سنده آمازون ایرماغنه تابع انهارك کنارنده اورمانلرك ایچنده بولنانلری ایسه، آمریقا اهالیٔ اصلیه‌سنك دیکر برجنسنه منسوب اولوب، (آنتیسانا) اسمیله معروف وبرچوق قبائله منقسمدرلر، وبرحال وحشیانه یاشایورلر. دین عمومی قتولیکلك اولوب، یالکز اهالیٔ اصلیه‌نك حال وحشیانه قالمش اولانلری اسکی دینلرینه تابعدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — اقوآدور جمهوریتی ۱۷ ایالتـه منقسم اولوب، مرکزی (کیتو) شهریدر. کرك ایالتلرك وکرك مرکزلری اولان شهر و قصبه‌لرك اهالیسیله مقدار نفوسلری بروجه زیر ذکر اولنور:

ایالت	اهالیسی	مرکزی	اهالیسی
قارشی	۲۹ ۳۸۳	تولقان	۴۰۰۰
ایمبابوره	۵۶ ۴۷۶	ایباره	۱۰۰۰۰
پیشینشا	۱۸۷ ۸۴۴	کیتو	۸۰۰۰۰
لئون	۸۰ ۰۲۸	لاتاقونغه	۱۵۰۰۰
تونغورآهوآ	۷۹ ۵۲۶	آمباتو	۱۲۰۰۰
شیمبورازو	۹۰ ۷۸۲	ریوبامبه	۱۸۰۰۰
بولیوار	۳۱ ۳۲۷	غوارانده	۶۰۰۰
ریوس	۳۲ ۰۴۱	باباهویو	۵۰۰۰
اوریانته	۱۵ ۸۵۰		
غوآیاس	۹۵ ۶۴۰	غوآیاکیل	۴۰۰۰۰
مانابی	۶۴ ۲۸۴	پورتوویجو	۱۰۰۰۰
اسمرالداس	۱۱ ۱۴۶	اسمرالداس	۳۰۰۰
اورو	۲۱ ۶۰۶	ماشاله	۵۰۰۰
آزوغوئس	۴۳ ۲۶۵	آزوغوئس	۴۰۰۰
آزوآی	۱۰۴ ۳۶۹	قوئنقه	۳۰۰۰۰
غالاپاغوس	۲۰۴		
جمـــاً	۱۰۰۴۶۵۱		

اصول‌اداره‌سی، حکومتی. — اقوآدور جمهوریتی درت سنه مدتله اهالی طرفندن انتخاب اولنان برریئس جمهور ایله بر ریئس ثانی وبری داخلیه، خارجیه وناظفعه، بری حربیه وبحریه، بری‌ده مالیه ناظری اولمق اوزره، اوچ کشیدن مرکب برهیئت وکلا طرفندن اداره اولنوب. بهر ایالتـدن ایکی اعضـاسی اولان برمجلس اعیانی وبهر ۳۰۰۰۰ کشی ایچون برمبعوثی اولان برمجلس مبعوثانی دخی واردر. مرکز جمهوریتده برمحکمهٔ تمییزی ومرکزله (غوآکیل) و (قوئنقه) شهرلرنده برر محکمهٔ استیناقی، و مذکور غوآکیل شهرنده برده محکمهٔ تجارتی واردر.

مالیه‌سی، قوهٔ بریه‌وبحریه‌سی. — واردات‌ومصارف سنویه‌سی تقریباً ۲۵½ مایون فرانقدر. عساکر موظفه‌سی ۳۳۲۰ پیاده، ۱۰۶۰ طوپجی و ۲۵۰ سواری افرادندن عبارت‌اولوب، عساکرملیه‌سی دخی ۶۸ طابور پیاده، ۲ طابور طوپجی و ۹ طابور سواریدن مرکبدر. قوهٔ بحریه‌سی یالکز ۲ واپورله ۱۰۰ طاقمدن عبارتدر.

مصارف وصنایع وتجارتی. — اقوآدورده معارف هنوزپك کری اولوب، مع هذا (کیتو) شهرنده بردار الفنونله برر طبیه وحقوق مکتبلری، برمکتب صنایع وبرصنایع نفیسه آقادمیسی واردر. بتون مملکتده موجود اولان مکاتب ابتدائیه ۵۲۶ اولوب، ۳۱۷۶۰ شاکردانی واردر. مکاتب مذکوره‌نك ۳۶۲ سی ذکوره، و ۱۶۴ ی اناثه مخصوصدر.

بو مملکت اسپانیانك النده ایکن، اسپانیادن کیدن امتعه رواج بولمق مقصدیله، داخل مملکتده هر نوع فابریقه کشادی ممنوع بولنمش اولدیغی کبی، استقلالنی قزانه‌لی دخی داخلی محاربه وشورشدن قورتله‌مدیغندن، صنایع محلیه پك کری اولوب، یالکز کیتوده ایکی بز وبرچوخه فابریقه‌سی بولنیور. اهالیٔ اصلیه دخی کندیلرینه مخصوص دستکاهلرله بعض قبا بزلر وکلیم وعبا کبی‌شیلر اعمال ایدرلر. تجارتی باشلیجه(غوآیاکیل) اسکله‌سی واسطه‌سیله اجرا اولوب، آنجق ایچریه طوغری اولان یوللری پك کری ونقصان ودمیریوللری پك آز اولدیغندن، تجارتی دخی کریدر.

احوال تاریخیه‌سی. — اقوآدور مملکتی آمریقا قطعه‌سنك کشفدن اول اك متمدن بولنمش اقطارندن اولوب، (کیشوآ) قومنك بعض قبائلیله مسکون ایدی. پروحکمدارلری (اینقا) اسمیله معروف اولدقلری کبی، اقوآدورك‌کیلر دخی (کیتو)اسمیله معروف ایدیلر، ومرکزلری اولان شهر دخی بوسببه مبنی بواسمله تسمیه اولنمشدر. آمریقانك کشفندن ۵۰۰ سنه اول (قاره) اسمنده برقوم سواحلدن کیتوید طوغری ایلریلیه‌رك، مملکتی ضبط ایتمش؛ وکشفدن آز وقت اول بو مملکت پرونك اینقالری طرفندن فتح اولنمشیدی. آمریقانك کشفندن صکره میلادك ۱۵۳۱ تاریخنده برطاقم

سرسری اسپانیولر (غوآکیل) موقعنه یاشوب، اورادن ایجری یه طوغری تجاوزله، اوچ سنه صکره (کیتو) شهرینی دخی ضبط، واهالیٔ اصلیدنك چوغنی قتل وتلف ایتمشلردر. اهالیٔ قدیمه سنك آثار عمراندن معبد، قلعه، قصبه، قالدیرم کبی بعض ابنیه ایله زمرد وسائر ذی قیمت احجار اوزرینه باقیر وتونجدن معمول آلاتله حك ایتدکاری رسملر وآلتوندن برهیکل بولنمشدر. ۱۵۳۴ تاریخنده بو مملکت رسماً اسپانیانك مستملکاتی عدادنه کیروب، برآره لق (سانتهفه) وبعده (لیما) خدیویتنه تابع بولنمشیدی. ۱۸۱۱ تاریخنده، اسپانیانك فرانسزلر طرفندن استیلاسی اوزرینه، بو دولتك آمریقاده کی مستملکات سائره سی الندن چیقدیغی کبی، اقوآدور اهالیسی دخی اعلان استقلال ایده رك، برجهوریت مستقله صورتنه کیرمش ایسده، اهالی کندی کندیلرینی وجهورتیله اداره ایده بیلهجك درجه ده ترقی وتمدن ایتمدمش اولدقلرندن، پك چوق داخلی فسادلره وانواع مصائبه دوچار اولمشلردر. ۱۸۱۹ ده یکی غرناطه وونزوئلا ایله برلشه رك، قولومبیا جهوریتی نامیله مشترك برجهوریت تشکیل ایتمشلر. سه ده، ۱۸۳۰ ده ینه آیریلوب، اوقتدن بری اقوآدور کندی باشنه مستقل برجهوریت صورتنده اداره اولنمقده در.

اقور { جزیره نك موصل ایله فرات آره سنده اولان قسمنك اسمیدر.

اُقیصر { زمان جاهلیتده جزیرة العرب جهت شمالیه سیله شام طرفی اهالیسنك عبادت ایتدکلری بر صنم ایدی.

اکبَر { اصفهانك مشاهیر شعرا ومعمارانندن اولوب، شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

کرخاك شود دشمن وبرباد رود
غافل نشوی که بازکردی دارد

اکبر { (میرزا —) هندستان شعراسندن اولوب، دولت آبادده یاشامشدر. مثنویده مهارتی برکمال اولوب، شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

ندامت کنهم دوسترا رحیم کند
شکست توبه ام آواز الکریم کند

اکبر { (میرزا —) قزوین شعراسندن اولوب، شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

چکسینی غمش دردل نشسته
که کر وصل آید ازجا برنخیزد

اکبر آباد { [«اکره» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

اکبر پور { هندستانك جهت شمالیه سنده الهآباد ایالتنده بر قصبه اولوب، (اکره) نك ۲۲۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده و(جمنه) نهری تابعلرندن بر چایك اوزرنده واقع و ۷۰۰۰ اهالیی جامعدر. آتی الترجه اکبر شاهك بنا کرده سیدر.

اکبرت { (Egbert) انکلتره حکمدارلرندن اولوب، مملکت مذکوره ده (هپتارهیا) یعنی «حکومات متفقهٔ سبعه» نامیله تشکل ایتمش اولان حکومتلردن برینك حکمداری نسلندن ایکن، تخت موروثنی ضبط ایتمش اولان (بریتریق) ك سوء قصدندن قورتلمق ایچون، شارلمانك یانه التجا ایتمش؛ ومیلادك ۷۹۹ تاریخنده، مرقوم (بریتریق) وفات ایتمکله، انکلتره یه عودت ایدوب، حکمدار طانینمش؛ ومذکور حکومات سبعه یی کندی حکمی آلتنه جمع ایتمکله، انکلتره حکمداری نامنی آلمشیدی. ۸۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اکبر شاه { (ابو الفضل جلال الدین محمد) هندستانك الیوك حکمدارلرندن اولوب، تیمورلنکك سلاله سندن اولان بابرك تورونی وهمایون شاهك اوغلیدر. ۹۴۹ تاریخ هجریسنده طوغوب، ۹۶۳ تاریخنده، ۱۴ یاشنده اولدیغی حالده، تخت موروثنه جلوس ایتمش؛ وفوق العاده بر درایت واقتدار کوسترهرك، ممالکنك بعض طرفلرنده ظهور ایتمش اولان فسادلری تسکین ایتدکدن صکره، کوجرات، بنکاله، کشمیر وسند ممالکنی دخی ضبطله، الکاسنی خیلی توسیع، وبرچوق شهر وقصبه لر وقلعه لر تأسیسله، بلاد هندی تزیین ایلشدر. ذکاوتی فوق العاده اولوب، کافهٔ ادیانك سر وحکمت وحقیقتنی اوکرنمکی مراق ایتمکله، مجوس، هندو، خرستیان وسائر ادیانه منسوب برچوق علما جمع ایده رك، کتب دینیه یی وهندولرك کتب ادبیهٔ قدیمه لرینی لسان فارسیه ترجمه ایتدیرمشدر. وزیر اعظمی بولنان (ابو الفضل) «اکبرنامه» عنوانیله صاحب ترجمه نك مکمل بر تاریخنی یازمش اولدیغی کبی، کندیسنك امریله هندستانك احوال

جغرافیه واستاتستیقیه‌سی حقنده «آیین اکبری» عنوانیله مکمل وغایتله مقبول ومعتبر بر اثر دخی تألیف ایتمشدر. اکبر شاه ۵۱ سنه کمال حشمت واقبالله سلطنت سوردکدن صکره، ۱۰۱۴ تاریخنده وفات ایدوب، اکره جوارنده (سکندره) قریه‌سنده دفن اولنمش؛ ومزاری اوزرینه اوغلی وخلفی اولان سلیم شاه جهانکیر طرفندن بیوك ومصنع برتربه یاپدیرلمشدر.

اکبر شاه ثانی (ابو النصر معین الدین محمد) بنه هندستان‌ملوکندن وسلالهٔ تیموردن اولوب، شاه عالمك اوغلیدر. ۱۱۷۳ تاریخ هجریسنده طوغوب، ۱۲۲۱ تاریخنده، ۴۸ یاشنده اولدیغی حالده، دهلیده تخت موروثه جلوس، و۳۲ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۱۲۵۳ ده وفات ایتمشدر. دهلیده بهادر شاهك تربه‌سنده دفن اولنمشدر. اوغلی وخلفی اولان بهادر شاه ثانی بو سلاله‌نك حکمدار اخیریدر.

اکبر علی تشبیهی هندستان شعراسندن اولوب، اونجی قرن هجری اواخرنده برحیات بولنمش؛ وبردیوانله «ذره وخورشید» عنوانیله برمثنوی براقمشدر.

اکبرغ (Ekeberg) اسوجك مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۷۱۶ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۱۷۴۸ده وفات ایتمشدر. هند وچینه برقاچ دفعه سیاحت ایدوب، چای آغاجنی ابتدا بو ذات چیندن کتیرمش؛ وبر سیاحتنامه ایله چیچك علتنه قارشی آشی یی توصیه یولنده برکتاب یازمشدر.

اَکثَل (بن شماخ بن یزید بن شداد عکلی) صحابه‌دن اولوب، یوم‌الجسر ویوم القادسیه‌ده حاضربولنمش، وابراز آثار شجاعت ایتمشدر. فرخان شاهی اسیر وقتل ایدن بو ذاتدر.

اَکثَم (عبدالعزی بن جون ویاخود بن ابی الجون) صحابه‌دن اولوب، حقنده بعض احادیث شریفه منقولدر. — (اکثم بن صیفی) اسمنده صحابه‌دن دیکر برذات دها واردر.

اکر (یاخود اکرا (Eger, Egra) آلمانیاده ایالتنده نیعانله، چهستانه کیره‌رك، ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (البه) ایرماغنه دوکیلور.

اکر (یاخود اکرا (Eger, Egra) وچهجه شب (Cheb) چهستانده قضا مرکزی برشهر اولوب، همنامی اولان نهرك کنارنده واپرا-غه)نك ۱۳۵ کیلومتره غربنده واقعدر. ۱۳۵۰۰ اهالیسی، کوزل برکلیسه‌سی، متعدد مکتبلری، کور معدنی وجوارنده قاپلیجه‌لری واردر. استحکاماتی ۱۷۰۸ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر. — مجا-رستانده واقع اکری ویا ارلاؤ شهرینك دخی مجارجه اسمی (اکر) در.

اکردیر قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قونیه‌نك ۱۳۲ کیلومتره غربنده، مرکز لوا اولان اسپارته‌نك ۳۰ کیلومتره شرقنده واسکله‌سی اولان آنطالیه‌نك ۱۱۰ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، همنامی اولان بیوك بر کولك منتهای جنوبنده، "۹۵ ′۵۱ ″۵۷ عرض شمالی ایله "۵۰ ′۳۰ °۲۸ طول شرقیده و ۹۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. ۳۷۰۰ اهالیسی، ایکی اوچ جامع شریفیله برمدرسه-سی، ۲۱۸ جلدی حاوی برکتبخانه‌سی، بر رشدیه مکتبی وبر قاچ مکاتب ابتدائیه‌سی واردر. درون قصبه ده اعزه واولیاء کرامدن برقاچ ذاتك تربه‌لری موجوددر. وقصبه‌نك قارشیسنده (جیان) و (نیسی) اسملریله ایکی آطه اولوب، خرستیان اهالی ایله مسکوندرلر. — اکردیر قضاسی حمید سنجاغنك جنوبنده واقع اوله‌رق، واسع برقضا اولوب، بارله وپاولو ناحیه‌لرینی ومذکور ناحیه‌لرله برابر ۶۹ قریه ایله ۳ قصبه‌یی وجمعاً ۲۰۴۰۰ اهالیی جامعدر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار وادی وباپرلری دخی چوقدر. حاصلاتی بغدای، آرپه، داری، مصر، بورچاق، سیسام وسایر جبوباتله آفیون، خسخاش، توتون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبا-رتدر. علی‌الخصوص اوزوم، الما، جویز ایله قاون وقارپوزی چوقدر. درون قضاده ۳۲ جامع، ۱۷ مسجد، ۲ مدرسه، ۲ کلیسا موجوددر.

اکردیرکولی آناطولی قطعه‌سنك اك بیوك کولارندن اولوب، قونیه ولایتنك حمید سنجاغی داخلنده واقعدر. شمالدن جنوبه طوغری اولان طولی تقریباً ۳۵ کیلومتره اولوب، عرضی ۷ ایله ۱۵ کیلومتره آره‌سنده‌در. اورته

طرفلرنده ایکی ساحلدن برر برون اوزانمغله، کولی طولا ایکی قسمه آیروب، شمالده قالان قسم اصغری (خویران کولی) اسمیله دخی معروفدر. اطرافی طاغلق وسنکستان اولوب، شایان تماشا بعض کوزل موقعلری ومعمور کویلری دخی واردر. بوکولك آیاغی اولیوب، صویی هیچ بر طرفه آقیور. اطرافدن برقاچ چای کلوب، کوله منصب اولورلر. صویی لذیذ و بالیغی چوقدر. منتهای جنوبنده اکردیر، وساحل غربیسنده دخی ناحیه مرکزی اولان (بارله) قصبه‌لری بولنیور.

اکرسیف { مغربده فاس ایله تلسان آره‌سنده وایکیسندن ده ٥ کونلك مسافه ده واقع بر قصبه اولدیغنی، وبهر پنجشنبه کونی بو قصبه‌ده پازار قورلدیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

اکرکوف { بغدادك ٤ میل شمالنده ودجله‌نك ٩ میل غربنده واقع آثار عتیقه‌دن بر قله‌در، که (قصر نمرود) و (برج بابل) اسملریله دخی معروف اولوب، اساسنك دائره‌سی ٤٠٠ وارتفاعی ١٢٥ قدمدر.

اکره { (Agra) هندستانك الیوك شهرلرندن اولوب، بنکاله خطه‌سنده کنك ایرماغی تابعلرندن (جنه) نهرینك صاغ یعنی غربی ساحلنده، دهلینك ١٢٥ میل جنوب شرقیسنده، ٢٧° ١٠′ عرض شمالی ایله ٧٥° ٤١′ ٢٩″ طول شرقیده وحذای بحردن ٢٠٠ متره ارتفاعنده واقعدر. شهرك اوکنده نهر پك واسع اولوب، آنجق قوراقلق موسمنده خیلی طارلشمغله، شهر ایله نهر آره‌سنده یدی سکز یوز متره‌لك برآره‌لق قالیر، که وقتیله پرنج زرع ایدرلردیسه‌ده، شهرك هواسنی تطهیر ایچون اخیراً پرنج زرعی منع اولنمشدر. الیوم خراب حالنده اولان اسکی سورلرندن شهرك وقتیله نهر بویجه طولی ٦½ وعرضی ٥ کیلومتره بولنمش اولدیغی آکلاشیلیورسه‌ده، بو کونکی کونده سورك داخلنده‌کی یرلرك چوغی بوش اولوب، شهر خیلی کوچولمشدر. بوشهر سلالهٔ تیموریه حکمدارلرندن مشهور اکبرشاه طرفندن تأسیس، وپایتخت اتخاذ اولندرق، مشارالیه وخلفلری زمانلرنده پك چوق مساجد وجوامع وسائر آثارله اعمار وتزیین اولنمشدی. ابتدا اکبرآباد تسمیه اولنوب، بعده اکره اسمیله شهرت بولمشدر. او وقتلرده اهالیسی پك چوق اولوب، بعده ظهور ایدن محاربات وفسادلر صره‌سنده بر قاچ یکه ایمش؛ ونهایت انکلیزلرك النه کچدکدن صکره، ترقیه یوز طوتوب، الیوم ١٦٠٠٠٠ مقدارینه بالغ اولمشدر. شهرك بر یاننده بر یانه قدر دوز وواسع بر سوقاغی ونهرك کنارنده بر چوق باغچه‌لریله کوشکلری واردر. آثارینك اك کوزلی (تاج محل) تعبیر اولنان جسیم ومصنع بر تربه‌در، که شاهجهان طرفندن زوجه‌سی (بانوبکم) ك مزاری اوزرینه تأسیس ایدیلدرك، شاهجهان دخی ایچنه دفن اولنمشدر. (جامع مسجد) تعبیر اولنان جامع شریفله اکبر شاهك بناکرده‌سی اولان (در مسجد) جامع شریفی واعتمادالدولنك تربه‌سی وشاهجهانك سرایی دخی ذکره شایان ابنیهٔ عظیمه ومصنعه‌دندر. انکلیزلر برقاچ کلیسا ایله بر حکومت قوناغی وبر بانقه دائره‌سیله برده یتیمخانه علاوه ایتمشلردر. شهرك قارشیسنده ونهرك صول طرفنده (رامه‌باغ) اسمیله بر باغچه اولوب، ذوق وسفاهت محلیدر.

اکری { مجارستانده واقع (ارلاؤ) شهرینك تواریخ عثمانیه‌ده مستعمل اسمی اولوب، مجارجه بوشهرك اسمی اولان (اکر)دن مأخوذدر. سلطان محمد خان ثالث حضرتلری ١٠٠٥ تاریخنده بو شهر مستحکمی فتح ایتمکله، اکری فاتحی عنوانیله شهرت بولمشلردر. اداره عثمانیه‌ده ایکن ایالت مرکزی اتخاذ اولنوب، سکدین، صولتق، خطوان وفلك سنجاقلری بوکا تابع ایدی. [«ارلاؤ» ماده‌سنه‌ده مراجعت بیوریله.]

اکری پلنقه { [«پلنقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اکری دره { قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده برچایدر، که بلغارستان حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، غرب جنوبیه طوغری آقدرق، واکری پلنقه قصبه‌سی ایچندن کچدرك، اکری پلنقه قضاسنی شق ایله، تقریباً ٧٠ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، واردار تابعلرندن (پچینا) نهرینه دوکیلور.

اکری صو طاغی { قوجه بلقان شعبه‌لرندن برطاغ اولوب، صوفیه جوارنده شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری ممتد اولور. اسم قدیمی (اربلوس) در.

اكرى طاغ { ودها طوغريسى اغرى طاغ [« آرارات » ماده‌سنه مراجعت يوريله.]

اكرى قپو { استانبول سورينك قپولرندن اولوب، شهرك شمال غربى جهتنده ادرنه قپوسيله آيوانسراى اسكله‌سى آره‌سنده واقعدر. بو قپونك اسم قديمى (خارسيا) در. — بو اسمله قونيه ولايتنك نوشهر وعربسون قضالرنده برر قريه دخى واردر.

اكرى قپولى { (محمد افندى) استانبولك مشهور خطاطلرندن اولوب، اكرى قپو جوارنده كائن ملا عشق محله‌سى امامنك اوغلى ايدى. ۱۱۶۹ تاريخنده وفات ايدوب، اكرى قپو خارجنده مدفوندر. بعض اشعارى دخى واردر.

اكريكوز { خداوندكار ولايتنك كوتاهيه سنجاق وقضاسنه تابع ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، كوتاهيه‌نك ۷۰ كيلومتره غربنده وبروسه‌نك ۱۲۰ كيلومتره جنوبنده اولەرق، همنامى اولان طاغك شرق اتكنده وآطرانوس نهرينك غرب جهتنده واقعدر. ۳ جامع شريفى، ۳ مدرسه‌سى، اوچى حاملى وايكيسى اوستى آچيق اولەرق ۵ ايليجه‌سى و ۳۰۰۰ قدر اهاليسى واردر. — اكريكوز ناحيه‌سى كوتاهيه سنجاغنك مركز قضاسنى تشكيل ايدن ۸ ناحيه‌نك برى اولوب؛ لوانك غرب شمالى جهتنده كائن وشرقاً اطراف شهر وكش، شمالاً طاغ آردى وطاوشانلى، غرباً شابخانه، جنوباً دخى اورنجك ناحيه‌لريله محدود ومحاطدر. بوناحيه ٦٦ قريه‌يى جامع اولوب، جمله‌سى مسلم اولمق اوزره، ۲۲۷۲۳ اهاليسى، ۸۱۱۴ خانه‌سى، ۳۲۲ دكانى، ۵ خانى، ۷ حامى، ۷۵ جامعى و ۵۵ مكتبى واردر. اراضيسى ۲۷۲۱۹۱ دونم حبوبات مزرعه‌سيله ۱۸۱۷۲۸ دونم باغ، ۸۶۹۹۸ دونم باغچه وبوستان و ۳۴۶۵ دونم مرعادن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ايله آفيون ومميوه وسبزه‌لرك انواعى حاصل اولور. مركزناحيه‌ده‌كى ۵ ايليجه‌دن بشقه ناحيه داخلنده امراض جلديه‌يه نافع ٤ ايليجه موجوددر. اكريكوز طاغى اورمانلرله مستور اولوب، بيوك چام آغاجلرندن تخته وسائر كراسته قطع اولنور.

اكس { (Aix) فرانسه‌نك جنوبنده كائن «رون منصبى» ايالتنده قضا مركزى برشهر اولوب، رون ايرماغى تابعلرندن (آرس) نهرى اوزرنده. مارسليانك ۲۹ كيلومتره شمالنده وپارسك ۷۷۳ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ۲۹۰۰۰ اهاليسى، دارالفنونى، مكتب صنايعى وسائر متعدد مكتبلرى، برقاج جمعيت علميه‌سى، مكمل موزه‌خانه‌سى، بيوك بر كتبخانه‌سى، واسع وكوزل سوقاقلرى. مصنع ابنيه‌سى، مفرح تفرجگاهلرى، متعدد فابريقه‌لرى، زيتون باغى وسائره‌يه متعلق ايشلك تجارتى وقاپليجه‌لرى واردر. بو شهر روماليلر زمانده قاپليجه‌لرى سببيله تأسيس اولنوب، اندلسك فتحى صره‌سنده غزاة مسلمين طرفندن فتح اولنمشيدى. بعده شارل مارتل طرفندن استرداد اولنه‌رق، برخيلى‌وقت (پروونسه) قونتلرينك مقرى بولنمش؛ واوصره‌ده كسب عمران ايتمشدر. — بو اسمله فرانسه‌ده برقاج كوچك قصبه دخى واردر.

اكس آطه‌سى { (Ile d'Aix) فرانسه‌نك غرب جهتنده، (شارنته) نهرى منصبنك ۷ كيلومتره آچيغنده برکوچك آطه اولوب، يالكز ٤۳۰ اهاليسى، مستحكم بر قلعه‌سى وبر فناري واردر.

اكسانتوس { (Xanthus) يونان قديمك اك اسكى مورخلرندن اولوب، (ليديا) يعنى آيدين جهتنده ياشامش؛ ومملكت مذكوره‌نك برتاريخنى يازمشدر. بوتاريخك يالكز برقاچ فقره‌سى بولنه بيلمشدر.

اكسانتى { (Xanthe) منتشاسنجاغنك مكرى قضاسنده ولواء مذكورك حدود شرقيه‌سى قربنده واقع (اشن) نهرينك وبو نهرك كنارنده واقع (كونك) قصبه‌سنك اسم قديميدر. بوشهر ايران جهانكيرى مشهور كيروس (كيخسرو؟)ك سردارلرندن (هارپاغ) ه قارشى پك چوق وقت مقاومت ايتمش؛ وموميه اليه طرفندن تخريب اولنمشيدى. — قلعهٔ سلطانيه سنجاغنده جريان ايدن (مندرس) نهريله ادرنه ولايتنك كوملجينه سنجاغنده‌كى (اسكيجه) قصبه‌سنك دخى اسم قديمى (اكسانتى) در.

اكسانتيپ { (Xanthippe) اسكى آتنه‌ليلرك سردارلرندن اولوب، مشهور (پريقليس) ك پدريدر. اسپارته‌ليلره قارشى اولان

محاربه‌لرده ابراز شجاعت وكسب شهرت ايتمشدر. — بو اسمده اسپارته‌لى برسردار دها وار ايدى، كه اجرته قارتاجليلرك خدمتنه كيروب، تونسده روما سردارلرندن (رغلوس)ى مغلوب ايتمشيدى.

اكسانتيه (Xanthippe) حكيم مشهور سقراطك زوجه‌سى اولوب، طبيعتى سرت اولمغله، حكيم مشار اليهى خيلى معذب ايتمش؛ وآنجق اعدامنه پك چوق حزن واسف كوسترمشيدى.

اكستر (Exeter) انكلتره‌ده (دوون) قونتلغنك مركزى برشهر اولوب، لوندره‌نك ٢٥٨ كيلومتره غرب جنوبيسنده واقعدر. ٣٥٠٠٠ اهاليسى، كوزل ليمانى، بز فابريقه‌لرى، يوك تجارتى واسكى بر كليساسى واردر.

اكسرس (Xérès) اسپانيانك جنوبنده قاديس ايالتنده وقاديسدن ٥٠ وبحراً ٢٢ كيلومتره شمال شرقيسنده واقع برشهر اولوب، حكومت اسلاميه زمانده (شريش) اسميله معروف ايدى. ٣٢٠٠٠ اهاليسى، متعدد كليسا، مناستر وخسته‌خانه‌سى واردر. بوشهرك جوارنده غايت مشهور ايكى نوع شراب چيقار. پك اسكى بر شهر اولوب، اسم قديمى (آستارجيا)در. ٩٣ تاريخ هجريسنده طارق بن زياد بوشهرده رودريقك عسكرينى كليةً منهزم ايتمكله، اندلسك فتحنى تأمين ايتمشيدى. ٦٥٣ تاريخنده آلفونس طرفندن ضبط اولندرق، ايادئ مسلمينن چيقمشدر.

اكسركسس (Xerxès) بواسمله يونان قديم مورخلرى طرفندن ايران قديم حكمدارلرندن ايكى كشى ذكر اولنمشدر.

برنجيسى برنجى داريوسك (يعنى اسفنديارك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤٨٥ تاريخندن ٤٧٢ تاريخنه‌دك ١٣ سنه حكومت سورمش؛ وعصيان ايتمش اولان مصرى يكيدن ضبط ايتدكدن صكره، يونانه قارشى پدرينك باشلامش اولديغى سفرى تجديدله، كويا بر مليوندن زياده عسكر و ١٢٠٠ كمى سوق ايتمش؛ وقلعهٔ سلطانيه بوغازنده بركوپرى قوره‌رق، عسكرينى روم ايليه يكيرديكى كبى، آينوروز برزخنى دخى دلديره‌رك، دونمامسنى يكيرمش؛ وتراكيا ايله ماكدونيا وتساليايى تحت اطاعته آلدقدن صكره، يونانك تبه وآتنه شهرلرينى دخى ضبط وتخريب؛ وآنجق (ترموپيل) بوغازنده (لئونيداس) ه قارشى ايتديكى محاربه‌ده ٢٠٠٠٠ عسكرى قيرلمش؛ وبعده دونمامسى دخى (سالامينه) يعنى (قولورى) آطه‌سى اوكنده باتيرلمقله، بركوچك كمى‌يه بينوب، آناطولى‌يه قاچمش؛ ويونانده قالان ٣٠٠٠٠٠ عسكرى ايرتسى سنه مغلوب اولديغى كبى، كندىسى دخى (اردوان) نام ضابطى طرفندن قتل اولنمش. يونان مورخلرينك بوروايانتده مبالغه اولديغى شبهه‌سزدر. ايران تاريخلرنده بويله برسفرو محاربه‌دن اصلا بحث اولنمقدن بشقه، بواسمله اسفنديارك براوغلى اولديغى دخى مذكور دكلدر. اسفنديارك (آردشير بهمن) اسميله و(درازدست) لقبيله معروف براوغلى اولوب، بوده يونان مورخلرى عندنده (آرتاقسركسس منمون) اسميله و (ماقروخير) لقبيله معروفدر. ساسانيلردن (شيرويه) اسمنده اولان حكمدارلره يونان مورخلرى (اكسرسس) ديمش اولدقلرندن، بونك‌ده (شيرويه) اسميله مسمى بولنمش اولمسى لازم كليورسه‌ده، كيانيلردن شيرويه اسميله هيچ برحكمدار بيلنميور.

ايكنجيسى برنجى آرتاقسركسسك (يعنى آردشيرك) اوغلى اولوب، قبل الميلاد ٤١٤ تاريخنده جلوس ايتمش، وبرسنه صكره برادرى سوغديان (؟) طرفندن قتل اولنمشدر.

اكس لاشاپل (Aix-La Chapelle) آلمانيانك رين ايرماغنك غربنده‌كى ايالتنده (قولونيه) نك ٦٠ كيلومتره جنوب غربيسنده واقع ايالت مركزى برشهراولوب، ٧٤٠٠٠ اهاليسى، شارلمان طرفندن بنا اولنمش مشهور بركليساسى وسائر مصنع ابنيه‌سى، مكتب صنايعى، مكتب اعداديسى، چوخه واقعهٔ سائره ايله دميره متعلق آلات وادوات، ايكنه وسائره فابريقه‌لرى وجوارنده پك مشهور كوكورد وچليك قاپليجه‌لرى واردر. مشهور شارلمانك، اوچنجى اوتونك وسائر مشاهيرك مزارلرى دخى بو شهرده‌در. بو شهر رومالىلرك زمانده قاپليجه‌لرى سبيله تأسيس اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن توسيع وپايتخت اتخاذ اولنمشيدى. بر خيلى وقت ايمپراطورلر بو شهرده تتوج ايدرلردى. بعده مستقل برشهر اولوب، برآره‌لق فرانسه طرفندن ضبط، ونهايت پروسيه‌يه الحاق اولنمشدر.

اكسنتلا { افريقيه‌نك جنوبنده يعنى صحراى كبيرده بيوك ومعمور بر شهر اولديغنى، وجامع وچارشولرى چوق اولوب، اطرافنك دخى باغ وباغچه و مزروعاتله محاط بولنديغنى، وبو شهرك بربرلرك اعاظم ملوكندن سهل بن فهرينك مقرى اولديغنى ياقوت حموى، ابو الحسن مهلبيدن نقلاً، روايت ايديور.

اكسنوفان { (Xénophane) يونان قديمك اك اسكى حكماسندن اولوب، ميلاددن ٦١٧ سنه اول آناطولينك (قولوفون) شهر قديمنده طوغمش؛ وبعده سيچليا وايتاليايى طولاشه‌رق، شرقيلر سويلكله ياشامش؛ ونهايت ايتاليانك (الپا) شهرنده توطن ايتمشيدى. كندينه مخصوص برفلسفه مذهبى ايجاد ايدوب، بتون كائناتى برجوهردن عبارت عدايدر، وبو جوهر اصلى يه اله نامنى ويرمك، بر وحدت محضه اينانيردى. كائنات حقنده بر طاقم افكار غريبه‌سى اولوب، كرهٔ ارضى محروط شكلنده وكونشى هرصباح طوتيشوب اقشام سونر بر آتش فرض ايدردى. بعض كتابلر وفلسفه‌سنى مبين «طبيعت» عنوانيله برمنظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بو منظومه‌سندن برقاچ فقره بولنه بيلمشدر. شهر مذكوره قبل الميلاد ٥٣٦ تاريخلرنده وفات ايتمشدر.

اكسنوفون { (Xénophon) يونان قديمك حكما ومورخين ومردارلرندندر. قبل الميلاد ٤٤٥ تاريخلرنده آتيقدده طوغوب، ١٦ ياشنده ايكن سقراطك تلامذه سى زمره‌سنه داخل اولمش؛ وآتنه‌ليلرله اسپارتلليلر آره‌سنده واقع (پلوپونس) محاربه‌لرنده خدمت عسكريه ده بولندقدن صكره، آردشير بهمنه فارشى عصيان ايتمش اولان برادرى (كيروس) ك يونانلدن آلديغى عساكر معاونه سلكنه داخل اولوب، (قلياريق) ك وفاتندن صكره، عساكر مذكوره‌نك قوماندانى قالمش؛ وكيروسك مغلوبيتندن صكره قالان اون بيك يونان عسكرينى دجله كنارلرندن اسكداره قدر اراضئ مجهوله ايچندن سوق ايتمشدر. بعده قوماندەسى آلتنده بولنان مذكور اون بيك عسكر قوتيله تراكى حكمدارى (سوتس) ك تخت مغصوبنى استرداد ايتمسنه ياردم ايتمش؛ وصكره اسپارته حكمدارى (آجسيلاس)ه انتساب ايده‌رك، يونك آتنه‌يه فارشى اولان حركاتنه دخى معاونت ايتديكجون، وطنداشلرى طرفندن مطرود عد اولنه‌رق. اولاد وعياليله (الپده)نك (اسكيلونته) قصبه‌سنده توطن ايله، ٢٤ سنه اوراده قالدقدن صكره، ٣٦٨ تاريخنده (قورينته)يه قاچمش؛ واوصره‌ده آتنه‌ليلر طرفندن عفو اولنه‌رق، وطننه دعوت اولنمش ايسه‌ده، عودت ايتيوب، قبل الميلاد ٣٤٥ تاريخلرنده قورينته‌ده وفات ايتمشدر. آثارى ٤ صنفه منقسم اولوب، برنجيسى آثار تاريخيه‌سيدر، كه «يونان تاريخى»، كندى قوماندەسى آلتنده اولان اون بيك يونان عسكرينك ايران حدودندن عودتنى مصور اولان «عودت» عنوانلى اثرى، «آجسيلاسك مدحيه‌سى» و «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى كتابيدر؛ ايكنجيسى آثار سياسيه‌سيدر، كه «اسپارته وآتنه جمهوريتلرى» و«آتيقه‌نك وارداتى» عنوانلى اثرلرندن عبارتدر؛ اوچنجيسى آثار عسكريه‌سيدر، كه «سوارى قوماندانى»، «بينيجيلك» و«آوجيلق» عنوانلى تأليفاتيدر؛ دردنجيسى آثار فلسفه‌سيدر، كه «ضيافت حكما»، «فن اداره بيت»، «برحكمدارك وظائفى»، «سقراطله واقع اولان مكالمات» و «سقراطك احتجاجى» عنوانلى اثرلريدر. بو اثرلرينك جمله‌سى موجود اولوب، متنلرى دفعاتله طبع ونشر وآوروپانك اكثر لسانلرينه ترجمه اولنمشدر. «كيخسروك تربيه‌سى» عنوانلى اثرينك ادبای عصردن احمد مدحت افندى حضرتلرى طرفندن لسانمزه دخى ترجمه ونشرينه همت اولنمشدر. عباره‌سى غايت آچيق واصول افاده‌سى پك شيرين‌در. مورخلكده اسپارته‌ليلره برآز طرفدارلق كوسترمش؛ وفلسفده تماميله سقراطك افكارينه تابع اولمشدر. مورخ مشهور (توكيديد) ك تاريخنى دخى نشر واشاعه ايدوب، عمومه طانيتديران صاحب ترجمه‌در.

— (افسلى اكسنوفون) اسمنده برى دخى احتماله كوره ميلادك ايكنجى عصرنده برحيات اولوب، «افسيات ياخود آبروقوم ايله آنتيانك تعاشقى» عنوانيله برحكايه‌كتابى يازمشدر، كه موجود اولوب، طبع ونشر اولنمشدر.

اكسنوقرات { (Xénocrate) يونان قديم حكماسندن اولوب، قبل الميلاد ٤٠٦ تاريخنده طوغمش، و٣١٤ ده وفات

ايتمشدر. (اسپوسيپ)ك وفاتندن صكره آتنه ده (آقادميا) مدرسه‌سنى اداره ايدوب، افلاطون ايله فيثاغوراسك فلسفه‌لرينى توحيده چاليشمش؛ وحسن اخلاق وانصاف وقناعتيله شهرت بولمشدر. آثارى بولنه‌مامشدر.

اكسنيل (Xénil) اندلسده غرناطه‌دن آقان مشهور (شنيل) نهرينك اسم قديميدر. اسپانيولر (جنيل Génil) وعربلر (شنيل) ديرلر. [« شنيل » ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اكسير اصفهانى (ميرزا عظيما) متأخرين شعرادن اولوب، هندستانه رحلتله، نواب نظام الملك آصف جاهه وصفدرجنكه انتساب، و ۱۱۶۹ تاريخنده بنكاله‌ده وفات ايتمشدر. وقعهٔ دلسوز كربلا حقنده مرثيه‌لرى وبعض مثنويلرله مرتب ديوانى واردر. شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

جلوهٔ آن سرو قامت ديده ام
من بچشم خود قيامت ديده ام

اكسيسوتر (Xisuthre) ياخود شيسوثر بعض اسكى مورخلرك روايتنه كوره، آتوريلرك اسكى برحكمدارى اولوب، طوفان وقوع بوله‌جغى كنديسنه الهام اولنغله، بركمى ياپديروب، اولاد وعيالیله برابر ايچنه كيرمش؛ وصولرچكلدكدن صكره، كيسى برطاغك اوزرينه طورمش. بوشخصك حضرت نوحدن عبارت اولدجغى آكلاشيليور.

اكسيلاندر (Xylander) كويپوم‌هولجمان (Guil Holtzman) آلمانيا حكماسندن اولوب، ميلادك ۱۵۳۲ تاريخنده آوغسبورغده طوغمش، و ۱۵۷۶ ده وفات ايتمشدر. يونانك آثار قديمه‌سندن برچوغنى نشر، وبعضيسنى لاتينجه‌يه ترجمه ايتمشدر.

اكسيمنس (Ximénès) اسپانيا مورخلرندن اولوب، (ناوار) اصيللرندن بر فاميليايه منسوب ايدى. ابتدا عسكرلك ايدوب، اندلس اهل اسلامنه قارشى بعض محاربه‌لرده بولندقدن صكره، كروه رهبانه داخل اولوب. تولده (طليطله) باش پسقپوسى وبعده قاردينال اولمش: و ۱۲۴۷ تاريخ ميلاديسنده وفات ايتمشدر. « اسپانيا تاريخى »، « اوسترو غوتلرك تاريخى »، « هون ووانداللرك تاريخى » و « عربلرك تاريخى » عنوانلريله درت اثرى موجود اولوب، عربلرك ۷۷۰ دن ۱۱۵۰ تاريخ ميلاديسنه‌دك اولان احوال تاريخيه‌لرينى يازمشدر.

— بو اسمله اسپانياده ديكر بر قاردينال دها بولنمشدر، كه فرديناند ايله ايزابلا زمانده بيوك برنفوذ واقتدار صاحبى اولوب، امور سياسيه وملكيه‌يى دخى اداره ايتمش؛ وخيلى وقت انكيزيسيون جمعيت ملعنت‌كارانه‌سنك رئيسى بولنمشيدى. (شارل كينت) ك حكومتنى تأمين يولنده بعض خدمتلرى كورلمش‌ايسه‌ده، حكمدار مومى‌اليه طرفندن امور ملكيه وسياسيه‌دن كنديسنه ال چكديرلديكجون، ۱۵۱۷ تاريخ ميلاديسنده كدرندن وفات ايتمشدر. كندى مصرفيله آفريقايه بر سفر ايدوب، اسپانيانك نامنه (وهران)ى دخى ضبط ايتمشيدى. اسپانيول لسانى ادبياتنك ترقيسنه واسپانياده معارفك انتشارينه بعض خدمتلرى ده كورلمش، و (القلعه) دارالفنونى تأسيس ايتمشدر.

— بو اسمله فرانسه ادباسندن برذات دها واردر، كه عن اصل اسپانيانك آراغون خطه‌سندن اولوب، فرانسه‌ده ميرآلاى بولنمش، وووليتره صحبت ايتمشيدى. بعض هائله‌لرى وديكر اشعارى واردر. ۱۸۱۷ ده پارسده وفات ايتمشدر.

اكشونيه (اندلسك غرب طرفنده (يعنى پور-تكيزه) بحر محيط آطلاسى ساحلنده واشبونه (يعنى ليسبونه) قربنده برشهر واسكله اولديغنى وساحلنده پك مقبول بر نوع عنبر چيقديغنى ياقوت حوى واندلس مورخلرى ذكر ايديورلرسه‌ده، بوكونكى كونده اوجوارده بوكا بكزر براسمله برقصبه بولنديغنه دائر بر كونه معلوماته دسترس اولهمدق.

اكلو (Eecloo) بلجيقه‌نك « شرقى فلاندره » ايالتنده قضا مركزى بر قصبه‌اولوب، (غاند) شهرينك ۲۰ كيلومتره شمال غربيسنده وايكى دمير يولك محل التصاقنده واقعدر. ۱۰۳۲۰ اهالیسى ويوك منسوجاتنه مخصوص فابريقه‌لرى واردر.

اكلوزه (Écluse) فرانسه‌ده بواسمله بر قاچ كوچك قصبه وقلعه‌لر بولنوب، اك مشهورلرى (ان) ايالتنده (جنو) ايله ليون طريق اوزرنده بولنان قلعه‌در، كه ۱۸۱۵ تاريخنده آوستريالیلر طرفندن ضبط وتخريب اولنمشيدى. — فلنكلك

شمالی ساحلنده دخی بو اسمله ۲۰۰۰ اهالیی جامع بر قصبه واسکله واردر.

اکمونت (Egmont) فلنکك شمال طرفنده بر قریه اولوب، بوکا نسبتله یاد اولنان اکمونت قونتلری سببیله شهرت بولمشدر. مذکور قونتلر درت بش عصر آلمانیا ایمپراطورلریله وفلنکی ضبط ایتمش اولان اسپانیا دولتیله اوغراشمشلر. بونلردن (لامورال اکمونت) ۱۵۶۸ تاریخ میلادیسنده اسپانیا طرفندن فلنك والیسی بولنان (آلبه دوقه‌سی) طرفندن اعدام ایدلمش اولمغله، شاعر مشهور (غوته)نك فاجعه‌لرندن برینه مبنی علیه اتخاذ اولنمشدر.

اکیدر (ابن عبد الملك) حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك معاصرلرندن اولوب، (دومة الجندل) ملکی ایدی. کندیسی نصرانی المذهب اولوب، جانب رسول اللهدن خالد بن ولید ارسال ایله، دعوت اولندیغنده، نزد پیغمبری یه کیدوب، جزیه‌یی قبول ایله، مصالحه ایده‌رك، مملکتنه عودت ایتمش؛ وحضرت ابا بکرك زمان خلافتلرنده نقض عهد ایتمکله، ینه خالدبن ولید طرفندن قتل اولنمشدر. ابتدا اسلامه کلوب، بعده ارتداد ایتمکله، قتل ایدلمش اولدیغنی التزام ایدنلر دخی وار ایسه‌ده، بوروایت مجروحدر.

اکیل دیاربکر ولایتنك ارغنی معدنی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، دیاربکرك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده ومرکز لوانك ۲۰ کیلومتره شرقندده، فرات نهرینك ایکی کوچك شعبه‌سی محل التصاقنك قربنده واقعدر. اطرافی باغ وبوستانله محاط اولوب، میوه‌سی چوق وسجوق وپستیلی مشهوردر. — ناحیه‌سی ۶۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی طاغلق وآو حیواناتی چوقدر. داخل ناحیه‌ده (پرچان) قریه‌سنده برسیملی قورشون معدنی اولوب، کومشی پك آز ایسه‌ده، قورشونك اخراجی نمالیدر.

اکین معمورة العزیز ولایتنك مرکز سنجاغی اولان خرپوت سنجاغنه ملحق قضا مرکزی برقصبه اولوب، خرپوتك ۶۰ کیلومتره شمال غربیسنده و عربکیرك ۲۸ کیلومتره شمال شرقیسنده، فراتك غرب جانبنده واقعدر. طاغلق وصرب بریرده اولوب، اراضیسی سنکستان ایسه‌ده، میاه جاریه‌سی چوق اولدیغندن، باغجه‌لری کوزل ومیوه‌لری وعلی الخصوص دودی مشهوردر. خانه‌لری مرتفع وکوزل اولوب، اکثریسی کارگیردر. اهالیسی ۱۰۰۰۰ رادەلرنده‌اولوب، بررشدیه‌مکتبی وبراسکی ارمنی کلیسا‌سی واردر. اکین قضاسی معمورة العزیز ولایتنك منتهای شمال غربیسنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً سیواس ولایتلریله، جنوباً عربکیر قضاسیله، شرقاً دخی درسم سنجاغیله محدود ومحاطدر. حاوی اولدیغی آغین ناحیه‌سیله برابر ۳۶۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ۱۰۰۰۰ قدری خرستیان و قصوری کاملاً اسلامدر. خرستیانلرینك اکثریسی ارمنی ومسلمانلرك چوغی ترك اولوب، بعض کرد عشایری دخی بولنور. اراضیسنك چوغی سنکستان اولمغله، اهالیسنی اداره ایده‌میوب، بونلرك چوغی خدمتجیلك، اوطه‌جیلق وسائر ایشلرله مشغول اولەرق استانبولده وسائر شهرلرده بولنورلر. میوه محصولاتی چوقدر.

اکینه (Ègine, Ægina) یونانك شرق طرفنده، نفس یونان ایله موره شبه جزیره‌سی آره‌سنده، همنامی اولان کورفزك ایچنده برآطه الوب، (آتیقه‌مع بئوتیا) ایالتنه ملحق برقضا صورتنده اداره اولنمقده در. مثلث الشکل برآطه اولوب، شمال طرفنده اولان طول اعظمی ۱۲ کیلومتره، ومساحهٔ سطحیه‌سی ۸۳ مربع کیلومتره‌در. اك مرتفع محلی جنوب شرقی کوشه‌سنده‌کی (آیوس ایلیاس) طاغی اولوب، ۵۳۱ متره ارتفاعی واردر. اراضیسی پك منبت دکل ایسه‌ده، هواسی غایت کوزل ومعتدل اولوب، ۶۱۰۰ اهالیسی واردر. اطرافنده پك چوق سونکر چیقار. زمان قدیمده اهالیسی پك چوق اولوب، کمیجیلکده ومعادنی ایشلەده بیوك بر مهارتلری وار ایدی. بونلر مستقلا اداره اولنوب، میلادیدن ۴۹۰ سنه اول ایران دولتی طرفندن ضبط اولنمشلر ایسه‌ده، متعاقباً (سالامین) آطه‌سی جوارنده ایران دونمانسنی باتیروب. قورتلمشلر؛ وبعده برآره‌لق آتنه‌لیلرك حکمی آلتنه کچمشلردی. مؤخراً اکینه‌آطه‌سی رومالیلرك وبعده وندیکلیلرك یدضبطنه کچوب، ۱۱۳۱ تاریخ هجریسنده دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تحت اداره‌سنه کچمش؛ ویونانك استقلالی صره‌سنده بو دولته ترك اولنمشدر.

اکینه (Égine) آنف البیان اکینه آطه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، جزیره مذکورهنك غرب جنوبی جهتنه ناظر ساحلنك طرفنده واقعدر. ۵۵۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی وجوارنده اسکی شهرك خرابه‌لری وعلی‌الخصوص بعض مصنع معابد قدیمه‌نك سوتونلری وسائر بقیه‌لری موجوددر.

اکینهارد (Eginhard) بیوك شارلمانك کاتب خصوصیسی واولادینك مربیسی اولوب، ۸۴۴ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. لاتین لسانده مشارالیه شارلمانك وفرانق دولتنك آیری آیری تاریخلرینی یازمش، ودیکر بر طاقم آثار دخی براقمشدر. شارلمانك برقیزینه تعشق ایتمش اولدیغنه دائر برحکایه مشهور ایسه‌ده، صحتی مشکوکدر.

اکینه کورفزی (Golfe d'Égine) یونانك جهت شرقیه‌سنده نفس آتیقه خطه‌سیله موره شبه جزیره‌سی آره‌سنده بیوك برکورفز اولوب، ایچنده بولنان (اکینه) آطه‌سنك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرق جنوبی جهتی آچیق اولوب، آطه‌لر دکیزیله اختلاط ایدیور. یونانك غرب جهتنده بولنان (قورینته) بیوك کورفزندن (قورینته) برزخیله آیرلمش اولوب، مذکور برزخده ایسه بر جدول آچلقده اولدیغندن، قریباً مذکور کورفزله دخی اختلاط ایده‌جکدر. غرب‌شمالیدن شرق جنوبیه طوغری اولان طولی ۸۵ وعرض اعظمی تقریباً ۵۵ کیلومتره‌در. کرك شمال وکرك جنوب سواحلنده برچوق قوی ولیمانلری اولوب، پیره و(فال)لیمانلری دخی بوکورفزك ایچنده‌در. کورفزك داخلنده ذکر اولنان (اکینه) دن بشقه (قولوری) ویا (سالامینه) اسمیله دیکر بر بیوك و(پوروس) نامیله براوسط وبر چوق کوچك آطه‌لر بولنوب، اکثریسنك اهالیسی آرناؤد جنسنه منسوبدرلر. زمان قدیمده بوکورفزده بر چوق مشهور دکیز محاربه‌لری وقوع بولمشدر.

اکئوس (Égée/Ægeus) یونانك خرافاتله مخلوط اولان تاریخ قدیملرینه کوره، آتینه‌نك اك قدیم حکمدارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۳۶۱ تاریخندن ۱۳۲۳ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ وکرید حکمداری مشهور (مینوس) ایله محاربه ایدوب، مغلوب اولمغله، کریده‌کی (مینوتاوروس) جانوار موهومنه‌یم اولق اوزره، بهرسنه آتینه‌دن ۷ قیز کوندرمك شرطیله مصالحه ایتمشیدی. بعده اوغلی (تیسئوس) کریده کیدوب، مذکور جانواری قتل ایتمکله، آتینه‌لیلری بودهشتلی جزیه‌دن قورتارمش ایسه‌ده، عودتنده کمی‌یه متفق علیه اولان اشارتی چکمکی اونوتمش اولدیغندن، پدری کندیسنك جانوار طرفندن اکل ایدلمش اولدیغنه ذاهب اولمغله، کندینی دکیزه آتمش؛ واو وقتدن بودکیزه یعنی آطه‌لر دکیزینه، بونك اسمنه نسبتله (اکئون)اسمی ویرلمشدر.

اکئون (Mer Égée) مادهٔ آنفه‌ده ذکر اولندیغی اوزره، آطه‌لر دکیزینك اسم قدیمی اولوب، السنهٔ اجنبیه‌ده الیوم مستعملدر. [« آطه‌لر دکیزی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الاتیا (Elatée) یونان قدیمك (فوکیده) خطه‌سنده برشهر اولوب، (دلف)دن صکره خطهٔ مذکورهنك اك مهم شهری ایدی. تسالیادن بنوتیایه کیدن بر بوغازده واقع اولوب، قبل‌المیلاد ۴۸۰ تاریخنده ایران شاهی (اکسرکسس) طرفندن ضبط وتخریب، و۳۳۸ ده ماکدونیا حکمداری فلیپ طرفندن استیلا اولنمشیدی. الیوم (الفتا) اسمیله بر کوچك قصبه‌در.

اَلام (Élam) تورانك روایتنه کوره سام بن نوح (ع)ك اوغلی اولوب، ایران حدودی جهتنده بونك نسلندن متسلسل برقوم بولنوردی، که مرکزلری (الیمایس) اسمنده برشهر اولوب، مملکتلری (الیمایده) تعبیر اولنوردی. ایرانیلر بونلرك اخفادی ظن اولنمشلرسه‌ده، ایرانیلرك اعم سامیه‌دن اولمدقلری محققدر.

الب آرسلان الب تکین وسائره [« آلب آرسلان » وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اَلبُرز ایرانك جهت شمالیه‌سنده بحر خزرك سواحل جنوبیه‌سی بوینجه غرب شمالیدن شرق جنوبیه طوغری اوزانیر بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، روسیه حدودنده کی قره‌باغدن خراسانه قدر ممتد اولور، وکیلان ایله مازندرانی جهت شمالیه‌سنده براقیر. بو طاغك اتکلریله بحر خزر ساحلی آره‌سنده کی مسافه ۲۵ ایله ۶۰ کیلومتره آره‌سنده‌در.

بو سلسلهنك شمال جهتنده کی مائلهسی غایت صیق اور- مانلرله مستور اولوب، پك یوکسك آغاجلری حاویدر. بو جهتده بربرندن یوکسك اوچ صره دن عبارت او- لوب، برسطح مائل تشکیل ایدر؛ جنوب جهتنده کی مائلهسی ایسه، قورو، چپلاق ودیکدر. بوده بحر مذکوردن کلن بلوطلرك بو سلسلهنك صیرتنه واصل اولمدن بوشانوب، جنوب جهتنه کچه مهلرندن ایلری کلیور. بو سلسلهنك اك مرتفع ذروهسی (دماوند) برکانی اولوب، تقریباً ٦٠٠٠ متره ارتفاعنده در. استرآباد جوارنده بو سلسلهیی قطع ایدن جادهنك کچدیکی اوچ بوغازدن برنجیسی ۲۰۰۷، ایکنجیسی ۲۲۸۱ واوچنجیسی ۲۸٤٥ متره ارتفاعنده در. اسکی ایرانیلرك اساطیرنده البرز طاغنك اهمیت مخصو- صه سی اولوب، رستم، زال، سام ونریمانك حامیسی اولان (سیمرغ) قوشی دخی بو طاغك ذروه لرنده تخیل اولنوردی.

اَلبرز { (ونام دیکرله قاف طاغی) قافقاس سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع طاغی اولوب، سلسلهٔ مذکوره نك جهت غربیه سنده وآذربایجان مملکتنك شمال شرقیسنده واقعدر. اصل سلسلهٔ مذکوره صیر- تنك جهت شمالیه سنده اولوب، ایکی ذروه دن عبا- رتدر، که بونلرك اك یوکسکی ٥٦٦٠ متره ارتفاعنده اولوب، دیکری بوندن ۱۸ متره آلچقدر. اك مرتفع ذروه سی ″٨ ′٢١ °٤٣ عرض شمالی ایله ′٦ °٤٠ ″٣٠ طول شرقیده واقعدر. مذکور ایکی ذروه وقتیله سونمش بربرکاك ایکی آغزی اولوب، آره لرنده واقع بوغازك دخی ٥٢٠٠ متره ارتفاعی واردر. کرك بوطاغ وکرك آلتنده کی سلسلهنك صیرتی سرمدی قارلرله مستوردر. اطرافنده ساکن اولان اقوام مختلفه بوطاغی مختلف اسملرله تسمیه ایدرك، جملهسی جنلرك مکانی عد ایتمکدهدر. (البرز) اسمی ایسه ایرانده بولنان ومادهٔ آتیده بیان اولنان سلسلهٔ جبالك اسمندن مأخوذ اولسه کرکدر. بعض خرافات کتابلرنده حکایه اولنان عجائب وغرائب نقل اولنان (قاف) طاغی دخی بو جبلك عینی اولوب، بو اسم بتون سلسلهیه دخی اطلاق اولنمش؛ و(قافقاس) اسمی بوندن تولد ایتمش کبی کورینیور.

البرفلد { (Elberfeld) پروسیهنك (وستفالیه) خطهسنده بر شهر اولوب، (دو- سلدورف) شهرینك ۲۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۰٦٥۰۰ اهالیسی، پك ایشلك تجارتی. بورسه- سی، قطیفه، دانتله، قوردله، باصمه، اپیك قاشلر، بزلر وسائره فابریقهلری وبویخانهلری واردر. بوشهر وقریبنده بولنان (بارمن) شهری وجوارلری ایکی قرن اول بسبتون خالی ایکن، اورادن جریان ایله (رین) ایرماغنه دوکیلن (ووپر) نهرینك صویی زیاده سیله براق ومنسوجاتی تطهیر وتبییضه پك الویرشلی اولدیغندن، آز وقتده پك چوق فابریقهلر یاپیلوب، کوندن کونه اهالی ومعموریتلری آرتمقدهدر.

اَلبُستان { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده وسنجاغك شمال جهتنده قضا مر- کزی بر قصبه اولوب، مرعشك ۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. جوارنده آطهدن کچن جیحان نهری نبعان ایدر. البستانك ٥٨۲٨ اهالیسی اولوب، ثلثانی مسلم وبر ثلثی خرستیاندر. بو قصبه وقتیله دها بیوك ودها معمور اولوب، مرعشدن اول ذوالقدریه حکمدارلرینك مقری ایدی. — البستان قضاسی مرعش ایالتنك قسم شمالیسندن عبارت اولوب، شرقاً معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغیله، شمالاً نفس سیواس سنجاغیله، غرباً آطهنه ولایتنك قوزان سنجا- غیله، جنوباً دخی زیتون واندرین قضالریله محدود ومحاطدر. (افسوس) ناحیهسیله برابر ۱۳٥ قریه دن عبارت اولوب، اراضیسی طاغلق ومرتفعدر. درون قضاده والبستان قصبهسنك ۲٥ کیلومتره غرب شما- لیسنده الیوم (یارپوز) ویا (افسوس) اسمیله معروف ناحیه مرکزی برکوچك قصبه بولنوب، (آرپاسوس) شهز قدیمنك خرابه لری اوزرنده واقعدر. (یارپوز) اسمنك اشبو شهر قدیمك اسمندن محرف اولدیغی هویدا اولوب، (افسوس) اسمی دخی بوندن غلطدر، وبعض جغرافیونك بونی الیوم (آیاسلوغ) اسمیله معروف اولان (افسوس) ویا (افس) شهر قدیمیله تشویش ایتملرینی موجب اولمشدر. اصحاب کهفك مغاره سی برروایته یارپوزك ودیکر برروایته آیاسلوغك جوارنده ایدی. درون قضاده اوچ قلعه خرابه سی وبر آرسلان وقپلان هیکللرینی حامل ایکی مسله بولنوب، آثار عتیقه دن معدوددر.

البصان { [« ایلبصان » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

البوجوار (ودهـا طوغریسی ابوجـوار) بغـداد ولایتنـك حله سنجـاق وقضاسـنه ملحق وحلهنك جنوب شرقیسنده اولهرق فراتك كنارنده واقع برناحیهدر.

البوف (Elbeuf) فرانسهنك شمالنده «آشاغی سـینه» ایالتنده، (رون)ك ۲۱ وپارسك ۱۲۶ كیلومتره غربنده ناحیه مركزی برشهر اولوب، (سینه) ایرماغنك ساحل شمالیسنده و(پوشو) نهرینـك بو ایرماغه دوكلـدیكی محلـده واقعـدر. ۲۷۰۰۰ اهالیسی وبیوك چوخه فابریقهلری واردر. بو شهر برچوق وقت ماركیلك ودوقهلق صورتنده اداره اولنمشدر.

البوكمال (ودهـا طوغریسی ابوكمال) زور سنجاغنده ومركز لوا اولان (دیر) شهرینك جنوب شرقیسنده برقضـا اولوب، مركزی دیردن ۳۰ سـاعتلق مسـافهده واقعدر. قضـانك اراضیسی بادیه واهالیسی عربانـدر.

البه (Elbe) آلمانیانك بریوك ایرماغیدر، كه چهسـتانده (سیلزیا) حدودنده نبعـانله، چهسـتانك ایچنده شمـال غربی یه طوغری آقهرق، پراغهنك ایچـندن چكن (مولداو) نهریله برلشـدكدن صكره، صاقسه قراللغنی وبعده پروسیهنك براندبورغ صاقسـه وهانووره ایالتلرینی شق ایله، كونیغراج، لایتریج، درسد، تورغاوله، ویتنبرغ، ماغدبورغ، لاینبورغ، هـامبورغ. آلتونه، استـاد وغلوقستاد شهرینك ایچندن ویا یاننـدن چكهرك، ۹۰۰ كیلومتره‌لك مسـافه قطع ایتـدكدن صكره، (قوقسـهاون) قربنده‌بحر شمالیه منصب اولور. مذكور (مولداو)دن صكره تابعلرینـك باشلیجهلری صـولدن اكر، مولده وسال، صاغدن السترو هاول نهرلریدر.

البه (Elbe) ایتالیانك غرب جهتنده طوسقانه خطهسنه تابع وقورسـیقه جزیزهسنك ٤٨ كیلومتره جنوب شرقیسنده‌واقع برآطه اولوب، طولی ۲٦ وعرضی ۱۰ كیلومتره‌در. ۱۸۰۰۰ اهالیسی اولوب. باشلیجه قصبهسی (پورتولونغونه)در. مشهور برد‌میر معدنیله كومش، آلتون، قوشون، مرمر وسائر معدنلری واردر. هـواسی غایت كوزلدر. شرابی ومیوهلری دخی مشهوردر.

البیره اندلسك جنوبنده غرناطه خطهسنك حكومت اسلامیه زمانندهكی اسمی اولوب، مركزی رومالیلر عندنده ایلبریس (Illiberis) اسمیله معروف اولان (البیره) شهر قدیم ایدی. بعده بوشهر خراب اولوب، غرناطه مركز اتخـاذ اولنمش ایسه ده، خطهسی یینه اسم قدیمی محافظه ایتمشـیدی. عربلر زماننـده بو خطـهدن (البیری) لقبیله ملقب برچوق مشاهیر علما یتیشمشدر.

البینغ (Elbing) پروسـیهنك برشهری اولوب، دانسیغك ۵۳ كیلومتره‌جنوب شرقیسنده وهمنامی اولان نهرك بالطبع دكیزینه اولان منصبنه قریب اولهرق كنـارنده واقعدر. ۳٤۰۰۰ اهالیسی، منسوجات وسـائریه برچوق فابریقهلری وسفاین اعمالنه مخصوص دستكاهلری واردر. — البینغ نهری پروسیهنك غرب شمالی جهتنده واقع (دراوزن) كولنك آیاغی اولوب، مجراسی ۲۰ كیلومتره طولنده‌در، وبونك ۱٤ كیلومتره‌لكی سیرسفائنه صالحدر.

الپاسو (El-Paso) اسپـانیولجه «بوغاز» دیمك اولان بواسمله مكسیقه وممالك مجتمعه‌ده برچوق قصبهلر وبقعهلر وارد.

التون (Elton) روسیهنك اژدرهان ایالتنده و (وولغا) نهرینك شرقنده‌كی چولده بركول اولوب، مساحهٔ سطحیهسی ۱٦۱ مربع كیلومتره، وسطحی طوزله مسـتوردر. بو كولدن كلیتلی طوز اخراج اولنور. — بواسمله انكلتره‌ده (بوی) ك ۱ كیلومتره شمال غربیسنده برقصبه دخی بولونوب، ۹٦۰۰ اهالیسی واردر.

الجایتو هلاكوخانك سـلاله‌سندن اولوب، ایرانده حكم سورن وشرف اسلامله مشرف اولدقدن صكره (محمد خدابنده) تسمیه اولنـان حكمدارك اسم اصلیسیدر. [«خدابنـده» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

الجزیره [«جزیره» ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

الجین (Elgin) اسـقوچیاده ادیمبورغك ۱۹۰ كیلومتره‌شمالنده وشمال دكیزی ساحلنده قونتلق مركزی برقصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی وعلم الارضه مخصوص برموزه‌خانهسی واردر.

الحسا [«حسا» ماده سـنه مراجعت بیوریله.]

الدورادو (Eldorde) یعنی «آلتون یری» آمریقه‌نك ابتدای کشفنده کویا (اورنوق) ایله (آمازون) ایرماقلری آره‌سنده بولندیغی بعض اسپانیولر طرفندن روایت اولنان برخطهٔ مو- هومه‌در، که بونده پك چوق آلتون وسائر ذی‌قیمت معادن بولندیغنی کورمش اولدقلرینی نقل ایتمش اولدقلرندن، برچوق وقت بویرتحری اولنمش ایسه‌ده، نهایت راویلرك خیالخانه‌لرندن بشقه بویله بریربولندیغی تحقق ایتمش؛ ومع هذا اسمی قالمشدر. — بواسمله ممالك مجتمعه‌نك جهت غربیه‌سنده (قالیفورنیا) خطه‌سنده دخی برقونتلق بولنوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۳۲۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۰۰۰ کشی رادهلرنده‌در.

الزویر (Elzevir) اون آلتنجی واون یدنجی قرن میلادیده فلنکده بریوك مطبعه اداره ایدوب فن طباعته ونشریاته بیوك خدمتلر ایتمش برعائله‌در. بونلرك اکثریت اوزره ترجیح ایتدکاری برنوع کوچك حجمه (الزویر) اطلاق اولنور.

الستر (Elster) صاقسه قوالغنده بواسمله ایکی نهر بولنوب، آق الستر چهستانده نبعاله ۲۱۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، (سال) نهرینه؛ وقره الستر یوقاری لوساسده نبعاله، ۱۹۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (البه) ایرماغنه دوکیلور.

السنور (Elseneur) دانیارقه‌نك (سلان) آطه‌سنده وقوپنهاغك ۵۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی ومستحکم برقلعه‌سی واردر.

السویق (Elswick) انکلتره‌نك (نور- تومبرلاند) قونتلغنده و (تین) نهری کنارنده برشهر اولوب، ۲۷۰۰۰ اهالیسی، کمور معدنی، ابنیه طاشلری، سفاین اعمالنه مخصوص دستکاهلری وماکینه وطوپ فابریقه‌لری واردر.

الش (Elche) اسپانیانك شرق جنوبی جهتنده بلنسیه خطه‌سنك (آلیقنت) ایالتنده وآلیقنتك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده (وینالوپو) نهری اوزرنده واقع برشهر اولوب، ۱۸۷۵۵ اهالیسی واطرافنده برچوق خرما آغاجلری واردر. ابنیه‌سی وهیئت عمومیه‌سی الآن عرب طر- زنده‌در. یقوت حموی اندلسك یالکز بوشهرنده خرما یتیشدیکنی وغایت کوزل برطاقم سجاده‌لر یابلدیغنی بیان ایدیور.

ألغ بیك (یاخود اولوغ بك) تیمورلنکك حفیدی ومعین الدین شاهرخك اوغلی اولوب، علوم وفنونده وعلی الخصوص علم هیئتده کی وسعت معلوماتی واقتدار فوق العاده‌سیله مشهور، واعاظم حکمای اسلامدن معدوددر. «زیج الغی» اسمیله معروف وغایت مقبول بر زیجی وسائر آثار فنیه‌سی واردر. سمرقنده بیوك بر رصدخانه دخی تأسیس ایتمشیدی. کندیسندن آز مدت صکره (قوپرنیق) ظهور ایدوب، کرهٔ ارضك حرکتی اساسی اوزرینه مؤسس اولان هیئت جدیده کشف اولنمغله. صاحب ترجمه هیئت عتیقه‌نك خاتمی ومنجمین اسلامك اخیری عد اولنور. پدرینك حیاتنده ۸۱۴ تاریخنده سمرقند شاهی اولوب، ۸۵۰ تاریخنده پدرینك تختنه جلوس ایتمش؛ واوغلی عبداللطیفله برچوق وقت اوغراشدقدن، وبر قاچ دفعه بونی مغلوب وعفو ایتدکدن صکره. نهایت ۸۵۳ تاریخنده اوغلنك مغلوب واسیری اولوب، بونك امریله قتل اولنمشدر. ۳۹ سنه حکومت سوروب، وفاتنده ۵۶ یاشنده ایدی. عمرینی مطالعه ایله وعلوم وفنونه خدمتله کچیروب، سراینه علمای اسلامدن وارباب فندن برچوق ذوات طوپلامش؛ وتحقیقات فنیه اجراسیچون تاسیسنه قدر بعض علما کوندرمشیدی. زیجی ۱۶۶۵ تاریخنده انکلتره‌نك (اوقسفورد) شهرنده طبع، وآو- روپا لسانلرینك اکثرینه ترجمه اولنمشدر.

الف (Elfes) اسکی اسقاندیناو اساطیرنده جن وپریلره ویریلن اسم اولوب، «نور الفلری» خیره و«ظلمت الفلری» شره موکل زعم اولنوردی.

الفانته (Éléphanta) هندستانده بمبای کور- فزنده واقع آطه‌ایله اوزرنده کی (غار- پور) شهرینه آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«غارپور» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الفانتینه صعید مصرده واقع اسوان جزیره- سندبطلیوس طرفندن ویریلن اسمدر. [«اسوان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الف بن نورکاشانی سیر نبی وتاریخ حلفایی متضمن «مطلع الانوار» کتابنك مؤلفیدر.

الفت هندستانده لکهنو راجه‌لرندن یعنی مجوس ملوکندن اولوب، ادیب

وشاعر بر ذات اولغله، بت‌پرست اولديغی حالده، وقعهٔ کربلا حقنده بر چوق مرثیه‌لری وسائر اشعاری واردر. شو قطعه حضرت امام حسین (رضه) حقنده اولان بر مخمسدندر:

السلام ای مدح تو آیات قرآن مبین
السلام ای ذات پاکت کعبهٔ علم ویقین
السلام ای پایه‌ات تاج سر عرش برین
السلام ای سایه‌ات خورشید رب العالمین
آسمان عز وتمکین آفتاب داد ودین

— بو اسمله هندستانده وایرانده دیکر برقاچ شاعر دخی بولنمشدر.

الفتکین { [«آلپ تکین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الفسبورغ { (Elfsborg) اسوجده نفس اسوجك جنوبنده واقع (غوتلاند) خطه‌سنك منقسم بولندیغی ایالاتك بری اولوب، (ونرن) دنیلن بیوك کولك جنوب وغربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۸۱۵ مربع کیلومتره اولوب، ۲۷۲۱۱۹ اهالیسی واردر. مرکزی (نرسبورغ) شهریدر. بوایالته چوق بناطاشی چیقار، واولرده برنوع بز اعمال اولنور.

الفی { بودخی هندستانك مجوسی شعراسندن اولوب، عظیم آباد شهرندن واکبرشاه ثانینك منشیسی ایدی. «نیرنك تقدیر» عنوانیله بر منظومه‌سی ومرتب دیوانی وار در. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دردشت پربلای جنون نیست الفتی
جز موج ریك واشك روان کاروان ما

القاز { (یاخود الغاز) قسطمونی ولایتنده قسطمونی شهرینك جنوبنده بیوك بر طاغ اولوب، اتکاری شمالاً قسطمونی و جنوباً طوسیه‌یه قدر ممتد اولدیغی حالده، طولاً قسطمونی سنجاغنك بر یاندن بر یانه قدر اوزانیر؛ واستقامتی غرب جنوبدن شمال شرقیه طوغریدر. کرك شمال وکرك جنوب جهتندن برچوق نهرلر آقوب، چوغی قزل ایرماغه ویالکز غرب جهتندن اینلری (فلیوس) نهرینه دوکیلور. اورمانلری‌ده چوقدر.

القاص میرزا { ایرانده حکومت سورن سلالهٔ صفویه‌دن شاه اسماعیل ثانینك اوغلی وشاه طهماسبك برادری اولوب، قانونی سلطان سلیمان خان زمانده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه التجا ایتمش؛ ودولت علیه ایله ایران آره‌سنده واقع اولان محاربه ده، برادرینه قارشی عثمانلی اردوسنه خیلی خدمتلری کورلمش؛ و ۹۸٤ تاریخنده مشهده وفات ایتمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

چون شیر درنده درشکاریم همه
دائم بهوای خویش یاریم همه
چون پرده زروی کارما برخیزد
معلوم شود که درچه کاریم همه

الکتره { (Électre) یونان قدیمه‌ده (آرغوس) شهرینك حکمداری (آغاممنون)ك قیزی اولوب، پدرینك غیبوبتی اثناسنده والده‌سنی تزوج ایتمش اولان (اجیست)ك الندن برادری (اورست) ی قورتارمش؛ و بعده برادرینك احیاسندن (پیلاد)ه وارمشیدی. بووقعه یونان قدیم شعراسندن (اسخیل) و (سوفوقل) ایله بعض آوروپا شعراسی طرفندن‌هائله صورتنده نظمه چکلمشدر.

آللان { بلاد قافقاسده وکورجستان ایله داغستان آره‌لرنده بر مملکت اولدیغنی، وخلفای عباسیه زمانده بورانك حاکمی نصرانی المذهب اولوب، بعده کرك ملکاری وکرك اهالینك قسم اعظمی شرف اسلامله مشرف اولدقلرینی یاقوت‌حموی ذکر ایدیور. عرب مورخ وجغرافیونی بو مملکتك بر دربنده واقع قلعه‌سنك متانتنی مبالغه ایله وصف ایدیورلر.

الله آباد { ودها طوغریسی اله‌آباد. [«اله‌آباد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماس محمد پاشا { [«محمد پاشا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الماسین { (المکین) اسم عربیسندن محرف اولوب، عرب مورخلرندن (ابن‌العمید)ك آوروپاجه معروف اسمیدر. بو ذات نصرانی المذهب اولوب، ٦٢٠ تاریخ هجریسنده طوغمش؛ و ٦٧٢ ده وفات ایتمشدر. مصر حکمدارلرینك کتابت خدمتنده بولنمش؛ و «تاریخ ابن‌العمید» عنوانیله معروف بر تاریخ عمومی یازمشدر. بو تاریخك متن عربیسی وبرقسمنك لاتینجه ترجمه‌سی ١٦٢٥ تاریخ میلادیسنده (ارپنیوس) نام عالم طرفندن فلنکك (لیدن) شهرنده نشر اولنمش: و ١٦٥٢ ده فرانسزجه ترجمه‌سی دخی پارسده باصلمشدر.

الماطاغی } سوریه خطه‌سنك جهت شمالیه‌سنده وحلب ولایتنده اولوب، ساحل بحره‌قریب اولدرق، جبل لبنانی طاوروس سلسلهٔ جبالنه ربط ایدن بریوك طاغك اسمیدر. اسم قدیمی (امانوس) واسم عربیسی جبل لکامدر. اردو طاغی ونام دیکرله (جبل اکراد) ایله جبل نصیر دخی بونك شعباتندندر. الماطاغنك اك مرتفع ذروه‌سی ۱۵۰۰ متره یوکسکلکنده اولوب، برقاچ محلنده برکان اثرلری مشهوددر. حتی بونلرك بری اخیراً دخی آتش افشان اولمشدر. بونك بر اوجی تامعمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغی اورتهلرینه قدر ممتد اولور. — بواسمله آنقره ولایت وسنجاغنده دخی بر طاغ بولنوب، آنقره شهرینك شرق‌جنوبیسنده قزیل ایرماقله سقاریه ایرماغنك حوضه‌سی آره‌سنده اولهرق، شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اوزانیر.

المالی } قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان آنطالیه‌نك ۸۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده ومکری اسکله‌سنك ۸۵ کیلومتره شرقنده، الان کولنك شرق شمالی کوشه‌سنده اولهرق، ۱۰۸۷ متره ارتفاعی اولان غایت کوزل بر موقعده و ۴۶′ ۴۶° عرض شمالیده واقعدر. ۷۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ایکی اوچ یوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. اطرافنده یك لطیف باغ وباغچه‌لری و کوزل میوه‌لری واردر. اولدقجه تجارتکاه بر قصبه اولوب، اهالیسی بعض صنایعله مشغولدرلر. بررشدیه مکتبی‌دخی‌واردر. — المالی‌قضاسی تکه‌سنجاغنك غرب جهتنده واقع اولوب، شمالا آنطالیه قضاسیله، غرباً آیدین ولایتنك منتشا سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن (قاش) قضاسیله، جنوباً وشرقاً دخی آق‌دکیز ساحلیله محدود ومحاطدر. واسع برقضا اولوب، فنیکه وقاردیج مع اکدیرناحیه‌لریني دخی حاوی اولدیغی حالده، ۷۵ قریه‌دن مرکبدر. اهالیٔ مسکونه‌سی ۱۸ اولوب، بونلرك یالکز مرکز قضاده بولنان جزئی خرستیانلردن بشقه قصوری کاملاً مسلمدر. برقاچ بیك نفوس‌مقدارنده عشایری دخی واردر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، کوزل بایرلری ومنبت اووه‌لری دخی واردر. صولری دخی چوقدر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله توتون، میان کوکی، زیتون، نیمون، پورتقال، کیتره وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعدن عبارتدر. اورمانلری‌ده چوق اولوب، خیلی کراسنه واودون قطع واخراج اولنور. درون قضاده ۱۶ جامع، ۲۰ مسجد، ۱ رشدیه و۸ صبیان مکتبلری، ۱۰ مدرسه، برروم و برده ارمنی کلیسالری موجود در. بوقضا ایله آنطالیه قضاسی آره‌سنده (بك طاغی) اسمیله بیوجك بر طاغ اولوب، قضانك میاه جاریه‌سی باشلیجه (آلاغیر) نرینه طوپلاندرق، جنوبه طوغری جریانله، آق دکیزه دوکیلور.

المعدن } پورتکیزك پایتختی اولان لیسبونه‌نك قارشیسنده برقصبه اولوب، جوارنده چیقان معدن مناسبتله، حکومت اسلامیه‌زمانده عربلر طرفندن بواسمله تسمیه اولنمشدی. الیوم پورتکیزلیلر عندنده بونك غلطی اولان (آلماده) اسمیله معروفدر. [«آلماده» ماده‌سنه‌ده مراجعت بیوریله.]

المینا } (Elmina) آفریقانك ساحل غربیسنده، یوقاری کینه‌نك انکلتره‌نك النده بولنان (فانتی) خطه‌سنده برشهر واسکله اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی وبعض استحکاماتی واردر. یانده برکوچك نهر بحره منصب اولور. اوسواحلك اك کوزل هوالی یری اولوب، فرنك محله‌لری خیلی کوزلدر. بوشهر ابتدا پورتکیزلیلرك مستملکاتندن اولوب، بعده فلمنکه و۱۸۷۲ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌یه کچمشدر.

النه } (Éléná یاخود Iliana) بلغارستانك طرنوه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، طرنوه‌نك ۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وعثمان بازارینك ۴۲ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — النه بوغازی قوجه بالقانك کچیدلرندن اولوب، طرنوه ایله اسلیمیه آره‌سنده‌کی طریقك ممریدر. ۱۰۸۵ متره ارتفاعی واردر.

الواس } (Elvas) پورتکیزك (آلمتیو) ایالتنده، لیسبونه‌نك ۲۶۵ کیلومتره شرقنده واسپانیا حدودندن ۹ کیلومتره مسافه‌ده واقع مستحکم برشهر اولوب، اسپانیانك بادایوز (یعنی بطلیوس) شهری قارشیسنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، متین قلعه‌لری، تفنك وطوب فابریقه‌لری، متعدد قشله‌لری وعسکری خسته‌خانه‌لری وار در. عربلرك یاپمش اولدقلری بر صهریج الیوم موجود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۴۰۰ متره وسعتنده‌در.

بو جسیم صهرنجه صو کتیرمك اوزره، عربلر بربری اوستنه درت صره کرلرك اوزرینه مبنی غایت کوزل ومصنع برصویولی یاپمشلردی، که بوده الیوم معموردر. جوارنده پك چوق زیتون وکوزل شراب چیقار.

الوتر (Éleutère) پاپالردن اولوب، ۱۷۷ تاریخ میلادیسنده انتخاب اولنمش؛ و (مارق اورل) ایله (قومود)ك ایمپراطورلقلری زمانلرنده ۱۵ سنه پاپالق ایدرك، انکلتره یه خرستیانلغی ادخال ایتدکدن صکره، ۱۹۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدوددر. — بو اسمله دیکر ایکی عزیزلری دخی واردر.

الوجره سیواس ولایتنك قره حصارشرقی سنجاغنده وسنجاغك شرق جهتنده بر قضا اولوب، مرکزی قره حصاردن ۷ ساعت مسافه‌ده بر حکومت قوناغیله بر ایکی خان وفروندن عبارتدر. قضا ۶ ناحیه و ۴۰ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۲۰۰۰۰ رادهلرنده‌در، که بونلرك‌ده همان جلهسی مسلمدر. درون قضاده ۴۰ جامع ومسجد، ۶ مدرسه، ۵۶ مکتب موجوددر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعیه‌سی عبا وکلیمدن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. درون قضاده بردمیر معدنی بولنیور. مرکز قضاده هر جمعه ایرتسی بازار، وهرسنه مایسك ۷ سنده پنایر قوریلور.

الوره (Elora) هندستانك (دکن) قطعه‌سنده نظام حکومتی داخلنده واورنك آبادك ۲۶ کیلومتره شمال غربیسنده برشهر اولوب، هندولر عندنده مقدس عد اولنغله، پك چوق معابد وسائر آثار عتیقه‌یی جامعدر. - ینه هندستانده مدراس دائره‌سنده دخی بو اسمله برشهر اولوب، ۱۶° ۴۳′ عرض شمالی ایله ″۳۵ ′۴۴ °۷۸ طول شرقیده واقع و ۲۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

الوس قرات ساحلنده بر قصبه اولوب، اوندن الوسی لقبیله ملقب علما وشعرادن بر قاچ ذات ظهور ایتمشدر. بوقصبه تقریباً °۳۴ ′۵ عرض شمالی ایله °۴۰ ′۷ طول شرقیده واقعدر.

الوسیس (Eleusis) یونان قدیمده پیره ایله مغار آره‌سنده برشهر اولوب، زراعت الهه‌سی (سرس)ك عبادتنه مخصوص اولان جسیم ومنصع معبدیله مشهور ایدی. الیوم (لفسینه) اسمیله بر قریه حالنده‌در.

الوند ایرانده همدان شهرینك جنوب غربیسنده واقع بیوك بر طاغ اولوب، اك مرتفع ذروه‌سی ۳۹۱۴ مترهدر. بوطاغك اوستنده برچوق نفت وطاش یاغی معدنلری بولنور. اتکارندن آقان صولر پك چوق اولمغله، اطرافی باغ وبوستانلرله مستوردر.

الهآباد (یاخود الله آباد) هندستانك اك بیوك شهرلرندن اولوب، قطعهٔ مذکوره‌نك جهت شمالیه‌سنده (کنك) ایرماغیله (جمنه) نهرینك محل تلاقیسنده، کلکته‌نك ۷۹۵ کیلومتره شمالغربیسنده، اکره‌نك ۴۶۱ ودهلینك ۶۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده، °۲۵ ″۲۶ ′۲۵ عرض شمالی ایله ″۵۱ ′۵۰ °۴۹ طول شرقیده واقع، و۱۴۸۵۴۷ اهالیی جامعدر. اسکی شهر جمنه نهرینك شمالی ساحلنده اولوب، ابنیه‌سی غیر منتظم و سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. انکلیزلر طرفندن بنا اولنوب کوندن کونه توسیع اولنمقده اولان یکی محله ایسه نهر مذکورك ساحل جنوبیسنده واقع اولوب، اولری منتظم باغچه‌لرله محاط وسوقاقلری دوز وغایت واسعدر. شهردن ۳ کیلومترهلك مسافه‌ده اکبر شاه طرفندن بنا اولنمش متین برقلعه واردر. بوشهر اسکیدن هندولرك مقدس برشهری اولوب، شمدی بسبتون اسلام شهری اولدیغی حالده، ینه هندولر شهرك زیارتنه کیدیورلر. آثار عتیقه‌سندن پك آزشیلرقالمشدر. اکبرشاه طرفندن اعمار اولنه‌رق، اسم قدیمی (پرایاغه) ایکن، الهآباد اسمیله تسمیه اولنمشدر. هواسی صیجاق ایسه‌ده، غایت صاغلام اولوب، هندستانك وسطنده و دمیر یول خطوطنك نقطهٔ اجتماعنده واقع اولمغله، شمدیلك ایالت مرکزی ایسه‌ده، برکون بتون هندستانك مرکز عمومیسی اولهجغی مأمولدر. — الهآباد ایالتی کلکته دائره‌سنده اولوب، ۶ قضایه منقسمدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۳۵۰۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۰۰۰۰۰۰ کیشدر، که هر مربع کیلومتره باشنه ۱۵۶ کشی دوشر. اراضیسی دوز و منبت اولوب،

غایت کوزل ایشلنمشدر. باشلیجه محصولاتی پاموق، چوید وآفیوندر. ۱۸۰۱ تاریخنده انکلتره‌نك ضبطنه کچمشدر.

الهام (شاه شرف الدین ملول) هندستانده مراد آباد شعراسندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادی اواخرنده یاشامش؛ و «هفت میخانه» عنوانیله برمنظومه ایله فارسی بر دیوان براقمشدر. — بو اسمده اصفهان متأخرین شعراسندن بری دخی اولوب، هندوستانه برسیاحت ایتمشدر.

الهامی شعرای عثمانیه‌دن اولوب، استانبوللیدر. امیر بخاری خلفاسندن حکیم چلبی افندینك مریدانندن وطریق نقشبندی مشایخندن اولوب، درویشانه ومتصوفانه بعض اشعاری واردر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر:

شاد اولوردك نقدر منکسر البال اولسه‌ك
اهل عشق ایچره اکر دردله خوشحال اولسه‌ك
کوردیکك خوبه کوکل ویرمك اولوری کارك
سن ده الهامی کبی عاشق ومیال اولسه‌ك

الهامی پاشا مصر والیٔ اسبق عباس پاشانك اوغلی ومحمد علی پاشامرحومك حفیدی اولوب، جنتمکان سلطان عبد المجید خان حضرتلرینك کریمه‌سی منیره سلطانی تزوجله، مصاهرت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولمش؛ و برمدت درسعادتده اقامتله، مجلس والا اعضالغنه تعیین اولنمش؛ و ۱۲۷۷ تاریخنده، هنوز ۲۵ یاشنده یوغیکن، وفات ایتمشدر.

الهی همدان شعراسندن اولوب، همدانك جوارنده کائن اسد آبادده طوغمش؛ وهندستانه رحلتله، جهانکیر وشاهجهانك خدمتنده بولندقدن صکره، ۱۰۵۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. تراجم احواله دائر «کنج الهی» عنوانیله بر کتابی ومرتب دیوانی واردر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

کریان چوپیالهٔ پرم درکف مست
نالان چوسبوی خالیم دررہ باد

— دیکر برالهی دخی «حلاصة الاشعار» عنوانلی کتابك مؤلفی اولوب، ۹۴۵ ده وفات ایتمشدر.

الهی شعرای عثمانیه‌دن اولوب، واردار یکیجه‌سندن ایدی. تاریخ ولادت ووفاتنه دسترس اولنمدی.

الهی بك کردستان بکلرندن وشعرادن اولوب، بعض جرایمندن طولایی یاوز سلطان سلیم حضرتلری طرفندن حلبده اعدام اولنمشدر. چغتای طرزنده اشعاری واردر. شو بیت اوجلهدندر:

یاردیب جانلر بیر رمین بربلای جان اوچون
باده دیب قانلر یوترمین بریباله قان اوچون

الی (Ely) انکلتره‌نك (قامبریج) قونتلغنده وقامبریجك ۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۸۲۰۰ اهالیسی وچاکنك قلهسی ۹۸ متره ارتفاعنده اولان اسکی برکلیساسی واردر.

الیا (Élie) حضرت الیاس نبیه خرستیانلر طرفندن ویریلن اسمدر [«الیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیا دو بومون (Élie de Beaumont) فرانسه‌نك اك مشهور طبیعیوندن اولوب، علم الارض وعلم المعادن فنلرنده کی یدطولاسیله شهرت بولمشدر. بوایکی فنه متعلق برقاچ معتبر اثری واردر؛ وفرانسه‌نك رسائل موقوتهٔ فنیه‌سنده برچوق معلومات نافعه نشر ایتمشدر. فرانسه آقادمیاسنك و مجلس اعیانك اعضاسندن ایدی. ۱۷۹۸ ده طوغوب، ۱۸۷۴ تاریخنده وفات ایتمشدر.

الیاس (علیه السلام) (Élie) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، بعلبکلی ایدی. میلاد عیسی (عم) دن ۹ قرن اول و آخازك زمانده بر حیات اولوب، بنی اسرائیلی عبادت اصنامدن نهی ایتدیکیچون، تعقیب اولنه رق، بر چوق وقت صحرا ومغاره‌لرده یاشامش؛ و بر چوق معجزه‌لر کوسترمشدر. نهایت الیسع (عم)ی نبوته خلف ووارث براقه‌رق، قبل المیلاد ۸۸۰ تاریخنده سمایه رفع اولنمشدر.

الیاس بك چلبی سلطان محمد خانك بندکانندن اولوب، بعده پادشاه مشار الیهی ترکله، برادری شهزاده سلیمانك طرفنه کچمش؛ ومؤخراً سلطان مرادخان ثانی زمانده پادشاه مشار الیهك برادری شهزاده مصطفایی التزام ایده‌رك، آناطولیده رفع لوای عصیان ایله، ازنیق ضبط ایتمش؛ واستانبولی فتح ایتمك اوزره بولنان حضرت مراد خانی، بوعصیانك اوکنی آلمق ایچون، استانبولك

محاصره‌سنی رفع ایتمکه مجبور ایلمشیدی. متعاقباً شهزاده مصطفایی دخی ترك واخذ وکرفتله، سلطان مرادخانه تسلیم ایتمشیدی. علاق وخانْ برشخص ایدی.

الیاس بك (میرآخور —) ابو الفتح سلطان محمد خان ثانی وسلطان بایزید ولی حضرتلرینك رجالندن اولوب، محرر فقیرك والده طرفندن جداعلاسی ومناسترلایننده کائن کوریجه شهرینك بانیسیدر. کندیسی عن‌اصل یانیه ولایتنده پرمدی قضاسنده واقع (پتاریت) قریه‌لی بر دلاور اولوب، سلطان مراد خان ثانینك آرناؤدلق جهتنه واقع اولان سفرنده، خدمت شاهانه‌لرینه آلنمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولمشیدی. کرك پادشاه مشار الیهك وکرك سلطان محمد خان ثانینك زمان سلطنتلرنده قطع مراتب معتاده ایده‌رك، استانبولك فتحنده حاضر بولنمش؛ واذن پادشاهی ایله یدی قله جوارنده برکلیسایی جامع شریفه تحویل ایتمشدر، که الیوم (امیرآخور جامعی) ویا (کلیسا جامعی) اسمیله معروفدر. اتصالنده ینه مشار الیهك وقفی اولهرق برستبلی خانقاهی واردر. سلطان بایزید خان ثانینك دخی لالاسی اولمشیدی. مشار الیهك جلوسنده میرآخور اول اولوب، برمدت صکره چراغ بیوریله‌رق، وطن اصلیسی اولان پناریت ایله جوارنده بولنان برقاچ قریه کندیسنه مالکانه ویرلمشیدی. الیاس بك وطننه عودتنده مالکانه‌سی داخلنده غایت کوزل بر موقعده بر مناستر کورمکله، مبایعه وهدم واونك یرینه بر جامع شریفله برعمارتخانه ومدرسه وسائره بنا ایده‌رك، کوریجه شهرینك اساسنی قورمش؛ وبعده یانیه والیلکنده وسائر بعض مأمور یتلرده دخی بولنمشدر. مالکانه‌سنی وقف ایده‌رك، تولیه‌سنی اولاد ذکورینه ترك ایتمش اولمغله، وقف مذکور الیوم ورثه‌سی اولان کوریجه بکلرندن اداره اولنمقده‌در. ایکی اوغلندن بیوکی اولان اینه‌بك (که یکی قیوجوارنده نامنه منسوب جامع شریفی واردر) بغداد سفرنده شهید اولمش؛ دیکر براوغلی کوریجه‌ده وقفنك متولیسی اولمشیدی. امیرآخور الیاس بکه مخلجه ولی نظریله باقیلوب. حقنده برچوق خارق عاده شیلر نقل اولنور. کویا سلطان بایزید خان حضرتلری کندیسنی چراغ بیوردقلرنده، خاص آخوردن برحیوان آلمسنی وبوکا راکب اولهرق برمدت معینه‌ده دور ایده‌بیله‌جکی ارادنی وقرانك کندیسنه تملیك اولنه‌جغنی امر وعدیوبرمغله، کندیسی سریع المشی براستر انتخاب ایدوب، آلمش؛ وبواستر امیرآخورك مراد ایتدیکی یرلرك دورینی اکمال ایدر ایتمز، پاتلایوب، طاشه تحول ایتمش، وکوبکندن کوپوك فیشقیرمغه باشلامش ایمش. تصادفاً کوریجه جوارنده یاتمش استر شکلنده برطاش واردر، که کوبکی محلنده اولان بریرندن کوپوك صورتنده بیاض برمعدن صویی آققده‌در. ذکر اولنان روایتی بو مشابهت تولید ایتمش اولسه کرکدر. صاحب ترجمه ۹۱۷ تاریخنده وفات ایدوب، تربه‌سی کوریجه‌ده جامعی اتصالنده‌در.

الیاس پاشا سلطان مراد خان رابع وزرا سندن اولوب، مملکتی اولان قره‌سی والیسی ایکن، برغمه ومغنیسا وسائر اوجوارلری دخی ضبط، وبعضیسنی تخریب ایله، دره‌بکرینه مخصوص برطور آلمش اولدیغندن، اورادن قالدیرلمق ایچون، شام والیلکنه تعیین اولنمش ایسه‌ده، طرفندن بر متسلم کوندروب، بالذات کیتمك ایستمدیکی جهتله، ۱۰۴۱ تاریخنده آناطولی والیسی کوچك احمد پاشا ایله قره‌مان والیسی دلاور پاشانك قوماندەلری آلتنده عسکر سوق اولنه‌رق، کندیسی اخذ اولنوب، استانبوله کتیرلمش؛ واعدام اولنمشدر.

الیان (Elien) رومانك اوچنجی قرن میلادی مؤلفلرندن اولوب، تاریخ طبیعی وسائره‌یه متعلق یونان لسانده بعض اثرلر براقمشدر.

الیده یاخود الیس (Elide,Elis) موره شبه جزیره‌سنك شمال غربی کوشه‌سنده وزانطه‌ایله کفالونیه آطه‌لرینك قارشیسنده برخطه‌در، که شرق شمالی جهتنده بولنان (آخائیا) ایله برابر برایالت تشکیل ایدوب، ایالتك منقسم بولندیغی درت قضادن بریدر. جنوباً (روفیا) نهریله (مسینیا)دن وشرقاً نهر مذکورك تابعلرندن (دوآنه) چایله آرقادیادن آیرلمش اولدیغی حالده، شمال شرقی جهتندن دخی آخائیانك (پاتراس) و (تالاوریتا) قضالریله وغرباً یونان دکیزیله محدود در. اراضیسی سواحله قریب اولان محلرنده دوز، قوملق وبطاقلقلرله مملو اولوب، نیسان وقویلری دخی یوقدر. بو خبرسز اووەنك جهت شرقیه‌سنده بعض منبت ومحصولدار بایرلر بولنوب، خیلی حبوباب یتیشدیررلر. دها ایلریسی طاغلق اولوب، شرق وشماله طوغری کیدلدکجه،

کسب ارتفاع ایدن بوطاغلرك اك یوکسکی ۲۲۲۴ متره ارتفاعی اولان (اولونوس) طاغیدر. حدود جنوبیه‌سنده آقان (روفیا)دن بشقه باشلیجه نهری جهت وسطیه‌سنده جریان ایدن (قاستونی) در. مرکزی جنوب غربی جهتنده واقع (پیرغوس) قصبه‌سیدر. بوخطه زمان قدیمده اهالیسنك پهلوانلغیله و یتیشدیرمدیکی آتلرله مشهور اولوب، اك یوك شهرلری مذکور ایکی نهرك کنارنده واقع (الیس) ایله (اولمپیا) شهرلری ایدی. اولمپیا ده اسکی یونانیلر عندنده مراسم دینیه‌دن عد اولنان برطاقم کولشلر واویونلر اجرا اولندیغندن، بواویونلر موسمنده یونانیلر هر طرفدن اورایه طوپلانیرلردی. بومناسبتله الیده‌یه برمقدس نظریله باقوب، یونان قدیم جمهوریتلری آره‌سنده واقع اولان محاربه‌لرده بوخطه‌یه کیمسه طوقنمازدی.

الیده مع آخائیا ایالتی موره شبه جزیره‌سنك منقسم بولندیغی بش ایالتك بری اولوب، جنوباً (مسینیا) و آقارنانیا، شرقاً (آرغولیده) ایالتلریله، شمالاً (قورینت) و(پطراس) کورفزلریله، غرباً دخی یونان دکیزیله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۰۷۵ مربع کیلومتره، واهالیسی ۱۸۲۰۰۰ کشیدر. ۵ قضایه منقسم اولوب، بری (الیده) دن عبارتدر، ودیکر دردی آخائیا خطه‌سنده‌در. مرکزی (پطراس) شهریدر. [«آخائیا» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

الیزابت (یاخود الیصابات (Elisabeth) حضرت مریم (عم) ك اقرباسندن اولوب، حضرت ذکریا (عم)ك زوجه‌سی وحضرت یحیی (عم)ك والده‌سی ایدی. مشارالیه حضرت یحیایی شیخوخیتنده عاقر ایکن طوغورمشدر. بعض تواریخ اسلامیه‌ده (اشباع) اسمیله مذکوردر.

الیزابت (مجارلی — (El. de Hongrie) مجارستان قرالیندن ایکنجی استفانك قیزی اولوب، ۱۲۰۷ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ ۱۴ یاشنده ایکن، (تورنیکه) پرنسی درد نجی لویی یه وارمش؛ و۲۹ یاشنده ایکن طول قالوب، نیابت حکومت حقنك دخی قاینی طرفندن غصب اولندیغنی کورنجه، عمیجه‌سی نزدینه برمناسترہ چکیلوب، عمرینی عبادتله انزواده کچیرمش؛ وفتولیکار عندنده اعزه صره‌سنه کچمشدر. — بونك بو اسمده برحفیده‌سی دخی وارایدی، که آراغون حکمدارینك قیزی اولوب، پورتکیز حکمداری (دیس)ه وارمش؛ وطول قالنجه، بر مناسترہ چکیلوب، بوده اعز صره‌سنه کچمشدر.

الیزابت (لهستان قرالی (ولادیسلاس لوکتك) ك قیزی اولوب. ۱۳۱۹ تاریخ میلادیسنده مجار قرالی (خاروبرت)ه وارمش؛ وبرادری (قازیمیر) ك وفاتنده نیابةً لهستانی اداره ایتدکدن صکره، ۱۳۸۰ تاریخنده ترك حکومته مجبور اولمشیدی.

الیزابت (بوسنه‌لی —) بوسنه قرالی استفانك قیزی اولوب، مجارستان و لهستان قرالی بیوك لویی‌یه وارمش؛ و ۱۳۸۲ تاریخ میلادیسنده قوجه‌سنك وقوع وفاتیله، قیزی ماریانك وصیه‌سی صفتیله نائبهٔ حکومت اولمش ایسه‌ده، بعده ناپولی قرالی دراچلی شارل طرفندن نیابتدن اسقاط اولندرق، قیزیله برابر زندانه آتلمش؛ وبونك قتلندن صکره ینه حکومت باشنه کلمش ایسه ده، منعاقباً خرواتستان والیسی (جورنارد) طرفندن مغروقاً قتل اولنمشدر.

الیزابت (انکلتره قرالیچه‌سی —) سکزنجی هنرینك قیزی اولوب، ۱۵۳۳ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و۱۵۵۷ ده، همشیره‌سی ماریانك وفاتی اوزرینه، تخته چیقمشدر. اووقته قدر انزواده یاشایوب، تحصیل ومطالعه ایله اوغراشمش اولدیغندن، خیلی معلوماتی اولوب. انکلتره‌ده علوم ومعارف وصنایعك ترقیسنه وقوهٔ بحریه‌نك تزایدینه بیوك خدمتلر ایتمشدر. قنولیکلکه قارشی پروتستانلغی التزامده حد معروفی تجاوز ایتدیکی کبی، اسقوچیا قرالیچه‌سی (ماریا استوآرت) حقنده دخی بیوك بر ظلم وغدر کوسترمدیکی، اعدامنه‌قدر یورمشیدی. کندیسنی تزوج ایتمك ایستیوب موفق اولدیمش اولان اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپ ماریا استوآرتك اخذ ثاریني وسیله اتخاذ ایده‌رك، بیوك بر دونمایا تشکیلیله، انکلتره‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولمشیدی. صاحبهٔ ترجمه‌یی برفاج قرال ایستمش ایسه‌ده. کیمسه وار میوب، آنجق برفاج دوستی وارایدی، که بونلردن برینی اعدام ایتدکدن صکره، حاصل اولان ندامتدن ۱۶۰۳ ده وفات ایتمشدر. ماریا استوآرتك اوغلی اولان اسقوچیا قرالی (زاق)ی خلف براقشدر. پك

مقدره وبونکله برابر قیصقانج، اوینـاق وعیـاره برقادین ایدی. — موی الیه ژاقك دخی (الیزابت) اسمنـده بر قیزی اولوب، چهسـتان پرنسی بشنجی فردریقه وارمش؛ وبونکله برابر بعض مصائبه دوچار اولوب، ۱۶۳۲ده لوندره ده وفات ایتمشـدر. — بونك قیزی دخی الیزابت اسمیله بنام اولوب، کندینی علوم ومعارفه ویرمش، وحکیم شهیر (دقارت) ك شاگردانندن اولمشیدی.

الیزابت (فرانسه‌لی—) ایکنجی هنرینـك قیزی اولـوب، اسـپانیا قرالی ایکنجی فلیب کندیسـنی اوغلی دون قارلوس ایچون ایستمش ایکن، بعـده کندیسی تزوج ایتمش؛ و ۲۳ یاشنده ایکن وفات ایتمشدر. ظن اولندیغنه کوره فلیب کندی اوغلندن قیصقاندیغیچون صاحبهٔ ترجمه‌یی قتل ایتمشدر. — فرانسـه حکمدار خاندانیسـنه منسوب (الیزابت) اسمنده دیکر بر قاچ قادین دخی بولنوب، اك مشـهوره‌سی اون آلتنجی (لویی) نك همشـیره‌سی اولان (مادام الیزابت)در، که برادرینه اولان وفرت محبتیله شهرت بولوب، کندیسیله برابر اعدام اولنمغی کوزه آلمش، واعدامنده بیوك بر متانت وجسارت کوسترمشدر.

الیزابت (Élisabeth) ممالك مجتمعه‌نك شمال شرقی جهتنـده کائن (نویرس) جمهوریتنده، نویورقدن فیلادلفیـایه کیدن دمیر یولله نویرس دمیر یولی خطلرینك محل التصاقنده واقع بر شهر اولوب ۲۰۸۵۰ اهالیسی واردر.

الیزابت آطه‌لری (Élisabeth Island) آمریقـای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك شرق شمـالی جهتنده واقع (مساچوست) جمهوریتی قارشیسنده وبحر محیط آطلاسـیده بر صره کوچك آطه‌لردر.

الیزابت پتروونه (Él.Petrowna) روسیه‌ایمپراطوریچه‌لرندن اولوب، بیوك پترو ایله قاترینه‌نك قیزیدر. ۱۷۰۹ده طوغوب، ۱۷۴۱ ده، ایوانك سقوطی اوزرینـه، روسیه تختنه چیقمش؛ واسوجلیلری مغلوب ایدوب، فینلاندیه‌یی ضبط ایتدیکی کبی، یدی سـنه‌لك محاربه‌ده دخی بیوك فردریقـه قارشی آوسـتریا طرفنی التزام ایده‌رك، بعض محاربه‌لر قزانمشـیدی. مرحمتی چوق اولوب، علوم ومعارفك ترقیسنه دخی خدمتی کورنمش ایسه‌ده، ذوق وسفاهتنه انهماکی بر درجه‌ده ایدی، که سربست اکلنـه بیلمك ایچون، اولنیوب، بر چوق دوسنلر اتخاذ ایتمشیدی.

الیزابت لیمانی [«پورت الیزابت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیزه (Elysée) پارسـده بر بیوك سرایدر، که قرال وایمپراطورلرك وجمهـوریت زمانلرنده رئیس جمهورك اقامتکاهی بولنمشدر.

الیزه میدانی (Champs Elysée) اسکی یونانیلر ولاتینلر عندنده جنتك اسمی اولوب، پارسـك بر بیـوك میدانـنه دخی علم اولمشدر، که (تویری) سرایندن «طاق ظفر» ه قدر ممتد اولوب، ۱۷۶۵ تاریخنده تنظیم اولنه‌رق، املاك حکمداریدن ایکن، ۱۸۲۸ ده بلدیه دائره‌سـنه ترك اولنمشدر.

الیس (Élis) موره شبه جزیره‌سنك غرب شمالی کوشه‌سنده واقع (الیده) خطهٔ قدیمه‌سـنك اك مهم شهری اولوب، (پنئوس) یعـنی قاستونی نهری جوارنده واقع ایدی. خرابه‌لری الیوم (پالئوپولیس) ایله (قالیوپا) قصـبه‌لری آره‌سـنده مشهوردر. — بوشهرده الیس مدرسه‌سی نامیله معروف برمدرسه وار ایدی، که سقراطك شاگردانندن وشهر مذکور اهالیسندن (فدون) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، حکیم مشارالیهك افکاریني تمامیله محافظه ایتمشیدی.

اُلیس انباره بر ناحیه ویا برقریه اولوب، حضرت عمر (رضه) زمانده اك اول ایران ممالکنـدن ضـبط اولنان یر بوراسی اولدیغی کتب فتوحده مذکوردر.

الیسع علیه السلام (Élisé) انبیاء بنی اسرائیلدن اولـوب، حضرت الیـاس (ع) ه رفاقت ایتمش، ونبی مشار الیهدن صـکره نبوتده خلفی اولمشـدر. بعلبکده میلاد عیسی (ع) دن سکز قرن اول ظهور ایتمشدر. خلقی عبادت اصنامدن نهی واوامر الهیه ایله عمله ترغیب ایده‌رك، بر چوق معجزات کوسترمشدر.

الیسع آل بویه‌دن عضدالدولهنك زمانـنده ظهور ایله کرمان جهتنده اعلان استقلال ایدن ابو علی بن الیاسك اوغلی اولوب، ابتدا پدرینه قارشی عصیان ایتمش؛ و بعده پدریله مصـالحه

ایدوب، خراسان طرفنه کیتمش ایسه ده، اوراده عسکری عضدالدوله‌طرفنه دونمکله، کندیسی بخارایه قاچمش؛ وعضدالدوله ۳۵۷ تاریخنده کرمانی دخی ضبط ایتمشدر. صاحب ترجمه بعده خوارزمه‌کیدوب، اوراده کوز علتندن وفات ایتمشدر.

الیسع بن مدرار { مغربده سجلماسه ده حکم سورن بنی مدرارك حکمدار اخیری اولوب، مهدیی‌یی اخذ وحبس ایتمش ایکن، بعده ابو عبد الله شیعی کندیسنی قتل ایده‌رك، مهدیی‌یی قورتارمشدر. بووقعه ۲۹۷ تاریخ هجریسنده واقع اولمشدر.

الیقنت { [مدله «آلیقنت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

الیاییده { ایران قدیمك بر خطه‌سنه یونان قدیم مورخلری طرفندن ویریلن اسم اولوب، احتماله کوره، (اورستان)دن عبارتدر. مرکزی همنامی‌اولان برشهرایدی. بوراده حضرت ابراهیمك زمانده کتب‌عبرانیه‌ده (هودولاهورمور) اسمیله یاد اولنان برحکمدار وار ایدی. شهرك‌ایچنده(ناهید) ك عبادتنه مخصوص بر بیوك‌معبد وارایدی، که آنطیوخس طرفندن نهب وغارت اولنمق ایستنلش ایسه ده، اهالی کندیسنی قتل ایتمشلردی.

الیونوره { (Eleonore) بو اسمله آوروپا حکمدارلری خاندانلرینه‌منسوب بر قاچ قادین بولنمشدر. بونلرك بری فرانسه ده (آکیتان) دوقه‌سی اونجی (کویوم) ك قیزی اولوب، فرانسه قرالی لویی‌یه وارمش؛ وملك موروثی دخی فرانسه‌یه الحاق اولنمش ایسه‌ده، بعده برنجی اهل‌صلیب‌سفرنده، قوجه‌سی معیتنده کیتدیکی حالده، آرالری بوزیلوب، تطلیق اولنمش؛ ومؤخراً انکلتره قرالی اولان (نورماندیا) قونتی ایکنجی هنری‌یه وارمغله، ملك موروثی دخی انکلتره‌نك ضبطنه کچمش؛ وقیصقانج وامتزاجسز بر قادین اولمغله، قوجه‌سی طرفندن بر مناسبتره حبس اولنمش؛ ونهایت ۱۱۸۹ تاریخ میلادیسنده تختنه جلوس ایدن اوغلی (ریشار کوردولیون) طرفندن محبسدن چیقاریلوب، بونك اوچنجی اهل صلیب سفرنده انکلتره‌ده وکالت ایتمشدر.

— پروونسه‌لی الیونور (Éléonore de Provence) انکلتره قرالی اوچنجی هنرینك زوجه‌سی اولوب، حسن اخلاق وزهدی جهتیله اعزه صره‌سنه کچمشدر.

— کوزمانلی الیونوره (ÉléonorèdeGuzman) اسپانیا زادکانندن برندن طول قالمش غایتله کوزل بر قادین اولمغله، قشنالله قرالی اون برنجی آلفونس کندیسنه عاشق اولمش؛ وبو قرالدن ۲ ایکیز اوغلی دنیایه کلمشیدی. قرالك وفاتندن صکره زوجه‌سی واوغلی صاحبهٔ ترجمه‌یی اشبیلیه‌ده کوزلری اوکنده اعدام ایتمشلردر.

— تللی الیونوره (Éléonore de Tellez) حسنیله مشهوره پورتکیزلی برقادین اولوب: پورتکیز قرالی فردیناند کندیسنه تعشق ایتمش اولمغله، قوجه‌سنی تطلیقه اجبار ایتدکدن صکره، تزوج ایتمشیدی. بو قادین خصملرینی قهر، وطرفدارلرینی تلطیف، وعلی‌الخصوص دوستی اولدیغی متواتر اولان برینی اك بیوك مساعده ترفیع ایتدیکندن، جهلنك خشونتسزلغنی موجب اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده قاینی طرفندن دوستی قتل، وکندیسی برمناسبتره حبس اولنمشیدی. ۱۴۰۵ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر.

— آوستریالی الیونوره آوستریا آرشیدوق فلیپك قیزی ومشهور شارل کینتك همشیره‌سی اولوب، ۱۵۱۹ تاریخنده پورتکیز قرالی بیوك (امانوئل) ه وارمش؛ وبونك وفاتنده فرانسه قرالی برنجی‌فرانسوآیه واروب، برادریله بونك آره‌سنده تقرر ایدن صلحه ضامن اولمشیدی. قوجه‌سنك وفاتنده، اولادی اولمدیغندن، فیلیکه وبعده اسپانیایه چکیلوب، ۱۵۵۸ ده وفات ایتمشدر.

اُم اَبان { صحابیاتدن اولوب، معاویه‌نك تیزه‌سیدر. کندیسنی حضرت عمر (رضه) تزوج ایتمك استدیکی حالده، متانت طبعندن طولایی رضا ویرمه‌مشیدی. — بواسمده حضرت عثمانك دخی بر قیزی وار ایدی.

ام ابان { مزاحم بن عمرو نام شاعرك والده‌سی اولوب، شاعره بر قادین ایدی. شو برایکی بیت اوغلی برطاشله قتل اولندیغنده سویلش اولدیغی مرثیه‌سندندر:

باعلی ومالی بل بجل عشیرتی
قتیل بنی تمیم بغیر سلاح
فهلا قتلتم بالسلاح ابن اختکم
فتظهر فیه للشهود جراح

فلا تطمعوا فی الصلح مادمت حیة
ومادام حی مصعب وجناح

اماتیا { (Émathie) ماکدونیا قطعهٔ قدیمه‌سنك غرب شمالی قسمندن عبارت بر خطه

اولوب، مرکزی شمدیکی (وودینه) نك یرینه بولنمش اولان (ادسه) شهری ایدی. بو اسم بعض دفعه بتون ماکدونیا قطعه‌سنه دخی اطلاق اولنور. بونك معناسنه کلنجه، آرناؤدجه «پیوك خطه» دیمك اولدیغندن، آرناؤدلرك اجدادی اولان ایلیریالیلرله جنسیتجه اشتراکلری مسلم اولان اسکی ماکدونیالیلرك، اووه‌لریله افقلرینك وسعتنه بناءً، کندی وطنلرینه بو اسمی ویرمش اولمارى محتملدر. آرناؤدلقده‌کی (ماط) ناحیه‌سی اسمنك دخی بو اسمله مناسبتی ملحوظدر.

امام الدین { (امیر کاتب بن امیر عمر) سکزنجی قرن هجری علماسندن اولوب، «هدایه» نام کتابه «کفایه» عنوانیله بر شرح و «غایة البیان» اسمیله بر حاشیه یازمشدر. شرحی ۷۴۷ ده اکمال ایتمشدر.

امام قلیخان { بخارا امیرلرندن عادل وادیب وشاعر بر ذات ایدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

در عالم اگر سینه فگاریست منم
کردر ره اعتبار خاریست منم
در دیدهٔ من اگر فروغیست تویی
بر خاطر تو اگر غباریست منم

امامه { (بنت ابی العاص) داماد حضرت نبوی ابو العاص ایله حضرت زینبك قیزی

اولوب، حضرت فاطمه‌نك ارتحالندن صکره، واقع اولان وصیتی اوزرینه، حضرت علی (رضه) طرفندن تزوج اولنمشیدی.

— (امامه بنت خزرج) و(امامه بنت ذی الاصبع) دخی عرب شاعره‌لرندندر.

— (امامهٔ مریدیه) صحابیاتدن شاعره بر خاتون اولوب، حضرت فخر رسله بغض وکینی حسبیله سالم بن عمید طرفندن قتل ایدلش اولان (ابو عفك) اسمنده براختیار یهودی حقنده سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

تکذب دین الله والمرء احمدا
لعمرالذی امناك ان بئس مایعی
حباك خیف آخر الدهر طعنة
ابا عفك خذها علی کبرالسن

— امامه اسمیله صحابیاتدن دیکر آلتی قادین دها اولوب، بری حضرت حمزه‌نك قیزیدر.

امامی { (مولانا — هروی) ایرانك مشاهیر شعراسندن اولوب، شیخ سعدینك معاصری ایدی. هراتده نشأت ایدوب، اکثر عمرینی کرمانده کچیرمش، و ۶۸۰ تاریخلرنده اصفهانده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. (مجد همکر) صاحب ترجمه‌یی شیخ سعدی‌یه ترجیح ایتمش ایسه‌ده، بو ترجیحی مقبول ادبا اولامامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

غلام ابرم اگر شعبهٔ زآب دوچشم
بزندرود برد تا باصفهان بر ساند
هزار جان کرامی فدای آنکه پیامی
هم آنچنان که زمن بشنود چنان برساند

— بو اسمده خلخال شهرندن دیکر بر شاعر دخی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

با خلق خدا سخن بشیرینی کن
اظهار نیاز وعجز ومسکینی کن
تا بر سر دیده جا دهندت مردم
چون مردم دیده ترك خودبینی کن

— بو اسمله هندستانده لکهنو شهری شعراسندن بری دخی اولوب، اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده یاشامشدر. «قافیه» عنوانیله بر رساله‌سی واردر، که ابتداسی شودر:

پس از حمد خدا نعت پیمبر
ز بعد مدح شاه عدل کستر

امانت خان میرك { (معین الدین احمد خوافی) خراسان اشراف وعلماسندن اولوب، شاه عالمکیرك زمانده هندستانه کیده‌رك مظهر تعظیم وتوقیر اولمش؛ و ۱۰۹۵ ده اورنك آباده وفات ایتمشدر. «شریعة الاسلام» عنوانیله بر اثری واردر.

ام انوك { مصر ملوکندن ملك ناصر محمد بن قلاوونك زوجه‌سی و دلداده‌سی اولوب، زوجی طرفندن نائل اولمش اولدیغی اکرامات و تعظیمات تواریخده مبالغه ایله وصف و تعریف اولنمشدر. مصرده بر چوق خیرات ومبراته موفق اولدقدن صکره، ۷۴۹ تاریخنده وفات ایدوب، بنا کرده‌سی اولان خانقاه جوارنده دفن اولنمشدر.

امانوئل { (Emanuel) پورتکیز حکمدارلرندن اولوب، (ویزو) دوقه‌سی

فردیناندك اوغلی ایدی. میلادك ۱۴۶۹ تاریخنده طوغمش؛ و ۱۴۹۵ ده ایکنجی ژانه خلف اولوب، زوجه‌سی (ایزابلا) نك خاطریچون پورتکیزدن مسلمانلرله یهودیلری اخراج؛ ودونماسنی تزیید وتقویه ایتمشدر. بونك زمانتده (واسقو دوغاما) کبی برطاقم مشهور قپودانلر ظهور ایدوب، بحر محیط کبیرده وآمریقاده پورتکیزه بر چوق مستملکات قزاندیرمشلر. در. ۱۵۲۱ ده وفات ایتمشدر.

اَمانی { کابل سادات وشعراسندن اولوب، اکبرشاهك زمانتده هندستانه رحلت، وجونپوردہ وفات ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سینه چاکست و جکر ریش ودل افکار مرا
کرد عشق تو بصد درد کرفتار مرا
آه صد آه که سوز جکر و آتش دل
کرد رسوای جهان عاقبت کار مرا

— بو اسمده کرمان شعراسندن بری دخی اولوب، بوده هندستانه رحلت ایتمشدر.

امانی { شعرای عثمانیه دن اولوب، استانبوللیدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

اولدرمکه بن خسته دلی تیغکی چك کل
جان تقدیمی ایشار ایدهیم یولکه تك کل
ارباب نظر خاك رهك سیلدی سوپوردی
ای باد صبا یار اشیکینه یلهرك کل

— بو اسمده دیکر برشاعر دخی اولوب، عن اصل روسچقلیدر. صدراعظم سنان پاشانك یمنی فتحنده سویلش اولدیغی شو تاریخ جملهٔ اشعارندندر:

بحمدالله ینه فتح اولدی یمنکله یمن دیرلر

ام ایمن { (برکه بنت ثعلبه) صحابیاتدن اولوب، صحابه دن اسامه بن زیدك والده‌سی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك دایه‌سیدر. حضرت رسول اللهك پدری حضرت عبداللهك جاریه‌سی اولوب، حبشلی ایدی، و عبدالله حبشی‌یه وارمشیدی. بونك وفاتندن صکره حضرت نبی اکرم کندیسنی حضرت خدیجه‌نك آزادلیلرندن (زید بن حارثه) یه تزویج ایتمش؛ ومشارالیه (اسامه بن زید) بو ازدواجدن تولد ایتمشدر. حضرت فخر رسلك صاحبهٔ ترجمه‌یه زیاده محبتلری اولوب، «ام ایمن امی بعد امی» بیورمش اولدقلری مرویدر. رسول اکرم افندمزدن صکره ارتحال ایتمشدر.

امبا { (Emba) وتاتارجه (جم) تاتارستانده برنهردر، که قیرقیز چوللری ایچندن چکه‌رك، و ترکستانی روسیه‌نك (اورنبوغ) ایالتندن تفریق ایده‌رك، ۵۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر خزره منصب اولور.

اِمبابه { مصرده نیلك صول ساحلنده وبولاقك قارشیسنده ناحیه مرکزی برقصبه او- لوب، بوقصبه‌دن بردمیر یول خطی (منیه)یه طوغری تمدید اولنمشدر. ناحیه‌سی بحیره مدیریتنه تابعدر.

امبرون { (Embrun) فرانسه‌نك «یوقاری آلپ» ایالتنده قضامرکزی برقصبه اولوب، قرون وسطاده قتولیکلرجه زیارتکاه اولان بیوك برکلیساسیله مشهوردر. یالکز ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

اَمبلك { [«آمبلاکیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام البنین بنت عبد العزیز { ملوك امویه- دن عمر بن عبد العزیزك همشیره‌سی وولید بن عبدالملکك زوجه‌سی او- لوب، حسن وجمالیله وفصاحت وسماحتیله شهرت بولمشدر. شعرا ایله اولان مناسباتی حقنده بعض نوادر منقولدر.

— حضرت علی (رضه) افندمزك حضرت فاطمه (رضها) دن صکره اك اول تزوج ایتمش اولدقلری برقادینك دخی اسمی ام البنین اولوب، بوندن عباس، جعفر، عبدالله وعثمان اسملریله درت اولادی اولمش: ودردی ده وقعهٔ کربلاده شهید اولمشلردر.

امبومه { (Emboma, Boma) یاخود بومه آفریقای غربیده قونغونهری ساحلنده وبونهرك منصبندن ۱۲۰ کیلومتره یوقاریده تجارتکاه برقصبه اولوب، آوروپا دولتلری اورادہ برر تجارت مرکزی اتخاذ ایتمشلردر.

امپولی { (Empoli) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده، پیزه‌دن ۳۷ کیلومتره‌لك مسافه‌ده و(آرنو) نهری اوزنده و برقاچ دمیریولك محل التصاقنده برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

اُمتی { (ابراهیم خراسانی) میرزا سلطان حسین کورکانی رجالندن ومشاهیر شعرادن اولوب، ۹۴۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

جان رفت وعمر هاست که در انتظار تو
دزدیده ام بدل نفس واپسین خویش

امجد علی شاه { هندستانده اوده حکمدار- لرندن اولوب، ۱۲۵۸

تاریخ هجریسنده پدری علی شاهه خلف اولهرق، لکهنو تختنه جلوس، و۱۲٦۳ ده وفات ایتمشدر. بونك اوغلی وخلفی واجد علی شاهك زماننده (اوده) خطهسی انکلترهنك تحت تصرفنه کچمشدر.

ام جمیل { ابو سفیانك همشیرهسی وابو لهبك زوجهسی اولوب، قرآن کریمده حمالة الحطب دیو یاد اولنان خاتوندر، که حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه اولان کین وخصومتیله مشهورهدر.

— بواسمله صحابیاتدن دخی بعض قادینلر واردر. حضرت عمر (رضه) ك همشیرهسی فاطمه بنت خطابك کنیهسی دخی ام جمیلدر.

ام حبیبه { (رمله) زوجات مطهرات حضرت پیغمبریدن اولوب، ابو سفیانك قیزی ومعاویهنك همشیرهسیدر. ابتدا عبیدالله بن جحش اسمنده بر آدمك زوجهسی اولوب، اوائل اسلامده شرف اسلامله مشرف اولمغله، حبشه هجرت ایدن صحابه عدادنده داخل بولنمشدر. زوجی اوراده انتصار ایتدکدن صکره، وفات ایتمکله، صاحبهٔ ترجمه حبشده ایکن، حضرت رسول اکرمه نکاحی بالوکاله قیلنمشیدی. صلابت دینیهسی وحضرت نبی ذیشانه محبتی بردرجهده ایدی، که فتح مکهدن اول عقد معاهده ایچون نزد پیغمبریه کلن پدری ابو سفیانك حضرت رسول‌اللهك فراشنه اوتورمسنه مانع اولدیغی مشهوردر.

— (ام حبیبه بنت جحش) ام المؤمنین زینبك همشیرهسی اولوب، صحابیاتدندر.

ام حسان { زهد وتقوی ایله شهرتیاب اولان قادینلردن اولوب، کوفهلی ایدی. سفیان ثوری ایله صحبتی واردر.

ام حکیم بیضاء { [«اروی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

ام حکیم خارجیه { خوارجدن طائفهٔ ازارقهنك رئیسی اولان نافع بن ازرقك زوجهسی اولوب، حسن وجمالیله مالك ایدی. زوجنی حرکات غدارانهیه تشویق وترغیب ایله، ٦٥ تاریخ هجریسنده وقوع بولان (دولاب) وقعهسنه سبب اولمشدر.

ام حکیم مخزومیه { صحابیاتدن اولوب، حارث بن هشام مخزومینك قیزیدر. ابتدا عزادهسی ابوجهلك اوغلی عکرمهنك تزوجنده اولوب، مکهنك فتحنده اسلامه کلمش؛ واوصره ده یمنه قاچمش اولان زوجنی کتیروب، حقنده عفو پیغمبریی استحصال ایله، اسلامه کلمسنه سبب اولمشدر. عکرمه یوم یرموکده شهید اولدقدن صکره، صاحبهٔ ترجمه صحابه دن خالدبن سعیده وارمش؛ وبونك اجنادین وقعهسنده وقوع شهادتنده، ابراز شجاعت ایدوب، اخذ ثار ایچون چادیرك دیرکنه یدی کشی اولدیرمش اولدیغی مرویدر. — بواسمده صحابیاتدن دیکر برقاچ خاتون دها واردر.

ام حکیم واصله { ملوك امویه‌دن عبد العزیزك زوجهسی‌اولوب، حسن وجمالیله وشرب خمره اولان انهماکیله مشهورهدر. حتی کندینه مخصوص بیوك برقدحی اولوب، (کأس ام حکیم) نامیله بین الشعرا شهرت بولمشدر.

ام حنی { حضرت علی (رضه) افندمزك همشیرهسیدر.

ام الحیاء { (زهرة الانباریه) محدث ثاك اك مشهورهلرندن بر قادیندر.

ام الخیر { (جمال النساء بغدادیه) اك مشهوره عالملردن اولوب، فقه وحدیثده ید طولاسی وار ایدی. ابن عساکر وابن شخنه کبی اکابر علما صاحبهٔ ترجمهنك جلهٔ تلامذه سندندر. ٦٤٠ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— (ضوء الصباح) لقبیله ملقبه (ام الخیر خدیجه) اسمنده دیکر برمحدثه دها واردر، که حسن خط وانشاده اولان مهارت فوق العاده‌سیله دخی مشهوره اولوب، ۷۳۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— (ام الخیر بنت الحریس) اسمنده تابعیاتدن و کوفه اهالیسندن برقادین اولوب، نطق و جریزه‌سیله مشهورهدر. صفین وقعهسنده حضرت علینك طرفنی التزام ایدوب، مؤثر نطقلرله عسکری تحریض و ترغیب ایدردی. بعده معاویه طرفندن شامه جلب اولنهرق، ابتدا تهدید وبعده تلطیف اولنمشیدی.

— (ام‌الخیر بنت صخر) دخی صحابیاتدن اولوب، حضرت ابا بکر (رضه) افندمزك والده‌سیدر. حضرت صدیقدن صکره ارتحال ایتمشدر.

امد { خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاق وقضاسنده (اکریکوز) ناحیه‌سی داخلنده برکوچك قصبه اولوب، اکریکوزك جنوب شرقی جهتنده وکوتاهیه‌نك ۶۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر.

امدن { (Emden) بروسه‌نك هانوره خطه‌سنده (امس) نهری اوزرنده وبونهرك (دولارت) کورفزنده واقع منصبی قربنده بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، اپلیك، چوراب، یلکن بزی فابریقه‌لری، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری، صید ماهیسی وپك ایشلك تجارتی واردر.

امرالدهیل { (Emerald Hil) آوسترالیانك جنوب شرقیسنده‌واقع (ویکتوریا) خطه‌سنده برشهر اولوب، خطهٔ مذکوره‌نك مرکزی اولان (ملبورن) شهرینك بر محله‌سی حکمنده‌در. ۲۴۵۰۰ اهالیسی واردر.

امرالی { (امیر علی)دن غلطدر. مرمره دکیرندده بوزبرونك ۲۲ کیلومتره غربنده ومیخالیچ قضاسی ساحلنك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقعدر. رومجه اسمی (قالولیمنی) در. قره‌سی سنجاغنك اردك قضاسنه ملحق اولوب، شمالدن جنوبه اولان طولی ۸ وعرض اعظمی ۲ کیلومتره‌در. جزئی اهالیسی واردر.

ام رعلهٔ قشیریه { صحابیاتدن شاعره وفصیحه برقادین ایدی. ارتحال حضرت پیغمبریده حضرت حسنینی یانه آلوب، آغلایه‌رق مدینه‌ده طولاشدیغی، وحضرت فاطمه‌نك خانهٔ سعادتی اوکنه کلنجه، شو بیتی سویلدیکی مرویدر:

یادار فاطمة العمود ساحتها
هیجت لی حزناً حیت من دار

امرود آباد { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغی داخلنده ادرمید قضاسنه تابع وادرمیددن ۱۰ کیلومتره مسافه‌ده واقع ناحیه‌مرکزی برکوچك قصبه‌در. — امرود آباد ناحیه‌سی ۱۷ قریه‌دن مرکب اولوب، ۵۳۷ خانه و ۳۰۰۰ نفوسی جامعدر.

امروز { (Imyros) آطه‌لر دکیزی جزایرندن اولوب، جزایر بحر سفید ولایتنك لمنی سنجاغی داخلنده سمندرك آطه‌سیله برابر برقضا تشکیل ایدیور. امروز آطه‌سی لمنینك ۱۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وقلعهٔ سلطانیه بوغازینك منتهای اولان (سدالبحر) ك ۱۶ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. شرقدن غربه یعنی (کفالو) برونندن (آولاقه) برونه قدر طولی ۳۰، وشمالدن جنوبه‌طوغری عرض اعظمی ۱۲ کیلومتره‌در. مرکزی ساحل شمالیسنده واقع (قاستری) قصبه‌سی اولوب، برقاچ قریه‌سی دخی واردر. جزیره‌ده ۱۶۸۲ خانه و ۹۴۵۶ اهالی اولوب، قسم کلیسی خرستیاندر. ۱ جامع ایله ۶ کلیساسی واردر. محصولات ارضیه‌سی بغدای، آرپه، سیسام وسائر حبوباتله، پلاموط، زیتون، پاموق، کوك بویا، وسبزه ومیوه‌لرك بعض انواعندن عبارتدر. جزئی اپك وبال دخی چیقار. صنایع محلیه کلیم. سجاده، بطانیه ویاصدیقلق کبی بعض مفروشاتدن عبارتدر.

امرؤالقیس { (جندح بن حجر کندی) زمان جاهلیتده یعنی قبل الاسلام یتیشن شعرای عربك اعاظمندن اولوب، معلقات سبعه اصحابندن بریدر. حیره جهتنه حکم ایدن بنی اسد ملکی حجر کندینك اوغلی اولوب، اوکی والده‌سی حقنده بعض غرایبات سویلدیکیچون، پدری طرفندن طرد اولنه‌رق، برمدت قبائل عرب بینده طولاشدقدن صکره، پدرینك بنی اسد طرفندن قتل اولندیغنی خبر آلمغله، هم انتقامنی آلمق، هم تخت موروثنی ضبط ایتمك مقصدیله وقبائل عربدن برینك یاردیمیله، بنی اسد اوزرینه هجوم ایتمش ایسه‌ده، عونه‌سی اولان قبیله‌کندیسنی ترك ایتدیکیچون، قاچمغه مجبور اولمش؛ ووفاده ضرب مثل حکمنه چکمش اولان یهودی (سمؤئل بن عادیا) یه التجا ایتمش؛ وبرمدت صکره اسلحه‌سنی بوکا تسلیم ایده‌رك، قیصر رومه مراجعت ایتمش ایسه‌ده، روایته کوره، بونك قیزینه علاقه ایتدیکندن طولایی، برصورتله دفع اولنه‌رق، اثنای راهده آنقره‌ده ایکن، قیصر طرفندن کندیسنه کوندریلن سملی برکوملکی کیمکله وفات ایتمشدر. اوغللری زمان سعادته واصل اولمشلردر. معلقات سبعه‌نك بری اولان قصیدهٔ مشهوره‌سندن بشقه برطاقم اشعاریني حاوی مرتب دیوانی

دخی اولوب، بعض ادبا طرفندن شرح و تحشیه، واوروپا لسانلرینه ترجمه، ومتعدد دفعاتله طبع اولنمشدر. حقنده پك چوق حكايات ونوادر منقولدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اجارتنا ان الخطوب تنوب
وانی مقیم ما اقام عسیب
اجارتنا انا غریبان ههنا
وکل غریب للغریب نسیب
فان تصلینی تسعدی یودتی
وان تقطعینی فالغریب غریب

امرؤ القیس (بن عابس) کنده قبیله سندن اولوب، صحابه دندر. حضرت موته کی (نجیر) فتحنده حاضر بولنمش؛ وبعده کندیسون ارتداد ایتدکارنده، صاحب ترجمه اسلامده ثبات ایله، کوفه یه هجرت، وحتی بینلرنده اولان محاربه ده عمیجه سنی ده قتل ایتمشدی.

ام رومان حضرت ابابکر صدیق (رضه) ك زوجه سی وحضرت عایشه (رضها) ایله حضرت عبدالرحمنك والده لریدر. هجرت نبویه نك یدنجی سنه سی ارتحال ایدوب، جنازه سنك نمازی حضرت فخر الرسل (صلعم) طرفندن قیلنمشدر.

امری (امرالله) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه سندن اولوب، ادرنه لیدر. بعض قضا منصبلرنده بولنمشدی. اشعاری لطیف ومعمالری چوقدر. شوقطعه جملهٔ اشعارندندر:

صوفی مجاز آکلدی یاره محتم
عالمده کمسه بیلدی کندی حقیقتم
برکوهرم که خاك سیاه ایچره قالمشم
صراف دهر بلمز ایسه نوله قیمتم

امریخ (Emmerich) پروسیه نك رین خطه سنده و (رین) نهرینك ساحل یسارنده اولهرق (دوسلدورف) ك ۷ کیلو مترہ شمال شرقیسنده برقصبه در.

امریك (Émeric) مجارستان قرالرندن اوچنجی (بلا) نك اوغلی اولوب، ۱۱۹۶ تاریخ میلادیسنده پدرینه خلف اولمش؛ وزادکانك بعض حرکات شقاوتکارانه سنه ختام ویردیکی کبی، برادرینك تشویقیله ظهور ایتمش اولان براختلالی باسدیرمش؛ وبرادرینه عفو ایله معامله ایتمشدی. ۱۲۰۴ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (لادیسلاس) خلفی اولمشدر. — مجارستان قرالرندن دیکر برامریك

امس (Ems) آلمانیاده برنهردر، که وستفالیاده (استاپلاغ) طاغندن نبعان ایدوب، مونستر ایله هانوورهنك ایچندن کچر؛ وبعض چایلر اخذ ایله، (امدن) قربنده ایکی قوله آیرلدقدن، وبعده (دولارت) نهریله قاریشدقدن صکره، شمال دکیزینه دوکیلور. مجراسی ۲۹۰ کیلومتره در. برجدول واسطه سیله (لیپه) نهریله و (رین) ایرماغیله اختلاط ایدیور.

امس (Ems) پروسیه نك (هس ناسو) خطه سنده و (ناسو) شهرینك ۱۰ کیلومتره شمال غربیسنده برقصبه اولوب، ۶۲۰۰ اهالیسی ومشهور قاپلیجه لری واردر، که باشلیجه آق وقره جکر خسته لقلرینه ونسا امراضنه نافعدر.

اُمّ سلمه (هندبنت ابی امیه) زوجات مطهرات حضرت فخر کائناتدن اولوب، زوج اولی صحابه دن ابوسلمه بن عبد الاسد در. ارباب قصاحتدن اولغله، ۳۷۸ حدیث شریف نقل ایتمشدر. حضرت عثمانك خلافتنده ظهور ایدن وقوعات صره سنده حضرت مشار الیهه نصایحی حاوی ایراد ایتمش اولدیغی نطق مشهوردر. ۵۹ تاریخ هجریسنده، وبروایتده حضرت امام حسینك شهادتندن یعنی ۶۱ تاریخندن صکره جه ارتحال ایتمشدر.

ام سلیم صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، أنس بن مالكك والده سیدر.

ام عاصم (جمیله) انصاردن عاصم بن ثابتك همشیره سی اولوب، حضرت عمر (رضه) ه وارمش؛ وحضرت مشارالیهدن (عاصم) اسمنده براوغلی دنیایه کلدکدن صکره، تطلیق اولنمشیدی.

ام عطیه صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، حضرت رسول الله (صلعم) افندمزك معینلرنده غزایه کیدر، ووفات ایدن مسلمینك جنازه لرینی غسل ایدردی. کندیسندن ۴۰ حدیث شریف منقولدر.

ام العلا اندلسك شاعره وادیبه لرندن اولوب، وادی الحجاره تجارانندن یوسف اسمنده برآدمك قیزی ایدی. آلتنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر. شوایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

كل مايصدر عنكم حسن
وبعليا كم تحلى الزمن
فعطف العين على منظركم
وبذكراكم تلذ الاذن

ام عمرو } عرب شاعره‌لرندن ایکی مشهوره قادین اولوب، بری اخت ربیعه ودیکری بنت وقدان دینمکله دخی معروفه‌درلر.

ام عیسی } فقهده ید طولی صاحبه‌سی برقادین اولوب، امام ابراهیم بن اسحاق حربینك قیزی ایدی. ۳۲۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. — صحابیاتدن دخی بو اسمده برقادین وار ایدی. — مأمون خلیفه‌نك دخی بو اسمده بر زوجه‌سی وارایدی.

ام الفتح } بغدادك اك مشهور محدثه‌لرندن اولوب، چوق یاشامش؛ وعمر طویلنی حدیث تدریسیله کچیروب، ۶۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ام الفضل } (لبابه) صحابیاتدن اولوب، حضرت عباسك زوجه‌سی، ترجمان قرآن اولان حضرت عبدالله بن عباسك واله‌سی وازواج مطهره‌دن (میمونه بنت حارث) ك همشیره‌سی ایدی. — بری مشارالیه حضرت عباسك ودیکری برادری حضرت حمزه‌نك کریمه‌لری اولمق اوزره، صحابیاتدن بو اسمده دیکر ایکی قادین دها وار ایدی. — مأمون خلیفه‌نك دخی بو کنیه ایله بر قیزی وار ایدی، که علم وکمال وادبده نادره زمان اولمغله، ائمهٔ اثناعشردن محمد تقی حضرتلرینه‌وارمش، وعلی نقی حضرتلرینك والده‌سی اولمشیدی.

ام کلثوم } حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك اوچنجی قیزی اولوب، حضرت رقیه‌نك ارتحالندن صکره حضرت عثمانه تزویج بیورلمشیدی. تزوجنك آلتنجی سنه‌سی وهجرتك ۹ نده ارتحال ایتمشدر. — حضرت علی (رضه) افندمزك دخی بو کنیه ایله (کبری) و(صغری) اولدرق ایکی قیزی وارایدی، که بیوکی حضرت فاطمه (رضها) دن متولد اولوب، حضرت عمر خطاب (رضه) ه، وحضرت مشارالیهك ارتحالندن صکره، عون بن جعفر طیاره وارمشیدی. کوچکنی عبدالله اصغر بن عقیل تزوج ایتمشیدی. — حضرت ابابکر (رضه) ك وحضرت امام حسینك دخی بو کنیه ایله بر قیزلری وصحابیاتدن دیکر برقاچ قادین دخی بو کنیه ایله مکنی ایدیلر.

ام معبد } (عاتکهٔ خزاعیه) صحابیاتدن‌اولوب، حضرت فخر کائنات افندمزك مدینهٔ منوره‌یه هجرتلرنده اثنای طریقده بونك خیمه‌سنه قدم نهادهٔ سعادت اولمغله، اوراده بولنان لاغر بر قیونی صاغدقلرنده، ممدلرندن کلیتلی سود چیقمق معجزه‌سنك ظهوری اوزرینه، بعده زوجی ابو معبدله برابر نزد پیغمبریه کیدوب، شرف اسلامله مشرف وصحابه عدادینه داخل اولمشلردر.

ام مقری } ولیات اللهدن برقادین اولوب، سلطان محمود سبکتکین زماننده غزنه‌ده یاشامشدر.

ام موسی } (قهرمانه) خلفای عباسیه‌دن مقتدر باللهك ام الولد جاریه‌سی اولوب، امور حکومتده بیوك برحکم ونفوذ قزانمشیدی.

اموی } (Émoui یاخود Amoy) چینك فورموزه بوغازنده کائن بر جزیره ایله بوجزیره‌نك اوستنده برشهر اولوب، ۲۴°۲۷′ عرض شمالی ایله ۱۱۵°۳۳′ طول شرقیده واقع و ۳۰۰۰۰۰ اهالی یی جامعدر.

اموی } وامویه [«امیه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ام هارون } مشاهیر ولیاتدن اولوب، یالکز کزدیکی بادیه‌لرده آرسلانه راست کلدیکنده، «بنده رزقك وار ایسه کل یی» دیدیکی، و آرسلانك کندیسنه ایلیشمیوب قاچدیغی مرویدر.

امهاره } یاخود امهره (Amhara) حبشك مرکب بولندیغی خطه‌لرك بری اولوب، نیل ازرق ایله تقازه نهری آره‌سنده واقعدر.

وسطنده (ترانا) کولی بولنیور. مرکزی مقدما بتون حبشك پایتختی اولان (غندار) شهریدر. اهالیسی اصل حبشیلردن اولوب، لسانلری دخی حبش لسانینك اك فصیحیدر.

ام هاشم { صحابیاتدن فاضله برقادین اولوب، کندیسندن بر چوق احادیث شریفه منقولدر. — یزید بن معاویه‌نك دخی بوکنیه ایله برزوجه‌سی وار ایدی، که خالد اسمنده کی اوغلنك والده‌سی اولوب، یزیدك و فاتندن صکره، مروان بن حکمه وارمش؛ وبونی قتل ایتمشدر.

ام هانی { (فاخته بنت ابی طالب) حضرت علی (رضه) افندمزك همشیره‌سی وهبیره بن عمروك زوجه‌سی اولوب، فتح مکه کونی قوجه‌سی فرار ایتدیکی حالده، کندیسی اسلامه کلوب، صحابیات صره‌سنه کیرمش؛ وکندیسندن ٤٦ حدیث شریف روایت اولنمشدر. — حضرت علینك بوکنیه ایله بر قیزی دخی اولوب، عبد الرحمن بن عقیله وارمشیدی. — بوکنیه ایله امام سیوطینك اساتذه سندن اوچ محدثه دخی واردر.

امة الجلیل { ولیات اللهدن مقامات عالیه صاحبه‌سی بر قادیندر.

امة الخالق { علوم متنوعه‌ده وعلی الخصوص علم حدیثده کی یدطولاسیله مشهوره بر قادین اولوب، امام سیوطینك اشیاخندندر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، سیوطینك «معجم» نده بعض اشعاری مسطوردر. ۹۰۲ ده وفات ایتمشدر.

امة العزیز بغدادیه { عن اصل بغدادلی اولوب، هجرت نبویه‌نك قرن سادسنده شامده وعظ ونصیحتله شهرت بولمش عالمه وفصیحه بر قادیندر.

امة العزیز شریفه { اندلسك ادیبه وشاعره لرندن اولوب؛ شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

لحاظکم یجرحنا فی الحشا
ولحاظنا یجرحکم فی الخدود
جرح یجرح فاجعلوا ذابذا
فماالذی اوجب جرح الصدود

امة الله { عثمانلی ادیبه‌لرندن اولوب، سلطان محمد خان رابع زمانینده استانبولده یاشامش؛ و ۱۱۳۵ تاریخنده وفات ایتمشدر. الهیاتی ومرتب دیوانی واردر. شعرده (صدقی) تخلص ایدر دی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

هفته کچمز کویکه مهمان ایدن سنسك بنی
بلکه هر شب صبحه‌دك نالان ایدن سنسك بنی
دست تدبیر ایله چاك اولسون می دامان فراق
آفتاب حسنکه حیران ایدن سنسك بنی

— بو اسمله بروسه‌ده دخی اون اوچنجی قرن هجری اوائلنده بر شاعره وار ایمش.

امة الله { (کلنوس یاخود کلثوم) سلطان محمد خان رابعك قادینلرندن اولوب، سلطان احمد خان ثالث ایله سلطان مصطفی خان ثانینك والده‌سیدر. (جدید والده) دینمکله معروفدر. غلطه‌ده کی یکی جامع شریفك بانیه‌سیدر. اسکدارده دخی کندیسنك نامنه نسبتله، اوغلی سلطان احمد خان طرفندن برجامع شریف بنا ایتدیریلمشدر، صاحبهٔ ترجمه بو جامع شریفك جوارنده کی تربهٔ مخصوصه‌ده مدفون‌ه‌در.

ام الهنار { اندلسك اك بیوك واك مشهور ادیبه و شاعره لرندندر. پدری مریه قاضیسی ابو محمد عبد الحق بن عطیه‌در. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یاعین صار الدمع عندك عادة
تبکین فی فرح و فی احزان

امید برونی { Cap de Bonne Espéran-ce) آفریقانك منتهای جنوبنده انکلتره مستملکاتندن بیوك بر خطه‌در.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بوخطه آفریقا قطعه‌سنك منتهاسنی تشکیل ایدن برجسیم برون شکلنده اولوب، غرباً بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً بحر محیط هندی ایله، شمالاً (اورانژ) نهریله، شرقاً دخی (استورم) طاغلریله و (کی) نهریله محدود ومحاطدر. انکلتره‌نك مستملکاتی مذکور (اورانژ) و (کی) نهرلرینك اوته‌سنده دها خیلی توسیع اولنمش ایسه‌ده، امید برونی اسمی اصل بو تحدید ایتدیکمز یره اطلاق اولنور، که ۲۸° ایله ۳۵° عرض جنوبی و ۱٤° ایله ۲۷° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۰۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — امید برونی

خطه‌سی سواحل جنوبیدن باشلایه‌رق غربدن شرقه ممتد وبرندن یوکسك برطاقم سلاسل جبالك تعاقبندن عبارت اولوب، ساحل جنوبیه اك قریب اولان سلسله محلنه کوره متنوع اسملرله معروف اولوب، بونکله ساحل‌آره‌سنده‌کی مسافه ۲۰ ایله ۸۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بو سلسله‌نك آرقه‌سنده ۳۰ و نهایت ۵۰ کیلومتره وسعتنده مرتفع‌وقورو براووه واردر، که محلنده (قارو) اسمیله یاد اولنور. بو اووه‌نك اوست طرفنده (ازوارته برکه) یعنی «قره طاغ» و(وایته برکه) یعنی «آق طاغ» اسمیله برایکنجی سلسله بو- لنوب، بونك آرقه‌سنده «بیوك قارو» اسمیله معروف وبرنجیسنك اوچ مثلی وسعتنده برایکنجی اووه واردر. ارتفاعی سکز طقوز یوز متره اولان بوایکنجی اووه‌نك اوستنده ینه مختلف اسملرله مسمی بر اوچنجی سلسله ممتد اولور. بو سلسله‌نك اك مرتفع محلی (قومپاس برکه) طاغی اولوب، ۲۶۰۰ متره ارتفاعی واردر. بیوك قارونك جهت غربیه‌سنده جنوبدن شماله طوغری دخی برسلسله اوزانوب، اتکلری بحر محیط آطلاسی‌یه قدر ممتد اولور. بونك اك مرتفع ذروه‌سی ۲۲۲۲ متره ارتفاعنده‌در.

بو خطه ایکی حوضه‌یه منقسم اولوب، اوچنجی سلسله‌نك شمالی اتکلرندن اینن صولر (اورانڤ) ایرماغنه دوکیلدرك، بحر محیط آطلاسی‌یه منتهی اولورلر؛ مذ- کور سلسله‌نك جنوبی اتکلرندن اینن صولر ایسه بر چوق نهرلر تشکیل ایده‌رك، مرتفع اووه‌لرك ایچندن واوته‌کی سلسله‌لرك بوغازلری آره‌سندن مرورله، بحر محیط هندی‌یه دوکیلورلر. (اورانڤ) ایرماغی تابعلرینك اك مهملری (تیس)، قرابی، استرومبرغکی، زومبر- غکی، مالاپو، زیقو، براق و(هارنبیست) نهرلریدر. جنوبه طوغری جریان ایدن نهرلرك دخی اك بیوکلری (کی)، کیسقامه، بیوك فیش ریور، بوشمانس‌ریور، زونداغ، غامنوس، غاوریج و(بریده) نهرلریدر. بونلردن یالکز (بریده) نهری سیر سفائنه صالح او- لوب، منصبنده (پورت بوفور) شهری بولنیور.

سواحلی ۲۰۰۰ کیلومتره طولنده اولوب، ساحل غربیسنك قسم جنوبیسی دوز وقوملق اولدیغی کبی، ایچ طرفلری دخی بر طاقم دیکن وچالیلردن بشقه بر شی حاصل ایتمدیکندن، تامیله مکشوف ومعلوم دخی دکلدر. غرب جنوبی وجنوب سواحلنك ایسه بر چوق چیقنتی وکیرنتیلری اولوب، بونلرك اك مهمی اصل (امید برونی) دیلن ومرکز حکومت اولان امید برونی ویا (قاپ تاون) شهرینك جنوبنده او- زانان برونله آفریقانك اك جنوبی نقطه‌سی اولان «ایکنه‌لر برونی» در. قویلرینك اك صاغلامی ساحل غربیده‌کی (سالدانها) قویدر.

اقلیم وهواسی. — امید برونی خطه‌سنك ارا- ضیسی عمومیت اوزره قورو اولوب، اورمانلی وقارلی طاغلری اولمدیغندن، صوبی دخی پك آزدر، ویاغمور صولرینی‌قوملی وکیرجلی‌اولان‌طوپراغی بلع ایتدیکندن، نهرلرك چوغی یازین قورور. نباتات وآغاجلری دخی یوق کبی اولوب، یالکز ساحل جنوبیه قریب اولان یرلری اولدقجه زراعته صالحدر، واورانڤ ایرماغی وادیلرنده دخی بعض کوزل مرعالر واردر. سائر طرفلری ایسه آفریقانك شمالنده‌کی صحرای کبیری آندیرر. حسب الاقلیم اورانك یازی بزم قیشمزه، قیشی یازمزه، ایلك بهاری صوك بهارمزه وصوك بهاری ایلك بهارمزه مصادف اولوب، یازین جنوب شرق وقیشین شمال غربی روزکارلری اسر؛ وبناءً علیه یازین جنوب شرق وقیشین شمال غربی جهتنده یاغمور یاغار. بو روزکارلر کونشك تأثیر حرارتی تعدیل ایتمکله، هواسی معتدل وغایت صاغلام اولوب، مقیاس‌حرارت یازین نادراً ۳۳ درجه‌دن یوقاری چیقار، وقیشین ۸ درجه‌دن آشاغی اینمز.

محصولات ومنابع ثروتی، زراعت وصنایعی. — اقلیم واراضیسنك عدم مساعده‌سیله برابر، ینه بو خطه اهالیسنك مدار معیشتی زراعت اولوب، حیوا- نات یتیشدیرلمسی دخی زراعتله برابردر. نهرلرکنار- لرنده وهر نره‌ده بر آز صو بولنور ایسه بو یرلر طر- فندن واسع چفتلکلر تأسیس اولنه‌رق، بیکلرجه قیون، کچی، صیغیر، خرکله ودوه قوشی بتیشدیریلیر. یرلی قیونلر قره‌مان جنسنه مشابه وتویسز ایسه‌ده، آورو- پانك هرطرفنده جنس قویونلر وحتی آنقره کچیلری دخی کوتوریلوب، تأنیس ایدلمشلردر. بو حیوانلر بر طاقم قبا اوتلرله چالیلرك یاپراقلرینی یمکه وطوزلی، چا- ورلی ومتعفن صولرایچمکه آلیشمشلردر. دوه‌قوشلرینك تأنیس وتکثیری دخی مملکت ایچون بیوك بر منبع ثر- وتدر. محصولاتی باشلیجه یغدای وآرپه ایله سائر بعض حبوباتدن وپتاتس ایله برمقدار پرنجدن عبارتدر. جزئی

صوبی اولان یرلرده آوروپانك همان هر نوع میوه‌لری پك چابق یتیشیر، وپك بیوك اولور. مرکزك جوارلرنده باغلر چوق اولوب، پك ایی شراب چیقار.

آرسلان وکرکدان کبی حیوانات وحشیه‌سی وقتیله پك چوق ایدیسه‌ده، آوروپالیلرك دخولندن بری پك سیرك تصادف اولنقده‌در. کیك وغزال انواعی پك چوقدر. طاوشان، تیلکی وآو قوشلرینك انواعی دخی چوقدر. نهرلرنده بالیق هیچ یوق حکمنده‌در. بعض نهرلرده تماساخ بولنور. دکیز بالیقلری چوقدر.

اصل امید برونده معادن پك آز ایسه‌ده، اخیراً الحاق اولنان یرلرده کومش وباقیر معدنلری چوق اولدیغی کبی، (غریولاند) خطه‌سنده پك چوق الماس دخی چیقارلمقده‌در.

صنایع محلیه هیچ حکمنده اولوب، صنایعه متعلق هرشی انکلتره‌دن کیدر. بناءً علیه اخراجاتی زراعت وحیوانات محصولاتندن عبارتدر. باشلیجه مرکز تجارتی (قاپ توون) شهری اولوب. سواحل جنوبیه‌سنده (پورت الیزابت) کبی برقاچ اسکله دها واردر. بو اسکله‌لردن ایحریه کیدن دمیر یولرالآن پك ایلریلیه‌مه‌مشلردر.

اهالیسی. — اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (هوتنتوت)لر آوروپالیلرك ورودندن بری کیتدکجه آزالمقده اولوب، قالان جزئی مقدارلری دخی آوروپالیلرك خدمتجیلری، عملهلری وچوبانلری اولمشلردر. اهالینك قسم اعظمی مملکتی الك اول ضبط ایدن فلمنکلیلردن عبارت اولوب، بونلر «چفتجی» معناسیله (بویر) تعبیر اولنورلر. انکلیزلر ایسه همان یالکز قصبه‌لرده ساکنلردر. جهت شرقیه‌ده (قافر) جنسته منسوب بعض اهالیٔ اصلیه دخی بولنیور. عموم اهالیسی بر ملیونه قریبدر.

احوال تاریخیه‌سی. — امید برونی الاول ۱۴۸۶ تاریخ میلادیسنده (بارتولمی دیاز) نام پورتکیز قپودان طرفندن کشف اولندرق، «فرطونه برونی» تسمیه، وبعده بو اسم پورتکیز قرالی ایکنجی (ژان) طرفندن «امید برونی» اسمنه تحویل اولنمشدر. برچوق وقت اوراسی پورتکیز سفائنك بر ملجئی صورتنده اداره اولنوب، نهایت ۱۶۵۲ تاریخنده فلمنکلیلر امید برونی شهرینی تأسیس ایله، اوراسنی ضبط ایدوب، کندی مستعمکاتلرینه الحاق، وبرچوق فلمنکلیلر اورایه نقل وهجرت ایتمشلردر. بونلر ۱۷۹۲ تاریخنده‌دك مملکتی اداره ایتدکدن صکره، تاریخ مذکوره اورانك پرلیسی اولمش اولان بویرلر استقلال طلبیله اختلال ایتدکلرندن، انکلیزلر اعادهٔ اسایشی وسیله اتخاذ ایده‌رك، ۱۷۹۵ ده دوننما سوقیله مملکتی ضبط ایتمشلردر. ۱۸۰۲ ده انکلتره بو مملکتی فلمنکه اعاده ایتمش ایسه‌ده، درت سنه صکره تکرار ضبط ایتمکله، او وقتدن بری انکلتره مستملکاتندن بولنمقده‌در.

امید برونی { شهری (le Cap وانکلیزجه Cape Town) آفریقانك منتهای جنوبنده همنامی اولان خطهٔ واسعهنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، کنیش بر قویك جنوبی ساحلنده وهمنامی اولان برونك ۴۰ کیلومتره شمالنده اولهرق، ۳۴° عرض جنوبی ایله ۱۶° ۳′ طول شرقیده واقعدر. کوزل بر قصبه اولوب، سوقاقلری دوز وکنیش، اولری آلچق، ریخمکری منتظم ومیدانلری چوقدر. ایکی اوجنده برر استحکامی، بر نباتات باغچه‌سی، بر موزه‌خانه‌سی، ۳۰۰۰۰ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی، بر تیاتروسی، ایکی خسته خانه‌سی، بر چوق کلیساسی، شهرك خارجنده مشاهیر ارباب هیئتدن هرشلك اجرای تدقیقات ایتمش اولدیغی بر مشهور رصدخانه‌سی و ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهرده انکلیز وفلمنك لسانلرنده برچوق غزته‌لر نشر اولنور.

امیدی { (مولانا ارجاسب) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شاه اسماعیل صفوی زمانینده ظهرانده ظهور ایتمش؛ وبرساقی‌نامه ایله دیکر بر چوق اشعار سویلمشدر. اکثر اشعارنده اهل طهراندن شکایت ایتمشدر. ناحق یره شهید اولمشدر. ساقینامه‌سی مقبول خاص وعام اولوب، شو بر ایکی بیت اوندندر:

بیا ساقی آن تلخ شیرین کوار
که شیرین کند تلخیٔ روزکار

بمن ده که تلخست ایام من
زایام من تلختر کام من

امیدی { استانبول شعراسندن اولوب، ۹۴۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل اولوب، شو بیت او جملدندر:

بوکون مجلسده ساقی ساغر آلق دست دلبردن
همان برکل قوپارمق کیبیدر شاخ کل تردن

امیر { (سید محمد بن سید اسلام) استانبول شعراسندن وابو السعود زاده احمد

چلبینك شاگردانندن اولوب، ابا ایوب انصاری محلهسنده طوغمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

بنای صبرمه سیل غمك جانا خلل ویردی
بلم بوکدی تحمل باری تن دیواری بل ویردی

امیر (اسدالله) تبریز سادات‌ندن برشاعر اولوب، شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

چشمی که زرویم بره لطف کشودی
خواهم که باتن چشم نه بینی همه کسرا

امیر (سید حیدر) هندستان شعراسندن اولوب، ۱۱۶۵ تاریخنده بلکرامده طوغمش، و ۱۲۱۷ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

سرو بالا نازنینی در نظر آمد امیر
از خرام قامتش بر من قیامتها گذشت

— دیگر بر امیر دخی هندستانك کبرا وشعراسندن اولوب. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

امیر خسته‌را دور از تو سرشار جنون دیدم
کهی میخندد وکه گرید وکه زار می نالد

امیر آباد هندستانده اکره جوارنده برقصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی واردر.

امیر بخاری کبار مشایخ نقشبندیه‌دن اولوب، شیخ الهی معتقده بخارادن دیار رومه رحلتله، بر مدت سماو قصبه‌سنده اقامت، وایفای حج شریف ایتدکدن صکره، اسنابوله کلهرك، فاتح جامع شریفی جوارنده الیوم تربه‌سنك بولندیغی محلده ارشاده باشلامش، و ۹۲۲ تاریخنده ارتحال ایلمشدر. تربه‌سی محل مذکورده زیارتکاه انامدر. بعض کراماتی منقولدر.

امیر بیك بری تبریزلی و دیکری مشهدلی اولمق اوزره، ایرانك متأخرین شعراسندن ایکی ذات بو اسمله مسمادر.

امیر خسرو وامیر خواند [« خسرو » و « میر خواند » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

امیر سلطان (محمد شمس‌الدین) کبار مشایخ خلوتیه‌دن اولوب، مسقط رأسی اولان بخارادە اکتساب کمالات ایتدکدن صکره، دیار رومه هجرتله، یلدیرم سلطان بایزیدخان حضرتلرینه انتساب ایده‌رك، پادشاه مشارالیه حقنده پك چوق حرمت ورعایت ایتمش؛ وحتی کریمه‌سنی ویره‌رك، کندیسنی داماد ایدنمشیدی. پادشاه مشارالیهه مصرده کی خلیفهٔ عباسی طرفندن « سلطان اقلیم الروم » عنوانی ویرلدیکنده. حضرت امیر قلیچ قوشاتمش؛ وبرمدت بروسه شهرنده ارشاد وتدریسله مشغول اولدقدن صکره، ۸۳۳ تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشدر. تربه‌سی بروسه‌ده زیارتکاه انام اولوب، غایت مفرح ودلنشین بر موقعده واقع وپك معمور ومزیندر.

امیر طاغی آناطولیده بر طاغدر، که قره حصار صاحبك شمال شرقی جهتندن باشلایه‌رق، قونیه‌یه طوغری متد اولور.

امیرك حکیم ملا ادریسك اوغلی اولوب، عن‌اصل ایرانلی ایدی. طبده ید طولاسی اولمغله، سلاطین عظام عثمانیه نزدنده سرطبابتله موظف اولدیغی کبی، طبیعت شعریه‌سی، موسیقیده مهارتی وکوزل صداسی دخی وار ایدی. السنهٔ ثلثه‌ده کوزل اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر :

سودم کورنجه سن شه یوسف لقایی بن
کوز کوره باشمه صاتون آلدم بلایی بن

امیرکون سلطان مراد خان رابع زماننده ایران طرفندن اریوان والیسی اولوب، شهر مذکورده پادشاه مشارالیهه قارشی برچوق وقت مصرانه مقاومتدن صکره، تسلیم اولنه‌رق، ایرانه قارشی برچوق خدمتلرده بولنمش؛ ودرسعادته کتیریلوب، پادشاهك اخص رجالندن اولمغله، پك چوق انعام واحسانله نائل اولمشیدی. بوغازایچنده الیوم اسمیله مسمی اولان (میرکون) قریه‌سنده بر بیوك وغایت مزین کوشك یاپدیروب، آره صره کندیسنی زیارت ایدن پادشاه مشارالیهه مخصوص بر تخت دخی قورمشیدی. سلطان ابراهیم خان جلوسنی متعاقب صاحب ترجمه‌یی اعدام، وایچنده بولنان تختی قالدیرمدقدن صکره، کوشکنی صدراعظمنه احسان ایتمشدی.

امیری شعرای عثمانیه‌دن وساداتدن اولوب، بروسه‌ده تولد ایتمش؛ وصغر سنده یتیم قالمغله، مولانا قریمی طرفندن تعلیم وتربیه اولنه‌رق، سلطان بایزید خان ولی طرفندن نقیب الاشراف منصبنه ترفیع اولنمشدی. سلطان سلیمان خانك اوائل جلوسنده وفات ایتمشدر. اشعاری لطیف وسلیس اولوب، شو بر ایکی بیت سلطان بایزید خان حقنده سویلش اولدیغی بر قصیده‌سندندر :

ایکی جهانده ایکی بایزیده ایتدی طفیل
خدا قیلوب نظر لطفه هر برین منظور
بریسی عالم معنیده شهرهٔ آفاق
بریسی صورت معناده کون کبی مشهور
بریسی مهبط انوار فیض رحمانی
بریسی رهبر جمهور غازیان غیور

— بو اسمله استانبول ساداتندن دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

طوقنور قلب عدویه ایو وار تیرك
یوز چویرمز ینه صالسه‌ك کوزلم شمشیرك

امیری ایران شعراسندن اولوب، شاه طهماسب صفوی زمانندہ یاشامشدر. « بوستان خیال » عنوانیله بر منظومه‌سی و بعض مثنویلریله سائر اشعاری واردر. علی شیر نوائینك « تذکرة الشعرا » سنی دخی « مجالس النفائس » عنوانیله جمعایجه‌دن فارسیه ترجمه ایتمشدر.

امیل یاخود — ایمیلیوس پاولوس (Paul Émile, Æmilius Paulus) روما سردارلرندن اولوب. ماکدونیایی فتح ایتدیکی مناسبتله « ماکدونیوی » تقبله ملقب. قبل المیلاد ۲۲۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۹ تاریخنده، (پرتور) اولدیغی حالده، اسپانیاده بعض فتوحاته موفق اولمش؛ و ۱۸۲ ده برنجی قونسلوسلغنده (لیغوریا) یی ضبط ایتمشدر. ۱۶۸ ده ثانیاً قونسلوس و ماکدونیا حکمداری (پرسئوس) ایله محاربه‌یه مأمور اولمش؛ و (پودنا) ده مغلوب ایدوب. بتون ماکدونیایی ضبط و حسابسز غنایم اخذ ایتدکدن صکره، پرسئوسك کندیسنی دخی سمندرك آتله‌سنده اسیر ایتمشدر. رومایه عودت ایدرکن، ایپیری یعنی طوسقه‌لغی دخی نهب وغارت وسکسان شهر وقصبه‌لرینی خاکله یکسان ایدەرك، رومایه بیکلرجه اسیرلر کوتورمشدر. بو موفقیتك اوزرینه، رومایه دخولی پك طنطنه‌لی بر آیینله اجرا اولنه‌رق، بو آیین اوچ کون سورمش؛ وکتیردیکی غنائم برچوق زمان روما اهالیسندن ویرکی اخذینه احتیاج براقامشدی. صاحب ترجمه او سنه وفات ایتمشدر.

— پدری دخی بو اسمله مسمی اولوب، قبل المیلاد ۲۱۹ تاریخنده قونسلوس اولمش؛ وایلیریا حکمداری (دمتریوس) ایله محاربه ایدوب، غالب کلمشیدی. ۲۲۶ ده ثانیاً قونسلوس اولوب، (قانه) محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

امیلیا (Émilie) ایتالیانك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (پو) ایرماغنك مجراسیله (لومباردیا) و وندیکدن وجنوباً (آپنین) سلسلهٔ جبالیله طوسقانه‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً ینه لومباردیا وجنوه ایالتلریله وشرقاً دخی آدریاتیق دکیزیله محدوددر. قسم شمالیسی (پو) ایرماغنك وادیسی حکمنده اولان واسع بر اووه‌نك نصف جنوبیسندن عبارت اولوب، قسم جنوبیسی دخی (آپنین) سلسله‌سنك انکلرینی حاویدر. برچوق نهرلری اولوب، جمله‌سی آپنین سلسله‌سندن نبعانله، شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، غرب جهتنده کیلر (پو) ایرماغنه، وشرق جهتنده کیلر ایسه طوغریدن طوغری یه آدریاتیق دکیزینه دوکیلورلر. بونلرك باشلیجه‌لری : اسقریویا، تریا، تارو، پارمه، انزا، توره، قروستولو، سکیا، پانارو و (رنو) نهرلریدر. طاغلری آپنین صیرتنه مربوط اولوب. الك یوکسکی ۲۱۵۸ متره ارتفاعی اولان (چیمونه) طاغیدر. طاغلرینك اکثریسی اورمانلرله مستور اولوب. علی الخصوص کستانه آغاجلری پك چوقدر. مرعالری ده چوق اولوب. کلیتلی حیوانات بسلنیور. بغدای، پرنج وسائر حبوبات متنوعه ایله کتن وسائره واوزوم، زیتون، دود وسائر میوه وسیر ملرك انواعی حاصل اولور. باقیر، دمیر، کوکورد، طوز، مرمر وسائر معدنلری دخی واردر. هوالسی معتدل وصاغلام اولوب. یالکز ایرماغنك بعض کنارلرنده وخیمدر. اوچ دمیر یول خطی ایالتی قطع ایتدکلری کبی. نهرلری بیننده متعدد جدوللری دخی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۵۱۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲٫۱۹۲۲۸۰ کشیدر. مرکزی (بولونیه) شهری اولوب، بروجه آتی ۸ سنجاق ویا قضایه منقسمدر: بولونیه، فراره، فورلی، مودنه، پارمه، بلزانسه، راونه، رجیو.

امیلیان یاخود امیلیانوس (Æmilianus, Èmilen) رومایمپراطورلرندن اولوب، (ماوریتانیا)ده یعنی مغربده طوغمش؛ ومرور زمانله سردار اولوب، ایرانله محاربه‌ده بولنان عسکرك قوماندانی ایکن، ۲۵۳ تاریخ میلادیسنده عسکری طرفندن ایمپراطورلغه ترفیع اولنمش ایسه‌ده، درت آی صکره ایمپراطورلغی ضبط ایدن والریان طرفندن مغلوب اولوب، کندی عسکری النده قتل اولنمشدر.

— دیگر بر امیلیان (غالیانوس) زمانده مصرده ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، غالیانوسك سر- دارلرندن تئودوت طرفندن اخذ وقتل اولنمشدر.

اُمَیمه { بنی‌امیه‌نك جدی‌اولان عبد شمس بن‌عبد منافك قیزی اولوب، شعر وفصاحتیله مشهوره بر قادیندر. ولادت حضرت فخر کائناتدن صکره وقوع بولان (فجار) محاربه‌لرینك دردنجیسنده مقتول اولان قریشیلر حقنده برمرثیه‌سی مشهور او- لوب، شو بر ایکی بیت اوندندر:

ابی لیلك ان یذهب ونبط الطرف بالکوکب
و نجم دونه الهوا له بین الدلو والعقرب
وهذا الصبح لا یأتی ولا یدنو ولا یقرب

امیمه { عبدالمطلبك قیزی وحضرت فخرکائنات (صلعم)افندمزك خالدسی‌اولوب، ترجمه- لری یکن (اروی) و(ام حکیم بیضا)نك همشیره‌سیدر. بوده شاعره بر قادین اولوب. پدرینك وفاتی حقنده بر مرثیه‌سی مشهوردر. — صحابیاتدن دحیی بو اسمده بر قاچ قادین واردر. — [«آمنه» ماده‌سنه‌ده مرا- جعت بیوریله.]

امین { (محمد —) خلفای عباسیه‌نك آلتنجیسی اولوب، هارون الرشیدك بیوك اوغلیدر. ۱۷۰ تاریخنده طوغوب، ادیب مشهور کسائی طرفندن تربیه اولنمش؛ وپدری زماننده عراق وشام جهتی کندیسنه تولیه ایدلمشیدی. ۱۹۳ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، مقام خلافته قعود ایدوب، برادری مأمون دحیی خراسان والیسی بولنیوردی. هارون الرشید خراسانك مأمونك تحت تصرفنده قالمسنی و امیندن صکره مأمونك خلیفه اولمسنی وصیت ایتمش اولدیغی حالده، فضل بن ربیع بو وصیته رعایت ایتمکدن بشقه، بغداده ورودله، امینی مأمونك علیهنه تشویق ایده‌رك، کندی اوغلنی ولی عهد براقمغه قاندیرمش؛ و بونك اوزرینه محاربه آچیلوب، مأمونك عسکری بغداده دخوللهه، ۱۹۶ تاریخنده امینی اسقاط ایتمشلر؛ وصاحب ترجمه متعاقباً پنه تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، برسنه صکره تکرار مأمونك طرفدارلری غالب کلمکله، ۱۹۸ تاریخنده مأمونه بیعت اولنمشدر.

امین { (خواجه محمد — کوسج) ایران شعرا- سندن اولوب، کاشانده تولد ونشأت ایتمشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

کفتم که دلم هست به پیش توکرو
دل بازده آغاز مکن قصهٔ نو
افشاند هزار دل زهر حلقهٔ زلف
کفتا دل خود بجوی وبردار وبرو

— میرزا امین دحیی اصفهان شعراسندندر. — هندستان متأخرین شعراسندن دحیی بو اسمده بر قاچ ذات واردر.

امینا { یزدی، لاهجانی، کرمانی، فراهانی واو- شی لقبلریله بو اسمده ایران شعراسندن بش ذات واردر.

امین الدوله { (ابو الجن) مصر مملوك اکرا- دندن ملك صالحك وزیری اولوب، علوم طبیعیه وسائره ده ید طولی صاحبی ایدی. پك چوق ذی قیمت کتابلر یازدیروب، ۶۴۸ تاریخنده واقع اولون وفاتنده ۱۰۰۰۰ جلد کتابی ظهور ایتمشیدی.

امین رازی { مشاهیر ادبادن اولوب، هندستان ملوکندن اکبر شاه انتساب ایتمش؛ واقالیم سبعه‌نك احوالیله مشهور شهر وقصبه‌لری وهر اقلیمده ظهور ایتمش اولان مشاهیری مبین «هفت اقلیم» عنوانیله کوزل بر کتاب یازمشدر. کتابك تاریخ تحریری ۱۰۰۲ سنه‌سیدر.

امینه برونی { روم ایلینك قره دکزده کی ساحلنده بربرون اولوب، قو جه بالقانك دکیرمك ایچنه اوزانمسندن حاصل اولمشدر. ۴۲° ۴۲′ عرض شمالی ایله ۳۳′ ۲۵° طول شر- قیده واقعدر. اسمی «بالقانك اوجی» دیمك اولان (همی اکسترما HæmiExtrema) تعبیرندن غلطدر. — بو برونك ایچ طرفنده اولان طاغ دحیی (امینه طاغی) اسمیله مسمی اولوب، ۷۸۰ متره ارتفاعی واردر.

امینی { ایران شعراسندن اولوب، مشهده تولد ونشأت ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خوش آن که جان سپرد شب وصل یار خویش
دیکر بروز هجر نینداخت کار خویش

— بو اسمده هندستان شعراسندن بری دخی اولوب، ۹۲٦ ده وفات ایتمشدر.

امینی { قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، پدری کاغد امینی اولمق مناسبتیله بو مخلصله تخلص ایتمشیدی. درکاه پادشاهیده سپاهی اوغلانلرندن ایدی. پادشاه مشار الیهك تربه‌سنه «مشهد شاه شهید» تاریخنی سویلمشدر. اشعاری لطیف اولوب، شو بیت او جمله‌دندر:

امینی بی وصالك کنجنه لطف ایله ناظر قیل
قولکدر استقامتده آنك کبی امین اولماز

اُمَیّه { (بن عبد شمس بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر الخ) بنی امیه‌نك جدی اولوب، بونك پدری عبد الشمس هاشمیلرك جدی بولنان هاشمك برادری ایدی. بو ایکی برادر ایکیز طوغوب، روایته کوره برینك پارمغی دیکرینك آلنته ملتصق بولنمغله، کسیلوب قان آقدیغندن، نسلری بینده مقاتله وقوع بولدیغی استنباط اولنمشیدی. حقیقةً بو ایکی نسل آره‌سنده دفعاتله محاربه ومقاتله جریان ایتمشدر. اصحاب کرامدن حضرت عثمان بن عفان بنی امیه‌دن بولنمغله، وقوع شهادتنده بنی امیه مدینه‌دن مکه‌یه کیده‌رك، اظهار آثار ناخشنودی ایتمشلر؛ و بعده ینه بنی امیه‌دن معاویه شامده استقلال وخلافت دعواسنه قالقیشوب. او قدر دلسوز وقعه‌لره سبیت ویرلمشدر.

امیه { (بنی —) بو اسمله ایکی دولت اولوب. برنجیسی شامی مرکز اتخاذ ایده‌رك، ۱۰۲ سنه‌دن بری ممالك اسلامیه اوزرینه حکم سورمشدر؛ ایکنجیسی بونك برشعبه‌سی ودها طوغریسی مابعدی اولوب، اندلسده ۲٦٤ سنه حکومت ایتمشدر.

بونلرك برنجیسی معاویه بن ابی سفیاندر، که حضرت علی (رضه) افندمزك زمان خلافتنده بیعت ایتمیوب، شامده استقلال اوزره حکومت سورمش؛ وحضرت علینك شهادتندن وحضرت امام حسنك فراغتندن صکره. ٤١ تاریخنده کافهٔ ممالك اسلامیه‌نك صاحب مستقلی قالمشیدی. کندیسندن صکره اوغلی یزید واوندن صکره بونك اوغلی ایکنجی معاویه تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، بوذات درعقب فراغت واستعفا ایتدیکندن، مروان بن حکم تختده‌کوب، کرك عموم ممالك اسلامیه‌ده وکرك بعده اندلسده حکومت سورن دیکر بنی امیه ملوکنك جمله‌سی بونك نسلندن کلمشدر. عموم ممالك اسلامیه اوزرینه حکم سورن ملوك امویه تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

۱	معاویه بن ابی سفیان	٤١
۲	یزید بن معاویه	٦٠
۳	معاویه بن یزید	٦٤
٤	مروان بن حکم	٦٤
٥	عبدالملك بن مروان	٦٥
٦	ولید بن عبدالملك	٨٦
۷	سلیمان بن عبدالملك	۹٦
۸	عمر بن عبدالعزیز بن مروان	۹۹
۹	یزید بن عبدالملك	۱۰۱
۱۰	هشام بن عبدالملك	۱۰٥
۱۱	ولید بن یزید بن عبدالملك	۱۲٥
۱۲	یزید بن ولید بن عبدالملك	۱۲٦
۱۳	ابراهیم بن ولید بن عبدالملك	۱۲٦
۱٤	مروان بن محمد بن مروان	۱۲۹

اندلسده حکومت سورن بنی امیه ملوکی دخی بروجه زیردر:

۱	عبدالرحمن بن معاویه بن هشام	۱۳۸
۲	هشام بن عبدالرحمن	۱۷۱
۳	حکم بن هشام	۱۸۰
٤	عبدالرحمن بن حکم	۲۰٦
٥	محمد بن عبدالرحمن	۲۳۸
٦	منذر بن محمد	۲۷۲
۷	عبدالله بن محمد	۲۹۲
۸	عبدالرحمن بن محمد بن عبدالله	۳۰۰
۹	حکم بن عبدالرحمن	۳٥۰
۱۰	هشام بن حکم	۳٦٦
۱۱	سلیمان بن حکم	٤۰۳

ملوك بنی امیه‌نك اکثری ظلمله متصف اولوب، علی‌الخصوص اهل بیت نبوی حقنده بیوك بریغض وکین کوسترمشلردر. ایچلرندن یالکز فراغت ایدن ایکنجی معاویه ایله عمر بن عبد العزیز مستثنادرلر. مشارالیه عمر بن عبدالعزیز زیاده‌سیله عادل ومرحمتلی بر پادشاه اولمغله برابر، منبرده حضرت علینك سبی عادت مکروهه‌سنی دخی رفع ایله، اهل بیت رسول حقنده معاملهٔ شفقت کارانده بولنمشدر. مع هذا بونلرك زمانده خیلی یرلر فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه توسیع، ومغرب واندلس ممالکی دخی فتح اولنمشیدی. قسطنطینیه‌نك فتحنه دخی دفعاتله عساکر امویه کلوب، بر فاچ کره بوشهری محاصره ایتمشلردی.

اندلسده کی بنی امیه ملوکنك ایسه اکثری عادل ومقتدر پادشاهلر اولوب، معارف وصنایع وسائر اسباب تمدنی التزام وحمایه ایتمکله، اوقطعه یی رشك آور جنت اولهجق برحاله کتیرمشلردی. علی الخصوص بونلردن «متوسط» دنیلن عبدالرحمن ثانی زماننده اندلسده تمدن ومعموریت درجهٔ علیایه وارمشیدی. بونلر ابتدا ملك وحاکم عنوانیله قناعت ایتمش ایکن، سکزنجیلری اولان عبدالرحمن ثالث، خلفای عباسیه‌نك ضعفنی کورمکله، «خلیفهٔ رسول الله» و«امیرالمؤمنین» عنوانلرینی آلمش؛ وخلفای عباسیه یه تقلیداً «ناصر» لقبیله تلقب ایتدیکی کبی، خلفلری دخی «منتصر، مؤید، مستعین» لقبلرینی اختیار ایتمشلردر.

امیه بن ابی الصلت { زمان سعادتله یتیشن شعرای قریشدن

اولوب، غایتله ذکی بر آدم اولغله، حقایق اشیایه دائر بعض شیلر کشف وعبادت اصنامك بطلانی فهم ایدهرك، نبوت دعواسنه قالقشمق اوزره ایکن، حضرت فخر رسل (صلعم) افندمزك بعث بیورلدیغنی کورنجه مأیوس اولمش؛ واسلامی قسماً تصدیق ایتمش ایسهده، ایمانه کلهمشدر. حالت نزعده ایکن سویلمش اولدیغی شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر.

کل عیش وان تطاول دهرا
منتهی امره الی ان یزولا
لیتنی کنت قبل ماقد بدالی
فی رئوس الجبال ارعی الوعولا
اجعل الموت نصب عینیك واحذر
غولة الدهر ان للدهر غولا

امیه بن ابی عائذ { شعرای عربدن اولوب، بنی امیه دولتی زمانده یاشامش؛ وعبدالملك بن مروان وعبدالعزیز بن مروانه مداحلق وندیملك ایدوب، انعام وفیره یه نائل اولمشیدی.

امیه بن اسکر { (یاخود اشکر) شعرای عربدن وصحابه دن اولوب، بك اختیار اولدیغی حالده، اسلامه کلمشیدی. (کلاب) و (ابواللذان) اسملریله ایکی اوغلی اولوب، بونلره اولان وفرت محبتیله مشهوردر. بونلردن (کلاب) خلافت جناب فاروق زمانده مدینه یه هجرت ایدوب، بعض فتوحه کوندرلمکله، صاحب ترجمه نزد خلیفه یه کیدهرك، اوغلنه اولان اشتیاقی حقنده بعض اشعار سویلمکله، حضرت عمر (رضه)ك رقتلرینی موجب اولوب، کلابی جلب، وپدرندن آیرلمامغی کندیسنه توصیه ایتمشیدی. شو برایکی بیت حضور فاروقیده سویلدیکی اشعارندندر.

اعاذل قد عذلت بغیر قدر
ولاتدرین عاذل ما الاق
فاما کنت عاذلتی فردی
کلاباً اذ توجه للعراق الخ

امیه بن خلف { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز حقنده تکذیب واستهزایه جرأت، وقتلنه دخی قصد ایدن کفرهٔ قریشدن اولوب، حضرت بلال حبشی یه دخی پك چوق اذا ایتمشیدی. بدر غزاسنده قتل اولنمشدر.

امیه بن خویلد { امیه بن خیاده، امیه بن سعد قرشی، امیه بن عبد الله، امیه بن ابی عبیده، امیه بن لوذان وامیه بن محشی صحابه دندرلر.

امیه بن عبدالله { (بن خالد بن اسید) بر روایتده صحابه دن واکثر احتماله کوره تابعیندن وبنی امیه دن اولوب، عبدالملك بن مروان زمانده خراسان والیسی اولمش؛ وماوراء النهر جهتنده بعض فتوحات ایتمشیدی. بعده عزل اولنرق، ۸۷ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ان { (Ain) فرانسه‌نك شرق جهتنده بر نهر در، که (جورا) طاغلرندن و (جورا) ایالتنده نبعاله، جنوبه طوغری جریان ایدهرك، همنامی اولان ایالته داخل، وبو ایالتی شمالدن جنوبه یارهرق، حدود جنوبیه سنده (رون) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ۱۶۸ کیلومتره طولنده‌در.

ان { (Ain) فرانسه‌نك ایالات شرقیه سندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شرقاً اسویچره حدودیله و «بوقاری ساووآ» ایالتیله، جنوباً (ایزره)، غرباً (رون) و (ساؤن معلوآر)، شمالاً دخی ینه ساؤن معلوآر و (جورا) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۷۹۸ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۶۴۴۰۸ کشی اولوب، مرکزی (بورغ) شهریدر. شرق جهتی طاغلق اولوب، غرب جهتنده (دومیه) اسمیله مرتفع وواسع بر اووه واردر، که ایچنده پك چوق کوچوك کوللر بولنوب، کلیتله بالغی حاویدرلر. رون ایرماغی بو ایالتك

شرق وجنوب حدودینی تعیین ایتدیکی کبی، بونك تابعلرندن اولان (ساون) نهری دخی حدود غربیه‌سی بوینجه جریان ایدیور. صولرینك اکثریسی (سائون) و (ان) نهرینه دوکیلور. بوایالت ۵ قضا، ۳۶ ناحیه و ۴۵۳ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

انا (Enna) سیچلیانك وسطنده واقع اسکی بر شهر اولوب، الیوم (قاسترو جوانی) اسمیله مسمی برکوچك قصبه‌در. جزیره‌نك عربلر طرفندن فتحی صره‌سنده وحکومت اسلامیه زمانده دخی اهمیتی حائز برشهر ایدی. کتب عربیه‌ده (قصریانه) اسمیله مذکوردر.

اناره (Ennaré) روسیه‌نك شمالنده (لاپونیا) نك (فینلاندیه) یه تابع قسمنده بیوك برکول اولوب، ۶۸° ۴۰′ ایله ۶۹° ۳۰′ عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۲۱ مربع کیلومتره‌در.

اناریه (Ennarea) حبشك جنوب جهتنده برخطه اولوب، اوتهدن بری مستقلاً اداره اولنوردیسه‌ده، حبشله مناسبات ملیه وسیاسیه‌سی وار ایدی. اخیراً سودانك (غالا) تعبیر اولنان اقوامی طرفندن ضبط اولنه‌رق، شمدیکی حالده اکثر اهالیسی بونلردندر.

انبار بغدادك اون فرسخ غربنده وفرات نهری کنارنده مشهور برشهر ایدی. قدیماً (فیرور شاپور) تسمیه اولنوب، روایته کوره دولت ایرانیه ویا آثوریه زمانده ارزاق عسکریه‌نك بربیوك دپوسی حکمنده بولنمق جهتیله، انبار تسمیه اولنمشدر. بوشهر ازمنهٔ قدیمه‌ده اهمیت مخصوصه‌یی حائز اولوب، حضرت ابوبکر صدیق (رضه) زمانده و ۱۲ سنهٔ هجریه‌سنده خالد بن ولید طرفندن فتح اولنمشدر. خلفای عباسیه‌نك برنجیسی اولان ابوالعباس سفاح طرفندن اعمار وتزیین اولنه‌رق، مرکز خلافت اتخاذ اولنمش، ومشار الیه بوشهرده وفات ایتمشدر. بعده منصور مرکز خلافتی هاشمیه‌یه ونهایت بغداده نقل ایتمشدر. (انباری) لقبیله ملقب برچوق علما ومشاهیرك مسقط رأسیدر، که اك مشهورلری اسم مخصوصلری صره‌سنده ذکر اولنه‌جقدر. بوشهر الیوم خرابه‌در. — بو اسمله بلخ جهتنده دخی برقصبه بولنوب، بوده بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر. — (سکة الانبار) دخی (مرو) شهرینك اوستنده بر قصبه ایدی.

آنبلونه افریقیه‌ده تونس شهری قربنده اسکی برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

انتالو (Antalo) حبشده (تیغره) خطه‌سنده و (غندار) نهرینك ۱۶۰ میل شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

انتر ریوس (Entre-Rios) یعنی «مابین-النهرین». آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك بر ایالتی اولوب، شمالاً (قو-رینتس) ایالتیله، شرقاً (اوروغای) خطه‌سیله، جنوباً (بونس‌آیرس)، غرباً دخی (سانته‌فه) ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۳۴۹۹۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳۴۲۳۵ کشی اولوب، مرکزی (پارانه قصبه‌سیدر. اراضیسی دوز ویك منبت اولوب، مرعالری دخی چوقدر، وکلیتلی حیوانات یتشدیریلیر.

انتقیره اندلس یعنی اسپانیانك جنوبنده واقع (آنتکرا) شهرینك اسم عربیسیدر. (ابو بکر یحیی بن محمد انصاری) کبی بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. [«آنتکرا» ماده‌سنده مراجعت بیوریله.]

انجار هندستانده بمبای دائره‌سنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بصره کورفزنده بواسمله برجزیرهٔ خالیه دخی واردر.

انجام (نواب عمدة الملك امیرخان) ملوك صفویه خاندانه منسوب ادیب وشاعر برذات اولوب، عالمگیرك زمان سلطنتنده هندستانه رحلتله، پادشاه مشار الیه طرفندن کابل والله آباد والیلکلرنده قوللانلمش؛ وبعده وزیر اعظمی اولوب، ۱۱۵۹ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

فریاد که پیراهن دیوانگیٔ من
چون دامن صحرا خطراز چاك ندارد

انجیر کوی استانبول بوغازینك آناطولی یاقه‌سنده‌کی قریه‌لرندن اولوب، چوقلی ایله بکقوز قریه‌لری آره‌سنده وروم ایلی ساحلنده‌کی یکی کویك قارشیسنده برقویك ایچنده واقعدر. صیفیه دن معدود یالی وکوشکلری و بعض

کویلی خانه‌لرینی وبرده مکمل شیشه فابریقه‌سی ایله غاز یاغلرینه مخصوص اون قدر کارکیر مکمل دپولری جامعدر.

انجیرلی { جزایر بحر سفیددن برکوچك آطه اولوب، استانکویك جهت جنوبیه‌سنده واقعدر. روجه اسمی (نیسیرو Nisyro) در. مدور الشکل برآطه اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۵۰۰ کشیدر. اورتدسنده ۶۹۲ متره ارتفاعنده برینار طاغی واردر، که الآن طومان وکوکرد بلوراتی افراز ایتمکده‌در. یاغور یاغدیغنده، بو برکانك اغزی قاینار کوکردلی صو ایله طولو برحوض حالنه کچر.

انجیرلی بازاری { (یاخود انجیر بازاری) قونیه ولاینك بوردور سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، ناحیه‌سی اکثریا (اغلاسون) ناحیه‌سیله برلکده اداره اولنور.

انجیرلی لیمانی { کلیك کورفزینه ویریلیس اسمدر.

انخویسن { (Enkhuysen) فلنکده آمستردامك ۴۶ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم برقصبه واسکله اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، ضربخانه‌سی، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری، چاك دوکمخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر.

آندامش { ایرانك (لورستان) خطه‌سنده و (جندیسابور) شهری قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

اندخوذ { بلخ ایله مرو آره‌سنده برقصبه اولوب، بعض مشاهیر علمائك مسقط رأسی بولندیغنی «معجم البلدان» ده مذکور در.

اندراب { (یاخود اندرابه) غزنین ایله بلخ آره‌سنده بر قصبه اولوب، کابله کیدن کاروانلرك بورادن کچدیکنی و جوارنده کومش معدنی چیقدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. بو قصبه الیوم معمور اولوب، یه کاروانلرك ممریدر، وجوارنده کومش معدنی چیقارلمقده‌در. — مرو جوارنده دخی (اندرابه) اسمیله برقریه اولوب، بونده سلطان سنجر برچوق کوشکلر وسرایلر یاپمشدی. یاقوت حموی بونلرك خرابه‌لرینی کورمش اولدیغنی بیان ایدیور.

اندرین { حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك ۱۹ ساعت غربنده واقع قضا مرکزی برقریه‌در. — اندرین قضاسنده انواع حبوبات حاصل اولوب، کلیم، آلاجه، عبا و بز کبی بعض منسوجات دخی اعمال اولنور. درون قضاده (کوکسون) اسمیله مشهور براووه واردر. بواووه‌ده اسکان اولنمش چرکسلر بعض صوات ایشلری ایشلمیورلر. قضا داخلنده (اندرین) و (کشیش) نامنده ایکی نهر جریان ایدوب، (جیخان) ایرماغنه دوکیلورلر. قضا کوکسون ناحیه‌سیله برابر ۸۲ قریه‌یی جامعدر.

آندلس { عربلرك سکز طقوز یوز سنه زیر حکمرانده بولنمش اولان اسپانیا وپور‌تکیز قطعه‌لرینه ویردکلری اسمدر. بواسم (آندالوسیا) دن محرف اولوب، بونکده اصلی (واندالوسیا) در، که اورالرینی غوتلردن اول ضبط ایتمش اولان (واندال) قومنه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. بواسم اصل اسپانیانك جهت جنوبیه‌سنه مخصوص اولوب، الیوم اسپانیولر طرفندن یالکز بوخطه‌یه تخصیص اولنمقده در. [«آندالوسیا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] عربلر اك اول اسپانیانك بوخطه‌سنی فتح ایتدکلرندن، بواسمی بللیوب، بعده فتوحاتلرینی شمال وشرق وغربه طوغری توسیع ایتدکجه، بتون اسپانیا و پورتکیز قطعه‌لرینه یعنی ایبریا شبه جزیره‌سنه تعمیم ایتمشلردر. بو قطعه‌نك کرك احوال حاضره‌سی وکرك احوال تاریخیه‌سی وعربلر زمانندهکی معموریتی حقنده «اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرنده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، بوراده تطویل مقاله حاجت کورمیورز. [«اسپانیا» و «پورتکیز» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.] — بو اسمله مصرك فسطاط شهرنده دخی بر بیوك محله وار ایدی.

اندوشر { اندلسده قرطبه جوارنده برحصن اولدیغنی، وبورادن مشاهیر ادبادن (ابواسحاق ابراهیم بن محمد یحصبیٔ اندوشری) کبی بعض علما ظهور ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

آنده { اندلسده بلنسیه خطه‌سنده میاه جاریه‌سی وباغ وبوستانی وعلی الخصوص

زیتونی چوق برقصبه اولدیغی ومشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولندیغی «معجم البلدان» ده مسطوردر.

اندیان ایرانك فارس خطه‌سنده وبندر بوشیرك ۷۵ میل شمال غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر، و اکثریسی عربدر.

اندیمیون (Endymion) اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌یه‌کوره، (قاریا) یعنی منتشا مملکتنده حسن وجمالیله مشهور بر چوبان اولوب، کویا ابوالآلهه مشتری طرفندن سمایه رفع؛ وآنجق مشتریك زوجه‌سی (یونون) ك عرضنه تعرض ایتمك ایستدیکندن، یئه طرد اولنمشدی. قردن‌کنایه اولان (دیانه) یونی اویورکن کوروب، علاقه ایتمکله، کندیسنی برطاغده واقع‌مغاره‌یه نقل ایتمش؛ وآره‌صره زیارتنه کیدر ایمش. بومصالی مصور روماده آثار عتیقه‌دن اولهرق مرمر اوزرینده‌محکوك برسم بولنیور. (جیروده) نام رسام شهیر دخی بونی مصور مشهور برسم براقمشدر.

اُنَر ترکمان امراسندن و ملکشاه بن آلب آرسلان سلجوقینك رجالندن اولوب، ۴۸۵ تاریخنده مشار الیهك وفاتیله اوغلی محمودك جلوسنده یونك مدبر اموری اولمش؛ وبرکیارق بن ملکشاهك غلبه‌سندن صکره یونك امراسندن اولمشیدی. فارس واصفهان جهتلرنده ظهور ایتمش اولان بعض فتنه‌لری باصدیرمقده ایکن، کندیسنی برکیارقدن تخویف ایتدکلرندن، عصیان‌ایتمش؛ واو صره‌ده ۴۹۲ تاریخنده، ۳۷ یاشنده اولدیغی حالده، کندی آدملری طرفندن قتل اولنمشدر.

انز (Enz) وورتمبرغده برنهر اولوب، «قره اورمان» ده‌نبعاناله، (ویلدباد)و(نایبورغ) قصبه‌لرندن کچه‌رك، «کوچك انز» و (ناغولد) نهرلریله دخی برلشدکدن صکره، (رین) ایرماغی‌تابعلرندن (نقار) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۱۳۰ کیلومتره اولوب، سیرسفائنه قابل دکلدر.

اَنزَلی ایرانك کیلان خطه‌سنده وبحر خزرك ساحل جنوبیسنده برکوچك قصبه و اسکله اولوب، (رشت) شهرینك ۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۳ جامعی وبر بازاری اولوب، (مرداب) دنیلن اوکنده‌کی قویی صیغدر. اهالیسی ۲۵۰۰ کشی قدر اولوب، حصیر اعمالیله اشتغال ایدرلر.

انس (Ens یاخود Enns) آوستریاده برنهردر، که سالسبورغ ایالتنده نبعانله، استیریا ویوقاری آوستریا خطه‌لرندن وهمنامی اولان قصبه‌دن کچدکدن، و ۲۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، طونه‌یه منصب اولور. مجراسی «یوقاری آوستریا» خطه‌سنی «آشاغی آوستریا» خطه‌سندن آیریور.

انس (Ens) آوستریانك «یوقاری آوستریا» خطه‌سنده وهمنامی اولان نهرك کنارنده اولهرق (استیر) شهرینك ۱۹ کیلومتره شمالنده پك قدیم بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

اَنَس (بن مالك) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خادمی ایدی. خدمت رسالتپناهی یه کیردیکنده، طقوز اون یاشنده اولوب، اون سنه بو خدمت شریفه‌ده بولنمش؛ وارتحال حضرت فخر رساله ۲۰ یاشنده اولدیغی حالده، یوز یاشلرینه قدر یاشادیغندن، دها پك چوق وقت برحیات قالمشیدی. پك چوق احادیث شریفه نقل و روایت ایدوب، قریبتی جهتیله روایتنده موثوقدر. اولاد واحفادی چوق اولوب، حتی یوز ارکك اولاد واحفادینی کورمش اولدیغی مرویدر. کنیه‌سی (ابو حمزه) در. — ابو امیه انس بن مالك قشیری، انس بن قتادهٔ باهلی، انس بن قتادهٔ اوسی، انس بن فضالهٔ ظفری، انس بن اوس انصاری کبی بو اسمله صحابه دن دیکر بر قاچ ذات دها واردر.

اَنَس (لال چند) هندستانك مجوسی شعرا سندن اولوب، ۱۲۶۷ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی وپك کوزل اشعار فارسیه‌سی واردر. شو قطعه او جمله‌دندر:

ایام بهار آمد وشورش بسر افتاد
صد چاك مرا همچوگل اندر جگر افتاد
شاید خبرت از اثر نالهٔ من نیست
در بحر وبر از شعلهٔ آهم شرر افتاد

اَنَس (یاخود آنس) یمن ولایتنك صنعا سنجاغنده بر قضا اولوب، شرق

وشمال شرق جهتندن صنعا، شمال غربی طرفندن خران، غرب جنوبی جهتندن حدیده سنجاغنه تابع ریمه، جنوباً دخی زمار قضالریله محدود و محاطدر. اراضیسی طاغلق و مرتفع اولوب، مرکزی صنعانك جنوب غربیسنده واقع (ضوران) قصبه‌سیدر. درون قضاده بر قاچ قاپلیجه بولنوب، علی‌الخصوص مرکز قضاید درت بش ساعت مسافه‌ده اولان (حمام علی) نام قاپلیجه پك نافعدر، واطرافدن پك چوق خلق طوپلنوب، استحمام ایدرلر. محصولاتی بغدای، آرپه، دوره وسائر حبوباتله قهوه وسائره‌دن عبارتدر. چوق وپك ایی بال دخی چیقار. جبال یمانیه‌نك غربی مائله‌سنده وبحر احمر حوضه‌سی داخلنده بولنغله، صولری غربه جریان ایده‌رك، بحر احمره دوکیلور. یاشلیجه نهری (وادی سهم) در.

اُنسی { مشاهیر شعرای ایراندن وساداتدن اولوب، خراسانك (جنابد) قصبه‌سنده تولد ونشأت، واوراده وفات ایتمشدر. علی شیرنوائی‌نك معاصری اولوب، ۸۲۵ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. غزلیاتی اورته حالده ایسه‌ده، قصائدی پك کوزل اولوب، ائمه‌نك مدحی حقنده بر چوق قصیده لری واردر. شو بر ایکی بیت قصائدینك برندندر:

نماز شام که چندین هزار مشعل نور
زپرده‌ٔ افق آورد آسمان بظهور

در آمدم متألم بمحنت آبادی
که در زمین بساطش فرح نکرده عبور

نه دار مختم از شمع اختران روشن
نه بیت عشرتم از دور آسمان معمور الخ

اُنسی { (اسماعیل بیك شاملو) هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهانیه منسوب بولنمش؛ و ۱۰۲۰ تاریخنده قتل اولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آنرا که عقل بیش غم روزکار بیش
دیوانه باش تا غم تو دیکران خورند

انصاری { (خواجه عبد الله ابو اسماعیل) حضرت ابا ایوب انصاری (رضه)نك نسلندن اولوب، مشاهیر فقها ومحدثیندندر. عربی وفارسی ادبیاتده دخی ید طولاسی اولوب، بو ایکی لسانده پك چوق اشعاری واردر. «منازل السالکین» عنوانیله سلوکه دائر برکتابی ودیکر بعض آثاری دخی واردر. اواخر عمرنده عالمدن کیلوب، برزاویه‌یه چکلمش؛ و ۴۷۱ تاریخنده قندهارده وفات ایتمشدر. شو بر باعی جملهٔ اشعارندندر:

مست توام از باده وجام آزادم
صید توام از دانه ودام آزادم
مقصود من از کعبه وبتخانه توئی
ورنه من ازین هردو مقام آزادم

انصاف { (محمد ابراهیم) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل خراسانلی‌ایدی. ۱۱۰۰ تاریخلرنده کنج یاشده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعار عارفانه‌سندندر:

حائل خورشید وحدت رنك هستیهای ماست
چون زمین از پیش بردارند روز وشب یکیست

— بوایکیسنه هندستان شعراسندن ۱۱۹۵ ده وفات ایتمش بریسی دخی واردر.

اَنصِنا { صعید مصرده نیلك ساحل یمینده یعنی شرق طرفنده پك قدیم بر شهر اولدیغی وخرابه‌لرنده بعض هیکللر وسائر آثار عتیقه بولندیغی کتب عربیده مذکوردر. بوشهر بعد الاسلام دخی معمور اولوب، مشاهیر عالمدن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، شمدی نه حالده بولندیغی واسم قدیمی نه اولدیغی تحقیق اولنه‌مدی.

اَنطابلس { برقه یعنی بنغازیده واقع (پنداپولیس) شهر قدیمنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پنداپولیس» ماده‌سنه مراجعت.]

انطاکیه { انطیوخس وسائره. [مدلله «آنطاکیه» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

اَنطَرطوس { (انتاردوس Antardus) اسمنك معربی اولوب سوریه ساحلنده کائن (طرتوس) قصبه‌سنك نام دیکریدر. [«طرتوس» و «آنتاردوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

انغرنو { (Engornou) سودانك بر توح خطه‌سنده (کوکه) شهرینك ۲۴ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهردر. اسرا، مرجان، وعنبر تجارتنك مرکزی اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

انفانتن { (Enfantin) میلادك قرن حاضری اوائلنده فرانسه‌ده ظهوریله، صنایع ومعارف واسطه‌سیله صنوف نوع بشری اصلاح ایتمك، وجمعیت بشریه‌نك اداره‌ٔ مالیه‌سی حقنده یکی بر

اصول ایجاد ایتمك ادعاسنده بولنمش اولان (سنت سیمون)ك تلامذه‌سندن اولوب، استادینك وفاتندن صكره، رفقاسیله برابر بوطریقی توسیع و تحكیم ونشر وتعمیم ایتمكه چالیشمش ایسه‌ده، كندیلری مؤخراً دین وحكومتجه دخی تعدیلات اجراسی لزومنی التزام ایتدكلرندن، جمعیتلری طرف حكومتدن دفعاتله منع اولنمش؛ وبونك اوزرینه فرانسه‌وجزایرده بعض امور نافعه‌ده استخدام اولنمشدی. علم ثروت واخلاق و سیاسته متعلق برقاچ اثری واردر. ۱۷۹۶ تاریخنده پارسده طوغوب، ۱۸٦٤ ده وفات ایتمشدر.

انفیلد (Enfield) انكلتره‌نك (میدلسكس) ایالتنده و لوندره‌نك ۱٦ كیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، اسكی برسرای خرابه‌لری ومیریه عائد سلاح فابریقه‌سی واردر.

انقارتاسیونس (Encartaciones) اسپانیانك شمالنده بر كوچك خطه اولوب، شمدیكی حالده برقسمی (بیسقایه) وبرقسمی دخی (سانتاندر) ایالتلرینه ملحقدر. طولی ٤٥ وعرضی ۱٦ ایله ۲۰ كیلومتره آره‌سنده اولوب، طاغلق برمحلدر، كه بر اوجی شمالاً دكیزه قدر ممتد اولور. معادنی چوق اولوب، علی الخصوص دمیر، باقیر وقورشون‌معدنلری‌ازمنهٔ قدیمه‌دنبری‌مشهوردر. قروپ فابریقه‌سنك قوللاندیغی دمیرك قسم اعظمی بورادن كیدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ كشی راده‌سنده اولوب، توانا وچالیشقان آدملردر. بونلردن آمریقاده دخی خیلی مهاجرلر بولنور. اراضیسی صرب اولمق مناسبتیله، اسكیدن بری اسپانیانك هر حكومتنه قارشی طوروب، بعض امتیازاتله و كندی رؤسالری واسطه‌سیله اداره اولنه كلمشلردی.

انكاد مغربده (جزایرده) تلسان خطه‌سنده و (تاهرت) ك اوچ مرحله غربنده بر قصبه اولوب، برنهرك ایكی ساحلنده بولندیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

انكلاد (Encelade) اساطیر یونانیه‌یه كوره (اولیمپوس) طاغنده كویا الهه ایله غوغا ایدن جنلرك بری اولوب، جهنم ایله ارضك اوغلی ایدی. یوز قولی وارایدی. زعملرنجه ابوالآلهه اولان مشتری بونی صاعقه ایله هلاك ایتدكدن صكره، سیچیلیاده كی (اتنا) بركانك آلتنه كومش.

انكلتره (England انكلیزجه Angleterre) (وایتالیانجه Inghilterra) اورو پانك دول معظمه‌سندن اولان بیوك برتانیا دولتنك مركب بولندیغی اوچ بیوك خطه‌نك بریدر، كه اك بیوك واك مهملر اولوب مركزی دخی حاوی بولنمغله، دولت مشار الیهایه انكلتره دولتی دخی دنیلیر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی.— انكلتره قطعه‌سی بیوك برتانیا جزیره‌سنك قسم جنوبیسندن عبارت اولوب، جزیرهٔ مذكوره‌نك نصفندن زیاده‌سی واك ایی طرفیدر. بناءً علیه یالكز شمالاً اسقوچیایه مربوط اولوب، جهات سائره‌دن دكیزله محاطدر. غرباً ایرلانده دكیزیله ایرلانده آطه‌سندن، جنوباً (مانش) دكیزیله فرانسه‌دن، شرقاً دخی شمال دكیزیله فلنك وآلمانیا ودانیمارقه‌دن آیرلمشدر. منتهای‌جنوب‌غربیسنده واقع اولان (لیزارد) برونی اك جنوبی نقطه‌سی او. لوب، ۵۸ °۴۹ واك شمالی نقطه‌سی دخی ′۴۸ °۵۵ عرض شمالیده، اك شرقی نقطه‌سی ″۲۴ ′۳۴ °۰ واك غربی نقطه‌سی دخی ″۲۴ ′۷ °۸ طول غربیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی قوش اوچشی حسابیله ۵۰۰ كیلو متره اولوب، شرق وغرب سواحلنده‌كی كیرنتی وچیقنتیلری ایسه یك بیوك اولدیغندن، عرضی پك مختلفدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۰٦۹۷ مربع كیلو متره‌در.

شكل طبیعیسی، طاغلری.— انكلتره‌نك شرق طرفی عارضه‌لی برطاقم اوولردن عبارت اولوب، غرب جهتنده ایسه جنوبدن شماله قدر برصره طاغلر ممتد اولور. بوطاغلرك اك یوكسكی ۱۱۰۰ متره‌دن آشاغی ایسه‌ده، اك یوكسك طاغلرك احوال ومنظره‌لرینی ارائه ایدیورلر. بونلر (نورتن رانكه) یعنی «شمالی طاقم»، (قامبریان) یاخود (ولش) و (قورینش) اسملریله اوچ طاقه آیریلور. اك شمالده‌كی طاقم (چویوت)، (پنینه) و (كومبریان) اسملریله اوچ صره طاغدن عبارت اولوب، اك مرتفع ذروه‌لری ۸۱۰ و۸۹۲ و۹۸٤ متره ارتفاعنده در. ایكنجی طاقم (غال) ویا (والس) خطه‌سنك هر طرفنه یایلان (قامبریان) طاغلریدر، كه برچوق مرتفع بایرلری ووادیلری حاوی اولوب، اك مرتفعلری خطهٔ مذكوره‌نك منتهای شمال

غربیسنده وساحلك قربنده واقع اولان (اسنوودون) یعنی «قارلی طاغ»در. بونك ارتفاعی ۱۰۹۴ متره اولوب، انکلتره قطعه‌سنك اك یوکسك نقطه‌سیدر. اوچنجی طاقم دخی انکلتره‌نك منتهای جنوب غربیسنده واقع جسیم برون ویا شبه جزیره ده واقع اولوب، بونلر طاغدن زیاده تپه دنیله بیلیر؛ واك یوکسکلری ۶۲۵ متره ارتفاعی تجاوز ایتمیور. عمومیت اوزره انکلتره‌نك سطحی غایت مختلف اولوب، طاغلری، اووه‌لری، مرعالری، اورمانلری، قورو و محصولسز یرلری بربرلرینی تعاقب ایدر.

نهرلری.— انکلتره‌نك نهرلری ذکر اولنان جبال‌دن نبعان ایده‌رك، منصب اولدقلری ساحله کوره، اوچ طاقه تقسیم اولنه‌بیلیرلر. ساحل شرقیدن شمال دکیزینه دوکیلنلر شمالدن باشلایه‌رق بروجه‌آتیدر: تینه، ویر، تیس، اوزه، ترنت، ولهاند، نین، بیوك اوزه، یاره، واونی، استور، تامیس. بونلرك اك مشهورلری تامیس در، که لوندره‌نك ایچنده پکر. (ترنت) بوندن دها بیوکدر؛ بیوك اوزه دخی بیوجك برنهر اولوب، دیکرلری کوچکدر. ترنت ایله کوچك اوزه، دکیزه منصب اولمازدن‌اول، برلشوب، (هومبر) اسمیله کنیش بر خلیج تشکیل ایتدکلری کبی، ولهاند ایله نین وبیوك اوزه نهرلری دخی (واش) اسمیله بر قویك ایچنه دوکیلورلر. ساحل جنوبیدن مانش دکیزینه دوکیلن نهرلر ایسه غایت کوچك ومجرالری قیصه اولوب، شرقدن باشلایه‌رق بروجه‌آتیدر: اوزه، آدور، آرون، آنتون، آوون، ترنت، آقس، اکس، دارت، تامار. ساحل غربیدن بحر محیط اطلاسیه، جورج بوغازینه وایرلانده دکیزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکی (سوان) نهری اولوب، قره‌لرك ایچنه پك درین کیرمش اولان بریستول خلیجنه دوکیلور. بوخلیجه جنوبدن (تاو) ایله (لوور آوون) وشمالدن (اویه) و(اوسق) نهرلری دخی‌منصب اولور. غال خطه‌سندن (تووی) و (تیفی) نهرلریله برچوق کوچك نهرلر اینر. دی، مرس، ریبله نهرلری ایرلانده دکیزینه، و(اون) ایله (اسك) نهرلری دخی مذکور دکیزك (سلووای) خلیجنه منصب اولور.

انکلتره قطعه‌سی باشلیجه درت بیوك حوضه‌یه منقسم اولوب، بونلرك اوچی شرق جهتنده وشمال دکیزینه تابع اولدرق ذکر اولنان اوچ بیوك نهرك، ودردنجیسی دخی غرب جنوبی جهتنده وبحر محیط اطلاسیه تابع اولدرق(سورن) نهرینك حوضه‌لریدر.

کوللری.— انکلتره‌نك کوللری کثرت ویا وسعتلریله دکل، بلکه حسن ولطافتلریله مشهور اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری قطعه‌نك شمال‌غربیسنده (کومبریان) طاغلرینك اطرافنده بولنیور. اك بیوکلری اولان (ویندرمر) کولنك طولی ۱۸ کیلومتر وعرضی ۱۶۰۰ مترەدر.

سواحل وجزایری.— انکلتره‌نك سواحلی ۳۹۰۰ کیلومتره طولنده اولوب، شرق طرفنده هومبر، واش وتامیس اسملریله اوچ درین کورفز ویا خلیجلری واردر، که اوچنده بعض بیوك نهرلر منصب اولمغله، قره‌لرك ایچنه طوغری سیر سفائنه برر قپو حکمنده. درلر. سواحل جنوبیه‌نك کیرنتی وچیقنتیلری دها کوچك ایسه‌ده، بحریه‌جه اهمیتلری زیاده اولوب، لانغستون. پورچموت، سوتامپتون، ویموت، اکسموت کبی برچوق معتنا لیمان واسکله‌لری واردر. سواحل غربیه‌سی دها کیرنتیلی چیقنتیلی اولوب، قسم جنوبیسنده بریستول خلیجی نامیله واسع وقره‌لرك ایچنه پك درین کیرمش برکورفز وار در، که منتهاسی (سورن) نهری مجراسندن عبارتدر. بوکورفزك ایکی ساحلنده برچوق کوچك قویلر ولیمانلر بولنیور. غال خطه‌سنك ساحل غربیسی جورج بوغازنده (قاردیغان) اسمیله کنیش وآچیق برکورفز تشکیل ایدیور. بو خطه‌نك جهت شمالیه‌سنده ایرلانده دکیزی ذاتاً پربیوك کورفز تشکیل ایتدیکی حالده، بو کورفزك ایچنده دخی نهرلرك منصبلرنده بر قاچ کوچك خلیج و (مورقامبه) ایله (سولوای) اسملریله بیوجك ایکی قوی واردر. سواحل غربیه طاغلره قریب بولنمغله، دیك وپك یوکسکدر. بوسواحلك برچوق برونلری اولوب، خریطه‌یه بر نظر آتمغله معلوم اولەجغندن، تعدادینه حاجت یوقدر. انکلتره‌نك اطرافنده بولنان آطه‌لر ساحل جنوبیسی قارشیسنده کی (ویخت) آطه‌سی، منتهای جنوب غربیسنده اولان (لاندس اند) برونك قارشیسنده کی (سیلی) جزایرصغیره‌سی، غال خطه‌سنك شمال غربی کوشه‌سی قارشیسنده کی (آنغلسی) وایرلانده دکیزنده بولنان (مان) آطه‌لرندن عبارتدر.

اقلیم وهواسی. — انکلتره ده اقلیمنك اقتضا ایتدیردیکی شدتلی صوغوق وصیجاق اولمیوب، هواسی

معتدل صايله بيليرسه‌ده، ياغورلرى چوق ورطوبتى غالبدر. شمال شرقيدن اسن روزكار خيلى صوڤوق اولوب، بعض دفعه مزروعاته مضر ايسه‌ده، بو روزكار سيرك اسوب، اكثريا غرب روزكارلرى اسه‌رك ياغور ياغديرر. انكلتره‌نك جهت غربيه سنده سنده حد وسطى اولەرق ۲۰۸، وشرق جهتنده ۱۶۵ كون ياغمور ياغار. بو وجهله ياغان ياغمور ۱ متره ايله ۷ سانتيمتره مكعبنده‌در. لوندره‌ده قيشين مقياس حرارتك حد وسطيسى تحت الصفر ٤ ويازين فوق الصفر ۱۷ درجه‌ده‌در.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — انكلتره‌نك كنديسنه مخصوص اشجار و نباتاتى اولديوب، آوروپانك ممالك شماليه‌سنده حاصل اولان حبوبات وسبزه ومیوه‌لرك جمله‌سى وعلى الخصوص رطوبتدن استفاده ايدن وكونشه چوق محتاج اولمايانلرى پك ايى اولور. حبوباتدن بغداى، آرپه، چاودار ويولاف حاصل اولور. صنعى چايرلرى‌ده چوقدر. بوملكت وقتيله اورمانلرله مستور اولوب، بعض جسيم اورمانلرى تاريخجه مشهور ايسه‌ده، بونلرك همان جمله‌سى اتلاف اولنەرق، الحالة هذه اورمانلرى پك آزدر؛ واودون وكراستەسنك قسم كليسى خارجدن جلب اولنور.

انكليز چفتجيلرى حيوانات اهليه يتيشديرمكده فوق العاده برمهارته مالك اولوب، صيغير، قيون وآت جنسلرينى زياده‌سيله اصلاح ايتمشلردر؛ وبو حيواناتدن كليتلى مقدار بسلرلر. كوپكلرى دخى پك ايدر. حيوانات وحشيه‌دن تيلكى، صانسار، طاوشان كبى كوچك حيوانلر بولنوب، بيوك حيوانلر وحتى قورد دخى مفقوددر. حشرات وپيلانلرى دخى آزدر.

انكلتره‌نك باشليجه منابع ثروتى معادندن عبارت اولوب، على الخصوص دمير وكور معدنلرى پك چوقدر. باقير، قورشون، قلاى، چنقو وآزمقداردە آلتون وكوش معدنلرى دخى بولنور. قيا طوزى دخى چوق اولوب، بوندن خيلى اخراجات اولور. ايرلانده داخل حساب اولمديغى حالده، يالكز انكلتره‌ده سنوى يوز مليون طونيلاتەدن زياده معدن كورى چيقار. چيقاريلان دمير ايسه ۱۷ مليون طونيلاته رادەلرنده اولوب، آشاغى يوقارى سكز مليون انكليز ليراسى قيمتنده‌در.

اهاليسى، جنسيت ومذهبى. — انكلتره‌نك اهاليسى تقريباً ۲۶ مليون كشيدن عبارت اولوب، همان جمله‌سى پروتستان مذهبنه تابعدرلر. برمقدار يهودى دخى واردر. جنسيتجه قسم كليسى انكليز اولوب، يالكز غال خطه‌سيله (مان) جزيره‌سنك اهاليسى كلت جنسيتنه منسوبدرلر. آنجق بونلر دخى كوندن كونه لسان اصليلرينى اونوده‌رق، انكليز لشمكده، ويالكز طاغلرده ساكن اولانلرى جنسيت ولسانلرينى محافظه ايتمكده درلر.

تقسيماتى. — انكلتره قطعه‌سى نفس انكلتره ايله غال ياخود والس خطه‌سنه منقسم ايسه‌ده، بوتقسيم صرف جغرافى و تاريخى بر تقسيم اولوب، سياسى دكلدر؛ چونكه غال خطه‌سنك هيچ برامتيازى وبا بركونه اداره مخصوصه‌سى اولميوب، انكلتره‌نك سائر طرفلرندن بر فرق يوقدر. انكلتره ۵۲ قونتلغه يعنى ايالت وياسنجاغه منقسم اولوب، بونلرك ٤۰ ى نفس انكلتره‌ده و۱۲ سى غال خطه‌سنده‌در. بوقونتلقلرك اسامى‌سيله مساحهٔ سطحيه‌لرى واهاليلرى زيرده كى جدوله كوسترىليور. اهالينك مقدار اخيرينى مبين بر جدوله دسترس اولەمديغمزدن، ۱۸۷۱ تاريخ ميلاديسنده اجرا اولنان استاتستيقه كوره بيان ايديور. سدكده، اووقتدن برى انكلتره‌نك عموم اهاليسنده ٤ مليون قدر تزايدوقوع بولمش اولديغندن، هرقونتلغك اهاليسى اونسبنده تزايدايتمش اولەجغنده شبهه‌يوقدر.

قونتلق		مربع كيلومتره	اهالى
(جهت شرقيه‌ده)			
نورتومبرلاند	(مركزى نوقاستل)	۵۰۵۶	۳۸۶ ٦٤٦
دورهام		۲۵۱۹	۶۸۵ ۰۸۹
يورقشير	قسم شرقيسى	۳۱۱۰	۲۶۸ ٤٦٦
	قسم شماليسى	۵٤٦٤	۲۹۵ ۲۷۸
	(قسم غربى ومركزى	۷۱۹٦	۱ ۸۷٤ ٦۱۱
لينقولن		۷۱۸۵	٤۷٦ ۵۹۹
نوتينقهام		۲۱۲۹	۳۱۹ ۷۵۸
درپى		۲٦٦٦	۳۷۹ ۳۹٤
استافورد		۲۹٤۸	۸۵۸ ۳۲٦
ليچستر		۲۰۸۰	۲٦۹ ۳۱۱
روتلاند		۵۳۸۸	۲۲ ۰۷۵
نورتامپتون		۲۵۵۰	۲٤۳ ۸۹۱
بدفورد		۱۱۹٦	۱٤٦ ۲۵۷
هونتينغتون		۹۲۹	٦۳ ۷۰۸
قامبريج		۲۱۲۵	۱۸٦ ۹۰٦
نورفولق		۵٤۸۰	۸٤۳ ٦۵٦
سوفولق		۳۸۳٤	۳٤٦ ۸۹٦
اسكس		٤۲۹۲	٤٦۸ ٤۳٦

میدلسکس (مرکزی لوندره)	۸۲۹	۲ ۵۳۹ ۷۶۵
هرتفورد	۱ ۵۸۲	۱۹۲ ۲۲۶
بورکینغهام	۱ ۸۸۹	۱۷۵ ۸۷۹
اوکسفورد	۱ ۹۱۳	۱۷۷ ۹۷۵
برکشیر	۱ ۸۲۷	۱۹۶ ۴۷۵
سوری	۱ ۹۳۷	۱ ۰۹۱ ۶۵۵
(جهت جنوبیه‌ده)		
کنت	۴ ۲۰۶	۸۴۷ ۲۹۴
سوسکس	۳ ۷۹۱	۴۱۷ ۴۵۶
هامپشیر (مرکزی وینچستر)	۴ ۳۳۱	۵۴۴ ۶۸۴
ویلتشیر	۳ ۵۶۱	۲۶۷ ۱۷۷
دورست	۲ ۵۵۸	۱۹۵ ۵۳۷
سونرست	۴ ۲۳۸	۴۶۳ ۴۸۳
دوونشیر	۶ ۷۰۶	۶۰۱ ۳۷۴
قورنوال	۳ ۳۲۵	۳۶۲ ۳۴۳
(جهت غربیه‌ده)		
غلوچستر	۳ ۲۵۸	۵۳۴ ۶۴۰
مونموت	۱ ۴۹۱	۱۹۵ ۴۴۸
هرفورد	۲ ۱۶۴	۱۲۵ ۳۷۰
وورچستر	۱ ۹۱۱	۳۳۸ ۸۳۷
وارویق	۲ ۲۸۲	۶۳۴ ۱۸۹
سالوب (اشروپشیر)	۳ ۳۱۳	۲۸۴ ۱۱۱
چستر	۲ ۸۶۱	۵۶۱ ۲۰۱
لانقاستر	۴ ۹۳۴	۲ ۸۱۹ ۴۹۵
وسترلاند	۱ ۹۶۴	۶۵ ۰۱۰
کومبرلاند	۴ ۰۵۲	۲۲۰ ۲۵۳
(غال حطه‌سنده)		
غلامورغان (مرکزی قاردیف)	۲ ۲۱۶	۳۹۷ ۸۵۹
کرمارتن	۲ ۴۴۵	۱۱۵ ۷۱۰
پمبروق	۱ ۶۵۵	۹۱ ۹۰۸
قاردیغان	۱ ۷۹۴	۷۳ ۵۴۱
برکنوق	۱ ۸۶۲	۵۹ ۹۰۱
رادنور	۱ ۱۰۱	۲۵ ۴۳۰
مونتغومری	۱ ۹۵۶	۶۷ ۶۲۳
مربونت	۱ ۵۵۹	۴۶ ۵۹۸
کرناروون	۱ ۴۹۸	۱۰۶ ۱۲۱
آنغلسی	۷۸۳	۵۱ ۰۱۰
دنبیغ	۱ ۵۲۶	۱۰۲ ۱۰۲
فلینت	۷۴۸	۷۶ ۳۱۲
جمعاً	۱۵۱ ۰۴۳	۲۲ ۷۱۲ ۲۶۶

شهر وقصبه‌لری. — انکلتره‌نك اکثر اهالیسی شهر وقصبه سکاکندن اولوب، عموم اهالینك یوزده ۶۲ سی شهر وقصبه‌لرده ساکن بولنیور. انکلتره‌ده کی شهر وقصبه‌لرك عددی ۹۳۸ اولوب، یوز یکدن زیاده نفوسی اولانلری، ۱۸۸۵ تاریخ میلادیسی استاتستیقنه کوره، بروجه زیردر:

شهر	اهالی
لوندره	۴ ۰۸۳ ۹۲۸
لیورپول	۵۱۷ ۷۲۴
مانچسترمع سالفورد	۵۱۷ ۶۴۹
بیرمینغهام	۴۲۷ ۷۶۹
لیدس	۳۴۳ ۱۳۹
شفیلد	۳۰۵ ۷۱۶
برادفورد	۲۱۴ ۴۳۱
نوتینغهام	۲۱۱ ۴۲۴
نوقاستل مع فاستشد	۲۱۱ ۱۶۲
هون	۱۸۶ ۲۹۲
وستهام	۱۳۸ ۹۵۳
لیچستر	۱۳۶ ۱۴۷
پورتسموت	۱۳۴ ۶۵۹
اولدهام	۱۲۶ ۳۹۰
سوندرلاند	۱۲۵ ۳۲۷
بریختون	۱۱۴ ۶۷۲
بلاقبورن	۱۱۲ ۵۷۴
بولتون	۱۱۰ ۰۸۵
پرستون	۱۰۰ ۴۰۶

معارف وصنایع وتجارتی. — انکلتره‌ده معارف سائر ممالك متمدنه یه نسبةً کری اولوب. اوقومسی یازمسی اولمیان اهالی خیلی مقداردهدر. درت دار الفنونی اولوب، اوکسفورد، قامبریج، لوندره ودورهام شهرلرنده درلر. بونلرك ایلك ایکیسی پك اسکیدر. شهرلرك کافه‌سنده برر اعدادی مکتبی بولنیور. جمعیات علمیه وفنیه‌نك اکثری لوندره‌ده اولوب، سائر بیوك شهرلرك دخی کندیلرینه مخصوص جمعیتری واردر. انکلیزلرك اك زیاده اهمیت ویردکلری فنلر علوم طبیعیه، کیمیا، جرائقال، هیئت والحاصل صناعیه، تجارت وکمیجیلکه دخل ویاردیمی اولانفنلردر. جغرافیا علمی دخی پك ایلری کیدوب، انکلتره‌ده کی جمعیت جغرافیه‌نك بو فنه ایتدیکی خدمتلر پك بیوکدر. علم بشره مخصوص اولان جمعیتی دخی آوروپاده امثالسز در. السنهٔ شرقیه‌یه وعلی الخصوص عربی، فارسی وهند لسانلرینه مخصوص دخی لوندره‌ده واوقسفورد ده مدرسه‌لر وواسع کتبخانه‌لر بولنوب، بوایکی شهرده خیلی کتب عربیه وفارسیه وسائره دخی نشر اولنمشدر.

انکلتره‌ده صنایع پك ایلری اولوب، علی الخصوص پاموق، یوك وایپك منسوجاتیله دمیر معمولاتنه مخصوص فابریقه‌لری پك چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی صنعتله مشغول ولوب، اك کوچك قصبه‌لرنده بیله متعدد فابریقه‌لر بولنور. صناعیجه انکلتره یه فرانسه ایله ممالك مجتمعه‌دن بشقه هیچ برمملکت ادعای

رقابت ایدەمز. هر نەقدر انکلیز منسوجات ومعمولاتی فرانسەنك کبلر قدر اینجه وظریف دکل ایسەده، دها صاغلام ودها چوق اولدیغنه شبهه یوقدر. دباغخانەلری وچینی، جام، کاغد، بیره، اسپیرتو فابریقەلری دخی چوقدر. الحاصل انکلتره‌نك محصولات صناعیەسی پك چوق اولوب، دنیانك هرطرفنده صرف اولنمقدەدر.

تخارتجه انکلتره بتون ممالك ارضك برنجیسی اولوب، ذاتاً سفائن تجاریەسی پك چوق اولمغله، اهالیسنك برقسمی کمیجیلکله مشغول بولندیغندن، ودنیانك مختلف اقلیم وقطعەلرنده مستملکاتی بولندیغندن، کلیتلی تجارت ایتمکدەدر. اخراجاتی محصولات صناعیەدن عبارت اولوب، ادخالاتی دخی باشلیجه داخل مملکتده حاصل اولیان ویا کفایت ایتمین شراب، حبوبات، قهوه، چای، وسائره ایله فابریقەلرده صرف اولنان یوك. پاموق. ایپك کبی شیلردن عبارتدر. [سفائن تجاریەسیله دخالات واخراجاتك مقداری حقنده مادهٔ آتیه‌یه مراجعت بوریله.]

فابریقەلرك کثرتی، تجارتك ایشلکلکی واسکله لرك چوقلغی انکلتره داخلنده اسکەلرله بیوك وکوچك شهر وقصبەلرك آرەسنده وبو شهرلرك برندن دیکرینه بر چوق طرق ومعابر کشادینه احتیاج حس ایتدیروب، کرك شوسەلری وکرك دمیر یول وجدوللری اوقدر چوقدر، که سطرنج کبی هرطرفدن تقاطع ایدوب، یولسز هیچ بر قاریش یری قالمامشدر، دنیلسه سزادر.

احوال تاریخیەسی.— انکلتره قطعەسنك احوال قدیمەسی مجهول اولوب، بو مملکت اسکیدن بری آسیای وسطیدن هجرت ایتمش اولان (کلت) اقوامیله مسکون اولەرق نیم وحشی بر حالده بولنیور ایدی. میلاد عیسادن ٥٥ سنه اول روما سردارلرندن مشهور قیصر اووقت (برتانیا) اسمیله معروف اولان بوقطعەیه داخل اولوب، بعض یرلرینی ضبط؛ وبعده رومالیلر اورادە فتوحاته دوام ایدەرك، میلادك برنجی قرنندن مملکتك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردی. میلادك ٤١١ تاریخنده ایمپراطو (هونوریوس) بریتانیایی ترك ایتمکله، اهالیسی اولان (برتون) لر، که کلت اقوامندن ایدیلر، (پیکت) دنیلن واسقوچیا طرفنده بولنان دیکر برقومك تعرضاتنه مقاومت ایدەمدکلرندن، جرمانیادەکی (صاقسون) لرك امدادینه محتاج اولمشلردر. صاقسونلر بودعوتدن بالاستفاده ٤٤٧ تاریخ میلادیسنده انکلتره‌یه بالدخول، کنت، سوسکس، سکس واسکس اسملریله درت کوچك دولت تأسیس ایتمشلردی. بونلردن صکره یعنی آلتنجی قرن میلادینك اواسطنده جرمانیانك شمالندن (آنغل) قومی انکلتره‌یه دخول ایله، استانغلیا، مرسیا ودیریامع برنیکیا اسملریله دیکر اوچ دولت دها تشکیل ایتمشلردر. ٨٢٧ تاریخنده بویدی دولت نهایت وسکس قرالی (اکبرت) ك ضبطنه کچمکله، برتك دولت تشکیل اولنمشدر. طقوزنجی قرن میلادی اواسطنده دانیمارقەلیلر دفعاتله انکلتره‌یه هجوم ایله، بو مملکتی نهب وغارت ایتمشلر؛ ورآره‌لق بیوك آلفرد کندیلرینی عقد مصالحه‌یه مجبور ایتمش ایسەده، اون برنجی قرن میلادی اوائلنده ینه هجوم‌له. حکمدارلری بولنان (وسّون)ی انکلتره تختنه اجلاس ایتمشلردر. دانیمارقەلیلر آنجق اوتوزسنه قدر انکلتره‌ده حکم سوروب، بعده ینه صاقسونلر رأس کاره کلمشلرسەده، ١٠٦٦ ده نورماندیا دوقەسی برنجی کویوم انکلتره‌یی ضبطله، بوقطعەیه یکی برجنسیت ادخال ایتمش؛ و ١١٥٤ ده (آنژو) قونتلری تختی ضبطله، احفادلری ١٤٨٥ تاریخنه قدر حکم سورمشلردر. بو آرەلقده فرانسەنك برقاچ ایالتی دخی انکلتره‌نك الینه کچمش؛ وایرلانده ایله اسقوچیا دخی موقتاً ضبط اولنمشیدی. ١٤٨٥ تاریخنده حکمدارلق (تودور) خاندانه، و١٦٠٣ ده استوآرت فاملیاسنه کچمشدر. استوآرت خاندانی اسقوچیایه مالك بولنمغله، بونلرك زمانده اسقوچیا ایله انکلتره برلشدیکی کبی، ایرلانده دخی الحاق اولنمشیدی. بونلردن برنجی شارل ١٦٤٩ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنەرق، جمهوریت اعلان اولنمش؛ ومشهور قرومول وفاتنەدك ٩ سنه بوجمهوریتی اداره ایتمشدر. ١٦٦٧ تاریخنده استوآرت خاندانی ینه موقع اقتداره کلمش ایسەده، سکز سنه صکره بسبتون اسقاط اولنەرق، انکلتره تختنه (اورانژ) پرنسی اوچنجی کویوم جلب واجلاس اولنمش؛ و ١٧١٤ ده انکلتره حکمدارلغی هانووره خاندانه کچمشدر، که الیوم بوخاندان حکم سورمکدەدر. انکلتره‌ده حکم سورمش حکمدارلرله تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

۱ — صاقسون خاندانی

اکبرت	۸۲۷
اتلوولف	۸۳۶
اتلبرت	۸۶۰
برنجی اتلرد	۸۶۶
بیوك آلفرد	۸۷۱
برنجی ادوآرد	۹۰۰
آتلستان	۹۲۵
برنجی ادموند	۹۴۱
ادرد	۹۴۶
ادوی	۹۵۵
ادغارد	۹۵۷
سنت ادوآرد	۹۷۵
ایکنجی اتلرد	۹۷۸

۲ — صاقسون ودانیمارقه خاندانلری

سوئنون (دانیمارقه‌لی)	۱۰۱۳
اتلرد (ثانیاً)	۱۰۱۴
ایکنجی ادموند (صاقسون)	۱۰۱۶
بیوك قانوت (دانیمارقه‌لی)	۱۰۳۹
ادوآرد قونف (صاقسون)	۱۰۴۱
ایکنجی هارولد (صاقسون)	۱۰۶۶

۳ — نورماند خاندانی

جهانکیر گوییوم	۱۰۶۶
ایکنجی گوییوم	۱۰۸۷
برنجی هنری	۱۱۰۰
اتیان	۱۱۳۵

٤ — آنزو خاندانی

ایکنجی هنری	۱۱۵۴
ریشار کوردولیون	۱۱۸۹
ژان	۱۱۹۹
اوچنجی هنری	۱۲۱۶
برنجی ادوآرد	۱۲۷۲
ایکنجی ادوآرد	۱۳۰۷
اوچنجی ادوآرد	۱۳۲۷
ایکنجی ریشار	۱۳۷۷
دردنجی هنری	۱۳۹۹
بشنجی هنری	۱۴۱۳
آلتنجی هنری	۱۴۲۲
دردنجی ادوآرد	۱۴۶۱
بشنجی ادوآرد	۱۴۸۳
اوچنجی ریشار	۱۴۸۳

۵ — تودور خاندانی

یدنجی هنری	۱۴۸۵
کرنجی هنری	۱۵۰۹
آلتنجی ادوآرد	۱۵۴۷
ژان غری	۱۵۵۳
ماریه	۱۵۵۳
الیزابت	۱۵۵۸

٦ — استوارد خاندانی

برنجی ژاق	۱۶۰۳
برنجی شارل	۱۶۲۵

(جمهوریت)

فترت	۱۶۴۹ — ۱۶۵۲
او. قرومول (مدبرامور)	۱۶۵۳
ر. قرومول	۱۶۵۸

(استوآرتلرك عودتی)

ایکنجی شارل	۱۶۶۰
ایکنجی ژاق	۱۶۸۵

۷ اورانژ و استوآرت خاندانلری

اوچنجی گوییوم وماریه	۱۶۸۹
آنه	۱۷۰۲

۸ — هانوره خاندانی

برنجی جورج	۱۷۱۴
ایکنجی جورج	۱۷۲۷
اوچنجی جورج	۱۷۶۰
دردنجی جورج	۱۸۲۰
دردنجی گوییوم	۱۸۳۰
ویقتوریا	۱۸۳۷

انکلتره } دولتی. اوروپانك دول معظمه‌سندن اولوب، دول بحریه‌نك برنجیسیدر. بودولت اصل نفس انکلتره. اسقوچیا وایرلانده‌دن مرکب اولوب. قطعات خمسه‌ده برچوق ممالك ومستملکاتی دخی واردر. رسماً اسمی (بیوك برتانیا) اولوب، مذکور اوچ قطعه‌دن مرکب اولمق مناسبتیله «دولت متحده» دخی دنیلیورسه‌ده، لسانمزده انکلتره دولتی نامیله شهرت بولمش اولدیغندن، حقنده و یریلهجك معلوماتی بوماده ده بیان ایتمکی مناسب کوردك. انکلتره اسمی بو دولتك بتونله دلالت ایتمدیکی کبی، بیوك برتانیا اسمی دخی انکلتره ایله اسقوچیایی جامع اولوب، ایرلانده بو مسمانك خارجنده قالیرسه‌ده، تسمیة العام باسم الخاص طریقیله بواسملرك ایکیسی دخی مستعملدر.

انکلتره دولتی آوروپاده کی ممالکی اعتباریله برقراللق، وقطعات سائره‌ده کی مستملکات واسعه‌سی اعتباریله ایمپراطورلق عد اولنور. کرك آوروپاده کی اصل ممالکنی ترکیب ایدن انکلتره، اسقوچیا وایرلانده وکرك مستملکاتنك هربری حقنده اقتضا ایدن معلومات جغرافیه واحوال خصوصیهٔ سائره محلرنده آیری آیری

بيان اولنديغندن، شوراجقده يالكز احوال عموميه‌لرى حقنده برقاچ سوز ايله بودولتك قواى ماليه وعسكريه وسائره‌سى حقنده اقتضا ايدن تفصيلاتى ويرمكله اكتفا ايده‌جكز.

مساحهٔ سطحيه واهاليسى. — انكلتره دولتنك زيرحكمنده بولنان ممالك واسعه‌نك مساحهٔ سطحيه‌سيله اهاليسى بروجه زيردر:

ممالك	مربع كيلومتره	اهالى
نفس انكلتره	۱۳۱ ٦۲۸	۲٤ ٦۱۳ ۹۲٦
غال خطه‌سى	۱۹ ۰٦۹	۱ ۳٦۰ ٥۱۳
اسقوچيه	۷۸ ۸۹٥	۳ ۷۳٥ ٥۷۳
ايرلانده	۸٤ ۲٥۲	٥ ۱۷٤ ۸۳٦
مان آطه‌سى	٥۸۸	٥۳ ٥٥۸
نورماند آطه‌لرى	۱۹٦	۸۷ ۷۰۲
خارجده بولنان عساكر بحريه و بريه		۲۱٥ ۳۷٤
جمعاً انكلتره قرالغى	۳۱٤ ٦۲۸	۳٥ ۲٤۱ ٤۸۲
هندستان وسرنديب	۹۳٥ ۷۷۷	۲۰٤ ٦۷۰ ٥۱٥
دومينيون قطعه‌سى	۳ ٤۰٦ ٥٤۲	٤ ۳۲٤ ۸۱۰
آوسترالیا	۳ ۰۸۳ ٤٤۰	۳ ۷۱٤ ٦٥٥
مستملكات سائره	۱ ٤۳۳ ۸۸۷	٦۲ ۷۸٤ ۳۸۱
جمعاً انكلتره ايمپراطورلغى	۸ ۹۸۱ ۱۳۰	۳۱۰ ۷۳٥ ۸٤۰

قوهٔ ماليه وعسكريه‌سى. ادخالات واخراجاتى. — انكلتره دولتنك واردات و مصارف سنويه‌سى ۹۰ مليون انكليز ليراسى راده‌سنده در. ديون عموميه‌سى دخى ۷٥۰ مليون ليرايه قريبدر. عساكر منتظمه‌سى ۲۲۱ ۰۰۰ افرادله ۲٥ ٥۰۰ سوارى حيواندن عبارت اولوب. عساكر رديفه‌سى ٥۷ ٥۰۰، وعساكر ماليه ومعاونه‌سى دخى ۸۱۱ ۰۰۰ كشى ايله ٦٤ ۰۰۰ آتدن مركبدر. بوندن ماعدا ايرلانده ۱۳ ۰۰۰ و هندستانده ۱۹۰ ۰۰۰ ژاندارمه‌سى واردر. طوپلرى ٦۲۸ عددنده‌در. عساكر بحريه‌سى دخى ۸۷٥۰۰ كشيدن عبارت اولوب، دونمه‌سى ٦۱ زرهلى، ۲۹۰ واپور، ۲۱۲ يلكن كيسى، ۱٥۰ تورپيل واپوردن مركبدر.

انكلتره‌نك سنوى ادخالاتى ٤۲۰ مليون واخراجاتى ۲۹۰ مليون انكليز ليراسى راده‌لرنده اولوب، على العموم تجارت سنويه‌سى ۷۰۰ مليون ليرادن زياده‌در. انكلتره‌نك سفائن تجاريه‌سى اوروپاده ۱٦ بيك كسور يلكن كيسيله ٦ بيك كسور واپوردن، ومستملكاتده ۱۲ بيك كسور يلكن كيسيله ۲ بيك كسور واپوردن. كه جمعاً انكليز سنجاغنى حامل سفائن ۳۸ بيك كسور پاره‌دن عبارت اولوب، مجموعى ۹۰ مليون كسور طونيلاته استيعابنده‌در.

حكومتى، اصول اداره‌سى. — انكلتره دولتى بر دولت مشروطه اولوب، برى عوامه وديگرى لوردلره مخصوص اولمق اوزره، ايكى مجلس مبعوثانى واردر. قوانين ونظاماتك وضعى ويا لغو وتعديلى بوايكى مجلس ايله حكمدارك يدنده اولوب، آنجق اصل قوت عوام مجلسنده‌در. هيئت وكلاسى ۱٥ كشيدن مركب اولوب، بونلر حكمدارك نامنه حركت ايدرلر سه‌ده، مجلس مبعوثانك اكثريت آراسنى قزانمق مجبوريتنده‌در لر. نوعما اعيان مجلسى ديمك اولان لوردلر مجلسى ٥٦٤ اعضادن مركب اولوب، بونلر ارثاً اعضالقده بولنورلر. عوام مجلسنك اعضاسى ايسه اهاليدن انتخاب اولنه‌رق، ٦۷۰ عددنده‌درلر.

انكليز (Anglais) آوروپانك اك بيوك واك متمدن امتدن اولوب. اصل وطنى نفس انكلتره ايكن، شمديكى حالده غال، اسقوچيا وايرلانده‌نك همان بتون اهاليسى بوجنسيته منسوب اولدقدن بشقه، آمريقاى شماليدنك همان بتونيله آوسترالیا قطعهٔ واسعه‌سى دخى بو امتك افراديله مسكوندر. اميد برونده، هندستانده وسائر انكلتره مستملكاتنده دخى برچوق انكليزلر بولنيور. الحاصل بتون كرهٔ ارضك اوزرنده موجود انكليزلر ۱۰۰ مليونه قريبدر.

انكليز قومى بر قاچ قومك اختلاط وامتزاجندن حاصل اولوب، اساسلرى انكلتره‌نك اهالئ قديمه‌سى اولان (كلت) قومى ايسه‌ده، بوندن اول كى ماده‌ده بيان اولنديغى اوزره، جرمانيادن بر چوق صاقسونلر وآنغلر كلوب. كلتلرله قاريشمش؛ وآكلاشلديغنه كوره بويكى كلتلر كرك كثرتجه وكرك قوت ونفوذجه اسكى اهاليد غلبه ايتمكله، لسانلرى كلتجه‌دن زياده جرمان لسانلرى صره‌سنه كيرمشدر. بعده برچوق دانيمارقه‌ليلر ونورماندلر هجرت ايدوب، بونلرله قاريشدقلرندن، اسقاندينافى قانى دخى قاريشمش؛ ونورماندلرك زمانده لسان رسمى ومجبورى فرانسزجه اولديغندن، انكليز لسانه برچوق فرانسزجه كلمات دخى كيرمش؛ وعلى الخصوص اصطلاحات تماميله بو لساندن آنمشدر. بووجهله تشكل ايدن انكليز لسانى عصردن عصره تبدل ايده‌رك، وخصوصيله تلفظى

برچوق تغیراته اوغرایه‌رق، شمدیکی لسان حاصل اولمشدر.

انکلیز قومنك اکثر افرادی اوزون بویلی، توانا وقانلی آدملر اولوب، کرك ارکك وکرك قادینلری عمیت اوزره کوزلدرلر. اخلاقجه طوغریلق وثبات ومتانتله مشهوردرلر.

انکلمان (Engelmann) لیطوغرافیا صنعتنی خیلی ایلری کوتورمش والوان مختلفه ایله طبع ایتمك اصولنی یعنی (خرومو لیطوغرافیا) یی ایجاد ایتمش بر فرانسز اولوب، غایت کوزل بعض شیلر طبعنه موفق اولدقدن بشقه، بو فنه دائر برقاچ کتاب دخی یازمشدر. میلادك ۱۷۸۸ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۵ ده وفات ایتمشدر.

انکوری [« آنقره » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انکیان (Enghien) بلجیقه‌ده (مونس) ك ۳۲ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، برسرای وبغچه‌سی، دائمه، بز وتول فابریقه‌لری واردر. بوربون‌خاندانك حکمدارلق میراثندن خارج اولان بعض افرادی انکیان بارونی وانکیان دوقه‌سی عنوانلرینی آلمشلردی.

انوار ایران شعراسندن اولوب، تیمورلنك زمانلرنده تبریزده تولد ونشأت ایتمش؛ وبرمدت شیخ‌صدرالدین اردبیلینك خدمتنده بولندقدن صکره، کیلانه واورادن هراته کیدهرك. کمالات ظاهریه وباطنیه‌سنه بناء، اورا خلقنك فوق‌العاده رعایتنه مظهر اولدیغندن، شاه‌رخ بن تیمور طرفندن اورادن اخراج اولنمغله، سمرقند وبلخه کیتمش؛ ونهایت (جام) قصبه‌سنده اختیار اقامتله، اورادہ وفات ایتمشدر. اشعار عارفانه‌سی چوق اولوب، شو ایکی بیت اوجله دندر:

قضا شخصیست پنج انگشت دارد
چو خواهد از کسی کامی برآرد
دو برچشمش نهد آنکه دو بردوش
یکی بر لب نهد گوید که خاموش

— بواسمله همدانلی برشاعر دخی اولوب، شو بیت جمله‌سنی اشعارندندر:

حاجی وطوف حرم ماوسرکوی دوست
کعبه کجا ما کجا کعبهٔ ما کوی اوست

انوری (اوحدالدین) ایرانك اعاظم شعراسندن اولوب، فردوسی ونظامی وسعدی ایله برابر شعرای ایرانك سر آمدانندن معدوددر. (ابیورد) قصبه‌سنده طوغوب، طوسده واقع «مدرسهٔ منصوریه»ده تحصیل علوم وفنونله، علوم متنوعه‌ده وعلی الخصوص هیئت و نجومده عصرینك فریدی اولمشیدی. اشعاری وعلی‌الخصوص قصیده‌لری فوق‌العاده کوزل اولوب، بونلرك بری سلطان سنجرك منظوری اولمغله، پادشاه مشارالیه صاحب ترجمه‌نك قدرینی آکلایه‌رق، کندیسنی یانه آلمش؛ وانعام والتفاتنه مظهر ایتمش ایدی. کواکب سبعه‌نك برج میزانده اجتماعی حقنده استخراج ایتمش اولدیغی حکمك عکسی چیقمغله، سلطان سنجرك توجهنی غائب ایدوب، بلخه فراره مجبور اولمش، و۵۶۵ تاریخنده اورادہ وفات ایتمشدر. شو برایکی بیت برقصیده‌سندندر:

چو برکشید شفق دامن ان بسیط هوا
شب سیاه فروهشت خیمه را دامن
هلال عید پدید آمد از کنار فلك
منیر چون رخ یار وبخم چوقامت من

انوری قانونی سلطان سلیمان خان دوری شعراسندن اولوب، استانبوللیدر. اشعاری غایت لطیف و فصیح اولدیغی حالده، غرابتدن اولهرق، کندیسی جاهل وامی برآدم اولوب، مرکب صانعله مشغول ایدی. شو بیت جمله‌سنی اشعارندندر:

زلفکله خطك علم وفا بحشن ایدرهب
بیری قره جاهل بریسی جهل مرکب

انوش حضرت آدمك تورونی و حضرت شیثك اوغلی اولوب، توراتده قابیلك اوغلی اولق اوزره مذکوردر. متوشلخك پدری اولق اوزره، دیکر برانوش دخی توراتده مذکور اولوب، ۹۰۵ سنه یاشادیغی مرویدر.

انوشتکین سلطان سنجرك امراسندن اولوب، سلطان قطب الدین محمد خوارزمینك پدریدر.

انوشروان [« نوشروان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

انه یاخود انیاس (Énée, Ænéas) اساطیرله قاریشیق اولان اسکی یونان و روما

تاریخنه کوره یونانیلرله محاربه ایدن تروآ حکمداری مشهور پریامك دامادی اولوب، شهر مذکور کبراسندن (آنخیس)ك کویا حسن الهیسی زهره ایله ازدواجندن تولد ایتمشدی. تروآ محاربه‌سنده فوق‌العاده برجسارت کوستروب، بوشهرك ضبط وتخریبندن صکره، پدریله اوغلنی وزوجه‌سنی آلدرق، قاچمش؛ وبراورمانك ایچنده زوجه‌سنی غائب ایتدکدن صکره، توطن ایده‌جك بر یر تحریسیچون کیمیه بنوب، یدی سنه دکیزلرك اوزرنده طولاشمش؛ برآره‌لق آفریقا سواحلنه یناشمش؛ ونهایت ایتالیایه چیقوب، آخرته بر سیاحت ایتدکدن صکره، (لاتیوم) مملکتنه واصل اولنجه، اورانك حکمداری (لاتینوس) طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبوحکمدارك قیزی (لاوینیا) کندیسنه نشانلانمشدی. قیرلك اسکی نشانلیسی (روتول)لر حکمداری (تورنوس) کندیسیله محاربه‌یه چیقمش ایسه‌ده، انه بوی قتل ایده‌رك، قیزی نزوج و بونك نامنه (لاوینیوم) شهرینی تأسیس ایتمش. کندیسنك (سیلویوس) سمنه بر اوغلی اولمش، که رومانك بانیسی اولان (روملوس)ك جدامجلاسیدر. اسکی روما مشاهیر شعراسندن (ویرجیل) بوحکایه‌یی اومیروسك «ایلیاده» عنوانلی اثرندن آلوب. مفصل صورتده نظمه چکه‌ك، مشهور بر منظومه وجوده کتیرمشدر.

انه (Énée) یونان قدیم محررلرندن اولوب. فن حربه دائر برخمی اوله‌رق کتاب یازمش اولدیغندن. فن حربجی (Tacticien) لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۳۳۶ تاریخلرنده برحیات بولنمش اولدیغی مظنوندر. آثاری نایاب اولوب، یالکز بشقه‌لری طرفندن اختصار اولنمش برکوچك اثری بولنمش، ونشر وترجمه اولنمشدر.

— بواسمله غزه‌لی برحکیم یونانی دخی واردر، که بشنجی قرن ملادیده ظهور ایدوب، (بروقلیس)ك تلامذه‌سندن ایدی. بعض رسائلی وبقای روح حقنده برمکالمه‌سی موجوددر. نصرانی المذهب اولوب، افلاطونك مذهب فلسفه‌سنه تابع ایدی.

أنیس انیس انصاری. انیس بن جنادة الغفاری، انیس بن ضحاك اسلمی، انیس بن عتیك انصاری، ابو فاطمه انیس ضمری، انیس بن قتاده، انیس بن مرثد، انیس بن معاذ بن انس، سکزی ده صحابه‌دندرلر.

انیس (Ennis) ایرلانده‌ده (قلاره) قونتلغنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (فرکوس) نهری اوزرنده (لیمریك) شهرینك ۳۱ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالی یی جامعدر.

انیس افندی (شیخ رجب —) ادرنه‌ده کائن مرادیه مولویخانه‌سنك شیخی اولوب، عالم وشاعر بر ذات ایدی. ۱۱۴۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مرتب دیوانی وار در. شو بیت جمله‌ٔ اشعارندندر:

آشنای روح قدسه حالت افزادر سماع
تشنکان بزم عشقه شوق بخشادر سماع

— آنف الترجمه‌نك مریدانندن بر(مصطفی انیس افندی) دخی واردر. که مصرده کی مولویخانه ده شیخ اولوب. بعض اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

ناله سن نی سریی اکا قدوم ایلیسان
نه بیلور دائرهٔ حضرت مولانایی

انیسکیلن (Enniskillen) ایرلانده‌ده (فرمانا ع) قونتلغنك مرکزی بر قصبه اولوب. دوبلینك ۱۳۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالی یی جامعدر.

انیسی شاملو (علی قلی بیك) ایران سعراسندن وشاملو قبیله‌سی کبراسندن اولوب، شاه اسماعیل صفوینك تورونی ابراهیم میرزانك محب و ندیمی ایدی. بعده هراته انتقال ایله، علی نقی خانك خدمتنه کیرمش؛ وبونك قتلندن صکره، هندستانه رحلتله، برمدت خانخانانك خدمتنده وسید ذوالفقار ایله شکیبیٔ اصفهانینك رفاقتنده بولنمش؛ و ۱۰۱۴ده (برهانپور) ده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی و «محمود وایاز» عنوانیله برمثنوی‌سی واردر. شو بر ایکی بیت مذکور مثنویسندندر:

شه صاحبقران محمود غازی
برون آمد بعزم صید تازی
بخون صید نا آلوده دامان
قرار این بود شهرا باغلامان الخ.

انیوس (Ennius) اسکی روما شعراسندن اولوب، میلاددن ۲۴۰ سنه اول

قالابرەنك (روديس) شهرنده طوغمش، وقبل الميلاد ۱۶۹ تاريخنده وفات ايتمشدر. بعض منحكه وها ئيه‌لرله هجويه‌لر و« جغرافيه‌نك تاريخى » عنوانيله برده منظومه يازمشدر. آثارينك يالكز بعض پارچه‌لرى بولنه‌بيلمشدر.

او (O) « ابن » معناسيله ايرلانده لى بعض آدملرك اسملرى باشنده بولنور. [مركباتنه مراجعت بيوريله.]

اوآزه (Oise) فرانسه‌نك شمال شرق قسمنده بر نهر در، كه بلجيقه حدودى داخلنده نبعانله، جنوب غربه طوغرى آقه‌رق، كيرزه، فره. نويون. قومپيان، قريل، بومون و پونتوآزه شهرلرينك ايچندن ويا ياننده چكر؛ وصاغدن (ترن)، صولدن (اسنه) و (وونله) چايلرينى اخذ ايتدكدن صكره، پارسك آلت طرفنده صاغدن (سينه) ايرماغنه دوكيلور. مجراسى ۲۴۰ كيلومتره طولنده در. (سنت كنتن) قنالنه بر جدوله مربوط اولديغى كبى، نهرك مجراسنه موازى اولەرق ۲۸ كيلومتره طولنده برجدولى دخى واردر.

اوآزه (Oise) فرانسه‌نك ايالات شماليسدن اولوب، ايچندن چكن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. بو ايالت مستطيله شبيه برشكلده اولوب، شمالاً (سومه)، شرقاً (اسنه)، جنوباً (سينه مع مارنه) و(سينه مع اوآزه)، غرباً دخى (اوره) و (آشاغى سينه) ايالتلريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۵۸۵۵ مربع كيلومتره و اهاليسى ۴۰۳۱۴۶ كشيدر. اسكى « فرانسه جزيره‌سى » ايله (پيقارديا) خطه‌لرينك برقسمندن عبارت اولوب، مركزى (بووه) شهريدر. اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، بغداى، كتان، كنوير و سائره محصولاتى چوقدر. مرعالرى دخى پك كوزل واورمانلرى چوقدر. مرمرلرى وابنيه ودكرمن طاشلرى دخى بولدر. محصولات صناعيه‌سى باشليجه خالى و لچه انواعيله يركدن معمول بعض منسوجات، باصمه، بز، تول، دانتله وسائره‌دن عبارتدر. توتون وكبريتيت حديد فبريقه‌لرى دخى متعددر: ايالت ۳۵ ناحيه و ۷۰۱ دوائر بلديه‌يى جامع اولق اوزره، بر وجه زير ۴ قضايه منقسمدر: بووه، قلرمونت آن بووآزى، سنلى، قومپيان.

اوآقساقه (Oaxaca) مكسيقده هنداى اولان‌برايالتك مركزى بر شهر اولوب. مكسيقه‌نك ۳۶۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده و(ريوورده) نهرى‌اوزرنده واقع و ۳۰۰۰۰ اهالى‌يى جامعدر. بركوزل واديده وغايت دلنشين برطرزده بنا اولنمشدر. — اوآقساقه ايالتى شمالاً وغرباً (پوالبا)، شمال شرق طرفندن (وراقروز)، شرقاً (غوآتماله) جنوباً دخى بحرمحيط كبيرله محدود ومحاط اولوب، شرقدن غربه اولان اكى ۴۰ و شمالدن جنوبه‌اولان بويى ۲۹۲ كيلومتره واهاليسى ۶۰۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در. هواسى صاغلام واراضيسى منبت اولوب، پادوق، شكر وسائر محصولاتيله آلتون، كومش، قورشون، كوكورد ورنكلى مرمر معدنلرى واردر.

اوآنيون (Oignon) فرانسه‌ده برنهردر، كه يوقارى سائون ايالتنده نبعانله، بو ايالتى (دوب) و(جوره) ايالتلرندن آيردقدن، و ۱۵۰ كيلومتره‌لك مسافه قطع ايتدكدن صكره، (سائون) ايرماغنه دوكيلور.

اوانس (Evans) آمريقاده‌كى ممالك مجتمعه‌نك‌مشهور مخايكيوندن‌اولوب. دكرمن ماكينه‌سيله بخار ماكينه‌لرينك اصلاحنه متعلق برچوق اختراعاته موفق اولمشدر. ۱۷۰۵ تاريخنده فيلادلفيا قربنده طوغوب، ۱۸۱۱ ده وفات ايتمشدر.

اوب (Ob) سيبريانك اك بيوك نهرلرندن اولوب، تاتارستان ده‌كى آلتون طاغلرنده واقع آلتون كولندن نبعان، و (تومسق) ايله (توبولسق) ايالتلرى ايچنده شمال غربى وشماله طوغرى جريان ايله، نهايت شمال شرقى يه طوغرى دونه‌رك، بحرمنجمد شماليده واقع واوب كورفزى اسميله مسمى اوزون بركورفزك ايچنه منصب اولور. مجراسى ۳۲۰۰ كيلومتره طولنده اولوب، همان هريرى سيرسفائنه‌صالحدر. بو ايرماغه صاغ وصولدن برچوق نهرلر منصب اولوب، بونلرك اك بيوكى صولدن دوكيلن (ايرچ) نهريدر، كه ايسيم، توبول وسائر بر چوق چايلرك دخى صولرينى اخذ ايدر.

اوبانى (Aubagn) فرانسه‌نك جنوبنده (رون آغزى) ايالتنده ناحيه مركزى برقصبه اولوب، مارسليه‌نك ۳۵ كيلومتره شرقنده

واقع و ۷۷۰۰ اهالی یی جامعدر. اسم قدیمی (آلبانیا)در. شرابی مشهوردر.

اوبر (Auber) فرانسه‌نك اك مشهور بسته‌كارلرندن اولوب، بر چوق اوپرالری و سائر مشهور بسته‌لری واردر. صنایع نفیسه آقادمیسی اعضاسندن بولنمش؛ ولویی فلیپ واوچنجی ناپولیون زمانلرنده صنعتنه متعلق بعض رسمی مأموریتلرده قوللانلمشدی. ۱۷۸۲ تاریخ میلادیسنده قانده طوغمش؛ و ۱۸۷۱ ده وفات ایتمشدر.

اوبرنویچ (Obrenowitch) صربیه‌ده حکومت سورمکده‌اولان خاندان قرالینك اسمی ولوب. بوخاندانك مؤسسی اولان (میلوش اوبرنوویچ) برچوبان ایکن. اووقت دولت عثمانیه‌نك برایالتی اولان صربیه‌ده ظهور ایدن اختلالده رئیس عصاة اولان قره یورکی یه التحاق ایتمکله، بونك وفاتندن صکره، ۱۸۱۷ تاریخ میلادیسنده صربیه پرنسی انتخاب، وطرف دولتدن تصدیق اولنمشیدی. ۱۷۳۹ده فراغته مجبور اولوب، ۱۸۵۸ ده یکیدن موقع اقتداره کلمکه موفق اولمش؛ ووفاتنده اوغلی میخال واوندن صکره الیوم برحیات بولنان سابق قرال میلان صربیه پرنسی اولمشدر. بونك زمانده صربیه‌یه استقلال ویرلمکله، برلین معاهده‌سندن صکره قرالغی اعلان اولنوب، بوسنه فراغت ایتمکله، اوغلی آلکسادر قرال اولمشدر. بووجهله اوبرنوویچ خاندانه درت پرنس وقرال کلوب، ایکیسی برحیاتدر.

اوبرویلیه (Aubervillier) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و پارسك ۷ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۲۵۰۰ اهالیسی وبرمستحکم قلعه‌سی واردر.

اوبرهاوزن (Oberhausen) پروسیه‌نك (وستفالیا) خطه‌سنده و (روروت) شهرینك شمال شرقیسنده برشهر اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی وکمور معدنیله دمیر خانه‌لری واردر.

اوبریان (O'Brien) ایرلاندنك اسکی حکمدار خاندانلرندن اولوب. (مونستر) خطه‌سنده ۵۰۰ سنه حکومت سورمشدر. بوخاندانك مؤسسی (بریان) اونجی قرن میلادیده ظهور ایتمشدر. بوخاندانك صوك قرالی اولان (مروغ اوبریان) ۱۵۴۲ تاریخ میلادیسنده مونستر قراللغندن فراغتله، سکزنجی هنرینك کندیسنه ویردیکی (توموند) قونتی عنوانیله اکتفا ایتمش؛ وبعده بوخاندان برقاچ شعبه یه آیرلمشدر. فرانسه مشبرلرندن اسبق رئیس جمهور (ماق ماهون) دخی بوشعبه‌لردن برینه منسوبدر.

اوبق (Obok) بحر احمرك خارجنده عدن کورفزینك آفریقا ساحلنده واقع بر قصبه اولوب، (شوآ) مملکتنك اسکله‌سیدر. ۱۸۶۷ تاریخ میلادیسندن بری فرانسه‌نك ضبطنده بولنیور.

اوبن (Aubin) فرانسه‌نك (آویرون) ایالتنده واویلفرانشه) شهرینك ۳۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، کمورمعدنی ودمیرخانه‌لری واردر.

اوبناس (Aubenas) فرانسه‌نك (آردش) ایالتنده وپارسك ۳۱ کیلومتره جنوب غربیسنده واله‌رق (آردش) نهری اوزرنده واقع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی وایپك، شراب وکستانه محصولاتی واردر.

اوبورن (Auburn) ممالك مجتمعه‌نك (نیویورق) جمهوریتنده و نیویورق شهرینك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع برشهر اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوبوسون (Aubusson) فرانسه‌نك (قروزه) ایالتنده و(قروزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (کرت) شهرینك ۳۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۶۵۰۰ اهالیی جامعدر.

اوبولید (Eubulide) یونان قدیم حکماسندن اولوب، و فرت ذکاوتیله مشهوردر. قبل المیلاد ۳۶۰ تاریخلرنده آناطولی ساحلنده کی (میلت) شهرنده طوغوب، مغاره‌لی (اوقلید) نك شاکردی ایدی.

اوبه (Aube) فرانسه‌ده بر شهردر، که یوقاری مارنه ایالتنده نعمالله شمال غربیه طوغری آقدرق. همنامی اولان ایالتی شق وبر باچ چای دخی اخذ ایله، ۲۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سینه مع مارنه ایالتی داخلنده سینه ایرماغنه منصب اولور.

اوبه (Aube) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (مارنه)، غرباً (سینه مع مارنه)، جنوباً (قوت‌دور) و(یونه)، شرقاً دخی (یوقاری مارنه) ایالتلریله محدود و محاطدر. ایچنده جریان ایدن نهرك اسمیله مسمی اولوب، بونهردن بشقه (سینه) ایرماغی دخی ایچندن چکر، و ایالتك حدود شمالیه‌سنده ایکیسی برلشیر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۰۰۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۵۷ ۳۷۴ کشیدن عبارتدر. مرکزی (تروبه) شهریدر. شمال وغرب جهتی طاغلق و سائر طرفلری دوز اولوب، شمال طرفی چیلاق و غیر منبت ایسه‌ده، جنوب طرفنك اراضیسی پك کوزل واورمانلری‌چوقدر. عادی شراب و شامپانیه‌نمی، حیواناتی، ابنیه طاشلریله مرمری واودونلری بولدر. فابریقه‌لری دخی چوق اولوب، اورمه‌شیلرك انواعیله چوخه، ایپ، کاغد، سختیان و سائره اعمال اولنور. بو ایالت ۲۶ ناحیه و ۴۴۶ دوائر بلدیه‌یه منقسم اولدیغی حالده، بروجه زیر ۴ قضادن مرکبدر: تروبه، آرسیس سوراوبه، بارسورسینه، نوژان سورسینه.

اوبیا (Eubie) یونان جزایرندن (آغریبوز) آطه‌سنك اسم اصلیسیدر. [«آغریبوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوپاتوریا (Eupatoria, Kozlow) وترکجه‌سی کوزلوه قریم شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمان وریختمی ومصنع بر جامع شریفی واردر. و قتیله تاتارلرك آناطولی ایله اولان تجارتلرینك مرکزی ایدی.

اوپار (Opar) آرناؤدلقده مناستر و لایتك کوریجه سنجاق و قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۳۵ کویدن مرکبدر. اراضیسی طاغلق وآز منبت اولوب، صولری (دوول) ایرماغنه دوکیلور. شرقاً کوریجه، شمالاً استاروه. غرباً یانیه ولایتك برات سنجاغنه تابع تیوریچه، جنوباً دخی لواء مذکورك اسقراپار قضالریله محدود و محاطدر.

اوپسال (Upsal) اسوجده استوقهولمك ۶۲ کیلومتره شمال غربیسنده ایالت مرکزی برشهر اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، مشهور دارالفنونی، رصدخانه‌سی، بیوك کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی وسائر مؤسسات علمیه‌سی واردر.

اوپلن (Oppeln) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده همنامی اولان نیم مستقل حکومتك مرکزی برشهر اولوب، (برسلاؤ) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(اودر) نهرینك ساحل یمینده واقعدر. ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کلیسای، مکتب اعدادیسی، ابهره مخصوص مکتبی، شراب و حیوانات تجارتی و جوارنده کوزل تفرجکاهلری واردر. — اوپلن نیم مستقل حکومتی شمالاً (برسلاؤ) حکومتیله و(پوزن) بیوك دوقه‌لغیله، شرقاً لهستانله، جنوباً موراویا، غرباً دخی چهستانله محدود ومحاط اولوب، طولی ۲۳۰ وعرضی ۱۶۰ کیلومتره واهالیسی ۱۳۷۸ ۰۰۰ کشیدر. اراضیسی طاغلق اولوب، دمیر وچنقو معدنلری چوقدر.

اوپن (Eupen) پروسیه‌نك رین ایالتنده و(اکس لاشاپل) شهرینك ۱۶ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی ومشهور چوخه وقازمیر فابریقه‌لری واردر.

اوپولیس (Eupolis) یونان قدیمك مضحکه نویس وهزلکو شعراسندن اولوب، مشهور آرسطوفانك معاصری ورقیبی ایدی. قبل المیلاد ۴۴۶ تاریخلرنده آتنه‌ده طوغمش، و ۴۱۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. آثارینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه بیلشدر.

اوپیان (یاخود اوپیانوس Oppien, Oppianus) ایکنجی قرن میلادی لاتین شعراسندن اولوب، آطنه جهتنده طوغمش؛ ومنفی بولنان پدری معیتنده بولنوب، بعده رومایه رحلتله، (قاراقالا) نك توجهنی قزانه‌رق، پدرینی نفیدن قورتارمش؛ و متعاقباً هنوز ۳۰ یاشنده یوغیکن، وفات ایتمشدر. «آوجیلق» و«بالیقجیلق» عنوانلریله ایکی منظومه‌سی واردر.

اوپیتز (Opitz) آلمانیا شعراسندن اولوب، ۱۵۹۷ تاریخنده سیلزیانك (بوزلاؤ) شهرنده طوغمش، و۱۶۳۹ده وفات ایتمشدر. آلمان لسانك اصلاحنه خیلی خدمتی کوریلوب، آلمان شاعرلرینك بابای عد اولنور. — بو اسمله آلمانیانك السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن علاسندن دخی بر ذات واردر، که ۱۶۴۲ ده آلتنبورغده

طوغوب، ۱۷۱۲ ده وفات ایتمشدر. لسان عبرانی وکلدانی یه دائر بعض آثاری واردر.

اوپیدو (Oppido) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده و (رجو) شهرینك ٤٠ کیلو مترہ شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوپیموس (Opimius) اسکی روما قونسلوسلرندن اولوب، میلاددن ۱۲۱ سنه اول موقع اقتداره گلمش؛ و آفریقاده (یوغورطه) یه قارشی محاربه‌یه مأمور اولدیغی حالده، بوندن رشوت آلدیغی تبین ایتمکله، نفی اولنمش؛ و دراچده کمال فقر و ضرورتله وفات ایتمشدر.

اوتاوه (Ottawa) آمریقای شمالیده برنهر اولوب، ۴۸° ۳۰′ عرض شمالی ایله ۸۰° طول غربیده و (هورون) کولنك شمال شرقیسنده نیعان وجنوبه طوغری جریانله، مجراسنده برقاچ کول تشکیل ایدرك، ویوقاری قناده‌یی آشاغی قناده‌دن آیره‌رق، ۱۰۰۰ کیلومترہلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (مونترئال) شهرینك ۱۲۵ کیلومترہ غربنده صول کناردن (سنت لوران) ایرماغنه دوکیلور. بونهرله (اونتاریو) کولی آره‌سنده (ریدو) جدولی نامیله برجدول آچلشدر. — بواسمله مذکور نهرك ساحل یمینده و(ریدو) جدولنك آغزنده برشهر دخی بولنوب، دومینیون قطعهٔ واسعه‌سی پارلمنتوسنك محل اجتماعیدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوتاه (Utah) آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه قطعه‌سنده بر کول اولوب، «طوزلی کول» ك شمالنده و ۴۰° عرض شمالی ایله ۱۱۴° ۵۰′ طول غربیده واقعدر. همنامی اولان برنهر واسطه‌سیله طوزلی کول ایله اختلاطی واردر. — بواسمله مذکور کولك کناره‌سنده بر قصبه دخی واردر. — اوتاه جمهوریتی ممالك مجتمعه‌دن اولوب، ۱۸۴۸ تاریخ میلادیسنده قالیفورنیادن فك ایله یکی مکسیقه ایله برابر ممالك مجتمعه‌یه الحاق، و ۱۸۰۰ ده بر جمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. غرباً قالیفورنیا، شمالاً اورغون، شرقاً طوزلی کول، (اوتاه) و (هومبولد) کولاریله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۲۰۰۶۰ مربع کیلومترہ و اهالیسی ۱۴۴۰۰۰ کشیدر، که بونلرك اکثری مورموندر. مرکزی (سالت لاق سیتی) یعنی «طوزلی کول شهری» در.

اوترار ترکستانده خوقند خانلغنده وسیخونك اوزرنده برقصبه اولوب، ۴۴° ۲۰′ عرض شمالی ایله ٦٥ طول شرقیده واقعدر. تیمورلنك بوقصبه‌ده وفات ایتمشدر.

اوتران (Autran) فرانسز شعراسندن اولوب، ۱۸۱۳ تاریخ میلادیسنده مارسلیاده طوغمش، و ۱۸۷٦ ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه وهائلری واردر.

اوترانته (Otrante وایتالیانجه اوترانتو Otranto) ایتالیانك جنوب شرقیسنده و آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیران بوغازك ساحل غربیسنده، همنامی اولان ایالتده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. ابوالمغازی سلطان محمدخان ثانی حضرتلری ۸۸۵ تاریخ هجریسنده بوقصبه‌یی ضبط ایتمشدی. — اوترانته ایالتی ملغی ناپولی قرالغی داخلنده و منتهای شرقنده واقع اولوب، ساحلی آدریاتیق ویونان دکیزلریله وترانته کورفزیله محدود در. طولی ۱۹۰ وعرضی ٤٥ کیلومترہ اولوب، ۵۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی وقتیله (اوترانته) شهری ایکن، شمدیکی حالده (لچه) شهریدر. میاه جاریه‌سی یالکز بعض کوچك درەلردن عبارت ایسه‌ده، اراضیسی خیلی منبت وهواسی صیجاق اولوب، زیتون، اوزوم، توتون وانواع میولر حاصل اولور. خیلی ایپك دخی چیقار. ایالت لچه، برینديسی غالیپولی وترانته اسملریله درت قضایه منقسم اولوب، ۱۲۰ دائرهٔ بلدیه‌یی حاویدر. — اوترانته بوغازی ایتالیا ایله ممالك عثمانیه‌دن آرناؤدلق قطعه‌سی آراسنده واقع اولوب، آدریاتیق دکزینی یونان دکزندن آیریور. بوبوغازك الك طار محلی ۷۵ کیلومترہ وسعتنده در.

اوترپه (Euterpe) یونان قدیم اساطیرنده (موسه) اسمیله معروف اولان‌وفنون ومعارف حامیه‌لری زعم اولنان پریلرك بری اولوب، موسیقی یه وغزلیاته مولکه زعم اولنوردی. النده ویا اغزنده بر دودوك طوتار صورتنده تصویر اولنوردی.

اوترخت (Utrecht) فلمنکده ایالت مرکزی برشهر اولوب. آمستردامك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکی (رین) ایرماغی اوزرنده واقعدر ۶۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی، جمعیات علمیه‌سی، قطیفه، خالی، شکر وسائره فابریقه‌لری واردر. — اوترخت ایالتی شمالاً شمالی فلمنکه و(زودرزیا) ایالتیله، غرباً جنوبی فلمنکه، جنوباً وشرقاً دخی (کلداره) یالتیله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۳۴ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۱۵۰۷۰ کشیدر.

اوتوقار (Ottokar) بو اسمله چهستان حکمدارلرندن ایکی کشی اولوب، برنجیسی چهستان دوقه‌سی وبعده قرالی ایکن، ۱۱۹۸ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنمشیدی. — ایکنجیسی «مظفر» لقبیله ملقب اولوب، ۱۲۵۳ تاریخنده چهستانه آوستریا ایله استیریایی الحاق ایتمش، وبعده پروسیه‌ده بعض فتوحاتله برابر قارینتیا وقارنیوله یی دخی قزانمش؛ و مؤخراً باویره ومجارستان قرالریله بالاتفاق آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان هابسبورغ خاندانندن (رودولف) ه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، بعده متفقلری طرفندن ترك اولنه‌رق، ۱۲۷۸ده محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اوتومبه (Ottumba) مکسیقه‌ده برقصبه اولوب، مکسیقو شهرینك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ۵۰۰۰ اهالی یی جامعدر. وقتیله بیوك برشهر اولوب، اهالیٔ قدیمه سی اولان (آزتك) لرك آثارندن بر بیوك صو یولی واردر.

اوتون (Othon) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ۳۲ تاریخنده طوغمش؛ و نرونك منظوری و سفاهت آرقداشی اولمشیدی. مشهوره (پوپیا) نك ایکنجی زوجی اولوب، بوقاری یی نرونه ترك ایتمکه اجبار، و (لوسیتانیا) والیلکنه نصب اولنمشیدی. بعده (غالبا) نك طرفنی التزام ایده‌رك، بونك طرفندن اخرت اولادلغنه قبول اولنمق امیدنده ایکن، (یسون) ك کندیسنه ترجیح اولندیغنی کورنجه، ۶۹ تاریخنده اسپانیاده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایتمکله برابر، روماده دخی بر شورش اویاندیرمشدر، که غالبا ایله پیسون برشورشده قتل اولنمشلردر. جرمانیاده کی عسکر (ویتلیوس) ی ایمپراطور انتخاب ایده‌رك، ایتالیایه عزیمت ایتدکلرندن، اوتون بونلرله برقاچ محاربه ایده‌رك. غالب کلمش ایسه‌ده، بعده بر محاربه‌ده مغلوب اولنجه. مأیوسیتندن کندی نفسنی قتل ایتمشدر. ایمپراطورلغی یالکز ۳ آی سورمشدر.

اوتون (Othon) بو اسمله آلمانیا ایمپراطورلرندن درت کشی کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» عنوانیله معروف اولوب، صاقسون خاندانندن ایکنجی حکمداریدر. ۹۳۶ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب اولنه‌رق، هونلره ومجارلره قارشی محاربه، ودانیمارقه ایله لهستان وچهسانی جزیه‌یه ربط ایتمش؛ وبعده فرانسه‌یه قارشی بعض محاربه‌لر ایده‌رك، لومبارد لر حکمداری (لوتر) دن طول قالمش اولان (آدلایده) یی تزوج ایتمکله، ایتالیاده حق حکمرانی قزانه‌رق، ۹۶۱ ده ایتالیا قرالغنی دخی اعلان اولنمش؛ وقسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك النده بولنان ایتالیانك بعض ممالك جنوبیه‌سنی ضبطله، روم ایمپراطورینك قیزینی دخی تزوج ایتمشیدی. بعده پاپا اون ایکنجی ژانی عزل ایله یرینه سکزنجی لئونی نصب، وایتالیایی بسبتون آلمانیا ایمپراطورلغنه الحاق ایتمش؛ وبرچوق اختلالری باصدیردقدن صکره، ۹۷۳ده وفات ایتمشدر.

ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، «قوله» و «خونخوار» لقبلریله ملقبدر. ۹۶۲ ده جرمانیا قرالی اولدقدن صکره، ۹۷۳ ده آلمانیا ایمپراطوری اولوب، لورنی ضبط ایتمك ایستین فرانسه قرالیله محاربه ایده‌رك، مظفراً پارسه داخل اولمش؛ و موقع اقتدارندن دوشورلمش اولان پاپا یدنجی (بنوآ) یی تکرار پاپالق مسندینه اقعاد ایله، رومالردن ناپولی، سالرنه وتارنته‌یی ضبط، وعودتنده، ۲۸ یاشنده اولدیغی حالده، روماده وفات ایتمشدر.

اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده صی بولنمغله، برمدت تخت وصایته بولندقدن صکره، ۹۹۶ تاریخنده آلپ طاغلرینی آشه‌رق، میلانی ضبط، وروماید دخول ایله، قونسلوس بولنان (قرسنتیوس)ی قتل، وبشنجی (غرغوآر)ی وبعده ایکنجی (سیلوستر)ی پاپالغه نصب ایتمشدر. ایتالیایی

آلمانیایه ترجیح ایده‌رك، رومایی پایتخت اتخاذ ایتمك ایستمش ایسه‌ده، رومالیلر کندیسنه قارشی عصیان ایتمشلر؛ واوصره‌ده عرضنه یکمك ایستدیکی آنف الذکر (قرسنتیوس)ك زوجهٔ متروکه‌سی طرفندن مسموماً ١٠٠٢ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر.

دردنجیسی باویره دوقه‌سی (هنری لیون)ك اوغلی اولوب، ١١٩٨ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطور. لغنه انتخاب اولنمش؛ وبروقت رقیبی اولان سوآبلی فلیپله اوغراشدقدن صکره، فرانسه ایله دخی محاربه ایدوب، مغلوب اولمش؛ و١٢١٨ده وفات ایتمشدر.

اوتون (Othon L'illustre) ٨٨٠ تاریخ میلادیسنده صاقسه دوقه‌سی اولوب، ٩١٢ ده وفات ایتمشدر. مجارلره قارشی محاربه ایدوب، شرق جرمانیایی محافظه‌ایتمش؛ و٩١١ تاریخنده آلمانیا حکمدارلغنه دعوت اولنمش ایسه‌ده، شیخوختی حسبیله قبول ایتمیوب، اوغلی هنری بعده آلمانیا ایمپراطوری اولمش؛ وکندیسندن آنف الترجمه برنجی اوتون طوغمشدر.

اوتون (Ot. de Nordheim) نوردهایملی صاقسونیا پرنسلرندن اولوب، ١٠٥٦ تاریخ میلادیسنده آلمانیا ایمپراطوری دردنجی هنرینك والده‌سی ووصیه‌سی اولان (آنیس) طرفندن باویره دوقه‌لغنه نصب اولنمش ایکن، بعده مومی‌الیهایه قارشی عصیانله، ١٠٦٢ تاریخنده ایمپراطورلغی ضبط ایتمش؛ وهنری سن رشده واصل اولنجه، کندیسنی باویره دوقه‌لغندن دخی عزل ایتمش ایسه ده، درعقب بینلرنده مصالحه تقرر ایدوب، صاقسه‌ده کندیسنی ایمپراطور وکیللکنه نصب ایتمشیدی. بعده سوآبلی رودولف ایمپراطولغه چکنجه، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، ١٠٨٠ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اوتون (Ot. de Wittelsbach) ویتلسباخلی باویره دوقه‌سی اولوب، الیوم‌باویره‌ده حکم سورن قرال خاندانلرنك جداعلاسیدر. ١١٨٠دن ١١٨٣ تاریخ میلادیسنه‌دك حکم سورمشدر.

اوتون (F. L. Othon) فردریق لویی)باویره خاندان حکمداریسنه منسوب اولهرق، پونانك برنجی قرالیدر. برنجی لوینك ایکنجی اوغلی اولوب، ١٨١٥ تاریخ میلادیسنده طوغمش؛ و ١٨٣٢ ده، ١٧ یاشنده اولدیغی حالده، یونان قرالغنه تعیین اولنه‌رق، اوچ سنه باویره‌لیلردن مرکب بر مجلسك تحت وصایتنده حکومت سورمش؛ و ٢٠ یاشنه واصل اولنجه، اداره امورى الینه آلمش انسه‌ده، ینه هیئت وصایتیك رئیسی باش وکالتده استخدام ایتدیکندن، اهالی کندیسندن ممنون اولیوب، دفعاتله عصیان وقوع بولمش؛ و١٨٤٣ده مشروطیتی قبول ایتمش ایسه‌ده، مملکت بواصوللە اداره اولنه‌میه‌جك حالده بولندیغندن، ینه اسایش اعاده اولنه‌میوب، قریم محاربه‌سی اثناسنده حدود یونانیه‌یه قریب اولان ممالك عثمانیه‌یه اشقیا چیقارمغله، اوروپانك توجهنی دخی غائب ایتمش اولدیغندن، نهایت ١٨٦٢ تاریخنده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، یونانی ترك ایتمکه مجبور اولمش؛ و١٨٦٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اوتیخیس (Eutychès) خرستیانلقده رفضدن معدود اولان مذاهبدن برینك رئیسی وموجدی اولوب، حاشا حضرت عیسادە بشریت مفقود و یالکز الوهیت موجود اولدیغنی التزام ایتمشدر. بشنجی قرن میلادی اواسطنده یاشامیوب، استانبول جوارنده برمناسترده راهب ایدی.

اوتیخیوس (Eutychius) مصر مشاهیر علما و اطباسندن اولوب، بین العرب (سعید بن بطریق) اسمیله مشهوردر. [« سعیدبن بطریق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوتیدم (Euthydème) اسکندردن صکره آسیاده حکومت سورن طوائف ملوکدن اولوب بلخ جهتنده کسب استقلال ایتمش؛ وقبل المیلاد ٢٢٠ تاریخندن ١٩٦ تاریخنه‌دك حکم سوروب، سوریه حکمداری آنطیوخس ایله بعض محاربانده بولنمشدر.

اوتیقا (Utica) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك نیویورق جمهوریتنده قونتلق مرکزی بر شهر اولوب، (موهاوق) نهری اوزرنده ونیویورقدن ١٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ٢٠٠٠٠ اهالیسی، متعدد مکتبلری، بردارالشفاسی وبرچوق فابریقه‌لری واردر.

اوتیقه (Utique) تونسك ساحل شمالیسنده وقارتاجك شمال غربیسنده بر شهر

اولوب، قرتاجك خرابندن صكره افريقيه‌نك مركزى اتخاذ اولنمشيدى. اليوم خراب اولوب، ويرانه‌لرى مشهوددر.

اَوجَله { برقه خطه‌سنده يعنى بنغازى سنجاغنده برقصبه وقضا اولوب، بنغازى شهرينك ۶۰ ساعت جنوب غربيسنده واقعدر. بكرينك روايتنه كوره قصبه‌نك اسمى (ارزاقيه) اولوب، قضاسى اوجله اسميله مسمادر، كه بوده چول ايله محاط برواح حكمنده‌در. حرمارى اسكيدن برى مشهوردر. قصبه طوپراقدن برسورله محاط اولوب، ۵۰۰ قدر خانه‌يى حاويدر. بكرى بوقصبه‌نك پك معمور وبرچوق جوامع ومساجد وبازارلرى حاوى اولديغنى بيان ايديور.

اوجيجى { (Oudjidji) افريقاى جنوبيده (تانغانيقا) كولنك ساحل شرقيسنده برير اولوب، ° ۵ عرض جنوبيده واقعدر. مركزى (فاكله) قصبه‌سيدر. ۱۸۷۱ تاريخ ميلاديسنده سياح مشهور (استانلى) بومحله (ليوينغستون) ه ملاقى اولمشدر.

اوجين { (Oudjéïn) هندستانك سنديه خطه سنده برشهر اولوب، ′ ۱۲ ° ۲۳ عرض شمالى ايله ″ ۴۵ ′ ۲۳ ° ۷۳ طول شرقيده واقعدر. ۱۰۹۰۰۰ اهاليسى هندليلره مخصوص رصدخانه ومكتبى وبرچوق بتخانه‌لرى واردر.

اوچاقوف { (Otchakov) روسيه‌نك جنوب غربيسنده وقره دكيز ساحلنده اولەرق (دنيپر) نهرينك منصبنده برقصبه اولوب، هوجه بك ايالتنه ملحقدر. اهاليسى ۸۰۳۰ كشيدر. بو قصبه اسكى يونانيلرك بناكرده‌سى اولان (آلكزا) شهرينك حرابه‌لرى اوزرنده مؤسس اولوب، فريم خانلرندن منكلى كراى خان طرفندن بنا، وقره كرمان ياخود اوزون قلعه تسميه اولنمشيدى. بعده دولت عليه‌نك الينه كچوب، برچوق وقت او اطرافجه اولان حركات عسكريه‌نك مركزى بولنمش؛ ودفعاتله روسلر طرفندن استيلا اولنەرق، نهايت ۱۷۹۱ تاريخ ميلاديسنده بسبتون روسيه‌نك ضبطنه كچمشدر.

اوحد الدين { [«عمران بن صدقه» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

اوحد الزمان { (ابو البركات هبة‌الله بن على بلدى) مشاهير اطباى عربدن اولوب، ابتدا يهودى المذهب ايكن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمشدر. بغداددە نشأت ايدوب، خلفاى عباسيەدن مستنجد بالله‌ك خدمت طبابتنده بولنمشدر. طبده‌كى مهارت فوق العاده‌سى وبعض خستەلرك تداويسنده‌كى اصابتى حقنده پك‌چوق نوادر منقولدر. برچوق تأليفاتى اولوب، اك مشهورلرى شونلردر: حكمته دائر «المعتبر»، «اختصار التشريح لجالينوس»، «مقالة فى سبب ظهور الكواكب ليلا واختفائها نهاراً». «كتاب الاقرابا ذين» مقالة فى الدواء»، «امين الارواح»، «رسالة فى العقل وماهيته».

اوحد سبزوارى { ايرانك مشاهير شعرا ومنجمينندن اولوب، ۸۶۸ تاريخنده ۸۱ ياشنده وفات ايتمشدر. غزليات وقصايدى حاوى برديوانى واردر.

اوحدئ كرمانى { (شيخ اوحدالدين) مشاهير شعراى ايراندن وكبار مشايخدن اولوب، مقامات عارفانه واحوال عاشقانه‌سى مشهوردر. اوحدئ مراغى كبى شعرا وعلادن برچوق مريدلرى وار ايدى. مرتب ديوانى و«مصباح الارواح» عنوانيله بر مثنويسى واردر. شو برايكى بيت اوندندر:

چون غرهٔ صبح كشت غرا
شد طرهٔ آسمان مطرا
بر بست فلك نقاب انور
بكشود عروس صبح زيور الخ

اوحدئ مراغى { (شيخ اوحدالدين) ايرانك مشاهير شعراسندن اولوب، مغول ملوكندن ارغون خانك زمانده مراغه‌ده نشأت، وبعده كرمانه هجرتله، اورانك كبار مشايخدن اوحد الدين كرمانيه انتساب ايده‌رك، اكتساب كمالات معنويه ايتمش؛ و۷۳۸ تاريخنده رحمت حقه نائل اولمشدر. سنائينك «حديقه»سى طرزنده «جام‌جام» عنوانيله متصوفانه بر مثنويسى ومرتب ديوانى واردر. شو برايكى بيت جملهٔ اشعارندندر:

زين جامهاچه فائده چون ميكند اجل
زين پر دها چه سودكه برماهميدرند
كمتر زمور ومار شمار آن كروهرا
كز بهر مور ومار تن خويش پرورند

اوخری { (Ochrida یاخود Okhrida) آرناؤدلقده مناستر ولایت وسنجاغنه تابع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان بیوك کولك شرق شمالی ساحلنده و مناسترك ۵۲ کیلومتره غربنده واقعدر. قصبه کولك ایچنه کیرمش بر تپه‌نك اتکلرنده واقع اولوب، تپه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه بولنیور. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، ۶ جامع شریف، ٤ کلیسا‌سی، بر رشدیه و بر قاچ صبیان مکتبیله خرستیانلره مخصوص برمکتبی وبرساعت قله‌سی واردر. درون قصبه‌ده آرناؤدجه، ترکجه وبلغارجه لسانلری تکلم اولنور. آب وهوا‌سی لطیف وموقعی وعلی الخصوص کولك منظره‌سی پك دلنشیندر. ازمنهٔ قدیمه‌ده (لیخنیدوس) اسمیله بوکولك کنارنده برشهر اولوب، خرابه‌لری شمدیکی قصبه‌نك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده مشاهده اولنمقده در. — اوخری قضا‌سی همنامی اولان کولك شرق وشمال طرفلرنده اولوب، شرقاً نفس مناستر قضا‌سیله، شمالاً دبره، غرباً ایلبصان، جنوباً دخی کوریجه سنجاقلریله محدود در. حاوی بولندیغی (استروغه) و (دبرجه) ناحیه‌لریله برابر ۱۰۳ قریه یی جامع اولوب، ۳۵۰۰۰ دن زیاده اهالیسی واردر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت و محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌ایله کتان وسائره حاصل اولور. میوه‌لری وعلی الخصوص الماسی مشهور در. بعض واسع اورمانلری دخی واردر.

اوخری کولی { اشقودره کولدن صکره آرناؤدلغك و بلکه بتون روم ایلینك اك بیوك کولی اولوب، مناستر ولایتنك مناستر، دبره، ایلبصان وکوریجه سنجاقلری آره‌سنده واقعدر. محیط دائره‌سی ۱۰۰، شمالدن جنوبه اولان طولی ۲۸ وشرقدن غربه اولان عرضی دخی ۱۲ کیلومتره اولوب. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۲۶۹ مربع کیلومتره در. سطحی حذای بحردن ۶۹۳ متره ارتفاعنده اولوب، اطرافی وعلی الخصوص غرب جهتی برطاقم کوزل تپه‌لر وزمرد آسا بایرلره محاطدر. اطرافنده بطاقلق وقامشلق اولیوب، سواحلی پك تمیز ومنظره‌سی غایت لطیفدر. ایچنده خیلی بیول کیلر ایشلر واولدقجه طالغه وفرطونه دخی اولور. بالیغی مشهور در. صویی غایت براق اولوب، اون بش یکرمی متره‌لك درینلکه قدر قومسال اولان دیبی کوزیکور. قره‌درین نهری بوکولك آیاغی مشابه‌سنده اولوب، بونهر واسطه‌سیله فضله میاهی شمالده وبعده غربه طوغری آقه‌رق، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. شرق جنوبی جهتنده برقاچ یردن یرك آلتندن بردن بره برطاقم صولر چیقوب، کوله دوکیلیور، که اورا اهالیسنك اعتقادینه کوره، بوصولر (پرسبه) و(درنوه) کوللرندن کلیر. بوکولك کنارلرنده اوخریدن بشقه استروغه، پوغرادچ استاروه قصبه‌لری ودارالشفا اتخاذ اولنان (شنت ناؤن) مناستری بولنیور.

اوخریلی علی پاشا { [« علی پاشا » ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

اوخوچق { (Okhotsk) سیبریانك منتهای شرقنده وهمنامی اولان دکیزك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، سیبریانك سواحل شرقیه‌سندن عبارت اولان « ساحل » ایالت واسعه‌سنك مرکزیدر. همنامی اولان بر نهرك منصبنده و ′۲۰ °۵۹ عرض شمالی ایله ′۵۳ °۱۴۰ طول شرقیده وپترسبورغدن ۱۰۰۰۰ کیلومتره شرقنده واقع اولوب، یالکز ۳۰۰۰ اهالیسی، برکوچك قلعه‌سی وکورك وسائره‌یه متعلق ایشلك تجارتی واردر.

اوخوچق دکیزی { (Mer d'Okhotzk) آسیا قطعه‌سنك شرق شمالی ساحلنده واسع برکورفز صورتنده بر دکیز اولوب، بحر محیط کبیره تابعدر. شمال جهتی (قامچاتقه) شبه جزیره‌سیله محفوظ اولوب، جاپونیایه تابع اولان (قوریله) آطه‌لری دخی شرق جهتنده براوونك تشکیل ایدیورلر. جنوب جهتنده‌ده (ساهالینه) آطه‌سی بولنور. بو دکیز سواحلنك هواسی پك صوغوق واراضیسی غیر منبت اولوب، اهالیسی پك آزدر، ووسعتیله برابر روسیه دولتی طرفندن « ساحل ایالتی » نامیله بر ایالت اتخاذ اولنمشدر. دکیز قیشین انجمادایدر.

اودر { (Oder) آلمانیانك اك بیوك ایرماقلرندن اولوب، موراویاده نبعانله، شمال غربیه طوغری آقه‌رق، سیلزیا، براندبورغ وپومرانیا خطه‌لرینی سقی ایدر؛ واویلن، برسلاؤ، غلوغاؤ، فرانقفورت، کوسترین واستتن شهرلری ایچندن کچه‌رك، بالطیق

دکیزینه تابع اوزون برخلیجك ایچنه دوکیلور. مجراسی ۹٤۰ کیلومتره طولنده اولوب، صاغ وصولدن بر قاچ نهرك صولرینی اخذ ایدر، که بونلرك اك بیوکی ایهستاندن کلن (وارته) نهریدر. (برومبرغ) جدولی بو ایرماق ایله (وستوله) ایرماغی آره‌سنده بر طریق اختلاط اولدیغی کبی، دیکر برجدول دخی برلینه آقان (اسپره) چایله برلشدیرر.

اودسوس { (Odessus) وارندك اسم قدیمیدر. [«وارنه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودسه { (Odessa) هوجه بك شهرینك السنهٔ اجنبیه‌ده مستعمل اسمیدر. [« هوجه بك » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودنات { (Odenat) اوچنجی قرن میلادی اواسطنده تدموره ادعای سلطنته قالقیشوب، کسب استقلال ایتمش عرب شیخلرندن بریدر، که ایران شاهی شاپوری دفعاتله مغلوب ایتمش؛ وبعده رومالیلره بعض خدمتلر ایده‌رك، اغلیانوس) ی کندیسنی ایمپراطورلقده تشریك ایتمکه مجبور ایلمشیدی. اسمنك براسم عربیدن غلط اولهجنی شبهه‌سز ایسه‌ده، اصلی نه اولدیغی آکلاشیلهمدی.

اودنارده { (Oudenarde) بلجیقه‌نك شرقی (فلاندره) ایالتنده و(اسقو) نهری کنارنده مستحکم برقصبه اولوب، ٦٦۰۰ اهالیسی وبعض یونك منسوجاتی فابریقه‌لری واردر.

اودنبورغ { (OEdenburg) مجارستانده هنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، (ایقوا) نهری اوزرنده وپشتدك ۱۹۰ کیلومتره غربنده، واقعدر. ۲۲۰۰۰ اهالیسی چوخه، بیجاق وسائر، فابریقه‌لری ومشهور شرابلری واردر.

اودنسه { (Odensée) دانیمارقه‌ده (فیونیا) آطه‌سنده و، هنامی اولان بر چایك اوزرنده وقوپنهاغك ۱٤۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کلیسای، کتبخانه‌سی، چوخه، غانت وصابون فابریقه‌لری وتجارت بحریه‌سی واردر.

اودوآقر { (Odoacre) مشهور آتیلامراسندن برینك اوغلی اولوب، ایتالیایی ضبط، و٤٦٥ تاریخ میلادیسنده ایمپراطور (آوغوستول)ی ایمپراطورلقدن اسقاط. وغرب ایمپراطورلغنی لغو ایله، شرق ایمپراطورینك ویردیکی (پاتریس) عنوانیله قناعت ایتمشدی. اقوام وحشیه‌یی غالیا وجرمانیا حدودندن تبعید ایده‌رك، مملکتی توسیع ایتمش ایسه‌ده، ٤۹۳ تاریخنده اوستروغوتلر حکمداری (تئودوریق) طرفندن مغلوب اولوب، مشترکاً حکومت سورمکه راضی اولدیغی حالده، متعاقباً قتل اولنمشدر.

اودوارلی { (Udvarhély) ترانسلوانیانك برقصبه‌سی اولوب، (هرمانستاد) شهرینك ۱۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ٦۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اودوبون { (Audubon) آمریقانك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷۸۰ تاریخنده یکی اورلیانده طوغمش، و۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر. آمریقاده فنی سیاحتلر ایدوب، بوقطعه‌نك طیورینه وچارپارلرینه دائر آیری آیری معتبر کتابلر یازمشدر.

اودوقسوس { (Eudoxe) یونان قدیم حکماسندن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت وجغرافیاده یدطولی صاحبی ایدی. قبل المیلاد ٤۰۹ تاریخنده منتشاده واقع (قنیده) شهر قدیمنده طوغمشیدی. ابتدا افلاطونك شاگردانی زمره‌سنه داخل اولوب، بعده مصره سیاحتله، اورا کاهنلرینك اسرارینه محرم اولدقدن صکره، وطننه عودت ایده‌رك، بر مدرسه آچمش، وبر رصدخانه تأسیس ایده‌رك، هیئته متعلق بعض کشفیاته موفق اولمش؛ وسنه‌نك ۳٦۵ یچق کوندن عبارت اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. یکی بربسیطهٔ شمسیه ایجاد وبعض قواعد هندسیه دخی کشف ایتمشدر. برچوق تألیفات یازمش ایسه‌ده، غائب اولمشلردر.

اودوقسوس { (Eudoxe de Cyzique) کیزیکلی میلاددن ایکی قرن اول یشامش مشاهیر بحریوندن اولوب، آفریقا قطه‌سنك بحر محیطله محاط اولهجغنی درکله

(بطليوس اورجت) دن، بو قطعه‌يي دور ايتمك او - زره، اعانه ايستمش ايسه‌ده، بودورى اجرا ايدوب ايتديكى حقده اختلاف واردر.

اودوقسيا { (Eudoxie) قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن آرقاديوسك زوجه‌سى اولوب، ۳۹۵ تاريخ ميلاديسنده بعض دسايسه توسلله تخته چيقمش، و ٤٠٤ ده وفات ايتمشدر.

— ديكر براودوقسيا ينه قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن ايكنجى تئودوسيوسك زوجه‌سى اولوب، ميلادك ٤٢١ تاريخنده تخته چيقمش، وفوق العاده كوزل وعقللى بر قادين اولغله، ابتدا قوجه‌سى طرفندن سولمش ايسه‌ده، بعده اصلسز برقيصقانجلقدن طولايى فلسطينه نفى اولنه‌رق، ٤٦٠ تاريخنده قدسده وفات ايتمشدر. علمى وطبيعت شعريه‌سى دخى اولوب توراتك ايلك سفرلرينى نظمه چكمش وديكر بعض منظومه‌لر دخى يازمشدر.

— آنفة‌الترجمه‌نك قيزى وغرب ايمپراطورى او - چنجى (والنتيان) ك زوجه‌سى اولمق اوزره، ديكر بر اودوقسيا دها واردر، كه زوجنك قاتلى (ماقسيم) ه وارمغه اجبار ايدلمش؛ وبو اجبارك انتقامنى آلمق ايچون، واندالرك حكمدارى (جنسريق) ى دعوته، رومايى كنديسنه تخريب ايتديرمش ايسه‌ده، مرقوم صاحبة ترجمه‌يى دخى اسير طوتوب، آفريقايه كوتورمش؛ وآنجق يدى سنه‌لك اسارتدن صكره قورتيله بيلمشدر.

— (اودوقسيا ماقرمبوليتيسا) اسمنده ديكر بر قادين قسطنطينيه روم ايمپراطورلرندن قسطنطين دوقاسك زوجه‌سى اولوب، ۱۰۶۷ تاريخ ميلاديسنده قوجه‌سنك وفاتى اوزرينه، (رومان ديوجن) ه واره - رق كنديسنى ايمپراطور ايتمش؛ وبونك وفاتنده ايلك قوجه‌سندن اوغلى اولوب تخته چكن ميخال دوقاس طرفندن برمناسبته حبس اولنمشدر.

اودوئن { پير - (P. Odouin) فرانسه‌نك مشهور حكاكلرندن اولوب، ۱۷۶۸ ده پارسده طوغمش؛ و۱۸٤۱ ده وفات ايتمشدر. «تقويم علوم طبيعيه» عنوانيله فنى بر رساله موقوته چيقارمشدر؛ وباشليجه ايپك بوجكلرينك خسته‌لقلريله وباغه مضر اولان حشراتك احواليله اوغراشمشدر.

اوده { (Aude) فرانسه‌ده برنهردر، كه شرقى پيرنه ايالتنده نبعانله، شماله و بعده شرقه طوغرى جريان ايده‌رك، كيلان، آلت. لنيو وقار - قاسونه شهر وقصبه‌لرى ايچندن كچدكدن صكره، آق دكيزه دوكيلور. مجراسى ۲۱۵ كيلومتره طولنده‌در.

اوده { (Aude) فرانسه‌نك ايالات جنوبيه‌سندن اولوب، جريان ايدن نهرك اسميله تسميه اولنمشدر. شمالاً (هرولت)، جنوباً «شرقى پيرنه»، غرباً (آريژ) ايالتلريله، شرقاً دخى آق دكيزله محدود ومحاطدر. مساحة سطحيه‌سى ٦۳۱۳ مربع كيلومتره واهاليسى ۳۳۲۰۸۰ كشيدن عبارت اولوب، مركزى (قارقاسونه) شهريدر. اسكى (لانكدوق) خطه‌سنده واقع اولوب، اراضيسى وعلى الخصوص قسم جنوبيسى طاغلقدر. دمير، كور، مانغانز، مرمر، آلچى وسائر معدنلرى چوقدر. شرابلرى وسائر مسكراتى چوق وپك مقبولدر. «جنوب جدولى» اسميله بر بيوك جدول بوايالتى شق ايدبور. ايالت، ۲۹ ناحيه و٤۳٦ دائرهٔ بلديه‌يى حاوى اولديغى حالده، بروجه زير درت قضايه منقسمدر: قارقاسونه، قاستلنوداري، ليمو، ناربونه.

اوده { (Oude يا خود Auodh) هندستانك جهت شماليه‌سنده وكنك ايرماغى تابعلرندن (كوكره) نهرى اوزرنده پك قديم برشهر اولوب، (فيض آباد) شهرينك همان اتصالنده، (لكهنو) نك ۱۲۵ كيلومتره شرقنده وبنارسك ۱۹۰ كيلومتره شمال غربيسنده واقعدر. بوشهر ازمنهٔ قديمه‌ده پك معمور ومشهور بولنمش ايكن، بعده تدنى ايدوب، على الخصوص ۱۷۲۵ تاريخ ميلاديسنده اوده حاكمى سعادت على خان بو شهرك اتصالنده فيض آباد شهرينى بنا، وپايتخت اتخاذ ايتدكدن صكره اوده شهرى خرابه يوز طوتمشدر. اطرافنده آثار عتيقه‌سى (بابر) طرفندن بنا اولنمش بر بيوك جامع شريفى واردر.

اوده { خطه‌سى (Oude) هندستانك ممالك شماليه‌سندن اولوب، انكليزلرك ورودندن اول مستقل بردولت ايدى، كه پايتختى ابتدا

همنامی اولان شهر وبعده. فیض آباد ونهایت لکهنو شهری ایدی. الیوم انکلیز حکومتنه تابع بر ایالتدر. هیمالایه جبالنك انکلریه کنك نهرینك مجراسی مایننده واقع اولوب، ′ ۳٤ °۲۵ ایله ′ ٤ °۲۸ عرض شمالی و ′ ۲۵ °۷۷ ایله ′ ۵۰ °۸۰ طول شرق آره‌سنده ممتد اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۲۰۹۰ مربع کیلومتره، واهالیسی تقریباً ۱۲۰۰۰۰۰۰ کشیدر، که بونلرك نصفندن زیاده‌سی براهمان دینندن وقصوری مسلمدر. اراضیسی دوز وغایت منبت اولوب، علی الخصوص کنك ایرماغنه دوکیلن متعدد نهرلرك کنارلری پك محصولدار در. آنجق بو نهرلر چوق دفعه طاشوب، اووه‌لری غرق ایدرلر. کنکك کنارلرنده برطاقم واسع اورمانلری واردر، که بونلرك هواسی پك آغردر. ایچ طرفلرده چالیلرله مستور بعض بوش اراضیسی دخی واردر. هواسی یازین پك صیجاق اولوب، سانتیغراد حسابیله مقیاس الحراره ٤۰ درجه‌یه قدر چیقار سه‌ده، پنه یابس و صاغلامدر. ثروت محلیه باشلیجه زراعته منحصر اولوب، نهرلرده آلتون توزی دخی چیقار. اورمانلرده حیوانات وحشیه‌نك انواعی و نهرلرده بر قاچ جنس تمساح بولنور. بوخطه ٤ ایالته منقسم اولوب، هر بری ۳ سنجاغی حاویدر. مرکزی لکهنو شهریدر.

اوده‌مش { آیدین و لایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب. ازمیرك ۷۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده و بوز طاغك جنوبی اتکنده اولهرق، کوچك مندرس ایرماغنه دوکیلن برچایك کنارنده واقعدر. اوندقجه کوزل برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، بر رشدیه وبر ابتدائی مکتبی وار در. — اوده‌مش قضاسی کوچك مندرس وادیسنك یوقاری قسمندن عبارت اولوب، ازمیر سنجاغنك منتهای شرقیسی اولمق اوزره واسع برقضادر. شمالاً صاروخان سنجاغنك قصبه و صاغی قضالریله، شرقاً پنه مذکور سنجاغنك الاشهر قضاسیله، جنوباً آیدین سنجاغنك نازللی ونفس آیدین قضالریله، غرباً دخی ازمیر سنجاغنك تیره وبایندر قضالریله محدوددر. شمال وشرق و جنوب جهتلری طاغلرله محاط اولوب. اورتاسی یعنی کوچك مندرس وادیسی منبت براووه‌دن عبارتدر. شرق وشمال غربی جهتنده کی طاغلری اورمانلرله مستوردر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله پاموق، اوزوم، آفیون وسائره‌دن عبارتدر. دمیر یولك بایندر ایله تیره آره‌سنده واقع برموقفندن اوده‌مشه وبرکی‌یه قدر برشوسه یاپلمشدر. قضا برکی، بالیانبولی وکلاس ناحیه‌لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ۱۱۲ قریه‌دن مرکب اولوب، ۵۲۸۶۸ اهالیسی وار در، که بونلرك یالکز ۳۵۰۰ ی روم و ۱۰۰۰ قدری ارمنی اولوب، قصوری کاملاً مسلم وترکدر.

اودیپ { (OEdipe) اساطیرله قاریشیق اولان یونان تاریخ قدیمنه کوره، (تیبه) حکمداری (لایوس) ك اوغلی اولوب، پدرینی قتل ووالده‌سنی تزوج ایده‌جکی کاهنلر طرفندن بیان ایدلمش اولدیغندن، طوغار طوغماز، بر طاغه آتلمش ایسه‌ده، (قورینته) حکمداری پولیبك چوبانی طرفندن آلنه‌رق، حکمدار مومی‌الیه طرفندن اولادلغه قبول اولنمش؛ وبیودیکنده حقنده واقع اولان کهانتدن خبر. دار اولغله، پدری ظن ایتدیکی پولیبدن قاچمش؛ وقاچارکن، طار بریولده اصل پدرینه راست کلوب، بیلمزلرنده ظهور ایدن منازعه اوزرینه، پدرینی طاغ تیمقسزین قتل ایتمش؛ وبعده (تیبه) یه کیدوب، بوشهری (اسفینکس) اسمنده خیالی بر اژدرهادن قورتارمغله، تخته اجلاس اولنه‌رق، حکمدار مقتولك زوجه‌سی یعنی کندی والده‌سی دخی کندیسنه تزویج اولنمشیدی. بو ازدواج نا مشروعدن درت اولادی اولدقدن صکره، پدرینی قتل ووالده‌سنی تزوج ایتمش اولدیغنی آکلایه‌رق، مأیوسیتندن کندی کوزلرینی چیقارمش؛ واولادی طرفندن قوویله‌رق، یالکز کندیسنه وفادار قالان قیزی (آنتیغونه) ایله برابر سرسری کزمکه باشلامشیدی. یونان شعرای قدیمه‌سندن (سوفوقل) بوحکایه‌یی کوزل برهانله صورتنده نظماً یازمش اولدیغی کبی، بوماده اسکی ویکی بر چوق شعرانك هانله‌رینه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اودیسیوس { (Odyssée) تروآ شهر قدیمی محاصره ایتمش اولان یونان قهرمانلرندن اولیس) اسمیله معروف اولان تاقیت پالاس سنك اسم اصلی یونانیسیدر. [« اولیس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اودین { یاخود وودان (Odin, Wodan) اسکی اسقاندیناولرك اعتقاد وعبادت

ایتدکاری آلهه‌نك اك بیوكی اولوب، زعملرنجه بتون آلهه وكائناتك پدری ایدی. اصل حرب الهی اولوب، بلوطلرده تخیل ایتدكاری (والهالا) سراینده (یعنی جنتده) ساكن ایدی؛ واوراده حربده اوریلان قهرمانلرك روحلرینی قبول ایدردی. بونك حقنده بشره مخصوص برچوق وقوعات روایت اولندیغندن، ظنه كوره، اسكاندیناو قومنك اسكی بر رئیسلری اولوب، جسارت وفضیلتی حسابله كندیسنه الوهیت اسناد اولنمشدر. ۸ آیاقلی بر آته بینمش، النده بر غارغی واومزلرنده ساعیلری مقامنده اولان ایكی قارغه اولدیغی حالده تصویر ایدرلردی.

اودینه (Udine) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده ایالت مركزی مستحكم بر شهر اولوب، وندیكك ۱۵۰ كیلومتره شمال شرقیسنده و(رویا) نهری اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهالیسی، مكمل مكتبی، رصد خانه‌سی، بر بیوك كلیسای بر قاچ سرایی. ایپك. مشروبات وباقیر فابریقه‌لری واردر. — اودینه ایالتی ایتالیانك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، شمال وشرق طرفندن آوسترپا حدودیله، جنوباً آدریاتیق دكیزیله ووندیك ایالتیله، غرباً دخی (تروزیه) و(ایلوند) ایالتلریله محدوددر. طول وعرضی ۱۰۰ كیلومتره اولوب، ۴۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوذغست مغرب اقصاده سجلماسه‌نك جهت جنوبیه‌سنده وسوسه‌نك شرق طرفنده معمور بر شهر اولدیغی كتب عربیه‌ده مذكوردر.

اور (Ur) بابلستانك بر اسكی قصبه‌سی اولوب، حضرت ابراهیمك وطنیدر. بصره ولایتنده (سوق الشیوخ) جوارنده بولنان خرابه‌لرك بو قصبه‌نك خرابه‌لری اولدیغی مظنوندر.

اورال (Ourals) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده‌كی اولكاسنك منتهای شرقنده ونفس روسیه ایله سیبریا آره‌سنده بر بیوك طاغ سلسله‌سی اولوب، بحر خزردن بحر محیط شمالیه قدر ممتد اولوب، وآوروپا قطعه‌سنی آسیا قطعه‌سندن آیرر. طولی تقریباً ۲۹۰۰ وعرض اعظمی ۸ كیلومتره‌در. اك مرتفع محلی ۲۱۵۰ متره ارتفاعنده‌در.

اوروپا طرفنده‌كی اتكلری آزمیلانلی اولوب، آسیا جهتنده‌كی مائله‌سی دها دیكدر. بو سلسله‌نك غربی اتكلرندن پچوره، اوفه، بیلایا واورال، وشرقی اتكلرندن دخی (توبول) و(توره) نهرلری نبعان ایدر. آلتون، كومش، باقیر وسائر معدنلری پك چوقدر.

اورال { نهری (Oural) روسیه‌نك بر بیوك ایرماغی اولوب، اورال طاغلرندن و(اورنبورغ) ایالتنده ۵۰° ۴۰′ عرض شمالیده نبعا- نله، جنوبه، بعده غربه وصكره ینه جنوبه طوغری آقه‌رق، وقزلسقایا، اورسقایا، اورنبورغ واورالسق شهرلری ایچندن چكه‌رك، طولی ۲۵۰۰ ایله ۳۰۰۰ كیلومتره آره‌سنده اولان پك طولاشیقلی بر جریاندن صكره، اوچ آغزدن بحر خزره منصب اولور.

اورالسق { (Ouralsk) روسیه‌نك تركستان قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، اورال نهری كنارنده واقع و۱۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اورانژ { (Orange) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده قضا مركزی بر قصبه‌در، كه (آوینیون) شهرینك ۳۰ كیلومتره شمالنده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی. مكمل مكتبی، كتبخانه‌سی، اپیكخانه‌لری، شراب، بال، صفران محصولاتی وروما- ليلرك زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی واردر. بو شهر جوارلریله برابر خیلی وقت برصورت ممتازه‌ده اداره اولنمشدر.

اورانژ { نهری (Orange) آفریقای جنوبیده بیوك برایرماقدر، كه قافر ممكننده واقع (دراكنسبرغ) طاغندن نبعان ایدن ایكی شعبه‌دن تشكل ایدوب، شرقدن غربه جریانله، ۱۶۵۰ كیلو- متره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، ۲۸° ۳۲′ عرض جنوبیده بحر محیط آطلانسیه دوكیلور. بو نهر نیل كبی هر سنه فیضان ایدر. ایچنده پك چوق تمساح وصوآتی بولنور. مجراسك دیبندن بعض ذی قیمت طاشلر چیقار.

اورانژ { پرنسلری [« گویوم » و « ناسو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اورانوس { (Uranus) اساطیر قدیمهٔ یونا- نیه‌ده سمادن كنایه براله او-

لوب، آلهۀ کادبه‌لرینك اك قدیمی ایدی. ارضلك اوغلی وزوجی زعم اولنوب، اون ایکی اولادی اولدیغنه، وبونلردن زخل ایله (کیقلوب)لر و(تیتان)لر کندیسنه عصیان ایدوب، الوهیت تختندن چیقارمق دقلرینه اینانیرلردی.

اورانیا (Uranie) یونان قدیم اساطیرنجه علوم ومعارف وصنایع نفیسه‌حامیه‌لری اولوب، (موسه) تعبیر اولنان پریلرك بری اولوب. علم نجومی حمایه ایدردی. مائیزه کیفش ویلدیزلرله طونادملش الندہ برکره سماطوتار برقیز صورتنده تصویر ایدرلردی.

اوربان یاخود اورین (Urbain) بو اسمله بروجه زیر ۸ پاپا گلمشدر:

برنجیسی ۲۳۳ تاریخ میلادیسندن ۲۳۰ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب. رومادہ قتل ایدلمش اولمغله، اعزه صره‌سنه گچوب مایس افرنجینك ۲۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی عن اصل فرانسز اولوب، ۱۰۷۸ تاریخندن ۱۰۹۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وبرنجی اهل صلیب محاربه‌سنك وقوعیچون تشویقاتده بولنمشدر.

اوچنجیسی ۱۱۸۵ تاریخندن ۱۱۸۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب. ایپراطور برنجی فردریق بارباروسله منازعده بولنمشدر.

دردنجیسی ۱۲۶۱ دن ۱۲۶۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پاپولی قرالغنی غاصبی بولنان (مانفرد)دن تخلیصله فرانسه قرالی سنت لویی یه تکلیف ایتمش ایسه‌ده. مومی الیه قبول ایتمیکندن، برادری آنژولی شارله ویرمشدی.

بشنجیسی ۱۲۶۲ دن ۱۲۷۰ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب: آوینیونده اقامت ایدن پاپالرك آلتنجیسیدر. کندیسی فرانسز اولدیغی حالده، رومایه عودتله پاپانغه مخصوص اولوب غصب ایدلمش اولان املاکی استرداده چالیشمش ایسه‌ده، موفق اولهمیوب. تکرار رومایی ترکه مجبور اولمش؛ وآوینیونه اثنای عودتنده وفات ایتمشدر.

آلتنجیسی ۱۳۱۸ دن ۱۳۷۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، آنجق اثنای انتخابنده فاردیناللرك بر طاقمی آیریلوب. آوینیونده یدنجی (قلمان)ی پاپا انتخاب ایتدکلرندن، فرانسه و اسپانیا ایله ناپولی بونی؛ و سائر قتولیك ممالکی صاحب ترجمه‌یی طانیمشلردر. مرقوم قلمانه قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی ایتمش؛ ومجارستان قرالی شارلی ناپولینك ضبطنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، بعده کندیسیله بوزیشه‌رق. رومایی ترکه مجبور اولمش؛ وآنجق مجار قرالنك وفاتندن صکره رومایه عودت ایده‌بیلمشدر.

یدنجیسی ۱۵۰۰ تاریخنده انتخاب اولندیرق، یالکز ۱۳ کون پاپالق ایتمشدر.

سکزنجیسی ۱۶۲۳ دن ۱۶۴۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب. اوربینو دوقه‌لغنی التحاق ایتمش؛ وعالم برآدم اولمغله. لاتین وایتالیان لسانلرنده بعض اشعار براقمشدر.

اوربرو (OErebro) اسوجك نفس اسوج خطه‌سنده همنمی اولان ایالتك مرکزی بر قصبه اولوب. (هیلار) کولی کناره‌سنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی وبراسکی قلعه‌سی واردر. — ایالتك طولی ۱۳۶ وعرضی ۸۵ کیلومتره اولوب. ۸۲۰۰۰ اهالیسی ودمیر، باقیر. کوکورد وسائره معدنلری واردر.

اوربینو (Urbino, Urbin) یاخود اورن ایتالیاده رومانك ۲۸۰ کیلومتره شمالنده و(متاوره) نهری کناره‌سنده واقع قدیم بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، براسکی قلعه‌سی ودار الفنونی واردر. مقدما بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی. شاعر مشهور (ویرجیل) ایله رسام مشهور (رافائل) بو شهرده طوغمشلردر.

اوربینی (Alcide d'Orbigny)-(آلسید فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، علوم طبیعیه‌یه دائر بر قاچ معتبر کتاب یازمش؛ وآمریقای جنوبیه ۷ سنه سیاحت ایتمیده بولوب. ۷ بیوك جلداوزره براثر معتبر براقمشدر. برادری (شارل اوربینی) نك ۱۳ جلد اوزره یازدیغی «قاموس تاریخ طبیعی» نك جمع وترتیبنه دخی یاردیم ایتمشدر.

اورتز (Orthez) فرانسه‌نك «آشاغی پیرنه» ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه‌اولوب،

(پو) شهرینك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ٦٥٠٠ اهالیی جامعدر.

اورتلسپیچه (Ortelspitze) آوستریاده بر طاغ اولوب، آلپ رتیق سلسلهسنك اك یوکسکیدر. تیرول ایله وندیك آرهسنده ممتد اولوب، اك یوکسك ذروهسی ۳۹۰۸ متره ارتفاعندهدر، وصیرتی دائمی صورتله قارله مستوردر.

اورتونه (Ortona) ایتالیاده (سانغرو) ایله (پسقاره) نهرلرینك منصبلری آرهسنده وساحل بحرده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

اورته (Ourthe) بلجیقهده بر نهردر، که لوکسنبورغ پیوك دوقهلغنده نبعانله، شماله طوغری آقهرق، (لیژ) ایالتنه دخول ایدر؛ و (آمبلوه) ایله (وسدره) چایلرینی دخی اخذله، ۱۳۰ کیلومترهلك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، (لیژ) شهری اوکنده (موزه) ایرماغنه دوکیلور.

اورته کوی استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده پیوك برکوی اولوب، بشکطاش ایله قوروچشمه آرهسنده واقعدر. وابور اسکلهسنده ایکی مناره‌لی کوزل برجامع شریفی واردر. اهالیسی اسلام، روم، ارمنی ویهودیدن مرکبدر. اسم قدیمی آرخیون (Archion) در.

اورته کوی ادرنه ولایت وسنجاغنده ادرنه‌نك ۳۵ کیلومترهغرب جنوبیسنده، وآرده نهری محراسنك ٥ کیلومتره جنوبنده واقع قضا مرکزی بر قصبهدر. — قضای ماندریچه، قبا آغاج آرناود، محمودلی، سمورلر وصاری حضر اسملریله ٥ ناحیهیی جامع اولوب، ۷۰ قریه‌دن مرکبدر. کرك قصبه وکرك قضانك مقدار نفوسنه وسائر احوالنه دائر برکونه معلوماته دسترس اولندمدی.

اورخان (غازی سلطان —) سلاطین عظام عثمانیه‌نك یکنجیسی اولوب، بانی دولت اولان سلطان عثمان خان غازینك اوغلیدر. ٦٨٠ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. پدرلری زمانده بر چوق فتوحاته موفق اولوب، بروسه شریفی دخی فتح ایتدیکی صره‌ده، سلطان عثمان خانك ارتحالی وقوع بولدقده، ۷۲٦ تاریخنده، ٤٦ یاشنده اولدقلری حالده، تخت عثمانیه جلوس ایدوب، عقل وتدبیرله مشهور اولان برادرلری علاءالدین پاشایی دخی وزیر ومشاور خاص اتخاذ ایتمشلردی. ۳٥ سنه کمال شوکت وموفقیتله سلطنت سوردکدن صکره، ۷٦۱ تاریخنده ۸۱ یاشنده وفات ایتمشلردر. زمان سلطنتلرنده دولت عثمانیه الکاسی دها خیلی توسع ایدوب، بلاد آباد، ازمید، هرکه، ایدوس حصاری، ازنیق، مدرنی، کوینك کلیك قصبه‌لری وجوارلری وقره‌سی خطه‌سیله برغه، میخالیچ کرماستی، قزلجه طوزله، امرود ایلی، ایدنجك وسائر نیچه بلاد فتح اولندقدن صکره، پادشاه مشارالیه حضرتلرینك مخدوملری سلیمان پاشانك قومانده‌سیله روم ایلی قطعه‌سنه دخی عساکر عثمانیه چکیریلوب، کلیبولی، بولایر، خیره‌بولی، تکفورطاغی ایپصاله وسائر اوجوارلر کاملاً فتح اولنمشدر. سلطان اورخان غازی علاءالدین پاشانك رأییله قوانین ونظامات وضع ایدوب، سکه ضرب واولدقجه منتظم بر ایکی صنف عسکر ترتیب ایده‌رك، بونلرك بری ده یکیچری صنفی ایدی، که معاصری اولان حاجی بکتاش ولی (قدس سره) حضرتلرینك دعاسنه مظهر اولمشلردی. بروسه‌ده مناسب نام محلده پدر بزرکوارلرینك تربه‌سی قارشیسنده کی تربهٔ مخصوصه‌سنده وغایت مفرح ودلنشین بر محلده مدفوندر. قسطنطینیه ایمپراطوری (یان قانتاقوزن) ایله مصالحه ایدوب، قیزی (تئودوره) یی تزوج بیورمشلردی. بو ازدواجك عقدیچون هیئت خاندانیه اسکداره کلهرك، پیوك بر سور اجرا بیورمشلردی.

اورخان یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینك اولادندن شهزاده سلیمانك تورونی اولوب، هر نصلسه قسطنطینیه روم ایمپراطورینك یانه التجا ایتمش؛ وابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری کندیسنك اداره‌سیچون بعض یرلرك وردانی ترك ایتمش ایسه‌ده، بعده بو مخصصاتنی کسمش؛ واستانبولك فتحنده صاحب ترجمه کندینی بر یوکسك دیواردن آتوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

اورخانیه } بلغارستانده صوفیه‌نك ۵۰ کیلو- مترہ شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی، ۲ جامعی وبر کلیساسی واردر. اداره عثمانیه زمانده قضا مرکزی اولوب، اترہ‌بول ناحیه‌سی دخی بوقضایه تابع ایدی.

اورخومن } (Orchomène) بواسمله یونان قدیمده ایکی مشهور شهر وار ایدی، که بری موره شبه جزیره‌سنك (آرقادیا) خطه- سنده ودیکری (بیوتیا)ده ایدی. تا استرابونك زمانده بو شهرلرك ایکیسی دخی خرابه حالنده ایدیلر.

اورخون } (Orkhon, Or-kand) یاخود اورقند مغولستانده بر نهردر، که تیبت وکشمیر حدودنده نبعانله، شمال شرقی‌یه‌طوغری جریان ایده‌رك، ۶۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع‌ایتدکدن صکره، کاشغر وبعده ختن نهرلریله برلشه‌رك، (تاریم) ایرماغنی تشکیل ایدر، که بوده (لب نور) کولنه منصب اولور. چنکیز خانك مقری اولان (قره قوروم) بو نهرك کنارنده ایدی.

اورست } (Oreste) یونان قدیم قهرمانلرندن تروآ محاربه‌سنده بولنمش اولان (آرغوس) حکمداری (آغاممنون) ایله (قلیتمسترہ) نك اوغلی اولوب، والده‌سی دوستی اولان (اجیست) له بالاتفاق پدرینی قتل ایتدیکنده، کندیسی همشیره‌سی (الکترہ) طرفندن قورتاریله‌رق، عمجه‌سی اولان (فوکیده) حکمداری (استروفیوس)ك یانه کوندرلمش؛ واوراده بو حکمدارك اوغلی پیلاد ایله ضرب مثل حکمنه کچمش اولان بر صدق ومحبت حاصل ایتمشیدی. بعده آرغوسه عودتله، مرقوم اجیستی ووالده‌سنی قتل ایده‌رك، پدرینك انتقامنی آلمش ایسه‌ده، والده‌سنی قتلندن طولایی وجدانی راحتسز اولوب، بر چوق وقت سرسریانه کزمش؛ وصکره آرغوسه عودتله، تخت موروثنه اوتورمشدر. بونك سرکذشتی یونان قدیم مشاهیر شعراسندن (اسخیلوس) طرفندن هائله طرزنده نظمه چکلمش اولدیغی کبی، دیکر بعض آثار ادبیه‌یه دخی مبنی علیه اولمشدر.

اورست } (Everest) هیمالایه سلسلهٔ جبالنك ائ یوکسك ذروه‌لرندن اولوب، ۲۷° ۵۹′ عرض شمالی ایله ۴۸° ۳۷′ طول شرقیده واقعدر. ۸۸۳۶ متره ارتفاعی واردر. ارتفاعنی اولچن بر انکلیز مهندسنك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

اورستد } (OErsted) دانیمارقه‌نك مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ۱۷۷۴ تاریخ میلادیسنده (لانکلاند) آطه‌سنده طوغمش، و ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر. الکتریق ایله مقناطیس حقنده بعض حقیقتلر کشف ایده‌رك، آوروپاجه کسب شهرت ایتمش؛ واکثر فنون آقادمیلرینك اعضاغنه تعیین اولنمشیدی.

اورسوله } (Ursule) خرستیانلرك عزیزه‌لر- دن عد ایتدکلری برقیز اولوب، بیوك برتانیا پرنسلرندن برینك قیزی ایدی. ۴۵۲ تا- ریخ میلادیسنده (قولونیه) شهری قربنده هونلر طر- فندن دیکر برطاقم قیزلرله برابر قتل اولنمشدر. تشرین اول افرنجینك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اورسووه } (Orsova) بو اسمله اسکی ویکی اولهرق، طونه‌ده ایکی قصبه بولنیور. اسکی اورسووه طونه‌نك ساحل یسارنده اولوب، آوستریانك النده بولنیور. یکی اورسووه ایسه ودیندن ۷۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ونهرك اورته‌سنده واقع بر آطه‌نك اوزرنده اولوب، کاه دولت عثمانیه وکاه آوستریانك النده بولنمش؛ ونهایت ۱۷۸۹ تاریخ میلادیسنده دولت علیه‌یه ترك اولنمشیدی. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

اورغون } (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌ده بر ایرماقدر، که قیالی طاغلرده ۵۰° عرض شمالی ایله ′۵۰ °۱۱۸ طول غربیده نبعانله، ۵۲° عرض شمالی‌یه قدر شمال غربی‌یه طوغری آقار؛ بعده جنوبه، و ۴۶° عرض شمالی‌یه واصل اولنجه، غربه طوغری دونه‌رك، بحر محیط کبیره منصب اولور. مجراسنك طولی تقریباً ۱۸۰۰ کیلومتره‌در. ابتدا (قولومبیا) تسمیه اولنمشیدی.

اورغون } (Orégon) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی ترکیب ایدن جهوریتلرك بریدر، که شرقاً ایداهو، شمالاً (واشینغتون) جهو- ریتلریله، غرباً بحر محیط کبیرله، جنوباً دخی (قالیفور- نیا) و(نواده) جهوریتلریله محدود واسع بر یر اولوب، (یحندن جریان ایدن آنف‌البیان ایرماغك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۴۸۷۰۷ مربع کیلومتره اولوب،

اهالیسی ۷٦۸ ۱۷٤ کشیدن عبارتدر. بو قطعه ۱۷۹۲ تاریخ میلادیسنده کشف اولنه‌رق، ابتدا فرانسه‌نك قنده مستملکاتنه ملحق بولنمش ایکن، بعده ممالك مجتمعه‌نك تصرفنه کچمش؛ و ۱۸۵۹ ده ممالك مذکوره‌دن معدود برجمهوریت صورتنه وضع اولنمشدر. مرکزی (اورغون سیتی) ونام دیکرله (سالم) شهریدر. بو قطعه‌نك غرب جهتی قیالی طاغلر سلسله‌سنی حاوی اولوب، هواسی معتدلدر، وقیشین چوق یاغمور یاغار. شرق جهتی ایسه قورو وچول حالنده‌در. باشلیجه منابع ثروتی معادندن عبارت اولوب، علی الخصوص آلتون وکومش معدنلری پك چوقدر.

اورغه { مغولستانده اتوله نهری اوزرنده بر قصبه اولوب. ٤٧° ٥٤ عرض شمالی ایله ۱۰٤° طول شرقیده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی اولوب. اکثریسی بوده دینه تابع‌در رهبانلردن عبارتدرلر.

اورفه { حلب ولایتنده لوا مرکزی بر شهر اولوب، حلبك ۱۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده و دیاربکرك ۱٤۵ کیلومتره جوب غربیسنده وفراته تابع (جولاب) نهرینه دوکیلن (کهریز) چایی کنارنده اولهرق، ایکی تپه‌نك آره‌سنده واقعدر. اکثری اسلام اولمق اوزره ۲۸ ۱۸۸ اهالیسی، کارکیر واوستلری داملی اولری، ایچنده مقام ابراهیم (ع) اولان کوزل بر جامع شریفی، تپه‌لردن بری اوزرنده اسکی بر قلعه‌سی وبو قلعه‌نك قپوسی اوکنده آثار عتیقه‌دن ایکی بیوك ستونی، بر رشدیه وآمریقانلره مخصوص بر پروتستان مکتبی واردر. شهر سورله و ۱۲ متره عمقنده برخندقله محاط اولوب، درت قپوسی واردر. (عین زلیخا) و (خلیل الرحمن) اسملریله ایکی صو شهرك ایچندن آقدرق، شهرك جنوبنده کائن (برکة ابراهیم) نام کوچك کوله دوکیلورلر. بوکوللك باليقلرینه یرلیلر طرفندن مبارك نظریله باقیلور. کوللك اطرافی چنار وسائر آغاچلرله محاط اولوب، منظره‌سی پك لطیفدر. حلب ایله دیاربکر وموصل جاده‌سی اوزرنده معتنابر بر موقعده بولنمقله، خیلی اهمیت تجاریه‌سی واردر. درون شهرده لسان محلی ترکجه اولوب. عربجه وکردجه دخی تکلم اولنور. بو شهر پك اسکی اولوب، اسم قدیمی (اور) ویاخود (اور الکلدانیین) در. اسکندرك فتوحاتندن صکره، ماکدونیالیلر بو شهری وطنلرنده اولان (ادسه) یعنی (وودینه) قصبه‌سنه بکزتهرك، بو اسمله و« میاه جاریه‌سی کوزل » معناسیله (قالیروئه) اسمیله تسمیه ایتمشلردی. عربلر عندنده (رها) اسمیله معروفدر، که بو اسمك‌ده (قالیروئه) اسم یونانیسنك مختصر و غلطی اولمسی ملحوظدر.

اورفه { سنجاغی. حلب ولایتنی ترکیب ایدن اوچ سنجاغك بری اولوب، ولایتك شرق جهتنده واقع، وشمالاً معمورة العزیز ولایتیله، شرقا وجنوباً زور سنجاغیله، غرباً دخی حلب سنجاغیله محدود در. فرات نهری شمالدن خیلی مسافه‌ده سنجاغك حدودینی معمورة العزیز ولایتندن آیردقدن صکره، داخل اوایه کیروب. قسم غربیسنی سق ایدر. دیکر برایکی کوچك نهر دخی سنجاغك یچنده نبعان، وحنوبه طوغری جریانله، فراته منصب اولورلر. اراضیسنك برقسمی وعلی الخصوص شرق جنوبی جهتی چول ایسه‌ده. منبت ومحصولدار یرلری دخی اولوب، آرپه. بغدای مرجك وسائر حبوباتله میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. کرد وعرب عشایرینك سوری وخرکله‌لری دخی چوقدر. معمولات صناعیه‌سی پاموق و ایپکدن نفیس مشلحلك، بیاض شال، عبا، پك طیانیقلی بیاض وقیرمزی برنوع بز، سختیان، کاوسله وباقیره متعلق آوانیدن عبارتدر. سنجاق اورفه، روم قلعه، سروج، بیره‌جك اسملریله درت قضادن مرکب اولوب، جمعاً ۸٤۲ قریه‌یی حاویدر. سنجاغك اهالیسی ۱۱۲,۰۰۰ قدر تخمین اولنمقده اولوب، باشلیجه ترك، عرب وکرد جنسیتلرینه منسوبدرلر. درون لواده ۲٤ مدرسه، ۳ رشدیه، ۵۵ اسلام صبیان و ۲۰ خرستیان صبیان مکتبلری واردر. — اورفه قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، دوکراو، اویم آغاج، چای‌قپو، بوزآباد، طرن، قیاحیدر، ترکمان جلابی اسملریله ۷ ناحیه و ۳۱۸ قریه‌یی جامعدر.

اورفه { یاخود اورفیوس (Orphée ,Ὀρφεύς) یونان قدیم اساطیرینه کوره، تروآ محاربه‌سندن اول (تراکی) خطه‌سنده یعنی ادرنه ولایتی جهتنده یاشامش پك قدیم بر شاعردر، که کویا آلهة کاذبه‌دن بریله معارف حامیه‌لری اولان (موسه) نام پریلرك برندن متولد اولوب، مشهور (آرغونوت)

لره برابر برسیاحت بحریه ایتمش؛ ومصره دخی کیتمش ایدی. مصرده زوجه‌سی (اوریدیکه) یی ییلان طوپو. غندن صوقغله، مرقومه وفات ایتمش؛ واورفه آخرته کیدوب، آخرت الهی اولان (پلوتون)دن زوجه‌سنك حیاته اعاده‌سنی طلب ایتمکله، دنیایه کلنجیه قدر یوزینه باقمامق شرطیله مطلوبی اسعاف اولنمش ایسه ده، طیانه‌میوب، زوجه‌سنك یوزینه باقدیغیچون، بوندن للابد آیرلمسی اقتضا ایتمش؛ و بونك اوزرینه اورفه بالقان طاغلرینه چکیلوب، وحدت وانزواده مرثیه‌لر نظم و ترنیله امرار وقت ایتمکله باشلامش. ترا کی قادینلری، کندیسنه زوجه‌سنی اونوتدیرمق اوزره، اطرافنه طوپلانمشلر ایسنه ده، هیچ برینه التفات ایتمدیکیچون، بونلر حدتلرندن کندیسنی پاره‌لمشلر؛ کله‌سیله عودینی مریجه آتمشلردی. کویا مؤخراً عودی و کله‌سی مدللی آطه‌سی ساحلنده بولنمش. اسکندریه روم شهراسندن بعضیسی کویا اورفه طرفندن یازلمش بعض منظومه‌لر وشعرلر ترتیب ایتمشلردر.

اورفه { (Honoré d'Urfé) فرانسه‌نك مشاهیر حکایه نویسانندن اولوب، ۱۵۶۷ تاریخنده مارسلیاده طوغمش، و ۱۶۲۵ ده وفات ایتمشدر. چوبانلرك سوردکلری عمره متعلق بر قاچ حکایه ومنظومه یازوب، بونلرك اك مشهوری «آستریا» عنوانلی حکایه‌سیدر.

اورفیله { (Orfila) فرانسه‌نك مشاهیر اطبا- سندن اولوب، علی‌الخصوص سمیات وکیمیای طبی ایله وطب قانونی ایله اوغراشمش؛ و بوفنلره متعلق معتبر کتابلر یازمشدر. ۱۷۸۷ تاریخنده مینورقه جزیره‌سنده طوغوب، ۱۸۵۳ ده پارسده وفات ایتمشدر.

اورقاد { آطه‌لری (Orcades) اسقوچیانك منتهای شمالیسی قارشیسنده بر طاقم آطه‌لردر، که ۵۸ °۴۲′ ایله ۵۹ °۲۲′ عرض شمالی و ۴ °۳۵′ ایله ۵ °۳۵′ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، اسقوچیادن (پنتلاند) بوغازیله آیرلمشدر. بو آطه‌لر ۶۷ عددنده اولوب، یالکز ۲۹ ی مسکوندر. اك بیوکلری پونومه، هوی، رونالدشای، سانده، شاپنشای، استرونسای و وستزای آطه‌لریدر. جمله‌سنك اهالیسی ۳۱۰۰۰ راده‌لرنده‌در. هواسی عرضنك ایجاب ایتدیکی قدر صوغوق دکلسه ده، پك رطوبتلی اولوب، یاغمورلری لاینقطع کیبدر. اراضیسی طاغلق وآز منبت اولوب، مرعالری، حیواناتی وسائر حیلرنده بالیقلری چوقدر. بو آطه‌لر (شتلاند) آطه‌لریله برابر اسقوچیایه ملحق بر قونتلق صورتنده اداره اولنرق، مرکزلری (کیرکوال) قصبه‌سیدر.

اورقاد { یکی — آطه‌لری (Nouvelles Orcades) بحر محیط جنوبیده آمریقانك جنوب شرقیسنده ۶۰ °۴۴′ عرض جنوبی و ۴۷ طول غربیده واقع ایصسز وقورو بر طاقم آطه‌لردر، که چوغی دیك قیالردن عبارتدر. بونلرك اك بیوکی (پونونه) آطه‌سی اولوب، اوستنده کی ایکی طاغدن برینك ۱۶۹۶ متره ارتفاعی واردر. ساحلرنده دکیز آیسی و سائر حیوانات بحریه صید اولنور. بو آطه‌لر ۱۸۱۹ تاریخ میلادیسنده انکلیز بحریونندن قپودان (اشمیت) طرفندن کشف اولنمشلردر.

اورکل { (Urgel) اسپانیانك قطالونیه خطه- سنده (برسلونه) ایالتنده و(سغره) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

اورکنج { خوارزمده یعنی خیوه خانلغنده و خیوه شهرینك ۴۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، جیخونك بر قولی اوزرنده واقع و ۵۰۰۰ خانه‌یی جامعدر. بخارا ایله روسیه آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك برمخزنی حکمنده‌اولوب، طوپراقدن بر سوری و ۲۰ جامع شریفی واردر. شهرك ۱۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اسکی اورکنج شهرینك خرابه‌لری مشاهده اولنور.

اورکوب { (یاخود ارکوب) قونیه ولایتنك نیکده سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، نیکده‌نك ۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده، نوشهرك ۲۰ کیلومتره شرقنده وقیصریه‌نك ۴۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده اولدرق، قزیل ایرماغك ۱۰ کیلومتره قدر جنوبنده وبو ایرماغه دوکیلن بر چایك کنارنده واقعدر. باغ وباغچه‌سی چوق وهوا ومنظره سی لطیف بر قصبه اولوب، ۱۴۰۰ خانه وتقریباً ۸۰۰۰ نفوسی جامعدر. بر رشدیه مکتبی وبر قاچ مدرسه‌سیله صبیان مکتبی دخی واردر. — اورکوب

قضاسی قونیه ولایتنك منتهای شرق شمالیسنده اولوب، شرقاً قیصریه، شمالاً قره شهر سنجاقلریله، غرباً وجنوباً دخی نوشهر قضاسیله محدود ومحاطدر. قضا ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، ۲۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام اولمق اوزره، ۲۲۵۰۰ اهالیسی، ۵۸۴۸ دونم اراضیٔ مزروعه‌سی، ۷۰ جامع ومسجدی، ۵ کلیساسی، ۱۱ کتبخانه‌سی واردر. محصولات زرعیه‌سی حبوبات متنوعه ایله جهری، آفیون، کوزل بر نوع قیصی وسائر انواع میوه‌لردن عبارتدر. محصولات صناعیه‌سی بلغامی مرمر طاشندن معمول بعض شیلرله سختیان وسائره‌یه منحصردر.

اورل { یاخود اورلوف (Orel, Orlow) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، (اوقه) نهری کنارنده وپترسبورغك ۱۰۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. روسیهٔ شمالی ایله قریم آره‌سنده کی تجارتك بر یوك مخزنی حکمنده اولوب، ۴۳۰۰۰ اهالیسی ومکتب اعدادیسی واردر. دفعاتله لهلیلر وقریم تاتارلری طرفندن ضبط اولنمشدر. — اورل ایالتی شمالاً (قالوغه) و(توله)، غرباً (اسمولنسك) و(چرنیغوف) ایالتلریله محدوداولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۶۷۲۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۹۱۸۳۴۲ کشیدر. حبوبات وذخایره متعلق محصولاتی چوق اولوب، کلیتلی اخراجاتی وقوع بولور.

اورله { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ازمیرکورفزی داخلنده وازمیرك ۲۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده وساحل بحردن ۵ کیلومتره قدر ایچریده واقعدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (قلازومن) در. قصبه‌نك غرب جهتنده واقع کورفز دخی (قلازومن) ویا (اورله) کورفزی اسمیله معروف اولوب، ساحلنده بر قرانتنه خانه واردر. — قضاسی ۲۱ قریه‌یی جامعدر.

اورلیان { (Orléans) فرانسه‌نك وسطلرنده (اوآر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (اوآر) ایرماغنك ساحل یمینده. پارسك ۱۱۹ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۶۰۸۲۶ نفوسی جامعدر. فرانسه قول اردولرندن بشنجیسنك مرکزی اولوب، متعدد قشلهلری، مکتب اعدادیسی، دار المعلمینی، بیوك بر کتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، علوم وفنون وصنایعه مخصوص آقادمیالری، عرب طرز معماریسنده بر بیوك کلیساسی، کوزل ابنیه‌سی، اطرافنده صیفیه‌لری حاوی کوزل کویلری وتفرجگاهلری، مشهوره (ژان دارق)ك ایکی هیکلی، ایشلك تجارتی، چوخه، یوك وپاموقدن انواع منسوجاتله فس، شاپقه، دانتله وسائره‌یه مخصوص فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وسائر کارخانه‌لری واردر. بوشهر مدت مدیده قرالللق، قونتلق ودوقه‌لق عنوانلریله نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بولنمشدر.

اورلیان { خاندانی (Maison d'Orléans) بو اسمله فرانسه‌ده ایکی خاندان بولنوب، بر برینی متعاقب اورلیان و حوالیسنده حکم سورمشلر، و بعض افرادلری فرانسه تختنه‌دخی قعود ایتمشلردر. بوخاندانلرك برنجیسی (اورلیان والوآ) وایکنجیسی (اورلیان بوربون) اسمیله معروفدر. برنجیسنك بانیسی بشنجی شارلك اوغلی برنجی لویی اولوب، ۱۳۹۲ دن ۱۴۰۷ تاریخنه‌دك وایکنجیسی اولان (شارل) ۱۴۰۷ دن ۱۴۶۵ تاریخنه‌دك حکم سورمشلر، واوچنجیسی اولان ایکنجی لویی نامیله فرانسه قرالی اولمشدر. — اورلیان بوربون خاندانك بانیسی قرال اون اوچنجی لوینك اوغلی برنجی فلیب اولوب، ۱۶۶۱ ده موقع اقتداره کچمش، ونسلندن ایکنجی فلیب، برنجی لویی فلیب، لویی فلیب ژوزف، ایکنجی لویی فلیب وفردینان فلیب اسمعیلریله بش کشی کلوب، بونلردن ایکنجی لویی فلیب ۱۸۳۰ تاریخنده فرانسه قرالی اولمشدر.

اورلیان { یکی — (Nouvelle Orléans) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (لویزیانه) جمهوریتنده بر شهر اولوب، (میسیسیپی) ایرماغنك ساحل یسارنده وبو نهرك مکسیقه کورفزنده اولان منصبنك ۱۶۰ کیلومتره یوقاریسنده اولهرق، و اشینغتونك ۲۰۰۰ کیلومتره جنوب غربیسده واقعدر. ۲۱۶۰۹۰ اهالیسی، متعدد مکتبلری، طبیه مکتبی، مکمل کتبخانه‌سی واردر. نهرك طغیانندن ۸۰ کیلومتره طولنده بر سدله محفوظ اولوب، غایت منتظم وسوقاقلری دوز ۶ دائره‌یه منقسمدر. مکمل تیاترولری، حکومته عائد دوائری، خسته‌خانه‌لری، اسکی آتنه‌چارشولری تقلیدنده

کوزل بر چارشوسی وسائر مصنع ابنیه‌سی وار در. تجارتی بك ایشلك اولوب، پاموق، توتون، قهوه، شکر، دری، حبوبات وسائره‌یه متعلق کلیتلی اخراجاتی وار در. بو شهر تجارتجه ممالك مجتمعه‌نك نویورقدن صکره ایکنجی شهری ایسه‌ده، هواسی آغیر اولوب، صاری صیتمه هر سنه کلیتلی تلفاتی موجب اولور. ۱۸۴۹ تاریخ میلادیسنه‌دك (لویزیانه) جمهوریتنك مرکزی ایکن، تاریخ مذکوره مرکز (باتون روژ) شهرینه نقل اولنمشدر.

اورلیانویل (Orléansville) جزایرده نفس جزایر ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، جزایر شهرینك ۲۱۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده و (شلیف) نهرینك ساحل یسارنده واقع و ۳۰۰۰ اهالیی جامعدر. ۱۸۵۳ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن بنا اولنمشدر.

اورلیانه (Orléanais) فرانسه‌نك تقسیمات سابقه‌سنده، مرکزی اورلیان شهری اولمق اوزره، بر خطه ایدی، که شمدیکی تقسیماتده لوآر مع شر و اوره مع لوآر ایالتلریله (لوآر) ایالتنك قسم اعظمندن عبارت ایدی. اکثریا نیم مستقل صورتده قونتلر ودوقه‌لر معرفتیله اداره اولنوردی.

اورمیه ایرانك غرب شمالیسنده آذربایجان خطه‌سنده بیوك بر کول اولوب، بحر خزرك ۳۰۰ کیلومتره غربنده و وان کولنك ۲۰۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. سطحی ۱۵۶۰ ویا ۱۵۹۰ متره ارتفاعنده اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه اولان طولی ۱۳۵ وعرضی ۱۶ ایله ۴۶ کیلومتره آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. درینلکی پك آز اولوب، اك چقور محلنك عمقی ۱۴ متره‌دن زیاده دکلدر. کولك جهت شرقیه‌سنده تبریز شهرینك اوست طرفنده اولان (سهند) طاغی کسب ارتفاع ایدیور. اورمیه کولنه اطرافدن برچوق چایلر کلوب دوکلدیکی حالده، کولك هیچ بر آیاغی یوقدر. صویی غایت طوزلی وکلیتلی یودی حاویدر. شرق وغربدن ایکی برون کولك ایچنه کیرر. مشدر، ودرونده بیوك کوچك ۵۰ قدر آطه وار در، که بونلرك بعضلری سواحل اهالیسنك چفتلك ومرعالیدر. کنارلری چاملرلی وباطاقلق ایسه‌ده، اطرافده‌کی بایرلر وتپه‌لر اورمانلرله مستور وکوزل قصبه وقریه‌لری حاویدر. کولك ایچنده هیچ بر نوع بالیق بولنمیوب، یالکز کثرت اوزره اولان صو قوشلرینك آولادقلری برطاقم قوردلر بولنور. بوکول (دریاچه) ومراغه کولی اسملریله دخی معروف اولوب، عرب جغرافیونی آثارنده دخی (کبودان) اسمیله تسمیه اولنمشدر. اسکی یونان جغرافیالرنده وزند آوسته‌ا کتابنده دخی بشقه اسملرله مذکوردر.

اورمیه ایرانك آذربایجان خطه‌سنده همنامی اولان کولك ساحل غربیسنده ومذکور کوله دوکیلن (شاهر) چایی قربنده برشهراولوب، تبریزك ۱۰۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. باغ وباغچه‌لرله محاط کوزل بر شهر اولوب، ۳۰۰۰۰ ایله ۵۰۰۰۰ آره‌سنده تخمین اولنان اهالیسی جنسیتجه ترك ویا ترکمان ومذهبجه شیعیدر. اطرافی غایت منبت ومحصولدار اولوب، پاموق وسائره حاصل اولور. ملحقاتی اهالیسنك اکثری کرد وسنیدر.

اورنبورغ (Orenbourg) روسیه‌نك اوروپا قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتده برشهر اولوب، (اورال) ایله (ساقاره) نهرلرینك محل تلاقیسنده وپترسبورغدن ۱۹۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۴۲۱۲۳ اهالیسی اولوب، برقسمی اسلامدر. خیوه وبخارا وسائر آسیا طرفلریله آوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بر بیوك مخزنی حکمنده اولوب، اهمیت تجاریه‌سی چوقدر. وقتیله همنامی اولان ایالتك مرکزی ایدی. اورنبورغ ایالتی روسیه‌نك آوروپا قطعه‌سنده‌کی ایالاتنك اك شرق جهتنده بولنانلرندن اولوب، آسیا قطعه‌سنه ملاصقدر. شمالاً (پرم)، شمال غربی جهتندن (وپاتقه)، غرباً (قزان) و(سیمبیرسك) جنوباً دخی (اژدرهان) ایالتلریله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۱۱۷۵ مربع کیلومتره اولوب، ۱۱۹۸۳۲۴ اهالیسی واردر، که بونلرك‌ده قسم اعظمی اسلامدر. مرکزی (اوفه) شهریدر. (اورال) سلسلهٔ جبالیله ایکیه منقسم اولوب، اورال، توبول، قامه واوفه نهرلریله سقی اولنور. اراضیسی منبت اولوب، بغدای، کتان، کنوبر و سائر محصولاتی واردر. حیوانات اهلیه ووحشیه‌شی‌چوقدر. آلتون، باکیر، دمیر معدنلریله مرمر و ذی قیمت احجار کثرتله بولنور.

اورنسه (Orense) اسپانیانك (غلیجه) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر قصبه اولوب، (مینو) نهری كنارنده و مادریدك ۳۲۰ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۳۲۹۱ اهالیسی ومشهور شرابی واردر. — اورنسه ایالتی شمالاً (لوغو)، غرباً (پونتودرا) ایالتلریله، جنوباً پورتكیز حدودیله، شرقاً دخی اسكی قستیله خطه‌سیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۹۷۰ مربع كیلومتره، واهالیسی ۳۹۷۲۵۷ كشیدر. اراضیسی مینه، سیل ولیما نهرلریله سق اولنه‌رق، اولدقجه منبت ومحصولدار در.

اورنك آباد هندستانده (دكن) خطه‌سنك منتهای شمال غربیسنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، بمسایك ۲۸۲ كیلومتره شرق شمالیسنده وحیدرآبادك ۴۳۵ كیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. كوزل بر موقعده مؤسس اولوب، مصنع جامعلریله كاروانسرایلری وسائر كوزل ابنیه‌سی چوق وسوقاقلری كنیش ایسه‌ده، اطرافی بطاقلق اولوب، هواسی آغیردر. ۱۰ كیلومتره طولنده بر سورله محاطدر. بوشهر ۲۰۰ سنه اول اورنكزیب عالمكیر طرفندن بنااولنه‌رق، پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبرخیلی وقت نظاملرك مقری بولنوب، بعده مركزینه حیدرآباده نقل اولنمشدی. الیوم تدنیه‌در. اورنكزیبك سرایلری خراب حالنده در. قرق اللی سنه اول شهرك ۶۰۰۰۰ اهالیسی وارایدی.

اورنكزیب هندستانده دهلی حكمدارلرندن شاه عالمكیرك نام دیكریدر. [« عالمكیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اورن (Ornain) فرانسه‌ده برنهر اولوب، « یوقاری مارنه » ایالتنده نبعاله، (مارنه) ایالتنه كیره‌رك، (مارنه) نهرینه دوكیلور. مجراسی ۱۵۰ كیلومتره طولنده‌در.

اورنوس بك (غازی الحاج —) مشاهیر غزاة عثمانیه‌دن اولوب، سكزنجی قرن هجری اوائلنده قره‌سی دیارنده دنیایه كلمشدر. رومی الاصل اولوب، اسم اصلیسی روجه (آویرینوس) در. اوائل ظهور دولت عثمانیه‌ده قره‌سی حاكمی بولنان عجلان بكك خدمتنه كیرمشدیدی. سلطان اورخان حضرتلری قره‌سی‌یی فتح ایتدیكنده، اورنوس بك پادشاه مشار الیهه انتسابله شرفیاب اولمش؛ و شهزاده سلیمان پاشانك معیتنه ویریلوب، مشار الیهله برابر اك اول روم ایلی یه آیاق باصان شجعان غزاتدن بولنمشدر. ایپساله، معلقره، دیمتوقه وسائر اوطرفلرك فتحنه موفق اولدقدن صكره، خدا وندكار غازی زمانده دخی روم ایلنده‌كی بتون ممالك عثمانیه‌نك حراستنه وماكدونیانك ضبطنه مأموراولمش، و قوصوه ملحمهٔ كبراسنده دخی پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك كرك رأی وتدبیرندن وكرك شجاعتندن پك چوق استفاده ایتمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان زمانده دخی ماكدونیا وتسالیا جهتلری فتوحاتنده پك چوق خدمتلری كورلمش؛ و پك چوق انعام والتفاته مظهر اولوب، واردار یكیجه‌سنی وطن اتخاذ ایتمشیدی. وقعهٔ تیموریه یی تعقیب ایدن زمان فترتنده اورنوس بك روم ایلنده بولنمق مناسبتیله بالطبع شهزاده سلیمانك خدمتنده بولنمش ایسه‌ده، مشار الیهده اجدادینك شانته موافق حصائل مردانكی كورمدیكیچون، مؤخراً یكیجه‌یه چكیلدیرك، امور دولته قاریشمقدن فراغت ایتمش؛ و شهزاده سلیمانك انهزام ووفاتندن صكره چلبی موسی طرفندن ادرنه‌یه دعوت اولنمش ایسه ده، كوزلرندن راحتسز اولدیغنی و سبله اتخاذیله، كوشهٔ عزلنده قالمش؛ وبعده سلطنته شایان اوصافك چلبی سلطان محمد ده بولندیغنی درك‌له، مشار الیه حضرتلرینه كندی اوغلنی كوندره‌رك، عرض عبودیت، وروم ایلی‌یه مرورلرنده تجدید دولت وتوحید سلطنته موفق اولدقلرینه جداً خدمت ایتمشدر. بووجهله اورنوس بك درت پادشاهك زمان سلطنتلرنده خدمات مبروره وغزا وجهاد ده بولنوب، دولت عثمانیه‌نك تقررینه وعلی الخصوص روم ایلنده توسعنه پك چوق یاردیمی اولمشدر. یكیجهٔ واردار وسلانیك ولایتنك سائر طرفلرنده پك چوق خیرات و مبرات واوقاف براقمشدر، كه الیوم سلانیكده بولنان اخفادی طرفندن اداره اولنمقده‌در. روایته كوره یوزیاشندن زیاده معمر اولوب، ۸۲۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

اورنوق (Orénoque) آمریقای جنوبینك بیوك برایرماغیدر، كه (ونزوئلا)نك (پاریمه) طاغلرنده و ۵° ۵′ عرض جنوبی ایله ۶۵° طول غربیده نبعاله، شمال غربی‌یه طوغری بر بیوك قوس چیزه‌رك، وقولومبیادن كلن بر قاچ نهرك

صولرینی دخی آله‌رق، بعده شرق شمالی یه طوغری دونر؛ واسمرالداس، آتورس، اوربانه، فایقاره وآنغوستوره قصبه‌لرینك یاننده یکه‌رك، ۲۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ۵۰ آغزندن بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. آغزلرینك اکثری سیر سفائنه صالحدر. (قاسیکاره) تعبیر اولنور بر قولی بونهر ایله (آمازون) نهر عظیمی آره‌سنده بر طریق اختلاط تشکیل ایدیور. یتاغی بك درین اولدیغی حالده، فیضانی موسمنده طاشوب، ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌یه قدر اطرافنده بولنان اراضی یی غرق ایدر. منصبنه قریب واسع برکول صورتنده کورینور. مدوجزر منصبندن ۴۵۰ کیلومتره یوقاری یه قدر حس ومشاهده اولنور. (آتورس) قصبه‌سی قربنده بك دهشتلی بر شلاله تشکیل ایدیور. (قریستوف قولومب) آمریقایی اثنای کشفنده بو ایرماغك آغزلرندن الك بیوکی اولان (بوقه‌ده ناویوس)ی کوروب، بونك بیوکلکندن قطعه‌نك بك واسع اولدیغنی استنباط ایتمشیدی.

اورنوق { ایالتی. آمریقای جنوبیده (ونزوئلا) جمهوریتنك منتهای جنوبنده بر ایالت اولوب، برازیلیا ایله همحدوددر. وارینـاس، آپوره و غوآیاز اسملریله اوچ سنجاغه منقسم اولوب، مرکزی (وارینـاس) قصبه‌سیدر. طولی ۱۲۵۰ وعرضی ۱۱۰۰ کیلومتره اولوب، بك واسع برایالت ایسه ده، آنجق ۳۸۳۴۰ اهالیسی واردر.

اورنه { (Orne) فرانسه‌ده بر نهردر، که همنامی اولان ایالتده نبعانله، ابتدا شمال غربیه وبعده شمال شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، ۱۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن وسئز، آرجنتان وقان شهرلری یاندن چکدکدن صکره، (مانشه) دکیزینه منصب اولور.

اورنه { (Orne) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً قالوادوس، جنوباً (مایانه) وسارته؛ شرقاً (اوره) واوره مع لوآر ایالتلریله، غرباً دخی مانشه دکیزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۰۹۷ مربع کیلومتره اولوب، ۳۶۷۲۴۸ اهالیسی واردر. اراضیسی اولدقجه منبت اولوب، اورنه ودیکر برقاچ نهر ایله اروا اولنغله، حبوبات متنوعه وکتان ومیوه وسبزه‌لرك انواعیکی محصولات ویریور. مرعالری وحیوانانی دخی چوق اولوب، نورماندیا جنسنه منسوب آتلری مشهوردر. مرکزی (آلنسون) شهری اولوب، ایالت ۴ قضا. ۳۶ ناحیه، و ۵۱۱ دائرهٔ بلدیه‌یه منقسمدر.

اورو { (Evreux) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (اپتون) نهری کنارنده وپاریسك ۱۰۴ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۶۶۲۷ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دار المعلینی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تیاتروسی وسائر بعض مصنع ابنیه‌سیله چوخه وسائر منسوجات ودمیردن معمول آلات وادوات فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. وقتیله بر طاقم قونتلر معرفتیله نیم مستقل صورتده اداره اولنوردی.

اوروپا { [مدله «آوروپا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوروتاس { (Eurotas) یونان قدیمده اسپارته شهری ایچندن چکن بر نهر ابدی.

اوروج رئیس { شجعان بحریون اسلامك الك مشهورلرندن اولوب، خیرالدین باربارووسك بیوك برادریدر. عن اصل مدللیلی اولوب، طقوزنجی قرن هجری اواخرنده برادری خیرالدینله برابر برقاچ کمی ایله آق دکیزده قورصانلغه چیقمش؛ وتونسده حکمفرما اولان بنی حفص ملوکی عندنده مظهر حرمت و تعظیم اولوب، (حلق الوادی) نام محلده اقامت ایتدیریله‌رك، آفریقای شمالی سواحلنده اسپانیولرلك وجنوبزلرك تجاوزاتنه قارشی بحراً ابراز مأثر شجاعت ایتمکه باشلامشلردی. اووقت قوت وسطوتك اوج بالاسنه چیقمش اولان اسپانیالیلره وسائر آوروپا دولتلرینه قارشی قزاندقلری مظفریتلرله و متعدد کیلر ضبط ایتملریله آق دکیزك نهنکلری حکمنه کچوب، آوروپایی دیزتمشلردی. نهایت جزایر وسائر اوجهتلری اسپانیولردن ضبط ایدوب، کرك اسپانیاخرستیانلرینه وکرك بونلرله عقد اتفاق دنائتنی ارتکاب ایدن بعض عرب طوائف ملوکنه غلبه چالمش؛ ودولت عثمانیه‌نك حایه‌سی آلتنده اولدرق، جزایرده برحکومت تشکیل ایتمشلردی. ۹۲۴ تاریخ هجریسنده اسپانیادن کوندریلن مارکی

(دوغومارس) بیوك برقوتله هجوم ایتدیکندن، صاحب ترجمه دیکر برادری اسحق بکله برابر مقتولاً وفات ایتمش؛ وآق دکیزده مجاهده وظیفه‌سی برادری خیرالدینه قالمشدر. مشارالیه خیرالدین پاشایه آورو-پالیلر طرفندن ویریلن (باربارووس) اسمی برادرینك نامی اولان (بابااوروج) دن غلط اولدیغی مظنوندر.

اوروروز (Oruro) آمریقای جنوبینك (بولیویا) قطعه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه اولوب، (اوروپسا) نك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۷۹۸۰ اهالی‌یی جامعدر. — اوروروایالتی شمالاً (یاز)، شرقاً (قوشابامبه) ایالتلریله، غرباً دخی (پرو) قطعه‌سیله محدود اولوب، طولی ۴۰۰ کیلومتره وعرضی ۳۲۰ کیلومتره واهالیسی ۳۵۰۰۰ کشیدر. آندسلسله‌سنك اوزرنده بولنمغله اراضیسی پك یوکسك اولوب، (سرو اوروروز) طاغنك ۴۱۳۴ متره ارتفاعی واردر. قویونلری و (لامه) تعبیر اولنان حیواناتیله کومش، آلتون، قورشون وقلای معدنلری چوقدر.

اوروره (Aurore) «شفق» دیمك اولوب، اساطیر قدیمه‌یه کوره، کویا کوشك آرابه‌سنه کوکك قپولرینی آچمغله مکلف بر پری ایدی. درت بیاض آت قوشلمش پنیه برآرابه یه اورتمش وایتجه بر توللهٔ اورتلمش اولدیغی حالده تصویر اولنوردی. پارمقلری پنبه‌تصور اولنوب، چینك دخی بونك کوزیاشلرندن عبارت اولدیغنه اعتقاد ایدرلردی. یونانیلر عندنده اسمی (آوبی) ایدی، که یینه «شفق» دیمکدر.

اوروغای (Uruguay) آمریقای جنوبیده بر بیوك نهردر، که برازیلیانك (ریوغرانده دوسود) ایالتنده نبعاله، غرب جنوبی یه طوغری آقه‌رق، بر خیلی مسافه‌ده برازیلیا ایله آرجنتین وبعده اوروغای جمهوریتیله آرجنتین آره‌سنده خط حدودی تشکیل، و ۱۴۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بونس آیرس) جوارنده (پارانه) نهریله برلشه‌رك، (لاپلاته) ایرماغنی ودهاطوغریسی خلیجنی تشکیل ایله، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

اوروغای (Uruguay) آمریقای جنوبیده بر جمهوریت اولوب، شمالاً برازیلیا ایمپراطورلغیله، غرباً آرجنتین جمهوریتیله، جنوباً (لاپلاته) خلیجیله، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاط، وحدود شرقیه‌سنی تفریق ایدن نهرك اسمیله مسمادر. ۳۰° ایله ۳۵° عرض جنوبی و ۵۵° ایله ۶۱° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۶۹۲۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۸۲۸۵۸ کشیدر. مرکزی لاپلاته خلیجنك مدخلنده بحر محیط آطلاسی ساحلنده کائن (مونته‌ویدئو) شهریدر. مملکت وسعتنه کوره خالی حکمنده اولوب، آنجق اراضیسی منبت ومرعالری چوقدر. اهالیسی پك چوق حیوانات بسلیوب، باصدیرمه ودری اخراج ایدرلر. عساکر موظفه‌سی ۳ طابور پیاده، ۵ آلای سواری و ۲ آلای طوپجیدن مرکب اولوب، جمعاً ۲۱۶ ضابط ایله ۳۲۰۰ نفردن مرکبدر. عساکر ملیه‌سی ایسه ۲۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. ۳۲۰۰ ده ژاندارمه عسکری واردر. قوهٔ بحریه‌سی دخی ۶ واپوردن عبارتدر. واردات ومصارفی لیرای عثمانی حسابیله تقریباً ۳۰۰۰۰۰۰ لیرایه بالغ اولور. ادخالات سنویه‌سی ۴۵۰۰۰۰۰ واخراجاتی ۵۰۰۰۰۰۰ لیرادن زیاده‌در. مملکت بر رئیس جمهور ایله بر اعیان وبر مبعوثان مجلسندن اداره اولنور. بوخطه اسپانیولرك النده ایکن، بونس آیرس خدیویتنك برایالتی حکمنده اولوب، قرن حاضر میلادی اوائلنده بونس آیرسی ضبط ایتمش اولان (آرتیغاس)ك الینه کچمش؛ و ۱۷۲۱ تاریخنده قسماً برازیلیانك حمایه‌سی آلتنه کیرمشیدی. ۱۸۲۵ ده برازیلیایه قارشی اختلال ایدوب، آرجنتین جمهوریتنك یاردیمیله کسب استقلال ایتمش؛ و ۱۸۲۸ ده استقلالی تصدیق اولنمشدر. اووقتدن بری‌کاه مجادلات داخلیه ایله وکاه آرجنتین جمهوریتیله اوغراشمشدر. اهالیسی اسپانیول جنسیتنه منسوب اولوب، اهالیٔ اصلیه ایله دخی قاریشمشلردر. لسانی اسپانیولجه‌در.

اورونته (Oronte) سوریه خطه‌سنده واقع (عاصی) نهرینك اسم قدیمیدر. بواسم عربلر عندنده دخی همزه وواوك ضمیله (ارند) صورتنده معروف اولوب، یاقوت حمویتك روایتنه کوره منبعنه قریب اولان قسم اعلاسی (میماس)، حما جوارنده کی قسم اوسطی (عاصی)، آنطاکیه جهتنده کی قسم اسفلی دخی (ارند) اسمیله مسمی ایمش. اسکی

یونانیلر بوکا (عاصی) دن غلط اولهرق (آقسیوس) دخی دیدکلرندن، یاقوتك بو تحقیق طوغری اولسه کرکدر. (ع) ایله (عرند) صورتنده ضبط ایدنلر دخی واردر. [« عاصی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

اورویتو (Orvito) ایتالیانك (اومبریا) ایالتنده وروماندن ۹۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۴۶۰۰۰ اهالیسی، مصنع برکلیسای، پیلان قاوی برمرمردیونله اینلر غایت درین برقیوسی وجوارلرنده مشهور سرایلری واردر.

اوره (Eure) فرانسه‌ده برنهردر، که (اورنه) ایالتنده (مورتانیه) شهرینك شرق شمالی جهتنده نبعاله، ابتدا شرق جنوبیه طوغری آقه‌رق، (اوره مع لوآر) ایالتنه دخول ایدر؛ وبعده ایالت مذکوره داخلنده شماله طوغری دونه‌رك، همنامی اولان ایالته داخل اولور؛ وشارتره، درو، لووریه شهرلریله بر قوچ قصبه‌نك ایچندن چکه‌رك، ۱۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (اوره) ایالتنك حدود شالیه‌سنده (سینه) ایرماغنه دوکیلور. آشاغی طرفی سین سفانه صالحدر .

اوره (Eure) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (آشاغی سینه) ایالتیله وسینه ایرماغنك منصبنده‌کی خلیجله، شرقاً (اوآزه) و(سینه‌مع اوآزه)، جنوباً (اوره‌مع لوآر) و(اورنه)، غرباً دخی (قالوادو) ایالتلریله محدود، وایچندن آقان نهرك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۹۵۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۵۷۸۵۹ کشی اولوب، مرکزی (اورو) شهریدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، بغدای، سبزه وسائره محصولاتی، چایرلری، مرعالری واورمانلری دخی چوق، وزراعتی مکملدر. آت، صیغیر، قویون و سائر حیوانات بیتیه‌سی چوق وجنسلری اییدر. شهرلرنده وعلی الخصوص (لووریه) شهرنده جوخه وپاموق منسوجاتله کاغد وسائره فابریقه‌لری متعدد در. دمیر معدنیله اینیه ودکرمن طاشلری ومعدن صولری دخی چوقدر. ایالت: اوره، لوورو، پونت اودمر، برنای، آندلی اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۳۶ ناحیه و ۷۰۰ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

اوره‌مع لوآر (Eure et Loir) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، شمالاً (اوره)، شرقاً (سینه مع اوآزه)، جنوباً (لوآر) و(لوآر مع شر)، غرباً دخی (سارته) و(اورنه) ایالتلریله محدود، وایچندن جریان ایدن ایکی نهرك اسمیله مسمادر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۸۷۴ واهالیسی ۲۸۳۷۱۹ کشی اولوب، مرکزی (شارتره) شهریدر. اراضیسی دوز اولوب، بعض کوزل تپه ودره‌لری دخی واردر. محصولاتی باشلیجه بغدای، کتان، کنوبره، شراب ومیوه‌دن عبارتدر. صیغیرلری ومرینوس قویونلریله آریلری دخی چوقدر. معادنه متعلق دمیری وابنیه طاشلریله صاقسونیه وسائره اعمالنه مخصوص طوپلراقلری واردر. صنایعه متعلق برچوق دمیر خانه‌لریله ایپلیکخانه‌لری وپاموقدن انواع منسوجات فابریقه‌لری بولنور. بوایالت: شارتره، شاتودون، درو، نوژان لروترو اسملریله ٤ قضایه منقسم اولوب، ۲۴ ناحیه و ٤۲۶ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

اوری (Uri) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ناحیه‌لرك بری اولوب، شمالاً (اشویج)، جنوب شرق جهتندن (تسین)، شرقاً (غلاریس) و (غریزون)، غرباً دخی (واله)، (برنه) و (اونترواالد) ناحیه‌لریله محدود اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۷۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳۶۹۴ کشیدر. مرکزی (آلتورف) قصبه‌سیدر. اهالیسی کاملاً آلمان وقتولیکدر. اراضیسی طاغلرله محاط وادیلردن عبارت اولوب، (رایس) نهری ایچندن جریان ایدر. « درت ناحیه‌لر کولی » نك برقسمی بو ناحیه‌نك ایچنده اولوب، بو مناسبتله بوکوله (اوری کولی) دخی دینلیر. بوناحیه آوستریایه قارشی اك اول عصیان ایدن درت ناحیه‌نك بری اولوب، مشهور (کویوم تل) بونده ظهور ایتمشدر.

اوریا (Urie) حضرت داودك تعشق ایتدیکی قادینك زوجی اولوب، نبی مشارالیه طرفندن محاربه یه اعزام اولنه‌رق، قتل اولندقدن صکره، حضرت داود زوجه‌سنی تزوج ایتمش؛ وبو تعلی ندامتی ومدت‌مدیده فریاد وفغان وتضرعی موجب اولوب، من طرف الله عفو اولنجه‌یه قدر باشنی سجده‌دن قالدیرمامشدی.

اوریا (Oria) ایتالیانك اوترانته ایالتنده و (تارنته) شهرینك ۳۸ کیلومتره شرقنده اسکی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوریباس (Oribase) یونان قدیم اطباسندن اولوب، میلادك ۳۲۵ تاریخنده آناطولینك برغه ویا (ساردس) شهرنده طوغمش؛ و ۴۰۰ سنه سنده وفات ایتمشدر.

اوریبیاد (Eurybiade) اسکی اسپارته سردارلرندن اولوب، آتنه‌لی تمیستوقلیس ایله برابر قبل المیلاد ۴۷۰ تاریخنده (سالامینه) آطه‌سنده ایرانه قارشی محاربه ایتمشدر. ایران دونتماسنك قوتنی کورنجه فرار ایتمك ایستدیکی حالده، تمیستوقلیس مانع اولمش؛ وصاحب ترجمه حدت ایدوب، تمیستوقلیسه اورمق ایستدیکی حالده، تمیستوقیس «بکا اور، لکن سوزمی دیکله» دیمکله، اوریبیاد دخی کندیسنه تابع اولوب، ایران عسکرینه غلبه چالمشلردی.

اوریپوس (Euripe, Εὔριπος) آغریبوز آطه‌سنی نفس یونان ساحلندن آیران بوغازك اسم قدیمی اولوب، بعده بتون آطه‌یه اطلاق ایدیلن (آغریبوز) اسمی بوندن غلطدر. قرون وسطاده فرنکلر بوکا (نغرپونت) یعنی «قره‌کوپری» نامنی ویرمشلردی؛ چونکه بو بوغازده آطه‌ایله ساحل آره‌سنده برکوپری دخی وار ایدی. بو بوغاز آقنتی وآنافوردن حاصل اولمش بر نوع مد وجزر وقوعیله مشهوردر.

اوریپید (Euripide) یونان قدیمك اك مشهور شعراسندن اولوب، هائله‌لر یازمده شهرت بولمشدر. میلاددن ۴۸۰ سنه اول الیوم (قولوری) دنیلن (سالامینه) آطه‌سنده طوغوب، ابتدا کولشله اشتغال ایدن پهلوانلر صنفنه دخول ایتمش؛ بعده حکیم (آناقساغوراس)دن فلسفه تحصیلنه قویولوب، نهایت شاعرلکه سلوك ایتمشیدی. شاعر (سوفوقلیس) ایله رقابته بولنوب، بش دفعه مسابقتی قزانمش، و مکافاته نائل اولمشیدی. نهایت آتنه‌لیلر طرفندن دینسزلکله وبعض شخصیاتله اتهام اولنه‌رق، ماکدونیایه قاچمغه مجبور اولمش؛ واورانك حکمداری (آرخلائوس) طرفندن فوق العاده حرمت وتعظیم کورمشیدی. ۷۸ یاشنده اولدیغی حالده، ماکدونیاده وفات ایتمشدر. روایته کوره، براورمانده کزرکن، برقاچ کوپك طرفندن پیرتیلدرق، وفاتنه سبب بواولمشدر. اوریپید تیاترونك ترقیاتنه پك بیوك خدمتلر ایدوب، یازدیغی هائله‌لرده بیوك برمهارت کوسترمش، وپك چوق افکار حکیمانه بیان ایتمشدر. روایته کوره ۸۴ هائله یازمش ایسه‌ده، یالکز ۱۸ ای بولنه‌بیلمشدر.

اوریدیکه (Euridice) یونانیلر طرفندن شعرانك اك قدیمی عد اولنان تراکیلی (اورفه) نك زوجه‌سی اولوب، حسن وجمالیله مشهوره در. اساطیر یونانیه‌یه کوره، کندیسنه تعشق ایتمش اولان (آرستیوس) اسمنده بر چوبان طرفندن تعقیب اولنه‌رق، قاچقده ایکن، کندیسنی بر یلان صوقغله وفات ایتمش؛ وزوجی آخرته کیدوب: آخرت موکلی (پلوتون) دن آله بیلش ایسه‌ده، دنیایه کلنجه‌یه قدر یوزینه باقامق شرطنه رعایت ایده‌مدیکندن، کندیسنی تکرار فوت ایتمشیدی.

اوریدیکه ایلیریا یعنی آرناؤدلق برنسسلرندن اولوب، ماکدونیا حکمدارلرندن (آمینتاس) ه وارمش؛ وقاینی (بطلیوس آلوریتس) تعشق ایتمکله، بونی تخته اجلاس ایتمك ایچون، قبل المیلاد ۳۶۹ تاریخنده زوجنی واوغلرندن برینی قتل ایتدیرمشدر.

دیکر بر اوریدیکه دخی اسکندردن صکره ماکدونیا حکمداری اولان (فلیب آریدیوس)ك زوجه‌سی اولوب، بر مدت بوکوشك زوجی نامنه حکومت سورمش؛ وآلکساندری تخته اجلاس ایتمك ایستین (اولمپیاس) ه مقاومت ایتمش ایسه ده، طرفدارلرندن ترك اولنه‌رق، (آمفیپولیس) ه چکلمکه مجبور اولمش؛ واولمپیاس کندیسنه بر پیچاق، بر ایپ ویر مقدار زهر کوندره‌رك، بو اوچ آلتدن بریله قتل نفس ایتمسنی تکلیف ایتمکله، قبل المیلاد ۳۱۶ تاریخنده کندی کندینی بوغمشدر.

اوریزابه (Orizaba) مکسیقه‌نك (وراقروز) ایالتنده وهمنامی اولان بر طاغك جنوب شرقیسنده اولهرق، (وراقروز) شهرینك ۸۰ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالی

لیسی واردر. قصبه‌نك شمال غربیسنده ۵۲۹۵ متره ارتفاعنده بر برکان واردر. اطرافنده کلیتلی توتون یتیشدیریلیر.

اوریسا (Orissa) هندستانك شمال شرقیسنده واقع بنکاله خطه‌سنك منقسم بولندیغی ٤ ایالتك بری اولوب، بنکاله کورفزینك شمال غربیسنده ونفس بنکاله‌نك جنوب غربیسنده واقعدر. بو ایالت ۱۷ کوچك پرنسلکی یعنی انکلتره‌یه تابع حکومات صغیره محلیه‌یی وبسبتون انکلیز حکومتی النده بولنان اوچ سنجاق ایله اخیراً انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمش ایکی پرنسلکی حاویدر. اوریسا ایالتی ′۲۸ °۱۹ ایله ″۱۵ ′۳٤ °۲۲ عرض شمالی و″۳۰ ′۱٦ °۸۱ ایله ″۳۰ ′۱۱ °۸۵ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٦۲۷۷۸ مربع کیلو متره واهالیسی ۵۲۰۰۰۰۰ کشیدر. اراضیسی قسماً طاغلق اولوب، ایچ طرفلرنده بر قاچ سلسله بولنیور. ساحله قریب ونهرلرك اطرافنده واسع اووه‌لری و طاغلرك آره‌سنده کوزل وادی وبایرلری واردر. اراضیسنك قسم اعظمی غیرمزروع اولوب، زرع اولنان طرفلرینك باشلیجه محصولی پاموق وپرنجدر. نهرلرینك الك بیوکلری: مهنادی، برهمنی، بیتارانی وسلاندی نهرلری اولوب، بونلره هر نه قدر بعض سدلر یاپلش ایسه ده، فیضانلرنده چوق دفعه اطرافلرنده بولنان اووه‌لری صو باصار، وبعض دفعه دخی قوراقلقدن مزروعات محو اولور. دکیز فرطوندلری وقاصیرغه‌لر دخی بعضا سواحلده حسناری موجب اولورلر. هواسی غومیت اوزره صیجاق اولوب، یازین مقیاس الحراره ٤۰ درجه‌یی چکر، وقیشین °۹ دن آشاغی اینمز. طاغلرك اهالیسی نیم وحشی حالنده بولنوب، براهمه دینینه تابعدرلر، کندی راجه‌لری واسطه‌سیله اداره اولنورلر، وبونلر واردا تلرینك برقسمنی انکلیز حکومتنه ویررلر. دوز یرلرك اهالیسی اکثریت اوزره ینه براهمه دیننده اولوب، یالکز بر عشرلری مقداری مسلمانلدر. معادنه متعلق یالکز دمیری‌چوقدر. پرنسلکلرده ذکره شایان یالکز ایکی قصبه بولنوب، بونلرده تقریباً بشر بیك اهالیی جامع اولان (خاندپاره) و (قانتیلو) قصبه‌لریدر. طوغریدن طوغری یه انکلیز حکومتنه تابع اولان یرلرینك دخی ذکره شایان یالکز ۵ شهرلری اولوب. اکثر اهالی کویلرده ساکن وزراعتله مشغولدر. مذکور شهرلر ایله اهالیلری بروجه زیردر:

قتاق (مرکز حکومت)	٤۲٦۵۵
بالاسوره (سنجاق مرکزی)	۲۰۲٦۵
پوری (کذا)	۲۲۰۹۵
کندراپاره	۱۵٦۹۵
جاچپور (اسکی مرکزی)	۱۱۲۲۵

اوریستانو (Oristano) سارد نیه آطه‌سنك ساحل غربیسنده و(قالیاری) شهرندن ۷۸ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی، عسکری لیمانی، برآز تجارت بحریه‌سی ومشهور شرابی واردر.

اوریستن (Eurysthène) یونان قدیم تاریخنه کوره، موره شبه جزیره‌سنی ضبط ایدن (هرکل) ك اوچ آرقداشلرندن برینك اوغلی اولوب، ایکیز قرداشی اولان(پروقلس) ایله برابر قبل المیلا ۱۱۸۰ تاریخنده اسپارته تختنه اوتورمشلر، واوتاریخدن اعتباراً اسپارته دائما بوایکی قرداشك نسللرندن ایکی کشینك حکومت مشترکه‌سی تحتنده اداره اولنمشیدی.

اوریقوم (Oricnm) اسکی اپیر خطه‌سنده یعنی آرناؤدلقده آدریاتیق دکیزی ساحلنده واحتمالکه کوره آولونیه جهتنده بولنمش بر اسکی قصبه‌نك اسمیدر.

اوریك (Euric,Évaric) یاخود اواریك وبیسیغوت قومی حکمدارلرندن اولوب، برادری ایکنجی (تئودوریك) ی قتل ایله، میلادك ٤٦٦ تاریخندن ٤۸٤ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. روماسناتوسنی آلپ سلسلهٔ جبالنك اوته‌سنده‌کی ایالاتی کندیسنه ترك ایتمکه اجبار ایتدکدن صکره، غالیا یعنی فرانسه‌نك قسم اعظمنی واسپانیایی دخی ضبط ایتمشیدی. (آریوس) ك مذهبنی قبول ایله، بونی نشر ایتمك ایچون خیلی محاربه‌لر ایتمش، و بعض قوانین ونظامات قومشیدی. وفاتنده اوغلی (آلاریك) خلفی اولمشدر.

اوریلاق (Aurillac) فرانسه‌ده (قانتال) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب،

پارسك ٥٥٥ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقع و ۱۱ ۲۱۰ اهالیی جامعدر. سوقاقلری طار وطولاشیق ایسه‌ده تمیزدر. دانتله فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری وقیوجی وباقرجی کارخانه‌لری چوقدر.

اوریمدون (Eurymédon) آنطالیه سنجاغنده وآنطالیه شهرینك شرق طرفنده آقان (قره‌صو) نهرینك اسم قدیمیدر. [« قره صو » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوریوله یاخود اریوله (Orihuela) اسپانیاده بلنسیه‌نك جهت جنوبیه‌سنده و عربلر زمانده تدمیر دنیلن خطه‌ده اوله‌رق، (شقوره) نهرینك ساحل یسارنده ومرسیه‌نك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰۰ اهالیسی وپك چوق باغ و باغچه‌لری واردر. عربلر زمانده بوقصبه میوه‌لرینك کثرتی وایلکیله مشهور اولوب، مشاهیر علادن بعض ذواتك مسقط رأسی دخی بولنمشدر.

اوز (Uz) آلمانیا مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۲۰ تاریخ میلادیسنده (آنسباخ) شهرنده طوغمش، و۱۷۹٦ده وفات ایتمشدر. یونان قدیم شعراسنك بعض آثارینی نظماً ترجمه ایتمشدر.

اوزارق (Ozark) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك تکزاس، آرقانساس و میسوری جمهوریتلرنده برسلسلهٔ جبال اولوب، شمالا میسوری ایرماغیله جنوباً « قزل ایرماق » آره‌سنده ممتد اولور. طولی ۷۰۰ کیلومتره‌در.

اوزانام (Ozanam) فرانسه‌نك مشاهیر ریاضیونندن اولوب، ۱٦٤۰ تاریخ میلادیسنده (بولینو) قبصه‌سنده طوغمش؛ و ۱۷۱۷ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه متعلق برقاچ معتبر اثری واردر. — بونك قرداشنك تورونی اولان دیکر بر اوزانام دخی ۱۸۲۳ ده طوغوب، ۱۸۵۳ ده وفات ایتمش، وادبیات و تاریخه متعلق برقاچ اثر یازمشدر.

اوزانو (Ozanaux) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۹۵ ده طوغمش، و ۱۸۵۲ده وفات ایتمشدر. فرانسزجه‌دن یونانجه‌یه بر لغت کتابیله برقاچ فاجعه وسائر منظومه‌لر یازمشدر.

اوزبك قاپچاق تاتار حکمدارلرندن اولوب، هجرتك ۷۰۰ تاریخندن ۷٤۳ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ روسیه‌نك اکثر طرفلرینی فتح ایدوب، بر قاچ حکمدار دکیشدیرمش؛ ومملکت مذکوره‌دن خرستیانلغی بسبتون رفع ایله، دین اسلامی نشر ایتمك مقصدیله، روسیه‌نك شهرلرینی تاتار امراسنه تقسیم ایتمشیدی.

اوزبك مصر ملوك چراکسه‌سنك امراسندن اولوب، سلطان بایزید خان ثانی زمانده دولت علیه ایله مصر آره‌سنده واقع اولان محاربانده مصر عسکرینك باش قوماندانی بولنمغله، سوریه وآطنه جهتلرنده بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی.

اوزبکان ماوراءالنهرده ظهورله ۹۰٤ تاریخ هجریسندن اعباراً یاریم قرن قدر اورالرده حکومت سورمش بر دولتدر. بودولتك حکمدارلری ٦ کشیدن عبارت اولوب، اکثریا ایرانده حکومت سورن ملوك صفویه ایله محاربه‌ده بولنمش، وخراسانی دفعاتله ضبط ایتمشلردی. بودولتك بانیسی بوداق سلطان بن ابی الخیر خانك اوغلی شاهی بك خان اولوب، سلطنت سورن حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

۱	شاهی بك خان بن بوداق سلطان	۹۰٤
۲	کرجم خان بن شاهی بك	۹۱٦
۳	ابو سعید خان بن کرجم خان	۹۳٦
٤	عبید خان بن محمود سلطان بن بوداق	۹۳۹
٥	عبدالله خان بن کرجم	۹٤٦
٦	عبد اللطیف خان بن کرجم	۹٤۷

اوزبکلر ترك اقوامندن اوله‌رق ماوراءالنهرده ساکن برقومدر. بونلر ترکستانك اك قوتلی قومی اولوب، روسلرك استیلاسندن اول ممالك مذکوره‌نك اکثر طرفلرنده حکم سورن خانلر بو قومه منسوب ایدیلر. اصل وطنلری ماوراءالنهر یعنی بحر خزرك شرق جهتی اولوب، بعده بحر مذکورك غرب وشمال وروسیه‌نك شرق جنوبی طرفلرینه قدر یایلشلردر. بونلر ترك جنسیتنه منسوب اولوب، سنی المذهب دخی اولدقلرندن، ایرانیلرله اوته‌دن بری محاصمانده بولنه‌کلمشلردر.

اوزروف (Ozerow) روسیه‌نك اك مشهور فاجعه نویس شعراسندن اولوب، سلفلرینك سلوك ایتش اولدقلری تقلید یولنی ترکله، یکی بر چیغر آچمش، وبر چوق فاجعه‌لر وهائله‌لر یاز- مشدر. ۱۷۷۰ تاریخنده (توار) قربنده طوغمش، و۱۸۱۶ ده وفات ایتمشدر.

اوزس (Uzès) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (نیم) شهرینك ۲۴ کیلومتره شمالنده واقع و ۵۵۰۰ اهالیی جامعدر. ایپك فابریقه‌لری وشراب وزیتون یاغی محصولاتی واردر.

اوزکند (یاخود اوزجند) ماوراء النهرده فرغانه خطه‌سنده بر قصبه او- لوب، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اوزوملی آیدین ولایتنده منتشا سنجاغنك مکری قضاسنده و قضانك شمال شرقی جهتنده برناحیه‌در.

اوزونجه اووه شرقی روم ایلیده خاصکویك ۹ کیلومتره شمال شرقیسنده ومریج نهری مجراسنك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برکوچك قصبه‌در.

اوزون آطه ماوراء النهرده بحرخزرك سا- حل شرقیسی قربنده بر آطه واسکله اولوب، ساحلده اولان (میخائیلووسق) قصبه- سنه بردمیر یولیله مربوط اولمغله، مرو وسمرقنده کیدن دمیر یول خطنك رأسیدر. بوقصبه ۱۸۸۶ تاریخ میلادیسنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. اهالیسی ایرانلی وترك وروسدن مرکبدر. آطه‌نك طولی ۱۰ وعرضی یالکز ۱ کیلومتره اولوب، اراضیسی صاری قومدن عبارتدر.

اوزون حسن (امیر کبیر ابوالنصر حسن بك) آق قیونلی دولتنك اك بیوك حکمداری اولوب، ۸۷۱ تاریخ هجریسنده دیار بکرده موقع اقتداره کچش؛ و جسور ومدبر برذات اولمغله، ایرتسی سنه قره قیونلی حکمدا- ری جهانشاه مرزایی، وبرسنه صکره تیمورلنکك حفیدی ابوسعید مرزایی قتل ایتمکله، عراقین وفارس وکرمان وسائر اوجهتلری الدکتیره‌رك، بیوك بردولت تشکیل، وتبریز شهرینی پایتخت اتخاذ، وکرجستانی دخی فتح ایتمشیدی. ۸۷۷ تاریخنده ابو الفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلریله محاربه‌یه جرأت ایدوب، مغلوب وپریشان اولمش؛ واوصره‌ده عصیان ایتمش اولان کرجیلری مؤخراً دائرهٔ اطاعته آلدرق، کرجستانی یغما وتخریب ایتمشیدی. ۷۸۲ تاریخنده وفات ایدوب، تبریزده مدفوندر. یدی اوغلی او- لوب، بونلردن ایکیسیله تورونلری خیلی وقت حکومت سورمشلردر. صاحب ترجمه طربزون ایمپرا طوری (داود قومنوس) ك قیزینی تزوج ایتمشیدی.

اوزون کوپری (ونام دیکرله جسرارکنه) ادرنه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ارکنه نهرینك ساحل یسارنده وادرنه‌نك ۴۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ارکنه نهری اوزرنده سلطان مراد خان ثانی حضرتلری طرفندن یاپدیرلمش اوزون وغایت متین برکوپری واردر، که قصبه دخی بونك اسمیله تسمیه وانتشدر. روم ایلی دمیریولی قارشیسنده چکوب، اوراده موقفی دخی بولنمغله، بو قصبه کیندیکه کسب اهمیت ایتمکده در. اهالیسی تخمیناً ۱۰۰۰۰ رادەلرنده اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری روم وبلغاردر. بررشدیه مکتبی واردر.— قضاسی شمال غربی‌جهتندن ینه ادرنه‌سنجاغنك حوصه ودیمتوقه قضا- لریله ودده آغاج سنجاغنك دخی صوفیلو قضاسیله محدود اولوب، بوقضالردن ارکنه صویله آیرلمشدر. جنوب شرقی جهتندن ایسه تکفور طاغی سنجاغنك خیره- بولی و معلقره قضالریله محدود در. اراضیسی قسماً طاغلق ایسه ده، کوزل اووه وواديلری دخی او- لوب، ارکنه صویله‌ده اروا اولندیغندن، پك منبت ومحصولداردر. بوقضا چالی، آطه وابریق تپه اسملر- یله اوچ ناحیه و ۶۴ قریه‌یی جامعدر.

اوزه (Ouse) انکلتره ده اوچ نهرك اسمیدر: برنجیسی (یورق) قونتلغنده اولوب، ۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (هومبر) نهرینه دوکیلور.— ایکنجیسی «بیوك اوزه» اسمیله معروف اولوب، (نورتامپتون) قونتلغنده نهرانله، ۲۵۰

کیلومتره‌لك جریاندن صکره شمال دکیزینه منصب اولور. — اوچنجیسی «کوچك اوزه» ایرماغنه دوکیلور.

اوزیاری (Ozieri) ساردنیه آطه‌سنده (ساساری) شهرینك ٤٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوزیریس (Osiris) اسکی مصریلرك اك بیوك معبودلری اولوب، شمس ونیلدن کنایه ایدی. زعملرنجه کندی کندینه تکون ایدوب، ایکیز قیز قرداشی اولان (ایزیس) له عقد ازدواج، و(هوروس)ی تولید ایتمشیدی. (نفته) اسمنده بر پری ایله مناسبتندن دخی کویا (آنوبیس) اسمنده بر عفریت دنیایه کلمشیدی. اوزیریس دنیایی برکت وصنایع ومعارفله احیا ایتمك اوزره، شرقه طوغری برسیاحت ایدوب، بحر احمری وتا هندوستانه قدر اولان یرلری فتح ایتدکدن صکره، مصره عودتنده، تیفون نام عفریت طرفندن حیله ایله برصندیغه حبس اولنمش؛ وزوجه‌سی (ایزیس) کندیسنی قورتارمش ایسه‌ده، تیفون کندیسنی ١٤ پارچه‌یه کسوب، بو پارچه‌لری مصر مملکتنه تقسیم ایتمش؛ وایزیس بو پارچه‌لرك ١٣ ینی بولوب، دفن ایتمش ایسه‌ده، برینی بوله‌مامش. مصریلر بو معبودلرینك روحنك بر اوکوزه حلول ایتدیکنه اعتقاد ایتدکلرندن، (آپیس) اسمیله بر اوکوزه دخی عبادت ایدرلردی.

اوزیمو (Osimo) ایتالیانك (آنقونه) ایالتنده بر قصبه اولوب، (موزونه) نهری اوزرنده وآنقونه‌دن ١٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع و ١٦٠٠٠ اهالیی جامعدر. مصنع برکلیسای وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر.

اوژن (Eugéne) یاخود اوجنیوس (Eugenius) نحویوندن اولوب، قونت (آربوغاست)ك کاتبی ایکن. ایکنجی (والنتینیان)ك قتلی اوززینه، بونك طرفندن ایمپراطور تعیین اولنمش ایسه‌ده، میلادك ۳۹٤ تاریخنده تیودوس طرفندن مغلوب اولوب. قتل اولنمشدر.

اوژن (St. Eugène) خرستیانلرك سنت — اعزه‌سندن اولوب، ٤٨١ تاریخ میلادیسنده قارتاج پسقوپوسی اولمش؛ ووانداللر حکمدارلری طرفندن تعقیب اولنه‌رق، ٥٠٥ تاریخنده (لانکدوق)ك برمناسترنده وفات ایتمشدر. تموز افرنجیك ١٣ نده یورطیسی اجرا اولنور. امور دینیه یه متعلق لاتینجه بعض آثاری واردر.

اوژن (Eugène) بواسمله بروجه زیردرت پاپا کلمشدر:

برنجیسی ٦٥٤ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، اعزه صره‌سنه داخل اولمشدر. اغستوسك ٢٧ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

ایکنجیسی ٨٢٤ تاریخندن ٨٢٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، رهبانك احوالنی تنسیق ایجون رومایه بر مجلس روحانی عقد ایتمش؛ وفقرایه چوق باقمسی مناسبتیله «فقرانك پدری» لقبیله تلقیب اولنمشیدی.

اوچنجیسی ١١٥٤ تاریخندن ١١٥٣ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، برشیالی آرنود طرفندن رومادن طرد اولنغله، برچوق وقت ایتالیا، آلمانیا وفرانسه‌ده طولاشمش؛ وپارسده بر مجلس روحانی عقد ایدوب، تشویقاتیله ایکنجی اهل صلیب محاربه‌سنی دخی ایقاعه سبب اولمشدر.

دردنجیسی ١٤٣١ تاریخندن ١٤٤٧ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وروم ولاتین مذهبلرینی توحید ایده‌بتمش ایسه‌ده، بو اتحاد پك آزوقت دوام ایتمشدر. علوم وفنونك مجاناً تحصیلیچون برمکتب تأسیس ایمشدی.

اوژن (Le prince Eugène) — پرنس آوسترپانك اك بیوك واك ماهر قوماندانلرندن اولوب، عن اصل فرانسز اولدیغی حالده، اوندردنجی لویی کندیسنی استخدام ایتمك ایستمدیکندن، آوسترپانك خدمتنه کیرمش، ودولت عثمانیه‌یه قارشی بر قاچ دفعه محاربه ایدوب، اکثریا غلبه یه نائل اولمشیدی. ١٦٦٣ ده پارسده طوغوب، ١٧٣١ ده وفات ایتمشدر. امور سیاسیه‌یه دائر بعض اثرلری دخی واردر.

اوژه (Auge) فرانسه‌نك اسکی بر خطه‌سی اولوب، برقسمی (قالوادو) ودیکری (اورنه) ایالتنه ملحقدر. اراضیسنك منبتلکیله ورعا وچایرلرینك کوزللکیله مشهور در.

اوس اوس بن ارقم، اوس بن اعور (شعر ذوالجوشنك پدری) اوس بن اوس ثقفی، اوس بن بشیر، اوس بن ثابت (حسان بك ثابتك برادری)، اوس بن حوشب انصاری، اوس بن خالد، اوس بن خدام، اوس بن خولی انصاری، اوس بن اوس بن ساعدهٔ انصاری، اوس بن سعد، اوس بن سعید انصاری، اوس بن سمعان، اوس بن صامت انصاری (شاعر)، اوس بن صمعج، اوس بن عبدالله بن صحر اسلمی، اوس بن عراجهٔ انصاری، اوس بن عوف ثقفی، اوس بن قیظی، اوس بن المرانی، اوس بن معیر (مؤذن جناب رسالتپناهی) صحابه‌دندرلر.

اوساجه (Osage) آمریقاده ممالك مجتمعه‌سنك (میسوری) جمهوریتنده برنهر اولوب، ۳۶° ۵۴′ عرض شمالیده نبعاله، شرق شمالیه و بعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، ۶۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (جفرسون) قریه‌سنده (میسوری) ایرماغنه دوکیلور. — ممالك مجتمعه‌نك (آرقانساس) جمهوریتنه تابع اولان بر ایالت بونهرك اسمیله مسمادر. — آمریقانك، اهالیٔ اصلیه‌سندن اولوب، بو نهرك اطرافنده ساکن اولان برقوم دخی بو اسمله معروف اولوب، افرادی غایت جسور و جنکاور اولمغله، وقتیله بیوك بر قوم ایکن، اوروپا مهاجرلریله واقع اولان محاربه‌لرده ویردکلری تلفاتدن عددلری ۷۰۰۰ راده‌لرینه ایمشدر. قالانلری تمدن ایتمکه باشلامشلردر.

اوساقه (Osaka) جاپونیانك ترکیب ایدن جزایرك اك بیوکی اولان (نیفون) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر شهر ولیمان اولوب، ۳۵۴ ۰۰۰ اهالیسی واردر.

اوسب (Eusèbe) خرستیانلرك قدمای علماسندن اولوب، فلسطینده‌کی قیساریه پسقوپوسی ایدی، میلادك ۲۷۰ تاریخنده طوغمش، و ۳۳۷ ده وفات ایتمش؛ وامور دینیه‌یه متعلق رقاچ کتاب یازمشدر. — بو اسمله دیکر بر قاچ مشهور پسقوپوس دخی کلوب، از جمله بری از میدلی و قسطنطینیه پسقوپوسی اولدیغی حالده، آریانك مذهبنی التزام ایتمشدر.

اوس بن حجر ایام جاهلیده یتیشن مشاهیر شعرای عربدن اولوب، بنی تمیم قومنه منسوبدر. نابغه وزهیرك اقرانندن اولوب، اصمعینك روایتنه کوره، نابغه اوسه مرجیح ایسه‌ده، اوسك زهیره رجحانی واردر. اشعاری چوق اولوب. شو بیت اوجله‌دندر:

تری الارض منا بالعطایا مریضة
معضلة منا یجمع عرعرم

اوس بن خالد قبیلهٔ طیئ امراسندن اولوب، خاتم طائینك معاصری وبودخی اونك کبی جود وکرمله مشهور ایدی.

اوست (Oust) فرانسه‌ده (ویلن) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، مجراسی ۱۵۰ متره طولنده‌در.

اوست (Ossètes) قافقاسیاده بر قومدر، که تقریباً ۱۰۰۰۰ جنکاور چیقاره‌بیلوب، بونلر روسیه حکومتی طرفندن آلدقلری مخصصاته قارشی روس ارزاق ومهماتنی سائر طاغلیلرك تعرضندن محافظه ایله مکلفدرلر.

اوستات (St. Eustathe) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، دردنجی قرن میلادی اوائلنده آنطاکیه پسقوپوسی ایدی. آریانك مذهبنه قارشی بولندیغندن، بونك تابعلری طرفندن عزل ونفی اولنمشیدی. تموز افرنجینك ۱۶ سنده یورطیسی اجرا اولنور. — (قسطنطینیه‌لی اوستات) اسمنده بری دخی یدنجی قرن میلادیده سلانیك پسقوپوسی اولوب، ادبیات یونانیه‌یه دائر بعض اثرلر براقمش؛ ومشهور اومیروسك آثارینی شرح ایتمشدر.

اوستاش (St. Eustache) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، خرستیانلغی قبول ایتدیکیچون، میلادك ۱۳۰ تاریخنده قاریسیله وایکی اوغلیله برابر روماده آدریان طرفندن قتل اولنمشدر. ایلول افرنجینك ۲۰ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

اوستاش (Eustache) ایتالیانك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریحه‌متعلق بر چوق حقیقتلر کشف ایتمشدر. ۱۵۱۰ تاریخلرنده

آنقونه جوارنده (سان سورینو) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ۱۵۷۴ ده وفات ایتمشدر.

اوسترود (Osterode) آلمانیاده هانوور-نك (هیلد سهایم) ایالتنده و (قلاوستال) شهرینك ۱۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اوستروغ (Ostrog) روسیه‌نك (وولینیا) ایالتنده برقصبه اولوب، (یتومیر)ك ۱۷۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. وقتیله لهستانه تابع بربیوك دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

اوستروغوت (Ostrogoths) یعنی «شرق غوتلری». قرون وسطاده ظهور ایدن (غوت) قومنك آوروپانك شرق طرفلرینه مستولی اولانلرینه ویریلن اسمدر. قطعهٔ مذکوره‌نك غرب طرفلرینی استیلا ایدنلره (ویزیغوت) یعنی «غرب غوتلری» دینلشدر. بونلر دفعاتله بر دکیشدیروب، نهایت کندیلرینی رام ایتمش اولان (آتیلا) نك وفاتندن صکره، طونه‌یی جرمانلره قارشی محافظه ایتمك شرطیله، شرق ایمپراطورلری طرفندن کندیلرینه صربیه ومجارستان جهتلری ویرلمشیدی. میلادك ۴۸۹ تاریخنده رئیسلری اولان (تئودوریق) طرفندن سوق اولنه‌رق، ایتالیایی ضبطله، ۶۰ سنه پایدار اوله‌بیلن بر دولت تشکیل ایده‌رك، بوسنه، صربیه، رومانیا ومجارستان جهتلریله سیچلیایی وفرانسه‌نك بر پارچه‌سنی دخی تحت استیلاسینه آلمشلردی. لکن تئودوریقدن صکره، تدنی واضمحلاله یوز طوتوب، دوچار اولدقلری بر قاچ مغلوبیتدن صکره، ۵۵۳ تاریخنده دولتلری بسبتون منقرض اولمش؛ واکثر افرادی طاغیلوب، محو وپریشان اولمشلردر. اوستروغوتلرك حکمدارلری وتاریخ جلوسلری بر وجه آتیدر:

(پانونیا یعنی صربیه ومجارستان جهتنده)

والامیر ویدیمیر تئودمیر	۴۵۳ الی ۴۷۵
تئودوریق	۴۷۵

(ایتالیاده)

تئودوریق	۴۹۳
آتالاریق	۵۲۶
آمالسون وتئودات	۵۳۴
تئودات	۵۳۵
ویتیجس	۵۳۶
ایلدبالد	۵۴۰
اراریق	۵۴۱
توتیلا	۵۴۱
تیاس	۵۵۲ الی ۵۵۳

اوستروغوتیا (Ostrogothie) اسوجك اسکی بر ایالتیدر.

اوسترو (Ostrow) لهستانده (لومزه) ایالتنده ولومزه شهرینك ۴۴ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۷۸۰۰۰ اهالیسی واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۶۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۷۱۴۰ کشیدر.

اوستروو (Ostrovo) سلانیك ولایت وسنجاغنك وودینه قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، سلانیکك ۹۵ کیلومتره غرب شمالیسنده، وودینه‌نك ۱۷ کیلومتره غربنده ومناستركك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، همنامی اولان کولك کنارنده واقعدر. اهالیسی ۳۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، اسلام وبلغارلردن مرکبدر. قصبه‌نك قارشیسنده بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر جامع شریف بولنوب، اهالیٔ محلیه‌نك روایتنه کوره وقتیله قصبه بو جامعك اطرافنده بولنمش ایکن بعده صو باصمش ایمش. — ناحیه‌سی ۱۴ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی زراعتله مشغولدر.

اوستروو (Ostrswo) پروسیه‌نك (پوزن) ایالتنده وپوزن شهرینك ۱۰۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۹۱۰۵ اهالیسی واردر، که بونلرك قسم اعظمی لهلی وبر مقداری یهودیدر.

اوستروو کولی سلانیك ولایتنك وودینه سنجاغنه تابع اوستروو ناحیه‌سنده بر کول اولوب، جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان طولی ۱۵ وعرض اعظمی ۵ کیلومتره‌در. سطحی ۵۱۴ متره ارتفاعنده اولوب، اك درین محلنده عمق ۴۸ متره‌در. اطرافی طاغلرله محاط اولوب، بو طاغلردن اینن بر چوق چایلر کوله دوکلدیکی حالده، کولك هیچ بر آیاغی یوقدر.

اوستروویچ (Ostrowiec) بوسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (وقف) دینکله معروفدر. [«وقف» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

اوستن (Austin) ممالك متحدهده (تکزاس) جمهوریتنك مرکزی بر شهر اولوب، (قولورادو) نهرینك ساحل یسارنده و بونهرك منصبندن ۲۵۰ کیلومتره یوقاریده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیلی جامعدر.

اوستنده (Ostende) بلچیقهنك غربی فلاندره ایالتنده وشمال دکیزی ساحلنده بر شهر واسکله اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، ترسانهسی، بحریه مکتبی، رسم آقادمیاسی، دمیر یولی، بر جدولی، تجارت بحریهسی، صید ماهیسی، دکیز حاملری، دانتله، زیتون یاغی وسائره فابریقهلری واردر.

اوستیا (Ostie) ایتالیاده رومانك ۱۹ کیلومتره جنوب غربیسنده و (تیبر) نهرینك منصبنده اسکی بر شهر اولوب، وقتیله ۸۰۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایکن، الیوم خراب اولوب، جوارنده بو اسمله ۲۰۰ اهالیلی جامع بر قریه بولنمقدهدر. بو شهر فتوحات اسلامیه زمانینده بر آرهلق عربلر طرفندن فتح اولنمشیدی.

اوستیاق (Ostiaks) سیبریانك جهت شمالیسنده ساکن وتاتار اقوامندن معدود بر قوم اولوب، اوب، یکیسی وتورغوت نهرلرینك منصبلری اطرافنده «یورت» تعبیر ایتدکلری کندیلرینه مخصوص بر نوع خیمهلرده بارینیرلر، وباشلیجه بالیقله بسلنوب، «رن» دینلن صغین جنسندن سوریلری دخی واردر. روسیهیه ویرکی مقامنده کورك ویررلر.

اوسدوم (Usedom) بالطیق دکیزنده (پومرانیا) ساحلی قارشیسنده، (اودر) ایرماغی منصبنك قربنده و (وولین) آطهسنك غربنده بر آطه اولوب، پروسیهیه تابعدر. طولی ۵۰ وعرضی ۲۲ کیلومتره اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. — اوسدوم قصبهسی آطهنك ساحل جنوبیسنده اولوب، ۱۵۰۰ اهالیلی جامعدر.

اوسق (Osques) ایتالیانك اك اسکی اهالیسندن بر قوم اولوب، (قامپانیه) خطهسنده ساکن ایدیلر. بونلرك لسانی کرك لاتین وکرك اتروسق لسانلرندن فرقلی اولوب، لسانیونك تحقیقاتنه کوره (ایلیریا) یعنی اسکی آرناؤدلق لسانیله مناسبت ومشابهتی وار ایدی. بناءً علیه بو قومك اقوام آریانیهنك (پلاسج) فاملیاسندن بولنمش. وآرناؤدلق طرفلرندن ایتالیایه کچمش اولدیغی محققدر. بونلر لاتینلردن اول ادبیاتلرینی ایلریلتوب، کندیلرینه مخصوص پك کوزل برطاقم مضحکهلری وار ایدی.

اوسقار برنجی — (Oscar Ier) اسوج حکمدارلرندن اولوب، ۱۷۹۹ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده وفات ایتمشدر. اون دردنجی شارل نامیله اسوج تختنه اجلاس ایدلمش اولان (برنادوت) اسمنده بر فرانسز جنرالنك اوغلی اولوب، ۱۸۴۴ ده پدرینه خلف اولمش؛ وصنایع وامور نافعهنك ترقیسیله نظامات وقوانینك تعدیل واصلاحنه خیلی خدمتلر ایتمشدر. تختهٔ جلوسندن اول تربیهٔ عمومیه وجزا قانوننامهلری حقنده بعض آثار تألیف ونشر ایتمشدی.

اوسقوق (Uskoks) اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده صربیه وبوسنه جهتلرندن فرار وآوستریایه التجا ایتمش برطاقم سرسری خرستیانلر شرکتنه ویریلن اسمدر، که بونلر قورصانلقله برخیلی وقت ممالك عثمانیه اهالیسنی اضرار ایتدکدن صکره، ۱۶۰۶ تاریخ میلادیسنده قهر وتدمیر اولنمشلردر.

اوسل (OEsel) روسیهنك بالطیق دکیزنده و (لیوونیا) کورفزی مدخلنده واقع برآطهسی اولوب، طولی ۹۰ وعرضی ۵۰ کیلومتره واهالیسی ۴۵۰۰۰ کشیدر. مرکزی (آرتسبورغ) قصبهسیدر. آطهنك کتان وسائر حبوباته متعلق محصولاتی واردر. بو آطه اسکی لیوونیالیلر عندنده مقدس اولوب، وقتیله دانیمارقهنك ایکن، بعده اسوجه ترك، ونهایت لیوونیا ایله برابر روسیه طرفندن ضبط اولنمشدر.

اوسنابروك (Osnabrück) پروسیهنك (هانووره) خطهسنده مستحکم بر شهر اولوب. همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. هانوورهنك ۱۳۰ کیلومتره غربنده و (هاسه) نهری کنارنده واقع اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، دارالمعلینی، کتبخانهسی، بز، چوقه، توتون، کاغد وسائره فابریقه.

لری، رومالیلردن قاله بعض آثار عتیقه‌سی واردر. — اوسنابرك ایالتی شمالاً (آوریخ) ایالتیله، شرقاً (اولدنبورغ) بیوك دوقه‌لغیله، جنوباً نفس پروسیه ایله، غرباً دخی فینکله محدود و محاط اولوب، ۲۸۰۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك برقسمی قتولیك و برقسمی پروتستاندر. اراضیسی آز منبت اولوب، اهالیسی فقیر اولمغله، اکثری فلمکده عملکله کچینیرلر. معدن کوری وطوزی چوقدر.

اوسوالد { سنت — (St. Oswald) نورتومبرلاند حکمداری اولوب، خرستیانلغی قبول ایتمش؛ و ۶۴۲ تاریخ میلادیسنده محاربه‌ده مقتولاً وفات ایلمشدر. — دیکر بر سنت اوسوالد دخی یورق باش پسقپوسی اولوب، ۹۲۲ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. شباط افرنجینك ۲۹ نده یورطیسی اجرا اولنور. — اسقوچیا حکماسندن (اوسوالد) اسمنده بر ذات دها اولوب، اون سکزنجی قرن میلادیده یاشامشدر.

اوسوغو { (Oswego) ممالك متحده‌نك نیویورق جمهوریتنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، بنه همنامی اولان نهرك (اونتاریو) کولنه دوکلدیکی محلده و (اوتیقه) شهرینك ۱۸۲ کیلومتره غربنده واقعدر. ۲۵۰۰۰ اهالیسی، پاموق فابریقه‌لری، بیچقیخانه‌لری، دمیرخانه‌لری ودباغخانه‌لری واردر.

اوسونه { (Ossuna) اسپانیانك سویله (یعنی اشبیلیه) ایالتنده واشبیلیه شهرینك ۸۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع برقصبه اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی، رومالیلر زمانندن قاله بعض آثار عتیقه‌سی وشراب وزیتون محصولاتی واردر. وقتیله دار الفنونی دخی وار ایدی.

اوسیان { (Ossian) اسکی اسقوچیا شعراسندن اولوب، روایته کوره رومالیلرله محاربه ایتمش؛ وعائله‌جه بعض مصاحبه دوچار اولدیغی، نور بصری دخی غائب ایتمکله، اخیرلغنده اسقوچیا طاغلرینه چکیلوب. محاربات واقعه‌سیله مصاحبنه دائر سویلش اولدیغی اشعاری تغنی ایله متسلی اولوردی. (غائلیق) لسانده اولان اشعارینك بعضیسی الیوم باقیدر.

اوش { فرغانده سورله محاط ودرت قپولی بر شهر اولوب، بعض مشاهیر عثمانلیلرك وطنی بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکوردر.

اوش { (Auch) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن (ژرس) ایالتنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، (تولوز)ك ۶۰ کیلومتره غربنده وپارسك ۶۸۳ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۳۵۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی ومشهور شراب وقونیاغی واردر.

اوطاس { جزیرة العربده (هوازن) دیارنده بر وادی اولوب، وقت سعادتده حنین وقعه‌سی بو وادیده جریان ایتمشدر.

اوغانده { (Ouganda) آفریقای وسطیده خط استوانك آلتنده و(ویقتوریا نیانزه) کولنك غرب شمالی ساحلنده واقع بر مملکت اولوب، ۵ ملیون اهالیسی واردر، که بونلرك قسم اعظمی اخیراً دین اسلامی قبول ایدوب، دیکرلری دخی ایتمکده‌درلر. بو مملکتك غرب جهتنده (کیتواه) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، بونك بعض ذروه‌لری ۴۰۰۰ متره ارتفاعنده‌در.

اوغسبورغ { اوغست یاخود اوغستوس وسائره [«آوغسبورغ» وسائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اوغوچ { (Ugotsch) مجارستانك بر ایالتی اولوب، شمالاً (برك)، جنوباً (ساتمار) شرقاً دخی (مارماروس) ایالتلریله محدود اولدیغی حالده، طولی ۴۵ وعرضی ۴۰ کیلومتره واهالیسی ۴۸۰۰۰ کشیدر، مرکزی (ناجی‌سولوس) قصبه‌سیدر.

اوغوز خان { ترك حکمدارلرینك اك اسکیسی اولوب، روایته کوره، پدری اولان قره‌خانی قتل ایله، ترکستانی ضبط ایده‌رك، بر مدت حکومت سوردکدن، وبر چوق یرلر فتح ایله، ممالکنی توسیع ایتدکدن صکره، وفاتنده کون خان، آی خان، یلدیز خان، کوك خان، طاغ خان ودکیز خان اسملریله آلتی اولاد براقشدر. بونلرك ایلك اوچی پدرلرینك براقدیغی اولکادن ممالك شرقیه‌یی، ودیکر اوچ اوغلی ممالك غربیه‌یی حصه‌لرینه آلوب، هربرندن درت اولاد دنیایه کلمکله، اوغوز خانك ۲۴ تورونی ترك وتاتار جنسنك منقسم بولندیغی ۲۴ قومك اجدادی اولمشلردر. ممالك غربیه‌ده قالان اوچ اوغلندن طاغ خان اوغوزخاندانلك، دکیزخان سلجوقیلرك وکوك خان دخی عثمانلیلرك جد اعلاسی اولدیغی

نسابون بیننده مرویدر. اوغوز خان ایرانیلرك جمشیدی ویونانیلرك هرکلی‌کبی بر شخص موهوم اولسه کرکدر.

اوغوه { (Ogoué) آفریقای وسطیده بر نهردر، که ۱۵ عرض جنوبیده شرقدن غربه جریانله، (ازارت) کورفزی جوارنده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور.

اوف { طرپزون ولایتنك لازستان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، طرپزونك ۲۰ کیلومتره شرقنده ومرکزلوا اولان ریزه‌نك ۱۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده، قره دکیز ساحلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده واقعدر. اهالیسی ۵۰۰۰ کتی قدر اولوب، اکثری اسلام اولدقلری حالده، جمله‌سی روم لسانیله متکلمدرلر. اوطرفلرده ازمنهٔ قدیمه‌ده بعض یونانیلر هجرت وتوطن ایتمش اولدقلرندن، شمدیکی اهالی اونلرك احفادی اولمغله، سویلدکلری روجه دخی سائر طرفلرده سویلنیلن روجه‌دن زیاده اسکی یونان لسانه مشابهدر؛ مع هذا بنه غلطدر. بو قصبه‌نك اهالیسی ذکاوت واستعدادله مشهور اولوب، ایچلرنده پك چوق علما یتیشدیکی کبی، صنایع دقیقه ایله اشتغال ایدنلری دخی واردر، وحتی آغاجدن ساعت یاپدقلری مشهوردر. قدیم بر قصبه اولوب، یوللرینك اکثری پیلان قاوی شکلنده اولدقلرندن، یونان قدیم لسانیله « پیلان » معناسیله (اوفیس) تسمیه اولنمشدی. — اوف قضاسی لازستان سنجاغنك اك غربی قضاسی اولوب، شرقاً لوانك مرکز قضاسیله وغرباً مرکز سنجاغنك (سورمنه) قضاسیله محدوددر. بو قضا ۱۲۵ قریه‌دن مرکب اولوب، ۶۰۶۵۴ اهالیسی واردر، که همان جمله‌سی اسلام اولدقلری حالده، روم لسانیله متکلمدرلر. اراضیسی طاغلق اولوب، کوزل ومنبت وادی وبایرلری دخی چوق اولمغله، حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لره وعلی‌الخصوص فندیق، جویز وسائره‌یه متعلق خیلی محصولاتی واردر.

اوفا { (Oufa) روسیه‌ده برنهردر، که (اورنبورغ) ایالتنده (اورال) طاغلرندن نبعاله، شماله طوغری جریان ایده‌رك، (پرم) ایالتنه کیردکدن صکره، شمال غربیه وبعده جنوب غربیه طوغری دونه‌رك، تکرار اورنبورغ ایالتنه دخوله، (اوفا) شهرینك ۲ کیلومتره آشاغیسنده (یالایه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۵۰۰ کیلومتره‌در — (اوفا) قصبه‌سی اورنبورغ ایالتنك مرکزی اولوب، همنامی اولان نهرله (یالایه) نهرینك تلاقیسی قربنده واقع و ۷۰۰۰ اهالیی جامعدر.

اوفانتو { (Ofanto) ایتالیانك جنوب جهتنده بر نهردرکه (پرنجیباتو اولتزیوره) ایالتنده نبعاله، شرقه وبعده شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، ۱۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره آدریاتیق دکزینه دوکیلور.

اوفراسیه { (Euphrasie) بو اسمله خرستیانلرك بشنجی قرن میلادی اوائلنده مصرده یاشامش ایکی عزیزه‌لری واردر.

اوفرانور { (Euphranor) یونان قدیم رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، مشهور هیکلتراش فیدیاسك معاصری ایدی. قبل‌المیلاد ۳۵۰ تاریخلرنده یاشامشدر.

اوفنباخ { (Offenbach) آلمانیانك (هس‌دارمستاد) خطه‌سنده بر شهر اولوب، (دارمستاد) شهرینك ۱۲ کیلومتره شمال غربیسنده وفرانقفورتك ۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۲۶۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بر ایپك منسوجات، آرابه، موسیقی آلاتی، یاصمه، بویا وسائره فابریقه‌لری واردر.

اوفنبورغ { (Offenbourg) بادن‌یوك‌دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، (اکینز) نهری کنارنده و (قارلسروهه) شهرینك ۸۳ کیلومتره جنوبنده واقعدر. ۶۶۰۰ اهالیسی ومشهور شرابی واردر.

اوفورب { (Euphorbe) اسکی تروآ قهرمانلرندن (پاتروقل)ی اولدیرمش، (ومنلاس) طرفندن قتل اولندرق، سپری یونانك (میکینه) شهرنده (یونون) نام الههنك معبدینه آصلمشدی. حکیم مشهور فیثاغوراس، تناسخ فکرینی تأکید ایچون، کندیسنده اوفوربك روحی بولندیغنی وحتی معبد مذکوره‌ده کی سپرینی طانیدیغنی ادعا ایدیوردی.

اوفی { اوفی بن عرفطه و اوفی بن موله تمیمی عنبری صحابه‌دن ایکی ذات اولوب، برنجیسی طائف غزاسنده شهید اولمش؛ وایکنجیسی بعده بصره‌ده توطن ایدوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

اوفیر { (Ohpir) بنی اسرائیل تواریخنه کوره شرق جهتنده آلتون وسائر ذی قیمت معادن واحجاری چوق برير اولوب، حضرت سلیمانك کیلری بو مملکته کیدهرك، معادن مذکوره دن آلیرلردی. بو مملکتك بر ساحلدن ویاساحلده کائن بر شهردن عبارت اولدیغی آکلاشیلوب. آنجق نره ده بولنمش اولدیغی معلوم دکلدر. مورخلرك بعضلری بحر احمرده بعضلری آفریقانك ساحل شرقیسنده، بعضلری هندستانده ویا بحر محیط کبیر آطه لرینك برنده بولندیغنه ذاهب اولمشلردر. کیلر سویش جهتندن اوفیره اوچ آیده کیدوب کلیرلردی. — . وماتره آطه سنده وهمان خط استوانك آلتنده بو اسمله بر طاغ دخی بولنوب، ٤٥٠٠ متره ارتفاعی واردر.

اوقا { (Oka) روسیه ده برنهر اولوب، (اورل) یاننده واورل شهرینك جوارنده نعمانله، تولد، قالوغه، ریزانه، تامبوو. ولادمیر، نینی نووغورود ایالتلرینك ایچندن کچدکدن، ومو سقوه نهرینی اخذ ایتدکدن صکره. (نینی نووغورود) شهری جوارنده (وولغا) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ١٤٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، کاه شمال وکاه جنوبه میل ایله غربدب شرقه جریان ایدر.

اوقانیه { اندلسده طلیطله جهتنده بر طاغ اولدیغی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

اوقایاله { (Ucayale) آمریقای جنوبیده پروده برنهردر، که ١٠°٤٠′ عرض جنوبی ایله ٧٤°٤٠′ طول غربیده نعمانله، صاغدن (آپوریماق) وصولدن (پارنه) و (پاشیتیا) چایلرینی اخذ ایدهرك. صول ساحلدن (آمازون) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی تقریباً ١٠٠٠ کیلومتره طولنده اولوب، آمازونك باشلیجه منابعندن معدوددر.

اوقتاو { [«آوغستوس» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

اوقتاویه { (Octavie) روما ایپراطورلرندن آوغستوسك همشیره سی اولوب، ابتدا (قلودیوس مارسلوس) ه وبعده آنطوآنه وارمش؛ وبو ایکنجی قوجهسی قلیوپاتره یه عاشق اولمغله، کندیسنی سومکدن واز کچدیکچون. بو برودت آوغستوس ایله آنطوآن آره سنده محاربه لر وقوعنه سبببت ویرمشدر. برنجی قوجهسندن کنج (مارسلوس) دیمکله معروف بر اوغلی اولوب، دایسی طرفندن ولی عهد اتخاذ اولنمش ایکن، کنج یاشده وفات ایتمش؛ وبونك وفاتی والدهسنك دخی سبب موتی اولمشدر. — دیکر بر (اوقتاویه) (قلودیوس)ك قیزی و (برینا - نیقوس)ك همشیره سی اولوب، مشهور (نرون)طرفندن تزوج، وبعده تطلیق، وهنوز ٢٠ یاشنده اولدیغی حالده، قتل اولنمشدر.

اوقتای خان { (یاخود اوکتا قاآن (چنکیز خانك اوچنجی اوغلی اولوب پدرینك ولی عهدی اولمغله، ٦٢٤ تاریخ هجریسنده تخته جلوس ایدوب، ترکستان ومغولستانله چینك قسم شمالیسنه وروسیه ولهستان ومجارستانه حکم ایتمشدر. خراسان وکرمان وعراق عجم والحاصل بتون ایرانی دخی ضبط ایتمشیدی. جسور اولمغله برابر عادل وادارهٔ مملکته مقتدر ایدی. ١٥ سنه حکومت سوردکدن صکره، ٦٣٩ تاریخنده کثرت عشرتدن وفات ایتمشدر. کندیسندن صکره اوغلی کیوك خان واوندن صکره برادر زاده لری منکوقاآن وقبلاقاآن حکم سورمشلر؛ وبونلرك برنجیسی زمانده ایران جهتی دیکر برادری هلاکو خانه ویرلمکله، ممالك چنکیزیه ایکی دولته آیرلمشیدی. اوقتای خان چینلیلر عندنده (تای چونغ) اسمیله معروفدر.

اوقران { یاخود اوکرن (Ukraine) یعنی «حدود». روسیهنك جهت غربیه سنده بر بیوك خطه سی اولوب، کیف، پولتاوه، چرنیغوف وخارقوف ایالتلرینی جامعدر. مقدما بونك بر قسمی روسیه یه وبر قسمی ده لهستانه تابع ایدی. بو خطه (دنیپر) ایرماغیله اسقا اولنور واسع بر اووه اولوب، قوهٔ انباتیه سی فوق العاده اولمغله، بغدای وسائر حبوباته متعلق محصولاتی یك چوق اولدیغی کبی آت، صیغیر وسائر حیواناتی دخی چوق وجنسلری مشهوردر. آریلری دخی چوق اولوب، کلیتلی بال چیقار.

اوقزره { (Auxerre) فرانسه ایالاتندن (یونه) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (یونه) نهری کنارنده وپاریسك ١٦٩ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ١٦٢٣٠ اهالیسی، مصنع ایکی کلیسای، بیوك مکتبی، کتبخانه سی، خسته خانه سی، کوزل مسیره لری وشراب تجارتی واردر. اسکی

بر شهر اولوب، وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مركزی ایدی.

اوقزونه (Auxonne) فرانسه‌نك (قوت ـ دور) ایالتنده ناحیه مركزی مستحكم بر قصبه اولوب، (دیژون) ك ۳۱ كیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۵۶۰۰ اهالیسی، مكتبی، طوبخانه‌سی، فشنكخانه‌سی وباروتخانه‌سی واردر. وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مركزی ایدی.

اوقسفورد (Oxford) انكلتره‌ده همنامی اولان بر قونتلق یعنی ایالتك مركزی بر شهر اولوب، لوندره‌نك ۸۰ كیلومتره شمال غربیسنده واقع ودارالفنونیله مشهوردر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، بونلردن ۲۶۰۰ ی طلبهٔ علومدندر. مذكور دارالفنوندن بشقه ۴۲ مكتبی، ۴ پازاری، طلبهٔ علومك اقامتنه مخصوص ابنیه‌سی، متعدد كتبخانه‌لری وعلی‌الخصوص ۴۵۰۰۰۰ قدر جلدی وپك چوق كتب عربیه‌یی دخی حاوی اولان (بودلیانه) نامیله مشهور بر بیوك كتبخانه‌سی، موزه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، رصد خانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه‌سی واردر. بر چوق دمیر یول خطلری بو شهره التصاق ایدیورلر. وقتیله انكلتره‌نك پایتختی ایدی. — اوقسفورد قونتلغی انكلتره‌نك اواسطنده واقع‌اولوب، شمال‌شرقی‌جهتندن (نورتهامپتون)، شرقاً بوكینغهام، جنوباً (برکس)، غرباً دخی (وارویق) قونتلقلریله محاط ومحدوددر. طولی ۸۰ وعرضی ۵۳ كیلومتره اولوب، ۷۸۰۰۰ اهالیسی واردر. محصولات صناعیه‌سی قطیفه، قوردله، دانتله وغانت كبی شیلردن عبارتدر.

اوقسوس (Oxus) ادبیات اسلامیه‌ده (جیخون) والیوم محلنده (آمو ـ دریا) اسمیله معروف اولان ایرماغنك اسكی یونان جغرافیونی عندنده مستعمل اسم قدیمیدر. [« جیخون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوقكر (Ocker) آلمانیاده برنهردر، كه هاـنوره‌قراللغنده‌بعدانله، (برونسویق) ك بر قسمنی اسقا ایده‌رك، ۱۲۰ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، صول ساحلدن (آلر) ایرماغنه دوكیلور. جریانی جنوبدن شمله طوغریدر.

اوقلاند (Aucland) بحر محیط كبیرده یكی زلانده‌نك جنوب غربیسنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، ۵۱° عرض جنوبی ایله ۱۶۴° طول شرقیده واقعدرلر. بو آطه‌لر انكلتره‌نك بحریه ناظری بولنمش و۱۸۴۹ده وفات ایتمش اولان لورد اوقلاندك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. — بو اسمله یكی زلانده‌نك شمالی آطه‌سنده واقع (چوراكی) كورفزینك ایچنده بر قصبه دخی اولوب، اخیراً انكلیزلر طرفندن تأسیس اولندیغی حالده، اورالرینك مركزی اتخاذ اولندرق، كوندن كونه توسع وكسب عمران ایتمكده‌در.

اوقلید (Euclide) یونان قدیم حكماسندن اولوب، میلاد عیسی (ع) دن ۴۰۰ سنه اول یونانك (مغاره) مملكتنده طوغمش؛ وابتدا (پارمنید) دن بعده سقراطدن تحصیل علم ایده‌رك، سقراطك وفاتندن صكره، مغاره‌ده «مغاره مدرسه‌سی» نامیله شهرت بولان بر مدرسه تأسیس ایتمشدر. سقراطك درسلرینی دیكلمكه اوقدر حریص ایمش، كه مغاره‌لیلره حكیم مشارالیهك درسنه مداومت ممنوع اولدیغی حالده، قادین قیافتنه كیره‌رك، درسخانه‌یه صوقیلورمش.

اوقلید (یاخود اقلیدس (Euclide) یونان قدیمك اعاظم ریاضیونندن اولوب، علوم ریاضیه‌نك موجدی وریاضیونك پیری حكمنده‌در. میلاددن ۳۲۰ سنه قدر اول لاكوس زاده بطلیوس زمانده اسكندریه‌ده علوم ریاضیه‌یی تدریس ایدوب، حكمدار مشارالیه دخی جملهٔ شاكردانندن بولنمشدر. حتی مشارالیه علوم ریاضیه‌یی تحصیل ایچون بر قولای طریق وارمی دیه صوردیغنده، اوقلیدك « علوم ریاضیده طریق یوقدر » دیمش اولدیغی مشهوردر. « مبادی » اسمیله علوم ریاضیه‌یی جامع بر اثر براقمش اولدیغی كبی، بنه علوم‌مذكوره وعلی‌الخصوص هندسه‌یه دائر بر قاچ كتابله موسیقی وفن البصره متعلق بر قاچ تألیف دخی یازمشدر. آثاری كرك اسكندریه یونان علمایی وكرك ریاضیون اسلام عندنده اساس اتخاذ اولنه‌رق، دفعاتله شرح وتحشیه، وجله‌سی لسان عربیه ترجمه اولنمشدر. متن یونانیلری، برنجی دفعه اولهرق، ۱۷۰۳ تاریخ میلادیسنده (اوقسفورد) ده طبع ونشر اولنمشدر. عمای عرب عندنده اقلیدس، اوقلیدس ویا اقلیدش اسمیله معروفدر.

اوقنه (Okna) بری افلاق وبری بغدانده اولمق اوزره، رومانیاده بواسمله ایكی

کوچك قصبه بولنوب، قیا طوزلریله مشهوردرلر.

اوقونل (O'Connell) ایرلاندەنك استقلال اداره‌سیله امتیازاتی اوغورنده اك اول واك زیاده چالیشانلردن اولوب، کدیسی آووقات وقوانینه آشنا اولمغله برابر، فوق‌العاده بر فصاحت وبلاغته مالك ونطق پردازلقده ماهر اولدیغندن، بتون ایرلاندەلیلری کندینه بند ایتمش؛ وبر طاقم جمعیتلر تشکیل ایله، بو فکری ایرلاندەده نشر وتعمیم ایتمش؛ وبو اوغورده بر طاقم مصائبه دوچار اولمشدی. ۱۷۷۵ تاریخنده (کری) قونتلغنده طوغوب، ۱۷٤۷ ده، تبدیل هوا ایچون جنوەده ایکن، وفات ایتمشدر. ایرلاندەنك احوالنه دائر بعض مخطره‌لری حاوی بر کتاب یازمشدر.

اوقونور (O'Connor) ایرلاندەنك (قونوخت) خطه‌سنده ۱۵٤۲ تاریخ میلادیسنده‌دك حکم سورمش بر خاندان اولوب، بو خاندانك افراندن ۱۱۵٦ ده وفات ایدن (تورلوغ) بتون ایرلاندەیی ضبط ایتمکه چالیشه‌رق، مونستر حکمداری (اوریان) ی اسقاط ایتمش ایسه‌ده، (اولستر) حکمداری (اونیل) طرفندن مغلوب اولمشدر. ۱۵٤۲ تاریخ میلادیسنده بو خاندان حکمدارلق عنوانی ترکله، سکزنجی هنرینك کندیلرینه ویردیکی (اوفالی) بارونی عنوانیله قناعت ایتمشلردر.

اوقیانوس (Océan) اسکی یونانیلرك والیوم آوروپالیلرك بحر محیطه ویردکلری اسم اولوب، عربلر طرفندن دخی بو اسم قبول وتعریب اولنمشدر. [«محیط» ماده‌سنه مراجعت.]

اوقیانوس (Océan, Ὠκεανός) یونان قدیم اساطیرنجه دکیز الهی اولوب، (تتیس)ك قرداشی وزوجی و (اوقیانیده) دینلن دکیز پریلرینك پدری زعم اولنوردی.

اوقیانیا (Océanie) کرهٔ ارضك قطعات خمسه‌سندن جزایر بحر محیط قطعه‌سنه ویریلن اسمدر. جزایر مذکوره‌نك اك بیوکی اولان آوسترالیا اسمیله دخی معروفدر. [«جزایر بحر محیط» و «آوسترالیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

اوقیانیده (Océanides) اساطیر قدیمهٔ یونانیده بر نوع دکیز پریلری اولوب، اوقیانوس تسمیه ایتدکلری دکیز الهنك قیزلری زعم اولنورلردی.

اوکدم ارضروم ولایت وسنجاغنده کسکین قضاسنك مرکزی بر قصبه اولوب، چورق صو نهرینك صول یعنی شمالی کنارنده واقعدر.

اوکلوس (Ocellus) یونان قدیم حکماسندن اولوب، فیثاغوراسك شاگردانندن ایدی. قبل‌المیلاد ۵۰۰ تاریخلرنده ایتالیانك جنوبنده اولان (لوقانیا) خطهٔ قدیمه‌سنده طوغمشدر. «طبیعت کائنات» عنوانیله بر اثری واردر.

اوکن (Oken) آلمانیا مشاهیر طبیعیوندن اولوب، میلادك ۱۸۷۹ تاریخنده طوغمش، و ۱۸۵۱ ده وفات ایتمشدر. تاریخ طبیعیه متعلق بعض اثرلری واردر.

اوکوسته (Augusta) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك بو اسمله بر قاچ قصبه‌سی اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: برنجیسی (منه) جمهوریتنك مرکزی اولوب، (کنبك) نهری کنارنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیی جامعدر. — ایکنجیسی جورجیا یعنی گرجستان جمهوریتنده (ریچموند) قونتلغنك مرکزی اولوب، (ساوانه) نهری کنارنده واقعدر. ۱٦۰۰۰ اهالیسی وتوتون وپاموق تجارتی واردر. [«آوغسته» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اوکوستین (St. Augustin) انکلتره‌ده خرستیانلغی نشر ایدن بر باش پسقپوس اولوب، ۵۹٦ تاریخ میلادیسنده پاپا بیوك غرغوآر طرفندن جزیرهٔ مذکوره‌یه اعزام اولنه‌رق، قرال (اتلبرت) ایله تبعه‌سنك برقسمنه خرستیانلغی قبول ایتدیرمش، و (قانتوربری) شهرینی مرکز روحانی اتخاذله، ۱۲ پسقپوسلق تأسیس ایتمشدی. ٦۱۰ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، مایس افرنجینك ۲٦ سنده یورطیسی اجرا اولنور. [«آوغستینوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولاد احمد اولاد تیزان، اولاد شبل، اولاد محمود واولاد یوسف طرابلس غرب ولایتنك جبل غربی سنجاغنده عرب قبائلندندر.

اولاد سیدی شیخ جزایرك وهران جهتنده بیوك بر عرب قبیله‌سی اولوب، ۵۰۰۰ قدر آتلی چیقارپر، وافرادی شجاعت وجسارتله مشهوردرلر.

اولاش } مع نمرون. آطنه ولایت وسنجاغنك طرسوس قضاسنه ملحق برناحیه‌در.

اولاف } (Olaf) اسوج ودانیمارقه‌قرالرندن برقاچنك اسمیدر. [« اولانوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولافسن } (Olafsen) ایسلانده‌لی بر عالم اولوب، «ادا» عنوانیله مشهور اولان اسکی اسقاندیناو منظومه‌سنی لاتینجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیکر بعض اثرلر دخی یازمشدر. میلادك ۱۰۷۳ تاریخنده طوغوب، ۱۶۳۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. — دیکر بر اولافسن دخی اسکی اسقاندیناو فلسفه‌سنه دائر برکتاب یازوب، ۱۶۸۸ ده وفات ایتمشدر. — اون سکزنجی قرن میلادیده یاشامش دیکر ایکی (لافسن) دها واردر، که ایکیسی دخی ایسلانده وسائر اسقاندیناو ممالکنه دائر بعض معتبر کتابلر یازمشلردر.

اولالیه } سانته — (Ste. Eulalie) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، اسپانیانك (مریده) شهرنده طوغمش؛ وحکمدار (دیوقلتیان) خرستیانلری تعقیب ایتدیکی زمان، کندیسی ۱۲ یاشنده اولدیغی حالده، حاکمك حضورنده بتلری شکست ایتمکله، اشکنجه‌یه چکیلدرك، ۳۰۸ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر. کانون اول افرنجینك ۱۰ نده یورطیسی اجرا اولنور.

اولان } (Olan) فرانسه‌نك جنوب‌شرقیسنده (ایزره) ایله« یوقاری آلپ » ایالتلری آره‌سنده بر طاغ اولوب، ۴۱۰۲ متره ارتفاعی واردر.

اولاند } (OEland) بالطیق دکیزنده اسوجك برآطه‌سی اولوب، ساحلدن (قالمار) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ۱۵۰ وعرضی ۱۳ کیلو متره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، اورمانلری وکوزل مرعالری واردر.

اولائوس } یاخود اولاف ویا اولوف (Ola-üs, Olaf, Olof) اسوجك اك اول حکمدار عنوانی آلان وخرستیانلغی قبول ایدن قرالی اولوب، ۱۰۲۱ تاریخ میلادیسنده تخته جلوس، و۱۰۲۶ ده وفات ایتمشدر. نوروجله ایتدیکی محاربه‌لرده مغلوب اولوب، بر قاچ ایالت غائب ایتمشیدی.

— بو اسمله دانیمارقه‌ده دخی ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی یالکز (یوتلاند) خطه‌سنده حکم سورمش؛ و۸۱۴ تاریخ میلادیسنده فرانقلرله ایتدیکی محاربه‌ده قتل اولنمشدر. — ایکنجیسی ایکنجی (سونّون) ك اوچنجی اوغلی اولوب، ۱۰۸۶ تاریخ میلادیسندن ۱۰۹۵ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وزمانده بیوك بر قحط وغلا اولمغله، (هونکر) یعنی « آج » لقبیله‌تلقیب اولنمشدر.

— نوروجده دخی بو اسمله بش حکمدار کلوب، برنجیسی نوروج قرالرندن (تریجوه)نك اوغلی اولوب، ۹۷۴ تاریخنده پدری قتل اولندقده، ۱۹ یاشنده اولدیغی حالده، روسیه‌یه التجا ایتمش؛ وبعده برکیه بینه‌رك، بر وقت دکیرلرده طولاشدقدن صکره، ۹۹۴ ده اسوجه عودتله، تخته جلوس ایتمشدر. اوندره‌ده خرستیانلغی قبول ایتمش اولمغله، مملکتنه عودتنده، نوروج، ایسلانده وغرونلانده بودینی نشر ایتمشدر. ۱۰۰۰ تاریخنده اسوج ودانیمارقه قراللری طرفندن مغلوب اولوب، نوروج بونلر بینندە تقسیم اولنمش؛ وکندیسی دکیزه آتیلوب، تلف اولمشدر. عوامك اعتقادینه کوره، کویا یوزه‌رك قورتلش، وقدسه کیدوب، راهب اولمش. — ایکنجیسی « شیشمان » و« عزیز » دیمکله معروف اولوب، دانیمارقه قرالی بیوك (قانوت) له بر مدت اوغراشدقدن صکره، ۱۰۱۷ تاریخنده کندینی قرال طانیتدیره‌بلمش؛ و(درونتهایم) شهرینی پایتخت اتخاذ ایده‌رك، ایسلانده وغرونلاندی دخی استرداد، وخرستیانلغك نشرینه سعی ایتمش ایسه‌ده، قانونك دسایسیله تخندن اسقاط اولنه‌رق، حکمدارلغی استرداده چالیشیرکن، ۱۰۳۲ ده پایتختنك اهالیسی طرفندن قتل اولنمشدر. بوندن صکره قانونك غیر مشروع اوغلی ایکنجی (سونّون) نوروج حکمداری اولوب، انواع مظالم اجرا ایتدیکیچون، نوروجلیلر حکمدار سابقلرینك قدرینی آکلایوب، کندیسنی اعزه صره‌سنه کچیرمشلردر. الیوم آغستوسك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبونك نامنه ۱۸۴۷ ده بر نشان احداث اولنمشدر.

— اوچنجیسی « صلحپرور » لقبیله ملقب اولوب، ۱۰۶۶ تاریخندن ۱۰۶۹ تاریخنه‌دك برادری ایکنجی ماتیوس ایله برابر وبعده ۱۰۹۳ تاریخنه‌دك یالکز

اولهرق حکومت سورمش؛ وصنایعك ترقیسنه خدمت ایتمشدر. — دردنجیسی اوچنجی ماتیوسك اوغلی اولوب، ۱۱۰۳ تاریخندن ۱۱۱۶ تاریخنهدك برادری (سیغورد) و(ایستاین) ایله مشترکاً حکومت سورمشدر. — بشنجیسی یدنجی (هاکین) ك اوغلی اولوب، والدهسی طرفندن دانیمارقه قرالی دردنجی (والدمار) ك تورونی اولمغله، ۱۳۷۶ تاریخنده بیوك پدرینك وفاتی اوزرینه دانیمارقه، و ۱۳۸۰ ده پدرینك وفاتی اوزرینه نوروج حکمداری اولهرق، بو ایکی مملکتی توحید ایتدکدن صکره، اسوجی دخی تصرف ادعاسنه قالقیشمش؛ و ۱۳۸۷ ده واقع اولان وفاتندن صکره، والدهسی مشهوره (مارغریته) بو اوچ مملکتی برلشدیرمشدر.

اولبرس (Olbers) آلمانیانك مشاهیر منجمینندن اولوب، ۱۷۵۸ تاریخنده (برم) قربنده طوغمش، و ۱۸۴۰ ده برمده وفات ایتمشدر. سیارات صغیرهدن (پالاس) و(وستا) سیارهلرینی وبر قاچ قویروقلی یلدیز کشف ایتمش؛ وقویروقلی یلدیزلرك مداری حقنده زیادهسیله شهرت بولان بر کتاب یازمشدر.

اولبیا (Olbia) بو اسمله زمان قدیمده اوچ قصبه وار ایدی: بری آناطولینك ساحل جنوبیسنده اولوب، الیوم (علائیه) اسمیله معروفدر؛ ایکنجیسی روسیهنك جهت جنوبیهسنده اولوب، الیوم (اوجاقوف) دیلن قصبه اولدیغی محتملدر؛ اوچنجیسیده فرانسهنك جهت جنوبیهسنده اولوب، الیوم (انوب) اسمیله معروفدر.

اولپیانوم (Ulpianum) کوستندیلك اسم قدیمیدر.

اولتنیچه (Oltenitza) افلاقك جهت جنوبیهسنده وطونه ساحلنده بر قصبه اولوب، بکرشك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۴۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو قصبه ۱۸۵۳ تشرین ثانیسنك ۵ نده عساکر عثمانیهنك روسیه عسکرینه قارشی اولان شانلی مظفریتیله شهرتیاب اولمشدر.

اولتی ارضروم ولایتی ملحقاتندن اولوب. اخیراً روسیهیه ترك اولنان چلدیر سنجاغنه تابع قضا مرکزی قدیم وخراب بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰ اهالیسی وبر قلعهسی واردر. اورالرده حکم سورن اقابکهنك مرکزی ایدی. — ادارهٔ عثمانیه زماننده قضاسی ۱۴۶ قریهدن مرکب اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر اهالیسی وار ایدی، که بونلرك یالکز ۲۰۰۰ مقداری خرستیان وقصوری کاملاً اسلام ایدی.

اولدنبورغ (Oldenbourg) آلمانیادهکی اولان بیوك دوقهلغك مرکزی برشهر اولوب، (هانته) نهری کنارنده و(برمه) شهرینك ۲۸ کیلومتره غربنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، بیوك دوقهیه مخصوص سرایی، حربیه مکتبی واعدادیهسی واردر.

اولدنبورغ بیوك دوقهلغی (Grand-Duché d'Oldenbourg) آلمانیانك دول شمالیهسندن اولوب، شمالاً شمال دکیزیله محدود اولدیغی حالده، سائر جهتلری ملغا هانوره قرالغیله محاطدر. مساحهٔ سطحیهسی ۶۴۲۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۴۱۵۲۵ کشی اولوب، بونلرك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك وسائرهدر. مرکزی اولدنبورغ شهری اولوب، بیوك دوقهسی نفس اولدنبورغ دوقهلغندن بشقه (لوبك) و(بیرکنفلد) پرنسلکلریله (یاور) و(قنیهاوزن) بکلکلرینه دخی حکم ایدیور، وبونلرك جملهسی اولدنبورغ بیوك دوقهلغی نامی آلتنده بولنیور. اراضیسی پك منبت اولمیوب، یالکز نهرلرك کنارلرنده محصولات ویریور. محصولاتی بغدای وسائر حبوباتله شربتچی اوتی وسبزه. دن عبارتدر. آتلری مشهور اولوب، سائر حیواناتی دخی چوقدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، برچوق فابریقهلری واردر. (وسر) ایرماغی مملکتك جهت شرقیهسنده جریان ایدوب، مملکتك سائر جهتلرندن کلن صولری دخی اخذ ایدر. سواحلی مذکور نهرك منصبهله بونك جهت غربیهسنده واقع بیوجك برکور. فزدن عبارتدر. بیوك دوقهنك حکمی آلتنده اولوب، برهیئت وکلا ایله بر مجلس مبعوثان طرفندن اداره اولنور، وآلمانیانك مجلس عمومیسنه برمبعوث کوندرمك حقنی حائزدر. واردات ومصارفی ۶½ ملیون مارق راده‌لرنده اولوب، آلمانیانك اونجی قول اردوسنه منسوب بر آلای پیاده وبر آلای دراغون عسکریله ایکی بطاریه طوپی واردر. اولدنبورغ بیوك دوقهلرینك خاندانی اسمکی بر خاندان اولوب، الیوم دانیمارقه

وروسیه‌ده حکم سورن حکمدارلر دخی بوخاندانك شعبه‌لرندن متسلسل اولدقلری کبی، بو خاندانك بر شعبه‌سی دخی خیلی وقت اسوجده حکومت سورمشدر.

اولدنبورغ (Oldenbourg) المانیانك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۶۲۶ ده طوغمش، و ۱۶۷۸ ده وفات ایتمشدر. برمه طرفندن لوندره‌ده قونسلوس اولوب، بوشهرده توطن ایتمش؛ وحکیم مشهور (لیبنیج) وسائر عصرینك حکماسیله محابراتده بولنمشدر.

اولدهام (Oldham) انکلتره‌نك (لانقاستره) قونتلغنده ومانچستردن ۹ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، ۱۱۱۳۴۳ اهالیسی، ایپلیك، شابقه وسائره فابریقه‌لری وپك چوق کور معدنلری واردر. بو شهر اخیراً پك چوق ترقی ایدوب، کسب معموریت ایتمشدر.

اولر (Euler) آلمانیانك مشاهیر ریاضیونندن اولوب، ۱۷۰۷ تاریخنده (باله) شهرنده طوغمش، واکثر اوقاتنی پترسبورغده کچیروب، ۱۷۸۳ ده اورادە وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفاتی اولوب، علوم ریاضیه‌ده خیلی کشفیاته موفق اولمش؛ و ۵۰ یاشنده ایکن ایکی کوزدن علیل اولمش ایسه‌ده، ینه تدریس وتألیفله اوغراشمقدن وازکچمه‌مشیدی. پترسبورغ، برلین وپارس آقادمیلرینك اعضاسندن ایدی.

اولرون (Oléron) فرانسه‌نك غرب جهتنده بحر محیط آطلاسیده بر آطه‌اولوب، (سودره) و (سارنته) نهرلرینك منصبلری قارشیسنده واقع اولمغله، (ره) آطه‌سندن (آنتیوش) بوغازیله وقره‌دن (موموسون) بوغازیله آیرلمشدر. طولی ۳۰ وعرضی ۱۰ کیلومتره واهالیسی ۱۲۰۰۰ کشیدر. محصولاتی بغدای، سبزه، شراب، قونیاقدن عبارتدر. بیاض طوز دخی چیقار.

اولریکه الیونوره (Ulrique-Éléonore) اسوج قرالیچه‌لرندن اولوب، اون برنجی شارلك قیزیدر. (هس‌قاسل) پرنسی فردریقه وارمش اولدیغی حالده، ۱۷۱۹ تاریخنده، برادری اون ایکنجی شارلك وفاتی اوزرینه، مشروطیتی قبول ایتمك شرطیله، تخته اجلاس اولنمش؛ وبر مدت صکره کندی رضاسیله قوجه‌سنی اجلاس ایدوب، کندیسی ازوایه چکیلدرك، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله کچیرمشدر. ۱۷۴۴ تاریخنده وفات ایدوب، بونکله «جسرین» خاندانی منقرض اولمشدر.

اولس (OEls) پروسیه‌نك سیلزیا خطه‌سنده بر قصبه اولوب، (اودر) ایرماغنه تابع (اولس) چایی کنارنده و(برسلاو) شهرینك ۲۴ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۹۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی واسکی دوقه‌لره مخصوص بر سرایی واردر. وقتیله بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

اولستر (Ulster) ایرلانده‌نك منقسم بولندیغی درت خطه‌نك اك شمالیسی اولوب، شمالاً وغرباً بحر محیط آطلاسی ایله، شرقاً ایرلانده دکیزی وشمال بوغازیله، جنوباً دخی (لینستر) خطه‌سیله محاطدر. شرقدن غربه طولی تقریباً ۲۰۴ وشمالدن جنوبه عرضی ۱۷۵ کیلومتره اولوب، تقریباً ۲ ملیون اهالیسی واردر، که بونلرك ۳ ربعی قتولیکدر. آرماغ، دوون، قاوان، تیرونه، فرماناغ، موناغان، دونقال، آنتریم و اوندوندری اسملریله ۹ قونتلغی حاویدر. بو خطه بر چوق وقت مستقل بر قراللق صورتنده اداره اولنوب، قراللری (اونیل) خاندانته منسوب ایدیلر. بعده قراللق عنوانی قونتلغه تحویل ایده‌رك، بو قونتلق ۱۳۶۱ تاریخنه‌دك دوام ایتمشدر.

اولغ (Oleg) مسقوویا یعنی روسیه بیوك دوقه‌لرندن اولوب، ابتدا صبی (ایغور) ك وصیسی ایکن، میلادك ۸۷۹ تاریخندن ۹۱۳ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. کیف، اسمولنسك، لیوبیچ وسائر اوطرفلری ضبطله، قسطنطنیه اوزرینه بر دونما سوق ایده‌رك، روم ایمپراطورلرندن آلتنجی لیونی روسیه‌یه نافع بر تجارت معاهده‌سی امضاسنه اجبار ایتمشیدی. — دیکر بر اولغ ینه مسقوویا بیوك دوقه‌لرندن برنجی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده یعنی ۹۷۳ تاریخ میلادیسنده (دراویلیان) مملکتی حصه‌سنه دوشمش ایسه‌ده، ۹۷۷ ده برادری برنجی (یاروپولق) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب ومقتول اولمشدر. — بر اوچنجیسی دخی (ولادمیر) پرنسی (اسویاتوسلاو) ك اوغلی وبرنجی یاروسلاوك تورونی اولوب، مملکتی ضبط ایدن عمیجه‌نری

طرفندن حبس اولنمش ایکن، فرار ایدوب، (تموتاراقان) پرنسی اولمش؛ وبعض یرلر ضبط ایدوب، ۱۰۹۶۰ ده کیفی دخی محاصره ایتمش ایسه‌ده، ضبطنه مقتدر اولهمیوب، ۱۱۲۴ ده وفات ایتمشدر.

اولغا (Olga) روسیه یوك دوقه‌لرندن (ایغور) ك زوجه‌سی اولوب، قوجه‌سنك وفاتنده یعنی ۹۴۵ تاریخ میلادیسنده اوغلی برنجی (اسویاتوسلاو) ك وصیه‌سی صفتیله بر مدت حکم سورمش؛ وقسطنطینیه‌یه کیده‌رك، خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره، تبعه‌سنه دخی بو دینی قبول ایتدیرمکه چالیشمش ایسه‌ده، مقتدر اولهمامش؛ و ۹۶۸ ده وفات ایتمشدر. روم مذهبنده بولنان خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه کیرمشلردر.

اولغ بك (یاخود اولوغ بك) [«الغ بك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اولغ طاغ (یاخود اولو طاغ) سیبریا ایله چین وترکستان آره‌سنده ممتد اولان (آلتون طاغ) سلسله‌سنك شعباتندن بر سلسلهٔ جبالدر.

اولکون آرناؤدلغك شمال غربی جهتنده وآدریاتیق دکیزی ساحلنده بر قصبه اولوب، اشقودره‌نك ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبارك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. اشقودره ولایت وسنجاغنه تابع بر قضانك مرکزی اولوب، اهالیسی کاملاً مسلم وآرناؤد اولدقلری حالده، اخیراً غوسینه‌یه بدل قره طاغه ترك اولنمشدر. پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (اولکینیوم) ویا اولچینیوم (Olcinium) اولدیغی حالده، الیوم آرناؤدلر عندنده اولکون ویا اولکین واوروپاجه (دولچینو) اسمیله معروفدر. قصبه‌نك برقسمی قلعه داخلنده اولوب، قلعه‌سی دکیز طرفندن خیلی متین ومنظره‌سی کوزل ایسه‌ده، قره طرفندن (ماشوری) و(قولوزه) تپه‌لری قلعه‌نك اوزرینه حاکم بر وضعیتده بولنیور. قلعه درونده ۱۰۰ وقلعه‌نك خارجنده ساحلك اوستنده اولان تپه‌لرده ۶۰۰ قدر خانه بولنوب، مجموع اهالیسی ۵۰۰۰ راده‌لرنده‌در. اولکونلیلر اسکیدن بری کمیجیلکله مشغول اولوب، قرون وسطاده قورصانلقله شهرت بولمش، وآق دکیز ساحللرینی دیبترمش اولدقلری کبی، بعده دخی تجارته سلوکله، درت بشیوز کمی ایله آق دکیز سواحلنك هر طرفنه ایشلکده بولنمشلردر. اولکون کمیجیلری (اوسقوق) اسمیله تشکل ایتمش اولان اسلاو قورصانلری فیلوسنه قارشی متبوعلری اولان دولت عثمانیه نامنه مدت مدیده دکیزلرده مقاومت ایتمش اولدقلری کبی، یونانك استقلالنی انتاج ایدن اختلال زماننده دخی خرستیان آرناؤد کمیجیلرندن مرکب اولان اشقیای یونانیه‌یه قارشی جهد ایده‌رك، اوصره لرده کیلرینك بر مقداری تلف اولمش؛ ومع هذا بو کونکی کونده دخی ایکی اوچ یوز کمی‌یه مالك بولنمقده درلر. لیمانی کوچك ایسه‌ده، قصبه‌نك برساعت قدر شمالنده (والدی نوچه) اسمیله معروف جنوب روز کارندن محفوظ واسعجه بر لیمان واردر. اولکون بحریونی دولت علیه‌یه بحراً پك یوك خدمتلر ایتمش، وایچلرندن بعضلری قپودان پاشالق مسندینه قدر ترفیع اولنمشلردر. ایلیریا استقلالنی غائب ایتدکدن صکره، اولکون رومایه، بعده شرق ایمپراطورلغنه تابع اولمش ومؤخراً وندیك، مجارستان وصربیه‌نك ید ضبطنه کچمش؛ ونهایت ۹۷۹ تاریخ هجریسنده سلطان سلیم خان ثانی زماننده بعده صدر اعظم اولان آرناؤد احمد پاشایه‌بله فتح اولنه‌رق، ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. ۱۲۹۶ ده اوروپا طرفندن قره طاغه ترکی قرار لشدیرلمش اولدیغی حالده، اهالیسی مقاومت ایدوب، قره طاغ حکومتی اظهار عجز ایتمکله، اوروپا دولی مختلط بر دونما کوندرمشلر؛ ونهایت قره طاغه تسلیم اولنمشدر.

اولم (Ulm) آلمانیانك (وورتمبرغ) خطه‌سنده وطونه‌نك کناره اولهرق استوتغاردك ۷۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۳۰۳۰۰ اهالیسی، مکتب صنایعی ومصنع برکلیساسی واردر. وقتیله سربست ومستقل بر شهر اولوب، اهالیسی ۱۰۰۰۰۰ مقداریه‌قدر چیقمشیدی. ابتدا باویره‌یه ونهایت وورتمبرغه تابع اولمشدر.

اولموچ (Olmutz) آوستریانك (موراویا) خطه‌سنده، (مارش) نهرینك کناره وبرون) شهرینك ۶۵ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۱۸۰۰۰ اهالیسی، دار الفنونی، قلعه‌سی، بر مصنع کلیساسی وسائر کونل

ابنیه‌سی وایکی کوزل چشمه‌سی واردر. وقتیله مورا- ویانك مرکزی ایدی.

اولن (Olen) یونان قدیمك اك اسکی شا- عری اولوب، اورفه‌دن دخی اسکیدر. لیکیانك یعنی آنطالیه جهتنك (اکسانته) شهرقدیمنده طوغمشدر. یونانك (دلف) و(دلوس) موقعرنده‌کی شمس معبدلرینی تأسیس وشمسه عبادتی ایجاد ایتمشدر. مذکور معبدلرده بو شاعرك اشعاری ترنم اولنوردی.

اولوباد خداوندکار ولایتنده بروسه سنجاغنك میخالیچ قضاسنده ومیخالیچك ۵ کیلومتره قدر شرقنده (آبولونیا) کولنك کنارنده بر کوچك قصبه اولوب، سلطان اورخان غازی حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. — اولوباد نهری آبولونیه کولنك آیاغی اولوب، همنامی اولان قصبه‌نك ایچندن مرورله، بر قاچ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، میخالیچ نهرینه دوکیلور.

اولوبك طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۳۹ قریه‌یی جامعدر.

اولوبورلی قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان اسپارته‌نك ۴۰ کیلومتره شمالنده واکردیر کولنك ۲۰ کیلومتره غربنده اولهرق، مذکور کوله منصب اولان برچایك کنارنده وآفیون قره حصارندن اسپارته‌یه کیدن جاده‌نك اوزرنده‌در. مرتفع برتپه‌نك اوزرنده واقع اولوب، هواسی لطیف وباغ وباغچه‌سی چوقدر. تقریباً ۵۰۰۰ اهالیسی، رشدیه مکتبی، بر کتبخانه‌سی، برقاچ جامع ومسجدی وبر کلیسا‌سی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (آپولونیا)در. ایچنده بولنان بعض آثار عتیقه بوکا شاهددر. — اولوبورلی قضاسی اکردیر (ودها طوغریسی خویران) کولنك غرب جهتنده اولوب، شرقاً مذکور کول ایله، شمال غربی جهتندن قره حصار صاحب سنجاغیله، جنوباً دخی اسپارته واکردیر قضالریله محدوددر. کوچك بر قضا اولوب، یالکز ۱۰ قریه وتخمیناً ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله آفیون، خشخاش، توتون، پاموق، سیسام ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن. ومحصولات صنا- عیه‌سی آلاجه، سختیان وچول کی شیلردن عبارتدر. درون قضاده ۱۱ جامع، ۱۵ مسجد، ۱ رشدیه، ۸ صبیان مکتبی، ۲ کلیسا، ۱ خرستیان مکتبی، ٤ خان، ٤ حمام و۱۵۰ دکان واردر.

اولوت (Olot) اسپانیانك (قطالونیا) خطه- سنده، (ژیرونه) ایالتنده و(ژیرونه) شهرینك ۶۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه او- لوب، پیرنه سلسلهٔ جبالنك انکنده وفرانسه حدودی قربنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی وپاموق وایپکدن منسوج محصولات صناعیه‌سی واردر.

اولو جامع بو اسمله بری بروسه ودیکری ادرنه‌ده اولمق اوزره ایکی بیوك ومصنع جامع شریف اولوب، بروسه‌ده‌کی او- لوجامع یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری طرفندن بنا اولنه‌رق، شهرك وسطنده وچارشو‌نك اوست طرفنده‌در. یکرمی قبه‌سی اولوب، اورته‌سی جامله مستوردر. بو جامکانك آلتنده صویی غایت بول بیاض مرمردن بر شادروانی وبر کوشه‌سنده بر کتبخانه‌سی واردر. مرور زمانله خراب اولمش ایکن، جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده او صره‌ده والی بولنان نامق پاشا حضرتلرینك همتیله تعمیر وفوق العاده صورتده تزیین اولنمشدر. — ادرنه‌ده‌کی (اولو جامع) نك ایسه تملری شهزاده سلیمان طرفندن طرح اولنوب، موسی چلبی طرفندن پنجره- لرینه قدر ترفیع، وچلبی سلطان محمد خان حضرتلری طرفندن اکمال اولنمشدر. مریچ نهری قربنده وقلبه جاده‌سی اوزرنده بنا اولنه‌رق، ۲ مناره‌سی واردر. (اسکی جامع) اسمیله دخی معروف اولوب، جسامتجه ادرنه جوامعنك ایکنجیسیدر.

اولوج حسن پاشا سلطان مراد خان ثالث‌زمانده ۹۹۶ تاریخنده قپودان دریا اولوب، ۲ سنه بو مسندی احراز ایتمش؛ ودولت عثمانیه‌نك دونمامسنی برقات دها تزید وتقویه ایده‌رك، تونسی اسپانیوللردن استرداد ایتمش؛ و۹۹۸ ده غرب سفرندن عودتنی متعاقب، وفات ایدوب، قلیچ علی پاشانك تربه‌سنده دفن او- لنمشدر. عن‌اصل بوسنه‌لی اولوب، جزایر بکلر بکی ایکن، جسارت وشجاعتی وامور بحریه‌ده‌کی معلومات وتجربه‌سی حسبیله، پادشاه مشارالیه طرفندن درسعادته جلب، وقپودان دریا مسندینه نصب اولنمشیدی.

اولورون (Oloron) فرانسه‌نك جنوبنده آشاغی پیرنه ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، همنامی اولان نهری ترکیب ایدن

ایکی چایك محل تلاقیسنده واقعدر. ۸۵۰۰ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، شمشیر طراق، مندیل، قلپاق وکاغد فابریقه‌لری وپیاغی ودری تجارتی واردر.

اولوس { قسطمونی ولایت وسنجاغنك زغفرا- نبولی قضاسنه ملحق بر ناحیه او- لوب، ۱۷ قریه‌دن مرکبدر.

اولوقشله { (ونام دیکرله ضیاع‌الدین) قونیه ولایت وسنجاغنك آقشهر قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه‌در.

اولونج { (Olonetz یاخود Oloneje) روسیه‌نك شمال جهتنده وپترسبو- رغك ۱۶۰ کیلومتره جنوبنده (اولونقه) چایی اوز- رنده وهمنامی اولان ایالت داخلنده بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی واردر. — اولونج ایالتی (آر- خانکل) ایالتك جنوبنده وفینلاندیه‌نك شرقنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۸۷۶۰ مربع کیلومتره واها- لیسی ۳۲۷۰۴۳ کشیدر. مرکزی (پتروراووچق) شهریدر. (لادوغا) و(اونغا) کوللری دخی بو ایالتك داخلنده‌در.

اولونه { (Olona) ایتالیانك شمال جهتنده رنهر اولوب، میلان شهری ایچندن کچه‌رك، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (پو) ایرماغنه دوکیلور. — وقتیله میلان ایالتنه بو اسم ویرلمشیدی.

اولیا { (Ulea) روسیه‌نك شمال غربیسنده بر نهردر، که جنوب شرقیدن شمال غر- بیه طوغری جریانله، ۱۴۰ کیلومتره‌لك مسافه‌قطع ایتدکدن صکره، (اولیابورغ) قصبه‌سی قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

اولیا بورغ { (Uleaborg) روسیه‌نك فینلاندیه خطه‌سنده وبوتنیا کورفزی ساحلنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، پترسبورغك ۶۰۰ کیلومتره شمالنده واقع و۸۷۰۰ اهالی‌یی جامعدر. — قضاسی فینلاندیه‌نك اك شمالی قضاسی اولوب، شمالاً لاپونیا ایله وشرقاً آرخانکل ایالتیله محدوددر.

اولیا چلبی { عثمانلی سیاحلرینك اك مشهوری اولوب، اون برنجی قرن هجری اواسطنده یاشامشدر. سلطان ابراهیم خان زمانده آزاق سفرنده حاضر بولنمش؛ وبعض وزرانك امامت ومؤذنلك خدمتنه کیروب، بو وسیله ایله آناطولی وشام وعراق ومصر جهتلرینه سیاحت ایتدکدن بشقه، مأموریت مخصوصه ایله ایرانه دخی کوندرلمشیدی. روم ایلی جهتنی دخی کشت وکذار ایتدکدن صکره، سلطان محمد خان رابع زمانندە ویانه‌یه کوندریلن هیئت سفارت معیتنه ویرلوب، اورادن آلمانیا، فلنك، دانیمارقه. اسوج، لهستان وروسیه ممالکنه کیده‌رك، اوچ سنه سیر وسیاحتله، قریم طریقیله استانبوله عودت ایتمشدر. بو سیاحتلرینی یازوب، ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه براقمشدر. زیارت ایتدیکی یرلری پك کوزل وپك طوغری اوله‌رق تعریف وتصویر ایدیورسه‌ده، وقوعاتك نقلنده برآز مبالغه قاریشدیر- یور، وتاریخ قدیمه عائد اولان معلوماتی پك یاکلیشدر. صدر اعظم ملك احمد پاشانك اقرباسندن اولوب، اکثریا دفتردار زاده محمد پاشانك معیتنده بولنوردی.

اولیاق ترمادوره { مادموآزل — (Mlle. Uliac-Trémadeu - re) فرانسه‌نك اك مشهور ادیبه‌لرندن اولوب، ۱۷۹۴ تاریخ میلادیسنده (لوریان) ده طوغمش، و۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر میرآلایك قیزی اولوب، پدرینك وفاتندن صکره، کوتوروم والده‌سنی‌چکیندیرمك ایچون، تألیفه قویلوب، تربیهٔ اطفال حقنده غایت مقبول وحسن اخلاقجه پك مؤثر بر طاقم کتابلر یازمشدر، که چوغی آقادمیالر وتربیه ومعارف جمعیتلری طرفندن تحسین ومکافاته مظهر اولمشلردر. ۲۱ سنه «کنجلرك غزته‌سی» عنوانلی غزتهٔ محرره‌لکنی ایدوب، بو غزتهٔ سبب شهرتی اولمشیدی.

اولیس { (Ulysse) ویونانجه اودیسیوس (Odysseus) تروآ شهرینی محاصره ایدن یونان قهرمانلرندن اولوب، یونان دکیرنده وپروزه قربنده واقع (ایتاکی) جزیره‌سنك حکمداری ایدی. پدری (لارت) ك وفاتنده ایتاکی تختنه جلوس ایدوب، حسن وجمالیله مشهوره اولان (پنلوپه) یی تزوج ایتمش؛ وبوازدواجدن (تلاق) دنیایه کلمشیدی. تروآ محاربه‌سنه کیتمه‌مك ایچون، یالاندن دلی اولمش ایسه‌ده، (پالامید) بو حیله‌سنی میدانه چیقارمغله، کیتمکه مجبور اولمش؛ واثنای محاصره‌ده کرك جسارتیله وکرك حسن تدبیریله تروآنك ضبطنه یاردیم ایتمشدی.

عودتنده دکیزده یونانی شاشیروب، برچوق فرطونه‌لره طوتلمش، وبر طاقم مجهول آطه‌لره اوغرایوب، نهایت کویا (قالیپسو) اسمنده بر پرینك ساکن بولندیغی آطه‌یه تقریله، بو پری اولیسه تعشق ایتدیکندن، کندیسنی یدی سنه یانندہ آلیقومش؛ والحاصل اون سنه تروآ محاربه‌سنده واون سنه دخی دکیز اوستنده قالدقدن صکره، وطننه عودت ایده‌بلمش ایسه‌ده، قاریسنی بر طاقم طالبلر احاطه ایدوب، اموال واملاکنی دخی یغما ایتمش اولدقلرندن، بونلری قتل ایتمکه، وبونلرك قتلندن طولایی عصیان ایدن تبعه‌سنی تسکینه مجبور اولمش؛ وکاهن کندیسنك کندی اوغلی طرفندن قتل اولنه‌جغنی خبر ویرمکله، بونك اوکنی آلمق ایچون، تباقی نفی ایتمش؛ وآنجق (تلغون) اسمنده بر ولد غیر مشروعی کندیسنی طانیمقسزین اولدیرمشدر. اولیس شاعر مشهور (اومیروس)ك «ایلیاده» عنوانلی منظومه‌سنك باشلیجه قهرمانلرندن اولدیغی کبی، دکیزده کی سرکذشتی دخی «اودیسیا» عنوانلی دیکر بر منظومه‌سنك مبنی علیهیدر.

اولیل { سودانك منتهای غربنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده بر شهر ومملکت، وبر روایته کوره، بر جزیره اولدیغی، واورادن پك چوق طوز چیقوب، بلاد سودانه نقل اولندیغی کتب عربیده مذکوردر.

اولیمبوس { (Olympe) تسالیاده کی (لیمبوس) طاغیله آناطولیده کی (کشیش طاغی) نك و(آلا طاغ) ك اسم قدیمیدر. [«لیمبوس، کشیش طاغی وآلا طاغ» مادەلرینه مراجعت بیوریله.]

اولیمپا { (Olympie) موره شبه جزیره‌سنك (الیده) خطهٔ قدیمه‌سنده و(آلفیا) نهرینك صاغ کنارنده برموقع اولوب، اسکی یونانیلر هر درت سنده بر کره اورایه اجتماع ایله، عبادت مقامنده اولق اوزره، انواع اویونلر وکولشلر اجرا ایدرلردی. بو موقع مقدس عد اولنسور بر اورمانله محاط وبرچوق معابد وهیکللری جامع ایدی. بونلرك مصنع ومشهوری ابوالآلهه زعم اولنان مشتریه مخصوص اولان معبد اولوب. ایچنده معبود مذکورك آلتوندن وفیل دیشندن معمول بر هیکلی وار ایدی، که مشهور (فیدیاس)ك اثر مهارتی ایدی. بواویونلره یالکز یونانی جنسیتنه منسوب اولانلر قبول اولنوب، اجنبیلر قبول اولنمدیغندن، ماکدونیا حکمداری فلیپ کندیسنی قبول ایتدیرمك ایچون. کویا اجدادینك یونانی الاصل بولنمش اولدیغنی ادعایه مجبور اولمشدی. بومو قعده ۱۸۲۹ تاریخنده فرانسزلر تحریات اجرا ایدوب، برچوق آثار عتیقه‌بولمشلردر.

اولیمپیاده { یاخود اولیمپیاس (Olympias) اپیر یعنی طوسقه‌لق حکمداری (نیوپتولموس) ك قیزی، ماکدونیا حکمداری فلیپك زوجه‌سی وبیوك اسکندرك والده‌سیدر. طبیعتی پك خرچین اولدیغندن، قبل المیلاد ۳۳۶ تاریخنده‌زوجه‌سی طرفندن تطلیق اولنمغله، اپیرده حکم سورن برادری آلکساندرك یانه چکلمش؛ واورادن فلیپی قتل ایتدیرمکدن صکره، ماکدونیایه عودتله. فلیپك ایکنجی زوجه‌سی (قلیوپاتره) یی آصیغه مجبور ایتمش؛ واوغلی اسکندرك وفاتندن صکره تکرار اپیره چکیلوب، اسکندرك زوجه‌سی (روخسانه) یی دخی یانه آلمش؛ واورادن‌دخی ماکدونیانك امور سیاسیه‌سنه قاریشمقدن کندیني منع ایده‌مه‌مشیدی. (آنتیپاتر) ك وفاتندن صکره، اسکندرك اوغلی (آلکساندر اکوس)ه وصیه اولق اوزره، ۳۱۹ تاریخنده ماکدونیایه جلب اولنه‌رق، (اوریدیکه) ایله (فلیپ آریده) یی قتل ایتدیرمش؛ وبعده (قساندر) طرفندن (پیدنا) ده محاصره اولنوب، تسلیمه مجبور اولمش؛ وهرنه قدر حیاتنه طوقنلیه‌جغی وعد اولنمش ایسه‌ده، قتل ایتدیرمش اولدیغی آده‌لرك اقرباسی طرفندن قبل المیلاد ۳۱۷ تاریخنده قتل ایدلمشدر.

اولیمپیودور { (Olympiodore) میلادك آلتنجی قرنی حکماسندن اولوب، افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع ایدی. اسکندریه‌ده تدریسله مشغول اولوب، افلاطونك بعض کتابلرینی شرح وتحشیه ودیکر بعض اثرلر دخی تحریر ایتمشدر. — بو اسمله حکمای مشائیوندن برفیلسوف دخی اولوب، بشنجی قرن میلادیده یاشامش، وآرسطونك بعض آثارینی شرح ایتمشدر.

اولینته { (Olynthe) ماکدونیاده کسندره کورفزی ایچنده برقصبه ایدی، که ماکدونیالیلرك النده ایکن، برقریه‌دن عبارت اولدیغی حالده، ایکنجی پریقلس طرفندن قبل المیلاد ۴۳۳ تاریخلرنده بر طاقم آتنه مهاجرلرینه ویریلەرك، بونلر

طرفندن اسکان واعمار اولنمش؛ وآتنه مستملکاتی صره‌سنه کیرمش؛ واطرافنده ۳۰ قدر قصبه‌یی دائره‌سی داخلنه آلمشیدی. میلاددن ۳۴۸ سنه اول بیوك اسکندرك پدری فلیپ طرفندن ضبط وماکدونیا یه الحاق اولنمغله، یونان قدیمك خطیب مشهوری (دموستن) آتنه‌لیلری فلیپه قارشی اولینته‌لیلره امداد ایتمکه تشویق وتهییج ضمننده «اولینتیه» عنوانیله مشهور اوچ خطبهٔ بلیغه ایراد ایتمشیدی، که الیوم موجوددر.

اولیندہ { (Olinda) برازیلیانك بحر محیط آطلاسی ساحلنده و(پرنامبوق) شهرینك اتصالنده بر قصبه‌سی اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، لیمانی، حقوق مکتبی، نباتات باغچه‌سی وکتبخانه‌سی واردر.

اولیو { (Oglio) ایتالیانك شمالنده بر نهر اولوب، (برغامه) ایالتنده نبعانله. (ایزو) کولنك ایچندن چکردکدن، و(ملا) ایله (کیزه) چایلرینی دخی اخذ ایله، ۲۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (پو) ایرماغنه دوکیلور.

اولیونزه { (Olivenza) اسپانیانك (استرمادوره) خطه‌سنده بادایوز (یعنی بطلیوس) شهرینك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه حدوددہ بولنمغله، دفعاتله، اسپانیادن پورتکیزه وپورتکیزدن اسپانیایه کچمشدر.

اولیویه { (Olivier) فرانسه مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ٦ سنه ایرانده سفیر بولنمش؛ وتاریخ طبیعی‌یه متعلق بر چوق تحقیقات فنیه اجرا ایله بر طاقم اثرلر براقدیغی کبی، ممالك عثمانیه وایرانه ایتدیکی سیاحتی دخی یازمشدر. ۱۷۵٦ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱٤ ده وفات ایتمشدر. — بو اسمله مشهور بر مهندس دخی اولوب، هندسه‌یه متعلق بعض کشفیاتی ومعتبر اثرلری واردر. ۱۷۹۰ تاریخلرنده لیونده طوغوب، ۱۸۵۳ ده وفات ایتمشدر.

اوم { (Om) سیبریانك انهارندن اولوب، (تومسق) ایالتنك (بارابه) چولدنه‌نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، ۸۵۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (اومسق) شهری اتصالنده (ایرتیج) ایرماغنه دوکیلور.

اومال { یاخود اومالە (Aumale) فرانسه‌نك (آشاغی سینه) ایالتنده و (نوفشاتل) لك ۲۲ کیلومتره شرقنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله بر قونتلغك وبعده دوقه‌لغك مرکزی بولنمش اولمغله شهرت بولمشدر. اورلیان خاندانندن بعض اعضاسی الآن (اومال دوقه‌سی) عنوانی حائزدرلر.

اومبرونه { (Ombrone) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده و (سینه) ایالتنده بر نهر اولوب، (آپنین) سلسله‌جبالندن نبعانله، جنوبه طوغری آقدرق، ۱۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غروسته) جوارنده طوسقانه دکیزینه دوکیلور.

اومبریا { (Ombrie) ایتالیانك اسکی برخطه‌سی اولوب، غرباً (تیبر) نهریله (اتروریا) دن آیریلیوردی، شرقاً آدریاتیق دکیزینه قدر ممتد اولوردی، شمالاً (غالیاجیسپادانه) ایله، جنوباً دخی (سابین)لر مملکتیله محدود ومحاط ایدی. اهالیسی غال یعنی کلت جنسیتنه منسوب اولوب، جسور وجنکاور آدملر ایدی.

اومبوس { (Ombos) مصرك (تایده) خطهٔ قدیمه‌سنده ونیلك ساحل یمینده بولنمش اولان اسکی بر شهرك اسمیدر، که اهالیسنك تماسخه عبادت ایتملریله مشهور ایدی.

اومر { یاخود اویمروس (Evhémère, Eὐημερος) یونان قدیم حکماسندن اولوب، میلاددن درت قرن اول یاشامش، وماکدونیا حکمداری قساندرك محبی اولمغله، بونك نامنه بعض مهم مأموریتلر اجرا، وبحر محیط هندی‌یه سیاحت ایتمشیدی. اساطیر یونانیه‌یی تاریخه تطبیقله، اسکی یونانیلر معبودلرینك کویا جزیرة العرب شرق جهتنده بولنان (پانخائیا) مملکت موهومه‌سنده حکم سورمش حکمدارلر اسملرندن عبارت اولدیغنی ادعا ایدردی. آثارینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بیلمشدر.

اومر { یاخود هومر [«اومیروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اومسق { (Omsk) سیبریانك (آق مولینسك) ایالتنده مستحکم بر شهر اولوب، (اوم) ایله (ایرتیج) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع بولمش) شهرینك ٤٨٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده، ٥٤° ٥٧′ عرض شمالی ایله ٧١° ٢′ طول شرقیده

واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، متین استحکاماتی، برقاچ کلیسامسی، زراعت مکتبی وقیرقیزلر وقالموقلرله تجارتی واردر.

اومنس (Eumène) بیوك اسکندرك سر- دارلرندن اولوب، دها اول‌فلیپك کاتبی بولنمشیدی. کنـدیسی تراکینك (قارديا) شهر قدیمندن اولوب، اسکندرك وفاتندن صکره، (پافلاغونیا) و(قپادوکیا) یعنی قسطمونی وسیواس جهتلرینك حکمداری اولمش؛ وکرك کندی ملکنی محافظه کرك اسکندرك عائله‌سنی مدافعه ایله ماکدونیانك مقاصدمسنی منع ایچـون، رقیبلریله بر چوق محـاربه‌لر ایده‌رك، نهایت کندی عسکری طرفندن ترك اولنمغله، قبل‌المیلاد ۳۲۰ و ۳۱۶ سنه‌لرنده آنتیغون طرفنـدن مغلوب اولوب، حبس و ۳۱۵ ده محبسده قتل اولنمشـدر. — برغه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلمشدر: برنجیسی قبل‌المیلاد ۲۶۳ تاریخنـدن ۲۴۱ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ وسوریه حکمدارلرندن بعض یرلر ضبط ایدوب، معارفك ترقیسنه دخی‌خدمت ایتمشدر. — ایکنجیسی برنجینك یکنی وبرنجی (آتاله) نك اوغلی اولوب. قبل‌المیلاد ۱۹۸ تاریخنـده تخته چکمش؛ وروماليلرله اتفاق‌ایدوب، ماکدونیا حکمداری (پرسـیوس) وبیتنیا (یعنی خـداوندکار) حکمداری (پروسـیاس) ه قارشی بعض محاربه‌لر قزانمش؛ وعلوم ومعـارفه خدمت ایدوب، برغه کتبخانه‌سنی خیلی توسیع ایتمشیدی. برادرلری (آتاله) و(فیلتر) ه اولان وفرت محبتیله مشهوردر. — وفاتنده اوچنجی اومنس اسمیله معروف بر صبی اوغلی قالوب، یالکز بر سـنه حکومت سورمشدر.

اومور بك سلطان اورخان غازی زماننده آیدین حاکمی اولوب، جنوبی- لره قارشی روم ایمپراطوریله وبعده روم ایمپراطورینه قارشی ایمپراطورلق ادعاسـنده بولنان (قانتاقوزن) له اتفـاق ایده‌رك، بر قاچ یوز کیـدن عبارت اولان دونمماسـیله وبر قاچ بیك عسـکرله دفعاتله روم ایلی ساحللرینه یناشـوب، کومولجینه ودیمتـوقه طرفلرینی نهب وغارت ایتمش؛ وچکمجه‌لره قدر دخی کلمشیدی.

اومور بك سـلطان مرادخان ثانی رجا- لنـدن تیمور طاشـك اوغلی اولوب، پادشاه مشار الیه طرفندن بعض مهم وقوعائده استخدام اولنمش؛ وعلی‌الخصوص شهزاده مصطفانك قسطنطینیه‌ایمپراطورینك سوقیله چیقاردیغی غوائله پك چوق خدمتلری کورلمشدی. — یلدیرم سلطان بایزیدك وفاتنی تعاقب ایدن زمان‌فترتده صاروخانده‌حکم سورن بر اومور بك دهاوار ایدی، که ازمیرك ضبطی صره‌سنده وندیك جمهوریتیله عقد اتفاق ایتمشیدی.

اومورفو قبریس جزیره‌سنده بر قصبه او- لوب، لفقوشه‌نك ۳۵ کیلومتره غربنده، بر چای کنارنده وساحل بحردن ۷ کیلومتره ایچریده واقعـدر. ۵۵۰۰ اهـالیسی واردر. — جزیره‌نك شمال غربی جهتنده وبو قصبه‌نك اوکنده بولنان واسعجه بر کورفزه دخی (اومورفو کورفزی) دیرلر.

اوموولوزی (Umwolozi) آفریقـای جنوبیده بیوك بر ایرماق او- لوب، (آق اوموولوزی) واقره اوموولوزی) اسملریله (ترانسـوال) دن کلن ایکی نهرك اجتماعندن تشکل ایله زولولر تملکتی ایچندن آقدرق، (سانته لوچیا) قوینه دوکیلور.

اَومه سودانك فزان جهتنده (زویله) خطه- سنه منسوب وزویله‌دن سـکز کونلك مسافه‌ده واقع بر قصبه اولدیغی کتب عربیه‌ده مذ- کوردر.

اومیا (Uméa) اسـوجده بر نهردر، که (کولو) طاغلرندن بعمانله، غربی (بو- تنیا) یی بعد الاسقا همنامی اولان قصبه‌نك آلت‌طرفنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور. مجراسی ۴۵۰ کیلومتره طولنده‌در. — بو اسمله مذکور نهرك منصبندن ۱۲ کیلومتره یوقاریده بر قصبه دخی بولنوب، غربی بو- تنیانك مرکز اداره‌سـیدر، ویالکز ۱۲۰۰ اهالیسی واردر.

اومیروس (Homère, Ὅμηρος) یونان قدیمك اك بیوك شاعری اولوب، روایته کوره میلاد عیسی (ع) دن اول ۹۰۷ تاریخلرنده بر حیات بولنمشـدر. یونك ترجمهٔ حالی تمامیله معلوم اولمیوب، حتی بو اسمله بر شخص بولنمش اولمسی دخی مشـکوك عد اولنمق ایستنلمشدر. متواتر اولان روایته کوره، اومیروس ازمیرده طوغوب، والده‌سی (قریتـاییس) اسمنده یتیمه بر قیز ایدی، که

وصیسی طرفندن اغفال اولنه‌رق، صاحب ترجمه‌یی طوغورمش؛ وبعده ازمیرده برمدرسه کشادیله‌تدریس اله مشغول بولنان (فیوس) قریتاییسه تعشق ایتمکله، کندیسنی تزوج، واوغلنی تربیه ایده‌رك، وفاتنده صاحب ترجمه معلمك یرینی طوتمش ایسه‌ده، (ایلیاده) اسمیله تروآ محاربهٔ مشهورهسی وقوعاتنی نظمه چکمك هوسنه دوشدیکندن، بووقوعاته دائر اخذ معلومات ایتمك ایچون، مدرسه‌سنی ترکله، بر مدت سیاحت ایتمش؛ وعودتنده وطننده حسن قبوله مظهر اولمدیغیچون، ساقزه کیدوب، اوراده بر مدرسه آچمش؛ واختیارلغنده ایکی کوزندن کور اولمغله، ضرورتده قالوب، دور بلاد ایده‌رك، قپو قپو اشعارینی تغنی ایله، بیه‌جکی اکمکی دیلنمکه مجبور اولمش؛ ونهایت (کیفلاده) آطه‌لرندن (یوس) آطه‌سنده وفات ایتمشدر. باشلیجه اثرلری (ایلیاده) و(اودیسیا) عنوانلریله ایکی مفصل منظومه اولوب، برنجیسی تروآ محاصره‌سنی وصورت ضبطنی، وایکنجیسی بو محاصره‌ده بولنمش اولان یونان قهرمانلرندن (اولیس) ك عودتده دوچار اولدیغی مصائب بحریه‌یی واوغرادیغی یرلری ونهایت وطننه صورت عودتنی مصوردر. بو ایکی منظومه (یونیا) یعنی ازمیر سواحلیله او جوارلرده‌کی آطه‌لره مخصوص اولان لسانده محرر اولوب، فصاحت وبلاغتلریله، وقوعاتك حسن تصویریله وبرنجیسی اساطیر قدیمه‌یه. ایکنجیسی دخی جغرافیایه متعلق اولان تفصیلاتیله مشهوردرلر. برنجیسی دها فصیح ودها کوزل اولوب، ایکیسنك بر آدمك اثرلری اولدقلری دخی مظنوندر. بونلردن بشقه ۳۳ قدر قصیده ایله فارهلر وقورباغهلر آره‌سنده بر محاربه‌یی حاکی بر منظومهٔ مضحکه‌نك دخی اومیروسك آثارندن اولدقلری مرویدر. احتماله کوره، اومیروسك منظومه‌لری یونانیلر بینده یازینك ایجاد وتداولندن اول برزمانده سویلنوب، برچوق وقت آغزدن آغزه کزه‌رك، بر طاقم مغنیلرك حوصله‌لرنده محافظه اولنمش؛ وبو صره‌ده برچوق تبدلاته اوغرایه‌رق، بعده جمع وتألیف اولنمشلردر.

هر نه قدر بو منظومه‌لرك آیری آیری برطاقم شرقیلرك جعندن حاصل اولدقلری واومیروس نامیله بر شاعرك وجودی مخیلاتدن عبارت بولندیغی حققده اولان فکر آوروپاجه کیندیکجه کسب قوت ایتمکده ایسه‌ده، مذکور منظومه‌لرك یوقاریدن آشاغی مرتب ومنتظم بر وقوعات نقل ایتدکلرینه وصورت افاده‌لرینك اطراد دینه باقیلیرسه، بر شخصك اثری اولدقلرینه اینانمامق مشکل اولیور. بو ایکی منظومه اسکیدن بری ادبای یونانی مشغول ایده‌رك، شرح وتحشیه واخیراً دفعاتله طبع ونشر واکثر لسانلره ترجمه اولنمشلردر.

اون } مصر قدیمك یونانیلر طرفندن (ایلیوپولیس) تسمیه اولنان شهرینك اسم اصلی قبطیسیدر. [«ایلیوپولیس» ماده‌سنه مراجعت.]

اوناپ } (Eunape) حکما واطبای یونانیه‌دن اولوب، میلادك درد نجی قرننده لیدیا یعنی آیدین جهتنده طوغمش؛ خرستیانلغك پك علیهنده بولنمش؛ وقدمای حکمانك تراجم احوالنی یازمشدر. بو اثری موجود اولوب، اوروپاده طبع وترجمه اولنمشدر.

اونتاریو } (Ontario) آمریقای شمالیده بیوك برکول اولوب، ممالك مجتمعه ایله قناده مملکتی آره‌سنده واقع اولدیغی حالده، بررلریله اختلاط ایدن بش کوللك اك شرقده یعنی اك آشاغیده بولنانیدر. ′۱۵ °۴۳ ایله ′۱۰ °۴۴ عرض شمالی و ′۴۰ °۷۸ ایله °۸۲ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، طولی ۳۲۰ وعرضی ۱۱۰ کیلومتره‌در. اوستنده یعنی غرب جهتنده بولنان (اریه) کولیله (نیاغاره) شلالهٔ مشهوره‌سی ودکیزله یعنی بحر محیط آطلاسی ایله دخی آیاغی حکمنده اولان (سنت لوران) ایرماغی واسطه‌سیله اختلاط ایدیور. (بلان‌ریور)، (اوسوغو)، (ترنت) نهرلریله دیکر برقاچ نهر بوکوله دوکیلور. ایچنده برچوق آطه‌لر واردر. لیمانلری آزدر. بالیقلری چوق وپك لذیذدر. صولری درین اولوب، اك بیوك کیلر دخی سیر ایده بیلورسه‌ده، فرطونه‌لری چوقدر. — یوقاری قناده‌یه (اونتاریو) اسمی دخی ویریلیر.

اونتروالد } (Unterwald) یعنی «اورمانلر آره‌سی» اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ناحیه‌لرك آنتجیسی اولوب، مملکت مذکوره‌نك وسطلرنده واقع اولدیغی حالده، شمال شرقی جهتندن (اشویج)، شرقاً (اوری)، غرباً (لوچره). جنوباً دخی (برنه) ناحیه‌لریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷٦٤ مربع کیلومتره اولوب،

۲۶۳۴۸ اهالیسی واردر. اهالیسی جملهٔ آلمان وقتولیکدرلر. بوکوچك ناحیه (یوقاری اونتروالد) و (آشاغی اونتروالد) اسملریله ایکی جمهوریته منقسم ایسه‌ده، اسویچره‌نك مشترك مجلس مبعوثانه ایکیسی برتك مبعوث کوندرمك حقنی حائزدرلر. برنجیسنك مرکزی (سارنن)، وایکنجیسنك کی ده (استانج) قریه‌سیدر. شمال شرق جهتنده اورمانلی طاغلری، ایکی بیوك وادیلری وبر قاچ کولی واردر. هوامی سرت اولوب، محصولات ارضیه‌سی پك آز جوباتله پتاتسدن عبارتدر. مرعالری وچایرلریله حیواناتی چوقدر، وپك چوق پنیر چیقار. بوناحیه ایك اول اسویچره‌نك استقلالیچون چالیشان اوچ ناحیه‌نك بریدر.

اونست (Unst) اسقوچیانك شمالنده کی (شتلاند) آطه‌لرینك ایك شمالده بولنانی اولوب، ′۴۰ °۶۱ عرض شمالی ایله ′۱۳ °۳ طول غربیده واقعدر. طولی ۱۵ وعرضی ۱۱ کیلومتره اولوب، ۳۵۰۰ اهالیسی ویشم وباور معدنلری واردر.

اونسترووت (Unstrutt) پروسیه‌نك (صاله) قسمه) خطه‌سنده برنهر اولوب، ابتدا جنوب شرقیه بعده شمال شرقی ونهایت یه جنوب شرقیه طوغری جریانله، (تورینکه) خطهٔ قدیمه‌سنی سقی، وویبر، هلده، هلده، سانچه، لوسه وکرا چایلرینی دخی اخذ ایده‌رك، ۱۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ناؤمبورغ) شهری قارشیسنده (ساله) نهرینه دوکیلور.

اونسیقریت (Onésicrite) یونان قدیم مورخلرندن اولوب، (اکینه) آطه‌سنده طوغمش؛ وقوماندان صفتیله بیوك اسکندرك معیتنده آسیایه کیدوب، بوجهانکیرك سفرینی یازمشدر. بو اثرینك یالکز بعض فقره‌لری بولنه‌بلمشدر.

اونسیم (St. Onésime) خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولوب، حواریوندن پاولوسك تلمیذی ایدی. عن‌اصل آناطولی ساحلنده واقع (قولوسوس) شهر قدیمی اغنیاسندن (فیلمون) اسمنده برینك کوله‌سی اولوب، بونك بعض اشیاسنی چالدقدن صکره، فرار ایله، پاولوسه التجا، وخرستیانلغی قبول ایتمشیدی. پاولوس مذکور (فیلمون)ه بر مکتوب یازه‌رق، صاحب ترجمه‌نك قباحتنی عفو ایتدیرمشدر. اونسیم ۹۵ تاریخ هجریسنده قتل اولنه‌رق، یورطیسی مارتك ایکنجی کونی اجرا اولنور.

اونغا (Onéga) روسیه‌ده بر نهردر، که (اولونج) ایالتنده نبعاناله، بو ایالتی سقی ایتدکدن صکره، آرخانکل ایالتنه دخول ایدر؛ وابتدا شمال شرقی وبعده شمال غربیه طوغری ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، شمالی آق دکیزك (اونغا) خلیجنه دوکیلور. — منصبنده یه بو نامله برکوچك قصبه بولنوب، ۱۸۰۰ اهالیسی وبر بالیقجی لیمانی واردر.

اونغا (Onéga) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده (لادوغا) کولیله شمالی آق دکیز آره‌سنده برکول اولوب، لادوغا کولنك آیاغی حکمنده اولان (اسویر) نهریله (ویتغرا) و(شویا) چایلرینی اخذ ایدر. طولی ۲۲۰ وعرضی ۸۰ کیلومتره اولوب، صویی براق وبالیغی چوقدر. ایچنده سیر سفائن مشکلجه‌در.

اونغانیا (Ungannie) آوروپای شمالینك اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (استونیا) وغرباً (لیوونیا) ایله همحدود ایدی.

اونکوار (Unghevar) مجارستانده قومیتات یعنی ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (لابورسقه) نهری تابعلرندن (اونك) چایی ایچنده واقع بر آطه‌نك اوستنده کائن و۱۱۰۰۰ اهالی ایله بر قلعه‌یی حاویدر. — اونکوار ایالتی شمالاً غالیچیا ایله، شرقاً برك، جنوباً زابولقس، غرباً دخی (زمپلین) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ۸۰ وعرضی ۶۰ کیلومتره، اهالیسی دخی ۱۰۰۰۰۰ کشیدر.

اونلیا (Oneille, Oneglia) ایتالیاده جنوه کورفزی ساحلنده واقع همنامی اولان ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبرکوچك لیمانی واردر. مشهور (آندریا دوریا) نك وطنیدر. — اونلیا ایالتی طاغلق بر یر اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالیسی، مرمری، کیرچ طاشی وپك کوزل زیتون یاغی واردر.

اونوپید (OEnopide) یونان قدیم حکماسندن ساقیزلی بر فیلسوف اولوب، قبل المیلاد بشنجی قرنده یاشامش؛ وروایته کوره علوم ریاضیه وهیئته متعلق برچوق کشفیاته موفق اولوب، محرك‌شمسك قطع ناقص اولدیغنی وکونشك‌کندی محوری اوزرینه حرکتنی کشف ایتمشدر. سنه‌یی ۳۶۵ کون

ایله ۸ ساعتدن عبارت عد ایدهرك، ۵۹ سنهدن عبارت بر دور شمسیٔ قری فرض ایتمشدی.

اونوس (Eunus) اسکی روماده وقوع بولان کولدلر عصیانلرندن برنجیسنك رئیسی اولوب، کندیسی عن اصل سوریهلی بر کوله اولدیغی حالده، اسارت آرقداشلری بیننده بیوك بر نفوذ واقتدار کسب ایدهرك، سیچیلیاده ۵۰۰۰۰ کوله‌نك باشنه کچمکله، اعلان عصیان ایتمش؛ وروما سردارلرندن برقاچنی مغلوب ایدوب، نهایت قبل‌المیلاد ۱۳۶ تاریخنده (پرینا) طرفندن اخذ وکرفتله، خاچه کریلهرك، اعدام اولنمشدر.

اونوسـاردر (Onosarder) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، برنجی قرن میلادیده یاشامش؛ وعسکر قوماندانلغی فننه دائر بر کتاب یازوب، رومالیلرك فن حربه دائر اولان معلومات وحرکتلرینی تعریف ایتمشدر. بو کتاب الیوم باقی اولوب، طبع ونشر، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

اونوم (Eunome) خرستیانلرك مذهب رؤساسندن اولوب، دردنجی قرن میلادیده قپادوکیا یعنی سیواس وقیصریه جهتنده نشأت ایتمش؛ وکیزیق پسقپوسی اولوب، حضرت عیسانك شخصی حقنده کندینه مخصوص بر فکر پیدا ایتمکله برابر، اعزهنك کراماتنی انکار، وبونلرك تصویر واثرلرینه عبادتی رد ایدیوردی. مذهبنه برچوق خلق تابع اولوب، کندیسی (ماوریتانیا) یعنی مغربه نفی اولنمش؛ وبعده وطننه عودتله، ۳۹۳ تاریخنده اورادہ وفات ایتمشدر.

اونوماقریت (Onomacrite) آتنه‌لی بر اسکی شاعر وکاهن اولوب، قبل‌المیلاد ۵۱۶ تاریخلرنده یاشامش؛ و(هیپارق) طرفندن نفی اولنمشیدی. شاعر (اورفه)یه اسناد اولنان اشعارك بونك ترتیب کردهسی اولدیغی مظنوندر.

اونه (Aune) فرانسهده برنهردر، که «شمال سواحلی» ایالتنده نبعانله، ابتدا شماله وبعده غربه طوغری آقهرق، ۱۳۵ کیلومترهلك جریاندن صکره، (برست) شهری لیمانه دوکیلور.

اونیامسی (Uniamesi) آفریقای وسطیده، ۵° ایله ۱۰° عرض جنوبی آره‌سنده بر خطه اولوب، نیانزه کولنی ونیلك باشلیجه منبعلرینی حاویدر.

اونیل (O'Neill) ایرلاندهنك اسکی حکمدارلرندن اولوب، میلادك ۳۷۴ تا ریخندن ۴۰۶ تاریخنهدك بوجزیرهنك اکثر طرفلرینه حکم سورمش؛ و(پیقت) لر و(اسقوت) لرله بالاتفاق، رومالیلری بیوك برتانیادن چیقارمش؛ وبعده (لینستر) حکمدارلهایتدیکی بر محاربهده مقتولاً وفات ایتمشدر.

اونیه طربزون ولایتنك جانیك سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره دکیز ساحلنده وصامسونك ۸۶ کیلومترہ شرق جنوبیسنده اولهرق، بر قویك ایچنده واقعدر. کوزل ودلنشین برقصبه اولوب، ۶۷۰۰ اهالیسی واردر، وآب وهواسی لطیفدر. لیمانی، سفائن اعمالنه مخصوص دسنکاهلری، خیلی سفائنی، درسعادت وقریمله ایشلك تجارتی وبررشدیه مکتبی واردر. بوندن اول‌اهالیسنك کیلری دها چوق وتجارت بحریهدن ثروتلری زیاده ایدی. — اونیه قضاسی شرقاً (فاتسه) وغرباً (ترمه) قضالریله محدود واسع برقضا اولوب، ۷۷۸ ۵۰ اهالیسی، ۷۵ جامع ومسجدی، ۲ تکیهسی، ۲ خانی، ۳ حمامی، ۴۰۳ دکانی و۸۵ مکاتب ابتدائیهسی واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتن، کنویر وسبزه ومیوهلرك انواعندن عبارتدر. اسکله‌دن توقات سنجاغنك یکسار قصبهسنه قدر آچیلش اولان طریق اونیه‌نك اهمیت تجاریهسنی آرتیرمشدر. درون قضاده پك چوق مرمر وابنیه طاشلری بولندیغی کبی، دمیر معدنلری دخی چوق اولوب، اهالینك برقسمی بونلرك اخراج واعمالیله مشغولدرلر. سیملی‌قورشون ومنغانز معدنلری دخی بولنیور.

اونیه (Ounja) بواسمله روسیهده اوچ نهر اولوب، برنجیسی روسیهنك شرق جهتنده (وولوغده) ایالتنده نبعانله، غربه وبعده غرب جنوبیه طوغری آقهرق، (قوستروما) ایالتنه کیرر، وصاغ وصولدن برطاقم چایلر اخذ ایله همنامی اولان قصبهنك اوکندن کچدکدن، و۴۰۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، صولدن (وولغا) ایرماغنه دوکیلور. — ایکنجیسی روسیهنك وسطلرنده (ولادمیر) ایالتنده نبعانله، شرق جنوبیه طوغری آقهرق، ۱۳۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، وولغا تابعلرندن (اوقه)نهرینه

دوکیلور. — اوچنجیسی روسیه‌نك شمال شرقیسنده (پرم) ایالتنده اورال طاغلرندن نبعانله، ابتدا غربه وبعده غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، ۱۸۰ کیلو-مترهلك جریاندن صکره، بحرشمالیه دوکیلن (پچوره) ایرماغنه منصب اولور.

اووا (Ovas) مداغسقار جزیره‌سنده ساکن اقوامك اك مهمی وملت حاکمه صفتنی حائز اولانی اولوب، آطه‌نك ایچ طرفلرنده ویوکسك محللرنده ساکندر. برملیون قدر نفوسدن عبارتدر. رنکلری زیتونی، کوزلری کوچك وصاچلری دوز آدملر اولوب، طبیعتلری ملایم وتمدنه مائلدر.

اووراایسل (Over-Issel) یعنی «یوقاری ایسل». فلمنکك برایالتی اولوب، شمالاً (درنته) ایالتیله، شرقاً آلمانیانك (هانووره) خطه‌سیله، جنوب‌شرق طرفندن یه‌آلمانیانك (وستفالیه) خطه‌سیله، جنوباً (کلدره)، غرباً دحی (رویدرزه) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۳۴۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۹۱۴۶۲ کشی اولوب، مرکزی (ازوول) قصبه‌سیدر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، بطاقلقلری، چالیلقلری، مرعالری واورمانلری دخی چوقدر. (ایسل) نهریله دیکر بر قاچ جای بو ایالتی شق وسق ایدرلر. صیغیرلری، آوحیوانلری وآریلری‌ده چوقدر. محصولات صناعیه‌سی باشلیجه بز ایله یوك منسوجاتدن، واخراجاتی یاغ، پنیر، دری وایچ یاغندن عبارتدر.

اوورنی (Auvergne) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه‌سنده بر ایالت اتحاد اولنان برخطه‌سی‌اولوب، مملکت مذکوره‌نك وسطلرنده واقع وبوربونه، فورز، ولای، لیموسین، کرسی ومارشه خطه‌لریله محدود ومحاط ایدی. مرکزی (قلرمونت فراند) شهری ایدی. تقسیمات جدیده‌ده (پویی دودوم) و(قنتال) ایالتلریله یوقاری لوآر ایالتنك (بریوده) قضاسی بو خطه‌یی ترکیب ایدیورلر. آشاغی ویوقاری اوورنی اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی. آشاغی اوورنی (لیمانیه) اسمیله دخی معروف اولوب، قوهٔ انباتیه‌سیله ومحصولاتنك کثرتیله مشهوردر. اوورنی خطه‌سی (لوآر) تابعلرندن (آلیه) و(ژیرونده) تابعلرندن (دور-دونیه) نهرلریله سقی اولنه‌رق، اراضیسی ثمومیت اوزره اراضیٔ برکایه‌دن وهر طرفنده کسب ارتفاع ایدن طاغ وتپه‌لری سونمش برکانلردن عبارتدر. طاغلری (سونه) سلسله‌سنه مربوط اولوب، باشلیجه پلومب، سنزالیه، روره وپویی دودوم اسملریله درت طاقه منقسمدرلر. زمان قدیمده (آرونیا) اسمیله معروف اولوب، اهالیسی اولان (آرون) قومی طول مدت رومالیلره وعلی‌الخصوص قیصره مقاومت ایتمشلردر. رومالیلر حکومتی زماننده بوخطه‌ده علوم ومعارف خیلی ترقی‌ایتمشیدی. قرون وسطاده کاه کندی باشنه وکاه همجوار یرلره برابر نیم مستقل صورتده اداره اولنه‌رق، نهایت ۱۶۱۰ تاریخنده فرانسه قرالغنه الحاق اولنمشدر.

اووره (Évora) پورتکیزده (آلمتیو) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (لیسبونه)نك ۱۲۸ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی، اسکی بردارالفنونی، قردنکنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بر معبدی ورومالیلردن قالمه بر صو یولی خرابه‌لریله دیکر بعض آثار عتیقه‌یی واردر. ۹۷ تاریخ هجریسنده غزاة مسلمین طرفندن فتح اولنه‌رق، ۵۶۲ تاریخنده نصارانك ید ضبطنه کچمشدر.

اوون (Owen) محب انسانیت برانکلیز او-لوب، عادی عمله‌دن ایکن، بیوك بر ایپلیکخانه صاحبی اولمش؛ وسعی واسطه‌سیله بنی نوعنی سفالت وجنایتدن قورتارمق فکرینه سالك اولوب، بونی اثبات ایچون، بتون عمله‌یی شرکته ادخال ایتمك شرطیله بر بیوك فابریقه تأسیس ایدوب، پك چوق جانی وسفیللری دائرهٔ انسانیت وسعادته ادخاله موفق اولمشدر. بو فکری اثبات ونشر ایچون بر طاقم کتابلر دخی یازمشدر. ۱۷۷۱ تاریخنده (نوتتوون) شهرنده طوغوب، ۱۸۵۸ ده وفات ایتمشدر.

اووه ارضروم ولایت وسنجاغنده بر قضا اولوب، ارضرومك شمال غربیسنده واقعدر. مرکزی ارضرومدن اوچ ساعت مسافده اولان (ایلیجه) قصبه‌سیدر. بیوك بر قضا اولوب، برنه قپان، اشقلعه، جنس، کوتانس، ارکنصور، عرب کندی، قیاپا، قره‌ارض، ایلیجه، مردولك، حیدری، لواخور، کان، سناووق وکیره‌کوسك اسملریله ۱۵ ناحیه وجمعاً ۱۷۱ قریه‌یی جامع اولمغله، ۱۳۱٬۶۴

اهالیسی واردر. که قسم اعظمی اسلام وقصه‌وری ارمنی وسائره‌در. اسمندن دخی آکلاشیلدیغی اوزره، اراضیسنك قسم اعظمی دوز یرلردن عبارت اولوب، شمال شرق وشمال غربی جهتلری یوکسك طاغلرله محاطدر. بوطاغلردن‌اینن متعدد چایلر اووه‌ده برلشه‌رك، فرات نهرینی تشکیل ایدیورلر؛ بناءً علیه بوقضایه مذکور ایرماغك منبعی نظریله باقیله بیلیر. طوپراغی اولدقجه محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. میوه‌لری یوق حکمنده اولوب، چایر ومرعالری واورمانلری چوقدر. سیاه، بیاض وقیرمزی ابنیه طاشلریله آلچیسی دخی چوقدر. مرکز قضاده وسائر طرفلرنده متعدد قاپلیجه‌لر ومعدن صولری بولنور. درون قضاده ۹۱ جامع ومسجد، ٤ تکیه، ۲۰ صبیان مکتبی، ۱٦ مدرسه، ٤۱ کلیسا ومناستر، ٦۷ دکان ومغازه، ۲۷ خان، ٤ کارکیر کوپری موجوددر. محصولات صناعیه‌سی بز وچول کبی بعض منسوجاتدن عبارتدر.

اووه‌جق { معمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغنده بر قضا اولوب، او- جهت طاغلرینه نسبةً اراضیسی دوز ومنبت اولمغله، اوراکرلینك مدار معیشتیدر. مرکزی یئه اووه‌جق نامیله کوچك بر قصبه اولوب، ارزنجانك ۹۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قضا ۷۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی ۱٤۰۰۰ کشی راده‌لرنده درکه بونلرك‌ده یالکز ٤۰۰۰ قدری ارمنی وقصوری مسلم اولوب، اکثریسی کردلر. درون قضاده ٥ جامع، ٦ کلیسا، ۲ اسلام و ۲ خرستیان مکتبی، ۱۰ خان و ۱٦ دکان واردر. بو قضاده بر پیوك اورمان واردر، که مازکرده قدر ممتد اولوب، بوندن پك چوق اودون قطع اولنور. — بواسمله قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنه تابع چرکش قضاسنده بیوك برناحیه دخی‌اولوب. ۷۰ قریه‌دن مرکبدر. — قونیه ولایتیله ایچ ایلی سنجاغنده بو اسمله بر قاچ قریه دخی واردر. — کذلك قونیه ولایتنك غرب جهتنده بو اسمله بر طاغ اولوب. دومانلی وبوز برون طاغلریله مربوطدر.

اووه یوزی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنه تابع بارطین قضاسنده بریر اولوب، بعضاً آیریجه برناحیه اتخاذ اولنمشدر.

اووید { یاخود اوویدیوس (Ovide, Ovi-dius) لاتین مشاهیر شعراسندن اولوب، میلاددن ٤۳ سنه اول (سامنیوم) مملکتنك (سولمونه) شهرنده طوغمش؛ وحقوق تحصیلیچون رومایه کیتدیکی حالده، شاعرلکه سلوکله، شعرده کسب ایتدیکی مهارت سایه‌سنده، آوغستوسه انتساب ایده‌رك، مشاهیر شعرادن ویرجیل، هوراس، تیبول وسائره ایله عقد مناسبات ایتمش ایکن، میلادك ۹ تاریخنده آنسزین آوغستوسك توجهنی غائب ایتمکله، قره دکیزك ساحل غربیسنده بولنمش اولان (تومس) شهر قدیمنه نفی اولنمش؛ وسکز سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. بر چوق منظومه‌لری وسائر اشعاری واردر.

اوویدو { (Oviédo) اسپانیانك اسکی (آستور- یا) خطه‌سنده بر شهری اولوب، همنامی اولان سنجاغنك مرکزیدر. مادریدك ۳۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده و(اوویا) اسمنده بر کوچك چایك کنارنده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، صنع بر کلیسایی، صو یولی، طوب فابریقه‌سی وبز وتافیه کبی معمولاتی واردر. عربلرك اوائل حکومتنده اوراده بولنان بر مناسترك اطرافنه التجا ایدن نصارا طرفندن تأسیس اولنه‌رق، موقعنك متانت طبیعیه‌سیله اهل اسلامك الینه کچه‌مه‌مش؛ وبعده اورالرده تشکل ایدن (اشتورس) خرستیان دولتنك مرکزی‌اولمشیدی. — اوویدو دولتی آستوریا دولتنك بو قصبه‌یی مرکز اتخاذ ایتدکدن صکره آلدیغی اسم اولوب، مرکز لیونه نقل اولنجه‌یه قدر، بودولتده اون حکمدار حکم سورمشلردر، که اسملریله سنهٔ میلادیه حسابیله تاریخ جلوسلری بر وجه آتیدر:

قرویلا	۷۵۷
آئورلیو	۷٦۸
سیلو	۷۷٤
ایکنجی آلفونس	۷۸۳
ماورغات	۷۸۳
برمود	۷۸۸
ینه آلفونس	۷۹۱
برنجی رامیر	۸٤۲
برنجی اوردونیو	۸٥۰
اوچنجی آلفونس	۸٦٦
برنجی غارسیا	۷۸۸

[آلت طرفیجونه «لیون» ماده‌سنه مراجعت.]

اووید یوپول (Ovidiopol) روسیه‌نك جنوبنده (دنیستر) نهرینك ساحل یسارنده وبو نهرك قره دکیزه دوکلدیکی محلك ۲۰ کیلومتره یوقاریسنده بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی وطوز اخراجاتی واردر. ایمپراطوریچه قاترینه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، شاعر (اووید) ك منفاسی اولان (تومس) شهر قدیمنك موقعنده زعم اولنمغله، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

اوهلاند (Uhland) آلمانیا شعراسندن اولوب، ۱۷۸۷ تاریخنده (توبنکه) شهرنده طوغمش؛ و ۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. بر چوق اشعاری وهاملری واردر.

اوهلنشلاکر (OEhlenschlager) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۷۸ ده (فردریقسبورغ) ده طوغمش. و ۱۷۵۰ ده وفات ایتمشدر. قوپنهاغ دارالفنونده ادبیات معلمی بولنمش؛ وبر چوق ملی هاملر ومضحکه لر ترتیب ایده‌رك، بیوك برشهرت واعتبار بولمشیدی. اکثر آثارینی کندیسی آلمانجه‌یه دخی ترجمه ایتمشدر.

اوهماخت (Ohmacht) آلمانیانك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب. ۱۷۶۱ تاریخنده (وورتمبرغ) ك (روتوایل) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۳٤ ده وفات ایتمشدر. آلمانیانك بر چوق شهرلرنده هیکللر وسائر اثرلر وجوده کتیرمشدر.

اوهیو (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه داخلنده بیوك بر نهر اولوب، (آلغانی) ایله (موتونغاهلا) چایلرینك اجتماعندن تحصاله، ابتدا غربه. بعده جنوبه، صکره ینه غربه ونهایت غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، و(سینسیناتی) ایله (اوییسویل) شهرلری ایچندن چکه‌رك، تقریباً ۱۶۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (جفرسون) شهری اتصالنده و °۳۸ عرض شمالی ایله ′۱۸ °۹۱ طول غربده (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور. تابملرینك باشلیجه‌لری (تنسه). (کومبرلاند) و(کنتوکی) چایلریدر.

اوهیو (Ohio) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌یی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، حدود جنوبیهٔ شرقیه‌سنی تشکیل ایدن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (میشیغان) جمهوریتیله و(اریه) کولیله، شرقاً (پانسلوانیا)، شرق جنوبی جهتنده‌ن (غربی ویرجنیا)، جنوباً (کنتوکی)، غرباً دخی (ایندیانه) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤۱۰٦۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۱۰۸۰٦۲ کشیدر. مرکزی (قولومبوس) ایسه ده، اك بیوك وتجارتکاه شهری (سینسیناتی) در. هواسی معتدل ورطیب اولوب. اراضیسی مختلفدر، وبعض طرفلری چول حالنده‌در. واسع چایرلری وبطاقلقلری، مشهور باغلری، شرق جهتنده بر چوق کورمعدنلری، طوزلی صولری، متعدد دمیریوللری ومنقرض اولمش بر قوم اصلینك یادکاری اولمرق بر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. بویر ۱٦۳٤ تاریخنده کشف اولنمرق. ۱۷٦۳ ده آوروپا مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمغه باشلانمش. و ۱۸۰۱ ده بر جمهوریت صورتنده وضع اولنمرق. ممالك مجتمعه هیئتنه داخل اولمشدر.

اویاپوق (Oyapok) آمریقای جنوبینك جهت شمالیه‌سنده واقع (غویانه) مملکتنده بر نهر اولوب. ′۳۰ °۲ عرض شمالی ایله ′٤۰ °٥٤ طول غربیده بعد ایله، ۳٥۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (اورانز) قرینده بحر محیط آطلاسیه منصب اولور. بعض خریطه‌لرده بو نهرك مجراسی غویاندنك فرانسه‌یه تابع اولان قسمیله برازیلیا آره‌سنده خط حدود کبی کوستریلیور.

اویانو کرید ولایتنك لاشید سنجاغنه تابع بر قضاسی اولوب، یالکز ۱٦ قریه‌دن مرکبدر.

اوئسانت (Ouessant) فرانسه‌نك غرب جهتنده وبحر محیط آطلاسیده (فنیسترہ) ایالتنه ملحق وساحلدن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقع بر کوچك آطه اولوب، طولی ۸ وعرضی ٥ کیلومتره واهالیسی ۲٥۰۰۰ کشیدر. مرکزی (لامپول) قصبه‌سی اولوب، لیمانی وفناری واردر. وصاردلیه بالیقلری چوقدر.

اویس پاشا سلطان محمد خان ثانی دوری وزراسنده اولوب، باش دفتردار ایکن، ۱۰۹٥ تاریخنده سنان پاشادن صکره مصر والیسی اولمش؛ واوچ سنه صکره اورادہ وفات ایتمشدر.

اویس جلایری (امیر شیخ —) عراق عرب وآذربایجانده حکو-

مت سورن ملوك ایلکانیانك ایکنجیسی اولوب، ۵۷۵ تاریخ هجریسنده دولت مذکوره‌نك بانیسی اولان پدری امیر شیخ حسن جلایرینك وفاتنده بغداده جلوس ایتمش؛ و ۷۹۵ ده آذربایجان حاکمی (اخی‌جون)ه غلبه چاله‌رق، کندیسنی قتل ایله، مظفراً تبریزه داخل اولمشدر. ۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۷۷۶ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی سلطان حسین جانشینی اولمشدر. خواجه سلمان ساوجی، شرف رامی، خواجه محمد عصار وعبید زاکانی زمانده اولوب، کندیسنی مدح ایتمشلردر.

اویس قرنی { (بن عامر) کبار تابعیندن واولیاء اللهدن برذات اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك زمان سعادتلرنده بولنمش ایسه‌ده، دیدار نبویه نائل اولهمامشدی. بوذات یمنلی اولوب، وطننده اولدیغی حالده، وکیمسه طرفندن ارشاد وتشویق اولنمقسزین، مجرد الهام ربانی یاردیمیله حضرت نبی محترم افندمز حقنده غیاباً فوق العاده بر محبت حاصل، ودین اسلامی قبول ایتمشیدی. حتی حضرت رسول الله افندمزك بر مبارك دیشی دوشدیکنی ایشیتدیکنده، عجبا دوشن دیش بومیدر یوقسه شومیدر دیه‌رك کمال محبتندن کندی دیشلرینك جمله‌سنی چیقارمش اولدیغی مشهوردر. حقنده بعض احادیث شریفه دخی صادر اولمشدر. حضرت عمر بن خطابك زمان خلافتلرنده مدینهٔ منوره‌یه وصولنده، جناب فاروقك فوق العاده حرمت ورعایتنه مظهر اولمش؛ وحضرت عمر کندیسنك دعاسنی طلب ایتمشیدی. بعده بصره‌یه چکیلوب، روایت احادیث شریفه ایله اشتغال ایتمشیدی. کندیسی فقرای صابریندن اولوب، حتی هر کس فقریله وچپلاقلغیله آکلیرمش. صفین محاربه‌سنده حضرت علی (رضه) افندمزك معیننده اولدیغی حالده، ۳۷ سنهٔ هجریه‌سی شوالنك ۱۷ سنده شهید اولمشدر.

اویغور { ترك وتاتار اقوامندن برقوم اولوب، بشنجی قرن میلادیده آسیادن اورو-پایه تجاوزله. بوقطعه‌نك شمال شرقی جهتلرنده پك چوق تخریبات وسفك دمایی موجب اولمشلردر. قرون وسطی تاریخلری بونلرك خونخوارلقلرندن کنایه اولهرق، مغل‌وبلرینك قانلی ایچدکلرینی وکوچك چوجقلری یدکلرینی روایت ایدیورلر. مجارلرك بونلرك احفادی ویاخود بوقومك بر شعبه‌سی بولندقلری مظنوندر. اویغورلرك اسکیدن بری کندیلرینه مخصوص خطلری وادبیاتلری وار ایدی. اوخطله ولسانلرنده یازلمش بعض کتابلری بولنمشدر.

اویهلی { (Ujhely) مجارستانك (زمپلین) ایالتنده برقصبه اولوب، زمپلینك ۱۳ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۶۵۰۰ اهالیسی ومکتب اعدادیسی واردر.

اوییست { (Uist) اسقوچیانك شمالنده‌کی (هبریده) جزایرندن ایکی آطه‌نك اسمی اولوب، (نورت اوییست) و(سوت اوییست) یعنی شمالی وجنوبی اوییست دینمکله معروفدرلر. شمالیسی ۲۵ کیلومتره اوزون و ۲۰ کیلومتره کنیش اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی چالیلق اولوب، برلوردك ملکیدر. جنوبیسی ۳۱ کیلومتره اوزون و ۳ کیلومتره کنیش اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك آز ایشلنیور. ایکیسنده‌ده خیلی سوده چیقار.

اوئیل سیتی { (Oil-city) یعنی «یاغ شهری» آمریقای شمالیده ممالك متحده‌نك (پانسلوانیا) خطه‌سنده (پیتسبورغ) ك ۲۰۰ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. جوارنده کلینلی پترول چیقار.

اَهاب { (یاخود یهاب) مدینهٔ منوره قریبنده بریر اولوب، حدیث شریفده مذکوردر.

اهبان { اهبان بن اخت‌ذر، اهبان بن اوس اسلمی، اهبان بن صیفیٔ غفاری واهبان بن عیاذ خزاعی صحابه‌دن اولوب، ایچلرندن بری «مکلم الذئب» لقبیله ملقب ایسه‌ده، خانغیسی اولدیغی متفق علیه اولمیوب، ایکنجیسی اولان اهبان بن اوس اولمسی روایتی دها قویدر. اوچنجیسی (وهبان) اسمیله و(ابو مسلم) کنیه‌سیله دخی معروف اولوب، بصره‌ده ساکن بولنمش، وقیزی (عدیسه) کندیسندن روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

اِهتمان { شرق روم ایلی ایالتنك تاتار پازارجق سنجاغنه ملحق قضا مرکزی بر قصبه اولوب، تاتار پازارجغنك ۵۰ وفلبه‌نك ۸۵ کیلومتره غرب شمالیسنده وبلغارستان حدودی قریبنده بر اووه‌ده ودمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. تقریباً

۵۰۰۰ اهالیسی واردر. قربنده (ترازان) ك بناكرده‌سی اولان و(قپولی دربند) اسمیله معروف بولنان بر قلعه وار ایدی، كه ۱۸۳۶ تاریخ میلادیسنده هدم اولنمشدر.

اِهدن { جبل‌لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده ناحیه مركزی بركوچك قصبه‌اولوب، مرتفع بر محلده واقع اولمغله، یازین هواسی غایت‌سرین ولطیف وقیشین پك صوقوق اولدیغندن، قیشین اكثر اهالیسی طرابلس جوارنده (زغرتا) قریه‌سنه ایلرلر. سكنه‌سی ۲۰۰۰ راده‌لرنده‌در.

اَهر { آذربایجانده اردبیل ایله تبریز آره‌سنده معمور وخیراتی چوق برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

اهرن القس { اسكندریه خرستیان اطبا-سندن اولوب، سریانی لسانده (كتاش) عنوانیله طبه متعلق بر كتاب یازمشدر، كه بوكتاب طبیب (ماسرجیس) طرفندن ایكی مقاله علاوه‌سیله عربیه ترجمه اولنمشدر.

اهرنبرایتستاین { (Ehrenbreitstein) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده و(رین) ایرماغنك ساحل یمینده اولدرق، (قوبلنج) ك قارشیسنده برقصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. اوستنده ۲۶۰ متره ارتفاعنده بر قیا اولوب، بونك اوزرنده آوروپانك اك متین قلعه‌لرندن معدود بر قلعه واردر.

اهریمن { اسكی فرس اعتقادنده شرالهی اولوب، ظلمات وكیجه بونك حكمنده زعم اولنوردی. كویا بو اله موهوم (هرمزد) تعبیر ایتدكلری خیر ونور وكوندوز الهیله دائما محاصمده بولنمغله، دنیاده ظهور ایدن خیر وشر بونلردن تولد ایدر؛ ونهایت بر كون هرمزدك غلبه چالوب اهریمنی محو ایتمیله، دنیادن شر قالقه‌جق، وانسانلر مسعود یاشایه‌جقلرمش.

اهل صلیب { قرون وسطاده، اراضیٔ مقدسه‌یی یعنی قدس وفلسطینی اهل اسلامك الندن آلمق وسطوت اسلامیه‌یه خلل كتیرمك فكر ومقصد متعصبانه وحسودانه‌سیله، پاپانك ریاست وحمایه‌سی تحته‌نده اولهرق، آوروپاده حكمدارلرودره‌بكلرینك قوماندهلری آلتنده تجمع وكروه كروه ممالك اسلامیه‌یه هجوم ایدن، جماعت متعصبینه ویریلن اسمدر، كه بوده كندیلرینك، علامت فارقه اولمق اوزره، اثوابلرینه دیكمكی عادت ایتمش‌اولدقلری قرمزی خاچدن نشأت ایتمش بر اسمدر. اهل صلیب محاربه‌لری ۴۹۰ تاریخ هجریسندن ۶۷۰ تاریخنه‌دك ۱۸۰ سنهٔ قریه یعنی ۱۷۴ سنهٔ شمسیه دوام ایتمشدر. اهل صلیب محاربه‌لرینك باشلیجه‌لری ۸ در: برنجیسی ۴۹۰دن ۴۹۳ تاریخنه‌دك اوج سنه دوام ایدوب، ابتدا (پیر) اسمنده برمتعصب راهبك وبعده بالذات پاپا ایكنجی (اوربان)ك تشویقیله اویاندیرلمش؛ وبو سفرده اهل صلیب عسكری باشلیجه (بویون) دوقه‌سی (غودفروآی) ایله برادرلری (اوستاش) و (بودوئن)، (ورماندوآ) پرنسی (هوغ)، نورماندیا حكمداری ایكنجی (روبرت)، تارنته پرنسی (بوهموند) وتولوز حاكمی (ریموند)ك قوماندهسنده‌ایدی. بونلر برأ استانبوله قدر كلوب، استانبول بوغازینی چكه‌رك، آناطولیه دخوللهٔ، ازنیق ضبط ایتدكدن صكره، سوریه‌یه كیره‌رك، اورفه، آنطاكیه‌وقدسی ضبط ایتمشلردر. آناطولیده كندیلرینه قارشی طوران قلیج آرسلان سلجوقی اولوب، آنجق اهل صلیب پك جعینلی اولدقلرندن، مغلوب اولدیغی كبی، سوریه‌ده دخی غلبه بونلرك طرفنده قالمشدی. سوریه‌ده كندیلریله محاربه‌یه كبریشن امرای اسلامك باشلیجه‌لری: موصل صاحبی كربوغا، دمشق صاحبی دقاق بن تتش، طفتكین اتابك، حمص صاحبی جناح الدوله وسائره ایدی. فرنكلر قدسده برخرستیان دولتی تأسیس‌ایدوب، مذكور (غودفروآی)ی حكمدار نصب، ودیكر ضبط ایتدكلری قصبه‌لری دخی سائر اهل صلیب امراسنه تقسیم ایتمشلردی.

— ایكنجی اهل صلیب محاربه‌سی ۵۴۲ تاریخ هجریسندن ۵۴۴ تاریخنه‌دك ایكی سنه سوروب، پاپا اوچنجی (اوژن)ك حمایه‌سی آلتنده اولهرق، سنت (برنارد)ك تشویقیله ظهوره كلمش؛ واهل‌صلیب‌عسكری فرانسه قرالی یدنجی لویی ایله آلمانیا ایمپراطوری (قونراد)ك قوماندهسی آلتنده بولنمشدر. بونلر دخی قسطنطینیه وآناطولی طریقیله شامه كیدوب، دمشقی محاصره ایتمشلرسه‌ده، دمشقك مدبر اموری (معین الدین انز) ایله بونك امدادینه كلن موصل صاحبی سیف‌الدین غازی وبرادری نور الدین محمودك همت وغیرتیله، برشیئه مقتدر اولهمیوب، مغلوباً وخاسراً مملكتلرینه عودت ایتمشلردر.

— اوچنجیسی ۵۸۵ دن ۵۸۸ تاریخندك اوچ سنه دوام ایدوب، پاپا اوچنجی (قلیان) ك حمایه‌سی آلتنده اولهرق، صور باش پسقوپوسی (کوپیوم) ك تشویقیله واهل اسلام طرفندن استرداد ایدلش اولان قدسك یکیدن ضبطی مقصدیله ظهوره کلوب، فرانسه قرالی (فلیب اوکوست)، انکلتره قرالی (شارل کور-دولیون) وآلمانیا ایمپراطوری (فردریق باربروس) پك کلیتلی اولان اهل صلیب عسکرینه قوماندهایدرلردی. بو دفعه دخی اهل صلیب بر شیئه مقتدر اولهمیوب، آلمانیا ایمپراطورینك بتون عسکری قیرلمش، وکندیسی عودتنده سیچلیاده هلاك اولمشدر. فرانسه وانکلتره قراللری عکایی طول مدت محاصره‌دن وبرچوق تلفات ویردکدن صکره، نهایت ضبط ایده بیلمشلرسه‌ده، بینلرینه نفاق دوشمکله، فرانسه قرالی مملکتنه عودت ایتمش؛ وانکلتره قرالی صلاح‌الدین ایوبینك سطوتنه قارشی طیانه‌میوب، ۳ سنه ایچون برمعاهده ومتارکه عقدیله کری دونمکه مجبور اولمشدر. بودفعه‌مشارالیه صلاح‌الدین ایوبی اوروپالیلره کرك سلاحلریله وکرك مدنیت وانسانیتیله بربیوك درس عبرت ویرمشدر.

— دردنجیسی ۵۹۷ دن ۶۰۱ تاریخندك ٤ سنه سوروب، پاپا اوچنجی (اینوسان) ك حمایه‌سی آلتنده اولهرق، نویللی (فولق) اسمنده بر متعصبك تشویقیله وقوع بولمش؛ واهل صلیب عسکری فلاندره قونتی طقوزنجی (بودوئن)، شامپانیه صاحبی (ویلهاردوآن) مونتفرات مارکیسی ایکنجی (بونیفاس) ووندیك رئیس جمهوری (هنری‌داندولو) نك قوماندهسی آلتنده بولنمشدر. بو دفعه اهل صلیب قسطنطینیه‌یه قدر کلوب، روم ایمپراطورلغنی فضولاً ضبط ایتمش اولان آلکسیس آنکلوبی اسقاط ایله، کنج آلکسیسی اجلاس، وبرسنه صکره ینه تختی ضبط ایتمش‌اولان (دوقاس‌مورچوفل)ی طردله، روم ایمپراطورلغنی کندیلری ضبط ایتمشلردر. مذکور (بودوآن) ایمپراطور اولوب، دیکر اهل صلیب رؤساسی دخی روم ایمپراطورلغنك بر طرفنی ووندیکلیلر اکثر سواحلی الهکچیرمشلردی.

— بشنجیسی ٦١٤ تاریخندن ٦١٨ تاریخندك ٤ سنه سوروب، پاپااوچنجی (هونوریوس) ك حمایه‌سی آلتنده ظهور ایتمش؛ واهل صلیب عسکری اسماً قدس قرالی بولنان بریانه‌لی ژان ایله مجارستان قرالی ایکنجی آندریانك قوماندهسی آلتنده بولنمش ایسه‌ده، مجارستان قرالی مملکتنده ظهور ایدن اختلال مناسبتیله عودته مجبور اولوب، ژان دخی مصره دمیاطی ضبط ایتدکدن صکره، ینه ترکله قاچمغه مجبور اولمشدر.

— آلتنجیسی ٦٢٦ دن ٦٢٧ تاریخندك برسنه سوروب، پاپا طقوزنجی (غرغوآر) ك حمایه‌سی آلتنده اولهرق، آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق طرفندن ایقاع اولنمش؛ وبوایمپراطور بلامحاربه قدسی آلمشیدی.

— یدنجی وسکزنجیسی فرانسه قرالی سنت لویی طرفندن ایقاع اولنوب، بونلرك برنجیسی ٦٤٦ تاریخندن ٦٥٢ تاریخنه‌دك ودردنجی (اینوسان) ك پاپالغی زمانده، وایکنجیسی دخی ٦٦٩ ده ودردنجی (قلیان) ك پاپالغی زمانده وقوع بولمشدر. بونلرك برنجیسنده سنت لویی مصره هجوم ایدوب، دمیاطی ضبط ایده‌بیلمش‌ایسه‌ده، بعده‌مغلوب اولوب، عسکرنده دخی وبا ظهور ایتمکله، اسیر دوشمش؛ وآخر بر فدیهٔ نجاتله قورتلوب، قدسه چکیلدرك، بعض قلعه‌لرك تعمیریله مشغول اولدقدن صکره، فرانسه‌یه عودت ایتمشیدی. ایکنجیسنده ایسه تونسه کیدوب، وصولنی متعاقب برعلت ساریه‌دن وفات ایتمش؛ وبرادری اهل صلیب عسکرینه قوماندهایدوب، تونس حاکمندن بوسفرك مصارفنی آلدقدن‌صکره، فرانسه‌یه دونمشدر.

اهل صلیب محاربالرنك ختامندن صکره قدسده کی خرستیان حکومتی دخی ثبات ایده‌میوب، فلسطین یکیدن اهل اسلامك الینه کچمشدر. اهل صلیب محاربه‌لری آوروپا ایله عالم اسلام آرهسنده مناسباتی تزییده سبب اولمغله، اوروپالیلرك اهم اسلامیدنك مدنیتندن وصنایع ومعمولاتندن اورنك آلهرق، او وقتدن‌تمدن وترقیه باشلامشلردر.

اهلونه { ونام دیکرله لیونو (Livno) بوسنه ولایتنك‌تراونیك سنجاغنده وسنجاغك منتهای جنوب غربیسنده اولهرق تراونیکدن ۷۰ کیلومتره‌جنوب غربیسنده‌قضا مرکزی برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

اهلی { (طیب زاده —) سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. اکثر علوم وفنونده ماهر وتصوفدنبهره دار ایدی. بعض قاضیلقلرده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر.

بیله‌مز سرمیانیدی خیالات اهلی
آچه‌ماز راز لبن کشف وکرامات اهلی

اهلئ ترشیزی (مولانا —) ایران‌شعرا- سندن اولوب، اولاد تیموردن سلطان حسین مرزایه منسوب ایدی. ۹۰۲ تاریخنده وفات ایتمشدر. چغتایی‌الاصل اولوب، «تورانی» عنوانیله دخی معروفدر. سلطان مشارالیه برکون باغنه ایچنده اکلنمکده اولوب، کیمسه‌نك ایجریه برقلامسنی تنبیه ایتمش اولدیغندن، (بخت) اسمنده برسیاه‌کوله صاحب ترجمه‌نك دخولنه مانع اولمش؛ شاعر دخی بداهةً ایکی بیت یازوب، برقوف المانك ایچنه قویه‌رق، باغه کیرن برآقار صویه براقمش؛ وسلطان حسین المانی آلوب اوقوینجه، درحال دخولنه اذن ویرمش. مذکور ایکی بیت شونلردر:

دوچشمم فرش آن منزل‌که سازی جلوه‌گاه آنجا
بهرجا پانهی خواهم‌که باشم خاك راه آنجا
چه خوش بزمیست رنکین مجلس خاقان چه سود اما
که نتوان شد سفید از شومئ بخت سیاه آنجا

— ۹۳٤ تاریخنده تبریزده وفات ایدن (اهلیٔ خراسانی) بشقه اولسه کرکدر.

اهلئ شیرازی (مولانا —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شاه اسماعیل صفوینك خدمتنده بولنمشدر. غایت لطیف وسلیس اشعاری واز آن جمله ۱۲۰۰۰ بیتدن مرکب دیوانی، و«سحرحلال»، «شمع وپروانه»، «رسالهٔ نغز»، «ساقی نامه» و«فوائد الفواند» عنوانلریله بش منظومه‌سی واردر. ۹٤۲ تاریخنده شیرازده وفات ایدوب، خواجه حافظ‌نك تربه‌سی جوارنده دفن ارنمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

ماچنین بیخود اکر یار رسد بر سرما
که دهد مژده اکر دل نطپد در برما

—

یامن ناصبوررا نزد خود ازوفا طلب
یاتوکه پاکدامنی صبرمن ازخدا طلب

اهواز (یاخود سوق‌الاهواز) ایرانك جنوب غربیسنده خوزستان خطه‌سنده وکارون نهرینك ساحل یسارنده یعنی شرقنده برقصبه اولوب، بصره‌نك ۱۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیزفولك ۱۲۰ کیلومتره جنوبنده‌واقعدر. اهواز اوائل دور اسلامده بیوك ومعمور بر شهر اولوب، خوزستان خطه‌سی دخی اکثریا اهواز اسمیله یاد اولنوردی. شمدیکی حالده اسکی شهر خرابه‌لرینك برکنارنده واقع کوچك برقصبه اولوب. آنجق ۱٦۰۰ اهالیسی وزمان معموریتندن قالمه بعض آثاری واردر. اسکی اهوازك خرابه‌لری کارون ساحلی بونجه ۱۱ مسافه‌ده ممتد اولیور. هواسی آغیر وصیتمه‌سی چوقدر. یلان وعقربلرینك کثرتیله مشهوردر. پرتخ محصولاتی چوق وشکر وحرمانی پك ایيدر. هرنه قدر بو شهرك ملوك فرسدن شابور وبا آردشیر طرفندن بنا ایدلش اولدیغی مروی ایسه‌ده، دور اسلامده اساساً تجدید ایدلش اولملیدر، که اطراف- ندهکی خرابه‌لرده کوریلن آثار کوفی خطیله وعربی العباره یازیلرله محرردر. کارون اوزرنده بیوك ومصنع برکوپریسی وجوارلری سق ایچون ینه دور اسلامده یاپلش بیوك برسدك خرابه‌لری واردر. شهرك قارشیسنده علی بن موسی رضی (رضه) حضرتلری طرفندن مدینه‌دن خراسانه عزیمتی اثناسنده بنا اولنمش بر جامع شریف بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیورسه‌ده، الیوم موجود اولوب اولمدیغی معلوم اولهمدی. [اهواز خطه‌سیچون «خوزستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اهیمه (یاخود یهمه Éhimé, Iéhimé) جاپونیانك جنوب جهتنده اولان (سیقوق) جزیره‌سنك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بری اولوب، آطه‌نك غرب شمالی طرفنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۰۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳۳٦۰۰۰ کشی اولوب. مرکزی (ماچویان) شهریدر.

ایاد قبائل عربدن برینك جدی اولوب، حقنده بعض نوادر منقولدر. بنی ایاد عراق جهتنه هجرت ایتمشلردی. — حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك دخی بو اسمله برآزادلیسی وار ایدی، که (ابوالسمح) کنیه‌سیله دخی معروفدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

ایاز سلطان محمود سبکتکینك مقربینندن اولوب، عقل وفطانت وصداقتله ممتاز اولمغله، پادشاه مشارالیهك کندیسنه فوق‌العاده محبت واعتمادی وار ایدی. بو صفتله مشهور اولوب، بعض

شعرا «محمود وایاز» عنوانیله منظومه‌لر یازمشلردر.

اِیاس بن اوس (بن عتیك بن عمرو اشهلی) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، احد وقعه‌سنده شهید اولمشدر.

ایاس بن بکیر (بن عبد یالیل بن ناشب کنانی لیثی) صحابه ومهاجریندن اولوب، اك اول اسلامه کلنلردن ایدی. بدر، احد، خندق وسائر غزواته معیت حضرت رسول‌الله‌ده بولنمش؛ و ۳٤ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. ابن عباس(رضه)دن روایت احادیث شریفه ایلمشدر. ینه صحابه‌دن عاقل، عامر وخالد اسملرنده اوچ قرداشی دخی وار ایدی.

ایاس بن ثعلبه بودخی صحابه‌دن وانصاردن اولوب، ابو امامه کنیه‌سیله مکنادر، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. — ایاس بن رباب مزنی یاخود ایاس بن معاویه بن قره، ایاس بن سهل جهنی انصاری، ایاس بن عبدالله ابو عبدالرحمن فهری، ایاس بن عبدالله بن ابی‌الذباب الدوسی، ایاس بن عبدابو عوف مزنی، ایاس بن عدی انصاری، ایاس ابو فاطمه یاخود ابن ابی فاطمه، ایاس بن قتاده عنبری، ایاس بن معاذ انصاری وایاس بن ودقه دخی صحابه‌دندرلر.

اَیاس [«آیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایبار (Ibar) روم ایلنده بر نهردر، که یکیپازارده (موقره) طاغلرندن نبعانله شرق جنوبیه آقه‌رق، مترووییچه‌یه واصل اولنجه، جنوبدن کلن وکندیندن بیوك اولان (ایتمیچه) نهریله برلشه‌رك، شمالله طوغری دونر، وبعده صربیه‌یه داخل اولوب، جمعاً ۱۸۰ کیلومتره قدر جریاندن صکره، طونه نابعلرندن (موراوه) نهرینك غربی شعبه‌سی اولان (صرب موراوه) یه دوکیلور.

ایباره (San-Miguel-de-Ibarra) یاخود سان میکل‌ده — آمریقای جنوبینك اقوادور جمهوریتنده بر قصبه اولوب، (کیتو) شهرینك ۷۷ کیلومتره شمال شرقیسنده و(ایبابورو) برکانینك اتکنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، ملایم وصاغلام هواسی، شکر قامشی وپاموق محصولاتی وایشلك تجارتی واردر.

ایبر (Ibères) اسپانیانك اسکی اهالیسنه ویریلن اسم اولوب، روایته کوره بوقوم ابتدا بتون آوروپای غربیده ساکن بولنمشیکن، بعده آسیای وسطیدن کلن کلتلر طرفندن پوسکورمه‌یه‌رك، پیرنه طاغلرینك اوته‌طرفنه چکلمشیدی. پیرنه طاغلرینك بعض جهتلرنده بولنان (باسق) قومنك (ایبر) لرك بقیه‌سیدر. اولدقلری دخی مظنوندر. اسپانیانك سائر طرفلرنده ایسه غوتلر، واندالر وسائر قوملرله قاریشوب، نهایت رومالیلرك استیلاسی زمانلرنده بسبتون لاتینلاشمشلردر. ایبر اسمنه کلنجه اسپانیانك قسم شرقی شمالیسنده (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولان (ایبروس)دن مشتقدر.

ایبروس (Ibérus) اسپانیانك شمال شرق قسمنده بر واسع حوضه تشکیل ایده‌رك آقان (ابره) ایرماغنك اسم قدیمی اولوب، بو مناسبتله اوخطه‌یه دخی (ایبریا) اسمی ویرلمش، وبعده بواسم بتون اسپانیایه وپورتکیز شبه جزیره‌سنه تعمیم اولنمش؛ وبوقطعه‌نك اهالی قدیمه اصلیه‌سنه دخی (ایبر) دینلمشیدی.

ایبریا (Ibérie) مادهٔ آتفده‌ده بیان اولندیغی اوزره، عن اصل ابره حوضه‌سنه وبعده بتون اسپانیا وپورتکیز شبه جزیره‌سنه اطلاق اولنان اسمدر. — بواسم جغرافیای قدیمه قافقاسیاده شروان ایله کرجستانك بر قسمنده عبارت اولان بر خطه‌یه دخی اطلاق اولنوردی. حتی اسپانیا اهالی قدیمه‌سنك اورادن کلمش اولدقلرینی ادعا ایدنلر دخی واردر.

ایبك (ملك معز) یدنجی قرن هجری اواسطندن اعتباراً ۱۳۵ سنه مصرده حکومت سورن و(مماليك بحريه) عنوانیله معروف اولان غلامان اتراکك برنجیسی اولوب، ابتدا ملوك اکراددن ملك صالحك کوله‌سی ایکن، مشارالیه طرفندن مناصب عالیه‌یه ترفیع اولنمش؛ وملك صالحك وفاتندن صکره بر مدت حکومت سورن زوجه‌سی (شجرة الدر) ی تزوجله، بونك خلفی اولان ملك اشرفه اتابك اولمشیدی. بر سنه صکره یعنی ٦٤٩ تاریخنده سائر مملوکلرله بالاتفاق، ملك اشرفی موقع اقتدارdan اسقاط ایله، کندیسی سلطان مصر اولمشدر. بعده حاکم مصر بدرالدین لؤلؤك قیزینی دخی تزوج ایتمکله، شجرة‌الدرله آرامی آچیلوب، نهایت ٦٥٥ تاریخنده مومی‌الیها

طرفندن حامده قتل ایتدیرلمشدر. اوغلی ملك منصور علی جانشینی اولمشدر.

ایبیقوس (Ibycus) یونان قدیم شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ۵۴۰ تاریخلرنده ایتالیانك (رجیوم) شهر قدیمنده نشأت ایتمش؛ وبرمدت سیسام حکمداری پولیقراتك یانده بولنمشدر. روایته کوره برطاقم حیدودلر طرفندن قتل اولنغله، قتلی صره‌سنده باشی اوستندن اوچان بر طاقم طورنه قوشلرینه خطاباً «سز بنم قتلمه شاهد اولکز» دیمش؛ برمدت صکره بو حیدودلرك ایکیسی بر قاچ قورنه کورمکله، بربرلرینه «ایشته ایبیقوسك شاهدلری» دیمجه، بریسی ایشیدوب، بو سوزی محکمه‌یه تبلیغ ایتمش؛ ومرقوملر طوتیلوب، استنطاق اولندقلرنده، جنایتلرینی اعتراف ایتمشلر.

ایبیکوی (Ibicuy) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك (بونس آیرس) ایالتنده بر نهردر، که (سان لوبی) شهری جوارنده (بوروبی) ایله (سانته ماریه) چایلرینك اجتماعندن بالتشکل، شمال غربی‌یه طوغری آقار، و ۴۰۰ کیلو. مترهلك جریاندن صکره، (اوروغای) نهرینه دوکیلور.

ایپسوس (Ipsus) آناطولینك کوتاهیه وآنقره جهتلرینه مصادف اولان (فریجیا) خطهٔ قدیمه‌سنك مرکزی بولنمش اولان (کلنه) شهر قدیمنك شمال غربیسنده واقع بر کوچك قصبه ایدی، که بیوك اسکندرك وفاتندن صکره سردارلری بینده وقوع بولان وبو جهانکیرك ملکنك درده تقسیمنی انتاج ایدن بر بیوك محاربه‌نك محل جریانی بولنمش اولغله مشهوردر.

ایپسویچ (Ipswich) انکلتره‌ده (سوفولق) قونتلغنك مرکزی بر شهر اولوب، (نورویچ) شهرینك ۶۰ کیلومتره جنوبنده و(اورول) نهری اوزرنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی، دمیردن بر کوزل کوپریسی، بر قاچ خسته‌خاندنی، بر تیمارخانه‌سی، سائر بر چوق کوزل ابنیه‌سی، دمیرخانه‌لری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاهلری، صابون، اپلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

ایپسیلانتی (Ipsilanti) عن‌اصل طرزونلی اولوب، درسعادتده یرلشمش برروم خاندانیدر، که ترجمانلق وباش طبیبلك خدمتلریله دولت علیهٔ عثمانیه نزدنده بیوك بر حرمت واعتبار قزانمش ایکن، بالآخره دولتك علیهنده بولنمشدر. بوخاندان افرادینك اك مشهورلری اوچ کشی اولوب، برنجیسی (آلکساندر ایپسیلانتی) در، که بر خیلی مدت افلاق پرنسی اولوب، بعده درسعادته عودتله بیوك بر نفوذ واقتداره مالك ایکن، اوغلی قسطنطینك روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سندن طولایی، توجهدن دوشوب، ۱۸۰۵ تاریخنده، ۸۰ یاشنده اولدیغی حالده، اعدام اولنمشدر. — ایکنجیسی بونك اوغلی مرقوم (قسطنطین ایپسیلانتی) در، که تاکجلکندن یونانك استقلالی خیالنه دوشوب، روسیه ایله اولان مناسبات خفیه‌سی آکلاشلمش اولدیغی حالده، پدرینك خاطرینه رعایةً ۱۷۹۹ ده بغدان، و ۱۸۰۲ ده افلاق بکی اولمش؛ و روسیه دولتی کندیسنی حایه ایتمکله، یدی سنه مدتله مأموریتنی التزام ایتدیکندن، دولتین بینده بر محاربه وقوعنه سبب اولدقدن صکره، روسیه‌یه قاچوب، ۱۸۱۶ ده اورادە وفات ایتمشدر. — اوچنجیسی بونك اوغلی آلکساندر ایپسیلانتی روسیه‌ده عسکر اولوب، ۱۸۱۴ ده میرالای وبعده ایمپراطور علیکساندرك یاوری اولمش؛ و ۱۸۲۰ ده یونانك استقلالنی استحصال مقصدیله و(اتریا) عنوانیله تشکل ایدن جمعیت خفیه‌نك ریاستنه کچمش؛ وبر سنه صکره بر طاقم سرسریلرله پروتی کچوب، اعلان عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، آوسترياپه قاچمغه مجبور اولمش؛ وآوسترپا دولتی طرفندن توقیف اولنه‌رق، یدی سنه موقوف قالدقدن صکره، ۱۸۲۸ ده ویانه‌ده وفات ایتمشدر.

ایپصاره (Ipsara یاخود Psara) جزایر بحر سفیده ساقزك ۲۰ کیلومتره غرب شمالیسنده بر کوچك آطه اولوب، اولجه‌برناحیه‌دن عبارت ایکن، اخیراً قضا اتخاذ اولنمشدر. آطه‌نك شمالدن جنوبه اولان طولی ۱۰ وعرض وسطیسی ۵ کیلومتره اولوب، اهالیسی تقریباً ۱۰۰۰ کشیدن عبارتدر. شرابی ایی اولوب، راقی، اوزوم، انجیر، بال، پنیر کبی بعض محصولاتی وبغدای وآرپه حاصلاتی واردر. حیواناتی تقریباً ۳۵۰۰ قیون وکچی ایله بر مقدار صغیر وسائره‌دن عبارتدر. جنوب غربیسنده اوچ کوچك وایصسز آطه بولنیور.

ایپصاله ادرنه ولایتنك دده آغاج قضاسنده صوفیلو قضاسنه تابع ناحیه مرکزی

بر قصبه‌اولوب، مریچ نهری ساحل یسارینك ۷ کیلومتره شرقنده ونهر مذکورك منصبنده اولان (اینوز)ك ۳۷ کیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق، مریچه دوکیلن بر چایك اوزرنده واقع و ۳۵۰۰ اهالیی جامعدر. روم ایلینك اك اول فتح اولنان قصبه‌لرندندر.

ایپك { آرناؤدلغك قسم شمالیسنده قوصوه ولایتنه تابع سنجاق مرکزی بر شهر اولوب، پرزرینك ۷۵ کیلومتره شمال غربیسنده واشقودره‌نك ۱۱۰ کیلومتره شرق شمالیسنده، آرناؤد آلپلری نامیله معروف اولان اشقودره سلسلهٔ جبالنك شرق جنوبی اتکنده، همنامی اولان وآق درینه دوکیلن برنهرك اوزرنده وبر اووه‌نك کنارنده واقعدر. آرناؤدجه واسلاوجه اسمی (پچ) در. قسم کلیسی اسلام اولمق اوزره ۱۸۰۰۰ اهالیسی، ۱۰ جامع شریفی، ۲ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه‌سی، ۱۰ قدر صبیان مکتبی، ۱ حکومت قوناغی، ۱ قشله‌سی، ۱ حمامی، ۵۵۰ دکان ومغازه‌سی و ۱۰ خانی واردر. جوامعنك اك یوك ومصنعی سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولان جامع شریفدر. میاه جاریه‌سی چوق اولوب، باغ وباغچه‌لری پك کوزل وهواسی لطیفدر. قصبه‌نك اوست طرفنده اسکی بر کلیسا وایکی ساعت بعدنده (دچان) اسمیله معروف یوك بر مناستر بولنیور. اهالیسی کاملاً آرناؤد اولوب، عادات قدیمهٔ ملیه‌لرینی محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولمغله، حشونت طبع ایله معروفدرلر. درون شهرده کار قدیم تفنك وطبانجه ایله سائر اسلحه یاپیلور. دباغخانه‌لری دخی چوق اولوب، سختیان وکوساله امعال اولنور. — ایپك قضاسی همنامی اولان سنجاغك منتهای شمال شرقیسنده اولوب، شرقاً پرشتنه سنجاغیله، جنوباً یاقوه قضاسیله، غرباً اشقودره ایالتیله وغوسینه قضاسیله، غرب شمالی جهتندن براند قضاسیله، شمالاً دخی یکیپازار سنجاغیله محدود ومحاطدر. ۲۰۰ قدر قریه‌دن عبارت اولوب، اهالیسی تحریر ایدلمدیغندن، مقدار صحیحلری بیلنه‌میورسه‌ده، قضانك وسعتنه، قریه‌لرینك بیوکلکنه وعلی الخصوص هر خانه‌ده ساکن عائله‌لرك پك کثیر النفوس اولدقلرینه باقیلور ایسه، ۵۰۰۰۰ دن آشاغی اولمسه کرکدر. بونلرك طاغلیلری کیفه‌لق خلقنه مخصوص برصورتده یاشایوب، قبیله‌لر تشکیل ایدیورلر؛ وسرکشلکله مشهور اولوب، بینلرنده قان دعوالرینه رعایت ایدرلر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ودوز یرلری قوملق اولوب، زراعتی خیلی کریدر. میوه‌لری وعلی الخصوص المالمری مشهوردر.

ایپك { سنجاغی. آرناؤدلق قطعه‌سنك منتهای شمالنده وقوصوه ولایتنك غربنده واقع اولوب، شمالاً یکی پازار سنجاغیله، غرباً قره طاغ حدودیله، غرب جنوبی جهتندن اشقودره ولایتیله، جنوباً مناستر ولایتنك پرزرین سنجاغیله، شرقاً دخی پرشتنه سنجاغیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، ایپك یاقوه، غوسینه، براند وترغویشته اسملریله ۵ قضادن مرکبدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، آرناؤدلق آلپلری دینلن ومحلیجه (موقره) و(سوقه) طاغلری نامیله معروف اولان یوك بر سلسلهٔ جبال لوانك ایچنده جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری ممتد اولور؛ ویالکز غوسینه وبراند قضالری جبال مذکوره صرتنك شمال غربیسنده وبناءً علیه طونه مائله‌سنده اولان (ایم) نهری حوضه‌سنده، ودیکر قضالری سلسلهٔ جبالك شرق جنوبیسنده وآدریاتیق مائله‌سنده بولنیور، و(آق درین) حوضه‌سنك قسم اعظم شمالیسنی حاویدر. کرك مذکور سلسلهٔ جبالك اتکلرنده وکرك بو سلسله‌یه مربوط طاغلرده بر چوق اورمانلر ومرعالر بولنوب، خیلی کراسته قطع اولنور، واهالیسی کلیتلی قویون وسائر حیوانات بسلرلر. طاغلرك آرملرنده ونهرلرك کنارلرنده خیلی دوزیرلر وکوزل وادیلر دخی بولنوب، طوپراغی اولدقجه منبت ایسه‌ده، زراعتی پك کریدر. محصولات زرعیه‌سی انواع حبوباتله متنوع وکوزل میوه‌لردن عبارتدر. ایپك ویاقوه شهرلرنده اسلحه وکومش آوانی ایله صیرمه‌لی آرناؤد اثوابی وبعض ایپکلی قماشلر اعمال اولنه‌رق، بو ایکی شهرده خیلی تجارت اجرا اولنور. طاغلرده کلیتلی پنیر وساده یاغ دخی چیقار. لوانك نفوسی هنوز تحریر اولنمدیغندن، بو بابده برکونه معلومات صحیحه ویرمك ممکن دکلسه‌ده، هر حالده مقدارلری ۱۵۰۰۰۰ کشیدن دون اولمسه کرکدر. بونلرك قسم کلیسی مسلمان اولوب، خرستیانلری آزدر، وبونلرده اورتو دوقس وقتولیکه منقسمدرلر. عموم اهالیسی آرناؤد اولوب، یالکز غوسینه وبراند قضالری اهالیسنك بعضیسی بوشناقجه تکلم ایدرلرسه‌ده، آرناؤدجه دخی بیلیرلر، واخلاق وعاداتجه آرناؤدلردن فرقلری یوقدر. عموم

سنجاق اهالیسی وعلی‌الخصوص ایپك ویاقوه مالیسور. لری یعنی طاغلیلری فوق العاده جسور وجنکاور اولوب، آنجق عادات واخلاق قدیمه‌لرینی محافظه‌ده تعصبلری زیاده اولدیغندن، نظامات جدیده واسباب مدنیتك قبولنده هربار تعندلری مشاهده اولنقده‌در.

ایپولی { (Ipoli) مجارستانده بر نهردر، که (نیوغراد) ایالتنده نبعانله، (ناکی‌هونت) ایالتی ایچندن کچدکدن، و ۱۴۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور.

ایتاپیقورو { (Itapicuru) برازیلیاده بر نهردر، که (سراده مارانهو) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، ۱۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (مارانهو) جزیره‌سنك قارشیسنده (سان‌یوسه) قوینه دوکیلور.

ایتاخ { خلفای عباسیه‌دن معتصمك رجالندن وامرای اتراکدن اولوب. عن اصل کوله وآشجی بولنمش ایکن، جسارت وتدبیر فوق‌العاده‌سی سایه‌سنده اقصای مراتبه نائل اولمغله، معتصمك عندنده قدر واعتباری پك عالی اولدیغی کبی، خلفی اولان متوکلك دخی اعتماد وتوجهنه نائل اولمش ایسه‌ده، بعده قزانمش اولدیغی نفوذ وقوت موجب اندیشه اولمغله، خلیفه‌نك امریله اسحاق بن ابراهیم طرفندن بغداده جلب وحبس اولندیغی، ۲۳۵ تاریخنده محبسده وفات ایتمشدر.

ایتارد { (Itard) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، صاغر ودلسزلرك احوال تشریحیه وطبیه‌سیله توغل، وبونلر حقنده بر طاقم کتابلر تألیف ایتمشدر. بونلرك تربیه‌سیله اصلاح احوالنه صرف اولنمق اوزره، ۸۰۰۰ فرانقلق بر واردات دخی براقمشدر. ۱۷۷۵ ده (اورزون) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۳۶ ده وفات ایتمشدر.

ایت‌الاربع { وایت‌الحسن جزایرده (حصن ناپولیون) دن ۱۲ کیلومتره‌مسافه‌ده (جرجراه) طاغنك تپه‌سنده ایکی مستحکم قصبه اولوب. اهالیلرینك پادقلری اسلحه ومجوهراتله مشهوردرلر. بش آلتیشر بیك نفوسلری واردر.

ایتاکی { (Ithaque) یونان دکیزنده واقع جزائر سبعه‌نك بری اولوب، کفالونیا ایله آیاماوره آره‌سنده واقعدر. طولی ۵۸ وعرضی ۸ کیلومتره اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. قالامو، قاستوس ومغانیسی جزایر صغیره‌سی دخی بوکا مربوطدر. مرکزی جنوب شرقی ساحلنده‌کی (واتی) اسکله‌سیدر. طاغلری صرب اولوب. جزئی مقدار بغدای محصولاتیله کوزل اوزومی، شرابی وزیتون یاغیسی واردر. زمان قدیمده مشهور اولیس وتماثك وطنی اولوب، شاعر مشهور اومیروسك تصویر ایتدیکی بعض محللری الیوم فرق اولنقده‌در.

ایتالوس { (Italus) برروایته کوره اولیسنك اوغلی وتماثك برادری ودیکر بر روایته کوره، یونانده آرقادیا حکمداری اولوب، ایتالیایه کچدرك، اورادہ بر مدت حکم سورمش اولمغله، مملکت مذکوره بونك اسمنه نسبتله ایتالیا تسمیه اولنمشدر، ده تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌ده مسطوردر.

ایتالیا { (Italie) آوروپانك جنوبنده واقع طار واوزون بر شبه جزیره ایله بوکا مربوط بر قاچ آطه‌دن مرکب بیوك بر قطعه اولوب، آوروپانك دول معظمه‌سندن بریدر. زمان قدیمده هر بر پارچه‌سی بر اسمله مسمی اولدیغی کبی. اورته طرفی دخی حیواناتنك کثرتی مناسبتیله «حیوانات بری» معناسیله (ویتالیا) تسمیه اولنوب، بعده بو اسم (ایتالیا) صورتنه بالتحویل بتون شبه جزیره‌یه اطلاق اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایتالیانك قره‌یه متصل اولان شمال قسمی واسعجه اولوب. بعده طار لشه‌رق، طار واوزون بر مستطیل صورتنده جنوب شرقیه طوغری اوزانیر، وبر چیزمه شکلنی آلیر. شمالاً اسویچره وآوستریا ایله، شمال شرق جهتندن ینه آوستریا ایله وآدریاتیق دکیزیله، شرقاً ینه آدریاتیق دکیزیله و(اوترانته) بوغازیله، جنوب شرق طرفندن یونان دکیزیله، جنوب غربی جهتندن (تیرن) دکیزیله، غرباً دخی فرانسه ایله محدوددر. اکثر اطرافی دکیزله محاط اولدیغی کبی، قره جهتندن دخی بوکسك طاغلر صرتلریله محاط اولوب، یالکز شمال شرق جهتندن آوستریا ایله اولان حدودی غیر طبیعیدر. حدود بریه‌سی ۱۴۰۰ وسواحلی ۳۲۱۰ کیلومتره اولوب، جزایرینك سواحلی دخی آریجه ۳۱۲۸ کیلومتره طولنده‌در. ایتالیا سیچیلیا آطه‌سیله برابر ۴۰′ ۳۶° ایله ۴۰′ ۴۶° عرض شمالی و ۴۰′ ۱۰ ایله ۸′ ۱۶° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب،

یالکز شبه جزیره‌نك طولی ۸۷۰ وسچیلیا ایله برابر ۱۰۲۰ کیلومتره‌در. عرضی ایسه جهت شمالیه‌سنده ۵۰۰ کیلومتره‌یی تجاوز ایدیورسه‌ده، ایکی دکیز آره‌سنده ۱۳۰ کیلومتره‌یه قدر اینر. آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی رسماً ۲۹۶۳۲۳ و(استریچکی)نك تحقیقاتنه کوره ۲۸۸۵۳۹ مربع کیلومتره‌در. ایتالیا وسعت اراضیجه آوروپا دولتلك اونجیسی، نفوسجه آلتنجیسی ووسعت اراضیه نسبةً نفوسنك کثرتی جهتجه دخی دردنجیسیدر.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — ایتالیا طبیعت اراضیجه اوچ قسمه منقسم اولوب، برنجی قسمی جهت شمالیه‌سیدر، که «یوقاری ایتالیا» اسمیله دخی معروف اولوب، آلپ وآپنین طاغلریله محاط اولان(پو)ایرماغی حوضه‌سندن عبارتدر. بونك اطرافی یوکسك طاغلردن واورته‌سی واسع وغایت محصولدار بر اووه‌دن عبارتدر. ایکنجیسی شبه جزیره‌در، که طولاً بریاناندن بریاننده‌ك (آپنین) سلسلهٔ جبالی ممتد اولوب، یوکسك طاغلردن، کوزل وادی وبایرلردن ومحصولدار اووه‌لردن مرکب مثلی نایاب بریردر. اوچنجیسی دخی سچیلیا وساردنیه آطه‌لریله سائر کوچك جزایردن مرکبدر. بووجهله ایتالیانك طاغلری باشلیجه ایکی طاقدن یعنی آلپ وآپنین سلسله‌لرندن عبارتدر. آلپ طاغلری ایتالیانك شمال وشمال غربی حدودنده برنصف دائره صورتنده ممتد اولوب، فرانسه واسویچره‌ده اولان اتکلری آز میلانلی اولدیغی حالده، ایتالیا طرفنه متوجه اولان یوزلری پك‌دیك وصرپدر. بوسلسله‌نك صرتی اکثر طرفلرده خط حدودی تشکیل ایتدیکندن، (مونت بلانق) کبی اك مرتفع طاغلرینك دخی بر طرفی ایتالیایه عائددر. بو سلسله‌یه مربوط اولدرق بعض طاغلر جنوبه طوغری ایتالیا طوپراغنده اوزاندقلری کبی، (پو) ایرماغی حوضه‌سنی تشکیل ایدن اووه‌نك اوته‌سنده‌بریسنده دخی بعض طاغلر واردر، که بونلرك هیچ برینك سرمدی قارلرله مستور اولدیغی درجه‌ده ارتفاعی اولمیوب، اکثریسی زمرد کبیدر.

آپنین سلسله‌سی ایسه آلپ سلسله‌سنك بر شعبه‌سی حکمنده اولوب، (پو) ایرماغی حوضه‌سنك جنوبنده ابتدا شرقه وبعده جنوبه طوغری امتداد‌له، بتون ایتالیایی طولاً شق ایده‌رك، مسینه بوغازینه واصل اولوب، وبلکه بوغازك اوته طرفنده‌کی سچیلیا طاغلری دخی بوکا مربوط عد اولنه‌بیلیر. کرك آلپ وکرك آپنین سلسله‌لری حقنده اسم مخصوصلری صره‌سنده تفصیلات ویرلمش اولدیغندن، شوراجقده زیاده تطویله حاجت کورمیورز. نفس ایتالیاده هرنه‌قدر شمدیکی حالده ینار حالنده یالکز (وزوو) برکانی ایسه‌ده، بو قطعه‌نك سائر طرفلرنده دخی بر چوق برکان علامتلری وغاز ویا چامور افراز ایدر طاغلرله میاه‌جاریهٔ حاره‌سی واردر. سچیلیاده دخی مشهور (اتنا) برکانی آتش افشان اولدیغی کبی، بو جزیره‌نك شمالنده اولان کوچك آطه‌لرده دخی بر ایکیسی یانمقده وقصوری سونمش بر چوق برکانلر بولنیور.

انهاری. — ایتالیانك انهاری چوق اولوب، سواحلینی احاطه ایدن دکیزلرك هر برینه متعددلری دوکیلیورسه‌ده، وسعتنك عدم مساعده‌سی وطاغلریله ساحللرینك قربیتی مناسبتیله، بونلردن اکثریسنك کنیش حوضه‌لری اولمیوب، مجرالری دخی قیصه‌در. اك بیوك نهری شمال جهتنده‌کی (پو) ایرماغی اولوب، یوقاری ایتالیا تمامیله بو ایرماغك حوضه‌سندن عبارتدر. بو ایرماق آلپ سلسله‌سنك شرق وجنوب جهتیله آپنین سلسله‌سنك شمال جهتندن آقان صولرك اکثرینی جمع، وبرچوق بیوك نهرلری اخذ ایله واسع بر اووه‌نك ایچندن غربدن شرقه طوغری آقه‌رق، وندیك کورفزینه منصب اولور. آلپدن ایندرك صول کنارندن بو ایرماغه دوکیلن نهرلرك باشلیجه‌لری: دویره بالتیه، سسیا، تسین، آده، اولیومینجو؛ آپنیندن اینوب صاغ کنارندن پویه دوکیلنلرك ایسه اك بیوکی(تانارو) نهریدر. پو ایرماغنك شمالنده تالیامنتو، پیاده، برنتا نهرلریله (آدیج) ایرماغی وجنوب جهتنده دخی بر قاچ نهر، ینه بوحوضه‌نك داخلنده اولدقلری حالده، بو ایرماغنه دوکیلوب، طوغریدن طوغریه آدریاتیق دکیزینه‌منصب اولورلر. ایتالیانك ایکنجی نهری(تیبر) در، که آپنین سلسله‌سنك غرب جهتندن نبعاتله، جنوب غربیه طوغری وروما شهرینك ایچندن آقه‌رق، اومبریا ولاتیوم خطه‌لرینی جامع اولمق اوزره، ایکنجی درجه‌ده بر حوضه تشکیل ایدیور. بونك شمالنده اولان طوسقانه خطه‌سی (آرنو) و(اومبرونه) نهرلرینك تشکیل ایتدکلری غربه متوجه‌ایکی حوضه‌دن عبارت اولوب، بونلردن آرنو، کهبیوجك برنهردر، فاورانسه‌نك ایچندن کچر. بواوچ حوضه‌نك آلت

طرفنده یعنی جنوبنده وآپنینك جهت شرقیه‌سنده کی انهارك ایسه جلهسی کوچك وقصبه اولوب، ذکره شایان حوضهلر تشکیل ایدیورلر.

کوللری. — ایتالیانك بر خیلی کوللری اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیهسی ۲۱۰۷ مربع کیلومتره‌در. اك بیوکلری آلپ سلسلهسنك انکلرنده کیلر اولوب، بونلرك‌ده باشلیجهلری وربانو، مایور، لاریو (ونام دیکرله قومه) وجلهنك اك بیوکی اولان (غارده) کوللریدر. آپنین سلسلهسنك انکلرنده دخی بر چوق کوللر بولنوب بونلردن اراضیٔ کلسیده اولانلری پك سطحی واراضیٔ پرکانیه‌ده کیلری غایت درینـدر. بونلرك باشلیجهلری (اومبریا) ده کی (تراسیمنه) ایله (لاتیوم) ده کی بولسنه، ویقو، براچیانو، آلبانو، نمی ومانزه کوللریدر.

سـواحل وجزایری. — ایتالیانك سـواحلی پك چوق اولوب، سواحل غربیهسندن فرانسه حدودندن (اسپچه) برونـه قدر جنوه کورفزینی تشـکیل ایدن ساحلی طاغلق وقیـالق ایسه‌ده، مع هـذا منظرهسی کوزلدر، وبتون کورفز بوینجه ممتد بر شهر کورینـه جك صورتده‌یالیلر، کوشکلر وفابریقهلرله مستوردر. اسپچـه برونی چکانجـه ایتالیا دونمهسنك مرکزی وترسـانهسی اتخاذ اولنان اسپچه لیمانی کلیر. بولیانك جنوبنده (آرجنتاریو) برونه قدر ممتد اولان طوسقانه ساحلی نهرلرك ایندیردکلری چامورلردن متشکل آلچق وبعض بطاقلقلری حاوی اولوب، وقتیله آطه بولنمش اولان بعض منفرد طاغ وتپهلری دخی واردر. بو ساحلك بعض برون وقویلری وارایسه‌ده، طبیعی لیمانلری اولمیوب، (لیوورنو) دن بشـقه ذکره شایان اسکلهسی یوقدر. بو ساحلك قارشیسـنده بر چوق آطهلر بولنوب، اك بیوکلری (البه) آطهسـیدر. دیکرلرینك باشلیجـهلری غورغونه، قاپرایه، پیانوزه، مونته قریسـتو وجیلیو آطهلریدر. مذکور (آرجنتاریو) برونندن (چیرچلو) برونندهك اولان لاتیوم ساحلی دوز وبطاقلق اولوب، هـواسی آغیردر. چیرچلو برونندن (پولیقاسـترو) کورفزینه دك ممتد اولان ناپولیتان ساحلی ایسه غائته، ناپولی وسالرنه کورفزلرکی کوزل ومنظره وهوالرینك لطافتیله مشهور اوچ بیـوك کورفزی حاوی اولوب، ایتالیا سواحلنك اك ایسیدر. بو ساحلك قارشیسنده دخی برطاقم جزایر اولوب، اسکیا، قاپری، پروچیده، ونتوتنه، پونچه، پالمارولهوراموته آطهلرندن عبارتدر.

بو ساحلك جنوبنده اولان (قلابره) نك ساحلی غربیسی (پولیقاسترو) و(سانته اوفیمیا) کورفزلریله بونلرك جنوبنده اولان براوچنجی کورفزی شاملدر. بواوچنجی کورفزك نهایتنده قلابره ساحلیله سیچیلیا ساحلی آره‌سنده (مسینه) بوغازی نامیله معروف طار بربوغازآجیلوب، بعده قلابره ساحلی شرقه وشماله طوغری دونهرك، بوخطهنك‌شرقنده و(سانته اوفیما) کورفزی آرقه‌سنده (اسکیلا) دنیلن دیکر برکورفز بولنیور. یونان‌دکیزنده ایتالیانك مذکور اسـکیلادن بشقه (تارنته) کورفزی دخی واردر، که ایتالیا کورفزلرینك اك بیوکیدر. بو کورفزك شرق شمالی طرفنی قپایان (اوترانته) شـبه جزیرهسی یونان دکیزینی آدریاتیقدن آیران (اوترانته) بوغازینی تشکیل ایدهرك، اورادن‌یوقاری اولان‌ساحل (مانفردونیا) کورفزینه‌قدر دوزاولوب، یالکزدنیانك‌اك صاغلام وکوزل لیمانلرندن اولان (بریندیسی) قوینی حاویدر. ساحل‌غربیسی بطاقلقلری حاوی اولان مذکور کورفزك شمالنـده‌کی (غارغانو) طاغنـدن (آنقونه) شهرینه قدر ساحل غایت دوز اولوب، شهر مذکورك لیمانی تشـکیل ایدن برکوچك قویدن صکره، راونه شهرینه قدر ینه بو حالده‌در. اورادن آوسترپا حدو. دینه‌دك اولان وندیك ساحلی ایسـه کول صورتنده قره‌لرك ایچنـه کیرمش برطاقم کورفزلر، دکیرك ایچنه آرزانمش کوچك برونلر، شـبه جزیره‌لر وآطه‌لردن عبارتدر. که بونلرك اکثریسی آره‌لرندن نهرلر وایرماقلر آقوب، دکیزه قاریشیور.

ایتالیانك شرق جهتنده آطه‌لری اولمیوب، سواحل غربیه‌سی قارشیسـنده بولنان ویوقاریده ذکر اولنـان کوچك آطه‌لردن بشقه ایکی بیوك وبونلرك اطرافنـده دیکر بر قاچ‌ده کوچك آطه‌لری واردر. بیـوکلرینك بری (سیچلیا) در، که ایتالیانك جنوب غربیسـنده او. اوب، آنجق ۳ کیلومتره وسعتی اولان (مسـینه) بوغازیله قره‌دن آیرلمشدر. شرقدن غربه طولی ۲۷۵ کیلومتره‌در. مثلث الشکل اولمغله، زمان قدیمده بومعنایه دلالت ایدن (تریناقریا) اسمیله تسمیه اولنمشیدی. مساحهٔ سطحیهسی ۲۵۷۹۸ مربع کیلومتره‌در. آپنین سلسلهسنك مابعدی اولمق اوزره، بر سلسـلهٔ جبال مسنیه بوغازندن باشلایه‌رق، جزیره‌نك ساحل شمالیسی بوینجه منتهای غربنه طوغری ممتـد اولور، ودکیزك ایچنه بر طاقم برونلر وقیـالر اوزاتدیغی کبی، جنـوبه

طوغری اوزانیر شعبه‌لری دخی واردر. مذکور سلسله‌نك اك یوکسك طاغی (مادوینا) اولوب، یونك (انتنه) دینلن ذروه‌سنك ۱۹۷۰ متره ارتفاعی واردر. آطه‌نك ساحل شرقیسنده (اتنا) برکانی منفرد بر حاله کسب ارتفاع ایده‌رك، ۳۳۰۵ متره یوکسکدر. جزیره‌نك دیکر طرفنده دخی برکان اثرلری وایلیجه ومعدن صولری چوقدر. نهرلرینك اکثری ساحل جنوبیسندن آق دکیزه دوکیلوب، بونلرك باشلیجه‌لری بلیچه، پلانتانی وسالسودر. (سیمتو) و(القنطره) نهرلری دخی شرق جهتنده (اتنا) نك ایکی طرفندن آقه‌رق، یونان دکیزینه منصب اولورلر. سیچلیانك ساحل غربیسی دیك وطاغلق اولوب، بارچلونه، ترمینی، پالرمو وقاستلماره کورفزلرینی حاویدر. ساحل جنوبیسی ایسه دوز اولوب، قوی ولیمانی اولدیغندن، ذاتاً اوجهتده کثیرالوقوع اولان فرطونه‌لرده سفائنجه پك چوق سقطلق وقوع بولور. ساحل شرقیسنده (سیراقوسه) و(آغوسته) لیمانلرینی حاوی ایکی صاغلام قوبی واردر.

سیچلیانك ساحل شمالیسنك قسم شرقیسی قارشیسنده (لیپاری) آطه‌لری بولنیور، که اك یوکلری اولان نفس لیپاری آطه‌سیله وولقانو، پاناریه، استرومبولی، سالینه، فیلیقودی، وآلیقودی آطه‌لرندن مرکب اولوب، جله‌سی اراضیٔ برکانیه‌دن عبارتدر، وحتی ایچلرندن (وولقانو) ایله (استرومبولی) الآن وقت وقت آتشلر پوسکورتمکده‌در. ینه ساحل شمالینك آچیقلرنده وپالرمونك قارشیسنده(اوستیقه) اسمیله‌ینه اراضیٔ برکانیه‌دن دیکر بر آطه بولنیور. سیچلیانك ساحل غربیسی قارشیسنده دخی (اغاده) اسمیله معروف بر طاقم جزایر اولوب، قاوینیانه، ماریتیمو ولوانچو آطه‌لرندن عبارتدر. جنوب غربی ساحلنك قارشیسنده وپك آچیقده (پانتلاریا) اسمیله بیوجك بر آطه بولندیغی کبی، بونك جنوب شرقیسنده وخیلی اوزاقده دخی لیمپوزه، لامپدوزه ولامپیني اسمیله اوچ آطه واردر، که موقعاً آوروپادن زیاده آفریقایه ارتباطلری واردر.

ایتالیا یوك جزیره‌لرینك ایکنجیسی (ساردنیه) اولوب. ایتالیانك غربنده وقورسیقه‌نك جنوبنده اولدیغی. شمالدن جنوبه ممتد مستطیل الشکل بر آطه‌در. ساردنیه جسامتجه سیچلیادن پك آز کوچك ایسه‌ده، کرك قوهٔ انباتیه ومعموریتجه وکرك مقدار نفوسجه اوندن پك کریدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۲۴۵ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۸۴۲ مربع کیلومتره‌در. ساردنیانك طاغلری بربرلرندن آیری اوچ طاقم اولوب، اك یوکسکلری آطه‌نك وسطلرنده وساحل شرقیسی قربنده اولان (جنارجنتو) طاغی اولوب، یونك اك یوکسك ذروه‌سی ۱۸۶۴ متره ارتفاعنده‌در. شمال جهتنده (غالوره) و(لیماره) وجنوب غربی جهتنده دخی (قامپیدانو) طاغلری بولنیور. جزیره‌نك غرب جهتنده دخی بعض منفرد طاغلر واردر. نهرلرینك اك بیوکی (جنارجنتو) طاغلرندن نبعانله، غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق (اوریستانو) کورفزینه دوکیلن (تیرسو) نهریدر. نمو، ساماسی وقوکیناس نهرلری دخی ایکنجی درجده‌در. دیکر انهارینك چوغی یازین قورور، وبعضلری سواحله قریب بر طاقم بطاقلقلر تشکیل ایده‌رك، آطه‌نك هواسنی تسمیم ایدرلر. ساردنیه‌نك ساحل شرقیسی قیالق ودوز اولوب، یالکز شمالی قسمنده سفائنك پناهمسنه مساعد اولان (ترانووه) کورفزی وبونك آغزنده (تاوولا) آطه‌سی بولنیور. شمال شرق ساحلنك قارشیسنده وساردنیه ایله قورسیقه آطه‌لری آره‌سنده‌کی (بونیفاچو) بوغازینك خارجنده (قاپره) و(مادلنه) آطه‌لریله دیکر بر قاچ کوچك آطه واردر. شمال غربی ساحلی (آستیاره) کورفزی نامیله بیوك بر کورفزدن عبارت اولوب، شمال غربی جهتنده ینه بو نامله بر آطه دخی واردر. ساحل غربیسی پورتو قونته، آلگرو واوریستانو قویلرینی حاوی اولوب، بو اوچنجی قوی پك واسع ایسه‌ده، بطاقلقلرله محاط وهواسی آغیردر. ساردنیه‌نك جنوب غربیسنده (سان پیترو) و(سان آنتیاقو) اسملریله ایکی آطه اولوب، ایکنجیسی بر کوپری ایله قره‌یه مربوطدر. ساحل جنوبیسی باشلیجه (غالیاری) کورفزندن عبارت اولوب، یونك اورتهسنده کوزل بر لیمانك ایچنده آطه‌نك مرکزی اولان غالیاری شهری موجوددر.

اقلیم وهواسی. — ایتالیانك هواسی عمومیت اوزره معتدل وکوزل ایسه‌ده، قسم شمالیسنده یعنی (پو) ایرماغی حوضه‌سنده قیشین صوغوق ویازین صیجاق زیاده اولوب، هوانك انقلاباتی دخی پك سریعدر. شبه جزیره‌نك جهت شرقیه‌سی شمال شرق روزکارینه متوجه اولغله، هواسی سرین وصاغلام وبطاقلقلری

پك آزدر. جهت غربیه سنه كلنجه جنوه كورفزینك سواحلنده هوا معتدل ورطیب اولوب، طوسقانه ولاتیوم خطه‌لرینك هواسی ایسه یابس اولدیغی حالده، كرك سواحلده‌كی بطاقلقلر وكرك ایچ طرفلرده‌كی كوللر مناسبتیله آغیر وصیتمه‌لیدر. ناپولیتان خطه‌سنك هواسی صیجاقجه اولوب، بو خطه هواجه ایتالیانك اك كوزل یریدر. بو خطه‌ده قیشین دخی نادراً قار یاغار. سیچیلیانك هواسی زیاده‌جه صیجاق ایسه‌ده، ینه صاغلام اولوب، دكیزدن كلن ملتم روزكارلری حرارتنی تعدیل ایدرلر؛ ویالكز شرق جنوبیدن اسن روزكاری فنادر. بو آطه‌نك یالكز یوكسك طاغلرینه قیشین قار یاغار. ساردنیه‌نك هواسی ایسه هم یابس وهمده بطاقلقلرك كثرتندن وشمال شرقی روزكارندن محفوظ اولمسندن طولایی پك آغیر وصیتمه‌لیدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایتالیا قطعه‌سی شمالدن جنوبه طوغری خیلی اوزون اولدیغندن، عرضاً برقاچ اقلیمك محصولاتنی ویردیكی كبی، ارتفاعجه دخی مختلف هوالری حاویدر. آلب طاغلرینك مرتفع محلری نوروج وسیبریادن نشان ویردكلری حالده، سیچلیا وقالابره‌نك باصیق پرلرینك آفریقادن فرقلری یوقدر. محصولاتی دخی اقالیم وهوانك ایجابنه كوره مختلفدر. نوع محصولاتجه ایتالیایی عمومیت اوزره درت قسمه تقسیم ایدیورلر: برنجیسی باشلیجه پرنج محصولاتی ویرن شمال قسمیدر، كه (پو) ایرماغی حوضه‌سندن عبارت اولوب، ۴۷° ایله ۴۴° عرض شمالی بینده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۲ ایله ۱۵ آره سنده در؛ ایكنجیسی زیتون آغاجنك ینشدیكی وسط‌قسمیدر، كه ۴۴° ایله ۴۱° عرض‌شمالی بینده واقعدر، ووسطی درجهٔ حرارتی ۱۵ ایله ۱۶ درجه آره‌سنده‌در؛ اوچنجیسی پورتقال ولیمون آغاجلرینك ینشدیكی جنوب قسمیدر، كه ۴۱° ایله ۳۹°۳۰′ عرض شمالی بینده اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۶ ایله ۱۸ آره‌سنده‌در؛ دردنجیسی شكر قامشنك ینیشدیكی سیچلیا وقالابره‌قسمیدر، كه ۳۵°۳۰′ ایله ۳۷° عرض شمالی بیننده واقع اولوب، وسطی درجهٔ حرارتی ۱۸ ایله ۱۹ آره‌سنده‌در. آنجق سواحل ایله مرتفع اولان ایچ طرفلر آره‌سنده‌كی فرق بوقاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده‌در. مثلا جنوه قسم‌شمالیده ایكن، پورتقال، لیمون وحتی خرما آغاجلرینی دخی یتیشدیرمیكی حالده، ناپولینك‌حذاسنده اولان(آولینو)ده یالكز قسم شمالیه مخصوص اولان محصولات یتیشیر. ایتالیانك حاوی اولدیغی ۳۹٬۶۳۰٬۰۰۰ دونم اراضیدن ۳۴ ملیونی ویركو آلتنده اولوب، یالكز بش بچق ملیونی اراضیٔ خالیه وغیرمزروعه‌دن عبارتدر. آنجق بو مقداره كوللر، یوللر وسائر بوكیی ویركی ویرمیرلر دخی داخلدر.

ایتالیاده حاصل اولان حبوباتك باشلیجه‌سی بغدای وایكنجی درجه‌ده‌صر اولوب؛ آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتی دها آزدر. حبوباتی یالكز پك بركتلی سنه‌لرده اهالیسنك احتیاجنه تقابل ایده‌بیلوب، سائر سنه‌لرده‌احتیاجاتنك اونده برینی خارجدن ادخاله مجبور در. زراعتی اكثر محلرنده طرز قدیم اوزره اولوب، آنجق حكومتك سعی وغیرتی‌وهرطرفده متعدد زراعت مكتبلری ونمونه جفتلكلری آچمسی سایه‌سنده كوندن كونه‌ترقی ایتمكده، وزراعت ماكینه‌لریله آلات جدیدهٔ زرعیه كیتدكجه چوغالقده‌در. پرنج محصولاتی پك‌چوق اولوب، بتون (پو) حوضه‌سی واسع بر پرنج تارله‌سی حكمنده‌در، وآچلش‌اولان حسابسز جدوللرواسطه‌سیله اوقدر كوزل اروا اولنور، كه هندستانده اولان كنك وادیسندن صكره دنیاده اك زیاده پرنج ویرر بر اووه در، دینه‌بیلیر. ایتالیانك جنوبنده وغرب سواحلیله آپنین وآلپ طاغلرینك جنوب غربیه متوجه اولان بعض بایرلرنده زیتون آغاجلری پك كلینلی اولوب، وسطی اولدرق ایتالیانك سنوی اخراج ایتدیكی زیتون یاغنك قیمتی ۲۰۰ ملیون فرانقی متجاوزدر. ایتالیا دنیانك اك چوق باغلری حاوی ممالكندن اولدیغی حالده، شراب اعمالی الآن اصول قدیمه‌ده اجرا اولندیغندن، شراب محصولاتی فرانسه‌دن چوق كریدر. مع‌هذا سیچلیانك (مارساله)، طوسقانه‌نك (كیانتی)، پیامونته‌نك (بارولو) ووندیكك (وال‌پولیچلا) شرابلری مشهوردر. بتون ایتالیاده یاپیلان شراب آشاغی یوقاری بر ملیار فرانق قیمتنده‌در. پورتقال، لیمون، ترنج ومانده‌لینه محصولات سنویه‌سی ۳۴ وبادم ایله سائر میولر دخی ۴ ملیون فرانق قدر تخمین اولنمشدر. ایتالیانك اورمانلری‌وقتیله حسن اداره ومحافظه اولنه‌میوب، اتلاف ایدلش اولدیغندن، بوكونكی كونده واسع وكلیتلی كراسته اخراجنه مساعد اورمانلر بولنه‌میورسه‌ده، اوته‌ده بریده بولنان كوچك اورمانلر مجموعنك مساحهٔ

سطحیه‌سی ٤ ملیون دونمدن زیاده اولوب، حاوی بولندقلری متنوع آغاجلرك ایچنده کلیتلی یبانی کستانه، آشیلانماش زیتون، فستیق وسائره آغاجلری دخی واردر.

حیوانات اهلیه‌سی آز اولوب، بتون ایتالیانك قویونلری ۹ ملیونه بالغ اولهمیور، ٥ ملیونه قریب صیغیری، ۲ ملیوندن زیاده کچیسی، ۱ ملیونی متجاوز طوموزی دخی واردر. بیکیرلری یدی یوزیکه قریب اولوب، بو مقداره یقین مرکبلری واوچیوز بیك قدر استری واردر. مرکبلری غایت کوزل اولوب، بیکیرلری عادیدر. یالکز ایتالیانك جنوبنده کیلر بر آز دها ایدر، وساردنیه آطه‌سنده کیلر کوچك اولمغله برابر قوتلیدرلر. صیغیرلری دخی کوچك وعادی اولوب، یالکز شمال جهتلرنده اسویچره بوغالریله جنسلری اصلاح اولنمشدر. قویونلریك یاغیسی دخی قبادر. آریلری چوق اولوب، کلیتلی بال حاصل اولدیغی کبی، ایپك بوجکلری دخی کلیتله یتیشدیریلوب، پك چوق ایپك چیقاریلور. ایتالیا اوروپا ممالکی ایچنده ایپك محصولاتنجه برنجی اولدیغی کبی، بتون کرهٔ ارضده دخی چیندن صکره ایکنجی اولوب، دنیاده حاصل اولان ایپك مجموعنك بر ثلثی ایتالیاده حاصل اولور. حیوانات وحشیه‌سی آوروپای جنوبیه مشترك اولان انواعدن عبارت اولوب، قورد، آبی، تیلکی، صانسار وسائره بولنیور. سمده: کیك، یبانی کچی، قرهجه وحتی یبانی طوموزلر دخی پك ندرت اوزره وهمان یالکز آو ایچون محفوظ اورمانلرده بولنیور.

معادنه کلنجه، ایتالیانك قسم شمالیسنده تاروما لیلرك زماندن مشهور واسلحه اعمالنه مستعمل دمیر معدنلری چوق اولدیغی کبی، (البه) آطه‌سنك دمیری دخی مشهور وچلیك اعمالنه پك الویریشلیدر. آلپ سلسله‌سنده (روزه) طاغنك آلتنده اسکیدن بری مشهور برآلتون معدنی بولندیغی کبی، اومباردیادہ باقیر، چنقو وجیوه معدنلری دخی واردر. کرك لومباردیا وپیامونتده وکرك طوسقانده مرمر اوجاقلری وطبق وسائره اعمالنه الویریشلی طوپراقلر چوقدر. سچیلیاده کوکورد وقیا طوزی کثرت اوزره‌در. ایتالیانك وعلی الخصوص ساردنیه‌نك سواحلنده کلیتلی دکز طوزی دخی چیقوب، آوروپانك هر طرفنه اخراج اولنور. ایتالیاده الك آز بولنان معدن کومر معدنیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — ایتالیانك عموم اهالیسی ۳۱ ۸٤۳ ٦۰۷ کشی اولوب، بونلرك جملهسی ایتالیان جنسیتنه وقتولیك مذهبنه منسوبدرلر. یالکز ٤۰۰۰۰۰ کشی قدر سائر لسانلرله متکلم اولوب، بونلرك نصفی اسکندربکك وفاتندن صکره ایتالیایه هجرتله قلابره وسچیلیاده یرلشمش اولان آرناؤدلردر، که اووقتدن بری کندی لسان واخلاقلرینی واکثریسی اورتودوقس مذهبنی دخی محافظه ایتمکده درلر. آلپ طاغلرینك انکلرنده وحدود بوینده ۱۳۰۰۰۰ قدر فرانسز، ۷۲۰۰۰ قدر اسلاو وبر قاچ بیك آلمان بولندقلری کبی، اوترافنه خطه‌سنده دخی ۱۸۰۰۰ قدر روم وساردنیه‌ده بر قاچ بیك قطالونیه‌لی یعنی اسپانیول واردر. مذهبه کلنجه ٦۲۰۰۰ قدر پروتستان، ۳۸۰۰۰ یهودی وآرناؤدلردن عبارت اولان ۱۰۰۰۰۰ قدر اورتودوقس بولنوب، قصوری کاملاً قتولیکدر. ایتالیادن بهر سنه ۱٦۰۰۰۰ دن زیاده نفوس آمریقا، آفریقا، آسیایه وآوروپانك سائر ممالکنه هجرت ایتدکلری حالده، ینه اهالیٔ موجوده‌سنه سنوی تولداتدن ۳۰۰۰۰۰ نفوس مقداری ضم اولنقده‌در، که هجرت ایدنلرله برابر سنوی تولداتك وفیاتدن تفاوتی ٤٦۰۰۰۰ دن آشاغی دکلدر.

ایتالیاده زمان قدیمده بر قاچ قوم ساکن بولنوب، متعدد لسانلر سویلنمکده بولنمش ایسهده، روما دولتنك غلبه‌سیله بتون ایتالیایی ضبط ایتمسی اوزرینه، لاتین لسانی شبه جزیره‌نك هر طرفنه انتشار ایتمش؛ وآنجق هر خطه‌ده لاتین لسانی لسان محلینك بعض تعبیراتیله قاریشه‌رق، وعلی الخصوص اونك شیوه‌سنی آلهرق، ایتالیانك هر طرفنده بشقه برصورت آلمشدر. بو سببه مبنیدر، که بوکونکی کونده ایتالیانك هر طرفنده ایتالیان لسانی تکلم اولنقده ایسهده، بو لسانك هر خطهیه مخصوص بر شیوه وصورت تکلمی واردر. لسان مذکورك شعبهلری باشلیجه سکز اولوب، برنجیسی (قارنیق) لسانیدر، که وندیك خطه‌سنك شمالی جهتنده وایستریاده تکلم اولنه‌رق، بر آز قبادر، وبردرجهیه قدر آلمانجه ایله قاریشیقدر؛ ایکنجیسی (وندیك) لسانیدر، که وندیك خطه‌سنه مخصوص اولوب، غایت ظریف وانجه برشیوه‌سی وار ایسهده، بوده بعض درجه آلمانجهیه تابعدر؛ اوچنجیسی

(غالو ایتالیان) لسانیدر، که لومباردیا و پیامونته جهتلرنده تکلم اولنه‌رق، سرت وقبا شیوه‌سی واردر، وجزئی درجه‌ده آلمان شیوه‌سنه تابع اولمشدر؛ دردنجیسی (لیغوریا) لسانیدر، که جنوه سواحلنه مخصوص اولوب، اختلاط بحریسی جهتیله عربجه، اسپانیولجه، فرانسزجه وروبجه‌دن بر چوق کلمه‌لر اخذ ایتمشدر؛ بشنجیسی طوسقانه وروما شعبه‌سی اولوب، اوته‌دنبری اکثر ادبا وشعرا بو خطه‌لرده وعلی‌الخصوص فلورانسه‌ده ظهور ایتدیکندن، بو لسان ایتالیانك لسان رسمی وادبیسی حکمنه کچمشدر؛ آلتنجیسی (سامنیت) لسانیدر، که قلابره دن بشقه بتون ایتالیای جنوبیده مستعمل اولوب، بعض اشعاری دخی واردر؛ یدنجیسی سیچلیا وقلابره‌ده وسکزنجیسی دخی سارنیده‌ده سویلنیان لسانلردر. آنجق ایتالیانجه‌نك بو شعبه‌لری بینده‌کی فرق جزئیات قبیلندن وباشلیجه شیوه وصورت تلفظدن عبارت اولوب، ایتالیانلرك جمله‌سی بر برلرینك لسانی پك قولای آکلارلر. اساساً ایتالیانجه غایت لطیف وسلیس برلسان اولوب، هله شعره وتیاتروده پك الویرشلیدر.

تقسیماتی. — ایتالیا قطعه‌سی یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر برچوق قرالاق، دوقه‌لق وسائر حکومتلره منقسم اولدیغندن، بونلرك اکثریسی الیوم آیری آیری بر خطه عد واعتبار اولنه‌رق، هرنه قدر حکومت بو تقسیماته رعایت ایتمیوب، بتون مملکتی ۶۹ ایالته تقسیم ایتمش ایسه‌ده، جغرافیاده بنه باشلیجه تقسیمات عتیقه‌یه اعتبار اولنور. بو خطه‌لر ۱۶ اولوب، وسعت ونفوسلری وحاوی اولدقلری ایالتلره برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

مربع کیلومتره	اهالی	ایالت	خطه
۲۹ ۳۴۹	۳ ۲۰۴ ۳۹۰	پیامونته	۱ تورینو ۲ قونئو ۳ نوواره ۴ آلکساندریا
۵ ۲۸۲	۹۲۴ ۹۲۴	لیغوریا	۵ پورتوماوریچیو ۶ جنوه
۲۴ ۳۴۲	۷۱۷ ۷۴۰	ساردنیه	۷ ساساری ۸ قالیاری
۲۳ ۵۰۷	۳ ۸۷۲ ۷۹۲	لومباردیا	۹ میلان ۱۰ پاویه ۱۱ قرپو ۱۲ سوندریه ۱۳ برغامو ۱۴ برشیا ۱۵ قرامونه ۱۶ مانتووه
۲۳ ۴۶۴	۲ ۹۷۴ ۸۲۸	وندیك	۱۷ ورونه ۱۸ ویچنجه ۱۹ پادووه ۲۰ تروپزو ۲۱ بلونه ۲۲ اودینه ۲۳ وندیك ۲۴ روویغو
۲۰ ۵۱۵	۲ ۲۸۰ ۲۱۹	امیلیا	۲۵ پیاچنچه ۲۶ پارمه ۲۷ رجیو ۲۸ مودنه ۲۹ فراره ۳۰ بولونیه ۳۱ راونه ۳۲ فورلی
۹ ۷۰۴	۲۷۱ ۹۸۸	مارکه	۳۳ پزارومع اوربینه ۳۴ آنقونه ۳۵ ماچراته ۳۶ آسقولی پیچنو
۲۴ ۰۵۳	۲ ۳۱۶ ۲۰۴	طوسقانه	۳۸ آرچو ۳۸ فلورانسه ۳۹ لوقه ۴۰ پیزه ۴۱ لیوورنو ۴۲ سیانه ۴۳ غروستو ۴۴ ماسه مع قراره
۱ ۶۳۳	۶۰۳ ۱۴۶	اومبریا	۴۵ پروجه
۱۱ ۹۱۷	۹۴۷ ۰۹۷	لاتیوم	۴۶ روما
۱۷ ۲۷۳	۱ ۳۹۶ ۲۱۶	آبروچه	۴۷ ترامو ۴۸ کیتی ۴۹ آقوییلا ۵۰ قامپوباسو
۱۷ ۹۹۵	۳ ۵۲۳ ۲۵۷	قامپانیه	۵۱ بتونتو ۵۲ ترادی لابوره ۵۳ ناپولی ۵۴ آولینو ۵۵ سالرنو
۲۲ ۱۱۵	۱ ۶۷۱ ۴۰۱	پولیه	۵۶ فوجه ۵۷ باری ۵۸ لچه
۱۰ ۶۷۶	۵۴۶ ۹۸۲	بازیلیقاته	۵۹ پوتنچه
۱۷ ۲۵۷	۱ ۳۱۷ ۱۷۳	قالابره	۶۰ قوسنچه ۶۱ قتانچارو ۶۲ رجیو
۲۹ ۲۴۱	۳ ۱۴۸ ۹۵۸	سیچلیا	۳۳ مسینه ۶۴ قتانیه ۶۵ سیراقوسه ۶۶ قالتانیسته ۶۷ جیرجنتی ۶۸ پالرمو ۶۹ تراپانی
۳۹۶ ۳۲۳	۲۹ ۹۴۳ ۶۰۷	بتون ایتالیا	

بوحساب ۱۸۸۶ تاریخ میلادیسنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره اولوب. او وقتدن بری یعنی اوج سنه‌ده اهالی ایکی ملیونه قریب مقدار ده تزاید ایتمشدر.

ایتالیا طوپراغی ایچنده و(مارکه) خطه‌سنك شمالنده (سان‌مارینو) اسمیله معروف مستقل بر کوچك جمهوریت

بولنوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۹ مربع کیلومتره واها- لیسی ۷۸٤۰ کشیدن عبارتدر.

شهر وقصبه‌لری . — ایتالیانك کرك وقوعات تاریخیه‌جه وکرك علوم ومعارفجه اوتهدن‌بری شهرت بولمش بر چوق شهر وقصبه‌لریله برخیلی بیوك شهرلری واردر. اللی بیکدن زیاده نفوسلری اولان شهرلرله بو مقداردن آز اهالیسی اولوبده اهمیت تاریخیه‌سی اولانلری بروجه زیردر:

شهر	اهالی
ناپولی	٤٦٣ ۱۷۲
میلان	۲۹۵ ٥٤۳
روما	۲۷۳ ۲٦۸
تورینو	۲۳۰ ۱۸۳
پالرمو	۲۰٥ ۷۱۲
جنوه	۱۳۸ ۰۸۱
فلورانسه	۱۳٤ ۹۹۲
وندیك	۱۲۹ ٤٤٥
بولونیه	۱۰۳ ۹۹۸
قتانیه	۹٦ ۰۱۷
لیوورنو	۷۸ ۹۹۸
مسینه	۷۸ ٤۳۸
ورونه	٦۰ ۷٦۸
باری	٥۸ ۲٦٦
پادووه	٤۷ ۳۳٤
پارمه	٤٤ ٤۹۲
برشیا	٤۳ ۳٥٤
پیزه	۳۷ ۷۰٤
آنقونه	۳۱ ۲۷۷
مودنه	۳۱ ۰٥۳
پاویه	۲۹ ۸۳٦

حکومت واصول اداره‌سی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی . — ایتالیا دولتی مشروطیتی حائز برقرالق اولوب، قرال طرفندن تعیین اولنمش بر هیئت وکلا واهالیدن منتخب برمجلس مبعوثان و بر مجلس اعیان واسطه‌سیله اداره اولنور. مجلس اعیان اعضاسی ٤۰ یاشنی متجاوز اولهرق دولته بیوك خدمتلر ایتمش وسنوی اقلی ۳۰۰۰ فرانق ویرکی ویرر املاك وعقاره مالك ذواتدن اولمق اوزره وقید حیات صورتیله قرال طرفندن تعیین اولنهرق، عددلری غیر محدوددر. مبعوثلر دخی ۳۰ یاشنی متجاوز اولمق شرطیله ٥ سنه ایچون انتخاب اولنورلر. کرك اعیان وکرك مبعوثان مجاناً خدمت ایدوب، معاشلری یوقدر. مبعوث انتخاب ایتمك صلاحیتی دخی ۲۰ یاشنی متجاوز، دولته سنوی اقلی ۲۰ فرانق ویرکی ویرر املاك وعقاره مالك وهیچ اولماز ایسه اعدادیه مکتبی شهادتنامه‌سنی حائز اولمق شرطلریله مشروطدر. اساس اداره ناحیه ویا دوائر بلدیه اصولی اولوب، بتون ایتالیا ۸۳٦۰ ناحیه‌یه منقسمدر. هر ناحیه دولت طرفندن تعیین اولنمش برمدیر ویابلدیه رئیسی ایله اهالی طرفندن منتخب ناحیه‌نك جسامتنه کوره ۱۵ ایله ۸۰ مقدارلری آره‌سنده اعضا معرفتیله اداره اولنور. مجلس عمومیی تشکیل ایدن بواعضا سنده ایکی دفعه طوپلانوب، ناحیه‌نك باشلیجه ایشلرینی تذکر ایدرلر؛ وسائر وقتلرده مدیره معاونت ایتمك اوزره بینلرنده ۲ ونهایت ۱۵ اعضای دائمه انتخاب وتعیین ایلرلر. ایالتلر قضاره وقضالر ناحیه‌لره منقسمدر.

ایتالیانك واردات ومصارف سنویه‌سی عثمانلیلر امی حسابیله تقریباً ۷۲ ملیون لیرا رادهلرندهدر. عساکر بریه‌سنك ترتیبی ایکی بچق ملیوندن عبارت اولوب، وقت حضرده سلاح آلتنده ۲٦٥ ۸۸۹ عسکری بولنور، که بونلرك ۱۳ ۸٦٤ی ضابط و۲٥۲۰۲٥ی نفردر. حین حاجتده بوقوتی اکمال ایتمك ایچون دخی مأذوناً خانهلرنده بولنور ۳۸۱٤ ضابط و٦۲۰۷٦۸ نفری واردر. بووجهله عساکر نظامیه‌سنك مجموعی ۸۹٦ ٤۸۱ مقدارینه بالغ اولوب، برچق ملیوندن زیاده اولهرق قالان قصوری دخی عساکر ملیه‌دن عبارتدر، که بونلرده «سیار» و«مستحفظ» نامله‌ریله ایکی صنفه منقسمدرلر. قوهٔ بحریه‌جه ایتالیا آوروپانك ایکنجی درجه‌ده بولنان دولتلرندن اولوب، ۲۱٥ سفائن حربیه‌سی واردر، که بونلردن ٥٦ سی حرب کیسی، ۱۹ی نقلیه واپوری، ۳ی بحریه مکتبی شاکردانك اجرای عملیاتنه مخصوص، ۱۰۸ ی تورپیلو واپوری وقصوری دخی سائر سفائن حربیه‌دن عبارتدر. ایتالیا سفائن حربیه‌سنك مجموعی ۲٦۳ ۲۷٤ طونیلاته استیعابنده و ۳٤۲ ۰۰۰ بیکیر قوتندهدر. باشلیجه‌مواقف بحریه‌سی، اسپچه، ناپولی، قاستلاماره، وندیك وتارنته نیمانلریدر.

معارف وصنایع وتجارتی . — ایتالیاقطعه‌سی آوروپانك اك اول معارف ومدنیته نائل اولان یری اولوب، رومالیلر زمانندهٔ خیلی متمدن بریر بولنمش اولدیغی کبی، قرون وسطانك ظلام جهالتی رفع اولنمغه باشلادیغی وقت دخی، اك اول معارف ومدنیت ایتالیاده ظهور ایتمشدر. (بولونیه) شهری او وقت بتون آوروپانك

مرکز معارف وفنونی حائزه ایدیسه‌ده، اوراده تدریس وتدرس لاتین لسانیده اولوب، اصل ایتالیان لسانك ادبیاتی فلورانسه‌ده اویانمش؛ وایتالیان ادبیاتك پیری حکمنده اولان شاعر مشهور (دانته) اوراده ظهور ایتمشدر. اوچنجی قرن میلادیده ایتالیاده ادبیات ومعارف ظهور ایدوب، اون آلتنجی قرنك اواخرینه‌دك ترقی ایتمش، وایتالیان لسانی کیتدکجه اصلاح اولنه‌رق، ماکیاول، آریوست، تاس کبی ادبا وشعرا یتیشمش؛ واون یدنجی واون سکزنجی قرنده ایکیوز سنه‌لك بردور تدنی ظهور ایتمش ایسه‌ده، اون سکزنجی قرنك اواخرنده ینه‌ترقیه یوز طوتوب، قرن حاضرده ترقیات ادبیه اکمال اولنمشدر. فنون دخی ادبیاتله برابر ترقی ایدوب، بولونیه دارالفنوندن بشقه سالرنده، فلورانسه‌ده، پیزه‌ده وسائر ایتالیا شهرلرنده ریاضیات، طب وسائر فنونه مخصوص مدرسه‌لر وار ایدی. علی‌الخصوص هیئت وجغرافیا ایله سیر وسفائن علری اك زیاده ایتالیاده ترقی ایدوب، وندیك وجنوه‌ده بوعلملرده کسب شهرت ایدن بر چوق علما یتیشمش؛ وآمریقایی کشف ایدن قریستوف قولولومب ایله هیئت حدیده‌ده‌کی کشفیاتی معلوم اولان غالیله ایتالیانك یتیشدیردیکی دهات جله‌سندن بولنمشدر. لکن ایتالیانلرك اك زیاده میل وانهماك کوسترد کلری شی صنایع نفیسه اولوب، رسم، هیکلتراشلق، معمارلق وموسیقی‌فنلری اوتدن بری ایتالیاده هر بردن زیاده ترقی ایده‌کلش؛ وبو صنایعك هر بر نده پیر حکمنده بولنان مشاهیر ایتالیا قومنه منسوب بولنمشلردر.

آنجق بوکونکی کونده ایتالیا معارفچه آوروپانك اك ایلری بولنان ممالکندن دکلدر. هر نه‌قدر نظاماً تعلیم صبیان مجبوری ومجاناً اولوب، اوقویوب یازمق بتمیلر انتخاب صلاحیتندن محروم ایسه‌لرده، ۱۸۷۹ ده اجرا اولنمش بر استاتستیقه‌کوره، پیامونته‌ده عموم اهالینك یوزده ۲۹ ی، روما اطرافنده یوزده ٦٤ ی، ناپولیتانده یوزده ۷۱ ی، ساردنیه‌ده یوزده ۷٤ ی، سیجلیاده دخی یوزده ۷٦ یسی اوقویوب یازمقدن محروم ایدیلر. تاریخ مذکورده بتون ایتالیاده موجود مکاتب ابتدائیه ٤۱۱۰۷ عددنده اولوب، بونلرك ۲۰۵۸٤۷۷ شاکردان و ٤۸۵۳۰ معلمری وارایدی. ۱۸۸۱ تاریخنده ایتالیاده ۱۹ دارالمعلین، ۳۲ دارالمعلمات، ٦۹۲ مکاتب رشدیه واعدادیه وخصوصیه وار ایدی. هر ایالتده بر مجلس معارف وایجابنه کوره صنایع وعلوم متنوعه‌یه مخصوص بر قاچ مکتب دخی بولنیور. دارالفنونلری ۲۱ اولوب، بونلرك ۱۷ سی حکومت طرفندن اداره اولنور، و ٤ ی خصوصیدر. بونلرك اك زیاده طلبه‌لی حاوی اولانی ناپولیده‌کی اولوب، ایکنجی درجه‌ده تورینونك دارالفنونیدر. بیوك دارالفنونلر حقوق، طب، فنون وادبیاته مخصوص دردر شعبه‌یه منقسم اولوب، عقاید شعبه‌سی جله‌سندن لغو اولنمشدر. بودارالفنونلردن بشقه بر طاقم مکاتب عالیه وسائر مؤسسات علیه دها واردر، که باشلیجه‌لری بروجه آتیدر: فلورانسه‌ده‌کی فنون عالیه مکتبی، ینه شهر مذکورده‌کی حربیه مکتبی، میلانده‌کی فنون وصنایع آقادمیاسی، ینه میلانده‌کی بیوك مکتب صنایع، تورینوده وناپولیده‌کی مهندسخانه لر، ناپولیده وپیزه‌ده‌کی مکاتب عالیه دارالمعلمری وسائره. بونلردن بشقه ایتالیاده ۱۸۷۰ ده ۸۱ فنون وعلوم وادبیات وصنایع آقادمیالری، ۳٦ رصد خانه، ۱۳ آثار عتیقه جمعیتلری، ۱۲ تاریخ ملی جمعیتلری، ۲۰ صنایع نفیسه وموسیقی مکاتب وجمعیاتی، ٦۰۰ کتبخانه وار ایدی. کتبخانه‌لرینك اك بیوکی تورینوده‌کی اولوب، ناپولی وروماده‌کیلر دخی ایکنجی درجه‌ده‌در.

صنایع ایتالیاده دها خیلی کری اولوب، بیوك سرمایه‌لرك ندرتی ومعدن کورینك فقدانی بیوك فابریقه‌لر تأسیسنه مانع اولمقده‌در. مع هذا حکومت واهالینك سعی وغیرتیله کوندن کونه معمولات محلیه چوغالمقده، وکیتدکجه معمولات اجنبیه‌یه اولان احتیاج آزالمقده‌در. ایتالیانك سائر ممالکه دخی کیدوب رواج بولان معمولاتی مرمر وتختەدن معمول اویمه‌لی ومصنع شیلرله حصیر شاپقه، سپت، جام، طبق کبی مواددن وعلی‌الخصوص قرمزی طوپراقدن کوچك هیکللر وبعض آوانی وسائره‌دن عبارتدر. ایکنجی درجه‌ده ایپك منسوجاتی اولوب، بو معمولاتجه ایتالیانك شمالی وعلی‌الخصوص میلان شهری فرانسه‌نك لیون شهریله برکون ادعای مسابقته کیریشه بیله‌جك استعدادنده‌در. پاموق وکتاندن معمول خیلی منسوجاتی دخی وار ایسه‌ده، اکثریسی قادینلر طرفندن عادی دستکاهلرله یاپیلوب، بونلره مخصوص بیوك فابریقه‌لری یوقدر. دباغخانه‌لری وغانت وسائره فابریقه‌لری اولدقجه

متعدد اولوب، کاغد فابریقه‌لری دخی کیندکجه چوغالمقده‌در. محصولات کیمویه استخراجی صنعتنده ایتالیاده خیلی ثروت حاصل اولور. صیدماهی وبالیقلر قورودیلوب حفظ واخراجی باشلیجه وندیك خطه‌سنده اجرا اولنور.

آمریقانك وامید برونی طریقنك کشفندن اول آوروپانك تجارتی آق دکیزه منحصر اولوب، بونك‌ده قسم اعظمی ایتالیایه عائد ایدیسه‌ده، اووقتدن بری تجارتك طریق دکیشمش اولدیغندن، ایتالیا تجارتجه پك چوق تدنی ایتمش؛ وآنجق آلپ طاغلرینی یاره‌رق فرانسه وآلمانیایه کیدن دمیر یول خطلرینك اکلندن صکره، یکیدن برآز ترقیه باشلامشدر. ایتالیانك سنوی ادخالاتی ۱۵۷۵۰۰۰۰۰۰، واخراجاتی ۱۱۳۴۰۰۰۰۰۰ فرانق رادەلرنده اولوب، ادخالاتی باشلیجه ایتالیاده پاپه‌لرمیان یاخود هنوز آز مقداردە پاپیلان معمولات متنوعهٔ صناعیه ایله زخیره وقهوه وچای کبی ممالك بعیده‌دن کلن مواددن؛ واخراجاتی باشلیجه زیتون یاغی، شراب، ایپك قوزه‌سی، پنیر وساره‌دن عبارتدر. سفائن تجاریه‌سی ۷۰۰۰ قدر یلکن کیسیله ۲۴۰ قدر واپوردن عبارت اولوب، مجموعی تقریباً ۵۰۰۰۰ طونیلاتە استیعابنده‌در. واپورلرینك مجموعی دخی ۵۰۰۰۰ یکیر قوتنده‌در. اهمیت تجاریه اعتباریله باشلیجه اسکله‌لری: جنوه، وندیك، ناپولی، لیوورنو، پالرمو، قالیاری وبرینديسیدر.

احوال تاریخیه‌سی. — زمان قدیمده ایتالیا اسمی بو قطعه‌نك وسطیله جنوب جهتنه اطلاق اولنه‌رق، قسم شمالیسی (غالیاچزالپینا) یعنی «آلپك بریسنده‌کی غالیا» اسمیله معروف ایدی. بوقطعه‌ده مختلف قوملر ساکن اولوب، بونلردن روما وجوارلرنده بولنان لاتینلر میلاددن درت بش قرن اول تمدن ایتمکه باشلامغله، یواش یواش کسب قوت ایده‌رك، نهایت بتون ایتالیایی وکیده‌رك او وقت معلوم اولان اقطار عالمك اکثر طرفلرینی ضبط ایتمکله، ایتالیا دخی رومادولت عظماسنك برقسمی حکمنده ایدی. بو دولتك شرق وغرب ایمپراطورلغنه تقسیمنده ایتالیا بالطبع غرب ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك ۴۷۶ تاریخنده غرب ایمپراطورلغنك سقوطی اوزرینه، ایتالیا یوز سنه قدر هرولرك، اوستروغوتلرك وبعده روملرك حکمی آلتنده قالدقدن صکره، ۵۶۸ده جهت شمالیه‌سی لومباردلر طرفندن ضبط اولنمش، وقسم جنوبیسی قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك النده قالمشیدی. فتوحات اسلامیه زمانده سیجلیا جزیره‌سیله قلابرینك قسم اعظمی افریقیه‌ده حکم سورن بنی‌اغلب طرفندن فتح اولندیغی کبی، روما دوقه‌لغی دخی پاپانك ریاستی آلتنده برجمهوریت حالنه کیرمش ایسه‌ده، لومباردلرله روملرك تضییقاتی آره‌سنده قالدیغندن، پاپا فرانقلردن استمداده مجبور اولمش؛ وفرانقلر بووسیله ایله ایتالیانك شمالنی ضبط ایدوب، لومباردلر او جهتدن غائب ایتدکلرینه بدل جنوب جهتنه طوغری توسع ایده‌رك، روملردن خیلی یرلر آلمشلردی. ۷۷۴ تاریخنده فرانقلر حکمداری شارلمان ایتالیانك قسم اعظمنی ضبط ایتمش؛ وشارلمانك وفاتندن صکره، ایتالیا بر قرالق اولوب، بنه فرانق قومنه منسوب اولان قرالری آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع بولنمشیدی. بعده بعض ایتالیانلر قرالغه نائل اولوب، آلمانیادن فك رابطه ایتمشلرسه‌ده، ۹۶۲ده برنجی اوتون ایتالیای شمالیی بنه آلمانیانك تحت تابعیتنه ادخال، وخلفلری ایتالیای جنوبیی دخی روم ایمپراطورلغندن ضبطه سعی ایتمشلردر. پاپالر او وقت آلمانیانك حکمی آلتنده اولوب، ۱۰۷۳ تاریخنده پاپا ایدنجی (غرغوار) پاپالغك استقلالنی استحصال ایتمش، وحکمدارلرك پاپاطرفندن تتویجی مسئله‌سنی چیقاره‌رق، بتون حکمدارلر اوزرینه تفوق ادعاسنه قانقیشمش ایدی. اوصره‌ده (نورماندلر) دخی ایتالیای جنوبیه یناشوب، روملرك ولومباردلرك النده اولان یرلری ضبطله، بعده سیجلیتین قرالغی نامیله تشکل ایدن دولتك تملینی آتمشلردر. اون ایکنجی واون اوچنجی قرن میلادیده پاپالرله آلمانیا ایمپراطورلری آره‌سنده بر صره محاربه‌لر ظهورله بر چوق قانلر دوکیلمشدر، بوصره‌ده ایتالیانك همان هرشهر وقصبه‌سی برجمهوریت ویادوقه‌لق حالنده وسائر عنوانلرله مستقل کوچك حکومتلر صورتنه کیرمش؛ وبرطاقم دره‌بکلری کیف مایشاء حکم ایتمکه باشلامشلردی. سیجلیتین دولتی سیجلیا وناپولی دولتلری نامیله ایکی دولته آیرلمش؛ ووندیك ایله جنوه جمهوریتلری، کسب قوت ایتمکه باشلامشلردی. میلان دخی قوتلیجه بر جمهوریتك مرکزی اولمش؛ وطوسقانه خطه‌سی، مرکزی فلورانسه اولمق اوزره، ایتالیانك اك معتنا حکومتلرندن بریوك دوقه‌لق اولدیغی کبی، (ساووآ)

دوقه‌لغی دخی کسب اهمیت ایتمشیدی. بو صره‌ده رومادہ دخی برچوق‌یورت تشکل ایدوب، پاپالری برخیلی وقت (آوینیون) ده اقامته مجبور ایتمشیدی. پاپانك رومایه عودتندن صکره، اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده‌ینه اجنبیلر ایتالیایه مسلط اولوب، بر طرفدن فرانسزلر وبرطرفدن اسپانیولر تجاوزه باشلایه‌رق، فرانسزلر پك موفق اولدقلرندن، اسپانیولر سیجلیا وناپولی ایله میلانی ضبط ایده‌رك، ایتالیانك دیکر حکومتلرینه دخی اجرای نفوذ ایتمکه باشلامشلردی. او صره‌ده یالکز وندیك بستون مستقل قالمش‌ایکن، اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده‌اسپانیانك حکم ونفوذی آرالوب، سیجلیتین ایله میلان آوستریانك الینه کچمش؛ وقرن مذکور اواسطنده اسپانیانك (بوربون) خاندانه منسوب ایکی شعبه، اسپانیا ایله برلشمه‌مك شرطیله، بری سیجلیتینده ودیکری پارمه وپیاچنجه‌ده حکم‌سورمکه باشلامشلردی. فرانسه اختلالنك ایتالیاده دخی بیوك بر تأثیری کوریلوب، پیامونته وساووآ ایله نیسه فرانسه‌یه الحاق اولندیغی کبی، میلان دخی آوسترياندن قورتاریله‌رق، بر جمهوریت حالنه قونمش؛ وبعده وندیك دخی‌ینه آوسترياندن آلنه‌رق، بوحکومته الحاق، ومتعاقباً بتونی فرانسه‌یه علاوه اولنمشدی. ناپولی دخی ضبط اولنه‌رق، بوناپارتك برادری (ژوزف) وبعده انیشته‌سی (مورات) قرال تعیین اولنمشدی. بووجهله بوربون خاندانه قالان سیجلیا ایله ساووآ خاندانه قالان ساردنیه‌دن بشقه بتون ایتالیا فرانسه‌نك حکمی آلتنه کچمش ایسه‌ده، بوناپارتك سقوطندن صکره، ویانه‌قونغره‌سی روماوجوارلرینی پاپایه، ساووآ، نیسه، پیامونته وجنوه‌یی ساووآ خاندانه، وبعده ناپولیی بوربون خاندانه اعاده ایتدیکی کبی، ایتالیانك دیکر طرفلرنده دخی آوستریا خاندانه منسوب وسائر آلمان پرنسلری حکمی آلتنده برطاقم دوقه‌لقلر وپرنسلکلر تشکل ایتمشدی، که آوسترياننك بونلرك جمله‌سی اوزرینه حاکمیت صفتی اولدقدن بشقه، وندیك وميلان جهتلری دخی بستون آوسترياپه الحاق اولنمشدی. آوسترياننك حاکمیتی ایتالیانلره پك آغیر کلمکله. ۱۸۲۰ تاریخندن اعتباراً ایتالیانك هرطرفنده برطاقم اختلالر ظهور ایتمکه باشلامش؛ و۱۸۴۸ ده ارباب اختلال بر چوق امتیازاته نائل اولوب، سیجلیا دخی ناپولیدن آیرلمش؛ وساردنیه قرالی شارل آلبرت ارباب اختلالك رئیسی اعلان اولنمش ایسه‌ده، آوسترياپه مغلوب اولدیغندن، استعفایه مجبور اولمش؛ و۱۸۵۹ ده آوستریا ایمپراطوری آنسزین پیامونته‌یی التحاقه قانعشمشیدی. بودفعه ساردنیه قرالی فرانسه ایمپراطوری اوچنجی ناپولیونك یاردیمیله آوستریا عسکرینی مغلوب ایدوب. لومباردیا دولت مشارالیهانك النه‌دن چیقارلمش؛ وایتالیاده‌کی آلمان پرنسلریله سائر آوستریا طرفدارلری طردواخراج اولنه‌رق، غاریبالدینك ناپولیده اویاندیردیغی اختلالك دخی یاردیمیله برسنه صکره بتون ایتالیا ممالکی برلشه‌رك، ساردنیه قرالی وبقتور امانوئلی ایتالیا قرالی اعلان ایتمشلردر. یالکز وندیك آوسترياننك وروما پاپانك النده قالوب، بعده ۱۸۶۶ ده پروسیه ایله آوسترياآره‌سنده وقوع بولان محاربه صره‌سنده وندیك، و۱۸۷۰ ده پروسیه ایله فرانسه آره‌سنده‌کی محاربه اوزرینه روما دخی ایتالیایه الحاق اولنمش؛ وپایتخت فلورانسه‌دن رومایه نقل ایدلمشدر. ایتالیانك اتحادینه الك زیاده خدمت ایدنلر مشهور جنرال غاریبالدی، دیپلومات قاووور، شاعر ماچینی وقرال وبقتور امانوئلدر. ۱۸۸۸ تاریخنده وبقتور امانوئل وفات ایدوب، الیوم حکمفرما اولان اوغلی هومبرت ایتالیا قرالی اولمشدر. بووجهله ایتالیا دولتی پك یکی اولدیغی حالده، همان تشکل ایدر ایتز اوروپانك دول معظمه‌سی صره‌سنه کچمشدر.

ایتری (Itri) ایتالیانك ملغی ناپولی قرالغنده (ترادی لابوره) ایالتنده‌و(فوندی)نك ۱۰ کیلومتره‌جنوب شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اسکی برقصبه اولوب. اسم قدیمی (ایتریوم)در.

ایتغمش (کهاصلی آی‌طوغمش‌در) آذربایجان اتابکلرندن جهان‌پهلوانك کولدلرندن اولوب، جسور وشجیع برآدم اولغله، امرای صره‌سنه کچمش؛ و۶۰۰ تاریخنده ری وهمدانه مستولی اولمش اولان (کوجك)نك اوزرینه سوق اولنه‌رق، کندیسنی قتل، وممالك مذکوره‌یی استخلاص ایتدکدن صکره، حکمدار مشارالیهك اوغلی اوزبكك نامی آلتنده اوراده حکم سورمکه باشلامش؛ وجهان پهلوانك وفاتنده، اوزبك آذربایجانه کیتمکله، صاحب ترجمه ری وهمدان وجبلده مستقل قالمش؛ واوز بكك استمدادی اوزرینه‌مراغه واربل صاحبلرینه وخوارزمیلره‌قارشی

بر قاچ شانلی محاربه قزانمغله، بیوك بر نفوذ واقتدار قزانه‌رق، نهایت اوزبکی دخی محاصره ایتمشیدی. ۶۰۸ تاریخنده (منکلی) اسمنده دیکر بر کوله ظهور ایدوب، ایتمشك اکثر ممالکنی ضبط ایتمکله، صاحب ترجمه بغداده قاچوب، خلیفه ناصرلدین الله طرفندن اعزاز واکرامله قبول اولنمش؛ و ۶۱۰ تاریخنده‌ك بغدادده قالدقدن صکره، خلیفه طرفندن عسکرله منکلیه قارشی کوندرلمش ایسه‌ده، بونك طرفندن طوتیلوب، قتل اولنمشدر.

ایتوربید (Iturbide) اسپانیانك مکسیقه ده‌کی جنرالرندن اولوب، اورادہ اسپانیا عسکرینه قومانده ایتمکده ایکن، اتهام وطرد اولنمش؛ و ۱۸۲۰ تاریخنده ارباب اختلالك باشنه کچوب، مکسیقه‌یه استقلالی قزاندیرمش؛ و ۱۸۲۲ ده برنجی (آوغستین) نامیله مکسیقه ایمپراطوری اولمش ایسه‌ده، بر سنه صکره موقع اقتداردن دوشوب، ایتالیایه وبعده لوندره‌یه قاچمش؛ و ۱۸۲۴ ده، ینه ایمپراطور اولمق امیدیله، تبدیل اوله‌رق، مکسیقه‌یه عودتنده، طوتیلوب، قورشونه دیزلمشدر.

ایتیروپ (Itiroup) سپربانك منتهای شرقنده (اوخوچق) دکیزنده واقع (قوریله) آطه‌لرندن بری اولوب، طولی ۲۵۰ وعرضی ۷۰ کیلومتره‌در.

ایج (یاخود ایك) ایرانده فارس خطه‌سنك منتهای شرقنده ودارابکرد ایالتنده باغ وباغچه‌لری چوق ومیوه‌لری مشهور بر قصبه ایدی. نحویوندن (ابو محمد عبدالله بن محمد ایجی)نك مسقط رأسیدر.

ایجلن مغربده درن یعنی اطلاس سلسلهٔ جبالنده ومصامده بلادنده متین بر قلعه اولوب، فاطمیون دولتنك مؤسسی اولان ومهدی مخلصیله شهرت بولان ابو عبد الله محمد بن تومرت بوقلعه‌دن ظهور وخروج ایتمشدر.

ایچ ایل آناطولینك ساحل جنوبیسنده وقبریسك قارشیسنده بر خطه اولوب، آطنه ولایتنه ملحق بر سنجاق اتخاذ اولنمشدر. شمالاً بوغا (وزیانزدی اوزره بلغار) یعنی طاوروس سلسلهٔ جبالیله قرمان خطه‌سندن آیرلش اولدیغی حالده، غرباً آنطالیه وشرقاً مرسین کورفزیله محدود اولوب، جنوبه طوغری دکیزك ایچنه اوزانمش کنیش بر برون شکلنده‌در. مذکور سلسلهٔ جبال بو خطه‌نك غرب شمالی حدودینی آیردقدن صکره، شرق جنوبیه طوغری وساحله متوازیاً بر قول اوزاتدیغندن، ایچ ایل باشلیجه سلسلهٔ مذکوره ایله بو قولك آره‌سنده واقع واسع بر وادیدن عبارتدر، که (کوکسو) وادیسیدر. بو نهر بلغار طاغی سلسله‌سیله اونك قار شیسنده کی قولدن اینن بر چوق چای ودره‌لرك صولرندن تشکل ایده‌رك، شرق جنوبیه طوغری جریانله، بتون سنجاغی شق ایتدکدن، وسلفکه‌نك یاندن کچدکدن صکره، آق دکیزه منصب اولور. مذکور سلسلهٔ دن اینه‌رك کوك صو منصبنك شمال شرقی جهتنده طوغریدن طوغریه دکیزه منصب اولور بر قاچ کوچك نهر بولندیغی کبی، سنجاغك جنوب غربی جهتنده دخی مذکور قولدن اینوب دکیزه منصب اولور برقاچ چای واردر. اهالیسی ۷۰۰۰۰ کسور نفوسدن عبارت اولوب، آنجق بر قاچ یوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. کوك صو نهرینك کنارلرنده ودکیز قیبلرنده وعلی‌الخصوص سنجاغك جهت شرقیه‌سنده خیلی حبوبات یتیشوب، احتیاجات محلیه‌یه تقابل ایتدکدن صکره، اکثریا سوریه سواحلنه وقبریسه دخی اخراج اولنور. طاغلرده کلیتلی قیون وکچی بسلنوب، خیلی یاغ وپینیر چیقاریلور. اورمانلری دخی چوق اولوب، بعض میاه معدنیه‌سی وایلیجه‌لری دخی واردر. محصولات صناعیه‌سی کلیم وچوال وسائر یوکدن معمول بعض منسوجاتدن عبارتدر. لوا سلفکه، ارمناك، موط، کلنار وآنامور اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۶ ناحیه ایله ۳۲۱ قریه‌یی جامعدر. مرکزی سلفکه قصبه‌سیدر. اکثر طرفلرینك هواسی کوزل وصاغلام ایسه‌ده، مرکزیله شرق جنوبی سواحلنك هواسی آغیر جه‌در. بوخطه‌نك اسم قدیمی (کیلیکیا) اولوب، زمان قدیمده یونانیلر، ماکدونیالیلر وروماليلر طرفندن یاپلش بر چوق شهر وقصبه‌لری وسائر آثار عمرانی وار ایدی، که اکثری یسنك خرابه‌لری الیوم موجوددر.

ایچهوئه (Itzehoe) دانیمارقه‌دن فکله آلمانیا یه الحاق ایدلش اولان (هولسنان) خطه‌سنده و(کیل)ك ۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی

ایشلك تجارتی واردر. وقتیله هولستاینك مرکزی ایدی.

ایختیوفاج (Ichtyophages) یعنی «آکل السمك». یونان قدیم جغرافیونی بو اسمی بحر احمر وبصره کورفزی ایله آفریقانك سواحل شرقیه وغربیه‌سنده برطاقم قوملره ویرمشلر در، که زعملرنجه بونلر بالیقله بسلنیرلرمش.

ایدا (Ida) آناطولیده ادرمید کورفزینك شمال شرقیسندن باشلایه‌رق میناس کولنه طوغری شمال شرقیه اوزانان وبیغایه طوغری دخی بعض قوللر صالان قاز طاغنك اسم قدیمیدر. — کرید جزیره‌سنك بوینجه شرقدن غربه طوغری او. زانان والیوم (پسیلوریتی) اسمیله معروف اولان سلسلهٔ جبالك دخی اسم قدیمی (ایدا) اولوب، اسکی یونانیلرك زعمنجه ابو الالهه مشتری بو طاغلرده تربیه اولنمش ایمش.

ایدالیه (Idalie) قبریس جزیره‌سنك جهت شمالیه‌سنده بر شهر اولوب، عشق الهه‌سی زهره‌یه مخصوص بیوك برمعبدی وار ایدی. تا (پلین) ك زمانده خراب حالنده ایدی.

ایدر (Eyder) آلمانیانك شمالنده بر نهردر، که هولستاین دوقه‌لغنده نبعاله، شمال دکیزینه دوکیلور، و(قوغراین) جدولی واسطه‌سیله (کیل) اسکله‌سیله وبالطیق دکیزیله دخی اختلاط ایدرك، بوایکی دکیز آره‌سنده برطریق بحری تشکیل ایدیور.

ایدرو (Idro) ایتالیانك شمالنده لومبارديا خطه‌سنده و(برشیا) شهرینك شمالنده بر کول اولوب، ۱۱ کیلومتره طول و٤ کیلومتره عرضی واردر. (کیزه) نهری ایچندن کچر.

ایدریا (Idria) آوستریانك ایلیریا خطه‌سنده و(لیباخ)ك ٤٥ کیلومتره غربنده همنامی اولان برچایك اوزرنده واقع برقصبه اولوب، ٥۰۰۰ اهالیسی، دانتله وحصیر شاپقه فابریقه‌لری وجوارنده جیوه معدنی واردر.

ایدسوولد (Eydsvold) نوروجك (آکرهوس) ایالتنده و(قریستیانیا)نك ۳۸ کیلومتره شمالنده اولهرق (ورمن) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی واردر، وقریستیانیایه دمیریولله مربوطدر. ۱۸۱٤ تاریخنده نوروجك قانون اساسیسی بوقصبه‌ده تنظیم اولنمشدر.

ایدنجك [«آیدنجق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایدومینوس (Idoménée, Ἰδομενεύς) کرید حکمداری اولوب، ایکنجی مینوسك تورونیدر. یونان قهرمانلریله برابر تروآ محاصره‌سنده بولنوب، عودتنده فرطونده طوفانه، قورتیلورسه، قرمیه یناشدیغنده، ایلك کوزینه چارپه‌جق ذی روحی دکیز الهنه ذبح ایتمکی نذر ایتدیکندن، کرید ساحلنه ورودنده، استقبالنه چیقمش اولان اوغلی کوزینه چارپغله، بونی درحال ذبح ایتمش؛ وبونك اوزرینه تبعه‌سنك نفرتنی قزانوب، قلابره‌ده‌کی (سالنته) شهرینه قاچمغه مجبور اولمش، واوراده وفات ایتمشدر.

ایذَج ایرانده اصفهان ایله خوزستان آره‌سنده برشهرایدی. جغرافیون اسلامك روایتنه کوره، طاغلر آره‌سنده بولنمغله، هوایی صوئوق وقارلرك اریمسندن حاصل اولان صولری چوق ایدی. عجائب عالمدن عد اولنمغه شایان غایت مرتفع وایکی طرفدن برر قیایه طیانمش متین بر کوپریسی وار ایدی. معادنی ومعدن صولری چوق اولوب، پك صیق زلزله وقوع بولوردی. مشهور بر آتشکده‌سی ودیکر بعض آثار عتیقه‌سی دخی وارایدی. بوشهر اوائل دور اسلامده معمور اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذوات دخی یتشدیردکدن صکره، خراب اولمشدر.

ایرادی قونیه ولایتنك تکه سنجاغنده آقسکی قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ۱٤ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی کاملاً مسلم اولوب، اراضیسی طاشلقدر. [احوال سائره‌سیچون «آقسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایران (Perse, Iran) بو اسم زمان قدیمده دجله ایله سند وجیحون نهرلری وبحر خزرله بصره کورفزی وبحرعمان آره‌لرنده اولان قطعهٔ واسعه‌یه اطلاق اولنه‌رق، عراق عربله افغانستان وبلوجستانه دخی شامل ایدیسه‌ده، شمدیکی حالده عراق عجم، فارس، کرمان، خراسان، مازندران، کیلان وآذربایجان مملکتی جامع اولان قطعه‌دن

عبارتدر، که آسیا قطعه‌سنده موجود دول مستقله‌نك بیوکلرندن ودول اسلامیه‌دن بریدر. بین العوام (عجمستان) اسمیله معروفدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایران دولتی آسیای وسطینك غرب جهتنده اولوب، آسیای غربیدن معدوددر. همان دائماً مادار یوکسك طاغلرله محاط اولدرق، اورته‌سی مرتفع ومخرجسز برحوضهٔ داخلیه‌دن عبارت اولدیغی حالده، جنوب وشمالنده سواحلی حاویدر. شمالاً الیوم روسیه‌نك النده بولنان قافقاسیا وخوارزمله وبو ایکی خطه آره‌سنده اولان بحرخزرك سواحل جنوبیه‌سیله، شرقاً افغانستان وبلوجستانله، جنوباً بحر عمان وبصره کورفزیله، غرباً دخی ممالك عثمانیه ایله یعنی عراق عربی وکردستانله محدوددر. ۲۵° ۳۰′ ایله ۳۹° ۵′ عرض شمالی و ۴۴° ایله ۶۴° ۳۰′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، اك شمالی واك غربی نقطه‌سی بایزید جوارنده عثمانلی وروسیه حدودی نقطهٔ اجتماعنده واقع اولان اغری طاغنك ایرانه‌عائد اولان شرق جنوبی اتکی، واك جنوبی نقطه‌سی بحر عمان ساحلنده وبلوجستان حدودینك منتهاسنده‌در. طول اعظمی بو ایکی نقطه آره‌سنده اولدرق غرب شمالیدن شرق جنوبیه طوغری اولوب، تقریباً ۲۲۵۰ کیلومتره‌در. شمالدن جنوبه یعنی خوارزم حدودندن بحر عمان وبصره کورفزی ساحلنه‌دك اولان عرض اعظمی دخی ۱۳۰۰ کیلومتره رادەلرنده‌در. اك طار محلی بحر خزرله بصره کورفزینك منتهای آره‌سنده اولوب، یالکز ۷۳۰ کیلومتره قدردر. مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۱۶۴۸۱۹۵ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — یوقاریده دینلدیکی کبی، ایرانك اطرافی وعلی‌الخصوص شمال وغرب وجنوب جهتلری طاغلرله محاط اولوب، اورته‌سی وحدود شرقیه‌سنه قریب محللری مخرجسز بر چولدن عبارتدر. ایرانك اك مرتفع طاغلری جهت شمالیه‌سنده اولان (البرز) سلسله‌سیدر، که قافقاس جبالندن بالتشعب، بحر خزرك ساحلی بوینجه شرقه طوغری امتداده، استرآباده واصل اولدقدن صکره، برقاچ شعبه‌یه آریله‌رق، خراسانك قسم شمالیسنی، وبعده کوه غورستان وکوه بلور نامله آفغانستانی یاره‌رق، کرهٔ ارضك اك مرتفع جبالی اولان همالایه سلسله‌سی شعبه‌لرندن (هندوکوه)ه ملاقی اولور. البرز سلسله‌سنك اك مرتفع ذروه‌سی ۴۶۰۰ متره ارتفاعی اولان (دماوند) برکانیدر، که بتون ایرانك دخی اك یوکسك نقطه‌سیدر. البرز کوهك منتهاسنده یعنی قافقاسه ملاقی اولدیغی یرده دیکر بر سلسلهٔ جبال دخی یینه قافقاسدن بالتشعب، جنوب شرقیه طوغری امتداده، آذربایجانده (سوالان) و(سهاند) طاغلرینی تشکیل ایتدکدن صکره، لرستان، عراق عجمی، خوزستان، فارس وکرمان خطه‌لرنده برچوق شعبه‌لره تشعب، وتامکران وبلوجستانه قدر امتداد ایدر. بوجسیم سلسله‌نك براسم عمومیسی اولیوب، هریرده دیکر بر اسمله یاد اولنور. ارتفاعی البرز سلسله‌سنك کندن آز ایسه‌ده، اقلیمنك ایجاب ایتدیکی حرارتله برابر، یینه سرمدی قارلرله مستور ذروه‌لری واردر. بونلرك اك یوکسکی کرمانده‌کی (کوه خضر) اولوب، ۴۵۷۲ متره ارتفاعی واردر. ایکنجیسی فارس طاغلرینك کنبدی حکمنده اولان (دنا) طاغی اولوب، ۳۶۵۶؛ واوچنجیسی دخی همدانك اوستنده‌کی (الوند) طاغی اولوب، ۳۳۵۰ متره یوکسکدر. بو ایکی سلسله‌دن بشقه خراسانك جنوبنده واقع (کوهستان) خطه‌سنك طاغلری بولنیور، که آفغانستان طاغلرینه مربوطدر. ایران طاغلرینك بعضلری طاشلق وقورو ایسه‌ده، بعضلری اورمانلر ومرعالرله مستور اولوب، زمرد آسا بایرلری وآره‌لرنده منبت ومعمور وادیلری واووه‌لری حاویدرلر. علی‌الخصوص البرز طاغنك شمالی اتکاری وایکنجی درجه‌ده آذربایجانله فارس اقلیملری جیادت هوا وکثرت محصولاتله مشهوردرلر. عراق عجمی ایله خراسانك آره‌سنده (دشت کبیر) نامیله طوپراغی قوم وطوزدن عبارت واسع بر چول بولندیغی کبی، بونك جنوب شرقیسنده کرمانله کوهستان آره‌سنده دخی (دشت لوط) نامیله بر ایکنجی چول واردر.

نهرلریله کوللری. — ایرانك طاغلری کنارلرینه قریب اولوب، بونلرك ایچ مائله‌لرندن آقان صولر چوللرده قورویوب، محو اولدقلرندن، وطیش مائله‌لرندن آقانلرینك دخی بیویه‌جك قدر مجراری اولمدیغندن، ایرانك بیوك نهرلری یوقدر. ایران مملکتی اوچ مائلیه منقسمدر، که بونلرك برنجیسی بحر خزر، ایکنجیسی بصره کورفزی وبحرعمان مائله‌سی، واوچنجیسی

داخلی چوللره ناظر اولان مخرجسز مائله داخلیه‌در. بحر خزره دوکیلن صولری باشلیجه اوچ نهردن عبارت اولوب، برنجیسی اولان (آراس) ایرماغی ممالك عثمانیه‌دن کله‌رك، بعده روسیه‌یه دخول، وقافقاسیا جهتندن روسیه ایله ایران حدودینی تفریق ایتدکدن صکره، ینه روسیه طوپراغنه کیره‌رك، بحر مذکوره ساحل غربیسندن منصب اولور. ایکنجیسی (سفیدرود) نهریدر، که آذربایجانده نبعانله، شمال شرقیه، بعده جنوب شرقیه ونهایت ینه شمال شرقیه طوغری جریان، والبرز سلسله‌سنك بر بوغازندن مرور ایده‌رك، رشت ایله لاهجان آره‌سنده ساحل جنوبیدن دکیزه دوکیلور. اوچنجیسی دخی (اترك) نهریدر، که خراسان طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، بر خیلی مسافه‌ده روسیه‌نك حدودینی آیردقدن صکره، ساحل شرقیسندن بحر خزره منصب اولور. بصره کورفزینه دوکیلن نهرلرك اك بیوکلری شطالعرب حوضه‌سنه تابع اولان (کرخ) و(کارون) نهرلریدر، که ایکیسی دخی لرستان طاغلرندن اینه‌رك، خوزستان خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، ممالك عثمانیه‌یه دخول ایله، برنجیسی قرنه‌ده، وایکنجیسی بصره‌نك آلت طرفنده محمره جوارنده شطالعربه دوکیلورلر. فارس طاغلرندن مذکور کورفزه برچوق نهرلر دوکیلور، که بونلرك باشلیجه‌لری، غربدن باشلایه‌رق، ستارکان، دیورود، پرستار وآب خور نهرلریدر. بو صوك ایکی نهردن برنجیسی شیرازك اوستنده‌کی طاغلردن اینر، وایکنجیسی کیش جزیره‌سنك قارشیسنده دکیزه منصب اولور. کرمان ومکراندن بحر عمانه دوکیلن نهرلر اهمیتسز اولوب، اکثریسی یازین قورور سیللردن عبارتدر. ایران طاغلرینك داخلی مائله‌لرندن آقوب چوله‌ده محو اولان انهارك ایچنده دخی بعض بیوك ومهملری اولوب، باشلیجه‌لری شونلردر: طهرانك جنوب غربی جهتنده آقان (آبسار رود)، که همدان وسلطان آباد وخوانساردن کلن اوچ شعبه‌دن ترکب ایدن (آب خور)له برلشدکدن صکره، دشت کبیرده غائب اولور؛ اصفهانك ایچندن کچن (زندرود)؛ کوهستاندن اینه‌رك کرماندن کلن صو ایله برلشدکدن صکره، دشت لوطده نابدید اولان (کوهستان) نهری؛ هراتدن کله‌رك حدود ایرانیه‌یی کچدکدن صکره خراسان چولنده غائب اولان (هریرود)؛ نیشاپوردن (شوره‌رود) کچن وخراسان طاغلرندن اینه‌رك، دشت کبیرده قوروپان دیکر بر قاچ نهر.

ایرانده، اکثریسنك صویی طوزلی اولمق اوزره، بر قاچ کول بولنوب. ك بیوکلری آذربایجان ایله کردستان آره‌سنده‌کی (ارمیه)، وایکنجیسی آفغانستان حدودنده اولان (هامون) ونام دیکرله (زره) کولیدر. فارس وکرمان طاغلرینك آره‌لرنده دخی بر قاچ کول بولنوب، اك بیوکلری شیراز قربنده‌کی (نیریز) وکرمانده‌کی (بختکان) کولیدر.

اقلیم وهواسی. — ایرانك عومیت اوزره هوا‌سی صیجاق ویابس اولوب، اکثر یرلری چبلاق وصوسزدر. هواجه ایران ممالکی درده تقسیم اولنه‌بیلیر: برنجیسی بصره کورفزی وبحر عمان سواحلیدر، که هواسی غایت صیجاق، یابس ووخیم اولوب، خط استوانك آلتنده بولنان آفریقاسواحلندن فرقی یوق کبیدر؛ ایکنجیسی مملکتك اورتلرنده وشرق جهتنده بولنان چوللردر، که هوالری اوقدر صیجاق دکل ایسه‌ده، دها زیاده یابسدر، ویازین حرارت نه قدر شدتلی ایسه، قیشین دخی برودتك اودرجه‌ده شدتی واردر؛ اوچنجیسی فارس، عراق عجم وخراسان طاغلرینك چول روزکارلرندن محفوظ اولان واورمانلری وآثار صولری بولنان بعض بایر‌لری واووه ودرلیدر، که بونلرك عرض وارتفا‌علرینه کوره هوالری معتدلدر؛ دردنجیسی دخی بحر خزر سواحلی یعنی البرز طاغنك شمالی مائله‌سنده واقع مازندران وکیلان خطه‌لریله آذربایجان قطعه‌سیدر، که بونلردن مازندران وکیلان ایرانك وبلکه بتون آسیانك اك کوزل یرلری اولوب، هواسی معتدل ورطیب واورمان ونباتاتی غایت چوق اولدیغی کبی، آذربایجان طاغلری دخی یوکسك اورمانلرله وکوزل مرعالرله مستوردر، وهواسی معتدلدر. ایرانك ایچ طرفلرینه وچوللره قریب اولان محلرینه مخصوص بعض حاللر واردر، که بونلرك بری چولدن اسن روزکارك چوق دفعه انسانی بردن بره سرسم ایدوب بر قاچ دقیقه‌ده تسمیم ایتمسی، هواده قومدن عبارت بلوطلر وسیسلر حصولی، یاغمورك طوپراغه اینمزدن هواده یکیدن تبخرندن حاصل اولان قورو بلوطلر کبی بشقه یرلرده امثالی مفقود حاللردر. ایرانك اك زیاده یاغمور یاغان جهتی بحر خزرك

سواحلی اولوب، ایکنجیسی آذربایجان قطعه‌سی واو- چنجیسی دخی لرستان، عراق عجمی، فارس وخرا- سان طاغلریدر. چوللرده وسواحل جنوبیه‌سنده همان هیچ یاغمور یاغماز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرانك اك منبت ومحصولدار یری بحر خزر سواحلی اولوب، گیلان ومازندرانك اورمانلرنده غایت یوکسك آغاجلرك انواعی بولندیغی گبی، البرز سلسلهٔ جبالنك شمالی مائله‌سنده ارتفاعه کوره خرما آغاجیله شکر قامشندن اقالیم بارده‌یه مخصوص نباتاته وارنجه‌یه قدر هر نوع محصولات یتیشیر. ایکنجیسی آذربایجان، عراق عجمی، فارس وخراسان طاغلرینك بعض مائله ووادیلریله چوللرك طاغلر اتکلرینه قریب بولنان وطاغلردن اینن نهرلره سقی اولنان یرلریدر، که بونلرده دخی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لر یتیشیر. اورمانلره صولرك ندرتی وهوانك یوستی ایرانك سائر طرفلرینی محصولاتدن محروم براقمشدر. ازمنهٔ قدیمه‌ده واوائل دور اسلامده یعنی بو مملکتك اولدقجه بر مدنیت میدانی بولندیغی زمانلرده طاغلردن اینن نهرلره متعدد جدوللر آچیله‌رق، وبندلر وحوضلر انشا ایدیله‌رك، اراضی مکمل صورتده سقی واروا اولنقده ایدیسه‌ده، او مدنیتك زوالیله برابر بندلر وجدوللر دخی خراب اولوب، بر طرفدن دخی اورمانلرك عدم محافظه‌سیله صولر آزالدیغندن، وقتیله منبت ومحصولدار بولنمش نیجه یرلری الیوم چول، واو وقت معمور بولنمش نیجه شهر وقصبه‌لر شمدی ویرانه حالنده‌در. ایرانك باشلیجه محصولاتی کتان، کنوير، توتون، تنباکی، سیسام، پاموق، صفران، ترنجبین، ساقز، انواع ضمغلر، مازی وبویا نباتاتنك انواعیدر. دود آغاجلری دخی چوق اولوب، سنوی ۲۰۰۰۰ دنك قدر ایپك اخراج اولنور. باغچه‌لری مشهور اولوب، میوه‌لری زیاده‌سیله لذیذدر. شیرازك شرابی آسیا قطعه‌سنده حاصل اولان شرابلرك اك کوزلیدر. هر- مزد بوغازندن بحر خزر ساحلنه‌دك ممتد اولان طاغلرك وادی وبایرلرنده پك چوق باغلر بولنوب، ازجمله اصفهانك اطرافی برقاچ فرسخ محله قدر باغلرله مستور در، وبو شهرك شرابلری شیرازك کیلردن پك آز کریده در. ایرانك حبوباتجه اولان محصولاتی اهالیه کفایت ایده‌جك درجه‌ده‌در.

ایرانك حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت ودوه ایله قویون وکچیدن عبارتدر. آتلرینك جنسی پك ایی اولدیغی گبی، قیون وکچیلرینك یاغیسی دخی یوشاق ویك‌ایی اولوب، پك‌قیمتدار منسوجات اعمالنه یارایور. کدیلری دخی مشهوردر. حیوانات وحشیه‌یه کلنجه، چوللرده آرسلان وقپلان، گیلان ومازندران اورمانلرنده آیی، طوموز، قورد، چرتلان، یبانی بوغا، ایرانك همان هر طرفنده دخی کیك، غزال، تیلکی، یبانی استر، کور، طاوشان وسائر آو حیواناتی کثرت اوزره بولنیور.

ایرانك معادنی دخی چوق اولوب، آلتون، کومش، باقیر، دمیر، یشم، مرمر، زمرد، نفط وپترول کثرت اوزره بولنیورسه‌ده، یر آلتنده قالوب، اخراج واعمال اولنانلری پك آز وبلکه هیچ مرتبه‌سنده‌در. ایران طوپراغنده اك چوق بولنان معدن طوز او- لوب، چوللرك قوملری طوزلی اولدیغی گبی، قیشین صو طوپلانان یرلرده دخی یازین صولر قورومغله، طوز طبقه‌لری قالوب، اهالی طرفندن طوپلانیلیر. بعض نهرلرینك صولری دخی طوزلیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبی. — ایرانده تحریر نفوسه دائر هیچ بر تشبث اولنمدیغندن، بو مملکتك مقدار اهالیسی معلوم اولمیوب، جغرافیون طرفندن ۵ ایله ۱۶ ملیون آره‌سنده مختلف عددلر بیان اولنمش ایسه‌ده، اقوای احتمالانه کوره ۹ ملیون اهالیسی واردر. بونلرك ۷ ملیون قدری خالص ایرانی یعنی فرس جنسیتنه منسوب اولوب، ۲ ملیونی‌ده ترك، عرب، کرد، ارمنی ویهودیدر. فرس جنسیتندن‌صکره اك کثرتلی بولنانلر ترکلر اولوب، بونلر باشلیجه ایرانك شمال غربیسنده یعنی آذربایجان ایله طبرستان جهتلرنده بولنان ترکمان قبائلندن عبارت اولدرق، ۸۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنقده‌درلر. بونلر بو اقلیملریله برابر، جسور وجنگاور آدملر اولدقلرندن، قرون وسطادن بری اکثریا ایران سلطنت وحکومتی بونلرك النده بولنقده‌در. نادرشاه سلاله‌سی ترکمان قبائلندن آفشار قبیله‌سنه منسوب بولنمش اولدیغی گبی، شمدیکی خاندان حکمداری دخی ترکمان قبائلندن (قاچار) قبیله‌سنه منسوبدر. بونلرك چوغی الیوم خیمه نشین اولوب، عشیرت حالنده یاشایورلرسه‌ده، آذربایجانده اهالیٔ اصلیه ایله قاریشوب، توطن ایتمش‌اولدقلرندن،

بو خطه‌نك لسانی دخی ترجمه‌در. ترکلردن صکره ایك جمعیتلی بولنان جنسیت کردلر اولوب، تقریباً یاریم ملیون مقدارنده اولدقلری حالده، آذربایجانك جهت جنوبیه‌سنده (ارمیه) کولی اطرافنده وآردلانده ساکندرلر. ارمنیلر باشلیجه تبریز طرفلرنده وبیوك شهرلرده بولنوب، یهودیلر دخی بو صورتله طاغنیق بر حالده بولنورلر. فتوحات اسلامیه زمانندە وبعده خلافت امیه وعباسیه عهدلرنده ایران ممالکنه پك چوق عربلر هجرت وتوطن ایتمشلرسه‌ده، بونلر ایرانیلرله امتزاج ایده‌رك، مرور زمانله لسانلرینی دخی غائب ایتمشلردر. شمدیکی حالده ایرانده لسان عربی ایله متکلم یالکز بصره کورفزی جوارلرنده بر قاچ بیك اهالی بولنمقده‌در.

قوت وحریجه ترکلر ایرانك اصل فرس اهالیسنه غلبه چالهکمشلرسه‌ده، حرف وصنعت وتجارت وعلم وادبیات ومدنیتده فرس جنسیتنه منسوب اولان اصل ایرانیلر ایلروده بولنوب، حکومت اولاد ترکك النده بولندیغی حالده دخی ینه لسان رسمی وادبی فارسیدر. ایرانده سویلنیان فارسی بر قاچ نوع اولوب، هر خطه‌سنك کندینه مخصوص بر شیوه‌سی واردر. همه کیلانده وسائر اقطار شمالیده‌ده بین الاهالی آکلاشلماز برطاقم لسانلر استعمال اولنمقده‌در. مع هذا کبرا وادیا بینده مستعمل اولان وهر پرده اوقونوب یازیلان لسان فارسینك فصیحیدر.

ایرانده ۳۰۰۰۰۰ قدر خرستیان، ۱۵۰۰۰ قدر یهودی و۸۰۰۰ قدر کبر یعنی زردشتی بولنوب، قصور اهالی کاملاً مسلمدر. مذهبلری شیعی اولوب، یالکز کردلرله عربلرك بر طاقمی سنیدر.

تقسیماتی. — ایران ۱۱ ایالته منقسم اولوب، هر بری بر قاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرله مرکزلری بزوجه آتیدر:

ایالت	مرکز
عراق عجمی	طهران
طبرستان	آمل
مازندران	ساری
کیلان	رشت
آذربایجان	تبریز
کردستان	کرمانشاه
خوزستان	شوستر
فارس	شیراز
کرمان	کرمان
کوهستان	شهرستان
خراسان	مشهد

بو تقسیمات ایرانك تقسیمات جغرافیا وطبیعیه‌سنه موافق اولوب، یالکز طهران شهری اصل (ری) خطه‌سنك مرکزیدر. عراق عجمینك مرکز طبیعیسی ایسه اصفهان شهری اولوب، وقتیله ایرانك دخی پایتختی بولنمش ایکن، سلالهٔ حاضره زمانندە طهران پایتخت اتخاذ اولنمغله برابر، عراق عجمینك دخی مرکزی حکمنه کچمش؛ و (ری) خطه‌سی آبریجه بر ایالت اتخاذ اولنمامشدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایرانك کرك تاریخچه وکرك موقع وتجارتجه بر چوق بیوك شهر وقصبه‌لری اولوب بونلرك اکثری تدنی وخرابینه یوز طوتمش ایسه‌ده، ینه خیلی جمعیتلی شهرلری واردر، که ایك بیوکلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

طهران	۲۱۰۰۰۰
تبریز	۱۷۰۰۰۰
اصفهان	۹۰۰۰۰
مشهد	۷۰۰۰۰
کرمان	۴۶۰۰۰
رشت	۴۱۰۰۰
قزوین	۴۰۰۰۰
یزد	۴۰۰۰۰
همدان	۳۵۰۰۰
کرمانشاه	۳۲۰۰۰
شیراز	۳۲۰۰۰
دیزفول	۳۰۰۰۰
کاشان	۳۰۰۰۰
شوستر	۲۷۰۰۰
بندر بوشیر	۲۷۰۰۰
یزد جرد	۲۰۰۰۰
قوم	۲۰۰۰۰
استر آباد	۱۵۰۰۰

زمان قدیمده پایتخت ومشهور بولنمش اولان (سوس) شهرینك خرابه‌لری دیزفول جوارنده بولندیغی کبی، اوائل دور اسلامده دخی معمور بولنمش اولان اصطخرك ویرانه‌لری شیراز قربنده موجود اولوب، ینه دور اسلامده معمور ومشهور بولنمش اولان نیشاپور، بسطام، مراغه کبی نیجه شهرلر تدنی ایده‌رك، کوچك قصبه‌لر حالنه کچمش، وخراسانده (طوس) شهری بسبتون خراب اولمشدر.

اصول حکومتی، مالیه‌سی، قوهٔ عسکریه‌سی. — ایران دولتی «شاه» عنوانیله یاد اولنور بر حکمدار مستقلك ید حکمنده اولوب، سلطنت پدردن اولاده

قالیورسه‌ده، شاه اولادندن ایستدیکنی ولی‌عهد براقیر. مملکت بر هیئت وکلا معرفتیله اداره اولنور. ایالت والیلری اکثریا خاندان شاهیه منسوب ذواتدن ومعزول وکلادن نصب اولنور. امور عدلیه‌ده دستور العمل شریعت ایسه‌ده، اکثر معاملات عرفیدر. مجتهد تعبیر اولنان علماسنك بیوك برحکم ونفوذلری واردر.

ایرانك واردات ومصارف سنویه‌سی لیرای عثمانی حسابیله ایکی ملیوندن آز اولوب، ویرکیلری آز، واصول اداره‌سی پك ساده اولمغله، مصارفی دخی اوکا کوره‌در. دیونی اولدقدن بشقه، وارداتك مصارفدن اوچ درت ملیون فرانق رادەلرنده برتفاوتی اولدیغندن، خزینه‌سنده نقودی دخی واردر. عساکر منتظمه‌سی ۷۸ طابور یعنی ۷۰۰ ٥٤ نفر پیاده، ایکی الای یعنی ۱۰۰۰ نفر سواری و۲۰ بطاریه یعنی ٥۰۰۰ طوپجی، که جمعاً ۷۰۰ ٦۰ کشیدن عبارت اولوب، ۹۷ بلوك یعنی ۲٥۰ ۲٤ نفر سواری و۲٤ طابور یعنی ۸۰۰ ۱٦ پیاده عساکر غیر منتظمه‌سی، که من حیث المجموع ۷٥۰ ۱۰۱ عسکری اولدیغی جداول رسمیه‌ده کوستریلیورسه‌ده، حرب زمانده ٥۳۰۰۰ نفردن زیاده عسکر چیقاره‌مدیغی محققدر. اك زیاده ایشه یارار عسکری سواریلری اولوب، خراسان، مازندران وفارس طاغلیلرندن تحشید اولنان باشیبوزوق عسکری دخی جسوردرلر. سلاحلری اسکی اصولده‌در. دونانمسی یوقدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایرانك اسکیدن بری کندینه مخصوص ادبیاتی اولوب، شمدیکی قدر لسان ویازیسی اوچ دفعه دکیشمشدر. زردشتك زمانده بلخ طرفلرینه مخصوص اولان (زند) لسانی مستعمل اولوب، زند آوستا کتابی بو لسانده یازلمشدر. بعده سانسکریلر زمانده سریانیجه‌دن مأخوذ حروفاتله پهلوی ودری تعبیر اولنان برلسان قوللانلمشدر، که فارسی قدیم‌ایله سریانیجه‌دن مأخوذ برچوق تعبیرات واصطلاحاتی جامع ایدی. بعدالاسلام حروف عربیه قبول اولنوب، عربیدن مستعار برچوق تعبیرات والفاظله فارسیجه اولدرق لسان فارسی یازلمغه باشلاشدر. بربری آرقه‌سنده استعمال اولنان بو اوچ لسانك اصل واساسی بر ایسه‌ده، زند لسانی هم پك اسکی وهمده ایرانك منتهای شمال شرقیسنده مستعمل بولندیغندن، وهلةً شمدیکی فارسی ایله مشابهتی فرق اولنه‌میوب، اسکی هندجه یعنی سانسکری لسانیله مشابهتی دها واضحدر. پهلوینك شمدیکی فارسی ایله مشابهتی زیاده‌در. آذربایجان جهتنده بولنمش اولان اسکی میدیالیلر لسانك ایسه فارسی ایله مناسبتی اولوب اولدیغی الیوم تحقق ایده‌مه‌مشدر. ایرانك آثار عتیقه‌سنده پهلوی خطی مستعمل اولمیوب، آثوریلرله مشترکاً قوللاندقلری «میخ یازیسی» استعمال اولنمشدر.

هر حالده، زند وپهلوی لسانلری السنهٔ تاریخیه حکمنه کچمش اولدقلرندن، شمدیکی فارسیه حصر کلام ایده‌ملم. بولسان اوائل دور اسلامده یازلمغه باشلایوب، ایرانك اسکی مدنیت وادبیاتی اوزرینه مؤسس بولندیغندن، پك چابق ترقی ایده‌رك، فردوسی، رودکی انوری، نظامی، سعدی کبی بیوك شاعر وادیلریتشکله، ادبیاتی وعلی‌الخصوص اشعاری الك مکمل لسانلر صره‌سنه کچمشدر. ایرانیلرك ذاتاً شعره میل واستعداد طبیعیلری بولندیغندن، ادبیات فارسیه کیتدکجه توسع وباشلیجه شعر هوسیله اوقویوب یازمق صنعتی ایرانده سائر ممالك شرقیه‌نك جلسندن زیاده انتشار ایتمشدر. مدنیت اسلامیه‌نك پارلاق زمانلرنده علمای اسلامك اك بیوکلری ایرانده ظهور ایدوب، طوس، نیشابور، قزوین، اصفهان، شیراز، مراغه وسائر شهرلر بر دارالعلم حکمنه کچمشلردی. اوندن صکره یعنی بش آلتیوز سنه‌دن بری حاصل اولان تدنی قابل انکار دکل ایسه‌ده، ایرانده علوم وفنونك تعلیم وتعلمی بسبتون اونودلمیوب، الیوم خیلی علما بولنقده‌در. آنجق فنون جدیده وکشفیات اخیره هنوز لسان فارسیه نقل وتعمیم اولنمدیغندن، مطلوب اولان ترقیات فنیه وجود بوله‌مامقده‌در. مع هذا ایران دولتی اخیراً طهرانده بر دارلفنون آچمش، وآره‌صره تحصیل ایچون آوروپایه شاکردان کوندرمکه باشلامشدر. مدرسه‌لرده ایسه علوم وفنون باشلیجه عربیده تدریس اولنقده، وفارسی ادبیاته مخصوص عد ایدلمکده‌در.

ایرانده صنایع جدیده وفابریقه‌لر اولمیوب، اسکیدن مستعمل اولان صنایع دخی پك چوق تدنی ایتمش ایسه‌ده، ینه خیلی صنعتلری واردر. بونلرك برنجیسی واك اهمیتلیسی یوکدن معمول منسوجات اولوب، ایرانك خالیلری، سجاده‌لری وشالاری مشهوردر. بونلرك کرك نسجلرنده وکرك بویالرنده فوق‌العاده بر مهارت بولنلدیغندن، بو قبیلدن اولان امتعهٔ ایرانیه اوروپاجه پك

معتبر و مقبول اولوب، کلیتلی اخراجات وقوع بولمقده‌در. سخت‌یانلری، اسلحه‌سی، صاقه‌سیلری وسائر بعض معمولات ومصنوعاتی دخی مشهوردر. اصفهانده پاموقدن بعض قماشلر نسیج، وخراسانده اسلحهٔ جارحه‌نك پك اعلاسی اعمال اولندیغی کبی، یزده دخی ایپك منسوجاتنه وشکر اعمالنه مخصوص کارخانلر واردر.

ایرانیلرك تجارته فوق‌العاده میل واستعدادلری اولوب، ایران محصولات وامتعه‌سنی دنیانك همان هر طرفنه کندیلری نقل وفروخت ایتدکلری کبی، مواد تجاریهٔ اجنبیه‌یی دخی ایرانه کندیلری جلب ونقل ایدیورلر. ایران مملکتنك هند وچین ایله آسیای غربی وآوروپا آره‌سنده بولنمسی دخی تجارته الویرشلی ایسه‌ده، ایرانده طرق ومعابرك پك کری بولنمسی وامنیتك فقدانی تجارتك اهمیت موقعیه واستعداد اهالی نسبتنده ترقیسنه مانع اولمقده‌در.

احوال تاریخیه‌سی . — ایران اسکیدن بری احوالی مضبوط مملکتدن اولوب، ازمنهٔ قدیمه‌ده بیوك ومتمدن بر دولت بولنمش اولدیغندن، احوال تاریخیه‌سی بیوك بر اهمیتی حائز ایسه‌ده، اکثر یرلرك اولدیغی کبی، ایرانك دخی تاریخ قدیمی بر خرافات واساطیرله مخلوط اولوب، بونلرك ایچندن حقیقتی آیرمق مشکلدر. ایران تاریخنك ایکی منبعی اولوب، بری ایرانیلرك ودیکری یونانیلرك روایتیدر. اسکی ایرانیلرك کتب تاریخیه وادبیه‌لری محو اولوب، بعدالاسلام فردوسی کبی بعض شعرا ومورخین ایران بو مملکتنك تاریخ قدیمی ضبط ایتمك ایستدکلرنده، دهقانلرك اغزندن اغزه ایشیتمش اولدقلری اك مشهور وقوعاتی وزرد شتیلرك مقدس عد ایتدکلری احوالی یازمغله قناعت ایتمك مجبوریتنده بولنمدقلری کبی، یونان مورخلری دخی ایراندن اوزاق بولنوب، ایرانیلرك لسانی دخی بیلمدکلرندن، وقایعك چوغنی یاکلیش یازدقدن بشقه، ایران حکمدارلرینك اسملرینی دخی بسبتون تحریف وتغییر ایتمشلردر. بونك ایچون، بو ایکی مختلف منبعدن صدور ایدن ایران تاریخلرندن بری زماناً ودیکری مکاناً اوزاق اولوب، هیچ برینه صحیح نظریله باقیلهمیه‌جغی کبی، بربرینه تطبیقلری دخی مشکلدر. مع هذا بونلردن برینك عالم اسلامجه وایرانجه، ودیکرینك آوروپاجه شهرتی اولدیغندن، ایکیسنی دخی آیری آیری ذکر ایدوب، بعده قابل تطبیق اولان یرلرینی بیان ایده‌جکز.

ایرانیلرك کندی تاریخ قدیملرینه دائر اولان اعتقادلری زردشتك کتابندن مأخوذ اولدیغندن، بو تاریخده (آدم) و(نوح) دن بحث اولنمیوب، آدم یرینه (کیومرث) ونوح یرینه (فریدون) ذکر اولنیور. شو قدر وارکه زردشت کیومرثه پك‌ده بتون انسانلرك پدری نظریله باقیوب، ایرانك برنجی پادشاهی نظریله باقدیغی کبی، فریدونی دخی طوفاندن قورتلش برتك آدم کبی کوسترمیوب، ایران وتوران وعراق وشام طرفلرنده ایلك حکمدار اولان اوچ شخصك پدری کبی کوسترپور.

کیومرثدن ظهور اسلامه دکین ایرانده حکومت سورن حکمدارلر: پیشدادیان، کیانیان، اشکانیان وساسانیان اسملریله درت طبقه‌یه منقسم اولوب، بو درت طبقه‌یی ترکیب ایدن حکمدارلر بروجه آتیدر:

پیشدادیان	کیانیان	اشکانیان	ساسانیان
کیومرث	کیقباد	استهن	آردشیر
هوشنك	کیکاوس	اشك	شاپور
تهمورث	کیخسرو	اشکان	هرمز
جمشید	لهراسب	اشك ثانی	بهرام
ضحاك	کشتاسب	شاپور	بهرام ثانی
فریدون	بهمن	بهرام	بهرام ثالث
منوچهر	همای	پلاش	نرسی
نوذر	داراب	هرمز	هرمز ثانی
افراسیاب	دارا	نرسی	شاپور ثانی
زاب	اسکندر	قیروز	آردشیر ثانی
کرشاسب		پلاش ثانی	شاپور ثالث
		خسرو	بهرام رابع
		پلاشان	یزدکر
		اردوان	بهرام خامس
		خسرو ثانی	یزدکردثانی
		پلاش ثالث	هرمز ثالث
		کودرز	پیروز
		نرسیٔ ثانی	پلاش
		کودرز ثانی	قباد
		نرسیٔ ثالث	نوشیروان
			هرمز رابع
			خسرو
			شیرویه
			آردشیر ثالث
			پوران دخت
			ارزمی دخت
			فرخ زاد
			یزدکرد ثالث

برنجی طبقه حکمدارلری حقنده اولان روایات بسبتون خرافات قبیلندن اولوب، حتی هندك بعض

کتب قدیمه‌سنه تطبیق اولنه‌جق اولسه، چوغنك پادشاه دكل بلكه معبود اسملری اولدقلری، وهنددن مطرود اولدیغی مظنون اولان زردشت طرفندن بو اسملرك ایرانه نقل ایدلش اولدیغی آكلاشیلیور. ازجمله جشیدك كونشدن كنایه برمعبود، فریدونك برملك، ضحاكك یلان صورتنده برجن وعفریت اولدیغی هند قدیمك اساطیر كتابلرندن منفهم اولیور. بو طبقه حكمدارلری بیننده ایكی اجنبی اسملری دخی واردر، كه برنجیسی عرب زعم اولنان ضحاك وایكنجیسی ترك اولان افراسیاب اولوب، ایكیسی دخی ایرانه مستولی اولمشلر؛ وبرنجیسی فریدون، ایكنجیسی كیخسرو طرفندن قتل اولنمشدر. شاهنامه‌ده پیشدادیان حقنده بیان اولنان احوال نوع بشرك ابتدای ظهورینی وصورت ترقیسنی طبیعی بر یولده مصوردر. ایكنجی طبقه یعنی كیانیان سلاله‌سی قهرمانلردن عبارت اولوب، بونلر حقنده‌كی روایاته دخی صحیح نظریله باقیله مازسه‌ده، شاعرانه برطاقم مبالغاتدن عبارت اولوب، علی‌الخصوص بو حكمدارلردن اكثریسنك زمانده برحیات بولنمش اولدیغی زعم اولنان رستم زال ورفقاسی اولان سائر قهرمانلر حقنده شاهنامه‌دك تصویراتی حقیقةً باعث حیرتدر. بو سلاله‌یه اسكندرك فتوحاتی ختام ویروب، بو جهانكیرك وفاتندن صكره، ایران ۸۰ سنه قدر اسكندرك سردارلرندن (سلفقوس) ك نسلی حكمنده قالمش؛ وبعده اشكانیان سلاله‌سی ظهور ایدوب، قبل‌المیلاد ۲۴۶ تاریخندن بعدالمیلاد ۲۲۹ تاریخنه‌دك ۴۷۵ سنه حكومت سوردمش؛ وتاریخ مذكوره ساسانیلر سلاله‌سی ظهور ایدوب، فتوحات اسلامیه یعنی حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزك زمان خلافتلرینه‌دك حكمفرما اولمشلردر. بو ایكی سلاله‌نك وقوعاتی صرف تاریخدن عبارت ایسه‌ده، علی‌الخصوص برنجیسنك احوالی لایقیله معلوم دكلدر.

ایرانك تاریخی درت دوره تقسیم اولنه بیلیر: برنجیسی اساطیر دوری، كه پیشدادیانك زمانیدر؛ ایكنجیسی قهرمانلر دوری، كه كیانیانك زمانیدر؛ اوچنجیسی قبل‌الاسلام اولان تاریخ دوری، كه اسكندر دن صكره ظهور ایدن اشكانیان وساسانیان زمانیدر؛ درد نجیسی دخی بعدالاسلام اولان تاریخ دوریدر، كه دین اسلامك ایرانه دخولندن بوكونه قدر كچن زماندر.

یونان قدیم مورخلری طرفندن ضبط اولنه‌رق آوروپاجه معروف اولان ایران قدیم تاریخی یالكز كیانیانه عائد اولوب، بونلرك روایتنه كوره زمان قدیمده ایرانده ایكی دولت وار ایدی، كه برینه (میدیا) ودیكرینه (فارس) دیرلردی. فارس نسبةً بدوی ومیدیا ایسه اولدقجه مدنی بریر ایدی. میدیا حكمدارلرندن (آستیاغ) اسمنده بری قیزینی فارس حكمدارینه ویرمش وقیزلرندن كندیسنك ملكینی دخی ضبط ایده‌جك برچوجق طوغه‌جغنی رؤیاسنده كورمكله، قیزینی حامله ایكن دعوت ایدوب، چوجق طوغار طوغماز، برطاغه آتمشیدی. بو چوجق طاغده بیویوب، (كیروس) اسمیله بیوك بر پادشاه اولور، ومیدیایی ضبط ایتدكدن صكره، تا آطه‌لر دكینه قدر توسیع ممالك ایده‌رك، بابل وآثور دولتلرینی وسائر نیجه بلادی استیلا ایله، بیوك بر دولت تشكیل ایدر. ایشته او وقتدن اسكندرك خروجنه دكین ایران دولتی او وقت معلوم اولان اقطار عالمك اكثرینه حكم ایدوب، بعده ساسانیلر زمانده دخی خیلی بیوك بردولت ایدی. یونانیلرك قولنه كوره، ایران قدیم حكمدارلری (یعنی كیانیان) بروجه آتیدر:

كیروس
قامبیس
اسمردیس مجوسی
داریوس بن هستاسب
اكسرسیس اول
آرتافسرسیس درازدست
اكسرسیس ثانی
سوغدیان
داریوس نوتوس
آرتاقسرسیس مئون
اوخوس
آرسیس
داریوس قودومان

شمدی یونلری ایرانیلرجه اسملری مضبوط اولان كیانیانه تطبیق ایتمك ایستدیكمزده، برنجیسی اولان (كیروس) ك كیكاوس‌می یوقسه كیخسرومی اولدیغی كسدیریله‌مز. طاغده چوبانلر طرفندن بیولدیكنه وسائر احوال ابتدائیه‌سنه باقیلیرسه، كیخسرو اولمسی، واو حالده فردوسینك توران دیدیكی مملكتنك میدیا وافراسیابك آستیاغ اولمسی لازم كلیر؛ واقعاً میدیا اهالیسنك اقوام تورانیه‌دن بولنمش اولدقلری دخی مرویدر. لكن كیروسك فتوحاتنه باقیلیرسه، كاوس

اولمی احتمالی دخی تبادر ایدوب، کاؤسك مازندرانی فتح ایتدیکی شاهنامه‌ده مذکور اولدیغندن، میدیانك‌ده مازندران اولمسی محتملدر. کیروسك پدری تواریخ یونانیه‌ده (قامبیس) اسمیله یاد اولنوب، کیروس کیخسرو ایسه، سیاوشدن بحث اولنمیه‌رق، بو قامبیسك (کاوس)، وکیروس کاوس ایسه، قامبیسك قباد اولمسی اقتضا ایدر. کیروسك اوغلی دخی قامبیس اولوب، مصری ضبط ایدن بو قامبیس ایدی؛ حالبوکه نه کیخسروك کاوس ونه کاؤسك قباد اسمنده اوغلی اولدیغی معلومدر؛ بالعکس شاهنامه‌ده مصری ضبط ایدن کیخسروك پدری کاوس اولدیغی بیان اولنیور. تختی برآه‌لق ضبط ایتمش اولان (اسمردیس) مجوسیدن دخی تواریخ ایرانیه‌ده بحث اولنمیغی حالده، تواریخ یونانیه‌ده دخی (لهراسب) ك اسمی یوقدر. (داریوس بن هستاسب) ك اسفندیار بن کشتاسب اولدیغنده شبهه یوقدر. ایران تاریخلرنده بو ذاتك قهرمانلغندن وفتوحاتندن بحث اولنیورسه‌ده، پدری کشتاسبك زمان سلطنتده وفات ایتدیکی بیان اولندیغی حالده، تواریخ یونانیه‌ده بالعکس سلطنت بوکا ویریلوب، کشتاسب حکمدارلر صره‌سنده ذکر اولنمیور. (اکسرسیس) اسمی اکثریا (شیرویه) نك محرفی ایسه‌ده، اسفندیارك بو اسمده بر اوغلی اولدیغی شاهنامه‌ده مذکور اولیوب، کشتاسبدن صکره اسفندیارك اوغلی (آردشیر بهمن درازدست)ك حکمدار اولدیغی بیان اولنیور. تواریخ یونانیه‌ده ایسه (آردشیر درازدست) مذکور (اکسرسیس)ك اوغلی، وآردشیر بهمن اولدیغی هویدا اولان (آرتاقسرسیس منمون) ایسه دیکر ایکی حکمدار دن صکره کلن بر (داریوس) ك یعنی دیکر بر اسفندیارك ویاخود (داراب) ك اوغلی کوستریلیور. (اوخوس) و(آرسیس) ك کیلر اولدقلری آکلاشیلمیوب، (داریوس) ك (دارا) اولدیغی معلومدر.

ایرانیلر (آریا) دینلن قوم قدیمك منشعب اولدیغی شعباتك اك قدیملرندن اولوب، اقوام آریانیه‌نك وطن اصلیلرندن اك آز تبعد ایدنلریدر؛ چونکه آریا قومنك وطن اصلیسی بلخ وهرات جهتلری بولنمشدر. بناءً علیه ایرانیلرله هندلیلر آریا قومنك اك قدیم ایکی شعبه‌سنی تشکیل ایدرلر. شمدیکی فارسی لسانیله پهلوی وزند لسانلرینك هند وآوروپا یعنی سانسکری، یونان، لاتین، کلت، جرمان، اسلاو وآرناؤد لسانلریله اولان مناسبات ومشابهتی پك واضح اولوب، بر مدتدنبری آوروپا لسانیونی بومناسبات حقنده پك چوق تحقیقات وتحریات اجرا ایتمش، وبرچوق کتابلر یازمشلردر. ایران اسمی ایران مورخلری فریدونك اوغلی ایرجدن مشتق زعم اتدکلری کبی، عرب مورخلری دخی بنی اسرائیل اصولنه توفیقاً حضرت نوحك احفادندن (ایران) اسمنده برشخص فرض ایده‌رك. اوندن مأخوذ کوسترمك ایستمشلرسه‌ده، بو اسمك (آریا) و(آریان) اسمنك عینی اولدیغنده شبهه اولیوب، ایرانیلرك هیچ بر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی پك قدیم بر زماندن بری بو اسمی محافظه ایتدکلری آشکاردر. [« آریا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایران قدیمك احوالی بحثنه ختام ویرمزدن اول، یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ضبط ایدلمش اولان تقسیمات قدیمه‌سنی مصادف اولدقلری تقسیمات جدیده ایله بالمقابله ذکر ایده‌لم:

۱	سوسیانه	اهواز وخوزستان
۲	میدیا	آذربایجان وعراق عجمی
۳	آریا	خراسان جنوبی وهرات جهتی
٤	هرقانیا	جرجان ومازندران جهتی
٥	پارتیا	خراسانك شمال غربیسیله طبرستان
٦	مارجیانه	مرو جهتی
۷	باقتریانه	بلخ جهتی
۸	سوغدیانه	ماوراء النهر
۹	خوراسمیا	خوارزم
۱۰	قارمانیا	کرمان
۱۱	پرسیا	فارس
۱۲	جدروسیا	مکران
۱۳	درانجیانه	سیستان وقندهار جهتی

ایران قدیمك دینه کلنجه، پك اسکی بر زمانلرده (مه آباد) اسمنده بر شخص پیغمبرلك ادعاسیله ظهور ایدوب، بر دین ومذهب وضع ایتمش؛ وروایته کوره بونك نسلی پیشدادیاندن اول ایرانده سلطنت سورمشدر. زند لساننده اخیراً میدانه چیقان بعض کتابلره کوره، بوندن بشقه دها بر قاچ شخص پیغمبرلك ادعاسنده بولنوب، هر حالده او وقتلرده ایرانیلرك دینی، سائر اقوام آریانیه‌نك دخی اولدیغی کبی، اجرام سماویه‌یه وعلی الخصوص کونشه عبادتدن عبارت ایدی. جمشید دخی بو دینك ارکانندن عد اولنوب، کونشدن کنایه دکل ایسه، کونشك عبادتنی ترویج وبهار ونوروزی تقدیس ایله، شرابی دخی ایجاد ایتمشدر. کیاننیاندن کشتاسبك زمانده (زردشت) اسمنده پیغمبرلك

دعواسیله بریسی ظهور ایدوب، ایرانه آتشپرستلك دینی تلقیں ایتمشدر. زردشت بر یکی دین ایجادایتمکله برابر، سیاراته اولان عبادتی دخی الغا ایتمیوب، ایران آتشکده‌لرینك هر بری سیاراتدن برینه منسوب عد اولنور، ومنسوب بولندیغی سیاره‌نك هیکلنی حاوی اولوردی. بو دینده کونش، نور وآتش خیر الهی اولان ایزده، وظلمات ایله کیجه شر الهی اولان اهریمنه منسوب عد اولنوردی. زردشتك کتابی اولان (زند آوستا) زند لسانده یازلمش ایکن، ساسانیلر زمانده بو لسان آکلاشیلامغه باشلامغله، پهلوی لسانه ترجمه او- لنمشیدی. انوار اسلامیه‌نك ایرانده انتشاری دین زر- دشتی محو ایتمش ایسه‌ده، یزد جهتنده بر قاچ بیك زر- دشتی قالمش؛ وبر طاقمی دخی هندستانه قاچمشلردر.

بعدالاسلام ایران تاریخنه کلنجه، بو مملکت حضرت عمر فاروقك زمان خلافتنده سعد بن وقاص وسائر مجاهدین صحابه‌نك یدیله ضمیمهٔ ممالك اسلامیه اولوب، هر خطه‌سی بر ایالت اتخاذ اولنمشیدی. ماوك امویه زمانده اهل بیت پیغمبری‌یه منسوب بعض ائمه وسائر ذوات ایرانه هجرت ایتمکله، ایرانیلر بیننده علویلر طرفدارلغی کیتدیکجه قوت بولدرق، نهایت ایجلرندن ابو مسلم خراسانی خروجله، دولت امویه‌یه ختام ویروب، خلافتی بنی عباسه نقل ایتدیرمشدر. خلافت عباسیه‌نك اوائلنده دخی ایران برقاچ ایالته منقسم اولدرق، طوغریدن طوغری‌یه بغدادن اداره اولنور دی. اووقتلرده ایرانده امرای عرب چوغالوب، لسان ادبی دخی عربی ایدی، وفارسی دها یازلمغه باشلامامشیدی. اوچنجی قرن هجری اوائلنده مأمون خلیفه‌نك زمانده خراسان والیسی بولنان طاهر ذو الیمینین اعلان استقلاله، خراسانده بردولت مستقله تشکیل ایتمشدر. بنی طاهر حکمدارلری بش کشی اولوب، ٤٦ سنه حکومت سورمشلردر. ۲۵۳ تاریخنده سیستانده کسب استقلال ایتمش اولان یعقوب بن لیث صفار اسمنده بر شخص بنی طاهر سلاله‌سنه ختام ویروب، خراسانی دخی ضبط ایتمکله، (بنی لیث) دولتنی تشکیل ایتمشدر، که بونلر دخی اوچ کشی اولوب، ۳٤ سنه حکومت سورمشلردر. ۲۸۷ تاریخنده ماوراءالنهر والیسی بو- لنان اسماعیل بن احمد سامانی اعلان استقلاله، خرا- سانی دخی بنی لیثدن آلوب، سامانیان دولتنی تأسیس ایتمشدر. سامانیلر طقوز کشی اولوب، ۳۸٦ تاریخنه دك یوز سنه قدر حکم سورمشلردر. فارسی لسانی یکیدن احیا ایدن بونلر اولوب، بونلرك دورنده لسان فارسی عربی حروفیله یازلمغه، وایرانده شعرا ظهور ایتمکه باشلامشدر. بونلرك انقراضندن اول فارس وعراق جهتنده (آل بویه) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، تاریخ مذکوره آفغانستان جهتنده (آل‌سبکتکین) ظهور ایدوب، خراسانی دخی استیلا ایتمشلردی. آل‌بویه ۱۷ کشی‌اولوب، ۳۲۱ تاریخندن ٤٤۸ تاریخنه‌دك ۱۲۷ سنه حکومت سوردکدن صکره، ملکاری سلجوقیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. آل سبکتکین یعنی غزنویلر دخی ۱٤ کشی اولوب، ۳۹۰ تاریخندن ٥٤۳ تاریخنه‌دك ۱٥۳ سنه حکومت سورمش؛ وهندستان وماوراءالنهری ضبط ایتدکدن صکره، عراقه دخی مستولی اولوب، آل بویه‌نك قوتنی آزالتمشلر- دی. ٤۰۹ تاریخنده خراسانده سلجوقیلر ظهور ایدوب، غزنویلرله دیلیره یعنی آل سبکتکین وآل بو- یه‌یه غلبه چالدرق، یکی بر دولت تأسیس ایتمشلردر، که ۱٤ حکمدار دن عبارت اولوب، کیتدیکجه کسب قوت ایتمش؛ وآل بویه ایله غزنویلرك انقراضندن صکره بتون ایران بونلرك حکمی آلتنه کچوب، ٥۹۰ تاریخنه دك ۱۸۱ سنه حکم سورمشلردر. سلجوقیلرك زمانده خوارزمده (خوارزمشاهیان) دولتی ظهور ایتمش اولدیغی کبی، آفغانستانده دخی آل سبکتکینك انقرا- ضندن صکره، (غوریان) دولتی تشکل ایتمشدی. خوا- رزمشاهیان ۹ نفر اولوب، ٤۹۰ تاریخندن چنکیزك خروجندك حکم سورمشلردر؛ وغوریان ٥ کشی او- لوب، ٥٤۳ تاریخندن ۷۰۷ تاریخنه‌دك ۱٦٤ سنه حکومت سوروب، تاریخ مذکوره ملکاری خوارز- مشاهیانك الینه کچمشدر. سلجوقیلر زمانده ینه سلجو- قیلرك برشعبه‌سی کرمانده استقلال بولوب، بوسلاله‌دن ۱۱ کشی ٤۳۳ تاریخندن ٥۸۳ تاریخنه‌دك ۱٥۰ سنه حکم سورمشلردر. ینه سلجوقیلر زمانده قهستانده حسن بن صباح طرفندن (باطنیه) دولتی تأسیس اولنه- رق، بوسلاله‌دن ۸ حکمدار کلوب، ٤۸۳ تاریخندن ٦٥۳ تاریخنه‌دك ۱۷۱ سنه حکم سورمشلردر. سلجو- قیلرك اواخر سلطنتنده (اتابکان) نامیله فارسده، آذر- بایجانده ولرستانده درت حکومت تشکل ایتمشدی. بونلردن فارس اتابکلری ۱۱ کشی اولوب، ٥٤۳ تاریخندن ٦٦۸ تاریخنه‌دك ۱۲٥ سنه حکم سوردکدن

صکره، ملکاری هلاکو طرفندن ضبط اولنمشدر. آذربایجان اتابکاری ۵ کشی اولوب، ۵۵۵ دن ۶۲۲ تاریخنه‌دك ۶۷ سنه حکومتدن صکره، ملکاری خوارزمشاهیان طرفندن استیلا اولنمشدر. لرستان اتابکاری ۹ کشی اولوب، ۵۴۰ تاریخلرندن ۶۹۵ تاریخنه‌دك ۱۵۵ سنه قدر حکم سورمشلردر. لرکوچك اتابکاری دخی ۱۱ کشی اولوب، ۵۷۰ تاریخندن ۶۹۵ تاریخنه‌دك حکمفرما اولمشلردر.

ایشته خلافت عباسیه زمانده ایران بو مختلف دولتلر بینده کل یوم ظهور ایدن محاربات و منازعاته میدان بولنمش؛ و مع‌هذا او وقتلر مدنیت اسلامیه‌نك اك پارلاق زمانی اولمغله، ایرانده علوم و معارف و سائر اسباب مدنیت خیلیدن خیلیه ترقی ایتمشدی. مذکور دولتلردن اکثرینك حکمدارلری اولاد ترکدن بولنمش ایسه‌ده، ادبیات فارسیه و مدنیت ایرانك غلبه‌سی جهتیله، جملهسی ایرانلاشمش؛ و علما و ادبایی حمایه ایله ادبیات فارسیه و علوم عربیه‌نك ترقیسنه خدمت ایتمشلردر.

نهایت یدنجی قرن هجری اوائلنده چنکیز خان ظهور ایدوب، اکثر ممالك اسلام مغوللرك پایمال ظلم و غدری اولدیغی صره‌ده، بوداهیهٔ عظیمه‌دن اك زیاده مصاب اولان یر ایران مملکتی ایدی. چنکیزك تورونی هلاکو خان ایرانده بولنان دولتلری بر بر ضبط ایتدکدن صکره، خلیفهٔ عباسی معتصمی دخی قتل، واطرافی تخریب ایده‌رك، ایرانده (ایلخانیان) نامیله بر دولت تأسیس ایتمشدر. بودولتك حکمدارلری، دردی مسلم و بشی کافر اولمق اوزره، ۹ کشیدن عبارت اولوب، ۶۵۳ تاریخندن ۷۳۶ تاریخنه‌دك ۸۳ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۵۰ سنه قدر دخی ایران صاحبسز قالوب، هرج و مرج اولمش؛ و بو صره‌ده چوبانیان، ایلکانیان، اینجویان، سربداران، آل مظفر وقره خطائیان کبی بعض طوائف ملوك ظهور ایتمشدی. ۷۸۳ تاریخنده ینه چنکیز خانك نسلندن تیمورلنك ظهور و ایرانك اوزرینه هجوم ایدوب. چنکیزدن قورتله‌بنمش اولان معموره‌لری دخی خراب ایلدی. تیمورك حیاتنده درت اوغلی ممالکنك بر طرفنه والی و امیر تعیین اولنوب، بونلردن هر برینك برچوق اولادی اولمغله، بوجهانکیرك وفاتندن صکره، بینلرنده نفاق دوشوب، اکثریسی بربرلریله اولان محاربه‌لرده تلف اولمشلردر. تیمورك وفاتنده برآز مدت تورونلرندن پیر محمد ایله سلطان خلیل سلطنت سورمکدن صکره، شاهرخ بن تیمور پادشاه اولوب، ۴۸ سنه ایران و ترکستان پادشاهلغی بونك نسلنده قالدقدن صکره، امیرانشاه بن تیمورك تورونی سلطان بو سعید تخت و تاجی ضبط ایتمش؛ و بر مدت دخی بونك نسلی حکومت سوردکدن صکره، ماوراءالنهر اوزبکلرك الینه کچدیکی کبی، ۸۷۳ تاریخنده اوزون حسن دخی عراق و فارس و کرمانی بونك الندن ضبط ایتمکله، ایرانده تیمور دولتنه ختام ویریلوب. مذکور بوسعیدك تورونی (بابر) افغانستان و هندستانه چکلمش؛ و نسلی هندستانده انکلیزلرك تغلبنه دکین سلطنت سورمشدر. آق قیونلی دولتی ایرانده چوق وقت پایدار اولهمیوب، اوزون حسنك اولاد و احفادی بینده ظهور ایدن منازعهلر بو دولتك زوالنی تسریع ایتمشلردر. اونجی قرن هجری اوائلنده (دولت صفویه) ظهور ایدوب، شاه اسماعیل صفوی یکی بر دولت قورمش، و برنجی اولهرق، ایرانده تشیعی رسماً اعلان ایتمشدر. شاه اسماعیل بیوك بر جهانکیر اولمق استعدادینی حائز ایدیسه‌ده، یاوز سلطان سلیم کبی صاحب انشکیه بر پادشاهك زمانه تصادف ایدوب، دولت عثمانیه مخالف بولنغه دخی جسارت ایتدیکندن، دولتنی او قدر بیوتهمهمش؛ و خلفلری زمانده بو دولت خیلی ضعفه دوچار اولمش ایکن، صفویلرك بشنجیسی اولان شاه عباس زمانده اولدقجه قوت کسب ایتمشیدی. بو سلالهدن ۹ حکمدار کلوب، ۱۱۳۵ تاریخنه‌دك ۳۳۰ سنه قدر حکم سوردکدن صکره، آفغانلیلر هجوم ایدوب، ایرانی ضبط. وریسلری اولان محمودی ایران تختنه اجلاس ایتمشلردر. بونك وفاتنده عمزاده‌سی اشرف جاوس ایتمش ایسه‌ده، اوصره‌ده آفشار قبیله‌سندن نادر اسمنده جسور و مدبر برآدم ظهور ایدوب، ملوك صفویه‌نك اخیری اولان سلطان حسینك اوغلی طهماسبك وزیر و مدبر اموری صفتیله وطهماسب قولیخان نامیله خروج ایله، آفغانلیلری ایراندن طرد و اخراج ایتدکدن صکره. نادرشاه اسمیله کندی سلطنتنی اعلان ایده‌رك، ایراندن بشقه افغانستان و ماوراءالنهری دخی ضبط، وفتوحاتنی هندستانه قدر توسیع ایتمشدر. بونك وفاتندن صکره تشکیل ایتمش اولدیغی بیوك دولت پایدار اولهمیوب، نسلندن کلن ایکی حکمدار هیچ بر

اقتدار کوستریه‌رك، آفشار دولتنك انقراضنه سبب اولمش؛ وایرانك هر طرفنده بولنان والیلر اعلان استقلال ایدوب، برهرج ومرج اولمشیدی. اوصره‌ده عبدالکریم اسمنده حقانیتلی بر آدم، ملوك صفویه احفادندن بری نامنه (زند) دولتنی تشکیل ایدوب، بو دولتدن درت حکمدار کلشدر. بو دولتك دخی آز مدت ظرفنده منقرض اولمسیله، ایرانك شمالنده بولنان (قاجار) نام ترکمان قبیله‌سنه منسوب آغا محمد اسمنده بری ظهوره‌له، الیوم ایرانده حکمفرما اولان (قاجار) دولتنی تشکیل ایتمشدر. آغا محمددن صکره فتح علی شاه واوندن صکره محمد شاه ایران تختنه جلوس ایدوب، محمد شاهدن صکره الیوم حکومت سورمکده اولان شاه ناصرالدین حضرتلری جلوس ایتمشدر.

ایراوادی (Iraouaddy, Irâvadi) هند چینینك غرب جهتنده بر یوك ایرماق اولوب، (همالایه) سلسلهٔ جبالنك شرق جنوبی اتکلرندن نبعانله، بیرمان مملکتی داخلنده شمالدن جنوبه جریان ایده‌رك، بیرمانك انکلیزلرك النده بولنان قسمنه دخول، و(پغو) خطه‌سنی دخی شق ایله، بر چوق قوللره آیرلدقدن صکره، بربیوك دالیه تشکیل ایده‌رك، بحر محیط هندیه منصب اولور. باشلیجه ایکی نهرك اجتماعندن حاصل اولوب، بونلردن شرق جهتنده اولانی تشکیل ایدن ایکی چایدن بری چین حدودینك ایچندن کلیر. ایراوادی ایرماغنك قطع ایتدیکی مسافه ۱۳۰۰ کیلومتره طولنده ایسه‌ده، نهرك مجراسی پك طولاشیقلی اولوب، طولی لااقل ۱۹۰۰ متره‌در. فیضانی زمانینده ثانیه‌ده ۳۰۰۰۰ وعادی وقتده ۹۰۰۰ مکعب متره صو دوکر. بیرمانك اك بیوك شهرلری بو ایرماغك کنارلرنده‌در.

ایربیت (Irbit) سیبریانك (پرم) ایالتنده وپرم شهرینك ٤١٠ کیلومتره شرقنده‌برقصبه اولوب، همنامی اولان نهرك (نیجا) نهریله برلشدیکی محلده واقعدر. ٤٠٠٠ اهالیسی وبیوك بر بازاری واردر.

ایرتیش (Irtich) سیبریانك اك بیوك ایرماقلرندن (اوب) ایرماغی تابعلرندن بیوك بر نهر اولوب. ترکستان شرقیده (آلتون طاغ)دن نبعانله، شمال غربیه طوغری جریان ایده‌رك، (جایزون) کولنی شق ایدر: وبوکوله کیرمجه‌یه قدر (قره ایرتیش) اسمیله معروف اولوب، آلت طرفی آق ایرتیش دینلیر. صولدن برقاچ چایك صولرینی آلدقدن صکره، (اومسق) قصبه‌سنده صاغدن (اوم)، و(تاره) قصبه‌سنك اوست طرفنده (تاره) چایی، دها آشاغیده صولدن ایشیم، و(توبولسق) شهرنده (توبول) نهرینی آلیر. تابعلرینك اکیوکی اولان بوصوك نهرله برلشدکدن صکره، شمال شرقیه‌طوغری دونوب، صاغدن (دمیانقه)، صولدن (قوندره) نهرلرینی ودیکر برایکی چای اخذ ایله، (سامارووه) قصبه‌سنك آلت طرفنده (اوب) ایرماغنه قاریشور. مجراسی ۳۵۰۰ ایله ٤٠٠٠ کیلومتره آره‌سنده اولوب، بوکا دوکیلن نهر، چای ودره‌لرك عددی ۱۲۵۰دن زیاده‌در. یتاغی واسع اولوب، بعض یرلرده متعدد قوللره انقسامله، آره‌لرنده خیلی واسع آطه‌لر تشکل ایدر. همان هرطرفی سیرسفائنه صالحدر.

ایرج ایران قدیم تاریخنه کوره فریدونك اوچنجی اوغلی اولوب، فریدون ملکنی اوچه تقسیم ایتدیکنده، شام وعراق جهتلرینی (سلم)ه، تورانی (تور)ه. ایرانی دخی ایرجه ویرمشیدی. شو حالده سلم ایله سامیه‌نك، تور ایله تورانیه‌نك وایرج ایرانیلرك ودها طوغریسی ایله آریانیه‌نك‌جد اعلاسیدر. ایرانیلرك روایتنه کوره، سلم ایله تور کوچك برادرلرینك پدرلرینك تختنده ومرکزده قالمسنه حسد ایده‌رك، کندیسنی قتل ایتدکلرندن، فریدونك بددعاسنه مظهر اولدیلر: وایرجك اوغلی منوچهر فریدون طرفندن ایران تختنه اجلاس اولنه‌رق، پدرینك انتقامنی اخذ ایتمك ضمننده، سلم وتوری قتل ایتمشدر. کویا ایرانیلرله تورانیلر بینلرنده بو وقوعاتدن برمخاصمه ورقابت حاصل اولوب، نسلاً بعدنسلٍ دوام وتسلسل ایتمشدر.

ایرسو (Eresso) مدللی جزیره‌سنك جهت غربیه‌سنده وساحل بحردن برقاچ کیلومتره‌ایچریده برکوچك قصبه اولوب، (اریسوس) شهر قدیمك خرابه‌لری قربنده‌در.

ایرقوت (Irkout) سیبریانك ایرقوچق ایالتنده بر نهردر، که (سایانه) طاغلرندن نبعانله، شرقدن‌غربه‌طوغری آقدرق، ۳۲۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، ایرقوچق شهری قارشیسنده ایکی قولدن (آنغاره)نهرینه دوکیلور.

ایرقوچق (Irkoutsh) سیبریانك وسطلرنده همنامی اولان ایالتنك مرکزی بر

شهر اولوب، (ایرقوت) ایله (آنغاره) نهرلرینك محل اجتماعنده و(توبولسق)ك ۲۳۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۸۰۰ ۳۳ اهالیسی، ۳۳ کلیساسی، ۲ مناستری، ۲ اعداديه مکتبی، ابجریه مکتبی وبرقاچ بازاری واردر. ایچنده چوخه، یز، سختیان، صابون، موم، قونیاق وسائره یاپیلیر. چینله وروسیه ایله بیوك تجارتی اولوب، علی الخصوص کورك تجارتی پك ایشلکدر. — ایرقوچق ایالتی شمالاً یاقوچق، شرقاً ینه (یاقوچق) و(ماوراء بایقال) ایالتلریله، جنوباً مغولستانله، غرباً دخی (یکیسیق) ایالتیله محدود اولوب، واسع اورمانلری وبعض منبت محللری، کومش، قورشون وسائر معدنلری واردر. مرکزندن بشقه برقاچ مهم قصبه‌لری دخی اولوب، اهالیسی مغول وتاتار اقوامندن مرکبدر.

ایرك (یاخود ایراك) سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنده اربعه قضاسنك مرکزی اولان برقصبه اولوب، توقادك ٤٥ کیلومتره شمالنده وصامسونك ۷۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولدرق، یشیل ایرماغه تابع (کلکیت) نهرینه دوکیلور برچایك کنارنده واقعدر. درت بش بیك اهالیسی، بش آلتی جامع ومسجدی، برمدرسه‌سی، ٦ خانی، ۱٦۰ دکانی، ۲ حمامی وبرتکیه‌سی واردر.

ایرلانده (Irlande) بیوك برتانیه یعنی انکلتره دولتنی تشکیل ایدن ایکی جزیره‌نك وبو دولتك مرکب بولندیغی اوچ مملکتك بریدر. ایرلانده‌لیلر عندنده (ارین) اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ایرلانده آطه‌سی آوروپانك غرب جهتنده اولدرق، بحر محیط آطلاسیده وبیوك برتانیه جزیره‌سنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، بیوك برتانیه‌دن ایرلانده دکیزیله وبو دکیزك شمال وجنوبنده اولان «شمال بوغازی» و(سنت جورج) بوغازیله آیرلمشدر. بو وجهله شرقاً ایرلانده دکیزیله ومذکور ایکی بوغازله وسائر جهتلردن بحر محیط آطلاسی ایله محاط ومحدوددر. بیوك برتانیه‌یه اك قریب محلی شمال بوغازنده اولوب، اسقوچیانك (قانتیر) شبه جزیره‌سیله ایرلانده ساحلی آره‌سنده‌کی مسافه آنجق ۲۲ کیلومتره‌در. اك شمالی نقطه‌سی اولان (مالین) برونی ′۲۲ °۵۵ واك جنوبی نقطه‌سی اولان (میزن) برونی دخی ′۲٦ °۵۱ عرض شمالیده اولوب، شرقدن غربه دخی ″۹ ′٤٦ °۷ ایله ″۹ ′٤۹ °۱۲ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور. شمال شرقیدن جنوب غربیه اوزانمش غیرمنتظم برمستطیل شکلنده اولوب، بر قوز باغه رسمنه بکزر. طول اعظمی ۳۵۰ وعرض وسطیسی ۲۱۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۲۵۲ ۸٤ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — ایرلانده ایله انکلتره آره‌سنده‌کی دکیزك صیغلغنه وبوایکی مملکتك احوال ارضیه‌سنه باقیلیرسه، وقتیله ملتصق اولوب، مرور زمانله آیرلمش اولدقلری آکلاشیلور. ایرلانده آطه‌سی اطرافی آز مرتفع ومنفرد طاغلر وتپه‌لرله محاط وبر چوق کوللری حاوی واسع بر اووه دن عبارتدر. بو اووه نك شمال وجنوب جهتلریله شرق جهتنك قسم اعظمی وغرب جهتنك یالکز برقسمی طاغلرله محاطدر. آطه‌نك اورته‌سنده اووه (دوبلین) قوینندن (غالوای) قوینه قدر ساحل شرقیدن ساحل غربیه‌دك ممتد اولوب، هیچ بر یرده منقطع اولمدیغندن. جزیره‌یی ایکیه بولمش اولیور.

آطه‌نك اطرافنده بولنان طاغلردن دوبلین قوینك جهت شمالیه‌سنده (مورنه) طاغلری بولنیور، که اك مرتفعلری ۸۵۰ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال جهتنده (اسپرین) طاغلری واردر، که اك یوکسکلری ٦۸۲ متره ارتفاعنده‌در؛ شمال غربی جهتنده (نفین) طاغلری بولنوب، اك مرتفعلری ۸۰٦ متره یوکسکدر؛ غرب جهتنده (قلاو) ایله (غالوای) کورفزلری آره‌سنده (موریسق) طاغلری بولنوب، اك یوکسکلری ۸۱۷ متره ارتفاعنده‌در. ایرلانده‌نك اصل طاغلق دینله‌جك جهتی جنوب غربی قسمی اولوب، اورادهکی طاغلر دکیزك ایچنه برطاقم قیالی برونلر اوزاتیرلر، وبو برونلرك آره‌لرنده اوزون وطار بعض کورفز وخلیجلر تشکل ایدر. بو طاغلرك اك یوکسکی اولان (قارانتوهیل) طاغی ۱۰۳۷ متره ارتفاعنده اولوب، بتون ایرلانده‌نك اك یوکسك نقطه‌سیدر. آطه‌نك جهت جنوبیه‌سنده (قنوقیندون) وسائره طاغلری بولنوب، اك یوکسکنك ارتفاعی ۷۹۱ متره؛ جنوب شرقی جهتنده دخی (بلاق استر) طاغلری بولنوب، اك یوکسکلری ۷۵٤ متره ارتفاعنده‌در. دوبلین کورفزینك جهت جنوبیه‌سنده ایرلانده‌نك ارتفاعجه ایکنجی درجه‌ده طاغلری بولنوب، بونلردن (لوغنا کیل)

طاغنك ۱۰۰۵ متره ارتفاعی واردر. اووه‌نك ایسه سطح بحردن ارتفاعی ۷۵ متره‌یی تجاوز ایتمیور.

نهرلریله کوللری و «بوغ» لری. — ایرلانده‌نك منتهای شمال شرقیسندن منتهای جنوب غربیسنده‌دك بر تقسیم میاه خطی بولنوب، بو خطك شرق جهتنده اولان یرلرك صولری شرقه واکثریسی ایرلانده دکیزیله بوغازلرینه، وغرب جهتنده‌کی یرلرك صولری دخی غربه وبحر محیط آطلاسی‌یه آقار. بو نهرلرك اکثریسی قره‌لرك ایچنه درین کیرمش خلیجلرك ایچنه منصب اولورلر. غرب مائله‌سنك نهرلری، شمالدن باشلایه‌رق، فویله، اسویلی، ارنه، موی، غالوای، شانون، قاشن، مینه نهرلرندن عبارتدر. بونلرك وبتون ایرلانده انهارینك اك بیوکی (شانون) ایرماغی اولوب، آطه‌نك شمال غربیسی جهتندن نبعاتله، داخلی اووه‌نك قسم اعظمنی شق ایده‌رك، وبر چوق کوللرك ایچندن کچه‌رك، جزیره‌نك غرب جنوبی جهتنده همنامی اولان پك اوزون بر خلیجه منصب اولور. بو ایرماقله شرق سواحلنه اینن نهرلر آره‌سنده متعدد جدوللر آچیلوب، بحر محیط آطلاسی ایله ایرلانده دکیزی آره‌سنده قره‌لر ایچندن سیر سفائن یوللری کشاد اولنمشدر. شرقی مائله‌سندن اینن نهرلرك بر طاقمی یعنی سواحل جنوبیه‌یه دوکیلنلری بحر محیط آطلاسی‌یه منصب اولورلر. بونلر دخی: باندون، لی، بلاقواتر، سویر، بارووو نهرلرندن عبارت اولوب، اك بیوکلری (بارووو)در، که (نوره) نهری دخی بوکا تابعدر. مذکور مائله‌دن ایرلانده دکیزیله بوغازلرینه دوکیلن نهرلر دخی جنوبدن باشلایه‌رق، بروجه آتیدر: اسلانی، آووقه، دوبلینك ایچندن کچن لیفی، بوینه، لاکن، بان. بونلرك اك صکره‌کیسی (نیغ) کولنك آیاغی حکمنده‌در.

ایرلانده‌نك کوللری‌پك چوق اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۱۶ مربع کیلومتره‌در. بو کوللرك اك بیوکی شمال شرق جهتنده کائن (نیغ) کولیدر، که ایچنه بر چوق نهرلر دوکیلوب. فضلهٔ میاهی آیاغی مقامنده اولان (بان) نهری واسطه‌سیله ساحل شمالیدن بحر محیط آطلاسی‌یی دوکیلور؛ وبر جدول واسطه‌سیله (ارنه) کولیله وآطه‌نك ساحل غربیسنده‌کی (دونغال) کورفزیله اختلاطی واردر. ایکنجیسی مذکور ارنه کولیدر، که «اوست» و«آلت ارنه» اسملریله ایکی کولدن عبارت اولوب، بونلری بربرینه ربط ایدن نهر فضلهٔ میاهلرینی (دونغال) کورفزینه دوکر. شانون ایرماغی آطه‌نك وسطلرنده اوچ کوللك ایچندن کچر، که بونلرده (آلن)، (ری) و (درك) کوللریدر. آطه‌نك سواحل غربیه‌سی قربنده وعلی‌الخصوص (دونغال) ایله (غالوای) کورفزلری آره‌سنده‌کی چیقنتیده دخی بر چوق کوللر بولنوب، اك بیوکلری (قوریب) ایله بونك شمالنده اولان (ماش) کوللریدر. ایرلانده کوللرینك اکثریسی آطه‌نك قسم شمالیسی وسطنده بولنان واسع اووه‌ده بولنوب، بونلرك چوغی نهرلر وجدوللر واسطه‌سیله بزبرلریله مربوطدرلر. بعضلری قیشین یاغور صولرندن زیاده توسع ایدوب، یازین صولری چکیلیر. جزیره‌نك منتهای جنوب غربیسنده کوزللکیله مشهور (لیانه) اسمنده برکول واردر.

ایرلانده‌ده (بوغ) اسمیله معروف بر چوق یرلر واردر، که قورومش کول وبطاقلقلردن عبارت اولوب، صولرك آکتنده چوروبوب بریکمش اولان نباتاتدن مرکب سیاه بر چامور حالنده بولنورلر. بو چامور قورودیلوب، محروقات یرینه قوللانیلور. بونك بر قیرمزیمتراق نوعی دخی واردر، که اکثریا طاغلرده بولنوب، واسع طبقه‌لر تشکیل ایدر. ایرلانده‌ده‌کی «بوغ» لرك مجموعی ۱۱۴۵۰ مربع کیلومتره راده‌لرنده‌در.

سواحلی. — ایرلانده سواحل شکلنجه اسقو. چیایه مشابه اولوب، سواحل شرقیه‌سی نسبةً دوز اولدیغی حالده، سواحل غربیه‌سی پك کیرنتیلی چیقنتیلی وبر چوق قیالق برونلری، قره‌لرك ایچنه درین کیرمش خلیجلری وبر چوق آطه‌لری حاویدر. ساحل شمالیسنده ایکی درین خلیجی واردر، که (فویله) ایله (اسویلی) خلیجلریدر. بو ایکی خلیجك آره‌سنده (اسلیوه) نامیله بر یوك شبه جزیره واردر. ساحل غربیسنده ابتدا (دونغال) و(غالوای) اسملریله ایکی یوك کورفز بولنوب، بونلرك آره‌سنده شبه جزیره شکلنده بر یوك چیقنتی، وبونك‌ده ساحل غربیسنده (غالوو) اسمیله بر کورفز بولنیور. غالوای کورفزینك جنوبنده (شانون) ایرماغنك منصبی درین وغایت اوزون وطار بر خلیج تشکیل ایتدیکی کبی، بونك جنوبنده دخی برون شکلنده دکیزك ایچنه کیرن قیالق طاغلرك آره‌سنده اوچ درین کورفز واردر، که (دینکله) (کماره) و (بانتری) اسملریله مسمادرلر. بوصایدیغمز

یوك كورفز وخلیجلرك آره‌لرنده واپجلرنده بر چوق كوچك كورفزلر، قویلر ولیمانلر بولنیور. ساحل جنوبیسنده هیچ بر یوك كورفز یوغیسه‌ده، ساحل دوز اولیوب، بر چوق كوچك كورفزلری مناسب لیمانلری واردر. ساحل شرقیسنك قسم شمالیسنده (بلفاست) ایله (قاریغفورد) اسملریله ایکی درین خلیج بولنوب، بونلرك آره‌سنده‌کی چیقنتینك ساحلنده دخی (استرانغفورد) اسمیله درین بر خلیج واردر. ساحل شرقینك قسم جنوبیسنده ایسه یالکز (دوبلین) ایله (وکسفورد) قویلری ذکره شایاندر.

اقلیم وهواسی. — ایرلانده هواسی انکلتره‌نك كندنده رطوبتلی اولوب، سنوی برمتره قریب یاغمور یاغار، وسنه کونلرینك بشده اوچی یاغمورله پکر. حتی یاغمورك کثرتندن دکیرمك بیله اوست طبقه‌سی طاتلی صودن عبارتدر. هرنه قدر هواسی مملکتك عرضنه کوره صوئوق اولیوب، مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقندی سایه‌سنده خیلی معتدل ایسه‌ده، رطوبت حبوبات وقتیله اولمسنه مانع اولوب، حصاد اکثریا تشرین اول وتشرین ثانیده اولور. چایرلر رطوبتدن بالاستفاده بوآطه‌یی هر دائم زمرد آسا برچمنزار صورتنده بولندیرر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — ایرلانده‌نك نباتات وحیواناتی انکلتره‌نك کیلره مشابه ایسه‌ده، جنسلرینك عددی دها آز اولوب، انکلتره‌ده مثلا حیوانات زاحفه‌نك ۱۱ نوعی وار ایکن، ایرلانده‌ده یالکز ۵ نوعی بولنور. هله یلان وسائر زهرلی حشراتله قورد، آیی وسائر یبرتیجی حیوانات ایرلانده‌ده بسبتون مفقودر. شمال روزکارندن محفوظ اولان بعض یرلری قیشین دخی زمرد آسا اولوب، ایتالیا وپورتکیزك اك کوزل هوالی محللرینه مشابهدر؛ وقوحه یمشی کی اقالیم معتدله‌یه مخصوص آغاجلرك انواعنه تصادف اولنور. ایرلانده طوپراغی اکثر حبوبات وسائر محصولاتی یتیشدیرمکه صالح ایسه‌ده، پتاتس بك چوق محصولات ویروب، احتیاجات اهالیی دفعه کافی‌اولدیغندن، اهالی یالکز بو محصوله اهمیت ویروب، سائر حبوباته دقت ایتمکلرندن، پتاتسه بر خسته‌لق عارض اولدیغی وقت قحط وغلایه دوچار اولورلر. اکثر اراضینك اهالینك مالی اولیوب، انکلتره لوردلرینك چفتلکلری اولمسی دخی زراعتك کری قالمسنی موجب اولمقده‌در. وقتیله ایرلانده آطه‌سی اورمانلرله مستور بولنمش ایکن، قرون وسطاده اورمانلر اتلاف اولندرق، بتون آطه‌ده بر آغاج قالامامشیدی؛ وشمدی اورمان یتیشدیرمکه اولنان سعی وغیرتله برابر، ینه اورمانلری پك آزدر. کور معدنلری دخی پك آز وبولنانلرینك دخی طبقه‌لری پك اینجه وجنسلری ادنادر. محروقات یرینه باشلیجه یوقاریده ذکری کچن «بوغ»لردن چیقاریلان «تورب» قوللانیلور. دمیرمعدنی باشلیجه (آلن) کولنك اطرافنده بولنورسه‌ده. اخراجی چوقدن تعطیل اولنمشدر. باقیر وقورشون معدنلری دخی جزئی مقداردهدر. کومش وآلتون معدنلرندن دخی بعض یرلرده نشان کورلمش ایسه‌ده، بو معدنلری دخی لاشی حکمنده‌در. دوز اراضیسنك اکثری کیرجلی اولوب، طاغلری غرانیتدن عبارتدر. مرمرلری وآنطیمون ایله منغانس معدنلری کثرت اوزره‌در. خیلی معدن صولری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — ایرلانده‌نك اهالیسی ۵ ۱۷۴۸۴۶ کشی اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سنه نسبةً هر کیلومتره باشنه ۶۱ کشی دوشیور. بو جزیره‌ده تولداتدن مقدار اهالی خیلی تکثر وتزاید ایتمکده اولدیغی حالده، سنوی یاریم ملیوندن زیاده ایرلانده‌لیلر آمریقا وآوسترالیا وسائر ممالك بعیده‌یه هجرت ایتدکلرندن، فضلهٔ تولداتدن مقدار اهالی چوغالمجق یرده، بالعکس کیتدکجه آزالمقده‌در. ایرلانده‌لیلر عن‌اصل کلت اقوامندن اولوب، اسقوچیا ومان جزیره‌سی اهالیسیله قرابت جنسیه‌لری نمایاندر. قرون وسطاده اسقاندیناویادن بر چوق نورماندلر آطه‌یه کلش اولدقلری کبی، انکلتره واسقوچیا اهالیسی دخی دفعاتله ایرلانده‌یه دخول ایتمشلرسه‌ده، بو آطه‌نك اهالیسی اون برنجی قرن میلادی اواسطنه دکین کندی لسانلرینی محافظه ایدوب، «ایرش» تعبیر ایتدکلری بو لسانی اوقور یازارلردی؛ وادبیات ملیه‌لرینی دخی خیلی ایلریلتمشلردی. بعده ایرلانده‌نك انکلتره‌نك حکم ونفوذی آلتنده بولنمسی، وانکلیزجه‌نك ترقیات جدیده‌یه دها مساعد اولمسی جهتلریله وانکلیز حکومتنك سعی وغیرتیله، ایرلانده‌نك لسان ملیسی کوندن کونه اونودلغه واصلا یازیلوب اوقونمامغه باشلایه‌رق، اکثر اهالی انکلیزجه سویلنلر دخی انکلیزجه‌یی لسان ادبی

وتحریری اتخاذ ایتمشلردر. نهایت بو صوك وقتلرده ایرلانده‌نك لسان ملیسنی محافظه ایتمك وادبیاتنی ایلریلتمك مقصدیله دوبلینده بر جمعیت تشکل ایدوب، بو لسانده خیلی کتابلر نشر، ومکتبلر کشاد ایتمشدر. بو سایده لسان مذکور بسبتون منقرض اولمقدن قورتلوب، بو لسانده برعزتد دخی نشر اولنمقده‌در. مع هذا بوکونکی کونده بتون ایرلانده‌ده یالکز ۸۱۸۰۰۰ کشی قدر یعنی عوم اهالینك یوزده ۱۵ی ایرش لسانیله متکلم اولوب، قصوری انکلیزجه‌دن بشقه لسان بیلمکده‌درلر. ایرش لسانی باشلیجه آطه‌نك غرب وغرب جنوبی جهتلرنده سویلنیور. مذهبه کلنجه، ایرلانده‌لیلرك ٤ ملیونه قریب مقداری قتولیك اولوب، قصوری پروتستان وبرمقداری دخی یهودیدر. ایرلانده‌لیلرك برطاقمی قره صاچلی وقره کوزلی، وبرطاقمی صاری صاچلی ومائی کوزلی اولوب، عمومیت اوزره تندرست ایری وکوزل آدملردر. برونلرینك قیصه وسیوریجه اولمسی علامات فارقه‌لری جمله‌سندندر.

تقسیماتی. — ایرلانده قطعه‌سی اسکیدن بری درت خطه‌یه منقسم اولوب، شمال وشمال شرق جهتی (اولستر)، جنوب وجنوب غربی جهتی (مونستر)، شرق وشرق جنوبی جهتی (لینستر)، غرب وغرب شمالی جهتی دخی (قونوخت) اسمیله معروفدر. اداره حاضره‌ده بو تقسیماته رعایت اولنمیوب، ایرلانده ۳۲ قونتلغه یعنی ایالته تقسیم اولنمشدر. بوایالتلر بروجه‌زیر بیان اولنور:

ایالت	مربع کیلومتر	اهالی
	(لینستر خطه‌سنده)	
دوبلین	۹۱۶	۴۱۸ ۱۵۲
لوت مع دروکده	۸۱۵	۷۸ ۲۲۸
میت	۲۳۴۰	۸۶ ۳۰۱
وستمیت	۱۷۵۵	۷۱ ۵۱۳
لونغفورد	۱۰۴۰	۶۰ ۷۹۰
کینغس قونتی	۱۹۵۵	۷۲ ۶۶۸
کنس قونتی	۱۷۱۹	۷۲ ۵۹۸
کیلداره	۱۶۹۳	۷۶ ۱۰۲
قارلوو	۸۹۵	۴۶ ۵۰۸
ویقلوو	۲۰۲۲	۷۳ ۶۷۹
وکسفورد	۲۳۱۹	۱۲۳ ۵۸۷
کیلکنی	۲۰۵۳	۹۹ ۰۶۴
جمعاً لینستر	۱۹ ۷۳۶	۱۲۷۹ ۱۹۰
	(اولستر خطه‌سنده)	
آنتریم	۲۸۸۴	۴۲۳ ۱۷۱
دوون	۲۶۴۸	۲۶۹ ۹۲۸
آرماغ	۱۲۶۴	۱۶۲ ۸۳۲
موناغان	۱۲۹۰	۱۰۲ ۵۹۰
تیرونه	۳۱۵۲	۱۹۷ ۲۳۳
لوندوندی	۲۰۷۸	۱۶۴ ۷۱۴
دونغال	۴۸۱۵	۲۰۵ ۴۴۳
فرماناغ	۱۶۹۰	۸۴ ۶۳۳
قاوان	۱۸۸۷	۱۲۹ ۰۰۸
جمعاً اولستر	۲۲ ۱۸۹	۱۷۳۹ ۵۴۲
	(قونوخت خطه‌سنده)	
لیتریم	۱۵۲۲	۷۹ ۷۹۵
اسلیغو	۱۸۲۵	۱۱۰ ۹۵۵
مایو	۵۳۴۶	۲۴۰ ۰۳۰
روسقومون	۲۳۶۹	۱۳۱ ۷۵۵
غالوای	۶۰۶۷	۲۴۱ ۶۶۲
جمعاً قونوخت	۱۷ ۷۷۳	۸۱۷ ۱۹۷
	(مونستر خطه‌سنده)	
قلاره	۳۱۰۹	۱۴۱ ۲۱۰
تیپراری مع قاشر	۴۲۴۵	۱۹۹ ۰۰۴
لیمریك	۲۶۸۳	۱۷۷ ۲۰۳
کری	۴۸۹۲	۲۰۰ ۴۴۸
قوردق	۷۳۴۲	۴۹۲ ۸۱۰
واترفورد	۱۸۴۸	۱۱۳ ۲۳۵
جمعاً مونستر	۲۴۵۵۴	۱۳۲۳ ۹۱۰
جمعاً ایرلانده	۸۴ ۲۵۲	۵ ۱۵۹ ۸۳۹

بوحساب ۱۸۸۱ تاریخنده اجرا اولنان استاتستیقه کوره ایسه‌ده، او وقتدن بری چوق فرق ایتمه‌مشدر.

قونتلقلر بارونلقلره یعنی قضالره وبارونلقلر دخی ناحیه‌لره منقسمدر.

شهر وقصبه‌لری. — ایرلانده‌نك بیوك شهرلری آز اولوب، مرکزی اولان (دوبلین) ك ۳۴۶۶۴۸، بلفاستك ۲۰۸۱۲۲، قورقك ۱۲۴ ۸۰ ولیمریك، لوندوندری ایله واترفوردك یکرمیشر بیکدن زیاده اهالیسی واردر. سائر قصبه‌لرینك ایسه اهالیسی ۳۰۰۰ ایله ۵۰۰۰ آره‌سنده‌در.

اصول اداره‌سی. — ایرلانده انکلتره دولتنك تحت اداره‌سنده اولوب، اهالیسی بر اداره مختاره‌یه نائل اولمغه چالیشمقده ایسه‌لرده، موفق اوله‌مامشلردر. بونلر لوندره‌دن تعیین اولنان بروالی عمومی ویا خدیو ایله برمعاون وبرمجلس اداره طرفندن اداره اولنه‌رق، لوندره‌نك لوردلر مجلسنه قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش ۲۲ لورد وعوام قاره‌سنه ۱۰۵ مبعوثان کوندرمك حقنی حائزدر. مرکز اداره‌سی دوبلین شهریدر. عسکری درت اردویه منقسم اولوب،

مرکزلری بروجه آتیدر: دوبلین، بلفاست، قورق، کوراغ. دونما مرکزی (کنستون) لیمانیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — ایرلانده اراضیٔ معموره‌سنك بشده دردی چایر ومرعادن عبارت اولوب، حیواناتی پك‌چوقدر. علی الخصوص اورته طرفلرنده وشانون نهری مجراسنك ایکی جهتنده پك چوق صیغیر وقویون بسلنمکده‌در. طاغلق محللرینك چکیلری دخی چوقدر. ۱۸۷۹ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، ایرلانده‌ده ٤ ملیوندن زیاده صیغیر، ینه او مقدار قویون، وبر ملیوندن زیاده طوموز وارایدی. ساده یاغ ویمورطه اخراجاتی پك چوقدر. کرك نهرلرنده وکرك ساحللرنده پك چوق بالیق چیقوب، کایتله اخراج اولنور. معدن کوری اولدیقندن، بیوك فابریقه‌لری اولیوب، باشلیجه معمولات صناعیه‌سی یوك منسوجاتندن عبارتدر. ایرلانده‌نك تجارتی باشلیجه انکلتره‌ایله اولوب، محصولاتی اورایه اخراج اولندیغی کبی، محتاج اولدیغی معمولات صناعیه وسائره‌نك اکثری دخی انکلتره‌دن ادخال اولنقده‌در؛ وممالك اجنبیه‌دن طوغریدن طوغریه ایرلانده‌یه کیرن مواد پك آزدر. طرق ومعابری مکمل اولوب، مرکزی‌اولان دوبلین شهری آطه‌نك اهمیتلی موقعلرینك جله‌سنه دمیر یوللرله مربوط‌اولدیغی کبی، کوللریله نهرلرینی بربرلرینه ربط ایدن جدوللری‌دخی پك چوقدر. مع‌هذا ایرلانده اهالیسنك اکثری فقیر اولوب، کندیلرندن هر سنه یوز بیکلرجه‌افرادی هجرته مجبور ایدن ضرورتلریدر. معارف انکلتره‌دن دها کری ایسه‌ده، کوندن کونه مکتبلرك اصلاح وتکثیرینه چالیشلقده‌در. ایکی دار الفنونی اولوب، بلفاست، قورق وغالوایده بر بیوك اعدادی مکتبی وبرچوق مکاتب ابتدائیه ورشدیه‌سی دخی واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — یونان قدیم جغرافیونی ومورخ (بلین) ایرلانده‌یی (ایرن) تسمیه ایدوب، حقنده پك مختصر معلومات ویرمشلر؛ وقیصرك بو آطه‌یی ضبطندن صکره، روما مورخلری (هیبرنیا) اسمیله یاد ایدوب. اولدقجه مکمل صورتده تعریف ایتمشلردر. یدنجی. سکزنجی وطقوزنجی قرن میلادی مورخلری کاه هیبرنیا وکاه (اسقوتیا) تسمیه ایتمشلردر؛ چونکه اسقوچیالیلرك عن‌اصل ایرلانده اهالیسندن اولوب، بعده اسقوچیایه‌کچمش اولدقلری معلومدر. رومالیلردن صکره ایرلانده درت حکومته تقسیم اولنوب، بونلرك بری دیکرلرینه اسماً واعتباراً ریاست ایدردی. آطه‌نك درت خطه‌یه تقسیمی او وقتلردن قالمشدر. میلادك بشنجی قرننده (پاتریق) اسمنده بر پسقپوس ایرلانده‌لیلره خرستیانلغی قبول ایتدیرمشدر. ایرلانده‌نك خرستیانلقدن اول کی زمانلردن قاله آثاری جسیم طاشلردن معمول وصانکه دیولره مخصوص مزار ومعبد کبی بعض قبا اینه ایله، طوپراق وطاش یغینلرندن وعلم الارض اصطلاحنده «دولمن» و«منهیر» دنیلن آثاردن وتحت الارض بعض یوللرله بر طاقم خندقلردن عبارتدر. بونلر تاریخك ضبط ایده‌مدیکی زمانلر آثارندن اولوب، جزیره‌نك تاریخ قدیمی مضبوط دکلدر. میلادك سکزنجی وطقوزنجی قرننده دائما رقدیلر هجومله. آطه‌نك اکثر سواحلنی ضبط ایدرك، مرور زمانله اهالیٔ اصلیه ایله مزج اولمشلردر. اون ایکنجی قرن میلادینك اوائل سطنده آنغلو-نورمانلر شارل کوردولیونك پدری ایکنجی هنریك زمانده انکلتره‌دن ایرلانده‌یه تجاوزله، آطه‌یی ضبط ایتمکلرسه‌ده، اهالیٔ اصلیه ایله قاریشمغه تنزل ایتیوب، زادکان وملت حاکمه صفتیله آریجه بر صنف تشکیل ایتمشلردی. ایرلانده او وقتدن بری انکلتره‌نك حکمی آلتنده قالوب. دفعاتله اهالیسی اختلال ایتمش ایسه‌ده، استقلالنی اعاده ایده‌میوب، یالکز مختاریت اداره‌سنی محافظه ایتمشیدی. نهایت ۱۷۹۸ ده واقع اولان اختلالری اوزرینه، انکلتره دولتی کندیلرینه مخصوص اولان پارلمنتوی لغو ایدوب، ایرلانده‌لیلره لوندره پارلمنتوسنه مبعوث کوندرمك حقنی ویرمش؛ وبو وجهله مختاریت اداره‌لرینی دخی لغو ایتمشدر.

ایرلانده { یکی — (Nouvelle Irlande) / وانکلیزجه (New Hibernia)

بحر محیط کبیرك (ملانسیا) آطه‌لرندن اولوب، یکی کینه جزیره‌ٔ کبیره‌سنك ویکی برتانیه آطه‌سنك شمال شرقیه قیسنده واقعدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اوزون وطار برآطه اولوب، طولی تقریباً ۳۵۰ کیلومتره‌در. ′۲۵ °۲ ایله ′۵۱ °٤ عرض جنوبی و′۱۰ °۱۲۸ ایله ′٤۲ °۱۵۰ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، جنوباً یکی برتانیه آطه‌سندن (سنت جورج) بوغازیله وشمالاً یکی هانوره آطه‌سندن (بایرون) بوغازیله آیرلمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی

۱۲۹۵۰ مربع کیلومتره‌در. یرلیلر عنـدنده اسمی (تومباره)در. اراضیسی یونجه اوزانان برصره طاغلر دن عبارت اولوب، بو طـاغلرك جنوب غربی طرفی دیك وشمـال شرقی طرفی سطح مائل حالنـده‌در. اك یوکسك محلی جنـوب جهتنده اولوب، ۲۰۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. هواسی پك رطوبتلی وآغیردر. یاغورلری پك شدتلیدر. اهالیسی سیاه رنکلی، باصیق برونلی، اوزون وفتیل فتیل صـاچلی اولوب، یکی کینه‌نك اهالیسنه مشـابهدرلر. بر چوق اقوامه منقسم اولوب، بربرلریله دائمی صورتده محاربه‌ده بولنورلر، وطوتدقلری اسیرلری کسـوب یرلر. وحشی بر حالده یاشـایورلرسه‌ده، زراعتدن خبرلری اولوب، بعض محصولات یتیشدیررلر، وبرنوع قایق یاپوب، آطه‌نك اطرافنه طولاشیرلر. بو آطه‌نك ساحلی ۱٦۱٦ تاریخ میلادیسنده کشف اولنوب، ۱۷۰۰ ده آطه اولدیغی آکلاشلمش ایسه‌ده، ایچ طرفلری هنوز لایقیله معلوم دکلدر. اخیراً یکی کینه‌نك بر قسمیـله واو جوارده‌کی سائر کوچك آطه‌لرله برابر آلمانیانك مستملکاتی دائره‌سنه داخل اولمشدر.

ایرلانده دکیزی (Mer d'Irlande) و (انکلیزجه IrishSea)

بیـوك برتانیه ایله ایرلانده آطه‌لری آره‌سـنده بر دکیز اولـوب، شمالاً شمال بوغازیله وجنوباً سنت جورج بوغازیله بحر محیط آطلاسیدن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً غال خطه‌سیله ونفس انکلتره‌نك قسم شمالیسیله، شمـال شرقی جهتندن اسـقوچیا ساحلیله، غرباً دخی ایرلانده ایله محاطدر. شمـالدن جنوبه طـولی ۳۲۰ وشرقدن غربه عرض اعظمی ۲۳۰ کیلـومتره‌در. (مان) و(آنغلسی) اسملریله ایکی بیوك وبرقاچ کوچك آطه‌یی حاویدر. سـواحلنده برچوق قیالر وصـیغلر بولنوب، اکثریسنك فنارلری واردر. اك درین محلی دوبلین ایله آنغلسی آره‌سنده اولوب، ۱۵۰ مترەدن زیاده عمق واردر. شمال بوغازی ایسه بوندن دها درین اولوب، عمق ۲۸۰ مترەدن آشاغی دکلدر. کرك برتانیه وکرك ایرلانده جهتنده بر چوق لیمان واسکلدلری او- لـوب، اك بیوکلری لیورپول، دوبلین، بلفـاست، چستر، لانقاستر وسائره‌در. آقنتیلری ومد وجزری شمال وجنوبدن کیروب، بعض دفعه بیوك فرطوندلری انتاج، وبعضاً بربرلرینی احا ایدرلر.

ایرله قونیه ولایتنده بوردور سنجاغنك غربی قره آغاج قضاسنه ملحق بر ناحیه او- لوب، ایچنده ۳ کیلومتره طول و۱½ کیلومتره عرضنده برکول واردر، که صویی طوزلی اولوب، خیلی طوز اخراج اولنور. ناحیه ٤٦ قریه‌دن مرکبدر.

ایرمینسول (Irminsul) اسکی صاقسونیا- لیلرك بر معبـودی اولـوب، (اهرسبورغ) طاغی اوزرنده مسلح برجرمانیالی شکلنده جسیم برهیکلی وار ایدی. بوهیکل ویاننده‌کی استحکام شارلمان طرفندن هدم اولنمشدر.

ایرن سنت — (St. Irène) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۱٤۰ تاریخلرنده آناطولیده طوغمش؛ و۱۷۷ تاریخنده، خرسـتیانلغی نشر ایتمك مقصدیله، فرانسه‌یه کیدوب، لیون پسقوپوسی اولمشدی. ۲۰۲ تاریخنده قتل اولنمشدر. امور دینیه‌یه متعلق یونان لسانیله بعض آثاری واردر.

ایرنریوس (Irnerius) مشهور قانون شـناسلرندن او- لوب، میلادك ۱۰٦۵ تاریخلرنده بر روایتده آلمانیاده ودیکر بر روایته کوره میلان ویا بولونیه‌ده طوغمش؛ وخیـلی وقت بولونیه دارالفنـونده حقوق معلمکی ایدوب، بو فنـده بعض اثرلر براقمش؛ و۱۱۳۰ تا- ریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایرنه (Irène) قسـطنطینیه روم ایمپراطو- ریچه‌لرندن اولوب، عن اصل آتنه‌لی ایدی. عادی بر فاملیایه منسوب اولدیغی حالده، فوق- العاده بر حسن وذکاوته مالکه اولدیغنـدن، ۷٦۹ تاریخنده دردنجی لئون طرفندن تزوج اولنمش؛ وقو- جه‌سی اوزرینه بیوك بر حکم ونفوذ قزاندقدن صکره، زوجنك وفاتنده، اوغلی آلتنجی قسطنطینك وصیه‌سی اولمش؛ وعاقلانه وعادلانه ادارهٔ امـور ایدوب، بر خیلی وقت هارون الرشیدك عسکرینه قارشی قویه بیلش ایسه‌ده، نهایت مغلوب اولوب، تکلیف اولنان صلحی قبوله مجبور اولمشـدی. ۷۸۷ ده ازنیقده بر مجلس روحانی عقـد ایدوب، بتلرك عبادتنی اعاده وتجدید ایتمشدر. ۷۹۰ ده اوغلی سن رشده واصل اولنجه، کندیسنی بر قلعه‌یه حبس ایتمش ایسه‌ده، ۱۵ آی صـکره اوراده‌ن چیقوب، امور حکومتی الینه آلمش؛ واوغلنك کوزلرینه میل چکمك کبی بر حرکت غدارا-

نه ده بولنمشدر. شارلمانه وارمق ویا قیرینی بوحکمدار. رك اوغلنه ویرمك تشبثنده بولنمش ایسه ده، خزینه‌داری (نیکفور) تحتی ضبط ایتمکله، صاحبهٔ ترجه مدللی‌یه نفی اولنه‌رق، اوراده کچینمك ایچون، اپیلیك بوکمکه مجبور اولمش؛ و ۸۰۳ ده وفات ایتمشدر. اوغلنه اولان معاملهسیله برابر، رومالر بونی عزیزه‌لری زمره‌سنه ادخال ایدوب، آغستوسك ۳ نده یورطیسنی اجرا ایدرلر. — بو اسمله رومالرك دیکر برعزیزه‌لری دها واردر، که سلانیکلی اولوب، میلادك ۳۰۴ تاریخنده قتل اولنمشدر. یورطیسی نیسانك برنجی کونی اجرا اولنور.

ایروقوآ (Iroquois) آمریقای شمالی اهالیسنك اصلیه‌سندن بریوك قوم اولوب، ممالك مجتمعه‌نك نیویورق جمهوریتیله قناده جهتنده ساکن ایدیلر. بونلر موهاوق، اونیدا، اونونداغه، سنقا وقاپوغه اسملریله ۵ شعبه‌یه منقسم اولوب، پك قوتلی بولنمش ایکن، بوکونکی کونده آنجق ۱۲۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌درلر. جسور، مهماننواز وصادق بر قوم ایکن، آوروپالیلرله اختلاط ایتدکدن صکره، مسکراته مبتلا اولمغله، فضائل ذاتیه‌لرینی غائب ایدوب، انقراضه یوز طوتمشلردر. وقتیله فرانسزلره وبعده ممالك مجتمعه اهالیسنه قارشی انکلیزلره یاردیم ایتدکلریچون، ممالك مجتمعه حکومتی طرفندن تضییق اولنه‌رق، عدد‌لری کوندن کونه آزالمقده‌در.

ایرون (Irun) اسپانیانك شمالنده وفرانسه‌نك غرب‌جنوبی حدودی قربنده (کیپوز‌قوآ) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۴۶۰۰ اهالیسی واردر. رومالیلرك زمانندن قاله اولوب، اسم قدیمی (ایرونیا) در.

ایروینغ (Irving) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك اك مشهور ادیبلرندن اولوب، ۱۷۸۳ تاریخنده نیویورقده طوغمشدر. ابوینی عن اصل اسقوچیلی ایدیلر. بعض عزتلره محرر‌لك ایتدکدن صکره، برچوق حکایه واخلاق کتابلری نشر ایتمش؛ وخیلی مدت اسپانیاده طوردقدن صکره، قریسنوف قولومبك مفصل صورتده ترجمهٔ حالنی وآمریقایی صورت کشفنی یازمشدر. غرناطه‌نك اسپانیولر طرفندن ضبطی تاریخی و«الحمراء حکایه‌لری» نامیله دیکر برکتاب دخی تالیف ایتمشدر. اسپانیاده وآوروپانك سائر بعض مملکتلرنده سفیر دخی بولنمش؛ وانکلیزلرله آمریقالیلرك احوالنه دائر پك معتبر بعض کتابلر یازمشدر. افاده‌سی غایت مؤثر وتصویراتی پك کوزلدر. ۱۸۵۹ ده وفات ایتمشدر.

ایروینه (Irvine) اسقوچیانك (آیر) قوتلغنده وآیر شهرینك ۱۸ کیلومتره شمالنده، (قلیده) کورفزی ساحلنده اسکی بر قصبه اولوب، ۷۴۰۰ اهالیسی وسفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری واردر.

ایریس (Iris) یونان قدیم لسانینده «قوس قزح» دیمك اولوب، اسکی یونانیلر اساطیرنده الهه‌نك وعلی‌الخصوص مشترینك زوجه‌سی اولان (یونون)ك واسطهٔ مخابراتی زعم اولنوردی.

ایریس (Iris) آناطولیده کی یشیل ایرماغنك جغرافیون یونان عندنده مستعمل اسم قدیمیدر.

ایریس (Eyriès) فرانسه‌نك مشاهیر جغرافیون‌دن اولوب، ۱۷۶۷ تاریخنده مارسلیاده طوغمش، و ۱۸۴۶ ده وفات ایتمشدر. فرانسه جمعیت جغرافیه‌سی مؤسسلرندن اولوب، بوفنه دائر برچوق کتابلر تحریر وترجه ایتمشدر.

ایزابله (Isabelle) بواسمله آوروپا خاندان حکمدارلرینه منسوب برچوق قادین بولنوب، اك مشهورلری بروجه آتی ذکر اولنور:

فرانسه‌لی ایزابله. انکلتره قرانچه‌سی اولوب، فرانسه قرالی (فلیب بل)ك قیزی ایدی. ۱۲۹۲ تاریخ میلادیسنده طوغوب، ۱۳۰۸ ده انکلتره قرالی ایکنجی (ادوآرد)ه وارمش؛ وقوجه‌سیله کچینمدیکندن، ۱۳۲۶ ده برادری (شارل بل)ك یاردیمیله کندیسنی موقع اقتداردن اسقاطله، کندی اوغلی اوچنجی ادوآردی اجلاس ایده‌رك، کندیسی وصیه‌سی اولمشیدی. متعاقباً دوستی (روجر مورتیمار) ایکنجی ادوآردی قتل ایتدیکندن، اوغلی مرقوم روجری اعدام، ووالده‌سنی بر مناسبتره حبس ایتمکله، صاحبهٔ ترجه ۲۸ سنه‌لك محبوسیتدن صکره اوراده وفات ایتمشدر.

— باویره‌لی ایزابله. باویره دوقه‌لرندن برینك قیزی اولوب، ۱۳۷۱ ده طوغمش؛ و ۱۳۸۵ ده فرانسه قرالی آلتنجی شارله واروب، ۱۳۹۲ ده شارل عته

کتیرمکله، قرالك برادری اورلیان دوقه‌سیله بور-غونیه دوقه‌سنك داخل بولندقلری بر هیئت وصایتك ریاستنه گچمش؛ وبو ایکی دوقه‌نك بیننده رقابت ومخاصمه وقوعنده، کندیسیله مناسبات‌غیرمشروعه‌ده بولندیغی مروی اولان اورلیان دوقه‌سنی التزام ایتمش ایسه‌ده، بونك رقیبی طرفندن قتلندن صکره، قاتله برلشمش؛ وبونك قتلی اوزرینه، کندی اوغلی یدنجی شارلی میراثدن محروم براقوب، فرانسه‌یی انکلتره قرالی بشنجی هنریه تسلیم ایتمشیدی. بعده نفوذ واهمیتنی غائب ایدوب، عمومك تحقیرینه مظهراولەرق ۱۴۳۵ده وفات ایتمشدر.

— قشتاله‌لی ونام دیکرله قنولیك ایزابله. اسپانیا قرالیچه‌سی اولوب، قشتاله قرالی ایکنجی ژانك قیزی ایدی. ۱۴۵۰ تاریخنده طوغوب، ۱۴۶۹ده آرا-غون قرالی فردیناندە وارمش؛ و۱۴۷۴ده، برادری دردنجی هنریتك وفاتی اوزرینه، ژاندك حقنی غصبله، قشتاله تختنه جلوس ایتمش؛ و(سائته‌هرمنداد) عنوانیله برمتعصبین اردوسی تشکیل ایله برابر، انکیزیسیون جمعیت ملعنت کارانه‌سنه برقات دها قوت ویره‌رك، اسپانیاده اهل اسلامك الندە قالمش اولان یرلری دخی ضبط ایتمکه فالقیشوب، ۱۴۹۲ده زوجی فردیناندله برابر غرناطه‌یی دخی استیلا ایله، اسپانیادن حکومت اسلامیه‌یی رفع ایتمشدر. بووجهله بتون اسپانیایی ضبط ابتدکدن صکره، زوجیله برابر مشترکاً اسپانیا تختنه جلوس ایتمشدر. بونلرك زمانده قریستوف قولومب آمریقایی کشف ایدوب، اسپانیایه برچوق مستملکات قزاندیرمغله، قوت ومکنتلری تزایدایتمشیدی. ایزابله عاقله ومدبره برقادین ایدیسه‌ده، پك متعصبه اولوب، اهل اسلامه قارشی مرحمتسزجه حرکتده بولندیغندن، عدالت ربانیه‌یه اوغرایوب، بر اوغلیله برقیزی وفات ایتمش، ودیکر برقیزی چیلدیرمش اولمغله، ۱۵۰۴ تاریخنده کدرلدن وفات ایتمشدر.

— آوستریالی ایزابله. اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپ ایله فرانسه‌لی (الیزابت)ك قیزی وفرانسه قرالرندن اوچنجی هنریتك یکنی ایدی. دایسنك وفاتنده پدری کندیسنی فرانسه تختنه اجلاسه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اولەمیوب، ۱۵۹۸ ده آوستریا ایمپراطوری ایکنجی (ماقسمیلیان)ك اوغلی (آلبرت)ه تزویج، وجهاز اولەرق فلمنك ایله (فرانشه قونته)یی اعطا ایتمشیدی. ایزابله قوجه‌سیله برابر فلمنكك عصیانی باصدیرمغه کیدوب، حتی (اوستنده) شهرینی محاصره ایتدکلرنده، بوشهری ضبط ایتمدکجه چماشیر دکیشدیرمه‌مکی نذر ایتمش؛ ومحاصره اوچ سنه سورمکله، کوملکی بر رنك مخصوص آلمش اولدیغی مشهور اولوب، بورنکه «ایزابله رنکی» نامی ویرلمشدر. قوجه‌سنك وفاتندن صکره، فلمنكك رأس حکومتنده قالوب، بو مملکتك جمهوریته تحولنه مانع اولمش؛ و۱۶۳۳ده وفات ایتمشدر.

ایزابله (Isabelle) بحر محیط کبیر جزایرندن (سالومون) آطه‌لرینك بری اولوب، ۷° ایله ۸° عرض جنوبی آره‌سنده شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولور. اراضیسی طاغلق واورمانلرله مستور اولوب، جنوب شرقیسنده اولان اك مرتفع محلی ۱۱۸۹ متره یوکسکلکنده‌در. اطرا-فنده اولان کوچك آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۸۴۰ مربع کیلومتره‌در. اخیراً آلمانیا مستملکاتی دائره‌سنه داخل اولمشدر.

ایزابی (Isabey) فرانسه‌نك مشهور رسامله-ندن اولوب، ۱۷۶۴ده (نانسی) ده طوغمش، و۱۸۵۵ده وفات ایتمشدر. رسمك انواعنده وعلی‌الخصوص مینه اوزرینه رسم اعمالنده‌بیوك مهارتی وار ایدی.

ایزار (یاخود ایزر (Isar, Iser)باویره‌ده بر نهردر، که(اینسپروخ) جوارنده تیرول آلپندن نبعانله، (لویزاخ) و(آمر) چایلرینی دخی اخذ ایتدکدن صکره، (مونیخ)ك ایچندن کچه‌رك، طونه‌یه منصب اولور. مجراسی ۲۸۰ کیلومتره طولنده‌در.

ایز اوغلی (یاخود ایزولی) معمورة‌العزیز ولایتنك خرپوت سنجاق وقضا-سنده برکوچك قصبه اولوب، خرپوتدن ملاطیه‌یه کیدن جاده اوزرنده وفراتك صاغ کنارنده اولەرق، خرپوتك تقریباً ۵۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده وملا-طیه‌نك ۳۰ کیلومتره شرقندەدر. قارشیسنده فراتك اوبرکنارنده (پروت) اسمیله برقریه موجوددر.

ایزد (اسکی ایرانیلرك اعتقادلرنده خیر الهی اولوب، اهریمنك ضدی ایدی. الیوم فارسیده اسماءالله‌دن اولمق اوزره مستعملدر.

ایزدی (محمد شریف) ایران شعراسندن اولوب، قزوینلی ایدی. — شیرازلی بر ایزدی دخی واردر.

ایزر (Isèr) چهستانده بر نهردر، که شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری جریانله، ۹۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره (البه) ایرماغنه منصب اولور. — [«ایزار» مادهسنده مراجعت.]

ایزره (Isère) فرانسهنك جنوب شرقی جهتنده بر نهردر، که ساووآ ایالتنده بعدانله شرق شمالیدن غرب جنوبیه طوغری جریان ایدهرك، همنامی اولان ایالتـه کیرر، وبو ایالتك مرکزی اولان (غرنوبله) شهری ایچندن کچدکدن صکره، (دروم) ایالتنه دخول ایله، صاغ ساحلندن (رونه) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۳۰۰ کیلومتره‌در. تابعلرینك باشلیجه‌لری: آرلی، آرق، اوزتین، دراق وبورنه چایلریدر.

ایزره (Isère) فرانسهنك شرق جنوبی ایالتلرندن اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله مسمادر. شمالاً (ان)، غرباً (رونه)، جنوب غربی جهتندن (درومه)، جنوب شرق جهتندن (پوقاری آلپ)، شرقاً دخی (ساووآ) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیهسنی ۸۲۸۹ مربع کیلومتره اولوب، ۵۸۱۶۸۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق واورمانلق اولوب، ایزره، رونه، دراق ورومانشه نهرلریله سقی اولنور. محصولاتی باشلیجه حبوبات متنوعهایله سبزه، اوت وکنویردن عبارتدر. صیغیر، قویون، کچی، آت، استر، طوموز کبی حیواناتی وایپك بوجکلری چوقدر. دمیر، قورشون، کومش، مرمر وآلچی معدنلری وایپك ویوك منسوجاتیله انواع بزلر وباصمهلر، غانت، کاغد وسائره فابریقهلری واردر. برایکی نوع پنیری مشهوردر. تجارتی خیلی ایشلکدر. بوایالت: غرنوبله، توردوپین، سنت مارسلین وویانه اسملریله ٤ قضایه منقسم اولوب. ٤٥ ناحیه و٥٥٨ دائرهٔ بلدیهیی شاملدر.

ایزلادی (Slatitza) بلغارستانده صوفیهنك ۷۰ کیلومتره شرقنده وشرق روم ایلی حدودی قریبنده برقصبه اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی، ۷ جامع ومسجدی، برکلیساسی وجوارلرنده بیوك اورمانلری واردر.

ایزناخ (Eisenach) آلمانیاده (صاقسه‌وایمار) بیوك دوقه‌لغنده بر قصبه اولوب، وقتیله برپرنسلك مرکزی ایدی، وشمدی قضامرکزیدر. (وایمار)ك ۷۲ کیلومتره غربنده و (نسه) نهری اوزرنده واقع اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی، انواع منسوجات، خلی وبویا فابریقهلری، اسکی پرنسلرینه مخصوص برسرایی وجوارنده (واربورغ) اسمیلهشهور برقلعهسی واردر.

ایزنبرغ (Eisenberg) آلمانیاده، (صاقسه آلتنبورغ) دوقه‌لغنده‌وآلتنبورغك ۳٤ کیلومتره غربنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وصاقسونیه فابریقهسی واردر. دوقه‌لغك اسکی مرکزیدر.

ایزنبورغ (Eisenbourg) مجارستانك طونه‌نك غرب جهتنده بولنان ایالتندن اولوب، اودنبورغ، وسپریم وساله ایالتلریله وآوستریا آرشیدوقه‌لغی واستیریا خطه‌لریله محدود ومحاطدر. طولی ١٦٤ وعرضی ٨٤ کیلومتره اولوب، ۲۸۰۰۰۰ اهالیسی ودمیر، کوکورد، مرمر وسائره معدنلریله معدن صولری واردر. بر قریه‌یك اسمیله مسمی ایسه‌ده، مرکزی (استاین آم آنکر) قصبه‌سیدر.

ایزنبورغ (Isenbourg) آلمانیاده (هس) بیوك دوقه‌لغنه تابع بر قونتلق اولوب، بر قسمی (هس دارمستاد) وبر قسمی (هس الکشورال) دوقه‌لغنك ایچنده واقعدر. ۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر. باشلیجه قصبهسی (بودینکن) در. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ایشلنمشدر. دمیر معدنی چوقدر. — ایزنبورغ خاندانی اونبجی قرن میلادیدن بری باقی اولوب، بر فاچ شعبه‌یه منقسمدر.

ایزنستاد (Eisenstadt) مجارستانك طونه‌نك غرب جهتنده‌کی قسمنده واقع (اودنبورغ) ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لیتا) نهری اوزرنده و(اودنبورغ)ك ۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و۵۰۰۹ اهالیی جامعدر. بو قصبه جوارلریله برابر (استرهازی) پرنسلرینك زیر تصرفنده اولوب، بونلرك اوراده کوزل برسرای وباغچه‌لری دخی واردر.

ایزئو (Iséo) ایتالیانك لومبارديا خطه‌سنده، برشیا ایله برغامه ایالتلری آره‌سنده بر کول اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۳ کیلومتره‌در. کناردنده واقع اولوب ۲۰۰۰ اهالیی جامع اولان بر قریه‌نك اسمیله مسمادر.

ایزیس (Isis) اسکی مصریلرك باشلیجه معبوده‌لرندن اولوب، (اوزیریس)ك همشیره‌سی‌وزوجه‌سی و(هوروس)ایله (هارپوقرات)ك والده‌سی زعم اولنوردی. مصریون قدیمك اعتقادینه کوره (ایزیس) خیلی مدت برادریله برابر مصرده سلطنت سوروب، زراعتی ایلریلتمش؛ واوزیریس هند فتوحاتندن عودتنده برادری (تیفون) طرفندن قتل اولنمغله، ایزیس اوغلی هوروسك قوماندەسی آلتنده کلیتلی عسکر جمع ایده‌رك، تیفونی مغلوب ایتمشدی. وفاتنده الهه صره‌سنه کچیرلمشدر. بومعبوده‌نك قر وطبیعتدن کنایه اولدیغی و (یو) اسمیله تقدیس اولنان براینکك دخی بونك تمثال مجسمی عد اولندیغی مظنوندر. بونی کاه باشی بوینوزلی وکاه باشسز برکره طوتار وبرچوجغه مه ویرر برقادین صورتنده تصویر ایدرلردی. عبادتنك مخصوص راهبلری وغریب غریب آیینلری وار ایدی.

ایسا (Iça) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغنك تابعلرندن بر نهر اولوب، (پارامودە غوآناقاس)ده نبعاتله، جنوب غربیه طوغری جریان ایدر. مجراسی تقریباً ۱۰۰۰ کیلومتره طولنده‌در.

ایسا (یاخود سان جرونیموده ایسا (San-Geronimo-de-Iça) پرونك برقصبه‌سی اولوب، (نیما)نك ۲۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. جامه متعلق معمولاتی وشراب وقونیاق محصولاتی واردر.

ایساع حضرت ذکریا (ع)ك زوجه‌سی و(حنه)ك همشیره‌سی یعنی حضرت مریم (ع)ك تیزه‌سیدر.

ایساق (Isaac) بین‌النصارا حضرت اسحق (ع)ه ویریلن اسمدر.

ایساق آنجلو (Isaac-l'Ange) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، ۱۱۸۵ تاریخ میلادیسنده (آندرونیق قومنن)طرفندن اعدام اولنق اوزره ایکن، اهالی طرفندن مذکور ایمپراطورك یرینه تخته اقعاد اولنمشیدی. سفاهت وعدم اقتداری جهتیله خلقك نفرتنی جلب ایدوب، ۱۱۹۵ ده برادری (آلکسیس) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، کوزلرینه میل چکلمشیدی. ۱۲۰۳ ده‌اهل صلیبك یاردیمیله تکرار تخته چیقه‌بلمش ایسه‌ده، ۶ آی صکره آلکسیس دوقاس طرفندن اسقاط وقتل اولنمشدر.

ایساقجی (یاخود ایساقجه) الیوم رومانیایه تابع بولنان دوبریجه خطه‌سنده وطونه‌نك ساحل یمینده اولەرق طولجینك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده واقع مستحکم بر قصبه‌در. ایران حکمداران قدیمندن (داریوس) یعنی اسفندیاراسکیتلره یعنی تورانیلره قارشی اولان محاربانده بو موقعده طونه‌نك اوزرنده برکوپری قورمشیدی.

ایساق قومننوس (Isaac Comnene) قسطنطینیه روم ایمپراطورلرندن اولوب، بر والینك اوغلی اولدیغی حالده، ۱۰۵۷ ده تخته اجلاس اولنمش؛ وآنجق کندیسی کوشك وغیرمقتدر اولدیغندن، ایکی سنه صکره فراغ ایده‌رك، تختی قسطنطین دوقاسه براقش؛ وبر مناسبتره چکیلوب، ۱۰۶۱ ده اوراده وفات ایتمشدر.

ایستر (Ister) طونه نهرینك اسکی یونان تألیفاتنده مستعمل اسم قدیمیدر.

ایستروپولیس (Istropolis) طونه‌نك منصبی قرینده وقره دکیز ساحلنده بولنمش برشهر قدیمك آدیدر. کوستنجه ویا قره‌خرمن قصبه‌لرندن بری اولدیغی‌ظن اولنمش‌ایسه‌ده، دها شمالده واقع (پورتیچه) اسکله‌سی اولمسی دها محتملدر.

ایستریا (Istrie) آوستریا ایالاتندن اولوب، بودولتك جنوب غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقع اولەرق، مذکور دکیزك ایچنه اوزانمش مثلث‌الشکل برشبه جزیره‌دن عبارت اولمغله، شمالاً تریسته وقارنیوله ایالتلریله، شرقاً دخی مجارستانه تابع خرواتستانله محدوددر. ایستریا ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۹۵۴ مربع کیلومتره اولوب، ۲۹۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (پیسینو) اسمنده بیوجك برقریه‌در. شبه جزیرهٔ مذکورك غرب شمالی جهتنده تریسته کورفزی، شرق جنوبی جهتنده برطاقم آطه‌لری حاوی اولان (قارنرو) کورفزی، وجنوب غربی ساحلنده دخی آوستریا ومجارستان دولتلنك ترسانه‌سی اولان (پوله) لیمان حربیسی بولنیور. هواسی

آغیرجه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدار در. باشلیجه محصولاتی شراب، زیتون یاغی، بال ومیوه دن عبارتدر. حیوانی آزدر. کومور ومرمر معدنلری چوقدر. اهالیسنك نصفندن زیاده‌سی اسلاو ونصفنه قریب مقداری ایتالیان اولوب، آلمانلری آنجق ۵۰۰۰ قدردر. ایالت: پوله، ردوینیو، پارنچو، قاپو دیستریا، پیسینو، وولوسقه ولوسین اسملریله ۷ قضایه منقسم اولوب، هرقضا ایکی اوچ ناحیه‌یی حاویدر. قارنرو کورفزی ایچنده بولنان ولیا، کرسو ولوسین آطه‌لریله بونلرك اطرافنده واقع بر قاچ کوچك آطه‌دخی بو ایالته تابعدرلر.

ایسر (Isser) بو اسمله جزایرده غربی وشرقی صفتلریله تفریق اولنور ایکی نهردر.

ایسر غربی وهران ایالتنده اولوب، تلسان جوارنده بنی اسماعیل طاغلرندن نبعانله، (وادی المیمون) اسمیله کوزل بروادی اروا ایتدکدن صکره (تافنه) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۱۲۰ کیلومتره قدردر. —

ایسر شرقی ایسه نفس جزایر ایالتنده وجزایر شهرینك جهت جنوبیه‌سنده‌کی طاغلردن نبعانله، بر طاقم درین بوغازلرك ایچندن شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، وصاغ وصولنده‌کی طاغلردن اینن بر چوق سیللری آلهرق، ۲۰۰ کیلومترهلك طولاشیقلی بر جریاندن صکره، دکیزه منصب اولور.

ایسکر (Isker) یاخود ایسقر بلغارستانك الك بیوك نهرلرندن اولوب، حدود عثمانیه قریبنده (ریلو) طاغندن نبعانله، شمال وشمال غربیه آقهرق، صماقو وصوفیه‌نك جهت شرقیه‌سندن کچدکدن صکره، شمال شرقیه طوغری دونوب، صاغ وصولدن برطاقم چایلر آلیر، ونهایت ۳۰۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. اسم قدیمی اوسوس (OEsus)در.

ایسکیا (Ischia) ایتالیانك ناپولی کورفزی آغزنده واقع بر آطه‌سی اولوب، محیط دائره‌سی ۳۵ کیلومتره واهالیسی ۲۴۰۰۰ کشیدر. کوزل نباتلری، مشهور شراب ومیوه‌لری، دمیر، کوکورد. قیا طوزی معدنلری وفابریقه‌لری واردر. اورته‌سنده (اپومئو) اسمنده سونمش بر برکانی واردر، که صوك دفعه اولهرق، ۱۳۰۳ تاریخنده آتش افشان بولنمشدر. مرکزی ساحل غربیسنده اولان ایسکیا قصبه‌سی اولوب. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. هوالسی غایت کوزلدر.

ایسل (Issel) بو اسمله فلنکده ایکی نهر بولنوب، بری (اوور ایسل) یعنی «ایسل بالا». ودیکری (نیدر ایسل) یعنی «ایسل زیر» تسمیه اولنور. برنجیسی پروسیه‌نك (رین) ایالتنده اسکی وبکی ایسل چایلرینك اجتماعندن حاصل اولوب، فلنکه دخول ایله. (اوور ایسل) ایالتنی اروا ایدر؛ و ۹۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، (زویدرزه) کورفزینه منصب اولور. (زوتفر) و(دونتر) شهرلرینك ایچندن کچر، ورین ایرماغیله بر جدوله اختلاط ایدر. — ایکنجیسی (لك) نهرینك بر قولی اولوب، (اوترخت) ایالتنك جنوب جهتنده مذکور نهردن آیریلهرق، (اودواتر) و(غوده) قصبه‌لرینك ایچندن مرورله، جنوبی فلنك ایالتی داخلنده و(روتلاند)ك اوست طرفنده (موزه) ایرماغنه دوکیلور.

ایسلانده (Islande وانکلیزجه Iceland) یعنی «بوز یری» آوروپانك غرب شمالیسنده وبو قطعه ایله آمریقا آره‌سنده اولهرق، بحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط شمالینك محل اجتماعنده بر بیوك آطه اولوب، (غرونلاند) ساحلنك ۳۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، اسقوچیانك ۸۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده ونوروجك ۱۰۰۰ کیلومتره غربنده واقع اولغله، موقعاً آوروپادن زیاده آمریقایه منسوب اولمسی لازم کلیرسه‌ده: اوتهدن بری آوروپا قطعه‌سنه منسوب عد اولنمقده‌در. ′۲۰ °۶۳ ایله ′۳۰ °۶۶ عرض شمالی و °۱۶ ایله °۲۷ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، سواحل شمالیه‌سی قطب شمالی دائره‌سنه تماس ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۴۷۸۵ مربع کیلومتره اولوب، بیوك برتانیه‌دن صکره آوروپا قطعه‌سنك الك جسیم آطه‌سی اولدیغی حالده، یالکز ۷۲۴۴۵ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، عمومیت اوزره اراضیٔ برکانیه‌دن اولغله، ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری ۲۰ دن زیاده برکانك آتش افشان اولدیغی معلومدر. بونلرك الك مشهوری واك جسیمی (هکلا) برکایدر. آطه‌نك الك مرتفع محلی جنوب شرقی سواحلنه قریب اولان (واتند) ونام دیکرله (قلوفه یوقول) محلیدر. که دائمی صورتده قارله مستور واسع بر یر اولوب، بونك وبتون جزیره‌نك الك مرتفع

ذروه‌سی‌ده ساحله قریب اولان(اورفا یوقول) طاغیدر، که ۱۹۵۶ متره ارتفاعی واردر. مذکور محلدن شمال وغربه طوغری آطه‌نك سطحی کسب انحطاط ایدیور. سه‌ده، ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده ارتفاعلری اولان برچوق طاغلر ساحلره قدر اوزانیر وعلی‌الخصوص سواحل شمالیه وغربیه‌ده پك چوق اولان برونلرك اکثریسی ومنتهای غرب شمالیسنده یلپازه شکلنده اولان بیوك بر شبه جزیره‌سی یوکسك ودیك طاغلردن عبارتدر. قطب شمالی‌یه اوقدر قریبدیلر برابر، معمدی قارلرك حدودی ۸۰۰ وبعض یرلرنده ۱۰۰۰ متره‌دن زیاده اولوب، ارتفاعلری ۱۰۰۰ متره‌یی متجاوز اولان برچوق طاغلرینك یازین قارلری اریر. یوکسك طاغلر قارلرینك اریمه‌سندن برچوق کوللر وبیوك نهرلر حاصل اولور. آطه‌نك ایکی مائله‌سی اولوب، بری شمال‌ودیکری جنوب غربی مائله‌سیدر. نهرلرینك اك بیوکلری مذکور (واتند) طاغلرینك اتکلرندن نبعانله، بعضلری شمالی وبعضلری جنوب غربیه طوغری جریان ایدر. جنوب غربی مائله‌سنك وبتون آطه‌نك اك بیوك ایرماغی (تیور- سه)در، که مذکور طاغلرك غربی اتکلرندن اینن بتون صولری جعله، (هکلا) برکاتنك اتکلرینی طولاشه‌رق، اوراده بر بیوك شلاله تشکیل ایتدکدن صکره، دکیزه منصب اولور. بونك جهت غربیه‌سنده ینه برچوق نهرلرك اجتماعندن حاصل اولان (اولقوسه) ایرماغی منصب اولور. شمال مائله‌سنده کی نهرلرك باشلیجه‌لری درت اولوب، ایکیسی (یوقولسه)، بری (لاغر) وبری ده (اسکالفیاندی) اسملریله معروفدرلر. بونلردن غربی یوقولسه ایسلانده‌نك اك اوزون نهری اولوب، (دیفوس) اسمیله ۶۰ متره ارتفاعی اولان مشهور بر شلاله‌سی واردر. کوللرینك اك بیوکلری غرب جنوبی جهتنده‌کی (تینغاواله) ایله شمال جهتنده‌کی (میواتن) کوللریدر.

هواسی عرض واقلیمنه نسبةً ملایم اولوب، علی- الخصوص جنوب غربی جهتی مکسیقه کورفزندن کلن صیجاق آقنتینك تأثیریله اولدقجه معتدلدر. مع هذا شمالدن کلوب، سواحل شمالیه وشرقیه‌سنه تماس ایدن بر صوغوق آقنتینك دخی تأثیری اولدیغندن. هوا پك سریع التحولدر. بعض دفعه برکونده مقیاس الحراره‌ده بش آلتی درجه فرق کوریلور. یازین حرارت نهایت ۲۴ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین صفردن آشاغی نهایت ۳۰ درجه‌یه قدر اینر. قیشی پك اوزون اولوب، یازی پر ایکی آیدن عبارتدر. قیشك دهشتلی آرتیران صوغوقدن زیاده کیجه‌لرك اوزونلغی اولوب، هله قیشك اورتالرنده کونشك طلوعیله غروبی برکچ اولور. یالکز غروبلاند جهتندن کلن فجر شمالی کیجه‌نك ظلمتی تعدیل ایدر. کرك بوفجر شمالیدن وکرك کونشدن قارلی طاغلر قیرمزی برر نك پیدا ایدوب، شایان تماشا بر منظره حاصل اولور. چایرلی پك چوق اولوب، اورمانلری وآغاجلری بوق کبیدر. یالکز سواحل جنوبیده سکود وقواق‌کبی بعض‌آغاجلر یتیشوب، بونلرده جوجه حالنده قالیرلر. آرپه ویولاف کبی پك جزئی حبوبات یتیشوب، اصل اهالینك مدار معیشتی پتاتسدر. قیالرك اوزرنده حاصل اولان برنوع چیم ایله بالیغك ات وکیکلرینی قوروتمرق ودووه‌رك استحصال ایتدکلری اوندن کندیلرینه مخصوص برنوع اکمك دخی یاپارلر. آتلری وقویونلری چوق اولوب، آتلرینك بویی پك کوچك ایسه‌ده، قوتلری زیاده‌در، وقویونلرینك دخی پیاغیسی چوقدر. (رن) دنیان بر برنوع مأنوس کیك دخی بولنور. حیوانات وحشیه‌سی وحشراتی پك آزدر. بیاض آیلر تانوروج سواحلندن بوز قیالری اوزرنده ایسلانده‌یه کلیرلرسه‌ده، برچوق قویونلر یدکدن صکره، ینه او طریقله وطن اصلیلرینه دونه‌رك، یازین بو آطه‌ده قالمازلر. سواحلده بالیق پك چوق اولوب، آوروپادن دخی اورالره بالیقچیلر کیدر. سینك وسیوری سینکلری پك چوق اولوب، بعض محللری سیوری سینکلرك کثرتندن قابل سکنی دکلدر. طاغلرنده دمیر، باقیر، قورشون وکوکورد معدنلری چوق ایسه‌ده، محروقات فقدانندن طولایی اخراج اولنه‌مامقده‌در. مرمر، آلچی وبعض ذی‌قیمت طاشلر وبلورلر دخی بولنور.

ایسلانده زمان قدیمده غیر مسکون اولوب، بعده ایرلانده واسقوچیادن (کلت) قومنه منسوب بعض آدملر اورایه هجرت وتوطن ایتمشلردی. میلادك طقوزنجی قرننده اسقاندیناویادن دخی جمعیتلی مهاجرلر کلوب، اوراده‌کی کلتلره غلبه ایتمشلردر. بو وجهله شمدیکی اهالیسی اسقاندیناو جنسنه منسوب اولوب، سویلدکلری لسان قبا ایسه‌ده، اسکی اسقاندیناوجه‌یه دائیارقه واسوج ونوروج لسانلرندن دها یقیندر؛ واسقاندیناو ادبیات قدیمه‌سنی تشکیل ایدن «ادا»

منظومه‌سیله سائر آثارك اکثریسی ایسلانده‌لیلر طرفندن وایسلانده لسانده یازلمشدر. ایسلانده‌لیلر عمومیت اوزره اورته بویلی، صاری صاچلی ومائی کوزلی آدملر اولوب، پك چرکین آدملر دکللر ایسه‌ده، کرك ارککلری وکرك قادینلری پك صوغوقدر. مسکنلری غایت پیس وحفظ صحت قواعدینه غیر مطابق اولدیغندن، وچوجقلرینی اوچ کونلك ایکن یمدن کسوب اینك سودیله بسلك عادتلری اولدیغندن، چوجقلرنده چوق تلفات وقوع بولوب، نفوسلری تکثر ایتمیور.

ایسلانده‌نك مرکزی اولان وجنوب غربی ساحلنده بولنان (ریکاویك) یه‌وجك برکوی حالنده اولوب، دیکر ذکره شایان برقصبه‌سی دخی یوقدر. حتی ریکاویك قصبه‌سی دخی باشلیجه یازین اورایه کیدوب قیشین عودت ایدن دانیمارقه تجارینك اولرندن مرکب اولوب، اصل یرلیرك مسکنلری طوپراقدن معمول واوتله اورتلش بر نوع قلبه‌لردن عبارتدر. اهالینك صنعتی قویون یوکندن بعض قبا منسوجات اعمالنه منحصرکیبدر. ایسلانده دانیمارقه دولتنه تابع ایسه‌ده، مکمل براداره مختاریه مالك اولوب، قوپنهاغ قابنتو- سنده ایسلانده‌نك امورینه موکل وبو امورده مسئول برناظر بولنور، وبونك وکیلی صفتیله بر والی قرال طرفندن تعیین اولنه‌رق، (ریکاویك)ده اقامت ایدر. ایسلانده‌نك کندینه مخصوص برمجلس اعیان وبرمجلس مبعوثانی اولوب. مجلس اعیانك مرکب اولدیغی ۱۲ اعضادن ٦سی اهالی طرفندن انتخاب و٦سی قرال طرفندن تعیین، ومجلس مبعوثانك مرکب بولندیغی ۲٤ اعضا دخی اهالی طرفندن انتخاب اولنور. آطه ایکی سنجاق ویا قضایه، ۲۱ ناحیه‌یه و۱٦۹ دائره بلدیه‌یه منقسمدر. قادینلر بلدیه مجلسی اعضالغنه انتخاب ایتمك حقنی حائز ایسه‌لرده، کندیلرینك انتخاب اولنملرینه قرال طرفندن مساعده اولنمامشدر.

ایسلای (Islay) اسقوچیانك ساحل غربیسی قارشیسنده بولنان (هبریده) آطه‌لرینك اك جنوبیسی اولوب، اسقوچیایی ایرلانده- دن آیران «شمال بوغازی» نك خارجنده‌در؛ وشمال شرقیسنده کائن (جورا) آطه‌سندن طار بربوغازله آیرلمشدر. طول اعظمی ٤۰ وعرض اعظمی ۲۵ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۲۵ مربع کیلومتره‌در. جنوب غربیه طوغری ایکی اوزون برونی اولوب، هبریده آطه‌لرینك اك ملایم هوالیسی واك منبتیدر. اهالیسی ۱۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در. باشلیجه محصولی (ویسکی) دنیلن مسکرات جنسیدر. اداره‌جه (آرجیل) قونتلغنه تابعدر.

ایسلای (Islay) آمریقای جنوبیده (پرو) جمهوریتنك (آرکیپا) ایالتنده و (آرکیپا) شهرینك ۱۰۰ کیلومتره جنوبنده بحر محیط کبیر ساحلنده برقصبه اولوب، تجارتکاه براسکله‌در.

ایسلبن (Eisleben) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده برقصبه اولوب. (بوزه) نهری اوزرنده و(مرسبورغ) ك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی وباقیر دو. کمخانه‌لریله کهرچله وپوتاس معدنلری واردر. پروتستانلغك موجدی اولان مشهور (لوتر)ك وطنی اولوب، خانه‌سی الیوم موجوددر.

ایسلوورت (Isleworth) انکلتره‌نك (میدلسکس)قونتلغنده ولوندره- نك ۱۳ کیلومتره غرب جنوبیسنده غایت لطیف بر موقعده برقصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واطرافنده کوزل کوشکلری واردر.

ایسله (Isle) فرانسه‌نك غرب جنوبی جهتنده برنهردر، که «یوقاری ویانه» ایالتنده نبعانله، جنوب غربیه طوغری جریان ایده‌رك، پرینیو، آستیر وموسیدان شهر وقصبه‌لری ایچندن چکدکدن صکره (لیبورنه) قربنده (دوردونیه) ایرماغنه منصب اولور. مجراسی ۲۲۵ کیلومتره اولوب، تابعلرینك باشلیجه‌لری: یوقاری وزره، لو ودرونه نهرلریدر. — ینه فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده (سورغه) نهری ایچنده واقع برآطه‌نك اوزرنده بواسمله ناحیه مرکزی برقصبه بولنوب، (آوینیون) ك ۲۲ کیلومتره شرقنده واقع و٤۸۰۰ اهالیی جامعدر.

ایسلی (Isly) مراکش دولتنك حدود شر- قیه‌سی داخلنده نبعانله جزایره داخل اوله‌رق (تافنه) ایرماغنه دوکیلور بر نهر اولوب، ۱۰۰ کیلومتره مجراسی واردر.

ایسلینغتون (Islington) انکلتره‌نك (میدلسکس)قونتلغنده ولوندره- نك شمال جهتنده برشهر اولوب، ۳۵۰۰۰ اهالیسی، کوکوردلی معدن صولری وپرنج فابریقه‌لری واردر.

بوشهر ایله لوندره آره‌سنده ابنیه غیر منقطع اولمغله، پایتختك برمحله‌سی حکمنه کچمشدر.

ایسمیلان { (یاخود اسمیلان) ادرنه ولایتنده کوملجینه سنجاغنك اخی چلبی قضاسنده ناحیه مرکزی بیوك برقریه اولوب، رودوب طاغنك غربی اتکنده وآرده نهرینك منصبی قربنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۰ قریه‌دن عبارت اولوب، اهالیسی پوماقدر، یعنی بلغارجه لسانیله متکلم مسلمانلر در، وجسارتلریله مشهوردرلر.

ایسموآر { (Issoire) فرانسه‌نك (پویی دودروم) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (قلرمونت فراند) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (قروزه) ایله (آلیه) نهرلرینك محل اجتماعنده واقع و ٦۱٤۸ اهالیلی جامعدر.

ایشودون { (Issoudun) فرانسه‌نك (ایندره) ایالتنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (شاتورو)نك ۲۷ کیلومتره شمال شرقیسنده (تئولس) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کنیش وکوزل سوقاقلری، چوخه، چوراب وسائره فابریقه‌لری، حبوبات، شراب، زیتون یاغی، یوك وسختیان تجارتی واردر.

ایسوریا { یاخود ایساوریا (Isaurie) آنا طولینك تقسیمات قدیمه‌سنده قره‌مانك غرب جهتنده برکوچك خطه اولوب، بعده بواسم خطهٔ مذکوره‌نك شرق وجنوب جهتلرنده‌کی یرلره دخی تعمیم ایله ایچ ایلنی دخی جامع اولمشدی، ومرکزی سلفکه شهری ایدی.

ایسوس { (Issus) آطنه ولایتنك ساحلنده ویمورطه‌لق لیمانی جوارنده واقع (آیاس) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. وقتیله بیوك بر شهر اولوب، الیوم بعض آثاری باقیدر. اسکندر بوشهرده دارایی مغلوب ایتمشدر. [«آیاس» ماده‌سنه مراجعت.]

ایسوقرات { (Isocrate) یونان قدیمك مشهور خطیب وادیبلرندن اولوب، میلاددن ٤۳٦ سنه اول آتنده طوغمشدر. بر چوق بلیغ وسلیس نطقلری ومکتوبلری واردر. زیده‌سیله‌محجوب اولدیغندن، نطقلرینی عمومك اوکنده ایرادایده‌میوب، یازمش براقمشدر. ماکدونیا حکمداری فلیپله دائما محاربه‌ده بولنوردی؛ وآتنلیلری فلیپه قارشی محاربه ایتمکدن وازکچیرمکه چالشمشیدی. آتنه‌لیلرك (خرونیا) محاربه‌سنی غائب ایتدکلرینی ایشیتدیکنده، یوز یاشلرنده اولدیغی حالده، کدرندن وفات ایتمشدر. برچوق نطقلری الیوم موجوددر.

ایسی { (Issy) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و(سینه) نهرینك ساحل یساری‌قربنده اوله‌رق پارسك جنوب غربیسنده برقصبه اولوب، ٦۷۰۰ اهالیسی، برقلعه‌سی، اجزای کیمیویه فابریقه‌سی وبرچوق کوشکلری واردر.

ایشیاسلاو { (Isiaslav) بواسمله روسیه‌ده اوچ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی برنجی یاروسلاوك اوغلی اولوب، ۱۰۵٤ تاریخندن ۱۰۷۸ تاریخنه‌دك کیفده حکومت سورمش؛ وافراد خاندانیله وعلی الخصوص برادری (ایغور) له محاربه‌ده بولنمش؛ وایکی دفعه اسقاط اولنوب، نهایت یکنی(اولغ) ایله ایتدیکی محاربه‌ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی افرباسندن اولان (ایغور) دن تختی غصبله، ۱۱٤٦ دن ۱۱۵٤ تاریخندك کیفده حکومت سوروب، اوچ دفعه طرد اولنمش ایسه‌ده، ینه عودتله تختنی استرداد ایتمشیدی.

— اوچنجیسی ۱۱۵٦ ده کیف بیوك پرنسی اولوب، ممالکنی تقسیم ایتمکله، دولتنی ضعفه دوچار ایتدکدن صکره، (بیالغورود) شهرینی محاصره ایتمکده ایکن، ۱۱٦۷ ده مقتول اولمشدر.

ایسیدور { (Isidore) یونان قدیم مورخین وجغرافیونندن اولوب، قریم شبه جزیره‌سی ساحلنده‌کی (خاراقس) شهر قدیمنده طوغمشدر. بروایته کوره میلاددن اوچ قرن اول بطلیموس لاغوسك ودیکر بروایته (تیبر)ك زمانده یاشامشدر. تاریخه متعلق برقاچ کتابله (پارتیا) یعنی خراسان جهتی احوالنه دائر براثری واردر.

ایسیدور { سنت — (St. isidor) بواسمله خرستیانلرك ایکی عزیزی اولوب، برنجیسی اسکندریه‌لی و(یان خریسوستوم)ك شاکردلرندندر. مصر چوللرنده منزوی بولنمش؛ وامور دینیه‌یه متعلق بعض کتابلر یازوب، میلادك ٤٤۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی اشبیلیه‌لی اولوب، ٦۳٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. عالم بر آدم اولوب، او وقت معلوم اولان علوم وفنونه متعلق بر کتابله بر تاریخ عمومی وغوتلرك مکمل بر تاریخنی یازمشدر.

ایسیوس (Isée) یونان قدیم خطیبلرندن اولوب، (ایسیاس) و (ایسوقرات) ك شاگردی ومشهور (دموستن) ك استادی ایدی. ایراد ایتمش اولدیغی نطقلردن ۱۱ ای موجوددر.

ایشتاد (Eichstadt) باویره نك (ركن) ایالتنده و (راتیسبونه) نك ۶۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی، موزه خانه سی، کتبخانه سی وچوخه وبیره فابریقه لری واردر.

ایشا حضرت داودك اوچنجی اوغلی ابشالومه بعض تواریخده ویریلن اسمدر. [«ابشالوم» ماده سنه مراجعت یوریله.]

ایشل (Ischl) آوستریانك یوقاری آوستریا خطه سنده، (تراون) نهری اوزرنده و (استیر) شهرینك ۷۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی ومشهور کوکوردلی بانیه لری واردر.

ایشیقلی خداوندکار ولایتنك قره حصارصاحب سنجاغنده صندقلی قضاسنه تابع (شیخلو) ناحیه سنك مرکزی اولان کوچك بر قصبه اولوب، قره حصارك ۸۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده، عشاقك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ودکیزلینك ۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اولەرق، بو اوچ شهر ایله اسپارطه یولرینك محل اجتماعنده و (مندرس) نهرینك صول جهتنده واقعدر.

ایشیم (Ichim) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده برنهر اولوب، قیرغیزلر چولنده نبعانله، شمالە طوغری جریان ایدەرك، ۱۷۵۰ کیلومتره قطع ایتدکدن صکره، ۵۸° عرض شمالیده (ایرتیش) ایرماغنه دوکیلور. — بو نهرك کنارنده اولەرق ۵۳° ۳′ عرض شمالی و ۶۶° ۳۴′ طول شرقیده بولنان برقصبه ایله (ایرتیش) و (توبول) نهرلری آره سنده اولان چول دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

ایغلاؤ (Iglau) آوستریانك موراویا خطه سنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، (برون) ك ۷۷ کیلومتره شمال غربیسنده و (اشوارچه) نهری تابعلرندن (ایغلاوه) چایی اوزرنده واقعدر. ۲۰۲۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، عسکری جوقلرینه مخصوص مکتبی وچوخه واجزای کمیه ویه فابریقه لری واردر. جوارنده قورشون معدنی ودمیر وجام فابریقه لری بولنیور.

ایغلسیاس (Iglesias) ساردنیه ده (قالیاری) نك ۵۰ کیلومتره غربنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. بوآطه نك مرکب بولندیغی درت ایالتك بری بو قصبه نك اسمیله مسمادر. [«ساردنیه» ماده سنه مراجعت یوریله.]

ایغناتیوس (Ignatius) دراج ایله سلانیك آراسنده زمان قدیمده پك ایشلك بولنمش اولان بر جاده نك اسمیدر. رومالیلر بو جاده یه فوق العاده اهمیت ویروب، قالدرم و کوپریلرینی مکمل صورتده یاپمشلردی، ومحافظه سنه اهتمام ایدرلردی. بو اسمك معناسنی ویرمکدن مورخلر عاجز قالمشلر ایسه ده، بو طریق آرناؤدلغك اورته سندن کچدیکیچون، اسمنك دخی محلی لسانده اولمسی طبیعی اولوب، حقیقةً آرناؤدجه ده (اوذه اکناتە) «اوزون یول» دیمکدر، که یونی یونانیلر کندی تلفظلرینه تطبیقله وتقدیم و تأخیرله (اغناتیوس اوذوس) ولاتینلر (ایغناتیوس) صورتنه تحویل ایتمشلردر. بویولك بعض قالدیرملری الیوم موجوددر.

ایغوآسو (Iguassu) برازیلیاده برنهردر، که (سنت پاولو) ایالتنده (آلتو) قربنده نبعانله، شمال غربیه وبعده غربه طوغری آقەرق، ۷۰۰ کیلومتره لك جریاندن صکره (پارانه) ایرماغنه دوکیلور.

ایغوآلاده (Igualada) اسپانیانك (بارسلونه) ایالتنده وبارسلونه نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق (نویا) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قصبه ده یوك وپاموق منسوجاتی، اسلحهٔ ناریه، قونیاق وسائره اعمال اولنور.

ایغور (Igor) بو اسمله روسیه ده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی روسیه بیوك دوقه سی عنوانی حائز اولوب، (روریق) ك اوغلیدر. ۸۷۹ تاریخ میلادیسنده طوغوب، پدرینك وفاتنده صبی بولنمغله، اقرباسندن (اولغ) دن صکره ۹۱۳ ده تخته چیقمش؛ وقسطنطینیه ایمپراطوریله محاربه ایدوب، (رومان لقاپن) ی روسیه یه نافع بر معاهده امضاسنه مجبور ایتمشدی. ۹۴۵ تا. ریخنده اووه اسلاولریله ایتدیکی محاربه ده مقتول اولمشدر.

— ایکنجیسی روسیه بیوك پرنسی عنوانی حائز اولوب، (اولغ اسویاتوسلاویچ) ك اوچنجی اوغلیدر،

۱۱٤٦ تاریخنده برادری (وساوولود) ك وفاتی اوزرینه کیفده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، آلتی هفته صکره (ایسیاسلاو) طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ۱۲۰۲ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

ایف (If) فرانسه‌نك جنوبنده مارسلیانك قارشیسنده و ۳ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع کوچك برآطه اولوب، اوزرنده پولتیقه متهملرینه مخصوص محبس اتخاذ اولنان بر قلعه بولنیور.

ایفع (بن عبد کلاعی) بر روایته تابعیندن ودیکر بر روایته اصحابدن اولوب، ۱۰٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شام جهتنده یاشایوب، حمص جامعنده روایت احادیث شریفه ایتمشدر.

ایفل (Eifel) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده، (موسل)، رین و(روٓر) نهرلری آره‌سنده برصره تپه‌لردر، که طولی ۹۰ کیلومتره اولوب، ارتفاعی آز ایسه‌ده، حاوی بولندیغی سونمش برکانلر آغزلریله ومعدن صولرینك کثرتیله مشهوردر. صوٹوق وحزن انکیز بر یردر.

ایفیتوس (Iphitus) یونان قدیمده الیده خطه‌سنك حکمداری اولوب، هرکول طرفندن تأسیس ایدلش اولان (اولیمپ) اوبونلرینی قبل المیلاد ۸۸٤ تاریخنده یکیدن احیا ایتمکله شهرت بولمشدر.

ایفیجنیا (Iphigenie) آرغوس حکمداری (آغاممنون) نك قیزی اولوب، اسلامبولده ممزوج اولان یونان تاریخ قدیمنه کوره، یونان عسکری هوانك عدم مساعده‌سیله برچوق وقت (آولیده) ده قالدقلرندن، (قالخاص) نام شخص قردن کنایه (دیانه) نام الههنك آغاممنونه غضب ایتمش اولدیغنی، وبونك عائله‌سندن بری بو الههیه قربان ایدلمدیکجه، غضبی تسکین اولنه‌میه‌جغنی نشر ایتمکله، آغاممنون رفقاسنك ابرامیله ایفیجنیایی ذبح ایتمکه قرار ویرمش ایکن؛ دیانه بوقیزه ترحماً کندیسنی بردیشی کیکه مبادله ایتمش؛ وکیك بونك یرینه ذبح اولنه‌رق، کندیسی (تاوریده)یه نقل ایله، اورادہ دیانه معبدینه راهبه اولمشیدی. بر مدت صکره برادری (اورست) ك کیسی فرطونه طرفندن او ساحله آتلغله، کندیسی دیانه معبدنده ذبح اولنمق اوزره ایکن، همشیره‌سی طرفندن طانیلوب، قورتارلمش؛ وایکیسی برابر اورادن قاچمشلر. بووقوعاتی اسکی یونان شاعرلری هائله صورتنده نظمه چکمشلردر.

ایفیقرات (Iphicrate) آتنه سردارلرندن اولوب، میلاددن ٤۰۳ سنه اول، پك کنج اولدیغی حالده، بو شهره اسپارتهلیلر طرفندن تسلیط ایدلش اولان ۳۰ کشیدن مرکب هیئت ظالمه‌نك دفعنه سبب اولمش؛ متعاقباً تراکیلیلره اعلان حرب ایده‌رك، آتنه‌لیلرك متفقی اولان (سوتس)ی تخته اعاده ایتمش؛ ۳۹۳ ده اسپارتهلیلره قارشی بر چوق محاربه‌لر قزانمش؛ ۳۷٤ ده ایران شاهی آرتاشیره امداداً مصره سوق عسکر ایده‌رك، (منف) شهرینی وبتون مصری ضبط ایتمسنه آز برشی قالمشیدی. (پاوسانیاس) نام غاصب طرفندن چیقارلمش اولان (اوریدیکه) یی ماکدونیا تختنه اعاده ایتمشدر. آتنه عسکرینك تنظیم وتنسیقنده پك چوق خدمتی کورلمش ایکن، مجرد (بیزانس) یعنی استانبوله قارشی اولان محاربه‌ده کوشکلکی کورلدیکیچون، آتنهلیلر طرفندن نفی اولنه‌رق، تراکی قطعه‌سنده سفالتده اولمشدر.

ایقار (Icar) اساطیر یونانیه‌یه کوره (ددال) اسمنده بر شخصك اوغلی اولوب، پدریله برابر کریدك مشهور (لابیرنت) ندن قورتلهرق، بال مومیله یاپیشدیردیغی صنعی قنادلرله اوچمش؛ وآنجق کونشه تقرب ایدنجه، حرارت شمسدن بال مومی اریمکله، قنادلری آیریلهرق، سیسام ایله باطنوز آطه‌لری آره‌سنده دکیزه دوشمش؛ وبو سببله اورادہ بولنان بر آطه ایقاریا (که بوکون نیقاریا دنیلیور) تسمیه اولندیغی کبی، او جواردہ کی دکیزه دخی ایقاریا دکیزی (Mer Icarienne) اسمی ویرلمشیدی.

ایقوسیوم (Icosium) آفریقانك ماوریتانیا خطهٔ قدیمه‌سنده برشهر اولوب، روایته کوره هرکولك یکرمی آرقداشلری طرفندن تأسیس اولنمغله، اسمی لسان یونانیده یکرمی دیمك اولان (ایقوسی) کلمه‌سندن مشتقدر. بو شهر شمدیکی جزایر شهرینك بولندیغی موقعده ایدی.

ایقونیوم (Iconium) قونیه شهرینك اسم قدیمیدر. [« قونیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایکتینوس (Ictinus) یونان قدیمك اك مشهور معمارلرندن اولوب، قبل المیلاد ٤۵۰ تاریخلرنده و(پریقلس) ك زمانده یاشامش؛ و(فیدیاس) کبی ارباب هنرله بالاشتراك آتنه‌ده ویونانك سائر شهرلرنده (پارتنون) کبی نیجه ابنیهٔ مشهوره وجوده کتیرمشدر.

ایکنه‌لر برونی { Cap des Aiguilles) وپورتکیزجه Cap de las Agulhas) آفریقا قطعه‌سنك اك جنوبی نقطه‌سی اولان بربرون اولوب، امید برونندن ۱۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ″۱۵ ′۵۱ °۳٤ عرض جنوبی و″۳۰ ′٤۰ °۱۷ طول شرقیده اولوب، سطح بحردن ۱۳۹ متره ارتفاعی واردر.

ایل { (III) آلساسده برنهردر، که (آلنکیرخ) قصبه‌سنك جنوب جهتنده نبعانله، مذکور قصبه ایله (مولهوزه) واستراسبورغ شهرلرینك ایچندن کچه‌رك، جنوبدن شماله طوغری ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، استراسبورغدن ۸ کیلومتره آشاغیده (رین) ایرماغنه دوکیلور. (ووسژ) طاغلرندن اینن برچوق چایلر صول کنارندن بو نهره منصب اولورلر. مجراسنك نصفیله بعض جدولری سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (الس) اولمغله، (آلساس) اسمی بوندن مشتقدر.

ایلاق { ترکستانده فرغانه قریبنده واقع (شاش) خطه‌سنك برقسمنه ویریلن اسم اولوب، بورادن (ایلاقی) لقبیله ملقب مشاهیر علادن برچوق ذوات یتیشمشدر. یاقوت حوی بو مملکتك فرغانه خطه‌سنه متصل اولان طاغلرنده آلتون معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

ایلاقی { (شرف‌الدین ابو عبدالله محمد بن یوسف) شرفادن ومشاهیر اطبا حکمادن اولوب، ابن سینانك جلهٔ تلامذه‌سندندر. استاد مشارالیهك «قانون»نی اختصار ایتدیکی کبی. «کتاب الاسباب والعلامات» عنوانیله طبه متعلق بر کتاب دخی یازمشدر.

ایلبای { (ملك ظاهر) مصرده حکومت سورن مماليك چراکسه‌دن اولوب، ملك ناصر خوشقدمك اتابکی ایکن، مشارالیهك وفاتنده ۸۷٦ تاریخنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، یالکز ایکی آی حکومت سوروب، بعده عزل واسکندریه‌یه نفی اولنمشیدی.

ایلبصان { وتلفظی البصان (Elbassan) آرناؤدلغك وسطنده وکیغه‌لق ایله طوسقه‌لق قطعه‌لرینی آیران (اشقومبی) نهرینك ساحل یمینده یعنی شمالنده غایت کوزل ومنبت بر وادینك اچنده واقع برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وار در، که بونلردن یالکز ۳۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. شهر قسماً اسکی برسورله محاطدر. مذکور اشقومبی نهری اوزرنده کوزل ومتین برکوپریسی واردر. درون شهرده آرناؤدلر بیننده مشهور تفنك ناملیلری یاپیلور. خیلی تجارتکاه بر شهر اولوب، علی‌الخصوص پیاغی، دری وبالمومی تجارتی پك ایشلکدر. دراج ایله سلانیك بینندہ رومالیلر وقتنده پك ایشلك بولنمش اولان (ایغناتیوس) طریقنك کذرکاهی بولنمش اولدیغی کبی، انشا ایدیلهجك برديمیر یولك دخی ممری اوله‌جغندن، ایلریده اهمیت تجاریه‌سی آرتهجغی مأمولدر. بو شهرك نه وقت وکیمك طرفندن بنا اولندیغی مجهول اولوب، بطلیموس وسائر جغرافیون قدیمك اثرلرنده مذکور اولان (آلبانوپولیس)ك عینی اولدیغی ملحوظدر. مناستر ولایته ملحق اولوب، یقین وقتلره قدر دبره سنجاغنه تابع قضا مرکزی بولنمش ایکن، اخیراً، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً، تشکیل اولنان آیریجه بر سنجاغك مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — ایلبصان سنجاغی نفس ایلبصان، غرامش وپکین اسملریله اوچ قصادن مرکب اولوب، ۳۱۲ قریه‌یی حاویدر. اراضیسی طاغلق اولوب، آنجق اشقومبی وادیسی غایت منبت ومحصولدار در. زیتون، اوزوم، حبوبات متنوعه وپکین قضاسنده یرنج محصولاتی چوقدر. طاغلرنده میشه وسائر آغاجلری حاوی بعض اورمانلر واردر.

ایلبکلو { حلب ولایت وسنجاغنك (باب) قضاسنه تابع وحلبك شرق شمالی جهتنده واقع برناحیه اولوب، ۲۹ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی عرب وترك وکرددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن ومعمولات صناعیه‌سی دخی کلیم وسجاده کبی شیلردن عبارتدر.

ایلبکی { (حاجی —) سلطان اورخان غازی حضرتلرینك رجال وامراسندن اولوب، کرك پادشاه مشارالیهك وکرك خداوندکار غازی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده برچوق فتوحاته موفق اولمش جسور ومدبر برغازی نامداردر. ابتدا شهزاده سلیمان پاشا معیتنده واجه بك، غاری فاضل، اورنوس بك کبی مردانه برلکده ۷۵۹ تاریخنده روم ایلیه چکوب، کندیسی چورلی وخیره‌بولی طرفلرینی فتح ایتمش، واورلرك محافظه‌سنه مأمور اولمشیدی. اوله ادرنه‌یی محاصره ایدوب، (ایلبکی

برغوثی) دینلن حصاری ضبط ایتمش اولدیغی کبی، خداوندکارك زمانده ۷۶۳ تاریخنده دخی ادرنه‌نك فتحنده حاضر بولنمش؛ ولالا شاهین پاشانك معیتنده اولهرق فلبه‌یی دخی فتح ایتمشدی. ۷۶۵ تاریخنده پاپا بشنجی (اوربان)ك تشویقیله بر اهل صلیب اتفاق تشکل ایده‌رك، یوز بیك عسکرله هجوم ایدن مجار، صرب، بوسنه وافلاق قرالری ادرنه قربنه قدر کلوب، مریج کناریله اردو قوردقلرنده، عساکر عثمانیه‌نك باش قوماندانی بولنان لالا شاهین پاشانك بونلرك کثرتندن کوزی قورقمغله، احوالدن استفسار ایچون، صاحب ترجمه‌یی برمفرزه ایله کوندردیکی حالده، حاجی ایلبکی وقت غائب ایتمکسزین، اومفرزه قلیله ایله دشمنك اردوسنی کیجه باصوب، بر سوری قویونه دوشمش آرسلان کبی جلهسنی تارومار ایتمش، وعلی‌الخصوص اووقت برنجی دفعه اولهرق عثمانلیلرله حربه کیریشن مجارلری فوق‌الحد ییلدیرمشدر. اومحله بووقعه‌دن طولایی (سرف صندوغی) دیرلر. بو شانلی موفقیت لالا شاهین پاشانك حسد ورقابتنی موجب اولمغله، بومحاربه‌یی متعاقباً حاجی ایلبکی، روایته کوره اونك طرفندن مسموماً، وفات ایتمشدر.

ایلخان { چنکیزك تورونلرندن ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن وخلافت‌عباسیه‌یه ختام ویروب ممالك اسلامیه‌یی زیر وزبر ایدن هلاکوخانه تخت چنکیزیده بولنان برادری (منکوقاآن) طرفندن ویریلن عنواندر. بناءً علیه بونك نسلندن اولهرق ایران وعراقده مستقلاً حکومت سورن دولته دخی (دولت ایلخانیه) وبو سلاله‌یه (ایلخانیان) اسمی ویرلمشدر. [« ایلخانیان » و « هلاکو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

ایلخانیان { دولت چنکیزیه شعباتندن اولوب، ایران وعراق جهتلرنده ابتدا منکوقاآن نامنه وبعده مستقلاً حکومت سورن هلاکو خان سلاله‌سنه ویریلن اسم اولوب، بو دولته (دولت ایلخانیه) دینور. بو دولت ۶۵۵ تاریخندن ۷۳۶ تاریخنده‌ك ۸۹ سنه سورمش؛ وبو سلاله‌دن ۹ حکمدار کلمشدر، که مدت حکومتلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

هلاکوخان	عن	۶۵۵	الی ۶۶۳
ابقاخان بن هلاکو	»	۶۶۳	» ۶۸۱
سلطان احمد بن هلاکو	»	۶۸۱	» ۶۸۳
ارغون خان بن ابقا	»	۶۸۳	» ۶۹۰
کیخاتو خان بن ابقا	»	۶۹۰	» ۶۹۴
بایدوخان بن طرقای بن هلاکو	»	۶۹۴	» ۶۹۴
غازان محمود خان بن ارغون	»	۶۹۴	» ۷۰۳
محمد خدابنده بن ارغون	»	۷۰۳	» ۷۱۶
بو سعید بن خدابنده	»	۷۱۶	» ۷۳۶

بو نلرك اوچنجیسی اولان سلطان احمد شرف اسلامله مشرف اولمش ایسه‌ده، طائفه‌سی بینه کفرده قالدقلرندن، آنجق ایکی سنه سلطنت ایده‌بیلوب، بعده امرای برادرزاده‌سی ارغون خانله برلشوب، کندیسنی شهید ایتمشلردر. بوندن صکره کلن اوچ حکمدار کفرده ثابت قدم اولدقدن صکره، ارغون خانك اوغلی غازان خان طائفه‌سیله برابر شرف اسلامله مشرف اولوب، بو دولت بردولت اسلامیه حکمنه کچمش؛ وبونك برادریله اوغلی دخی دین اسلامده ثابت قالمشلردر.

ایلدکز { (شمس‌الدین اتابك) آذربایجانده حکومت سورن اتابکان دولتنك مؤسسی اولوب، ابتدا سلطان مسعود بن محمد بن ملکشاه سلجوقینك کوله‌لرندن ایکن، اقتدار ودرایت فوق‌العاده‌سنه مبنی، قطع مراتب ایده‌رك، امارت مرتبه‌سنه ایریشمش؛ وپادشاه مشارالیهك برادری سلطان طغرلدن طول قالمش اولان خاتونی تزوج ایده‌رك، اوغللری وخلفلری اولان جهان پهلوان محمد وقزل آرسلان عثمان بوخاتوندن تولد ایتمشلردر. نوبت سلطنت‌اوکی اوغلی سلطان آرسلان بن‌طغرله کلدکده، مشارالیه ذوق وسفاهته مائل اولدیغندن، امور دولت تمامیله صاحب ترجمه‌نك النده قالمشیدی. بووجهله سلطان آرسلانك نامی آلتنده ۱۳ سنه حکومت‌سوردکدن‌صکره، ۵۶۸ تاریخنده هبدانده وفات‌ایتمشدر. بیوك اوغلی جهان پهلوان دخی مشار الیه آرسلانك واوغلی طغرلك زمان سلطنتلرنده بو وجهله امارت سورمش؛ وایکنجی‌اوغلی قزل آرسلان طغرلی محاربه‌ده مغلوب وقتل ایتمکله، دولت سلجوقیه‌یه ختام ویره‌رك، مستقلاً حکمدار اولمشدر.

ایلر { (Iller) آلمانیاده برنهردر، که (تیرول) ك شمال غربیسنده نبعاندن (کپتن) ك ایچندن کچه‌رك، وباویره‌یی وورتمبرغدن آیره‌رق، ۱۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (اولم) شهرینك ۲ کیلومتره یوقاریسنده طونه‌یه منصب اولور.

ایلروخواجه { سلطان اورخان غازی امرا سندن اولوب، بروسه‌نك

فتحنی متعاقب شهر مذکوره سرای قریبنده برجامع شریف بنا ایتشدر.

ایلغازی (نجم‌الدین بن ارتق) بنی ارتق دولتی ملوکندن اوچنجیسی و دولت مذکورهنك مؤسسی اولان ارتقك ایکنجی اوغلیدر. پدرینك وفاتنده یعنی ٤٨٤ تاریخنده بیوك اوغلی سقمان مرکز دولتی اولان ماردینده خلفی اولوب، صاحب ترجمه دخی فلسطین حاکمی اولمشیدی. بعده فلسطینك مصر عسکری طرفندن ضبطی اوزرینه، ایلغازی پدرینك افندیسی اولان سلطان محمد بن ملکشاه سلجوقینك خدمتنه کیروب، مشارالیهك برکیارقه اولان منازعه‌لری صره‌سنده یعنی ٤٩٥ تاریخنده بغداد شحنه‌لکنه تعیین اولنمشیدی. مؤخراً برکیارقه صلح اولنمغله، بغداد بوکا اعاده اولندیغندن، شامه کیدوب، حلب صاحبی رضوان بن تتش نصیبین محاصره‌سنه تشویق ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً رضوانله دخی بوزیشوب، ماردینه کیتمش؛ و ٤٩٨ده برادری وفات ایتمکله، ماردین حکومتی کندیسنه انتقال ایتشدر. بعده شام صاحبی طغتکین ایله وشام جهتلرنده بولنان فرنکلرله بالاتفاق، دولت سلجوقیه‌یه قارشی عصیان ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، رهن بولنان اوغلی ایازدخی قتل اولنمشدر. ٥١١ تاریخنده حلبی دخی ضبط ایتمش؛ و ٥١٣ ده حلبه صارقندیلق ایدن اهل صلیبه قارشی متعدد شانلی محاربه‌لر قزانمغله، خلیفهٔ عباسی مسترشد طرفندن خلعتله تلطیف اولنمشدر. ٥١٤ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی حسام‌الدین تمرتاش وارثی، ودیکر اوغلی سلیمان میافارقین، وبرادر زاده‌سی بدرالدوله حلب حاکمی اولمشدر.

ایلغین قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه‌اولوب، قونیه‌نك ٧٠ کیلومتره شمال غربیسنده وآقشهرك ٤٢ کیلومتره جنوب شرقیسنده وچاوشجی کولنك غربی کنارنده واقعدر. ٢٠٧٠ قدر اهالیسی، کوزل باغ وباغچه‌لری، متعدد جامع ومسجدلری، ١ رشدیه مکتبی، ١ مدرسه‌سی و١ کتبخانه‌سی واردر. قصبه‌نك جهت غربیه‌سنده امراض جلدیه‌یه نافع برقاپلیجه بولنیور. — ایلغین قضاسی شمالاً آقشهر، شرقاً خادم، جنوباً نفس قونیه قضالریله، غرباً دخی حید سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، ارغید خانی ناحیه‌سیله برابر ٤٤ قریه‌یی وتقریباً ٢٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. درون‌قضاده ٧٢ جامع ومسجد، ٢ مدرسه، ١ کتبخانه، ١ رشدیه، ٤٤ مکاتب ابتدائیه، ٤ خان، ٢ حمام و ٩٢ دکان بولنیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، آفیون، کنویر، کتان تخمی ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن، ومعمولاتی دخی کلیم، سجاده وخالیدن عبارتدر. مذکور (چاوشجی) کولنك محیط دائره‌سی ٣٠ کیلومتره اولوب، ایلك بهاره بوکولده غایت لذیذ برنوع بالق صید اولنور.

ایلکان (بن جلایر) هلاکونك تورونی کیخاتو خانك امراسندن اولوب، اوغلنك تورونی امیر شیخ حسنك بعده تأسیس ایتدیکی دولت بونك اسمیله تسمیه اولندیغی، سلاله‌سنه (ایلکانیان) دیمشدر.

ایلکانیان دولت‌چنکیزیه شعبه‌لرندن اولوب ایران وعراق جهتلرنده حکم سورن دولت ایلخانیه‌نك انقراضنده، (امیر شیخ حسن بن امیر حسین بن آقبوغا بن ایکان بن جلایر) طرفندن تأسیس اولنمش بردولتدر، که ٧٤٥ تاریخنده تأسس ایدوب، ٨١٣ تاریخنده‌دك عراق عربده ٧٣ سنه‌دوام ایتمش؛ وبو سلاله‌دن ٤ حکمدار کلمشدر. بو دولتك مؤسسی اولان امیر شیخ حسن دولت ایلخانیه‌نك حکمدار اخیری اولان سلطان بوسعید طرفندن روم یعنی آناطولی والیسی اولوب، ٧٣٦ تاریخنده سلطان بوسعید بلاولد وفات ایتدیکنده، سائر امرای دولت کبی بو دخی خصه قاپمق ویا تختی ضبط ایتمك ایچون، عسکرله آذربایجانه کیدوب، درت سنه سائر امرا ایله حرب وجدالدن صکره، عراق عربله اکتفا ایدوب، بغدادی مقر اتخاذ ایتمشیدی. کندیندن صکره اوغلی امیرشیخ اویس حکمدار اولوب، آذربایجانی دخی ضبط ایتمشیدی. بوندن صکره بونك اوغلی سلطان حسین، وبونك وفاتندن صکره برادری سلطان احمد حکم سوروب، بونك زمانده تیمورلنك ظهور ایتمکله، ابتدا آذربایجان وبعده عراق عرب الدن آلندیغندن، یلدیرم سلطان بایزید حضرتلرینه، و بعده مصرده کی ملوك چراکسه‌یه التجا ایدوب، ١٢ سنه قدر ایلکانیان دولتی منقطع اولدقدن صکره، تیمورك وفاتی اوزرینه مشارالیه سلطان احمد بغداده عودتله، عراق استرداد ایتمش؛ و٨١٣ده تبریزی دخی استرداد مقصدیله قره یوسف ترکمانی ایله ایتدیکی محاربده مقتول اولمغله،

بو دولت بسبتون منقرض اولمشدر. بوکا ایلکانك پدری اسمنه نسبتله (دولت جلایریه) دخی دیرلر.

ایلك خان (شمس الدوله ابو نصر احمد بن علی) ترکستان ملوکندن اولوب، ۳۸۳ تاریخنده برادری بغرا خانك وفاتی اوزرینه، تخت سلطنته جلوسله، نوح بن منصور سامانینك ملکنه تجاوز ایتدیکندن، سامانیلر غزنویلرك جدی اولان سبکتکیندن استمداد له، کندیسنه قارشی طوروب، مصالحه یه مجبور ایتمشلرسه ده، بعده ایلك خان سلطان محمود بن سبکتکینله بالاتفاق، سامانیلرك ملکنی مقاسمه ایتمشلر؛ وایلك خان ماوراء النهر وبخارایی، وسلطان محمود خراسانی ضبط ایتمشدی. سلطان محمود غزنوی صاحب ترجمه‌نك قیزینی دخی تزوج ایتمش ایسه ده، بعده آره‌لری بوزیله‌رق، سلطان محمود هند فتوحاتیله مشغول ایکن، ایلك خان بلخ وخراسان جهتلرینه تجاوز ایتمش؛ وینه مغلوب اولغله، ختن حکمداری بولنان برادری قدرخاندن استمداد ایتمش ایسه ده، بو دخی مغلوب اولوب، دیکر برادری طغان خانی اعتذار ومصالحه یه مأمور ایتمشدی. بووقوعاتدن صکره ۴۰۳ تاریخنده سمرقنده وفات ایتمشدر. کریم وعادل ومحب علما بر ذات ایدی.

ایلمن (Ilmen) روسیه‌نك (نووغورود) ایالتنده بر کول اولوب، آیاغی مقامنده اولان (وولهووه) نهری واسطه‌سیله پترسبورغك شرق شمالیسنده اولان (لادوغه) نام بیوك کوله اختلاط ایدیور. مرکز ایالت اولان (نووغورود) شهری بو کولك شمالی کنارنده ومذکور (وولهووه) نهری اوزرنده واقعدر. کولك شرقدن غربه طولی ۵۰ وشمالدن جنوبه عرضی ۴۰ کیلومتره‌در.

ایلمینستر (Ilminster) انکلتره‌نك (سو - مرست) قونتلغنده وایلچستر شهرینك ۱۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وتدریسی مجاناً بر مکتبی واردر.

ایلوات قونیه ولایتنك تکه سنجاغنه تابع آقسکی قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، مرکز قضا اولان (مارولة) قصبه‌سنك ۸ کیلومتره غربنده وآنطالیه‌نك ۹۵ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر.

ایلوس (Ilus) اساطیر وخرافاته ممزوج اولان تواریخ قدیمهٔ یونانیه‌یه کوره تروآ (یعنی اسکی استانبول)ك اسکی بر حکمداری اولوب، میلاددن ۱۳ قرن اول حکومت سورمش؛ وکندی نامنه نسبتله (ایلیون) اسمیله تروآ شهرینی تأسیس ایتمشدی. عقل الیه‌سی اولان (مینروه) یه مخصوص معبد طوتیشدیغنده، ایلوس قوشوب، بو معبوده‌نك (پالادیوم) اسمیله مشهور اولان هیکلنی قورتارمغله، هرنه قدر آتشدن کوزلری کور اولمش ایسه ده، الیه مکافاةً کوزلرینی ایی ایتمش.

آیله بحراحمرك منتهای شمال شرقیسنده واقع عقبه کورفزی منتهاسنده بر قصبه اولوب، بوقصبه اوائل دور اسلامده خیلی معمور وتجارتکاه اولغله، ایچندن (ایلی) لقبیله ملقب مشاهیر علمادن خیلی ذوات ظهور ایتمشدر. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك بوقصبه‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان یهودیلرله عهدی اولوب، بوعهده برچوق وقتلر ملوك اسلامیه طرفندن رعایت اولنمشدر. الیوم خراب اولوب، یالکز احمد بن طولون طرفندن بنا ایدلش اولان برقلعه‌سی موجود و(قلعة العقبه) اسمیله معروفدر. شام حجاجنك اون ایکنجی منزلیدر.

ایله (Ille) فرانسه‌نك (ایله ومویلنه) ایالتنده برنهر اولوب، (مونتروی) شهری قریبنده نبعاتله، ۴۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (رنه) قصبه‌سنده صاغ ساحلندن (ویلنه) نهرینه منصب اولور. بوقصبه‌دن (دینان) ه قدر کشاد ایدلش اولان برجدول (برتانیه) خطه‌سی آره‌سنده (مانشه) دکیزیله بحر محیط آطلاسی بینده برسیر سفائن طریقی تشکیل ایدیور.

ایله ومویلنه (Ille et Vilaine) فرانسه‌نك شمال غربی ایالتندن اولوب، شمالاً (مانشه) دکیزیله ومانشه ایالتیله، شرقاً (ماینه). جنوباً آشاغی (لوآره)، غرباً دخی «سواحل غربیه» و (موربیهان) ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۲۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۲۱۸۸۴ کشیدر. برتانیه خطه‌سنك برقسمی اولوب، شمالاً مانشه ساحلنه قدر ممتد اولدیغی حالده، قسم اعظمی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنه تابع اولوب، (ویلنه) ایرماغنك حوضه‌سی داخلنده‌در. مع‌هذا اراضیسی آز عارضه‌لی اولغله، بو ایرماغه دوکیلن نهرلریله مانشه

دکیزینه دوکیلنلری آره‌سنده ایکی جدول آچلشدر. مذکور ویلنه وایله‌دن بشقه (سیشه). (شر) و (قوئسنون) اسملریله اوچ نهری دخی واردر. اراضیسی آز منبت اولوب، اورمانلری چوقدر. حیوباتی آز اولوب. کتان وکنویز محصولاتی وکستانه والما آغاجلری وقیون، صیغیر وبیکر کبی حیواناتی چوقدر. آلچی وانواع طاش وطوپراقلریله قورشون ودمیر معدنلری، دباغخانه‌لری، فالخانه‌لری ومسکرات وایپلیك فابریقه‌لریله حیوانات، یاغ، پنیر وسائره تجارتی وخیلی تجار وبالیقچی سفائنی واردر. بوایالت فوژره، مونتفورت، ردون، رنه، سنت مالو وویتره اسملریله ۶ قضایه منقسم اولوب، ۴۳ ناحیه و ۲۵۳ دائره بلدیه‌یی جامعدر. مرکزی (رنه) شهریدر.

ایلی (Ili) چینك جهت شمالیه‌سنده کی (چونغاریا) حطه‌سنده برنهر اولوب، (تیان شان نان لو) طاغندن نبعاله. ۶۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (بالقاج) کولنه دوکیلور. — چونغاریانك برسنجاغیله برقصبه‌سی دخی بواسمله تسمیه اولنمشدر.

ایلیاء (یاخود الیاء) قدس شریف شهرینه اهل صلیب حکومتی زمانلرنده ویریلن اسم اولوب، بعض تواریخ عربیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«قدس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایلیاکی (یاخود الیاکی) جزایر بحر سفیددن بر کوچك آطه اولوب، ردوس جزیره‌سنك ۳۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. رومجه‌اسمی تیلوس (Tiloo) اولوب، آوروپاجه بواسمله معروفدر. شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طولی ۱۷ وعرض اعظمی ۶ کیلومتره‌در. اهالیسی ۱۲۰۰ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی خرستیان ورومدر. ردوس سنجاغنه تابع سومبکی قضاسنه ملحق برناحیه صورتنده اداره اولنور.

ایلیجه ارضروم ولایتوسنجاغنه تابع (اووه) قضاسنك مرکزی اولان کوچك بر قصبه اولوب، ارضروم شهرینك اوچ ساعت غرب شمالیسنده واقعدر. اوچ قاپلیجه‌سی اولمق مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. — آیدین ولایتنده دخی بواسمله ایکی ناحیه بولنوب، بری صاروخان سنجاغنك قصبه قضاسنه، ودیکری ازمیر سنجاغنك برغه قضاسنه تابعدر. ایکنجیسنه تفریقی ایچون (ایلیجهٔ برغه) دخی دیرلر.

ایلیجه دره ادرنه ولایتنك دده‌آغاج سنجاغنده کوچك بر نهر اولوب، ردوب طاغنك شرقی اتکلرندن نبعاله، جنوبه‌طوغری جریان ایده‌رك، مکری ایله فره‌جك آره‌سنده آطه‌لر دکیزینه منصب اولور.

ایلیریا (Illyrie) بالقان شبه جزیره‌سنك غرب جهتنده برخطهٔ قدیمه‌نك اسمی اولوب، حدودی پك معین ومعلوم دکلسه‌ده، یونانك حدود شمالیه‌سندن تا آدریاتیق دکیزینك منتهاسنه دکین اولان طاغلق برلردن عبارت اولدرق، الوم آرناؤدلق. قره‌طاغ، هرسك، بوسنه ودالماچیا دینلن برلری جامع بولنمش اولدیغی اسکی جغرافیه‌یونك افادا‌تندن آکلاشیلیور. آنجق آرناؤدلغك قسم جنوبیسی یعنی طوسقه‌لق خطه‌سی (اپیر) اسم مخصوصیله دخی یاد اولندیغندن، اکثریا ایلیریادن عد اولنمازدی؛ وایلیریانك حدود جنوبیه‌سی (ویوسه) نهریله محدود عد اولنوردی. مناستر جهتی دخی ماکدونیایه داخل اولوب، قوصوه واسکوب جهتلری‌ده (میسیا) و (داردانیا) اسم مخصوصلریله یاد اولندرق، ایلیریانك خارجنده ایدی؛ یعنی ایلیریانك حدود شرقیه‌سی (شار) طاغیله محدود ایدی. بوحالده یالکز حدود شمالیه‌سی مبهم ایدی. ایلیریانك اهالیسی برجنسیته منسوب وبر لسانله متکلم اولدقلری حالده، بردولت تشکیل ایتمیوب، هربری کندی کندینه اداره اولنور قبائل واقوامدن عبارت ایدیسه‌ده، بنه بواقوام وقبائل آره‌سنده بر نوع اتفاق وار ایدی. بونلر علم ومدنیتدن بیهره اولوب، حیدودلق وقورصانلغه انهما کلری وار ایدی؛ وجسارت وشجاعتلریله وبرده کیمسه‌یه رام اولمیوب حر ومستقل یاشامغله مفتخر ایدیلر. حتی ماکدونیا حکمداری فلیپ واوغلی بیوك اسکندر دخی ایلیریانك یالکز جنوب غربی جهتنده جزئی بر قسمنی ضبط ایده بیلمشلردی. مع هذا بر آره‌لق ایچلرندن (آتاریات) قومی دیکر اقوام وقبائل اوزرینه اکتساب قوت ونفوذ ایده‌رك، برایلیریا دولتی تشکیل ایتمشلر. دیسه‌ده، میلاددن ۲۸۰ سنه اول (غال)لر یعنی کلتلر هجومله، بو دولته ختام ویروب، ایلیریاده برلشمشلر؛ وبعده حکم ونفوذ ایلیریانلرك (آرد) قومنه کچوب، بونلرك تشکیل ایتدکلری برایکنجی دولتك حکمدارلرندن

(آغرون) مکمل بر دونما کوندروب، یونانك سواحلده کی شهر وقصبه‌لرینی نهب وغارت ایتمشیدی. یونك زوجه‌سی ووارثه‌سی اولان (توتا) ایلیریا قورصانلرینك منعنی طلب ایچون رومالیلر طرفندن کوندریلن سفیرلری قتل ایتمکله، روما دولتیله محاربه‌یه کیریشوب، مدت مدیده روما عسکرینه مردانه مقاومت ایتدکدن صکره، ناچار قالوب، صلحه راضی اولمش، وبعض آطه‌لری رومایه ویرمشیدی. یونك احفادندن (کنچیوس) ماکدونیا حکمداری (پرسیوس)له متفق اولمغله، پرسیوسك مغلوبیتی ایلیریا دولتنك دخی انقراضنی موجب اولوب، ایلیریا رومالیلره کچمش ایسه‌ده، یونلرك بو خطه‌ده‌کی حکم ونفوذلری اعتباری اولوب، بو خطه‌نك اقوام وقبائلی یینه سربست بر حالده یاشاتیورلردی. اوصره‌ده رومالیلر برآره‌لق ایلیریا اسمیٔ تعمیم ایده‌رك، ماکدونیا، تسالیا ویونانی دخی جامع اولمق اوزره، واسع بر ایلیریا ایالتی تشکیل ایتمشلردی. روما دولتنك ایکی ایمپراطورلغه تقسیمنده ایلیریانك قسم شمالیسی غرب، وقسم جنوبیسی شرق ایمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشمشیدی. غرب ایمپراطورلغنك سبب اضمحلالی اولان اقوام وحشیهٔ شمالیه‌نك هجومنده آوارلروسائر بعض اقوام ایلیریانك قسم شمالیسنی استیلا ایتمشلردی. نهایت یدنجی قرن میلادیده اسلاولر کروه کروه کلوب، قسطنطینیه روم ایمپراطورلرینك مساعده‌سیله ایلیریانك نصف شمالیسنده توطن ایتمکله، ذاتاً اقوام وحشیهٔ مذکوره‌نك استیلاسندن فتوره دوشمش اولان ایلیریانلره غلبه ایدوب، یونلر اسلاولرك اورته‌سنده قالمش؛ ومرور زمانله اونلرك لسانی دخی اوکرنوب، اسلاولاشمشلردر. ایلیریانك بر چوق شهر وقصبه‌لری اولوب، اك مشهورلری وپاشالیجه مرکزلری (اشقودره) شهری ایدی، که (توتا) و(کنچیوس)ك دخی پایتختی بولنمشدر.

ایلیریا اهالیٔ قدیمه‌سی اقوام آریانیه‌نك اك اسکیلرندن اولان (پلاسج) جنسیتنه منسوب اولوب، ایپیر وماکدونیا اهالیسیله همجنس وهملسان ایدیلر. یونلرك جنس ولسانلری منقرض اولمشدر، دنیله‌مز، چونکه هرنه قدر شمالده‌کیلر اسلاولاشمشلر؛ وماکدونیانك قسم جنوبی وشرقیسینه برطاقم اسلاولر، رومیلر واولاخلر کلوب توطن ایتمشلرسه‌ده، ایلیریانك نصف جنوبیسیله ایپیرده وماکدونیانك قسم اعظمنده الیوم برلسان مخصوصله متکلم برقوم بولنیور، که بوقومك ازمنهٔ تاریخیه‌دن بری برطرفدن کلدیکی بیلنمیور. بوقومده آرناؤد قومیدر. بناءً علیه اسکی ایلیریالیلرك شمدیکی آرناؤدلرك اجدادی اولدقلرنده اصلا شبهه یوقدر. حتی (ایلیر) اسمی دخی آرناؤدجه اولوب، «حر» و«مستقل» و (ایلیریا) «بلدالاحرار» دیمکدر. اکثر اقوام قدیمه‌نك بومعنایه دلالت ایدر اسملره مسمی بولنمش اولدقلری دخی معلومدر. بوسنه وهرسکله قره‌طاغ ودالماچیا اهالیسنك ایسه اسکی ایلیریالیلرله اسلاولرك امتزاج واختلاطندن متولد اولدقلری سیمالرندن، قاملرندن واخلاق واطوارلرندن دخی آکلاشیلیور؛ ولسانلرندن بشقه هرجهتجه سائر اسلاولردن زیاده آرناؤدلره مشابه بولندقلری کوریلیور.

مرور زمانله ایلیریا اسمی اونودیلوب، اسلاولاشان یرلرندن هربری براسمله تسمیه اولندیغی کبی، اصل جنسیت ولسانی محافظه ایدن قسم جنوبیسی دخی مؤخراً (آلبانیا) و(آرناؤدلق) اسمیله شهرت بولمشدر. [«آرناؤدلق» ماده‌سنه مراجعت.] ایلیریا اسمی ایسه اسکی ایلیریانك منتهای شمالیسنه مصادف اولان آوسترتیا مملکتندن بر خطه‌یه ویرلمشدر. [مادهٔ آتیه‌یه نظر بیوریله.]

ایلیریا { (Illyrie) آوسترتیا دولتنك بوندن اولکی تقسیماتنده جنوب غربی جهتنده کائن بر خطه‌سی اولوب، قرالق اعتبار اولنوردی. شمالاً نفس آوسترتیا واستیریا، شرقاً خرواتستان، جنوباً ینه خرواتستان، دالماچیا وآدریاتیق دکیزی، غرباً دخی وندیك وتیرول خطه‌لریله محدود ومحاط اولوب، شمدیکی قارنیوله، قارینتیا وایسترتیا ایالتلرینك اراضیسنی جامع ایدی. بو خطه (لایباخ) و (تریسته) ایالتلرینه منقسم اولوب، (لایباخ) ایالتی (قارنیوله) و (قارینتیا) مملکتلرینی جامع اولوب، ۵ قضایه، وتریسته ایالتی دخی ایسترتیا، تریسته وغوریج مملکتلرینی حاوی اولوب، ۳ قضایه منقسم ایدی. ۱۸۵۳ تاریخنده اجرا اولنان تقسیمات جدیده‌ده ایلیریا اسمی لغو اولنه‌رق، بو خطه قارینتیا، قارنیوله وایسترتیا اسملریله ۳ ایالته تقسیم اولنمشدر. [بو اسملره مراجعت بیوریله.]

ایلیمانی { (Illimani) آمریقای جنوبیده‌کی (آند) سلسلهٔ جبالنك اك یوکسك

طاغلرندن اولوب، بولیویا مملکتنده ۱۶° ۳۳′ عرض جنوبیده و(لاپاز) شهرینك ۴۱ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. (سوراته) طاغنك منتهای جنوبنده واقع اولوب، اوچ ذروه‌سی واردر، که بونلردن اك یوکسکنك ارتفاعی ۶۳۸۶ متره اولوب، ۴۵۴۰ متره‌لك ارتفاعندن یوقاریسی سرمدی قارله مستوردر. مذکور ارتفاعدن آشاغی اولان اتکلرنده پتاتسدن باشلایه‌رق شکر قامشنه وارنجیه قدر درجه درجه اقالیم مختلفه محصولاتی حاصل اولور.

ایلینویس (Illinois) ممالك متحدهٔ آمریقاده برنهردر، که (ایندیانه) جمهوریتنده تبعان ایدن (فانقاکه) چایله «اووه‌لر چایی» نك اجتماعندن حاصل اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری جریانله، همنامی اولان جمهوریتی شق ایده‌رك، ۶۸۰ کیلومترلك جریاندن صکره، (میسیسیپی) ایرماغنه دوکیلور. — ینه ممالك متحده‌ده‌کی (آرقانساس) نهری تابعلرندن بری دخی بو اسمله مسمی اولوب، صول کناردن نهر مذکوره دوکیلور.

ایلینویس (Illinois) آمریقای شمالیده ممالك متحده‌یی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (ویسقونسین)، غرباً (یووه) و(میسوری)، جنوباً ینه میسوری و(کنتوکی) جمهوریتلریله، شرقاً (ایندیانه) جمهوریتی و(میشیغان) کولیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۶۷۱۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۰۷۷۸۷۱ کشیدر. ایچندن کچن نهر مذکوردن بشقه (میسیسیپی) ایرماغی دخی حدود غربیه‌سنی، (اوهیو) نهری غرب جنوبی حدودینی وبونك تابعلرندن اولان (واباش) دخی حدود شرقیه‌سنك بر قسمنی اروا ایدر. اراضیسی دوز ومنبت اولوب، علی‌الخصوص نهرلرك کنارلرنده پك محصولدار در. محصولاتی انواع حبوباته باشلیجه کتان وتوتوندن عبارت اولوب، اورمانلری وچایرلری دخی چوقدر. دمیر، باقیر وکومور معدنلریله طوزلی صولری دخی واردر. مرکزی (اسپرینغفیلد) شهری اولوب، (واندالیا) و(شیقاغو) کبی دیکر برقاچ بیوك شهرلری دخی واردر. دمیر یولاری پك چوق اولوب، صنایع وتجارتی دخی چوق ایلریلمشدر. بو مملکت اون یدنجی قرن میلادی اواخرنده فرانسزلر طرفندن اسکان واعمار اولنه‌رق، ۱۷۶۳ ده انکلتره‌یه، و۱۷۸۳ ده بو دولت طرفندن ممالك متحده‌یه ترك اولنمشیدی. ۱۸۰۹ تاریخنده‌دك (ایندیانه) جمهوریتی داخلنده بولنمش ایکن، تاریخ مذکورده آیریلوب، آیریجه بر ایالت حکمنه قونمش؛ و۱۸۱۸ ده جماهیر متفقه عدادینه ادخال اولنمشدر.

ایلیوس (Rio dos Ilheos یاخود Ilheos) برازیلیاده بر نهردر، که (میناس جرائس) ایالتنده تبعاله، (باهیا) ایالتی ایچندن کچه‌رك، ۱۸۰ کیلومترلك جریاندن صکره، بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. — باهیا ایالتنك بر سنجاغی دخی بو اسمله مسمی اولوب، مرکزی (سان جورج دوس ایلیوس) قصبه‌سیدر.

ایلیون (Ilion یاخود ایلیوم Ilium) خرابه‌لری الیوم بیغا سنجاغنده (اسکی استانبول) دینمکله معروف اولان (تروآ) شهر قدیمنك نام دیکریدر. بو اسم اصل قلعه‌سنك اسمی اولوب، بانیسی اولان (ایلوس) ه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. — بیوك اسکندر بوشهر قریبنده وساحله دها قریب اوله‌رق بو اسمله برکوچك قصبه تأسیس ایتمشیدی، که مؤخراً (سیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، بعده قیصر طرفندن اعمار وتجدید ایدلمش، ومؤخراً تکرار خراب اولمشدر.

ایماء (بن رحضه) صحابه‌دن اولوب، غفار قبیله‌سنك رئیسی اولدیغی حالده، قومیله برابر حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز زمانه کلوب، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغلیله برابر صحابه زمره‌سنه داخل اولوب، فیمابعد مدینهٔ منوره‌ده توطن ایتمشیدی.

ایمان (مولوی رحم علیخان) هندستان علما وشعراسندن اولوب، فرخ آباد شهرنده یاشامش؛ و۱۲۲۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. «منتخب اللطائف» عنوانیله برتذکره‌سی وبرچوق اشعاری واردر. شو قطعه اوجله‌دندر:

در دست زلف یار فتادست کارما
جز اضطراب نیست دکر اختیار ما
تأثیر بخت تیره پس از مرك هم نرفت
جز دود نیست شعلهٔ شمع مزار ما

— بری همدانلی ودیکری تبریزلی اولمق اوزره، بو مخلصله متخلص ایکی شاعر دها واردر.

ایمائوس (Imaus) اسکی یونان جغرافیونی بو اسمله آسیاده بر سلسلهٔ جبال بولندیغنی، وبو سلسلهنك قافقاس طاغلرینه مربوط اولدیغی حالده، بحر محیط شمالیه طوغری اوزانه‌رق، (اسکیتیا) یعنی توران مملکتنی ایکیه بولدیکنی بیان ایدیورلر. بو سلسلهنك (هیمالایه) سلسلهسندن غلط اولهجق آکلاشیلیور. ذاتاً سانسکری لسانندہ (ایمانو) یاخود (هیمانو) «قارلی» دیمکدر.

ایمبرت (Imbert) فرانسه شعراسندن اولوب، ۱۷٤۷ تاریخنده (نیم) ده طوغمش، و ۱۷۹۰ ده پارسده سفالتله وفات ایتمشدر. بعض منظوم حکایه‌لری وهائله ومضحکدلری واردر.

ایمبك (Eimbeck) آلمانیانك هانووره خطه‌سنده و (کوتینکه) نك ۳۱ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٦٤۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی ودیکر برقاچ مکتبی واردر. (غروبنهاکن) کوچك پرنسلکنك مرکزیدر.

ایمرالی («امیر علی» دن غلطدر) مرمره دکیزنده بر کوچك آطه اولوب، بوز برونك ۱۲ کیلومتره غربنده ومیخالیچ نهری منصبنك ۱۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۸ کیلومتره اولوب، شرقدن غربه عرض اعظمی ۳ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. اراضیسی طاشلق اولوب، باشلیجه صوغان محصولاتی و ۵۸۵ اهالیسی واردر. اسم اصلیسی «ایی لیمانلی» معناسیله (قالولیمنی) اولوب، حین فتحده غزاتدن امیر علی اسمنده بر ذاتك نامیله تسمیه اولنمشدر. بو آطه خداوندکار ولایتنك قرمسی سنجاغنه تابع باندرمه قضاسنه ملحق بر ناحیه صورتنده اداره اولنور.

ایمرتیا (Imerethie) قافقاسیانك جهت شرقیه‌سنده برخطه اولوب، قافقاس سلسلهٔ جبالنك جنوبنده، کرجستانك غربنده ولازستانك شمالنده واقعدر. اطرافی طاغلرله محاط وقره‌دکیز ساحلنه‌دك ممتد برحوضه‌دن عبارت اولوب، انهاری چوقدر؛ وبونلرك اکثری طوپلانوب، (ریون) ایرماغنی تشکیل ایتدکلری کبی، دیکر بعضلری‌ده طوغریدن طوغریه دکیزه منصب اولورلر. اسکله‌سی (پوتی) اولوب، قره‌دکیزدن بحرخزره کیدن دمیر یولخطی اورتهسندن کچر. مرکزی (قوطایس) شهریدر. اراضیسی پك منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله غایت ایی برنوع توتون وشراب وپاموقله انواع میوهلر کثرت اوزره حاصل اولور. طاغلرنده معدنلری وعلی‌الخصوص دمیر معدنی وآو حیواناتی چوقدر. روسیه حکومتنك سعیيله برابر اهالیسی امرا بیعندن واز کچدیوب، حسنلریله شهرتلری اولان قیرلرینی صائمنی عادت ایدنمشلردر. بوخطه اون دردنجی قرن میلادیه قدر کرجستانه تابع اولوب، بعده آیریجه بر پرنسلك صورتنه کیرمرك، متعاقباً دولت عثمانیه جزیه کذار اولمش؛ و ۱۸۰٤ ده روسیهنك ضبطنه کچمشدر. طولی ۱٤۰ وعرضی ۱۰۰ کیلومتره اولوب، ۸۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

ایمروز (یاخود امروز (Imbros) جزایر بحر سفیددن اولوب، قلعهٔ سلطانیه بوغازی مخرجنك ۱۸ کیلومتره غرب شمالیسنده، سمندرکك ۲۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولیمنی جزیره‌سنك ۲۰ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. غیرمنتظم برمستطیل شکلنده اولوب، شرق شمالیدن غرب جنوبیه طوغری ممتد اولور. شرقدن غربه اولان طول اعظمی تقریباً ۳۰ کیلومتره اولوب، شمالدن جنوبه اولان عرضی ۱۳ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. ۹٤۵٦ اهالیسی اولوب، اکثری خرستیان ورومدر. اراضیسی آز مرتفع ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله زیتون، پاموق، کوك بویا ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. جزئی ایپك وبال دخی چیقار. معدنیاتدن سیملی قورشون ولنکیت وار ایسه‌ده، اخراجاری تعطیل اولنمشدر. یوکدن مفروشاته متعلق بعض منسوجات اعمال اولنور. درون جزیره‌ده برجامع شریف و ٦ کلیسا واردر. شرق جنوبی جهتنده (کفالو) اسمیله اوزون بربرونی اولوب، بونك شمالنده بر کورفز حاصل اولدیغی کبی، دیکر برقاچ قوی ولیمانی دخی واردر. مرکزی ساحل شمالیسنده بولنان (قاسترو) قصبه‌سی اولوب، برقلعه‌سی دخی واردر. بو آطه لیمنی سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور.

ایمن بن خریم صحابه‌دن اولوب، مکه‌نك فتحی کونی ایمانه کلمشدر. پدری وعمی دخی صحابه‌دن اولوب، بدر وقعه‌سنده شهید اولمشلردر. پدرندن وعمندن نقلاً بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر. بعده شامه کیدوب، نهایت

بصره‌ده توطن ایتمشدر. مروان بن‌حکم ضحاك بن‌قیسله محاربه ایتدیکنده، صاحب ترجمه‌یه دخی محاربه‌یه چیقمسنی تکلیف ایتمکله، اینك شو بیتلرله جواب ویرمش اولدیغی مرویدر:

ولست مقاتلاً رجلاً یصلی
علی سلطان آخر من قریش
له سلطانه و علی اثمی
معاذ الله من سفه وطیش
اقیل مسلماً فی غیر جرم
فلست بنافع ما عشت عیشی

ایمن بن‌عبید } صحابه‌دن اولوب، حاضنهٔ رسول‌الله (صلعم) اولان ام ایمنك اوغلی واسامه بن زیدك برادریدر. حضرت فخر کائنات افندمزك خدمت نبویلرنده بولنمش، وبعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر. حنین وقعه‌سنده‌دخی حاضر بولنمشدر. عبدالله بن عمر (رضه) ك رفقاسندن اولان حجاج بن‌ایمن صاحب ترجمه‌نك اوغلیدر.

ایمن بن‌یعلی } (ابو ثابت ثقفی) تابعیندن اولوب، بنی ثعلبه آزاد-لیلرندن کوفه‌لی برذات ایدی. ابن عباس حضرتلرندن وسائر اصحابدن روایت احادیث شریفه ایتمشدر. بعضلری سهواً کندیسنی صحابه صره‌سنه تعداد ایتمشلردر.

ایموله } (Imola) ایتالیانك (روانه) ایلنتده وروانه شهرینك ۳۹ کیلومتره‌جنوب غربیسنده مستحکم برشهر اولوب، ۲۸۰۰۰ اهالیسی، صنایع آقامیاسی وبعض فابریقه‌لری واردر.

ایمهوف } (Imhof) آلمانیا مشاهیر نساجیندن اولوب، ۱۶۵۱ تاریخ میلادیسنده (بورمبرغ)ده طوغمش؛ و ۱۷۲۸ده وفات ایتمشدر. اوروپا دولتلری خاندان حکمداریله سائر اکابرزادکانك نسبلرینی یازمشدر.

این } (Inn) آلمانیانك برنهریدر. کاسویجرمنك (غریزون) ناحیه‌سنده نبعانله، (تیرول)ك ایچندن و (اینسپروق) شهرندن وبعده باویره ونفس آوسترییادن چکدرك، ۵۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، طونه‌یه منصب اولور. — یوقاری آوسترییا خطه‌سنك باویره‌دن بو نهرله آیریلان بر ایالتی دخی بو اسمله مسمی اولوب. ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (براونائو) قصبه‌سیدر.

اینا } (Ina) انکلتره‌ده (هپتارخیا) یعنی «حکومات سبعه» نامیله متشکل بولنمش اولان ساقسون حکومتلرندن (وسکس) حکومتی قرالرندن اولوب، میلادك ۶۸۹ تاریخندن ۷۲۶ تاریخنه‌دك حکم سورمش؛ وبر طاقم فتوحاتله ملکنی توسیع ایدوب، بعده بیوك آلفردك اساس اتخاذ ایتمش اولدیغی برقانون وضع ایتمشدر. رومایه واقع اولان بر سیاحتی اوزرینه پاپایه عائد اولمق اوزره، تبعه‌سنه بر ویرکی طرح ایتمشیدی.

ایناخوس } (Inachus) موره شبه جزیره-سنده‌کی آرغوس شهر شهیرینك اك اسکی حکمداری اولوب، برروایته فنیکه‌لی ودیکر برروایته (پلاسج) قومنه منسوب اولدیغی حالده، میلاددن ۱۹۸۶ سنه اول مصردن برطاقم مصرلی، فنیکه‌لی وعرب چوبانلرله یونانه کلوب، شهر مذکوری تأسیس ایتمشدر. دکیزدن کلدیکی مناسبتله اسکی یونانیلر بونی (اوقیانوس)ك اوغلی فرض ایتمشلردر.

ایناروس } (Inarus) مصر قدیم حکمدارلرندن (پسامتیق)ك اوغلی اولوب، ابتدا (لیبیا) یعنی مصر بادیه‌سی حکمداری ایکن، قبل المیلاد ۴۶۳ تاریخنده مصر تختنه چکمش؛ وآتنه‌لیلرك امدادیله ایران سردارلرندن (آخن)ی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، مؤخراً (مغابوس) اسمنده دیکر برایران سرداری طرفندن مغلوب اولوب، ایران شاهی آردشیر طرفندن خاچه کردیریله‌رك، قتل ایدلمشدر.

اینال } (ملك اشرف ابوالنصر) [«اشرف» مادهٔ سنده ملك اشرف عنوانیله تعداد اولنان حکمدارلرك یدنجیسیدر. مادهٔ مذکوره‌یه مراجعت بیوریله.]

ایناللو باللو } قسطمونی ولایتنده کنغری سنجاغنك قلعه‌جك قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب. قزیل ایرماغك ساحل یمینده یعنی جنوب شرقیسنده، کنغرینك ۴۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده وقلعه‌جکك ۵۰ کیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. ناحیه‌سی مذکور ایرماغك اوتدسنده واقع اولوب، ۲۲ قریه‌دن مرکبدر.

این اوکی } خداوندکار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك سکود قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، سکودك ۲۵ کیلومتره‌جنوب غربیسنده، مرکز لوا ولان بیله‌جکك ۳۲ کیلومتره جنوبنده وبروسه‌نك ۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۳ کویدن

عبارتدر. بوناحیه طومانیچ طاغلریله (پورسق) نهری آره‌سنده‌کی دوز محلده اولوب، اراضیسی منت وحصولداردر.

این اوی { قونیه ولایت وسنجاغنده‌اسبکشان قضاسنك مرکزی اولان بر قریه اولوب، این صوینك کناردده وقوچحصار کولنك ۱۲ کیلومتره غربنده اوله‌رق، قونیه‌نك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر.

اینجو { (امیر محمود شاه) اولاد چنکیزدن دولت ایلخانیه‌نك انقراضنده ایرانده ظهور ایدن طوائف ملوکدن اولوب، (اینجویان) دولتنك مؤسسیدر. عن‌اصل ایلخانیانك اخیری اولان سلطان بوسعیدك رجالندن اولوب، سلطان مشار الیهك وفاتنده اولاد چنکیزدن برینی شیرازده تخته اجلاس ایدوب، اونك نامنه کندیسی حکومت سورمك تشبثنده ایکن، آذربایجانده‌کی ارباخانك امریله ۷۳۶ تاریخنده قتل اولنمشدر. بونك بیوك اوغلی امیر مسعود شاه رومه قاچوب، عودتنده امیر باغی باستی بن‌امیر چوبان طرفندن قتل اولنمش؛ وکوچك اوغلی سلطان شیخ ابواسحق شیرازی ضبط ایتدکدن صکره، اصفهان وسائر جهتلری دخی ملکنه الحاق ایله، عادتا بردولت تشکیل ایلمشیدی. شیرازده ۱۴ سنه‌حکومت سوردکدن صکره، آل مظفردن امیر مبارزالدین طرفندن قتل، وفارس بونك طرفندن ضبط اولنمشدر. مشار الیه شیخ ابو اسحق حافظ شیرازی زمانده اولوب، شاعر مشارالیهك ممدوحیدر.

اینجوکز { چتالجه سنجاغنده وچتالجه‌نك ۶ واستانبولك ۵۰ کیلومتره غرب شمالیسنده برقصبه اولوب، بیوك چکمجه کولنه منصب اولان قره صو نهری اوزرنده ودمیر یول خطنك صول طرفنده واقعدر. متعدد معدن صولری وقیانك ایچنه اویلش اسکی بر مغاره‌سی واردر. بو قصبه ۷۷۳ تاریخنده بالذات حضرت خداوندکار غازی طرفندن فتح اولنمشدر.

اینجه برون { آناطولینك اك شمالی نقطه‌سی اولان برون اولوب، سینوب غرب جهتنده قره دکیرك ایچنه ممد اولور. ۴۲° ۶′ عرض شمالیده و ۳۲° ۴۰′ طول شرقیده واقعدر.

اینجه بلبان { خداوندکار غازینك رجالندن اولوب، ۷۸۴ تاریخنده صوفیه‌یی فتح ایدن عساکر عثمانیه‌نك قوماندانی ایدی. بونك پدری بلبان بك سلطان عثمان غازی رجالندن اولوب، ۱۰ سنه بروسه شهرینی محاصره‌ده طوتمش، وبلبانجق حصارینی دخی بنا ایتمشیدی.

اینجه صو { آنقره ولایتنك قیصریه سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قیصریه‌نك ۲۲ کیلومتره جنوب غربیسنده، ارجیس طاغنك برانکنده ۱۱۸۹ متره ارتفاعنده وقره صویه دوکیلن همنامی اولان بر کوچك چایك اوزرنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی اسلام وقصوری خرستیان ایسه‌ده، جمله‌سی ترکجه لسانیله متکلمدرلر. بو قصبه پك کوزل ابنیه وسوقاقلری حاوی اولوب، بتون آناطولینك اك طهیر ونظیف قصبه‌سیدر. — اینجه صو قضاسی شرق شمالی جهتندن نفس قیصریه، شرقاً دوه‌لو قضاسیله، غرباً وجنوباً دخی قونیه ولایتنك نیکده سنجاغیله محدود ومحاط اولوب، تابعی اولان قره حصار ناحیه‌سیله برابر ۱۸ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی قسماً ارجیس طاغی اتکلرندن وقسماً دوز یرلردن عبارت اولوب، اولدقجه منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه وکوك بویا، جهری، کتره وسائره ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. اهالیسی تخمیناً ۳۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. قصبهٔ مذکوره مزریفونی قره مصطفی پاشانك بنا ایلدکلری شهرلردن اولوب، درونده بولنان غایت جسیم بر باب کارکیر خان وکوزل قبه‌لی بر جامع شریف ایله برباب مدرسه وحمام وحکومت قوناغی مشارالیهك آثار برکزیده‌لرندن اولمغله برابر، قصبهٔ مذکوره‌نك شرفنی اعلا ایتمکده‌در.

اینجه قره صو { روم ایلنده بر ایرماق اولوب، اسم قدیمی (آلیاقمون) والیوم بین‌الاهالی مستعمل اسمی (ویسترچه)در. بو ایرماق مناستر ولایتنده کسریه قصبه‌سنك شرق جهتنده‌کی طاغلردن نبعاله، صولدن (بلیچه) نهرینی وصاغدن کسریه کولنك آیاغنی اخذ، وجنوب شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، خروپیشته‌نك ایچندن وشاتیسته‌نك آلتندن بالمرور، (پیندوس) سلسلهٔ جبالندن ویونان حدودینی آیران طاغلردن اینن برچوق چایلرك صولرینی دخی جمع ایتدکدن صکره، بردن بره تبدیل استقامتله، شمال شرقیه طوغری دونوب، (چرون) و(آماریه) طاغلری آره‌سندن وبرطاقم طار بوغازلردن کچه‌رك، سرفیجه‌یی صاغ طرفنه براقیر، وقره فریه جوارنده اووه‌یه دوشوب، بعده شرقه طوغری دونه‌رك، (واردار) منصبنك ۱۰ کیلومتره جنوب غربه

پیسنده سلانیك کورفزینه منصب اولور. مجراسی تقریباً ۲۰۰ کیلومتره طولنده اولوب، حوضه‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۱۲۸ مربع کیلومتره‌در. اووه‌ده‌کی یتاغی سطحی اولغله، اکثریا اووه‌یی صو باصار، ودفعاتله یول دکیشدیرمشدر. منصبی اوزون بر قوی شکلنده اولوب، بر قاچ کوچك آطه‌یی دخی حاویدر.

اینجیلی چاوش (مصطفی افندی) غایت خوش‌کو ونکته شناس بر ذات اولوب، اون برنجی قرن هجری اوائلنده بر حیات بولنمش؛ ومعاصرلری بولندیغی پادشاهان عظامه مصاحبلك ایدوب، ۱۰۲۰ تاریخنده شاه عباس طرفندن کلن ایلچی‌یه ترفیقاً ایرانه دخی کوندرلمشدی.

ایندرا (Indra) هند براهمانلرینك معبود لرندن اولوب، زعملرنجه اثیر، کوندوز، نور، یلدیرم، بلوط ویاغموركك الهی وخیر ملکلرینك رئیسیدر. درت قوللی والنده بر چیچك طوتدیغی حالده، (ایراوات) نام فیله بینمش صورتنده تصویر اولنور.

ایندره (Indre) فرانسه‌نك اورتدلرنده بر نهردر، که (قروزه) ایالتی حدودنده تبعاتله، شمال غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، همنامی اولان ایالتی شق ایتدکدن صکره، (ایندره مع لوآره) ایالتنك قسم اعظمنی یاره‌رق، بو ایالتك غرب جهتنده (لوآره) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۲۵۰ کیلومتره طولنده‌در. ایندره ایالتنده شاتره، شاتورو وبوزانسه، وایندره مع لوآره ایالتنده دخی (لوشه) شهرلرینك ودیکر بر قاچ قصبه‌نك ایچندن کچر.

ایندره (Indre) فرانسه‌نك اورتدلرنده و(لوآره) حوضه‌سنده بر ایالت اولوب، ایچندن کچن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (لوآره مع شر)، شرقاً (شر)، جنوباً (قروزه) ویوقاری ویانه، غرب جنوبی جهتندن (ویانه)، غرب شمالی جهتندن دخی (ایندره مع لوآره) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۹۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۶۹۱۴۷ کشیدر. مذکور ایندره‌دن بشقه شر، قلزه، آنغولن وقروزه نهرلریله اروا اولنور. اراضیسی عمومیت اوزره عارضه‌لی اولوب، بو جهتجه اوچه تقسیم اولنه‌بیلیر: جنوب شرقی جهتی اورمانلرله مستور طاغلردن واووه‌لردن عبارتدر؛ اورته طرفی بطاقلق ورطوبتلی اولوب، هواسی آغیردر؛ شرق جهتی اراضیٔ منبته‌دن عبارت اولوب، حیوبات متنوعه ایله، کتان، کنوبر، کتانه محصولاتی وقویونلریله طاوق وسائر طیور اهلیه‌سی چوقدر. معمولات صناعیه‌سی یوك منسوجاتیله بز، چوخه، سختیان وسائره‌دن عبارتدر. مرکزی شاتو-رو شهری اولوب، ایالت: شاتورو، ایسودون، شاتره ولبلان اسملریله ٤ قضایه منقسم اولدیغی حالده، ۲۳ ناحیه و۲۴۵ دوائر بلدیه‌یی جامعدر.

ایندره مع لوآره (Indre et Loire) فرانسه‌نك اورتدلرنده بر ایالت اولوب، ایچندن کچن چای وایرماغك اسملریله تسمیه اولنمشدر. شمالاً (سارته)، شرق شمالی طرفندن (لوآره مع شر)، شرق جنوبی جهتندن (ایندره)، جنوب غربی جهتندن (ویانه)، غرباً دخی (منه مع لوآره) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۱۱۴ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۴۰۹۲۱ کشیدر. لوآره ایرماغی بوایالتك اورتدسندن کچوب، ایندره، شر، قلزه، ویانه وسائر بو نهرلره دوکیلن چایلر دخی اراضیسنی اروا ایدرلر. اراضیسی پك کوزل ومنبت اولدیغندن، بوایالته فرانسه‌نك باغچه‌سی نامی ویرلمشدر. حبوباتی آز اولوب، میوه وسبزه‌لری چوق وغایت اییدر. شرابی دخی مقبول اولوب، اورمان وچایرلری ده چوقدر. معادنی باشلیجه دمیردن عبارت اولوب، طاش اوجاقلری‌ده واردر. معمولات صناعیه‌سی قالین یوك منسوجاتیله، ایپك مفروشات قماشلرندن وبز، باصمه، قوردله، چوراب، یوك وپامـوق ایپلیك، شکر، قونیاق، بیره، سختیان، کاغد وچناقدن عبارتدر. حیوانات اهلیه‌سی وایپك بوجکیله آریلری دخی چوقدر. مرکزی (تور) شهری اولوب، ایالت: تور، لوشه وشینون اسملریله ۳ قضایه منقسم اولدیغی حالده، ۲۴ ناحیه و۲۸۲ دوائر بلدیه‌یی حاویدر.

ایندوس (Indus) اسکی یونان جغرافیونلرینك (سند) نهرینه ویردکلری اسمدر. یونك اصل اسمی (هند) اولوب، قطعهٔ کبیرهٔ معلوم‌مدیه ویریلمن اسم دخی بو نهرك اسمندن مأخوذدر. سانسکری لسانی کلدرانده‌کی (ه) فارسیده اکثریا (س) حرفنه مبدل اولدیغندن، ایرانلیلر بو نهره دخی (هند) یرینه (سند) دیمشلر، ونهر مذکور بو اسمله شهرت بولدیغی کبی، (هند) ایله (سند) کلدرلرینك ایکیسی‌ده

بر اولدیغی حالده، (سند) اسمی هندستانك یالکز جهت غربیهٔ شمالیه‌سنه تخصیص اولنمشدر. [« سند » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

ایندیاناپلیس (Indianapolis) ممالك مجتمعه‌ده (ایندیانه) جمهوریتنك مرکزی اولان برشهر اولوب، (وینسنه)نك ۱۷۸ کیلومتره شمال شرقیسنده و (وایته ریور) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. پك یکی برشهر اولوب، ابنیه وسوقاقلرینك انتظام وکوزللکیله شهرت بولمشدر.

ایندیانه (Indiana) آمریقا ممالك مجتمعه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولوب، شمالاً (میشیغان) کولی وجمهوریتیله، شرقاً (اوهیو)، جنوب وشرق جنوبی جهتلرندن (کنتوکی) غرباً دخی (ایلینویس) جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۴۱۴۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۹۷۸۳۰۱ کشی‌اولوب، مرکزی(ایندیاناپلیس) شهریدر. (اوهیو) نهر عظیمی جنوب وشرق جنوبی حدودینی آیردیغی کبی، وایته‌ریور، واباش ودیکر بر قاچ نهردخی ایچلرندن جریان ایدر، وبونلرك آره‌لرنده برقاچ جدول آچلمشدر. هوامسی صاغلام اولوب، اراضیسی وعلی‌الخصوص شمال قسمی دوز واورمانلر، چایرلر وکوللرله مستوردر. محصولاتی بغدای، آرپه، یولاف، مصر، توتون، پتاتس، کتان، کنویروسائره دن عبارتدر. بعض باغلری دخی واردر. دمیر، باقیر وکور معدنلریله مرمر وکیرج طاشلری چوقدر. اهالیسی کلیتلی حیوانات یتیشدیررلر. دمیر یوللری چوق اولوب، تجارتی پك ایشلکدر. شمال جهتلرنده الآن بعض قبائل اصلیهٔ وحشیه کشت‌وگذارایدیورلر. بو خطه اون یدنجی قرن میلادی اواسطنده قناده‌دن کیدن بعض فرانسز مهاجرلری طرفندن اسکان اولنه‌رق، بونلر اهالیٔ اصلیدنك تجاوزاتنه قارشی ۱۷۸۸ ده ممالك مجتمعه‌نك حمایه‌سی آلتنه کیرمشلردی. ۱۸۰۱ ده آیریجه برمملکت اعتبار اولنه‌رق. شمدیکی اسمیله تسمیه، و۱۸۱۶ ده جماهیر متفقه صره‌سنه ادخال اولنمشدر.

ایندیکیرقه (Indighirka) سیبریانك (یاقوتسق) ایالت واسعه‌سنده بربیوك نهر اولوب. (اوخوچق) طاغلرندن نبعاله. شماله طوغری آقه‌رق، ۱۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره بحر محیط شمالیه منصب اولور.

اینسپروك (Inspruck) آوسترپاده (تیرول) خطه‌سنك مرکزی اولان برشهر اولوب، ویانه‌نك ۳۸۵ کیلومتره جنوب غربیسنده و(این) ایله (سیل) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقعدر. برتپه‌نك اوزرنده نصف‌دائره شکلنده اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمینی، موزه خانه‌سی وبعض جمعیات علمیه‌سی واردر. بوشهرده اپك وپاموق منسوجاتله، چوخه، شریت، غانت وسائره اعمال اولنور. وقتیله آوسترپا دوقه‌لرینك مقری ایدی.

اینسترپورغ (Insterburg) پروسیه‌نك شرق جهتنده مستحکم بر شهر اولوب، (کومینن) شهرینك ۲۶ کیلومتره غربنده، (آنکراب) ایله (اینستر) چایلرینك محل تلاقیسنده وبر قاچ دمیر یول خطنك نقطهٔ تقاطعنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی وبرسرایی واردر.

اینسوبر (Insubres) اسکی فرانسه اهالیسی اولان (غال) یاخود (غولوآ) اقوامندن اولوب، میلاددن برقاچ قرن اول ایتالیانك میلان جهتلرینه کله‌رك، توطن ایتمش؛ وروماليلرله هر وقت محاربه‌ده بولنمشلردی. نهایت قبل المیلاد ۱۹۵ تاریخنده کلیاً مغلوب اولوب، رومالیلرك حکمی آلتنه کیرمش؛ وجنسیتلرینی دخی غائب ایتمشلردر.

اینسیدلن (Einsiedeln) اسویچره‌نك (اشویج) ناحیه‌سنده بر قصبه اولوب، (آلب) نهری اوزرنده و(اشویج)ك ۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۷۳۰۰ اهالیسی بیوك حارالری وشهور برمناستری واردر.

این صوبی قونیه ولایتنده بر نهردر، که (سلطان طاغی) نك جنوب شرق اتکلرندن ونفس قونیه وایلغین قضالرندن اینن متعدد چایلرك اجتماعندن حصول ایله، شماله وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، اسکشان قضاسنك قورو اووه‌لرندن کچرکن، صوینك قسم اعظمی تبخرله غائب اولدقدن صکره، قوچحصار کولنه منصب اولور. اسکشان قضاسنك مرکزی اولان (این اوی) قریه‌سی بونك صاغ کناره‌سندر. محرامی تقریباً ۱۸۰ کیلومتره‌در.

اینغریا (Ingrie) روسیه‌ده پترسبورغ جهتندن عبارت اولان خطه‌نك اسم

قدیمدر. بونك اسكی اهالیسی اسلاو اولوب. اون آلتنجی قرن میلادی اواخرنده اسوجلیلرك الینه كچمشدیسه‌ده، ۱۷۰۳ده یوك پترو بوخطه‌یی ضبط، وپترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایتمشدر.

اینغول (Ingoul) روسیه‌ده بر نهردر، كه (خرسون) ایالتنده نبعاناله، ۴۵۰ كیلومترەلك جریاندن صكره، (نیقولایف) قربنده‌صاغ ساحلندن (بوغ) نهرینه دوكیلور.

اینغولستاد (Ingoulstadt) باویره‌ده‌ومو- نیخك ۶۵ كیلومتره شمالنده اولەرق (شوتر) نهرینك طونه‌یه دوكلدیكی محلده واقع مستحكم بر شهر اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، طونه اوزرنده بركوزل كوپریسی، مكتب اعدادیسی، خسته خانه‌سی، طوز مخزنلری وخیلی فابریقه‌لری واردر. مشهور بردار الفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ۱۸۰۰ تاریخنده (لاندشوت) شهرینه نقل اولنمشدر.

اینقه (Incas) آمریقانك اثنای كشفنده (پرو)ده حكومت سورمكده بولنمش اولان برقوم ودولتدر، كه اون ایكنجی قرن‌میلادیده (آیماره) دولتنه خلف اولمشیدی. بونلر معبودلری اولان كونشك احفادی اولمق ادعاسنده بولنوب، سائر صنوف اهالی ایله ازدواج ایتمزلردی، وحكمدارلرینه بعدالوفات عبادت ایدرلردی. بونلرك برنجیسی ۱۱۳۰ تاریخ میلادیسنده پرو تختنه چكوب، نسلندن بر وجه زیر ۱۴ حكمدار كلمشدر: مانقو قاپاق، سینشی وقا، لوكی، یوپانكی، مایتاقاپاق، قاپاق یوپانكی، روقا، یاهوآر هوآقاق، ویراقوشا، پاشا قوتك یوپانكی، توپاق یوپانكی، هوآینا قاپاق، هوآسقار، آتاللهوآلپا. بونلردن (پاشاقوتك یوپانكی) مملكتنده غایت كوزل یوللر یاپمشیدی. بونلرك اخیری اولان(آتاللهوآلپا) ۱۵۳۳ تاریخ میلادیسنده اسپانیولللر طرفندن اسیر طوتیلوب، اعدام اولنمشدر. بونلدن اولوب قورتلمش اولان (توپاق آمارو) اسمنده دیكر بری‌ده ۱۵۷۱ده اعدام اولنمشدر. بونلر اولدقجه مدنی اولوب، كوزل ابنیه‌لری وبعض صنعتلری وار ایدی.

اینكرمان (Inkermann) روسیه‌نك جنوبنده قریم شبه جزیره‌سنده بركوچك قصبه اولوب، سیواستپول قوینك منتهای شرقنده و (چرنایه) نهری منصبنك قربنده واقعدر. یاننده بیوك بر شهرك خرابه‌لری بولنوب، استرابونك (قیتینوس) تسمیه ایتدیكی شهر اولسی ملحوظدر. جوارنده بر طاقم واسع مغاره‌لر واردر. قریم محاربه‌سنده روسلر بوموقعده مغلوب اولمشلردر.

اینكلمونستر (Ingelmunster) بلچیقه‌نك غربی فلاندره ایالتنده و(قورترای)ك ۱۳ كیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۵۹۰۰ اهالیسی وخالی فابریقه‌لری واردر. فرانسزلر ۱۷۹۴ده بوراده انكلیز وهانووره عسكرینی مغلوب ایتمشلردر.

اینو (Ino) اساطیر یونانیه‌یه كوره، (قادموس)ك قیزی و (تیبه) حكمداری (آتاماس)ك زوجه‌سی اولوب، مرقوم (نفله) اسمنده بر قیز توزوج ایتمك ایچون، كندیسنی تطلیق ایده‌رك، بر وقت صكره تكرار آلمش؛ وبوندن ایكی اوغلی اولدیغی كبی، نفله‌دن دخی ایكی اوغلی دنیایه كلمش اولمغله، (اینو) اوكی اوغللرندن قیصقانه‌رق، قوجه‌سنی بونلری قتل ایتمكه قاندیرمش ایسه‌ده، چوجقلر خبر آلوب، آلتون‌پیاغیلی برقوچه بینه‌رك (قولخیده)یه قاچشلر؛ وآتاماس حدت ومأیوسیتندن (اینو)دن اولان اوغللرینك برینی دیواره چارپوب، تلف‌ایتمجه، (اینو) دیكر اوغلیله برابر كندینی دكیزه آتوب، دكیز پریسی اولمش.

اینورنس (Inverness) اسقوچیاده‌همنامی اولان قونتلغك مركزی برشهر اولوب، (آبردین)ك ۱۳۳ كیلومتره شمال غربیسنده و(نس) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی، كوزل وصاغلام لیمانی، بیوك وپاموق منسوجات انواعیله دخانیان وسائره فابریقه‌لری وبك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله (پیكت) حكمدارلرینك مقری اولدیغی مرویدر. — اینورنس قونتلغی ملحق آطه‌لرله برابر ۷۰۰۰ مربع كیلومتره وسعتنده اولوب، ۸۸۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، مزروع یرلری پك آزدر. هواسی صوغوق ورطوبتلیدر. دمیر وبلور معدنلری، اسكی كلتلردن قالمه بعض آثارعتیقه‌سی وعلی‌الخصوص «طرق متوازیه» دینمكله مشهور برطاقم یوللری واردر. آو حیوانلری چوقدر.

اینوسان (Innocent) بو اسمله اون اوچ پاپا کلمشدر:

برنجیسی میلادك ۴۰۲ تاریخندن ۴۱۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور (هونوریوس)ی ارباب رفضه قارشی پك شدتلی قوانین وضعنه و (آلاریق)له مصالحه‌یه تشویق ایتمشیدی. خرستیانلر بونی اعزه صره‌سنه کیروب، تموزك ۲۸ نده بورطیسنی اجرا ایدرلر.

— ایکنجیسی ۱۱۳۰ تاریخندن ۱۱۴۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وپاپالق ادعاسنده بولنان (آناقلیت) ایله اوغراشوب، نهایت رومایی ترکه مجبور اوله‌رق، فرانسه قرالی شیشمان لویی‌یه التجا ایتمش ایسه‌ده، بوده کندیسنی پاپالغه اعاده‌یه مقتدر اوله‌میوب، نهایت ۱۱۳۸ده، آناقلیتك وفاتی اوزرینه، رومایه عودتله، پاپالق مسندینی استرداد ایتمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۹۸دن ۱۲۱۶ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پایه مخصوص اولان مملکتی توسیع ایتمش؛ وبیوك برنفوذ وقوت قزانه‌رق، فرانسه قرالی (فلیب اوکوست) زوجه‌سنی تطلیق ایتش اولدیغندن، فرانسه‌یی دیندن خارج عد ایتمش؛ وآلمانیانك امور سیاسیه‌سنه دخی قاریشوب، ۱۲۰۹ده (برونسویقلی اوتون)ی ایمپراطور نصب، وبعده بونك امور مذهبیه‌ده لاابالیلکنی کورمکله، ۱۲۱۲ده کندیسنی اسقاطله، ایکنجی (فردریق)ی اجلاس؛ وانکلتره قرالی ژانی آفروز ایتمشیدی. غایت متعصب اولوب، رفض عد ایتدیکی بعض خرستیان مذاهبنك لغوینه وبو مذاهبك اصحابنی ازمکه پك‌چوق جهد ایتمش؛ وردنجی اهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیران کندیسی اولدیغی کبی، (انکیزیسیون) جمعیت ملعنتکارانه‌سنی دخی اك اول ایجاد وتأسیس ایدن بودر. امور دینیه‌یه دائر بعض تألیفاتی اولوب، نطقلری ومکتوبلری جمع ونشر ولنمشدر.

— دردنجیسی ۱۲۴۳ دن ۱۲۵۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب. او صره‌ده آلمانیا ایمپراطوری ایکنجی فردریق ایله پاپالق مقامی آره‌سنده مناسبات پك بوزوق اولدیغندن. صاحب ترجمه بونك محاصماتنه طیانه‌میه‌رق، جنوه‌یه وبعده لیونه قاچمش؛ واوراده بر جمعیت روحانیه عقد ایده‌رك، فردریقك دینسزلکنه وخلعنه حکم ویرمش ایسه‌ده، فردریق رومایه دیکر بر پاپا نصب ایدوب، دردنجی اینوسانی عاصی طانیتدیرمشیدی. فردریقك وفاتندن صکره اوغلی (قونراد) ایله دخی محاصمه‌ده بولنوب، بوندن صکره اوغلی (قونرادین)ی عمیجه‌سنه قارشی التزام ایتمش؛ وآوروپانك دیکر دولتلری امور سیاسیه‌لرینه‌ده قاریشمشیدی. خرستیانلغی نشر ایتمك هوسیله تا مغولستانه قدر میسیونرلر کوندرمشیدی.

— بشنجیسی ۱۲۷۶ده پاپا اولوب، بر سنه صکره وفات ایتمش؛ وعقائد معلمندن اولدیغجه‌ون بو عمله بعض اثرلر براقمشدر.

— آلتنجیسی ۱۳۵۲ دن ۱۳۶۲ تاریخنه‌دك (آوینیون)ده پاپالق ایتمش؛ وارباب علمی تصاحب ایده‌رك، تولوزده بر بیوك مکتب تأسیس ایتمشیدی. رومایی استرداد ایچون (آلبورنوز) اسمنده برقاردینال کوندرمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامشدی.

— یدنجیسی ۱۴۰۴دن ۱۴۰۶ تاریخنه‌دك اسماً پاپا اولمش ایسه‌ده، بومسند اون اوچنجی بنوآ تسمیه اولنان برغاصبك النده بولندیغندن، اجرای حکومت ایده‌مه‌مشدر.

— سکزنجیسی مشهور بورجیانك نفوذیله انتخاب اولنه‌رق، ۱۴۸۴دن ۱۴۹۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وعثمانلیلره قارشی بر اهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمق ایچون، آوروپا دولتلرینی قاندیرمغه چالیشوب، سلطان جمی دخی کندینه تسلیم ایتدیرمشیدی.

— طقوزنجیسی اون دردنجی غرغوآردن صکره ۱۵۹۱ده پاپا اولوب، بو مسنده یالکز ۲ آی یاشامش؛ وتبعه‌سنك ویرکیلرینی تخفیف ایتمشدر.

— اونجیسی ۱۶۴۴دن ۱۶۵۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، پارمه دوقه‌سنی آفروز، وبعض قاردینالری نفی ایتمشدی.

— اون برنجیسی ۱۶۷۶دن ۱۶۸۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی فرانسه ایله اوغراشمش؛ وادارهٔ روحانیه‌جه بعض اصلاحات اجرا ایده‌رك، فقرایه دخی باقمشدر.

— اون ایکنجیسی ۱۶۹۱دن ۱۷۰۰ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، تصفیهٔ اخلاقه بعض خدمتلر ایتمش، وفقرایه باقمشدر. فرانسه ایله اولان اختلافاته دخی ختام ویرمشدر.

— اون اوچنجیسی ۱۷۲۱ دن ۱۷۲٤ تاریخنه. دك پاپالق ایتمش؛ وظائفنه رهبانك اطاعتنه دائر بعض نظامات وضع ایلشدر.

اینوز (Inos) ادرنه ولایتنك دده آغاج سنجاغنده قضامرکزی بر قصبه واسکله اولوب. (مریچ) نهری منصبنده و برقویك ایچنده اولهرق، ادرندنك ۱۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ودده آغاجك ۲۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، خیلی تجارتکاه بر قصبه در. مریچ نهری واسطه سیله ایندیریلن ذخایر ایله یاغی، پاموق، دری، بال مومی وسائره دن عبارت خیلی اخراجاتی واردر. آنجق لیمانی نهرك ایندیردیکی چامور دن طولمش اولدیغندن، کیلر ٦ کیلومتره اوزاق ولدوسدن غیرمحفوظ برقویده دمیر آنمق مجبوریتنده درلر. هوایی آغیر وصیمقلیدر. قصبهنك اورتهسنده بیزانس زمانندن قالمه برقلعهسی واردر. اینوزك ۱۵ کیلومتره شمالنده (ترایانوپلیس) شهر قدیمنك خرابهلری کوریلیور. — اینوز قضاسی غرباً نفس دده آغاج، شمالاً صوفیلو قضالریله، شرقاً کلیبولی سنجاغیله، جنوباً دخی آطهلر دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (قوجه علی) ناحیهسیله برابر ۱۹ قریهدن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، مریچ نهرندن بشقه کرك نهر مذکوره وکرك طوغریدن طوغریه دکیزه دوکیلور بر چوق چایلری واردر. مریچ مجرا سنك اطرافی بطاقلق اولوب، هوایی اخلال ایدرلر. اهالیسی تخمیناً ۲۵۰۰۰ اولوب، اکثری اسلام وقصوری رومدر. درون قضاده ۹ اسلام و٦ خرستیان مکتبی واردر.

اینوروقلاو (Inovroclaw) پروسیدنك (پوسنانیا) خطهسنده و(تورن) شهرینك جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وقیاطوزی واردر.

اینه آباد آیدین ولایتنك آیدین سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه در. — اینه آباد ناحیهسی ۳۹ قریهدن مرکبدر.

اینه بازاری آیدین ولایتنده آیدین سنجاق وقضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، آیدینك ۳۰ کیلومتره غربنده ومندرس نهرندن ۱½ کیلومتره‌لك مسافه ده واقعدر. (مغنیسا آدماندروم) یعنی «مندرس مغنیسای» نامیله معروف بر اسکی شهرك خرابهلری اوزرینه مؤسسدر.

اینه بولی قسطمونی ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره دکیز ساحلنده، قسطمونینك ٦۰ کیلومتره شمالنده وسینوبك ۱۳۰ کیلومتره غربنده واقعدر. دکیزه قارشی برسطح مائل اوزرنده مؤسس اولوب، منظرهسی غایت لطیف وهواسی پك صاغلام وکوزلدر. ۳۵۰۰ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی، کی اعمالنه مخصوص دستکاهلری، ایچنده واطرافنده باغ وباغچهلری، میاه جاریهسی، برمکتب رشدیسی، بر کتبخانهسی ومتعدد جامع ومدرسهلری واردر. عثمانلی واجنبی پوسته واپورلرینك اکثریسی اوغرایوب، قسطمونیه قدر دخی آرابه یولی تسویه ایدلمش اولدیغندن، خیلی اخراجات وادخالات اولیور. اخراجاتی باشلیجه کراسته، تفتیك، باقیر وقرومدن عبارتدر. اسمی (یونوپولیس) اسم یونانیسندن غلطدر. — اینه بولی قضاسی شمالاً بحر سیاهله، شرقاً سینوب سنجاغنك استفان قضاسیله، جنوباً نفس قسطمونی وطاطای، غرباً دخی جیده قضالریله محدود ومحاط اولوب، (کوره) و(آبانه) ناحیهلریله برابر ۷۵ قریهیی حاویدر. اهالیسی ۲۸ ۱۵۰ نفوسدن عبارت اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. یالکز مرکز قضاده ۹۰۰ روم وار ایسهده، یونلرده ترکجه لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ۱۵۰ جامع ومسجد، ۱ کتبخانه، ٤ مدرسه، ۹ تکیه، ۵ کلیسا ومناستر، ۲ رشدیه، ۱۵۰ اسلام و۳ خرستیان صبیان مکتبی، ۲۵ خان، ۹ حمام، ۸۹۲ دکان، ۲۸۳ دکرمن و ۱۵۵ صو حزاری واردر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت ومحصولدار یرلری دخی واردر. اورمانلری پك چوق اولوب، کوکنار، چام، کورکن، میشه، قاین، قزیل وسائر کراستهلك آغاجلری حاویدرلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتاندن ومیوهلرك انواعندن، ومعمولات صناعیهسی یرلی کرپاسی ایله اعلا کتن بزندن عبارتدر. ناحیه مرکزی اولان کوره قصبهسنده باقیر معدنی چیقار.

اینه جك ادرنه ولایتنك تکفور طاغی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، تکفور طاغنك ۱۸ کیلومتره

غربنده واقعدر. ناحیه‌سی ۱۹ قریه‌دن مرکبدر.

اینه چایی { بیغا سنجاغنده برکوچك چای اولوب، قاز طاغندن نبعانله، آطه‌لر دکیرنیه دوکیلور.

اینه‌قوللر { خداوندکار ولایتنده مرکز ولایته ملحق خرمنجك ناحیه‌سنك مرکزی برقریه‌در.

اینه‌کول { خداوندکار ولایتنك ارطغرل‌سنجاغنده قضامرکزی برقصبه‌اولوب، مرکز لوا اولان بیله‌جکك ۳۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده وبروسه‌نك ۴۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده، کشیش طاغنك اتکلریله محاط بر اووه‌نك ایچنده واقعدر. باغ وباغچه وچنلری چوق وآب وهواسی پك لطیفدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ۲۰۰ قدری روم وقصوری ترك ومسلمدر. قصبه‌نك ایچنده یلدیرم سلطان بایزید خانك بنا کرده‌سی اولان جمعه جامع شریفیله اسحق پاشا وقاسم افندی جامعلری معمور اولوب، اسحق پاشا جامعنك اتصالنده ۱۵ اوطه‌لی بر مدرسه‌سی دخی واردر. درون قصبه‌ده آلاجه، بز وچارشف اعمالنه مخصوص ۲۳ دستگاه واردر. — اینه‌کول‌قضاسی یکیجه ودومانیچ ناحیه‌لریله برابر ۱۰۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی کشیش طاغنك غرب شمالی اتکلرندن وبونلرك آره‌سنده‌کی اووه‌دن‌عبارتدر. مذکوراووه جنوبدن‌شماله ٤ ساعت طولنده وشرقدن غربه ۲ ساعت عرضنده اوله‌رق، اورته‌سندن جریانله سقاریه‌یه دوکیلن کوك صو نهریله بوکا تابع اولان برچوق‌چای ودره‌لرله سقی‌اولنمغله، پك منبت ومحصولدارلردر. طاغلرده دخی اورمانلری چوق اولوب، آق وقره وصاری چام ایله کورکن، قاین، میشه وسائره آغاجلری بولنور، وخیلی کراسته‌واودون قطع اولنور. بواورمانلرده ۱۲ صو حزاری واردر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرك انواعندن وایپك قوزه‌سندن عبارتدر. قضانك اهالیسی ۳۴ ٤۳۷ کشی اولوب، قسم اعظمی اسلامدر. درون قضاده ۹۰ جامع ومسجد، ٤ کلیسا، ۳ مدرسه، ۹۰ صبیان مکتبی، ۸ خان، ۳٤۱ دکان و٤ حمام موجوددر. مرکز قضادن ۲½ ساعت مسافه‌ده مشهور (چینلی) معدن صوبی چیقار. طاغلر آره‌سنده ومرکز قضادن ۵ ساعت مسافه‌ده (اویلات) اسمیله برقایلیجه بولنوب، صوبی چوق وحمامی منتظمدر.

اینه‌کول { آیدین‌ولایتنده صاروخان سنجاغنك آلاشهر قضاسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، آلاشهرك ۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده، دمیر یول خطی اوزرنده و(قوزو) چایتك منبعنه قریب اوله‌رق کنارنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — اینه‌کول ناحیه‌سی ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

اینیاس { (St. Ignace) بو اسمله خرستیانلرك اوج عزیزی واردر:

برنجیسی حواریوندن بطرسك تلمیذی اولوب، ۶۸ تاریخ میلادیسنده آنطاکیه پسقوپوسی اولمش؛ و۱۰۷ یاخود ۱۱۶ تاریخنده (ترایان)ك زمانندهقتل اولنمشدر. لسان یونانیده ۷ رساله‌سی واردر. شباطك برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی قسطنطینیه بطریق اولوب، ایمپراطور (میخال لوروبالات) ك اوغلی ایدی. ۸٤۶ تاریخنده بطریق اولوب، ایمپراطوریچه (تئودوره)نك برادری(بارداس)ك اوصافی ردیه‌سنی تقبیح ایتدیکیچون، نفی اولنه‌رق، ۸۷۸ده وفات ایتمشدر. تشرین‌اولك ۲۳نده یورطیسی اجرا اولنور.

— اوچنجیسی جزویت طریقنك موجدی اولان مشهور (اینیاس ده لویوله)در، که ۱٤۹۱ تاریخ میلادیسنده اسپانیانك شمالنده واقع (لویوله) قصبه‌سنده طوغمش؛ وبرزادکان عائله‌سنه منسوب اولدیغی حالده، ابتدا عسکرلکه سلوك ایتمش؛ و۱۵۲۱ده (پامپلونه) محاصره‌سنده مجروح اولمغله، خسته یاتمقده ایکن، الینه چکن‌بعض کتب دینیه‌یی مطالعه ایدرکن، بوخصوصده کندی مقاصدینه آچیق میدان بوله‌بیله‌جکنی درك ایده‌رك، فیمابعد بیوك بر زهد وتعصب کوستره‌مکه باشلامش؛ وقدسی زیارت ایتدکدن صکره، ۳۳ یاشنده ایکن عقائد تحصیلنه قویولوب، ابتدا اسپانیاده وبعده پارسده اوقومشدی. بروتستانلغك ترقیاتنه مانع اولمق وخرستیانلغی اقطار عالمه نشر ایتمك‌مقصدیله بعض رفقا ایله برجمعیت تشکیل ایدوب، بو جمعیتك طریق پاپا اوچنجی پول طرفندن تقدیر وتحسین، واصحابنه «شرکت عیسویه شاکردانی» نامی ویریلدرك صاحب ترجمه ریئسلری نصب اولنمشدی. بو وجهله تشکل ایدن جزویتلر طریق کوندن کونه ترقی وتوسع ایدوب، بونلرکسب ایتدکلری نفوذ وقوت وطریقلرینك

ایجاباتندن اولان حیل ودسایسله حکمدارلری وحتی پاپانك کندیسنی دخی قورقوتمغه باشلامشلردر. اینباس ده‌لویوله ۱۵۵۶ تاریخنده وفات ایدوب، تموزك ۳۱نده یورطیسی اجرا اولنور. جزویتلرك اصول اداره‌سنه دائر تعلیمات قیلقلی اسپانیول لساننده بعض تألیفلری واردر.

ایوارت (Ivart) فرانسه‌ده علم زراعته اك زیاده خدمت ایدن علمادن اولوب، انکلتره، فلمنك وایتالیایه سیاحتله، بو ممالکتلرك اصول زراعتنی اوکرندکدن صکره، فرانسه‌ده تطبیقه چالیشوب، (لفورت)ده فن زراعتی تدریس وبو علمه متعلق برقاچ کتاب تألیف ایتمشدر. بعده (ملون) قربنده‌کی چفتلکنه چکیلوب، بو چفتلکی عموم فرانسه ایچون برنمونه چفتلکی حکمنه قومشیدی. ۱۷۶۴ده (بولونیه سورمر) قصبه‌سنده طوغوب، ۱۸۳۱ده وفات ایتمشدر.

ایوان (Ivan) بو اسمله روسیه‌ده آلتی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی (دانیلوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۳۲۸ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلکساندره خلف اولەرق، ولادمیر، موسقوه‌ونووغورود پرنسلکلرنده موسقووه بیوك دوقه‌سی عنوانیله وتاتارلر خانلرك تابعیتی آلتنده ۱۲ سنه حکومت سورمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمعله بردولت تشکیل ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اولەمامش؛ ونهایت راهب اولوب، ۱۳۵۰ده برمناسترده وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی ۱۳۵۳ تاریخدن ۱۳۵۹ تاریخنه حکومت سوروب، ساکن وصلحپرور ایدیسه‌ده، تاتارلره برنجی اولەرق مقاومت ایده‌بیلمشدر.

— اوچنجیسی (واسیلویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۴۶۲دن ۱۵۰۵ تاریخنه‌دك حکم‌سورمش؛ ونووغورود ایله قزانی دخی ضبطله، وطنی تاتارلرك تحکمندن قورتارمش؛ وبتون روسیه پرنسلکلرینی جمع ایله بیوجك بردولت تشکیل، واداره ملکیه وعسکریه‌سنی تنسیقله، قوانین ونظامات وضع، وممالك اجنبیه‌دن علما وارباب هنری جلبله، دولتنك ترقیاتنه خدمت ایتمشدر. بو وجهله بیوك ایوان نامنه مستحق اولمش ایسه‌ده، بعض حرکات غدارانه‌سنده بولنمغله نامنی لکه‌دار ایتمشدر. ایکنجی زوجه‌سی اولمق اوزره، قسطنطینیه ایمپراطورینك یکنی صوفیایی تزوج ایتمش؛ وبیزانس دولتنه مخصوص بولنمش اولان ایکی باشلی قره قوش رسمنی علامت مخصوصه اتخاذ ایده‌رك، (چار) عنوانی دخی آلمشدر.

— دردنجیسی ینه (واسیلویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۵۳۳ تاریخنده، ٤ یاشنده ایکن، والده‌سنك وصایتی آلتنده، تخته جلوس ایتمش؛ و۱۵٤٤ده اداره دولتی الینه آلوب، تاتارلره، لهلیلره واسوجله برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، بعضیسنده غالب وبعضیسنده مغلوب اولمشدر. تبعه‌سی حقنده پك چوق ظلم وغدر ایدوب، بیوك اوغلنی دخی کندی الیله قتل ایتمش؛ ومع هذا روسیه‌ده مدنیتك ترقیسنه خدمت ایلمشدر. ۱۵۸٤ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی (آلکسوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، ۱۶۶۱ ده طوغمش، و۱۶۹۶ ده وفات ایتمشدر. کور ودیلسز اولدیغی حالده، ۱۶۸۲ تاریخنده بر آز وقت برادری برنجی پترو وهمشیره‌سی صوفیا ایله مشترکاً ویالکز اسماً حکومت سورمشدر.

— آلتنجیسی (آنطونوویچ) مخلصیله متخلص اولوب، پدرینك خاله‌سی (آنه ایوانووه) نك وفاتی اوزرینه، ۱۷٤۰ تاریخنده، ۳ آیلق اولدیغی حالده، (برپان) دوقه‌سنك وصایتی تحتنده ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسه‌ده، ۱۷٤۱ ده قوتلی بر فرقه بیوك پترونك قیزی الیزابتی تخته اجلاس ایتمکله، کوچك ایوان حبس اولنەرق، ۲۳ یاشنه قدر محبسده یاشامش؛ و۱۷۶۲ده محافظه‌سنه مأمور اولانلر طرفندن قتل اولنەرق، بو جنایت او وقت حکومت سورن ایکنجی قاترینه‌یه اسناد اولنمشدر.

ایوانِ کسری بغدادك ۲۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ودجله‌نك ساحل یسارنده یعنی شرقنده کائن مدائن (یعنی اسکی قتیسیفون) خرابه‌لرنده واقع بر بیوك سرای ویرانه‌سیدر. بو سرای شاپور ذوالاکتاف وبرروایتده نوشیروان ویا خسرو پرویز طرفندن بنااولنەرق، ۱۵۰ ذراع طول، ۹۰ ذراع عرض و۸۰ ذراع ارتفاعنده ایدی. غایت مصنوع اولوب، جسیم مرمر طاشلرندن مصنوع وایچی انواع رسملر وهیکلرله مزین ایدی. سعد بن عباده الیله هجرت نبویه‌نك ۱۶ سنه‌سنده مدائن فتح اولندقده، عساکر مسلمین بو

ایوانده نماز قیلمشلردر. بعده خراب اولوب، ابو جعفر منصور بغدادی تأسیس ایتدیکی وقت، بونی هدم ایله طاشلرینی وستونلرینی بغدادك بناسنه قوللانمق ایستمش ایسه‌ده، هدمنك بیله خیلی زحمت ومصرفه متوقف اولدیغنی کوره‌رك، بوندن صرف نظر ایتمشیدی. یاقوت حموی کندی زمانینده یعنی یدنجی قرن هجریده بو ایوانك بسبتون یقلمش، ویالکز طاق کسری دیلن بر قبه‌سنك باقی قالمش اولدیغنی بیان ایدیور. بوسببه مبنیدر، که محل مذکور الیوم (طاق کسری) اسمیله معروفدر. ایوان مذکورك حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك ولادتلری کونی چاتلامش اولدیغنی مرویدر. یالکز (ایوان) دخی دیرلر.

ایوانیه { (یاخود ایوانیه) یدنجی قرن هجری اوائلنده آذربایجان جهتنه مستولی اولوب، اطرافی نهب وغارت ایتمش بر ترك طائفه‌سیدر، که جلال‌الدین خوارزمشاهك کرجستان واخلاط طرفلرنده فتوحاتله اشتغالنی فرصت اتخاذ ایده‌رك، بروقت آذربایجان اهالیسندن ویرکی دخی آلمش، وممتنع العبور طاغلرده تحصن ایتمشلردیسه‌ده، مشارالیه جلال‌الدین ٦٢٣ ده اوزرلرینه عسکر سوق ایده‌رك، تارومار ایتمشدر.

ایوب { علیه السلام (Job) انبیاء بنی اسرائیلدن اولوب، هرنه قدر حضرت موسادن اسکی اولدیغی، ومیلاد عیسادن ۱۸۰۰ سنه اول وفات ایلدیکی مروی ایسه‌ده، اقوای احتمالاته کوره میلاد عیسادن ۸ قرن اول یاشامشدر. فلسطینك جنوب جهتنده وجزیرة العرب حدودنده دنیایه کلوب، قومنی وحدت الهیه تصدیقنه دعوت ایتمش ایسه‌ده، یالکز ۷ کشی ایمانه کلمشیدی. کندیسی کلیتلی حیوانات واملاکه مالك اولوب، اون اوغلی دخی وار ایکن، من طرف الله امتحان ایچون، اوغللری وفات ایدوب، بتون حیوان وامواللری دخی غائب ایتدکدن صکره، پك دهشتلی بر مرضه مبتلا اولوب، قوردلر جسمنی یکده اولدقلری حالده، اصلا شکایت ایتیوب، جناب حقه شکر ایتمکدن فارغ اولمدیغیچون، جناب حق کندیسنه یکیدن واولکیندن زیاده اموال واولاد احسان ایتمشدر. بو لطف الهیه مظهر یتنده ۷۰ یاشنده اولوب، ۱٤۰ سنه دها یاشادیغی مروی ایسه‌ده، ۷۰ سنه دها که جمعاً ۱٤۰ سنه یاشامش اولسه کرکدر. صبرده ضرب مثل حکمنه کلمشدر. توراتك بر سفری نبی مشارالیهك بیان احواله مخصوصدر.

ایوب { (ابن بشیر انصاری) بر روایتده صحابه‌دن ودیکر بر روایتده تابعیندن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل وروایت ایتمشدر. — (ایوب بن مکرز) اسمیله صحابه‌دن دیکر بر ذات دها بولنه‌یغنی ابن شاهین ذکر ایدیور.

ایوب { (نجم الدین — بن شادی) دولت ایوبیه‌نك مؤسسی اولان صلاح‌الدین یوسفك پدری‌اولوب، اسدالدین شیرکوهك برادریدر. بو ایکی برادر اکراد زوادیه‌دن اولوب، آذربایجانده (دوین) قصبه‌سنده طوغمش؛ وعراقه کلوب، بغداد شحنه‌سی مجاهد الدین بهروزك خدمتنه کیرمشلردی. ایوب بونك طرفندن تکریت محافظلغنه تعیین‌اولنه‌رق، برادرینی دخی برابر آلمشدی. عمادالدین زنکی منهزماً مذکور قلعه‌یه اوغرادیغنده، ایوبدن پك چوق اکرام واعزازه مظهر اولمش؛ وبو مناسبتله، مؤخراً اسدالدین شیرکوهك بر آدم قتل ایتمسی اوزرینه، کندیلری تکریتدن اخراج اولندقلرنده، مشارالیه عمادالدین زنکینك یانه کیتمشلردی. ایوب بونك طرفندن بعلبك محافظلغنه تعیین اولنمش؛ وعمادالدینك وفاتندن صکره اوغلی نورالدین محمودك خدمتنده بولنوب، اك بیوك امرادن صره‌سنه کچمشدر. اوغلی صلاح‌الدینك مؤخراً تأسیس ایتدیکی دولته بونك نامنه نسبتله (دولت ایوبیه) نامی ویرلمشدر.

ایوب { (ملك صالح نجم الدین —) مصرده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌نك یدنجیسی‌اولوب، برادری ملك عادل الصغیرك حبسندن صکره، ٦٣٧ تاریخنده تخته چیقمش، وعادل وشجیع بر پادشاه اولوب، قاهره‌ده بین‌القصرینده ٤ بیوك مدرسه وبولاق مقابلنده روضه‌ده دخی (بحریه) نامیله بر قلعه بنا ایتمش، وایچنه بیك نفر آق قول قویمشیدی، که بونلره (ممالیك بحریه) نامی ویریلوب، ایچلرندن بعضلری مؤخراً سلطنته نائل اولمشلردر. آخر عهدنده فرنکلر دیاطی ضبط ایدوب، قاهره‌نك اوزرینه دخی هجوم ایتمکله، صاحب ترجمه منصوره‌ده کندولریله حرب ایتمکده ایکن، ٦٤٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

ایوب } استانبول سوری خارجنده وخلیج قسطنطینیه‌نك غرب طرفنده بر بیوك محله اولوب، اصحاب کرامدن مهماندار حضرت نبوی ابا ایوب انصاری حضرتلرینك اوراده مدفون بولندیغی اصحاب کشفدن خبر ویرلمش، وفاتح طرفندن تربه‌سیله یاپلمه بر جامع شریف تأسیس ایدلمش اولدیغندن، (ابا ایوب)دن غلط اولدرق، بو محلهیه (ایوب) دینمشدر.

ایوب ابرش } خلفای عباسیه زمانلرنده‌کی اطبای سریانیه‌دن اولوب، طب وحکمته متعلق بعض کتب یونانیه‌یی سریانی وعربی لسانلرینه ترجمه ایتمشدر. معتز خلیفه‌نك طبیبی ومنظوری اولان ابراهیم بن ابرش بونك اوغلی ایدی. — (ایوب رهاوی) دخی خلافت عباسیه زمانلرنده کتب یونانیه‌یی عربی وسریانیه ترجمه ایدن اطبای سریانیه‌دندر.

ایوبیلر } (دولت ایوبیه) مصرده دولت فاطمیه‌نك انقراضندن صکره تشکل ایتمش بر دولت اولوب، ٥٦٧ تاریخندن ٦٤٩ تاریخنه‌دك ۸۲ سنه دوام ایتمشدر. بو دولتك مؤسسی اولان صلاح الدین یوسف بن ایوب عمیجه‌سی اسدالدین شیرکوهك معیتنده موصل اتابکلرندن نورالدین محمود بن زنکی طرفندن اهل صلیبه قارشی امداد ایچون مصره کوندریلوب، فاطمیونك اخیری اولان عاضد لدین اللهك وزیری ومدبر اموری اولمشیدی. بونك وفاتنده صلاح‌الدین وزارته وارث اولوب، ٥٦٧ تاریخنده عاضد دخی بلا وارث وفات ایتمکله، صلاح‌الدین تخت سلطنته چکوب، دولت ایوبیه‌یی تأسیس ایتمشدر. ٥٦٩ ده مشارالیه نورالدین دخی وفات ایتمکله، صلاح‌الدین عسکر چکوب، شامی وجزیره وسائر اوطرفلری ضبط ایدرك، ممالکنی توسیع، ایتمش؛ واهل صلیبه قارشی اولان شانلی فتوحاتیله وعدل وحقانیتیله شهرت قزانمشدر. صلاح‌الدینك وفاتندن صکره، اوغللریله برادرلری ویکنلری والی بولندقلری یرلرده اعلان استقلال ایله، شام، حمص، حما، حلب وحصن کیفده وسائر او طرفلرده دولت ایوبیه‌نك شعبه‌لری ظهور ایتمکله، اصل دولت ایوبیه‌یه یالکز مصر وبعض سواحل شام قالمشیدی. مع هذا شعبه‌لردن اکثرینك مصرده‌کی ملوك ایوبیه‌یه تابعیت واطاعتلری وار ایدی. بو دولتك بر شعبه‌سی دخی یمنده حکومت سورمشدر. مصرده سلطنت سورن ایوبیلر بروجه زیردر :

صلاح‌الدین یوسف بن ایوب	عن	٥٦٧	الی ٥٨٩
ملك عزیز عمادالدین بن صلاح‌الدین	»	٥٨٩	» ٥٩٥
محمد منصور بن عمادالدین	»	٥٩٥	» ٥٩٦
ملك عادل سیف‌الدین ابوبکر بن ایوب	»	٥٩٦	» ٦١٥
ملك کامل ناصرالدین محمد بن سیف‌الدین	»	٦١٥	» ٦٣٥
ملك عادل صغیر ابوبکر بن ناصرالدین	»	٦٣٥	» ٦٣٧
ملك صالح نجم‌الدین ایوب بن ناصرالدین	»	٦٣٧	» ٦٤٧
ملك معظم تورانشاه بن نجم‌الدین	»	٦٤٧	» ٦٤٨
ام الخلیل شجرة الدر ام ولد ملك صالح	»	٦٤٨	» ٦٤٨
ملك اشرف مظفر الدین موسی بن یوسف	»	٦٤٨	» ٦٤٩

ایوبیلر مصردن شعبه‌لکی قالدیروب، مذهب شافعی اوزره قضاة تعیین ایتمشلردی. یدنجیلری اولان ملك صالحك ایجاد ایتدیکی ممالیك بحریه اوجاغی کیتدکجه قوت ونفوذ پیدا ایدرك، ملوك ایوبیه‌یی عزل وتعیینه مقتدر اولدقدن صکره، هنوز طفل اولان ملك اشرفی عزل ایدوب، کندی رئیسلری ومشارالیهك اتابکی عزالدین ایبکی تخته اجلاس ایتمش؛ وبو وجهله دولت ایوبیه‌یه ختام ویرمشلردر. شعبه‌لردن شام ویمن شعبه‌لری بوندن اول منقرض اولمش؛ حمصده‌کی دها بر مدت وحما وحلبده‌کیلر دها خیلی زمان بقا بولمش؛ وهله حصن کیفده‌کی شعبه هپسندن صکره باقی اولوب، ۸٦٥ ده انقراض بولمشدر.

دولت ایوبیه شعباتندن اك مشهورلرینك مدت حکومتلری بروجه زیردر :

حمصده‌کی شعبهٔ ایوبیه	عن	٥١٥	الی	٦٦١
یمنده‌کی »	»	٥٦٩	»	٦٢٦
حلبده‌کی »	»	٥٧٩	»	٦٩١
حصن کیفده‌کی »	»	٥٨٢	»	٨٦٥
حماده‌کی »	»	٥٨٦	»	٧٤٦
شامده‌کی »	»	٦١٥	»	٦٤٤

ایوتوت } (Yvetot) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده قضا مرکزی برقصبه‌اولوب، (روئن)ك ۲۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۸۳۸٦ اهالیسی، چوخه، قطیفه، کودری وسائره فابریقه‌لری وحبوباتله حیوانات تجارتی واردر.

ایورانیه } (Vranja) اخیراً صربیه‌یه ترك اولنان برقصبه اولوب، موراوه نهرینك ۱½ کیلومتره قدر غربنده، دمیریول خطی اوزرنده، نیشك ۹۰ کیلومتره جنوبنده واسکوبك ۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. اداره عثمانیه

زمانده ۸۰۰۰ اهالیسی وار ایدیسه‌ده، اکثری اسلام‌اولوب، هجرت ایتدکلرندن، شمدی خیلی آزالمش اولسه کرکدر. اطرافنك اهالیسی دخی اکثریت‌اوزره اسلام وآرناؤد اولوب، عثمانلی طوپراغنه هجرت ایتمشلردر.

ایورندی { خداوندکار ولایتنده قره‌سی‌سنجاغنك بالیکسری قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. — ناحیه‌سنك ۱۱۸۵۰ نفوسی اولوب، یالکز ۲۶۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون ناحیه‌ده ۲۰ جامع، ۲ مسجد، ۱ مدرسه، ۱ کلیسا ۲۰ مکتب واردر. مرکز ناحیه‌دن ٤ ساعت مسافه‌ده دره‌لی طاغ قریه‌سنده برقاچلیجه واردر.

ایوریا { (Ivrée) ایتالیانك شمالنده(تورینو)نك ٤۹ کیلومتره شمالنده مرکز قضا ومستحکم برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی وایپلیك فابریقه‌لریله پك بیر تجارتی واردر.

ائول { یاخود ائولوس (Eole, Æolus) اساطیر یونانیه‌ده روزکارك الهی اولوب، دکیز الهی نپتونك اوغلی زعم اولنوردی. سیچیلیانك شمالنده‌کی (لیپاری) آطه‌لرینه بوکا نسبتله «جزائرائولیه» (Iles-Eoliennes) دیرلردی.

ائولیا { یاخود ائولیده (Eolie, Eolide) زمان‌قدیمده آناطولینك ادرمید وآیوا لقله برغه جهتی سواحلنه ویریلن اسم اولوب، یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومدن (ائولیان)لر بو خطه‌یه هجرت وتوطن ایتمش‌اولدقلرندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مدللی آطه‌سیله بوخچه آطه دخی بو خطه‌یه مربوط ایدی.

ائولیان { (Eoliens) اسکی یونانیلرك منقسم بولندقلری درت قومك‌بری‌اولوب، بونلرك اول تسالیانك جهت شمالیه‌سنده ساکن بولنمش ایکن، کیندیلکه جنوبه طوغری اینه‌رك، نفس یونانك وموره شبه جزیره‌سنك بعض یرلرینه یایلمشلر. سه‌ده، قبل‌المیلاد ۱۱۸۹ تاریخندن ۱۱۲۰ تاریخنه دك (یونیان)لر و(دوریان)لر طرفندن تعقیب‌اولنه‌رق، آناطولی سواحل غربیه‌سنك جهت شمالیه‌سنه هجرته مجبور اولمشلر، وبو محله (ائولیا) نامنی ویرمشلردی. لسانلری لسان یونانی شعباتندن اك زیاده لاتینجه‌یه مشابهی اولوب، (سافو)، پیندار ودیکر بعض شاعرلرك آثار موجوده‌سی بو لسانده‌در.

ائون { بومونلی — (Eon de Beaumont) فرانسه‌ده اون سکزنجی قرن میلادیده حنثالغیله شهرت بولمش برآدم اولوب، ۱۷۲۸ده طوغمش، و۱۸۱۸ده وفات ایتمشدر. صقالی، بیینی اولوب، سیماسی دخی قادین سیماسنه مشابه وکوزل اولدیغندن، فرانسه قرالی اون بشنجی لویی طرفندن قادین قیافتیله روسیه ایمپراطوریچه‌سی الیزابت یانه کوندریلدرك، ایمپراطوریچه‌نك توجهنی قزانمش، وایکی دولت آره‌سنده مناسبات دوستانه‌نك تزایدینه خدمت ایتمشدر. بعده یه ارکك قیافتنه کیروب، عسکرلکده وبعض سفارت مأموریتلرنده خدمت ایتدکدن‌صکره، قرال طرفندن الی‌النهایه قادین قیافتنده کزمکه اجبار اولنمشدر. تاریخه وسیاسیات وعلم ثروته متعلق‌برطاقم آثاری واردر، که ۱۳ جلد اوزره جمع ونشر اولنمشدر. — (اتوآله‌لی ائون) اسمنده دخی اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه‌ده برآدم ظهور ایدوب، حاشا ابن‌الله اولمق ادعاسنده بولنمش؛ وکندیسنه تابع اولانلرله برابر بر چوق خسارات ایتدکدن صکره، عندالمحاکمه مجنون اولدیغی تبین ایده‌رك، حبس‌اولنمش، ومحبسده اولمشدر.

ایویسه { (Iviça) اسپانیانك آق دکیزده‌کی (بالیاره) آطه‌لرینك اك غربیسی اولوب، طولی ٤۰ وعرضی ۲۰ کیلومتره واهالیسی ۲۲۰۰۰ کشیدر. اورمانلری ودره‌لری چوق اولوب، اراضیسی منبت، وهواسی لطیفدر. — مرکزی دخی بو اسمله مسمی بر قصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی وکوزل برلیمانی واردر.

ب

(باب الباء فصل الالف الخ)

باآدر (Baader) آلمانیا حکماسندن اولوب، ۱۷۶۵ ده مونیخده طوغمش، و ۱۸۴۱ ده وفات ایتمشدر. ابتدا علوم طبیعیه ایله اوغراشمش ایکن، بعده فلسفه یه سلوکله، حکمتی دینه تطبیق ایتمکه چالیشه رق، متصوفانه بعض اثرلر یازمشدر.

باب (یاخود باب جبول وقدیماً باب بزاعه) حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، حلبك ۳۷ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۲۵۰۰ اهالیسی، بر رشدیه مکتبی، بر مدرسه سی، بیرجك برجامعی وچارشوسی واردر. یاقوت حموی زمانده بو قصبه ده پك چوق بزنسج اولنوب، دمشق ومصره نقل اولدیغنی بیان ایدیور. باغ وباغچه ومسیره لری چوق اولوب، غایت نفیس نار ویاطلجان حاصل اولور. — باب قضاسی، ابوفلفل، ایلبکلو ومنبج تحتانی ناحیه لرینی دخی حاوی اولدیغی حالده، ۱۹۲ قریه دن مرکب اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰ کشیه قریبدر؛ وهمان جمله سی مسلم اولوب، اکثری عرب وبعضلری کرد وترکدر. محصولات ارضیه سی هرنوع حیوباتله میوه وسبزه لرك انواعندن. معمولات صناعیه سی کلیم، سجاده، پکه کبی شیلرله قوزو دریسی کورکندن عبارتدر. درون قضاده ۱۸ مکاتب صبیان واردر. بوقضاده محیط دائره سی ۱۸ ساعته دور اولنور برطوزلی کول بولنوب، سنوی بش ملیون قیه قدر طوز چیقاریلور؛ وبو طوز پك بیاض ولذیذدر.

باب (سید علی محمد) قرن سابقده شیرازده ظهور ایله بر یکی مذهب احداثنه چالیشمش برآدمدر، که تصوف ایله فلسفه یی مزج ایدن (شیخ احمد زین الدین احسائی) تلامذه سندن عالم برذات اولوب، مدت مدیده تحصیل ومطالعه ایله وقت کچیرمکدن صکره، برقاچ سنه قلندرلکه وسکوته طالهرق، اصلا لقردی سویلمکسزین، ایران وهند طرفلرنده طولاشمش، وبرایکی دفعه حجه کیتمشیدی. نهایت شیرازه عودتله، تصادلدیغی مذهبی اورته یه قویه رق، وخلقی دعوت ایده رك، برچوق آدملر کندیسنه تابع اولمشیدی. شیرازده بربیوك جامعی کعبه وقبله اتخاذ ایده رك، یالکز صباح وقتی ایکی رکعت نمازی وسنده برآی اوروجی فرض اتخاذ ایتمشیدی. بابیلر عندنده کندی مذهبلرنده بولنمیانلرك هدر دمی حلال اولدیغندن، بونلر تکثره باشلاینجه، ایرانك برقاچ پرنده عصیان ایتمکله، ایران دولتی استیصاللرینی لازم کوره رك، برچوق محاربادن صکره، نهایت ۱۲۶۶ تاریخنده باب طوتیلوب، تبریزده ۱۸ آی حبس اولندقدن صکره، اعدام اولنمشدر. آنجق مذهبی کیتدکجه توسع ایده رك، (قرة العین) دیمکله مشهوره غایت حسنی برقادین قوجه سندن آیریله رق، وتسترى رفع ایده رك، ذاتاً پك عالمه وفصیحه اولدیغندن، مؤثر نطقلرله خلقی دعوته شروعله، کندینی بابك خلیفه سی اعلان ایتمشیدی. ایران دولتی بابیلری پك شدتلی عقوباته دوچار ایدوب، نهایت قرة العینی دخی اخذله، حیاً احراق ایتمشدر. بابك تلامذه سندن (یحیی صبح ازل) ایله برادری (میرزا حسین بها) بغداده قاچوب، ممالك عثمانیه ده دخی مذهب باطللرینی نشره چالیشدقلرندن، طوتیلوب، بری قبرسه ودیکری عکایه نفی اولنمشدر. بابك « بیان » عنوانیله عربی وفارسی مسجع عبارلری حاوی برکتابی واردر، که حاشا کتب سماویدن اولدیغنی ادعا ایدردی.

بابا بیغا سنجاغنك آیواجق قضاسنده وآنا طولینك الغربی نقطه سی اولان بابابرونی

قربنده برقصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وکوچك لکن صاغلام لیمانی واردر. بو قصبه‌ده وقتیله مشهور یتاغان‌بیجاقلری اعمال اولنوردی. — بو اسمله تسالیاده یکیشهرك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده وکوستم نهرینك جنوبی کنارنده دخی برکوچك قصبه بولنوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بابا اسحاق } قره‌مانلی برملحددر، که ۶۳۷ تاریخنده آناطولیده نبوت ادعاسنه قالقیشوب، کندیسنه تابع اولان برکروه سیکمغزان ایله توقاد وآماسیه جهتلرینی یغما ایتمکده ایکن، ملوك سلجوقیه‌دن کیخسروك کوندردیکی عسکر طرفندن طوتیلوب، اعدام اولنمشدر.

بابا اسکی } (یاخود بابا اسکیسی ونام دیکرله بابای عتیق) ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، قرق کلیسادن ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، ادرنه‌نك ۵۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ودمیر یول خطنك ۱۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، اسلام، بلغار ورومدن مرکبدر. — قضاسی ۳۳ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدار در.

بابا برونی } آناطولینك اك غربی نقطه‌سی اولوب، آطه‌لر دکیرنده بیغا سنجاغنك منتهای جنوب غربیسنده ومدللی جزیره‌سنك قارشیسنده وبابا قصبه‌سنك یانده جنوب غربیه طوغری ممتد اولور. برونك اوجی ۴۴′ ۲۳° طول شرقی ایله ۲۸′ ۳۹° عرض شمالیده واقعدر.

بابارتن هندی } (ابوالرضا) آلتنجی قرن هجریده یاشادیغی حالده، حضرت عیسی (ع) زمانندن بری برحیات بولندیغنی وصحابهٔ رسول الله (صلعم) زمره‌سنه داخل اولمش اولدیغنی ادعا ایتمش برآدمدر.

بابا طاغ } دوبریجه‌ده سلستره‌نك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. تجارتکاه برقصبه اولوب، اسکله‌سی قره کرماندر. ادارهٔ عثمانیه زمانده ۵ جامع و ۱ مدرسه‌سی وار ایدی. هواسی آغیردر.

بابا طاغی } آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده بربیوك طاغدر، که دکزلی شهرینك جنوب غربیسندن باشلایه‌رق، (مندرس) ایرماغی مجراسیله متوازیاً غربه طوغری ممتد اولور. جنوب شرقی جهتندن بوزطاغله کسب ارتباط ایدیور.

بابا فغانی } مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلی اولدیغی حالده، اکثر عمرینی خراسان وعراقده کچیرمش؛ واوزون حسنك اوغلی سلطان یعقوبك خدمتنده بولنمش؛ و۹۲۵ تاریخنده خراسانده وفات ایتمشدر. اشعاری کوزل اولوب، ۶۰۰۰ بیتی حاوی مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

فراموشم شود چندان کزو بیداد می آید
ولی فریاد ازآن ساعت که یك یك یاد می آید

باب الابواب } بحر خزرك ساحل غربیسنده وقافقاس طاغلرینك انکنده واقع (دربند) شهرینه عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر. (الباب) اسمیله دخی مذکوردر. [«دربند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب المندب } بحر احمر ایله عدن کورفزی آره‌سنده وجزیرة العرب منتهای جنوب غربیسیله آفریقا ساحلی بینده بربوغاز اولوب، ۲۶ کیلومتره وسعتی واردر؛ واورته‌سنده بولنان (بریم) ونام دیکرله (میون) آطه‌سیله بعض جزائر صغیره طرفندن ایکیه آیرلمشدر. جزیرهٔ مذکوره ایله یمن ساحلی آره‌سنده اولان قسمی طار وصیغ اولوب، او بر جهتی کنیش ودریندر. جزیرة العرب ساحلنده آطه‌نك قارشیسنده (رأس منهلی) اسمیله بربرون بولنوب، ″۱۰ ′۴۱ °۱۲ عرض شمالی ایله ″۲۲ ′۶ °۴۱ طول شرقیده واقعدر. آفریقا ساحلنده دخی جزیره‌نك قارشیسنده (رأس سجان) اسمیله بربرون واردر. انکلتره دولتی مذکور جزیره‌یی الده ایدوب، اوزرنده استحکامات انشا وعسکر اقامه ایتمکله، بوغازه مالك اولمشدر.

بابای عتیق } [«بابا اسکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باب جبول } وباب بزاعه [«باب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بابر } (ظهیر الدین محمد — بن مرزا عمر شیخ بن سلطان ابو سعید بن مرزا محمد بن امیران شاه بن تیمولنك) ۸۸۸ تاریخنده طوغوب، ۸۹۹ تاریخنده واقع پدرینك وفاتنده فرغانه حکومتنه

وارث اولمش؛ و ۱۱ سنه اوزبك وتاتار ملوكيله محاربه ايدوب، نهايت ثبات ايده‌مه‌جكنى آكلامغله، كابل وقندهار طرفلرينه اينه‌رك. افغانستانى ضبط ايتمش؛ و ۲۲ سنه اورالرده حكومت سوردكدن صكره، هندستانى فتح ايتمكى تصميم ايده‌رك. ابراهيم لودى‌يى مغلوب ايتمكله، ۹۳۲ تاريخنده مظفراً دهلى‌يه داخل اولمش؛ وبو وجهله هندستانده (مغول دولتى) نامیله معروف بر بيوك دولت تأسيس ايتمشدر، كه ۱۲٦٤ تاريخنه‌دك ۳۳۲ سنه سوروب، حكمدارلرى ايچنده اكبرشاه واورنك زيب كبى نيجه بيوك پادشاهلر كلمشدر. بابابر هندستان وافغانستانده برچوق يولر وكاروانسرايلر وسائر اسباب معموريت وجوده كتيرمشدر. دهليده دخى ٥، كه جمعاً ۳۸ سنه سلطنت سوردكدن صكره، ۹۳۷ تاريخنده ٤۹ ياشنده وفات ايتمشدر. عالم واديب بر ذات اولمغله، كندى فتوحات واجراآتنى وترجمهٔ حالنى كنديسى چغتاى لسانده «توزك بابرى» عنوانيله يازمشدر. شايان مطالعه ومستحق تحسين اولان بو اثرى مؤخراً احفادندن اكبر شاهك امريله عبدالرحيم خان طرفندن فارسى‌يه ترجمه اولندينى كبى، اخيراً انكليزجه‌يه دخى ترجمه ونشر اولنمشدر. بابر ابتدا (جنه) ده (نور افشان) دينان بر باغچه‌نك ايچنده دفن اولنمش ايسه‌ده، شاهجهان زمانده كيفيتى كابله نقل اولنه‌رق، شهر خارجنده مكمل بر تربه‌نك ايچنه وضع اولنمشدر. بيوك اوغلى (همايون شاه) خلفى اولمشدر.

بابَر (مرزا — بن بايسنغر بن شاهرخ بن تيمورلنك) جدى شاهرخك وفاتنده يعنى ۸۵۰ تاريخنده اردوبى غارت ايدوب، استراباد جهتنه قاچشيدى. ۸۵٤ده، مرزا الغ بكك ومتعاقباً اوغلى عبداللطيفك وفاتى اوزرينه. خراسانى ضبط ايدوب، هراتده تخت نشين اولمش؛ وبرادرى سلطان محمدله برچوق منازعه‌لر ومحاربه‌لر ايده‌رك، ۷ سنه حكومت سوردكدن صكره، ۸٦۱ده، ۳٦ ياشنده اولديغى حالده، مشهده وفات ايتمشدر. وفاتندن صكره خراسان آنف‌الترجه بابر شاهك بيوك پدرى سلطان ابوسعيدك الينه كچمشدى. صاحب ترجه اديب وشاعر بر ذات اولوب، شو بيت جملهٔ اشعارندندر:

كفتم بياچه چاره كنم درغم تو كفت
اينجا جزآن كه جان بسپارند چاره نيست

بابسير اهوازده برقصبه اولوب، مشاهير علادن بعض ذواتك وطنى بولنمش ولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بابَك ساسانيلر دولتنى تأسيس ايدن (آردشير بابكان)ك قاٴن پدرى ويا بيوك پدرى اولوب، ايران ملوك طوائفندن ايدى. وبر روايته كيانيان سلالەسندن بر چوبان اولوب، آردشير بونك اوغلى ايدى.

بابك مأمون خليفه‌نك زمانده ظهور ايتمش بر زنديقدر، كه قتل وزنا وسائر محرماتى مباح ايده‌رك، يكى برمذهب چيقارمش؛ وبر چوق خلق كنديسنه تابع اولوب، (بابكيه)و(فرخيه) تعبيريله ياد اولنورلردى. بابك (بذر) قصبه‌سنى مركز وملجأ اتخاذ ايده‌رك، ۲۰ سنه قدر مقاومت ايتمش؛ واطرافه صارقنديلق ايده‌رك، برچوق غنائم واسرا طوپلامشيدى. نهايت معتصمك زمان خلافتنده و۲۲۳ تاريخنده (افشين) نام قاعد طرفندن طوتيلوب، بغداده كوندرلمكله، اعدام اولنمشدر. بوكا كندى طائفه‌سى (بابك فرخ) ديرلردى.

بابكان [«آردشير بابكان» ماده‌سنه مراجعت بوريله.]

بابِل (Babylone) اسكى كلدانيلرك مركزى اولان جسيم ومشهور برشهر ايدى، كه زمان قديمده دنيانك اك بيوك، اك معمور واك مزين شهرى اولوب، بر بچق مليوندن زياده اهاليسى بولنمش اولديغى مظنوندر. بو شهر بغدادك مؤسس بولنديغى محلك ۹۳ كيلومتره جنوبنده و (حله) قصبه‌سى جوارنده اولەرق، فراتك ايكى كنارنده و ۳۰°۱۹′ عرض شمالى ايله ٤۲° طول شرقيده واقع ايدى. اك اول نمرود طرفندن بنا اولنه‌رق، ايچنده شمسدن كنايه اولان (بعل) معبودينه مخصوص بيوك برمعبد وبو معبدك مرتفع برقله‌سى وار ايدى، وياخود معبدك كنديسى مرتفع بر قله صورتنده ايدى، كه نمرود قله‌سى دينمكله مشهوردر. بو وجهله بر چوق وقت كلدانيلرك مركزى بولندقدن صكره، آثوريلر حكمدارى (بلوس) طرفندن فتح اولنه‌رق، آثوريلر طرفندن پايتخت اتخاذ اولنمش، واصل آثوريلرك مركزى اولان (نينوى) شهرينك خرابندن صكره اهميتى برقات دها آرتمشيدى. مشهور بخت نصر تخريب ايتديكى بيت مقدسدن وسائر معبد وسرايلردن برچوق ذى‌قيمت

شیلر کثیره‌رك بعل معبدینی برقات دها تزیین ایتمش اولدیغی کبی، کندینه مخصوص برطاقم سرایلر، قلعه‌لر، خندقلر وسائره علاوه ایده‌رك، بابلی معموریتك درجهٔ علیاسنه ایصال ایتمشیدی. بابل اهالیسنك سفاهتلری مدنیتلری نسبتنده اولوب، اخلاقلری پك بوزوق ایدی. بو شهری خیلی تدنی ایتدکدن صکره کورمش اولان ابوالمورخین یونانلی (هرودوت) ایله سائراسکی مورخلرك بو بابده کی تعریف وتوصیفلری محیرعقول اوله‌جق صورتده‌در؛ وهرنه قدر مبالغات ملحوظه تنزیل اولنسه، ینه بابلك پك جسیم وپك معمور برشهر بولنمش اولدیغی آکلاشیلیر. محیط دائره‌سی ۴۰ کیلو-مترەدن زیاده اولوب، برخندقله وایکی سورله محاط ایدی؛ ۲۵۰ برجی وار ایدی. سورلرینك کنیشلکی بردرجه‌ده ایدی، که روایته‌کوره اوستلرنده ایکی صره دکان وسائر ابنیه بولندقدن‌صکره آره‌دن‌یان یانه درت آرابه کچه بیلیردی. شهرك یوز قپوسی اولوب، قنادلری تونجدن ویا تونج قاپلامه تختەدن ایدی. هر ایکیسی برلرینه مقابل اولان بوقپولرك آره‌لرنده غایت‌مستقیم وواسع سوقاقلر بولنوب، بوسوقاقلر شهری طولاً وعرضاً ۲۷۰ قدر مربع قسملره تقسیم ایدیوردی. غرائب سبعهٔ مشهوره‌دن اولمق اوزره، بابلك «معلق» تعبیر اولنور باغچه‌لری وار ایدی، که ابنیه‌نك داملری اوزرنده یاپلمش باغچه‌لردن عبارت اولوب، بو باغچه‌لرده جسیم آغاجلر بیله یتیشدیرلمشیدی. سحارلر مملکتی اولغله شهرت بولمیده عمرانه واهالیسنك تفنن ومدنیتنه بر دلیلدر. فرات نهری ویاخود بونك بر شعبه‌سی شمالدن بابله کیروب، اورتەسندن کچدکدن صکره، جنوبدن چیقار ایدی. ایران ملوکندن مشهور جهانکیر کیروس (که کیخسر ویاخود کاوسدر) بو شهری محاصره ایتمش ایسه‌ده، سور وقلعه‌لرینك متانتی جهتیله فتحنه مقتدر اوله‌میوب، نهایت فراته شهرك خارجنده لیلاً بر یول آچمغله، صویی او طرفه چویره‌رك. قورو قالان صو یولندن عسکرینی شهرك ایچنه ادخال ایتمش؛ وسورلرك متانتندن امین اولان حکمدار واهالیی خواب غفلت وسفاهتده باصوب، میلاددن ۵۳۶ سنه اول بابلی ضبط، وپایتخت اتخاذ ایتمشیدی. بعده ینه پایتختلقدن چیقارلمغله، تدنیه یوز طوتمشیدی. بیوك اسکندر ایرانی فتح ایتدکدن صکره، بوشهری پایتخت اتخاذ ایدوب، اولکندن زیاده تعمیر وتوسیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، عمری وفا ایتمه‌مش؛ وبعده بابلك جوارنده سلفقوس طرفندن(سلفقیه) ومؤخراً ساسانیلر طرفندن (قتسیفون) یعنی (مدائن) شهرینك تأسیسی بابلك اهمیتنی ازاله ایتمکله، یواش یواش تدنی وخرابیته یوز طوتەرق، اکثر آثاری دخی بو ایکی شهره نقل اولنمشدی. بو وجهله ظهور اسلامده بابل بسبتون خراب واهالیدن خالی اولوب، قالمش اولان بعض آثار وانقاضی دخی ابو جعفر منصورك زمانده بغدادك تأسیس وتزیینده استعمال اولنمشدر. بعده بابلدن نشان قالمیوب، تمارینی دخی قوم اورتمکله، موقعی بیله بیلنز اولمش ایکن، اخیراً آوروپالیلر اجرای تحریات وحفریاتله حله قصبه‌سی جوارنده بعض جسیم ابنیه‌نك خرابه‌لرینی وبخت نصر وسائر ملوك قدیمه زمانندن قاله بعض یازیلر وسائر آثار کشف ایتمشلردر.

بابلستان (Babylonie) جزیره‌نك قسم جنوبیسیله عراق عربینك برقسمندن عبارت بر خطهٔ قدیمه اولوب، بغداد وکربلا جوارلرندن بصره کورفزینه قدر ممتد اولوردی. بو خطه اسم سامیه‌نك اك قدیملرندن اولان کلدانیلرله مسکون اولوب، بنی‌اسرائیل کتبنك روایتنه کوره، نوح بشرك اك اسکی وطنیدر. کلدانیلر برچوق وقت حکومت سوروب، اك اسکی حکمدارلری اولان نمرودلرك نسللرندن برچوق حکمدارلر کلدکدن صکره، میلاددن ۱۲۷۰ سنه اول جنسیتجه کلدانیلرله قرابتلری‌اولان آثوریلر بابلستانی ضبط ایدوب، قبل‌المیلاد ۵۳۶ تاریخنه‌دك آثور حکمدارلری بابلستانك مرکزی اولان بابله حکم سورمشلر؛ وبونلردن بخت نصر جهانکیرلکله سلوکله، جزیره، سوریه، فلسطین وفنیکه جهتلرینی دخی ضبط، ومصریلری مغلوب ایتمشدی. بو قدر مدت سورن آثوریلر حکومتی زمانلرنده کلدانیلرله آثوریلر مزج اولوب، همان برقوم حکمنه کچمشلردی. بعده بابلستان ایرانیلرك، واسکندر-دن صکره ماکدونیالیلرك، صکره تکرار ایرانیلرك حکمی آلتنه کچمش؛ وبوصره‌لرده عربلر فرات ودجله یه طوغری یایلغله، بابلستانك دخی اکثر اهالیسی عربلشوب، عندالعرب (نبط) دینمکله دخی معروف اولان کلدانیلردن پك آز افراد قالمشیدی. نهایت انوار اسلامیه‌نك انتشارندن صکره بونلر دخی دین اسلامی

قبول ایتمکله برابر لسان عربی ایله‌ده متکلم اولوب، عربلشمشلردر. [« کلدانی » و « عراق » ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

بابل قله‌سی } (Tour de Babel) توراتده بو اسم اولاد نوحك سنحار وادیسنده یاپمغه باشلادقلری وسمایه قدر یوکسلتمك ایستدکلری برقلهیه ویرلمشدر، که جناب حق بونلرك شو جرأت مغرورانه‌لرینی کسر ایچون، قله‌ده ایشلکده اولان خلقك هر برلرینه دیکر بر لسان ویروب، بربرلرینك سویلدکلرینی آکلایه‌ماز اولمغله، قله ناتمام قالمش؛ وبوندن ۷۲ لسان ظهور ایتمش. حتی بوقله‌نك لسان‌عبرانیده (بابل) تسمیه اولنمسی دخی خلقك تبلبلندن یعنی لسانلرینی شاشیرملرندن ایلری کلدیکی مرویدر. بین‌الاسلام (نمرود قله‌سی) دیمکله شهرت بولمش؛ ونمرودك سمایه باقمق وحاشا جناب حقك ایشلرینه قاریشمق فکر مشرکانه‌سیله بو قله‌یی یاپمق ایستدیکی مشهوردر. هرودوت بابلده‌کی بعل معبدینك غایت یوکسك برقله شکلنده اولدیغنی وبوکا خارجاً آرابه چیقه‌یله‌جك وسعتده اولان پیلان قاوی بر یوللە چیقلدیغنی، وکلدانیلرك بونك اوستنی مرصد کبی قوللاندقلرینی، سیاحتنده رأی‌العین کوروب، روایت ایتمشدر. بناءً علیه بابل ویا نمرود قله‌سی دیلن شیئك اشبو بعل‌معبدندن عبارت اولدیغنی. واوستنك مرصد کبی قوللانلمسی نمرودك سمایه باقق ایستمسی حکایه‌سنه سبییت ویرمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بابلیون } مصرده نیلك ساحل یمینده و(ترایان) جدولی یانده اسکی بر قصبه اولوب، بابل مهاجرلری طرفندن تأسیس واسکان ایدلمش اولدیغندن، بواسمله تسمیه اولنمشیدی.

بابونه } مناستر ولایتده پرلپه قصبه‌سنك جهت شمالیه‌سنده بر طاغ اولوب، شرقه متوجهاً واردار مجراسنه طوغری اوزانیر.

بابی } (شیخ مصطفی بن عبدالملك) حلب متأخرین شعراسندن اولوب، عن‌اصل (باب) قصبه‌سندندر. ۱۰۹۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی اولوب، بیروتده طبع ونشر اولنمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

افی کل یوم لوعة وحنین
ومن کل فج للفراق کمین

اکل طریق هکذا غیر موعر
فلی طرق کانت الیك تهون

بابیلونیه } وبابیلونیا [« بابل » و « بابلستان » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بات } (Bath) انکلتره‌نك (سومرست) قوتلغنده و(آوون) نهری اوزرنده برشهر اولوب، (بریستول)ك ۱۷ کیلومتره شرقنده ولوندره‌نك ۱۶۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. آورو‌پانك اك کوزل شهرلرندن اولوب، ۵۲۸۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی، مکتب اعدادیسی، فلسفه وموسیقی جمعیتلری، رومالیلر زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی وپك مشهور قاپلیجه‌لری واردر. حتی اسمی دخی « قاپلیجه » دیمکدر. — ممالك مجتمعهٔ آمریقاده دخی بو اسمله بر قاچ قصبه بولنوب، اك بیوکلری (منه) جمهوریتنده و(کنبك) نهری اوزرنده (پورتلاند)ك ۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، کمی اعمالنه مخصوص دستکاهلری ودمیر یولی واردر.

باتاو } (Batavres) جرمان اقوامندن اسکی بر قومدر، که (رین) ایرماغنك غرب جهتنده وقیلك طرفلرنده ساکن ایدیلر. بونلر غایت جسور اولوب، رومالیلرله خیلی محاربه‌لر، ورام اولدقدن صکره برچوق اختلالر ایتمشلردی. نهایت اوچنجی قرن میلادیده فرانقلر طرفندن مغلوب اولوب، مرور زمانله اسملری بیله رفع اولنمشدر.

باتاویا } (Batavia) جاوه آطه‌سنده بر شهر اولوب، بحر محیط کبیرده کی بتون قیلك مستملکاتنك مرکزیدر. جزیرهٔ مذکوره‌نك شمال غربی ساحلنده و(یاقاتره) نهرینك منصبنده، واسع وآطه‌لرله مملو بر قویده، ″۳۷ ′۷ °۶ عرض شمالی ایله ″۵۸ ′۲۷ °۱۰۴ طول شرقیده واقعدر. ۲۸۰۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، شهر اوچ قسمه منقسمدر؛ اوروپالیلره مخصوص اولان قسمی، که اك کوزل واك منتظمیدر، یالکز ۳۵۰۰ اهالیی جامعدر؛ چینلیلره مخصوص اولان قسمی تمامیله چین شهرلرینه مشابه اولوب، ۳۳۰۰ اهالیسی واردر؛ اصل جاوه‌لیلره مخصوص اولان قسم اعظمی ایسه شهردن زیاده برچوق کویلر مجموعنه مشابه اولوب، آره‌سنده واسع چایرلر، اورمانلر وسازه بولنور. اهالیٔ اصلیه‌سی ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدیندرلر. کوزل

بر ریختمی، بر قاچ سرایی، جسیم مخزنلری، عسکری خسته خانه‌سی، تیاتروسی، متعدد جدوللری، فنون وصنایع جمعیتلری، مکتبلری وسائر آثار عمرانی واردر. ۱۶۱۹ تاریخ میلادیسنده فلمنکلیلر طرفندن اسکی (یا قاره) شهری موقعنده تأسیس اولنه‌رق، ۱۸۱۱ ده انکلیزلرك الینه یکمش، و۱۸۱۶ ده فلمنك طرفندن استرداد اولنمشدر. هواسی غایت آغیر ومهلك اولدیغندن، بر آره‌لق مرکزیتدن چیقارلمق ایستنمش ایسه‌ده، بعده بعض تطهیرات واصلاحات اجرا ایدیله‌رك، هواسی بر درجه‌یه قدر تصفیه اولنمشدر.

باتوری { اسـتفان — (Et. Bathori) لهستان قرالرندن اولوب، مجارستانك اصیل برفامیلیاسنه منسوبدر. میلادك ۱۵۳۲ تاریخنده طوغوب، ۱۵۷۱ ده ترانسلوانیا یعنی اردل پرنسی، و۱۵۷۵ ده سلطان مراد ثالث حضرتلرینك حمایه‌سیله لهستان قرالی اولمش؛ وآوستریا وروسیه‌یه غلبه ایده‌رك، بعض یرلر قزانمغله برابر، برطاقم قوانین ونظامات وضع، واصلاحات اجرا، و(ویلنه) دار الفنونی تأسیس ایتمشدر. ۱۵۸۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بونك برادری (قریسنوف باتوری) کندیسنه اردلده خلف اولوب، دولت عثمانیه ایله متفق بولنمشدر. — بونك اوغلی (سجسموند باتوری) ۱۵۸۱ ده اردل پرنسلکنده پدرینه خلف اولوب، جسور برآدم ایدیسه‌ده، ثباتسز ومتلون اولوب، کاه دولت عثمانیه ایله وکاه آوسـتریا ایله اتفاق ایتمش. واوچ دفعه استعفا ویکیدن پرنسلکه عودت ایتدکدن صکره، نهایت ۱۶۰۲ ده ملکنی ایمپراطور (رودولف) ه تسلیم، وبرسـنه صکره پراغده وفات ایتمشدر. — بونك برادری (غابریل باتوری) دخی ۱۶۰۸ ده اردل پرنسی اولمش ایسه‌ده، حرکات غیر لایقه‌سندن طولایی اهالی طرفندن اسقاط اولنه‌رق، مملکت مذکوره بو خاندانك تصرفندن چیقمشدر.

باتورینه { (Batourine) روسـیه‌نك (چرنیغوف) ایالتنده وچرنیغوف شهرینك شرق جهتنده برقصبه اولوب، ۹۲۵۰ اهالیسی واردر. فاز قلرك اسکی مرکزیدر.

باتون روژ { (Baton-Rouge) ممالك متحده آمریقاده (لویزیانه) جمهوریتنك یکی مرکزی اولان بر قصبه اولوب، (میسیسیپی) ایرماغنك ساحل یسارنده ویکی اورلیان شهرینك ۱۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۷۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، هواسی پك صاغلامدر.

باتیل { (Bathylle) حسن وجمالیله مشهور سیسـاملی بر دلیقانلی اولوب، جزیره مذکوره حکمداری پولیقراتك وشاعر (آناقریون) ك معشـوقی ایدی. بونلرك برنجیسی کندیسنه بر هیکل رکز ایتدیرمش، وایکنجیسی حقنده بر چوق غزلر سویلشدر.

باجل { یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، حدیده‌نك ۳۸ کیلومتره شرق شمالیسنده و(سهم) نهرینك ٤ کیلومتره شمالنده اولدرق، جبل اتکنده وحدیده‌دن صنعایه کیدن طریقك اوزرنده‌در. — باجل قضاسی شرق شمالی جهتندن صنعا لواسنك کوکبان وحراز قضالریله، شرق جنوبی جهـتندن ریمه، غرب جنوبی جهـتندن نفس حدیده، غرب شمالی جهتندن دخی زبیده قضالریله محاط ومحدود اولوب، جبالك تمامیه قریب اولان آشاغی اتکلرنده واقعدر. بناءً علیه هـواسی خیلی صیجاق اولوب، محصـولاتی قهوه، چوید، دورو وسائر یمن محصولاتندن عبارتدر. بو قضا حماش وملحان ناحیه‌لرینی دخی جامعدر.

باجه { (Beja) پورتکیزك جهت جنوبیه‌سنده (آلمتیو) ایالتنـده بر قصبه اولـوب، لیسبونه‌نك ۱۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوزل براووه اورته‌سـنده کائن برتپه‌نك اوزرنده واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی واطرافنده پك چوق زیتون آغاجلری واردر. عربلرك زمانـنده پك معمور اولوب، مشاهیر علمای اسـلامدن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشـدر. آفریقاده بو اسمله بولنان دیکر بر قاچ قصبه‌دن تفریق ایچـون بوکا (باجة اندلس) دیرلردی. — آفریقیـه‌ده دخی بو اسمله ایکی قصبه بولنوب، بری تونسك ۸۸ کیلومتره غربنده عین‌الشمس دنیلن بر طاغك اوستنده واقعدر. قیاتك اوزرنده برقلعه‌سی دخی واردر. میاه جاریه‌سی ویاغـوری چـوق اولـوب، اطرافی باغ وباغچه‌لرله محاط، وجوارلرنده‌کی اراضی غایت منبت اولمغله، پك چوق بغدای وسائر حبوبات یتیشدیکندن، بوکا (باجة القمح) دخی دیرلردی. — دیکری یمنه تونسده وساحل بحره اولوب، زیتونی چوق برکوچك قصبه

اولدیغی کتب عربیه‌ده مذکور ایسه‌ده، محلی آکلاشیلهمدی. هجو ایله مشهور اولان شاعر (محمد بن ابی معوج)ك وطنیدر. بوكا (باجةالزیت) دیرلردی.

باجی (عبدالعزیز بن مسلمه) اندلس مشاهیر اطبا وادباسندن اولوب، پورتكیزك (باجه) قصبه‌سندن ایدی. — اندلس وافریقیه‌ده‌كی باجه قصبه‌لرنده نشأت ایتمش مشاهیردن دیكر بر قاچ ذات دخی بو لقبله ملقبدر.

باچو (Baccio) ایتالیانك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۴۶۹ ده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱۵۱۷ ده وفات ایتمشدر. (باچودلاپورتا) دیمكله مشهوردر. — بنه فلورانسه‌لی بر هیكلتراش دخی (باچو دامونته لوپه) دیمكله متعارف اولوب، ۱۴۴۵ ده طوغمش، و ۱۵۲۳ ده وفات ایتمشدر.

باچوكی (الیزه — Elisa Baciocchi) بیوك ناپولیونك همشیره‌سی اولوب، ۱۷۷۷ تاریخنده (آیاچو) ده طوغمش؛ ۱۷۹۷ ده قورسیقه‌لی (فلیكس باچوكی)یه وارمش؛ ایكی سنه صكره پارسه كیدوب، انك مشهور ادبا ایله عقد مناسبات ایتمش؛ ۱۸۰۵ ده زوجی (پیومبینو) و (لوقه) پرنسی اولوب، اصل حكومت سورن صاحبهٔ ترجمه بولنمش؛ و ۱۸۰۹ ده طوسقانه بیوك دوشه‌سی تعیین اولنمش ایسه‌ده، ۱۸۱۴ ده اسقاط اولنه‌رق. ابتدا بولونیه وبعده آلمانیایه چكیلوب، ۱۸۲۰ ده تریسته‌ده وفات ایتمشدر. — پرنس باچوكی ۱۸۰۵ ده ناپولیونك همشیره‌سنی ترك ایده‌رك، ۱۸۴۱ ده رومادە وفات ایتمشدر.

باخرز هرات ایله نیشابور آره‌سنده بیوك بر ناحیه اولوب، ۱۶۸ قریه‌دن مركب اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور. «دمیة القصر» صاحبی (علی بن حسن باخرزی) كبی نجبه اعاظم علما وادبانك وطنیدر.

باخمرا كوفه ایله واسط آره‌سنده بر محل اولوب، ابوجعفر منصور ایله حضرت امام حسنك تورونی ابراهیم بن عبدالله آره‌سنده‌كی وقعهٔ معلومه بوراده جریان ایتمش؛ ومشار الیه ابراهیم بوراده شهید اولوب، قبری زیارتكاهدر.

بادایوز (Badajoz) اسپانیاده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، مادریدك ۲۹۳ كیلومتره جنوب غربیسنده وغوآدیانه (یعنی وادی آنه) نهری اوزرنده و (استرمادور) خطه‌سنده واقعدر. ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر. پورتكیز حدودینه قارشی عسكری برموقع اولوب، استحكاماتی ومتعدد قشله‌لری واردر. ۶۲۰ متره طولنده بر كوپریسی اولوب، رومالیلر زمانندن قالمش اولدیغی مرویدر. پورتكیزله اجرا اولنان خیلی ایشلك بر تجارتك مركزیدر. عربلر عندنده (بطلیوس) دیمكله معروف اولوب، دولت امویه‌نك انقراضندن صكره ظهور ایدن طوائف ملوكك زمانلرنده مستقل برحكومت اسلامیه مركزی اولمشیدی. — بادایوز ایالتی اسپانیانك حدود غربیسنده‌كی ایالتلرندن اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۸۹۴ مربع كیلومتره واهالیسی ۴۶۳۱۷۰ كشیدر.

بادِس بری فاسده دكیز ساحلنده ودیكری زابده یعنی جزایرده اولمق اوزره، مغربده بو اسمله ایكی كوچك قصبه بولندیغنی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بادن (Baden, Bade) آلمانیا ایمپراطورلغی آلتنده بولنان حكوماتدن اولوب: قطعهٔ مذكورەنك جنوبنده واقعدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بو خطه رینك جنوب وشرق ساحلی بوینجه جنوبدن شماله ممتد اولوب، اوزون ومعوج الشكل بریردر. جنوباً اسویچره ایله، غرباً (آلساس) وپالاتینات خطه‌لریله، شمالاً (هسه) خطه‌سیله وباویره‌نك برقسمیله، شرقاً دخی (وورتمبرغ)له محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۲۶۳ مربع كیلومتره‌در.

طاغلریله نهرلری وكوللری. — اراضیسنك بر ثلثی طاغلق، بر ثلثی تپه وبایرلردن وبر ثلثی دخی اووه‌دن عبارتدر. طاغلرینك باشیجه‌سی جهت جنوبیه‌سنده رینك مجراسیله متوازیاً ممتد اولان (اشوار چوالد) یعنی قره‌اورمان تعبیر اولنان طاغدر، كه شیان تماشا ووحشی هیئتلی برطاقم منظره‌لری حاوی اولوب، انك یوكسك ذروه‌سی ۱۴۸۹ متره ارتفاعنده اولان (فلدبرغ) تپه‌سیدر. بوطاغك اتكلریله رین مجراسی آره‌سنده اون اون بش كیلومتره وسعتنده كوزل براووه ممتداولوب، قصبه‌لر وقریه‌لرله مملودر. صولری چوق اولوب، مملكتك قسم اعظمی (رین) حوضه‌سنه،

ویالکز شرق جنوبی جهتی طونه حوضه‌سنه تابعدر. رین ایرماغی (قونستانسه) کولندن چیقدقدن صکره، اکثر محللرنده بادنك حدود جنوبیه‌سنی تشکیل ایده‌رك، شرقدن غربه جریانله (باله) شهرینه واصل اولنجه، شماله طوغری دونه‌رك، تا (هس)ه وارنجه‌یه قدر بو مملکتك حدود غربیه‌سنی آریور. مملکتك ایچندن وعلی‌الخصوص قره اورمادن ایتن برچوق چایلر ودره‌لر بو ایرماغه منصب اولوب، بونلرك باشلیجه‌لری: ووتاخ، استاینه، اشلوخت، آلب، وراخ، ویزه، نایماکن، الز، کینزیك، رنخ، نقار، ماین وسائره‌در. طونه ایسه ذاتاً بو خطه‌ده نبعان ایدوب، ایلك منبعلری اولان (برکه) ایله (بریغاخ) چایلری بو مملکت داخلنده برلشه‌رك، طونه نامیله شرقه طوغری جریانله، وورتمبرغه داخل اولور. بادنك شرق جنوبی حدودنده بولنان (قونستانسه) کولندن بشقه برقاچ کوچك کوللری دخی واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی.— هواسی معتدل اولوب، علی‌الخصوص رین وادیسیله قونستانسه کولی کنارلرنده پك ملایمدر. طاغلرده بالطبع دها سرتدر. اراضیسی پك منبت و، فن زراعت دخی زیاده‌سیله ترقی ایتمش اولدیغندن، محصولاتی پك چوق اولوب، حبوبات متنوعه ایله، توتون، کتان، پتاتس، شربتجی اوتی، الما، آرمود، شفتالی، آیوه، کراز، جویز، فندیق کبی میوه‌لرك انواعی وکلیتلی سبزه حاصل اولور. باغلری دخی چوق اولوب، مشهور شرابلر چیقار. طاغلرده پك کوزل مرعالر بولنوب، پك چوق صیغیر، قویون وسائر حیوانات بسلنیر. اورمانلری دخی چوق اولوب، کلیتلی کراسته اخراج اولنور. دمیر، کوکورد، باقر، چنقو، کومش معدنلریله مرمرلری وطوزی دخی چوق اولوب، رین مجراسنك برقسمنده آلتون توزی دخی چیقار. میاه معدنیه‌سی وقابلیجه‌لری‌پك بول اولوب. اك مشهورلری (بادن بادن) قاپلیجه‌سیدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری.— بادن اهالیسی ۱۶۰۱۲۵۵ کشی اولوب، بر مربع کیلومتره باشنه ۱۰۶ کشیدن زیاده‌جه دوشیور. دیمك اولیورکه بو مملکت وسعت اراضیسنه کوره اوروپانك اك زیاده مسکون یرلرندندر. جهت جنوبیه‌سنك اهالیسی (آلمانی) وجهت شمالیه‌سنك کیلر (فرانق) دنیلن ایکی اسکی قومك احفادندن اولوب، اورته طرفلرنده سوآب قومنه منسوب بعض افراد دخی وار ایسه‌ده، بونلرك جمله‌سی اقوام جرمانیه‌دن بولنغله، شمدیکی حالده جمله‌سی آلمانلرلر، ویوقاری آلمانیا لسانینك برنوعیله متکلمدرلر. یالکز قره اورمان اهالسی اسکی آلمانجه لسانی محافظه ایتمشلردر. بادن اهالیسندن برملیوندن زیاده‌سی قتولیك، یاریم‌ملیوندن زیاده‌سی پروتستان و ۲۷۰۰۰ قدری دخی یهودیدر.

تقسیماتی: باشلیجه شهرلری.— بادن بیوك دوقه‌لغی درت ایالته منقسم اولوب، بونلرك اوچی اوچر وبری ایکی سنجاغه وهر سنجاق دخی برقاچ قضایه منقسمدر. ایالتلرك صورت تقسیملریله اهالیلری ومساحهٔ سطحیه‌لری بروجه‌آتیدر:

مربع کیلو.	اهالی	ایالت	سنجاق
٤۱٦۹	۲۸۱۰۳٦	قونستانسه	قونستانسه ویلینکن والدسهوت
٤۷٤۰	٤٦۰۳۸٤	فریبورغ	فریبورغ لوراخ اوفنبورغ
۲۵۷۲	٤۲۱۷۸٤	قارلسروخ	بادن قارلسروخ
۳٦۰۰	٤۳۸۰۵۱	مانهایم	مانهایم هایدلبرغ موسباخ

بو مملکتك برچوق کوزل شهر وقصبه‌لری اولوب، اك بیوك ومشهورلری، مقدار نفوسلریله برابر، بروجه زیر ذکر اولنور:

مانهایم	٦۱۲۷۳	قونستانسه	۱٤٦۰۱
قارلسروخ	٦۱۰٦٦	بادن	۱۲۷۷۹
فریبورغ	٤۱۳٤۰	راستاد	۱۱۷٤۵
پفورچهایم	۲۷۲۰۱	بروخسال	۱۱٦۵٦
هایدلبرغ	۲٦۹۲۸		

اصول حکومتی، قوهٔ عسکریه ومالیه‌سی.— بادن خطه‌سی بیوك دوقه‌لق‌عنوانیله برحکومت مشروطه اولوب، ارثی بر بیوك دوقه‌لك زیر حکمنده‌در، وبر مجلس اعیانله بر مجلس مبعوثانه قارشی مسئول اولان هیئت وکلا طرفندن اداره اولنور. آلمانیا مجلس عمومیسنه ۳ اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. واردانی ۷۸ ومصارفی ۷۲ ½ ملیون مارقه (یعنی تقریباً ۳۹۰۰۰۰۰۰ ایله ۳٦۰۰۰۰۰ انکلیز لیراسنه) قریبدر. عسکری آلمانیانك اون دردنجی قول اردوسی بادنده‌در.

سنك قسم اعظمنی تشكيل ايدهرك، حال حضرده ۱٤۰۰۰ وحال سفريده ٤٤۰۰۰ نفردن عبارتدر.

معارف وصنايع وتجارتی. — معارف مجبوری ومجاناً اولوب، حكومت طرفندن اداره اولنور. مكتبلر بش نوع اولوب، مكاتب ابتدائيه، مكاتب رشديه، ايكی نوع مكاتب اعداديه ودارالفنونلردن عبارتدر. مكاتب اعداديه ۱۲ ودارالفنونلر ۲ عددنده اولوب، بونلرك بری هايدلبرغ ودیگری فريبورغده در. بونلردن ماعدا مختلف شهر وقصبهلرده صنايع مختلفه يه مخصوص ۳۷ مكتب، قارلسروهده بريوك دارالصنايع، بر عسكری مكتبی، بر صنايع نفيسه مكتبی، پفورچهايمده برصاغر ودلسز مكتبی، فريبورغده براعمی مكتبی وبر چوق قصبهلرده تجارت وزراعت مكتبلری واردر. ايكی دار الفنوندن هر برينك ٥ شعبهسی وآيريجه كتبخانهلری، سريريات خسته خانهلری، كيمياخانهلری، نباتات باغچهلری وموزه خانهلری اولديغی كبی، قارلسروهده دخی ۱۰۰۰۰۰ جلدی حاوی بر كتبخانه وبر تاريخ طبيعی نمونه خانهسی، مانيايده بر رصدخانه، واكثر قصبهلرده معارف وصنايعه مخصوص جمعيتلر واردر. رسم سركيلری وبيوك تياترولر دخی متعددر.

صنايع پك ايلری اولوب، انواع ماكينهلر، ايكنه، چكيچ وسائره كبی دمير وچليكدن آلات متنوعه، شكر، پاموق وايپك منسوجات، سختيان، كاغد، تقليد مجوهرات، تختهدن انواع مواد وسائره اعمالنه مخصوص قارلسروهده، مانيايده وسائر شهر وقصبهلرنده متعدد فابريقهلر واردر. قره اورمانده تختهدن ساعت وحصير شاپقه كثرتله ياپيلور. معدنلرك اخراج واعمالیله توتونك استحضاری وبيره و(كيرش) دنيلن كراز راقيسی دخی اهالينك بريوك قسمنی اشغال ايديور.

كرك محصولات ارضيه سنك كثرتی وكرك فابريقهلرينك چوقلغی بو مملكتك تجارتنك توسعنی موجب اولدقلری كبی، موقع جغرافيسی ووسائط نقليدنك مكمليتی دخی تسهيلات ويرمكله، پك بيوك بر تجارت اجرا اولنور. اخراجاتی باشليجه دخايره، شراب، توتون، زيتون ياغی، حيوانات، كراسته وسائرهدن عبارتدر. قونستانسه كوليه رين ايرماغنده وبعض نهرلرده خيلی كميلر ووابورلر ايشلر.

احوال تاريخيهسی. — بوخطهنك رومالیلردن اولكی احوالی مجهول اولوب، رومالیلرك زمانندن صكره كی احوال ايسه عموم آلمانيانك احواليله مشترك اولديغندن، بو بابده بر شی ديمك اقتضا ايتز. اون ايكنجی قرن ميلاديده بوخطهده، مركزی بادن شهری اولمق اوزره، (هرمان) نام ذات طرفندن بر (مارغراو)لق تشكيل ايديلهرك، شمديكی بادن بيوك دوقهلغنك برقسميله آلساسك وبرونسويقك بر قسمندن مركب ايدی. بعده، او وقتلرده عادت اولديغی اوزره، مملكت وارثلر بينده مقاسمه اولنهرق، مارغراو خاندانی برقاچ شعبهيه آيرلمشيدی. اون آلتنجی قرن ميلادی اوائلنده حكومت سورن مارغراو (قرستوف) بو شعبهلری جمع ايدهرك، بر حكومت تشكيل ايتمش ايسهده، متعاقباً ينه ايكی شعبهيه آيريلوب، نهايت ۱۷۷۰ ده بو شعبهلرك بری منقرض اولمغله، ينه مملكت بررئيسك تحت حكمنه كچوب، بوكا «منتخب پرنس» عنوانی ويرلمشيدی، كه آلمانيا ايمپراطورينك انتخابنه حق مداخلهسی وار ايدی. ۱۸۰٦ ده بادن پرنسی «رين حكومات متفقهسی» نامیله بر حكومات صغيره هيئت مجتمعهسنك تشكلی مقصدينه موافقت ايتديكيچون، بيوك ناپوليون طرفندن كنديسنه بيوك دوقه عنوانی ويريلوب، اووقتدن بو مملكت بيوك دوقهلق عنوانی محافظه ايتمشدر. ۱۸۱۳ ده بادن بيوك دوقهلغی جرمانيا حكومات متفقهسی هيئتنه داخل اولمش؛ ۱۸٤۸ ده ظهور ايدن اختلال پروسيهنك ياردیمیله باصديره بيلمش؛ ونهايت ۱۸۷۰ ده بادن دخی سائر آلمانيا حكوماتيله برابر پروسيهنك تحت رياستنده اولهرق آلمانيا ايمپراطورلغنه التحاق ايتمشدر.

بادن { ياخود باده (Baden, Bade) اسويچره‌نك (آرغوويا) ناحيهسنده واز وريخ)ك ۲۱ كيلومتره شمال غربيسنده اولهرق، (ليمات) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۵۰۰ اهاليسی ومشهور قاپلجهلری واردر. ۱٤۲٦ دن ۱۷۱۱ تاريخنه دك اسويچره حكومات متفقهسی مجلس مبعوثانك محل اجتماعی بولنمشدر.

بادن { ياخود باده (Baden, Bade) آوستريادهويانداك ۲٤ كيلومتره جنوب غربيسنده بر كوچك قصبه اولوب، قاپلجهلری وايمپراطوره مخصوص بر سرايی واردر.

بادن بادن { یاخود باده (Baden - Baden, Bade) بادن بیوك دوقه‌لغنك (قارلسروهه) ایالتنده سنجاق مرکزی کوزل بر قصبه اولوب، قارلسروهه‌نك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واسنو تغاردك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، آلمانیا، فرانسه، انکلتره وسائر طرفلردن بوقاپلیجه‌لره پك چوق خلق طوپلانیر. اهالیسی ۱۱۰۰۰ کشی اولوب، آنجق بانیه مو-سملرنده اهالیسی تضاعف ایدر. دوقه‌لره مخصوص غریب بر سرایی، بر قلعه‌سی، کوزل بر باغچه‌سی، جزویتلره مخصوص بر مکتبی، بر آثار عتیقه نمونه خانه‌سی، اطرافنده کوزل مسیره وتفرجکاهلری وار-در. اسکیدن بری قاپلیجه‌لریله مشهور اولوب، اسمی دخی «قاپلیجه» ویا «حمام» دیمکدر. خیلی وقت بادن مارغراولغنك مرکزی بولنمش، وبناءً علیه بو خطه دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

باده { [«بادن» و «بادن بادن» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بادیا ای لبلیش { (Badia y Leblich) اسپانیانك مشهور سیاحلرندن اولوب، (علی بك) اسم مستعاریله دخی معروفدر. ۱۷۶۶ تاریخنده طوغوب، ۱۸۱۸ ده وفات ایتمش؛ ومدت مدیده آفریقا وجزیرة العربده مسلمان کبی سیاحت ایدوب، اووقتدك آوروپاجه مجهول اولان بر چوق احوال وحقایقه مطلع اولدرق، عودتنده ۳ جلد اوزره بر سیاحتنامه نشر ایتمشدر.

بادیس { (ابو مناد بن منصور بن بلکین بن زیری بن مناد حیری صنهاجی) آفریقیه‌ده یعنی تونسده وجزایر وطرابلس غربك بر قسمنده ملوك فاطمیه‌نك تحت یعتنده اولدرق حکم سورن (آل زیری) امراسندن اولوب، ۳۸۶ تاریخنده پدری منصورك وفاتی اوزرینه، مقام اقتداره چکمش؛ وحاکم بامرالله فاطمینك زماننده ۲۰ سنه حکومت سوروب، عصیانلریله وزناته قومیله متعدد محاربلر ایتمش؛ ونهایت اطاعتندن چیقمش اولان طرابلس غربك استردادینه کیدرکن، تاریخ مذکوره وفات ایتمشدر. اوغلی معز خلفی اولمشدر.

بادیس { (ابن حبوس بن ماکسن بن زیری بن منه صنهاجی) اندلسده ظهور ایدن طوائف ملوکدن اولوب، پدری حبوسك وفاتندن صکره، ٤٢٩ تاریخنده غرناطه حاکمی اولمش؛ ومریه ده حکم سورن عامری‌یی غرناطه خارجنده قتل، ومالقده حکم سورن بنی حمودله خیلی وقت حرب ایتمش؛ وغرناطه‌یی برطاقم قلاع واستحکاماتله تشیید، وبرچوق ابنیه وسائره ایله اعمار وتزیین ایلمشدر. بنی حمودك انقراضنده مالقه‌یی دخی ضبط ایدوب، ملکنی توسیع ابتدکدن صکره، ٤٦٧ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بادیوس { ژوزه (J.Badius) اون آلتنجی قرن میلادی مشاهیر طباعیندن اولوب، پارسده بیوك برمطبعه تأسیسله، پك چوق آثار نافعه ونفیسدنك نشرینه وفن طباعتك ارقاسنه موفق اولمشدر.-- وفاتندن صکره اوغلی (قونراد بادیوس) دخی کندیسنك اثرینه تبعیت ایتمشدر.

باذ { (ابو عبدالله حسین بن دوستك) اکراد حمدیه‌دن بنی مروان خاندانندن دایسی اولوب، دجهٔ افراطده ایری وقوتلی بر آدم اولمغله، آل بویه‌دن عضدالدوله زماننده دیار بکرده خروجله، عضدالدولهنك وفاتندن صکره کسب قوت ایده‌رك، نصیبنی دخی ضبط، و ۳۷۳ تاریخنده صمصام‌الدولهنك عسکرینی کلیاً مغلوب ایده‌رك، موصله مظفراً دخول ایتمشیدی. بر سنه صکره آل حمدانن سعدالدوله بن سیف‌الدوله موصلی ضبط ایدوب، صاحب ترجمه دیار بکره چکلمش؛ و ۳۸۰ تاریخنده‌ك آل بویه وآل‌حمدانله محاربه‌ده بولنوب، نهایت تاریخ مذکوره قتل اولنمشدر.

باذان { فارسی‌الاصل اولوب، وقت سعادتده کسری طرفندن یمن والیسی ایدی. کسری حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك نامهٔ سعادتلرینی شق ایتدکدن صکره، بوناته حجازده ظهور ایدن حضرت محمدك کندیسی نزدینه اعزامنی امر ایتمش؛ وصاحب ترجمه بو مأموریتی نزد پیغمبریه تبلغ ایتدیکنده، جواباً اسلامه دعوت بیورلمغله، هدایت رباید یتیشدرك، هجرت نبویدنك ۱۰ تاریخنده درحال ایمانه کلمش؛ واسود عنسینك قتلنده پك چوق یاردیمی اولمشدر. حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك

آخر عمرنده یمنده شرف اسلامله مشرف اولدیغندن، دیدار نبویه نائل اولهامشدر.

بادغیس هرات ایله مرورود آره‌سنده بر ناحیه ایدی. بعض مشاهیر علمائك وطنی بولنمشدر. کتب فتوحده دخی ذکری یکر. اصل اسم فارسیسی (بادخیز) اولوب، روزکاری چوق وشدتلی اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. مرکزی (بون) و (بامیین) اسملرنده بربرینه ملاصق کبی ایکی قصبه ایدی.

بار (Antivari) آرناؤدلغك شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلی قربنده برقصبه اولوب، برلین معاهده‌سی طرفندن قره‌طاغه ترك اولنمشدر. اشقودره‌نك ۳۷ کیلومتره غربنده وساحلدن ٤ میل قدر ایچریده بر طاغ اتکنده‌در. بر قلعه‌سی، ۱٤۰ دکانی‌حاوی بازاری، برصو یولی وبرقاچ کوچك جامعی واردر. ادارهٔ عثمانیه زمانده ٤۰۰۰ اهالیسی اولوب. ۲۵۰۰ی مسلمان اولغله، قره‌طاغه ترکندن صکره اکثری اشقودره‌یه هجرت ایتمشلردر. قصبه‌ده مسلمانلر ترکجه، قتولیکلر آرناؤدجه واورتودوقس خرستیانلر اسلاوجه تکلم ایدرلر. جوارلرنده کوبلرك لسانی آرناؤدجه‌در. ایتالیاده‌کی (باری) شهرینك قارشیسنده بولنغله، «مقابل باری» معناسیله (آنتی باری) تسمیه اولنمشدر.

بار (Bar) روسیه‌نك (پودولیه) ایالتنده، (روق) نهری اوزرنده و (موهیلف) شهرینك ٦۸ کیلومتره شمالنده واقع برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وبر قیانك اوزرنده بر قلعه‌سی واردر.

بار (Barr) آلساس لورنده و(شلستاد)ك ۱٤ کیلومتره شمالنده تجارتکاه برقصبه اولوب، ۳٦۰۰ اهالیسی وجوارنده‌بربوك اورمانیله صیجاق معدن صویی واردر.

باراتیر (Baratier) مشهور برچوجقدر، که آلمانیانك (اشوار باخ) قصبه‌سنده طوغمش؛ و۵ یاشنده ایکن، آلمانجه وفرانسزجه تکلم ایتدکدن بشقه لاتینجه‌یی و ۷ یاشنده یونانی وعبرانی لسانلرینی دخی تحصیل ایتمش؛ وعلوم دینیه وسائره‌یی اکمال ایده‌رك، ۱۰ یاشنده ایکن برقاچ کتاب تألیف ایتمشیدی. بعده ریاضیات وهیئت ونجوم علمارینك تحصیلنه باشلیوب، برچوق قاعده ودستورلر ایجاد، ودکیرنده عرض تعیینی اصولنی کشف ایده‌رك، ۱٤ یاشنده ایکن، برلین آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ادبیاتده، علم حقوقده وآثار عتیقه علمنده دخی ید طولی صاحبی اولوب، بوعلومك هر برنده متعدد تألیفات یازدقدن صکره، ۱۷۲۰ تاریخنده ۱۹ یاشنده وفات ایتمشدر.

باراس (Barras) فرانسه‌نك بیوك اختلالنی تعقیب ایدن هرج ومرج زمانلرنده اجرای نفوذله، ۱۷۹۵ده فرانسه‌نك بعض طرفلرنده ظهورایدن عصیانلری باصدیرمش؛ وبوناپارتك تفیضنه سبب اولمشدر. بعده «هیئت مدیران» نامیله تشکل ایدن مجلس اعضاسندن اولوب، دیکر ایکی کشی ایله برابر امور حکومتی الینه آلمش. ودیکر شریکلرینی اتهام ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۹۹ده بوهیئت بوناپارت طرفندن اسقاط اولنمشدر. صاحب ترجمه چفتلکنه وبعده بروکسله چکیلوب، مؤخراً تأسس ایدن قرالق زمانده فرانسه‌یه عودتله، ۱۸۲۹ده وفات ایتمشدر.

بارانیا (Baranya) مجارستانده (دراوه)ایله (طونه) نهرلری آره‌سنده بر ایالت اولوب، طولی ۸۸، عرضی ٦٦ کیلومتره واهالیسی ۲۹۰۰۰۰ کشیدر. مرکزی (فونف کیرش) یعنی «بش کلیسا» قصبه‌سیدر.

باربادہ (Barbade) آمریقاده‌کی (آنتیل) آطه‌لرینك بری اولوب، ۱۳° عرض شمالی ایله ٦۲° طول غربیده واقعدر. بویی ۳۲ واکی ۱۸ کیلومتره اولوب، ۱٦۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (بریجتوون) قصبه‌سیدر. اراضیسی منبت اولوب، علی‌الخصوص شکر قامشی محصولاتی چوقدر. بوآطه پورتکیزلر طرفندن کشف اولنوب، ۱٦۲۵ تاریخندن بری انکلتره‌نك تحت تصرفنده بولنیور.

باربastro (Barbastro) اسپانیانك قطالونیه خطه‌سنده، هوئسقه (یعنی وشقه) نك ٤۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (سینقه) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر.

باربروس (Barberousse) (بابا اوروج) دن غلط اولهرق، مشاهیر قپو-

دانان دریادن اوروج رئیس وبرادری خیر الدین رئیسه اوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

باربروس { فردریق (Fr. Barberousse) یعنی «قوله صقاللی فردریق» آلمانیا ایمپراطورلرندندر. [«فردریق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باربزیو { (Barbezieux) فرانسه‌نك شارنته ایالتنده و (آنغولم) شهرینك ۳۴ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی وبرقاپلیجه‌سی واردر.

باربوده { (Barboude) آمریقاده کی (آنتیل) آطه‌لرندن اولوب، (آنتیفوا)نك ۳۰ کیلومتره شمالنده، ۱۷°۴۰′ عرض شمالی ایله ۶۴°۱۰′ طول غربیده واقعدر. طولی ۳۰ وعرضی ۱۶ کیلومتره اولوب، یالکز ۱۶۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، هیچ بر لیمانی یوقدر، وسواحلی پك مخاطره‌لیدر. طوپراغی منبت اولوب، پاموق، چوید، توتون، شکر قامشی وسائره حاصل اولور. بو آطه ۱۶۲۸ تاریخندن بری انکلتره‌نك النده‌در.

باربه { (Ste. Barbe) خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، ازمیدلی برمشرك قیزی اولدیغی حالده، خرستیانلغی قبول ایتمش؛ وبو دینی ترك ایتمك ایچون پدرینك ویردیکی نصایحی دیکلمدیکیچون ۳۰۶ تاریخ میلادیسنده بونك طرفندن بوینی اوریله‌رق، قتل اولنمشدر. کانون اولك ٤ نده یورطیسی اجرا اولنور؛ وبربرجك اوزرنده تصویر اولندیغیچون طوپچیلرك حامیسی عد اولنور.

باربی { (Barby) پروسیه‌نك صاقسه ایالتنده، ماغدمبورغك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ساله) نهرینك (البه) ایرماغنه دوکلدیکی محله برقصبه اولوب، ۵۲۰۰ اهالیسی واردر.

بارت { (Barth) آلمانیا مشاهیر سیاحین وجغرافیونندن اولوب، ایتالیا وآق دکیز سواحلنده خیلی مدت کشت وکذارله، بحر مذکورك سواحلی حقنده معتبر بر اثر نشر ایتدکدن صکره. (ریشاردسون)ك تحت ریاستنده آفریقایه کیدن هیئت سیاحیه داخل اولوب، ۱۸۴۹دن ۱۸۵٤ تاریخلرنده بش سنه چولرده واقوام وحشیه آراسنده سیر وسیاحت ایتمش؛ وبتون آرقداشلری اورالرده وفات ایتدیکی حالده، کندیسی عودته موفق اولوب، آلمان وانکلیز لسانلرنده ۵ جلد اوزره «آفریقای وسطی وشمالی سیاحتنامه‌سی» عنوانیله نافع برکتاب وآفریقای وسطی لسانلرینك بر لغت کتابنی نشر ایتمشدر. ۱۸۲۱ده هامبورغده طوغوب، ۱۸۶۵ ده وفات ایتمشدر.

بارتز { (Barthez) فرانسه‌نك مشاهیر اطبا-سندن اولوب، ۱۸۳٤ تاریخنده (مونتپلیه)ده طوغمش، و۱۸۰۶ده وفات ایتمشدر. وطننده بر چوق وقت طبیه مکتبنده معلم بولنمش؛ وپارسه کیدوب، (دالمبر) وسائر معاصرلری اولان مشاهیرعلما ایله‌عقد مناسبت ایده‌رك، مشهور «مجموعهٔ فنون»ك تحریرینه دخی اشتراك ایتمشدر. اوروپانك همان کافهٔ لسانلرینه واقف اولوب، طبه وعلی‌الخصوص بدن بشره متعلق برقاچ معتبر اثر یازمشدر. برآره‌لق قرالك سرطبیبی اولمشیدی.

بارتلمی { سنت—(Ste. Barthélemy)اون ایکی حواریونك بری اولوب، روایته کوره هندستان وحبشده خرستیانلغی نشره کیتمش؛ ومیلادك ۷۱ تاریخنده ارضروم طرفلرنده قتل اولنمشدر. یورطیسی اغستوسك ۲٤نده اجرا اولنور.

بارتلمی { پیر (P. Barthélemy)مارسلیالی متعصب بر راهبدر، که میلادك ۱۰۹۶ تاریخنده اهل صلیب عسکریله برابر آنطاکیه‌نك محاصره‌سنه کیدوب، حضرت عیسانك قتلنده قوللانلمش اولان مزراغی بولمش اولمق ادعاسنه قالقیشه-رق، بو مزراغك اهل اسلامی مغلوب ایده‌جکنی اعلان ایتمش ایسه‌ده، بونك تأثیری کورلمدیکندن، دعواسنی اثبات ایچون اشکنجه آلتنه آلدرق، ۱۰۹۹ ده وفات ایتمشدر.

بارتلمی { آبه — (L'abbè J. J. Bart) آثار عتیقه مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۷۱۶ تاریخنده فرانسه‌نك (پرووانسه) خطه‌سنده طوغمش، و۱۷۹۵ده وفات ایتمشدر. لاتین، یونانی قدیم، سریانی، کلدانی وعربی لسانلرینه آشنا اولوب، آثار عتیقه علمنه چوق خدمت ایتمش؛ وایتالیایه سیاحتلر بر چوق آثار عتیقه طوپلامشیدی. فنیکه، فلسطین وسائره آثار عتیقه‌سی حقنده برقاچ

کتاب یازمشدر. اك مشهور اثری «کنج آناخار سیسك سیاحتنامه‌سی» عنوانلی بیوك کتابیدر، که یونان قدیمك احوالنی مصوردر.

بارتلمی (مارکی فرانسوآ) فرانسه‌نك برنجی جمهوریتی مدیرلرندن، وآنف الترجمه‌نك یکنیدر. ۱۷۵۰ده پرووانسه‌ده طوغمش، و ۱۸۳۰ده پارسده وفات ایتمشدر. جمهوریت طرفندن بعض سفارتلرده بولنوب، پروسیه، اسپانیا وسائر دولتلرله معاهده‌لر امضالامش؛ وافکار معتدله اصحابندن اولدیغیجون، ۱۷۹۷ده مدیرلر هیئتنه ادخال اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، دیکر برقاچ کشی ایله برابر آمریقای جنوبیده فرانسز (غویانه) سنده واقع (سینا ماری) چولنه نفی اولنمش؛ وبرمدت صکره اورادن فرارله، فیلنك غویانه‌سنه انتجا ایده‌رك، اورادن انکلتره‌یه کچمش؛ وقراللق زمانده فرانسه‌یه عودت ایده‌رك، مارکی عنوانه وبعض بیوك مأموریتلره نائل اولمشدر.

بارتلمی (سنت — وقعه‌سی (La Saint-Barthélemy) فرانسه‌ده ۱۵۷۲ سنه‌سی آغستوسنك ۲۴نجی کونی یعنی سنت بارتلمی یورطیسنده طقوزنجی شارل ایله مدیچیس خاندانه منسوب قرالیچه قاترینه‌نك امریله وقوع بولمش بروقعهٔ مدهشه‌در، که پروتستانلرك قتل‌عام ایدلمسندن عبارتدر. او کونده پارسده وایالاته اقلی ۲۰۰۰۰ وبرواییده ۶۰۰۰۰ پروتستان قتل واعدام اولنمشدر. آنجق بعض والیلر قرالك بو امر غدارانه‌سنه اطاعت ایتمیوب، از انجمله (بایونه) والیسی قونت (اورت)ك: «معیتمده‌کی عسکر بك جسور وشجیع آدملردر، لکن ایجلرنده امر کزی اجرا ایده‌جك هیچ برجلاد بولمدم» مألنده برمکتوبله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. فرانسه ایچون بر عار اولان بو وقعه پروتستانلغك اوکنی آلمق شویله طورسون، بو مذهبك دها زیاده قوت بولمسنه ومذهب نزاعلرینك تشددینه سبب اولمشدر.

بارچینلو خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب سنجاغنده بر عشیرتدر.

بارداس (Bardas) قسطنطینیه روم امپراطورلرندن (اتشوقل) ك قاینی وامپراطوریچه (تئودوره)نك برادری اولوب، ۸۴۲ تاریخنده تئوفیل طرفندن اوغلی میخاله وصی تعیین اولنمش ایکن، حکومتی ضبط ایله، سبب دولتی اولان همشیره‌سی تئودوره‌یی دخی سرایندن دفع ایده‌رك، ۲۴ سنه حکومت سوردکدن صکره، نهایت مذکور میخال طرفندن قتل ایتدیرلمشدر. علوم ومعارفی حمایه ایتمشیدی. — (بارداس فوقاس) و(بارداس اسقلروس) اسملریله دخی بیزانس دولتنك ایکی سرداری بولنمشدر، که ایکنجی واسیل ایله طقوزنجی قسطنطینك زمانلرنده دفعاتله عصیان ایده‌رك، موقتاً حکومتدن نائل اولمشلرسه‌ده، ثبات ایده‌میوب، نهایت طقوزنجی قسطنطینه قارشی بینلرنده اتفاق ایتمشلرسه‌ده، حربه کیریشه‌جکلری وقت، (بارداس فوقاس) مسموماً وفات ایتمش، ودیکری تسلیم اولنوب، بعض بیوك مأموریتلره تعیین اولنمشدر.

باردسان (Bardesane) خرستیانلق رؤساسندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده سوریه‌ده یاشامش؛ وخرستیانلر عندنده رفض عد اولنان بریکی مذهب ایجاد ایتمشدر.

باردیز (یاخود باردیس) روسیه حدودی بوینده واسکی چلدیر سنجاغنده بر کوچك قصبه اولوب، چوروق صویك تابعلرندن بر چایك اوزرنده واقعدر.

بارر (Barère) فرانسه اختلال کبیری فاعللرندن اولوب، روبسپیر وسائرلرنك آرقداشی ایدی. اون آنتنجی لویینك محاکمه‌سنه دخی ریاست ایتمشیدی. معهذا بعده ارباب اختلال طرفندن نفی اولنه‌رق، اینپراطورلق وقراللق زمانلرنده منفاده قالمغه مجبور اولمش؛ وآنجق ۱۸۳۰ وقعه‌سندن صکره فرانسه‌یه عودت ایده‌یلوب، ۱۸۴۱ده ۸۶ یاشنده وفات ایتمشدر. بعض نطقلری وآثار سیاسیه‌سی واردر. اختلال زمانده «شفق» عنوانیله برغزته چیقاریردی.

بارس (یاخود بارسبورغ (BarsB.arsem-burg) مجارستانده همنامی اولان ایلنك مرکزی برقصبه اولوب. اغراندن اوزرنده واقع(لوغ)ك ۶ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. وقتیله پك مستحکم برموقع ایدی. ایالتی ۱۴۲۰۰۰ اهالیی جامع اولوب. بونلر مجار. اسلاو وآلمانلدن مرکبدرلر.

بارسلونه (Barcelone) اسپانیانك شرق شمالی جهتنده واقع دکیز ساحلنده

برشهر اولوب، قطالونیه خطه‌سنك وهمنامی اولان ایالتك مرکزیدر. (لیوبرغات) نهرینك منصبنده ومادریدك ۵۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اولەرق، ۴۱° ۲۳′ عرض شمالی ایله ۰° ۱۲′ طول غربیده واقع اولوب، مادریددن صکره اسپانیانك اك بیوك شهری اولمغله، ۲۴۵۰۰۰ اهالیسی، متین استحکاماتی، بیوك لکن مسدود لیمانی، دارالفنونی، متعدد مکتبلری، موزه خانه‌لری، کتبخانه‌لری، کلیسا، تیاترو وسائره‌یه متعلق ابنیهٔ مصنعه‌سی، متعدد آثار عتیقه‌سی، خیلی فابریقه ودستکاهلری وایشلك تجارتی واردر. بوشهر میلاددن ۲۳۰ سنه اول قارتاجلیلر طرفندن تأسیس اولنەرق، بعده رومالیلرك، غوتلرك وفرانقلرك الینه کچمش؛ و ۳۷۶ تاریخ هجریسنده اندلس عربلری طرفندن فتح اولنەرق، برقاچ عصر مدنیت اسلامیه‌نك جلهٔ مراکزندن بولنمشدر. عربلر عندنده (برشلونه) اسمیله معروفدر. — بارسلونه ایالتی (قطالونیه) خطه‌سنك منقسم بولندیغی درت ایالتك بری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۶۹۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۸۵۸۰۹۷ کشیدر. [احوال ارضیه وسائره‌سیچون «قطالونیه» مادەسنه مراجعت.]

بارسور اوبه { (Bar-sur-Aube) یعنی «اوبه اوزرنده‌کی بار». فرانسه‌نك (اوبه) ایالتنده و(اوبه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (ترویس) شهرینك ۵۳ کیلومتره شرقنده واقع و ۴۵۲۰ اهالیی جامعدر. اطرافنده کوزل بر بیاض شراب یاپیلیر. وقتیله بر قونتلغك مرکزی ایدی.

بارسینه { (Barsine) دارانك مغلوبیتی اوزرینه دمشقده اسکندرك الینه کچن ایران نسائندن اولوب، سرداران ایراندن (بهمن) ك زوجه‌سی وآردبازك قیزی ایدی. اسکندر بونی استفراش ایدوب، هرکول اسمنده بر اوغلی اولمشیدی. اسکندرك وفاتندن صکره اوغلیله برابر (قساندر) طرفندن اعدام اولنمشدر.

بارطین { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره دکیز ساحلندن ۱۴ کیلومتره‌یوقاریده وبارطین چاینك ساحل یسارنده یعنی غرب طرفنده اولدیغی حالده، (قوجاناز) اسمنده دیکر بر چای قصبه‌نك غرب جهتندن آقەرق، بارطینك آلت طرفنده ایکیسی برلشور. مرکز لوا اولان بولینك ۱۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ومرکز ولایت اولان قسطمونی شهرینك ۱۴۰ کیلومتره غرب شمالیسنده، ″۵۲ ′۳۳ °۴۱ عرض شمالی ایله ″۴۴ ′۵۳ °۲۹ طول شرقیده واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اورته جسامتده سفائن نهر مذکوره سیر ایدوب، قصبه‌یه واصل اولدقلرندن، اسکله صایلوب، خیلی تجارتی وعلی الخصوص کراسته اخراجاتی واردر. بارطیندن زغفرانبولیه قدر بر شوسه یاپیلوب، تجارتی تسهیل ایتمشدر. — بارطین قضاسی بولی سنجاغنك منتهای شرق شمالیسنده اولوب، شرق وشرق جنوبی جهتندن نفس قسطمونی سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن کرده، غرباً ارکلی قضالریله، شمالاً دخی قره دکیزله محدود ومحاط اولوب، جهارشنبه وآماصرای ناحیه‌لریله برابر ۱۰۰ قریه‌یی جامعدر، و ۲۲۶۰۰ اهالیسی واردر، که بونلردن مرکزده بولنان ۱۰۰ قدر روم وارمنیدن ماعداسی کاملاً اسلامدر. اراضیسی طاغلق اولوب، منبت وادی وبایرلری دخی واردر. فیلیاس نهری قضانك حدود جنوبیه وغربیه‌سنی طولاشدیغی کبی، اورته‌سندن نبعان وجنوبه طوغری جریان ایدن صولردخی بارطین چاینه جمع اولورلر. قضانك شرق شمالی حدودنده وساحل بحره قریب محلده (صاغری طاغی) کسب ارتفاع ایدیور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن، ومعمولات صناعیه‌سی دخی باشلیجه آغاجدن یازی طاقی وسائره ایله کی خلاطندن عبارتدر. اورمانلری پك چوق اولوب، قره وصاری چام ایله میشه، کورکن وبر مقدار چمشیر آغاجلرینی حاویدرلر. بو اورمانلردن خیلی کراسته قطع اولنوب، بر مقداری ترسانهٔ عامره‌یه آلنور. آماصرای، تارله آغزی وزونقولدایق نام محللرده کومور معدنی بولنوب، اهالی طرفندن چیقارلمقده‌در. قضانك بعض محللرینك محصولاتی پك آز اولمغله، اورالرك اهالیسی کومور معدنلرنده عمله‌لکله وکراسته کسمکله تعیش ایدیورلر.

بارطین چایی { قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنه تابع بارطین قضاسنده بر نهردر، که قضاء مذکورك شرق جنوبی حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، شرق شمالیه طوغری آقەرق، وصاغ وصولدن بر قاچ چای ودره اخذ ایدرك،

بارطینك یاندن كچر؛ و ۷۵ كیلومتره‌لك جریاندن صكره، قره دكیزه منصب اولور. بارطین قصبه‌سندن آشاغی اولان جهتی سیر سفائنه صالحدر. اسم قدیمی (بارقنیوس) در.

بارع { (ابو عبد الله حسین بن محمد بدری بغدادی) مشاهیر شعرادن اولوب، ٤٤٣ تاریخنده بغدادك (بدریه) محله‌سنده طوغمش، و٥٢٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. اواخر عمرنده اعمی اولمشدی. ادبیات ونحو ولغته یدطولی صاحبی اولوب، افاده وتدریسله مشغول اولمش، وبعض تألیفاتله مرتب بر دیوان براقمشدر. ابن رومی ایله‌وابن‌الهباریه ایله معاصر اولوب، بونكله بعض مداعیات وملاطفه‌لری كچمشدر.

بارق { عراقده قادسیه ایله بصره آره‌سنده بر صو اولوب، اشعار عربده ذكری كثیردر. بونك جوارنده بنی‌تغلب ایله نمر آره‌سنده (یوم البارق) اسمیله مشهور بروقعه جریان ایتمشدر.

بارقه { یاخود برقه (Barca) قرتاجلی بر خاندانك اسمی‌اولوب، رئیسی‌مارالترجمه (آمالقاربارقه) ایدی. مشهور (آنیبال) ایله(آسدروبال) بو خاندانه منسوب اولوب، باعث شهرتی اولمشلردر. بنغازی جهتنك (برقه) تسمیه اونمسی بلكه بو خاندانك اسمنه نسبتله‌در.

بارکیری { وان ولایتنك شمال جهتنده بیوك بر قضا اولوب، ایغای، اونلی، كیتحان، چیقلی، عثمانلی، كوندرمه، آق‌بولاق، كور-زوت اسملریله ۸ ناحیه وجمعاً ۱۱۷ قریه‌یی جامعدر. تفصیلات احوالنه دسترس اولنه‌مدی.

بارکیسیمتو { (Barquisimeto) آمریقای جنوبینك (ونزوئلا) مملكتنده، (النسیه) نك ۱٤٥ كیلومتره جنوب غربیسنده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

بارلته { (Barletta) ایتالیانك (باری) ایالتنده قضامركزی بر شهر اولوب، (باری) نك ٤٠ كیلومتره شمال غربیسنده وآدریاتیق ساحلنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، نمانی، خراب حالنده بر قلعه‌سی، كوزل‌بركلیسامی، بیوك مكتبی، ایمپراطور (هراقلیوس)ك اولادینی مظنون اولان جسیم‌برهیكلی، ملحه‌لری وصید ماهیسی واردر. منتظم وكوزل بر شهردر.

بارلدوق { (Bar-le-Duc) فرانسه‌ده(موزه) ایالتنك مركزی برشهر اولوب، (اورن) نهری اوزرنده وپارسك ۲۳٤ كیلومتره شرقنده واقعدر. ۱٦۰۲۲ اهالیسی، مكتب اعدادیسی، كتبخانه‌سی، پاموق منسوجاتنه مخصوص فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، شرابی ومشهور شكرله‌لری واردر.

بارلوو { (Barlow) آمریقا سیاسیون وشعرا-سندن اولوب، ۱۷۵۵ تاریخنده طوغمش؛ ممالك متحده‌نك استقلالنی انتاج ایدن اختلاله قاریشوب، بعده سفارت ونظارت كبی بعض بیوك مأموریتلرده بولنمش؛ و۱۸۱۲ده بیوك ناپولیونله كوریشمك اوزره لهستانه كیتمش اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. «قولومبیاده» عنوانیله مشهور برمنظومه‌سی واردر.

بارله { قونیه ولایتنك حمید سنجاغنده اكردیر قضاسنه ملحق ناحیه مركزی بر قصبه اولوب، اكردیر كولنك ساحل شمالیسنده، اكردیرك ۲۰ كیلومتره شمالنده واسپارطه‌نك ٤۰ كیلومتره شرق شمالیسنده واقعدر. ۳۲۰۰ اهالیسی اولوب، ۷۰۰ قدری‌روم‌مذهبنده وقصوری اسلام‌اولدقلری حالده، جمله‌سی‌ترکدر. — بارله ناحیه‌سی ۲۵ قریه‌دن مركب اولوب، ناحیه‌نك ایچنده قپو طاغی غرب‌جنوبدن شرق شمالیه طوغری ممتد اولور، وبر برون صورتنده كولك ایچنه كیرر.

بارما { موصل ایله تكریت آره‌سنده بر طاغ اولوب، كرهٔ ارضی محیط اولدیغی زعم اولنوردی.

بارمن { (Barmen) پروسیه‌نك (رین) ایالتنده (وویر) نهری اوزرنده‌برشهر اولوب، (البرفلد) شهری اتصالنده واقع و۸٦۰۰۰ اهالیلی جامعدر. صنایعی پك ایلری اولوب، پاموق‌منسوجاتنه وقطیفه وقوردله وسائره‌یه مخصوص متعدد فابریقه ودستگاهلری ودمیره متعلق مصنوعاتی واردر. بوشهر

پك يكى اولوب، نهر مذكورك واديسنده كائن ۸ قريه‌نك التصاق واتحادندن تشكل ايتمشدر.

بارمه { [« برما » ماده‌سنه مراجعت اولنه.]

بارنابه { (St' Barnabé) حواريونك اكاسكى تلامذه‌سندن اولوب ، بونلردن (مارقوس) ك عمجه زاده‌سى ايدى . عن‌اصل يهودى وقبريسلى اولوب، پاولوسدن برآز صكره دين‌عيسايى قبول ايتمش؛ وبونكله برابر آناطولى ويونانى طولاشوب، نهايت ميلادك ٦٣ تاريخنده قبريسده قتل اولنمشدر. بر انجيل وديكر بعض شيلر يازمشدر. حزيرانك ١١ نده يورطيسى اجرا اولنور.

بارناؤل { (Barnaoul) سيبريانك تومسق ايالتنده، همنامى اولان بر نهرك اوزرنده وتومسق شهرينك ٣٨٠ كيلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٢ ٠٠٠ اهاليسى واردر. آلتون طاغنده‌كى معادنك مركزى اولوب، بر چوق قالخانه ودوكمخانه‌لرى وبرآيينه فابريقه‌سيله بر چوق كيرج فرونلرى واردر.

بارنجان { بحرينده بر قصبه اولوب، هجرت نبويه‌نك ١٣ سنه‌سى حضرت عمر فاروق (رضه) زمان خلافتنده علاء بن‌الحضرمى يديله فتح اولنمشيدى.

بارنولد { (Barneveldt) فلنكك استقلاليجون اك زياده چاليشانلردن اولوب ، بو مملكتى اسپانيولردن قورتارمش، وسائر دولتلرله بعض معاهدات نافعه عقدينه موفق اولمشيدى. بونك ايچون (موريس دوناسو) يه صوك درجه‌يه قدر قارشى طوروب، بو اغورده بر چوق مصائبه دوچار اولمش؛ ونهايت ١٦١٨ تاريخنده ديسمبرلكله اتهام اولنه‌رق، ٧٠ ياشنده اولديغى حالده، اعدام اولنمشدر.

باروا { حلبك اسم قديم سريانيسيدر. [«حلب» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

باروچ { (Baroutch) هندستانك بمباى دائره‌سنده، (نربوده)نهرى اوزرنده و(سورانه)نك ١٠٠ كيلومتره شمالنده برشهر اولوب، ٣٣ ٠٠٠ اهاليسى، قلعه‌سى، ايپك منسوجاتى، پرنج، پاموق، زيتون ياغى وذخايردن عبارت بك ايشلك تجارتى واردر. بو شهر ١٧٨٢ تاريخنده راجه طرفندن انكليزلره تسليم اولنمشدر.

باروچى { (Baroch,Barocci) ايتاليانك اك مشهور رساملرندن اولوب، ١٥٢٨ تاريخنده (اوربن) قصبه‌سنده طوغمش، و١٦١٢ وفات ايتمشدر. برچوق مشهور رسملرى واردر.

باروخ { انبياء بنى اسرائيلدن ارميانك محب صادق اولوب، اعدالرينك سعايتيله نبى‌مشاراليه ايله برابر صد قيا طرفندن حبس‌اولنمش؛ وبخت نصرقدسى فتح‌ايتديكنده، حبسدن‌قورتاريلوب، بعض يهوديلرله برابر مصره كيتمشيدى. بقيهٔ احوالى معلوم دكلدر. توراتك برسفرينى يازان بوذاتدر.

بارووده { (Barode) هندستانك كجرات خطه‌سنده و (سوراته) شهرينك ١٣٠ كيلومتره شمالنده بر شهر اولوب، ١٤٠ ٠٠٠ اهالىسى، كوزل بر ليمانى، واسع صهرنجلرى، مصنع بتخانه‌لرى، خسته خانه‌لرى وآل تيموردن قالمه بعض كوزل آثارى واردر. ١٨١٩ تاريخنده شدتلى بر زلزله بو شهرك خيلى برلرينى خراب ايتمشدر. بارووده اسكى (كيكوار) راجه‌لرينك پايتختى اولوب، بونلر بعده انكليزه حكومتنه تابع اولمشلردى؛ و ١٨٧٥ ده بونلرك اخيرى متعدد جنايتلرله اتهام اولنه‌رق، انكليزلر طرفندن عزل، ومملكت بسبتون ضبط اولنمشدر.

باروس { (Barros) پورتكيزك اك مشهور مورخين وادباسندن اولوب، ١٤٩٦ ده (ويزو) ده طوغمش، و ١٥٧١ ده وفات ايتمشدر. خيلى وقت آسيا وآفريقاده‌كى پورتكيز مستملكاتنده واليلك ايدوب، بو مستملكاتك پورتكيزلر طرفندن ضبط وادارەسى تاريخنى يازمشدر. بو تاريخ مندرجاتنك صحتيله وعباره‌سنك فصاحتيله مشهور اولوب، پورتكيز ادبياتنك اساسى عد اولنمقده‌در.

باروشه { اندلده سرقسطه‌نك جهت غربيه‌سنده بر قصبه اولديغنى، وكندى كوننده يعنى يدنجى قرن هجريده فرنكلرك الندە بولندېغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. سراغوسه‌نك غرب جنوبى جهتنده (داروسه) اسميله بر قصبه بولنيور؛ بونك عينى اولمسى محتملدر .

بارو { ايساق — (Isaac-Barrow) انكلتره علماسندن اولوب، علوم رياضيه

وادبیده ید طولی صاحبی ولسان یونانیه آشنا اولمغله، لسان مذکوردن بعض کتب فنیه ترجمه ایتمش، وبعض تألیفات دخی براقمشدر. ۱۶۳۰ده لوندره‌ده طوغوب، ۱۶۷۷ده وفات ایتمشدر.

بارو (J.Barrow) انکلیز سیاحینندن اولوب، ۱۷۶٤ ده طوغمش، و ۱۸٤۹ده وفات ایتمشدر. لورد (ماقرتنی)ك معیتنده چینه وامید برونه سیاحت ایتمش؛ بعده انکلتره ترسانه‌سنك باش کاتبی اولوب، مشهور (روس) و(فرانقلن)ك سیاحت فنیه‌لرنده دخی برلکده بولنمش؛ وعودتنده لوندره جمعیت جغرافیه‌سنك ریاستنه تعیین اولنمشیدی. بعض سیاحتنامه‌لر وتراجم احوال یازمشدر.

بارو بوغازی (Détroit de Barrow) آمریقانك شمالنده شرقاً (الانقاستر) بوغازیله غرباً (پرنس رژان) بوغازی آره‌سنده و ۷٤° عرض شمالیده بر بوغاز اولوب، آنف الترجمه‌نك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

باره حلب ولایت وسنجاغنك ادلب قضاسنه ملحق اریحا ناحیه‌سنده واریحانك ۱۷ کیلومتره جنوبنده برکوچك قصبه اولوب، اطرافنده برچوق خرابه‌لر واردر. اهل صلیب محارباتی زمانده بو قصبه ایله جوارلری معمور وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، بارەنك پك متین ومستحکم بر قلعه‌سی دخی وار ایدی. ٥٤٦ تاریخ هجریسنده ملك عادل نور الدین محمود بن زنکی باره قلعه‌سیله او جواردەکی قلاع سائره‌یی اهل صلیبك النden استرداد ایتمشیدی. ناحیه‌سنه (زاویةالباره) دیرلر. — اندلسده جزیره خضرا اعمالندن (باره) اسمنده بر ناحیه دخی بولنوب، اراضیسی طاغلق ومیوه‌لری چوق اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

باری (Bari) ایتالیای جنوبیده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، آدریاتیق دکیزی ساحلنده وناپولینك ۲۳۰ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۲٦٦ ۵۸ اهالیسی، قلعه‌سی، طوپخانه‌سی، مکتب اعدادیسی، زادکانه مخصوص مکتبی، بعض صنایعی واولدقجه تجارتی واردر. لیمانی قومله مسدوددر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (باریوم) در. اوچنجی قرن هجری اوائلنده بنی اغلب طرفندن کلوب سچلیایی ضبط ایتمش اولان عساکر مسلمین طرفندن فتح اولنه‌رق، خیلی وقت اداره اسلامیه آلتنده بولنمشدر. — باری ایالتی (آپولیا) اسکی خطه‌سنك برقسمندن عبارت اولوب، شرقاً آدریاتیق دکیزیله، جنوباً اوترانته، غرباً بازیلیقاته، شمالاً دخی قاپیتاناته ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحة سطحیه‌سی ۵۹۳۸ مربع کیلومتره اولوب، ٥٤۰ ٦۰٤ اهالیسی واردر، که یونانلرك برقسمی آرناؤد جنسیتنه منسوبدرلر. اراضیسی دوز اولوب، یالکز غرب جهتنده آپنین سلسله‌سنه مربوط اولەرق (مورجیا) طاغی بولنیور. بو طاغدن (اوفانتو) اسمیله بر نهر اینوب، ایالتك حدود شرقیه‌سنی آیریور. دیکر طرفلری صوسز اولوب، بعض دره وسیلارك صولری سقی اراضیده قوللانیلیر؛ وبعضلری ساحله قریب محلرده بطاقلقلر تشکیل ایدرلر. مزروعاتی آز اولوب، مرعالری دها چوقدر. داخل ایالتده ۲۵۰ ۰۰۰ قویون وخیلی صیغیر وسائر حیوانات موجوددر. آتلری مشهوردر. ایالت باری، بارلته وآلتمور اسملریله اوچ قضایه منقسمدر.

باریشا (جبل —) حلب ولایت وسنجاغنك (حارم) قضاسنده وحلبك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۲۳ قریه‌دن مرکبدر. ازمنهٔ قدیمه دن واهل صلیب دورندن قالمه بعض بتخانه وکلیسالر خرابه‌لری وسائر آثار عتیقه‌سی واردر.

باریکصور ارضروم ولایتنده ارزنجان سنجاغنك کاخ قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۱۰ قریه‌دن مرکبدر.

باریلی (Bareily) هندستانك کلکته دائره‌سنده (اکره) نك ۲۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده وکنك ایرماغنه تابع ایکی نهرك محل تلاقیسنده واقع بر شهر اولوب، همنامی اولان برسنجاغك مرکزیدر. ۱۰۰ ۰۰۰ اهالیسی، خیلی صنایعی ومکتبی واردر.

بارین حلب ایله حما آره‌سنده وحمانك شمال غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، وقتیله قلعه‌سنك متانتیله وباغ وباغچه‌لریله مشهور ومعمور بر قصبه ایدی. اهل صلیب محارباتی زمانده خیلی اهمیتی حائز ایدی. بعده خراب اولوب، اهمیتی قالمامشدر.

بازارجق حلب ولایتنك مرعش سنجاغنده ومرعشك شرق جهتنده بر قضا

اولوب، مرکزی (اوقه‌جقلی) اسمنده بر قریه‌در. بو قضا ۷٦ قریه‌دن مرکب اولوب، داخل قضاده متعدد اورمانلقلر و (آق صو) نهری بولنور. محصولات زرعیه‌سی پرنج، بغدای، آرپه، داری وسائره‌دن، ومعمولات صناعیه‌سی نفیس خالی، کلیم وسجاده‌دن عبارتدر. زیتونی دخی چوقدر. درون قضاده بالیغی چوق برکول دخی واردر. اهالیسی ۲٦۸٤۰ کشیدن عبارت ترک وکردن مرکب وهمان جمله‌سی اسلامدر.

بازارجق { خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده مرکز لوا اولان بیله‌جك

قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، بیله‌جکك ۱٤ کیلومتره جنوب غربیسنده وبروسه‌نك ۸۸ کیلومتره شرق جنوبیسنده وکوتاهیه وقونیه‌یه طوغری کیدن بیوك جاده‌نك اوزرنده واقعدر. جادهٔ مذکوره‌نك انشاسی صره‌سنده اخیراً چارشوسی آچیلوب، تسویه واصلاح اولنمشدر. ۳۵۰۰ قدر اهالیسی وبررشدیه مکتبی واردر. قصبه‌نك اورته‌سنده قره مصطفی پاشا جامع ومدرسه‌سی معموردر. — بازارجق ناحیه‌سی ۲۱ قریه‌دن مرکب اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی، خیلی اورمان ومرعالری و ۱۸ مکاتب ابتدائیه‌سی واردر.

بازارجق { بلغارستانك وارنه سنجاغنده، وارنه‌نك ۵۰ کیلومتره شمالنده،

سلستره‌نك ۹۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبو ایکی شهر آره‌سنده‌کی جاده اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، تفریق ایچون (حاجی اوغلی بازارجغی) دخی دینلور. ادارهٔ عثمانیه زمانده ۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، ۱۰۸ قریه‌دن مرکب اولان قضانسنك ۱۳۹٦۰ مسلم و ۳۳۸۵ خرستیان اهالیسی وار ایدی؛ آنجق مؤخراً اهالیٔ اسلامیه‌نك چوغی هجرت ایتدکلرندن، نفوسی خیلی آزالمش اولسه کرکدر. او وقت درون قضاده ۲۰ جامع شریف، ۱۲ مدرسه، ۳ تکیه و۵۱۳ دکان وار ایدی.

بازارجق { [« تاتار بازارجغی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بازارد { (Bazard) مشهور سنت سیمونك تلامذه‌سندن اولوب، ۱۷۹۱ ده طوغمش. و ۱۸۳۲ ده وفات ایتمشدر. بوناپارتدن صکره فرانسه‌ده تأسس ایدن حکومت زمانده « فرانسز کورجیلری » عنوانیله بر جمعیت تشکیل ایتمشیدی. ۱۸۲۵ ده سنت سیمونك طریقنه تابع اولوب، بو طریق نشر وترویج مقصدیله (پرودقتور) و(اورغانیزاتور) عنوانلریله ایکی غزته نشر ایتمش؛ وبرآره‌لق سنت سیمون تابعلری طرفندن ریئس طانیتلش ایسه‌ده، بونلرك صرف فلسفه وعلم ثروتله اوغراشمیوب‌ده بریکی دین تأسیس ایتمك فکرنده بولندقلرینی کورنجه، کندیلرندن آیرلمشیدی.

بازارکویی { خداوندکار ولایتنك بروسه سنجاغنده کلیك قضاسنه ملحق

ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، کلیکك ۲۰ کیلومتره، شرقنده، یالوه‌نك ۲۰ کیلومتره جنوبنده وازنیق کولنك ۲ کیلومتره غربنده واقعدر. آقار صولری وباغ وباغچه ومسیره‌لری چوقدر. درون قصبه‌ده سلطان اورخان غازی خیراتندن بر بیوك جامع شریفله اشرف زاده سلاله‌سنه منسوب بر تکیه، وقصبه‌یه ۳ ساعت مسافه‌ده اوزری آچیق وصوبی چوق کوکوردلی بر ایلیجه واردر. — ناحیه‌سی ۱۵ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدارلدر. محصولاتی حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لردن عبارتدر. اهالیسی ٤٤۰۰ اسلام ایله ۱٤۵۰ ارمنیدن مرکبدر.

بازاری { (خواجه علی) ایران شعراسندن اولوب، استرابادلیدر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر :

بادل کفتم که ای دل احوال توچیست
دل دیده پر آب کرد وبسیار کریست
کفتا که چه کونه باشد احوال کسی
کورا بمراد دکری باید زیست

بازاس { (Bazas) فرانسه‌نك (ژیرونده) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب،

(بوردو) نك ٦۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و(بووه) نهری کنارنده کسب ارتفاع ایدن بر صرب قیانك اوزرنده واقعدر. ۵۰۷۳ اهالیسی وکهرچله، جام، وموم وسختیان فابریقه‌لری واردر. حیوانات، ذخایر واودونه متعلق تجارتی خیلی ایشلکدر.

بازبدی { دیاربکر ولایتنده (جزیرهٔ ابن عمر) قربنده وجودی طاغی اتکارنده ۸۰

قریه‌دن مرکب بر ناحیه‌نك اسم قدیمی اولوب، دجله‌نك غرب جهتنده واقع ایدی، وقارشیسنده یعنی نهر

مذکورك شرق طرفنده (باقردی) ناحیه‌سی وار ایدی. (بازبدی) لقبیله ملقب بعض علمانك وطنیدر.

بازکند { کاشغر ایله ختن آره‌سنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بازن { (Bazain) فرانسه مشیرانندن اولوب، ۱۸۱۱ تاریخنده (ورسایل) ده طوغمش، و ۱۸۳۱ ده عسکره داخل اولوب، ۱۸۳۵ ده جزا. تره ملازم، ۳۷ ده یوز باشی، ٤۸ ده قائمقام، ۵۰ ده میرآلای، قریم محاربه‌سنده میرلوا و ۵۵ ده فریق اولوب، متعاقباً فرانسه حربیه نظارتنه تعیین اولنمشیدی. ۱۸۵۹ تاریخنده فرانسه نك ایتالیایه اعانةً آوسترییا ایله ایتدیکی محاربه‌ده میلانده مجروح اولمش؛ و (سولفرینو) محاربه‌سنده فوق‌العاده جسارت کوسترمشدر. ٦۲ تاریخنده مکسیقه‌یه کوندریلن فرانسه عسکرینك بر فرقه‌سنه قوماندان اولوب، کوریلن شجاعت وخدمتی اوزرینه، اورادهکی فرانسز عسکرینك باش قوماندانلغنه وضبط اولنان یرلرك موقتاً والیلکنه تعیین، و ٦٤ تاریخنده مشیرلك رتبه‌سنه ترفیع اولنمشدر. مکسیقه‌ده اورالی بر زنکین قادینله ازدواج ایتمش؛ وکندی منافعنه خدمت یولنده پك چوق شدت کوسترمش اولدیغی روایت اولنه‌رق، برچوق تهمتلرله اتهام اولنمش ایسه‌ده، فرانسه‌یه عودتنده اوچنجی اردو، و ۱۸٦۹ ده خاصه اردوسی مشیرلکنه تعیین اولنمشیدی. ۱۸۷۰ تاریخنده فرانسه ایله آلمانیا آره‌سنده اعلان حرب اولندقده، تکرار اوچنجی اردو مشیری اولوب، قوماندا سی آلتنده ۸ آلای پیاده وایکی الای سواری ایله طونجی وسائره بولندیغی حالده (مج) جهتنی طوتمشیدی. فرانسز عسکرینك ایلك ایکی مغلوبیتندن عسکره اوچنجی ناپولیون قوماندانلقدن استعفا ایتمکله، فرانسز عسکرینك باش قوماندانلغی صاحب ترجمه‌یه توجیه اولنه‌رق، شالون قربنده‌کی عسکرله ومشیرماق‌ماهونك قوماندهسی آلتنده تجمع ایدن قوای جدیده ایله برلشمك مقصدیله کریه چکلمکه باشلامش ایسه‌ده، پرنس فردریق شارلك قوماندهسی آلتنده اولان آلمان عسکری هجوم ایدوب، ایکی پرده کندیسنی مغلوب وقلعه‌یه قپانمغه مجبور ایتمشدر. پرنس فردریق شارل قلعه‌یی محاصره ایتمش؛ وبازنك یانده، بعده تعین ایتدیکی اوزره، دها بر خیلی وقت طیانه بیله‌جك ارزاق ومهمات بولندیغی حالده، اوچنجی ناپولیونك سدانده تسلیم اولندیغنی خبر آلنجه، آلمان اردوسیله محاربه ایده‌رك، معیننده ۱۷۳۰۰۰ عسکر وایچلرنده ۳ مشیر، ٤۰ فریق، ۱۰۰ میرلوا و ٦۰۰۰ سائر امرا وضابطان اولدیغی حالده، تسلیم اولنمش؛ وبتون امرا وضابطانله عسکره اسیر حرب معامله‌سی اولندیغی حالده، کندیسنك، واقع اولان مقاوله موجنجه، ناپولیونله برابر (قاسل) ده اقامتنه مساعده اولنمشدی. مصالحه عقدندن صکره ممالك اجنبیه‌ده قالمش؛ وغامبتا طرفندن خیانتله اتهام اولنه‌رق، اموال واملاکی قبض وحجز اولنمش؛ ومؤخراً پارسه عودتنده ابتدا حکومت موقتهنك افعال وحرکاتنی تفتیش ومحاکمه‌یه مأمور اولان قومیسیون مخصوص، وبعده بردیوان حرب طرفندن محاکمه آلتنه وتحت توقیفه آلنه‌رق، رتبه‌سنك رفعیله اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، دیوان حرب اعضاسی اعدامدن عفویني مستدعی اولمه‌رق، رئیس جمهور مارشال ماق ماهونه آریجه بر ورقه تقدیم ایتدکلرندن، مشارالیه جزاسنی ۲۰ سنه حبسه تحویل ایتمشدر. بونك اوزرینه بازن ۱۸۷٤ سنه‌سنده، جزاسنی چکمك اوزره، (سنت مارکریته) جزیره‌سنه نقل اولنمش ایسه‌ده، بر قاچ آی صکره اورادن فرارله، ایتالیایه واورادن اسوییچره‌یه کیده‌رك، ایمپراطوریچه (اوژنیه) وپرنس ناپولیون طرفندن حسن قبول اولنمش؛ وبعده انکلتره وپورتکیزه ونهایت اسپانیایه کیتمش؛ و ۱۸۸۷ تاریخنده مادریده کال سفالتده جان ویرمشدر.

بازه { (Baza) اسپانیانك غرناطه ایالتنده وقاریسك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۸۹۰۰ اهالیسی واردر.

بازه { سودانده سواکنك آرقه طرفنده بر قصبه اولدیغنی، واورادن مکهٔ مکرمه‌یه (بازی) تعبیر اولنور بر نوع کوکرجین کنیرلدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بازیان { موصل ولایتنك سلیمانیه سنجاغنده وسلیمانیه شهرینك ۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، دجله‌یه تابع بر کوچك نهرك کنارنده وسلیمانیه‌دن آلتون کوپریه کیدن طریقك اوزرنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بازیان قضاسی نفس سلیمانیه قضاسنك شمالنده اولوب، ایران حدودی قربنده اولان (سیوکه) ناحیه‌سیله برابر ۱۵۹ قریه و ۷ عشیردن مرکب او-

لوب، ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که جمله‌سی مسلم وکردر. اراضیسی طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتی آزدر.

بازیل (Basile) [« واسیل » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بازیلیقاته (Basilicate) ایتالیانك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، تارنته کورفزینك شمالنده وقاپیتاناته، قالابره چیترپوره، باری، پرنچیپاتو اولترپوره وپرنچپاتو چیترپوره ایالتلریله محاط ومحدوددر. آپنین سلسله‌سی بو ایالتك حدودینه قدر کلوب، بر قاچ قوللری ایالتك ایچنده تشعب ایدیور. شمال غربی جهتنده (وولتور) اسمیله سونمش بربرکان بولنیور. برادانو، بارنتو، سالاندرله، آغری وسینو اسملریله ۵ نهری ودیکر بر قاچ کوچك چایی واردر. هواسی کوزل وملایم اولوب، آنجق حرکت ارض پك صیق وقوعبولور. معدن صولری چوقدر. اراضیسی پك منبت ایسه‌ده، زراعت پك کریدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۶۷۶ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ۴۵۶۹۸۲ اهالیسی واردر. مرکزی (پوتنجه) شهری اولوب، ایالت: پوتنجه، ملفی، ماترا و(لاغونغرو) اسملریله ۴ قضایه منقسمدر. اشبو مرکز لردن بشقه داخل ایالتده آویلیانو، مورو، ونوزه، مونتسقالیوزو وآچرنسه قصبه‌لری دخی بولنیور.

باس (Bass) اسقوچیانك (هادینغتون) قوتلغنده بر کوچك آطه اولوب، اوزرنده‌کی قلعه‌نك متانتیله مشهوردر.

باسام (Bassam) آفریقای غربیده (کینه) مملکتنك « فیل دیشی ساحلی » خطه‌سنده و(آسینیا) نهری منصبنده بر قصبه اولوب، آشانتی دولتنه تابع بر حکومت محلیه‌نك مرکزیدر. فرانسه‌دولتی بو قصبه‌ده بر تجارت مرکزی کشادایتمشدر.

باسان (Bassan) ایتالیانك اك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۵۱۰ تاریخ میلادیسنده (باسانو) شهرنده طوغمش، و۱۵۹۲ ده وفات ایتمشدر. موزه‌خانلرده وبعض سرایلرده متعدد مشهور رسملری واردر. — برادری فرانسوآ باسان دخی رسام اولوب، بونك استادی ایدی.

باسانو (Bassano) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده، (برنتا) نهری اوزرنده و(ویچنجه) شهرینك ۲۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع کوزل بر شهر اولوب، ۱۳۲۵۰ اهالیسی، برکوزل کوپریسی وچوخه وایپك منسوجات فابریقه‌لری واردر. جوارلرنده پك مقبول شراب یاپیلور. بوناپارت ۱۷۹۶ تاریخنده بو شهرده آوسترپا عسکرینی مغلوب ایتمشدر.

باس بوغازی (Détroit de Bass) فلنك جدید ایله تاسمانیا آطه‌سی آره‌سنده‌کی بوغاز اولوب، ۱۷۹۸ تاریخنده انکلتره بحریونندن (باس) طرفندن کشف اولندیغنه بناءً، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۲۲۸ کیلومتره عرضنده اولوب، طولی ۳۱۷ کیلومتره‌در. بو بوغازك شرق طرفندن مدخلنده ایکی بیوك وبرچوق کوچك آطه‌لرله برطاقم صیغلر وغرب جهتنده‌کی مدخلنده دخی بربیوك آطه بولنیور.

باس تر (Basse-Terre) یعنی « آلچق طوپراق ». آمریقاده‌کی آنتیل آطه‌لرندن فرانسه‌نك النده بولنان (غوآدلوپه) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده برقصبه اولوب، جزیرهٔ مذکورهنك مرکزیدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، قره طرفندن استحکاماتی وبربیوك خسته خانه‌سی واردر. لیمانی یوقدر. — یه آنتیل آطه‌لرندن انکلتره‌نك النده بولنان (سنت قریستوف) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، ۹۰۰۰ اهالیسی‌واردر.

باستیا (Bastia) قورسیقه جزیره‌سنده قضا مرکزی برشهر اولوب، آطه‌نك ساحل شرقیسنده و(آیاچو) نك ۱۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. نصف دائره صورتنده کوزل ومستحکم بر شهر اولوب، ۱۷۵۷۲ اهالیسی، کوزل لیمانی، مکتب اعدادیسی، بوناپارتك بر هیکلی، شراب، مسکرات، زیتون یاغی، سختیان ومرجان تجارتی‌واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (مانتینوم) در. وقتیله قورسیقه‌نك مرکزی ایدی.

باستیله (Bastille) پارسده مشهور برقلعه ایدی، که ۱۳۶۹ تاریخنده التنجی شارل طرفندن باشلانه‌رق، ۱۳۸۳ تاریخنده یدنجی شارل طرفندن اکمال اولنمشیدی. پولیقه متهملرینه مخصوص زندان اتخاذ ایدلمش اولدیغندن، ۱۷۸۹ سنه‌سی خزیرانك ۱۴ نده ارباب اختلال بوقلعه‌یی ضبط ایدوب، هدم واعما ایتمشلردر. وولتر دخی بوقلعه‌یه

حبس اولنان مشاهیر جمله‌سندندر. بونك هدمی کونی الیوم فرانسه جمهوریتنك یوم رسمیسی عد اولنیور.

باسطی } (بنده‌ٔ علی خان) هندستان اکابر وادباسندن اولوب، ۱۱۶۰ تار. یخندن صکره‌جه وفات ایتمشدر. والده‌سی کابل کبراسندن شیرافکن خانك قیزی اولمغله، ابتدا (شیرافکن) تخلص ایتمش ایسه‌ده، بعده لکهنو شهرنده شیخ عبد الباسطك مریدانی زمره‌سنه داخل اولمغله، باسطی مخلصنی اختیار ایتمشیدی. بر طاقم اشعاری و «تذکرهٔ باسطی» دینمکله معروف بر تذکرة الشعراسی واردر. شیخ علی حزین لاهیجانیدن دخی ادبیات درسی آلمشیدی. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

آن کارخ شوخ دلستانرا آرید
وان لاله عذار نوجوانرا آرید
یا در قدم او برسانید مرا
یا بر سرم آن سرو روانرا آرید

باسق } (Basques) آوروپانك اك اسکی اهالیسندن برکوچك قوم اولوب، (ایبر) قوم قدیمنك بقیة السیوفی حکمنده‌در. بونلر (پیرنه) سلسلهٔ جبالنك غرب جهتنده وغاسقون کورفزینك منتهاسنده اسپانیول وفرانسز طوپراغنده ساکن اولوب، مملکتلری تقریباً ۱۰۰ کیلومتره عرض و ۱۷۰ کیلومتره طولنده‌در. بو قومك افرادی بوکونکی کونده آنجق ۶۲۰۰۰۰ عددنده اولوب، بونلرك ۵۰۰۰۰۰ ی اسپانیول و ۱۲۰۰۰۰ ی فرانسز طوپراغنده بولنیور. کندی کندیلرینه (اسقواردوم) یاخود (اسقالدوم) اسمنی ویروب، باسق اسمی ایسه لاتینلر طرفندن بونلره ویرلمش اولان (واسقون) اسمندن غلطدر، که غاسقون وغاسقونیه اسملری دخی بوندن مأخوذدرلر. بونلرك سویلدکلری لسان آوروپا وآسیانك هیچ بر لسانه مشابه اولمیوب، صورت ترکیب وافاده‌جه آمریقا وحشیلرینك سویلدکلری السنه زمره‌سنه داخلدر. بناءً علیه غایت اسکی بر لسان اولدیغنده شبهه یوقدر. بو قومك وقتیله پك بیوك بر قوم اولوب، بتون ایبریا شبه جزیره‌سنك وبلکه آوروپای غربینك یکتا اهالیسی بولنمش اولدیغی ملحوظدر. باسقلر وبونلرك اجدادی اولان ایبرلر آسیای وسطیدن کلن (آریا) اقوامندن اولمیوب، اقوام مذکوره‌نك وروده‌سندن اول آوروپا قطعه‌سنده ساکن بولنمش اولان اقوام اصلیه‌دندر. بو اقوامك چوغی کثرتله کلن وکندیلرینه غلبه ایدن اقوام آریانیه طرفندن قتل واعدام اولنه‌رق، وقالان افرادلری دخی کلن اقوامك افرادیله قاریشه‌رق، جنسیت ولسانلرینی غائب ایتمشلر؛ ویالکز بیرنه طاغلرینه التجا ایله موقعك متانتندن استفاده ایدنلر جنسیت ولسانلرینی محافظه ایده‌جك صورتده مستقل یاشامغه مقتدر اولهبیلمشلردر، که ایشته باسق قومی بونلردن عبارتدر. ازمنهٔ تاریخیه‌ده دخی باسقلر کندی جسارتلریله وموقعلرینك متانت طبیعیه‌سی یاردیمیله رومالیلره، غوتلره وعربلره بسبتون رام اولمیوب، نیم مستقل برحالده یاشامشلردر. آنجق مدنیت جدیده‌نك الجاآتیله اکثر افرادی اسپانیول وفرانسز لسانلرینی اوکرنوب، کندی لسان وجنسیتلرینی غائب ایتدکاری کبی، بر چوق افرادی دخی اسپانیا مستملکاتنه وعلی‌الخصوص آمریقای جنوبیه هجرت ایده‌رك، طاغلشلردر. باسقلر اطرافلرنده ساکن اولان اسپانیول وفرانسزلرله وسائر اقوام افرادیله وقت وقت امتزاج ایتمش اولدقلرندن، سیمالرنده کندیلرینه مخصوص علایم قالمامش ایسه‌ده، بعض اخلاق وعادات قدیمه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر. عمومیت اوزره تندرست وچست وچالاك آدملر اولوب، مشی وحرکتلری پك سریعدر. همان جملهسی طبعاً شاعر اولوب، هله بداهةً شعر سویلمك کندیلرینه مخصوص بر خصلتدر؛ وضیافتلرنده نطق ایراد ایدر کبی بداهة اوزون اوزادیه قصیده‌لر سویلمك عادتلریدر. بعض محققین باسق لسانك قواعد ولغت کتابلرینی ترتیب ایده‌رك، بو لسانك احوالی حقنده مفصل کتابلر یازمشلردر.

باسق ایالتلری } (Provinces Basques) اسپانیانك ایالات شمالیه‌سندن کیپوسقوآ، بیسقایه وآلاوه ایالتلرینه ویریلن اسم اولوب، بواوچ ایالتی جامع اولان خطه یقین وقتلره‌دك بر طاقم امتیازات مخصوصه ایله اداره اولنمشدیسه‌ده، اخیراً اهالیسی دون قارلوسك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن، بو طرفك مغلوبیتی اوزرینه، ۱۸۷۷ تاریخنده همان کافهٔ امتیازلری لغو اولنمشدر. عربلر عندنده بو خطه (بسکون) اسمیله معروفدر. طاغلق بر یر اولوب، اساسی شمالده غاسقون کورفزی ساحلنده ورأسی جنوبده اولق اوزره بر مثلث شکلنده‌در. [بو خطه‌یی ترکیب ایدن اوچ ایالتك اسملرینه مراجعت بیوریله.]

باسکیر (Baskirs) روسیه‌نك شرق طرفنده قامه، بلایه، اورال (وولغا) ایرماقلری آره‌سنده اوله‌رق (پرم) و (اورنبورغ) ایالتلرنده کشت وگذار ایدر بر قومدر، که فینوآ ایله مغولدن ممزوج اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر فامیلیدن مرکبدر. بونلر خیمه نشین اولوب، آت وسائر حیوانات یتیشدیرمکله وآری قوغانلریله مشغول اولورلر. بونلرك افرادی یاریم ملیوندن زیاده اولوب، جمله‌سی دین اسلامله متدیندرلر. پك جسور وفعال آدملر اولوب، روسیه عسکرینه دکرلی سواری نفراتی ویریورلر. عرب تواریخنده (بشکیر) اسمیله معروفدرلر.

باسورین موصل جوارنده ودجله‌نك شرق طرفنده بر ناحیه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باسین (Bassein) هندستانك ساحل غربیسنده وبمبایك ۳۵ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

باشان فلسطینك قسم شمالیسنك اسم قدیمی اولوب، حوران ولجا جهتلرینه مصادف ایدی. [« فلسطین، سوریه، حوران ولجا » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

باشزی موصل جوارنده جزیرة ابن عمر ایله نصیبین آره‌سنده بر قصبه اولوب، چارشوسی وهفته‌ده ایکی دفعه اجتماع ایدر بازاری اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باشغرد (یاخود باشجرد) عرب جغرافیونومورخلری بو اسمله قسطنطینیه‌نك اوتهسنده وفرنك ممالکی داخلنده بریوك شهر بولندیغنی، واهالیسی ترك اقوامندن پك وحشی وخونخوار برقوم اولدیغنی، وبونلرك خرستیان اولیوب غریب غریب عبادت واعتقادلری اولدیغنی بیان ایدیورلر. ازجمله دردنجی قرن هجری اواثلنده خلیفهٔ عباسی مقتدربالله طرفندن، تعلیم دین مبین ایتمك اوزره، سفارتله اسلاو حکمداری نزدینه کوندریلن (احمد بن فضلان) سیاحنامه‌سنده (باشغرد) ده ساکن اولان ترك قومنی پك وحشی ومدنیت وانسانیتدن بسبتون بیبهره بر صورتده تصویر ایدیور. یاقوت حموی یدنجی قرن هجریده حلبده (باشغردیه) قومنه منسوب برچوق طلبهٔ علومه راست گلمش اولدیغنی، بونلرك اشقر اللون وصاری صاچلی اولوب، صقالارینی تراش ایتدکارینی، ومملکتلری نره‌سی اولدیغنی صوردیغنده (هنکر) دینلن مملکت اولدیغنی، وبونکده قسطنطینیه‌نك اوته‌سنده اولوب، شمالاً بلاد صقالبه (یعنی اسلاو مملکتلری) ایله، جنوباً پاپانك الکاسیله، غرباً دخی اندلس ایله محاط بولندیغنی، وکندیلری‌أشبو بلاد نصرانیه‌نك برطرفنده ۲۰ قریه‌دن عبارت بر اهل اسلام جماعتی اولدقلرینی بیان ایتمش اولدقلرینی ذکر ایدیور. بو تعریفاتدن (باشغرد) شهرینك مجارستان ویا آوستریا وخرواتستان جهتلرنده بولنمش اوله‌جغنی، وکلمهٔ اخرنده‌کی (غرد) یاخود (غراد) لفظندن بونك اسلاوجه بر اسم اولدیغنی آکلاشیلیور؛ چونکه بولفظ اسلاوجه‌ده « حصار » معناسنه کلوب، پك چوق شهر وقصبه‌لرك صوکنده بولنور. بوشهرده ساکن قومك احمد بن فضلانك زمانده مشرك ووحشی ویاقوت حموی زمانده خرستیان بولنمسندن دخی آثار وهون وبونلرك خلفلری اولان مجار قومندن عبارت اولدیغنی استدلال اولنیور. آنجق بو شهرك خانغی شهر اولدیغنی، واهالیسی مسلم اولان مذکور ۲۰ قریه‌نك نره‌ده بولنمش اولدیغنی آکلاشیلمدی. روسیه محققلرندن بری ابن فضلان ویاقوت حمویك بو وجهله تعریف ایتدکلری قومك آنفاً بیان اولنان (باسکیر) قومنك کندیسی اولدیغنی استدلال ایده‌رك، مجارلرك دخی اصل وطنی اوراسی یعنی (اورال) جهتی بولندیغنی دلیل اتخاذ ایدیورسه‌ده، یاقوت حمویك تعریفات جغرافیه‌سی بونلرك سیبریادن زیاده اوروپانك وسطلرنده بولنمش اولدقلرینی کوستریور. ذاتاً او وقت مجارلر دخی اوروپاده پرتشملردی. همده (باسکیر) قومی عربلر عندنده (بشکیر) اسمیله معروف اولوب، (باشغرد) ایسه شهر اسمی صورتنده روایت اولنیور.

باش قلعه وان ولایتنك حکاری سنجاغنده (آلپاق) قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، وانك تقریباً ۸۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره مستحکم بر قصبه اولوب، ۹۲۲ تاریخ هجریسنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن فتح اولنمشدر. حکاری آیریجه بر ولایت ایکن، بو قصبه مرکز ولایت اتخاذ اولنمشیدی.

باصلو خان یاقوت حموی دیورکه: مداین برشهر اولوب، اسکیدن بری خراب حالنده ایسه‌ده، بعض آثاری باقیدر.

باضع { بحر احمرده بر جزیره اولدیغنی، واو- زرنده وقتیله ینه بو اسمله مسمی معمور برقصبه بولنمش اولدیغنی، واهالیسی حبش لسانیله متکلم اولـوب، حبشـلیلرك بورایه فیل دیشی ودوه قوشی یمورطه‌سی کبی شیلر کتیردکلرینی یاقوت حوی «معجم» نده بیان ایدیور.

باطنوز { (باخود باطنوس) ارضروم ولایتنده بایزید سنجاغنك عنتاب قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، بایزیدك ۹۸ کیلومتره غرب جنوبیسنده ووان کولی ساحلندن ۲۱ کیلومتره شمال غربیسنده‌در. ناحیه‌سی ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

باطنوز { (یاخود پاتموس (Patmos) جزایر بحر سفیددن اولوب، جزایر مذ- کوره ولایتنك ساقز سنجاغنده لریوز قضاسنه تابع بر ناحیه اتخاذ اولنمشدر. ساقزك ۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولریوزك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده وا- قعدر. طـار واوزون برآطه اولوب، شرقه متوجه بر نصف دائره شکلنی ابراز ایدیور. سواحلی بر طاقم قیالق برونلردن عبارت اولوب، بونلرك آره‌سنده بعض کوچك لیمانلری واردر. محیط دائره‌سی ۲۶ کیلومتره اولوب، ۴۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. مر- کزی ۲۰۰ قدر خانه‌دن عبارت اولان بر کوچك قصبه اولوب، بونك اوستنده‌کی طاغده حواریوندن یوحنا- نك محبوس بولندیغی و (آپوقالیپس) نامیله انجیله ملحق بعض کشفیاتنی یازمش اولدیغی بر مغاره وبونك یاننده بیوك بر مناستر واردر. جزیره‌ده بر مقدار حبوباتله بعض سبزه‌لر یتیشدیریلیر. انجیر وبادم کبی بعض میوه- لری دخی واردر. قادینلر طرفندن پاپـلان یوك چو- رابلری مشهور اولوب، کلیتله اخراج اولنور.

باطنی { (مولانا —) بخـارالی وبر روایتده بلخلی برشاعردر. شو بیت جملهٔ اشعا- رندندر:

بس که داری تنکدل ای غنچهٔ خنـدان مرا
جان زدل آمد بتنك ودل کرفت از جان مرا

باطوم { (Batoum) قره دکیزك ساحل شر- قیسنده بر قصبه واسکله اولوب، برلین معاهده‌سیله روسیه‌یه ترك اولنمشدر. (بوتی) نك ۵۹ کیلومتره جنوبنده، طربزونك ۱۷۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وچوروق صو منصبنك ۱۱ کیلومتره شمالنده واقع اولوب، اداره‌ٔ عثمانیه زمانده لازستان سنجاغنك مرکزی ایدی. یقین وقتلره کنجـه‌یه‌دك پك اهمیتسز وهـواسی وخیم بر یر ایکن، خاقان مغفـور سلطان عبدالعزیز خان حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده طربزون والیسی امین مخاص پاشـانك همتیله اصلاح وتطهیر اولنه‌رق، «عزیزیه» نامیله بیوجك بر جامع شریف دخی انشا اولنمشیدی. طبیعی برلیمانی دخی اولوب؛ اداره‌ٔ عثمانیه زمانده خیلی ایشلك تجارتی وار ایدیسه- ده، روسـیه‌یه چکدکدن صکره، مکمل صورتده لیمان ورینحتی یاپلدیغی کبی، پوتیدن بحر خزرده‌کی باکویه کیدن دمیر یول خطنه دخی بر شعبه ایله ربط اولنه- یغندن، اهمیت تجاریه‌سی پك چوق آرتمشدر. برلین قونغره‌سنده روسیه دولتی بو اسکله‌یی سربست لیمان حالنده بولندیره‌جغنی وعد ایتمش ایسـه‌ده، پك متین استحکامات انشاسیله بر لیمان عسکری حکمنه قویمشدر. اهالیسی دخی تکثر ایدوب، ۱۱۸۰۰ عددینه بالغ اولمشدر.

باغایه { افریقیـه‌نك غربنـده یعنی جزایرده قسطنطینه ایله بجایه آره‌سنده اسکی برشهر اولوب، رومالیلر زمانده بعض وقوعات مهمه‌نك محلی اولدیغی کبی، دور اسلامده دخی معمور اولوب، بعده خراب اولمشدر. ابو العباس احمد بن محمد باغایی کبی بعض مشاهیر علمانك وطنی بولنمشدر.

باغراداس { (Bagradas) جزایرده‌کی (مجر- ده) نهرینك اسم قدیمیدر. بو ایکی اسمك برمشترك اسمدن غلط اولدقلری کوریلیور.

باغرغان { سـیواس ولایت وسنجـاغنده بر عشیرتدر.

باغشـیقا { موصلك ۲۰ کیلومتره شمال شر- قیسنده ونینوی خرابه‌لری جوا- رنده برقصبه اولوب، چارشوسی وبر جامعی واردر.

باغه { اندلسده بیره خطه‌سنده وقرطبه‌نك ۵۰ میل جنوبنده بر قصـبه اولوب، میاه جاریه‌سی، باغ وباغچه‌لری وصفران وسائر محصولاتی چوق اولدیغی کتب عربیده مذکوردر.

باف { (Paphos) قبریس جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر قصبه اولوب، بر قیـانك اوزرنده واقع ویالکز ۱۵۰۰ قدر اهـالیی جامعـدر. لیمانی طولمش اولمغله، یالکز کوچك کیلر کیره‌یلیر. اسـکی بر شهر اولوب، یونان مهاجرلری

طرفندن تأسیس اولنمش؛ وعشق الهی زهره‌یه مخصوص اولان بیوك بر معبدیله وبوکا عبادت اولق اوزره بر طاقم سفاهت آمیز آیینلر ولعبیاتیله شهرت بولمشیدی.

بافره { طربزون ولایتنك جانیك سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، مرکز لوا اولان صامسونك ٤١ کیلومتره شمال غربیسنده وقزیل ایرماغك منصبندن ٢٠ کیلومتره یوقاریده او. له‌رق ساحل یمینده یعنی شرق طرفنده واقعدر. نهر مذکور منصبی اطرافنده‌کی بطاقلقلر مناسبتیله هواسی پك آغیر وصیتمه‌لیدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، ٢ جامعی، ١ رشدیه و٢ ابتدائیه مکتبی، ٣ تکیه‌سی، ٣ حمامی، ٣ خانی وقزیل ایرماغك اوزرنده کوزل بر کوپریسی واردر. — بافره قضاسی جانیك قضاسنك قسم غربیسندن عبارت بیوك بر قضا اولوب، شرقاً نفس صامسون قضاسیله، جنوباً سیواس ولایتنك آماسیه سنجاغیله، غرباً قسطمونینك سینوب سنجاغیله، شمالاً دخی قره دکیزله محاطدر. قزیل ایرماق بو قضانك حدود جنوبیه‌سنی بالتفریق شرق جهتندن جریانله قره دکیزه منصب اولور. قضانك اورتهسنده قطران طاغی نامیله بیوك بر طاغ بولنوب، انکلری قضانك اکثر طرفلرینی ضبط ایدیور. بوطاغدن اینن صولرك برطاقمی قزیل ایرماغه وبر طاقمی دخی طوغریدن طوغریه قره دکیزه منصب اولورلر. جهت غربیه‌سنده اولان آلاچام ناحیه‌سیله برابر قضا ١٦١ قریه‌یی جامع اولوب، ٦٣٥٥٩ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی اسلام اولوب، خرستیانلری دخی ترکجه لسانیله متکلم اولدقلری حالده، روملق ادعاسنده بولنیورلر. محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعندن وکتن وکنویرله کلیتلی توتوندن عبارتدر. درون قضاده ٤٧ جامع ومسجد واردر. آلاچام ناحیه‌سنده شربی نافع بر معدن صویی بولنیور.

بافو { (Baffo) حسن وجمالیله مشهوره بر وندیکلی قیز اولوب، قورفه والیسنك قیزی ایدی. ١٥٧٥ تاریخ میلادیسنده عثمانلی بحریونی طرفندن طوتیلوب، (صفیه) نامیله سلطان مراد خان ثالثك قادینلری صره‌سنه کچمش، وسلطان محمد خان ثالثك والده‌سی اولمشدر. مشارالیهانك زمان سلطنتلرنده بیوك بر حکم ونفوذ قزانوب، بعده تورونی سلطان احمد خان اول طرفندن اسکی سرایه حبس اولنمشیدی.

بافین { (Baffin) انکلتره مشاهیر بحریونندن اولوب، ١٦١٢ تاریخندن ١٦١٦ تاریخنه‌دك (هودسون) وسائر بحریونله برلکده بحر محیط شمالی ایچندن مرورله بحر محیط کبیره چیقمق مفصدیله آمریقانك شمالنده کی ایله کزمش؛ واسمیله تسمیه اولنان کورفزه قدر چیقه‌بلمشدر. ١٦٢٢ ده (هرمز) محاصره‌سنده وفات ایتمشدر.

بافین کورفزی { (Baie de Baffin) آمریقانك شمال شرقیسنده نفس آمریقا ایله غروئلاند قطعه‌سی آره‌سنده برکورفز ودها ظوغریسی بردکیزدر، که °٦٧ ایله °٧٨ عرض شمالی و°٦٨ ایله °٨٢ طول غربی آره‌سنده واقع اولوب، بویی ١٥٠٠ واکی ٥٥٩ کیلومتره‌در. بحر محیط آطلاسیدن معدود اولوب، یودکیزله جنوبنده کی (قومبرلاند) و(هودسون) بوغازلرندن، بحر محیط شمالینك آطه‌لر دکیزیله شرق شمالی جهتنده‌کی (لانقاستر) بوغازندن، قطب شمالی بحر منجمدیله دخی شمالنده‌کی (اسمنت) بوغازندن اختلاط ایدیور. بودکیزك سطحی همان بتون سنه منجمد اولوب، اریدیکی بر ایکی‌آی ظرفنده دخی اوزرنده جسیم بوز قیالری یوزدیکندن، ایچنده سیر سفائن پك مشکلدر. بودکیزه الك اول آنف‌الترجمه (بافین) کیروب‌طولاشمغه موفق اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

بافین پاری { (Baffin-Parry) آمریقانك شمالنده (بافین) ایله (هودسون) دکیزلری آره‌سنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، باشلیجه‌لری: قوقبورن، سوتامپتون، وینتر، مانسفیلد، جالس، پکی غالووای وشمالی سومرست آطه‌لریدر. بونلرك بعضلری پك جسیم ایسه‌ده، خالی وقار وبوزله مستور اولوب، یالکز بعض اسکیمولر بوزلرك اوستنده کشت وکذار ایدرلر. بو آطه‌لر ١٨٢٢ دن ١٨٢٩ تاریخلرینه‌دك انکلتره بحریونندن (پاری) طرفندن کشف اولنمشلردر.

باقارا { (Bacarrat) فرانسه‌نك (مورته مع موزله) ایالتنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، (مورته) نهری اوزرنده، و(لونویله) نك ٢٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ٥١٠٠ اهالیی جامعدر. سرجه وبلوره متعلق ادوات اعمالنه مخصوص مشهور بر بیوك فابریقه‌سی واردر.

باقتره (Bactre,Bactra) اسکی یونان جغرافیونك بلخ شهرینه ویردکلری اسمدر. [« بلخ » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقتریانه (Bactriane) خراسانك جهت شرقیه‌سنده، افغانستانك شمالنده وماوراءالنهرك جنوبنده اولهرق مرکزی بلخ شهری اولان خطه‌یه یونان قدیم جغرافیونی طرفندن ویریلان اسمدر. بوراسی اقوام آریانیه‌نك وطن اصلیسی اولوب، کشتاسب واسفندیارك زمانده ایرانك مرکزی بولنمش؛ وزردشت دینی بوراده ظهور ایتمشدی. بیوك اسکندرك وفاتندن صکره، بو خطه قبل المیلاد ۲۵۶ تاریخنده‌ك سلفقوسیلرك حکمی آلتنده قالمش، وبعده اوراده مستقل بر ماکدون حکومتی تشکل ایده‌رك، تقریباً ۱۰۰ سنه ظرفنده ۶ حکمدار کلمش؛ وبونلردن صکره بو خطه دینی اشکانیانك ضبطنه کچوب، ینه ایرانه التحاق ایتمشدر.

باقخوس [« باقوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باقخیلید (Bacchylide) یونان قدیم شعراسندن اولوب، (کئوس) جزیره‌سنده طوغمش؛ وقبل المیلاد ۴۷۰ تاریخلرنده سیراقوسه حکمداری (هیرون)‌ك زمانده کسب شهرت ایتمشدر. شاعر مشهور اسخیلوسك عمجه‌سی اولوب، دوریان لسانده برطاقم قصائد وغزلیات وسائر اشعار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض پراکنده ابیاتی بولنه‌بلمشدر.

باقر (امام محمد —) ائمهٔ اثنا عشریك بشنجیسی اولوب، حضرت امام زین‌العابدینك اوغلی وحضرت امام حسین (رضه)‌ك تورونیدر. هجرت نبویه‌نك ۷۵ نجی سنه‌سی تولد ایدوب، ملوك امویه‌دن هشام بن عبدالملك زمانده ۱۱۷ تاریخنده، ۴۲ یاشنده اولدیغی حالده، مدینهٔ منوره‌ده وفات ایتمش، وبقیعده دفن اولنمشدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، برچوق کلامات حکیمانه‌لری واردر. بودینی سائر ائمه کبی برچوق محنت وجفالره دوچار اولمش، وعمرینك بر قسمنی زندانده کچیرمشدر.

باقر اصفهانی (میرزا —) عن‌اصل جزیرهٔ خار ساداتندن اولوب. اصفهانده نشأت ایتمش بر شاعردر، که شاه سلیمان صفویه منسوب اولوب، اونجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

اضطراب دل نمیدارم ولیکن نامه‌ام
همچو نبض خسته بر بال کبوتر می طپد

— اصفهانلی میرزا باقر نامنده دیکر بر شاعر دخی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

زجذب دوستداریهای من در نیم ره ماند
خدا ناکرده از طاق دل من کرکسی افتد

باقر بیك (یعنی باقر بك) ایران شعراسندن وشاملو قومی اکابرندن اولوب، نادر شاهك معیتنده هندستانه کیتمش؛ وایرانه عودتنده، نادر شاهك عتابنه دوچار اولمغله، خنجرله کندی کندینی اوروب، تلف اولمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

هر سیزه که از خاك شهیدان تو بر خاست
چون لالهٔ دلسوخته داغ جکری داشت

باقر تبریزی (قاضی زاده میرزا —) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بر زمین نتوان فکندن هر که را بر داشت عشق
صورت منصور را بر دار می باید کشید

باقر چایی آناطولیده برنهردر، که بالیکسر-ینك جنوب جهتنده‌کی دمیرجی طاغندن نبعانله، جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، آیدین ولایتنك صاروخار سنجاغنه دخول، وصومه ایله برغه آره‌سندن وکوزل ومنبت بر وادی ایچندن مرور ایدوب، صاغ وصولدن بر چوق چایلر اخذ ایتدکدن صکره، چاندارلی کورفزینه دوکیلور. مجراسنك طولی ۱۰۰ کیلومتره‌دن زیاده وصویی چوقدر. اسم قدیمی (قایقوس) در.

باقر خان (هندستان شعراسندن وامیر نجم ثانی احفادندن اولوب، جهانکیر شاهك زمانده یاشامش؛ واون برنجی قرن هجری اواسطنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

غالبا در هند زلف او طلسمی بسته اند
هر دل آواره کانجا رفت دیکر بر نکشت

باقر شیرازی (حاجی —) ایران شعراسندن اولوب، جراحلق وکحاللقده دخی ماهر ایدی. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

یار مارا ارتمنا سیر نتوانست کرد
آفتاب این ذره را تسخیر نتوانست کرد
عمر ها کوشید در آبادیٔ ما روزکار
آخر این ویرانه را تعمیر نتوانست کرد

— (ملا باقر شیرازی) نامنده دیکر بر شاعر دخی

هندستانه رحلتله، علی ابراهیم خانك خدمتنده بو. لنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

چون خرامان درچمن آن سرو موزون میشود
درمیان لاله وگل بر سرش خون میشود

باقر علی خان هندستانك مشاهیر شعرا. سندن اولوب، اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده لکهنوده طوغمش؛ ومحمد شاهك خدمتنده بولنوب، کنج یاشده وفات ایتمشدر. شعر وانشا وحسن خطده مهارت کاملهسی وار ایدی. «رموز الطاهرین» و«مرآت الجمال» عنوانلریله ایکی منظومهسیله «کلستان اسرار» عنوانلی براثری ومرتب دیوانی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

شعله زد عشق جسم وجان مرا
شمع سان سوخت استخوان مرا
بغمش سوختم چو پروانه
داد خاکسترم نشان مرا

باقر کاشی اون برنجی قرن هجری شعرا. سندن اولوب، عن اصل کاشانلی اولدیغی حالده، هندستانه رحلتله، اوراده وفات ایتمشدر. (باقر خورده) اسمیله دخی معروفدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

شب نالهٔ من کوش زد مرغ چن شد
بیچاره گرفتار گرفتاریٔ من شد

باقر کورهسی (ونام دیکرله کورهٔ نحاس) قسطمونی ولایتوسنجاغنك اینه بولی قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، قسطمونینك ٤٠ کیلومتره شمالنده واینه بولینك ۲۲ کیلومتره جنوبنده اولهرق، اینه بولیدن قسطمونیه کیدن طریقك اوزرنده، واینه بولیه اینن برکوچك چایك کنارنده اولهرق طاغلق برمحلده واقعدر. قصبهنك ۲۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ناحیهسی ۳۹ قریهدن مرکبدر.

باقریزدی یزد ساداتندن بر شاعردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

آن شب که بلا برین ستم کش بارد
از دیده هر شب شراب بیغش بارد
در گریه ندیده بدین بو العجبی
گز دیده بجای آب آتش بارد

باقس ارضروم ولایتك بایبورد سنجاغنه تابع اسپر قضاسنده ناحیه مرکزی بر قریه اولوب، ناحیهسی ۱۱ کویدن مرکبدر.

باقس (Bacs) مجارستانده همنامی اولان ایالتده ومرکز ایالت اولان (سومبور) شهرینك ٤٤ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله ایالتك مرکزی ایدی. — باقس ایالتی پشته، قونغراد، نورنتال، سیرمیا وبارانیا ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، طولی ۱۱۳، عرضی ۹۷ کیلومتره واهالیسی ۲۹۷۰۰۰ کشیدن عبارتدر.

باقل بین العرب حماقت وشاشقینلقده ضرب مثل حکمنه یکمش بر شخصدر. حقنده پك چوق غرائب ومضحکات روایت اولنور.

باقل (Bakel) آفریقای غربیده، (سنغامبیا) خطهسنده، سنغال نهرینك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده و(سنت لویی) شهرینك ٤٥٠ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی وفیل دیشی، آلتون توزی، حیوانات، پرنج وسائر محصولات ارضیه دن عبارت پك ایشلك تجارتی واردر. یاغمورلر موسمنده یعنی تموزدن تشرین ثانیه قدر نهرده کیلر ایشلیوب، سنت لوییدن بو قصبهیه قدر واصل اولورلر. اهالیسی زنجی ومسلم اولوب، حرارتدن وهواسنك آغیرلغندن آوروپالیلر اقامت ایدهمیورلر. فرانسه دولتی ۱۸۵٦ تاریخنده بو قصبهیی ضبطله سنغامبیا مستعمراتنه ضم ایتمشدر.

باقلانی [«ابوبکر باقلانی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

باقوس یاخود باکوس ویا باقخوس (Bacchus, Βάκχος) اساطیر قدیمهٔ یونانیهده شراب وعشرت الهی اولوب، ابوالالهه مشتریتك (تیه) پرنسسلرندن (سمله) ایله اختلاطندن متولد زعم اولنوردی. کویا والدهسی حامل ایکن وفات ایتمکله، مشتری کندیسنی جهنم الهی (وولقان) معرفتیله آناسنك قارنندن چیقارتوب، طقوز آیینی اکمال ایدنجهیه قدر کندی بجاغی ایچنه صوقهرق، حفظ ایتمش؛ وطوغدیغنده تیزهسی (اینو) یه تسلیم ایتلشیدی. بو قادین پریلرك یاردیمیله کندیسنی هندستانه کوتوروب، اوراده بیوتمشیدی. چوجقلغنده اوکی والدهسی (یونون) ك کندیسنه ویردیکی جفاره غلبه ایتمش؛ وبیودیکنده سلاح یرینه برر سپت اوزوم وبرر طاولی حامل ارکك وقادین بر طاقم خلقله کیدوب، هندستانی ضبط، وبعده مصرلیلره زراعتی وباغ یتیشدیرمکی تعلیم

ایتمش؛ واورادن فریجیایه یعنی آناطولینك کوتاهیه طرفلرینه کیتمشیدی. کویا آلهۀ کاذبه ایله جنلر آره‌سنده واقع اولان محاربه‌ده باقوس پك چوق غیرت ایدوب، غالبیتی قزانمغه سبب اولمش. (تیبوس) ك تطلیق و(ناقسوس) جزیره‌سنده ترك ایتمش اولدیغی (آریانه) یی تزوج ایتمش. باقوس اکثریا باشی بوینوزلی وآصمه یاپراقلریله مزین وکوزلری مخمور بر دلیقانلی صورتنده بر النده قدح یرینه قوللاندیغی بر بوینوز ودیکرنده بوداقله صاریلی برمزراق طوتدیغی حالده، وکاه برفوچی اوزرینه اوتورمش، کاه آرسلان ویا قپلانلر قوشیلی بر آرابه‌یه بنمش تصویر اولنوردی. عبادتی عشرتله وبرطاقم کورتیلی لعبیاتله اجرا اولنوردی. بونك اسمی وعبادتی شرقدن یونانه کلوب، رومالیلر طرفندن پك صکره قبول اولنمشیدی. اسکی ایرانیلرك (جمشید) یله مشابهتی واردر. بعضلری هندلیلرك (براهما) سی فرض ایتمشلردر.

باقوم { یاخود باقول الرومی. صحابه‌دن اولوب، سعید بن العاصك آزادلیسی ایدی. مدینۀ منوره‌ده مرانغوز اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك منبرینی بو ذات یاپمشیدی. کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

باقون { روجر — (Roger Bacon) انکلتره اعاظم علماسندن اولوب، ۱۲۱٤ تاریخ میلادیسنده ایلچسترده طوغمش، و۱۲۹۲ ویا ۱۲۹٤ ده وفات ایتمشدر. ابتدا (اوقسفورد)ده وبعده پارسده تحصیل علم ایدوب، کافۀ علوم وفنونه کسب وقوف ایتمش، وعلی الخصوص علوم طبیعیه ده ید طولی صاحبی اولمشیدی. کندیسی (فرانسیسکن) طریقنه منسوب بر راهب اولدیغندن، رهبان کروهی کین وحسدلرندن سحربازلقله اتهام ایدرك، تألیفاتنده سحرك علیهنده اداره‌ٔ لسان ایتمش اولدیغی حالده، بو افترا ایله حبس اولندرق، عمر طویلنك قسم اعظمنی زندانده کچیرمشدر. علوم طبیعیه وفنون سائره‌یه متعلق پك معتبر تألیفاتی واردر. فن بصره، انعکاس ضیایه، علائم سمائك ماهیتنه وسائر مواد فنیه‌یه دائر پك چوق کشفیات مفیده‌یه موفق اولوب، باروتی، جاملی دوربینی وهوا طلومبه‌سنی ایجاد ایدن دخی صاحب ترجمه اولدیغی مرویدر. هر حالده مواد مذکوره تألیفاتنده پك کوزل تعریف اولنیور. آثارینی لاتین لسانندە یازمش ایسه‌ده، آوروپا لسانلرینك اکثرینه ترجمه اولنمشدر.

باقون { فرانسوا — (Fr. Bacon) انکلتره‌ده پك اعاظم علماسندن اولوب، ۱۵۶۱ تاریخ میلادیسنده لوندره‌ده طوغمش، و۱۶۲۶ ده وفات ایتمشدر. پدری نیقولاس باقون قرالیچه الیزابتك مهرداری ایدی. تا چوجقلغندن فوق العاده برذکاوت واستعداد کوسترکوب، علوم وفنونه انتساب ایتمش ایسه‌ده، بر خیلی وقت ثروتیله واحراز ایتدیکی مأمورلرله اشتغال ایدوب، فنه حصر مساعی ایده‌مه‌مشیدی. ابتدا انکلتره سفیرینك معیتنده فرانسه‌یه کیتمش؛ ویدرینك وفاتی اوزرینه وطننه عودت ایدوب، قونت (اسکس) ك حمایه‌سیله بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، ۱۵۹۲ ده عوام قره‌سی اعضالغنه انتخاب اولنمشیدی. هر نه قدر قرالیچه الیزابتك توجهنی قزانمق ایچون حامیسی وولی‌نعمتی اولان اسکسك مجازاتنی حقلی کوسترمکه چالیشمش ایسه‌ده، قرالیچه‌نك آووقاتلغندن بشقه برمنصبه نائل اوله‌مامشیدی. الیزابتك وفاتندن صکره قرال برنجی (ژاق) طرفندن تصاحب اولنه‌رق، بارونلق وبعده ویقونتلق رتبه‌سیله باش وکالت مستدینه ترفیع اولنمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره یعنی ۱۶۲۱ ده ارتکاب وارتشا ایله اتهام اولنه‌رق، عزلنه، رفع رتبه‌سنه، حبسنه و٤۰۰۰۰ لیرا جزای نقدی ویرمسنه حکم اولنمشدی. بر مدت محبوس قالدقدن صکره، قرال طرفندن غفو اولنمش ایسه‌ده، فیما بعد امور حکومته قاریشمیوب، علوم وفنونله اشتغال وتألیفاته حصر مساعی ایتمشدر. تاریخه، اخلاقه، سیاسیاته وفلسفه‌یه متعلق بر چوق کتابلر یازمشدر، که بونلرك اك مشهورلری فلسفه‌یه متعلق اولانلردر. حکمت طبیعیه‌یه متعلق اجرا ایتدیکی بعض تجارب وفاتنی موجب اولمشدر.

باقی { (محمود — افندی) اعاظم شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ۹۳۳ تاریخنده درسعادته طوغمشدر. پدری فاتح جامع شریفی مؤذنلرندن اولوب، کندیسی ابتدا سراج چراغلغنه ویرلمش ایسه‌ده، میل طبیعیسی سوقیله تحصیل علمه قویولوب، طریق علمیه انتساب ایله، اکمال تحصیل وبر معتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، سلیمانیه مدرسلکنه تعیین اولنه‌رق، قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك مظهر

التفات وتوجهی اولمش، ومصاحبلری صره‌سنه یکمشیدی. سلطان سلیم خان ثانی حضرتلرینك دخی توجه وحمایه‌لرینه مظهر اولوب، بعده سلطان مرادخان ثالث حضرتلرینك زمانده بعض ارباب غرض وحسد طرفندن بر بیتی سوء تفسیر ایله نظرکاه پادشاهی یه عرض اولندیغندن، نفی اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً عفو بیوریله‌رق، تدریجاً مکه واستانبول قاضیلغنه وآناطولی وروم‌ایلی قاضیعسکرلکنه وریئس‌العلما مقامنه نائل اولمشیدی. اشعاری غایت سلیس ومعنیدار اولوب، مرتب دیوانی واردر. « مواهب لدنیه » یی « معالم الیقین » عنوانیله ترجمه ایتمش اولدیغی کبی، قطب مکینك « الاعلام فی احوال بلدة‌الله‌الحرام » عنوانلی کتابنی دخی ترجمه، وحضرت خالددن مروی اولان احادیث شریفه‌یی جمع ایتمشدر. دیوانی مطبوعدر. ۱۰۰۸ تاریخنده وفات ایدوب، ادرنه قپوسی خارجنده حضرت ابا ایوب رهکذرنده دفن اولنمشدر. شو بر ایکی بیت سلطان سلیمان خانك وفاتی حقنده اولان مرثیه‌لرندندر :

ای پای بند دامکه قید نام ونك
تاکی هوای مشغلهٔ دهر بیدرنك
آك اول دمی که آخر اولوب نوبهار عمر
برك خزانه دونسه کرك روی لاله رنك

شو بیتی دخی غایت کوزلدر :

قدر کی سنك مصلاده بیلوب ای باقی
طوروب ال باغلایه‌لر قارشوکه یاران صف صف

باقی (سید عبدالباقی) ایران شعراسندن وشاه نعمة‌الله ولی احفادندن اولوب، خوش طبع وخوش کو برذات ایدی. شاه اسماعیل صفوینك منسوبینندن اولوب، قطع مراتبله وکالت مطلقه مسندینه نائل اولمش؛ واونجی قرن هجری اواخرنده شاه اسماعیل ایله یاوز سلطان سلیم خان آره‌سنده واقع اولان محاربده مقتول اولمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

ساقی مطلب جانب میخانه ام امروز
کز خون جکر پرشده پیمانه ام امروز

باقیا کاشان شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

شام فراق بیتو زبس خود کریستم
یك عمر چون عقیق چراغم درآب سوخت

باقیٔ بلخی ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چو اورا تکیه بر دیوار دیدم مردم از حسرت
که این فرسوده قالب خشت آن دیوار بایستی

باقیٔ تبریزی شعرای ایراندن وخط ثلثده مشاهیر خطاطیندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

ای قدم نهاده هرکز ازدل تنکم برون
خیرتی دارم که چون در هردلی جاکردهٔ

باقیٔ دماوندی بوده ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

نخست آن سنکدل با بیدلان آمیختن کیرد
چووصلت درمیان پیدا شودخون ریختن کیرد

باقیٔ ماوراءالنهری بلغای شعرادن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

چنین کزدل شدم باقی اسیر عشق دلجویی
نه دل دارم بلائی بهر جان خویشتن دارم

باقیٔ نهاوندی عن‌اصل نهاوندلی بر شاعر اولوب، هندستانده (خانخانان)ك خدمتنده بولنمش؛ وبوذات ایله‌اجدادینك « آثار رحیمی » عنوانیله ترجمهٔ حاللرینی یازمشدر. ۱۰۳۳ تاریخنده شاهجهانك رجالی میانده‌بولنوردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

ماوبلبل عرض چاك سینه‌می میکردیم دوش
ناز بروردکلستان زخم خاری هم نداشت

باقیٔ هروی شعرای ایراندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

او سخن از کشتن من میکند
من بهمین خوش که سخن میکند

باکر ریشارد — (R. Baker) انکلتره مشاهیر مورخینندن اولوب، ۱۵۶۸ تاریخنده (کنت) قونتلغنده طوغمش، و ۱٦٤٥ ده وفات ایتمشدر. انکلتره‌نك تاروماللرك زمانندن کندی وقتنه‌دك مفصل برتاریخنی یازمشدر، که پك معتبردر.

باکر هنری — (H. Baker) انکلتره مشاهیر طبیعیونندن اولوب، باشلیجه خرده‌بینی حیوانلرك احوالیله اوغراشمش، وبو بابده بعض کتابلر یازمشدر. اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده طوغوب، ۱۷۷٤ تاریخنده وفات ایتمشدر.

باکرمی (Baghirmi) آفریقای وسطیده سودان شرقینك بیوك بر خطه‌

سیدر، که (چاد) کولنك جنوب شرقی ساحلندن باشلایه‌رق، جنوب وشرق جنوبیه طوغری مجهول الاحوال اقطاره قدر ممتد اولور. تقریباً ۸° ایله ۱۳° عرض شمالی آره‌سنده واقع اولوب شمالاً غنم مملکتی وچاد کولیله، غرباً برنوح ایله، شرق شمالی جهتندن (وادای) ایله، شرق جنوبی جهتندن (بانده) ایله، جنوباً دخی قونغو سربست حکومتنك اولان اراضیٔ مجهوله ایله محدود ومحاطدر. اراضیسی دوز اولوب، سطح بحردن ۲۷۵ متره قدر ارتفاعی واردر. اهالیسی زنجی ودین اسلامله متدین اولوب، قادینلری سودا-نیلر بیننده حسنلریله مشهوردرلر. بر چوق عربلر دخی بو مملکته کیدوب توطن ایتمشلردر. (شاری) اسمیله (چاد) کولنه دوکیلن بیوك بر ایرماغی ترکیب ایدن بش آلتی نهر مملکتك جنوب شرقیسنده واقع (بانده) طاغلرندن کلوب، باکرمیی شق وسقی، واکثریسی بر طاقم قوللرله بیلرنده اختلاط ایدرلر. باکرمینك مرکزی چاد کولنك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده (ماسنیه) شهری اولوب، (موتیو) و (آبوکر) دخی باشلیجه قصبه‌لرندندر. اهالینك باشلیجه تعیشی داریدن اولوب، خیلی پاموق وچوید دخی یتیشدیررلر. بعض انکلیز وآلمان سیاحلری باکرمیه سیاحت ایدوب، احوالنی ضبط وتحریر ایتمشلردر.

باکسایا { بغداد ایله واسط آره‌سنده بر قصبه اولوب، (بندیجین) و (بادرایا) ایله همجوار بولنمش اولدیغنی وبعض مشاهیر عثمانك وطنی اولدیغنی یاقوت حموی بیان ایدیور.

باکسن { (Baggesen) دانیمارقه مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷٦٤ ده طوغمش، و ۱۸۲٦ ده هامبورغده وفات ایتمشدر. خیلی مدت اسوچره وآوروپانك سائر طرفلرینه سیاحت ایدوب، (کیل) دارالفنوننده معلملك دخی ایتمشدر. دانیمارقه‌وآلمان لسانلرنده خیلی اشعاری وبعض شاعرانه سیاحتنامه‌لری واردر.

باکو { (Bakou) روسیه‌نك النده بولنان شروان خطه‌سنده، بحر خزرك ساحل غربیسنده وآخرون شبه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده ایالت مرکزی برقصبه اولوب، پك متین استحکاماتی، کوزل لیمانی، بازاری، کاروانسرایی، شاه عباس ثانی طرفندن تأسیس ایدلمش بر بیوك سرایی، ازدرهان وسائر جهتلرله بیوك بر تجارتی واکثری اسلام اولمق اوزره ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اطرافنده پك چوق نفط قیولری بولنوب، کلیتلی نفط اخراج اولنور. بعض بطاقلقلرده نفط غازلری بولنوب، اشعال اولنمجه لاینقطع یاندیغندن، بو محله اسکیدن بری زردشتیلر طرفندن بر ارض مقدس نظریله باقیلوب، الیوم دخی بعض کبر یعنی آتشپرست اهالیسی واردر. پوتی وباطومدن بدأ ایله تفلیسدن کچن دمیریول خطی بو قصبه‌یه منتهی اولمغله، کوندن کونه کسب اهمیت ایتمکده‌در. یاقوت حموی بوکا (باکویه) اسمنی ویروب، نفطلرینی دخی تعریف ایدیور. — باکو ایالتی روسیه-نك ماورای قافقاسده کی ایالاتندن اولوب، بحر خزرله (کور) نهری آره‌سنده شروان خطه‌سنی ونهر مذکورك جنوبنده اولان (مغان) بادیه‌سنك نصفیله (تالیش) خطه‌سنی جامعدر. شرقاً بحر خزرله، جنوباً قره‌باغ ایله کرجستانك بر قسمندن عبارت اولان (یلیزابتوپول) ایالتیله، شمالاً دخی داغستانله محاط ومحدوددر. قسم شمالیسی قافقاس سلسله‌سنك اتکلرندن وبعض شعبلرندن عبارت اولوب، اك یوکسك طاغلری شاه‌البرز، تفان، بابا طاغ وبش پارمق طاغلریدر، که اکثریسی دائمی صورتده قارله مستوردرلر. دیکر طرفلری دوز اولوب، (کور) نهرینك وادیسی هوا-سنك کوزللکیله وطوپراغنك قوهٔ انباتیه‌سیله جنت آسا بریردر. حتی اکثریا سنه‌ده ایکی دفعه محصولات ویرر. آنجق ییلان وسائر حشرات مهلکه‌سی پك چوقدر. مغان بادیه‌سی ایسه صوسز وقوملق بر چولدر. ایالتك مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۹۰۰۰ مربع کیلو متره واهالیسی ۵۱۵۵٦۰ کشیدر، که اکثری مسلمان وشیعی اولوب، ایرانی، ترك وترکماندر. یالکز ۱۲۲۰۰۰ ی ارمنی و ۷۰۰۰ قدری یهودیدر. ایالت ٦ قضایه منقسمدر. بوخطه وقتیله مستقل بر خانلق اولوب، بعده ایرانه تابع اولمش، ودفعاتله روسیه طرفندن ضبط، وبنه استرداد اولنه‌رق، نهایت ۱۸۰۱ ده قطعیاً روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

باکهر { هند حکماسندن برذات اولدیغی کتب عربیه‌ده مسطوردر.

باکیلیونه { (Bacchiglione) ایتالیانك شمالنده وندیك خطه‌سنده بر نهردر، که (ویچنچه) و(پادووه) شهرلرندن کچوب، پادووه‌ده ایکی

قوله آیریله‌رق، بری (برنتا) نهرینه ودیکری آدریاتیق دکیزینه دوکیلور.

بالا { آنقره ولایت وسنجاغنده برقصبه‌اولوب، آنقره‌نك جنوب غربیسنده واقعدر.

مرکزی بالا حصار قصبه‌سیدر. حاوی اولدیغی طباقلی ناحیه‌سیله برابر ۸۰ قریه‌دن عبارت اولوب، ۲۳۰۰۰ اهالیسی واردر، که جمله‌سی مسلمدر. درون قضاده (تیمورلی بیل) نام محلده کور معدنی بولندیغی کبی، بعض جهتلرنده دخی اعلا بیاض مرمر بولنور. — بوکله «یوقاری» دیمك اولدیغندن، بری آشاغی وبری یوقاری اولان بر چوق قصبه وقریه‌لرك اسملری ترکیبنه کیرر. مقابلی (زیر) در. [مرکباتنه نظریوریله.]

بالاتون { (Balaton) مجارستانده بیوك بر کولدر، که ۴۶° ایله ۴۷° عرض شمالی آره‌سنده وشومك، سالاد وسپریم ایالتلری ایچنده شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بویی ۷۵ واکی ۸ کیلو-مترەدر. بو کوله طقوز چای دوکیلور، و(سیو) نهریله برطاقم بطاقلقلر واسطه‌سیله طونه ایله اختلاط‌ایدیور.

بالا حصار { آنقره ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آنقره‌نك ۱۴۰ کیلومترە غرب جنوبیسنده وسفریحصارك ۱۷ کیلومترە جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳۰۰۰ قدر اهالیسی وبر اسکی قلعه‌سی واردر. جوارنده (پسینوس) شهر قدیمنك خرابه‌لری کورینیور.

بالارات { (Ballarat) آوسترالیانك ویقتوریا ایالتنده بر یردر، که قطعهٔ مذ-کوره‌نك اك زنکین آلتون معدنی حاوی اولوب، اکثری عمله‌دن اولمق اوزره، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بالاسور { (Balasore) هندستانك کلکته دائره‌سنده واوریسا ایالتنده برقصبه واسکله اولوب، کلکته‌نك ۱۲۰ کیلومترە جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۹۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. پورتکیزك تحت‌تصرفنده ایکن، ۱۸۰۳ تاریخنده انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

بالاغات { (Balaghat) هندستانك وسطنده ودکن سطح مرتفعنك جهت شمال-لیه‌سنده بر خطه اولوب، حیدر آباد، چرکر، سالم، میسور، کنماره وبجاپور ایالتلریله محاطدر. (بلاری) و(کدایه) اسملریله ایکی‌یه منقسم اولوب، تقریباً ۲۲۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. ایچندن کیسته، تومبدره، پنار وچوراوادی نهرلری جریان ایدیور. اراضیسی پك منبت اولوب، واسع اورمانلری، المال-سلری، باقیر وکهرچله معدنلری واردر. دهلیده‌کی دولت تیموریه‌نك انقراضندن صکره بو خطه حیدر شاه طرفندن ضبط اولنوب، بغده نظامه کچمش، و۱۸۰۰ تاریخنده بونك طرفندن انکلتره‌یه تسلیم او-لنمشدر. الیوم مادراس دائرهٔ حکومتنه ملحقدر.

بالاکر { (Balaguer) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده مستحکم بر قصبه اولوب، (لریده) نك ۲۲ کیلومترە شمال سرقیسنده و(سغره) نهری اوزرنده واقع و۶۰۰۰ اهالیلی جامعدر.

بالامبانغان { (Balambangan) جزایر بحر محیطدن بورنئو جزیرهٔ کبیره-سنك شمالنده غیر مسکون برآطه اولوب، ۲۴ کیلو-مترە طولی، ۵ کیلومترە عرضی وصاغلام بر لیمانی واردر.

بالانش { (Ballanche) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۷۷۶ ده لیونده‌طوغمش، و۱۸۴۷ ده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایاتی وسائر آثار ادبیه‌سی اولوب، جمله‌سنی احوال ومعیشت بشرك محتاج اصلاح اولدیغنی اثبات مقصدیله یازمشدر. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) سلطان عثمان خان غازی حضرتلرینك رجالندن اولوب، پادشاه مشارالیه طرفندن آق تیمورله برابر بروسه‌یی تحت محاصره‌ده طوتمجق بر طاقم حصارلر انشاسنه مأمور اولمغله، نیلوفر کنارنده بلبانجق دینلن حصاری بنا ایتمش؛ وایچنده اقامه ایتدیکی عسکرله شهر مذکوری اون سنه محاصره آلتنده طو-تەرق، فتحنی تسهیل ایتمشیدی. هامر فترت زمانده چلبی موسایه قسطنطینیه ایمپراطورینك یکننی تسلیم ایدن بوذات اولدیغنی بیان ایدیورسه‌ده، حصار مذ-مذکورك بناسی ۷۱۷ ده وچلبی موسی وقوعاتی ۸۱۳ ده اولدیغندن، ایکیسنك بر شخص اولمسی ممکن اولمیوب، اولسه اولسه صاحب ترجمه‌نك اوغلی مارالتر-جمه (ایلجه بلبان) اوله بیلیر.

بالبان بك { (یاخود بلبان بك) ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینك رجا-لندن اولوب، عن‌اصل آرناؤد اولدیغی حالده، چو-

جق ایکن اسیر طوتیلوب، سرای همایونده تربیه او-
لنمش؛ وشرف اسلامله مشرف اولوب، استانبولك
فتحنده اك اول هجوم ایدن کندیسی اولمغله، نظر توجه
پادشاهیه مظهر اولمشدی. ۸۷۰ تاریخلرنده پادشاه
مشارالیه طرفندن ۱۵۰۰۰ سواری و ۳۰۰۰ پیاده
عسکریله اسکندر بکه قارشی آرناؤدلغه کوندریلوب،
دیره قربنده بر غالبیته موفق اولمغله، اسکندر بکك
اك جسور رفقاسندن (مویس)ی ورؤسادن دیکر بش
آلتی کشیی اسیر طوتوب، استانبوله کوندردکدن
صکره، اوخریه چکلمش؛ ویعقوب بك اسمنده دیکر
برآرناؤد امدادینه کوندریلوب، براتی فتح ایتمش ایکن،
اسکندر بك بونلرك برلشمسنه وقت براقمقسزین، بغتةً
صاحب ترجمه‌یی باصوب، مغلوب ایتمش، ویعقوب بکی
دخی قتل ایلمشیدی. بونك اوزرینه حضرت فاتح بالذات
وبر قوهٔ کلیه ایله عزیمت بیوروب، اسکندر بکك
مرکزی اولان قرویه‌یی (یعنی اقچه حصاری) برخیلی وقت
محاصره ایتدکدن صکره، عودت بیوروب، محاصره‌یی
بالبان بکه احاله بیورمشیدی. اسکندر بك برکیجه
قلعه‌دن خروجله، بالبان بکك امدادینه کلن برادری
یونس بکی وبونك اوغلی حضر بکی طوتوب، باغلی او-
لدرق قلعه‌نك اوستندن بالبان بکه کوسترمجه، مومی‌الیه
صبر ایده‌میوب، قلعه‌نك اوزرینه هجوم ایتمش، وبو
هجومده اوریلوب، وفات ایلمشدر.

بالبان بك ا { ایکنجه — [«ایکنجه بلبان» ماده-
سنه مراجعت بیوریله.]

بالبی { (Balbi) ایتالیا مشاهیر جغرافیوندن
اولوب، ۱۷۸۲ تاریخنده ودیکده
طوغمش، و ۱۸۴۸ ده وفات ایتمشدر. بر مدت
ایتالیاده جغرافیا وحکمت طبیعیه تدریسیله مشغول
اولدقدن صکره، پارسه کیدوب، مکمل بر جغرافیا
کتابیله بتون کرهٔ ارضك جنسیت اهالی اعتباریله بر
خریطه‌سنی نشر ایتمش؛ وجغرافیامی یکی بر اصوله
اولوب، پك طوغری معلومات وتحقیقاتی دخی حاوی
اولدیغندن، یوك بر شهرت واعتبار قزانمشدر.
استاتستیق وسیاسیاته متعلق دخی بعض آثاری واردر.
بعده آوستریا دولتی طرفندن ویانه‌یه جلب اولنه‌رق،
دولت مشار الیهانك استاتستیق ایشلری کندیسنه احاله
اولنمشدی. — ینه وندیك ادباسندن دیکر بر (بالبی)
دها واردر، که ۱۴۵۰ ده طوغوب، ۱۵۳۵ ده
وفات ایتمش؛ وعثمانلیلرك تاریخ واحوالی حقنده بر
کتاب یازمشدر.

بالبینوس { (Balbin, Balbinus) رومانپیرا-
طورلرندن اولوب، مجلس اعیان
اعضاسندن ایکن، ۲۳۷ تاریخ میلادیسنده (ماقسیمینو-
س) ك ظلمنه ختام ویرمك اوزره، رفقاسی طرفندن
(ماقسیم)له مشترکاً امپراطورلغه انتخاب اولنمش، وحسن
اداره‌یه موفق اولمشلرسه‌ده، بر قاچ آی صکره فرقهٔ
مخالفه طرفندن قتل اولنمشلردر.

بالتازار { (Balthazar) بابلستانك صوك حکمدا-
ری اولوب، قبل المیلاد ۵۳۴ تا-
ریخندن ۵۳۸ تاریخنه دك حکم سورمش؛ وذوق
وسفاهتله طالوب، اداره‌ٔ امور ی والده‌سی (نیتوقریس)ك
الینه براقمشیدی. نهایت جهانکیر کیروس بابلی فتح،
وکندیسنی قتل ایتمشدر. دانیال نبی بونك زمانده ایدی.

بالتیا { (Baltia) اسقاندیناویا یعنی اسوج
ونوروج ایله دانیمارقه‌نك اسم قدیمی
اولوب، احتماله کوره لسانلرنده «بوغاز» دیمك اولان
(بلت) کلمه‌سندن مشتقدر، وبوغازلری چوق اولمق
مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بالتیق ویا بالطیق
دکیزینك اسمی دخی (بالتیا) یه نسبتله‌در.

بالتیق { [«بالطیق» ماده‌سنه مراجعت
بیوریله.]

بالتیموره { (Baltimore) ایرلانده‌نك (قو-
رق) ایالتنده وفورق شهرینك
۷۳ کیلومتره جنوب غربیسنده بر کوچك لیماندر.
بورانك قونتی لورد (قارت) آمریقاده‌کی (ماریلاند)
مملکتنی اعمار ایتدیکندن، مملکت مذکوره‌ده بر شهر
دخی بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

بالتیموره { (Baltimore) ممالك مجتمعه‌نك
(ماریلاند) جمهوریتنده بیوك بر
شهر اولوب، واشینغتونك ۵۸ کیلومتره شمال غربیسنده
(پاتاپسقو) نهری اوزرنده وبو نهرك (چاپیق) قوینده‌کی
منصبنك بر آز یوقاریسنده واقعدر. ۳۳۲۳۱۳
اهالیسی، کوزل وواسع لیمانی باشلیجه تو تون واون
ایله سائر موادن عبارت پك ایشلك تجارتی، دارالفنو-
نی، متعدد مکتبلری، پك بیوك بر کتبخانه‌سی ومتعدد دمیر
یولاری واردر. کثرت نفوسجه آمریقانك بدنجی شهری
اولوب، کرهٔ ارضك اك تجارتکاه اسکله‌لرندندر. بوشهر

۱۷۲۹ تاریخنده تأسیس اولنوب، آمریقانك استقلالنی منتج اولان اختلالده پك مهم وقوعاتك میدانی بولنمش، وانكلیز عسكرینه مقاومت ایتمش اولدیغندن، ایچنده بیوك بر آبده (monument) ركز اولنمشدر.

بالچق } بلغارستانك وارنه سنجاغنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، وارنه‌نك ۳۰ كیلومتره شمال شرقیسنده وقره دكز ساحلنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، اولدقجه صاغلام بر لیمانی، كیلر ایچون ساحلده طاتلی صولری وبرفناری واردر. — قضاسی ادارهٔ عثمانیه زمانده ۷۱ قریه‌دن مركب اولوب، ۲۱۰۰۰ اهالیسی وار ایدی، كه بونلرك ۱۴۰۰۰ ی مسلم و ۷۰۰۰ ی غیر مسلم ایدی.

بالخار } طربزون ایله ارضروم ولایتلری آره‌سنده شرق شمالیدن غرب جنوبیه ممتد اولان (پونتوس) سلسلهٔ جبالنك اك مرتفع اولان قسم وسطیسی اولوب، ۹۸۰۰ قدم ارتفاعی واردر.

بالخاش } (Balchach) آسیانك اك بیوك كولی‌در. اوراسی روسیه‌نك اندهبولنان تركستانك جنوب شرق جهتنده وآلتون طاغلرینك شمال غربیسنده واقعدر. جنوب غربیدن شمال شرقیه وبعده شرقه طوغری بر قوس شكلنده اوزانوب، طولی ۵۵۰، وعرض اعظمی جنوب جهتنده ۸۵، وشمال شرق جهتنده ۲۰ قدر كیلومتره‌در. سطحی حذای بحردن ۲۳۸ متره ارتفاعنده اولوب، جنوب جهتی دها درین اولدیغی حالده، اوراده دخی عمق ۱۵۰ متره‌یی تجاوز ایتمز. كنارلری بطاقلقلر وقامشلقلرله محاط اولوب، دها اوزاق یرلری قوملهٔ مستور بر چولدن عبارتدر. ایچنه ۷ نهر دوكیلوب، باشلیجه‌لری آق صو، كوك صو، ایلی ولپسه نهرلریدر. آیاغی یوقدر. صویی آجی وبالیغی پك آزدر.

بالدر } (Balder) اسكی اسقاندیناو اساطیرنده (اودین)ك اوغلی اولوب، عقل، صلح، مرحمت واعتدال الهی زعم اولنوردی. كویا برادری اولان قضا الهی (هودر)ك قضاءً آتدیغی بر مزراقله اوریلوب، وفات ایتمش، كه بوده عقلك قضا وقدره مغلوبیتنی ایما ایدر بر رمزدر.

بالزاق } (J.L.Guez de Balzac) — كزدو فرانسز لسانك اصلاحنه وادبیاتك ترقیسنه اك زیاده خدمت ایدن مؤلفلردن اولوب، ۱۵۹۴ تاریخنده (آنغولم) ده طوغمش، و ۱۶۵۵ ده وفات ایتمشدر. ایكی سنه رومادہ اقامتدن صكره، پارسه كیدوب، نشر آثاره باشلامغله، (ریشلیو) طرفندن وقعه نویسلكه تعیین، ومؤخراً آقادمیا اعضاء لغندنی قبول اولنمشیدی. بر مدتدن صكره، آثارینك بعض تقیداته اوغرامسندن بیزار اولوب، چفتلكنه چكلمش؛ واوراده فقرایه باقمغله وقت كچیرمشدر. وفاتنده بلاغت مكافاتی اولهرق استحقاق كوستزنه ویرلمك اوزره، ۲۰۰۰ لیرا براقدیغی كبی، آنغولم خسته‌خانه‌سنه دخی ۱۴۰۰۰ لیرا ترك ایتمشیدی. آثاری باشلیجه بر طاقم محاباتله نطقلردن وبعض رسائلدن عبارتدر. اك اول فرانسز لسانی برسلاست ولطافت مخصوصه ایله یازان بو ذاتدر.

بالزاق } (Honré de Balzac) — هونوره‌ده فرانسه‌نك اعاظم ادباسندن اولوب، ۱۷۹۹ ده (تور)ده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده پارسده وفات ایتمشدر. پك كنج ایكن بر اسم مستعارله برطاقم حكایه كتابلری نشر ایدوب، بر قاچ سنه پارسده مطبعه جیلق دخی ایتمش ایسه‌ده، بعده‌بو صنعتی ترك‌له، محرر لكه حصر اوقات ایده‌رك، كندی اسمیله برطاقم حكایه كتابلری یازوب نشر ایتمكه باشلامش، كه بونلر نوع بشرك كافهٔ احوالنی مصور اولوب، هم اكلنجه‌لی وهم‌ده اخلاق نقطهٔ نظرنجه پك فائده‌لی اولدقلرندن، فوق العاده رغبته مظهر اولمشلردی. بو قبیلدن اولان حكایه‌لری ۹۰ دن زیاده‌در. بعض تیاترو كتابلری دخی یازمش ایسه‌ده، بو خصوصده او قدر رغبت قزانه‌مامشدر. آثاری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بالس } حلب ولایت وسنجاغنده وفراتك ساحل یمینده یعنی غربنده بر كوچك قصبه اولوب، حلبك ۹۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده ورقه‌نك ۹۰ كیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. پك اسكی بر قصبه اولوب، وقتیله خیلی اهمیتی وار ایدی، ومشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. بو قصبه‌نك ۱۲ كیلومتره قدر جنوب شرقیسنده وینه فرات ساحلنده (قلعة بالس) اسمیله بر قلعه واردر.

بالطه اوغلی } (سلیمان بك) دولت علیهٔ عثمانیه‌ده اك اول قپودان دریا اولان بو ذات اولوب، سلطان مراد خان ثانی

حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده مدللی آطه سنی نهب وغارتله (قالونه) قصبه سنی ضبط ایتمشیدی. ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری قسطنطینیه‌نك فتحنه عزیمت بیوردقلرنده، بالطه اوغلی دخی کلیبولیدن ٤٢٠ کوچك کیدن عبارت عثمانلی دونماسنی بوغاز ایچنك الیوم بونك اسمیله تسمیه اولنان بالطه لیمانه سوق ایتمشیدی. مؤخراً روم وونديك دونمالرینه مغلوب اولوب، طرف پادشاهیدن یوز طپوز ضربه‌سیله مجازاة اولنمش؛ واو صره‌ده عذرلردن بری‌الذه‌کی طاسله اوروب، برکوزینی کور ایتمشیدی. بقیهٔ احوالنه دسترس اولنه‌مدی. پادشاه مشار الیهك جلوسلری سنه‌سی قپودان دریا اولوب، ۷ سنه بو مسنده قالمشدر.

بالطه‌جی محمد پاشا { (یاخود تبردار محمد پاشا) دور سلطان احمد خان ثالث صدور عظامندن اولوب، ۱۰۷۰ تاریخلرنده قسطونینك عثمانجق قصبه‌سنده طوغمش؛ وکنج ایکن سرای همایونه کلوب، بالطه‌جیلر زمره‌سنه داخل اولمشیدی. وجهی وسسی کوزل اولغله، (کوزلجه مؤذن) دیمکله شهرت بولمشیدی. سلطان احمد خان ثالث حضرتلرینه اولدن ترددی اولمق حسیله، پادشاه مشار الیهك جلوسلرنده دفعةً میرآخور اول اولمش؛ وبر سنه صکره یعنی ۱۱۱٦ تاریخنده مقام صدارته ترفیع اولنمشدر. ۱۸ آی قدر بو مقامده قالدقدن صکره، بعض حسودلرك غمز ونفاقیله عزل وازمیده نفی اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ارضروم وبعده حلب والیسی اولمش؛ و ۱۱۲ تاریخنده روسیه محاربه‌سی آچلغله، کوریلن لزوم اوزرینه، درسعادته جلب اولنه‌رق، ثانیاً مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. اردوی همایونی پروت نهری کنارینه سوق ایده‌رك، روس عسکرینی کلیاً منهزم وپریشان ایتمش؛ ویوك بترونك اسیر طوتلسنه بر رمق قالمش ایکن، بالطه‌جی محمد پاشا چارك او صره‌ده تکلیف ایتدیکی صلحی قبول ایتمك کبی یوك برخطاده بولنمشدر. واقعا عقد اولنان معاهده دولت عثمانیه‌نك حقنده پك نافع ایدیسه‌ده، روسیه ایپراطورینك اسارتندن صکره، البته دها نافع ودها شائلی اولهجقدی. بو خطاسی اوزرینه ۱۱۲۳ تاریخنده ۱۵ آیلق صدارتدن صکره، عزل اولنه‌رق، مدللی وبعده لمنیه نفی اولنمش؛ وبر سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر. جسور ومقتدر بر ذات اولوب، مذکور خطاسنی او وقت خصماسی خیانت وارتشاسنه حمل ایتمك ایستمشلرسه‌ده، مجرد بر غفلت وملاحظه‌سزلقدن ایلری کلمش اولدیغنده شبهه یوقدر.

بالطه لیمانی { بوغازایچنك روم‌ایلی ساحلنده وروم ایلی حصاری ایله بویاجی کویی آره‌سنده بر کوچك لیمان اولوب، اسم قدیمی (فیدالیا) اولدیغی حالده، استانبولك اثنای فتحنده دولت‌عثمانیه‌نك قپودان دریاسی بولنان بالطه‌جی اوغلی سلیمان بك‌دونمای‌همایونی اوراده استحضار ایتدیکندن، بو نامله تسمیه اولنمشدر. بعض‌مورخلر کیلرك اورادن برآ کاغدخانه خلیجنه سوق اولندقلرینی یازمشلرسه‌ده، بو مسافه اوزون اولدیغندن، بحراً بشکطاشه واوـ رادن خلیج مذکوره سوق اولنلری روایتی صحته دها قریبدر.

بالطیق { دکیزی ـ (Mer Baltique) آوروپاـ نك جهت شمالیه‌سنده قره‌لره محاط بر دکیز اولوب، بحر محیط آطلاسیه تابع اولان شمال دکیزینك بر جسیم کورفزی حکمنده‌در. بو دکیز غایت معوج اولوب، برطاقم کورفزلری وحاوی بولندیغی آطه‌لره قره‌لر آره‌سنده برچوق بوغازلری جامعدر. دانیمارقه‌نك یوتلاند خطه‌سیله نوروجك ساحل جنوبیسی آراسنده واقع (اسقاکراق) بوغازندن بحر شمالی ایله اختلاط ایدوب، اورادن جنوبه طوغری دونه‌رك، مذکور یوتلاند خطه‌سیله اسوج آره‌سنده اولان (قاتغات) بوغازینی تشکیل ایدیور؛ وبوبوغازك جنوبنده واقع دانیمارقه‌نك ایکی آطه‌سی سوند، بیوك بلت وکوچك بلت اسملریله اوچ طار بوغاز تشکیل ایدرلر، که بونلردن اصل بالطیق دکیزینه کیریلور. اورادن روسیه حدودینه‌دك دکیز پروسیه‌نك سواحل شمالیه‌سی بوینجه شرقه طوغری اوزاندیغی، بعده شماله طوغری دونوب، روسیه ایله اسوج سواحلی آره‌سنده ممتد اولور، و ٦٠° عرض شمالیه واصل اولنجه، ایکی اوزون کورفزه آیریلور، که بونلرك بری فینلانده ایله اسوج آره‌سنده ٦٥° عرض شمالیده اولان لاپونیا ساحلنه‌دك شماله طوغری اوزانان (بوتنیا)، ودیکری دخی روسیه مالکی ایچنده وفینلانده ایله استونیا خطه‌لری آره‌سنده پترسبورغه قدر ممتد

اولان فینلاندہ کورفزلریدر. بو ایکنجی کورفزك جہت جنوبیہ‌سندہ وینہ روسیہ ممالکی ایچندہ شرق جنوبیہ طوغری ممتد اولان (ریغا) کورفزی اسمیلہ بر اوچنجی کورفزی اولدیغی کبی، پروسیہ واسوج سواحلندہ دخی بر طاقم کوچك کورفزلری واردر. بالطیق دکیزینك الکنیش محلی ۲۷۵ کیلومتره وسعتندہ اولوب، کورفزلری خیلی طاردر. مدخلندہ اولان دانیمارقہ آطہلرندن یعنی سئلاند، فیونیہ، لانغلاند، لالاند، فالستر ومون آطہلرندن بشقہ بالطیق دکیزندہ ۷ بیوك وبر چوق کوچك آطہلر بولنیور. بیوکلرینك بری پروسیہیہ عائد اولان (روکن) آطہسی، اوچی اسوجہ عائد اولان بورنہولم، اولاند وغوتلاند آطہلری، اوچی دخی روسیہیہ عائد اولان اوسل، داغو و آلاند جزایرندن عبارتدر. بو دکیزہ بر چوق نہرلر دوکیلوب الك بیوکلری پروسیہ ولہستاندن اینن (اودر) و(ویستولہ) ایلہ روسیہدن اینن نیمن، دونہ واونغا ایرماقلریدر. اسوجدن ولاپونیادن اینن نہرلر بو قدر بیوك دکللر ایسہدہ، عددلری چوق اولوب، ایندیردکلری صویك مقداری دخی چوقدر. دانیمارقہ، اسوج وروسیہ دولتلرینك پایختلری اولان قوپنہاغ، استوقہولم وپترسبورغ شہرلری بو دکیزك ساحلندہ‌در.

بالطیق دکیزندہ مدوجذر حس اولنماز ایسہدہ، هوانك درجهٔ ثقلتنہ کوره دکیز سطحینك ارتفاعی بر مترہ قدر تخلف ایدر. آقندیسی اکثریا شمال شرقیدن جنوب غربیہ طوغری اولوب، بعض آنافورلری دخی واردر. فرطونہلری وروزکارلری پك شدتلی اولوب، عمقنك آزلغی، اسوج وفینلاندہ سواحلندہ‌کی قیالر وپروسیہ‌سواحلندہ‌کی قوم یغینلری وصیغلر دخی منضم اولمغله، ایچندہ سیر سفائن خیلی مشکلدر. بوتنیا وفینلاندہ کورفزلری اکثریا منجمد اولوب، آنجق مایسك اواخرندہ اریمکه باشلارلر؛ وبو ایکی کورفزدن اینن بوز یغینلری جنوب طرفلرینہ قدر یوزرلر. قیشین بالطیق دکیزینك هر طرفی اکثریا طونار. طوزی آز اولوب، بالنی چوقدرر. آلمانیا، روسیہ اسوج ودانیمارقہ آرہسندہ بو دکیزدہ خیلی تجارت اجرا اولنور. اسمی بر احتمالہ کوره (بلت) بوغازندن ودیکر بر احتمالہ کوره اسوجك اهالیٔ قدیمہسی اولان (بالت) قومنك اسمندن مشتقدر.

بالطیق ایالتلری (Provinces Baltiques) بو اسم روسیہ دولتنك بالطیق دکیزی ساحلنده واقع اوچ ایالتنه ویریلوب، فیلاندہ کورفزینك جنوبنده اولان (استونیا)، ریغا کورفزینك شرقنده اولان (لیوونیا) وبو کورفزك جنوبنده بولنان (قورلاند) ایالتلرندن عبارت بر خطهدر، که پروسیه حدودندن پترسبورغ جوارینه قدر ممتد اولور. بو خطهنك مساحهٔ سطحیهسی ۹۴۷۶۰ مربع کیلومتره اولوب، ۲۲۱۷۳۵۰ اهالیسی واردر، که جملهسی پروتستان اولوب، شمال جهتنده کیلر یعنی استونیا اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی اقوام تاتاریه‌دن (فینوآ) جنسنه، وجنوب جهتنده کیلر یعنی (قولاند) اهالیسیله لیوونیا اهالیسنك نصفی دخی اسلاو اقوامندن (لت) جنسنه منسوبدرلر. آنجق اهالینك ایلری کلنلری وتجارلریله املاك صاحبلری آلمان اولدقلرندن، بوخطه آلمانیانك ادعاسی آلتنده بولنیور. [«استونیا، لیوونیا وقورلاند» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بالقان ودها طوغریسی قوجه بالقان یاخود بلقان(Balkans) روم ایلی قطعه‌سنده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، بلغارستان ایله شرقی روم ایلی آره‌سنده غربدن شرقه ممتد اولور. مبدئی صوفیه‌نك شمال جهتنده (ایسکر) نہرینك مجراسی اولوب، اورادن قرین آباده قدر طولی ۴۰۰ کیلومتره‌در. الك یوکسك ذروه‌لری ۱۷۰۰ متره ارتفاعلرنده ایسه‌ده، سائر طرفلری ۱۰۰۰ متره‌یی آز تجاوز ایدیور. سلسلهنك شمالی اتکلری آزمیلانلی اولوب، اورمانلرله مستور بایرلردن وطونه‌یه قدر اوزانان کوزل ومنبت بر سطح مائلدن عبارتدر، که جنوبدن شماله طوغری متوازیاً آقهرق طونه‌یه دوکیلن بر چوق انهارك مجرالریله جابجا کسلمشدر. جنوبی اتکلری ایسه دیك وصرب اولوب، یالنکز بر قاچ یرده کچیدویرلر. اسم قدیمی هموس (Hœmus)در. اسلیمیه جوارنده (امینه‌بالقانی) نامیله برقول آیریلوب، شرق شمالی‌یه طوغری اوزانیر، وقره دکیزده امینه برونتی تشکیل ایدر. غرب جهتندن ایسه بالقان سلسلهسی بر طرفدن صربیه وبوسنه طاغلری وبر طرفدن دخی شرق روم ایلی ایله سلانیك ولایتی آرهسنده آطهلر دکیزینه طوغری اوزانان (ردوب) سلسلهسیله کسب ارتباط ایدیور. بالقان

سلسه‌نی قیشین قاره مستور اولوب، کرك شمالی وکرك جنوبی اتکلرندن بر چوق نهرلر آقار. شمالدن آقانلری طونه واسطه‌سیله قره دکیزه، وجنوبدن آقانلری دخی مربع ایرماغنه طوپلانه‌رق آطه‌لر دکیزینه دوکیلور.

بالقان } بحر خزرك شرق جهتنده بر طاغ اولوب، ینه بو اسمله مسمی بر کور-فزك ساحلنده بولنور.

بالقان شبه جزیره‌سی } (Presqu' Ile des Balkans)

آوروپای جنوبی‌نی تشکیل ایدن اوچ یوك شبه جزیره‌نك بری واك شرقیسی اولوب، بو قطعه‌نك شرق جنوبی جهتنده واقعدر. بو قطعه قرون وسطانك اواخرندن بری دولت علیهٔ عثمانیه‌نك النده بولنوب، بو دولتك آوروپا قطعه‌سنده‌کی ممالکندن عبارت بولنغه‌له، اوروپای عثمانی وروم ایلی (Turquied'Europe) اسملریله متعارف ایدی. آنجق اخیراً بعض طرفلری کسب استقلال ایتمکله، بو اسم هر جهتنی شامل اولمدیغندن، بالقان شبه جزیره‌سی نامیله یاد اولنغه باشلامشدر.

موقع وحدود ومساحه‌سی. — بالقان شبه جزیره‌سی اساسنده یعنی قره‌یه متصل اولان شمال طرفنده کنیش اولوب، جنوبه‌طوغری اوزاندقجه‌برآز طارلاشیر، وشرق جنوبی جهتندن اوزانان ایکی کوچك شبه جزیره واسطه‌سیله آسیا قطعه‌سنه همان تماس ایده‌جك درجه‌ده یناشه‌رق، استانبول وقلعهٔ سلطانیه بوغازلرینی تشکیل؛ جنوب غربی جهتندن ایسه دها زیاده اوزانوب، یونان شبه جزیره‌سنی وبوکا جزئی صورتده مربوط اولان موره شبه جزیره‌سنی حاصل ایدیور. یونان ایله قلعهٔ سلطانیه آره‌سنده دیکر بر شبه جزیره دخی تحصل ایدوب، بونك ده پارمق شکلنده اوچ طار شبه جزیره‌سی واردر، که بوده کسندره شبه جزیره‌سیدر. شمال جهتنك قسم غربیسی صاوه وطونه نهرلریله وقسم شرقیسی دخی قارپات سلسلهٔ جبالیله آیرلمشدر.

بالقان شبه جزیره‌سی شمالاً آوستریا ومجارستانله، شمال شرق طرفندن روسیه ایله، شرقاً قره دکیزله واستانبول بوغازیله، جنوباً مرمره دکیزی، قلعهٔ سلطانیه بوغازی، آطه‌لر دکیزی وآق دکیزله، غرباً یونان وآدریاتیق دکیزیله ودالماچیا ایله. محدود ومحاط اولوب، ۳۰ ′ ۳۶ ° ایله ۳۰ ′ ۴۷ ° عرض شمالی و ۲۰ ′ ۱۵ ° ایله ۴۰ ′ ۲۹ ° طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۲۷ ۵۷۸ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — بالقان شبه‌جزیره‌سی عمومیت اوزره وعلی الخصوص غرب جهتی طاغلق وعارضه‌لی بر یر اولوب، علی‌العموم طاغلری آلپ سلسله‌سنه مربوطدر. بو سلسلهٔ عظیمه‌نك غرب جنوبی قولی اولان یولیا آلپلرندن بر طاقم فرعلر آیریله‌رق، بوسنه وهرسکله صربیه‌نك ایچنده تشعب ایدرلر، وبعضلری اورمانلرله مستور بعضلری طاشلق وقیالق اوله‌رق برچوق طاغلر تشکیل ایتدکدن‌صکره، نهایت ایکی سلسله صورتنی آلوب، بری (شار) ودها آشاغیده (پیندوس) اسمیله شمالدن جنوبه آرناؤدلغك ایچندن کچه‌رك، یونانه داخل اولور، وموره‌طاغلری دخی قورنت بوغازندن بوکا مربوط بولنور؛ دیکری ایسه بالقان‌نامیله شرقه طوغری اوزانه‌رق، قره‌دکیزه قدر ممتد اولور، و(ردوب) نامیله آطه‌لر دکیزی سوا-حلنه‌طوغری اوچ قولدن‌مرکب بر شعبه‌صالیوریور. بونلردن بشقه آوروپانك اك بیوك طاغلرندن اولان (قارپاط) سلسله‌سنك دخی جنوبی اتکلری بالقان شبه جزیره‌سنه عائددر. [بو طاغلرك ارتفاعلریله سائر احوالریجون اسم مخصوصلرینه مراجعت بیوریله.]

بو طاغلرك آره‌لرنده برچوق اووه‌لر وغایت منبت وادیلر وبایرلر بولنوب، بونلرك اك بیوکی رومانیا ایله بلغارستانك قسم اعظمنی تشکیل ایدن طونه وادیسی اولوب، بو نهر عظیمك ایکی طرفنده قارپاط وبالقان سلسله‌لرینك اتکلری برسطح مائل تشکیل ایدیورلر، که دنیانك اك منبت وکوزل یرلری اولوب، بو ایکی سلسله‌دن اینن برچوق نهرلرله‌اروا اولنورلر. ایکنجیسی واردار وادیسی اولوب، سلانیك اووه‌سی دنیلن واسع ومحصولدار بر اووه‌در. اوچنجیسی کوستم وادیسندن عبارت اولان تسالیا اووه‌سی اولوب، بو دخی محصوردارلقده دیکرلرندن کری قالمیور. دردنجیسی مربع وادیسی اولوب، ادرنه ولایتنك آز عارضه‌لی ودوز یرلرینی حاویدر. آرناؤدلق ویونانك سواحلنده دخی بعض منبت ومحصولدار اووه‌لر بولندیغی کبی، مناستر، درامه، سیروز اووه‌لری دخی ذکره شایاندر. قوصوه اووه‌سی ایسه مرتفع اولمسیله برابر، کوزل ایشلنه‌جك اولسه؛ خیلی استفاده اولنه-

جنی کبی، میوه‌لرینك کثرت ونفاستیله وشرابلرینك کوزللکیله دخی مشهوردر.

نهرلریله کوللری .— بالقان شبه جزیره‌سی اطراف‌نده بولنان دکیرلره‌کوره درت مائله‌یه منقسم اولوب، نصف شمالیسی یعنی بوسنه ، صربیه ، یکیبازار ، قوصوه، بلغارستان ورومانیا کاملاً قره‌دکیز مائله‌سنه تابع اولوب، طونه حوضه‌سنك آشاغی طرفنی تشکیل ایدرلر، وبتون صولری طونه واسطه‌سیله قره دکیزه دوکیلور. سواحل شرقیه‌دن طوغریدن طوغریه قره‌دکیزه دوکیلن صولری پك آزدر. آطه‌لر دکیزی مائله‌سنه تابع اولان یرلر تراکی (یعنی شرقی روم‌ایلی وادرنه ولایتی) ایله ماکدونیا، تسالیا ویونانك جهت شرقیه‌سندن عبارت اولوب، بو مائله ایکی بیوك وبر قاچ کوچك حوضه‌یی جامعدر. بیوك حوضه‌لرك بری مربع حوضه‌سیدر، که بتون تراکینك صولرینی جمع ایدر؛ ایکنجیسی واردار حوضه‌سیدر، که ماکدونیا ایله‌شرقی آرناؤدلغك صولرینی جامعدر. بوایکی حوضه‌نك آره‌سنده قره صو اسم مشترکیله ایکی نهر دخی مذکور دکیزه منصب اولورلر. تساليانك بتون‌صولرینی جمع ایدن کوستم حوضه‌سی جسامتجه بو مائله‌نك اوچنجی حوضه‌سی اولوب، یونان ومورەدن اینن نهرلر ایسه حوضه‌لر عد اولنه‌میه‌جق‌قدر کوچکدرلر. یونان دکیزی مائله‌سنه بری مورەدن، بری‌نفس یونانستان وبری دخی حدود یونانیه‌دن اینن اوچ نهر منصب اولور . آدیاتیق دکیزی مائله‌سنه تابع حوضه‌لرك باشلیجه‌سی درین حوضه‌سی اولوب، آرناؤدلغك قسم اعظمنك صولری بو حوضه‌یه جمع اولنور. بونك جنوبنده (وبوسه) و(دوول) حوضه‌لری بولنور. هرسك خطه‌سی دخی بو مائله‌یه تابع اولوب، (نارنته) حوضه‌سنی تشکیل ایدیور.

بالقان شبه جزیره‌سنك اك بیوك نهری آلمانیا وآوستریادن کلن (طونه) ایرماغی اولوب، بونك اك بیوك تابعلرندن اولان (صاوه) نهری دخی بوسنه‌نك حدود شمالیه‌سندن کچیور؛ و (بوسنه) و (درینه) نهرلری دخی بونك تابعلرندندر. طوغریدن طوغریه طونیده صاغدن منصب اولان نهرلرك اك بیوکلری صربیه‌ده‌کی (موراوه) ایله بلغارستانده‌کی (ایسکر) ، وصولدن دوکیلن نهرلرك باشلیجه‌لری دخی افلاقده‌کی (اولته) وبغدانده‌کی (سرت) ایله (پروت) نهرلریدر. دیکر ایرماقلرك باشلیجه‌لری ذکرلری سبق ایدن مریج، قره‌صو، واردار، کوستم، درین، ویوسه وسائره‌در.

شبه جزیره‌نك کوللری پك آز اولوب، طوندنك اطرافنده اولان بطاقلقلر حساب اولنمدیغی حالده، آرناؤدلقده واقع اولان اشقودره، اوخری، پرسپه، کسره، یانیه، اوستروه کوللریله سیروز کولندن عبارتدر.

اقلیم وهواسی .— بالقان شبه جزیره‌سی هواجه عومیت اوزره ایکی‌یه تقسیم اولنه‌بیلوب، بری شمال شرق روزکارینه وسیبریا هواسنك تأثیرینه آچیق اولان یرلردر، که رومانیا ایله بلغارستاندن وتراکینك قسم شرقیسندن عبارتدر. بو یرلرده یازین خیلی صیجاق اولوب، قیشین دخی صوغوق بك مؤثردر. قسم‌دیکری مذکور روزکاردن طاغلرله محفوظ اولان یرلردر، که بونلرك هواسی باشلیجه ارتفاعه واراضینك شمال ویا جنوبه ناظر اولمسنه تابع اولوب، یوکسك محللرنده صوغوق وآلچق طرفلرنده صیجاق غالب ایسه‌ده، عومیت اوزره هوا معتدلدر. طاغلرك همان جمله‌سی قیشین قارله مستور اولوب، آلچق یرلرنده قار یاغارسه‌ده جوق طورماز؛ وعلی‌الخصوص‌سواحل جنوبیه‌وغربیه‌نك اکثرنده اصلاقار یاغماز. مرتفع‌وآچیق محللرده هوا صاغلام ایسه‌ده، بعض نهرلر وکوللرك کنارلرنده وسواحلده برطاقم بطاقلقلر تشکل ایدوب، امرتطهیر وتصفیه‌لرینه دخی همت اولنمامش‌اولدیغندن، صیتمه‌لی وفنا هوالی یرلری دخی چوقدر. دوبرجه خطه‌سی‌بالقان شبه جزیره‌سنك اك آغیر هوالی یریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی .— بالقان شبه جزیره‌سنك باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه وعلی الخصوص بغدای اولوب، رومانیا وبلغارستان ایله سلانیك اووه‌سندن خیلی ذخایر چیقار. یاموق وکبتن کبی بعض صنایعده مستعمل محصولاتیله کلیتلی توتون محصولی دخی واردر. زیتون، پورتقال، لیمون، بادم وانجیر کبی محصولاتی باشلیجه آرناؤدلق ویونانه مخصوصدر. قوصوه ایله بوسنه‌ده دخی الما، آرمود، اریك کبی میوه‌لرك اعلالری حاصل اولور. باغلر دخی چوق اولوب، بعض کوزل شرابلر یاپیلیر. سه‌ده، کلیتله اعمالنه چالیشیلیور. اك کوزل شرابی سلانیك جهتنده‌کی (آغستوس) شرابیدر.

اورمانلری بك جوق ایسه‌ده محافظه وحسن

استعمالارینه پك دقت اولنمدیغی کبی، یولارك دخی فقدان وعدم انتظامندن کرکی کبی استفاده اولنه‌میور. مرعالر پك چوق اوابوب، قویون، کچی، صغیر وسائر حیوانات بسلنیور. آتلر وصیغیرلر صغیر الجثه وعادی اولوب، قیوپرجق دنیلن قویونلرینك اتی پك کوزل ایسه‌ده، یاغیلری قبادر. بلغارستان وصربستانده طوموزلرخی کلیتلیدر. آریلرله اپیك بوجکلری اورته حالده اولوب، بعض طرفلرنده برر مقدار بال واپیك چیقاریلور. ساده یاغ، دری وپیاغی کبی حیواناتدن آلنان محصولات شبه جزیره‌نك باشلیجه اخراجاتندر.

شبه جزیره‌نك بعض طرفلرنده مختلف معدنلر بولنمغی مروی ایسه‌ده، اخراج اولنانلری هیچ حکمنده اولوب، بوبابده لایقیله برکشف دخی اجرا اولنه‌مامشدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بالقان شبه جزیره‌سنك اهالیسی ۱۸۵۵۰۰۰۰ کشی راه‌لرنده اولوب، بروجه آتی منقسمدرلر:

۸۹۸۰۰۰۰	ممالك عثمانیه (بلغارستان و شرقی روم ایلی‌ده داخلدر)
۵۳۸۰۰۰۰	رومانیا
۱۹۸۰۰۰۰	صربیه
۱۹۷۵۰۰۰	یونان
۲۳۵۰۰۰	قره طاغ
۱۸۵۵۰۰۰۰	جمعاً

بو اهالی بر قاچ جنسیته منسوب وبر قاچ لسانله متکلمدرلر. جنسیت ولسانجه تقسیملری تقریباً وجه آتی اوزره‌در:

۱۵۰۰۰۰۰	ترك (بلغارستانده داخل اولمق اوزره ممالك عثمانیه‌ده)
۳۵۰۰۰۰۰	بلغار وپوماق (کذا)
۵۰۰۰۰۰۰	رومان (رومانیا وماکدونیا وآرناؤدلقده)
۳۴۰۰۰۰۰	صربلی وبوشناق (ممالك عثمانیه وصربیه وقره طاغده)
۲۷۰۰۰۰۰	روم (ممالك عثمانیه ویونانده)
۲۰۰۰۰۰۰	آرناؤد (آرناؤدلقده ویونانده)
۲۰۰۰۰۰	اسپانیول (یعنی یهودی)
۱۵۰۰۰۰	چنکانه
۱۰۰۰۰۰	ارمنی
۱۸۵۵۰۰۰۰	جمعاً

مذهبجه دخی وجه آتی اوزره تقسیم اولنه‌بیلیرلر:

۳۲۰۰۰۰۰	مسلمان (ترك، آرناؤد، بوشناق، پوماق وسائره)
۱۴۰۰۰۰۰۰	اورتودوقس (روم، بلغار، صربلی، آرناؤد وسائره)
۱۰۰۰۰۰۰	فتولیك (آرناؤد، بوشناق، بلغار وسائره)
۵۰۰۰۰	پروتستان (بلغار وسائره)
۱۰۰۰۰۰	ارمنی
۲۰۰۰۰۰	یهودی
۱۸۵۵۰۰۰۰	جمعاً

بوایکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بالقان شبه جزیره‌سنده جنسیتجه اکثریت رومانلرده اولوب، آنجق بونلر طونه‌نك اوته طرفنده وآیریجه بر دولت هیئتنده بولندقلرندن، اکثریتلری موازنه‌یه خلل کتیرمز. بلغارستان وصربیه‌ده بولنان رومانلر پك جزئی اولدقلری کبی، ماکدونیا وآرناؤدلق طرفلرنده بولنان اولاخلردخی کثرتلی دکلدرلر. اسلاو جنسیتنه منسوب اولان بلغارلرله صربلیلر، بوشناقلر وخرواتلر برلکده حساب اولنسه‌لر، ۷ ملیونه قریب اولوب، اکثریتی قزانه بیلیرلرسه‌ده، بونلر کرك لسانجه وکرك حسیات ملیه‌جه برقاچ هیئته منقسم اولوب، ایچلرنده کندیلریله غیرمتفق اولان برچوق مسلمانلر (یعنی بوشناقلر وپوماقلر) وقتولیکار بولنیور. رومانلر اقلیتده بولنغله برابر ممالك عثمانیه وبلغارستانده بولنانلری همان یالکز شهر وقصبه اهالیسندن عبارتدرلر. ترکلر اقلیتده ایسه‌لرده، کندیلری همجنس اولمیان سائر اهالیٔ اسلامیه ایله حسیات ملیه‌ده متفق ومشترك بولندقلرندن، موازنه‌یی محافظه ایده‌بیله‌جك برقوت واقتداردە بولنیورلر. آرناؤدلر مقدارجه اولان اقلیتلرینی جسارت وشجاعتلریله و وطنلرینك متانت طبیعیه‌سیله اکمال ایده‌رك، بونلر دخی موازنه‌دن دوشمزلر.

بو وجهله بالقان شبه جزیره‌سنده ساکن بولنان اقوام مختلفه بینده موازنهٔ طبیعیه بولنوب، بونلر اکثر محاربده مختلط صورتده بولندقلرندن، تفریقلری محال اولوب، مشترکاً اداره‌لری ویا برانتفاق واتحاد تام تحتنده بولنمغی وبو اداره‌نك طوغرودن طوغرویه زیر حمایهٔ مخصوصهٔ شاهانه‌ده بونمسی لزمدر؛ چونکه هرنه قدر اهالیسی مختلف ادیان وجنسیتلره تابع بولنیورسه‌ده، بالقان شبه جزیره‌سی احوال طبیعیه وجغرافیه‌سی اعتباریله یکوجود برمملکتدر.

لسانلرینه کلنجه، تعداد اولنان جنسیتلرك هربرینه منسوب اولان خلق کندی لسانیله متکلم اولوب، بو لسانلردن هربرینك کندینه مخصوص آز چوق برادبیاتی واردر. بالقان شبه جزیره‌سنك لسان

عمومیسی اوله بیله‌جك برلسان آرانلدیغی حالده، بونك ترکجه لسانی اولدیغی بداهةً تبین ایدر؛ چونکه بو لسانله متکلم اولانلر شبه جزیره‌نك یالکز بر طرفنه منحصر اولمیوب ، هر طرفنه طاغنیق بولندقلرندن وبو لسان درت بش قرندن بری لسان رسمی صفتنی حائز اولدیغندن، ترك جنسیتنه منسوب اولمیانلرك اکثری دخی بو لسانده تکلمه آلیشمشلردر؛ وبربرینك لسانی بیلین مختلف الجنس ایکی کشی آره‌سنده تکلم ایچون بو لساندن بشقه واسطه یوقدر . الحاصل، هر قومك کندی لسانی‌وار ایسه‌ده ، ترکجه بالقان شبه‌جزیره‌سنده کی اقوامك لسان عمومیسیدر .

تقسیماتی . — شمدیکی حالده بالقان شبه جزیره‌سی اوچ نوعه تقسیم‌اولنه بیلیر : ۱" طوغریدن‌طوغریه دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ید اداره‌سنده بولنان یرلر ؛ ۲"مختاریت اداره ایله اداره اولنوب، دولت مشار الیهایه تابع اولان یرلرله موقتاً ادارهٔ اجنبیه آلتنده بولنان ممالك عثمانیه ؛ ۳" حکومات مستقله. ایلك ایکی نوعی ممالك عثمانیه‌دن معدود اولوب، شبه جزیره‌نك قسم اعظمنی تشکیل ایدیورلر. طوغریدن طوغریه ادارهٔ عثمانیه آلتنده بولنان یرلر تراکی خطهٔ قدیمه‌سیله ماکدونیا وآرناودلقدن عبارت اولوب، ادرنه، سلانیك، قوصوه، مناستر، اشقودره یانیه وشرقی روم ایلی اسملریله ۷ ولایته منقسمدر، و سرفیجه مستقل متصرفلغنی دخی حاویدر . امتیاز وادارهٔ مختاره ایله اداره اولنان یرلر نسلك عنوانی حائز اولان بلغارستاندر موقتاً ادارهٔ اجنبیه آلتنده بولنان یر دخی بوسنه وهرسك قطعه‌سیدر، که آوسترویا ومجارستان دولتی طرفندن موقتاً اداره اولنقده‌در. حکومات مستقله دخی رومانیا، صربیه ویونان قرالقلریله قره طاغ پرنسلکندن عبارتدر . [بونلردن بهرینك اسمنه مراجعت بیوریله .]

تقسیمات جغرافیه وطبیعیه‌سنه کلنجه، بو تقسیم وقت وزمانه کوره تخلف ایدوب، ازمنهٔ قدیمده بر وجه آتی ٦ مملکت ویا خطه‌یه منقسم عد اولنوردی :

۱ غراچیا (یونان)
۲ تسالیا (یکیشهر وترخاله جهتی)
۳ اپیر (یانیه جهتی)
٤ ایلیریا (آرناؤدلقك یوقاری طرفیله قره طاغ، هرسك، بوسنه)
٥ ماکدونیا (سلانیك ومناستر جهتلری)
٦ داردانیا (اسکوب وقوصوه جهتلری)
۷ میسیا (صربیه وبلغارستان جهتی)
۸ داچیا (رومانیا ومجارستان طرفلری)
۹ تراکی (ادرنه ولایتیله درسعادت وجوارلری وشرق روم ایلی)

مناستر واسکوب جهتلرینه بعضاً (پانونیا) وبلغارستانك شرق طرفنه (غاتیا) دخی دیرلردی. بوصاری بیلان مملکتلرك اکثری مختلف اسملرله برطاقم کوچك خطه‌لره منقسم ایدی. شبه جزیره‌نك احوال سیاسیه‌سی دکیشدکجه، تقسیمات دخی دکیشوب، مع‌هذا بو اسملر خیلی وقت محافظه اولنمشدر؛ وبعضلری بو کون دخی جغرافیون طرفندن قوللانلقده‌در. یونان اسکی اسمنی محافظه ایدوب، (اپیر)، (ایلیریا) و(داردانیا) اسملری یکی جغرافیادن رفع اولنمش، وایلیریانك قسم جنوبیسیله داردانیا واپیره آرناؤدلق نامی ویرلدیکی کبی، ایلیریانك قسم شمالیسی دخی بوسنه، هرسك وقره طاغ اسملریله یاد اولنمغه باشلامشدر. (میسیا) و(داچیا) اسملری دخی اونودیلوب، میسیانك قسم غربیسنه صربیه وقسم شرقیسنه بلغارستان نامی ویرلمشدر، که بو اسملر اورالره کلوب یرلشن اسلاو اقوامنه نسبتله حاصل اولمشدر؛ داچیانك دخی غرب جنوبی قسمنه افلاق، شرق شمالی قسمنه بغدان وایکیسنه مشترکاً (مملکتین) و(رومانیا) دنیلدیکی کبی، بالقان شبه جزیره‌سنك خارجنده عد اولنان وقارپات سلسله‌سنك اوته سنده بولنان غرب‌شمالی قسمنه دخی ترانسلوانیا (یعنی اردل)ومجارستان اسملری ویرلمشدر. تراکی، ماکدونیا وتسالیا اسملرینك جغرافیون طرفندن استعمالرینه دوام اولنمش ایسه‌ده، دولت عثمانیه لسان رسمیسنده بو اسملر دخی مجهول اولوب، بو اوچ خطه‌یه مشترکاً (روم ایلی) اسمی ویرلمشدر؛ چونکه بو اسم هر نه قدر بتون شبه جزیره‌یه اطلاق اولنورسه‌ده، اصل روم ایلی بواوچ خطه‌یه دینلیر.

شهر وقصبه‌لری. — بالقان شبه جزیره‌سنك اك بیوك واك مهم شهری استانبول اولوب، تاریخ وتجارت نقطهٔ نظرنجه اهمیتلی دیکر بر قاچ شهریله بر چوق کوزل قصبه‌لری دخی واردر، که باشلیجه‌لری حاوی اولدقلری نفوسله برابر بر وجه زیر بیان اولنور :

۸۷۵ ۰۰۰	استانبول	۳۶ ۰۰۰	اشقودره
۲۲۱ ۰۰۰	بكرش	۳۵ ۰۰۰	مناستر
۹۰ ۰۰۰	ياش	۳۵ ۰۰۰	بلغراد
۸۰ ۰۰۰	سلانيك	۳۳ ۰۰۰	يانيه
۸۰ ۰۰۰	غلاص	۳۳ ۰۰۰	قلبه
۶۳ ۰۰۰	آتنه	۳۰ ۰۰۰	سراى بوسنه
۶۲ ۰۰۰	ادرنه	۲۸ ۰۰۰	ابرائيل
۳۸ ۰۰۰	پرزدرين	۲۶ ۰۰۰	روسچوق
۲۵ ۰۰۰	اسكوب		
۲۵ ۰۰۰	پاتره		
۲۴ ۰۰۰	وارنه		
۲۲ ۰۰۰	شمنى		
۲۱ ۰۰۰	يكيشهر		
۲۱ ۰۰۰	پيره		
۲۰ ۰۰۰	يركوكى		
۲۰ ۰۰۰	صوفيه		

معارف وصنايع وتجارتى .— بالقان شبه جزيره‌سنده معارف هنوز پك كرى اولوب، آنجق بوصوك زمانلرده كرك دولت عليه وكرك سائر حكومات صغيره طرفندن مكتبلرك تكثيريله نشر معارفه چاليشيلمقده‌در. مكتبلرك انواعى واصول اداره‌لرى بو شبه جزيره‌يى تركيب ايدن حكوماتك هر برنده بشقه اولديغندن، حكومات مذكوره اسم مخصوصلرى صره‌سنده تفصيلات ويريله‌جكدر . شوراجقده عموميت اوزره يالكز شونى ديه‌بيليرز ، كه بالقان شبه جزيره‌سنده اوقويوب يازمق بيلن افراد اهالى آنجق يوزده اون نسبتنده‌درلر.

صنايع‌دخى اوقدر ايلرولهمامش‌اولوب، ذكره‌شايان فابريقه‌لر يوق حكمنده‌در. آنجق ال ايله و طرز قديم دستكاهلرله عبا، شياق، بز، خاولى، كليم، چول كبى بعض منسوجاتله يوك چوراب وسائره اعمال اولنور، كه بونلرده باشليجه قادينلر طرفندن ياپيلير . سختيان وكاوسالە دباغخانه‌لرى دخى چوقدر . باقير، دمير وتونجدن انواع آوانى واسلحه دخى اعمال اولنور.

موقعنك اقتضاسنجه ومحصولاتنك كثرتى حسبيله تجارتى پك ايشلك اولوب، استانبول، سلانيك، طونه منصبنه قريب اولان شهر وقصبه‌لر وادرنه ومناستر كبى بعض داخلى شهرلر بيوك تجارتكاهلردندر. اخراجاتى باشليجه محصولات ارضيه ايله حيوانات ودرى كبى شيلردن وادخالاتى اوروپا امتعه ومعمولاتيله‌قهوه، شكر كبى مواددن عبارتدر.

احوال تاريخيه‌سى .— اقوام آريانيه‌نك آسيای وسطيدن آوروپايه هجرتلرندن اول، بتون آوروپانك اولديغى كبى، بالقان شبه‌جزيره‌سنك دخى اهالىٔ اصليهٔ قديمه‌سى كيملر بولنمش اولديغى مجهولدر؛ واوندن اول قطب شماليدن اينن بر بوز طوفانك بتون آوروپايى باصوب اهالىٔ قديمه‌دن اثر براقمامش اولمسى دخى محتملدر. اك اول آسيای وسطيدن آوروپايه مهاجرت ايدن اقوامدن برقوم، كه (پلاسج) اسميله ياد اولنور، بالقان شبه جزيره‌سنى وطن اتخاذ ايده‌رك، بو مملكت واسعه‌نك ايچنه يايلمش؛ ويالكز شمال جهتنده (داچ) اسميله معروف ديكر بر قوم يرلشمشيدى. بو (داچ) قومنك دخى اقوام آريانيه‌دن اولديغى ملحوظ‌اولوب، حتى كندى لسانيله اسمى (دايچ) اولان آلمان قومندن عبارت بولنمش اولمسى محتملدر. اسكيتلرك دخى تاطونه ساحلنه وبر روايته تراكيه يعنى بالقان سلسلهٔ جبال لنه‌دك تقرب ايتمش اولدقلرى مروى اولوب، آنجق متقدمينك (اسكيت) اسم عموميسيله ياد ايتدكلرى اقوامك اقوام تورانيه وتاتاريه‌دن‌مى بوقسه اسلاولردن‌مى عبارت بولنمش اولدقلرى هنوز تحقق ايده‌مه‌مشدر. هر حالده پلاسجلر بالقان شبه جزيره‌سنك وعلى الخصوص قسم جنوبى وغربيسنك معلوم اولان اك اسكى اهاليسى اولوب، اك اول بو طرفده زراعتله اشتغال ايدن، وجسيم طاشلرله برنوع بنالر ياپان بونلردر. مذهبلرى سيارانه وسائر علائم سمائيه ايله جن‌وپريلره وتجسم ايتديردكلرى بعض احوال معنويه‌يه اينانمقدن‌عبارت ايدى. قبا وساده اولان بواعتقادلرى بعده يونانيلر طرفندن توسيع وتزيين اولنه‌رق، اساطير يونانيه‌يى توليد ايتمشدر.

بر مدت صكره ينه اقوام آريانيه‌دن (هان) اسمنده برقوم كلوب، يونانك سواحلنى ضبط ايتمش؛ واوراده بولنان پلاسجلرك بر طاقمى بونلرله مزج اولنه‌رق، بر طاقمى دخى طاغلره وبعده شماله طوغرى ايليريا وماكدونيايه چكلمش؛ وبر مقدارلرى دخى ايتاليا شبه جزيره‌سنه كچمشلردى . يوناندە قالانلر هلنلرله وبعده فنيقه ومصردن كلن برطاقم مهاجرلرله قاريشه‌رق، يونان قومنى تشكيل ايتدكلرى كبى، ايتاليايه كچنلردنى اوراده بولدقلرى بعض اقوامله قاريشه‌رق، لاتينلرى توليد ايتدكلرى حالده، بالقان شبه جزيره‌سنك سائر طرفلرنده يعنى ايليريا، ماكدونيا وتراكيه‌ده قالانلرى حال اصليلرينى محافظه ايتمشلردى. بونلر شمال شرقى طرفندن ذكر اولنان داچلر واسكيتلرله وشمال غربى جهتندن دخى (كلت)لرله همحدود ايديلر.

يونانيلرك مؤخراً نصل تمدن وترقى ايتدكلرى معلومدر. بونلر بالقان شبه جزيره‌سنك ديكر سواحلنده دخى بر طاقم مستملكات پيدا ايتمشلرديسه‌ده، ايچ طرفلره صوقيلەمامشلردى. پلاسج اقوامى ايسه حال اصليلرنده قالوب، قبيله قبيله اداره اولنور، واقوام سائره ايله اصلا اختلاط ايتميه‌رك، بر حال

بدویده یاشارلردی. یالکز ماکدونیاده دولت نامنه مستحق بر حکومت تشکل ایدوب، فلیب بونی قوتلی بر دولت صورتنه قویمش؛ واوغلی اسکندر بیوك بر جهانکیراولمشیدی. آنجق اسکندرك فتوحاتی بر بوره کبی چکوب، بو جهانکیرك وفاتندن صکره برچوق ماکدونیالیلر دولته نائل اولمش. واقطار عالمده برطاقم حکمدارسلاله‌لری تأسیس ایتمشلرسه‌ده، ماکدونیا بوندن براستفاده ایتمه‌مشیدی. او صره‌لرده اپیر وایلیریاده دخی بعض کوچك دولتلر تشکل ایتمشیدی.

جهانکیرلك نوبتی رومالیلره کلنجه، او وقته‌قدر استقلالرینی محافظه ایتمش اولان پلاسج اقوامی دخی بونلرك سلاحلرینه مقاومت ایده‌میه‌رك، بتون بالقان شبه جزیره‌سی رومانك حکمی آلتنه کچمش ایسه‌ده، پلاسجلر بسبتون رام اولیوب، ینه قبیله‌لری رؤساسنك تحت اداره‌سنده ایدیلر. داچلر ایسه کلیتی تلفات ویره‌رك، محو وپریشان اولمش، واونلرك یرینه (ترایان) رومادن مهاجرلر کتیروب، مملکتی اسکان ایتمشیدی. رومانلر ایشته او وقت سوق واسکان اولنان روما مهاجرلرینك احفادیدرلر. رومالیلرك اداره‌سی زمانده لاتینلرله اونلره تابع اولان یونانیلردن بر چوق افراد مأموریتله، تجارتله وسائر وسیله‌لرله بالقان شبه جزیره‌سنك هر طرفنه صوقلمشیدی. روما ایمپراطورلغنك تقسیمنده بالقان شبه جزیره‌سی بالطبع شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، او صره‌لرده خرستیانلق دینی دخی شبه جزیره‌نك هر طرفنه نفوذ ایتمکه باشلامشیدی. قرون وسطاده شمالدن وشرقدن هجوم ایدن اقوام وحشیه بو شبه جزیره‌یی دخی پایمال ایدوب، علی الخصوص هونلر شبه جزیره‌نك اکثر طرفلرینی استیلا ایتمشلردر. متعاقباً اسلاولر کلوب، شبه جزیره‌نك شمال غربی جهتنی کاملاً ضبط ایتدکلری کبی، جنوب وشرقه طوغری دخی یایلمه‌رق، هونلرك احفادی اولان بلغارلرله قاریشمش، واقوام تاتاریه‌دن اولان بلغار قومنی اسلاولاشدیرمشلردر. تراکیده وماکدونیانك جنوب وشرق جهتنده بولنان پلاسجلر بو اقوام مستولیه‌نك حکم ونفوذی آلتنده قالوب، لسان وجنسیتلرینی غائب ایتمش؛ ور طاقلری دخی آشاغی ایلیریا وایپر یعنی آرناؤدلق طاغلرینه چکیلمه‌رك، اورادهکی همجنسلرینه برابر الی یومنا هذا لسان وجنسیتلرینی محافظه ایتمشلردر. آنجق اسلاولر شرق ایمپراطورلغنك ضعفندن استفاده ایله، صرب وبلغار دولتلرینی تشکیل ایده‌رك، همان بتون شبه جزیره‌یی تحت تابعیتلرینه آلمشلردی. یونانلیلر رومالیلرك غلبه‌سندن بری مدنیتلرینی غائب ایدوب، لسانلری دخی قبالاشمش وبوزلمش، وحتی خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره «یونانی» لفظنی «مشرك» لفظیله مترادف عد ایده‌رك، کندیلرینی (روم) یعنی رومالی تسمیه ایتمکه باشلامشلردی. یونان دخی اسلاولرك حکمی آلتنه کیره‌رك، یونانیلر اسکی یونانیلرك احفادی اولدقلرینی ادعا ایده‌میه‌جك درجده اقوام سائره ایله قاریشمشلردی. آنجق شرق ایمپراطورلری مرور زمانله روملاشوب، او وقت قبا وغلط بر صورتده سویلنیلن روجه لسانی قبول ایتمش اولدقلرندن، روملر بوقوتله شبه جزیره‌نك هر طرفنه صوقلمش، وبر درجه‌یه‌قدر نفوذ پیدا ایتمشلردی. لکن اووقتلرده دین فکری جنسیت فکرینه غلبه ایتدیکندن، جمله‌سی خرستیان اولان بو اقوام بر درجه‌یه‌قدر بینلرنده مزج وخلط اولنه‌رق، جمله‌سی مدنیت ومعارفدن بیبهره متعصب وجاهل بر خلق اولمشلردی. صرب وبلغار دولتلرینك قوتلری زائل اولدقدن صکره. قسطنطینیه ایمپراطورلغی شبه جزیره‌نك اکثر طرفلرینی استرداد ایتمشدیسه‌ده، حکمی اعتباری اولوب، اکثر طرفلرده وعلی الخصوص آرناؤدلق ویونان جهتلرنده بر چوق حکومات صغیره تشکل ایتمش؛ وونديك وجنوه جمهوریتلری بر چوق ساحل واسکله‌لری، وحتی پایتختك برونی اوجنده غلطه‌یی دخی ضبط ایتمشلردی.

آناطولینك روم ایلیه پك قریب اولان بر کوشه‌سنده دولت علیهٔ عثمانیه تأسس ایتمکه باشلادیغی زمان بالقان شبه جزیره‌سی بو حالده ایدی. سلاطین عظام عثمانیه‌نك ایکنجیسی اولان سلطان اورخان غازینك زمانده ۷۵۹ تاریخ هجریسنده ایلك دفعه اولهرق پادشاه مشارالیهك فرزند ارجمندی سلیمان پاشا حضرتلری بالقان شبه جزیره‌سنه آیاق باصوب، فتوحات بریه‌ینی تعقیب ایتمکله، خداوندکار غازینك اواخر سلطنتنده یعنی ۳۲ سنه ظرفنده بو قطعهٔ واسعه‌نك همان هر طرفی ادارهٔ عثمانیه آلتنه کچمش، وقوصوه ملحمهٔ کبراسی صرب دولتنه ختام ویرمشیدی. یلدیرم سلطان بایزید خان دورنده‌دخی بالقان شبه جزیره‌سنك برچوق یرلری ضبط اولنه‌رق، فترت زمانده وچلبی سلطان

محمد خان دورنده فتوحاته دوام اولنه‌مامش ایسه‌ده، سلطان مراد ثانی حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده شبه جزیره‌نك برچوق یرلری ضبط واسترداد، وبو قطعه‌ده حکومت عثمانیه تشیید اولنمشدر. نهایت ابوالمغازی سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ۸۵۷ تاریخنده استانبولی فتح ایده‌رك، روم ایمپراطورلغنه ختام ویرمکله برابر، آرناؤدلغی وافلاق وبغدانی دخی استیلا ایتمکله، بتون شبه‌جزیره‌یی ضبط ایتمشدر، که بو وجهله شبه جزیره‌نك تمامی فتحی تقریباً ۱۰۰ سنه‌ده اکمال اولنمشدر. بعده قانونی سلطان سلیمان خان زمانده اوروپا قطعه‌سنده ممالك عثمانیه خیلی توسع ایدوب، اردل (یعنی ترانسلوانیا) ومجارستان وخروواتستانك قسم اعظمی دخی اداره عثمانیه یه کچمش، وعثمانلی سلاحلری ویانه سورینه طیانمش ایسه‌ده، بو یرلر چوق وقت محافظه اولنه‌میوب، اصل بالقان شبه جزیره‌سی ایسه ۵۰۰ سنه متمادیاً وتماماً دولت عثمانیه النده بولنمشدر. رومانیا (یعنی افلاق وبغدان) ایله قره طاغ اوتەدن بری بعض امتیازاتله و(وویوودەلق) عنوانیله اداره اولنمقده بولنمش اولدیغی کبی، ۱۲۴۵ تاریخنده صربیه‌یه دخی امتیاز، وبر سنه صکره یونانه استقلال ویرلمشدر. نهایت ۱۲۹۴ده روسیه محاربه‌سنی تعقیب ایدن برلین معاهده‌سی رومانیا، صربیه وقره طاغه استقلال، بلغارستانه امتیاز وشرق روم ایلی ولایتنه مختاریت اداره ویرمش؛ وبوسنه وهرسکی موقتاً آوستریانك اداره‌سنه تودیع ایتمشدر. بو معاهده صربیه وقره‌طاغی توسیع ایتدیکی کبی، رومانیایه دخی روسیه‌نك آلدیغی بسارابیا پارچه‌سنه مقابل دوبرجه خطه‌سنی، ویونانه تساليایی ویرمشدر.

بالق کولی { حلب ولایتنده عمیق کولنك جوارنده بر کوچك کول اولوب، بالغی چوقدر. — آغری طاغنك شمالی اتکلرندن سینك طاغنده وروسیه حدودی داخلنده دخی بواسمله بر کوچك کول اولوب، فضلهٔ میاهی (آراس) ایرماغنه دوکیلور.

بالك { موصل ولایتنك شهرزور سنجاغنده (رواندز) قضاسنه تابع برناحیه اولوب، مرکز قضانك جنوب شرقیسنده واقع و ۶۰ قریه‌یی جامعدر.

باله { (Bâle) وآلمانجه بازل (Basel) اسویچره ده همنامی اولان ناحیه یعنی جهه‌وریت مرکزی برشهر اولوب، اسویچره‌نك شمال غربی جهتنده، رینك ایکی کنارنده وآلساس ایله بادن حدودی قربنده واقعدر. اسویچره‌نك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، بر قاچ دمیر یولك نقطهٔ التصاقنده بولنمغله، بیوك براهمیت تجاریه‌سی، ۸۰۰ ۴۴ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی وسائر کوزل ابنیه‌سی، دار الفنونی، کتبخانه‌سی، ایپك قاشلر وباصمه فابریقه‌لری ورینك اوزرنده ۲۰۰ متره طولنده بر اخشاب کوپریسی واردر. سوقاقلری اصول قدیمه اوزره طار وطولاشیقلی ایسه‌ده، غایت تمیزدر.

باله { ناحیه‌سی (Canton de Bâle) اسویچره جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن ۲۲ نواحینك بری اولوب، مؤخراً، بری شهردن ودیکری ملحقاتدن عبارت اولمق اوزره، ایکی جمهوریته تقسیم اولنمشدر. بو ناحیه غرباً برنه، جنوباً سولور، شرقاً آرغوویا ناحیه‌لریله، شمالاً دخی بادن بیوك دوقه‌لغیله وآلساسله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۵۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۲۴ ۲۷۲ کشیدر، که بونلرك ۱۰۱ ۶۵ ی شهرله جوارلری جهه‌وریتنه و ۲۷۱ ۵۲ ی ملحقات جمهوریتنه تابعدرلر. اکثری آلمان، وبعضلری فرانسز لسانیله متکلمدرلر. اهالینك قسم اعظمی پروتستان وقصوری قتولیك اولوب، بر مقداری‌ده یهودیدر. ملحقات جمهوریتنك مرکزی (لیستال) قصبه‌سیدر. اراضیسی طاغلق وعارضه‌لی اولوب، غایت لطیف برمنظره ابراز ایدر. رین ایرماغی جهت شمالیه‌سنده جریان ایدوب، بو نهرك مجراسندن ناحیه‌نك حدود جنوبیه‌سنده اولان (جورا) سلسله‌سنك صرتندك، اراضی درجه درجه کسب ارتفاع ایدر. اك یوکسك محلی ۱۲۰۰ متره ارتفاعنده‌در. شمال وجنوب روزکارلرندن طاغلرله محفوظ اولوب، هوا سی معتدل وغایت صاغلامدر. اراضیسی هر نوع محصولاته الویرشلی اولوب، اورمانلری ومرعالری چوقدر. اشجار مثمره‌سی دخی چوق اولوب، بوش وایشلنمه‌مش هیچ بر قاریش یری یوقدر. (ارغوانچم) و(بیرسه) اسملریله ایکی نهر وبر قاچ کوچك چای اراضیسنی سقی ایده‌رك، (رین)ه دوکیلورلر. حیواناتی چوق اولوب، ۱۶۰۰۰ صیغیری وبر چوق قویون

وچیلری اولغله، یاغ وپنیری مشهوردر. آلچی، مرمر، قیا طوزی ومعدن صولری دخی چوقدر. باله شهرنده کیلردن بشقه ناحیه‌نك سائر طرفلرنده دخی بر چوق فابریقه‌لر بولنوب، ایپك وپاموقدن منسوجات، سختیان، اجزای کیمویه، کاغد وسائره اعمال اولنور. تجارتی پك ایشلکدر. بو ناحیه اسوپجره جماهیرینك اون برنجیسی اعتبار اولنوب، ۱۵۰۱ تاریخ میلادیسنده هیئت متفقه‌یه داخل اولمشدر. کثرت اهالی اعتباریله جماهیر مذکوره‌نك طقوزنجیسی ووسعت اراضیجه اون سکزنجیسیدر. شهردن عبارت اولان جمهوریتی ٦ سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۳٤ اعضادن مرکب بر مجلس عمومی و۲ مدیر ایله ۱۳ اعضادن مرکب بر مجلس دائمی معرفتیله اداره اولنور. ملحقات جمهوریتنك مجلس عمومیسی ٦٥ ومجلس دائمیسی ٥ اعضادن مرکبدر.

بالی (Bali) آسیانك جنوبنده کی (سوندہ) آطه‌لرینك بری اولوب، جاوه آطه‌سنك شرقنده و(لومبوق) آطه‌سنك غربنده واقعدر، وجاوه‌دن (بالی)، لومبوقدن دخی (لومبوق) بوغازلریله آیرلمشدر. ۸° ۳′ ایله ۸° ۵۲′ عرض جنوبی و ۱۱۲° ٦′ ایله ۱۱۳° ۲۰′ طول شرقی آره‌سنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی یالکز ۵۸۰۰ مربع کیلومتره‌دن عبارت ایسه‌ده، پك مسکون اولوب، ۷۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی براهما وبوده دینلرنده‌اولوب، سائر آطه‌لر اهل اسلامك الینه کچدکجه، مجوسیلر بو آطه‌یه التجا ایتمشلردر. اراضیسی طاغلق وعارضه‌لی ایسه‌ده، غایت منبت ومحصولدار اولوب، پرنج سنده ایکی دفعه محصولات ویرر، وپك چوق پاموق حاصل اولور. ۱۱۱ یوکسك محلی اولان (آغونغ) طاغنك ۳٤۱٤ متره ارتفاعی واردر. نهرلری دخی چوقدر. طاغلرینك اکثری اورمانلرله مستوردر.

بالی یاوز سلطان سلیم خان دوری شعراسندن اولوب، روم ایلنده تیمار صاحبی‌ایدی. تذکره تصادف اولنان بعض اشعاری شایان نقل کورلمشدر.

بالیاره (Baléares) آق دکیزده اسپانیانك ساحل شرقیسی قارشیسنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، والنسه (یعنی بلنسیه) نك ۱۰۰ کیلومتره شرقنده، ۳۰° ۳۹ ایله ۴۰° عرض شمالی و ۰° ایله ۲° طول شرقی آره‌سنده واقع واسپانیایه ملحقدر. بو آطه‌لر بر ایالت تشکیل ایدوب، مرکزلری (پالمه) شهریدر. بو نلر ٥ آطه اولوب، ایکیسی یعنی (میورقه) ایله (مینورقه) بیوك، واوچی یعنی ایویسه، فورمنترا وفاررا کوچکدرلر. مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌لری ٥۰۱٤ مربع کیلومتره واهالیلری ۳۰۹۲۱٦ کشیدر. اراضیلری پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، کنوبر، میوه‌لرك انواعی، زیتون یاغی ومشهور شرابلر چیقار. هوالری معتدل وصاغلامدر. اهالینك بر قسمی کمیجیلك وبالیقجیلقله مشغولدرلر. روایته کوره بو آطه‌لرك اهالیسی کانکشلکله مشهور ایدیلر. ابتدا ردوس آطه‌سندن کیدن بر یونان مهاجرلری طرفندن اسکان اولنه‌رق، بعده قارتاجلیلرك وبؤخراً رومالیلرك الینه کچمشلردی. بعدالمیلاد واندالر وبعده غوتلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، ایکنجی قرن هجری ابتداسنده ضمیمهٔ ممالك اسلامیه اولمشلردی. ۷۹۰ تاریخ میلادیسنده (شارلمان) طرفندن ضبط اولنمشلردیسه‌ده، متعاقباً اندلس ملوك امویه‌سی طرفندن استرداد اولنه‌رق، اندلسك طوائف ملوکه تقسیمنده زیریلرك وبعده موحدینك حکمی آلتنه کچمشلردی. نهایت ۱۲۲۹ تاریخ میلادیسنده آراغون حکمدارلری طرفندن ضبط اولنه‌رق، بعده (شارل کینت) طرفندن اسپانیایه الحاق اولنمشلردر.

بالیانبولی (آیدین ولایتنده ازمیر سنجاغنك (اودەمش) قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، اودەمشك ۲۸ کیلومتره شرق جنوبیسنده وکوچك مندرسه دوکیلن بر چایك کنارنده واقعدر. ناحیه‌سی ۲٤ قریه‌دن مرکبدر.

بالی بك (ملقوچ اوغلی —) سلطان بایزید خان ثانی دوری شجعان رجالندن اولوب، خیلی وقت سلسله‌ره والیسی بولنمش؛ وعصیان ایتمش اولان افلاق وبوبوده‌سنه قارشی سوق اولنان عسکرده بولندیغی کبی، مجارستانه دخی سوق عسکرله (واردین) قلعه‌سنی ودیکر برچوق یرلری ضبط، وبعده پروت نهرینی تجاوزله آق کرمانی ضبط ایتمك تشبثنده بولنان بغدان وبوبوده‌سنی تربه ایتمش؛ و۹۰٤ تاریخنده قرق بیك عسکرله لهستانك اوزرینه یوریوب، شانلی برمظفریتدن صکره غنائم کثیره اخذیله دونمشیدی.

بالی بك (یحیی پاشازاده —) قانونی سلطان سلیمان خان دوری رجالـ

لندن اولوب، بحارستانه واقع اولان سفر همایونده پك چوق خدمت وشجاعتی کورلمکله، ۹۲۷ تاریخنده بلغراد محافظلغنه ومتعاقباً بحار سلیمان پاشانك استعفاسی اوزرینه بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۹۴۹ ده بوسنه والیسیله برابر بحارستان محاربه‌سنی کشادله، پك یوك موفقیتله نائل اولمش؛ وبو مظفریتی متعاقباً ۹۵۰ تاریخنده بودینده وفات ایتمشدر.

بالی زاده (مصطفی افندی) سلطان محمد خان رابع دوری مشایخ الاسلامندن اولوب، محله اماملرندن بالی افندی اسمنده بر آدمك اوغلیدر. طریق علیه سلوکله، علی‌المعتاد دور مدارس ایتدکدن صکره، غلطه مولویتنه، ۱۰۵۸ ده دفعة روم ایلی قاضیعسکرلکنه و۱۰۶۷ سنه‌سی صفرنده مقام مشیخته ترفیع اولنمشیدی. عالم وفقیه برذات ایدیسه‌ده، لاابالی مشرب اولوب، رتب علیه‌یی کندی اقربا واحباسنه وحتی صبیانه بیله مبذول ایتدیکندن، آلتی‌یچوق آی مقام مشیخته قالدقدن صکره، صدراعظم بولنان کوپریلی محمد پاشانك انماسیله عزل اولنه‌رق، فلبه وبعده یانبولی قاضیلغنه نصب اولنمش؛ وبعده سودلیجه‌ده کائن ساحلخانه‌سنده اقامتنه مساعده اولنه‌رق، ۱۰۶۹ تاریخنده وفات ایتمش؛ وساحلخانه‌سی قربنده دفن ایدلمشدر. حضرت ابا ایوب انصاری (رضه) طرفندن منقول احادیث شریفه‌یی جمع ایتمش اولدیغی کبی، بعض کتب فقهیه‌یی دخی شرح وتحشیه ایتمشدر.

بالیست (Balliste) روما ایپراطورلرندن غالیان زمانندہ ادعای سلطنته قالقیشانلردن اولوب، اولجه روما دولتنه خیلی خدمتلر ایتمش، وایران شاهی شاپوره غالب کلمش ایدی. (ماقریان) ك وفاتنده حصه شرق ایپراطوری عنوانی آلمش ایسه‌ده، متعاقباً ۲۶۴ تاریخ میلادیسنده بر نفر طرفندن قتل اولنمشدر.

بالیکسری خداوندکار ولایتنده قره‌سی سنجاغنك مرکزی بر شهر اولوب، بروسه‌نك ۱۲۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده، ازمیرك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده، مرمره‌ده اسکله‌سی اولان باندرمه‌نك ۸۰ کیلومتره جنوبنده وآق دکیزده اسکله‌سی اولان ادرمیدك دخی ۸۰ کیلومتره شرقنده اولەرق، صوصغرلی ایرماغنه تابع بر چایك اوزرنده وبر کوزل اووه‌نك کنارنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی، متعدد جوامع شریفه ومسجد ومدرسه‌لری، ۲ کتبخانه‌سی، «مدرسهٔ ادب» عنوانلی بر مکتب اعدادیسی، بر رشدیه وبر قاچ ابتدائیه مکتبی، بیوك بر ساعتی، بیوك چارشیسی، هفته‌ده بر کره قورلیلور بازاری، وسنده‌ده بر کره اغستوسده اجتماع ایدر بیوك بر پنایری واردر. علمای چوق اولوب، اهالیسی چالیشقان وتحصیل علمه پك هوسکاردر. هواسی لطیف وصاغلام اولوب، صولری دخی چوقدر. درون شهرده مشهور بر نوع عبا اعمال اولنور. اطرافی پك منبت ومحصولدار اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. باغ وباغچه‌لری دخی چوق اولوب، قانونی مشهوردر. — بالیکسری قضاسی قره‌سی ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، فرط، ایورندی، کیره‌سون، کیسود، بلاط وبالیه نامله‌یله ۶ ناحیه‌یی جامع بیوك بر قضادر، که شمالاً صندرغی وکونان، غرباً کرمیان وادرمید قضالریله، جنوباً آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغیله، شرق جنوبی طرفندن بیغادیج قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بروسه سنجاغیله محدود ومحاطدر. نفس‌قضا ۱۰۰ قریه‌یی‌جامع اولوب، مرکزله برابر ۳۰۴۹۲، ونواحیٔ مذکوره ایله برابر ۸۷۲۱۸ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۱۲۰۰ قدری روم، ۲۵۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً مسلمدر. خرستیانلری دخی لسان عثمانی ایله متکلمدرلر. اراضیسی اورمان ومرعالری چوق طاغلرله منبت اووه‌لر ووادیلردن عبارت اولوب، پك محصولداردر. محصولاتی حبوبات متنوعه وانواع میوه‌لرله، کلیتلی آفیون وپاموقدن عبارتدر. معدن صولری وایلیجه‌لری دخی چوقدر.

بالیم بابا حاجی بکتاش ولی (قدس سره)نك مریدانندن اولوب، قبر شهرنده ولی مشار الیهك تربه‌سی یانندہ بر درکاه تأسیسیله طریقت بکتاشیه‌نك ارکانی‌وضع، وتجردی دخی‌بوذات اصولدن اتخاذ ایتمشدر. تربه‌سی حاجی بکتاش ولینك تربه‌سی یانندہ اولوب، تجرده علامت اولق اوزره، بکتاشی درویشلری قولاقلرینی بونك تربه‌سی‌ایشیکنده دلرلر. طریقت مذکوره‌نك پیر ثانیسی حکمنده‌در.

بالیول ژان — (J. Baliol) اسقوچیا قرالیرندن اولوب، ۱۲۸۶ تاریخ

میلادیسنده انکلتره قرالی برنجی ادوآردك توسطیله موقع اقتداره کچمش؛ وموخراً فرانسه ایله بالاتفاق، بونکله بوزیشوب، ایتدیکی محاربده مغلوب واسیر اولمغله، فراغته اجبار ایدیلدرك، نورماندیایه چکلمش؛ و ۱۳۰۵ ده اوراده وفات ایتمشدر. — اوغلی (ادوآرد بالیول) ۳۵ سنه صکره اسقوچیایه عودتله، اوچنجی ادوآردك نفوذ ویاردیمیله اسقوچیا قرالی اولمش ایسه‌ده، بونك برآلتی حکمنده اولوب، مملکتی انکلتره‌یه تسلیم، و ۱۳۵۶ ده فراغت ایده‌رك، ۱۳۶۳ ده وفات ایتمشدر.

بالیوی (Baglivi) ایتالیانك مشاهیر اطبا. سندن اولوب، فنون طبیعه‌ده بعض کشفیاتی وبرطاقم تألیفاتی واردر. ۱۶۶۸ ده راغوزه ده طوغوب، ۱۷۰۷ ده رومادە وفات ایتمشدر.

بالیه خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده مرکز لوا اولان بالیکسری قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۴۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۸۵ قریه‌یی جامع اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۱۵۰۹ اهالیسی واردر. داخل ناحیه‌ده ۴۳ جامع شریف، ۳۲ مسجد و ۷۵ مکتب واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولات ارضیه‌سی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه‌لردن وپاموق، خشخاش، آفیون. پلاموط وسائردن عبارتدر. صیغیر، قویون وسائر حیواناتی دخی چوقدر. مرکز ناحیه‌نك جوارنده پك نافع برکوکوردلی ایاجه بولنیور.

باماورد فارسده برناحیه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بامباره یاخود بمبره (Bambara) سودان غربیده (سنغامبیا) نك شرق شمالی جهتنده برمملکت اولوب، ۱۲° ایله ۱۶° عرض شمالی و ۶° ایله ۱۰° طول غربی آره‌سنده و (سنغال) ایله (دیولیبه) ایرماغلرینك منبعلری قربنده برمملکت اولوب. برقسمی فرانسه مستملکاتنه الحاق اولنمشدر. مرکزی (دیولیبه) نهرینك ساحل یمینده اولان (سغو) قصبه‌سیدر. اولدقجه معمور وپك مسکون برير اولمغله (یامینه) و(جنه) کبی برچوق قصبه‌لری دخی واردر. اهالیسی (فوله) جنسیله زنجیدن ممزوج اولوب، رنکلری سیاه وصاچلری قیویرجیق ایسه‌ده، برونلری ودوداقلری اینجه‌در. حلیم وساکن آدملر اولوب، جمله‌سی دین اسلامه متدیندرلر. اصل (بامباره) ویاخود (بامبانه) ویا (بامانه) اسمی مملکتنك اولیوب، سکنه‌سی اولان قومك اسمیدر. بونلرك چوغی اخیراً اوجهتده بیوجك بر دولت اسلامیه تشکیلنه وآفریقانك غرب جنوبیسنه طوغری نشر اسلامه موفق اولان الحاج عمرك تحت تابعیتنده بولنیورلر.

بامبرغ (Bamberg) باویره‌نك «یوقاری - فرانقونیا» ایالتنده، (رکنیچ) نهری کنارنده ومرکز ایالت اولان (بایروت) شهرینك ۴۰ کیلومتره غربنده واقع برشهر اولوب، ۲۶۰۰۰ اهالیسی، متعدد مکتبلری تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، مصنع برکلیسامی، کوزل برقلعه‌سی، خیلی فابریقه‌لری وعلی‌الخصوص طوب دوکمخانه‌لری واردر. وقتیله دارالفنونی دخی وار ایدیسه‌ده، ۱۸۰۳ ده لغو اولنمشدر.

بامبوق یاخود بمبوك (Bambouk) آفریقای غربیده (سنغامبیا) نك برخطه‌سی اولوب، ۱۲° ۴۰′ ایله ۱۴° ۳۰′ عرض شمالی و ۱۳° ایله ۱۴° ۴۰′ طول غربی آره‌سنده و (سنغال) ایرماغیله اونك تابعلرندن (فاله) نهری آره‌سنده واقعدر. عارضه‌لی وصولی چوق برير اولوب، آلتون معدنلرینك کثرتیله مشهوردر. دمیر معدنی واورمانلری دخی‌چوق وهواسی صاغلامدر. اهالیسی (مالینکه) جنسنه منسوب اولوب، اکثریسی هیچ بر دینه تابع دکللردر: کندی رئیسلری طرفندن اداره اولنوب، بونلر فرانسه‌یی متبوع کبی طانیورلر. اکثر اهالی مخصوص قازدقلری قیولردن ونهرلردن آلتون چیقارمغله مشغول اولورلر. برچوق قصبه‌لری اولوب باشلیجه‌لری (فاریانه) ایله (ناتاقو) قصبه‌لریدر.

بامیان افغانستانده کابلك تقریباً ۸۰ کیلومتره غربنده (هندوکوه) ایله (کوه بابا) آره‌سنده‌کی مشهور بوغازده بیوك برشهر ایدی. جغرافیون اسلامك روایتنه کوره بو شهر پك معمور وجسیم اولوب، ستونلری چوق ودیوارلرنده کافه طیورك نقوشی منقوش براسکی سرایی، قیایه یونتیلش ۶۰ و ۸۰ آرشین بویلرنده ایکی جسیم صنمی

وبر چوق صنعی مغاره‌لری وار ایدی. بو شهردن حکیم افضل بامیانی کبی پك چوق علما ومشاهیر ظهور ایتمشدر. چنکیز خانك بو شهرك محاصره‌سنده اوغلی چغتای قتل اولندیغندن، شهری ضبط ایدنجه کاملاً تخریب، واهالیسنی قتل عام ایتمشدر. خرابه‌لری الیوم موجود اولوب، محلنجه (غلغله) نامیله یاد اولنور. مذکور ایکی صنم دخی الیوم موجود اولوب، سیاحینك نظر دقت وتعجبنی جلب ایتمکده‌در. بونلردن برینك (سرخبد) و دیکرینك (خنکبد) تسمیه اولندیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور. احتماله کوره حضرت عیسی زمانلرنده اوطرفلری ضبطله (بودا) دینی نشره سعی ایتمش اولان حکمدار (قانیشقه) نك آثارندندر. — بامیان بوغازی ترکستان وتاتارستان ایله هندستان آره‌سنده کچیله‌یله‌جك یکانه طریق اولدیغندن، اسکیدن بری مشهور اولوب، بتون جهانکیرلر وحتی بیوك اسکندر دخی اورادن کچمشلردر. بو بوغاز هندوکوه ایله کوه‌بابا کبی ایکی بیوك سلسلهٔ جبالك آره‌سنده اولوب، ۲۵۹۰ متره ارتفاعنده‌در.

بامیان هرات جوارنده (بادغیس) ناحیه‌سنده بر قصبه اولدیغی، وبورادن (بامنجی) نسبتیله یاد اولنور بعض علما ظهور ایتمش اولدیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

بانات (Banat) مجارستانك جنوب شرقی قسمندن عبارت بر خطه اولوب، جنوباً طونه، غرباً (تیسا)، شمالاً (موروس) نهرلریله، شرقا دخی قارپات طاغلریله ترانسلوانیا (یعنی اردل) ایله محاطدر. مجارستانك شمدیکی تقسیمات رسمیه‌سنده بو اسم مستعمل اولمیوب، بو خطه تورونتال، تمش وقراسو اسملریله اوچ ایالته منقسمدر. وقتیله خطه‌نك مرکزی (طمشوار) شهری ایدی. مجارستانك اك منبت یری اولوب، بغدای، آرپه، چاودار کبی ذخایردن بشقه کتن، کنویر، توتون، دود، اوزوم وحتی پاموق محصولاتی دخی چوقدر. شمال شرقی جهتی یوکسك طاغلرله مسدود اولوب. صوئوق روزکارلردن محفوظ بونغله، هواسی معتدل اولوب. آنچق طاغلری دخی اورمانلر ومرعالرله مستوردر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر بو مملکت همان معطل وغیر مزروع اولوب، بطاقلقلری دخی چوق اولغله. هواسنك وخامتیله مشهور ایدی. بعده بر چوق جدولار آچدیرلوب، بطاقلقلری قورودلمش، وهرطرفدن اهالی جلب واسکان ایدلمشدر. معدن صولری وجوه وباقر معدنلری چوقدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، ۱۱۰۰۰۰۰ دن زیاده اولان اهالیسی اولاخ، صرب، آلمان ومجاردن مرکبدر. بو خطه ۹۵۹ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان دورنده فتح اولنه‌رق، ممالك عثمانیه‌یه ضم اولنمش؛ وخیلی وقت طمشوار والیلکی نامیله اداره‌ٔ عثمانیه تحتنده قالوب، ۱۱۳۱ تاریخ هجریسنده پازاروویچ معاهده‌سیله آوستریایه ترك اولنمشدر.

بانبوری (Banbury) انکلتره‌نك اوقسفورد ایالتنده واوقسفورد شهرینك ۳۳ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بانتام (Bantam) جاوه آطه‌سنده وباناویدنك ۸۸ کیلومتره غربنده بر شهر واسکله اولوب، وقتیله همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی ایدی. فلمنکلیلرك الینه‌کچه‌لیدن بری تدنیه یوز طوتوب، لیمانی دخی طولمشدر. اسکی معموریتدن یالکز بر بیوك جامع شریفی موجود اولوب، حکمدارلرینك سرایی ایسه خراب بر حالده‌در. هواسی وخیمدر. — بانتام حکومتی جاوه جزیره‌سنك قسم غربیسندن عبارت اولوب، الیوم بر ایالت حکمنده‌در. وقتیله بو برمحصولاتنك کثرتیله مشهور ایکن، شمدی باشلیجه محصولاتی بوبردن عبارتدر. اهالیسی ۱۳۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، کاملاً اسلامدر. برکانلری چوقدر.

بانجرماسینغ (Bandjermassing) بورنئو جزیره‌ٔ کبیره‌سنك جنوب شرق کوشه‌سنده برقصبه اولوب، فلمنك دولتنه تابع بردولت اسلامیه‌نك مرکزیدر. همنامی اولان نهرك اوزرنده وبر بطاقلغك کنارنده اولوب، دکیزك مد وجذری چوق دفعه شهره قدر چیقار، ونهرك صویغی ایچلمیه‌جك صورتده طوزلاندیرر. — بانجرماسینغ دولتی درت بش عصرلق بر دولت اولوب، وقتیله یك قوتلی ایدیسه‌ده، ممالکی جسنه جسنه فلمنکلیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. الیوم اهالیسی ۱۲۰۰۰۰ کشیدن زیاده دکلدر. چینله بیوك بر تجارتی اولوب، الماس، آلتون، کافور، بوبر وسائره اخراجاتی واردر.

باندرمه خداوندکار ولایتنك قره‌می سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،

مرمره دکیزینك ساحل جنوبیسنده، قپو طاغی شبه جزیره‌سنك شرق طرفنده‌کی کورفز داخلنده اولدرق، مرکز لوا اولان بالیکسرینك ۸۰ کیلومتره شمالنده ومرکز ولایت اولان بروسه‌نك ۱۰۰ کیلومتر غرب شمالیسنده واقعدر. قره‌سی خطه‌سیله او جوارلرك اسکله‌سی اولمغله، خیلی تجارتکاه بر یر اولوب، هفته ده برقاچ دفعه واپور اوغرار. اسلام وروم‌وارمنیدن مرکب ۱۰۰۶۲ اهالیسی، ٤ جامع شریفی، ۳ مسجدی، ۱ رشدیه مکتبی، ۳ حمامی، ۱۱ خانی و٤٤۰ دکانی واردر. درون قصبه‌ده اعلا سیاه سختیان ومشین امعال اولنور. اسم قدیمی پانورموس (Panormos) اولوب (باندرمه) بونك غلطیدر. — باندیرمه قضاسی مانیاس وایدنجك ایله امیر علی ناحیه‌لرینی دخی جامع اولوب، شمالا مرمره دکزیله، شرقاً بروسه سنجاغنك میخالیچ قضاسیله جنوباً صندرغی وکونان، غرباً دخی اردك قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعی وبال حاصل اولور. مرعالری دخی چوق اولوب، خیلی حیوانات بسلنیر. مع‌نواحی قضانك اهالیسی تقریباً ۳۸۰۰۰ نفوسدن عبارتدر.

باندلو (Bandello) ایتالیا ادباسندن اولوب، ۱٤۸۰ تاریخنده (قاستل‌نوووو)ده طوغمش، و۱۵٦۱ده وفات ایتمشدر. بعض حکایه کتابلریله برطاقم اشعاری واردر.

بانده (Banda) بحر محیط کبیرده واقع (ملوك) جزایرندن بر طاقم آطه‌لر در، که ۳° ایله ٤° عرض جنوبی و ۱۲٦° ایله ۱۲۷° طول شرقی آره‌سنده واقعدرلر. بونلرك اك بیوکلری بانده، بانده نیراو(کی) آطه‌لری اولوب، مرکزلری (بانده نیرا) جزیره‌سنده‌کی (ناساو) قصبه سیدر. بو آطه‌لر ۱۵۱۲ تاریخ میلادیسنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف اولنه‌رق، ۱۵۹۹ تاریخنده‌دك بونلرك حکمنده بولنمش، وتاریخ مذکورده فلمنکلیلر طرفندن ضبط اولنمشلردر. اهالیلری ۱۱۰۰۰ راده‌لرنده واراضیلری منبت ومحصولدار در. باشلیجه محصولاتی هند جوزیدن عبارتدر.

باندە (Bandah) هندستانك (الهآباد) ایالتنده واله آبادك ۱۷۵ کیلومتره غربنده قضا مرکزی برشهر اولوب، ۲۷۵۰۰ اهالیسی واردر. بیوك لکن چرکین برشهردر.

باندینلی (Bandinelli) ایتالیا رسام وهیکلتراشلرندن اولوب، مشهور (میکل آنجلو) ایله رقابته کیریشمك ایستمش، وهرنه قدر اوندن کری قالمش ایسه‌ده، بعض کوزل رسملر براقمشدر. ۱٤۸۷ تاریخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و۱۵۵۹ده وفات ایتمشدر.

بانغور (Bangor) انکلتره‌نك (غال) خطه‌سنده، (کرناروون)ك ٤۷ کیلومتره شمال‌شرقیسنده برکورفزك ایچنده واقع برقصبه‌واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. — آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك (منه) جمهوریتنده و (اوکوسته) نك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب ۱٤۴۳۰ اهالیسی واردر.

بانف (Banff) اسقوچیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه واسکله‌اولوب، ادیمبورغك ۲۵۵ کیلومتره شمالنده واقع و۸۰۰۰ اهالیی‌جامعدر. — بانف قونتلغی یعنی ایالتی آبردین، الکین واینورنس ایالتلریله قورت بوغازی آره‌سنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷۷۷ مربع کیلومتره واهالیسی ٦۲۰۰۰ کشیدر. اراضیسی طاغلق اولوب، باشلیجه مرعی‌کی قوللانیلیر، ویالکز ساحل شمالیه قریب محللری مزروع اولوب، آرپه ویولاف محصولاتی ویرر. صنایعی پك آز اولوب، اکثر اهالیسی بالقجیلق وکمیجیلکله کچینیرلر.

بانقس (Banks) انکلتره‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷٤۰ تاریخنده لوندره‌ده طوغمش، و۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر. ۱۷٦۸ ده مشهور قپودان (قوق)ك معیتنده دور عالم سیاحتنه کیدوب، کزیلن یرلرك احوال طبیعیه‌سی حقنده پك چوق معلومات فنیه جمعنه موفق اولمش؛ وفنون طبیعیه‌یه خیلی خدمتلر ایتمشدر. بو سیاحتدن عودتنده لوندره جمعیت فنیه‌سی ریاستنه نصب‌اولنمش، وبعده‌قرالك مشاور خاصی اولوب، اوچنجی جورجك عندنده بیوك برنفوذ واعتبارقزانه‌رق، بونفوذی‌ارباب فنی حمایه وتصاحب بولنده استعمال ایتمشدر. جمع‌ایتمش اولدیغی‌تاریخ طبیعی نمونه‌لریله بیکارجه جلدلری حاوی کتبخانه‌سنی وفاتنده لوندره موزه‌خانه‌سنه وقف ایتمشدر. — بحر محیط کبیرده برچوق یرلر بو ذاتك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ازان جمله: یکی زلانده‌نك جنوبی آطه‌سنك ساحل شرقیسنده‌کی (بانقس شبه

جزیره‌سی)؛ — (وان دیمن) قوینك شمال شرقی کوه‌شه‌سیله (فورنو) آطه‌لری آره‌سنده‌کی (بانقس بوغازی)؛ — (تورس) بوغازنده ۱۰°۱۲′ عرض جنوبی ایله ۱۳۹°۵۹′ طول شرقیده واقع (بانقس آطه‌سی)؛ — آوسترالیانك ساحل جنوبیسی قارشیسنده‌کی (بانقس آطه‌لری) وسائره.

بانقس ارضی { (Terre de Banks) و (Banks Land) وانکلیزجه

بحر منجمد شمالیده وآمریقانك شمالنده واسع بر آطه اولوب، او جهتده‌کی جزایرك اك غربیسیدر. شمالنده‌کی (ملویل) آطه‌سندن بانقس بوغازیله، وشرقنده‌کی (پرنس آلبرت) آطه‌سندن دخی (پرنس دوغال) بوغازیله آیرلمش اولوب، بو آطه ایله آمریقای شمالینك ساحل شمالیسی آره‌سنده ۱۳۵ کیلومتره وسعتنده بردکیز قولی بولنیور. بو جزیره ۷۰°۱۰′ ایله ۷۴°۲۷′ عرض شمالی و ۱۱۶°۲۵′ ایله ۱۲۷°۳۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، ۱۸۲۰ تاریخنده ساحل شمالیسی مشاهیر سیاحین بحریه‌دن (پاری) طرفندن کشف اولنه‌رق، او وقت اوندره جمعیت فنیه‌سنك رئیسی بولنان ذاتك اسمیله تسمیه اولنمش؛ و ۱۸۵۰ و ۵۱ ده آطه‌نك بتون سواحلی کشف اولنمشدر. اکثریا قار وبوزله مستور خالی برآطه‌در.

بانقس بوغازی { (Détroit de Banks) بحر منجمد شمالیده

وآمریقانك شمالنده کائن آنف‌البیان (بانقس ارضی) ایله (ملویل) آطه‌سی آره‌سنده اکثریا منجمد ولنور بر بوغاز اولوب، ابتدا ۱۸۵۳ تاریخنده مشاهیر بحریوندن (ماق تور) طرفندن کشف اولنمشدر.

بانقوسا { حلب شهرینك جهت شمالیه‌سنده بر طاغدر.

بانقوق { (Bangkok یاخود Bankok) هند چینیده سیام مملکتنده بر بیوك

شهر اولوب، ۱۷۶۸ تاریخ میلادیسندن بری بودولتك پایتختیدر. (منام) نهرینك ایکی ساحلنده و بو نهرك منصبندن ۳۰ کیلومتره قدر یوقاریده اولەرق، ۱۳°۴۶′ عرض شمالی ایله ۹۸°۹′ طول شرقیده واقعدر. شهرك ایچنده نهرك متعدد جدولری اولدیغندن، بو جدولر سوقاق یرینی طوتوب، قایقله اختلاط اولنور؛ حتی چارشوسی دخی دوبه‌لر اوزرینه قورلمش رافه‌لردن عبارت اولوب، مشتریلر قایقله طولاشه‌رق، اخذ وعطا ایدرلر. متعدد جسیم ومصنع معبدلری وحکمداره مخصوص ایکی بیوك ومزین سرایی اولوب، سائر اولرك اکثری قامشدن ایسه‌ده، باغچه‌لرله محاط اولدقلرندن، منظره‌سی پك کوزلدر. اهالیسی درت بش یوز بیك راده‌لرنده اولوب، نصفنه قریب مقداری چینلیدر. تجارتی باشلیجه چینلیلرله مالایی مسلمانلرینه منحصردر. درون شهرده مذکور مالایی جنسنه منسوب ۱۵۰۰۰ قدر اهالیٔ اسلامیه بولنیور.

بانقه { (Banca یاخود Banka) سوماتره جزیره‌ٔ کبیره‌سنك شرق جنوبی ساحلی

قارشیسنده بیوجك بر آطه اولوب، جزیره‌ٔ مذکوره‌دن همنامی اولان طار بر بوغازله آیرلمشدر. ۱°۳۰′ ایله ۳°۴′ عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری اولان طولی ۱۷۰ وعرضی ۵۰ ونهایت ۶۰ کیلومتره‌در. اهالیسی پك آز اولوب، ۶۲۰۰۰ قدر تخمین اولنمشدر. اهالیٔ اصلیه‌سی وحشی حالنده طاغلرده یاشایوب، اهالیٔ مدنیه‌سی مالایی جنسنه منسوب مسلمانلردن وبعض چینلیلردن عبارتدر. اراضیسی طاغلق ایسه‌ده، ارتفاعلری آزدر. اورمانلری وقیمتدار آغاجلری چوق اولوب، آنجق طوپراغی زراعته اوقدر صالح دکلدر. قلای معدنی پك چوق ویك ایی اولوب، چینلیلر طرفندن اخراج اولنور. دمیر، باقیر، کومش، آرسنیق وسائر معدنلری وبعض معدن صولری دخی واردر. اکثر کویلری نهرلرك کنارلرنده‌در. مرکزی (مونتو) قصبه‌سی اولوب، تابع بولندیغی فلنك مستعمرات دائره‌سی طرفندن شرق جنوبیسنده‌کی (بلتون) آطه‌سیله برابر بر سنجاق اعتبار اولنه‌رق، ۱۰ قضایه منقسمدر.

بانکلوره { (Bangalore) هندستانك (میسور) خطه‌سنده سنجاق

مرکزی برشهر اولوب، انکلیزلر طرفندن مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر. مدراسك ۳۹۸ کیلومتره غربنده ″۴۴′ ۱۲°۵۷ عرض شمالی ایله ″۲۵′ ۷۵°۱۳ طول شرقیده واقع اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، برکوزل چارشوسی، سوری وخندغی واردر. سنجاغی ۷۵۵۰ مربع کیلومتره‌دن عبارت اولوب، ۸۲۸۰۰۰ اهالیی جامع و ۱۲ قضایه منقسمدر.

بانوکشب { رستم زالك قیزی اولوب ، قهرمانان ایراندن (کیوون کودرز)ه وارمش، و(پژنك)ی تولید ایتمش اولدیغی تواریخ ایرانیده مذکوردر.

بانیاس { سوریه ولایتك شام سنجاغنه تابع حاصبیا قضاسنده بر کوچك قصبه اولوب، دمشقدن ٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده وحاصبیانك ۳۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. شریعه نهرینه تابع برچایك کنارنده اولوب، مذکور چای قصبهنك اوست طرفنده بر مغارهدن چیقار. اسکیبرقصبه اولوب، اسم قدیمی (قیصریه فلیپس)در. آلههٔ کاذبهدن (پان)ه مخصوص مشهور بر معبدی اولوب، مذکور مغاره دخی بومعبوده مخصوص عد اولندیغندن (پانیاس) دخی دینلیردی، که (بانیاس) اسمی بونك معربیدر. اوستندهکی جبلده (حبیبه) اسمیله پك بیوك ومتین بر قلعهسی وار ایدی. دور اسلامده دخی خیلی بیوك ومعمور برشهر اولوب، علیالخصوص اهل صلیب محاربتده فوقالعاده اهمیتی حائز بولنمشدر. اهل صلیب طرفندن تخریب اولنوب، الیوم برقریه حکمندر. اطرافنده برچوق آثار عتیقه بولنیور، وغریبالشکل بر طاقم موضعلرله محاطدر.

بانیاره ده بیغوره { Bagnare de Bi-gorre) فرانسهنك «یوقاری پیرنه» ایالتنده و(آدور) نهری اوزرنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (تاربه) نك ۲۱ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۹۵۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، مشهور قابلیجهلری وکوزل مسیرهلری واردر.

باؤچن { (Bautzen) آلمانیاده صاقسه خطهسنده و(درسده)نك ۵۲ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، ایکی کتبخانهسی، قلعهسی وبز فابریقهلری واردر.

باورد { خراسانده واقع (ابیورد)ك نام دیکریدر.

باؤر لورمیان { (Baour - Lormian) فرانسز شعراسندن اولوب، ۱۷۷۰ده تولوزده طوغمش، و ۱۸۵٤ده پارسده وفات ایتمشدر. بعض شعرای قدیمهنك آثارینی نظماً ترجمه ایتمش، وتیاترو ومنظومه اولهرق بر طاقم اثرلر براقمشدر.

باوری { و(ملندی) سودانده بربرینه قریب ایکی قصبه اولوب، عنبر اخراجیله مشهور اولدقلرینی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

باوکیس { (Baveis) اساطیر قدیمهٔ یونانیده کوره قرهحصار وکوتاهیه جهتنه مصادف اولان فریجیالی فقیره بر قادین اولوب، کویا کندیسنه مسافر اولان مشتری ایله عطاردی حسن قبول ایتدکلرندن، زوجی (فیلمون) ایله برابر اوصرهده وقوع بولان برطوفاندن قورتارلمش؛ واولری معبد اتخاذ اولنهرق، کندیلری بومعبدده اجرای آیینه مأمور اولمشلردی. طول مدت برلکده یاشایوب، برکونده وفات ایتمش؛ وکویا باوکیس اوخلامور وفیلمون میشه آغاجنه تحویل اولنمشدی.

باولو { قونیه ولایتنده حمید سنجاغنك اکردیر قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر بیوك قریه اولوب، اکردیرك جنوب شرقیسنده واقعدر. ۱۵۰۰ قدر اهالیسی واردر. — باولو ناحیهسی ۲۳ قریهدن مرکب اولوب، جملهسی مسلم اولمقاوزره، ۵۰۰۰ اهالیی جامعدر.

باویره { (Bavière) وآلمانجهباین (Bayern) آلمانیای جنوبیی ترکیب ایدن ممالکدن بربیوك خطه اولوب، آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع بر قرالقدر.

موقع وحدود ومساحهسی. — باویره مملکتی بربرندن آیری ایکی قطعهدن عبارت اولوب، بونلرك بیوکی، که اصل باویرهدر، جنوبی آلمانیانك شرق جنوبیسنده واقع اولوب، شرقاً چهستانله ونفس آوستریا ایله، جنوباً ینه آوستریانك سالسبورغ وتیرول خطهلریله، غرباً (وورتمبرغ)له و (بادن) بیوك دوقه لغیله، غرب شمالی جهتندن (هسه) خطهسیله وپروسیه ایله، شمالاً دخی پروسیهنك صاقسون ایالتلریله وصاقسه قرالغیله محدود ومحاطدر. کوچکی ایسه رینك ساحل غربیسندهکی (پالاتینات) خطهسی اولوب، باویرهدن بادن ووورتمبرغله آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً بادن بیوك دوقه لغیله، شمال شرقی طرفندن (هسه) ایله، شمال غربی جهتندن پروسیهنك رین خطهسیله، جنوباً دخی آلساسله محدود ومحاطدر. باویرهنك مساحهٔ سطحیهسی ۷۵۸٦۰ مربع کیلومتره‌در.

شكل طبيعيسى، جبالى. — اصل باويره شمالدن جنوبه‌طوغرى اوزانمش غير منتظم برمستطيل شكلنده اولوب، مرتفع بريردر. جنوب وشمال شرقى حدود. دنده ايكى بيوك سلسلهٔ جبال بولنوب، بونلرك هربرى مملكتك ايچنه بر طاقم اتكلر وقوللر اوزاتيور. طونه ايرماغى غربدن شرقه جريان ايله، مملكتك اورته‌سندن‌كچه‌رك، باويره‌يى ايكى يه آيريور. طونه‌نك شمالنده اولان قسمى طاغلق اولوب، شمال شرقى حدودنده‌كى سلسله‌نك اوزاتديغى قوللر مختلف استقامتده برطاقم طاغلر تشكيل ايدرلر. طونه‌نك جنوبنده‌كى قسمى ايسه آلپ سلسله‌سنك اتكلرينه قدر اوزانان بر واسع اووه‌دن عبارتدر. بو اووه‌نك اك آلچق يرى حذاى بحردن ٤٦٠ متره ارتفاعنده‌در. عمومیت اوزره باويره طاغلرى بروجه زير ٩ طاقه منقسمدر: ١ً باويره آلپلرى، كه حدود جنوبيه‌سنى تشكيل ايده‌رك، اك مرتفع ذروه‌لرندن (زوغسپيچ) ٢٩٤٦: (واچمان) ٢٦٨٤، (مادلرغابل) ٢٦٣٣، هوخ ووكل ٢٥٨٣ متره ارتفاعنده‌در؛ ٢ً (بوهمروالد) يعنى «چه‌اورمانى» دنيلن طاغ، كه صرتى چهستانله باويره آره‌سنده خط حدود اولوب، اك مرتفع ذروه‌سى اولان (غروس آربر)ك ١٥٣٨ متره ارتفاعى واردر؛ ٣ً (بايريشه والد) يعنى «باويره اورمانى» كه طونه‌نك شمالنده چهستان اورمانيله متوازياً ممتد اولوب، اك يوكسك يرى اولان (آربر) ١٤٧٥ متره ارتفاعنده‌در؛ ٤ً يينه مذكور سلسله ايله متوازياً اوزانان (اوبرپفاج) طاغى، كه اك يوكسك ذروه‌سى اولان (رايهه قولم)ك ٦٩١ متره ارتفاعى واردر؛ ٥ً چهستان اورمانينك شمالنده اولوب برتقسيم مياه نقطه‌سى تشكيل ايدن وغرايندن عبارت اولان (فيختل كبيركه) يعنى «چام طاغى»، كه اك يوكسك ذروه‌سى اولان (اشنيبر)ك يعنى «قار تپه‌سى»نك ١٠٦١ متره ارتفاعى واردر؛ ٦ً «فرانقونياجوراسى» تعبيراولنان آلچق برسلسله، كه وورتمبرغ طاغلرينك مابعدى اولوب، قسماً طونه ايله (ماين) حوضه‌لرى آره‌سنده برتقسيم مياه خطى تشكيل ايديور. واك يوكسك محلى اولان (قالواربنبرغ) ٦٤٥ متره ارتفاعنده‌در؛ ديكر اوچى دخى (ماين) نهرينك شمالنده اولان (فرنكيشه والد)، (رونكبيركه) و (اسپسارت) طاغلرى اولوب، برنجيسنك ٨١٤، ايكنجيسنك ٩٣٢، اوچنجيسنك دخى ٥٩٦ متره ارتفاعى واردر.

باويره‌نك طونه مجراسنك شمالنده اولان قسمنك اراضيسى اراضئ قديمه‌دن اولوب، غرايت وكلس وساره‌دن، ونهر مذكورك جنوبنده‌كى اراضى ايسه آلپ طاغلرندن ياغمورلرك اينديردكلرى طوپراقلردن متشكل اراضئ ثالثه‌دن عبارتدر. قسم شماليسنده خلقت بشردن اول اورالرده ياشامش كركدان، آرسلان تماسح وساره حيوانات مستحاثه‌لرى كثرت اوزره بولنمشدر.

نهرلريله كوللرى. — باويره‌نك صولرى چوق اولوب، مملكتك قسم اعظمى قره‌دكيز مائله‌سنه تابع اولان طونه حوضه‌سى، وبالكز شمال جهتنده‌كى بر كوچك قسمى بحر شمالى مائله‌سنه تابع اولان (رين) ايرماغى تابعلرندن (ماين) نهرى حوضه‌سى داخلنده بولنيور. پالاتينات خطه‌سى ايسه (رين) حوضه‌سى ايچنده‌در. طونه نهرى (اولم) بلدهٔ مستحكمه‌سنى يانندە باويره طوپراغنه كيروب، (پاساؤ) قصبه‌سى اتصالنده باويره‌دن چيقار، وبو ايكى قصبه آره‌سنده ٤٢٩ كيلومتره‌لك مجراسى واردر. طونه باويره طوپراغى داخلنده اولان بو مجراسنده بايبورغ، اينغولستاد، راتيسبونه واستراوْبنغ كبى بر چوق شهر وقصبه‌لرك ايچندن كچر. مذكور ايرماق باويره‌ده‌كى جريانده قرق منجاوز چايلر اخذ ايدوب، بونلردن سكز طقوزى خيلى يوك نهرلردر. بونلرك باشليجه‌لرى خيلى مسافه‌ده وورتمبرغ حدودينى آيران (ايلر) ايله آوْغسبورغدن كچن (لخ)، مونيخك ايچندن كچن (ايسار) وتيرولدن كلوب بروقت باويره‌نك ايچندن كچدكدن صكره رخيلى مسافه‌ده آوسترياى حدودينى آيران (ان) نهريدر، كه جملهنك اك يوكيدر. بونلرك دردى‌ده آلپ طاغلرندن نبعانله، باويره‌نك قسم جنوبيسنى سقى ايده‌رك، صاغ ساحلندن طونديه منصب اولورلر. شمالدن كلوب طونديه منصب اولان نهرلرك اك يوكلرى‌ده: وورميچ، آنقول، ناب وركن نهرلريدر. (ماين) نهرى ايسه باويره‌نك جهت شماليه‌سنده (فيختلكبيركه) طاغلرندن نبعانله ايدن قزل وآق ماينلدن بالتشكل غايت طولاشيقلى بر يتاغك ايچنده غربه طوغرى جريانله، باويره‌نك حدودندن چيقدقدن صكره صاغ كنارندن (رين) ايرماغنه منصب اولور. (ماين) حوضه‌سى باويره‌نك بر ثلثى قدردر. بونك باويره طوپراغنده‌كى مجراسى ٤٩٠ كيلومتره طولنده‌در.

بوکا دخی بر چوق چایلر دوکیلیورسه ده، جنوبدن کلنلرندن (ردیخ) و شمالدن اینلرندن دخی (ساله) ذکر شایان اولوب، دیکرلری اهمیتسزدر. ماین نهری دخی باویره‌نك بر چوق شهر وقصبه‌لری ایچندن کچوب، بونلرك باشلیجه‌لری بایروت، بامبرغ، اشوایفورت، وورچبورغ وآشافنبورغدر. (لودویقس قانال) دینان جدول (ماین) ایله (آنتول) نهرلری وبونلر واسطه‌سیله (رین) ایله طونه ابرماقلری آره‌سنده اختلاطی موجب اولوب، قره‌دکیز ایله شمال دکیزی آره‌سنده بر سیر سفائن طریقی کشاد ایتمشدر.

باویره‌نك جنوب غربی حدودنده بولنان قونستانسه کولندن بشقه، قسم جنوبیسنده‌کی اووه‌ده وآلپ سلسله‌سنك اتکلرنده بر چوق کوچك کولرله نوب، باشلیجه‌لری آمر، وورم، تکر، ووخن وخیم کوللریدر. کرك بونلر وکرك دها کوچکلری بالیقلرینك کثرتیله مشهوردر.

پالاتینات خطه‌سی بسبتون آیری اولدیغندن بو تعریفه ادخال اولنمدی. [« پالاتینات » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — باویره‌نك هوامی عمومیت وزره معتدل وصاغلام اولوب، شمال غربی حدودی قربنده اولان (آشافنبورغ) شهری بتون آلمانیانك اك ملایم هوالی یریدر. جنوب جهتنده آلب طاغلری قار وبوزلرینك تأثیریله هوا دها صوغوق اولوب، شمال شرقی قسمنده دخی سرتجه‌در. آنجق طونه‌نك شمالنده طاغلر شرقدن غربه متوجه اولغله، بونلرك آره‌لرنده‌کی وادیلر شمال روزکارندن محفوظ اولوب، هوالری معتدلدر، وجنوبه متوجه اولان بعض بایرلرده یازین خیلی صیجاق اولور.

باویره‌نك طاغلق اولان یرلرینك طوپراغی ابی دکل ایسه‌ده، اووه‌لریله وادیلری پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه‌دن بشقه کلیتلی پتاتس، کتن، کنویر، شربتجی اوتی، توتون وحبوبات زیتیه حاصل اولور. باغ دخی پتیشوب، خیلی شراب چیقار. اراضیسنك ثلثانی مزروع وبرثلثی اورمانلقدر. حیواناتی آوروپای وسطیه مخصوص اولان جنسلردر. معادنی دمیر. قورشون، جیوه، کوکورد، کهرچله، شاب، زاج، کور، طوز، مرمر، لیطوغرافیا طاشی، آنچی وسائره‌دن عبارتدر. معدن صولری وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — باویره اهالیسی ۵ ۴۲۰ ۲۰۰ کشی اولوب، بهر مربع کیلومتره باشنه ۷۱ کشیدن زیاده‌جه دوشیور. بونلرك ثلثانی قتولیك وبرثلثی پروتستان اولوب، بر مقدار یهودیلر دخی واردر. باویره‌لیلر اسکی اقوام جرمانیه‌دن باوار، سوآب وفرانق قوملرینك احفادندن ایسه‌لرده، بو اوچ قوم مرور زمانله برلشوب، بر قوم حکمنه کچمشلردر؛ وجنوبی آلمان لسانیله متکلمدرلر.

تقسیماتی، باشلیجه شهرلری. — باویره زمان قدیمده اهالیسی بولنمش اولان اقوام جرمانیه‌یه کوره درت خطه‌یه منقسمدر: نفس باویره، سوآبه، فرانقونیا وپالاتینات. بو درت خطه سکز ایالته منقسمدر، که وسعت ونفوسلری ومرکزلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مرکزی
یوقاری باویره	۱۶۷۲۵	۱۰۰۶۷۶۱	مونیخ
آشاغی باویره	۱۰۷۵۹	۶۶۰۸۰۲	پاشاؤ
سوآبه	۹۸۱۲	۶۵۰۱۶۶	آوغسبورغ
یوقاری فرانقونیا	۷۰۰۰	۵۷۶۷۰۳	بایروت
وسطی فرانقونیا	۷۰۷۳	۶۷۱۹۳۳	آوسباخ
آشاغی فرانقونیا	۸۴۰۰	۶۱۹۴۶۹	وورچبورغ
یوقاری پالاتینات	۹۶۶۳	۵۳۷۹۹۰	راتیسبونه
پالاتینات	۵۹۲۸	۶۹۳۳۷۵	اسپیره

بو خطه‌لردن نفس باویره ایله سوآبه طونه‌نك جنوبنده اولوب، سوآبه خطه‌سنك قسم غربیسی‌ده وورتمبرغ حکومتنه تابعدر. فرانقونیا طونه‌نك شمالنده در. پالاتینات خطه‌سنك باویره‌دن بسبتون آیری واوزاق اولدیغنی بیان ایتمدی ایدك. یوقاری پالاتینات دینلن ایالتك ایسه اسمندن بشقه بونکله بر اشتراکی اولمیوب، باویره‌نك شمال شرق جهتنده‌در.

ایالت مرکزلری اولان مذکور شهرلردن بشقه باویره‌نك بر چوق معمور شهر وقصبه‌لری‌اولوب، باشلیجه‌لری حاوی اولدقلری نفوس مقدارلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

مونیخ	۲۶۱ ۹۸۱	بامبرغ	۳۱ ۴۵۰
نورمبرغ	۱۱۴ ۸۹۱	قیصرس‌لاؤترن	۳۱ ۴۵۰
آوغسبورغ	۶۵ ۹۰۵	بایروت	۲۳ ۵۶۰
وورچبورغ	۵۵ ۰۱۰	هوف	۲۲ ۲۵۷
راتیسبونه	۳۶ ۰۹۳	لودویغسهافن	۲۱ ۰۴۲
فورت	۳۴ ۴۵۵		

اصول حکومتی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. —

باویره مشروطیتله اداره اولنور بر قرالق اولوب، پایتختی مونیخ شهریدر. هر نه‌قدر آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع ایسه‌ده، بوتابعیتی سائر آلمانیا حکومات صغیره‌سنك تابعیتندن فرقلی و بعض امتیازاتله ممتاز اولوب، کرك عسکری وکرك پوسته وتلغراف وسائر اموری برلینك اداره‌سی آلتنده دکلدر، والحاصل باویره قرالی همان مستقلدر. یالکز حرب زمانینده عسکرینی آلمانیا قوماندان عمومیسنك قوماندەسنه تسلیمه مجبوردر. اهالیدن منتخب ۱۵۰ ویا ۱۶۰ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانیله اعضاسی قرال خاندانینه منسوب پرنسلردن، زادکاندن، رؤسای روحانیه‌دن وبعض بیوك مأموریندن عبارت بر مجلس اعیانی وه ناظردن مرکب بر مجلس وکلاسیله بر شورای دولتی دخی واردر. شورای دولت قرالك هیئت مشاوره‌سی حکمنده‌در.

واردات ومصارف سنویه‌سی ۲۴۰ ملیون مارق یعنی ۱۲ ملیون انکلیز لیراسی رادەلرندەاولوب، دیون عمومیه‌سی ۱۳۵۴۶۳۱۰۰۰ مارقدن عبارتدر. عسکری ایکی قول اردودن عبارت اولوب، بحری ایکی فرقه‌دن مرکبدر. وقت حضرده ۵۸۵۰۰ عسکر بسلیوب، بونلرك ۱۶۰۰ ی سواری و ۱۰۰۰ ی طوپجیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — باویره‌ده آلمانیانك سائر طرفلرینه نسبةً معارفك کری اولدیغی سویلنمکده ایدی. معهذا ۱۸۶۱ تاریخنده احرا اولنان استاتستیقده اهالینك اوقویوب یازمق بیلنلری آنجق یوزده اون ایکی نسبتنده ایدی. او وقتدن بری ایسه حکومت معارفك ترقی وانتشارینه زیاده‌سیله غیرت ایدوب، الیوم هرمحلەنك واك کوچك قریه‌لرك دخی بر مکتب ابتدائیسی واردر. مکاتب رشدیه واعدادیه دخی او نسبتده چوغالمشدر. باویره‌ده اوچ دار الفنون بولنوب، مونیخ و ورچبورغ شهرنده‌کیلر فنولیکلره وارلانکن شهرنده‌کی دخی پروتستانلره مخصوصدر. شهرلرك جلەسیله بیوجك قصبه‌لرك بعضیسنده بر اعدادیه مکتبی وبعض یرلرنده زراعت وصنایعه مخصوص مکتبلر بولنیور. مونیخ آقادمیاسی پك مهم ومفید نشریاتیله فنون وادبیاته خیلی خدمت ایتمکده‌در. صنایع نفیسه دخی اولدقجه ایلری گیتمشدر.

هرنه قدر باویره قرەلرایچنده بولنور بر مملکت اولوب، صنایعجه اك ایلری بولنان یرلردن دکل ایسه ده، ینه خیلی فابریقه‌لری اولوب، بونلرك اك کثرتلی واك ایشلکلری بیره فابریقه‌لریدر. دمیر. جام، پورسلن، اجزای کیمویه، ایپلیك، یوك وایپك وکتن منسوجات، کاغد وسائره فابریقه‌لری ده آز دکلدر.

تجارتی باشلیجه داخلی اولوب، خارجه یالکز بعض شهرلری معاملات تجاریه‌ده بولنورلر. اخراجاتی: ذخایر، شراب، صیغیر، دری، پیاغی، شربتجی اوتی، بال، کراسته، دمیره متعلق مواد، قالین بزوسائره‌دن، وادخالاتی دخی شکر، قهوه وسائر ممالك حاره محصولاتیله مودەیه تعلق ایدرظریف قماشلر وسائر مصنوعاتدن عبارتدر. دمیر یوللری آلمانیانك سائر طرفلرینه نسبةً آز ایسه‌ده، ینه پایتختی اولان مونیخ شهری دیکر شهرلرینك جلەسنه دمیر یول خطلریله مربوط اولوب، دیکر نوع طریقلری دخی مکملدر. جدوللرندن ذکره شایان اولانی یالکز طونه‌یی رینه ربط ایدن (لودویقس قانال) در.

احوال تاریخیه‌سی. — رومالیلرك زمانینده الیوم باویره دنیلن مملکت مجهول وهمان خالی اولوب، جنوب جهتنده (ویندلیق) دینلن وجنسیتی مجهول اولان بر قوم، وشمال طرفنده دخی (بوی) یاخود (بویر) ویا (بایر) اسمیله کلت اقوامندن اولدیغی مروی بولنان دیکر بر قوم ساکن ایدی. میلاددن ۱۵ سنه اول آوغسنك آخرت اوغلی (درسوس) بویری ضبط ایدوب، بعده رومالیلر (آوغوسته ویندلیقوروم) اسمیله شمدیکی (آوغسبورغ)ك بولندیغی محلده برقصبه تأسیس، وکندی مهاجرلریله اسکان ایتمشلردی. مذکور قومه ویریلن (بوی) و(بویار) اسمیله مملکته اطلاق اولنان (بایریا) یاخود (باویره) اسمی لاتینجه «اورمان آدمی» و «اورمانلق مملکت» دیمك اولدیغی کبی، چهسنانه ویریلن (بوهمیا) کلەسنك دخی آلمانجه معناسی بودر. رومالیلردن صکره باویره بردوقەلق صورتنده کندی دوقەلری معرفتیله اداره اولنمقده ایکن، یدنجی قرن میلادی اواسطنده فرانق دولتنك یدضبطنه کچمش ایسه‌ده، ادارهٔ داخلیه‌سی ینه کندی دوقەلرینه ترك اولنمشیدی. ۸۱۴ تاریخنده فرانق حکمدارلرندن (لویی دبونر) باویره‌یی قرالغه تحویل ایدەرك، اوغلی (لوتر)ی باویره قرالغنه نصب ایتمشیدی. ۹۱۲ تاریخ میلادیسنەدك کاه دوقەلق وکاه قرالق عنوانیله فرانقلرك

تحت تابعیتنده قالدقدن صکره، تاریخ مذکوردە، فرانقلر دولتنك وقوع انقراضیله، باویره‌لیلر رؤسالرندن (آرنول)ی باویره دوقه‌لغنه انتخاب ایتمشلردر. اووقت بو دوقه‌لق باویره‌دن بشقه الیوم آوستریایه تابع اولان قارینتیا، قارنیوله، ایستریا، فریول، اسکی پانونیا، موراویا وچیهستان خطه‌لرینی دخی جامع ایدی. بعده دوقه‌لری دفعاتله دکیشوب، ۹۴۷ تاریخندن ۱۰۰۴ تاریخنه‌دك صاقسه، تاریخ مذکوردن ۱۰۷۰ تاریخنه‌دك فرانقونیا، بو تاریخدن ۱۱۳۹ تاریخنه‌دك کلف وبعده آوستریا دوقه‌لری طرفندن اداره اولنمشدر. ۱۱۸۰ تاریخنده (ویدلسباخ)لی (آرنول)ك نسلندن (اوتون) باویره‌دوقه‌سی اولوب، بونك خلفلری زمانده خیلی کوچلش اولان باویره‌نك حدودی یکیدن توسیع اولنمش ایسه‌ده، دفعاتله ورثه بینده تقسیم اولنه‌رق، بر چوق کوچك حکوماته تقسیم، وبعده ینه بردوقه‌لغه جمع اولنمشیدی. بو نسل ۱۷۷۷ تاریخنه‌دك حکم سسوروب، اوتوز سنه‌للك محاربه اثناسنده باویره دوقه‌لری ایمپراطورك طرفنی التزام ایتمش اولدقلرندن، ۱۶۲۳ تاریخنده ایمپراطور طرفندن کندیلرینه (الکتور) یعنی «منتخب» عنوانی وآلمانیا ایمپراطورینی انتخاب ایتمکده رأی ویرمك حقی ویرلمشیدی. ۱۷۷۷ ده دوقه‌لق (پالاتینه) خاندانه کچوب، بونلرك برنجیسی اولان (شارل تئودور) الکتور اولمش؛ وخلفی اولان (ماقسمیلیان یوسف) بوناپارتك تأسیس ایتدیکی رین حکومات متفقه‌سنه داخل اولدیغیچون، مشارالیه‌طرفندن ۱۸۰۶ تاریخنده کندیسنه قرال عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸۱۳ ده فرانسه‌یه قارشی اولان اتفاق دولیه داخل اولدیغیچون، ویانه قونغره‌سی کندیسنه قرالق عنوانی ابقا وتصدیق ایتمکله، او وقتدن بری باویره قرالق عنوانیله ینه بو سلاله طرفندن اداره اولنمقده‌در. ۱۸۱۸ ده مشروطیتی اعلان اولنمش؛ و ۱۸۷۰ ده آلمانیا ایمپراطورلغنه داخل اولمش ایسه‌ده، اداره ملکیه وعسکریه‌ده استقلالنی محافظه ایتمشدر. سلاله حاضره حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

شارل تئودور	(الکتور)	۱۷۷۷
ماقسمیلیان یوسف	»	۱۷۹۹
» »	(قرال)	۱۸۰۶
برنجی لویی	»	۱۸۲۵
ایکنجی ماقسمیلیان	»	۱۸۴۸
ایکنجی لویی	»	۱۸۶۴

باهامه (Grand B. یاخود بیوك B. Bahama) (آمریقانك آنتیل دکیزنده‌کی (اوقای) آطه‌لرندن اولوب، ۲۶° ۴۰′ ایله ۲۷° ۵′ عرض شمالی و ۷۲° ۳۰′ ایله ۷۲° ۱۲′ طول غربی‌ده واقع وانکلتره دولتنه تابعدر. شرقدن غربه طوغری اوزانمش طار واوزون برآطه اولوب، فلوریده شبه جزیره‌سنك ۱۰۰ کیلومتره شرقنده و (آباقو) ونام دیکرله (لوقای) آطه‌سنك دخی ۵۰ کیلومتره غربنده‌در. صولری چوق اولوب، اراضیسی دخی منبت ایسه‌ده، اهالیسی پك آز اولوب، آنجق ۸۵۸ سکنه‌سی واردر. — بو اسم بتون اوقای آطه‌لرینه دخی ویریلوب، جزایر مذکوره‌یه (باهامه آطه‌لری) دخی دینور. [«اوقای» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باهامه صیغلری (Bancs deB.) مکسیقه‌کور. فزینك خارجنده (قوبه) جزیره‌سنك شمالنده و (فلوریده) شبه جزیره‌سنك شرق جنوبیسنده ایکی بیوك قوم صیغلری اولوب، جنوبده‌کی (بیوك باهامه صیغی) وشمالده‌کی دخی (کوچك باهامه صیغی) دنیلیر. برنجیسی ۲۱° ۴۰′ ایله ۲۶° عرض شمالی و ۷۷° ایله ۸۱° ۵۱′ طول غربی، وایکنجیسی ۲۰° ۵۵′ ایله ۲۷° ۵۰′ عرض شمالی و ۷۹° ۵۵′ ایله ۸۱° ۴۰′ طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، هربری اوقای جزایرینك بر قاچنی حاویدر. بو ایکی صیغك آره‌سنده (پروویدنس) بوغازی بولنیور.

باهامه بوغازلری (Détroits de B.) بواسمله آمریقانك آنتیل دکیزنده ایکی بوغاز بولنوب، بری «اسکی» ودیکری «یکی» صفتیله تفریق اولنور. (اسکی باهامه بوغازی) قوبه آطه‌سنك شمال شرقیسنده جزیره مذکوره ایله بیوك باهامه صیغی آره‌سنده، و(یکی باهامه بوغازی) دخی (فلوریده)نك جنوب شرقیسنده اولوب، بو شبه جزیره ایله مذکور صیغ آره‌سنده واقعدر. بوکا (فلوریده بوغازی) دخی دیرلر.

باهر کوسه مصطفی پاشا سلطان محمود خان اول وعثمان خان ثالث ومصطفی خان ثالث دور سلطنتلرنده اوچ دفعه مسند صدارته کچمش وزرای دولت عالیه‌دن اولوب، چورلیلیدر. پدری صوفی عبدالرحمن پاشا صدراعظم چورلیلی علی پاشانك کتخداسی اولوب، اودخی رتبهٔ وزارتی احراز ایتمشیدی.

صاحب ترجمه سلحشوران زمره‌سنه داخل اولوب، درایتی جهتله بر مدت صکره قپوجی باشیلر زمره‌سنه نقل، و ۱۱۵۹ ده میرآخور ثانی نصب اولنمشیدی. ۱۱۶۳ ده میرآخور اول اولوب، ۶۵ سنه‌سی شعبان ده سلطان محمود اول دوری اواخرنده مسند صدارته رفیع اولنه‌رق، ایکی بچق سنه‌دن زیاده مقام وکالت مطلقه‌ده قالمشدر. ۱۱۶۸ سنه‌سنده سلطان عثمان خان ثالثك جلوسلرنده صدارته ابقا اولنه‌رق، ایکی آی صکره عزل ومدللیه نفی، وبعده موره والیلکنه نصب اولنمشدر. ۱۱۶۹ سنه‌سی رجبنده درسعادته جلبله، ثانیاً مسند صدارته نصب اولنه‌رق، آنجق طقوز آی قدر بقا بولدقدن صکره، ۱۱۷۰ سنه‌سنده عزل ایله ردوسه نفی اولنمش ایسه‌ده، ینه او سنه قاری ایلی انضمامیله آغریبوز، ۷۱ ده مصر، ۷۳ ده جده، ۷۵ ده حلب والیلکنه نصب اولنه‌رق، ۱۱۷۷ ده سلطان مصطفی خان ثالث دورنده ثالثاً مسند صدارته ترفیع اولنمشدر. حضرت پادشاهك کریمه‌سی شاه سلطانك دخی نامزد اولوب، قدری بالاتر اولمش ایسه‌ده، حسددن متولد بعض خیانتلری وبر طاقم حیل ودسایسی کورلمکله، بر بچق سنه‌لك صدارتدن صکره، ۱۱۷۸ شوالنده عزل، ومدللیه نفی اولنه‌رق، اورادە اعدام اولنمشدر. حضرت اباایوبده محمد پاشا محله‌سنده بر جامی وبر نقشبندی تکیه‌سی واردر. سر مقطوعی اونده مدفوندر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، رکاب طلبیله سویلش اولدیغی شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

سپهره کوندره لم تالهٔ بلندمزی
جهانه بیلدیرملم باری کندی کندیمزی
بو نظم ایله وارملم خاکپای دولتنه
چوق اولدی کورمیه‌لی باهرا افندیمزی

باهلی { [«ابوالحکم مغربی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

باهیا { یاخود بایا (Bahia) ونام دیکرله سان سالوادور (San-Salvador) آمریقای جنوبیده برازیلیانك ساحل شرقیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب. «بتون عزیزلر کورفزی» نك شرق طرفنده وبر کوچك شبه جزیره‌نك غربنده ′ ۵۸ ° ۱۲ عرض جنوبی ایله ′ ۴۰ ° ۴۰ طول غربیده واریو ده یانیرو) نك ۱۳۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، ۱۴۰۰۰۰ اهالیسی وکلیسا، تیاترو، مناستر، دوائر حکومت کبی بر چوق کوزل ابنیه‌سی، طبیه واعدادیه مکتبلری، دارالمعلمینی، تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی و ۱۷۰۰۰ جلدی حاوی بر کتبخانه‌سی واردر. شهر ایکیه منقسم اولوب، بر قسمی اسکله‌ده ودیکری یوقاریده طاغ اتکنده‌در. آشاغیکی محلهٔ‌نك سوقاقلری طار وابنیه‌سی غیر منتظم اولوب، هوایی دخی پك صیجاق وآغیردر. یوقاریکی محله ایسه هوادار وکوزلدر. بو شهر ۱۵۴۹ تاریخنده تأسیس اولنه‌رق، ۱۷۶۳ تاریخنده‌دك برازیلیانك مرکز اداره‌سی بولنمش، وزنجیلر تجارتیله شهرت قزانمشیدی. الیوم برازیلیانك ایکنجی وبتون آمریقای جنوبینك اوچنجی شهریدر.

باهیا { (Bahia) آمریقای جنوبیده برازیلیانك قسم شرقیسنده کی ایالاتدن واسع برایالت اولوب، مرکزینك اسمیله تسمیه اولنمشدر. بحر محیط آطلاسی ساحلی بوینجه ۹۰۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده ممتد اولوب، جنوباً (اسپیریتو سانتو) و(میناس جرائس)، غرباً (غویاز)، غرب شمالی طرفندن (پیاوْهی)، شمالاً دخی (پرنامبوق) و(سرجیپه) ایالتلریله محدود و محاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۲۶۴۲۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۶۵۵۴۰۳ کشیدر. (سان فرانچسقو) ایرماغی (میناس جرائس) ایالتندن کلوب، باهیا ایالتنی جنوبدن شماله شق ایتدکدن صکره، غربه طوغری دوندرك، برخیلی مسافه‌ده حدود شمالیه‌سنی تشکیل ایدر، وبعده (سرجیپه) ایالتی ایچندن کچه‌رك، بحر محیط آطلاسیه دوکیلور. بونك داخل ایالتده برچوق فرعلری بولندیغی کبی، بوایرماغك وادیسیله ساحل آره‌سنده کی طاغلردن دخی بر چوق نهرلر آقوب، بحر محیط آطلاسیه منصب اولورلر. بونلرك الك بیوکلری: ایتاپیقورو، پاراغوآسو، ریوقونتاس، پوتیبه و(ریوغرانده ده بلونته) نهرلریدر. طاغلری دخی چوق اولوب، سان فرانچسقو ایرماغیله ساحل آره‌سنده جنوبدن شماله ممتد اولان بیوك برسلسله‌دن بشقه بونك شرق جهتنده ومذکور ایرماغك غربنده دخی برطاقم منفرد طاغلر واردر. اراضیسی بتون برازیلیانك الك کوزل والك منبتی اولوب، اقالیم حاره‌یه مخصوص اولان قاقاو، قهوه، چویه، پاموق، شکر قاهشی وانواع بویالر کثرتله حاصل اولور. طاغلرنده کراسته آغاجلریله ذی‌قیمت آغاجلر وعطریات اخراجنه

یارار نباتات پك چوق اولدیغی کبی، الماس، زمرد، زبرجد وسائر ذی‌قیمت طاشلر دخی بولنور. فرانسه‌نك درت خمسنه مساوی اولان بو واسع ایالت ٤ سنجاق و ٢٤ قضایه منقسم اولوب، بعض یرلری الیوم کشف اولنمامش، وهنوز دائرهٔ عمران داخلنه آلنه‌مامشدر. اهالیسنك برثلثی اسرای زنجیددن اولوب، آنجق اخیراً برازیلیا ایمپراطوری دخی اسارتی لغو ایتمکله، بونلرك اسارتنه سربستلك نامی ویرلمشدر.

بایارد { پیردو ـ (P. de Bayard) فرانسه‌نك مشهور قهرمانلرندن وزادکاندن اولوب، سکزنجی شارل، اون ایکنجی لویی وبرنجی فرانسوآ زمانلرنده ایتالیاده وسائر طرفلرده وعلی‌الخصوص اسپانیوللره قارشی پك چوق محاربه‌لر قزانمش؛ و قهرمانلغه شایسته بر طاقم حرکات عالیجنابانه ده بولنمشدر. ١٤٧٦ تاریخنده طوغوب، ١٥٢٤ده مجروحاً وفات ایتمشدر.

بایارد { فرانسوآ ـ (F. Bayard) فرانسه‌نك تیاترو مؤلفلرندن اولوب، مشهور (اسقریب) ك احبا ورفقاسندن ایدی، وبعض اثرلرینی مشارالیه ایله مشترکاً یازمشدر. ٢٠٠دن زیاده تیاترو کتابلری یازوب، ایچلرندن بعضیسی شهرت قزانمشلردی. ١٧٩٦ده (شارله)ده طوغوب، ١٨٥٣ده وفات ایتمشدر.

بایانقاره { (Bayankara)چینده‌بربیوك طاغ اولوب، ٣٥° عرض شمالی و ٤٤° ٣٠′ طول شرقیده (قونلون) سلسله‌سندن تشعبله، جنوب شرقیه طوغری اوزانه‌رق، (هوآنغ هو)ایله (موروی اوسو) نهرلرینك مجرالرینی بعدالتفریق، (تیفوس) طاغیله وشرقی تیبتك سلاسل جبالیله کسب ارتباط ایدر.

بایبورد { ارضروم ولایتنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ارضرومك ١٠٠ کیلومتره غرب شمالیسنده وطرابزونك ٩٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده اوله‌رق، بو ایکی شهر آره‌سنده کی طریقك اوزرنده وچوروق صو نهرینك ایکی کنارنده واقعدر. قصبه ایکی قسمه منقسم اولوب، آشاغی‌قسمی اووه‌ده باغ وباغچه‌لر ایچنده ویوقاری قسمی دخی طاغ اتکنده‌در. ٨٠٠٠ قدر اهالیسی، برقاچ جامع ومدرسه‌سی، مکتب رشدیه‌سی، چارشیسی وروم‌الیلر زماننلدن قاله بعض آثار عتیقه‌سی واردر. هواسی خیلی صوغوقدر. بو قصبه‌ده کومشدن سوادلی‌توتون قوطیسی وچیغاره‌لق کبی شیلر اعمال اولندیغی کبی؛ دوشمه‌لك، کلیم وسجاده کبی شیلر دخی نسج اولنور. ـ بایبورد قضاسی‌لوانك وسطنده اولوب، ١٨٦ قریه‌یی جامع وبروجه زیر ١٤ ناحیه‌یه منقسمدر: مصاد، اوه‌رك، برنه، جلاره، پلورك، لوری علیا، پلور، سنور، بالاخور، نبو، خارت، قوکورس، اغتصاص، برکجی. ٢٤٠ ٥٣ اهالیسی اولوب، تقریباً برخمسی خرستیان وقصوری اسلامدر. درون قضاده ١١٠ جامع ومسجد، ٨٣ مدرسه، ٣٤ صبیان مکتبی، ٥١ کلیسا ومناستر، ٣ حمام، ٤٨١ دکان، ٤٠ خان، بر دباغخانه، بر صابون وبرده بویا فابریقه‌سی واردر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. پلید، قواق وچام آغاجلرینی حاوی اورمانلری دخی چوق اولوب، خیلی اودون قطع اولنه‌رق، چوروق صو مجراسندن ایندیریلیر.

بایبورد { سنجاغی. ارضروم ولایتنی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك غرب شمالیسنده اولدیغی حالده، شرق جنوبی جهتندن ارضروم‌سنجاغیله، جنوباً ارزرنجان‌سنجاغیله، غرباً سیواس ولایتیله، غرب شمالی طرفندن طرزون ولایتیله، شمالاً دخی روسیه حدودیله محدود ومحاطدر. ارضروم وارزنجان سنجاقلرندن قره‌دکیز مائله‌سنی بصره کورفزی وبحر خزر مائله‌سندن آیران (قوب) طاغی سلسله‌سیله آیرلمش اولدیغی کبی، طرزون ولایتندن دخی (بالخار) ونام قدیمی (پونتوس) سلسله جبالیله آیریلوب، اوزون بر وادی صورتنی ابراز ایدیور. شمال شرقی جهتنده اولان قسم اعظمی (چوروق صو) نهرینك حوضه‌سندن، وجنوب غربی قسمی دخی قزیل ایرماغه تابع (کلکیت)نهری‌وادیسنك قسم اعلاسندن عبارتدر. مذکور ایکی صره طاغلرك درون لواده برچوق فرعلری بولندیغی کبی، ذکر اولنان ایکی نهره منصب اولمق اوزره، بو طاغلردن بر چوق چایلر ودره‌لر دخی آقار. بناءً علیه، بوسنجاغك اراضیسی طاغلق اولوب، صولری دخی چوقدر. بو طاغلرك اکثر جهتلری واسع اورمانلرله مستور اولوب، چام، میشه، قواق، پلید، کوکنار، آردیچ

وسائر آغاجلری حاویدر. بایبورد سنجاغی: بایبورد، اسپیر، کلکیت وشیران اسملریله درت قضادن مرکب اولوب، ۵۰۵ قریه و ۴۰ ناحیه‌یی جامعدر. اهالیسی ۱۲۴۰۱۹ کشی اولوب، بونلرك قسم کلیسی یعنی ۱۰۸۳۷۳ی اسلام وترك وقصوری خرستیان وباشلیجه ارمنیدر. درون لواده ۲۹۲ جامع ومسجد، ۱۷۶ مدرسه، ۸۷ کلیسا ومناستر، ۲ رشدیه و ۱۵۸ صبیان مکتبی موجوددر.

بایدوخان { چنکیز خانك تورونی وجوجی خانك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك وفاتنده قپچاق ایله بلغار مملکتلری وروسیه‌نك جهت جنوبیه‌سی حصه‌سنه دوشمشیدی. ۶۳۹ تاریخ هجریسنده لهستان وسیلزیایی، برسنه صکره مجارستان وبغدانی وبعده دالماچیا وسائر اوجهتلری ضبط ونهب وغارت ایتمکله، بتون آوروپایی خوف ودهشته دوشورمش ایسه‌ده، ۶۴۱ تاریخنده دوچار اولدیغی بعض مغلوبیتلرك اوزرینه، قپچاقه عودته مجبور اولوب، عمزاده‌سی منکوقاآنه ایرانك ضبطنده معاونت ایتمش، وچینده بعض فتوحات ایتدکدن صکره، ۶۵۵ده وفات ایتمشدر.

بایدوخان { ینه سلاله چنکیزیه‌دن هلاکو خانك تورونی وطرقایك اوغلی اولوب، ۶۹۴ تاریخنده عمزاده‌سی کیخاتو خانك قتلی اوزرینه، دولت ایلخانیه‌تختنه جلوس ایله. ۱۱ آی سلطنت سوردکدن صکره، عمزاده‌سی ارغون خانك اوغلی اولوب شرف اسلامله مشرف اولمش وسلطان محمود تسمیه ایدلمش‌اولان غازان خان طرفندن تخجوان جوارنده مغلوب اولوب، ینه اوسنه قتل اولنمشدر.

بایروت { (Bayreuth) باویره‌ده یوقاری فرانقونیا ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب. قزیل (ماین) نهری اوزرنده و (بامبرغ) شهرینك ۴۲ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، بعض کوزل ابنیه وسوقاقلری، چوقه. پاموق منسوجات وشاپقه فابریقه‌لری واردر. وقتیله آلمانیا مارغراوالقلرندن بر حکومت مستقلهنك مرکزی ایدی.

بائزا { (Baeza) «بیضاء» اسم عربیسندن محرفدر. اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده وجائنك (یعنی جیان) ك ۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، بر چوق کلیسا ومناسترلری، جزویتلره مخصوص برمکتبی وکوزل بر چشمه‌سی واردر. اندلس ملوك طوائفی زمانده بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزی اولوب، ۶۲۵ تاریخ هجریسنده اسپانیوللر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بایزید { (یلدیرم سلطان — خان اول) سلاطین عظام عثمانیه‌نك دردنجیسی اولوب، خداوندکار غازی سلطان مراد خان ثانینك اوغلی وسلطان اورخانك تورونیدر. ۷۶۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۷۹۱ تاریخنده قوصوه فتح عظمینك عقیبنده پدرلری شهید اولدقده، ۳۰ یاشنده اولدیغی حالده، تخته جلوس ایله، فتوحاته دوام ایده‌رك، روم ایلنده قراطوه، اسکوب، وارنه وودین، وآناطولیده آلاشهر، آیدین، صاروخان، منتشا، قونیه، نیکده، آقشهر، آقسرای، سیواس، قیصریه، توقاد، قسطمونی، کوره نحاس وسائر بلاد اسفندیار، وبعده ینه روم ایلنده سلانیك، یکیشهر، آلاجه حصار، ترخاله، آتنه، وصکره ینه آناطولیده کانغری، بهسنی، ملاطیه، دیورکی، کماخ شهر وقصبه‌لرینی فتح وتسخیر ایده‌رك، ۷۹۹ تاریخنده‌دك ۸ سنه ظرفنده دولت علیه‌نك حدودینی خیلی توسیع ایتمکه موفق اولمش؛ وجنك وغزایه اولان شتاب قهرمانیسنه بناءً «یلدیرم» لقبیله تلقیب اولنمشیدی. بووجهله آناطولیی آیدین، منتشا، قرمان واسفندیار اوغللری کبی دره بکلرینك حکومت عرفیه‌سندن قورتاروب، تحت اداره عادله عثمانیه‌یه آلدیغی کبی، یونانی دخی کاملاً ضبط، وبلغارستان وسائر طرفلری استیلا ایله، طونه‌یی بالتجاوز، افلاق وبغدان ومجارستانده دخی بعض فتوحاته نائل اولهرق، آوروپا قطعه‌سنده کی ممالك عثمانیه‌یی دخی خیلیدن خیلی توسیع ایتمشدر. بو فتوحات صره‌سنده قسطنطنیه شهرینك دخی ممالك عثمانیه‌نك خارجنده قالمسنی تجویز ایتمیه‌رك، محاصره‌یه حاضرلنمقده ایکن، ۷۹۱ تاریخنده روم ایمپراطوری سنده اون بیك آلتون جزیه اعطاسنه، وقسطنطنیه‌ده اهل اسلامه بر محله تخصیصیله برجامع بناسنه وبر قاضیلری بولنمسنه مساعده ایتمکه راضی اولدرق، بو شرطلرله صلح تقرر ایتمشیکن، اوچ سنه صکره روم ایمپراطوری تیمورلنکك خروجندن جسارت آلدرق، اهل اسلامی قسطنطنیه‌دن اخراج، وجامعی هدم ایتمکله، حضرت پادشاه عسکر سوق ایده‌رك،

ذاتاً آناطولی حصاری وسائر مواقع مهمه النده بولنمغله، قسطنطینیه‌یی ۱۰ سنه محاصره آلتنده طوتمش؛ وبو آرالقده آوروپا دولتلری همهذهبلك تعصبیله روم ایمپراطوریني محاصره‌دن قورتارمق اوزره، اتفاق ایدوب، آلمانیا ایمپراطورلغنه انتخاب ایدلمش اولان مجار قرالی (سجسموند) آلمان ومجار وفرانسز عساکر وفیره‌سیله ۷۹۹ تاریخنده طونه‌یی تجاوز ایتمش ایسه‌ده، سلطان بایزید صحیحاً یلدیرم کبی اوزرلرینه هجومله، جله‌سنی مغلوب وتارومار ایده‌رك، سجسموندك کندیسی آنجق تبدیل اولمق سایه‌سنده فرار ایله جانني قورتاره‌بلمش؛ واکثر عسکری اسیر دوشمشدر. بوشانلی غالبیتی اوزرینه مصر حاکمی برقوق وسائر ملوك اسلامك جله‌سی مخصوص سفیرلر وهدیه‌لر کوندره‌رك، تبریك وعرض مودت ایتمشلردی.

اوصره‌ده تیمورلنك آسیاده خروجله، ممالك اسلامیه‌یی ضبط وتخریب ایتمکده اولمغله، آناطولیده اولکلری طرف پادشاهیدن ضبط ایدلمش اولان قرمان واسفندیار بکلری کبی بعض دره بکلری تیموره التجا ایده‌رك، کندیسنی دولت عثمانیه‌یه قارشی حربه ترغیب ایتدکلرندن، تیمور ممالك عثمانیه‌یه دخول ایله پادشاهه آبا واجدادینك ممالکیله قناعت ایدوب آناطولیده فتح ایتمش اولدیغی یرلری کندیسنه ترك ایتمسنی تکلیف، وسیواس وسائر اوطرفلری نهب وغارتله، روایته کوره پادشاهك ارطغرل اسمنده براوغلنی دخی قتل ایتدیکندن، سلطان بایزید فتحی میسر اولق اوزره بولنان قسطنطینیه محاصره‌سنی رفع ایله، ۸۰۵ تاریخنده بیوك اوغلی سلیمانی وسائر بعض اولادینی دخی برابر آلوب، تیموره قاشی یوریوب، آنقره اووه‌سنده طرفین تلاقی ایتدکده، شهزاده سلیمانك معیتنده اولان تاتار سواریلری وعسکرك قسم کلیسی تیمور طرفنه دوندکلرندن، شهزاده مشار الیه فرارله، بروسه‌یه کله‌رك، خزینه‌لری ضبط ایتمش؛ وسلطان بایزید فرار عارینی قبول ایتیوب، صوك درجه‌یه قدر غیرت ایتمش ایسه‌ده، اوقدر کثرتله قارشی مقتدر اوله‌میوب، عاقبت حکم قدرله اسیر طوتلمشدر. تیمور لنکك پادشاه مشار الیهه قارشی ندمعامله‌ده بولندیغی حققنده بر قاچ روایت اولوب، کویا بر دمیر قفسه حبس ایتدیکی دخی مروی ایسه‌ده، صحیحی بودرکه شان حکمداریسنه موافق صورتده اعزاز واکرامله معامله ایتمش، وآنجق هر ایتدیکی محاربه‌دن غالبیت ومظفریت نتیجه‌سنی آلمغه آلیشمش اولان اوغضنفراسارته دوشمك ذلتنی تحمل ایده‌میوب، ۸ آی صکره سنهٔ مذکوره شعبانك اون بشنده تیمورك اردوکاهنده خناقدن وضرق نفسدن وفات ایتمکله، اوغلی موسی چلبی جنازه‌لرینی بروسه‌یه نقل ایده‌رك، بناکرده‌سی اولان جامع شریفك جوارنده دفن ایلدی. پك جسور وشجیع وکرك محاربه‌ده کرك اجرای عدالتده فوق‌العاده شدتی التزام ایدر بر پادشاه قوی‌الشکیمه اولوب، زمانده هرکس قپوسی آچیق یاته‌بیله‌جك درجه‌ده امنیت حکم فرما ایدی. آنجق برآز عجول الطبع اولدیغی مرویدر. حتی تیمور کبی جهانی دیترتمش ظالم برجهانکیره اوقدر سرت جواب ویرمسنی دخی تنسیب ایتمیلر واردر. بروسه‌ده‌کی جامع کبیر ومدرسه‌سندن بشقه، ادرنه‌ده برسرای همایون وسائر فتح ایتدکلری ممالکده بر چوق جوامع ومدارس بنا ایلشلردر. ۱۴ سنه پادشاهلق ایدوب، ۴۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

پادشاه مشارالیه اسارته دوشدکدن صکره، اوغللرینك هربری ادعای سلطنته قالقیشوب، بینلرنده محاربه‌یه طوتیشمشلردی. شهزاده سلیمان خزاین‌دولتی بروسه‌دن ادرنه‌یه نقل ایله، اوراده ارکان سلطنتی قورمش ایسه‌ده، متعاقباً دیکر برادری موسی چلبی ادرنه‌یی ضبط ایتمشیدی. آنجق بونلرك هیچ بری ادامهٔ سلطنته موفق اوله‌میوب، ۱۱ سنه بویله فترتله کچدکدن صکره، اولاد بایزیدك ارشدی اولان چلبی سلطان محمد خان ۸۱۶ تاریخنده بو تفرقه‌یه ختام ویره‌رك، کافهٔ ممالك عثمانیه‌یی جمله، بالاستقلال تخت سلطنته جلوس ایتمش؛ وبو وجهله دولت عثمانیه‌نك بانیٔ ثانیسی عنوانه مستحق اولمشدر.

بایزید { (سلطان ـ خان ثانی) سلاطین عظام عثمانیه‌نك سکزنجیسی اولوب، ابوالفتح والمغازی سلطان محمد خان ثانینك اوغلی وسلطان مراد ثانینك تورونیدر. ۸۵۱ تاریخنده تولد ایدوب، ۸۸۶ سنه‌سی ربیع‌الاولنده پدرلرینك وفاتی اوزرینه، تخت عثمانیه جلوس ایتمشدر. شهر قسطنطینیده‌ده جلوس ایدن سلاطین عثمانیه‌نك برنجیسیدر. شهزاده‌

لکنده آماسیه والیسی بولنمشیدی. تخته جلوسنی متعاقب ادعای سلطنته قالقیشان ووالیسی بولنان قرماندن حرکتله بروسه‌یی ضبط ایتمش اولان برادری جم سلطانله محاربه‌یه طوتیشوب، یکیشهر صحراسنده واقع محاربه‌ده سلطان جم مغلوب اولمغله، شام ومصره فرار ایدوب، ملوك چراکسه‌دن (قایتبای)ه التجا ایتمش؛ وقرمان اوغلنك عصیانی اوزرینه، سلطان جم دخی فرصت بولوب، بونکله برابر آنقره‌یه قدر ایلریلمش ایسه‌ده، ینه مغلوب اولوب، ردوسه واورادن فرانسه‌یه فرار ایدوب، بر قاچ سنه فرانسه وروماده قالدرق، آوروپا دولتلری طرفندن دولت عثمانیه‌یه قارشی برآلت اتخاذ اولنمق اوزره، حفظ اولندقدن‌صکره، پاپا مشهور آلکساندر بورجیا طرفندن مسموماً ناپولیده وفات ایتمشدر. جمك فراریله سلطان بایزید خان برادری غائله‌سندن قورتلدرق، فتوحاته کیریشمکله، ۸۸۹ تاریخنده بغداده عسکر سوق ایده‌رك، خطهٔ مذکوره‌یی وکلی وآقچه‌لرینی ضبط ایتمشدر. بعده سلطان جمی قبول وحمایه ایتمش اولان مصر ملکی قایتبایله محاربه آچیلوب. آطنه وسوریه جهتلرنده‌وقوع بولان محاربه‌لرك اکثرنده عساکر عثمانیه مغلوب اولمش؛ واو صره‌ده ذوالقدریه بکی علاءالدوله دخی عصیان ایتمکله، بش سنه قدر سورن بو محاربه‌دن عسکر، حضرت پادشاه بالذات محاربه‌یه متهیٔ عزیمت ایکن، تونس حاکمنك توسطیله صلح اولنمشدر. ۸۹۷ تاریخنده روم ایلی طرفنه سفر همایون وقوع بولوب، او وقت تمامیله تحت ضبطه آلنمامش اولان آرناؤدلغی غارت ایدلمش؛ ومتعاقباً بوسنه وخرواتستان ضبط اولندیغی کبی، مجارستانه ولهستانه دخی آقینجیلر کوندریلهرك، پك چوق غنایم اخذ اولنمشدی. بعده ۹۰۲ تاریخنده بالذات موره جهتنه سفر بیوروب، اینه بخشتی، مدون، قرون قلعه‌لرینی فتح، ودراج ومدللی کبی بعض یرلری دخی ضبط ایتمشدر. روم ایلی جهتنده‌کی بو موفقیاتله برابر، پادشاهك حلم ورحاوتی وسن شیخوختی حسبیله اداره امور دولت سکتهدار اولوب. آناطولیده بر طاقم مفسدلر باش قالدیرمش اولدقلرندن، طرابزون والیسی بولنان شهزاده سلطان سلیم کندیسه‌واوراده طوتله طریقیله روم‌ایلی‌یه کچوب، بو احواله ختام ویرمك ایچون، پادشاهی کورمك ایستمش ایسه‌ده، سلطان سلیمك شدت طبعندن اندیشناك اولان بعض وکلای دولت حضرت پادشاهی توحیش ایده‌رك، بیوك اوغلی سلطان‌احمدی اجلاسله فراغه تشویق ایتمش اولدقلرندن، سلطان سلیم حرباً تبعید اولنه‌رق، سمندره والیلکنه نصب. وسلطان احمدك جلبنه تشبث اولنمشیدی. آنحق یکیچریلر سلطان سلیمك جلادت قهرمانانه‌سنه مفتون اولوب، رجاوت‌طبعی‌معلوم اولان شهزاده احمدی‌ایستمدکارندن، بونلرك ابرامیله سلطان سلیم درسعادته کلوب، سلطان بایزید دخی کندیسنی تخته بالاجلاس، ۹۱۸ سنه‌سی صفرنده فراغله، ادرنه‌یه متهیٔ عزیمت اولمش‌ایسه‌ده، اثنای راهده وفات ایدوب، جنازه‌لری درسعادته نقل، وبنا کرده‌سی اولوب نام عالیلریله بنام اولان جامع شریفی اتصالنده‌تربهٔ مخصوصه‌سنه‌دفن‌اولنمشدر. حلیم ومتقی بر ذات اولوب، خیرات ومبراتی وعلی الخصوص مؤسسات دینیه‌یی چوق سومکله، ضبط ایتدیکی یرلرده وروم ایلی وآناطولینك اکثر شهر وقصبه‌لرنده جوامع ومساجد ومدرسه وعمارتلر بنیاد بیوردقلرندن، «سلطان بایزید ولی» دینمکله شهرت بولمشلردر. ۶۲ سنه پادشاهلق ایدوب، ۶۷ یاشنده وفات ایتمشدر.

بایزید } قانونی سلطان سلیمان خانك ایکنجی اوغلی وسلطان سلیم ثانینك برادریدر.

سلطان‌سلیم صاروخان وصاحب ترجمه قرمان والیلری بولندقلری حالده، شهزاده بایزیدك طور وحرکتی وپدرینه مشابهتی بعض خلق عندنده ترجیحنی موجب اولمغله، کندیسی سلطان سلیمك یرینه ولی عهد اولمق هوسنه‌دوشمشیدی. لالا مصطفی اسمنده برمفسد شهزاده‌نك بوفکرینی ترویجله، اغوا ایتمکده‌اولدیغندن، صدر اعظم رستم پاشا موما الیهی شهزاده‌نك یانندن آلوب، سلطان سلیمك یانه ویرمشیدی. بو حبیث ایسه بو دفعه سلطان سلیمه یارانمق وکندی استقبالنی تأمین ایتمك ایچون، اسکی افندیسنك مضر افکاره بولندیغنی بیان ایتدکدن صکره، بو مدعاسنی اثبات ایچون، شهزاده بایزیده ساخته بر صداقتله مکتوبلر یازه‌رق، ذاتاً کندی القا ایتمش اولدیغی فکر ونیته کندیلرینی تشویق، وجوابلرینی سلطان سلیمه ارائه ایتمکه باشلامشیدی. ینه اوآدمك اغفالیله صاحب ترجمه سلطان سلیمه تحقیر آمیز بر مکتوبله بر طاقم هدایای

نامناسبه کوندرمکله، سلطان سلیم بو مکتوب وهدایای غریبه‌یی جانب پادشاهی‌یه تقدیم ایتدیکنده، سلطان سلیمان بایزیدك حالنی بکنمیوب، فرمان کبی مهم بر محلده بولنمسنی دخی مناسب کورمدیکندن، ایکی اوغلی حقنده سیان بر معامله اولمق اوزره، ۹٦۵ تاریخنده سلطان‌سلیمی کوتاهیه وشهزاده بایزیدی آماسیه والیلکنه نصب بیورمش ایسه‌ده، بایزید اطاعت ایتیوب، قونیه‌یی ترك ایتمك ایسته‌مه‌مش؛ ومخصوص آدملر ارسالیله ویرلین نصح وپند دخی فائده ایتیوب، عاقبت بر قاچ بیك کشی جمع ایله، لوای عصیانی رفع ایتمشیدی. سلطان سلیمك قومانده‌سیله سوق اولنان عسکر طرفندن ابتدا قونیه، وبعده آماسیه‌ده ایکی دفعه مغلوب اولدقدن صکره، درت اوغلنی وبر قاچ بیك عوندسنی آله‌رق، وچکدیکی یرلردن بر چوق ویرکیلر طوپلایه‌رق، ایرانه التجا ایتمشدر. شاه طهماسب کندیسنی قزوینده حسن قبول ایدوب، تأمین ایتمش ایسه‌ده، بعده سلطان سلیمانله وآماسیه‌ده بولنان شهزاده سلطان سلیمله واقع اولان مخابره وطرفیندن بربرینی متعاقب کوندریلن ایلچیلر اوزرینه، وبر طرفدن دخی بایزیددن ومعیتنده‌کی دلاوراندن اندیشناك اولمغه باشلا‌دیغندن، ابتدا بر وسیله ایله عونه‌سنی معیتندن آلدقدن، وبونلری آیری آیری محو ایتدکدن صکره، کندیسی دخی حبس، و ۹٦۷ سنه‌سی محرمنده سلطان سلیم طرفندن کوندرلمش اولان علی آغایه تسلیم اولنه‌رق، سیواسده دفن اولنمشدر. ادبیاتدن بهره‌سی وطبیعت شعریه‌سی وار ایدی.

بایزید { سلطان احمد خان اولك اوغلی وسلطان مراد خان رابعك بر والده دن برادریدر سلطان احمد خان ثالثك دخی بو اسمله بر اوغلی اولوب، برادری سلطان مصطفی خان ثالثك زمان سلطنتلرنده ۱۱۸۵ تاریخنده فجأةً وفات ایتمشدر.

بایزید { (سلطان — جامع شرقی) پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهرینك اك بیوك جوامعندن اولوب، چارشوی کبیرك اوست طرفنده، الیوم باب سرعسکری اولان اسکی سرایك قارشیسنده وهمنامی اولان محلده واقعدر. سلطان بایزید خان ثانیدك بناکرده‌سی اولوب، ۹۰٦ تاریخنده بناسنه بدأ و ۹۱۱ ده اکمال اولنمشدر. بر شرفه‌لی ایکی مناره‌سی اولوب، جوارنده عمارتخانه‌سی، مدرسه‌لری وصبیان مکتبی واردر. وقتیله بر خسته خانه‌سی دخی وار ایدی. درونده‌کی کتبخانه شیخ‌الاسلام ولی‌الدین افندینك وقفی اولوب، ۳۲٤٤ جلد کتابی حاویدر. جوارنده بانیسی پادشاه مشارالیهك تربه‌سیله یاوز سلطان‌سلیمك کریمه‌سی سلجوق سلطانك تربه‌سی وبعض مشاهیرك مرقدلریله صدر اسبق رشید پاشانك تربه‌سی بولنیور.

بایزید { (کوتوروم —) قسطمونی جهتنده حکم سورمش اولان اسفندیار زاده‌لردن اولوب، عادل بکك اوغلی وامیر شجاع‌الدینك تورونیدر. مدت حکومتی یلدیرم سلطان بایزید خانك زمان سلطنتنه تصادف ایتمکله، پادشاه مشارالیهك آناطولیده‌کی دره‌بکلرینك بربر ملکلرینی ضبط ایتمکده اولدیغنی کوروب، نوبت کندیسنه کله‌جکنی آکلایه‌رق، پادشاهی بشقه طرفدن مشغول ایتمك ایچون، افلاق حکومتیله عقد اتفاق ایده‌رك، افلاق حکمدارینی، اعلان خصومته تشویق ایتمشدی. سلطان بایزید افلاقی تربیه ایتدکدن صکره، ۷۹۵ تاریخنده صاحب ترجمه‌یه قارشی سوق عسکر ایتمش ایسه‌ده، اواثناده کوتوروم بایزید وفات ایتمش؛ واوغلی اسفندیار بك سینوبه قپانمش؛ ودیار اسفندیار فتح اولنه‌رق، یالکز سینوب وحوالیسی استیمان ودخالت ایدن مومی‌الیه اسفندیار بکه ترك اولنمشدی.

بایزید { ارضروم ولایتنده لوا مرکزی برقصبه اولوب، روسیه وایران حدودی قریبنده، ارضرومك ۲۵۰ کیلومتره شرقنده وآغری طاغنك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. قصبه مرتفع وسنکستان بردرمنك ایچنده اولوب، خانه‌لری درمنك ایکی طرفنده‌کی یایلرده، قیارك اوزرنده وبرلرلندن اوزاقدر. ۷۰۹۰ هالیسی اولوب، اکثری مسلم وکردر. درون قصبه‌ده خراب حالنه بر قلعه، کار قدیم ومصنع بر حکومت قوناغی، ۳ جامع، برایکی مدرسه، ۱ رشدیه مکتبی، اسکی بر کلیسا وبر قاچ صبیان مکتبی واردر. هوایی قیشین خیلی صوغوق ایسه‌ده، یازین کوزل وهر وقت صاغلامدر. ایران وکرجستانله خیلی تجارتی واردر. بو قصبه یلدیرم

سلطان بایزید خان طرفندن تأسیس اولنه‌رق، مشار الیهك نامیله تسمیه. وقلعه‌سی تاتارلرك تجاوزاتنه قارشی بر قره قول اتخاذ اولنمشیدی. — بایزید قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکز قضاسی اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرقنده واقعدر. ممالك عثمانیه‌نك شرق شمالی کوشه‌سندن عبارت اولان بو قضا شرقاً ایران وشمالاً روسیه حدودیله محدود اولوب، آراس ایرماغنه منصب اولمق اوزره، ایران طوپراغنه کیرن (کرناویك) نهری حوضه‌سنك اوست قسمندن عبارتدر. اراضیسی چیلاق ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله صوغان وسائر بعض سبزه‌لر وقاون، قاربوز وسائر میوه‌لردن عبارتدر. قضا ادمانلی وجلالی ناحیه‌لریله برابر ۷۸ قریه‌یی جامع اولوب، اکثر اهالیسی کرد عشیرتلرندن عبارتدر. صنایع محلیه کلیم، خلی وسجاده کبی شیلردر.

بایزید { سنجاغی. ارضروم ولایتی ترکیب ایدن درت سنجاغك بری اولوب، ولایتك جهت شرقیه‌سنده واقع اولمغله، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمالاً روسیه حدودیله، غرباً ارضروم سنجاغیله، جنوباً دخی بتلیس ووان ولایتلریله محدود ومحاطدر. اراضیسی طاغلق ومرتفع اولوب. قسم اعظمی فرات نهرینك باشلیجه فرعی اولان مراد نهری حوضه‌سنك قسم اعلاسندن عبارت اولدیغی، بونهرك منابعنی حاوی وبصره کورفزی مائله سنه تابعدر؛ یالکز مرکزی اولان نفس بایزید قضاسی بحرخزر مائله سنده بولنیور. آغری طاغی اوزنك منتهای شرق شمالیسنده اولدیغی کبی، روسیه حدودی بوینجه دخی چنکل، پرلی وکوسه طاغلری ممتد اولوب، سنجاغك ایچنه برطاقم قوللر واتکلر اوزاتیورلر. جهت جنوبیه‌سنده دخی آلاطاغ وخوری طاغی وبر چوق کوچك طاغلر بولنیور. اورمانلری هیچ بوق حکمنده ایسه‌ده. اراضیسی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارتدر. درون لواده نفیس سجاده. کلیم، خالی وچوراب اعمال اولنور. اوانك برقاچ پرنده کوکوردلی وسائر معدن صولری وقابلیجه‌لر واردر. بایزید سنجاغی: بایزید. دیادین، قره کلیسا. آلشکرد وعنتاب اسملریله ۵ قضایه منقسم اولوب، ۴۱۸ قریه و ۱۹ ناحیه‌یی جامع اولدیغی حالده، ۲۳۶ ۴۷ اهالیسی واردر، که بونلردن ۸۳۶۷ سی ارمنی وقصوری اسلام اولوب، اکثری کردلردر.

بایزید انصاری { اکبر شاه زمانینده افغانستانده ظهور ایتمش صوفیه‌یوندن بر ذاتدر، که (پیرروشن) لقبیله ملقب اولمغله، «روشنی» تسمیه اولنان بر طریق ایجاد، وافغانستان طاغلرنده بر کوچك حکومت تشکیل ایتمشیدی.

بایزید بسطامی { (طیفوربن عیسی) اعاظم اولیاء اللهدن اولوب، برنجی طبقه‌دن معدوددر. خراسانك بسطام شهرنده ۱۶۰ تاریخنده طوغوب، خیلی معمر اولمش؛ وبر روایته ۲۳۱ یاخود ۲۳۴ وابن خلکانك روایتنه کوره ۲۶۱ یاخود ۲۶۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. مقامات وکراماتی مشهوردر. عالم بر ذات اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. جد اعلاسی کبردن مهتدی اولوب، علی وآدم اسملرنده ایکی برادری دخی وار ایدی، که بونلر دخی صوفیون طریقنه منسوب ایدیلر. شو رباعی جملهٔ اشعار درویشانه‌سندندر:

ای عشق توکشته عارف وعامیرا
سودای توکم کرده نکو نامیرا
شوق لب میکون تو آورده برون
از صومعه بایزید بسطامیرا

بایزید پاشا { یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك اصدقای رجالندن اولوب، عن اصل آرناؤد ایدی. پادشاه مشار الیه وقعهٔ تیموردہ اسیر دوشدیکنده، صاحب ترجمه اردوکاهده بولنان وهنوز اون بش یاشنده اولان شهزاده چلبی سلطان محمدی تاتارلرك النده قورتارمغی وظیفه ایدینوب، برچوق مشاق ومحن ایچندن، وروایته کوره دیلنجی قیافتنده اولدرق، وشهزاده‌یی اکثریا آرقه‌سنه اوزرینه آلدرق، ولی نعمت زاده‌سنی سالماً آماسیه قلعه‌سنه ایصالله، تهلکه‌دن قورتارمشیدی. سلطان محمد خان حضرتلری صاحب ترجمه‌نك صداقت ومحتی تقدیر، وکندیسنی رتبهٔ وزارته توقیر ایدرك، مدت سلطنتلرنده مشاور خاصکی قوللرندن، یانلرندن آیرماهشیدی. ازمیر اوغلی جنید مقدما قیزینی صاحب ترجمه‌یه ویرمکی وعد ایتمش ایکن، بعده عبدالله اسمنده دیکر بر آرناؤده ویردیکندن، بایزید پاشا ازمیر اوغلی

ایله ایتدیکی بر محاربده مرقوم عبداللهی الدنکیروب، کندیسی خادم ایتمشیدی. قرمان اوغلنه قارشی ایتدیکی بر محاربده دخی غالب اولوب، پادشاهه پك چوق خدمت ایتمشدر. ۸۲۲ تاریخنده پادشاه سلانیك طرفلرنده بعض فتوحاتله مشغول ایکن، آیدین جهتنده بورکلوجه مصطفی اسمنده بر شخص خلقی الحاده سوقله لوای عصیانی رفع ایتدیکندن، بایزید پاشا شهزاده سلطان مراد خانك معیتنده مرقومك دفع وتنکیلنه مأمور اولوب، بو دفعه دخی موفق اولمغله، مرقومك وعوندسنك وجودینی رفع ایتدیلر. ۸۲۴ ده سلطان محمد خانك اثرنده وفاتی وقوعنده بایزید پاشا صدر اعظم ابراهیم پاشا ایله بالاتفاق، سلطان مراد خان آماسیه‌دن بروسه‌یه کلوب جلوس ایدنجه‌یه قدر، وفاتنی کیمسه‌یه بللی ایتدیرمه‌مکه موفق اولوب، بر کونه فنالق ظهورینك اوکنی آلمشلردر. خداوندکار حضرتلری دخی بایزید پاشایی مکرم ومعزز طوتغله، ۸۲۵ تاریخنده سلانیك جهتنده ظهور ایتمش اولان دوزمه مصطفیه قارشی سردار تعیین اولنه‌رق، ادرنه قربنده سازلی درده واقع اولان محاربده عسکری دوزمه مصطفی طرفندن بکله، مغلوب واسیر اولوب، دوزمه‌نك وزیری حکمنه کچمش اولان آیدین اوغلی جنیده تسلیم اولنمش: واوده دامادینك انتقامنی آلق اوزره، کندیسنی شهید ایتمشدر. برادری حمزه بك دخی بو محاربده یاننده بولنوب، اسیر دوشدکدن صکره، اطلاق اولنمش؛ وموخراً دولته ایتدیکی خدمات صره‌سنده ازمیر اوغلی جنیدی اخذ وقتل ایده‌رك، برادرینك انتقامنی آلمشدر.

بایسنقر { (میرزا ـــ) معین الدین شاهرخ خك اوغلی وتیمورلنکك تورونی اولوب، ۸۰۲ تاریخنده طوغمش: و ۸۳۷ ده پدرینك حیاتنده هراتده وفات ایتمشدر. عالم وادیب وشاعر بر شهزاده اولوب. فارسی وچغتای لسانلرنده بعض اشعاری واردر. وخطوط مختلفه کتابتنده مهارت تامه‌سی اولمغله، بر چوق کتابلر استنساخ ایتمشیدی. دائما ارباب علم وعرفانله صحبت ایدر، وعلما وادبایی حمایه ایلردی. شو بیت جمله اشعارندندر:

کدای کوی اوشد بایسنقر
کدای کری جانان پادشاهست

بایسنقر { (میرزا ـــ) جلال‌الدین میرانشاه بن تیمورك سلاله‌سندن اولوب، نسبی وجه آتی اوزره‌در: میرزا بایسنقر بن میرزا سلطان محمود بن سلطان ابو سعید بن میرزا محمد سلطان بن جلال‌الدین میرانشاه. ۹۰۱ تاریخنده پدری وفات ایتمکله، درت سنه برادری میرزا سلطان علی ایله ادعای سلطنتله ماوراءالنهرده منازعه ومحاربه‌دن صکره، مغلوب اولوب، پدری مربالرندن قندز حاکمی امیر خسرو شاهك یانینه التجا ایتمش ایسه‌ده، مومی‌الیه کفران نعمت ایدوب، ۹۰۵ تاریخنده کندیسنی قتل ایتمشدر.

بایسنقر میرزا { آق قیونلی حکمدارلرینك دردنجیسی اولوب، یعقوب بکك اوغلی واوزون حسنك تورونیدر. ۸۹۶ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، طفل اولدیغی حالده، صوفی خلیلك سعیيله تخته اجلاس اولنه‌رق، متعاقباً صوفی خلیل مقتول اولمغله، امرا اوزرینه هجوم ایتدکلرندن، شروان جهتنه فراره مجبور اولمشیدی. ۸۹۸ده میدانه چیقوب، ادعای سلطنت ایتمکله، عمزاده‌سی رستم بکله ایتدیکی محاربده قتل اولنمشدر.

بایقال { سیبریانك (ایرخوچق) ایالتنده بریوك کول اولوب، ۵۱° ۲۱′ ایله ۵۵° ۴۸′ عرض شمالی و ۱۰۱° ۱۶′ ایله ۱۰۷° ۱۸″ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. طولی ۶۶۰ وعرضی ۴۰ ایله ۱۰۰ کیلومتره آره‌سنده اولوب، عمق بعض محللرنده ۱۲۰۰ واك آزدرین اولان محللرنده ۳۰۰ مترەدر. (یکیسی) ایرماغی نابعلرندن (آنغاره) نهری بوکولك ایچندن چکر. صویی طاتلیدر. کنارلری دیك وصارب اولدیغندن، ایچنده سیر سفائن پك مخاطره‌لیدر. (اولخون) اسمیله بیوجك برآطه‌یی دخی حاویدر. ایچنده دکیز آیسی دینلن بیوك حیوانله بوکوله مخصوص بعض بالیق انواعی بولنور. ـــ بوکولك کنارنده ینه بواسمله برطاغ واردر، که آلتون طاغ سلسله‌سنه مربوطدر.

بایقرا { (میرزا ـــ) معزالدین عمر شیخك اوغلی وتیمورلنکك تورونی اولوب، عمی شاهرخ طرفندن ۷۹۶ تاریخنده همدان حاکملکنه نصب اولنمشیدی. بعده عصیان ایدوب، شیراز حاکمی بولنان عمزاده‌سی سلطان ابراهیمك اوزرینه عسکر سوقیله، فارسی ضبط ایتمش ایسه‌ده، شاهرخك عسکرله اوزرینه کلمکده اولدیغنی آکلایجه، یاننه کیدوب،

استعفای قصور ایتمش؛ ومشارالیه طرفندن قندهارده بولنان میرزاقیدو یانه کوندرلمشیدی. مؤخراً بوکادخی قصد ایتمکله، شاهرخ طرفندن جلب. وماوراءالنهره تبعید اولنمشدی. بعده نه اولدیغی معلوم دکلدر. میرزا منصور اسمنده براوغلی وار ایدی، که مشهور سلطان حسین بایقرانك پدریدر.

بایقرا (میرزا سلطان حسین —) اولاد تیموردن معزالدین عمر شیخك تورونی میرزا منصورك اوغلی وآنك الترجمه میرزا بایقرانك تورونیدر. ۸۷۵ تاریخنده بایسنقر بن شاهرخك تورونی میرزا یادکار محمدی قتل ایله، خراسان پادشاهی اولوب، هراتده تخت نشین اولمشدر. عالم وعادل ومحب علما برپادشاه اولوب، عمر شیخ بن تیمور اولادینك آب رویدر. زماننده علوم ومعارف خیلی ترقی ایدوب، هرات مجمع علما وادبا اولمشیدی. زماننده هراتده موظف اولهرق اون ایکی بیك طلبهٔ علوم بولندیغی مرویدر. خیرات ومبراتی دخی چوقدر. علی شیرنوایی پادشاه مشارالیهك وزیری ومشهورعبدالرحمن جامی مداح ومنظوری ایدی. ۸۶ سنه کمال رفاه وعظمتله سلطنت سوردکدن صکره، ۹۱۱ تاریخنده وفات ایدوب، هراتده تهیئه ایتمش اولدیغی قبهٔ عالیه آلتنده دفن اولنمشدر. میرزا بدیع‌الزمان ومیرزا مظفر حسین اسملریله ایکی اوغلی اولوب، وفاتنده مشترکاً حکم سورمشلر؛ ویونرله عمر شیخ سلالهسی منقطع اولمشدر. صاحب ترجمهنك علوم وادبیاتدن بهرهسی وطبیعت شعریهسی اولوب، « مجالس العشاق » عنوانیله برتألیفی وفارسی وترکی اشعاری واردر. شعرده (حسینی) تخلص ایدردی. شو ایکی بیت اوجلادندر :

فارسی

ازغم عشقت مرانی تن نه جانی مانده است
آن خیالی کشته وزین یك نشانی مانده است

ترکی

سیر خطینك سوادی لعل خندان اوستدا
حضر کویا سایه صالمش آب حیوان اوستدا

بایلن (Baylen) اسپانیانك جیان ایالتنده وجیانك ۲۳ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب. ۷۵۰۰ اهالیسی واردر.

بایلی (Bailly) فرانسهنك اعاظم علماسندن اولوب. هیئت وشعومده ید طولاسی اولدیغی کبی. ادبیاتدن دخی بهرهسی وار ایدی. عضو هیئتك تاریخنه دائر یازدیغی کتاب، که اوچ بیوك جلددن مرکبدر. هم فنی وهمده ادبی براثر معتبردر. دیکر بر چوق تألیفات فنیه وادبیهسی دخی واردر. ۱۷۳۶ ده پارسده طوغمشیدی. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ۱۷۸۹ ده اجتماع ایدن مجلس عمومیه پارس اهالیسی طرفندن مبعوث انتخاب اولنهرق، مجلس مذکورك رئیسی اولمش؛ وبعده پارس شهر امینلکنه نصب ایدلمشیدی. اثنای اختلالده ایستنیلن شدتی کوسترمدیکندن، ارباب اختلالك توجهنی قزانهمیهرق، استعفایه مجبور اولمش؛ وقاچارکن طوتیلوب، اعدامنه حکم اولنهرق، ۱۷۹۳ ده قتل اولنمشدر. جلادك الینه تسلیم اولندقده، زواللی اختیار صوتوقدن دیترمکده اولدیغندن، جلادك : « دیتریورمیسك؟ » سؤالنه کمال یقیدی ایله « صوتو- قدن » جوابنی ویرمش اولدیغی مشهوردر. — بایلی (Baily) اسمنده مشهور بر انکلیز هیکلتراش دخی بولنوب، ۱۷۸۸ ده بریستولده طوغمش. و۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر.

بایندر آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ازمیرك ۵۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده. وکوچك مندرس نهرینك ساحل یمینده یعنی شمالنده اولهرق، قزلجه موسی طاغی اتکنده وبر اووهنك کنارنده واقعدر. ۴۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، ترویه کیدن دمیریول خطی یاندن کچمکله. موقعی اولدیغندن. خیلی تجارتی واردر. — قضاسی ۴۴ قریه‌دن مرکب اولوب، همان جملهسی مسلم اولمق اوزره. ۲۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. محصولاتی باشلیجه پاموقله حبوبات متنوعه‌دن عبارتدر.

بایندر قسطمونی ولایتنك کنغری سنجاغنده چرکش قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، چرکشك ۳۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وبولینك ۸۵ کیلومتره شرقنده‌در. ۲۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — ناحیهسی ۱۲۴ قریه‌دن مرکب اولوب، جملهسی مسلم اولمق اوزره ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بایندر دولتی. آق قیونلی دولتنك نام دیکریدر. [« آق قیونلی » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بایو (Bayeux) فرانسه‌نك (قالوادو) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (قان)ك ۲۸ وپارسك ۲۶۹ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. ۸۶۱۴ اهالیسی، مصنع بر کلیسای، مکتبی، کتبخانه‌سی وبعض فابریقه‌لری واردر.

بایول (Bailleul) فرانسه‌نك « شمال » ایالتنده ناحیه مرکزی بر قصبه‌اولوب، (لیل)ك ۲۹ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۱۳۰۰۰ اهالیسی، مکتبی، بعض فابریقه‌لری ومشهور پنیری واردر.

بایونه (Bayonne) فرانسه‌نك آشاغی پیرنه ایالتنده قضا مرکزی برشهر اولوب، (پو)نك ۷۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنك ٤ کیلومتره ایچریسنده اولەرق، (نیوه) ایله (آدور) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقعدر. ۲۵۶۰۰ اهالیسی، مکتب بحریه واعدادیه‌سی، کتبخانه‌سی، سفائن میریه وتجاریه اعمالنه مخصوص دستگاه وفابریقه‌لری، قلعه‌سی، مصنع کلیسا، تیاترو وسائر ابنیه‌سی وکوزل مسیره وتفرجگاهلری واردر. شهر مذکور نهرلر طرفندن اوچه منقسمدر.

بایه (Baja) مجارستانك (باقس) ایالتنده وطونه قربنده بر قصبه اولوب، (زومبور)ك ٤۵ کیلومتره شمالنده واقعدر. ۱٤۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی ومکتب اعدادیسی واردر.

بایيزه (Baïse) فرانسه‌نك جنوب غربی جهتنده بر نهر اولوب، « یوقاری پیرنه » ایالتنده نعمانك، تربه، میرانده، والنسه وژلیزه قصبه‌لری ایچندن کچەرك، ۱٦۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (غارونه) نهرینه دوکیلور.

بَبا صعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیر محمد پاشا اون برنجی قرن هجری اوائلی وزراسندن اولوب، مصر والیسی ایکن، ۱۰۲۷ تاریخنده سلطان عثمان خان ثانینك جلوسنی متعاقب، درسعادته جلب اولنمش ایسەده، صدراعظم بولنان مره حسین پاشا خصمی اولدیغندن، بر سنه کیرلمکه مجبور اولمش؛ وکانکش علی پاشانك صدارتنده بدون محافظ‌لغنه تعیین اولنوب، وقتیله دلکیر ایمش اولدیغی سپاهیلرك کوکلنی آلق ایچون، کندیلرینه احسانلرطاغیتمغه باشلامغله، بعض بدخواهلری بوحرکتنی برعصیان مقدمه‌سی کبی کوسترملری اوزرینه، وجودینك رفعی لزومی مشارالیه کانکش علی پاشا طرفندن عرض اولنمغله، ۱۰۳۲ تاریخنده سرای همایونه دعوت اولندرق، اعدام اولنمشدر.

بیشتر (یاخود بباشتر) اندلسده قرطبه‌دن اوچ فرسخلق مسافده متانیله مشهور بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیك استانبول بوغازینك روم ایلی یاقه‌سنده کی قریه‌لرندن اولوب، آرناؤد کویله روم ایلی حصاری آره‌سنده کوزل برقویده واقعدر. قویك ایکی طرفی ساحللرنده کوزل یالیلری ودره بوینجه یوقاریه طوغری خیلی خانه‌لری، ایکی جامع شریفی، بر کلیسای وبرایکی تکیه‌سی واردر. اوستنده کی تپه‌ده (روبرت قولج) اسمیله معروف بیوك بر آمریقان مکتبی واردر. یویرازك شدتندن محفوظ اولمغله، هواسی معتدلدر. اسم قدیمی (کلاه Chelae) اولوب، بیك اسمیله وجه تسمیه‌سنه دسترس اولنه‌مدی.

بینه هرات قربنده بر قصبه اولوب، بینی نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسیدر. ۳۱ تاریخ هجریسنده شریك بن اعورك آزادلیسی سالم یدیله عنوةً فتح اولنمشدر. اصل اسم فارسیسی (بون) اولدیغنی مرویدر.

بتانی (ابو عبدالله محمد بن جابر بن سنان) اعاظم حکمای اسلامدن اولوب، علی‌الخصوص هیئت ونجومده وعلوم ریاضیه‌ده عصرینك فریدی واسلام ارباب هیئتنك پیر ورئیسیدر. حرانده واقع (بتان) ناحیه‌سنده طوغوب، ۲٦٤ تاریخ هجریسنده (رقه) رصدخانه‌سنده تدقیقات فلکیه‌یه باشلامش‌در. ۳۰٦ سنه‌سنه دکین ٤۲ سنه‌لك تجارب وتحقیقات نتیجه‌سنده هیئته متعلق پك چوق حقیقتلر کشف ایتمش، وبرچوق تألیفات یازمشدر. علی‌الخصوص محرك شمسك شکل وصورتیله نقطهٔ اوجك تبدیل مکان ایتدیکنی واعتدالین نقطه‌لرینك حرکت رجعیه‌سی کشف، وسنه‌نك ۳٦۵ کون، ۵ ساعت، ٤٦ دقیقه و۲٤ ثانیه‌دن عبارت اولدیغنی تعیین ایتمشدر. « الزیج الصابی » اسمیله معروف بر زیجی واردر، که « اولی » و« ثانیه » اولدرق ایکی نسخه‌دن عبارت اولوب، ایکنجیسی دها مقبولدر. بوندن بشقه « تعدیل الکواکب »، « معرفة مطالع البروج فی مابین ارباع

الفلك »، « رسالة فی مقدار الاتصالات »، « شرح اربعة ارباع الفلك »، « رسالة فی تحقیق اقدار الاتصالات »، « شرح اربع مقالات بطلیوس » کبی برچوق تألیفات فنیه‌سی واردر. ۳۱۷ تاریخنده، بغداددن عودتنده (قصر الحضر) نام موقعده وفات ایتمشدر. صاحب ترجمه آوروپالیلر عندنده دخی مشهور اولوب، (البتانی)دن محرف اولهرق آلباتنی (Albategni) اسمیله معروفدر، و « عربلرك بطلیوسی » عد اولنور. « تعدیل الکواکب » عنوانلی تألیفی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، ۱۵۵۷ تاریخ میلادیسنده (نورمبرغ) ده وبعده (بولونیه) ده طبع اولنمشدر. کتاب مذکورینی اندلس علماسندن سالف الترجمه ابو القاسم مسله بن احمد اختصار ایتمشدر. بعض آوروپا مورخلری بتانینك صابی المذهب اولدیغنی بیان ایتمشلرسه‌ده، اسمی (محمد) اولمسندن دخی مسلم اولدیغنی استدلال اولنور.

بترون { جبل لبنان سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بیروتك ۴۰ کیلو مترہ شمالنده وساحل بحرده واقعدر. اکثری مارونی اولمق اوزره، ۳۵۰۰ قدر اهالیسی اولوب، باشلیجه سونکرجیلك وکمیجیلکله مشغولدرلر. پك قدیم اولوب، فنیقه‌لیلر زمانده بیوجك بر شهر ایکن، بعده زلزله‌دن خراب اولمشدر. « معجم البلدان »ده (بثرون) صورتنده محرردر. — بترون قضاسی : نفس بترون، بترون علیا، بشره، حصرون، اهدن، قناة، زاوید، هرمل نامریله ۸ ناحیه‌دن مرکب اولوب، ۱۴۵ قریه و ۴۰۰۰۰ قدر اهالیی جامعدر، که مارونی، قیتولیك وروم‌دن مرکب اولوب. برقاچ یوز مسلمان دخی بولنیور. ذخایره متعلق محصولاتی آز اولوب، اپلك، بال، زیتون، طوز وسونکری چوقدر. — نفس بترون ناحیه‌سی ۴۰ قویه‌یی جامع اولوب. اکثری مارونی اولمق اوزره، ۷۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بترون علیا ناحیه‌سی ۲۷ قریه‌دن مرکب اولوب، ۳۲۰۰ اهالیسی واردر.

بتلن { باور (Bethlen Gabor) اردل پرنسلرندن اولوب. ۱۶۱۳ تاریخ میلادیسنده دولت عثمانیه‌نك امدادیله غاریل باتوری‌یی طردله اردل پرنسلکنی ضبط. وبعده مجارستانك بعض پرلرینی دخی آلمغله، مجارستان قرالی عنوانی اخذ ایلمشیدی. اوغوز سنه‌لك محاربه‌ده آوستریایه قارشی عصیان ایتمش اولان چهلیلری التزام ایده‌رك، ویانه‌یی دخی تهدید ایتمش‌ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، مجارستان قرالغندن دخی ال چکمشیدی. تکرار حربه کیریشمکده ایکن، ۱۶۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بتلن استفان دخی بونك برادری وخلفیدر.

بتلیس { (یاخود بدلیس) کردستانده بر شهر اولوب، اخیراً تشکیل اولنان بروله‌یتك مرکزیدر. وان کولی ساحل غربیسنك ۱۵ کیلو مترہ قدر غربنده اولوب، مذکور کولدن بر صیرتله آیرلمشدر. حذای بحردن ۱۵۷۲ مترہ ارتفاعی اولان بر موقعده واقع اولوب، هواسی یازین سرین وقیشین پك صوغوقدر. میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، اولری باغچه‌لرله محاط اولدیغندن، شهر پك بیوك کورینور. اطرافی قیالق تپه‌لرله محاط اولوب، بونلرك بری اوزرنده وقتیله حاکملرینك مقری بولنمش اولان بر قلعه واردر، که الیوم خراب حالنده‌در. ۱۵۰۰۰ قدر اهالیسی، برقاچ جامع شریفی وچارشوسی واردر. اهالیسنك ثلثانی کرد ومسلم وبرثانی ارمنیدر. یاقوت حوی المالرینك پك چوق ومشهور اولدیغنی بیان ایدیور. شهرده بیاض وقیرمزی برنوع طیانیقلی بز وپانطالونلق قماش اعمال اولندیغی کبی، کومشدن بعض آوانی دخی یاپیلیر. هجرت نبویه‌نك ۲۵ تاریخنده جزیره فاتحی عیاض بن غنم طرفندن صلحاً فتح اولنه‌رق، ممالك اسلامیه‌یه ضم اولنمش؛ وقرون وسطاده خیلی وقت برکوچك کرد حکومتنك مرکزی بولنمشدر. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده ادریس بدلیسینك همتیله ممالك عثمانیه دائره‌سنه داخل اولوب، بعده شریف بك اسمنده اولان خانی شاه اسماعیل صفویه‌یه تابع اولمش ایسه‌ده، دور سلطان سلیمانیده بغداد فتحی صره‌سنده استرداد اولنمشدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر ارضروم ولایتنه تابع موش سنجاغنه ملحق بر قضانك مرکزی ایدی. — بتلیس قضاسی وان کولنك غرب طرفنده طاغلق بر محل اولوب، باشلیجه همناسی اولان چایك منابعنی حاویدر. ۱۷۲ قریه‌یی جامع اولوب، قسم اعظمی کرد ومسلم اولمق اوزره، ۳۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بتلیس { ولایتی. بو ولایت کردستانك قسم شمالیسنده وان کولنك جهت غربیه‌سنده واقع اولوب، شمالاً ارضروم، غرباً دیاربکر،

جنوباً یه دیاربکر ووان، شرقاً دخی یه وان ولایتلریله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۲۷۰۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۰۰۰۰۰ کشی قدردر، که قسم اعظمی کرد وبر مقداری ارمنیدر. اراضیسی طاغلق اولوب، شمال‌قسمی (یعنی موش وکنج سنجاقلری) فراته تابع مراد نهری حوضه‌سنه وجنوب قسمی (یعنی بتلیس وسعرد سنجاقلری) دجله حوضه‌سنه تابعدر. بوایکی حوضه‌یی آیران بر سلسلهٔ جبال ولایتی شرقدن غربه شق ایده‌رك، اطرافه برچوق قوللر صالیور. بو سلسله‌لرنك اك مرتفع محللری سیرسیره، جاندوش، انطوغ ودارکوش طاغلریدر. بوطاغلرك اکثری چپلاق وطاشلق ایسه‌ده، بعض اوفق تفك اورمانلری ودوز محللرنده منبت یرلری ومرعالری دخی واردر. محصولاتی بغدای، آرپه، چلتك، داری کبی حبوباتله میوه وسبزه‌لرك انواعندن وکاپتلی توتوندن، ومعمولات صناعیه‌سی کلیم، سجاده، بزکبی بعض منسوجاتله کومش ودمیردن بعض آوانی وآلاتدن عبارتدر. [ولایتك احوال طبیعیه وتاریخیه‌سنه دائر زیاده معلومات آلمق ایچون «کردستان» ماده‌سنه مراجعت.]

بتلیس ولایتی جمعاً ۲۰۱۱ قریه‌یی جامع اولوب، بر وجه زیر ٤ سنجاق، ۱٤ قضا و۱۰ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بتلیس	بتلیس	
	اخلاط	
	خیزان	
	موطیکی	چقور، خبوط
موش	موش	
	بولانق	
	ملازکرد	
	وارطو	
	صاسون	خاندریس، کصور
سعرد	سعرد	
	رضوان	
	شروان	
	اروه	
	غزران	
	پرواری	دشکوتان، زبرق، دیرکول

کنج } کنج، قلب، چباقچور } کونیك ذکی بیعاد

بتلیس چایی } دجله ایرماغی تابعلرندن برنهر اولوب، وان کولنك جهت غربیه‌سنده‌کی طاغلردن نبعاله، جنوب غربیه طوغری جریان ایده‌رك، بتلیس شهری ایچندن کچر، واطرافدن برچوق چایلر ودره‌لر اخذ ایله، بتلیس وسعرد سنجاقلرینی شق ایتدکدن صکره، سعردك ۱٦ کیلومتره آشاغیسنده، وان ولایتی حدودنده دجله‌یه منصب اولور. مجراسی تقریباً ۹۰ کیلومتره‌در.

بتّم } فرغانه‌ده یك متین برقلعه وبر طاغ اولدیغی وبو طاغدن بخار وعلو چیقدیغی وکوهش، آلتون، زاج، نشادر وسائر بعض معادنك بورادن چیقاریلوب، هر طرفه نقل اولندیغی، وبخارا وسمرقند طرفلرینه کیدن نهرلرك بو طاغدن نبعان ایتدیکنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بتول } حضرت مریم (ع) ویریلن اسم اولوب، حضرت فاطمة الزهرا (رضها) یه دخی اطلاق اولنور.

بتونه } (Béthune) فرانسه‌نك (پادوقاله) ایالتنده قضا مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، (آراس) ك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۹۳۱۵ اهالیسی، کوزل ابنیه‌سی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

بتیس } (Bétis) دارا طرفندن غزه محافظی اولوب، شهر مذکوری اسکندره قارشی ایکی آی مدافعه ایتمش؛ ونهایت مغلوب اولدیغنده، اسکندر کندیسنی برآرابه‌یه باغلایوب، شهرك سوقاقلرنده سورو کلشیدی.

بتیقه } (Bétique) اسپانیانك قسم جنوبسندن عبارت اولان (آندالوسیا) یعنی غرناطه خطه‌سنك اسم قدیمیدر. اوزمانلرده (بتیس) دینلن (وادی الکبیر) نهرینه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی.

بثسابیه } (Bethsabée) اوریانك زوجه‌سی اولوب، حضرت داودك علاقه کرده‌سی اولمغله، مرقومك قتلندن صکره، نبی مشار الیهك ازواجی صره‌سنه کچمش؛ وبو حال حضرت

داودك باعث توبه‌سی اولوب، اکثر مناجات وتضرعاتی بوندن تولد ایتمشدر.

بُثَینه بنت الحیاء { بنی عذره‌دن برقادیندر، که حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولوب، ینه او قبیله‌دن جمیل نام شاعرك معشوقه‌سی ایدی. بینلرنده واقع اولان ماجرالر ومشاعره‌لری مشهوردر. شو ایکی بیت صاحبهٔ ترجمه‌نك جمیل حقنده سویلدیگی اشعاردندر:

وان سلوی عن جمیل لساعة
من الدهر ماحانت ولاحان حینها
سواء علینا یا جمیل بن معمر
اذامت باساء الحیاة ولینها

بُثَینه بنت معتمد { اندلس ادیبه وشاعره‌سی اولوب، اشبیلیه امیری معتمد بن عبادك قزیدر. والده‌سی رمیکیه‌حسن وجمالیله وشعر وادبیله مشهوره اولدیغی کبی، صاحبهٔ ترجمه دخی کرك شعر وادبده وکرك حسن وجماله والده‌سندن کری قالمازدی. معتمد مصیبت دیده اولدیغنده، بثینه‌پدرینك دشمنلری ید اسارتنه دوشوب، جاریه کبی صاتلمش؛ وکندیسنی صاتین آلان بر تاجر اوطه‌لق صفتیله اوغلنه ویرمش ایسه‌ده. بثینه نسبتی اظهار ایده‌رك، آنجق نکاحله واره‌بیله‌جکنی بیان ایتمش؛ وبو کا پدر ووالده‌سنك رضاسنی استحصال ایچون، منظوم بر مکتوب یازمشیدی، که باشلانغیجی شودر:

اسمع کلامی واسمع لمقالتی
فهی السلوك بدت من الاجیاد
لا تنکروا انی سبیت وانما
بنت الملك من بنی عباد الخ

بَجاء { (وجمعی بجاة) نوبه‌نك جهت شرقیه‌سنده صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده (بلاد البجاء) یاخود (بجاوه) دینلن خطه‌ده ساکن بر قوم اولوب، بر چوق قبائله منقسمدر، که بونلرك اك یوکی (بشاره) قبیله‌سی اولوب، بو اسم بعضاً بتون بجا قومنه دخی اطلاق اولنور. بونلرك عن اصل اقوام بربریه‌دن اولدقلری ملحوظدر. رنکلری اسمر وصاریه مائل اولوب، قافقاس عرقنه منسوبدرلر. صاچلری اوزون وآز قیویرجق اولوب، دیشلری پك بیاضدر. قادیلری پك کوزل اولوب. اورکلری دخی کنج ایکن کوزل ایسه‌لرده، اختیار ایتلرنده پك چرکین اولورلر. (بجاوی) دینلن کندیلرینه مخصوص برلسانله متکلم اولوب، اکثری لسان عربیه دخی آشنادرلر. عربلرله پك چوق اختلاط ایتدکلرندن، اسکی سیماء اصلیلری بر درجه‌یه قدر تغیر ایتمشدر. دریدن چادر آلتنده وبدویانه یاشایوب، دوه، قویون صیغیر وکچی کبی حیواناتری چوقدر، وتعیشلری باشلیجه ات ایله سوتدن عبارتدر. کچیلری سوتلرینك کثرتیله وصیغیرلری بوینوزلرینك اوزونلغیله مشهوردر.

بجاپور { هندستانك دکن خطه‌سنده وقتیله بر دولت مستقله بولنمش اولان همنامی بر ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، بمبایك ۳۷۰ کیلو مترہ جنوب غربیسنده واقعدر. وقتیله پك بیوك ومعمور بر شهر اولوب، بر ملیوندن زیاده اهالیسی وار ایکن، الحالة هذه خراب اولوب، ویرانه‌لرله محاطدر. سلطان محمد شاه وابراهیم شاهك جامعلریله مسجد جمعه اك کوزل واك مصنع آثارندندر. ویرانه‌لرینك کوزللکی حسبیله «هندك تدمری» نامنه مستحق اولمشدر. شمدیکی حالده آنجق ۱۳ ۲٤٥ اهالیسی واردر.

بجاد { (بن سائب بن عویمر) صحابه‌دن وقریشدن اولوب، یمامه وقعه‌سنده شهید اولمشدر. برادرلری جابر وعویمر بدر وقعه‌سنده، کافر اولدقلری حالده، مقتول اولمشلردر. دیکر برادری (عائذ) ایسه وقعهٔ مذکوره‌ده اسیر طوتیلوب، روایته کوره، بعده اسلامه کلمش، وصحابه عدادینه داخل اولمشدر.

بَجانه { اندلسده (بیره) خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مریه‌دن ۲ وغرناطه‌دن ۳۳ فرسخ مسافه‌ده ایدی. اهل اسلام طرفندن تأسیس اولندیغی، حکومت اسلامیه زمانده معمور اولوب، مشاهیر ادبا وعلمادن بر چوق ذواتك وطنی بولنمشدر. یاقوت حمویك روایتنه کوره، بعده خراب اولوب، اهالیسی مریه‌یه هجرت ایتمشلردی. میاه معدنیه‌سی وقایه‌جه‌لری مشهور ایدی.

بجاوه { نوبه‌نك بر بیوك خطه‌سی اولوب، صعید مصر ایله حبش ونیل ایله بحر احمر آره‌سنده واقعدر. بو خطه ذکری کچن (بجاه) قومنك وطنیدر. ازمنهٔ قدیمه‌دن بری آلتون وسائر معدنلرینك کثرتیله مشهور اولوب، بو معدنلر وعلی الخصوص آلتون قراعنه زمانده چیقارلمقده بولنمش اولدیغی کبی. اوائل دور اسلامده دخی کثرتله اخراج

اولنوردی. [زیاده معلومات ایچون « نوبه » مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بجایه { (Bougie) جزایرك قسطنطینه ایالتنده، قسطنطینهنك ۲۲۶ کیلومتره غرب شمالیسنده وجزایرك ۲۱۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، آق دکیز ساحلنده همنامی اولان کورفزك غرب طرفنده و رطاغك اتکنده واقعدر. درجه درجه کسب ارتفاع ایدن بر موقعده اولوب، اطرافی لیمون، پورتقال، زیتون، اینجیر ونار آغاجلریله محاط اولدیغندن، منظرهسی پك کوزلدر. لیمانی یوغیسهده، تجارتی خیلی ایشلمکدر. کیلر حوارنده کی (سیدی یحیی) قوینه بارینیرلر. بو قصبه پك اسکی اولوب، رومالیلرك النه کچمش، وبعده خراب اولمشیدی. ٤٦٠ تاریخ هجریسنده بنی زیریدن ناصر بن علناس طرفندن یکیدن تأسیس اولنهرق، (ناصریه) تسمیه اولنمشیدی. بعده اسپانیوللرك النه کچوب، وقتیله ۶۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وارایکن، آنجق بر قاچ یوز سکنهیی جامع بر قریه حکمنه کلمشیدی. اخیراً فرانسزلر طرفندن یکیدن احیاسنه مباشرت اولنهرق، ۱۸۷۲ ده اهالیسی ۷۲۰۰ کشییه بالغ اولمش، وکوندنکونه تزایده دوام ایتمشدر. اهالیٔ حاضرهسنك جوغی فرانسزدر.

بجکم { خلفای عباسیه زماننده ظهور ایدن مشاهیر امرای اتراکدن اولوب، ابن رائق طرفندن تربیه وترفیع اولنمش؛ وبونك طرفندن مأموراً اهوازی ضبط ایتمشیدی. بعده ابن رائقك یرینه خلیفه راضی باللهك امیر الامراسی اولوب، اوج سنهیه قریب مدتده بومقامی احراز ایتمش؛ وآل حمدان وآل بویه یه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولمشیدی. بعده متقی باللهك زمان خلافتنده ۳۲۹ تاریخنده بعض اکراد طرفندن قتل اولنمشدر. وفاتنده ۱۲۰۰۰۰۰ آلتون نقودی چیقوب. خلیفه طرفندن ضبط اولنمشیدی.

بجوآنه { (Beljouanas) ونام دیکرله باسوتو (Bassoutos) آفریقای جنوبی بادیه‌لرنده ۱۹° ایله ۲۷° عرض جنوبی آرهسنده ساکن بر قوم اولوب، (کافر) اسمیله معروف اولان جنسه منسوبدرلر. بونلر باشلیجه صیغیر بیتشدیرمکله معیش ایدوب. بوحیواناتك دیلریله فیل دیشندن خیلی تجارت ایدرلر. انکلیز سیاحلرندن (تروتر) ایله (سومرویل) ایلك دفعه اولهرق بونلرك مملکتنی ۱۸۰۱ ده کشف وسیر ایتمشلردر.

بجه { قارس ایله اصفهان آرهسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بُجَیر بن بجره { صحابهدن اولوب، روایته کوره جانب رسول اللهدن حضرت خالد بن ولیدله برابر دومة الجبل ملکی اکیدره قارشی کوندرلمشیدی. بعده حضرت ابابکر صدیق (رضه) ك زمان خلافتنده اهل ردهیه قارشی اولان محاربانده دخی خدمتی کورلمش؛ وبوبابده بعض اشعاری نقل اولنمشدر. — بجیر بن ابی بجیر، بجیر ثقفی، بجیر بن اوس وبجیر بن عبدالله دخی صحابه دندرلر.

بجیر بن زهیر { صحابهدن وشعرادن اولوب، شاعر مشهور کعب بن زهیرك برادریدر. پدرلری زهیر دخی شاعر ایدی. صاحب ترجمه برادری کعبدن اول شرف اسلامله مشرف اولوب، طائف وقعهسنده معیت حضرت رسول اللهده بولنمش؛ وعودتنده برطاقم قصایدله براه دینی اسلامه دعوت وترغیب ایتمشدر. شو بر ایکی بیت او قصیدهلرینك برندر :

من مبلغ کعباً فهل لك فی التی
تلوم علیها باطلاً وهی اخرم
الی الله لا العزی ولا اللات وحده
فتنجو اذا کان النجاء وتسلم الخ

بجیر بن عمران { حزاعی. بو دخی شعرای صحابهدن اولوب، شو بر ایکی بیت مکهٔ مکرمهنك فتحی حقنده سویلمش اولدیغی بر قصیدهسندندر :

وقد انشأالله السحاب بنصرنا
رکام سحاب الهیدب المتراکب
وهجرتنا فی ارضنا عندنا بها
کتاب لنا من خیر مرسل وکاتب الخ

بجیله | قبائل عربدن بر قبیله اولوب، معدبن عدنانه انتساب ایدرلردی. بونلر وقت سعادتده یمن جهتنده ساکن اولوب، ایچلرندن بعضلری شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واو صره‌ده اطرافه طاغیلمشلر ایدی. بو قبیلهیه منسوب اولان شاعر مشهور جریر کندیلرینی جمع ایتمك اوزره، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزدن مأذون اولوب، بعده حضرت عمرك زمان خلافتنده کندیلرینی عراقده اسکان

ایتمشدر. اوائل دور اسلامده کندیلرندن پك چوق شجعان وشعرا یتیشوب، ۱۳ تاریخ هجریسنده (یویب) و(ارمات) و(هریر) وقعه‌لرنده خدمت ایتمش؛ وبعده جمل وصفین محاربه‌لرنده دخی معیت حضرت مرتضاده بولنمشلردر. بو قبیله‌یه منسوب اولانلره (بجلی) دیرلر.

بچر استووه (Beecher-Stowe) آمریقالنك اك مشهور حکایه نویسانندن رقادین اولوب، ۱۸۱٤ تاریخنده (لیچفیلد) ده طوغمش؛ و۱۸۷۲ ده وفات ایتمشدر. اسارتك علیهنده پرچوق حکایه‌لر یازوب، بونلرك اك مشهوری «عمیجد تومك قلبه‌سی» عنوانلی حکایه کتابیدر، که مؤلفه سنك شهرتنی موجب اولوب، اوروپانك اکثر السنه سنه ترجمه اولنمش؛ واسارتك سیئاتنی اثبات ایتمشدر.

بحاث (یاخود نحات) بن ثعلبه. صحابه‌دن اولوب، غزوهٔ بدرده حضرت رسول الله (صلعم) معیتنده بولنمشدر.

بُحتری (ابو عباده یاخود ابو حسن ولید بن عبید طائی) اعاظم شعرای عربدن اولوب، حلبك (منبج) قصبه‌سنده ویاخود بو قصبه‌یه قریب (زردفنه) قریه‌سنده ۲۰٤ تاریخ هجریسنده طوغمشدر. وطننده اکتساب معارف وشعر ده کسب شهرت ایتدکدن صکره. عراقه کیدوب. اکابردن بعض ذواتی وعلی الخصوص خلیفه متوکلی مدح ایتمش؛ وخیلی وقت بغداده اقامتدن صکره. شامه عودت ایتمشیدی. شاعر مشهور ابو تمام ایله حمصه کوریشوب، مشارالیه صاحب ترجمه‌لك اشعارینی فوق العاده تقدیر وتحسین ایدردی. بحتری‌یه کندی اشعاریله ابو تمامك اشعارندن خانغیلری ایی اولدیغی صورلدقده، ابو تمامك ایی شعرلری بنم ایی شعرلرمه وبنم عادی اشعارم ابو تمامك عادی اشعارینه مرجحدر. دینمش اولدیغی مشهوردر. هر حالده بحتری ابو تمام ومتنبی کبی اعاظم شعرادن ولوب. ابو العلاء معریه بونلرك اوچندن خانغیسنی ترجیح ایتدیکنی صورد قلرنده. ابو تمام ایله متنبی حکیم آدملردر. لکن شاعر بحتریدر، دینمش. بحتری برمدت دمشقده وحلبده اقامت ایتدکدن صکره. منبجه عودت ایدوب. ۲۸٤ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. خلق وحسنله متصف بولنمش اولدیغی مرویدر. حقنده پك چوق نوادر منقولدر. وخلیفه متوکل ایله اولان ماجرالری مشهوردر. اشعری بعده ابو بکر صولی طرفندن جمع وحروف هجا صره‌سیله دیوان صورتنده ترتیب اولنمشدر. هجوه متعلق اشعارینی آخر عمرنده محو واحراق ایتمشدر. ابو تمامك اثرینه تقلیداً بر «حماسه» سی و«کتاب معانی الشعر» عنوانیله بر تألیفی دخی واردر. دیوانی ابو العلاء معری «عبث الولید» عنوانیله شرح ایتمشدر. دیوانی ۱۳۰۰ تاریخنده استانبولده «الجوائب» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر. شو بر ایکی بیت خلیفه متوکلك مدحی حقنده اولان بر قصیده‌سندندر:

بالبر صمت وانت افضل صائم
وبسنة الله الرضیة تفطر
فانهم بیوم الفطر عیناً انه
یوم اغر من الزمان مشهر

بُحر (بن ضبع. صحابه‌دن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واوراده ساکن اولمشیدی. عمر بن عبدالعزیز زمانده دمیاط دونمامسنه قومانده ایدن (ابو بکر سمین) وشاعر (مروان بن جعفر) بونلك احفادندندرلر.

بحر عربیده «دکیز» دینك اولمغله، پرچوق دکیزلرك اسملری ترکیبنه داخل اولور. بونلرك اکثری ترکیبك ایکنجی اسمی صره‌سنده ذکر اولنور.

بحر ابیض (یاخود بحر سفید) [«آق دکیز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— نیل نهرینی ترکیب ایدن ایکی نهرك برینه دخی (بحر ابیض) یاخود (نیل ابیض)، ودیکرینه (بحر ازرق) یاخود (نیل ازرق) دیرلر. [«نیل» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بحر ابی نجم بغداد ولایتك حله سنجاغنده دیوانیه‌نك غرب جهتنده وفراتك صاغ طرفنده برکول اولوب، نهر مذکوردن آریلان بعض جدولرك صولری تراکمندن حاصل اولور، وفضله میاهی (بحر نجف) دینلن دیکر برکوله واورادن ینه فراته دوکیلور. طولی ۳۰ وعرضی ۲۰ کیلومتره قدردر.

بحر احمر (یعنی «قزیل دکیز» یاخود بحر قلزم) آسیا ایله آفریقا قطعه‌لری آره‌سنده طار واوزون بر دکیز اولوب، بحر محیط هندی‌یه منسوب بیوك بر کورفز صورتنده‌در. جنوب شرقیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب. جنوباً

(باب المندب) بوغازندن بحر محیط هندیه تابع بحر عمانك بر کورفزی اولان عدن کورفزیله اختلاط ایدر، وشمالاً (سویش) بوغازیله آق دکیزدن آیرلمش ایدیسه ده، سویش قنالنك کشادی اوزرینه مذکور دکیزله دخی بوقنالدن اختلاط ایدیور. شرق شمالی جهتندن جزیرة العربله یعنی یمن وحجازله، وغرب جنوبی طرفندن حبش، نوبه (یعنی بلادیجا) ومصرله محدوددر. منتهای شمالنده ایکی طار قوله آیریلوب، بونلرك آره سنده (طور سینا) شبه جزیره سی جنوبه طوغری اوزانیر. بوشبه جزیره نك شرق طرفنده (عقبه) وغرب جهتنده (سویش) کورفزلری ممتد اولور. سویش جوارنده بولنمش اولان (قلزم) شهر قدیمنه اضافتله (بحر قلزم) دینلدیکی کبی، صوینك ابراز ایتدیکی رنکدن طولایی ده (بحراحمر) تسمیه اولنمشدر. طولی ۲٦۰۰ وعرض وسطیسی ۲٤۰ کیلومتره در. بیوك آطه لری یوغیسه ده، طاشلق کوچك جزیره لری وقیا وصیغلری چوق اولدیغندن، اوستنده سیر سفائن پك محاطره لیدر. بو دکیزه هیچ بر اهمیتلی نهر دوکلمیوب، کرك جزیرة العربدن وکرك آفریقا سواحلندن ایکی چایلرك اکثری یولده قورور. باشلیجه اسکله لری منتهای شمالنده کی (سویش) ایله جزیرة العرب ساحلنده کی ینبوع، جده، قنفده، هدیده، مخا، وآفریقا ساحلنده کی سواکن ومصوع اسکله لریدر. آطه لرینك اك بیوکلری مصوعك آچیقلرنده اولان (دهلك) جزایریله بونلرك قارشیسنده یمن ساحلی قربنده اولان (فرسان) آطه لریدر. بو دکیز کتب مقدسه ده بنی اسرائیلك حضرت موسی ایله یکمله ری وفرعونك غرق اولمسیله مشهوردر. بطالسهٔ مصر زمانده ومدنیت اسلامیه دورنده بو دکیز بیوك بر تجارت طریق اولوب، بعده امید برونی طریق کشف اولنغله، بحر احمر طریق اهمیتندن دوشمش ایسه ده، اخیراً سویش قنالنك کشادی یکیدن بحر احمره بیوك براهمیت قزاندیروب. آسیا، آوسترالیا وآفریقای شرقی ایله آوروپا آره سنده کی تجارتك ثمری حکمنه یکمشدر.

بحر اخضر { (یعنی یشیل دکیز) عرب جغرافیونك بحر محیط آطلاسی یه ویردکاری اسم اولوب، رنکینك قویو یشیل اولمسندن ویاخود شمالك ظلمانه قدر ممتد اولدیغندن. بو اسمله تسمیه ایتمشلردر. بحر اخضر دخی دیرلردی. [«آطلاسی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر ازرق { (یعنی «کوك دکیز» یاخود نیل (ازرق) نیل ایرماغنی ترکیب ایدن ایکی نهرك بریدر. [«نیل» ماده سنه مراجعت.]

بحر اصفر { [«صاری دکیز» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر الحفظ { «آداب الملوك» عنوانلی کتابك صاحبی اولوب، ۲۵۵ تاریخ هجریسنده وفات ایتمش اولان (ابو عثمان بن عمرو)ك لقبیدر.

بحر الروم { عرب جغرافیونك آق دکیزه ویردکاری اسمدر. قره لروسطنده بولنمق حسیله (بحر متوسط) دخی دیرلردی. [«آق دکیز» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر الشام { عرب جغرافیونك آق دکیزه وعلی الخصوص قسم شرقیسنه ویردکاری اسامی جمله سندندر.

بحر الظلمات { عرب جغرافیونك بحر محیط آطلاسی یه ویردکاری اسم اولوب، رنکینك قویو یشیل اولمسندن ویاخود شمالك ظلمانه قدر ممتد اولدیغندن. بو اسمله تسمیه ایتمشلردر. بحر اخضر دخی دیرلردی. [«آطلاسی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر خزر { [«خزر» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر سفید { [«آق دکیز» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر سیاه { [«قره دکیز» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر شمالی { [«شمال دکیزی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر فارس { [«بصره کورفزی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر قلزم { [«بحر احمر» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بحر لوط { (Mer Morte) بر الشامك جهت جنوبیه سنده بیوك بر کول اولوب، غرباً قدس سنجاغیله شرقاً بیروت ولایتنك بلقاسنجاغی آره سنده شمالدن جنوبه ممتد اولور. ′٥٦ °۳۰ ایله ′٥۰ °۳۱ عرض شمالی آره سنده و °۳۰ °۳۳ طول شرقیده اولوب. بویی ۱۰۰ واکی ۲۵ کیلومتره در. شمالدن کلوب طبریه کولنك دخی ایچندن کچن (شریعه) ونام

دیکرله (اردن) نهری وصاغ وصولدن برچوق چایلر بحرلوطه‌دوکیلور. صویی براق ایسه‌ده، طوزی‌وسائر املاحی پك چوق اولدیغندن، آغیردر. قعری سیاه بر چامورله مستوردر. قفرالیهود اوستنده یوزوب، بعض کبریتی غازلر دخی تبخیر ایدر. زمان قدیمده بوکولك اطرافنده برطاقم معمور شهر وقصبه‌لر وار ایدی، که کتب اسرائیلیه‌نك روایتنه کوره، اهالیلرینك معاصیلرندن‌طولایی، غضب‌الهی‌یله اوغرایه‌رق نار سمائی ایله احراق اولنمشلردر. احرا اولنان تحقیقات فنیه‌یه کوره، بحر لوطك سطحی حذای بحردن ۳۹۴ متره دها آنچقدر.

بحر متوسط { عرب جغرافیونلك آق دکیزه ویردکاری اسملرك بریدر.

بحر محیط { [« محیط » ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

بحر منجمد { شمالی و — جنوبی [« محیط » و «قطب» ماده‌لرینه مراجعت.]

بحر نجف { بغداد ولایتنك کربلا وحله سنجاقلرنده وفراتك غرب جنوبی جهتنده یوك برکول اولوب، نهر مذکوردن آریلان بعض جدوللردن تحصل ایدر. اوست طرفنده بولنان (بحرابی نجم) کولیله اختلاط ایدوب. فضله میاهی‌ینه فرانه دوکیلور. نجف قصبه‌سی بوکولك شمال شرقیسنده‌در.

بحر نیطس { (بحر بنطس)دن محرف‌اولوب، عرب جغرافیونی طرفندن قره دکیزه اطلاق اولنور.

بحره { جده‌دن مکهٔ مکرمه‌یه کیدن طریقك اوزرنده وجده‌دن ۸ ساعتلق مسافه ده‌برقریه اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز بوقریه‌ده‌رجامع بنا ایتدیرمش، وایچنده‌نماز قیلمشلردر.

بحرین { جزیرةالعربك‌شمال شرقیسنده وبصره کورفزینك ساحل غربیسنده بر مملکت اولوب. عمان ایله احسا آره‌سنده ممتد اولور. مرکزی (هجر) قصبه‌سیدر. شمدیکی حالده بو یر (احسا)نك مدلولی ایچنه داخل اولدیغی حالده، اوائل دور اسلامده احسا دخی بحرینden معدود ایدی. وعرب تواریخ وجغرفیالرنده بو معنی ایله مستعملدر. بحرین زمان سعادتده ایران دولتنك تحت تابعیتنده اولوب، ۶ سنهٔ هجریه‌سنده (علا بن‌الحضرمی) طرفندن فتح اولنمش؛ ومشار الیه حضرت عمرك خلافتی اوائل خریندك بحرین والیسی بولنمشدر. ملوك امویه زمانده خیلی وقت خارجیلر ودولت عباسیه زمانده دخی قرامطه طائفه‌سی بو خطه‌ده‌حکم سورمشلردر. الیوم دولت علیه‌یه تابع اولوب، بصره ولایتنه منحقدر. [«احسا» ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

بحرین { ونام دیکرله (اوال) آطه‌سی. بصره کورفزینك جهت غربیه‌سنده هجر کورفزی ایچنده بیوجك برآطه اولوب، ۲۶° عرض شمالی و ۴۸°۱۰′ طول شرقیده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۵۰ وعرضی ۱۶ کیلومتره قدر اولوب، اراضیسی دوز وآنچقدر. ۶۰ قدر کوچك قریه ایله ساحل شمالیسنده (منعمه) اسمنده ۲۵۰۰۰ قدر اهالیلی جامع بر شهری واردر. اهالیسی اینجی صیدیله تعیش ایدوب، جزیره‌نك سواحلنده پك چوق وپك ایی اینجی چیقار. قوریندہ (ارد) اسمیله برکوچك آطه دخی واردر. بحرین آطه‌سی بر امامك تحت تصرفنده ایسه‌ده، دائما بردولته تابع اولوب، وقتیله پورتکیزلیلرك، بعده ایرانك ومسکت امامنك تحت تابعیتنده بولنمش؛ واخیراً تحت تابعیت عثمانیه یه آلنمشدر.

بحر یوسف { مصر اوسطده نیل مجراسیله متوازی‌اسکی برقنالك‌اسمیدر.

بحریه { (ممالیك —) غلامان اتراکدن اولوب، ۶۴۹ تاریخ هجریسندن ۷۸۴ تاریخنه‌دك مصرده حکومت سورمش بر طائفه‌درلر. ممالیك بحریه ۱۰۰۰ کشی عددنده اولوب، ملوك ایوبیه‌دن سالف الترجمه (ملك صالح نجم الدین ایوب) طرفندن اشترا، وبولاقك قارشیسنده (بحریه) نامیله بنا ایلدیکی بر قشله‌ده اقامه اولنمشلردی. بونلردن بعده (ملك معز) نامنی آلان سالف الترجمه (ایبك) مشارالیه ملك صالحك چاشنکیری اولوب، رتب عالیه‌یه نائل اولمشیدی. بونك وفاتندن صکره طول قالان وبرمدت سلطنت سورن (شجرة الدر)ی تزوج ایتمکله، بوندن صکره دولت ایوبیه تختنه اوتوران (ملك اشرف مظفر الدین موسا)یه اتابك اولمش؛ وبرسنه صکره مشارالیهی اسقاطله، کندیسی تخت مصره جلوس ایده‌رك، (ممالیك بحریه) دولتنی تأسیس ایتمشدر. بونلرك اکثری

ارثاً سلطنته ایرمیوب. اتفاق امرا ایله اجلاس او- نمشلردر. هر نه قدر کرك برنجیلری اولان ملك معزك اوغلی وکرك دردنجیلری اولان بیبرسك ایکی اوغلی پدرلرینه وارث اولمامرسیده، بونلر دخی حداثت سنلرندن وعدم اقتدارلرندن ادامهٔ سلطنته مقتدر اولهمیوب، ینه امرا ایچلرندن انتخابه مجبور اولمشلردی. نهایت یدنجیلری اولان (قلاون)دن صکره سلطنت کندی نسلنده قالمش، ویالکز ایکنجی اوغلی ملك ناصر محمدك ایکی دفعه واقع اولان اسقاطلری مدتده امرای بحریه- دن دیکر اوچ کشی برر مقدار زمان سلطنت سور- مشلر؛ ومشارالیهك اوچنجی دفعه جلوسندن صکره سلطنت منحصراً کندی نسلنده قالمشدر. آنجق بونلرك جملهسی عجزهدن معدود اولوب، ممالیك بحریه دولتنك آب روپی بش حکمدارلردر، که بونلر دخی برنجیلری اولان ملك معزایبك، اوچنجیلری اولان ملك مظفر سیف الدین، دردنجیلری اولان ملك ظاهر بیبرس، یدنجیلری اولان ملك منصور سیف الدین قلاون وبونك اوغلی ملك اشرف صلاح الدین خلیلدر. شام یعنی سو- ریه دخی بونلرك النده بولنمغله، او صره لرده شام طرفلرینه تعرض ایدن طائفهٔ مغوله قارشی حرب ایدوب، فتوحاته نائل اولمش؛ ومغوللرك شام ومصره دخولنه مانع اولوب، اورالرینی بو طائفهٔ وحشیه نك ظلم وتخریبندن قورتارمشلردر. بوندن ماعدا قلاون واوغلی صلاح الدین خلیل سوریه سواحلنی فرنکلرك النده قورتاروب. طرابلس، عکا، صیدا، صور، حیفا وسائر بلاد وقلاعی ضبط، واورالره پرلشمش اولان اهل صلیبی طرد واخراج ایتمکله بیوك برشهرت ونام قزانمشلردر. قیصریه واناطولینك دیکر بعض پرلرینی دخی ضبط ایتمشلردی. بو دولتك حکمدارلری ۲٤ کشی اولوب. تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور :

ملك معزایبك	٦٤٩
ملك منصور علی بن ایبك	٦٥٥
ملك مظفر سیف الدین قطز	٦٥٧
ملك ظاهر بیبرس	٦٥٨
ملك سعید ناصرالدین محمد برکت بن بیبرس	٦٧٦
ملك عادل بدرالدین سلامش بن بیبرس	٦٧٨
ملك منصور سیف الدین قلاون	٦٧٨
ملك اشرف صلاح الدین خلیل بن قلاون	٦٨٩
ملك ناصر ناصرالدین محمد بن قلاون اولاً	٦٩٣
ملك عادل زین الدین کتبغا	٦٩٣
ملك منصور حسام الدین لاجین	٦٩٥
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثانیا	٦٩٨
ملك مظفر رکن الدین بیبرس	٧٠٨
ملك ناصر ناصر الدین محمد ثالثاً	٧٠٩
ملك منصور ابوبکر بن محمد	٧٤١
ملك اشرف علاءالدین کجك بن محمد	٧٤٢
ملك ناصر شهاب الدین احمد بن محمد	٧٤٢
ملك صالح عماد الدین اسماعیل بن محمد	٧٤٣
ملك کامل شعبان بن محمد	٧٤٦
ملك مظفر امیرحاج بن محمد	٧٤٧
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد اولاً	٧٤٨
ملك صالح صالح الدین بن محمد	٧٥١
ملك ناصر سلطان حسن بن محمد ثانیاً	٧٥٥
ملك منصور محمد بن امیرحاج	٧٦٢
ملك اشرف شعبان بن حسین بن محمد	٧٦٤
ملك منصور علی بن شعبان	٧٧٨
ملك صالح حاجی بن شعبان	٧٨٣

بونلرك اخیری اولان ملك صالح جلوسنده صبی اولمغله اتابکی بولنان ممالیك چراکسه دن (برقوق) اداره امور ایدردی. بو ذات ٧٨٤ تاریخنده ملك صالحی موقع اقتداردن اسقاطله، کندیسی جلوس ایدرك، ممالیك بحریه دینلن غلامان اتراك دولتنه ختام ویروب، غلامان چراکسه دولتنی تأسیس ایتمشدر.

بحریه { (الواحة البحریه) مصرك (منیه) مدیر- یتده بر واحه اولوب، (واحة- البهنسی) اسمیله دخی معروفدر. طوپراغی پك منبت اولوب، ۸۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بحیر { انماری وبحیر عبدالله بن ابی ربیعه صحابهدن ایکی ذات اولوب، ایکنجیسی شاعر مشهور عمرو بن عبدالله بن ابی ربیعهنك پدریدر.

بحیرا { سریانی راهبلرندن مشهور بر ذات او- لوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز نبوتدن ۲۰ سنه اول عمی ابو طالبله بر روا- یتده حضرت ابابکرله برابر لاجل التجاره شامه کیدر- کن، بریةالشام جهتنده کندیسنه راست کلمکله، اول حضرتك اوستنده نبوت علامتلرینی کوروب، حضرت محمده نبوت کلدکنی، وآل اسماعیلی عبادت اوثاندن قورتاروب، وحدانیت الهیه اعتقادینه سوق ایده- جکنی، وبو سایده عرب قومنك بتون امم عالمه غلبه چالدجغنی کشف وتبشیر ایتمشیدی. بو وجهله نبوتدن اول حضرت پیغمبره اینانوب، صحابه عدادینه داخل اولمش ایسهده، حضرت پیغمبرك اظهار نبوتی زمانه یتیشهمدمشدر. صاحب ترجمه اووقت معلوم اولان

علوم وفنونك كافه سنه آشنا اولوب، على الخصوص هيئت ونجومده يد طولى صاحبى ايدى. بو سببه مبنى جهلاى نصارا كنديسنه سحاراق اسناد ايدەرك، ذاتاً حضرت عيسانك الوهيتنه اينانمديغندن، وحضرت مريمه حاشا ام الله ديمك كفر اولديغنى اعلان ايتديكندن، بولندیغى مناسترك رئيسى كنديسنى طرد ايتمش؛ وبحيرا اورادن طور سينا مناسترينه كيتمش ايسەده، اسكى رئيسنك اشعارى اوزرينه، اورادن دخى طرد اولنەرق، شامدن موصله كيدن طريقك اوزرنده بر مناستر اتخاذ ايدەرك، اورادن كلوب پكن عرب كاروانلرى خلقنى وحدانيت اعتقادينه دعوت، وعبادت اصنامدن نهى ايدر؛ وقريباً عربده بر نبى ذى شان ظهور ايدوب وحدانيتى اثبات ايدەجكنى تبشير ايلردى. تلامذەسندن (مذهب) اسمنده بر ذاته بوكى موعظەلرينى يازديروب، «الانباء» عنوانيله بركتاب برافشدر. صحابەدن حضرت سلمان فارسى دخى صاحب ترجمەنك جملهٔ تلامذەسندندر. مذكور مذهبك روايتنه كوره، بعض اشرار يهود طرفندن دسيسه ايله قتل اولنمشدر.

بحيره { مصر سفلانك منقسم اولديغى مديريتلرك برى واك غربيسى اولوب. نيل غربينك جهت غربيەسنده واقعدر. شمالاً آق دكزله، غرباً بنغازى يه قدر ممتد اولان چول ايله. جنوباً جيزه مديريتيله، شرقاً دخى منوفيه وغربيه مديريتلريله محدود ومحاطدر. مركزى (دمنهور) شهرى اولوب. دمنهور، رحمانيه، شبرحيت ونجيله اسملريله ٤ ناحيەيه منقسمدر. جمعاً ٣٣٠ قريه يى جامع اولوب، ٣١٠٠٠٠ اهالیسى واردر. اراضيسى نيلك اينديرديكى اتربهٔ مترسبەدن عبارت اولمغله، ودكيزه قربيتى جهتيله باغورى دنى آز اولمامغله، منبت ومحصولدار اولوب، پرنج وسائر محصولات كثرتله حاصل اولیورسەده، طورغون صولرك كثرتندن طولايى هواسى آغير وامراضى چوق اولمغله، زراع طيانەمدقلرندن، بحق ايشلنمیور. معهذا حكومتك سعى وغيرتيله كولرك اكثرى قورودلمقده. وجدولر آچيلوب، هوا تصفيه اولنمقدەدر.

بحيره { عربيده «كول» ديمك اولمغله. كتب عربيده كول اسملرينك باشنده تصادف اولنور. بونلر كولرك اسم اصليسى صره سنه ذكر اولنوب. يالكز بو كلمه ايله مركب اولەرق شهرت بولانلرى زيرده ذكر اولنور. — اسپانيا ويورتكيز. ده دخى عربلرك زمانندن قالمه اولەرق، بو اسم بعض كوللره وقصبەلره اطلاق اولنيورسەده، اليوم اسپانيول ويورتكيزليلرك تلفظى وجهله (الوهرا) و (آلبوفرا) اسملريله معروفدرلر. [بو كلمەلره مراجعت يوريله.]

بحيرة التمساح { مصر سفلانك اسماعيليه شهرينك جنوب شرقيسنده بركول اولوب، سويش جدولى ايچندن چيقيور. كوزل بر ليمان اولوب، ايچنده پك چوق كيلر بارينير. تمساحى چوق اولديغندن، بو اسمله تسميه اولنوب، (بركة التمساح) و (البحيرة المرة) يعنى «آجى كول» اسملريله دخى ياد اولنور. مساحهٔ سطحيەسى ٢٠٠٠٠ فداندر.

بحيرة المهدية { (ياخود بحيرة ابى قير) مصر سفلاده ابو قير ايله ادفو آره سنده بركول اولوب، دكيزدن برقوم دیلیله آيرلمش ايسەده، نيلك بعض شعبەلرى واسطەسيله دكيزله اختلاطى اولديغندن. صويى آجيدر. مذكور دیلك اوزرنده ٣٠٠٠ مترەطولنده برسد خرابەسى واردر. كولك مساحهٔ سطحيەسى ٤١٠٠٠ فداندر.

بحيه { مدينهٔ منوره مشاهير نسواندن اولوب، علم وعقليله وبعض كوزل سوزلريله شهرت بولمشدر. — بو اسمده محدثاتدن برقادين دخى كلمشدر.

بخارا { آسيا قطعەسنك اك بيوك واك مهم شهرلرندن اولوب، اسكيدن ماوراء النهرك مركزى ايدى، وشمدى بخارا خانلك مقريدر. جيخون نهرينه تابع زرافشان نهرى واديسنده وواسع بر اوەنك ايچنده اولەرق، ′٤٥ °٣٩ عرض شمالى ايله ′٨ °٦٢ طول شرقيده، سمرقندك ٢٨٠ كيلومتره غربنده، ومروك ٢٨٠ كيلومتره شمال شرقيسنده واقعدر. بولنديغى محل حذاى بحردن ٣٦٦ متره ارتفاعندەدر. مثلث الشكل بر شهر اولوب، محيط دائرەسى ١٣ كيلومتره در. ٢٠ قدم يوكسك بر سورله محاط اولوب، ١٢ قپوسى واردر. اطرافى باغ وباغچەلرله مستور اولوب، اوزاقدن شهر كوزيكمز. ايچنده اوستى اورتيلى واسع چارشيلرى، متعدد كاروانسرايلرى، ٣٦٠ جامعى، و١١٣ مدرسى

رسدمی وبعض کوزل ومصنع ابنیه‌سی واردر. جامعلرینك اك بیوکی واك مصنعی مسجد جامعدر، که پك اسکی اولوب، زلزله‌دن خراب اولمش اولان قبه‌سی تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمشدر. ابنیهٔ سائره‌سنك اك مصنعی دخی (مدرسهٔ عبدالله) دینلن مدرسه‌در. خانك اقامت ایتدیکی سرای دخی مصنع وپك قدیمدر. صوبی آز اولوب، زر افشان نهرینی شهره آقیمق اوزره برقاچ جدول یاپلمش ایسه‌ده، بو نهرك صوبی بعض موسملرده اکسلدیکندن، بر چوق صهریجلر دخی یاپمشلردر. کوزل چشمه‌لری‌ده واردر. بخارادە پاموقدن انواع منسوجات، ایپکدن کاغد وانواع اسلحه اعمال اولنوب، متعدد کارخانه‌لری واردر. بر طرفدن هند وچین وایران وافغانستانله وبر طرفدن روسیه ایله اجرا اولنان بیوك بر تجارتك مرکزیدر. اهالیسنك مقداری حقنده اختلاف واقع اولوب، بعضلری ۱۵۰۰۰۰ وبعضلری آنجق ۸۰۰۰۰ قدر تخمین ایتمشلردر. هرحالده ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر، که تلثانی تاجیك دیلوب، لسان فارسی ایله متکلمدرلر، وقصوری اوزبك وسائر ترك اقوامندن وخیلی مقدار یهودیدن مرکبدر. بخارا پك اسکی بر شهر اولوب. معاویه‌نك زمان سلطنتنده عبدالله بن زیاد طرفندن ضبطنه تشبث اولنمش ایسه‌ده، حاکمسی بولنان خاتون بعض شرائطله صلح ایتمشیدی. بعده ۵۵ تاریخ هجریسنده ینه معاویه طرفندن خراسان والیسی بولنان سعید بن عثمان بن عفان طرفندن فتح اولنمشدر. خلافت عباسیه زمانده ظهور ایدن سلاطینلر بخارایی مقر سلطنت اتخاذ ایده‌رك، پك چوق اعمار وتزیین ایتمشلردی. او صره‌ده بخارا ممالك اسلامیه‌نك اك مشهور واك پارلاق علم وعرفان مرکزلرندن ایدی. چنگیز طرفندن تخریب واحراق اولنه‌رق، مؤخراً تیمورلنك طرفندن تجدید اولنمش ایسه‌ده، بو جهانکیر ممرقنده زیاده اهمیت ویرمدیکندن، بخارانك اسکی معموریتی بر دها عودت ایتمه‌مشدر. اخیراً اوزبکلر طرفندن مرکز اتخاذ اولنه‌رق، بونلر دخی کوندن کونه روسیه‌نك نفوذی آلتنه یکمکده‌درلر. روسیه طرفندن بحر خزر کنارندن مروه واورادن ممرقنده قدر تمدید اولنان دمیر یول بخارانك ایچندن یکیور.

بخارا خانلغی { (Boukharie) آسیای وسطیده‌کی دول صغیره‌نك اسلامیه‌نك بری‌اولوب، ترکستانده آزچوق استقلالرینی محافظه ایده بیلن ایکی خانلغك بریدر (دیکری خیوه خانلغیدر). بو خانلق ماوراء النهرك برقسمندن عبارت اولوب، جیخونك برآز بریسندن باشلایه‌رق، سیخون حوضه‌سنی جیخون حوضه‌سندن آیران سلسلهٔ جباله وقزل قوم صحراسنه قدر ممتد اولور.

حدود ومساحه‌سی. — بخارا خانلغی شمالاً وشمال شرقی طرفندن ترکستانك روسیه‌نك النده بولنان یرلریله یعنی طاشکند وفرغانه ایالتلریله، جنوباً هندك (پامیر) خطه‌سیله وآ فغانستانله، غرب جنوبی جهتندن ینه روسیه‌نك النده بولنان مرو وخوارزم بادیه‌لریله، غرباً دخی خیوه خانلغیله محدود ومحاطدر. بو خانلق وقتیله خیلی دها بیوك ودها واسع ایکن، اکثر ممالکی بر بر روسیه طرفندن ضبط اولنمغله، شمدیکی حالده، تعریف اولنان حدود داخلنده اولهرق، تقریباً ۳۶° ایله ۴۲° عرض شمالی و ۶۰° ایله ۶۵° طول شرقی آره‌سنده‌اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی تخمیناً ۵۹۰۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

احوال طبیعیه‌سی، طاغلریله نهرلری. — اکثر اراضیسی قوملق، صوسز وطوزلی اولوب، یالکز نهرلرك کنارلری وعلی‌الخصوص زرافشان وادیسی یعنی بتونك آنجق اون وبلکه اون‌بشده بری منبت ومعمور‌در. دیکر طرفلرنده آنجق بعض عشیرتلر قونوب کوچرلر. بخارا خانلغنك طاغلری شرق شمالی جهتنده اولوب، تیبت سلسلهٔ جبالنك فروعندن اولان (ترك طاغی)، (آق طاغ) ودیکر برطاقم جبال جیخون ایله سیخون حوضه‌لرینی آیره‌رق، بخارا شهرینه وجیخونه طوغری برطاقم قوللر اوزاتیرلر، وکیندکجه آنچاله‌رق، قزل قوم صحراسنه منتهی اولورلر. جنوبه طوغری اوزانان شعبه‌لرینك باشلیجه‌لری (قره طاغ) ایله (الا طاغ)در. دیکر طرفلری دوز وآنچقدر. الیوم (آمودریا) دینلن جیخون برخیلی مسافده بخارا خانلغیله آفغانستان آره‌سنده خط‌حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، خانلغك ایچنه کیره‌رك، شمال غربیه طوغری ۵۰۰ کیلومترولك جریان قطع ایدر، وبعده بخارا ایله خیوه خانلقلرینی آیریر. بوایرماغه منصب‌اولمق اوزره، طوپالاق. آب حصار. آب سرخ وسائر برچوق نهرلر دخی بخارا خانلغی ایچنده یوقاریده ذکر اولنان طاغلردن نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایدرلر. بخارا خانلغنك

اك اهمیتلی نهری (زرافشان) اولوب، بونهر روسیه‌یه تابع اولان (خوقند) طاغلرندن نبعانله، سمرقندك اوست طرفنده (اسكندر كولی) دینلن برگولك ایچندن وبعده سمرقندك یاننده چكدكدن صكره، بخارایه دخول ایله، غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، قوهٔ انباتیه‌سیله وكوزللكیله مشهور اولان وادیی تشكیل ایدیور، كه خانلغك معمور یری واكثر شهر وقصبه‌لری بو وادیده اولوب، اطرافی كویلرله ومزرعه وباغچه‌لرله مستوردر. بونهرك مجراسی ۷۰۰ كیلو-مترهدر.

هواسی، محصولات وحیواناتی. — بخارا خانلغنك وعلی الخصوص بخارا شهریله جوارلرینك وزرافشان وادیسنك هواسی دنیانك اك كوزل هوالرندن اولوب، قیشین برودت صفردن آشاغی ۲ ونهایت ۸ درجه‌یه قدر اینر، ویازین حرارت نادراً ۳۲ درجه‌یی بكر. قیشین صولر طوتار، و قار یاغار، صوك بهاردهٔ و شباطده زیاده‌جه یاغمور یاغار، و ایلك بهاردن پك كوزل اولور. هوا اكثریا او قدر براقدر، كه كوك یوزی پك كوزل كورینوب، یلدیزلر فوق العاده بر صورتده پارلارلر. مدنیت اسلامیه زماننده اورالرده یتیشن ارباب هیئت بو حالدن پك چوق استفاده ایتمشلردر. محصولاتی چوق ومتنوع اولوب، پرنج، پاموق وكتن كلیتله یتیشدیكی كبی، بغدای، آرپه، مصر وسائر حبوباتك جملهسی وسبزه ومیوه‌لرك كافهٔ انواعی حاصل اولور. الما، آرمود، كراز، شفتالی، آیوا وسائر میوه‌لری پك چوق اولوب، قورو اوزوم ایله قاونی دخی مشهوردر. آز مقداردهٔ توتون دخی حاصل اولور. طود آغاجلرینك یاپراقلرینی اپیك بوجی بسلمكه قوللانوب، خیلی اپیك چیقاریرلر. آغاجلرك اك چوق بولنانی قواق اولوب، كراسته‌یه قوللانیلان دخی بو آغاجدر. حیواناته كلنجه، قویون وكچیلری پك چوق اولوب، (دمبه) تعبیر اولنان وقرمان جنسنه مشابه اولان قویونلرینك دریسندن كوزل سختیان وكچیلرینك قیلندن كشمیر شالندن پك آز كریده قالان شالار اعمال ایدرلر. قیویرجق وقیصه تویلی بر نوع قویونلری دخی واردر. كه قوزولرینك دریسندن كوزل قلپاقلر یاپارلر. دوه‌لری دخی چوق اولوب، بونرك توبندن اورمك تعبیر ایتدكلری صو چكمز برنوع عبا اعمال ایدرلر. مركبلری‌ده چوق وایریدر. آتلری بیوك وپك قوتلی ایسه‌ده، جثه‌لری اوزون اولوب، او قدر كوزل دكلدر. حیوانات وحشیه‌سی آز اولوب، قورد، تیلكی، آیی، طوموز، چقال كبی حیواناتدن عبارتدر. كیك وقراجه وجیلان انواعی چوق اولوب، سوری ایله كزرلر. عقربلر وسائر حشرات چوق ایسه‌ده، او قدر زهرلی دكلدر.

اهالیسی، جنسیت ومذهبلری. — بخارا خانلغنك اهالیسی برجنسیته منسوب اولیوب، بو مملكت اقوام آریانیه ایله اقوام تورانیه‌نك بولندقلری یرلرك وسطنده بولنغله، اهالیسی دخی بو ایكی جنسیته منقسمدر. شهر وقصبه‌لرده وكویلرده ساكن اولوب صنعت وتجارت وزراعتله اشتغال ایدن اهالیسی اقوام آریانیه‌دن (تاجیك) تعبیر اولنور برقومه منسوب ولسان فارسی ایله متكلم ایسه‌لرده، سنی المذهب اولوب، ایرانی اولمغی قبول ایتمزلر. بونلرك سیمالری منتظم وغایت كوزل اولوب، قادینلری دخی حسنلریله مشهوردر. كندیلری چالیشقان وهر ایشده ماهر ایسه‌لرده، حیله كار وآلچق طبیعتلی آدملر اولمغله، اوزبكلر وتركمانلر نظرنده محقردرلر. جزئی مقداردهٔ شیعی ایرانیلر دخی بولنوب، مقدما (مرو) دن اسیر طوتیلوب، بخارایه نقل اولنمشلردر. تورانی جنسنه منسوب اولان اهالیه كلنجه، بونلرك اكثری عشیرت حالنده یاشایوب، یالكز اوتهدن بری رأس حكومتده بولنان وقوم حاكم صفتنی آلان (اوزبك)لر ساكندرلر. اوزبكلرك سیمالری مغول جنسنه مخصوص صورتده ایسه‌ده، بر آز دها منتظمدر. تركمان عشیرتلری دخی چوق اولوب، بونلرك اك جسور واك نفوذلیلری تكه تركمانلریدر، كه سیمالری منتظم اولوب، كندیلری بعض مردانه اخلاق واوصافله متصفدرلر. بونلر باشلیجه جنوب جهتنده وجیخون كنارلرنده خیمه قورارلر. شمال شرقی جهتنده كی صحرالرده ایسه قیرغیز، قالمق وقره‌قالپاق عشیرتلری جولان ایدر، كه بونلر چنكیز اردوسنی تشكیل ایدن مغوللرك احفادندندرلر. شهر وقصبه‌لرده وبعض كویلرده اوائل دور اسلامده اورالرده یرلشمش اولان مجاهدین اولادندن خیلی عربلر دخی بولنور. یهودیلر آز مقداردهٔ اولوب،

بخاراده وسائر بعض قصبه‌لرده ساکندرلر. (کابلی) اسمیله معروف اولان بر طاقم چنکانه‌لر دخی بولنوب، چرکه‌لریله کزرلر. لسان رسمی فارسی اولوب، اوزبکلر وعشیرتلر ترکجه (یعنی چغتایجه) تکلم ایدرلر. عمومیت اوزره اهالی سنی‌المذهبدر.

سیاحیندن (میندورف) ک ۱۸۲۰ تاریخ میلادیسنده واقع تخمینه کوره، بخارا خانلغنده بولنان اجناس اهالینك مقدارلری بروجه زیر ایدی. هر نه قدر او وقتدنبری بوطرفدن خانلغك برچوق یرلری روسیه طرفندن ضبط اولنمش، وبرطرفدن اهالینك مقداری تزاید ایتمش ایسه‌ده، ینه بوجدولدن اقوام مختلفه‌نك نسبتلری آکلاشیلیور:

اوزبك	۱۵۰۰۰۰۰
تاجیك	۶۵۰۰۰۰
ترکمان	۲۰۰۰۰۰
عرب	۵۰۰۰۰
ایرانی	۴۰۰۰۰
قالمق	۲۰۰۰۰
قیرغیز وقره قالپاق	۶۰۰۰
یهودی	۴۰۰۰
افغانی	۴۰۰۰
لزکی	۲۰۰۰
چنکانه	۲۰۰۰
جمعاً	۲۴۷۸۰۰۰

شمدیکی حالده دخی خانلغك اهالیسی ۲۵۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنیور.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بخارا خانلغی بروجه زیر ۶ ایالت و ۲۵ قضایه منقسمدر.

ایالت	قضا
بخارا	اورامیتان، زندانی، وافکند، وردانزی، خیرآباد، واکانزی، کیموان
قره کول	
کرمینه	کرمینه، زودین
میانقال	کات کرکان، قتارجی، پنجشنبه، میتان، نوراته، یکی کرکان، چالاق
کرشی	کرشی، خوزار، شیرآباد، سمدآباد، چراغجی
لب آب	ناراز، کاکی، چارجوی، اوتار

سمرقند وجیزان ایالتلری یقین وقتده روسیه طرفندن ضبط اولنمش؛ ومقدما بخارا خانلغنه تابع اولان بلخ خانلغی آفغانستانه التحاق ایتمشدر.

بخارادن بشقه مشهور شهری اولمیوب، کرشی وقره کول دخی بیوجك برر قصبه و دیکر قضا مرکزلرینك اکثری بیوك قریه‌لردن عبارتدر.

صنایع وتجارتی. — بخارا خانلغی اهالیسنك باشلیجه مشغولیتی زراعت اولوب، مدار تعیشلری بو یوزدن اولمغله، محصولات زرعیه وحیوانات تجارتنه مخصوص اولمق اوزره، پك چوق بازار وپناه‌لری واردر. صنایعه کلنجه، باشلیجه بز، آلاجه، ایپك قماشلر، خالی، سجاده، شال کبی منسوجاتله سختیان ودمیره متعلق بعض آلات واسلحه اعمالندن عبارتدر. تجارتی پك ایشلك اولوب، باشلیجه محصولات زرعیه‌دن عبارت اولان تجارت داخلیه‌سندن بشقه، روسیه ایله آسیای شرقی آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك دخی مریدر. روسیه دولتی طرفندن بحر خزر ساحللرندن سمرقنده تمدید اولنه‌رق بخارا خانلغنی بریاندن بریانه شق ایدن دمیر یول اورالرك تجارتی خیلی توسیع ایتمکله برابر بخارایی عالم مدنیته ربط ایتمشدر. اسکی معارف ومدنیتندن پك آز آثار قالوب، مدرسه‌لرینك چوغی خراب اولدیغندن، وموجود اولانلرنده دخی آنجق بر مقدار فقه وعقاید وادبیات اوقونوب، آرتق اورالرده بخاریلر، ابن سینالر، فارابیلر، اولغ بکلر یتیشمدیکندن سویلمکه حاجت یوقدر. قرون وسطادن بری علت مزمنهٔ تدنی حکمنی تمامیله اجرا ایتمشدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بخارا خانلغنك احوال تاریخیه‌سی دیکر او طرفلرك احوالیله مشترك اولدیغندن، بو بابده ایجاب ایدن تفصیلاتی «ماوراءالنهر» ماده‌سنده بیان ایده‌جکز. «صغده» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.

بخاری { (ابو عبدالله محمد بن اسمعیل جعفی) ائمهٔ محدثیندن اولوب، ۱۹۴ تا. ریخنده بخاراده طوغمشدر. اکمال علوم وفنون ایتدکدن صکره، علم حدیثه انتساب واختصاصله، جمع احادیث شریفه مقصدیله دور بلاد وامصار ایدهرك، مدت مدیده خراسان، عراق، شام، حجاز، مصر وسائر بلاد اسلامیهده فحول محدثیندن اخذ واستفاده ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایتدیکنده، علم حدیثده کی قوت واقتدار خارق العادهسی جملهنك مسلمی اولوب، بو علم شریفه طالب اولانلرهر طرفدن حلقهٔ تدریس وافادهسنه تهاجم ایتمکله باشلامشلردی. بیك عددینی متجاوز شیوخدن استماع ونقل ایتمش اولدیغی مروی اولوب، احمد بن حنبل ایله محدث مشهور ابونعیم اصفهانی دخی بو جملهدندر. یوز بیك حدیث صحیح وایکیوز بیك حدیث غیر صحیح حفظنده بولنمش اولدیغی دخی حقنده مروی اولان خوارق جلهسندندر. مجلس تدریسنه یکلرجه طالبان حاضر بولنوب، کندیسندن یتمش بیکی متجاوز رجال استماع احادیث شریفه ایتمشلردر، که بونلرك ایچنده مسلم بن حجاج، ترمذی، نسائی، ابوزرعه وابو بکر بن خزیمه کبی مشاهیر دخی واردر. علم حدیثده کی قوتی بردرجهده ایدی، که بخارینك بیلدیکی حدیث حدیث دکلدر دیینلر دخی واردر. هر کیجه اقلی اون بش دفعه، خاطرینه کلن حدیثلری یازمق ایچون، قالقوب مومنی یاقدیغی مرویدر. متورع ومتقی برذات اولوب، کین وحسددن عاری ونحیف الجسم ایدی. بخارایه عودتنده، اورا والیسی خالد بن احمد تدریسندن یالکز کندی اولادینی مستفید ایتمك اوزره، اونلره معلم ومربی ایتمك ایستدیکندن، وبخاری عوملك خدمتندن واز کچمکه راضی اولمدیغندن، والیٔ مومی الیه طرفندن سمرقند جوارنده (خرتنك) قریهسنه نفی اولنمش؛ و۲۵۶ سنهسی عید فطر کونی، ۶۲ یاشنده اولدیغی حالده، اوراده وفات ایتمشدر. «صحیح بخاری» دیمکله مشهور اولان «جامع صحیح» دن بشقه حدیث وتاریخ وعلوم سائره دائر بروجه آتی بر چوق تألیفات معتبرهسی واردر: «ادب المفرده»، «کتاب اسماء الصحابة»، «کتاب افعال العباد»، «کتاب بدأ المخلوقات»، «کتاب برالوالدین»، «تاریخ الثقاة والضعفاء من رواة الحدیث»، «تاریخ بخاراء»، تفسیره متعلق ایکی کتاب، «کتاب الثلاثیات»، «الجامع الصغیر»، «الجامع الکبیر»، «خلق افعال العباد»، «کتاب الفوائد»، «کتاب القرائة خلف الامام»، «کتاب الکنی»، «کتاب الوحدان»، «کتاب الهبة»، «کتاب المسند الکبیر». اشهر تألیفاتی اولان «جامع صحیح» مصرده وسائر یرلرده دفعاتله طبع ونشر، وپك چوق مشاهیر علما طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر.

بخاری { (امیر —) [«امیر بخاری» و «امیر سلطان» ماده لرینه مراجعت بیوریله.]

بختکان { ایرانده فارس ایله کرمان آره سنده برکول اولوب، طولی تقریباً ۸۰ ومحیط دائرهسی ۲۴۰ کیلومتره در. بوکوله بر چوق نهرلر دوکیلوب، اك بیوکی (کر) نهریدر. کولك صویی طوزلیدر. ایچنده غیر مسکون بر قاچ آطه بولنوب، حیوانات ایچون قشلاق اتخاذ اولنورلر.

بُخت نَصر { (Nabuchodonosor) بواسمله آثوریلرده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ۶۶۷ تاریخندن ۶۴۷ تاریخنهدك (نینوی)ده حکم سورمش؛ ومیدیا (یعنی عراق عجمی وآذربایجان) حکمداری (ارفخشاد) ی مغلوب ایدوب، کندی الیله قتل ایتمشدر. سوریه وفلسطینك ضبطنه (هلوفرن) اسمنده بر وزیرینی مأمور ایتمش ایسهده، بو آدم (بتولیه) شهرینك محاصرهسنده (یودیث) اسمنده بر یهودی قیزی طرفندن قتل اولنمغله، بونك قتلندن صکره بخت نصر بتون فتوحاتنی غائب ایدهرك، روایته کوره، کندیسی دخی (کی اخشار) و (ناپوپولاسار) ه قارشی نینویی مدافعه ایتمکده ایکن، مقتول اولمشدر.

— ایکنجیسی «بیوك» لقبیله دخی معروف اولان مشهور (بخت نصر)در، که آثوریه ایله بابلستانك توحیدندن صکره، بو ایکی مملکتك حکمداری اولوب، قبل المیلاد ۶۰۶ تاریخنده فلسطینك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسهده، بنی اسرائیل حکمداری اولان (یهویاقیم) قارشی طورمیوب، تحت اطاعتنه کیرمکله، مقام اقتدارنده ابقا اولنمشیدی. اوچ سنه صکره یهویاقیم اطاعتدن انحراف ایتمکله، بخت نصر عسکر کوندرهرك، کندیسنی اخذ ایتمش؛ ویهویاقیم یولده خوفندن وفات ایتمکله، بخت نصر بونك اوغلی (یحنیو)یی بنی اسرائیله حاکم نصب ایتمش ایسهده، یوز

کون صکره بو ذاتی بر چوق علماء بنی اسرائیل ایله وحضرت دانیال وحزقال ایله برابر تحت اسارتده بابله نقل، وبنی اسرائیله بونك عمی (صدقیا)یی حاکم نصب ایتمشیدی. حضرت ارمیا بونك زمانده ظهور ایدوب، بنی اسرائیلی طریق حقه دعوت، وبخت نصره تهدید ایدردی. ۹ سنه صکره صدقیا دخی بخت نصرك اطاعتندن خروج ایتمکله، صاحب ترجمه ایکنجی دفعه اوله‌رق، فلسطینك اوزرینه عسکر سوق ایدوب، بر وبر روایتده ایکی بچق سنه‌لك محاصره‌دن صکره، قدسی ضبط، وبیت مقدسی تخریب ایده‌رك، بنی اسرائیلی تحت اسارتده بابله سوق ایتمشدر. بعده(صور) شهرینی محاصره وضبط ایدوب، مصره دخی عسکر سوقیله، مصر سفلایی استیلا ایتمش؛ وضبط ایتدیکی یرلردن پك چوق غنائم آلوب، نقل ایتدیکی بر چوق آثار صناعیه ایله بابلی برقات دها توسیع وتزیین ایتمشدر. بو فتوحاتك اوزرینه الوهیت دعواسنه قالقیشوب، من طرف‌الله بر مجازاة اولمق اوزره، عقلنی غائب ایتمکله، کندینی اوکوز ظن ایده‌رك، یدی سنه اورمانلرده کزمش؛ وبو مدتده زوجه‌سی اداره ملك ایتمشدر. بعده عقلی باشنه‌کلوب، دعوای الوهیتدن دخی واز کچمکله، تختنه عودت ایده‌رك، بر سنه دها حکمفرما اولمش؛ وقبل‌المیلاد ۵۶۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بختی { ایران شعراسندن اولوب، تبریزلی اولدیغی حالده، اکثر عمرینی شیرازده کچیرمشدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

امید جور ازتو ندارم چه جای لطف
نومیدیم ببین بچه غایت رسیده است

بختیار { (عزالدوله ــ) آل بویه حکمدارلرندن اولوب، پدری معزالدوله احمدك وفاتنده، ۳۵۶ تاریخنده، خوزستان وبصره وعراق طرفلرینك حکمداری اولمغله، خلیفة عباسینك امیری صفتیله حکم سورمکه باشلامش؛ وپدری کندیسنه عمی رکن الدینك اطاعتندن وبعض وزراسنك نصیحتندن چیقمامسنی وصیت ایتمش ایکن، بختیارعیش وعشرته انهماکله برابر، اصدقاسنی دلکیر ایتمش؛ وعمران بن شاهین وآل حمدانله وسائر طوائف ملوکله اوغراشدرق، عسکرینی انفاق ایچون، اوته‌یه بریه صارقندیلق ایتمکه مجبور اولمش؛ ووزیری سبکتکین ایله وبونك معیتنده بولنان اترا کله بر چوق وقت محاربه ایده‌رك، عمرادەسی عضد الدوله‌دن استمداده مجبور اولمشیدی. عضد الدوله کندیسنی فراغه اجبار ایتدکدن صکره، دسیسه ایله اخذ وحبس ایتمش ایسه‌ده، پدری رکن الدینك امریله کندیسنی قویویرمکه مجبور اولمش؛ وبو وقعه‌دن بینلرنده خصومت حاصل اولوب، رکن الدینك وفاتیله عضد الدوله‌نك اصل آل بویه تخت سلطنتنه جلوسنی متعاقب، بختیار آل حمدانله بالاتفاق، عضد الدوله ایله محاربه‌یه طوتیشمغله، ۳۶۷ تاریخنده ۳۶ یاشنده بغداد قربنده قتل اولنمشدر. بونك برقیزینی خلیفة عباسی طایع لله تزوج ایتمشیدی.

بختیشوع بن جبرائیل { (بختیشوع سریانیجه عبدالمسیح دیمکدر) خلفای عباسیه زمانده یتیشن اطبای سریانیه‌دن اولوب، نسطوریلردن سکز مشهور طبیب یتیشدیرن بر عائله‌یه منسوب ایدی. خلفای عباسیه‌دن واثق، متوکل، منتصر، مستعین ومعتز باللهك رئیس الاطباسی ایدی. خلفای مشارالیهمدن وعلی الخصوص متوکل باللهدن پك چوق نعمته نائل اولوب، فوق العاده بر ثروت وسامانه مالك اولمشیدی. حتی ثروت وسامانه وصورت تعیشنه چوق دفعه خلفانك کندیلری دخی غبطه ایدوب، مالنی مصادره، وبعده طبابتده وتداویلرنده کوستردیکی آثار اقتدار ومهارت اوزرینه، مع زیادة اعاده‌ایتمش اولدقلری مرویدر. تداوی امراضده‌کی مهارت واصابتی وثروت وسامانیله صورت تعیشی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. ۲۵۶ تاریخنده وفات ایتمشدر. «کتاب فی الحجامة» عنوانیله سؤال جواب صورتنده براثری واردر. مشاهیر مترجمیندن (حنین بن‌اسحق). لسان یونانیدن لسان عربی وسریانیه بر چوق کتب طبیه ترجمه ایتدیرمشدر. پدری (جبرائیل بن بختیشوع)، جدی(بختیشوع بن‌جورجس) وبونك پدری (جورجس بن جبرائیل) دخی مشاهیر اطبادن اولوب، محلرنده ذکر اولنه‌جقلردن.

بختیشوع بن جورجس { خلفای عباسیه خدمتنده بولنمش اولان اطبای سریانیه‌دن اولوب، آنف الترجمه بختیشوع بن جبرائیلك جدیدر. هادیه صوك مرضنده

باقش؛ و بونك بتون اطباسنك قتلیچون وبرمش اولدیغی امرك اجراسنه برحیله مانع اولمشیدی. بعده هارون الرشید طرفندن جلب اولنه‌رق، طبابتده کی مهارتی تقدیر اولنمغله، رئیس الاطبا تعیین اولنمشیدی. فن طبی ابو جعفر منصورك طبیبی بولنمش اولان پدری (جورجس بن جبرائیل) دن تحصیل ایتمشیدی. «الکناش المختصر» عنوانیله برتألیفی واوغلی جبرائیل ایچون یازدیغی «التذکرة» عنوانلی بر کتابی واردر. اوغلی جبرائیل دخی هارونك وبعده مأمونك طبیبی بولنمشدر.

بختیشوع بن یوحنا { پنه خلفای عباسیه‌دن اولوب، طبابت سریانیه‌دن اولوب، طبیب مشهور (یوحنا بن بختیشوع) ك اوغلیدر. خلیفه مقتدر باللهك وبعده راضی باللهك خدمت طبابتنده بولنوب، پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمشیدی. ۳۲۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بختشتاین { (Bechestein) آلمانیانك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷۵۷ تا ریخنده (صاقسه‌غوته) ده طوغمش، و ۱۸۲۲ ده وفات ایتمشدر. باشلیجه اورمانلرك احوالیله اوغراشمش؛ وآلمانیانك تاریخ طبیعیسی حقنده معتبر ومفصل بر کتاب یازمشدر.

بخشی { (حاجی اسماعیل —) قزوین شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

فلك تلافئ یك دیدن تونتواند
هزار سال اگر فکر انتقام کنند

بد { سنت — (St. Bède) انکلتره‌نك اك اسکی علماسندن اولوب، ۶۷۲ تاریخ میلادیسنده (دورهام) جوارنده طوغمش، و ۷۳۵ ده وفات ایتمشدر. تاریخ ومنطق وفلسفه‌یه دائر بعض اثرلر براقمشدر. اعزه صره‌سنه‌کچوب، مایسك ۲۷ سنده یورطبیسی اجرا اولنور.

بداریو { (Bédarieux) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده و (اوریه) نهری اوزرنده ناحیهٔ مرکزی بر قصبه اولوب، ۷۹۰۰ اهالیسی وچوحه واقشه فابریقه‌لری واردر.

بَدَخشان { آسیای وسطیده آفغانستانك منتهای شرق شمالیسنده وترکستان ایله هندستان وچین آره‌سنده بر خطه‌در، که جنوباً هندوکوه سلسله‌سیله محدود اولوب، جیحونك منابعنی حاویدر. مرتفع وطاغلق بریر اولوب، میاه جاریه‌سی پك چوقدر. ارتفاعیله برابر هواسی غایت کوزل ومعتدل واراضیسی منبت ومحصولدار در. غربدن شرقه اولان طولی ۳۰۰ وعرضی ۲۰۰ کیلومتره‌قدر اولوب، عرض شمالینك تقریباً ۳۶° ایله ۳۸ درجه‌لری آره‌سنده واقعدر. اهالیسی تاجیك تعبیر اولنوب، ایرانی الجنسدر، وفصیح فارسی ایله متکلمدرلر. ایچلرنده اوزبکلر وسائر اقوام ترکیه افرادی پك آزدر. اصل مرکزی (فیض آباد) شهری اولوب، آنجق بو شهر ۵۰ سنه اول کابل خانی طرفندن تخریب اولندیغندن، بدخشان امیری (جرم) قصبه‌سنده اقامت ایدیور. بدخشان او وقتدن بری اسماً ورسماً آفغانستانه تابعدر. کابلدن (یارکند) ه کیدن طریق بدخشانك ایچندن کچر. بو مملکت اسکیدن بری (لعل بدخشان) دیکله مشهور اولان بر نوع یاقوتیله وسائر ذی قیمت احجارینك کثرتیله مشهور اولوب، آلتون معدنیله دیکر بعض معادنی دخی واردر. قیللری غایت کوزل ایکی نوع کچیسیله دمبه دینلن قویروغی قالین قویونلری، ایکی هورکوچلی دوه‌لری وغایت قوتلی وآتشلی بر نوع کوچك آتلری واردر. اهالیسی کچی قیلندن ذی قیمت شالار وکوزل خالی وسجاده‌لر یاپارلر.

بدخشی { قدمای شعرای ایراندن اولوب، بدخشانده نشأت ایتمش، و ۲۹۴ تاریخ هجریسنده برحیات بولنمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

زیر و زیر گر شود عالم
ای بدخشی چه غم که درکذرست
کاین جهان همچو شیشهٔ ساعت
ساعتی زیر وساعتی زبرست

بدخشی { (مولانا — ٔسمرقندی) بو دخی بدخشان شعراسندن اولوب، شاهرخ بن تیمورك اوغلی مشهور اولغ بکه منسوب بولنمش؛ وسمرقنده امرار اوقات ایتمشدر. مرتب دیوانی وبر معما رساله‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

ای زلف شب مثال ترا در بر آفتاب
از شب که دید سایه که افتد بر آفتاب

بدر { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده و (جار) ك بر مرحله جنوب شرقیسنده بر بر اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك

هجرت نبویه‌نك ایکنجی سنه‌سی اوراده قریشیلره قارشی قزاندقلری مظفریتله مشهوردر. بدر براووه‌نك کنارنده اولوب، (مسجد الغمامه) اسمیله بر جامع وغزاء مذکورده شهید اولان صحابه‌دن ۱۳ ذاتك مزقدری موجوددر. اطرافنده حرما آغاجی باغچه‌لری واردر. — غزای بدر سنهٔ مذکوره رمضانده جمعه کونی وقوع بولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك معیتلرنده ۳۲۰ کشی وار ایدی، که بونلرك ۸۰ ی مهاجریندن وباقیسی انصاردن ایدی. قریش کاروانیله شامدن عودت ایدن ابو سفیانك اوکنه چیقمش ایکن، ابو سفیان خبر آلمغله، مکه‌دن استمداد ایتدیکندن، ابوجهلك معیتنده مکه‌دن کلنلرله برابر قریشیلر بیك کشی قدر اولمشلردی، که ایچلرنده یوز سواری ویدی یوز دوه دخی وار ایدی. اهل اسلامك قلتی ودشمنك اکثریتی ایله برابر، غالبیت طرف مسلمینده قالوب، کفار قریشدن ابوجهل وامیه بن خلف وحنظله بن ابی سفیان ودیکر بر چوق آدملر قتل اولنمش، وبر خیلیسی اسیر طوتلمشدر. عم رسول‌الله حضرت عباس ایله عمزاده‌سی عقیل دخی بو وقعه‌ده اسیر دوشوب، ذاتاً کندیلری زورله محاربه‌یه سوق ایدلمش اولدقلرندن، درحال اظهار ایمان ایتمشلردر. صحابه‌دن عبیده بن حارث، عمیر بن حمام انصاری، معهم مولی عمر بن الخطاب، حارثه بن سراقهٔ انصاری، عوف بن عفرا، ودیکر بعض ذوات که جمعاً ۱۳ کشی شهید اولمشدر. بو مظفریت اسلامك برقات دها اظهار واعلاسنه سبب اولوب، قریشیلرك مغلوبیتی خبری مکه‌یه واصل اولدقده، ابولهب کدرندن وفات ایتمشدر. — بر ایکنجی غزاء بدر دها واردر، که بدر صغری دخی دینلیورسه‌ده، (غزاء سویق) اسمیله دها معروف اولدیغندن، [« سویق » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بدر { (ابو عبد الله) صحابه‌دن وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك آزادلیلرندن اولوب، اوغلی عبدالله واسطه‌سیله کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر.

بدر { (بن عبدالله الخطمی) صحابه‌دن او. اولوب، کندیسندن حفیدی بلج بن عبدالله بن بدر واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه مرویدر. — بدر بن عبدالله المزنی دخی صحابه‌دن اولوب، بعض احادیث شریفه روایت ایتمشدر.

بدر الدین بعلبکی { [« بدر الدین مظفر » ماده‌سنه مراجعت.]

بدر الدین جاجرمی { ایران شعراسندن اولوب، عن اصل خراسانك جاجرم قصبه‌سندن ایسه‌ده، اصفهانده نشأت ایدوب، صاحب دیوان خواجه شمس الدین محمدك مداحی ایدی. ٦٨٦ تاریخنده وفات ایتمشدر. شعر بر ایکی بیت مشارالیهك مدحنه دائر سویلش اولدیغی نقطه‌سز بر مفصل قصیده‌سندندر:

که کرد کار کرم مردوار در عالم
که کرد اساس مکارم ممهد ومحکم
عماد عالم عادل سوار ساعد ملك
اساس طارم اسلام وسرور عالم

بدر الدین حلبی { (ابو القاسم حسن بن عمر بن حبیب) مشاهیر علمای اسلامدن اولوب، هجرت نبویه‌نك ۸۰۰ تاریخلرینه‌دك برحیات بولنمشدر. حیوانات ونباتات وجو هوادن باحث بر منظومه‌سی، مصر غلامان اتراکندن باحث « درر دولة الاتراك » عنوانیله بر تاریخی وبر طاقم اشعار وخطبه‌لری واردر. آثارینك برر نسخه‌سی پارس کتبخانه‌سنده موجوددر.

بدر الدین صماونوی { شیخ — عن اصل ملوك سلجوقیه نسلندن اولوب، اولجه حجاز ومصره سیاحتله تحصیل علوم ایده‌رك، بر آره‌لق سلطان مصر فرح بن برقوقه معلم اولمش؛ وبعده طریقته سلوکله، شیخ حسین اخلاطی‌یه انتساب ایتمش؛ وتبریزده تیمورلنكك حضورنده بین العلما تحدث ایتمش اولان برمسئلهٔ علمیه‌یی حل وفصل ایلمش ایدی. انقره وقعه‌سندن صکر، دیار رومه عودتله، یلدیرم سلطان بایزیددن صکره برمدت ادرنده حکم سورن موسی چلبینك قاضیعسکری اولدیغی حالده، چلبی سلطان محمد دورنده کندیسنه عفو ایله معامله اولنمش؛ ومعاش تخصیصیله ازنیقده اقامته مأمور اولمشیدی. کندیسی اکثر علومدن وعلی الخصوص تصوفدن بهره‌دار ایدیسه‌ده، طبعی الحاد وفساده مائل اولوب، مریدانندن بورکلوجه مصطفی ویهودیدن دونمه طورلق هوت آیدین طرفلرنده خلقی افساد واغوایه باشلادقلرندن، چلبی سلطان محمد خان طرفندن شهزاده سلطان مراد معیتنده سالف الترجمه بایزید پاشا کوندریلوب، وجودلرینی رفع ایتدیکنده،

شیخ بدرالدین ازنیقدن فرارله، اسفندیار زاده‌نك یانه انتجا ایتمش؛ ومتعاقباً افلاقه چکوب، اورادن دلی اورمانه تجاوزله، خروج نیتیله بر طاقم خلق اضلال وباشنه جمع ایتدیکندن، اوزرینه عسکر سوق اولنه‌رق، جماعتی پریشان اولمش؛ وکندیسی کندی آدملری طرفندن اخذ وبند ایدیله‌رك، حضور پادشاهی یه کتیرلمکله، مولانا حیدرهروینك فتواسیله ۸۲۳ تاریخنده سیروزده اعدام اولنمشدر. فقهه دائر « جامع الفصولین » عنوانیله برمعتبر تألیفی، تصوفه متعلق « مسرة القلوب » عنوانیله بر کتابی « لطائف الاشارات » عنوانلی براثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر. (صماونه‌قاضیسی اوغلی) دیمکله دخی معروفدر.

بدر الدین لؤلؤ { موصل اتابکلرندن نور الدین آرسلان شاهك کوله‌لرندن اولوب، عقل ودرایتله متصف اولدیغندن، حکمدار مشارالیه وفاتنده یعنی ۶۰۷ تاریخنده کندیسنی اوغلی عزالدین مسعود ثانی یه وصی ومدبر الملك نصب ایتمشیدی. بونك زمانده ادارهٔ ملك ایتدکدن صکره، ۶۱۵ تاریخنده مسعود دخی وفات ایتمکله، صاحب ترجمه بونك یك کوچك یاشده قالان اوغلی نورالدین آرسلانشاه ثانینك نامنه ادارهٔ مملکت ایتمش؛ وجزیره‌ده حکم سورن ایوبیلرله بالاتفاق، اتابکیان تختنك ادعای وراثتنده بولنان عمادالدین ومظفرالدینله برچوق وقت اوغراشمش؛ وبعده ایوبیلرله دخی محاربه ایتمشیدی. الحاصل اسماً اتابکیان نامنه وحقیقتده بالاستقلال ۵۰ سنه حکم سوردکدن صکره، ۶۵۷ ده وفات ایتمشدر. هلاکونك خروجنده صاحب ترجمه کندیسنه عرض اطاعت وانقیاد ایتدیکندن، ملکنده ابقا اولنمش؛ و وفاتنده اوغلی ملك صالح اسمعیل وارثی اولمش ایسه‌ده. مؤخراً هلاکو کندیسنی قتل، وموصلی دخی ضبط ایتمشدر.

بدر الدین محمود عینی { طقوزنجی قرن هجری عباسلرندن اولوب، « کنز الدقایق » ارزرینه « رموز الحقایق » عنوانیله برحاشیه‌سی و « المسائل البدریه » نامیله براثری واردر. ۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

بدر الدین مظفر { ... ان قاضی بعلبك، مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب. طبده عصریك فریدی اولدیغی کبی، حکمتده

و سائر علومده دخی مهارتی وحتی فقه و تفسیر وادبیاتدن دخی بهره‌سی وار ایدی. آلتنجی قرن هجری اواخرنده بعلبکده دنیایه کلوب، اوراده و بعده دمشقده تحصیل علوم وفنون ایتمش؛ ومعلمی مهذب عبدالرحیمك رفاقتنده اولدرق، برمدت ملك اشرف موسی بن ملك عادلك خدمتنده بولندرق، بونك معیتنده سفربر اولدقدن صکره، رقه خسته‌خانه‌سی طبابتنه تعیین اولنمش؛ وبعده دمشقه عودتله، ۶۳۵ تاریخنده اورانك صاحبی بولنان مظفرالدین یونس بن ملك عادله انتساب ایده‌رك، رئیس الاطبالغی اولمش؛ واو صره‌ده ملك عادل نورالدین بن محمود زنکینك بناکرده‌سی اولان دمشق خسته خانه‌سنی کندی مصرفیله توسیع، ووارداتنی تزید ایتمشدر. بعده ملوك ایوبیه‌دن دیکر بعض ذاتلر طرفندن دخی توقیر اولنه‌رق، عمرینی اجرای طبابتله وتدریس وافاده ایله کچیرمشدر. معاصری ومحبی بولنمش اولان « عیون الانباء فی طبقات الاطباء » صاحبی بو ذاتك علم وذکاسنی واخلاق حمیده و خیرات و حسناتنی زیاده مدح ایدیور. رقه‌نك هواسنه واحوال صحیه‌سنه دائر « مقالة فی مزاج رقه » عنوانیله بر تألیفی، امراض وادویهٔ قلبیه‌یه دائر « مفرح النفس » عنوانلی بر کتابی، وینه طبه دائر « کتاب الملح » اسمیله براثری واردر.

بدر جمالی { (امیر الجیوش ابوالنجم) ملوك فاطمیه‌دن مستنصرك رجالندندر. ارمنی الاصل اولوب، دولت مذکوره رجالندن جمال الدوله بن عماد طرفندن اشترا وتربیه اولنمغله، قطع مراتب ایده‌رك، ۴۵۵ تاریخ هجریسنده مستنصر طرفندن شام والیلکنه نصب اولنمش؛ وعکا وصور وسائر او طرفلری استرداد ایتدکدن صکره، مصرده فتنه وفساد ظهور ایدوب، مملکت هرج ومرج اولمغله، مستنصر طرفندن جلب اولندرق، مدبردولت تعیین اولنمش؛ وفساد وفتنه‌یه سبب اولان اکابر وسائر خلق برر برر قتل ایدوب، مصرده اعادهٔ اسایشه، وزراعت وتجارتی یکیدن احیا ایده‌رك، اعادهٔ معموریته موفق اولمش؛ وبعده شام جهتنی دخی استرداد ایده‌رك، امور دولتی بسبتون الینه آلمشیدی. ۴۸۷ تاریخنده مصرده وفات ایتمشدر. محل عبرتمرا برذات اولوب. مصرده بك چوق خیرات ومؤسساتی واردر. وفاتنده اوغلی ملك افضل شهنشاه کندیسنه خلف اولمشدر.

بدرچاچی ترکستان مشاهیر شعراسندن اولوب ، اسم اصلیسی (چاچ) اولان (طاشکند) شهرندن اولدیغی حالده ، دهلیه هجرتله ، سلطان محمد تغلقه انتساب ایتمش ، و (فخر الزمان) عنوانیله توقیر اولنمشیدی . ۷۴۵ تاریخنده وفات ایتمشدر . شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

این ابروی آزین هلال رمضانست
یاغبغب شیرین بت تنکدهانست
یا پارهٔ سیمست که برساعد زنکیست
یا ماهیٔ سیمست که درآب روانست

بدرخان پاشا کردستان بکلرندن اولوب ، ۱۲۵۹ تاریخنده میرالایلق رتبهسیله جزره متسلمی ایکن ، بعض کرد عشیرتلریله بینلرنده وقوع بولان اویغونسزلقلر اوزرینه ، بعده رتبهٔ وزارته نائل اولان کمال افندی اعادهٔ اسایشه مأموراً اوطرفه اعزام اولنمشیدی . بعده بدرخان بکك دها بر طاقم حرکات نامرضیهسی کورلمسی اوزرینه ، ۱۲۶۲ تاریخنده اناطولی اردوسی مشیرلکنه تعیین اولنان حلب والیسی عثمان پاشا عسکر سوق ایدهرك ، بدرخان بکی طوتوب ، عائلهسی خلقیله برابر درسعادته کتیرمشیدی . بعده صاحب ترجمه بعض مأموریتلرده قوللانیلدرق ، میرمیرانلق رتبهسنه ترفیع اولنمشیدی . ۴۰ قدر اولادی ویکنلری وار ایدی .

بدر دهلوی «آداب الفضلا» عنوانلی فارسی لغت کتابنك مؤلفی اولوب ، کتاب مذکوری ۸۲۲ تاریخنده یازمشدر .

بدرشروانی ایران شعراسندن اولوب ، کاتبینك معاصری ایدی .

بدرله سیواس ولایت و سنجاغنده مرکز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب ، سیواسك جنوب غربیسنده واقع و ۱۲ قریهدن مرکبدر .

بدره بغداد ولایت و سنجاغنده (کوت العماره) قضاسنه ملحق ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب ، بغدادك ۱۴۰ کیلومتره شرقنده واقع خان خدودی قریهسنده اولدرق ، دجلهیه تابع (کنجون) نهری اوزرنده واقعدر . ناحیهسی حدود ایرانیه داخلنده واقع (پشت کوه) دن اینن بر چوق درهلرله اروا اولنور .

بدفورد (Bedford) انکلتره ده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب ، (اوزه) نهری اوزرنده ولوندرهنك ۸۰ کیلو متره شمال غربیسنده واقعدر . ۱۷۰۰۰ اهالیسی ، مصنع بر کلیسای ، کوزل کوپریسی ، دار الشفاسی ، فابله و دانتله فابریقهلری وذخایرله دمیر ومعدن کوری تجارتی واردر . — بدفورد قونتلغی یعنی ایالتی انکلتره نك ایالات وسطیهسندن اولوب ، هونتینغتون ، قامبریج ، هرتفورد ، بوکینغهام ونورتامپتون قونتلقلریله محاطدر . مساحهٔ سطحیهسی ۱۱۹۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۴۶۲۵۷ کشیدر . بو ایالت وقتیله نیم مستقل دوقهلر معرفتیله اداره اولنوردی .

بدفورد دوقهسی ژان پلانتاجنت (J. Plantagenet) (duc de Bedford) انکلتره قرالرندن یشنجی هنرینك برادری اولوب ، ۱۳۸۹ تاریخ میلادیسنده طوغمش ؛ و ۱۴۳۵ ده فات ایتمشدر . فرانسهیی ضبط ایتمهده برادرینه یاردیم ایدهرك ، بونك وفاتیله اوغلی انکلتره وفرانسه قرالی طانیوب ، کندیسی نائب حکومت اولمش ؛ وفرانسهیی همان کاملاً ضبط ایتمش ایسهده ، (ژانه دارق) نام مشهور بر قیزك خروجی اوزرینه ضبط ایتدیکی یرلرك چوغنی الندن چیقمش ؛ وبو حیتلی وفدائی قیزی حیاً احراق ایتمکله نامنی لکهدار ایتمشدر .

بدلیس [«بتلیس» مادهسنه مراجعت بیوریله .]

بدنور (Bednor) ونام دیکرله (حیدرنکار) هندستانك (میسور) خطهسنده برشهر اولوب ، (غات) سلسلهٔ جبالنك قسم شرقیسنده ، ساحلدن ۵۵ کیلومتره ایچریده و ۱۲۰۰ متره ارتفاعی اولان برمحلده واقعدر . یکی برشهر اولوب ، ۱۷۶۳ تاریخ میلادیسنده حیدر علی طرفندن ضبط ، وپایتخت اتخاذ اولنمشیدی . او صرهده اهالیسی ۱۰۰۰۰۰ مقدارینه چیقمش ایسهده ، شمدیکی حالده ۱۵۰۰۰ دن زیاده دکلدر .

بدون (یاخود بودین) الیوم مجارستانك مرکزی اولان پشته شهرینك قارشیسنده یعنی طونهنك او بر یاقهسنده واقع (بوده) شهرینه اداره عثمانیه زمانده ویریلن اسمدر . بوشهر ۹۳۲ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح

اولنه‌رق، ۱۰۹۸ تاریخنه‌دك ۱۶۶ سنه اداره عثمانیه تحتنده بر ایالت مرکزی بولنمشدر. [«بوده» پشته» ماده‌لرینه مراجعت یوریله.]

بدوی { (ابوالعباس احمدبن‌علی) مشاهیراولیاء اللهدن وشرفادن اولوب، جد اعلاسی حجاج بن یوسفك ظلمندن فاسه قاچمشیدی. صاحب ترجمه ۵۹۶ تاریخنده فاسده طوغوب، یدی یاشنده ایکن، پدری وبرادرلریله برابر مکهٔ مکرمه‌یه کلمش؛ واوراده نشأت‌ایدوب، برآره‌لق خلقدن انقطاع ایله، التزام سکوت ایده‌رك، آنجق اشارتله افهام مرام ایتمکه باشلامشیدی. ۶۳۳ تاریخنده کوردیکی بر رؤیا اوزرینه عراق وشامه کیدوب، بعده مصرك (طنطا) قصبه‌سنده توطن ایتمش؛ وبو مناسبتله (طنطاوی) نسبتیله دخی شهرت بولمشدر. کرامات ومقاماتی ظاهر اولوب، صیت وشهرتی عالمگیر اولمغله، هر طرفدن زیارتنه آدملر کلمکه باشلامش؛ ومریدلری پك چوق تکثر ایتمشدر. نقابله کزوب یوزینی کیسه‌یه کوسترمه‌مسی، وچاشیر واثوابنی اوستنده پیرتیلمجه‌یه قدر دکیشدیرمه‌مسی کبی حقنده پك چوق غرائب منقولدر. ۶۷۵ تاریخنده وفات ایدوب، طنطاده دفن اولنمشدر.

بدویه { ملوك فاطمیه‌دن آمر باحکام الله زوجه‌سی اولوب، کندیسی صعید مصر عربانلرندن برینك قیزی اولدیغی حالده، فوق العاده اولان حسن وجمال وفصاحتی حسبیله، حکمدار مشارالیه طرفندن تزوج اولنمش. وشهره صیقلماق ایچون نیل کنارنده کندیسنه بادیه‌یی آکدیرر صورتده بر کوشك یاپدیرلمش ایسه‌ده. صاحبهٔ ترجمه‌نك عمزاده‌سی ابن میاحك دلداده‌سی اولدیغندن، مرقومله مخابره ومکاتبه ایدرمش. اکثری نظماً واقع اولان بومخابرات وبینلرنده‌کی معاشقه مشهور اولوب، داستان صورتنده منقولدر. شو برایکی بیت ابن میاحه یزدیغی اشعارندندر:

یاابن میاح الیك المشتکی
مالك من بعدك قد ملکا
کنت فی حیی طلیقا آمرا
ناقلا ماشئت منکم مدرکا
فانی الان بقصر موصد
لا اری الاحبیشا ممسکا

بُدَیح { اك مشهور مغنیلردن اولوب، عبدالله بن جعفرك کوله‌سی ایدی. عبدالملك بن مروانك زماننده برحیات اولوب، بینلرنده بعض ماجرالر منقولدر.

بدیع { (عبدالرزاق بن‌احمد عامری) شعرای عربدن اولوب، ۵۸۵ تاریخلرنده بر حیات بولنمشدر.

بدیع اصطرلابی { (بدیع الزمان ابو القاسم هبة‌الله بن حسین بغدادی) مشاهیر حکماء اسلامدن اولوب، علوم ریاضیه وهیئت ونجومده عصرینك فریدی اولدیغی کبی، حکمت وطب وادبیاتده یدطولاسی وطبیعت شعریه‌سی دخی وارایدی. طبیب ابن تلیذله صحبتی وار ایدی. ۵۳۴ تاریخنده وفات ایتمشدر. «المعرب المحمودی» عنوانیله برمکمل زیجی وبرچوق اشعار وسائر آثاری واردر.

بدیع الزمان میرزا { آل تیموردن وعرشیخ سلاله‌سندن سالف الترجمه حسین بایقرانك بیوك اوغلی اولوب، ۹۱۲ تاریخنده واقع پدرینك وفاتی اوزرینه، کوچك برادری مظفر حسین میرزا ایله مشترکاً برسنه خراسانده حکم سوردکدن صکره، اوزبکلره مغلوب اولوب، عراقه فرار، وشاه اسماعیل صفویه التجا ایتمشیدی. یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری شاه اسماعیلی مغلوب ایدوب، ۹۲۰ تاریخنده تبریزه داخل اولدقده، صاحب ترجمه‌یی اوراده بولمغله، معززاً یانینه آلوب، درسعادته کتیرمش؛ وبرآز مدت صکره بدیع الزمان طاعوندن وفات ایدوب، حضرت ابا ایوب انصاری جوارنده دفن اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب، شو بیت اوغلی محمد امین میرزانك اوزبکلر طرفندن قتلنده سویلش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر:

وزیدی ای صبا برهم زدی کلهای رعنارا
شکستی زان میان شاخ کل نورستهٔ مارا

بدیع الزمان همدانی { (ابو الفضل احمد بن حسین) اعاظم ادبای اسلامدن اولوب، عربی نثر ونظمده بینظیردر. ادیب شهیر حریری مقامات مشهوره‌سنی همدانینك مقاماتنه تقلیداً یازمشدر. ۳۱۰ تاریخلرنده همدانده طوغوب، تحصیل علم ایتدکدن صکره، ۳۳۰ تاریخنده خراسان جهتنه کیده‌رك، جرجان، نیشاپور، غزنه وسائر شهرلرده مدت مدیده افاده واستفاده ایله مشغول اولمشدی. او صره‌ده ابوبکر خوارزمی فن انشا وم‌کا

تبه‌ده کی مهارت وقوت فوق العاده‌سیله شهرت بولوب، کیمسه جوابه مقتدر اولمدیغی حالده، صاحب ترجمه بو ذاته جـواب ویرمك، مخابره‌یه کیریشمش؛ وبونلرك مکاتبه‌لری ایادیٔ ناسده دوران ایتمکه باشلایوب، همدا. نینك کسب صیت وشهرت ایتمسنه سبب اولمشدر. بعده هرانده توطن وتأهـل ایده‌رك، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش؛ و ۳۹۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر روا. یتده مسموماً وفات ایتمش؛ ودیکر بر روایتـه کوره، سـکنهٔ قلبدن بایلش اولدیغی حالده، دفن اولنوب، مزارده آتیلش، وکیجه وقتی سسی ایشیدیلوب، مزاری آچیلش ایسه‌ده، قورقوسوندن اودی پاتلایدرق، اولو بولنمشـدر. نظم ونثری فوق العـاده فصیح وبلیـغ اولمغله برابر، غایت سهل وسلیسدر. مقاماتی مشهور اولوب، اکثر ادبا طرفندن شرح وتحشیه اولنمشدر. ۱۲۹۸ تاریخنـده «الجوائب» مطبعه‌سی همدانینك مقاماتنی ورسـائلنی بر صورت حسـنه‌ده طبع و نشر ایتمشـدر. دیکر بعض آثاری وبرچوق اشعاری دخی واردر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر.

وکاد یحکیك صوب الغیث منسکبا
لوکان طلق المحیا یعطر الذهبا

والدهر لولم یحن والشمس لونطقت
واللیث لولم یض و البحر لوعذبا

بدیع سبزواری { ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

دوشم اندیشهٔ مرك آمد وهوشیار شدم
یاد آن خواب کران کردم وبیدار شدم

— (بدیع ترکوسیستانی) و (ملابدیع سمرقندی) اسملریله دیکر ایکی شاعر دخی واردر.

بدیعی { تبریز شعراسندن اولوب، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

مرا از جوانان شـیرین شمایل
بجان منتست آنچه کردند بادل
کنند منع ماشیخ شهر از جوانان
چه کویم اوراکه پیریست جاهل

بدیعی { سـلطان مراد خان ثالث دوری شـمراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. (مسکی امیر اوغلی) دیمکله متعارف ایدی. طریق علمیه سـلوك ایدوب، بعض قصائد یازمش ایدی. اشعاری سلیس ومعنیدار در. شو قطعه اوجملهٔ اشعارندندر:

غمزکدن ایکی پایکه شمشیرلر طاقن
بین اسب تازه آیله کوکل ملکینه آقن

کیم زار ایدر بدیعیٔ نالانی دیر ایسه‌ك
آیینه آل اله کل رخسارکه باقن

بدیل { بو اسمله صحابه‌دن آتی یدی ذات او. لوب، اك معروفلری (بدیل بن سله) وبدیل بن ورقادر. برنجیسی غزای مکه اثناسنده، استمداد ایچون، جانب رسول‌الله (صلعم) دن بشربن سفیانله برابر بنی کعب نزدینه کوندرلمشیدی. ایکنجیسنه ینه غزای مذکور صره‌سنده حضرت فخر کائنات افندمز حضرت علی یدیله یازلمش بر نامهٔ سعادت کوندروب، کندیسنی وسائر قریشیلری ایمانه دعوت بیورمشلردی. بر روایتده بو دعوتك اوزرینه قبل الفتح، ودیکر بر روایتده فتحدن صکره ایمانه کلمشدر. اوغلی عبدالله‌یله برابر حنین، طائف وتبوك غزالرنده حاضر بولنمش؛ وحضرت پیغمبرك حیاتنده ارتحال ایتمشدر.

بَذ { آذربیجان ایله اران آره‌سنده بر ناحیه اولوب، معتصمك زمانده (بابك خرمی) بو ناحیه‌ده ظهور ایتمشدر.

بذخشان { [«بدخشان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بَذل { خلفای عباسـیه‌یه منسوب اك مشهور مغنیـه‌لردن بر جاریه اولوب، اوتوز بیـك هوا ازبرنده اولدیغی مرویدر. مدینهٔ منوره‌ده طوغوب، بصره‌ده تربیـه اولنمش؛ وخلیفـه موسی الهادی طرفندن اشترا اولنه‌رق، بعده یکنی محمد امینه انتقال ایتمشیدی. کرك مشارالیهما وکرك مأمون خلیفه طرفندن پك چوق حرمت واعتبار وانعام واحساندنائل اولمشیدی. سسی فوق العاده کوزل وموثر اولوب، فن موسیقی واصول تغنیده‌کی مهارتی محیر عقول اوله. جق درجه‌ده بولندیغی کبی. سیماسی دخی کوزل اولمغله، اکابر وادبا وشعرادن پك چوق آدملر کندیسنه تعشق ایتمش، وایچلرندن بعضـلری تزوجنـه طـالب اولمش ایسه‌ده. کیمسـه‌یه وارمیوب، الی آخر العمر اولنمه. مشدر. ابراهیم موصلی وابراهیم بن مهدی کبی مشاهیر موسـیقیونك اکثریله ماجرالری مشهوردر؛ وغنا‌ده وروایت شعرده جمله سنده مسابقت ایتمشـدر. شعر واد.بده دخی وافر بهره‌سی اولوب. صحتی عایت لطیف وظریف ایدی. موسیقیه متعلق اون ایکی بیك صوتی حاوی برکتاب یازمشدر. — بو اسمده دیکر بر مغنیه

دخی بولندیغندن برنجیسی، (کبیره) وایکنجیسی (صغیره) وصفیله تفریق اولنور .

بذندون { طرسوس جوارنده برقریه اولوب، خلفای عباسیه‌دن مأمونك اورادە وفات ایتمسیله مشهوردر .

بر { (ابو هند بن عبدالله الداری) صحابه‌دن اولوب ، بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر .

بر { (Beer) آلمانیانك مشاهیر منجمینندن اولوب، ۱۷۹۷ تاریخنده برلینده طوغمش، و ۱۸۵۰ده وفات ایتمشدر. زنکین بر یهودی بانکرك اوغلی اولوب ، امور صرافیه ایله مشغول اولمغله برابر، هیئت ونجومله دخی توغل ایدەرك، برلینده بر رصدخانه تأسیس ، ومریخ وقمرك مکمل خریطه‌لرینی نشر ایتمشدر . — بنه بو اسمله معروف ایکی برادری وار ایدی،که بری شعرده ودیکری موسیقیده شهرت قزانمشلردر .

برا { (Bra) ایتالیاده (آلبه) شهرینك ۲۰ کیلومتره غربنده برقصبه اولوب ؛ ۱۲۰۰۰ اهالیسی وایپك محصولاتی واردر.

برابانت { (Brabant) فلمنك جهت جنوبیه‌سیله بلچیقه‌نك برقسمندن عبارت بر خطهٔ قدیمه‌نك اسمی اولوب ، قرون وسطاده جرمانیا ایمپراطورلغنه تابع بردوقه‌لق صورتنده اداره اولنوردی .

برابانت جنوبی { (Brabant Méridional) بلچیقه‌نك بر ایالتی اولوب، شمالاً (آنور) وجنوباً (نامور) ایله (هاینو) ایالتلری آره‌سنده واقعدر . مرکزی پایتخت دولت اولان (بروکسل) شهری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۲۸۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۰۷۴۷۶۵ کشیدر . اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حیواناتی دخی چوقدر . صنایعی پك ایلری اولوب ، بز، دانتله ، باصمه، کاغد وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر.

برابانت شمالی { (Brabant Septentrional) فلمنك بر ایالتی اولوب، شمالاً (کلدر) وجنوباً (آنور) و(نیمورغ) ایالتلری آره‌سنده واقعدر . مرکزی (بوآلدوق) شهری اولوب . مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۱۲۸ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۱۵۰۰۰ کشیدر . اراضیسی یالکز شمال شرق جهتنده بر آز منبت اولوب، سائر طرفلری شو ره‌زار وبطاقلقدن عبارتدر. حیواناتی وآریلری چوقدر .

براء بن اوس { صحابه‌دن اولوب ، اولاد رسول الله‌دن حضرت ابراهیمك سود باباسیدر. بعض غزالرده معیت پیغمبریده بولنمشدر .

براء بن عاذب { (ابو عماره الانصاری) صحابه‌دن اولوب، بدردن صغرسنی جهتیله حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز طرفندن اعاده بیورلمش ؛ و بعده معیت حضرت پیغمبریده اون درت غزاده بولنوب، مؤخراً (ری) ك فتحنده خدمتی کورلمش؛ وجمل وصفین وقعه‌لرنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر . نهایت بصره‌ده توطن ایتمشدی .

براء بن مالك { صحابه‌دن اولوب ، خادم رسول الله (صلعم) اولان انس بن مالکك برادریدر . احد وخندق وسائر غزاواتده حاضر بولنوب ، غایت جسور و شجیع اولدیغندن ، اثنای حربده دشمنك اوزرینه هجومله آتشك ایچنه طالدیغندن ، حضرت عمر بن خطاب (رضه) کندیسنه عسکر تسلیم اولنمامسنی تنبیه بیور. مشایدی. مسئلهٔ کذابه قارشی اولان محاربده سکسان یاره آلمش اولدیغی مرویدر. (تستر) فتحنده دخی پك چوق یارارلق کوسترنوب ، مبارزه‌ده ایران عسکری شجعانندن یوز کشی قتل ایتدکدن صکره ، هجرت نبویه‌نك ۲۰ تاریخنده محاربهٔ مذکوره‌ده (هرمزان) یدیله شهید اولمشدر. حسن صوته دخی مالك ایدی .

براء بن معرور { انصاری . بو دخی صحابه‌دن اولوب، بنی سلمه قبیله‌سنك نقیبی ایدی. عقبه کیجه‌سی الك اول حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزه بیعت ایدن والك اول قبله‌یه متوجهاً نماز قیلان بو ذاتدر. حتی اسلامه کلوب، قومیله برابر نزد پیغمبریده کیدرکن، اووقت اهل اسلامك قبله‌سی بیت مقدس اولدیغی حالده ، کندیسی کعبهٔ مکرمه‌یه آرقه‌سنی چویرمکه بر وجهله راضی اولدیوب، او طرفه متوجهاً نماز قیلش اولدیغی مرویدر. حضرت پیغمبرمکده ایکن، رحلت ایدوب ،

رسالتپناه افندمز عودتلرنده قبری اوزرینه تکبیر کتیروب نماز قیلمشلردر.

برات { آرناؤدلغك وسطلرنده ویانیه ولایتنده مرکز لوا بر شهر اولوب، یانیه‌نك ۱۴۵ کیلومتره شمال غربیسنده، اشقودره‌نك ۱۸۵ کیلومتره جنوبنده وآدریاتیق ساحلنك ۵۰ کیلومتره شرقنده، (دوول) نهرینه تابع همنامی بر چایك کنارنده وطاغ اتکنده اولەرق، ″۳۰ ′۴ °۴۰ عرض شمالی و″۲۷ ′۳۶ °۱۷ طول شرقیده واقعدر. قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۰ جامع شریفی، ۱۲ مسجدی، ۱۵ حجره‌یی حاوی بر مدرسه‌سی، بر رشدیه وبر قاچ صبیان مکتبی، متعدد تکیه‌لری، ۶۰۰ دکانی، بر حمامی وبر بدستانی واردر. اوستنده‌کی طاغك تپه‌سنده وقتیله خیلی اهمیتی حائز بولنمش بر قلعه بولنور. هواسی آغرجه ایسه‌ده اطراف‌نده باغ وباغچه‌لری چوقدر. اولدقجه تجارتکاه بر یر اولوب، چارشیسی ایشلکدر. شهرك شرق‌جهتنده (تومور) اسمنده منفرد، یوکسك وعجیب الشکل بر طاغ واردر، که غرائب طبیعتدن اولەرق، آره صره ایچندن طوپ سسنه بکزر بر سس ایشیدیلوب، اهالی طرفندن فوق‌العاده بر وقوعات ظهورینه علامت عد اولنور. برات شهری، صربلیلرك اورالرده حکومتلری زمانده (بلغراد) تسمیه اولنوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی (آرناؤد بلغرادی) اسمیله مذکوردر. برات بکلری تپه‌دلنلی علی پاشادن صکره یانیه والیسی اولمش اولان وزیر ویریونلی عمر پاشانك احفاد وتعلقاتندندر. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکی سلطان بایزید خان ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولوب، مشارالیه عمر پاشانك دخی بر جامعی واردر. — برات قضامی ۴ ناحیه و۳۴۷ قریه‌دن مرکب جسیم برقضا اولوب، (مزاکیه) دینلن واسع اوومنك دخی قسم اعظمینی حاویدر. اراضیسی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اوومنك اکثر طرفلرینی قیشین صو باصوب، یازین دخی طورفون صولر متوالیی بوزدیغندن، والحاصل نهرلرك یتاق واغزلرنده ایجاب ایدن عملیات نافعه اجرا ایدلمه‌مش اولدیغندن. بحق ایشلنه‌میور. مع‌هذا خیلی مقدار محصر. بغدای، آرپه، یولاف وسائر حبوبات‌له اوزوم وسائر انواع میولر وتوتون حاصل اولور. زیتون آغاجلری دخی چوقدر. قضانك فضلهٔ محصولاتی (سمانك) اسکله‌سندن تریسته وایتالیایه نقل اولنور. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. (مزاکیه) اوومسنده کوچك لکن پك قوتلی بر جنس آت دخی یتیشدیریلیر. قضانك اهالیسی ۴۰۰۰۰ قدر اولوب، ثلثاندن زیاده‌سی مسلم وآرناؤددر. خرستیانلرك اکثری اولاخ جنسنه منسوب ایسه‌لرده، بونلر دخی آرناؤدلشوب، آرناؤد لسانیله متکلمدرلر. درون قضاده ۲۲ جامع ومسجد، ۲۵ صبیان مکتبی، ۲ دباغخانه، ۸۸ دکمن و۸ کوپری موجوددر. برات قضاسنده قبا کلیم، سجاده، چول وچوراب کبی یوکدن بعض منسوجات اعمال اولنور.

برات { سنجاغی. یانیه ولایتنك مرکب بولندیغی درت سنجاغك بری واك شمالیسی اولوب، وسطی آرناؤدلغك برقسمندن وطوسقه‌لغك شمال غربی قطعه‌سندن عبارتدر. جنوباً ارکری سنجاغیله، غرباً آدریاتیق دکیزیله، شمالاً اشقودره ولایتنك دراج ومناستر ولایتنك ایلبصان سنجاقلریله، شرقاً دخی ینه مناستر ولایتنك کوریجه سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اوومواولوب، اوومه جهتی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، طاغلق جهتلرینك بعض یرلری مرعا واورمانلری حاوی واکثر طرفلری طاشلق وشوره‌زاردر. قیون وکچی کبی حیواناتی چوقدر. اك یوکسك طاغلری (تومور) ومالاقاستره) طاغلری اولوب، ایکی بیوك نهر دخی سنجاغی شق ایدیور، که برنجیسی مناستر ولایندن کلوب، برات نهرینی دخی آلدیغندن (دوول)، وایکنجیسی یانیه وارکری سنجاقلرندن کلوب، آولونیه قضاسی ایچندن مرور ایدن (ویوسه) نهریدر. برات سنجاغی ۶۰۰ قریه‌یی حاوی اولوب، ۵ قضا و۴۰ ناحیه‌یه منقسمدر. قضالری: برات، آولونیه، ملا قصره، اسقراپار، تیموریچه‌در. [بهرینك اسمنه مراجعت یوریله.] سنجاغك اهالیسی ۱۳۰۰۰۰ مقدارینه قریب اولوب، جمله‌سی آرناؤد اولمق اوزره، بالکز ۳۴۰۰۰ قدری خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. برات وآولونیه قضالری یعنی دکیزه قریب اولان محللری پك منبت ومحصولدار اولوب. زراعت وامور نافعه پك کری اولدیغی حالده، ینه خیلی ذخایر وزیتون وسائره حاصل اولور. حیواناتی دخی پك چوق اولوب، کلیتلی ساده باغ، پنیر، دری وسائر حیوانات

محصولاتی اخراج اولنور. مزاکیه اووه‌سنده خیلی مقداردہ آتلر دخی یتیشدیریلیر. صنایع محلیه پك کریده اولوب، یوك وپکی قیلدن اعمال اولنان وکویلیلر طرفندن قوللانیلان قباعبا، شیاق، چول، چوراب کبی شیلردن بشقه محصولات صناعیه‌سی یوق کبیدر.

براثا { بغدادك براسکی محله‌سی اولوب، ایچنده کی جامعده شیعیلر سب اصحاب ایتدکلرندن، خلیفه راضی بالله طرفندن تخریب اولنمشیدی. روایته کوره، بو محله بغدادك بناسندن اول بر قریه حالنده بولنوب، حضرت علی (رضه) بو قریه‌یه نزول بیورمشیدی. بو محله‌یه نسبتله (براثی) تلقیب اولنور بعض علما وسائر مشاهیر اسلام کلمشدر.

براچیانو { (Bracciano) ایتالیاده رومانك ۲۴ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك قصبه اولوب، همنامی اولان برکولك کنارنده واقعدر. کولك محیط دائره‌سی ۲۷ کیلومتره وعمقی ۳۰۰ مترەدر.

برادفورد { (Bradford) انکلتره‌نك (یورق) ایالتنده ویورقدك ۳۱۳ کیلومتره شمال غربیسنده برشهر اولوب، ۱۴۵۰۰۰ اهالیسی، کور معدنی، دمیرخانه‌لری ویوك منسوجات فابریقه‌لری واردر. — ینه انکلتره‌نك (ویلتشیر) ایالتنده دخی بو اسمله برقصبه بولنوب، (بات) شهرینك ۱۱ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (آوون) نهری کنارنده واقع و ۱۰۲۵۰ اهالی‌ایله ابی چوخه فابریقه‌لریني جامعدر.

برادلی { (Bradley) انکلتره‌نك مشاهیر فلکیونندن اولوب، ۱۶۹۲ ده (شربورن) ده طوغمش و ۱۷۶۲ ده وفات ایتمشدر. اوقسفور دار الفنونده معلم بولنمش، و خیلی وقت (غرنویچ) رصدخانه‌سنی اداره ایتمشدر. بتون آوروپا آقادمیالری اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. انحراف ضیایی کشف ایتدیکی کبی، هیئته متعلق دها خیلی کشفیاته موفق اولمشدر. بو فنه دائر بر چوق تجارب ومطالعاتی نشر اولنمشدر.

برادوست { موصل ولایتنك شهر زور سنجاغنه تابع رواندز قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، سنجاغك وبتون ولایتك منتهای شرق شمالیسنده واقع اولمغله، شمالاً وان ولایتنك حکاری سنجاغیله وشرقاً حدود ایرانیه‌ایله محدوددر.

طاغلق بر یر اولوب، اهالیسی کرددر. بیوك بر ناحیه اولوب، ٦٤ قریه‌یی حاویدر.

برار { (Bérar) هندستانك وسطلرنده برخطه اولوب، شمالاً کندیش وملوه، جنوباً اورنك آباد وبیدر خطه‌لریله، شرقاً دخی (کندوآنه) بادیه‌سیله محاطدر. طولی ۴۲۰ وعرضی ۲۲۰ کیلو-مترە اولوب، ۳۰۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. باشلیجه شهرلری (نکپور) ایله (الیچپور) در. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، بو مملکتده مخصوص بر جنس قویونلری وصندال آغاجلری واردر. بوخطه یقین وقتلرده مستقل بر راجه طرفندن اداره اولنوب، ۱۸۱۷ تاریخنده انکلیزلر راجه‌سنه معاش تخصیصیله اداره مملکتی الهآلمش؛ و۱۸۵۳ده راجه‌لرك نسلی منقرض اولمغله، بوخطه دخی بسبتون انکلیزلرك ضبطنه کچمشدر.

برازوس { (Brazos) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (تکزاس) جمهوریتنده بر نهردر، که مذکور جمهوریتك شمال شرقی جهتنده ′۳۰ °۳۲ عرض شمالی ایله ′۱۲ °۱۰۲ طول غربیده نبعان ایدوب، ابتدا شرق شمالیه و بعده جنوب شرقیه طوغری جریانله، ریشموند، قولومبیا وسائر شهر وقصبه‌لرك یاندن کچه‌رك، ۱۰۰۰ کیلو-مترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مکسیقه کورفزینه دوکیلور. — جمهوریت مذکوره‌نك بر ایالتی دخی بو اسمله مسمادر.

برازه { یاخود براچه (Brazza) آوستریانك دالماچیا ساحلی قارشیسنده‌کی آطه-لرندن اولوب، اسپالاترو آطه‌سنك قارشیسنده واقعدر. ساحلدن ۱۰ کیلومتره وسعتنده بر بوغازله آیرلمشدر. طولی ۴۸ وعرضی ۱۰ کیلومتره اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی وکوزل شرابی واردر.

برازیلیا { (Brésil) آمریقای جنوبیده بیوك بر دولت اولوب، قطعهٔ مذکوره-نك نصفنه قریب اراضیی جامع بر مملکت واسعه‌در. وسعت اراضیجه روسیه ایله چین وممالك مجتمعه‌دن صکره دنیانك اك بیوك دولتیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — برازیلیا قطعهٔ واسعه‌سی آمریقای جنوبینك شرقه طوغری اوزانمش جسیم بر زاویه‌یی یعنی قطعهٔ مذکوره‌نك بحر محیط آطلا-

سیده‌کی سواحلنك قسم اعظمنی جامع اولوب، غرباً آند سلسلهٔ جبالنك اتکلرینه قدر ممتد اولور. شرقاً وشرق شمالی ایله شرق جنوبی جهتلرندن بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً (اوروغای) جمهوریتیله، جنوب غربی جهتلرندن آرجنتین، پاراغای وبولیویا جمهوریتلریله، غرباً پرو، اقوآدو وقولومبیا جمهوریتلریله، شمالاً دخی ونزوئلا جمهوریتیله وانکلتره ایله فلنك وفرانسه‌نك اللرنده بولنان (غویانه) خطه‌لریله محاط ومحدود در. بو مملکت واسعه‌نك اکثر طرفلری خالی ویا اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه ایله مسکون واسع اووه‌لر وباطلاق کورمه‌مش اورمانلردن عبارت اولدیغندن، حدودی تمامیله مضبوط ومعین اولمیوب، همحدود اولان دولتلرك هربریله حدود منازعه‌لری اکسیك اولمیور. برازیلیانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۸ ۳۳۷ ۲۱۸ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، طاغلری. — برازیلیانك اك مرتفع یری سواحله قریب اولان قسمی اولوب، دکیزدن مشاهده اولنان برصره طاغلر جنوبدن شماله طوغری ممتد اولور، وغربه طوغری دخی برطاقم قولار وشعبه‌لر اوزاتیرلر. بو طاغلرك ساحله طوغری اولان اتکلری دیکجه اولدیغی حالده، ایچ طرفه ناظر اولان جهتلری برسطح مائل صورتنده اولوب، آمازون وپاراغوآی ایرماقلرینك وادیلرینه‌دك ممتد اولور. بووجهله برازیلیانك قسم شرقیسی طاغلق اولوب، قسم اعظمی اولان ایچ طرفی ایسه بو طاغلرله آند سلسله‌سی آره‌سنده ممتد اولور واسع بر اووه حالنده در. بو اووه‌نك اورته‌لرنده شمال‌شرقیه طوغری آقان آمازون ایله جنوب شرقیه طوغری جریان ایدن پاراغوآی ایرماقلرینك حوضه‌لرینی آیرمق اوزره بر تقسیم میاه خطی تشکیل ایده‌جك برارتفاع وار ایسه‌ده، بو ارتفاع بعض محللرنده فرق اولنه‌میه‌جق درجه‌ده‌در. بو پایانسز اووه‌یی مذکور ایکی ایرماغه وعلی‌الخصوص آمازونه دوکیلن متعدد یوك نهرلر شق ایدیور. ساحله متوازیاً ممتد اولان برازیلیا سلسلهٔ جبالی محلنه کوره مختلف اسملرله تسمیه اولنیورسه‌ده، (سرادومار) یعنی «دکیز سلسله‌سی» و (سراجرال) یعنی «بیوك سلسله» اسم عمومیسیله معروفدر. بونك اك یوکسك محلی ۲۰۱۵ متره ارتفاعنده اولوب. دکیزدن کورینن وخیونجه مشهور اولان (فراده‌ده ماقاهه) طاغنك ایسه ۱۷۵۰ متره ارتفاعی واردر.

ساحله متوازیاً ممتد اولان مذکور سلسلهٔ آرقه‌سنده وبرازیلیانك مرکزی اولان (ریویانیرو) شهرینك حذاسنده دیکر برطاقم طاغلرك نقطهٔ مرکزیه‌سی حکمنده اولان (ایتاتیایوسو) طاغی بولنیور، که برازیلیانك اك مرتفع نقطه‌سی اولوب، ۲۹۹۴ متره ارتفاعی واردر، وتپه‌لری قیشین قاره ستر اولنور. بوطاغدن شمال غربی، شمال شرقی و جنوب غربیه طوغری سلسله صورتنده برطاقم طاغلرتشعب ایدیور. بونلرك شمالنده دیکر برطاقم سلسله‌لر دخی تعاقب ایدیورسه‌ده، ارتفاعلری ایکنجی درجه‌ده‌در. برازیلیانك شمالنده دخی برصره طاغلر غربدن شرقه طوغری ممتد اولوب، آمازون حوضه‌سنی قپار، وغویانه جهتندن برازیلیانك حدودینی تشکیل ایدرلر. بونلرك ارتفاعلری ۲۰۰۰ متره قدر بالغ اولور.

نهرلری. — برازیلیا میاه جاریه‌نك کثرتجه کره‌ٔ ارضنك اك ممتاز یرلرندن معدود اولوب، پك بیوك ایرماقلری وپك چوق نهرلری واردر. کرهٔ ارضك اك بیوك نهری اولان (آمازون) برازیلیانك شمال غربی قسمنی شق ایده‌رك، شمال شرق ساحلندن بحر محیط آطلاسیه دوکیلور؛ وتابعلری اولان متعدد بیوك نهرلر بوقطعه‌نك قسم اعظمنی سقی ایدرلر. آمریقای جنوبینك ایکنجی ایرماغی عد اولنان (لاپلاتا) نك دخی منبعلری ومجراسنك بر بیوك قسمی برازیلیا داخلنده‌در. لاپلاتا نك منبعلری برازیلیاده اولدیغی حالده، منصبی بوملکتك خارجنده، وآمازونك ایسه اکثر منبعلری جهت غربیه‌ده کی جمهوریتلر اراضیسنده اولدیغی حالده، منصبی برازیلیاده‌در. منصبی آمازونله همان مشترك اولان (توقانتین) نهری دخی مذکور ایرماغك تابعلرندن عد اولنورسه، آمازونك حوضه‌سی برازیلیانك نصفنی، لاپلاتانك حوضه‌سی بر ربعنی وطوغریدن طوغریه دکیزه دوکیلن سائر انهارك حوضه‌لری دیکر بر ربعنی ضبط ایدیور. بو وجهله برازیلیا ایکی بیوك وبر قاچ کوچك حوضه‌یه منقسم اولوب، بو حوضه‌لرك جمله‌سی بحر محیط آطلاسی مائله‌سنده واقعدرلر؛ چونکه (آند) سلسله‌سی جسیم بر دیوار کبی برازیلیایی بحر محیط کیبردن آیریور. برازیلیا داخلنده آمازون ایرماغنه تابع اولان انهارك اك بیوکلری جنوبده: یوروآ، پوروس، مادیرا، تاپاپوز، اکسینغو، وشمالده: ایسا، یاپور. نغرو وسائره‌در؛ مذکور (توقانتین) نهرینك

دخی (آراغوای) اسمیله بر بیوك تابعی واردر. لاپلاتا ایرماغی ایسه ایکی بیوك نهرك اجتماعندن تشکل ایدیور، که بونلرك بری (پاراغوآی) ودیکری (پارانه) در. (اوروغای) نهری ایسه برازیلیانك جهت جنوبیه‌سنده نبعاناله، ابتدا برازیلیا ایله آرجنتین وبعده آرجنین ایله اوروغای جمهوریتلری حدودینی آیره‌رق، لاپلاته‌نك منصبی قربنده دوکیلور. طوغریدن طوغریه دکیزه دوکیلن برازیلیا انهارینك اك بیوکی (سان‌فرانجسقو) نهری اولوب، مارالذکر (ایتاتیایوسو) طاغلرندن نبعاناله، ساحله متوازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سنده جنوبدن شماله آقه‌رق، وبعده شرقه طوغری دونوب، مذکور سلسلهنك بر بوغازندن چکه‌رك، دکیزه دوکیلور. بونك شمالنده (پارناهیبا) نهری دخی ذکره شایاندر. بونلردن بشقه مذکور سلسلهدن بر طاقم کوچك نهرلر آقیور.

سواحل وجزایری. — برازیلیانك ساحلی ۷۰۰۰ کیلومتره‌دن آشاغی اولمیوب، آمریقای‌جنوبینك سواحل شرقیه‌سنك نصفندن زیاده‌سی بو دولته عائددر. بو ساحلك بیوك کورفزلری یوغیسه‌ده، پك چوق کوچك قویلری و۴۲ لیمانی واردر. بو لیمانلرك اك بیوك واك کوزلی مرکزی اولان (ریو یانیرو) شهرینك لیمانی اولوب، ایکنجی درجه‌ده دخی پارا، مارانهاو، پرنامبوق، باهیا، ایلهوس، ویقتوریا، سانتوس، پارانا‌غوآ وسائته قترینه لیمانلریدر.

برازیلیانك سواحله قریب اولان بر طاقم کوچك آطه‌لریله بیوك نهرلرینك مجرا ومنصبلرنده بولنان آطه‌لردن بشقه ایکی طاقم آطه‌لری واردر، که بری (سان روق) برونتك آچیقلرنده ۴° عرض جنوبیده واقع (فرناندو نورونا)، ودیکری پك آچیقلرده و۲۰° عرض جنوبیده واقع (ترینیداده) طاقیدر.

اقلیم وهواسی. — برازیلیا ۴° عرض شمالیدن ۳۰° عرض جنوبی‌یه‌دك ممتد اولوب بر قطعه اولوب، اراضیسنك ارتفاعی وسائر احوالی دخی پك متنوع ومختلف اولدیغندن، اقلیم وهواسنك دخی اوکا کوره مختلف اولمسی طبیعیدر. (سان پاولو) اسکله‌سندن (اوروغای) حدودینه‌دك ساحل بوینجه ممتد اولان ووسعت عمومیه‌سنه نسبةً پك کوچك بر یر عد اولنه‌بیلن قسمندن بشقه برازیلیا اقطاری منطقهٔ حاره داخلنده اولوب. خط استوا قسم شمالیسنك ایچندن کچیور. خط استوانك شمالنده اولان قسمی آز اولمغله برابر همان خالی کبی اولدیغندن، برازیلیانك قسم کلیسی منطقهٔ حارهٔ جنوبیه‌یه داخلدر. بو منطقه‌ده بولنان سائر ممالکده اولدیغی کبی، برازیلیاده دخی ایکی موسم حکم سوریور، که بری یاغور ودیکری قوراقلق موسمیدر. یاغور کونشك انحرافنه تابع اولوب، یزده یاز اولدیغی موسملرده برازیلیانك شمال، ویزده قیش اولدیغی موسملرده جنوب جهتلرنده یاغور یاغار. آنجق بعض دفعه موسمنده دخی یاغور یاغیوب، نهرلر وکولر بیله قورور، واو سنلرده قحط وغلا اولوب، اهالی وحیوانات آجلندن تلف اولور. منطقهٔ حارهنك آلتنده بولنان وبیوك نهرلرینك کنارلرنده بطاقلق ومتعفن صولری اکسیك اولمیان بویله برملکتده هوانك پك‌ده آرزو اولنه‌جق صورتده اولماسی طبیعیدر. هله آوروپا مهاجرلری حقنده پك‌مهلك اولدیغی قره‌حکر شیشکینلکی دیزانتری وصاری صیمه کبی علتلر اکسیك دکلدر. اهالیسی آنجق پك آز یمك سایه‌سنده صحتلرینی محافظه ایدرلر. مع هذا سواحله قریب اولان شرق وشرق جنوبی قسمنده وسواحل جنوبیه‌سنده هوا خیلی معتدل اولوب، اوروپالیلر دخی پك اعلا یاشایه بیلیورلر. برازیلیانك اك مسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — برازیلیا. ده حرارت ایله رطوبتك امتزاجی نباتات متنوعه‌نك فوق‌العاده نشو ونما بولمسنه مساعد اولمغله، بوملکتده کی اشجار ونباتاتك انواعی وجسامتلریله حسن ولطافتلری طبیعیونك حیرتنی موجب اولدیغی درجه‌ده‌در. دنیانك دیکر هیچ بر طرفنده بولنماز نیجه آغاجلری، اوتلری، چیچکلری اولوب، بونلرك بر قسمی الآن کشف اولنه‌مامشدر. کشف اولنانلردن دخی برمقدار جزئینك اولسون تعدادیچون لسانمزده اسامیسنی بوله‌میه‌جغز درکاردر. قابوق ویا یاپراقلری ویاخود کوکلری طبده وصنایعده مستعمل انواع آغاجلر وسائر نباتات پك مبذول اولدیغی، اورمانلر تشکیل ایتدکلری کبی، تاپیوقه دینلن برنوع نشاسته استحصالنه یارایان مانیوقه، موس، مصر، وایله، قاقاو. شکر قامشی وعلی‌الخصوص قهوه، پامبوق وتوتون کثرت اوزره حاصل اولور. ایالات جنوبیه‌ده باغلر دخی چوق اولوب، کوزل شرابلر چیقار. چای یرینی طوتار وآمریقای جنوبی اهالیسی عندنده پك مستعمل اولان (ماته) تعبیر اولنور بر نبات دخی پك مبذولدر.

برازیلیانك منابع ثروتنك باشلیجه‌لرندن بری‌ده معادنی اولوب، (میناس‌جرائس) ایالتنده وسائر بعض طرفلرده کثرت اوزره آلتون معدنلری والماس، زمرد، زبرجد وسائره کبی ذی‌قیمت احجارك انواعی بولنور. یالکز آلتون معدنندن سنوی ۱۰ ملیون فرانقلق کوچه استحصال اولنور. دمیر معدنی دخی چوق اولوب، یاقر، کومش، قورشون، قلای وسائر معدنلر دخی جابجا بولنیورسه‌ده، آلتون ایله ذی‌قیمت طاشلرك اخراجی اهالیی مشغول ایتدیکندن، بریکی معدنلره التفات ایدن یوقدر.

برازیلیانك حیوانات اهلیه‌سی همان یالکز آورو. پادن نقل ایدلمش اولان آت، صیغیر، قویون وسائره‌دن عبارت اولوب، حیوانات وحشیه‌سی ایسه پك چوق وپك متنوعدر. حتی آمازون سواحلنك اهالیسندن اکثری الیوم منحصراً قابلوماباغه یمورطه‌سیله وبالیقله بسلنیورلر. یالکز آمازون نهرنده ۲۰۰۰ قدر جنس بالیق بولنیور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — برازیلیانك اهالیسی ۱۲۵۰۰۰۰۰ رادەلرنده اولوب، وسعت اراضیسنه نسبةً بهر مربع کیلومتره باشنه برچق آدم دوشیور؛ آنجق مملکت مذکورەنك هر طرفی بر درجه‌ده مسکون اولیوب، آمازون حوضهٔ واسعه‌سی همان خالی حکمنده اولدیغندن، ساحله قریب اولان غرب جنوبی قسمنده بهر مربع کیلومتره باشنه تقریباً ٤ کشی دوشیور. علی‌العموم آمریقانك اولدیغی کبی، برازیلیانك دخی اهالیسی اوچ جنسه منسوب اولوب، بری اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه، بری آوروپا مهاجرلری، بری‌ده آفریقادن نقل ایدلمش اولان اسرای زنجیه جنسلریدر. اهالینك قسم اعظمی یعنی تقریباً ۱۰ ملیونی آوروپا مهاجرلری اولادندن عبارت اولوب، بونلر دخی عمومیت اوزره پورتکیزلیدر. اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده وقتیله عقد ایدلمش اولان برمعاهده موجنجه پورتکیزلیلر آمریقای جنوبینك یالکز بو جهتنه هجرت ایتمکه سربست اولوب، دیکر طرفلری اسپانیولره براغلمشیدی. اسپانیولر اسکان ایتمش اولدقلری یرلر چوقدن بر چوق حکومات مستقله‌یه انقسام ایتدکلری حالده، پورتکیز مستملکاتی پورتکیزك التدن چیقدقدن صکره دخی بر تك دولت حالنده قالمشدر. مؤخراً برازیلیانك بعض طرفلرینه وعلی‌الخصوص جنوب غربی جهتلرینه بر خیلی فلمنکلی، آلمان، ایتالیان، فرانسز وسائره مهاجرلری دخی کیدوب یرلشمشلرسه‌ده، پورتکیز جنسیتنه منسوب اولان برازیلیالیلره نسبة پونلر لاشی حکمنده‌در. پورتکیز مهاجرلرینك اولادندن بر طاقمی پورتکیزلی ابویندن متولد اولوب، وطن اصلیلرینك اخلاق واطوارینی محافظه ایتمش اولدقلری حالده، بر طاقمی یعنی تقریباً بر ثلثی ملز اولوب، باشلیجه پورتکیزلی ویرلیدن متولددرلر، که بونلرك کندیلرینه مخصوص سیمالری اولوب، بعضلری پورتکیز وبعضلری یرلی لسانیله متکلمدرلر. زنجیلر ایکی ملیوند قریب اولوب، اکثری صرف زنجی وبعضلری پورتکیزلیلرله ویا یرلیلرله قاریشمش ملز حالنده‌درلر. بونلر اوتدن بری قهوه تارلەلرنده وسائر خدمات شاقه‌ده حیوان مقامنده استخدام اولنوب، بو صوك سنەلره کلنجه‌یه قدر اسارتدن قورتله‌مامشلردر. اهالیٔ اصلیه ایسه آمریقانك کشفی صره‌لرنده پورتکیزلیلر طرفندن غدارانه تعقیب اولنه‌رق، او وقتدن بری امحالرینه چالیشلمش؛ ومع هذا بر چوق قوم وقبیله‌لری آوروپالیلرك یاشایه‌مدقلری وحیم هوالی اووه‌لرده وپایانسز اورمانلرده وعلی‌الخصوص آمازون ولاپلانه حوضلریله (ماتوغروسو) ایالت واسعه‌سنده جولان ایتمکده‌درلر. بونلر ٦۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنوب، برطاقمی اثنای کشفده ملت حاکمه بونمش اولان (توپی) ونام دیکرله (غوآرانی) قومنه منسوب اولەرق، برازیلیانك همان طرفنه منتشر وقبائل متعددەیه منقسم اولدقلری حالده، بردرجه‌یه قدر بربرلرینك لسانلرینی آکلامقده‌درلر. برطاقمی دخی اثنای کشفده ملت محکومه حالنده بولنوب، او وقتدن محقر بولنمش اولان (تاپویا) قومنه منسوبدرلر. بو ایکی جنسیتك منقسم بولندقلری اقوام وقبائلك یالکز اسامیسنی ذکر ایتمك ایستسەك، تطویل کلامدن قورتیلەمامش اولەجغمزدن، ولسان واخلاقلری دخی مختلف اولدیغندن، هر بر قبیله‌لرینك بر بیوك قوملك بقیهٔ السیوفی حکمنده اولەجغنده شبهه یوقدر. بونلر وحشیتك درجات مختلفه‌سنده بولنوب، بعضلری عادتا مدنیته قریبله، توطن ایدەرك، زراعتله اشتغال ایتدکلری حالده، برطاقمی آوله ویا خدایی تابت شیلرله اکتفا ایدوب، ایچلرنده آدم اتی یین وخصملرندن طوتدقلری اسیرلری ذبح ایدنلر دخی واردر. بو

اقوامدن هر برینك کندینه مخصوص سیمالری و اشکال بدنیه‌لری وار ایسه‌ده، اکثرینك مغول جنسنه مشابه اولـوب، برونلری غایت یاصی وباصـیق، کوزلری کوچك ویوقاری‌یه مائل، رنکلری صـاری‌یه مائل اسمر، صاچ وصقالری سیرك ودیکدر. ایچلرندن اك مشهورلری: بوتوقودو، غوآیقورو، غویاناقاز، غو. آیاز، توپینامبا وسائره اقوامیدر.

لسان عمومی ورسمی پورتکیزجه اولوب، زنجیلر دخی بو لسـانله متکلمدرلر. وحشیلرك تمدنه یوز طو. توب مسکون اولانلرندن بعضلری دخی پورتکیزجه‌یی اوکرنمشلرسه‌ده، اکثری کندی لسانلریله متکلمدرلر. آوروپانك ممالك مختلفه‌سندن بهر سنه کیدن مهاجرلرك یالکز جمعیتلی کیدوب آیریجه یاشایه‌بیلنلری موقتاً کندی لسـان مادر زادلرینی محـافظه ایده بیلیورلر. مذهب عمومیلری قتولیـك مذهبی اولوب، زنجیلرك چـوغی واهالیٔ اصـلیه‌نك یك آز مقداری دخی بو دینی قبول ایتمشلردر. آوروپا مهاجرلری ایچنده بر خیلی مقدار پروتسـتانلر دخی بولنیور. زنجیلر میانده بر مقدار اهل اسلام بولندیغی دخی مرویدر.

تقسیماتی. — برازیلیـا ۲۱ ایالته منقسم اولوب، هر بر ایالت برقاچ قضـایه و هر قضـا دوائر بلدیه‌یه منقسمدر. ایالات مذکوره مساحهٔ سطحیه‌لریله ونفوسلرینك مقداریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالیسی
آمازوناس	۱ ۸۹۷ ۰۲۰	۸۰ ۹۴۲
پارا	۱ ۱۴۹ ۷۱۲	۳۴۹ ۷۱۱
مارانهائو	۴۵۹ ۸۸۴	۴۳۰ ۰۵۹
پیائوهی	۳۰۱ ۷۹۷	۲۳۹ ۶۹۱
سئارا	۱۰۴ ۲۵۰	۷۲۲ ۰۰۰
ریو غرانده دونورته	۵۷ ۴۸۵	۲۶۹ ۰۵۱
پاراهیبا	۷۴ ۴۳۱	۴۳۲ ۸۱۷
پرنامبوق	۱۲۸ ۳۹۵	۱ ۰۱۴ ۷۰۰
آلاغوآس	۵۸ ۴۹۱	۳۹۷ ۳۷۹
سرجیپه	۳۹ ۰۹۰	۲۱۱ ۱۷۲
باهیا	۴۲۶ ۴۲۷	۱ ۶۵۵ ۴۰۳
اسپیریتو سانتو	۴۸ ۸۳۹	۱۰۰ ۷۱۷
ریو ده یانیرو	۶۸ ۹۸۲	۹۳۸ ۸۳۱
مونیچیپیونوترو	۱ ۳۹۴	۴۳۵ ۵۶۸
سان پاولو	۲۹۰ ۸۷۶	۱ ۰۵۸ ۹۵۰
پارانا	۲۲۱ ۳۱۹	۱۸۹ ۶۶۸
سانته قاترینه	۷۴ ۱۵۶	۲۰۱ ۰۴۳
ریو غرانده دوسول	۲۳۶ ۵۵۳	۸۹۹ ۱۰۰
میناس جرائس	۵۷۴ ۸۵۵	۲ ۴۴۹ ۰۱۰
غویاز	۷۴۷ ۳۱۱	۱۹۱ ۷۱۱
ماتوغروسو	۱ ۳۷۹ ۶۵۱	۷۲ ۰۵۱
جمعاً برازیلیا	۸ ۳۴۷ ۲۱۸	۱۲ ۳۳۳ ۳۷۵

شهر وقصبه‌لری. — برازیلیانك شهر وقصبه‌لری پك آز اولوب، یکرمی بیـکدن زیاده اهالیی جامع اولانلری مقدار نفوسلریله برابر بروجه‌زیر ذکر اولنور:

ریو ده یانیرو	۳۵۷ ۳۳۲
باهیا (سان‌سالوادور)	۱۴۰ ۰۰۰
رسیفه (پرنامبوق)	۱۳۰ ۰۰۰
بلم	۴۰ ۰۰۰
سان پاولو	۴۰ ۰۰۰
پورتوآلکره	۴۰ ۰۰۰
مارانهائو (سان لویز)	۳۵ ۰۰۰
اورو پرتو	۲۰ ۰۰۰

اصول حکومتی، مالیه‌سی، قوهٔ بریه وبحریه‌سی. — برازیلیـا قطعه‌سی پورتکیزك النـدن چیقه‌رق کسب استقلال ایده‌لی ینه پورتکیز خاندان حکمداریسنه منسـوب برایمپراطورك تحت حکمنـده اولـوب، درت سـنه مدتله انتخاب اولنور ۱۲۲ اعضـادن مرکب بر مبعوثان وقید حیات شرطیله تعیین اولنور ۵۸ اعضـادن مرکب بر اعیـان مجلسی وار ایدی. آنجق اخیراً جمهوریتـه تحول ایتـدیکندن، اصول ادارهٔ حاضره‌سی هنوز تقرر ایتمه‌مشـدر. واردات ومصارف سـنویه‌سی ۴۰۰ ۰۰۰ ۰۰۰ فرانق یعنی ۲۰ ملیون فرانسز لیراسی راده‌لرنده‌در. قوهٔ بریه‌سی وقت حضرده ۱۳ ۵۲۸ نفرات و ۱۵۲۰ امرا و ضابطاندن عبارت اولوب، وقت سفرده ۳۰ ۰۰۰ عسکر چیقاره بیلیر. عسـکری ۲۱ طابور پیاده، ۵ آلای سـواری و ۳ آلای طوپجیدن مرکب اولوب، ۶۸۴۷ نفر ژاندارمه‌سی دخی واردر. عساکر ملیه‌سی دردست تنظیمدر. قوهٔ بحریه‌سی ۴۸ سفینه‌دن مرکب اولوب، بونلرك ۱۰ی زرهلیدر. جمله‌سی ۱۹ ۱۹۰ یکیر قوتنده اولوب، ۲۲۲ طوپی حاملدرلر. عساکر بحریه‌سی ۵۷۹۳ کشیدن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — برازیلیاده تحصـیل مجاناً اولوب، آنجـق مکاتب الآن لزومی درجـه‌ده تکثر ایده‌مه‌مشدر. ۱۸۷۳ تاریخنده اجرا اولنان بر اسـتاتسنیقد کوره، تاریخ مذکورده بتون برازیلیاده ۵۶۴۱ مکاتب عمومیه بولنوب، بونلردن ۵۲۹۳ ی مکاتب ابتدائیه و ۳۴۸ی مکاتب رشدیه واعدادیه‌دن عبارت ایدی. آنجق اوندن ایکی سنه‌اول کی استاتستیقده مکاتب عمومیـه آنجق ۴۴۲۸ یه‌نمش اولدیغندن، ایکی سـنه ظرفنده اولان بو تزایده باقیلورسـه، او وقتدن بری دها خیلی تکثر ایتمش اولسـه کرکدر.

مکاتب اعداديه‌ده مبادیٔ علوم وفنونله پورتکیز لسانی دخی تدریس اولنور . مکاتب عالیه‌یه کلنجه : بری پایتختی اولان (ریوده یانیرو) ده ودیکری (باهیا) شهرنده اولمق اوزره، ایکی طبیه، بری (سان پاولو) ده ودیکری (رسیفه) ده اولهرق ایکی حقوق مکتبلری، بر دار الصنایعی، بر تجارت مکتبی، بر صنایع نفیسه آقادمیاسی، ینه ریوده یانیروده بر رصدخانه‌سی، بر موسیقی مکتبی، (اوروپرتو) ده بر معادن مکتبی وبهر اوچ آیده بر پك مهم بر مجموعه نشر ایدن برتاریخ وجغرافیا جمعیتی واردر . ۱۸۷٤ تاریخنده یالکز (ریوده یانیرو) ده ۵۰ و برازیلیانك سائر طرفلرنده ۳۰۰ دن زیاده غزته و مجموعهٔ موقوته نشر اولنور . دی، که بونلرك‌ده او وقتدن بری مقداری تضاعف ایتمش اولهجغی شبهه‌سزدر . اوراق مذکوره‌دن یالکز بش اون عددی فرانسز، انکلیز و آلمان لسانلرنده اولوب، قصوری پورتکیز لسانده نشر اولنور .

برازیلیاده محصولات ارضیه‌نك و علی الخصوص سائر یرلرده نادر یتیشیر محصولاتك کثرتی بالطبع تجارتك توسعنی موجب اولوب ، پایتختنده وسائر باشلیجه اسکلهلرنده پك ایشلك برتجارت اجرا اولنور . اخراجاتی ۵۵۰ وادخلاتی ٤۵۰ ملیون فرانق رادهلرنده اولوب، اخراجاتك قسم کلیسی قهوه، پاموق، شکر، دری، لاستیق، توتون، الماس، آلتون، بویاجیلقده وطاوشانلقده مستعمل انواع آغاجلر وسائره‌دن عبارتدر . حیواناتی وبغدایی ایسه پك آز اولدیغندن ، برازیلیالیلر باشلیجه مدار تغذی اولان اتواکنکلرینك قسم اعظمنی خارجدن جلب ایتمك مجبوریتنده بولنیورلر .

صنایع برازیلیاده پك کری اولوب ، فابریقه‌لری یوق حکمنده‌در . بناءً علیه داخل مملکتده صرف واستهلاك اولنان معمولات صناعیه‌نك همان جمله‌سی خارجدن وباشلیجه آوروپادن نقل اولنور . یالکز محصولات محلیه‌دن اولان پاموغك ایشلنمه‌سنه مخصوص برقاچ فابریقه بولنوب ، داخل مملکتده صرف اولنق اوزره، آمریقان اعمال اولنور .

مرکزی اولان (ریوده‌یانیرو) ایله سائر اسکلهلری کرك آمریقای جنوبی وشمالینك وکرك انکلتره، فرانسه، آلمانیا ، پورتکیز وسائر آوروپانك باشلیجه اسکلهلریله مناسبات تجاریه‌ده اولوب، مقنن صورتده واپورلر ایشلیور . داخلی یوللره کلنجه، مملکتك وسعت فوق‌العاده‌سنه وموانعك کثرتنه بناءً برازیلیانك دمیر یوللری نسبةً آز اولوب، ۱۸۸۷ تاریخنده ۷۹۲۹ کیلومتره‌لك بیتمش و ۱۶۳۱ کیلومتره‌لك دردست انشا دمیر یوللری وار ایدی . تلغراف خطلری دخی ۱۰۶۱۰ کیلومتره طولنده اولوب، ۱۷۰ تلغرافخانه‌سی وار ایدی .

احوال تاریخیه‌سی . — برازیلیا قطعه‌سی ۱۵۰۰ تاریخ میلادیسنده (وینسان پینزون) نام اسپانیول ایله (قابرال) نام پورتکیزلی طرفندن کشف اولنه‌رق، بر سنه صکره مشهور (آمریق وسپوس) طرفندن پورتکیز قرالی نامنه ایچ طرفلری تحری اولنمشدر . بویر ابتدا پورتکیز دولتی طرفندن منفا کبی قوللانیلوب، ۱۵۳۱ تاریخندن پورتکیز مهاجرلری‌اورایه نقل خانه وتوطن ایتمکه باشلامشلردر . یدنجی قرن میلادی اوائلنده فلمنکلیلر برازیلیایه آیاق باصوب ، یواش یواش مملکتی ضبط ایله، ۱۶۲٤ دن ۱۶٤۰ تاریخنه‌دك ۱۶ سنه تحت حکملرنده طوتمشلرسه‌ده ، تاریخ مذکوره یرلیلر پورتکیزلیلرله بالاتفاق برازیلیایی فلمنکلیلرك الندن چیقارمش، و ۱۶۵٤ تاریخنده پورتکیزلیلر ینه مملکتك حاکمی اولمشلردر . (برانغانسه) خاندانندنه منسوب حکمدارلر پورتکیز وبرازیلیا قرالی عنوانی حائز اولدقلری حالده، ۱۸۰۷ ده بو خاندان ناپولیون طرفندن آوروپادن اخراج اولنجه، برازیلیایه کیدوب، ۱۸۲۱ تاریخنه‌دك اوراده حکم سورمشلر؛ وتاریخ مذکوره اوروپایه عودتلری برازیلیانك پورتکیزك الندن چیقمسنی موجب اولمشدر . ۱۸۲۲ ده برازیلیالیلر استقلالریني اعلان ایدوب، پورتکیز قرالی آلتنجی ژانك اوغلی برنجی (دون پدرو) یی برازیلیا ایمپراطورلغنه انتخاب ، وبر مجلس مبعوثان تشکیل ایتمشلردر . پدرینك وفاتنده دون پدرو پورتکیز قراللغنه دخی وارث اولمش ایسه‌ده، بونی قبول ایتمیوب (دوناماریا) یه ویروب ، کندیسی برازیلیا ایمپراطورلغنه قناعت ایتمشیدی . ۱۸۳۱ ده ظهور ایدن فساد اوزرینه، مشارالیه فراغت ایدوب، تختی ٦ یاشنده بولنان اوغلی ایکنجی دون پدرویه ترك ایتمشدر . بو ذات سنهٔ حالیه‌یه یعنی ۱۸۸۹ تاریخ میلادیسنه‌دك کمال رفق وعدالتله مملکتی اداره ایدوب ، هر وجهله

ترقیسنه خدمت ایتدکدن صکره، اخیراً برازیلیالیلرك آنسزین اعلان جمهوریت ایتملریله، پورتکیزه چکلمشدر.

براستك { ارضروم ولایتنك ارزنجان سنجاغنه تابع کاخ قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

براغالینچه { (Bragalintza) قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده بر نهردر، که بلغارستان حدودی قربنده (مالش) طاغندن نبعانله، غرب جنوبیه طوغری جریان ایده‌رك، (اشتپ) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، تقریباً ۸۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، کوپریلیدن ۲۰ کیلومتره آشاغیده (واردار) ایرماغنه دوکیلور.

براغانسه { (Bragance) پورتکیزك (تراس اوس مونتس) ایالتنده و (میراندہ) نك ۵۵ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده بر دوقه‌لق صورتنه قونمشیدی.

براغانسه خاندانی { (Maison de Bragance) الآن پورتکیزده حکم سورن خاندان قرالینك اسمیدر. بو خاندانك مؤسسی پورتکیز قرالرندن برنجی ژانك اوغلی (آلفونس) اولوب، ۱۴۴۲ تاریخ میلادیسنده آنفاً ذکر اولنان براغانسه دوقه‌لغنه تعیین اولنمشیدی. بونك نسلندن کلن دوقه‌لرك سکزنجیسی اولان دردنجی ژان پورتکیزی اسپانیانك ید تسلطندن تخلیصله، ۱۶۴۰ تاریخ میلادیسنده پورتکیز تختنه جلوس ایتمشدر. بونك نسلندن پورتکیز وبرازیلیاده حکم سورن حکمدارلرك اسملریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(پورتکیزده)

دردنجی ژان	۱۶۴۰
آلتنجی آلفونس	۱۶۵۶
ایکنجی پدرو	۱۶۸۳
بشنجی ژان	۱۷۰۶
یوسف	۱۷۵۰
برنجی ماریا واوچنجی پدرو	۱۷۷۷
آلتنجی ژان	۱۷۹۲
دردنجی پدرو (برنجی دون پدرو)	۱۸۲۶
ایکنجی ماریا (دوناماریا)	۱۸۳۳
بشنجی پدرو	۱۸۵۳
برنجی لویی	۱۸۶۱
قارلوس	۱۸۸۹

(برازیلیاده)

برنجی دون پدرو	۱۸۲۲
ایکنجی دون پدرو	۱۸۳۱

براغه { (Braga) پورتکیزده لیسبونه‌نك ۳۲۲ و (پورتو) نك ۴۵ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۹۰۰۰ اهالیسی، خیلی تجارتی وبعض اسلحه ومنسوجات فابریقه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، رومالیلرك زمانندن قاله برطاقم آثار عتیقه‌سی واردر. میلادك ۴۴۵ تاریخندن ۵۸۵ تاریخنه‌دك (سوآو) لرك پایتختی بولنمشدر.

بُراق { حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك معراجه صعودلرنده بیندکلری دابه‌نك اسمیدر، که حضرت جبرائیل واسطه‌سیله کندیلرینه کتیرلمشیدی. استردن کوچك ومرکبدن بیوك اولوب، قنادلری اولدیغی ویوزی انسان یوزینه مشابه بولندیغی مرویدر. بر روایتده غایت بیاض ودیکر بر روایتده کوزلری پك پارلاق اولدیغندن، (برق) دن مشتاق اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. وجه تسمیه‌سی سرعت فوق العاده‌سی اولمق دخی ملحوظدر.

براق حاجب { (قتلغ خان) یدنجی قرن هجریده کرمانده حکومت سورمش اولان (قره‌ختاییان) ونام دیکرله (آل براق) دولتنك مؤسسیدر. عن اصل قره‌ختای امراسندن اولوب، سفارتله سلطان محمد خوارزم مشاهك یانه کوندرلدیکی حالده، عودتنه ممانعت اولنمغله، پادشاه مشارالیهك رجالی صره‌سنه کیرمش، وحاجبی اولمشیدی. سلطان محمد خوارزم مشاه مغولرطرفندن بوزلدیغنده، صاحب ترجمه کرمانه واروب، اوراسنی ضبطله، ۶۲۱ تاریخ هجریسنده کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ و ۱۱ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۶۳۲ ده وفات ایدوب، کرمانده بناکرده‌سی اولان مدرسه جوارنده دفن اولنمشدر. — آل براق دولتی ۶۲۱ دن ۷۰۶ تاریخنه‌دك ۸۵ سنه سوروب، ۸ حکمدار کلمشدر، که اسملریله تاریخ جلوسلری وجه آتی اوزره‌در:

براق حاجب	۶۲۱
رکن الدین مبارك بن براق	۶۳۲
قطب الدین محمد (براقك برادرزاده‌سی)	۶۵۰
حجاج بن قطب الدین	۶۵۵

جلال الدين سيورغميش بن قطب الدين	۶۸۱
پادشاه خاتون	۶۹۱
مظفر الدين محمد شاه بن حجاج	۶۹۵
قطب الدين شاه جهان بن سيورغميش	۷۰۳

بونلر، ايكنجيلرى ركن‌الدين مباركدن باشلايه‌رق، مغول حكمدارلرينك فرمانيله نصب اولنورلردى. سكزنجيلرى اولان قطب الدين شاه جهان (الجايتو خان)ك امريله عزل اولنه‌رق، مملكتى ضبط اولنغله، كندیسى شيرازه قاچمش؛ وبيوك بر ثروته مالك اولغله، بقيهٔ عمرينى اوراده كچيرمش؛ وقيرينى شيرازده حكومت سورن آل مظفردن امير مبارزالدين محمده ترويج ايتمكله، شاه شجاع وشاه محمود وسلطان احمد بوندن تولد ايتمشلردر.

براق رئيس { عثمانلى قپودانلرينك مشهورلرندن اولوب، عصر سلطان بايزيد خان ثانيده مشهور كمال رئيسله برابر قپودان دريا داود پاشانك معيتنده اينه‌بختى فتحنه كيده‌رك، بيوك بركينك سواريسى ايدى. وندیك قپودانلرندن (آلبان آرمنيو) ايله (لوردانو) بيوك بر قوتله صاحب ترجمه‌نك فيلوسنه هجوم ايتدكلرنده، براق رئيس مقاومتدن مأيوس اولوب، محو اولمغى مغلوب اولمغه بالترجيح، ايكى طرفنده بولنان ايكى سفينه‌يه آتش ويرمش؛ وكندى كيمسنى دخى دشمنك كيلريله برابر ياقه‌رق، كندیسى، حسن رئيس ووندیك قپودانلرندن مرقوم آلبان آرمنيو ايله لوردانو دخى يانمشلردر. جسارتك اك بيوك نمونه‌لرندن اولان بو وقعهٔ هائله ۹۰۴ سنهٔ هجريه‌سى شوالنك ۲۱ نده جريان ايتمشدر.

براقونو { (Braconnot) فرانسه‌نك اك مشهور كيمياكرلرندن اولوب، ۱۷۸۰ ده (قومرسى)ده طوغمش، و۱۸۵۴ ده‌وفات ايتمشدر. (نانسى) شهرنده توطن ايدوب، اورانك نباتات باغچه‌سى مديرى اولمشيدى. كيمياى عضوى ايله اوغراشوب، برچوق حامضلر كشف ايتمش، وبوفنده متعدد كتابلر يازمشدر.

بر الشام { [«شام» و«سوريه» ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

برالمائده { اسپانيانك جنوب غربيسنده ساحلنده بر قصبه اولوب، عربلر طرفندن معهود مائدهٔ سليمان (ع) مناسبتيله بو اسمله تسميه اولنمشيدى. اليوم بونك غلطى اولان (باراماده) اسميله معروفدر.

برام { مدينهٔ منوره قريبنده بقيع ناحيه‌سنده بر طاغدر.

برامانته { (Bramante) ايتاليانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ۱۴۴۴ تا ۱۵۱۴ده وفات ايتمشدر. رومادە برچوق آثارى واردر.

برامكه { (برمكينك جمعيدر.) [«برمكى» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.] — بو اسمله بغداددە بر محله وجوارنده بر قريه دخى وار ايدى، كه مشاهير علمادن (برمكى) نسبتيله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسى بولنمشدر.

براندبورغ { (Brandebourg) پروسيه ده چدام) ايالتنده و(هاوْل) نهرى كنارنده برشهراولوب، پوچدامك ۳۳ كيلومتره غربنده واقعدر. ۲۶۰۰۰ اهاليسى، برچوق مكتبلرى وسائر مؤسسات خيريه‌سى ويوك منسوجات، شاپقه، غانت، سختيان وسائره فابريقه‌لرى واردر.

براندبورغ { خطه‌سى. پروسيه‌نك بيوك بر خطه‌سى اولوب، برلين شهرى دخى بونك داخلنده ايسه‌ده، آيرى عد اولنيور. خطهٔ مذكوره شمالاً (پومرانيا) خطه‌سى و(مكلنبورغ) بيوك دوقه‌لغيله، غرباً هانوره ايله و(آنهالت دسو) پرنسلكيله، جنوباً (صاقسه) خطه‌سيله، شرق جنوبى جهتندن (سيلزيا) ايله، شرقاً دخى (پوستانله) خطه‌سيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۳۹۸۳۴ مربع كيلومتره اولوب، ۲۳۴۲۴۱۱ اهاليسى واردر. وقتيله خطه‌نك مركزى بولنمش، وبو اسمى ويرمش اولان براندبورغ شهرى اليوم ايكنجى درجده اولوب، خطه‌نك منقسم بولنديغى ايكى ايالتدن برينك مركزى (پوچدام) ودیكرينك (فرانقفورت) شهريدر. اراضيسى دوز وقوملق اولوب، آنجق فوق‌العاده ايلرى كيتمش اولان فن زراعت واسطه‌سيله اصلاح اولنمشدر. (اوور) ايرماغى اورته‌سندن و(البه) ايرماغى دخى غربى كنارندن جريان ايدوب، بو ايكى ايرماغه تابع برچوق چايلر مملكتى سقى ايديور. بوچايلرك آره‌لرنده متعدد جدوللر آچيلوب، هم اختلاطى تسهيل، هم اراضيى‌يى اروا ايدرلر. دمير يوللرى وهر نوع

فابریقه‌لری دخی پك چوق اولوب، صنایع وتجارت زیاده‌سیله ایلریلمشدر. باشلیجه شهرلری: برلین، پوتسدام، اسپاندائو، براندبورغ، شارلوتنبورغ، پرنجلاو، یکی روپن، فرانکفورت، غوبن، کوسترن، لاندسبرغ، غوتوس، زولنیخاؤ و(اولبن)در. بوخطه زمان قدیمده اسلاو اقوامیله مسکون اولوب، یدنجی قرن میلادیده شارلمان طرفندن ضبط اولنمش؛ واو وقتدن جرمانلر اورالری استیلا ایتمکله باشلامشدر. بر خیلی وقت (صاقسه) حکومتنه وبعده طوغریدن طوغریه آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع برحکومت صورتنده اداره اولنه‌رق، برچوق خاندانلره منسوب پرنسلرك ونهایت (هوهنزولرن) خاندانك الینه کچمش؛ وبوخاندانه منسوب پرنسلرندن اوچنجی فردریق ۱۷۰۱ تاریخنده برنجی فردریق نامیله پروسیه قرالی عنوانیله آلمشدر. [« پروسیه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برانه { قوصوه ولایتنك ایپك سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره طاغك حدود شرقیه‌سی قربنده وایپکك ۳۵ کیلومتره شمال غربیسنده و(لیم) نهری کنارنده واقعدر. کوچك بر قصبه اولوب، برجامع شریفی، برقشله‌سی وبرعسکری خسته‌خانه‌سی واردر. — برانه قضاسی شمالا یکیپازار سنجاغنك آقوه وترغویشته قضالریله، شرقی جنوبی جهتندن نفس ایپك قضاسیله، غرباً وغرب جنوبی جهتندن دخی قره طاغ حدودیله محدوددر. اراضیسی طاشلق وقوملق اولوب، قوهٔ انباتیه‌سی متوسطدر. محصولاتی جبوبات متنوعه ایله کتن وکنویردن وانواع میوه‌لردن عبارتدر. بعض اورمانلری دخی واردر. تحریر نفوس اجرا اولنمدیغندن، مقدار اهالیسی بیلینه‌میورسه‌ده، اوتوز قرق بیك راده‌لرنده اولمسی ملحوظدر. اکثر اهالیسی اسلام اولوب، آرناؤد وبوشناق لسانلریله متکلمدرلر.

براؤناؤ { (Braunau) آوستریاده چهستانده بر قصبه اولوب، (قونیغراج) ك ۵۱ کیلومتره شمال شرقیسنده و(این) نهری اوزرنده واقع و ۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. بو قصبه‌ده برنوع قیرمزی چوخه وسائر بعض منسوجات اعمال اولنور.

براهما { یاخود براهم (Brahma, Brahm) هندلیلرك اسکی دینلرنده معبودلرینه ویردکلری اسم اولوب، کائناتی خلق، صیانت ومحو ایتمك اقتدارلرینی براهمانك باشلیجه صفاتندن عد ایتدکلرندن، خالق وقادر صفتیله (براهما)، صانی وحکیم صفتیله (قریشنو)، محی وقهار صفتیله دخی (سیوا) تسمیه ایدرلر. حقیقتده بر اولان بو اوچ اسمدن، وعلی‌الخصوص اسمك تغیریله برابر مسماسنی بشقه صورتده تصویر ایدوب، بشقه یولده عبادت ایتملرندن بر نوع تثلیث چیقیور. براهمایی درت باشلی ودرت‌الی تصویر ایدوب، اللرنده عالمینك باغلی اولدقلری بر زنجیر، بر یازی فورچه‌سی، وبر مجمر طوتدیغی کورولور. عوام ناس براهمانك بوصورتده اولان صنملرینه عبادت ایدرلر. کونش براهمایه منسوب عد اولنور، وبر مثلثك ایچنده بر دائره شکلی علائم مخصوصه‌سندندر. صو ویشنویه وآتش سیوایه منسوبدر. براهمایه عبادت ایدنلره براهمانی، وراهبلرینه براهمان دیرلر که فارسیده مستعمل اولان (برهمن) بوندن مأخوذدر. اصل وجود مطلقه (پارا براهما) یعنی « براهمای قدیم» اسمنی ویروب، زعملرنجه بونك ٤ اوغلی اولمشدر. بونلردن براهما (پارا براهما) نك آغزندن، وشاتریا، وایشیا، سودره تسمیه اولنان دیکر اوچی قولرندن، بجاقلرندن، وآیاقلرندن چیقمش. بناءً علیه بو درت اولاددن متولد اولمق زعمیله براهما دینده بولنانلر بربرینك مادونده اولهرق ٤ صنفه منقسمدرلر. برنجی صنف براهمانلر صنفیدر، که بونلر آیین مذهبی اجرا ایدوب، عمالری وراهبلری حکمنده اولمغله، (ودا) یاخود (بید) تعبیر اولنان وعندلرنده مقدس اولان کتابلرینك قرائت وتفسیری حق بونلره مخصوصدر؛ ایکنجیسی (شاتریا) صنفیدر، که محاربلر وجنکاورلر صنفی اولوب، راجه‌لری یعنی حکمدارلری دخی بو صنفه منسوبدرلر؛ اوچنجیسی (وایشیا) صنفی اولوب، تجار وزراع بوصنفه منسوبدرلر؛ دردنجیسی (سودره) صنفی اولوب، ارباب حرف وصنعتله عمله طاقمی جامعدر. بو درت صنفك مادونده (پاریا) تعبیر ایتدکلری برصنف دها واردر، که هرنه‌سبیه مبنی ایسه صنوف اربعه‌نك برندن وقتیله طرد اولنمش آدملرك نسللرندن اولوب، صنوف اربعه خلق عندنده پك منفور ومکروه عداولنورلر، وکندیلرینه تماس ایتمکدن احتراز اولنور. بعض ایام رسمیه‌ده براهمانك صنمی حامل آغر برآرابه سوقاقلرده ویوللرده طولاشدیرلدیغی وقت، بر چوق متعصبلر، جنتی قزانمق زعمیله بو

آرابه‌نك تكرلكلری آلتنه یاتوب، اتلاف‌نفس ایدرلر. پرهیز، ریاضت، كندی نفسلرینه انواع اشكنجه‌لر ایتمك دخی مذهبلری مقتضیاتندن عد اولنور. بونلر بقای روحه و تناسخه دخی معتقد اولوب، غسل وآبدسته زیاده رعایتلری واردر، و (كنك) نهری كبی بعض انهاره قدسیت ویروب، اونلرك صوینده یقانمق وجنازه‌لرینی بو نهرلره آتمق ثواب عدایدرلر، كه بو صوك حركتلری قوله‌نك تولیدینه سبب اولور. غایت كولنج ومكروه بر چوق رسم وآیینلری دخی واردر. براهما دینی هندستانده پك قدیم اولوب، (بوده) اسمنده بر آدم مؤخراً بعض تعدیلات اجراسیله كندی اسمنه نسبتله یاد اولنور دیكر بر دین ایجاد ایتمشدر، كه آسیای شرقی وجنوبیده پك منتشردر. [« بوده » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] الیوم براهما دینده بولنان هندلیلر یوز ملیون نفوس قدردر. براهمانیلر یوقاریده ذكر اولنان تثلیثدن بشقه (دیوا) اسمیله بر طاقم ملكلره دخی اینانمقلری حالده، مشهور (زردشت) بو دیواره عبادتی تجویز ایتمیوب، بونلری جن قبیلندن عد ایتدیكندن، هددن طرد اولنه‌رق، بلخ طرفنه كیدوب، بر یكی دین ایجاد ایتمشیدی، كه بودینده (دیو) جن وعفریت معناسنی آلوب، فارسیده الآن بو معنا ایله قوللانلقده‌در. حالبوكه هندك لسان قدیمیله مناسبتلری معلوم اولان آوروپا لسانلرنده (دوا) یاخود (دیو) كلمه‌سنك عینی اولان (دئوس)، (دیو)، (ثئوس) اسملری « اله » معناسنی افاده ایدیورلر.

براهماپوترا { (Brahmapoutra) یعنی «ابن براهما» آسیا قطعه‌سنك اك بیوك نهرلرندن اولوب، هندستانك شمال شرقیسنده جریان ایدر. منابعی ومجراسنك یوقاری طرفلری الان تمامیله كشف اولنه‌مامش ایسه‌ده، (تیبت) ده هیمالایه سلسلهٔ جبالنك شمال شرقی اتكلرندن تبعاتله شرقه طوغری جریان ایدن (یاروجانغ بو) نهرینك آلت‌طرفی اولدیغی همان تحقق ایتمش كبیدر. هیمالایه‌سلسله‌سنك ۳۵′ ۳۰° عرض شمالی ایله ۴۰′ ۷۹° طول‌شرقیده واقع پك مرتفع بر محلندن تبعان ایدیور، كه محل مذكورك غرب جنوبی اتكلندن دخی سند، كنك وجنه كبی دیكر اوچ بیوك نهرك منبعلری بولنیور. براهماپوتره ابتدا (یاروجانغبو) اسمیله شرقه طوغری وهیمالایه‌نك صیرتیله متوازیاً جریان ایده‌رك، ۹۲° ۴۰″ طول شرقیه كلنجه، بردن‌بره جنوبه طوغری دونه‌رك، بر مدت دخی بواستقامتده جریاندن صكره، (آسام) خطه‌سنه كیرر. اصل براهماپوترا اسمنی آسام حدودینه كیردكدن صكره آلوب، تام خط حدودده (دیهونغ) و(لوهیپ) اسملریله شمالدن كلن دیكر ایكی نهرله برلشیر. (یاروجانغ بو) نهرینه ایسه تلاقی مذكوردە (دیهونغ) اسمی ویریلیور. آسام خطه‌سی ایچنده شمالدن و(بوتان) خطه‌سندن اینن دیكر بر ایكی نهرك دخی صولرینی اخذ ایتدكدن صكره، جنوبه طوغری دونوب، كنك (یعنی غانژ) ایرماغنك اك شرقی قولیله برلشه‌رك، بنكاله كورفزینه دوكیلور. مجراسی تخمیناً وتقریباً ۲۵۰۰ كیلومتره طولنده‌در.

براهه { (Brahé) اسقاندیناویانك مشهور بر خاندانی اولوب، بری دانیمارقه‌ده ودیكری اسوجده اولمق اوزره، ایكی شعبه‌یه منقسمدر. دانیمارقه‌ده‌كی شعبه‌سندن مشاهیر ارباب هیئتدن (تیخو-براهه)، واسوجده‌كی شعبه‌سندن (والدمار) ایله (ماتیوس لادولوس) اسملرنده ایكی قرال وبر طاقم سیاسیون ظهور ایتمشدر، كه بونلرك بری (قریستینه) ایله اون برنجی (شارل)ه وصیلك ایدن و(آبو) دارالفنونی تأسیس ایلین (پیر قونت دو براهه) اولوب، ۱۶۸۰ ده وفات ایتمشدر.

بَرباط { اندلسده شذونه اعمالندن بر قصبه وبر شهر اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذكوردر.

بَربَر { (Berbers) وقتیله مصردن بشقه‌یتون آفریقانك قسم شمالیسنده ساكن بولنمش والیوم دخی اقطار مذكوره‌ده وعلی‌الخصوص درن (یعنی اطلاس) طاغلریله صحرای كبیرده عربلرله برابر بولنور بیوك برامت اولوب، مختلف اسملرله یاد اولنور اقوام وقبائل عدیده‌یه منقسمدر. بوامت قدیمه وعظیمه‌نك حدودی خطهٔ مصریه‌یه منتهی اولیوب، بوخطه‌نك جنوبندن چكه‌رك، نوبه‌یه وبحر احمر ایله عدن كور-فزینه قدر ممتد اولور؛ چونكه نوبه‌ده وحبشك شرق وجنوبنده ساكن بولنان بعض اقوامك دخی اقوام بربریه‌دن بولندقلری شبهه‌سز اولوب، نوبه اهالیسنك بر طاقمی اسكیدن بری (بربر) ك جمعی اولان (برابره) اسمیله معروف اولدقلری كبی، حبشك جنوبنده‌كی خطه دخی الیوم (بربره) اسمیله معروفدر.

بربر امتك اصل ونسبی حقنده پك چوق روایات واحتمالات درمیان اولنه‌رق، عرب مورخ ونسابلرینك بعضلری بونلری اولاد سامدن وبعضلری اولاد حامدن عد ایتمش ؛ وبر طاقلری فلسطیندن وبعضلری یمندن آفریقایه هجرت ایتمش اولدقلرینه ذاهب اولمشلردر . متأخرین علما ایسه اقوام وامملك اصل ونسبنی آنجق لسانلرندن وسیاقلرندن استدلال ایتمکی اعتیاد ایتدکلری حالده ، بربرلرك لسانلری هنوز کندیلرنجه تمامیله معلوم اولمدیغی کبی، سیاقلری دخی عرب سیماسیله زیاده قاریشمش اولدیغندن ، بوکا قطعی بر قرار ویرمکده خیلی تأنی ایتمشلرسه‌ده ، نهایت بو صوك وقتلرده بربر لسانك لسانیوتجه السنهٔ معلومه صره‌سنه پکمسی اوزره‌یه، بو لسانك السنهٔ سامیه ایله پك چوق مناسبت ومشابهتی اولدیغی ، وهر نه قدر کلدانی، سریانی، عبرانی وعربی لسانلری آره‌سنده اولدیغی قدر قریبت یوغیسه‌ده ، السنهٔ مذکوره ایله بربر لسانی آره‌سنده کی مشابهتك‌ده السنهٔ سامیهٔ مذکوره ایله لسان قبطی آره‌سنده کی مشابهتدن پك کری اولدیغی تحقق ایتمشدر. بناءً علیه بربرلرك آفریقا امتدن اولیوب، آسیا خلقندن بوالدقلرنده، وتاریخك ضبط ایده‌میه‌جکی پك اسکی برزمانده فرات ودجله وادیلرندن آیریلدرق، آفریقانك چولرینه وبحر محیط آطلاسی سواحلنه‌دك یایلش اولدقلرنده شبهه یوقدر. بناءً علیه بونلری سام ابن نوحك اولادندن عد ایدن عرب نسابلرینك ذهابی پك‌ده اساسسز عد اولنه‌مز . فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتلرینه کلنجه، بوندن یکرمی بش اوتوز قرن اول فنیکه‌دن یعنی سوریه ساحلندن تونس جهتنه بر چوق فنیکه‌لیلر کیدوب اورادہ (قارتاج) اسمیله بر دولت تأسیس ایتدکلری معلوم اولدیغی کبی ، او صره‌لرده یمنده کی حمیریلردن بعض جهانکیرلرك آفریقانك سواحل شمالیه‌سنه‌دك توسیع فتوحات ایتمش اولدقلری دخی مروی اولدیغندن، بربرلرك فلسطین ویا یمندن هجرتلری روایتی بوندن غلط اولدیغی منفهم اولیورسه‌ده، بربرلر وطنلرنده قرتاجلیلردن وحمیریلردن دها اسکی اولوب. بونلرك اولادندن اولدقلری شبهه سزدر . قرتاجلیلر تونسده برکوچك دولت تأسیس ایده بیلوب. مخصوصاً ساحلده وبعض شهر وقصبه‌لرده پاشادقلری حالده، اطرافلری وممالکلرینك ایچ طرفی یمنه اقوام بربریه ایله مسکون ایدی .

بربرلر اوتهدن بری اقوام و قبائل عدیده‌یه منقسم اولوب ، کندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنمقده ایدیلر؛ وایچلرنده دولت نامنه مستحق بعض هیئتلردخی تشکل ایتمشیدی، که بونلر رومالیلرك اسلحهٔ جهانکیرانه‌سنه خیلی وقت مقاومتدن صکره، نهایت رومالیلر سواحله قریب اولان یرلری ضبطه، واورالرده برطاقم شهر وقصبه‌لر تأسیسنه موفق اولمشلردی. آنجق بربرلر تمامیله رام وتابع اولیوب ، ایچ طرفلرده یمنه سربست یاشامغه وچوللرله طاغلرده خیمه‌لرینی قورمغه دوام ایتمشلردی . حتی خرستیانلغك ظهوریندن صکره دخی، بربرلر بو دینی اصلا قبول ایتیوب، ادیان صابئیه‌دن اولان اسکی دینلرنده قالمشلردی . رومالیلرك سطوتلرندن صکره شمالدن هجومله آوروپایی زیر وزبر ایدن اقوام وحشیه‌دن (واندال) لر اندلسدن آفریقایه تجاوزله، بونلردخی بر مدت بربرلره اسماً ورسماً حاکم اولمشلردی .

شمس منیر اسلامك جزیرة العربدن عالمه نشراشعهٔ فلاح ایتمکله باشلادیغی زمان بربرلر بو حالده ایدیلر. بربرلر جسارت وشجاعتله پك مشهور دکللرسه‌ده، کثرت نفوسلریله برابر مکروحیله‌ده مهارت واقتدارلری مشهور اولدیغندن، اهل اسلامی بونلرك کیدندن وقایه ایچون حقلرنده برقاچ حدیث شریف وارد اولدیغی کبی، حضرت عمر فاروق (رضه) ك دخی بوبابده کی برنامه‌لری مشهوردر. اك اول حضرت مشارالیهك زمان خلافتنده و ۱۹ سنهٔ هجریه‌سنده (عبدالله بن سعد بن ابی سرح)ك تحت قیادتنده برسریهٔ مجاهدین بلاد بربره داخل اولوب، بعده معاویه بن ابی سفیانك زمانده (معاویه بن حدیج سکونی) معرفتیله اورالرینك فتحنه مباشرت، وملوك امویه زمانده بو فتوحاته مداومت اولنمغله، بربرلر دین اسلامی قبول ایتمکله باشلامشلرسه‌ده، وارد اولان احادیث شریفه‌یه ماصدق اولمق اوزره، فرصت بولدقجه، ارتداد ایدوب، ۱۲ دفعه ارتدادی ارتکاب ایتمش اولدقلری مرویدر. موسی بن نصیر افریقیه امارتنه تعیین اولندقده، اندلسه تجاوزدن اول، بربرلری بر قات دها تحت اطاعته آلمغه برابر، دین اسلامك برابره بیننده بر درجه دها انتشارینه سعی ایتمش؛ واوصره‌ده برچوق شجعان بربر غزاة عربله برابر اندلسه تجاوز ایده‌رك، کوندن کونه عربلرله امتزاج واختلاط چوغالمغه باشلامش ایسه‌ده،

بعض طرفلرده دین قدیملرنده قالمش بربر قبائلی دخی بولنیوردی. نهایت خلفای عباسیه زمانده خروجله آفریقایه بالمرور ۱۷۲ تاریخنده اعلان استقلال ایدن ادریس علوی قالان بربرلری دخی دائرهٔ اسلامه جعله، بو امتك افرادندن لوث شرکی بسبتون امحا ایتمشدر.

او وقتدن بری جزیرة العربدن وشامدن کروه کروه عربلر آفریقانك جهات شمالیه‌سنه هجرتله، اورالرده توطن ایتدکلرندن، بربرلر بونلرله امتزاج واختلاط ایده‌رك، وقرآن کریمك نازل اولدیغی لسان عربیی لسان ادبی وسیاسی طانیه‌رق، یواش یواش شهر وقصبه‌لرده، وکیددرك کویلرده وبادیه‌لرده دخی کندی لسانلرینی اونوتمغه باشلامشلر؛ وعربلر بعض یرلرده کثرتله وبعض یرلرده دخی علم ونفوذله کندیلرینه غلبه ایتمشلردر. مع هذا دین اسلامی قبول ایله برابر لسان ملیلرینی محافظه ایتمش بعض بربر قبائلی دخی بولنیور، که بونلر مدنیت اسلامیه دائره‌سندن اك اوزاق بولنانلریدر. لکن لسان عربی ایله متکلم اولانلر لسان قدیملرندن برچوق کلمات وتعبیرات حفظ ایتدکلری کبی، لسان اصلیلرینی محافظه ایدنلر دخی بر چوق اصطلاحات وتعبیرات عربیه قبولنه مجبور اولوب، بو کون سویلنیلن بربرجه دخی سائر السنهٔ اسلامیه کبی پك چوق کلمات عربیه ایله مخلوطدر.

بربرلرك احوالنی اك ایی واك مفصل صورتده یازمغه موفق اولمش اولان مورخ مشهور ابن خلدون بربر امتنك منقسم بولندیغی برچوق اقوام وقبائل تعداد وتصویر ایدیورسه‌ده، بز باشلیجه‌لرینك اسامیسنی بیانله اکتفا ایده‌جکز. تواریخ اسلامیه‌ده ذکری کچن اقوام بربریه‌نك باشلیجه‌لری بروجه آتی بشدر: غماره، هواره، زناته، صنهاجه، مصموده.

بو کونکی کونده جنسیت اصلیه‌لرینی محافظه ایدن بربرلر باشلیجه درت قومه منقسم اولوب، تونس وجزایرده کی (شلوح)لر. مغرب اقصاده‌کی (امازغ)لر وصحرای کبیرده کی (توارق) لرله (تیبو)لردن عبارتدر. جزایر وتونسده کی (شلوح) لر اوروپالیلر عندنده (قبیله) دن غلط اولهرق قبیل (Kabiles) اسمیله دخی معروفدرلر.

آکلاشلدیغنه کوره، بربرلرك کندیلرینجه اسم اصلی وقدیملری (امازغ) اولوب، سویلدکلری لسانی دخی بو اسمله یاد ایدیورلر. الیوم بربرلر کندی لسانلرینی یالکز تکلمده قوللانوب، لسان ادبیلری عربی ایسه‌ده، وقتیله کندی لسانلرینه مخصوص خطلری دخی بولنمش اولدیغی غدامس وفزان ایله صحرای کبیرك بعض طرفلرنده بولنان برطاقم آثار عتیقه‌دن منفهم اولیور. بوخط ۳۳ حرفدن مرکب اولوب، فنیکه‌لیلرك خطندن مأخوذ اولدیغی کوریلیور؛ واحتماله کوره قرتاجلیلردن بربرلره کچمشدر. بعض اوروپا محققلری بربر لسانینك قواعد ولغت کتابلرینی ضبط وتنظیم وطبع ونشر ایتمشلردر.

بربرستان { یاخود بلاد البربر (Barbarie) آفریقا قطعه‌سنك مصردن بشقه اوله‌رق، سواحل شمالیه‌سنه قریب اولان محلاره ویریلن اسم عمومی اولوب، برقه (یعنی بنغازی) وفزانله برابر طرابلس غرب خطه‌سنی، افریقیه‌یی (یعنی تونسی)، جزایری ومغرب اقصایی جامعدر. بو وجهله بربرستان شمالاً آق دکیزله وجنوباً صحرای کبیرله محاط اولدیغی حالده، مصر حدودندن تا بحر محیط آطلاسیه قدر ممتد اولور؛ وآفریقا قطعه‌سنك اکوزل یرلرینی حاوی بولنور. طرابلس غرب برآز صحرای کبیره مشابه ایسه‌ده، درجهٔ عرضی وساحل بحر بوینجه ممتد اولمسی قابل سکنی واعمار اولمسنی ایجاب ایدیور. تونس وطرابلس ایله فاس ممالکی ایسه آطلاس (یعنی درن) سلسلهٔ جبالنك ممتد اولدیغی یرلر اولوب، بو طاغلرك صالدقلری قوللر واتکلره شق، وبوطاغلردن اینن پك چوق نهرلره اروا اولنور. بربرستانك قسم اعظمی اولان بویرلر کرك طبیعت اراضی ومنظره‌جه، کرك هواجه وکرك محصولاتجه آفریقادن زیاده آوروپای غربیه وعلی‌الخصوص اسپانیایه مشابهدر. بربرستانك اهالیٔ قدیمه‌سی بربر اولوب، ظهور اسلامدن بری اورالره هجرت ایدن عربلرك کثرتندن وبربرلرك دین اسلامله برابر لسان عربیی دخی قبول ایتملرندن، الیوم بتون بربرستانك عمومیت اوزره اهالیسی عرب ولسان محلیسی عربیدر دینله بیلیر. مع هذا کندیلری عربله بربردن مخلوط اولدقلرندن کرك سیما وقیافتلری، کرك سویلدکلری لسان عربی شیوه‌سی وکرك اخلاق واطوارلری بینلرنده متحد وسائرعربلردن فرقلیدر. بناءً علیه مصر حدودندن بحر محیط آطلاسی ساحلنه‌دك اولان ممالك واسعه‌یه ویریلن اسم مشترك اعتباری اولیوب، بویرلر هر وجهله بر مملکت عد اولنمغه لا-

یقدر. مادهٔ آتیده بیان اولندیغی کبی، صرف بربر قالمش بعض قبیله‌لر دخی بولنیورسه‌ده، بونلر دخی کرك مذهبجه وکرك اخلاق واطوارجه عرب اهالیدن فرقی اولمیوب، بینلرنده سویلدکاری بربر لسانندن بشقه لسان عربیه دخی آشنادرلر. بربرستان اهالیسی عمومیت اوزره سکبرلی، قوتلی، یوبلی وجسور آدملر اولوب، احرام وبورنوس کیرلر. کمیجیلکه وتجارت وصنعته استعدادلری اولوب، یقین وقتلره کلنجه یدکین قورصانلری آورویالیلرك بادیٔ هول ودهشتی ایدی.

اسکی یونانیلر ورومالیلر زماننده بربر وبربرستان اسملری مجهول اولوب، اوزمانلر جغرافیونی بو مملکت واسعه‌یی بروجه آتی ٥ خطه‌یه تقسیم ایدیورلردی: ماوریتانیا (یعنی مغرب اقصی دینلن فاس)، نومیدیا (یعنی جزایر)، آفریقا (یعنی افریقیه دینلن تونس)، طریپولیتانه (یعنی طرابلس) وکیرنایق (یعنی برقه دینلن بنغازی). بونلرك بشنجیسی اولان کیرنایقده اسکیدن بری یونانلیلر برطاقم مستملکات پیدا ایتمش اولدقلری کبی، اصل آفریقا یعنی تونسده دخی فنیکه‌لیلر یرلشوب، (قرتاج) اسمیله بر دولت تأسیس ایتشلردی. نومیدیا ایله ماوریتانیا ایسه مستقل دولتلر حالنده ایدیلر. بعده رومالیلر برر برر بو ممالکك جله‌سنی ضبط ایدوب، رومالیلردن صکره بربرستانك قسم غربیسنی واندالر ضبط ایتشلردی. دولت امویه زماننده بربرستان کاملاً ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولوب، (مغرب) اسم عمومیسیله یاد اولندیغی حالده، ینه بر وجه سابق ٥ قسمه تقسیم اولنمش، وبو اقسامه شو اسملر ویرلمشیدی: برقه (کیرنایق)، طرابلس (طریپولیتانه)، افریقیه (افریقا)، مغرب اوسط (نومیدیا)، مغرب اقصی (ماوریتانیا). [بو اسملره مراجعت بیوریله.]

خلافت عباسیه زمانده، ینه خلافته تابع اولق اوزره، مغربده بنی اغلب دولتی تشکل ایدوب، (بنی مدرار) و (بنی رستم) کبی دیکر بر طاقم کوچك دولتلر دخی تأسس ایتدکدن صکره، ادریسیلر یعنی فاطمیلرظهور ایدوب، مغربی وبعده مصری دخی خلافت عباسیه‌دن آیرمشلردر. بعده مغربك بعض طرفلرنده بر کوچك دولت تشکل ایدوب، بونلردن بیوبه‌رك کسب صیت وشهرت ایدنلری مرابطین وموحدین دولتلریدر، که اندلسی دخی ضبط ایتشلردی. مؤخراً مغربك اکثر سواحل وشهر وقصبه‌لری اسپانیولرك الینه کچمشیدی. نهایت دولت عثمانیه زمانده مغرب اقصادن بشقه بتون مغرب ممالکی خیرالدین واوروج بکلر طرفندن فتح اولنه‌رق، رایت عثمانیه آلتنه آلنمش، ودولت عثمانیه‌یه تابع اولق اوزره (غرب اوجاقلری) دینلن حکومتلر تشکل ایتمشیدی. طرابلس غرب وبنغازی طوغریدن طوغریه‌یه ادارهٔ عثمانیه‌ده بولندیغی کبی جزایر وتونس دخی اجزای ممالك عثمانیه‌دن صایلور. بو کونکی کونده مغرب ممالکی مرکزلرینك اسملریله معروف اولوب، بنغازی، طرابلس غرب، تونس، جزایر وفاس (یاخود مراکش) دینلمکده‌در. [بو اسملره و «مغرب» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

بَربَره { آفریقای شرقیده عدن کورفزینك ساحل جنوبیسنده بر شهر اولوب، باب المندبك ۳۱٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده وعدنك ۲٦٥ کیلومتره جنوبنده اولهرق، طار واوزون بر قویك منتهای شرقیسنده، ″٥ ′۲٦ °۱۰ عرض شمالی ایله ″۳۰ ′٤٤ °٤۲ طول شرقیده واقعدر. مدنیت اسلامیه زمانده خیلی یوك ومعمور بر شهر اولوب، الیوم معموریت قدیمه‌سنه دلالت ایدر صو یولی وسائره کبی بعض آثاری موجود ایسه‌ده، شمدیکی حالده بر قاچ بیك چادیردن عبارت بر بازار محلندن بشقه برشی دکلدر. حقیقةً بربره‌نك اهمیتی سنده بر کره اجتماعله تشرین اولدن مارته قدر بش آی دوام ایدن بازاردن طولابی اولوب، بو بازارده آفریقانك ایچ طرفلرندن کلن کاروانلر فیل دیشی، دوه توبی، آلتون توزی وسائره‌کبی مواد تجاریه کتیره‌رك، بحر احمر وبصره کورفزیله هندستان سواحلندن کلن کیلرك کتیردکلری مختلف قاشلرله وسائر امتعه ومحصولاتله مبادله ایدرلر. کرك موقع جغرافیسی کرك لیمانینك فوق العاده صاغلام اولمسی وکرك بو بازارك الیوم پك ایشلك بولنمسی بربره‌نك تجارتکاه وجسیم برشهر اولمغه اولان استعدادینی کوستریور. بو شهرك منسوب بولندیغی خطه‌نك دخی اسم اصلیسی بربره‌در. [مادهٔ آتیده مراجعت بیوریله.]

بَربَره { آفریقای شرقیده حبشك شرق جنوبیسنده بر خطه اولوب، باب المندبدن (غوآرده فویی) برونه‌دك عدن کورفزی ساحل جنوبیسنجه ممتد اولور. (سومالی) ممالکندن معدود

اولان بو خطه‌نك قره‌دن حدودی مجهول اولوب، ایلریسی چول ایسه‌ده، ساحلده (زیلع) و (بربره) ایله (بندر کاظم) کبی بر قاچ معتنا اسكله‌سی وسودان شرقیه طوغری کاروان یوللری بولندیغندن، بسبتون اهمیت تجاریه‌دن خالی دکلدر. بو خطه آوروپالیلرجه (آدل) یاخود (عدل) اسمیله معروفدر. قسم شمالیسنده‌کی سواحلنك برقسمی فرانسه‌نك وبعض اسكله‌لری دخی انکلتره‌نك الینه کچمشدر. اهالیسی، مملکتك اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره اقوام بربریه‌دن اولوب، کندیلرینه مخصوص بر لسانله متکلمدرلر. اقلیم وهوانك تأثیریله‌وزنجیلرله واقع اولان اختلاطلری حسبیله رنکلری سیاه ایسه‌ده، سیمالری دوزکون اولوب، تمامیله عرق قافقاسیه منسوب بولندقلرینی کوستریور؛ وعلی‌الخصوص قادینلری، سیاه اولدقلری حالده، زیاده‌سیله متناسب الاعضا وکوزلدرلر. جمله‌سی دین اسلامله متدین ایسه‌لرده، مدنیتدن بیهره اولوب، یاری چپلاق کزرلر، ودریدن چادیرلرده وبعض کلبه‌لرده اقامت ایدرلر. دوه، صیغیر وقویون کبی حیوانلری‌ده واردر. ظرافه، عمل. کرکدان، زبر، فیلان کبی حیوانات وحشیه چوق اولوب، کیك وغزاللری ومسك آهولری‌دخی کثرت اوزره بولنغله، اسکیدن بری مسك اخراجیله مشهوردر. سواحلده‌کی اهالی صید ماهی ایله مشغولدرلر. اسكله‌لرنده وشهر وقصبه‌لرنده‌کی اهالینك ایسه قسم اعظمی جزیره‌العربدن کمکش عربلردر.

بَرْبُشتَر { اندلسك شرقنده برطانیه اعمالندن بیوك برشهر ایدی. که ۵۲ ٤ تاریخنده نصارا طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۷۰۰۰ قیز سبی اولنمش، وبش سنه صکره دولت اسلامیه طرفندن استرداد اولنمشیدی. جغرافیون عرب بونی بر بیوك شهر صورتنده تصویر ایتدکلری حالده، الیوم (بارباسترو) اسمیله (آراغون) خطه‌سنك هونسقه ایالتنده و (ابره) ایرماغنه تابع (سنغه) نهری کنارنده واقع بر کوچك قصبه‌در. مشاهیر علمای اسلامدن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بَرْبُطانیه { (ومقرینك روایتجه کوره برطانیه) اندلسك شمال شرقیسنده بر بیوك شهر اولدیغی جغرافیون عرب طرفندن بیان اولنیور. سه‌ده، الیوم اسپانیانك او جهتنده بوکا بکزر بر اسمله اویله بر شهر بولندیغی بیلنمیوب، یالکز هونسقه‌ایالتنك جهت غربیه‌سنده (باردناس) اسمیله برناحیه بولندیغی خریطه‌لرده کوریلیور.

بربیر { (Berbir) بوسنه ولایتنك پنالوقه سنجاغنده وصاوه نهرینك ساحل یمینده اولدرق، آوستریانك (غرادشقه) قصبه‌سی قارشیسنده کوچك برقصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بربیسه { (Berbice) آمریقای جنوبینك انکلتره‌یه تابع (غویانه) خطه‌سنده برنهر اولوب، (غوآقانایه) طاغلرندن نبعانله، ۶′۳۵° عرض شمالی ایله ′۵۰ °۵۹ طول غربیده بحر محیط آطلاسی‌یه دوکیلور. مجراسی ۱۸۶ کیلومتره‌در. — مملکت مذکوره‌نك منقسم بولندیغی ایکی ایالتك بری‌ده بواسمله مسمی اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۸۰۰ ی آوروپالی و قصوری زنجی ویرلیدر. مرکزی (یکی آمستردام) قصبه‌سیدر. بو ایالت وقتیله فلمنك اولوب، ۱۷۹۶ تاریخنده انکلتره‌یه کچمشدر.

برت { بغداد جوارنده برکوچك قصبه‌ایدی. مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

برتانیه { (Bretagne) فرانسه‌نك غرب شمالیسنده واقع بر بیوك خطه‌سی اولوب، (مانشه) دکیزیله (غاسقونیه) کورفزی آره‌سنده بحر محیط آطلاسی‌یه طوغری اوزانمش بر بیوك شبه جزیره تشکیل ایدیور. بوکا (بریتانیه مینور) یعنی «کوچك برتانیه» و (آرموریقه) دخی دیرلردی. شمالا مانشه دکیزیله و (نورماندیا) خطه‌سیله، غرباً وغرب جنوبی جهتندن بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً (پوآتو)، شرقاً دخی (آنزو) و (من) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. طولی ۲۸۰ وعرضی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۳۸۸۸ مربع کیلومتره‌در. اراضیسی آلچق اولوب، نورماندیا طاغلرینك مابعدی اولان ایکی صره تپه‌لر شرقدن غربه ممتد اولدرق، مانشه حوضه‌سنی غاسقونیه کورفزی حوضه‌سندن تفریقله برابر، آرالرنده بر وادی تشکیل ایدیورلر. اك یوکسك محلری ٤۰۰ متره ارتفاعی تجاوز ایتمین بو ایکی سلسله‌دن شمال جهتنده‌کی (آره) وجنوبده‌کی‌ده (مونتانی نوآر) یعنی «قره طاغ» تسمیه

اولنور. بو تپه‌لردن نبعانه شمال وجنوبه طوغری آقه‌رق دکیزه دوکیلن کوچك نهرلری چوق اولدیغی کبی، فرانسه‌نك اك بیوك نهرلرندن اولان (لوآره) نك منصبی دخی بو خطه‌نك داخلنده اولوب، بو ایرماق برتانیه‌نك جنوبی کوشه‌سنی سق ایدیور. داخل خطه‌ده نبعان ایدن نهرلرك ایسه اك بیوکی (ویلنه) نهریدر. قویلری وصاغلم لیمانلری پك چوقدر. اراضیسی پك منبت اولمیوب، اکثر طرفلری شوره‌زار، بطاقلق ویا چالیلقدر. مع هذا فن زراعتك ترقیاتی سایه‌سنده خیلی بغدای و سائر حبوباتله کتان، کنویر وسائره حاصل اولور. اورمانلری‌دخی واردر. معدن کوریله، دمیر، قورشون، کومش، آنطیمون معدنلری ومعدن صولری دخی چوقدر. یقین وقتلره کلنجه‌یه‌دك یوللری پك فنا حالده ایدیسه‌ده، قرق الی سنه‌دن بری هر طرفنه وعلی الخصوص قسم غربیسنده متعدد دمیر یول خطلری تمدید اولندیغی کبی، مانشه دکیزینه دوکیلن نهرلریله غاسقونیه کورفزینه دوکیلنلری آره‌سنده دخی متعدد جدوللر آچلشدر. اهالیسی (کلت) جنسندن اولوب، بر طاقمری وعلی الخصوص قسم غربیسنده ساکن اولانلری الیوم کلت لسانیله تکلم، واسکی اخلاق وعادات ملیه‌لرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلر چالیشقان وشجاعلی آدملر اولوب، آنجق بر آز تعندله اتهام اولنیورلر. برتانیه‌نك مرکزی (رنه) شهری اولوب، برایالت صورتنده اداره اولندیغی وقت ۸ بایلوزلغه ویا قونتلغه منقسم ایدی. فرانسه‌نك تقسیمات جدیده‌سنده برتانیه اسمنه رعایت اولنمیوب، بو خطه بروجه زیر ۵ ایالته تقسیم اولنمشدر: فینیستره، موربیهان، قوت دونور (یعنی سواحل شمالیه)، ایله وع ویلنه، آشاغی لوآره. [بو اسملره مراجعت.]

بو خطه زمان قدیمده کلت جنسیتنه منسوب برقاچ قوملة مسکون اولوب، میلاددن ۵۶ سنه اول رومالیلر طرفندن فتح اولنمش؛ وروما دولتنك انقراضندن برتانیه (آرموریق) حکومات مجتمعه‌سی یاشه‌مکده‌یدی. بشنجی وآلتنجی قرن میلادیده انکلتره آطه‌سندن بر چوق (برتون) لر آنغارله صاقسونلرك تعرضندن فرار ایدوب، بو خطه‌یه کلمکله، او وقتدن بری (برتانیه) اسمیله تسمیه اولنمشدر. برچوق وقت کندی دوقه‌لری وقونتلری معرفتیله اداره اولنوب. بعض دفعه انکلتره وفرانسه حکدارلرینه واران دوقه وقونتلرینك قیزلری طرفندن جهاز مقامنده انکلتره‌یه وفرانسه‌یه التحاق ایتمش ایسه‌ده، چوق چکمه‌دن بنه آیریلوب، نیم مستقل صورتده اداره اولنمش؛ وآنجق ۱۵۳۲ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

برتانیه { بیوك — (Grande Bretagne) وانکلیزجه (Great Britain) آو- روپا قطعه‌سنك غرب شمالیسنده بربیوك آطه اولوب، انکلتره ایله اسقوچیا مملکتلرینی حاویدر. بو ایکی مملکتله بو جزیره‌نك قارشیسنده واقع ایرلانده آطه‌سندن وآسیا، آفریقا، آمریقا وآوسترالیاده کی مستملکات واسعه‌دن مرکب اولان دول معظمه‌دن انکلتره دولتنه بیوك برتانیه دولتی دخی دیرلر. [«انکلتره» و«اسقوچیا» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

کلت لسانندن (برت) حکمدار دیمك اولدیغندن، (برتانیه) کلمه‌سنك «حکمدارلق» و«دولت» معناسنی افاده ایتمسی، وبو سببله کلت اقوامیله مسکون اولان بعض یرلره (برتانیه) اسمی ویرلمش اولمسی محتملدر.

برتانیه { یکی — (Nouvelle Bretagne) بو اسم آمریقای شمالینك منتهای شمالنده اولان انکلیز مستملکات واسعه‌سنه ویریلیوردیسه ده، الیوم متروك اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذکوره (دومینیون) اسمیله معروفدر. [«دومینیون» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتانیه { یکی — جزایری (Archipel de la N. Br.) بحر محیط کبیرده (یکی کینه) نك شرقنده و(لویزیاده) جزایرینك شمالنده بر طاقم جزایر اولوب، ۴° ایله ۲۵′ ۶° عرض جنوبی و۱۴۶° ایله ۱۵۰° طول شرق آره‌لرنده واقعدرلر. بو آطه‌لرك ایکیسی یعنی نفس (یکی برتانیه) ایله (یکی ایرلانده) آطه‌لری بیوك اولوب، یکی هانوره، دوق دیورق، جرارد دو نیس وسائر اسملرله برچوق کوچکلری دخی واردر. برکانلری واورمانلری چوقدر. اهالیلری ۱۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، (پاپو) جنسنه منسوبدرلر. بو آطه‌لر ۱۶۹۹ ده قپودان (دامپیر) طرفندن کشف اولنمشدر.

برتران { سنت — (St. Bertrand) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، فرانسه ده مان پسقوپوسی ایدی. ۵۵۳ تاریخ میلادیسنده طوغمش، و۶۲۳ ده وفات ایتمشدر. تموزك ۳ نده

یورطیسی اجرا اولنور. — یورطیسی تشرین اولك ۱۵ نده اجرا اولنور دیکر بر سنت برتران دها وار در، که ۱۰۷۳ ده طوغوب، ۱۱۲۶ ده وفات ایتمشدر.

برتران (فونت —) بیوك ناپولیونك احبا سندن اولوب، مصرده کوستردیکی شجاعت وجسارت اوزرینه، ایمپراطورك یاور حربی اولمش، ومیرالوالق رتبه‌سنه ترفیع اولنمشیدی. بعده برچوق محاربه‌لرده دخی ابراز خدمت ایتمکله، فریقلك رتبه‌سنی احراز ایتمش؛ و۱۸۱۳ده ایمپراطورك مابین مشیری اولمشیدی. ادبارنده دخی ناپولیوندن آیرلیوب، (البه) و(سنت هلنه) آطه‌لری منفالرینه برابر کتمش؛ وایمپراطورك وفاتندن صکره فرانسه‌یه عودتله، محکوم اولدیغی اعدام جزاسندن عفو اولنه‌رق، ۱۸۳۰ ده مملکتی اولان (شاتورو) طرفندن مبعوث انتخاب اولنوب، حریت مطبوعاتی مدافعه ایتمشیدی. ۱۷۷۳ده طوغوب، ۱۸٤٤ ده وفات ایتمشدر. (سنت هلنه) آطه‌سنده ناپولیونك املاسیله یازمش اولدیغی مصر وشام محاربه‌لری تفصیلاتنی حاوی ۲ جلد اوزره بر کتابی اولادی طرفندن نشر اولنمشدر.

برتران مولویل (Bertrand Mollevil-le) فرانسه رجالندن اولوب، ۱۶ نجی لویی زماننده بحریه ناظری اولمشیدی. ۱۷۹۲ده انکلتره‌یه التجایه مجبور اولوب، ۱۲ جلد اوزره برفرانسه اختلالی تاریخی و۲ جلد اوزره دخی ۱۶ نجی لویی دورینك تاریخنی یازمشدر. ۱۷٤٤ده (تولوز) ده طوغوب، ۱۸۱۸ ده پارسده وفات ایتمشدر.

برتن (Bertin) فرانسه ادبا وسیاسیوندن اولوب، (ژورنال ده دبا) غزته‌سنك مؤسسیدر. ۱۷۶۶ده پارسده طوغوب، ۱۸٤۱ده وفات ایتمشدر. مذکور غزته‌یی ۱۷۹۹ ده تأسیس ایدوب، شاتوبریان ومالتبرون کبی ادبا وعلمانك دخی یاردیمیله آز وقتده کسب شهرت واعتبار ایتمسنه سبب اولمشدر. قرال طرفدارلغیله اتهام اولنه‌رق، ۱۸۰۰ تاریخنده حبس و٥ سنه قدر نفی اولنمشیدی. کندیسندن صکره برادری واوغللری غزته‌یی اداره ایدوب، (ماده‌وآزل برتن) اسمیله شاعره وادیبه بر قیزی دخی وار ایدی. — بو اسمله فرانسده بر شاعر و(سنت برتن) اسمیله ۷ نجی قرن میلادیده برعزیز دخی بولنمشدر، که یورطیسی ایلولك ٥ نده اجرا اولنور.

برتود (Berthoud) اسویچره‌نك اك مشهور ساعتجیلرندن اولوب. ۱۷۲٥ ده طوغمش، و۱۸۰۷ ده وفات ایتمشدر. فرانسه بحریه نظارتنك ساعتلرینی تسویه‌یه مأمور اولوب، ساعتجیلغه دائر بر قاچ کتاب دخی یازمشدر.

برتود (Berthoud) اسویچره‌ده کی (بورغدورف) شهرینك نام دیکریدر. [« بورغدورف » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتوله (Berthollet) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیا کرلرندن اولوب، ۱۷٤۸ ده ساووآده طوغمش، و۱۸۲۲ ده وفات ایتمشدر. فن طبی تحصیل ایدوب، برمدت اجرای طبابتدن صکره، کیمیایه اختصاصله، بوفنده وعلی‌الخصوص بویا انواعنك استحضارانده پك چوق کشفیات نافعه‌یه موفق اولمش؛ و(آرکوی)ده خانه‌سنده بر کیمیا جمعیتی تأسیس، وبر چوق کتب کیمویه تألیف ایتمشدر. مصر سفرنده دخی ناپولیونك معیتنده بولنمشدر.

برتون (Berton) فرانسه‌نك مشهور بسته کارلرندن اولوب، ۱۷۲۷ده پارسده طوغمش، ۱۷۸۰ وفات ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله مسمی اولوب، موسیقیده پدرینی یکمش، واوپرانك ترقیاتنه پك چوق خدمتلر ایتدکدن صکره، ۱۸٤٤ده وفات ایتمشدر.

برتون (Bretons) آوروپای غربینك اهالیٔ قدیمه‌سی اولان (کلت) لرك منقسم بولندقلری اقوامدن بری اولوب، برتانیه آطه‌سنده یعنی انکلتره واسقوچیاده ساکن ایدیلر. بعده ایرلانده دن چکن اسقوتلر بونلری اسقوچیادن چیقارمغله، انکلتره‌یه چکلمشلردی. جرمانیادن آنغلوصاقسونلر انکلتره‌یی استیلا ایتدکلرنده، برتونلرك بر طاقمی بونلرله اختلاط وامتزاج ایده‌رك، انکلیز قومنی تشکیل، وبرطاقلری دخی فرانسه‌نك غرب شمالی کوشه‌سنه چکوب، بو مناسبتله (برتانیه) تسمیه اولنان خطه‌ده توطن ایتمشلردی. بو خطه‌ده برتونلر الی یو. منا هذا باقی اولوب، اکثریسی فرانسزلاشمشلرسده، سواحل غربیه وشمالیه‌یه یقین اولانلری الیوم جنسیت ولسانلرینی محافظه ایتمکده‌درلر. بونلرك لسانی کلت لسانلرك منقسم بولندیغی باشلیجه درت شعبه‌سندن الیوم

موجـود اولان ایکیسـنك بریدر. (دیکری ایرلانده اسقوچیا، والس ومانده سویلنلن لسانلری جامع اولان غال لسـانیدر.) بو لسانك قواعد اشـتقاقاتی و سائر کلات وجرمان ولاتین لسانلریله والحاصل السنهٔ آریانیه ایله اولان مشابهاتی لسانیونی مشغول ایدیور.

برتون برونی [« قاپ برتون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برتینورو (Bertinoro) ایتالیانك وسطلرنده (فورلی)نك ۱۱ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی، مشهور شرابی وکوکورد معدنی واردر.

برتیه (G. Berthier — کویوم) جزویت رؤسـا وعلماسـندن اولـوب، وولتره ودیکر مجموعهٔ فنون حکماسـنه قارشی اولان مقالهلریله وبونلرله ایتـدیکی منازعات قلمیه ایله شهرت بولمشدر. — (آلکساندر برتیه) بیوك بوناپارتك مشیر لرندن اولوب، مشـارالیهك معیتنده اکثر محاربادده ابراز جسـارت ایتمش؛ وبولندیغی محاربهلر حقنده معلوماتی حاوی بعض اثرلر براقمشدر.

برج اصفهان قربنده بر قریه اولوب، مشاهیر عظامدن بك چوق ذواتك مسـقط رأسی بولنمشدر. — سوریه‌ده دخی بو اسمله برچوق قریه‌لر واردر.

برج الرصاص انطاکیه جوارنده متین بر قلعه‌ایدی. الیوم خرابدر.

برجوان (ابو الفتـوح) ملوك فاطمیـه‌دن عزیز باللهك کوله‌لرندن بر آق اغا اولوب، مشارالیهك وفاتندن صکره، اوچ سنه قدر حاکم بامرالله مدبر امورى بولنمش؛ وامـور دولتی تمامیله الینه آلوب، بیوك برنفوذ واقتدار پیدا ایتدکدن صکره، سفاهتله طالمشیدی. ۳۹۰ تاریخنده قتل اولنمشدر. پك چوق اموال واشـیا ونقودی بولنوب، ضبط اولنمشـدر. قاهره‌ده‌کی (حارة برجـوان) بوکا منسوبدر.

برجه اندلسده مریه اعمالندن برقصـبه اولوب، بعض مشـاهیر علمانك مسـقط رأسی بولنمغله مشهوردر. حکومت اسـلامیه زمانندن قیقارلمقده بولنمش اولان قلای معدنی الیوم موجوددر.

برچین (Brechin) اسقوچیانك (فورفار) ایالتنده وفورفار شهرینك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۸۸۰۰ اهالیسی، مشهور بر چاك قلعه‌سی، بر قلعه‌سی وبر فابریقه‌لری واردر.

برح (ابن عسکر بن وتار) صحابه‌دن اولوب، مصر فتحنده حاضر بولنمش، واوراده توطن ایتمش ایدی.

بردا (Breda) فلنکك (برابانت شمالی) ایالتنده، (بوآلدوق) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنـوب غربیسـنده مستحکم برقصبه اولـوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی، حربیه مکتبی وسائر مکاتبی، ۱۲۰ متره یوکسك بر قلعه‌سی اولان مصـنع بر کلیساسی، ایشلك تجارتی وچوخه وخالی فابریقه‌لری واردر. بو قصبه‌ده بر چوق وقوعات تاریخیه جریان ایدوب، بر قاچ معاهده عقد اولنمشدر.

بردامه سودانده برنوح جوارنده برمملکت اولدیغنی ابن بطوطه بیان ایدیور.

بردسیر کرمانك شمال جهتنده وکرمان ایله خراسان آره‌سـنده‌کی چوللك کنارنده بربیوك شهر اولدیغی کتب عربیه‌ده کوریلوب، الیوم نه حالده بولندیغی مجهولدر.

بردوان (Berdouan) هندسـتانك بنکاله خطه‌سنده وکلکوتدنك ۹۵ کیلومتره شمال غربیسـنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۵۴۰۰۰ اهالیسی، برقلعه‌سی وبعض آثار معماریه‌سی واردر.

بَرَدَی دمشق شامك ایچندن چکن نهرك اسمی اولوب، بو نهر دمشقك غرب شمالی طرفنده واقع زبدانی قریه‌سی جوارندن نبعان، وشرق جنوبیه طوغری جریانله، برآز آشاغیده (عین فیجه) چاپله برلشـه‌رك، شهره کیرمزدن اول سـقی اراضی ایچون آچلش برچوق‌جدوللره آیرلدقدن صکره، شهرك ایچندن مرورله، دمشقك شرق طرفنده واقع (مرج) ونام دیکرله (عتیبه) کولنه دوکیلور. کنارلری غایت کوزل ومفرح اولوب، شـعرای عرب مدحی حقنده پك چوق قصیده‌لر سویلمشلردر. اسم قدیم سریانیسی (ابانا) اولوب، رومالر (خریسـورونه) یعنی «آلتون آقیتان» اسمنی ویرمشلردی.

بردیچف (Berditchev) روسیه‌نك (کیف) ایالتنده و(یتومیر)ك ۴۴ کیلومتره جنوبنده برشهر اولوب، ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

برذع (بن زید جذامی) صحابه‌دن اولوب، (رفاعه بن زید جذامینك برادریدر. — (برذع بن زید بن نعمان انصاری) دخی صحابه‌دن اولوب، احد وسائر غزالرده حاضر بولنمشدر.

برذعه (یاخود بردعه) آذربیجانك جهت شمالیسنده یعنی قافقاسیه‌ده بریوك شهر ایدی، که (کنجه) نك ۷۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده و (کور) ایرماغی مجراسنك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده اولهرق، (کوچکه) کولنه دوکیلن بر نهرك ایکی قولی آره‌سنده واقع ایدی. جغرافیون عرب آثارنده بو شهرك معموریتی اوزون اوزادیه وصف وتعریف اولندرق، تجارتی ومعمولات صناعیه‌سی پك چوق بولنمش اولدیغی کبی، میوه‌لری وایپکی دخی مشهور ایدوکی ذکر اولنیور. اطرافی دخی پك معمور وباغ وباغچه‌لرله مستور اولوب، هفتده بر شهرك خارجنده بر یوك بازار قوریلوردی. بو شهر تا یاقوت حمویك زمانده یعنی یدنجی قرن هجریده خراب اولوب، ویرانلری الیوم مشهوددر. برذعه حضرت عثمان بن عفانك زمان خلافتنده ۲۵ تاریخ هجریسنده سلیمان بن ربیعهٔ باهلی یدیله فتح اولنمشیدی. ایچنده مشاهیر علادن پك چوق ذوات ظهور ایتمشدر.

برزال (بنی —) اقوام بربریدن (زناته) قومنك بر قبیله‌سی اولوب، دردنجی قرن هجریده افریقیه‌ده کسب قوت ونفوذ ایتمکله، جعفر بن معدك معیتنده اندلسه رحلتله، حکم بن مستنصر امویك عسکری سلکنه دخول ایتمشلردی. اندلسده دولت امویه‌نك انقراضنده ظهور ایدن طوائف ملوك میانده رئیسلری اسحق برزالی قرمونه‌ده اعلان استقلال ایتمشیدی. کندیسندن صکره اوغلی عبدالله، بعده اونك اوغلی محمد وبوندن صکره اوغلی عزیز المستظهر حکومت سوروب، بونك زمانده بنی عباددن معتضد ۴۵۹ تاریخنده قرمونه‌یی ضبط ایتمکله، بنی برزال حکومتی منقرض اولمشدر.

برزانی (Brzezany) آوستریانك (غالیچیا) خطه‌سنده و (لمبرغ) نك ۶۵ کیلو-متره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۷۸۰۰ اهالیسی واردر.

برزلیوس (Berzélius) اسوجك مشاهیر کیمیاگرندن اولوب، ۱۷۷۹ده طوغمش، و۱۸۴۸ده وفات ایتمشدر. کندیسی طبیب اولوب، استوقهولم طبیه مکتبنده معلم اولدیغی حالده، باشلیجه کیمیا ومعادن وحکمت طبیعیه ایله اوغراشوب، بو فنلرده وعلی الخصوص کیمیاده پك چوق کشفیاته موفق اولمش؛ وبر چوق تألیفات فنیه براقمشدر. آقادمیانك کاتب دائمیسی مأموریتنه وسائر بر چوق عنوانلره دخی نائل اولمشیدی.

برزنج قافقاسیه‌ده اران جوارنده و(برذعه)-نك ۱۸ فرسخ شمال شرقیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

برزند تفلیس جوارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. اصطخری بو قصبه‌نك آذربیجاندن معدود اولوب، اردبیلدن ۱۵ فرسخلق مسافه‌ده اولدیغنی بیان ایدیور.

برزوف (Berezov) سیبریانك (توبولسق) ایالتنده (سوسوه) ایله (ووغولقه) نهرلرینك ملتقاسنده و (توبولسق) نك ۵۷۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، کاتیلی کورك تجارتی وآلتون معدنی واردر. روسیه دولتی طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر.

برزویه ایران قدیم حکما واطباسندن اولوب، لسان هندیه دخی آشنا بولنغله، نوشروان عادل طرفندن بعض کتب حکمیه‌نك جمع واخذیچون هندستانه کوندریلوب، «کلیله ودمنه» اسمیله مشهور اولان کتابی کتیرمش، ولسان پهلویه ترجمه ایتمشیدی. بعده بو کتاب ابن مقفع طرفندن عربیه ترجمه اولنمشدر.

برزویه (یاخود برزیه) سوریه‌ده افامیه جوارنده مشهور بر قلعه ایدی، که اهل صلیب محاربانی زمانده فوق العاده اهمیت آلوب، متعاقبه کسب شهرت ایتمشیدی. اهل صلیبك الینه دوشوب، ۵۸۴ تاریخنده صلاح الدین ایوبی طرفندن استخلاص اولنمشدر.

برزه نیشابوردن برناحیه ودمشق شام قریبنده برقریه اولوب، بعض مشاهیرك مسقط رأسلری بولنمشلردر. — بانك ضمیله برزه دخی جزیرة العربده بر موقع اولوب، بوراده زمان جاهلیتده بنی سلیم ایله بنی فارس بینتده (یوم برزه) دیمکله معروف وایام عربدن معدود بر وقعه جریان ایتمشدر.

برزینه (Bérésina) روسیه‌ده برنهردر که مینسك) ایالتنده (ویلیقه) قریه‌سنده نباغاله، اسنودیانقه، بوریسوف، بوبرویسق، غوروال وسائر قصبه‌لرك ایچندن چکه‌رك، ۳۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قره‌دکیزه منصب اولان (دنیپر) ایرماغه دوکیلور.

برژراق (Bergerac) فرانسه‌نك مشاهیر محررینندن اولوب، ۱۶۲۰ ده طوغمش، و ۱۶۵۵ ده وفات ایتمشدر. برچوق تیاترو کتابلری وسائر بعض آثار ادبیه یازمشدر، که اکثری کسب شهرت ایدوب، دفعاتله نشر اولنمشدر.

برسبای (ملك اشرف) عنوانیله معروف ملوکك آلتنجیسی وچراکسهٔ مصرك سکزنجیسیدر. [«اشرف» ماده‌سنده آلتنجی فقره‌یه مراجعت بیوریله.]

برست (Brest) فرانسه‌نك غرب شمالی ساحلنده، برتانیه خطه‌سنك (فنیستره) ایالتنده قضا مرکزی بر شهر واسکله اولوب، پارسك ۵۰۷ کیلو مترہ غربنده واقعدر. ۶۸۳۰ اهالیسی، غایت صاغلام لیمانی، کوزل ریختمی، استحکاماتی، کوزل مسیره‌لری، سفائن انشاسنه مخصوص دسکاهلری، بحریه‌یه متعلق برچوق مؤسساتی، متعدد فابریقه‌لری، مکتب بحری واعدادیسی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی وپك ایشلك تجارتی واردر. ایکی لیمانی اولوب، بری سفائن حربیه‌یه ودیکری سفائن تجاریه‌یه مخصوصدر. شهر دکیرك برقولیله ایکی‌یه منقسم اولوب، بری نفس برست ودیکری (رفوورانسه) محله‌سیدر. آره‌لرنده آچیلور قپانور برکوپری واردر.

برسچ (Brests) روسیه‌نك (غرودنو) ایالتنده وغرودنونك ۱۸۰ کیلومتره جنوبنده واقع برشهر اولوب، اکثری یهودی اولمق اوزره ۲۳۰۰۰ اهالیسی، برقیانك اوزرنده برقلعه‌سی ومشهور بر خاورمی واردر.

برسلاؤ (Breslau) پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده معتنا بر شهر اولوب، برلینك ۳۱۱ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (اودر) ایله (اوهلاؤ) نهرلرینك ملتقاسنده واقعدر. سیلزیا خطه‌سنك وایالتك مرکزی اولوب، ۲۳۹۰۵۰ اهالیسی، طوپخانه‌سی، متعدد قشله‌لری، دار الفنونی، ۳۰۰۰۰۰ جلدی حاوی کتبخانه‌سی، موزه‌سی، ایپك ویوك منسوجاته مخصوص فابریقه‌لری، پك ایشلك تجارتی. بازار وپنایرلری واردر. وقتیله سیلزیا دوقه‌لرینك مقری اولوب، بعده چهسنانه وآوسترپایه چکمش، و ۱۷۴۱ ده ایکنجی فردریق طرفندن ضبط اولنه‌رق، پروسیه‌یه الحاق اولنمشدر.

برسه (Bresse) فرانسه‌نك اقطار شرقیه‌سندن کوچك بر خطه‌نك اسم قدیمیدر، که (بورغونیه) دن معدود اولوب، مرکزی (بورغ) شهری ایدی. قسم اعظمی (ان) ایالتی تشکیل ایدیور. [«ان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برسی (Bercy) پارسك شرق طرفنده و(سینه) نهری کنارنده بر بیوك قریه ایدی، که پارسك توسعی حسبیله اخیراً بو شهره التحاق ایده‌رك، بر محله‌سی حکمنه کچمشدر. التحاقدن اول ۱۲۹۷۹ اهالیسی ویك چوق شراب، سرکه، روم وزیتون یاغی مخزنلری وار ایدی.

برشا (Brescia) ایتالیانك (لومباردیا) ایالتنده وميلانك ۸۰ کیلومتره شمال شرقیسنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی، مصنع کلیسا وتیاترومی، (کیرینیانه) اسمیله بیوك برکتبخانه‌سی، اسلحه نایه وحوخه، دانتله، فانله وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بعض شاهیرك مسقط رأسیدر. بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت تشکیل ایتمشدی.

برشلو (Brescello) ایتالیانك وسطلرنده، (رجیو) نك ۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده و(پو) ایرماغنك ساحل یمینده بر شهر اولوب، ۴۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

برشلونه اسپانیاده‌کی (بارسلونه) شهر وایالتنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«بارسلونه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برشلیانه اندلسده (لبله) یه ملحق بر قصبه اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

برشو (Berchoux) فرانسه شعراسندن اولوب، ۱۷۶۵ ده لیون جوارنده طوغمش، و ۱۸۳۹ ده وفات ایتمشدر.

برصوم سریانی رهبانندن ونسطوری مذهبی پیشوالردن اولوب، بشنجی قرن

میلادیده یاشامش، ومذهب مذکورك ایران وعراق طرفلرنده نشرینه خدمت ایتمشدر.

برطاش { بحر خزرك جهت شمالیه‌سنده واتل (یعنی وولغا) ایرماغنك شرقنده برقوم اولوب، ساکن بولندقلری بقعه‌نك دخی بو اسمله معروف اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطوردر. بو قومك کندینه مخصوص بر لسانله متکلم اولوب، بو لسانك‌ده ترکجه وبلغارجه ایله مناسبتی اولدیغی، وبونلرك یازین خیمه نشین اولوب، قیشین اخشاب اولرده اسکان ایتدکاری وکورك تجارتیله دخی مشغول وجله‌سی دین اسلامله متدین بولندقلری کتب عربیه مذکوره‌دن منفهم اولیور. الیوم اورالرده بو اسمله بر قوم بولندیغی بیلنمدیکندن، وقتیله مغول وتاتارلرك هجومی صره‌لرنده اورادن قاچش، و یا محو وپریشان اولمش اوله‌جقلری آکلاشیلیور.

برطلی { ینوی جوارنده دجله کنارنده بر قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

برغ { (Berg) آلمانیانك اسکی حکوماتندن اولوب، (رین) ایرماغنك جهت شرقیه‌سنده واقع ایدی. مرکزی (دوسلدورف) شهری ایدی. وقتیله قونتلق وبعده دوقه‌لق صورتنده اداره اولندقدن صکره، بیوك بوناپارت طرفندن ضبط اولنه‌رق، فرانسه‌یه الحاق اولنمشیدی. مشارالیهك سقوطندن صکره پروسیه‌یه الحاق اولنه‌رق، الیوم رین ایالتندن معدوددر.

برغ { (Bergues) فرانسه‌نك «شمال» ایالتنده و (دونکرق) ك ۱۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبه واسکله اولوب، ۵۸۰۰ اهالیسی، لیمانی، استحکاماتی، سفائن دستکاهلری، پینیر و سائره تجارتی وبعض فابریقه‌لری واردر.

برغامه { یاخود برغامو (Bergame, Bergamo) ایتالیانك لومبارديا خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، میلانك ٤٤ کیلومتره شمال شرقیسنده بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ۳۸۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی، بیوك بر کلیسای، کوزل تیاتروسی، کتبخانه‌سی، بر قاچ جمعیت علیه‌سی، اپیك، یاغی، شراب، زیتون یاغی، میوه ودمیر آلاتنه متعلق خیلی ایشلك تجارتی واردر. شاعر مشهور (تاس)ك وطنی اولوب، مشار الیهك شهرك ایچنده برهیکلی مرکوزدر. — برغامه ایالتنك طولی ۱۲۰ وعرضی ۷۹ کیلومتره اولوب، ۳۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برغ اوپ زوم { (Berg-Op-Zoom) فلنکك برابانت شمالی ایالتنده، (آنور)ك ۳۱ کیلومتره شمالنده و(زوم) نهری اوزرنده پرقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی وقورو بالیق تجارتی واردر.

برغر { مسعودی بو اسمله قره دکیزك سواحل شمالیه‌سنده بر قوم بولندیغنی وبونلرك ایکیده برده قسطنطینیه‌یی تضییق ایتدکاریني بیان ایدوب، یاقوت حموی بونك روایتنی نقل ایتدکدن صکره، (بلغار) دن غلط اوله‌جغنی ظن ایدیور.

برغمان { (Bergmann) اسوجك مشاهیر کیمیاونندن اولوب، ۱۷۳۵ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۸٤ده وفات ایتمشدر. (اوپسال) دارالفنونده کیمیا معلمی بولنمش؛ وفنون متنوعه‌یه وعلی‌الخصوص فن کیمیایه متعلق بر چوق کتابلر یازوب، بو فنده بعض کشفیات نافعه‌یه دخی موفق اولمشدر. آثاری پك مقبولدر.

برغمه { آیدین ولایتنك ازمیر سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ازمیرك ۸۵ کیلومتره شمالنده وساحل بحردن ۳۰ کیلومتره ایچریده اوله‌رق، باقر چاینك بر ساعت شمالنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، یلدیرم سلطان بایزید خانك بنا کردەسی اولان بیوك ومصنع بر جامع شریفله دیکر متعدد جوامع ومساجد ومدرسه‌لری، بخاره ایشلر ۹ پاموق فابریقه‌سی وخیلی تجارتی واردر. پك اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی پرغاموس (Pergamus) در. زمان قدیمده بیوك ومشهور بر شهر اولوب، علوم وفنون مرکزی وحکیم شهیر جالینوسك وطنی بولنمشدر. (آندروماق)ك اوغلی (پرغاموس) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بیوك اسکندر طرفندن فتح اولنمش؛ وجهانکیر مشارالیهك وفاتندن صکره، طوائف ملوکدن اوله‌رق بو شهرده دخی بر کوچك دولت تشکل ایتمشیدی. برغامه‌ده ۲۰۰۰۰۰ جلدی حاوی بیوك بر کتبخانه بولنوب، اسکندریه کتبخانه‌سیله دعوای رقابت ایدردی. بعده بونك کتابلری دخی

اسکندریه یه نقل اولنمشدر. قصبه‌نك ایچنده واطراف‌نده معموریت قدیمه‌سنه دلالت ایدر پك چوق آثار عتیقه موجوددر. — برغمه قضاسی آیدین ولایتنك وازمیر سنجاغنك منتهای شمال غربیسنده واقع واسع بر قضا اولوب، غرباً آق دکیزله، شمالاً خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، شرقاً صاروخان سنجاغیله، جنوباً دخی منمن قضاسیله محدود ومحاطدر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، باقر چایله ودیکر بر قاچ کوچك نهرله اروا اولنور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پاموق وسائره‌دن ومیوه‌لرك انواعندن عبارتدر. اورمانلری دخی چوقدر. آیازمند، دیکیلی وچاندارلی اسمارله اوچ اسکله‌سی واردر. قضا ۱۶۳ قریه‌دن مرکب اولوب، ایلیجهٔ برغمه، دیکیلی، چاندارلی، آیازمند، نواحیٔ برغمه، کلیسا وقوزات اسمارله ۷ ناحیه‌یی جامعدر. اهالیٔ قضا ۶۶۰۸۸ نفوسدن عبارت اولوب، بونلرك یالکز یدی بیك کسوری خرستیان ویهودی وقصوری کاملاً اسلامدر.

برغمه چایی { آناطولینك جهت غربیه‌سنده ازمیر سنجاغنك برغمه قضاسنده جریان ایدن باقر چاینه تابع بر کوچك نهردر، که دمیرجی طاغندن نبعانله، جنوبه طوغری آقه‌رق، برغمه قصبه‌سنك یاندن چکدکدن وتقریباً ۲۵ کیلو مترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور باقر چاینه منصب اولور. اسم قدیمی کتیوس (Cetius) در.

برغمه دولتی { (Roy. de Pergame) بیوك اسکندردن صکره قبل المیلاد ۲۸۳ تاریخنده (فیلتر) طرفندن تأسیس اولنمش بر کوچك دولت اولوب، ابتدا میسیاولیدیانك برر پارچه‌سندن یعنی قره‌سی وصاروخاندن عبارت ایکن، بعده رومالیلرك یاردمیله سوریه حکمداری آنطیوخسدن بعض یرلر ضبط ایله، کوتاهیه وآنقره‌یه طوغری توسع ایتمشیدی. حکمدارلری کثرت ثروتلریله وعلوم ومعارفی حمایه‌لریله شهرت بولمشلردر. قبل المیلاد ۱۳۲ تاریخنده بو دولت صغیره‌نك حکمداری اوچنجی (آتال) وفاتنده ملکنی رومالیلره ترك ایتمکله، بونلر اوچ سنه ادعای وراثت ایدن (آرستونیقوس) ایله بعد المحاربه، مملکتی ضبط ایتمشلردر. بو وجهله برغمه دولتی ۱۵۴ سنه سوروب، یدی حکمدار کلمشدر، که تاریخ جلوسلریله برابر بروجه ذیر ذکر اولنور:

فیلتر (والی صفتیله)	۲۸۳ قبل المیلاد
برنجی اومن (حکمدار صفتیله)	۲۶۳ »
برنجی آتال	۲۴۱ »
ایکنجی اومن	۱۹۸ »
ایکنجی آتال (فیلادلف)	۱۵۷ »
اوچنجی آتال (فیلومیتور)	۱۵۷ »
آرستونیق	۱۳۲ الی ۱۲۹

برغو { یاخود برکو (Bergou) سودان وسطیده ودایك شمالنده، نیلك غربنده وچاد کولنك شمال شرقیسنده بر خطه اولوب، اهالیسنك وحشتی حسبیله احوالی همان مجهولدر. — سودانك غرب جنوبی جهتنده و(نیجر) ایرماغنك ساحل یسارنده دخی بو اسمله بر خطه واردر.

برغواطه { اقوام بربردن مصامده قومنه منسوب بر بیوك قبیله‌در، که مغرب اقصی سواحلنده ساکن اولوب، ایکنجی قرن هجری اوائلنده رؤسالرندن (ابوصبیح طریف) ادعای نبوتله مرکزلری اولان (تامسنا) قصبه‌سنده اجرای حکم ایتمکه باشلامش؛ وبونك اوغلی صالح واحفادندن بعضلری دخی ظاهراً مسلمان اولدقلری حالده، کاه نبوت وکهانت وکاه مهدیلك دعواسنی ایتمکده مداوم اولوب، کندیلرینی بو صفتله قبول ایتدیرمك ایچون پك چوق نفوس قتل، وپك چوق بلاد تخریب ایتمشلردی. بو وجهله برچوق وقت اجرای حکومت ایتدکدن صکره، بشنجی قرن هجری اواسطنده مرابطین و بنی زیری وبنی‌یفرین طرفندن مغلوب ومنهزم اولوب، مملکتلرینی ترکله، صحرای کبیره قاچمغه مجبور اولمشلردی.

برغودتیت { [«خیماره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برغوس { (وزبانزدی بورغاز) شرق روم ایلینك ساحلنده وقره دکزك ساحل غربیسنده واقع همنامی اولان برکورفزك ایچنده بر قصبه واسکله اولوب، درسعادتك ۲۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده و وارنه‌نك ۱۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. برغوس کورفزینك جهت جنوبیه‌سنده بر قاچ لیمان وامین قویلر واردر. برغوس قصبه‌سی الیوم شرق روم ایلینك منقسم بولندیغی آلتی سنجاقدن برینك مرکزی اولوب، برغوس سنجاغی ایالت مذکوره‌نك قسم شرقیسندن عبارت وبرغوس، ایدوس، سوزه‌بولی، آخیولی، میسوریه اسمارله ۵ قضایه منقسمدر.

روم ایلی دمیر یولی خطنك دردست انشـا بولنان بر شعبه‌سی برغوس اسکله‌سنه منتهی اولمغله، بو قصبه‌نك کسب اهمیت ایده‌جکی شبهه‌سزدر. اسمی لسان یونانیده «برج» و یا «قله» دیمك اولان (پیرغوس) دن محرفدر.

برغوس (وزبازدی بورغاز) بیغا سنجاغنك نفس قلعهٔ سلطانیه قضاسنده وقتیله ناحیه مرکزی بولنمش برکوچك قصبه اولوب، قلعهٔ سلطانیه‌نك ۱۸ کیلومتره شرق شمالیسنده وساحل بحردن یاریم ساعت قدر ایچریده اوله‌رق بر کوچك چایك کنارنده واقعدر.

برغوس [«اولوه برغوسی» ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

برغه (Berga) اسپانیانك بارسلونه ایالتنده وبارسلونه‌نك ۸۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ٤ ۸۰۰ اهالیسی واردر.

برفروش ایرانك مازندران ایالتنده وبحر خزرك ساحل جنوبیسی قربنده بر قصبه اولوب، (ساری) نك ٤۰ کیلومتره قدر غرب شمالیسنده و(آمل)ك ینه اوقدر شرق شمالیسنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی، ۱۰ کاروانسرایی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

برق هندستانك متأخرین شعراسندن اولوب، بنکاله‌ده یاشامشدر. فارسی مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نمیگنجد درو راحت زبس تنگی سر مویی
فضای سینهٔ من دیدهٔ مورست پنداری

برقعید موصل جوارنده (بقعا) ناحیه‌سنده بر قصبه ایدی، که اوائل دور اسلامده خیلی معمور وتجارتگاه اولوب، حلبده حکم سورمش اولان آل حمدانك وبر چوق مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

برقوفچه (Berkovitza) بلغارستانك شمال غربی قسمنده ودینك ۱۱۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و طونه‌یه منصب اولان (اوکوست) نهری کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر.

برقوق (ملك ظاهر سیف الدین) مصرده حکومت سورن مماليك اتراکدن اولان بنی برنجیسی اولوب، عن اصل مماليك اتراکدن اولان بنی قلاوونك اخیری ملك صالح حاجی بکك اتابکی اولدیغی حالده، مشارالیهك صغرسنی حسبیله، ۷۸۵ تاریخنده اتفاق امرا ایله یرینه صاحب ترجمه اقعاد اولنمشیدی. ۷۹۱ تاریخنده‌دك حکومت سوردکدن صکره، امرا کندیسنی اخذ وحبس وکرکه نفی ایده‌رك، ملك صالح حاجی بکی تخت موروثنه اعاده ایتمشلرسه‌ده، سکز یحق آیدن‌صکره محبس ومنفاسندن قورتله‌رق، قاهره‌یه عودتله، ینه مصر تختنی ضبط، و بو دفعه دخی ۱۰ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۸۰۱ تاریخنده ٦۰ یاشنده وفات ایتمشدر. قاهره‌ده بین القصرینده (مدرسهٔ ظاهریه) اسمیله بیوك بر مدرسه بنا ایتمشدر. اوغلی ملك ناصر ابو السعادات فرح خلفی اولمشدر.

برقه آفریقا قطعه‌سنك سواحل شمالیه‌سندن بر بیوك خطه اولوب، خطهٔ مصریه‌ایله (سرت) کورفزی آره‌سنده واقعدر. شمال غربیه طوغری دکیرك ایچنه اوزانمش بر برج شکلنده‌در. زمان قدیمده (کیرنایق) اسمیله معروف اولوب، سوا- حلی بعض یونان مهاجرلری طرفندن اسکان اولنمشیدی. الیوم کاه طرابلس غرب ولایتنه ملحق، کاه مستقل متصرفلق وبعضاً ده آیریجه بر ولایت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی اولان (بنغازی) اسمیله معروفدر. سرت کورفزنده ″۳۰ °۱۷ ′٤۳ عرض شمالی ایله ″۱٦ °۳۹ ′۹ طول شرقیده واقع نقطه‌دن مصر حدودنده‌کی (رأس الکنیس) برونته‌دك برقه‌نك سوا- حلی ۸۸۰ کیلومتره طولنده اولوب، مملکت جنوباً صحرای کبیره طوغری خیلی واسع ایسه‌ده، معمور ویا قابل عمران یرلری ساحللریله سواحله قریب اولان یرلری اولوب، ایچ طرفلری چولدر؛ ویالکز بعض محللرنده (اوجله) کبی بعض واحلره تصادف اولنور. واسع بر برج ویا شبه جزیره صورتنده دکیرك ایچنه اوزانمش اولان قسمی مرتفع وطاغلق بر محل اولوب، بو طاغلرك سواحله طوغری اولان اتکلری صربجه ایسه‌ده، ایچ طرفه ناظر اولان اتکلری سطح مائل صورتنده چوله طوغری اوزانیور. بو طاغلردن بر چوق درهلر وچایلر آقغله، هر طرفی متنوع اشجاری وانواع چیچکلرله مزین چالیلری حاوی اورمانلرله وغایت کوزل مرعالر وچایرلرله مستور اولوب، اصلا آفریقایی آکدیرمیه‌جق وایتالیانك اك کوزل یرلریله ادعای مسابقته کیریشه‌بیله‌جك بر حالده‌در. زمان

قديمده كرك بو طاغلرك اتكلرنده وكرك سواحلده پك چوق معمور وتجارتكاه شهر وقصبه‌لر بولنوب، اهالیسی كثرتلی وجمعیتلی بولنمش اولديغندن، بونلرك طبیعیه‌دن خیلی استفاده اولنور ایكن، الیوم اهالیسی پك آز واكثری بدوی اولوب، بحق استفاده اولنه‌مدیغی مع التأسف آكلاشیلیور.

برقه‌نك سواحلنده بولنمش اولان شهر وقصبه‌لردن اكثرینك خرابه‌لری الیوم مشهود اولوب، بونلرك اك بیوكلری برنیكه، توشیره (ونام دیكرله آرسینوئه)، برقه (ونام دیكرله پطولمائیس)، آپولونیا وكیرن (یاخود قیروان قدیم) در. بو بش شهردن طولایی برقه خطه‌سنه (پنداپولیس) یاخود (بنطابلس) دنی دیرلردی، كه لسان یونانیده «بش شهر» دیمكدر. ینه زمان قدیمده ویریلن (كیرنائیق) اسمی دنی مذكور شهرلرك بشنجیسی واك بیوكی اولان كیرن (یعنی قیروان قدیم) شهرینك اسمنه نسبتله حاصل اولمش براسمدر. برقه اسمنه كلنجه، ینه مذكور بش شهردن اوچنجیسنك اسمندن مأخوذ اولوب، شهر مذكور بطالسه زمانده (پطولمائیس) تسمیه اولنمش؛ وبعده ینه اسم قدیمیله مسمی اولەرق، دور اسلامده خطه‌نك مركزی اولمغله، عربلر طرفندن بو خطه‌یه (برقه) اسمی ویرلمشدر. شمدیكی حالده مركزی اولان واسكی (برنیكه) خرابه‌لری اوزرنده بولنان بنغازیدن بشقه ذكره شایان یالكز (درنه) قصبه‌سیدر.

برقه { همنامی اولان آنف البیان خطه‌نك مركزی بولنمش بر شهر ایدی، كه اوائل دور اسلامده پك معمور وتجارتكاه اولوب، آلتنجی قرن هجریدن صكره خراب اولمشدر. بو شهر میلاد عیسادن ۵۵۱ سنه اول كیرن (یعنی قیروان قدیم) شهرینك بعض مهاجرلری طرفندن وبو شهرك ۱۱۰ كیلومتره غرب جنوبیسنده تأسیس اولنه‌رق، بعده بطالسه زمانده بونك اهمیتی (پطولمایس) شهرینه انتقال ایتمشدیسیده، فتوحات اسلامیه‌دن صكره خطه‌نك مركزی اتخاذ اولنه‌رق، اهمیتی آرتمشیدی. دكیردن بر آز مسافه‌ده واقع طاغلرله محاط بر اووه‌ده كائن ایدی. اسكله‌سی طلیته (یعنی پطولمائیس) قصبه‌سی ایدی. الیوم بعض خرابه‌لری وقویولری موجوددر.

برقه { مختلف رنكلی طاشلری بولنان بر معدنی اسمی افاده ایتمكله، دیكر اسملرله مركب اولەرق جزیرة العربده بر چوق مواضعك اسملرینی تشكیل ایدیور.

برق { بو اسمله اسكی عثمانلی شعراسندن ایكی ذات بولنوب، بری استانبوللی ودیكری آیدینلیدر. شو بیت برنجینك جملهٔ اشعارندندر:

بر دم ایچنده غربی وشرقی
سیر ایدر یلدرم كبی برق

برك { (Beregh) مجارستانك (تیسه) نك اوتدسنده‌كی ایالاتندن اولوب، مارماروش، اوغوج، ساتمار، زمپلین، واونكوار ایالتلری آره‌سنده واقعدر. ۱۶۰۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، مركزی (مونقاز) شهریدر.

دنی خیلی ترقیات حاصل اولمغله، بعض مشاهیر فلاسفه‌نك مسقط رأسی بولنمشدر. بعده رومالیلرك الینه یكوب، نهایت ۲۱ تاریخ هجریسنده عقبه بن نافع فهری یدیله فتح اولنه‌رق، مؤخراً بنی طولونك، بنی اغلبك، فاطمیلرك، ایوبیلرك الینه یكوب، بر آره‌لق تونس امراسنك تحت تصرفنه كیرمش، ونهایت طرابلس غرب اوجاغنه تابع اولوب، طرابلس غربله برابر طوغریدن طوغریه تحت اداره عثمانیه آلنمشدر. بنغازی نامیله طرابلس غرب ولایتنك بر سنجاغی صورتنده اداره اولنمقده ایكن، بر قاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اعتبار اولنمش؛ واخیراً مستقل بر متصرفلق حالنه قونمشدر. [« بنغازی » ماده‌سنه دنی مراجعت.]

برکت قویی (aie de l'Abondance) یکی زلاندهیی ترکیب ایدن ایکی آطهدن شمالیسنك شمال شرق ساحلنده بیوك بر کورفز اولوب، بر طاقم جزایر صغیرهیی حاویدر.

برکتلو قونیه ولایتنك نیکده سنجاق وقضاسنده و نیکده شهرینك ۳۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق بوغا طاغی شعبهلرندن الا طاغنك شمالی اتکنده واقع برقریهاولوب، جوارنده کی قورشون معدنیله مشهوردر. قریه ایله معدن محلنده ۲۵۰۰ قدر اهالی، ۵ جامع، ۲ مدرسه، ۱ کلیسا، ۲ اسلام و ۱ خرستیان مکتبی واردر. معدن مذکوردن شمدیکی حالده سنوی ۲۰۰۰۰۰ قیه قدر قورشون چیقاریلور. — روم ایلنده قواله جوارنده دخی بو اسمله بر بیوك قریه واردر.

برکس یاخود برقشیر (Berks, Berkshir) انکلتره‌نك وسطلرنده کی ایالاتندن اولوب، بوکینغهام، اوقسفورد، سوری و(ویلت) ایالتلری آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحیهسی ۱۸۲۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۹۶۴۷۵ اهالیسی واردر.

برکساس (Beregh - Szasz) مجارستانك (برك) ایالتنده بر قصبه اولوب، ۶۳۰۰ اهالیسی واردر.

برکلی (Berkeley) ایرلاندهنك مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۸۴ تاریخنده (کیلکرین) ده طوغمش، و ۱۷۵۳ ده وفات ایتمشدر. فلسفه ومذهبه متعلق بر خیلی آثاری و بعض اشعاری واردر.

برکن (Bergen) نوروجه (نوردنفیس) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (قریستیانیا) نك ۲۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (واغ) دینلن بر اوزون کورفزك ایچنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، استحکاماتی، بحریه مکتبی، کمی انشاسنه مخصوص دستکاهلری و بك ایشلك بالیق تجارتی واردر. نیمانی صاغلام ایسهده، مدخلی محاطهلیدر. برکن ایالتنك ۲۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برکنوق (Brecknocke) انکلتره‌نك (غال) خطهسنده و(هردورف) شهرینك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

— برکنوق ایالتنك مساحهٔ سطحیهسی ۱۸۶۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۹۹۰۱ کشیدر.

برکوکب ایکنجی قرن میلادی اوائلنده مسیحلك ادعاسیله ظهور ایتمش بر یهودیدر، که رفیق اولان (عقیبا) نك یاردیمیله رومالیلره قارشی عصیان ترتیب ایدوب، ۱۳۳ تاریخنده قدسی دخی ضبط، وکندی نامنه سکه ضرب ایتمش ایسهده، رومادن سوق اولنان عسکره قارشی طیانه میوب، ۱۳۵ تاریخنده قتل، ورفیقی حیاً سلب اولنمشیدی.

برکوی (محمد افندی) مشاهیر علمای عثمانیهدن اولوب، ۹۲۸ تاریخنده بالیکسری قصبهسنده پیر علی اسمنده بر مدرسك صلبندن تولد ایتمش؛ واوراده تحصیل مبادیٔ علوم ایتدکدن صکره، درسعادته کلهرك، علمایعصرك حلقهٔ تدریسنه مداومت، وبعده بعض مدارسده تدریسله اشتغال ایتمکله برابر، طریق ببرامی مشایخندن شیخ عبدالرحمن قرمانیه انتساب، وطریق زهد وتقوایه سلوك ایتمشیدی. بعده ادرنهده قسام عسکری اولوب، انفصالندن صکره، محصول قسمتدن آلمش اولدیغی مبلغی اصحابنه اعاده وتقسیم ایچون، شهر مذکوره عودت ایتمش؛ وفیمابعد بسبتون امور دنیادن انقطاع ایتمك ایستمش ایسهده، شیخنك ابرامی اوزرینه تدریس ووعظدن وازکچمیوب، متعاقباً خواجهٔ پادشاه مولانا عطاءالله افندی طرفندن آیدین ولایتنده واقع (برکی) قصبهسنده تأسیس اولنان مدرسهنك مدرسلکنه تعیین اولنهرق، قصبهٔ مذکوریه عزیمت، وفیمابعد اوراده اقامت ایتمکله، (برکوی) یاخود (برکیلی) نسبتیله شهرتیاب اولمشدر. عمرینی وعظ وتدریس وتألیفله کچیروب، دیانت وزهد وتقوی حقنده فکرینی بیپروا بیان ایتمکدن چکینمز، وبو بابده برآز زیاده ایلریه کیدوب، فوقالعاده بر تعصب التزام ایدر ایدی. حتی قرائت قرآن کریمکبی افعال دینیه وعباداته قارشی اجرت اخذینك حرام اولدیغنی التزام ایدهرك، معاصرین علما ایله شفاهی وتحریری پك چوق مباحثات شرعیه وعلمیه کیریشمشیدی. فکرینك غلبهسی اوقافك بطلانی انتاج ایدهجکندن، نهایت وقتك شیخ الاسلامی مشهور ابو السعود افندی مباحثاتی منع ایتمشیدی. بر خیلی تألیفاتی اولوب، اك مشهورلری

« طریقت محمدیه »، « معدل الصلاة »، « نورالاحیاء » عنوانلی اثرلریله نحوده « اظهار » و « عوامل » عنوانلریله مشهور ومتداول ایکی متنی و « شرح لب » و « امتحان الاذکیاء » عنوانیله برکافیه شرحی، صرفده بر متنی ومقصوده بر شرحی، علم تجویده بررساله‌سی، امالی طرزنده علوم عالیه‌یه متعلق مباحثی شامل براثری و « السیف الصارم فی عدم جواز المنقول والدراهم » عنوانلی کتابیدر. ۹۸۱ تاریخنده، ۵۳ یاشنده اولدیغی حالده، طاعوندن وفات ایدوب، تربه‌سی برکی قصبه‌سی خارجنده بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. — برکوی عطاء الله احمد افندی دخی اول عصرك مشاهیر علماسندن اولوب، سلطان سلیم خان ثانی حضرتلرینك خواجه‌سی اولمغله، پك چوق نفوذ واعتبار قزانمش؛ وابو السعود افندی ایله محاسده‌سی وقوع بولمشدر. « هدایه » یه بعض تعلیقاتی وتفسیر شریفه متعلق برایکی رساله‌سی واردر. طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. برکی قصبه‌سندن اولوب، ۹۷۹ تاریخنده درسعادتده وفات ایتمشدر.

برکه { بواسمله صحابیاتدن اوچ خاتون بولنوب، برکه بنت ثعلبه، برکة الحبشیه وبرکه بنت یسار دینمکله معروفدرلر.

برکه { (ام السلطان الست الجلیله) مصرده حکومت سورن ممالیك بحریه‌نك یکرمی ایکنجیسی اولان ملك اشرف شعبانك والده‌سی اولوب، اوغلنك زمان سلطنتنده کی حکم ونفوذیله وفوق العاده دارات ودبدبه وخیراتیله شهرت بولمشدر. (مدرسة ام السلطان) نامیله قاهره‌ده بربیوك مدرسه دخی تأسیس ایتمشدر. ۷۷۴ تاریخنده وفات ایدوب، مدرسهٔ مذکوره جوارنده دفن اولنمشدر.

برکه { عربیده «کول» دیمك اولدیغندن، دیکر بعض اسملرله مرکب اولدرق، برچوق کوللره وکول اولیان بعض یرلره علم اولمشدر. اك مشهورلری زیرده ذکر اولنور.

برکة ابراهیم { اورفه شهرینك اتصالنده وجنوبنده بر کوچك کول اولوب، (عین زلیخا) و(خلیل الرحمن) صولری بوکوللك ایچنه دوکیلور. اطرافی اشجارله محاط ومنظره‌سی پك لطیفدر. ایچنده یك چوق بالیق بولنوب، اهالی عندنده مبارك عد اولندیغندن، کیمسه طرفندن صید اولنمز.

برکة الحاج { مصرده قاهره‌نك خارجنده و ۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مفرح برمحل اولوب، فاطمیون وملوك ایوبیه زمانلرنده حکمدارلرك صیفیه وکوشکلرینی حاوی ایدی. بوکا (برکة الجب) دخی دیرلردی.

برکة الحبش { مصرده فسطاطك جنوبنده ونیلك کنارنده نزهتگاه بر محل اولوب، وقتیله حضرت امام حسن وحسینك اولادینه وقف اولنمشیدی. نیلك فیضانده صو ایله طولدیغیجون برکه دنیلوب، جوارنده (حبش) اسمیله معروف برطاقم باغچه‌لر واردر.

برکه خان { جوبجی خانك اوغلی وچنکیزخانك تورونی اولوب، دشت قپچاق وقریم خانی ایدی. عسکر وتوابعیله برابر دین اسلامی قبول ایدوب، وولغا کنارلرنده تأسیس وپایتخت اتخاذ ایتدیکی (سرای) نام قصبه‌یه هرطرفدن علمای اسلامی جمع ایتمشیدی. ۶۶۰ تاریخلرنده طونه‌نك بوزلری اوستندن روم ایلی‌یه چکوب، قسطنطینیه سورینه قدر کلمش؛ واو صره‌ده میخال پالیولوغك محبسندن قورتیلوب اینوسه فراره موفق اولنش اولان عز الدین سلچوقیی برابر آله‌رق، ممالکندن برخطه‌یه والی تعیین، وکندی قیرینی کندیسنه تزویج ایتمشیدی.

برکة خلیص { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده برمحل اولوب، خرما باغچه‌لری وبازاری واردر.

برکة زلزل { بغدادده برکول اولوب، اطرافنده کی محله دخی بواسمله مسمی ایدی.

برکة الفیل { قاهره‌نك اتصالنده برکول اولوب، وقتیله سواحلی یالیلرله مزین اولمغله، برنزهتگاه عمومی ایدی. — برکة قارون، برکة قرموط والبرکة الناصریه دخی مصرده ایدیلر.

برکی { آیدین ولایتنك ازمیرسنجاغنده اوده‌مش قضاسنه تابع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، اوده‌مشك ۸ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده وبر چای کنارنده واقعدر. اسکیدن معمور بر قصبه اولوب، بر فاتح جامع شریف ومدرسه‌سی وسائر خیراتی واردر. بعض علمانك مسقط رأسی اولوب، « طریقت محمدیه » صاحبی مشهور برکوی محمد افندی دخی طول مدت بو قصبده مدرسلك ایتمشدر. وتر-

به‌نی قصبه‌نك خارجنده‌در. اوده‌مشه واورادن آیدین دمیر یولی خطنه بر شوسه ایله مربوطدر. — برکی ناحیه‌سی ۳۵ قریه‌دن عبارت اولوب، اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولدرق، پك منبت ومحصولدار در.

برکیارق } ایرانده حکومت سورن ملوك سلجوقیه‌نك دردنجیسی اولوب، ملکشاهك اوغلی وآلب آرسلانك تورونیدر. ٤٨٤ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخت سلطنتنه جلوس ایدوب، برخیلی مدت برادرلریله اوغراشدقدن صکره، سوریه، عراق، جزیره، آذربیجان وکور - جستان برادری محمدك، خراسان جهتی دیکر برادری سنجرك، و باقی ممالك کندیسنك اولمق اوزره صلح ایتمشلردی. ۱۲ سنه سلطنت سوردکدن صکره، بغداده کیتمکده ایکن، ۲۵ یاشسنده اولدیغی حالده، یولده وفات ایتمشدر. اهل صلیبه قارشی آنطاکیه‌یه عسکر کوندرمشدیسه‌ده، عسکری مغلوب اولمشیدی.

برکیلی } [« برکوی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

برکین } (Berquin) فرانسه‌نك مشهور محرری لرندن اولوب، باشلیجه چوجقلر ایچون یازدیغی غایت نافع وتهذیب اخلاق موجب کوزل اثرلریله شهرت بولمشدر. کویلیلره وعوامه عائد بعض کتابلر وموقوت رساله‌لر دخی یازمشدر. بتون آثارنده غایت ساده وسهل بر لسان قوللانمشدر. ۱۷٤۹ ده (لانغوآران) ده طوغوب، ۱۷۹۱ ده پارسده وفات ایتمشدر. کلیات آثاری ۲۰ جلد اوزره طبع ونشر اولنمشدر.

برلس } مصر سفلاده ساحل بحره قریب ونیلك بری رشیده دیکری دمیاطه منتهی اولان ایکی قولی آره‌سنده واقع اولان کنیش برکول اولوب، محیط دائره‌سی ۱۷۰ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه‌سی ۷۰۰ مربع کیلومتره‌در. درینلکی پك آز اولوب، دکیزدن ایچه بر دیل ایله آیرلمش اولدیغی حالده، (سبنیتی) اسمیله معروف بر بوغازدن دخی دکیز صویله اختلاط ایدیور. نیلك برچوق جدوللری بوکوله منتهی اولور. کولك شمدیکی اسمی جهت غربیه‌سنده ونیلك کتارنده بولنمش اولان بر قصبه‌نك اسمندن مأخوذ اولدیغی کبی، اسم قدیمی دخی ساحل جنوبیسنده بولنمش اولان بر قصبه‌نك اسمندن مأخوذ اولهرق (بوتو) ایدی. — بواسمله نیلك ساحلنده وکولك قربنده بولنمش اولان قصبه وقتیله خیلی معمور اولوب، بعض علمانك مسقط رأسی بولنمش ایسه‌ده، الیوم خرابدر.

برلین } (Berlin) پروسیه قرالغنك وبتون آلمانیا ایمپراطورلغنك پایتختی اولان بر بیوك شهر اولوب، (براندبورغ) خطه‌سنده و(البه) ایرماغنه تابع (هاول) نهرینه دوکیلن (اسپره) اسمنده بر کوچك چایك اوزرنده اولهرق، ″۱٦ ′۳۰ °۵۲ عرض شمالی ایله ″۳۰ ′۳ °۱۱ طول شرقیده وبالطیق دکیزی ساحلنك ۱٦۵ کیلومتره جنوبنده واقعدر. بولندیغی اووه‌نك حذای بحردن ٤۰ متره ارتفاعی واردر. برلین، یالکز پایتخت اولمق جهتیله دکل، جسامتیله، ابنیه وسوقاق ومسیره‌لرینك کوزللکیله، مؤسسات علمیه وخیریه‌نك کثرتیله والحاصل هر جهتجه بتون آلمانیانك برنجی شهری اولوب، ۱۳۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. نفس شهر ایله جوارلردن مرکب اولوب، نفس شهر بروجه زیر ۱۳ محلهدن مرکبدر، که بونلرك بعضلری وقتیله آیریجه برر قصبه بولندقلرندن، الیوم قصبه نامیله یاد اولنورلر: ۱ آلت ستاد (یعنی اسکی قصبه)، ۲ آلت کولن (یعنی اسکی قولونیه)، ۳ نای کولن (یعنی یکی قولونیه)، ٤ فریدریخ وردر (یعنی فردریق آطه‌سی)، ۵ فریدریخ ستاد (یعنی فردریق قصبه‌سی)، ٦ دوروتین ستاد (یعنی دوروته قصبه‌سی) یاخود نای ستاد (یعنی یکی قصبه)، ۷ فریدریخ ویلهلم ستاد (یعنی فردریق کویوم قصبه‌سی)، ۸ لوییزن ستاد (یعنی لوییزه قصبه‌سی)، ۹ اسپاندایر وورستاد، ۱۰ کونیغ ستاد، ۱۱ استرالایر وورستاد، ۱۲ وویغتلاند ونام دیکرله رورنتلار وورستاد، ۱۳ فریدریخ وورستاد (یعنی فردریق کویی). الك کوزل والك بیوك سوقاغی (فریدریخ سترا - سه) اولوب، ٤ کیلومتره طولی واردر. « اوخلامور سوقاغی » ایله ویلهلم ولیپسیغ میدانلری، (بترغاردن) باغچه‌سی)، (براندبورغ) قپوسی، ایکنجی فردریق ایله شاعر (غوتا) و(شیللر) ك هیکللری دخی شایان تماشادر. الك کوزل ابنیه‌سی ایمپراطورك سرایله طو - بخانه دائره‌سی، اوپرا تیاتروسی، ضربخانه واوچ درت کلیسا ایله بعض اوتللر وسائره در. شهرك ۱۰ اعدادیه،

۱۳ رشدیه و ۲۰۰ ی متجاوز ابتدائیه مکتبلری، مشهور دار الفنونی، فنونه، صنایع نفیسه‌یه وفنون میخانیکیه ومعماریه‌یه متعلق آیری آیری آقادمیلری، حربیه مکتبی، متعدد جمعیت علمیه‌لری، تاریخ طبیعی ورسم نمونه خانه‌لری، موزه‌سی، رصد خانه‌سی، مکمل کتبخانه‌سی واردر. صنایعی پك ایلری اولوب، چوخه، پورسلن، دانتله، صیرمه شریت، اپك قاشلر، قطیفه، یوکدن منسوجات، بز، خالی، ساعت، چلیك وتونجدن انواع آلات وادوات، موم، اجزای کیمیویه، آرابه وسائره اعمالنه مخصوص متعدد فابریقه‌لری واردر. تجارتی پك ایشلك اولوب، متعدد دمیر یولارینك نقطهٔ اجتماع ونقاطعی حکمنده‌در. برلین شهری یکی بر شهر اولوب، بر روایته ۱۱۴۲ تاریخ میلادیسنده «آبی» لقبیله ملقب براندبورغ مارغراوی (آلبرت) ودیکر بر روایته ۱۲۰۰ تاریخنده ایکنجی (آلبرت) طرفندن تأسیس اولنه‌رق، ۱۴۹۵ ده براندبورغ مارغراولری طرفندن مقر حکومت اتخاذ اولنمش؛ و ۱۶۵۰ تاریخنده فردریق کویوم زمانندہ کسب اهمیت ایده‌رك، او وقتدن بری بیومکده دوام ایتمش، وعلی الخصوص بو صوك زمانلرده بردن بره کسب توسع ایلشدر. ۱۷۵۷ ده آوسترياليلر، ۱۷۶۰ ده روسلر و ۱۸۰۶ ده فرانسزلر طرفندن ضبط اولنمشیدی.

برلینکه { (Berlingues) بحر محیط آطلاسیده پورتکیز ساحلنك قارشیسنده، لیسبونه‌نك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده و (فاروو-ریرو) برونك ۹ کیلومتره آچیغنده بر طاقم کوچك آطه‌لردر.

برما { یاخود برمانیا [«بیرمان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

برمانیذس { یونان قدیم حکماسندن (پارمنید)ه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. [«پارمنید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

برمرهافن { (Bremerhaven) یعنی (برمه-نك نیمانی). آلمانیانك شمالنده (وسر) ایرماغی منصبنك ساحل یمینده برقصبه واسکله اولوب. (برمه) شهرینك ۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۱۱۰۰۰ اهالیی جامعدر. یکی برقصبه اولوب. ۱۸۳۰ ده تأسیس اولنمشدر.

برمك { اوائل خلافت عباسیه‌ده بربرینی متعاقب مسند وزارتی احراز ایدن برمکیلرك جدی اولوب، بونلرك برنجیسی اولان خالد برمکینك پدریدر. کندیسی خراسانلی اولوب، روایته کوره اوائل حالنده مجوسی وبلخده برآتشکده خدمتیله مشغول ایکن، بعده شرف اسلامله مشرف اولمش؛ واوغلی خالد ابو مسلم خراسانی معیتنه کیروب، دولت امویه‌نك اسقاطنه الك زیاده همت ایدنلردن بولنمغله، دولت عباسیه‌نك تأسیسنده مسند وزارته نصب اولنمشیدی.

برمکیلر { (برامکه) دولت عباسیه‌نك ابتدای تأسیسندن هارون الرشیدك اواسط خلافتنه‌دك مقام وزارتی مستقلاً ومتتابعاً اداره ایتمش بر عائله اولوب، خالد، یحیی، فضل وجعفر اسملریله درت شخصدن عبارتدر.

بونلرك برنجیسی اولان خالد بن برمك عن اصل خراسانلی اولوب، ابو مسلم خراسانی معیتنده بولنمق، ودولت عباسیه‌نك تأسسنه پك چوق خدمتلر ایتمش اولمق حسبیله، ابو العباس سفاح طرفندن وزارت وصدارت منصبنه نصب اولنمش؛ وخلفای عباسیه‌نك ایکنجیسی اولان ابو جعفر منصورك زمانندہ بیت المالہ مأمور اولمشیدی.

ایکنجیسی اولان یحیی بن خالد بن برمك ابو جعفر منصورك زمان خلافتنده وپدرینك حیاتنده آذربیجان والیسی اولوب، مهدینك زمان خلافتنده مسند وزارته واوغلی هارون الرشیدك معلملکنه نصب اولنمشیدی. رشید مسند خلافته کچدیکنده، یحیایی وزارتده ابقا ایده‌رك، بیت المال اداره‌سنی دخی کندیسنه حواله ایتمشیدی. بعده یحیی ایشدن چکلمکله، مسند وزارت اوغلارینه انتقال ایتمشدر.

اوچنجیسی اولان فضل بن یحیی هارون الرشیدك زمان خلافتنده وپدرینك استعفاسی اوزرینه برایکی دفعه مسند وزارته نصب اولنمش ایسه‌ده، بعده مسند مذکور کوچك برادری جعفرك عهده‌سنده تقرر ایتمکله، کندیسی دیکر بعض مناصب عالیه‌ده استخدام اولنمشیدی.

دردنجیسی اولان جعفر بن یحیی هارون الرشیدك زمان خلافتنده خیلی وقت مسند وزارتده بولنوب، رشید کندیسنی فوق العاده سودیکندن، وکیجه کوندوز کندیسیله همبزم وهمعشرت اولوب، پك چوق انعام

واحسانات وامتیازاته نائل اولدیغندن، برمکیلرك مشهوری بو اولمشدر. کندیسنك وپدر وبرادرلرینك سوردکلری دبدبه‌لی عمر ومالك اولدقلری ثروت وساماندن حقنده‌کی روایات مصال قبیلندن ظن اولنه‌جق صورتده‌در. شعرا وعلما وارباب هنرله محتاجینه اولان احسانلری ووجوده کتیردکلری خیرات ومبرات دخی قبله تعریف اولنه‌میه‌جق درجه‌یه وارمشیدی. هارون الرشیدك برطرفدن جعفر برمکیه ودیکر طرفدن کندی همشیره‌سی عباسه بنت مهدیه زیاده‌سیله میل ومحبتی اولوب، ایکیسنك هیچ برندن آیریله‌مدیغندن، بونلرك ایکیسنی‌ده حضورنده جمع ایتمك مقصدیله جعفر ایله عباسه بینلرنده نکاح عقد ایتدیرمشیدیسه‌ده، بونلرنده معاملهٔ زوجیه وقوعنی منع ایتمشیدی. حتی نهایت برمکیلرك رشیدك غضبنه اوغرامارق بومنوعیتك خلافنه حرکت وقوعندن ایلری کلدیکی دخی مروی ایسه‌ده، اصل سبب برمکیلرك قزاندقلری نفوذ واقتدارك جالب اندیشه اولهجق درجه‌یی بولمسی اولدیغی روایتی دها قویدر.

هر حالده هارون الرشید برمکیلرك او درجه‌ده نفوذ واقتدارلرینی چکمه‌سیله، ۱۸۷ تاریخنده جعفری قتل، وپدری یحیایی وبرادری فضل ایله دیکر برادرلری محمد وموسایی حبس ایتمکله، بونلر دخی محبسده وفات ایتمشلردر. خالد بن برمك دیکر اوغلی محمد ایله بونك اولادینه طوقنلمامشیدی. برمکیلرك شعرا وفقرایه پك چوق انعام واحسانلری سبق ایتمش اولدیغندن، حقلرنده‌کی مدایح دیوانلر طولدیره‌جق مرثیه‌ده اولدیغی کبی، وفاتلری حقنده مرثیه سویلمکده دخی شعرا عادتا مسابقته قالقیشدقلرندن، هارون الرشید بونلرك حقنده مرثیه سویلمکی وحتی اسملرینك اغزه آلنمسنی دخی منع ایتمش؛ وبو سببدن شعرا وسائره‌دن بعض آدملر دخی اعدام اولنمشیدی.

برمود } (Bermude) بو اسمله اسپانیانك لیون وآستوریس خطه‌سنده اوچ قرال کلوب، برنجیسی ۷۸۸ تاریخ میلادیسنده ایکنجی آلفونسك حقنی غصبله، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، اوچ سنه صکره تختی مومی الیهه ترك ایله، فراغت ایتمشدر.

ایکنجیسی ۹۸۲ تاریخندن ۹۹۹ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، ابتدا منصورك زمانده واقع اولان اهل اسلام مهاجماتنه مقاومت ایده‌مه‌مش ایسه‌ده، بعده ناواره وقشتاله قرالریله بالاتفاق (قلعة النصر) ده غلبه چالمشیدی.

اوچنجیسی ۱۰۲۷ تاریخندن ۱۰۳۷ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، ممالکینك برقسمنی ضبط ایدن ناواره قرالی سانکه ایله اوغراشمش؛ ومومی الیهك وفاتنده ممالکنی استرداده قالقیشوب، محاربه‌ده قتل اولنمش؛ وبونکله لیون قرالغی منقرض اولمشدر.

برموده } (Bermudes) بحر محیط آطلاسیده ممالك مجتمعه ساحلی آچیقلرنده‌وآنتیل آطه‌لرینك شمال شرقیسنده بر طاقم کوچك آطه‌لر اولوب، ′۳۵ °۳۱ ایله ′۱۸ °۳۲ عرض شمالی و′۱۹ °۶۴ ایله ′۴۳ °۶۴ طول غربی آره‌سنده واقعدرلر. تقریباً ۱۵۰ آطه اولوب، بیوجکلری برموده، سنت جورج، سنت داوید، قوپر، سومرست ولونغ ایسلاندر. تقریباً ۱۲۰۰۰ اهالی ایله مسکون اولوب، بونلرك نصفندن زیاده‌سی زنجیدر. برموده آطه‌سنده‌کی (هامیلتون) قصبه‌سی مرکزلریدر. اکثریسی قیالق وقوملق ایسه‌ده، بعضلرینك اراضیسی منبت اولوب، آراروت، قهوه، پاموق وشکر محصولاتلری واردر. هوالری پك صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. بوره وفرطونلری چوقدر. بوآطه‌لر ۱۵۲۲ ده (دون جوان برمودز) طرفندن کشف اولنه‌رق، ۱۶۰۹ ده اورادهکیسی قیریلان انکلیز (جورج سومرس) طرفندن انکلتره‌یه قزاندیرلمشدر. سفر بحریده اهمیتلری زیاده‌در. انکلیز حکومتی بعض مجرملری‌ده اورایه نفی ایدر.

برمه } مصرده فسطاطدن اسکندریه‌یه کیدن طریق اوزرنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

برمه } (Brême) آلمانیاده استقلال اداره حقنی حائز اوچ شهرك بری اولوب، (وسر) ایرماغی اوزرنده و (هامبورغ) ك ۱۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۱۱۸۵۰۰ اهالیسی، مصنع بربیوك کلیماسی، بورسه‌سی، ترسانه‌سی، موزه‌سی، برقاچ جمعیت علمیه‌سی، یوك وپاموق منسوجاتله مشین، شاپقه وسائره فابریقه‌لری وبیوك تجارتی واردر. — برمه شهری جوارلریله برابر بر جمهوریت تشکیل ایدوب، بو جمهوریت دائراً مادار

الیوم پروسیه‌یه ملحق اولان اسکی هانوره قرالنی ارانیسیله محاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۵۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۷۰۰۰۰ کشیدر. (برمرهافن) اسکله‌سی دخی بوکا ملحقدر. برمجلس اعیان وبرمجلس مبعوثانی واردر. سفائن تجاریه‌سی چوقدر. واردات ومصارفی ۱۵ ملیون فرانق رادەلرندەدر. — برمه دوقه‌لغی عنوانیله مقدما آلمانیاده بر حکومت وار ایدیسه‌ده، برمه شهرینی شامل اولیوب، اطرافنده‌کی خطه‌دن عبارت ایدی.

برنارد { سنت — (St. Bernard) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۹۲۳ تاریخ میلادیسنده ساووآده طوغمش، و ۱۰۰۸ ده وفات ایتمشدر. آلپ جبالندن کندی اسمیله مسمی اولان طاغك اوزرنده بر مناستر تأسیس ایدوب، رهبانی یولی غائب ایدن یولجیلری قبول وقارلرده قالانلری تخلیص وظیفه‌سیله توظیف ایتمشدر. حزیران افرنجینك ۱۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

— (برناردن) تعبیر اولنان رهبان طریقنك موجدی اولان دیکر بر سنت برنارد دها واردر، که ۱۰۹۱ تاریخ میلادیسنده (فونتن له دیژون) ده طوغوب، ۱۱۵۳ ده وفات ایتمشدر. ایکنجی اهل صلیب محاربه‌سنی اویاندیران بو آدم اولوب، تعصب فوق العاده‌سی حسبیله آبلاره ودیکر بعض سربست فکرلی رهبانه قارشی مجادله‌ده بولنمش، ومع هذا بتون یهودیلری قتل عام ایتمکی تکلیف ایدن راهب رائولك فکرینی جرح ایتمشدر. آغستوسك ۲۰ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

برنارد { (Bernard) ایتالیا قرالی اولوب، پپنك اوغلی وشارلمانك تورونی ایدی. ۸۱۲ تاریخ میلادیسنده پدری یرینه (آکیتان) تختنه اجلاس اولنمشدی. جدی شارلمانك وفاتندن صکره، عمجه‌سی (لویی دبونر) کندیسنی عزاله، یرینه کندی اوغلنی نصب ایتمك ایسته‌دیکندن، بونکله محاربه‌یه کیریشوب، ۸۱۸ ده اسیر دوشمش، وکوزلری چیقارلمغله، متأثراً وفات ایتمشدر.

— بو اسمله بر قاچ دوقه وسائره دخی اولوب، اك مشهورلری پروتستانلغك نشرینه یاردیم ایتمش وجسارتیله شهرت قزانمش اولان (صاقسه وایمار) دوقه‌سیدر، که ۱۶۰۴ ده طوغوب، ۱۶۳۹ ده وفات ایتمشدر.

— (ژوزف برنارد) اسمنده فرانسز بر شاعر واردر، که ۱۷۱۰ ده غرنوبله‌ده طوغوب، ۱۷۷۵ ده وفات ایتمش، وبرطاقم منظومه‌لرله بعض اشعار سائره براقمشدر.

— (شارل برنارد) اسمنده برفرانسز محرری دها واردر، که ۱۸۰۴ ده بزانسونده‌طوغوب، ۱۸۵۰ ده وفات ایتمش؛ وبر چوق حکایه کتابلری یازمشدر.

برنارد { قلود — (Claude Bernard) فرانسه‌نك اك مشهور منافع الاعضا علماسندن اولوب، ۱۸۱۳ ده رون ایالتنده (سنت ژولیان) قصبه‌سنده طوغمش؛ و ۱۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. بر چوق مکاتب عالیه‌ده معلم وفنون آفادمیاسنده اعضا اولوب، علم مذکوره دائر بر چوق آثار نافعه وفنی غزته‌لرده بر طاقم مقالات مهمه نشر ایتمشدر.

برناردس { (Bernardes) پورتکیزك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۵۴۰ تاریخلرنده تولد، و ۱۵۹۶ ده وفات ایتمشدر. قرال سباستیانك معیتنده آفریقایه کیدوب، القصر محاربه‌سنده اسیر دوشمشیدی.

برناردن { سنت — (St. Bernardin) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۱۳۸۰ تاریخنده (سیانه) ده طوغمش، و ۱۴۴۴ ده وفات ایتمشدر. کندیسنه تکلیف اولنان برقاچ پسقپوسلغی رد ایدوب، خسته‌لرك وفقرانك خدمتنه حصر وجود ایتمشیدی. مایسك ۲۰ سنده یورطیسی اجرا اولنور. بعض اثرلری واردر.

برناردن { (Bernardin) آلپ سلسله‌سی طاغلرندن اولوب، اسویچره‌نك (غریزون) ناحیه‌سنده واقعدر. حذای بحردن ۲۱۹۱ متره ارتفاعی اولان بر بوغازی واردر، که تورینودن اسویچره وآلمانیایه کیدن جاده اورادن کچر.

برناردن دوسنت پیر { Bern. de (St. Pierre) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۳۷ تاریخنده (هاوره) ده طوغمش، و ۱۸۱۴ ده وفات ایتمشدر. کنجلکنده بر قاچ قالبه کیروب، عسکر دخی اولمش؛ وضابط ایکن عدم اطاعت تهمتیله طرد اولنه‌رق، بر مدت پارسده ریاضیه درسلری ویرمکله وکمال ضرورتله یاشادقدن صکره، فلمنکه واورادن روسیه‌یه کیدوب، اورادە مهندسلك خدمتنده قوللا.

نلش؛ بعده روسیه‌یه قارشی اختلال ایتمش اولان لهلیلره یاردیم ایتمکه کیدوب، له‌پرنسسلرندن برینی کندینه مقتون ابتدکدن صکره، پارسه عودت ایدوب، مهندسلکله بحر محیط هندیه‌ی فرانسه آطه‌سنه کوندرلمش؛ واوراده اوچ سنه اقامتدن صکره، فرانسه‌یه عودتله، بقیهٔ عمرینی ادبیاته حصر ایده‌رك، اوصره‌ده حکیم مشهور (ژان ژاق روسو) ایله دخی کسب الفت وصحبت ایتمشیدی. طبیعت منظره‌لرینی مصور وتهذیب اخلاق موجب بعض کوزل آثاری وبر طاقم سیاحتنامه‌لر وحکایه‌کتابلری واردر. الك مشهور اثری «پول ایله ویرجینیا» عنوانلی اثر کزیدر. «کلبهٔ هندی». «برمنزوینك آرزوسی». «آهنك طبیعت» کبی عنوانلرله دها بر طاقم اثرلری واردر.

برنای { (Bernay) فرانسه‌نك (اوره) ایالتنده (اورو) شهرینك ٤٨ کیلو مترہ شمال غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۷٦٤۳ اهالیسی، بعض فابریقه‌لری وحیوانات بازاری واردر.

برنبورغ { (Bernbourg) آلمانیانك (آنهالت) دوقه‌لغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (دساؤ) شهرینك ۳۲ کیلومتره غربنده واقع و ۱۵۷۰۰ اهالیی جامعدر. یوکسك بر قیانك اوزرنده قلعه‌سی، جام وپورسلن فابریقه‌لری، ودمیر یولی واردر.

برنتا { (Brenta) ایتالیانك شمالنده برنهردر، که (ترنته) نك ۱۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده بعلله، (جیسمون) و(باسانو) قصبه‌لری ایچندن کچه‌رك، ۱۷٦ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، وندیك کورفزینه دوکیلور. (برنتا مورتا) و (برنتلا) اسملریله ایکی جدولی واردر.

برنتفورد { (Brentford) انکلتره‌نك (میدلسکس) ایالتنده واوندره‌نك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده و(برنت) چایینك (تامیسه) یه دوکلدیکی محلده واقع بر قصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی وبر اسکی سرایی واردر.

برنجر { (Berenger) بو اسمله ایکی ایتالیا قرالی اولوب، برنجیسی (فریول) لی اوغلی وولدسی طرفندن دوقه‌دمی (ابرهارد) لی اوغلی وولدسی طرفندن (لویی دبونر) لی تورونیدر. ۸۸۸ تاریخ میلادیسنده ایتالیا قرالغنی تختنه جلوس ایدوب، رقیبلرینه غلبه چالدقدن صکره، ۹۰٦ ده ایپراطورلغنی اعلان ایتمش، و ۳٦ سنه حکومت سورمش ایسه‌ده، بعده کندی وکلاسنك دعوتیله بورغونیه قرالی ایکنجی رودولف چیقوب، ۹۲۳ ده کندیسنی مغلوب واسیر ایده‌رك، (ورونه) ده حبس وبر سنه صکره قتل ایتدیرمشدر.

— ایکنجیسی ایوره مارکیسی (آدالبرت)لك اوغلی ووالدسی طرفندن آنف‌الترجمه‌نك تورونی اولوب، ایتالیا قرالی (هوغ) لك ظلمندن آلمانیایه قاچمغه مجبور اولمغله، بیوك اوتونك حمایه‌سنی استرحام ایدوب، معاونتیله ایتالیانك بر قسمنی ضبط، و ۹۵۰ تاریخ میلادیسنده کندینی ایتالیاقرالی اعلان ایتمشیدی. اوتون بونك ملکنی آلمانیانك بر ایالت ممتازه‌سی حکمنه قومق ایستدیکندن، صاحب ترجمه عصیان ایتمش ایسه‌ده، باشه چیقه‌میوب، عرض اطاعت ایتمش: وبعده بر ایکنجی دفعه عصیان ایتمکله، ۹٦۱ ده طوتیلوب، بامبرغ محبسنه کوندرلمش؛ وبش سنه صکره اوراده وفات ایتمشدر.

برنجره { (Berengère) اسپانیاده لیون وقشتاله قرالیچه‌سی اولوب، دردنجی (رایموند) لك قیزی وقشتاله قرالی سکزنجی آلفونسك زوجه‌سی ایدی. ۱۱۳۹ تاریخ میلادیسنده طلیطله‌ده عربلر طرفندن محاصره اولنوب، مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلامغله، بالذات قلعه‌نك بدنلرینه چیقه‌رق، اهل اسلام عسکرینه بر قادینله اوغراشمق شجاعت اثری اولدیغنی، وزوجنك بولندیغی (اوریا) قلعه‌سنه کتلری لازم کلدیکنی اخطار ایدنجه، شجعان عرب متخلق بولندقلری مروت واطوار مردانکی اقتضاسنجه همان محاصره‌یی ترکله، اوریا قلعه‌سنه هجوم ایتمك اوزره، صاحبهٔ ترجمه‌نك حسن واخلاقنه مدیحه خوان اولدقلری اوکندن برکچید رسمی اجراسیله چکلمش اولدقلری مشهوردر. صاحبهٔ ترجمه ۱۱٤۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دیکر بر برنجره دخی قشتاله حکمداری دردنجی آلفونسك قیزی اولوب، لیون حکمداری طقوزنجی آلفونسه وارمش اولدیغی حالده، قرابت وسیله‌سیله بونك طرفندن ۱۲۰۹ ده تطلیق اولنمشیدی. برادری برنجی هنریك صباوتنده قشتاله نائبهٔ حکومتلکنه

انتخاب اولنديغى حالده، فراغت ايدوب، بو شرفى (لارا) قونتسه ترك ايتمش ايكن، بونك طرفندن نفى اولنمشيدى. برادرينك وفاتندن صكره وطنته عودتله، ۱۲۱۷ تاريخنده بونك يرينه تختسه اجلاس اولنمش ايسه‌ده، سلطنتى بيوك اوغلى فردينانده ترك، و ۱۲٤٤ ده وفات ايتمشدر.

برنج (J. Brentz) پروتستانلغك موجدى اولان (لوتر) ك رفقاسندن اولوب، ۱٤۹۹ تاريخ ميلاديسنده (سوابه) نك (وايل) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱٥٤۹ ده وفات ايتمشدر. حضرت عيسانك جسمنك هريرده حاضر اولديغنه اينانان (اوبيكيست) لرك رئيسيدر. عقايده دائر بر قاچ جلد كتاب يازمشدر.

برندق (مولانا برهان‌الدين) مشاهير شعراى فرسدن اولوب، سمرقنده طوغمش، وبخاراده نشو ونما بولمشدر. اك زياده هزل ولطيفه‌يه مائل ايدى. سلطان بايقرا بن عمر شيخ بن تيمورك منظور واطف‌ديده‌سى اولوب، مشارايه بلخده تخت سلطنته جلوس ايتديكنده، شاعره بش يوز آلتون كوندرمش ايسه‌ده، يدينه ايكيوز واصل اولديغندن، شو قطعه‌يى يازوب، مشارايه كوندرمشيدى:

شاه دشمن كداز ودوست نواز
آن جهان‌گيركو جهان دارست
بيش يوز آلتون مرا مود احسان
لطف سلطان به بنده بسيارست
سيصد از جمله غايبست كنون
در براتم دو صد بديدارست
يا مكر من غلط شنيد ستم
ياكه پروانه‌جى غلط كارست
يا مكر در عبارت تركى
بيش يوز آلتون دويست دينارست

بو مضمون سلطان بايقرانك خوشنه كيتمكله، ترجمه ده « بيش يوز آلتون » بيك دينار ديمكدر ديه‌رك، دها سكز يوز آلتون كوندرمش. شاعرك تاريخ وفاتى معلوم دكلسه‌ده، ۸۲۹ ده وفات ايدن خواجه عصمة الله بخارى ايله معاصر ايدى.

برنستورف (قونتى Conte de Berns-torf) دانيمارقه‌نك اك بيوك رجالندن اولوب. ۱۷۱۲ ده صانووره‌ده طوغمش؛ وكوچكلكندن دانيمارقه‌يه كيدوب، بر قاچ سفارتده بولندقدن صكره، بشنجى فردريق طرفندن امور خارجيه نظارتنه تعيين اولنه‌رق، دانيمارقه‌ده تجارتك وقوهٔ بحريه‌نك ترقيسنه وسائر برچوق ترقياته خدمت ايتمش؛ و ۱۷۷۲ ده وفات ايلشدر.

برنولى (Bernouilli) عن اصل (آنور) لى اولوب، اسوپچره‌نك (باله) شهرنده كسب تميز ايتمش بر عائله اولوب، اون يدنجى واون سكزنجى قرن ميلاديده بو عائله‌يه منسوب بر چوق علما كلمشدر، كه اك مشهورلرى (ژان) ايله برادرى (ژاق) واوغلى (دانيال) در. علوم رياضيه‌ده پك چوق كشفيات وخدماته موفق اولوب، بعض معتبر اثرلر براقمشلردر.

برنه (Berne) وآلمانجه برن (Bern) اسوپچره جماهير متفقه‌سنك وهنامى اولان ناحيه‌نك مركزى اولوب، آوروپاى وسطينك اك بيوك وكوزل شهرلرندندر. (جنو)ك ۱٥۹ كيلومتره شمال شرقيسنده و (باله) نك ۱۲۰ كيلومتره جنوب غربيسنده اوله‌رق، (آر) نهرى اوزرنده اوله‌رق، ″٨ ′٥٧ °٤٦ عرض شمالى ايله ″٥٣ ′٥ °٥ طول شرقيده و ٥٥۰ متره ارتفاعى اولان بر محلده واقعدر. ٥۰۰۰ اهاليسى، دارالفنونى، كوزل بلديه دائره‌سى، مصنع بر كليساسى. ضربخانه‌سى، (نيدق) اسميله كوزل بر كوپريسى، منظره‌سى غايت كوزل ومفرح مسيره‌سى ودمير يولى، بيوك بر كتبخاسى، رصد خانه‌سى، موزه‌سى، كومش وآلتوندن مواد متنوعه، ايپك قماش وحصير شابقه فابريقه‌لرى واردر.

برنه ناحيه‌سى (Canton de Berne) اسوپچره هيئت متفقه‌سنى تركيب ايدن نواحى يعنى جماهيرك اك بيوكى اولوب، آلب سلسلهٔ جبالندن اسوپچره‌نك شمال غربى حدودينه‌دك يعنى ′٢٠ °٤٦ ايله ′٣٠ °٤٧ عرض شمالى و ′٣٣ °٤ ايله ′٧ °٦ طول شرقى آره‌سنده ممتد اولور. شمالاً آلساسله، شمال غربى جهتندن فرانسه ايله، غرباً نوشاتل، فريبورغ و(وود) ناحيه‌لريله، جنوباً (والد) ناحيه‌سيله، شرقاً دخى اورى، اونتروالدن، لوچرنه وآرغوويا ناحيه‌لريله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ٦٨٨٨ مربع كيلومتره واهاليسى ٥٣٢١٦٤ كشيدر، كه ايچلرندن يلكز ٦۰۰۰۰ قدرى قتوليك وقصورى پروتستاندر. قسم جنوبيسنده آلپ وقسم شماليسنده جوره سلسله‌لرى بولنوب، اراضيسنك قسم اعظمى بو ايكى

سلسلهنك وعلى الخصوص آلپك اتكلرندن عبارت وطاغلق ايسهده، ناحيهنك وسطلرنده كوزل وادى وبايرلر ودوز يرلر دخى واردر. باشليجه نهرى (رين) ايرماغنه تابع اولان (آر) نهرى اولوب، ناحيهنك جنوب شرقيسنده نبعاناله، ايكى كولك ايچندن چكدكدن صكره، ناحيهنك قسم اعظمنى شق وصاغ وصولندن بر طاقم چايلر اخذ ايدر. جوره جهتنده ايسه يينه(رين)ه تابع (بيرس) چايى آقيور، و(رون) ايرماغنه تابع اولان (دوب) نهرى دخى داخل حدوددە بر آز يرده جريان ايديور. جهت جنوبيهسنده (برينز) و(تونه) اسملريله ايكى بيوك كولى واردر، كه (آر) نهرى ايچلرندن چكيور. جهت شماليهسنده دخى (بياته) اسميله بيوجك بر كول بولنديغى كبى، نوشاتل كولى دخى ناحيهنك حدود غربيهسنده واقعدر. دوز يرلرينك اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وميوه-لرك انواعى حاصل اولور. چايرلرى واورمانلرى دخى چوقدر. معادنى دمير، كمور ومرمردن عبارت او-لوب، (آر) نهرينك سوروكلديكى قوملرده آلتون ريزەلرى دخى بولنور. متعدد معدن صولرى دخى واردر. حيوانات اهليهسى وعلى الخصوص صيغير وقويونلرى دخى چوقدر. كوللرنده ونهرلرنده پك چوق باليق واردر. صنايع اسويچرهنك سائر طرفلرينه نسبةً كرى اولوب، مع هذا بز، دانتله، چوخه، ساعت، صمان وآغاجدن معمول انواع اشيا وسائره فابريقەلرى بولنديغى كبى، برفاج نوع مشهور پنير دخى چيقار. شوسەلرى وسائر طرقى مكمل اولوب، بش دمير يول خطى دخى واردر. هوالسى صوغوق ايسهده، صاغلا-مدر. اهاليسنك بش سدسى آلمان وبرسدسى فرانسزلسانيله متكلمدرلر. بو ناحيهنك اعضاسى ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور بر مجلس مبعوثانى اولوب، اهاليسنك هر ٢٠٠ نفرينه بر مبعوث دوشمك شرطيله، ٢٠٠ ياشنى متجاوز ارككلرك جملهسى انتخاب صلاحيتنى حائزدرلر. مجلس مبعوثان هر سنه اجتماع ايدوب، بر رئيس ايله طقوز اعضادن مركب بر هيئت دائمه انتخاب ايدرلر، كه بونلر مملكتى اداره ايدرلر. ناحيه يعنى جمهوريت ٣٠ قضايه منقسم اولوب، هر قضا بر مديرله ٥ اعضاى منتخبه طرفندن اداره اولنور.

برنه لالود (Braine-La-leud) بلجيقەنك برابانت جنوبى ايالتنده و(نيول) دن ١٠ كيلومترەلك مسافەده برقصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهاليسى، فانله وسائره فابريقەلرى ودباغخانەلرى واردر.

برنى (Fr. de Bernis) فرانسه شعراسندن برقاردينال اولوب، ١٧٩٤ ده روماده وفات ايتمشدر. بعض منظومەلرى وسائر اشعاروآثارى واردر. وولتره مخابراتى مشهوردر.

برنيق عرب جغرافيونى طرفندن (بنغازى) شهرينه ويريلن اسم اولوب، برنيكه (Bérénice) اسم يونانيسندن معربدر. [« بنغازى » و« برنيكه » ماده‌لرينه مراجعت بيوريله.]

برنيكه (Bérénice) مصر قيزى اولوب، برادرى (بطليوس اورجت)ه وارمش؛ وقبل الميلاد ٢٤٧ تاريخندن ٢٢٢ تاريخنەدك بونكله برابر تخت نشين اولوب، زوجنك وفاتندن صكره كندى اوغلى (بطليوس فيلوپاتور) طرفندن قتل او-لنمشدر. بو قادين صاچنى كسوب، زهرهنك معبدينه وقف ايتمش اولديغى حالده، صاچ هر نصلسه معبددن غائب اولديغندە، منجم (قونون) بو صاچك يلديزه تحول ايتديكنى مقام مداهنەده بيانله، بوبرجه « برنيكەنك صاچى » اسمنى ويرمشدر. شاعر (قالىماق) دخى بو صاچك يلديزه تحولنى مصور برمنظومەياز مشيدى. — ينه بطليوس فيلادلفك بو اسمله ديكر بر قيزى دخى وار ايدى، كه سوريه حكمدارى (آنطيوخس تئوس)ه واروب، قبل الميلاد ٢١٦ تاريخنده اورتاغى (لاؤديكه) طرفندن زوجيله برابر قتل اولنمشدر.

برنيكه (Bérénice) ياخود برنيقه ويا برنيق آنف الترجمه برنيكەنك اسمنه نسبتله مصر وجوارلرنده بواسمله برقاج قصبه بولنوب، بونلرك برى اليوم بنغازى دينلن شهر ايدى. — ايكنجيسى بحر احمر ساحلنده اولان برنيكه ونام ديكرله پطولما-ييده شهرى ايدى، كه هند تجارتنك بر مخزنى حكمنده اولوب، بعده خراب اولمشدر. — اوچنجيسى ينه بحراحمر ساحلنده وحبش جهتنده اولوب، آلتون معدنيله مشهور وبو مناسبتله (پانخريسوس) اسميله دخى مسمى ايدى. اليوم بر كوى حالنده اولوب (ولاكى) اسميله معروفدر. — دردنجيسى باب المندب بوغازينك ساحل غربيسنده اولوب، (آرسينوئ) اسميله دخى معروف ايدى. خرابەلرى موجوددر.

برنیکیا (Bernicie) انکلترەنك تقسیمات قدیمەسنده مملکت مذکورەنك جهت شمالیەسنده بر خطه اولوب، بعده (نورتومبرلاند) تسمیه اولنمش؛ و« حکومات سبعه » نامیله تشکل ایتمش اولان حکومات منفقهنك بری اولمشیدی.

برنینه (Bernina) اسویچرەنك (غریزون) ناحیهسنده و (آلپ رتیق) سلسلهسنده بر طاغ اولوب، ۴۰۵۲ متره ارتفاعی، ایشلك بر بوغازی وشایان تماشا بر بوز درەسی واردر.

برنینی (Bernini) ایتالیانك مشهور هنرور رساندن اولوب، رسمده، هیکلتراشلقده وفن معماریده ابراز مهارت وکسب صیت وشهرت ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر.

برنیه (Bernier) مشاهیر سیاحیندن فیلسوف بر آدمدر، که ۱۶۲۵ تاریخ میلادیسنده (آنژر)ده طوغوب، بعده پارسده تحصیل طب وفلسفه ایتمش؛ وسوریه ومصرده بر مدت سیاحت ایتدکدن صکره، هندستانه رحلتله، اورنك زیبك طبیبی اولمشیدی. ۱۲ سنه هندستانده اقامتدن صکره آوروپایه عودتنده بر طاقم سیاحتنامهلر وبعض آثار فلسفیه نشر ایتمشیدی. ۱۶۸۸ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بروآت (Bruat) فرانسز آمیرالرندن اولوب، قریم محاربهسنده فرانسه دونانماسنك باش قوماندانی ایدی. اولجه بحر محیط کبیرده وآتیل آطهلرنده کی فرانسز مستملکاتنك والیسی بولنمش، ودولتله بر چوق خدمتلر ایتمشیدی. ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

بروتوس (Brutus) رومارجالندن مشهور برذاتدر، که (یونیوس) نك اوغلی ووالدەسی طرفندن قدیم (تارکین) نك تورونی اولوب، کوچك ایکن پدریله برادرینك حکمدار (تارکین سوپرب) طرفندن قتل اولنمقلرینی کورمکله، کندی حیاتنی قورتارمق ایچون، خیلی وقت یالاندن کندینی آبدال کبی کوسترمش؛ و(لوقرسه) نامقادینه (سکستوس تارکین) طرفندن وقوع بولان تجاوز اوزرینه، میدانه چیقوب، اهالیی جمعه، قبل‌المیلاد ۵۰۹ تاریخنده حکمدارلری طرد ایدەرك، جمهوریتی اعلان ایتمش؛ وکندیسی مرقومه (لوقرسه) نك زوجی (قولاتین) له مشترکاً قونسلوس تعیین اولنمشیدی. حکمدارلرك املاکنی اهالیه تقسیمله، قوانین ونظاماتی تقویه ایتمش؛ وحکمدار سابقله خیلی وقت محاربه ایدوب، حکمداره طرفدارلق ایدن کندی اوغلارینی دخی اعدام ایتدیر. مشدر. تارکینك اوغلی (آرنوس)له ایتدیکی مبارزەده، قبل‌المیلاد ۵۰۸ تاریخنده مقتول اولمشدر.

— دیکر بر بروتوس روما سردارلرندن مشهور ماریوسك طرفداری اولوب، قبل‌المیلاد ۸۶ تاریخنده طوغمش؛ وداخلی محاربەده (پومپیوس)ك طرفنی التزام ایدەرك. فرسالەده محاربه ایتمشدر. قیصرك پك منظوری وروایته کوره ولد نامشروعی اولدیغندن، غالبیتندن صکره، قیصر طرفندن رومایه جلب اولنەرق، پك چوق تلطیف اولنمش ایسەده، متعاقباً قیصرك علیهنده ظهور ایدن اختلاله داخل اولمش؛ وحتی قیصر اولورکن، بونی‌ده خصمانی آرەسنده کورنجه : « سن‌ده می بروتوس! » دیه باغرمش اولدیغی مشهوردر. بعده آنطونیوس کندیسنك علیهنده بولنغله، (فاسیوس) ایله برلشمش، وماکدونیا اووەسنده آنطونیوس ایله اوقتاویایه قارشی ایتدیکی محاربەده مغلوب اولنغله، یأسندن قبل‌المیلاد ۴۲ تاریخنده اتلاف نفس ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، بعض کتابلر یازمش ایسەده، برایکی مکتوبندن بشقه بر شی بولنەمامشدر.

— بو اسمله وآنف الترجمەنك اقرباسندن دیکر بری دخی واردر، که قیصره قارشی اختلال ایدنلردن اولوب، بونك وفاتندن صکره (مودنه) قلعهسنده قپانەرق، آنطونیوسی ایتالیادن طرده موفق اولمش ایسەده، متعاقباً هیئت مثلثه طرفندن مغلوب اولوب، غالیایه فرار ایتمکده ایکن، قتل اولنمشدر.

بَروَج (Barotch) یاخود بروص هندستانك ساحل غربیسنده وبمبایك ۳۳۵ کیلومتره شمالنده اولەرق نربده نهری اوزرنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. نهرشهرك اوکنده ۳ کیلومتره وسعتنده ایسەده، عمق پك آزدر. اسکی بر شهر اولوب، مقدما هندك سواحل غربیهسنك اك تجارتکاه اسکلهسی بولنمش اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده کورلمکله تفصیلات آکلاشیلیور. ۱۸۰۳ تاریخ میلادیسنده انکلیزلرك الینه کچمشدر. — ایالتی ۴۱۴۳ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ۲۹۸۸۸۹ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی پاموق حاصل اولور.

بروجرد } همدان ایله کرج آره‌سنده میوه‌سی چوق بر قصبه اولوب، همداندن ۱۸ وکرچدن ۱۰ فرسخلق مسافده واقعدر. بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بروخسال } (Bruchsal) بادن بیوك دوقه‌لغنك قارلسروهه ایالتنده وقار‌لسروهه‌نك ۱۹ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، اسکی پسقوپوسلره مخصوص بر سرای، اعمی چوجقلره مخصوص مکتبی، دارالشفاسی وکلیتلی قیا طوزی معدنی واردر.

برود } (Brod) آوستریانك اسقلاووونیا خطه‌سنده وصاوه‌نك ساحل یسارنده مستحکم بر قصبه در. — بونك قارشیسنده یعنی صاوه‌نك ساحل یمینده وبوسنه‌نك پنالوقه سنجاغنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، آوستریاده‌کی برودله بر قصبه‌نك ایکی محله‌سی حکمنده‌در. ادارهٔ عثمانیه زمانده (دورند) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌نك مرکزی ایدی. — بنه آوستریاده بری موراویاده ودیکری چهستانده اولمق اوزره، بو اسمله دها ایکی قصبه اولوب، برنجیسنك ۳٤۰۰ وایکنجیسنك ٤۰۰۰ اهالیسی واردر.

برودی } (Brody) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده ولبرغك ۵۸ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، اکثری یهودی اولمق اوزره، ۲۵۰۰۰ اهالیسی وباشلیجه بال، موم، ایج یاغی ومشیندن عبارت ایشلك تجارتی واردر. خاندلری اخشابدر.

بروژه } (Bruges) بلچیقه‌ده غربی (فلاماندره)نك مرکزی بر شهر اولوب، بروکسلك ۱۲۱ کیلومتره شمال غربیسنده و(غاند) ایله (اوستانده) آره‌سنده‌کی جدول اوزرنده واقعدر. ٤۰٤٦ اهالیسی، دارالفنونی، متعدد جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، متعدد شرایلری، کوزل بر تأکولات چارشیسی، مشهور دانتله، بز، پکه، فانله، چوخه، صابون، بیره وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی فلاندره قونتلرینك مقری بولنمشدر.

بروس } (Berose) بابللی بر حکیم اولوب، بیوك اسکندرك زمانده بر حیات بولنمش؛ وبابلستانك بر مفصل تاریخنی یازدیغی کبی، علم هیئته دائر دخی بعض آثار یازوب، یکی بر نوع بسیطه دخی کشف ایتمشدی. یونانه برسیاحت ایدوب، آتنه‌لیلر عقل وحکمتنه حیران اولمغله، کندیسنك بر هیکلنی رکز ایتمشلردی. بابلده (بعل) معبدنده راهب ایدی.

بروس } (Bruce) بو اسمله اسقوچیاده اوچ حکیدار کلوب، برنجیسی مملکت مذکوره زادکانندن وخاندان قرالی اقرباسندن اولوب، ۱۲۸٦ تاریخ میلادیسنده، اوچنجی آلکساندرك وفاتی اوزرینه، ادعای حکومت ایدوب، انکلتره قرالی برنجی ادوآردله برلشمش ایسه‌ده، انکلیزلر کندیسنی الداتوب، اسقوچیایی ضبط ایتدکلرندن، خیلی وقت استخلاصیچون چالیشمشدر.

ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ابتدا (قاریق) قونتی ایکن، بعده برنجی روبرت اسمیله اسقوچیا قرالی اولمشدر. بر مدت انکلتره قرالنك یانده یاشادقدن صکره، اسقوچیایه فراره، ۱۳۰٦ده قراللغنی اعلان ایتمش، وانکلیزلرله ایتدیکی برچوق محاربدلر اوزرینه، قراللغنی تصدیق ایتدیرمشدر. — برادری (ادوآرد بروس) ۱۳۱۵ده ایرلانده قرالی اولوب، برانکلیزله ایتدیکی مبارزه ده مقتول اولمشدر.

اوچنجیسی اولان (داوید بروس) ایکنجینك اوغلی اولوب، ۱۳۲۹ ده ایکنجی داوید اسمیله اسقوچیا قرالی اولمش؛ وفرانسه‌نك یاردیمیله بر خیلی وقت انکلیزلرله محاربه ایدوب، ۱۳٤٦ده مغلوب اولمغله، اوندره قلعه‌سنده حبس اولنمش؛ واون سنه صکره انکلتره قرالی اوچنجی ادوآردك همشیره‌سی اولان زوجه‌سی (ژانه) نك شفاعتیله تخلیص اولنمشدر. ۱۳۷۱ده وفات ایدوب، تختنی یکنی (روبرت استوآرت) ه ترك ایتمشدر.

بروس } ژاق — (J. Bruce) اسقوچیالی مشهور برسیاح اولوب، ۱۷۳۰ده طوغمش، و۱۷۹٤ ده وفات ایتمشدر. آفریقای شمالیده خیلی وقت سیاحت ایتدکدن صکره، حبشه دخول ایله، مدت مدیده نیلك منابعنی تحری ایدرك، انکلتره‌یه عودتنده، حبشه وسائر اقطار آفریقیه‌یه دائر معلومات صحیحه ومفصله‌یی حاوی بر سیاحتنامه یازمشدر، که کسب شهرت ایدوب، اکثر لسانلره ترجمه اولنمشدر.

بروسه } آناطولینك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، خداوندکار ولایتنك مرکزیدر. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك برنجی پایتختی

اولان بوشهر شهر استانبولك ۸۰ و مرمره دكيرنده‌كى كليك كورفزى ساحلنك ۲۰ كيلومتره جنوبنده اولهرق، ″۷۲ ′۲ °۴۰ عرض شمالى و ′۵۸ °۲۸ ″۲۷ طول شرقيده، كتيش طاغنك شمال غربى اتكنده وكوزل بر اووه‌نك جنوب شرق كنارنده واقعدر. اهاليسى ۷۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم كليسى مسلم وباقيسى ارمنى، روم ويهوديدر. شهر اووه‌نك كنارندن باشلايه‌رق تدريجاً طاغ اتكنده كسب ارتفاع ايديكندن، منظره‌سى غايت لطيف اولديغى كبى، آلتنده زمرد آسا ممتد اولان اووه ايله اوستنده‌كى طاغك يشه زمرد آسا اولهرق باوطلره قدر چيقسى ودائمى صورتده قارله مستور اولان دروه‌سنك بلوطلرك اوستندن لمعه پاش اولمسى اوزاقدن شهرك منظره‌سنى برقات دها لطيف ودلربا كوسترير. آقار صولرى پك چوق اولديغى كبى، جوارلرنده‌كى صولرينك بعضلرى پك لطيف وخوشگواردر. شهرك اك كوزل ومعمور محله‌سى سد باشى دينلن محله اولوب، اورادن آقان دره‌نك اوستنده ايكى كوزل كاركير كوپرى، ومحله‌نك اوست طرفنده بر عمومى باغچه بولنديغى كبى، شهرك منتهاى شرق جنوبيسنده (يلدپز) اسميله بر قصر همايون دخى واردر. شهرك اوستنده اوائل دور عثمانيده ياپلش بعض قلعه‌لر وحصارلر بولنيور. جوامع شريفه‌سيله سلاطين عظام عثمانيه تربه‌لرى وعلى الخصوص يلدرم سلطان بايزيد خانك بناكرده‌سى اولان (اولو جامع)، سلطان اورخان غازينك وسط شهرده نام عاليلريله مسمى جامعى، شهرك منتهاى شرقنده اولان سلطان بايزيد جامعى، چلبى سلطان محمد خان حضرتلرينك بناكرده‌سى اولان (يشيل جامع)، سلطان مراد خان ثانينك شهرك غربنده‌كى مراديه محله‌سنده واقع جامعى، حضرت خداوندكارك چكركده كليسادن محول جامع شريفى. امير سلطان ايله حمزه بك ومنلافناري جامع شريفلرى وشهرك اوستنده واقع مرتفع بر سد اوزرنده كوزل ومفرح بر باغچه ايچنده بولنان سلطان عثمان غازى وسلطان اورخان حضرتلرينك تربه‌لريله چلبى سلطان محمدك يشيل جامع فارشيسنده وحضرت خداوندكارك چكركده‌كى تربه‌لرى شايان تماشا اولديغى كبى، يلدرم سلطان بايزيدك كندى جامعى يانده تربه‌سى موجود اولوب، سلطان مراد ثانى حضرتلرينك مراديه‌ده‌كى تربه‌سى دخى وصيتى اوزره هرنوع تزييناتدن عارى واوستى آچقدر. امير سلطان حضرتلرينك تربه‌سى دخى پك مزيندر. بروسه‌ده دها بر چوق زيارتگاه مرقدلر ومشاهير رجال مزارلرى بولنيور. درون شهرده ۲۶ مدرسه، ۵ كتبخانه، ۲۷ تكيه، بر خسته‌خانه، بر اصلاحخانه (يعنى صنايع مكتبى) بر رشديه ملكيه، بر اعداديه وبرده رشديه عسكريه ومتعدد ابتدائيه مكتبلرى موجوددر. بيوك چارشيسى وبدستانى دخى واردر. بروسه ممالك عثمانيه‌نك اك صنعتكاه شهرى اولوب، صنايع محليه‌نك باشليجه‌لرى ايپك قوزه‌سى چيقارمق وايپكدن انواع قماشلر وكفيه وشالارله تيره‌سى اوروپادن كلمك اوزره ال وحمام خاوليلرى وفوطه‌لر نسج واعمال ايتمك صنعتلريدر. داخل وجوار شهرده پك چوق طود آغاجلرى بولنوب، شهرده ايپك قوزه‌سى چيقارمق اوزره بخارله ايشلر ۲۹ فابريقه، قماش اعمالنه مخصوص ۳۰ ماكينه و ۲۰۰ دستكاه، خاولى نسجنه مخصوص ۷۵۰ وآلاجه وكوملكلك اعمالنه مخصوص دخى ۳۰۰ دستكاه واردر. اهالى ديكر بعض صنعتلرله دخى مشغول ايسه‌لرده، اصل شهرك ثروتنى انتاج ايده‌يله‌جك ايپك قماشلرله خاوليلرى اولوب، اكر بونلرك دهاايلرى كوتورلمسنه وعلى الخصوص خاوليلرك نسجنده قوللانيلان ابريشمك دخى يرلى پاموقدن محلنده اعمالنه موفقيت حاصل اولهجق اولسه، بروسه‌نك ممالك عثمانيه‌نك (ليون)ى حكمنه كچه‌جكنده شبهه يوقدر. محلنده صرف اولنادن بشقه بروسه‌دن سنوى تقريباً ۵۰۰۰۰۰ قيه ايپك قوزه‌سى اخراج اولنور. كستانه‌سى، زيتونى وشفتالىسى دخى مشهور اولوب، على الخصوص كستانه‌دن خيلى اخراجاتى واردر. اسكله‌سى اولان مدانيه‌يه قدر كوزل بر شوسه‌سى اولوب، مذكور اسكله‌يه درسعادتدن هفته‌ده ايكى كره واپور ايشلكله، واپور كونلرى شهر ايله اسكله آره‌سنده متعدد پينك ويوك آرابه‌لرى ايشليوب، آره‌ده‌كى يولى اوچ ساعته قطع ايدرلر. بردمير يول دخى انشا اولنمش ايسه‌ده، هر نصله ايشلديريلهمه‌مشدر. بروسه‌نك شرتنى موجب اولان شيلرك برى‌ده قاپلجه‌لرينك كثرتى وبونلرك امراض مختلفه‌يه اولان نفع وفائده‌سى اولوب، شهرك ۲۰ دقيقه قدر غربنده چكركه قريه‌سنده وبو قريه‌نك آلت طرفنده اووه‌نك كنارنده بيوك وكوچك كوكوردلى، يكى

قپلوجه، قاینارجه، قره مصطفی، اسکی قپلوجه، چکرکه اسملریله ۷ منتظم حمام بولنیور، که صولری مواد متنوعهٔ معدنیه‌یی حاوی اولوب، بعضلرنده کوکورد وبعضلرنده چلیك غالبدر. بو قپلوجه‌لر اولدقجه معمور اولوب، هرسنه ایلك وصوك بهاره ممالك عثمانیه واجنبیه‌دن حاملر وسیله‌سیله بروسه‌یه برچوق زوار وسیاحین طوپلانیر.

بروسه شهری خیلی اسکی اولوب، میلاد عیسادن ۲۰۰ سنه اول (بیتنیا) یعنی خداوندکار خطه‌سنك حکمداری بولنان پروسیاس طرفندن تأسیس، وبونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. متعاقباً رومالیلرك الینه‌کچوب، روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغی یعنی قسطنطینیه قیصرلغی حصه‌سنه دوشمش؛ وبو آرالقده شهر خیلی توسیع اولنمشیدی. ۷۲۶ تاریخ هجریسنده وبانیٔ دولت عثمانیه سلطان عثمان خان غازینك ارتحالندن اوچ سلطان اورخان غازی طرفندن فتح اولنه‌رق، ادرنه‌نك فتحنه‌دك دولت علیهٔ عثمانیه‌نك مستقل پایتختی بولنمش؛ وهرنه قدر خداوندکار غازی ادرنه‌یی ایکنجی پایتخت اتخاذ بیوروب، اوندن صکره سلاطین عظام اکثریا ادرنده اقامت بیورمشلرسه‌ده، استانبوللك فتحنه‌دك ینه رسماً پایتخت بروسه اولوب، سلاطین عظامك جلوسلری رسمی اوراده اجرا، وجنازه‌لری اوراده دفن اولنوردی. پایتختلقدن‌چیقدقدن صکره سلطان مراد خان اولك مخالصلرینه نسبتله (خداوندکار) دینلن ولایتك مرکزی اولمشدر. پایتخت‌دولت ایکن، خیلی دها بیوك ودها معمور اولوب، چارشو وبازاری چوق دها ایشلك بولنمش اولدیغی کبی، اطرافی دخی مکمل کوشکلرله محاط ایدی.

— بروسه قضاسی خداوندکار ولایتنك مرکز قضاسی اولوب، بروسه شهریله کوکجه طاغ وخرمنجق ناحیه‌لریله برابر ۱۳۰ قریه‌یی جامع اولوب، شمال شرق جهتندن کلیك، شمال غربیدن مدانیه، غرباً میخالیچ، جنوباً اطرانوس، شرقاً دخی ارطغرل سنجاغنك اینه‌کول ویکیشهر قضالریله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً کشیش طاغنك اتکلرندن وقسماً بروسه اووه‌سندن عبارت اولوب، آناطولینك اك کوزل واك منبت ومحصولدار یریدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله ایپك قوزه‌سی، کستانه، زیتون ومتنوع میوه‌لردن عبارتدر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر. میاه جاریه‌سی بروسه اووه‌سنی شق ایدن (نیلوفر) نهریله جمع اولنور. قضانك اهالیسی ۱۱۵۰۴۳ کشی اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. درون قضاده ۲۶۶ جامع ومسجد، ۲۵ مدرسه، ۴۵ تکیه، ۲۹ کلیسا، ۴۹ خان، ۳۴۲۳ دکان، ۱۸۱ مکتب، ۴۵ حمام و۲۱ قاپلیجه موجوددر.

بروسه { سنجاغی. خداوندکار ولایتنك مرکز سنجاغی اولوب، شرقاً ارطغرل، جنوباً کوتاهیه، غرباً قره‌سی سنجاقلریله، شمالاً دخی مرمره دکیزیله محاط ومحدوددر. بروسه، کلیك، مدانیه، میخالیچ، کرماستی واطرانوس اسملریله ۶ قضادن مرکب اولوب، ۵ ناحیه و۶۱۲ قریه‌یی جامعدر. سنجاغك نفوسی ۲۷۲۸۷۰ کشیدن عبارت اولوب، قسم کلیسی مسلم ومدانیه جوارلرنده بولنان بعض روملردن بشقه جمله‌سی اسان عثمانی ایله متکلمدرلر. اراضیسی آناطولینك اك کوزل پرلرندن عبارت‌اولوب، ساحل بحره ودار السلطنته اولان قربیتی جهتیله دخی هر نوع اعمارات وترقیاته مساعددر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه وعلی‌الخصوص مصر وسیسام ایله پاموق، توتون، اوزوم، زیتون ومیوه سیرلرك انواعندن عبارت اولوب، طود آغاجلری دخی پك چوق اولغله، کلیتلی ایپك قوزه‌سی چیقار. بروسه شهرنده کیلردن بشقه مدانیه، میخالیچ وکرماستی قضالرنده دخی متعدد ایپك وقاش وخاولی فابریقه ودستکاهلری واردر. حبوباتدن یالکز برکتلی سنه‌لرده اخراجات وقوع بولیورسه‌ده، کتن تخمی، خردال، پیاغی، قورو میوه، زیتون، پاموق وایپك قوزه‌سندن هر سنه خیلی اخراجات اولور. باشلیجه اسکله‌لری کلیك، مدانیه ومیخالیچ بوغازیدر. سنجاغك میاه معدنیه وقاپلیجه‌لری چوق اولوب، معادنی دخی چوق ایسه‌ده، میخالیچ قضاسیله خرمنجق ناحیه‌سنده چیقان ریلان قورومدن بشقه‌سی چیقارلمامقده‌در. سنجاغك صیغیر وقیون وسائر حیواناتی متوسط حالده اولوب، مرعالرینك کثرتیله متناسب دکلدر. خیلی اورمانلری وپك چوق صید حیوانلری دخی واردر. درون لواده ۶۲۵ جامع ومسجد، ۲۹ مدرسه، ۵۳ تکیه، ۷۱ کلیسا، ۶۶۸ مکتب و۲۳ قاپلیجه موجوددر.

بروسه { (Broussais) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، ۱۷۷۲ ده

(سنت مالو) ده طوغمش، و ۱۸۳۸ ده پارسده وفات ایتمشدر. برچوق آثار طبیه وطبه متعلق رسائل مو. قوته نشر ایده‌رك، بو فنده خیلی کشفیات وترقیاته موفق اولمشدر.

بروغتون (Broughton) انگلتره‌نك مشاهیر بحریونندن اولوب، ۱۷۶۳ ده (غلوچستر) ده طوغمش، و ۱۸۲۲ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. مشهور (وان قوور)ك سیاحتنده حاضر بولنمش؛ وآمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده برچوق آطه‌لر کشف ایتدیکی کبی، جاپونیا ایله آوسترالیانك وآسیای شرقینك سواحلنی دخی تحقیق وتعیین ایده‌رك، بر سیاحتنامه یازمشدر.

بروغتون (Broughton) آمریقای شمالینك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، آنف الترجمه قپودان بروغتون طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطه‌لر اولوب، ′۴۷ °۵۰ عرض شمالی ایله ′۵۶ °۱۲۸ طول غربیده واقعدرلر. — بحر محیط کبیرده یکی زلانده‌نك شرق جهتنده و °۴۴ عرض جنوبی ایله °۱۷۸ طول غربیده دخی بواسمله وینه او قپودان طرفندن کشف اولنمش بر طاقم آطه‌لر واردر، که باشنجه‌لری (شاتام) آطه‌سیدر.

بروغلی (Broglie) عن اصل ایتالیانك (پیامونته) خطه‌سندن اولوب فرانسه‌ده ساکن اولمش بر خاندانر، که اعضاسی ایچنده برقاچ مشیر کلوب، بعضلری دفعاتله هیئت وکلایه دخی داخل اولمشلردر. ابتدا قونت بعده دوقه وبرآره‌لق پرنس عنوانی حائز بولنمشلردر. بونلردن بری بیوك اختلالدن اول اون آلتنجی لویی طرفندن حربیه نظارتنه نصب اولنمغله، اختلالده هجرت ایتمکه مجبور اولوب، روسیه‌نك خدمتنه کیرمشدی. بونك اوغلی ارباب اختلال طرفندن اعدام اولنمشدر. بونك اوغلی ایسه حریت افکار وجمهوریت طرفداری اولوب، دفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمش: وبرقاچ آقادمیانك اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ۱۸۷۰ ده وفات ایتمشدر. بونك اوغلی لیوم برحیات اولوب، بنه آقادمیا اعضاسندندر. ودفعاتله هیئت وکلایه داخل اولمشدر.

بروغهام (Brougham) انگلتره‌نك ادبا وسیاسیوندن بر لورد اولوب، ۱۷۷۸ تاریخنده ادیمبورغده طوغمش، و ۱۸۶۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا فنونه انتسابله، حکمت طبیعیه وهندسه‌یه متعلق برقاچ اثر یازمش؛ و«ادیمبورغ مجموعه‌سی» عنوانلی رسالهٔ موقوته‌ده یازدیغی مقالات نافعه ایله شهرت بولمشیدی. بعده آووقتلغه سلوك ایده‌رك، نطق‌پردازلقده بیوك بر مهارت کوسترمش؛ ومؤخراً لوردلر قاره‌سنه داخل اولوب، ۲۵ سنه متمادیاً افکار حریت پرورانه‌نك التزام ومدافعه‌سیله کسب تمیز ایتمشیدی. بر آره‌لق هیئت وکلایه دخی داخل اولمش ایسه‌ده، بعده استعفا ایدوب، تألیفاته حصر اوقات ایتمشدر. آثاری ۹ جلد اوزره نشر اولنمشدر. «وولتر ایله روسو» عنوانیله فرانسزجه بر اثری دخی واردر.

بروقلین (Brooklyn) ممالك مجتمعهٔ آمریقاده (لونغ ایسلاند) جزیره‌سنك غرب جنوبی ساحلنده ونیویورقك قارشیسنده برشهر اولوب، نیویورقه آلتندن سفاین کچه‌جك درجه‌ده مرتفع بر کوپری ایله مربوط اولمغله، نیویورقك بر قسمی کبی عد اولنه‌بیلیر. بیوك وتجارتکاه بر شهر اولوب، ۵۷۰۰۰۰ اهالیسی، پك چوق فابریقه‌لری وکمی اعمالنه مخصوص حوض ودستکاهلری، اطرافنده کوزل باغچه‌لری، پك چوق کلیسالری، متعدد مکتبلری، خسته خانه‌لری، رصدخانه وموزه‌سی واردر. ابتدا فینکلیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، خیلی وقت برقریه حالنده وحتی قرن حاضر میلادی‌اوائلنده یالکز ۳۰۰۰ اهالیی جامع بولنمش ایکن، اووقتدن بری فوق‌العاده ترقی وتوسع ایتمشدر. اداره‌سی نیویورقدن آیری اولوب، (کینغ) قونتلغنك مرکزیدر.

بروقهاؤس (Brockhaus) لیپسیغده الیوم موجود بر مشهور صحاف دکانك مؤسسی اولوب، برچوق کتب نافعه‌نك نشرینه موفق اولمشدر. ۱۷۷۲ ده طوغوب، ۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر.

بروکسل (Bruxelles) یاخود بروسل وفلامانجه (Brussel) بلجیقه دولتنك پایتختی اولان برشهر اولوب، دولت مذکوره‌نك همان اورتاسنده، (اسقو)یه تابع (سنه) نهری اوزرنده واقعدر. ۴۵ کیلومتره جنوبنده اولهرق، °۵۰ ′۵۱ ″۱۰ عرض شمالی ایله °۲ ′۱ ″۴۴ طول شرقیده واقعدر. ۳۸۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۷ قپو.

سی، ۲۷ کوپریسی، متعدد مصنع کلیسالری، قراله مخصوص سرایی، بر قاچ کوزل میدان وسوقاغی، مفرح مسیره وتفرجگاهلری، دارالفنونی، آقادمیاسی، صنایع نفیسه جمعیتی، نباتات باغچه‌سی، بیوك کتبخانه‌سی، رصد خانه‌سی، مشهور دانتله، یوك وپاموقدن انواع منسوجات، چوراب، فانله، شاپقه، موم، نشاسته، توتون، بیره، شکر، آرابه وسائره فابریقه‌لری، بیوك مطبعه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۱۰۴۴ تاریخ میلادیسندن اول اهمیتسز بر قریه حالنده اولوب، تاریخ مذکورده سور واستحکاماتی انشا، وبواسمله تسمیه اولنمشدر. اووقت برابانت دوقه‌لرینك مرکزی اولوب، ۱۵۶۵ ده ایالات متحده مرکزی اولمش؛ ۱۸۱۵ دن ۱۸۳۱ تاریخنه‌دك فیلنکك ایکی پایتختندن بری بولنمش؛ وتاریخ مذکوردن بری بلچیقه‌نك پایتختی اولمشدر.

بروکن (Brocken) پروسیه‌نك صاقسه خطه‌سنده برطاغدر، که (هارچ) سلسله‌سنك اك مرتفع محلی اولوب، ۱۱۴۰ متره ارتفاعی واردر. غروب شمسده اطرافده‌کی خانه ومنظره‌لرك بلوطلره انعکاسندن برنوع سیراب حاصل اولوب، (بروکن طیفی) دینکله مشهوردر.

بروکه (Brooke) ایرلانده‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۰۶ تاریخنده طوغمش، و۱۷۸۳ ده دوبلینده وفات ایتمشدر. بر چوق حکایه کتابلری وفاجعه‌لرله «جمال کائنات» عنوانیله مشهور بر منظومه یازمشدر. — بو اسمله ینه ایرلانده‌لی بر محرره دخی واردر، که بر چوق حکایه کتابلری یازوب، زوجی پروتستان روسای مذهبندن بولنغله، آمریقای شمالینك قناده خطه‌سنده برچوق وقت برابر سیاحت ایتدیکندن، اکثر حکایه‌لرینك مبنی علیهی اورادن آلمشدر. ۱۷۵۹ ده وفات ایتمشدر.

برومات (Brumath) آلساسده استراسبورغدن ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۴۵۴۵ اهالیسی واردر.

برومبرغ (Bromberg) پروسیه‌نك (پوزن) ایالتنده وپوزن شهرینه‌ك ۱۱۳ کیلومتره شمال شرقیسنده بر شهر اولوب، (برا) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۸۰۰۰ اهالیسی، حبوبات انباری وهارالری واردر. حبوبات، پیاغی، دری، اودون ودمیره متعلق خیلی ایشلك برتجارتك مرکزیدر.

برون قره — وسائره [مرکباتنده مراجعت بیوریله.]

برون (Brune) بوناپارتك مارشالاندن اولوب، واترلو محاربه‌سندن صکره قرال طرفداری اولان بر کروه اهالی طرفندن قتل اولنمشدر.

برون (Brunn) آوسترياك (موراویا) خطه‌سنده وویانه‌دك ۱۷۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۷۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، صاغرودیلسنلره مخصوص مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، مصنع بر کلیساسی، کوزل بلدیه دائره‌سی، دمیر یولی، تیاتروسی، چوخه، فانله، بز وایپك قماشلر فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. بوشهرك قربنده پولتیقه متهملریچون محبس کبی قوللانیلان (اسپیلبرغ) قلعه‌سی بولنیور. — برون ایالتی نفس آوسترياده وچهستانله محدود اولوب، طولی ۸۸ وعرضی ۶۲ کیلومتره‌در، و۳۷۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونته (Bronte) سیچلیانك (قاتانیه) ایالتنده وقاتانیه‌نك ۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (اتنا) برکانی جوارنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

برونس یاقوت حوی بو اسمله بحر رومده یعنی آق دکیزده بربیوك آطه‌اولدیغنی وکندی کوننده رومللرك النده اولدیغی ظننده بولندیغنی بیان ایدیورسه‌ده، بونك خانفی آطه اولدیغی آکلاشیلمیوب، اسمی ایسه (پروونسه)نك معربی کبی کورینیور.

برونسویق (Brunswick) آلمانیای شمالینك وسطلرنده واقع همنامی اولان دوقه‌لغك مرکزی برشهر اولوب، (اوکر) نهری اوزرنده و(هانوره) نك ۵۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۱۷۴ ۸۵ اهالیسی، اسکی بر کلیساسی، دوقه‌لره مخصوص سرایی، بر مسلمسی، کوزل تفرجگاهلری، طوبخانه‌سی، دنربخانه‌سی، کوزل بلدیه دائره‌سی، اوپرا تیاتروسی، موزه‌سی، تشریح وفن جراحی مکتبیله صاغر ودیلسزلره وکورلره مخصوص مکتبی وسائر مکاتب متعدده‌سی، ایکی کتبخانه‌سی،

یوك واپیکدن منسوجات متنوعه ایله بویا، توتون، نشاسته، اجزای کیمویه، پورسلین، مقوی وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. سنده‌ده ایکی دفعه بیوك بازار قوریلور. بو شهر ۸۶۱ تاریخ میلادیسنده صاقسه دوقه‌سی (برونو) طرفندن تأسیس اولنمشدر.

برونسویق { دوقه‌لغی (Duché de Brun-swick) آلمانیا ایمپراطورلغنه تابع اولان وسطی آلمانیا دول صغیره‌سندن اولوب، هر طرفی پروسیه قرالغنك ممالکیله محاط اولدیغی حالده، (ماغدبورغ) ایله(هانوره) خطه‌لری آره‌سنده واقعدر. آلمانیا دول صغیره‌سنك اکثری اولدیغی کبی، برقاچ پارچه‌دن مرکب اولوب، باشلیجه قسمی (البه) ایله (وسر) ایرماقلری آره‌سنده وآلمانیای شمالی اووه‌سنك بیتوب آلمانیای وسطی طاغلرینك باشلادیغی محلده‌در. ′۳٤ °۵۱ ایله ′۳۵ °۵۲ عرض شمالی و °۷ ایله ′٤٤ °۸ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳٦۹۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۸۰۰۰۰ کشیدر. مرکزی برونسویق شهریدر. بو دوقه‌لق نفس برونسویق، هولیندن، وولفنبوتل، هلستاد، غاندرسهایم وبلانکنبورغ اسملریله درت سنجاغه منقسم اولوب، (سیلزیا) ده واقع (اولسه) پرنسلکی دخی برونسویق دوقه‌سنك ملکیدر. اراضیسی قوماق ایسه‌ده، ینه منبت اولوب، معادنی دخی چوق، آتلری پك کوزل وصنایعی خیلی ایلریده اولدیغی کبی، جوخه، بز، کاغد، بیره وسائره فابریقه‌لری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی پروتستاندر. حکومتی حکومت مشروطه اولوب. دوقه‌لق ارثاً انتقال ایدیور. واردات ومصارف سنویه‌سی ۹ ٦۱۷ ۸۰۰ مارق راده‌لرنده‌در. دوقه‌نك املاکی واردانیله معارف واردانی بو حسابه داخل‌دکلدر. قوهٔ عسکریه‌سی بر آلای پیاده، بر آلای هوسار، ایکی طابور لاندوهر وبر بطاریه طوپدن عبارت اولوب. آلمانیا عسکری ترتیباتنه داخلدر.

برونسویق { یکی — (Nouveau Brun-swick) آمریقای شمالیده انکلتره‌یه تابع اولان دومینیون قطعهٔ واسعه‌سنك بر خطه‌سی اولوب. قطعهٔ مذکورنك شرقی جنوبیسنده. سنت لورانس ایله ماغیله (فوندی) کورفزی آره‌سنده واقع اونغله، شرقی جنوبی جهتنده اولان (یکی اسقوچیا) شبه جزیره‌سندن مذکور کورفزله آیرلمشدر. °٤۵ ایله °٤۹ عرض شمالی و °٦٦ ایله °۷۰ طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، شمالاً سنت لوران ایرماغیله قناده‌دن آیرلمش اولدیغی حالده، غرباً وغرب جنوبی جهتندن (کبك) خطه‌سنك برپارچه‌سیله وممالك متحده‌نك (من) جمهوریتیله، جنوب شرق جهتندن (فوندی) کورفزیله، شرقاً یکی اسقوچیا برزخیله، شرق شمالی جهتندن دخی سنت لوران کورفزیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۰٤۲٤ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ۳۰۰۰۰۰ مقدارینه قریبدر، که بونلرك تقریباً بر ثلثی ایرلاندهلی، برثلثی انکلیز واسقوچیالی ودیکر برثلثی دخی فرانسز وسائره در. اصل یرلیلرله زنجیلر اوچ بیك کشی راده‌لرنده‌در. هوامی یازین پك صیجاق اولوب، مرکزی اولان (فردریقتون)ده ۳٦ درجه‌یه قدر چیقار وقیشین بالعکس پك صوغوق اولوب، صفردن آشاغی ۳۱ درجه‌یه قدر اینر. اراضیسی منبت اولوب، حبوباب متنوعه حاصل اولور ایسه‌ده. زراعك قلتندن آزمقداره‌در. خطه‌نك قسم اعظمی اورمانلرله مستور اولوب، ابنیه وسفائن انشاسنه یارار پك چوق کراسته چیقار؛ واهالینك مدار تعیشی باشلیجه کراسته اخراجیله بالقجیلقدر. بعض کور ودمیر معدنلری واردر. خطه‌نك میاه جاریه‌سی چوق ایسه‌ده، یازین هوامی پك یابس اولوب، بعض دفعه کثرت یوست وحرارتدن چرالی آغاجلر طوتیشوب. اورمانلرده بیوك حریقلر ظهور ایدر. فجر شمالی هر موسمده کوریلور، وحرکت ارض صیقچه وقوع بولور. سواحلی اطرافنده پك چوق قویلر ولیمانلر بولنوب، شرق شمالی جهتنده «حرارت قویی» نامیله ۲۰ کیلومتره عرضنده و ۱۵۰ کیلومتره طولنده بر خلیج دخی واردر. لیمانلرنده برخیلی سفائن اعمال اولنور. دومینیون هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن ولایاتك بری اولوب، بروالی معرفتیله اداره اولنور. و ۱۵ قونتلغه یعنی سنجاغه منقسم اولوب، دومینیون مجلس مبعوثانه ۱۵ اعضا کوندرمك حقنی حائزدر. مرکزی اولان (فردریقتون)ك یالکز ٦۰۰۰ اهالیسی اولوب. اك بیوك وتجارتکاه شهری ایسه ۵۵۰۰۰ اهالیلی جامع اولان (سنت جون) اسکله‌سیدر. هالیفاقسدن کبکه کیدن بیوك دمیر یول خطی

بو خطه‌نك اورته‌سندن چكديكى كبى، بر قاچ شعبه‌سى دخى واردر. بوخطه يكى اسقوچيا ايله برابر (آقاديا) اسميله بوندن اول فرانسه‌نك مستملكاتندن اولوب، ۱۷۶۳ ده انكلتره‌يه ترك اولنمش؛ و ۱۷۸٤ ده انكليز حكومتى بونى يكى اسقوچيادن آيروب، او وقتدن برى اسكان واعمارينه سعى اولنمشدر. ۱۸٤۲ ده ممالك مجتمعه‌دن (من) جمهوريتيله تحديد حدود ايديلمرك، بر خيلى يرلرى جمهوريت مذكوره‌نك يد تصرفنه كچمشدر.

برونلسكى (Brunelleschi) ايتاليانك اك مشهور معمارلرندن اولوب، ۱۳۷۷ تاريخنده فلورانسه‌ده طوغمش، و ۱٤٤٤ ده وفات ايتمشدر. اليوم كوستردكارى مهارت معماريه ايله مشهور اولان بر قاچ كليسا ايله ميلان قلعه‌سى و(مانتو) ده (پو) ايرماغنه ياپلمش اولان سد صاحب ترجمه‌نك جملهٔ آثارندندر. مشهور ميكل آنجلو برونلسكينك كعبنه يتيشمك مشكل واونى كچمك محال اولديغنى سويلرمش.

برونو (Bruno) صاقسه‌دوقه‌لرندن اولوب، ۸۵۹ تاريخ ميلاديسندن ۸۸۰ تاريخنه‌دك حكم سورمش، وبرونسويق شهرينى تأسيس ايتمشدر.

برونو سنت — (St. Bruno) خرستيانلرك اعزه‌سندن اولوب، (شارتروز) اسميله معروف طريق رهبانك موجديدر. ۱۰۳۰ تاريخلرنده قولونيه‌ده طوغمش، و ۱۱۰۱ ده قلابره‌ده تأسيس ايتمش اولديغى برمناسترده وفات ايتمشدر. بعض مناصب عاليهٔ روحانيه‌يه نائل اولدقدن صكره، فرانسه‌نك (شارتره) خطه‌سنده بر قيره چكيلوب، شاكردانيله برابر رياضتله ياشامغه باشلامش اولديغندن، طريقنه بو اسم ويرلمشدر. يورطيسى تشرين اولك ٦ سنده اجرا اولنور.

برونو جوردانو — (Geordano Bruno) ايتاليا حكماسندن اولوب، ۱۵۵۰ تاريخ ميلاديسنده قامپانيانك (نولو) قصبه‌سنده طوغمش؛ وابتدا (دومينيكن) رهبانندن ايكن، تصوفياته سلوك ايتمكله، مذهبنك بطلانى آكلاديغندن، مناسترى تركله، جنوه كيدرك، اهون كوردينى پروتستانلغى قبول، وخيلى مدت فرانسه وانكلتره وآلمانيه‌ده فلسفه‌يى تدريس ايدوب، آرسطو وسائر بعض متقدمين حكمانك اقوالنى جرحله، كندى فكر تصوفكارانه‌سنى التزام ايتديرمكدن صكره، ۱۶۰۰ تاريخنده ايتاليايه عودتله جرأت ايتديكندن، وندیكده انكيزيسيون طرفندن بالتوقيف، رومايه نقل، واوراده حيًا احراق اولنمشدر. چكن سنه ايتاليانلر صاحب ترجمه‌نك روماده هيكلنى ركز ايدرك، پاپانك پروتستو لريله برابر، حريت افكار لهنده وخرستيانلق عليهنده پك چوق نمايشلر اجرا ايتمش اولدقلرى معلومدر.

برونه (Brunet) فرانسه‌نك اسامى كتبله اوغراشمش محررلرندن اولوب، بوعمله ٦ بيوك جلددن مركب پك معتبر بر اثرى واردر. ۱۷۸۰ ده طوغوب، ۱۷۶۷ ده وفات ايتمشدر.

برونهاوت (Brunehaut) آوستراسيا قرالچه‌سى اولوب، ۵۳٤ تاريخ ميلاديسنده طوغمشدر. اسپانياده حكومت سورن غوت حكمدارلرندن آتاناجلدك قيزى اولوب، ۵۶۶ ده آوستراسيا قرالى (سيجبرت)ه وارمشيدى. همشيره‌سنك انتقامنى آلمق ايچون قوجه‌سنى (نوستريا) قرالى (شيلپريق)ه اعلان حربه مجبور ايتمش، ومرقوم شيلپريق اسير طوتمق درجه‌سنه كلمش ايكن، زوجنك قتل اولنمسى اوزرينه، كندیسى دخى مغلوب واسير اولوب، آنجق غالبك اوغلنى كندى حسن وجمالنه مفتون ايتمش اولمق سايه‌سنده قورتلمش؛ وآوستراسيايه عودتنده، اوغلى ايكنجى (شيلدبرت)ه وبعده تورونى ايكنجى (تئودبرت)ه اجراى وصايت ايتمش؛ ومؤخراً آوستراسيادن طرد اولنوب، بورغونيه‌ده حكم سورن ديكر تورونى ايكنجى (تيرى)يه التجا ايدرك، اوراده دخى بيوك برنفوذ اجرا ايتمكله باشلامش ايدى. مرقوم شيلپريقك اوغلى ايكنجى قلوتر عموميت اوزره فرانق ايمپراطورى اولدقده، صاحبهٔ ترجمه‌يى طوتوب، صاچندن برآزغين آتك قويروغنه باغلاتدرق اتلاف ايتمشدر. حسن وجمال وذكاوتيله مشهوره اولوب، بعض ترقياته دخى خدمت، وعلى الخصوص پك چوق يوللر انشا ايتمشيدى.

برووِن (Brown) بو اسمله انكلتره‌ده برقاچ مشهورآدم ظهور ايدوب، اك مشهورلرينك برى اون آلتنجى قرن ميلاديده بعض تعديلات مذهبيه‌ده بولنمش اولان (روبرت برووِن) در. — ايكنجيسى (جالس برووِن)در، كه ۱۷۱۵ ده طوغوب،

۱۷۶۶ ده وفات ایتمش، ادبیات وفلسفیاته متعلق یازدیغی اثرلریله شهرت بولوب، وولترك بیله تقدیرینه مظهر اولمشدی. روسیه ایمپراطوریچه‌سی طرفندن پترسبورغه دعوت اولندیغی حالده، انتحار ایتمشدی. — او - چنجیسی (توماس بروون) در، که بر طاقم منظومه‌لرله الیوم انکلتره وآمریقاده تدریس اولنمقده اولان بر چوق مکتب کتابلری یازمشدر. ۱۷۷۸ ده ادیمبورغده طوغوب، ۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر. — دردنجیسی آمریقانك اك مشهور حکایه نویسانندن اولوب، ۱۷۷۱ ده فیلادلفیاده طوغمش، و ۱۸۱۰ ده وفات ایتمش، وبر چوق حکایه کتابلریله بعض رسائل موقوته نشر ایتمشدر.

بروونه (Browne) انکلیز سیاحینندن اولوب، ۱۷۶۸ ده لوندره‌ده طوغمش؛ وآفریقاده سیاحت ایدوب، برنجی دفعه اولهرق، دار فوره قدر کیتمش؛ واوچ سنه اوراده اسیر قالدقدن صکره، ایرانه سیاحته، ۱۸۱۳ ده تبریزدن طهرانه کیدرکن قتل اولنمشدر. آفریقا، مصروسوریه ده کی سیاحتلرینی یازمشدر. — بو اسمله مشهور بر انکلیز طبیبی دخی بولنوب، ۱۶۰۵ ده طوغمش، ۱۶۸۲ ده وفات ایتمش؛ وباشلیجه «مذهب اطبا» عنوانیله یازدیغی کتابله شهرت بولمشدر.

برووننغ (Browning) انکلتره‌نك شاعرلرندن اولوب، پك مقبول بعض اشعار ومنظومه‌لری واردر. ۱۸۰۶ ده طوغوب، ۱۸۶۱ ده وفات ایتمشدر.

برویق (Berwick) انکلتره‌نك (نورتومبرلاند) خطه‌سنده وادیمبورغدن ۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق، (تویق) نهرینك منصبنده برقصبه واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، ۶ کرلی کوزل برکوپریسی، پك چوق صیدماهیسی وایشلك تجارتی واردر. — اسقوچیاده دخی بونامله برقونتلق اولوب، هادینغتون، روقسبورغ، ادیمبورغوسیلکرك قونتلقلری آرمسنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۰۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۳۶۵۰۰ کشی اولوب، مرکزی (غرنلاو) قصبه‌سیدر.

بره (عبد المطلبك قیزی وحضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خاله‌سیدر. شاعره بر خاتون اولوب، شو ایکی بیت پدرینك وفاتی حقنده سویلش اولدیغی بر مرثیه‌سندندر.

اعینی جوداً بدمع درر
علی طیب الخیم والمعتصر
علی ماجدالجد واری الزناد
جمیل المحیا عظیم الخطر

— بو اسمله صحابیاتدن اوچ خاتون دخی اولوب، بونلرك بری ابو سلمه‌نك قیزی وحضرت رسول الله (صلعم) افندمزك اوکی کریمه‌سیدر، چوق وقت یاشاموب، فقیهه بر قادین ایدی.

برهان منجمین اسلامدن اولوب، بشنجی قرن هجری اواخرنده طبرستانده دنیایه کلمش؛ وسالف الترجمه بدیع اصطرلابی ایله دخی کوریشمشیدی.

برهان فارسده واقع (ابرقوه) شهری شعراسندن وساداتدن اولوب، تصوفدن دخی بهره‌سی وار ایدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نشان خاك نهستم زکریه درعالم
که حسرت تومبادا کسی نجاك برد

برهان (آقا محمد صالح) مازندران شعراسندن اولوب، هندستانه رحلتله، شاهجهان آباده محمد شاهك حسن قبول والتفاتنه مظهر اولمش؛ ونادر شاهك هجومنده دهایده بولنمغله، مجروح اولوب، بر قاچ کون صکره متأثراً وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خویشتنرا همچوکل پیوسته پنهان داشتم
با وجود آن که صد زخم نمایان داشتم

برهان الدین (قاضی — احمد) طوائف چنکیزیه متغلبلرندن اولوب، روایته کوره اوجه ارزنجان قاضیسی ایکن، بعده سیواس وقیصریه جهتلرینی ضبط ایده‌رك، بر کوچك حکومت تشکیل ایتمش؛ وسیواس مشتاسنده خیمه قورمش اولان رؤسای ترکمندن قره عثمان معتادی اولان ویرکیلی ویرمدیکندن، صاحب ترجمه اوستنه عسکر سوق ایدیکندن، ۷۹۴ ده مقتولاً وفات ایتمکله، ملکی صاحبسز قالوب، یلدیرم سلطان بایزید خان طرفندن ضبط اولنمشدر. صاحب ترجمه‌نك «تلویح» اوزرینه «ترجیح» عنوانیله بر شرحی واردر.

برهان الدین (ابراهیم بن علی بن فرهون) سکزنجی قرن هجری علماسندن اولوب، فقهاء مالکیه‌نك تراجم احوالنی و «الدیباج المذهب» عنوانیله برکتاب یازمش، و ۷۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر.

برهان الدین (قاضی میر — محمد باقر) اونجی قرن هجری شعرا. سندن اولوب، کاشان قاضیسی ایدی. ۵۰۰۰ بیتی جامع بر دیوانی واردر.

برهان الدین خواجه محمد پارسانك اوغلی اولوب، عالم وزاهد برمرد عارف ایدی. ۸۶۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

برهان الدین بخاری مشاهیر فقهادن اولوب، «ذخیره برهانی» دیمکله دخی معروف «ذخیرة الفتاوی» و «المحیط البرهانی» عنوانلریله ایکی اثری واردر.

برهان الدین بقائی (ابراهیم بن عمر) ادبادن اولوب، مجنون ولیلی حکایه‌سنی وقدمای حکمانك عادات واخلاقنه دائر برکتابله تراجم احوال مشاهیره دائر بر اثر یازمشدر. ۸۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

برهان الدین عریب (شیخ یاخود شاه —) هندستانده مشاهیر اولیاء اللهدن برذات اولوب، شیخ نظام الدین ولینك مریدانندن ایدی. ۷۳۱ تاریخنده وفات ایدوب، تربه‌سی (دکن) خطه‌سنك برهانپور شهرنده زیارتگاه انام اولمغله، هندلیلر هرطرفدن اورایه زیارته گیدرلر.

برهان الدین مرغینانی (علی بن ابی بکر) مشاهیر عبادن اولوب، فرغانه‌ده مرغینان بلده‌سندن اولدیغی حالده، چنگیزك خروجنده بخارادة تدریسله مشغول بولنمغله، بخارالیلر طرفندن بوجهانکیرله عقد صلحه مأمور اولمش ایسه‌ده، بعده بعض بخارالیلر خلاف عهد حرکت ایتدکلرندن، چنگیزك شهری احراق واهالیسنی قتل عام ایتمسیله، صاحب ترجمه دخی او میانده تلف اولمشدر. فقهده ید طولی صاحبی اولوب، «کتاب الهدایة»، «کفایة المنتهی»، «نشر المذهب»، «کتاب التجنیس»، «المزید»، «مناسك الحج»، «کتاب الفرائض» عنوانلی اثرلریله دیکر بعض تألیفی واردر. ۵۹۳ تاریخنده وفات ایتمشدر.

برهان الدین هروی (مولانا حیدر بن محمد) علامهٔ تفتازانینك شاگردلندن واعاظم علمادن برذات اولوب، خواجه‌سنك کشاف شرحنه و «ایضاح»ه و «فرائض سراجیه»یه حواشی یازمشدر. چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینه انتساب ایدوب، سیروزده بدر الدین صمانونیسنك اعدامیچون فتوی ویرمشدر. ۸۳۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

برهانپور (هندستانك وسطلرنده کائن (نربده) خطه‌سنك (تپتی) نهرینك ساحل یمینده وبمایدن اله آباده گیدن دمیر یول خطنك موقفلرندن اولان (لاله‌باغ) دن ۳ کیلو مترهلك مسافه‌ده، ۲۱° ۱۸′ عرض شمالی ایله ۷۴° طول شرقیده واقع بر شهر اولوب، ۵۴۰ ۳۴ اهالیسی واردر. بو شهر بوندن اول پك بیوك ومعمور اولوب، برآره‌لق سلالهٔ تیموریه‌نك پایتختی بولنمشیدی. الیوم اکثر طرفلری خراب، ایسه‌ده، معموریت سابقه‌سنك برچوق آثاری باقیدر. صیرمه‌لی ایپك قماشلری مشهور اولوب، ۵۰۰۰ دن زیاده عمله بو صنعتله مشغولدرلر.

برهانپور هندستانده بنگاله خطه‌سنك مرشد آباد ایالتنده، کلکته‌نك ۱۸۸ کیلومتره شمالنده ومرشد آبادك ۸ کیلومتره جنوبنده اولهرق، کنك ایرماغی قوللرندن (بیکیراتی) نهری اوزرنده بر شهر اولوب، ۲۷۱۱۰ اهالیسی واردر. هواسی صاغلام اولدیغندن، انگلیزلر برطاقم کلیسالر ومکتبلر تأسیس، وشهری تزیین و توسیع ایتمکله باشلامشلردر.

برهانپور هندستانك (مدراس) دائره‌سنده و (کنجام) ایالتنده برشهر اولوب، کنجامك ۳۲ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبنگاله کور. فزی ساحل غربیسندن ۱۶ کیلومتره‌لك مسافه‌ده، قورو بر اووه‌نك اورته‌سنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر. شهر پیس ایسه‌ده، چارشو وبازاری پك ایشلکدر، وکلیتلی ایپك وپاموق قماشلری اعمال اولنور.

— بواسمله هندستانده برقاچ کوچك قصبه دخی واردر.

برهان عماد شاه هندستانك (برار) خطه‌سنده حکومت سورن

دولت عمادیه مملوکندن اولوب، پدری دریا عمادشاهك وفاتی اوزرینه، تخت موروثه جلوس ایتمش ایسه‌ده، حداثت‌سنی‌حسبیله، متعاقباً یعنی ۹۸۰ تاریخ هجریسنده وزیری طفیل خان حکومتی ضبط ایتمش؛ وهر نه قدر نظام شاه عسکر سوق ایده‌رك، طفیل خانی مغلوب ایتمش‌ایسه‌ده، صاحب ترجمه‌یه تختنی اعاده ایتدیکندن، بو ذات سلالهٔ عمادیه‌نك حکمدار اخیری اولمشدر.

برهان ناقد { هندستان شعراسندن اولوب، شاهجهان نامنه «دل آشوب» عنوانیله بر منظومه یازمشدر.

برهان نظام شاه اول { هندستانك دکن خطه‌سنده حکومت سورن دولت نظامیه حکمدارلرندن اولوب، ۹۱٤ تاریخ هجریسنده، پدری احمد نظام شاهك وفاتی اوزرینه، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، احمدنکر شهرنده جلوس ایله، ۹٦۱ تاریخنه‌دك ٤۷ سنه حکومت سورمشدر.

برهان نظام شاه ثانی { بنه دولت نظامیه ملوکندن اولوب، ۹۹۹ تاریخ هجریسنده برادری مرتضی نظام شاه اوله خلف اولمش؛ وبرادرینك وفاتنده کندیسی اکبر شاهك سرایننده بولنمغله، غیبوبتنده تختی ضبط ایتمش اولان کندی اوغلی اسماعیل نظام شاهی بعدالاخراج، ٤ سنه حکومت سورمشدر. مدت حکومتنی بیجاپور حکمدارلرینه قارشی محاربه ایله کچیروب، برچوق مغلوبیتلره دوچار اولمش؛ وپور-تکیزلیلر مملکتی سواحلنك چوغنی ضبط ایتمشلر ایدی. ۱۰۰۳ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی ابراهیم نظام شاه خلفی اولمشدر. شعرادن مولانا ظهوری ٤۰۰۰ بیتدن مرکب اولان ساقینامه‌سنی صاحب ترجمه‌نك نامنه یازمشدر.

برهمن { (سربدال بیك) ایران شعراسندن اولوب، عن اصل کرجی اولدیغی حالده، شاه سلیمان صفوینك کولدلرندن ایدی. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

خون مارا نوشکاران بیمحابا ریختند
همچو برك لاله بر دامان صحرا ریختند
شوخیٔ بیداد مژکان تو درجانم کرفت
آه از آن مستان که غافل برسرما ریختند

برهوت { حضرموته بر وادی وبر قیو اولوب، صولری متعفن وسیاه اولمغله، ارواح کفارك مقری اولدیغی مشهوردر.

برهوشع { یونانیلر وآوروپالیلرجه (بروس) اسمیله شهرت بولان بابللی برحکیم ومورخك اسم صحیحیدر. [«بروس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بری { (Berry یاخود Berri) فرانسه‌نك وسطنده واقع اسکی بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (اورلیانه)، غرباً (تورنه) و (پواتو)، جنوباً (مارشه)، شرقاً دخی (بوربونه) و (نیورنه) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، کنوپر وشراب محصولاتی چوقدر. مرکزی (بورژه) شهری اولوب، آشاغی ویوقاری بری اسملریله ایکیه منقسم ایدی. بوخطه‌نك حاوی اولدیغی برلرالیوم (ایندره) و (شر) ایالتلریله (لوآر مع شر) و (قروزه) ایالتلرینك برر قسمنی تشکیل ایدیور. [زیاده معلومات ایچون بو ایالتلرك اسملرینه مراجعت بیوریله.] بوخطه قرون وسطاده قونتلق وبعده دوقه‌لق عنوانیله ونیم مستقل صورتده اداره اولنوب، ۱٦۰۱ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمش؛ واو وقتدن بری (بری‌دوقه‌لغی) برقورو عنوان اولهرق فرانسه خاندان قرالیسی اعضاسندن بعضیسنه ویرلمشدر. — (بری جدولی) لوآر ایرماغنه متوازی اولان جدول ایله مذکور ایرماغك تابعلرندن (شر) نهری آرهسنده سیر سفائنه صالح بر بیوك جدول اولوب، (بری) خطه‌سنی شق، و (بورژه) شهری یاننده مرور ایدر.

بریا { (Bérée, Berœa) سلانیك ولایتنده کی (قره فریه) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [« قره فریه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بریان { (Brien) ایرلانده حکمدارلرندن اولوب، ۹۲٦ تاریخ میلادیسنده طوغمش. و ۱۰۱٤ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۳٦ سنه جزیره‌نك قسم جنوبیسنده حکم سوروب، دانیمارقدلیلری ٤۹ محاربده مغلوب ونهایت ایرلانده‌دن چیقمغه مجبور ایتمشدر. بونك سلاله‌سی (اوبریان) اسمیله ۵۰۰ سنه حکم سورمشدر. [« اوبریان » ماده‌سنه مراجعت.]

بریانسون { (Briançon) فرانسه‌نك «یوقاری آلپ» ایالتنده (دورانسه) نهرینك ساحل یمینده و(غاپ)ك ۹۱ کیلومتره شمال

شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤٥٠٠ اهالیسی واردر. حذای بحردن ۱۳۲۱ متره مرتفع برموقعده واقع اولوب، بربرلرینه قیانك آلتندن کیزلی یوللرله مربوط ۷ قلعهسی، دیکر بعض استحکاماتی، پك مرتفع برکوپریسی، مکتبی وبعض فابریقهلری وار در. پك اسکی بر شهر اولوب، روما دولتنك سقوطندن صکره خیلی زمان بر جمهوریت مستقله حالنده اداره اولنمشیدی. شهر ایله جوارلرینی حاوی اولان خطهیه دخی (بریانسونه) نامی ویریلیردی.

بریانه (Brienne) فرانسهنك (اوبه) ایالتنده ناحیه مرکزی کوچك بر قصبهاولوب، وقتیله نیم مستقل بر قونتلغك مرکزی بولنمغله، قونتلرندن بعضلرندن طولایی کسب شهرت ایتمشدر. ۱۷۹۰ ده لغو اولنمش بر حربیه مکتبی دخی وار ایدی، که بیوك بوناپارت بو مکتبده تحصیل ایتمشیدی. — بریانه قونتلرندن (غوتیه) اون ایکنجی قرن میلادی اواخرنده سیچیلیا قرالغنه انتخاب اولنمش ایسهده، فعلاً اجرای حکومته موفق اولهمامشدر. — ینه بریانه قونتلرندن (ژان) ۱۲۰۹ تاریخ میلادیسنده قدسدهکی اهل صلیب حکومتنك قرالی (قونراد) ك قیزی (ماریه) یی تزوج ایتمکله، ۱۲۱۷ ده مجارستان قرالی (آندریا) ایله برابر بشنجی اهل صلیب سفرینك قوماندهسنی درعهده ایدهرك، زوجهسنك میراثی اولان قدس قرالغنی ضبطه چالیشمش ایسهده، ایکنجی فردریقه غالب کلهمیوب، ۱۲۲۹ ده قسطنطینیهیه جلب اولنمش؛ وابتدا ایکنجی (بودوین)ك وصیسی اولمش ایسهده، ۱۲۳۱ ده کندی ایمپراطورلغنی اعلان ایدهرك، روملر وبلغارلرله بر چوق محاربهلر ایتمش؛ و۱۲۳۷ ده، پك اختیار اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر.

بریانه اندلسده قرطبهنك شرقنده اولهرق بلنسیه اعمالندن بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بریتانیقوس (Britanicus) روما ایمپراطورلرندن (قلود) ك اوغلی اولوب، تخته جلوسی مقرر ایکن، اوکی والدهسی (آغریپینه) نك دسایسیله بو حقدن محروم قالوب، مرقومهنك اوغلی (نرون) جلوس ایتمشیدی. صاحب ترجمه ۱۵ یاشنده اولدیغی حالده، نرون طرفندن تسمیم اولنمشدر. (راسین) بووقعهیی کوزل برهانله صورتنده نظمه چکمشدر.

بریجتوون (Bridgetown) آمریقاده کی (آنتیل) آطهلرندن انکلتره نك النده بولنان (بارباده) آطهسنك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، (قارلیسله) قوینك ایچنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وکوزل بر کلیساسی واردر. ۱۷۸۰ ده فرطوندن خراب اولمشیدی.

بریجواتر (Bridgewater) انکلتره نك (سومرست) ایالتنده وبریستولك ٤٠ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی، مشهور بر جدولی، خیلی فابریقهلری وایشلك تجارتی واردر. — بریجواتر دوقهسی عنوانیله انکلتره رجالندن تمیز ایتمش بعض آدملر واردر.

بریده نجده ریاضك ۳۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده وحیلك ۱۸۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، (قصیم) خطهسنك مرکزیدر. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی رادهلرنده اولوب، وهابی المذهبدرلر. ایکی سورله محاط اولوب، کوزلسوقاق ومیدانلری وایکی سورك آرهسنده باغچهلری وشیخك اقامت ایتدیکی قدیم بر قصری واردر. اسکیدن بنی علیان قبیلهسندن برشیخی اولوب، بعده فیصل وهابی طرفندن ضبط اولنمشیدی. ۱۲۳۳ تاریخ هجریسنده مصرلی ابراهیم پاشا بوشهری دخی وهابیلردن استخلاص ایلش ایسهده، متعاقباً ینه وهابیلرك النه دوشمشدر.

بریده (ابو عبدالله — بن حصیب) صحابهدن اولوب، حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك اثنای هجرتلرنده قومیله برابر اسلامه کلمش؛ واحد غزاسندن صکره مدینهٔ منورهیه کیدوب، اوندن صکره وقوع بولان غزواتده حاضر بولنمشیدی. بعده بصرهیه کیدوب، بر مدت اوراده ساکن اولدقدن صکره، غزا طریقیله خراسانه کیدوب، مروده ساکن اولمش؛ واوراده وفات ایدوب، اولاد واحفادی اوراده قالمشلردر. اوغلی عبدالله وساطتیله منقول بعض احادیث شریفه صاحب ترجمهدن مرویدر. — (بریده بن سفیان سلمی) اسمنده صحابهدن دیکر بر ذات دخی بولندیغی مروی ایسهده، ابن اثیر بونك صحابهدن اولمدیغنی بیان ایدیور.

بریر (ابو هند — بن عبدالله الداری) صحابهدن اولوب، بعده قدس شریفده سا-

کن اولمش، وبعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. — صحابه‌دن ابو هریره‌نك دخی اسمی (برير) اولدیغی مرویدر.

بريره { صحابیاتدن برخاتون اولوب، حضرت عائشه‌نك معتقه‌سی ایدی. جاریه‌ایکن، (مغیث) اسمنده برکوله‌یه تزویج ایدلمش اولدیغی حالده، آزاد اولدقدن صکره، جانب رسول‌اللهدن مومی‌الیهك تحت‌نکاحنده قالوب قالماغه تخییر بیورلمشیدی. بووقعه آزاد وقوعندن اول کی نکاحك آزاددن صکره باقی اولوب اولمیه‌جغی حقنده کتب فقهیه‌ده پك چوق اختلاف ناشی سبب اولمشدر. صاحبهٔ ترجمه منقیه بر خاتون اولوب، عبدالملك بن مروانه قبل‌السلطنه بعض نصایح مفیده ویرمش اولدیغی مرویدر.

بريستول { (Bristol) انکلتره‌نك غلوچستر ایالتنده بیوك بر شهر واسکله اولوب، لوندره‌نك ۱۸۰ کیلومتره غربنده و (آوون) نهری اوزرنده اولهرق، نهر مذکورك منصبندن ۱۵ کیلومترم یوقاریده واقعدر. ۲۰۷۰۰۰ اهالیسی، کوزل مسیره‌لری، کوزل بر آصمه کوپریسی، اوستی اورتیلی چارشیسی، مصنع بر کلیساسی، بر قاچ دمیر یولی، دار الفنونی، کتبخانه‌سی، باقیر وسائر معادندن انواع آلات وادواتله طوپلی ایکنه، صابون، پورسلن، اجزای کیمیویه وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. جوارنده (بریستول) اسمیله معروف بر نوع طاش چیقوب، بوندن الماس تقلیدی اولهرق زینته متعلق شیلر اعمال اولنور. بو شهر انکلتره‌نك اك تجارتکاه اولان ٤ اسکله‌سندن بریدر. — بریستول کورفزی ایرلانده‌دکیزنده (غال) خطه‌سیله نفس انکلتره‌نك قسم جنوبیسی آره‌سنده اولهرق، طولی ۲۰۰ وعرضی ۱۷۰ کیلومتره‌در. (سورن) ایرماغیله (آوون) نهری بو کورفزه دوکیلور.

بريسغاؤ { (Brisgau) آلمانیانك اسوپچره‌نك شمالنده واقع برخطهٔ قدیمه‌سیدر، که وقتیله مستقل بر قونتلق اولوب، ۱٤ نجی قرن میلادیده آوستریانك الینه کچمشیدی. ۱۸۰۵ دن بری بادن بیوك دوقه‌لغنه ملحقدر.

بريسو { (Brissot) فرانسه مشاهیرادباسندن اولوب، ۱۷۵٤ تاریخ میلادیسنده (شارتره) ده طوغمشدر. ژان ژاق روسونك افکارینه تابع اولوب، صنوف بشر بینده مساواتی التزام ایتدیکندن، (باستیله) قلعه‌سنه حبس اولنمش؛ وحبسدن قورتلدیغنده، انکلتره‌یه کیدوب، علی بر غزته نشر ایتمکه باشلامشیدی. آمریقایه دخی برسیاحت ایتدکدن صکره، ۱۷۸۹ ده فرانسه‌یه عودت ایدوب، اختلاله قاریشمش، وجمهوریت طرفداری بر غزته نشرینه باشلامشدی. حکومت موقته‌نك مجلس اداره‌سی اعضاسنه نصب اولنه‌رق، آوستریایه وبعده انکلتره وفلنکه اعلان حرب اولنمسنی ترویج ایتمشیدی. جمهوریت طرفدارانك معتدل برفرقه‌سی ریاستنه کچمکله، (روبسپیر) ك خصومتنی قزانوب، فرانسه‌نك حکومات متفقه حالنه وضعی فکرنده بولنمغله اتهام، و۱۷۹۳ ده اعدام اولنمشدر. امور سیاسیه وعدلیه‌یه متعلق بر قاچ اثری وآمریقایه بر سیاحتنامه‌سیله دیکر بعض آثاری واردر.

بريغ { (Brigg) انکلتره مشاهیر ریاضیوندن اولوب، ۱۵۵٦ ده طوغمش، و۱٦۳۰ ده وفات ایتمشدر. لغارتمه اصولنی اکمال ایله برابر هیئت وجغرافیایه متعلق بعض کشفیات نافعه‌یه موفق اولمشدر. لوندره واوقسفورد دار الفنونلرنده ریاضیه معلملکی ایتمشدر.

برايغتون { (Brighton) انکلتره‌نك (سوسکس) ایالتنده و لوندره‌نك ۸۰ کیلومتره جنوبنده برشهر واسکله اولوب، ۱۱٤٦۷۲ اهالیسی ۳۰۰ متره طولنده معلق بر ریختمی، پك مشهور دکز حاملری، چلیکلی معدن صولری وشرق اصولنده برسرایی واردر. یازین استحمام وتفرج ایچون پك چوق خلق طوپلانیر. بو شهر ٦۰ سنه اول عادتا بر قریه ایکن، قرال دردنجی جورجك اوراده بر صیفیه یاپدیرمسی اوزرینه، آز مدتده بیوك بر شهر اولمشدر.

بريكزن { (Brixen) آوستریانك تیرول خطه‌سنده، (اینسپروق) ك ۷۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٤۵۰۰ اهالیسی، مصنع بر کلیساسی وکوزل شرابی واردر.

بريكزهام { (Brixham) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده و (تورباى) قوینده بر قصبه اولوب، (دارموت) ك ۷ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و ۵۱۰۰ اهالیی جامعدر.

بریکه } عربده کرم وظرافتله مشهوره بر قادین اولوب، مدینهٔ منوره‌ده برمسافرخانه‌سی وار ایدی.

بریکیته } سنته — (Ste. Brigitte) اسوچ پرنسلرندن (براهه) عائله‌سنه منسوب (بریکر)ك قیزی اولوب، زوجنك وفاتنده، ۸ اولادینی ترکله، برمناستر تأسیس ایده‌رك، اسمنه نسبتله یاد اولنان بر راهبه‌لر طریقی ایجاد ایتمشدر. ٦٩ یاشنده اولدیغی حالده، قدسی زیارت ایدوب، عودتنده ۱۳۷۳ تاریخ میلادیسنده رومده وفات ایتمشدر. تشرین اولك ۸ نده یورطیسی اجرا اولنور.

بریکیده } سنته — (Ste. Brigide) ایرلاندەنك حامیه‌سی عد اولنان بر عزیزه‌در، كه ایرلاندەده طوغوب، قوجه‌یه وارمقسزین، برمناستر تأسیس، واطرافنه برطاقم راهبه‌لر جمع ایله. یكی بر طریق ایجاد ایتمشدر. ٥٢٥ تاریخ میلادیسنده وفات ایدوب، شباطك برنده یورطیسی اجرا اولنور.

بریل } (Bril) فرنكلی مشهور بر رسام اولوب، ۱۵۵٦ده آنورده طوغمش، و ۱٦۲٦ده رومده وفات ایتمشدر. برادری ماتیودن تحصیل ایتمش ایسه‌ده، مهارتده اونی گچمشدر.

بریندیسی } (Brindisi) ایتالیانك (اوترانته) ایالتنده وآدریاتیق دكیزی ساحلنده اولدیغی اوترانتەنك ۸۰ كیلومتره شمال غربیسنده واقع برقصبه واسكله اولوب، ۹۲۰۰ اهالیسی، نوعی وكوزل باغچه‌لری واردر. وقتیله خیلی یوك ومهم بر شهر اولوب. اون اوچنجی قرن میلادیده دخی ٦۰۰۰۰ اهالیسی وار ایدی. اوروپانك هرطرفندن كلن بیوك دمیر یول خطنك منتهاسی و بو وجهله بتون آوروپانك اك بیوك اسكله‌لرندن بری اولدیغی، اسكی اهمیتنی یكدن قزانمغه باشلامشدر.

بریوه } (Brive) فرانسەنك (قورزه) ایالتنده و(توله) شهرینك ۲۹ كیلومتره جنوب غربیسنده اولدیغی قورزه) نهری اوزرنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، مكتبی، كتبخانه‌سی وبعض فابریقه‌لری واردر.

بریه } (Brie) فرانسه‌ده پارسك جنوب شرقی جهتنده كوچك بر اسكی خطه اولوب. برقسمی «فرانسه خطه‌سی» ودیگری شامپانیه خطه‌لرینه مربوط ایدی. الیوم (سینه مع مارنه) ایالتنك قسم اعظمنی تشكیل ایدیور.

بز } (Bèze) پروتستانلغك روٴساسندن اولوب، ۱۵۱۹ تاریخنده (وزلی) ده طوغمش؛ وكنجلكنی سفاهتله گچیروب، لاتین لسانده برطاقم عزلیات دخی سویلمشیدی. ۱۵٤۸ ده سفاهتدن وازگچه‌رك، جنوه گیتمش، و(قالوین)ك احبا وشاگردانی صره‌سنه گچوب، پروتستانلغی قبول ایتمشیدی. بروقت اسویچره دار الفنونلرنده تدریسله مشغول اولدقدن صكره، فرانسه‌یه گیدوب، پروتستانلغی نشر، وناواره قرالنی بو مذهبه جلب ایتمكله، او صره‌ده فرانسه‌ده ظهور ایدن مذهب محاربانك وقوعنه سبب اولمشدر. ۱۵٦٤ ده (قالوین)ك وفاتی اوزرینه پروتستانلرك ریاستی صاحب ترجمه‌یه قالمش، و ۱٦۰۵ ده واقع اولان وفاتنه‌دكین مذهبنی نشر ایتمكله مشغول اولمشدر. حضرت داودك مزامیرینی نظماً ونثراً فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمش، ودیگر بعض اثرلر دخی براقمشدر.

بُزاخه } نجده‌ده بنی اسده منسوب برصویك اسمی اولوب، حضرت ابابكر صدیق (رضه)ك زمان خلافتنده ادعای نبوته جرأت ایدن (طلیحه بن خویلد) ایله حضرت خالد بن ولیدك قیادتی تحته بولنان عسكر مسلمین بینده وقوع بولمش اولان محاربه ایله مشهوردر. صحابه‌دن عكاشه بن محصن اسدی، بو محاربه‌ده شهید اولمشدر. — بو محاربه (یوم بزاخه) دیمكله مشهوردر. طلیحه‌نك قاچدی اولان (عیینه بن حصن) محاربه اثناسنده طلیحه‌دن آیرلمغله، كذابك عسكری منهزم اولوب، عیینه اسیر دوشمش؛ وحضور خلیفه‌یه گوتوریلوب، عفوه مظهر اولمشیدی. طلیحه ایسه بر روایته مدینهٔ منوره‌یه گیدوب، توبه واستغفار ایتمش؛ ودیگر بر روایته شامه قاچوب. بعده حضرت عمر بن خطاب (رضه)ك زمان خلافتنده غزاة مسلمین طرفندن طولیلرق، مدینه‌یه گوتورلدكده، توبه ایده‌رك، عفو وامان بولمشدر.

بزاز } بصره قریندە (میسان) نهری ساحلنده برگوچك قصبه اولدیغی یاقوت حموی ذكر ایدیور.

بُزاعه } حلب ولایت وسنجاغنك باب قضاسنده وباب قصبه‌سنك جهت شرقیه‌سنده اولەرق، حلبدن منبجه گیدن طریقك اورتاسنده بر

کوچك قصبه اولوب، مياه جاريه‌سی چوقدر. شاعر ابن فرس وابو فراس ايله ديگر بعض ادبانك مسقط رأسيدر.

بزانسون (Besançon) فرانسه‌ده دوب ايالتنك مركزی بر شهر اولوب، (دوب) نهری اوزرنده و پارسك ۳۵۰ كيلومتره جنوب شرقيسنده واقعدر. ۵۰۰ ٥٤ اهاليسی، آقادميا ودار الفنونی، طوپجی مكتبی، مكتب اعدادیسی، مصنع بر پروتستان كليسه‌سی، موزه‌سی، كتبخانه‌سی، جمعيت علميه‌سی، كوزل بر كوپريسی، بر اسكی سرايی، بعض آثار عتيقه‌سی، خالی، چوراب، اجزای كيميويه، مسكرات، ساعت وسائره فابريقه‌لری وپك ايشلك تجارتی واردر. يدنجی قول اردونك مركزی اولمغله. مستحكم حالده قونيلوب، خيلی قيشله‌لری وبر باروت باريقه‌سی دخی واردر. برچوق مشاهيرك واز جمله شاعر شهير (ويقتور هوغو) نك وطنيدر. اسكی بر شهر اولوب. اسم قديمی (وزونتيو) در.

بزرجمهر ملوك ساسانيه‌دن مشهور نوشروانك زمانده وزيری اولوب، عقل وحكمتيله مشهوردر. افعال واقوال حكيمانه‌سی حقنده پك چوق نوادر منقولدر. هنددن دخی بر طاقم كتابلر جلب ايدوب، لسان پهلويه ترجمه ايتديرمشيدی. چوق زمان معمر اولوب، هرمز ثالث بن نوشروانك زمانده وميلادك ۵۸۰ ويا ۵۹۰ تاريخلرنده وفات ايتمشدر.

بزرجمهر قمی ايران ادباسندن اولوب، قم شهرنده تولد ونشأت ايتمش؛ وعروض صاحبی سيفی ايله معاصر بولنمشدر.

بزرك اميد (كيا —) قهستانده حكومت سورن ملاحدهٔ اسماعيليه‌نك ايكنجيسی اولوب، بودولتك مؤسسی اولان حسن صباحك اميرلشكری اولمغله. مرقومك وفاتنده يعنی ۵۱۸ تاريخنده يرينه چكوب. ۱٤ سنه حكومت سوردكدن صكره. ۵۳۳ تاريخنده وفات ايتمشدر. اوغلی كيا محمد خلفی اولمشدر.

بزلانه اندلسده مالقه قربنده بركوچك قصبه اولوب. بعض مشاهير عملك مسقط رأسی بولندیغی ياقوت حموی ذكر ايدیور.

بزم عالم والد ماجد حضرت پادشاهی سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرينك والده‌سی اولوب، سلطان محمود خان ثانينك قادينلرندندر. جوامع شريفه ومكتب وچشمه كبی خيرات ومبراتی پك چوق اولوب، يكی باغچه‌ده مكمل برغربا خسته خانه‌سی دخی تأسيس ايتمشيدی. جوامع شريفه‌سنك اك بيوكی طوله باغچه‌ده سرای همايون قپوسنك قارشيسنده وساحل بحرده واقع والده جامع شريفيدر. ۱۲٦۹ تاريخنده ارتحال ايدوب، سلطان محمود خان حضرتلرينك تربه‌سنده دفن اولنمشدر.

بزمی (عبدالله) قرن عاشر شعراسندن اولوب، فلبلی قاضی درويش چلبينك اوغلی ايدی. داءالفيله مبتلا اولمغله، طوپال قاضی اسميله شهرت بولمشيدی. ۹۸۸ ده وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندر :

بشم اوستنده دكرمن يوريسه چرخ كبی
بن نيچه فكر دقيق ايله جهانده اوكونم

بزمی بو دخی عصر مذكور شعراسندن اولوب، آيدينليدر. روم ايلنده قضاده ايكن وفات ايتمشدر. شو بيت جملهٔ اشعارندر :

قسمت اوليجق عارف ورنده مى وشاهد
تسبيحله سجاده ويرلش سكا زاهد

بزمی (محمد افندی) متاخرين شعرادن اولوب، تكفور طاغليدر. ۱۱٤۹ ده وفات ايتمشدر. شو ايكی بيت جملهٔ اشعارندر :

بو كوندر عيش ونوشك وقتی فوت ايتمك دكل لايق
بيلور سك كاربان عمری زاهد اوتراق طوتمز
مذاق اولمش غم وافكار ايله طعن ايلمه صوفی
كلام نا سزايه بزمیٔ شيدا قولاق طوتمز

بزمیٔ استرابادی (خواجه غياث الدين محمد) ايران شعراسندن اولوب، شوخ مشرب بر آدم اولمغله، بو طبيعتدن طولايی قرن عاشر هجری اواسطنده استرابادده قتل اولنمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر :

جانا غم نيكخواه ميبايد داشت
فكر دل بيكناه ميبايد داشت
دل از كف عاشقان برون آوردن
سهلست ولی نگاه ميبايد داشت

بزمیٔ دهلوی (عبدالشكور) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل كرخلی اولديغی حالده، بر خيلی مدت شيرازده اقامتدن صكره. كوجراته رحلتله، ۱۰۲۸ تاريخنده

شاهجهان نامه «رت پدم» عنوانیله بر منظومه یازمش؛ وبعده دهلیده اقامت ایتمشدی. شو بر ایکی بیت مذکور منظومه سندندر:

طوطی بزبان سحر گفتار
از حسن پدم بخواند طومار
گفتا پدمست دخت شاهی
رویش بفروغ همچو ماهی الخ

بزمیٔ همدانی (میر عقیل) ایران شعراسندن بر ادیب وطبیب اولوب، شاه عباس ماضی‌یه منسوب ایدی. فرهاد وشیرین حکایه‌سنی کمال بلاغتله نظمه چکمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

ای کاش غم یار بیازار فرو شند
تاجان دهم آنجا که غم یار فروشند
رحمت براین بلبل شوریده که کارا
بینند که بچیند وبیازار فروشند

بزیع ازدی. صحابه‌دن اولوب، اوغلی عباس کندیسندن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

بزیه (Béziers) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده و(مونتپلیه) نك ۵۶ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (اوربه) نهریله (لانکدوق) جدولنك برلشدکلری محلده واقعدر. ۳۸ ۲۲۷ اهالیسی، مکتبی، کتبخانه‌سی، اسکی بر سوریله برقلعه‌سی، صو یولی وسائر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. شرابی وشکرلری مشهوردر. اندلسی فتح ایدن غزاه مسلمین بو قصبه‌یی دخی ضبط ایله برقاچ سنه تحت ادارەلرنده طوتدقدن صکره، ۷۳۶ تاریخ میلادیسنده شارل مارتل استرداد ایتمشدر.

بس (Besses) تراکی خطهٔ قدیمه‌سنك غرب جنوبی جهتنده وردوب سلسله‌سی جوارلرنده ساکن بونفش اولان برقوم قدیمك اسمی اولوب، بونلر وحشیلکلریله مشهور ایدیلر. مرکزلری (بساپاره) قصبه‌سی ایدی.

بساپاره (Bessapara) فلبه‌یه مضاف اولان تاتارپازارجغنك اسم قدیمی اولوب، زمان قدیمده (بس) قومنك مرکزی ایدی.

بسارابه (Bessaraba) رومانیا وبسارابیه جهتنده خیلی وقت اجرای حکم ونفوذ ایتمش بر عائله اولوب، بسارابیه خطه‌سی دخی بونلره نسبتله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. کندیلری قسطنطنیه‌یه قیصرلرندن (فانتاقوزن)ك نسلندن اولدقلری ادعاسنده بولنیورلردی. بونلردن ۱۲۶۵ تاریخ میلادیسنده وفات ایدن قره رودولف بایدوخان چنکیزینك غلبه‌سندن استفاده ایله، افلاق بجارلرك حکمدارلرك قورتاروب برپرنسلك تشکیل، وبکرشی تأسیس ایتمشدر. — بونك نسلندن اولان (میرکه) افلاق (وویوودەسی) اولدیغی حالده، قوصوه محاربه‌سنده صربلیلرله متفقاً حرب ایدوب، مغلوبیتی اوزرینه، دولت عثمانیه‌یه تابع ومطیع اولمشیدی. — خلفلرندن میخال، مائیو وقسطنطین افلاکی تابعیت عثمانیه‌دن چیقارمق اوزره دفعاتله عصیان، وجوارلرنده بولنان حرستیان حکمدارلرله اتفاق ایتمشلرسەده، دائما مغلوب اولوب، بر نتیجه استحصال ایده‌مه‌مشلر؛ ونهایت مرقوم قسطنطین، ظاهر اولان خیانتی اوزرینه، درت اوغلیله برابر استانبوله جلب اولندرق، ۱۷۱۴ تاریخ میلادیسنده اعدام اولنمشدر.

بسارابیا (Bessarabie) روسیه‌نك منتهای شرق جنوبیسنده بر خطه وایالت اولوب، شمالاً (پودولیا)، شرقاً (کرسون) ایالتلریله، جنوباً قره دکیزله وطونه ایله، غرباً دخی بغدانله محدود ومحاطدر. بو خطه رومانیادن (پروت) ورو‌سیه‌نك سائر ایالاتدن (دنیستر) نهرلریله آیرلمش اولوب، بر جزیره کبیدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۵۶۳۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۳۶۹۰۷۵ کشی اولوب، مرکزی (کیشنف) شهریدر. دیکر اهمیتلی شهر وقصبه‌لری: بندر، اسماعیل، خوتین، کیلیا (کلی) وآق کرماندر. اطرافنده اولان بیوك نهرلردن بشقه بر چوق چای ودره‌لری دخی واردر. اراضیسی دوز واووه اولوب، طوپراغی پك منبت اولمغله، کلیتلی ذخایر ایله اوزوم وسائر میوه‌لرك انواعی حاصل اولور. مرعالری دخی چوقدر. اهالیسنك قسم اعظمی رومان یعنی اولاخ اولمغله، بو خطه کرك جنسیت اهالیجه وکرك تاریخجه اردل کبی رومانیایه عائددر. زمان قدیمده (داچیا) دن معدود اولوب، رومالی (ترایان) طرفندن داچیانك سائر طرفلریله برابر ضبط، وبعض روما مهاجرلریله اسکان اولنمشدی. بعده غوت، هون، آوار، پچنك کبی اقوام وحشیه طرفندن پایمال اولندرق، بر آره‌لق مغوللرك وقریم تاتارلرینك دخی الینه دوشمشیدی. مؤخراً مجارلر طرفندن ضبط اولنه‌رق،

۱۳ نجی قرن میلادیده (قره رودولف بساربه) یدیله استقلالنی قزانمغله، بسارابیا تسمیه، وافلاق وبغدانله توحید اولنمشیدی. سلطان بایزید خان ثانی دورنده ۸۸۹ تاریخ هجریسنده دولت عثمانیه طرفندن فتح اولنه رق، ۱۲۲۷ تاریخنه دك اداره عثمانیه ده قالدقدن صکره، بکرش معاهده سیله روسیه یه ترك اولنمشدر. ۱۲۷۳ ده پارس معاهده سی طونه سا- حلنده کی برقسمنی استرداد ایدوب، رومانیایه ویرمش ایسه ده، بو پارچه یی دخی برلین معاهده سی ۱۲۹۵ ده روسیه یه اعاده ایتمشدر.

بَساسه { زمان جاهلیتده مکهٔ مکرمه یه ویریلن اسملرك بریدر.

بَساسیری { (ابوالحارث آرسلان بن عبدالله) عن اصل بهاء الدوله بن عضد الدوله بن بویه نك کولهسی ایکن، خلفای عباسیه دن قائم بامرالله نك رجالی صره سنه کچوب، امرای اتراکدن اولمشیدی. انباری ضبط ودیکر بر طاقم خدمات ایفا ایتدکدن صکره، قدری بالاتر اولمش ایکن، هر نصلسه خلیفه ایله آره لرنده برودت حاصل اولوب، صاحب ترجمه نك مصرده کی مستنصر فاطمی ایله مخابره ده بولندیغی استخبار اولنغله، ٤٤٠ تاریخنده بغدادده نچیقاریلوب، عقیبنده طغرل سلجوقی بغداده داخل اولمش؛ وبونکله بغدادده کی اتراك آره سنده منافرت ظهور ایتمسی اوزرینه، اتراکك چوغی بساسیرینك یانه جمع اولنغله، قوت بوله رق، ابیس بن مزیدله برابر موصلی قریش بن بدراندن ضبط ایتمش؛ وبعده مومی الیه قریشله دخی بالاتفاق، مستنصر فاطمی نامنه خطبه اوقوته رق، مشارالیه طرفندن خلعته نائل اولمشیدی. بونك اوزرینه طغرل بکله محاربه یه طوتیشوب، مؤخراً ٤٥٠ تاریخنده طغرل بك برادری ابراهیم اینالی همدانه طوغری تعقیب ایتکده ایکن، بساسیری قریشله برابر بغداده کیروب، خلیفه یی اخذ وحبس، ورؤسا- دن بر قاچ ذاتی قتل ایله، مستنصرك نامنه خطبه اوقوتمش ایسه ده، ٤٥١ تاریخنده طغرل بك برادرینی قتل ایتدکدن صکره، بغداده دخول ایله، قائم بامر- الله نی تخت خلافته اعاده ایده رك، بساسیری ایسه واقع اولان محاربه ده قتل اولنمشدر.

بِساطی { سمرقند شعراسندن ومولانا عصمت الله بخارینك تلامذه سندن اولوب، ابتدای امرده حصیرجیلقله مشغول اولمغله، (حصیری) تخلص ایتمشیدی. احفاد تیموردن خلیل سلطان بن امیرانشاهك زمانینده پاشامشدر. شو قطعه جملهٔ اشعارندندر:

شاه اسپی بشاعری بخشید
که چوتندیش چشم چرخ ندید
بود تند این قدر که از دنیا
نفسی تا بآخرت برسید

بُساق { عرفات قربنده بر طاغك ومکهٔ مکرمه ایله (جار) آره سنده بر صویك اسمی اولدیغی کبی، صحرای تیه ایله (ایله) آره سنده دخی بر عقبه نك اسمیدر.

بسبس { (الجهنی) صحابه دن وانصار دن اولوب، بدر غزاسنده حاضر بولنمشدر.

بست { سجستان ایله هرات وغزنین آره سنده بیوك بر شهر ایدی، که مدنیت اسلامیه زمانلرنده پك بیوك ومعمور اولوب، باغ وباغچه لریله وپك چوق علما وادبانك وطن ومنشئی اولمغله شهرت بولمشیدی. ابن حوقل غزنه دن ١٤ مرحله ده بولندیغنی بیان ایدیور. یاقوت حموی زمانینده خرابه یوز طوتمش اولدیغنی سویلیور.

بستان { [«البستان» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بُسحق { یاخود بسحاق (ابواسحاقدن مخففدر) اسمی احددر. ایران مشاهیر شعرا- سندن اولوب، شیرازلیدر. سائر شعرا می ومحبوبه حصر کلام ایتدکاری حالده، صاحب ترجمه اطمعه نك وصف ومدحندن بشقه بر شی دوشونمه مشدر. بناءً علیه (بسحق اطمعه) دیمکله شهرت بولمشدر. احفاد تیموردن اسکندر بن عمر شیخك منظورلرندن ایدی. اشعاری لطیف وهزل آمیزدر. اکثریا خواجه حافظ شیرازینك مصراعلرینی تضمین ایتمشدر. وفاتی ٨٢٧ تاریخنده واقع اولمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

جمال بره بریان و حسن دنبهٔ قربه
چنان بردند صبر ازدل که ترکان خوان یغمارا
چه آرایی بمشك وزغفران رخسار پالوده
برنك وبوی وخال وخطچه حاجت روی زیبارا

بُسر { (ابوعبدالرحمن — بن ارطاة) صحابه دن اولوب، حضرت فخر عالم (صلعم) افندمزه یتیشمش ایسه ده، طفل اولوب، صحبته نائل

اولهمامشدر. حضرت عمر بن الخطاب (رضه) ك خلا- فتنده عمرو بن العاصه امداد ايچون مصره كوندريلن عسكر مسلمين ايچنده بولنمش؛ وبعده شامده قالوب، معاويه يه انتساب ايتمشيدى. حضرت على (رضه) طرفندن حجاز ويمنده بولنان ولاته قارشى كوندريلوب، حضرت مرتضانك طرفنى التزام ايدنلر حقنده پك چوق غدر وظلم وخيانتلر ارتكاب ايتمشدر. جابر بن عبدالله وابو ايوب انصارى حضرتلرى بونك شرندن مدينهٔ منوره يى ترك قاچمغه مجبور اولان صحابه وصلحا جلهسندندر. نساء مسلمينى الك اول سبى ايدن بو آدم اولوب، يمنده پك چوق مؤمناتى بو حاله دوچار ايتمشيدى. بر روايتده معاويه نك زمانده مدينهده، وديكر بر روايتده عبدالملك بن مروانك زمانده شامده وفات ايتمشدر.

بسر (بن ابى بسر المازنى) بودخى صحابهدن اولوب، اوغلى ابو صفوان عبدالله، برادرى عطيه وهمشيرهسى صماء دخى صحبته نائل اولمشلردى. — بسر بن راعى العير، بسر بن سفيان، بسر بن سليمان دخى صحابهدندرلر.

بسراط مصرك دقهليه خطهسنده ودمياط قريبنده بر قصبه اولديغنى و(بلدالثماسيح) دخى دينلديكنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بسرفوت حلب جوارنده بر قلعه ايدى، كه ملك عادل نورالدين محمود بن زنكينك فتوحاتنده خيلى اهميتى اولوب، بعده خراب اولمشدر.

بسطام ايرانده خراسانك منتهاى جنوب شرقيسنده وكرمان ايله قهستان آره- سنده بر قصبه اولوب، واسع بر اووه ده وبر كوچك چايك اوزرنده واقعدر. قريبنده برطاق طاغلر وارد. وقتيله خيلى بيوك ومعمور ومستحكم بر شهر اولوب، چارشو وبازارى پك ايشلك ايدى. الماسى مشهور اولوب، خلافت عباسيه زمانلرنده بغداده نقل وفروخت اولنوردى. بعده خراب اولوب، اليوم كوچك بر قصبه حالندهدر. مشاهير اولياء الله دن بايزيد بسطامى حضرتلرينه برچوق علما وادبانك مسقط رأسيدر. ولى مشار اليهك تربهسى قصبهنك وسطنده واقعدر.

بسطه اندلسده جيان اعمالندن بر قصبه اولوب، ايچنده پاپيلان سجادهلرله مشهور اولديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور. اليوم اسپانيولجه (بازه) اسميله معروفدر. [«بازه» ماده- سنه مراجعت بيورياه.]

بسكت خوقند جهتنده شاش خطهسنده بر قصبه اولوب، بعض مشاهير علمانك مسقط رأسى بولنديغنى ياقوت حموى ذكر ايديور.

بسكره جزاير ده قسنطينه ايالتنده وقسنطينه نك ۲۳۲ كيلومتره جنوبنده، وزاب خطهسنده بر قصبه اولوب، بر سلسلهٔ جبالك جنوبى تكنده و(وادى بسكره) اسميله معروف برنهرك كنارنده در. ۷۰۰۰ قدر اهاليسى اولوب، يالكز ۳۰۰ قدرى فرانسز وقصورى عرب وبربردر. اسكيدن سور وخندغى اولوب، فرانسزلر دخى بعض استحكامات علاوه ايتمشلردر. مدنيت اسلاميه زمانده بيوك بر شهر اولوب، چارشو وبازارى پك ايشلك وجوامع ومساجد وحمامارى چوق ايدى. بعض مشاهير علمانك دخى مسقط رأسى بولنمشدر. اطرافى منبت ومحصولدار اولوب، خرمالرى مشهوردر، وبو مناسبتله (بسكرة النخل) اسميله دخى معروفدر.

بسكنتا جبل لبنان سنجاغنك (متن) قضاسنده ناحيه مركزى بر قريه اولوب، بيروتك ۹ ساعت شرقنده واقعدر. — ناحيهسى ۹ قريهدن مركب اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهاليسى واردر.

بسمل ديار بكر ولايت وسنجاغنده وديار بكرك ۴۰ كيلومتره شرق جنوبيسنده اولهرق دجلهنك ساحل يسارنده يعنى شمالنده بر كوچك قصبهدر.

بسمل (حاجى محمد تقى) ايران شعراسندن اولوب، دامغانليدر. قطعه سويلدده مهارتى وار ايدى.

— هندستان شعراسندن دخى بو مخلصله متخلص اوچ ذات بولنوب، برى (خواجه عبدالعزيز كور- كپورى)، برى (امير حسن كاكوروى) وبرىده عن اصل بدخشانلى اولان (امير محمد يوسف خان) در. شو بيت اوچنجيسنك جملهٔ اشعارندندر:

زاهد توصيح وشام عبث شورميكنى
الله اكبرست زالله اكبرت

بسوس عندالعرب شئامتده ضرب مثل حكمنه كچمش بر قادين اولوب، بر دوه جرحندن طولايى بكر ايله تغلب قبيلهلرى آره سنده ٤٠ سنه دوام ايدن بر حربه سبيت ويرمشدر.

بسوس (Bessus) اسکندر ذوالقرنینك مغلوب ایتدیکی دارانك قاتلنه یونان مورخلری طرفندن ویریلان اسمدر. کندیسی بلخ والیسی اولوب، (اربیل) محاربه‌سنده مغلوب اولان ولی نعمتنی قتل ایتدکدن صکره، ولایت مذکوره‌یه عودتله، استقلال ادعاسنه قالقیشمش ایسه‌ده، متعاقباً اسکندر طرفندن قتل، وممالکتی ضبط اولنمشدر.

بسیر (Bessières) بوناپارتك مارشالندن اولوب، بونك ایتدیکی محاربه‌لرك اکثرینده حاضر بولنمش؛ و ۱۸۰۸ ده، اسپانیاده کی موفقیتی اوزرینه، (ایسترییا) دوقه‌لغنه تعیین اولنمشدر. ۱۸۱۳ ده صاقسه محاربه‌سنده قتل اولنمشدر.

بسیسه بن عمرو. صحابه‌دن اولوب، بدر وقعه‌سنده حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز طرفندن ابو سفیانك عسکرینی معاینه‌یه کوندریلن بو ذاتدر.

بسیطه شام ایله عراق آره‌سنده کی بادیه‌نك بر قسمی اولوب، صوسز وعمراندن خالی بر چولدر.

— اندلسده دخی بو اسمله بر مملکت بولنوب، الیوم اسپانیولر طرفندن (البسیطه) دن محرف اولهرق، (آلباسته) دینلیور. [« آلباسته » ماده‌سنه مراجعت.]

بسیل (المطران) خلفای عباسیه زمانده کتب طبیه وفلسفیه‌یی لسان یونانیدن لسان عربی‌یه ترجمه ایدنلردندر.

بسیم (محمد — افندی) متأخرین شعرای عثمانیه‌دن اولوب، شیخ الاسلام اسبق عاشر افندی مرحومك اقرباسندندر. موالیدن اولوب، ۱۲۴۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

نظر قصر بیك کیبی کوسترش بولدی
نشیمن اولهلی شاه خیاله دیده‌لرم
کمر کوزندن ایدر آب حلقه‌لی سان جوش
ایدنجه اشکی مژه مدن اساله دیده‌لرم

بسیم (صاح — افندی) بو دخی متأخرین شعرادن اولوب. استانبولیدر. خواجکاندن اولوب، ۱۲۴۲ ده وفات ایتمشدر. شو ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

بر زمان یار ایله همبزم می وصحبت ایکن
شمدی بیغولهٔ هجرانه قودی شیوهٔ حق
شمع فانوس خیال رخ دلداره بسیم
دل شوریده‌یی سوزانه قودی شیوهٔ حق

بشّار (ابو معاذ بن برد العقیلی) مشاهیر شعرای عربدن اولوب، عن اصل طخارستانلی اولدیغی حالده، ملهبه بن ابی حفره طرفندن اسیر توتیلوب، بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبعده بغداده کیده‌رك، مهدی بن منصور عباسی‌یی مدح ایتمشدی. آنادن طوغمه اعمی اولدیغی حالده، شعر وادبده بینظیر ایدی. اون یاشنه وارمازدن شعر سویلمکه باشلامشدی. اشعاری فوق العاده شهرت بولوب، افواه ناسده متداول ایدی. اعتقادی صاغلام اولمیوب، الحاده میلی وار ایدی. بر روایتده خلیفه مهدی‌یی هجو ایتدیکندن، ودیکر بر روایتده بر شعرنده الحادی التزام ایتدیکندن، خلیفه‌نك امریله ضرب اولنهرق، ۱۶۷ تاریخنده، پك مسن اولدیغی حالده، متأثراً وفات ایتمشدر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یا قوم اذنی لبعض الحی عاشقة
والاذن تعشق قبل العین احیانا
قالوا بمن لاتری تهزی فقلت لهم
الاذن کالعین توفی القلب ما کانا

بشارات اندلس عربلرینك اسپانیانك جنوبنده واقع (سیرانواده) جبالیله بو جبالدن آقان نهرله ویردکاری اسمدر.

بشاره (یاخود بشاریه) نوبده بولنان بجاقو منسوبلرندن بیوك قبیله‌سی اولوب، بواسم بعضاً بتون بجا قومنه دخی اطلاق اولنور. [« بجا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُشت نیسابورجوارنده ۲۲۶ قریه‌یی حاوی بر ناحیه ایدی، که اهالیسی ایچنده ادبیات عربیه ایله توغل ایدن علما وادبانك کثرتی جهتیله (بشت العرب) دخی دینلیردی.

بُشتیر شامك شرق جهتنده بر طاغ اولوب، فرات وادیسنه‌دك ممتد اولدیغنی، وبعض معادنیله مشهور بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بشر بن براء الخزرجی. صحابه‌دن وانصاردن سالف الترجمه براء بن معرورك اوغلیدر. عقبه وبدر واحد غزالرنده بولندقدن صکره. خیبر غزاسنده حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزله برلکده یدیکی

طعام مسمومدن متأثراً بر روایتده درحال ودیکر بر روایتده بر سنه صکره وفات ایتمشدر.

بشر بن حارث { الاوسی الظفری. بودخی صحابه‌دن وانصاردن او. لوب، برادرلری مبشر وبشیر ایله برابر احد وقعه‌سنده حاضر بولنمشلردر. — صحابه‌دن وقریشدن دیکر بن بشر بن حارث واردر، که حبشه هجرت ایدنلردن اولوب، بدر وقعه‌سندن صکره حجازه عودت ایتمشدر.

بشر بن عاصم { الثقفی. صحابه‌دن‌اولوب، حضرت‌عمر فاروق (رضه) طرفندن اهواز صدقاتنه عامل تعیین اولنمش ایسه‌ده، مسئولیت اخرویه‌دن احترازاً امور عباده قاریشمغی قبول ایتمه‌مشیدی. بعض محدثین کندیسنی تابعیندن عد ایتمشلردر.

بشر بن عبدالله { الانصاری، بشر بن عبد وبشر بن عرفطه الجهنی دخی صحابه‌دن اولوب، برنجیسی یمامه غزوه‌سنده شهید اولمش، واوچنجیسی فتح مکه‌ده حاضر بولنمشدر.

بشر بن معاویه { البکائی. صحابه‌دن وبنی کلابدن اولوب، پدری معاویه بن ثور ایله برابر نزد حضرت پیغمبریه کیده‌رك، اسلامه کلمش؛ وحضرت رسول‌الله (صلعم) مبارك الیله بونك باشنی مسح بیورمشلر ایدی.

بشر بن المعتمر { مشاهیر متکلمینـدن او‌لوب، معتزلدن (بشریه) دینلن طائفه‌نك رئیسیدر.

بشر بن المعلی { بن ابی رود العبدی، بشر بن النهجنع البکائی وبشر بن هلال العبدی صحابه‌دندرلر.

بشر حافی { اولیاء اللهدن بر ذات اولوب، ۱۵۰ تاریخ هجریسنده مروده طوغمش؛ وبعده بغداده کیدوب، طول مدت اوراده وعظ ونصیحتله مشغول اولدقدن صکره، ۲۲۷ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مواعظه متعلق پك چوق اقوال حکیمانه‌سی منقولدر.

بشره { جبل لبنان سنجاغنك بترون قضاسنده وطرابلسك ۷ ساعت شرق جنوبیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۳۵۰۰ اهالیسی واردر. ناحیه‌سی ۹ قریه‌یی حاویدر.

بش طاغ { قافقاس سلسله‌سنك شمال شرقی قسمی اولوب، بر صره تپه‌لرله (البرز) سلسله‌سنه دخی کسب ارتباط ایدیور. میاه معدنیه‌سی چوقدر. بو طاغلرك اتکلرنده جنس آتلر یتیشدیرلدیکندن، بطلیوس (هیپیق) یعنی «جبال فرسیه» تسمیه ایتمشدر.

بشکطاش { استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده بیوك برقریه اولوب، طوله‌باغچه ایله اورتەکوی آره‌سنده واقعدر. پایتخت دولت علیهٔ عثمانیه اولان قسطنطنیه شهرینك برمحله‌سی حکمنده اولوب، مرکزی بك اوغلنده اولان آلتنجی دائرهٔ بلدیه‌یه تابعدر. یالکز دکیرمیسنجه یالیلردن عبارت اولمیوب، اوستنده‌کی تپه‌لره طوغری ممتد اولور ماچقه، حصکی تارله‌سی، یلدیز، یکی محله، قلیچ علی کبی برچوق محله‌لری جامعدر. چارشیسی، ۲ حمامی، ۲۰ قدر جامع ومسجدی، عسکری وملکی رشدیه مکتبلری، «حمیدیه» نامیله بر مکتب ابتدائیسی واردر. بشکطاشك غرب جهتنده طوله باغچه سرای همایونی بولندیغی کبی، شرق جهتنده دخی چراغان واوستنده‌کی تپه‌ده یلدیز سرای همایونلری بولنیور. یلدیز سرای همایونك اطرافنده متعدد قشلهلر بولندیغی کبی، ماچقه‌ده‌دخی سلاحخانه اتخاذ اولنان غایت‌کوزل برقشله ومتعدد قره‌غولخانهلر واردر. متعدد تکایا وتربهلر دخی بولنوب، مشهور خیرالدین باربروسك دخی تربه‌سی نامیله یاد اولنان محله‌ده بنا کرده‌سی بولنان جامع شریف جوارنده‌در. جوامع شریفه‌سنك اك بیوکی قانونی سلطان سلیمان خان زمانده صدر اعظم بولنمش اولان رستم پاشانك برادری سنان پاشا طرفندن بنا ایدلمش اولان (بشکطاش جامعی) اولوب، اشبو عصر جلیل حضرت عبدالمجید خانیده یلدیز سرای همایونی جوارنده تأسیس بیوریلان (یلدیز) وارطغرل وحمیدیه جامع شریفلری دخی غایت لطیف ودلنشین برطرزده‌در. [«یلدیز» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.] قبل الفتح بشکطاش دخی بوغاز ایچنك سائر جهتلری کبی کوچك برقریه حالنده‌اولوب، (یاسونیون) اسمیله مسمی ایدی. کویا مشهور (آرغونوت) لرك رئیسی (یاسون) بو قریه‌یه یناشوب، دمیر آتمش اولدیغندن، بو اسمله تسمیه ایتمشلردی. سلطان

محمد خان ثانی حضرتلری استانبولك فتحنده دوتماسنی بورایه یتاشدیروب، کیلری اورادن براً کاغد خانه‌یه نقل بیورمشلردی.

بشیر آغا { (حاجی —) سلطان احمد خان ثالث وسلطان محمود خان اول زمان سلطنتلرنده ۳۰ سنه مقتدیاً دارالسعاده آغاسی بولنمش بر ذات اولوب، علی‌الخصوص دور سلطان محمود خانیده فوق العاده بر نفوذ قزانمشیدی. ابتدا سلطان احمد خان ثالثك مصاحبلرندن اولوب، ۱۱۲۵ ده دار السعاده آغاسی سلیمان آغا ایله برابر قبرسه نفی اولنه‌رق، وبعده مصره واورادن حجازه کوندریله‌رك، شیخ الحرم اولمشیدی. ۱۱۲۹ تاریخنده دارالسعاده اغاسی اولوب، سلطان احمد خانك آخر سلطنتنه دکین بو مقامده قالدقدن صکره، سلطان محمود خان اول طرفندن دخی ابقا اولنه‌رق، عادتا مرجع کل حکمنه کچمشیدی. ۱۱۵۹ تاریخنده ۹۶ یاشنده وفات ایتمشدر. باب عالی جوارنده اسمیله یاد اولنور و(آغا جامعی) دیمکله دخی معروف بر جامع شریفیله اتصالنده مکتب ومدرسه وکتبخانه وچشمه‌سی اولدیغی کبی، ایوبده بابا حیدر محله‌سنده دخی بر دار الحدیثیله کتبخانه ومکتب وچشمه‌سی ومدینهٔ منوره‌ده بعض خیراتی وار در. جامعی اتصالنده‌کی کتبخانه‌سی ۱۳۶۸ وایوبده‌کی دخی ۲۱۹ جلدی حاویدر.

— ینه مشار الیه سلطان محمود خانك دور سلطنتنده بر فاج سنه دار السعاده اغاسی اولمش دیکر بر بشیر آغا دها واردر، که برنجیسندن فرق ایچون (کوچك بشیر آغا) دیمکله معروفدر. بودخی همنامی کبی نفوذ واقتدار قزانمغه چالیشوب، علی الخصوص آدملری طائفهٔ علیادن بعض ذواتی تحقیر ایتمش اولدقلرندن، دردست تهیئه بولنان بر قنالغه‌ك اوکنی آلق ایچون، ۱۱۶۵ تاریخنده پادشاه مشارالیه کندیسنی قیز قلعه‌سنده اعدام ایتدیرمشدر. بونك دخی بعض خیراتی اولوب، وفاتنده ۶۰ ملیون غروش نقودی وارتشاسنی مبین بعض مخابراتی ظهور ایتمشیدی. — بر اوچنجی بشیر آغا دخی سلطان مصطفی خان ثالث زمانده ۱۱۷۱ ده دارالسعاده آغاسی اولمشدر.

بشیر انصاری { (ابو رافع) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه منقولدر. اسمی (بشر) ویاخود بانك ضمی وشینك فتحیله (بشیر) اولدیغی دخی مرویدر.

بشیر بن ابی زید { صحابه‌دن وانصاردن اولوب، عهد رسول الله (صلعم)ده قرآن کریمی جمع ایدنلرك بریدر. خلافت حضرت عمر (رضه) زمانده جسر وقعه‌سنده شهید اولمش؛ وبر روایتده دها خیلی وقت معمر اولوب، صفین وقعه‌سنده برادری (وداعه) ایله برابر معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر. پدری ابو زیدك دخی صحابه‌دن اولوب، احد واقعه‌سنده حاضر بولندیغی مرویدر.

بشیر بن اکال { معاوی. صحابه‌دن اولوب، کندیسندن اوغلی ایوب واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه نقل اولنمشدر. حجه کیدرکن ابو سفیان طرفندن اسیر طوتیلان نعمان بن زید بن اکالك عمجه‌سیدر. اسمنك (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — بشیر بن انس انصاری، بشیر بن تیم، بشیر بن جابر عبسی وبشیر بن حارث عبسی دخی صحابه‌دندر.

بشیر بن الخصاصیه { صحابه‌دن ومهاجریندن اولوب، اواخر عمرنده بصره‌ده ساکن اولمش؛ وبعض احادیث شریفهٔ صحیحه نقل وروایت ایتمشدر.

بشیر بن سعد { (ابو النعمان) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، حضرت ابا بکره انصاردن اك اول بیعت ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. عقبهٔ ثانیه وبدر واحد وسائر غزواته حاضر بولنوب، هجرت نبویه‌نك ۱۲ نجی سنه‌سی حضرت خالد بن ولیدك معیتنده اولدرق، یمامه‌دن عودتنده عین التمر وقعه‌سنده شهید اولمشدر. کندیسندن اوغلی نعمان واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر. — بشیر بن سعد بن نعمان وبشیر بن عبدالله الانصاری دخی صحابه‌دن اولوب، برنجیسی پدریله برابر احد وخندق غزوه‌لرنده، وایکنجیسی یمامه وقعه‌سنده حاضر بولنمشدر.

بشیر بن عقبه { صحابه‌دن ابو مسعود عقبه‌نك اوغلی اولوب، زمان حضرت نبویه یتیشمش؛ وپدرندن بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر. صفین وقعه‌سنده معیت حضرت مرتضاده بولنمشدر.

بشیر بن عقربه { (ابو الیمان) صحابه‌دن اولوب، پدری معیت حضرت پیغمبریده غزواتك برنده شهید اولمشیدی. کندیسی بعده فلسطینده ساکن اولوب، عبدالملك بن مروانله بعض ماجرالری مرویدر. بعض احادیث شریفه دخی روایت ایتمشدر.

بشیر بن عمرو { (ابو عمره) صحابه دن وانصاردن اولوب، حضرت علی (رضه) ك معیتنده اولدیغی حالده، صفین محاربه‌سنده شهید اولمشدر. اسمی (بشر) اولدیغی دخی مرویدر. — صحابه‌دن دیگر بر (بشیر بن عمرو) واردر، که هجرت سنه‌سی تولد ایدوب، ۸۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بشیر بن عنبس { (فارس الحواء) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، همان کافهٔ غزواتده معیت رسول‌اللهده بولنمش، و (جسرابی عبید) وقعه‌سنده شهید اولمشدر. قتاده بن نعمانك عزاده‌سیدر.

بشیر بن لیث { هارون الرشید زمانینده سمرقندده خروج ایتمش بر آدمدر، که ۱۹۰ تاریخنده خلیفه‌نك عسکرینه غلبه چالمغله، کسب قوت ومکنت ایده‌رك، بر سنه صکره خراسانك ضبطنه تشبث ایتمش ایسه‌ده، بودفعه طوغلوب، زنجیر بند اولهرق، بغداده کتیرلمش؛ وحضور خلیفه‌ده اعدام اولنمشدر.

بشیر بن معبد { (ابو بشر اسلمی) صحابه‌دن اولوب، کندیسندن اوغلی بشر واسطه‌سیله بعض احادیث شریفه منقولدر.

بشیر بن منذر { الاوسی (ابو لبان) صحابه‌دن وانصاردن اولوب، بدر غزاسنه متهیٔ عزیمت اولدیغی حالده، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمز کندیسنی مدینهٔ منوره‌ده استخلاف بیورمشلردی. حضرت عثمان (رضه) دن اولجه وفات ایتمشدر. کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر.

بشیر حارثی { (ابو عصام بن فدیك) صحابه‌دن اولوب، اصل اسمی (اکبر) ایکن، قومی اولان بنی حارث طرفندن عرض اسلام ایچون نزد حضرت پیغمبریه کوندرلدیکنده، (بشیر) تسمیه بیورلمشیدی. اوغلی عصام دخی صحابه‌دندر.

بُشَیر عدوی { (ابو ایوب — بن کعب) مشاهیرتابعیندن وبصریوندن اولوب، ابو هریره وابوذر وابو الدردادن روایة بعض احادیث شریفه نقل ایتمشدر.

بشیر غفاری { صحابه‌دن اولوب، کندیسندن بعض احادیث شریفه مرویدر.

بشیك کولی { سلانیك ولایت وسنجاغنك کسندیره قضاسنده وقضانك قسم شمالیسنده برکول اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۳۳ وعرض وسطیسی ۵ کیلومتره‌در. جهت غربیه‌سنده ونفس سلانیك قضاسنده اولان آیواسیل کولنك آیاغیله شمال وجنوبدن برطاقم کوچك چایلر بوکوله منصب اولوب، فضلهٔ میاهی ۷ کیلومتره طولنده برآیاق واسطه‌سیله (رندینه) کورفزینه دوکیلور. کولك عمق بعض محللرنده ۳۰ مترمیه بالغ اولور. بالبغی چوق اولوب، صید ماهیسنك یوزده یکرمی نسبتنده اولان رسم سنویسی ۱۲۵۰ لیرا بدلله احاله اولنمقده‌در.

بشیکه { قلعهٔ سلطانیه‌نك خارجنده، آناطولی ساحلنده وتوآ خرابه‌لری (یعنی اسکی استانبول) ك اوکنده برقوی اولوب، سفائن ایچون برملجأ حکمنده‌در.

بَصبص { دولت عباسیه زمانینده یتیشن مغنیه‌لرك مشهوره‌لرندن اولوب، لاغوته چالمقده دخی مهارتی وار ایدی، وفوق العاده حسن ونزاکتیله شهرتشعار ایدی. مدینهٔ منوره‌ده طوغوب، عن اصل یحیی بن‌نفیسك جاریه‌سی ایکن، مهدی خلیفه طرفندن اشترا، وبغداده جلب اولنمشیدی.

بصره { عراق عربیده وشط العربك ساحل غربیسندن برساعتلق مسافه‌ده همنامی اولان ولایتك مرکزی بر شهر اولوب، بغدادك ٤٦٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده وبصره کورفزی منتهاسندن ۹۰ کیلومتره یوقاریده اولهرق، ″۳۰ ′۲۹ °۳۰ عرض شمالی ایله ″۳۶ ′۱۹ °٤۵ طول شرقیده واقع وشط العربه بر خندقله مربوطدر. اطرافی شط العربك فیضاندن متحصل بطاقلقلرله محاط اولدیغندن، هواسی پك آغیر و وخیم اولوب، اهمیت تجاریه‌سیله برابر اهالیسی ۲۰۰۰۰ دن زیاده دکلدر. یالکز ایلولدن کانون اولدك بر سنه درت آی تجا-

رتنك اك ايشلك وقتى اولمغله، موسم مذكورده بر طرفدن هنددن وايران وجزيرة العرب سواحلندن كلن سفائن وبرطرفدن دخى بغداددن وجزيره وموصل وسائر طرفلردن اينن قايقلر وكاروانلر اهالينك مقداريني موقتاً تضعيف ايدرلر. متعدد جوامع ومساجدى، بيوك چارشو وبازارى، جسيم خان ومخزنلرى واردر. شهر ۲۰ كيلومتره طولنده برسورله محاط اولوب، بو سورك داخلنده وقتيله خانه‌لرله مستور بولنمش اولان محلك قسم اعظمى خرمالق وباغچه و واسع ميدانلرله برطاقم ويرانه‌لردن عبارتدر. سوقاقلرى طار وطولا. شيقلى اولوب، قالديرملرى غيرمنتظم وخانه‌لرى عمومیت اوزره ايكى قاتدن عبارتدر. مع هذا اوزاقدن منظره‌سى پك لطيف اولوب، مناره‌لرى خرما آغاجلرينك آره سندن پك كوزل كورينور. خرمالرى مشهور وكللرى پك چوقدر. كيلر شهره قدر واصل اولورلر، واورادن بغداده دخى كوچك وابورلر ايشلر. بصره شهرى حضرت عمر بن الخطاب (رضه) ك زمان خلافتنده و ۱۴ تاريخ هجريسنده (عتبه بن غزوان) طرفدن تأسيس اولنمرق. مقصد تأسيسى ايران جهتنده فتوحاته مشغول اولان عسكر مسلمينك قيشله‌سندن عبارت ايدى. آنجق او وقت تأسيس اولنان بصره شمديكى محلنده اولميوب، شمدى قصبه شط العرب ساحلنه قريب اولديغى حالده، او وقت ساحل مذكورك ۱۷ ويا ۱۸ كيلومتره غربنده واقع ايدى. محل مذكورده بعض ويرانه‌لرله حضرت طلحه وزبير (رضيهما) نك مرقدلرى وحضرت على (رضه) ك جامع شريفى موجوددر. محل مذكوردن فراتك بر كوچك قولى مرور ايدوب، بصره كورفزينه منتهى اولديغى كبى، مذكور قول ايله شط العرب آره‌سنده دخى سير سفائنه صالح بر جدول حفر اولنمشدى. بصره بوندن بشيوز سنه اوله كلنجه‌يه قدر محل قديم اصليسنده اولوب، اوندن صكره خرابه يوز طوتغله برابر، آكلاشلديغنه كوره مذكور خندقك طوله‌سندن طولايى، قالان اهالى اوراسنى تركله، شط العرب ساحلنه اينمكه، ويكى قصبه‌يى تأسيسه مجبور اولمشلردر. عتبه طرفدن تأسيسنى متعاقب بصره پك چابق كسب وسعت وعمران ايدوب، دولت اموىه زمانده عبيد الله بن زياد كتحت اداره سنده ايكن ۲۰۰۰۰۰ اهاليسى بولنمش اولديغى محققدر. مدنيت اسلاميه زمانده هند ايله اولان تجارتك بر بيوك مخزنى حكمنده اولمغله، ثروت وتجارتى پك چوق اولديغى كبى، علوم ومعارفك دخى اك پارلق مركزلرندن اولوب، ادباسى كوفه ادباسيله دعاى رقابت ايدرلردى؛ وايچندن پك چوق مشاهير علما چيقمشدر. اميد برونى طريقنك كشفندن صكره، بصره‌نك اسكى اهميتى قالمامش ايسه‌ده، محلى تبديل اولندقدن صكره دخى يينه خيلى مهم وتجارتكاه بر اولوب، بوندن يوز سنه اوله كلنجه‌يه قدر يوز بيكدن زياده اهاليسى وار ايدى. بعده برطرفدن دولت عليه ايله ايران آره‌سنده بعض محاربات ميدان اولديغى كبى، هواسى زياده سيله وخيم بولنمش، وسويش جدولنك آچلمسى تجارتنه بر قات دها سكته كتيرمشدر. سلطان مراد خان رابع زمانده ۱۰۴۸ تاريخنده ضميمهٔ ممالك عثمانيه اولوب، ۱۱۰۷ ده عربلر طرفندن ضبطله ايرانه تسليم اولنمش ايسه‌ده، درعقب استرداد اولنه‌رق، ۱۱۸۷ ده تكرار ايرانه چكمش، و۶ سنه صكره تكرار طرف دولت عليه‌دن استرداد اولنمش؛ و ۱۲۳۱ ده وهابيلرك الينه چكديكى حالده، مصرلى ابراهيم پاشا طرفندن استخلاص اولنه‌رق، ۸ سنه قدر ادارهٔ مصريه آلتنده قالدقدن صكره، ينه تحت ادارهٔ عثمانيه‌يه آلنمشدر. اكثريا آيريجه بر ايالت اتخاذ اولنوب، ولايات تشكيلنده بغداد ولايتنه ملحق بر لوانك مركزى ايديسه‌ده، اخيراً آيريجه بر ولايتك مركزى اتخاذ اولنمشدر.

بصره { ولايتى. ممالك عثمانيه‌نك منتهاى شرق جنوبيسنده اولوب، شرق شمالى جهتندن حدود ايرانيه ايله يعنى خوزستان ونام‌ديكرله اهواز ولرستانله، شمال غربى جهتندن بغداد ولايتيله، غرب جنوبى جهتندن نجد ودهنا چوللريله، جنوب شرقى جهتندن دخى بصره كورفزيله محاط اولوب، بو ولايته ملحق واحسا خطه‌سندن عبارت اولان نجد سنجاغى جزيرة العربك ساحل شرقيسى بوينجه ممتد اولمغله جنوباً عمان امامله‌غنك حدوديله دخى محدوددر. عراق عربى يعنى خطهٔ قديمهٔ بابلستانك جنوب شرقى قسميله جزيرة العربك منتهاى شرق شماليسنده اولان احسا وبحرين خطه‌لرندن عبارت اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سى تقريباً وتخمينا ۱۵۰۰۰۰ مربع كيلومتره واهاليسى غيراز عشاير ۱۵۰۰۰۰ كشيدر. اراضيسى دوز

اولـوب، طاغ واورمانلری یوقدر. بغداد ولایتندن کلن (دجله) ایله (فرات) نهرلری بوولایتی شق‌ایدوب، بصره سنجاغی داخلنده برلشه‌رك، شط العرب ایرماغنی تشکیل، و بو ایکی جسیم نهرك متعدد تابعلری وبنلرنده کی قول وحدودلر ولایتك اراضیسنی سقی ایدرلر. نهرلرك صویندن کرك فیضان طبیعیلرنده وکرك بصره‌دن چوق دها یوقاریلره قدر حس اولنان مد وجذرك تأثیریله استفاده اولنمق ممکن اولدیغندن، بصره ولایتی برایکنجی مصر اولمق استعدادینی حائز ایسه‌ده، کرك اسکی بابلیلر وآثوریلر زمانلرنده وکرك مدنیت اسلامیه وعلی الخصوص خلافت عباسیه دورنده آچیلش اولان متعدد جدولرطولمش، وسدلر یتقلش‌اولدیغندن، بواستعداد طبیعیدن استفاده اولنه‌میوب، وقتیله سبب عمران وثروت اولان جدولر الیوم بطاقلقلر تشکیلیله اهالیی امراض مهلکه‌یه دوچار ایتمکدن بشقه برشیئه یارامیور. معهذا خیلی مقدار بغدای، آرپه، چلتیك، داری وسائر حبوباتله کلیتلی خرما وسائر میوه‌لر حاصل اولـور. ملحه‌لری دخی چوق اولوب، خیلی طوز اخراج اولنـور. دوه، آت، قیون کبی حیـوانات اهلیه ایله اقلیمك مساعد اولدیغی حیوانات وحشیه دخی چوقدر. بو تعریف ولایتك نفس بصره، عماره ومنتفك سنجاقلرینه عائد اولوب، احسا سنجاغنك ایسه همان یالکز سواحلی معمور وایچ طرفلری چول اولغله، باشیجه اهالیسنك مدار تعیشی تجارت وانجی صیدیدر. ولایتك غرب جنوبی جهتنده‌کی چوللرده منتفك عشیرتنك منقسم بولندیغی قبائل کشت وکذار ایدوب، شمر وعنزه عشایری دخی تقرب ایدرلر. اهالیسی عمومیت اوزره عرب اولوب، اکثری شیعی وقصوری شافعی وحنفی مذهبلرینه تابعدرلر.

بصره ولایتی بر وجه زیر ٤ سنجاق، ۱۵ قضا و۸ ناحیه‌یه منقسم اولوب، عشایر وقبائلدن وشهر وقصبه‌لردن ماعدا ۲۱۷ قریه‌یی جامعدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بصره	بصره	ابوالخصیب
		فاو
		شط العرب
		هارته
		زبیر
	قورنه	
	کویت	
منتفك	ناصریه	جبیله بطحا بنی سعید
	سوق الشیوخ	
	شاطره	
	حی	
	حمار	
عماره	عماره	
	شطره	
	زبیر	
	دوبریج	
نجد	هفوف	
	قطیف	
	قطر	

بصره { سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، شرقاً حدود ایرانیه ایله، شمال غربی جهتندن عماره ومنتفك سنجاقلریله، جنوباً دخی نجد سنجاغیله وبصره کورفزیله محدوددر. مرکزی بصره شهری اولـوب، مادهٔ آنفه‌ده‌کی جدولده کوسترلدیکی اوزره، ۳ قضادن مرکب ومرکز قضاسی ٥ ناحیه‌یی جامعدر. بصره ولایتنك اك منبت ومحصـولدار واك تجارتکاه سنجاغی اولـوب، آنجق زیاده وخامت هوا ایله متصفدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰۰ راده‌لرنده‌در. محصولات وسائر احوالی ولایتك احوال عمومیه‌سنه تابعدر. — بصره قضاسی سنجاغك قسم اعظمندن عبارت اولوب، شمالاً قرنه قضاسیله وجنوباً بصره کورفزیله وکویت قضاسیله محدوددر. حاوی اولدیغی ٥ ناحیه ایله برابر غیراز عشایر ۹۳ قریه‌یی جامعدر.

بصره { مغرب افصاده بحر محیط آطلاسی ساحلی قرینده واقع (سوس) جوارنده اولهرق فاسدن ٤ کونلك مسافده بیوجك ومعمور بر شهر ایدی، که بعض جغرافیـون عربك تعریفنه کوره، سورله محاط اولوب، ۱۰ قپوسی، میاه جاریه‌سی وباغ وباغچه‌لری وار ایدی. طائفهٔ نساسنك حسن وجمالیله دخی مشهور ایدی. بو شهر اوائل دور اسلامده تأسیس اولنه‌رق، آلتنجی ویا یدنجی قرن هجریده خراب اولمشدر.

بصره کورفزی { و نام دیکرله بحر فارس (Golfe Persique) آسیا قطه‌سنك جنوب غربیسنده بریوك کورفز ودها

طوغریسی بر دکیزدر، که بحر محیط هندینك عمان دکیزندن هرمز بوغازیله آریلوب، جزیرة العرب ایله ایران آره‌سنده شمال غربیه طوغری اوزانه‌رق، شط العربك منصبنه قدر ممتد اولور. بو وجهله جزیرة العربك عمان قطعه‌سی هرمز بوغازنده‌کی (مسندام) بروندن هجیر قربنده‌کی (رکان) برونته‌دك بر بیوك قوی شکلنده اولدرق، بصره کورفزینك سواحل جنوبیه‌سنی، الحسا خطه‌سی غرب جنوبی ساحلنی وایرانك فارس وکرمان خطه‌لری شرق شمالی سواحلنی تشکیل ایدوب، بصره سنجاغی منتهای شمال غربیسنده وهرمز بوغازی دخی منتهای جنوب شرقیسنده واقعدر. هرمز بوغازندن شط العربك منصبی اولان (فاو) بوغازینه دك طولی ۹۷۵ وعرض اعظمی ۳۷۰ کیلومتره اولوب، اکطار محلی ۱۷۰ ووسعت وسطیسی ۲۰۰ کیلومتره راده‌لرنده‌در. بصره کورفزی ۲۵° ۵۸′ ایله ۲۵° ۳۰′ عرض شمالی و ۴۵° ۲۸′ ایله ۵۴° ۱۵′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۸۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. جزیرة العرب جهتنده‌کی سواحلی مقعر وایرن جهتنده‌کی محدب شکلنی ابراز ایدوب، سواحل عربیه‌سنده (بحر البنات) و (بحرین) اسملریله ایکی بیوك کورفز وبر چوق کوچك قویلر ومنتهای غرب شمالیسنده (کویت) کورفزی بولنمقله، بوساحلی برقات دها اوزاتدیغندن، بصره کورفزینك جزیرة العرب جهتنده‌کی سواحلی ۲۱۷۰ وایران جهتنده‌کی سواحلی ۱۲۵۰ کیلومتره طولنده‌در. بووجهله بحر مذکور سواحلنك برثلثندن زیاده‌سی ایران دولتنه وقسم متباقیسنك نصفی دولت عثمانیه‌یه ونصف دیکری عمان یعنی مسکت اماملغنه عائدر. سواحل عثمانیه‌ده‌کی اسکله‌لرینك باشلیجه‌لری فاو، کویت، قطیف، هجیر؛ مسکت اماملغی سواحلنده‌کیلر: بداعه، سور، اودبی، خرجه؛ سواحل ایرانیه‌ده‌کیلر دخی: بندرعباس، مغان، کنکون وبندر بوشیردن عبارتدر. بصره کورفزینه جزیرة العربدن هیچ بر نهر دوکیلیوب، شمال شرق جهتندن بتون عراقین وجزیره وکردستان جهتلرینی شامل اولان بر بیوك حوضه‌نك صولرینی جمع ایدن فرات ودجلهنك اجتماعندن متشکل شط العرب وکارون ایرماقلری وسواحل ایرانیدن دخی «ایران» ماده‌سنده تعداد اولنان بش آلتی نهرایله برطاقم کوچك چایلر دوکیلیور. سواحل ایرانیه‌سی مرتفع وطاغلق اولدیغی حالده، سواحل عربیه‌سی دوز وقوملقدر. بودکیزده برچوق آطه‌لردخی بولنوب. سواحل ایرانیه‌یه قریب اولانلری طاغلق وقیالرله محاط اولدقلری حالده، سواحل عربیه‌یه یقین اولانلری آلچق اولوب، قوملق صیغرلرله محاطدرلر. بو جزایرك اك بیوکلری هرمز بوغازینك ایچ طرفنده وکرمان ساحلی قارشیسنده واقع (کیش) آطه‌سیله بحرین کورفزی داخلنده بولنان (بحرین) جزیره‌سیدر، که برنجیسی ایرانه وایکنجیسی دولت عثمانیه‌یه تابعدر. شط العربك منصبی قربنده اولوب نهر مذکورك ایندیردیکی قوملردن متشکل اولان (بوبیان) آطه‌سی دخی خیلی بیوکدر. عمان وایران سواحلی قربنده دها برچوق کوچك آطه‌لر بولنیور، که اکثری سواحلده چیقاریلان انجیلرله مشهوردر. بو دکیزك عمق پك آز اولوب، ۴۰ ایله ۸۰ متره آره‌سنده‌در. فرات ودجله ایله سائر نهرلرك دوکدکلری قوم وچامور کیتدکجه دکیزك قعرینی طولدیرمقده وسواحل شمالیه‌سنی جنوبه طوغری اوزاتمقده‌در. برقاچ یك سنه اول بوساحللك قورنهنك بولندیغی محلدن چوق یوقاری اولوب، فرات ایله دجلهنك منصبلری آبری آبری بولنمش اولدیغی علم الارضك جلهٔ تحقیقاتندندر. بالیقلری پك چوق اولوب، سواحل اهالیسی کلیتله صید، وقوروته‌رق هر طرفه اخراج ایدرلر. صدفلری دخی پك چوق اولوب، اینجی صیدیله مشغول اولان اها- لینك مقداری ۷۰۰۰۰ کشی‌یه وسفائنی ۶۰۰۰ قطعه‌یه بالغ اولور. سنوی یاریم ملیون لیرادن زیاده قیمتنده اینجی اخراج اولنور.

بُصریٰ { سوریه قطعه‌سنك (حوران) خطه- سنده وحورانك جهت جنوبیه‌سنده بر شهر ایدی، که دمشقك ۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقدسك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر اووه‌ده واقع اولوب. وقتیله خیلی معمور ومهم ومستحکم برشهر اولغله، حورانك مرکزی ایدی. اسکی رومالیلر زمانده اهمیتی زیاده اولوب، عبدهٔ اوثنه مخصوص جسیم عبادتخانه‌لری بولنمش اولدیغی کبی، بعدالمیلاد دخی خرستیانلغك مراکزندن اولوب، مشهور راهب بحیرایه منسوب بر صومعه‌سی وار ایدی. ۱۳ تاریخ هجریسنده حضرت خالد بن ولید طرفندن فتح اولنه- رق، حضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفندن برجامع

شریف تأسیس ایدلمش اولدیغی کبی، بعده دخی بر چوق جوامع و مساجد شریفه وسائر خیراتله وبرطاقم قلاع واستحکاماتله تزیین وتوسیع اولنمش ایدیسه‌ده، قرون وسطاده زلزله ایله لاینقطع محاربه‌لر خرابنی موجب اولمشدر. الیوم برقاچ خانه‌دن عبارت برقریه حالنده‌اولوب، (اسکی شام) دینمکله معروفدر. اطراف‌نده بر چوق آثار عتیقهٔ جاهلیه واسلامیه مشاهده اولنمقده‌در. — بغداد جوارنده دخی بو اسمله بر قریه اولوب، بعض علمانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بصری { [«حسن بصری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بُصنا { اهوازده (دجلهٔ بصنی) دنیلان نهرك اوزرنده برکوچك قصبه اولوب، (بصنی) اسمیله معروف برنوع یوك قماشیله مشهور اولدیغنی، وبتون اهالیسنك بو قماشك نسجیله ویوکنی اکرمکله مشغول اولدقلرینی یاقوت حموی ذکرایدیور.

بُصیره { زور سنجاغنك عشاره قضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، خابور نهرینك کنارنده و بو نهرك فراتله دوکلدیکی محلدن بر ساعت قدر یوقاریده اولهرق، (رقه) نك ۱۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وقرقسیه خرابه‌لری قربنده واقعدر. ناحیه‌سی ۱۸ قریه‌دن عبارتدر.

بَصیری { مشاهیر شعرادن اولوب، عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، اونجی قرن هجری اوائلنده شاعر شهیر نوائی ایله ملاجامینك غزللری وسپارشلریله سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك نزدینه کلوب، درسعادتده قالمش؛ وطرف پادشاهیدن کندیسنه معاش تخصیص اولنمشیدی. نوائینك «مجالس النفائس» عنوانلی اثرنده مذکوردر. لطائف‌وهزلیاتله میلی زیاده اولوب، اکابر زمانیله پك چوق‌ملاطفه‌لری مرویدر. ۹۴۱ تاریخنده وفات ایتمشدر. رومه کادیکنده قاضیعسکر بولنان مؤیدزاده‌یه مراجعتله، منصب طلب‌ایتدیکنده، مؤیدزاده «شفقت برمرضدر، اومرض بزه عارض‌اولمامشدر» دیه جواب ویرمسیله، صاحب ترجمه شو بیتی سویلمشیدی:

منصب وصلن دریغ اینر بو بین افتاده‌دن
دلبرم بیرحمرك اولمش مؤید زاده‌دن

بطالسه { بطلیوسك جمیدر. [«بطلیوس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بَطحاء { مدینهٔ منوره‌نك اسم قدیمیدر. [«مدینه» ماده‌سنه مراجعت.] —

مغربده (یعنی جزایرده) تلسان قریبنده دخی بو اسمله برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. — بصره سنجاغنك منتفك سنجاغنده نفس ناصریه قضاسنه تابع بو اسمله برناحیه دخی واردر.

بَطحان { مدینهٔ منوره‌ده کی اوچ وادیدن برینك اسمی اولوب، دیکر ایکیسی (عقیق) و (قناة) تسمیه اولنورلر.

بِطرَوش { اندلسده (فحص البلوط) ناحیه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی سلفیدن نقلاً ذکر ایدیور. — (ب) نك و(ر) نك ضمیله دخی اندلسده (دانیه) اعمالندن برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی راویٔ مومی‌الیهدن نقلاً ذکر ایدیور.

بَطریق { ابو جعفر منصور زمانینده‌کی اطبای نصرانیه‌دن اولوب، مشارالیهك امریله برچوق کتب طبیه‌یی وعلی الخصوص بقراط وجالینوسك آثارینی لسان یونانیدن عربیه ترجمه ایتمشدر.

بَطَلَمیوس { (Ptolémée) اسکندرك وفاتندن صکره معیتنده‌کی ماکدونیالی رؤسانك تشکیل ایتدکلری طوائف ملوکدن مصرده حکومت سورن سلاله‌نك اسم مشترکی اولوب، بواسمله ۱۴ حکمدار کلمشدر، که (بطالسهٔ مصر) دینمکله معروفدرلر.

برنجیسی (لاغوس) و(سوتیر) لقبیله ملقب‌اولوب، ماکدونیا حکمداری فلیپك سردارلرندن (لاغوس) ك فلیپك مفروشه‌لرندن برندن متولد اوغلی ایدی. مرقومدنك کندیسنی فلیپدن قزانمش اولدیغی دخی مروی اولوب. بو تقدیرده اسکندرك برادری اولور. کندیسی اسکندرك معیتنده آسیا فتوحاتنه کیدوب، جهانکیر مشارالیهك وفاتنده یعنی قبل المیلاد ۳۲۳ تاریخنده واقع اولان مقاسمه‌ده حصه‌سنه خطهٔ مصریه دوشمشیدی. مصری استیلا ایدن (پردیقاس)ه قارشی مقاسمه آرقداشلریله متفقاً حرکت ایدوب، کندیسنی مغلوب ایتدیکی کبی، (آنتیغون)ه قارشی دخی اتفاقه داخل اولوب، بونك اوغلنی (غازه)ده مغلوب ایتمسی اوزرینه، سوریه وفلسطینك جهت‌جنوبیه‌سنی

دخی ضبط ایله، قبل المیلاد ۳۰۶ تاریخنده حکمدار عنوانی اخذ ایتمشدر. ۳۰۱ تاریخنده آنتیغونی (پیسوس)ده مغلوب ایتمکله، برقه، قبرس وفلسطینی دخی ممالکنه الحاق ایدهرك، ممالکنی توسیع، وپایتختی اولان اسکندریه‌یی توسیع وتحکیم ونیجه آثار مصنعه ایله تزیین، مشهور (سراپیون) کتبخانه‌سنی وبیوك بر موزه تأسیس، وهر طرفدن علمایی جمع وعلوم ومعارفی حمایه ایتمشدر. بیوك اوغلی (بطلیوس کراونوس)ی، حشونت طبعنه بناء، وراثتدن چیقاروب، ۲۸۵ تاریخنده ایکنجی اوغلی (بطلیوس فیلادلف)ی تختنه اجلاس، وایکی سنه صکره وفات ایتمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولان مرقوم (بطلیوس فیلادلف) اولوب، برادرلری حقنده اولان بغض وخصومتندن طولایی کنایةً «محب الاخوه» دیمك اولان بو لقبله تلقیب اولنمشیدی. برادرلرندن بر قاچینی قتل وبعضی طرد ایتدکدن صکره، پدرینك اثرینه تبعیتله، علوم ومعارفك ترقیسنه خدمت ایدوب، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنی لسان یونانیه ترجمه ایتدیرمك اوزره (سبعین) دینمکله مشهور اولان ۷۰ کشیدن مرکب بر انجمن تشکیل، کتبخانه‌یی توسیع وعلم هیئت ایله سیر سفائن فنلرنك ترقیاتنه یاردیم ایتمشدر. نیل طریقیله آق دکیز ایله بحر احمر آره‌سنده اولان جدولی تعمیر، بر چوق لیمانلر انشا. واکثری کندی لقبنه نسبتله (فیلادلفیا) تسمیه اولنان بر چوق شهر وقصبهلر تأسیس ایدهرك، نوبیه ووادی نیل جهتلرینی دخی کشف ایتمش؛ وروماليلرله بالاتفاق، سوریه حکمداری (آنطیوخس تئوس)ك تجاوزاتنه قارشی طورمش؛ و(آنتیغون قوناتوس)ه قارشی یونانك استقلالنی مدافعه ایتمشدر. قبل المیلاد ۲۴۷ تاریخنده ۶۶ یاشنده وفات ایتمشدر. بطالسه‌نك اك بیوك حکمداری اولوب، مورخینك بعضی (فیلادلف) لقبیله تلقینی همشیره‌سی (آرسینوه) یی سووب تزوج ایتمسنه حمل ایدیورلر.

— اوچنجیسی ایکنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اورجت) یعنی «صاحب الخیر» اولوب، قبل المیلاد ۲۸۳ تاریخنده طوغمش. و۲۴۷ دن ۲۲۲ تاریخنده‌دك ۲۵ سنه حکومت سوره‌رك، سوریه‌یی استیلا، وفراتی تجاوزله بابلستان، اهواز وفارس جهتلرینی ضبط، وخراسانه قدر ایلریلیوب، کیخسروك مصردن آلمش اولدیغی آلههٔ مصریه هیکللرینی استرداد، وبعده حبشی دخی ضبط ایتمشدر. همشیره‌سی مشهوره (برنیکه) یی تزوج ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجینك اوغلی اولوب، پدرینی تسمیم ایتمش اولمغله مظنونٌ علیه بولندیغندن، کنایةً (فیلوپاتر) یعنی «محب الاب» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ۲۲۲ تاریخندن ۲۰۵ تاریخنه‌دك ۱۷ سنه حکم سوروب، بیوك آنطیوخس سوریه‌یی استرداد ایتمش؛ وآنجق (رافیا) ده‌کی غالبیت اوزرینه فلسطین ایله فنیکیایی محافظه ایده بیلمشیدی. همشیره‌سی وزوجه‌سی اولان (آرسینوه) یی قتل ایتدیرمکله، عمومك نفرتنه مظهر اولمشیدی.

— بشنجیسی دردنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اپیفان) اولوب، پدرینك وفاتنده، ۵ یاشنده اولدیغی حالده، برطاقم نا اهل وزرانك وصایتی آلتنده تخته جلوس ایتمش؛ وقبل المیلاد ۱۸۱ تاریخنه‌دك ۲۴ سنه حکومت سورمشدر. زمانده سوریه حکمداری آنطیوخسله واقع اولان محاربه مغلوبیتی منتج اولدیغی کبی، ممالکنك هر طرفنده دخی عصیان ظهور ایدوب، بر طاقم علوفه‌لی یونانلی عسکرله وانواع اعتسافاتله ناره عصیانی باصدیره‌بیلمش؛ ومسموماً وفات ایتمشدر.

— آلتنجیسی بشنجینك اوغلی اولوب، (فیلومیتور) یعنی «محب الام» لقبیله ملقبدر. پدرینك وفاتنده ۵ یاشنده اولدیغی حالده، سوریه پرنسلرندن اولان والده‌سی قلیوپاترهنك وصایتیله تخته جلوس ایدوب، مرقومه سوریه حکمداری دردنجی آنطیوخسك تجاوزاتنه مقاومت ایده‌بیلمش ایسه‌ده، میلاددن ۱۷۰ سنه اول (بطلیوس فیلومیتور) سوریه‌لیلر طرفندن اسیر طوتلمغله، برینه برادری یدنجی (بطلیوس اورجت) مصر تختنه جلوس ایتمشیدی. درت سنه اسارتده قالدقدن صکره، خلاص اولوب، مصره عودتنده ایکی سنه دخی برادریله مشترکاً حکم سورمش؛ ومرقوم آنطیوخس یکیدن کندیسنه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، بودفعه روما جمهوریتك توسطیله قورتلمش؛ وینه جمهوریت مذکورهنك تکلیفی اوزرینه برقه وقبرسی برادرینه ویروب، ممالکنی ایکیه تقسیم ایتمشدر. بعده سوریه‌ده‌کی قاریشقلقدن استفاده امیدیله ابتدا آلکساندر بالا ایله وبعده دمتریوس ایله

اتفاق ایدوب، (اورونته) یعنی عاصی نهری کنارنده آلدیغی جریحه‌دن متأثراً قبل المیلاد ۱٤٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی مذکور (بطلیوس اورجت ثانی)در، که سلفنك برادری اولوب، بطلیوس فیلومیتورك اسارتی زمانننده ٤ سنه بالاستقلال وبعده ۲ سنه برابر یله مشترکاً حکومت سوردکدن صکره، روما جهورینك توسطی اوزرینه، قبل المیلاد ۱٦٤ تاریخنده برقه وقبریس حکمداری اولمش؛ و۱٤٦ده برادرینك وفاتنده مصره عسکر سوقیله، برادرینك قاریسنی کندیسنه وارمغه مجبور ایدهرك، طفل اولان اوغلنی حکومتده تشریك ایدهجکنی وعد ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً طفل مذکوری والده‌سنك قوجاغنده قتل‌ایتمش؛ و ۱۳۱ تاریخنده اسکندریه‌یی ترك ایله، قاچمغه مجبور اولمش ایسه‌ده، سردارلرندن (هجلوق)ك سعییله عودت ایدوب، وفاتنه یعنی ۱۱۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. «صاحب الخیر» دیمك اولان اورجت پرینه خلق کندیسنی (فاکرجت) یعنی «صاحب الشر» لقبیله یاد ایدرلردی.

— سکزنجیسی یدنجینك اوغلی اولان (بطلیوس سوتیر ثانی) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، والده‌سی قلیوپاترەنك حکمی آلتنده اولوب، متعاقباً مرقومەنك اسکندریه‌ده اشعال‌ایتدیکی برعصیاندن طولایی، مصری ترکله، ۳۰۰۰۰ کشی ایله سوریه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوراده حکم سورن محاربات داخلیه‌یه قاریشوب، فلسطین جهتنده برکوچك حکومت تأسیس ایتمکله ۱۸ سنه اوغراشدقدن صکره، قبل المیلاد ۸۸ تاریخنده برادری (بطلیوس اسکندر اول)ك سقوطنده مصره عودتله تختنی استرداد ایدهرك، ۸۱ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. (برنیکه) اسمیله برقیزی و(اون‌برنجی بطلیوس) اسمیله حکومت سورن بر ولد نامشروعی وار ایدی.

— طقوزنجیسی یدنجی بطلیوسك ایکنجی اوغلی وآنف الترجمەنك برادری اولان (بطلیوس اسکندر اول) در، که برادرینك طرد واخراجی اوزرینه، والده‌سی قلیوپاتره طرفندن ۱۰۷ تاریخنده تخته اجلاس اولنه‌رق، درعقب والده‌سیله بوزشمغله، مرقومەیی قتل ایتدیرمش؛ و۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، بیوك اسکندرك تربه‌سی اوزرنده‌کی تزیناتی غصب ایتمکله، اهالینك نفرتنه مظهر اولوب، فراره مجبور اولمش؛ وبعده عودتله تختی برادرندن ضبط ایتمکه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، واقع اولان محاربه‌ده قتل اولنمشدر. بعده (بطلیوس‌اسکندر ثانی) نامیله حکم سورن بر اوغلی وار ایدی.

— اونجیسی طقوزنجینك اوغلی اولان (بطلیوس اسکندر ثانی) در، که قبل‌المیلاد ۸۱ تاریخنده، عمیجه‌سی (بطلیوس سوتیر ثانی) نك وفاتی اوزرینه، روما سردارلرندن (سیلا) نك معاونتیله ادعای سلطنته قالقیشوب، ٦ آی صکره مرقوم بطلیوس سوتیرك قیزی برنیکه‌یی تزوج ایتمکله، اونکله مشترکاً ٤۷ کون حکومت سوردکدن صکره، مرقومەیی قتل‌ایتمش؛ وبر قاچ آی صکره کندیسی دخی عصیان ایتمش اولان عسکری طرفندن قتل اولنمش؛ وبر روایتده طرد اولنوب، بر مدت (صور)ده حکم سورمشدر. بونکله بطالسه‌نك سلالهٔ مشروعه‌سی منقرض اولمغله، رومالیلر بر وصیته استناداً مصری تحت حمایه‌لرینه آلمق ادعاسنه قالقیشمشلردی.

— اون برنجیسی (آولیت) یعنی «دودوکی» لقبیله ملقب اولوب، بطلیوس سوتیر ثانینك ولد نامشروعی ایدی. قبل المیلاد ۸۰ تاریخنده مصرلیلر طرفندن بطالسه تختنه اجلاس اولنمش ایسه‌ده، روما جهوریتی طرفندن تصدیق اولنمیوب، نهایت ۵۹ تاریخنده (پومپیوس)ك تحت حمایه‌سنه کیرمکله، کندینی تصدیق ایتدیرمش ایسه‌ده، بو حرکتندن طولایی مصرلیلرك خصومتنی قزانوب، ۵۸ده فراره مجبور اولمش؛ و۳ سنه صکره ینه رومالیلرك امدادیله عودت ایدوب، رومادن کوندریلن (غال) عسکرینك تحت محافظه‌سنده اولدرق، ۳ سنه دها حکومت سوردکدن صکره، قبل‌المیلاد ۵۲ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— اون ایکنجیسی اون برنجینك اوغلی اولان (بطلیوس دنیس) اولوب، پدرینك وفاتنده تخته جلوسله، ۱۳ یاشنده اولدیغی حالده، ۱۷ یاشنده بولنان همشیره‌سی مشهوره قلیوپاترایی تزوج ایتمشیدی. قلیوپاترا حکم وتفوذی کندیسی‌الینه آلمق‌ایستدیکندن. زوجنك وصیلری طرفندن اوياندیریلان فساد اوزرینه،

تبعید اولنمشیدی. بطلیوس دنیس وصیلرینك نصیحتیله مصره التجا ایتمش اولان روما سردارلرندن (پومپیوس)ی قتل ایتدیرمش ایسه ده، بونك رقیبی اولان قیصر قیلیوپاترانك حسن وجمالنه مفتون اولمغله. اونك طرفنی التزام ایتدیکندن، بطلیوس مغلوب اولوب، فرار ایدرکن، قبل المیلاد ٤٨٠ تاریخنده نیلده غرق اولمشدر.

— اون اوچنجیسی اون برنجینك اوغلی اولوب، «چوچق» لقبیله ملقبدر. قبل المیلاد ٤٨ تاریخنده قیصر طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه رق، ۱۱ یاشنده قیلیوپاترهنك ایکنجی قوجه سی اولمش ایسه ده، ٤ سنه صکره، ظنه کوره، مسموماً وفات ایتمشدر.

— اون دردنجیسی (قیصریون) لقبیله ملقب اولوب، قبل المیلاد ٤٧ تاریخنده قیصرایله قیلیوپاترهنك اجتماع نامشروعندن تولد ایتمش؛ و ٤٢ تاریخنده روما حکومتی طرفندن مصر تختنه اجلاس اولنه رق، ۳۲ تاریخنده «حکمدارلر حکمداری» کبی قورو بر عنوانله تجلیل اولنمش ایسه ده، ۳۰ تاریخنده آغستوسك امریله قتل اولنه رق، بونکله بطالسهٔ مصر سلاله سی بسبتون منقرض اولمشدر.

بطلیوس { بو اسمله ماکدونیا حکمدارلرندن دخی ایکی کشی کلمشدر: برنجیسی (آلوریتس) لقبیله ملقب اولوب، اوچنجی آمینتاسك ولد نامشروعی ایدی. مرقوم آمینتاسك قیزی (اوریدیکه) یونه) یی تزوج ایدوب، قاڵ والده سی (اوریدیکه) دخی کندیسنه تعشق ایتمش، وکندیسیله مناسبات نامشروعه یه کیریشمش اولدیغندن، بونی تخته اجلاس ایچون، قوجه سنی قتل ایتمکه تشبث ایتمش ایسه ده، موفق اولدیمامش؛ وبطلیوس قبل المیلاد ۳۷۲ تاریخنده دخی تختی غصب ایتمکه تشبث ایدوب، ۳ سنه صکره ایکنجی آلکساندرك وفاتنده، ماکدونیانك برپارچه سنی ضبط ایده بلمش ایسه ده، ۳ سنه صکره (پلوپیداس) ك مداخله سیله موقع اقتدارندن اسقاط اولنمشیدی.

— ایکنجیسی (کراونوس) یعنی «یلدیرم» لقبیله ملقب اولوب، بطالسهٔ مصردن (بطلیوس سوتیر اول)ك بیوك اوغلی ایدی. پدری طرفندن وراثتدن تحریم اولنمغله. قبل المیلاد ۲۸۵ تاریخنده ماکدونیا وتراکیه حکمدارلغی (سلفقوس)ه التجا ایتمش اولدیغی حالده، ۲۸۱ تاریخنده مرقومی قتل، ومعارضلرندن آنتیغون غوناتوسی برمحاربهٔ بحریه ده مغلوب، ودیکرلرینی دخی بلا حرب دفع ایتدکدن صکره، (لیسیماخوس) ك زوجه سی (آرسینوهٔ) یی تزوجله، ایکی اوغلنی قتل ایتدیردکدن صکره، کندیسنی تطلیق ایتمش؛ وبر سنه حکومت سوردکدن صکره، (بلجیوس)ك قوماندهسی آلتنده اولان غولوآلرله ایتدیکی محاربه ده قتل اولنمشدر.

بطلمیوس { قلودی (Ptolémée Claude) مشاهیر ریاضیون وفلکیوندن اولوب، ایکنجی قرن میلادی اوائلنده اسکندریه ده نشأت ایتمشدر. کندیسی یازدیغی فنونك هیچ برنده ارباب کشفدن دکلسه ده، اسلافنك آثارندن بر چوق معلومات وحقایق فنیه یی جمع ایدوب، آثار مذکوره ایسه بعده بولنه ماز اولدقلرندن، کشفیات فنیهٔ قدیمه برچوق وقت بوذاته اسناد اولنمشدر. هیئت وجغرافیایه وعلوم ریاضیه ومیخانیکیه وسائره یه متعلق بر چوق تألیفاتی اولوب، اك بیوك واك مشهورلری علم هیئته دائر «مجسطی» عنوانیله شهرت بولان اثریدر، که اصل اسم یونانیسی (ماتیماتیکی سینتاقسیس) یعنی «ترکیب ریاضی» اولوب، «اکبر» دیمك اولان (مجسطی)اسمیله دخی معروف بولنمش اولدیغندن، عربلر عندنده بو اسمله یادلنمشدر. ایکنجی درجه ده اولان تألیفی جغرافیاسی اولوب، بر خیلی وقت بو فنده بوندن مفصل ومکمل کتاب یازیلهمامشیدی. طول وعرض درجه لرینی وهر محلك موقعنی درجاتله تعیین ایتمکی اك اول بو کتاب تفصیل ایتمشدر. بو ایکی کتاب اسکندریه علمای یونانیه سنك دستور العملی حکمنده اولدیغی کبی، مدنیت اسلامیه نك تا ابتداسندن دخی عربیه ترجمه اولنه رق، برخیلی وقت علمای اسلام بطلیوسك آثارینی شرح وتحشیه ایتمکله اکتفا ایتمشلرسه ده، بعده کرك علم هیئته دکی ترقیلری وکرك جغرافیاجه اولان معلومات مکتسبه لری بطلیوسك آثارنده کوردکلری بر چوق خطیئاتی تصحیح وبرچوق نقایصنی اکمال ایتلرینه مساعد بولنمشدر. مع هذا بو ایکی فنده ینه بطلیوسك تألیفاتی اساس اتخاذ اولنمقدن واز کچلمه مشیدی. بطلیوسك زیجلری دخی مشهوردر. بوذاتك آثارنده کی معلومات وکشفیاتك اکثری حکیم مشهور (هیپارخوس) یاخود (ابرخس) ك زادهٔ فکر وتدقیقیدر. هیئتك کرهٔ ارضی مرکز اتخاذ ایتمکدن عبارت اولان اصول قدیمه سی دخی (بطلیوسك اصولی) نامیله شهرت بولوب، بو اصول سقیم (قوپرنیق) ك زمانه دك مرعی ومعتبر

بولنمشدر. بطلیوسك آثاری وعلی الخصوص مجسطیسی عربیدن لاتین لسانیه ترجمه اولنه‌رق، «المجسطی» دن محرف اولهرق (آلماجست) اسمیله شهرت بولمش؛ ونیجه وقت صکره متن اصلی یونانیسی بولنمشدر. کلیات آثاری آوروپاده دفعاتله طبع واکثر السنه‌ید ترجمه اولنمشدر.

بطلیوس { اسیانیاده کی (بادایوز) شهرینه عربلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، بو شهرده ظهور ایتمش اولان برچوق علمای اسلام‌دن (بطلیوسی) نسبتیله مشهوردرلر. [«بادایوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بطمان چایی { دجله ایرماغی تابعلرندن بر نهردر، که بتلیس ولایتنك کنج سنجاغی طاغلرندن آقان برچوق دره‌لره دیاربکر ولایتنك منتهای شمالندن ایکی بعض صولردن بالتشکل، ولایتین مذکورتین حدودی آره‌سندن شمالدن جنوبه طوغری آقه‌رق، تقریباً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، دجلهیه منصب اولور.

بَطنه { جزایرك قسطینه ایالتنده، قسطینه‌نك ۱۱۰ کیلومتره شرقنده و بسکره‌نك ۱۰۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، فرانسه حکومتی طرفندن مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر. اطرافنده خیلی بیاغی چیقار.

بَطیحه { فراتك دجله ایله براشمزدن اول صول جهتنده وشط الحیك ایکی جهتنده واقع واسع بر یردر، که انهارك فیضانی زمانده طاشیان صولرله مملو اولوب، برچوق بطاقلقلری جامعدر. بویرك برقسمی بغداد ولایتنك حله وبرقسمی ده بصره ولایتنك منتفك سنجاقلری داخلنده بولنیورلر. زمان قدیمده نهرله مکمل سدلر یاپلش اولدیغندن، صولر طاشیوب، بویر شهر وقصبه‌لر وقریه‌لرله مملو غایت معمور ومحصولدار ایدی. ملوك ساسانیانك اواخرنده دجله وفراتك فوق العاده طاشمسیله سدلر منهدم اولوب، محل مذکوری صو باصمش؛ واوائل دور اسلامده دخی سدلر تعمیر وتجدید اولنه‌میوب، بو بطاقلقلرك آره‌لرنده آطه حالنده قالان یرلر آل بویه وسلجوقیلر زمانده ظهور ایدن بعض باغیلر طرفندن ملجأ ومأمن اتخاذ اولنغله، بطیحه‌ده او صره‌لرده پك چوق وقوعات سیاسیه جریان ایتمشیدی. بعده خلافت عباسیه طرفندن سدلر تجدید اولنه‌رق، بطیحه یکیدن اعمار اولنمش ایسه‌ده، مؤخراً یکیدن صو باصوب، ینه بطاقلق حالنی کسب ایتمشدر؛ والیوم او حالده بولنمقده‌در.

بُعاث { مدینهٔ منوره جوارنده برموقع اوب، زمان جاهلیتده بو موضعده (اوس) ایله (خزرج) قبیله‌لری بینده (یوم بعاث) دینمکله مشهور برحرب وقوع بولمشدر.

بَعقوبا { بغداد ولایت وسنجاغنده واقع خراسان (ودها طوغریسی طریق خراسان) قضاسنك مرکزی اولان برقصبه اولوب، بغدادك ۶۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیاله نهری کنارنده واقعدر. یاقوت حموی بوقصبه‌نك جوامع ومساجدی چوق اولدیغنی، ونهرك ایکی کنارنده ایکی چارشیسی اولوب، بر کوپری ایله اختلاط اولندیغنی، وبو کوپرینك آلتندن سفائن کچدیکنی بیان ایدیور.

بعل { (Baal) امم قدیمهٔ سامیه‌دن فنیکه‌لیلرله کنعانیلرك وکلدانی وآثوریلرك الهیوك معبودی اولوب، شمسدن کنایه ایدی. (عشتروث) اسمنده برمعبوده دخی قردن کنایه ایدی. بعض مورخین بعلی مشتریدن وعشتروثی زهره‌دن کنایه عد ایتمشلردر. بعل کلمه‌سنك اصل معناسی «رب» اولوب، دیکر بعض کلمه‌لرله مرکب اولهرق، امم مذکوره‌نك دیکر بعض آلههٔ باطله‌لرینه علم اولدیغی کبی، بابلیلر (بعل) یاخود (بل) ویا (بلوس) صورتنده بعض حکمدارلرینه دخی اطلاق ایدرلردی. بنی اسرائیل دخی دفعاتله عبادة الملهی ترك وفراموشله، جوارلرنده‌کی امم مشرکه‌نك بو معبودینه عبادت ایتمشلردر. صور وصیداده وفنیکه‌لیلرك سائر شهرلرنده بو معبوده مخصوص جسیم هیکللر بولنوب، صنمك ایکی النده طوتدیغی بر جسیم مجرده کوچك چوجقلر احراق وانسانلر ذبح ایدرلردی. بعل کلمه‌سندن مرکب اولان آلههٔ کاذبه اسملرندن اك مشهورلری (بعل شمین) یعنی «رب السماوات»، (بعل فغور) و(بعل زبوب) یاخود بعلزبوث (Belzébuth) یعنی «رب الذباب» در، که مشرکین عندنده شیطانی دفعه موکل براله زعم او. لنورکن، بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنده ابلیس

مقامنده مستعملدر. (بالتازار) و (آنیبال) کبی اسماء خاصه‌ده کوریلن (بال) لفظی دخی (بعل)دن غلطدر.

بَعلَبَك { سوریه‌ده آثار عتیقه‌لریله مشهور اولان اسکی شهرلرك اك جسیملرندن اولوب، الیوم شام سنجاغنده همنامی اولان برقضانك مرکزیدر. دمشق شامك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده وطرابلس شامك ۸۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده اولدرق، (بقاع) دنیلن وادی داخلنده و ۱۲۰۰ متره قدر ارتفاعی اولان بر محلده واقعدر. شمدیکی حالده ۱۰۰۰ قدر اهالیسی، ۷ جامع ومسجدی، ۸ تربه‌سی، ۳ کلیسامی، ۱۰۰ دکانی و ۱ حمامی واردر. ایچندن (رأس العین) اسمیله صویی پك ایی برچای جریان ایدیور. بو شهر وقتیله پك بیوك اولوب، ایچنده بعلك عبادتنه مخصوص بربیوك معبدله بومعبدك برهیکل عظیمی بولندیغندن، (بعلبك) تسمیه اولنمشیدی. ماکدونیالیلرله رومالیلر اسمنی لسان یونانیه بالترجمه (هلیوپولیس) یعنی «مدینة الشمس» تسمیه ایتمشلردی. فنیکدلیلر زمانندکی معموریتندن بشقه رومالیلرزمانندہ دخی بوشهر برچوق معبدلر، هیکللر، قلعه‌لر وسائر ابنیهٔ جسیمهٔ مصنعه ایله تزیین وتوسیع اولنمشیدی. خرستیانلغك ظهورندن صکره بعلبك بر پسقوپوسلق مرکزی اتخاذ اولندرق، بعله مخصوص اولان اك بیوك معبدی دخی روم ایمپراطورلرندن قسطنطین طرفندن کلیسایه تحویل اولنمشیدی. ۱٤ تاریخ هجریسنده ابوعبیده بن‌جراح طرفندن فتح اولندرق، اوائل دور اسلامده دخی خیلی مهم وتجارتکاه برشهر بولنمش، وایچندن خیلی علما وسائر مشاهیر اسلام ظهور ایتمشدر. اهل صلیب وقوعاتی صره‌سنده واقع اولان لاینقطع محاربه‌لردن خیلی سکته‌دار اولدیغی کبی، بر ایکی دفعه زلزله‌دن وبر دفعه سیل باصمه‌دن خراب اولمش؛ و۸۰۳ تاریخ هجریسنده تیمورلنك طرفندن ضبط اولندرق، بسبتون تخریب، واهالیسی قتل عام اولنمش ایدی. ۹۲۲ تاریخنده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن محاصره، وجزار احمد پاشا یدیله فتح اولندرق، ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمش ایسه‌ده، ۱۱۷۳ تاریخ هجریسنده واقع اولان برزلزله قائم اولان ابنیه‌سنی دخی یقدرق، اوشهری برویرانه حالنه قومشدر. اسکی معبدلرینك وسائر ابنیه‌سنك خرابه‌لری الیوم زوار وسیاحینك انظار دقتنی جلب ایتمکده‌در. ستونلرك واویمه‌لرك مهارت فوق‌العاده‌سیله برابر ابنیه‌یی ترکیب ایدن طاشلرك جسامتی جالب انظار حیرتدر. چاپك اوزرنده بر قاچ کوپری خراب‌لری کوریلیور. اطرافنده کی سور خراب‌اولنده اولدرق باقی اولوب، مستطیل شکلنده اولدیغی حالده، محیط دائره‌سی ۳ کیلومتره‌در. حضرت الیاسك قبری بو شهرده اولدیغی کبی، حضرت ابراهیمك دخی مقامی موجوددر. ازواج مطهرهٔ حضرت نبویدن حضرت حفصه بنت عمر (رضها) ایله مالك اشترك قبرلری اولمق اوزره ایکی مزار دخی کوستریلیورسه‌ده، مالك اشترك قبر صحیحی مدینه‌ده اولدیغی کبی، بعلبکده مدفون‌اولان حفصه‌دخی ازواج مطهره‌دن اولوب، فتح شامده ابو عبیده‌نك معیتنده بولنمش اولان معاذ بن‌جبلك همشیره‌سیدر.

— بعلبك قضاسی شام سنجاغنك منتهای غرب شمالیسنده اولوب، شمالاً حما سنجاغیله، غرباً جبل لبنانله، جنوباً بیروت ولایتیله، شرقاً دخی نفس شام قضاسیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، جبل لبنان ایله جبل شرق سلسله‌لری آره‌سنده اولان بقاع وادیسندن عبارت اولدرق، ۷٦ قریه‌دن مرکبدر. اهالیسی ۱۲۰۰۰ کشی رادلرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری مارونی وسائره‌در. درون قضاده ۳۸ جامع ومسجد و ۱۹ کلیسا ومناستر واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اپیکدن عبارتدر.

بُغار { جزائرده وجزائرك ۱۱٦ کیلومتره جنوبنده برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وجوارلرنده برچوق اورمانلری واردر. ۱۸۳۹ تاریخ میلادیسنده امیر عبدالقادر طرفندن تحکیم، و۱۸٤۱ ده فرانسزلر طرفندن ضبط واحراق اولندرق، بعده یکیدن تعمیر وتحصین ایله، مرکز عسکری اتخاذ اولنمشدر.

بغارد { (Begards) بو اسمله اون ایکنجی قرن میلادیده آلمانیا وفرانسه طرفلرنده بر طاقم آدملر ظهور ایدوب، درویشانه وقلندارانه بر عمر سوردکلری حالده، صوفیون اسلامدن مستعار بر طاقم افکار متصوفانه‌نك نشرینه چالیشمشلردر. رئیسلری (ژان اسقوت اریژن) ایدی. ۱۳۱۱ تاریخ

میلادیسنده ویانه انجمن روحانیسی بو طریق تحت ممنوعیته آلمشدر.

بغچه جك ازمید سنجاق وقضاسنده واز. میدك جهت جنوبیه‌سنده ناحیه مرکزی بیوجك برقریه اولوب، موقعی مرتفع وهواسی کوزل اولمغله، یازین ازمیددن اوراید تبدیل هوایه کیدیلیر. ناحیه‌سی ۳٤ قریه‌دن مرکبدر.

بغچه سرای قریم شبه جزیره‌سنك اك بیوك قصبه‌لرندن اولوب، سیواستپولك ۳۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. ۱٤۰۰۰ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی تاتار ومسلم، وقصوری ارمنی، یهودی، روس وسائره‌در. اسکی قریم خانلرینك مقری بولنمش اولمغله، خانلره مخصوص اولان سرای الیوم باقیدر. متعدد جوامع شریفه‌سیله برقاچ مدرسه‌سی وحمام وسائر مؤسسات اسلامیه‌سی واردر. اهالیٔ مسلمه‌سنك وعلی‌الخصوص ارباب حیتدن بلدیه رئیسی اسماعیل بکك همتیله کندیلرینه مخصوص اصول جدیده اوزره ذکور واناث ایچون آیری آیری مکتبلر دخی کشاد اولنوب، تاتار لسانده «بغچه سرای» عنوانیله بر غزته دخی نشر اولنیور.

بغچه قپوسی استانبولدن غلطه‌یه کیدن کوپرینك استانبول جهتنده کی باشنك شرق جنوبی جهتنده ویکی جامع جوارنده بر محل اولوب، مغازه‌لر وتجارت خانلریله مستوردر. وقتیله استانبول سورینك بوراده بر قپوسی اولوب، قپونك خارجنده برکوچك لیمان بولنمغله، رومله‌زمانده «لیمان قپوسی» (Νεορίου Θύρα) وغلط اولهرق «کوزل قپو» (Ὡραία Θύρα) تسمیه اولنوردی. بعدالفتح دخی مذکور لیمان باقی اولوب، سرای همایون قایقلرینه مخصوص ایدیلمشدر، قپونك ایچ طرفنه قدر سرایك باغچه‌سی ممتد اولدیغندن، (بغچه قپوسی) تسمیه اولنمشدر. الیوم سور منهدم اولمغله، قپو اولدیغی کبی باغچه دخی یوغیسه‌ده، اسمی باقیدر.

بغچه کوی استانبول بوغازینك روم ایلی ساحلنده واقع بیوك دره قریه‌سنده وساحل بحردن ٥ کیلومتره‌لك مسافه‌ده بر قریه‌در.

بغچه‌لی صو بیغا سنجاغنده بوغازك خارجنده اولهرق آطه‌لر دکیرمنه دوکلن (مندرس) نهری تابعلرندن بر چای اولوب، آیواجق قضاسنده نبعانله، شمال غربیه طوغری جریان ایدهرك، اینه قصبه‌سنك ایچندن چکدکدن، وتقریباً ۳۵ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور مندرس نهرینه منصب اولور.

بغداد آسیای عثمانینك اك مشهور واك بیوك شهرلرندن اولوب، همنامی اولان ولایتك وبتون عراق عربك مرکزیدر. دجله‌نك ایکی طرفنده اولهرق، ″٥٠ ′١٩ °٣٣ عرض شمالی ایله ″١٥ ′٢ °٤٢ طول شرقیده واقعدر. شهرك قسم اعظمی دجله‌نك شرق جهتنده اولوب، (رصافه) تسمیه اولنور؛ نهرك جهت غربیه‌سنده‌کی قسمی ایسه بر محله‌دن عبارت اولوب، (کرخ) و(زوراء) اسمیله معروفدر. شهرك بو ایکی قسمی آره‌سنده دوبه‌لر اوزرینه قونلمش ٢٥۰ متره طولنده بر کوپری واردر. نهرك ایکی طرفی خرما آغاجلریله وسائر اشجارله مزین اولوب، پك کوزلدر. شهرك نهر بوینجه طولی ۷ کیلومتره اولوب، موقعی ومنظره عمومیه‌سی غایت دلنشین ایسه‌ده، سوقاقلری طار، معوج وپیس اولغندن، ایچندن کوزللکی کورینمز. اهالیسنك مقداری حقنده‌کی تخمین وروایتلر مختلف ایسه‌ده، مقدار صحیحی ۱۲۵۰۰۰ ایله ۱۳۰۰۰۰ آره‌لرنده اولدیغی آکلاشیلیور. بونلرك قسم کلیسی مسلم اولوب، نصفی سنی ونصف دیکری شیعیدر؛ سائر اهالیسی یهودی، ارمنی، کلدانی، سریانی وسائره‌در. اهالیٔ مسلمه‌سی عرب، ترك، ایرانی وکرد جنسیتلرینه منسوب اولوب، لسان محلی برنجی درجه‌ده ترکجه وایکنجی درجه‌ده عربجه‌در. اولری طوغلدن اولوب، اولدقجه کوزل ایسه‌ده، چوغی باغچه‌لر ایچنده ودیوارلرله محاط اولدقلرندن، حسنلری یالکز داخلدن کوریلور. شهرك هواسی یازین خیلی صیجاق اولوب، اهالی کوندوزین (سرداب) تعبیر ایتدکلری محزنلرده واقشامدن صکره طاملرك وستنده امرار اوقات ایدرلر. قیشین ایسه خیلی صوغوق اولور. بغدادك جوامع ومساجد شریفه‌سی یك چوق اولوب، اك بیوکی واك کوزلی عبدالقادر کیلانی حضرتلرینك جامع شریفیدر. کرك بغداد داخلنده وکرك جوارلرنده ائمه ومشایخ واجلهٔ علما وسائر مشاهیر اسلامدن بر چوق ذواتك تربه‌لری موجود اولوب، ازجمله امام موسی کاظم، امام اعظم ابو حنیفه، امام حنبل، جنید، شبلی، سری سقطی،

معروف کرخی، عبدالقادر گیلانی کبی ذواتك مرقد شریفلری زیارتگاه انامدر. هارون‌الرشیدك زوجه‌سی مشهوره (زبیده) نك دجله‌نك صاغ طرفنده وسورك خارجنده واقع ترېه‌سی غایت مصنع اولوب، خلفای عباسیه زمانندن قالمه اثرلرك باشلیجه‌سیدر. شهر قسماً خراب اولان و ۷ کیلومتره طولی بولنان بر سور وبر خندقله محاط اولوب، شمال غربی قسمنده وحکومت قوناغنك قربنده خیلی اهمیتی حائز بر قلعه‌سی دخی واردر. حکومت قوناغی دخی شهرك اك کوزل واك بیوك ابنیه‌سندندر. چارشوسی بیوك ومتین اولوب، ۱۲۰۰ دکانی حاویدر. شهرك غرب جهتنده دجله‌ده سفائن اعمالنه مخصوص برحوض ودستگاه وبونك جوارنده براصلاحخانه ایله برمطبعه ویهودی تجارندن بری طرفندن تأسیس اولنمش بر بیوك مکتب واردر. بغداد آلتنجی اردوی همایونك دخی مرکزی بولنمغله، برمکتب اعدادیٔ عسکریسی، ایکی رشدیهٔ عسکریه‌سی وبر رشدیهٔ ملکیه‌سی وبرخسته خانه‌سی دخی واردر. نهره ایشلمك اوزره «عمان عثمانی» عنوانیله بر اداره‌سی اولوب، ۱۲ واپوری واردر. بر انگلیز قومپانیه‌سی دخی ایشلیور. شهرك اطرافی باغچه‌لرله محاط اولوب، نزهتگاهلری چوق اولمغله، شهردن ایکی ساعت خارجه قدر ایشلك اوزره بر تراموای دخی یاپلمشدر. بغداد ممالك عثمانیه‌نك اك تجارتگاه شهرلرندن اولوب، برطرفدن بصره واسطه‌سیله هندستانله ودیکر طرفدق ایران وموصل ودیاربکر وحلب وشامله دائمی صورتده مناسبات تجاریه‌سی جاریدر. شهرك ایچنده ایپکدن چارشف، کتفیه، شال، مشلح کبی شیلرله یوك وپاموقدن دخی بعض منسوجات وباقیر وآلتون وکوشدن بعض اوانی اعمال اولنور. دجله‌نك فیضانندن بعض بطاقلقلر تشکیل ایتمسی بغدادك هواسنی اخلال ایدوب، بعض عالل ساریه تولیدینه سبب اولمکدر.

بغداد شهری خلفای عباسیه‌نك ایکنجیسی اولان ابو جعفر منصور طرفندن بنا اولندرق، ۱۴۵ تاریخ هجریسنده بناسنه شروع. و۱۴۹ده اکمال ایله، مقر خلافت اتخاذ اولنمشدر. مداین شر قدیمی خرابه‌لرندن پك چوق آثار اخذ اولنه‌رق بوشهرك بناسنده استعمال اولنمشدر. ابتدا دجله‌نك صاغ طرفنده بنا اولندرق، (دارالسلام) تسمیه اولنمشیدی. بغداد اسمی ایسه فارسی براسم اولوب، بر روایتده شهرك تأسیسندن اول اوراده بولنمش اولان بربا غچه‌نك اسمی ایدی. اشتقاق حقنده روایتلر مختلف اولوب، «عدالت باغچه‌سی» دیمك اولان (باغ داد) دن مأخوذ اولدیغی روایتی احتماله دها قریب کورینور. هارون الرشید دجله‌نك صول طرفنده بر سرای یاپدیروب، اوراده اقامت ایتمکله، آز زمان ظرفنده شهرك او جهتنده‌کی ابنیه چوغالدرق، شهرك بو قسمی دها زیاده توسیع وتزیین اولنمشیدی. رشید ایله مأمونك زمان خلافتلرنده بغداد بتون عالم اسلامك مرکزی اولمغله، تزیینات مادیه‌سندن بشقه، رصدخانه‌لر، کتبخانه‌لر، مدرسه‌لر وسائر مؤسسات علمیه دخی چوغالمش؛ وممالك اسلامیه‌نك هر طرفندن ارباب علم وهنر بغداده تجمع ایتمکه باشلامشیدی. اوصره‌لرده بغدادك مقدار اهالیسی ایکی ملیونی متجاوز اولوب، جوارلرنده‌کی قصبات وقرا دخی بربرلرینه کسب التصاق ایده‌جك درجه‌ده صیق وبیوك اولمغله، بغدادك هر خانغی جانبنه کیدلسه ایدی، برقاچ کون بر معموره‌نك ایچندن کچلمك اقتضا ایدردی. بغداد خیلی تدنی ایتدکدن صکره دخی ایچنده هربری برقصر معلا کبی ۳۰ جسیم مدرسه بولندیغی او وقتلرده یازیلان جغرافیا وسیاحت کتابلرندن منفهم اولوب، بومدرسه‌لرك اك مشهوری نظام‌الملك تأسیس کرده‌سی اولان «نظامیه» مدرسه‌سی ایدی، که اك مشهور علما اوراده تدرس وتدریس ایتمشلردر. خسته خانه‌لری دخی مشهور اولوب، اك معروفی عضد الدوله بن بویهك تأسیس کرده‌سی اولان (بیمارستان عضدی) ایدی. خلافت عباسیه‌نك صوکی اولان ۶۵۶ سنهٔ هجریه‌سنه دکین بغدادك معموریتی باقی ایدیسه‌ده، آل بویه و آل سلجوقك تسلطلری زمانلرنده وقوع بولان محاربه‌لر، دجله‌نك دفعاتله طاشوب صو باصمه‌سی، متعدد حریقلر، طاعونلر وقحط وغلاسندلری دفعاتله تکرر ایدوب، بغدادك معموریتی خیلی رخنه‌دار، واهالیسی تنقیص ایتمشلر. دی. نهایت تاریخ مذکوره هلاکو مغول عسکریله بغدادی ضبط ایدوب، اهالیسندن ۷۰۰۰۰۰ کشی اتلاف، وشهری احراق ایله، ابنیهٔ مشهوره‌سیله سائر اسباب عمرانی امحا ایتمشدر. دیمك اولیور که او حال

ثدنیده دخی بغدادك بر ملیوندن زیاده نفوسی وار ایدی. متعدد وجسیم کتبخانه‌لرنده مغوللرك بولوب‌ده دجله‌یه آتدقلری کتابلردن کونلرجه نهرك صویی سیاه آقدیغی مشهوردر. آل چنکیزدن قورتلمش اولان آثار عمرانی دخی تیمورلنکك ۷۹۵ و ۸۰۴ تاریخلرنده واقع اولان ایکی هجومنده امحا اولنه‌رق، هله ایکنجی استیلاسنده تیمور بغداد اهالیسنك قسم اعظمنی قتل، وقصورینی فراره اجبار ایدوب، شهری بسبتون خرابه‌زاره چویرمشیدی. ۹۰۶ تاریخنده شاه اسماعیل صفویnك الینه کچوب، ۹۴۰ تاریخنده قانونی سلطان سلیمان خانك دورنده طرف دولت عثمانیه‌دن ضبط اولنمش ایسه‌ده، بعده دفعاتله ملوك صفویه طرفندن استرداد اولنه‌رق، نهایت ۱۰۴۸ تاریخنده سلطان مراد خان رابع طرفندن قطعیاً ممالك عثمانیه‌یه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری بغداد یواش یواش یکیدن کسب عمران ایتمکله، وهرنه قدر امتداد امید برونی وبعده سویش قتالی طریقلرینك کشادی آسیای شرقی وجنوبی ایله آوروپا آره‌سنده اجرا اولنان تجارتك بغدادده مرورینه محل براقمامش ایسه‌ده، ینه موقعنك اهمیت تجاریه‌سی خیلی یوك اولدیغندن، مرور زمانله اسکی معموریتنی اکتساب ایده‌جکی مأمولدر. بغدادك اك مکمل تاریخی ۴۶۳ تاریخ هجریسنده وفات ایدن مشهور خطیب بغدادی ۱۴ یوك جلد اوزره یازوب، ۵۶۳ ده وفات ایدن مشهور انساب صاحبی سمعانی بونك ۵ جلد اوزره ذیلنی یازدیغی کبی، ۵۹۷ ده وفات ایدن کاتب ابو عبدالله محمددخی ۳ جلد اوزره ذیل سمعانینك ذیلنی، و۶۳۷ تاریخنده وفات ایدن (ابن الدبیثی) (صله) نامیله بونك ذیلنی یازمشدر. بو اوچ ذیلدن بشقه خطیب بغدادینك تاریخنده ۶۴۳ تاریخنده وفات ایدن ابن النجار بغدادی ۳۰ جلد اوزره برمکمل ذیل یازمشدر. که بونك دخی بری ۷۷۴ ده وفات ایدن تقی الدین محمد بن رافع، بری ابوبکر بیمارستانی وبری تاج الدین علی ابن الساعی بغدادی طرفندن یازلمش بربرینی متعاقب اوچ ذیلی واردر. بو وجهله بغدادك الی آلتمش جلددن مرکب مکمل تاریخی موجود دیمکدر. ۶۹۷ ده وفات ایدن شیخ ظهیر الدین کازرونی دخی « روضة الاریب » عنوانیله بغدادك ۲۷ جلد اوزره بر تاریخنی یازمشدر.

بغداد { ولایتی. آسیای عثمانی ولایاتنك اك بیوك ومهملرندن اولوب، عراق عربك شمال غربی قسمیله جزیره‌نك جنوب شرق قسمندن عبارتدر. شرقاً ایران حدودیله، شمالاً موصل ولایتیله، غرب شمالی جهتندن زور سنجاغیله، غرب جنوبی جهتندن بریة الشام چولیله، جنوب شرق جهتندن دخی بصره ولایتیله محدود و محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سنی تخمیناً و تقریباً ۱۷۰۰۰۰ مربع کیلو مترهدر. اهالیسی ۸۰۰۰۰۰ کشی قدردر، که قسم اعظمی عرب وقصوری کرد وترك اولوب، شهر وقصبه‌لرده کلدانی، سریانی ونسطوری اسملریله یاد اولنور برطاقم خرستیانلرله برمقدار ارمنی ویهودی دخی بولنیور. اهل اسلامك تقریباً نصفی سنی ونصف دیکری شیعیدر. سنیلرك دخی برقسمی حنفی وباشلیجه کردلردن عبارت اولان قسم دیکری شافعی المذهبدر. بغداد ولایتی مقدما موصل وبصره جهتلرینی دخی جامع اولوب، بتون عراق وجزیره‌یی حاوی جسیم بر ولایت ایدیسه‌ده، مؤخراً موصل وبصره آیریلوب، بر ولایت صورتنه افراغ اولندقلرندن، اسکی بغداد ولایتی اوچ ولایته انقسام ایتمشدر. ولایتك اراضیسی دوز اولوب، یالکز شمال شرق حدودنده وخراسان قضاسنده بر آز طاغلر واردر. هر بری برنیل مبارك برینی طوتان دجله وفرات نهرلری، بری موصل ولایتندن ودیکری زور سنجاغندن کلوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری وهمان متوازیاً اراضی ولایتی شق ایتدکدن صکره، بصره ولایتنه کیررلر. دجله نهرینه صولدن یعنی شهر زور وسلیمانیه سنجاقلریله حدود ایرانیه‌ده اولان طاغلردن برچوق چایلر کلوب، برنلرك اك بیوکی (دیاله) نهریدر، که خراسان قضاسنی شق ایله، بغدادك آلت طرفنده دجله‌یه منصب اولور. (بدرپی) ونام دیکرله (کنجتون) نهری دخی حدود ایرانیه داخلنده‌کی طاغلردن نبعان ایدن برچوق چایلرك برلشمسندن حاصل اولوب، دجله‌یه منصب اولمق اوزره، بصره ولایتنه داخل اولور. بغداد شهری قربنده فرات ایله دجله آره‌سنده اختلاطی موجب برچوق قنالر بولندیغی کبی، دیاله ایله دجله آره‌سنده دخی بیوك برقنال بولنیور. حله سنجاغنده یعنی ولایتك جنوب شرق جهتنده دخی فراتدن آیریلوب، آشاغیده ینه فراته منتهی اولور برچوق

قنالار موجوددر. محل مذکور ذکری سبقت ایدن بطیحه‌نك قسم اعلاسندن عبارت اولمغله، فراتك فیضان‌ندن متحصل بطاقلقلرله مستوردر. عمومیت اوزره ولایتك وعلی‌الخصوص نهرین مذکورین آره‌سنده اولان قسم اعظمنك طوپراغی بو ایکی نهرك ابتدای خلقتدن بری سوروکلیوب براقدقلری کوبره‌لی اتربهٔ مترسبه‌دن اولمغله قوهٔ انباتیه‌جه دنیانك اك برنجی طوپراغیدر. نهرین صولرینك دخی سوق اراضیده استعمالیله مناسب محلرده قنالار وسدلر انشاسی و بطاقلقلرك قورولمسی خصوصلرنده صرف مساعی ایدیلمجك اولسه، اوراسی ثروت ومعموریتجه خطهٔ مصریه‌یی فرسخ فرسخ گچه‌جکنده شبهه یوقدر. شمدیکی حالده دخی بغدادولایتی ممالك عثمانیه‌نك اك زنگین واك وارداتلی ولایاتندن معدود ایسه‌ده، استعداد طبیعیسنه نسبةً لایقیله استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالینك بر قسمی مسکون اولمیوب، یازین فرات وادیسنه وجزیره‌یه تقرب ایده‌رك قیشین نجده طوغری چکیلن شمر، عنزه وسائر عربان عشایرندن عبارتدر، که بونلر پك جمعیتلی اولوب، دوه وقویون سوریلریله وخرکلریله تعیش ایدرلر، وکوزل عرب آتلری یتیشدیررلر. ایران حدودی طرفلرنده دخی بعض کرد عشایری واردر. ولایتك محصولاتی: بغدای، آرپه، سیسام وسائر حبوباتله پاموق، توتون، ایپك، خرما وسائر میوه وسبزه‌لردن عبارتدر. مندلی ودلیم قضالرنده متعدد نفت معدنلری بولندیغی گبی، هیت ناحیه‌سنده دخی کلینلی زفت چیقار. عزیزیه ومذکور هیت ناحیه‌لرنده خیلی واسع نملحلر بولندیغی گبی حله سنجاغنك سماوه قضاسنده دخی بیوك بر نملحه بولنوب، خیلی طوز چیقار. بغداد سنجاغنك اکثر طرفلرنده وحله وکربلا سنجاقلرینك دخی بعض محللرنده بر چوق کوچك اور-مانلر بولنوب، کسیلن اودون اکثریا نهرلر واسطه-سیله ایندیریلور. درون ولایتده چیقان معمولات صناعیه باشلیجه نفس بغداد شهرنده یاپیلان ایپك ویوك وپاموق قماشلرله قطیفه، بز، عبا وباقر وکومش وسائره ادواتیله دباغته وسراجلغه متعلق شیلردن عبارتدر. شمدیکی حالده درون ولایتده بغدادن بشقه ذکره شایان معمورهلر کربلا، حله، دیوانیه گبی درت بش قصبه‌دن عبارتدر.

بغداد ولایتی بروجه زیر ۳ سنجاق، ۱۴ قضا و ۲۱ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بغداد	بغداد	اعظمیه، دیاله
	خراسان	شهربان، دلتاوه
	عزیزیه	سلمان پاك
	کاظمیه	
	جزیره	بغیله
	دلیم	هیت، کبیسه، مقلاویه
	کوت الاماره	بدره، غربیه
حله	حله	مدحتیه، جروعیه، نیل، ابوغر
	سماوه	دراجی، ابو جواریر
	شامیه	شنافیه، مدحتیه، هور الله، صلاحیه
کربلا	کربلا	
	هندیه	
	نجف	
	زراره	

بغداد سنجاغی. بغداد ولایتنك مرکز لواسی اولوب، شرقاً، شمالا وغرب شمالی جهتندن حدود ولایته، غرب جنوبی جهتندن کربلا سنجاغیله، جنوباً دخی حله سنجاغیله وبصره ولایتیله محدود ومحاطدر. بغداد ولایتنك قسم اعظمی بو سنجاقدن عبارت اولوب، مادهٔ آتیده‌کی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، ۷ قضا و ۱۱ ناحیه‌دن مرکب اولدیغی حالده، ۶۰ قریه‌یی جامعدر. شمر عشیرتی داخل حساب اولدیغی حالده، لوانك نفوسی ۳۰۰۰۰۰ رادهلرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وعرب. کرد، ترك جنسیتلرینه منقسمدر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب. ایچندن جریان ایدن دجله وفرات بو خطه‌یی احیایه کافی ایسه‌ده، سوق اراضی ایچون آنجق بر طاقم طولابلر بولنوب، صو

چکلدیکی وقت استفاده اولنمدیغی کبی، صویك زیاده فیضانده دخی طغیان میاه وقوع بولوب، مزروعات محو وخراب اولور. — بغداد قضاسی همنامی اولان ولایت وسنجاغك مرکز قضاسی اولوب، ولایت وسنجاغنك همان مرکزنده واقعدر.

بغداد (اسکی —) بغداد ولایت وسنجاغنده دجلهنك ساحل یسارنده یعنی شرق جهتنده، سامرانك ۱½ ساعت شمالنده وتکریتك ٤ ساعت جنوب شرقیسنده واقع بر خرابه اولوب، هر نه قدر شایان اهمیت بر کونه آثار عتیقهسی یوغیسهده، دجله بوینجه ویرانهلری بر ساعتدن زیاده مسافه ضبط ایتدیکندن، وقتیله اهمیتلیجه بر شهر بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. ظن اولندیغنه کوره بو ویرانه زمان قدیمده بر آرهلق اشکانیان ملوکنك پایتختی بولنمش اولان (دستاکرد) شهرینك خرابهلریدر. جوارنده (هارونی) اسمیله دیکر بر خرابه واردر، که بونك هارون الرشید طرفندن تأسیس ایدلمش اولان (هارونیه) قصبهسی اولدیغنده شبهه یوقدر.

بغدادجق قافقاسیهده آخسخه جوارنده بر کوچك قصبه اولوب، ۱۶۰۰ اهالیسی واردر.

بغداد خاتون سلالهٔ چنکیزیهدن ایلخانیان حکمدارلرینك اخیری اولان سلطان بوسعیدك زوجهسی وپادشاه مشارالیهك امیر الامراسی اولان امیر دمشق بن امیر چوبانك قیزی اولوب، حسن وجمالیله وعقل ودرایتیله شهرت قزانمش بر قادیندر. ابتدا امرادن شیخ حسن کبیره تنکیح وتزویج ایدلمش ایکن، پادشاه مشارالیه کندیسنه تعشق ایتمکله، زوجندن تطلیق وتفریق ایتدیرهرك، کندیسی تزوج ایتمش؛ وفوق العاده علاقه ومحبتی حسبیله، امور دولتی صاحبهٔ ترجمهنك الینه براقمشدی. ۷۳۶ تاریخنده واقع سلطان ابو سعیدك وفاتی اوزرینه، کندیسنی تسمیم ایتمش اولمق تهمتیله اتهام اولنهرق، مشارالیهك خلقی آرپا خان طرفندن قتل ایتدیرلمشدر.

بغدان (Moldavie) بالقان شبه جزیرهسنی ترکیب ایدن خطهلرك بری اولوب، شبه جزیرهٔ مذکورهنك منتهای شرق شمالیسنده واقعدر. بوخطه وقتیله آریجه بر وویوودهلق بولنمش ایسهده، خیلی وقتدن بری افلاقله بالتوحید رومانیا دولتنی تشکیل ایتمدیکندن، الیوم بو اسم تقسیمات سیاسیه اصطلاحاتی صرهسندن چیقوب، تقسیمات سابقهٔ جغرافیه حکمنه کیرمشدر. بغدان خطهسی اصل بالقان شبه جزیرهسی داخلنده اولیوب، آشاغیسی یعنی جنوب جهتی بو شبه جزیرهیه مربوط اولدیغی حالده، آوسترتیا ایله روسیه آره سنده شمالهٔ طوغری اوزانمش بر شبه جزیره شکلنی ابراز ایدیور. جنوب جهتندن قسماً (سرت) نهریله افلاقدن آیرلمش اولدیغی کبی، غرباً (قارپات) سلسلهٔ جبالیله آوسترتیانك اردل قطعهسندن وشرقاً پروت نهریله روسیهنك بساراپیه خطهسندن تفریق اولنمشدر. ۲۱ ′ ۴۵ ° ایله ۱۴ ′ ۴۸ ° عرض شمالی و ۵۳ ′ ۲۲ ° ایله ۵۷ ′ ۲۵ ° طول شرقی آره سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیهسی ۳۸۰۵۴ مربع کیلومتره واهالیسی بر بحق ملیوندن زیاده جددر. شمالدن جنوبه اولهرق همان اورتهسندن جریان ایدن (سرت) نهری بو خطهیی ایکیه بولوب، نهرمذکورك غرب جهتنده کی قسمی آلب سلسلهسنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق، ونهرك شرق جهتنده کی قسمی آنچق تپهلری حاوی اووهلقدر. سرت نهرینه صاغدن یعنی غربدن بوخطهنك (مولداویا) تسمیه اولنمسنه سبب اولان (مولداوه) ایله بیستریچه، تاتروس وپوتنه نهرلری، وصولدن یالکز (برلاد) نهری دوکیلور. (پروت) نهرینه دخی (شیشیا) و (یاش) چایلری منصب اولور. هواسی پك متحول ومختلف اولوب، یازین آلچق طرفلرنده پك صیجاق اولدیغی کبی، قیشین دخی هر طرفنده زیاده جه صوغوق اولور. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، کلیتلی حبوبات، شراب، توتون، سبزه، میوه وسائره حاصل اولور. واسع اورمانلری وکول مرعالری دخی واردر. حیوانات اهلیهسی، آولری، بالیغی وآریلری دخی چوقدر. (اوقنه) ده بیوك بر قیا طوزی معدنی وسائر طرفلرنده آلتون، کومش، باقر معدنلریله نفت وسائره بولنور. اهالیسی رومانجنسنه منسوب اولوب، لسان واخلاق وعاداتجه افلاق اهالیسندن پك آز فرقلری واردر. بونلر دخی فلاق اهالیسی کبی (بویار) یعنی زادکان وچفتجیلر صنفلرینه منقسم اولوب، چفتجیلر یقین وقتلره کلنجهیه دکین بیوك بر اسارت تحتنده پاشار،

واراضی ایله برابر اصحاب املاکك مال وملکی حکمنده بولنورلردی. بغدانك اسکی مرکزی واك بیوك شهری (یاش) اولوب، شمدیکی حالده ۱۳ ایالته منقسمدر. [« رومانیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بغدان خطه‌سی (داچیا) مملکت قدیمه‌سندن معدود اولوب، قبل‌المیلاد ترایان طرفندن ضبط، وروما ممالکنه ضم اولنه‌رق، ایتالیادن هجرت ایتدیریلن برطاقم لاتینلرله اسکان اولنمشیدی. بعده غوت، هون، آوار، پچنك کبی اقوام وحشیه‌نك ید ضبطنه چکوب، نهایت مغوللرك الینه دوشمشیدی. ۱۲۹۰ وبر روایته ۱۳۵۲ تاریخنده (بغدان) اسمنده برشخص اولاخ ولهلیدن مرکب بر مقدار عسکرله (مولداوه) نهری کنارنده برکوچك حکومت تشکیل ایدوب، بونك اسمنه نسبتله (بغدانیا) تسمیه اولنان بو حکومت صغیره ۱۴۳۲ تاریخ میلادیسنده (له) قراللغنه تابع اولمق مجبوریتنده بولنمشدر. اون بشنجی قرن میلادینك نصف آخرنده لهستان قرالی بیوك استفان ایله دولت عثمانیه آره‌سنده منازع فیه حالنه‌کلمکله، بورقابتدن بالاستفاده، برآز وقت مستقل حالنده بولندقدن صکره، ۱۵۱۳ تاریخ میلادیسنده پرنسی بولنان ایکنجی بغدان یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینه عرض انقیاد ایتمشدر. قرون وسطاده (بغدانیا) اسمیله معروف اولوب، بعده مذکور نهره نسبتله (مولداویا) تسمیه اولنمش ایسه‌ده، لسانزده (بغدان) اسمیله تسمیه‌سی دوام ایتمشدر. قانونی سلطان سلیمان خان زمانده بغدان سلاله‌سندن اولان (پترو رارش) پرنسلکدن عزل واخراج اولنه‌رق، ۱۵۳۸ تاریخ میلادیسندن اعتباراً باب عالی طرفندن اکثریا فنار روملرندن انتخاب وتعیین اولنان وویوودەلر معرفتیله اداره اولنمشدر. ۱۷۹۲ ده عقد اولنان یاش معاهده‌سی روسیه‌یه بغدان ایشلرینه حق مداخله ویرمش اولدیغی کبی، ۱۸۲۹ ده وقوع بولان ادرنه معاهده‌سی دخی دولت مشارالیهانك بوحق مداخله‌سنی برقات دها توسیع ایتمشدر. ذاتاً اولجه روسیه بغداندن معدود اولان بسارابیه خطه‌سنی دخی ضبط ایتمشیدی. ۱۸۵۸ ده عقد اولنان پارس معاهده‌سی کرك بغدان وکرك افلاقك امتیازاتنی توسیعله برابر، (مملکتین) اسمیله دخی معروف اولان بو ایکی خطه‌نك هر برینی قید حیات شرطیله انتخاب اولنمش برر پرنسك تحت اداره‌سنه قومشیدی. ۱۸۶۶ تاریخنده افلاق ایله بغدان بالاتفاق میرآلای (قوزا)یی مشترکا پرنس انتخاب ایتمکله، برلشه‌رك، رومانیا پرنسلکنی تشکیل ایتمشلر در، که برلین معاهده‌سنه دکین بنه دولت عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده بولنوب، معاهدهٔ مذکوره استقلالنی طانمشدر. [« رومانیا » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بغدان { یاخود بوغدان (Bogdan) مادهٔ آنفه‌ده بیان اولندیغی اوزره، اون اوچنجی قرن میلادی اواخرنده ویا اون دردنجی قرنك اواسطنده ظهورله (مولداوه) نهری کنارنده برکوچك حکومت تشکیل ایتمش بر پرنسدر، که نسلی مرور زمانله بیوین و(بغدان) یاخود (بغدانیا) تسمیه اولنان (مولداویا)خطه‌سنده ۲۰۰ سنه‌قدر حکمسورمشلردر. بو سلاله‌یه منسوب پرنسلرله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

برنجی بغدان دراغوش	۱۳۵۲
ساس	۱۳۶۱
برنجی پترو ؟	
ایکنجی استفان ؟	
لاچقو	۱۳۶۵
ایکنجی بغدان	۱۳۷۳
ایکنجی پترو	۱۳۷۹
اوچنجی (ویا برنجی) استفان	۱۳۹۰
یاغه وبرنجی رومان	۱۴۰۰
برنجی آلکساندر	۱۴۰۱
ایلیا ودردنجی استفان	۱۴۳۲
ایکنجی رومان	۱۴۴۷
اوچنجی پترو	۱۴۴۸
بشنجی استفان	۱۴۴۹
ایکنجی آلکساندر	۱۴۵۰
اوچنجی بغدان	؟
دردنجی پترو	۱۴۵۶
آلتنجی استفان	۱۴۵۸
دردنجی بغدان	۱۵۰۴
بدنجی استفان	۱۵۱۷
بشنجی پترو رارش	۱۵۲۷ الی ۱۵۳۸

بُغراج { قزوینی بو نامله اتراك اقوامندن بر قوم بولندیغنی، وبونلرك حضرت علیه الوهیت اسناد ایدوب، زید علویدن متسلسل حکمدارلری اولدیغنی، وظهرنده زیدك وفاتی حقنده مرثیه‌لر محرر بولنان بر مصحف شریفه عبادت ایتدکلرینی بیان ایدیور.

بُغراخان { (هارون) ملوك اتراکدن اولوب، کاشغری فتح، وچینه طوغری توسیع ممالك ایتدکدن صکره، ۳۸۹ تاریخ هجریسنده بخارایی ساسانیلردن ضبط ایتمشیدی.

بُغراخان (ناصرالدین محمود) هندستانده بنکاله خطه‌سی ملوکندن اولوب، سلطان غیاث الدین بلبانك اوغلی ومعزالدین کیقبادك پدری ایدی. سکزنجی قرن هجری اوائلنده حکومت سورمشدر.

بَغراس آنطاکیه ایله اسکندرون آره‌سنده وبو ایکی قصبه‌نك بهرندن ٤ فرسخلك مسافه‌ده بر قصبه ایدی، که اهل صلیب محاربانده زیاده اهمیتی اولوب، متین بر قلعه‌سی ومیاه جاریه وباغ وباغچه‌لری وار ایدی. الیوم بقراص اسمیله برکوچك قریه حالنده اولوب، قلعه‌سی خرابدر.

بَغشور (یاخود بغ) هرات ایله مرو رود آره‌سنده اسکی بر قصبه اولوب، (بغوی) نسبتیله شهرت بولان بعض مشاهیر علما وادبانك مسقط رأسی بولنمشدر.

بَقا (محمد —) هندستان ادباسندن اولوب، «مرآت جهان» عنوانیله بر تاریخی وبر چوق اشعاری واردر. اورنك زیب عالمکیرك زمانده وفات ایتمشدر. — ایرانده‌کی ابرقوه شهری شعراسندن دخی بو اسمده بری واردر.

بُقاع (یاخود بقاع العزیز) سوریه خطه‌سنده جبل لبنان ایله جبل شرقی آره‌سنده واقع بر اووه وتعبیر آخرله واسع بر وادی اولوب، ٢ ′ ٣٣ ° ایله ٤ ′ ٣٤ ° عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولور. شرق وغرب جهتنده‌کی مذکور ایکی سلسلهٔ جبالدن برچوق درەلر وچایلر اینوب، شمالدن جنوبه طوغری بقاعك اورتەسندن جریان ایدن (لیطانی) نهرینه دوکیلورلر؛ ونهر مذکور صورك جهت شمالیه‌سنده آق دکیزه منصب اولور. بقاعك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، ایچنده ١٠٠ قدر قریه واردر. بعلبك شهر قدیمی دخی بو وادینك ایچنده‌در. زمان قدیمده یونانیلر طرفندن (Cœlé Syria) یعنی «سوریهٔ مجوفه» تسمیه اولنوب، عربلر طرفندن بقاع یاخود (بقاع الکلب) وملك عزیز بن صلاح الدین ایوبیه نسبة (بقاع العزیز) تسمیه اولنمشدر. بویر (بقاع) وبعلبك قضالرینه منقسم اولوب، جهت جنوبیه‌سنده اولان بقاع قضاسی (بقاع شرقی) ناحیه‌سنی دخی جامع اولدیغی حالده، ٦٠ قریه‌دن مرکبدر، ومرکزی (زحله) قصبه‌سیدر.

بَقّالی (ابو الفضل محمد بن قاسم) مشاهیر علمادن اولوب، خوارزمده نشأت، و٥٦٢ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. بر چوق تألیفات مقبوله‌سی واز آن جمله قوم عربك قضائلنه دائر بر کوزل اثری واردر.

بقائی (عبدالباقی) سلطان مراد خان ثالث دوری شعراسندن وصاحب تذکره قاف زاده‌نك معاصرین واحباسندن اولوب، عن اصل کفه‌لیدر. بر زمان شامده وزیر مصطفی پاشانك مولویخانه‌سنده مثنوی خوان اولمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

زلف یارك خبرین کیم کتورر باکه دیدم
کوستروب باد صبایی دیدیلر بو کتورر

بقائی (عبدالباقی) بودخی عصر مذکور شعراسندن وینه قاضی‌زاده‌نك احباسندن اولوب، ابوالسعود افندینك حلقهٔ تدریسنه دوام ایتمش؛ وبر چوق مدرسه‌لرده تدریسله مشغول بولنمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بهار ایرشدی باغك عندلیب نکته پردازی
اوقور آوازله اوراق کلدن کلشن رازی

بقائی بودخی عصر مذکور شعراسندن اولوب، ازمیدلیدر. مغنیساده مدرس ایکن، شهزاده‌لکنده اورانك والیسی بولنان سلطان مراد خان ثالثك خواجه‌سی اولمشیدی. پادشاه مشارالیهك زمان سلطنتلرنده غلطه وسلانیك مولویتنه نصب اولنمشیدی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نوله هردم نقاب ایله چیقارسه یوللره زنلر
که باغلر یوزلریی قصد غارت ایتسه رهزنلر

بقائی (مولانا — ٭ کانکری) هندستان شعراسندن اولوب، بابر شاهك زمانده یاشامش؛ وپادشاه مشارالیهك نامنه بر منظومه یازمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

لب بدندان چه گزی ازپی خاموشی٭ من
ناله امرا چو سبب آن لب ودندان شده است

بقائی قهستان شعراسندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

بکشتکان ره عشق بیخبر مگذر
که جسم اگرچه خوشست جان شان کویاست

بَقدَس صقلیه (یعنی سیچلیا) آطه‌سنده بر قصبه اولدیغی عرب جغرافیالرنده محرردر.

بقراص [« بغراس » ماده‌سنه مراجعت پیوریله.]

بُقراط یاخود ابقراط (Hippocrate) یونان قدیمك مشاهیر حكماسندن اولوب، طبك موجدی حكمنده‌در. میلاد عیسادن ٤٦٠ سنه اول استانكویده طوغوب، پدرندن طبابت صنعتنی اوكرندكدن صكره، توسیع معلومات مقصدیله تراكی، ماكدونیا، تسالیا ویونانده بر چوق وقت سیاحت ایده‌رك، (پلا) شهرنده ماكدونیا حكمداری (آمینتاس)ك یانده وآتنه‌ده خیلی مدت اقامت ایتمشیدی. بو سیاحتلرنده استحصال معلوماتله برابر اجرای طبابت وتدریس فن طب ایدردی. آبا واجدادی طبابتك الهی زعم اولنان (اسقلبیوس) ه منسوب اولوب، اجرای طبابتله مشغول ایدیلر. بقراطه كلنجه‌یه قدر طب شفاهاً وعملی بر صورته پدردن اولاده یاخود استاددن شاگردانه اوكردیله‌رك، باشلیجه طائفهٔ رهبانه منحصر ایدی. برنجی اولەرق صاحب ترجمه طبابتی بر فن صورتنه قویوب، بو فن جلیله دائر برچوق كتابلر یازمش؛ وتشریحه متعلق اولان معلوماتنك نقصانیله برابر، كرك تشخیص امراض وكرك تداوی حقنده بر چوق حقیقتلر وطوغری مطالعه‌لر كشف وبیان ایتمكله، بحق فن جلیل طبك موجدی واطبانك پیری حكمنه یكمشدر. تداوئ امراضده‌كی مهارت واصابتی حقنده برچوق نوادر منقول ایسه‌ده، بونلرك چوغی طبك ترقیات حاضره‌سیله ناقابل توفیقدر. آتنه‌ده ظهور ایتمش اولان وبایی شهرك بعض محللرنده بیوك آتشلر یاقه‌رق دفع ایتمكله، آتنه‌لیلرك برچوق اكرامله‌رینه نائل اولمشیدی. ایران حكمدارلرندن آردشیر بهمن درازدست كندیسنی ایرانه جلب ایچون مبالغ كلیه وعد ایتدیكی حالده. وطننی خدمتندن محروم براقمغه راضی اولەمیوب، آردشیرك تكالیفنی رد ایتمشیدی. بر روایتده ۸۰ ودیكر بر روایتده ۱۰۰ یاشنده اولدیغی حالده، (لاریسا)ده یعنی فنار یكیشهرنده وفات ایتمشدر. استانكویده كندیسنه منسوب عد اولنان بر حمام وبرچنار الیوم باقیدر. كندیسنه برچوق تألیفات اسناد اولنیورسه‌ده، یالكز (جالینوس) طرفندن شرح وتفسیر اولنانلرینك كندیسنك آثار صحیحه‌سندن اولدیغنده شبهه قالمامشدر. آثار مذكوره جالینوسك شرحلریله برابر تا اوائل خلافت عباسیه‌ده لسان عربیه ترجمه ایدلمش، وطول مدت مدارس طبیهٔ اسلامیه‌ده تدریس اولنه‌رق، اطبای اسلام بینده شهرت بولمش اولدقلرندن، عنوان عربیلریله بروجه زیر ذكر اولنور: «كتاب الاجنة»، «كتاب طبیعة الانسان»، «كتاب الاهویة والمیاه والبلدان»، «كتاب الفصول»، «كتاب تقدمة المعرفة»، «كتاب الامراض الحادة»، «كتاب اوجاع النساء»، «كتاب الامراض الوافده» كه «ابیدمیا» اسم یونانیسیله دخی معروفدر، «كتاب الاخلاط»، «كتاب الغذاء»، «كتاب قاطیطریون ای حانوت الطبیب»، «كتاب الكسر والجبر». «عیون الانباء» صاحبی بونلردن ماعدا بقراطه اسناد اولنور برچوق كتب ورسائل تعداد ایدیور، كه بونلرك دخی جلەسی لسان عربیه نقل اولنمشدر. حتی حكیم مشارالیهك لسان یونانیده متن اصلیلری بولنه‌میان بعض آثارینك عربیده ترجه‌لری بولنیور. آیاصوفیه كتبخانه‌سنده اكثر تألیفاتنك جالینوسك شرحلریله برابر ترجهٔ عربیه‌لری موجوددر. بقراطك طب وصحته متعلق برچوق اقوال حكیمانه‌سی دخی مرویدر.

بقله برونی كلیبولی شبه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده و(سووله) برونتك جهت شمالیه‌سنده غرب شمالیه طوغری دكیرك ایچنه كیرمش بر بروندر.

بقلی (زین‌الدین ابوالفضل محمد بن قاسم خوارزمی) مشاهیر فقهادن اولوب، «صلاة البقلی» عنوانلی كتابك مؤلفیدر. ٥٦٢ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بكار (ابو بكره — بن قتیبه) مشاهیر قضاتدن وفقهای حنفیه‌دن اولوب، ملوك مصریه‌دن احمد بن طولونك قاضیسی ایدی. حكمدار مشارالیه كندیسنه بهرسنه بیك آلتون احسان ایتدیكی، وكندیسنه موفق عباسینك خلعنی تكلیف ایدوب، قبول ایتمه‌مكله، كندیسنی حبس ایتدیكنده، عاجز براقق ایچون، احسان ایتمش اولدیغی مبالغی كری ایستیجه، صاحب ترجه‌نك ذاتاً اصلا ایلتیمكسزین مهور كیسه‌لرده صاقلادیغی عطایای مذكوره‌یی تمامیله اعاده ایتمش اولدیغی قاضیٔ مومی الیه ایله ابن طولون بینده مرویاولان نوادر جلەسندندر. ۲۷۰ تاریخنده مجسده وفات ایتمشدر.

بكاری دیاربكر ولایتنده ماردین جهتنده كشت وكذار ایدن برعرب عشیرتیدر.

بكبازاری } آنقره ولایت و سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آنقره شهرینك ۸۰ کیلومتره غرب شمالیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع (قیرمزی چای) ه دوکیلن بر نهرك کنارنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بالی وقانونی مشهوردر. — بکبازاری قضاسی آیاش ایله نعللو خان قضالری آره‌سنده اولوب، اراضیسی قسماً ایشیق طاغیله الا طاغك اتکلرندن وقسماً نهرلرك کنارلرنده واقع اووه‌لردن عبارتدر. طوپراغی خیلی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. قضا ٤٦ قریه و ٢٤ چفتلکدن مرکب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ۲۵۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بکتاش } (حاجی — ولی) کبار اولیاءاللهدن اولوب، عن اصل خراسانده کی نیشابور شهری سادات کاظمیه‌سندن ایدی. خراسانده شیخ لقمان نام ذاتدن اقتباس انوار باطنیه ایتدکدن صکره، سکزنجی قرن هجری اوائلنده رومه هجرتله، آناطولی جهتلرنده ارشادله مشغول ایکن، سلطان اورخان غازی حضرتلری کندیلرینی زیارت ایدوب، دعالرینی آلمشلردی. حتی یکیچری عسکرینی تشکیل بیوردقلرنده، ولی مشارالیه بو عسکره دعاسنی ترفیقله برابر، روایته کوره (یکیچری) اسمنی دخی کندیسی وضع ایتمش؛ ومقام تبریکده خرقه‌سنك قولنی حضورینه کوتوریلن یکیچری افرادینك باشی اوزرینه تمدید ایتمکله، یکیچریلرك قالپاغنه آرقه‌دن صارقار قول‌شکلنده برپارچه کچه علاوه‌سی عادت اولمشیدی. حاجی بکتاش ولینك مقامات وکراماتی مشهوردر. حضرت خداوندکار غازینك زمان سلطنتلرنده ارتحال ایدوب، قیر شهری جوارنده (حاجی بکتاش) دینلن محلده مدفوندر. تربه‌سی زیارتکاه انام اولوب، یانده برزاویه وچلپیلره مخصوص دائره واردر. مشارالیه طریقت بکتاشیدنك پیری عد اولنیورسه‌ده، بکتاشیلرك آیینلرینی وضع ایدن کندیسی اولیوب، (بالیم سلطان) دیدکاری بردرویشدر، که طریقت مذکوره‌نك مرکزی اولان درکاهی دخی تأسیس ایدن بو ذاتدر.

بکتاش آغا } سلطان محمد خان رابع دوری یکیچری آغالرندن اولوب، یکیچریلرك بعض قیاملرنده اوك آیاق اولانلردن بولنمغله، کسب نفوذ ایده‌رك، ملك احمد وسیاوش وکوربجی محمد پاشالرك زمان صدارتلرنده بونلرك رخاوت وغفلتلرندن استفاده ایله، عادتا هر ایشه قاریشمغه ووالده سلطانك مداخلاتنه آلت اولمغه باشلامش اولدیغندن، ۱۰۶۱ تاریخنده ظهور ایدن حادثه اوزرینه، بروسه متصرفلغنه نصب اولنمش؛ وکندیسی کتخیوب، صاقلانمش اولدیغی حالده، بولنوب، اعدام اولنمشدر.

بکتیك } قونیه ولایت و سنجاغنك ارکلی قضاسنده وارکلینك ۱۱ کیلومتره غرب شمالیسنده برکوچك قصبه اولوب، آق کولك یاریم ساعت قدر شمالنده ومذکور کوله دوکیلن (قریلجه صو) چاینك ساحل غربیسنده واقعدر. مذکور کوله بو مناسبتله (بکتك کولی) دخی دیرلر. [«آق کول» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بکتمر } (امیر سیف الدین) بو اسم ولقبله ملوك مصریه‌دن ملك ناصر محمد بن قلاوونك رجالندن ایکی ذات اولوب، برنجیسی حاجی ایدی، که فوق العاده عقل ودرایتله متصف اولوب، ایکی دفعه دخی صفد والیلکنه نصب اولنمشیدی. ۷۲۸ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر. — ایکنجیسی ایسه ساقیسی اولوب، حکمدار مشارالیه کندیسنه پك سودیکی برجاریه‌سنی ویرمشدی؛ وکندیسنی محرم‌اسرار ایدوب، یاندن آیرمازدی؛ وپك چوق انعام‌واحساناته مستغرق ایدوب، بعده اوغلنه دخی کندی قیزینی تزویج ایتمشیدی. ۷۳۳ تاریخنده حجاز طریقنده وفات ایتمشدر. ایکیسی دخی مصرده بر چوق خیرات واعماراته موفق اولمشلردر.

بکجور } دردنجی قرن هجری امرای اتراکلدن اولوب، ۳۵۷ تاریخنده حلبی ابو المعالی بن حمدانلر ضبط ایدن قرعویلك آرادلیسی ایکن، بعده افندیسنی اخذ وحبس ایله، ٦ سنه حلبده حکم سوردکدن صکره، ابو المعالی طرفندن محاصره اولنه‌رق، حمص کندیسنه ویرلمك شرطیله تسلیم اولنمش؛ ومدت حکومتنده حمصی فوق العاده اعمار ایدوب، ۳۷۳ تاریخنده دمشق ضبطله، مصرده کی ملوك فاطمیه‌دن عزیز باللهك تابعیتنه داخل اولمش ایسه‌ده، بعده اونکله دخی بوزیشوب، مصردن کوندریلن عسکرله ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب اولمش؛

ودها بر طاقم فساداته مداخله ایتدکدن صکره، نهایت ۳۸۱ ده ابو المعالی سعد الدوله بن حمدانك الینه دو- شوب، قتل اولنمشدر.

بکر { بن امیه الضمری، بکر بن جبلة الکلبی، بکر بن حارث انصاری، بکر بن حبیب حنفی، بکر بن شداخ لیثی، بکر بن عبد الله انصاری وبکر بن مبشر انصاری صحابه‌دن اولوب، بونلردن بکر بن شداخ حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك خدمتنده بولنمشدر.

بکر { (بنی —) و بنی تغلب وائل قبائلندن ایکی بیوك قبیله‌در.

بکر آباد { جرجان شهرینك قارشیسنده یعنی نهرك او بر یاقه‌سنده واقع برقصبه ایدی، که (بکراوی) نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمائك مسقط رأسی بولنمشدر.

بکر پاشا { سلطان مصطفی خان اوللك زمان سلطنتنده بغداده سوّ باشی ایکن، ثروت فوق العاده‌سی قوتیله اکتساب ایتمش اولدیغی حکم ونفوذی بالاستعمال، معیتنده بولنان ۱۲ بیك عذب عسکریله عصیان ایده‌رك، بغداد والیسی یوسف پاشایی قتل، وباب عالیدن بغداد والیلکنی طلب ایتمش ایدی. دیاربکر والیسی حافظ پاشا بو شقینك تنکیلنه سردار تعیین اولنه‌رق، بغدادك اوزرینه عسکر سوق ایتمکله، واقع اولان محاربه‌لرده بکر مغلوب اولمش ایسه‌ده، ایران دولتنه دخالت ایتدیکندن، محاربه‌نك دوامی دولتین بیننده اعلان حربی موجب اولدیغندن، حافظ پاشا صاحب ترجمه‌نك بغداد والیلکنه نصبنی موافق مصلحت کورمکله، باب عالیدن وزارت رتبه- سیله‌برابر والیلك فرمانی ارسال اولنمشیدی. بووقوعات سلطان مراد خان رابعك جلوسلری صره‌لرنده جریان ایتمشدر. ایران شاهی بکر پاشانك کندیسنه دخالت وعرض تابعیت ایتمش ایکن، بو وجهله نکولنه دلکیر اولمه‌رق، فرصت انتظارنده اولدیغی حالده، بکر پاشانك اوغلی محمد بك پدرینك علیهنده حکومت ایرانیه ایله مخابرات خفیه‌یه کیریشمکله، ۱۰۳۳ تاریخنده ایران عسکری حدودی بالتجاوز، بکر پاشانك ایستدیکی امدادکوندریله‌مدیکندن، بغداد سهولتله عساکر ایرا- نیه‌نك ید ضبطنه کچمش؛ وبتون اهالیٔ سنیه اشکنجه آلتنده قتل اولنه‌رق، بکر پاشا دخی نیجه اشکنجه‌لره دوچار اولدقدن صکره، نفته باتیریلوب طوتیشدیرلدقدن صکره دجله‌یه القا اولنمش بر قایغه ارکاب ایدیله‌رك، اتلاف اولنمشدر. خانٔ اوغلی ایسه پدرینك بوحالتی سیر ایتدکدن صکره، کندیسی دخی خراسانه نفی واوراده قتل ایدلمشدر. بغداد شهری ایرانیلرك النده چوق قالمیوب، ۱۰۴۸ ده مشارالیه سلطان مراد خان رابع طرفندن استخلاص اولنمشدر.

بکر پاشا { سلطان عثمان ثالث و سلطان مصطفی خان ثالث دوری رجالندن اولوب، کنجلکنده کانکشلکده وینیچیلکده کی مهارتیله کسب شهرت، وبو مهارتی، بر هیئت سفارت معیتنده ویانه‌ده بولندیغی حالده، ایمپراطور آلتنجی شارلك حضورنده دخی ابراز ایتمشیدی. بعده رئیس الکتاب طاوٴقجی مصطفی افندیه داماد اولمغله، مومی‌الیهدن کندیسنه کلینلی بر میراث انتقال ایتمشیدی. راغب پاشانك زمان صدارتنده بر آرالق رئیس الکتاب وکتخدا اولوب، بعده رتبهٔ وزارتله حلب والیلکنه ومؤخراً مصره نصب اولنمشیدی. ۱۱۷۵ ده مصرده وفات ایتمشدر.

بکر پاشا { سلطان محمود خان اول دوری وزراسندن اولوب، جده والیسی بولنمش؛ وصفیه سلطان کندیسنه تزویج ایدیله‌رك، مصاهرت حضرت پادشاهیه‌یه نائل اولمش ایدی.

بکرش { (Bucharest) رومانیانك پایتختی واسکی افلاق بکلکنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، افلاقك وسطلرنده وطونه‌یه منصب اولان (آردیش) نهرینه تابع (دیمبویجه) چایی اوزرنده اوله‌رق، ″۴۲ ′۲۶ °۴۴ عرض شمالی ایله °۲۳ ″۱۲ ′۴۶ طول شرقیده واقعدر. بیوك وکوزل بر شهر اولوب، قسماً دوز اووه‌ده وقسماً تپه‌لرك اوزرنده مؤسسدر. ۲۲۵۰۰۰ اهالیسی، قرالله مخصوص کوزل برسرایی. بعض اسکی بویار خاندانلرینه مخصوص بیوك قوناقلری، متعدد مصنع کلیسالری، کوزل تیا- تروسی، دارالفنونی، طب، زراعت وسائره‌یه مخصوص مکاتب عالیه‌سی ومتعدد مکاتب اعدادیه ورشدیه وابتدائیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، طوب واسلحهٔ سائره اعمالنه مخصوص فابریقه‌لری، ضربخانه‌سی ومتعدد کوزل باغچه‌لری واردر. هواسی بازین پك صیجاق وقیشین پك صوغوق اولوب، توز وچاموری

دخی چوقدر. ایچنـدن آقان نهر دخی بعض بطاقلقلر تشـکیل، و یازین صویی چکدیکنده، بر تعفن نشر ایتـدیکندن، هواسی او قدر صـاغلام دکلسـه ده، تنظیفاته رعایتله تطهیرینـه چالیشلقده اولدیغنـدن، هواسی دخی کوندن کونه تصحیح اولنمقده در. بر طرفدن آوستریایه، بر طرفدن روسیه یه و بر طرفدن دخی طونه وقره دکیزه دمیر یول خطلریله مربوط اولغـله، تجـارتی خیلی ایشـلمکدر. اون بشنجی قرن میلادیده بکرش برکوی اولـوب، صـکره تدریجاً بیـومکله، ۱٦۹۸ ده قسطنطین بسارابه طرفندن پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واو وقتدن بری افلاقك مرکزی عداولنه رق، افلاق ایله بغدانك توحیـدنده بتون رومانیانك مرکز اداره سی و بعده پایتختی اولمشدر.

بکرل (Becquerel) فرانسـه‌نك مشـاهیر طبیعیونندن اولـوب، ۱۷۸۸ ده (سانیلون سورلوانغ) ده طوغمش، و ۱۸۷۷ ده وفات ایتمشـدر. فنون طبیعیه یه وعلی الخصـوص الکتریق بحثنه دائر بعض کشفیاته موفق اولوب، فنون مذکوره یه متعلق بر چوق کتابلر یازمش؛ وفنون آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی.

بکری (ابو عبید عبد الله بن عبد العزیز) اندلس مشاهیر علماسندن واعیانندن اولوب، مرسـیه ده تولد ونشأت ایتمشدر. علم طبده وعلی الخصوص ادویهٔ مفرده ونباتاته ید طولی صاحبی اولوب، اندلسـك نباتاتنه دائر «کتاب اعیان النبات والشجریات الاندلسیة» عنوانیله بر اثر معتبری واردر.

بکری اندلس مشاهیر جغرافیوندن اولوب، بشنجی قرن هجری اواسطنده غرناطه ده نشـأت ایتمش؛ واسـپانیا ایله آفریقای شمالیی کزوب، بو یرلرك احـوال جغرافیه سی حقنـده پك محققانه بر کتاب یازمشدر، که آوروپالیلر عندنده پك مقبول ومعتبر اولـوب، اکثر السـنه یه ترجمه ومتن عربیسی دخی طبع ونشر اولنمشدر.

بکس (Bekes) مجارسـتانده همنامی اولان ایالتـده ومرکز ایالت اولان (جیوله) شهرینك ۱٦ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ۲۲ ۵۰۰ اهالیسی واردر. — بکس ایالتی بهـار، آراد، قسـاناد، قسـونغراد، هوش ویوك قومانیه ایالتلری آره سنده واقع اولوب، ۲۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بکشهری قونیه ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قونیه‌نك ٦۵ کیلومتره غرب جنوبیسـنده، همنامی اولان کولك شرق جنـوبی کنارنده ومذکور کوله دوکیلن ینه همنامی اولان برنهرك ایکی طرفنده واقعدر. جمله سی مسلم اولمق اوزره ۲۰۰۰ قدر اهالیسی، ۳ جامعی، ۷ مسجدی، ٤ مدرسـه سی، ۱ رشدیه و ۲ صبیان مکتبی، ۳ خانی ونهر مـذکور اوزرنده بعض محللری خراب سکز اون کوزلی برکوپریسی واردر. (ایسـوریا) شهر قدیمنـك محلنـده واقع اولدیغی مظنوندر. — بکشهری قضاسی قونیه سنجاغنـك جهت غربیه سـنده واقع اولوب، قیر ایلی ناحیه سیله برابر ۷٤ قریه دن مرکب و ۳۵۰۰۰ اهالیی جامعدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه لرك انواعندن عبارتدر. حیواناتی وعلی الخصوص کولك کنارلرنده مانده لری پك چوقدر. قضاده هفته ده برکره بازار قوریلور.

بکشهری چایی قونیه ولایت وسنجاغنده بر نهردر، که لوای مذکورك غرب جهتنده واقع همنامی اولان کولك آیاغی مثابه سنده اولوب، مذکور کولك جنوب شرقی کوشه سندن بدأ ایله، بکشهری قصبه سـنك ایچندن کچدکدن صکره، جنوب شرقیه طوغری جریانله، تقریباً ٦۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، صوغله نام دیکرله قره ویران کولنه دوکیلور. جریانده بر چوق دکرمنلر چویریورسـه ده، کولك صویی چکدیکنده قورومق درجه سنه کلیر.

بکشهری کولی قونیه ولایت و سنجاغنه تابع همنامی اولان قضاده پیوجك برکول اولوب، جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری اولان طولی ٦۰ وعرض وسطیسی ۱۵ کیلومتره در. ایچنده بر قاچ آطه بولنوب، هوالری آغیر اولمق جهتیله مسـکون دکلرسـه ده، پك چوق مانده وسائر حیواناته مرعی اتخاذ اولنورلر. کولك ایچنده بر قاچ نوع بالیق بولنوب، کلیتله صید اولندیغی کبی، دریسندن کورك اعمال اولنور برنوع صو قوشی دخی واردر. بوکوله شمـال وغرب وشرقدن بر قاچ چای دوکیلوب، فضلهٔ میاهی آیاغی حکمنده اولان بکشهری چایی واسطه سـیله جنوبه طوغری آقوب، صوغله کولنه دوکیلور.

بکقوز { استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده بر قریه اولوب، استانبولك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده، بر قویك ایچنده وبکی کویك قارشیسنده واقعدر. متعدد یالی وکوشکلریله خیلی کویلی خانه‌لرینی جامع اولوب، مسیره اتخاذ اولنور اوزون بر چایری وچایرك یاندن جریان‌ایدر بردرەسی، بر قصر همایونی، بر عسکری دباغخانه‌سی وقشله‌سی واردر. شهر امانتنه ملحق بر قضانك مرکزیدر.

بکلر بکی { استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده وقوزغنجق ایله چنکل کویی آره‌سنده بیوك بر قریه اولوب، اسکدار متصرفلغنه وطقوزنجی دائرهٔ بلدیه‌یه ملحقدر. ساحل بوینجه کوزل‌یالیلری وچاملیجه تپه‌لرینه طوغری برسطح مائل تشکیل ایدن طاغ اتکنده متعدد کوشکلری اولوب، ساحلده غایت مزین برسرای همایونی، ایکی مناره‌لی کوزل بر جامع شریفی، عسکری خسته‌خانه‌سی ورشدیه مکتبی واردر. اهالیسی کاملاً اسلامدر. هواسی صاغلام وسریندر. — بکلر بکی جامع شریفی ۱۱۹۲ تاریخنده سلطان عبدالحمیدخان اول طرفندن تأسیس بیوریلەرق، جوارنده برعمارتخانه، برمدرسه، بر مکتب، برکتبخانه، بر تربه و ایکی چشمه‌سی دخی واردر.

بکلك دره‌سی { ادرنه ولایتینك کلیولی سنجاغنه تابع کشان قضاسنده برکوچك نهر اولوب، شرقدن غربه جریانله لیمان کولی دینلن بر بطاقلق تشکیل ایدیور.

بکّه { مکهٔ مکرمه‌نك بر اسمی اولوب، روایته کوره بو اسم شهرك وسطنه وحرم شریفه مخصوص ایدی.

بلا { (Bela) بو اسمله مجارستانده درت حکمدار کلشدر.

برنجیسی ۱۰۶۱ تاریخ میلادیسندن ۱۰۶۳ تاریخنه‌دك ایکی سنه حکم سورمش، وملکتنه یکی ادخال اولنمش اولان خریستیانلغك نشر وتقویه‌سنه چالیشمشدر.

— ایکنجیسی، کنج ایکن، عمیجه‌سی (قولومان) طرفندن کوزلرینه میل چکلمش اولغله، کور اولدیغی حالده، ۱۱۳۱ده تخته اجلاس اولنمش؛ و ۱۰ سنه سورن مدت حکومتنی عیش و عشرتله کچیروب، ۱۱۴۱ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی، ۱۱۷۳ ده جلوس ایدوب، ۱۱۸۶ تاریخنه‌دك کمال عدل و حقانیتله حکومت سورمشدر. فرانسه قرالی فلیب اوکوستك همشیره‌سنی تزوج ایتمشدی.

— دردنجیسی ۱۲۳۵ تاریخنده پدری ایکنجی آندریایه خلف اولوب، متعاقباً مجارستان تاتارلر طرفندن ضبط اولنغله، کندیسی دالماچیایه قاچمش؛ و ۱۲۴۴ ده ردوس شوالیه‌لری طرفندن تختنه اعاده اولنه‌رق، ۱۲۷۰ تاریخنه‌دك حکومت سورمش؛ و تاتارلرك هدم ایتمش اولدقلری کلیسالری تعمیرله اوغراشمشدر.

بلاد البستان { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بلاد الرؤس { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت جنوبیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

بلاساغون { سیحون نهرینك اوته‌سنده وکاشغر جهتنده واقع خطه‌یه جغرافیون عرب طرفندن ویریلن اسمدر. بو خطه‌دن (بلا ساغونی) نسبتیله معروف بر چوق علما وسائر مشاهیر ظهور ایتمشدر.

بلاسپور { هندستانك قسم شمالیسنده ودهلینك ۲۹۰ کیلومتره شمالنده برقصبه اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی واردر. (چاتیسکر) خطه‌سنك مرکزی اولوب، مقدما برحکومت مستقله‌نك پایتختی ایکن، ۱۸۲۲ ده انکلیزلر طرفندن ضبط اولندرق، سنجاق مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

بلاسطره برونی { (C. Balustra) ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع یکیجه قضاسی ساحلنده وقره آغاج کورفزینك غرب طرفنده بر بروندر.

بَلاط { خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاق وقضاسنه تابع ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، بالیکسرینك ۷۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. موقعی لطیف وباغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میاه جاریه‌سی دخی چوق اولغله، جوارنده ۱۸ دکرمن واردر. بو قصبه‌ده قهوه دکرمنلری اعمال اولنور.

— بلاط ناحیه‌سی مرکزدن بشقه ۳۹ قریه‌دن عبارت اولوب، قسم اعظمی مسلم اولمق اوزره، ۸۶۰۰ اهالیسی واردر. درون ناحیه‌ده ۵ جامع ومسجد، ۳ مدرسه، ۳ مکتب ابتدائی، ۱ کلیسا، ٦٦ دکان، ۳ خان و ۱ حمام موجوددر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات وفواکه متنوعه ایله آفیون وسائره حاصل اولور.

بلاط { آیدین ولایت وسنجاغنك سوکه قضا- سنده بر کوچك قصبه اولوب، بیوك مندرس ایرماغنك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده وبر کوللك منتهای غربنده اولهرق، سوکدنك ۲۸ کیلومتره جنوب غربیسنده ومذکور ایرماغك منصبندن ۲۰ کیلومتره یوقاریده واقعدر. اطرافنده پك چوق خرابهلر وآثار عتیقه بولنمقله، ازمنهٔ قدیمه‌ده معمو- رینه‌ایله مشهور اولان (میلت) و یاخود (میلتوس) شهرینك محلنده واقع اولدیغی ملحوظدر. اسمنك دخی شهر مذکورك اسمندن محرف اولدیغی آکلاشیلیور. بو قصبه مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

بلاط { استانبولده کاغدخانه قوبی ایچنده ساحل بحرده بر بیوك محله اولوب، فنارایله ایوانسرای آره‌سنده واقعدر. باشلیجه یهودیلرله مسکون اولوب، سوقاقلری پك پیس وهواسی آغیردر. فتحدن اول بو محله حرب اسیرلرینك حبس واقامتنه مخصوص بولنمقله، رومللره واقع محاربه‌لرده اسیر دوشمش بعض شعرای عربك اشعارنده ذکری کچیور.

بلاط { حلب ولایتنده مرعش ایله آنطاکیه آره‌سنده اسکی بر شهر ایدی، که چوقدن خراب اولوب، باب قضاسی داخلنده ویرا- نه‌لری کورلمکده‌در. — سوریه‌ده بو اسمله بر چوق قریه‌لر دخی بولنوب، اك مشهورلری دمشق شامدن بر بچق ساعتلق مسافه‌ده بولنایدر، که وقتیله برچوق علمانك مسقط رأسی بولنمشدر. — مدینهٔ منوره‌ده دخی مسجد رسول الله (صلعم) ایله سوق المدینه آره- سنده بو اسمله بر محل وار ایدی.

بلاط { (یاخود بلاط عوسجه) اندلسك (شنتبریه) خطه‌سنده یعنی اسپانیانك استرمادوره جهتنده مستحکم بر قصبه ایدی. الیوم خرابدر.

بلاطه { فلسطینده نابلس قربنده بر قریه اولوب، حضرت یوسف (عم) لك بوندہ مدفون بولندیغی مرویدر.

بلاق { صعید مصرایله نوبه آره‌سنده برقصبه اولوب، نیلك اورته‌سنده واقع بر کوچك آطه اوزرنده‌در. جغرافیون عربك تعریفاتنه کوره، وقتیله مستحکم وتجارتکاه بر شهر ایدی.

بلاقبورن { (Blackburn) انکلتره‌نك (لانقاستر) قونتلغنده ولوندره‌نك ۳۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق، (درونت) نهری اوزرنده واقع بر شهر اولوب، ۱۱۲۵۷٤ اهالیسی وبیوك پاتیسقه وسائر ماموقدن منسوجات فابریقه‌لری واردر.

بلاق ریور { (Black-River) یعنی «قره چای». بو اسمله آمریقای شمالیده بر قاچ نهر بولنوب، اك بیوکی ممالك مجتمعه‌نك (میسوری) جمهوریتنده (یفرسون) شهرینك جنوبنده واقع (اوزارق) طاغلرندن نبعاتله، ۳۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (ویته ریور) یعنی «آق چای» نهرینه دوکیلور.

بلال { بن حارث مزنی. صحابه‌دن او- لوب، هجرتك بشنجی سنه‌سی مزینه قبیله‌سیله نزد حضرت پیغمبریه کله‌رك، شرف اسلامله مشرف اولمش؛ وفتح مکه‌ده مزینه‌سنجاغنی حامل بولنمشیدی. بعده بصره‌ده ساکن اولوب، بعض احادیث شریفه نقل ایتمش؛ و ٦۰ تاریخنده ۸۰ یاشنده وفات ایتمشدر. — (بلال بن مالك مزنی) و(بلال بن یحیی) دخی صحابه‌دندر. — حضرت عمرك عمان والیلکنه نصب ایتمش اولدیغی دیکر بر بلال دخی واردر.

بلال حبشی { (ابو عبدالله یاخود ابو عبد- الکریم ویا ابو عمرو بن رباح) صحابه‌دن اولوب، حضرت رسول‌الله (صلعم) افندمزك مؤذنی ایدی. والده‌سنك اسمی حامه‌در. اصلنده کوله اولوب، اك اول اسلامه کلنلردن بولنمغله، افندیسی امیه بن خلف طرفندن اذا وجفا کوردیکندن، حضرت ابابکر صدیق (رضه) طرفندن ترحماً اشترا واعتاق اولنمشیدی. اك اول اذان اوقویان بو ذات اولوب، حضر وسفرده مؤذنلك ایدردی. حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز کندیسنی ابو عبیده بن جراحله آخرت قرداشی ایتمشلردی. کافهٔ غزواته معیت حضرت پیغمبریده بولنوب، رحلت رسول‌اللهدن

صکره، وبر روایتده حضرت ابابکرك رحلتنی متعاقب جهاد طریقیله شامه کیدهرك، بقیهٔ عمرینی اوراده کچیرمش؛ وبرچوق احادیث سریفه نقل ایتمش؛ واقوای روایاته کوره هجرت نبویه‌نك ۲۰ تاریخنده شامده ارتحال ایدوب، باب الصغیرده دفن اولنمشدر. سسی غایت کوزل ومؤثر اولوب، اذان اوقودیغندن، آغلاه‌میان قالمازمش. حضرت عمر (رضه) ك شامه دخولنده اذان اوقویوب، مجاهدین اسلامی آغلاتمش اولدیغی کبی، بعده دخی مدینهٔ منوره‌یی زیارتنده، حضرت حسنینك ابرامیله بر صباح اذان اوقومغله، بتون مدینهٔ منوره خلقی حضرت پیغمبرك مؤذنلك اذانی ایشیتمك اوزره، اولزمان طیشاری چیقوب، تأثرلرندن سرشکه مستغرق اولمشلردی.

بلامی (Bellamy) انکلیزه‌نك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، لورد (تیراو-لی) ك نامشروع قیزی ایدی. ۱۷۳۱ ده لوندره‌ده طوغوب، ۱۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی هائله‌لر تیاتروده عمومك مظهر تحسینی اولدیغی کبی، نشر ایتمش اولدیغی برطاقم خاطره‌لر دخی رغبت عمومیه‌یه مظهر اولمشدر.

بلانشه (Blanche) قشتاله حکمداری طقوز نجی آلفونسك قیزی اولوب، فرانسه قرالی سکزنجی لوییه وارمش؛ واوغلی سنت لوینك صباوتنده ۱۲۲۶ دن ۱۲۳۶ تاریخ میلادیسنه دك ۱۰ سنه نائبهٔ حکومت اولوب، کمال عقل وتدبیرله فرانسه‌یی اداره ایتدیکی کبی، اوغلنك اهل صلیبله قدسه سفرنده دخی وکالت ایتمشیدی. حسن وجمالیله دخی مشهوره‌در.

بلانق (Blanc) فرانسه‌نك (ایندره) ایالتنده، (شاتورو) نك ۵۹ کیلومتره جنوب غربیسنده واقروزه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۱۲۲ اهالیسی وجوارنده دمیرخانه‌لری واردر.

بلانکی (Blanqui) فرانسه‌نك اك مشهور علم‌ثروت علماسندن اولوب، ۱۷۹۸ تاریخ میلادیسنده (نیسه) ده طوغمش، وفن مذکوره دائر برچوق کتابلر وموقوت رساله‌لر یازدقدن صکره، ۱۸۵۴ ده وفات ایتمشدر.

بل ایسل (Belle Isle) یعنی «کوزل آطه». فرانسه‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده واقیبرون) برونتك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده برآطه اولوب، طولی ۱۶ وعرضی ۸ کیلومتره‌در. ۱۱۰۰۰ اهالیسی وکلیتلی ساردلیه بالیقلری واردر. قصبه‌سی (پاله) اولوب، پولتیقه متهملرینه منفا اتخاذ اولنور.

بلبد برقه ایله طرابلس غرب آره‌سنده برقصبه اولوب، رؤسای خوارجدن ابو الخطاب بن اشعث اباضیتك بونده قتل ایدلمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلبل علم وفضلیله مشهوره شاملی بر خاتون اولوب، (ستالعلماء) دیمکله معروفدر. [بو اسمه مراجعت بیوریله.]

بلبله دولت عباسیه زمانده یتیشن مشاهیر مغنیاتدن اولوب، جیله‌نك معاصره‌سی ایدی.

بلبیس مصر سفلاده، قاهره‌نك ۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده ونیلك (بحر ابی منجا) قولنك ساحل یمینده برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (رامسس) در. هجرتك ۱۸ ویا ۱۹ تاریخنده عمرو بن عاص طرفندن فتح اولنوب، اوائل دور اسلامده دخی خیلی اهمیتی حائز بولنمشدر.

بلت (Belt) دانیمارقه دولتنی تشکیل ایدن آطه‌لر آره‌سنده وبالطیق دکیزینك آغزنده ایکی بوغاز اولوب، بری (بیوك بلت) ودیکری (کوچك بلت) دینلیر. بیوك بلت (فیونیه) ایله (سئلاند) آطه‌لری آره‌سنده وکوچك بلت مذکور (فیونیه) آطه‌سیله (یوتلاند) شبه جزیره‌سی بینده واقعدر.

بلج جاهلیتده عربلرك عبادت ایتدکلری صنملرك بریدر.

بلج (Belges) آوروپانك اقوام قدیمه‌سندن اولوب، غالیانك غرب شمالی جهتلرنده ساکن ایدیلر. بونلرك اسکی کلتلرله قرابت جنسیه‌لری وار ایدیسه‌ده، کرك لسان وکرك اخلاقجه کلتلردن خیلی فرقلی ایدیلر؛ وآوروپایه کلتلردن صکره کلمشلردی. بلجیقه اسمی دخی بو قومك اسمنه نسبتله اولوب، خطهٔ مذکوره‌یه (غالیا بلجیقه) یعنی «بلجلرك غالیاسی» دیرلردی، ومرور زمانله (غالیا) کلمه‌سی حذف اولنه‌رق، یالکز (بلجیقه) دینلمشدر.

بلجویوزو (Belgiojoso) ایتالیانك (لومبارديا) خطه سنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. — بنه بو اسمله معروف بر خاندانك وطنیدر، که بو خاندانه منسوب بر چوق مشاهیر ظهور ایدوب، ازجمله ۱۸۷۱ده وفات ایدن (پرنسس بلجویوزو) اسمنده برقادین مسائل دینیه وسیاسیه ده کی حریت افکاریله ویازدیغی آثارك متانتیله شهرت بولمشدر. ممالك شرقیه یه دخی سیاحت ایدوب، برآناطولی وسوریه سیاحتنامه سی وممالك عثمانیه نك احوالنه دائر دیگر برکتاب یازمشدر.

بلجیقه (Belgique) آوروپانك ممالك غربیه سندن برمملکت اولوب، دول صغیره دن بریدر.

موقعی، حدود ومساحه سی. — بلجیقه فرانسه ایله آلمانیا وفلمنك آره سنده وبحر شمالی ساحلنده مثلث الشکل برمملکت اولوب، غرب جنوبی جهتندن وجنوباً فرانسه ایله، شرقاً لوکسنبورغ بیوك دوقه لغیله وپروسیه نك رین ایالتیله، شمالاً فلمنکه، شمال غربی جهتندن دخی بحر شمالی ایله محدود ومحاطدر. ۳۰ ′ ۴۹ ° ایله ۳۰ ′ ۵۱ ° عرض شمالی و ۱۲ ′ ۰ ° ایله ۴۸ ′ ۳ ° طول شرق آره سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه سی ۲۹۴۵۵ مربع کیلومتره در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلجیقه نك شمال غربی قسمی دوز وآلچق اولوب، بوقسمی تشکیل ایدن اووه لرك بعضلری قورو وبعضلری رطوبتلی وبطاقلقدر. عمومیت اوزره اووه لرینك طوپراغی اراضیٔ مترسبه دن اولغله، خیلی منبت ومحصولدار در. شرق جنوبی قسمی ایسه برطاقم تپه لری حاوی اولوب، بونلرك ارتفاع وسطیسی ۳۰۰ ایله ۴۰۰ متره آره سنده در، وبتون بلجیقه نك اك مرتفع نقطه سی اولان (باران میشل) تپه سنك ۶۸۰ متره ارتفاعی واردر. بلجیقه نك طاغلق ودها طوغریسی تپه لك جهتی (آردنه) خطهٔ قدیمه سنك برقسمندن عبارتدر. بلجیقه ایکی بیوك حوضه یه منقسم اولوب، شرق جنوبی جهتنده اولان طاغلق قسمی (موزه) وقسم دیگری (اسقو) ایرماغنك حوضه سی داخلنده در. بو ایکی ایرماق فرانسه دن کلوب، بلجیقه اراضیسنی برباندن بریانه شق ایتدکدن صکره، ایکیسی ده فلمنکه داخل اولورلر. موزه ایرماغنه بلجیقه طوپراغنده صولدن بنه فرانسه دن کلن (سابره) نهریله برقاچ کوچك چای، وصاغدن (لسه)، اورته، وسدره وسائره نهرلری دوکیلیور. اسقو ایرماغنه ایسه صولدن بنه فرانسه دن کلن (لیسه) وصاغدن (دندره) و(سنه) نهرلری دوکیلیور، که بونلرك هربری برقاچ چایك صولرینی جمع وبلع ایدر. بلجیقه ساحلندن بحر شمالیه دوکیلن نهرلری ایسه بر ایکی کوچك چایدن عبارتدر. بلجیقه نك انهاری چوق اولوب، بینلرنده متعدد قنالار دخی کشاد اولمشدر. ذکره شایان هیچ بر کولی یوقدر.

اقلیم وهواسی. — بلجیقه نك هواسی عرضنه نسبة معتدل اولوب، آردنه جهتی دها صوغوق وشمال غربی قسمی دها رطوبتلیدر. هله ساحله قریب اولان محالرنده هوا همان دائما بلوطلیدر، وچوق یاغمور یاغار. یازین حرارت سانتیغراد اولهرق ۳۰ درجه یی یکمدیکی کبی، قیشین دخی صفردن آشاغی ۸ درجه یی تجاوز ایتمز.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلجیقه نك طاغلق اولان (آردنه) خطه سیله شوره زار اولان بعض محالرندن ماعداسی یعنی نصفندن زیاده سنك طوپراغی پك منبت ومحصولدار اولوب، فن زراعت دخی فوق العاده ترقی ایتمش اولدیغندن، کلیتلی بغدای، آرپه، چاودار، یولاف وسائر حبوباتله سبزه لرك انواعی حاصل اولدیغی کبی، پویراز روزکارندن محافظه لی ولدوسه ناظر اولان بعض محالرنده اوزوم وسائر میوه لر دخی یتیشیر. چایر ومرعالری دخی چوق اولمغله، ات و سودلرندن استفاده اولنور حیواناتی کثرتلیدر. آتلری پك قوتلی برجنسه منسوبدر. آردنه جهتنده اورمانلری چوق اولوب، ابنیه وسفائن اعمالنه یارار خیلی کراسنه قطع اولنور. حیوانات صیدیه سی دخی چوقدر. کمور معدنلری کلیتلی اولدیغی کبی، دمیر، کوکورد، باقر، قورشون وسائر معدنلرله آلچی، مرمر، یاپی طاشلری، آردوآز وسائره اوجاقلری دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلجیقه نك اهالیسی ۱۸۸۶ تاریخنده اجرا اولنان تحریره کوره ۵۹۰۹۹۷۵ کشی اولوب، او وقتدن بری مرور ایدن درت سنه ظرفنده ۶ ملیونی خیلی تجاوز ایتمش اوله جغی آکلاشیلیور. مملکتك کوچکلکنه

نسبةً اهاليسنك مقدارى پك زياده اولوب، بر مربع كيلومتره باشنه ۲۰۰ كشى دوشيور؛ حالبوكه بلجيقه‌نك شرق جنوبى قسمنده بر مربع كيلومتره باشنده آنجق ۵۰ كشى دوشه‌جك درجه‌ده اهالى سيرك اولديغندن، مملكتك اك زياده مسكون اولان غرب شمالى قسمى آيريجه نظر اعتباره آلنه‌جق اولورسه، اورالرده بر مربع كيلومتره باشنه ۳۰۰ كشى دوشه‌جكى آكلاشيليور. بناءً عليه بلجيقه بتون عالمك اك زياده مسكون محليدر.

بلجيقه لاتين ممالكيله جرمان ممالكى آره‌سنده‌كى حدوده كائن اولمغله، اهاليسى بو ايكى جنسيته منقسم اولوب، برمقدارى (والون) تعبير اولنان وفرانسه‌نك جهت شماليه‌سنده سويلنن قبا فرانسزجه ايله مشابهتى اولان لسانله، وبر مقدارى دخى آلمانيانك شمال لسانك اقسامندن معدود اولان(فلاماند) لسانيله متكلمدر. والون يعنى فرانسز لسانيله متكلم اولان اهالى مقدار عمومينك نصفنه قريب اولوب، فلاماند لسانيله متكلم اولانلرى دخى مجموع اهالينك نصفندن زياده‌جه‌در. بو لسانلرك ايكيسيله‌ده متكلم بر مقدار اهالى بولنديغى كبى، خالص آلمانجه سويلر بر قاچ بيك كشى دخى واردر. اراضى اعتباريله تقسيم اولنه‌جق اولسه، اهاليسى فرانسزجه سويلين بر بلجيقه‌نك نصفندن زياده ايسه‌ده، اهاليسى آز اولان جنوب شرقى قسمنه تصادف ايدر. فلاماند لسانيله متكلم اولانلرى ايسه پك مسكون اولان شمال وشمال غربى جهتلرنده بولنيورلر. فلاماندجه‌نك فلمنك لسانندن همان هيچ فرقى اولميوب، حتى لسانمزده مستعمل اولان (فلمنك) اسمى دخى (فلاماند) دن غلطدر.

بووجهله بلجيقه‌نك هيچ بر طرفدن حدود طبيعيه‌سى اولديغى كبى، اهاليسنك جنسيتى اعتباريله دخى آريجه بر وجود تشكيل ايتميوب، اسويچره كبى صرف سياسى بردولتدر؛ اهاليسنك جنسيته اعتبار اولنه‌جق اولسه، بر قسمك فرانسه‌يه وديكر قسمنك فلمنكه عائد اولمسى لازم كلير. فلاماند لسانى سويلينلرك كثرتيله برابر، بلجيقه‌نك لسان عمومى ورسميسى فرانسزجه اولوب، اك بيوك مكتبلرنده، دار الفنونلرنده، آقادميالرنده، تياترولرنده وقرالك سرايده فرانسز لسانى استعمال اولنيور. اهالينك قسم كليسى قتوليك مذهبنه تابع اولسوب، بالكز ۱۵۰۰۰ قدر پروتستان و ۳۰۰۰ قدر يهودى واردر.

تقسيماتى. — بلجيقه دولتى ۹ ايالته منقسم اولوب، بونلرك مساحهٔ سطحيه‌لريله مقدار اهالى ومركزلرى بروجه زيردر:

ايالت	مربع كيلومتره	اهالى	مركز
آنور	۲۸۳۲	۶۵۲۰۶۱	آنور
برابانت	۳۲۸۳	۱۰۷۴۷۶۵	بروكسل
غربى فلاندره	۳۲۳۵	۷۲۶۲۴۲	بروژه
شرقى فلاندره	۳۰۰۰	۹۳۰۸۴۷	غاند
هنو	۳۷۲۲	۱۰۳۴۶۷۷	مون
ليژ	۲۸۹۵	۷۱۸۶۵۶	ليژ
ليمبورغ	۲۴۱۲	۲۲۰۶۵۸	هاسلت
لوكسنبورغ	۴۴۱۸	۲۱۶۲۸۹	آرلون
نامور	۳۶۶۰	۳۳۵۷۸۰	نامور
جمعاً بلجيقه	۲۹۴۵۷	۵۹۰۹۹۷۵	

بو ايالتلرك بهرى وسعتنه كوره درت بش ويا زياده قضايه وبهر قضا درت بش ناحيه‌يه منقسم اولوب، هر ناحيه دخى اون اون بش دائرهٔ بلديه‌دن مركبدر.

شهر وقصبه‌لرى. — بلجيقه‌نك پايتختى بروكسل اولوب، ۲۰۰۰۰ دن زياده اهاليسى اولان شهرلرى بروجه زيردر:

بروكسل	۳۸۰۰۰۰	سرنك	۳۱۰۵۲
آنور	۲۰۴۴۹۸	سنت ژوزه	۲۹۳۴۸
غاند	۱۴۵۴۲۴	قورتره	۲۹۳۰۷
ليژ	۱۳۷۵۵۹	آندرلخت	۲۸۳۶۹
شربك	۴۸۸۳۵	نامور	۲۸۲۱۱
مالين	۴۸۴۶۰	سنت‌نيقولاس	۲۷۲۱۵
مولنبيك	۴۶۴۷۴	بوركرهوت	۲۶۳۸۸
بروژه	۴۶۴۰۱	مون	۲۵۴۲۱
ورويه	۴۶۳۲۹	ژومه	۲۲۴۱۲
ايكسله	۴۲۰۱۹	آلوست	۲۲۸۹۱
سن ژيل	۳۹۵۵۱	لايكن	۲۲۸۸۴
لوون	۳۸۳۷۴	اوستنده	۲۲۶۰۲
تورنه	۳۴۵۸۰	شارلروى	۲۰۵۱۱

اصول اداره‌سى، ماليه‌سى، قوهٔ عسكريه‌سى. — بلجيقه‌نك حكومتى قرالليق اولوب، قرال عسكرينك دخى عمومى قوماندانيدر. ۴ سنه مدتله انتخاب اولنور ۱۳۸ اعضادن مركب برمجلس مبعوثانى و ۸ سنه مدتله انتخاب اولنور ۶۹ اعضادن مركب بر مجلس اعيانى واردر. واردات ومصارف سنويه‌سى ۳۲۰ مليون فرانق يعنى ۱۶ مليون فرانسز ليراسى راده‌لرنده‌در. عساكر بريه‌سى وقت حضوره ۴۸۰۰۰ ووقت سفره ۱۱۵۰۰۰ كشيدن عبارت اولوب، ۱۹ آلاى پياده، ۸ آلاى سوارى، ۷ آلاى طوپجيدن مركبدر. ۸۹۲۹ سوارى حيوانى و ۲۰۴ صحرا

طوبی دخی واردر. عساکر ملیه‌ده دخی ایکی صنفدن عبارت اولوب، بری ۱۲۵ ۲۷ ودیکری ۹۰۰۰۰ کشیدن مرکبدر. بلجیقه قرالی آفریقای وسطیده‌کی (قونغو) سربست حکومتنك دخی حکمدار اعتباریسیدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلجیقه‌ده معارف اورته حالده اولوب، یقین وقتلره کلنجه‌یه قدر اهالینك همان نصفی اوقویوب یازمق بیلزلردی. چوجقلرك مکتبه کوندرلمسی مجبوریت تحتنده دکل ایسه‌ده، هربردائره بلدیه بر مکتب ابتدائی اداره‌سنه مجبور اولوب، فقرا چوجقلریچون تحصیل مجاناً اولور. بیوجك قریه‌لرله کوچك قصبه‌لرده بر رشدیه وشهر وقصبه‌لرك اکثرنده اعدادیه مکتبلری بولنیور. درت دارالفنون دخی بولنوب، (غاند) ده و(لیژ) ده کیلر حکومتك، لدوندهکی بسقپوسك ید اداره‌سنده وبروکسلده کی دخی سربستدر. بروکسلده بر فنون، بر صنایع نفیسه وبر طب آقادمیاسیله بر رصدخانه وبرده تاریخ طبیعی نموندخانه‌سی واردر.

صنایع پك ایلری اولوب، اهالینك یالکز بر ربعی زراعتله وقصورینك قسم اعظمی صنایعله مشغولدرلر. برطرفدن مملکتنك دکیزه قریبتی، بر طرفدن سیر سفائنه صالح بیوك نهرلرك کثرتی، دمیر یوللرینك چوقلغی وبلجیقه‌نك سربست بر مملکت اولوب دول معظمه‌نك تحت کفالتنده بولنمسی بلجیقه‌ده صنایع وتجارتك فوق العاده ترقیسنی موجب اولمشدر. شهر وقصبه‌لری فابریقه‌لرله مملو اولوب، یز، پاتیسقه، شکر، مسکرات، توتون، بیره، طوتقال، اجزای کیمیویه، باصمه، بخار ماکینه‌لری واسلحه فابریقه‌لریله دوکمجه‌لری، دمیر خانه‌لری، مطبعه‌لری وصحافخانه‌لری پك چوقدر. کور معدننك کثرتی فابریقه‌لرك تکثرینی موجب اولمغله برابر بر بیوك تجارته دخی مدار اولوب، منابع ثروت مملکتنك باشلیجه‌لرندندر. تجارت دخی اونسبنده ایشلك اولوب، باشلیجه اسکله‌سی اولان (آنور) ه سنوی آلتی یکدن زیاده سفائن آمد شد ایدرلر. سنوی ادخالاتی ۲٦۵۰۰۰۰۰۰ واخراجاتی ۲۵۰۰۰۰۰۰ فرانق رادەلرندر. دمیر یول خطلری مملکتنك ایچنده عادتا صیق بر آغ تشکیل ایده‌جك صورتده اولوب، ٤۵۰۰ کیلومتره طولنده در. آنور شهرندن طوغریدن طوغری یه آمریقا وآفریقا یه وآوروپانك اك بیوك اسکله‌لرینه ایشلر واپور قومپانیه‌لری واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — رومالیلرك زمانده شمدی بلجیقه دینلن یر ایله فرانسه‌نك او جهتده‌کی بعض محللرنده (بلج) اسمنده بر قوم ساکن بولنیوردی، که اقوای احتمالاته کوره (کلت)، وبر روایته‌ده جرمان اقوامندن ایدی. بو قوم اورمانلرده و بطاقلقلرده بارینه‌رق، برچوق وقت رومالیلره مقاومت ایتدکدن صکره، میلاددن ۵۱ سنه اول قیصر طرفندن مغلوب اولوب، مملکتلری روما دولتنه ضم اولنمشیدی. بشنجی قرن میلادیه قدر رومالیلرك النده قالدقدن صکره، ظهور ایدن فرانقلرك جولانکاهی اولوب، فرانق دولتنك بر ایالتی حکمنه کچمش، وبلجیقه اسمی اونو- دیلوب، (سوآسون) و(آوستراسیا) حکومات تابعه‌لری داخلنده قالمشیدی. او صره‌ده بو مملکته خرستیانلق دخی دخول ایتمشیدی. طقوزنجی قرن میلادیده فرانقلرك قوتی زواله یوز طوتوب، نورماندلر دخی ایکیده برده هجوم ایتدکلرندن، بلجیقه زادکانی برطاقم دره بکلکلری تشکیل ایتمشلردی. فرانسه قرالرندن ایکنجی ژانك اوغلی (فلیب هاردی) بی (بورغونیه) دوقه‌لغنه نصب ایتمسی بلجیقه‌نك تاریخنه اساسلی بر تبدل ایراث ایدوب، بو مملکت فلنکله برابر بورغونیه پرنسلکنه الحاق اولنمشیدی. ۱٤۷۷ تاریخ میلادیسنده بورغونیه دوقه‌لغنك وارثه‌سی ماریه ایمپراطور او- چنجی فردریقك اوغلی ماقسیمیلیانه وارمغله، بلجیقه آوستریایه التحاق ایده‌رك، مرقوم ماقسیمیلیان آلمانیا ایمپرا- طوری اولدقده، بلجیقه‌ایله فلنکی اوغلی (فلیب)ه ترك ایتمش؛ وبو ایسه اسپانیا قرال وقرالیچه‌سی فردیناند ایله ایزابله‌نك قیزینی تزوج ایدوب، همشیره‌سنی دخی بونلرك اوغلنه تزویج ایتدیکندن، بلجیقه ایله فلنك اسپانیایه کچوب، او صره‌ده بلجیقه وفلنك اهالیسی اسپانیانك آمریقاده وبحر محیط هندیده‌کی مستملکاتیله اجرای تجارته باشلامشلردی. او صره‌ده پروتستانلرله قتولیکلر آره‌سنده‌کی مذهب منازعه‌لری ظهور ایدوب، بلجیقه ایله فلنك برخیلی وقت محاربات داخلیه‌یه میدان اولمش، واسپانیا عسکری دخی بو محاربانه مداخله ایدوب، عصیان ایتمش اولان بلجیقه‌لیلری دفعاتله تنکیل ایلش ایسه‌ده، نهایت ۱٦۰۹ ده بونك استقلالنی وفلنکله بلجیقه‌نك جمهوریتنی تصدیقه مجبور اولمشدر. ۱۱ سنه صکره بلجیقه فرانسه‌نك ضبطنه کچوب، ۱۷۱٤ ده آوستریایه اعاده اولنمشدر. ۱۷۹۵ ده

فرانسه جمهوریتی طرفندن ضبط اولنه‌رق، ۹ ایلنه تقسیم اولنمشیدی. ۱۸۱۴ تاریخنده ویانه معاهده‌سی بلجیقه ایله فلمنکی بر قراللق صورتنه قویوب، (اورانژ ناسو) خاندانه منسوب (کویپوم) ی قرال انتخاب ایتمشیدی. نهایت ۱۸۳۰ ده بلجیقه فلمنکدن آیریلوب، آیریجه بر قراللق تشکیل ایتمش؛ و(صاقسه قوبورغ) خاندانته منسوب برنجی (لئوپولد) قرال انتخاب او- لنمشدر. ۱۸۳۹ ده بلجیقه‌نك استقلالی آوروپا دولی طرفندن تصدیق اولنمغله برابر، بو مملکتك بیطرفلغنه دخی قرار ویرلمشدر.

بلجیوس (Belgius) اسکی غالیا سردار- لرندن اولوب، میلاددن ۲۷۹ سنه اول ماکدونیایه هجوم‌له، اورانك حکمداری بو- لنان بطلیوس کراونوسی مغلوب واسیر ایده‌رك، قتل ایتدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمشیدی.

بلخ آسیانك اك قدیم واك مشهور شهرلرندن اولوب، اسکی یونانیلر عندنده (باقتره) اسمیله شهرت بولمشیدی؛ و(باقتریانه) خطه‌سنك مر- کزی عد اولنوردی. اسم قدیم اصلیسی (زریاسب) یاخود (زراسب) اولدیغی دخی مرویدر. افغانستانك قسم شمالیسنده، کابل ایله بخارا آره‌سنده، جیخون مجراسنك ۵۰ کیلومتره قدر جنوبنده وبو ایرماغه منصب اولان (دهاز) نهری اوزرنده وواسع براووه‌ده بولنه‌رق، کابلك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده وبخارانك ۵۲۰ کیلومتره قدر شرق جنوبیسنده، ۴۵′ ۳۶° عرض شمالی ایله ۶۵° طول شرقیده واقعدر. شمدیکی حالده عادتا بر قصبه اولوب، آنجق ۱۰۰۰۰ قدر اهالیسی وایپك وسائره‌یه متعلق بر مقدار تجارتی واردر. افغانستانه تابع بر خانلغك مرکزیدر. بو شهر کیومرث ویا کیکاوس طرفندن تأسیس اولنه‌رق، کیانیانك پایتختی بولنمش؛ وعلی‌الخصوص لهراسب وکشتاسب زمانلرنده کسب شهرت ایدوب، بونلرك زمانده اوراده زردشت ظهور ایتمکله، دین مجوسك مرکزی حکمنه کچمش. واك بیوك آتشکده‌لری حاوی بولنمشیدی. هجرت نبویه‌نك ۳۱ تاریخنده وحضرت عثمانك زمان خلافتنده عبد الله بن عامر طرفندن احنف بن قیسك یدیله فتح اولنه‌رق، دور اسلامده دخی بیوك ومشهور بر شهر حالنده قالمش، ومشاهیر علما وادبادن پك چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. بر آره‌لق آل سبکتکین دولتنك پایتختی دخی اولمشیدی. ۶۱۷ تاریخنده چنکیز خان، و۷۷۱ ده تیمورلنك طرفندن ضبط وتخریب اولنمشیدی. اوچه بخارا خانلغنه تابع ایکن، اخیراً افغانستانه التحاق ایتمشدر. اسکی شهر خرابه‌لرینك محیط دائره‌سی یدی ساعت طولنده اولوب، پك چوق جوامع ومدارس وتربه‌لر ویرانه‌لرینی حاویدر. بر سوری وبر قلعه‌سی دخی واردر. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوق اولوب، میوه‌لری پك مبذول وعلی‌الخصوص قیصلری مشهوردر.

بلخ خانلغی. افغانستانه تابع بر کوچك خانلق اولوب، افغانستانك منتهای شمالنده وهرات ایله بخارا خانلقلری آره‌سنده واقعدر. شمالاً جیخون مجراسیله بخارا خانلغندن وجنوباً سلسلهٔ جبالله نفس افغانستاندن یعنی کابل خانلغندن آیرلمش اولدیغی حالده، غرب شمالی جهتندن (مرو) صحراسیله غرب جنوبی جهتندن هرات خانلغیله، شرقاً دخی بدخشان خطه‌سیله محدود ومحاطدر. هندوکوه ایله البرز آره‌سنده ممتد اولان کوه بابا وسائر جبالدن مرکب سلسلهٔ عظیمه‌نك صیرتیله جیخون مجراسی آره‌سنده ممتد اولغله، قسم جنوبیسی طاغلق وقسم شمالیسی اووه وقوملقدر. هواسی معتدل اولوب، اراضیسی دخی خیلی منبت اولغله، حبوبات متنوعه پرنج، توتون، پاموق ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. شرق جهتنده خیلی ورمانلر دخی واردر. آنلری کوزل وقوتلی بر جنسه منسوب اولوب، زراعتده دخی قوللانیلیر. دوه‌لری وقویون وکیلری دخی چوق اولوب، علی‌الخصوص کوجبه حالنده یاشایان اهالینك سوریلری چوقدر. اهالیسی قسماً تاجیك وقسماً اوزبك اولوب، فارسی وترکی لسانلریله متکلم وجمله‌سی سنی المذهبدرلر. اهالیسنك مقداری حقنده روایتلر مختلف اولوب، بعض سیاحین ۳۰۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین ایتدکلری حالده، بعضلری برملیونه قدر چیقارمشلردر. بلخدن بشقه قهندز، خلم، جور وطالقان دخی بو خانلغك قصبه‌لرندندر.

بلد (یاخود بلط) موصلدن ۷ فرسخ یوقاریده ودجلهٔ‌نك کنارنده اسکی برشهر ایدی، که اسم فارسیسی (شهر آباد) اولوب، الیوم خرابه‌لری (اسکی موصل) اسمیله معروفدر. بو شهر دور اسلامده دخی خیلی وقت معمور اولوب، (بلدی) نسبتیله

معروف بر چوق علما وادبانك مسقط رأسی بولنمشدر. — (کرج) قصبه‌سیله ماوراءالنهرده (نسف) بلده‌سی دخی (بلد) اسمیله‌ده معروفدرلر.

بلدالجرید { تونسك جنوب غربی جهتنده وجزایر حدودنده اولهرق (شط‌الجرید) کولنك جهت شمالیه‌سنده واقع بر خطه اولوب، قوملق بر صحرادن عبارتدر؛ ویالکز واحالنده اولهرق بعض معموره‌لری وخرما محصولاتی واردر. آوروپالیلر بو اسمی بعضاً تونس وجزایرك جنوبنده‌کی صحرای کبیرك بیوك بر قسمنه دخی اطلاق ایدرلر.

بلدالحرام { مکهٔ مکرمه‌نك اسملرندندر. [«مکه» ماده‌سنه مراجعت.]

بلدالولید { اسپانیانك شمال غربی جهتنده (ولیون) خطه‌سنده واقع والادولید (Valladolid) شهرینك اسم اصلی عربیسی اولوب، ملوك امویه‌دن (ولید) ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر. [«والادولید» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلده { اندلسده (ریه) یاخود (قبره) اعمالندن برقصبه اولوب، (بلدی) نسبتیله معروف بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلرم { عربلرك صقلیه یعنی سیجلیا آطه‌سنده‌کی (پالرمو) شهرینه ویردکلری اسمدر.

بلزبوت { (Belzébuth) اصل اسمی (بعل زبوت) یعنی «رب‌الذباب» اولوب کویا سینکاره موکل اولمغله، فلسطینده (عقرون) قومنك معبودی ایدی. بنی اسرائیلك کتب مقدسه‌سنده رئیس‌الشیاطین مقامنده مستعمل اولوب، (ابلیس) اسم عربیسنك دخی بوندن مأخوذ اولمسی محتملدر.

بلزونی { (Belzoni) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۷۷۸ تاریخ میلادیسنده ایتالیانك (پادووه) شهرنده طوغمش؛ وانکلتره‌ده نشأت ایدوب، مصر وحبش ایله سواحل بحراحمره خیلی مدت دور وسیاحت ایتمش؛ وبرنجی اولهرق، اهرامی آیوب، بر چوق آثار عتیقه بولمشدر. بر ایکنجی سیاحنه عزیمت ایتمکده ایکن، ۱۸۲۳ ده یولده وفات ایتمشدر.

بلسیس { (Bélésis) کلدانستان راهبلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۷۸۸ تاریخنده (سارد ناپال)ه قارشی عصیان ایتمش بر آدمه یونان مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. بوذات بابل حکمداری اولوب، ۴۱ سنه حکومت سورمشدر.

بلسینغتون { لادی—(Lady Blessington) ایرلاندەنك اك مشهور محرره‌سی لرندن بر قادین اولوب، ۱۷۸۹ ده طوغمش، و ۱۸۴۹ ده پارسده وفات ایتمشدر. حکایه وسیاحتنامه وسائر آثار ادبیه‌دن بر چوق تألیفاتی واردر. (کنسینغتون) ده‌کی اقامتکاهی مجمع علما وادبا اولمشیدی.

بَلْش { اندلسده بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علمانك مسقط رأسی بولندیغی «معجم‌البلدان» ده مذکوردر.

بَلَشْتند { اندلسده سرقسطه اعمالندن بر ناحیه اولوب ایچنده (بنی خطاب) اسمیله بر قلعه دخی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم اوراده (بلشیته) اسمیله بر کوچك قصبه واردر.

بلط { [«بلد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلغار { (Bulgares) عن‌اصل اقوام تاتاریه‌دن اولوب مرور زمانله اسلاولاشمش بر قومدر، که وطن اصلیلری (وولغا) وادیسیله (اورال) سلسلهٔ جبالی اولوب، مرکزلری یه (بلغار) اسمیله معروف واورال طاغلرنده واقع برشهر ایدی. میلادك ۴۷۵ تاریخلرنده بلغارلر وطن اصلیلرندن دیکر بعض اقوام طرفندن طرد واخراج اولنه‌رق، قره دکیز وآزاق دکیزی سواحلنه ایتمش، ومتعاقباً طونه‌یی دخی چکوب، دفعاتله قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك ممالکنه تجاوز وایلغار ایتمش ایدیلر. ۵۶۰ تاریخندن ۶۳۵ تاریخنه‌دك یه اقوام تاتاریه‌دن وکندیلریله قرابت جنسیه‌لری اولدیغی مروی بولنان (آوار) لرك تحت حکمنده بولنمش؛ وبونلرله دخی اختلاط وامتزاج ایتمشلردر. ۶۶۷ تاریخنده رئیسلری اولان (قووه‌رات)ك بش اوغلی پدرلرینك ممالکنی بینلرنده مقاسمه ایتمشلردی. ۶۷۹ ده او وقت (آسیای میسیا) اسمیله معروف بولنان شمدیکی بلغارستانده توطنله، اوراده بر حکومت تشکیل ایتمشلردی. بو حکومت اوج عصر قدر دوام ایتدکدن صکره، بر آره‌لق روسیه‌یه تابع اولمش؛ وبعده (یان زیمیسکس) طرفندن روم ایمپراطورلغنه الحاق اولنمشیدی. ۹۸۰ تاریخ میلادیسنده

رئیسلرندن (سیمان) ماکدونیاده بر ایکنجی حکومت تشکیل ایدوب، خلفلرندن (ولادیسلاس) صربیه‌یی دخی الحاق ایتمش ایسه‌ده، قسطنطینیه ایمپراطورلرندن ایکنجی واسیل ۳۷ سنه محاربه‌دن صکره ۱۰۱۸ ده بو یکی بلغار دولتنی دخی ضبط ایتمش؛ واسیرطوتدیغی ۱۵۰۰۰ بلغارك کوزلرینی چیقارمش ایدی. ۱۱۸۶ تاریخنده طونه‌نك جنوبنده بلغار وافلاقلیدن مرکب بر اوچنجی دولت تشکل ایدوب، بونك حکمدارلرینك بشنجیسی اولان (سیسمان) ۱۳۹۶ تاریخ میلادی و۷۹۲ تاریخ هجریسنده یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری طرفندن مغلوب اولمغله، بلغارلرك دولتنه ختام ویریلوب، مملکتلری ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. بلغارلر یدنجی قرن میلادیده بعض اسلاو راهبلری طرفندن خرستیانلغه ادخال اولنه‌رق، اووقتدن السنهٔ تاتاریه‌دن اولان لسان اصلیلرینی دخی یواش یواش ترك وفراموش‌له، کلیسالرنده اجرای آینده مستعمل اسلاو لسانی قبول ایتمکه باشلامشلردر. بو آرالقده جهات شمالیه‌دن بالقان شبه جزیره‌سنه هجرت ایدن اسلاو اقوامیله دخی اختلاط وامتزاج ایده‌رك، مرور زمانله بسبتون اسلاولاشمشلردر. مع‌هذا سیمالرنده الآن اقوام تاتاریه‌یه مخصوص علائم نمایان اولمقده‌در.

بو کونکی کونده بلغارلر صرف بالقان شبه جزیره‌سنده وطونه‌نك جنوبنده اولدرق اسکی میسیا، تراکیا وماکدونیا خطه‌لرنده یعنی بلغارستان وشرقی روم‌ایلی ایله قسماً ادرنه، سلانیك، قوصوه ومناستر ولایتلرنده ساکن بولنمقده‌در. ادرنه ولایتنك یالکز غرب‌شمالی، سلانیك ولایتنك شرق شمالی جهتلرنده وقوصوه ایله مناستر ولایتلرینك قسم شرقیلرندن پك آز یرلرده بولندقلری کبی، کرك بلغارستان وشرقی روم ایلیده وکرك ادرنه وسلانیك ولایتلرنده کندی مقدارلرینه مساوی ترکلرله وبعض روم وسائر اقوامله قاریشیق، وقوصوه ومناستر ولایتلرنده دخی آرناؤدلرله مخلوط بولنیورلر. علی‌العموم بلغارلرك یعنی بلغارجه اسانیله متکلم اولانلرك مقداری اوچ بچق ملیون قدر اولوب، یونلرك بر طاقمی فتحدن صکره دین اسلامی قبول ایتمش اولمغله، (پوماق) تعبیریله تفریق اولنورلر. بلغارلر طبعاً ساکن وچالیشقان آدملردر. لسانلرینی اسلاو حروفاتیله یازوب اوقومقده‌درلر. ادبیاتلری بعض ترقیاته یوز طوتمشدر.

بُلغار { روسیه‌نك اورال سلسلهٔ جبالی جهتنده بولنمش براسکی شهر ایدی، که اووقت بلغارلر دخی او جهتده ساکن بولنمش‌اولدقلرندن، بونلرك مرکزی ایدی. ابن فضلانك روایتنه کوره بحر خزردن اتل یعنی (وولغا) نهری مجراسنجه ایکی آیلق یول چیقلدقدن صکره، یکرمی کونلك یول دخی شمال شرقیه طوغری کیدلمکله بلغار شهرینه واریلیردی، که بوتقدیرده خیلی شمالده اولمسی اقتضا ایدر. ۳۱۰ تاریخ هجریسنده خلیفهٔ عباسی مقتدر بالله طرفندن الچیلکله شهر مذکوره کوندرلمش اولان موسی‌الیه ابن فضلان بلغارده یازین کیجه‌نك یك قیصه اولوب هیچ قراکلق اولمدیغنی، وقیشین دخی کوندوزك بویله قیصا لدیغنی وقارك یاز قیش اکسیك اولمدیغنی بیان ایتدکدن صکره، فجر شمالیدن عبارت اولدیغنی آکلاشیلان بر طاقم احوال غریبهٔ جویه‌سنی تعریف ایدیور، که بونلرك جمله‌سی (بلغار) شهرینك قطب شمالی دائره‌سنه یك قریب بولنمش اولدیغنه دلیلدر. خلافت عباسیه زمانده ممالك اسلامیه ایله بلغار شهری آره‌سنده بیوك برتجارت اجرا اولنوب، تا اسوج ونوروجه آلمانیای شمالیدن وروسیه‌نك اقطار شمالیه‌سیله سیبریادن شهر مذکوره کتیریلن مواد تجاریه وعلی‌الخصوص کورکلرك انواعیله ذی‌قیمت احجار وسائره ممالك اسلامیه‌نك منسوجات ومعمولات متنوعه‌سیله مبادله اولنوردی. بلغار شهرنده اولنان بو تعاطیات نتایجندن اولدرق، اسقاندیناویا ممالکنده خلفای عباسیه دورینه مخصوص برچوق مسکوکات اسلامیه بولندیغی کبی، آوروپای شمالیدن بلغاره سوق اولنه‌رق اورادن ممالك اسلامیه‌یه طاغیدیلان جاریه‌لرك «زلف زرین وتن سیمین»لرینك اوصافی عرب وایران شعراسنك دیوانلرنده کورلمکده‌در. یوقاریده ذکر اولنان تاریخده بلغار ملکی بولنان (بلطوار) قومیله برابر دین اسلامی قبول ایتمك آرزو سنده بولندیغندن، بغداددن کندیلرینه رسوم اسلامی اوکرتمجك برذات طلب ایتمکله، مقتدر بالله طرفندن مذکور احمد بن فضلانك تحت ریاستنده بر هیئت سفارت کوندرلمشیدی. ابن فضلان بو سیاحت ومأموریتنك تفصیلاتنی یازدیغی سیاحتنامه‌سنده مرقوم (بلطوار) ك قومیله برابر اهتدا ایدوب جعفر تسمیه اولندیغنی بیان ایدیور. آنجق بلغارلر اوصره‌ده وطن اصلیلرینی ترکله، بنه آیین قدیملرنده ثابت قدم اولدقلری

حالده، بالقان شبه جزیره‌سنه طوغری هجرت ایتمش اولدقلرندن، بلغار شهرنده قالوب‌ده دین اسلامی قبول ایدنلرك بلغارلرك اوراده قالمش اولان بر قسمی ایله بوقسه بلغارلری اورادن اخراج ایتمش اولان دیکر بر تاتار قومی‌می اولدیغی آکلاشیلمیور. کتب عربیه‌ده بلغار شهرنده‌کی قوم صقالبه‌دن عد اولنوب، مذکور بلطواره دخی « ملك الصقالبه » دینلیورسه‌ده، اسلاو- لرك اووقتلرده پروسیه جهتلرنده منحصر اولوب، اوراده قدر یایلامش اولدقلری معلوم اولدیغندن، صقالبه تعبیری مبهم بر صورتده قوللانلمشدر.

بلغارستان (Bulgarie) بالقان شبه‌جزیره‌سنی ترکیب ایدن خطه‌لرك بری اولوب، دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تحت تابعیتنده بولنور بر پرنسلکدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — اصل بلغارستان طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالنك صرتی آره‌سنده صربیه حدودندن قره دکیزساحلنه‌دك ممتد اولوب طار واوزون بر مملکتدر. آنجق اسکی طونه ولایتندن عبارت اولان بو خطه‌یی بر پرنسلکه تحویل ایدن برلین معاهده‌سی یونك منتهای شرق شمالیسنده اولان پارچه‌سنی یعنی (دوبریچه) یی بالتفریق، رومانیایه ویرمش اولدیغی کبی، بوکا مقابل غرب جنوبی جهتنده اوله‌رق بالقان سلسه‌سنك بری طرفنده بولنان اسکی صوفیه سنجاغنی دخی بلغارستانه ویرمش اولدیغندن، قسماً حدود طبیعیه‌سی اخلال اولنمشدر. شمالاً رومانیا، غرباً صربیه ایله، جنوباً قوصوه وسلانیك ولایتلریله وشرق روم ایلی ایالت ممتازه‌سیله، شرقاً دخی قره دکیزله محاط و محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٣٩٧٢ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلغارستان خطه‌سی غرب جهتنده بری شماله ودیکری جنوبه طوغری متوجه ایکی قالین چنکل شکلنی ابراز ایدر غیر منتظم بر مستطیل شکلنده اولوب، قسم اعظمی بالقان سلسله‌سنك صرتیله طونه مجراسی آره‌سنده بولندیغندن، عمومیت اوزره جنوبدن شماله متوجه بر سطح مائل حالنده اولوب، بالقان سلسله‌سندن عموداً آیریله‌رق شماله طوغری بربرلرینه متوازیاً ممتد اولان طاغلر دخی برطاقم وادیلر تشکیل ایدیور. بلغارستان جبالی باشلیجه بالقان سلسله‌سندن عبارت اولوب، بوسلسله‌نك شرق روم‌ایلیه طوغری اولان جنوبی یوزی دیك وصرپ اولدیغی حالده، بلغارستانه طوغری اولان شمالی یوزی سطح مائل صورتنده واورمانلر ومرعالرله مستوردر. صربیه حدودینك قسم شمالیسنی تشکیل ایدن طاغلر دخی بالقان سلسله‌سندن معدود اولوب، باشلیجه‌سی (سوتی‌یقوله) طاغیدر. بلغارستانك سلسلهٔ مذکوره‌نك جنوبنده‌کی قسمنك باشلیجه طاغلری دخی صوفیه‌نك جنوبنده‌کی (ویتوش)، ردوب سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدن (ریلو)، کوستندیلك جنوب غربیسنده حدود بوینده اولان (دووانیجه) وصربیه حدودنده‌کی (شیشا) طاغلریدر.

بلغارستانك قسم اعظمی طونه حوضه‌سنه تابع اولوب، بالقان سلسله‌سندن نبعانله شماله طوغری آقان بر چوق نهرلر مذکور ایرماغه منصب اولور. حتی بالقانك جنوبنده بولنان صوفیه سنجاغنك دخی اکثر میاهی (اسکر) نهرینه اجتماعله، بالقان سلسله‌سنك بر بوغازندن بالمرور، ینه طونه‌یه دوکیلور. یالکز منتهای غرب جنوبی قسمیله منتهای شرق جنوبی قسمی آیریجه برر کوچك حوضه تشکیل ایدیورلر، که برنجیسی آطه‌لر دکیزینه دوکیلن قره صو حوضه‌سنك قسم اعلاسندن، وایکنجیسی طوغریدن طوغریه قره دکیزه منصب اولان (قاجیق) نهری حوضه‌سندن عبارتدر. بوایکی حوضه‌دن برنجیسنك شمالنده طونه‌یه تابع (موراوه) نهرینه منصب اولمق اوزره صربیه‌یه کیرر، وایکنجیسنك شمالنده دخی ینه طوغریدن طوغریه قره دکیزه دوکیلور برطاقم کوچك چایلر واردر. طونه‌یه منصب اولان نهرلرینك باشلیجه‌لری، غرب طرفندن باشلامق اوزره، بروجه آتی تعداد اولنور: صربیه حدودینی آیران (تیموق)، لوم، زیبریچه، اوغوسته، اسکیت، جله‌نك اك یوکی اولان مارالذکر اسکیر، وید، اوسم، یانتره، روسچغلك یاندن آقان لوم وسائره. اراضیسنك میلانی جهتیله، وارنه جوارنده‌کی (دونو) کولیله دوبریچه‌یه قریب اولان سواحلده‌کی بعض بطاقلقلردن و (زشتووی) کولیله طونه سواحلنه قریب دیکر بر قاچ بطاقلقدن بشقه ذکره شایان کولی یوقدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بلغارستان شمال روزکارلرینه قارشی بولندیغندن، هواسی قیشین برازصوئوق ایسه‌ده، غایت

صاغلام اولوب، اکثر محصولاتك حصولنه مساعددر. اراضیسی زیاده‌سیله منبت ومحصولدار اولغله، هر نه قدر فن زراعتجه هیچ بر ترقی یوغیسه‌ده، بنه کلیتلی بغدای، چاودار، آرپه، یولاف، مصر وسائر حبوباتله، میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. کویلیلر باشلیجه حبوبات یتیشدیرمکه حصر مساعی ایتدکلرندن، همان یالکز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده باغ وباغچه‌لره تصادف اولنور. مع هذا کرك اوزوم وکرك سائر میوه‌لر پك ایی اولدیغندن، تعمیلری حالده دها زیاده استفاده اولنه‌بیلیر. مرعالری دخی پك چوق وپك ایی اولوب، خیلی مقداردە قیون، کچی، صیغیر، طومور وخرکله بسلنیر؛ وساده باغله یینیر ودری کبی محصولات حیوانیه بلغارستانك باشلیجه اخراجاتندندر. بیکبرلری کوچك وباغیدر. آریلری دخی چوق اولوب، چیقاریلان بال وبال مومی کلیتلی وپك مقبولدر. اخیراً ایپك بوجکلری دخی یتیشدیروب، ایپك چیقارمغه باشلامشلردر. اورمان ومعادنی وعلی‌الخصوص دمیر وکور معدنلری پك چوق ایسه‌ده، الآن استفاده اولنمامقده اولوب. یالکز وارنه وسائر قره‌دکیز اسکله‌لرندن برمقدار اودون وکراسنه‌چیقارلمقده، وصماقوو جوارنده‌کی کور معدنی ایشلتدیرلمکده‌در.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بلغارستانك مجموع اهالیسی ایکی ملیوندن زیاده اولوب. وقوعات اخیره‌دن اول بلغارستان (یعنی طونه ولایتی) اهالیسنك همان نصفی مسلم واکثریت اوزره ترك ایدیسه‌ده، محاربه زمانده وبو خطه‌نك پرنسلك حالنه قلبندن عسکره، اهالیٔ اسلامیه‌جه وقوع بولان هجرتلر اکثریتی بلغارلره قزاندیرمشدر. شمدیکی حالده بلغارستان اهالیسنك اولا دین ومذهبجه وثانیاً لسان وجنسیتجه صورت انقسامی زیرده‌کی ایکی جدولده کوسترلمشدر:

	(مذهبجه)
۴۰۹ ۴۰۴ ۱	خرستیان اورتودوقس
۵۷۸ ۰۶۰	مسلم
۱۴ ۳۴۲	یهودی
۱۱ ۱۰۸	مذاهب سائره‌یه تابع
۲۰۰۷ ۹۱۹	جمعاً
	(جنسیتجه)
۱ ۳۴۵ ۵۰۷	بلغار وپوماق
۵۲۷ ۲۸۴	ترك
۴۹ ۰۶۴	رومان
۳۷ ۶۰۰	چنکانه
۴۸ ۴۶۴	روم، آرناؤد وسائره
۲۰۰۷ ۹۱۹	جمعاً

بوایکی جدولدن آکلاشلدیغی اوزره، بلغارستانده برنجی درجه‌ده منتشر اولان دین اورتودوقسلق وایکنجی درجه‌ده دین اسلام اولدیغی کبی، برنجی درجه‌ده لسان عومی دخی بلغارجه وایکنجی درجه‌ده ترکجه‌در. [بلغارلرك اصل ونسبلری ولسان اصلیلری حقنده «بلغار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

تقسیماتی. — بلغارستان بروجه زیر ۲۰ دائره ویا سنجاغه تقسیم اولنیور:

۱ صوفیه	۸ لوم	۱۵ هزارغراد
۲ کوستندیل	۹ راهوه	۱۶ اسکی جمعه
۳ اشنبول (توران)	۱۰ لوفچه	۱۷ شمنی
۴ اورخانیه	۱۱ پلونه	۱۸ سلستره
۵ وراچه	۱۲ طرنوی	۱۹ پراوادی
۶ برقوفچه	۱۳ زشتوی	۲۰ وارنه
۷ ودین	۱۴ روسچق	

شهر وقصبه‌لری. — بلغارستانك مرکزی وپرنسك مقری صوفیه شهری اولوب، باشلیجه شهر وقصبه‌لری دخی مقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذکراولنور:

روسچق	۲۶ ۱۶۳	پلونه	۱۱ ۴۷۴
وارنه	۲۴ ۵۵۵	طرنوی	۱۱ ۲۴۷
شمنی	۲۳ ۰۹۵	وراچه	۱۱ ۱۹۰
صوفیه	۲۰ ۵۰۱	سلستره	۱۰ ۶۲۲
ودین	۱۳ ۷۱۴	صماقوو	۹ ۹۷۰
هزارغراد	۱۱ ۶۲۵	اسکی جمعه	۹ ۱۹۷
زشتوی	۱۱ ۵۴۰		

شهرلرینك اك بیوکی روسچق اولوب، ادارهٔ عثمانیه زمانده ولایت مرکزی ایدی. طرنوی‌قصبه‌سی بلغارستانك مرکزنده بولنوب، بلغارلرك تاریخ ملیلرنجه دخی اهمیتی حائز اولدیغندن، مجلس مبعوثانلرینك فوق‌العاده اجتماعی وپرنسك تحلیفی کبی مراسم اورادە اجرا اولنور.

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — بلغارستان دولت علیهٔ عثمانیه‌یه تابع ودول معظمه‌نك انضمام آراسیله انتخاب وتعیینی مشروط برپرنسك تحت اداره‌سنده اولوب، اهالینك هر ۱۰۰۰۰ نفوسنه بر مبعوث اعتباریله بر مجلس مبعوثانی دخی واردر؛ وپرنس طرفندن تعیین اولنان هیئت مدیران پرنسه ومجلس مذکوره قارشی مسئولدرلر. واردات ومصارف سنویه‌سی ۴۷½ ملیون فرانق رادەلرنده یعنی ۲ ملیون

عثمانلی ایراسندن زیاده اولوب، دیون عمومیه‌سی دخی ۲ ملیون فرانغی متجاوزدر. قوهٔ بریه‌سی وقت‌حضوره ۲۸ ۹٦۳ ووقت سفرده ۲۲۰ ۵۵ افراددن، وقوهٔ بحریه‌سی‌ده ۳ واپورله ۱ یوت، ۱۰ دوبه و۳ معوه‌نه‌دن عبارت اولوب، بحریه‌ده ۸ ضابط و۲۲۳ نفری واردر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بلغارستانده‌معارف الآن پك کری اولوب، هر نه قدر صوفیه‌ده بر قاچ مکتب تأسیس اولنمش ایسه‌ده، بلغار مکتبلرنده برکونه ترقیات کورلمدیکی کبی، اهالیٔ اسلامیه‌نك مکتبلری دخی مکاتب ابتدائیه‌دن وبر قاچ رشدیه‌دن عبارتدر. صنایع دخی الآن کری اولوب، منسوجات محلیه کویلیلره مخصوص شیاق وعبا ایله طرنویده پاپیلان برنوع چوخه‌دن وشمنیده اعمال اولنان خالی وکلیملرله قادینلر طرفندن پاپیلان بز وچوراب وسائره‌دن عبارتدر. غابرووه‌ده بیچاق وسائر آلات جارحه اعمال اولندیغی کبی، بلغارستانك اکثر شهر وقصبه‌لرنده‌دخی قیوجیلغه متعلق بعض مواد وعلی‌الخصوص کومش وآلتون قاقمه‌لی شیلر یاپیلیر. باشلیجه اسکله‌سی وارنه اولوب، اورادن روسچغه قدر بر دمیر یولی اولدیغی کبی، درسعادتدن اوروپایه کیدن خط کبیر دخی بلغارستانك غرب جنوبی قسمندن ومرکزی اولان صوفیه شهرندن کچیور. آنجق بودمیر یولرك ایکیسی‌ده مملکتنك یالکز برر اوجندن کچوب، دیکر طرق ومعابری دخی صورت مطلوبه‌ده اولمدیغندن، بلغارستانك تجارتی اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سیله وموقع جغرافیه‌سیله متناسب دکلدر. داخلی تجارتنه مخصوص بازارجق، شمنی، اسکی جمعه، اوزونجه اووه وسائر برچوق محلرنده بیوك بازار وپنایرلر قورولور.

احوال تاریخیه‌سی. — بوکون بلغارستان‌دینلن خطه زمان قدیمده (میسیا) ویاخود بعضا بو اسمك مسماسنه داخل اولان صربیه جهتندن تفریق ایچون (آشاغی میسیا) تسمیه اولنوردی. اهالیٔ قدیمه‌سنك احوال وجنسیتی حقنده معلومات مکمله یوغیسه‌ده، پلاستیج اقوامندن اولوب، تراکی اهالیٔ قدیمه‌سیله قرابت جنسیه‌لری بولنمش اولمق احتمالی وارد اولدیغی کبی، طونه‌نك اوته‌سنده ساکن بولنمش اولان (داج) قوم قدیمیله مناسبتلری بولنمش اولمق دخی محتملدر. یدنجی قرن میلادی اوائلنده بر طرفدن اوروپای شمالیدن اسلاولر اینوب، بالقان شبه جزیره‌سنك شمال غربی جهتلرینه یرلشدکلری صره‌ده، اورالره قدر دخی ایمش، وبرطرفدن دخی (وولغا) وادیسیله اورال سلسله‌سی اتکلرندن غربه طوغری هجرت ایدن بلغارلر دخی طونه‌یی تجاوزله، بوخطه‌یی ضبط ایتمشلردر. بلغارلر او وقت نیم وحشی وجسور بر قوم اولوب، برخیلی وقت روم ایمپراطورلرینك ممالکنی یغما ایتمکله کچینه‌رك، عادتا آت اوزرنده بر عمر کچیردکدن صکره، بر دولت تشکیل ایدوب، تحت تابعیتلرینه آلدقلری اسلاولرله اختلاط ایتمکه وبینلرنده قیز آلوب ویرمکه باشلامغله برابر، بونلرك دینی یعنی خرستیانلغی دخی قبول ایتمکله، یواش یواش کندی لسانلرینی ترکله اسلاولاشمغه یوز طوتمشلر؛ وآنجق‌قوت ینه‌کندیلرینك النده بولنمغله، بو اختلاطدن تولد وتشکل ایدن قوم «بلغار» اسمنی محافظه ایتمشدر. او وقت بلغارلرك حکم سوردکلری یرلر محدود ومعین اولیوب، غالبیت ومغلوبیتلرینه کوره، هر کون تبدیل مکان وحدود ایتمکده ایدیسه‌ده، بعده طونه ایله بالقان آره‌سنده تقرر ایدوب، بلغارستان ویا (بلغاریا) اسمی بوخطه‌یه یعنی اسکی میسیایه تخصیص اولنمشدر. بعده بر آره‌لق بلغارستان قرالنی حدودینی آرناؤدلغك وسطلرینه وتسالیایه قدر توسیع ایده‌رك، ماکدونیا وتراکی خطه‌لرینك دخی برر قسمنی ضبط ایتمش ایسه‌ده، ینه بلغارستان اسمنك مدلولی توسع ایتمه‌مشیدی. دولت علیهٔ عثمانیه‌نك تشکیله غزاة مسلمینك روم ایلنه مرورلری زمانده بلغار قرالغنك حدودی خیلی طارلشوب، همان یالکز نفس بلغارستانه منحصر ایدی. صرب قرالغنك وجودینی رفع ایدن حضرت خداوندکارغازی بلغارستانك دخی اکثر طرفلرینی ضبط، ومتعاقباً یلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلری بو قرالغنك دخی وجودینی رفع ایله، ۷۹۲ تاریخ هجریسنده بلغارستانی کاملاً ممالك عثمانیه‌یه ضم وعلاوه ایلشدر. او وقتدن بری بلغارستان بر قاچ ایالته منقسم اولدیغی حالده اداره اولنوب، نهایت دور سلطان عبدالعزیز خانیده ممالك عثمانیه‌نك ولایاته تقسیمنده بلغارستان خطه‌سی طونه ولایتی نامیله برادره‌یه جمع اولنمشیدی. ۱۲۹٤ تاریخنده دولت عثمانیه ایله روسیه آره‌سنده وقوع بولان محاربه اوزرینه عقد اولنان آیاستفانوس معاهده‌سی بلغارستانی روم ایلینك قسم اعظمنی احاطه ایده‌جك

صورنده توسیع ایتمك ایستمش ایسه‌ده، متعاقباً عقد اولنان برلین معاهده‌سی نفس بلغارستانه یالکز صوفیه سنجاغنی علاوه ایده‌رك، بلغارستان نامیله بر پرنسلك تشکیل، وتراکی خطه‌سنك نصف شمالیسنی (شرق روم ایلی) نامیله بر ایالت ممتازه حالنه وضع ایلمشدر. بلغارستان پرنسلکنه (آلکساندر دو باتنبرغ) انتخاب وتعیین اولنوب، بش آلتی سنه مملکتی اداره ایتدکدن صکره، بلغارلرك بلغارستانله شرق روم ایلیی توحیده قالقیشمه‌لری اوزرینه ظهور ایدن وقوعاتك الجا آتیله نهایت چکلمکه مجبور اولمش: وبر مدت صکره صاقسه قوبورغ خاندانندن پرنس هانری انتخاب اولنمش ایسه‌ده، الیوم دول معظمه طرفندن رسماً تصدیق اولنمامشدر. شرق روم ایلی ولایت ممتازه‌سنك والیلکی طرف باب عالیدن بلغارستان پرنسی آلکساندر دو باتنبرغه احاله ایدلمش اولدیغندن، الیوم بلغارستانله متحداً اداره اولنمقده اولوب، عادتا ایکیسی بر پرنسلك حکمنه کچمشلرسه‌ده. بواتحاد دخی تصدیق اولنمیوب، موقت بر حالده طورمقده‌در.

بلغار طاغی { آناطولینك ایك بیوك سلسلهٔ جبالی اولان (طاوروس) ك

قونیه ایله آطنه ولایتلری آره‌سنده واقع ایك مرتفع قسمنه بین العوام ویریلن اسم اولوب، (بوغا طاغی) تعبیرندن غلطدر، که «بوغا» اسمی دخی (طاوروس) اسم یونانیسنك ترجمه‌سیدر. [«بوغا طاغی» و «طاوروس» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بلغراد { (Belgrade) صرب لسانیده «آق حصار» دیمکدر. صربیه‌نك پایتختی اولان مستحکم برشهر اولوب، (صاوه) نهرینك طونه‌یه منصب اولدیغی محلده، بو ایکی نهرك صاغ یاقه‌لرنده وآوستریا طوپراغنده‌کی (زملین)ك قارشیسنده اولهرق، ۴۴° ۴۷′ ۵۷″ عرض شمالی ایله ۲۰° ۹′ ۱۴″ طول شرقیده واقعدر. ۳۵۷۲۶ اهالیسی، ایکی قلعه‌سی ودیکر بر قاچ استحکامی، کوزل لیمانی، کلیسا وسائره‌دن عبارت بعض کوزل ابنیه‌سی، خراب حالنده بر قاچ جامع شریفی وآوستریا وممالك شرقیه ایله پك ایشلك تجارتی واردر. شهر درون قلعه ایله نفس شهردن وایکی واروشدن عبارتدر. تجارتنك بربیوك قسمی یهودیلرك النده اولوب، بونلر اسکی اسلام محله‌سنك ساکنلریله کندیلرینه مخصوص بر محله‌ده ساکنلرلر. کرك طونه وکرك صاوه نهرینه حاکم اولهجق صورنده مرتفع بر محله اولوب، بو ایکی نهرك کلیدی حکمنده اولدیغندن، اهمیت عسکریه‌سی فوق العاده اولغله، مدت مدیده آوستریا ومجارستانله دولت عثمانیه آره‌سنده منازع فیه اولوب، سلطان مراد خان ثانی وسلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن ایکی دفعه محاصره، و ۹۲۷ تاریخ هجریسنده قانونی سلطان سلیمان خان طرفندن فتح اولنمش، وبعده دفعاتله آوستریایه چکوب، ینه استرداد ایدلمش؛ وصربیه‌یه امتیاز ویرلدکدن صکره دخی بلغراد قلعه‌سی دولت عثمانیه طرفندن محافظه اولنوب، ۱۲۸۰ ده شهرك اهالیٔ اسلامیه‌سی هجرته اجبار ایدلمش؛ و۱۲۸۴ ده قلعه دخی صربلیلره تسلیم اولنمشدر.

بلغراد { درسعادتك ۱۹ کیلومتره شمالنده وبیوك دره‌نك ۹ کیلومتره غربنده

بیوجك بر قریه اولوب، اطرافنده کی اورمانلریله وجوارنده‌کی صو بندلریله مشهوردر. پایتختك ایك شایان تماشامسیره‌لرندن معدوددر.

بلغراد { (آرناؤد — ی) آرناؤدلقده یانیه ولایتنه تابع سنجاق مرکزی اولان (برات) شهرینه صربلیلرك حکومتی زمانده ویریلن اسم اولوب، بعض تواریخ عثمانیه‌ده دخی بو اسمله مذکوردر. [«برات» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلغرادجق { بلغارستانك ودین سنجاغنده وودینك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده اولهرق صربیه حدودی قربنده برکوچك قصبه اولوب، ادارهٔ عثمانیه زمانده ناحیه مرکزی ایدی.

بلغورود { (Belgorod) روسیه‌نك (قورسق) ایالتنده وقورسق شهرینك ۱۱۰ کیلومتره جنوبنده برقصبه اولوب، ۱۴۰۰۰ اهالیسی وایشلك بازاری واردر.

بلفاست { (Belfast) ایرلانده‌نك (اولستر) خطه‌سنده (آنتریم) ایالتنك ومذکور خطه‌نك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، دوبلینك ۱۳۵ کیلومتره شمالنده (لاغان) نهرینك منصبنده واسقوچیانك قارشیسنده واقع درین برکور فرزك ایچنده واقعدر. ایرلانده‌نك ایك کوزل شهرلرندن واك بیوك اسکله‌لرندن اولوب، ۲۰۸۱۲۲ اهالیسی،

یوك وپاموق منسوجاتنه وجام وسائره یه مخصوص بیوك فابریقه‌لری واردر. — آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (من)ایالتنده‌دخی بواسمله برقصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر.

بلفور (Belfort) فرانسه‌نك اك مستحکم قصبه‌لرندن اولوب، حدود شرقیه‌سنده واقعدر. مقدما آلساسه ملحق بولنمش والیوم مستقلاً اداره اولنور برقضانك مرکزیدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی، متین استحکاماتی وبعض فابریقه‌لری واردر. — بلفور قضاسنك ٦۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

بلقاء سوریه‌نك قسم جنوبیسنده وفلسطینك شرقنده بر خطه‌نك اسمی اولوب، اصل بلقا خطه‌سی شریعه (یعنی اردن) نهریله بحر لوطك شرقنده‌در. مرکز قدیمی (عمان) قصبه‌سی‌ایدی. الیوم بیروت ولایتنه ملحق بلقا سنجاغی ایسه نفس بلقا خطه‌سندن بشقه فلسطینك حدود مصریه‌یه وعقبه کورفزینه قدر اولان قسم جنوبیسنی وینه فلسطینك شریعه نهریله آق دکیز آره‌سنده اولان قسم شمالیسنی دخی حاوی و بو وجهله قدس متصرفلغنی اوج طرفدن محیطدر. مرکزی ساحله قریب اولان قسمنده واقع (نابلس) شهریدر. اواء مذکور شمالاً بیروت ولایتنك عکا سنجاغیله، شمال شرقی جهتندن سوریه ولایتنك حوران سنجاغیله، شرقاً بریة‌الشامله، جنوباً حجاز وعقبه کورفزیله، جنوب غربی جهتندن حدود مصریه ایله، غرباً دخی قدس سنجاغیله وآق دکیزله محاطدر. غایت واسع بر سنجاق اولوب، اراضیسی حوران سنجاغنه مشابه اولهرق، پك منبت ومحصولدار ایسه‌ده، اکثر اهالیسی خیمه نشین عربان عشایرندن عبارت اولدیغندن، قوهٔ انباتیهٔ طبیعیه‌سندن استفاده اولنه‌میور. قسم شمالیسنده بر طرفدن شریعه نهرینه وبحر لوطه وبر طرفدن دخی آق دکیزه منصب اولور بر چوق نهرلری اولوب، جهت جنوبیسنده ایسه بر طاقم قورو وادیلر بولنیور. اك محصولدار جهتی شریعه نهریله ساحل آره‌سنده‌کی نفس نابلس وجنین قضالری اولوب، بو قسمنده کلیتلی سیسامله حبوبات متنوعهٔ سائره وپاموق وزیتون حاصل اولور. نهر مذکورك جهت شرقیه‌سنده‌کی یرلرك دخی زراعته استعدادی فوق‌العاده ایسه‌ده، اهالیسی خیمه نشین عربادن عبارت اولمغله، یالکز بعض حبوبات یتیشدیریلیور. بو لوانك قسم غربیسی زمان قدیمده (سامریه) اسمیله معروف اولوب، اهالیسی بنی‌اسرائیله اولان خصومتلریله وشرکده‌کی اصرار وعنادلریله مشهوردرلر. قسم شرقیسنده دخی زمان قدیمده خیلی معموریت بولنوب، عمان، حسبان، وادی موسی(پترا) کبی مشهور شهرلرك خرابه‌لری موجوددر. الیوم قضا مرکزی اولان (کرك) قصبه‌سی دخی صلیبیون محاربانی زمانینده خیلی اهمیتی حائز بولنمشدر. بلقا سنجاغی بوندن‌اول، یعنی سوریه ولایتنه ملحق ایکن، ٥ قضایه منقسم اولوب، بونلردن نابلس وجنین قضالری نهر شریعه‌نك غربنده وسلط، کرك، معان قضالری دخی نهر مذکورك شرق جهتنده ایدی. بیروت ولایتنك تشکیلنده، سلط قضاسی سوریه‌نك حوران سنجاغنه الحاق اولنمغله، بیروت ولایتنه ترك اولنان بلقا سنجاغی مذکور نابلس وجنین قضالریله نهر شریعه وبحر لوطك شرق وجنوبنده واقع اولوب (بنی صعب) و (جاعین) اسملریله ایکی قضایه تقسیم اولنان اراضیٔ واسعه‌دن عبارت قالمشدر. اراضیٔ مذکوره‌نك ذاتاً نابلسله پك آز ارتباطی قالوب، موقعاً سوریه ولایتنه ویاخود قدس سنجاغنه الحاق دها اویغون اوله‌جقدی. بو جهتك ضبط وربطی دخی یولنده اولیوب، اهالیسنك خیمه نشین اولمسی جهتیله اداره‌لری شیخلرینه محولدر. نابلس ایله جنین قضالرینك اهالیسی ٥٤۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، دیکر ایکی قضانك اهالیسی‌ایسه مسکون اولمدقلرندن، مقدارلری مجهولدر. اهالینك همان کافه‌سی مسلمدر.

بلقاء (قلعة —) همنامی اولان لواده، بحر لوطك ٤ کیلومتره شرقنده و(کرك)ك ٥٥ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر اسکی قلعه‌در.

بلقان [« بالقان » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلقطی بحیره ناحیه‌سنده واسکندریه قریبنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدوب، خریطه‌لرده (بلقطن) صورتنده قید اولنان قریه‌نك عینی اولمسی ملحوظدر.

بلقلاوه (Balaclava) یاخود بالقلاوه قریم شبه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده و سواستپولك ۱۵ کیلومتره جنوبنده کوچك بر قصبه واسکله اولوب، اکثری روم اولمق اوزره،

۲۰۰۰ اهالیسی واردر. لیمانی کوزل ایسه ده، تجارتی یوقدر. زمان قدیمده یونان مهاجرلری طرفندن تأسیس ایدلش اولان (سیمبولون) مدینهٔ قدیمه سنك خرابه‌لری اوزرینه مبنی اولدیغی ملحوظ اولوب، قرون وسطاده جنوزلرك النده بولنمش، واو صره‌ده خیلی یومش ایدی. قریم محاربه‌سنده انکلیز عسکری بو موقعده روسلره قارشی بر یوك مظفریته نائل اولمشدی.

بلقیس { یمنده سبا شهرنده حکومت سورن حیریلر سلاله‌سنه منسوب، بر ملکه

اولوب، حضرت سلیمانك زمانده بونمغله، نبی مشار الیهك دعوتی اوزرینه، فلسطینه کلمرك، حضرت سلیمانله کورشمش، وایمانه کلمش اولدیغی مرویدر. بر روایته حضرت سلیمان کندیسنی تزوج ایدوب، بعده یمنه اعاده ایله، آره صره زیارت ایدرمش؛ دیکر بر روایته دخی دیکرینه تزویج ایدوب، مملکتنه اعاده ایتمش ایدی. بلقیسك قصری و تختی حقنده پك چوق غرائب روایات منقول اولوب، حضرت سلیمانله اولان مناسبتی دخی جنلر واسطه‌سیله وقوع بولدیغی او روایات غریبه‌نك جمله‌سندندر. توراته ایسه بلقیسك حضرت سلیمانك عقل وحکمت وشوکت وسلطنتی ایشیتمش اولمسیله، رأی العین کورمك ایچون، کمال حشم ودارانله زیارتنه کلمرك، نبی مشار الیهك حکمتنه مفتونه اولمغله، ایمانه کلدکدن صکره، مملکتنه عودت ایتمش اولدیغی بیان اولنه‌رق، حارق عاده احوالدن بحث اولنمامشدر.

بلقیس { بو اسمله حلب ولایتنده اورفه سنجاغنك بیره‌جك قضاسنده و بیره‌جك

قصبه‌سنك غرب جهتنده براسکی شهر خرابه‌سی بولنوب، شهر قدیم مذکورك اسم اصلیسی نه اولدیغنه دائر بر کونه معلوماته دسترس اولنه‌مدی.

بلقینی { (ابو حفص) مشاهیر علمادن اولوب، «محاسن الاصطلاح» و«شرح بخاری» عنوانلریله ایکی تألیفی ودیکر بعض آثاری واردر. ۸۰۵ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلکام { (Belgâm) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ۴۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده کوزل برشهر اولوب، ۲۹۰۰۰ اهالیسی، بعض استحکاماتی وخیلی صنایع وتجارتی واردر.

بلکرام { (Belgram) هندستانك (اوده) خطه‌سنده ولکهنونك ۱۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، اکثری مسلم اولق اوزره، ۱۱۵۸۰ اهالیسی واردر.

بلکین { (ابو الفتوح یوسف بن زیری) امرای بربردن وصنهاجه قبیله‌سندن

اولوب، معز علویه‌نك رجالندن اولمغله، مشار الیه پایتختی مصره نقل ایتدیکنده یعنی ۳۶۱ تاریخنده صاحب ترجمه‌یی افریقیه‌ده وکیل براقمش؛ ومغربده‌کی ممالکیله صقلیه جزیره‌سنك اداره‌سنی کندیسنه تودیع ایتمشیدی. بلکین معزك حیاتنده و وفاتندن صکره، ۱۲ سنه حکم سوروب، زناته بربرلیله واندلسده‌کی بنی امیه دولتیله بر چوق محاربه‌لر ایتدکدن، وممالکنی تشیید وتقویه ایلدکدن صکره، ۳۳۳ تاریخنده وفات ایتمشدر. ۴۰۰ اوطه‌لغی اولوب، وفاتی کونی دخی ۱۷ اولادی دنیایه کلمش اولدیغی حقنده مروی اولان غرابتدندر.

بلکینکه { (Blekinge) اسوجك ایالات جنوبیه‌سندن بر خطه اولوب، غرباً (اسقانیا) خطه‌سیله و جنوباً بالطیق دکزیله محدوددر. ۱۲۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، مرکزی (قارلسقرونه) قصبه‌سیدر. بو خطه ۱۶۵۸ تاریخنه‌دك دانیارقه‌نك النده ایدی.

بلم { (Belem) پورتکیزده (تاج) نهرینك ساحل یمینده برقصبه اولوب، لیسبونه‌نك ۸ کیلومتره غربنده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی، پورتکیز حکمدارلرینه مخصوص سرایی ومشهور قلعه‌سی واردر.

بلمان { (Bellmann) اسوجك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۷۴۰ تاریخنده طوغمش، و ۱۷۹۵ ده وفات ایتمشدر. استوقهولم باغچه‌سنده بر هیکلی رکز اولنمشدر.

بلمظفر { (نصر بن محمود ابن معرف) مشاهیر حکمای اسلامدن اولوب، طب وکیمیا ونجومده دخی ید طولی صاحبی ایدی. آلتنجی قرن هجریده مصرده نشأت ایلمشدر. پك چوق کتب معتبره فنیه جمع ایدوب، کتبخانه‌سی درونده مشاهیر علما ایله عقد مجلس ایدردی. اکثر کتابلرینك ظهر وهامشلرینه مبنی علیهلری اولان فنون حقنده تعلیقات و مطالعات

نافعهٔ فنیه یازمشدر . کندی الیله دخی بر چوق کتب فنیه استنساخ ایتمشدر. کیمیایه دائر تعالیفی، علم نجومه دائر برکتابی وطبه دائر «المختارات» عنوانیله بر اثری وارددر. طبیعت شعریه‌سی دخی اولوب ، شو قطعه جملهٔ اشعارندندر.

وقالوا الطبیعة معلومنا
ونحن نبین ما حدها
ولم یعرفوا الآن ماقبلها
فکیف یرومون ما بعدها

بَلَنجر } بحر خزرك ساحل غربیسنده وباب الابوابك شمالنده یعنی شروان‌جهتنده اسکی برشهر اولوب، صحابه‌دن ربیعهٔ باهلی وبر روایتده سلمان بن ربیعهٔ باهلی فتحنه کیندیکی حالده ، اوراده شهید اولمشدر.

بلنسیه } اسپانیانك ساحل شرقیسنده واقع (والنسه) شهریله بو شهرك مرکزی بولندیغی (والنسه) خطه‌سنه عربلر طرفندن ویریلن اسمدر. بو شهر حکومت اسلامیه زمانده معموریت واطافتیله مشهور اولوب، شعرای اندلس مدحی‌حقنده یك چوق قصیده‌لر سویلمشلردر. مشاهیر علما وادبادن (بلنسی) نسبتیله معروف بر چوق ذواتك مسقط رأسی اولوب ، یونلرك اك مشهوری چینه قدر سیاحتله عودتنده بغدادده توطن ایده‌رك ٥٤١ تاریخنده‌اوراده وفات ایتمش اولان (سعد الخیرابوالحسن انصاری)در. [«والنسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلنوبه } صقلیه (یعنی سیچیلیا) آطه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، مشاهیرادبادن ابو حسن علی وبرادری عبدالعزیز بن عبدالرحمن بلنوبنك مسقط رأسی اولدیغنی یاقوت حوی بیان ایدیور.

بلنویل } (Blainville) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیوندن ومشهور (کوویه) نك شاگردانندن اولوب، علم حیواناته دائر برچوق آثار مقبوله‌سی واردر. ۱۷۷۷ده طوغوب، ۱۸۵۰ده وفات ایتمشدر.

بلنه } (Belina) بوسنه‌نك ازوورنیق سنجاغنده، ازوورنیقك تقریباً ٤٠ کیلومتره شمالنده و (درینه) نهرینك یعنی صربیه حدودینك ۷ کیلومتره غربنده واقعدر. — قضاسی بوسنه‌قطعه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده واقع اولوب، (یانیه)و(برزوه‌پولیه) ناحیه‌لرینی دخی جامعدر . اهالیسی اسلام وخرستیاندن مرکب اولوب، تخمیناً ۳۰۰۰۰ کشی راده‌لرندهدر.

بلوآ } (Blois) فرانسه‌ده (لوآر مع شر) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب ، (لوآره) نهرینك ساحل یمینده وپارسك ۱۷٦ کیلومتره‌جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۰۵۱۵ اهالیسی ، کوزل بر کوپریسی، رومالیلر زمانندن قاله بر صو یولی، براسکی حکمدار سرایی، بر قاچ مکتبی، جمعیات علمیه‌سی، کتبخانه‌سی وخیلی فابریقه‌لری واردر. وقتیله‌برقوتلغك مرکزی ایدی.

بلوج } بلوجستان مملکتی اهالیسنك قسم اعظمینی تشکیل ایدن برقومدر. [ماده آتیه‌یه مراجعت بیوریله.]

بلوجستان } (Beloutchistan یاخود Balouchistan) آسیا قطعه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده وایران‌ایله هندآره‌سنده بر بیوك مملکتدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بلوجستان‌مملکتی بحر عمانك شمالنده اولوب، ساحل جنوبیسی سندنهری منصبنك غرب جهتنده‌واقع (موارى) برونندن (دشتی) نهری منصبنك غربنده واقع (کواتر) برونه قدر ممتد اولور. بو ساحلك طولی ۹۰۰ کیلومتره‌در. مملکتك اورته‌طرفی بوندن طارایسه‌ده شمال‌جهتی‌دها واسعدر. شرقاً هندستانك (سند) خطه‌سیله ، شمالاً افغانستانك قندهار ایالتیله غرباً دخی ایرانك سیستان (یعنی‌سجستان) وکرمان خطه‌لریله محدود ومحاط اولوب، مکران خطه‌سنك نصفی بلوجستان و نصفی ایران داخلنده‌در . مملکتك جنوبدن شماله اولان عرضی ۵۰۰ ایله ٦۰۰ کیلومتره آره‌سنده‌در. بلوجستان °۲۵ ایله ′۳۰°۳۰ عرض شمالی و °۵۵ ایله °٦۷ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. سواحلنده بعض قویلر وار ایسه‌ده هیچ برکوزل لیمانی وتجارتگاه شهری یوقدر . سونمیانی، اورماره وکوادل اسملریله اوچ کوچك اسکله‌سی واردر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بلوجستان طبیعت اراضیجه ایکیه تقسیم اولنه‌بیلوب، قسم اعظمی طاغلق ومرتفع ویالکز غرب جهتیله سواحلی دوز وآلچقدر. طاغلری آسیای وسطی جبالی طاقنه منسوب اولوب، یونلرك اك بیوکی هندستان حدودی بوینجه

شمالدن جنوبه ممتد اولان (هاله) سلسله‌سیدر، که افغانستانك طاغلرینه مربوط اولدیغی حالده، غربه طوغری یعنی بلوجستانك ایچنده بر چوق قوللر او- زانیور. داخل مملکتده مختلف وضعیتلرده دها بر چوق طاغلر واردر. اك یوکسکلرینك ارتفاعی ۲۰۰۰ متره رادهلرندهدر. سواحله قریب چامور پوسکورتیر بعض برکانلری دخی واردر. بلوجستان طاغلری غربه طوغری ایلریلدکجه کسب انحطاط ایتمکله، کرمان صحراسنه طوغری بر بیوك بایر حاصل اولور، که میاه جاریه‌دن عاری اولمغله حرث واعماره غیرصالح اولوب، یالکز بعض یوان مرعالری واردر. بونك قسم جنوبیسی ایسه قوملق برچولدن‌عبارتدر.

بلوجستانك هیچ بر بیوك نهری اولیوب، قسم شمالی ووسطیسنده یوکسك طاغلردن اینن بعض چایلری برطاقم کوللر وبطاقلقلر تشکیل ایدهرك یاری بولده قو- رورلر. شمال شرقی جهتندن اینن بر ایکی نهری هند حدودینی تجاوزله (سند) ایرماغنه منصب اولورلر. قسم جنوبیسندن بحر عمانه آقان نهرلری متعدد ایسهده، بونلرك همان جملهسی قوراقلق موسملرنده قورویوب، یاغمور موسمنده شدتلی سللر صورتنده آقارلر. بونلرك وبتون بلوجستان نهرلرینك اك بیوکی جنوب غربی جهتنده شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری جریانله ایران حدودی قربنده دکیزه دوکیلن (دشتی) اولوب، ایکنجیسی هندستان حدودینك قسم جنوبیسنی آیران (هاب) یاخود (آب) نهریدر. بونلرك آرهسنده ویندور، آکور، کوراد، کواری وسائر اسملرله برچوق نهرلر واردر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثر- وتی. — بلوجستانك هواسی اراضیسنك ارتفاعنه کوره مختلف ومتنوع اولوب، بعض طاغلرینك ذروهلری سنهنك قسم اعظمنده قارله مستور ومرتفع محللرده هوا- سی قیشین پك صوغوق اولدیغی حالده، آنچق طرفلری وعلی‌الخصوص غرب وجنوب جهتلری پك صیجاقدر. وسطی ارتفاعده اولان محللرینك دخی هواسی معتد- لدر. غرب وجنوب جهتلری چول حالنده اولدیغی کبی، مرتفع وطاشلق اولان جهتلری دخی محصولاتدن خالی اولمغله، منبت اراضیسی آز اولوب، باشلیجه هندستانه قریب قسم شرقیسنده واقعدر. مرتفع محللرینك باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه ودارین وآنچق پرلرینك کیلر دخی پرنج، مصر، چوید، زعفران، پاموق وتوتون- دن عبارتدر. سبزه ومیوهلرك دخی انواعی حاصل اولور. قاونلری غایت لذیذ وفوق‌العاده بیوك‌اولور. آنچق یرلرنده خرما دخی یتیشوب، پك لذیذ میوهلر ویرر. شرق جهتنده‌کی طاغلرده اورمانلر وکراستدیه پك الویریشلی آغاجلر پك چوق اولوب، یبانی زیتون وطود آغاجلری دخی مباحدر.

حیوانات اهلیه‌سی دوه، آت، قیون، کچی وسا- ژه‌دن عبارت اولهرق، طاغلق محللرنده‌کی دوهلر سیاه طونلی وایکی اورکوچلی وآنچق پرلرده بوز طونده وبر اورکوجلی اولوب، بونلر غایت سریع الحرکه‌در. غرب شمالی جهتنك آتلری کوزل اولوب، شرق وجنوب جهتنده‌کیلر کوچك وقوتسزدر. حیوانات وحشیه پك چوق ومتنوع اولوب، آرسلان، قپلان، صرتلان، پارس، قورد، تلکی، یبانی مرکب، طاغ پکیسی، چقال، یبانی کدی وکوپك ومیونلرله قره قوش، شاهین، پاپاغان کبی طیورك انواعی بولنور. سواحلده بالیقلر پك چوق اولوب، اهالینك باشلیجه مدار معیشتی اولمغله، بونلره اسکی یونان جغرافیونی طرفندن (ایختیوفاج) یعنی «آکل‌السمك» نامی ویرلمشیدی.

معادنجه هنوز جدی تحریات اولنمامش ایسهده، شرق شمالی جهتلرنده وکلات جوارلرنده آلتون، کوه- مش، باقر، دمیر، آنتیمون، کوکورد وسائر معدنلر بولندیغی بعض سیاحینك جملهٔ تحقیقاتندندر. آنچق بونلرك هیچ بری اخراج اولنمامقدهدر. قیا طوزی پك چوق‌اولوب، اراضینك قوهٔ انباتیه‌سنی ومیاه جاریه‌یی اخلال ایدیور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلریله اصول معیشتلری. — بلوجستان اهالیسی تقریباً وتخمیناً ۲۷۰۰۰۰۰ رادهلرندهدر. بونلرك قسم اعظمی (بلوچ) جنسیتنه منسوب اولوب، بوندن بشقه مملکتده درت جنسیت دها موجوددر، که براهوی، نومری، دهوار وکرد جنسیتلریدر. بلوجلر هر نه قدر بعد- الاسلام جزیرة العربدن اورایه کچمش اولمق ادعاسنده بولنیورلرسهده، سویلدکلری لسانك افغانستانك (پختی) لسانی کبی اسکی فارسیدن منشعب اولدیغی آکلاشلد- یغندن، وبونلردن جنوب وشرق جهتلرنده ساکن بولنانلر حسب الاقلیم زیادهجه اسمر ایسهلرده، غرب وشمال جهتلرنده‌کیلر بیاض اولوب، ایچلرنده قرال

صاچلی ومائی کوزلی آدملر دخی بولندیغندن، اسم آریا-نیه‌دن اولدقلرنده شهه یوقدر. مع‌هذا فتوحات اسلا-میه دورنده جزیرة‌العربدن برچوق خلقك دخی‌اورایه چکوب، اهالیٔ قدیمه‌یه قاریشمش اولسی ملحوظدر. براهوی قومنك ایسه سیمالری مغول جنسنه مشابه اولدیغی حالده، سویلدکلری لسانده هندك جهت جنو-بیه‌سنده بولنان وقطعهٔ مذکوره‌نك اهالیٔ قدیمه‌سی بولنمش اولان زنجیلرك لسانیله بعض درجه مشابهت کورلدیکیندن، بونلرك اقوام زنجیهٔ مذکوره ایله هندستانه آریانیلردن اول یرلشمش اولان مغوللرك اختلا-طندن بالتشکل او وقتلردن بلوجستانك هنده قریب اولان (جالوان) و(سروان) خطه‌لرنده قالمش‌اولدقلری آکلاشیلیور. بونلرك کبار طاقلری بلوجلرله اختلاط ایده‌رك، سیمالری بر درجه‌یه قدر دوزلمشدر. کلاته الیوم حکم سورن ذات بو جنسیته منسوبدر. نومری قومی ساحلك قسم شرقیسندن عبارت اولان (لاس) خطه‌سنده ساکن اولوب، بونلر هندستانده‌کی (جات) قومندن معدود واونلرك لسانیله متکلمدرلر. دهوارلر آفغانستانده وبخاراده‌کی تاجیکلر کبی صرف ایرانی اولوب، فصیح فارسی ایله متکلمدرلر. بلوجستانك سائر اقوامی باشلیجه عشایردن عبارت اولوب، کوچه حالنده وسوریلریله یاشادقلری حالده، بونلر متمکن او-لوب، زراعت وتجارتله مشغول اولور، وبلکه بو مناسبتله (دهوار) تسمیه اولنمشلردر. کردلر ایسه جهت غربیه‌ده مکران ایله کرمان حدودنده واقع کو-هستانده بولنیورلر. بو اقوامك جله‌سی سنی‌المذهبدر. اثوابلری برکومك وبرطوندن عبارت اولوب، باشلرینه کلاه قورلر وبعضلری اوستنه صارق صارارلر. بلرینه رنکلی یوك قوشاق باغلارلر. طاغلیلرك یوکدن ویا کچی قیلندن عبالری دخی واردر. قادینلری ایپك ایشله‌لی اوزون برکومك کیرلر وطیشاریه چیقدقلرنده یوزلرینه برتول اورترلر. طاغلیلرك اغدیه-سی باشلیجه ات وسوتدن، اووه اهالیسنك پرنج وخر-مادن وسواحل خلقنك دخی بالیقدن عبارتدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بلوجستانك مرکزی شمال شرقی قسمنده واقع (کلات) شهری اولوب، سائر خطه‌لرك اکثری همان مستقلاً اداره اولنه‌رق، کلات خانلك بتون بلوجستان اوزرینه اولان حکمی اعتباری اولدیغندن، وذاتاً اکثر اهالیسی خیمه نشین اولوب، شهر وقصبه‌لر بولندیغندن، بو مملکتك ایالاته تقسیمی ممکن اوله‌میوب، بو بابده‌کی معلومات دخی بك نقصان اولدیغندن، یالکز جهت شرقیه‌سنده کلات، کنداوه، سهروان، جالوان، لاس، جاو، کلوه، مشکی، کهران، نوشکی کبی خطه‌لر بولنوب، غرب جنوبی قسمنك دخی (مکران) اسمیله معروف اولدیغنی بیان ایتمکله اکتفا ایتمك مجبوریتنده‌یز. مکرانك قسم غربیسی ایرانك النده اولوب، قسم شمالیسی دخی (کوهستان) اسمیله معروفدر. مکرانك مرکزی دشتی نهری کنارنده واقع (کچ) قصبه‌سی اولوب، دیکر محلاری کوچك کویلردن وکروانسرایلردن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بلوجستان ازمنهٔ قدیمه‌ده ویونان جغرافیونی عندنده (جدروسیا) اسمیله معروف اولوب، ایرانك حاوی اولدیغی خطه‌لردن معدود ایدی. بیوك اسکندر هندن عودتنده اورادن‌چکوب، عسکری بو مملکتك چوللرنده صوسزلقدن وصیجاقدن خیلی زحمت چکمشیدی. شاهنامه‌ده (زابلستان) اسمیله یاد اولنه‌رق، کلات دخی کابل کبی ایرانه تابع ممالك ممتازه‌دن عد اولنیور. اوائل دور اسلامده بلوجستا-نك قسم غربیسی (مکران) اسمیله معروف اوله‌رق ایراندن، وقسم شرقیسی دخی هندستاندن معدود ایدی. خلافت عباسیه زمانده کلاته سندن کله (سهرابی) سلاله‌سی خیلی وقت حکومت سوردکدن صکره، حکومت (سواه) سلاله‌سنه چکوب، بونلر طاغلرده ساکن اولان (براهوی) قبائلندن استمداده مجبور اولغله، قبائل مذکوره‌دن (مروارى)قبیله‌سنك رئیسی (قنبر) کلات حکومتنی ضبط ایتمش؛ وبونك سلاله‌سی برمدت حکمفرما اولدقدن صکره، طقوزنجی قرن هجریده بلوجستان دهلی حکمداری اکبر شاهك الینه‌کچمش؛ وبعده نادر شاه طرفندن ضبط اولنه‌رق، کلات حکومتی ینه مارالبیان قنبرك نسلنه اعاده اولنمغله، الیوم بوسلاله حکم‌سورمکده‌در. بوندن یوز سنه اول حکم‌سورن ناصر خان مکران رؤساسنی دخی‌تحت اطا-عته آلمغله، بلوجستان دولتنی تأسیس ایتمش ایسه‌ده؛ وفاتندن صکره، رؤسانك هر بری یکیدن استقلالنی قزانمغله، کلات خانلك بتون بلوجستان اوزرینه یالکز اعتباری برحکمی قالمشدر.

جغرافیون عرب آثارنده (بلوص) اسمنده فارس‌ایله کرمان آره‌سنده جسور وشجیع برقوم بولندیغی بیان

اولنیور، که بونلرك (بلوج) قومنك عینی اولدقلری آکلاشیلیور. بو تقدیرده بو قومك وقایع چنکیزیه دن صکره، شرقه طوغری هجرتله، مکران وکلات جهتلرینك (بلوجستان) تسمیه اولنمسنه سبب اولمش اولدیغی آکلاشیلیور.

بلوخر (Blucher) والستاد پرنسی اولوب، پروسیه عسکرینك مارشالرندن ایدی. جمهوریت وایمپراطورلق زمانلرنده فرانسز عسکریله بر چوق محاربه‌لر ایدوب، اکثرنده مغلوب اولمش ایسه ده، واترلو محاربه‌سنده بوناپارتی مغلوب ایدن قوماندانلردن بولنمشدر. ۱۷۴۲ ده (روستوق) ده طوغوب، ۱۸۱۹ ده وفات ایتمشدر. برلینده ورو-ستوقده کندیسنه برر هیکل رکز اولنمشدر.

بلودره (Belvedere) ایتالیانك (قالابره) خطه‌سنده وپاؤله‌نك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۴۶۰۰ اهالیسی، قیا طوزی، شرابی وقورو اوزومی، مشهور بر (آپولون) هیکلی وپاپاید مخصوص مصنع برکوشکی واردر.

بلور (یاخود کوه‌بلور) آسیای وسطیده بیوك بر سلسلهٔ جبال اولوب، خطا اسمیله معروف اولان ترکستان شرقیی یعنی کاشغر وختن طرفلرینی ترکستان غربیدن یعنی ماوراء النهردن تفریق ایدیور. هند وکوهك برقولی حکمنده اولوب، ۳۵° عرض شمالی ایله ۶۷° طول شرقیده بو سلسله‌دن آیریلدرق، شمال شرقیه طوغری اوزانیر، و ۴۸° عرض شمالیده (اولوطاغ) ه قاوشور. هندستانك منتهای شمالنده واقع (پامیر) خطه‌سی کوه‌بلورك جنوبی اتکلرندن عبارتدر. جیحون ایرماغی دخی بو سلسلهٔ نك غربی اتکلرندن نبعان ایدر. بدخشاندن کاشغر وختنه کیدن کاروانلر بو طاغك برکوغازندن کچر.

بلوس (Belus) اسکی یونان مورخلرینك آثوریه‌نك پك اسکی برحکدارینه ویرد-کلری اسم اولوب، (بعل) دن غلط اولمسی ملحوظدر. بو ذات بابلستانی عربلردن استخلاص ایدوب، ۲۷ سنه حکومت سوردیکی واوغلی (نینوس) طرفندن آلنه صره‌سنه قونمش اولدیغی مرویدر. — فنیکه‌ده دخی میلاددن ۱۵۰۰ سنه اول بو اسمله بر حکمدار اولوب، اجپتوس، دانائوس و (کفیا) نك پدری اولدیغی روایت اولنور.

بَلوص عرب جغرافیون ومورخینی طرفندن الیوم بلوجستانك باشلیجه اهالیسی اولان (بلوج) قومنه ویریلن اسم اولوب، بونلرك فارس ایله کرمان آره‌سنده بولندقلری ذکر اولندیغندن، صکره‌دن بلوجستانه یعنی مکرانه دخول ایتمش اولدقلری آکلاشیلیور. [«بلوجستان» ماده‌سنه مراجعت.]

بَلوط اندلسده (برانس) یعنی پیرنه طاغلری قربنده بر ناحیه اولوب، بلوط یعنی دیش بوداق آغاجی اورمانلریله وجیوه معدنلریله مشهور اولدیغنی وبعض مشاهیر علمای اسلامك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلومفیلد (Bloomfield) انکلتره مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۶۶ ده (سوفولق) قونتلغنده طوغمش، و۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر. برترزینك اوغلی اولوب، اوندره‌ده قوندره-جیلق ایتدیکی حالده، شعرله اشتغال ایده‌رك، الکوزل اثری «چفتجی چوجغی» عنوانلی منظومه‌سیدر، که احوال زراعی مصوردر.

بلومنباخ (Blumenbach) آلمانیانك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، باشلیجه انسانك تاریخ طبیعیسیله اشتغال، الك اول نوع بشری باشلیجه بش عرقه تقسیم، وتشریح قیاسی یی یعنی حیوانات مختلفه‌نك کیك واعضالرینی مقایسه ایتمك اصولنی ایجاد ایتمشدر. تاریخ طبیعی وطبه دائر برچوق تألیفات مقبوله‌سی واردر. ۱۷۵۲ ده (غوته) ده طوغوب، ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر.

بلونت (Blount) انکلتره‌نك مشاهیر حکمای الهیوندن اولوب، «جان جهان» عنوانیله تصوف آمیز بر اثری وسائر بعض تألیفاتی واردر. ۱۶۵۴ ده طوغوب، ۱۶۹۳ ده وفات ایتمشدر.

بلونه (Bellone) اسکی رومالیلرك الهه‌لرندن اولوب، حرب الهی (مارس)ك همشیره-سی زعم، وخون آلود قیرباجنی صاللایه‌رق محاربلرك ایچنده قوشار صورتده تصویر اولنوردی. عبادتنه مخصوص روماده وسائر طرفلرده معبدلر وار ایدی. یونانیلر عندنده (انیو) اسمیله معروف ایدی.

بلونه (Bellune) ایتالیانك وندیك خطه-سنده ایالت مرکزی مستحکم بر قصبه

اولوب، وندیکك ۷۰ کیلومتره شمالنده و(پیاوه) نهری اوزرنده واقعدر. ۱٤۰۰۰ اهالیسی، کتبخانه‌سی وایپك، شراب وسائره محصولاتی واردر.

بلوو (Bellevue) پارسك ۹ کیلومتره شمال غربیسنده منظره‌سی غایت کوزل بر بیوك قریه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. — آلمانیانك بعض طرفلرنده دخی بو اسمله بعض کوچك قصبه‌لر واردر.

بلوو (Beleauw) مشاهیر جغرافیوندن اولوب، مشهور (تیخوبراهه) نك دوستی وشاگردی ایدی. وقتنه کوره پك مقبول بر طاقم خریطه وکره‌لر نشر ایتمشدی. ۱۵۷۱ ده (آلقمار)ده طوغوب، ۱٦۳۸ ده وفات ایتمشدر.

بلویل (Belleville) پارسك جوارنده و۲ کیلومتره بعدنده برقصبه‌اولوب، پارسك دائره‌سی داخلنده‌در. بوندن ۱٤ سنه اول ٤۰۰۰۰ اهالیسی واردی. پك چوق فابریقه‌لری واردر. مرتفع بر محلده اولمغله، صولری چوق اولوب، برصو یولیله پارسه اجرا اولنور.

بلیخ اورفه سنجاغنده بر طاقم چایلرك اجتماعندن تشکلله جنوبه طوغری جریان ایده‌رك حرانك ایچندن چکدکدن صکره رقه‌نك آلت طرفنده فراته منصب اولور بر نهردر. مجراسی ۱۵۰ کیلومتره‌دن زیاده‌در.

بلید مدینهٔ منوره‌نك قریبنده و ینبعه منتهی اولان بر وادیده واقع بر ناحیه اولوب، اولاد علی بن ابی طالب (رضه) ه مخصوص ایدی.

بلیده جزایرده نفس جزایرك ۵۰ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، (متیجه) اووه‌سنده ودمیر یول خطی‌اوزرنده واقع و ۱۵۰۰۰ اهالیلی جامعدر.

بلیزار (Bélisaire) یاخود بلیساریوس قسطنطینیه روم ایمپراطورلغنك اك مشهور قائدلرندن اولوب، میلادك آلتنجی قرنی اواسطنده ایرانیلرله دفعاتله محاربه ایتدیکی کبی، آفریقاده واندالری دخی مغلوب ادوب، قارتاجی ضبط، وغوتلره غالب کلدرك، سجیلیا ایله ایتالیانك اکثر طرفلرینی ورومایی دخی استیلا ایتمشیدی. او تاریخلرده قسطنطینیه‌یه تقرب ایتمکده اولان بلغارلره قارشی دخی محاربه ایتمشیدی. بعده ایمپراطوره قارشی سوء قصدله اتهام اولنه‌رق، توجهدن دوشمشیدیسه‌ده، بر روایته یکیدن ایمپراطورك توجهنه مظهر اولمش، و دیکر بر روایته مجازاةً کوزلرینه میل چکلمشیدی.

بلیطان مشاهیر اطبای مصریه‌دن اولوب، هارون الرشیدك زمان خلافتنده اسکندریه پطریقی ایدی. هارون الرشیدك پك‌سودیکی بر جاریه‌سی خسته اولدیغنده، کندیسنی جلبله، طبده کی مهارتنی بکنه‌رك، پك‌چوق احسانلر ایتمشیدی. هجرتك ۱۸٦ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بلیغ (اسماعیل — افندی) بروسه شعراسندن اولوب، «وفیات» اسمنده برکتابیله بر تذکره‌سی وبعض اشعاری واردر. ۱۱٤۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. — (محمد امین بلیغ افندی) اسمنده یکیشهر فنار شهرندن وقضاتدن دخی بر شاعر وار ایدی، که ۱۱۷۲ ده، زغرهٔ عتیق قاضیسی ایکن، اوراده وفات ایتمشدر.

بلیغی سلطان مراد خان ثالث دورینك شعرا. سندن اولوب، یکیچری طائفه‌سنه منسوب ایدی. استانبوللیدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

آصدیلر شمعی چو منصور دلی اوجندن
یاقدیلر آتشه یتزمیدی بر دارلغی

بلیل (ابو لیلی بن بلال) صحابه‌دن اولوب، برادری عمرانله برابر احد وسائر غزواته حاضر بولنمشدر.

بلینا صعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بلیناس رومالیلرزمانده ظهور ایدن‌وطبیعیون‌ك پیری حکمنده اولان حکیم مشهور (پلین) ه عربلر طرفندن ویرلن اسمدر. [«پلین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بلینی (Bellini) علم تشریح علمای مشاهیرندن برایتالیان اولوب، ۱٦٤۳ ده فلورانسه‌ده طوغمش، و۱۷۰٤ ده وفات ایتمشدر. فن مذکوره برچوق کشفیاتی واردر. — بواسمله اون بشنجی قرن میلادیه‌ده دخی ایتالیاده ایکی برادر رسامله‌قده شهرت بولمشلردی.

بلیونش سبته جوارنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بَمّ ایرانك كرمان خطه‌سنده مشهور بر شهر اولوب، بر نهرك كنارنده واقع وباغ وباغچه‌سی چوق اولديغی جغرافيه‌ون عرب آثارنده مسطور اولوب، اليوم (بمپور) اسميله معروف وبندر عباسك ۱۲۰ كيلومتره شرقنده واقعدر. نهر مذكور دخی (بمپور) اسميله مسمی اولوب، هرمز بوغازينه دوكيلور.

بَمارِش اندلسده مالقه‌دن ۱۸ ميل مسافه‌ده واقع (ريه) اعمالندن بر حصن متين اولديغنی ياقوت حوی ذكر ايديور.

بُمبای ياخود بومباى (Bombay) هندستانك وبتون آسيانك اك بيوك واك تجارتكاه شهرلرندن اولوب، (دكن) ك ساحل غربيسی قربنده وكوزل بر قويك قارشيسنده كائن ۱۳ كيلومتره طول و ۵ كيلومتره عرضی اولان بر كوچك آطه‌نك جنوب شرق كوشه‌سنده، ″۷ ′۵۶ °۱۸ عرض شمالی ايله ″۵۸ ′۲۸ °۷۰ طول شرقيده واقعدر. جسيم بر شهر اولوب، كثرت نفوسجه هندستانك برنجی شهريدر. ۷۷۵ ۰۰۰ اهاليسی اولوب، بونلرك بر ثلثندن زياده‌سی هندو يعنی براهمانی، بر ثلثنه قريب مقداری مسلم، بر ربعی پارسی يعنی زردشتی وقصوری انكليز وسائر اوروپاليلرله ملز وزنجی وسائره‌دن عبارتدر. شهر بش بيوك محله‌يه منقسم اولوب، بونلر بربرلرندن آيريدر. مركز تجارت ديوارلری چوقدن هدم ايدلمش اولغله برابر ينه قلعه نامنی محافظه ايدن جنوب شرقی جهتنده‌كی محله اولوب، اونك شمالنده انكليزلرك (بلاق توون) يعنی «قره شهر» ديدكلری محله واردر، كه شهرك اك بيوك قسمی اولوب، مسلمانلر وهندولر بونده ساكندرلر. بو محله‌نك سوقاقلری غير منتظم وپيس اولوب، هواسی دخی آغيردر. اك كوزل محله‌سی‌ده قلعه‌نك غرب شمالی جهتنده واقع (مالابار هيل) محله‌سی اولوب، پارسی اغنيای تجاريله آوروپاليلرك اقامتكاهيدر. قلعه‌نك جنوب غربيسنده واقع (قولوبه) ياخود (كلبه) محله‌سی دخی جيادت هوا ايله معروف اولوب، بعض انكليزلرك خانه‌لری وعسكر قشله‌لری بونده‌در. شهرك متعدد وجسيم جامع شريفلری، بتخانه‌لری، آتشكده‌لری، كليسالری وحاوه‌لری، متعدد كتبخانه‌لری، برجغرافيا وبرده‌السنه وآثار شرقيه جمعيتی واردر، كه ايكيسی‌ده هندك آثار عتيقه واحوال حاضره وماضيه‌سی حقنده پك نافع معلومات نشر ايتمشلردر. زراعته، طب وحكمت طبيعيه‌يه مخصوص جمعيتلری، تجارت اوطه‌سی وسائر مؤسساتی دخی واردر. مطبعه‌لر چوق اولوب، اردو، فارسی، عربی وانكليز لسانلرنده پك چوق كتاب نشر اولنور. ريختم ولیمانی پك كوزل وصاغلام اولوب، پك چوق سفائن آمد شد ايدر؛ وجوارلرنده‌كی طاغلردن ايندريلن بر نوع آغاجدن پك طيانيقلی سفائن اعمال اولنور. بمبای شهری اون‌آلتنجی قرن ميلادی‌اوائلنده اورالری ضبط ايتمش اولان پورتكيزليلر طرفندن بر كوچك قصبه صورتنده تأسيس اولنه‌رق، ۱۶۶۱ده پرنسس قاترينه‌نك جهازی اولمق اوزره، انكلتره‌يه ويريلوب، ۷ سنه صكره انكليز حكومتی بو اهميتسز قصبه‌يی سنوی ۱۰ ليرا بدلله هند قومپانيه‌سنه ويرمشيدی. اون سكزنجی قرن ميلادی اوائلنده انكليز قومپانياسی طرفندن مركز تجارت اتخاذ اولنغله، كسب اهميت ايتمكه باشلايه‌رق، عصر حاضرده ايسه بردن بره فوق العاده يومش؛ وهندستان انكلتره دولتنك ضبطنه چكدكدن صكره، بو قطعه‌نك منقسم اولديغی اوچ دائره‌دن برينك مركزی‌اولديغی كبی، كلكته ومدراسه منتهی اولان دمير يول خطلرينك دخی رأسی اولمغله، اهميتی آرتمه‌رق، علی‌الخصوص سويش قنالنك كشادندن صكره آسيانك اك تجارتكاه اسكله‌سی وبحر محيط هندی سواحلی تجارتنك مركزی اولمشدر.

بمبای اداره‌سی (Présidence de Bombay) انكليزلرك تحت ضبطنده بولنان هندستان ممالكنك منقسم بولنديغی اوچ بيوك قسمك برى اولوب، قطعهٔ واسعهٔ مذكوره‌نك قسم غربيسيله كوجرات و سند خطه‌لرينی جامعدر. بو اداره‌نك مساحهٔ سطحيه‌سی ۳۲۱ ٤٦۳ مربع كيلومتره واهاليسی ۱٦ ٤٥٤ ٤۱٤ كشيدر. بو اداره‌يه مؤخراً الحاق ايدلمش اولان (سند) خطه‌سی پك واسع اولوب، مساحهٔ سطحيه‌سی ۱۲٤ ٦٥۱ مربع كيلومتره اولديغی حالده، ۲½ مليوندن آز اهاليسی اولوب، اداره‌نك سائر طرفلرنده اهالی دها چوقدر. (دكن) ك قسم غربيسندن عبارت اولان جهت جنوبيه‌سنده (غات) سلسلهٔ جبالی ساحل بوينجه شمالدن جنوبه ممتد اولوب، بو سلسلهٔ جبال ايله دكيز آره‌سنده اولان سواحلك پورتكيزلك النده بولندن (غويا) نك

شمالنده کی قسمی (قونقان) یاخود (کنکان) وشهر مذکورك جنوبنده اولان قسمی دخی (کناره) اسمیله معروف اولوب، بو سواحلده یك چوق یاغمور یاغار، وهوا معتدل اولوب، میزان الحراره سانتیغراد حسابیله نادراً ۳۸ درجه‌دن یوقاری چیقار، و ۲۰ درجه‌دن آشاغی اینمز. غات سلسله‌سنك شرق جهتنده اولان محللرك ایسه هواسی پك یابس اولوب، اراضیسی زیاده‌سیله منبت ایسه‌ده، قوراقلقدن اکثریا قحط وقوع بولور. بمبای شهرینك شمال جهتنده اولان کوجرات وسند خطه‌لری ایسه آلچاق اولوب، یاغموری دخی آز اولغله، اورالرده صیجاق فوق العاده اولوب، میزان الحراره چوق دفعه ۵۰ و ۵۵ درجه‌یی تجاوز ایدر. بمبای اداره‌سی ۳ ایالته، ۲۴ سنجاغه و ۱۵۲ قضایه منقسمدر. [زیاده تفصیلات ایچون «هند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بمبور { [«ب» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بَنا { مصرده قدیم بر بلده‌نك اسمی اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذکوردر.

بنا { بمنده تعز سنجاغنك قعطبه قضاسنده بر قریه اولوب، بو قریه‌ده جریانله عدن کورفزینه منصب اولان نهره دخی (وادی بنا) دینور.

بنارس { (Benares) هندستانك اك مشهور واك قدیم شهرلرندن اولوب، بنکاله دائره‌سنده وبو شهرك ۶۴۰ کیلومتره غرب شمالیسنده اولهرق، کنك ایرماغنك ساحل شمالیسنده، ۲۵° ۱۸′ ۳۳″ عرض شمالی ایله ۸۳° ۰۱′ ۲۸″ طول شرقیده واقعدر. همنامی اولان بر ایالتك مرکزی اولوب، ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی، براهمانیلره مخصوص بر دار الفنونی، ینه بونلره مخصوص پك قدیم بر رصدخانه‌سی، پك چوق آثار عتیقه وابنیهٔ مصنعه‌سی، اورنك زیب طرفندن بنا اولنمش بیوك بر جامع شریفی، برچوق بتخانه‌لری، نهر بوینجه کوزل بر ریختمی، منسوجات متنوعه وسائر معمولاتی، بیوك چارشیسی، پك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر هندولر نظرنده مقدس اولوب، براهمانیلر هر طرفدن زیارته کیدرلر. آسیا قطعه‌سنده مجوهرات تجارتنك اك بیوك مرکزیدر. — بنارس ایالتی هندستانك بنکاله دائره‌سنده کی ایالاتدن اولوب، جنوباً وشرقاً (بهار)، غرباً اله آباد واوده ایالتلریله وشمالاً (نپال) خطه‌سیله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۷۵۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی تقریباً ۸۲۰۰۰۰۰ کشیدر. هواسی معتدل وقیشین عادتا صوغوق اولوب، اراضیسی پك منبتدر. ایالت بر وجه زیر ۶ سنجاغه منقسمدر: بنارس، میرزا آباد، غازیپور، عظیمکر، کورکپور، بستی.

بُناز { خداوندکار ولایتنده کوتاهیه سنجاغنك عشاق قضاسنده وعشاقك ۲۲ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، بیوك مندرسه تابع همنامی اولان برچایك کنارنده واقعدر. — بناز ناحیه‌سی عشاق قضاسنك قسم شرقیسنده واقع اولوب، ۳۹ قریه‌دن مرکبدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۵۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۲۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوباتی وباغ وباغچه‌لری چوقدر. اکثر طرفلری طاغلق اولوب، اورمانلری چوق اولدیغندن، باشلیجه اخراجاتی پلاموط وکراستهدن عبارتدر. مخرجی مرکز ناحیه‌دن ۳۰ ساعت مسافه‌ده واقع آلاشهر موقفیدر. درون ناحیه‌ده ۳۹ جامع، ۳۸ مکتب، ۲ مدرسه، ۱۷ دکان، (جعفر غازی) نامیله بر زیارتکاه وحمام بوغازی نام محله اوسته آچیق کوکوردلی بر ایلیجه واردر.

بناز چایی { خداوندکار ولایتنك جنوب غربی جهتنده (بیوك مندرس) ایرماغنه تابع بر چای اولوب، مراد طاغندن نبعانله، (بناز) قصبه‌سی ایچندن بالمرور، جنوب غربیه جریان ایده‌رك، تخمیناً ۱۴۰ کیلومتره مسافه قطع ایتدکدن صکره، قره حصار صاحب سنجاغی داخلنده صاغدن مندرسه منصب اولور.

بَناکِت { ماوراءالنهرده بیوجك برشهر اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. جغرافیون عرب ۳۸° ۱۰′ عرض شمالیده واقع اولدیغنی بیان ایدیورلر. بو شهر مؤخراً شاهرخ بن تیموره نسبةً (شاهرخیه) تسمیه اولنمشیدی. الیوم خرابدر.

بناکتی { [«ابو سلیمان بناکتی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنالقازار { (Benalcazar) آمریقاده اجرای فتوحات ایدن اسپانیول جنرالرندن

اولوب، یکی غرناطه ایله پرو فتوحاتنده (پیزارو) نك معیتنده بولنمش؛ ۱۵۳۳ ده (کینو) شهرینی ضبط ایدوب، والیسی اولمش؛ و (غوآکیل) شهرینی تأسیس ایدوب، ۱۵۵۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر.

بنالوقه (Banialouka) بوسنه ولایتنده همنامی اولان سنجاغك مرکزی بر شهر اولوب، بوسنه سرایندن تقریباً ۲۳۰ کیلومتره شمال غربیسنده وآوستریا حدودنده اولان (نووی)نك ۸۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده اوله‌رق، (ورباج) نهرینك ایکی کناریده واقعدر. ۱۵۰۰۰ اهالیسی ومذکور نهرك اوزرنده بر قاچ کوپریسی وار در. (اونه) نهری کناریده اولان مذکور (نووی) قصبه‌سنه بر دمیر یول خطیله مربوطدر. — بنالوقه سنجاغی اداره عثمانیه زمانده بوسنه ولایتی ترکیب ایدن ۵ وهرسکه برابر ۶ سنجاغك بری اولوب، نفس بنا. لوقه، غرادشقه، تشنه، دربند وزیجه اسملریله ۵ قضایی حاوی ایدی. ۱۵۰۰۰۰ قدر اهالیسی او. لوب، ۲۷۰۰۰ قدری اسلام وقصوری خرستیاندر.

بنان عرب شاعرلرندن اولوب، خلفای عباسیه‌دن متوکل باللهك جاریه‌سی و(فضل) اسمنده دیکر بر جاریهٔ شاعرهنك رفیقه‌سی ایدی. متوکل خلیفه‌نك سویلدیکی :

تعلمت اسباب الرضا خوف سخطه
وعلمه حبی له کیف یغضب

بیتنه ضمیمه اوله‌رق، فضلدن صکره بداهةً سویلمش اولدیغی شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

وعندی له العتبی علی کل حالة
فما منه لی بد ولا عنه مذهب

بناونته (Benavente) اسپانیانك (زاموره) ایالتنده وزاموره شهرینك ۳۰ کیلو. مترہ شمالنده بر قصبه اولوب، ۴۶۰۰ اهالیسی واعتباری بر دوقه‌لغی واردر.

بنائی مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هراتلیدر. پدری معمار اولدیغندن، بو مخلصله تخلص ایتمشدر. اصحاب علم وفضلدن اولدیغی حالده، هجو وهذله مائل اولوب. بتون اکابر زمانی وعلی الخصوص معاصری اولان مشهور علی شیر نوایی یی دلکیر ایتمش؛ وبوندن طولایی هراتی ترکله، ماوراء النهره قاچمشیدی. اواخر عمرنده هجوی ترکله، شیخ سعدی وخواجه حافظ شیرازینك اشعارینه نظیره‌لر ترتیب ایتمشدر. بو اشعارده (عالی) مخلصیله تخلص ایلمشدر. ۹۱۸ تاریخنده (قرشی) قصبه‌سنده شاه اسماعیل طرفندن اولنان قتل عام صره‌سنده مقتول اولمشدر. اوزون حسنك اوغلی سلطان یعقوب نامنه «بهرام وبهروز» عنوانیله بر منظومه یازمشدر. ۶۰۰۰ بیتی حاوی بر دیوانی دخی واردر. شو بر ایکی بیت بر قصیده‌سندندر :

بدا النجم لیلاً کنجد الکواعب
فروزنده از حلقهای ذوائب
شب عقد زهره است درحصبه کوبی
زوالنجم چند آیت آورده خاطب

بنائی کابل جوارنده واقع تون قریه‌سندن بر شاعر اولوب، همایون شاه زمانده هندستانه رحلت ایتمشیدی. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

بی مه روی توکار من بیمار بدست
وه که بیمار غم عشق تراکار بدست

بنت (Bennet) انکلتره ادبیه‌لرندن اولوب، یازدیغی بر طاقم کوزل حکایه کتابلریله شهرت بولمشدر. ۱۷۶۰ ده طوغوب، ۱۸۰۸ ده وفات ایتمشدر.

بنت ایرانك اك مشهور شاعرهلرندن اولوب، ملوك صفویه‌دن شاه عباس ماضینك زمانده یاشامش؛ وکرك اشعار وادبیاتیله کرك حسن وجمال ونکته سنجلکیله بیوك بر شهرت قزانمشیدی. حسام سالارك قیزیدر. شو قطعه جلهٔ اشعارندندر :

روزی که طرب بالب وخال توکنیم
جان تازه بفرخنده جمال توکنیم
این جرم که زنده مانده ام بی رخ تو
در کردن امید وصال توکنیم

بنت البغدادیه (زینب بنت ابی البرکات) یدنجی قرن هجریده بغدادده ظهور ایتمش عالمه وزاهده بر قادین اولوب، طائفهٔ نسایه وعظ ونصیحت وتعلیم فقه وادبیله اشتغال ایدردی. ملوك مصردن ملك ظاهر بیبرسك کریمه‌سی (تذکار بای خاتون) بونك نامنه (رباط البغدادیه) نامیله بر خانقاه بنا ایتمشیدی.

بنت الجودی قیاصرهٔ روم طرفندن شامده حکومت ایدن غسانیلردن (جودی بن عدی)نك قیزی اولوب، فوق العاده حسن وجمال صاحبه‌سی اولمغله، عبدالرحمن بن ابی بکر حضرتلری تجارت طریقیله شامه سفرنده کندیسنه عاشق

اولوب، بعده شامك فتحنده كندیسنی تزوج ایتمشیدی.

بنت الجویرانی { [« زین العرب » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنت خداویردی { یدنجی قرن هجری اوائلنده اسکندریه‌ده یاشامش بر قیزدر، که قولسز طوغمش اولدیغی حالده، آیاغیله قلم آچوب، کوزل یازی یازمغله شهرت بولمشدر.

بنت الدوامی { (جوهره) آلتنجی قرن هجری اواخرنده بغدادده عیوز هدیله شهرت بولمش بر قادیندر.

بنت دهین اللوز { یدنجی قرن هجری اوائلنده دمشق شامده ظهور ایتمش اولان حکیم مشهور نجم‌الدین ابن‌المنفاخك والده‌سی اولوب، علوم متنوعه‌ده‌کی وقوف تامیله مشهوره ایدی. حتی حکیم مشارالیهه والده‌سنه نسبتله (ابن العالمه) دنی دیرلردی.

بنت عایشه { اندلسك مشهور ادیبه‌لرندن اولوب، علم وعرفانیله وفضلت وبلاغتیله شهرتی فوق‌العاده اولمغله، آثاری مجالس کبرا ومحافل ادبیاده زیاده‌سیله مرغوب ایدی. ناموس وورعی دنی ادیباده‌کی قوتی نسبتنده اولوب، وطنی اولان قرطبه‌ده کتب کثیره جمعیله، کندینه مخصوص بیوك بر کتبخانه تشکیل ایده‌رك، الی آخر العمر مطالعه ایله مشغول اولمش؛ و ۴۰۰ تاریخ هجریسنده وفات ایتمشدر.

بنتیوولیو { (Bentivoglio) ایتالیانك (بولونیه) شهر وخطه‌سنده ۱۵ نجی قرن میلادیده حکم‌سورمش برخاندان اولوب، بونلر بر چوق وقت پاپالرله منازعه‌ده بولندقدن صکره، ۱۵۱۲ ده موقع اقتداردن دوشوب، بعده کندیلرندن بعض محررلر ودیپلوماتلر ظهور ایتمشدر.

بنجیکت { سمرقند جوارنده برقصبه اولوب، بعض مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بندر { (Bender) روسیه‌نك بسارابیا خطه‌سنده. (دنیستر) نهرینك ساحل غربیسنده وکیشنفك ۵۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، جامع شریفی، ارمنی کلیسای وکهرچله، دمیر وکاغد فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. بو قصبه خیلی وقت دولت عثمانیه‌نك النده بولنوب، دمیر باش دیمکله مشهور اولان اسوج قرالی اون ایکنجی شارل دنی، پولتاوه محاربه‌سندن صکره، بو قصبه‌ده اقامت ایتمشیدی. دفعاتله روسیه‌لیلرك الینه کچمشدیسه‌ده، استرداد اولنه‌رق، نهایت ۱۸۱۲ تاریخ میلادیسنده بکرش معاهده‌سی اوزرینه بسارابیه قطعه‌سیله برابر روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

بندرابند { (Bindrabund) هندستانده جمنه نهرینك ساحل غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، شمال غربیسنده ۳۵ میل مسافه‌ده آگره‌یه تابعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی وبرچوق بتخانه‌لری واردر.

بندر بوشیر { ایرانك ساحل جنوبیسنده وبصره کورفزنده اولان بندر فارس خطه‌سنده بر شهر اولوب، ایرانك مذکور کورفزده برنجی اسکله‌سیدر. شیرازك ۶۰ کیلومتره غربجنوبیسنده وبصره‌نك ۳۳۰ کیلومتره جنوب‌شرقیسنده اولوب، ″۷ ′۵۹ °۲۸ عرض شمالی ایله ′۲۹ °۴۸ ″۵۴ طول شرقیده واقعدر. قورو وقوملق بر شبه جزیره اوزرنده مؤسس اولوب، شمال وشرق جهتلرنده یوکسك طاغلر بولندیغندن، هواسی فوق‌العاده صیجاق وصویی پك فنادر. اغلبا ایجدیکی صو بر ایکی ساعتلق مسافه‌دن کلیر. اولری کارکیر واوچ قاتلی اولسوب، اوادقجه کوزلدر. لیمانی پك کوچك وصیغ اولدیغندن، بیوك کیلر طیشاریده دمیر آنمق مجبوریتنده‌درلر. اهالیسی ۱۳۰۰۰ رادەلرنده اولوب، برقاچ ارمنیدر. بصره‌دن کلمش بعض سنی عربلرله بر طاقم کلدانیلر دنی واردر. تجارتی باشلیجه هندستان وآوروپادن ایرانه ادخال اولنان امتعهٔ مختلفه ایله فارسدن اخراج اولنان تنباکو، شراب وسائره‌دن عبارتدر. یکی بر قصبه اولوب، پورتکیزلیلرك او جواره تأسیس ایتمش اولدقلری (بندر ریشر) ك انقاضیله تأسیس ایدلمش اولدیغی مظنوندر.

بندر عباس { ایرانك ساحل جنوبیسنده وبصره کورفزینك مدخلی اولان (هرمز) بوغازنده وهرمز آطه‌سنك قارشیسنده برقصبه واسکله اولوب، کرمان ایالتنه ملحقدر. بندر بوشهرك ۷۱۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده وکرمان شهرینك ۳۳۰ کیلومتره جنوبنده واقعدر. بو قصبه اون برنجی قرن هجری اوائلنده ملوك صفویه‌دن شاه

عباس طرفندن بنا اولنه‌رق، کندی اسمیله تسمیه، ومشارالیهك هندله آچدیغی تجارته مخصوص بر اسکله اتخاذ اولنمشیدی. ۱۲۰۰۰ اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر. قصبه قوملق بر محلده اولوب، شمال جهتی طاغلرله محاط اولدیغندن، یازین هوامی فوق‌العاده صیجاق اولمغله، اوموسمده اکثر اهالیسی ایچ طرفلره چکیلیر. محیط دائره‌سی ۳ کیلومتره اولوب، ایکی قات سورله وبر خندقله محاطدر. تجارتجه موقعی پك اهمیتلی ایسه‌ده، شاه عباسك زمانینده ودها صکره حائز بولنمش اولدیغی اهمیت تجاریه‌سی زائل اولمشدر. بو اسکله ۱۸۰۰ تاریخ میلادیسنده مسکت امامنه ترك اولنمش ایدیسه‌ده، اخیراً بلوجستان حدودینه قریب اولان (جوبار) اسکله‌سیله مبادله اولنمشدر. اسکی اسمی (کرون) در.

بند قیه { عربلرك وندیك شهر وخطه‌سنه ویردکاری اسمدر.

بندیکتوس { (Benedictus) وفرانسزجه بنوآ (Benoît) خرستیانلرك عزیزلرندن وآوروپاده اك اول کشیشلکه سلوك ایدنلردندر. ٤٨٠ تاریخنده (نورسیه) قریبنده طوغوب، ٥٤٣ ده وفات ایتمشدر. روما قریبنده (سوبیاقو) دینلن برقیرده برصومعه اتخاذیله. مریدانی فوق‌العاده تکثیر ایتدیکندن، کوردیکی تضییق اوزرینه، مریدلریله برابر (قاسین) طاغنه چکیلدرك، بونلره بر اصول ونظام وضع ایتمشدی، که مرور زمانله بررهبان طریق صورتنه کیروب، بو طریق الیوم موجوددر. مارتك ۲۱ نده یورطیسی اجرا اولنور. — بواسمله فرانسه‌لك (لانکدوق) خطه‌سنده دخی برعزیز ظهورایدوب، (آنیانه)ده بر مناستر تأسیس ایتمش اولدیغندن، (آنیانه‌لی بنوآ) دینمکله معروفدر. میلادك ۷۵۰ تاریخنده طوغوب، ۸۲۱ نده وفات‌ایتمشدر. شباطك ۱۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

بندیکتوس { (یاخود بنوآ) بو اسمله ۱٤ پاپا کلمشدر، که مدت حکومتلری بروجه زیر بیان اولنور:

برنجیسی	عن	٥٧٤	الی	٥٧٨
ایکنجیسی	»	٦٨٤	»	٦٨٥
اوچنجیسی	»	٨٥٥	»	٨٥٨
دردنجیسی	»	٩٠٠	»	٩٠٣
بشنجیسی	»	٩٦٤	»	٩٦٥
آلتنجیسی	»	٩٧٢	»	٩٧٣
یدنجیسی	عن	٩٧٥	الی	٩٨٣
سکزنجیسی	»	١٠١٢	»	١٠٢٤
طقوزنجیسی	»	١٠٣٣	»	١٠٤٨
اونجیسی	»	١٠٥٨	»	١٠٥٨
اون برنجیسی	»	١٣٠٣	»	١٠٣٤
اون ایکنجیسی	»	١٣٣٤	»	١٣٤٢
اون اوچنجیسی	»	١٧٢٤	»	١٧٣٠
اون دردنجیسی	»	١٧٤٠	»	١٧٥٨

بونلرك سکزنجیسنك زمانینده صقلیه‌ده حکم سورن بنی اغلب امراسی ایتالیایه تجاوزله، برچوق یرلر ضبط ایده‌رك، رومایه تقرب ایتدکلرنده، کندیسی بالذات عسکر جمیله قارشی چیقوب، محاربه ایتمشیدی.

طقوزنجیسی ۱۲ یاشنده ایکن، بعض دسایسله پاپا انتخاب اولنه‌رق، انواع فسق وفجوره سلوك ایتمکله، انتخابندن ۱۲ سنه صکره اسقاط اولنمش ایسه‌ده، دها ایکی دفعه پاپالق مسندینی ضبط ایتدکدن صکره، نهایت ندامته دوچار اولوب، کندیلکندن چکلمشیدی.

اون دردنجیسی علوم ومعارف وصنایعی التزام ایتمش، وروم مذهبیله قتولیك مذهبنك توحیدینه چالیشمشدر. وولتر اسلام علیهنده هائله صورتنده یازمش اولدیغی ارجوفه‌یی بوکا تقدیم ایتمش؛ وبو حکیمك لعنته مستحق اولدیغنی اعلان ایتمش اولان پاپا کندیسنك بو ارجوفه‌سندن ممنون اولمه‌رق، یازدیغی جوابده «سوکلی اوغلم وولتر!» دیه خطاب ایتمشدر.

دیکرلرینك ترجمهٔ حالارنده ذکره شایان بر وقوعات اولمیوب، یالکز اون برنجیلرینك اعزه‌دن معدود اولدیغنی، وتموزك دیسنده یورطیسی اجرا اولندیغنی ذکر ایتمکله اکتفا ایدرز.

اون اوچنجی بنوآ اسمیله طقوزنجی بونیفاسك پاپالغی زمانینده (آوینیون) ده پاپالق دعواسنده بولنمش بر آدم وار ایدی، که عن اصل آراغونلی اولوب، (مونتپلیه) دار الفنونده حقوق معلمی بولنمشیدی. کندیسنه رافضی نظریله باقلدیغندن، فرانسه قرالی آلتنجی شارل کندیسنی محاصره ایتمش ایسه‌ده، فرار یولنی بولوب، اسپانیانك (والنسه) خطه‌سنده قاچمش؛ واوراده دخی پاپالق دعواسنی ایدوب، ۱٤۲٤ ده وفات ایتمشدر.

بنزرت { (Bizerte) تونسك ساحل شمالیسنده همنامی اولان کوللهٔ اختلاط ایدر برقویك ایچنده برقصبه واسکله اولوب، تونسك

۱۵ ساعت شمال غربیسنده و (رأس ابیض) دنیلن بروندن بر بحق ساعتلق مسافه‌ده واقعدر. جله‌سی عرب ومسلم اولق اوزره، ۱۰۰۰۰ اهالیسی، دکیز طرفندن متین استحکاماتی وپك چوق بالیغی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (هیپوزاریتوس) ایدی. جوارنده بعض آثار عتیقه واردر. ۳۱ تاریخ هجریسنده معاویه بن حدیج طرفندن فتح اولنه‌رق، عبد الملك بن مروان دخی مشارالیهك معیتنده فتحده حاضر بولنمشدی. وقتیله او جهتك اك ایی لیمانلرندن اولوب، پك تجارتگاه ایدیسه‌ده، مؤخراً تدنی ایتمشدر.

بُنطُس { عرب جغرافیونك قره دکیزه ویر‌دکلری اسم اولوب، (اوقسینوس پونتوس) اسم یونانیسندن مأخوذدر. غلط اوله‌رق بعض نسخه‌لرده (نبطس) صورتنده محرر کورپلور. [«قره دکز» و «پونتوس» ماده‌لرینه مراجعت.]

بنغازی { آفریقای عثمانیده برقه خطه‌سنك ساحل غربیسنده لوا مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، سدره کورفزینك ساحل شرقیسنده، ″۵۴ ′۶ °۳۲ عرض شمالی ایله °۱۷ ″۵۱ ′۴۲ طول شرقیده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی اولوب، قسم اعظمی عرب و مسلم ویر آز مقداری یهودیدر. لیمانی قومله طولمش اولدیغندن، یالکز کوچك کیلرك دخولنه مساعددر. قصبه‌نك خارجنده ولیمانك آغزنده بر قلعه‌سی وایچنده حکومت قوناغیله قشله‌سی واردر. اسم قدیمی برنیقه اولوب، یونانیلر زمانده بیوجك بر شهر حالنده بولنمش اولدیغندن، اطرافنده برطاقم آثار عتیقه مشهوددر. بنغازیدن بغدای، یوك وحیوانات اخراج اولنوب، باشلیجه تجارتی مالطه ایله اجرا اولنور.

بنغازی { سنجاغی. محلنده تفصیلاً بیان‌اولنان برقه خطه‌سندن عبارت اولوب، اسکیدن بری طرابلس غرب ولایتنه ملحق ایکن، بر قاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنه‌رق، نفس بنغازی ایله درنه سنجاقلرندن مرکب ایدی. اخیراً مستقل برسنجاق اتخاذ اولنوب، بروجه زیر ۵ قضا و ۵ ناحیه‌یه تقسیم اولنمشدر:

قضا	ناحیه
بنغازی	براعصه
	جدابیه
	سلوك
	قینس
	برسیس
درنه	
مرج	
اوجله	
بومبا	

بنغازی سنجاغنك سواحلده بعض اسکله‌لرندن واوجله کبی داخلده اولان بر ایکی قصبه‌دن بشقه قراسی اولیوب ۶ اهالیسی خیمه نشیندر. [احوال سائره‌سیچون «برقه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنفزوه { آفریقیه یعنی تونسده قیروان قربنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بنقولن { یاخود بنکولن (Benkoulen) سومطره آطه‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، فلنکلیلرك النده بولنان بر ایالتك مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی وبرقلعه‌سی واردر. انکلیزلرك النده ایکن دها معمور اولوب، دیکر بعض یرلرله مبادلة فلنکه ترك اولنه‌لی تدنی ایتمشدر. اهالیسنك قسم عظمی مسلمدر. — ایالتنك ۱۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بنکاله { (Bengale) هندك شمال شرقیسنده وکنك نهرینك منصبی اطرافنده بر بیوك خطه اولوب، شمالاً نپال وبوتانله، شمال شرق جهتندن آسامله، شرقاً برمانیانك انکلترەنك النده بولنان قسمیله، جنوباً بحر محیط هندینك بنکاله کورفزیله، جنوب غربی جهتندن اوریسا خطه‌سیله، غرباً دخی بهار خطه‌سیله محدود ومحاطدر. مذکور کورفزده‌کی ساحلی ۴۴۰ کیلومتره طولنده اولوب، قسم اعظمی کنك نهر عظیمنك دالیه‌سی یعنی بو نهرك منشعب اولدیغی متعدد قوللرك منصبلری ضبط ایتمشدر. اراضیسنك قسم اعظمی هندك نیلی دیمکه شایان اولان بو بیوك ایرماغك آچدیغی حسابسز قوللر وشعبه‌لرله جدوللرك جریان ایتدکاری آلچق بر یر اولوب، اطرافی جباللە محاطدر. بو وجهله اطرافنده‌کی خطه‌لردن طاغلرله آیرلمش اولان بنکاله حوضه‌سی ′۳۰ °۲۱ ایله ′۳۰ °۲۶ عرض شمالی و ′۱۵ °۸۴ ایله °۸۹

طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۳۰۰۰ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۳۷۰۰۰۰۰ اولوب، هر مربع کیلومتره باشنه ۱۵۸ کشی دو. شیور، که بوده خطهٔ مذکوره‌نك فوق‌العاده مسکون اولدیغنی کوسترییور.

بنکاله‌نك قسم شمالی وغربیسی مرتفعجه اولوب، جنوب جهتنده اولان نصف اراضیسی ایسه کنك ایر. ماغنك دالیه‌سندن عبارت اولمغله، بونلر عظیم‌لك ایندیردیکی اتربهٔ مترسبه‌دن متشکل آلچق ودوز بر اووه حالنده‌در. کنك ایرماغی غربدن کلوب، بنکاله‌نك ایچندن مروراله، صولدن برچوق چایلر وعلی‌الخصوص تیستدن کلن براهماپوتره‌یی اخذ ایتدکدن صکره، اوچه منقسم بر آغزدن دکیزه منصب اولور. کنك ایرماغی بنکاله خطه‌سنه دخولنی متعاقب (راجه محل) شهرنده صاغدن یعنی جنوب شرقیه طوغری بر قول صالیو. یریور، که قسم‌اعلاسی (بهاکراتی) وقسم اسفلی (هوکلی) اسمیله معروف اولوب، مرشد آباد، (شندر ناکور) وکلکته شهرلری ایچندن مرور ایدر. کنکك کندیسیله بوشعبه‌سی آره‌سنده حسابسز قوللر وشعبه‌لر کنکك مجرای اصلیسندن آیریلدرق، شرق جنوبیه طوغری جریان ایدرلر، وبونلرك‌ده چوغی ینه برطاقم قوللره آیریلدرق، وبینلرنده برطاقم طبیعی قناللر تشکیل ایدرك، بنکاله‌نك بو قسمنی صولانمقده بولنان بر سیرنه باغچه‌سنه چویررلر. ایرماغك فیضانی زمانده بوقوللرك جله‌سی طاشوب، بتون او واسع اووه‌یی برجسیم کول حالنه قورلر، ویالکز مرتفعجه محللرده اولان کویلر صویك خارجنده قالیر. فیضان وقتی کچدکدن صکره، بنکاله‌نك بتون بو قسم اسفلی واسع بر بطاقلق حالنده قالوب، آنجق اواقلیمه مخصوص اولان حرارت شمسك شدتی بونك اوست طبقه‌سنی قوروتدرق، قابل زراعت بر حاله قور. ذاتاً انهار مذکوره‌نك بتون طوپراغی اترب مترسبه‌دن اولوب، رطوبت وحرارت دخی فوق‌العاده اولمغله، نباتات خارق‌العاده صورتده نشو ونما بولور. بویرلرك اکثری پرنج تارلالرندن عبارت اولوب، سنه‌ده ایکی دفعه محصول آلنیر. بغدای، داری وسائر حبوبات ایسه باشلیجه ایرماغنك شمال طرفنده حاصل اولور. یاموق، چوید، شکر قامشی، توتون، کتن، قهوه، خشخاش وسائر محصولاتی دخی چوقدر. میوه وسبزه‌لرك دخی انواعی یتیشیر. شمال وغرب جهتلرنده خیلی اورمانلری دخی واردر. حیوانات وحشیه‌سی پك چوق اولوب، اورمانلرنده وقاومشلقلرنده فیل، کرکدان، قپلان، یبانی مانده، آیی، میمون، کیك وغزالرك انواعی، تماسح وجسیم یلانلرله سائر حشرات کثرت اوزره بولنور. هوانك حرارتیله رطوبتك کثرتندن وبطاقلقلرك تعفنندن هوا پك وخیم اولوب، قوله علت مدهشه‌سنك اصل منبعی اوراسیدر.

بنکاله یقین وقتله کلنجه‌یه قدر کلکته، مرشد آباد و(دکه) دن عبارت اوچ ایالته منقسم ایدیسه‌ده، تقسیمات اخیره‌ده هندستانك منقسم بولندیغی اوچ جسیم اداره‌دن (بنکاله) اداره‌سنی ترکیب ایدن بش ایالتك بری اولوب، (نفس بنکاله) اسم رسمیسیله معروف و ۳۰ قضایی شامل اولمق اوزره، بروجه زیر ۶ سنجاغه منقسمدر: کلکته، بردوان، راجه چاهی، کوچ بهار، دکه، چتهکنك.

اك بیوك شهری بنکاله اداره‌سنك وبتون هندستانك مرکزی اولان (کلکته) اولوب، ۲۰ یکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری دخی بروجه زیردر:

کلکته	۷۹۴ ۶۳۳	مونابور	۳۱۰۰۰	کشناکر	۲۶۰۰۰
هوره	۹۷۴۳۰	شندرناکور	۳۰۰۰۰	سرامپور	۲۴۰۰۰
دکه	۶۹۰۰۰	سانتیپور	۲۸۰۰۰	تایهاتی	۲۴۰۰۰
مرشدآباد	۴۶۰۰۰	کلنه	۲۷۰۰۰	رامپور	۲۲۰۰۰
هوکلی	۳۴۰۰۰	برهانپور	۲۷۰۰۰	چندرکونه	۲۱۰۰۰
بردوان	۳۲۰۰۰	اکرپاره	۲۶۰۰۰	چتهکنك	۲۰۰۰۰

اهالیسی هندستانك سائر بعض طرفلرینك اهالیسی کبی اوزون بویلی وتندرست آدملر اولوب، اوفق تفك وقورو آدملردر. رنکلری باقیر وزیتون رنکلرینه مائل اولوب، سیماجه دخی هند چینی اهالیسنه مشابهدرلر. سویلدکلری (بنکالی) لسانی سانسکری تعبیر اولنان والسنهٔ آریانیه‌نك اك قدیملرندن اولان اسکی هند لسانندن مشتق ایسه‌ده، اصل اهالینك جنسی تیبتك مغول اجناسنه منسوب اولوب، اقوام آریانیه ایله اختلاطندن بعض درجه سیمالری دکیشمشدر. بنکاله اهالیسی غایتله قورقاق، حیله کار ووفاسز آدملردر. بونلرك قسم اعظمی براهمانی اولوب، اهل اسلامك مقداری ایکنجی درجه‌ده ایسه‌ده، انکلیزلرك ورودینه‌دك حکومت مسلمانلرك النده اولوب، الیوم نفوذ واقتدار بونلرده‌در. فتوحات اسلامیه‌دن اول

بنكاله‌ده درت دولت تشكل ايدوب، ٤٢٤٦ سنه حكومت سورمش اولدقلرى براهمانيلرك تواريخندن آكلاشيلديورسه‌ده، بونلرك تاريخ واقعه‌لرى مصال قيبلندندر. ٦٠٠ تاريخ هجريسنده بوخطه‌يى افغانيلر وبعده مغوللر ضبط ايدوب، ٧٤١ده فخرالدين اسمنده برى استقلا ايله، آيريجه بر دولت حالنه وضع ايتمش ايسه‌ده، متعاقباً (شير شاه) وبعده اكبر شاه طرفندن ضبط اولندقرق، دهلى دولتنه الحاق اولنمشيدى. بوآرا- لقده بنكاله واليلرى دفعاتله دعواى استقلاله قالقيشمغله، بونلرله سلالهٔ تيموريه آرەسنده برچوق منازعه‌لر ظهور ايتمشدر. نهايت ١٧٥٧ دن ١٧٦٥ تاريخ ميلاديسنه دك مرور ايدن سكزسنه ظرفنده كاملاً انكليزلرك الينه كچوب، بونلر برچوق وقت ويركو نامه‌يله حكمدار سابقنه كايتلى تخصيصات ويرمشلردر.

بنكاله اداره‌سى { Présidence de Ben-gale } يقين وقتلره كلنجه يه قدر انكليزلر هندستانى اوچ اداره‌يه تقسيم ايدوب، بونلرك برنجيسى اولان بنكاله اداره‌سى نفس بنكاله خطه- سيله آسام، اوريسا، اوده، بنارس، الهآباد، دواب، دهلى، پنجاب، سندك جهت شرقيه‌سى وبرار خطه- لريله راجپوتانه، كشمير، مالوه، نظام وميسور ممالك ممتازه‌سنى وبيرمانك انكليزلره تابع اولان آراقان، پغو وتناسريم ايالتلرينى حاوى ايدى. اخيراً بو تقسيمات تبديل اولنه‌رق، هندستان ١٢ بيوك قسمه تقسيم اولنمشدر، كه بونلرك بر طاقمى يىنه اداره ويا رياست وديكرلرى باش قوميسرلك اعتبار اولنورلر. بو تقسيم جديده بنكاله اداره‌سنك دائره‌سى خيلى كوچولمشدر، ٥ ايالت، ١٢ سنجاق، ٥٨ قضا و ١٤٩ ناحيه‌يه منقسمدر. آنجق مملكتك وسعتى واهاليسنك كثرتى جهتيله، هر بر قضاسى بر ايالت حكمنده‌در. بو اداره‌نك حاوى اولديغى ٥ ايالت: نفس بنكاله، بهار، اوريسا، چو- تەنكپور، آسام ايالتلرندن عبارتدر. بنكاله اداره‌سنك مساحهٔ سطحيه‌سى ٥١٠٤٠٠ مربع كيلومتره اولوب، ٦٧٠٠٠٠٠٠ اهاليسى واردر، كه هر مربع كيلو- متره باشنه ١٣٠ كشى دوشيور. مركزى عموم هند- ستانك دخى مركزى اولان (كلكته) شهريدر.

بنكاله كورفزى { (Golfe du Bengale) بحر محيط هنديك جهت شماليه‌سنده واسع بر كورفز اولوب، هند ايله هند چينى آره‌سنده اولديغى حالده، غرباً هندستانك (قورو- ماندل) و(اوريسا) سواحليله، شمالاً بنكاله خطه‌سيله، شرقاً دخى هند چينيك بيرمان قطعه‌سنه منسوب آرا- قان وپغو وتناسريم خطه‌لرى و(ملاقه) شبه جزيره‌سيله محدوددر. بو كورفزك مدخلى غرباً هندستانك منتهاى جنوبنده واقع اولان (قومورين) برونيله شرقاً (سو- ماطره) جزيره‌سنك منتهاى شماليسى آره‌سنده اعتبار اولنه‌رق، بو ايكى نقطه آره‌سنده عرضى تقريباً ٢٠٠٠ كيلومتره‌در. ° ٥ عرض شماليدن اعتباراً كنك ايرما- غنك بيوك منصبنه قدر اولان طولى دخى همان بوقدر در. مساحهٔ سطحيه‌سى آق دكيزكينه قريب اولوب، ذكره شايان يالكز ايكى كورفزى واردر، كه بونلرك برى هندستان ساحليله سرنديب جزيره‌سى آره‌سنده اولان (مناآر) وديكرى پغونك جنوبنده اولان (مرتابان) كورفزيدر. بودكيزك باشليجه اسكله‌لرى: پوندشرى، مدراس، مسوليپاتام، مالاسور، كلكته، آكاب، رنكون، مولمين ومركى‌در. منتهاى غرب جنوبيسنده واقع سرنديب جزيره‌سى كيره‌سندن بشقه، كورفزك قسم شرقيسنده (آندامان) و(نيقوبار) اسملريله ايكى طاقم جزايريله هند چينى سواحلى قربده (مركوى) جزايرى وديكر برچوق كوچك آطه‌لر واردر. بو كورفزه اطرافنده‌كى سواحلدن برچوق نهرلر دو- كيلوب، بونلرك بعضلرى پك بيوك ايرماقلردر. جنوب غربيدن باشلايرق، باشليجه‌لرينى بر وجه زير تعداد ايده‌بيليرز: كادرى، پنايرى، پلار، پنار، كريشنه، كر- دورى، مهانادى، كنك وبراهماپوتره، ايراوادى، تناسريم. بو دكيزه عرب بحريونى اسكيدن سياحت وتجارت ايتمكه آليشمش اولدقلرندن، ايچنده‌كى جزاير اهاليسنك چوغى تا اوائل دور اسلامدن دين مبين محمدىيى قبول ايتمشلردر. ابن بطوطه وسائر عرب سياحلرى دخى بوآطه‌لره كيدوب، سياحت ايتمشلردر.

بنكث { ماوراء النهره (شاش) خطه‌سنده واقع (قهندز) شهرينك اسم اصليسيدر.

بنكله { (Benguèla) آفريقانك ساحل غربيسنده بر قصبه اولوب، همنامى اولان وپور- تكيزه تابع بولنان برزنجى حكومتنك مركزيدر. ° ١٢ ′ ٢٨ عرض جنوبى ايله ° ١١ ′ ١٠ طول شرقيده و(لاس واقاس) كورفزى داخلنده واقع اولوب، صاغلام بر قويى وجوارنده كهرچله معدنلرى واردر.

هوامی غایت وخیم اولمغله، پورتکیز دولتی طرفندن منفا اتخاذ اولنمشدر. — بنکله حکومتی (آنغوله) خطه‌سنك جهت جنوبیه‌سنده اولدرق ۱۰° ۳۰′ ایله ۱۶° ۱۵′ عرض جنوبی آره‌سنده‌در. مانیوق، مصر، پاموق، چوید، خرما وسائره محصولاتی وبعض ذی‌قیمت آغاجلری واردر. مملکتك یرلی حاکمی اولوب، پورتکیزه اولان تابعیتی اعتباری برشی کبیدر.

بن نویس (Ben-Nevis) اسقوچیانك اك یوکسك طاغی اولوب، (اینو-رنس) ایالتنده واقعدر. ۱۳۳۱ متره ارتفاعی واردر.

بنوآ (Benoît) [« بندیکتوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بنونت (Bénévent) ایتالیاده ایالت مرکزی مستحکم برشهر اولوب، رومانك ۲۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، بعض مصنع ابنیه‌سی وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. اسکی بر شهر اولوب، بر چوق وقوعات تاریخیه‌نك محل جریانی اولمشدر.

بنوئه (Benué یاخود Binoué) سودان وسطیده برنهر اولوب، باکری‌طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایدرك، (آمداماوه) خطه‌سنی شق ایتدکدن صکره، (حوصه) خطه‌سنك جهت جنوبیه‌سندن بالمرور، (نیجر) ایرماغنه منصب اولور.

بنی (ابن) لفظنك جمعی اولان (بنون) کلمه‌سنك عندالاضافه حالت جری اولوب، برچوق قبائل وعشائر عربك اسملری ترکیبنه داخل اولور.

بنی احمر اندلسده یعنی اسپانیاده ظهور ایدن دول اسلامیه‌نك بری واك صکره کیمی اولوب، (موحدین) دولتنك انقراضنده ۶۳۳ تاریخ هجریسنده ابوعبدالله محمد بن احمر طرفندن تأسیس اولنمش، وبر وقت بنی زیان وبنی هود دولتلریله مشترکاً اسپانیانك او تاریخده ایادیٔ اسلامده بولنان یرلرینی یعنی قسم جنوبیسنی اداره ایتدکدن صکره، مذکور ایکی دولتك دخی بربرینی متعاقب منقرض اولمسیله، بنی‌احمر دولتی غرناطه شهر شهریرینی پایتخت اتخاذ ایدرك، اسپانیانك یکنا حکومت اسلامیه‌سی حالنه کچمش، و۸۹۸ تاریخنه‌دك ۲۶۵ سنه حکم سورمشدر. بنی احمر حکمدارلری بروقت سائر حکومات اسلامیه ایله وقشتاله وسائر خرستیان دولتلریله اوغراشدقدن صکره، بونلرله صلح ایدرك، وبعضاً بر مقدار وبرکی دخی ویرەرك، راحت یاشامش، وایچلرندن محمد خامس کبی کمال عدالتله اداره ملك ایدوب غرناطه‌یی رشك آور جهان اولدجق بر حال معموریته کتیرمش بعض مقتدر حکمدارلر دخی کلمش ایسه‌ده، قشتاله دولت خرستیانیه‌سی کوندن کونه توسیع ممالك ایدوب، بنی احمرك النده‌کی ممالکی برر برر ضبط ایدرك، نهایت بوخاندان حکمداری اعضاسی آره‌سنده دخی منافرت وفساد وفتنه چوغالمغله، تاریخ مذکورده فردیناندو ایله ایزابله بر اوزون محاصره‌دن صکره شهری ضبط ایدوب، بنی احمر دولتنه واسپانیاده حکومت اسلامیه‌یه ختام ویرمش؛ وقالان مسلمانلر حقنده اسپانیوللر انواع مظالم وحقارانی روا کورەرك، آلتی یدی عصر ظرفنده کندی اللریله اعمار ایتمش اولدقلری اندلسی عرب مسلمانلرینك الدن چیقارمشلردر. غرناطه شهری والیوم (آندالوسیا) دینلن اسپانیانك قسم جنوبیسی بنی احمر زمانده پك مسکون ومعمور اولوب، حالا بوکون زوارك نظر حیرت واستغرابنی جلب ایتمکده اولان « الحمرا » و« البیضانین » سرای وقلعه‌لری دخی بنی احمر ملوکنك جملهٔ آثارندندر. بنی احمر سلاله‌سنی ترکیب ایدن حکمدارلر ۲۰ کشی اولوب، تاریخ جلوسلریله بروجه زیر ذکر اولنور:

ابو عبدالله محمد بن احمر	۶۳۳
محمد ثانی بن محمد اول	۶۷۱
محمد ثالث بن محمد ثانی	۷۰۰
ناصر	۷۰۸
ابو الولید اسماعیل	۷۱۴
محمد رابع بن اسماعیل	۷۲۶
ابو الحجاج یوسف بن اسماعیل	۷۳۳
محمد خامس بن یوسف	۷۵۵
اسماعیل بن یوسف	۷۶۰
ثانیا محمد خامس	۷۶۳
ابو عبدالله یوسف ثانی بن محمد	۷۹۴
محمد سادس بن یوسف ثانی	۷۹۹
یوسف ثالث بن یوسف ثانی	۸۱۱
محمد ناصر الیساری بن یوسف	۸۲۶
محمد الصغیر	—
ثانیا محمد ناصر الیساری	—
یوسف رابع	۸۳۵
محمد بن عثمان الاحنف	۸۴۹
محمد بن اسماعیل	۸۵۹
ابو الحسن علی بن محمد	۸۷۱
ابو عبدالله الزاغل وابو عبدالله الصغیر	۸۸۹
بالکز ابو عبدالله الصغیر الی	۸۹۸

بنی اسد { بصره ولایتنك منتفك سنجاغنده بر ناحیه‌در. — [« اسد » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله .]

بنیامین { حضرت یعقوبك اصغر اولادی اولوب، حضرت یوسفك لابون قرداشی ایدی . والده‌سی رحیل کندیسنی طوغورورکن وفات ایتمشدر. حضرت یعقوبك یوسفدن صکره الکزیاده سودیکی اوغلی اولوب، حضرت یوسف بیعنده کوچك ایدی. سائر اولاد یعقوب (ع.م) مصره کیتدکلرنده، حضرت یوسف کندیلرندن بنیامینی ایستمش؛ وحضرت یعقوب یوسفك غیبوبتندن متنبه اولدیغیچون، کوچ حال ایله کندیسنی یوللامغه رضا ویرمشیدی. حضرت یوسف اولاد یعقوبه ذخیره ویردیکی صره‌ده آلنون اولچکنی بنیامینك چوالنده براقمله، بونی سرقتله اتهام ایده‌رك، یانده آلیقومش؛ وبو وسیله ایله حضرت یعقوبی دخی مصره جلب ایتدکدن صکره، کیم اولدیغنی اظهار ایتمشیدی. بنیامینك چوق اولادی اولوب، بنی اسرائیلك اسباط اثناعشرندن بری اولان سبطی بك جعیتلی ایدیسه‌ده، ارض کنعانه عودتلرنده، بونلره اصابت ایدن پر نسبةً آز اولوب، بعده قدس‌شریفك بنا اولندیغی محل بونلرك ایدی. بنیامین سبطی حربله مألوف اولدقلرندن، محاربادە تلف اولوب، پر آزه‌لق منقرض اولمق درجه‌سنه کلمشدیسه‌ده، بعده یه چوغالوب، طالوت دخی بونلردن ایدی .

بنیامین { اندلس مشاهیر علمای یهودندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادی اوائلنده (تطیله) ده طوغمش، و ۱۱۷۳ ده وفات ایتمشدر . عالمده بولنان هممذهبلرینك احوالنه واقف اولمق ایچون، شرقه پرسیاحت ایدوب، چین‌حدودینه قدر کیتمش؛ ومفصل پر سیاحتنامه یازمشدر، که متن عبرانیسی ۱۵۴۳ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیده طبع اولنه‌رق، آوروپانك اکثر السنه‌سنه دخی ترجمه اولنمشدر.

بنیامین { سنت — (St. Benjamin) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ملوك ساسانیه‌دن بهرام خامسك زمانده ایرانده نشردینه سعی ایتدیکیچون، ٤٢٤ تاریخ میلادیسنده قتل اولنمشدر . مارتك ۳۱ نده یورطیسی اجرا اولنور.

بنی بهلول { یمن ولایتنده صنعا سنجاق وقضاسنده وصنعانك جهت جنوبیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۹ قریه‌دن مرکبدر.

بنی حارث { یمن ولایتنك صنعا سنجاق وقضاسنده و صنعانك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه‌در.

بنی حبش { بنه صنعا قضاسنك جهت غربیه‌سنده بر ناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بنی حفص { بنی زرین وسائره [« حفص، زرین » و سائره ماده‌لرینه مراجعت بیوریله .]

بنی سویف { مصر وسطاده، نیلك ساحل یسارنده وقاهره‌نك ۹۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر . (هرموپولیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولدیغی مظنوندر.

بنی شهر { یمن ولایتنك عسیر سنجاغنده بر قضا اولوب، جنوباً مرکز اوا اولان ابها، غرباً محائل، شمالاً غامد قضالریله وشرقاً اراضیٔ غیر مضبوطه ایله محاط ومحدوددر. مرکزی سدوان قصبه‌سی اوابوب، ابهانك ۳۵ ساعت شمال شرقیسنده واقعدر. قضانك اراضیسی تهامه‌یی جزیرة العربك ایچ طرفلرندن آیران سلسلهٔ جبالك شرق جهتنده‌کی اتکلرندن عبارت اولوب، سلسلهٔ مذکوره‌دن اینن بر چوق چایلر (وادی بیشه) اسمیله بر نهر تشکیل ایده‌رك، شرق شمالیه طوغری آقار . قضانك محصولاتی بغدای، آریه، دوره، توتون، سیسام، مرجمك، قهوه، خرما وسائره‌دن عبارتدر . قضا ۷ ناحیه‌یه منقسم اولوب، ٦۱ قریه‌یی جامعدر.

بنی صعب { بیروت ولایتنك بلقا سنجاغنده بر قضا اولوب، اکثر اهالیسی خیمه نشین عرباندن عبارتدر.

بنی عمار { سکزنجی قرن هجریده طرابلس غربیده حکومت‌سورمش برکوچك دولت اولوب، بو دولتك مؤسسی اولان ابو یحیی ابو بکر عمار ۷۲٤ تاریخ هجریسنده طرابلس غربی بنی حفص دولتلرندن ضبطیله، بو دولتی تأسیس ایتمشدر. بنی عمار دولتی ۸۰۲ تاریخنه‌دك سوروب، بو مدت ظرفنده مشارالیه ابو بکر عمارك نسللرندن یدی حکمدار

کلمشدر. بونلرك اخیری اولان عبد الواحد بن ابی‌بکر بن‌محمد بن‌ثابت بنی‌حفص دولتنك اون آلتنجی حکمداری بولنان ابو فارس طرفندن مغلوب اولوب، طرابلس غربدن اخراج اولنمغله، بونکله بنی عمار دولتی منقرض اولمشدر. بنی عمار دولتنك زمانده بر آره‌لق جنوبزلر طرابلس غربی ضبط ایتمشلرسه‌ده، محافظه ایده‌مه‌مشلردی.

بنی عوام یمن ولایتنده صنعا سنجاغنك حجه قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۷ قریه‌یی جامعدر.

بنی لام بصره ولایتنك عماره سنجاغنده بر عشیرتدر. عشیرتك افرادی لسان عربی ایله متکلم اولوب، شیعی المذهبدرلر.

بنین (Benin) آفریقای غربیده گینهٔ شمالی قطعه‌سنده و (نیجر) ایرماغی منصبنك جهت غربیه‌سنده بر قصبه‌در، که همنامی اولان بریرلی حکومتك مرکزی اولوب، ′۱۰ °۶ عرض شمالی ایله ′۲۵ °۳ طول شرقیده واقعدر. قلبلردن عبارت وبر خندقله محاط اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر. — بنین حکومتی آفریقای غربی حکومات زنجیره‌سنك اك قوتلیلرندن اولوب، اهالیسی جنکاور وغایت وحشیدر. دشمنلرندن طوتدقلری اسیرلرك بر طاقنی یرلر، وبر طاقنی صاتارلر. آلهٔ کاذبه‌لرینه دخی کلیتلی آدملر ذبح ایدرلر. حکمدارلرینه الوهیت اسناد ایدوب، یمکسز یاشادیغنه اینانیرلر؛ و وفاتنده میتنی درین بر قویویه آتوب، اوستنده زوجه‌لرینی دیری دیری آتارلر. بو مملکت ۱۴۸۴ تاریخ میلادیسنده (آویرو) نام پورتکیزلی طرفندن کشف اولنمشدر. — گینه کورفزینه بعضاً (بنین کورفزی) دخی دیرلر.

بوآ (Bua) آوسترالیانك آدریاتیق دکیزنده ودالماچیا ساحلی قارشیسنده کی آطه‌لرندن اولوب. (اسپلاترو) نك ۳۲ کیلومتره شمال‌غربیسنده واقع و ۳۵۰۰ اهالیی جامعدر.

بوآبدیل (Boabdil) اندلس دول اسلامیه‌سنك اخیری اولوب، غرناطه‌ده حکم سورن بنی احمر دولتنك حکمدار اخیری اولان (ابو عبدالله الصغیر)ه آوروپا مورخلری طرفندن ویریلن اسمدر. [«بنی احمر» ماده‌سنه مراجعت.]

بوآدیکیه (Boadicée) انکلتره اقوام قدیمه‌سندن برینك ملکه‌سی اولوب، مملکت مذکوره‌یی ضبط ایتمش اولان رومالیلره قارشی محاربه ایده‌رك، ۸۰۰۰۰ رومالی قتل و (قولچستر) شهرینی ضبط ایتمشدی. بعده مغلوب اولمغله، زهر ایچه‌رك، میلادك ۶۱ تاریخنده اتلاف نفس ایتمشدر.

بوآلدوق (Bois-Le-Duc) فلمنکده برابانت شمالی ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، آمستردامك ۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده و (دامول) ایله (آ) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، متعدد جدوللری اوزرنده ۲۰ کوپریسی، کوزل ابنیه‌سی، بر چوق مؤسسات خیریه‌سی، متعدد فابریقه‌لری، ایشلك تجارتی و ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوآلو (Boileau) فرانسه‌نك اعاظم شعراسندن اولوب، ۱۶۳۶ ده پارسده طوغمش، و ۱۷۱۱ ده وفات ایتمشدر. اك زیاده هجویات واطائفده کسب شهرت ایدوب، بو قبیلدن اولان اشعاریله خلقی برطاقم دکرسز آثاره اعتباردن واز کچیرمك، معاصرلری اولان قورنی، راسین ومولیر کبی شعرانك آثار ادبیه‌سنه رغبت قزاندیرمشدر. اشعاری مستهزیانه وکنایه آمیز ایسه‌ده، کندیسی خیر خواه وغرضسز برآدم ایدی. قرال اون دردنجی لویینك توجهنی قزانوب، وقعه نویسی اولمش، وفرانسه آقادمیاسی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. ذکر اولنان اوچ شاعرله وسائر ادبای عصریله موالاة اوزره یاشامشدر. اواخر عمرنده سرایی ترکله (اوتو) ده‌کی صیفیه‌سنه چکلمشیدی. آثاری مشهور اولوب، فرانسز ادبیاتنك ارکانندن معدوددر. — صاحب ترجمه‌نك ینه بواسمله معروف ایکی برادری وارایدی، که بری یونان قدیم لسانندن بعض آثار ترجمه، وبر طاقم اشعار دخی تنظم، وایکنجیسی امور مذهبیه‌یه متعلق بعض کتابلر نشر ایتمشیدی.

بوآویسته (Boa-Vista) آفریقانك ساحل غربیسنده‌کی (یشیل برون) ك قارشیسنده واقع جزایرك اك شرقیسی اولوب، محیط دائره‌سی ۸۰ کیلومتره واهالیسی ۸۰۰۰ کشیدر. پاموق و چوید محصولاتی واردر. ۱۴۵۰ تاریخ میلادیسنده کشف اولنمشدر.

بوازیچ موصل ایله تکریت آره‌سنده وزاب اسفلك دجله‌یه منصب اولدیغی محله

واقع بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بواط { مدینهٔ منوره ایله مکهٔ مکرمه آره‌سنده بر طاغ اولوب، هجرتك ایکنجی سنه‌سی حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمز قریشه قارشی بورایه قدر سفر یوره‌رق، رجعت ایتمشلردی.

بَوان { (شعب —) فارسده غایت مفرح واشجار وچاغلایانلرینك کثرتیله مشهور بر موقع اولوب، اورادن نبعانله فارسله کرمان آره‌سنده جریان ایدن نهر دخی بو اسمله معروفدر. محل مذکورك مدحی حقنده شعرا وادبای عرب پك مبالغه ایدوب، بر یوزنده جنت دیمکله شایان موقعلردن عد ایتمشلردر.

بوباکنه { (Bubacène) یونان قدیم جغرافیونك (باقتریانه) تسمیه‌ایتدکلری بلخ جوارلرینك جنوب شرق قسمنه ویردکلری اسمدر. بدخشاندن غلط اولمسی ملحوظدر.

بوپ { (Bopp) علم اللسان یعنی اشتقاق السنه ایله توغل ایدن علمانك اك بیوکلرندن اولوب، بینلرنده قرابت ومناسبت بولنان السنهٔ مختلفه‌نك مقایسه‌لی صرف علمنی ایجاد ایدن بو ذاتدر. ۱۷۹۱ تاریخنده آلمانیانك(ماینسه) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر. طول مدت برلینده سانسکریت لسانی معلمکی ایتمش، وفرانسه آقادمیاسنك دخی اعضالغنه قبول اولنمشیدی. هندك لسان قدیمیله فارسی وآوروپا لسانلری آره‌سنده‌کی مناسبت ومشابهت حقنده بر فاج کتاب یازوب، انك مشهوری السنهٔ مذکوره‌نك مقایسه‌لی صرفیدر. که ٤ جلددن مرکب بر اثر معتبر اولوب، اکثر السنه‌یه ترجمه دخی اولنمشدر.

بوتان { (Boutan) هندك شمال شرقیسنده وتیبتك جنوبنده بر خطه اولوب، هیمالایه سلسلهٔ جبالنك جنوبی اتکلرنده واقعدر. بو وجهله شمالاً سلسلهٔ مذکوره‌نك صرتیله تیبتدن آیرلمش اولوب، شرقاً ینه تیبتدن معدود برطاقم اراضی مجهوله ایله، جنوباً (آسام) خطه‌سیله، غرباً دخی بوتانی نپالدن آیران (سکیم) خطهٔ صغیره‌سیله محدوددر. بوتان خطه‌سی ′٤٥ °٢٦ ایله °٢٨ عرض شمالی و′٣٠ °٨٦ ایله °٩٠ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ٣٦٠ وشمالدن جنوبه عرضی دخی ١٠٠ ونهایت ١٢٠ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٤٠٠٠٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٤٥٠٠٠ کشی قدر تخمین اولنیور. اراضیسی هیمالایه سلسله‌سنك اتکلرندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، ٧٥٠٠ متره ارتفاعلرنده ذروه‌لری دخی واردر. یوکسك جهتلری قورو وقارله مستور اولوب، ارتفاعی متوسط اولان جهتلرنده آوروپانك کیلرینه مشابه نباتات ومحصولاتی واردر. اك آلچق یرلرینك هواسی غایت صیجاق اولوب، نباتات ومحصولاتی دخی اقالیم حاره‌یه مخصوص انواعدندر. باشلیجه محصولاتی بغدای، آرپه وپرنج اولوب، میوه‌لرك دخی انواعی حاصل اولور. حیوانات اهلیه‌سی باشلیجه آت وصیغیر وطوموزدن عبارت اولوب، حیوانات وحشیه‌سی دخی پك چوق دکلدر. اهالیسی عندنده مقدس عد اولنور برنوع بیوك وکوزل میمونی واردر. اهالیسنك قسم اعظمی تیبتلیلرله همجنس وهمسان اولوب، مغول عرقنه منسوبدرلر. یالکز آسامغی طرفلرنده ساکن اولانلری هندلیدر. جلهسی بودا دینیله متدیندرلر. باشلیجه شهرلری جهت غربیه‌سنده واقع (تاساسودون) ایله (پوناقه) در. بوتاندن اینن صولرك اکثری (براهماپوتره) ایرماغنه دوکیلوب، پودره‌لر محلنجه (دوار) یعنی «قپو» تعبیر اولنور بر طاقم درهبندلر تشکیل ایدیور، که بونلرك بر طاقمی انکلیزلرك الینه کچمشدر. بوتان مستقل اولوب، بر حکمدار مخصوصك تحت اداره‌سنده‌در.

بوتانی بی { (Botany-Bay) یعنی «نباتات قوبی». آوسترالیانك جنوب شرقیسنده «جنوبی یکی غال» خطه‌سنده بر قویدر، که ١٧٧٠ تاریخ میلادیسنده مشهور قپودان (قوق) طرفندن کشف اولنه‌رق، اطرافنده‌کی نباتاتك کثرت وجسامتی جهتیله بویله تسمیه اولنمشیدی. بو قوی بر خیلی وقت اورالره مجرملری اخراج ایدن انکلیزلر طرفندن بر لیمان ومدخل اتخاذ اولنمشیدی.

بوترینتو { (یاخود بوترینتوم ویا ووچیندرو Butrinto, Butrintum, Voutzindro) آرناؤدلق ساحلنده، قورفه جزیره‌سنك قارشیسنده، همنامی اولان کول ایله دکیز آره‌سنده واقع طولاشیقلی بر بوغازك شمالی یاقه‌سنده بر کوچك قصبه اولوب، ٢٠٠٠ اهالیسی واردر. زمان قدیمده

بیوك وتجارتگاه بر شهر اولوب، الیوم قصبه‌نك اطرافنده بر چوق خرابه‌لر موجوددر. موقعنك لطافتی ولیمانك صاغلاملغی بو قصبه‌نك بر کون یکیدن اسکی معموریتی قزانمسنه مساعد ایسه‌ده، مرور زمانله بوغاز طولوب، طالیانلر قورلمسنه یارامقده اولمغله، لیمانی قالمامش وکولك اطرافی دخی بطاقلق حالنی کسب ایدوب، هواسی پك وخیم اولمشدر. جزئی بر همتله کول ولیمان آچیلمجق اولسه، آز مدت ظرفنده بو قصبه بیوك بر شهر حالنی آلوب، قورفه‌نك تجارتی اورایه انتقال ایده‌جکی شبهه‌سزدر. بوترینتو قصبه‌سی خیلی وقت وندیکلیلرك النده قالوب، ۱۷۹۷ تاریخنده فرانسزلر طرفندن ضبط، و۲ سنه صکره عثمانلیلر طرفندن فتح اولنمشدر. — بوترینتو کولی دلوینه اووه‌سندن اینن (پاوله) و(بیستریجه) ایله دیکر بر قاچ چایك اجتماعندن حاصل اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰ مربع کیلومتره قدردر. دکیزله طولاشیقلی بر بوغازله اختلاط ایدوب، بو بوغازده‌کی طالیانلرده پك چوق بالیق طوتیلور، ومشهور بالیق یورطه‌سی چیقار.

بوتقووه (Butkowa) سلانیك ولایتنك سیروز سنجاق وقضاسنده وسیرو-زك ۳۸ کیلومتره شمال غربیسنده بر کوچك کول اولوب، (بلسن) طاغلرندن اینن بعض درەلردن تشکل ایدر، وفضلهٔ میاهی قره‌صویه دوکیلور.

بوتنیه (Botnie یاخود Bothnie) بالطبع دکیزینك منتهای شمالنده واقع همنامی اولان کورفزك شمالنده بر بیوك خطه اولوب، نفس اسوج ایله فینلاندەنك ولاپونیه‌نك جنوبنده واقعدر. بو خطه ۱۸۰۹ تاریخنه‌دك تمامیله اسوجك تحت اداره‌سنده ایکن، تاریخ مذکوره قسم شرقیسی روسیه‌نك ضبطنه کچوب، فینلاندەیوك دوقه‌لغنه الحاق اولنمشدر. اسوجك النده قالان قسمی شرقی وغربی اسمنریله ایکی ایالته منقسم اولوب، (نورلاند) دائره‌سی داخلنده‌در.

بوتنیه کورفزی (Golfe de Botnie) بالطبع دکیزینك قسم شمالیسندن عبارت اولوب، ۶۰ دن ۶۶° عرض شمالیه قدر فینلاندە ایله اسوج آره‌سنده ممتد اولور. طولی ۶۰۰ وعرضی ۲۰۰ کیلومتره‌در. مدخلنده (آلاند) جزایری بولنمدینی کبی، کرك اسوج وکرك فینلاندە سواحلی قریبده دخی بر چوق کوچك آطه‌لری واردر. بو کورفزه ایکی جهتدن برچوق نهرلر دوکیلور. [« بالطیق » ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

بوتو (Bouto) اسکی مصریلرك الهه‌لرندن اولوب، کیجه وقراکلقدن کنایه ایدی، وطبیعتك قوهٔ مولده‌سی عد اولنوردی. سنده برکره بونك نامنه بیوك یورطیلر اجرا ایدیلوردی. (براس) کولنمك طورغون ومتعفن صولری ایچنده اقامت ایتدیکنه اینانیلیردی. — مصر سفلاده (براس) قصبه‌سنه دخی بو اسم ویریلوب، بو قصبه‌نك یانندە اولان کوله‌ده بوکا نسبتله (بوتیقوس) دیرلردی.

بوتون (Bouton) جزایر بحر محیط کبیردن (سلب) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده بر بیوك آطه اولوب، اطرافنده‌کی جزایر صغیره دخی بواسمله معروفدرلر. بوآطه‌لر ۴۰° ۳۰′ ایله ۵° ۳۰′ عرض جنوبی آره‌سنده اولوب، مجموعنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۷۰۰ مربع کیلومتره‌در. مرکزلری (بوتون) جزیره‌سنده واقع همنامی اولان بر کوچك قصبه اولوب، فینك دولتنه تابع اولان حکمدارلرینك مقریدر. اهالیسی وحکمدارلری دین اسلامله متدیندرلر.

بوتون (Button) انکلتره‌نك مشاهیر بحریوندن اولوب، ۱۶۱۱ تاریخنده قرال برنجی ژاق طرفندن قپودان (هودسون)ك آمریقانك شمالنده باشلامش اولدیغی سیاحات بحریه‌یه دوام ایتمکه مأمور اولمغله، (یکی والس) و(فاریس اسوانس نست) تسمیه ایتدیکی یرلری، (مانسفیلد) آطه‌لرینی، بوتون قوبی جزیره‌سنی و(سوتامپتون) ایله (پمبروق) برونلرینی کشف ایتمش؛ و ۶۵° عرض شمالیه قدر سیر ایدوب، شمال غربی جهتندن بر کچید بولندیغنی آکلامشیدی. بوسیاحتی برسنه سوروب، ۱۶۱۲ده انکلتره‌یه عودت ایتمشدر. سیاحتنامه‌سی نشر اولنمشدر.

بوته (Bute) اسقوچیه‌نك (قلید) کورفزی مدخلنده واقع برآطه‌سی اولوب، طولی ۲۴ وعرضی ۸ کیلومتره واهالیسی ۱۰۰۰۰ کشیدر. کور معدنی وکپرج طاشلری واردر. آرام. قومبری و(اینچمارنوق) آطه‌لریله بر قونتلق تشکیل ایدوب، مرکزی (روتسای) قصبه‌سیدر. بوقونتلغك ۱۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوتیج صعید مصرده نیلك ساحل غربیسنده خرما وسائر اشجاری چوق بر کوچك قصبه اولدیغی « معجم البلدان » ده مذکوردر.

بوجاق } قونیه ولایتنك آنطالیه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، آنطالیه‌نك ۶۰ کیلومتره شمالنده وبر کوچك کولك قربنده واقعدر. ناحیه‌سنك اهالیسی ۱۲۰۰۰ کشی قدر اولوب، جلهسی مسلمدر. — بیروت ولایتنك لاذقیه سنجاق وقضاسنده دخی بواسمله بر ناحیه اولوب، قضانك جهت شمالیه‌سنده واقعدر. — دیاربکر ولایت وسنجاغنه تابع سیورك قضاسنده دخی بواسمله بر ناحیه اولوب، ۶۹ قریه‌دن مرکبدر. — طربزون ولایتنده مرکز سنجاغنك غرب جنوبی جهتنده وجانیکك شرقنده دخی بواسمله برخطه اولوب، اردو، کیرسون وتیره‌بولی قضالرینك قسم جنوبیلرندن عبارتدر.

بوچاری } مارقو — (Marco Botzaris) یونانك استقلالنی اتیاج ایدن اختلالك باشلیجه فاعللرندن اولوب، ۱۷۸۹ تاریخنده آرناؤدلغك سولی ناحیه‌سنده طوغمشدر. آرناؤد جنسیتنه منسوب اولوب، تپه‌دلنلی علی پاشانك آدملرندن ایکن، مشارالیهك اعدامندن صکره، رفقاسیله برابر عصیان ایتمشیدی. ۱۸۲۳ ده (میسولونکی) ده عساکر عثمانیه طرفندن محاصره اولنوب، ۲۴۰ کشی ایله واقع اولان هجومنده مجروح اولمغله، ایرتسی کون وفات ایتمشدر.

بوچقای } (Bocskai) اون بدنجی قرن میلادی ابتدالرنده اردل یعنی ترانسلوانیا پرنسی اولوب، اووقت مجارستانك اکثر طرفلرینه مالك اولان دولت عثمانیه‌یه آلمانیه قارشی معاونتده بولندیغندن، بلغراددده بولنان صدر اعظم لالا محمد پاشانك توسط وانهاسی اوزرینه، ۱۰۱۴ تاریخ هجریسنده سلطان احمد خان اول حضرتلری طرفندن کندیسنه برعهدنامه وبر مرصع تاج وقلیچ کوندریلدیرلك، مشارالیه محمد پاشا طرفندن بدوندهتتویج، وباب عالیه تابع اولمق اوزره، مجارستان قرالغنه نصب اولنمشیدی. اون سنه مدتله ویرکیدن عفو اولنه‌رق، بعده سنوی اون بیك دوقات ویرکی ویرمسی مشروط ایدی. بوچقای بوصره‌ده (لیپا) و(بنه) قلعه‌لرینی طمشوار والیسنه تسلیم ایدوب، مجارستانك جامعی حاوی اولیان بعض قصبه‌لری دخی کندیسنه ترك اولنمشیدی. بوچقای بووجهله مجارستان قرالی واردل پرنسی اولدیغی رق اوچ سنه حکومت سورمش، و۱۰۱۷ ده وفات ایتمشدر.

بوچن } (Botzen) آوسترپانك تیرول خطه‌سنده و(آدیج) نهری کنارنده اولهرق، اینسپروکدن ۸۳ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۹۵۰۰ اهالیسی، کوزل ابنیه‌سی وایپك ویونمنسوجات فابریقه‌لری واردر.

بوخ } (Buch) آلمانیانك اکابرمشهورندن اولوب، ۱۷۷۴ ده (استولید) ده طوغمش، و۱۸۵۳ ده وفات ایتمشدر. آلمانیا، ایتالیا، اسقاندیناوپا وسائر اوروپا اقطارینه قناریه آطه‌لرینه سیاحت ایده‌رك، بویرلرك احوال ارضیه‌سنه دائر بر قاچ کتاب یازمش؛ وعلم‌الارضه خیلی ترقی ایتدیرمشدر.

بوختور } یاخود بختور (Bocthor) السنهٔ شرقیه ایله توغل ایدن مشاهیر علمادن اولوب، قبطی الاصلدر. ۱۷۸۴ تاریخ میلادیسنده مصرك سیوط شهرنده طوغوب، ۱۸۲۹ ده پارسده وفات ایتمشدر. کنج ایکن فرانسز عسکرینه التحاق ایدوب، فرانسه‌یه کتمکله، السنهٔ شرقیه مکتبنده معلم نصب اولنمشیدی. عربیدن فرانسزجه یه برلغت کتابی یازمشدر.

بوخنیا } (Bochnia) آوسترپانك غالیچیا خطه‌سنده وقراقوویانك ۳۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وواسع طوز معدنی واردر.

بوخولچ } (Bucholz) صاقسه قرالغنده و(آنابرغ)ك ۲ کیلومتره جنوب غربیسنده برقصبه اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی وکومش معدنی واردر.

بودا } (Bouddha) هند وچین طرفلرنده منتشر اولان (بودا) دینه تابع اولانلرك عقل کله ویردکلری اسم اولوب، اعتقادلرنجه عقل کلك تمثل ایتدیکی بعض اشخاصه دخی اطلاق اولنور، که بونلرك باشلیجه‌سی مذکور دینی ایجاد ایدن (بوداغاوتامه) ونام آخرله (شاکیامونی) یعنی مانی نقش نام حکیمدر.

بوداغاوتامه } یاخود شاکیامونی (Bouddah Gaoutama, Chakya-mouni) هند حکماسندن اولوب. میلاد عیسادن ۶۲۲ سنه‌اول طوغمش، وقبل‌المیلاد ۵۴۲ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. بهار خطه‌سی ملوکندن برینك اوغلی اولوب، (شاکیا) سلاله‌سنه منسوب ایدی. اصل‌اسمی (سیدارته) اولوب، کویا (بودا) نك یعنی عقل کلك درجه‌سی تمثلی ایمش. ۲۹ یاشنده ایکن، ازواجه

چکیلوب، تربیهٔ نفس وتزکیهٔ درونه قویلغله، (شاکیا مونی) یعنی «منزوی شاکیا» تسمیه اولنمشیدی. براهما دینده بعض تعدیلات ایراث ایتمك اوزره، یکی بر مذهب چیقارمرق، ابتدا کشمیر جهتنده نشر مذهب ایتمکه باشلامش؛ ونهایت بر آغاجك اوزرینه چیقوب اوراده ایکی بچق آی استغراق حالنده قالدقدن صکره، وفات ایتمشدر. مذهبنك ارکان ومراسمی تلامذه‌سی طرفندن ضبط اولنمشدر. چینلیلرك حسابنه کوره، میلاد عیسادن ۱۱ عصر اول ظهور ایتمش اولمقتضا ایدر. کتب اسلامیه‌ده (مانی نقاش) اسمیله معروف اولان حکیم صاحب ترجمه‌نك عینی اولدیغنده شبهه یوقدر. — بودا دینی یر یوزنده اك زیاده منتشر اولان دین اولوب، بو دینله متدین اولانلرك مقداری ۴۰۰ ملیونه بالغ اولیور. بودین براهما دینك اصلاح وتعدیلندن متولد اولوب، هنوز تمامیله تعین ایتمدمش بك اسکی بر زمانده هندستانك شمال جهتنده وبلکه کشمیرده ظهور ایتمش؛ وجمعیتی ترکیب ایدن افراد بشرك بربرینك مافوقنده اولدرق صنوفه انقسامنی قبول ایتمدرك، انسانلر بینده مساواتی قبول ایتدیکندن، وهندلیلره مخصوص اولیوب، اجنبیلره دخی تکلیف اولندیغندن، پك چابوق انتشار ایدوب، میلادك برنجی قرننده چین ممالك واسعه‌سنه دخول ایتمش؛ وتا قوره شبه جزیره‌سیله جاپونیا جزیره‌سنه‌دك واصل اولمشیدی. چنکیزدن صکره مغوللر دخی بودینی قبول ایتمشلردر. ابتدای ظهورنده بو دین براهمانیلر طرفندن پك شدتلی تعقیباته اوغرادیلهرق. بونك تابعلریله هندك دین قدیمی تابعلری آرهسنده پك قانلی محاربهلر وقوع بولدقدن صکره، میلادك یدنجی قرننده بودا دینه تابع اولانلر غلبه چالمشلرسه‌ده، اون دردنجی قرن میلادیده بونلر هندستانی ترك ایتمکه مجبوراولمشلردر. بو وجهله بوکرنکی کونده هندستانده بو دینه تابع اولانلر پك اقلیتده اولوب. تیبت. مغولستان. چین، جاپونیا وهندچینی طرفلرنده بو دین حکم سورمکدهدر. بودا دینك اساسی بو دنیایی فانی وخیالی بر شی فرض ایدوب. ارواحی کوریلن کائناتك خارجنده بولنان بر عالم باقی وحقیقیه ونفس بودا ایله یعنی عقل کل ایله وحدته جذب ایتمکدن عبارتدر. اعتقادلرنجه انسان اولمزدن اول دخی ریاضتله واعمال صالحه ایله روحنی او عالم حقیقی وباقیه ایصال ایدوب، بودا ایله وحدت حاصل ایده بیلیر. بو سعادته نائل اولانلره (بودا) اسمنی ویررلر. اساسی بویله ساده اولان بودینه مؤخراً برچوق عبادات غریبه ومراسم عجیبه علاوه اولنه‌رق، (بونز) تعبیر اولنان راهبلری شدتلی اذای نفسه قاتیلرلر. اك بیوك رئیس روحانیلری تیبتده أقامت ایدوب، بوکا (دالای لاما) اسمنی ویررلر؛ وبودانك وکیلی نظریله باقرلر. زاویه وصو معه‌لری پك چوق اولوب، (بونز)لری جماعتله یاشار، واکثریسی تأهل ایتمزلر. بونلرك ایکی مقدس کتابلری اولوب. برینه (کنجور) ودیکرینه (دنجور) دیرلر. برنجیسی ۱۰۸ وایکنجیسی ۲۴۰ جلددن مرکبدر. مشاهیر شرقیوندن (بورنوف) بوکتابلرك بعض قسملرینی فرانسزجه‌یه ترجمه ایتمشدر.

بوداق { [«پیر بوداق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوداق اوزی { آناطولیده چروم ایله یوزغاد آره‌سنده وچیقرق نهرینك ایکی طرفنده واقع بر کوچك خطه اولوب، قسم غربیسی آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنه تابع (سنغورلی) قضاسی وقسم شرقیسی سیواس ولایتنك توقاد سنجاغنه تابع زیله قضاسی داخلنده‌در.

بوداق ساطان { (بن ابی الخیرخان) اونجی قرن هجری اواثلنده ماوراء النهرده ظهور ایدن اوربکان دولتنك بانیسی اولان شیبك خانك پدریدر.

بودروغ { (Bodrog) مجارستانده بر چای اولوب. زملیندن و (بودوغ کرستور) دن مرورله، (توقای)ده (تیس) نهرینه منصب اولور. — بودروغ کرستور قصبه‌سی توقایدن ۵ کیلو مترهلك مسافه‌ده اولوب، ۴۵۰۰ اهالیسی ومشهور شرابی واردر.

بودروم { آناطولینك ساحل غربیسنده. استانکوی جزیره‌سی قارشیسنده‌کی شبه جزیره‌نك ساحل جنوبیسنده واقع بر قویك ایچنده بر قصبه واسکله اولوب. آیدین ولایتنك منتشا سنجاغنه تابع بر قضانك مرکزیدر. کوزل بر موقعده اولوب، کوچك لکن صاغلام لیمانی، ردوس شوالیه‌لری طرفندن تأسیس اولنمش قلعه‌سی واکثری اسلام اولمق اوزره، ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. پك اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (هالیقارناسه) در، که ابو.

المورخین مشهور (هرودوت) ك وطنی بولنمشدر. اطرافنده پك جوق آثار عتیقه بولنوب، هنوز حفریات وتحریات اجرا اولنمامشدر. — بودروم قضاسی ۲۹ قریه‌یی جامع اولوب، ۳۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

بودلوق (Baudelocque) فن‌قبالده‌کسب تمیز ایدن فرانسه مشاهیراطباسندن اولوب، فن مذکورده بر قاچ معتبر تألیفی واردر. ۱۷٤٦ ده پیقاردیاده طوغوب، ۱۸۱۰ ده پارسده وفات ایتمشدر.

بودوایس (Budweis) آوسترياناك چهارتان خطه‌سنده، پراغه‌نك ۱۲۳ کیلومتره جنوبنده و(مولداو)نهری کنارنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۲۱۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وسائر مکاتبی واردر. — ایالتی (تابور) و(پراخین) ایالتلریله‌نفس‌آوسترياآرهسنده واقع‌اولوب، طولی ۱۰۲ وعرضی ۹۳ کیلومتره‌در. ۲۰۰۰۰۰ اهالیسی، اورمانلری، متعدد کوللری وخیلی معدنلری واردر.

بودوئن (Baudouin) قسطنطینیه‌ده حکم سورن فرنك حکمدارلری ایچنده بواسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی طقوزنجی بودوئن نامیله فلاندره قونتی ایکن، ۱۲۰۰ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبیه اتحاق ایده‌رك، قسطنطینیه تختنه ملك ایساقك اوغلی دردنجی آلکسیسی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، ایکی سنه صکره، بونك وفاتی اوزرینه، کندیسی ایمپراطورلق تختنه جلوس ایتمشدی. رومللر حقنده معاملات تحقیریه‌ده بولنمغله، بونلر بلغارلرك حکمداری (یوانیق) ه دخالت ایتدکلرندن، صاحب ترجمه ادرنه‌نك محاصره‌سیله مشغول ایکن، ۱۲۰۶ ده مومی‌الیه کلوب، کندیسنی مغلوب واسیر ایتمش، واشکنجه آلتنده اولدیرمشدر.

— ایکنجیسی قسطنطینیه‌ده حکومت سورن فرنك ایمپراطورلرینك اخیری اولوب، ۱۲۲۸ دن ۱۲۶۱ تاریخنده‌دك حکم ایتمشدر. ۱۱ یاشنده ایکن تخته جلوس ایدوب، کوشکلکله متصف اولدیغندن، بلغارلرك حکمداری (آسان) ایله ازنیق حکمداری (دوقاس) ك محاصره‌لرینه مقابله ایده‌میوب، دفعاتله طلب اعانه‌ایچون آوروپایه سیاحت‌ایتمش؛ ونهایت ۱۲۶۱ ده قسطنطینیه (میخال پالیولوغ) طرفندن ضبط اولنمغله، صاحب ترجمه ایتالیایه قاچوب، ۱۲۷۳ ده اورادہ وفات ایتمشدر.

بودوئن (Baudouin) قدسده حکومت سورن اهل صلیب حکمدارلرندن بواسمله بش کشی کلمشدر:

برنجیسی بولونیه قونتی اوستاشك اوغلی اولوب، ۱۰۹۵ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبیه اتحاقله، کندی حسابنه اورفه‌یی ضبط‌ایتمشیدی. برادری (غودفروی)ك وفاتنده ۱۱۰۰ تاریخنده قدس حکمداری اولوب، اهل اسلامه قارشی برچوق محاربه‌لر ایده‌رك، رمله‌ده مغلوب اولمش ایسه‌ده، یافه‌ده غالب کلوب، طرابلس، بیروت وصیدایی دخی ضبط ایتمشیدی. ۱۸ سنه حکومت سورمشدر.

— ایکنجیسی برنجینك عم زاده‌سی اولوب، ابتدا کندیسنه اورفه پرنسلکنده وبعده قدس قرالغنده خلف اولهرق، ۱۱۱۸ ده جلوس ایتمش؛ وانطاکیه جهتنده اهل اسلامه قارشی بعض غالبیتلره نائل اولدقدن صکره، مغلوب واسیر اولوب، بر قاچ سنه صکره اورفه پرنسی (یوسلین) طرفندن استخلاص اولنمشیدی. ۱۱۳۱ تاریخنده‌دك حکومت سورمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱٤٤ دن ۱۱٦۲ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، زمانده اورفه وسائر برچوق‌یرلر اهل اسلام طرفندن استرداد اولنمغله، آوروپادن بر یکی اهل صلیب سفری اجراسنی طلب ایتمشیدی. بو سفر یدنجی لویی ایله اوچنجی قونرادك تحت قیادتنده اجرا اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه ویرمه‌مشدر. صاحب ترجمه ۱۱۵۳ ده عسقلانی ضبط ایتمشیدی.

— دردنجیسی اوچنجیسنك خلفی اولان (آموری)نك اوغلی وخلفی اولوب، ۱۱۷٤ ده جلوس ایتمش ایسه‌ده، خسته وناأهل اولوب، صلاح‌الدین ایوبی طرفندن دفعاتله مغلوب اولدیغندن، حکومتی ابتدا لوسینیان فامیلیاسندن (کوی)ه وبعده طرابلس قونتی اوچنجی (رایموند)ه ترك ایتمشیدی. ۱۱۸۵ تاریخنده‌دك حکومت سورمشدر.

— بشنجیسی دردنجیسنك یکنی اولوب، صغیر السن اولدیغی حالده، کندیسی طرفندن خلف نصب اولنمش ایسه‌ده، آنجق ۷ آی اسماً حکمدار اولدقدن صکره وفات ایتمش، وقدس صلاح‌الدین ایوبی طرفندن فتح اولنمشدر.

بوده (Bude) مجارستانك مركزی اولان (بوده پشته) شهرينك طونه‌نك غرب جهتنده بولنان قسمی اولوب، ويانه‌نك ۲۰۵ كيلومتره جنوب شرقيسنده وپشته‌نك قارشيسنده واقعدر؛ وآره‌لرنده بر كوپری ايله اختلاط اولنور. ٤ بيوك محله‌دن مركب اولوب، مجار حكومت دوائری (بوده) ده اولديغی كبی، استحكاماتی، طوپخانه‌سی، متعدد مكاتب وسائر مؤسسات خيريه‌سی، رصدخانه‌سی، ايپك وباقير وسائره فابريقه‌لری، قاپلجه‌لری ومشهور شرابی دخی واردر. اهاليسی ۳۰۹۰۰۰ كشيدن عبارتدر. بوشهر اسكيدن مجارلرك پايتختی اولوب، قانونی سلطان سليمان خان زماننده ۹۳۷ تاريخ هجريسنده طرف دولت عليه‌دن فتح اولنه‌رق، ۱۰۹۸ تاريخنه‌دك ۱۶۰ سنه ممالك عثمانيه‌دن معدود بولنمشدر. تاريخ عثمانيده (بودين) و(بدون) اسملريله معروف اولوب، مجارستان عثمانينك قسم غربيسنك مركزی ايدی. قسم شرقيسنك مركزی‌ده طمشوار شهری ايدی. ادارهٔ عثمانيه‌زمانده خيلی اهالیٔ اسلاميه‌سی وجوامع ومساجدی اولوب، (كل بابا) اسمنده بر ذاتك تربه‌سی اليوم موجوددر، واكثری طريقت بكتاشيه درويشانی طرفندن زيارت اولنمقده‌در. آلمانجه شهرك اسمی (اوفن Offen) در.

بوده (Bode) آلمانيانك مشاهير منجمينندن اولوب، ۱۷٤۷ تاريخنده هامبورغده طوغمش، و۱۸۲۶ ده وفات ايتمشدر. برلين رصدخانه‌سنی ۵۰ سنه‌يه‌يی اداره ايتمش، هيئت‌ونجومه متعلق برچوق معتبر كتابلر يازمش، ومتعدد سياره‌لر وثابته‌لر كشف ايلمشدر. محرك سيارانك كونشدن تباعد ايتدكجه تزايدی حقنده اولان دستورك موجدی اولمغله، بو دستور كنديسنك اسمیله تسميه اولنمشدر.

بودين (ياخود بدون) مجارستانك ممالك عثمانيه داخلنده بولنديغی زمانده (بوده) شهرينه ويريلن اسمدر. [«بوده» ماده‌سنه مراجعت يوريله.]

بور قونيه ولايتنك نيكده سنجاغنه تابع قضا مركزی بر قصبه اولوب، نيكده‌نك ۱۵ كيلومتره غرب جنوبيسنده و(قزلجه صو) نهری كنارنده واقعدر. صويی وباغ وباغچه‌سی چوق اولوب. ۹۰۰۰ اهاليسی. بر قاچ جامع ومدرسه وتربه‌سی وبر رشديه مكتبی واردر. — بور قضاسی ملحقاتی اولان شجاع الدين، اندوغی وكليسا حصار ناحيه‌لريله برابر ۵۱ قريه‌يی جامع اولوب، تقريباً ۳۰۰۰۰ اهاليسی وار در. درون قضاده ۳۰ جامع شريف، ۳۷ مسجد، ۱ رشديه، ۱۲ صبيان مكتبی، ۱۰ مدرسه وسائره موجوددر.

بوران مأمون خليفه‌نك زوجه‌سی وحسن بن سهاك قيزی اولوب، ۱۹۲ تاريخ هجريسنده طوغمش، و۲۱۰ ده خليفهٔ مشارالیهه تزويج اولنه‌رق، زفاف اوطه‌سنه صيرمه‌دن معمول وايكيلرله مزين بر حصير دوشتمش ودها سائر بويله ذی‌قيمت شيلردن عبارت مكمل بر جهاز كوتورمش اولديغی مروی اولوب، شعرا بونك تعريفنده مبالغه ايتمشلردر. مذكور حصير فرش بورانی نامیله شهرت بولمشدر. صاحبهٔ ترجمه ۸ سنه مأمون خليفه ايله ياشامش، ومشارالیهك وفاتندن صكره دخی خيلی وقت معمر اولوب، ۲۷۱ تاريخنده ۸۰ ياشنده وفات ايتمشدر. اصل اسمی خديجه‌در. — مصرده حكومت سورن بنی طولوندن ابوالجيش‌خمارويه‌نك دخی زوجه‌لرندن الكسوكيليسنك اسمی (بوران) اولوب، مشاراليه (بيت الذهب) ديمكله مشهور اولان سرايی بونك ايچون بنا ايتديرمشيدی.

بوران دخت ملوك ساسانيلردن خسرو پرويزك قيزی اولوب، برادری شيرويه ايله برادرزاده‌سی آردشيردن صكره، ايران تختنه جلوس ايله، بر سنه ودرت آی شاهلق ايتمشدر. مدت حكومتی زمان سعادته مصادفدر.

بوربوله (Bourboule) فرانسه‌ده (قلرمونت فراند)نك ۵۰ كيلومتره جنوب غربيسنده بر كوی اولوب، آرسنيق حاوی اولان معدن صوسيله مشهوردر.

بوربون (Bourbon) بو اسمله آوروپاده بر قاچ حكمدار خاندانی كلوب، اصللری (بوربونه) خطه‌سنده واقع (بوربون لا رشامبولت) قصبه‌سنك درهبكيسی اولان (آيمار) ياخود (آدمار) دن منشعبدر. بو خاندان شارل مارتلك بر كوچك برادرندن متسلسل اولوب، ۱۲۱۸ تاريخ ميلاديسنده منقرض اولمش ايسه‌ده، (ماهوت) اسمنده بر قيز قالوب، (كوی) اسمنده بری طرفندن تزوج اولنمغله، بوندن تولد ايدن اولاد بوربون خاندانك

ایکنجی سلاله‌سی عد اولنیور. ۱۲۷۲ تاریخ میلادیسنده بو ایکنجی سلاله‌نك وارثه‌سی اولان بیاتریکسی تزوج ایدن سنت کوینك اوغلی روبرت بر اوچنجی بوربون سلاله‌سی تأسیس ایتمشدر. فرانسه ده حکومت سورن بوربون خاندانی بو اوچنجی سلاله‌یه منسوبدر. بونلر ابتدا بوربون بکی (sire de B.) عنوانی حائز ایکن مذکور روبرتك اوغلی برنجی لویی ۱۳۲۷ ده (بوربون‌دوقه‌سی) عنوانی آلمشدر. بونك (پیر) و (ژاق) اسملرله ایکی اوغلی اولدیغندن، کندیسندن صکره بوربون خاندانی ایکی شعبه‌یه منقسم اولمشدر. برنجی شعبه ۱۳۱۱دن ۱۵۲۷ تاریخنه‌دك ۲۱۶ سنه دوام ایدوب، یدی دوقه کلمشدر. ایکنجیسی ۱۳۱٤ تاریخندن باشلایه‌رق، بوسلاله‌دن کلن قونتلرك یدنجیسی اولان (آنطوآن) اون آلتنجی قرن میلادی اواسطنده (ژان دالبرت)ی تزوج ایتمکله (ناواره) قرالی اولوب، بونك اوغلی هنری فرانسه قرالغنه نائل اولمش، وفرانسه، اسپانیا، ناپولی وپارمه‌ده حکومت سورن بوربون خاندانلرینك جد اعلاسی بولنمشدر.

فرانسه بوربونلری. — بونلرك برنجیسی آنف‌البیان دردنجی هنری اولوب، بونك نسلندن تاریخ جلوسلری ذکر اولنان بروجه زیر ۸ حکمدار کلمشدر:

دردنجی هنری	۱۵۸۹		
اون اوچنجی لویی	۱٦۱۰		
اون دردنجی لویی	۱٦٤۳		
اون بشنجی لویی	۱۷۱۵		
اون آلتنجی لویی	۱۷۷٤	الی	۱۷۹۲
اون یدنجی لویی	۱۷۹۲	»	۱۷۹۵
اون سکزنجی لویی	۱۸۱٤		
اونبنجی شارل	۱۸۲٤	»	۱۸۳۰

بونلردن اون‌آلتنجی لویی فرانسه‌نك یوك اختلالی طرفندن اسقاط اولنوب، اوغلی اون یدنجی لویی محبوس اولدیغی حالده، اعتباری اوله‌رق قرالر عداده ادخال اولنمشدر. جمهوریتدن ویوك ناپولیوندن صکره، آوروپانك توسطیله اون سکزنجی لویی فرانسه تختنه اجلاس اولنمش، وبر سنه صکره بوناپارت منفاسندن فرارله عودت ایدوب، فرانسه‌یی استرداد ایتمش ایسه‌ده، ینه او سنه اخذ ونفی اولنمغله، اون سکزنجی لوینك قرالغی امتداد ایتمشدی. ۱۸۳۰ تاریخنده ظهور ایدن اختلال اوزرینه، قرالق اورلیان خاندانه چکوب، لویی فلیب جلوس ایتمش؛ وبوربون خاندانی بر دها فرانسه تختنه چکه‌مه‌مشدر.

بوربون خاندانی قرالرینك ایکنجیسی اولان اون اوچنجی لوینك ایکی اوغلی اولوب، بیوکی اولان اون دردنجی لویی ولیعهدی اولمش؛ وکوچکی اولان فلیب اورلیان دوقه‌سی تعیین اولنوب، اورلیان بوربون خاندانك جدی اولمشدر، که بو خاندانك (لویی فلیب) ۱۸۳۰ تاریخنده فرانسه قرالی اولوب، ۱۸٤۸ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر.

اسپانیا بوربونلری. — اسپانیاده حکم سورن بوربون خاندانی شعبه‌سنك برنجیسی اون دردنجی لوینك تورونی اولان آنژو دوقه‌سی فلیب اولوب، ۱۷۰۱ ده بشنجی فلیب نامیله اسپانیا تختنه اجلاس اولنمشدر. بو خاندانه منسوب حکمدارلرله تاریخ جلوسلری بروجه آتیدر:

بشنجی فلیب	۱۷۰۱		
آلتنجی فردیناند	۱۷٤٦		
اوچنجی شارل	۱۷۵۹		
دردنجی شارل	۱۷۸۸	الی	۱۸۰۸
یدنجی فردیناند	۱۸۱۳		
ایکنجی ایزابله	۱۸۳۳	الی	۱۸۷۰
اون‌ایکنجی آلفونس	۱۸۷۵		
اون اوچنجی آلفونس	۱۸۸٦		

۱۸۰۸ تاریخنده بیوك بوناپارت اسپانیایی ضبط ایتمکله، برادری ژوزف بوناپارتی اسپانیا قرالغنه نصب ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۱۳ده ینه حکومت بوربون خاندانه عودت ایتمش؛ و۱۸۷۰ده اسپانیاده اختلال ظهور ایدوب، ایزابله اسقاط وطرد اولنه‌رق، بر آره‌لق جمهوریت تشکل، وبر آره‌لق دخی ساووآ خاندانه منسوب پرنس آمده قراللق ایتمش ایسه‌ده، ۱۸۷۵ ده ایزابله‌نك اوغلی اون ایکنجی آلفونس اسپانیانك تختنه دعوت اولنمش؛ والیوم بو خاندان حکم سورمکده بولنمشدر.

سیجیلیتین بوربونلری. — بو شعبه‌نك برنجیسی اسپانیا قرالی بشنجی فلیپك اوغلی یدنجی شارل اولوب، ۱۷۳۸ ده ناپولی تختنه جلوس ایتمش؛ و۱۷۵۹ده برادرینك وفاتی اوزرینه اسپانیا قرالغنه چکمکله، اوغلی فردیناندی سیجیلیتین قرالغنه نصب ایتمشدی. بو شعبه‌یی ترکیب ایدن حکمدارلر بروجه زیردر:

یدنجی شارل	۱۷۳۸
برنجی فردیناند	۱۷۵۹
برنجی فرانسوآ	۱۸۲۵

ایکنجی فردیناند	۱۸۳۰
ایکنجی فرانسوآ	۱۸۵۹

بو نلرك اخیری ۱۸۶۰ ده ناپولیدن اخراج اولنمشدر.

پارمه بوربونلری. — بو نلرك برنجیسی پنه اسپانیا قرالی بشنجی فلیپك اوغللرندن فلیب اولوب، ۱۷۴۸ ده پارمه دوقه‌لغنه نصب اولنمشیدی. بو شعبه‌یی ترکیب ایدن اشخاص بروجه زیردر:

دون فلیب	۱۷۴۸	
فردیناند	۱۷۶۵	
برنجی لویی (قرال)	۱۸۰۲	
ایکنجی لویی	۱۸۰۳	الی ۱۸۱۰
اوچنجی شارل	۱۸۴۹	
برنجی روبرت	۱۸۵۴	الی ۱۸۶۰

تاریخ مذکورده ایتالیانك اتحادی بو شعبه‌یه دخی ختام ویرمشدر.

بوربون آطه‌سی } (Ile Bourbon) ونام دیکرله اتحاد آطه‌سی (Ile de la Béunion) آفریقا قطعه‌سنك شرق جهتنده وبحر محیط هندیده واقع آطه‌لرندن اولوب، (موریس) آطه‌سنك ۱۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ومداغسقار جزیره‌سنك ۵۶۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق، ۲۰° ۵۰′ ایله ۲۱° ۲۳′ عرض جنوبی و ۵۲° ۵۶′ ایله ۵۳° ۳۴′ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. اهالیسی ۲۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، یالکز بر سدسی آوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. فرانسه مستملکاتندن اولوب، مرکزی (سنت دنیس) قصبه‌سی اولدیغی حالده، ایکی ایالته منقسمدر. اراضیسی اراضیٔ برکانیه‌دن اولوب، شمال جهتنده (غرو مورن) اسمیله سونمش وجنوب جهتنده دخی (پیتون) اسمیله الیوم آتش افشان بر برکان واردر. طوپراغی منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری معطل اولوب، واسع مرعالری دخی واردر. هواسی پك صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. بورالر اکثریا آطه‌ده کلینلی تخریباتی موجب اولور. لیمانی یوقدر. نهرلری چوق ایسه‌ده، جلهسی سیل حالنده‌در. محصولاتی شکر، قهوه، مامیوقه، مصر، قاقاو، خرما، توتون، قرانفیل، دارچین وسائره‌دن عبارت اولوب، قهوه‌سی پك مقبولدر. بو آطه ۱۵۴۵ تاریخنده پورتکیزلی (ماسقارنه) طرفندن کشف اولنه‌رق، بونك اسمیله تسمیه اولنمشیدی. ۱۶۴۲ تاریخنده فرانسه‌نك الینه کچوب، (بوربون) تسمیه اولنمش؛ وجمهوریت زمانده اسمی «اتحاد آطه‌سی» اسمنه تحویل اولنمشدر.

بوربونه } (Bourbonnais) فرانسه خطه‌لرندن اولوب، شمالاً (نیورنه)، جنوباً (اوورنیه) و(مارشه)، شرقاً (بورغونیه)، غرباً دخی (بری) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. همان فرانسه‌نك اورته‌سنده واقع اولوب، مرکزی (مولن) شهریدر. تقسیمات جدیده‌ده قسم اعظمی (آلیه) ایالتندن عبارتدر. معدن صولرینك کثرتیله مشهور اولوب، (ویشی) صویی دخی بونك داخلنده‌در. بو خطه اسکیدن (بوربون) خاندانك تحت اداره‌سنده اولوب، ۱۵۲۵ تاریخنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورتون اوپون ترنت } Burton-Upon-Trent یعنی «ترنت اوزرنده‌کی بورتون». انکلتره‌نك (استافورد) ایالتنده بر شهر اولوب، استافوردك ۳۵ کیلومتره شرقنده و(ترنت) نهری اوزرنده واقعدر. ۲۱۰۰۰ اهالیسی، مذکور نهرك اوزرنده کوزل بر کوپریسی، مشهور بیره‌سی، دمیرخانه‌لری وشاپقه، اپیلیك وسائره فابریقه‌لری واردر.

بورجیا } (Borgia, Borja) یاخود برجه اسپانیانك سراغوسه ایالتنده وسراغوسه‌نك ۶۸ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. مشهور (بورجیا) فامیلیاسنك وطن اصلیسیدر.

بورجیا } (Borgia) عن‌اصل اسپانیانك آنف البیان بورجیا قصبه‌سندن اولوب، رومه‌ده ساکن اولمش بر عائله ایدی، که بوکا منسوب ایکی پاپا ایله اکثری فنالقده کسب اشتهار ایتمش بعض مشاهیر کلمشدر. پاپا اولانلرك برنجیسی آلفونس بورجیا اولوب، اوچنجی قالیکست، وایکنجیسی بونك یکنی اولان رودریق لنچه‌ولی بورجیا اولوب، آلتنجی آلکساندر اسمیله معروفدرلر. [«قالیکست» و«آلکساندر» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بو عائله‌یه منسوب دیکر اشخاصك مشهورلری شونلردر:

قیصر بورجیا (César B.) آلتنجی آلکساندر نامیله پاپا اولان رودریق بورجیانك (وانوزه) اسمنده

بر قادینـدن متولد ولد غیر مشروعی اولوب، پدری کبی حمایاتیله شهرت قزانمشدر. ۱٤۹۲ تاریخنده پدری طرفنـدن قاردینال اولمش ایکن، بعده عسکرلکه ساوکله، فرانسه قرالی اون ایکنجی لویینك یانینـه کوندریلدرك، بوکا پدری طرفنـدن بر تطلیق رخصتنامهسی کوتوردیکندن، توجهنه مظهر اولوب، طرفندن (والنتینوآ) دوقهلغنه نصب اولنمش؛ وناواره قرالی (ژان دالبرت) ك بر قیزینی تزوج ایتمشیدی. ایتالیایه عودتنده رومانیهیی ضبط ایتمش اولان متفق پرنسلرك پدریله مشترکاً برطاقمی قتل وبر طاقمنی تسمیم ایدهرك، مملکت مذکورهنك دوقهسی اولمش ایسهده، متعاقباً پدری وفات ایتمکله، خلقی طرفنـدن توقیف اولنهرق، بونك زندانندن خلاص بولنجه، دشمنی اولان اسپانیا قرالنك الینه دوشمش؛ وبر مدت صکره فرار یولنی بولـوب، قانی پدری اولان ناواره قرالنه التجا ایله، بونی اسپانیایه قارشی محاربهیه تشویق ایدهرك، بو محاربهده ۱۵۰۷ تاریخنده قتل اولنمشدر. مقاصد سیاسیهسنی ترویج ایچون اجرا ایتدیکی جنایاتدن بشقه همشیرهسی (لوقرسه بورجیا) ایله مناسبات زوجیهٔ غیر مشروعهده بولنمش، وینه بو قادینك دوستی اولان بیوك برادری غاندیه دوقهسنی دنی قتل ایتمشدر.

— لوقرسـه بورجیا (Lucrèce B.) پاپا آلکساندر بورجیانك غیر مشروع قیزی وآنف الترجمه قیصر بورجیانك همشیرهسی اولوب، حسن وجمالیله وسفاهت ورذالتلریله مشهورهدر. بربرینی متعاقب اوچ قوجهیه وارمش؛ وپدری وایکی برادریله مناسـبات زوجیهٔ نامشروعهده بولنمشدر. (ویقتور هوغو) بونك حالنی کوزل بر فاجعه صورتنده یازمشدر.

— فرانسوآ بورجیا. پاپا آلکسـاندر بورجیانك نسلندن اولوب، اسپانیانك کبراسی صرهسنه کچمش، و۱٦۱٤ ده (پرو) خدیویتنه نصب اولنمشیدی. بعض اشعاری واردر.

بوردله (Bordelais) فرانسـهنك غرب جنوبی جهتنـده بوردو شهرینـك جوار واطرافنی شامل بر خطهدر.

بوردو (Bordeaux) فرانسـهنك غرب جنوبی ایالتندن (ژیرونده) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (غارونه) ایرماغنك ساحل شمالیسنده وپارسك ٥٦۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲٤٥۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، آقادمیاسی، طبیه، حقـوق، بحریه، فن معماری، نباتات، موسیقی وسـائره مکتبلریله صاغر ودیلسزلره مخصوص مکتبی، متعدد جمعیت علمیه وفنیهلری، رصدخانهسی، کتبخانهسی، صـاغلم لیمانی، ایکی کوزل کوپریسی، بیوك بر تیاتروسی وسائر مصنع ابنیهسی، کوزل سوقاق ومیدانلری، مفرح تفرجکاهلری واردر. صنایعی پكایلریده اولوب، توتون، صابون، شکر، چقولانه، شـاپقه، مسکرات وعلی الخصوص شراب فابریقهلری پك چوقدر. او جوارلرك شرابلری مشهور اولوب، جملهسی (بوردو) اسمیله معروفدرلر، ودنیانك هرطرفنه اخراج اولنورلر. تجارتی پك ایشلك اولوب، آمریقا ایله هندسـتان وسائر اقطار بعیده ایله مناسبات تجاریهسی واردر، وممالك مذکورهدن ادخال اولنان اشیا وذخایرك بر بیوك مخزنی حکمندهدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (بوردیغالد)در. مشهورمونتسکونك وسائر برچوق مشاهیرك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوردور } قونیـه ولایتنده قونیـهنك تقریباً ۲۱٥ کیلومتره غربنده وآنطالیه نك ۱۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولهرق، همنامی اولان بر کولك ساحل جنوبیسی قربنده و ′٤۳ °۳۷ ″٤۰ عرض شمالی ایله ″۲٦ ′٤۲ °۳۷ طول شرقیده واقع سنجاق مرکزی برقصبهاولوب، تقریباً ۱۳۰۰۰ اهالیسی، متعدد جوامع ومساجد ومدرسهلری، رشدیه مکتبی، چارشیسی، بر بیوك ساعتی، ایچندن آقان بر کوچك چایك اوزرنده ۷ کارکیر کوپریسی واطرافنده پكچوق باغ وباغچهلری واردر. قصبه حذای بحردن ۱۰۰۰ متره ارتفاعنده متعدد تپهلرك اوزرنده مؤسس اولمغله، منظرهسی لطیف وهـواسی کوزلدر. اطرافنده بعض آثار عتیقه وقیـانك ایچنه اویولمش بر طاقم صنعی مغارهلر واردر. جوارنده بر قاچ معدن صویی بولنیـور. درون قصـبهده پك کوزل آلاجهلر وبزسختیـان اعمال اولنور. برطرفندن اسـکلهسی اولان آنطـالیهیه ودیکر طرفدن قونیهیه قدر بر مکمل شوسهسی واردر. — بوردور قضـاسی همنامی اولان اولنك مرکز قضـاسی اولوب، جهت شرقیهسنده واقعدر. تابعلری اولان (کر) و(آغلاسون) ناحیهلریله برابر ٦۸ قریهیی جامع اولوب، همان جملهسی اسلام اولمق اوزره، تقریباً ۳٤۰۰۰ اهـالیسی واردر.

اراضیسی قسماً طاغلق وقسماً اووه اولوب، اولدقجه منبت ومحصولدار در.

بوردور { سنجاغی. قونیه ولایتنی ترکیب ایدن بش سنجاغك بری اولوب، ولایتنك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولغله، جنوب شرقی طرفندن تکه، شرقاً حید، شمالا خداوندکار ولایتنك قره حصار صاحب وآیدین ولایتنك دکزلی، غرباً دخی بنه آیدین ولایتنك منتشا سنجاقلریله محدود ومحاطدر. تکه سنجاغندن بر صره طاغلرله آیرلمش اولدیغندن، غرب جنوبی قسمنك صولری منتشا سنجاغنك (اشن) و(طلامان) نهرلریله وشرق شمالی قسمنك صولری دخی همنامی اولان کوله منصب اولور. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. درون‌لواده بز وآلاجه‌لرك انواعیله کلیم وسجاده وسختیان نسج واعمال اولنور. مرکز لوا جوارنده و(چرچین) قریه‌سی قریبنده دمیر وقروم ومانغانز معدنلری بولندیغی کبی، سنجاغك بعض طرفلرنده معدن صولری وایاچه‌لر دخی موجوددر. سنجاق نفس بوردور ایله تفتی وغربی قره آغاج اسملریله اوچ قضادن مرکب اولوب، ٤ ناحیه‌یی وجمعاً ٢٤٧ قریه‌یی جامعدر. اهالیسی تقریباً ٨٠٠٠٠ کشیدن عبارت اولوب، مرکز لواده بولنان وینه لسان ترکی ایله متکلم اولان برقاچ یوزارمنی ورومدن بشقه جلهسی مسلمدر. درون لواده ٢١٥ مکتب و، ٦٦٠٠ ی ذکور و ٤٦٠٠ ی اناث اولمق اوزره، ١١٢٠٠ شاکردان واردر.

بوردور کولی { قونیه ولایتنك بوردور سنجاغنده وبوردور قصبه‌سنك شمالنده بیوجك بر کول اولوب، طولی ٣٠ وعرضی ٨ کیلومتره قدردر. استقامتی شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولوب، شماله متوجه برهلال شکلی ابراز ایدیور. صویی طوزلی اولوب، ایچنده بالیق وسائر حیوانات مائیه یوقدر. ایچنه (کورن) چایی ودیکر برقاچ کوچك چای منصب اولوب، آیاغی یوقدر.

بورسته { (Borcette) وآلمانجه بورچید (Burtscheid) پروسیه‌نك رین ایالتنده بر قصبه اولوب، (اکس لاشاپل) شهرینك بر محله‌سی حکمنده‌در. ٩٠٠٠ اهالیسی، قاپلیجه‌لری وایکنه وچوخه فابریقه‌لری واردر.

بورشود { (Borschod) مجارستانك (تیس) نهری اوته‌سنده واقع ایالاتندن اولوب، غومور، تورنه، زملین، آبایوار، سابولش وهوش ایالتلریله محاطدر. اهالیسی ٩٥٠٠٠ کشیدر. مرکزی (میسقولز) قصبه‌سی اولوب، (سایو) نهری اراضیسنی سقی ایدر. باقر معدنلری چوقدر.

بورغ { (Bourg) فرانسه‌نك ایالات شرقیه‌سندن (ان) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، پارسك ٤١٨ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ریسوزه) نهری اوزرنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، خسته‌خانه‌سی ومصنع بر کلیساسی واردر. بوراسیله فرانسه‌ده دیکر بر قاچ کوچك قصبه وبیوك قریه بولندیغندن، تفریق ایچون بوکا بورغ آن برسه (B.-en-Bresse) دخی دیرلر.

بورغاز { یاخود بورغاس [« برغوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بورغدورف { (Burgdorf) اسویچره‌نك برنه جهوریتنده و(برنه)نك ١٧ کیلومتره شمال شرقیسنده اولدرق (امن) نهری اوزرنده واقع برقصبه‌اولوب، ٥٠٨٠ اهالیسی وکوردلی معدن صولری واردر. جوارلرنده چیقان پنیرلرك مخزنی حکمنده‌در. بو قصبه‌یه برتود (Berthoud) دخی دیرلر.

بورغوس { (Burgos) اسپانیانك اسکی قستیله خطه‌سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، مادریدك ٢١٣ کیلومتره شمالنده واقعدر. ١٦٠٠٠ اهالیسی، سوری، استحکاماتی، مصنع بر کلیساسی، بیوك بر مناستری، یاغی تجارتی وفائله، بز وچوخه فابریقه‌لری واردر. وقتیله خیلی بیوك وتجارتکاه اولوب، قشتاله قرالیچنك ایلك پایختی ایدی. — بورغوس ایالتی شمالا (سانتاندر) و(ویتوریا)، شرقاً (سوریا)، غرباً (والادولید) و(پالنسیا)، جنوباً دخی (سغوویا) ایالتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٤١٩٦ مربع کیلومتره واهالیسی ٣٤٨٤٦٥ کشیدر.

بورغونیه { (Bourgogne) فرانسه‌نك شرقی جهتنده برخطه اولوب، شمالاً (شامپانیه)، شرقاً (فرانشه‌قونته)، غرباً (بورونه) و(نیورنه)، جنوباً (لیونه)، جنوب شرقی جهتندن

دخی (ساووآ) خطه‌لریله محدود ومحاطدر. وقتیله قسم اعظمی بورغونیه دوقه‌لغنی تشکیل ایدوب، قسم متباقیسی دخی ٤ قوانتلغه منقسم ایدی. مرکز عمومیسی (دیژون) شهری ایدی. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات ومیوه‌لری چوقدر. شرابی مشهور اولوب، (بورغونیه) اسمیله معروفدر. تقسیمات جدیده‌ده بوحطه قوت دور، یونه، سائون مع‌لوآر و(ان) ایالتلرینه تقسیم اولنوب، (اوبه) و(نیوره) ایالتلرینك بعض قضالری دخی بو خطه‌دن معدوددر. بشنجی قرن میلادی‌اوائلنده‌فرانسه‌پی‌استیلا ایدن اقوام جرمانیه‌دن(بوغوند) یاخود (بورگینیون) تسمیه اولنان برقوم آلمانیانك قسم جنوبیسیله آلساسدن واسویجره‌نك بر قسمندن عبارت (بورغونیه قرالغی) نامیله بر دولت تشکیل ایده‌رك، بعده جنوب غربیه طوغری تبدیل مکان ایله بو خطه‌یه یرلشمش، واو وقتدن بری بواسم بو خطه‌یه علم اولمشدر. بو دولت ۸ حکمدار دن عبارتدر، که تاریخ جلوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

غوندیکر	٤١١	الی ٤٣٦
غوندیوق	٤٦٣	
غوندمار	٤٧٦	
شیلپریك	٤٩١	
غودجیسیل	٥٠٧	
غوندبور	٥١٦	
سیجیسموند	٥٢٤	
ایکنجی غوندمار	٥٣٤	

بونك زمانده بورغونیه فرانق دولتی طرفندن ضبط اولنه‌رق، بعده شارلمان طرفندن بر دوقه‌لق حالنه وضع اولنمش؛ وقرون وسطاده دوقه وقونت عنوانلریله برطاقم دره‌بكلرینك تحت‌اداره‌سنده قالوب، برآره‌لق آوستریایه دخی تابع اولمش؛ وآنجق قرن حاضر میلادی اوائلنده فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

بورکلوجه مصطفی { سالف‌الترجمه صماونه قاضیسی اوغلی شیخ بدرالدینك خلیفه‌سی اولوب، چلبی سلطان محمد خان حضرتلرینك دورنده آیدین جهتنده ظهور ایتمشدر. قره برون کوبلرندن اولوب، مرقوم شیخ بدرالدینه انتساب ایتمش، وبونك ایجاد ایتدیکی مذهب‌الجادك نشرینی درعهده ایدوب، بیکلرجه مریدلر وتابعلر پیدا ایتمشیدی. التزام ایتدکلری مذهب اشتراك اموال واملاکدن ودرویشلك وقلندرلك ادعاسندن عبارت اولمغله، خرستیانلردن دخی کندیسنه تابع اولانلر بولنمش؛ وساقز وسیسامه کیده‌رك، اورالرده برطاقم رهبانی دخی قاندیرمشیدی. ۸۲۲ تاریخنده سلطان محمد خان حضرتلری سلانیك جهتنده فتوحاتله مشغول بولندقلری حالده، صاحب ترجمه آیدین طرفنده اعلان عصیان ایتمکله، اون یاشنده بولنان وآماسیه والیلکنه تعیین بیورلمش اولان شهزاده سلطان مرادك معیتنده سالف الترجمه بایزید پاشا تنکیلنه مأمور اولوب، کندیسنی وبر چوق عونه‌سنی اخذوقتل ایتدیکی کبی، معنیسا جهتنده خروج ایتمش اولان رفیق طورلق هوتی دخی دیارعدمه کوندرمشدر.

بورکه { (Borké) انکلیزه‌نك مشهور خطبه‌لرندن‌اولوب، ۱۷۳۰ تاریخنده (دوبلین) ده طوغمش، و۱۷۹۷ ده وفات ایتمشدر. خطبه‌لری وسائر آثار سیاسیه وفلسفیه‌سی پك مقبول اولوب، اون اون بش جلددن عبارتدر.

بورلو { آیدین ولایتنك صاروخان سنجاغنده کوردوس قضاسنه تابع ناحیه‌مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کوردوسك ٤٠ کیلومتره جنوبنده و(کدیز) ایرماغنك قربنده اولدرق، دمیرجی چاینك آلت طرفنده بوایرماغه منصب اولان برکوچك چایك اوزرنده واقعدر. دمیر یول موقفلرندن اولان صالحلیه بر شوسه ایله مربوطدر. — [«اولوبور-لو» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بورنس { (Burnes) انکلیزسیاحلرندن اولوب، هندستانده‌کی انکلیزعسکری ضابطانندن بولنمغله، سند نهری مجراسنك اطرافنده کشفیات‌فنیه اجرا ایتمش اولدیغی‌کبی، افغانستانك ایچندن کچه‌رك، بخارایه قدردخی برسیاحت ایتمش، ومعلومات مفصلهیی حاوی برسیاحتنامه یازمشدر. بعده‌میرالایلقله کابله سفیر اولوب، ۱۸٤۱ده ظهور ایدن اختلالده اورادە قتل اولنمشدر.

بورنو { یاخود برنوح (Bornou) سودان وسطیده وچاد کولنك غرب جنوبیسنده واسع بر مملکت اولوب، شمال شرق جهتندن (غنم)، شمالاً صحرای کبیر، غرباً وغرب جنوبی جهتندن حوصه، جنوباً (مارکی) و(مندره)، جنوب

شرق جهتندن دنی (باکری) مملکتلریله محدود ومحاطدر. تقریباً ۱۱° ایله ۱۵° عرض شمالی و ۳۰′ ۷° ایله ۱۴° طول شرق آره‌لرنده ممتد اولور. بو مملکت (چاد) کولنك حوضه‌سنده بولنمغله، باصیق اولوب، یازین وعلی‌الخصوص مارتدن خزیرانه قدر هواسی پك صیجاقدر. بو موسمده میزان الحراره نادراً ۴۰ درجه‌دن آشاغی اینوب، بورالر دنی پك صیقدر. همان هرکون شدتلی یاغورلر یاغوب، هوا صیجاق اولمغله برابر رطوبتلی ویك کثیف اولور. قوراقلق موسمی تشرین اولدن باشلایوب، بو موسمده هوا سرینجه‌در. کانون ثانیده میزان الحراره ۲۵ درجه‌دن آشاغی وصباحلری ۱۵ درجه‌یه قدر دنی اینر. صولری چوق اولوب، ایکی بیوك ایرماغی واردر، که بری حوصه طاغلرندن نبعاناله غربدن کلن (واوبه) وتام دیکرله (قومادوگو)، ودیکری شرق جنوبیدن کلوب باکرمی حدودینی آیران (شاری) ایرماغیدر. بولنرك ایکیسی‌ده بر چوق چایلرك صولرینی اخذ ایتدکلری کبی، آره‌لرنده ایکنجی درجه‌ده برچوق نهرلر دنی واردر. بوانهارك جمله‌سی (چاد) کولنه منصب اولور. بو کول یاغورلر موسمنده پك چوق توسع ایدوب، اطرافنده‌کی اراضینك برخیلی مقدارینی باصدیغی حالده، قیشین صولری چکیلوب، مسافه‌سی طارلاشیر. قصبه‌وقریه‌لری پك چوق اولوب، مرکزی کولك ساحل غربیسی قریبنده و(واوبه) نهری منصبنك جهت جنوبیه‌سنده واقع (قوقه) یاخود (کوکه) قصبه‌سیدر. بیرنی، نغورنو، دیقووه، دولووه، دوره، ماسکنه، سیندر وسائره دنی ایکنجی درجه‌ده اولان قصبه‌لرندر. اراضیسی پك منبت اولوب، باشلیجه محصولاتی واهالینك مدار تعیشی برنوع داری ایله بقله‌در. نهرلرله کولك کنارلرنده پاموق وچوید پك چابوق یتیشدیکندن، اهالی چالیشمه‌نك یولنی بیله ایدیلر، بوایکی نوع محصولات مملکتی بیوك برثروته مالك ایده‌یلیردی. نهرلرك کنارلرنده ابردی کاغدینك اعمالنده مستعمل نوعدن پك چوق قامشلقلر بولنوب، اهالی بوندن برنوع بز اعمال ایدرلر. یوك ایله کچی قیلندن برنوع چادیرلق اخرام وبعض کلیلر دنی نسیج ایدرلر. حیوانات اهلیه‌سی صیغیر، قویون، کچی، آت، کوپك وسائره‌دن عبارت اولوب، آو حیوانلری وطیورك انواعی دنی پك چوقدر. آریلری دنی چوق اولوب، کلیتلی بال چیقار. آرسلان، پارس، ظرافه وسائر حیوانات وحشیه چوق اولوب، مسك کدیسی دنی چوق بولنور، وبو حیواندن آلنان مسك مملکتیك باشلیجه اخراجاتندندر. چاد کولیله شاری ایرماغنك صولرنده تماسحلر وسو آیغیرلری کثرت اوزره بولنور. حشراتك دنی انواعی واردر. بورنونك اهالیسی کاملاً دین اسلامله متدین اولوب، کندیلری (براوی) تسمیه اولنور، وعربلر عندنده (برناوی) اسمیله معروفدرلر. اساساً اقوام زنجیه‌دن اولوب، تناسب اعضاجه حوصه اهالیسندن کریدرلر. اهالیٔ اصلیه اولان زنجیلره وقتیله مملکتنده حکم سورمش اولان بربرلر ودین اسلامله برابر کلوب یرلشمش اولان برچوق عربلر قاریشوب، بو اختلاطدن اهالینك زنجی‌یه مخصوص اولان سیمالری خیلی دکیشمشدر. لسانلری السنهٔ زنجیه‌دن اولوب، انکلیز میسیونرلرندن (کوله) بو لسانك صرفنی یازمش، وسیاح (بارت) بعض لغتلرینی ضبط ایتمشدر. مملکتزده بولنان زنجیلرك چوغی بورنولی اولمغله، لسانلری جمله‌مزك ایشیتدیکمز لسانلردندر. اهالی ایله هنوز اختلاط ایتمیوب آیریجه یاشایان عربلره بریلیر (شووه) اسمنی ویریورلر. جغرافیون عرب آثارنده بورنو اسمی مذکور اولمیوب، بکری وادریسی (غنم) دولتنی بربیوك دولت صورتنده تعریف ایتدکلرندن، اووقتلرده یعنی سکزنجی قرن هجری اوائلنه قدر بورنونك چاد کولنك شرق شمالی ساحلنده کائن غنم مملکتنه تابع بولنمش اولدیغی آکلاشیلیور. قرن مذکورك اواسطنده اورالرده سیاحت ایدن مشهور ابن بطوطه برنجی اولهرق بورنودن بحث ایدیور. او صره‌لرده غنمده حکم سورن دولتدن برشعبه آیریلوب، بورنوده اعلان استقلال ایتمش، وبعده غنمی دنی ضبط ایدوب، خیلی بیومشیدی. اونجی قرن هجریده بورنو دولتی سودانك اك بیوك دولتی اولوب، حاکمری طرابلس غرب والیلریله بعض تجارت معاهده‌لری عقد ایتمشلردی. مؤخراً اورالری استیلا ایدن (فولا) ویا (فلاح) اقوامی برآره‌لق بورنویی دنی صیقیشدیروب، حاکمك مقر قدیمی اولان (غامباروه) شهرینی تخریب ایتمشلر. سده‌ده، بورنو دولتی ینه انقراض بولیوب، الیوم حوصه‌ده‌کی فلاحلره مقاومت ایتمکده‌در. غنم، باکرمی، مندره وسائر جواره‌کی مملکتلرك کندی

حاکملری وار ایسه‌ده، بورنو حاکمی طانیورلر. حاکم عرب اولوب، یه عرب جنسندن ۱۵۰۰۰ سواری عسکری چیقارمغه مقتدردر. زنجیلردن دخی پیاده عسکری وار ایسه‌ده، اصل قوتی همجنسلری اولان مذکور عرب سواریلرندن عبارتدر. برقاچ سنه اول جانب عالیْ جناب خلافتپناهیدن بورنو حاکمی شیخ عمرحضرتلرینه‌بعض هدایا ارسال بیورلدیغی وبووجهله مملکت اسلامیهٔ مذکوره ایله مرکز خلافت اسلامیه آره‌سنده برمناسبات طریق آچلدیغی معلومدر.

بورنوف (Eugène Burnouf) السنهٔ شرقیه‌ایله توغل ایدن علمانك اك مشهورلرندن اولوب، ۱۸۰۱ده پارسده طوغمش، و۱۸۵۲ده وفات ایتمشدر. هندك لسان قدیمی اولان سانسکری وایرانك اك اسکی لسانی اولان (زند) لسانلرینی تعمیق ایدوب، زردشتك کتابی اولان مشهور (زنداوستا)نك بعض قسملرینی فرانسزجه‌یه ترجمه ومتنلرینی دخی طبع ایتمشدر. سانسکری لساندن دخی بعض آثار قدیمه ترجمه ایتمشدر. هله زند لسانی اك اول اوکرنن وزردشتك آثارینی ترجمه‌یه موفق اولان بو ذاتدر. پارس مکتبلرنده السنهٔ مذکوره معلملکی ایتمش، وآقادمیا اعضاسندن بولنمشدر. — پدری (لویی بورنوف) دخی ادبادن اولوب، یونان ولاتین لسانلرندن بعض کتب معتبره ترجمه ایتمشدر.

بورنهولم (Bornholm)دانیمارقه‌نك بالطیق دکیزنده بر جزیره‌سی اولوب، اسوجك جنوب غربی کوشه‌سی قربنده واقعدر. طولی۳۶ وعرضی ۱۷ کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (رونه) قصبه‌سیدر. معدن کموری، مرمری، کیرچ طاشلری، پورسلین اعمالنه یارار طوپراغی وصید ماهیسی واردر.

بورنئو (Bornéo) بحرمحیط کبیر جزایرندن اولوب، آوسترالیادن صکره کره ارضك اك بیوك آطه‌سیدر. خط استوانك آلتنده واقع اولوب، ′۱۱ °۴ عرض جنوبی ایله ′۶ °۷ عرض شمالی و′۳۸ °۱۰۶ ایله °۱۱۷ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. سواحلی قربنده بولنان بعض کوچك آطه‌لرله برابر مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۷۴۸۷۰۰ مربع کیلومتره اولوب، فرانسه‌نك همان برپنجی جسامتنده‌در. شمال غربی جهتندن بحرچینینك قسم جنوبیسیله، شمال شرقی جهتندن (فلیپین) جزایریله کندیسی آره‌سنده اولان (سولو) دکیزیله، شرقاً (سلب) دکیزیله‌وکندیسیله (سلب) جزیره‌سی‌آره‌سنده‌کی (ماقاسار) بوغازیله، جنوباً کندیسیله (جاوه) جزیره‌سی آره‌سنده اولان (سونده) دکیزیله، غرباً دخی کندیسیله سومطره جزیره‌سی آره‌سنده‌کی (قاریماتا) بوغازیله محاطدر. بورنئو اسمی جزیره‌نك شمال غربیسنده واقع بر اسکله ایله برکوچك یرك اسمی اولان (بورنی) دن مأخوذ اولوب، اوراسنی ۱۵۲۱ تاریخ میلادیسنده کشف ایدن مشهور (ماجلان) طرفندن بتون آطه‌یه اطلاق اولنمشدر. یرلیلر «آطه» دیمك اولان (پولو)، واورالرده ملت حاکمه حکمنده بولنان ملایلر (قالمانتان) یاخود (کلمنتان) تسمیه ایدیورلر.

بورنئو آطه‌سنك ایچ طرفلری تمامیله معلوم اولمیوب، یالکز سواحلی فناً کشف وتحری اولنمشدر. غربدن شمال شرقیه طوغری بر جبال سلسله‌سی ممتد اولوب، بوسلسله‌نك اك یوکسك ذروه‌سی منتهای شمال شرقیسنده واقع (کینی بالو) طاغیدر، که ۴۰۰۰ متره ارتفاعی واردر. بو سلسله‌دن جنوبه وجنوب شرقی وغربیه طوغری اوچ قول آیریلوب، سواحله قدر ممتد اولورلر. بو طاغلردن اینوب جزیره‌نك بر چوق یرلرینی سقی ایله سواحلك هرطرفندن دکیزله منصب اولان نهرلر پك چوق اولوب. اك بیوکلری ساحل جنوبیه اینن (بارینو) ونام دیکرله (بانجرماسین)، ساحل شرقیه اینن (مهاقام)، ساحل غربیه اینن (قاپوآس)وساحل شمالیه اینن (هدیانغ) یاخود (ریانغ) نهرلریدر. اراضیسنك میلانی آز اولوب، نهرلرینك جریانی بطیْ وطولاشیقلی واکثرینك آغزلری قوم سدلریله مسدود اولدیغندن، آطه‌نك اکثر جهتلری وعلی‌الخصوص قسم جنوبیسی فیضان میاه موسملرنده صو آلتنده قالوب، قامشلقلری، چالیلری واورمانلری دخی پك‌صیق ویول ویرمیه‌جك برحالده‌در. بواراضیْ واسعه‌نك قسم کلیسی بووجهله معطل اولوب، پك سیرك اولدرق بعض پرنج وشکر قامشی تارلالرینه تصادف اولنور. بوحاله اولان وخطاستوانك آلتنده بولنان برمملکتده هوانك پك صیجاق وعایله رطوبتلی اولمسی طبیعی اولوب، هله اجنبیلر ایچون پك مهلکه‌در. شمالی قسمنده نوبتله شمال شرق وشمال غربی، وقسم جنوبیسنده شمال غربی وجنوب شرقی موسم روزکار-

لری اسر. سواحله میزان الحراره قریب محلرده سانتیغراد حسابیله اکتوبر ۲۷ ایله ۳۲ درجه‌لری آره‌سنده بولنور. محصولاتی همان پرنجه منحصر اولوب، اهالی صرف پرنجله تعیش ایدرلر. اورمانلرنده پك‌چوق یبانی اشجار مثمره وکراسته‌یه، سفان‌انشاسنه وطاوشانلغه یارار ذی‌قیمت آغاجلرك انواعی بولنور. ترهیاغنه یکزر واکله صالح برماده‌یی حاوی برنوع آغاج دخی واردر. حیواناته کلنجه، فیل وکرکدان بولندیغی مجهول ایسه‌ده، یوستی اهالینك حرب لباسی مقامنده قولالیلان قاپلانلر کثرت اوزره اولدیغی کبی، (اورانغ اوتانغ) دینلن جسیم میمونله سائر میمون انواعی، بر نوع آیی، تاپیر دینلن خنزیره مشابه بر حیوان، برنوع یبانی مانده وسائر حیوانات وحشیه ایله طیورك پك چوق انواعی بولنیور. نهرلرك آشاغی طرفلرنده برنوع تمساح دخی واردر. باغه وبال‌مومی جزیره‌نك باشیجه اخراجاتندندر. ایچ طرفلرنده دمیر وسواحل غربیه‌سنده آلتون معدنلری بولنوب، درهلرك صولرنده دخی آلتون ریزه‌لری مشاهده اولنور. معدن کوری، الماس وبلور دخی بولنوب، جنوب غربی ساحلنده واقع (ماتان) مملکتنك حاکمی دنیاده بولنان الماسلرك الی یوکلرندن معدود بر الماسه مالکدر.

جزیره‌نك اهالیسی وسعت اراضیسنه نسبةً پك آز اولوب، مقدارلری ایکی بچق ملیون قدر تخمین اولنیورسه‌ده، آوروپا دولتلرینه تابع اولان ونسبة مکشوف ومعلوم عد اولنان برلرك بیله مقدار اهالیسی مجهول اولدیغندن، بوعدد صرف فرضیدر، بورنئو اهالیسی اوچ جنسدن مرکب اولوب، بری جزیره‌نك اهالیٔ اصلیه‌سی اولان (دایاق)، ایکنجیسی ملت حاکمه صفتنده بولنان (ملایی) واوچنجیسی عمله وصنعتکار صنفلرینی تشکیل‌ایدن چینلی جنسیدر. بونلردن ملایلر کاملاً دین اسلامله متدین اولوب، وقتیله کمیجیلك وقورصانلقله جزیره‌یه کله‌رك، سواحلك قویلرنده وبیوك نهرلرك کنارلرنده برلشمکله، ساحل بویجه بر چوق حکومتلر تشکیل ایتمشلردر، که حکملری قوتلرینه کوره جزیره‌نك ایچ طرفلرینه طوغری توسع ایتمشدر. اهالیٔ اصلیه دن اولان دایاقلرك دخی برچوغی دین اسلامی قبول ایده‌رك، ملایلره قاریشمشلردر. بوحکومات اسلامیه‌دن جهت جنوبیه‌ده کیلر فلمنك وجهت شمالیه‌ده کیلر دخی انکلیز حکومتنه تابع اولمشلرسه‌ده، بو تابعیتلری رسمی واعتباری اولوب، حقیقتده مستقللردر. ملایلر بحری آدملر اولدقلرندن، اکثر قصبه وقریه‌لری صویك ایچنده قازیقلر اوزرینده‌مؤسس وبعض خانه‌لری عادتا دوبه حالنده‌در. چینلیلر وقتیله عمله وتجار صفتیله جزیره‌یه کلوب، آنجق کلنلر صرف ارککلردن عبارت اولغله، اهالیٔ اصلیه اولان دایاقلرك قیزلریله تأهل ایتدکلرندن، ملز بر حال کسب ایتمشلردر. بونلر آوروپالیلرله برلیر آره‌سنده واسطهٔ تجارت اولوب، پك جالیشقان وآزله قناعت ایدر آدملر اولدقلرندن، اکثریا اوروپالیلره اورالزده ایش براقیورلر. دایاقلره کلنجه، بونلر ایکی صنفه منقسم اولوب، بر صنفی دین اسلامی قبول ایله ملایی‌حاکملره تابع اولمش، وقریه وقصبه‌لر تشکیل ایدوب، زراعتله اشتغال ایتمکه باشلامش، والحاصل دائرهٔ مدنیته کیرمشدر؛ وبرصنفی ایسه الآن حال وحشیتده قالوب، طاغلرده واورمانلرده طولاشمقده‌در. [« دایاق » ماده‌سنه مراجعت.] ذکر اولنان ایکی بچق ملیون اهالیدن یالکز یوز بیك راده‌لرنده اولان چینلیلرله سکسان بیك قدر تخمین اولنان وحشی دایاقلر غیر مسلم اولوب، بشیوز بیك راده‌لرنده اولان ملایلرله دایاقلردن ۱۸۰۰۰۰۰ قدر نفوس دین مبین‌اسلامله متدیندرلر. بناء علیه بورنئوجزیره‌سی ممالك اسلامیه‌دن معدوددر.

جزیره‌نك یوقاریده ذکر اولنان سلسلهٔ جبالك جنوبنده بولنان قسم اعظمی رسماً فلمنکك تابعیتنده اولوب، آنجق دولت مشارالیها اداره‌یه اصلا قاریشمیه‌رق، یالکز سواحلك درت بش یرنده بر مقدار عسکرله بر تجارت وکیلی اقامه ایدیور. جزیره‌ده‌کی فلمنك عسکرینك مجموعی‌ده ۵۰۰ نفره بالغ اولماز. سلسلهٔ مذکوره‌نك شمالنده‌کی ملایی‌حاکملری ایسه بوصوك سنه‌لره کلنجه‌یه قدر بسبتون مستقل اولدقلری حالده، الیوم یالکز (برونی) یاخود نفس بورنئو حکومتی بسبتون مستقل قالوب، بونك شرق شمالی جهتنده واقع (شمالی بورنئو)ونام‌دیکرله (سباح) ایله غرب‌جنوبی جهتنده واقع (ساراواق) مملکتلرینك حاکملری ایسه اخیراً انکلتره دولتنه تابع اولمشلردر. جزیره ۱۵۲۱ تاریخنده مشهور اسپانیول قپودانی ماجلانك رفقاسی طرفندن کشف اولنه‌رق، اسپانیا

وپورتکیز دولتلری ضبطنه چالیشمشلرسه‌ده، موفق اولهمامشلردی، ۱۵۹۸ تاریخندن اعتباراً فلمنك بحریونی بو جزیره‌نك سواحلنه یاشوب، تجارت ایتمکه باشلامش، و ۱۷۷۸ ده جاوه حاکمی بورنئو ساحل غربیسنده متصرف‌اولدیغی اراضی‌یی دولت مشارالیهایه ترك ایتمکله، فلمنك بوجزیره‌ده برحق حاکمیت قزانه‌رق، یرلی حاکملرله عقد ایتدیکی تجارت معاهده‌لرینه برنوع تابعیت ومتبوعیت سوسی ویرمکله، ۱۸۶۴ ده بورنئویی رسماً مستعمراتی عدادینه ادخال ایتمش ایسه‌ده، یوقاریده ذکر اولندیغی اوزره، حقیقتده جزیره‌نك یرلی حاکملری مستقل اولوب، فلمنکك هیچ بر حکم ونفوذی یوقدر.

بورنئو (Bornéo) همنامی اولان آنف‌البیان جزیره‌نك الك بیوك شهری اولوب، شمال غربی ساحلنده وهمنامی اولان برنهرك منصبنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. خانه‌لری صوبك ایچنده قازیقلر اوزرینه مؤسس اولوب، صو جدولری دخی سوقاق یرینی طوتیور. بو شهرك حاکمی جنوباً سلسلهٔ جباله قدر اوزانان وصاغ وصوله طوغری دخی خیلی واسع بر مملکته مالك اولوب، تمامیله استقلالنی محافظه ایتمشدر. جزیرهٔ مذکوره حکومات اسلامیه‌سندن اسماً ورسماً اولسون هیچ بر آوروپا دولتنه تابع اولمیان یالکز بو حکومتدر. اصل اسمی (برونی) اولوب، الك اول کشف اولنان بو شهر اولمغله، آوروپالیلر طرفندن جزیره دخی بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

بورو (Bourou) بحر محیط کبیرده واقع ملوك آطه‌لرینك (سرام) دن صکره الك بیوکی اولوب، ۳° ایله ۴° عرض جنوبی آره‌سنده واقعدر. غیر منتظم بیضوی الشکل بر جزیره اولوب، شرقدن غربه اولان طول اعظمی ۱۴۰ ویا ۱۴۵ کیلومتره‌در. مقداری مجهول اولان اهالیسی سواحلده دین اسلامله متدین ملایلردن وایج طرفلرنده (آدفورا) تسمیه اولنان بر قوم وحشیدن عبارتدر. احوال داخلیه‌سی پك ایی معلوم دکلسه‌ده، پك منبت وکوزل اوه‌لری حاوی اولوب، صولری چوق ونباتاتی متنوع اولدیغی بعض سیاحلرك روایتندن آکلاشیلیور. ملایی ومسلم بر حاکمك تحت اداره‌سنده اولوب، رسماً فلمنکه تابعدر.

بوره مصر ساحلنده ودمیاط قربنده برقصبه اولوب، بوریه اسمیله معروف صاریقلر. له بوری تعبیر اولنان برنوع بالیغك اورادن چیقدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بورهاو (Bœrhave) مشاهیر اطبادن اولوب، ۱۶۶۸ تاریخنده فلمنکك (لیدن) شهری قربنده طوغمش، و۱۷۳۸ ده وفات ایتمشدر. طبابتده فوق‌العاده مهارتله مالك اولمغله، شهرتی بتون عالمه شایع اولمشیدی. طبه دائر بعض اثرلر یازمش، وبو فنه برچوق خدمتلر ایتمشدر.

بوری (Bury) انکلتره‌نك لانچستر ایالتنده وماتچستر) ك ۱۲ کیلومتره شمالنده غربیسنده بر شهر اولوب، ۳۹۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، کور معدنی وپاموق ویوك منسوجات وسائره فابریقه‌لری واردر.

بوریات (Bouriates) سیبریا اقوامندن اولوب، (ایرقوچق) ایالتنده، بایقال کولنك جهت شمالیه‌سنده وآنغره‌ایله یکیسی ایرماقلرینك کنارلرنده ساکندرلر. ایکیوز بیك قدر نفوسدن عبارت اولوب، ۱۶۴۴ تاریخ میلادیسندن بری روسیه‌یه تابعدرلر.

بوریاس (Borée, Boréas) اسکی یونان اساطیرنده شمال روزکارینك الهی اولوب، (آوستریاس) اسمنده برجن ایله شققدن کنایه اولان (آوبی) الهه‌سنك اوغلی زعم اولنوردی. تراکی خطه‌سنده مقیم زعم اولنور، وصاچی صقالی قارله قاریشیق براختیار صورتنده تصویر اولنوردی. لسان رومیده شمال روزکارینه دخی بو اسم ویریلوب، لسان نمزده مستعمل «پویراز» اسمی بوندن مأخوذدر.

بوری سنت ادموندس (Bury-St. Edmunds) انکلتره‌نك (سوفولق) ایالتنده واوندره‌نك ۹۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوزل بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی وحبوبات وپیاغی تجارتی واردر.

بوریسوف (Borissow) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده بر کوچك قصبه اولوب، مینسکك ۵۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع و۶۰۰۰ اهالیی جامعدر.

بوری کولی بواسمله روم ایلینك آطه‌لر دکیزی ساحلنده کول شکلنده

ایکی کورفز اولوب، بری مریج ایرماغنك شرق قولی منصبنده وابنوز قریه‌ده، ودیکری کوملجنه ایله اسکیجه قضالری حدودنده و(لاغوز) کورفزینك ایچ طرفنده واقعدر. ایکنجیسی برنجیسندن بیوك اولوب، أیکیسی دخی دکیرله طار برر بوغازدن اختلاط ایدیورلر.

بورینات (Borinage) بلچیقه‌نك (هنو) ایالتنده برکوچك یراولوب، ۳۲۰۰۰ اهالیسی وپك چوق کور معدنلری واردر.

بورینی (الشیخ بدرالدین حسن بن محمد) مشاهیر ادبادن اولوب، ۹۶۳ تاریخنده نابلس جوارنده واقع (بورین) قریه‌سنده طوغمش، و۱۰۲۴ سنه‌سنده دمشقده وفات ایتمشدر. شعر وادبیات وحدیث وتاریخ وسائر علومده ید طولی صاحبی اولوب، مدت مدیده دمشق شامده وسائر یرلرده تدریسله مشغول اولمش، وزمانی اکابرینك حرمت وتعظیمنه مظهر اولمشیدی. برچوق تراجم احوالی جامع کوزل برتاریخی، ابن فارضك دیوانته پك مقبول بر شرحی، تفسیر بیضاوی اوزرینه تعلیقاتی، مطوله بر شرحی، «السبع السیاره» عنوانیله یدی مجموعه‌سی، مرتب دیوان اشعاری وبرچوق رسائلی وسائر آثاری واردر. شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

یقولون فی الصبح الدماه مؤثر
فقلت نعم لوکان لیلی له صبح
فیا عجبا من ارید لقاه
وفی جفنه سیف وفی قده رمح الخ

بوزاوق آناطولیده بر خطه اولوب، یوزغاد سنجاغنك قسم اعظمندن عبارتدر. شمال وجنوب جهتلرندن قزیل ایرماقله، غرباً بوایرماغك تابعلرندن دلیجه ایرماقله، شرقاً دخی یشیل ایرماق تابعلرندن چقریق چایله وآق طاغله محاطدر. شمال شرق جهتنده (بوداق اوزی) خطه‌سی بولنیور. مرکزی یوزغاد شهریدر. [«یوزغاد» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوزاویوك خداوندکار ولایتنك ارطغرل سنجاغنده سکود قضاسنه تابع ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، سکودك ۱۸ کیلومتره جنوب غربیسنده وبروسه‌نك ۹۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده برکوزل اوه کنارنده واقعدر. بوز رنکنده برتپه‌نك آلتنده بولنوب، بوکی تپه‌لره آناطولیده «اویوك» تعبیر اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. ۷۴۵۴ اهالیسی، قاسم پاشاخیراتندن مزین برجامع شریفی وایکی مدرسه‌سی واردر. جوارلرنده بر چوق مغاره‌لر وبعض آثار عتیقه موجوددر. اووه‌نك اوبرکنارنده واوچ ساعتلق مسافه‌ده (این اوکی) قصبه‌سی بولنوب، مقدما ناحیه مرکزی اوراسی ایدی. اطرافده‌کی طاغلرده خیلی اورمانلر وبیوك آو حیواناتی بولنیور. — ناحیه‌سی ۲۹ قریه‌دن مرکب اولوب، ۱۸۰۰ مربع کیلومتره وسعتنده‌در. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیوندن ومعمولات صناعیه‌سی سجاده وکلیم کبی منسوجاتدن عبارت اولوب، خیلی کراسته دخی چیقار. — بواسمله آیدین ولایتنك منتشا سنجاغنده مرکز لوا اولان مغله قضاسنه تابع بر ناحیه دخی اولوب، ۲۵ قریه‌دن مرکبدر.

بوزبابا (Hagios Strati) آطه‌لر دکیزی جزایر صغیره‌سندن اولوب، لمنینك ۳۵ کیلومتره قدر جنوب غربیسنده واقعدر. غیر منتظم بر مثلث شکلنده اولوب، ساحل غربیسنده همنامی اولان برقریه بولنور. اهالیسی ۱۱۰۰ کشی قدر اولوب، جلهسی رومدر. بوآطه جزایر بحرسفید ولاینك لیمنی سنجاق وقضاسنه تابع برناحیه صورتنده اداره اولنور.

بوزبرون مرمره دکیزنده ازمید کورفزیله کلیك کورفزی آره‌سنده شرقدن غربه طوغری ممتد اولان شبه جزیره‌نك منتهای غربیسنده واقع بر برون اولوب، اوکنده دائما برآز صالندی حاصل اولور. اسم قدیمی دکیز الهنه نسبتله یونانیلر عندنده (بوسیدونیون) ورومالیلر عندنده (پتونیوم) ایدی.

بوزجان نیشابورله هرات آره‌سنده ونیشاپوردن ٤، هراتدن ٦ قوناقلق مسافه‌ده برکوچك قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بوزجه آطه (Ténédos) آطه‌لر دکیزنده کی جزایر صغیره‌دن اولوب، قلعهٔ سلطانیه مدخلنك جنوب غربیسنده وکلیدبحردن ۲۲ کیلومتره‌لك مسافه‌ده اولدرق، تروآ خرابه‌لری قربنده‌کی آناطولی ساحلنك ٥ کیلومتره آچیغنده واقعدر. قویروقلی پیانو شکلنده اولوب، شرقدن

غربه اولان طولی ۹، وشمالدن جنوبه اولان عرضی ۵ کیلومتره‌در. اهالیسی ۳۶۶۷ کشیدن عبارت اولوب، ۱۲۱۴ی مسلم وترك وقصوری رومدر. محصولاتی باشلیجه اوزومدن عبارت اولوب، حبوبات متنوعه ایله میوه وسبزه‌لرك انواعی دخی حاصل اولور. شرابی مشهوردر. شمال شرق ساحلنده مرکزی اولان همنامی برقصبه بولنوب، قلعه‌سی ولیمانك اوکنده‌کی کوچك بر آطه‌ده فناری واردر. ساحل غربیسنده قیالق بعض صیغلر بولندیغندن، او طرفده دنی برفنار موجوددر. آطه‌نك اطرافنده بعض کوچك وایصسز آطه‌لر دها واردر. بوزجه آطه جزایر بحرسفید ولایتنك لیمنی سنجاغنه ملحق بر قضا صورتنده اداره اولنور. آطه‌ده ۳ جامع شریف، ۱ تکیه، ۱ مدرسه، ۱ کلیسا، ۱ رشدیه مکتبی ورومله مخصوص ذکورواناث ایچون مکاتب رشدیه واعدادیه واردر.

بوزطاغ { بواسمله آناطولینك آیدین ایالتنده ایکی طاغ واردر. بری ازمیرله صاروخان سنجاقلری آره‌سنده شرقدن غربه ممتد اولەرق، جهت شرقیه‌سنده ازمیرله آیدین سنجاقلری آره‌سنده اولان جمعه طاغنه ملاصق اولور، وجهت غربیه‌سنده نیف وبیرون آبادك اوستندن مغنیسایه طوغری برقول اوزاندقدن صکره، برقولی‌ده ازمیرك جنوبندن کچه‌رك، تاقره‌برونه قدر اوزانیر. بوطاغله جمعه‌طاغی آره‌سنده کوچك مندرس وادیسندن عبارت کوزل براووه بولنیور. بوز طاغك اکثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، اتکلرندن بر چوق چایلر آقغله، وجه جنوبیسنده اولانلر کوچك مندرسه، ووجه شمالیسنده اولانلر دنی کدیز ایرماغنه دو. کیلورلر. — دیکری دنی آیدین حدود شرقیه‌سنده ودکیرلی سنجاغنك جهت جنوبیه‌سنده قزیل حصار جوارندن باشلایەرق، جنوب غربیه اوزانمغله، منتشا سنجاغنه داخل اولوب، مغلەنك جهت جنوبیه‌سندن مرورله، کویجکز کولنه قدر ممتد اولور. بونك دنی اکثر طرفلری اورمانلرله مستور اولوب، شمالی اتکلرندن آقان چایلر بیوك مندرسه منصب اولور.

بوزطغان { آیدین ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، آیدینك ۶۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده، بیوك مندرسه تابع (آق صو) ونام دیکرله (آرپه چایی) کنارنده، کوزل بر اووه‌ده واقعدر. باغ وباغچه‌لری چوق‌اولوب، برقاچ جامع شریفی، برایکی مدرسه‌سی، برمکتب ابتدائیسی وبش آلتی بیك اهالیسی واردر. دمیریول موتفلرندن اولان نازللیه برشوسه ایله مربوط اولوب، کرك مذکور آق صو وکرك بیوك مندرس اوزرنده کوپریلری واردر. — بوزطغان قضاسی مذکور آق صو حوضه‌سنك قسم اسفلندن عبارت اولوب. شمالاً بیوك مندرس مجراسیله نازللی قضاسندن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً وشرق جنوبی جهتندن دکزلی سنجاغیله، جنوب غربی جهتندن منتشا سنجاغیله، غرباً دنی چینه قضاسیله محدود ومحاطدر. یکی‌پازار ناحیه‌سنی دنی شامل اولدیغی حالده، ۵۳ قریه‌دن مرکب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۲۶۰۷۰ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لر‌دن وپاموق، آفیون وسائره‌دن عبارتدر. — آطنه ولایتنك قوزان سنجاغنده قارص ذوالقدریه قضاسنك شرق جنوبی جهتنده دنی بواسمله برناحیه واردر.

بوزقیر { قونیه ولایت وسنجاغنده ولوانك قسم غربیسنده بر قضا اولوب، مرکزی (سرسناد) قصبه‌سیدر. شمالاً بکشهری، شرقاً نفس قونیه وقره بکار، جنوباً خادم قضالریله، غرباً دنی تکه سنجاغیله محدود ومحاطدر. اراضیسی قسماً طاغلق اولوب، کوزل اووه‌لری دنی حاویدر. صوغله کولی بوقضاده اولوب، مرکز قضا ایچندن کچن نهر خادم طاغلرندن وبلوران ناحیه‌سندن کلن دیکر ایکی چایله برلشدکدن صکره، بو کوله منصب اولور. اراضیسی محصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. معمولات صناعیه‌سی کلیم، عبا، سختیان وتفنك وطبانجه کبی شیلردن عبارتدر. بلوران ناحیه‌سیله برابر ۹۴ قریه‌یی حاوی اولوب، جمله‌سی مسلم اولمق اوزره ۳۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوزلق چایی { ایچ ایل سنجاغنك اورته‌سندن کچن کوك صونهرینه تابع برچایدر، که قونیه‌ولایت وسنجاغنك خادم قضاسی طاغلرندن نبعانله، شرقه وبعده بوغا طاغی‌سلسله‌سنك یربوغازندن بالمرور جنوبه طوغری آقه‌رق، تقریباً

۱۲۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، مذکور کوك صویه منصب اولور.

بوزوز { اندلسك شرق جهتنده برقصبه اولوب، (ابن بوزوزی) دیمکله معروف اولان ابوالقاسم محمدبن عبدالله کبی بعض مشاهیر ادبانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بوژوله { (Beaujoulais) فرانسه‌نك تقسیمات سابقه‌سنده (لیونه) خطه‌سنك قسم شمالیسندن عبارت برکوچك خطه ایدی. الیوم (رونه) ایله (لوآره) ایالتلرینه منقسمدر. مرکزی (بوژو) قصبه‌سی ایدی. بوخطه ابتدا بارونلق وبعده قونتلق تامیله نیم مستقل صورتده اداره اولنه‌رق، خیلی وقت بوربون واورلیان خاندانلرینه منسوب بولنمشدر. شرابی مشهوردر.

بوستانزاده { (محمدافندی) سلطان مراد خان ثالث دورنده مشیخت اسلامیه مسندینه نائل اولان علمادن اولوب، سلطان سلیمان خان دوری علماسندن تیره‌لی بوستان مصطفی افندینك اوغلیدر. ۹۴۲ تاریخنده درسعادتده تولد ایدوب، عرب زاده وقاضی زاده وخواجه چلبی کبی علمادن تحصیل واستفاده ایله، علی الاصول دور مدارس ایتدکدن صکره، قطع مراتب ایده‌رك، ۹۸۱ سنه‌سنده شام، ۹۸۳ ده بروسه ومتعاقباً ادرنه، ۹۸۴ ده استانبول مولویتنه تعیین اولندقدن صکره، ۹۸۵ ده آناطولی و۹۸۸ ده دخی روم‌ایلی قاضیعسکری اولمش؛ و۹۹۱ ده مصر ملاسی اولدقدن صکره، ۹۹۵ ده ثانیاً روم ایلی قاضیعسکرلکنه تعیین اولنه‌رق، ۹۹۷ تاریخنده مسند فتوایه ترفیع اولنمشیدی. ایکی سنه‌یی متجاوز بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۰۰۰ تاریخنده عزل اولنه‌رق، بر سنه صکره ثالثاً روم ایلی قاضیعسکری اولوب، متعاقباً ایکنجی دفعه اولهرق، مسند مشیختی احراز ایتمش؛ وپادشاه مشارالیهك آخر سلطنتلرینه‌دك ایکی وسلطان محمد خان ثالث دورنده دخی اوچ سنه‌یه قریب مسند فتواده قالوب، ۱۰۰۶ تاریخنده ارتحال ایتمشدر. مدت مشیختی دفعتینده ۷ سنه‌یه قریبدر. عالم وفاضل بر ذات اولوب، عربی وترکی اشعاری وبعض تقریظلری واردر. صمانیده‌ده بر مسجد بنا ایتدیرمشیدی. شهزاده جامعی حولیسنده مدفوندر. — مشارالیهك اقرباسندن بوستانزاده علی ومصطفی ویحیی افندیلر دخی اوعصر علماسندن‌اولوب، روم ایلی قاضیعسکرلکنه قدر چیقمشلردر.

بوسترا { (Bustra) شامده‌کی (بصری) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«بصری» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوستون { (Boston) انکلتره‌نك (لینقولن) ایالتده، (لینقولن) ك ۴۴ کیلو. متره جنوب شرقیسنده و(ویتهام) نهری منصبنك قربنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، جد. وللری، مصنع بر کلیساسی، متعدد مکتبلری وسائر مؤسسات خیریه‌سی، قطران، کراسته وکتنویر تجارتی واردر. کلیساسنك چاك قله‌سی ۹۵ متره ارتفاعنده اولوب، فنار قله‌شی اتخاذ اولنمشدر.

بوستون { (Boston) آمریقاده ممالك مجتمعه‌دن (ماساچوست) جمهوریتنك مرکزی اولان بر شهر واسکله اولوب، ماساچوست قوینده و(چارلس ریور) نهرینك منصبنده واقعدر. محللری حکمنده اولان (قامبریج) و (چلسیا) ایله برابر ۴۴۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك وکوزل لیمانی، کوزل ریختملری، ایکی بیوك کوپریسی، جسیم ومصنع ابنیه‌سی، (فرانقلن) اسمیله برکوزل میدانی، فنون وصنایع آقادمیالری، دارالفنونی، کتبخانه‌سی، موزه‌شی، طب وتاریخ وسائره مخصوص جمعیات علمیه‌سی، متعدد مکتبلری، پك چوق فابریقه‌لری وایشلك تجارتی واردر. آمریقانك ایکنجی اسکله‌سی اولوب، انکلتره وسائر طرفلره مقفن صورتده ایشلر واپور قومپانیه‌لری وایچ طرفه طوغری تمدید اولنمش دمیریوللری واردر. کلیتلی یاموق، قهوه، شکر، بغدای، کراسته وسائره اخراج ایدر. حکیم مشهور (فرانقلن)ك وطنیدر. بوشهر ۱۶۳۰ تاریخنده باشلیجه انکلتره‌ده‌کی بوستون اهالیسندن اولان‌انکلیز مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنوب، ممالك مجتمعه‌نك استقلالنی انتاج ایدن حرکت اك اول بو شهرده ظهور ایتمشدر.

بوسعید { سلطان — (ابوسعیددن مخففدر) سلالهٔ چنکیزیه دن ایرانده حکومت سورن ایلخانیان دولتنك حکمدار اخیری اولوب، سلطان محمد خدابنده (بن ارغون بن ابقا

بن هلاکو)نك اوغلی ودولت مذکورهنك هلاکودن اعتباراً طقوزنجی پادشاهیدر. پدرینك وفاتی اوزرینه ۷۱٦ تاریخنده، ۱۳ یاشنده اولدیغی حالده، سلطانیه ده تخت حکمداریه جلوس ایتمشدر. حداثت سنی جهتیله ابتدا وزیری امیر چوبان اداره ملك ایتمشدر. امیر چوبانك قیزی بغداد خاتونی تزوجله، بوکا فوق العاده میل ومحبتی اولدیغندن، امور سلطنتی بونك الینه تسلیم ایتمشیدی. بعده ینه بوقادینك سببندن امیر چوبانه مغبر اولوب، کندیسنی سکز اوغلیله برابر قتل ایتمشدر. ۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره ۷۳٦ تاریخنده اراذه وفات ایدوب، جنازه سی سلطانیه یه نقل ودفن اولنمشدر. وارث براقامغله، وفاتندن صکره برطاقم طوائف ملوك ظهور ایدهرك، ۵۰ سنه قدر ایران هرج ومرج اولدقدن صکره، تیمورلنك ظهور ایتمشدر.

بوسفور (Bosphore) «اوکوز چکیدی» دیمك اولان بر اسمی اسکی یونانیلر ایکی بوغازه اطلاق ایدرلردی، که بونلرك بری استانبول بوغازی ودیکری قره دکیزله آزاق دکیزی آره سنده اولان قریم بوغازیدر. برنجیسنه الیوم اجنبیلر طرفندن بواسم ویرلمکدهدر. [«استانبول بوغازی» مادهسنه مراجعت.] — بو اسمله زمان قدیمده قریمده وآزاق دکیزینك سائر ساحللرنده بر کوچك دولت وار ایدی، که آیدین ولایتی ساحللنده وبیوك مندرسك منصبنده بولنمش اولان (میلت) شهر قدیمی اهالیسندن بر طاقم مهاجرلر طرفندن تأسیس اولنهرق، قبل المیلاد ۵۰۰ تاریخلرندن بعد المیلاد ۳۰۰ تاریخلرینهدك دوام ایدوب، بعده غوتلر طرفندن محا اولنمشدر. مرکزی (تانایس) شهری اولوب، اولبیا، فاناغوریه، خرسون وتئودوسیه اسملریله برقاچ معمور قصبهلری دخی وار ایدی.

بوسنه (Bosnie) آوروپای عثمانینك منتهای شمال غربیسنده بر بیوك خطه اولوب، ایچندن جریان ایدن نهرك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

موقع وحدود ومساحهسی. — اصل بوسنه الیوم بواسمله معروف اولان خطهنك شرق وشمال جهتنده واقع قسم اعظمندن یعنی ورباج ایله صاوه ودرینه نهرلری آره سنده اولان یرلردن عبارت ایسه ده، فتوحات عثمانیهدن اول بوسنه قرالری خرواتستانك برپارچهسیله هرسك و (راشیا) یعنی یکی بازار خطهلرینی دخی ضبط ایتمش اولدقلرندن، بویرلر دخی بوسنه اسمنك مدلولنه داخل اولمشلردر. بوسنه خطهسی ۴۲°۲۵′ ایله ۴۵°۱٦′ عرض شمالی و ۱۳°۲۴′ ایله ۱۸°۴۵′ طول شرق آره لرنده ممتد اولور. حدودی قتارو کورفزندن باشلایهرق، ودرعقب ساحل بحری براقوب، دالماچیایی آیران (دینار) آلپلری سلسلهسنی تعقیب ایدهرك، شمال غربیه طوغری ایلریلیوب، آوستریا طوپراغی ایچنده بر برون تشکیل ایتدکدن صکره، (اونه) وبعده (صاوه) نهرلرینك مجراسنجه شرقه طوغری ممتد اولهرق، (درینه) نهرینك منصبنده صربیه حدودینه ملاصق اولور، واورادن جنوب وجنوب شرقیه طوغری اینهرك، آرناودلق قطعهسنه واصل اولور. قره طاغ ایسه بوسنهنك جنوب غربیسنده بریامه شکلنی ابراز ایدیور. بووجهله بوسنه غرباً دالماچیا ایله، شمالاً آوستریا ومجارستان دولتلرك خرواتستان واسقلاووئیا خطهلریله، شرقاً صربیه ایله، جنوباً دخی آرناؤدلق وقره طاغله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیهسی تقریباً ۶۲۰۰۰ مربع کیلومتره در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — بوسنه خطهسی طاغلق بر یر اولوب، هرنه قدر سرمدی قارلرله مستور اولهجق یوکسکلکده جبالی یوغیسه ده، ارتفاع وسطیلری ۱۰۰۰ ویا ۱۵۰۰ مترهرادهلرنده واکثری کلسدن عبارت برچوق طاغلرله مستور اولهرق، بوطاغلرك اکثری جنوبدن شماله وشمال شرقیه طوغری اوزانیرلر. بوطاغلرك اك یوکسك محللری جنوب جهتنده اولوب، شماله طوغری اوزاندقجه کسب انحطاط ایدرلر. بوسنه طاغلری اساساً برطرفدن آلپ سلسلهسنه وبر طرفدن شار وبالقان سلسلهلرینه مربوط اولوب، آلپ ایله بالقان آره سنده بر واسطهٔ ارتباط حکمندهدرلر. بوسنه طاغلرینك اك جسیمی دالماچیا حدودینی آیران (دینار آلپلری) اولوب، بو سلسلهنك اك یوکسك ذروهسی قره طاغ حدودی داخلنده بولنان (قوم) طاغیدر، که ۲۸۵۰ متره ارتفاعی واردر. بونك شمال غربیسنده ۲٦۰۰ متره ارتفاعی اولان (دورمیتور) جبل منفردی اولوب، اوچنجیسی دخی (ورباج) منبعلرنده واقع (زك) طاغیدر، که ۲۱۱۱ متره ارتفاعی واردر.

حدوده‌ده‌کی دینار آلپلری ذروه‌لرندن (پرولوغ) طاغی ۱۹۵۰ متره ارتفاعنده‌در.

صولر اعتباریله هرسك بوسنه‌دن آیری اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلری نمایله طونه‌یه تابع صاوه نهری مائله‌سنده اولدیغی حالده، هرسك آدریاتیق دکیزی مائله‌سنده واقع اولوب، بتون میاه جاریه‌سنی جمع ایدن (فارنده) ایرماغی (دینار) آلپلرینی شق ایله، دالماچیانك ایچندن کچه‌رك، فارنده قنالی دنیلن بر اوزون کورفزه منصب اولور. بوسنه‌نك سائر نهرلری عمومیت اوزره جنوبدن شماله آقه‌رق صاوه ایرماغنه منصب اولورلر. (صاوه) نهری آوسترپا ومجارستاندن کلوب، (اونه) ایله برلشدکدن صکره دولت مشارالیها ایله بوسنه آره‌سنده‌کی حدودی وبعده صربیه ایله آوسترپا ومجارستان حدودینی تشکیل ایله طونه‌یه منصب اولور. بوسنه خطه‌سندن صاوه نهرینه دوکیلن انهارك باشلیجه‌لری درت اولوب، غربدن باشلایه‌رق، اونه، ورباج، بوسنه ودرینه نهرلریدر. (اونه) نهری خرواتستان عثمانی تعبیر اولنان بهکه سنجاغنك جهت جنوبیه‌سنده نبعانله، شماله وبعده شرق شمالیه طوغری جریان ایده‌رك، برخیلی مسافه‌ده، بوسنه ایله آوسترپا ومجارستان آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، صاوه نهرینه دوکیلور. (ورباج) نهری هرسك حدودینی وبناءعلیه آدریاتیق مائله‌سنی آیران طاغلردن نبعانله، تراونیك وپنالوقه سنجاقلرینی شق ایده‌رك، جنوبدن شماله جریان ایدر. (بوسنه) نهری یه مذکور طاغلردن وبوسنه سرایینك جهت جنوبیه‌سندن نبعانله، نفس بوسنه خطه‌سنك اورته‌سندن بالمرور، جنوبدن شماله جریان یدر، وصاغدن باشلیجه (بوشتریچه) ایله (اسپرچنه) چایلرینی اخذ ایده‌رك، صاوه‌یه دوکیلور. درینه نهری هرسكك قسم شرقیسیله یکی بازاردن وقره‌طاغ وآرناؤدلق حدودندن کلن (بیوا)، (تارا) و(لیم) کبی نهرلرك اجتماعندن بالتشکل، برخیلی مسافه ده صربیه حدودینی بعدالتفریق صاوه‌یه منصب اولور. یکی بازارك منتهای جنوبنده غربدن شرقه وبعده جنوبدن شماله آقان (ایبار) نهری ایسه صربیه‌یه دخول ایله، ینه صاوه‌یه تابع اولان (موراوه) نهرینه دوکیلور. بو تعداد اولنان بیوك نهرلره منصب اولور بوقوق کوچك چایلر بولندیغی کبی، طوغریدن طوغری یه‌صاوه‌یه دوکیلور برقاچ چای دهاواردر، که بونلرك اك بیوکی (اونه) ایله (ورباج) آره‌سنده اولان (سانه) نهریدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بوسنه‌نك هواسی عمومیت اوزره‌صوغوق وغایت صاغلام اولوب، آنجق درجهٔ برودت ارا- ضیسنك ارتفاعنه تابعدر. اك صیجاق محللری درینه نهرینك وادیسیله صاوه نهرینه قریب اولان قسم شمالیسی‌اولوب، هله بهکه جهتی ونفس بوسنه‌نك یوکسك یرلری پك صوغوقدر، وقیشین آلتی آی قار آلتنده بولنوب، میزان‌الحراره صفردن آشاغی ۱۵ ایله ۲۲ آره‌لرنده اولور. بوسنه‌نك همان هیچ بر طرفنده بطاقلق اولیوب، طاغلردن غایت کوزل صولر آقدیغندن، یازین جنت آسا بریردر.

یالکز هرسكك اراضیسی برآز قورو وطاشلق اولوب، بوسنه‌نك سائر طرفلرنده اراضی غایت منبت ومحصولدارایسه‌ده، اهالیسی‌پك چالیشقان‌اولمدقلرندن، اراضیسنك یالکز اونده بری مزروع وبر اوقدری چایرحالنده اولوب، قصوری اورمان، مرعی واراضیٔ خالیه‌دن عبارتدر. مع هذا حاصل اولان بغدای، آرپه ومصر محصولاتی مملکتی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقداری‌ده دالماچیایه اخراج اولنور. داری دخی کلیتله حاصل اولور. میوه‌لری وعلی‌الخصوص اریك، کراز، آرمود، الما، آیوه، جویز، فندیق، وجنوب جهتلرنده شفتالی، زردالی وبادم پك‌چوق وپك ایی اولوب، اوزوم اکثر طرفلرنده کامله ایره- میور، وشراب اولمیور. بناءً علیه اهالی اریکدن چیقاردقلری و(اشلیوند) تعبیر ایتدکلری برنوع راقیی کثرتله استعمال ایدرلر. سبزه‌لری دخی چوق‌اولوب، علی‌الخصوص لحنه کلیتله یتیشدیریلیر، وصرف‌اولنور.

چایرلریله مرعالرینك کثرتی پك‌چوق حیوانات واغنام بسلمکه مساعد اولمغله، بوسنه‌ده وعلی‌الخصوص پنالوقه وبلنه جهتلرنده قیون، کچی، صیغیر وآت کبی حیوانات اهلیه کثرتلی اولوب، بوسنه‌نك مشهور آتلری دخی اورالرده یتیشیر. حیوانات وحشیه‌سی طوموز، آیی، قورد، تیلکی، کیك، طاوشان‌وسائره- دن عبارت اولوب، هله قوردلر بوسنلرندن خیلی تجارت اجرا اولنه‌جق درجه‌ده چوقدر. اورمانلری پك چوق وپك واسع اولوب، اقمنه مخصوص اولان

اشجارك هر نوعی وعلی الخصوص میشه‌نك پك اعلاسی بولنور، ونهرلر کراسته ایندیرلمسنه پك مساعددر.

معادن جهتجه بوسنه دنیانك اك زنکین یرلرندن اولوب، آلتون وکومش معدنلری بولندیغی کبی، دمیر معدنی دخی همان هرطرفنده موجوددر. آرسنیق وقورشون معدنلری دخی جابجا بولنور. طوزلدده وسائر بعض طرفلرنده قیا طوزی ویکی بازار ایله بوسنه سرایو وپنالوقه جوارلرنده معدن صولری واردر. معادن موجوده‌دن اخراج اولنانلری پك آزدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بوسنه قطعه‌سنك اهالیسی تقریباً ۱ ۲۵۰ ۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، بونلرك تقریباً ۵۰۰ ۰۰۰ ی مسلمان، ۵۸۰ ۰۰۰ ی اورتودوقس، ۱۵۰ ۰۰۰ ی قتولیك، ۱۳ ۰۰۰ ی چنکانه و ۸۰۰۰ ی یهودیدر. عمومیتاوزره اهالی اسلاو جنسیتنه منسوب اولوب، یالکز یکیبازار جهتنده اهالینك نصفی آرناؤددر. بوشناقلر یعنی بوسنه اهالیسی جنوبی اسلاو اقوامندن صرب قومنه منسوب ایسه‌لرده، کرك لسانجه وکرك اخلاق وعاداتجه صربلیلردن خیلی فرقلی اولوب، اسکیدن بری آیریجه یاشامش واداره اولنمشلردر. مسلمانلری دخی اولسانله متکلم ایسه‌لرده، مکتبلرنده کندی لسان وادبیاتلرنده تحصیل ایتمیوب، ترکجه وعربجه اوقورلر. اورتودوقسلر لسانلرینی روس وبلغارلره مخصوص اولان حروفله ولاتین دینلن قتولیکلری آوستریا خرواتلری کبی لاتین حروفیله اوقویوب یازارلر.

تقسیمات جغرافیه وسیاسیه‌سی. — یوقاریده دیدیکمز کبی، بوسنه قطعه‌سی: نفس بوسنه، خرواستان عثمانی، هرسك و(راشیا) یعنی یکیبازار اسملریله درت خطه‌دن مرکب اولوب، اوته‌دن بری برایالت صورتنده اداره اولنه کلمش ایکن، مؤخراً هرسك بر قاچ دفعه آیریجه بر ولایت اتخاذ اولنمش ایدی. آوستریانك ادارهٔ موقتهسی آلتنده کیردکدن صکره بوسنه ایله هرسك توحید اولنوب، یکیبازار خطه‌سی ادارهٔ عثمانیه‌ده قالمغله، ایکی سنجاق اعتبار اولنه‌رق: قوصوه ولایتنه الحاق اولنمشدر. بناءً علیه یکیبازارك تقسیماتندن «قوصوه» ماده‌سنده بحث اولنه‌جغندن، بوسنه قطعه‌سنك بو خطه‌دن بشقه اولان تقسیماتی بروجه زیر بیان ایدرز:

سنجاق	قضا	ناحیه
سرای	سرای	
	قوینیجه	
	چلبی بازاری	
	قلادینه	
	ویشغراد	
	چانیجه	غوراژده
	ویسوقه	
ازوورنیق	طوزله	طوزلهٔ بالا
	پرچقه	
	بلنه	
	ازوورنیق	
	سربرنیجه	
	پرچه	
	مغلای	
	غرادچانیجه	
	عزیزیهٔ زیر	عزیزیهٔ بالا
	قلعه	موددیج
پنالوقه	پنالوقه	یرناور
	غرادشقه	
	تشنه	دبوی
	درینڈ	برود
	ژیجه	
بهکه	بهکه	
	نوه‌سل	
	اوستروشجه	
	قوستانیجه	
	معدن	
	پریدور	قوزارجه
تراونیك	تراونیك	ازنیجه
	یایجه	بوغوینه وقف بالا کوپرس
	پروزور	
	غلاموچ	
	دومنه	
هرسك	موستار	
	تره‌بین	قوریانیك
	لپوشقه	
	پوچتل	غبله
	استولچه	
	قونیجه	
	غاچقه	
	نوه‌سین	
	فوچه	

بو وجهله ادارهٔ عثمانیه‌نك اك صوك تقسیماتنده بوسنه ولایتی ٦ سنجاق، ٤٢ قضا و ١٤ ناحیه‌یه منقسم ایدی. آوسترياليلرك بو تقسیماته نه درجه‌یه قدر رعایت ایتدکلری مجهولدر.

شهر وقصبه‌لری. — بوسنه‌نك اك بیوك واك کوزل شهری مرکزی اولان (سرای) اولوب، تقریباً ٥٠٠٠٠ اهالیسی واردر. ایکنجی درجه‌ده اولان پنالوقه‌نك ١٨٠٠٠، ازوورنیقك ١٤٠٠٠، تراونیك ١٢٠٠٠، موستارك ٩٠٠٠، تربینك ٩٠٠٠، طوزله‌نك ٧٠٠٠ اهالیسی اولوب، دیکر قصبه‌لرینك اهالیسی بش بیکدن آشاغیدر.

معارف وصنایع وتجارتی، طرق ومغابری. — بوسنه‌نك هرنه قدر سواحل بحریه‌سی اولمدیغی کبی، دالماچیا اسکله‌لرندن کلن یولار دخی پك فنا ایسه‌ده، صاوه‌ده برود، (برییر) ونووی کبی اسکله‌لری پك ایشلك اولوب، بیوك نهرلری نقلیاتی تسهیل ایتدیکی کبی، آوسترياليلر برودن سرایه ونووبدن پنالوقه‌یه قدر ایکی دمیریول خطی تمدید ایدرك، بونلری سلانیکدن متروویچه‌یه کدن خطله دخی برلشدیرمك اوزره بولندقلرندن، بوسنه‌نك تجارتی کوندن کونه ترقی ایتمکده، ومعهذا الان موقع واراضیسنك درجهٔ مساعده‌سندن پك آشاغی بولنمقده‌در. معارف پك کری اولوب، اورتودوقس اهالی صربلیلرك ادبیات ونشریاتندن وقتولیکلر آوسترياً اسلاولرینك آثارندن استفاده‌یه چالیشیورلر ده‌ده، کندیلرینه مخصوص مؤسسات علمیه پك آزدر. مسلمانلرك ایسه مکتبلری پك آز ونقصان اولوب، آوسترياك اشغالندن اول مرکز ولایته بولنمش اولان مکتب اعدادیهٔ عسکری بالطبع لغو اولندیغی کبی، دارالمعلمین ودارالشفقه ایله سنجاق وقضا مرکزلرنده بولنمش اولان مکاتب رشدیه‌نك دخی نه حاله بولندقلرینه دائر برکونه معلوماتمز یوقدر. صنایع محلیه پك کری اولوب، باشلیجه کورك اعمالی و قراینه ویتاغان کبی بعض اسلحه ایله بز ویوکدن بعض قیا منسوجاتدن وایچ یاغندن معمول برنوع قباصابونله سختیاندن عبارتدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بوسنه قطعه‌سی زمان قدیمده ایلیریادن معدود اولوب، (دالمات) دینلن ووحشیلکله مشهور اولان بر قوم ایله مسکون ایدی. قبل‌المیلاد ٢٠٠ تاریخلرنده رومالیلر بوقومله محاربه‌یه کیریشوب، ایکیبوز سنه‌دن زیاده اوغراشدقدن صکره، میلادك ٣٧ تاریخنده بونلری رام ایتمکله مقتدر اوله‌بیلمشلردی. روما دولتنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغی حصه‌سنه دوشوب، میلادك آلتنجی قرنی اواخرنده اسلاو اقوامندن ابتدا خرواتلر وبعده صربلر داچیاده یرلشمشلر ایکن، متعاقبا پچنك وسائر اقوام تاتاریه طرفندن اورادن طرد واخراج اولنمغله، صربیه وبوسنه‌یی ضبط واسکان ودالماتلر وایلیریانلرله بالامتزاج بوشناق قومنی تشکیل ایتمشلردر. بونلر قسطنطینیه روم ایمپراطورلرینه تابع اولمغله برابر، کندیلرینه مخصوص نیم مستقل حکومتلری دخی اولوب، اون برنجی قرن میلادیده برآره‌لق مجارستانه تابع اولمشلردی. بعده کسب استقلال ایتمشلردیسه‌ده، اون بشنجی قرن میلادیدن اعتباراً بینلرنده تفرقه ونفاق حاصل اولوب، ٧٨٦ تاریخ هجریسنده حضرت خداوندکار غازی طرفندن فتح اولنمش ایسه ده، مؤخراً تصرف عثمانیدن چیقمش، و٨٦٧ده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن استخلاص اولنه‌رق، نهایت دور سلطان سلیمانیده مهاجر مظفریتی بو قطعه‌یی تامیله دولت عثمانیه‌یه قزاندیرمشدر. بعدالفتح اهالینك نصفنه قریب مقداری دین مبین اسلامی قبول ایتمشلردر. برلین معاهده‌سنك حکمنجه اداره‌سی موقتاً آوسترياً ومجارستان دولتنه احاله اولنمغله، ١٢٩٥ده دولت مشارالیهانك اداره‌سنه کچمشدر. یالکز (راشیا) یعنی یکیبازار خطه‌سی اداره عثمانیه‌ده قالوب، قوصوه ولایته ملحق اولمق اوزره، یکیپازار وطاشلیجه اسملریله ایکی سنجاغه تقسیم اولنمشدر. طاشلیجه سنجاغنده عثمانلی عسکریله آوسترياً عسکری مشترکا اقامت ایدیورسه‌ده، اداره ملکیه‌سی دولت علیه‌یه عائدر.

بوسنه (Bosna) نهری. همنامی اولان قطعه‌نك اك بیوك نهرلرندن اولوب، بوسنه سرایندن شرق جهتنده واقع طاغلردن نبعاله، شهر مذکورك ایچندن کچدکدن صکره، هرسك حدودندن کلن (شلسنیچه) چایله برلشه‌رك، وکاه غربه کاه شرقه طوغری میلانله شماله طوغری آقه‌رق، صاغدن (لاچوایه) و(اسپرچقه) وسائر برچوق چایلر اخذ ایله، تقریباً ٢٨٠ کیلومترلك پك طولاشیقلی بر جریاندن

صکره (شماج) قریندہ صاوہیه منصب اولور. برودن بوسنه سراینه کیدن دمیر یول خطی (دبوی) ك آلت طرفنده (قتورسقو) قریه‌سندن باشلایه‌رق بو نهرك کنارنجه تمدید اولنمشدر.

بوسنه سرایی { یاخود سرای بوسنه ویا ساده سرای (Sérajevo)

بوسنه خطه وولایتنك مرکزی بر شهر اولوب، بوسنه نهرینك منبعنه قریب اولهرق ایکی طرفنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، ثلثانی مسلم اولمق اوزره، ۵۰۰۰۰ اهالیسی، سلطان محمد خان ثانی طرفندن بنا اولنمش برسرایی، ینه پادشاه مشارالیهك اثری اولان بر بیوك ومصنع جامع شریفیله (بك جامعی) دینلن دیکر بر معبدی وسائر ۱۲۰ قدر جامع ومسجدی، متعدد مدرسه‌سی، بر غربا خسته خانه‌سی، بر رشدیه وبر دارالمعلمین ایله ۲۰ قدر صبیان مکتبلری، خرستیانلره مخصوص بر مکتب اعدادیسیله بر قاچ ابتدائیه‌سی، متعدد دباغخانه‌لریله اسلحه اعمالنه مخصوص دکانلری واردر. بوسنه‌نك صاوه نهرنده‌کی اسکله‌لرینك اك بیوکی اولان (برود) قصبه‌سنه بر دمیر یول خطیله مربوطدر.

بوسوئه { (Bossuet) فرانسه‌نك اك بیوك ادیب وخطیبلرندن اولوب، طریق رهبانه منسوب اولمغله، (مج) وبعده (مو) پسقوپوسی وقرالك اوغلنك مربیسی اولمشیدی. ۱۶۲۷ ده دیرونده طوغوب، ۱۷۰۴ ده وفات ایتمشدر. امور مذهبیه واخلاق وفلسفه‌یه متعلق بر چوق اثرلر یازوب، ایرادایتدیکی نطقلرك تأثیریله برطاقم پروتستانلری قتولیك مذهبنه چویرمشیدی. قتولیك ایله پروتستان مذهبلرینك توحیدیچون آلمانیا علماسندن مشهور (لیپنیچ) ایله برلکده چالیشوب، حکیم مشارالیه ایله بو بابده بر چوق مکاتبه‌لری واردر. ینه امور مذهبیه دن طولایی مشهور (فنلون) له آره‌لرنده برودت حاصل اولمغله، فنلونی قرالك وپاپانك توجهندن دوشورمشیدی. اثرلری پك مقبول اولوب، فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه انتخابنه سبب اولمشیدی. اك مشهورلری تاریخ عمومیه متعلق اولان نطقیله «جنازه خطبه‌لری» و«معرفة‌الله ومعرفة النفس» عنوانلی اثرلریدر.

بوسه { (Bosa) ساردنیه جزیره‌سنك ساحل غربیسنده وقالیارینك ۷ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی ومرجان صیدی واردر. هواسی پك آغیردر.

بوسه { (Boussa) سودان وسطیده و(نیجر) ایرماغی ایچنده واقع برآطه‌نك اوزرنده بر قصبه اولوب، همنامی اولان بر حکومت صغیره‌نك و(بورغو) خطه‌سنك مرکزیدر. (تمبوقتو) نك جنوب شرقیسنده اولهرق، ۱۰° ۱۴′ عرض شمالی ایله ۴° طول غربیده واقعدر.

بوسیریس { (Busiris) اسکی یونان مورخلرینك قولنه کوره، بواسمله زمان قدیمده ایکی ظالم حکمدار بولنوب، بری اسپانیاده ودیکری مصرده حکم سوررردی. کویا برنجیسی مملکتنه اوغرایان یابانجیلری قتل، وایکنجیسی وبانك اوکنی آلمق ایچون انسانلر ذبح ایتدیکچون، یونان قدیم خرافاتنده مذکور اولان قهرمان (هرکل) کیدوب بونلرك ایکیسنی دخی قتل ایتمشدر. — بواسمله مصرده بر شهر دخی وار ایدی، که ایزیس واوزیریس معبودلرینه مخصوص اولان معبدلرینك جسامتیله مشهور ایدی. [«بوصیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوسیمان { (Bosjemans) آفریقای جنوبیده (هوتنتوت) جنسندن برقوم اولوب، قطعهٔ مذکوره اهالیسنك وبلکه بتون نوع بشرك اك وحشی واك ذکاوتسزلریدر. فلنکیلر طرفندن «اورمان آدملری» دیمك اولان بواسمله تسمیه اولنمشلردر. بونلر انکلترەنك امید برونده‌کی مستعمراتنك حدود شمالیه‌سنده و(اورانژ) نهری وادیسنك یوقاری قسمنده بولنوب، اکثریا اورمانلرده طولاشیرلر. [«هوتنتوت» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوشتر { (یاخود بیشتر) موصل ولایتنك سلیمانیه سنجاغنده واوانك شمال غربی قسمنده برکوچك بر اولوب، ایران حدودی اتصالنده وزاب اسفل منبعلری اطرافنده واقعدر. برکرد عشیرتیله مسکوندر.

بوشنج { هرات جوارنده وبوشهردن ۱۰ فرسخلق مسافه‌ده برقصبه اولوب، آثار صولری وباغ وبوستان واشجاری پك چوق بر وادیده واقع اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذکوردر. بوقصبه‌دن برچوق علما وادبا چیقمشدر. قرمانی بونك بیوك بر شهر اولدیغنی بیان ایتدیکی کبی، (بوسنج) اسمنده دیکر بربیوك شهر دخی ذکر ایتدیکی

حالده، ابن‌اثیر ایکیسنك بر اولدیغنی بیان ایدیور. یاقوت حوی ایسه (بوشنج)ك کوچك برقصبه و(بوسنج)ك (ترمذ) قربنده برقریه اولدیغنی یازیور، که صحیحی ده بواولسه کرکدر.

بوشیر } [« بندر بوشیر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوصیر } یاخود ابوصیر (بوسیریس) اسم قدیمندن مأخوذ اولهرق مصرده بواسمله اوچ کوچك قصبه واردر:

برنجیسی مصر سفلاده اشمونین جوارنده، قاهره‌نك ۸۸ کیلومتره شمالنده وهرم کبیرك قربنده اولوب، قدمای مصریونك معبودلرندن اولان (ایزیس)ه مخصوص بربیوك هیکلنك خرابه‌لری موجوددر. ملوك بنی‌امیه‌نك اخیری اولان مروان حمار بونده قتل اولنمشدر.

— ایکنجیسی ساحل بحرده واسکندریه‌نك ۴۰ کیلومتره غربنده مستحکم برموقع اولوب، برج‌العرب اسمیله دخی معروفدر.

— اوچنجیسی مصر وسطاده نیلك ساحل یسارنده وقاهره‌نك جنوب غربیسنده واقع اولوب، اطرافنده برطاقم اهرام ومزارلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. « قصیدهٔ برده » صاحبی مشهور شیخ محمد بوصیری بورالیدر.

بوصیری } (الشیخ شرف‌الدین ابوعبدالله محمد بن‌سعید الصنهاجی) مشاهیر شعرا وصوفیه‌دن اولوب، شعرده مهارت ومتانتی خارق‌عاده عد اولنمغه شایاندر. مدح حضرت فخر الرسل (صلعم) حقنده برچوق قصیده‌لری اولوب، اك مشهورلری « قصیدهٔ برده » دیمکله معروف اولان « الکواکب‌الدریه فی‌مدح خیرالبریه » ایله « القصیدة الهمزیة » و« بانت سعاد » اوزرینه بر قصیده وسائر قصایددیر. قصیدهٔ برده‌یه کرك عربیده وکرك فارسی وترکیده پك چوق شرحلر وتخمیسلر یازیلوب، قرائتیله تبرك وتیمن اولنور. مطلعی شودر:

امن تذکر جیران بذی سلم
مزجت دمعاً جری من مقلة بدم

قصیدهٔ همزیه‌سنك مطلعی دخی شودر:

کیف ترقی رقیك الانبیاء
یاسماء ماطاولتها السماء

بانت سعاد اوزرینه اولان قصیده‌سنك دخی مطلعی شویله‌در:

الی متی انت باللذات مشغول
وانت عن‌کل ما قدمت مسئول

شیخ بوصیری حضرتلرینك اصلی ونسبی مغربدن اولوب، اجدادی مصره نقل وطن ایتمشلردی. ۶۹۴ تاریخنده ارتحال ایتمشدر.

بوغ } (Boug یاخود Bog) روسیه‌ده بر نهردر، که (وولهینیا) ده نبعاله، (بودولیا) و(خرسون) ایالتلرینی سقی‌ایده‌رك، و(نیقولایف) شهری ایچندن‌چکه‌رك، سینیوقه، قولیما وایاغول‌چایلرینی دخی اخذ ایتدکدن‌صکره، (فدوروفقه) قصبه‌سی قارشیسنده (دنیپر) ایرماغنه دوکیلور. مجراسی ۷۵۰ کیلومتره طولنده‌در. — بواسمله (ویستوله) ایرماغی تابعلرندن برنهر دها واردر، که غالیچیانك جهت شرقیه‌سنده نبعاله، شمال غربیه وبعده شماله طوغری جریان ایده‌رك، روسیه ایله لهستان حدودینی آیردقدن صکره، (وارشووه) نك ۲۶ کیلومتره شمال غربیسنده صاغ ساحلندن ویستوله‌یه دوکیلور. مجراسی ۷۰۰ کیلومتره طولنده‌در.

بوغاز ایچی } [« استانبول بوغازی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغاز کسن } روم ایلی حصارینك اسم اصلیسیدر. [« روم ایلی حصاری » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوغاز کویی } مناسترولایتنك کوریجه سنجاغنه تابع کسریه قضاسنده وکسریدنك ۱۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق، اینجه قره‌صو نهرینك صول یعنی شرق‌جهتنده بیوك بر قریه اولوب، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بو اسمله آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاق وقضاسنده ویوزغادك ۲۰ کیلومتره غربنده‌دخی بیوجك برقریه‌واردر.

بوغازلیان } آنقره ولایتنك یوزغاد سنجاغنده ویوزغادك ۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق دلیجه ایرماغك ساحل یسارنده یعنی جنوبنده واقع قضا مرکزی کوچك بر قصبه اولوب، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. — بوغازلیان قضاسی یوزغاد سنجاغنك وبوزاوق خطه‌سنك منتهای جنوبنده اولوب، جنوباً قیصریه وغرباً قیر شهری سنجاقلریله همحدوددر. اراضیسی مذکور دلیجه ایرماقله وبونك تابعلری اولان بر قاچ چایله سقی واروا اولنهرق، اولدقجه منبت ومحصولدار در. اکثر طرفلری طاغلق

اولـوب، برچوق اورمانلری دخی واردر، وخیلی کراسـنه واودون کسیلوب، قیر شهری وقیصریه‌یه دخی نقل اولنور. قضا آقطاغ ناحیه‌سیله برابر ۱۱۳ قریه‌یی حاوی اولـوب، جملهسی مسلم اولمق اوزره، تقریباً ۳۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بوغدان [« بغدان » ماده‌سـنه مراجعت بیوریله.]

بوغدان (Bogdan) درتیوز سنه اول آرناؤدلقده قتولیك پسقپوسی اولوب، آرناؤد لسـانده امور مذهبیه متعلق بیوك بر کتابله وعظ ونصیحته دائر بر منظـومه یازمشـدر. بو ایکی کتاب (بوده) اسمنده دیکر برپسقپوسك اثرلریله برابر پك فصیح ودوزکون برلسانله یازلمش اولدیغندن، لسان مذکور ادبیاتنك اسـاسی کبی عد اولنه‌بیلیر. رومادہ دفعاتله طبع ونشر اولنمشلردر.

بوغوته (Bogota) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنك مرکزی اولان بر شهر اولوب، همنامی اولان بر کوچك نهرك اوزرنده وحذای بحردن ۲۷۰۰ متره ارتفـاعنده واقعدر. آمریقای جنوبینك اك بیوك شهرلرندن اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل وواسع سـوقاقلری، کلیسا وسائره‌دن عبارت مصنع ابنیه‌سی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، رصدخانه‌سی وبرقاچ مکتبی واردر. بوشهر ۱۵۳۸ تاریخنده اسپانیولار طرفندن تأسیس‌اولنه‌رق، ۱۸۱۱ده مرکز اتخاذ اولنمش، واوسنه اعلان جمهوریت ایتمشیدی. ۱۸۲۷ده زلزله‌دن همان کاملاً منهدم اولمشیدی.

بوغوریس (Bogoris) اسکی بلغار قرالرندن اولـوب، قسـطنطینیه ایمپراطوری میخائلك والده‌سی‌اولان نائبهٔ حکومت (ثئودوره) یه اعلان حرب ایتمك اوزره ایکن، مومی‌الیها کندیسنه بز پسـقپوس کوندروب، هم بونیدن واز کچیرمش، هم خرستیانلغی قبول ایتدیرمشیدی. میخائل اسمیله خرسـتیان اولوب، فوتیوسك مذهب محدثنه تابع اولمش، و۸۹۶ده وفات ایتمشدر.

بوغومیل (Bogomiles) اون ایکنجی قرن میلادیده بلغارستانده ظهورایتمش رمذهبه تبعیت ایدنلره ویریلن اسمدر. بونلر حضرت عیسـنك الوهیتنی وبعدالوفات دیرلدیکنی انکارایدرلر. رئیسلری اولان طبیب (باسیل) قسطنطینیه ایمپراطورلرندن (آلکسیس‌قومننوس) طرفندن احراق اولنمشیدی. بو مذهبه تابع الیوم روسیه‌ده بعض افراد بولنیور.

بوفالو (Buffalo) آمریقـای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك نیویورق جمهوریتنده ونیورقك ۵۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولهرق (اریه) نهرینك منتهای شرقنده و(نیاغاره) شلالهسـندن ۳۵ کیلـومترهلك مسـافه‌ده واقع بیوك بر شهر اولوب، ۱۶۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، نیویورقه منتهی اولور بر جدولی، دمیر یولی، پك ایشلك تجارتی وبر چوق فابریقه‌لری واردر. ۱۸۱۴ تاریخنده کوچك بر قریه حالنده ایکن، کوندن کونه کسب اهمیت ایده‌رك، ممالك مجتمعه‌نك قسم شمالیسی تجـارتنك بر بیوك مخزنی حکمنه کچمشدر.

بوفون (Buffon) مشاهیر طبیعیوندن اولوب، ۱۷۰۷ تاریخنده فرانسه‌ده بورغونیه‌نك (مونبار) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۷۸۸ده وفات ایتمشـدر. فنونه انتساب ایده‌رك، حکمت طبیعیه وفن زراعتده کسب اشـتهار ایتمکله، ایتالیـا وانکلتره‌یه سیاحت ایتدکدن صکره، عودتنده آقادمیا اعضالغنه انتخاب، وقرالك باغچه‌سی مدیرلکنه نصب اولنمشـیدی. بونـدن استفاده ایده‌رك، تاریخ طبیعیه‌یی اختصاصله، مفصل بر تاریخ طبیعی یازمغه باشلامش، وبقیهٔ عمرینی حیواناتك احوال مخصوصـه‌سنی مطالعه وتحریرله کچیرمش ایسـه‌ده، بو اثرینی اکمله موفق اولهمیوب، یالکز معادن ایله حیواناتك بر قسمنی یازه‌بلمشدر. معهذا اثری‌اون ایکی بیوك جلددن عبارتدر. هر ندقدر بعض قواعد ومطالعاتی مؤخراً فن طرفندن جرح وتکذیب اولنمش ایسـه‌ده، حیواناتك احوال مخصوصـه‌سنی پك کوزل تصویر ایتمشدر. قوللاندیغی لسـان دخی پك فصیح ودوزکون اولمغله، کتابی هم فنی هم ادبی بر اثردر. برحیـات ایکن مکافاته نائل اولوب، انواع نعم واحـترامات کورمش؛ و(قوت دور) ایالتنده واقع (بوفون) قصـبه‌سی قونتلغنه دخی نصب اولنمغله، (بوفون قونتی) وسـاده‌جه (بوفون) اسمیله شهرت بولمشدر. اصل اسمی (لقلرق)در. اثری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بوقاچیو (Boccace, Boccaccio) یاخود بوقاس ایتالیانك اك مشهور محرر‌لرندن‌اولوب، فلورانسه تجارندن‌برینك ولدنامشروعی

ایدی. ۱۳۱۳ ده طوغـوب، ۱۳۷۵ ده وفات ایتمشدر. پدری طرفندن تجارته سوق اولنمرق، فلورانسه‌ده، ناپولیده وپارسده بر مدت تجارته مشغول اولمش ایسـه‌ده، ادبیاته میلی زیاده اولدیغندن، بعده تجـارتی ترکله، اسکی یونان ولاتین آثاریله اشتغـال ایتمکه باشـلامش؛ وتاریخ وادبیاته متعلق بعض اثرلر دخی یازمش ایسـه‌ده، یوز حکایه‌دن عبارت اولان (دقامرون) یعنی «اون کون» عنوانلی اثری هپسندن زیاده شهرت بولمشدر. لسانی پك فصیح‌اولوب، ایتالیان ادبیاتنك اساسنی ترکیب ایدن آثارندن معـدوددر. مذکور اثری پك مقبول ایسه‌ده، برآز آچیق یازلمشدر. ناپولیده ایکن، قرال روبرتك غیر مشروع قیزی (ماریه)یه علاقه ایدوب، یازدیغی کتابلرده بونی (فیامته) اسمیله یاد ایتمشدر. قرانیجه (ژانه) یه دخی انتسـاب ایدوب، (دقامرون) عنوانلی اثرینی بو ایکی پرنسسی اکلندیرمك ایچون یازمشدر. بعض اشعاردخی یازمش ایسه‌ده، شاعر مشهور (پترارق)له کوریشوب، بونك اثرلرینی کوردکده، چوغنی احراق ایتمشدر. مذکور اثری دفعاتله طبع، وهمان هر السانه ترجمه اولنمشدر.

بوقاس { (یاخـود بوقا) حلب ایله مصیصـه (یعنی سیس) آره‌سنده بر قصبه‌اولـه. یعنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بوقان { سـنده بر مملکت اولوب، زیاد طرفندن کوندرلمش اولان (ابو الاشعث منذر بن جارود عبدی) وبعده عبیدالله بن زیادطرفندن ارسال اولنان (ابن حری باهلی) طرفلرندن فتح ایدلمش اولدیغی کتب فتوحده مسطوردر.

بوقانرا { (Boccanera) جنوه‌ده بر خاندانك اسمی اولوب، افرادندن جمهوریت ریاستنه کچمش و ۱۲۵۰دن ۱۴۰۰ تاریخنه‌دك ۱۵۰ سنه اجرای حکم ونفوذ ایتمش بر قاچ آدم کلمشدر.

بوقخوریس { (Bocchoris) مصرك یکرمی دردنجی سلاله‌سنك حکمدار اخیرینه یونان مورخلری طرفـندن ویریلن اسمدر. مصر علیا ایله مصر وسطی حبشلیلرك النده اولدیغی حالده، بو ذات مصر سفلی حکومتیله قناعت ایده‌رك، عادلانه اداره‌ٔ مملکت ایتمکده ایکن، قبل‌المیلاد ۶۷۰ تاریخنده حبش حکمداری (سـبا کون) هجوم ایدوب، اوراسنی دخی ضبط، ویکرمی بشنجی سلاله‌یی تأسیس ایلمشدر. بعض مورخین بونك حضرت موسانك فرعونی اولدیغنه ذاهب اولمشلردر. او حالده میلاددن اون یدی قرن اول حکم سورمش اولمسی لازم کلیر.

بوقخوس { (Bocchus) ماوریتانیـانك یعنی مغربك اسکی بربر حکمدارلرندن اولوب، میلاددن ۱۰۶ سنه اول دامادی (یوغورتا) ایله برابر رومالیلره اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، ماریوس طرفندن ایکی دفعه انهزامه اوغرادیلدرق، (سیلا) ایله عقد مصـالحه‌یه ودامادینی رومالیلره تسلیم ایتمکه مجبور اولمشیدی.

بوقلاند { (Buckland) انکلتره‌نك مشاهیر ارضـیونندن اولوب، طول مدت اوقسـفورد دار الفنونده علم الارض معلمی بولنمش؛ وبو فنده بر قاچ کتـاب یازوب، تشکلات ارضـیه‌یه متعلق کشـفیات فنیه ایله تورانك بو بابده‌کی بیـاناتنی تطبیق وتوفیق ایتمکه چالیشمشـدر. ۱۷۸۲ ده طوغوب، ۱۸۵۶ ده وفات ایتمشدر.

بوقووینه { (Bukovine) یعنی «قزیل‌اورمان». آوسـتریا دولتنی ترکیب ایدن خطه‌لردن اولوب، غالیچیایه ملحق عد اولنور. غالیچیانك جنوب شرقیسنده واقع اولوب، غرب جنوبی جهتندن قارپات طاغلرینك صیرتیله مجارستاندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً رومانیانك بغدان قطعه‌سیله وشرقاً روسـیه ایله محدوددر. ′۱۲ °۴۷ ایله °۴۸ ′۴۰ عرض شمالی و ′۳۰ °۲۲ ایله °۲۴ طول شرق آره‌لرنده ممتد اولوب، شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری اولان طول اعظمی قوش اوچی حسابیله ۱۴۰ کیلومتره‌در. مسـاحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۴۵۲ مربع کیلومتره‌اولوب، ۵۷۱۶۷۱ اهالیسی واردر. اراضیسـنك قسم اعظمی قارپات سلسله‌سی اتکارندن عبارت اولمغله، طاغلق اولوب، یالکز (دنیستر) ایله (پروت) مجرالری آره‌لرنده اولان شمال شرقی قسمی اووه‌در. قارپات سلسله‌سـنك بو خطه داخلنـده‌کی ارتفاعی ۲۰۰۰ متره‌یه قدر چیقار. دنیستر ایرماغی شمال شرق حدودینی تشکیل ایتدیکی کبی، پروت ایرماغنی ترکیب ایدن اوچ چای دخی قارپاتدن تبعاتله بوقووینه‌یی شق ایده‌رك، مرکزی اولان (قزرنوویچ) ك اوست طرفنده برلشیرلر. (سرت) ایرماغنی ترکیب‌ایدن ایکی چای ایله (مولداو) وبیستریچه نهرلری دخی بوقو

ویندہ تبعان ایدوب، بو خطہ‌یی سق ایتدکدن صکره، بغدانه داخل اولورلر. بووجهله خطه تمامیله قره‌دکیز مائله‌سنده واقعدر. هواسی سرت ایسه‌ده پك صاغلام اولوب، طوپراغی پك منبت اولدیغی حالده، کویلیلر پك جاهل اولدقلرندن، واکثر اراضی چفتلك حالنده اولـوب، کویلیلرك مالی اولدیغنـدن، باشلیجه مصر وسائر حبوباتدن عبارت اولان محصـولاتی استعداد اراضی نسبتنده دکلدر. اورمانلری ومرعالری پك چوق اولوب، صـیغیر وقویونلری چوقدر، وکوزل آتلر یتیشدیریلیر. معادنی باشلیجه دمیردن عبارت اولوب، بیسـترپچه نهرنده بعض آلتون ریزه‌لری دخی بولنور. صـنایع پك کری اولوب، مع‌هذا بعض دمیرخانه‌لر، دباغخانه‌لر وکاغد وبیره وسائره فابریقه‌لری واردر. اهالیسنك نصفنه قریب مقداری رومان جنسنه منسوب اولوب، شمال جهتنده کیلر ایسه اسلاودر. ایچلرنده برجوق آلمانلر، مجارلر، یهودیلر، ارمنیلر وسائره دخی واردر. مرکزی (قزرنوویچ) شهری اولوب، سرت، رادوچ وسوقزاوه دخی باشلیجه قصبه‌لرندندر. بوخطه وقتیله بغـداندن معدود اولوب، دولت علیه‌یه تابع بولنمش؛ و ۱۷۷٤ ده آوسترپانك الینه کچوب، غالیچیا- یه الحاق اولنمشـیدی. ۱۸٤۸ ده دوقه‌لق عنوانیله آیریجه بر ایالت ممتازه حالنه افراغ اولنه‌رق، ۸ سنجاغه تقسیم اولنمشـدر. ۳۰ اعضادن مرکب بر مجلس مبعوثانی واردر؛ وآوسترپا مجلس مبعوثان عمومیسـنه ٥ اعضا انتخاب وارسال ایتمك حقنی حائزدر.

بوکر (Beaucaire) فرانسه‌نك (غارد) ایالتنده، (رونه) ایرماغنك ساحل یمنی قربنده و(نیم) شهرینـك ۲۵ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۹٦۹٤ اهالیسی، سنده‌ده برکره قورولور مشهور پنایری وشراب، حبـوبات وسائره تجارتی واردر. قارشیسنده بولنان (تاراسقون) قصبه‌سنه برکوپری ایله مربوطدر.

بوکفال (Bucéphale) یعنی «اوکوزباشلی». بیوك اسکندرك آتنك اسمی اولوب، روایته کوره بو حیوانی مشارالیهدن بشقه کیسه رام ایده‌مه‌مشیدی. سرعت حرکتیله صاحبنی چوق دفعه ٹهلکه‌دن قورتارمشیدی. هندستانده (پور) ه قارشی اولان محاربه‌ده قتل اولنوب، اسـکندر بوآتك قتل اولـدیغی محلده (بوکفالیه) اسمیله بر قصـبه تأسیس ایتمشیدی.

بوکنویل (Bougainville) فرانسـه مشـاهیر بحریونندن اولوب، ۱۷٦٦ دن ۱۷٦۹ تاریخنه‌دك اوچ سـنه ظرفنده کرهٔ ارضك اطرافنده بر سیاحت بحریه اجرا ایتمش، وبحر محیط کبیرده بر چوق کشـفیاته موفق اولوب، عودتنده رغبت عمومیه‌یی جلبله کسب اشـتهار ایدن بر سـیاحتنامه نشر ایتمشدر. بحر هندیده‌کی (مالوینه) آطه‌لرینی دخی ضـبط ایتمش، وقناده سـفرنده حاضر بولنمشیدی. ۱۷۲۹ ده طوغوب، ۱۸۱٤ ده وفات ایتمشدر. — ینه بواسمله معروف اولان برادری اسکی یونان ولاتین آثارینه متعلق بعض کتب ادبیه ایله بیوك اسکندرله طهماسب قولیخانك (یعنی نادرشاهك) هنده اولان سفرلرینی مقایسه یولنده برکتاب یازمشدر. آقادمیانك کاتب دائمیسی ایدی. — بحر محیط کبیرده واقع سالومون جزایرندن بر جزیره دخی سیاح موی الیهك اسمیله مسمی اولوب، ´۳۲ °٥ عرض جنوبی ایله ´۳۰ °۱٥۲ طول شرقیده واقعدر.

بوکویل (Bouqueville) تپه‌دلنلی علی پاشا زمانـنده طول مدت یانیه والیسی بولنـوب، مشـارالیهك احوالنه وآرناؤدلق ویونانه متعلق بر قاچ کتاب یازمش، وخیلی تفصیلات ویرمش ایسـه‌ده، یونانیلره طرفدارلق کوسـتروب، آثاری تعصبدن خالی دکلدر.

بوکینغهام (Buckingham) انکلـتره‌ده همنامی اولان ایالتده برقصبه او- لوب، لوندره‌نك ۸۸ کیلومتره شمال‌غربیسنده و(اوزه) نهرینك ساحل یمینده واقعدر. ۳۷۰۰ اهـالیسی ودانتله فابریقه‌لری واردر. مذکور ایالتك اسکی مر- کزیدر. — بوکینغهام قونتلغی یعنی ایالتی نورتامپتون، بلفورد، هرفورد، مندلسکس، برکس واوقسـفورد ایالتلریله محـاط ومحدود اولوب، مسـاحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۸۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۷٥۸۷۹ کشیدر. (غرت جونقشین) دینلن بیوك قنال بوایالتی شق‌ایدیور. مرمری وسائر صنایعده مستعمل طوپراقلری واردر. مرعالری چوق اولمغله، قویونلرندن کلیتلی یاغی آلنیر. دانتـله‌لری مشهوردر. پاموقدن منسوجاتله صـاماندن بعض معمولاتی وکاغد فابریقه‌لری دخی واردر.

بولاجه‌لی آطنه ولایتنك ایچ‌ایل سنجاغنده مرکز لوا اولان سلفکه قضاسنه

تابع بر ناحیه اولوب، ٦ قریه‌دن مرکبدر. مرکزی (طاش اوجی) دینلن اسکله اولوب، اولدقجه تجارتی واردر. اکثر اراضیسی طاغلق اولوب، اهالیسی حیوانات رعییله مشغول بولنور، وکلیم وچوال کبی بعض منسوجات اعمال ایدرلر. محصولات ارضیه‌سی آنجق اهالیه کفایت ایده‌جك مقدارده‌در.

بولاق } مصرده قاهره‌نك ۲ کیلومتره شمال غربیسنده ونیلك ساحل یمینده واقع برقصبه اولوب، قاهره‌نك اسکله‌سی حکمنده‌در، وشهر مذکوره کوزل بر طریقله مربوطدر. ۱۸۰۰۰ اهالیسی، ترسانه‌سی، ماریت بك معرفتیله تأسیس اولنمش بیوك بر موزه‌سی، نشریات نافعهٔ کثیره‌سیله شهرت قزانمش اولان رسمی برجسیم مطبعه‌سی، مکمل برکتبخانه‌سی، هندسه‌خانه‌سی، مکتب صنایعی، رسم مکتبی وسائر مکاتبیله بر بیوك ایپلیکخانه‌سی ونیلك اوزرنده کوزل بر کوپریسی واردر. دمیر یولارك دخی محل تلاقیسی اولمغله، تجارتی پك ایشلکدر. قاهره‌نك بر محله‌سی حکمنده‌اولوب، برچوق کبرا قوناقلرینی شاملدر. ۱۷۹۹ تاریخ میلادیسنده فرانسزلر طرفندن احراق اولنمش ایسه‌ده، مرحوم محمد علی پاشا طرفندن ترمیم وتجدید ومؤسسات مذکوره ایله تزیین اولنمشدر.

بولان } (Bolan) سند وادیسیله قندهار آره‌سنده سوق الجیش نقطهٔ نظرنجه پك مهم بر بوغاز اولوب، انکلیزلر (کته) یی الده ایتمکله بونك تصرفنی تأمین ایتمشلردر.

بولاند } (Beveland) بو اسمله فلنکك ساحلی قارشیسنده شمالی وجنوبی اولهرق ایکی آطه بولنوب، زلانده ایالتنه ملحقدرلر. شمالیسنك طولی ۱۳ وعرضی ٦، وجنوبیسنك طولی ٤٠ وعرضی ۱۳ کیلومتره‌در.

بولانق } آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده وسنجاغك منتهای شمالنده اولهرق جیحان نهری مجراسنك شرق جنوبی جهتنده بر قضا اولوب، مرکزی (باغچه) قریه‌سی اولدیغی حالده، ٤٠ قریه‌دن مرکبدر. اراضیسی طاغلق اولوب، ذخایری آنجق اهالیه کفایت ایتمکده ایسه‌ده، توتونی زیاده‌جه اولوب، مرغشه اخراج اولنور. اهالیسی ۱۰۰۰۰ رادەلرنده اولوب، یالکز ۲۳۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلامدر. درون قضاده ۱ جامع، ۱ مکتب و ۲۰ دکان موجود اولوب، مرکزدن ۹ ساعتلق مسافه‌ده برقاپلیجه دخی واردر. — بواسمله بتلیس ولایتنك موش سنجاغنده دخی بر قضا بولنوب، ٤۹ قریه‌دن مرکبدر. بواسم وان کولنك قسم غربیسی سواحل شمالیه‌سنجه ممتد اولان طاغلرله مراد نهرینك مجراسی آره‌سنده واقع بر خطه‌یه مخصوص اولوب، موش شهری بو خطه‌نك منتهای غرب جنوبیسنده واقعدر. جهت جنوبیه‌سنده اولان طاغلردن بر چوق چایلر آقوب، مراد نهرینه دوکیلورلر. بونلرك اکبیوکی موشك شرق شمالی جهتندن آقان قره‌صودر. خطه‌نك وسطلرنده (نارك) اسمیله برکول دخی واردر. اراضیسی منبت ومحصولدار دیر. مرکزی (لیز) قصبه‌سیدر.

بولانق دره } استرانجه سلسله‌سندن بعانله قره‌دکزه دوکیلن کوچك چایلرك بریدر.

بولایر } (Plajari) ادرنه ولایتنك کلیبولی سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، کلیبولینك ۱۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. کلیبولی شبه جزیره‌سنك اك طار محلنه قریب اولمغله، اهمیت عسکریه‌سی زیاده اولدیغندن، تحکیم اولنه‌رق، جسیم استحکاماتی واردر.

بولبك } (Bolbec) فرانسه‌نك «آشاغی سینه» ایالتنده و(هاوره) نك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق همنامی اولان چایك قربنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۹۲۰۰ اهالیسی وباصمه، مندیل، بویا وسائره فابریقه‌لری واردر.

بولتون لمور } (Bolton-Le-Moor) انکلتره نك (لانقاستر) ایالتنده، لانقاستردن ٦٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده ومانچستردن ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر شهر اولوب، ۸۲۰۰۰ اهالیسی وایپك منسوجاتله قطیفه وبخار ماکینه‌لری اعمالنه مخصوص برچوق فابریقه‌لری واردر.

بولدان } آیدین ولایتنك دکزلی سنجاغنده ودکزلینك ٤۰ کیلومتره شمال غربیسنده اولهرق بیوك مندرسه تابع بر کوچك چایك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، تخمیناً ٤۰۰۰ اهالیسی واردر. آیدین دمیریولنك موقفلرندن اولان سرای کوینه واوردان مرکز لوایه بر شوسه

ایله مربوطدر. — بولدان قضاسی دکزلی سنجاغنك منتهای شمال شرقیسنده وبوز طاغله جمعه طاغنك التصاقندن حاصل اولان جبالك شرقنده واقع اولوب، ۳۸ قریه‌یی جامعدر. شمال غربی جهتندن صاروخان سنجاغیله، شرقاً چال وجنوباً نفس‌دکزلی وسرای‌کوی قضالریله، غرباً دخی آیدین سنجاغیله محدود ومحاطدر. بیوك مندرس نهری بوقضانك ایچندن کچوب، قضانك صولرینی دخی اخذ ایدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق ایسه‌ده، کوزل ومنبت اووه وپایرلری دخی واردر. اورمانلری آزدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. دمیریول خطی قضانك کنارندن کچمکله، خیلی اخراجاتی اولور. اهالیسی ۲۲۸۹۷ کشیدن عبارت اولوب، جمله‌سی مسلمدر.

بولدر آ { (Boulder-Aa) روسیه‌نك شمال غربی جهتنده برنهر اولوب، (دورپات) ك ۸۰ کیلومتره جنوبنده نبعاله، جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك، ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (لیوونیه) کورفزینه دوکیلور.

بولسلاس { (Boleslas) بو اسمله لهستانده ۵ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» لقبیله ملقب اولوب، میلادك ۹۹۲ تاریخنده جلوس، و۱۰۲۵ده وفات ایتمشدر. اجدادی دوقه عنوانی حائز بولنمش ایکن، کندیسنه ۱۰۰۱ تاریخنده ایمپراطور اوچنجی اوتون طرفندن قرالق عنوانی ویریلوب، لهستانه استقلال قزاندیرمشدر. مسقوفلرله ایتدیکی محاربه‌ده غالب کلمکله، موراویایی وسائر بعض ممالکی ضبط، واولکاسنده معارفی نشر ایتمشدر.

— ایکنجیسی ۱۰۵۸ده جلوس ایدوب، مظالم وسوء حرکاتیله عمومك نفرتنی جلب ایتدیکیچون، ۱۰۸۱ ده اسقاط اولنه‌رق، مجارستانه واورادن (فارینتیا) یه فرار، وآشجی قیافتیله برمناسبتره دخالت ایتمش؛ و۱۰۹۰ ده وفات ایدرکن کیم اولدیغنی اظهار ایلمشدر.

— اوچنجیسی ۱۱۰۲ دن ۱۱۰۷ تاریخنه‌دك برادری (زبینی) ایله مشترکاً وبعده یالکز حکومت سوروب، لهستان قرالغی عنوانی منع ایتمش اولان پاپانك خاطریچون دوقه عنوانیله قناعت ایتمشدی. ابتدا آلمانیا ایمپراطوریتی وبعده روسلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بعده مغلوب اولوب، فراره مجبور اولمش، و۱۱۳۸ ده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی اوچنجینك ایکنجی اوغلی اولوب، برادری ولادیسلاسك سقوطی اوزرینه، ۱۱٤٦ ده لهستان دوقه‌سی اولمش؛ و۱۱۷۳ده وفات ایتمشدر.

— بشنجیسی ۱۲۲۷ ده، ۷ یاشنده اولدیغی حالده، حکمدار طانیلوب، ۱۲۳۷ده جلوس ایتمش، وتاتارلرك مهاجاتنه مقابله ایده‌مدیکندن، تبعه‌سنك نفرتنه مظهر اولوب، ۱۲۸۹ ده وفات ایتمشدر.

— چهارنده دخی بو اسمله ۳ حکمدار کلوب، بربرینی متعاقب ۹۱٦ دن ۹۹۹ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر.

بولسنه { (Bolsena) ایتالیانك روما ایالتنده و(ویتربه) قصبه‌سنك ۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده برکول اولوب، طولی ۱۵ وعرضی ۱۰ کیلومتره‌در. فضله‌ٔ میاهی (مارته) چایی واسطه‌سیله آق دکیزه دوکیلور. — کنارنده ینه بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

بولغراد { (Bolgrad) روسیه‌نك بسارابه خطه‌سنده، پروت نهری قربنده و(یالپوق) کولنك کنارنده اولەرق، اسماعیلك ۲۵ کیلومتره شمالنده واقع بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر. پارس معاهده‌سی بوقصبه‌یی بغدانه اعاده ایتمشدیسه‌ده، برلین معاهده‌سی ینه روسیه‌یه ویرمشدر.

بولمان { طربزون ولایت وسنجاغنك اردوقضاسنه ملحق بیوجك بر ناحیه اولوب، اراضیسی منبت ومحصولاتی چوقدر.

بولنه { (Bollène) فرانسه‌نك (ووقلوزه) ایالتنده و(یونت سنت اسپری) شهرینك ۸ کیلومتره شرقنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۷۰۰ اهالیسی واردر.

بولوادین { (یاخود پولیوادین) خداوندکار ولایتنك قره‌حصار صاحب سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، قره‌حصارك ٤۲ کیلومتره شرقنده کوزل بر اووه‌ده واقعدر. هواسی لطیف ومیاه جاریه‌سیله باغ وبوستانی چوقدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، بش آلتی جامع شریفی، ۱٤ مدرسه‌سی وبرقادری تکیه‌سیله برقاچ تربه‌سی واردر.

— بولوادین قضاسی قره‌حصار صاحب سنجاغنك وبتون خداوندكار ولايتنك منتهای شرق جنوبیسنده امیر طاغیله سلطان طاغی آره‌سنده‌کی واسع اووایله مذكور طاغلرك اتكلرندن عبارت اولوب، شمالاً عزیزیه، غرباً قره‌حصار قضاریله، جنوباً قونیه، شرقاً دخی آنقره ولايتلریله محاط ومحدوددر. اسحاقلو ناحیه‌سیله برابر ۳۱۵۰۰ اهالیسی اولوب، جمله‌سی مسلمدر. اووه‌نك اورته‌سندن قره حصاردن كلن چای جریانله (ابهر) كولنی تشكیل ایتدكدن صكره، قونیه ولایتی حدودینه كیره‌رك، آق شهر كولنه دوكیلور. قضانك اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون ومیوه‌لرك انواعندن عبارتدر. طاغلرده اورمانلر چوق اولوب، خیلی كراسته واودون قطع اولنور. مرعالری دخی چوق اولوب، خیلی مقدار قیون وكچی وتفتیك كچیسی بسلنیور. مركز قضادن ۳ ساعتلق مسافه‌ده قزیل كلیسا دینلن محلده بعض امراضه نافع بر ایلیجه موجوددر.

بولور لیتون { (Bulwer-Lytton) انكلتره‌نك اك مشهور حكایه نویسلرندن اولوب، ۱۸۰۵ ده طوغمش، و۱۸۷۳ ده وفات ایتمشدر. برچوق حكایه وتیاترو كتابلری یازوب، آثاری فوق العاده رغبته مظهر اولمشدر. بعض ادبی وسیاسی عزتلرك محرر لكنده‌دخی بولنوب، عوام قاره‌سی اعضالغنه انتخاب اولندقده، اصلاحات وتعدیلات طرفداری بولنمش؛ وبعده لوردلق رتبه‌سیله لوردلر قاره‌سنه قبول اولنمشیدی. — ینه بو اسمله معروف برادری، اوغلی وزوجه‌سی دخی بعض آثار ادبیه تحریر ونشر ایتمشلردر.

بولونه { (Boulonais) فرانسه‌نك (پیقاردیه) خطه‌سنده بر كوچك یر اولوب، تقسیمات جدیده‌ده (بولونیه) قضاسنی تشكیل ایتمشدر. وقتیله نیم مستقل بر قونتلق صورتنده اداره اولنوردی.

بولونیه { (Bologne) ایتالیانك (رومانیه) خطه‌سنده، رومانك ۳۰۰ كیلو-متره شمالنده ومیلانك ۱۷۵ كیلومتره شرقنده ایالت مركزی بیوك ومستحكم بر شهر اولوب، ۱۰۵۰۰۰ اهالیسی، مشهور دار الفنونی، متعدد آقادمیلری، موزه‌سی، بیوك كتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، كوزل سرایلری، مصنع كلبسالری، بیوك تیاتروسی، متعدد قله وچشمه‌لری، ایپك فاشلریله پامه چیچكلر ومشروبات ومسكرات وسائره فابریقه‌لری واردر. اسكی بر شهر اولوب، قرون وسطاده آریجه بر جمهوریت صورتنده اداره اولنمش، وبعده بر آره‌لق پاپانك اداره‌سنه كچه‌رك، مؤخراً آوستریا طرفندن ضبط اولنمش؛ و۱۸۵۹ ده ساردنیه قرالنه الحاق اولنمشیدی.

— بولونیه ایالتی شمالاً (فراره) ایالتیله، غرباً (مودنه) دوقه‌لغیله، جنوباً طوسقانه خطه‌سیله محدود اولوب، ۴۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بولونیه { (Boullogne) فرانسه‌نك ساحل شمالیسنده، (پادوقاله) ایالتنده و(آراس) ك ۱۰۸ كیلومتره شمال غربیسنده بر شهر واسكله اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، پك ایشلك لكن مدخلی صعوبتلی لیمانی، ایكی حوضی، متین استحكاماتی، بحریه مكتبی، مكتب اعدادیسی، زراعت، تجارت وفنون وصنایع جمعیتلری، كتبخانه‌سی، ایشلك تجارتی، صید ماهیسی ودكز حاملری واردر. میلاددن ۵۰ سنه اول رومالیلر طرفندن تأسیس اولنه‌رق، عسكری اسكله اتخاذ اولنمشیدی. — بو اسمله (سینه) ایالتنده وپارسك ۸ كیلومتره غربنده دخی بر قصبه اولوب، ۱۸۰۰۰ اهالیسی ومتعدد پیقامه فابریقه‌لری واردر. پارسك اك مشهور مسیره‌لرندن اولان (بولونیه اورمانی) بو قصبه ایله پارسك آره‌سنده اولوب، وقتیله فرانسه قرالرینك صیدینه مخصوص ایدی. — بو اسم فرانسه‌ده ۱۷نجی و۱۸نجی قرن میلادیده بر قاچ مشهور رسام یتیشدیرن بر عائله‌یه دخی علم اولمشدر.

بولوی { [« مصطفی افندی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بولی { قسطمونی ولایتنده لوا مركزی بر شهر اولوب، قسطمونینك تقریباً ۲۰۰ كیلومتره غرب جنوبیسنده، اسكدارك ۲۱۰ كیلومتره شرق جنوبیسنده وقره‌دكیز ساحلندن ۵۰ كیلومترەلك مسافه‌ده اولدرق، ″۵۸ ′۴۴ °۴۰ عرض شمالی ایله ″۴۰ ′۱۱ °۲۹ طول شرقیده واقعدر. طاغلرله محاط بر اووه‌ده و(بیوك صو) دخی دینلن همنامی اولان نهرك قربنده مؤسس اولوب، موقعنك حذای بحردن ۸۹۰ متره ارتفاعی واردر. آب وهوای كوزل وآقار صولری چوق اولوب، اطرافی باغ وباغچه‌لرله محاط ومعمور كویلرله مستوردر. ۱۰۰۰۰

قدر اهالیسی اولوب، یالکز برایکیوزی خرستیان وقصوری کاملاً اسلامدر. متعدد جوامع ومساجد شریفه ومدرسه‌لری، رشدیه مکتبی، چارشیسی، بر اسکی قلعه‌سی، بر بیوك ساعتی، بر قاچ دباغخانه‌سی وبر چوق آثار عتیقه‌سی واردر. شهرك بر ساعت جنوبنده طاغ کنارنده کوکوردلی وچلیکلی ایکی قاپلوجه بولنیور. (هادریانوپولس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسس اولوب، اسمی دخی بوندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر. — بولی قضاسی سنجاغك جهت جنوبیه‌سنده اولوب، شرقاً کرده، شمالا ارکلی وحیدیه، غرباً دوزجه ومدرنی قضالریله محدود اولهرق، جنوباً الاطاغ سلسله‌سیله آنقره ولایتندن آیرلمشدر. کوچك صو ناحیه‌سیله برابر ۷۵ قریه‌یی جامع اولوب، یالکز ۵۰۰ قدری خرستیان وقصوری اسلام اولمق اوزره، ۵۰۰ ۳۳ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت اولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله خشخاش، کتن، آفیون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر. تفتیك کیلریله قیونلری‌چوق اولوب، خیلی تفتیك اخراج اولنور. طاغلرینك اکثری اورمانله مستور اولوب، نهر واسطه‌سیله کرك ترسانهٔ عامره ایچون وکرك تجارت ایچون پك چوق کراسته ایندیریلیر. اهالیسندن درسعادتده وسائر طرفلرده آشجیلق صنعتیله اشتغال ایدن افراد چوقدر.

بولی { سنجاغی. قسطمونی ولایتنی ترکیب‌ایدن درت سنجاغك برینی اولوب، ولایتك قسم غربیسندن عبارت اولمغله، شرقاً نفس قسطمونی وکنغری سنجاقلریله، جنوباً آنقره وخداوندکار ولایتلریله، غرباً ازمید سنجاغیله، شمالاً دخی قره‌دکیزله محاط ومحدوددر. یالکز غرب جنوبی کوشه‌سندن عبارت اولان مدرنی قضاسی سقاریه ایرماغی حوضه‌سنده اولوب، سائر طرفلری (فلیاس) نهری حوضه‌سنك قسم غربیسنی تشکیل ایدیور. سواحله قریب اولان محللرندن دخی دیکر بر طاقم چایلر طوغریدن طوغریه قره دکیزه دوکیلورلر. بونلرك اك بیوکی بارطین چایدر. سنجاغك اکثر طرفلری طاغلق اولوب، آنجق نهرلرك وادیلرنده کوزل اووه‌لر ومنبت بایرلر دخی واردر. (الا طاغ) جهت جنوبیه‌سنده آنقره ولایتنك حدودینی تشکیل ایده‌رك، بولی اووه سنه قدر اتکلرینی اوزاتدیغی کبی، عباس طاغی دخی سنجاغك حدود غربیه‌سندن باشلایه‌رق، بولی چایینك وادیسی بوینجه ساحل بحره قدر ممتد اولور. شرق جهتنده سورکون طاغی دخی بولی نهری وادیسنه‌قدر اوزانه‌رق، مذکور ایکی طاغله بر ساج آیاغی تشکیل ایدر. شمال شرق جهتنده دخی زغفرانبولی طاغلری وساحل بحره قریب صاغری طاغی بولنیور. بوطاغلرك اکثری اورمانلرله مستور اولوب، کراسته‌لك آغاجلری وکوزل مرعالری دخی حاویدرلر. نهرلرده بر چوق حزارلر اولوب، اورمانلردن کسیلن آغاجلر تخته وسائر کراسته‌یه تحویل اولنور. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله آفیون، کتن وسائره‌دن عبارت اولوب، لوایی اداره ایتدکدن صکره، خیلی مقدارلری دخی اسکله‌لرندن اخراج اولنور. تفتیك کچیسی وسائر اغنام وحیواناتی دخی چوقدر. معادنی دخی چوق ایسه‌ده، یالکز ارکلی کمور معدنی اخراج اولنمقده‌در. باشلیجه اسکله‌لری ارکلی، بارطین، آماصری وآقچه شهردر. بولی سنجاغی بروجه‌زیر ۸ قضایه منقسم اولوب، ۵ ناحیه، ۱۰۰۰ دن زیاده قریه وتخمیناً ۱۸۰ ۰۰۰ اهالیی جامعدر: بولی، کرده، بارطین، ارکلی، حیدیه، دوزجه، مدرنی، کوینك.

بولی چایی { (اونام دیکرله بیوك‌چای) قسطمونی ولایتنك بولی سنجاغنده بر نهردر، که سنجاغك غرب جنوبی جهتنده الاطاغ ایله عباس طاغنك محل تلاقیسنده تبعاله، شرق شمالیه طوغری جریان ایده‌رك، بولی قصبه‌سنك قربندن بالمرور، بولی اووه‌سنی بعد الاروا مذکور طاغلردن اینن بر چوق دره‌لری دخی اخذ ایله، تقریباً ۱۲۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، قسطمونی سنجاغندن کلن (صوغانلی) چایله برلشه‌رك، فیلیاس نهرینی تشکیل ایدر، که همنامی اولان اسکله قربنده قره‌دکیزه منصب اولور. بونهر کراسته ایندیرمکه یارایوب، کنارلرنده بر چوق حزارلر دخی واردر.

بولیوار { (Bolivar) آمریقای جنوبیه‌کی اسپانیول مستملکاتنه استقلال قزاندیران بر جنرال اولوب، ۱۷۸۳ ده (قاراقاس) ده طوغمش، و ۱۸۳۰ ده وفات ایتمشدر. اسپانیاده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره، فرانسه وایتالیا ایله آمریقای شمالینك ممالك مجتمعه‌سنده بر مدت سیاحت ایتمش؛ ووطنه عودتنده، اسپانیایه قارشی اولان اختلاله قاریشوب، بر قاچ محاربه قزانمغله، ونزوئلا ویکی

غرناطه‌یی اسپانیولرك تحت حكمندن چیقارمش؛ وبعده پرو وبولیویایی دخی تخلیص ایدوب، دفعاتله جمهوریت ریاستنه انتخاب اولنمش؛ وحكمدارلق ادعاسنده بو- لندیغنه دائر اولان شایعاتی تكذیب ایچون، استعفا ایده‌رك، آزوقت صكره وفات ایتمشدر. (بولیویا) اسمی بونك اسمنه نسبتله تحصل ایتدیكی كبی، ونزوئلاده كی (آغوستار) شهرینه وقولومبیا جاهیر متفقه‌سندن برینه دخی (بولیوار) اسمی ویرلمشدر. [« آغوستار » و« قولومبیا » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بولیویا (Bolivie) آمریقای جنوبی ممالكندن بر بیوك مملكت اولوب، اسپانیانك النده ایكن، بر قسمی (یوقاری پرو) اسمیله معروف وبرقسمی دخی (بونوس آیرس) دائره‌سنه ملحق ایكن، بعد الاستقلال آنف الترجمه بولیوارك اسمنه نسبتله بو- لیویا تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — آمریقای جنوبی جمهوریتلری ایچنده بولیویا كبی صرف داخلی وساحلسز هیچ بر دولت اولیوب، بحر محیط كبیرده اولان سا- حلنك دخی قسم اعظمی محاربهٔ اخیره‌ده شیلی طرفندن ضبط ایدلمش اولدیغندن، شمدیكی حالده عرضی ۳۰۰ كیلومتره‌دن عبارت جزئی برساحلی واردر، كه بوده منتهای جنوب غربیسنده واقع اولوب، ایچ طرفلرندن برچوللهٔ آیرلمش، ومراكز تجارت ومعموریتندن اوزاق دوشمشدر. بولیویا غرباً (قوردیلر) سلسلهٔ كبیره‌سی شعبه‌لرندن بریله شیلی وپرودن آیریلوب، جبال مذكو- رهنك سائر شعبه‌لرینك تشكیل ایتدكلری اراضیٔ مرتفعه ایله شرقی انكلرندن وبونلرك آلتنده شرقاً (پاراغوآی) واغوآپوره) نهرلری مجرالرینه قدر ممتد اولان واسع اووه‌لردن عبارتدر. جنوبی كوشه‌سی مدار جدیه وشمالی كوشه‌سی دخی تقریباً ۱۱° عرض جنوبیه واصل اولوب، وسعتی ۱۰° ایله ۲۳° عرض جنوبی و۶۰° ایله ۷۳° طول غربی آره‌لرنده‌در. غرباً شیلی، بحر محیط كبیر وپرو ایله، شمالا وشرقاً برازیلیا ایله، جنوباً دخی (پاراغوآی) وآرجنتین جمهوریتلریله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۸۲۰۰۰ مربع كیلومتره‌اولوب، فرانسه‌نك درت مثلنه معادلدر.

شكل طبیعیسی، جبال ونهاری. — بولیویا بتون آمریقا قطعه‌سنك اك یوكسك محلی اولوب، (آند) سلسلهٔ عظیمه‌سی بو مملكته كیرمزدن اول ایكی شعبه‌یه انقسام ایتدیكندن، شعبهٔ غربیه‌سی ابتدا پرو ایله بو- لیویا وبعده بولیویا ایله شیلی آره‌سنده خط حدودی تشكیل ایده‌رك، جنوبه طوغری ممتد اولور؛ شعبهٔ شرقیه‌سی ایسه بولیویانك ایچنده شرقه طوغری بر دیرسك شكلنده اوزانیر، وهر طرفه بر طاقم قوللر ومتوازی شعبه‌لر تمدید ایتدكدن صكره، آرجنتین جمهو- ریتنه داخل اولور. بوایكی صیرتك آره‌سنده ۳۸۶۰ متره ارتفاعنده واسع بر وادی حاصل اولیور. آند سلسله‌سنك شعبهٔ شرقیه‌سنده دها مرتفع ذروه‌لر بو- لنوب، ۵۰۰۰ و۶۰۰۰ و۶۵۰۰ متره‌یه قدر ارتفاعلری واردر، واوسطری یاز قیش قار وبوزله مستوردر. بونلرك باشلیجه‌لری آقوآسكیلشا (ارتفاعی ۶۱۷۲ متره) طاغی، اولاغوآ (۵۵۸۵ م) بركانی، تاپاكیلشا (۵۸۹۹ م)، ویسقاریلا (۵۸۰۹ م) طاغلری وارتفاعلری ۶۲۰۰ ایله ۶۴۰۰ متره آره- سنده اولان آناقامه، لیقانقاوْ، توقونادو، هلاسقار، لالایاقو بركانلریدر. شعبهٔ شرقیه‌نك ذروه‌لری بوندن مرتفع دكلسه‌ده، عمومیت اوزره ارتفاع وسطیسی دها زیاده اولوب، اك یوكسك طاغلری نوادو ده سورانه (ارتفاعی ۶۴۸۸ م)، شاشاقومانی (۶۲۰۴ م)، هوواونه پوتوس (۶۱۸۴ م)، قافاقا (۵۴۹۹ م)، مساده (۵۶۶۲ م) وایلیمانی (۶۵۰۹ م)در. بو صكره‌كینك بولیویانك اك یوكسك طاغی اولدیغی مظنوندر. (سان پدرو) بركانی دخی اك مرتفع ذر- وه‌لرندر. بو طاغلرك آره‌لرنده بر طاقم قوم وطوز چوللریله بعض كوللر وبطاقلقلر بولنور. آناقامه صحراسی برقاچ سددن عبارت اولەرق، ساحل غربی ایله متوازیاً اوزانان وارتفاعی ۱۰۰۰ متره‌یه قدر تنزل ایدن سلسلهٔ جباله قدر واصل اولور.

بوایكی سلسله‌نك آره‌سنده واقع اولوب ۱۰۰۰۰۰ مربع كیلومتره وسعتنده تخمین اولنان مرتفع اووه‌نك منتهای شمال شرقیسنده وپرو حدودنده (تیتیقاقه) اسمنده بیوك بر كول بولنیور، كه ۳۸۴۲ متره ارتفاعنده واقع اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۴۰۰ مربع كیلومتره وعمقی ۲۱۸ متره‌در. بونك آیاغی اولان (دزاغوآدرو) نهری جنوب غربیه طوغری آقەرق (پامپا آلوآغاس) و(پوتوپو) یاخود (اورورو) اسملریله معروف دیگر بر كوله دوكیلور، كه بونك‌ده مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۰۰ مربع كیلومتره اولوب،

پك درين اولديغى مرويدر. جبال مذكوره‌نك شرق وجنوب شرق اتكلرندن بيوجك برطاقم چايلرآقوب، بونلردن قسم جنوبيده‌كيلر برلشه‌رك، (پيلقومايو) نهرينى تشكيل ايدرلر، كه شرق جنوبيه طوغرى آقه‌رق، آرجنتين ايله پاراغوآى جمهوريتلرينك حدودينى بعدالتفريق، (پاراغوآى) نهرينه دوكيلور. بونك شمالنده (سنت ميكل) و(مامو ره) نهرلرى شمال شرقيه طوغرى آقه‌رق، برازيليا حدودينى آيران (غوآپوره) ودها آشاغيده ينه بوليويا طاغلرينك قسم شماليسندن آقان (بنى) نهرلريله برلشه‌رك، برازيليا حدودنده (آمازون) ايرماغنك اك بيوك تابعلرندن اولان (مادىرا) نهرينى تشكيل ايديورلر. بوليويانك منتهاى شمالنده‌دخى پرودن كلن بر قاچ چاى جريان ايدوب، برازيليا طوپراغنه دخوللە، آمازون تابعلرندن (پوروس) و(يوروآ) نهرلرينه دوكيلورلر. بو وجهله بوليويانك قسم اعظمى بحر محيط آطلاسى مائله‌سنده واقع اولوب، آمازون ولاپلاته حوضه‌لرينه منقسمدر. برقسمى (تيتيقاقه) حوضهٔ داخليه‌سندن عبارتدر؛ ويالكز جنوب شرق جهتنده بحر محيط كبير مائله‌سنه تابع بر كوچك حوضه‌سى واردر. جهت جنوبيه‌ده طورغون‌صولرى چوق اولوب، (پامپه داسل) يعنى « طوز صحراسى » نامیله معروف بر يرواردر، كه ياغمورلر موسمنده كوله دونوب، قوراقلق موسمنده بر قاچ مترە ثخننده پارلاق وبياض بر طوز طبقه‌سيله مستور بولنور. بو صحرا ۷۸۵۰ مربع كيلومترە وسعتنده تخمين اولنور.

اقليم وهواسى. — بوليويا اقاليم حاره‌دن معدود اولغله، حذاى بحردن آز ارتفاعده بولنان يرلرنده حرارت پك زياده ايسه‌ده، اكثر طرفلرى طاغلق اولوب، جبالى پك مرتفع اولديغندن، اراضيسى يوكسكجه، حرارت كسب اعتدال ايده‌رك، نهايت خط استوايه او قدر قريب اولان او يرلرده قطب شمالىيه مخصوص بر برودتله تصادف اولنور. ۵۲۶۲ مترەلك ارتفاعدن باشلايەرق طاغلر سرمدى قارلر وبوزلرله مستوردر. سرمدى قارلر حدودندن ۳۹۰۰ مترەلك ارتفاعه قدر اولان محللر (پونا براوه) تعبير ايتدكلرى صوغوق بر طبقه‌يى تشكيل ايدرلر، كه دائمى بر قيشدن عبارت اولوب، اراضيسى پورتقال رنكنده برنوع چيمله مستور بولنور، وشدت برودتدن اهاليسى اولييوب، آنجق آمريقايه مخصوص اولان ويغونيه، غوآناقو، لاما وآلپاغه دينلن حيوانات سوريلرى طولاشير. بو طبقه‌نك حدودندن ۳۳۵۰ مترەلك ارتفاعه قدر اولان محللر (پونا) دينمكله معروف بر ايكنجى طبقه تشكيل ايدرلر، كه بونك دخى هواسى صوغوق واهاليسى آز ايسه‌ده، پتاتس، آرپه وبعض سبزەلر يتيشديريلير، ومرعارى چوق اولوب، قيون ولاما سوريلرى بسلنير. بوليويانك ذكرى سبقت ايدن مرتفع اووەسى بو طبقه‌يه داخل اولوب، بونك محال فظه‌لى بعض طرفلرنده ومثلا (تيتيقاقه) كولنك كنارلرنده زيتون آغاجلرى دخى بولنور. اوچنجى طبقه‌سى ۳۳۵۰ ايله ۲۹۲۰ مترە ارتفاعلرى آره‌سنده اولوب، بونك هواسى غايت كوزل ودائمى صورتده بهار دينله‌بيله‌جك بر حالده‌در. (قابسرا ده واله) يعنى « دره باشى » تعبير اولنان بو يرلر اك مسكون واك معمور محللرى اولوب، اراضيسنده حبوبات متنوعه ايله مصر وآوروپانك همان هر نوع ميوه وسبزەسى يتيشير. بونك آلتنده اولەرق، ۱۶۲۰ مترەلك ارتفاعه قدر اينن دردنجى طبقه (مديو يونغه) تعبير اولنان يرلردن عبارت اولوب، هواسى دها صيجاقدر، واكثر طرفلرى اشجار مثمره ايله مسنوردر. بونك آلتنده اولان و(يونغه) تعبير اولنان طبقهٔ سفلى ايسه پك صيجاق اولوب، قهوه، شكر قامشى، قاقاو، موس، آناناس وسائر ممالك حاره محصولاتى بوطبقه‌يه مخصوصدر. بو وجهله بتون اقاليم ارضك هوالرى بربرينك اوستنده اولەرق، بوليويادە موجود اولوب، هر اقليمه مخصوص نباتات دخى بوملكنده موجوددر. دردنجى وبشنجى طبقه‌ده يعنى يونغه‌لرده سنه‌نك موسم وفصللرى اولميوب، بتون سنه آره‌سره ياغموريا غديغى حالده، بو ايكى طبقه‌نك اوستنده‌كى (قابسر ده وال) و(پونا) طبقه‌لرنده سنه ياغمور وقوراقلق موسملرينه منقسمدر. ياغمورلر موسمى اورانك يازى ديمك اولان تشرين ثانيدن مارته قدر دوام ايدر. بوموسمك ابتداسنده فرطونلر وطولولر دخى پك صيق وقوعبولور.

محصولات وحيوانات ومنابع ثروتى. — يوقاريده دينلديكى كبى بوليويادە كرهٔ ارضك اقاليم مختلفه‌سنه مخصوص محصولاتك انواعى حاصل اولوب، حبوبات متنوعه ايله قهوه، شكر، قاقاو وسائر محصولاتله انواع ميوه وسبزەلرى واردر. بوندن بشقه طبده مستعمل نبات

تانك انواعی بولنوب، کینین، سالسپاری وسائر انواع ادویه استحصال اولنان آغاجلر واوتلرك قسم کلیسی بو مملکتدن چیقدیغی کبی، کراسته‌ده، بویاجیلقده‌وطاو- شانلقده مستعمل پك چوق اشجاری حاوی اورمانلری دخی‌وقدر. مرعالری دخی چوق اولوب، بسلین قو- یون‌ولامالردن خیلی پیاعی اخراج اولنور. سائر حیوا- ناتی آزاولوب، شینشیله دینلن برنوع حیوانك پوستندن دخی کلیتلی کورکلر چیقار. معادنجه بولیویا دنیانك اك زنکین یرلرندن معدود ایسه‌ده، طرق ومعابر وصو واودون قیتلغندن طولایی پك‌آزی اخراج اولنمقده‌در. (لاپاز) جوارینك آلتون، (پوتوسی) طاغنك کومش، (اورورو) جوارلرینك قلای و(آتاقامه) صحراسنك باقیر معدنلری مشهوردر. ذی قیمت احجاری دخی چ-وقدر. بحر محیط کبیر ساحلنده طیور بحریه ترسندن تحصل ایدن و(غانو) دینلن بر ماده کلیتله بو- لندیغی کبی، آتاقامه صحراسنده دمیر یغینلری دخی مو- جوددر. طوزی دخی پك چوقدر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بولیو- یانك مقدار اهالیسی تمامیله معلوم اولمیوب، طاغلرده وواسع اووه‌لرده وحشی حالنده طولاشان اقوام اصلیه- دن بشقه ۲۳۰۰۰۰۰ قدر تخمین اولنیور، که مملکتك وسعتنه کوره پك آز اولوب، هر مربع کیلو- متره باشنه بر آدمدن آز زیاده دوشیور. اهالینك قسم اعظمی اسپانیول ایسه‌ده، اسپانیادن آمریقایه قادیندن زیاده ارککلر کیتدکلری جهتله، بونلر یرلی قادینلرله ازدواج واختلاطه مجبور اولدقلرندن، سائر آمریقا ممالکنده اولدیغی کبی، بولیویاده دخی خالص قاله‌بیلن اسپانیوللر پك آز اولوب، اکثر اهالی اسپانیوللرله اهالیٔ اصلیه‌نك واسرای زنجیه‌نك اختلاطندن متولد ملز جنسلره منسوبدرلر. اهالیٔ اصلیه‌نك جله‌سی وحشی حالنده اولمیوب، بر طاقلری وعلی‌الخصوص (تیتیقاقه) کولی حوضه‌سنده ساکن بولنان (کیشوآ) و(آیماره) جنسلری ذاتاً آمریقالك کشفندن اول او- رالرده کندیلرینه مخصوص بر مدنیت وحضرته نائل بولمش، ومنتظم دولتلر تأسیس ایتمش اولدقلرندن، بونلر الیوم دخی اولدقجه حضریته یاشایوب، بر طاقلری خالص حالنده وبر طاقلری اسپانیوللرله ویا زنجیلرله اختلاطدن‌متولد ملز حالنده‌بولنمقده‌درلر. (غو- آرانی)قومی‌دخی پاراغوآی طرفلرندن بولیویایه کلوب، اولدقجه حضریته یاشامقده‌درلر. کیشوآ وآیماره قوملری افرادینك جثه‌لری آغر وقبا اولوب، قول وبجاقلری قیصه وچهره‌لری تاتار چهره‌سنه مشابه اولمغله، بونلرك اسپانیوللرله اولان اختلاطلرندن تولد ایدن ملزلر دخی سیما وبدنجه پك کوزل اولیوب، علی‌الخصوص کوزلرینك آقنده کوریلن صاریمتراق بر رنکله تفریق اولنورلر. غوآرانی قومنك افرادیله اسپانیول وزنجیلرك اختلاطندن متولد اولانلرك ایسه چهره وبدنلری پك دوزکون ومتناسب اولور. وحشی حالنده یاشایان اقوامك ایسه باشلیجه‌لری : آپولیستا، ماروپا، تاقانه، موستنه، پوراقاره، قالاهوایه، مویو، شتکینو قوملریدر. بونلرك پك آزلری تمدن یولنی طو- توب، اکثری وحشی حالنده ثبات ایتمکده‌در. اقوام وحشیه کندی لسان ودینلرینی محافظه ایتمکده اولوب، آز چوق تمدن ایدنلری قبولیك مذهبنی قبول ایتمشلر- سه‌ده، کیشوآ، آیماره وغوآرانی قوملری الیوم کندی لسانلرنده تکلم ایتمکده‌درلر. ملزلرك بعضلری بو لسانلرك بریله وبعضلری‌ده اسپانیولجه لسانیله متکلم اولوب، اسپانیول لسانی بویله مختلف الجنس ویا مخلوط الجنس آدملرك آغزینه دوشمکله السنهٔ محلیه‌دن مأخوذ برچوق کلمات وتعبیراتله قاریشه‌رق، بشقه بر صورت آلمشدر. مملکتك لسان رسمی وادبیسی اسپانیولجه‌در.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — بولیویا ۱۰ ایالته منقسم اولوب، هر ایالت بر قاچ سنجاغه وهر سنجاق قضالره آیرلمشدر. ایالتلرك اسامیسیله مساحهٔ سطحیه‌لری واهالیسی بروجه آتیدر :

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی
بنی	۷۶۵ ۰۹۹	۵۳ ۹۷۳
لاپاز	۱۱۱ ۵۰۲	۵۲۰ ۰۰۰
اورورو	۵۵ ۹۴۴	۱۱۰ ۹۳۱
قوشابامبه	۶۹ ۴۵۴	۳۸۰ ۰۰۰
سانته قروز	۳۷۳ ۱۶۱	۱۵۳ ۱۶۴
شوکیساقه	۱۸۸ ۵۵۵	۲۲۳ ۶۶۸
تاریجا	۲۹۶ ۵۱۴	۸۸ ۹۹۰
پوتوسی	۱۴۰ ۶۳۱	۲۸۱ ۲۲۹
آتاقامه	۱۸۱ ۷۶۳	۵ ۲۷۳
مجیلونس	—	—

بو حساب ۱۸۵۸ تاریخنده اجرا اولنان استا- تستیقه کوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهالیجه تزاید وترقی حاصل اولمش اولمجغی شبهه‌سزدر. مرکزی

(سوقره) شهری اولوب، (لاپاز) شهری دخی اك بیوك معموره‌لرندن اولمغله، بالدفعات جمهوریت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. باشلیجه شهر وقصبه‌لری مقدار اهالیلریله برابر بر وجه زیردر :

لاپاز	۴۵۰۰۰	سانته قروز	۹۷۸۰
سوقره	۱۷۰۹۸	اورورو	۷۹۸۰
قوشابامبه	۱۴۷۰۵	تاریجا	۵۶۸۰
پوتوسی	۱۱۰۰۰	ترینیداد	۴۱۷۰

اصول اداره‌سی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — بولیویا جمهوریت صورتنده اداره اولنوب، واردات ومصارفی تقریباً ۲۳ ملیون فرانق یعنی ۱ ملیون عثمانلی لیراسی راده‌لرنده‌در. حال حضرده عساکر بریه‌سی ۲۰۰۰ نفرله ۸ جنرال، ۳۵۹ بیوك و۶۵۴ کوچك ضابطدن عبارت اولوب، سلاح طاشیه‌بیله‌جك سنده بولنان اهالینك جمله‌سی دخی عساکر ملیه افرادندن معدوددر. قوهٔ بحریه‌سی ۲۴ طوپی حامل ۳ فرقتیدن عبارتدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — بولیویاده معارف وصنایع پك کریده اولوب، کندینه مخصوص ساحلنك آزلغی ومملکتك سواحلدن بعدیله یوللرك فقدانی تجارتنك دخی پك کریده قالمسنی موجبدر. صنایعی احتیاجات محلیه‌دن اولان جزئی وقبا شیلردن عبارت اولوب، اقشه وامتعه‌نك اکثری آوروپادن جلب اولنور. بو مملکتك باشلیجه ثروتی چیقان کومش وآلتون وسائر معادنله قینه قینه وسائر ادویه‌دن وقهوه، قاوچوق، قاقاو، پیاغی وپاموقدن عبارتدر. آرجنتین جهو- ریتندن دخی آت، استر، مرکب وسائر حیوانات ادخال اولنور. ادخالاتی سنوی ۶۰ ملیون فرانغی متجاوز اولوب، اخراجاتی آنجق ۳۰ ملیونه بالغ اولور. دمیر یوللری هنوز اولمیوب، تلغراف خطلری دخی پك آزدر.

احوال تاریخیه‌سی. — بولیویا مملکتی ۱۳ نجی قرن میلادیده (اینقا) سلاله‌سی طرفندن ضبط اولنمغله، پرو ایله برابر بر دولت حکمنه کچوب، آمریقانك کشفندن صکره اسپانیولرك ید ضبطنه کچدیکنده دخی، پرو ایله متحد قالوب، (لیما) ولایتنه تابع ایدی. ۱۸۰۹ ده بولیویا اهالیسی اسپانیایه قارشی اختلال ایدوب، بو اختلال ۱۸۲۵ تاریخنده‌دك دوام ایتدکدن صکره، جمهوریتی اعلان اولنه‌رق، استقلالی فزانديران (بو- لیوار) ك اسمنه نسبتله (بولیویا) تسمیه اولنمشدر.

۱۸۳۶ ده پرو ایله برلشه‌رك، ایکی جمهوریتدن مرکب بر دولت متحده تشکیل اولنمش ایسه‌ده، ۳ سنه صکره یکیدن آیرلمشدر. ۱۸۷۹ ده پرو ایله بالاتفاق شیلیه قارشی اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، ساحلده یرلرینك قسم کلیسنی غائب ایتمش، وبر چوق تضمینات حربیه اعطاسنه مجبوراولوب، الیوم بورجدن قورتله‌مامشدر. بو مملکتده داخلی نفاق وفساد وقا- ریشیقلق اکسیك اولمیوب، هنوز اسایش وامنیت تمامیله تقرر ایده‌مه‌مشدر.

بوم (Boom) بلجیقه‌ده (آنور)ك ۲۰ کیلو- مترہ جنوبنده و(روپل) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی وطوغله فابریقه‌لریله سفاین اعالنه مخصوص دستکاهلری واردر.

بومارشه (Beaumarchais) فرانسه ادبا- سندن اولوب، ۱۷۳۲ ده پارسده طوغمش، و۱۷۹۹ ده وفات ایتمشدر. بر ساعتجینك اوغلی اولوب، ابتدا پدرینك صنعتنه سلوکله برابر، موسیقیده دخی فوق العاده بر مهارت کسب ایتمکله، قرال اون بشنجی لویینك قیزلرینه موسیقی معلمی تعیین اولنمشیدی. بعده امور صرافیه وتجاریه‌یه سلوکله، فوق العاده بر ثروته مالك اولمش؛ وفرانسه اختلالی زمانده برآره‌لق مأمور اولوب، بعده اعدامله محکوم اولمش ایسه‌ده، اختفا ایدوب، بوجزادن قورتلمشیدی. بر چوق آثار سیاسیه وادبیه وبر طاقم تیاترو کتابلری یازوب، سرمست بر لسان قوللانمغله کسب شهرت ایتمشدر. « فیغارونك تزوجی » و« تاراره » کبی تیاترو کتابلری پك مقبول اولوب، آثاری دفعاتله نشر اولنمشدر.

بوماریه موصل جوارنده بر کوچك قصبه اولدیغنی یاقوت حوی ذکر ایدیور.

بومبا بنغازی مستقل سنجاغنه ملحق قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، برقه خطه‌سنك ساحل شمالیسنده ودرنه‌نك قربنده واقعدر. قضاسنك قراسی اولمیوب، اهالیسی خیمه‌نشین عربلردن عبارتدر.

بومبای [« بمبای » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوملر وارد (Bommeler - Waard) فلمنکك ایچنده (موزه) ایله

(وال) ایرماقلرینك مجرالری آره‌سنده تشکیل اولنمش برجزیره اولوب، طولی ۲۲ وعرضی ۹ کیلومتره‌در. برچوق کوزل قریه‌لرله ۲۰۰۰ اهالیسی اولان (بومل) قصبه‌سنی شاملدر.

بومیلقار (Bomilcar) قارتاج جنرالللرندن اولوب، قبل المیلاد ۳۰۰ تا. ریخلرنده مملکتنك حکمدارلغنی غصب ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً اسقاط وصلب اولنمشیدی. — بو اسمله ماو. ریتانیا حکمداری (یاغورته) نك عونه‌سندن برى دخى وار ایدی، که بونك امریله میلاددن ۱۱۰ سنه اول رومانك ایچنده (ماسیوا) یی قتل ایتمش؛ وبعده روما. لیلرك لهنده افندیسنه اهانت ایتدیکیچون، ۱۰۷ تا. ریخنده بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

بون برونی (Cap Bon) آفریقا قطعه‌سنك اك شمالی نقطه‌سی اولوب تونسك (داخله) دینلن شبه جزیره‌سنك منتهای شمال شرقیسنده بولنان (رأس احضر). آوروپالیلر طرفندن ویریلن اسمدر.

بُون یمنده برقصبه اولدیغی «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بَوْن هرات ایله تغشور آره‌سنده بر قصبه اولوب، (باذغیش) ناحیه‌سنك مرکزی اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بون (Boun) پروسیه‌نك رین ایالتنده قولونیه‌یه ملحق وقولونیه‌نك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع برشهر اولوب، ۲۷۰۰۰ اهالیسی، بیوك بر دار الفنونی، آقادمیاسی، کنجخانه‌سی، اسکی برسرایی، مصنع کلیساسی، ایپك منسوجاتیله صاقسونیه فابریقه‌لری وبعض اسکی استحکاماتی واردر.

بوناپارت (Bonaparte) عن اصل ایتالیالی اولوب، بعده بر شعبه‌سی قورسیقه‌یه یرلشمش وفرانسه تختنه چمش اولان مشهور بر خاندانلدر. بو خاندان میلادك اون ایکنجی قرنندن کسب اشتهار ایدوب، برنجی شعبه‌سی ایتالیانك (ترویسه) قصبه‌سنده وایکنجیسی (سان مینیاتو) ده مقیم ایدی. اوچنجیسی ابتدا جنوه جمهوریتنك (سارزانه) قصبه‌سنده مقیم اولوب، کرك بو جمهوریته وکرك وندیك جمهوریتنه خیلی خدمتلر ایتمشیدی. بو شعبه‌نك افرادندن (ماری‌فورتونه) اسمنده‌بری ۱۶۱۲ تاریخنده قورسیقه‌نك (آیاچو) شهرینه نقل وطن ایتمکله، بونك تورونی (شارل ماری بوناپارت) مشهور بیوك ناپولیون ایله سائر بوناپارت خاندان حکمداریسنك پدری اولمشدر. بونك بروجه زیر ۸ اولادی اولوب، بونلر اولادلریله برابر زیرده‌کی جدواده ذکر اولنیور:

۱	ژوزف	زنایده ژولیه شارلوته
۲	ناپولیون	ناپولیون فرانسوآ شارل ژوزف
۳	الیزه	ناپولیون الیزه باچوکی ژروم شارل باچوکی ناپولیون فردریق باچوکی
٤	لوسیان	شارل لوسیان لویی لوسیان پیر ناپولیون آنطوآن
٥	لویی	ناپولیون شارل شارل ناپولیون لویی لویی ناپولیون (اوچنجی ناپولیون)
٦	پولینه	ناپولیون لقلرق
۷	قارولینه	ناپولیون آشیل مورات لوسیان ناپولیون مورات
۸	ژروم	ژروم ناپولیون ماتیلده ناپولیون ژوزف

بونلردن ایکنجیسی اولان (ناپولیون بوناپارت) ك فرانسه اختلال کبیرندن صکره تدریجاً فرانسه‌نك عسکریی اله آلوب، ابتدا جنرال، بعده دیکتاتور ونهایت ایمپراطور عنوانیله جهانکیر کسلك درجه‌لرینه کلمش و« بیوك ناپولیون » اسمیله شهرت بولمش اولدیغی معلومدر. [« ناپولیون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— برنجیسی اولان (ژوزف بوناپارت) بیوك ناپولیونك بیوك برادری اولوب، ۱۷۶۸ تاریخنده آیاچوده طوغمش، و ۱۸٤٤ ده فلورانسه‌ده وفات ایتمشدر. آووقات اولمق اوزره تحصیل ایتمش ایکن، برادرینك احراز ایتدیکی موقع اوزرینه، امور سیاسیه‌یه قاریشوب، ۱۷۹۶ ده قورسیقه‌لیلر طرفندن « بشیوزلر » مجلسنه مبعوث انتخاب، وبر سنه صکره روما سفارتنه نصب اولنمشیدی. ۱۸۰۱ و ۱۸۰۲ ده (لونویل) و(آمیان) معاهده‌لرینی امضا ایدوب، ۱۸۰۶ ده ناپولی قرالغنه تعیین اولنمشیدی. کندینی اهالیه سودیرمکه موفق اولمش ایسه‌ده، زادکانله اویوشه‌میوب، ایکی سنه صکره اسپانیا قرالغنه نقل اولنمشیدی. اورادہ دخی تبعه‌سیله بر چوق منازعه‌لرده بولنوب، ایکی دفعه پایتختنی ترکه مجبور اولدقدن صکره، ۱۸۱۳ تاریخنده، (ویتوریا) مغلوبیتی اوزرینه، فرانسه‌یه عودته مجبور اولمشیدی. ۱۸۱٤ تاریخنده و« یوز

کونلر» وقوعاتنده ایمپراطورلق قائمقامی صفتیله پاـ رسده برادرینه وکالت ایتدکدن صکره، دول متفقه عسکرینك تقرنه قارشی طیانه‌میوب، ایمپراطوریچه ایله برلکده قاچمش؛ وواترلو مغلوبیتندن صکره آمریقا ممالك مجتمعه‌سنه کیدوب، ۱۱ سنه اوراده زراعتله اشتغال ایتدکدن صکره، آوروپایه عودتله، انکلتره وایتالیاده امرار أوقات ایتمشدر. حلیم وادیب بر آدم اولوب، آنجق برادرینك طالعی طرفندن ترفیع اولندیغی مقاـملری اداره‌یه اقتداری یوغـدی. بعض خواطر ومخابراتی ۱۰ جلد اوزره نشر اولنمشـدر. مارسلیا تجـارندن برینـك قیزینی تزوج ایدوب، ایکی قیزی اولمشیدی. بونلرك بیوکی اولان (زفایده ژولیه) عم‌زاـ ده‌سی (شارل لوسیان) ه واروب، ۱۸۵۴ ده وفات ایتمشدر. ایکنجیسی **اولان** (شارلوته) دخی دیکر عم‌زاـ ده‌سی شـارل ناپولیون لوبیه واروب، ۱۸۳۰ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی اولان (الیزه بوناپارت) (باچوکی) اسمنده برقورسیقه‌لی‌یه واروب، ناپولیون الیزه، ژروم شارل وناپولیون فردریق اسملریله اوچ اوغلی اولمشدر. [«باچوکی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

— دردنجیسی اولان (لوسیان بوناپارت) ۱۷۷۵ ده آیاچوده طوغـوب، ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۹۷ده بشیوزلر مجلسی اعضالغنه نصب اولنه‌رق، فصاحت وطلاقت لسانیله کسب اشتهار ایتمش، ومجلس مذکورك ریاستنه کچمش ایدی. بیوك ناپولیونك مقاـ صدینه خدمت ومعاونت ایتمکله، بونك قونسوللکی زماننده ۱۷۹۹ ده داخلیه ناظری اولمش ایسـه‌ده، پك سریست وطـوغری بر آدم اولدیغیچون، متعاقباً برادرینك توجهنی غائب ایدوب، مادریده سفیر تعیین اولنه‌رق، تبعید اولنمشیدی. اسپانیاده انکلتره‌نك نفوـ ذینی اسقاطله، فرانسه نفوذینه مسابقت قزاندیردیغندن، یکیـدن برادرینك توجهنی قزانمش ایسـه‌ده، بونك رضـاسی اولمقسزین، بر صرافك طول قاریسنی تزوج ایتمکله، یکیدن نظردن دور دوشـوب، ۱۸۰۴ ده رومایه چکلمش؛ و(قانینو) ده اختیار اقامت ایدوب، پاپا یدنجی (پی) طرفندن اورانك پرنسی نصب اولنمشیدی. بعده ناپولیـونله اولان مناسباتی بسـبتون قطع ایتمك اوزره، ۱۸۱۰ ده آمریقـایه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، انکلیزلرك الینه دوشوب، درت سـنه تحت توقیفده قالمشـیدی. بعده پاپا طرفندن پارسـه کوندریلوب، ناپولیون طرفندن آلیقونمش؛ وبرادرینك (سنت‌هلن) آطه‌سنه نفیندن صکره ایتالیایه عودتله، کندی حالنده یاشامشـدر. عالم وادیب بر ذات اولـوب، بر ایکی منظـومه‌سی وسـائر بعض آثاری دخی واردر. — بیـوك اوغلی (شـارل لوسیان بوناپارت) ۱۸۰۳ ده طوغوب، ۱۸۵۷ ده وفات ایتمشدر. روماده تربیه اولنوب، قانینو پرنسی عنوانی آلمشـیدی. عمیجه‌سی ژوزفك قیزیله ازدواج ایدوب، بر مدت بونك یانده آمریقاده بولنمش؛ وبوقطعه‌نك حیواناتی حقنده انکلیز لسـانینده بر قاچ معتبر اثر یازوب، ایتالیایه عودتنده دخی بنه علم‌حیواناته دائر ایتالیان لسانینده متعدد کتابلر نشر ایتمشدر. — ایکنجی اوغلی (لویی‌لوسیان بوناـ پارت) ۱۸۱۳ ده طوغـوب، ایکنجی ایمپراطورلق زمانینده مجلس اعیان اعضاسندن بولنمش، وفنون وادـ بیاتله اشتغال ایتمشدر. — اوچنجی اوغلی (پیر ناپوـ لیون بوناپارت) ۱۸۱۵ ده طوغـوب، ۱۸۸۱ ده وفات ایتمشدر. بودخی ایکنجی ایمپراطورلق زمانینده بعض خدمات ملکیه وعسکریه‌ده بولنمش؛ و۱۸۷۰ ده بر غزته‌جی اولدیردیکندن طولایی تحت محاکمه‌یه آلنوب، بر چوق تضمینات ویرمسنه حکم اولنمشیدی.

— بشنجیسی اولان (لویی بوناپارت) ۱۷۸۸ ده آیاچوده طوغوب، ۱۸۴۶ ده فلورانسـه‌ده وفات ایتمشدر. ۱۶ یاشنده ایکن، برادرینك یاوری اولوب، ایتالیا ومصرسفرلرنده معیتنده بولنمش؛ وبعض خدمات عسکریه‌ده بولندقدن صکره، ۱۸۰۶ ده فلمنك قرالغنه نصب اولنمشیدی. حکیم وعادل بر آدم اولدیغنـدن، تبعه‌سنك محبتنی قزانمش ایسه‌ده، برادرینك بوملکتی فرانسه‌یه الحاق فکرنده بولندیغنی آکلاغله، ۱۷۱۰ ده اسـتعفا ایدوب، فیما بعد امور سیاسـیه‌یه اصلا قاریشمقسزین، (سنت‌لوقونتی) اسم کاذبیله کوشهٔ عزلت وانزواده یاشامش؛ وادبیاتله مشـغول اولوب، مکمل بر فلمنك تاریخیله بر چوق اشعار ومنظومه وحکایه‌لر یازمشـدر. ایسمیه‌رك برادری طرفندن (هورتنسـه) اسمنده بر قیزله تزویج ایدیلوب، اوچ اولادی‌اولدقدن صکره، آیرلمشیدی. اولادینك ایکیسی کندی حیاتنده وفات ایدوب، (اوچنجی ناپولیون) اسمیله فرانسـه ایمپراطوری اولمشدر. [«ناپولیون» ماده‌سنه مراجعت.]

— آلتنجیسی اولان (پولینه بوناپارت) ۱۷۸۰ ده

آیاچوده طوغوب، ۱۸۲۵ ده وفات ایتمشدر. حسن وجالیله مشهوره اولوب، ۱۷۹۷ ده جنرال (لقلرق) ه وارمش ایسه ده، بر قاچ سنه صکره طول قالوب، ۱۸۰۳ ده پرنس (قامیل بورکز) ه وارمش؛ ومتعاقباً بوندن آیریلوب، (نویی) سرایند اختیار اقامت ایتمشیدی. برادری بیوك ناپولیونله طارغین ایکن، ۱۸۱۴ ده باریشوب، کندیسنه فوق العاده بر محبت وصداقت کوسترمش؛ و(البه) آطه سنه برابر کیدوب، بك قیمتدار اولان مجوهراتیله امدادینه یتیشمشیدی. اواخر عمرنده پرنس بورکز ایله باریشوب، فلورانسه‌ده بر لکده یاشامشدر.

— یدنجیسی اولان (قارولینه بوناپارت) ناپولیونك اوچنجی همشیره‌سی اولوب، ۱۷۸۷ ده طوغمش، و۱۸۲۹ ده وفات ایتمشدر. ۱۸۰۰ ده (مورات)ه تزویج اولنه‌رق، (برغ) بیوك دوشسی وبعده ناپولی قرالیچه‌سی اولمشیدی. (مورات) چکلدکدن صکره، بالذات ناپولی قرالیچه‌سی اولوب، کال عدالتله اداره مملکت ایتمش؛ ارباب علم وهنری حایه ایدوب، بك چوق مؤسسات خیریه وجوده کتیرمشیدی. انکلیز دونمامسی ناپولیی تهدید ایتدیکنده، تبعه‌سنك منافعنی تأمین ایتمدکجه، چکلمه‌مش؛ وبعده ویانه قربنده (بایمبورغ) قصبه‌سنه چکیلوب، ایکی اوغلنك تربیه‌سیله اشتغال ایتمشیدی. (ناپولی) کلمه‌سنك ترسی اولان (لیبونا) قونتسه‌سی عنوانی آلمشیدی.

— سکزنجیسی اولان (ژروم بوناپارت) ناپولیونك اك کوچك برادری اولوب، ۱۷۸۴ ده آیاچوده طوغمش؛ و ۱۸۶۰ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه وبعده بریه عسکرنده خدمت ایدوب، برادری طرفندن (وستفالیه) قرالغنه نصب اولنمش، وورتمبرغ قرالنك قیزینی آلمشیدی. روسیه سفرنده آلمان عسکریله ناپولیونك معیتنده بولنوب، برادرینك سقوطنده وستفالیه قرالغنده قالمغی قبول ایتمه‌مش؛ ویوز کونلك حکومت اثناسنده فرانسه‌یه عودت ایدوب، (غونت) محاربه‌سنده مجروح اولمش، ومع هذا واترلوده فوق العاده غیرت کوسترمشیدی. برادرینك ایکنجی سقوطنده قانن پدرینك یانه چکیلوب، بونك طرفندن کندیسنه (مونتفور) قونتی عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸۴۸ ده فرانسه‌یه دخول ایدوب، یکنی لویی ناپولیونك رئیس جمهور انتخابنه غیرت ایتمش؛ وبونك ایمپراطورلغنده مشیرلك رتبه‌سیله مجلس اعیان رئیسلکنه و(پرنس ایمپریال) عنوانله قائل اولمشیدی. وورتمبرغ قرالنك قیزندن (ناپولیون) و(ماتیلده) اسملرنده بر اوغلیله بر قیزی اولوب، مقدما برادرندن خفی اولهرق نویورقده وقوع بولمش برتأهلندن دخی (ژروم ناپولیون) اسمنده بر اوغلی اولمش، و ۱۸۴۷ ده وفات ایتمشدر.

کندیسنك اولاد ذکوری اولمدیغی حالده، ایمپراطورلق برنجی درجه‌ده بیوك برادری ژرومك وایکنجی درجه‌ده اوچنجی برادری (لویی)نك اولادینه قالمق بیوك ناپولیونك وصیتندن بولنمغله، بو وصیته بناءً لوییسنك اوغلی (لویی ناپولیون) ایمپراطورلغه کچمشدر.

بونالد (Bonald) فرانسه‌نك اك مشهور محررلرندن اولوب، ۱۷۵۳ ده طوغمش، و ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر. ویقونت عنوانی حائز اولوب، زادکاندن اولمغله، برابر دیانت وقرالللق طرفداری بولندیغندن، اختلال زمانده انکلتره یه قاچمشیدی. بودخی شاتوبریان کبی وولتر ورفقا. سیله اختلالدن صکره فرانسه‌ده حسیات مذهبیه‌یی یکیدن اویاندیرمغه جهد ایتمشدر. آثاری ادبیات نقطهٔ نظرنجه بك مقبولدر.

بونت (یاخود بنت) اندلسده مستحکم برقصبه اولوب، مشاهیر عبادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بوندلقند (Bundelkand) هندستان شمالینك وسطلرنده وکنك حوضه سنك جنوبی قسمنده بیوك بر خطه اولوب، شمالاً کنك تابعلرندن (جنه)، غرباً بونك تابعلرندن (سند)، شرقاً کنك تابعلرندن (تومس) نهرلریله جنوباً دخی (مالوه) خطه‌سیله محاط ومحدوددر. ′۵۲ °۲۳ ایله ′۲۶ °۲۶ عرض شمالی و′۳۵ °۷۵ ایله ′۲۰ °۷۹ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، شرقدن غربه اولان طولی ۲۵۰ ایله ۳۰۰ کیلومتره آره‌سنده وشمالدن جنوبه اولان عرض وسطیسی دخی ۲۰۰ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۸۸۶۲ مربع کیلومتره‌در. اهالیسی ۲۲۶۰۰۰۰ راده‌لرنده تخمین اولنمش ایسه ده، اوطرفلرك کثرت نفوسنه باقیلیرسه، بوندن زیاده اولمسی ملحوظدر. اهالیسی (بوندلی) دینلن برقومدن عبارت اولوب، لسانلری اسکی سانسکریدن مشتق وفارسی کلمه‌لرله مخلوطدر. قسم شمالیسی اوده اولوب،

حذای بحردن ۱۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. قسم جنوبیسی طاغلق اولوب، بر برندن یوکسك سدلر تشکیل ایده‌جك صورتده بر قاچ صره طاغلر غربدن شرق جنوبی‌یه طوغری ممتد اولوبرلرسه‌ده، بونلرك‌ده ارتفاعی ۵۰۰ متره‌یی تجاوز ایتز. طاغلق محللرینك اکثر طرفلری اوفق چالیلرله وبعض ضمغلی آغاجلرله مستوردر. بر قاچ نهرهمان متوازیاً آقوب، جمله نهرینه دوکیلورلر. محصولاتی کلیتلی پاموقله برقاچ نوع داریدن وخشخاشله شکر قامشی وبویا اخراجنه یارار انواع نباتاتدن وسبزه‌دن عبارتدر. الماسلری وقتیله مشهور اولوب، الیوم چیقارلمقده ایسه‌ده، مقداری تنزل ایتمشدر. دمیر معدنلری دخی چوقدر. معمولات صناعیه‌سی محلنده چیقان برنوع بویا ایله بویادقلری برنوع قبابزدن عبارتدر. هواسی صیحاق وبعض‌یرلرنده وخیمدر. مملکتك نصفندن زیاده‌سی انکلیزلرك الینه کچوب، قسم باقیسی ۱۸ راجه‌نك تحت اداره‌سنده اولق اوزره، غیرمساوی نیم مستقل حکومات صغیره‌یه منقسمدر. انکلتره‌یه تابع اولان جهتی ۵ سنجاغه منقسم اولوب، ایکیسی (اله آباد) ایالتنه ملحقدر، واوچی (جانس) ایالتنی تشکیل ایدیور. باشلیجه قصبه‌لری: باندە، کلپی، جانس، جالون، دانیه، تهری، چاترپور، پانه، کلینجر وسائره‌در. ۱۷۳۰ تاریخلرنده شاهجهان طرفندن فتح اولنه‌رق، دهلی دولت اسلامیه‌سنه الحاق اولنمش، وبعده برچوق راجه‌لقلره منقسم اولوب، بونلرك برطاقمی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنمشدر.

بوندو (Bondou) سودان غربیده (سنغامبیا) داخلنده و (بامبوق) خطه‌سنك شمال غربیسنده برخطه اولوب، ۱۳° ۴۰′ ایله ۱۵′ عرض شمالی آره سنده واقعدر، و ۱۵° طول غربی خطی وسطندن کچیور. طول اعظمی درت بش کونلك مسافه‌دن عبارتدر. صولری چوق اولوب، (قاله) نهرینه دوکیلورلر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، محصولاتی پاموق، داری، چوید، پرنج وسائره‌دن عبارتدر. مستقل برحکمداری‌اولوب، (الماحی) ویاخود (الامام) عنوانی حائزدر. مرکزی (بولبانه) قصبه‌سی اولوب، (باقل) شهرینك ۱۲ ویا ۱۴ کیلومتره جنوبنده واقعدر. اهالیسی فلاح جنسنه منسوب اولوب، برپحق ملیون قدر تخمین اولنور. جمله‌سی دین اسلامله متدیندرلر.

بونر یاخود بونایر (Bonair) آنتیل جزایرندن فلمنکه تابع بر آطه اولوب، (قولومبیا) ساحلی قربنده و (قورا ساؤ) نك شرق جنوبیسنده واقعدر. طولی ۳۰ وعرضی ۶ کیلومتره اولوب، ۳۷۵۰ اهالیسی وهمنامی اولان بر قصبه‌سی واردر.

بونزلائو (Bunzlau) چهستانده پراغه‌نك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۷۰۰ اهالیسی واردر. (البه) ایرماغی اوزرنده وپراغه‌نك ۱۱ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله دیکر بر قصبه دها بولندیغندن، برنجیسنه یکی وایکنجیسنه اسکی بونزلائو دیرلر. — پروسیه‌نك (سیلزیا) خطه‌سنده دخی بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه بولنوب، (لینیچ) ك ۳۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر، و ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بونس ارضروم ولایتنده بایبورد سنجاغنك اسپر قضاسنه تابع برناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

بونغاط صقلیه (یعنی سیجلیا) جزیره‌سنك وسطلرنده برقصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بونوال (Bonneval) عن اصل فرانسه جنرالرندن اولوب، اون سکزنجی قرن میلادی اوائلنده آوستریایه التجا ایله، بو دولتی فرانسه‌یه قارشی حربه تشویق ایتمش؛ وبعده آوستریادن دخی دلکیر اولوب، سلطان احمد خان ثالث دورنده دولت علیهٔ عثمانیه‌یه دخالت، ودین اسلامی قبول ایده‌رك، بر مدت بوسنه سرایندە اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته جلب اولنه‌رق، طوبجیلر قوماندانلغنه نصب اولنمشیدی. بعد الاسلام (احمد پاشا) تسمیه اولنمشیدی. آوروپا دولتلرینك دولت علیه حقنده اولان فکر ونیتلرینی پادشاه مشارالیهه عرض ایتدیکی لایحه‌لرله بیان ایده‌رك، خیلی خدماتده بولنمشدر. یکن محمد پاشانك زمان صدارتنده بر آرالق قسطمونی‌یه نفی اولندقدن صکره، ۱۱۶۰ تاریخنده وفات ایتمشدر.

بونه (Boné) جزایرك قسطینه ایالتنده وساحل بحرده مستحکم برقصبه واسکله اولوب، قسطینه‌نك ۱۵۶ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۱۹۰۰۰ اهالیسی، ایکی لیمانی، کوزل

بریختمی، برفرانسز مکتبی، مرجان صیدی واطرافده یك چوق میوه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (هیپونه) ایدی. عربلر بیننده «بلد الخناب» اسمیله دخی معروفدر. بو قصبه‌ده بورنوس وکلیم کبی بعض منسوجاتله سختیان، اکر وسائره اعمال اولنور. یاقوت حموی (بونه) نك (زغوغ) طاغی اتکنده واقع اولدیغنی، وقربنده دمیر معدنی بولندیغنی بیان ایدیور.

بونه (Bonnet) ایتالیانك مشاهیر حکمای طبیعیوندن اولوب، ۱۷۲۰ تاریخنده جنوه‌ده طوغمش، و۱۷۹۳ ده وفات ایتمشدر. فلسفه وتاریخ طبیعیه متعلق بر چوق کتابلر یازه‌رق، کندینه مخصوص بر مذهب فلسفی اتخاذ ایتمشدی.

بونه (Beaune) فرانسه‌نك (قوت دور) ایالتنده و (دیژون) ك ۳۸ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۱۴۲۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی کتبخانه‌سی ومشهور بر خستدخانه‌سی واردر.

بونیفاچو (Bonifacio) قورسیقه جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده وسار ـ دنیه‌نك قارشیسنده اولدرق همنامی اولان بوغازده بر قصبه اولوب، ۳۷۰۰ اهالیسی واردر. — (بونیفاچو) بوغازی قورسیقه ایله ساردنیه آطه‌لری آره‌سنده اولوب، اك طار محلی ۱۲ کیلومتره وسعتنده‌در.

بونیفاس (C. Boniface) غرب ایمپراطورلغی سردارلرندن اولوب، بشنجی قرن میلادی اوائلنده افریقیه والیسی بولنمش، وایمپراطوریچه (پلاچیدیه) نك توجهی قزانمشیدی. (آئتیوس) ك افتراسیله بو توجهی غائب ایدوب، افریقیه‌یه واندالری دعوت ایتمش؛ وبعده بونلرك اورادہ تقررینه مانع اولمق ایستمش ایسه‌ده، موفق اولهامشیدی. مؤخراً رومایه جلب اولنه‌رق، (آئتیوس) ه قارشی کوندرلمش، وبونی مغلوب ایتمش ایسه‌ده، بینلرنده‌واقع اولان مبارزه‌ده قتل اولنمشیدی.

بونیفاس سنت — (St. Boniface) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، ۶۸۰ تاریخنده انکلتره‌ده طوغمش، وآلمانیانك جهت شمالیه‌سنده خرستیانلغی نشر ایتمکله اوغراشوب، پسقپوسلغه تعیین اولندقدن صکره، ۷۵۵ ده (اوترخت) جوارنده قتل اولنمشیدی. پورطیسی حزیرانك بشنده اجرا اولنور.

بونیفاس } بواسمله رومادہ بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۴۱۸ ده پاپا اولوب، ۴۲۲ ده وفات ایتمشدر. اعزه‌دن معدود اولوب، تشرین اولك ۲۵ نده پورطیسی اجرا اولنور.

— ایکنجیسی ۵۳۰ ده پاپا اولوب، ۵۳۲ ده وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی ۶۰۷ ده پاپا انتخاب اولنه‌رق، برسنه صکره وفات ایتمش؛ وشرق ایمپراطوری (فوقاس) ی قسطنطینیه پطریقندن «عمومی پسقپوس» عنوانی سلب ایتمکه قادیرمشیدی.

— دردنجیسی ۶۰۸ ده اوچنجیسنه خلف اولوب، ۶۱۴ ده وفات ایتمش؛ وروم ایمپراطوری طرفندن کندیسنه اهدا اولنان روما (پانتئون) نی کلیسایه تحویل ایلمشدر.

— بشنجیسی ۶۱۷ دن ۶۲۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، کلیسالره دخالت والتجا ایدنلرك محاکم طرفندن تعقیب اولنلرینه مانع اولوردی.

— آلتنجیسی ۸۹۶ ده پاپا اولوب، ۱۵ کون صکره وفات ایتمشدر.

— یدنجیسی آلتنجی (بنوآ) زمانده صورت غیر مشروعه‌ده پاپا انتخاب اولنوب، بو مقامه آیریجه انتخاب ایدلمش اولان مرقوم آلتنجی بنوآ ایله اون دردنجی ژانی قتل ایتمکله اتهام اولنه‌رق، ۹۸۵ ده واقع وفاتنده میتی آیاقلرندن سوروکلنه‌رك سوقاقده براقلمشدر.

— سکزنجیسی ۱۲۹۴ ده پاپا اولوب، پاپالق مسندینی عموم حکمدارلرك اوزرینه حاکم بولندیرمغه چالیشدیغیچون، آلمانیا ایمپراطوریله وسائر حکمدارلرله وعلی الخصوص فرانسه‌قرالی (فلیپ بل) ایله بوزیشوب، بونك تبعه‌سنی عصیانه تشویق پولنده بر طاقم امرلر کوندرمش؛ وفلیپ بواوامری طوپلایوب، احراق ایتمش ایدی. بعده فلیبك الینه اسیر دوشوب، برمجلس مخصوص طرفندن تحت محاکمه‌یه آلنمش؛ ومتعاقباً اهالی طرفندن قورتارلمش ایسه‌ده، کورمش اولدیغی معاملات شدتکارانه‌دن خسته‌لنوب، بر آی صکره ۱۳۰۳ ده ۸۸ یاشنده وفات ایتمشدر.

—طقوزنجیسی ۱۳۸۹ دن ۱۴۰۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، حستیله واقرباسنی ترفیع ایتسیله شهرت قزانمشدر.

بونیفاس { بو اسمله طوسقانه‌ده اوچ دوقه کلوب، برنجیسی ۸۱۳ دن ۸۲۳ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، بنی اغلب طرفندن قورسیقه‌نك ضبطنه کوندریلن عساکر اسلامیه‌یه قارشی طورمش، وآفریقا ساحلنه دخی بر سفر ایتمشدیر. بعده بر ازدواج کیفیتندن طولایی فرانسه قرالی (لویی دبونر) ه التجا ایتمکه مجبور اولمشدیر. — اوچنجیسی مارکی (تئود-بالد) ك اوغلی اولوب، ۱۰۲۷ ده طوسقانه‌یی ضبط ایتمش، و ۱۰۵۲ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر.

بونین سیما { (Bonin-Sima) بحر محیط کبیرك (پولینسیا) جهتنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، ۲۷° عرض شمالی ایله ۱۴۰° طول شرقیده واقعدرلر. ۱۸۲۴ تاریخندن بری آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك یداره‌سنه کچوب، بحر محیط شمالی صیدینه کیدن کیلر ایچون مرکز اتخاذ اولنمشلردر.

بووادیلا { (Bovadilla) اسپانیا کبراسندن اولوب، آمریقانك کشفنی متعاقب یعنی ۱۵۰۰ تاریخنده فردیناندو ایله ایزابله طرفندن قریستوف قولومبك افعال وحرکاتنی تفتیش ایچون (سنت‌دومنیقو) یه کوندرلمشدی. غدار وظالم برآدم اولغله، قریستوف قولومبی برادریله برابر زنجیر بند اولهرق اسپانیایه کوندرمش، وبونك کشف ایتدیکی یرلرده پایدیغی شیلرك جمله‌سنی المحا ایله، اهالیه اجرای مظالم ایتمکه باشلامشیدی. ایکی سنه صکره اسپانیایه جلب اولنهرق، یولده غرق اولمشدر.

بووه { (Beauvais) فرانسه‌ده (اوآزه) ایالتنك مرکزی برشهر اولوب، (ترن) نهری اوزرنده وپارسك ۷۲ کیلو مترہ شمالنده واقع و ۱۶۰۰۰ اهالیی جامعدر. مکتب اعدادیسی، بر کتبخانه‌سی، مصنع برکلیساسی کوزل سوقاق وتفر-جکاهلری وچوخه، خالی، باصمه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی برشهر اولوب، اسم قدیمی (بلواچی) در.

بووینو { (Bovino) ایتالیانك (قاپیتاناته) خطه‌سنده و(فوجه)نك ۲۸ کیلومترہ جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی واردر.

بوهمروالد { (Bœhmerwald) یعنی «چهستان اورمانی». باویره ایله چهستان آره‌سنده ممتد اولوب طونه حوضه‌سنی (البه) حوضه-سندن آیرر برسلسلهٔ جبالدر، که باشلیجه استقامتی شمال غربیدن جنوب شرقیه اولوب، منتهای جنوب شرقیسنده (موراوه) طاغلرینه، ومنتهای شمال غربیده (ارزکبیرکه) سلسله‌سنه اولاشیور. اسمندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بو سلسله اورمانلرله مستور اولوب، اکثر براوْن، مولداوا، ناب، رکن وایلخ نهرلری بو سلسله‌دن نبعان ایدر. باشلیجه ذروه‌لری هایلدابرغ (ارتفاعی ۱۴۰۷ مترہ)، آربر (۱۴۸۷م) وراشل (۱۳۹۰ م) طاغلریدر. الیوم بو سلسله‌یی ایکی دمیر یولی خطی شق ایدوب کچمکده‌در.

بوهموند { (Bohémond) اهل صلیب رؤساسندن اولوب، تارنته پرنسی ایکن، ۱۰۹۸ تاریخ میلادیسنده اهل صلیبه النحاقله، آنطاکیه‌یی محاصره وبرحیله‌ایله ضبط ایده‌رك، ۱۹۰ سنه دوام ایدن برکوچك دولت تشکیل ایتمشیدی. بعده اهل اسلام طرفندن اسیر طوتیلوب، کلیتلی برفدیه ایله قورتله بیلمش؛ ومملکتنی بعدالتوسیع روم ایمپراطوری آلکسیسه دخی اعلان حربله، آوروپادن امداد آلمق اوزره، وفاتنی اعلان‌ایتدیره‌رك، روم دونماسنك آره‌سندن تابوتله کچمش؛ وکلیتلی برعسکرله عودت ایتمش‌ایسه‌ده، وبا وقحط سببیله‌طلب صلحه مجبور اولمشیدی. یکیدن آوروپادن امداد جلبنه عریمتده ۱۱۱۱ ده (پولیه) ده وفات ایتمشدر. — نسللندن بو اسمله آنطاکیه‌ده دها بر قاچ حکمدار کلوب، اخیرلری اولان یدنجی بوهموند ۱۲۸۸ تاریخ میلادیسنده اسقاط اولنمشدر.

بوهمیا { (Bohême) السنهٔ غربیده چهستانه ویریلن اسمدر. [«چهستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بوهن { (Bohain) فرانسه‌نك (اسنه) ایالتنده و (سنت‌کنین) ك ۲۰ کیلومترہ شمال شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی وکشمیر تقلیدی شال فابریقه‌لری واردر.

بوی آباد { قسطمونی ولایتنك سینوب سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب،

مینوبك ۷۳ کیلو متره جنوب غربیسنده وقسطمونینك ۷۸ کیلومتره شرقنده اولهرق، قزیل ایرماغه تابع کوك ایرماغك جانب جنوبیسنده واقعدر. اهالیسی ۴۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، همان جمله‌سی مسلمدر. — بوی آباد قضاسی سینوب سنجاغنك قسم جنوبیسنده اولوب، شمالاً سینوب واستفان، غرباً وغرب جنوبی جهتندن قسطمونی سنجاغنك طاشکوپری وطوسیه قضالریله، جنوب شرقی جهتندن دخی سیواس ولایتنك آماسیه سنجاغیله محدود ومحاطدر. طوراغان ناحیه‌سیله برابر ۵۱ قریه‌یی جامع اولوب، اهالیسی ۲۲۵۰۰ کشیدن عبارتدر، که مرکز قضاده بولنان ۳۰۰ قدر خرستیاندن ماعداسی کاملاً اسلامدر. قزیل ایرماق قضانك جنوب شرق حدودینی تشکیل ایتدیکی کبی، بوکا تابع اولان وقسطمونیدن کلن کوك صودخی قضایی شق ایله، صاغ وصولدن برقاچ نهر اخذ ایتد یکندن، ذاتاً منبت ومحصولدار اولان اراضیسی صو لانه‌رق، کلیتلی برنج وپاموقله جهری وحبوبات ومیوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. درون قضاده اغستوس وایلول وتشرین‌اولده اوچ‌دفعه پیوك پنایرلر قورولور. اسکله‌لری سینوب وکرزه واستفان‌اولوب، قسطمونیدن سیواسه طوغری کیدن طریق دخی بوی آبادك ایچندن کچر.

بویادور { پاخسود بوجادور (Bojador) آفریقانك ساحل غربیسنده و°۲۶ ′۴۸ عرض شمالیده بر برون اولوب، اسم عربیسی (جبل اسود) در.

بویاردو { (Bojardo) ایتالیانك مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۴۳۰ تاریخنده (رجو) قریسنده طوغمش، و ۱۴۹۴ ده وفات ایتمشدر. زادکاندن بر عائله‌یه منسوب اولوب، فراره دوقه‌لرینك خدمتنده بولنمشدر. آثارینك اك مشهوری «عاشق رولاندو» عنوانلی منظومه‌سیدر.

بویاقه { (Boyaca) آمریقای جنوبینك (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن کوچك جمهوریتلرك بری اولوب، شمال‌غربی جهتندن (ساماندر)، غرباً وجنوباً (قوندیناماره) جمهوریتلریله، شرقاً وشمالا دخی (ونزوئلا) دولتیله محدود ومحاطدر. بو جمهوریت °۴۲۴ ایله ′۳°۷ عرض شمالی و °۷۱ ′۳۴ ایله °۷۶ ′۵۶ طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۴۰۰۰ مربع کیلومتره در. اهالیسی ۵۰۰ ۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، بونلرك ۱۰ ۰۰۰ قدری اقوام وحشیهٔ اصلیه‌دن وقصوری یرلی ایله زنجی واسپانیولدن مخلوط ملزدن عبارتدر. اك مسکون اولان قسم غربیسی آند سلسلهٔ جبالنك شرق قولنـدن عبارت اولوب، ارتفاع وسطیسی ۲۰۰۰ متره راده‌لرنده‌در. قسم شرقیسی ایسه (قاساناوه) صحراسندن عبارت اولوب، (اورنوق) ایرماغنه تابع بر چوق نهرلر بونی غربدن شرقه شق ایدرلر. مرکزی (تونجه) شهریدر. — بو اسمله جهو ریت مذکوره ده تونجه‌نك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر کوچك قصبه دخی اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اوطرفلره استقلالی قزاندیران (بولیوار) بوقصبه‌ده اسپانیاعسکرینی منهزم ایتدیکندن، بو اسم مذکور جمهوریته دخی ویرلمشدر.

بویانو { (Bojano) ایتالیانك مرلیزه ایالتنده و(ایزرنیا) نك ۲۷ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

بویانه { (Bojana) آرناؤدلقده اشقودره کولنك آیاغنی حکمنده اولان بر نهر اولوب، مذکور کولك منتهای جنوبندن خروجنی متعاقب اشقودره شهرینك آلتنده (درین) ایرماغنـك بر قولی اولان (درینچه) ایله (قیر) نهرینك اجتماعندن متحصل بر نهری دخی اخـذ ایله، غرب جنوبیه طـوغری آقه‌رق، تقریباً ۹۰ کیلومتره‌لك بر جریاندن صکره، آدریاتیق دکزینه منصب اولور. صـویی خیلی چوق ایسه‌ده، سیر سفائنه صالح اولمجق حاله وضع اولنه. میوب، یالکز بیوجك قایقلر ایشلیه‌بیلیور. درینچه ایله قیرك فیضانلرنده بویاندك صولری طاشوب، اکثریا اشقودره‌نك بازارینی وآلچق محللرینی صو باصمغله، کلیتلی زیانی موجب اولور. بویاندك مجراسی تمامیله آرناؤدلق طوپراغنده ایسه‌ده، اولکونك ترکندن بری قسم اسفلی قره طـاغله دولت علیه آره‌سـنده خط حدود یرینی طوتیور.

بوئتیوس { (Boce, Bœtius) مشاهیر حکمادن اولوب، ۴۷۰ تاریخ میلادیسنده رومده طـوغمش، و ۵۲۴ ده وفات ایتمشدر. حکمای یونانك آثارینی تتبع ایدوب، آرسطو وسائر حکمانك بعض تألیفاتنی لاتینجه‌یه ترجمه‌ایتمشیدی.

غوت حکمدارلرندن (تئودوریك) ك توجهنی قزانوب، بعض مناصب عالیه‌یه نائل اولمش، وحکم ونفوذینی خیراته وهرکسه ایصال ایتمکه صرف ایلش ایسه‌ده، بعض حسودلرك القاآتیله (تئودوریك) طرفندن (پاویه) ده زندانه آتیلوب، اشکنجه آلتنده جان ویرمشدر. زندانده ایکن «تسلیٔ حکیمانه» عنوانیله منثور ومنظوم برکتاب یازمشدر، که آثارینك اك مقبولی اولوب، حکم قدره رضا ویرمکدن بحث ایدر.

بوئر (Boërs) فلنك لسانده صیغیر تماج وکویلی دیمك اولان بو اسم آفریقای جنوبیده بولنان فلنك مهاجرلرینه اطلاق اولنور. امید برونی ابتدا فلنكك مستعمراتندن بولنغله، اورالرده یرلشمش اولان بوئرلر، بعده مملکت انکلتره‌یه ترك اولندیغنده، یعنی ۱۸۱۴ ده (ناتال) جهتنه کیتمشلر؛ و ۱۸۴۰ ده ناتال دخی انکلیزلر طرفندن ضبط اولنغله، بوئرلر (اورانژ) ایله (وال) نهرلری آره‌سنده واقع اولان مملکتی وطن اتخاذ ایتمشلردر. انکلیزلر ۱۸۷۷ ده بویکی وطنلرینی دخی ضبط ایتمشلرسه‌ده، بوئرلر اختلال ایدوب، استقلالرینی محافظه، وجمهوریتله اداره اولنمغه دوام ایتمشلردر. مملکتلری (اورانژ) اسمیله معروفدر. بوئرلر چالیشقان وساکن آدملر اولوب، آفریقا هواسنك تأثیریله سیمالری خیلی دکیشمشدر. بوئرلر ۶۰۰۰۰ نفوس رادەلرنده اولوب، تشکیل ایتدکاری (اورانژ) جمهوریتی داخلنده ۷۲۰۰۰ قدرده یرلیلر یعنی هوتنتوت جنسنه منسوب زنجیلر واردر. مملکتلرینك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۷۴۴۰ مربع کیلومتره‌در. مرکزلری ۱۰۰۰ نفوسی حاوی اولان (بلومفونتین) قریه‌سی اولوب، قصبه‌لری یوقدر. همان جمله‌سی پروتستان مذهبنه تابعدرلر. واردات ومصارفلری ۱۶۰۰۰۰ انکلیز لیراسی رادەلرنده اولوب، باشلیجه مدار تعیشلری قویون وصیغیر سوریلری اولمغله، خیلی یوك، دری، دوه قوشی توبی، والماس دخی اخراج ایدرلر. وقت حضرده عسکرلری پك جزئی اولوب، حرب وقوعنده سلاح طاشیمغه مقتدر اولان ارککلرینك جلهسی عسکردر.

بویله (Boyle) انکلتره مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۶۲۶ تاریخنده ایرلانده‌نك (لیسموره) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۶۹۱ ده وفات ایتمشدر. (باقون)ك فکرینه تابع اولوب، اسقولاستیق فلسفه‌سنك ابطالنه چالیشمش، ومالك اولدیغی کیفیتلی ثروتی نشر معارف وترقیات یولنه صرف ایدوب، لوندره جمعیت علمیه‌سنك مؤسسلرندن بولنمشدر. فلسفه وفنون طبیعیه متعلق برچوق آثاری واردر.

بوئنوس آیرس (Buénos-Ayres) یعنی «ایی‌هوا». آمریقای جنوبینك اك بیوك شهرلرندن اولوب، همنامی اولان جمهوریتك وبتون آرجنتین جماهیر متفقه‌سنك مرکزیدر. بحر محیط آطلاسی ساحلی قربنده و(لاپلاته) ایرماغنك صاغ یعنی جنوبی کنارنده اولدرق، ۳۴° ۳۶′ عرض جنوبی ایله ۶۰° ۴۴′ طول غربیده واقعدر. نهر بوینجه طولی ۶ وعرضی ۲ ونهایت ۳ کیلومتره‌در. ۱۸۰۰۰۰ اهالیسی، غایت‌دوزومنتظم سوقاقلری، کوزل باغچه وتفرجکاهلری، دوائر حکومت وتیاترو وکلیساکبی بعض ابنیه‌سی، مکمل دارالفنونی، طبیه مکتبی، بیوك کتبخانه‌سی، موزه‌سی، کوزل بریختی، پك ایشلك تجارتی واطرافنده غایت کوزل صیفیه وکوشکلری حاوی کویلری واردر. ٤ دمیر یول خطی شهردن چیقوب، آرجنتینك ایچ طرفلرینه طوغری اوزانمقده‌در. خانلرینك اکثری ایکی قاتلیدر. بو شهر کوندن کونه کسب توسع ومعموریت ایتمکده‌در. — بوئنوس آیرس جمهوریتی آرجنتین دولتنی ترکیب ایدن جماهیرك بری اولوب، شرقاً وجنوباً بحر محیط آطلاسی ایله، شمال شرق طرفندن (لاپلاته) ایرماغیله و(پارانا) نهرینك قسم اسفلیله، شمال غربی جهتندن دخی (سانته‌فه) جمهوریتیله محاط‌در. غرب جهتندن ایسه حدودی تمامیله معین دکلدر. جنوباً حدودی (ریونغرو)نهریله معین ایسه‌ده، جمهوریت مذکوره (پاتاغونیا) قطعه‌سنه دخی مالك اولمق ادعاسنده بولنیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۸۸۹۸۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۴۹۵۱۰۷ نفوسدن عبارتدر. اراضیسی واسع اووه‌لردن عبارت اولوب، یالکز جنوب شرق جهتنده (ونتانه) اسمنده ۱۰۰۰ ارتفاعنده بر طاغ واردر. طوپراغی قومله قاریشیق بالچیقدن عبارت اولوب، پك منبت ایسه‌ده، یالکز شهر وقصبه‌لرك جوارلرنده زراعت اولنوب، قصوری مرعا اتخاذ اولنور. حیواناتی پك اولوب، ۷۰ ملیون قویونی، ۳½ ملیون صیغیری و۱½ ملیونه قریب آت، استر ومرکبی واردر. باشلیجه ثروتی حیوا-

ثاث محصولندن یعنی یوك، دری، ایچ یاغی، باصدیرمه وسائره‌دن اولوب، بونلردن پك چوق اخراجاتی واردر. هواسی دخی غایت کوزل وصاغلام اولمغله، آوروپادن بهرسنه ۲۰۰۰۰ راده‌لرنده مهاجر کیدوب، اهالیسی ومعموریتی کوندن کونه آرتمقده‌در.

بوینه (Boyne) ایرلانده‌ده بر نهر اولوب، (رینه) قونتلغنده نهرانله، ۹۰ کیلو-مترەلك جریاندن صکره، (دروکده) دن ۷ کیلومترەلك مسافه‌ده ایرلانده دکزینه دوکیلور.

بویون (Bouillon) بلجیقه‌نك لوکسنبورغ خطه‌سنده کوچك بر قصبه اولوب، وقتیله مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی ایدی.

بویون دوقه‌سی (Duc de Bouillon) آنف البیان قصبه‌نك دوقه‌سی اولوب، کنجلکنده قرال دردنجی هنرینك لهنده اولەرق، پاپا غرغوآره قارشی سفر ایده‌رك، مظفرانه رومایه دخولنی متعاقب، آغر صورتده خسته-لنمغله، بونی برمجازات عد ایدوب، استعفای قصور ایچون شرقده خرستیانلرك لهنده حرب ایتمکی نذر ایده‌رك، ایلك اهل صلیب قطارینه قاتلمش؛ وآنطاکیه‌نك وبعده قدسك ضبطنه سعی ایتمش اولمغله، ۱۰۹۹ تاریخ میلادیسنده قدس‌قرالغنه انتخاب اولنمش ایسه‌ده، بارون عنوانیله اکتفا، وبر طاقم قوانین وضع ایتمشیدی. خرستیانلرك متعصبین کروهی بوکا بر طاقم خارق عاده اوصاف اسناد ایدیورلر. ۱۱۰۰ تاریخنده دمشق اوکنده مغلوب اولوب، عودتنده وفات ایتمشدر.

بویه (Bouillet) فرانسه مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۷۹۸ ده پارسده طوغمش، و ۱۸۶۴ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار تاریخیه وادبیه‌سی اولوب، اك مشهورلری «تاریخ وجغرافیا-لغتی»، «فنون وادبیات وصنایع لغتی» و «تاریخ وجغرافیا آطلاسی» عنوانلریله معروف اولان اوچ بیوك تألیفیدر، که پك مقبول ومتداول اولوب، دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر.

بُوَیه (آل —) خلفای عباسیه زماننده ظهورله ایران وعراق جهتلرنده حکم سورمش بر دولت اولوب، ۳۲۱ تاریخندن بدأ ایله ۴۴۸ تاریخندەك ۱۲۷ سنه دوام ایتمشدر. اصل حکومت سورن افرادی ۱۷ اولوب، سلجوقیلرك تخت تابعیتنده بولنمش اولان ابو علی ایله برابر ۱۸ نفر عد اولنورلر. بو دولتك مؤسسی اولان (عماد الدوله علی بن بویه) دیلملی اولدیغندن، بونلره دیلیان ودیالمه دخی دیرلر. بهرام کورك نسلندن اولدقلری دخی مرویدر. (شجاع الدین بویه) ك اوغللری علی وحسن واحمد ارباب خروجدن ماکان بن کالینك وبعده مرداویجك خدمتنده اولوب، بونك طرفندن علی (کرج) والیلکنه نصب اولنمش ایکن، عسکر وعونه-سنك کثرتندن مرداویج متوهم اولوب، حیله ایله کندیسنی اله دوشورمکه چالیشدیغندن، عماد الدوله عقل واقتدار فوق‌العاده‌سیله جلب قلوبه چالیشه‌رق، کسب قوت ایتمکله، اصفهانی مظفر بن یاقوتدن ضبط، وبعده شیرازی دخی استیلا ایتمکله، ۳۲۱ ده سلطنتنی اعلان ایتمش؛ وخلیفهٔ عباسی راضی‌بالله کندیسنه خلعت وسنجاق کوندروب، سلطنتنی تصدیق ایتمشدر. مرداویجك وفاتنده عسکری عمادالدوله‌یه دخالت ایتمکله، بونك دخی ممالکنی ضبط ایده‌رك، کسب قوت ایتمش؛ و ۳۳۴ ده بغدادی دخی ضبط ایدوب، خلیفه مطیع للهه غالب کلمش، وبصره وموصل وسائر بلاد عراق وجزیره‌یی ضبط ایتمشدر. بغداد امارتنی برادری معز-الدوله‌یه واصفهانی دیکر برادری رکن الدوله‌یه ویره‌رك، شیرازی مرکز سلطنت اتخاذ ایلمشدی. اولادی اولدیغندن، برادری رکن الدوله‌نك اوغلی عضدالدوله‌یی جلبله، حیاتنده ولی‌عهد اتخاذ ایدوب، تخت سلطنته اجلاس ایتمشدر. عضدالدوله آل بویه‌نك اك بیوك واك عادل پادشاهی اولوب، شام ومصر وعمان وجرجان وسائر بلادی فتحله دولتنی توسیع ایتدیکی کبی، بغدادی دخی اعمار ومشهور (بیمارستان عضدی) کبی نیجه مؤسسات خیریه ایله تزیین ایتمشیدی. عمادالدوله‌نك طوتدیغی طریق‌تقسیم بودولتك انقراضنه دك دوام ایدوب، اصفهان، شیراز، بغداد وسائره اولەرق، دائما بر قاچ شعبه‌یه منقسم بولنمش؛ وعضد-الدوله‌دن صکره مرکز سلطنت ایله شعبات فرق وتمییز اولنه‌میوب، کاه شیراز وکاه بغداد مرکز سلطنت عد اولنمش؛ وبرادرلرله عمجه‌لر ویکنلر آره‌سنده پك چوق منازعه ومحاربه‌لر وقوع بولمشدر. (امیر-الامراء) عنوانی عمادالدوله‌یه ویرلدکدن صکره کاه تخت سلطنتنده بولنانلره وکاه بغداده مستولی اولانلره

ویرلمشدر. اصل مرکز سلطنتده حکم سورن آل بویه بروجه زیر ۹ نفردن عبارتدر:

۱ عماد الدوله علی بن بویه ۳۲۱
۲ عضد الدوله ابو الشجاع فناخسرو بن رکن الدوله ۳۳۸
۳ شرف الدوله ابو الفوارس شرزیل بن عضدالدوله ۳۷۲
۴ صمصام الدوله ابو کالیجار مرزبان بن عضد الدوله ۳۷۹
۵ بهاء الدوله ابو نصر شهنشاه بن عضد الدوله ۳۸۰
۶ سلطان الدوله ابو الشجاع بن بهاء الدوله ۴۰۴
۷ عمادالدین الله عزالملوک ابوکالیجارمرزبان بن سلطان الدوله ۴۱۵
۸ جلال الدوله ابوطاهر فیروز خسرو شاه بن بهاءالدوله ۴۲۹
ثانیا عماد الدین الله ابو کالیجار ۴۳۵
۹ الملک الرحیم ابو نصر فیروز خسرو بن ابی کالیجار ۴۴۰

بونلردن بعضلری زمانده اقربالریله اختلافات ومنازعات ظهور ایدوب، موقتاً بعضلری اسقاط وبر شعبه امارتنه اخراج اولنه‌رق، دیکرلری نامنه خطبه اوقونمشدر. ازجمله سلطان الدوله ابو الشجاع زمانده برادری شرف الدوله ابو علی حسن بغداد امارتنده اولدیغی حالده ۴۱۲ تاریخنده برادرینک نامنه خطبه‌دن اخراج ایدوب، بر سنه کندی نامنه خطبه اوقوتمش؛ وبعده بینلرنده مصالحه وقوع بولمشیدی. طقوزنجیلری اولان ملک رحیمدن صکره حکومت سورن ابو منصور وابو علی ابنا ابی کالیجار نامنه خطبه اوقونمیوب، ۴۴۷ تاریخنده بغدادده سلجوقیانه طغرل بکک نامنه خطبه اوقونمغه باشلامشیدی.

صاحب خطبه اولان مذکور طقوز ویا اون نفردن بشقه آل بویه‌دن ملک ویا امیرالامرا عنوانلریله مستقلا ویاخود اسماً ورسماً صاحب خطبه‌یه تابع اولدرق، حکومت سورمش دیکر ۹ نفر دخی بولندیغندن، بونلرده بروجه زیر ذکر اولنور:

۱ رکن الدوله حسن بن بویه (اصفهان امیری) ۳۲۱
۲ معز الدوله احمد بن بویه (عراق امیری) ۳۳۱
۳ عز الدوله بختیار بن معز الدوله ۳۵۶
۴ مؤید الدوله ابو نصر بن رکن الدوله ۳۶۷
۵ فخر الدوله علی بن رکن الدوله ۳۷۳
۶ مجد الدوله ابو طالب رستم بن فخر الدوله ۳۸۷
۷ شرف الدوله ابو علی حسن بن بهاء الدوله ۴۰۴
۸ ابو منصور بن ابی کالیجار (فارس امیری) ۴۴۰
۹ ابو علی بن ابی کالیجار (ارجان امیری) ۴۴۸

بونلردن یالکز رکن الدوله اصفهان امیری اولوب، وفاتنده ملکی اوغلی عضد الدوله‌یه انتقال ایتمشیدی. دیکرلری بغداد وعراق امراسندن اولوب، یالکز سکزنجیلری اولان ابو منصور پدری طرفندن فارس امیرلکنه نصب اولنه‌رق، بغداد کندیسی طرفندن مرکز اتخاذ اولنمشیدی. طقوزنجیلری اولان ابو علی ایسه، برادرینک وفاتندن صکره، ارطغرل بک طرفندن فارسک ارجان امارتنه تعیین اولنه‌رق، اصالتنه حرمةً کندیسنه طبل وعلم ویرلمشیدی. ۴۸۷ تاریخنده بونک وقوع وفاتیله، آل بویه سلاله‌سی منقرض اولمشدر.

کرک پادشاه وکرک امیرالامرا عنوانلری حائز اولان آل بویه حکمدارلری رسماً خلفای عباسیه‌یه تابع ایدیسه‌لرده، فعلاً بونلری تحت حکملرنده طوتوب، ایستدکلری کبی قوللانمش، وایچلرندن بعضلرینی اسقاطله دیکرلرینی اقعاد ایتمشلردر.

به آفرین { (یاخود به آفرید) ایران قدیمک کیانیان ملوکندن کشتاسبک قیزی اولوب، همشیره‌سی (همابانو) ایله برابر توران حکمداری ارجاسبک اسارتنه دوشمش، وبرادرلری اسفندیار طرفندن تخلیص اولنمشیدی.

بهاء الدوله { (قوام الدین ابو نصر شهنشاه) آل بویه ملوکندن ۱۱ نجیسی وصاحب خطبه اولانلرینک ۵ نجیسی اولوب، عضد الدوله بن بویه‌ک اوچنجی اوغلیدر. برادری شرف الدوله‌نک ولی عهدی اولوب، بونک وفاتنده یعنی ۳۷۹ تاریخنده دیکر برادری صمصام‌الدوله حبسدن چیقاریله‌رق، تخته اجلاس، وکندیسی بغداد امارتنه نصب اولنمش ایسه‌ده، طقوز آی صکره برادری اوزرینه هجومله، کندیسنی مغلوب وفراره مجبور ایده‌رک، ۳۸۰ تاریخنده بالاستقلال تخت سلطنته جلوس، و ۲۴ سنه بغداد وفارسی بالذات اداره ایتدکدن صکره، ۴۰۴ تاریخنده ارجانده صرعه‌دن وفات ایتمشدر. ۳۸۱ ده خلیفهٔ عباسی طایع للهی اخذ واسقاط ایده‌رک، اموالنی ضبط وعسکرینه تقسیم ایتمش؛ وقادر باللهی اجلاس ایدوب، بوکا کندی قیزینی دخی تزویج ایلش ایدی. برادر زاده‌سی علی بن شرف الدوله‌یی خدعه ایله یانه جلب ایده‌رک، قتل ایتمشیدی. برادری صمصام الدوله بعده علیهنه قیام ایتمکله، بر آره‌لق کندیسنه فارس امارتی ویرلمش، و۳۷۷ ده بونک وقوع وفاتیله، اورامی دخی صاحب ترجمه‌یه قالمشیدی. خلیفه قادر بالله طرفندن (قوام الدین شهنشاه) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. سلطان محمود غزنوی ایله جنک ایتمش ایسه‌ده، بعده بینلرنده مصالحه

تقرر ایدوب، پادشاه مشارالیهك قیزیله دخی تزوج ایتمشیدی.

بهاءالدین آملی { (شیخ - بن شیخ حسین) ایران شعرا وعلماسندن

اولوب، ملوك صفویه دن شاه عباس ماضینك منظوری ایدی. اصفهانده پاشامش، و ۱۰۴۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی، «نان وحلوی» عنوانیله بر منظومه‌سی، «کشکول» عنوانیله بر مجموعه‌سی و«جامع عباسی» اسمیله فقه‌شیعیه متعلق بر کتابی واردر. شعرده (بهائی) تخلص ایدردی. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

رویت که زباده لاله میروید ازو
از تاب شراب ژاله میروید ازو
دستی که پیاله‌ئی زدست تو کرفت
کرخاك شود پیاله میروید ازو

بهاءالدین بن الساعتی { (ابوالحسن علی) شعرادن او.

لوب، پدری محمد ساعتی عن اصل خراسانلی اولدیغی حالده، دمشق شامده توطن ایتمش؛ وعلم هیئت ونجومده ید طولی صاحبی اولوب، ساعت اعمالنده مهارت تامه‌سی اولمغله، ملك عادل نورالدین محمود بن زنکی زمانده جامع امیه قبوسنده بر بیوك ساعت یاپه‌رق، پادشاه مشارالیهك بك چوق انعامنه نائل اولمش ایدی. صاحب ترجمه دمشقده طوغوب، بعده مصره کیده‌رك، اوراده وفات ایتمشدر. شعرده عصرینك فریدی اولوب، دیوانی مرتب ومتداولدر. (فخرالدین بن الساعتی) اسمیله بربرادری دخی وار ایدی، که طبده ید طولی صاحبی ایدی.

بهاءالدین بن شداد { (ابوالمحاسن یوسف بن رافع الاسدی)

مشاهیر علمای اسلامدن وفقهاء شافعیه‌دن اولوب، ۵۳۹ تاریخنده موصلده طوغمش؛ واوراده ابوبکر بن سعدون قرطبی کبی اجلهٔ علمادن استفاده وتحصیل ایتدکدن صکره، بغداده عزیمتله، ٤ سنه مدرسهٔ نظامیه‌یه دوام، وبعده موصله عودتله، تدریسه مباشرت ایتمشیدی. ۵۸٤ تاریخنده حجدن وقدس شریفك زیارتندن عودتنده دمشقده صلاح‌الدین ایوبی ایله کوریشوب، پادشاه مشار الیه صاحب ترجمه‌نك علم وفضلنه مفتون اولمغله، کندیسنی خدمتنه آلوب، قاضی عسکرلغ مقامنه وقدس حاکملکنه نصب ایتمشیدی. پادشا مشار الیه زمانده بیوك بر نفوذ واقتدار قزانمشدر. ۵۹۱ تاریخنده ملك ظاهرك خدمتنه کیروب، حلب قاضیلغنه نصب اولنمش، وفیما بعد اوراده اقامت ایدوب، «قاضی حلب» دیمکله شهرت بولمشدر. اولاد واقرباسی اولدیغندن، بتون مالنی معارف یولنه صرف ایدوب، حلبی بر چوق مدارس وسائر مؤسسات علمیه وخیریه ایله تزیین واعمار ایتمش؛ وبنا کرده‌سی اولان بر دارلحدیثده اخر عمرینه دك تدریسله مشغول اولوب، و ۶۳۲ده وفات ایتمشدر. ادبیاتده دخی یدطولی صاحبی ایدی. بر چوق تألیفاتی اولوب، الك مشهورلری «سیرة صلاح الدین الایوبی» عنوانیله یازمش اولدیغی تاریخدر، که پك مقبول ومعتبر اولوب، لاتنجه‌یه دخی ترجمه وطبع اولنمشدر. فقهه متعلق «ملجأ الحکام عندالتباس الاحکام» «دلائل الاحکام»، «الموجزالباهر» کبی بر چوق آثاری دخی واردر.

بهاءالدین بن النحاس { (محمد بن ابراهیم) مشاهیر ادبادن

اولوب، ٦۲۷ تاریخنده حلبده طوغمش، وبعده مصره کیده‌رك، طول مدت ابن طولون جامعنده وقبهٔ منصوریه‌ده تدریسله اشتغال، وکسب اشتهار ایدوب، ٦۹۸ ده وفات ایتمشدر. بعض اشعاری وسائر آثار ادبیه‌سی واردر.

بهاءالدین زکریا { (شیخ محمد بن قطب الدین بن کمال الدین قرشی)

هندستانك مشاهیر اولیاسندن اولوب، ۵۶۵ تاریخنده (ملتان) ده طوغمش؛ وبغداده عزیمتله، شیخ شهاب الدین سهروردینك شاکردان ومریدانندن اولمشیدی. بعده ملتانه عودتله، فریدالدین شاکر کنج ایله مخالصت اوزره یاشایوب، ۱۰۰ سنه معمر اولدقدن صکره، ٦٦۵ ده وفات ایتمشدر. تربه‌سی زیارتکاه انامدر.

بهاءالدین سام { ملوك غوریانك آلتنجیسی واخیری اولوب، سلطان

محمود بن غیاث‌الدینك اوغلیدر. ٦۰۷ تاریخنده پدرینك قتلی اوزرینه، صغیرالسن اولدیغی حالده، تخته جلوس ایتمش ایسه‌ده، بر قاچ آی صکره علاء الدین اتسز طرفندن مغلوب اولوب، فرار ایتمش؛ وهرات والیسی طرفندن اسیر ایدیلوب، خوارز. مشاهك یانه کوندرلمشیدی. چنکیز خانك خروجنه

دك بونك يانندە قالوب، اووقت خوارزمشاهك برادريله برابر بردەدن چركن، غرق اولمشدر.

بهاءالدين طبرى (ابوالثناء محمود بن ابى الفضل) آلتنجى قرن هجرى اواخريله يدنجى قرن اوائلى علما وحكماسندن اولوب، كرك فقهده وكرك طب وحكمتده يد طولى صاحبى ايدى. قضاتدن اولديغى حالده، ابن سينانك تأليفاتنى تدريسله دخى اشتغال ايدردى. ۶۰۸ تاريخلرنده شامده بولنوب، بعده ديار رومه سفر اتمشيدى.

بهاءالدين نقشبند (خواجه محمد ــــ) كبار اولياء اللهدن وبيران طريقتدن اولوب، طريقت نقشبنديهنك رئيس ومؤسسيدر. ۷۱۸ تاريخنده بخارا جوارنده (قصر عارفان) دينلن قريهده طوغمش؛ وبخارادە تحصيل علمله، خواجه محمد باباسماسى طرفندن اوغلغه قبول اولنەرق، امير كلاله انتساب، وخواجه عبدالخالق غجدوانيدن اقتباس فيوضات ايتمشيدى. امير كلالك دائرهٔ ذكر وتسبيحنه دوام ايتديكى حالده، بونلرك ذكر روحانيلرنده حاضر بولنوب، خواجه عبدالخالق غجدوانينك دلالت و وصيتى اوزره ذكر علانيه داخل اولمازدى. بعده ۷ سنه مولانا عارف ايله و ۱۲ سنه خليل آتا ايله همصحبت اولوب، ايكى دفعه حجه كيتمشيدى. ايكنجى دفعهسنده سفر حجازى خواجه محمد پارسا ايله برلكده ايتمشيدى. عودتنده نيشاپور وهراتە اوغرايوب، بعض اعاظم مشايخله كورشمش، وبرمدت دخى مروده اقامت ايلمشيدى. بعده بخارايه عودت ايدوب، بقيهٔ عمرينى اوراده كچيرمش، وامير كلالك وصيتيله خلفى اولمشدر. ۷۹۱ تاريخنده ارتحال ايدوب، مسقط رأسى اولان قصر عارفانده دفن اولنمشدر. مريدانى پك چوق اولوب، الك مشهورلرى خواجه علاءالدين عطا ايله خواجه محمد پارسادر. حضرت خواجهنك «حيات نامه» عنوانيله مواعظ ونصايحه متعلق برمنظومهسى و «دليل العاشقين» عنوانيله تصوفه دائر بر كتابى واردر.

بهاء الدين ولد (مولانا ــــ) مولانا جلال الدين رومى حضرتلرينك پدرى اولوب، مسلك صوفيونه مائل علمادن بر ذات ايدى. بلخده تولد ونشأت ايدەرك، اواخر عمرنده اوغلى مولانانك مشاراليه ايله برابر ديار رومه غريمتله، دولت سلجوقيه طرفندن كوردكى حسن قبول اوزرينه، قونيەده يرلشمش؛ و۶۲۸ ياخود ۶۳۱ تاريخنده وفات ايتمشدر.

بهادر سلالهٔ چنكيزيەدن ايلخانيان دولتنك حكمدار اخيريدر. [«بو سعيد» مادەسنه مراجعت بيوريله.]

بهادر خان فاروقى هندستانك دكن قطعەسنده كى حكمدارلرندن اولوب، ۱۰۰۵ تاريخنده تخت موروثيه جلوس ايتمش؛ واوج سنه صكره ملكى اكبر شاه طرفندن ضبط اولنمشدر.

بهادر شاه افغان هندستانك بنكاله خطەسنده حكومت سورن افغان حكمدارلرندن اولوب، ۹۵۱ ده پدرى محمود خانه وارث اولمش ايسەده، درت سنه صكره اسقاط اولنەرق، سليم شاهك رجالندن (سليمان كرانى) اسمنده برى اجلاس اولنمش ايدى.

بهادر شاه اول (قطب الدين شاه عالم) هندستانده حكومت سورن سلالهٔ تيموريه حكمدارلرندن اولوب، شاه عالمكيراولك اوغلىدر. ۱۰۵۳ تاريخنده دكن قطعەسنك برهانپور شهرنده طوغوب، معظم تسميه اولنمشيدى. ۱۱۱۸ تاريخنده واقع اولان پدرينك وفاتنده كندىسى كابلده والى بولنمغله، كوچك برادرى اعظم بونك غيبوبتندن بالاستفاده، تخته جلوس ايتمش ايسەده، صاحب ترجمه دخى پدرينك وفاتنى خبر آلير آلماز، سلطنتنى اعلان ايتمش اولديغندن، كليتلى عسكرله برادرى اوزرينه هجوم ايدوب، اكره جوارنده واقع اولان قانلى برمحاربەده اعظم (بيدار بخت) و(والاجاه) نام ايكى اوغليله برابر قتل اولنمغله، بهادر شاه تخت موروثنه چكوب، ۶ سنه حكومت سورمكدن صكره، ۱۱۲۴ تاريخنده ۷۱ ياشنده وفات ايتمشدر. تربەسى دهلى جوارنده خواجه قطب الدينك تربەسى يانندە پك مزين ومصنع اولوب، (خلد منزل) دينمكله معروفدر. اتصالنده كندىسنك بنا كردەسى اولان مصنع بر جامع شريفى دخى واردر. معزالدين جهاندار شاه، عظيم الشان، رفيع الشان وجهانشاه اسملريله درت اوغلى اولوب، دردنجيسى اوچ برادرينى قتل ايله، كندىسى پدرينك تختنه جلوس ايتمشدر.

بهادر شاه ثانی { (ابو المظفر سراج الدین محمد) هندستانده حکم سورن سلالهٔ تیموریه ملوکنك اخیری اولوب، اکبر شاه ثانینك اوغلیدر. ۱۱۸۹ ده طوغوب، ۱۲۵۳ ده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخت سلطنته جلوس ایتمش ایسه ده، پایتختلری اولان دهلی شهری وبتون مملکتلری چوقدن انکلیزلرك الینه کچمش اولدیغندن، ۲۱ سنه اسماً واعتباراً حکمدارلق ایدوب، انکلیز حکومتی طرفندن تخصیصات آلدقدن صکره، ۱۲۷٤ ده دهلیده ظهور ایدن اختلاله ذی مدخل اولمق ادعاسیله ایکی قاریسی، ایکی اوغلی وبر تورونیله برابر کلکته یه نقل وتوقیف اولنمش؛ وبووجهله هندستانده کی سلالهٔ تیموریه نك رسماً حکومتنه دخی ختام ویرلمشدر. صاحب ترجمه عالم وادیب برذات اولوب، فارسی واردو لسانلرنده اشعاری ومرتب دیوانی واردر.

بهادر شاه کجراتی { هندستانده کجرات قطعه‌سی حکمدارلرندن اولوب، مظفر شاهك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده حاضر بولنمامغله، کوچك برادری محمود شاه الک بیوك برادرلری اسکندر شاهی قتل ایله تخت سلطنته کچمش ایسه ده، بهادر شاه عسکر سوق ایده رك، تخت موروثنی ضبط ایله، ۹۳۲ تاریخنده، ۲۰ پاشنده اولدیغی حالده، جلوس، وبش سنه صکره، (مالوه) یی دخی استیلا ایتمشیدی. ۹٤۳ تاریخنده ایلك دفعه اولهرق آوروپالیلر هنده یناشمغله، صاحب ترجمه پورتکیزلیلره قارشی بر محاربه قزانمشیدی. اوسنه وفات ایدوب، یکنی (میران محمد شاه) خافی اولمشدر.

بهادرکر { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه بولنوب، الک معروفی دهلینك ۲۸ کیلومتره غربنده بولنانیدر، که انکلیز حکومتنه تابع مسلمان بر حاکمك تحت اداره سنده در. — بهادرکر حکومتنك اراضیسی ۱۲۰ مربع کیلومتره وسعتنده واهالیسی ۱٤۵۰۰ کشیدر.

بهادر کرای { قریم خانلرندن اولوب، سلامت کرایك اوغلیدر. سلفی عنایت کرای سلطان مراد خان رابع زمانده بوجاق (یعنی بسارابیا) نوغایلرینه قارشی اولان حرکات تجاوزکارانه سندن طولایی عزل اولنمغله، ۱۰٤٦ تاریخنده صاحب ترجمه قریم خانلغنه تعیین واعزام اولنمش؛ وسلفی برادریله متفقاً بونك قریمه دخولنه ممانعت ایتمکه حاضرلنمش ایسه ده، نوغایلر کندیسنك عزلنی فرصت اتخاذ ایده رك، هجومله ایکی قرداشنی قتل، وعسکرینی تارومار ایتمکله، عنایت کرایه در سعادته التجادن بشقه چاره قالمیوب، صاحب ترجمه سهولتله قریمه دخول ایتمشیدی. اوصره ده آزاق قلعه‌سی قازاقلرك الینه دوشمکله، سلطان ابراهیمك جلوسنی متعاقب ۱۰۵۲ تاریخنده قپودان دریا سیاوش پاشانك قوماندهسیله سوق عسکر اولندقده، صاحب ترجمه ایله قپودان مشارالیه آره سنده تحدث ایدن منافرت مانع موفقیت وموجب انهزام اولمغله، سیاوش پاشا عودتنده عزل اولنمش؛ وبهادر کرای او سنه وفات ایتمکله، یرینه کوچك برادری محمد کرای نصب اولنمشیدی.

بهادر کنج { بو اسمله هندستانده بر قاچ قصبه اولوب، الک معروفلری بنارس ایالتنك (غازیپور) سنجاغنده وغازیپورك ٤۲ کیلومتره شمالنده بولنانیدر.

بهادر نظام شاه { هندستانك دکن قطعه‌سنده حکومت سورن نظام دولتنك حکمدار اخیری اولوب، ۱۰۰۳ تاریخنده پدری ابراهیم نظام شاهك وفاتنده، صغیر السن اولدیغی حالده، ادارهٔ مملکتی بد استقلالنه آلمش اولان (میان منجو) طرفندن تخته اجلاس اولنمشیدی. پایتختلری اولان احمدنکرده ظهور ایدن فتنه وفساده قارشی (میان منجو) اکبر شاهك کوجرات والیسی بولنان اوغلی سلطان مرادك امدادینی التماس ایتمش ایسه ده، بونك ورودینه دکین اسایشی اعاده ایتمش اولدیغندن، سلطان مرادك کتیردیکی عساکر وفیره دن اندیشه ایده رك، بوکا قارشی (کلکنده) حاکمی قطب شاه ایله بجاپور حاکمی عادل شاهك امدادینه مراجعت ایتمکله، سلطان مراد محاصره یی ترکله، کندیسنه تکلیف اولنان کلیتلی هدایا وویرکیلری آلهرق، عودت ایتمشیدی. بعده ۱۰۰۹ تاریخنده اکبر شاهك عسکری احمدنکری ضبط، وبهادر نظام شاهی افراد خاندانیله برابر اسیر ایده رك، بودولته ختام ویرمشدر. صاحب ترجمه آخر عمرینه دك (کوالیار) قلعه سنده محبوس قالمشدر.

بهار { هندستانك شمال شرق قسمنده بیوك بر خطه اولوب، بنکاله قطعه‌سنك قسم غربیسندن عبارتدر، وبنکاله اداره‌سی ترکیب ایدن

بش ایالك بریدر. کنك ایرماغنك ایکی طرفنده واقع اولوب، شمالاً نپال، شرقاً نفس بنکاله، جنوباً چنه ونکپور خطه‌لریله، غرباً دخی بندلقند وبنارس ایالتلریله محدود ومحاطدر. وقتیله بو خطه دها واسع اولوب، جنوب شرقی جهتدن اوریسا وشمال غربی طرفندن (اوده) خطه‌لرینه‌دك ممتد اولوردی. بو وجهله ٢٢° ایله ٣٠′ ٢٧° عرض شمالی و ٨١° ٥′ ایله ٨٤°٢٥′ طول شرقی آره‌لرنده ممتداولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ١٠٨٨٥٠ مربع کیلومتره واهالیسی ٢٠٠٠٠٠٠٠ راده‌لرنده‌در، که بهر مربع کیلومتره باشنه ١٨٣ کشی دوشر. قسم وسطیسنك یعنی کنك مجراسنه قریب اولان محللرینك اراضیسی هندستانك اك منبت، اك ابی ایشلنمش واك مسکون یرلری اولوب، شمال وجنوب جهتلرنده اورمانلر وچاليلقلرله خالی اراضی دخی بولنیور. باشلیجه محصولاتی آفیون، پرنج، چوید، شکر، داری وسائره ایله معطرات ویاغ اخراجنه یارار انواع نباتاتدن عبارت اولوب، پاموقدن کلیتلی منسوجات دخی اعمال وهندستانك هر طرفنه اخراج اولنور. موقعی دخی تجارته پك الویرشلیدر. بو خطه‌نك کرك شمال وکرك جنوب قسمندن برچوق نهرلر آقوب، اراضیسنی سقی ایله، کنك ایرماغنه منصب اولورلر. هوالسی صیجاق ایسه‌ده، صاغلامدر. اهالیسی آریا جنسیله بونلردن اول هندستانی استیلا ایتمش اولان بر مغول جنسندن وهندك اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی اولان بر عرق زنجیدن مخلوط اولوب، رنکلری خیلی اسمر ایسه‌ده، سیمالری دوزگوندر. بوی وجثه‌جه بنکاله اهالیسندن فرقلی اولوب، دهاتندرست واوزون ایسه‌لرده، هندستانك اقطار شمالیه‌سی اهالیسندن بو جهتجه پك کریدرلر. برتاللری قدر اسلام وقصوری براهما دینه تابعدر. بو خطه بروجه زیر ٢ ایالت، ١٠ سنجاق و٣٦ قضایه منقسمدر:

ایالت	سنجاق	عدد قضا	مقدار اهالی
پاتنه	پاتنه	٤	١ ٥٥٩ ٦٣٨
	کایا	٤	١ ٩٤٩ ٧٥٠
	شاه آباد	٤	١ ٧٢٣ ٩٧٤
	تیروت	٦	٤ ٣٨٤ ٧٠٦
	سران	٢	٢ ٠٦٣ ٨٦٠
	چمپاران	٢	١ ٤٤٠ ٨١٥
بهاکلپور	مونکیر	٣	١ ٨١٢ ٩٨٦
	بهاکلپور	٤	١ ٨٢٦ ٢٩٠
	پارنه	٣	١ ٧١٤ ٧٩٥
	پرکانه	٤	١ ٢٥٩ ٢٨٧
جمله		٣٦	١٩ ٨٢٦ ١٠١

اك بیوك واك قدیم شهری (پاتنه) اولوب، ١٦٠٠٠٠ اهالیسی واردر. (بهاکلپور)ك ٧٠٠٠٠، (کایا)نك ٦٦٠٠٠، مونکیرك ٦٠٠٠٠، دربانکاهك ٤٧٠٠٠، چاپرانك ٤٦٠٠٠، بهارك ٤٤٠٠٠، دیناپورك ٤٢٠٠٠، (آره)نك ٣٩٠٠٠، مظفرپورك ٣٨٠٠٠، حاجیپورك ٢٢٠٠٠، جهان آبادك ٢١٠٠٠، سسرامك ٢١٠٠٠، بتیه‌نك ٢٠٠٠٠ اهالیسی واردر. اهالیسی یکرمی بیکدن آشاغی اولان قصبه‌لری دخی چوقدر.

بهار } هندستانك شمال شرق قسمنده همنامی اولان خطه‌نك (پاتنه) ایالتنده وپاتنه‌نك ٥٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بو خطه‌نك مرکزی ایکن، الیوم پاتنه سنجاغنه تابع برقضانك مرکزیدر. اهالیسی ٤٤٣٠٠ کشیدر. کنك ایرماغنه دوکیلور بر چایك اوزرنده واقعدر. — هندستان شمالیده بو اسمله برقاچ کوچك قصبه دخی واردر.

بهار } (ونام دیکرله بهادر کنج) هندستانك (اوده) ایالتنده واقع (لکهنو) نك ١٢٠ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ١٠٠٠٠ اهالیسی واردر.

بهار } هندستانك (کایتهان) قومندن بر شاعر اولوب، لسان فارسیده «بهار عجم» و«جواهر الحروف» عنوانلریله ایکی اثری وبعض اشعاری واردر. شو بیت او جمله‌دندر:

جانب اودل بیال اضطرابم می‌پرد
ذره ام بیطاقتی تا آفتابم می‌پرد

بهار اوزی } سیواس ولایت وسنجاغنك (تنوس) قضاسنده ٩ قریه‌دن مرکب بر ناحیه‌در.

بهاری } قدمای شعرای عثمانیه‌دن اولوب، ترخاله‌لیدر. طریق علمیه منسوب اولوب، ادرنه‌ده وسائر بعض طرفلرده مدرسلك ایتدکدن صکره، دولبند زاده قاسم پاشانك اوغللرینه خواجه اولمشیدی. قاسم پاشادن اقچه طلب ایدوب، «خرجلق» تعبیریله (٩٩) تاریخی مقامنده قوللانمش اولدیغندن، مشارالیه دخی یو زاقچه کوندروب، «مائهٔ کامله» تعبیریله جواب ویرمش اولدیغی مشهوردر. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

نه قدر بارد وسنکین دل ایسه زاهد خشك
عاشق سوخته‌نك دویمیه تاب دلنه

ای بهاری می ومحبوب اوله وسبزه وآب
قنغی کافر اوله میل ایلیه روم ایلنه

بهاری { ایران شعراسندن بو اسمده ایکی ذات اولوب، بری کارزون اشرافندن ایدی، ومدت مدیده هرمز قلعه‌سنك محافظی بو. نمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

مه من کند بهر کس که رسد شکایت از من
که کسی ز زخم ناکه نه کند حکایت از من

— دیکری قم قصبه‌سندن اولوب، شو بیت جملهٔ اشعارندندر :

درختان سر بهم در بوستان از بهر آن دارند
که وصف قامت نازك نهالان درمیان دارند

بهاولپور { هندستانك شمال غربی جهتنده وپنجابك جنوبنده، سند ایرماغنه تابع (سوتلج) نهری اوزرنده و(ملتان)ك ۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر. — بو شهر حوالیله برابر انکلیز دولتنه تابع بر خانك تحت اداره‌سنده بولنور بر حکومت اسلامیه تشکیل ایدرك، °۲۳ ایله °۳۰ عرض شمالی و°۶۸ ایله °۷۲ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور. اهالیسی ۶۰۰۰۰۰ راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی اسلامدر.

بهاوانی { (Bhavani) هند اساطیرنده (سیوا) ویا (مهادوا) اسمیله عبادت اولنان الهٔ کاذبك زوجه‌سی زعم اولنور بر الههٔ کاذبه‌نك اسمیدر، که قهر وانتقامه موکله زعم اولنوب، سکز ویا اون آلتی قوللی تصویر اولنور. یوم مخصوصنده جسیم هیکلی برآغر آرابه‌نك اوزرنده کزدیرلدیکنده، جهلای متعصبیندن بونك تکرلکلری آلتنه یاتدیغی قدر احمقلری بولنور. اینك بو الههیه منسوب عداولنور.

بهایم { (Behaim) مشاهیر محرریون وجغرافیون دن طوغمش، و۱۵۰۶ ده وفات ایتمشدر. پورتکیز دولتك خدمتنه کیروب. (دیاغو)نك معیتنده آفریقا اطرافنده کشفیات اجراسنه کیتمش، ووطننه عودتنده او وقتکی معلومات جغرافیه‌یی حاوی مکمل برکره نشر ایتمشدیر. بونك قریستوف قولومبدن اول آمریقا قطعه‌سنك وجودینی تخطر ایتمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، بو ظن اصلسزدر.

بهائی { (بهاءالدین زاده عبدالله افندی) سلطان سلیمان خان وسلطان سلیم ثانی دورلری شعرا وعلماسندن اولوب، علم وعرفانله متصف برذات ایدی. ابوالسعود افندینك درسنه ملازمت ایدوب، بعده علامهٔ مشارالیهك دلالتیله قاضیعسکرلکده قدر ترفیع اولنمشیدی. شو برایکی بیت جملهٔ اشعارندندر :

پا بوسنه ال ویرمدی یارك خجل ایتدی
دوشدی یوزم برلره دامانك اوجندن
بر اکری ایکی یوزلی منافقدر افندم
دور ایمه بنی خنجر برانك اوجندن

بهائی آملی { [«بهاءالدین آملی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهائی افندی { (محمد —) سلطان محمد خان رابع دورنده ایکی دفعه مسند مشیختی احراز ایتمش علمادن اولوب، شیخ الاسلام وصاحب تاریخ خواجه سعدالدین افندینك تورونی وصدور رومدن عزیز افندینك اوغلیدر. درسعادتده تولدله. علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ۱۰۴۳ تاریخنده حلب مواجبنه نصب اولنمشیکن، حلب بکلربکیسی احمد پاشا کندیسنك شرب دخان وسائر مکیفاتله مألوف اولدیغنی انها ایتمکله، توتونی منع ایتمش اولان سلطان مراد خان رابع طرفندن ۱۰۴۴ ده عزل، وقبرسه نفی اولنمشیدی. ۴۵ سنه‌سی اواخرنده مظهر عفو اولوب، ۴۸ ده شام و۵۴ ده ادرنه مواجبنه و۵۵ ده استانبول قاضیلکنه نصب اولنه‌رق، ۵۶ ده آناطولی وبرآی صکره روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. ۱۰۵۹ رجبنده مسند مشیخته کچوب، ایکی سنه‌یه قریب بو مقامده قالدقدن صکره، ازمیر قاضیسیله شهر مذکوره‌ی انکلیز قونسلوسی آره‌سنده وقوع بولمش بر ماجرادن طولایی انکلتره سفیرینی جلب وحبس ایتدیکیچون، وکلانك قراریله عزل. وآرپه‌لغی اولان برغمه‌یه نفی اولنمش ایسه‌ده، کلیبولیده قالمشیدی. ۱۰۶۲ رمضانده ثانیاً مسند مشیخته کچوب، ایکی بچق سنه‌یه قریب مدتده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۰۶۴ صفرنده وفات ایدوب. فاتح جامع شریفی حولیسنده دفن اولنمشدر. مکیفاتله مألوف اولوب، تحصیلی پك اوقدر مکمل دکل ایدیسه‌ده، ذکاوتی فوق العاده او. لوب، قوهٔ شعریه‌سی دخی وار ایدی. اوائل حالنده حلم وسخاوت وکرمله متصف ایکن، اواخر عمرنده کندیسنه حدت وحست غلبه ایتمشیدی.

بَهبَهان { ایرانده فارس اقلیمنك قسم غربیسنده بر قصبه اولوب، شیرازك ۲۶۰

كيلومتره غرب شمالیسنده و(دنا) طاغنك غرب جنوبی اتكنده اولهرق، براووده وبرنهرك كنارنده واقعدر. هواسی غایتله صیجاقدر. جوارنده كی طاغلرك برنده چیقان مومیا معدنی مشهوردر.

بهتان صوبی { كردستانده بر نهردر، كه حكاری طاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایدهرك، سعردك ایچندن چكدكدن صكره، بتلیس چایله ودیكر برطاقم صولرله براشهرك، دجلهیه منصب اولور. مجراسنك طولی تقریباً ١٧٠ كیلومتره در.

بهجت { هندستان شعراسندن اولوب، لكهنوده نشأت وقرن ثالث عشر اوائلنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی واردر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

كر بود صبر رسد درد بدرمان روزی
حیف صد حیف كه من صبر ندارم چه كنم

بهجت افندی { متأخرین شعرای عثمانیه دن اولوب، ١١٦٨ تاریخنده شق اول دفترداری ایكن وفات ایتمشدر. شو برایكی بیت جلهٔ اشعارندن اولوب، سیروزده منفی ایكن سویلدیكی بر غزلدندر :

آ كوكل صبر ایدهلم یزده جفای دهره
صبرده چونكه فرج نكتهسی مرموز اولدی
اوچ كون آرام وصفایه نیچه فرصت بولنور
بهجتا مسكنمز شمدی كه سیروز اولدی

بهجت افندی { (مصطفی —) سلطان سلیم خان ثالث وسلطان محمود خان ثانی دوری علماسندن اولوب، بعض السنهٔ اجنبیهیه واكثر علوم وفنونه واقف اولمغله، فن طبی دخی تحصیل ایتمش اولدیغندن، سلطان سلیم خان دورنده بر وسلطان محمود خان زماننده دخی ایكی دفعه سر اطبای پادشاهی اولمش؛ ومصر واستانبول وسائره مولویتلرینه نصب اولنهرق، روم ایلی قاضیعسكرلكنه قدر ترفیع اولنمشیدی. صدوردن حكیم باشی خیرالله افندینك حفیدیدر. یكیچریلرك الغاسنده وطبیه مكتبنك تأسیسنده پك چوق خدمتی كورلمشدر. ١٢٤٩ تاریخنده وفات ایتمشدر. فرانسزجه دن (بوفون) ك تاریخ طبیعیسنك برقسمنی وبر حكمت طبیعیه ایله برفیسیواوجیا كتابنی وعربیدن ناپولیونك تاریخنی ترجمه، وبعض رسائل تألیف ایتمشدر. طبیعت شعریهسی دخی اولوب شو قطعه جلهٔ اشعارندندر :

ایلسهك دستی لب چاه دهانه ایصال
باطن كفده اولور نشف ورطوبت پیدا
آمد ورفت نفس نولدیغن ادراك ایله
ایكی دلو ایله ایدر ماه حیاتی افنا

بهرام { بو اسمله ایران قدیم ملوكندن اشكانیان سلالهسنده بر وساسانیان سلالهسنده بش حكمدار كلمشدر.

اشكانیاندن اولان بهرام بوسلالهنك آلتنجی حكمداری اولوب، شاپورك اوغلیدر. میلادك برنجی قرنده ٥٠ سنه حكومت سورمش و(ری) شهرینی پایتخت اتخاذ ایدوب، خیلی ممالك ضبط ایتمشیدی. قسطنطینیه جوارنده طوغلهدن بر شهر بنا وایجنده بر آتشكده تأسیس ایتدیكی ایران تواریخنده مسطور ایسهده، درجهٔ صحتی مشكوكدر.

— ساسانیاندن اولان بهرام ملوك ساسانیهنك دردنجیسی اولوب، هرمز اولك اوغلیدر. میلادك ٢٧٣ تاریخنده پدرینه خلف اولمش، و٢٧٦ ده وفات ایتمشدر. پایتختی جدی شاپورك بناكردهسی اولان (كند شاپور) شهری ایدی. مانی نقاشی جلب وطرفكیرلرینی طرد وتبعید ایتشدر.

— ایكنجیسی برنجینك اوغلی وخلفی اولوب، ٢٧٦ تاریخ میلادیسنده جلوس، و ١٧ سنه حكومت سوروب، ٢٩٣ ده بر روایتده اسقاط اولنمش، ودیكر بر روایتهكوره وفات ایتمشدر. اوائل سلطنتنده عدل وانصافله متصف بولنمش ایسهده، بعده متقربینی كندیسنی طریق ظلمه سوق ایتمشلردی.

— اوچنجیسی ایكنجینك اوغلی اولوب، پدرینك حیاتنده سیستان والیسی ایدی. پدرینك وفاتنده تختهٔ جلوس ایدوب، ١٦ سنه حكومت سورمشدر.

— دردنجیسی ملوك ساسانیهنك اون ایكنجیسی اولوب، ٣٩٠ تاریخ میلادیسنده برادری شاپوره خلف اولمش؛ وبونك زماننده كرمان والیسی بولنمغله، كرمانشاه دینمكله شهرت بولمشدر. كرمانشاه شهرینی تأسیس ایدن دخی بودر. ١٦ سنه حكومت سورمشدر.

— بشنجیسی ساسانیانك ١٤ پادشاهی اولوب، یزدكرد اولك اوغلیدر. كوردینلن پیانی اشك آوینه زیاده مراقی اولدیغندن، (بهرام كور) دینمكله مشهور. در. همناملرینك اك مشهوری اولوب، قوت وجسارتیله

عدل وحقانیتی وفتوحاتی حقنده بر چوق نوادر منقولدر. چوجقلغنده پدری طرفندن غمان اسمنده عرب رؤساسندن برینه تسلیم اولنه‌رق، بونك واوغلی منذرك معرفتیله عربستانده تربیه اولندیغی مرویدر. ٤٢٠ تاریخ میلادیسنده ایران تختنه جلوس ایدوب، ۱۸ سنه سلطنت سورمش، وایرانك بر چوق شهر وقصبه‌لرینی تعمیر وتجدید ایدوب، هنده دخی برسفر ایتمشیدی. ٤٣٨ تاریخ میلادیسنده آو آولارکن بر قیویه دوشمشدر. دلارام اسمنده بر محبوبه ایله معاشقه‌سی مشهوردر. فارسیده اك اول شعر سویلین (بهرام‌کور) اولدیغی متواتردر.

بهرام بخاری { مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، زمانی پادشاهنك ملك‌الشعراسی ایدی. شاعر مشهور صابئله مراسلاتی، «شبستان‌نکات» عنوانلی کتابه برشرحی وبر چوق اشعاری واردر. ۱۰۹۹ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یك چشم زدن غافل از آن ماه نباشم
ترسم که نکاهی کند آکاه نباشم

بهرام چوبین { ساسانیاندن دردنجی هرمزك سردارلرندن اولوب، حکدار مشارالیهك ظلم وحرکات نامرضیه‌سی اوزرینه هر طرفدن ایرانه تجاوز ایدن دشمنلر صره‌سنده تعرضه قیام ایدن توران عسکرینه غلبه چالمش ایکن، هرمز کندیسنی قهروتدمیره تشبث ایتدیکندن، صاحب ترجمه کندیسنی اسقاطله، اوغلی خسرو پرویزی اجلاس ایتمش ایسه‌ده، خسرو پدرینه وسائر ارباب فساده قارشی مقامنی محافظه ایده‌مدیکندن، بهرام کندیسی میلادك ٥٩٠ تاریخلرنده تخت ایرانه جلوس ایتمشیدی. آنجق خسروپرویز قسطنطینیه روم ایمپراطورینه التجا ایتمکله، چوق چکمه‌دن رومدلرك یاردیمیله تخت موروثینی استرداد ایدوب، بهرام چوبین ترکستان طرفلرینه فرار ایتمشیدی.

بهرامشاه { ملوك غزنویه‌دنك یعنی آل سبکتکینك ۱۳ نجیسی اولوب، مسعود (ن ابراهیم بن مسعود بن سلطان محمود بن سبکتکین) ك اوغلیدر. دایسی سلطان سنجرك یاردیمیله برادری آرسلان شاهی قتل ایده‌رك، ٥١١ تاریخنده غزنه تختنه جلوس ایتمش؛ وعلما وهنرورانی حمایه وتصاحبله شهرت قزانوب، ۳۲ سنه کمال عدالتله سلطنت ایتدکدن صکره، علاءالدین حسن غوری طرفندن مغلوب اولوب، ٥٤٤ ده هندستانه قاچمغه مجبور اولمش؛ واوسنه اوراده وفات ایدوب، اوغلی خسروشاه لاهوره کندیسنه خلف اولمش ایسه‌ده، متعاقباً حسن غوری طرفندن اخذ وحبس اولنه‌رق، بو وجهله غزنویلر دولتی منقرض اولمش، وممالکنلری غوریلره انتقال ایتمشدر.

بهرامشاه { کرمانده حکومت سورن سلجوقیلرك سکزنجیسی اولوب، پدری طغرلشاهك وفاتی اوزرینه، ٥٦٢ تاریخنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، برادرلری آرسلانشاه وتورانشاه دخی سلطنت ادعاسنده بولندقلرندن، سکز سنه قدر بینلرنده منازعه ومحاربه اکسیك اولمامغله، کرمان خراب اولدقدن صکره، وفات ایدوب، میدان فساد وفتنه‌یی دیکر ایکی برادرینه براقمشیدی. اونلرك دخی وفاتندن صکره صاحب ترجمه‌نك اوغلی محمد شاه‌جلوس ایتمش، وبونکله کرمان سلجوقیلرینك دولتی منقرض اولمشدر.

بهرامشاه { (ملك امجد ابوالمظفر مجدالدین بن‌فرخشاه بن شاهنشاه بن‌ایوب) بعلبکده حکومت سورن ملوك ایوبیه‌دن اولوب، ٦٢٧ تاریخنده ملك اشرف موسی بعلبکی ضبطله برادری ملك صالحه تسلیم ایتدیکنده، صاحب ترجمه دمشقه کیده‌رك، بر سنه صکره اوراده بر کوله‌سی طرفندن قتل اولنمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، شو بر ایکی بیت جملهٔ اشعارندندر:

اذا انت لم تسعد خلیك فی الهوی
فذره فقد امسی عن العذل فی شغل
ولا تحسبن اللوم یذهب وجده
فلومك بالمحبوب یعزی ولا یسلی

بهرامشاه { (معزالدین) دهلی حکدارلرندن اولوب، سلطان رکن‌الدین فیروزك اوغلیدر. ٦٣٨ تاریخنده، سلطان رضیه‌نك وفاتی اوزرینه، تخته جلوس ایدوب، ۲ سنه حکومت سوردکدن صکره، وزیری مهذب الدینك سعیله اسقاط اولنه‌رق، سلطان التمشك اوغلی سلطان علاء‌الدین اجلاس اولنمشیدی.

بهرام کور { [«بهرام» ماده‌سنك آلتنجی فقره‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرام کوبی { [«قیرایلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهرامکی { دیار بکر ولایت وسنجاغنده مرکز قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، ۳۵ قریه دن مرکبدر.

بهرام میرزا { شاه اسماعیل صفوینك اولادندن اولوب، بو دخی برادر لری سام میرزا والقاص میرزا کبی ادیب وشاعر بر ذات ایدی. تعلیقه حسن خطی مشهوردر. ۹۳۶ تاریخنده خراسان والیسی اولمشیدی. ۹۵۷ ده وفات ایتمشدر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

بهرام درین سراچهٔ پر شر وشور
تاکی بحیات خویش باشی مغرور
کرده است درین بادیه صیاد اجل
در هر قدمی هزار بهرام بکور

بهرتپور { (Bhertpour) هندستانده (اکره) نك ۵۱ کیلومتره غربنده همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتلك مرکزی بر شهردر. — بهرتپور حکومتی وقتیله مستقل ایدی. ۱۸۲۶ دن بری انکلیز حکومتنه تابع بولنان برراجه نك تحت اداره سنده اولوب، مملکتك اراضیسی منبت ومحصولدار در. (رام کنك) نهری ایچندن جریان ایدرك، طغیانده اراضیسنی باصار. اهالیسی ۴۰۰۰۰۰ کشی رادهلرندر.

بهرزان { شهرستان ایله نیشابور آره سنده وشهرستاندن ۲ فرسخلق مسافه ده بر قصبه اولوب، سوری وچارشیسی وخیلی خیراتی اولدیغی یاقوت حموی ذکر، و۶۱۷ ده بونی کورمش اولدیغنی علاوه ایدیور.

بهرسیر { بغداد جوارنده ایوان کسری قارشیسنده ودجلهنك ساحل غربیسنده بر قصبه اولوب، میدان شهر قدیمی بقایاسندن بولندیغی جغرافیون عرب آثارنده مسطوردر.

بهرنك { (Behring) دانیمارقه لی اولدیغی حالده روسیه نك خدمتنده بولنمش مشاهیر بحریوندن اولوب، ۱۶۸۰ ده (یوتلاند) ده طوغمش؛ و ۱۷۲۵ ده پیوك پترو طرفندن فامچاتقه سواحلنده برکشفیات سیاحت بحریه سنه مأموراولوب، ۱۷۲۸ ده کندیسنك اسمیله یاد اولنقده اولان بوغازی کشف وآمریقاقطعه سنك آسیادن آیری اولدیغنی تحقیق ایتمشیدی. ۱۷۴۱ ده برایکنجی سیاحته کیدوب، فامچاتقه ساحلی قریبنده یه کندیسنك اسمیله تسمیه اولنان برکوچك آطه ده وفات ایتمشدر.

بهرنك { بوغازی (Détroit deBehring) آسیا قطعه سنك منتهای شمال شرقیسنده وآمریقانك منتهای غرب شمالیسنده بر بوغاز اولوب، بوایکی قطعهٔ جسیمه یی بربرندن تفریق ایدر، وبحر محیط شمالی ایله بحر محیط معتدل آره سنده بر طریق اختلاط یرینی طوتار. وسعتی ۹۰ کیلومتره در. — بهرنك دکیری اسمی دخی بحر محیط معتدلك منتهای شمالنده بولنان دکیزه اطلاق اولنور، که غرباً سیبریانك فامچاتقه خطه سیله، شرقاً آمریقای شمالینك آلاسقه قطعه سیله، شمالاً بهرنك بوغازیله وجنوباً (آلئوت) جزائریله محاطدر. طول اعظمی ۲۶۰۰ کیلومتره در. — بهرنك آطه سی بهرنك دکزنده وفامچاتقه ساحلی قارشیسنده اولهرق، ′۴ °۵۴ ایله ′۳۸ °۵۵ عرض شمالی و ′۳۰ °۱۶۲ ایله °۱۶۴ طول غربی آره سنده اولوب، بویی ۱۲۰ واکی ۴۰ کیلومتره در. خالی وقورو اولوب، کاشفی قپودان بهرنك بو آطه ده وفات ایتمشدر. بو جزیره آلئوت آطه لرینك اك غربیسی عد اولنه بیلیر.

بهروزه خاتون { شاه اسماعیل صفوینك زوجاتندن اولوب، یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شاه مشار الیهه اولان محاربه سنده عثمانلی عسکرینك الینه اسیر دوشمکله، بافتوای شرعی عبادن تاجی زاده جعفر چلبیيه تنکیح اولنمشیدی.

بهستان { قزوین جوارنده مشهور بر قلعه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بهستون { بیستون معربیدر. [« بیستون » ماده سنه مراجعت بیوریله.]

بهسنی { معمورة العزیز ولایتنك ملاطیه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، ملاطیه نك تقریباً ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده ومرعشك ۹۰ کیلومتره شرقنده اولهرق، فراته تابع اولان کوك صویه دوکیلن عربان چایی کنارنده وحذای بحردن ۷۱۵ مترهلك ارتفاعده واقعدر. ۱۲۰۰۰ قدر اهالیسی اولوب، یالکز ۱۵۰۰ قدری ارمنی وقصوری کاملاً مسلمان اولهرق، ترك وکردندن مرکبدر. قصبه نك اوست طرفنده اسکی وخراب برقلعه اولوب، یالکز برجلری وبعض آثاری قائمدر. برمکتب رشدیسی دخی واردر. کتب عربیه ده (بهسنا) صورتنده محرر اولوب، قلعه سنك متانتیله معروف وحلب اعمالندن

معدود ایدی. — بهسنی قضاسی حاوی اولدیغی هدیدی وخرابه شهر ناحیه‌لریله برابر ۳۲۰۰۰ اهالی جامع اولوب، مرکزده بولنان جزئی مقدار ارمنیلردن بشقه جلهسی مسلمدر. اراضیسی اولدقجه منبت ایسه‌ده، اهالینك برقسمی خیمه نشین عشایردن اولدیغندن، بك ایی ایشلنیور. بهسنی قضاسی معمورة العزیز ولایتنك منتهای جنوب غربیسنده اولوب، شمالاً اقچه طاغ، شرقاً خصفنصور قضالریله، جنوباً حلب وغرباً دخی مرعش سنجاقلریله محدود ومحاطدر.

بهشتی (سلیمان بك اوغلی سلیمان چلبی) سلطان بایزید خان ثانی دوری شعراسندن اولوب، چورلی جوازنده‌کی قارشدیراندن ایدی. پادشاه مشارالیهك غضبنه اوغرامغله، ایرانه فرار ایدوب، مولانا جامی وعلی شیرنوایی ایله الفت وصحبت ایتمش؛ ومشارالیهمانك توصیه‌سیله عودت ایدوب، عفو واطلاق حضرت پادشاهی‌یه نائل اولمش، وکافی السابق سنجاق بکلکنده استخدام اولنمشدیدی. رومده ایران شعراسی طرزنده ۷ منظومه‌دن مرکب اولهرق الك اول کتاب یازان بو ذات اولوب، مذکور منظومه‌لری بروجه زیردر: «وامق وعذری»، «یوسف وزلیخا»، «حسن ونگار»، «سهیل ونوبهار»، «لیلی ومجنون». حضرت سلیمانك حکایه‌سنی دخی منثور ومنظوم اولهرق یازمشیدی.

بهشتی (شیخ رمضان افندی) اونجی قرن هجری عثمانلی شعراسندن اولوب، ویزه‌لیدر. تکمیل تحصیل ایتدکدن صکره، مرکز افندی حضرتلرینه انتساب وطریقته سلوکله، عبادت وریاضتله تصفیهٔ درون ایده‌رك، بعده چورلیده وعظ ونصیحتله مشغول اولمش، و ۹۷۹ ده اورادە ارتحال ایلمشدر. ادبیات وشعرده‌کی قوتی دخی علم وعرفان وزهد وعبادتیله متناسب اولوب، تفسیر شریفده بعض تعلیقاتی وبر طاقم حاشیه‌لریله بك مقبول اشعاری و«جم شاه وعلمشاه» عنوانیله بر منظومه‌سی واردر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

وصالك کعبه‌در روز اجل عزمی زمانیدر
کفن احرامی تابوت اول یولك تخت روانیدر

بهشمیه معتزلهدن ابو هاشمه تابع برفرقه‌یه ویریلن اسم اولوب، بونلرك کندیلرینه مخصوص بعض اعتقادلری وار ایدی.

بهقباد بغداده تابع وفرات وادیسنده کائن اوچ ناحیه اولوب، اعلا واوسط واسفل صفتلریله تفریق اولندقلری «معجم البلدان»ده مسطوردر.

بهکه (Bihatsch) بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی قسمنده و(اونه) نهری اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، خرواتستان عثمانینك مرکزیدر. بوسنه سرایندن ۲۷۵ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی، نهر مذکور اوزرنده بر کوپریسی، نهرده واقع بر کوچك آطه‌نك اوزرنده بر اسکی قلعه‌سی وکلیسادن مبدل بیوك بر جامعی واردر. — بهکه سنجاغی بوسنه ولایتی ترکیب ایدن ۶ سنجاغك بری اولوب، بوسنه قطعه‌سنك غرب شمالی کوشه‌سندن یعنی خرواتستان عثمانی دینلن خطه‌دن عبارت اولدیغی حالده، بروجه‌زیر ۸ قضایه منقسمدر: بهکه، بریدور، نوه‌سل، اوسترووشچه، قوسه‌نانجه، معدن، قروپه، کاوچ. اهالیسی تقریباً ۸۵۰۰۰ کشیدن عبارت اولوب، ۳۵۰۰۰ قدری اسلام، قصوری خرستیان وجزئی مقداری یهودیدر. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولدار اولوب، قسم اعظمی طاغلقدر، واورمانلری چوقدر. دالماچیا حدودینی آیران طاغلردن بشقه (غرامچ) و(زرلوبچه) اسملریله ایکی طاغ شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری ممتد اولوبلر. صولری کاملاً (اونه) نهرینه دوکیلوب، نهر مذکور سنجاغك قسم غربیسنی شق ایتدکدن صکره، آوستریا حدودینی آیره‌رق، (صاوه) نهرینه منصب اولور. (ساند) نهری دخی سنجاغك قسم شرقیسنی سق ایله مذکور (اونه) نهرینه دوکیلور. (نووی) دن یالوقدید تمدید اولنان دمیر یول خطی بهکه سنجاغنك شرق شمالی قسمنی شق ایدیور.

بهلا عمان ساحلنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بهلشته مناستر ولایتنك کوریجه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی برکوچك قصبه اولوب، کوریجه‌نك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکسریه‌نك ۲۷ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. یالکز ۱۳۰۰ اهالیسی وبر رشدیه مکتبی واردر. — بهلشته ناحیه‌سی ۵۳ قریه‌یی شامل اولوب، همان جلهسی مسلم وآرناؤد اولق اوزره، ۱۶۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی عارضه‌لی

اولوب، منبت و محصولداردر. (دوول) نهرینی ترکیب ایدن ایکی چای بو ناحیه‌ده برلشیر. درون ناحیه‌ده ۳۰ جامع ومسجد، ۶ تکیه، ۴۵ مکتب، ۱۴۵ دکان، ۶۶ دکرمن موجوددر.

بَهلول { اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر:

ذره‌وش سرکشته‌لك مهرکده ای مه کامز
یرده کوکده کون یوزك شوقیله یوق آرامز

بهلول بن ذؤیب { صحبت حضرت فخر کائنات (صلعم)ه نائل اولمش بر ذات اولوب، حضرت ابو هریره‌نك روا. یتنه کوره، کنج اولدیغی حالده، خوف معاصیدن نالان اولهرق، مسجد رسول‌الله (صلعم)ك قپوسنه کلوب، حضور پیغمبریده استعطاف شفاعت ابتدکدن صکره، الی زنجیرله بوینه باغلی اولدیغی حالده، بادیه‌یه طالوب، نابدید اولمشیدی.

بهلول خارجی { (کشاره بن بشر شیبانی) رؤسای خوارجدن اولوب، ملوك امویه‌دن هشامك زمانده موصل جهتنده خروجله، بر حوق عونه پیدا ایده‌رك، بعض محاربه‌لر ایتدکدن صکره، ۱۱۹ تاریخنده (دیر) ده قتل اولنمشدر.

بهلول دانا { (ابو وهیب بن عمر صیرفی) مشاهیر مجذوبیندن اولوب، عن‌اصل کوفه‌لی اولدیغی حالده، هارون‌الرشیدك زمانده بغدادده یاشامش، و ۱۹۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. هارون‌الرشیدك برادری اولدیغنه دائر اولان روایت یاکلشدر. حقیقت محض اولان بر چوق اقوال حکیمانه‌سی وبعض افعال عاقلانه‌سی منقول وهارون‌الرشیدله اولان ماجرالری مشهوردر.

بهلول لودی { (سلطان ——) طقوزنجی قرن هجریده هندستانده حکومت سورن (کودیان) سلاله‌سندن اولوب، پدری (مالك کالا) مولتانی والیسی ابراهیم خانك اوغلی ایدی. ۸۵۴ تاریخ هجریسنده صاحب ترجمه سلطان علاء‌الدین بن محمد شاهك (بداوند) ده بولندیغنی فرصت اتخاذ ایده‌رك، دهلی‌یی ضبط ایتمش؛ ومشارالیهك بداونده کندی حالنده راحت یاشادملق شرطیله فراغتی اوزرینه، ۸۵۵ ده کندی نامنه خطبه اوقوتمش ایدی. ۸۴۰ سنه‌یه قریب دهلیده حکومت سوردکدن صکره، ۸۹۴ ده وفات ایدوب، اسکندر شاه نامنی آلان اوغلی نظام خان، وبوکا دخی اوغلی ابراهیم حسین خلف اولمش؛ وبونك بابر شاه طرفندن مغلوب اولمسیله، دهلیده لودیان حکومتنه ختام ویرلمشدر.

بهلولیه { (یاخود بهلونیه) سوریه‌ده لاذقیه‌نك ۴ ساعت شمالنده بر یوك قریه اولوب، جهه‌سی نصیری اولق اوزره، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

بَهمَن { زردشتیلرك اعتقادنجه ملائکه‌نك اك بیوکی اولوب، خشم وغضبی تسکین، زراعت وحیوانات بیتمه‌یی حایه وصلحانك ارواحنی جنته ادخال ایتمکله مکلف زعم اولنوردی. شهور ایرانیه‌نك برینی بوملکك اسمیله تسمیه اولنمشیدی.

بهمن { آردشیر —— [«آردشیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بهمنشیر { (بهمن آردشیردن محرفدر) بصره ایله واسط آره‌سنده بر ناحیه اولوب، وقتیله دجله‌نك ساحل شرقیسنده و(ابله)نك قارشیسنده بو اسمله بر شهر دخی بولنمش اولدیغی کتب عربیه‌ده مسطوردر.

بهمنیار { (ابوالحسن —— بن مرزبان) مشاهیر اطبای اسلامدن اولوب، ابن سینانك تلامذه‌سندندر.

بَهنَدَف { بغداد جوارنده نهروان اعمالندن بر کوچك قصبه اولوب، فتوح اسلامیه صره‌سنده ۱۶ تاریخ هجریسنده بونده بر وقعه جریان ایتمشدر.

بَهنَسی { مصر وسطاده (منیه) مدیریتنه تابع بر قصبه‌اولوب، نیلك غرب جهتنده بحر یوسفك ساحل یسارنده وبنی سویفك ۸۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. قارشیسنده (اوقسیر نیقوس) شهر قدیمنك خرابه‌لرندن اولدیغی مظنون اولان بر طاقم ستونلر وسائر آثار عتیقه موجوددر. اثنای فتحده صحابه وتابعیندن بر چوق ذوات شهید اولوب، زیارتگاهلری چوقدر. (بهنسی) نسبتیله معروف مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. وقتیله بنی اسرائیلك مسکنی اولوب، قبطیلر حضرت مریمك دخی حضرت عیسایی اوراده تولید ایتمش اولدیغنی زعم ایدیورلر.

بهوپال (Bhopal) هندستانك وسطلرنده (ملوه) خطه‌سنده همنامی اولان نیم مستقل حکومت اسلامیه‌نك مرکزی بر شهر اولوب، (جنه) نهرینه تابع (بتوا) چایی اوزرنده وایکی کولك آره‌سنده اولهرق، (اکره) نك ۴۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و ۲۴′ ۲۳° عرض شمالیده واقعدر. — بهوپال حکومتی شرقاً وجنوباً طوغریدن طوغریه انکلترهٔ نحت اداره‌سنده بولنان ایالات مرکزیه ایله وسائر طرفلردن شندیا، هولکار ونرسینکر حکومتلریله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷۵۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۶۵۰۰۰ کشیدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حدود جنوبیه‌سنده (نربادا) سلسلهٔ جبالی بولنیور. مذکور (تبوا) نهرندن بشقه حدود غربیه‌سنده (پربانی) اسمیله بر نهری واردر. مرکزی اولان (بهوپال) دن بشقه اسلامکر، آخته، سهوره، رایسین وسائر قصبه‌لری واردر.

بهوج (Bhoûdj) هندستانك غرب جهتنده (کچ) حکومتنده وبو حکومتی تجراتدن آیران (کچ) کورفزی ساحلنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی، بر چوق جوامع وبتخانه‌لری ومشهور آلتون وکومش مصنوعاتی واردر.

بهوجپور (Bhodjepour) هندستانك (بهار) خطه‌سنده (باتنه) ایالتنك شاه‌آباد قضاسنده وکنك ایراماغنك ۱۴ کیلومتره شرقنده بر قصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر.

بهور قوصوه ولایتنك یکیپازار سنجاغنده آقوه قضاسنه تابع بر ناحیه اولوب، ۴۰ قریه‌دن مرکبدر.

بهیز (بن هیثم بن عامر) صحابه‌دن اولوب، عقبه واحد غزالرنده معیت حضرت نبویه بولنمشدر.

بهیة البکریه (بنت عبدالله) صحابیاتدن اولوب، قبیله‌سی اولان بکر بن وائل قبیله‌سی وپدری ایله برابر نزد حضرت پیغمبریه کلدرك، ایمانه کلمشلردی. امر پیغمبرك رجال حقنده مصافحه ونسا حقنده بلا مصافحه اجرا بیو - رلدیغی صاحبهٔ ترجمه‌دن مرویدر. — (صماء) لقبیله معروفه صحابیاتدن دیکر بر بهیه دها واردر.

بیاتریکس (Ste. Béatrix) — سنته خرستیانلرك عزیزه‌لرندن اولوب، ینه اعزه‌دن معدود اولان واعدام اولنان برادرلری (سنت سوپلیس) و(سنت فوستن) ك جنازه‌لرینی دفن ایتدیکیچون، دیوقلتیان زمانده و۳۰۳ تاریخ میلا - دیسنده اعدام اولنمشدر. تموزك ۲۹ نده برادرلریله برابر یورطیسی اجرا اولنور.

بیاتریکس (Béatrix) بو اسمله قرون وسطاده بر چوق پرنسسلر بولنوب، اك مشهوره‌لری ۱۱۵۶ تاریخنده ایمپراطور برنجی فردریقه واران بورغونیه قونتنك قیزیله ۱۲۲۰ ده پرووانسه قونتی (ریموند برانجر) ٥ واران وعلوم ومعارفی حمایه ایدن (ساووا) لی بیاتریکس وبونك ۱۲۴۵ ده طقوزنجی لوینك برادری ناپولی قرالی شارله واران قیزی دیکس بیاتریکسدر. — شاعر شهیر دانتك معشوقه‌سی اولان بر بیاتریکس دخی واردر، که ۱۲۹۰ تاریخنده ۲۴ یاشنده وفات ایتمشدر.

بیاد قسطمونی ولایتنده کنغری سنجاغنك منتهای شرقنده برکوچك قصبه اولوب، (بیاد صویی) نامیله شمالدن جنوبه جریانله قزیل‌ایرماغه منصب اولان برکوچك چایك ساحل یمینده واقعدر.

بیارن (Bearn) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه - سنده جنوب غربی جهتنده واسپانیا حدودی قربنده برکوچك خطه اولوب، غاوه نهریله پیرنه طاغلری آرسنده واقع و غرباً (فاواره) خطه - سنك فرانسه‌نك النده اولان قسمیله محدود ایدی.

بیار بسطام ایله بهق آره‌سنده قومس اعما - لندن کوزل بر قصبه اولوب، بعض مشاهیر علما وادبانك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی وقادینلرینك چارشی وبازارده تجارتله اشتغال ایتد - کلرینی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیاس پیاسك معربیدر [«پیاس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیاس (Bias) یونان قدیم حکمای سبعه - سنك بری اولوب، میلادن ۵۷۰ سنه اول (پریانه) یعنی صامسونده طوغمش؛ وشهرینك قانونلرینی اوکرنوب، احباسنی مدافعه یولنده آوو - قاتلق ایتمش ایسه‌ده، ابدی حقسز دعوا التزام ایتمه مش ایدی. محکمه حضورنده وفات ایتمشدر. وطنی کیخسرو طرفندن ضبط اولندیغنده، همشهریلریله فرار ایدرکن، اموالندن برشی آلمدیغنك سببی صورلدقده

«مالك اولدیغم هرشی اوسته‌در» دیمش اولدیغی مشهوردر.

بیاس { سنده بر بیوك نهر اولوب، مولتانه طوغری آقدیغی یاقوت حوی ذکر ایدیلیور.

بیاسه { اندلسده جیان اعمالندن و (ابده) دن ۲ فرسخلق مسافه‌ده واقع بر بیوك شهر اولدیغی، وزغفرانی مشهور اولوب، مشاهیر علمای اسلامدن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی جغرافیون عرب آثارنده مذکور اولوب، الیوم اسپانیولجه (باثا) دینمکله معروف بر کوچك قصبه حالنده‌در. («باثا» ماده‌سنده «بیضا» اسم عربیسندن غلط ظن اولندیغندن، تصحیحی ارباب مطالعه‌نك همتندن مرجودر.)

بیاسی { (امین‌الدین ابو زکریا یحیی بن اسماعیل الاندلسی) اندلسك مشاهیر علماسندن اولوب، طبده وعلوم ریاضیه وحکمیده عصرینك فریدی ایدی. آنف‌البیان (بیاسه) شهرنده طوغوب، بعده مصره عزیمتله، بر مدت اوراده اقامت ایتدکدن صکره، دمشقه کیده‌رك، ابن نقاش بغدادی وسائر مشاهیردن قرائت واکمال تحصیل ایتمش؛ وفن طبه متعلق پك چوق کتابلر استنساخ ایلش‌ایدی. مرانغوز. لق صنعتنده مهارتی اولوب، ابن‌نقاشه برچوق آلات هندسیه اعمال ایتمشیدی. بعده صلاح الدین ایوبی‌یه انتساب ایدوب، اطباسی صره‌سنه یکمش؛ ومؤخراً دمشقده ملك ناصرك خدمتنده بولنمشدر.

بیاضی { ایران شعراسندن اولوب، استرا. بادلیدر. هرنوعدن وعلی‌الخصوص هجوه متعلق اشعاری واردر. بر ذاتك خلاف وعدی حقنده اولان شو قطعهٔ هجویه جملهٔ اشعارندندر:

شب یلدای وعده اترا چرخ
چه شود کر دم صبوح دهد
یا مرا بر امید وعدهٔ تو
صبر ایوب وعمر نوح دهد
یا ترا باچنین سخا و کرم
مرك یا توبهٔ نصوح دهد

بیاضی زاده { (احمد افندی) اون برنجی قرن هجری علماسندن‌اولوب، سلطان محمد خان رابع زمانده ۱۰۸۶ تاریخنده اسنانبول قاضیسی اولمش؛ و۱۰۹۱ ده دولت عثمانیه برنجی اوله‌رق، رجم جزاسنی اجرا ایتدیکی کبی، روزنامچه‌جی پانیرون زاده محمد افندی‌یی اعتقادسزلقله بالاتهام اعدام ایتدکله، تعصبله کسب شهرت ایده‌رك، عمومك نشرتنی قزانمشیدی. ۱۰۹۴ تاریخنده روم ایلی قاضیعسکری اولوب، ۱۰۹۶ ده وفات ایتمشدر. عالم برذات اولوب، «اشارات المرام من عبادات الامام» عنوانله برکتابی واردر.

بیاغراسو { (Biagrasso) ایتالیانك (لومبار. دیا) خطه‌سنده، میلانك ۱۶ کیلومتره جنوب غربیسنده و (تیچینلا) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

بیافره { (Biafra) آفریقای غربیده سنغامبیا. نك قسم جنوبیسنده بر قوم زنجی اولوب، (جبا) ایله (ربوغرانده) نهرلری و ۱۲° ۱۱′ ۴۰ عرض شمالی آره‌لرنده ساکندر.

بیافره قوبی { (Baie de Biafra) آفریقا. نك ساحل غربیسنده کینه کورفزینك منتهای شرق شمالیسنده بر بیوك قوی اولوب، (نیجر) ایله (غابون) نهرلرینك منصبلری آره‌سنده بر نصف دائره شکلنده‌در. ۱° ایله ۴° عرض شمالی آره‌سنده ممتد اولوب، ساحلنك طولی ۹۰۰ کیلومتره قدردر. سواحل شمالیسی آلچق وبطاقلق حالنده اولوب، هواسی غایت مهلکدر. سواحل شرقیه‌سنده ایسه (قامرون) و (قریستال) طاغلری بولنوب، کوزل اورمانلرله مستوردر. سواحلك وساحله قریب‌اولان برلرك اهالیسی کرك جسماً وکرك عقلاً نوع بشرك الك آشاغی باصمغنده اولوب، اللری، دیشلری وقولاقلری غایت اوزوندر، وجله‌سی انسان اتی یرلر. بو قوبك اوزندسنده اسپانیانك مستملکاتندن اولان (فرناندو پو) آطه‌سی بولنیور.

بیالوپولیه { (Bjélopoljé) قوصوه ولاینك یکیپازار سنجاغنده‌کی (آقوه) قصبه‌سنك اسلاوجه اسمی اولوب، «آق اووه» دیمکدر. [«آقوه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیاله { (Biala) آوستریانك غالیچیاخطه‌سنده، (ویستوله) ایرماغنه تابع اولان همنامی برچایك اوزرنده و (وادوویچه) نك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۶۶۰۰ اهالیسی وز وچوخه فابریقه‌لری واردر. آیریجه اداره‌اولنور. بو اسم اسلاوجه «آق» دیمك اولدیغندن، روسیه ومجارستان ولهستانده دیکر برطاقم قصبه وچایلره دخی عم اولمشدر.

بیالیستوق (Bialystok) روسه‌نك غرودنو ایالتنده اولوا مركزی بر قصبه اولوب. (غرودنو) نك ۷۰ وپترسبورغ‌دن ۸۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و(بیالی) چایی او- زرنده واقعدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی واسکی بر سرایی واردر. — بیالیستوق سنجاغی شمال وغرب وجنوب جهتلرندن لهستانله محدود اولوب، ۱۸۰۷ تاریخندن اول لهستان قرالغنه تابع ایدی. اهالیسی ۱۶۰۰۰ کشی رادەلرندەدر.

بیان (آقا مهدی) ایران شعراسندن اولوب، همدانلی اولدیغی حالده، اصفهانده نشو ونما بولمش؛ وعالمگیر شاهك زمانده هندستانك دکن جهتنه کیدوب، بر مدت اقامتدن صکره، قرن حادی عشر اواخرنده عزم عودت ایتدیکنده، راکب اولدیغی سفینه‌یه آتش دوشمکله، محترقاً وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

(بیان) خاك رهت کردید عمریست
بزیر پا نکاهت میتوان کرد

— بو اسمده دیکر بر شاعر دخی اولوب، شو بیت اونکدر :

بخون آلوده مژکانم چه نسبت شاخ مرجانرا
که دلخون کرد اشك سرخ من لعل بدخشانرا

بیّان (یاخود منت بیان) اندلسده بطلیوس اعمالندن یعنی اسپانیانك بادایوز ایالتنده بر ناحیه اولوب، (صاحب الوثایق قاسم بن محمد بیانی) کبی بعض مشاهیر علمای اسلامك وطنی بولندیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیانکی (Bianchi) بو اسمله ایتالیاده ۱۵ نجی و۱۶ نجی قرن میلادیده برقاچ رسام و۱۸ نجی قرنده ایکی مشهور طبیب کلمش اولدیغی کبی، ترجمه‌دن فرانسزجه‌یه وفرانسزجه‌دن ترجمه‌یه اولدرق ٤ جلد اوزره بر لغت کتابی یازمش بر فرانسز دخی واردر.

بیّانه اندلسده (قبره) ناحیه‌سنك مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، قرطبه‌دن ۳۰ میل مسافه‌ده واقع اولدیغنی، واشجاریله میاه جاریه‌سی چوق اولوب، (بیانی) لقبیله ملقب بعض علمانك مسقط رأسی بولندیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور. الیوم اسپانیولجه (بانّه) اسمیله معروف اولوب، (قوردوه) ایالتنده وقوردوه‌نك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر.

بیانه (Bienne) اسویچره‌نك (برنه) جهو- ریتنده وبرنه‌نك ۲۷ کیلومتره شمال غربیسنده اولدرق. (جوره) طاغلرك اتکنده وهمنامی اولان کولك کنارنده بر قصبه اولوب، ۸۱۲۰ اهالیسی واردر. — (بیانه) کولی قصبه‌نك غرب جنوبیسنده اولوب، (تیاله) نهری واسطه‌سیله (نوشاتل) کولنك صویی بوکوله دوکیلور. اورتاسنده (سنت پیر) اسمیله کوزل برکوچك آطه واردر، که بروقت (ژان ژاق روسو) نك اقامتکاهی اولمشدر.

بیانی سلطان سلیم خان اول دوری شعرا- سندن اولوب، قسطمونلیدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

کل کوی نکاره وارەلم اوی بکا واعظ
دنیاده سکا کوسترەین باغ جنانی

بیانی (جارالله زاده مصطفی افندی) اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن او- لوب، روسچقلیدر. ابو السعود افندی زاده محمد چلبینك درسنه دوام، وبعده ابوالسعود افندی‌یه انتساب ایدەرك، مشارالیهك تفسیرینی یازمشدر. بعض قضالرده بولندقدن صکره، شیخ اکمل افندینك حلقهٔ ارشادینه داخل اولوب، طریق تصوفه سلوك ایتمش؛ و۹۸۵ ده ارتحال ایدن شیخ مشارالیهك یرینه سجاده نشین اولمشیدی. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

کل کیچ لباس اطلس شاهیدن ای کوکل
جوی فنایی خلق چو عریان کلور کچر

شو بیت دخی ابوالسعود افندی‌یه تقدیم ایتمش اولدیغی بر قصیدهٔ عربیه‌سندندر :

سجع الحمام علی الافنان افنانی
وفیض دمعی علی الاجفان اجفانی

بیانی (شیخ کال اوغلی) بودخی اونجی قرن هجری شعراسندن اولوب، یانیولیدر. کنج یاشنده وفات ایتمشدر. شو بیت (ماه‌نو) اسمنده بر محبوبه حقنده سویلش اولدیغی بر قطعه‌سندندر :

پایکه نوله ایرشمزسه نجوم اشکم
ماه سیرنده ایدر غایتله استعجال

بیانی بودخی اوعصر شعراسندن اولوب، ادرنه‌لیدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر.

نه لازم مجلسه پیر مغانك شمع کافوری
چراغ چشم روشندر کتورسون جام فغفوری

بیانی (خواجه شهاب‌الدین عبدالله مروا- رید) مشاهیر شعرای ایراندن او-

لوب، کرمانلیدر. احفاد تیموردن برینك خدمتنده بولنوب، سفارتله بحرین جهتنه اعزام اولنمغله، عودتنده بعض نادیده اینجیلر تقدیم ایتدیکندن، (مروارید) لقبیله شهرت بولمشدر. بعده سلطان حسین بایقرایه انتساب ایدوب، فوق‌العاده حرمت وتعظیمه نائل اولمش؛ وشهزادکاندن فریدون میرزانك مجلسنه دوام ایتمشیدی. فضائلی جلهنك مسلمی ایدی. ارغنون چالمده وخط تعلیق تحریرنده دخی مهارت کاملهسی وار ایدی. سلطان حسینك وفاتندن صکره، انزوایه چکلمش، وبرمدت صکره هرات‌ده وفات ایتمشدر. غزلیات وقصاید وسائر اشعاری ایکی بیك بیته قریب اولدیغی کبی، «مونس الاحباب» عنوانیله برمثنویسی، «خسرو وشیرین» عنوانیله برمنظومه‌سی وپادشاه مشارالیه حقنده ناتمام قالمش برتاریخ منظومی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

خانهٔ دل وطن توست زجان رنجه مباش
دوسه روزی که درین زاویه مهمان باشی

بیانی { (بهرام بیك) ایران‌شعراسندن اولوب، تبریزلیدر. خطاطلق وکورکیلکله چکندیکندن، شو بیتی کندی حالنه مناسب سویلمشدر:

کیست ازما تنگیتر روزی که دائم رزق ما
آید از شق قلم یا دیدهٔ سوزن بیرون

بیاو { سیجلیا آطه‌سنك منتهای غربنده واقع (مارسالا) شهری قریبنده اولان (بوئو) برونته عرب جغرافیونی طرفندن ویریلن اسم اولوب، یاقوت حموی «تاریخ صقلیه» صاحبی حسن بن یحیادن نقلاً اورادہ بو اسمده بر قصبه دخی بولندیغنی بیان ایدیور.

بیاوره { (Bièvre) فرانسه‌ده بر چایدر، که (ورسایل) قریبنده نبعانله، همنامی اولان قریه‌دن وبعده (غوبلن) فابریقه‌لری ایچندن چکرك، پارس شهری داخلنده اوسترلیچ کوپریسی قریبنده (سین) نهرینه منصب اولور. مجراسی ۳۱ کیلومتره‌در.

بیبراخ { (Biberach) وورتمبرغ قرالغنك طونه ایالتنده واقع (ریس) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، (اولم) ك ۳۷ کیلومتره جنوب غربسنده واقع و ۵۷۰۰ اهالیی جامعدر. جوارنده مشهور قاپلیجه‌لر واردر.

بیبرس { (ملك ظاهر) مصرده حکومت سورن ممالیك بحریه‌نك دردنجیسی وبو دولتك آب روبی اولوب، ۶۵۷ تاریخنده (ملك مظفر سیف‌الدین قطز) ی قتل ایله، اتفاق امرا ایله مصر تختنه اجلاس اولنمشیدی. اوصره‌ده شام جهتلرینه تعرض ایدن مغوللره قارشی ایکی دفعه محاربه ایدوب، مظفر اولمغله، غنایم کثیره ضبط ایتمش؛ وصیت واجلالی آرتمشیدی. قدس وسائر سوریه جهتلرنده بولنان فرنکلره قارشی دخی دفعاتله محاربه ایدوب، بك چوق بلاد استرداد، وکلیسالرینی تخریب ایتمشیدی. جسور وعادل ومتواضع بر حکمدار اولوب، زمانده حکومت اسلامیه یکیدن قروشان قزانمشیدی. حجه کیدوب، حرمینه بك چوق خیرات وتصدقاته موفق اولمشیدی. ۱۹ سنه حکومت سوردکدن صکره، ۶۷۶ تاریخنده دمشقده مسموماً وفات ایتمشدر. اوغلی (ملك سعید ناصرالدین محمد برکت) کندیسنه خلف اولوب، اوندن صکره دیکر اوغلی (ملك عادل بدرالدین سلامش) حکم سورمش، وبعده نوبت حکومت سیف‌الدین قلاونه کچمشدر.

بیبرس { (ملك مظفر رکن‌الدین) مصر ممالیك بحریه‌سنك ۱۲ نجیسی عد اولنوب، (ملك ناصر ناصرالدین محمد) ك ایکنجی دفعه‌ده‌کی اسقاطنده ۷۰۸ تاریخنده جلوس ایتمش ایسه‌ده، ۱۱ آی حکومت ایتدکدن صکره، ملك ناصر تکرار تختی استرداد ایتمکله، کندیسنی اخذ وحبس وبعده قتل ایلمشدر.

بیبریخ { (Biberich) پروسیه‌نك (هسه ناسو) خطه‌سنده واقع (ویسبادن) ك ۳ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۵۶۰۰ اهالیسی واردر.

بیبسکو { (Bibesco) افلاق‌بکلرندن اولوب، ۱۸۴۳ دن ۱۸۴۸ تاریخنه‌دك ۵ سنه بکلك ایتمش؛ و۱۸۵۷ ده طرف باب عالیدن مملکتینی تنظیمه مأمور اولوب، افلاق ایله بغدانك توحیدیله بر اجنبی پرنسك اداره‌سنه تودیعی طرفینی التزام ایلمشیدی. ۱۸۷۳ ده ۶۸ یاشنده وفات ایتمشدر.

بیبك { مرو شهری اهالیسندن برولیه‌اولدیغی «نفحات الانس» ده مذکوردر.

بیبلوس { (Byblos) سوریه ساحلنده جبل لبنانك کسروان قضاسنده واقع (جبل) قصبه‌سنك اسم قدیمیدر. [«جبل» ماده‌سنه

مراجعت بیوریله.] — مصر سفلاده دخی بو اسمله بر قصبه وار ایدی.

بیبولوس (Bibulus) روما قونسولوسلرندن اولوب، میلاددن ۵۹ سنه اول مشهور یولیوس قیصرله برابر قونسولوسلغه انتخاب اولنمش؛ ورفیقنك تشبثات جهوریه‌سنه قارشی طورمغه چالیشوب، باشه چیقه‌میه‌جغنی آکلاینجه، اوینه قپانوب، ایشه قاریشمامشیدی.

بیبی (ام الفضل بنت عبدالصمدالهرمیه) مشاهیر محدثاتدن اولوب، اجزاء احادیث شریفه‌دن (جزء بیبی) اسمیله مشهور اولانی یونکدر. کبار محدثیندن برچوق ذوات صاحبهٔ ترجمه‌دن روایت ایتمشلردر.

بیبیانه (Ste. Bibiane, Vivienne) سنته — یاخود ویویانه خرستیانلر طرفندن عزیزلر زمره‌سنه الحاق اولنمش برقیزاولوب، میلاددن ۳۶۳ سنه اول رومادہ اعدام اولنمشدر. یورطیسی کانون اولك ۲ سنده اجرا اولنور.

بیتاب (محمد افضل احمد آبادی) هندستان شعراسندن اولوب، نسلی عم رسول الله (صلعم) اولان حضرت عباسه منتهی اولور. اجدادندن بری کجراتك احمد آباد شهرینه کیدوب، توطن ایتمش، وصاحب ترجمه اوراده طوغوب، بعده (سورت) شهرینه نقل وطنله، اوراده درویشانه بر عمر سوره‌رك، ۱۱۵۰ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

برگشته دیدهٔ توچه دلها که خون نکرد
این تیر باز گشته کهی بر خطا نرفت

بیت الاحزان یاقوت حوینك روایتنه کوره، سوریده دمشق ایله ساحل آره‌سنده بر قصبه اولوب، حضرت یعقوبك حضرت یوسفدن مفارقتندن صکره اوراده اقامت ایتمش اولدیغی زعم اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. اهل صلیب بو قصبه‌یی ضبط واعمار ایتمشلردیسه‌ده، ۵۷۵ تاریخنده ملك ناصر یوسف بن ایوب استرداد واستحکاماتنی تخریب ایتمشدر.

بیت انعم یمنده صنعا جوارنده متین برقلعه اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیت جبرین فلسطینده قدس ایله غزه آره‌سنده وقدسدن ایکی مرحله‌لك مسافه‌ده اولهرق، خلیل‌الرحمن قضاسنده قدیم برقصبه اولوب، الیوم خرابدر. صلاح‌الدین ایوبی بوقصبه‌یی فرنکلردن اخذ واسترداد ایتدیکنده، متانتیله مشهور اولان قلعه‌سنی هدم ایتمشیدی. رومالیلر عندنده (بتوغابریس) اسمیله شهرت بولوب، یوناتیلر (الفتروپولیس) تسمیه ایتمشلردی.

بیت الحرام مکهٔ مکرمه‌نك اسملرندندر. [«مکه» ماده‌سنه مراجعت.]

بیت الدین جبل لبنان متصرفلغنك یازلق مرکزی اولان بیوك برقریه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبعض کوزل ابنیه‌سیله برقشله‌سی واردر.

بیترفلد (Bitterfeld) پروسیه‌نك (صاقسه) ایالتنده، (مولده) نهری اوزرنده وارمسبورغ) ك ۳۷ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وچوخه فابریقه‌لری واردر.

بیت الشباب کردستانده وان ولایتنك حکاری سنجاغنده ومرکز لوانك جنوب غربیسنده برقضا اولوب، کلی، سندی، کوران، کویان، ماخوران، زیرکی، بروسان اسملریله ۷ ناحیه و۴۶ قریه‌یی شاملدر. اراضیسی طاشلق واهالیسی کردر.

بیت شباب جبل لبنان سنجاغنك (متن) قضاسنده وبیروتدن ۵ ساعتلق مسافه‌ده برقریه اولوب، ۳۵۰۰ اهالیسی وبرچوق ایپك فابریقه‌لری واردر.

بیت الفقیه یمن ولایتنك حدیده سنجاغنده بو اسمله ایکی قصبه اولوب، برینه (بیت‌الفقیه الکبیر) ودیکرینه (بیت‌الفقیه الصغیر) دیرلر. برنجیسی حدیده‌نك ۴۰ میل شمال شرقیسنده وساحل بحردن ۱۵ میل قدر مسافده باجل‌قضاسی داخلنده واقعدر. — ایکنجیسی حدیده‌نك یه‌تقریباً ۴۰ میل جنوب شرقیسنده ومخانك ۸۵ میل شمالنده واقع اولوب، قضا مرکزیدر. تقریباً ۸۰۰۰ اهالیسی، بیوجك جامعی، متین قلعه‌سی، کارکیر ابنیه‌سی، خیلی ایشلك تجارتی وسنده برکره قورولور بیوك بازاری واردر. — بیت‌الفقیه قضاسی شمالاً نفس

حدیده، شرقاً ریمه، جنوباً زبید قضالریله، غرباً دخی بحر احمره محدود ومحاط اولوب، اراضیسنك قسم اعظمی تهامه‌ده واقع اولمغله، هواسی پك صیجاقدر. محصولاتی پك چوق اولوب، باشلیجه دوره، سیسام، مصر، توتون، پامـوق، چوید، بویا، فاصـولیه وقاوپوز کبی شیلردن عبارتدر. حدیده‌دن بشـقه، بر قویك ایچنـده واقع (شرامه) اسمنده بر کوچك اسکله‌سی دخی واردر.

بیت لحم (وسـهواً بیت‌الحم (Bethléem) فلسطینده قدس سنجاق وقضاسنده وقدسـك ۱۰ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، حضرت عیسی (عم)ك مسقط رأسی اولمغله مشهوردر. بیوك بر کلیسای وحضرت عمر بن الخطاب (رضه) طرفنـدن مسجد اتخـاذ اولنمش بر بناسی واردر. اهالیسی ۴۰۰۰ کشی قدر اولوب، نصفندن زیاده‌سی خرستیان وقصوری مسلمدر. اهل صلیب الك اول بو قصـبه‌یی فتح ایدوب، مرکز اتخاذ ایتمشلرسه‌ده، حضرت عمرك مسجدینه طوقمیوب، الیوم حال‌اصلیسنده بولنـدیغی مرویدر. حضرت داود وسلیمـان (عم)ك قبرلری دخی بوقصبه‌ده اولدیغی مرویدر. — آمریقا ممالك مجتمعه‌سنك برقاچ قصبه‌سنه دخی بواسم ویرلمشدر.

بیت مقدس قدس شریفـك مشهور بر معبدیدر، که حضرت سلیمان طرفندن تأسیس اولنوب، ایکنجی نجت‌نصر طرفندن تخریب، وکیخسر وطرفندن تعمیر اولنمش ایکن، بعده رومالیلر زمانـنده و ۷۰ تاریخ میلادیسنده احراق اولنمشدر. قدسك الیوم اسلام محله‌سی اولان (موریه) تپه‌سی اوزرنده واقع اولوب، یاوز سلطان سلیم خان طرفندن موقعنده بر جامع شریف بنا اولنمشدر. اسکی معموریتی وتزییناتی حقنـده کتب تواریخـده بعض مبالغه‌لی تعریفات واردر.

بیتوریج (Bituriges) فرانسه اهالیٔ قدیمه‌سندن اولوب، فرانسه‌نك غرب جهتنده بری وبوردو طرفلرنده ساکن ایدیلر.

بیتولیا (Bitolia) روم ایلنـده‌کی مناستر شهرینك اسم اصلیسیدر. [«مناستر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیتونتو (Bitonto) ایتالیانك قسم جنوبیسنده (باری) نك ۱۵ کیلومتره جنـوب غربیسنده برشهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر. جوارلرینك شرابی مشهوردر.

بیتینیا یاخود بیتونیه (Bithynie) آناطولی قطعه‌سنك تقسیمات قدیمه‌سنده منتهای شمال غربیسنده بر خطه ایدی، که خداوندکار ولایتنك بروسه وارمغرل سنجاقلریله ازمید سنجاغندن وبولی سنجاغنك نصف غربیسـندن عبارت اولوب، شرقاً پافلاغونیا، جنوباً غالاتیا وفریجیا، غرب‌جنوبی جهتندن میسیا خطه‌لریله، غرب شمالی جهتندن مرمره وشمـالاً قره‌دکیزله محـاط ومحدود ایدی. باشلیجـه معموره‌لری پروسه (یعنی بروسه)، نیکیا (یعنی ازنیق)، نیقومدیا (یعنی ازمید)، هراقلیا (یعنی ارکلی) وخالکدونیا (یعنی قاضی کویی) ایدی. بو خطـه زمان قدیمه تراکیلیلر طرفندن اسکان اولنوب، اهـالیسی بیروك، تون، ماریاندون، موغدون وقاوقون اسملریله یاد اولنور برطاقم اقوامه منقسم‌ایدی. (لیدیا) حکمدا‌ری (قرسوس) بوخطه‌یی ضبط ایدوب، بعده اونك ملکیله برابر کیخسرو طرفندن ممالك ایرانیه‌یه الحاق اولنمشدی. اسکندرك خروجنده مستقل بر حکومت صـغیره حالنده اولوب، حکمداری اولان (زویت) جهانکیر مشارالیهه عرض اطاعت ایتمشدیسـه‌ده، بونك خلفی اولان برنجی (نیقومد) قبل المیلاد ۲۸۱ تاریخنده اطاعتدن چیقـه‌رق، استرداد اسـتقلال ایتمشـیدی. قبل‌المیلاد ۱۸۳ تاریخنده رومالیلره تابع اولمشـدر. بوآره‌لقده (بیتنیا) ده حکومت سـورن حکمدارلرله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

برنجی نیقومد	قبل المیلاد	۲۸۱
زلاس	»	۲۵۰
برنجی پروسیاس	»	۲۳۷
ایکنجی پروسیاس	»	۱۹۲
ایکنجی نیقومد	»	۱۴۸
اوچنجی نیقومد	»	۹۰

اوچنجی نیقـومد میلاددن ۷۵ سـنه اول واقع وفاتنده مملکتنی روما دولتنه ترك ایتمکله، اووقتـدن اعتباراً رومالیلرك الندە قالوب، اوچنجی قرن میلادیده (پونت) ایالتنك بر سنجاغی اتخـاذ اولنمش؛ وبشنجی قرن میلادیده سقاریه مجراسیله شرق وغربی (بیتنیا) یه تقسم اولنه‌رق، قسم غربیسنه نفس بیتنیا وقسم شرقیسنه (هونوریا) اسمی ویرلمشیدی. اون برنجی قرق میلا‌دیده سلجوقیلرك الینـه کچوب، بر عصر صکره رومللر بوخطه‌یی استردادله، ازنیق پایتخت‌اتخاذ ایتمشلرسه‌ده،

متعاقباً دولت علیهٔ عثمانیه‌نك ظهوریله برابر، سلطان غازی عثمان خان وسلطان اورخان طرفندن ضبط، وبروسه شهری بو دولت جدیده‌یه پایتخت اتخاذ اولنمش؛ واووقتدن بری (بیتنیا) اسمنی غائب ایدوب، قسم غربیسی سلاطین عظام عثمانیه‌نك اوچنجیسی اولان سلطان مراد خان اولك اسمیله (خداوندکار) تسمیه اولنان خطه‌دن عد اولنمش، قسم شمالیسی قوجه ایلی نامنی آلمش، وقسم شرقیسی قسطمونیه مربوط عد اولنمشدر.

بیج { نیلك ساحل شرقیسنده بر قصبه اولوب، صلاح‌الدین ایوبینك امراسندن (بز - کوج ناصری) نك اوراده بر طلقم شکر فابریقه‌لری یاپمش اولدیغی «معجم‌البلدان» ده مذکوردر.

بیجاپور { (Bidjapour) هندستانده دکنك ساحل غربیسنده وبمبایك ۵۵۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، بمبای اداره‌سنك (کلاکی) ایالتنه ملحق برسنجاغك مرکزیدر. ایکی عصر اول خیلی بیوك بر ودلت مستقلهٔ اسلامیه‌نك پایتختی اولوب، پك معمور ومزین ایدی. بودولت دهلی حکمدارلرندن اورنك زیب طرفندن ضبط اولنه‌رق، نهایت قرن حاضر میلادی اوائلنده انکلیز لرك الینه کچمشدر. بیجاپور شهری اووقتدن بری تدنی ایده‌رك، الیوم ویرانه‌لرله محاطدر، ویالکز ۱۳۲۴۵ اهالیسی واردر. معموریت سابقه‌سی آثارندن بر جامع شریف وسائر ابنیه‌سی موجوددر. — کجراتده دنی احمد آبادك ۶۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

بیجان { [«احمد بیجان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیجن { قرص ایله ارزن‌الروم (یعنی ارضروم) آره‌سنده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیخبر { (میر عظمة‌الله بن لطف الله بلکرامی) هندستان شعراسندن واکابرندن اولوب، ۱۱۴۲ ده دهلیده وفات ایتمشدر. «سفینهٔ بیخبر» عنوانیله برکتابی واردر.

بیخودی { ملوك صفویه‌دن شاه‌عباس ماضی - یه منسوب اولمق اوزره، بو مخلصله ایکی شاعر اولوب، بری سمنانی ودیکری شیرازی ایدی. ایکنجیسی شاه مشارالیهك شهنامه‌خوانی اولوب، شاهنامه‌نك وزننده بر منظومه‌سی دخی واردر، که شو ایکی بیت اوندندر:

چو دیبای نیلوفری کشت زرد
ازین زغفران سال دیرینه کرد
بپوشید دندان انجم سپهر
کزین زغفران خنده ناید بچهر

— بو مخلصله بلخ شعراسندن بری دخی واردر.

بید { هند برهمنلرینك کتاب مقدسی اولان (ودا)یه فارسیده ویریلن اسمدر. [«ودا» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیداء { مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره آره‌سنده بر بر اولوب، مکه‌یه دها قریبدر.

بیدار { (امام بخش) هندستانك متأخرین شعراسندن اولوب، اوده حاکمی سعادت علی خانه منسوب بولنمش، ومشارالیهك نامنه «تاریخ سعادت» عنوانیله برتاریخ و «کلشن‌سعادت» نامیله بر منظومه یازمشدر. دیکر بعض مثنویلری دخی واردر. اون ایکنجی قرن هجری اوائلنده وفات ایتمشدر.

بیدار بخت { دهلی حکمدارلرندن احمد شاهك اوغلی اولوب، ۱۲۰۲ ده شاه عالمك غلام قادر طرفندن حبسی اوزرینه، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، ینه اوسنه شاه عالم تخختی استردادله، صاحب ترجمه‌یی قتل ایتمشدر.

بیداری { اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه سندن اولوب، عن اصل ایرانك (درکزین) قصبه‌سندن ایدی. اشعاری لطیف اولوب، کندیسی عشرته مبتلا ایدی. ۹۶۸ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کوزکوز اولدی جسم زارم ناوك دلداردن
جملهٔ چشم اولدم اما طویمدم دیداردن

بیداسوآ { (Bidassoa) فرانسه ایله اسپانیا حدودینك قسم غربیسنی تشکیل ایدن برکوچك نهر اولوب، اسپانیانك ناواره خطه‌سنده نبعاله، غربه طوغری آقه‌رق، ۶۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (بیسقایه) قوینه دوکیلور.

بیدپای { (یاخود بیدپای) عربیده «کلیله ودمنه» وفارسیده «همایونnامه» عنوانیله معروف امثالك مؤلفی اولان هندلی بر حکیم اولوب، اشبو اثری نوشیروان زمانده مخصوصاً

هندستانه کوندرلمش اولان (برزویه) معرفتیله ایرانه جلب ولسان پهلویه ترجمه ایدلمشیدی. بعده ابن مقفع طرفندن عربیه ترجمه اولنمشدر. (لافونتن) لک فرانسزجه‌ده یازدیغی حکایات منظومه‌سنك ۱۸ ی بوندن خمأذدر و. متأخرین بو حکایاتك (پنجاتانتره) اسمیله اسکی بر هند مجموعه‌سندن مأخوذ اولدیغنی تحقیق ایده‌رك، سانسکری لسانندن اولان اصلنه دسترس اولمشلرسه‌ده، مذکور مجموعه (ویشنوسارمان) اسمنده بر برهمینك اثری اولوب، (بیدپای) اسمنده بر حکیم بولندیغنی بیلیورلر. ذاتاً مذکور کتابك پهلوی لسانندن کی ترجمه‌سی واوندن عربی وفارسیه ترجمه‌لری دخی اصلنه پك مطابق اولیوب، خیلی تحریفاته اوغرادلمشدر.

بیدر { (Bider یاخود Bayder) هندستانده حیدر آبادك ۱۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده و ۱۷° ۵۹′ عرض شمالیده بر شهر او. اوب، وقتیله بو نامله معروف اولان بر حکومت مستقلهنك پایتختی ایدی.

بیدشوف { (Bidschow) چیهستانده همنامی اولان ایالتده وپراغه‌نك ۷۰ کیلومتره شرق شمالیسنده بر قصبه اولوب، ۵۲۰۰ اهالیسی واردر. مقدما ایالتك مرکزی ایدی. — بید شوف ایالتی (کونیغسغراچ) ایله (بونزلاو) ایالتلری آره‌سنده واقع اولوب، ۲۵۵۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (کیچین) شهریدر.

بیدفورت { (Bidfort) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده بر قصبه واسکله اولوب، (اکستر) لک ۵۷ کیلومتره شمال غربیسنده ودکیز قربنده اولهرق (توریجه) و (تاو) نهرلری اوزرنده واقعدر. ۷۰۰۰ اهالیسی، سفائن اعمالنه مخصوص دستکاهلری و(تاو) نهری اوزرنده ۴۲ کرلی بر کوپریسی واردر.

بیدل { (سیدای کیلانی) ایران شعراسندن اولوب، جهانکیر شاهك زماننده هندستانه کیده‌رك، پادشاه مشار الیهك تعظیم والتفاتنه مظهر اولمشیدی. مرتب دیوانی و «نکات بیدل»، «رقعات بیدل» و «چار عنصر» عنوانلریله اوچ کتابی واردر. محرر فقیرك نزدنده «مقطعات بیدل» عنوانیله موجود بر کتاب دخی بونك میدر یوقسه بو اسمده دیکر بر شاعرك میدر؟ تحقیق اولنه‌مدی.

— بو اسمده هراتلی بر شاعر دخی اولوب، ترزیلکله چینیرمش. شو بیت جله اشعارندندر:

روم بباغ وز نرکس دودیده وام کنم
که تا نظارهٔ آن سرو خوشخرام کنم

بیرا { (Beira) پورتکیز دولتنك منقسم اولدیغی ایالاتدن بریوك ایالت اولوب، شمالاً (مینهو) و (تراز اوس مونتس)، جنوباً (استرمادوره) و(آلمجو) ایالتلریله، شرقاً اسپانیا ایله، غرباً دخی بحر محیط آطلانتی ایله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۴۴۲ مربع کیلومتره و اهالیسی ۱۳۸۳۰۰۰ کشیدر. مرکزی (قویمبره) شهری اولوب، قویمبره، آویرو، غوآرده وقاستلوبرانقو اسملریله ۵ سنجاغه منقسمدر. (دورو) ایرماغی حدود شمالیه‌سنی و(تاج) ایرماغی دخی حدود جنوبیه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدوب، (ووغه) و (مونتغو) نهرلری دخی ایالتك ایچنده نبعاله، بحر محیط آطلاسی یه منصب اولورلر. (دورو) و(تاج) ایرماقلرینه دوکیلور بر قاچ چایی دخی واردر. (سراده استرلا) یعنی «یلدیز سلسلهٔ جبالی» نامیله بر صره طاغلر ایالتك اورته‌سندن جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری ممتد اولوب، صاغ وصوله بر چوق قوللر وشعبه‌لر صالدیغی کبی، اسپانیالك (اسرادهغات) سلسله‌سنك بعض شعبه‌لری دخی ایالتك قسم شرقیسنده تشعب ایدرلر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، علی‌الخصوص میوه‌لری مشهوردر.

بیراقدار { مصطفی پاشا [«علمدار» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بئرالسبع { فلسطینك جهت جنوبیه‌سنده غزه‌نك شرقنده وخلیل الرحمنك جنوبنده بر محل اولوب، حضرت یعقوبك، حضرت یوسفله کوریشمك اوزره، اولادیله برابر اورادن مصره عزیمت ایتمش اولمسیله مشهوردر.

بیرام پاشا { سلطان مراد خان رابع دور سلطنتنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، استانبوللیدر. کنج ایکن یکیچریلر زمره‌سنه التحاقله، قطع مراتب ایده‌رك، ۱۰۳۲ ده یکیچری آغاسی اولمشیدی. اوصره‌ده مصاهرت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولوب، سلطان مرادخانك همشیره‌سیله عقد ازدواج ایتدکدن صکره، ۱۰۳۵ ده مصر والیسی اولمش؛ وبعده مجارستانده‌کی بودین والیلکنه نصب اولنه‌رق، بر

آرەلق‌ده ردوسه نفی اولنمش؛ ومؤخراً قائمقا ملقله درسعادته جلب اولنەرق، ۱۰۴۶ ده مسند صدارت عظمایه ترفیع اولنمشدر. بر بحق سنه مسند صدارتی اداره ایتدکدن صکره، معیت حضرت پادشاهیده بغدادك استردادینه کیدرکن، ۱۰۴۸ ده اورفه جوارنده جلابده وفات ایدوب، نعشی درسعادته نقل، وعورت بازارنده بناکردەسی اولان تکیه ومسجدك جوارنده دفن اولنمشدر. شاعر شهیر نفعی کندیسنی ردوس منفاسندن عودتنده هجو ایتمش اولدیغندن، صاحب ترجمه شاعرك مجازاتنی طلب ایتمکله، بیچاره نفعی الینه تسلیم اولنمش، ومعاصرین علما لسانندن بیزار اولدقلرندن، همان فنواسنی ویرمکله، بیرام پاشانك امریله اعدام ایدلمشیدی.

بیرام خان { مشاهیر شعرادن‌اولوب، ترکمان قبائلندن بهارلو قبیله‌سنك رؤساسندن ایدی. اجدادی سلالهٔ تیموریه‌نك خدمتنده ولنمش اولدقلری کبی، کندیسی دخی بد خشانده طوغوب، بلخده تربیه اولنمش؛ وهمایون شاهك معیتنده هندکیدەرك، اکبر شاه زمانندە قدر ومرتبەسی زیاده یوکسلکله، خان خانان عنوانله وصدارت مقامنه نائل اولمشیدی. بعده اقبالی ادباره دونوپ، ۹۶۸ تاریخنده حجه کیتمك اوزره، بکراته واصل اولدقده، پدرینی حربده قتل ایتمش اولدیغی مبارك خان لوهانی طرفندن قتل اولنمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، مرتب دیوانی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

شهی که بکذرد ازنه سپهر افسراو
اکر غلام علی نیست خاك برسراو
محبت شه مردان مجو زبی پدری
که دست غیر کرفتست پای مادراو

بیرام خواجه { قره‌قویونلی دولتنك مؤسسی اولان قره یوسفك پدری قره محمدك جدی اولوب، ایلکانیاندن سلطان اویسك وفاتندن صکره موصل وسنجار جهتلرینی ضبط ایتمشیدی.

بیرام ولی { (حاجی —) مشاهیر اولیاء اللهدن وپیران طریقندن اولوب، آنقره قربنده (صول فصل) قربه‌سنده دنیایه کلمش؛ واکمال تحصیل ایله بر مدت انقره وبروسه‌ده مدرسلك ایتدکدن صکره، قیصریه‌ده شیخ حامد اقسرایی‌یه انتسابله، بوذاتك ارشادیله تصفیهٔ درون ایده‌رك، شیخ مشارالیهك معیتنده شامه سفر وایفای حج شریف ایتمش؛ وشیخك اقسرایده وقوع وفاتنه دکین یانندن آیرلمامشیدی. بعده انقره‌یه عودت ایدوب، ارشادله مشغول اولمش؛ وکندیسی کیمینله اکوب یجدیکی پورچاقله تعیش ایدوب، اغنیادن طوپلادیغی صدقه‌لری ارباب فقر واحتیاجه توزیع ایتمکی اعتیاد ایتمشیدی. کیده‌رك مریدلری جوغالمغله، بعض حسودلر سلطان مرادخان ثانی حضورنده حضرت شیخك علیهنده ادارهٔ لسان ایتمشلرسه‌ده، پادشاه مشارالیه کندیسنی ادرنه‌یه جلبنده، صلاح حالنی مشاهده ایتمکله، دعاسنی طلب ایتمش، وجامع عتیقده وعظ ونصیحت ایتمسنی التماس‌ایلمشلردی. ۷۳۳ تاریخنده ارتحال ایدوب، تربه‌سی انقره‌ده زیارتکاه انامدر. آلتی مریدی ظهور ایتمکله، طریقتی بر قاچ قوله منقسمدر.

بیرامیچ { بیغا سنجاغنك ازینه قضاسنده، منسدرس نهری اوزرنده، قلعهٔ سلطانیه‌نك ٤٥ کیلومتره جنوب شرقیسنده وادرمیدك دخی همان اوقدر شمال غربیسنده واقع ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۰۰۰ قدر اهالیسی وهفته‌ده بر کره جهارشنبه کونلری قوریلور بازاری واردر. — ناحیه‌سی ٦٥ قریه‌دن مرکب اولوب، قسم اعظمی مسلم اولق اوزره، ۱٥۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی منبت ومحصولداراولوب، محصولاتی حبوبات متنوعه ایله زیتون ومیوه وسبزه‌لرك انواعندن عبارتدر.

بیرح { (بن اسدالله‌حی) صحابه‌دن ویا تابعیندن اولمسی مختلف فیه اولوب، عن اصل عمانلی اولدیغی حالده، عرض ایمان ایتمك اوزره، مدینهٔ منوره‌یه وصولی ارتحال حضرت رسول‌الله (صلعم) دن صکره واقع اولمش ایسه‌ده، بر روایتده اوندن اول صحبت پیغمبری‌یه نائل اولمشیدی. مدینه‌یه وصولنده حضرت عمر (رضه) ه تقدیم اولنمشیدی.

بیرکنفلد { (Birkenfeld) آلمانیانك (اولدنبورغ) بیوك‌دوقه‌لغنده و(تروه) نك ۳٥ کیلومتره شرقنده بر کوچك قصبه اولوب، وقتیله مستقل بر پرنسلكك مرکزی ایدی.

بیرکنهید { (Birkenhead) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده (مرسی) نهرینك منصبنده وصول ساحلنده اولدرق لیورپولك

قارشیسنده بر شهر اولوب، لیورپولك بر محلهسی حکمندهدر. بو صوك زمانلرده بردن بره بیویوب، ۳۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وبر چوق فابریقهلری واردر.

بیرمانیا } (Birmanie;Barma)هندچینینك غرب شمالی قسمندن عبارت بر بیوك خطه اولوب، الیوم قسم اعظمی انکلترهنك النده‌در.

موقعی، حدود ومساحهسی. — الیوم مستقل اولان بیرمانیا یاخود بیرمان دولتی بتون بیرمانیانك شرق شمالی قسمندن عبارت اولوب، شمال غربی جهتندن آسام، غرباً انکلترهنك النده بولنان بیرمانیا یعنی آراقان وپغو، جنوباً سیام، شرقاً تونکین، شرق شمالی جهتندن چینك النده بولنان یونان، شمالاً دخی تیبت مملکیله محدود ومحاطدر. بووجهله سواحلی وایراوادی منصبلری انکلیزلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، بیرمانیا ساحلسز ومخرجسز ایچ طرفلردن عبارت قالمشدر. جنوبدن شماله اولان وسعتی ۱۹°۲۹′ ایله ۲۷° عرض شمالی آرهسنده اولوب، بویی تقریباً ۹۰۰ کیلومترهدر. شرقدن غربه اولان اکی ایسه تمامیله معین اولمیوب، انکلترهنك النده‌کی ممالکك حدودی کیتدکجه شرقه طوغری توسع ایتمکده‌در. مساحهٔ سطحیهسی تقریباً ۴۰۰۰۰۰ مربع کیلومتره تخمین اولنه‌بیلیر.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — انکلترهٔ دولتی آراقان وپغو خطهلرینی اولدن ضبط ایدوب، بیرمانیایی ساحلدن محروم براقش اولدیغی کبی اخیراً (ایراوادی)وادیسنك قسم وسطیسنی‌دخی الهکیرمکله، بیرمانیا دولتنی بری برینه طار بر محلله مربوط ایکی پارچه‌دن عبارت براقشدر. بونلرك شمالده بولنانی آسام، تیبت، یونان وانکلیز مستعمراتی آرهسنده واقع اولوب، (ایراوادی) ایرماغنی تشکیل ایدن انهارك منابعنی حاوی بوکسك، طاغلق ومجهول الاحوال اراضیدن عبارت وهمان مستقل صورتده یاشار بر طاقم اقوام وحشیه ایله مسکوندر. قسم جنوبیسی ایسه هندچینینك اك بیوك ایرماقلرندن اولان (سالوئن) و(مقونغ) ایرماقلری وادیلرینك قسم وسطیلرینی حاوی اولوب، (ایراوادی) وادیسنك قسم وسطیسی ایسه وجه مذکور اوزره انکلترهنك النه کچمش ایسه‌ده، دیکر بر اسمی اولمیوب، نفس بیرمانیانك قسم غربیسندن معدود اولدیغندن، والده بولنان مأخذلر بو قسمك انکلیزلر طرفندن ضبطندن اول یازلمش اولدیغندن، اشبو ماده حقنده ویره‌جکمز تفصیلات وتعریفاته بوراسی دخی داخلدر. بو حالده بیرمانیانك قسم اعظمی اولان جهت جنوبیهسی مذکور اوچ ایرماغك وسطی وادیلرندن عبارت اولوب، بونلردن (ایراوادی) یوقاری بیرمانیادن ودیکرایکیسی چینك (یونان) خطهسندن کلیر. بواوچ وادیی بربرلرندن وایراوادی وادیسنی دخی ساحلدن آیرمق اوزره، اوچ صره طاغلر یوقاری بیرمانیا جبالندن آیریلوب، شمالدن جنوبه طوغری ممتد اولورلر. بو طاغلردن هربرینك محلنه کوره مختلف اسملری وار ایسه‌ده، جلهسی (یومادونغ) اسم عمومیسیله معروفدرلر. ایراوادی نهرینك جهت شرقیه‌سنده اووهلر اورته‌سنده مرتفع بر طاغ بولنوب، سونمش برکاندن عبارت اولدیغی وتقریباً ۱۵۰۰ مترهارتفاعنده بولندیغی تحقیق اولنمشدر. داخل مملکتده بر چوق کوللر دخی وار ایسه‌ده، الیوم مجهول وغیر مکشوفدر.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — بیرمانیا اقالیم حاره‌دن اولوب، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه‌ده، حرارت اراضینك درجهٔ ارتفاعنه کوره تخالف ایدوب، یوکسك طاغلرك ذروه‌لری دائمی صورتده قارله مستوردر. ایرماقلری اطرافنده‌کی آنچق اووهلرده ایسه حرارت پك زیاده اولوب، هوا آغیردر. محصولاتی پك چوق ومتنوع اولوب، اهالینك باشلیجه مدار تعیشی پرنجدر، که سنده ایکی وبعضاً اوچ دفعه زرع اولنور. پاموق، چوید، شکر قامشی، سیسام، توتون، مصر وبقله دخی چوق اولوب، بغدای آز مقداردە حاصل اولور. میوه‌یه منعلق پورتقال، لیمون، نار، موس، هندستان جویزی، خرما، تمر هندی وسائر اقالیم حاره‌یه مخصوص پك چوق یمشلر حاصل اولور. چای، بوبر وانواع عطریاتی دخی واردر. اورمانلری پك چوق اواوب، صندال وآقاژو ایله ابنیه وسفائن انشاآتنه وطاوشانجیلغه یارار پك چوق آغاچ لریولنور. حیوانات اهلیهسی صیغیر، مانده، آت، فیل، قیون، کچی وسائره‌دن عبارت اولوب، آنلری کوچك ویالکز بینك حیوانی کبی مستعمل، وقیون وکچیلری دخی

پك آزدر. كوپكلر چوق اولوب، صاحبسز كزرلر، وسوبرندیلكلرده بولدقلری پیسلكلرله بسلنیرلر. كدیلری ایی بر جنسه منسوبدر. اورمان وچوللرك كثرتی حسبیله حیوانات وحشیه وآو حیوانلری پكچوق اولوب، فیل، كركدان، قپلان، پارس، طوموز، آیی، پیانی مانده، پیانی بوغا، پیانی كدی، مسك كدیسی وسائره بولنور. معادنه كلنجه، آلتون كومش، باقر، قورشون، قلای وآنتیون معدنلری چوق ایسه ده، پك آزی اخراج اولنقده اولوب، یالكز پترول، كوكورد وقیا طوزی اخراج اولنیور. كور معدنلری دخی بولندیغی مرویدر. مرمر، یشم وكهرباسی دخی چوق اولوب، ذی قیمت احجاردندر زمرد، یاقوت اصفر، جبلقوم، شیجراغ وسائره بولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — بیرمانیا اهالیسنك مقداری مجهول اولوب، بعض جغرافیون طرفندن انكلیزلرك فتوحاتندن اول ۱۷ ملیون وبعض سیاحین طرفندن بوفتوحاتك برقسمندن صكره ۳ ملیون تخمین اولنمشدر. بوكونكی كونده بیرمانیانك انكلتره نك النده بولنان قسمنك اهالیسی ٤ ملیون اولدیغنه نظراً، برنجی تخمین برآز مبالغه لی كورنمكله برابر، ایكنجی تخمینك دخی طوغری اولدیغی آكلاشیلیور. انكلتره نك النده اولان آراقان، یغو وتنا-سریم خطه لرنده بش آلتی جنسیته منسوب اهالی بولنقده ایسه ده، نفس بیرمانیا اهالیسنك قسم اعظمی بیرمان جنسنه منسوب اولوب، یالكز جهت غربیه سنده (یائو) تعبیر اولنور بر قوم بولنیور، كه بونلر دخی اخیراً انكلیزلرك تابعیتی آلتنه كیرمشلردر. جهت شمالیه وغربیه سنه دخی شاد، لائو وقاخین اسملریله اوچ قوم بولنیور، كه بونلرك بیرمانلردن فرقی یالكز لسانجه اولوب، سیماجه فرقلی دكللردر. بیرمانلرك سیمالری چینلی ایله ملائی عرقلری آره سنده اولوب، كوزلرینك استقامتلری آشاغیدن یوقاریه، برونلری باصیق، صاچلری سیاه وسرت، صقال وبیقلری چینلیلرله ملایلره نسبة صیقجه، رنكلری اسمردر. لسانلری چین لسانته مشابه اولوب، بر هجالی غیر منصرف كلمه لردن مركبدر، كه بوكلمه لرك تركیبات مختلفه سی تصریفات یرینی طوتار. بركلمه نك صورت تلفظی وسسك درجهٔ تمدیدی معناسنی دكشدیرر. مذهبلری بودا مذهبندن عبارت اولوب، بو دین میلاددن ٥٤٣ سنه اول سرندیدن بیرمانیایه سرایت ایتمشدر. اهالی صنوف مختلفه یه منقسم اولوب، حكمدار خاندانندن صكره، رهبان، مأمورین، تجار، زراع وصنعتكران ونهایت عمله صنفلری بولنیور. بیرمانلیلر بدنلرینك قسم اسفلنی تحت الجلد انواع شكللرله نقش ایتمك، ودیشلرینی (بتل) دنیلن بر نوع نبات چیكنمكله قرارتمق كبی بعض عادتلردن واز چكه میورلر. مأمورین دولتك مخصص معاشلری اولیوب، واردات ورسومدن بر مقدارلری كندیلرینه احاله اولنور، وتحصیلاری دخی كندیلرینه عائد اولور.

تقسیماتی. — بیرمانیانك احوالی لایقیله معلوم اولمدیغندن، تقسیمات حاضره سی دخی مجهول اولوب، (ایراوادی) حوضه سندن عبارت اولان والیوم قسم اعظمی انكلتره دولتنك النده بولنان نفس بیرمانیا هر بری نیم مستقل بر والینك تحت اداره سنده بولنور بر طاقم ایالاته منقسم ایدی. قسم شمالیسی غیر مضبوط اولدیغی كبی، قسم شرقیسی یعنی یونان ایله سیام آره سنده واقع جهتی دخی (لائو) و(شان) اقوامیله مسكون اولوب، بو قوملر برچوق خیل وقبیله یه منقسمدرلر، وهر بر قبیله كندی رئیسنك تحت اداره سنده اولوب، اسماً ورسماً بیرمانیا حكمدارینه طانیورلر. بونلر جنسیت ولسانجه بیرمانلردن زیاده سیاملیلره قریبدرلر. نفس بیرمانیا همان كاملاً انكلیزلرك الینه چكمش اولدیغندن، بیرمانیا دولتی همان بو قبائلدن عبارت قالوب، بو دولت تشكیل ایدهجك روابطی وقوهٔ مركزیه یی غائب ایتمشدر.

پایتختی، شهر وقصبه لری. — بیرمانیاده اسكیدن بری پایتختك صیق صیق تبدیلی عادت اولوب، ذاتاً شهر وقصبه لر تخته وقامشدن معمول براقه لردن عبارت وبعضاً خرك اوزرنده قازیق ودوبه لر اوزرنده مؤسس بولندقلرندن، بر شهرك پایتختلقدن چیقمسیله برابر، اهالیسی دخی یكی پایتخته هجرت ایتدكلرندن، منزوك اولان اسكی پایتختلردن چوغنك یالكز كاركیر اولان معبدلریله حكمدار سرایلرینك خرابه لری قالمشدر. بو شهرلرك بین العوام مستعمل اولان اسملرندن بشقه سانسكری لساندن مأخوذ برر اسم ادبیلری دخی واردر. بو شهرلرك اكثری (ایراوادی) نهری كنارلرنده واقع اولمغله، الیوم انكلتره نك النده بولنیور. بونلرك اك مشهورلری شمدیكی حالده خراب اولان

(آوه)، پایتخت اخیر اولان (ماندالی)، پاغان، منغون، بهامو وسائره‌در. (لائو) اقوامیله مسکون اولان قسم شرقیده دخی منیه، مونغلم، قسینغ هونغ، وجهت شمالیده مونغ هوم ومانجی قصبه‌لری بولنیور.

معارف وصنایع وتجارتی. — بیرمانیالیلر کندی لسانلرینی اوته‌دن بری هندك خط قدیمندن مأخوذ کندیلرینه مخصوص حروفاتله یازمقده ایسه‌لرده، معارفجه پك کری اولوب، حتی حکمدارلری تقویملرینی ترتیب وتاریخلرینی ضبط ایچون هندستانك برهمنلرندن آدملر جلبنه مجبور اولورلر. صنعتلری پك آز وپك کری اولوب، قادینلری یرلی پاموقدن وچیندن جلب اولنان ایپکدن اهالیٔ محلیه‌یه مخصوص قبا بزلروقاشلر اعمال ایدرلر. مملکتده چیقان دمیرلردن وباقیر وقلایدن بعض اسلحه وآلات وادوات وکومش وآلتوندن ینه قبا بعض تزیینات دخی یاپارلر. طوپراقدن معمول صاقسی وچناق کبی شیلری ضررسزدر. تجارتی باشلیجه چینله وچین تجارینك کاروانلریله اجرا اولنوب، (بهامو) شهری بو تجارتك مرکزی ومخزنی حکمنده‌در. بو تجارتك اخراجاتی باشلیجه پاموق وادخالاتی ایپکدن عبارتدر. انکلیزلر بو تجارتی اله کچیرمکه چالمشلرسه‌ده، موفق اوله‌مامشلر.

احوال تاریخیه‌سی. — بیرمانیانك تاریخی بودا دینینك بو مملکته دخولیله باشلایوب، اوندن اول کی احوالی مجهولدر. میلاد عیسادن ۵۴۳ سنه اول واقع اولان دین مذکورك دخولندن صکره، بربرینی متعاقب برقاچ دولت تشکل ایدوب، تاغونغ، پرومه، پاغان وپانیا شهرلری بربرینی تعقیب ایدن بودولتلرك پایتختلری اولدقدن صکره، ۱۳۶۴ تاریخ میلادیسنده (آوه) شهرینی مرکز اتخاذ ایدن بر یکی دولت تشکل ایله، مملکتنی توسیع ایده‌رك، یغویی دخی ضبط ایتمشیدی. بودولت ۱۸ نجی قرن میلادی اوائلنه‌دك دوام ایتدکدن صکره، یغولیلر کندی استقلاللرینی استرداد، ودرعقب بیرمانیایی دخی ضبط ایتمشلردر. ۱۷۵۷ ده (آلومپرا) اسمنده بر آدم خروجله، یغولیلری بیرمانیادن اخراج ایتدکدن صکره، یغویی دخی ضبطله، بیرمان دولتنی یکیدن احیا ایده‌رك، ینه (آوه) شهرنده تخت حکمداریه جلوس ایتمشدر. بونك نسلی الی یومنا هذا بیرمانیاده حکم سورمکده ایسه‌ده، بو سلالهنك حکمدارلری دخی برقاچ دفعه پایتخت دکشدیروب، نهایت ۱۸۵۹ ده (آوه) بسبتون ترکله، یکیدن تأسیس اولنان (ماندالی) شهری پایتخت اتخاذ اولنمشدر. ۱۸۲۴ ده بر جزیره‌دن طولایی کلکته انکلیز حکومتیله محاربه‌یه کیریشوب، نتیجهٔ مغلوبیتی اولق اوزره، بیرمانیا حاکمی آراقان وتناسریم خطه‌لرینی انکلتره‌یه ترك ایتدیکی کبی، (آسام) وسائر ممالك شمالیه اوزرینه اولان متبوعیت ادعاسندن ده واز کچمکه مجبور اولمش؛ و ۱۸۵۲ ده بر وسیله ایله محاربه تکرر ایدوب، بونك عقیبنده دخی انکلیزلر (یغو) یی ضبط ایتمشلردر. نهایت بو صوك سنه‌لرده انکلیزلر نفس بیرمانیادن اولان (ایراوادی) حوضه‌سنك قسم وسطیسنی دخی الله کچیرمشلردر.

بیرمینغهام (Birmingham) انکلتره‌نك (وارویق) ایالتنده (ریا) نهری اوزرنده ولوندره‌نك ۱۷۶ کیلومتره شمال غربیسنده بیوك بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰۰ اهالیسی، مکمل مکتبلری، کتبخانه‌لری، ضربخانه‌سی، بر قاچ دمیر یول خطی، متعدد جدوللری، ماکینه، اسلحه وسائر دمیر وچلیکدن معمول انواع آلات وادوات فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. آشاغی وبوقاری شهر ایله (سوهو) محله‌سندن مرکب اولوب، آشاغی شهر اسکی وغیر منتظم ایسه‌ده، یوقاری شهر پك منتظم وکوزل ابنیه‌یی حاویدر. سوهو محله‌سنده اك بیوك فابریقه‌لر بولنیور. بوشهر تا رومالیلرك زمانندن موجود ایدیسه‌ده، عصر حاضر اوائلنه‌دك کوچك بر قصبه حالنده اولوب، جوارنده دمیر وکور معدنلرینك کثرتی جهتیله بردن بره یومش وکیتدکجه بیومکده‌در.

بیرنك (میرزا محمد امین) عن اصل ندشا. بورلی بر شاعر اولوب، لاهوره رحلتله، اورانك حکمدارینه انتساب ایتمش؛ وبرمدت نواب عبد الصمد خانك معیتنده کابلده بولنمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

نشئهٔ حسن بعشاق چه بیرنکی کرد
خال ترياکی ولب میکش وخط بنکی کرد

بیروت (Beïrout یاخود Beyrouth) ممالك عثمانیه‌نك اك بیوك واك معمور شهرلرندن اولوب، سوریه قطعه‌سنده همامی اولان ولایتك مرکزیدر. جبل لبنانك آریلان بر برونك ساحل شمالیسنده بر قویق اطرافنده وبر سطح ماتلده اوله‌رق، سوریه ساحلنك همان وسطنده، $33^{\circ}54'$

″۱۸ عرض شمالی ایله ″۸ ′۷ °۳۳ طول شرقیده واقعدر . موقع ومنظره‌سی غایت لطیف ودلنشین اولوب ، اسکی بر سور وبعض مربع الشکل بر جلرله محاطدر ، وسورك خارجنده سطح جبلده غایت کوزل کوشکلر وباغچه‌لری واردر . اهالیسی ۸۰۰۰۰ نفوسه قریب اولوب ، برثلثندن زیاده‌سی مسلم وقصوری قتولیك ، اورتودوقس وپروتستان مذهبلرینه منقسم خرستیان وبر مقدار یهودیدن مرکب اولهرق ، جمله‌سی لسان عربی ایله متکلمدرلر . اهل صلیب زمانده یاپلش کلیسادن مبدل بر بیوك جامع شریفیله دیکر متعدد جوامع ومساجدی ومذاهب مختلفه‌یه مخصوص کلیسالری ، بیوك وپك ایشلك چارشیسی ، آوروپا طرزنده مکمل ابنیه‌سی ومنتظم سوقاقلری واردر . بر قاچ سنه اول برانکلیز قومپانیاسی طرفندن (نهر الکلب) دن کتیریلن صو شهری بو جهتجه اولان صقندیدن قورتارمش ، واخیراً بر فرانسز قومپانیه‌سی طرفندن انشا اولنان لیمان دخی تجارت بحریه‌سنی توسیع ایتدیکی کبی ، دمشقه آرابه واومنیبوس ایشلر بر شوسه ایله ربط اولنمسی دخی بیروتی بتون سوریه قطعه‌سنك برنجی اسکله‌سی حکمنه قویه‌رق ، عراق وجزیره وعجم وهند تجارتلرینی دخی بو اسکله‌یه جلب ایتمشدر . هواسی یازین خیلی صیجاق ایسه‌ده ، اکسیك اولمیان شمال روزکاری حرارتنی تعدیل ایدر . قیشین ایسه هواسی پك معتدل وملایم اولوب ، رطوبتی بر آز زیاده اولمغله برابر ، صاغلامدر . معارفجه ممالك عثمانیه‌نك برنجی شهری عد اولنمغه شایان اولوب ، هله ادبیات عربیه‌ده مصرله ادعای رقابت ایده‌جك درجه‌یه وارمشدر . مؤسسات علمیه‌سنك اکثری اجانب وطوائف مختلفهٔ مذهبیه طرفندن تأسیس اولنمش ایسه‌ده ، جمله‌سنده اساس تحصیل لسان عربیدر . بو مکتبلرك عددی ۵۰ یه بالغ اولوب ، اك بیوکلری آمریقا میسیونرلرینك مکتبیله جزویت لازاریست رهبانك مکتبلری وپروسیه مکتبیدر . آمریقا میسیونرلرینك بر طب مکتبلریله بر رصدخانه‌لری دخی واردر . قتولیکلرك « پطریقیه » ، مارونیلرك «حکمت» یهودیلرك « اسرائیلیه » نامله‌ریله و سائر اسمله ذکور واناثه مخصوص دها برچوق مکتبلری واردر . بونلردن ماعدا بری ملکی وبری عسکری ایکی رشیدیه ایله اخیراً کشاد اولنان بر اعدادی وایکیسی ذکور ایکیسی اناثه مخصوص ٤ ابتدائی ایله ۲۰ قدر اسلام صبیان مکتبلری واردر . مطبعه‌لری دخی چوق اولوب ، قرق اللی سنه‌دن بری پك چوق کتب ادبیه وفنیهٔ عربیه طبع اولنمشدر ؛ و سیاسی و ادبی وفنی اوله‌رق اون اون بش غزته و رسائل موقوته نشر اولنمقده‌در .

بیروت شهری پك اسکی اولوب ، اسکی فنیکه‌لیلرك اك بیوك مراکز تجارتندن ایدی . اسکندرك الینه کچدکدن صکره ، بونك خلفلری بیننده وقوع بولان محاربات صره‌سنده تخریب اولنمش ؛ وبعده رومالیلر طرفندن یکیدن ترمیم واحیا اولنه‌رق ، ایچنده بر بیوك ومشهورحقوق مکتبی تأسیس ایدلمش ایسه‌ده ، میلادك ایلك عصرلرنده ایکی دفعه زلزله‌دن رخنه‌دار اولمش ایدی . هجرت نبویه‌نك ۱۳ نجی سنه‌سی حضرت عمر فاروقك زمان خلافتلرنده یزید بن ابی سفیان طرفندن فتح‌اولنه‌رق ، بعده ینه روملرك الینه کچمش ایسه‌ده ، معاویه بن ابی سفیان طرفندن استرداد اولنمشیدی . ۵۰۳ تاریخنده اهل صلیب طرفندن ضبط اولنه‌رق ، ۵۸۳ ده صلاح‌الدین ایوبی طرفندن استرداد اولنمش ؛ و۹۲۳ ده یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب ، بعده دروز امراسندن آل شهاب تفرد ایده‌رك ، بونلردن امیر فخرالدین بعض اعمارانده بولنوب ، شهرك سور وقلعه‌لرینی دخی بنا ایتمشیدی . مصرلی ابراهیم پاشانك سوریه‌یی استیلاسنی متعاقب ، انکلتره وآوسترپا دولتماسنك یاردیمیله عساکر عثمانیه بیروتی ضبط ایتمکله ، اووقتدن صیدا ایالتنه الحاق ، وبعده بو ایالته مرکز اتخاذ اولنمشیدی . ولایت اصولنك اجراسنده سوریه ولایتنه ملحق بر سنجاق مرکزی اتخاذ اولنوب ، اخیراً آیریجه تشکیل اولنان ولایتك مرکزی اولمشدر .

بیروت { ولایتی . سوریه سواحلنك قسم اعظمندن عبارت اولوب ، سواحل مذکوره‌نك حلب ولایتنه ملحق اولان قسم شمالیسیله قدس مستقل متصرفلغنه ملحق اولان قسم جنوبیسندن ماعدا سی بیروت ولایتنه ملحقدر . جهت جنوبیه‌ده ولایتك حدودی ایچ طرفه طوغری توسع ایدوب ، بو قسمی تشکیل ایدن بلقا سنجاغی قدس سنجاغنی احاطه ایده‌رك ، عقبه کورفزینه ومصر حدودینه قدر اوزانیر . بو وجهله بیروت ولایتی شمالاً حلب ، شرقاً ینه حلب

وسوریه ولایتلری وجبل‌لبنان سنجاغیله وبریة الشامله، جنوباً حجازله وعقبه‌کورفزیله، جنوب غربی جهتندن تیه صحراسیله یعنی حدود مصریه ایله، غرباً دخی آق دکیزله وقسماً قدس متصرفلغیله محاط ومحدوددر. شمالدن جنوبه بویی ′٤ °٢٦ دن °٢٨ عرض شمالیه قدر ممتد اولدیغی حالده، غربدن شرقه اولان اکی ایسه علی‌الخصوص قسم شمالیسنده بك آز اولوب، سوریه جبالی صرتندن ساحل بحره قدر اولان طار بر ماله‌دن عبارتدر. قسم جنوبیسی ایسه بحر لوط حوضه‌سنك قسم شرقی وجنوبیسنی تشکیل ایدیور. مرکز ولایت اولان بیروت شهری قره جهتندن جبل‌لبنان سنجاغی اراضیسیله محاط کبی اولوب، ملحقاتیله اولان ارتباطی پك آزدر؛ وبناءعلیه ولایت ایکی پارچه‌یه منقسم اولوب، بیروت، عکا وبلقا سنجاقلری جبل‌لبنانك جنوبنده وطرابلس ایله لاذقیه سنجاقلری شمالنده قالیور. اراضیسی جبل نصیریه، جبل‌لبنان ونهر شریعه ایله بحرلوط حوضه‌سنی ساحلدن آیران برصره طاغلرك غربی اتکلرندن عبارت اولوب، بو طاغلر ساحل بحره قدر اتکلرینی وبعض قوللرینی تمدید ایدرلر. بو طاغلرك آره‌لرندن بر چوق نهرلر آقوب، دکیزه دوکیلیورسه‌ده، مسافه‌نك آزلغی جهتیله هیچ بری ایرماق دینه‌جك بیوکلکده دکلدر. ایچلرندن اك بیوکلری شمالدن باشلایه‌رق: لاذقیه جوارنده منصب اولان نهرکبیر، جبله وبانیاس نهرلری، نهرالمنکی، طرابلس سنجاغنده کی نهرکبیر، طرابلس وبیروت نهرلری، نهر ابراهیم، بیروت نهری، نهرالکیولی، نهرالقاسمیه، ذئب نهری، نهرالمقطع، نهر زبوا، نهر فلیق ومنصبی قدس سنجاغنده اولان نهر اعرجدر. دکیزه منصب اولان بو انهاردن بشقه شریعه ونام دیکرله اردن نهری دخی عکا سنجاغی سوریه ولایتندن آیردقدن صکره، بلقا سنجاغنه کیروب، بیروت ولایتی داخلنده شمالدن جنوبنه خیلی مسافه‌ده جریان وصاغ وصولدن بر طاقم چایلر اخذ ایتدکدن صکره، بحر لوطه منصب اولور. بلقا سنجاغنك قسم شرقیسندن اقوب بحرلوطه منصب اولور برقاچ نهردها واردر، که اك بیوکلری زرقا، معین، وادی موجب، نهر کراهی ووادی موسی ایله دیکر بر طاقم قورو وادیلردر. بحرلوطك سواحل شرقیه‌سی بیروت. ولایتنك بلقا سنجاغنده اولدیغی کبی، طبریه کولنك سواحل غربیه‌سی دخی بو ولایتك عکا سنجاغنده‌در. [«بحر لوط» و«طبریه» مادلرینه مراجعت.]

ذکر اولنان طاغلرك بعضلری طاشلق ایسه‌ده، بعضلری دخی کوزل اورمانلرله واتکلری زیتون، طود وسائر آغاجلرله مستور اولوب، آره‌لرنده بك منبت وادیلر واووه‌لر دخی واردر، وپورتقال ولیمون باغچه‌لری پك چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله زیتون، یور. نقال، لیمون، موس، قایسی وسائر انواع میوه‌لرله کلیتلی ایپك، توتون وسائره‌دن عبارت اولوب، مملکتی اداره ایتدکدن صکره، خیلی اخراجاتی دخی واردر. بیروتده وسائر شهروقصبه‌لرده بر چوق حریر فابریقه‌لری بولنوب، کرك قماش کرك ایپلیك وکرك قوزه حالنده ولایتدن خیلی ایپك اخراج اولنور. کرك موقع واراضیسی وکرك اسکله‌لرینك کثرتی حسبیله ولایتك اهمیت تجاریه‌سی پك چوق اولوب، زمان قدیمده بو ساحلده ساکن بولنمش اولان فنیکه‌لیلر وطنلرینك بو استعداد طبیعیسندن بالاستفاده، بتون آق دکیز تجارتنی اله آلمش؛ وکلیتلی ثروت ومعموریته نائل اولوب، اهم قدیمهٔ بحریه‌نك برنجیسی حکمنه کچمشلردی. اهمیت تاریخیه‌سی دخی پك بیوك اولوب، صور، صیدا، بیروت، عکا، طرابلس، لاذقیه والیوم اهمیتلری پك جزئی اولان قصبه‌لرینك هربری وقتیله پك بیوك ومعمور بر شهر ایدی. آثار عتیقه‌سی وخرابه‌لری دخی پك چوقدر. اسکی فنیکه‌لیلرك تجارت بحریه‌ده اودرجه‌ده ترقیلرینی موجب اولان اسبابك بری‌ده طاغلرینك سفائن کراسته‌سنه الویرشلی جسیم آغاغلری حاوی اورمانلرله مستور بولنمسی اولوب، آنجق بو اورمانلرك چوغی اتلاف اولنمشدر. اهالیٔ ولایت ٥٠٠٠٠٠٠ کشی راده‌لرنده اولوب، ثلثاننن زیاده‌سی مسلم وقصوری درزی، مارونی، سریانی، ارمنی، یهودی وسائره‌در. خرستیانلری اورقودوقس وقتولیك مذهبلرینه منقسم اولوب، بر مقدار پروتستان دخی واردر. اهالینك جلهسی لسان عربی ایله متکلمدرلر. وخرستیانلرك دخی لسان ادبی ومذهبیسی عربیدر. بونلردن ماعدا بلقا سنجاغنده ٢٤٠٠٠، عکا سنجاغنده ٤٠٠٠ وطرابلس سنجاغنده ٨٠٠ قدر خیمه نشین عربان اهالی واردر. بیروت ولایتی بروجه زیر ٥ سنجاق، ١٩ قضا و٥ ناحیه‌یه منقسمدر:

سنجاق	قضا	ناحیه
بیروت	بیروت صیدا صور مرجعیون	شقیف تبنین
طرابلس	طرابلس صافیتا حصن الاکراد	
لاذقیه	لاذقیه جبله صهیون مرقب	بوجاق قدموس خوابی
عکا	عکا حیفا ناصره طبریه	
بلقا	نابلس جماعین بنی صعب جنین	

داخل ولایتده ۵۴۶ جامع شریف، ۱۴۶ مسجد، ۷۸ مدرسه، ۲۱۶ مکتب، ۳ خسته خانه و ۲۴۴ کلیسا موجوددر.

بیروت } سنجاغی. همنامی اولان ولایتك مرکز سنجاغی اولوب، هرطرفی جبل لبنان متصرفلغیله محاط اولان بیروت شهریله جبل لبنانك جهت جنوبیه سنده اولان صیدا، صور ومرجعیون قضالرندن عبارتدر. شهردن ماعدا لوا شمالاً جبل لبنانله، شرقاً سوریه ولایتك شام سنجاغیله، جنوباً عکا سنجاغیله، غرباً دخی آق دکیزله محاط ومحدوددر. بو سنجاق اسکی فنیکه‌نك مرکزندن واك معمور محلندن عبارت اولوب، قوم مذکورك الك بیوك مراکز مدنیتندن اولان صیدا، صور وبیروت شهرلرینی حاویدر. اراضی ومحصولاتیله تقسیماتی حقنده مادهٔ آتیده تفصیلات لازمه ویرلدیکندن، تکرارینه حاجت یوقدر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ رادهلرنده اولوب، ثلثانه قریب مقداری مسلم وقصوری درزی، مارونی، سریانی، ارمنی یهودی وسائرهدن عبارتدر. درون لواده ۱۴۸ جامع شریف، ۷۳ مسجد، ۱ مدرسه، ۸۲ مکتب، ۳ خسته‌خانه و ۶۶ کلیسا موجوددر.

— بیروت قضاسی نفس بیروت شهریله جوارنده کی صیفیه‌لردن عبارتدر.

بیروز } اهوازده برناحیه اولوب، خرمالرینك کثرتی جهتیله کوچك بصره دینلدیکی «معجم البلدان»ده مذکوردر.

بیروزکوه } یاقوت حوینك روایتنه کوره، بواسمله ایکی متین ومشهور قلعه وار ایمش، که بری هرات ایله غزنه آره‌سنده (غور) جبالی اورته‌سنده واقع اولوب، ملوك غوریه‌دن بنی سام طرفندن بنا، ودارالملك اتخاذ اولنمش؛ ودیکری نهاوند قربنده اولوب، راوینك زمانده خرابه یوز طوتمش ایدی.

بیرون } یاخود بایرون (Byron) انکلتره مشاهیر محربوننده اولوب، ۱۷۲۵ ده طوغمش، و۱۷۸۶ ده وفات ایتمشدر. ۱۷۴۲ تاریخنده آمیرال (آنسون) ك رفاقتنده (ماجلان) طرفلرینه برسیاحت ایدوب، (شیلوئه) قربنده کیسی قضازده اولمش؛ وبرمدت اسپانیولرك اسارتنده بولنمشدر. ۱۷۶۴ دن ۱۷۶۶ تاریخنده‌دك بر ایکنجی سیاحت ایدوب، (ماجلان) ك غربنده کی بحرجنوبی‌یی دور، وبر چوق جزیره‌لر کشف ایتمشدر. ازجمله (مولغراو) آطه‌لرندن (بیرون آطه‌لری) اسمیله معروف اولانلری بونك جملهٔ کشفیاتندن اولوب، ۱۸′ ۱° عرض جنوبی‌ایله ۱۷۵° طول شرقیده واقعدرلر. ایلك سیاحتنامه‌سنی کندیسی، وایکنجیسنی معیتنده بولنان ضابطلرك بری نشر ایتمشدر.

بیرون } اورد — یاخود بایرون (Lord Byron) انکلتره‌نك مشاهیر شعراسندن اولوب، آنف الترجمه‌نك توروبندر. ۱۷۸۸ ده (دووره) ده طوغوب، کنجلکنی سفاهت واکلنجه ایله کچیرمش؛ و۲۰ یاشنده «تنفس ساعتلری» عنوانیله بر منظومه نشر ایدوب، بو اثری شدیداً موآخذه اولندیغندن، جواب اولهرق، «انکلیز شاعرلریله اسقوچیا موآخذلری» عنوانیله بر هجویه یازمشدی، که بو اثر قدر شاعرانه‌سنی میدانه قویمشدر. برعمیجه سنه کندیسنه لوردلق عنوانی میراث قالمغله، کنج ایکن لوردلر قاره‌سنه داخل اولمش؛ وبعده پورتکیز، اسپانیا، آرناؤدلق، یونان وسائر ممالك عثمانیه‌یه بر سیاحت ایدوب، عودتنده بو سیاحتك تأثیراتنی مصور «چیلد هارولدك سیاحتی» عنوانیله بر منظومه یاز.

مشدر، که صاحبنه انکلیز شاعرلرینك دفتری باشنه چکمك حقنی قزاندیرمشدر. ۱۸۱۵ ده اشعارینه مفطونه اولان میس (میلبانق) ایله تأهل ایتمش، وبوندن بر قیزی دخی اولمش ایسه‌ده، بر سنه صکره زوجین آره‌سنده مفارقت وقوع بولوب، بونده حقسزلق کندیسنده اولدیغندن، عمومك تعییباتنه طیانه‌میوب، انکلتره‌یی ترکه مجبور اولمش؛ ویکیدن سیاحته باشلایه‌رق، بلچیقه، اسویچره، وندیك وطوسقانده‌یه بر مدت اقامت ایتمش؛ وطوسقانه‌ده شدتلی بر عشق وعلاقه‌یه مبتلا اولمشیدی. ایتالیانك اتحادی اوغورینه صرف مساعی ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده، موفق اوله‌میوب، یونانه کچمش؛ واوصره‌ده یونانیلر عصیان ایتدکلرندن، کندیسی بونلره معاونت ایتمکی وظیفه عد ایده‌رك، مال وملکنی دخی بواوغورده صرف ایتمش؛ واثنای محاربده ۱۸۲۴ تاریخنده (میسولونکی) ده صیتمدن وفات ایتمشدر. یوقاریده ذکر اولنانلردن بشقه بر چوق منظومه‌لری وبعض فاجعه‌لری واردر. خیالات وتصویرات شاعرانه‌سی پك قوتلی ایسه‌ده، مبنی علمی تنظیمده پك مهارتی یوقدر، وبعضا جنایت وحقسزلغی التزام ایدرجه‌سنه ادارهٔ لسان ایتمسی معاینندن معدودر. اوزون بویلی وپك کوزل چهره‌لی ایدیسه‌ده، طوپال طوغمشیدی.

بیرون (Biron) فرانسه‌نك (دوردونیه) ایالتنده واقع (برژراق) ك ۴۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۱۱۵۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله بر بارونلغك وبعده دوقه‌لغك مرکزی اولوب، بارون ودوقه‌لرندن بعضلری کسب اشتهار ایتمشلردر.

بیرون آباد آیدین ولایتنك ازمیر سنجاق وقضاسنده واقع ازمیرك ۴ کیلومتره قدر شرق شمالیسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، لطافت موقعیه‌سی حسبیله مسیره حکمنده اولمغله، ازمیره بردمیر یول خطیله مربوطدر. — بیرون آباد ناحیه‌سی ۱۸ قریه‌دن مرکب اولوب، اراضیسی منبت ومحصولدار وباغلری چوقدر.

بیرونی [«ابوالریحان بیرونی» ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

بیره فلسطینده قدس شریف ایله نابلس آره‌سنده برکوچك قصبه اولوب، شمدیکی حالده آنجق ۱۰۰۰ اهالیسی وارایسه‌ده، بنی‌اسرائیل زمانلرنده (بیروت) اسمیله بیوجك بر قصبه بولنمش اولدیغی کبی، اهل صلیب زمانلرنده دخی خیلی اهمیت قزانوب، برچوق محاربالته میدان اولمش، وبوصره‌ده تخریب اولنمشدر. — بو اسمله دیکر بر قاچ قصبه دها بولنوب، بیره‌جکك دخی اصل اسمی (بیره) ویاخود (بیرةالفرات) در. [«بیره‌جك» ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

بیره [«البیره» ماده‌سنه مراجعت یوریله.]

بیره‌جك (یاخود بیره وبابیرةالفرات) حلب ولایتنك اورفه سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، اورفه‌نك ۸۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده وحلبك ۱۳۵ کیلومتره شمال شرقیسنده اوله‌رق، فراتك ساحل یسارنده یعنی شرقنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، ۱۷ جامع ومسجدی، ۱ رشدیه مکتبی، ۱ مدرسه‌سی، ۴۶۲ دکانی، اسکی برقلعه‌سی وقلعه درونده امام سکاکی ایله شیخ سعدالدین جباوینك وسائر بعض مشاهیرك تربه‌لری واردر. اسکی برقصبه اولوب، اسم قدیمی (بیرثا) در. — بیره‌جك قضاسی ۱۲۹ قریه‌یی حاوی اولوب، خیلی واسع ایسه‌ده، اکثر طرفلری اکراد وعربان عشایرینك جولانکاهی اولوب، اهالیٔ مسکونه‌سی ۲۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولداردر. کرك مرکز قضاده وکرك قراسنده ایپلیکدن بز وقرمزی سختیان ایله بعض ادوات اعمال اولنور. درون قضاده اسم قدیمی (هیراپولیس) اولان (جرابلوس) خرابه‌لری بولنوب، اطرافنده بر چوق آثارعتیقه وجوارنده مترك برقاپلیجه واردر. (بلقیس) اسمیله دیکر بر خرابه دخی بولنوب، قریبنده (نزیب) قریه‌سی واقعدر، که ۱۲۴۶ تاریخنده مصرلی ابراهیم پاشا ایله عساکر عثمانیه آره‌سنده واقع اولان محاربه ایله مشهوردر.

بیزاچیا (Bisaccia) ایتالیانك (پرنچیپاتو اولتریوره) ایالتنده ونابولینك ۳۶ کیلومتره شمال شرقیسنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

بیزانتیون (یاخود بیزانسه Byzance, Byzantium) استانبولك اسم قدیمی اولوب، بو شهر بو اسم ایله مسمی ایکن سرای برونیله اطرافندن عبارت کوچك بر قصبه

اوله‌رق، قارشیسنده خالکدونیا (قاضی کویی) ایله خریسوپولیس (اسکدار) قصبه‌لری بولنیوردی. بو قصبه روایته کوره میلاددن ۶۵۸ سنه اول یونانك (مغاره) شهرندن (بیزاس) اسمنده بری طرفندن تأسیس اولنوب، ایران حکمدارلرندن (اسفندیار) طرفندن ضبط اولنمش، وبعده یونیالیلرك مستملکاتی صره‌سنه کچمش، وخیلی وقت اسپارته‌لیلرله آتنه‌لیلر آره‌سنده منازع فیه قالدقدن صکره، قبل‌المیلاد ۳۵۸ تاریخنده مستقل قالوب، دول صغیره بحریه صره‌سنه کیرمشیدی. اسکندرك پدری فلیپ بونی محاصره ایتمشیدیسه‌ده، موفق اوله‌مامشیدی. مؤخراً مهرداد محاربه‌لرنده رومالیلره یاردیم ایتمکله، بونلرك حمایه‌سی تحتنده بر وقت استقلالنی محافظه ایتمش ایسه‌ده، نهایت برنجی قرن میلادیده تراکی قطعه‌سیله برابر روما دولتنك ید ضبطنه کچوب، ۱۹۳ تاریخنده (پسچنیوس نیجر)ك طرفنی التزام ایتمکله، (سپتیم سور) طرفندن محاصره اولنه‌رق، اوج سنه‌لك محاصره‌دن صکره، ضبط ویغما وتخریب اولنمشیدی. بعده (قاراقالا) نك التماسی اوزرینه ترمیم اولنمش ایسه‌ده، اسکی معموریتنی بوله‌مامشیدی. نهایت ۳۳۰ تاریخ میلادیسنده روما ایمپراطوری قسطنطین بو قصبه‌یی پایتخت اتخاذ ایدوب، توسیع وتحکیم، وکندی اسمنه نسبتله (قسطنطینوپولیس) یعنی قسطنطینیه تسمیه ایلشدر. [«قسطنطینیه» و«استانبول» ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

بیزانتیون { یاخود بیزانسه دولتی (Empire Byzantin) روما دولتنك ۳۹۵ تاریخ میلادیسنده ایکیه انقسامنده حاصل اولان دولتینك برینه ویریلن اسم اولوب، بوکا «شرق ایمپراطورلغی»(Empire d'Orient) و«قسطنطینیه‌روم دولتی» دخی دیرلر. مرکزی قسطنطینیه شهری اولمغله، بوشهرك اسم قدیمی اولان (بیزانتیون)ه نسبةً بو اسمله تسمیه اولنمشیدی. بودولت میلادك ۳۹۵ تاریخندن ۱۴۵۳ تاریخنه‌دك ۱۰۵۸ سنه دوام ایدوب، بروجه آتی ۶ دوره منقسمدر: برنجی دوری ۳۹۵ تاریخندن ۵۶۵ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك ایلك پارلاق زمانی یوستنیانوسك زمان حکومتیدر. بودورده بیزانتیون دولتی (هون)لر طرفندن خیلی تخریباته دوچار اولوب، ارمنستانی دخی غائب ایتدکدن صکره، غرب ایمپراطورلغنك انقراضندن بالاستفاده، ایتالیا وافریقیه ایله بربرستانی واسپانیانك برقسمنی ضبط ایتمشیدی. — ایکنجی دوری ۵۶۵ تاریخندن ۷۱۷ تاریخنه‌دك سوروب، بودورده زوال وانحطاطه یوز طوتمغله، ایتالیانك ثلثانی لومبارلرك ید ضبطنه کچدیکی کبی، طونه‌نك جنوب جهتی دخی خروات وصرب ایله بلغارلر طرفندن استیلا اولنمش، وسوریه ومصر ایله افریقیه وقبریس دخی غزاة مسلمین طرفندن فتح اولنمشیدی. — اوچنجی دور ۷۱۷ تاریخندن ۸۶۷ تاریخنه‌دك سوروب، بو دورك ایلك حکمدارلری عبادت اصنامی منع ایتمکله اوغراشه‌رق. بوندن طولایی رومالیلر شرق دولتندن آیریلوب، پاپای رئیس روحانی وجسمانی طانیدقلری کبی، ایتالیانك قسم جنوبیسیله سیچلیا وکرید ایله کیلیکیا (یعنی آطنه جهتی) اهل اسلامك ید ضبطنه کچمش وبلغارلره قارشی اولان محاربه‌لر دولتك ضعفنی موجب اولمشیدی. بودورك حکمدارلرندن فوتیوس شرق کلیساسنی قتولیکلکدن آیرمغه باشلایوب، بعده (میخال کرولاریوس) بوتفریق اکمال ایتمشدر. — دردنجی دوری ۸۶۷ دن ۱۰۵۶ تاریخنه‌دك سوروب، باشلیجه بلغارلرك تشکیل ایتمش اولدقلری ماکدونیا دولتی غوائلیله مملودر. بودورده بلغارلر، روسلر وپچنکلر دفعاتله شرق دولتنی پایمال ایتمشلرسه‌ده، برآره‌لق بلغارلرله صربلیلرك ممالکی ضبط، وقبریس ایله سیچلیا وحلب وآطنه جهتلری موقةً استرداد اولنمشیدی. — بشنجی دوری ۱۰۵۶ دن ۱۲۶۰ تاریخنه‌دك سوروب، بودورده سلجوقیلر آسیای صغیرك ثلثانی ضبط ایتدکلری کبی، بلغارلر وصربلیلر دخی استرداد استقلال ایدوب، کسب مکنت ایتمشلر؛ وسیچلیایی ضبط ایدن نورمانلرله مجارلره قارشی اولان محاربه‌لر رومانك ضعفنی موجب اولوب، نهایت دردنجی اهل صلیب سفرنده قدسدن دونن صلیبیون قسطنطینیه‌یی ضبطله، برلاتین دولتی تشکیل ایتدکلری کبی، شرق ایمپراطورلرینك مقاسمه‌سندن اون ایکی قدر لاتین حکوماتی تشکل ایتمش، وکرید کبی بعض پرلر وندیك جمهوریتنك النه کچمش؛ وآرناؤدلق، ازنیق وطرزونده اوچ کوچك دولت ظهور ایتمشیدی. — آلتنجی دوری ازنیق ایمپراطوری قسطنطین پالیولوغك ۱۲۶۱ ده استانبولی استرداد ایتمسیله باشلایوب، آنجق بلغارستان وصربیه مستقل قالدقلری کبی، بالقان شبه جزیره‌سنده وآطه‌لرده دخی همان

مستقل صورتده اداره اولنور برچوق حکومتلر قالمش؛ وسواحلك برچوق یرلری وندیك وجنوه جمهوریتلرینك الینه کچوب، طرابزون روم دولتی دخی استقلالنی محافظه ایتمشیدی. بو دورده دولت عثمانیه تشکل ایدوب، شرق دولتلك آسیاده کی جزئی ممالکنی بر بر ضبط ایتدکدن صکره، آوروپایه دخی تجاوزله، بلغارستان وصربیه دولتلرینه ختام ویرمش؛ وروم دولتنی قسطنطینیه شهرینه محصور براقوب، سلاطین عثمانیه روم ایمپراطورلرینی تحت جزیه یه آلمش، ویلدیرم سلطان بایزید خان حضرتلرینك قسطنطینیه یی فتح ایتمسنه بررمق قالمشیکن، وقعهٔ تیموریه حائل اولمش، وروم ایمپراطورلرینك امیدلرینی تازه لتمش ایسه ده، نهایت سلطان محمد خان ثانی حضرتلری ۱۴۵۳ ده قسطنطینیه یی فتح ایتمکله بو دولته ختام ویرمشدر.

ابتدای تشکلنده یعنی روما ایمپراطورلغنك ایکیه انقسامنده بیزانتیون ایمپراطورلغی بالقان شبه جزیره سیله آناطولی، ارمنستان، سوریه، مصر وبرقه دن عبارت ایدی. بعده غرب ایمپراطورلغنك انقراضنده غربه طوغری خیلی توسع ایدوب، ایتالیا ایله بتون ممالك بربریه یی واسپانیانك برقسمنی دخی ضبط ایتمش ایسه ده، ظهور اسلامدن صکره سوریه، مصر وممالك بربریه ایله سیجلیا، کرید وقبریس کبی، برچوق آطه لر عربلرك الینه کچدیکی کبی، اسپانیا ایله ایتالیانك قسم شمالیسنی ذاتاً اولجه غائب ایتمش؛ وبالقان شبه جزیره سنده صربلیلر وبلغارلر کسب قوت ایتمش اولدقلری کبی، آناطولیده دخی ابتدا سلجوقیلر وبعده عثمانلیلر ظهور ایدوب، بووجهله دولت مذکوره قسطنطینیه شهرینه منحصر قالنجه یه قدر ممالکنی قاریش قاریش غائب ایتمشیدی.

بیزانتیون دولتنده حکومت سورن حکمدارلره تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(ثئودوسیوس سلاله سی)

آرقادیوس	۳۹۵
ایکنجی ثئودوسیوس	۴۰۸
پولخریا (یالکز)	۴۵۰
پولخریا ایله مارکیان	۴۰۵
مارکیان (یالکز)	۴۵۳

(تراکی سلاله سی)

برنجی لیون	۴۵۷
ایکنجی لیون	۴۷۴
زنون	۴۷۵
باسیلیسق	۴۷۵
زنون (ثانیا)	۴۷۷
برنجی آناستاس	۴۹۱

(یوستینیانوس سلاسی)

برنجی یوستین	۵۱۸
برنجی یوستینیانوس	۵۲۷
ایکنجی یوستین	۵۶۵
ایکنجی تیبر	۵۷۸
ماوریکیوس	۵۸۲
فوقاس	۶۰۲

(هراقلیوس سلاله سی)

برنجی هراقلیوس	۶۱۰
هراقلیوس قسطنطین	۶۴۱
هراقلیوناس قسطنطین	۶۴۱
انکنجی قسطنطین	۶۴۱
اوچنجی قسطنطین	۶۶۸
ایکنجی یوستینیانوس	۶۸۵
لیونس	۶۹۵
اوچنجی تیبر آبسیمار	۶۹۸
ایکنجی یوستینیانوس (ثانیاً)	۷۰۵
فلیپیق باودان	۷۱۱
ایکنجی آناستاس	۷۱۳
اوچنجی ثئودوس	۷۱۶

(ایسوریان سلاله سی ومیخالار)

اوچنجی لیون ایسوریان	۷۱۷
دردنجی قسطنطین قوپرونیم	۷۴۱
دردنجی لیون خازار بشنجی قسطنطین	۷۷۵
پورفیروجنت	۷۸۰
ایرنه (ایمپراطوریچه)	۷۹۷
برنجی نیکفور	۸۰۲
استاوراکی	۸۱۱
برنجی میخال قوروپالات	۸۱۱
بشنجی لیون (ارمنی)	۸۱۳
ایکنجی میخال بغ	۸۲۰
تئوفیل	۸۲۹
اوچنجی میخال (سرخوش)	۸۴۲

(ماکدونیا سلاله سی)

برنجی باسیل	۸۶۷
آلتنجی قسطنطین ایله پدری باسیل	۸۶۸
دردنجی لیون فیلسوف	۸۸۶
آلکساندر	۹۱۱
یدنجی قسطنطین پورفیروجنت ایله برنجی رومان لقاپن واوچ اوغلی قریستوف، استفان وسکزنجی	
قسطنطین مشترکاً	۹۱۹
یدنجی قسطنطین یالکز	۹۴۵
ایکنجی رومان	۹۵۹
ایکنجی باسیل ایله طقوزنجی قسطنطین مشترکاً	۹۶۲
ایکنجی باسیل ایله ایکنجی نیکفور مشترکاً	۹۶۳
ایکنجی باسیل ایله یان زمیسکس مشترکاً	۹۶۹
بونلرك بهری آیریجه	۹۷۶
طقوزنجی قسطنطین یالکز	۱۰۲۵
اوچنجی رومان آرکیر	۱۰۲۸
دردنجی میخال (پافلاغونیالی)	۱۰۳۴
بشنجی میخال (قالفات)	۱۰۴۱
زوئه ایله اوچنجی قسطنطین مونوماق مشترکا	۱۰۴۲
تئودوره	۱۰۵۴
آلتنجی میخال استراتیون	۱۰۵۶

(قومننوسلر ودوقاسلر)

برنجی ایساق قومننوس	۱۰۵۷
اون برنجی قسطنطین دوقاس	۱۰۵۹
اودوقسیا ایله یدنجی میخال پاراپیناق	
وآندرونیق ایله ثانیا	
اون برنجی قسطنطین مشترکا	۱۰۶۷
دردنجی رومان ایله اودوقسیا مشترکا	۱۰۶۸
یدنجی میخال یالکز	۱۰۷۱
اوچنجی نیکفور بوتونیات	۱۰۷۸
برنجی آلکیس	۱۰۸۱
ایکنجی یان (برنجی یان قومننوس)	۱۱۱۸
برنجی مانوئل	۱۱۴۳
ایکنجی آلکسیس	۱۱۸۰
برنجی آندرونیق قومننوس	۱۱۸۳

(آنکلوسلر)

ایکنجی ایساق	۱۱۸۵
اوچنجی آلکیس	۱۱۹۵
ایکنجی ایساق (ثانیا) اوغلی دردنجی آلکیس ایله مشترکا	۱۲۰۳
بشنجی آلکسیس موزوفله	۱۲۰۴

لاتین ایمپراطورلری

عن ۱۲۰۴ الی ۱۲۶۱

[اسمارچون «لاتین دولتی» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

(پالئولوغلرله قانتاقوزنلر)

سکزنجی میخال پالئولوغ و برنجی میخال اندرونیق)	۱۲۶۱
ایکنجی آندرونیق یالکز	۱۲۸۲

ایکنجی آندرونیق ایله
طقوزنجی میخال مشترکا ۱۲۹۵
ایکنجی آندرونیق
یالکز ۱۳۲۰
اوچنجی آندرونیق
پالیولوغ (کنج) ۱۳۲۸
پشنجی یان پالیولوغ ۱۳۴۱
آلتنجی یان قانتاقوزن
وبشنجی یان پالیولوغ
مشترکا ۱۳۴۷
آلتنجی یان ایله ماتیو
قانتاقوزن وبشنجی
یان مشترکا ۱۳۵۵
ماتیو قانتاقوزن ایله
بشنجی یان مشترکا ۱۳۵۵
بشنجی یان یالکز ۱۳۵۶
ایکنجی مانوئل
پالیولوغ ۱۳۹۱
یدنجی یان پالیولوغ ۱۳۹۹
سکزنجی یان پالیولوغ ۱۴۲۵
اون ایکنجی قسطنطین
دراقوزیس پالیولوغ ۲۴۴۸
الی ۱۴۵۳

بو جدولدن دخی آکلاشلدیغی اوزره، بو دولتك حکمدارلری بر سلاله دن کلیوب، مختلف سلاله لر بربرینی تعاقب ایتدکدن بشقه، اکثریا خارجدن آدملر تختی ضبط، وبعضاً بر قاچ کشی مشترکاً دولتی اداره ایتمشلر. در. بینلرنده اوقدر فتنه وفساد وقتل وتسمیم وخیانت افعالی وقوع بولمشدر، که بو دولتك تاریخی بر جنایات جدولی حکمنده در. ایمپراطورلر اکثریا عقاید وامور مذهبیه نزاعلریله اوغراشوب، دشمنلره قارشی مدافعه دن عاجز بولنمشلردر.

بیساغوآطه لری (Archipel desBissagos) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده، غامبیا ایله (سیرالئونه) آره سنده واقع (ریو-غرانده) منصبی قریسنده برطاقم جزایر اولوب، ۱۲′ ۱۰° عرض شمالیده و ۵۰′ ۱۶° ایله ۳۰′ ۱۹° طول غربی آره سنده واقعدرلر. ساحللری قیالق اولمغله، سفائن ایچون تهلکه لیدرلر. بونلر پورتکیزه تابع اولوب، خیلی وقت اسرا تجارتنك برمخزنی حکمنده بولنمشلردر.

بیسان اردن نهری کنارنده فلسطین ایله حوران آره سنده بر کوچك قصبه اولوب، بلقا سنجاغنك جنین قضاسنه ملحقدر. قدیم برقصبه اولوب، بنی اسرائیل زمانده (بیسان) اسمیله معروف ایدی. بعده رومللر طرفندن (اسکیتو پولیس) تسمیه اولنمشیدی. اوائل دور اسلامده دخی اولدقجه معمور ومشهور اولوب، مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. شرابی دخی مشهور ایدی. — حجازده وتهامه ده دخی بواسمله بعض محللر وارایمش.

بیست برقده بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکرایدیور.

بیستریچ (Bistritz) ترانسلوانیاده (ساموس) نهرینه تابع اولان همنامی برچایك کنارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (قارلسبورغ) ك شمال شرقیسنده واقع و ۷۲۰۰ اهالیی جامعدر.

بیستریچه (Bistritza) رومانیانك بغدان خطه سنده (سرت) نهرینه تابع برچای اولوب، بو قووینه نك جنوب غربی جهتنده (قارپات) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقه رق، ۱۸۰ کیلومتره لك جریاندن وهمنامی اولان قصبه نك ایچندن کچدکدن صکره، مذکور سرت نهرینه دوکیلور. — آوستریانك غالیچیا خطه سنده دخی بواسمله برنهر اولوب، قارپاتدن نبعانله، شرق جنوبیه طوغری ۷۰ کیلومتره لك جریاندن صکره (دنیستر) ایرماغنه دوکیلور.

بیستون (ومعربی بهستون) ایرانده همدان ایله حلوان آره سنده وهمدانه درت مرحله لك مسافه ده غایت دیك وصرب برطاغ اولوب، حاوی اولدیغی مغاره لرله وایران قدیم آثارندن اولان هیکللر وتصویرلر وسائر آثار عتیقه ایله مشهوردر. طاغلرك اتکنده ینه بواسمله مسمی بر قریه دخی وار ایمش. بعض آوروپا محققلری بو طاغده حفریات اجراسیله بر طاقم آثار عتیقه چیقارمشلردر.

بیستون (Bistones) اسکی تراکی خطه سنك اقوامندن اولوب، ردوب طاغنك جنوبنده و (بوری) کولنك اطرافنده ساکن ایدی. بو مناسبتله مذکور کوله ده قدیما (بیستونیس) دیرلردی.

بیسقایه (Biscaye) اسپانیانك ایالات شمالیه سندن اولوب، شمالاً غاسقونیه کورفزیله، شرقاً کیپوزقوآ، جنوباً آلاوه، غرباً دخی بورغوس ایالتلریله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه سی ۲۱۶۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۰۱۷۰۰ کشی اولوب، اکثری باسق قومنه منسوبدر. مرکزی (بیلبائو) شهریدر. طاغلری واورمانلری چوق اولوب، چایلری دخی چوق ایسه ده، هیچ بر بیوك نهری یوقدر. هواسی رطیب ایسه ده، صاغلامدر. حبوباتی آز وشرابی عادی ایسه ده، میوه لری وعلی الخصوص کستانه سی چوقدر. صنایع وتجارتی خیلی ایلریدر. بو ایالت حکومت اسلامیه یه رام اولیوب، استقلالنی محافظه ایتمش؛ وقشتاله قرالغنك تشکلندن صکره، مذکور قرالغه التحاق

ایتمش ایدیسه‌ده، (فوتروس) اسمیله بر طاقم امتیازات محافظه ایدوب، بوامتیازات آنجق قرن حاضرده لغو اولنه‌بلمشدر.

بیسکسند { ترکستانده شاش خطه‌سنك اونه‌سنده بر قصبه اولوب، مجمع اتراك اولدیغی « معجم‌البلدان »ده مذکوردر.

بیشا { (Bichat) فرانسه‌نك مشاهیر اطباسندن اولوب، تشریح وفیسیولوجیا فنلرنده یازمش اولدیغی کتب معتبره ایله شهرت بولمشدر. ۱۷۷۱ ده بورغ قریسنده طوغمش، و ۱۸۰۲ ده، ۳۱ یاشنده اولدیغی حالده، قضاء خسته‌خانه مردیونندن دوشمکله، وفات ایتمشدر.

بیشتر { [« بوستر » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیشلیا { (Bisceglia) ایتالیانك باری ایالتنده وبارلته‌نك ۲۲ کیلومتره شرقنده بر شهر اولوب، ۲۱۲۰۰ اهالیسی واردر.

بیشناکر { (Bichenager) هندستانك مدارس دائره‌سنده (قومبره) نهری اوزرنده وبیجاپورك ۱۹۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر شهر اولوب، وقتیله بر حکومت مستقله‌نك مرکزی بولنمش ایکن، وقوع بولان محاربانده تخریب اولنوب، شمدیکی حالده یالکز بر محله‌سی قالمشدر، که (اناکوندی) اسمیله معروفدر.

بیشویلر { (Bischewiller) آلمانیانك آلساس خطه‌سنده واستراسبورغلك ۲۳ کیلومتره شمالنده اوله‌رق، (مودر) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۹۲۳۰ اهالیسی وغانت، چوخه ویوك اپلیك فابریقه‌لری واردر.

بیشه { یمنده اهالیسی چوق بروادی‌اولوب، بنی شهر قضاسنه ملحق و ۱۴ قریه‌دن مرکب برناحیه تشکیل ایدیور.

بیضاء { فارسده اصطخرجوارنده وشیرازدن ۷ فرسخلق مسافه‌ده بر شهر ایدی. اسم اصلیسی(درسپید) اولدیغی مروی اولوب، عربیه یعنی اسمیله ترجمه اولنمشدر؛ بو اسمی‌ده قلعه‌سنك اوزاقدن بیاض کورندیکنه مبنیدر. فارسیده اسمی (نسابك) اولدیغی دخی مرویدر. غزاة مسلمین اسطخرك فتحنده بو شهری اردوکاه اتخاذ ایتمشلردی. اوائل دور اسلامده پیوك ومعمور بر شهر اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك وازآن جمله مشهور قاضی بیضاوینك مسقط رأسی بولنمشدر. الیوم خرابدر. — بو اسمله جزیرةالعربده وعراق ومصر ومغربده دخی بر چوق موضعلر وار ایدی.

بیضاوی { (ابوالخیر ناصرالدین عبدالله بن عمر القاضی البیضاوی) مشاهیر علمادن اولوب، آنف‌البیان بیضاء شهرنده طوغمش، وطول مدت شیرازده قاضی القضاة اولوب، ۶۸۵ ور وایتده ۶۹۱ تاریخنده تبریزده وفات ایتمشدر. فقه وتفسیر وسائر علومده یدطولی صاحبی ومتورع ومتقی بر ذات اولوب، بر چوق مؤلفات مقبوله ومشهوره‌سی واردر. اشهر آثاری «تفسیر بیضاوی»دیمکله معروف اولان« انوارالتنزیل واسرار التأویل» عنوانلی تفسیر شریفیدر. «کشاف»ی دخی احتصاراً یتمشدر. علم کلامده «الطوالع» و«المنهاج» لغتده «الغایة القصوی» و«شرح‌المنتخب»، فقهده «الایضاح» و«شرح‌التنبیه». نحوده «شرح‌الکافیه»، تصوفده « تهذیب‌الاخلاق » عنوانلی مؤلفاتی ومنطقه دائر دخی بر کتابی واردر. خلقتدن ۶۷۴ تاریخنه‌دك اولان وقوعاتدن باحث فارسی العباره «نظام‌التواریخ» عنوانلی کتاب دخی صاحب ترجمه‌یه اسناد اولنیور. سه‌ده، بونك (ابو سعید بیضاوی) اسمنده دیکر بر عالمك اثری اولدیغی دخی مروی اولوب، بو روایت دها قویدر.[«ابو سعید بیضاوی» ماده‌سنه مراجعت.] تفسیری دفعاتله طبع ونشر اولنمشدر؛ وتاریخ مذکور دخی لاتینجه‌یه ترجمه اولنه‌رق، متن فارسیسی دخی ۱۶۸۹ تاریخ میلادیسنده برلینده طبع اولنمشدر.

بیطین { فلسطینده قدس ایله نابلس آره‌سنده برقریه اولوب، بنی اسرائیل زمانده (بطل) اسمیله بر قصبه حالنده ایدی. توراتده، دفعاتله ذکری کچیور.

بیعتی { اونجی قرن هجری شعرای عثمانیه‌سندن وزمرهٔ قلنداراندن اولوب شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

نه در اول قامت موزون نه در اول سیم بدن
نه‌در اول طلعت زیبا نه‌در اول حسن حسن
نه در اول چاه معلق نه در اول طرهٔ مار
نه‌در اول کوی ملاحت نه‌در اول سیب ذقن

بیغا همنامی اولان مستقل سنجاقده قضا مرکزی برقصبه اولوب، مرکز لوا اولان قلعهٔ سلطانیه‌نك ٦٥ کیلومتره شرقنده، قوجه چایه تابع چاك چایی اوزرنده ومذکور چایك مرمره‌ده اردك کورفزنده اولان منصبنك ۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، رشدیه مکتبی، برقاچ جامع شریفی وبرایکی مدرسه‌سی واردر. وقتیله لوا مرکزی بولنمش اولمغله، مذکور سنجاغه الیوم (بیغا) نامی ویریلیور. — بیغا قضاسی بیغا سنجاغنی ترکیب ایدن بش قضانك بری اولوب، سنجاغك منتهای شرق شمالیسنده واقعدر. ملحقاتی اولان چاك ودیمتوقه ناحیه‌لریله برابر ۱٦۰ قریه‌دن مرکب اولوب، ٤۲۰۰۰ اهالیسی واردر، که بونلردن یالکز ۳۵۰۰ قدری روم وارمنی اولوب، قصوری کاملاً مسلمدر. داخل قضاده ۱۱۱ جامع شریف ومسجد، ۱۱٦ مکتب، ٤ مدرسه، ٤ تکیه، ۱۷ کلیسا موجوددر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله انواع میوه وسبزه‌دن وکتینلی بالدن عبارتدر. قویون وکچیلری دخی چوقدر. چاك ناحیه‌سنده ایکی کوکوردلی ایلیجه وسیملی قورشون ایله آشی بویا وآلچی وکور معدنلری بولنیور. قضانك اسکله‌سی قره بیغا قصبه‌سیدر.

بیغا سنجاغی. آناطولینك منتهای غرب شمالیسنده واقع اولوب، مستقلاً اداره اولنور برسنجاقدر. بیغا سنجاغی مرمره دکیزیله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، مرمره‌ده‌کی اردك کورفزیله آطه‌لر دکیزنده‌کی ادرمید کورفزی بوسنجاغی برشبه‌جزیره صورتنه قویور. روم ایلندن قاز باشی شکلنده اوزانان شبه‌جزیره آناطولینك بوخطه‌سنه یك تقرب ایتمکله، آره‌لرنده قلعهٔ سلطانیه بوغازی تحصل ایدیور. بیغا سنجاغی شرقاً وشرق جنوبی جهتندن خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغیله، جنوباً ادرمید کورفزیله، غرباً آطه‌لر دکیزیله، شمال غربی جهتندن قلعهٔ سلطانیه بوغازیله، شمالاً مرمره دکیزیله شمال شرق جهتندن دخی اردك کورفزیله محاط ومحدوددر. زمان قدیمده مشهور (تروآ) حکمدارلغنی تشکیل ایدردی. دولت عثمانیه‌نك تحت اداره‌سنه کچدکدن صکره خیلی وقت قپودان پاشانك یعنی بحریه نظارتنك تحت اداره‌سنده اولوب، بعده شهر امانتنه الحاق اولنمشدی. برقاچ سنه اول آیریجه بر ولایت اتخاذ ایدلمش اولان قره‌سی‌یه الحاق اولنمش؛ واخیراً ولایت مذکوره‌نك لغویله، مستقل برمتصرفلق اتخاذ اولنمشدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کتان، زیتون، پاموق، اوزوم، پلاموط ومیوه وسیزه‌لرك انواعی حاصل اولور. قیون وکچیلریله سائر حیواناتی وآریلری دخی چوقدر. برخیلی اورمانلری وکوزل مرعالری‌ده واردر. جهت جنوبیسنده قاز طاغی بولنوب، جبل مذکوردن آیریلدرق شماله طوغری چناق قلعه‌سنه ولاپسکی‌یه قدر اوزانان طاغلر سنجاغك اراضیسنی ایکی حوضه‌یه آیریور، که بونلردن شرق شمالی جهتنده‌کی قوجه چای، وغرب جنوبی جهتنده‌کی‌ده مندرس حوضه‌سیدر. برنجیسی مرمره دکیزینه وایکنجیسی کلیدالبحرك قارشیسنده قلعهٔ سلطانیه بوغازینه دوکیلن بو ایکی نهرك بهرینه برچوق چایلر دوکلدیکی‌کبی، لوانك منتهای جنوبنده طوزله اسمیله برنهر طوغریدن طوغری‌یه آطه‌لر دکیزینه ودیکر برقاچ کوچك چای دخی قلعهٔ سلطانیه بوغازینه منصب اولور. مرکز لوا وقتیله (بیغا) قصبه‌سی اولوب، الیوم قلعهٔ سلطانیه‌در. بیغا سنجاغی بروجه زیر ٥ قضا و۷ ناحیه‌یه منقسم اولوب، جمعاً ٤۱٤ قریه‌یی جامعدر:

قضا	ناحیه
قلعهٔ سلطانیه	ارن کوی
ازینه	بیرامیچ، قوم قلعه
آیواجق	
لاپسکی	برغوس، چارداق
بیغا	چاك، دیمتوفه

بیغا (قره—) بیغا سنجاق وقضاسنده واردك کورفزینك منتهای غربنده واقع بر قویك ایچنده بر کوچك قصبه واسکله اولوب، بیغانك ۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده وقوجه چای منصبنك اوست طرفنده واقعدر.

بیغادیچ خداوندکار ولایتنك قره‌سی سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، بالیکسرینك ٤۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وصو صغرلی نهرینك اسقا ایتدیکی بر اووه‌نك کنارنده

واقعدر. برقاچ جامع ومدرسه‌سی، مکتب رشدیه‌سی، چارشیسی و ۴۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اطرافنده بعض آثار عتیقه موجوددر. — بیغادیج قضاسی ۵۲ قریه‌دن مرکب اولوب، همان جمله‌سی مسلم اولمق اوزره، ۱۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله پاموق، آفیون، اوزوم وسائر میوه وسبزه‌لرك انواعی حاصل اولور. درون قضاده پك مقبول برنوع صاری سختیان اعمال اولنور، وبرنوع بیاض طاش چیقار.

بیغمی { ایران شعراسندن اولوب، ۹۹۴ تاریخنده شهیداً وفات ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

یار بیر حسست ومن بیصبر و مردم بدگمان
بودن اینجا مشکلست ای بیغمی رسوا شدم

بیغور { اندلسك جیان خطه‌سنده بر قصبه اولوب، مشاهیر علمادن بعض ذواتك مسقط رأسی بولنمش اولدیغی «معجم البلدان» ده مذکوردر.

بیغوره { (Bigorre) فرانسه‌نك جنوبنده غاسقونیه‌نك بر قسمندن عبارت بر اسکی خطه اولوب، تقسیمات جدیده‌ده «یوقاری پیرنه» ایالتنك قسم اعظمنی تشکیل ایدیور.

بیقونسفیلد { (Lord Beaconsfield) — لورد انکلتره‌نك مشاهیر سیاسیون وادباسندن اولوب، اصل اسمی (بنیامین اسرائیلی)در. مشاهیر ادبادن وانکلیز یهودیلرندن (ایساق اسرائیلی)نك اوغلیدر. ۱۸۰۵ تاریخنده لوندره‌ده طوغوب، کنج ایکن علوم وادبیاته وفصاحت وحسن افاده‌ده شهرت قزانمغله، ۱۹ یاشنده اولدیغی حالده، آلمانیایه سیاحت اجراسیله، عودتنده (ویویان غرای) عنوانیله کوزل ومعنیدار بر حکایه کتابی یازوب، ۱۸۲۹ تاریخنده ایتالیا، یونان، آرناؤدلق، آناطولی، سوریه ومصر وحبشه قدر براوزون سیاحت اجرا ایده‌رك، ایکی سنه صکره، لوندره‌یه عودتنده، «کنج دوقه» عنوانیله بر حکایه وبر سیاحتنامه نشر ایله، کسب ایتدیکی صیت اوزرینه، پارلمنتویه داخل اولمش؛ ومتعاقباً دیکر بر طاقم آثار ادبیه وسیاسیه وازان جمله آرناؤد اسکندربك حقنده برکتاب یازمش؛ وکرك کتب ادبیه وسیاسیه سیله، کرك «تایمس» وسائر غزتلرده نشر ایتدیکی مقالاتله وکرك پارلمنتوده ایراد ایتدیکی نطقلرله صیت وشهرتی کیتدکجه تزاید ایده‌رك. ۱۸۴۹ تاریخنده محافظه کاران فرقه‌سنك رئیسی اولمش؛ و ۱۸۵۲ ده لورد (درپی)نك تحت ریاسنده تشکل ایدن هیئت وکلایه داخل اولوب، مالیه نظارتنه تعیین اولنمش ایدی. ۱۸۵۹ ده، ایکنجی دفعه اولهرق لوردربی باش وکیل اولدقده، صاحب ترجمه دخی ثانیاً مالیه ناظری اولوب، انتخاب حقوقنك توسیعی طرفنی التزام ایتمکله، بعده پالمرستون وغلادستونك ریاستلری زمانینده پارلمنتوده مخالفین فرقه‌سنك رئیسی اولمشیدی. ۱۸۶۶ ده ثالثا مالیه ناظری اولوب، توسیع حق انتخاب تکلیفی دخی قبول اولنمغله، ۱۸۶۸ ده رئیس الوکلا اولمش ایسه‌ده، بنه اوسنه استعفایه مجبور اولوب، بو دفعه دخی (لوتر) عنوانیله پك یوك برشهرت ورغبته مظهر اولان برحکایهٔ سیاسیه یازمش؛ وبو صره‌ده قرلیچه کندیسنه اوردلق عنوانی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، کندی نامنه قبول ایتمیوب، زوجه‌سی نامنه قبول ایتمش ایدی. ۱۸۷۲ ده زوجه‌سی وفات ایدوب، ۱۸۷۴ ده غلادستون قابینوسنك سقوطی اوزرینه، یکیدن صاحب ترجمه باش وکالته کچمش؛ وبودفعه (لورد بیقونسفیلد) عنوانی کندیسنه توجیه اولنه‌رق، اوتدنبری منویٔ ضمیری اولان قرالیچه‌نك هندستان ایمپراطورلغنی اعلان ایتمش؛ وخارجیه ناظری بولنان لورد سالیسبوری ایله برابر برلین قونغره‌سنده دخی بولنوب، ۱۸۸ تاریخنه‌دك باش وکالتده بولندقده صکره، تاریخ مذکوره سربستی طرفدارلرینك غلبه‌سی اوزرینه، استعفایه مجبور اولوب، برسنه صکره وفات ایتمشدر. بیقونسفیلد اسمی انکلتره‌نك (بوکنغهام) ایالتنده کائن برکوچك قصبه‌نك اسمندن مأخوذدر.

بیکار باشی { بیغا سنجاغنك ازینه قضاسنده واسکی (تروآ) شهری خرابه‌لری قربنده برقریه اولوب، براسکی قلعه اثرلری وسائر خرابه‌لری واردر. — اوردن جریانله مندرس نهرینه دوکیلن برکوچك چایه دخی (بیکار باشی صویی) دیرلر. — بروسه شهرینك اوستنده دخی بواسمله بر محل اولوب، قیارك آلتندن بردن بره بیوك وپك صوتوق بر صو چیقدیغندن، اطرافی مسیره اتخاذ اولنمشدر. یانده برتکیه دخی واردر.

بیکار حصار { ادرنه ولایتنك قرق کلیسا سنجاق وقضاسنده ناحیه

مرکزی بر قصبه اولوب، قرق کلیسانك ۲۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده ولوله برغوسك ۲۵ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. — ناحیه‌سی ۱۵ قریه‌دن مرکبدر.

بیکانه (میرزا ابوالحسن نیشاپوری) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

تو با این دل نشینی کی توانی رفت از یادم
غباری کز تو بر خاطر نشیند دیر بر خیزد

بیکانیر هندستانك شمال غربی قسمنده (راجپوتانه) خطه‌سنده برشهر اولوب، همنامی اولان نیم مستقل برحکومت صغیره‌نك مرکزیدر. دهلینك ۵۰۰ کیلومتره غربنده وآجیرك ۲۵۰ کیلومتره غرب شمالیسنده برچوللك اورته‌سنده کائن بر واحك اوزرنده واقعدر. ۶۰۰۰۰ قدر اهالیسی واردر. بیکانیر حکومتنك اهالیسی ۵۴۰۰۰۰ قدر اولوب، وارداتی برپچق ملیون فرانقدن زیاده وقوهٔ عسکریه‌سی ۵۰۰۰ نفردن عبارتدر.

بیکسی بواسمله ایران وهندستانده برقاچ شاعر کلوب، بری شیرازلی وامام غزالینك معاصرینندن، بری هراتلی، بری سبزواری وبری‌ده اکبر شاهك شعراسندن ایدی.

بیك کول ارضروم ایله بتلیس ولایتلری آره‌سنده بیوك برطاغ اولوب، شمالی اتکلرندن (آراس) ایرماغی وجنوبی اتکلرندن دخی فراته دوکیلن بر قاچ چای تبعان ایدر. (قوشمر) طاغی بیك کول طاغنك بر شعبه‌سی حکمنده اولوب، غربه طوغری اوزانه‌رق، درسم طاغلریله کسب ارتباط ایدر.

بیکند ماوراء النهرده بخارا ایله جیحون آره‌سنده وبخارانك ۴۴ کیلومتره جنوب غربیسنده برکوچك قصبه اولوب، وقتیله ماوراء النهرك مرکزی ایدی. فتوح کتابلرنده ذکر اولندیغی کبی، اوائل دور اسلامده دخی بیوك برشهر اولوب، متکمل سور وقلعه‌سی وبیوك برجامعی وار ایدی، که یاقوت حموینك روایتنه کوره محرابی فوق العاده مزین ومضع ایدی. مشاهیر علمادن برچوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر.

بیلا (Biella) ایتالیانك (پیامونته) خطه‌سنده (تورینو) نك ۶۴ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برقصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، مکتبی ومشهور شرابی واردر.

بیلان حلب ولایت وسنجاغنده قضا مرکزی برقصبه اولوب، حلبك ۹۵ کیلومتره غرب شمالیسنده واسکندرونك ۱۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ایکی طاغ آره‌سنده واقعدر. ۸۶۲۲ اهالیسی، بر جامعی، ۴ مسجدی، ۱ مدرسه‌سی، ۱ کلیساسی، ۱ رشدیه، ۳ صبیان و ۲ خرستیان مکتبی واردر. اهالیسی ترکجه لسانیله متکلمدر. بو قصبه قانونی سلطان سلیمان خان دورنده مجدداً انشااولنوب، ترکجه‌ده «ایکی طاغ آره‌سی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر. موقعی اسکیدن (مضیق بغراص) و(باب اسکندرونه) اسمیله معروف ایدی. اسکندرونك حلبه انشا اولنان شوسه بیلانك ایچندن کچیور. — بیلان قضاسی اسکندرون ایله آنطاکیه قضالری آره‌سنده واقع اولوب، ۴۸ قریه‌یی جامعدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله کوزل میوه‌لر حاصل اولور، وخیلی ایپك دخی چیقار. اهالیسی ۲۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، عرب وترکدن مرکبدر. درون‌قضاده اهل صلیب محاربانده اهمیت مخصوصه‌یی حائز بولنمش اولان (بغراص) ایله دربساك خرابه‌لری وکوندوزلی اسمیله معروف دیکر بر خرابه موجوددر. قره‌صو ایله دیکر برقاچ نهرك تشکیل ایتدکلری (آق دکز) کولی قضانك هواسنی قسماً اخلال ایدیور.

بیلایا (Biélaie) یعنی «بیاض». روسیه‌نك (اورمبورغ) ایالتنده برنهر اولوب، اورال طاغلرندن نبعاله، جنوبه وبعده شماله طوغری آقه‌رق، (اوفه) چایینی دخی اخذ ایله، ۹۳۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (قامه) نهرینه دوکیلور.

بیلبائو (Bilbao) اسپانیانك شمالنده (بیسقایه) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، غاسقونیه کورفزی ساحلنك قربنده و(آنسه) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی، کوزل ابنیه وسوقاقلریله ریختمی وایشلك تجارتی واردر. اسکله‌سی (پورتوغالته) قصبه‌سیدر.

بیلستون (Bilston) انکلتره‌نك (استافورد) ایالتنده وبیرمینغهامك ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی وجوارنده دمیر وکومر معدنلریله بر چوق دمیر خانه ودوکمخانه‌لری واردر. اوندره‌یه برقنال ایله مربوطدر.

بیلفلد (Bielfeld) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده واقع (مونستر)ك ٦٢ كیلومتره شرقنده اوله‌رق (اوتریاخ) نهری اوزنده بر شهر اولوب، ٢١٠٠٠ اهالیسی وبز وسائره فابریقه‌لری واردر.

بیلقان ایدی، كه حضرت عثمانك زمان خلافتنده فتح اولنه‌رق، خیلی وقت بلادمعموره اسلامیه‌دن اولوب، مشاهیر علمادن بر چوق ذواتك مسقط رأسی بولنمشدر. مغوللرك هجومنده، تخریب واحراق اولنه‌رق، بعده اهالیسی یكیدن طوپلاندیغی مروی ایسه‌ده الیوم نشانی قالمامشدر.

بیلواوسرو (Bielo-Osero) یعنی «آق كول». روسیه‌نك (نوودغورود) ایالتنده، ٦٠° عرض شمالی ایله ٣٥° طول شرقیده واقع بر كول اولوب، (قووپا) و (كا) نهری بوكا دوكیلور، و (شكسنا) نهری آیاغی حكمنده‌در.

بیله‌جك خداوندكار ولایتنده ارطغرل سنجاغنك مركزی بر قصبه اولوب، بروسه‌نك ٨٥ كیلومتره شرق جنوبیسنده وسقاریه ایرماغنه تابع برچایك كناره اولدرق، غایت لطیف وشایان تصویر بر اراضینك اورته‌سنده واقعدر. ٥٠٠٠ قدر اهالیسی، بری غازی سلطان عثمان خان ودیگری سلطان اورخان حضرتلری طرفندن بنا اولنمش ایكی جامع شریفی، بر مدرسه‌سی، شیخ اده‌بالی حضرتلرینك تربه‌سیله خانقاهی، رشدیه مكتبی، ١٢ ایپك فابریقه‌سی، چارشیسی واولدقجه تجارتی واردر. آب وهواسی غایت لطیفدر. — بیله‌جك قضاسی ارطغرل سنجاغنك مركز قضاسی اولوب، كوپلی، بازارجق. كول بازاری، یار حصار، لفكه اسملریله ٥ ناحیه و ١٧٥ قریه‌دن مركبدر. اهالیسی ٥٢٠٠٠ مقدارینه قریب اولوب. قسم كلیسی مسلمدر. خرستیانلری ارمنی وروم عد اولنیورسه‌ده، بونلردخی لسان ترکی ایله متكلم‌درلر. اراضیسی پك منبت اولمیوب اكثر طرفلری طاشلق ایسه‌ده، میشه آغاجلرینی حاوی اورمانلری وزیتون ودود آغاجلری دخی چوقدر. باشلیجه حاصلاتی ایپك اولوب، كرك مركزده وكرك قضانك سائر طرفلرنده بر چوق ایپك فابریقه‌لری واپكدن قاش وچارشف وسائره اعمالنه مخصوص دستكاهلری واردر. درون قضاده ٢٠٢ جامع ومسجد، ٨ مدرسه، ٧ تكیه، ١٣ كلیسا، ١٩٦ مكتب، ١٠ خان و٦٢٥ دكان موجوددر.

بیلیتون (Billiton) آسیا جزایرندن اولوب، بورنئونك جنوب غربی كوشه‌سیله سومانره‌نك جنوب شرق كوشه‌سی آره‌سنده واقع (بانقه) جزیره‌سنك شرقنده اولدرق، ٢°٣٠′ ایله ٣°١٧′ عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اولور، واورته‌سی ١٠٥°٤٠′ طول شرقیده واقعدر. قیالق ومرجاندن متشكل بر طاقم صیغلر وآطه‌لرله محاط اولوب، اراضیسی آز عارضه‌لیدر. یالكز وسطلرنده ٦٠٠ متره ارتفاعنده ایكی طاغی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ٦٥٥٢ مربع كیلومتره اولوب، ١٢٥٠٠ قدر اهالیسی واردر، كه قسم اعظمی ملایو واصل یرلیدن مركب اولوب، اكثری مسلمدر. برمقدار چینلی دخی واردر. اورمانلری وكراسته جیلق ومرانغوزلقده مستعمل اشجاری چوقدر. قلای ودمیر معدنلری دخی واردر. بر حكومت اسلامیه‌نك تحت اداره‌سنده اولوب، اسماً ورسماً فلمنكه تابعدر.

بینا (میرزا صدر كیلانی) ایران شعراسندن اولوب، شو بیت جله اشعارندندر:

كر مرد رهی جز ره بیچون نروی
از جادهٔ حق بكفر وافسون نروی

بیناب ایرانك آذربیجان خطه‌سنده، مراغه ایالتنده، تبریزك ٩٠ كیلومتره جنوب غربیسنده وارمیه كولنك ساحل شرقیسندن ١٥ كیلومترهلك مسافه‌ده واقع برقصبه اولوب، ١٠٠٠٠ قدر اهالیسی، كوزل باغ وباغچه‌لری وصاغلام هواسی واردر.

بین السورین خلافت عباسیه زماننده بغدادك كرخ قسمنده كی محله‌لردن اولوب، ابنیه‌واسواقنك كوزللكیله وآل بویهدن بهاءالدولهنك وزیری ابو نصر سابورین اردشیرك بناكرده‌سی اولان مشهور بر كتبخانه‌سیله شهرت بولمشدر. پك قیمتدار كتبی حاوی اولان بو كتبخانه ٤٤٧ تاریخنده سلجوقیلردن طغرل بكك بغداده دخولنده وقوع بولان حریقده یانمشدر.

بین القصرین بغدادك شرق جهتنده باب‌الطاق قربنده بر بیوك محله اولدیغی كبی، قاهره‌ده‌دخی بو اسمله برمحه‌وارایدی، كه

شهرك اورته‌سنده اولوب، بعده (سوق‌الصیاریف) یعنی صرافلر چارشیسی اولمشدی.

بین النهرین دجله‌نك شرق جهتنده اولەرق برى بغدادك وديكرى موصلك قربنده بواسمله ایکی ناحیه وار ایدی.

بینتانغ ملاقه شبه‌جزیره‌سنك منتهای جنوبی قارشیسنده برآطه اولوب، طول وعرضی ۵۰ کیلومتره قدردر. برطاق کوچك آطەلر وصیغارله محاطدر. اراضیسی منبت اولوب، بوبر وسائر محصولاتی وآلتون توزی واردر. اهالیسی ۲۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، دین اسلامله متدیندرلر. (لینغا) حاکمنه تابع اولوب، رسماً فلمنك دولتنی طانیورلر.

بینش (جعفر بیك) کشمیر شعراسندن اولوب، اشعاری غایت لطیف ومعتبردر. اورنك زیب زمانده جهان آباددە یاشامش، واون برنجی قرن هجری اواخرنده وفات ایتمشدر. مرتب دیوانی وبر مثنویسی واردر. شویت جملۀ اشعارندندر:

تا براهت یکجهت سازم فغان خویشرا
چون جرس بادل یکی کردم زبان خویشرا

بینش (سید مرتضی) هندستان شعراسندن اولوب، عن اصل مشهد ساداتدن اولدیغی حالده، جدی هندستانك دکن قطعه‌سنه هجرت ایتمش اولمله، مدراسده نشئت، و ۱۲۲۶ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. شویت جملۀ اشعار معتبرارندندر:

عکس زلف افکنده در چشم ترم دل میکشد
همچو ماهی کیر دریا طرفه طرح دام ریخت

بینگن (Bingen) آلمانیانك (هس‌دارمستاد) بیوك دوقدلغنده، (رین) ایرماغیله (ناحه) نهرینك محل تلاقیسنده و (ماینسه) نك ۲۵ کیلومتره غربنده برقصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی وقربنده رینك برشلاله‌سی وبر اسکی قلعه خرابه‌سی واردر.

بینون بمنده صنعا قربنده مشهور بر قلعه اولوب، روایته کوره، وقت سعادتدن اول یمنی ضبط ایدن حبشلیلر طرفندن تخریب اولنمشدر.

بیونه عن ایله محرین وبر روایته‌ده یمنله عمان آره‌سنده بردر.

بینیون (Bignon) فرانسه علماسندن اولوب، اون یاشنده ایکن کتاب تألیف ایتمش اولمغله شهرت بولمشدر. ۱۵۸۹ ده طوغوب ۱۶۵۶ ده وفات ایتمشدر.

بیوار غزنه، هرات، مرورود وغور آره‌سنده واقع (غرشستان) خطه‌سنك مرکزی بر قصبه اولدیغنی یاقوت حموی ذکر ایدیور.

بیوت (Biot) فرانسه‌نك مشاهیر علماسندن اولوب، ۱۷۷۴ ده طوغمش، و ۱۸۶۲ ده وفات ایتمشدر. فن بصرو علم نجومله حکمت طبیعیه وفنون سائره‌یه متعلق برچوق اثرلر یازمش، وبعض کشفیات وتحقیقات فنیه‌ده (کی‌لوساق) و (آراغو) کبی مشاهیره رفاقت ایتمشدر. — اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، چین لسانی حقنده بعض کتابلر یازمشدر.

بیوتیا (Beotie, Bœotia) یونان قدیمك بر خطه‌سی اولوب، شمالاً لوقریده، شمال غربی جهتندن وغرباً فوکیده خطه‌لریله، جنوباً قورینته کورفزی ومغاریده ایله آتیقه خطه‌لریله، شرقاً اغریبوز کوزفزیله محاط ومحدود ایدی. مرکزی (تبه) شهیری ایدی. بوخطه‌نك قسم شمالیسی طاغلق وصوئوق اولوب، قوهٔ انباتیه‌سی پك آزدر. قسم جنوبیسی ایسه دها معتدل اولوب، بعض میوه‌لر وکوزل شراب حاصل اولیورسه‌ده، هوایی آغردر. اساطیر یونانیه‌ده مشهور اولان (الیقون) ایله (کیتیرون) طاغلری وآسوب، پرمس وکفیس نهرلری و (کفالیس) ایله (هیلیکه) کوللری بو خطه‌ده‌در. اسکی بیوتیالیلر ابتدا چوبانلقله مشغول اولوب، بو مناسبتله بوخطه‌یه دخی «صیغیر تماجلق» دیمك اولان بواسم ویرلمشدی. آتنه‌لیلر بونلره اسناد غباوت ایدرلردیسه‌ده، ایچلرندن هسیود، پلوتارق وپیندارکی برچوق مشاهیر ظهور ایتمشدر. اول امرده (آتیقه) خطه‌سیله براولوب، پلاسجلر ایله مسکون ایدی. قادموسلك معینده‌اولان فنیکه‌لیلرك یونانه هجرتندن صکره، مرکزی (تبه) شهری اولمق اوزره، آریجه برحکمدارلق حالنه کچوب، میلاددن ۱۲ قرن اول حکمدارلق الغا اولندرق، بر جماهیر متفقه صورتنده اداره اولنمغه باشلامشیدی. اسیارتهلیلرله آتنه‌لیلر آره‌سنده کی محاربه مشهوره‌ده بیوتیالیلر اسپارتهلیلره یاردیم ایتمشلرسه‌ده، کندیلری

دخی اسپارتهلیلرك یدضبطنه کچوب، بعده استرداد استقلال ایتمش، وبرآملق (تبه) شهری بتون یونان حکومتنك مرکز عمومیسی حکمنه کچمش ایسه ده، مؤخراً تدنیه یوزطوتمش؛ ونهایت اسکندر طرفندن تخریب اولنمشدر. اووقتدن بری بیوتیانك براهمیت تاریخیه‌سی اولمیوب، اداره عثمانیه زماننده لیوادیا یعنی زیتون ایالتنه ملحق بولنمش؛ و یونانك استقلالندن صکره (آتیقه) خطه‌سیله برابر برایالت اتخاذ اولنمشدر. که ایالت مذکورهنك (تبه) و (لیوادیا) قضالرینی تشکیل ایدیور. [«آتیق» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیورن (Biorn) بو اسمله اسوجده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی (رانبارلود بورق) ك اوغلیدر، و ۸۶۰ تاریخ میلادیسندن ۸۸۰ تاریخنه‌دك حکم سوروب، فرانسه وانکلتره‌یه بعض آقینلر اجرا ایتمش، و مملکتنده خرستیانلغك نشرینه مساعده ایلمشدر. — ایکنجیسی ۸۷۳دن ۸۸۳ تاریخنه‌دك حکومت سوروب، فرانسه‌یه واقع برسفرنده قتل اولنمشدر.

بیورنباره مصرده دمیاط قرینده واشموم نهری اوزرنده برکوچك قصبه اولدیغی «معجم البلدان» ده مسطوردر.

بیوك آطه (Bringhipo یاخود Il du Prince) درسعادت جوارنده مرمره دکیزنده ومالتپه قارشیسنده واقع آطهلرك اك بیوك واك معموری اولوب، طوغریدن طوغری‌یه شهر امانتنه ملحق آطهلر قائقهاملغنك مرکزیدر. شمالدن جنوبه اولان طولی ۵ ، شرقدن غربه اولان عرضی ۳ کیلومتره قدر اولوب، آناطولی ساحلندن ٤ کیلومتره آچیقدهدر. قصبه‌آطهنك ساحل شرقیسنده اولوب، کوزل اثیه‌یی، مفرح کوشکلری و معتدد مسافر خانه وغازینوسی واردر. آطهنك اطرافنده کوزل برآرابه‌یولی یاپلمشدر. آطهنك اوستی چاملرله مستور اولوب، هوایی پك لطیف وصاغلامدر. ایکی تپه‌سی اولوب، اك مرتفعنك اوستنده (آی یانی) اسمیله بر روم مناستری بولنیور، که نظارتنك کوزللکیله مشهوردر.

بیوك چکمجه [«چکمجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیوك دره استانبول بوغازیلك روم ایلی ساحلنده وقره دکیز بوغازی قرینده بیوك برقریه اولوب، درسعادت لیمانتك ۱۵ کیلومتره قدر شمال شرقیسنده، کیرچ برونی کورفزیله صاری یار آرهسنده وبکبقوزل قارشیسنده واقعدر. یاندن بردره آقغله بواسمله تسمیه اولنوب، اسم قدیمی (باتیر یاقس) یعنی «درین دره» در. الیوم رومللر عندنده اسم حاضرینك ترجمه‌سی اولان (مغاروما) اسمیله معروفدر. کوزل یالی وکوشکلری، بعض سفارتلرك صیفیه‌لرینی ورقاچ مسافر خانه‌یی حاوی اولوب، اثیه‌سی کوزل ودکیز بوینجه اوزاناں ریحتی مکملدر. قرینده مسیره اتخاذ اولنان فندیق صوبی، کستانه صوبی وچیرچیر صوبی بولنیور.

بیوك مندرس [«مندرس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

بیون (Bion) بو اسمله یونان قدیمك ایکی شاعری اولوب، برنجیسی عن اصل ازمیرلی اولدیغی حالده، قبل المیلاد ۲۹۰ تاریخلرنده سیچیلیاده یاشامشدر. اشعار ومنظومه‌لرینك بعضلری بولنوب، نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی شاعر وهجوله مشغول اولغله برابر حکمای کلبیوندن اولوب، عن اصل اسکیتیانك (اولبیا) شهرندن ایدی. اعتقاداته قارشی دخی هجو سویلدیکندن، دینسزلکله‌اتهام اولنمشدر. قبل المیلاد ۲٤۱ تاریخنده، پك پاشالی اولدیغی حالده، وفات ایتمشدر. اشعارندن یالکز بعض قطعه‌لر بولنه‌بلمشدر.

بیهار یاخود بهار (Bihar) مجارستانده اردلك غرب جهتنده برایالت اولوب، مرکزی (غروس واردین) شهریدر. ایالتنك اهالیسی ۵۵۵۰۰۰ کشیدن عبارتدر. قسم شرقیسی طاغلق وقسم غربیسی بظاقلق اولوب، ذی قیمت معدنلری وکوزل مرمری دخی واردر.

بیهس (ابوشجاع صهیب بن عامر الجرمی القضاعی) مشاهیر شعرا وشجعان عربدن اولوب، قبیله‌سیله شامده یاشامش، وملوك امویه‌دن عبدالملك بن مروان وبرادری محمده انتساب ایتمشیدی. قبیله‌سندن (صفراء) اسمنده برقیزه اولان معاشقه‌سیله شهرت بولمشدر. شو برایکی بیت مرقومه حقنده سویلدیکی اشعارندندر:

سقی دمنة صفراء کانت تحلها
بنوه الثریا طلها وذهابها
اصاب علیها کل اسحم هاطل
ولازل مخضراً مریعاً جنابها

— بو اسمده فزاره قبیله‌سندن بری دخی اولوب، حقیله ومع هذا حاضر جوابلغیله مشهوردر.

بیهق { نیسابور قربنده بیوك برناحیه اولوب، نیسابور ایله قومس وجوین آره‌سنده واقع، ویاقوت حموینك روایتنه کوره، طول وعرضی تقریباً ۲۵ فرسخ اولدیغی حالده، ۳۲۱ قریه وقصبه‌یی جامع ایدی. مرکزی (خسروجرد) قصبه‌سی ایدی. بوناحیه‌دن پك چوق علما وفقها وادبا وسائر مشاهیر ظهور ایدوب، الك مشهورلری ابوبکر بیهقی‌در.

بیقلی علی پاشا { عصر سلطان عثمان خان ثالثده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب. ایستانبوللیدر. حسن صوته مالك اولمغله، دارالسعاده اغاسی بشیر اغایه مؤذن اولمش؛ وبعده سلطان محمود خان اولك خدمتنه کیروب، چوقه‌دار ورکابدار اولدقدن صکره، ۱۱٦٤ تاریخنده سلحدار شهریاری اولمشیدی. ۱۱٦۸ده حکیم زاده علی پاشانك عزلنده صدارته کچمسنه لحیه‌سزلکی مانع اولوب، وزارت، تبه‌سیله توقیعی دیوان همایون اولمش؛ واوچ آی صکره نائلی عبدالله پاشا یرینه مسند صدارته نصب اولنمشدر. ایکی آی ایله اوچ کون مقام صدارته قالدقدن صکره، افعال وحرکات ناسزاسندن طولایی، عزل، وقپو آره‌سنه حبس اولنه‌رق، ایرتسی کون اعدام اولنمشدر. اسکداره سید احمد دره‌سنده مدفوندر.

بیقلی محمد پاشا { یاوز سلطان سلیم خان حضرتلرینك شجعان رجالندن اولوب. بایوردك فتحنده کوسترديکی غیرت وصداقت اوزرینه، ۹۲۰ه ارزنجان والیلکنه نصب؛ اولنه‌رق، طرزون وسیواس دخی تحت اداره‌سنه ویرلمشیدی. بعده ادریس بتلیسینك دخی یاردیمیله دیار بکر، ماردین، موصل وسائر جزیره وکردستان جهتلرینی کاملاً فتح، وقره‌خانی مغلوب ایده‌رك، اوجهتجه ممالك عثمانیه‌نك خیلی توسیعنه موفق اولمشیدی.

بیقلی مصطفی پاشا { سلطان احمد خان ثانی دورنده مسند صدارته نائل اولان وزرادن اولوب، بوز اوقلیدر. سرای همایوندن یتیشمه اولوب. سلحدارلقدن صکره سلطان محمد خان رابع دورنده ۱۰۵۹ تاریخنده قپودان پاشالقله کریده کوندرلمش، وینه اوسنه عزل اولنه‌رق، بعده کنغری جهتنده ظهور ایدن فتنه‌یی دفع ایتمك اوزره، سردارلقله آناطولی‌یه اعزام اولنمشیدی. ۱۱۰۱ده شام و۱۱۰۲ده طرابلس والیسی اولوب، ۱۱۰۳ده درسعادته جلبله، رکاب همایون قائمقاملغنه نصب، و۱۱۰٤ رجبنده مقام صدارته تعیین اولنه‌رق، اردله متهیٔ عزیمت اولدیغی حالده، بلغرادك دشمن طرفندن محاصره اولنمسی اوزرینه، اوطرفه عزیمتله، شهر مذکوری تخلیص ایتدکدن صکره، عودتنده ۱۱۰۵ سنه‌سی رجبنده عزل اولنه‌رق، طرابلس والیلکیله تبعید، و بعده تکرار احضار و حبس اولنه‌رق، نقود واشیاسی بعد المصادره، طرابلسه اعاده اولنمشیدی. ۱۱۰۹ه تکرار درسعادته جلبله، رکاب همایون قائمقاملغنه نصب اولنه‌رق، ۱۱۱۰ده ادرنه‌ده وفات ایتمکله، اوچ شرفه‌لی جامع حولیسنده دفن اولنمشدر. صیدوشکاره مائل اولوب، حسن اخلاقه مالك ایدیسه‌ده، درایتی متوسط حالده ایدی.

پابنه { یاخود پنه (Pabna) هندستانك بنگاله خطه‌سنده، کنك ایرماغنك ۸ کیلومتره شمالنده، ″۳۰ ′۰ °۲۴ عرض شمالی ایله ′۵۷ °۸۶ ″۲۳ طول شرقیده واقع برقصبه اولوب، ۱۵۲۶۵ اهالیسی واردر، که نصفندن زیاده‌سی مسلمدر.

پابیانیچه { (Pabianice) لهستانك (پیوتر- قوف) ایلنده و (اودر) ایرماغنه تابع (دوربنسقه) چایی اوزرنده برقصبه اولوب، ۱۱۸۹۵ اهالیسی و ایپیکخانه‌لریله سائر فابریقه‌لری واردر. اهالیسنك قسم اعظمی آلمانلردر.

پاپا { (Pape) قتولیکلرك ریئس روحانیسنه ویریلن اسم اولوب، حضرت عیسانك وکیلی عد اولنان حواریوندن پتروسك خلیفه‌سی مقامنده‌در. پتروس رومایی مرکز اتخاذ ایتمش اولدیغندن. پاپالر دخی رومادە اقامت ایدوب، ۷۲۶ تاریخ میلادیسندەدك یالکز ریاست روحانیه‌یی حائز اولدقلری حالده، تاریخ مذکورده روما وبعده دیکر بعض یرلر دخی کندیلریه ترك اولنغله، برحکومت جسمانیه دخی اکتساب ایتمشلردر. قسطنطینیه‌نك روما ایمپراطورلری طرفندن پایتخت اتخاذ ایدیلمکین بتون خرستیانلرك ریئسی پاپا اولوب، بعده ایمپراطورلر قسطنطینیه طریقه دخی خیلی قوت ونفوذ ویرمشلر، و طریقه استدا پایه تابع بولنمشلرایسه‌ده، مرور زمانله مساوات دعواسنه قالقیشملریله، شرق وغرب کلیسالری آیریلوب. پاپالر یالکز قتولیکلرك ریئسلری قالمشلردر. قرون وسطاده پاپالر آوروپاده بیوك برحکم ونفوذ قزاوب، مذهبه تعلق ایدن حرکتلر بر سبله حکمدارلرك حرکتلرینه قدر قاریشمشلر: وبو مداخلەدن برچوق منازعات ظهور ایدوب، بعض دفعه آلمانیا ایمپراطورلری وسائر قوتلی حکمدارلر پاپایی تبدیل وبشقه‌سی نصب ایتمشلردر. عام اسلام ایله اوروپالیلر آره‌سنده اوقدر قانلر دوکلمسنی ایجاب ایدن اهل صلیب سفرلری دخی پاپالرك نظارتی تحتنده واونلرك تشویقیله ترتیب اولنوردی. ۱۳۰۹ تاریخ میلادیسنده پاپا بشنجی، (قیمان) رومایی ترکه مجبور اولوب، فرانسه‌ده (آوینیون) شهرینی مرکز اتخاذ ایتمش، و۱۳۷۷ تاریخنه‌دك خلفلری اوراده اقامت ایتدکدن صکره، تاریخ مذکورده پاپا اون برنجی (غرغوآر) مرکزینی یینه رومایه نقل ایلمش ایسه‌ده، بونك وفاتنده آوینیونده دخی بر پاپا انتخاب اولنوب، بوشهرك پاپالریله روما پاپالری آره‌سنده ۷۱ سنه دوام ایدن برمنازعهٔ عظیمه ظهور ایتمشیدی. اوصره‌لرده برچوق مذاهب جدیده صاحبلری ظهور ایدوب، نهایت اون آلتنجی قرن میلادیده لوتر، قالوین وسائر پروتستان موجدلرینك ظهوریله، انکلتره وآلمانیانك قسم اعظمیله اسقاندیناویا والحاصل آوروپانك غرب شمالی قسمی بومذهبه تابع اولوب، پاپالرك حکم ونفوذی کیتدکجه آزالمغه باشلامشدر. ۱۸۷۰ تاریخنده ایتالیا دولتنك رومایی پایتخت اتخاذ ایتمسیله، پاپالر حکومت جسمانیه‌لرینی بسبتون غائب ایتمشلردر. الك اول پاپالق ایدنلر خرستیانلغك نشرینه چالیشوب، بعضلری بو اغوره فدای جان ایتدکلرندن، خرستیانلر عندنده اعزه‌دن معدود اولمشدر، (سنت) عوانیله یاد اولنورلر. پاپا قاردینالردن متشکل بر مجلس عمومی طرفندن و قاردیناللرك ایچندن انتخاب اولنوب، اکثری ایتالیان جنسیتنه منسوب ایسه‌لرده، ۱۴ فرانسز، ۷ آلمان، ۱۲ اسپانیول، ۲ ساووآلی، ۱ پورتکیزلی و ۱ فلمنکلی پاپا دخی کلمشدر. ۱۶ نجی قرن میلادیدن بری دائما ایتالیان قاردیناللرك ایچندن انتخاب اولنورلر. ۸۸۴ تاریخندن بری پاپالغه انتخاب اولنانلر اسملرینی دکیشدروب، بر یکی اسم آلیرلر. آیری آیری ایکی پاپا انتخاب اولندقلری وقت حقسز اولانه (آنتی پاپا) دیرلر، که بونلر زیرده کی

جدولده (مدعی) اسمیله اشارت اولنمشلردر. ابتدادن شمدیه قدر پاپالق مسندینه قعود ایدن پاپالرك اسامیسیله تاریخ انتخابلری بروجه زیردر:

حواریوندن پطروس	٣٤	
سنت لین	٦٦	
» قلت	٧٨	
» قلمان اول	٩١	
» اواریست	١٠٠	
» آلکساندر	١٠٩	
» سیکست اول	١١٩	
» تلسفور	١٢٧	
» هیجن	١٣٩	
» پی اول	١٤٢	
» آنیست	١٥٧	
» سوتیر	١٦٨	
» الفتر	١٧٧	
» ویقتور اول	١٩٣	
» زفرین	٢٠٢	
» قالیکست اول	٢١٩	
» اوربان اول	٢٢٣	
» پونتیان	٢٣٠	
» آنتر	٢٣٥	
» فابیان	٢٣٦	
» قورتیل	٢٥١	
» نووآتیان (مدعی)	٢٥١	
» لوس اول	٢٥٢	
» انیان اول	٢٥٣	
» سیکست ثانی	٢٥٧	
» دنیس	٢٥٩	
» فلیکس اول	٢٦٩	
» اوتیخیان	٢٧٥	
» قایوس	٢٨٣	
» مارسلن	٢٩٦	
فترت عن ٣٠٤ الی	٣٠٨	
» مارسل	٣٠٨	
» اوسب	٣١٠	
» ملکیاد	٣١١	
» سیلوستر اول	٣١٤	
» مارق	٣٣٦	
» یولیوس اول	٣٣٧	
» لیبر	٣٥٢	
ایکنجی فلیکس	٣٥٥	
» لیبر (ثانیا)	٣٥٨	
» واماس	٣٦٦	
اورسین (مدعی)	٣٦٦	
» سیریس	٣٨٤	
» آناستاس	٣٩٨	
» اینوسان اول	٤٠٢	
» زوزیم	٤١٧	
» بونیفاس اول	٤١٨	
» سلستین اول	٤٢٢	
» سیکست ثالث	٤٣٢	
» لیون (بیوك)	٤٤٠	
» هیلر	٤٦١	
» سمیلیس	٤٦٨	
» فلیکس ثالث	٤٨٣	
» جلاس	٤٩٢	
» آناستاس ثانی	٤٩٦	
سیمق	٤٩٨	
لوران (مدعی)	٤٩٨	
هورمیداس	٥١٤	
برنجی ژان	٥٢٣	
دردنجی فلیکس	٥٢٦	
ایکنجی بونیفاس	٥٣٠	
ایکنجی ژان (مرکور)	٥٣٣	
برنجی آغاپت	٥٣٥	
سیلور	٥٣٦	
ویجیل	٥٣٧	
برنجی پلاج	٥٥٥	
اوچنجی ژان	٥٦٠	
برنجی بنوآ	٥٧٤	
ایکنجی پلاج	٥٧٨	
سنت غرغوآر (بیوك)	٥٩٠	
ساباینیان	٦٠٤	
اوچنجی بونیفاس	٦٠٧	
دردنجی بونیفاس	٦٠٨	
سنت دیودوته	٦١٥	
بشنجی بونیفاس	٦١٨	
برنجی هونوره	٦٢٥	
سورین	٦٤٠	
دردنجی ژان	٦٤٠	
تئودور	٦٤٢	
سنت مارتین اول	٦٤٩	
سنت اوجن اول	٦٥٤	
ویتالیان	٦٥٧	
آدئودات	٦٧٢	
برنجی دومنوس	٦٧٦	
آغاتون	٦٧٨	
سنت لیون ثانی	٦٨٢	
ایکنجی بنوآ	٦٨٤	
بشنجی ژان	٦٨٥	
پیر / تئودور (مدعی)	٦٨٥	
قونون	٦٨٦	
برنجی سرجیوس	٦٨٧	
تئودور / پاسقال (مدعی)	٦٨٧	
آلتنجی ژان	٧٠١	
یدنجی ژان	٧٠٥	
سیسینیوس	٧٠٨	
قسطنطین	٧٠٨	
سنت غرغوآر ثانی	٧١٥	
اوچنجی غرغوآر	٧٣١	
زاقریا	٧٤١	
اتیان	٧٥٢	
ایکنجی اتیان	٧٥٢	
سنت پاولوس اول	٧٥٧	
تیوفیلاقت / قسطنطین / فلیب (مدعی)	٧٥٧	
اوچنجی اتیان	٧٦٨	
قسطنطین (مدعی)	»	
برنجی آندریان	٧٧٢	
سنت لیون ثالث	٧٩٥	
دردنجی اتیان	٨٦٦	
سنت پاسقال اول	٨١٧	
ایکنجی اوجن	٨٢٤	
زیزین (مدعی)	»	
والنتین	٨٢٧	
دردنجی غرغوآر	٨٢٧	
ایکنجی سرجیوس	٨٤٤	
دردنجی لیون	٨٤٧	
اوچنجی بنوآ	٨٥٥	
آناستاس (مدعی)	»	
سنت نیقولاس اول	٨٥٨	
ایکنجی آدریان	٨٦٧	
سکزنجی ژان	٨٧٢	
ایکنجی مارتن	٨٨٢	
اوچنجی آدریان	٨٨٤	
بشنجی اتیان	٨٨٥	
فورموز	٨٩١	
سرجیوس (مدعی)	»	
آلتنجی بونیفاس	٨٩٦	
آلتنجی اتیان	٨٩٦	
رومان	٨٩٧	
ایکنجی تئودور	٨٩٨	
طقوزنجی ژان	٨٩٨	
دردنجی بنوآ	٩٠٠	
بشنجی لیون	٩٠٣	
قریستوف	٩٠٣	
اوچنجی سرجیوس	٩٠٤	
اوچنجی آناستاس	٩١١	
لاندرن	٩١٣	
ونجی ژان	٩١٤	
آلتنجی لیون	٩٢٨	
یدنجی اتیان	٩٢٩	
اون برنجی ژان	٩٣١	
یدنجی لیون	٩٣٦	
سکزنجی اتیان	٩٣٩	
اوچنجی مارتن	٩٤٢	
ایکنجی آغاپت	٩٤٦	
اون ایکنجی ژان	٩٥٦	
سکزنجی لیون	٩٦٣	
بشنجی بنوآ	٩٦٤	
اون اوچنجی ژان	٩٦٥	
آلتنجی بنوآ	٩٦٢	
یدنجی بونیفاس (مدعی)	»	
ایکنجی دومنوس	٩٧٤	
یدنجی بنوآ	٩٧٥	
اون دردنجی ژان	٩٨٣	
یدنجی بونیفاس (ثانیا)	٩٧٥	
اون بشنجی ژان	٩٨٥	
اون آلتنجی ژان	٩٨٦	
بشنجی غرغوآر	٩٩٦	
اون آلتنجی ژان (ثانیا مدعی)	٩٩٧	
ایکنجی سیلوستر	٩٩٩	
اون یدنجی ژان	١٠٠٥	
اون سکزنجی ژان	١٠٠٥	
دردنجی سرجیوس	١٠٠٩	
سکزنجی بنوآ (مدعی)	١٠١٢	
اون طقوزنجی ژان	١٠٢٤	
طقوزنجی بنوآ	١٠٣٣	
سیلوستر / یکرمنجی ژان (مدعی)	»	
آلتنجی غرغوآر	١٠٤٤	
ایکنجی قلمان	١٠٤٦	
ایکنجی داماس	٠٤٨	
سنت لیون تاسع	١٠٤٩	
ایکنجی ویقتور	١٠٥٥	
طقوزنجی اتیان	١٠٥٧	
اونثنجی بنوآ (مدعی)	»	
ایکنجی نیقولاس	١٠٥٨	
ایکنجی آلکساندر	١٠٦١	
ایکنجی هونوره (مدعی)	»	
یدنجی غرغوآر	١٠٧٣	
اوچنجی قلمان (مدعی)	١٠٨٠	
اوچنجی ویقتور	١٠٨٦	
ایکنجی اربان	١٠٧٨	
ایکنجی پاسقال	١٠٩٩	
آلبرت / تئودور یق (مدعی)	»	
ایکنجی جلاس	١١١٨	
موریس بوردن (مدعی)	»	
ایکنجی قالیکست	١١١٩	
ایکنجی هونوره	١١٢٤	
اوچنجی قالیکست (مدعی)	»	
ایکنجی ابنوسان	١١٣٠	
آنالکت / ویقتور (مدعی)	»	
ایکنجی سلستین	١١٤٣	
ایکنجی لوس	١١٤٤	
اوچنجی اوجن	١١٤٥	
دردنجی آناستاس	١١٥٣	
دردنجی آدریان	١١٥٤	
اوچنجی آلکساندر	١١٥٩	
دردنجی ویقتور / اوچنجی پاسقال / قالیکست / اینوسان (مدعی)	»	
اوچنجی لوس	١١٨١	
اوچنجی اوربان	١١٨٥	
سکزنجی غرغوآر	١١٨٧	

اوچنجی قلمان	۱۱۸۷
اوچنجی سلستین	۱۱۹۱
اوچنجی اینوسان	۱۱۹۸
اوچنجی هونوره	۱۲۱۶
اوچنجی غرغوآر	۱۲۲۷
دردنجی سلستین	۱۲۴۱
دردنجی اینوسان	۱۲۴۳
دردنجی اسکندر	۱۲۵۴
دردنجی اوربان	۱۲۶۱
دردنجی قلمان	۱۲۶۵
اونجی غرغوآر	۱۲۷۱
بشنجی اینوسان	۱۲۷۶
بشنجی آدریان	۱۲۷۶
یکری برنجی ژان	۱۲۷۶
اوچنجی نیقولاس	۱۲۷۷
دردنجی مارتین	۱۲۸۱
دردنجی هونوره	۱۲۸۵
دردنجی نیقولاس	۱۲۸۸
بشنجی سلستین	۱۲۹۴
سکزنجی بونیفاس	۱۲۹۴
سنه بتوآحادی‌عشر (آوینیونده)	۱۳۰۳
بشنجی قلمان	۱۳۰۵
یکرمی یکنجی ژان	۱۳۱۶
پیر دوقورنیر (مدعی)	»
اون ایکنجی بنوآ	۱۳۳۴
آلتنجی قلمان	۱۳۴۲
آلتنجی اینوسان	۱۳۵۲
بشنجی اوربان	۱۳۶۲
اون برنجی غرغوآر (اوه ماده)	۱۳۷۰
اون برنجی غرغوآر	۱۳۷۷
آلتنجی اوربان	۱۳۷۸
یدنجی قلمان آوینیونده)	۱۳۷۸
طقوزنجی بونیفاس (اوماده)	۱۳۸۹
اون اوچنجی بنوآ (آوینیونده)	۱۳۹۴
یدنجی بنوسان (روماده)	۱۴۰۴
اون ایکنجی غرغوآر	۱۴۰۶
بشنجی اسکساندر	۱۴۰۹
یکرمی اوچنجی ژان	۱۴۱۰
بشنجی مارتین	۱۴۱۷
یدنجی قلمان آوینیونده مدعی)	۱۴۲۴
یدنجی اوجن (روماده)	۱۴۳۱
بشنجی فلکس (پاله‌ده)	۱۴۳۹
بشنجی نیقولاس (روماده)	۱۴۴۹
اوچنجی قالیکست	۱۴۵۵
ایکنجی پی	۱۴۵۸
ایکنجی پاولو	۱۴۶۴
دردنجی سیکست	۱۴۷۱
سکزنجی اینوسان	۱۴۸۴
آلتنجی اسکساندر	۱۴۹۲
اوچنجی پی	۱۵۰۳
ایکنجی یولیوس	۱۵۰۳
اونبنجی لیون	۱۵۱۳
التنجی آدریان	۱۵۲۲
یدنجی قلمان	۱۵۲۳
اوچنجی پاولو	۱۵۳۴
اوچنجی یولیوس	۱۵۵۰
ایکنجی مارسل	۱۵۵۵
دردنجی پاولو	۱۵۵۵
دردنجی پی	۱۵۵۹
بشنجی پی	۱۵۶۵
اون اوچنجی غرغوآر	۱۵۷۲
بشنجی سیکست	۱۵۸۵
یدنجی اوربان	۱۵۹۰
اون دردنجی غرغوآر	۱۵۹۰
طقوزنجی اینوسان	۱۵۹۱
سکزنجی قلمان	۱۵۹۲
اون برنجی لیون	۱۶۰۵
بشنجی پاولو	۱۶۰۵
اون بشنجی غرغوآر	۱۶۲۱
سکزنجی اوربان	۱۶۲۳
اونبنجی اینوسان	۱۶۴۴
یدنجی آلکساندر	۱۶۵۵
طقوزنجی قلمان	۱۶۶۷
اونبنجی قلمان	۱۶۷۰
اون برنجی اینوسان	۱۶۷۶
سکزنجی آلکساندر	۱۶۸۹
اون ایکنجی اینوسان	۱۶۹۱
اون برنجی قلمان	۱۷۰۰
اون اوچنجی اینوسان	۱۷۲۱
اون اوچنجی بنوآ	۱۷۲۴
اون ایکنجی قلمان	۱۷۳۰
اون دردنجی بنوآ	۱۷۴۰
اون اوچنجی قلمان	۱۷۵۸
اون دردنجی قلمان	۱۷۶۹
آلتنجی پی	۱۷۷۵
یدنجی پی	۱۸۰۰
اون ایکنجی لیون	۱۸۲۳
سکزنجی پی	۱۸۲۹
اون آلتنجی غرغوآر	۱۸۳۱
طقوزنجی پی	۱۸۴۶
اون اوچنجی لیون	۱۷۷۷

پاپا برونی { (Cap Papa) مورەنك شمال غربیسنده وپاراس کورفزینك مدخلنده بر بروندر.

پاپاس دره‌سی { ادرند ولاینك قرق کلیسا سجاغنده بر کوچك دره.

درکه شرقی روم ایلی حد دی قریندە استرانجه طاغلرندن نبعاناه، قره دکیزه منصب اولور.

پاپاس کوپی { شرقی روم ایلیده طونجه‌نك صول طرفنده وبونهره منصب اولان برچایك کنارنده واقع بیوك برقریه‌در.

پاپاسلی { شرقی روم ایلیده فلبه‌نك ۲۵ کیلومتره شرقنده ودمیر یول خطی اوزرنده بربیوك قریه‌در.

پاپن { (Papin) فرانسه‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، حکمت طبیعیه وجراقلقان وسائر فنون حقنده بر چوق تألیفات یازمشدر. پروتستان اولمق مناسبتیله، فرانسه‌یی ترك ایتمکه مجبور اولوب، انکلتره‌یه کیتمش، وحرمته نائل اولوب، بعده آلمانیایه کیدەرك، بعض دارالفنونلرده معلملك ایتمشدر. ۱۶۴۷ده طوغوب، ۱۷۱۴ده وفات ایتمشدر.

پاپو { یاخود پاپوآ (Papous, Papouas) نوع بشرك آیریجه بر عرقیدر. که بحر محیط کبیرده باشلیجه یکی کینه جزیره کبیره‌سنده بولنوب، بوجزیره‌نك شرق وشرق جنوبی جهتنده اولان یکی تانیه، یکی ایرلانده، سالومون، سانته قروز، یکی قالدونیه وفیجی آطه‌لرنده ویکی کینه‌نك غرب جهتنده اولان ملوك جزایرینك دخی بعضیسنده ملایی وملانسیا ایله‌پولنیسیا عرقلریله آزچوق مخلوط اولەرق بولنیور. بونلرك جلدی عمومیت اوزره چقولاته رنکنده اولوب، بعضلرنده صاریيه تقرب ایده‌جك درجه‌ده آچیق، وبعضلرنده عادتا سیاه دینه‌جك قدر قویو اولور. کوزلری ایری وچقوردە، برونلری غائا شکلنده ویا قاریسی پك اینجه اولوب، آشاغیسی قالین وبرون دلیکلری کنیشدر. آغزلری بیوك وآلت چکه‌لری ایریدر. قامتلری متوسط اولوب، اعضای بدنلری اولدقجه متناسب واورته حالده ملحمدر. صاچلری قویون پیاغیسنه مشابه اولوب، کنجلری سوس مقامنده صاچلریله باشلرینه اشکال مختلفهٔ غریبه ویررلر. قادینلری ایسه اکثریا صاچلرینی قیصه کسر ویا تراش ایدرلر. ایسه‌لری برنوع آغاج قبوغندن معمول بر پشتمال وبعضاً بالکز عورت یرینی اورتر بریاپراقدن عبارت اولدیغی حالده، قولاقلرینه، برونلرینه وطوداقلرینه کیمك وبونجق وسائره‌دن عبارت بر طاقم غریب وجسیم مواد صوقارلر. حیوانات دیشلرندن کردانلقلری، انسان چکه‌سی کیکندن یاپلیکلری

وقوش تویله چیچك ویاپراقدن انواع زینتلری دخی واردر. یوز وبدنلرینه چیزمك ویا داغلامقله انواع اشکال یاپدقلری کبی، بر طاقم بویارله دخی سیما وبدنلرینی تلوین ایدرلر. خانه‌لری اکثریا صوبك ایچنده قاقمش قازیقلر اوزرنده وبعضا جسیم آغاجلرك دالارنده دال ویاپراقلرله یاپلش قلبه‌لردن عبارتدر. صو اوزرنده اولانلر آره‌لرنده کوپریلرله اختلاط ایدرلر. وحشیلکلرینك درجه‌سی مختلف اولوب، بعضلری انسان اتی دخی یرلر. هله حربده قتل‌ایتدکلری دشمنلری یمك جله‌سنك رعایت ایتدکلری بر عادتدر. بعضلری دها وحشی اولوب، ساده آوله وبالیقله یاشارلر؛ بعضلری ایسه بر آز زراعتله دخی اشتغال ایدوب، پتاتس وتوتون وسائره زرع ایدرلر. توتونی بیوك برنوع چبوقلرله ایچرلر، وبعضلری چیکنرلر. برنوع نباتدن چیقاردقلری بیره‌یه مشابه برمشروبلری دخی واردر. بر کونه حکومتلری ویا رئیسلری اولمیوب، آنجق عادتلرینه رعایت ایدرلر. کنجلرك اختیارله اطاعتلری واردر. تعدد ازواج عندلرنده مساغ ایسه‌ده، اکثریسنك بر قاریلری واردر. بینلرنده‌کی منازعه‌لر قوتله فصل اولنوب، اخذثار قاعده‌سی یك مرعیدر. پاپولر اکثر طرفلرده ملا‌یولرله وپولینسیا ایله ملانسیا اهالیسیله مخلوط اولوب، آز چوق خالص اولانلری یاریم ملیون قدر تخمین اولنور. لسانلری حقنده هر کونه‌دك برکونه تحقیقات اجرا اولنمیوب، هر قوم وقبیله‌سنك لسانی بشقه ایسه‌ده، جله‌سنك سویلدکلری لسانلر آره‌سنده مشابهت وقرابت بولنمدینی ملحوظدر. ذکاوت واستعدادجه کندیلری یك کری اولمیوب، آوروپا‌لیلرده کوردکلری بعض ایشلری تقلیده وسهولتله السنهٔ سائره اوکرنمکه موفق اولیورلر. یکی کینده وسائر او طرفلرده‌کی ملایولر مسلمان ایسه‌لرده، پاپولرك ایچنه دین اسلام هنوز دخول وانتشار ایده‌مه‌مشدر.

پاپو آسیا { یاخود پاپوآزیا (Papouasie) بحر محیط کبیرده‌کی یکی کینه جزیره‌سنه ویریلن اسمدر. [«کینه» ماده‌سنه مراجعت]

پاپو آطه‌لری { (Archipel Papou) یکی کینه‌نك غرب جهتنده وبو جزیره ایله (جاولو) وسرام آطه‌لری آره‌سنده واقع بر چوق کوچك آطه‌لر اولوب، ۱° عرض شمالی ایله ۲°۴۰′ عرض جنوبی و ۱۲۶°۳۰′ ایله ۱۲۹°۲۲′ طول شرق آره‌سنده ممتد اولورلر. اوجی بیوك، دردی متوسط وقاوری پك کوچك اولوب، جله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۸۲۰ مربع کیلومتره، واهالیسی تخمیناً ۱۵۰۰۰ کشیدر. اراضیلری طاغلق اولوب، اورمانلرله مستور وطوپراقلری پك منبتدر. نباتات وحیوانانی یکی کینه‌نك کبی اولوب، کوزل طیوری، بیلانلری، تمساحلری، دکیز قاپلومباغه‌لری وحیوانات اهلیه‌دن طوموزلری پك چوقدر. اکثرینك احوالی تمامیله معلوم دکلدر. ایچ طرفلرنده‌کی اهالی پاپو عرقنه منسوب اولوب، سواحلنده مسلمان ملایلر یرلشمشدر. رسماً فلینکه تابع اولان (ایندوره) جزیره‌سنك حکومت اسلامیه‌سی تحت اداره‌سنده‌درلر.

پاپوس { (Pappus) اسکندریه مشاهیر ریاضیونندن اولوب، دردنجی قرن میلادینك اواخرنده یاشامشدر. «مجامیع ریاضیه» عنوانیله لسان یونانیده یازمش اولدیغی اثری ناتمام اولهرق موجود اولدیغی کبی، جغرافیایه متعلق بر اثرینك دخی متن یونانیسی نایاب اولدیغی حالده، لاتینجه‌ده‌کی ترجمه‌سی موجوددر.

پاپیاس { سنت ـ (St. Papias) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، فریجیانك (هیراپولیس) شهرنده پسقپوس بولنمش، و۱۵۶ تاریخ میلادیسنده وفات ایتمشدر. انجیله برتفسیر یازمشیدی. شباطك ۱۲ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پاپیتی { (Papéiti) بحر محیط کبیرده واقع (تاییتی) جزیره‌سنك شمال غربی سا‌حلنده واقع براسکله‌سی اولوب، بحر مذکورده‌کی فرانسز مستعمراتنك مرکز عمومیسیدر. فرانسزلر اورایه برتسانه وبر ریختم ایله بعض ابنیهٔ عمومیه انشا ایتمشلردر. بالیق یاغی تجارتنك بر بیوك مخزنی حکمنده‌در.

پاپینیانوس { (Papinien, Papinianus) علم حقوقه دائر کتاب یازان عالمانك اك اسکی واك مشهورلرندن اولوب، میلادك ۱۴۲ تاریخلرنده فینیکه‌ده طوغمش، و (مارق اورل) ایله (سپتیم سور) زمانلرنده حقوقه متعلق بعض خدمتلرده بولنوب، بعده (قاراغالا)یه قارشی (پتا)یی

مدافعه ایتدیکندن. فاراقلا طرفندن اعدام اولنمشدر. اثرلری روما حقوقنك اساسی حکمنده بولنمش ایسه ده، لکن بعض قسملری اولوب قصوری عائد اولمشدر.

پاتاغونیا (Patagonie) آمریقای جنوبینك منتهای جنوبنده بر زاویهٔ حاده ویا بر اوبوز اوجی شکلی ارز ایدن بریوك قطعه‌نك اسمی اولوب، بو قطعه‌نك (آند) سلسله‌سنك غرب جهتنده قالان وبحر محیط کبیر سواحلندن عبارت اولان و طرفسمی شیلی طرفندن ضبط اولنمغله، بو اسم قطعهٔ مذکوره‌نك جهت شرقیه‌سنده قالان ورسماً ارجنتین جمهوریتنه تابع اولان قسم اعظمنه مخصوص قالمشدر. حتی بو قطعه‌نك منتهای جنوبنده اولوب پاتاغونیادن معدود اولان (آتش ارضی) آطه‌سیله سائر بر ایکی دخی نصف غربیسی شیلیه و نصف شرقیسی پاتاغونیه عائددر. شمال جهتدن پاتاغونیانك حدودی تمامیله معین اولمیوب، اکثریا (ریو غرو) دینلن نهر بو قطعه ایله نفس آرجنتینك (پامپه) نامیله اولان صحرای کبیری آره‌سنده خط حدود اعتبار اولنور.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — بو وجهله پاتاغونیا تقریباً ۴۰° ایله ۵۶° عرض جنوبی آره‌سنده واقع اولوب، (آند) سلسله‌سنك بحر محیط آطلاسیه تابع اولان مائهٔ شرقیه‌سندن عبارتدر. قسم شمالیسی واسع اولوب، جنوبه طوغری کیتدکجه طارلاشیر، وساحل خلی کینتیلی حقنابی اولوب، برچوق قوی وکوره‌لریله بر ونه شکسته حزیره‌لری واردر. شمالاً پامپا صحراسیله، غرباً شیلی جمهوریتیله، جنوباً خرمنهٔ جنوبیله، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. نفس پاتاغونیانك مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۲۵۹۳ کیلومتر مربع اولوب ۶۹۳۰۳۵ کیلومتر مربعی شیلیه تابع اولان سواحل غربیه واطرافی براریحمله ۸۶۷۱۲۰ مربع کیلومتردر.

شکل طبیعی، جبال وانهاریله کولری. — پاتاغونیانك اشغال اولنمش هنوز تمامیله مکشوف ومعلوم اولمدیغندن احوال داخلیه‌سی حقنده معلومات مکمله ویرمك ممکن اولمیه‌جقدر. عمومیت اوزره آند سلسله‌سنك سواحلنده قدر درجه درجه کسب انخفاض ایدن انکلاس وبعض قولرلرندن عبارت اولوب، بو طاغلرك بعض جهتلری واسع اورمانلرله مستور ایسه‌ده، اکثر طرفلری طاشلق وقورو اولوب، حاصل اولان برطاقم قبا اوتلر حیواناته یارایه بیلیر. سه‌ده. هوانك افراط برودتندن حیوانات یاشایه‌میور. نهرلرك مجراسی اطرافنده دخی برطاقم طوزلی کوللر وبطاقلقلر واردر. سواحلده قریب اولان محللرینه کلنجه، اورالرده حیواناته یارار اوتلر پك چوق اولغله، آرجنتینلیلر اورالرده یرلشوب، قویون، کچی، آت وصیغیر کبی حیوانات یتیشدیریورلر.

بو قطعه‌نك نهرلری عمومیت اوزره غربدن شرقه همان متوازیاً آقوب، مجرالرینك برآزده جنوبه طوغری میلی واردر. بو نهرلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق: ریو نغرو، ریوشوبوت وبوکا تابع اولان ریوسنجر، ریودسادو، ریوده باجوس، ریو شیقو، ریو سانته‌قروز، ریوقوبیه‌له وریو غالقوس‌در. کوللری دخی چوق اولوب، شیلی حدودی داخلنده قالمش اولان و (ریو نغرو) نك منابعنی تشکیل ایدن (والدیویا) و (لانکیهوئه) کوللرندن بشقه، (شوبوت) نهری مجراسنده دخی (فونتا)، (قولوئه) و(موستر) اسملریله اوچ کول، (وسیادو) نهری منابعنده (بوئنوس‌آیرس) ودها جنوبده (جبو)، (سنت مارتن)، (نیادمه) (آرجنتینو) کوللری بولنیور.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیواناتی. — مملکتك وسطی دیمك اولان (شوبوت) خطه‌سنده مقیاس الحرارهٔ‌نك وسطی درجه‌سی سانتیغراد حسابیله ۱۲°۶ اولوب، یازین نهایت ۳۷°۶ یه قدر چیقار وقیشین تحت الصفر ۱۰°۲ یه‌قدر اینر. منتهای جنوبی اولان (ماجلان) بوغازی جوارنده ایسه اورانك یازی، اولان کانونلرله شباطده حرارت ۱۳ درجه‌دن یوقاری چیقماز. ویزم یازمز اولان آیلرده دخی برودت وقار وبوز پك اوقدر شدتلی دکل ایسه‌ده، قیش موسمی اوزون وسورکلیدر. هر حالده پاتاغونیانك هواسی ظن اولندیغی قدر صوغوق اولمیوب، اك جنوبی قسمنده دخی اوروپانك بعض جهتلرینه مساویلری یتیشدیرلمش، وآرجنتین وشیلی مهاجرلری اسکان ایتمشلردر. یالکز آند سلسله‌سنك قریب اولان مرتفع محللرنده رودت پك شدتلیدر. عمومیت اوزره نغورلری آز اولوب، هواسی یابسدر.

پاتاغونیانك علی العموم اراضیسی اوندن زیاده آغاج یتیشدیرمکه مستعد اولوب، آنجق قسم شمالیسنده کی آغاجلری قیصه، دیکنلی واکثریا یاپراقسز برطاقم چالیلردن عبارت اولدقلری حالده، قسم جنوبیسنده وآند طاغلری اتکلرنده عادتا کراستدلك بیوك آغاجلر دخی واردر. بو جهتله مرعالری دخی ضررسز اولوب، کیك انواعی و(غاناق) تعبیر اولنان حیوانله دیکر حیوانات وحشیه اوتلارلر. حیواناتی چوق اولوب، کیك وقراجه انواعیله (تاتو)، (قارو) وسائر اسملرله معروف آمریقایه مخصوص حیوانات وحشیه کثرتله بولنمدیغی کبی، قره قوش، وپاپاغانك انواعی سینك قوشی دینلن کوچوجك برطیرله سائر طیور وسواحلده بالیقلرك انواع مختلفه‌سی بولنیور. آند سلسله‌سی اتکلرنده کثرتله پیانی آنلر دخی واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پاتاغونیانك اهالیسی وسعت اراضیسنه کوره بك ازاولوب، ۲۵۰۰۰ قدر اهالیٔ اصلیه ایله درت بش بیك آوروپالیدن عبارتدر. اهالیٔ اصلیه آمریقای جنوبینك قسم جنوبیسنك سائر طرفلرنده دخی اولدیغی کبی (آروقان) جنسیتنه منسوب اولوب، (تهوئلشه)، (بونلشه) وسائر اسملرله برقاچ قوم وقبیلهیه منقسم وجلهسی (پاتاغون) اسمیله معروفدرلر. بونلر عمومیت اوزره اوزون بویلی وتندرست آدملر اولوب، کوزلری کوچك وسیاه، برونلری باصیق وياصی، طوداقلری وچکه‌لری ایلریه طوغری اوزانمش، آلنلری قبه‌لی، یوزلری یاصی، صاچلری سیاه، قالین ودوز، صقال وبیقلری پك آز، ال وآیاقلری کوچکدر. چنکانه‌لرك چرکه‌لرینه مشابه وآنجق دها واسع چادیرلر آلتنده اقامت یدرلر، وباشلیجه آوانیله یاشارلر. سلاحلری اوجنده ایکی اوچ اونق کله ویا یوارلاق طاش باغلی بولنان بر اوزون ایپدن عبارت اولان (بولا) ایله (لاسو) تعبیر ایتدکلری بر نوع بیوك کمندن عبارت اولوب، بعضلرینك مزراق، اوق وتفنك کبی سلاحلری دخی واردر. (بولا) ایله دوه قوشلرینی ولاسو ایله (قناق) تعبیر اولنان حیوانی آولیوب، بونلرك اتنی یرلر ودریلرینی کیرلر. لسانلری بوغازدن تلفظ اولنور سرت وچرکین برلساندر. کندیلری ساکن آدملر اولوب، بعض سواحلده، ومملکتلرینك دیکر بعض طرفلرنده یرلشمش اولان آوروپالیلرله یعنی آرجنتین اسپانیولاریله خوش کچنمشلرسه‌ده، بونلر قناعت ایتیوب، بیچاره‌لری بستون آند سلسله‌سی صیرتنك اوته طرفنه آتمق وبتون پرلرینی ضبط یتمك اوزره، دفعاتله اوزرلرینه عسکر سوق ایتمشلردر. مع هذا شمدیه قدر بو قطعه‌نك تمامیه اسکانی ممکن اولهمیوب، یالکز (شوبوت) ایالتنك ساحلنده (راوسون) و(پورتومارتن) اسملریله ایکی کوچك اسکله اعمار اولنه‌رق، بر دمیریوله ربط اولنمشلردر. جهت جنوبیه‌سی ساحللرنده دخی بعض کوچك اسکله‌لر تأسیس اولنه‌رق، ایچریه طوغری دمیر یوللر تمدیدینه باشلانمشدر. اوجهتده اسکان ایدن مهاجرلر باشلیجه حیوانات یتیشدیرمکله مشغول اولوب، زراعتجه برکونه تشبث مثمر اولمامشدر.

تقسیماتی. — آرجنتین جماهیر متفقه‌سی پاتاغونیا اوزرینه ادعای حاکمیت ایدوب، بو قطعهٔ واسعه‌یی مملکتندن عد ایده‌رك، بروجه زیر درت جسیم ایالته تقسیم ایتمشدر:

ایالت	مرکزی
ریونغرو	ویادمه
نوکن	قوآرته دیویزیون
شوبوت	راوسون
سانته قروز	سانته قروز

احوال تاریخیه‌سی. — پاتاغونیا قطعه‌سی ۱۵۱۹ تاریخنده قپودان (ماجلان) طرفندن اسپانیا دولتی نامنه کشف اولنوب، مومی الیه یالکز سواحلی کوره بیلمش؛ واهالیسی حقنده بر طاقم مبالغه‌لی تعریفاتده بولنمغله، آوروپاده خیلی وقت پاتاغونلره دیو کبی ایری آدملر نظریله باقلمشدر. ۱۷۶۴ ده قومودور (بارون) منعاقبا قپودان والیس و۱۸۲۸ ده (اوربینی) پاتاغونیانك ایچ طرفلرینی دخی کشف وتحری ایدوب، احوال ارضیه وطبیعیه‌سی حقنده معلومات مفصله ویرمشلردر. آمریقای جنوبینك سائر اوطرفلریله برابر اسماً اسپانیایه تابع اولوب، قطعهٔ مذکوره مملکتنك استقلالی زمانندہ پاتاغونیا اهمال اولنمش؛ واخیراً آند سلسله‌سنك غرب جهتنده اولان طار قسمنی شیلی جمهوریتی ضبط ایتدیکی کبی، بحر محیط آطلاسی ماثله‌سنده اولان قسم اعظمنی دخی بوئنوس آیرس حکومتی تملك ایتمشدر.

پاتانی { (Patani) ملاقه شبه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده، همنامی اولان نهرك

منصبنده، ′۵۰ °۶ عرض شمالی ایله ′۲۰ °۹۹ طول شرقیده واقع بر قصبه اولوب، همنامی اولان بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزیدر. ۳۵۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر. — پاتانی حکومتی وقتیله خیلی یوك واهمیتلی اولوب، بعده سیام دولتنك تحت تابعیتنه کچمکله. قوتی کسر اونمق ایچون، ۹ امارته تقسیم اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی تقریباً ۱۳۰۰۰ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی، حقنده روایات بك مختلفدر؛ بعضلری ۳۰۰۰۰، بعضلری ۱۰۰۰۰۰ وبعضلری ده ۲۰۰۰۰۰ اولدقلرینی روایت ایتمشلردر.

پاتراس { یاخود پاتره (Patras) یونانده مووره شبه جزیره‌سنك شمال غربی ساحلنده، قورنته کورفزی مدخلنك خارجنده همنامی اولان قویك ایچنده بر شهر اولوب. (الیاده‌مع آخائیا) ایالتنك مرکزیدر. ۲۶۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، قلعه‌سی وقورو اوزومله انجیر وسائر میوه‌لره متعلق بك ایشلك تجارتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله بك چوق معبدلری وار ایدی، که بعضیسنك ویرانه‌لری الیوم موجوددر. فتوحات عثمانیه زمانده (آخائیا) پرنسلیکنك مرکزی اولوب، بعده مناوبه ایله دولت عثمانیه وونديكليرك الینه کچمشدیر. نهایت تحت ادارهٔ عثمانیه‌ده قالمش؛ ویونانك استقلالنده بروجه مشروح ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — پاتراس کورفزی قورنته کورفزینك خارجنده وبوکورفزله یونان دکیزی آره‌سنده واقع اولوب، شرقدن غربه طولی ۳۱ وعرض اعظمی ۲۲ کیلومتره‌در.

پاترنو { (Paterno) سیجلیا آطه‌سنك (قتانیه) ایالتنده وقاتانیه‌نك ۱۷ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی، بعض آثار عتیقه‌سی، اسکیدن بری مشهور بالی ومعدن صولری واردر.

پاتروقلیس { (Patrocle) تروآ محاصره‌سنده کیدن یونان قهرمانلرندن اولوب، لوقریده حکمدارینك اوغلی ایدی. (هلنه) نك طالبلرندن وآخیلاوسك احبابندن اولوب. تروآ حکمدارینك اوغلی هکتور طرفندن قتل اولنمشدر.

پاتریا { (Patria) ایتالیاده پاولیه‌نك ۷ کیلومتره شمال غربیسنده برکوچك کول اولوب، کنارنده (اسکیپیون)ك برسرایله مزارینك آثاری موجوددر.

پاتنه { (Patna) هندستانك بکاله قطعه‌سنده، کنك ایرماغنك ساحل یمینده و ′۳۷ °۲۵ عرض شمالی ایله ′۲۵ °۸۲ طول شرقیده واقع بیوك برشهر اولوب، بهار خطه‌سنك مرکزیدر. ۳۱۲۰۰۰ اهالیسی اولوب، برثلثی آوروپالیلردن عبارتدر. برچوق جوامع شریفه‌سیله بتخانه‌لری وحبوبات، پرنج، آفیون، کهرچله وسائره متعلق بك ایشلك تجارتی واردر. بك اسکی بر شهر اولوب، (پالیبوتره) شهر قدیمنك عینی اولدیغی مظنوندر.

پاتی { (Patti) سیجلیانك مسینه ایالتنده ومسیندنك ۵۱ کیلومتره غربنده اولهرق جزیره‌نك ساحل شمالیسنده برقصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی وبراسکی مناسبتری واردر.

پاتیا { (Patia) آمریقای جنوبینك (قو. لومبیا) جمهوریتنده بر ایرماق اولوب، آند سلسله‌سندن تبعاله، (قاوقه) خطه‌سی ایچنده شمال غربی وبعده جنوب غربیه طوغری جریان ایده‌رك، طار ودرین بر وادینك ایچندن بالمرور، تقریباً ۴۸۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، ۱۱ شعبه‌یه منقسم برآغزیله بحر محیط کبیره منصب اولور.

پاچاقامق { (Patchakamak) آمریقا اهالیسنك اصلیه‌سندن پرولیلرك اك بیوك معبودلری اولوب، کونشدن عبارت ایدی. عبادتنه مخصوص بك چوق جسیم ومزین معبدلری اولوب، بونلرك اك بیوکی لیما قریبنده ایدی.

پاخیمر { (Pachymère) بیزانسه دولتی مورخلرندن اولوب، ۱۲۴۲ تاریخ میلادیسنده ازنیقده طوغمش؛ واوچنجی میخال پالیولوغك زمانده بعض معتنا مأموریتلرده بولندقدن صکره، ۱۳۱۰ده وفات ایتمشدر. « شرق تاریخی » عنوانیله برکتاب یازمشدر.

پادانغ { یاخود پدنك (Padamy) سوماتره جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده و(بنقوان) شریتك ۴۲۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وقهوه، کاوچو، بوبر، آلتون وسائره تجارتی واردر. فلمنکلیرك بوشهرده برتجارتخانه‌لری واردر.

پادربورن { (Paderborn) پروسیه‌نك (وستفالیه) خطه‌سنده (میندن)ك

۷۰ کیلومتره جنوبنده اولهرق، (لیپه) نهرینه تابع (پادر) چایی اوزرنده بر قصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیره وسائر مسکرات فابریقه‌لری وبعض آثار عتیقه‌سی واردر. وقتیله نیم مستقل بر پسقپوسلغك مرکزی ایدی.

پادشاه خاتون { جنکیزلر زمانده کرمانده حکومت سورن قره‌خطائیان سلاله‌سنك آلتنجی حکمداری اولوب، سلطان قطب‌الدین محمدك قیزی اولدیغی حالده، ایلخانیاندن بایدوخانه وارمشیدی. ۶۹۱ تاریخنده برادری سلطان جلال‌الدین سیورغمیشی قتل ایله، بایدوخانك فرمانیله کرمان تختنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ۶۹۵ ده برادرینك زوجه‌سی (کردوچین خاتون) وقیزی (شاه عالم خاتون) ینه بایدوخانك فرمانیله کندیسنی قتل ایتمشلردر.

پادوقاله { (Pas du Calais) یعنی «قاله آیاغی» فرانسه‌ایله انکلتره آره‌سنده بر بوغاز اولوب، (مانشه) دکیزینی شمال دکیزینه ربط ایدر. فرانسه ساحلنده‌کی (قاله) قصبه‌سیله انکلتره ساحلنده‌کی (دووره) قصبه‌سی آره‌سنده اولان عرضی آنجق ۳۰ کیلومتره‌در. بو ایکی اسکله آره‌سنده دکیزك آلتنده برتونل انشاسی متصوردر.

پادوقاله ایالتی { (Département de Pas du Calais) فرانسه‌نك ایالات شمالیه‌سندن اولوب، غرباً (مانشه) دکیزیله، شمال غربی جهتندن همنامی اولان بوغازله. شمال شرق جهتندن «شمال» ایالتیله، جنوب غربی جهتندن دنی (سومه) ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۶۰۶ مربع کیلومتره واهالیسی ۸۵۳۵۲۶ کشیدر. مرکزی (آراس) شهریدر. بوایالت اسکی آرتوآس خطه‌سیله (پیقاردیا) خطه‌سنك برقسمندن متشکل اولوب، وسطلرنده برطاقم کوچك طاغلر واردر. وسائر طرفلرینك اراضیسی دوزدر. لیس، اسقارپه آلباند، قانشه واویته کبی برقاچ نهری واوچ جدولی واردر، که بونلرك بری آراسندن قالیه قدردر. مرمری. مانته وچاقیل طاشلری. کور معدنی واولدجی چامورلری واردر اراضیسی نبت وزراعتی پك مترقی اولوب. حبوبات متنوعه ایله ایوه وسیرملرك انواعی وياغ استحصالنه مستعمل برطاقم حبوبات حاصل اولور. اورمانلری آز ایسه‌ده، مرعالری چوق اولوب، خیلی اغنامی، مقبول آتلری وطومروز وطیور وحیوانات سائره‌سی واردر. صنایعی پك ایلری اولوب، یاغ، شکر، چوخه، یز، دانتله، کاغد، جام، چینی، بیره وسائره فابریقه‌لری چوق وتجارتی پك ایشلکدر. ایالت: آراس، بولونیه، مونتوی، سنت اومر، بتونه وسنت پول اسملریله ۶ قضایه منقسم اولوب، ۴۴ ناحیه و۹۰۴ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پادووه { (Padoue, Padova) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده وندیكك ۳۵ کیلومتره غربنده اولهرق، (برنته) نهرینه منتهی اولان برقنال ایله (باقکیلیونه) چاینك محل تلاقیسنده واقع برشهر اولوب، ۶۶۰۰۰ اهالیسی، مشهور دارالفنونی، بیوك کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی موزه‌سی، رصد خانه‌سی، علوم وفنون وصنایع آقادمیاسی، زراعت جمعیتی، متعدد مکاتب اعداد وسائره‌سی، متعدد مصنع ومشهور کلیسالری، بیوك تیاترو وسائر مصنع ابنه‌سی، برقاچ کوزل کوپریسی، چوخه، یوك وایپك منسوجات، قوردله وسائره فابریقه‌لری، شراب، حبوبات، زیتون یاغی، حیوانات وسائره تجارتی واردر. پك قدیم بر شهر اولوب، رومالیلر زمانده معمور ایدی. قرون وسطاده آلاریق وآتیلا طرفندن تخریب اولنوب، بعده شارلمان طرفندن ترمیم اولنمش؛ ومؤخراً خیلی وقت مستقل برجمهوریت صورتنده اداره اولندقدن صکره، وندیك جمهوریتی طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده وندیکله برابر آوستریایه چکوب، نهایت ایتالیانك اتحادنده ایتالیایه الحاق اولنمشدر. — پادووه ایالتنك ۳۶۵۰۰۰ اهالیسی اولوب، مرکزندن بشقه باشلیجه قصبه‌لری: آبانو، آرقه، موسلیجه، استه وقاستلبادودر.

پادیشنك { بتلیس ولایتنده موش سنجاغنك ملازکرد قضاسنده بردر، که بایزید سنجاغنك پاطنوز قضاسندن کلن صارو صو وسائر چایلردن بالتشکل، ملازکردك آلت طرفنده مراد نهرینه دوکیلور.

پادیلا { دون جوان ـ (Padilla) اسپانیاده قسطیله کبراسندن اولوب، ۱۵۲۰ تاریخنده شارل کینته قارشی ظهور ایدن اختلالك ریاستنه کچمش؛ وخیلی موفقیاته نائل اولمش

ایمده، رتکاب ایدیکی مظالم جهتیله، طرفدارلرینی دلکیر ایدوب یالکز قلعه‌ده ۱۵۲۲ ده مغلوب واسیر اولوب، اعدام اولنمشدر. زوجه‌سی ماریا پاشقو تولده‌ده خیلی وقت مقاومت ایتمشدر.

پادینغتون (Padington) انکلترەنك (میدلسکس) ایالتنده ولوندرەنك غرب جهتنده بیوك برقریه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وبیوك تجارت محزنلری واردر.

پارا (Para) وطام دیکرله بلم (Belem) آمریقای جنوبیده برازیلیانك مستحکم بر شهر واسکله‌سی اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. (ریویانیرو) دن ۲۳۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده (توقانتین) ارماغی منصبنك صاغ ساحلنده و ۱°۲۸′ عرض جنوبی ایله ″۵۱ ′۵ °۵۰ طول غربیده واقع اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی، بیوك برکلیسای، جزویتلر طرفدن اداره اولنور بیوك بر مکتبی وپرنج وقاقاو، پاموق وسائره‌دن عبارت ایشلك تجارتی واردر. — پارا ایالتی برازیلیانك اك شمالی ایالتی اولوب، شمالاً (غویانه) ایله، شمال شرق جهتندن بحر محیط اطلاسی ایله، شرقاً (مارنهاو) ایالتیله، جنوباً غویر ومانوغروسو ایالتلریله. غرباً دخی آمازون حطهٔ واسعه‌سیله محاطدر. واسع برایالت اولوب. مساحهٔ سطحیه ۱۱۴۹۷۱۲ مربع کیلومتره اولدیغی حده. یالکز ۳۴۳۵۱۲ اهالیسی واردر. که یونرك برثلثی اهالیٔ اصلیه‌دن اولوب. قصوری برازیلیا پورتکیرلیلردن وزنجی وملزدن عبارتدر. اراضیسنك قسم اعظمی سوز وانچی اولوب، یالکز جنوب شرق جهتنده برناج یاغ واردر. (آمازون) نهر عظیمنك منصبی و مجراسنك قسم اسفلی بو ایالتده اولوب، نهر مذکورله تابعلرندن تاپاجوز، اکسینغو وسائر بر چوق بولر قسم شرقیسی و(پارا) نام دیکرله توقانتین) نهری دخی قسم شرقیسی اروا ایدر. هوانسی غایت صیجاق اولوب، طوپراغی پك منبت ایسه‌ده، اکثر طرفلری خالی وبعطل اولوب. ایشلنمیور. غایت واسع وبلنده کورمه‌دیکی اورمانلری پك چوقدر. محصولات زراعیه وطبیعیه‌سی عموم برازیلیانك محصولاتدن عبارتدر. [« برازیلیا » مادەسنه مراجعت.]

پارا [« توقانتین » مادەسنه مراجعت] نهری بیوریله.

پاراسل (Paracels) چین دکزنده (قوشنشین) ساحلی قریبنده واهاینان) جزیره‌سنك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برطاقم کوچك آطه‌لر اولوب، ساحللری قیالق وسفائن حقنده محاطره‌لیدر، وایچ طرفلری تامیله معلوم دکلدر.

پاراسیوس (Parrhasius) یونان اولوب، قبل المیلاد ۴۲۰ تاریخنده (افس) یعنی آیاصولوغ شهرنده طوغمش، وبعض کوزل رسملر یاپمشدر.

پاراغوآ (Paragua) آمریقای جنوبیده بو اسمله ایکی نهر واردر. بری (ونزوئلا) جهوریتنده اولوب، ابتدا شمال شرقیه، بعده شمالیه ونهایت شرقه طوغری جریانله، ۹۰۰ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (بارسلونته) قریبنده (قارونی) نهرینه دوکیلور. — دیکری برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتنده اولوب، ۷۰۰۰ کیلومترەلك جریاندن صکره، (غوآپوره) نهرینه منصب اولور.

پاراغوآسو (Paraguassu) برازیلیانك (باهیا) ایالتنده برنهر اولوب، (سیرادەآلما) طاغندن نبعانله، ۵۰۰ کیلومترەلك جریاندن صکره، « عزیزلر قوینده » بحر محیط اطلاسیه دوکیلور.

پاراغوآی (Paraguay) آمریقای جنوبیده بیوك برنهر اولوب، برازیلیانك (ماتوغروسو) ایالتی واسعه‌سی اورتەسنده واقع « یدی کولار »دن چیقه‌رق، جنوبه طوغری جریانله، (مساریس) کولنك ایچندن بالمرور، همنامی اولان جهه‌ریتی آرجنتین جاهیر متفقه‌سندن تفریق، وبورودوس، پیقومایو ورمیو نهرلرینی‌اخذ و ۱۸۰۰ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (قورینتس) قصبه‌سنك برآز شمالنده (پارانا) ایرماغنه دوکیلور. کنیشلکی ۲۰۰ ایله ۴۵۰ کیلومتره آره‌سنده‌اولوب، مقنن موسملرده فیضان ایدر. ۱۸۵۸ تاریخندن بری ایچنده سیرسفائن کافهٔ دول ایچون سربست حالده وضع اولنمشدر.

پاراغوآی (Paraguay) جهوریتی جنوبیده بر دولت

اولوب، ابتدا ایچندن مرور وبعده حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدن آنف‌البیان نهرك اسمیله مسمادر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتی آمریقای جنوبینك بسبتون ساحلسز اولان یکتا مملکتی اولوب، بین‌النهرین دینله‌بیله‌جك بر موقع و وضعیتده‌در. (پارانا) ایله (پاراغوآی) نهرلرینك محل تلاقیسندن باشلایه‌رق، بو ایکی نهرك آراسنده شماله طوغری اوزانیر، وبعده حدود غربیه‌سی (پاراغوآی) نهرینی براقوب، بوکا تابع اولان (پیلقو-مایو) نهری مجراسنجه شمال غربیه طوغری ایلریلر. بو وجهله غرباً وجنوباً آرجنتین جماهیر متفقه‌سیله، شرقاً ینه آرجنتینك بر قسمیله وبرازیلیانك (پارانا) و (ماتوغروسو) ایالتلریله، شمالاً دخی ینه (ماتوغروسو) ایاله و بولیویا جمهوریتیله محدود ومحاطدر. حدود شمالیه‌سی مفروض بر خط مستقیمدن عبارتدر. مملکت ۲۲° ایله ۲۲′ ۲۷° عرض جنوبی و ۵۲′ ۵۶° ایله ۴۰′ ۵۰° طول غربی آره‌سنده ممتد اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۷۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — قسم شمالیسنده اورته‌سندن کچن پاراغوآی نهری و مملکتی ایکیه تقسیم ایدوب، قسم شرقیسی نفس پاراغوآیدن وقسم غربیسی (شاقو) تعبیر اولنان صحرای واسعك بر پارچه‌سندن عبارتدر. بو صحرانك دیکر جهتلری آرجنتین و بولیویا دولتلرینه تابعدر. شاقو صحراسی بالطه کورمه‌مش اورمانلر وبطاقلقلرله مستور اراضیٔ واسعهٔ مجهوله‌دن عبارت اولوب، اقوام وحشیهٔ اصلیه ایله مسکوندر، ویالکز نهر بوینجه جمهوریتك الندہ بعض کویلر واردر. نفس پاراغوآیده (مامبایه) اسمیله شمالدن جنوبه بر صره طاغلر ممتد اولوب، شمالاً برازیلیانك (ماراقایو) طاغلریله براشیر. آلتوس اسمیله دیکر بر سلسله دخی قسم جنوبیسنده جنوب شرقیدن شمال غربیه طوغری اوزانیر. بو طاغلرك ارتفاعی آز اولدیغی کبی، عمومیت اوزره مملکتك ارا-ضیسی دخی آلچق اولوب، نهرك کنارلری حذی بحردن آنجق یتمش سکسان متره مرتفعدر.

مملکتك قسم اعظمی پاراغوآی نهرینك حوضه‌سی داخلنده اولوب، بونك تابع اولدیغی (پارانا) ایرماغی دخی حدود شرقیهٔ جنوبیه‌سنی تشکیل ایدیور؛ وپارا-غوآیه تابع اولان (پیلقو-مایو) نهری دخی قسم شما-لیسنك حدود غربیه‌سنی بالتشکیل پاراغوآی شاقوسنی آرجنتین شاقوسندن آیریور. بو اوچ بیوك نهره دو-کیلور برچوق نهرلر وچایلر وار ایسه ده، اك چوغی واك بیوکلری پاراغوآیه تابع اولوب، بو نهره صولدن یعنی شرقدن آپا، آکیدا، بان، یغوی وجنوبده اك بیوکلری اولان (پتیقوری)، وصاغدن یعنی غربدن دخی (یابیری) و (آقوآری) نهرلری دوکیلورلر. پارانا ایرماغنه دوکیلن نهرلرك دخی اکبیوکی (آقارای) نهریدر. الحاصل پاراغوآی جمهوریتنك میاه جاریه‌سی چوق اولوب، اکثری اسقا اولنور ممالکدن معدوددر. نهرلرك مجرالرنده بر چوق بطاقلقلر بولنوب، بونلرك چوغی یازین قورور. اصل کوللرینك اك بیوکی (پتیقوری) نهری تابعلرندن برچایك شق ایتدیکی (پیوا) کولیدر. پارانا ایرماغنك مجراسنده برچوق آطه‌لر بولنوب، اك بیوکلری ۹۰ کیلومتره طولی اولان (سالتو) آطه‌سیدر.

اقلیم وهواسی. — مدار جدی پاراغوآیك قسم شمالیسی اوستندن کچمکله، هواسی عمومیت اوزره صیجاق ایسه ده، قسم جنوبیسنده ومرتفعجه اولان محللرنده حرارت دها معتدلدر. اورانك قیشی اولان خزیران، تموز وآغستوس آیلرنده نادراً صولر طوتار، واکثریا مقیاس الحراره سانتیغراد حسابیله ۱۵ ایله ۲۰ درجه آره‌سنده بولنور؛ اك صیجاق موسمی اولان کانونلرده دخی نادراً ۴۰ درجه‌یه قدر چیقار. آنجق اصل هوانك برودت وحرارتی روزکاره تابع اولوب، شمال روزکاری اسدیکی وقت قیشین دخی هوا صیجاق، وجنوب روزکاری اسدیکنده یازین دخی صوتوق اولور. برده کوندوزله کیجه آره‌سنده کی فرق بیوك اولوب، بعض دفعه کوندوزدن کیجه‌یه میزان الحراره ۱۲ درجه فرق کوسترر. بوره‌لری دخی پك صیق وشدتلیدر. یازین یاغمور دها چوق یاغوب، قیشك یاغورلری دهاآزدر. عمومیت اوزره هواسی صاغلامدر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — پارا-غوآیك اشجار ونباتاتی پك چوق ومتنوع اولوب، بیلدیکمز نباتاته مشابه اولدیغندن، واسامزده بالطبع اسملری اولیوب، محلی اسملریله تعدادندن دخی برشیٔ آکلاشیلمیه‌جغندن، یالکز صنایعده وطبده مستعمل پك چوق نباتات نافعه بولندیغنی، اشجارندن اعمال سفائنده، مرانغوزلقده وطاوشانلقده استعمال اولنه‌بیلیر پك طیاء

نیقلی ومقبول کراسته چیقدیغی، وبویا، ضمغ وکتن قیلندن الیاف ویرر اشجار ونباتاتك دخی چوق اولدیغی ذکر ایتمکله اکتفا ایدرز. (یربا) اسمیله معروف برنوع کوچك آغاج دخی چوق اولوب، بونك یاپراقلری بتون آمریقای جنوبیده چای مقامنده قوللانلدیغندن، پك چوق اخراجاتی اولور.

طوپراغی پك منبت اولوب، هواسنك دخی یاردیمیله مصر، مانیوق، توتون، پرنج، پاموق، قهوه، شکر قامشی، پورتقال وسائر میوه‌لرله اکثر سبزه‌لر پك ایی اولورسه‌ده، اهالینك قلتندن پك آز یرلری ایشلنوب، زراعت پك کریدر، وقسم اعظمی معطلدر. باشلیجه محصولاتی توتون ایله مانیوقدن عبارت اولوب، خیلی مقدار توتون وتابیوقه اخراج اولنور. سائر محصولاتی ایسه مملکته کفایت ایتیوب، خارجدن جلب اولنور. حالبوکه نهرلرك فیضانیله بطاقلقلر تشکیل ایتلری پرنج یتیشدیرمکه پك مساعد اولوب، حتی خدایی نابت حالنده پرنج بولندیغی کبی، پاموق زراعتی دخی بو مملکتی احیا ایده بیلیردی.

شمدیکی حالده مملکتك باشلیجه واسطهٔ ثروتی حیوانات اولوب، کلیتلی قویون، کچی، صیغیر، طوه‌وز وآت یتیشدیریلیر. بو مملکتك استقلالنی متعاقب وقوع بولان محاربه‌لردن اول یالکز صیغیرلری ایکی ملیوندن زیاده ایدی. شمدی دخی سکز اون بیك قویونه مالك آدملر واردر. مرعالری وچیرلری پك چوق اولوب، چایرلر صوآلتنده بولنغله، هیچ برموسمده قورومدیغندن، حیوانات یتیشدیرمکه پك چوق استعدادی واردر.

اك چوق بولنان معدنلری دمیر وباقیرله مانغنس اولوب، بونلرك بعضلری اخراج اولنیور. آلتون و کومش معدنلری دخی بولندیغی مرویدر. مرمر، لیطوغرافیا طاشی، آلچی ودی قیمت احجارك انواعی دخی موجوددر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پاراغوآیك اهالیسی ۴۳۰۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، بونلردن ۶۰۰۰۰ قدری وحشی حالنده و ۷۰۰۰۰ قدری بر درجه‌یه قدر تمدن ایتمش اقوام اصلیه‌دن وقصوری اسپانیول اولادندن وبونلرله زنجیلردن واصل آمریقالیلردن متولد ملزلردن عبارتدر. ۱۰۰۰۰ قدر دخی اجنبی یعنی آوروپا ممالك مختلفه‌سندن یکی کیتمش مهاجرلر واردر. محاربه‌دن اول اهالیسی دها چوق اولوب، او صره‌ده طاعلش ایسه‌لرده، صلحك تقررندن بری یکیدن اهالی چوغالمغه باشلامشدر. اهالینك ثلثانی خالص ویا آز چوق اسپانیول قانیله قاریشمش (غوآرانی) قوم اصلیسنه منسوب اولوب، هرنه قدر جمهوریتك لسان رسمیسی اسپانیولجه ایسه‌ده، لسان عمومی ومحلی غوآرانی لسانیدر. حکومتك اسپانیولجه‌یی تعمیمده کی غیرتیله برابر حکومت دوائرنده بیله اکثریا غوآرانی لسانی استعمال اولنیور. جزویتلر وقتیله بر چوق کلیسالر تأسیس ایده‌رك، کویلری برر راهبلك تحت اداره روحانیه‌سنه آلمشلردیسه‌ده، برلیلر اسماً قتولیك وحقیقةً بتپرست اولوب، کندی عادات واعتقادات قدیمه‌لرندن پك ده آیریلمامشلردر. قصبه‌لیلر قتولیکدر، ودین عمومی ورسمی قتولیکلکدر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پاراغوآی جمهوریتك مرکزی (آسونسیون) شهری اولوب، مملکت ۷۰ سنجاق ویا قضایه منقسمدر. باشلیجه شهر وقصبه‌لریله هر برینك مقدار اهالیسی بروجه زیردر:

آسونسیون	۲۵۰۰۰	قاراپغوآ	۸۰۰۰
ویلاریقا	۱۱۰۰۰	سان استانیسلائو	۷۰۰۰
قازابه (قصبه)	۹۰۰۰	ایتاغوآ	۶۰۰۰
ویلافونسیون	۸۰۰۰	ایتا	۵۰۰۰
ویلاسان پدرو	۸۰۰۰	پاراغوآری	۵۰۰۰
لوقه	۸۰۰۰		

معارف وصنایع وتجارتی. — پاراغوآی یکی بر دولت اولدیغندن، معارفی پك کری اولوب، مرکزنده واك یبوك قصبه‌لرنده اولان برقاچ مکتبدن بشقه ذکره شایان مؤسسات علمیه‌سی یوق کبیدر. صنایعی دخی پك کری اولوب، یالکز برقاچ توتون وصیغاره فابریقه‌لریله، طوغله، کرمیت، مسکرات، پورتقال قبوغی صوبی وسائره فابریقه‌لری وبرقاچ دباغخانه‌سی واردر. منسوجاته متعلق یالکز برلیلرك قوللاندقلری بر طاقم قبا شیلر اعمال اولنور. تجارتی سنوی تقریباً ۸ ملیون فرانق اخراجات واوندن زیاده‌جه ادخالاتدن عبارت اولوب، اخراجاتی باشلیجه توتون، یربا، دری، کراسته وپورتقالدن، وادخالاتی آوروپا فابریقه‌لری معمولاتندن عبارتدر.

اصول حکومتی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پاراغوآی جمهوریتله وبر رئیس وبش وکلا ایله اداره اولنوب، برمجلس مبعوثان وبرده مجلس اعیانی واردر.

وارداتی باشلیجه کرك رسومندن متحصل اولوب، وارداتی عمومیه‌سی یدی بچق ملیون فرانقدن زیاده‌جه ومصارفی یدی ملیونه قریبدر. فضلهٔ وارداتی دیونك تأدیه‌سنه صرف اولنور. اهالیٔ ذکورك جله‌سی عسکر اولوب، حرب زمانده جله‌سی عساکر ملیه صورتنده سلاح آلتنه دعوت اولنورسه‌ده، صلح زمانده یالکز ۵۰۰ نفر عسکری واردر، که بونلرك ۳۵۰ سی پیاده و ۱۵۰ سی سواریدر. نهرده استعمال ایتدیکی قوهٔ بحریه‌سی ٤ طوپی و ٦ ضابطه ۳٦ نفری حامل بریوك واپورله ۲ کوچك واپوردن عبارتدر. دمیر پوللری ۷۰ و ۸۰ کیلومترهلك ایکی کوچك خطدن عبارت اولوب، تلغرافلری دخی آزدر. پارانا وپارا-غوآی نهرلرنده برازیلیایه قدر چیقار واپور ایشلتیر بر قاچ قومپانیا واردر.

احوال تاریخیه‌سی. — پازاغوآی ۱۵۲٦ تاریخ میلادیسنده (سباستیان غابو) طرفندن کشف اولنرق، ۱۵۳٦ ده (آلوارو فوتز) طرفندن ضبط اولنمش، وبونك طرفندن اهالی حقنده بر طاقم مظالم مدهشه و وحشیانه اجرا اولنمشیدی. متعاقباً جزویت پاپاسلری کیدوب، رسماً (لایلاته) والیلکنه ملحق بر نوع حکومت روحانیه تشکیل، وغوآرانیلر یتنده خرستیانلغی نشر ایتمشلردی. ۱۸ نجی قرن میلادی اواسطنده جزویتلر اسپانیا حکومتی طرفندن طرد وتبعید، و ۱۷۵۰ ده پاراغوآی خطه‌سی (سنت ساقرمان) مقابلنده پورتکیزه ترك اولنرق، برازیلیایه الحاق اولنمش ایسه‌ده، یرلیلر پورتکیز حکومتندن ممنون اولمیوب، ۱۷۷۷ ده اسپانیایه اعاده ایدلمش ایدی. ۱۸۱۱ ده پاراغوآی استقلالنی قزانوب، متعاقباً (فرانسیا) اسمنده بری ایدا (قونسول) وبعده (دیکتاتور) عنوانیله حکومتی ید استقلالله آلمش؛ و ۱۸٤۰ تاریخنده‌کی موقع اقتدارده قالوب، استبدادیله برابر صنایع وزراعتك ترقیسنه خدمت ایتمش، وپاراغوآیده سیر سفائن حقنی اجنبیلردن سلب ایلمش ایدی. خلفی اولان (لوپز) طول مدت برازیلیا وآرجنتین ایله (اوروغوآی) دولتلرینه قارشی مقاومت ایتمشدر. بو محاربه ۱۸۷۰ تاریخنده‌کی موقع اقتدارده قالوب، مملکتنك تخریبنی موجب اولمش؛ وتاریخ مذکوره (لوپز)ك مقتول اولمسیله، دول متفقهٔ مذکوره عسکری مملکتی استیلا ایده‌رك، ۱۸۷٦ ده آمریقای شمالی ممالك مجتمعه‌سنك توسطیله مصالحه عقد، ومملکت تخلیه اولنوب، جهوریت تقرر ایلمشدر. او وقتدن بری اداره‌سی یولنه کیرمش ایسه‌ده، الیوم محاربه‌نك تخریباتدن جبرمافات ایده‌مه‌مشدر.

پاراقاتو (Paracatu) برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده بر نهر اولوب، شرق شمالیه طوغری آقه‌رق، ٤۰۰ کیلومترهلك جریاندن صکره، (سان فرانچسقو) یرماغنه دوکیلور. — مرکزی (پاراقاتو دو پرنچپه) قصبه‌سی اولان بر قضا دخی بو اسمله مسمی اولوب، آلتون معدنیله مشهوردر.

پارامانه (Paramatta) آوسترالیانك (یکی جنوبی غال) خطه‌سنده و (پورت جاقسون) لیمانك مدخلنده اولدرق، (سیدنی)ك ۲۱ کیلومتره غرب شمالیسنده برقصبه واسکله اولوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی وبر رصدخانه‌سی واردر.

پارامباریبو (Paramaribo) آمریقای جنوبیده فلکك النده اولان (غویانه)نك مرکزی برشهر اولوب، (سوزینام) نهرینك ساحل یسارنده وبحر محیط آطلاسی ساحلندن ۹ کیلو-متره ایچریده واقعدر. ۲۵۰۰۰ اهالیسی ونهر مذکورده صاغلام لیمانی واردر. کوزل ومنتظم بر شهر اولوب، موقع وهوا‌سی پك لطیفدر. ۱٦۷۳ ده تأسیس اولنوب، ۱۸۲۰ ده یانمش ایسه‌ده، ترمیم وتعمیر اولنمشدر.

پارامیتیا (Paramythia) یانیه ولایت وسنجاغنده کائن (آیدونات) قصبه-سنك اسم اصلیسیدر. [«آیدونات» ماده‌سنه مراجعت.]

پارانا (Parana) آمریقای جنوبیده بیوك بر ایرمق اولوب: برازیلیانك (میناس جرائس) ایالتنده (سان جوان دل ری) قریبنده نبعانله، جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، صولدن ایغوآسو، پارانا پانما، تیته، موجی ویشیل چای؛ وصاغدن پریسیما، پوردو، پاراناهیبا نهرلرینی اخذ، و (غوآیرا) شلالهسنی تشکیل ایله، (پاراغوآی) جهوریتی برازیلیادن ودها آشاغیده آرجنتیندن تفریق ایتدکدن صکره، (پارا-غوآی) نهر عظیمه دخی برلشیر، واوراد آرجنتین جاهیر متفقه‌سی ایچنده شمالدن جنوبه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقار؛ ومنصبنه قریب (اوروغوآی)

نهریله دخی برلشه‌رك، اوزون بر کورفزه مشابه اولان (لاپلاته) ایرماغنی تشکیل ایدر، که (بوئنوس آیرس) ایله (مونته ویدئو) آره‌سنده بحر محیط آطلاسی‌یه دو- کیلور. مجراسی تقریباً ٤٧٠٠ کیلومتره اولوب، قسم اعظمی سیر سفائنه صالحدر، واپچنده واپور ایشلتیر برقاچ قومپانیه واردر. یتاغی پك کنیش اولوب، بعض محلارنده چتاللاغله برطاقم آطهلر تشکیل ایدیور.

پارانا (Parana) برازیلیانك ایالات جنو- بیه‌سندن اولوب ؛ حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدن نهرك سمیله تسمیه اولنمشدر. غرباً نهر مذکورله (پاراغوآی) جمهوریتدن و (ماتوغروسو) ایالتندن، شمالاً نهر مذکوره تابع (پارانا پانما) نهریله (سانتو پاولو) ایالتندن، جنوباً (ایغواسو) نهریله (سانته قترینه) ایالتندن آیرلمش اولدیغی حالده، شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله محدود در. ساحلی آز اولوب، ایچ طرفی توسع ایدیور. مساحهٔ سطحیه‌سی ٢٢١٣١٩ مربع کیلومتره واهالیسی ١٨٩٦٦٨ نفوسدن عبارتدر. ساحله قریب (سیرادومار) اسمیله بر سلسلهٔ جبال ممتد اولوب، بونك داخلی اتکلرندن حدودینی تشکیل ایدن انهار مذکوره‌یه منصب اولمق اوزره بر چوق نهرلر آقیور، که باشلیجه‌لری : ایتاوار، سینز ، تیباجی، ایواهی ، ریکیرو ، سان فرانچسقو نهرلریدر. (آپو- قارانه) سلسلهٔ جبالی دخی شرق جنوبیدن شمال غربی‌یه طوغری ممتد اولوب ، انهار مذکوره وادیلری آره- لرنده دیکر بر طاقم طاغلر وار ایسه‌ده، اراضیسنك قسم اعظمی دوز واووه‌دن عبارتدر. هواسی عمومیت اوزره صحیحاق ایسه‌ده ، (سیرا دومار) طاغلرینك شرق جهتنده اولان ساحل طرفنده حرارت ورطوبت زیاده اولوب هوا آغیردر، وصاری صیتمه اکسیك اولماز: سلسلهٔ مذکوره‌نك ایچ طرفنده اولان قسم اعظمی ایسه مرتفعه اولوب ، هواسی معتدل وغایت صاغلامدر. حتی قیشین کیجه‌لری بعضاً صولر دخی طوتار. اشجار ونباتی پك چوق اولوب، اصل محصو- لاتی پرنج، مانیوق، شکر قامشی، توتون وقهوه‌دن عبارتدر . مصر، بغدای، آرپه، یولاف کبی بعض آو- روپا حبوباتی واوزوم، آرمود، المانکی بعض میوه‌لرله پرالمانیا وسائر دخی حاصل اولور. اهالیسی آز اولمغله، اراضیسی معطل اولوب، زراعتی پك کریدر. استر وسائر بعض حیوانات دخی یتیشدیریلیور. حیوانات وحشیه‌سی چوق ومتنوعدر . نهرلرده آلتون ریزه‌لری وبعض طرفلرنده دمیر وسائر معدنلر بولنیورسه‌ده، اخراج اولنمیوب، یالکز کیرج اعمال اولنور. اهالیسی پورتکیزلیلرله اهالیٔ اصلیه وزنجیلر اختلاطندن متولد ملزلردن وبعض اوروپا مهاجرلرندن عبارتدر. مرکزی (قوریتیبه) قصبه‌سی اولوب، پاراناغوآس، آتونینه، مورته، غوآراپوآوه ، پونته غروسه، قاسترو کبی بعض قصبه‌لری دخی واردر. ایتالیا مهاجرلری (مورته) قصبه‌سی قریبنده (نووه ایتالیا) یعنی «یکی ایتالیا» اسمیله بر یر اسکان ایتمشلردر. اخیراً برازیلیا حکومتنك جاهیر منفقه صورتنه تحویلیله بو ایالت دخی جاهیر مذکوره‌دن بر جمهوریت اعتبار اولنمشدر.

پارانا (Parana) آمریقای جنوبیده آرجنتین جمهوریتنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، بوئنوس آیرسك ٣٨٥ کیلومتره شمال غربیسنده ، پارانا نهری ساحل یسارینك اوستنده واقع برتپه‌ده و (ریوسالادو) نهریله(سانته‌فه) قصبه‌سنك قارشیسنده واقع و ١٠٠٠٠ اهالیی جامعدر. منظره‌سی پك کوزل برقصبه اولوب، مقدما بتون آرجنتین جاهیر منفقه‌سنك مرکزی ایدی. قصبه‌نك اوکنده نهرك عرضی ٢٠ کیلومتره‌دن آشاغی دکلدر.

پارانا پانما (Parana-Panéma) آمریقای جنوبیده برازیلیانك جهت جنو- بیه‌سنده بر نهر اولوب، (سانتو پاولو) ایالتنده ساحله موازی اولان سلسلهٔ جبالك آرقه‌سندن نبعاله، غربه طوغری جریان ایده‌رك، مجراسنك قسم اعظمی ایالت مذکوره ایله پارانا ایالتی آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایدر؛ و ٧٥٠ کیلومتره‌لك جریانله، صولدن ایقاوار، سیوتا وتیباجی نهرلرینی اخذ ایتدکدن صکره، پارانا ایرماغنه دوکیلور.

پاراناهیبا (Paranahiba) آمریقای جنوبیده برازیلیانك وسطلرنده (غویاز) ایالت واسعه‌سنده بر نهر اولوب ، (میناس جرائس) ایالتنك حدودی قریبنده ١٨° عرض جنوبی و ٢٠′ ٤٨° طول غربیه‌ده نبعاله ، ابتدا غربه وبعده جنوب غربی‌یه طوغری جریان ایده‌رك ، ٧٢٥ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، مذکور ایکی ایالتله (ماتوغرو- سو) و(سانتو پاولو) ایالتلری حدودنده (ریوغرانده) ایله برلشه‌رك، پارانا ایرماغنی تشکیل ایدیور.

پارانیاق (Pargnaque) فلیپین جزایرندن (لوسون) جزیره سنده، (مانیله) ایالتنده ومانیله‌نك ۱۰ کیلومتره جنوبنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، بیوك طوزله‌لری وپاموق ایپلیکخانه‌لریله دائمله فابریقه‌لری واردر.

پاراهیبا (Parahiba) بو اسمله برازیلیاده ایکی نهر اولوب، بری (P.do Norte) یعنی (شمالی پاراهیبا) اسمیله همنامی اولان ایالتده، ودیکری (P. do Sul) یعنی «جنوبی پاراهیبا» اسمیله (سانتو پاولو) ایاله (ریوده یانیرو) ایالتلری آره سنده در. برنجیسنك مجراسی ۳۰۰، وایکنجیسنك کی ۸۰۰ کیلومتره قدردر.

پاراهیبا برازیلیاده آنف البیان شمالی پاراهیبا نهری منصبنده برقصبه واسکله اولوب، همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ریوده یانیرونك ۲۰۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ۱۴۰۰۰ اهالیسی وبعض بیوك ابنیه‌سی واردر. برازیلیانك اك اسکی قصبه‌سی اولوب، وقتیله خیلی مکاتبی وسائر مؤسساتی وار ایدی.

پاراهیبا (Parahiba) برازیلیانك ایالاتندن ودها طوغریسی برازیلیا جماهیر متفقه سندن، وجماهیر مذکوره‌نك اك کوچکلرندن اولوب، شرق شمالی ساحلنده غیر منتظم برمستطیل تشکیل ایدیور. شرقاً بحر محیط آطلاسی ایله، شمالاً وشمال غربی جهتلرندن (ریوغرانده دو نورته) ایالتیله، غرب جنوبی جهتلرندن وجنوباً دخی (پرنامبوق) ایالتیله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۴۴۳۱ مربع کیلومتره اولوب، ۴۳۲۸۱۷ اهالیسی واردر. ساحل جهتی آلچاق وبطاقلقلری حاوی اولوب، ایچ طرفنده اولان طاغلرینك ارتفاعی دخی ۳۰۰ مترهیی تجاوز ایتمیور. انهاری یك آز اولوب، باشلیجه‌سی ایالته اسمنی ویرمش اولان (پاراهیبا) نهریدر. هواسی صیجاق وپك یاپس اولوب، یالکز ساحلده دکیز ملتمری بر آز تعدیلنه مدار اولیور. یاغمور موسمی مارتدن خزیرانه قدر دوام ایدرسه ده، بعضاً بو موسمده دخی یاغمور یاغیوب، قوراقلق صوك درجه‌یی بولور. مع هذا بعض طرفلرنده قیمتدار کراسته وبرر اورمانلری وکوزل مرعاری واردر. محصولاتی باشلیجه شکر، قهوه، توتون، پاموق وسائره‌دن عبارتدر.

دمیر، آنتراسیت، یشم وسائر معدنلری وار ایسه ده، اخراج اولنمیور. مرکزی همنامی اولان قصبه اولوب، مانغوآپه، پیلار، آریا، سوزه، پومبال، پیانقوکی بر ایکی بیك اهالیسی اولان بر طاقم کوچك قصبه‌لری دخی واردر.

پارت (Parthes) یونان مورخلرینك اشکانیان دولتنه ویردکلری اسم اولوب، (پارس) و(پارسی) اسمندن غلط اولمسی ملحوظدر. [«اشکانیان» ماده‌سنه مراجعت بیورله.]

پارتنای (Parthenay) فرانسه‌نك (دو سوره) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، پارسك ۳۹۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۴۷۰۶ اهالیی جامعدر. وقتیله نیم مستقل بر پرنسلكك مرکزی ایدی.

پارتنوپه (Parthénope) اساطیر یونانیه‌یه کوره مشهور اولیسه تعشق ایتمش بر پری اولوب، کویا مرقومه کندیسنی سودیره‌مدیکندن، ناپولی قربنده دکیزه آتلمش؛ وبو مناسبتله ناپولی شهرینه ابتدا بونك اسمی ویرلمشیدی.

پارتنون (Parthénon) اسکی آتنه شهرینك اك بیوك واك مضع معبدی اولوب، آکروپول یعنی ایچ قلعه داخلنده ایدی. شهر مذکورك حامیه‌سی عد اولنان عقل وحکمت الهه‌سی (آتنه)نك عبادتنه مخصوص اولوب، بیاض مرمردن معمول وستونلرله محاط ایدی. طولی ۷۰ مترهقدر اولوب، دیوارلرینك ایچی کوزل رسملر وقبارتمه تصویرلرله مزین ایدی. بومعبد (پیسیستراتس) زمانده (ایکتینوس) ایله (قالیقرات) نام معمارلر معرفتیله بنا اولنوب، ایرانیلر طرفندن احراق اولنمش؛ وبعده مشهور پریقلس طرفندن دها مکمل صورتده تجدید ایتدیرلمرك، مشهور هیکلتراش (فیدیاس) ك نظارتیله پك ماهرانه رسملر وهیکللرله تزین اولنمش، وهنوز مومی الیهك اك کوزل اثری اولان آتنه‌نك فیل دیشندن وآلتوندن معمول هیکلی ایچنده رکز ایدلمشیدی. یوقانده خرستیانلغك انتشارنده کلسانه تحویل اولنوب، آتنه‌نك دولت عثمانیه طرفندن فتحنده مناره انشاسیله جامع شریف اتخاذ اولنمشیدی. ۱۶۸۷ تاریخنده وندیکلیلر آتنه‌یی محاصره‌لرنده طوپ طوتوب، بو قیمتدار بنایی تخریب ایتمش اولدقلرندن، الیوم یالکز

اوکده‌کی ستونلریله رفاح دیواری قائمدر. منارهسی دخی خراب حالنده موجوددر. اکثر هیکللری لوندره وپارس موزه‌لرینه نقل اولنمشدر.

پارتنیوس (Parthénius) یونان قدیم شاعرلرندن اولوب، ازنیقلیدر. مهردانه قارشی اولان محاربه‌لرنده رومالیلر طرفندن اسیر ایدیلوب، میلاددن ٦٥ سنه اول رومایه کوتورلمش؛ وفضل وهنرینه حرمةً اطلاق اولنه‌رق، فوق العاده اکرامه مظهر اولمشدی. بعض اشعاری موجوددر.

پارتینه (Parthiène, Parthie) یاخود پارتیا یونان مورخلرینك خراسانه وقهستانك قسم شمالیسنه ویردکاری اسم اولوب، اشکانیانه ویردکاری و(پارس) اسمندن تحریف ایتدکاری (پارت) اسمندن مشتقدر.

پارچکان معمورة العزیز ولایتنده وخرپوت جوارنده طولاشیر بر کرد عشیرتیدر.

پارخیم (Parchim) آلمانیانك (مکلنبورغ اشورین) خطه‌سنده، (الده) نهرینك ساحل یمنده واشورینك ٤٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر.

پاردوبیچ (Pardubitz) چهستانده (البه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٨٢٠٠ اهالیسی وحارالری واردر.

پارس (Paris) آوروپانك وبتون کره ارضنك اك بیوك واك کوزل شهرلرندن اولوب، فرانسه جمهوریتك مرکزیدر. فرانسه‌نك جهت شمالیه‌سنده (سین) نهری اوزرنده و″٤١ ′٥٠ °٤٨ عرض شمالیده واقعدر. طول جغرافیه‌نك مبدئی بو شهردن کچن خط مفروض اعتبار اولنمشدر. (سین) نهری شهری غیرمساوی ایکی قسمه آیروب، قسم اعظمی جهت شمالیه‌سنده قالیور. نهرك اورته‌سنده دخی (سین) و (سنت لویی) اسملریله ایکی جزیره واردر. شهرك شرقدن غربه طولی ١٢ وشمالدن جنوبه عرضی ٩ کیلومتره اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ٧٨٠٢ یکی دونمدر. محیط دائره‌سی ٣٤ کیلومتره طولنده اولان بر سور وبرطقم استحکاماتله محاطدر. تقریباً ٢٥٠٠٠٠٠ اهالیسی واردر. شهر ٢٠ دائرهٔ بلدیه وهر دائره ٤ محله‌یه منقسم اولغله، ٨٠ محله‌سی واردر. ٣٠٠٠ جاده وبیوك سوقاغی اولوب، بونلرك رطاقی پك کنیش وایکی طرفی آغاجلرله مزینمدر. یالکز بعض اسکی محله‌لرینك سوقاقلری طاردر. شهرك ایچنده قونقوردیا، قاروسل، واندوم، شاتله، روآیال، ویقتوآر، باستیله، ترون، سنت سوپلیس، اودئون، سنت میشل، پاله بوربون، اوپرا میدانلری کبی بر چوق کوزل میدانلری اولوب، اکثری مشاهیردن بر ذاتك جسیم هیکللریله وبعض مسله وسائر آثارله مزینمدرلر. نهرك بوینجه ایکی طرفدن کوزل ایکی ریختمی ونهرك اوزرنده متعدد کوزل کوپریلری واردر. باغچه ومسیرلرینك اك کوزللری: تویری، لوکسنبورغ، شانزلیزه ونباتات باغچه‌لریله (بولونیه) اورمانیدر. ابنیه‌سنك اك بیوك وکوزللری: (تویری) سرایینك بقیه‌سی اولان (فلوره) و(مارسان) کوشکلریله، (لووره) سرایی، چارشیه تحویل اولنمش اولان پاله روآیال، مجلس اعیان دائره‌سی اتخاذ اولنان لوکسنبورغ سرایی، مجلس مبعوثان دائره‌سی اتخاذ اولنان (بوربون) سرایی، پانتئون، وال دوغراس، متقاعدلر قشله‌سی، حربیه مکتبی، بورسه دائره‌سی، بانقه، ضربخانه، بلدیه دائره‌سی، عدلیه دائره‌سی، تجارت محکمه‌سی، تروقادرو سرایی وسائر دوائر حکومتله بعض ابنیهٔ خصوصیه‌در. (انوآل) یعنی «یلدیز» و(قاروسل) طاق ظفرلریله (سنت دنیس) و (سنت مارتن) قپولری دخی ذکره شایاندر. نوتردام، سنته ژنویوه، سنته سوپلیسه، سنت اوستاش، سنت اتیان، سنت ژرمن، سنت پول وسائر متعدد وجسیم مصنع کلیسالر؛ اوپرا تیاتروسیله، فرانسز تیاتروسی، اودئون، اوپرا قومیق، تیاتر لیریق وسائره کبی بر چوق تیاترولری؛ بعضلری عمومی وبعضلری بر صنفه مخصوص اولمق اوزره ارکك وقادین وچوجقلر ایچون آیری آیری بر چوق خسته‌خانه‌سی وبر چوق چارشی وبازارلری واردر. علوم ومعارفه مخصوص مؤسساتی پك چوق ومکمل اولوب، فنون، ادبیات، حقوق، عقائد وطب شعبه‌لرندن مرکب بیوك دارالفنونی، (اقول پولیتکنیك) دینلن فنون مکتبی، (سنت سیر) اسمیله معروف حربیه مکتبی، علوم ملکیه وسیاسیه مکتبی، بیوك دارالمعلمینی، (اقول ده فرانس) اسمیله بر بیوك مکتبی، (آتینه) اسمیله دیکر بر مکتبی، فن صیدله، طرق ومعابر، معادن، تجارت، صنایع

نفیسه، موسیقی، السنهٔ شرقیه، آثار عتیقه، صنایع مکتبلری، ٥ داخلی مکتب اعدادیسی، بلدیه طرفندن اداره اولنور ایکی دارالثفقه‌سی، برقاج تجارت مکتبی، زراعت مکتبی، بر چوق مکاتب خصوصیه‌سی، طوائف رهبانه مخصوص بر چوق مدرسه‌لری، پك چوق مکاتب ابتدائیه‌سی، کورلره ودیلسز وصاغر-لره مخصوص مکتبلری واردر. کتبخانه‌لری چوق اولوب، برنجیسی دنیانك بیوك کتبخانه‌سی اولان (ببلیو-تك ناسیونال) یعنی «کتبخانهٔ ملی» در، که ایکی بچق ملیون جلدی واز آن جمله بر چوق کتب نادرهٔ عربیه وسائره‌یی حاویدر. نباتات وحیوانات باغچه‌لریله آثار عتیقه، رسم، هیکلتراشلق، اسلحه، تشریح، معادن وسائره موزه ونمونه‌خانه‌لری، صنایع سرکیلری، بیوك بر رصدخانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه‌سی وار در. جمعیت علمیه وفنیه‌لری دخی مکمل اولوب، بش آقادمیادن عبارت (انستیتو) اسمیله بر بیوك جمعیتی، طب آقادمیاسی، جغرافیایه، علوم و لسنهٔ شرقیه‌یه. فرانسه تاریخنه، علم‌الارضه، طبه، صیدلیه، زراعته، صنایعه، عمومی استاتستیقه مخصوص، متعدد جمعیتلرله برچوق اعانه وتشویق‌جمعیتلری وعلوم وفنون وصنا-یعه متعلق عمومی درسخانه‌لری واردر. صنایعی پك ایلریده اولوب، یوك، ایپك، کتن وپاموقدن مختلف اقمشه ومنسوجات، مجوهرات، کومش آوانی، هر نوع تزیینات، چینی، جام، تونجدن معمول ادوات، کاغد، باصمه، طاوشانلغه متعلق شیلر، غانت، اورمه شیلر، دمیر وچلیکدن آلات وادوات، آرابه، قو-شوم طاقلری، سختیان وکودری، صابون، انواع معطرات، مودیه متعلق شیلر، صنعی چیچکلر، تمسیه، یلپازه، اجزاء کیمیویه، حکمت طبیعیه وهیئت وعلوم ریاضیه آلاتی، ساعت، پیانو وسائر موسیقی آلاتی وسائره فابریقه‌لری پك چوقدر. حروفات ولیطو-غرافیا مطبعه‌لریله بیوك کتابجی دوکانلری دخی پك چوق اولوب، کلیتلی کتابلر وکونده ٣٠٠ دن زیاده غزته وموقوت رسالهلر نشر اولنور. پارس شهرینك واردات بلدیه‌سی ٢٠٠ ملیون فرانغی متجاوزاولوب، ١٠ ملیون عثمانلی لیراسنه قریبدر!

رومالیلرك توسیع فتوحاتلرنده پارس سین نهری ایچنده واقع اولوب، الیوم (سین) اسمیله معروف او-لان کوچك آطه‌یه منحصر بر کوچك قصبه‌دن عبارت اولەرق، (لوتچه) یاخود (لوتچیا) اسمیله معروف ایدی. (پاریسی) دینلن برکوچك قومك مرکزی اولوب، بونلر قیصرك بر سردارینه خیلی وقت مقاومتدن سکره، نهایت رومالیلر قصبه‌یی ضبط، وبعض استحکا-ماتله تحکیم ایتمشلردی. مرور زمانله نهرك ایکی ساحلنده دخی بعض اولر یاپیلەرق، قصبه قوم مذکورك اسمیله شهرت بولمشدر. فرانق حکمدارلرندن (قلوویس) ٤٨٦ تاریخ میلادیسنده بو قصبه‌یی ضبط ایدوب، ٢٠ سنه صکره سورله احاطه وپایتخت اتخاذ ایتمشدر. مروونجیانلرك اواخر حکومتنده پارس توسع ایتمکه باشلایوب، برطاقم بیوك مکتبلر وکلیسالر دخی تأسیس اولنمشیدی. او وقتدن بری بیومکده دوام ایتمش ایسه‌ده، قرن حاضر میلادینك ابتداسنده اهالیسی یاریم ملیوندن زیاده اولدیغی حالده، بو صوك ٩٠ سنه ظرفنده بو مقدار بش مثلنه بالغ اولمشدر. هواسی دخی لطیف اولوب، کرك ذوق واکلنجه ایچون وکرك ترقیات مدنیه نقطهٔ نظرنجه بو کونکی کونده پارس کرهٔ ارضك کوزل شهریدر.

— ممالك مجتمعده وقنادهده دخی بو اسمله بر قاچ کوچك قصبه واردر.

پارس { ایرانك جهت جنوبیه‌سنده اولوب بصره کورفزی بوینجه ممتد اولان (فارس) خطه‌سنك اسم اصلیسی اولوب، (فارس) اسمی بونك معربیدر. السنهٔ اجنبیه‌ده بتون ایرانه ویریلن (پرس) یاخود (پرسیا) اسمی دخی بوندن مأخوذدر. [«فارس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پارسی { (Parsis) زردشت دینندە قالوب الیوم هندستانده وایرانك بعض طرفلرنده بولنان ایرانیلره ویریلن اسمدر. [«کبر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پارغه { (Parga) آرناؤدلق ساحلنك قسم جنوبیسنده ویانیه ولایتنده برونه سنجاغنك مارغلیج قضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، پروزه‌نك ٤٠ کیلومتره شمال غربیسنده ویانیه‌نك ٥٥ کیلومتره غرب جنوبیسنده واقعدر. ٥٠٠٠ اهالیسی، بر جامع شریفی، دکیرمك ایچنه کیرمش بر قیانك اوزرنده اسکی بر قلعه‌سی، اطرافنده کوزل پورتقال ولیمون باغچه‌لری وزیتونلقلری واردر. آغاج قاونلری دخی چوق وفوق‌العاده مقبول اولوب،

موسویلر طرفندن رغبت اولنمغله ، بو محصولدن اهالینك فوق العاده تمتی اولور. دیکر اخراجاتی باشلیجه پورتقال ولیمون ایله زیتون یاغندن عبارت اولوب ، قصبه‌ده بر نوع اسمر صابون دخی اعمال اولنور . هواسی غایت کوزل ومعتدل اولوب ، امراض صدریه یه مبتلا اولانلره پك فائده‌لیدر . دکیز بانیه‌لری دخی پك نافعدر. واپورلر اوغرامازسه‌ده ، چاملق خطه‌سنك او جهتی اسکله‌سی اولوب ، خیلی یلکن کیلری آمد شد ایدرك ، قورفه وتریسته ایله تجارتی واردر. بوقصبه خیلی وقت انکلتره‌نك الندە بولنوب ، تپه دلنلی علی پاشا دولت مشار الیهادن قصبه‌یی صاتین آلدیغنده ، اهالیسی آطه‌لره هجرت ایتمکله ، قصبه واراضیسی علی پاشانك جفتلکی حکمنه کچوب ، بونك اعدامنده خزینهٔ دولته کچمکله ، او صره‌ده مالیه ناظری بولنان رفعت پاشا طرفندن مبایعه اولنوب ، الیوم ورثه‌سی الده‌در . اهالیسنك مسلم اولانلریله خرستیانلرینك بر قسمی آرناؤد اولوب ، قصوری رومدر. — پارغه ناحیه‌سی چاملق خطه‌سنك قسم وسطیسندن عبارت اولان مارغلیچ قضاسنه تابع اولوب ، نفس قصبه ایله جوارنده واقع ۳ قریه‌دن عبارتدر. مقدما دیکر بر طاقم قریه‌لر الحاقیله آریجه بر قضا اتخاذ اولنمشیدی.

پارل (Paarl) امید برونتك (قاپتـوون) ایالتنده وقاپتروتك ٥٠ کیلومتره شرق شمالیسنده اولدرق (برغ ریور) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب ، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر. قاپتوون (کیمبرلی) ، کیدن دمیر یولنك موقفلرندندر . کوزل بر قصبه اولوب ، پورتقال باغچه‌لریله وباغلرله محاطدر.

پارمنید (Parménide) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن اولوب ، قبل المیلاد ٦٣٦ تاریخلرنده ایتالیانك (الیا) قصبه‌سنده طوغمش ، و(اکسنوفان)دن تحصیل فلسفه ایدوب ، بر مدت شاکردی اولان (زنون)له برابر آتنده سیاحت ایدوب ، تدریسله اشتغال ایتمش ، وخیلی وقت معمر اولمشیدی . وحدت مطلقیه قائل اولوب ، کثرتی وجود مطلقك صور مختلفهٔ ظاهریه‌سندن عبارت عد ایدردی . مذهب فلسفیسی مبین بر قاعده تنظیم ایتمشدر ، که بعض فقره‌لری بولنمامشدر

پارمنیون (Parménion) فلیپك وبعده اسکندرك سردارلرندن اولوب ، دارایه قارشی آیاش مظفریتنه سبب اولمش ، وسوریه ایله دمشقی ضبط ایتمشیدی. اربل غالبیتندن صکره (میدیا) یعنی عراق عجمی وآذربایجان والیلکنه تعیین اولنمش ایسه ده ، بعده اسکندر بونك نفوذندن اندیشناك اولوب ، قبل المیلاد ٣٢٦ ده کندیسنی واوغلنی قتل ایتدیرمشدر.

پارمه (Parme) ایتالیانك قسم شمالیسنده (امیلیا) خطه‌سنده بر شهر اولوب ، همنامی اولان برنهرك اوزرنده ، ٤٤°٤٨′ عرض شمالی ایله ٧°٥٩′ طول شرقیده واقعدر . ٤٦٠٠٠ اهالیسی ، دارالفنونی ، صنایع نفیسه مکتبی ، دیلسز وصاغرلره مخصوص مکتبی ، کتبخانه‌سی ، موزه‌سی ، نباتات باغچه‌سی ، اطرافنده سوری واستحکاماتی ، بر قاچ مصنع کلیسامی ، بیوك بر تیاتروسی ، اسکی پارمه دوقه‌لرینه مخصوص بر سرایی ، قربنده (تارو) اسمیله کوزل بر کوپریسی ، چینی ، ایپك ، چوخه ، شاپقه وسائره فابریقه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب ، خیلی وقت مستقل بر دوقه‌لغك مرکزی بولنمشدر.

پارمه دوقه‌لغی (Duché de Parme) ایتالیای شمالینك بر خطه‌سی اولوب ، شمال شرقی جهتندن لومباردیا ، جنوباً طوسقانه ، شرقاً مودنه ، شمال غربی جهتندن دخی پیامونته خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. طول وعرضی ٨٠ کیلومتره قدر اولوب ، ١٥٠٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایدی. مرکزی پارمه شهری ایدی. باقیر ، دمیر وطوز معدنلریله حبوبات متنوعه‌سی ومشهور پنیریله حیواناتی چوقدر. بوخطه رومالیلردن صکره بر آره‌لق مستقل قالوب ، بعده لومباردلر طرفندن ضبط ومؤخراً شارلمان طرفندن فتح اولنه‌رق ، پاپایه ترك اولنمشیدی . بر آره‌لق مستقل بر جمهوریت تشکیل ایدوب ، بربرینی متعاقب برچوق دره‌بکلرینك اداره‌سنه کچه‌رك ، مختلف حکومتلر تشکیل ایتدکدن ، وبر آره‌لق آوسترنا دولتنه تابع اولدقدن صکره ، اون آلتنجی قرن میلادی اواسطنده (فارنزه) خاندانك تحت حکومتنده بر دوقه‌لق صورتنی آلمش ، وبعده دوقه‌لغی بوربون خاندانك برشعبه‌سنه انتقال

ایتمشیدی. ۱۸۶۰ ده بوربون دوقه‌لرینك اخیری اولان (روبرت) اسقاط اولنوب، پارمه دوقه‌لغی ایتالیایه الحاق اولنمشدر. پارمه دوقه‌لری بروجه زیردر:

(فارنزه خاندانی)

برنجی پترو فارنزه	۱۵۴۵
اوقتاو	۱۵۴۷
آلکساندر	۱۵۸۶
برنجی رینوچه	۱۵۹۲
اودوآرد	۱۶۲۲
ایکنجی رینوچه	۱۶۴۶
فرانچسقو	۱۶۹۴
آنطونیو	۱۷۲۷

(بوربون خاندانی)

دون قارلوس	۱۷۳۱
دون فلیپ	۱۷۴۸
فردیناند	۱۷۶۵
برنجی لویی (اتروریا قرالی)	۱۸۰۲
ایکنجی لویی »	۱۸۰۳ الی ۱۷۰۷
ماریالویزه‌دوشسه (ناپولیونك زوجه‌سی)	۱۸۱۴

(فارنزه خاندانندن)

شارل لویی (ایکنجی شارل)	۱۸۴۷

(بوربون خاندانی)

اوچنجی شارل	۱۸۴۹
برنجی روبرت	۱۸۵۴ الی ۱۸۶۰

پارناسوس (Parnasse, Parnasus) یونانك قوکده خطه‌سنده ۲۳۶۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغك اسم قدیمی اولوب، الیوم آرناؤدجه «دری» دیمك اولان (لیقوره) اسمیله معروفدر. بو طاغك جنوب غربی اتکنده مشهور (دلفی) معبدی وار ایدی. اسکی یونانیلرك اعتقادنجه علوم ومعارف الهی (آپولون) ایله (موسه) تعبیر اولنان پریلرك مسکنی زعم اولنوردی.

پارنل (Parnel) ایرلاندەنك اك مشهور شاعرلرندن اولوب، ۱۶۷۹ ده طوغمش، و ۱۷۱۷ ده وفات ایتمشدر. بعض کوزل منظومه‌لری واردر.

پارنی (Parny) فرنسه مشاهیر شعرا. سندن اولوب، ۱۷۵۳ ده مداغسقار قرنده‌کی بوربون جزیره‌سنده طوغمش. و ۱۸۱۴ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکرلکله هنده کیدوب، بعده احتلال زماننده مملکتی غائب ایتمکله، معارفجه بعض مأموریتلرده قوللانلمش، وپونا پارت طرفندن قیدحیات شرطیله کندیسنه معاش تخصیص اولنمشیدی. فرانسه آقادمیاسی اعضالغنه دخی قبول اولنمشیدی. بعض کوزل اشعار ومنظومه‌لری واردر.

پارو (Paru) برازیلیانك شمالنده (آمازون) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب. فیلنك عویامه‌سی حدودنده‌کی طاغلردن نبعانله، جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، ۹۷۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (آمازون)ه منصب اولور.

پاروپامیسه (Paropamise) اسکی یونان جغرافیونلرینك افغانستانك شمالی شرقی جهتنده اولان کوه‌بابا وسفیدکوه طاغلرینه ویردکلری اسم اولوب، (غور) خطه‌سنی دخی بواسمله تسمیه ایدرلردی.

پاروس (Paros) یونانك (کیقلاده) جزایرندن اولوب، شیمدیکی جنوب شرقیسنده و (ناقسیا) نك غربنده اولەرق، ۴۷° ۳′ عرض شمالی ایله ۲۲° ۵۱′ طول شرقیده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۶۵ مربع کیلومتره اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی واردر. (کیقلاده) ایالتنك ناقسیا قضاسنه ملحق اولوب، شمال غربی ساحلنده بر قویق ایچنده (پارپکیا) اسمیله بر قصبه‌سی واردر. مرکزنده (آیوس ایلیاس) اسمیله بر طاغی اولوب، اراضیسی بونك اتکلرندن وساحله قریب بعض دوزلردن عبارتدر. قانونی سلطان سلیمان زمانینده مشهور خیرالدین پاشا طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، یونانك استقلالندە بو دولته ترك اولنمشدر.

پاره (Paré) فرانسەنك اك مشهور جراحلرندن اولوب، اك اول فن جراحیی تشریحه تطبیق ایدن بو ذاتدر. ۱۵۱۷ تاریخنده طوغوب، ۱۵۹۰ ده وفات ایتمشدر. عملیات جراحیه‌ده فوق العاده مهارتی اولوب، بیوك برشهرت قزانمش، وفرانسه قرالرینك جراح باشیسی اولمش ایدی. فن مذکوره متعلق بر قاچ کتاب یازمشدر.

پاری (Parry) انکلترەنك مشاهیر بحریونندن اولوب، ۱۷۹۰ ده (بات)ده طوغمش، و ۱۸۶۶ ده وفات ایتمشدر. انکلیز بحریه‌سی سلکنه داخل اولوب، قوماندر آمیرال یعنی (میرلوا) رتبه‌سنه‌قدر چیقمش؛ وقطب شمالیه ایتدیکی ۴ محاطرەلی سیاحتیله شهرت بولمشدر. ۱۸۱۹ ده اجرا ایتدیکی برنجی سیاحتنده ۷۰° عرض شمالی و ۱۱۰° طول غربی نقطه‌سنه‌دك واصل اولمش، و ۱۰۰۰ انکلیز لیراسی مکافاتنه نائل اولمشیدی. اوچ سنه صکره اجرا ایتدیکی وایکی سنه سورن ایکنجی سیاحتنده (ملویله) شبه جزیره‌سنی کشف ایتمش؛ اوچنجیسنده «بوز برونی» ایله (ماکنسیه) نهرینك منصبی آره‌سنده اولان مسافه‌یی تحری ایتمش؛ و ۱۸۲۶ ده واقع دردنجی سیاحتنده براً ۸۴° عرض شمالیه قدر

ایلریاشدره بو درت سیاحتی کندیسی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پاری آطه‌لری (Iles deP arry) آمریقا نك منتهای شمالنده وبحر منجمد شمالی داخلنده بر طاقم آطه‌لر اولوب، آنف الترجه انکلیز قپودانك اسمیله تسمیه اولنمشلردر. ٨٥° ایله ٧٨° عرض شمالی و٨٢° ایله ١٢٧° طول غربی آره‌لرنده ممتد اولوب، ٤ بیوکله بر چوق کوچك آطه‌لردن عبارتدرلر. بیوکلری: نورت دوون، بارو سست، ملویله، وپرنس پطریق اسملریله معروف اولوب، کوچکلریله برابر جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ١٥٣٣٥٩ مربع کیلومتره‌در. نادراً بوزدن خالی اولنان برصره بوغازلر بوآطه‌لری جنوبلرنده‌کی جزایر واراضیٔ قطبیه‌دن آیریور. بو آطه‌لر ١٨٤٨ دن ١٨٥٤ تاریخنده‌ك قپودان فرانقلنك تحریسنه کوندریلن بحریون طرفندن کشف اولنمشدر. اوسطلری اکثریا قار وبوزله مستور اولوب اهالیدن خالیدرلر.

پاریا کورفزی (Gofle de Paria) آمریقای جنوبینك ساحل شمالیسنده و(آنتیل) دکیزنده بر کورفز اولوب، (ونزوئلا) جمهوریتنك شمال شرق ساحلیله انکلتره‌نك الندہ اولان (ترینیته) آطه‌سی آره‌سنده واقعدر. طولی ١٥٠ وعرضی ٦٠ کیلومتره اولوب، (اورنوق) ایرماغنك بر قاچ قولی بو کورفزه منصب اولور. یالکز ایکی بوغازدن آنتیل دکیزیله اختلاط ایدوب، اکثر طرفری قپالی اولدیغندن، سفائن ایچون امین بر محلدر.

پاریس (Pâris) تروآ حکمداری (پریام)ك اوغلی اولوب، حسن وجمالیله مشهور در. اومیروسك احیا کردهسی اولان اساطیره کوره، والده‌سنك کورمش اولدیغی بر رؤیادن طولایی، پدری طرفندن طاغده براغیلوب، بر چوبان قاریسی طرفندن بیودلمش؛ وپدرینك سراینه کیردکدن صکره، بر مأموریتله یونانه کوندریلوب، مسافر اولدیغی اسپارته حکمداری (منلاس)ك زوجه‌سی بولنان وحسن وآنیله مشهور اولان (هلنه)یی قاچیرغندن، یونان ایله تروآ آره‌سنده خوزیزانه بر محاربه وقوعنه سبیت ویرمش؛ وتروآ محاربه‌سنده منلاسك اوکندن فرار ایتدکدن صکره. آخیلاوسی حیله ایله قتل ایتمش؛ ونهایت (پیروس) ویا (فیلوقتیت) طرفندن مجروح اولوب، وقتیله سومش وبعده ترك ایتمش اولدیغی بر چوبان قیزینه التجا ایدهرك، بونك طرفندن باقلاشیدی. کویا یونون، اتنه وزهره آره‌سنده حسن وجمال حقنده واقع اولان منازعه‌یی فصل ایتمك اوزره، بو اوچ الهه طرفندن حکم نصب اولنه‌رق، مقام ترجیحده بر آلتون المایی حسن الهه‌سی زهره‌یه ویرمش اولدیغی مشهوردر.

پاریساتیس (Parysatis) یونان مورخلرینه کوره، ایران حکمدارلرندن اسفندیارك همشیره‌سی وزوجه‌سی اولوب، بوحکمدارك وفاتندن صکره بیوك اوغلی آردشیر همنه قارشی کوچك اوغلی کنیج خسروك (؟) طرفنی التزام ایتمش؛ وایکی برادر آره‌سنده واقع محاربه‌دن صکره آردشیرك زوجه‌سی (ستاتیره) یی تسمیم، وخسروك قاتلاریني اعدام ایتمشدر.

پاریما (Parima) آمریقای جنوبیده (ونزوئلا)نت شمالدن جنوبه ممتد اولور بر سلسلهٔ جبالی اولوب، شرقه طوغری اوزانان (پاقارائما) سلسله‌سیله کسب ارتباط ایدیور. (پاریما) دخی دینلن ریو برانقو نهری بو طاغلردن نبعان ایدوب، برازیلیا طوپراغی داخلنده ابتدا شرقه وبعده جنوب غربیه طوغری جریانله، آمازونه تابع (ریو نغرو) نهرینه دوکیلور.

پاز (La Paz) وحرف تعریفله برابر لاپاز یعنی «صلح» آمریقای جنوبیده بولیویا جمهوریتنك اك بیوك شهری اولوب، (تیتیقاقه) کولنك شرق جنوبیسنده، ومرکز جمهوریت اولان (سوقره) ونام دیکرله (شوکیساقه) شهرینك ٣١٢ کیلومتره شمال غربیسنده، ″٥٧ ′٢٩ °١٦ عرض جنوبی ایله ″٢٥ ′٢٩ °١٦ طول غربیده واقعدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی و(ماته) دینلن بر نوع چای تجارتی وار در. — لاپاز ایالتی شمالاً وغرباً (میرو) جمهوریتیله، شرقاً سانته قروز، جنوباً دخی (اوروره) ایالتلریله محاط ومحدود اولوب، تقریباً ٣٣٠٠٠٠ اهالیسی وآلتون و بانیر معدنلری واردر. — مکسیقه‌نك (قالیفورنیا) خطه‌سنده وقالیفورنیا کورفزینك ساحل غربیسنده دخی بواسمله برقصبه اواوب، ′٣٠ °٢٤ عرض شمالی ایله ١١٣ طول غربیده واقعدر. اخیراً قالیفورنیا جمهوریتنك مرکزی اتخاذ اولنمشدر.

پازارجق { پازار کوپی وسائره [«بازارحق» وسائره ماده‌لرینه مراجعت.]

پازاروویچ { (Passarowitz) صربیه‌ده (موراوه) نهری قربنده وسمندره‌نك ۲۴ کیلومتره شرقده بر قصبه اولوب، ۱۷۱۸ تاریخ میلادیسنده دولت علیه ایله آوستریا آره‌سنده اوراده عقد اولنان معاهده ایله مشهوردر.

پازواند اوغلی { [«پاسبان اوغلی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاژو { (Pajou) فرانسه‌نك اك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، ۱۷۳۰ ده طوغمش، و ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر.

پاسارغاد { (Passargade) ایرانده کی (فسا) شهرینك یونان جغرافیونی طرفندن ضبط اولنمش اسم قدیمیدر.

پاسارکه { (Passarge) پروسیه‌ده بر نهردر، که (پلاوزیغ)ك غربنده نبعانله، ۲۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (براونسبرغ) دن ۶ کیلومتره آشاغیده (فریشه‌هاف) کورفزینه دوکیلور.

پاسارو { (Passaro) سیجلیا آطه‌سنك جنوب شرق کوشه‌سنده بر برون اولوب، قارشیسنده بر کوچك آطه وآطه‌نك اوزرنده حبسخانهٔ عسکری اتخاذ اولنان بر قلعه واردر.

پاسارووانغ { (Passarouang) جاوه آطه‌سنده (باتاویه)نك ۶۷۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ایالت مرکزی بر قصبه‌در. ایالتك ۱۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پاساؤ { (Passau) باویره‌نك آشاغی باویره ایالتنده، مونیخك ۱۴۷ کیلومتره شرق شمالیسنده وطونه‌نك ایکی ساحلنده واقع برقصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واستحکاماتی واردر.

پاسائیق { (Passaïc) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (نیویرسی) جمهوریتنده بر نهردر، که ابتدا جنوبه، بعده شماله ونهایت شرقه طوغری آقه‌رق، (پاترسون) شهرندن چکدکدن، وقرنده ۱۲ متره ارتفاعنده برشلاله تشکیل ایتدکدن صکره، (نوارق) قوینه دوکیلور. مجراسی ۱۷۵ کیلومتره طولنده‌در. — (پاترسون) شهرینك بر قسمی حکمنده اولوب بو نهرك کنارنده واقع قضا مرکزی بر قصبه دخی بواسمله مسمی اولوب، ۶۵۵۰ اهالیسی واردر.

پاسبان اوغلی { وغلطی پازواند اوغلی (عثمان). سلطان سلیم خان ثالث دورنده ودین جهتنده ظهورله، او طرفلرده تغلب واعلان تفرد ایتمش متنفذاندن بر آدمدر، که ۱۲۱۲ تاریخنده طوندن بالقانه وبلغراددن وارنه‌یه قدر توسیع دائرهٔ حکم ونفوذ ایتمش؛ وبونك اوزرینه قرمانلی اولوب، اوزرینه قپودان دریا حسین پاشانك سردارلغیله آناطولی بکلربکیسی علو پاشا وتپه‌دلنلی علی پاشا ایله دیکر بر چوق امرا و وزرا سوق اولنه‌رق، خیلی وقت محاربه اولنمش ایسه‌ده، بر نتیجه استحصال اولنه‌میوب، او صره‌ده دخی بوناپارت مصری استیلا ایتدیکندن، دولتك بونکله اوغراشمغه وقتی اولیوب، ودین محافظلغی کندیسنه ترك ورتبهٔ وزارت توجیه اولنمشیدی. ۱۲۲۲ تاریخنه‌دك ودین وحوالیسنی بر نیم استقلال ایله اداره ایتدکدن صکره، تاریخ مذکوره ظهور ایدن صربستان اختلالنك تسکینه مأمور اولوب، موفقیتی مأمول ایکن، اجل موعودیله وفات ایتمشدر. پدری پاسبان عمر اغا دخی سرکشاندن ومتنفذان واغنیادن اولغله، سردار قوحه یوسف پاشا طرفندن اعدام اولنمش، وصاحب ترجمه او وقدن اخذثار مقصدیله طریق شقاوته صاپمش‌ایدی.

پاستازه { (Pastaza) آمریقای جنوبیده (آمازون) ایرماغنه تابع (مارانیون) نهرینه دوکیلور بر چای اولوب، (اقوادور) جمهورینده، ۱°۳۰′ عرض جنوبیده نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایدر. مجراسی ۶۰۰ کیلومتره قدر طولنده اولوب، ۲۰۰ کیلومتره‌لك محلی سیر سفائنه صالحدر.

پاستو { (Pasto) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جماهیر متفقه‌سنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، بر برکانك اتکنده و(بوغوته)نك ۷۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده اولەرق مرتفع بر محلده واقع و ۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. ۱۸۲۷ تاریخنده وقوع بولان بر حرکت ارض بو قصبه‌نك بر قسمنی تخریب ایتمشدر. — پاستو ایالتی (فاوقه) خطه‌سنك منقسم اولدیغی درت ایالتك بری اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالیٔ متمدنه‌سی و ۷۰۰۰۰ اهالیٔ اصلیهٔ وحشیه‌سی واردر. برکانلری وکوکورد معدنلری چوقدر.

پاسقال (Pascae) بو اسمله اوچ پاپا کلمشدر:

برنجیسی اعزه دن معدود اولوب، ۸۱۷ تاریخلرنده ۸۲٤ تاریخنده‌دك پاپالق ایتمش، ایمپراطور (اوتر)ی تتویج ایلمش، وکندیسنه (لوئی دبونر) طرفندن قورسیقه وساردنیه آطه‌لری اهدا اولنمش ایدی.

— ایکنجیسی ۱۰۹۹ تاریخلرندن ۱۱۱۸ تاریخنده‌دك پاپالق ایدوب، ایمپراطور دردنجی هنریی قارشی اوغلی بشنجی هنریی التزام ایتمش؛ وبعده بونکله دخی بوزیشوب، کندیسنی تتویج ایتمك ایستمدیکندن، ایمپراطورك طرفدارلرندن رومالی ترکه اجبار اولنه‌رق، (تونت)ه قاچمیی؛ وبعده رومایه عودتی متعاقب وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی پاپا اوچنجی آلکساندرك زمانده ایمپراطور فردریق باربروس طرفندن ۱۱٦٤ ده آریجه پاپا تعیین اولنمش، و ٦ سنه صکره سفالتده وفات ایتمشدر.

پاسقال (Pascal) فرانسه‌نك اعاظم ادبا وارباب‌فنندن اولوب، علی‌الخصوص علوم ریاضیه ایله حکمت طبیعیه وجراثقال فنلرنده ید طولی صاحبی اولمغله، بك چوق کشفیات نافعه وحقایق فنیه‌یه موفق اولمشدر. ۱٦۲۳ تاریخنده (قلرمونت فراند)ده طوغوب، تا صباوتنده ذکاوت فوق‌العاده‌سنی اظهارله، هنوز ۱۲ یاشنه واصل اولمازدن اوقلیدسك ۳۲ مسئله‌سنی کندیلکندن حل، ۱٦ یاشنده ایکن محروطاطه دائر بر کتاب تألیف و ۱۸ یاشنده بر حساب ماکینه‌سی کشف ایتمشدر. ثقلت هوایه، مایعاتك موازنه‌سنه وسائر مسائل حکمیه‌یه دائر دها بر چوق حقایق کشف ایده‌رك، بر چوق کتب فنیه تحریر ایتدیکی کبی، امور مذهبیه وفلسفیه‌یه دخی قاریشوب، «امثال» و (پرووئسال) عنوانلریله ایکی کتاب ودیکر بعض رسائل دخی یازمشدر، که کرك پاپا کرك فرانسه حکومتی طرفندن منع اولنمشلر دیسه‌ده، صاحب ترجمه‌نك ادیانه‌ده‌کی قوت ومهارتنه دخی بر مثال اولمغله، مؤخراً کسب شهرت ایتمشلردر. هنوز کنج ایکن ضعفه ور نوع کوتورومله‌کی دوچار اولوب، بر مدت انزواده یاشادقدن صکره، ۱۷٦۲ ده ۳۹ یاشنده وفات ایتمشدر. — (ژاکلینه‌پاسقال)

پاسقالیه آطه‌سی (Ile de Pâques) و نام دیکرله (وایهو) (Vaïhou) بحر محیط کبیرك پولینیسیا قسمنده، ۲۷° عرض جنوبی ایله ۱۱۲° طول غربیده واقع بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ۲۵ کیلومتره واهالیسی تقریباً ۲۰۰۰ کشیدر. هواسی معتدل وصاغلام واراضیسی منبت اولوب، موس وسائر ممالك حاره محصولاتیله کوزل پتاتس حاصل اولور. اهالیسی متناسب الاعضا وذکی ایسه‌لرده، سرقت وینمه‌یه میل طبیعیلری واردر. بو جزیره ۱٦۸٦ ده قپودان (داویس) طرفندن کشف اولنمغله، بونك اسمیله دخی تسمیه اولنور. ۱۷۲۲ سنه‌سی پاسقالیه‌کونی، قپودان (روجوین) طرفندن تکرار کوریله‌رك، پاسقالیه آطه‌سی تسمیه اولنمشدر. بو آطه‌ده طاشدن بر طاقم جسیم صنملر وآغاج وسائره‌دن بعض هیکلار ورسملر بولنور، که قبالقلریله برابر شمدیکی اهالینك درجهٔ اقتدار ومهارتی مافوقنده کورینیور.

پاسکویچ (Paskevitch) روسیه‌نك اك مشهور قوماندانلرندن اولوب، دولت علیه وفرانسه‌یه قارشی اولان بعض محاربه‌لرده ابراز شجاعت ایتمکله، شهرت قزانه‌رق، ۱۸۲۷ ده ایرانه قارشی اولان محاربه‌ده باش قوماندان نصب اولنمش؛ و(اریوان)ی ضبط ایدوب، کندیسنه قونت (اریوانسکی) عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸۲۹ ده آخسقه وتاش ایله ارضرومی ضبط ایدوب، ادرنه معاهده‌سنی انتاج ایتمش؛ ومکافاةً مشیرلك رتبه‌سنه نائل اولمشیدی. ۱۸۳۱ ده لهستانه سوق عسکرله وارشووه‌یی ضبط ایتدیکندن، کندیسنه وارشووه‌پرنسی عنوانی ویرلمشیدی. ۱۸٤۹ ده مجارستان محاربه‌سنده دخی بولنمش؛ و ۱۸۵۳ ده سلیستره‌یی محاصره ایتمش ایسه‌ده، بو دفعه مغلوباً ومجروحاً عودته مجبور اولمشدر.

پاسویغ (Pasvig) لاپونیاده بر نهردر، که فینلاندیه‌نك (انارە) کولندن چیقه‌رق، بر خیلی مسافه‌ده روسیه ایله نوروج حدودینی تفریق، و ۱۲۵ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، بحر منجمد شمالیه دوکیلور.

پاسیر (Passir) یورنتو جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده بر خطه اولوب، اسمیله برهمشیره‌سی دخی بعض اشعار ورسائل یازمشدر.

رسماً فلنکه تابع بر حکومت اسلامیه‌نك اندەدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۴۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی تقریباً ۴۰۰۰۰ کشی اولوب، قسم اعظمی ملابی وقصوری (یونکی) قومنه منسوبدر. طاغلرده وحشی حالنده یاشایانلردن ماعداسی دین اسلامله متدیندرلر. مملکتك قسم غربی وشمالیسی اورمانلق وساحله قریب یرلری بطاقلقدر. همنامی اولان بر نهر مملکتی شق ایدوب، ینه همنامی اولان کورفزه دوکیلور. آلتون وکمور معدنلری وبعض کراستدلر اخراج اولنور.

پاسیفائه { (Pasiphaé) یونان قدیم اساطیر طیرنجه دکیز الهی (آپولون) ایله (پرسیس) اسمنده بر پرینك قیزی اولوب، کرید واضع قانونی (مینوس)ه وارمش، وبوندن (آندروجیوس) اسمنده بر اوغلیله (آریاده) و (فدره) اسملریله ایکی قیزی اولدقدن صکره، برکوزل بیاض بوغا ایله اولان اختلاطندن دنی (مینوتاوروس) اسمیله مشهور بر جانور تولید ایتمشیدی.

پاسین { ارضروم ولایت وسنجاغنده بر نهر در، که (بیك کول) طاغیله ارضرومك اوستنده‌کی طاغلرك آرقه‌سندن آقان چایلردن بالتشکل، شمال شرقیه طوغری جریانله، واسع بروادی تشکیل ایتدکدن صکره، روسیه حدودینه کیروب، شرقه طوغری آقار، وآرپه چایله برلشه‌رك، (آراس) ایرماغنی تشکیل ایدر. مجراسنك طولی تقریباً ۲۵۰ کیلومتره اولوب، نصفی ممالك عثمانیه‌ده ونصف دیکری روسیه‌نك اندە اولان مملکتنده‌در. پاسین وادیسنده بر چوق دکرمنلر چویرر، وصاغ وصولدن بر چوق چایلر ودره‌لر اخذ ایدر.

پاسینلر { ارضروم ولایت وسنجاغنده وارضرومك جهت شرقیه‌سنده بیوك بر قضا اولوب، پاسین نهری وادیسندن عبارتدر. مرکزی حسن قلعه قصبه‌سیدر. پاسینلر قضاسی غرباً نفس ارضروم، جنوباً ترجان، غرب شمالی جهتندن نورتوم قضالریله، شرقاً بایزید سنجاغیله، شرق شمالی جهتندن دنی روسیه حدودیله محدود اولوب، ۱۹۹ قریه‌یی جامع و ۱۱ ناحیه‌یه منقسمدر. اهالیسی ۴۴۲۰۴۰ کشی اولوب، قسم اعظمی مسلم وجزئی مقداری ارمنیدر. پاسین نهری تابعلری قضایی شق واروا ایدوب، اراضیسی قسماً منبت اووه ودره‌لردن وقسماً طاغ اتکلرندن عبارت اولدیغی حالده، منبت ومحصولداردر. میشه، چام، قواق وسائر آغاجلری حاوی اورمانلری وچایر ومرعالری دخی چوقدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله سبزه‌لرك انواعندن وبعض میوه‌لردن عبارتدر. آلچی، کیرج وبنا طاشلری وبرقاج کوکوردلی قاپلیجه‌لری ومعدن صولری واردر. اهالیٔ قضا اعلا خالی، کلیم، سجاده، احرام، شال، کچه وسائره نسیج واعمالیدرلر. درون قضاده ۳۰ جامع ومسجد، ۴۵ مدرسه، ۱ رشدیه مکتبی، ۳۰ مکاتب صبیانیه، ۲۲ کلیسا، ۳۲ تکیه وتربه، ۲۵۵ کوپری، ۱۲۶ دکرمن وسائره موجود در.

پاشا { (Pacha) روسیه‌نك شمال غربی جهتنده (لادوغه) کولنه دوکیلور برنهر اولوب، مجراسی ۲۱۳ کیلومتره طولنده‌در.

پاشا آطه‌سی { (Ile du Pacha) آمریقای جنوبیده واقع «آتش ارضی» آطه‌لرندن بری اولوب، شیلیه تابعدر.

پاشا باغچه‌سی { (ونام دیکرله رفعت پاشا محله‌سی) استانبول بوغازینك آناطولی ساحلنده وبکقوز کورفزینك غرب جنوبیسنده اولدرق، استانبولك ۱۷ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع برمحله اولوب، کوزل یالیلری، باغچه‌لری وبر واپور اسکله‌سنی حاویدر. اك اول مالیه ناظری اسبق رفعت پاشا طرفندن اعمار اولنوب، بیوك بر یالی بنا ایدلش اولدیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر. شرق شمالیه طوغری متوجه اولوب، هواسی سرین وکوزلدر.

پاشا طاغی { آنقره ولایت وسنجاغیله قونیه ولایتی خط حدودنده وطوز کولی ایله خیمانه اووه‌سی آره‌سنده بر طاغ اولوب، شرقدن غربه اوزانیر. شرق اتکلری قزیل ایرماق وادیسنه قدر واصل اولور، وغرب جهتندن قره‌جه طاغك اتکلرینه قدر ممتد اولور.

پاشا لیمانی { مرمره دکیزنده بر آطه اولوب، قپوطاغی شبه جزیره‌سنك ۵ کیلومتره غربنده ومرمره آطه‌سنك ۷ کیلومتره جنوبنده واقعدر. اردك قضاسنه ملحق برناحیه صورتنده اداره اولنوب، اهالیسی رومدر. خیلی باغلری اولوب، شرابی مشهوردر. رومجه اسمی (آوپی) دره

پاشا لیمانی { آرناؤدلق ساحلنده آولونیه اسکله‌سنك جهت جنوبیه‌سنده جنوبنده بر قوی اولوب، همان هر روزکاردن محفوظ اولغله، کوزل وواسع برلیمان تشکیل ایدیور، که بردونما بارینسنده‌مساعددر. ساحلنده صوتون وکوزل برصونبعان ایتمکله، آرناؤدجه «صوتوق صو» معناسنه کلن (اویفوخته) اسمیله مسمادر.

پاشا یکید { ادرنه ولایتنده کلیبولی سنجاغنك کشان قضاسنده ناحیه مرکزی بیوجك برقریه اولوب، یایلا طاغنك اتکنده ومریجه منصب اولور بر کوچك چایك کنارنده اولهرق، کشانك ۱۵ کیلومتره شمالنده واقعدر. — پاشا یکید ناحیه‌سی ۵ قریه‌دن مرکبدر.

پاشقو { دوماماریا — (Dona Maria Pacheco) سالف الترجمه دون (جوان پادیلا)نك زوجه‌سی اولوب. زوجنك مغلوبیت واعدامندن صکره، شارل کینتك عسکرینه قارشی ایتدیکی مقاومت مردانه ایله شهرت بولمشدر. نهایت محاصره‌دن فرار یولنی بولوب، پورتکیزه قاچمش، وبر مدت صکره اورادە وفات ایتمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید علی افندی) سلطان احمد خان ثالث دورنده ایکی دفعه مسندمشیختی احراز ایتمش علمادن اولوب، اسکدار قاضیسی پاشمقجی‌زاده محمد افندینك اوغلیدر. علی‌المعتاد دور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، ۱۰۹۸ ده قدس شریف، ۱۱۰۱ ده ادرنه قاضیسی اولدقدن صکره، یینه اوسنه روم ایلی پایه‌سیله نقیب الاشراف اولمشیدی. ۱۱۱۵ ده ادرنه وقعه‌سنده ارباب فتنه طرفندن مسند فتوایه دعوت اولنمش ایسه‌ده، مقام مذکوری بوصورتله قبول ایتیوب، آلتی آی صکره علی‌الاصول مقام مشیخته نصب اولنمش، واوج سنه‌یی متجاوز زمانده بو مقامی اداره ایتدکدن صکره، ۱۱۱۸ ده چورلیلی علی پاشانك الحاحیله عزل، وسینوب قاضیلغیله تبعید اولنمشدر. ۱۱۲۲ ده درسعادته جلبله، ثانیاً مسند مشیخته نصب اولنمش؛ وبو دفعه دخی برچوق سنه‌دن زیاده کمال عدل وحقانیتله اداره امور ایتدکدن صکره، ۱۱۲۴ ده وفات ایدوب. ادرنه قپوسی خارجنده دفن اولنمشدر.

پاشمقجی زاده { (السید عبدالله افندی) آنف الترجمه علی افندینك اوغلی اولوب، دور سلطان محمود خان اولده مسند مشیخته نائل اولمشدر. ۱۰۹۱ تاریخنده درسعاتده طوغوب، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتبله، ۱۱۲۴ تاریخنده یکیشهر قاضیلغندن معزولاً مصر، ۱۱۲۷ ده اسنانبول مولویتلرینه نصب اولنمش؛ و ۱۱۳۰ ده نقیب الاشراف اولوب، ۳۲ ده آناطولی، ۳۷ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشیدی. سلطان محمود خان اولك جلوسندن صکره ۱۱۴۳ تاریخنده مسند مشیخته چکوب، طقوز بچق آی بو مقامده قالدقدن صکره، کبر ونخوتی وبعض‌اطوار نامناسبه‌ده بولنمسی حسبیله، اخبرار پادشاهیی موجب اولوب، عزل ایدلمش، وایفای حجه مأمور اولمشیدی. عودتنده شامده وبعده، استدعاسی اوزرینه، قونیه‌ده اقامته مأمور اولوب، ۱۱۴۵ ده اورادە مسموماً وفات ایتمشدر.

پاشمقلی { ادرنه ولایتنك کوملجنه سنجاغنه تابع اخی چلبی قضاسنك مرکزی اولان بر قصبه اولوب، آرده نهرینه تابع بر چایك ساحل شمالیسنده وشرق روم‌ایلی حدودی قربنده‌در. کوچك بر قصبه اولوب، آنجق ۳۰۰۰ قدر اهالیسی واردر.

پاشو { (Pacho) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۷۹۴ ده (پیسه) ده طوغمش؛ ومصر وبرقه جهتلرنده خیلی وقت سیاحت ایدوب، سیاحتنامه‌سنی نشر ایتدکدن صکره، ۱۸۲۹ ده عقلنی یوزوب، اتلاف نفس ایتمشدر.

پاشوقه { (Pachuca) مکسیقه‌نك وسطنده (هیدالغو) جمهوریتنك مرکزی بر قصبه‌اولوب، مکسیقونك ۸۸ کیلومتره شمال‌شرقیسنده واقع، و ۱۳۶۸۰ اهالیی جامعدر. جوارنده مشهور کومش معدنلری واردر.

پاشیتیا { (Pachitéa) پروده آمازون ایرماغنه تابع (اوقایالی) نهرینه دوکیلور بر بیوك نهردر.

پاطموس { یاخود پاطنوز [«باطنوز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاغانل { (Paganel) فرانسه‌لی پدر اوغل ایکی مورخ اولوب، ۱۸۲۶ ده وفات ایتمش اولان برنجیسی فرانسه اختلالنك وبوناپارتك تاریخلریني؛ و ۱۸۵۹ ده وفات ایتمش اولان

اوغلی یوك فردریقك، ایکنجی یوسفك وآرناؤد اسکندر بکك تاریخلرینی یازمشدر.

پاغانینی (Paganini) ایتالیانك اك مشهور موسیقیونندن اولوب، کمان چالمه‌ده مهارت فوق‌العاده‌سی وار ایدی، وبو فنده بعض کتابلر یازمشدر. ۱۷۸۴ ده جنوه‌ده طوغوب، ۱۸۴۰ ده وفات ایتمشدر.

پاغو (Pago) آوستریانك وندیك کورفزنده ودالماچیا ساحلی قارشیسنده کی آطه‌لرندن اولوب، (آربه) آطه‌سنك جنوبنده واقعدر. طولی ۵۶ وعرضی ۲۶ کیلومتره اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی همنامی اولان بر کوچك قصبه اولوب، بر قلعه‌سی واردر.

پافلاغونیا (Paphlagonie) آناطولینك تقسیمات قدیمه‌سنده بر خطه‌سی اولوب، بولی سنجاغنك قسم غربیسندن بشقه بتون قسطمونی ولاینیله جانیك سنجاغنك قسم غربیسی جامع ایدی. شرق جنوبی جهتندن آلیوم قزیل ایرماق دینلن (آلیس) نهریله وغرباً فیلیاس وبولی چایله، آیریله‌رق، غرباً بیتنیا، جنوباً غالاتیا، شرقاً پونتوس خطه‌لریله، شمالاً دخی قره دکیزله محاط ومحدود ایدی. مرکزی آماسترى (یعنی آمصره) شهری اولوب، دیکر معموره‌لرینك باشلیجه‌لری غانغره (کنغری) وسینوب ایدی. آتلریله استرابون مشهور ایدی. اسکی پافلاغونیالیلر اقوام آریه‌دن اولوب، تروآ محاربه‌سنده رئیسلری (پیلمان)ك قوماندەسی آلتنده یونانیلره قاشی تروآلیلره یاردیم ایتمشلردی. ایرانیلر بو خطه‌یی تمامیله تحت ضبطلرینه آلەمدقلری کبی، اسکندر دخی بسبتون رام ایده‌مه‌مشیدی. اسکندردن صکره‌کی طوائف ملوك زمانده پافلاغونیاده دخی بر حکومت مستقله تشکل ایدوب، حکمدارلرینك اك مشهورلری: قبل‌المیلاد ۱۷۹ تاریخلرنده حکومت سورن (مورزس) ایله، ۱۳۱ تاریخلرنده حکومت ایدن برنجی پیلمان و ۱۲۱ ده وفات ایدن ایکنجی پیلمادر، که بو ذات وفاتنده ملکنی مشهور مهردادك پدرینه ترك ایتمشدر. او وقتدن پافلاغونیا بیتنیا ایله پونتوس حکمدارلری آره‌سنده منازعفیه بر یر حکمنده قالوب، نهایت بیتنیا حکمدارلرندن نیقومدك اوغلی (فیلون) رومالیلرك یاردیمیله پافلاغونیانك قسم اعظمنی ضبط، وقبل‌المیلاد ۶۳ تاریخنده واقع وفاتنده رومالیلره ترك ایتمشدر. قسطنطینیه روم امپراطورلغی زمانده بو خطه (پونتوس) ایالتنه ملحق بولنمش؛ ودولت سلجوقیه‌نك انقراضنده اسفندیار بك زاده‌لرك ید تفرقده قالوب، نهایت سلطان مراد خان ثانی وبعده ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی طرفندن ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. [«قسطمونی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پافوس (Paphos) قبریس جزیره‌سنده واقع (باف) قصبه‌سنك اسم اصلیسیدر. [«باف» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاقسوس (Paxos) یونان دکیزنده وآر. ناؤدلق ساحلی قارشیسنده واقع جزایر یونانیه‌نك اك کوچکی اولوب، قورفه‌نك ۱۳ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. طولی ۹ وعرضی ۵ کیلومتره اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وزیتون، انجیر، بادم کبی محصولاتی واردر. مرکزی (پورتو. غادیو) اسکله‌سیدر.

پاقوروس (Pacorus) روم مورخلرینك اشکانیان (فیروز) تسمیه اولنان حکمدارلره ویردکلری اسم اولوب، فیروزدن غلطدر.

پاقوم (St. Pacôme, سنت —) خرستیانلرك عزیزلرندن اولوب، میلادك ۲۹۲ تاریخنده مصرده طوغمش، و ۳۴۸ ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر ایکن، خرستیانلغی قبول ایتدکدن صکره (پالمون)ه انتسابله، انزوایه چکیلوب، ۵۰۰۰ مزنوینك رئیسی اولمشیدی. لسان یونانیده دیانته متعلق بعض تألیفلری واردر. مایسك ۱۴ نده بوره طیسی اجرا اولنور.

پاقوویوس (Pacuvius) لاتین هائله‌نویس شعراسندن اولوب، قبل‌المیلاد ۲۲۰ تاریخنده بریندیسیده طوغمش، و ۹۰ یاشنده (تارنته) ده وفات ایتمشدر. آثارندن یالکز بعض فقره‌لر بولنه‌بلمشدر.

پاق هوی (Pak-Hoï) چینك جهت جنوبیه‌سنده (قوآنغ تونغ) ایالتنده و (تونکین) کورفزی ساحل شمالیسنده برشهر اولوب، (لین‌چو) نهری منصبنده، ′۲۹ °۲۱ عرض شمالی ایله ″۴۶ ′۴۵ °۱۰۶ طول شرقیده واقعدر. ۲۵۰۰۰ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

پالاپرات (Palaprat) فرانسه‌نك مضحكه نويس شعراسندن اولوب ، ۱۶۵۰ ده طولوزده طوغمش، و ۱۷۲۱ ده وفات ايتمشدر . (بروير) له برابر ويالكز اولهرق بر چوق مضحكه‌لر يازمشدر.

پالاتينات (Palatinat) وآلمانجه پفالج (Pfalz) بواسمله آلمانيا ده باويره قرالغنه تابع ايكى خطه اولوب، برينه يوقارى وديكرينه آشاغى پالاتينات ويا خود رين پالاتينانى ديرلر.

يوقارى پالاتينات باويره‌نك شرق شمالى جهتنده اولوب جنوباً نفس باويره ايله، غرباً وغرب شمالى جهتندن فرانقونيا ايله، شرقاً وشرق شمالى جهتندن دخى چهستانله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۷۶۶۳ مربع كيلومتره اولوب، ۵۳۷۹۹۰ اهالیسى واردر ، كه قسم كليسى قتوليك اولوب، يالكز ۴۱۰۰۰ قدرى پروتستاندر . مركزى (راتيسبونه) شهرى اولوب، ۱۸ قضايه منقسمدر. (آجرغ) دخى باشليجه شهرلرندن اولوب، اسكى مركزيدر. اراضيسى عوميت اوزره طاغلق اولوب، قسم شرقيسى چهستان حدودينى تشكيل ايدن (بوهمروالد) سلسله‌سنك اور. مانلرله مستور اولان اتكلرندن عبارتدر . بو طاغلرك بعضلرى ده قيالق ايسه‌ده ، آره‌لرنده كوزل ومنبت واديلر بولنوب، چايرلرى دخى چوقدر. اك يوكسك طاغنك ارتفاعى ۹۲۰ مترەيى تجاوز ايتمز. قسم غربيسى او قدر عارضه‌لى دكلدر. طونه بو خطه‌نك جهت جنوبيه‌سنده وبونكله نفس باويره‌نك آره‌سنده جريان ايدرسه‌ده ، بو ايكى خطه آره‌سنده حدود يرينى طوتميوب ، حتى پالاتينانك مركزى دخى طوندنك جنوبنده‌در. اراضيسى خيلى منبت اولوب ، كوزل ايشلنمكله ، متنوع محصولاتى واردر . حيواناتى دخى چوقدر. شرق جهتنده بر قاچ دمير معدنى بولنيور.

آشاغى پالاتينات رين ايرماغنك غرب جهتنده واقع وباويره‌دن بسبتون آيرى اولهرق، جنوباً آلساس واورنله ، غرباً وغرب شمالى جهتندن پروسيدنك رين ولايتيله، شمالاً وشمال شرق جهتندن (هسه) بيوك دوقه‌لغيله، شرقاً دخى بادن بيوك دوقه‌لغيله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحيه‌سى ۵۹۲۸ مربع كيلومتره اولوب، ۶۹۳۳۷۵ اهاليسى واردر، كه نصفندن زياده‌سى پروتستان، ۱۱۰۰۰ ى يهودى وقصورى قتوليكدر. مركزى (اسپيره) قصبه‌سى ايسه‌ده ، اك بيوك شهرى (قيصرسلاتين) در . بو خطه بر ايالت اعتبار اولنه‌رق، ۱۲ قضايه منقسمدر. قسم شرقيسى رين واديسندن وقسم غربيسى محلنده (هارو) دينلن (ووسژ) سلسله‌سى اتكلرندن عبارتدر. بو طاغلرك اكثر جهتلرى اورمانلرله مستور اولوب ، اك يوكسكلرينك ۶۷۱ متره ارتفاعى واردر . رين ايرماغى بو خطه‌نك جهت شرقيه‌سندن جريان ايدوب ، بتون خطه‌نك صولرينى جمع ايدر. بو ايرماغه دوكلمك اوزره ، پالاتينه‌اتدن بر قاچ چاى آقيورسه‌ده ، اك بيوكلرى اولان (لايتر)ك بيله طولى ۶۵ كيلومترەدن زياده دكلدر . اراضيسى منبت ومحصولدار اولوب ، فوق‌العاده بر دقت واهتمامله ايشلنديكى كبى، باغلرى، چايرلرى واورمانلرى دخى چوقدر . هواسى معتدل وصاغلامدر. باشليجه محصولاتى آرپه، چاودار، يولاف، پتاتس، كتن، كنوير، توتون ، شراب وانواع ميوه لردن عبارتدر . كور معدنلرى چوق اولوب ، كومش، باقير، قورشون معدنلريله قيا طوزى، مرمر، آلچى ، كيرچ طاشى ولوله‌جى چاموري دخى بولنور. معدن صولرى دخى چوقدر. صنايعى دخى خيلى ايلرى اولوب ، منسوجات متنوعه ايله توتون: كاغد، جام، نشاسته ، مسكرات وسائره فابريقه‌لرى ودميرخانه وبچقيخانه‌لرى دخى واردر. اخراجاتى: ذخيره، توتون، شراب ، قونياق، يونجه تخمى، كتن، قورويمش، كراسته، اودون، دمير: جيوه، كاغد، كتن، حيوانات وعلى‌الخصوص طوموزدن عبارتدر. بو خطه وقتيله خيلى دهـا بيوك اولوب، رين ايرماغنك شرق طرفنه دخى ممتد اولوردى . ومركزى اليوم بادن بيوك دوقه‌لغنده بولنان (هايدلبرغ) شهرى ايدى.

پالاديو (Palladio) ايتاليانك اك مشهور معمارلرندن اولوب ، ۱۵۱۸ ده (ويچنچه) ده طوغمش ، و ۱۵۸۰ ده وفات ايتمشدر . روما، وندیك و ويچنچه‌ده بر چوق ابنيهٔ مشهوره وسائر آثار مضبعه وجوده كتيرمشدر.

پالاديوم (Palladium) عقل وحكمت الهه‌سى زعم اولنان پالاس ونام ديكرله آتنه ويا مينروه‌نك تخنه‌دن معمول جسيم بر هيكلى اولوب، اسكى تروآليلرك معبوده‌سى ايدى. كويا تروآبى محاصره ايدن يونان قهرمانلرى بوهيكلى غصب

ایمدکجه، شهر مذکوری ضبط ایده‌مه‌مشلردی. روما-لیلرك اعتقادینه کوره، یونانلیلرك غصب ایتدکلری هیکل اصل پالادیوم‌اولمیوب، اونك برتقلیدی اولغله، اصلنی انیاس رومایه نقل ایتمشدی. وروماليلر محرم بر پرده حفظ ایدرلردی.

پالار { (Palar) هندستانك جهت جنوبیه-سنده برنهردر، که (میسور) خطه‌سنك (بالاکات) طاغلرندن تبعاناله، جنوب شرقی وبعده شرقه طوغری آقه‌رق، ۳۷۰ کیلومترولك جریاندن صکره، بنکاله کورفزینه دوکیلور.

پالاس { (Pallas) یونان قدیم اساطیرنده الههٔ کاذبه‌دن آتنه دخی دنیان عقل وحکمت الهه‌سی (میزوه)نك نام دیکریدر. [«میزوه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالاس { Pallas) مشاهیر سیاحین و طبیعیوندن اولوب، ۱۷۴۱ ده برلینده طوغمش، و ۱۸۱۱ ده وفات ایتمشدر. روسیه دولتی طرفندن جلب اولنه‌رق، بعض کشفیات فنیه ضمنده سیبریایه کوندرلمش؛ وچین حدودینه قدر سیاحت ایدوب، تحقیقات وکشفیات فنیه‌سنه دائر متعدد کتابلر یازمشدر.

پالامد { (Palamède) اوبیا یعنی آغزیه‌روز حکمداری (ناویلیاس)ك اوغلی اولوب، تروآ محاصره‌سنه کیدن قهرمانلر جمله‌سندندر. اوزان واکیالی وسطرنجی وعسکرك طابور صورتنده تنظیمیله قره‌قول وضعینی ایجاد، ویونان حروفاتنه ٤ حرف (ψ, θ, φ, χ) علاوه ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. اولیسك تمارضنی میدانه چیقاردیغیچون، تروآلیلرله محاربهٔ خفیه‌ده بولنمق تهمتیله اتهام اولنه‌رق، اعدام اولنمشدر.

پالاموس { (Palamos) اسپانیانك قطالونیه خطه‌سنده و بارسلونه‌دن ۹۶ کیلومترولك مسافه‌ده مستحکم بر قصبه اولوب، آق دکیزده بر کوچك لیمانی واردر.

پالانپور { یاخود پهلانپور (Pâlanpour, Pahlanpour) هندستانك غرب شمالی جهتنده (کوجرات) قطعه‌سنده بر خطه‌در، که شمالی وجنوبی اسمیله ایکی دائره اعتبار اولنه‌رق، ۱۳ نیم مستقل حکومته منقسم اولوب، ′۲۴°۴۱ ایله ′۲۵°۲۵ عرض شمالی و′۵۶°۶۸ ایله ′۲۶°۸۰ طول شرقی آره‌سنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۷۱۹ مربع کیلومترو اولوب، ۵۸۶۳۷۸ اهالیسی واردر، که ۵۵۰۰۰ی مسلم وقصوری براهمانی، زردشتی وسائره‌در. اراضیسنك قسم اعظمی دوز اووه‌دن عبارت اولوب، بعض محللری قوملق وبعض طرفلری قره‌طوپراقدر. یالکز شمال شرقی قسمی (آبو) طاغلرینك قیالق اتکلرندن عبارت اولوب، او جهتده بعض اورمانلری دخی واردر. هواسی غایت صیجاق وآغیر اولوب، محصولاتی پاموق، پرنج، شکر قامشی، داری، بغدای وسائره‌دن عبارتدر. حکومات مذکوره‌دن نفس پالانپور ایله رادانپور، ورای وتراوره حکومتلری حکومات اسلامیه‌دن اولوب، مسلمان حاکملری ودیکرلری راجه‌لر اداره‌سی تحتنده‌در.

پالانپور { یاخود پهلانپور (Palanpour) هندستانك کوجرات خطه‌سنده، (باروده) نك ۲۲۴ کیلومترو شمال غربیسنده و بمبایدن راجپوتانه‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده بر شهر اولوب، نیم مستقل بر حکومت اسلامیه‌نك مرکزیدر. ۱۷۰۰۰ اهالیسی اولوب، نصفنه قریب مقداری مسلمدر. بر سورله محاط اولوب، بر مکتبی وبر خسته‌خانه‌سی دخی واردر. هواسی آغیردر. — پالانپور حکومتی مادهٔ آتیده‌ده بیان اولنان نیم مستقل حکومتلرك اك بیوکی اولدیغی حالده، الکاسی ۸۱۵۸ مربع کیلومترو وسعتنده اولوب، ۲۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر، که قسم اعظمی براهمانی وقصوری مسلمدر. شرق جنوبی قسمی پك منبت اولوب، اکثریا سنده اوچ دفعه محصولات ویرر. محصولاتی بغدای، پرنج، شکرقامشی وسائره‌در. غرب‌شمالی جهتی قوملق وجنوب وشمال شرق‌قسمی دخی طاغلق اولوب، طاغلرینك اك یوکسکی اولان(جسور)ك ۱۰۶۷ متره ارتفاعی واردر. (بناس) و(سراسواتی) نهرلری مملکتی شق ایدیورلر. احمد آباددن پالی وناصرآباده کیدن جاده ایله بمبایدن راجپوتانه‌یه کیدن دمیر یول خطی مملکتك ایچندن کچوب، مرکزندن (دیسا) شهرینه بر دمیر یول شعبه‌سی دخی واردر. شمدیکی حکمداری دیوان شیر محمد خان دهلی سلاطین تیموریه‌سی طرفندن نصب اولنمش بر افغانلی خاندانه منسوبدر. وقتیله دائرهٔ حکومتلری دهاواسع

ادی. ۱۸۰۹ تاریخنده انکلیز حکومتنك تحت تابعیتنه کیرمشدر. ۷۰۰ پیاده و ۳۰۰ سواری عسکری واردر.

پالانچه (Pallanza) ایتالیانك قسم شمالیسنده (مایور) کولنك کنارنده وناوارمنك ۷۰ کیلومتره شمالنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۲۴۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، لیمانی ودمیر یولی واردر.

پالان دوکن ارضروم شهرینك جهت جنوبیه سنده کی طاغلرك بری اولوب، پاسین صویله قره صو منبعلرینی تفریق ایدیور.

پالانقه [« پلنغه » ماده سنه مراجعت یوریله.]

پالاوان (Palaouan) فلیپین آطه لرینك اك بیوکلرندن اولوب، ۸° ایله ۱۲° عرض شمالی و ۱۱۵° ایله ۱۱۸° طول شرقی آره سنده واقعدر. بویی ۴۵۰ واکی ۶۰ کیلومتره در. ایچ طرفلری مستقل اهالی اصلیه ایله مسکون اولوب، اسپانیولر یالکز شمال شرقی کوشه سنده (تای تلی) اسمیله برقلعه یه مالکدرلر. بو آطه دن آلتون معدنیله بال مومی، باغه، دکیز کوپوکی، فیل دیشی وسائره چیقار.

پالائو آطه لری (Palaos) بحر محیط کبیرك میقرونسیا قسمنده فلیپین ایله قارولین آطه لری آره سنده برطاقم آطه لر اولوب، ۲° ۳۴′ ۳۰″ ایله ۹° عرض شمالی و ۱۲۷° ۴۴′ ایله ۱۳۲° طول شرقی آره لرنده ممتداولورلر. مساحهٔ سطحیه لری مجموعاً ۵۰۰ مربع کیلومتره واهالیلری ۱۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. اطرافلری برطاقم صیغلر وقیالرله محاطدر. الیوکلری (بابلتائوب) آطه سی اولوب، برطاقم رکابی تپه لرله مستور در. طوپراقلری منبت وبعض موقعلری پك کوزل ایسه ده، بر طاقلری غیر مکوندر. بشلیجه محصوللری پرنج، توتون وممالك حاره یه مخصوص میوه لردن عبارت اولوب، باغه وصدف دخی چیقار. طوموز وپکیلری چوقدر. فارفاری چوق اولوب، بر نوع تمساح دخی بولنور. اهالیسی قبیله یه منقسم اولوب، هر قبیله نك بر رئیسی واردر. زراعت ایشلری قادینلره عائد اولوب. ارککلر آوله مشغول اولورلر. رنکلری خیلی اسمر وبویلری قیصه در. یردن ایکی اوچ قاریش یوکسك برطاقم بارقه لرده اسکان ایدرلر. آوروپالیلرك ورودندن اول اهالینك دمیر معدنندن معلوماتلری اولیوب، باغه وصدفدن سلاحلر واویمه لی ادوات اعمال ایدرلردی. اهالینك کوندن کونه مقدارلری تناقص ایتمکده در. جزائر مذکوره نك اسامیسی ومساحهٔ سطحیه لری بروجه زیردر:

بابلتائوب	۳۰۰	مربع کیلومتره
قورور	۳۷	» »
اوروقتاپی	۳۲	» »
ایل مالق	۲۷	» »
فیلیو وجوارنده کی کوچك آطه لر	۲۱	» »
نغائور	۲۶	» »
ناپیا	۵۰	» »
توبی (ونام دیکرله نورت)	۵	» »
صیر	۲	» »
پول (پولوآنه)	۴	» »
سنت آندره آطه لری	۲	» »
جمعاً	۵۰۶	

پالرمو (Palerme) سیچلیا آطه سنك اك بیوك شهری وهمنامی اولان ایالتك مرکزی اولوب، جزیرهٔ مذکورنك ساحل شمالیسنده واتکلریله برقوی تشکیل ایدن برطاغك آلتنده واقعدر. ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، صاغلام لیمانی، کوزل رختمی، برقلعه سی، دارالفنونی، کتبخانه سی، موزه سی، علم الارض نمونه خانه سی، نباتات باغچه سی، مکتب اعدادیسی، جزویتلره مخصوص مکتب وکتبخانه سی، بیطره، موسیقی وصنایع نفیسه مکتبلری، رصدخانه سی، فنون وصنایع وادبیات جمعیتی، تشویق واعانه شرکتی، اوچ تیاتروسی وسائر مؤسساتی واردر. کوزل وواسع بر شهر اولوب، ۸ کیلومتره طولنده بر سورله محاطدر. کوزل ابنیه سی، ۲ بیوك جاده سی، ۷ میدانی، قرالله مخصوص بر سرایی، بیوك ومصنع کلیسالری، بیوك برخسته خانه سی وبر بیمارخانه سی واردر. صنایعی خیلی ایلری اولوب: ابریشم قماشلر، غانت، صابون، معطرات، آلتون وکومش تللی قماشلر، حصیر شابقه وسائره فابریقه لریله دباغخانه لری چوقدر. اسکندر بك زمانندن ایتالیایه هجرت ایدن آرناؤدلر پالرمو جوار نده پك جمعیتلی اولوب، بوشهرده کندیلرینه مخصوص بر مکتب وکتبخانه لری دخی واردر. پالرمو اسکی بر شهر اولوب، (پانورمه) اسمیله فنیقه لیلر طرفندن تأسیس اولندیغی، خیلی وقت قارتاجلیلرك النده

بولنمشیدی. ٨٣١ تاریخ میلادیسنده یعنی ٢١٦ تاریخ هجریسنده بغداغلب امراسی طرفندن فتح وصقلیه امارتنه مرکز اتخاذ اولنه‌رق، ایکی بچق عصر ممالك اسلامیه عدادینه داخل بولنمشدر. بن‌حوقل بوشهرده ٣٠٠ دن زیاده جامع ومسجد بولندیغنی کورمشدر. بین‌العرب (بلرم) اسمیله معروفدر. مشاهیر جغرافیون عربدن ادریسی «نزهة‌المشتاق فی‌اختراق‌الافاق» عنوانلی اثر مشهورینی بو شهرده یازمشدر. حرکت ارضدن دفعاتله خراب اولمشدر. — پالرمو ایالتی شمالاً آق دکیزله، غرباً تراپانی، جنوباً جرجنتو وقالتانیسته، شرقاً دخی قتانیه ومسینه ایالتلریله محاط اولوب، ٤٤٧٢ مربع کیلومتره وسعتنده‌در، و ٦١٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

پالرمو (Palermo) آرناؤدلق ساحلنده ویانیه ولایتنده ارکی سنجاغنك قورواش قضاسنه ملحق خیماره ناحیه‌سنده کوچك بر اسکله اولوب، خیماره‌نك ٧ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکوزل برلیمان تشکیل ایدن صاغلام بر قویك ایچنده واقعدر.

پالس (Palès) اسکی رومالیلر عندنده سوریله چوبانلر الهه‌سی اولوب، نیسانك ٢١ نده یورطیسی اجرا اولنور، وسورولر معبدینك اطرافنه طولاشدیریلیردی.

پالسترینه (Palestrina) ایتالیای وسطیده، روما ایالتنده و (فراسقاتی) نك ١٣ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ٦٠٠٠ اهالیسی واردر. مشاهیر موسیقیوندن ١٥٩٤ تاریخنده وفات ایدن (پیرلویجی پالسترینه)نك وطنیدر.

پالغات (Palghât) هندستانك شرق جنوبی قسمنده، مدراس دائره‌سنك (ملابار) ایالتنده برشهر اولوب، ٥٠٠٠ قدری مسلم اولمق اوزره، ٣٦٢٠٠ اهالیسی واردر. مدراسدن (قالیقوت) شهرینه کیدن دمیر یولك بر موقفیدر.

پالفات (Paléphate) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ٤٧٢ تاریخلرنده وآردشیر همنك زمانده (پاروس) آطه‌سنده یاشامشدر. آثارندن یك آزشی بولنه‌بیلمشدر.

پالق (Détr. de Palk) سرندیب جزیره‌سنك هندستانك شرق جنوبی ساحلی آره‌سنده اولوب، بنکاله کورفزینی (منا آر) کورفزیله برلشدیریور. اکی ٦٠ کیلومتره‌در. آورو-پالیلردن اك اول بو بوغازدن کچن پرتغالی قپودانك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

پالمارولا (Palmarola) ایتالیای جنوبیده (تیرن) دکیزنده بر کوچك آطه اولوب، (پونچه)نك غرب جهتنده واقعدر.

پالماریا (Palmaria) جنوه کورفزنده بر کوچك آطه اولوب، آلتون طمارلی سیاه مرمریله مشهوردر.

پالماس (Paemas) آفریقانك ساحل‌غربیسی قارشیسنده اولوب، اسپانیایه تابع بولنان قناریه آطه‌لرینك اك بیوکی اولان بیوك قناریه جزیره‌سنك ساحل شرقیسنده و(جینیغوآده) نهرینك منصبنده کوزل بر وادیده واقع بر قصبه اولوب، جزایر مذکوره‌نك مرکزیدر. ٩٠٠٠ اهالیسی، صاغلام ومعتدل هواسی وشراب وحبوبات اخراجاتی واردر.

پالمبانغ (Palambang) سوماتره جزیره‌سنك جنوب شرق قسمنده، (موسیه) نهری کنارنده وبو نهرك منصبندن ١٠٠ کیلومتره یوقاریده واقع بر شهر اولوب، وقتیله بو اسمله مسمی بر دولت اسلامیه‌نك مرکزی ایدی. قسم اعظمی مسلم وبر بیوك قسمی غرب اولمق اوزره، ٤٧٥٠٠ اهالیسی، غایت مصنع بر بیوك جامع شریفی، بر قاچ کوپریسی وخیلی ایشلك تجارتی وار. — پالمبانغ دولتی تقریباً ٥٠٠ کیلومتره طولی و ٣٨٠ کیلومتره عرضی اولان بر مملکتدن عبارت اولوب، ١٠٠٠٠٠ قدر اهالیسی وار ایدی. فلنك دولتنی طانیماقده ایکن، ١٨١٢ تاریخ میلادیسنده انکلیزلر سوماتره‌یی ضبط ایتدکلرنده، بودولتك حکمدار اخیری اولان محمد بیداری اسقاط ایتمش؛ وسوماتره‌نك اعادسنده ابتدا کندیسی وبعده اوغلی استرداد حکومتده موفق اولمش ایسه‌ده، مؤخراً فلنك حکومتی بو دولتی لغو ایده‌رك، دیکر برطاقم خطه‌لر دخی ضم ایله پالمبانغ ایالتنی تشکیل ایتمشدر، که ١٤٠٧٠ مربع کیلومتره‌دن عبارت‌اولوب، ٧٩٤٩٢٩ اهالیسی واردر.

اهالیسنك قسم اعظمی ملایی جنسنه منسوب اولوب، دین اسلامه متدیندرلر. شهر وقصبه‌لرده خیلی عربلر، چینلیلر وفینکیلر دخی واردر.

پالم برونی (Cap des Paemes) آفریقای غربیده کینه کورفزینك منتهای شمال غربیسنده بر برون اولوب، ′۸ °۴ عرض شمالی ایله ′۱ °۱۰ طول غربیده واقعدر.

پالمر (Palmer) آوسترالیانك شمال شرق جهتنده (قوینسلاند) خطه‌سنده (متیجل) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، مجراسی ۲۲۵ کیلومتره طولنده‌در. بونهرك وادیسنده برچوق آلتون معدنلری کشف اولنوب، اخراج اولنمقده‌در. — مشاهیر بحریوندن قپودان (پالمر) طرفندن ۱۷۲۱ تاریخنده بحرمنجمد جنوبیده کشف اولنان بر قره ایله بر قویه دخی بو اسم ویرلمشدر.

پالمرستون (Palmerston) انکلتره‌نك مشاهیر سیاسیوندن اولوب، ۱۷۸۴ ده (رودلاند) ده طوغمش، و ۱۸۶۵ ده وفات ایتمشدر. قامبریج دارالفنونده صورت مکمله‌ده تحصیل ایتدکدن صکره، محافظه‌کاران فرقه‌سنه انتسابله، ۱۸۰۶ ده بحریه و ۱۸۰۹ دن ۱۸۳۰ تاریخنه‌دك حربیه ناظری اولوب، بعده سربستی طرفنی التزامله، قامبریج مبعوثلغنی غائب ایتمش ایسه‌ده، (تیورتون) طرفندن انتخاب اولنه‌رق، ینه مجلس مبعوثاندن چیقمامشیدی. ۱۸۳۰ دن ۱۸۴۱ تاریخنه‌دك (غری) و(ملبورن) قابنتولرنده خارجیه ناظری اولوب، بعده ۱۸۴۶ دن ۱۸۵۱ و ۱۸۵۵ دن ۱۸۵۸ و ۱۸۵۹ دن ۱۸۵۵ تاریخلرینده‌دك اوچ‌دفعه دها بومقامی احرازله، امور سیاسیده فوق العاده بر مهارت کوسترمرك، انکلتره دولتنك پولتیقه‌سنی اداره ایتمش، وانکلتره‌یه فوق العاده بر نفوذ قزاندیران بر موازنهٔ دولیه استحصالنه موفق اولوب، روسیه وآوسترپا ودولت عثمانیه ایله اتفاق ایتمش، وایتالیانك اتحادینی تشویق والتزام ایلمش ایدی. دولت علیهٔ عثمانیه ایله اتفاق صاحب ترجمنك اساس مسلکندن ایدی.

پالملا (Palmella) پورتکیزك لیسبونه ایالتنده لیسبونه‌نك ۲۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیسی، بر بیوك مناستری واوستنده عربلرك آثارندن برقلعه‌سی واردر.

پالمه (Palma) اسپانیانك (بالیار) جزایرندن (میورقه) جزیره‌سنك جنوب غربی ساحلنده بر شهر اولوب، جزایر مذکوره‌نك مرکز اداره‌سیدر. ۵۹۵۸۶ اهالیسی، کوزل لیمانی، ایکی قلعه‌سی، دارالفنونی، بحریه مکتبی، رسم مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، مصنع بر کلیساسی، اطرافنده کوزل مسیرلری واشجار مثمره‌یی حاوی باغچه‌لری، مشهور شرابی وایپك ویوك منسوجاتی واردر. — اسپانیانك آندالوسیا خطه‌سنده، (هوئلوا) یعنی (البه) ایالتنده وهوئلوانك ۲۹ کیلومتره شرق شمالیسنده دخی بواسمله برقصبه‌اولوب، ۵۲۱۶ اهالیسی‌واردر.

پالمه (Palma) قناریه آطه‌لرینك برینی اولوب، °۲۸ عرض شمالی و ۲۰ طول غربیده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۰۰ مربع کیلومتره اولوب، ۳۴۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی برکانی اولوب، سواحلی منبت وبالیغی چوقدر. ۳۶۷۰ متره ارتفاعی اولان بر طاغی واردر.

پالمیر (Palmyre) مشهور (تدمور) شهر قدیمنه السنهٔ اجنبیه‌ده ویریلن اسمدر. [« تدمور » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پالنسیا (Palencia) اسپانیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برقصبه اولوب، مادریدك ۱۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده و(قاریون) نهرینك ساحل شمالیسنده واقعدر. مصنع بر کلیساسی وبعض یوك منسوجاتله بویاخانه ودباغخانه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب، رومالیلره وغوتلره مقاومت ایتمش، وفتوحات اسلامیه زمانندہ تخریب اولنمشیدی. بعده تجدید اولنه‌رق، بر دارالفنون دخی تأسیس اولنمشیدی. — پالنسیا ایالتی اسکی قسطیله خطه‌سنك منقسم بولندیغی یدی ایالتك بری اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۴۳۴ مربع کیلومتره و اهالیسی ۱۸۹۳۶۰ کشیدر. محصولاتی چوقجه اولوب، دمیر وباقیر معدنلریله مرمری دخی واردر.

پالنك (Palenque) مکسیقه‌نك (شیاپه) جمهوریتنده وشیاپه‌نك ۱۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده کوچك برقصبه اولوب، قربنده‌کی خرابه‌لرله مشهوردر. بو خرابه‌لر یکرمی اوتوز کیلومتره محیط دائره‌سی اولان جسیم برشهر قدیمك ویرانه‌سی اولوب، پك چوق معابد وسائر ابنیهٔ

مصنعه ایله هیکلر ، رسملر ، مسکوکات وسائره‌یی حاویدر . (آزتك) و (تولتك) قوملرندن اول اورا-لرده بولنمش اولان (چندال) قومی آثارندن اولدقلری مظنون اولان بو آثارك مصر قدیم آثاریله اولان مشابهتی جالب حیرتدر . بو آثار ۱۷۸۷ تاریخنده کشف اولنمشدر .

پالنی { (Palni) هندستانك قسم جنوبیسنده (تراونکور) حکومتیله (مادوره) ایا-لتنده، ۱۰° ایله ۱۰°۱۵′ عرض شمالی و ۷۵° ایله ۷۵°۳۵′ طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولور بر سلسلهٔ جبال اولوب، اك یوکسك ذروه‌سی ۲۶۰۰ متره ارتفاعنده در . — بو طاغك اتکنده و(ما-دوره) ایالتنده بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه دخی اولوب، ۱۲۸۰۰ اهالیسی واردر .

پالو { دیار بکر ولایتنك ارغنی معدنی سنجا-غنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ارغنی معدنك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده ودیار-بکرك ۹۵ کیلومتره شمال غربیسنده، مراد نهرینك ساحل یمینده، حذای بحردن ۸۰۰ متره ارتفاعی اولان کوزل بر موقعده واقعدر . ۷۵۰۰ اهالیسی، نهرك اوزرنده کوزل ومتین برکوپریسی، اوستنده یکپاره بر طاش اوزرنده محکم بر قلعه‌سی ودرونده بر اسکی کلیسا و مکتبیله مخ یازیلرینی حاوی بعض آثار عتیقه‌سی، رشدیه مکتبی، اطرافنده باغ وباغچه-لری وخیلی سیرکاهلری وار در . — پالو قضاسی ارغنی معدنی سنجاغنی ترکیب ایدن درت قضانك اك شمالیسی اولوب، شمالاً ارضروم ولایتنك کیفی قضا-سیله ومعمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغیله ، غرباً ولایت مذکورهٔنك خرپوت سنجاغیله، جنوباً نفس ارغنی قضاسیله ، شرقی جنوبی جهتندن دیاربکر سنجاغنك لیجه قضاسیله، شرق شمالی جهتندن دخی بتلیس ولایتنك کنج سنجاغیله محاط ومحدود در . اراضیسی طاغلق اولوب، منبت وکوزل بایر ودره‌لری دخی واردر . مراد نهری شرقدن غربه جریانله قضایی شق ، وقسم جنوبیسنده ممتد اولان سیوان وتیمور قپو طاغلری فرات حوضه‌سنی دجله حوضه‌سندن تفریق ایدیور . محصولاتی حبوبات متنوعه ایله میوه‌لرك انواعندن عبارتدر . اورمانلری دخی چوقدر . (هوشن) ناحیه‌سنده بر باقیر معدنی بولنوب ، چیقارلمقده‌در . قضا ۳۱۶ قریه‌دن مرکب اولوب ، ۸ ناحیه اعتبار اولنیورسه‌ده ، بو نواحینك آیریجه مدیرلری یوقدر . اهالیٔ قضا تخمیناً وتقریباً ۳۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، قسم اعظمی مسلم وترك وکردن مرکب وخرستیانلری ارمنیدر .

پالوپوغون { [« پوغون » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

پالی { (Pali) هند قدیم لسانی اولان (سا-نسکری) دن مشتق بر اسکی لسان او-لوب، بودا دینه تابع اولانلرك لسان مقدسی حکمنه کچمشدر . بو دینك کتب مقدسه‌سی بو لسانده محرر بولنمغله، باشلیجه سرندیب جزیره‌سیله هند چینی ممالکنده لسان ادبی ومذهبی حکمنده مستعملدر . خط مخصوصی اولوب، صولدن صاغه یازیلیر .

پالی { آرناؤدلق ساحلنده ودراجك ۱۰ کیلومتره شمالنده بر بوندر .

پالیاریوس { (Palearius) ایتالیاحکماسندن اولوب ، پروتستانلغه میل ایتدیکیچون، توبه ایتمکله برابر ، ۱۵۶۶ تاریخنده مجلس رهابینك قراریله صلب واحراق اولنمشدر . بقای روح حقنده بر اثری واردر .

پالیبوتره { یاخود پالیپور (Palibothra) هندستانك اسکی برشهری اولوب، جغرافیون قدیمك تعریفنه کوره ۶۰۰ قدم عرض و ۶۰ قدم عمق اولان بر خندقله و ۵۷۰ برجی و ۶۴ قپوسی اولان بر سورله محاط ایدی . میلادك ۶۰۵ تاریخنده‌دك بوشهر عظیم قائم اولوب ، بعده کنك ایرماغنك طغیانندن و یا وقوعات سیاسیه‌دن محو وخراب اولمشدر . کنك ایله جنه‌نك محل تلاقیسنده واله‌آباد قربنده بولنمش اولدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، اخیراً چیقاریلان بعض آثار عتیقه (پاتنه) قربنده بولنمش اولدیغنه دلالت ایدیور .

پالیسی { برنارد — (Ber. Palissy) فرانسه مشاهیر ارباب هنرندن اولوب، مصور ومنقش چینیلر اعالنده‌کی کشفیات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر . ۱۵۰۰ تاریخنده (آژان) قربنده طوغوب، ۱۵۸۹ ده وفات ایتمشدر . آثار عتیقه ایله اتربه واحجار ومیاه ومعادن حقنده دخی معلومات

مکمل فنیه اسحصال ایدوب، بعده عالم‌الارض طرفندن تصدیق اولنمش نجه حقایق ومعلوماتی حاوی بر قاچ کتاب یازمش، وزراعتله زنگین اولمق طریقی مبین بر کتاب دخی تألیف ایتمشدر. چینلر اعالی صنعتنی ایلرلتمك ومینه اصولنی کشف ایتمك ایچون ۱۶ سنه چالیشوب، مامافیه بو یولده صرف ایتمش، واك نهایت فرونی قالان اشیای بیتیه‌سیله ایصیتمشیدی. پروتستانلغی اختیار ایتدیکیچون مشهور باستیله زندانه آتیلوب، وفاتنه‌دك اورادە قالمشیدی. (آژان)ده بر هیکلی رکز اولنمشدر. (لامارتین) ترجمهٔ حالنی یازمشدر.

پالیوپولیس (Paléopolis) یعنی «اسکی شهر» ایتالیاده ناپولی جوارنده اسکی برشهر ایدی. که خرابندن صکره قربنده ناپولی تأسیس و(نیاپولیس) یعنی «یکی‌شهر» تسمیه اولنمشیدی.

پالیوری (Paliuri) سلانیك ولایتنده کسندره شبه جزیره‌سنك منتهای جنوب شرقیسنده واقع بر برودر.

پالیوقاسترو (Paléocastro) یعنی «اسکی حصار» یونانده بو اسمله بر قاچ قصبه وقریه بولنوب، اك یوکلری آغریبوزده‌در.

پالیولوغ (Paléologue) قسطنطینیه روم امپراطورلرندن بر خاندانك اسمی اولوب، ۱۲۶۰ تاریخندن مذکور دولتك ختامنه یعنی ۱۴۵۳ تاریخنه‌دك ۱۹۳ سنه ظرفنده بوخاندانه منسوب ۸ حکمدار کلمش، و(قانتاقوزن) خاندانیله کاه مشترکاً وکاه مناوبةً حکم سورمشلردر. بو خاندانك حکمدارلریله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر.

میخائل	۱۲۶۱	یدنجی یان	۱۳۹۹
آندرونیق	۱۲۸۲	سکزنجی یان	۱۴۲۵
آندرونیق	۱۳۲۸	اون‌ایکنجی قسطنطین	۱۴۴۸
یان	۱۳۴۱	الی	۱۴۵۳
ماتوئل	۱۳۹۱		
ایکنجی			

استانبولك سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن فتحندن صکره دخی بو خاندانه منسوب ایکی نفر مورنك (پاتراس) و (آغوس) قصبه‌لرنده حکم سورمکده ایدیلرسه‌ده، بونلرك دخی ملکلری متعاقباً پادشاه مشارالیه طرفندن ضبط اولنمشدر. ایکنجی آندرونیقك اوغلی (تئودور پالیولوغ) دخی (مونتفرات) قونتلغنك وارثه‌سنی تزوج ایتمکله، ۱۳۰۵ تاریخنده اوراده برشعبه تشکیل ایتمشیدی. که ۱۵۳۳ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر.

پامبوق قلعه‌سی { آیدین ولایتنده دکزلی سنجاغنك سرای کوی قضاسنده ودکزلینك ۲۰ کیلومتره شمالنده اولهرق بیوك مندرس مجراسنك قربنده واقع کوچك برقصبه اولوب، (هیراپولیس) شهر قدیمنك خرابه‌لری اوزرنده مؤسسدر. بو شهر زمان قدیمده میاه معدنیه‌سیله مشهور ایدی. حکمدار (اپیقتیت) اوراده دنیایه کلمشیدی.

پامپا { (Pampas) آمریقای جنوبینك قسم جنوبیسنده وعلی‌الخصوص (بوئنوس آیرس) جمهوریتنك جهت جنوبیه‌سنده و پاتاغونیانك شمالنده واقع بر طاقم واسع اووه‌لره ویریلن اسمدر. بو اووه‌لر اوزون اوتلرله مستور اولوب، کرك مونس وکرك یمانی حالنده بر جوق آت وصیغیر سوریلریله مملودرلر. بواووه‌لرك مجموعی ودها طوغریسی بو واسع اووه لایلاته ایرماغیله ریونغرو آره‌سنده اولوب، بحر محیط آطلاسی سواحلی قربندن آند سلسلهٔ جبالنه‌دك ممتد اولور. [«آرجنتین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پامپلونه { (Pampelune) اسپانیانك شمالنده (ناواره) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (آرغه) نهری کنارنده ومادریدك ۳۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ۲۴۷۸۱ اهالیسی، قلعه واستحکاماتی، بیوك بر کلیسای، اسکی ناواره حاکملرینه مخصوص سرایی، کوزل تفرجکاهلری، واسع بر بوغا جانبازخانه‌سی، دمیر یولی، ایپك ویوك منسوجات فابریقه‌لری، دمیرخانه‌لری وشراب تجارتی واردر. عرب جغرافیونی عندنده (بمبلونه) اسمیله معروفدر.

پامپلونه { (Pamplona) آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جمهوریتنك (سانتاندر) ایالتنده و(زولیا) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، (سوقوره) نك ۱۴۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. طاغلر آره‌سنده و۲۳۰۳ مترەلك ارتفاعده اولوب، ۸۲۶۰ اهالیسی وجوارنده مترك آلتون معدنی واردر.

پامفیل { (Pamphile) یونان قدیم رساملرندن اولوب، فلیپك زمانده ماکدونیاده پاشامشدر. رسام مشهور (آپل)ك استادیدر.

پامفیل } سنت — (St. Pamphile) بیروت شهرنده محکمه حاکمی ایکن خرستیانلغی قبول ایله ، اسکندریه مدرسهٔ مشهوره‌سنك مدیری اولمش ، وبعده فلسطینك قیساریه شهرنده دخی بر مدرسه تأسیس ایتمشدی . میلادك ۳۰۷ تاریخنده خرستیانلغی سبیله توقیف، وایکی سنه حبسدن صکره قتل اولنمشدر . بعض آثاری واردر . خزیرانك برنجی کونی یورطیسی اجرا اولنور.

پامفیلیا } (Pamphylie) آناطولینك ساحل جنوبیسنده بر خطهٔ قدیمه اولوب، تکه خطه‌سنك سواحلیله ایچ ایل خطه‌سنك قسم غربیسندن عبارت ایدی. شرقاً (کیلیکیا)، غرباً (لیکیا) شمالاً دخی (پیسیدیا) خطه‌لریله محدود ایدی . باشلیجه معموره‌لری آتالیا (یعنی آنطالیه) ، اولبیا ، سیده، ارغه، آسپندوس وپتولمایس شهرلری ایدی . زوآ محاربه‌سندن صکره بر طاقم یونان مهاجرلری بو خطه‌ده یرلشوب ، اهالیسی اقوام مختلفه‌یه منسوب بولندقلرندن «جامع الاجناس» معناسنی افاده ایدن بو اسمله تسمیه اولنمشدی. ابتدا ایرانیلرك وبعده اسکندرك ضبطنه کچوب، بو جهانکیرك ممالکی تقسیمنده سوریه حکمدارلرینك حصه‌سنه اصابت ایتمش؛ وبیوك آنطیوخس مغلوبیتنده . وماليلر طرفندن رغمه حکمداری (اومن)ه ویریلوب ، متعاقباً بونك انکاسیله برابر رومالك قبضهٔ تصرفنه کچمشدی. روما ایمپراطورلغنك انقسامنده شرق ایمپراطورلغنه دوشوب ، مرکزی (آسپندوس) شهری اولمق اوزره ، بر ایالت اتخاذ اولنمشدی. هارون الرشید ومأمون زمانلرنده برآره‌لق خلافت عباسیه‌نك الینه کچوب، بعده رومیلر طرفندن استرداد اولنمش؛ وسلجوقیلر زمانده ممالك اسلامیه دائره‌سنه داخل اولوب ، بو دولتك انقراضنده بر وقت قرمان بکلرینه تابع اولدقدن صکره ، نهایت ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری زمانده، ۸۷۴ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولمشدر. سلجوقیلرك دورندن بری پامفیلیا خطه‌سی (پیسیدیا)نك قسم جنوبیسیله برابر (تکه) تسمیه اولنوب، الیوم دخی مرکزی آنطالیه اولمق اوزره ، تکه نامیله قونیه ولایتنه تابع بر سنجاق اعتبار اولنیور. [«تکه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پاملیقوسوند } (Pamlico-Saund) آمریقای شمالیده ممالك متحده‌نك (شمالی قارولینه) جمهوریتنده بر کورفز اولوب ، ۳۵° ایله ۳۵°۴۰′ عرض شمالی و ۷۷°۵۰′ ایله ۷۹° طول غربی آره‌سنده ممتد اولدیغی حالده، شمالدن جنوب غربیه اولان یونی ۱۱۰ واکی ۴۵ کیلومتره‌در . بحر محیط آطلاسی امواجندن اوچ اوزون و طار آطه ایله محفوظدر. (تار) ونام دیکرله (پاملیقوریور) ایله (توزه) نهرلری بو کورفزه دوکیلور.

پامیر } (Pamiers) فرانسه‌نك (آریاژه) ایالتنده و (آریاژه) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (فوآ) نك ۱۹ کیلو. مترہ شمالنده واقعدر. ۸۶۶۰ اهالیسی، جوارنده معدن صولری وخیلی فابریقه‌لری وتجارتی واردر .

پان } (Pan) اسکی یونانیلرك الههٔ کاذبه‌سندن اولوب، سوریلرك وچوبانلرك حامیسی ومشترینك اوغلی زعم، وباری انسان یاری کچی او. لدرق النده بر اوزون قامچه طوتار بر صورتده تصویر اولنوردی. کویا (سیرینکی) اسمنده بر پریه علاقه ایدوب، بونی خیلی وقت تعقیبدن صکره، الله یکیردیکنده، قامشه تحول ایتدیکنی کورمکله، اوندن بر دودوك یاپمش؛ وبعده (اخو) یعنی «عکس صدا» اسمیله دیکر بر پریه عاشق اولوب، بوکاده نائل اولهامش . کیجه‌لری طاغلرده واورمانلرده کزدیکنه اینانه‌رق ، تصادفندن زاده‌سیله قورقارلردی . اسکی مصریلرك (اوزیریس) معبودیله بر عد ایتدکلرندن، یونانیلر صعید مصرده بومعبوده منسوب اخمیم شهرینه (پانوپولیس) نامنی ویرمشلردی .

پانارو } (Panaro) ایتالیاده (پو) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، (آپنین) سلسله‌سنك (چیمونه) طاغندن نبعاله (مودنه) دوقه‌لغنك جنوبندن کچمکله، ۱۲۵ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صاغ ساحلندن مذکور ایرماغه دوکیلور.

پانامه } (Panama) ایکی آمریقایی ربط ایدن برزخ‌لك طار محلنده بحر محیط معتدل ساحلنده واقع همنامی اولان کورفزك ایچنده برقصبه واسکله اولوب، (قولومبیا) جمهوریتنه تابع همنامی اولان ایالتك مرکزیدر. ۸°۵۸′ عرض شمالی ایله ۸۱°۴۷′ طول غربیده واقع اولوب، ۸۰۰۰ وجوارلرنده کی کویلرله برابر ۲۵۰۰۰ اهالیسی واردر. کوزل بر قصبه اولوب، بیوك کلیسا ومناسترلری

وبرمکتبله برخسته‌خانه‌سی واردر. لیمانی پك صاغلام دکلدر. اهمیت تجاریه‌سی تنزل ایتمشدر. — بو قصبه‌دن ۱۵ کیلومتره‌لك مسافه‌ده یئنه بو اسمله دیکر بر قصبه وار ایدی، که ۱۶۱۸ ده تأسیس اولنوب، ۱۶۷۰ ده برطاقم شرسرلر طرفندن احراق اولنمغله. اوکا بدل شمدیکی شهر تأسیس اولنمشدر. — پانامه ایالتی بوندن اول قولومبیا جاهیر متفقه‌سندن اولوب، اخیراً قولومبیانك بر جمهوریته تحویله ایالت اتخاذ اولنه‌رق، دوه یونی شکلنده معوج بر برزخدن عبارت اولوب، شمالاً (آنتیل) دکیزیله، جنوباً بحر محیط معتدل ایله، شرقاً یئنه قولومبیا جمهوریتنك (قاوقه) ایالتیله، غرباً دخی آمریقای وسطی جمهوریتلرندن (قوستهریقه) جمهوریتیله محاط ومحدود در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۱۷۸۵ مربع کیلومتره اولوب، ۲۲۱۰۵۲ اهالیسی واردر.

پانامه { برزخی (Isthme de Panama) آمریقای جنوبی‌یی آمریقای شمالی‌یه وده‌ها طوغریسی آمریقای وسطی‌یه ربط ایدر بر برزخ اولوب، بحر محیط آطلاسی‌یه تابع آنتیل دکیزیله بحر محیط کبیر آره‌سنده معوج برشکلده شرقدن غربه ممتد اولور. طولی ۲۰۰ کیلومتره اولوب، عرضی بعض محللرنده ۶۰ کیلومتره‌دن زیاده دکلدر. بتون آمریقانك بوینجه اوزانیورسه‌ده، بوراده ارتفاعی پك آزدر. برزخك اك طار محلی پانامه ایله (قولون) اسکله‌لرینك آره‌سنده اولمغله، بو ایکی اسکله آره‌سنده بر دمیر یول خطی تمدید ایدلمش اولدیغی کبی، بر جدول حفریله ایکی آمریقانك بربرندن تفریقنه وبحر محیط آطلاسی ایله بحر محیط کبیر آره‌سنده قصه بر طریق بحری کشادینه دخی تشبث اولنمشدر.

پانامه { کورفزی (Golfe de Panama) همنامی اولان معوج برزخك جنوبده یعنی بحر محیط کبیرده تشکیل ایتدیکی بیوك بر کورفز اولوب، ۷° ۱۳′ ۶° ۵۰′ ایله ۸۰° ۱۰′ ۸۲° ۴۵′ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولور. شرق جهتنده (سنت میکل) وغرب جهتنده (بارتپه) اسملریله ایکی قوی بولنه‌دیغی کبی، ایچنده (پرلاس) یعنی «اینجو» اسمیله بر قاچ آطه دخی واردر، که اك بیوکلری (سنت میکل) آطه‌سیدر. اك بیوك واك اینشالی اسکله‌سی (پانامه) قصبه‌سیدر.

پاناه { یاخود پناه (Pannah) هندستانك نیم مستقل اولان (بوندلقاند) خطه‌سنده واله‌آبادك ۱۵۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده بر قصبه اولوب، جوارنده‌کی الماس معدنیله مشهوردر. اکبرشاه زمانده بورادن سنوی ایکی بچق ملیون فرانق قیمتنده الماس چیقاردی.

پاناى { (Panay) بحر محیط کبیرده‌کی فلیپین آطه‌لرندن اولوب، ۱۱° ۱۵′ عرض شمالی ایله ۱۲۰° ۱۰′ طول شرقیده واقعدر. مثلث الشکل اولوب، طولی ۱۶۰ وعرضی ۱۳۰ کیلومتره اولدیغی حالده، ۳۰۰۰۰۰ اهالیسی وار در. اراضیسی پك منبت اولوب، پرنج، شکر قامشی، بویر وسائره حاصل اولور. آتلریله سائر حیواناتی دخی چوقدر. اهالیسی (پاپو) و(بیسایو) اقوامندن اولوب، پك چالیشقان وصنعتکار آدملردر. براسپانیول والیسی و آطه‌ده اقامت ایدر.

پانتالیون { (Pantaléon) خرستیانلرك اعزه‌سندن معدود اولوب، طبابتله مشغول اولدیغی حالده، ۳۰۳ تاریخنده ازمیدده قتل اولنمشدر. تموزك ۲۷ سنده یونطیسی اجرا اولنور.

پانتلاریه { (Pantellarie) آق دکیزده سیجلیایه مربوط وآفریقا ساحلنه قریب بر آطه اولوب، محیط دائره‌سی ۶۰ کیلومتره واهالیسی ۷۰۰۰ کشیدن عبارتدر. مرکزی (واپیدولو) قصبه‌سیدر. سونمش بر برکانی وپك منبت وادیلری واردر. زمان قدیمده فنیکه‌لیلرك وقارتاجلیلرك النده اولوب، تجارت بحریه‌سیله مشهور ایدی. الیوم پوتیقه متملرینه منفا اتخاذ اولنمشدر.

پانتن { سنت — (St. Pantène) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، ۱۷۹ تاریخ میلاد دیسنده اسکندریه خرستیان مکتبنك مدیری اولمش؛ وبعده پطریق دمتریوس طرفندن نشر مذهب ایچون شرقه کوندریلوب، بر قاچ سنه هندستانده اقامتدن صکره، اسکندریه‌یه عودتله، ۲۱۶ تاریخلرینه‌دك برحیات بولنمشدر. بعض آثاری واردر. تموزك ۷ سنده یونطیسی اجرا اولنور.

پانتیقاپیه { (Panticapée) قریم یوغازنده واقع (کرچ) قصبه‌سنك اسم

قدیمی اولوب، زمان قدیمده خیلی وقت مستقل بر حکومتله اداره اولنمشیدی.

پانتیوس (Panxtius) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل‌المیلاد ۱۹۰ تاریخلرنده ردوسده طوغمش، و ۹۰ یاشلرنده وفات ایتمشدر. آتنه ده (آتنیه‌تر) دن تحصیل ایدوب، بعده رومایه بر مدرسه آچمش، وبر مدت (اسکیپیون) معیتنده دور بلاد ایتدکدن صکره، آتنه‌یه عودت ایدهرك، استادی یرینه معلم اولمشیدی. بر قاچ کتاب یازمش ایسهده، نسخهلری بولنهمامشدر.

پانتئون (Panthéon) روما شهرینك ابنیهٔ عتیقه‌سندن مشهور برمعبداولوب، آوغستوس زمانندہ (آغریپا)نك مصرفیله تأسیس اولنهرق، ابتدا مشتریك عبادتنه مخصوص ایکن، بعده بتون آلههٔ کافهنك هیکللری وضعنه تخصیص اولنهرق، «جامع الالهه» معناسنی افاده ایدن بواسمله تسمیه اولنمشیدی. صاعقه‌دن رخنه‌دار اولغله، (آدریان)طرفندن تعمیر اولنمشیدی. روما دولتنك باعث انقراضی اولان اقوام شمالیه طرفندن یغما ایدیلوب، بسبتون تخریب اولنمق اوزره ایکن، ایپراطور (فوقاس) طرفندن پاپا دردنجی (بونیفاس)ه ویریلوب، بونك طرفندن کلیسایه تحویل و(سانته ماریه) تسمیه اولنمشدر. الیوم موجود اولوب، قبهسنك قطری ٤٤ متره ایسهده، هیئت مجموعهسی قبا وچرکین کورینیور. — پارسده دخی بو اسمله مشهور بر بنا واردر، که (سنته ژنویوه) تپهسی اوزرنده مؤسس اولوب، خاچ شکلنده‌در. یوکسك بر قبهسی و ۲۲ ستونله مزین بر مدخلی وار در. ۱۷۴۸ تاریخنده مشرف خراب اولان (سنته ژنویوه) کلیسایی یرینه اون بشنجی لویی طرفندن بناسنه مباشرت اولنوب، ۱۷۹۰ ده ختام بولغله، مجلس عمومینك قراریله بیوك آدملرك دفننه تخصیص، ویو مناسبتله (پانتئون) تسمیه اولنهرق، قبهسی اوزرینه «وطنك بیوك آدملره نشانهٔ تشکری» عبارهسی یازلمشدر. ۱۸۲۱ ده (سنته ژنویوه) اسمیله کلیسایه تحویل اولنمش ایسهده، ۱۸۳۰ ده یه پانتئون اسمی اعاده اولنمش؛ و ۱۸۵۲ ده یه کلیسا اتخاذ اولنهرق، ایچنه آدم دفنی تحت منوعیته آلنمش ایکن، شاعر شهیر ویکتور هوغو بو بنانك داخلنده دفن اولنمشدر. (وولتر) و (روسو) ایله سائر مشاهیرك دخی مزارلری اورادهدر.

پانچووه (Pantchova) مجارستانده حدود عسکریه ایالتنده (بانات) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، (تمش) ایله طوندنك ملتقاسنده وطمشوارك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و ۱۳۵۰۰ اهالیی جامعدر.

پاندوره (Pandore) اسکی یونانیلرك اعتقادنجه، اك اول یارادیلان قادین اولوب، کویا جهنم الهی (وولقان) طرفندن تعجین اولنهرق، عقل‌الههسی (مینروه)طرفندن جانلاندیرلمش، والههٔ سائرهنك هر بری طرفندن بر خصلت وفضیلتله توصیف اولنمشیدی. ابوالآلهه مشتری سمانك آتشینی چالمش اولان (پرومیتیوس) نام جنه مجازاة مقامنده بوقادینی تزویج ایتمك ایستمش، وکافهٔ مساویی حاوی برچکمجه دخی بونك یدینه تسلیم ایتمش ایسهده، مرقوم چکمجهیی آچمغه جسارت ایدهمیوب، پاندورهیی دخی تزوجدن اجتناب ایتدیکی حالده، برادری (ایپیتوس) کندیسنی تزوج ایدهرك، چکمجهیی آلوب آچمش؛ ودرحال بتون فنالقلر چکمجهدن چیقهرق، سطح ارضك اوزرینه یایلغله، دورحدید ظهور ایتمش، ویالکز امید چکمجهنك دیبنده قالمش ایمش.

پاندوسیا (Pandosie) ایبر خطهٔ قدیمه سنده‌یعنی یانیه جهتنده(مولوسیده) ایله (تسپروتیا) آره‌سنده و (آخرون) نهری کنارنده یعنی شمدیکی (مارغلیج) قصبهسی قربنده بر شهر ایدی. الیوم خرابه‌لری موجود اولوب، یانده (قاسطری) اسمنده برقریه واردر.

پاندولف (Pandolfe) لومبارد حکمدارلرندن بواسمله درت کتی بولنوب، اك مشهورلری برنجیسیدر، که «دمیرباش» لقبیله معروفدر. ۹۶۱ تاریخندن ۹۸۱ تاریخنه‌دك (قاپو)ده حکومت سوروب، ایپراطور برنجی (اوتون) ك یاردیمیله اولکاسنی خیلی توسیع ایتدکدن صکره، رومایه ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب واسیر اولوب، قورتلادقدن صکره، ناپولیلیلردن اخذ ثار ایتمکه چالیشمش ایسهده، ناپولیی ضبط ایتمکه مقتدر اولهمامشیدی.

پاندیا (Pandya) هندستانك منتهای جنوبنده‌کی خطهنك اسم قدیمی اولوب، اوراده قرون وسطاده مشهور بردولت تشکل ایتمشیدی. آلتنجی ویدنجی وسکزنجی قرن هجریده وخطه دفعاتله

آل سبکتکین وسائر دول اسلام ضبطنه چکمشیدی.

پانسیلوانیا (Pensylvanie) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه جماهیر متفقه‌سنك بری اولوب، شرق جهتنده واقعدر. شمالاً نویورق. غرباً اوهیو، جنوباً ویرجینیا وماریلاند، شرقاً دخی نویرسی جمهوریتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۷۱۰۲ مربع کیلومتره اولوب، ۴۳۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (هاریسبورغ) ایسه‌ده، اك بیوك شهرلری مرکز قدیمی اولان (فیلادلفیا) ایله (پیتسبورغ) در. آلغانی سلسلهٔ جبالی بوخطه‌نك اورتاسندن کچر، و(سوسکهانه)، (دلاواره) ایله (اوهیو) نهرلری دخی اراضیسنی سقی ایدرلر. هواسی معتدل وصاغلام وطوپراغی پك منبت اولوب. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله توتون. اوزوم طود وسائره‌دن عبارتدر. پك واسع اورمانلری وکوزل مرعازی اولوب. پك چوق حیوانات یتشدیریلیر. صنایعی پك ایلری اولوب، ز، چینی، صابون، کاغد، جام، ایپ، وسائره فابریقه‌لری ودمیرخانه‌لری چوقدر. کمور، دمیر، باقیر، قورشون معدنلری، غاز وزمرد کبی ذی‌قیمت احجاری واردر. بوخطه آوروپالیلرك ورودندن اول الیوم بسبتون محو ونابید اولان (لنابه) قومیله مسکون ایدی. برنجی زاق زماننده (والترالیغ) طرفندن کشف واسکان اولنه‌رق، ۱۶۸۱ تاریخنده (پان) اسمنده برزنکین انکلیزه دولته ویردیکی برمبلغ مقابلنده ترك اولنمش، و«پانك اورمانی» دیمك اولان بواسمله تسمیه اولنمشدی. اك اول استقلال هوسنه دوشوب، ممالك مجتمعه هیئتنی تشکیل ایدن ۱۳ جمهوریتك بری بولنمشدر.

پانغانی (Pangani) آفریقای شرقیده زنکبار مملکتنده بر نهردرکه (کلیمانجارو) جبال مرتفعه‌سنك شرق جهتنده ۴۴۵۳ متره ارتفاعی اولان برمحلدن نبعاله، صاغ وصولدن برقاچ نهر اخذ ایدرك، ۴۲۰ کیلومترملك مسافه قطع ایتدکدن صکره، همنمای اولان قصبه‌نك جنوب شرقیسنده یمه بواسمله بد اولنور برقویه دوکیلور. یوقاری قسمی (لوفو) یاخود (روفو) اسمیله دخی معروفدر — پانغانی قصبه‌سی همنمای اولان نهرك منصبنك شمال غربیسنده وزنکبارك ۸۸ کیلومتره غرب شمالیسنده اولدرق، ′۲۵ °۵ عرض جنوبی ایله ′۴۱ °۲۶ طول شرقیده واقعدر. اهالیسی ۵۰۰۰ کشی راده‌لرنده اولوب، زنکبار حاکمی طرفندن آلمانیایه اجاره اولنان یرلر داخلنده‌در.

پانقونغ (یاخود پنکونك (Pankong) یاریسی تیبنك (تیارخورسوم) خطه‌سنده ویاریسی کشمیرك (لادانق) یاخود (لدك) ایالتنده واقع برکول اولوب، ′۲۶ °۳۳ ایله ′۵۰ °۳۳ عرض شمالی و′۳۶ °۷۷ ایله ″۶ °۷۶ طول شرقی آره‌لرنده و۴۳۰۰ متره ارتفاعنده واقعدر. طولی ۱۶۳ وعرضی ۱۴۸ کیلومتره اولوب، ایچنه برچوق صولر دوکلکله، حوضه‌سی خیلی واسع واراضیٔ مرتفعه‌یی جامعدر.

پانوپولیس (Panopolis) صعید مصرده واقع (خمیم) قصبه‌سنه بطالسه زمانننده یونانیلر طرفندن ویریلن اسم اولوب، بو شهرده (اوزیریس)ك عبادتنه مخصوص معبدلر چوق اولدیغندن، ویونانیلر بوالهکادنی کندیلرینك (پان) تسمیه اولنان معبودلرینه تشبیه ایتدکلرندن، بواسمی ویرمشلردی. اسکی مصریلر عندنده اسم اصلیسی(خمیم) ایدی، که (اخمیم) یونك معربیدر. [«اخمیم» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پانورمه (Panorme, Panormus) یونان قدیم لساننده «صاغلام لیمان» دیمك اولوب، سیچلیا آطه‌سنده کی پالرمو ایله مرمره ساحلنده‌کی باندیرمه‌نك وسائر بعض اسکی شهر وقصبه‌لرك اسم قدیمیدر.

پانونیا (Pannonie) آوروپانك بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، شمدیکی نفس آوستریانك قسم شرقیسیله اسقلاوونیا وخرواتستاندن ومجارستانك قسم غربیسندن عبارت ایدی. طونه نهری بوخطه‌یی شمالاً جرمانیادن وشرقاً داچیادن آیریوردی. یوقاری وآشاغی پانونیایه منقسم اولوب، (راب) نهری بونلری بربرندن تفریق ایدردی. برنجیسنك مرکزی (پتوویو) یعنی شمدیکی (پتاؤ)، وایکنجیسنك کی (آکینقوم) یعنی اسکی بوده شهری ایدی. اهالیٔ قدیمه‌سی (کلت) اقوامندن اولوب، مدت‌مدیده مستقل یاشادقدن صکره، ماکدونیا حکمدارلری فلیب واسکندر طرفندن ضبط اولنمشلردی. آوغستوس پانونیایه کیروب، (تیبر) بوملکتی بسبتون روما دولتنه الحاق ایتمشیدی. روما

دولتك انقسامنده غرب ايمپراطورلغنك حصه‌سنه دوشوب، (ايليريا) ايالتنه الحاق اولنمشدى. بعده هونلرك واوسترو غوتلرك الينه كچوب، يوستنيانوس زمانده استرداد اولندقدن صكره، لومبارد لر وآوارلر طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده شارلمانك تشكيل ايتديكى دولته ادخال اولنوب، نهايت مجارلر بونك بر قسمنى فرانق دولتندن ضبط ايتمشلردر.

پانياسيس (Panyasis) يونان قديم شعراسندن اولوب، قبل الميلاد بشنجى عصرده ياشامشدر. هاليقارناسنه (يعنى بودروم) شهرندن اولوب، ابوالمورخين هرودوتك عمجه‌سى ايدى. هركولك قهرمانلقلرينه دائر بر منظومه يازمش ايسه‌ده، يالكز بعض فقره‌لرى بولنه بيلشدر. وطننك حكومتى غصب ايدن (ليغداميس) طرفندن قتل اولنمشدر.

پانيپات (Panipat) هندستانك دهلى ايالتنده و (جنه) نهرينك دهلى يه كيدن جدولى اوزرنده واقع قضا مركزى بر شهر اولوب، ثلثاندن زياده‌سى مسلم اولمق اوزره، ۲۵۰۰۰ اهالىسى، بر بيوك چارشيسى، ۵ قپوسى اولان بر سورى وخيلى صنايع وتجارتى واردر. بر چوق محاربه‌لرك ميدانى اولمشدر.

پاوتوكت (Pawtucket) ممالك مجتمعه‌نك (روده ايسلاند) جمهوريتنده (پروويدنسه) ايالتنده وپروويدنسه‌نك ۵ كيلومترو شمالنده اولەرق (بلاقستونه) نهرى اوزرنده وبر قاچ دمير يولك محل تلاقيسنده واقع برقصبه اولوب، ۱۹۰۳۰ اهالىسى وخيلى فابريقه‌لرى واردر.

پاوسانياس (Pausanias) يونان قديم جمهوريتلرندن اسپارتەنك مشهور بر سردارى اولوب، (بلاتيا) ايله آسياده‌كى يونان مستعمراتنك تخليصنه خيلى خدمتى كورلمش؛ وقبرس جزيره‌سيله استانبولك موقعنده بولنمش اولان بيزانسه قصبه‌سنى ضبط ايتمشيدى. بعده ايران شاهى آردشيرك وعد واغفالنه آلدانوب، يونان حكمدارى اولمق اعزه، وطننه قارشى ارتكاب اهانت ايتديكندن اعدامله محكوم اولوب، مينروەنك معبدينه التجا ايتديكى حالده، بو معبدك قپوسى سد ايديلەرك، قبل الميلاد ٤٧٧ تاريخنده آجلقدن تلف اولمشدر. معبدك قپوسنى سد ايچون ايلك طاشك كندى والده‌سى طرفندن وضع اولنديغى مشهور اولوب، اسپارتەلى قادينلرينك مردلكنه بر دليلدر. — بونك تورونى اولان ديكر بر پاوسانياس قبل الميلاد ٤٠٩ تاريخندن ٣٩٧ تاريخنه‌دك اسپارتەده حكم سوروب، آتنه‌ليلره قارشى سوق عسكر ايتمشيدى.

پاوسانياس (Pausanias) ماكدونيا حكمدارى فليپك رجالندن اولوب، قبل الميلاد ٣٣٦ تاريخنده حكمدار مشاراليهى تياترووده قتل ايتمشيدى. فليپك تطليق ايتمش اولديغى اسكندرك والده‌سى (اولمپياده) نك القاآتيله بو جنايتى اجرا ايتديكى مظنونەدر.

پاوسانياس (Pausanias) يونان قديم مؤلفلرندن اولوب، ايكنجى قرن ميلاديده آناطولينك (فريجيا) ويا (قپادوكيا) خطه‌سنده دنيايه كلمش؛ وخيلى وقت سيرو سياحتدن صكره، رومايه كيدوب، ۱۷۰ تاريخلرنده وفات ايتمشدر. يونان قديم حقنده پك چوق معلومات تاريخيه وجغرافيه‌يى حاوى ۱۰ فصلدن عبارت بركتاب براقمشدر، كه اليوم موجود ومطبوعدر.

پاوسياس (Pausias) يونان قديمك اك مشهور رساملرندن اولوب، سالف الترجمه (پامفيل)ك شاكرديدر. مورەنك (سيكيون) شهر قديمنده قبل الميلاد ٣٦٠ تاريخلرنده ياشامشدر.

پاولو (Paul Petrovitch) روسيه ايمپراطورلرندن اولوب، اوچنجى پترو ايله ايكنجى قترينەنك اوغليدر. ۱۷۵۴ ده طوغوب، ۱۷۶۲ ده پدرى والده‌سنى تطليقله كندىسنى وراثتدن محروم ايتمك تشبثنده ايكن، كندىسى تلف اولمغله، قاترينه تخته چكوب، صاحب ترجمه‌يى تخت وحكومتدن دور طوتمش؛ و ۱۷۹۶ ده والده‌سنك وفاتى اوزرينه، پاولو تخته چكوب، والده‌سنك رجال ومشاورلرينى نفى وتغريب، واسكى اصول حكومتى اعاده ايتمشدر. غايت عظمتلى وجبار بر حكمدار اولوب، سوقاقده كزركن راست كلديكى تبعه‌سنى سجده ايتمكه مجبور ايدردى. ۱۸۰۱ ده ظنه كوره مقتولاً وفات ايتمشدر. ابتدا فرانسه‌يه قارشى بر اتفاق عقد ايتمش، وبعده جنرال بوناپارتەمقتون اولوب، كندىسيله اتفاق ايلمش ايدى.

پاولوس (St. Paul, Paulus) حواريوندن اولوب،

میلادك ایکنجی سنه‌سی طرسوسده طوغمشدر. یهودی چوجغی اولوب، اصل اسمی سائولدر. قدسده تربیه اولنوب، ابتدا دین عیسانك پك علیهنده ایکن، دمشق طریقنده کوردیکی معجزه اوزرینه، حضرت عیسایه ایمان کتیرمك، بودینك اك خواهشکر طرفدارلرندن وناشرلرندن اولمشدر. قبریسك پافوس (یعنی باف) قصبه‌سنده روما سردارلرندن (سرجیوس پاولوس)ی ایمانه کتیرمکله، فیمابعد بونك اسمیله تسمیه اولنه‌رق، قبریس، آناطولی، یونان وسائر جهتلرده دین عیسایی نشر ایتمکله اوغراشه‌رق، آیاصلوغده، سلانیکده، آتنه‌ده وسائر شهرلرده علناً انجیلدن وعظ ایتمشدر. ۵۸ تاریخنده قدسه عودتنده یهودیلر طرفندن تعقیب اولنه‌رق، فلسطین والیسی (فلیکس)ك قراریله ایکی سنه (قیساریه)ده محبوس طوره‌رق، وبعده رومایه کوندریلوب، تبرئه ذمت ایتمشدر. بر مدت رومادە نشر دینله اشتغالدن صکره، شرقه عودت ایتمش؛ و ٦۲ یاخود ٦٤ تاریخنده ینه رومایه کیدوب، اهالیدن خیلی خلق دین عیسایه جلب ایتمش اولدیغی حالده، ایپراطور (نرون)ه ویردیکی ترس جوابلر اوزرینه، ٦٦ تاریخنده ینه حواریوندن (پطروس) یعنی (سنت پیر) ایله برابر اعدام اولنمشدر. جنازه‌سی (اوستیه)طریقی اوزرینه دفن اولنمشکن، بعده کیکلری چیقاریلوب، رومادەکی (سنت پیر) کلیساسنه نقل اولنمشدر. خزیرانك ۲۹ نده یورطیسی اجرا اولنور. ۱٤ خطبه‌سی موجوددر. انجیله الحاق ایدلمش اولان (اعمال رسل) فصلی باشلیجه پاولوسك ترجمهٔ حالنی حاویدر.

— بو اسمله خرستیانلرك ۵ عزیزلری دخی واردر، کە برنجیسی (آناخوریت) یعنی «کشیش» لقبیله ملقب اولوب، اك اول کشیشلکی ایجاد ایدن بو ذات اولدیغی مرویدر. ۲۲ یاشنده ایکن مصر چوللرینه چکیلوب، ریاضتله یاشایه‌رق، ۳٤۲ تاریخنده ۱۱۳ یاشنده وفات ایتمشدر. کانون ثانینك ۱۵ نده یورطیسی اجرا اولنور. بوکا منسوب عد اولنور بر رهبان طریقی واردر. کە سکزنجی قرن میلادیده تأسیس اولنه‌رق، بر وقت آلمانیا ولهستانده پك منتشر بولنمش ایسه‌ده، الیوم پالکزپه رتکبزده برمناسترلری واردر.

— ایکنجیسی «سلانیکلی» دیمکله معروف اولوب، ۳٤۰ تاریخنده قسطنطینیه بطریقی اولمش؛ و ۳۵۰ده ایپراطور (قونستانس)ك امریله بر مغاره‌ده اتلاف اولنمشدر. — اوچنجیسی بو اسمله پاپالق مسندینه قعود ایدنلرك برنجیسیدر. [مادهٔ آتیه‌یه مراجعت.] — دردنجیسی (سنت پول دولیون) پسقیوس اولوب، ۵۷۰ تاریخلرنده وفات ایتمشدر. — بشنجیسی «صلیبی» (de la Croix) لقبیله ملقب اولوب، (پاسیونیست)لر طریق رهبانیك مؤسسیدر. ۱٦۹٤ ده جنوه جوارنده طوغوب، ۱۷۷۵ ده رومادە وفات ایتمشدر. طریقنه منسوب اولان رهبان یالین آیاق وباش آچیق کزرلر.

پاولوس (Paul, Paulus) یاخود پول بو اسمله ۵ پاپا کلمشدر:

برنجیسی رومالی اولوب، ۷۵۷ تاریخنده، برادری ایکنجی اتیاندن صکره پاپا اولمش، و ۷۷۷ تاریخنده دك حکم سورمشدر. قتولیکلر عندنده اعزه‌دن معدوددر.

— ایکنجیسی (باربو) لقبیله ملقب اولوب، وندیکلیدر. دردنجی اوجنك یکنی اولوب، ۱٤٦٤ دن ۱٤۷۱ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وچهستان قرالی (جورج دیبراد)ی طردایدوب، یرینه (ماتیاس قورون)ی نصب ایتمشیدی. عثمانلیلره قارشی براهل صلیب سفری آچمغه چالیشمش ایسه‌ده، بجره‌مه‌مشدر.

— اوچنجیسی رومالی اولوب، اصل اسمی آلکساندر فارنسدر. ۱۵۳٤ دن ۱۵٤۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، سکزنجی هنری ایله اوغراشمش، و کنیسهٔ کلیسادن طرود عد ایتمشیدی. شارل کینتله وندیك جمهوریتیله عثمانلیلره قارشی بر اتفاق عقد ایتمش ایسه‌ده، بر شیئه مقتدر اولهمامشیدی. پاپا اولمازدن اول متأهل اولوب، (پیر فارنس) اسمیله بر براوغلی وارایدی، که پارمه دوقه‌لغنه نصب ایتدیکندن طولایی، شارل کینتله بوزیشمشیدی. جزویتلری تصدیق ایتمشدر.

— دردنجیسی ناپولیلی اولوب، اصل اسمی (ژان پیر قرافه) ایدی. ۱۵۵٦ دن ۱۵۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، اسپانیوللرك ایتالیاده‌کی حکم ونفوذلرینی امحا ایچون، فرانسه قرالی ایکنجی هنری ایله اتفاق ایتمش ایسه‌ده، کندی الکاسنك بر قسمنی غائب ایتمکدن بشقه بر نتیجه استحصال ایده‌مه‌مشدر. رومادە برانکیزیسیون محکمه‌سی تأسیس ایدوب،

تعصبی التزام ایتدیکی کبی ، یکنلری دخی انواع مظالم وسوء استعمالاتی ارتکاب ایتدکلرندن، وفاتندن صکره اهالی هیکلنی نهره آتمشلردر.

— بشنجیسی رومالی اولوب، اصل‌اسمی (قامیل یورکس)در. ۱۶۰۵ دن ۱۶۲۱ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ونديك جمهوریتیله بعض منازعه‌لرده بولنمش، وبعده فرانسه قرالی یدنجی هنرینك توسطیله باریشمش ایدی. رومایه صوکتیرمك اوزره، ۵۲ کیلومتره طولنده بر صو یولی یاپدیرمشدر ، که (پاؤله) اسمیله معروفدر.

پاولوس امیلیوس — یاخود پول امیل [« امیلیوس » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

پاولوس سمیساطلی (Paul de Samosate) خرستیانلقده رؤسای مذهبدن اولوب، وطنی اولان سمیساط پسقوپوسی ایکن، میلادك ۲۶۰ تاریخنده انطاکیه پطریقی اولمش؛ وتثلیث ایله حضرت عیسانك الوهیتی انکار ایتدیکیچون، پاپا سنت فلیکس طرفندن کلیسادن طرد اولنمشدر. مذهبنه تابع اولانلره (پاولیانیست) نامی ویریلیر.

پاولوس یولیوس—(Julius Paulus)رومالیلرك حقوق علماسندن اولوب، اوچنجی قرن‌میلادیده (پادوه)ده ویاصورده طوغمش، وحقوقه متعلق بعض تألیفات براقمشدر.

پاولوس سیلنتیار (Paul Silentiaire) یوستینانوس زمانده پتیشن روم شعراسندن اولوب ، آیاصوفیه‌نك منظوم بر تاریخنی یازمشدر.

پاولوس اکینه‌لی—(Paul d'Égine)یونان قدیم اطباسندن اولوب، عمرون العاصك فتحندن برآز اول اسکندریده بولنمشدر. « اختصار طب » عنوانیله ۷ کتابدن مرکب معتبر بر اثری واردر.

پاولووسق (Pavlovsk) روسیه‌نك (وورونیه) ایالتنده و(دون) نهری ساحل یسارینك قریبنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۳۹۰ اهالیسی واردر.

پاولی قسطمونی ولایتنك بولی سنجاق وقضاسنده وبولینك ۱۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولەرق، الاطاغك اتکنده وبولی نهرینه تابع بر کوچك چای اوزرنده بیوك بر قریه اولوب، مقدما ناحیه مرکزی ایدی.

پاونی (Pavnis) آمریقای شمالینك (نبراسقه) جهتنده اقوام اصلیه‌دن بر قوم اولوب، شمدیکی حالده یالکز ۶۰۰۰ قدر نفوسدن عبارتدر . بونلر زهره سیاره‌سنه عبادت ایدوب، وقتیله بوکا انسان ذبح ایدرلردی.

پاویه (Pavie) ایتالیانك لومباردیه خطه‌سنده ومیلانك ۳۱ کیلومتره جنوبنده اولەرق (پو) ایرماغنه تابع (تسین) نهری اوزرنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، مشهور دار الفنونی، متعدد مکتبلری ، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی وتشریح نمونه خانه‌سی، جمعیت علمیه‌سی، اسکی بر سرایی، قلعه‌سی، مرمردن برکوزل کوپریسی، کوزل بر میدانی، مصنع کلیسالری، بیوك بر تیاتروسی ، ایپك فابریقه‌لری، شراب، پرنج ، پنیر وکتان تجارتی واردر . اسکی بر شهر اولوب، رومالیلر زمانده پك معمور بولنمش اولدیغی کبی، لومباردلرك دخی پایتختی بولنمش، وبعده برمدت مستقل بر جمهوریت وقونتاق ودوقه‌لق صورتنده اداره اولنەرق، ایتالیانك اتحادنده ایالت مرکزی اتخاذ اولنمشدر. — پاویه ایالتی ٤ قضایه منقسم اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۴۰۰ مربع کیلومتره در، و ۴۷۸۰۰۰ اهالیسی واردر.

پایساندو (Paysandu) آمریقای جنوبیده (اوروغوآی)جمهوریتنده و(مونتو پدئو)نك ۳۴۵ کیلومتره شمال غربیسنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی واردر . — پایساندو ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۱۷۲۳ مربع کیلومتره اولوب، ۳۴۰۰۰ اهالیسی واردر.

پایِن (Payen) فرانسه‌نك اك مشهور کیمیاگرلرندن اولوب ، ۱۷۹۵ ده پارسده طوغمش، و ۱۸۷۱ ده وفات ایتمشدر . فن کیمیانك زراعت وصنایعه تطبیقنه دائر بر چوق کتب معتبره یازمش، وبر چوق جمعیات فنیه وآقادمیلرك اعضاسندن بولنمشدر.

پائوله (Paola) ایتالیانك قلابره خطه‌سنده و(تیرن) دکیزی قریبنده اولەرق، (قوزنجه) نك ۲۳ کیلومتره شمال غربیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پائولی (Paoli) قورسیقه‌لی بابا اوغل ایکی جنرال اولوب، اون سکزنجی قرن میلادیده جنوزلیلره وفرانسه‌یه قارشی خیلی وقت بو جزیره‌نك استقلالنی مدافعه ایتمشلردر. ایکنجیسی خیلی وقت قورسیقه‌یی اداره ایدوب، نهایت انکلتره‌یه ترك ایتمکه مجبور اولدقده، بشقه‌سی والی تعیین اولندیغندن، کندیسی انکلتره‌یه چکیلوب، ۱۸۰۷ ده وفات ایتمش؛ ووطننده برچوق مکاتب کشاد اولنمق اوزره، کلیتی ثروتی وقف ایتمشدر.

پپوهوآن (Pepo-Hoan) چین ساحلنده‌کی فورموزه آطه‌سنك قسم جنوبیسی داخلنده ساکن برقومدر، که جزایر بحر محیط اهالیٔ اصلیه‌سی عرقندن اولوب، آنجق ملایلر وچینلیلرله اختلاط ایدهرك، سیمالری دکیشمشدر.

پپه (Pépé) ناپولیلی بر جنرال اولوب، وطننك استقلالیچون آوستریایه قارشی اولان محاربات مصرانه‌سیله شهرت بولمشدر. ۱۷۸۲ ده قلابره‌ده طوغوب، ۱۸۵۵ ده وفات ایتمشدر.

پپین (Pepin) بو اسمله فرانق حکمدارلرندن بر قاچ کشی کلمشدر:

برنجیسی پپین‌ده لاندن (P. de Landen) دینمکله مشهور اولوب، ایکنجی قلوتر وبرنجی داغوبرت ایله ایکنجی سیجبرت زمانلرنده آوستراسیا حاکمی ایدی. ۶۲۲ تاریخ میلادیسنده مملکت مذکوره‌یه استقلال قزاندیروب، حاکمی انتخاب اولنمش؛ و ۶۳۹ ده وفات ایتمشدر. رین وادیلرنده خرستیانلغك نشرینه خدمت ایدیکیچون، بین‌النصارا اعزه‌زمره‌سنه الحاق اولنمشدر. قیزی (بغا) یی ایکنجی سیجبرتك رجالندن (آنسجیس) ه تزویج ایتمکله، بو ازدواجدن (پپین دو-هریستال) تولد ایتمشدر.

— ایکنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی یعنی قیزینك اوغلی اولوب، ۶۷۸ ده عم زاده‌سی (مارتین) ایله مشترکاً آوستراسیا دوقه‌سی اولمش؛ و ۶۸۰ ده مارتینك وفاتیله حاکم مستقل قالوب، نوستریایی دخی ضبط، وبرچوق دوقه‌لری رام ایده‌رك. فرانق حکمدارلرینی نصب وتبدیل ایتمك اقتدارینی قزانمشیدی. ۷۱۴ ده وفات ایدوب، اوغلی (شارل مارتل) وارثی اولمشدر.

— اوچنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارلمانك اوغلی اولوب، قراللق عنوانیله نائل اولمغله، (قارلوونجیان) سلاله‌سنی تأسیس ایتمشدر. ۷۴۱ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، نوستراسیا وبورغونیه دوقه‌سی اولوب، آوستراسیا ایله سوآبه برادری قارلومانه دوشمشیدی. ۷۴۶ ده، قارلومانك فراغتی اوزرینه، آوستراسیایی دخی ضبط ایدوب، ۷۵۲ ده پاپا (زاقریا) نك بر مکتوبنه استناداً فرانقلر حکمداری اوچنجی شیلدریقی اسقاط ایله، کندیسی جلوس ایتمش؛ وپاپا سنت بونیفاس طرفندن تتویج اولنمشیدی. لومباردلره قارشی ایتالیایه ایکی سفر ایدوب، ضبط ایتدیکی یرلری پاپایه ترك ایتمش؛ و(اکیتانه) وسائره اوزرینه اولان غلبه‌لریله ممالکنی توسیع ایدوب، وفاتنده اوغللری قارلومان ایله شارلمانه تقسیم ایتمشیدی ۷۶۸ تاریخنده وفات ایتمشدر.

— دردنجیسی آنف‌الترجمه‌نك تورونی وشارلمانك اوغلی اولوب، پدرینك امریله (آوار)لره قارشی ایتدیکی محاربه‌ده کسب شهرت ایده‌رك، بونلرك دولتنه‌ختام ویرمشیدی. شارلمان ملکنی تقسیم ایتدیکنده بوکا ایتالیا قراللغی‌نامیله لومباردیا، باویره، اوقت آلمانیا دینلن الساس وبادن جهتی ورین وادیسنك شرق جهتنده اولان برلرك قسم اعظمی ویریلوب، بعده قورسیقه جزیره‌سیله وندیك کورفزی آطه‌لرینی دخی ضبط ایتمشیدی. ۸۱۰ تاریخنده وفات ایدوب، اوغلی (برنارد) وارثی اولمشدر.

— اکیتانه حکمدارلرندن دخی بو اسمله ایکی کشی کلوب، برنجیسی (لوی دبونر) ك ایکنجی اوغلی اولمغله، پدری طرفندن ملکك تقسیمنده یعنی ۸۱۷ تاریخنده (آکیتانه) حکمداری اولمش؛ وبر مدت برادرلریله متفقاً پدرینه قارشی عصیان ایتدکدن صکره، باویره‌لی لوی ایله بالاتفاق (لوتر)ه قارشی چیقوب، پدرینی تخته اعاده‌یه خدمت ایتمش؛ وعشرت وسفاهتنه مبتلا اولوب، ۸۳۸ ده وفات ایلشدر. — ایکنجیسی بونك اوغلی اولوب، پدرینك وفاتنده بیوك پدری طرفندن آکیتانه حکمدارلغنه تعیین اولندیغیچون، برچوق وقت عملری وعم زاده‌لریله محاربه ایدوب، دفعاتله آکیتانه‌یی ضبط ایتمش؛ ونورماند قورصانلرینه قارشی مقاومت ایده‌مدیکیچون، تبعه‌سی طرفندن ترك اولنه‌رق، بو قورصانلره التحاق ایتمشیدی. بونلرك عزیمتندن صکره باسقلره التجا ایدوب، بونلرك رئیسی

(سانکه) کندیسنی (شارل لوف) ، تسلیم ایتمش؛ وبونك طرفندن زندانه آتیلوب، ۸٦٤ ده اورادە تلف اولمشدر.

پپین (Pepin) آمریقای شمالیده (میسیسیپی) نهر عظیمنك مجتمعه‌نك (مینسوتە) و(دیسقو نسین) جمهوریتلری آره‌سنده کسب توسعه تشکیل ایلدیکی بر کول اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۱ مربع کیلو مترەدر.

پترا (Pétra) جزیرة العرب ایله فلسطین حدودنده وعقبه کورفزیله بحراولوط آره‌سنده بولنمش اولان اسکی بر شهره رومللر طرفندن ویریلن اسمدر. وقتیله نبطیلره مخصوص اولوب، بعده رومالیلر طرفندن (عربیا پتریا) یعنی «طاشلق عربستان» تسمیه اولنان حجازك قسم شمالیسی ایالتنك مرکزی اتخاذ اولنمش، وخیلی توسیع وتزیین ایدلمش ایدی. الیوم خرابه‌سی (وادی موس) اسمیله معروف اولوب، بلقا سنجاغی داخلنده‌در. بو خرابه‌لرك ایچنده رومالیلردن قاله قیانك ایچنه اویولمش بر تیاترو ایله برمعبد ودها اسکی بر طاقم مزارلر کوریلیورسه‌ده، هنوز حفریات اجرا اولنمامشدر. اسکی زمانده فنیقه‌لیلرك یمنله ایتدکاری تجارتك برمخزنی حکمنده‌ایدی. روایته کوره، حضرت موسی بوشهرك موقعنه کلدکده، کندیسنه ویرلمش اولان برطاشی آتغله، اون ایکی سبط ایچون اون ایکی چشمه ظهور ایتمش اولدیغندن، محلی وادی موسی تسمیه اولنمشدیر. «پترا» اسمی ایسه لسان یونانیده «طاش» و«قیا» دیمك اولدیغندن، وجه تسمیه‌سی موقعنك قیالق اولمسیدر.

پترارق (Pétrarque) ایتالیانك اعاظم شعراسندن اولوب، ۱۳۰٤ تاریخنده (آرجو)ده طوغمش؛ وپدری شاعر شهیر دانتك احباسندن بولنمشدیر. پدری فلورانسه‌دن نفی اولنه‌رق، اووقت پاپالرك مقری بولنان (آوینیون)ه قاچمش؛ وصاحب ترجمه‌یی حقوق تحصیلنه سوق ایتمش ایدی. آنجق پترارقك میل واستعدادی شعر وادبیاته منعطف بولندیغندن، ۱۳۲٤ ده پدری وفات ایدنجه، ادبیاته اشتغاله باشلامش؛ و ۱۳۲۷ ده آوینیونده (لاوره) اسمنده حسن وجمالیله مشهوره بر بیوك قادینی کوروب، کندیسنه تعشق ایتمکله، عمری اولدقجه بوعشقك دردیله نالان اولمشدر. آلام عشق وسوزی مصور اولان غزلیاتی کوندن کونه فوق العاده بر شهرت بولوب صیتی عالمی طوتدیغی حالده، کندیسی عشق مأیوسانه‌سندن تسلی یاب اولمق اوزره، طریق رهبانه سلوك ایله، بر مدت فرانسه وفلمنکده سیاحت، وبعده (ووقلوزه) ده اختیار انزوا ایتمشیدی. مع‌هذا پاپا طرفندن کافی مقداردە معاش تخصیص اولنمش؛ ومؤخراً رومایه دعوت اولنوب، کرك پاپا وکرك ناپولی قرالی وسائر اکابر زمانی طرفندن انعام والتفاته مظهر اولمش؛ وبعض مسائل سیاسیه‌ده بین‌الدول سفارت مأموریتلرنده قوللانلمش ایدی. فلورانسه حکومتی دخی کندیسنی وطننه دعوتله، دارالفنونك مدیریتنی تکلیف ایتمش ایسه‌ده، اوصره‌ده یعنی ۱۳٤۸ ده معشوقه‌سنك وبادن وفاتنی خبر آلمغله، کمال مأیوسیتندن ینه نالان وکریان اولوب، اشعار محرقه نظمندن بشقه برشی دوشونمیوردی. بر خیلی مدت ایتالیا حکمدارلرینك یانده یاشادقدن صکره، وندیکه کیدوب، کتبخانه‌سنی شهره هبه ایتمکله، کوشهٔ انزوایه چکلمش؛ ومکافاةً مصارفی جمهوریت طرفندن تسویه اولنمق اوزره، برسرایه اوتوردلمش ایدی. ۱۳۷٤ ده بادووه قریبنده (آرکه) قریه‌سنده کتاب مطالعه‌سیله مشغول ایکن، نزول اصابتیله، وفات ایتمشدر.

پتربوروغ (Peterborough) انکلتره‌نك (نورتامپتون) ایالتنده ونور. تامپتونك ٦۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۱۲ ۰۰۰ اهالیسی واردر.

پترسبورغ (یاخود سنت — Saint Petersbourg) روسیه دولتنك پایتختی اولان بیوك بر شهر اولوب، (نوا) نهری اوزرنده وبونهرك فینلاند کورفزنده اولان منصبی قربنده، ۵۹° ۵٦′ عرض شمالی ایله ۲۷° ۵۸′ طول شرقیده واقعدر. ۹۳۰ ۰۰۰ اهالیسی، واسع لکن آز درین لیمانی، متعدد دمیر یوللری، استحکاماتی، متعدد جدو للری، کوزل ریختملری، منتظم وکنیش سوقاقلری، کوزل ابنیه‌سی، شهری ۵ قسمه تقسیم ایدن (نوا) نهری اوزرنده ۱۳۰ کوپریسی، بر چوق کوزل وبعض هیکللرله وسائر آثارله مزین میدانلری، متعدد بیوك ومصنع کلیسالری، ایمپراطورلره مخصوص برقاچ بیوك سرایی، بیوك بر چارشیسی، درت آقادیمیاسی، دار-

الفنونی، جمعیات علمیه‌سی، طب وفن جراحی مکتبلری، متعدد مکاتب عسکریه‌سی، صنایع نفیسه، معادن، هندسه، زراعت، بیطارلق، صنایع، تجارت بحریه، السنهٔ شرقیه وسائره مکتبلری، متعدد بیوك کتبخانه‌لری، رصد خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، براج موزه‌سی، متعدد بیوك تیاتروسی، اوچ تفرجگاهی، طوب، آلات جراحیه، پکه، جام، چینی، پاموق ویوك منسوجات، کاغد، توتون، صابون، ساعت وسائره فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. تجارتی دخی خیلی ایشلکدر. هوامی پك صوئوق اولوب، مقیاس الحراره‌سنك درجهٔ وسطیه‌سی تحت الصفر ۱۰ در. ایپراطوریچه قاتریه‌نك بوزدن یاپدیرمش اولدیغی برسرای مایسه قدر طوره‌بیلشدر. یاز بردن بره کلیر. بو شهر ۱۷۰۳ تاریخنده بیوك پترو طرفندن (ایوانوغورود) قصبه‌سی یرینه تأسیس اولنه‌رق، موسقوویه بدل پایتخت اتخاذ اولنمش؛ وبونك پایتخت اتخاذ اولنمسی روسیه‌نك آوروپا دولتلری صره‌سنه کیرمسنه ودول بحریه‌دن اولمسنه خدمت ایتمشدر. — پترسبورغ ایالتی روسیه‌نك بالطیق دکیزی سواحلنده‌کی ایالات شمالیه‌سندن اولوب، اسکی (ایغریا) خطه‌سندن عبارتدر. جنوب غربی جهتنده (رول). جنوباً (پسووق)، شرقاً (نووغورود) ایالتلریله شمالاً وشمال غربی جهتندن دخی فینلاندیه بیوك دوقه‌لغیله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۵۳۷۶۷ مربع کیلومتره اولوب، ۱۶۱۸۶۱۴ اهالیسی واردر.

پترسبورغ (Petersburg) آمریقای شمالیده ممالك متحده‌نك جاهیر شرقیه‌سندن (ویرجینیا) جمهوریتنده، (ریچموند) شهرینك ۳۸ کیلومتره جنوب غربیسنده، (آپوماتوقس) نهری کنارنده وایکی دمیر یول خطنك محل تقاطعنده واقع برشهر اولوب، ۲۱۶۵۶ اهالیسی وتوتون وپاموغه متعلق ایشلك تجارتی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پترو (Pierre, Petro) [بواسم اقوام مختلفه عندنده پطروس، پدرو، پترو وپیر صورتلرنده تلفظ وتحریر اولندیغندن، صاحب اسمك منسوب بولندیغی جنسیته کوره هر بری محلنده ذکر اولنه‌جقدر.] بواسمله روسیه‌ده اوچ حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «بیوك» دیمکله معروف اولوب، (آلکسیس)ك اوچنجی اوغلیدر. ۱۶۷۲ تاریخنده طوغوب، ۱۶۸۲ ده، بیوك برادری اوچنجی فدورك وفاتی اوزرینه، نا اهل اولان دیکر بیوك برادری (ایوان) ایله همشیره‌سی صوفیا وراثتدن محروم براقیله‌رق، تخته اجلاس اولنمش ایسه‌ده، صوفیانك ایقاع ایتدیردیکی عصیان اوزرینه، بونلرك دخی حکومته تشریکنه مجبوریت الویرمشیدی. ۱۶۸۹ ده، ایوانك فراغتی وصوفیانك بر ایکنجی اختلال ایقاعیله حبسی اوزرینه، بیوك پترو حکمدار مستقل قالوب، دولتك توسیع واصلاحنه جدی صورتده تشبث ایتمك اوزره، ابتدا آوروپایه بر سیاحت ایتمکی مناسب کوره‌رك، (لفور) اسمنده بر فلورانسه‌لی ایله برابر فلمنکه عزیمتله، عادی عمله قیافتنده وبر اسم کاذب تختنده کمی فابریقه‌لرنده بالذات چالیشمش؛ وبعده انکلتره‌یه عزیمتله، بر قاچ ماهر مهندس وسائر ارباب فن انتخاب ایتمشیدی. (استرلیچ) تعبیر اولنان عسکرینك بر اوچنجی عصیانی اوزرینه روسیه‌یه عودتله مجبور اولوب، بونلردن ۴۰۰۰ کشی اعدام ایتمشدر. ۱۷۰۳ ده پترسبورغی تأسیسله، پایتخت اتخاذ ایدوب، لهستان قرالیله بالانفاق، اسوج قرالی اون ایکنجی شارل ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك، دفعاتله مغلوب اولدقدن صکره، پولتراوه‌ده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، بالطیق ایالتی ضبط، وشارلی دولت عثمانیه‌یه التجایه مجبور ایتمشدر. بعده دولت عثمانیه‌یه اعلان حرب ایتمش ایسه‌ده، مغلوب اولوب، بسبتون اسیر دوشمك اوزره ایکن، زوجه‌سی قترینه‌نك هر نصلسه بالطه‌جی محمد پاشایی اغفال ایتمسیله، ۱۷۱۱ ده صلح ایتمکه موفق اولوب، قورتلمشدر. اوندن صکره ینه اسوجله محاربه‌یه کیریشوب، آلاند جزایرینی دخی ضبط ایتمشدر. بو آرالقده اصلاحاتله دخی اوغراشوب، پترسبورغده، بر فنون آقادمیاسی تأسیس، بر طاقم قوانین وضع، وامور مذهبیه‌یی استانبول پطریقلغندن تفریقله، کندی ریاستی تحتنده بر مجلس روحانی تشکیل ایتمکله، کندیسنه ایپراطور عنوانی و«بیوك» لقبی ویرلمشیدی. ایراندن دخی داغستان، شروان، دربند، مازندران واستراباد جهتلرینی ضبط ایلمشیدی. جسور واصلاحاتی سور بر حکمدار ارایدیسه‌ده، پك خونخوار، مجول وسفیه اولوب، اعدامله محکوم

اولان مجرمینی کندی الیله قتل ایتمکی سودیکندن، واوغلی آلکسیسی دخی قتل ایتمش اولدیغندن، عثمانلیلر طرفندن بحق (دلی‌پترو) تسمیه اولنمشدر. ۱۷۲۵ ده وفات ایدوب، زوجه‌سی برنجی قترینه وارثه‌سی اولمشدر. روسیه‌نك توسیعی حقنده مشهور بر وصیتنامهٔ خفی براقش اولدیغی متواتردر.

— ایکنجیسی بیوك پترونك تورونی ومقتول آلکسیسك اوغلی اولوب، ۱۷۲۷ دن ۱۷۳۰ تاریخنه‌دك چار عنوانی حائز بولنمش؛ وتاریخ مذکورده، ۱۵ یاشنده اولدیغی حالده، چیچکدن وفات ایتمشدر.

— اوچنجیسی (هولستاین غوتورپ) دوقه‌سی (شارل فردریق) ایله بیوك پترونك قیزی (آنه) نك اوغلی اولوب، ۱۷۲۸ ده کیلده طوغمش، و۱۴۷۲ ده (قترینه آمالت زربست) ایله بالازدواج بیوك دوقه‌لق عنوانی آلوب، ۱۷۶۲ ده روسیه تختنه جلوس ایتمشدر. بروسیه قرالیله اتفاق ایدوب، بعض مکاتب و سائره دخی تأسیس ایتمش ایسه‌ده، بر طاقم اجنبیلرله احاطه اولندیغندن، تبعه‌سنك محبتی قزانه‌میوب، زوجه‌سی قترینه‌یی تطلیق ایتمك اوزره ایکن، مرقومه کندیسنی اسقاط وحبسله، ایکنجی قترینه نامیله تختنه جلوس ایتمش، و ٦ آی صکره کندیسنی محبسده قتل ایتدیرمشدر.

پترو (Pierre) مجارستان حکمدارلرندن اولوب، ۱۰۳۸ تاریخندن ۱۰۴۱ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پدری برنجی استفانه خلف اولوب، مظالمی وآلمانلره چوق نفوذقزاندیرمسی سببیله تبعه‌سی طرفندن طرد اولنه‌رق، برینه استفانك قائن پدری (آبا) انتخاب اولنمش؛ واوچ سنه صکره آلمانیا امپراطوری اوچنجی هنرینك یاردیمیله تختی استرداد ایتمش ایسه‌ده، اهالی عصیان ایدوب، کندیسنی حبس، وکوزلرینه میل چکه‌رك، قتل ایتمشلردر.

پترو (Pierre, Calopierre) یاخود قالوپترو اولاخ جنسیتنه منسوب اولوب، برادری (آسان) له برابر ۱۱۸۷ تاریخ میلادیسنده بلغارلرك اوچنجی دولتنی بالتشکیل، رومللردن برچوق یرلر ضبط ایتمش، وایمپراطور برنجی فردریق طرفندن تقویه اولنمش‌ایدی. ۱۱۹۷ ده مقتولاً وفات ایتمشدر.

پترو آلکساندروفسق (Petro-Alexandrovsk) ترکستانده آمو دریا یعنی جیحون کنارنده، خیوه‌نك ٤٦ کیلومتره شمال شرقیسنده وخیوه خانلغنه تابع خانقاه قصبه‌سی قارشیسنده واقع مستحکم برموقع اولوب، ۱۸۷۳ تاریخنده روسلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. شمدیلك یالکز ٥٠ قدر اهالیسی وار ایسه ده، اهمیت موقعیه‌سنه بناءً (آمودریا) سنجاغنه مرکز اتخاذ اولنمشدر.

پتروارادین (Patervaradin) آوستریانك اسلاوونیا خطه‌سنده، طونه‌نك ساحل یمینده، اوسكك ۸۹ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(توساچ)ك قارشیسنده قضا مرکزی مستحکم بر قصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله اسلاوونیا حدود عسکریه‌سی ایالتنك مرکزی ایدی. قانونی سلطان سلیمان خان زمانده ۹۳۲ تاریخنده ضمیمهٔ ممالك عثمانیه اولوب، سلطان احمد خان ثالث دورینه دکین ادارهٔ عثمانیه‌ده بولنمشدر. تواریخ عثمانیه‌ده (وارادین) اسمیله مذکوردر.

پتروپاولوسق (Petropavlosk) سیبریانك منتهای شرقنده (قامچاتقه) شبه جزیره‌سنده وبهرنك دکیزینك ساحل غربیسنده و(آواچه) قوبی ایجنده بر قصبه واسکله اولوب، ۳۳۵۰ اهالیسی، بعض استحکاماتی وصاغلام لیمانی واردر.

پتروپولیس (Petropolis) برازیلیانك جهت شرقیه‌سنده (ریوده یانیرو) ایالتنده ومرکز جمهوریت اولان بو شهرك قربنده کوزل بر قصبه اولوب، ۸۳۰۰ اهالیسی واردر. ایمپراطورلق زمانده ایمپراطورك وسائر کبرانك صیفیه‌لرینی حاوی ایدی.

پتروزاووجق (Petrozavodsk) روسیه ده (اولونج) ایالتنك مرکزی برقصبه اولوب، اونغا کولنك ساحل غربیسنده وپترسبورغدن ٤۰۰ کیلومتره شمال‌شرقیسنده واقعدر. ۱۱۰۰۰ اهالیسی وطوب وباروت فابریقه‌لری واردر.

پتروشنی (Petroseny) ترانسلوانیانك هونیاد ایالتنده و(هوچینغ)ك ٤۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، آلمان ومجار ورومانلدن مرکب ٥۷٥٥ اهالیسی واردر.

پترونیله { سنته — (Ste Pétronille) حوا. ریوندن سنت پیر زمانده روماده یاشایوب اوراده قتل ایدلش بر قیزدر، که خرستیانلر طرفندن عزیزلر زمره‌سنه الحاق اولنه‌رق، یورطیسی مایسك ۳۱ نده اجرا اولنور.

پترونیوس { (Pétrone , Petronius) برنجی قرن میلادی لاتین محررلرندن اولوب، نرونك منظورلرندن بولنمش، وبعده توقیف اولنوب، طمارلرینی آچه‌رق انلاف نفس ایتمکه اجبار اولنمش ایدی. زمانك احوال سفاهتکارانه‌سنی مصور اولمق اوزره، آچیقجه یازلمش منظوم ومنثور بعض اثرلری وار ایسه‌ده، موجود نسخه‌لری ناتمامدر.

پترهوف { (Péterhof) روسیه‌نك پترسبورغ ایالتنده وقرونستاد کورفزنده او. له‌رق پترسبورغدن ۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع برقصبه اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وایمپراطوره مخصوص بر یازلق سرایی واردر.

پتریچ { (Petritch) سلانیك ولایتنك سیروز سنجاغنده قضا مرکزی برقصبه‌اولوب، سیروزدن ۴۷ کیلومتره شمال غربیسنده، (بلش) بالقا. نلرك شمال شرقی اتکنده واوسترومجه نهرینك جنوبنده واقعدر. اهالیسی اکثریت اوزره اسلام وترك اولمق اوزره، ۴۰۰۰ کشی راده‌لرنده‌در. اطرافنده باغ وباغچه‌لری چوقدر. — پتریچ قضاسی قره‌صو نهرینك غرب جهتنده اولوب، شرقاً بو نهرك مجراسیله منلك قضاسندن آیرلمش اولدیغی حالده، جنوباً تیمور حصار، شمالاً جمه، غرباً دخی سلانیك سنجاغنك اوسترومجه قضالریله محاط ومحدود و ۷۰ قریه‌یی جامعدر. قسم جنوبیسنده (بلش) وقسم شمالیسنده (مالش) بالقانلرینك اتکلری اوزانوب، آره‌لرنده اوسترومجه نهری آقار. اراضیسنك قسم اعظمی طاغلق اولوب، میشه، چام وکستانه اورمانلریله مستور در. اوسترومجه ایله قره صو کنارلرنده منبت وحصولدار اووه وباغلری دخی اولوب، طوپراغی منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پاموق، توتون، آفیون وسائره‌دن عبارت اولوب، برمقدار ایپك وبال دخی چقار. میوه‌لری دخی چوق اولوب، علی الخصوص الما و اوزومی مشهوردر، وخمرسنجه شرابلر دخی اعمال اولنور. اهالیٔ قضا ۲۸۷۳۰ کشی اولوب، نصفنه قریب مقداری اسلام وقصوری بلغار وچنگانه‌دن عبارتدر. درون قضاده ۱۳ جامع، ۱ مسجد، ۳ مدرسه، ۱۰ مکتب، ۱۵ کلیسا، ۲۲۸ دکان و ۱ حمام موجود در.

پتریقاؤ { (Pétrikau) لهستانده (قالیش)ك ۱۱۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی ومکتب اعدادیسی وار در.

پتولمایس { (Ptolémaïs) یعنی «بطلیوسیه» مصر بطالسه‌سی زمانده بو حکمدارلر طرفندن تأسیس ویا تعمیر وتزیین ایدلش بر چوق شهر وقصبه‌لره ویرلمش بر اسمدر. باشلیجه‌لری شونلردر: برنجیسی سوریه ساحلنده‌کی عکا شهری. — ایکنجیسی برقه ساحلنده واقع اولوب الیوم (طلمه) اسمیله برقریه حالنده بولنان وخرابه‌لری مشاهده اولنان بر شهر. — اوچنجیسی مصر علیاده نیلك ساحل یسارنده اولوب الیوم (منشیة الندی) دینلن قصبه. — دردنجیسی بحر احمر ساحلنده اولوب، اطرافنده بولنان سباعك کثرتی حسبیله (پتولمایس تیرون) تسمیه اولنوردی. حبشك ساحلنده موجود اولان (المرسی المبارك) اسکله‌سی یرنده بولنمش اولدیغی مظنوندر.

پتی { (Pétis) فرانسه علمای مشهورندن قیونندن بابا اوغل و تورون اوله‌رق اوچ ذات اولوب، برنجیسی ۱۶۲۲ ده طوغمش، و ۱۶۹۵ ده وفات ایتمشدر. ترکجه وعربی لسانلریجون قرالك ترجمانی اولوب، فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه و ترکجه‌دن فرانسزجه‌یه بر لغت کتابی یازمشدر، که طبع اولنمامشدر. چنگیزخانك تاریخنی دخی یازمشدر، که اوغلی طرفندن ۱۷۱۰ ده نشر اولنمشدر. — ایکنجیسی (پتی دلا قروا) اسمیله معروف اولوب، ۱۶۵۳ ده طوغمش، و ۱۷۱۲ ده وفات ایتمشدر. باباسی یرینه السنهٔ شرقیه ترجمانی اولوب، شرقه برسیاحت ایتمش؛ وفارسیدن «بیك برکون» عنوانلی حکایه‌یی ترجمه ایتدیکی کبی، تیمورلنكك دخی تاریخنی یازمشدر. — اوچنجیسی ۱۶۹۸ ده طوغوب، ۱۷۵۱ ده وفات ایتمش؛ و ۶ سنه سوریه‌ده سیاحت ایتدکدن صکره، «فرانسه مکتبنده» عربی معلمی اولوب، عربیدن وترکجه‌دن فرانسزجه‌یه برچوق کتابلر ترجمه ایتمشدر.

پچ { (Petch) ایپك قصبه‌سنه آرناؤدلر و اسلاولر طرفندن ویریلن اسمدر. [«ایپك» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پچنك (Pétchénègues) اقوام تاتاریه‌دن برقوم اولوب، سکزنجی قرن میلادی اواخرنده ترکستاندن خروجله، وولغانهری وادیلرینه وبحر خزرك شمال غربی جهتلرینه مستولی اولمشلردی. بعده غربه طوغری ایلریلیه‌رك، طقوزنجی قرن میلادی اواخرنده قریم شبه جزیره‌سیله قره دکیزك سواحل شمالیه‌سندن وبسارابیا ایله بغدان وافلاق واردلدن مرکب بر دولت تشکیل ایتمشلردی. ۲۵۰ سنه قدر بلغارلر، صربلر، روسلر وورومانلرله لاینقطع محاربه‌لرده بولنوب، دفعاتله طونه‌یی تجاوز ایتمشلردیسه‌ده، بو محاربه‌لرده کلیتلی تلفات ویره ویره دولتلری منقرض اولمش، واون ایکنجی قرن میلادی اوائلنده بسبتون وجودلری قالقمشدر. پچنکلر بتپرست ایدیلر.

پچوره (Petchora) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده بیوك بر ایرماق اولوب، ′۳۷ °۶۱ عرض شمالیده اورال سلسلهٔ جبالندن نبعاتله، شمال غربیه، بعده جنوب غربیه ونهایت شماله طوغری آقه‌رق، و اوسا، ایما وچیلا کبی بعض نهرلر اخذ ایده‌رك، ۱۴۹۳ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، بحر منجمد شمالیه دوکیلور.

پچوی (ابراهیم افندی) مؤرخیندن اولوب، سلطان مراد خان رابع زمانینده ۲ جلد اوزره بر تاریخ عثمانی یازمشدر. سردار لالا محمد پاشانك منسوبیندن ایدی.

پچیلی (Pé-Tchi-Li) چینك ساحل شرقیسنده وبحر اصفره بیوك بر کورفز اولوب، شمالدن جنوبه طوغری اوزانان (هاتونغ) وجنوبدن شماله طوغری اوزانان (شانتونغ) شبه جزیره‌لری بو کورفزی شرق جهتندن قپایورلر. بوایکی شبه جزیره‌نك آره‌سنده اولان (پچیلی) بوغازی ۱۰۰ کیلومتره وسعتنده‌در. بری شماله ودیکری غربه طوغری اوزانیر ایکی بیوك قویدن مرکبدر. (پی هو) و(سان هو) ایرماقلریله بر قاچ کوچك نهر بو کورفزه منصب اولور. — بو کورفزك غرب جهتنده اولان ایالت دخی پچیلی اسمیله مسمی اولوب، مرکزی چینك پایتختی اولان پکین شهریدر. طولی ۷۰۰ وعرضی ۴۹۰ کیلومتره اولوب، ۳۵۰۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پدرو (Pierre, Pedro) اسپانیاده آراغون دولتی حکمدارلرندن بو اسمله درت کشی کلمشدر:

برنجیسی ۱۰۹۴ تاریخندن ۱۱۰۴ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. پدری (سانکه‌رامیر)ك (وشقه)ـی محاصره ایتمکده ایکن مقتول اولمسی اوزرینه، حکمدار اولوب، شهر مذکوری ضبط، واهل اسلام الندە بولنان دیکر بعض یرلری دخی استیلا ایتمشیدی. وفاتنده برادری (آلفونس) خلفی اولمشدر.

— ایکنجیسی ایکنجی آلفونسك اوغلی اولوب، ۱۱۹۶ تاریخندن ۱۲۱۳ تاریخنه‌دك حکومت سورمش، وابتدا قشتاله حکمداری طقوزنجی آلفونسله بالاتحاد، ناواره قرالی یدنجی سانکه‌یه قارشی محاربه ایتمش؛ وبعده بو ایکی حکمدارلر بالاتفاق موحدینه قارشی اعلان حرب ایلش ایدی.

— اوچنجیسی برنجی ژاقك اوغلی وخلفی اولوب، ۱۲۷۶ دن ۱۲۷۶ تاریخنه‌دك سیچلیاده پروتستانلره قارشی اولان مشهور قتل‌عامك محرکیدر. بو جنایتدن صکره سیچلیا قرالی اولمش ایسه‌ده، پاپا دردنجی مارتن طرفندن اسقاط اولنه‌رق، ملکی (شارل دو والوآ)یه ویرلمش؛ وهرنه قدر کندیسی بوکا وبرادری میورقه قرالی (ژاق)ه قارشی طورمش ایسه‌ده، محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— دردنجیسی دردنجی آلفونسك اوغلی و خلفی اولوب، ۱۳۳۶ دن ۱۳۸۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. میورقه حکمداری ایکنجی ژاقك ملکنی ضبط ایتدکدن صکره، ساردنیه جزیره‌سیچون جنویزلرله وقشتاله قرالی غداریدرو ایله محاربه ایتمش؛ وبعده قشتاله وپورتکیزله بالاتفاق، اندلسده‌کی اهل اسلامه قارشی اعلان حرب ایلش ایدی.

پدرو (Pierre le Cruel) قشتاله حکمداری‌اولوب، ۱۳۵۰ دن ۱۳۶۹ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. اون برنجی آلفونسك اوغلی وخلفی اولوب، تخته چیقار چیقماز، پدرینك معشوقه‌سنی، بعده کندی زوجه‌سنی، وعمیجه‌سیله عم زاده‌سنی قتل، ودیکر برچوق مظالم اجرا ایتدکدن صکره، غیرمشروع برادری (هنری)یی دخی اولدیرمك تشبثنده ایکن، مرقوم فرانسه‌یه فرارله، اوراده (دوگسقلین)ك قوماندەسی آلتنده فرانسز عسکریله کلەرك، صاحب ترجه‌یی اسقاط. وکندیسی قشتاله تختنه جلوس ایتمش ایسه‌ده، ایرتسی سنه انکلیزلر

هنری‌یی اسقاطله ، پدرویی یکیدن تخته اجلاس ایتمشلردی. بو دفعه مظالمنی برقات دها آرتیردیغندن، (دوکسقلین) یکیدن سوق عسکر ایده‌رك، کندیسنی اخذله، برادری هنری‌یه تسلیم ایتمش؛ وبودخی کندی الیله اولدیرمشدر.

پدرو { بواسمله پورتکیزده دخی درت حکمدار کلوب ، دردنجیسی دون پدرو اسمیله برازیلیاده دخی ایمپراطورلق ایتمشدر:

برنجیسی ۱۳۵۷ دن ۱۳۶۷ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر. پرنسلکنده خفیجه (اینیس ده قاسترو) اسمنده بر قادینله ازدواج ایدوب ، پدری دردنجی آلفونس بو قادینی قتل ایتدیرمش اولدیغندن، پدرینه قارشی عصیان ایدوب ، بعده ترك سلاحله، قاتلرك عفوینی وعد ایتمش ایسه‌ده، تخته جلوسنده بونلری الدکیروب، کندی حضورلرنده دیری دیری یورکلرینی قوپارتمش، وزوجه‌سنك میتنی چیقاروب، برقرالیچه‌یه مخصوص مراسمله دفن ایتمش؛ وبر چوق قوانین ونظامات وضع ایده‌رك، دره‌بکلرینك سوء استعمالاتنه ختام ویرمش ؛ واجرای عدل وحقانیت ایتدیکیچون ، «عادل» لقبیله تلقیب اولنمش ایدی .

— ایکنجیسی دردنجی ژانك اوغلی اولوب ، ۱۶۶۷ ده نائب حکومت و۱۶۷۳ ده قرال اوله‌رق، ۱۷۰۶ تاریخنه‌دك حکم سورمشدر . والده‌سیله وینکه‌سیله بالاتفاق احقی اولان برادری آلتنجی آلفونسه ایشدن ال چکدیرمش؛ وبعده برمناسبتره حبس ایتمش؛ وزوجه‌سنی دخی تطلیق ایتدیره‌رك ، کندیسنی تزوج ایلمش ایدی . اسپانیا ایله اتفاق ایدوب ، پورتکیزك استقلالنی طانیتدیرمش ؛ وابتدا فرانسه ایله اتفاق ایتمش ایسه‌ده ، بعده انکلتره‌نك قوجاغنه آتیلوب، پورتکیزك تجارتنی انکلیزلره قاپدیرمشدی .

— اوچنجیسی بشنجی ژانك ایکنجی اوغلی اولوب، ۱۷۷۷ تاریخندن ۱۷۸۶ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. بونك زمانده انکلیزلرك پورتکیزده‌کی نفوذ ومداخلهلری بر قات دها آرتمشدر.

— دردنجیسی آلتنجی ژانك اوغلی اولوب ، ۱۷۹۸ ده طوغمش، و ۱۸۰۷ ده او وقت نائب حکومت بولنان پدیله برابر برازیلیایه کیتمشدی. پدری پورتکیزده تحصل ایدن ایکی فرقه‌نك هنکیسنی التزام ایده‌جکنده متردد قالوب ، ۱۸۲۱ ده پورتکیز قرالغنی اوغلنه ترك ایتمشدی. صاحب ترجمه مشروطیتی قبول ایتمکله، مملکتنی تسکین، وقرالق حقوقنی تأمین ایتدکدن صکره، پدری بالذات پورتکیزه کلوب، تخته اوتورمش، وکندیسنی برازیلیا والیلکنه نصب ایتمش ایسه‌ده، برازیلیالیلر او صره‌ده اعلان استقلال ایتمکله، ۱۸۲۲ ده دون پدرویی ایمپراطور طانیمشلردر. ۱۸۲۶ ده پدری ژان وفات ایتمکله، پورتکیز دخی کندیسنه قالوب، قیزی (دوناماریا)یی پورتکیز قرالغنه نصب، وبرادری دون میکلی نائب حکومت تعیین ایتمش ایسه‌ده، دون میکل تختی ضبط ایتدیکندن، دون پدرو عسکر ودونمه حاضرلیوب ، قیزینی پورتکیز تختنه اقعاد ایچون حاضرلنمش؛ وآنجق بو اوغورده پك چوق مصارف ایتدیکندن، برازیلیالیلر دلکیر اولوب ، اوغلی ایکنجی دون پدرونك ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشلردر. صاحب ترجمه آوروپایه کلوب، فرانسه وانکلتره‌ده یازدیغی عسکرله ۱۸۳۳ ده دون میکلی پورتکیز تختندن اخراج ایده‌رك، قیزینی اجلاس، وبر سنه صکره کندیسی وفات ایتمشدر. (اوغلی ایکنجی دون پدرو بو سنه‌یه کلنجه‌یه قدر برازیلیاده ایمپراطورلق ایدوب ، اخیراً برازیلیالیلرك اعلان جمهوریت ایتلری اوزرینه ، پورتکیزه چکیله‌رك ، اوراده پاشامقده‌در.)

پدماوتی { سرندیب راجه‌سنك قیزی‌اولوب، چتورراجه‌سی طرفندن قاچیرلمش، و ۷۰۳ تاریخ هجریسنده چتوری ضبط ایدن سلطان علاءالدین طرفندن قورتارلمش ایدی. غایت حسنی بر قیز اولوب، قصه‌سی بعض شعرا طرفندن فارسی وهند لسانلرنده منظوم ومنثور یازلمشدر. بونلرك اك مشهورلری حسین غزنوینك « قصهٔ پدماوتی » عنوانیله یازدیغی فارسی منظومه ایله « تحفة القلوب » عنوانلی منثور رساله‌در. میرضیاءالدین عبرت ایله غلام علی عشرت نام شاعرلر دخی اردو لسانده قصه‌یی نظم ایتمشلردر.

پرا { (Péra) روم لسانده « قارشی » دیمك اولوب، السنهٔ اجنبیه‌ده بك اوغلنه ویریلن اسمدر. [علاوه‌ده « بك اوغلی » ماده‌سنه مراجعت.]

پراتو { (Prato) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك فلورانسه ایالتنده وفلورانسه‌نك ۱۶ کیلومتره شمال غربیسنده بر شهر اولوب،

۴۰۰۰۰ اهالیسی ومشهور مکتبی واردر . وقتیله مستقل بر جمهوریت صورتنده اداره اولنوردی .

پراغه (Prague) آوستریاده چهستان خطه‌سنك مرکزی بر شهر اولوب، ویانه‌نك ۳۲۷ کیلومتره شمال غربیسنده و (مولداو) نهری اوزرنده اولهرق، ۵۰° ۵′ عرض شمالی ایله ۱۲° ۵′ طول شرقیده واقعدر. ۱۶۲۳۲۳ وجوارلریله برابر ۲۲۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، متعدد مکاتب اعداديه‌سی، صنایع، رسم، موسیقی، بیطره وکور ودیلسز مکتبلری، بر قاچ جمعیت علمیه وفنیه‌سی، کتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه خانه‌سی، موزه‌سی، رصد خانه‌سی وسائر مؤسسات علمیه وخیریه‌سی واردر. یدی تپه اوزرینه مؤسس ودرت قسمه منقسم کوزل بر شهر اولوب، متین استحکاماتی، کوزل بر کوپریسی، آوسترپا امپراطورلرینه مخصوص بر سرایی، متعدد مصنع کلیسالری، بیوك ابنیهٔ رسمیه وخصوصیه‌سی، کوزل تیاترولری، بیوك برخسته خانهٔ عسکریسی، امپراطور دردنجی شارل ایله برنجی فرانسوآیه مخصوص هیکللری، بوك واپك وپاموقدن انواع منسوجاتله دانتله. صابون، جام، بیچاق، مجوهرات، سختیان وسائره فابریقه‌لری وپك ایشلك تجارتی واردر. اهالیسنك ثلثانه قریب مقداری اسلاو یعنی چهلی وقصوری آلمان ویهودیدر.

پراغه (Praga) لهستانده (ویستوله) نك ساحل یمینده و (وارشوه) نك قارشیسنده بر کوچك قصبه اولوب، شهر مذکورك بر محله‌سی حکمنده در. ۳۰۰۰ اهالیسی واردر.

پراقسیتل (Praxitèle) یونان قدیمك اك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، میلاددن ۳۶۰ سنه اول آتنه‌ده طوغمش، و ۲۸۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. فیدیاسدن صکره بتون هیکلتراشلرك اك ماهری اولوب، زمان قدیمده مشهور بولنمش اولان هیکللرینك هیچ بری باقی دکلسه‌ده، بعض تقلیدلری موجوددر.

پرالته (Peralta) اسپانیانك پامپلونه ایالتنده وپامپلونه‌نك ۴۵ کیلومتره جنوبنده بر قصبه اولوب، ۴۰۰۰ اهالیسی و مشهور شرابی واردر.

پراوادی (Pravadi) بلغارستانده سلستره‌نك ۱۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده ووارنه‌نك ۲۵ کیلومتره غربنده اولهرق همنامی اولان بر چایك اوزرنده واقع سنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، ۴۷۰۵ اهالیسی واردر. جوارنده کائن بایر قلعه موقعنده (پرووانون) شهر قدیمنك خرابه‌لری موجود اولوب، بو شهری ایران حکمداری اسفندیار و ماکدونیا حکمداری فلیپ محاصره ایتمشلردی.

پراوشته (Pravischta) سلانیك ولایتنك درامه سنجاق وقضاسنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، درامه‌نك ۲۴ کیلومتره جنوبنده وقوالهنك ۱۳ کیلومتره غربنده اولهرق، (پرنار) طاغنك شرق اتکنده وواسعجه بر بطاقلغك قربنده واقعدر. قسم اعظمی مسلم وترك اولمق اوزره، ۳۰۰۰ قدر اهالیسی وکسیم پنایری نامیله سنده بر کره قوریلوب بر هفته دوام ایدر بر پازاری واردر. — پراوشته ناحیه‌سی ۴۰ قریه دن مرکب اولوب، قسم کلیسی مسلم وقصوری روم وقبطی اولمق اوزره، ۲۴ ۵۱۲ اهالیسی واردر. اراضیسی منبت اولوب، حبوبات متنوعه ایله توتون، اوزوم وسائر میوه‌لر حاصل اولور. خیلی مقدار بال وایپك دخی چیقار. اورمان وچایرلری‌ده چوق اولوب، خیلی اغنام وصیغیر وسائر حیواناتی واردر. پراوشته بطاقلغنده پرکی وسازان بالیقلری وحصیر سازی بولنور. معمولاتی چول وچوال ایله حصیردن عبارتدر. درون ناحیه‌ده ۳۵ جامع شریف، ۷ کلیسا، ۳ مدرسه، ۴۱ مکتب، ۱۴۰۰ خانه و ۳۷۶ دکان موجوددر.

پرپتو (Ste Perpétue) خرستیانلرك سنته — عزیزه‌لرندن بر قیز اولوب، میلادك ۲۰۳ تاریخنده (سنته فلیسیته) ایله برابر قارتاجده (یعنی تونسده) قتل اولنمشدر. مارتك ۷ سنده یورطیسی اجرا اولنور.

پرپنا (Perpenna) بواسمله اسکی رومالیلردن ایکی جنرال کلوب، برنجیسی میلاددن ۱۳۰ سنه اول قونسلوس اولمش، وبرغه حکمدارلغی ادعاسنده بولنان (آرستونیك) ی مغلوب واسیر ایتمش ایدی. — ایکنجیسی (ماریوس) ك طرفداری اولوب، میلاددن ۷۹ سنه اول (امیل لپیدوس) ك وکیلی ایکن، بونك مغلوبیت ووفاتندن صکره، اسپانیایه

کیدرك ، (سرتوریوس) ایله برلشمش ، و بر مدت صکره حسددن بوتی قتل ایتدیرمك ، باش قوماندان اولمش ایسه ده ، بر چوق خطالرده بولنوب ، دفعاتله مغلوب اولدقدن صکره ، (پومپیوس) طرفندن مغلوب واسیر ایدیلوب ، قبل المیلاد ۷۲ تاریخنده قتل اولنمشدر .

پرپینیان { (Perpignan) فرانسه‌نك جنوبنده « شرقی پیرنه » ایالتنك مرکزی مستحکم بر شهر اولوب ، آق دکیز ساحلندن ۸ کیلو-مترهلك مسافده و (تت)نهرینك ساحل یمینده واقعدر . ۲۴ ۰۰۰ اهالیسی ، مکتب اعدادیسی ، دارالمعلینی ، زراعت جمعیتی ، کتبخانه‌سی ، نباتات باغچه‌سی ، تاریخ طبیعی وحکمت طبیعیه نمونه‌خانه وعملیاتخانه‌سی ، حارا-لری ، متین‌قلعه‌سی ، متعدد قشلهلری ، کوزل مسیره‌لری ، چوخه ، یتاق اورتیسی ، سختیان وسائره فابریقه‌لری وخیلی ایشلك تجارتی واردر . وقتیله دارالفنونی دخی وار ایدی .

پرت { (Perth) اسقوچیاده همنامی اولان ایالتنك مرکزی برشهر اولوب ، (تای) نهرینك ساحل یسارنده وادیمورغك ۶۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر . ۲۶ ۰۰۰ اهالیسی ، قدیم بر کلیسای ، ایکی اورمانلی مسیره‌سی ، عمومی حبسخا-نه‌سی ، بیوك بر تیاتروسی ، متعدد قشلهلری ، جمعیت علمیه‌سی ، بز ، باصمه ، سختیان ، آیاق قابی فابریقه‌لری ، کمی انشاسنه مخصوص دستکاهلری و صیدماهیسی وار در . ۳ کیلومتره شمالنده (اسقونه) شهر قدیمنك خرابه‌لری بولنیور . — پرت قونتلغی یعنی ایالتی شمالاً (آبردین) و (اینورنس) وجنوباً (فریت) و(فورت) ایالتلریله محدود اولوب ، اسقوچیانك وسطنده واقعدر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۷۳۶ مربع کیلومتره اولوب ، ۱۲۸ ۰۰۰ اهالیسی واردر . کوللری وکوچك نهرلری چوق اولوب ، (غرامپیان) سلسلهٔ جبالی دخی ایالتی شق ایدیور .

پرت { (Perth) اوسترالیانك جنوب غربی جهتنده و (اسوان ریور) نهری اوزرنده اولدرق بو نهرك منصبندن ۱۶ کیلومتره یوقاریده واقع بر قصبه اولوب ، غربی آوسترالیا ایالت واسعه-سنك مرکزیدر . ایکی دمیر یول خطنك محل تقاطعنده اولوب ، ۸۰۰۰ دن زیاده اهالیسی واردر ، وکیندیکه کسب وسعت ومعموریت ایتمکده در . — بو اسمله آمریقای شمالینك قناده قطعه‌سنده دخی برایکی کوچك قصبه بولندیغی کبی ، (پرت آمبوی) اسمیله ممالك مجتمعه-نك (نیویرسی) جمهوریتنده براسکله‌دخی اولوب ، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر .

پرتابکر { (Pertabgarh) هندستانك شمال غربی جهتنده (موار) خطه‌سنده ، "۳ ′۲ °۲۴ عرض شمالی ایله "۱۶ ′۴۲ °۷۲ طول شرقیده و (جنه) ایرماغنه تابع (چبال) نهری اوزرنده واقع بر قصبه اولوب ، همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتك مرکزیدر . ۱۲۷۵۵ اهالیسی واردر . — پرتابکر حکومتی شمالاً وغرباً (اودیپور) ، جنوباً (بنسواره) ، شرقاً دخی (مالوه) حکومتلریله محاط ومحدود اولوب ، شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ۱۰۸ وعرض اعظمی ۵۳ کیلومتره اولق اوزره ، ′۱۷ °۲۳ ایله ′۱۸ °۲۴ عرض شمالی و ′۱۱ °۷۲ ایله ′۴ °۷۳ طول شرقی آره‌سنده واقعدر . مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۷۸۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۹۵۶۸ کشی اولوب ، بر مقداری مسلمدر . هواسی معتدل واراضیسی منبت اولوب ، حبوبات ایله آفیون محصو-لاتی وبعض پرلی منسوجاتی واردر . انکلیز حکومتنه تابع بر راجه‌نك تحت اداره سنده در . — اوده خطه‌سنده دخی بو اسمله قضا مرکزی بر قصبه اولوب ، ۴۰۰۰ اهالیسی واردر .

پرتاریت { (Pertarit) لومبارد حکمدار-لرندن اولوب ، پدری برنجی (آریبرت) ك ملکتی ایکی اوغلنه تقسیمنده بونك حصه-سنه (میلان) دوشمشیدی . برادری (غودبر) ك (غریموآلد) طرفندن قتلنده (آوار) لر التجا ایدوب ، بعده فرانسه‌یه کیتمش ؛ و ۶۷۱ ده (غریموآلد)ك وفاتی اوزرینه ، ایتالیایه عودتله ، تکرار تخته جیقه‌رق ، ۱۵ سنه حکومت سوره‌مشدر .

پرتك { معمورة العزیز ولایتنك درسم سنجاغنده چار سنجاق قضاسنك مرکزی بر کوچك قصبه اولوب ، مراد نهرینك ساحل یسارنده وخرپوتك ۱۲ کیلومتره شمالنده واقعدر .

پرتو پاشا { متأخرین وزرای عثمانیه‌دن اولوب ، ارمید جوارنده واقع (دارنجه) قریه‌سنده طوغمش ؛ ودرسعادته ورودله ،

آمدی اوطه‌سی خلفاسی زمره‌سنه داخل اولوب، آمدی دیوان همایون وبکلکجی مسندلرینه نائل اولمشیدی. ۱۲۴۲ تاریخنده رئیس الکتاب یعنی خارجیه ناظری اولوب، ۴۵ سنه‌سی انقصال ایله، بر مدت معزول قالدقدن صکره، مأموریت مخصوصه ایله مصره کیتمش؛ وعودتنده صدارت عظمی کتخدالغنه، و ۱۲۵۱ ده رتبهٔ وزارتله ملکیه نظارتنه تعیین اولنه‌رق، ۲۵۳ ده منفصلاً ادرنه‌یه انتقال، واو سنه ارتحال ایتمشدر. ادیب وشاعر بر ذات اولوب، مطبوع دیوانجه‌سی واردر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

آقن آقن نوله ارباب آرزوی بهار
اولورسه ساحله مائل مثال جوی بهار

پرتو پاشا (ادهم —) متأخرین ادبا ووزرای عثمانیه‌دن اولوب، ۱۲۴۱ تاریخنده ارضروم‌ده طوغمش؛ وکنجلکنده طرزونه ورودله، اورا والیسنك قوناغنده بر مدت خدمت کتابته بولندقدن صکره، ۱۲۶۳ ده درسعادته کلوب، صدر عالی مکتوبی اوطه‌سنه مداومت ایده‌رك، بعده داماد خلیل پاشایه انتسابله، بو ذاتك معیتنده برور شیاب اولمش؛ وقطع مراتب ایده‌رك، رتبهٔ وزارته نائل اولمشیدی. بعض مناصب عالیه‌ده بولنوب، ۱۲۹۰ ده قسطمونی والیسی ایکن، اوراده وفات ایتمشدر. ادیب وشاعر ولسان فرانسوی‌یه آشنا برذات اولوب، «اطلاق الافکار»، «عوعوه» وسائر عنوانلرله بعض رسائلی ودیکر بر طقم آثار واشعاری واردر. فرانسزجه‌دن نظماً بعض اشعار دخی ترجمه ایتمشدر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

طنین انداز طاس چرخ اولان فریاد وزارمدر
زمینی غرقهٔ طوفان ایدن هب اشکبارمدر

پرتوی مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، شیرازلیدر. اشعاری پك مقبول ودلنشین اولوب، مشهور برساقینامه‌سی ودیوانی وار در. شیخ سعدینك تربه‌سی جوارنده مدفوندر. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

مرا بجور چوکشتی وفاچه فائده دارد
کنون‌که جان بلب آمد جفاچه‌فایده دارد

پرتیناقس (Pertinax) روما ایمپراطورلرندن اولوب، میلادك ۱۲۶ تاریخنده طوغمش؛ وبرآزادلینك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق اورل) زمانده جرمانیاده قوماندان اولوب، ابراز شجاعت ایتمش؛ وبونك اوزرینه سناتور وقومنسلوس اولوب، بر مدت دخی میسیا وداچیا وبعده سوریه والیسی اولمش؛ و ۱۷۳ ده قومودیوسك وفاتنده روما شهر امینی اولوب، آرزوسی اولمقسزین، ایمپراطور انتخاب اولنه‌رق، عاقلانه وحکیمانه اداره ملك ایتمش، وبعض سوءاستعمالاتك اوکنی آلمق ایستمش ایسه‌ده، ۸۷ کون حکومت سوزدکدن سکره، عسکری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرچنچ معمورة العزیز ولایتنده نفس خرپوت قضاسنده ناحیه مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، خرپوتك ۹ کیلومتره قدر جنوب شرقیسنده واقعدر. ۲۰۰۰ قدر اهالیسی بر قاچ جامع ومدرسه ومکتبی واطرافنده باغ وباغچه‌لری واردر.

پردیقاس (Perdiccas) بو اسمله ماکدونیا حکمدارلرندن اوچ کشی کلوب، برنجیسی قبل المیلاد ۶۹۵ دن ۶۴۷ تاریخنه‌دك، ایکنجیسی ۴۵۱ دن ۴۲۹ تاریخنه‌دك، اوچنجیسی دخی ۳۶۶ دن ۳۶۰ تاریخنه‌دك حکم سورمشلردر. ایکنجیسی مشهور پلوپونس محاربه‌سنده آتنه‌لیلره قارشی اسپارتهلیلره یاردیم ایتمش؛ واوچنجیسی ایلیریالیلره قارشی ایتدیکی بر محاربه‌ده قتل اولنمشدر.

— بو اسمله اسکندرك سردارلرندن بری دخی واردر، که جهانکیر مشارالیه جان ویرمك اوزره ایکن کندیسنه مهریتی تسلیم ایتمکله، کندیو خلف عد ایده‌رك، اسکندرك ملکی سردارلری بینده تقسیم اولندیغنده، بو ذات کندیسی حصه آلیوبه، عمومنك متبوعی اولمق ادعاسنده بولنمش ایسه‌ده، حکمنی اجرا ایده‌میوب، مذکور سردارلردن بطلیوسك حصه‌سنی ضبط ایتمش اولدیغی حالده، متعاقباً مغلوب اولوب، قبل المیلاد ۳۲۱ تاریخنده نیلدن چکمکده ایکن، کندی ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرزرین (Prizrend) آرناؤدلغ‌ك یوك شهرلرندن اولوب، الیوم قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مرکزیدر. شار طاغنك غرب شمالی اتکنده وآق‌دریه منصب اولور (یستریچه) اسمنده برکوچك چایك اوزرنده اولەرق، مرکز ولایت اولان اسکوبك ۵۵ کیلومتره غرب شمالیسنده، مناستره ۱۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واشقودره‌نك

۱۲۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. کوزل بر شهر اولوب، ۳۸۰۰۰ اهالیسی، بیوك چارشیسی، ۲۴ جامع شریفی، متعدد مدرسه‌لری، بر رشدیه مکتبی، شهرك اوستنده متین بر قلعه‌سی، حکومت قوناغی اتخاذ اولنمش اسکی بر سرایی، پك چوق آثار صولری، بر قاچ کوپریسی، ۱۰۰۰ دکانی، اسلحه ومقراض وقیلیچ وسائر چلیکدن معمول آلاتله کومشدن تلکاری مواد ایشلیکه مخصوص متعدد کارخانه‌لری، بر قاچ دباغخانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. اهالیسی کاملاً آرناؤد اولوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری اور. تودوقس وقتولیك مذهبلرینه منقسمدر. برمقدار اولاخ وبلغار دخی وار در. اهالی تجارت وصنعتله مشغول اولوب، آنجق عصبیت ملیه‌لرینی بعض دفعه تعصب درجه‌سنه واردیردقلرندن، سرکشلکله شهرت بولمشلر‌در. فتوحات عثمانیه‌دن اول صربلیلر طرفندن ضبط اولنه‌رق، برآره‌لق پایتخت اتخاذ اولنمشیدی. حضرت خداوندکار غازی طرفندن فتح اولنه‌رق، بعده سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن استخلاص اولنمش؛ وکیفه‌لغك قسم شرقیسنك مرکزی‌اولغله، اوتدن بری ایالت مرکزی اتخاذ اولندیغی کبی، ولایتك تشکیلندن صکره‌دخی دفعاتله مرکز ولایت اتخاذ اولنمش، ومناستر ولایتنه ملحق بولنمش ایکن، اخیراً قوصوه ایالتنه الحاق اولنمشدر.

پرزرین { سنجاغی. قوصوه ولایتنی ترکیب ایدن آلتی سنجاغك برى اولوب، ولایت مذکوره‌نك غرب جهتنده واقعدر. بو سنجاق وقتیله یاقوه وایپکی دخی حاوی اولوب، قره طاغ حدودینه دکین اوزاندیغی حالده، شمدیکی حالده یالکز نفس پرزرین ایله اومد وقالقاندلن قضالرندن عبارت کوچك بر سنجاق اولوب، مع هذا ۴۰۰ قریه‌یی وتخمیناً ۲۶۰۰۰۰ اهالی‌یی جامعدر. نفس پرزرینده‌کی جزئی خرستیانلردن بشقه بتون اهالی لوا مسلم وآرناؤد اولوب، نفس پرزرین شهرنده وقالقاندلن قصبه‌سنده اهالی آرناؤدجه وترکجه تکلم ایدر. سنجاق شمار طاغلرنك ایکی جهتنده واقع اولوب، غرب جهتنك اراضیسی پك ایی ایشلنمکله برابر اوقدر منبت دکل ایسه‌ده، شمال شرق وشمال جهتی غایت منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله اوزوم وسائر میوه‌لری پك چوق وپك ایدر. هله الما، آرمود، شفتالی، اریك وسائر میوه‌لری مشهوراولوب، استانبولده آرناؤد الماسی نامیله صاتیلان المالر قالقاندلن وپرزرینه‌دن نقل اولنور. ایی شراب دخی چیقار. اورمان ومرعالری دخی چوق اولوب، اهالی مقدار کلی قویون وسائر حیوانات بسلرلر. طود آغاجلری دخی چوق اولوب، خیلی ایپك چیقاریله‌رق، پرزرینده ایشلنیر. پرزرین سنجاغنك تقسیماتی بروجه زیردر:

قضا	ناحیه	مقدار قرا
پرزرین	راخوفچه	۱۹۰
قالقاندلن	غستوار	۱۶۱
لومه	قالیس	۴۹
		۴۰۰

— پرزرین قضاسی پرزرین شهریله شمال غربی جهتنده‌کی دوز ومنبت یرلرده واقع ۱۹۰ قریه‌دن مرکب بیوك بر قضا اولوب، راخوفچه ناحیه‌سنی دخی حاویدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، علی‌الخصوص میوه‌لری مشهوزدر.

پرزمیسل { (Przémysl) بوایله لهستانده ایکی حکمدار کلوب، برنجیسنك ۷۲۲ دن ۷۵۰ تاریخ میلادیسنه‌دك حکم سورمش اولدیغی مرویدر. — ایکنجیسی ابتدا (پوسن) دوقه‌سی اولوب، ۱۲۹۰ده قراقوویایی ضبطله، پومرانیانك قسم شرقیسی دخی ارثاً کندیسنه قالمرق، ۱۲۹۵ ده لهستان قرالی انتخاب اولنمش، وبر سنه صکره وفات ایتمشدر.

پرزمیسل { (Przémysl) آوستریانك غالیچیا خطه‌سنده ولیرغك ۹۰ کیلومتره غربنده اولهرق (سان) نهری اوزرنده واقع سنجاق مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۱۶۰۰ اهالیسی وغاز تجارتی واردر. — سنجاغنك ۳۵۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرسانته { (Persante) پروسیده بر نهردر، که (نای استاتن) ك شمال غربیسنده واقع بر کوچك کولدن نباتله، ۱۴۰ کیلومترەلك جریاندن صکره، (قولبرغ) قربنده بالطیق دکیزیه دوکیلور.

پرسبورغ { (Persbourg) مجارستانده، طونه‌نك ساحل یسارنده، پشته‌نك ۲۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده وویاندنك ۷۰ کیلومتره شرقنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۵۰۰۰۰

اهالیسی، دارالفنونی، برقاچ مکتب اعدادیسی، متعدد کتبخانه‌لری، کوزل ابنیه‌سی، تو تون، چوخه، ابپك قاشلر، مسکرات وسائره فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری، جه ارنده کوزل باغلری وچلیك وکوکوردی حاوی قاپلیجه‌لری واردر. وقتیله مجارستانك پایتختی اولوب، مجار قرالری دخی بوشهرك کلیساسنده تتویج اولنور- لردی ۰ — پرسبورغ ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۵۴۸ مربع کیلومتره اولوب، ۳۲۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرسپولیس (Persépolis) ایرانك فارس خطه‌سنده وشیرازك قربنده واقع اصطخر شهر قدیمنه یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر- [«اصطخر» ماده‌سنه مراجعت.]

پرسپه (Presba) مناستر ولایت وسنجاق وقضاسنده بر ناحیه اولوب، همنامی اولان کوللك اطرافنده ومناسترك غرب جهتنده واقع اولدیغی حالده، شرقاً مناستر، جنوباً فلورینه وکسریه قضالریله غرباً بهلشنه، شمالاً دخی رسنه ناحیه‌لریله محاط ومحدوددر. مرکزی کوللك شرق جهتنده واقع (ناتو- ج) قریه‌سیدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، برچوق چفتلکلری حاویدر، وباشلیجه حبوبات حاصل اولور. مرغا وچایرلری دخی واردر ۰ ناحیه ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، ۸۵۸۱ اهالیسی واردر. اهالینك زراع طاقمی بلغار جنسیتنه منسوب اولوب، مسلمانلری آرناؤد در. درون ناحیه‌ده ۵ جامع ومسجد و ۵ مکتب موجود در.

پرسپه کولی مناستر ولایت وسنجاغنده بیوجك بر کول اولوب، مناستر قضاسنك رسنه و پرسپه ناحیه‌لریله اوخری قضاسی آره‌سنده واقعدر. شمالدن جنوبه اولان طول اعظمی ۲۰ وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی دخی ۱۸ کیلومتره قدردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۸ مربع کیلومتره اولوب، سطحی حذای بحردن ۸۴۵ متره ارتفاعنده‌در. غرب جهتنده بولنان اوخری کولندن غالبجه طاغیله آیرلمش اولدیغی کبی، سائر طرفلری دخی طاغلرله محاط اولوب، بر حوضهٔ مخصوصه تشکیل ایدیور. شمال وشرق ایله شرق جنوبی جهتلرنده منبت اوولر بولنیور ۰ کوله یالکز شمال جهتندن رسنه ناحیه‌سنی شق ایدن بر چای دوکیلوب، کللك آیاغی یوغیسه‌ده، فضلهٔ میاهی یر آلتندن اوخری کولنه دوکلدیکی مظنوندر. جنوب شرق جهتنده (ونتروق) اسمیله دیکر بر کوچك کول بولنوب، آره‌لری طار بر دیل ایله آیرلمشدر.

پرستون (Preston) انکلتره‌نك (لانقاستر) ایالتنده ولوندره‌نك ۲۰ کیلومتره جنوبنده بر شهر اولوب، ۸۶۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، یکی اصول اوزره تیمارخانه‌سی وپاموق وکتن ایپلیکخانه‌لری واردر.

پرسفون (Perséphone) [«پروسرپینه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرسلاو Perslav, Pe-) یاخود پریسلاول (reïslavl) روسیه‌نك (پولتاوه) ایالتنده و (دنیپر) نهری قربنده اوله‌رق پولتاوه‌نك ۲۶۰ کیلومتره غرب شمالیسنده بر قصبه اولوب، ۱۳۸۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله برحکومت مستقله- نك مرکزی اولوب، بعده تاتارلر ولهلیلر طرفندن ضبط اولنمشدر. — بو اسمله روسیه‌نك (ولادمیر) ایا- لتنده و ولادمیرك ۱۱۶ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بر قصبه اولوب، ۷۵۰۰ اهالیسی ومتعدد کلیسالری واردر. بو دخی وقتیله قریم تاتارلرینك ید ضبطنه کچمشیدی. — روم ایلنده دخی وقتیله بو اسمله بر قصبه بولنوب، بر آره‌لق بلغارلرك پایتختی بولنمشدر.

پرسیده (Perside) یونان قدیم جغرافیو- نك فارس اقلیمنه ویردکلری اسمدر.

پرسیوس (Persée, Περσεύς) یونان قدیم اساطیری قهرمانلرندن اولوب، کویا ابو الآلهه زعم اولنان مشترینك یاغموره تمثیله (آرغوس) حکمداری (آقریسیوس)ك قیزی (دانائه) ایله واقع اولان اجتماعندن تولد ایتمش؛ ویوك پدری طر- فندن والده‌سیله برابر بر صندیغه وضع ایله، دکیزه القا اولنمش ایسه‌ده، طالغه‌لر صندیغی (سریقه) آطه‌سنه چیقارمقله، اورانك حکمداری (پولیدکت) طرفندن فورتارلمش؛ ویپولیدکتده، والده‌سنی بونك الندن قور- تاردقدن صکره، دها بر طاقم قهرمانلقلرله شهرت بولوب، نهایت میلاددن ۱۴۳۱ سنه اول لاریسایه (یعنی یکیشهره) کیدوب، یوك پدریفی، طانیقسزین، اولدیرمش؛ وآرغوس حکمداری اولوب، مسیندپی دخی تأسیس ایتمشیدی.

پرسیوس (Persée) ماکدونیا حکمدار. لزندن اولوب، بشنجی فلیپك ولدغیر مشروعیدر. ولادت غیر مشروعه‌سی حسبیله ورانتدن محروم قالمامق ایچون، پدرینی اغفال ایدرك، بر افترا ایله ولدمشروعنی قتل ایتدیرمش؛ وقبل المیلاد ۱۷۸ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، تخته چکوب، رومالیلرك دشمن جانی اولدیغندن، بونلره قارشی محاربه‌یه کیریشمش ایسه‌ده، ۱۶۸ تاریخنده (پاولوس امیلیوس) طرفندن مغلوب اولوب، سمدرکه قاچمش؛ واوراده دخی طوتیلوب، رومایه سوقله، زندانده آچلق واویقوسزلقله اتلاف اولنمشدر.

پرشتنه (Prichtina) آرناؤدلغك شمال شرقی جهتنده بر قصبه اولوب، قوصوه ولایتنه ملحق بر سنجاغك مرکزیدر. مرکز ولایت اولان اسکوپك ۸۰ کیلومتره شمال غربیسنده وسلانیك دمیر یول خطنك ۱۰ کیلومتره شرقنده اولوب، برطاقم طاغلرك اتکارنده وقوصوه صحراسنك منتهای شرقنده اولدرق، کوزل نظارتلی بر موقعده واقعدر. ۱۰۶۳۸ اهالیسی اولوب، ۸۱۶۵ ی مسلم وقصوری ملل مختلفه‌یه منقسمدر. اهالیسی عمومیت اوزره آرناؤد ایسه‌ده، قصبه‌ده اکثریا ترکجه تکلم اولنور. ۱۳ جامع شریفی، ۵ مسجدی، ۲ مدرسه‌سی، ۱ رشدیه، بری ذکوره ودیکری اناثه مخصوص ۲ ابتدائیه وبرقاچ صبیان مکتبلری، ۳ حمامی، خارج بلده‌ده برعسکری خسته‌خانه‌سیله بر دبوبی، ۵۰۰ قدر مغازه ودکانی و ۱۰ خان ایله ۲ مسافرخانه‌سی واردر. جوامع شریفه‌سنك اوچی یوك اولوب، بری سلطان مراد خان ثانی طرفندن بدأ ایله، سلطان محمد خان ثانی طرفندن اکمال، بری فاتح مشارالیه طرفندن مجدداً تأسیس بیورلمشدر، ودیکری دخی برلی خاندان یشار پاشانك بناکرده‌سیدر. قصبه‌ده پك مقبول بر نوع مسك صاتیلمق اعمال اولنور. بو قصبه مقدما قضا مرکزی ایکن، بعده قوصوه ولایتی تامیله تشکیل اولنان ولایتك مرکزی اتخاذ اولنمش، واخیراً مرکز ولایت اسکوپه نقل اولنمغله، مرکز لوا قالمشدر. پرشتنه‌دن ۲ چاریك ساعت بعده حضرت خداوندکار غازیلرك مشهدی بولنوب، مکمل ومزین بر تربه‌سی واردر.

پرشتنه سنجاغی. قوصوه ولایتی ترکیب ایدن ٦ سنجاغك بری اولوب، جنوباً اسکوپ سنجاغیله، شرقاً وشرق شمالی جهتلرن صربیه حدودیله، شمال غربی جهتلرن یکی پازار سنجاغیله، غرباً اپك، غرب جنوبی جهتلرن دخی مناستر ولایتنه ملحق پرزرین سنجاغلریله محاط ومحدود در. سنجاغك جنوب شرقیدن شمال غربیه اولان طولی تقریباً ۱۲۰ وعرض وسطیسی ٦۵ کیلومتره‌در. اراضیسی عمومیت اوزره مرتفع اولوب، شرق وشرق شمالی جهتلرنده صربیه حدودینی تفریق ایدن جبالك اتکاری ممتد اولدیغی کبی، غرب جنوبی جهتنده دخی (شار) سلسله‌سنك اتکاری اوزانوب، بوایکی طاقم طاغلرك آره‌سنده (لپنقه) چاینه یول ویرن (چانیك) بوغازی تشکل ایدر. غرب شمالی جهتنده بعض طاغلر بولنیور. بو جبالك اورته‌سنده اراضیٔ لوانك بر بیوك قسمنی تشکیل ایدن قوصوه صحرای واسعی تحصل ایدیور، که متموج واوفق تپه‌لری حاوی مرتفع براووه اولوب، قوهٔ انباتیه‌سی بینظیر ایسه‌ده، پك آز یرلری ایشلمکده‌در. موقعك ارتفاعی حسبیله اراضیٔ لوا اوچ حوضه‌یه منقسم اولوب، قسم اعظمی یکیسازاردن آقه‌رق صربیه‌یه دخول ایله موراوه واسطه‌سیله دوکیلن (ایبار) یاخود (ایبره) نهرینه تابع (ستینیچه) چاینك حوضه‌سندن عبارتدر. ستینیچه قوصوه اووه‌سنی جنوبدن شماله شق ایله پرزرین وایپك جهتلرندن کلن (درینیچه)یی وسائر بر چوق دره‌لری اخذ ایدر. سنجاغك جنوب شرقی قسمی یکه صربیه‌یه دخول ایله طونه‌یه دوکیلن (موراوه) نهری حوضه‌سنه تابع اولوب، نهر مذکور اسکوپ سنجاغی حدودینی آیران (قره طاغ)دن نبعاله شمالدن اینن بر قاچ چایی دخی اخذ ایده‌رك، ایورانیه جوارنده صربیه‌یه داخل اولور. لوانك منتهای جنوب غربی قسمی دخی اطهلر دکیزینه دوکیلن (واردار) ایرماغی حوضه‌سنه تابع اولوب، (زودیقه) و (لپنقه) چایلری چانیك بوغازنده بالاجتماع وارداره دوکیلورلر. سنجاغك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، زراعت پك کری و اکثر اراضی معطل اولدیغی حالده، یکه حاصل اولان حبوبات وسائر محصولاتی احتیاجات محلیه‌یی دفع ایتدکدن صکره بر خیلی مقداری دخی اخراج اولنور. هله میوه‌لری پك چوق وپك کوزلدر. خیلی اورمانلری اولدیغی کبی، مرعالری دخی چوق اولوب، اهالی قویون، صیغیر، آت وسائره اولدرق خیلی حیوانات

بسلرلر . صیغیرلری ایری وقوتلیدر. ساده یاغ ایله دری وسائر محصولات حیوانیه‌دن دخی خیلی اخراجاتی واردر. صنایع محلیه پاموق وکتن بزیله عبا ، کلیم ، سجاده وچول کبی محلنده قوللانیلان بعض منسوجاتدن عبارتدر. سلانیکدن متروویچه‌یه کیدن دمیر یول خطی لوانك اراضیسنی شق ایدوب ، تجارتی خیلی ارقا ایتمشدر. سنجاغك اهالیسی ۲۲۰۰۰۰ راده‌لرنده‌او- لوب، ثلثاندن زیاده مقداری مسلم وقصوری قتولیك وبلغار وسائره‌در. مسلمانلری وقتولیکلری عومیت او- زره آرناؤد اولوب ، اورتودوقس خرستیانلری کلیسا ومکتب نفوذیله اسلاولاشمشلردر . پرشتنه سنجاغی بروجه زیر ۵ قضایه منقسم اولوب، ۸۶۰ قریه‌یی جامعدر :

قضا	مقدار قرا
پرشتنه	۲۴۱
کیلان	۱۹۰
پرشوه	۱۲۴
ولچترین	۱۲۵
متروویچه	۱۷۰
جمعاً	۸۶۰

— پرشتنه قضاسی همنامی اولان سنجاغك مرکزقضاسی اولوب، بروجه‌بالا ۲۴۱ قریه‌یی جامعدر. وهمان جملهسی مسلم اولمق‌اوزره، ۶۰۹۹۳ اهالیسی واردر.

پرشوه (Préchova) قوصوه ولایتنك پرشتنه سنجاغنده قضا مرکزی بر کوچك قصبه اولوب، پرشتنه‌نك ۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واسکوبك همان او قدر شمال شرقیسنده، صربیه حدودی قربنده ودمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. اهالیسی ۳۰۰۰ راده‌لرنده‌در. — پرشوه قضاسی پرشتنه سنجاغنك منتهای شرق جنوبیسنده او- لوب، شمال شرق جهتندن صربیه حدودیله، شمال غربی جهتندن کیلان قضاسیله ، جنوباً دخی اسکوب سنجاغیله محاط ومحدوددر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، اوزومی دخی پك کوزلدر. قضا ۱۲۴ قریه‌دن مرکب اولوب ، قسم اعظمی مسلم وقصوری اسلاو اولمق اوزره. ۳۹۵۴۵ اهالیسی وار. دروں قضاده ۱۳ جامع ، ۲ مسجد، ۵۰۰ دکان ، ۳۳ خان ، ۱۳ قره‌خولخانه و ۱ عسکری خسته‌خانه موجوددر.

پرشه (Perche) فرانسه‌نك تقسیمات قدیمه- سنده بر کوچك خطه اولوب، شمالاً نورماندیا، غرباً وجنوباً (منه)، شرقاً دخی اورلیان و (ایل دو فرانسه) خطه‌لریله محاط ایدی. الیوم (اورنه) ایله (اوره مع لوآر) ایالتلری داخلنده‌در.

پرغامه (Pergame) [« برغه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله .]

پرغه (Perge, Perga) آناطولینك اسکی پامفیلیا خطه‌سنده (یعنی تکه‌سنجاغنده) وچستروس یعنی آق صو نهری کنارنده بر شهر ایدی، که قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بیوك بر معبدی وارایدی. مشاهیر ریاضیوندن (آپولونیوس)ك وطنی ایدی. خرابه‌لری آره‌سنده بر بیوك تیاترو ویرانه‌سی موجوددر.

پرقوپ (Pérékop) قریم شبه جزیره‌سنی روسیه‌یه ربط ایدن برزخده وهمنامی اولان کورفزده واقع اسکی بر کوچك قصبه اولوب، اسکی یونانیلر عندنده (تافروس) اسمیله معروف ایدی، که بو اسملرك ایکیسی دخی « خندق » معناسنی افاده ایدر. بر قلعه‌سی وطوز تجارتی واردر. — پرقوپ برزخی غرب جهتنده بولنان پرقوپ کورفزینی آزاق دکیزینه تابع اولان بحر متعفندن آیره‌رق، قریم شبه جزیره‌سنی روسیه‌یه ربط ایدر آلچق بر دیل اولوب، ۸ کیلومتره وسعتی واردر. عرضاً بر قورو خندقله وبر طاقم استحکاماتله کسلمشدر.

پرقوپ (Précop) ونام دیکرله (اورکوپ) صربیه‌ده(موراویچه) نهری‌اوزرنده و(قروشواچ) ك ۴۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پرکرینوس (Perégrinus) یونان قدیمك حکمای کلبیونندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده (لاپسکی) جوارنده طوغمش ؛ وفلسطینه عزیمتله، خرستیانلغی قبول ایتمش ایسه‌ده ، بعده بودینی ترکله، کلبیون زمره‌سنه التحاق ایده‌رك، روما وآتنه‌یه کیدوب، افکار وحرکات غریبه‌سیله انظار عومیه‌یی جلب ایتمش ؛ واولیمپ اوپونلرنده علناً کندینی احراق ایلمشدر.

پرکل (Prégel) پروسیه‌ده بر نهردر، که (کومینن) پرنسلکنده یانتشکل غربه طوغری جریانله، (وهلاو) و (کونیکسبرغ) دن کچه-

رك، ۱۵۰ كيلومترەلك جريانەدن صكره، (فريشه هاف) كورفزينه منصب اولور.

پركين (Perkins) آمريقانك مشاهير اطباسندن اولوب، مختلف الجنس معدنلردن محروطى الشكل ايكى ايكنەدن مركب بر آلتلك حسته اولان عضوك اوزرينه كديرلمسندن عبارت كندينه مخصوص براصول تداوى ايجاديله شهرت بولمشدر. بو آلت خيلى وقت آمريقا وآوروپاده كسب اشتهار ايدوب، تأثيرينى بعضلرى برفعل مقناطيسيه وبعضلرى صرف وهم واعتقاده حمل ايتمشلردى.

پرلبرغ (Perleberg) پروسيەنك (براندبورغ) خطەسنده و (استپنيچ) نهرى اوزرنده اولەرق برلينك ۱۲۵ كيلومتره شمال غربيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهاليسى وبيره، چوخه وكتن فابريقەلرى واردر.

پرليه (Prilip) مناستر ولايت وسنجاغنده ومناستردن ٤٠ كيلومتره شمال شرقيسنده قضا مركزى بر قصبه اولوب، مناستر اووه سنك منتهاى شمال شرقيسنده، (بابونه) طاغنك اتكنده و(واردار) نامع اولان (قره صو) يه دوكيلور بر كوچك چايك كنارنده واقعدر. بيوجك برقصبه اولوب، ۱۸۳۷۸ اهاليسى، ۱۰ جامع شريفى، ۳ تكيەسى، ۵ مدرسەسى، ۲ كليساسى، ۲ حامى، ۱ رشديەسى، ۱ ابتدائى، ۷ صبيان و ٦ دخى خرستيان مكاتب ابتدائيەسى واردر. جوارنده كى اراضى پك منبت ومحصولدار وحيواناتى چوق اولمغله، تجارتى خيلى ايشلك اولوب، بهر سنه اغستوس آينده بيوك بر پنايردخى قوريلور. مناستردن غراچقو موقفنه كيدن آرابه يولى دخى پرليدنك ايچندن كچر. اهاليسنك قسم اعظمى مسلم اولوب، لسان عثمانى ايله متكلمدرلر، واكثرى آرناؤدجه دخى بيليرلر. خرستيانلرى بلغار واولاخ وسائرەدن مركبدر. — پرليه قضاسى شمالاً قرچوه قضاسى وقورشوه ناحيەسيله، شرقاً سلانيك ولايتنك تكوش وكوپريلى قضالريله، جنوباً ينه سلانيك ولايتنك قرەجه اووه ناحيەسيله ومناستر ولايتنك فلورينه قضاسيله، غرباً دخى مناستر قضاسيله محدود ومحاط اولوب، موريحوه ناحيەسيله برابر ۱۳۱ قريه دن مركبدر. اهالىٔ قضا ۵۹۲٤۸ كشيدن عبارت اولوب. قسم اعظمى مسلم وآرناؤد و قصورى بلغار، اولاخ وسائرەدر. اراضيسى پك منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعەكثرت اوزره حاصل اولديغى كبى، سنوى ۱۰۰۰۰۰۰ كيلو قدرده توتون حاصل اولور. ميوەلرك انواعيله اوزومى دخىچوق اولوب، كوزل شراب چيقار. صيغير، آت، قويون وسائر حيوانات اهليەسى دخى پك چوق و جنسلرى ضرر سزدر. قضانك اكثر طرفلرنده وعلى الخصوص موريخوه ناحيەسنده اورمانلر پك چوق اولوب، اشجار متنوعەيى جامع اولمغله، خيلى كراسته دخى قطع واخراج اولنور. درون قضاده ۳۵ جامع، ۳۳ مكتب، ٤ مدرسه، ۱۰۱ كليسا، ۱۱۲۵ دكان، و٤۳۸ دكرمن موجوددر.

پرم (Perm) روسيەده همنامى اولان ايالتك مركزى برقصبه اولوب، پترسبورغك ۲۰۰۵ كيلومتره شرقنده و(قامه) نهرى اوزرنده اولەرق، ′۵۸°۱ عرض شمالى ايله ′۵٦°٦ طول شرقيده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهاليسى وجوارلرنده چيقان معادنه متعلق خيلى تجارتى واردر. — پرم ايالتنك بر قسمى آوروپا و ديكرى آسيا قطعەسنده اولوب، شمال غربى جهتندن (وولوغده)، غرباً ولانقه و جنوباً اورنبورغ ايالتلريله محدوددر. مساحهٔ سطحيەسى ۳۳۲۰۵٤ مربع كيلومتره اولوب، ۲۵۹۵۰۰۰ اهاليسى واردر. هواسى پك صوتوق اولوب، اراضيسى آزمنبت ايسەده، حيوانات اهليەسى وعلى الخصوص مرينوس قويونلرى چوقدر. آلتون، كومش، باقر، دمير، قورشون معدنلريله الماس وزمرد كبى ذى قيمت طاشلرى ومرمرلريله يشم وسائر احجارى دخى چوقدر.

پرمدى (Prémèti) آرناؤدلقده يانيه ولايتنك اركرى سنجاغنه ملحق قضا مركزى بر قصبه اولوب، يانيەنك ۸۰ كيلومتره شمال غربيسنده واركرينك ۲۵ كيلومتره شرق شماليسنده اولەرق، (ويوسه) نهرينك ساحل غربيسنده و(نمرچقه) طاغنك اتكنده واقعدر. طاغلر ايكى طرفدن بردن بره كسب ارتفاع ايتمكله قصبه درين برموقعده قالوب، يالكز شمال غربى جهتنده نهر مجرا سنجه اوزانير برطار اووەسى واردر. هواسى يازين صيجاق ايسەده، مواسم سائرەده پك لطيفدر. باغ وباغچه وبوستانلرى چوق اولوب، ميوەلرى پك

گوزلدر، وچبوقلری استانبولدن نقل اولنمش چاوش اوزومی پك ایی اولور. ۳۵۰۰ قدر اهالیسی، چارشیسی، منفرد بر قیمانك اوزرنده براسکی قلعه خرابه‌سی، بری سلطان بایزید ثانی حضرتلرینك بنا کرده‌سی اولمق اوزره، ایکی جامع شریفی، بر ایکی صبیان مکتبی، ۲ تکیه‌سی وویوسه اوزرنده کارکیر وکوزل بر کوپریسی واردر.

— پرمدی قضاسی مرکزی (فراشر) قریه‌سی اولان (طاغلی) ناحیه‌سیله برابر ۱۴۸ قریه‌دن مرکب اولوب، جنوباً اسقوپك وپوغون، غرباً ارکری وتپه‌دلن، شمالاً اسقراپار قضالریله، شرقاً دخی مناسبتر ولایتنه ملحق کوربجه سنجاغنك نفس کوربجه وقوانیه قضالریله محدود ومحاطدر. پرمدی قضاسی اشکریا، ریزا، طاغلی ودشنجه نواحیٔ طبیعیه‌سندن عبارت اولوب، بونلردن یالکز طاغلی ناحیه‌سنه اخیراً برمدیر تعیین اولنمش، ودیکرلری مرکز قضادن اداره اولنمقده بولنمشدر. اراضیسی‌عمومیت اوزره طاغلق وپك آز منبت اولوب، یالکز (ویوسه) مجراسی بوینجه ممتد اولان اشکریا وریزاده برآز اراضیٔ منبته واردر. (ویوسه) نهری قضانك کنارندن کچدیکی کبی، (چارشووه) چایی اشکریاده، (لنغاریچه) اشکریا ایله طاغلی آره‌سنده و(دشنجه) چایی دخی همنامی اولان ناحیه‌ده شمال شرقیدن آقه‌رق، ویوسه‌یه منصب اولور. طاغلی ناحیه‌سنك بعض صولری دخی برات نهرینه دوکیلورلر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بعض میوه وسبزه‌لردن عبارت اولوب، احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتز. بونك ایچون اکثر اهالی صنعت وتجارت ومأموریتله دیار غربتده کزرلر. اورمان ومرعالری دخی آز اولوب، باشلیجه حیوانات اهلیه‌سی کچیدن عبارتدر، وقیشین (موزاکیه) اووه‌سنه‌کوندریلور. اهالیٔ قضا ۳۴۰۰۰ رادەلرنده اولوب، قسم اعظمی مسلمدر. داخل قضاده ۶۹ جامع ومسجد، ۳۹ مکتب، ۵ تکیه، ۲۱ کلیسا، ۴۱۶ دکان، ۱۸ خان، ۱۱۳ دکرمن و۲۸ کوپری موجوددر. بر قاچ کوکوردلی ایلیجه دخی واردر. معمولات صناعیه‌سی آز مقدارده یرلی بزیله شیاق وچوالدن عبارتدر.

پرمیا { یاخود پریامیا (Permie, Priamie) روسیه‌نك شرقی قسمنده برخطهٔ قدیمه اولوب، شمدیکی پرم ایالتیله برابر (وولوغده) و(آرخانکل) ایالتلرینی جامع ایدی. میلاددن اول بو خطه فینوآ ویاخود تاتار اقوامنه منسوب بر دولتك تحت اداره‌سنده ایدی. قرون وسطاده دخی اورادە بردولت وار ایدی. اون دردنجی قرن میلادی اواخرنده (پرم) لی سنت استفان بوخطه اهالیسنك لسانینه مخصوص حروف ایجاد ایدوب، کتب مقدسه‌یی ترجمه ایتمکله، او وقتدن بری بینلرندن خرستیانلق انتشار ایتمشدر.

پرنامبوق { (Pernambouc) ونام دیکرله رسیفه (Récife) برازیلیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر واسکله اولوب، بحر محیط آطلاسی ساحلنده، (ریوده یانیرو) نك ۱۹۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده، ′۱۹ °۸ عرض جنوبی ایله ′۲۵ °۳۷ طول غربیده واقعدر. اوچ بیوك محلهدن مرکب بیوك بر شهر اولوب، بونلرك ایکیسی برر آطه‌دن عبارتدر، وبینلرنده درت کوپری ایله اختلاط اولنور. واسع ومنبت بر اووه‌نك کنارنده وایکی نهرك منصبنده واقع اولوب، ۱۳۰۰۰۰ اهالیسی، پك ایشلك تجارتی وعلی الخصوص شکر، پاموق، قهوه وتوتون اخراجاتی، واسع وصاغلام لیمانی، متعدد مؤسسات علمیه وخیریه‌سیله رصد خانه‌سی وبعض کوزل ابنیه‌سی واردر. — اخیراً برازیلیانك جماهیر منفقه حکومتنه تحولیله برجمهوریت حالنه کچمش اولان پرنامبوق ایالتی شمالاً پاراهیبا، ریوغرانده دونورته وسیتارا، غرب شمالی جهتندن پیاوْهی، جنوباً باهیا وآلاغوآس، شرقاً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۸۳۹۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۰۱۴۷۰۰ کشیدن عبارتدر. اراضیسی منبت ومحصولدار اولوب، باشلیجه محصولاتی شکر وپاموقدن واخیراً زرعنه باشلانیلان قهوه وتوتوندن عبارتدر. اورمانلری پك چوق اولوب، برازیلیانك سائر طرفلرنده اولدیغی کبی، کراسته‌جیلکده، طاوشانلقده و بویاجیلقده مستعمل قیمتدار آغاجلری پك چوقدر.

پرنچیپاتو { (Principauté, Prinzipato) بواسمله ایتالیانك قسم جنوبیسنده ملغا ناپولی قرالغنده ایکی ایالت اولوب، برینه (پرنچیپاتو چیترپوره Pr. Citérieure) ودیکرینه (پرنچیپاتو اولترپوره Pr. Ultérieure) دینور. برنجیسی (تیرن) دکیزی ساحلنده وجهت جنوبیه‌ده اولوب، ایکنجیسی

ایچ طرفده وبونك شمالنده واقعدر. بو ایکی ایالت قامپانیا خطه‌سنك قسم جنوبیسنی تشکیل ایدوب، شرقاً پولیه وباسیلیقاته خطه‌لریله محدوددرلر. برنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۶۱۲۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۰۰۰۰۰ کشی، وایکنجیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۸۲۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۴۰۰۰۰۰ کشیدر. مرکزلری (سالرنو) و(آولینو) شهرلریدر. اراضیلری قوملی ایسه‌ده، خیلی منبت اولوب، اولدقجه محصولاتی وکوزل میوه‌لریله ایی شرابی واردر.

پرنزلوو (Prenzlow) پروسیه‌نك براندبورغ خطه‌سنده، پوجدامك ۱۱۲ کیلومتره شمال شرقیسنده و(اوسکر) نهری اوزرنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی وکتبخانه‌سی واردر.

پرنس ادوآرد آطه‌سی (Ile du Prince-Édouard) ونام دیکرله (سنت ژان) آمریقای شمالینك (سنت لوران) کورفزنده ویکی اسقوچیانك شمالنده برآطه‌اولوب، ۱۹۵ کیلومتره‌طول، ۶۰ کیلومتره‌عرضی و ۷۵۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (شارلوتس‌توون) قصبه‌سیدر. هواسی کوزل واراضیسی منبت اولوب، صیغیرلری، اودونی ولیمان وقویلری چوقدر. وقتیله فرانسه‌نك اولوب، قناده ایله برابر انکلتره‌یه ترك اولنمشدر.

پرنسته (Préneste) ایتالیاده رومانك ۳۴ کیلومتره شرقنده اسکی بر شهر اولوب، الیوم(پالسترینه) اسمیله معروفدر. خرابه‌لری وآثار عتیقه‌سی موجوددر.

پرنس دوغال آطه‌سی (Ile du Prince de Galles) ونام دیکرله (بولوپنانغ) آسیانك جنوبنده مالاقه بوغازنده بر آطه اولوب، ۶۰۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (اینانغ) قصبه‌سیدر.

پرنوف (Pernov) روسیه‌نك (لیوونیا) خطه‌سنده، بالطیق دکیزی ساحلنده وهنامی اولان نهرك منصبنده برقصبه‌اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی وتجارت بحریه‌سی واردر.

پرنه ارضروم ولایت وسنجاغنك بایبورد قضاسنده برکوچك ناحیه اولوب، ۲۲ قریه‌دن مرکبدر.

پرنه قپان ارضروم ولایت وسنجاغنك اووه قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۱۳ قریه‌دن مرکبدر.

پرو (Pérou) آمریقای جنوبینك جهت غربیه‌سنده بر بیوك جمهوریت اولوب، وسعت اراضیجه آمریقای جنوبی دولتك اوچنجیسی ومقدار اهالیجه دردنجیسیدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پرو جمهوریتی بحر محیط کبیر ساحلی بوینجه ۲۰′ ۳° ایله ۱۷° عرض جنوبی آره‌سنده ممتد اوله‌رق، بو ساحلك اوست طرفنده شمالدن جنوبه ممتد اولان (آند) سلسلهٔ جبالیله برابر بو طاغلرك شرق جهتنده بر طاقم واسع اووه‌لری و (آمازون) نهر کبیرینك منابعی یعنی بوایرماغك اك بیوك تابعلری اولان (اوقایالی) و(مارنیون) نهرلرینك وادیلرینی جامعدر. جهت شمالیه‌سنده زیاده توسع ایدوب، جنوبه طوغری کیتدکجه طارلاشمغله، غیر منتظم بر حساب تخته‌سی شکلنی آلیور. شمالاً (اقوادور) جمهوریتیله، شرقاً برازیلیا وبولیویا ایله، جنوباً ینه بولیویا وشیلی ایله، غرباً دخی بحر محیط کبیر ایله محاط ومحدود در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۳۷۰۰۰ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — ایچندن کچن آند سلسله‌سی پرویی اوچه تقسیم ایدوب، بر قسمی سلسلهٔ مذکوره‌نك غرب جهتنده بحر محیط کبیر ساحلنجه اوزانان سواحلدر، که ۱۰۰ ونهایت ۱۴۰ کیلومتره وسعتنده طار واوزون بریر اولوب، قوملق بر چولدن عبارتدر، ویالکز بعض محللرنده طاغلرده کی قارلرك اریمسندن ویاخود موسم یاغورلرندن حاصل اولان سیلارك تشکیل ایتدکاری وادیلر منبت ومحصولدار ایسه‌ده، بونلرك‌ده هواسی پك صیجاق وحاصل اولان بطاقلقلردن طولایی آغیردر. ایکنجی قسمی ایکی اوچ قول اوزره اوزانان (آند) جبالیله بو قوللرك آره‌سنده‌کی مرتفع وادی واووه‌لردن عبارتدر. بونك وسطی ارتفاعده بولنان جهتلری پك منبت ومحصولدار ومعتدل‌الهوا اولوب، پرونك اکمسکون ومعمور یرلری دخی اورالریدر. جبالك دها یوقاریلری و(یونا) تعبیر اولنان بعض صیرتلریله مرتفع اووه‌لری غایت صوئوق وقورو اولوب، منظره‌لری بیله دهشت ویرر. دها یوقاریلری ایسه ۶۰۰۰ مترهیی متجاوز ارتفاعی اولان

بر طاقم برکانلردن وسرمدی قارلرله مستور شاهقه‌لردن عبارتدر. اوچنجی قسمی دخی آند سلسله‌سنك شرقی اتکلرندن عبارت اولوب، بو طرفدن جبال مذکوره برازیلیانك پایانسز اووه‌لرینه‌دك اوزانیر برسطح مائل تشکیل ایتدکلرندن، پرونك بو قسمی نباتاتی پك قوتلی، یاغمورلری صیق، نهرلری واورمانلری چوق، صیجاق ورطوبتلی یرلردن عبارتدر.

پرو بحر محیط کبیر ساحلنده اولدیغی، وآند سلسله‌سی بحر مذکور سواحلنك پك قریبنده ممتد اولدیغی حالده، بو مملکتك قسم کلیسی بحرمحیط آطلاسی مائله‌سنه داخل اولوب، (آمازون) ایرماغی حوضه‌سنك قسم اعلاء جنوبیسنی تشکیل ایدیور، ویالکز آند سلسله‌سنك غربی قولنك غربی مائله‌سندن آقان برطاقم کوچك دره‌لر وسیلاب بحرمحیط کبیره دوکیلور. الحاصل پرو بحرمحیط کبیر ساحلنده اولدیغی حالده، بو دکیزه آرقه‌سنی چویروب، بوزی پك اوزاق اولان بحرمحیط آطلاسی‌یه متوجهدر. آند سلسله‌سنك غربی اتکلری دیك وقیالق اولدیغی حالده، شرقی اتکلرینك میلانی پك آزدر. بو سلسله باشلیجه ایکی وبعض محللرده اوچ قوله منقسم اولوب، بو قوللر متوازیاً ممتد اولوب، وبرقاچ یرده برلشوب تکرار آچلغله، پرو داخلنده اوچ حوضه تشکیل ایدرلر، که بونلرك اك جنوبیسی قسم اعظمی بولیویا داخلنده بولنان (تیتیقاقه) کولنك حوضهٔ داخلیه‌سیدر. ایکنجیسنده (اوقایالی) واوچنجیسنده دخی (مارانیون) نهرلری تشکل ایده‌رك، آند سلسله‌سنك بر طاقم درین ودیك بوغازلردن مرورله، شمال وشرقه طوغری آقه‌رق، آمازون ایرماغنی تشکیل ایدرلر. آند سلسله‌سنك ساحل بحرله متوازی اولان غربی قولنك، اکثری الیوم آتش افشان ویا سونمش برکان اولمق اوزره، اك مرتفع دره‌لری جنوبدن باشلایه‌رق بروجه‌زیردر: ایسلوغه (ارتفاعی ۵۲۰۰ مترو)، هو آلاتیری (۶۶۹۳)، پاریناقوته (۵۳۷۶)، پومارابه (۶۲۵۰)، سایامه (۶۴۱۵)، توقوره ونام دیکرله شیپیقامی (۶۰۱۷)، هوآنیه پوتینه (۵۴۵۲)، اوبیاس (۶۰۰۶)، میستی (۶۱۰۰)، آرکیپا (۶۶۰۰)، سارا سارا (۶۱۲۰)، هوآسقان (۶۷۲۱)، هوآلقان (۶۰۸۱)، هوآندوی (۶۴۲۸). بونلرك جملهسی سرمدی قارلرله مستور اولوب، الیوم آتشفشان اولانلرك علولری دخی خط استوایه او قدر قریب اولان اواقلیمده قارلرك آره‌سنده فوران ایدوب، غریب برمنظره ابراز ایدرلر. آند سلسله‌سنك شرقی قولی ایسه بو قدر مرتفع دکروه‌لری حاوی اولمیوب، برچوق یرلرده دخی بوغازلر وآنچق بللرله قطع اولنور. بونك جنوب جهتنده ۵۴۰۰ مترویه قدر یوکسلیر یرلری وار ایسه ده، قسم شمالیسی دها آلچقدر. آند سلسله‌سندن عموداً آیریلیر بعض شعبه‌لر دخی واردر.

آند سلسله‌سنك شرقی اتکلرندن آقان نهرلرك باشلیجه‌لری (اوقایالی) ایله (مارانیون) اولوب، بونلرك برنجیسی تیتیقاقه حوضه‌سنك شمالنده ایکی قولك برلشوبده تکرار آچلمسندن حاصل اولان بر حوضه‌ده نبعانله، بوحوضه‌نك صولرینی جمع ایتدکدن صکره آندك شرقی قولنی شق ایده‌رك، «پامپه» ویا «مونیانیه» تعبیر اولنان واسع اورمان واووه‌لرك ایچندن شماله طوغری آقار. ایکنجیسی مذکور حوضه‌نك شمالنده بولنان بر اوچنجی حوضه‌دن چیقه‌رق، طاغلرك آره‌سنده شماله طوغری آقار، وصولدن (اقوآدور) حدودندن کلن بر چوق نهرلرك صولرینی صاغدن دخی (اوقایالی) ایله متوازیاً آقان (هوآلاغه) نهرینی اخذ ایتدکدن صکره، (اوقایالی) ایله دخی برلشیر، وبعده برازیلیا طویراغنه کیروب، دیکر نهرلرله برلشه‌رك، (آمازون) ایرماغنی تشکیل ایدر. بو وجهله مذکور ایرماغك اصل واك بیوك منبعلری (پرو) ده‌در. قسم جنوبیسنك حدود شرقیه‌سنده آمازونه تابع برچوق نهرلرك منبعلری بولنیور سه‌ده، مجرالرینك پك آزیری بو مملکت داخلنده‌در. بحرمحیط کبیره دوکیلن نهرله کلنجه، آند سلسله‌سنك بوجهتده‌کی مائله‌لری یك طار اولمغله برابر، یاغمور دخی پك سیرك یاغدیغندن، نهرلر قیصه ویازین بسبتون قورو اولوب، یاغمور موسملرنده وقارلر اریدیکنده سیل صورتنده آقارلر. بونلرك باشلیجه‌لری شمالدن باشلایه‌رق: توبیرا، سانته، پاتیویلقه، هوآوره، شیلون، ریماق، پاچاقامق، مالا، قوآیلو، شنیك، شوشانغه، ایقا، ریو غرانده، آقاری، آتیکیپا، اوقونیه، تامبو، ریو دیلو، ایته، سامه وسائره‌در. (تیتیقاقه) اسمیله معروف اولان وآند سلسله‌سنك شعبه‌لری آره‌سنده مرتفع بر محللده بولنان واسع کولك قسم اعظمی پرو طوپراغنده اولوب، یالکز قسم جنوبیسی بولیویا داخلنده‌در. پرونك

وسطلرنده وینه آند سلسلهسی اوزرلرنده (شینشه) اسمیله بیوجك دیكر بر كول دخی واردر.

ساحلی. — پرونك سواحلی شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری متوجه اولوب، ۲٤۰۰ كیلومتره طولندهدر. مركز جمهوریت اولان (لیما)نك اسكلهسی وبر محلهسی حكمنده اولان (قالائو) بوسالمك تام اورتهسنده اولوب، ایكی اوجدن ۱۲۰۰ كیلومتره بعدنده اولدیغی كبی، غرائب تصادفاتدن اولهرق، پرونك شمال شرق منتهالرنده اولوب آمازون ایرماغنك صوك اسكلهسی اولان (ایورته) دن دخی ۱۲۰۰ كیلومتره لك مسافهدهدر. بو ساحلك بیوك كورفز وشبه جزیرهلری یوغیسهده، بر چوق كوچك قویلری وبرون ولیمانلری واردر؛ واكثر نهرلرك منصبلرنده بر طاقم قصبهلر واسكلهلر تأسس ایتمشدر. ساحلك اكثر طرفلری قوملق وصوسز اولوب، یمك تهامه سنی آكدیریور. بعض یرلری دخی قیالق ویوكسكدر. ساحلك قارشیسنده برطاقم كوچك آطهلر وارایسهده، جملهسی قیالق وایصسزدر.

اقالیم وهوامی. — پرونك یوقاریده تعریف اولنان اوچ مختلف قسمندن هر برینك هوامی مختلف اولوب، جهت شرقیهسنده كی واسع اورمانلر واووه لرك هوامی خیلی صیجاق ایسهده، زیادهسیله رطوبتلی اولمغله، اشجار ونباتاتی چوقدر. دائمی صورتده بحر محیط آطلاسیدن اسن ماتلر پرونك بو جهتنه وآند سلسلهسنك شرق مائلرینه اوهرق، حاوی اولدقلری رطوبتی یاغمور وقار حالنده آند سلسلهسنك بو جهتنه دوشورمكله، جبال مذكورهنك عربی اتكارنده بو روزكار نهایت قوروا اولهرق امر، واووهلرده بك نادر یاغمور یاغار. سواحلنده ایسه یاغمور غرائب ونوادر وقوعاتدن عداولندجق درجهده سیرك اولوب، شرق مائلرینه دخی سلسلهٔ جبال مانع اولیورسهده، غربدن یعنی بحر محیط كبیردن بعضاً روزكار كلیر؛ واورانك قیشی دیمك اولان مایسدن تشرین اولهدك بر طاقم سیسلر پیدا اولوب، كونشك حرارتنه مانع اولمغله، اوقوملق طوپراغه جزئی بر رطوبت قزاندیریر. بو سیسلرله سلسلهٔ جبالهدكی قارلرك قریبتی وهیسندن زیاده قطب جنوبیدن كلوب امریقای جنوبی ساحل غربیسی بوینجه شمالهٔ طوغری چیقان بیوك بر آقندینك تأثیری پرونك بو جهتنده دخی هوایی تعدیل ایتمكله، مثلا (لیما) ده وسطی اولهرق مقیاس الحراره سانتیغراد حسابیله ۱۹ درجهده بولنور. طاغلرده كی محلارینك هوامی ایسه درجهٔ ارتفاعه كوره اولوب، معتدل ایله سرین آرهسنده در. مثلا قوزقوده وسطی درجه ۱۵ و(سروده پاسقو)ده ٤ در.

محصولات وحیوانات ونباتاتی. — اقالیم وهوا سنك اختلافی جهتیله پروده هر نوع محصولات حاصل اولوب، كرك ساحل جهتنده وكرك آمازون حوضهسنك آلچق جهتلرنده شكر قامشی كبیتله یتیشدیكی كبی، موس وسائر اقالیم حاره محصولاتی، متوسط محلارده ارتفاعه كوره آوروپایه مخصوص حبوبات وسبزه ومیوهلرك انواعی یعنی بغدای، آریه، مصر، اوزوم، زیتون، كتن وسائره ودها یوقاریلرده پتاتس ویولاف كبی اقالیم باردهیه مخصوص محصولات یتیشیر. بك مرتفع اولان محلارده دخی لاما، آلپاغه وویغونیه تعبیر اولنان آمریقایه مخصوص حیوانات سوریلرینك اوتلادقلری بر طاقم سیرك وقیا اوتلر بیتر. آمازون حوضهسنده برازیلیایه مخصوص اولان اشجارك انواعی بولنوب، قوقه تعبیر اولنان «قوقایین» دینلن مادهٔ كیمیویهیی ویرن بر نوع كوچك آغاج دخی كثرت اوزرهدر. پرولیر شكر قامشندن شكر استخراج ایتدكلری كبی، روم وقونیاق دخی چیقاریرلر، واوزومدن كوزل شرابلر یاپارلر.

پرونك حیوانات مخصوصهسی چوق اولمیوب، ذكره شایان اولانلری لامه، آلپاغه، ویغونیه وغوآناقو دینلن حیوانلردركه، كچی ایله صغیر ودوه آرهسنده مختلف حیوانلر اولوب، جبالك مرتفع محلارنده یبانی حالنده ودها آشاغیلرده مأنوس اولهرق بولنیور؛ ویپاغیلری قوللانلدیغی كبی، ات وسودلری دخی آكل اولنور، وبعضلری یوك حیوانی مقامنده دخی قوللانیلیر، وكوبرهلری محروقات یرینی طوتار. آنجق اوروپادن آت واستر ومركب كبی حیوانات نقل اولنهلی، بونلره نادراً یوك تحمیل اولنقدهدر. پرونك بعض جهتلرنده كوپك مقامنده محافظه ایچون قوللانیلور مأنوس برنوع جسیم پیلان واردر. طیور بخریدنك سواحلده براقدقلری و(غوآنو) تعبیر اولنان كوبره پرو ایچون بر واردات دائمه تشكیل ایدیور.

معادنه کلنجه، پرو بو جهتجه بلا اختلاف بتون کره ارضك اك زنکین یریدر. سواحله قریب محالرده بر چوق باقیر معدنلریله واسع کهرچله، نفط، غاز وطوز معدنلری بولندیغی کبی، جبالك دخی معدنسز همان هیچ بر یری اولیوب، کومش، باقیر، قورشون، دمیر، آنتیمون، قلای، نیکل، منغانز، بوراقس، کوکر وسائر معدنلر، وآند سلسلهسنك شرق اتکلرنده آردوآز طبقهلری آرهلرنده خیلی آلتون معدنی بولنیور. مرمرلرك انواعیله آلچی وسائره دخی کثرت اوزرهدر. اك بولی کومش اولوب، سنوی تقریباً ایکی بچق ملیون کیلو کولچه چیقار.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — آمریقانك کشفنده پرو بو قطعهنك اك متمدن یرلرندن اولوب، (اینکه) اسمیله معروف بر دولتلك ملکی اولمغله، ۱۲ ملیون اهالیسی وار ایکن، اسپانیولرك مظالم خونریزانهسندن قیریله قیریله قرن سابق میلادی اواخرنده بر ملیون رادهلرینه قدر ایمش؛ ویرونك استقلالندن بری وقوع بولان هجرتلردن چوغالمغه باشلایهرق، ۳۰۵۰۰۰۰ مقدارینه بالغ اولمشدر. بونلردن ۳۵۰۰۰۰۰ی اهالیٔ اصلیهدن اولان کیشوآ وآیماره ایله سائر اجناسه منسوب اولوب، آیریجه وحالت وحشیتده یاشامقدهدرلر. دیکرلری بونلرله اسپانیولر وزنجیلرك صور ودرجات مختلفهده اختلاطندن متولد ملزلردن وخالص اسپانیول وزنجیدن وبر قاچ بیك چینلی وآوروپالیدن مرکبدر. آوروپالیلرك قسم اعظمی ایتالیان وقصوری آلمان، فرانسز، انکلیز وسائرهدر. چینلیلر زنجیلر اسارتنك لغوندن صکره، اراضی ومعادنده عملهلك ایتمك اوزره، سکز اون سنه مدتلی قونتراتله اصحاب اراضی ومعادن شرکتلری طرفندن جلب اولنهرق، شدتلی بر اسارت تحتنده استخدام اولنورلر. مذهب عمومی قتولیکلك اولوب، ۲۵۰۰۰ قدر پروتستان و۵۰۰ قدر یهودی دخی واردر. حالت وحشیتده یاشایان اهالیٔ اصلیه ایله چینلیلر ایسه کندی دینلرینه تابعدرلر. لسان عمومی ورسمی اسپانیولجه اولوب، کیشوآ لسانی دخی، برچوق اسپانیول کلهلریله ممزوج اولدیغی حالده، سویلنمکدهدر، که بو دخی محلنه کوره برقاچ شعبهیه منقسمدر.

تقسیماتی، شهر وقصبهلری. — پرو جمهوریتی ۲۰ ایالته و۹۵ سنجاغه منقسم اولوب، هر بر سنجاق جسامتنه کوره برقاچ قضادن مرکبدر. ایالتلرك اسملریله مساحهلری وسنجاق وقضالرینك عددی بر وجه زیردر:

ایالت	مربع کیلومتره	سنجاق	قضا
لورتو	۷۷۳ ۷۹۱	۵	۲۴
آمازوناس	۵۸۹۰۰	۳	۳۹
پیوره	۷۰ ۴۶۳	۵	۲۷
قایامارقه	۵۲ ۷۰۰	۷	۶۴
لامبایك	۲۶ ۷۲۲	۲	۱۹
لیبرتاد	۴۸ ۶۰۸	۵	۴۴
آنقاش	۸۶ ۱۴۹	۷	۶۷
هوآنوقو	۶۱ ۶۲۸	۳	۲۲
یونین	۱۱۲ ۲۵۱	۴	۳۳
لیما	۶۱ ۲۵۶	۶	۶۱
قالائو		۱	۲
هوآنقاولیقه	۳۸ ۹۶۷	۴	۲۶
ایقا	۳۷ ۵۷۲	۲	۱۲
آیاقوشو	۶۶ ۸۰۵	۶	۴۹
آپوریماق	۲۶ ۲۵۷	۵	۳۰
قوزقو	۷۰ ۶۸۰	۱۲	۶۱
پونو	۹۰ ۳۰۳	۷	۷۵
آرکیپا	۱۰۱ ۸۹۷	۷	۷۱
موکفوآ	۲۶ ۳۹۱	۱	۸
تاقنه	۵۰ ۸۴۰	۳	۱۸
جمعاً	۱ ۸۶۲ ۴۸۰	۹۵	۷۵۲

اك بیوك شهری مرکز جمهوریت اولان (لیما) اوایکنجی درجهده اولان آرکیپا. اوب، ۱۰۵۰۰۰ نك ۵۰۰۰۰، قالائو نك ۴۰۰۰۰، قوزقو نك ۳۰۰۰۰، هوآراسك ۱۵۰۰۰، شیقلایو نك ۱۲۰۰۰ وآیاقوشو نك ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر.

اصول ادارهسی، قوهٔ مالیه وعسکریهسی. — پرو جمهوریتله اداره اولنهرق، ٤ سنه مدتله انتخاب اولنور برریٔس جمهوری، برمجلس مبعوثانی، بر مجلس اعیانی و۵ وکلاسی واردر. سنهٔ اخیرهده واردات ۵۳ ۳۲۰ ۰۰۰ ومصارفی ۵۱ ۰۰۰ ۰۰۰ فرانقدن عبارت بولنمشدر. ویرکیلری پك آز اولوب، وارداتی باشلیجه کروك ایله معادن وپول وپاتنته وساره دندر. دیون خارجیهسی ۱ ملیار ودیون داخلیهسی ۵۵ ملیون فرانقدن عبارتدر. عسکری وقت حضرده ٤٦٧٠ ووقت سفرده ٤٠٠٠٠ نفردن مرکب اولوب، ۵۰۰۰ ژاندارمهسی و۱۲۰۰ پولیسی دخی واردر. دونمامسی محاربهٔ اخیرهده شیلی

دونمه‌سی طرفندن یاتیریله‌رق، یالکز ۲ واپوری قالمشدر.

معارف وصنایع وتجارتی. — لیمانه بریوك دار-الفنون اولوب، تروبیلو، آیاقوشو، قوزقو، پونو وآرکیپاده دخی برر کوچك آقادمیا و۲ صنایع مکتبی واردر. آنجق معارف دها تعمم ایده‌میوب، مجموع شاکردانك مقداری ٤٦٠٠٠ کشی‌یه بالغ اولیور، که اهالی‌یه نسبةً هر ٦٠ کشی‌یه بر شاکرد دوشر.

اینقه‌لر زمانده پرونك زراعتی پك ایلری اولوب، اهالیٔ قدیمه‌سی نهرلرك صولریله سقی اراضی اصولنی ایی بیلیرلردی. اسپانیانك الده ایکن، زراعت بسبتون انحا اولنه‌رق، استقلالندن بری ترقیسنه چالیشلقده ایسه‌ده، یولرك فقدانندن واهالینك قلتندن طولایی پك آز یرلری ایشلنوب، اراضینك استعداد طبیعیسی نسبتنده استفاده اولنه‌مامقده‌در. صنایعی دخی پك کری اولوب، شکر فابریقه‌لری استثنا اولندیغی حالده، صنایعه متعلق لیما جوارنده بولنان برقاچ پاموق منسوجات دستکاهلریله بعض شراب ومسکرات فابریقه‌لرندن بشقه ذکره شایان فابریقه‌لری ومعمولات صناعیه‌سی یوق حکمنده‌در.

تجارتی خیلی ایشلك اولوب، محصولات طبیعیه‌سندن وعلی‌الخصوص شکر، پرنج، قینه قینه، قاپوچوق، ویغونیه وآلپاقه یاغیسی، پاموق ومعادن مختلفه‌دن عبارت اخراجاتی وآوروپا معمولات صناعیه‌سندن عبارت ادخالاتی من حیث المجموع سنوی ۱۵۰ ملیون فرانق رادەلرنده‌در. تجارتنك قسم اعظمی بحر محیط کبیر سواحلنده اولوب، باشلیجه اسکله‌لری قالاؤ ایله مولندودر. آمازون نهریله بونك تابعلرنده دخی واپورلر ایشلیوب، بحر محیط آطلاسیدن پرونك ایچ طرفلرینه‌دك چیقارلر. تیتیقاقه کولنده دخی ایکی واپور ایشلر. دمیریولری ۱۹٤۲ کیلومتره‌اولوب، باشلیجه ایکی خطدن عبارتدر، که بونلرك بری قالاؤ اسکله‌سندن باشلایه‌رق، لیما طریقیله (اوروبو) یه واصل اولور؛ دیکری مولندو اسکله‌سندن باشلایه‌رق آرکیپایه کیدر، وقوزقویه قدر دخی بر شعبه صالار. بوخطلر ٤٠٠٠ متره ارتفاعنه قدر چیقار. برقاچ کوچك خطلر دخی واردر. خطوط تلغرافیه‌سی ۲۵۰۰ کیلومتره طولنده‌در.

احوال تاریخیه‌سی. — پرونك اهالیٔ اصلیه‌سی باشلیجه کیشوآ قومیله دیکر برطاقم اقوامدن عبارت اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیدن اون آلتنجی قرن میلادی‌یه‌دك درتیوز سنه قدر بومملکتده بریوك دولت تشکل ایتمشیدی، که حکمدارلری (اینقه)عنوانی حائز ایدیلر. بونلر معبودلری اولان وکونشدن کنایه بولنان (پاچاقامق) ك نسلندن اولمق ادعاسنده بولنوب، جد اعلالری پرونك واضع قانونی اولان (مانقوقاپاق) ایدی. اینقه‌لر دولتنك اصل الکاسی پرو اولوب، مرکزلری (قوزقو) شهری‌ایدیسه‌ده، برآره‌لق اقوآدور ایله قولومبیا، ونزوئلا وبرازیلیانك ایچ طرفلرینه‌قدر توسیع ملك ایتمشلردی. بونلرك مدنیتی خیلی ایلری اولوب، ابنیه، صو یوللری، طرق وسائر برچوق آثار عمرانلری الیوم موجوددر. اون آلتنجی قرن میلادی اوائلنده اسپانیولللر بو مملکتی کشف ایدوب، ۱۵۲٦دن ۱۵۳۳ تاریخنه‌دك (پیزاره) ایله (آلماغرو) اسپانیول سرسریلریله پرویه دخول ایله، اینقه‌لردن حکومت سورمکده اولان (آتاهوآلپا) و(هوئسقار)ی قتل، واهالی حقنده انواع مظالم اجرا ایده‌رك، پرویی ضبط، واسپانیا مستملکاتی صره‌سنه ادخال ایتمشلردر. اسپانیولللر پرویی برقاچ ایالته منقسم بریوك ولایت صورتنه وضع ایدوب، لاپلاته‌یه قدر توسیع ایتمشلردی. پرو آمریقا مملکتنك اك صکره استقلال قزانانیدر. ۱۸۲۱ ده شیلی عسکرندن بر فرقه بو مملکتی ضبطله، (بولیوار) ك تحت حمایه‌سنده اولەرق استقلالنی اعلان ایتمشدر. او وقت (بولیویا) دخی پرودن معدود اولوب، «یوقاری پرو» اسمیله معروف ایکن، او صره ده بو مملکت آبریلوب، بر مدت آره‌لرنده محاربه اولدقدن صکره، پرووه‌دخی محاربات داخلیه اکسیك اولمامش؛ ونهایت ۱۸۵۸ ده بر قانون اساسی وضع، و۱۸٦۰ ده قانون مذکور تعدیل اولنمشدر.

پرواری { بتلیس ولایتنك سعرد سنجاغنده وسنجاغك جنوب شرقی جهتنده

بر قضا اولوب، دشکوتان، زیرقی ودیرکول اسملریله ۳ ناحیه‌یی حاوی و٦۰ قریه‌دن مرکبدر.

پروالیتانه { (Prévalitane) اسکی روما ایمپراطورلغنك بر ایالتی اولوب،

مرکزی اشقودره اولدیغی حالده، شمدیکی هرسك وقره‌طاغله اشقودره ایالتندن عبارت ایدی.

پروانه (سلیمان —) هلاکو خانك وزراسندن اولوب، ملوك سلجوقیه‌دن غیاث الدین کیخسروك مغلوبیتی اوزرینه، کندیسنه التجا ایتمش اولان اوغلاری رکن الدین وعزالدینه اجرای وصایت ایتمك اوزره، هلاکو طرفندن قونیه‌یه کوندرلمش؛ وبعده عزالدین فرار ایتمکله، پروانه ٦٦٦ تاریخنده رکن الدینی قتل ایدوب، ٤ یاشنده بولنان اوغلی غیاث الدین کیخسرو ثالثی سلجوقیلر تختنه اجلاس ایتمش ایدی.

پروبوس (Probus) روما ایمپراطورلرندن اولوب، ٢٧٦ تاریخ میلادیسنده سوریه‌اردوسی طرفندن انتخاب اولنمش؛ ومصر وغالیاده اعادهٔ اسایشله خیلی اصلاحاته موفق اولمش ایسه‌ده، صلح زمانده عسکریی امور نافعه‌ده استخدام ایتدیکندن، ٢٨٢ تاریخنده بونلر طرفندن قتل اولنمشدر.

پروپونتیده (Propontide) مرمره دکیزینك اسم قدیم یونانیسیدر.

پروت (Prout یاخود Pruth) طونه‌یه تابع بر نهردر، که غالیچیانك قسم جنوبیسنده قارپات طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه وبعده جنوبه طوغری آقه‌رق، روسیه ایله رومانیه آره‌سنده خط حدودی تشکیل ایتدکدن صکره، غلاص قریبنده طونه‌یه منصب اولور. مجراسی تقریباً ٨٠٠ کیلومتره طولنده‌در. بیوك پترونك بونهر کنارنده بالطه‌جی محمد پاشانك قوماندای آلتنده بولنان عساکر عثمانیه طرفندن مغلوب اولمسیله مشهوردر.

پروتاغوراس (Protagoras) یونان قدیم حکماسندن اولوب، میلادن ٤٨٩ سنه اول (آبدره) ده طوغمش؛ وابتدا وطنینده بعده آتنه‌ده تدریس ایدوب، برنجی اولدرق، درسلرینه قارشی اجرت اخذ ایتمکله، خیلی ثروت قزانمشیدی. آتنه‌لیلر طرفندن دینسزلکله اتهام اولنه‌رق، برقایقله قاچارکن، غرق وتلف اولمشدر.

پروتسیلاس (Protésilas) تروآ محاربه‌سنه کیدن یونان قهرمانلرندن اولوب، تسالیانك برجهتی حکمداری ایدی. برکون اول اولنمش اولدیغی حالده، زوجه‌سی (لائودامیه) یی ترکله، تروآیه عزیمت ایتمش، وبرنجی اولدرق آسیا طوپراغنه آیاق باصمش ایسه‌ده، درعقب قتل اولنمشدی.

پروتوجن (Protogène) یونان قدیمك اك مشهور رساملرندن اولوب، آناطولینك (قاریا) خطه‌سنده طوغمش، وقبل المیلاد ٣٣٦ تاریخلرنده ردوسده یاشامشدر. فقر حالی اولوب، کیلری نقش ایتمکله استحصال معیشته مجبور اولمش، وبك کچ قدری آکلاشلمشدی. بعض رسملری زمان قدیمده کسب شهرت ایتمشیدی.

پروتیوس (Protée, Proteus) اساطیر یونانیه‌ده دکیز الهی (نپتوم) ایله (تتیس) ك اوغلی اولوب، پدرینك سوریلرینی کودر، وکویا خفایایی بیلیردیسه‌ده، اجبار اولندقجه سویلز، واجبار ایدلمه‌مك ایچون، انسانلردن قاچار ایمش. — یونان قدیم مورخلرینك روایتنه کوره، بو اسمده مصر حکمدارلرندن بری دخی اولوب، قبل المیلاد ١٢٨٠ تاریخلرنده حکم سورمش؛ وفرطوندنك مصر ساحلنه آتدیغی (باریس) ایله (هلنه) یی قبول ایدوب، مرقومه‌یی دوستندن بالتفریق، زوجی (منلاس) ه اعاده ایتمش ایدی. بونك دخی الله کاذب مذکوردن کنایه اولنمسی ملحوظدر.

پروجین (Pérugin) ایتالیانك اك مشهور رساملرندن اولوب، ١٤٤٨ ده (پروزه) قریبنده طوغمش؛ ومشهور رافائلك استادی بولنمشدر. برچوق کوزل رسملری موجوددر.

پروچیده (Procida) ایتالیانك ساحل غربیسی قارشیسنده ملغا نابولی قرالغنده برآطه اولوب، (ایسکیا) جزیره‌سیله ساحل آره‌سنده واقعدر. محیط دائره‌سی ١٠ کیلومتره اولوب، ٨٠٠٠ اهالیسی واردر.

پرودون (Prudhon) فرانسه‌نك مشهور رساملرندن اولوب، ١٨ یاشنده ایکن ابراز مهارت ایده‌رك، مکافاته نائل اولمش؛ و١٨٢٣ ده وفات ایتمشدر.

پروزه (Prévéza) آرناؤدلغك منتهای جنوبنده واقع کورفزینك جهت غربیه‌سنی قپایان برشبه جزیره‌نك اوجنده وهمنامی اولان بوغازك ساحل شمالیسنده برقصبه اولوب، یانیه ولایتنه ملحق همنامی اولان سنجاغك وچاملق خطه‌سنك مر-

کزبدر. یانیه‌نك ۹۲ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله. رق، "۵۷'۰۵ °۳۸ عرض شمالی ایله "۵۷ '۲٤ °۱۸ طـول شرقیده، استانبولك موقعنی آکدیرر غایت کوزل ودلنشین بر موقعده واقعدر. ۸۰۰۰ اهالیسی واطرافنـده پك چوق پورتقـال ولیمون باغچـه‌لریله زیتونلقلری واردر. قره جهتندن تپه‌دلنلی علی پاشا طرفندن یاپدیرلمش بر خندقله ودکیز جهتندن ۲ طابیه و ٤ قلعه ایله محفوظدر. قصبه‌ده بری مشارالیه علی پاشا ودیکری احمد اغادینوطرفندن یاپدیرلمش ایکی جامع شریفـله ۲ تکیه وبر قاچ تربه موجود اولوب، بر رشـدیه وبر قاچ ابتدائیه مکتبلریله روملره مخصوص ذکور واناث ایچون ایکی مکتبی، بر بخـار دکرمنی، ایکی دباغخانه‌سی وبرقاچ صابون ویاغ فابریقه‌سی وار در. قصبه‌ده غایت مقبول برنوع اینجه پامـوق واپك بزی وچوراب وسائر اعمال اولنور. لیمانی خیلی ایشلك اولوب، تریسـته وقورفه ویونان وایتالیا اسکله‌لریله خیلی تجارت اجرا اولنور. جهت شمالیه‌سنده وکور-فزك ایچنده (واتی) یعنی « درین » اسمیله دها بیوك بر لیمانی دخی واردر، که اسکی (نیقوپولیس) شهرینك لیمانی بولنمشدر. پروزه اسمی مشهور پیروس طرفندن تأسـیس وقائن والـده‌سی اولان مصر حکمـداری بطلیوس لاغوسك زوجه‌سی (برنیکه) نك اسمنه نسبتله (برنیکیا) تسمیه ایتمش اولدیغی شهر قدیمك اسمنـدن مأخوذدر. بو شهر یا شمدیکی پروزه ویاخود اسـکی پروزه دینلن مذکور (نیقوپولیس) شهرینـك موقعنده بولنمشدر. اوقتاویوس طرفندن تأسیس ایدلمش اولان وویرانه‌لری پروزه‌نك برساعت شمالنده موجود اولان (نیقوپولیس) ك بلغارلرله صربلیلرك هجومنده خراب اولمسـیله، شمدیکی پروزه مؤخراً وندیکلیلر طرفندن تأسیس اولنمش، وخیلی وقت وندیك جمهورینك النده بولنوب، بعده جزائر سبعه ایله برابر فرانسه‌نك الینه کچمش ایکن، ۱۷۹۸ تاریخ میلادیسنده تپه‌دلنلی علی پاشا قصبه‌یی فرانسزلردن حرباً ضبط وتحکیم ایتمش، واو وقتدنبری ممالك عثمانیه عدادینه داخل اولمشدر. مـوقعنك اهمیت حربیه وتجـاریه‌سی حسبیله ترقیـاته استعدادی واردر.

پروزه { سنجاغی. یانیه ولاینی ترکیب ایدن ٤ سنجـاغك بری واك کوچکی او-لوب، آرناؤدلغك منتهای جنوبنـده واقع وچاملق خطه‌سنك نصف جنوبیسندن عبـارتدر. شمالاً یانیه سنجـاغیله، شرقاً حدود یونانیـه ایله، جنوباً نارده کورفزیله وپروزه بوغازیله، غرباً وغرب جنـوبی جهتندن دخی یونان دکیزیله محـاط ومحدود اولوب، اراضیسنك قسم اعظمی آلچق تپه‌لردن عبارت اولمغله، کوزل مرعالری وپورتقال ولیمون آغاجلرینی حاویدر. طوپراغی پك منبت ومحصولدارایسه‌ده، بعض بطاقلقلرك هوایی تسمیم ایتلریله، اهالی مفقود اولدیغندن، اکثر اراضی بطال قالوب، قیشلاق کبی استعمال اولنمقده‌در. (نارده) نهری سنجاغك شرقنده جریان ایدوب، حدود یونانیه‌یی آیریور. درون لواده دیکر ایکی نهر دهـا واردر، که بری یانیه سنجـاغنده واقع (اولپچقـه) طـاغلرندن اینن صولرك برلشمسندن حاصل اولان (لو-روس) اولوب، نارده کورفزینه منصب اولور، ونارده ایله پروزه آره‌سـنده اولان اووه‌یی بطـاقلق حالنه قویار. دیکری مارغلیچ قضـاسنده جریان ایدن (فراری) نهری اولوب، (سولی) طـاغلرندن نبعانله، غربه طوغری جریان وشمـالدن کلن (وو وو) نهرینی دخی اخذ ایله، یونان دکیرینه منصب اولـور. بو نهر اساطیر قدیمهٔ یونانیه‌ده (جهنم) عداولنان (آخرون) نهرینك عینیدر. اهـالیسی ۵۵۰۰۰ رادەلرنده او-لوب، قسم اعظمی مسلم وقصوری خرستیـان وجزئی مقداری‌ده یهودیدر. اهـالیٔ اسلامیه‌سنك جله‌سیله خرستیـانلرینك چـوغی آرناؤد ویالکز نفس پروزه قصبه‌سیله حدود یونانیه‌یه قریب محالرك خرسـتیانلری رومدر. درون لواده ۱۷۹ قریه، ٤۸ جامع ومسجد، ۲ مدرسه، ۳۰ مکتب، ۲۲۰ کلیسـا ومناسـتر، ٤۵۰ دکان، ۵۰ دکرمن وسائره موجوددر. محصو-لاتی حبوبات متنوعـه ایله کلیتلی پورتقـال، لیمون، نار، زیتون وسـائر میوه‌لردن عبارت اولوب، خیلی زیتـون یاغی دخی اخراج اولنور. حیـوانانی دخی چوق اولوب، یازین یانیه سنجاغنك طاغلرنده اوتلا-یان کلیتلی قویونلر قیشین پروزه سنجـاغنك مرعالرینه اینرلر. هـواسی ملایم ولطیف اولوب، نادراً قار یاغار. سنجاق بروجه زیر ۳۰ قضـا و ۲ ناحیه‌یه منقسمدر:

قضا	ناحیه	مقدار قرا
پروزه	.	۳۸
لوروس	جرنیك	۶۸
مارغلیچ	پارغه	۷۳

— پروزه قضاسی سنجاغك منتهای جنوبنده او. لوب، شرق شمالی جهتندن لوروس وشمالاً مارغلیچ قضالریله محدوددر. قصانك اراضیسی خیلی واسع ایسه ده، سکنه‌سی آز اولوب، یالکز ۳۸ قریه‌دن مرکبدر. مرکزله برابر اهالیسی ۱۳۰۰۰ رادەلرنده اولوب، کویلرده کیلرك اکثری خرستیان رعاوه‌لردن عبارتدر. سنجاقده‌کی مرعالرك وزیتون آغاجلرینك چوغی بو قضاده در.

پروزه (یاخود پروجیا (Pérouse, Pérugia) ایتالیاده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، رومالك ۱۳۶ کیلومتره شمالنده و (تیبر) نهری قربنده اولەرق بر تپه‌نك اوزرنده واقعدر. ۵۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، صنایع نفیسه آقادمیاسی، موسیقی مکتبی، موزه‌سی، کتبخانه‌سی، متعدد مصنع کلیسالری، برطاق ظفری، ۲ تیاتروسی، آپك وکتن اقشه ایله مسکرات فابریقه‌لری واردر. اسکی بر شهر اولوب، بر چوق وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر. — پروزه ونام دیکرله (اومبریا) ایالتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۹۶۳۳ مربع کیلومتره اولوب، ۵۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پروسپر (St. Prosper) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، ۴۰۳ تاریخ میلادیسنده فرانسه‌نك آکیتانه خطه‌سنده طوغمش، و ۴۶۲ ده وفات ایتمشدر. بعض منظومه‌لر و تاریخ یازمشدر.

پروسرپینه (یاخود پرسفونه (Proserpine, Persephone) اساطیر یونانیه‌ده (پلوتون)ك زوجه‌سی ومشتری‌ایله (سرس)ك قیزی اولوب، جهنم الهه‌سی زعم اولنوردی. کویا سچلیاده چچك طوپلارکن، جهنم الهی پلوتون طرفندن قاچیرلمش؛ ووالده‌سی طرفندن آرانوب، روایتده مشتری بونك سنده‌ده آلتی آی بر یوزینه چیقمسنه مساعده ایتمشدی. نباتاتدن کنایه اولوب، النده برخشخاش چیچکی طوتار برکوزل قادین صورتنده تصویر اولنور، وباشلیجه سچلیاده عبادتی اجرا اولنوردی.

پروسنیچ (Prossnitz) آوستریانك مو. راویا خطه‌سنده واولوچك جنوب غربیسنده برقصبه اولوب، ۱۵۷۰۰ اهالیسی وحبوبات ایله چوخه تجارتی واردر.

پروسه (Prusa) بواسمله آناطولینك اسکی (بیتنیا) خطه‌سنده ایکی قصبه وار ایدی، که بری بروسه شهرندن عبارت اولوب، دیکری ساحلده وازمید کورفزی داخلنده ایدی.

پروسیاس (Prusias) بواسمله آناطولینك (بیتنیا) خطهٔ قدیمه‌سنده ایکی حکمدار کلمشدر:

برنجیسی «طوپال» لقبیله ملقب اولوب، قبل‌المیلاد ۲۳۷ تاریخندن ۱۹۲ تاریخنه‌دك ۴۵ سنه حکومت سورمش، وبرغمه حکمداری (آتالا) ایله وبیزانسه جهوریتیله محاربه ایدوب، مملکتنی استیلا ایتمش‌اولان غولوآری یعنی اسکی فرانسه اهالیسندن برکروهی اخراج ایتمشیدی.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی ووارثی اولوب، «آوجی» لقبیله ملقبدر. ۱۹۲ دن ۱۴۸ تاریخنه‌دك ۴۴ سنه حکومت سوروب، مشهور آنیبالی سرایته قبول ایتمش؛ وبونك معاونتیله برغمه حکمداری (اومن)ه غلبه چالمش ایکن، کندیسنی دشمنلری اولان رومالیلره تسلیم ایتمکه راضی اولمش ایسه‌ده، آنیبال کندینی تسلیم ایتمشیدی. ۱۶۷ ده اتفاق طلبیله رومایه کیدوب، آلچقجه حرکنده بولنمغله، قدرینی تنزیل ایتمش؛ ومملکتنه عودنده تکرار برغمه حکمدارینه اعلان حرب ایدوب، بعض مملکتلر ضبط ایلش ایسه‌ده، رومالیلر طرفندن بونلری اعاده‌یه اجبار اولنمش ایدی. اوغلی ایکنجی (نیقومد) طرفندن اویاندیریلان بر عصیانده مجروحاً وفات ایتمشدر.

بروسه شهرینك بانیسی بو ایکی حکمدارك بریدر.

پروسیه (Prusse) آلمانیا ایمپراطورلغنی تشکیل ایدن حکومتلرك اك بیوکی واك مهمی اولوب، پروسیه قرالی بتون آلمانیانك دخی ایمپراطوری اولمغله، سائر آلمانیا حکومتلری اوزرینه بر نوع حاکمیتی واردر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — ۱۸۶۶ تاریخندن اول پروسیه قرالغی برلندن بسیتون آیری ایکی پارچه‌دن عبارت اولوب، شرق جهتنده اولان اصل پروسیه ایله غرب جهتنده‌کی «رین پروسیه»سی آره‌سنده برطاقم حکومات صغیره مستقله بولنیوردی. بعده پروسیه بوحکومتلرك چوغنی ضبط ایتمش‌ایسه‌ده،

بو کون دخی پروسیه طوپراغی داخلنده بشقه حکومتلر ودیکر حکومتلر ممالکی ایچنده پروسیه طوپراغی بولنوب، خریطه‌سنك بعض جهتلری رنکلرنك برکچه بکزر، ویالکز آلمانیا ایمپراطورلغی بونلرك جله‌سنی جمع ایدر. پروسیه قراللغی ′۳۶ °۴۷ ایله ″۲۵ ′۵۳ °۵۵ عرض شمالی و ″۱۸ ′۳۱ °۳ ایله ″۲۸ ′۳۲ °۲۰ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولوب، بوخطوط داخلنده آلمانیانك منتهای جنوبنده اولوب‌ده پروسیه قراللغنه ملحق بولنان (هوهنزولرن) خطه‌سی دخی داخلدر. بونك کبی ممالك سائره داخلنده برطاقم جزایر ویا شبه جزایر شکلنی ابرازایدن پارچه‌لر نظر اعتباره آلنمقسزین یکپاره اولان پروسیه شرقاً روسیه ممالکیله وباشلیجه لهستانله، جنوباً آوستریا ایله وبعده آلمانیای جنوبی یعنی صاقسه، باویره، همه‌دارمستاد، پالاتینات واورن خطه‌لریله؛ غرباً اوکسنبورغ بیوك دوقه‌لغی، بلجیقه وفلنکه؛ شمالاً دخی شمال دکیزی، دانیمارقه وبالطیق دکیزیله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۴۸۳۴۷ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهار وکوللری. — پرو. سیه‌نك قسم اعظمی آوروپای شمالی بوینجه ممتد اولان جسیم اووه داخلنده اولوب، بو واسع اووه‌نك آره‌لرنده بولنان اورمانلرله محاط کوزل کوللر وطاغ‌یرینی طوتار یئه اورمانلرله مستور کوزل تپه‌لر منظرهٔ عمومیه‌سنه برلطافت وبریور. جنوبه طوغری اراضی کیتدکجه کسب ارتفاع ایدوب، قسم شرقیسنك حدود جنوبیه‌سی بوینجه (سودته) و(ریزنکبرکه) طاغلرینك اتکلری اوزاندیغی کبی، وسطی قسمنده (البه) ایله (وسر) ایرماقلری آره‌سنده ۱۱۸۱ متره ارتفاعی اولان (هارج) طاغی بولنیور. رین پروسیه‌سی دینلن غرب جنوبی قسمی ایسه طاغلق اولوب، بوطاغلرك ارتفاعی ایکنجی درجه‌ده ایسه‌ده، برطاقلری منفرد وقبالی وبر طاقلری اورمانلرله وچام آغاجلریله مستور اولدرق، یازین زمرد آسا چایرلرله وقیشین قارله مزیندر، وآره‌لرنده جریان ایدن رین ایرماغی شعرانك نظر حیرتنی جالب برطاقم دلربا وادیلر تشکیل ایدر. بو طاغلرك باشلیجه‌لری: تورینکه، وسترواله، رتار، تانونوس، هونسروق، اینفل والبرفلد طاغلریدر.

پروسیه‌نك میلان طبیعیسی جنوبدن شماله اولوب، بتون صولری بو استقامتده آقار. نهرلری چوق اولوب، آلتی بیوك ایرماغی واردر، که بونلرك اوچی بالطیق واوچی شمال دکیزینه دوکیلور. (نیمن) ایرماغی روسیه‌دن کلوب، پروسیه‌نك منتهای شرقنده جریان ایدر. (ویستوله) ایرماغی قارپات طاغلرندن نبعانله، غالیچیا واهستانی شق ایتدکدن صکره، پروسیه‌یه کیروب، دانسیغ کورفزینه دوکیلور. بالطیق دکیزینه دوکیلن ایرماقلرك اوچنجیسی اولان (اودر) اصل پروسیه ایرماغی اولوب، آوستریا حدودینی آیران طاغلردن نبعان ایدن صولری جع ایله (سیلزیا) ده بالتشکل، شمال غربیه طوغری جریان ایده‌رك، (هاف) کورفزینه دوکیلور. شمال دکیزینه دوکیلن ایرماقلردن (البه) ایله (وسر) آلمانیای جنوبی طاغلرندن نبعانله، پروسیه‌یه کیروب، شمال غربیه طوغری آقه‌رق، هولستاینك غرب جهتنده بربرینه قریب ایکی درین کورفزه دوکیلورلر. رین ایرماغی ایسه اسویجره‌دن کلوب، اسویجره ایله آلمانیای جنوبی وبعده بادن ایله آلساس وپالاتینات آره‌سنی تفریق ایتدکدن، وهسه‌نك آره‌سندن چکدکدن صکره، رین پروسیه‌سنی شق ایله، فلنکه داخل اولور. بو آلتی بیوك ایرماقدن بشقه پروسیه‌نك تپه‌لرندن وکوللرندن نبعان ایدر برچوق کوچك نهرلری واردر، که بونلرك برطاقی ینه مذکور ایرماقلره وبرطاقی دخی طوغریدن طوغریه دکیزه منصب اولور. بو ایکنجی نوع انهارك باشلیجه‌لری شرقدن باشلایه‌رق بالطیق دکیزنده: پرکل، فریشینغ، پاسارکه، لبا، لوپوو، استولپه، ویپر، پرسانته، رغا، پینه، رکنیچ، تراوه واشونتینه؛ وشمال دکیزنده کونیغساوْ، فلادساوْ، کیلساوْ، آلته‌آو، ایدر وامس نهرلریدر.

پروسیه‌نك کوللری شوراجقده تعداد اولنه‌بیله‌جك مقداردن زیاده ایسه‌ده، ایچلرنده هیچ بر بیوك کول یوقدر. بونلرك چوغی پروسیه‌نك بالطیق دکیزی ماثله‌سنده وهولستاین خطه‌سنده بولنیور. نفس پروسیه‌ده کیلرك اك بیوکی ۱۲۲ مربع کیلومتره مساحه‌سی اولان (اسپیردینغ) کولی اولوب، مکلنبورغده‌کی (موریچ) کولنك دخی ۱۳۹ مربع کیلومتره مساحه‌سی واردر. هولستاینده کیلرك اك غربیی آغربقانك شکلنی ابراز ایدن (پلونر) کولیدر. ایفل طاغلرنده کائن (لاخر) کولنك مساحهٔ سطحیه‌سی دخی ۳۳۸ مربع کیلومتره اولوب، سونمش برکانلرله محاطدر.

سواحل وجزایر ولیمانلری. — آلمانیا ایمپراطور-

لغنك شمال دكيزنده ۶۰۰ كيلومترەلك ساحلى اولوب، بونك ۱۲۰ كيلومترەلكى اولدنبورغ و ۴۸۰ كيلو. مترەلكى پروسيه قرالغنه عائد اولديغى كبى، بالطيق دكيزنده كى ۱۳۲۰ كيلومترەلك آلمان ساحلنك ۱۹۰ كيلومترەلكى اولدنبورغ، لوبك ومكلنبورغ حكومتلرينه و ۱۱۳۰ كيلومترەلكى پروسيەيه عائددر. بو وجهله پروسيەنك مذكور ايكى دكيزده جمعاً ۱۶۱۰ كيلومترەلك ساحلى واردر. شمال دكيزيله بالطيق دكيزى ساحللرى آره سنده بر بيوك فرق واردر، كه اوده شمال دكيزنده بحر محيط آطلاسى طالغەلرى ساحله اور. دقجه، طوپراقلرى دوكدرك، كيندىكه دكيزك قزانمسى، وبالطيق دكيزنده ايسه بالعكس نهرلرك دوكدكلرى قوملردن قرەنك كيندىكه توسعى وعلى الخصوص بر طاقم كورفزلرك آچيقلرنده كورفزك ايكى اوجنى ربط ايدەجك اوزون وطار برطاقم ديللر تشكليدر. بالطبع دكيزنده كى پروسيه سواحلنك قسم شرقيسى نسبةً دوز وآلچق اولوب، يالكز منتهاى شرقنده بربرينه متصل ايكى بيوك كورفزى واردر، كه برنجيسى وجه مشروح اوزره بر ديللە قپانوب، (قوريشه هاف) اسميله جسيم بر طوزلى كول حالنه كمش، وايكنجيسى دانسيغ كورفزى اولوب، بونك دخى قسم شرقيسى (فريشه هاف) اسميله طار واوزون بر قپالى كورفز صورتنه كيرمشدر، كه يالكز (پيلاؤ) بوغازندن خارجله اختلاط ايدر. بوكورفزك منتهاى غربنده (بوتزيكر نهر) اسميله اوزون بر ديل دخى واردر. ساحل مذكورك قسم غربيسى ايسه (اودر) منصبنده ينه اوپله قپالى بريوك كورفزله برچوق اوزون وطار شبه جزيره وبوين وكورفز وقويلرى جامع اولوب، دانيمارقه حدودينه قدر بو حالده ممتد اولور، وقارشيسنده، پروسيەيه عائد اولمق اوزره، (روكن) جزيرەسى كبيره. سيله بونك اطرافنده برطاقم جزاير صغيره و(فرمارن) ايله (آلس) آطەلرى بولنيور. شمال دكيزى دخى خيلى كبر نتيلى چيقنتيلى اولوب، يوتلانده ساحلنده برقاچ كوچك كورفز بولنديغى كبى، (البه) و(واسر) منصبلرى دخى برر اوزون كورفز شكلنى ابراز ايديور. لر؛ وبونلرك غربنده (باده) وفلمنك حدودنده (دولارد) كورفزلرى بينلرنده اولان (فريسه) خطەسنه بر شبه جزيره شكلنى ويريورلر. بو سواحلك قارشيسنده دخى وقتيله ساحله متصل بولنمش اولان بر طاقم جزاير بو. لنوب، يوتلاندك قارشيسنده رومو، سيلت، فوهر، ويەوپلوورم ايله بو دفعه انكلتره طرفندن ترك اولنان هلغولاند آطەلرى و(فريسه) ساحلى قارشيسنده اسپيكروغ، لانكنوغ، بالترووم، نوردرنى، پوئيست وبورفوم اسملريله بر صره آطەلر بولنيور. شمال دكيزنده كى ليمان واسكەلرينك اك بيوكلرى ساحل بحرده اولوب، (البه) ايله (واسر) ايرماقلرى كنارلرنده بولنان وايكيسى ده مستقلاً اداره اولنان (هامبورغ) و(برم) شهرلريدر. ينه برم شهرينه تابع اولەرق (واسر)ك منصبنده كائن (برمس هافن) ايله (دولارد) كورفزنده كى (امدن) و(اشلسويغ هولستاين) ساحلنده اولان هوسوم وتوتينغ اسكەلرى دخى خيلى ايشلكدر. اولدنبورغ ساحلنده و(باده) كورفزنده اولان (ويلهلمس هافن) ليمانى ايسه پروسيەنك دونمامسنه مخصوصدر. بالطبع دكيزنده كى اسكله وليمانلرك باشليجەلرى دخى شرقدن باشلايەرق: ممل، دانسيغ، قولبرغ، قامين، استتين، استرالسوند، نايستاد، كيل، اكنفورد، فلنسبورغ، سوندربورغ، آپنراد وهادرسلبن شهر وقصبەلرى اولوب، بونلرك دخى چوغى نهر منصب ومجرالرنده واقعدر.

اقليم وهواسى. — پروسيەنك دها صيجاق اولمسى اقتضا ايدن قسم جنوبيسى مرتفع ودها صوغوق اولمسى لازم كلن قسم شماليسى آلچق اولديغندن، عرض وارتفاعنك اختلافيله برابر هواسى همان بر كبيدر. يالكز شرقدن غربه فرق اولوب، قسم غربيسى مكسيقه كورفزندن كلن صيجاق آقنتيلرك وجنوب غربى روزكارك تأثيرى آلتنده اولديغندن، نسبةً صيجاق؛ وقسم شرقيسى ايسه، روسيه وسيبريانك شمال شرقى روزكارينه آچيق اولديغندن، دها صوغوقدر. بو وجهله رينك غربنده اولان محللرنده وسطى مقياس الحرارتى ۹ ايله ۱۰ درجەلرى آره سنده اولديغى حالده، ربن ايله (اودر) بينلرنده اولان محللرده ۸ ايله ۹، اودرك شرقنده ۷ ايله ۸ وپروسيەنك منتهاى شرقنده ۶ ايله ۷ درجەلرى آره سنده در. قسم شرقيسنده قيشلر اوزون اولوب، بو موسملرده نهرلر طوتار واورتدلق قارله مستور اولوب، قيزاقلرله كيدىليور. سيلزياده بعض بطاقلقلر بولنمق

حسبله، مملکتك ارتفاعیله برابر، هوا پك صاغلام دكل ایسه‌ده، عمومیت اوزره پروسیه‌نك هواسی صاغلام وعلل سار یه‌سی نادردر.

محصولات وحیوانات ومنابع ثروتی. — پروسیه اراضیسنك یوزده اللیسی مزروع وباغ وباغچه حالنده اولوب، یوزده یكرمی اوچی اورمان، یوزده طقوزی چایر ویوزده اون بری دخی مرعا واراضیٔ خالیه حالنده‌در. زراعتی پك ایلری ایسه‌ده، برنجی درجه‌ده چاودار، ایکنجی درجه‌ده یولاف، اوچنجی درجه‌ده بغدای ودردنجی درجه‌ده دخی آرپه‌دن عبارت اولدیغندن، بغدایی احتیاجات اهالیه کافی دکلدر. اوزوم یالکز رین وادیسنده وسیلزیانك بعض طرفلرنده حاصل اولور. اشجار مثمره دخی جنوب جهتلرنده کثرت اوزره‌در. پتاتس کلیتله زرع اولندیغی کبی، بعض طرفلرنده خیلی مقدار توتون، کتن، کنوپر وسائره یتیشدیریلیر. اورمانلرنده کوزل وجسیم کراسته‌لك واودونلق آغاجلر بولنوب، کراسته کثرتجه روسیه وآوستریادن صکره الکزنکین دولت پروسیه‌در. یالکز غرب شمالی جهتلری اورمانسز اولوب، اورادہ اودون پرینه دخی معدن کوری قوللانیلیر.

حیواناتی دخی چوق اولوب، پروسیه‌ده ۲½ ملیوند قریب آت، ۹ ملیوند قریب صیغیر، ۱۵ ملیوندقریب قویون، ۱½ ملیوندن زیاده یکی و ٦ ملیوند قریب طوموز موجوددر. پروسیه‌نك شرق جهتنده یتیشدیریلن آتلر برآز قوتسز ایسه‌ده، اشلمسویغ هولستاین ایله رین ایالاتنده کیلر پك قوتلیدر. دولت طرفندن اداره اولنان متعدد حارالرده عسکر ایچون کلیتلی آتلر یتیشدیریلوب. جنس فرسك اصلاحنه دخی چوق خدمت اولنیور. موجود قویونلردن بر ثلثی قدرینك یاغیسی اینجه ایسه‌ده، آوسترالیا وامیدبرونی یاغیلرینه رقابت ایده‌جك صورتده اولدیغندن، قویونلرك عددی کیندیکجه تنزیل ایده‌در. پومرانیاده بیوك سوریلرله قازلر دخی بولنور. پروسیه‌نك شرق جهتلریله رین ایالاتنده وهانووره‌ده آریلر دخی کثرت اوزره اولوب، خیلی بال چیقار. براندبورغ ایله پومرانیا وسیلزیانك بعض طرفلرنده ایپك بوجکی دخی یتیشدیریلوب، آزمقدارده ایپك چیقار. آو حیواناتندن سنوی تقریباً ۸ ملیون فرانق آلنیر.

هر نه قدر پروسیه‌نك قسم اعظمی معادندن خالی اولان آوروپانك صحرای شمالیسی داخلنده بولنیورسه‌ده، جنوب وغرب جنوبی ایله شرق جنوبی جهتلرنده بولنان کلیتلی معدنلر پروسیه‌یی بو جهتجه انکلتره‌دن صکره آوروپانك اك زنکین مملکتی حالنه قویپور. اك کلیتلیسی کور معدنی اولوب، ایکنجی درجه‌ده دمیر واوچنجی درجه‌ده دخی لنکیت، کومش، نیکل، منغانس، آنتیمون وسائره‌در. ۱۸۸۳ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، پروسیه‌ده بولنان معدن اوجاقلری ۱۸۱۸ عددنده اولوب، مجموعنده ۲۷۰ ۸۲٤ عمله ایشلر، و ۰۰۰ ٤۵۲ ۳۹٤ فرانق قیمتنده اولمق اوزره، ۲٦۰ ۲۲۲ ٦۹ طونیلاتلق کولچه اخراج اولنور. بو مقدارك ۰۱۸ ٦۱۱ ۵۰ طونیلاتهسی کور اولوب، ۰۰۰ ۰۱۹ ۳۱٤ فرانق قیمتنده‌در. قیا طوزی برملیونی متجاوز طونیلاتله مقدارنده واون بر بچق ملیوندن زیاده‌جه فرانق قیمتنده‌در. سواحلده کلیتلی دکیز طوزی دخی چیقار. بالطیق سواحلنده کلیتلی صاری قوم وکهربا چیقار. سیلزیا ورین ایالاتنده مرمرك انواعیله آلچی وکیرچ طاشی و(روکر) آطه‌سنده تباشیر بولنیور. رین ایالاتنده پك چوق میاه معدنیه بولنوب، مشهور حاملری واردر.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پروسیه‌نك اهالیسی تقریباً ۰۰۰ ۵۰۰ ۲۸ کشیدن عبارت اولوب، هر مربع کیلومتره باشنه ۸۱ کشی دوشیور. کثرت اهالی برصورتده اولیوب، جنوب غربی جهتنده یعنی رین ایالاتنك بعضنده هر مربع کیلومتره باشنه ۵۰۰، وسیلزیانك بعض طرفلرنده دخی ۳۰۰ کشی دوشه‌جك قدر ضیق اولدقلری حالده، هانوره ایله غربی پروسیه دینلن خطه‌ده وپروسیه‌نك منتهای شرقنده هر مربع کیلومتره باشنه ۳۵ کشی یله دوشه‌میه‌جك قدر سیرکدر. قرن حاضر میلادی ابتدالرندن بری پروسیه‌نك اهالیسی تکثر ایتمکده اولوب، هر اون سنه‌ده ایکی ایکی بچق ملیون مقدارنده تزاید کورلمکده‌در. پروسیه اهالیسنك یوزده ٦٤ ی پروتستان و ۳٤ ی قتولیك اولوب، قصوری یهودی وادیان سائره‌یه منسوب آدملرله دینسزلردن عبارتدر. قتولیکلر جنوب غربی ایله شرق جنوبی جهتلرنده بولنیور. اهالینك یوزده ۸۸ ی آلمان، ۱۱ ی لهلی وقصوری چهلی، موراو وفرانسز عد اولنه بیلن (والون) ازله (واند) وسائره‌دن عبارتدر. لهلیلر

شرق وغربی پروسیه خطه‌لریله سیلزیاده، چهلیلرله موراولر دخی آوستریا حدودنده ووالونلر بلچیقه حدود-ندده بولنیور. آلمانلاشمش وآلمانجه‌دن بشقه لسان بیلز اولان لهلیلرله یهودیلر دخی آلمان عدادینه ادخال اولنمشلردر. اصل پروسیه‌لیلر آلمان جنسیتنه منسوب اولیوب، اسکی بر اسلاو جنسی اولادندن ایسه‌لرده، مرور زمانله آلمانلاشمش، واصل آلمانلرله اختلاط ایتدکلری کبی، ایچلرینه آوروپانك سائر طرفلرندن طرد اولنه‌رق اورایه التجا ایدن بر چوق پروتستانلر دخی قاریشمشدر. هر حالده بو کونکی کونده ذکر اولنان ۱۱ ملیون لهلی ایله بر ملیونه بالغ اولهمیان دیکر بر طاقم متفرق قوملردن بشقه بتون اهالی آلمان اولوب، لسان عمومی آلمانجه‌در. پروسیه‌لیلرك سائر آلمانلردن فرقلی بعض خصال وخصائصلری اولوب، حاکم وضاط آدملردر، وعسکرلکده بتون آوروپالیلره فائقدرلر.

تقسیماتی، شهر وقصبه‌لری. — پروسیه قراللغی بر چوق خطه‌لردن ترکب ایدوب، بونلر الیوم اسکی اسملریله یاد اولنه‌رق بر ایالت تشکیل ایتمکده در. بو ایالات ۱۲ اولوب، هر بری ایکی اوچ ویا زیاده سنجاغه وهر سنجاق بر قاچ قضایه منقسم اولدیغی حالده، قضالر بلدیه اصولنده اداره اولنور ناحیه‌لر. دن مرکبدر. قضالرك حد وسطی اولهرق مساحهٔ سطحیه‌لری ۷۵۰ مربع کیلومتره واهالیلری ۵۹۰۰۰ کشیدر. یالکز اشلسویغ هولستاین ایالتی بر سنجاقدن عبارتدر. پایتختی اولان برلین شهری آیریجه برسنجاق وپروسیه‌دن بسبتون آیری واوزاق اولان هوهنزولرن خطهٔ صغیره‌سی دخی مستقل بر کوچك سنجاق تشکیل ایدیور. ایالتلرك مساحهٔ سطحیه‌لریله مقدار اهالیلری وسنجاقلره تقسیمی بر وجه زیردر:

مربع کیلومتره	اهالی	ایالت	سنجاق
۳۶۹۸۲	۱۹۵۹۴۷۵	شرق پروسیه	کونیغسبرغ، غومبینن
۲۵۵۰۹	۱۴۰۸۲۲۹	غربی پروسیه	دانسیغ، مارینوردر
۳۹۸۳۴	۲۳۴۲۴۱۱	براندبورغ	پوچدام، فرانقفورت‌سوراودر
۳۰۱۱۰	۱۵۰۵۵۷۵	پومرانیا	استتین، کوسکین، استرالسوند
۲۸۹۵۸	۱۷۱۵۶۱۸	پوزن	پوزن، بروملرغ
۴۰۳۰۳	۴۱۱۲۲۱۹	سیلزیا	برسلاؤ، لیکنیتس، اوپلن
۲۵۲۵۰	۲۴۲۸۳۶۷	صاقسه	ماغدبورغ، مرسبورغ، ارفورت
۱۸۸۴۱	۱۱۵۰۳۰۶	اشلسویغ هولستاین	
۳۸۴۸۱	۲۱۷۲۷۰۲	هانوره	هانوره، هیلد سهایم، لونبورغ، استاده، اوسنابروق، آوریغ
۲۰۲۰۴	۲۲۰۴۵۸۰	وستفالیا	مونستر، میندن، آرنسبرغ
۱۵۶۸۶	۱۵۹۲۴۵۴	هس مع ناسو	قاسل، ویسبادن
۲۶۹۹۱	۴۳۴۴۵۲۷	رین ایالتی	قوبلنتس، دوسلدورف، فولونیه، نروه، اکس لاشاپل
۶۳	۱۳۱۵۲۸۷	برلین شهری	
۱۱۴۲	۶۶۷۲۰	هوهنزولرن	
۳۴۸۳۵۴	۲۸۳۱۸۴۷۰	جمعاً پروسیه قراللغی	

بو حساب ۱۸۸۵ سنه‌سی استاتستیقنه کوره او-لوب، او وقتدن بری اهالیجه تزاید وقوع بولمش اولدیغی شهه‌سزدر. قضالرك مجموعی ۴۶۴ عددنده‌در.

پروسیه‌نك بیوك ومشهور شهرلریله کوزل قصبه‌لری چوق اولوب، اللی یکدن زیاده اهالیسی بولنان شهر-لری بروجه زیردر:

برلین	۱۲۱۵۲۸۷	اکس لا شاپل	۹۵۷۲۵
برسلاؤ	۶۴۰۲۹۹	قرفلد	۹۰۲۴۰
البرفلد بارمن	۲۰۹۵۶۵	هاله	۸۱۹۸۰
فولونیه	۱۶۱۴۰۰	پوزن	۶۸۳۱۵
ماغدبورغ	۱۵۹۵۲۰	قاسل	۶۴۰۸۵
فرانقفورت‌سورمن	۱۵۴۵۱۵	ارفورت	۵۸۳۸۵
کونیغسبرغ	۱۵۱۱۵۰	کورلیبغ	۵۵۷۰۰
هانوره	۱۳۹۷۳۰	ویسبادن	۵۵۴۵۵
دوسلدورف	۱۱۵۱۹۰	فرانقفورت‌سوراودر	۵۴۰۸۵
دانسیغ	۱۱۴۸۰۵	کیل	۵۱۷۰۵
آلتونه	۱۰۴۷۱۵	پوچدام	۵۰۸۷۵
استتین	۹۹۵۴۵		

معارف وصنایع وتجارتی. — معارفك نشر وتعمیمجه پروسیه آوروپا دولتلرینك الك ایلریده بولنانی اولوب، ذکور واناث اولهرق اهالیسنك اوقویوب یازمق بیلنلری یوزده ایکی نسبتنده‌در. شرقی جهتلرنده بوعدد یوزده بشه قدر چیقیورسه‌ده، ایالات غربیه-سنده یکده ایکیه قدر تنزل ایدیور. ۹ دارالفنونی

اولوب، مجموعنده ۱۲۰۰۰ شاگرد دوام و ۱۰۰۰ معلم تدریس ایدیور. بو دارالفنونلرك اك بیوكی واك مكملی برلینده‌كی اولوب، دیكرلری برسلاؤ، بون، غرایفس والد، هاله، كونیغسبرغ، كوتینكن، ماربورغ وكیل شهرلرنده‌در. ۱۸۸٦ استاتستیقنه كوره، پروسیه‌ده (جیمناسیون) تعبیر اولنان مكاتب اعدادیه ۲۷۸، مكاتب ابتدائیه ۳٤۰۱٦، تربیهٔ اطفاله مخصوص مدارس ۱۰۰، صنایع مختلفه‌یه مخصوص مكاتب ۱۱۳، بیوجك كویلرده‌كی مكاتب رشدیه دخی ۱۱۱ عددنده‌در.

پروسیه‌ده صنایع دخی پك ایلری اولوب، فابریقه‌لرده چالیشان عمله وسائر مستخدمین اهالینك مقدار عمومیسنه نسبةً پوزده ۳۵ راده‌لرنده‌در، ومقدارلری كیتدكجه آرتمقده‌در. ٤۱٤۲۱ ثابت و ۳۸۸۳۰ متحرك بخار ماكینه‌سیله ۹۱۹۱ لقوموتیف وسائره بولنوب، مجموعی ۱۳۰٤۸۸٤ بیكر قوتنده‌در. بخار واپورلرینك ماكینه‌لری دخی علاوه اولنورسه، مجموعی ۳۳۸۹۳۰۰ بیكر قوتنه بالغ اولور. معادنك اخراج واذابه‌سی ذاتاً آریجه برصنعت اولمغله برابر، معادن اوجاقلرینك قریبنده وعلی‌الخصوص رین ووستفالیه ایالتلریله برلینده و(البرفلدیارمن)ده ماكینه‌لرك انواعیله دمیر وچلیك وسائر معادندن انواع آلات وادوات اعمالنه مخصوص پك چوق فابریقه‌لر واردر. (اسن)ده ۲۰۰۰۰ عمله استخدام ایدن قروبك مشهور طوپ فابریقه‌سی بو جمله‌دندر. تز وسائر پاموق منسوجات فابریقه‌لری باشلیجه رین، وستفالیه، هانووره، صاقسه وسیلزیا ایالتلرنده بو. لنوب، رین ایالتنده و قرفلد ایله (بارمن البرفلد)ده متعدد ایپك اقمشه فابریقه‌لری دخی بولنیور. شكر، بیره وتوتون ایله انواع مسكرات فابریقه‌لری دخی چوق اولوب، شكر باشلیجه صاقسه‌ده، مسكرات براندبورغده وتوتون برلینده وسائر بیوك شهرلرده استحضار اولنور. اجزای كیمویه فابریقه‌لری باشلیجه رین وصاقسه ایله سیلزیا ایالتلرنده، كاغد فابریقه‌لری اكس لاشاپل ایله آرنسبرغ و(لینیچ)ده وپیانو فابریقه‌لری قاسل، ارفورت، برسلاؤ و برلینده بولنیور. برلینده پك مصنع بر نوع چینیلر وقولونیه‌ده اعلا پورسلین ایله كلیتلی قولونیه صوبی اعمال اولنور.

پروسیه آوروپانك ممالك وسطیه‌سنده معدود اولمغله موقعی اقتضاسنجه تجارتی خیلی ایشلك اولوب، ترانسیتدن دخی خیلی استفاده‌سی واردر. اخراجاتی سنوی ۲۳۵۲ وادخالاتی ۲۳۵٤ ملیون فرانق رادەلرنده‌در. اخراجاتی باشلیجه معادن ایله ماكینه وسائر معدندن معمول آلات وادوات، بز جوخه، بیره، حیوانات، دری، پتاتس وسائره‌دن وادخالاتی قهوه، شكر، چای ذخیره، شراب، میوه، غاز وسائره‌دن غبارتدر. كرك بالطیق وكرك شمال دكیزنده ایشلك اسكله‌لری چوق اولدیغی كبی، دمیر یوللری دخی پك صیق ومكمل اولوب، اكثر شهرلری دخی سیرسفائنه صالح حالنه قونمش، ومتعدد جدوللر آچلمش اولمغله، تجارتك هر وجهله طرق ترقیسی آچلمشدر. ۱۸۸٦ سنه‌سی استاتستیقنه كوره، بر سنه ظرفنده پروسیه اسكله‌لرینه ٤۳۱۷٦ سفائن یناشوب، مجموعی ٤۵٦۸۸۵۵ طونیلاته استعاینده و مذكور اسكله‌لردن چیقان سفائن دخی تقریباً بو مقدارواستیعابده بولنمشدر. پروسیه‌نك سفائن بحریه‌سی ۲۵۱۸ عددنده ومجموعی ٤۱۲٤۱۷ طونیلاته استعاینده اولوب، ۱۵۲۳٦ طائفه‌لری واردر. سفائن مذكوره‌دن ۳۲۳ی واپور وقصوری یلكن كمیلردر. دمیر یوللر انشاسنده پروسیه اوروپانك سائر دولتلرندن پك كری قالمشدیسه‌ده، بو صوك یكرمی اوتوز سنه‌ظرفنده اولنان فوق‌العاده غیرت سایه‌سنده بو كون پروسیه قراللغنك ۲٤۰۰۰ كیلومتره‌یی متجاوز دمیر یول خطوطی اولوب، ۲۰۰۰ كیلومتره‌دن آز مقداری شهركنلرك وقصوری دولتك تحت تصرف واداره‌سنده در. نهرلر آره‌سنده كشاد اولنان سیر سفائنه صالح جدوللرك مجموعی ۵۱۲ كیلومتره طولنده‌در.

اصول اداره‌سی، قوهٔ ماليه وعسكریه‌سی. — پروسیه قراللق صورتنده اداره اولنوب، ایكی مجلسی واردر، كه بری اهالی طرفندن ایكی درجه انتخابله منتخب مبعوثاندن ودیكری ارثاً اعضا اولان زادكان ایله قرال طرفندن نصب اولنان اعضادن مركبدر. بوندن بشقه ۹ شخصدن عبارت اولان هیئت وكلا ایله خاندان قرالی اعضاسندن مركب بر شورای دولتی واردر. وكلا قرال طرفندن نصب اولنه‌رق، مجلس مبعوثان عندنده مسئولدرلر. ایالاته آریجه برر مجلس منتخب بولنوب. اعضالری قضالرده‌كی مجالس منتخبه اعضاسی طرفندن انتخاب اولنور. كرك ایالتلرده وكرك

قضالرده کی مجالس منتخبه نك بر هیئت دائمه لری وار در، که مجلس اداره یرینی طوتوب، مجلس عمومی مقرراتنك اجراسنه نظارت ایدر، ووالی وقائممقاملرك هیئت مشاوره لری یرینی طوتارلر. سنجاق متصرفلری والیلرله قائممامار آره سنده واسطهٔ مخابره اولوب، سنجاقلرك آیریجه مجلسلری یوقدر. پروسیه آلمانیا ایمپراطورلغنی ترکیب ایدن حکوماتك باشلیجه سی واك یوکی اولوب، پروسیه قرالی بتون آلمانیانك دخی ایمپراطوریدر، وایمپراطورلق مجلس مبعوثان عمومیسی آیریدر.

واردات ومصارفی ۱۳۱۶۷۱۷۳۰۷ مارق یعنی ۶۵۸۳۵۸۶۵ انکلیز لیراسی اولوب، دیون عمومیه سی دخی ۲۰۰ ملیون لیرایی متجاوزدر. عسکری صلح زمانده ۳۳۰۶۳۰ نفرله ۱۴۰۰۸ ضابط و ۱۶۷۶۴ آتدن عبارت اولوب، حرب زمانده عسکری ۱۰۸۰۰۰۰۰ مقدارینه ابلاغ اولنور. استحکاماتی دخی چوق اولوب، برقاچ صنفه منقسمدر. [دونتاسیچون «آلمانیا» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

احوال تاریخیه سی. — اصل پروسیه (نین) ایله (ویستوله) آره سنده واقع کوچك بر اولوب، آنجق پروسیه قرالغنك مبدئی ومحل ظهوری اوراسی دکلدر. بو دولتك محل ظهوری برلین ایله اطرافندن عبارت اولان (براندبورغ) خطه سیدر. بوخطه نك حاکمری آلمانیا ایمپراطورینك انتخابنده رأیه مالك اولدقلرندن، ۱۴۱۷ تاریخنده (نورمبرغ) حاکمی بولنان هوهنزولرن خاندانه منسوب (فردریق) ایمپراطور (سجیسموند) دن براندبورغی اشترا ایتمش، وخلفلری اطرافدن بر طاقم یرلر دخی ضبط والحاق ایتمکله، براندبورغ حکومتی برمقدار توسع ایتمشدی. براندبورغ پرنسلری اقرباسندن بری ۱۵۳۹ تاریخنده لهستان قرالغنه تابع پروسیه خطهٔ صغیره سی دوقه لغنه تعیین اولنمش، و۱۶۱۸ ده بونك اوغلی بلا ولد وفات ایتمکله، پروسیه دوقه لغی دخی ارثاً براندبورغ پرنسنه قالمشدی. او صره ده دیکر بر طاقم کوچك یرلر دخی کذلك ارثاً براندبورغه قالمغله، وبر طاقمی ده مبایعه ایدلمکله، حدودی کیتدکجه توسع ایتمکده ایدی. مملکتی تخریب ایدن اوتوز سنه لك محاربه سنه براندبورغ پك اهمیتسز صورتده اشتراك ایده بلمش ایسه ده، بو محاربه یی متعاقب پرنسی بولنان (فردریق کویوم) اسوجلیلری مملکتدن بعد الاخراج، فلنکدن ماهر ومتفنن آدملر جلبله اعمار وترقیٔ مملکته صرف مقدرت ایتمش؛ وماغدبورغ ایله هلبرستاد و(فامین) ی وپومرانیانك قسم اعظمنی ضبط ایتمشیدی. مملکتنی حسن اداره واصلاح ایتمك سایه سنده وارداتنی وعسکرینی تزیدله آلمانیا حکوماتنك اك قوتلیسی اولوب، پروسیه خطه سنی لهستانك تاعیتندن قورتارمش، واسوجلیلره غلبه چالمشیدی. اصل پروسیه دولتنك تأسیسی بو اولدیغی حالده، براندبورغ پرنسی وپروسیه دوقه سی عنوانلریله قناعت ایدوب، اوغلی اوچنجی فردریق ۱۷۰۱ تاریخنده (کونیغسبرغ) ده پروسیه قرالی عنوانی آلدقدن، برنجی فردریق اسمیله وکمال طنطنه ایله تتوج ایتمشدر. بو ذات اون دردنجی لویی یه تقلیداً کمال طنطنه ودبدبه ایله پاشایوب، فنون ومعارفك ترقیسنه خدمت، وبر چوق دارالفنونلر وآقادمیلر تأسیس ایلمشیدی. خلفی اولان برنجی فردریق کویوم عسکره حصر همت ومساعی ایدوب، دولتنك عسکرینی ۸۰۰۰۰ کشیه ابلاغ ایتمش ایسه ده، صلحپرورلکی الدن براقامشیدی. بونك اوغلی ایکنجی فردریق یدرندن مهیا بولدیغی قوتله محاربه یه کیریشوب، آوستریادن (سیلزیا) یی ضبط، وعقد اتفاق ایتمش اولان برقاچ دولتهٔ مقاومتله، کسب شهرت ایتمش؛ ولهستانك مقاسمه سنده بودولتك غرب شمالی قسمنی آلدیغی کبی، علوم ومعارف وامور نافعه نك ترقیاتنه وقوانین ونظامات خیریه تأسیسنه موفق اولمغله، «بیوك» عنوانیله تلقیب اولنمشدر. بونك خلفی اولان ایکنجی فردریق کویوم، لهستانك ایکنجی واوچنجی مقاسمه سنده بر پارچه آلهبتلش ایسه ده، غرب طرفندن فرانسه جمهوریتی غالب کلمکله، خیلی ضایعاتله دوچار اولمش؛ وربنك غرب جهتنده کی ممالکندن واز کچمکه اجبار اولنمش ایدی. اوچنجی فردریق کویوم زمانده ینه ترقیات یولنی طوتوب، آنجق ۱۸۰۶ ده هرنصلسه فرانسه یه اعلان حرب ایتمکله، بوتاپارت پروسیه یه داخل اولوب، ممالکنك نصفندن زیاده سنی ضبط، وبرچوق برلری تضمینات حربیه ویرملجه یه قدر اشغال ایتمشیدی. او صره ده اهالی دخی برطاقم امتیازات واصلاحات طلبنه قالقیشوب، قرال آنغاریه یی وچفتجیلرك چفتلکله برابر صاتیلیر ملك حالنده اولمسنی منع ایتمش، ورتب عسکریه وملکیه یی زیادکاندن اولمیانلره دخی ویرمکه مجبور اولمشیدی.

۱۸۱۳ ده پروسیه بوناپارته قارشی تشکل ایتمش اولان آوروپا دولی اتفاقنه داخل اولوب، ویانه معاهده سنده غائب ایتمش اولدیغی یرلری استرداد ایتدکدن بشقه، صافسه نك بر قسمنی ورین ایالتنی دخی آلمش اولمغله، آلمانیا حکوماتنك الکوتلیسی اولوب، آوستریایه ادعای رقابته باشلامشیدی. بوقوتنه کوونه رك، قرال اهالیه ویرمش اولدیغی امتیازاتی کری آلمش ایدیسه ده، درد نجی فردریق کوپه وم زمانینده ۱۸۴۸ ده، مشروطیت قبول ایتدیرلمش؛ و مع هذا قرال متعاقباً مجلس مبعوثانی جبراً طاغیتوب، قانون عرفیی اعلان ایتمش؛ وبعده کندیلکندن بر نوع مشروطیت ویرمش ایدی. که الیوم باقیدر. فرانقفورتده اجتماع ایدن آلمانیا مجلس عمومیسی آلمانیا ایمپراطورلغنی پروسیه قرالنه تکلیف ایتمش ایسه ده، فردریق کوپیوم قبول ایتمه مشیدی. ۱۸۶۱ ده تخته جلوس ایدن برنجی کویوم باش وکالتی موسیو بسمارقه ویروب، بو ذات دخی مجلس مبعوثانه قارشی طوره رق، پروسیه نك ایشلرینی الینه آلمغله، قوردیغی لایتغیر بر مسلك سیاسی سایه سنده ابتدا آوستریا ایله بالاتفاق، ۱۸۶۴ ده دانیمارقه یه اعلان حربله، هولستاین واشلسویغ ایله لاینبورغی ضبط ایتمش؛ وایکی سنه صکره ایتالیا ایله بالاتفاق آوستریایه اعلان حربله، صادووه مظفریتی اوزرینه، آوستریانك آلمانیا حکوماتی اوزرینه اولان حق ریاستنی آلهرق، هانووره ایله هسه وناسو وفرانقفورتی استیلا ایلمشدر. او وقتدن آلمانیا حکومات صغیره سیله بر اتفاق خفی عقد ایده رك، بتون آلمانیانك عسکر ودونماسنك پروسیه قرالنك قوماندهسی آلتنه آلمقسزنه موافقتلرینی استحصال ایتمش؛ و ۱۸۷۰ ده فرانسه ایله ایتدیکی محاربه نك عقیبنده آلمانیانك اتحادی اعلان اولنه رق، پروسیه قرالی عموم آلمانیانك دخی ایمپراطوری طانینمش، وآلساس ولورن ایالتلری دخی آلمانیا ایمپراطورلغنه الحاق اولنمشدر. او وقتدن بری پروسیه قرالغیله آلمانیا ایمپراطورلغی بر شخصده برلشه رك، بو دولت آوروپا دول معظمه سنك الکوتلیسی حکمنه کچمش؛ وبری بر دولت ایکن، بو صوك سنه لرده اقطار بعیده ده استملاکات ایدینه رك، بحراً دخی اکتساب سطوت ومکنت ایتمکه باشلامشدر.

براندبورغ پرنسلکنك تشکلندن بری هوهنزولرن خاندانه منسوب پروسیه پرنس وحکمدارلری وتاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(براندبورغ پرنسلری)

برنجی فردریق	۱۴۱۵
ایکنجی فردریق	۱۴۴۰
آلبرت	۱۴۷۱
یوآن	۱۴۸۶
برنجی یوآکیم	۱۴۹۹
ایکنجی یوآکیم	۱۵۳۴
یوآن ژورژ	۱۵۷۱
یوآکیم فردریق	۱۵۹۸
یوآن سجیسموند	۱۶۰۸
ژورژ کویوم	۱۶۱۹
فردریق کویوم	۱۶۴۰
اوچنجی فردریق	۱۶۸۸

(پروسیه قرالری)

برنجی فردریق (اوچنجی فردریق)	۱۷۰۱
برنجی فردریق کویوم	۱۷۱۵
ایکنجی فردریق (بیوك)	۱۷۴۰
ایکنجی فردریق کویوم	۱۷۸۶
اوچنجی فردریق کویوم	۱۷۹۷
دردنجی فردریق کویوم	۱۸۴۰
برنجی کویوم	۱۸۶۱
فردریق شارل	۱۸۸۸
ایکنجی کویوم	۱۸۸۸

پروسیه { نفس — (Prusse Propre) پروسیه دولتنك منتهای شرق شمالیسنده واقع بر خطه اولوب، عن اصل پروسیه اسمی بو خطه یه مخصوص ایدی. بو خطه شمالاً بالطیق دکیزیله، شرقاً روسیه ایله، جنوباً لهستانله و(پوزن) خطه سیله، غرباً (براندبورغ) له، غرب شمالی جهتندن دخی پومرانیا خطه سیله محدود ومحاطدر. شرقی وغربی پروسیه نامیله ایکی ایالته منقسم اولوب، هر بری ایکی سنجاقدن مرکبدر. طولانی برخطه اولوب، شرقدن غربه طولی ۶۰۰ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه سی ۶۲۴۹۱ مربع کیلومتره اولهرق، ۳۳۶۷۷۰۴ اهالیسی واردر. باشلیجه نهرلری (ویستوله) ایله (پرکل) و (نیمن) اولوب، کوللری دخی پك چوقدر. هواسی صوغوق وطوپراغی آز منبت اولوب، اراضیسی دوز وآلچقدر. ساحللرنده خیلی کهربا چیقار. قرون وسطاده غوتلرك الینه کچوب، بعده (پروسی) اسمنده بر اسلاو قومی طرفندن اسکان اولنمش، واو وقتدن بری پروسیه اسمی آلمشدر. فلسطینیدن اخراج اولنان اهل صلیب شوالیه لری بر مدت پروسیه ده حکم سور-

دکدن صکره. اهالی بونلرك ظلمدن بیزار اولوب، اون بشنجی قرن میلادی اواسطنده لهستان قرالنك تحت تابعیتنه کیرمشلردی. ۱۵۱۱ ده پروسیه ارنا براندبورغ پرنسنه کچمکله، او وقتدن بری پروسیه اسمنك مسماسی کیتدکجه توسع ایدوب، رین ایرماغنك جهت غربیه‌سنه قدر اوزانمش، ومادهٔ آتفده‌ده بیان اولنان پروسیه قرالغی تشکل ایتمش ایسه‌ده، اصل پروسیه خطهٔ قدیمه‌سی دخی بروجه مشروح الیوم شرق وغربی پروسیه اسمیله ایکی ایالت تشکیل ایتمکده بولنمشدر.

پروقلس (Proclès) میلاددن ۱۸۸۶ سنه اول برادریله مشترکاً یونانده اسپارته حکمداری اولوب، نسلنه (پروقلید) نامی ویرلمشدر. [« اسپارته » مادهسنه مراجعت.]

پروقلوس (Proclus) حکمای یونانیه‌دن اولوب، میلادك ٤١٢ تاریخنده قسطنطینیه‌ده طوغمش؛ وابتدا اسکندریه‌ده بعده آتنه‌ده تحصیل ایدوب، افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع اولمش؛ واسکی یونانیلرك اعتقاداتی بر صورت حکیمانه‌ده تفسیر والتزام ایده‌رك، آتنه‌ده‌کی فلسفه مکتبنده معلمی (سیریانوس) ه خلف اولمغله « خلف » دیمك اولان (دیادوخوس) لقبیله تلقیب اولنمشیدی. فلسفه‌یه متعلق برچوق اثرلر یازوب، برطاقمی باقیدر. ٤٨٥ تاریخنده وفات ایتمشدر. — بو اسمله برکیماکر دخی بولنوب، ٥١٥ تاریخنده قسطنطینیه‌یی محاصره ایدن (ویتالیان)ك دونماسنی برنوع کوکوردلی ترکیبله ملع اوقلرله یاقمشیدی.

پروقلوس (St. Proclus —) خرستیانلرعندنده اعزه‌دن معدود اولوب، میلادك ٤٣٤ دن ٤٤٦ تاریخنده‌ك قسطنطینیه پطریقی ایدی. (یان خریسوستوم)ك احباسندن اولوب، بونك عظامنی قسطنطینیه‌یه نقل ایتمش؛ وایمپراطور ایکنجی (تئودوسیوس)ك توجهنی قزانمشیدی. تشرین اولك ٢٤ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پروقوپ (Procope) یاخود پروقوپیوس یونان مورخلرندن اولوب، میلادك ٥٠٠ تاریخلرنده قیصریه ده طوغمش، وبر مدت قسطنطینیه ده منطق درسی ویردکدن صکره، (بلیساریوس)ك معیتنده کاتب صفتیله آسیا وآفریقایه ایتالیایه سیاحت ایدوب، بعده قسطنطینیه شهر امینی اولمش؛ و٥٦٥ ده وفات ایتمشدر. (یوستینیانوس) ایله معاصرلری اولان کبرانك مدایحنی حاوی برتاریخیله بو ایمپراطورك تأسیس ایتمش اولدیغی ابنیهٔ مشهوره حقنده بر اثری ووفاتندن صکره ظهور ایتمش دیکر بر تألیفی واردر، که بونده دیکر اثرنده مدح ایتدیکی ذواتك مساویسنی بیان ایدیور.

پروقونسوس (Proconnèse, Procon-nesus) یعنی « کیك آطه‌سی ». مرمره جزیره‌سنك اسم قدیمیدر.

پرومتیوس (Promèthée) اساطیر یونانیه ده سما ایله ارضك اوغلی فرض اولنان بر جنك اسمی اولوب، کویا بو جن انسانی طوپراقدن یوغوروب، چالمش اولدیغی آتش سمائی ایله جانلاندیرمش؛ وآلهه‌یه ادعای رقابت ایتدیکیچون، مشتری (یاندوره) اسمنده بر قادین یارادوب، بونکله پرومتیوسه بتون فنالقلری حاوی بر چکمجه کوندرمشیدی. کندیسی شبهه ایدوب، چکمجه‌یی آچمامش ایسه‌ده، برادری (اپمتیوس) آچمغله، فنالقلر بر بلوط کبی چیقوب، کائناتی قاپلامش. مشتری پرومتیوسی قاقماسده باغلایوب، اوراده بر قره قوش متصل قره جکرینی یدیکی حالده، بر طرفدن دخی بو عضوی پیومکده ایدی. کویا برچوق وقت بو حالده قالدقدن صکره، هرکول کندیسنی قورتارمش.

پرومه (Prome) انکلترهنك الندہ بولنان بیرمانیاده و(ایراوادی) ایرماغی اوزرنده بر شهر اولوب، ٤٠٠٠٠ اهالیسی وزیتون یاغی، حبوبات، بال مومی، دمیر، قورشون وفیل دیشی تجارتی واردر. مقدما استحکاماتی دخی اولوب، ١٨٥٢ ده انکلیزلر طرفندن ضبطنده هدم اولنمشدر.

پرون (Péron) فرانسه مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ١٧٧٥ ده (آلیه) ایالتنك (سریلی) قصبه‌سنده طوغمش، و١٨١٠ ده وفات ایتمشدر. ١٨٠٠ دن ١٨٠٤ سنه‌سنه دك قپودان (بودن)ك ریاستی آلتنده اولدرق اقطار جنوبیه‌یه سیاحت ایدن هیئته داخل اولوب، اورالرینك حیواناتنه دائر یوز بیك نمونه کتیرمکه وبحر محیط صولرینك احوال طبیعیه‌سنه ودرجهٔ حرارت وبرودتلرینه دائر خیلی کشفیات

فنیه‌یه موفق اولمش؛ وبو درت سنه‌لك سیاحتی دخی ضبط وتحریر ونشر ایتمشدر.

پرون (Péroun) اسکی اسلاولر عندنده رعد الهی زعم اولنوب، کیفده بولنمش اولان جسیم بر صنمی سنت ولادمیر طرفندن شکست ایدلمشدر.

پرونه (Péronne) فرانسه‌نك (سومه) ایالتنده وسومه نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (آمیان) ك ۵۱ کیلومتره شرقنده واقع و۳۸۷۰ اهالیی جامعدر. اسکی بر قصبه اولوب، استحکاماتی وبعض آثاری واردر.

پروانسه (Provence) تقسیمات قدیمه‌ده فرانسه‌نك جنوب‌شرقیسنده بیوك بر خطه اولوب، شرقاً ایتالیانك پیامونته خطه‌سیله و(نیسه) قونتلغیله، شمالاً (دوفینه) خطه‌سیله و(نسین) دوقه‌لغیله، غرباً (لانکدوق) خطه‌سیله وجنوباً دخی آق دکیزله محاط ایدی. مرکزی (اکس) شهری ایدی. بو خطه بوکون رون آغزی، وار وآشاغی آلپ اسملریله اوچ ایالته منقسم اولوب، (ووقلوزه) ایالتنك بر قسمیله (درومه) ایالتنك بر کوچك پارچه‌سی دخی بو خطه اراضیسندندر. (رون) ایرماغیله دورانسه، آرژان، وار، وردون، سورغه وسائر نهرلر بو خطه‌یی شق ایدرلر، ویا ایچنده نبعان ایدوب، آق دکیزه دوکیلورلر. شرق وعلی الخصوص شمالی جهتی طاغلق اولوب، آلپ سلسله‌سنك اتکلرندن عبارتدر. هواسی معتدل وصاغلام‌اولوب، اراضیسنك قسم اعظمی منبت ومحصولدار ایسه‌ده، صوسز اووه‌لری ودکیزه قریب بعض بطاقلقلری دخی واردر. زیتون، پورتقال، لیمون، عناب وسائر اقالیم معتدله‌یه مخصوص اشجاری وکوزل میوه‌لری واردر. بالی مشهور وایپکی چوقدر. دمیر، کور ومرمر معدنلری چوق‌ایسه‌ده، آزی ایشلنمکده‌در. اهالیسی چالیشقان وجفاکش آدملر اولوب، لاتینجه‌دن مشتق و(پرووسال) اسمیله‌معروف برلسان مخصوصله متکلمدرلر، که بولسان فرانسزجه‌دن زیاده ایتالیانجه واسپانیولجه‌یه مشابه اولوب، فرانسزجه‌دن اول ادبیات مخصوصه‌سی بولنمش‌ایسه‌ده، الیوم یالکز تکلمده قوللانیلوب، اهالی فرانسزجه‌یی لسان ادبی اتخاذ ایتمشلردر. اسکی زمانده بو خطه‌ده (غال) جنسیتنه منسوب بر طاقم اقوام ساکن اولوب، یونان ساحله (ماسلیا) یعنی مارسلیه شهریله دیکر بر طاقم قصبه‌لر تأسیس ایتمشلردی. بعده رومالیلرك الینه کچوب، (پرووانسه رومان) یعنی «رومالیلره تابع ایالت» اسمیله یاد اولنمش، واشبو (پرووانسه) اسمی بعده عام اولمشدر. رومالیلردن صکره ویسیغوتلرك واوستروغوتلرك الینه کچوب، بعده فرانقلر طرفندن ضبط اولنمش، وقرون وسطاده خیلی وقت مستقل ویا تابع بر حکومت صورتنده اداره اولنه‌رق، موقتاً بعض دولتلره دخی تابع اولمشیدی. نهایت ۱۴۸۷ ده بسبتون فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر. پرووانسه‌ده حکومت سورندك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

بوسون (والی وبعده قرال)	۸۷۹
«کور» لویی	۸۸۸
هوغ	۹۲۳
(منصوب قونتلر)	
برنجی بوسون	۹۲۶
ایکنجی بوسون	۹۴۸
برنجی کوییوم	۹۶۸
رونبولد	۹۹۱
ایکنجی کوییوم (مستقل)	۱۰۰۸
برنجی ژوفروآ / برنجی برتران / اوچنجی کوییوم	۱۰۱۸
(ارثی قونتلر)	
ایکنجی برتران	۱۰۶۳
اتیانت	۱۰۹۳
ژربرژ / ژیلبرت / دوسه	۱۱۱۲
برنجی رایموند برنژر	۱۱۳۰
برنژر	۱۱۴۴
ایکنجی رایموند برنژر	۱۱۶۶
ایکنجی دوسه / برنجی آلفونس / اوچنجی رایموند برنژر / سانکه	
ایکنجی آلفونس	۱۱۹۶
دردنجی رایموند برنژر	۱۲۰۹
بیاتریکس / شارل دانژو	۱۲۴۵
ایکنجی شارل (ناپولی وسیچلیا قرالی)	۱۲۸۵
ناپولیلی روبرت	۱۳۰۹
ناپولیلی ژان	۱۳۴۳
آنژو دوقه‌سی لویی	۱۳۸۲
ایکنجی لویی	۱۳۸۴
اوچنجی لویی	۱۴۱۷
رنه	۱۴۳۴

اوچنجی شارل ۱۴۸۰
فرانسه قرالی اون برنجی لویی ۱۴۸۱

پرووست (Prévost) فرانسه مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۶۹۷ده آرتوآز ایالتنك (هسدین) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۷۶۳ده وفات ایتمشدر. ابتدا عسکر اولوب، بعده دفعاتله طریق رهبانه کیرمك، تکرار چیقمش، وبر آرملق فلنکه ولوندره‌یه قاچوب، کتاب یازمغله یاشامشدی. اواخر عمرنده فرانسه‌یه عودتله (سنت قرمین) ده اختیار انزوا ایتمشیدی. کلیات آثاری ۱۷۰ جلددن مرکب اولوب، ۲۱ جلد اوزره بر (سیاحتلر تاریخی) ودیکر بعض آثار تاریخیه دخی یازمش ایسه ده، اك مقبول آثاری حکایه کتابلری اولوب، بونلرك ده اك مشهوری (مانون لسقو) عنوانلی اثریدر.

— بواسمله مشهور بر رسام دخی اولوب، ۱۷۶٤ده فرانسه‌نك (مونتینی) قصبه‌سنده طوغمش، و۱۸۲۳ ده وفات ایتمشدر. شهر وقصبه ترسیمنده رساملرك برنجیسی اولوب، بوقبیلدن برچوق کوزل آثاری واردر. — علم الارض علماسندن بر (پرووست) دخی واردركه، ۱۷۸۷ ده پارسده طوغوب، ۱۸۵٦ ده وفات ایتمشدر. بو فنده برچوق آثاری وبعض تجارب وکشفیاتی واردر.

پرووست پارادول (Prévost-Paradol) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۸۲۹ ده طوغمش؛ وادبیاتده‌کی قوتیله شهرت بولوب، آقادمیا اعضالغنه دخی تعیین اولنمشیدی. ۱۸۷۰ده اوچنجی ناپولیون طرفندن (واشینغتون) سفارتنه تعیین اولنمش ایسه ده، محل مأموریتنه وصولنی متعاقب فرانسه‌ده ایمپراطورلغك عاقبتی خبر آلمغله، بوندن وبعض اسباب خصوصیه‌دن طولایی اتلاف نفس ایتمشدر. سیاسیات وادبیاته متعلق برقاچ اثری واردر.

پرووِلز (Peruwelz) بلجیقه‌نك (هاینو) ایالتنده و (تورنی) ك ۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی وخیلی فابریقه‌لری واردر.

پرووِن (Provin) فرانسه‌نك (سینه مع ـ مارند) ایالتنده وملونك ٤۰ کیلومتره شرقنده قضامرکزی برقصبه اولوب، ۷۵٤۷ اهالیسی، زراعت جمعیتی، خسته خانه‌سی وبر اسکی کلیسامی واردر. کل ومنکشه‌لری مشهوردر.

پرووِیدنسه (Providence) آمریقای شمالیده ممالك متحده‌نك (رود ـ ایسلاند) جمهوریتنده، همنامی اولان نهرك کنارنده و ′۵۱ °۴۱ عرض شمالی ایله ′۴۲ °۷۳ طول غربیده برشهر اولوب، جمهوریت مذکوره‌نك ایکی مرکزندن بریدر. ۱۰۴۸۵۷ اهالیسی، دارالفنونی، کتبخانه‌سی وسائر برچوق مؤسسات علمیه وخیریه‌سی، پاموق ویوك منسوجات ایله مجوهرات، بیچاق وچتال قاشیق، کاغد، شکر وسائره فابریقه‌لری وخیلی ایشلك تجارتی واردر. بوشهر ۱۶۳۵ده تأسیس اولنمشدر.

پرویز [«خسروپرویز» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پرویز سلطان — هندستانك دهلی ملوك تیموریه‌سندن جهانکیر پادشاهك اوغلی اولوب، ۱۰۲۵ تاریخنده پدرینه قارشی عصیان ایتمکله، دردست اولنه‌رق، پدرینك امریله بیوك برادری میرزا شاهجهان طرفندن (دکن) ه نقل ایله، اورادە اعدام اولنمشدر. طبیعت شعریه‌سی اولوب، شو بیت جمله اشعارندندر:

خونم بجرم دوستیٔ خویش ریختی
این خون بیك حساب بصد خون برابرست

پره‌پول (Priepolie) قوصوه ولایتنك طاشلیجه سنجاغنده وطاشلیجه‌نك جهت شرقیه‌سنده اولەرق، (لیم) نهری کنارنده قضا مرکزی برکوچك قصبه‌در. بر جامعی وبر مکتبی ایله بر قره‌غولخانه وخسته‌خانه‌سی واردر. — پره‌پول قضاسی (پریوی) ناحیه‌سیله برابر ۳۰ قریه‌دن مرکب اولوب، شمالاً بوسنه وشرقاً صربیه حدودیله محدوددر. اراضیسنك قوهٔ انباتیه‌سی عادی اولوب، محصولاتی احتیاجات محلیه‌یه آنجق کفایت ایدیورسده، حیوانات چوقجه‌در. اهالیسی ۳۰۰۰۰ رادەلرنده اولوب، اسلام وخرستیاندن مرکبدر، وجمله‌سی بوشناق لسانیله متکلمدرلر.

پری درسمده برنهردر، که خطهٔ مذکوره‌نك منتهای شرق شمالیسندن نبعاله، جنوب غربیه طوغری جریان ایده‌رك، تقریباً ۱۰۰ کیلو مترەلك جریاندن، و(موزور) صوییله دیکر برقاچ چای اخذ ایتدکدن صکره، خرپوت قربنده مراد صوینه منصب اولور. — درسم مستقلاً بر ولایت اولدیغی

وقت، بو نهرك وادیسی یـه (پری) اسمیله مازکرد سنجاغنه تابع برقضا اتخاذ اولنمشیدی.

پریاپ { یاخـود پریاپوس (Priape) یونان قدیم اسـاطیرنده باغچه وچایرلره فحشیات الهی زعم اولنوب، عشرت الهی باقنحوس ایله حسن الهه‌سی زهره‌نك اوغلی فرض اولنوردی. باغ وباغچه وتارلهلرك ایلك محصـولنی بونك معبدینه کوندیرلردی. اك بیـوك معبدی لاپسکیده اولوب، یوم مخصـوصلرنده انواع فحشیات اجرا اولنوردی. تنی قبالی، کچی ایاقلی وبوینوزلی تصویر اولنوردی.

پریاسلاول { (Péreiaslavl) روسـیه‌نك پولتاوه ایالتنده و(دنیپر) قربنده اولهرق، پولتراوه‌نك ۲۶۰ کیلومتره غرب شمالیسنده برقصبه اولـوب، ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. وقتیله کندینه مخصـوص حکومتی اولوب، بعـده تاتارلرك ولهلیلرك الینه کچمشیدی. — بواسمله ویا (پرسـلاو) اسمیله بلغارستانده سلستره قربنده وطونه ساحلنده دخی برکوچك قصـبه اولوب، وقتیله بلغارسـتان قرالغنك پایتختی بولنمشدر.

پریام { (Priam) تروآ خطهٔ قدیمه‌سـنك حکمدار اخیری اولـوب، کویا کنج ایکن، هرکول طرفندن اسیر ایدیلوب، پدری (لائومدون) طرفندن‌اشترا اولنمش؛ ومیلاددن ۱۳۱۱ سنه اول تختـه جلوس ایتمشیدی. اللی اولادی اولدیغی مروی اولوب، اك مشهورلری (هکتور) ایله (پاریس) در. پاریسك آرغوس حکمداری (منلاس) ك قیزی (هلنه)یی قاچه‌سی اوزرینه، بتون یونان وجوارلرینك قهرمانلری هجومله، ۱۰ سـنه‌لك محاصره‌دن صکره، تروآیی ضـبط ایتمشلر؛ واو صره‌ده پریام (پیروس) طرفندن معبدك قپوسنده ذبح ایدلمش ایدی.

پریاندر { (Périandre) یونان قدیمده (قورینته) حکمداری اولوب، بعض امثال حکیمانه‌سی اولمق جهتیله، حکمای سبعه عدادینه ادخال اولنمشـدر. قبل المیلاد ۶۲۱ دن ۵۸۴ تاریخنده‌دك حکم سورمش، وابتـدا عادلانه اداره مملکت ایتمش ایسه‌ده، بعده عدم امنیت وظلم وتعدی یولنی طوتمش ایدی.

پریانه { (Priène) بیوك مندرسـك منصبی قربنده وشمالدن مذکور ایرماغه اینن بر چایك کنارنده واقع بر شهر قدیمك اسمی اولوب، الیوم خرابه‌لری اورزنده (صامسون) اسمیله بر بیوك قریه موجود وسوکه قضاسنه تابعدر. مذکور شهر وقتیله ساحلده اولوب، مندرسك ایندیردیکی طوپراقلردن ساحلك اوزاغسیله، ایچریده قالمشدر.

پریبوی { (Priboj) قوصوه ولایتنده‌طاشلیجه سنجاغنك منتهای شرق شمالیسنده وصربیه ایله بوسـنه حدودی قربنده اولهرق، (لیم) نهری کنارنده واقع برکوچك قصبه اولوب، (پره‌بول) قضاسنه ملحق بر ناحیه‌نك مرکزیدر.

پریپت { (Pripet) روسیه‌ده برنهر اولوب، (وولهینیا) ایالتنـده تبعاله، شمال شرقیه وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، (غرودنو) ایله (مینسك) ایالتلرینی تفریق، و(پینسك) بطاقلقلرینی شق ایتدکدن صکره، جنوب شرقیه طوغری دونوب، (کیف) ایالتنه دخول ایدر؛ وجمعاً ۶۳۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، صاغ ساحلندن (دنیپر) ایرماغنه دوکیلور. ویووقه، استیر، اوی، پینا، موروچ وپلیچ کبی تابعلری واردر.

پریدخت { اساطیر ایرانیه‌یه کوره، قهرمان مشهور سـام بن نریمانك تعشق ایتمش اولدیغی چینلی برقیز اولوب، مرقوم طرفندن تزوج اولنمغله، رستمك پدری اولان زالك والده‌سی اولمشدر.

پریستری { (Péristéri) روم‌ایلنده مناستر شهریله پرسـپه کولی آره‌سنده‌کی (سوهاغوره) ونام‌دیکرله (نرچقه) طاغنك الیوکسك ذروه‌سی اولـوب، ۲۳۵۹ متره ارتفاعی واردر. مذکور طاغك بتونه دخی بعضاً بو اسم ویریلیر.

پریستلی { (Priestley) انکلتره‌نك مشاهیر طبیعیونندن اولوب، ۱۷۳۳ ده (بریسـتول) قربنده طـوغمش، و۱۸۰۴ ده وفات ایتمشدر. حکمت طبیعیه وکیمیاده برچوق کشفیاتـه موفق اولمغـله شهرت قزانوب، بو فنلر حقنـده ۷۰ قدر معتبر اثری واردر. علوم دینیه‌یه دخی قاریشـوب، توحیـدی التزام ایتدیکی کبی، امور سیاسـیه‌ده ده فرانسه اختلالنی التزام ومدافعه‌ایتدیکندن، انکلتره‌یی ترکه اجبار اولنه‌رق، آمریقایه هجرت، وفیلادلفیاده سهواً تسمم اولنه‌رق وفات ایتمشدر.

پریغورد (Périgord) فرانسه‌نك اسكی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمدیكی (دوردونیه) ایله (لوت مع غارونه) ایالتلرندن عبارت ایدی. بو خطه وقتیله (آکیتانا) یه ملحق اولوب، اونجی قرن میلادیده آریجه‌ یه قونتلق اتخاذ اولنمش؛ وبعده ارتاً انکلتره‌یه چکوب، بر خیلی وقت ایکی دولت آره‌سنده بر طاقم محاربانه سببیت ویردکدن صکره، ۱۴۵۴ ده فرانسه قرالنه الحاق اولنمشدر. مرکزی (پریکو) قصبه‌سی اولوب، آشاغی ویوقاری یاخود قره وآق پریغورد اسملریله ایکی به منقسم ایدی.

پریقلس (Périclès) اسکی آتنه شهرینك مشاهیر رجالندن اولوب، قبل‌المیلاد ۴۹۴ تاریخنده طوغمش؛ وتا شبابتندن فصاحت وسماحتیله شهرت بولوب، جمهوریت مفرطه فرقه‌سنك رئیسی اولمغله، خصماسی اولان (کیمون) و(توکیدید) وسائرلرینه غلبه چالدرق، ۴۴۴ تاریخندن اعتباراً مملکتنك زمام اداره‌سنی ید استقلالنه آلمشیدی. آتنه‌ده بر چوق ابنیهٔ مصنعه تأسیس ایده‌رك، طنطنه‌لی آیینلر اجراسنی وضع، وفقرای اهالیه یك چوق عطیه‌لر توزیع ایتدیکی کبی، خارجاً دخی برچوق غالبیتلره موفق اولوب، مصرده ایرانیلره قارشی (ایناروس) ه یاردیم، دوریالیلردن (مغاره) یی ضبط، دلفی معبدی مراسمنده ریاست حقنی فوکیالیلره اعاده، سیسام آطه‌سنی استیلا، اوبیا (یعنی آغریبوز) ده ظهور ایدن اختلالی تسکین، آتنه‌نك مستعمراتنی تزیید، یونانك دلفیده بولنان خزاین مشترکه‌سنی آتنه‌یه نقل ایتمش؛ وبو وجهله آتنه‌یه اکثر یونان ممالکی اوزرینه بر نوع حاکمیت قزاندیره‌رق، اسپارته‌یه تفوق ایتمش ایسه‌ده، تحت حاکمیتنده بولنان یرلردن آلدیغی ویرکیلرك آغرلغی وآتنه‌نك دارات ودبدبه‌سی بونلرك خشونتدن موجب اولوب، درعقب اسپارته ایله متفق اولان (قورینته) یه قارشی قورفه‌لیلرك التزام ایتمکله، ۴۳۱ ده مشهور (پلوپونس) محاربه‌سی ظهور ایتمشدر. پریقلس بو محاربه‌نك یالکز اوائلنی کوروب، برقاچ غالبیته نائل اولمش ایسه‌ده، برقاچ مغلوبیتك اوزرینه، ۴۳۰ ده آتنه‌لیلر کندیسنی عزل ایله، تحت محاکمه‌یه آلمشلر، وبرسنه صکره بتکرار سرکاره کتیرلمش ایسه‌ده، درعقب یعنی ۴۲۹ ده وبادن وفات ایتمشدر. پریقلس علوم ومعارف وصنایعی وتزیینات بلدیه ایله دارات واختشامی سودیکندن، زمانده یك چوق ادبا وشعرا واصحاب هنر وعرفت ظهور ایله، مدنیت یونانیه اوج بالای ترقیه ایصال ایدلمش ایدی. بوسببه مبنی یونان مدنیتنك اك پارلاق زمانده «پریقلس دوری» نامی ویرلمکده‌در. فصاحت وبلاغتی دخی برکال اولوب، نطقلری پك مؤثر ایدی. آتنه‌نك شوخ مشرب قادینلرینك اك مشهوره‌لرندن اولان (آسپاسیا) یه علاقه‌سی وبو قادینله مناسباتی اولوب، نهایت کندیسنی تزوج ایتمشیدی. اصراف وسفاهتله دخی شهرتی واردر.

پریکو (Périgueux) فرانسه‌ده (دوردونیه) ایالتلك مرکزی بر شهر اولوب، (ایسله) نهری اوزرنده وبو نهرك (وزر) ایله تلاقیسی قریبنده اولدرق، پارسه‌ك ۴۷۲ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۱۶۶۳ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، دارالمعلمین صبیانی، زراعت وفنون وصنایع جمعیتلری، آثار عتیقه ومعادن موزه‌سی، برقاچ مصنع کلیسای وسائر کوزل ابنیه‌سی، کوزل میدان وتفرجکاهلری وبیجاق ایله مسکرات وبوك‌منسوجات فابریقه‌لری واردر. شهر ایکی قسمدن مرکب اولوب، وقتیله هر بری آیریجه بر قصبه ایدی. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله (پریغورد) خطه‌سنك مرکزی ایدی.

پریم (Périm) بحر احمرك منتهای جنوبنده (باب‌المندب) بوغازینك داخلنده برآطه اولوب، ۱۲° ۳۰′ عرض شمالی ایله ۴۳° ۵۴′ طول شرقیده ویمن ساحلندن ۸ کیلومتره‌لك مسافه‌ده واقعدر. بویی ۱۲ واکی ۵ کیلومتره اولوب، کوزل بر لیمانی واردر. انکلیزلر ۱۸۵۷ ده بوآطه‌یی ضبط ایدوب، عسکر اقامه ایتمشلردر.

پریم (Périm) سلانیك ولایتنده بر بیوك طاغ اولوب، بلغارستان حدودنده بالقان ورودوب سلسله‌لرندن آیریلدرق، استروجه مجراسنك شرقنده شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری امتداده، سیروزك اوستنه قدر واصل اولور. اك یوکسك ذروه‌سی (بیل تپه) اولوب، ۲۶۸۱ متره ارتفاعی واردر.

پریم (Prim) اسپانیا جنرالرندن اولوب، ایزابله‌نك قرالیچه زمانده اسپانیاده

ظهور ایدن وقوعاته قاریشمش، وترقی‌پروران کروهنه التحاق ایتمش ایدی. قونتلق عنوانیله برابر جنرال ومبعوث اولدقدن صکره، ۱۸٤٤ ده حبس اولنمش؛ و۱۸۵۳ ده روسیه‌یه قارشی دولت علیهٔ عثمانیه لهنده قریم محاربه‌سنده بولنمشیدی. بعده مراکشده قزاندیغی غالبیت اوزرینه، مارکی عنوانیه نائل اولوب، ۱۸٦۱ ده مکسیقه‌یه قارشی کوندریلن اسپانیول عسکرینك باش قوماندانی اولمش؛ واوچنجی ناپولیونك پولتیقه‌سنه قارشی طوروب، مکسیقه ایمپراطورلغنك تأسیسنه ممانعت ایتمشیدی. ۱۸٦۸ ده ایزابله‌یی اسقاط ایدن اختلاله قاریشوب، حکومت موقته اعضاسندن بولنمش ایسه‌ده، قراللغك اعاده‌سنه چالیشدیغیچون، ۱۸۷۰ ده جمهوریت طرفدارلرینك بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پرینته (Périnthe) مرمره دکیزینك روم ایلی ساحلنده واقع ارکلی قصبه‌سنك اسم قدیمی اولوب، بعده (هراقلیا) تسمیه اولنمشیدی. زمان قدیمده آنده جمهوریتیله متفق اولوب، ماکدونیا حکمداری فلیپه خیلی وقت مقاومت ایتمش ایسه‌ده، قبل‌المیلاد ۳٤۱ تاریخنده ضبط اولنمشیدی. مشهور (آلکیبیاد) ایکنجی دفعه‌کی نفینده بو قصبه‌ده اقامت ایتمشیدی.

پریواس (Privas) فرانسه‌ده (آردش) ایالتنك مرکزی برقصبه اولوب، پارسك ٦۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ٦٦۵۷ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلمین صبیانی، اسکی بر قلعه‌سی، ایپلیکخانه‌لری، اپیك، دری، شراب، یاغ، پنیر وسائره تجارتی واردر. (اووزه) ایله (مزیون) نهرلرینك محل تلاقیسنده وشاعرانه بر موقعده واقع ایسه‌ده، ابنیه‌سی غیر منتظم ومنظره‌سی حزیندر.

پریور (Prior) انکلترنك مشاهیر شعرا وسیاسیونندن اولوب، ۱٦٦٤ ده طوغمش، و۱۷۲۱ ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولندقدن، وبرطاقم معاهده‌لر امضا ایتدکدن صکره، فرقهٔ مخالفه طرفندن ایکی سنه حبس اولنوب، بعده چفتلکنه چکلمشیدی. آثار منظومه‌سی ۵ جلداوزره نشر اولنوب، اکثر اشعاری وقوعات تاریخیهٔ وطنپرورانه‌یه متعلقدر.

پریه (Pèrier) فرانسه‌نك مشاهیر سیاسیوندن اولوب، ۱۷۷۷ ده غرنوبله‌ده طوغمش، و۱۸۳۲ ده وفات ایتمشدر. فرانسه‌بانقه‌سنی وبرچوق فابریقه‌لر تأسیس ایدوب، امور مالیه‌یه دائر برقاچ کتاب دخی نشر ایتدکدن صکره، فصاحت وطلاقت لسانیله شهرت بولوب، مجلس مبعوثان اعضا لغنه انتخاب اولنمش؛ و۱۸۳۰ وقوعاتنده مجلس مبعوثان رئیسی وبعده باش وکیل وداخلیه ناظری تعیین اولنه‌رق، تسکین اذهان ومنع شورشه غیرت ایتمش؛ وکثرت اشتغالدن ایکی سنه صکره وفات ایتمشدر. فرانسزلر اعانهٔ عمومیه ایله مزاری اوزرینه کوزل بر تربه یاپمشلردر. نطقلری وبعض افکار وملاحظاتی جمع ونشر اولنمشدر. — بونك اوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، ۱۸۱۱ ده طوغمش، و۱۸۷۷ ده وفات ایتمشدر. بعض سفارتلرده بولنمش؛ ولویی ناپولیونك طرفنی التزام ایتمش ایسه‌ده، بونك ایمپراطور لغنی اعلانده، پروتستو ایدنلر جمله‌سندن اولوب، فیمابعد چفتلکنه چکیلدرك، زراعتله مشغول اولمش؛ وموسیو (تیر)ك جمهوریت ریاستنده برقاچ آی داخلیه ناظری اولمشیدی. علم ثروت ومالیه‌یه دائر بر قاچ تألیفاتی واردر. — بو اسمله فرانسه میخانیکیوندن دخی بر ذات اولوب، ۱۸۱۸ ده وفات ایتمش، وفن میخانیکی وعلی‌الخصوص طلومبه‌لر حقنده بر طاقم کشفیاته موفق اولوب، پارسده برطاقم امور نافعه اجرا، وازان جمله نهرك صویینی شهره توزیع ایتمش‌ایدی.

پزارو (Pésaro) ایتالیاده آدریاتیق دکیزی ساحلنده ورومانك ۲٤۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق (فولیا) نهرینك منصبی قربنده بر شهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، کوچك لیمانی، بیوك مکتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، متعدد کلیسالری وایپك، چینی، بلور، موم وسائره فابریقه‌لری‌واردر. پك اسکی بر شهردر.

پزنا (Pésenas) فرانسه‌نك (هرولت) ایالتنده، هرولت نهرینك ساحل یمینده واقع (بزیه) دن ۲۲ کیلومترهلك مسافه‌ده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، ۷۷۳۳ اهالیسی، اسکی بر سرایی، مکتبی وبیاغی وسائره‌یه متعلق خیلی تجارتی واردر.

پسامتیك (Psamétique) مصر قدیم حکمدارلرندن اولوب،

حبشلیلر طرفندن اسقاط ایدلمش اولان (نخاثو) نك اوغلیدر. (ستوس) كه وفاتنده مصری مقاسمه ایدن ۱۲ حكمدارك بری اولوب، قبل المیلاد ۶۷۱ تاریخندن ۶۵۶ تاریخنه دك مصرك غرب شمالی جهتنده حكم سوردكدن صكره، آناطولیدن مصره كیدن بر طاقم یونان تجارینك معاونیله دیكر ۱۱ آرقداشنی مغلوب ایدوب، بتون مصری ضبط، و ۲۶ نجی سلاله یی تأسیس ایدهرك، ۶۲۷ تاریخنهدك دخی بالاستقلال حكومت ایتمشدر. منف شهرینی تزیین وبر چوق معابد تأسیس ایدهرك، (سایس) شهرینی پایتخت اتخاذ ایتمش ایسه ده، (تیبه) نك دخی معموریتنه خدمت ایتمشدر. یونانیلره وسائر اجانبه مصرده تجارت قپولرینی آچیق براقوب، خیلی سفائن دخی انشا ایتدیرمشیدی. مصرده اورمان بولندیغیچون، سفائن اعمالی مقصدیله سوریه وفنیكه یی دخی ضبط ایتمشیدی. كرنكده بولنان آثار عتیقه نك بر طاقمی اوزرنده بونك اسمی محرردر.

پسامنیت (Psaménit) مصر قدیم حكمدار اخیری اولوب، (آماسیس) نك اوغلی وخلفیدر. میلاددن ۵۲۶ سنه اول تخته چیقوب، آلتی آی حكومت سوردكدن صكره، ایران حكمداری قامبیس (كاوس؟) طرفندن منفده مغلوب واسیر اولوب، دیكر ۶۰۰۰ اسرا ایله برابر ایرانه سوق، وبعده اورادە قتل اولنمشدر.

پستالوچی (Pestalozzi) اسویچره نك انسانیت پرور علماسندن اولوب، علوم وفنونده وعلی الخصوص السنهٔ مختلفه ایله زراعت وسائره ده یدطولی قزاندقدن صكره، (آرغوویا) ده كی چفتلكنده كندی مصرفیله داخلی بر مكتب آچوب، فقرا چوجقلریله آتلمش یتیم وبیكس چوجقلری طوپلایه رق، مجاناً وبالذات تعلیم وتربیه ایتمكله مشغول اولمغه باشلامشیدی. تربیهٔ اطفالده كندینه مخصوص بر اصولی اولوب، السنهٔ مختلفه ایله علوم ریاضیه وطبیعیه یی وزراعتله بعض صنایعی بردن اوكرتیر، وهر بر علم وفنك اك اول مقصدینی چوجقلره آكلاتمغه چالیشیردی. اسویچره حكومتی بو مكتبك خدمت وفائده سنی تقدیر ایدوب، مصارف واداره سنی درعهده ایتمشیدیسه ده، زوالی مؤسسی بواثرینك سوء اداره دن زوال بولدیغنی كورمشدر. صاحب ترجمه ۱۷۴۶ ده زوریخده طوغوب، ۱۸۲۸ ده وفات ایتمش؛ وتربیهٔ اطفال ایله بعض تحقیقات فنیه حقنده بر چوق تألیفات براقمشدر.

پسچنیوس نیجر (Pescennius Niger) روما سردارلرندن اولوب، سوریه والیسی ایكن، میلادك ۱۹۳ تاریخنده، (پرتیناقس) نك وفاتی اوزرینه، كندی عسكری طرفندن ایمپراطورلغی اعلان اولنمش ایسه ده، ایلیریاده بولنان (سپتیم سور) دخی ایمپراطورلق دعواسنده بولندیغندن، بر مدت بونكله اویوشمغه چالیشدقدن صكره، موافقت ممكن اولهمیوب، نهایت محاربه یه طوتیشمش؛ وصاحب ترجمه ابتدا بعض غالبیتلره نائل اولمش ایسه ده، ازنیقده وآیاشده مغلوب اولوب، ابتدا آنطیوخسه وبعده ایرانه انجا ایتمكه كیدركن، ۱۹۵ ده كندی آدملرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پسقوپی (Episcopi) قبریس جزیره سنك جنوب غربی ساحلنده وبر كوچك چایك منصبنده واقع كوچك بر قصبه در.

پسقوف (Pscov) روسیه ده همنامی اولان ایالتك مركزی بر شهر اولوب، (پسقووه) ایله (ولیقایه) نهرلرینك محل تلاقیسنده واقع و ۱۸۰۰۰ اهالیی جامعدر. اولری اخشابدر. — پسقوف ایالتی شمالاً پترسبورغ و(نووغورود)، شرقاً (توار) و(اسمولنسك)، جنوباً (ویتبسك)، غرباً دخی (ریغا) ایالتلریله محاط اولوب، طولی ۳۴۰ وعرضی ۲۲۵ كیلومتره اولدیغی حالده، ۷۷۵۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی پك منبت دكل ایسه ده، ایی ایشلنمك سایه سنده خیلی محصولات ویریور.

پسلوس (Psellus) قسطنطینیه روم علماسندن اولوب، اون برنجی قرن میلادی اوائلنده طوغمش، و ۱۰۷۹ ده وفات ایتمشدر. بیزانتیون ایمپراطورلرندن بعضلرینك توجهنه مظهر اولوب. مناصب عالیه یه نائل اولمش، وبعضلرینك اولادینی تربیه ایتمش ایسه ده، بعده حبس اولنمرق، محبسده جان ویرمشدر. آرسطونك آثارینه بعض شرحلری ودیكر برقاچ اثری واردر.

پسیخه (Psyché) اساطیر یونانیه ده، روحدن كنایه اولمق اوزره، غایت حسنی برقیز ایدی، كه كوپا عشق الهی (كوپیدون)

کندیسنه علاقه ایتمشیدی. سباع طرفندن پیرتلق اوزره، برطاغ باشنده براغلش اولدیغی حالده، باد صبادن کنایه برپری طرفندن قورتاریلوب، نهایت مزن برسرایه اقامه ایدلمش؛ وعشق الهی هرکیجه یانه کیدوب، آنجق قراکلقده صحبت ایدهرك، کندیسنی کورمدمسنی تکلیف ایلمش ایمش. بسیخه مراقنه غلبایدهمیوب، عاشق اویومقده اولدیغی حالده، برقندیل یاقوب. بلقفه ایکن، عشق الهی جناغنه دوشن برطامله زیتون یاغندن اویاوب، بر دها عودت ایتمك اوزره، قاچمش؛ وبسیخه اولکوالدهسی اولان حسن الهدسی زهریه تسلیم ولنهرق، اوغلنی باشدن چیقاردیغیچون، انواع اشکنجهلره قونمش ایسهده، نهایت کوپهدون حالنه آجیدرق، کندیسنی ملاقاتنه نائل ایتمش، وحیات جاودانی بخش ایدوب، تزوج ایتمش.

پسیرا (Psyra) کریدك قسم شرقیسنك ساحل شمالیسنده واقع (میرابله) کورفزی داخلنده وساحل قریبنده واقع برکوچك اطهدر.

پسیلوریتس (Psiloritis) کرید جزیره‌سنك اك مرتفع طاغی اولوب، آطهنك وسطلرنده واقعدر. اك مرتفع ذروه‌سی ۲۵۰۰ متره ارتفاعندهدر. اسم قدیمی (ایدا) اولوب، اسکی یونانیلر ابوالآلهه زعم ایتدکلری مشتریتك بوطاغده طوغمش اولدیغنه اعتقاد ایدرلردی.

پسینونته (Pessinonte) آناطولینك اسکی (غالاتیا) خطهسنده وسقاریه نهری کنارنده اولهرق (غوردیوم) شهر قدیمنك غرب جهتنده اسکی بر شهر اولوب، (کوبله) نام الههیه مخصوص بیوك ومصنع بر معبدیله و(آتیس)ك تربهسیله مشهور ایدی.

پشته (Pesth یاخود Pest) مجارستانك مرکزی اولان بیوك بر شهر اولوب، طونه نهرینك ساحل یسارنده و(بوده) نك قارشیسنده اولهرق ویاندنك ۲۱۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده‌در. مجارستانك اك بیوك، اك کوزل واك تجارتکاه شهری اولوب، الیوم بر محلهسی حکمنده اولان (بوده) ایله برابر ۲۶۰۵۵۰ اهالیسی واردر. (بوده) ایله بعدالتوحید اکثریا بوده پشته (Buda-Pest) تسمیه اولنور. عدلیه دائرهسیله مجلس مبعوثان پشتهده اولوب، سائر دوائر حکومت (بوده) ده‌در. پشتهنك دارالفنونی، بر قاچ مکاتب عالیهسی، حربیه‌مکتبی، کتبخانهسی، موزهسی، تاریخ طبیعی نمونه خانهسی، نباتات باغچهسی، تشریحه مخصوص اسکی تیاترولر شکلنده بیوك بر دائرهسی، متعدد تیاترولری، کوزل تفرجکاهلری، بیوك ومصنع ابنیهٔ رسمیه وخصوصیهسی، (روچیلد) اسمیله بر کوزل کوپریسی، ایپك، چوخه، یاموق منسوجات، کومش آوانی، غانت، مسکرات، آلات موسیقیه وسائره فابریقهلری، بك ایشلك تجارتی وسنده درت بازاری واردر. پشتهبوده ایله برابر خیلی وقت دولت علیهٔ عثمانیهنك تحت اداره‌سنده بولنمش؛ وآوسترپا طرفندن استردادی زمانده احراق اولنوب، بعده ایکی دفعه دخی طوندنك فیضانندن صوآلتنده قالمشدر. ۱۸٤۷ ده آوسترپایه قارشی، پشتهده اختلال ظهور ایدوب، برسنه صکره یه آوسترپانك الینه یکمشدر. — پشته قومیتاسی یعنی ایالتی تجارستانك وسطلرنده واقع اولوب، شمالاً (هونت) و(نوغراد)، شرقاً (هوس)، (یازیجی سولنوق) و(قسوغراد). جنوباً (باقس بو دروج)، غرباً دخی (تولنه)، (فیر) و(غران) یاخود (ایسترغون) ایالتلریله محدود اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیهسی ۱۱۵۹٤ مربع کیلومتره واهالیسی ٤۹۵۹۹۰ کشیدر. اهالیسنك یوزده یتمشی مجار ویکرمیسی آلمان اولوب، قصوری اسلاو ویهودیدر. طونه نهری بو ایالتك ابتدا اورتهسندن کچوب، بعده حدود غربیهسنی تشکیل ایدر. اکثر اراضیسی دوز وقوملق اولوب، بر جوق کوچك کوللری وبطلاقلغلری دخی‌واردر. باشلیجه محصولاتی بغدای، داری شراب وسائره‌دن عبارت‌اولوب، کلیتلی آت، طوموز وطیور بیتیه دخی یتیشدیریلور. هواسی صاغلام ایسهده، یازین پك صیجاق‌اولوب، قیشین دخی صوغوغی پك مؤثردر.

پشمان ادرنه ولایتنك دره آغاج سنجاغنه تابع صوفیلو قضاسنده وقضانك جنوب غربی جهتنده کوچك بر ناحیه اولوب، ٦ قریه‌دن مرکبدر.

پشنك تورانك اسکی حکمدارلرندن اولوب، مشهور افراسیابك پدریدر.

پشیا (Pescia) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده وفلورانسه‌نك ٤٥ كيلومتره جنوب غربيسنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی وایپك ومقرنه فابریقه‌لری واردر.

پطرونه خلیل سلطان احمد خان ثالث دورنده‌كیجری ضابطاندن بر آرناود اولوب، حركات فسادكارانه‌سی اوزرینه، یكیچری آغاسی خلیل پهلوان ایله رفقاسی طرفندن بر قاچ شریكیله برابر قتل اولنمشدر.

پطریق سنت‌ـ (St. Patrick) خرستیانلرك اعزه‌سندن اولوب، ایرلانده‌ده پك بیوك اعتباره‌در. میلادك ۳۷۲ تاریخلرنده آرموریقده طوغوب، بك كنج ایكن، ایرلانده حكمداری (اونیل) طرفندن اسیر طوتیلوب، بعده فرارله غالیا (یعنی فرانسه)یه عودت ایتمش؛ و٤٧٢ تاریخلرنده ایرلانده‌یه دونه‌رك، خرستیانلغی نشر ایتمكه چالیشمش. و(آرماغ) كلیاسنك ایلك پسقوپوسی اولمش ایدی. ترجمهٔ حالی بر طاقم خارق‌العاده روایاته مروجدر. كندیسی دخی ترجمهٔ حالی ودیكر بعض آثاریازمشدر. مارتك ۱۷ سنده پورطیسی اجرا اولنور.

پغاسه (Pégase) اساطیر یونانیه‌یه كوره موهوم تخیل، آت اولوب، قوپا بر طاقم قهرمانلر كابینه‌رك. بعض خارق عاده ایشلر كورمشدر؛ و(هلیقون) طاغنده بو حیوان موهوم آیاغنی یره اورمغله، بر صو چیقمش، كه بو صودن ایچنلر طبیعت شعریه‌یه مالك اولورلرمش.

پغو (Pégou) هندچینده بیرمانیا قطعه‌سنك انكلیزلرك النده بولنان قسم جنوبیسنده بر شهر اولوب. (ایراوادی) ایرماغنه تابع همنامی بر نهرك اوزرنده واقعدر. مقدما بیرمانیانك پایتختی اولوب. الیوم همنامی اولان بر ایالتك مركزیدر. ۱۷°٤٠′ عرض شمالی ایله ۹۳° ٥۳′ طول شرقیده واقع اولوب، شمدیكی حالده تقریباً ۸۰۰۰ اهالیسی و۱۰۰ متره ارتفاعنده قبه‌سی اولان مشهور بر بتخانه‌سی واردر. بو شهر ۱۷۵۷ تاریخنده (آلومبرا) طرفندن خاك ایله یكسان ایدیلوب، بعده یكیدن تأسیس وتحكیم، و ۱۸۲٤ ایله ۱۸۵۲ تاریخلرنده انكلیزلر طرفندن ضبط اونمشدر. — بغو رقیه مستقل بر دولتك پایتختی اولوب، بو دولت شمالاً (آراقان)و(آوه). شرقاً (مارتابان) خطه‌لریله، غرب وجنوب جهتلرندن دخی بنكاله كورفزیله محاط اولهرق، بر بیوك دالیه تشكیل ایدن (ایراوادی) ایرماغنك قوللاریله سقی اولنوردی. بویی ۳۸۰ واكی ۳۰۰ كیلومتره ایدی. بر مدت بیرمانیایی دخی تحت حكمنه آلدقدن صكره، مرقوم (آلومبرا) ۱۷۵۷ ده بغو دولتنی دخی ضبط، وبیرمانیایه الحاق ایتمشدر. ۱۸۵۲ ده انكلتره مستملكاتنه الحاق اونمشدر. شمدیكی حالده بغو ایالتنك ۱۲۹ ۱٤٥۰ اهالیسی، پرنج محصولاتی، صندال آغاجی، آلتون معدنی وزمرد وسائر ذی قیمت طاشلری واردر.

پفیفر (Pfeiffer) دنیانك هرطرفنه ایتدیكی سیاحتلرله شهرت بولمش عالمه بر قادین اولوب، ۱۷۵۹ ده ویانه‌ده طوغمش، و۱۷۵۸ ده وفات ایتمشدر. طول‌قالوب، چوجقلرینی پرلشدیرد. كسن صكره، ٤۷ یاشنده اولدیغی حالده، سیاحته اولان آرزوسنی اجرایه باشلایوب، یالكز اولهرق، رام ایلی وآناطولی ایله فلسطین ومصره، بعده اسوج ونروج ایله ایسلانده‌یه سیاحت ایتدكدن صكره، ۱۷٤٦ و ۱۸۵۱ ده بیلك مملكتلرك ایچنده كره ارضك اطرافنده ایكی سیاحت اجرا ایتمش؛ و۱۸۵٦ ده یكیدن سیاحته چیقوب، مداغسقارآطه‌سنده وفاتنی موجب اولان برحمیه‌یه مبتلا اولمشدر. سیاحتنامه لرینی آلمانجه نشر ایدوب، سائر لسانلره دخی ترجمه اولنمشدر.

پگنیتز (Pegnitz) باویره‌ده بر نهردر، كه یوقاری (مان) ایالتنده نبعانله، همنامی اولان بر كوچك قصبه‌دن وبعده نورمبرغدن كچه‌رك، ابتدا جنوبه وبعده غربه طوغری جریانله، ۱۰۰ كیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدكدن صكره، (رگنیتز) نهریله دوكیلور.

پكیانغ هو (Pe-Kiang-Ho) چینده بر نهردر، كه (نان‌ـیونغ‌ـقو) نك ۲٦ كیلومتره شمال غربیسنده نبعانله، جنوبه طوغری جریان ایده‌رك، (فانتون) شهری ایچندن كچدكدن صكره، بوشهرك آلت طرفنده (سی‌كیانغ) ایرماغنه دوكیلور. ٤٥۰ كیلومتره طولنده‌در.

پكين { یاخود پكینغ (Pekin, Pé-King) چین دولتنك پایتختی اولان بیوك بر شهر اولوب، (پی هو) ایله (یونغ ـ تینغ ـ هو) نهرلری آره‌سنده دوز بر اووه‌نك كنارنده مشهور سدك ۵۵ كیلومتره جنوبنده و(پچیلی)كورفزینك ۱۳۰ كیلومتره شمال غربیسنده اولهرق، ۳۹° ۵۴′ عرض شمالی ایله ۱۱۴° ۶′ طول شرقیده واقعدر. شهرك شمالدن جنوبه اولان طولی ۸½ وعرض وسطیسی ۷ كیلومتره اولوب، اطرافنی احاطه ایدن سوری ۳۳ كیلومتره طولنده ایسه‌ده، اهالیسی وسعتنه كوره اولیوب، اكثر طرفلری بوش وباغچه ومزارلق وویرانه‌لری حاوی اولدیغندن، وقتیله بر قاچ ملیون تخمین ایدلمش اولان سكنه‌سنك بر بچق ملیون مقدارینه بالغ اولوب اولدیغی دخی مشكوكدر. شهر باشلیجه تاتارلر شهری وچینلیلر شهری اسملریله ایكی قسمدن ودیكر ۱۲ محله‌دن مركبدر. تاتارلر شهری ایچ قلعه‌ده واقع اولوب، چینلیلر شهری بونك خارجنده‌در. اهالیسی حكمدارك منسوب بولندیغی (مانچو) تاتارلریله چینلیلردن مركب اولوب، ایچلرنده ۱۰۰ ۰۰۰ قدر مسلمان وبر مقدار خرستیان دخی بولنور. ارباب حرف وصنعتك اكثری مسلمانلردن اولوب، خرستیانلری ساعتجیلقله مشغولدرلر. اطرافنده‌كی سورلر پك یوكسك وواسع اولوب، كنیش ایكی سوقاغی دخی وار ایسه‌ده، دیكر سوقاقلری طار اولوب، كیجه‌لری پارمقلی قپولرله قپانیر. سوقاقلری قالدیرمسز واولری غیر منتظمدر. چاتیلرنده‌كی كرمیتلر رنكارنك اولوب، اهالینك هر صنفی ایچون بر رنك تخصیص اولنمشدر. شهرك ۱۶ قپوسی وسورزنك اوزرنده بر چوق برج وقلهلری واردر. سورك اطرافنده ۱۸ متره كیشلكنده برخندق دخی اولوب، قیشین صو ایله طولارسه‌ده، یازین پك آز صوقالوب، تعفن ایدر. اك ایی ابنیه‌سی وحكمدارك سرایلریله دوائر حكومت تاتارلر شهرنده‌اولوب، وقتیله چینلیلره‌اورادە وتاتارلره‌دخی اونك خارجنده اقامت ممنوع ایدیسه‌ده، بعده بو ممنوعیت رفع اولنه‌رق، چینلیلر ایچ شهره دخی دخول ایتمش، وتجارتی اللرینه آلمشلردر. تاتارلر شهرنده ایچه ایچه برقاچ سور بولنوب، اكایچریده كنده حكمدارك سرایی، وبرطاقم صنعی كوللر وتپه‌لرله‌اور. مانلر وباغچه‌لر ومتعدد كوشكلر بولنیور. بوراسی حقیقةً غایت مزین ومفرحدر. مذكور كوللرك بری اوزرنده اون كرلی مرمردن بركوزل كوپری واردر. سرایك اطرافنده برقاچ بیوك معبد بولندیغی كبی، شهرك سائر طرفلرنده دخی بر چوق سرایلر، مزین قوناقلر، جسیم بتخانه‌لر وبعض طاق ظفرلر واردر. علمك امتحانه مخصوص بیوك بر بنا بولندیغی كبی، آوروپا لسانلریله فنون جدیده‌نك تدریسنه مخصوص بر مكتب، جسیم بركتبخانه، وقتیله جزویت میسیونرلرینه یاپدیرلمش بر رصدخانه وبرمطبعه دخی واردر. اهالیٔ اسلامیه‌یه مخصوص برقاچ جامع شریف دخی موجوددر. چینلیلرك حسابنه كوره پكین میلاددن ۱۲۰۰ ویا ۱۱۰۰ سنه اول تأسیس اولنوب، ۱۱۲۵ تاریخ میلادیسنده چنكیز خان طرفندن ضبط، وبونك تورونی قبلاقاآن طرفندن خیلی توسیع وتزیین اولنمش ایدی. ۱۶۴۴ ده مانچو قومنك ضبطنه كچوب، الیوم حكومت سورن حكمدار بو قومه منسوبدر. ۱۶۶۲ ده زلزله‌دن خیلی خراب اولوب، ۳۰۰ ۰۰۰ كشی تلف اولدیغی كبی، ۷۰ سنه صكره دخی زلزله‌نك تكرریله ۱۰ ۰۰۰ كشی تلف اولمشیدی. ۱۸۶۰ ده فرانسز وانكلیز عسكری متفقاً شهری ضبط ایده‌رك، چین ایمپراطورینه ایستدكلری معاهده‌یی امضا ایتدیرمشلردر. بو شهری اك اول كورن آوروپالی (مارقو-پولو) در.

پكین { (Pekin) ممالك مجتمعه‌نك (ایلینویس) جمهوریتنده و(ایلینویس) نهری اوزرنده اولهرق، (اسپرینغفیلد) ك ۸۳ كیلومتره شمالنده قضا مركزی بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پكین { آرناؤدلقده مناستر ولایتنك ایلبصان سنجاغنده قضا مركزی بركوچك قصبه اولوب، اشقومبی نهرینك صاغ طرفنده طاغ اتكنده ومنبت براووه‌نك كنارنده اولهرق، آدریاتیق ساحلنك ۲۶ كیلومتره‌شرقنده وایلبصانك ۳۰ كیلومتره‌غربنده واقعدر. خانه‌لری اشجارله مستور تپه‌لرك اوزرینه طاغنیق اولوب، آنجق ۱۸۰۰ قدر اهالیسی، وسطنده كوچك بر چارشیسی، ۲ جامع شریفی، بر تكیه‌سی، بر مدرسه‌سی وبر ساعت قله‌سی واردر. اطرافنده پرنج زرع اولندیغندن، هواسی آغرdر. — پكین قضاسی شرقاً نفس ایلبصان قضاسیله، شمالاً

وغرباً اشقودره ولایتنك دراج سنجاغیله، جنوباً دخی یانیه ولایتنك برات سنجاغیله محاط اولوب، ۹۱ قریه دن مرکبدر. قسم شمالیسی (غرابه) طاغنك اتکلرندن عبارت اولوب، اشقومبیه قریب اولان یرلری اووه وغایت مئبتدر. باشلیجه محصولاتی پرنج ومصر ایله سائر حبوباتدن وزیتوندن عبارتدر. اهالیٔ قضا تحریر رسمیه کوره ۱۵۰۰۰ کشی رادهلرنده اولوب، جملهسی مسلمدر. درون قضاده ۲۷ جامع شریف، ۱ مدرسه، ۷ مکتب، ۳ تکیه موجوددر.

پلا (Pella) ماکدونیانك اسکی بر شهری اولوب، (اماتیا) خطهسنده، واردار یکیجهسی قربنده واسع قدیمی (اودیاس) اولان قره آصمق نهری اوزرنده واقع ایدی. اسکندرك پدری فلیپ پایتختنی (ادسه) یعنی (وودینه) دن بو شهره نقل ایتمشدی. بعض خرابهلری مشهوددر. — ماکدونیالیلرفلسطینده دخی بر قصبهیی بو اسمله تسمیه ایتمشلردی، که الیوم (البوجه) اسمیله بر قریه حالندهدر.

پلاتسبورغ (Plattsburg) ممالك مجتمعهنك (نیویورق) جمهوریتنده، (شامپلن) کولی ساحلنده و (آلبانی)نك ۲۲۰ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پلاتون (Platon) افلاطونك اسم اصلیٔ یونانیسیدر. [«افلاطون» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پلاته [«لاپلانه» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پلاتیا (Platée) یونانك اسکی (بیوتیا) خطهسنده و (تیبه)نك جنوب غربیسنده بر شهر ایدی. یونانیلرك میلاددن ۴۷۹ سنهاول ایرانیلره ایتدکلری مقاومت مردانه ایله شهرت بولوب، هرسنه بو غالبیتك نامنه بو شهرده آیینلر وجنبشلر اجرا اولوردی. پلوپونس محاربهسنده پلاتیالیلر آتنهلیلرله برلشدکلرندن، اسپارتهلیلر قبل المیلاد ۴۲۷ تاریخنده بوشهری ضبط وتخریب ایتمشلردی. قبل المیلاد ۳۷۳ تاریخنده دخی تیبهلیلر طرفندن کاملاً تخریب اولنمش ایسهده، اسکندر تیبهیی بعدالتخریب (پلاتیا) یی ترمیم ایتمشدی.

پلاج (Pélage) خرستیانلقده مذهب صاحبلرندن اولوب، دردنجی قرن میلادی اواسطنده انکلتره ده طوغمش؛ واردات جزئیه ایله قدر حقنده بر فکر مخصوصه بولنمغله، آریجه بر مذهب ایجاد ایتمشیدی. مذهبی منع اولنمش ایسهده، آلتنجی قرن میلادیه دکین مذهبنه تابع آدملر بولنمشدر.

پلاج (Pélage) بو اسمله روماده ایکی پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۴۵۵ تاریخ میلادیسندن ۵۵۹ تاریخنهدك پاپالق ایتمش؛ وروماده سنت فلیب ایله سنت ژاق کلیسالرینك تأسیسنه باشلامشدر.

— ایکنجیسی ۵۷۸دن ۵۹۰ تاریخنهدك پاپالق ایتمش؛ وایستریاده ظهور ایتمش اولان مذهبك منعیله اوغراشمشدر.

پلاج (Pélage) اسپانیانك جهت شمالیهسنده کی (آستوریا) یعنی (اشتریه) حکمدارلرینك برنجیسی اولوب، ابتدا اهل اسلام النده مغلوب اولان اسپانیا حکمداری (رودریغ)ك یاوری ایدی. بعده قنتاریه طاغلرینه التجاایتمش اولان خرستیانلرك باشنه کچوب، بر قاچ سنه مجهول بر حالده قالدقدن صکره، ۷۱۸ تاریخ میلادیسنده خروجله، اهل اسلامه قارشی پیرنه اتکلرنده بر قاچ غالبیته نائل اولمش؛ وبونك اوزرینه حکمدار عنوانیله آلوب، (اوویدو) شهرینی دخی تأسیس ایلمش ایدی.

پلاجیه (Ste. Pélagie) بو اسمله سنته — خرستیانلرك ایکی عزیزهلری اولوب، برنجیسی بشنجی قرن میلادیده آنطاکیهده تیاترو اونجیلرندن برقیز ایکن، خرستیانلغی قبول ایله، قدس طاغلرینه چکیلوب، ریاضتله یاشامغه باشلامشدی. خزیرانك ۸نده یورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی ینه آنطاکیهلی اولوب، ۳۱۱ تاریخ میلادیسنده، ناموسنی تخلیص ایچون، کندینی بر بوکسك قیادن آتوب، وفات ایتمشدر. خزیرانك ۹ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پلاچقاویچه (Platchkavitza) قوصوه ولایتنك قسم شرقیسنده یوك بر طاغ اولوب، اشتبك اوستندن بدأ ایله، واردار

وقره صوبجرالری آره‌سنده شرقه و بعده شرق جنوبی یه طوغری اوزانه‌رق، سلانیك ولایتنك قسم شمالیسنده کی (مالش) طاغیله کسب ارتباط ایدر. شمال غربی مالله‌سندن آقان صولر (واردار) ه دوکیلور؛ وجنوبی مالله‌سندن قره صویه تابع (استروجه) نهری آقار. جنوب غربی اتکلرنده بر قاچ اورمان واردر.

پلاچیدیا { (Placidie) روما امپراطورلرندن بر نجیسی تئودوسیوسك قیزی اولوب، ۳۸۸ تاریخ میلادیسنده قسطنطینیه‌ده طوغمش، و ۴۵۰ ده وفات ایتمشدر. ۴۱۰ تاریخنده روما محاصره‌سنده غوتلرك رئیسی (آلاریق) ك ید اسارتنه دوشوب، بونك قاینی (آتاؤلف) ه تزویج اولنمش؛ وبونك وفاتندن صکره، برادری (هونوریوس) طرفندن فدیهٔ نجاتله استرداد اولنه‌رق، سردارلرندن (قونستانس) ه وارمشیدی. حریصهٔ جاه برقادین اولوب، (آوغوسته) یعنی امپراطوریچه عنوانی آلمش؛ وبرادری هونوریوس ایله اوغلی (والنتینیان) زمانلرنده بیوك برنفوذ واقتدار قزانمشیدی.

پلاسج { (Pelasges) اهم آریانیه‌نك اك اسکیلرندن بر امت اولوب، تاریخك ضبط ایده‌مدیکی پك اسکی بر زمانده آسیای وسطیدن آوروپایه هجرتله، طونه وادیسنه واصل اولنجه، برطاقمی بالقان شبه‌جزیره‌سنه بالدخول، تراکی، ماکدونیا، ایلیریا ویونان خطه‌لرینه طاغیلمش و(هلسپونت) بوغازینی چکدرك، آسیای صغیرك میسیا، فریجیا، لیدیا وسائر جهتلرینه قدر حلول ایتمش ایدیلر؛ بر طاقمی دخی طونه جوارسنجه یوقاریه چیقوب، ایتالیایه صوقلمشلردی. بونلر کروه کروه وقافله قافله بلخ وهرات جهتلرندن بویله کلوب، یرلشدکدن، وبر خیلی وقت پالکز یاشادقدن صکره، ینه اقوام آریانیه‌دن هلنلر یعنی یونانیلر کلوب، یونانك سواحلنی ضبط ایله، پلاسجلری طاغلره طوغری قاچیرمغله، یونانك پالکز (آرقادیا) طاغلری وتسالیانك پالکز (پلاسجیوتیده) خطه‌سی پلاسجلرله مسکون قالمش ایسه‌ده، بالقان شبه جزیره‌سنك سائر طرفلریله آسیای صغیرك غرب شمالی قسمی ینه پلاسجلرله مسکون ایدی. ایتالیایه دخی بعده دیکر بعض اقوام آریانیه هجرت ایتمش ایسه‌ده، پلاسجلر دخی محو اولیوب، برطاقمی یونانلرله اختلاط ایتمش، وبر طاقمی طاغره وبعض آطه‌لره چکلمشیدی. پلاسجلر مدنیتدن محروم ایدیلرسه‌ده، زراعت، اخراج معادن ومعمارلق فنلرنده اولدقجه ملکه‌لری وار ایدی. آثار معماریه‌لری یونتلماش جسیم طاشلردن معمول اولوب، بو قبیلدن اولان ابنیه‌لرینك بعض آثاری الیوم موجوددر. مذهبلری احوال وقوای طبیعیه‌یی تجسم ایتدیروب، یونلره واجرام سماویه ایله جن وپری کبی شیلره عبادت ایتمکدن عبارت ایدی. اسکی یونان وروما اساطیری یونلرك اعتقاداتندن مأخوذ اولوب، اکثر آلههٔ کاذبهٔ یونانیه‌نك اسملری پلاسج لسانیله اولدیغی (هرودوت) کبی یونان قدیم مورخلرینك شهادتیله مثبتدر. یونانك اکمدنی زمانلرنده دخی (اپیر) ده یعنی یانیه جهتنده یولنمش اولان (دودون) معبد مشهوری پلاسجلره مخصوص اولوب، معبده خدمت‌ایدن راهبلر وجوارلرینك اهالیسی دخی پلاسج لسانیله متکلم، واقطار یونانیه دن کیدن زوار ترجمانله قونیشمغه مجبور ایدیلر. پلاسج امتنه منسوب اقوامدن الیوم خالص حالنده موجود اولانی پالکز (آرناؤد) قومی اولوب، اسکی ایلیریانلرك احفادیدر؛ چونکه پلاسج لسانندہ اولدیغی معلوم اولان اساطیر یونانیه اصطلاحاتندن اکثریتك آرناؤد لسانندہ الیوم مستعمل کلماته پك مشابه اولدیغی کوریلیور. بعض متأخرین محققینك ظننه کوره، پلاسج اسمی اسماء خاصه‌دن اولیوب، پلاسج دیدیکمز اقوام قدیمه‌نك لسانندہ «اختیار» و«اسکی» معناسنی افاده ایتدیکندن، یونان قدیم مورخلری ابتدا بو کلمه‌یی «اسکیلر» و«اختیارلر» معناسیله استعمال ایدوب، یونانیلردن اول یونانده ساکن بولنمش اولان قوم مذکوری مراد ایتمشلردر. حقیقةً الیوم مستعمل اولان آرناؤدلسانندہ اختیاره (پلاق) دنیلدیکندن، (پلاسج) اسمینك بوندن مأخوذ ویا غلط اولمسی ممکندر.

پلاسنچیا { (Plasencia) اسپانیانك استرماده‌سنده وقارچرسك ۵۶ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی واسکی رومالیلر زمانندن قالمه خراب بر صو یولیله دیکر بعض آثاری واردر. فتوحات اسلامیه زمانندہ خراب اولوب، ۱۱۸۹ ده یدنجی آلفونس طرفندن ترمیم اولنمش، وبعض امتیازات ویرلمشیدی.

پلاسه (Plasse) آرناؤدلقده مناستر ولایتنك کوریجه سنجاق وقضاسنده وکوریجه‌نك ۱۲ کیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق (دوول) نهری ساحل یسارینك قربنده بیوك بر قریه اولوب، دولت علیه‌یه برچوق وزرا یتیشدیرمش بر اسکی دره بکی خاندانلرندن وطنیدر. (پلاسلی اسماعیل پاشا) بو خاندان افرادندندر. خاندان مذکورك سرایی غایت واسع ومکمل اولوب، الیوم خرابه‌لری موجوددر. (پلاسه) آرناؤد لسانده «سرای» دیمکدر. کریدلی مصطفی پاشانك منسوب بولندیغی (پویان) خاندانك دخی بو خاندانله قرابت ومناسبتی وار ایدی.

پلاسی (Plassey) هندستانده کلکته ایله لتنده ومرشد آبادك ۴۸ کیلومتره جنوبنده برقصبه‌اولوب، بنکاله نوابی ۱۷۵۷ تاریخ میلادیسنده بوقصبه‌ده انکلیز عسکرندن مغلوب اولمشدر.

پلاش ملوك ساسانیانك اون سکزنجیسی اولوب، (فیروز) ك اوغلی ومشهور نوشیروانك عمجه‌سیدر. میلادك ۴۸۴ تاریخنده، پدرینك وفاتی اوزرینه، ایران تختنه جلوس ایدوب، بش سنه وایکی آی حکومت سورمش؛ ووفاتنده نوشیروانك پدری قباد خلفی اولمشدر. روما مورخلری بوکا والنس (Valens) نامنی ویرپورلر. — اشکانیان سلاله‌سندن دخی بو اسمله اوچ حکمدار کلوب، سلاله مذکوره‌نك یدنجی، اون برنجی واون آلتنجی حکمدارلریدر. برنجیسی برنجی بهرامك اوغلی اولوب، ۱۶ سنه حکومت سورمشدر. — ایکنجیسی (فیروز) ك اوغلی اولوب، ۱۲ سنه حکمران اولمش، و (لار) شهرینی بنا ایتمشدر. — اوچنجیسی (اشك) ك اوغلی اولوب، بوده ۱۲ سنه حکم سورمشدر.

پلاشان ملوك اشکانیانك اون اوچنجیسی اولوب، ایکنجی پلاشك اوغلیدر. پدرینك وفاتنده تخت ایرانه جلوس ایدوب، ۱۲ سنه حکومت سوردیکی مرویدر.

پلاغونیا (Pelagonie) ماکدونیانك غرب شمالی اقسامندن برکوچك خطه‌نك اسم قدیمی اولوب، بوخطه مناستر شهرینك جوار لرندن عبارت ایدی. بو اسمك (پلاسج) کلمه‌سندن مشتق اولدیغی، وبو خطه‌نك پلاسجلرله مسکون اولمق حسبیله بو اسمله تسمیه اولندیغی ظن اولنمش ایسه‌ده، ماکدونیانك هرطرفی پلاسجلرله مسکون بولنمش اولدیغندن، یالکز اوخطه‌نك بو اسمله تسمیه‌سنه محل اولهماز. ظنمزه قالیرسه، مشاهیر قدمای جغرافیوندن (استرابون) ایلیریا واپیرو ماکدونیا اهالیسنك (پلاغونیا) تسمیه اولنان بر طاقم اختیار مجلسلری معرفتیله اداره اولندیغنی بیان ایتدیکندن، وخطهٔ مذکوره‌نك فلیپ واسکندرك فتوحاتندن صکره دخی اویله براختیار مجلسی معرفتیله اداره اولنمق امتیازینی محافظه ایتمش اولمسی محتمل اولدیغندن، وجه تسمیه بو اولهبیلیر. بو اصول ایسه الیوم آرناؤدلقده جاری اولوب، حالا بو کون آرناؤدلر بواختیار مجلسلرینه (پلاقونیا) اسمنی ویریورلر، که «اختیار مجلسی» تعبیریله ترجمه اولنه‌بیلیر.

پلاموط آیدین ولایتنده صاروخان سنجاغنده مغنیسا قضاسنه تابع ومغنیسانك شمالنده واقع بر ناحیه اولوب، ۲۹ قریه‌دن مرکبدر. طاغلق واورمانلق بریر اولوب، پلاموط محصولنك کثرتی مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پلانتاجنت (Plantagenets) انکلتره‌ده حکومت سورمش بر خاندان اولوب، (آنژو سلاله‌سی) نامیله دخی معروفدر. آنژو قونتی پلانتاجنت لقبیله ملقب بشنجی (ژوفروی) بشنجی هنریدن طول قالان انکلتره قرالی برنجی هنریسنك قیزی (ماتیلده) یی تزوج ایتمکله، بواز-دواجدن تولد ایدن چوجق ۱۱۵۴ده ایکنجی هنری نامیله تختنه جلوس ایتمش، وسلاله‌سی ۳۳۱ سنه انکلتره‌ده حکومت سورمشدر. [بوسلاله‌یی ترکیب ایدن حکمدارلرك اسملریله مدت حکومتلریجون «انکلتره» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلاوتوس (Plaute, Plautus) اسکی رومانك مضحکه‌نویس شعرا. سندن اولوب، برتیاترو قومپانیه‌سنك دخی رئیسی ایدی، وچوق دفعه یازدیغی اوپونلرك اجراسنده کندیسی دخی صحنه‌یه چیقاردی. بوصنعتله خیلی ثروت قزاندقدن صکره، مالملکینی غائب ایدوب، بردکرمنده دکرمن طاشنی چویرمکه مجبور اولدیغی قدر سفالته دوچار اولمش ایسه‌ده، بعده ینه تیاترویه عودت ایتمشیدی. ۱۲۰ قدر مضحکه یازوب. یکرمیسی موجوددر، واکثریسی مشهور (مولیر) طرفندن تقلید

اولنمشدر. قبل‌المیلاد ۲۲۷ تاریخنده طوغوب، ۱۸۳ ده وفات ایتمشدر.

پلاوه (Plava) آرناؤدلغك شمالنده وقره طاغ حدودی قربنده قوصوه ولایتنك ایپك سنجاغنه تابع غوسینه قضاسنده وغوسینه‌نك ۱۱ کیلومتره شرق شمالیسنده بر قصبه اولوب، لیم نهرینك مجراسی اوزرنده اولان همنامی بر کولك کنارنده وکوزل‌براوه‌ده واقعدر. ۳۵۰۰ اهالیسی، ۲ جامع شریفی و ۳۰ دکانی واردر. بو قصبه‌نك غوسینه ایله برابر قره طاغه ترکنه برلین قونغره‌سی طرفندن قرار ویرلمش ایسه‌ده، اهالینك مقاومتی اوزرینه، اولکوله مبادله‌سنه مجبوریت الویرمشدر. کولنك طولی ٤ وعرض اعظمی ۳½ کیلومتره اولوب، ایچنده بعض بالیقلر بولنور.

پلایسه (Pleisse) آلمانیاده بر نهردر، که صاقسه قرالغنده نبعانله، شماله طوغری آقه‌رق، ۱۱۰ کیلومترەلك جریاندن صکره (السترېلانق) نهرینه منصب اولور.

پلاین (Plauen) آلمانیاده صاقسه قرالغنده بر شهر اولوب، (درسد) ك ۱۲۰ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۳۰۰۰۰ اهالیسی، قلعه‌سی، مکتب اعدادیسی، ایپك وباموق منسوجات فابریقه‌لری واردر.

پلتون (Pléthon) روم علماسندن اولوب، ۱۳۵۵ ده قسطنطینیه‌ده طوغمش، و۱٤۵۲ ده وفات ایتمشدر. خیلی وقت فلورانسه‌ده بولنمش، وفلسفه وتاریخه دائر براقوب، آرسطویه قارشی افلاطونی التزام ایتمش؛ وبوندن طولایی طرېزونلی (یورکی) ایله بعض معارضه‌لرده بولنمشدر.

پلزانسه (Plaisance) وایتالیانجه پیاچنجه (Piacenza) ایتالیانك قسم شمالیسنده ملغا (پارمه) دوقه‌لغنده ایالت مرکزی برشهر اولوب، (پو) ایرماغنك ساحل یمینی قربنده وپارمه‌نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی، (آلبرونی) اسمیله بر یوك مکتبی، رسم وهیکلتراشلغه مخصوص مکتبی، کتبخانه‌سی، دمیرېولی، اسکی دوقه‌لره مخصوص بولنمش سرایی، استحکاماتی، کوزل بر جاده‌سی، ایپك ویوك منسوجاتی، شرابی وسائر مصنوعاتی واردر. پك اسکی بر شهر اولوب، بر چوق وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر. — پلزانسه ایالتی شمالاً (میلان) و(قرمونه)، غرباً (پاویه)، جنوب غربی جهتندن (جنوه)، جنوباً وشرقاً دخی (پارمه) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۳۵۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۲٦۷۲۰ کشیدر. ۲ قضایه منقسم اولوب، ٤۷ ناحیه‌یی جامعدر. قسم جنوبیسی طاغلق اولوب، ۱۷۳۵ متره ارتفاعی اولان (پنا) طاغنك اتکارندن وقسم شمالیسی کوزل ومنبت بر اووه‌دن عبارتدر. مذکور طاغك اتکارندن برقاچ نهر نبعانله، اووه‌سنی اروایده‌رك، (پو) ایرماغنه دوکیلورلر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله شراب، طوت، کستانه وسائر میوه‌لردن عبارتدر. مرعالری چوق وپنیری مشهوردر. کیرج ویاپی طاشیله طاش یاغی دخی بولنیور.

پلکرینی (Pellegrini) ایتالیانك مشهور رسام ومعمارلرندن اولوب، ۱۵۲۷ ده بولونیه‌ده طوغمش، و۱۵۹۲ ده وفات ایتمشدر. ایتالیا واسپانیاده بر چوق ابنیهٔ مشهوره تأسیس وتصویر ایتمشدر. — بو اسمله دیکر بر قاچ رسام ایله مشهور بر مغنی دخی کلمشدر.

پلنقه (Palanka) بو اسمله روم‌ایلنده وبلغارستان وصربستان ایله مجارستانده بر چوق کوچك قصبه‌لر وقریه‌لر واردر. اك مشهوری قوصوه ولایتنك اسکوب سنجاغنده واسکوبك ۷۵ کیلومتره شرق شمالیسنده اوله‌رق بلغارستان حدودی قربنده واقع (اکری پلنقه) در، که قضا مرکزی اولوب، ٤۰۰۰ اهالیسی، ۲ جامع شریفی، ایچندن چکن اکری دره و(دوراق) نهرلری اوزرنده متعدد کوپریلری، رشدیه مکتبی، ۱ حمامی، برچالار ساعتی، اسکی برقلعه خرابه‌سی، ۱۵۰ قدر دکانی واطرافنده کوزل باغ وباغچه‌لری واردر. — پلنقه قضاسی شرق وشرق‌شمالی جهتندن بلغارستان وشمالاً صربستان حدودیله، غرباً پره‌شوه وقومانوه، جنوباً دخی قره طوه وقوچانه قضالریله محدود اولوب، ٤٦ قریه‌دن مرکبدر. اراضیسنك قسم اعظمی طاشلق وقوملق اولوب، ذخایری آنجق احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایدیور. یمشلری وعلی‌الخصوص قره اریکی چوقدر. — [«لوم پلنقه» و«آق پلنقه» ماده‌لرینه دخی مراجعت بیوریله.]

پلنه (Pellène) یونانك آخائیا خطه‌سنده بر شهر قدیمی اولوب، آخائیا هیئت متفقه‌سنی تشکیل ایدن اون ایکی شهرك بری ایدی. (قورینته) کورفزنده واقع اولوب، بعض خرابه‌لری باقیدر.

پلو (یاخود پلاو (Pelew, Palao) بحر محیط کبیرده، (قارولینه) جزایرینك غرب جهتنده، ۵۳′ ۶° ایله ۹′ ۸° عرض شمالی آره‌سنده و ۲۰′ ۱۳۲° طول شرقیده بر طاقم جزایر مجتمعه اولوب، ۲۶ عددندن مرکبدرلر. جمله‌سی طاراواوزون اولوب، اهالیلری چوق وهندستان حویزی، پورتقال، لیمون، موس، شکر قامشی کبی محصولاری وکراسته‌لك آغاجلری بولندر. اهالیلری ساکن وچالیشقان واولدقجه ذکی وصنعتکار آدملر اولوب، ملایی لسانیله متکلمدرلر. بوآطه‌لر ۱۷۱۰ تاریخنده اسپانیوللر طرفندن کشف اولنمشلرسه‌ده، قرن اخیر میلادی‌اواخرنده اخوال داخلیه‌لری حقنده معلومات آلنه‌بیلمشدر. اسپانیانك مستعمراتندن معدوددرلر.

پلوپس (Pélops) آقاطولینك آیدین جهتنده واقع (لیدیا) خطهٔ قدیمه‌سنك حکمدارلرندن (تانتال)ك اوغلی اولوب، اساطیرله مخلوط اولان یونان قدیم تاریخنه کوره، پدری طرفندن ذبح ایدیلرك، کندیسنه مسافر اولمش اولان آلهه‌لرك اوکنه قونمش، وبراوموزی زراعت الهه‌سی (سرس) طرفندن یمش ایسه‌ده، مشتری یمك انسان اتندن اولدیغنی آکلایه‌رق، اعضاسنی جمع ایله، یکیدن حیات ویرمش، واکسیك اولان اوموزینی فیل دیشندن یاپمش. بعده پلوپس یونانه کچوب، موره شبه جزیره‌سنده حکم سورمکله، بو شبه جزیره بونك نامنه نسبتله (پلوپونس) یعنی «پلوپس جزیره‌سی» تسمیه اولنمشدی.

پلوپونس (یاخود پلوپونسوس (Pélopo-nèse, Peloponesus) موره شبه جزیره‌سنك اسم اصلیٔ یونانیسیدر. [«موره» و«یونان» ماده‌لرینه مراجعت.] — (پلوپونس محاربه‌سی) زمان قدیمده آتنه‌لیلرله اسپارته‌لیلرآره‌سنده وقوع بولان بر مشهور محاربه‌در، که سائر یونان حکومتی دخی طرف آلوب، بر محاربهٔ عمومیه رنکنی آلمش، وقبل‌المیلاد ۴۳۱ دن ۴۰۴ تاریخنه‌دك ۲۷ سنه سورمشدر. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلرك باشلیجه متفقلری: قورینته، اتولیا، فوکیده، لوقریده، بیوتیا اکثر موره اهالیسی؛ وآتنه‌لیلرك متفقلری دخی: آقارنانیا، ناوپاقته، پلاتیا، قورفه، تراکی‌وتسالیاده‌کی یونان مستعمراتی، اکثر جزایر بحر سفید وآناطولی سواحلی اهالیسی ایدی. قره‌ده اسپارته‌لیلر ودکیزده آتنه‌لیلر طرفی دها قوتلی ایدی. بو محاربه‌نك سببی قورنته‌لیلرله بونلرك مستعمراتندن اولان قورفه‌لیلر آره‌سنده (دراج) ده‌کی یونان مهاجرلرینه امداد ماده‌سندن طولایی ظهور ایتمش اولان منازعه‌در. قورینته‌لیلر اسپارته‌لیلرك متفقلری اولدقلری حالده، آتنه‌لیلر بونلره‌قارشی قورفه‌لیلره یاردیم ایتمشلردی. بو محاربه‌ده اسپارته‌لیلر قزانمشلرسه‌ده، عمومیت اوزره یونان ضعف وخرابینه دوچار اولوب، غائب ایتمشدر.

پلوپیداس (Pélopidas) یونان قدیمك (تیبه) شهری سردارلرندن اولوب، جسارتیله وکثرت ثروتیله مشهوردر. اسپارته‌لیلره قارشی وتسالیا وماکدونیاده دفعاتله محاربه ایتمش، وقبل‌المیلاد ۳۶۴ تاریخنده تسالیاده قتل اولنمشدر. اپامینوناسك محبی ایدی.

پلوتارق (یاخود پلوتارخوس (Plutarque, Πλούταρχος) یونان قدیمك مشاهیر مورخینندن اولوب، میلادك ۴۸ ویا ۵۰ تاریخنده بیوتیانك (خرونیا) قصبه‌سنده طوغمش؛ وآتنه‌ده فلسفه وادبیاتی بعدالتحصیل، مملکتی‌طرفندن بعض مأموریتلره تعیین اولنه‌رق، (دومیتیان) زمانده رومایه‌ورودله، (تراپان)ك توجهنی قزانمش، و(آدریان)ك تربیه‌سنه مأمور اولوب، بعده ایلیریا والیلکنه نصب اولنمش ایدی. وطنته عودتنده‌رؤسا صره‌سنه کچوب، کونشدن‌کنایه اولان آپولونك دینی‌راهبلکنه انتخاب اولنمشیدی. چوق معمر اولوب، ۱۳۸ ویا ۱۴۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. بر چوق آثار ادبیه وتاریخیه وسیاسیه وفلسفیه‌سی اولوب، اك مشهوری «مقایسه‌لی تراجم احوال» عنوانیله یازدیغی مفصل کتابدر، که یونان وروما مشاهیرندن احوالی مشابه ایکیشر ذات انتخاب ایله، مقایسه ایده‌رك، ترجمهٔ حاللرینی یازیور. بو اثری موجود اولوب، یالکز بعض تراجمی اکسیکدر. دیکر آثارندن دینی بعضیسی موجوددر. کلیات آثاری دفعاتله طبع وهله تراجم احوالی اکثر السنه‌یه دینی ترجمه اولنمشدر. افلاطونك مذهب حکیمانه‌سنه تابع اولوب، بقای روحه قائل ایدی.

پلوتن (Plotin) مشاهیر حکمای یونانیه‌دن اولوب، میلادك ۲۰۵ تاریخنده مصرك (لیقوپولیس) شهرنده طوغمش؛ و ۲۸ یاشنده ایکن حکیم (آمونیوس‌ساقاس) ه انتسابله تحصیل فلسفه ایدوب، افلاطونك مذهب حکیمانه تابع اولمشیدی. شرق حکماسنك افکارینی دخی آکلامق ایچون، ۲۴۴ ده غوردیانك معیتنده ایرانه سفر ایتمش؛ وقرق یاشلرنده ایکن، رومایه کیدوب یرلشمشیدی. بعده (قامپانیا) یه چکیلوب، ۲۷۰ تاریخنده اوراده وفات ایتمشدر. کندینه مخصوص بر مذهب تصوف ایجاد ایدوب، تمامیله اصحاب توحیددن اولمش ایدی، وروح بشرك ریاضت وخلوت ومراقبه واسطه‌سیله جان جهانله وحدته ورؤیة‌اللهه نائل اولهبیلدیکنه معتقد ایدی، وحتی کندیسنك بو شرفه نائل اولدیغنی ادعا ایدردی. بو فکر واعتقاده دائر برچوق مقالهلر یازوب، شاکردانندن (پورفیر) بوتلرك چوغنی جمع ایله، طقوزر عدد تصنیف ایدهرك، (اناده) تسمیه ایتمشیدی. بو آثار موجوددر. افلاطونك اصول اداره مملکت حقنده یازدیغی کتابی موقع اجرا وتجربه‌یه وضع ایتمك اوزره (پلاتونوپولیس) یعنی «افلاطونیه» اسمیله قامپانیاده مجدداً بر شهر تأسیس ایتمکه امپراطور (غالیان) دن رخصت آلمش ایسه‌ده، بعض حسودلر اجرای مقصدینه مانع اولمشلردی.

پلوتوس (Plutus) یونان قدیم اساطیرنده ثروت ومعادن الهیسی زعم اولنوب، زراعت الهه‌سی (سرس) ایله (یاسیون) ك اوغلی ظن اولنور، والنده برکیسه طوتار برکور صورتنده تصویر ایدیلور ایدی. معدنلرك طوپراغك ایچنده بولنمسی مناسبتیله جهنم آلهه‌سندن معدود ایدی.

پلوتون (Pluton) یونان قدیم اساطیرنده جهنم الهیسی اولوب، زحل ایله (ریا)نك اوغلی ومشتری ایله پتونك برادری زعم اولنوردی. کویا برادرلریله عالمی مقاسمه ایتدکدن صکره، جنلرك آلهه‌یه قارشی اولان محاربه‌سنده کیقلوپ تسمیه اولنان عفریتلره یاپدیرمش اولدیغی برباش زرهی آلتنده کندینی غیر مرئی حالنه قویه‌رق، جنلره غلبه ایتمشیدی. سچیلیا آطه‌سنده زراعت الهه‌سی (سرس)ك قیزی، (پروسرپینه) یی قاپوب، جهنمه کوتوره‌رك زوج ایتمشیدی. آبانوسدن برتختك اوزرینه وپرو سرپینه‌نك یانده اوتورمش ویاخود درت یاغیز آتلی برآرابه‌یه بینمش صورتنده تصویر اولنوردی. بوالله کاذبه کیجه وقتی سیاه بوغالر ذبح ایدرلردی. سروی آغاجیله نرکس چیچکی بوکا منسوب عد اولنوردی. یونانده وایتالیاده عبادتنه مخصوص معبدلر بولنوب، اك بیوکی سیچلیانك (سیراقوسه) شهرنده ایدی.

پلوچق (Plotsk) لهستانده وارشویانك ۹۰ کیلومتره شمال غربیسنده وویستولهنك ساحل یمینده وویوودهلق مرکزی بر قصبه‌اولوب، ۱۲۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، بیوك خاورهسی، مصنع برکلیاسی، کورك فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری واردر. — پلوچق وویوودهلغی شرقاً روسیه، شمالاً وغرباً پروسیه حدودیله، جنوباً وجنوب شرقی جهتندن دخی آوغوستووه، سیدلك ومازوویا وویوودهلقلریله محدود اولوب، طولی ۲۶۰ وعرضی ۹۰ کیلومتره‌در، و ۵۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پلوز (Pelouze) فرانسه مشاهیر کیمیویوندن اولوب، ۱۸۰۷ تاریخنده طوغمش، و۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر. بعض عناصر کیمیویدنك کشفنده موفق اولمش، وبو فن حقنده برطاقم اثرلر یازمشدر.

پلوسه (Péluse) مصرده نیلك الشرقی قولی منصبنده بولنمش اسکی برشهر واسکله اولوب، اسکی قبطیلر عندنده (پرومی) اسمیله مسمی ایدی. الیوم موقعی وخرابه‌لری (پورت‌سعید)ك قربنده واقع اولوب، (طینه) اسمیله معروفدر. صاحب مجسطی بطلیوسك مسقط رأسیدر.

پلوش (Pluche) فرانسه ادباسندن اولوب، ۱۶۸۸ تاریخنده طوغمش، و۱۷۶۱ ده وفات ایتمشدر. «طبیعتك منظره‌لری» عنوانیله ۹ جلد اوزره مشهور براثری ودیکر بعض تألیفاتی واردر.

پلولیه (Plevljé) طاشلیجه‌نك اسلاوجه اسمیدر. [«طاشلیجه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پلونه (Plevna) بلغارستانده صوفیه‌نك ۱۳۸ کیلومتره شرق شمالیسنده (وید) نهرینه تابع (توچنیچه) چایی اوزرنده لوا مرکزی بر قصبه اولوب، لوغرودن طوغرویه اداره عثمانیه‌ده

اولدیغی زمان ۱۷۰۰۰ دن زیاده اهالیسی و ۱۸ جامع شریفی وار ایدیسه ده، مؤخراً اکثر اهالیٔ اسلامیه سنك هجرتندن طولایی الیوم ۱۴۰۰۰ اهالیسی واردر، وجوامعنك اکثری خرابدر. قصبه اطرافی تپه‌لرله محاط دوز بر یرده اولوب، بر چوق بوللرك محل تقاطعنده واقع اولمغله، اهمیت موقعیه‌سی واردر. ابنیه‌سی عادی وسوقاقلری پیسدر. بو قصبه غازیٔ نامدار عثمان پاشا حضرتلرینك روسیه ورومانیا عساکر متفقه‌سنه قارشی ایتدیکی مقاومت مردانه سیله شهرت بولمشدر. ۱۸۷۷ تاریخنده روس عسکرینك طونه‌یی چکمسی اوزرینه، غازیٔ مشارالیه بو موقعی طوتوب، دشمن عسکرینه قارشی ایکی شانلی غالبیته نائل اولدقدن صکره، هرنوع استحکامدن عاری اولان بو قصبه‌یی استحکامات ترابیه ایله تحکیم ایدرك، صوفیه طریقنی آچیق طوتدیغی حالده، سنهٔ مذکورهٔ نك تموزندن کانون اولنه‌دکین بش آی پیاپی روس ورومان عسکرینه قارشی طورمش، وبونلره ۴۰۰۰۰ دن زیاده تلفات ویردیرمك، دولت عثمانیه‌نك شان عسکریسنی بتون عالمه طویورمشدر. نهایت روسیه‌نك کلیتلی عسکر جلب وسوق ایتمسیله صوفیه طریق دخی کسلدکدن صکره، عثمان پاشا حضرتلری هجومدن بشقه چاره قالمدیغنی کورمك، ایتدیکی هجوم غضنفرانه سنده روس عسکرینك یاپمش اولدیغی استحکاماتك ایکی صره‌سنی ضبط ایتمش ایسه ده، دشمن عسکرینك عساکر عثمانیه‌نك بر قاچ مثلی مقدارنده اولمسیله، کندیسی آغر صورتده مجروح اولدیغی حالده، کانون اولك ۱۰ نده، ۳۵۰۰۰ راده‌لرنده اولان عسکریله برابر پنه‌شانلی برصورتده تسلیمه مجبور اولمشیدی. حتی روسیه ایمپراطوری کندیسنه اوقدر تلفات ویردیرن بو دشمنك شجاعت ومهارت عسکریه‌سنی تقدیراً قلیجنی آلمامش، وحتنده فوق العاده حرمت واکرام ایلمشدر. — پلونه سنجاغی شمال شرقی جهتندن زشتوی، شمال غربی طرفندن راخووه، غرباً وراچ، جنوباً دخی لوفچه سنجاقلریله محاط اولوب، ۸۷۰ ۱۰۰ اهالیسی واردر.

پلوو (Pelvou) فرانسه‌نك یوقاری آلپ ایالتنده بر طاغ اولوب، ۳۰۳۵ متره ارتفاعی واردر.

پلوئرمل (Ploermel) فرانسه‌نك (موربیهان) ایالتنده و(واند) نك ۴۴ کیلومتره شمال شرقیسنده قضا مرکزی بر قصبه اوه اوب، ۴۵۷۸ اهالیسی واردر.

پلیاده (Pléiades) یعنی «ثریا». اساطیر یونانیه‌ده بواسمله (آطلاس) نك یدی قیزی اولدیغی زعم اولنوب، یونلرك آلنیسر راه کاذبه ویالکز بری بر انسانه وارمش؛ وبعده کوکه چیقوب، یلدیزلره تحول ایتمکله، ثریایی تشکیل ایتمشلر.

پلیاس (Pelias) یونان قدیمك اساطیرله مخلوط تاریخنه کوره، (یوقاوس) حکمداری (قرتیاس)نك زوجه‌سی (تیرو) نك (نپتون) له اولان اختلاطندن متولد اولوب، بر طاغه آتلمش؛ وچوبانلر طرفندن تربیه اولنمشیدی. (قرتیاس) نك وفاتنده، وارثی اولان برادرینك تختی ضبط واولاد وعیالنی قتل ایتمش، وبونلردن (یاسون) قورتلمشیدی. یونی دخی محو ایتمك ایچون (آرغوناوت) اسمیله مشهور سیاحت بحریه‌یه تشویق ایلمشیدی. کندی قیزلری (مدیا) یه پدرلرینك یکیدن کنج اولمسنی رجا ایتمکله، بو سحاره ابتدا اختیار قانمك آقمسی لازم کلدیکنی سویلدیکندن، قیزلر اینانه‌رق، پدرلرینی بوغازلمشلر.

پلیسیه (Pelissier) فرانسه مارشالندن اولوب، ۱۷۹۴ ده طوغمش، و۱۸۶۴ ده وفات ایتمشدر. جزایرك ضبطنده ابراز شجاعتله، اوراده قطع مراتب ایتمش؛ وقریم محاربه سنده فرانسز عسکرینك باش قوماندانی اولوب، مالاقوف قوفی ضبط ایتمسی اوزرینه، مالاقوف دوقه‌سی عنوانیله برابر مشیرلك رتبه‌سنه ترفیع، وبعده مجلس اعیان ریاست ثانیه‌سنه ولوندره سفارتنه ونهایت جزایر والیلکنه نصب اولنه‌رق، وفاتنه‌دك بو مأموریتده بولنمشدر.

پلیقو (Silvio Pelico) ایتالیا مشاهیر ادباسندن اولوب، ۱۷۸۹ ده پیامونته‌ده طوغمش، و۱۸۵۴ ده وفات ایتمشدر. لیونده تحصیل ایدوب، ابتدا فرانسز لسانك معلمی اولمش؛ وبعده بعض رفیقلریله بالاتفاق افکار حریتپروراندنك نشری مقصدیله برغزته تأسیس ایتمش ایسه ده، بو غزته آوستریا حکومتی طرفندن لغو ایدلمش؛ واو صره‌ده بعض هاتله‌لر دخی یازمشیدی. ۱۸۲۰ ده ناپولی وپیامونته اختلالی وقوعنده، ذی‌مدخل اولمق

تهمتیله توقیف اولنه‌رق، اعدامنه حکم اولنمش ایسه‌ده، جزاسی ۱۵ سنه‌لك کورکه تحویل اولنه‌رق، (اسپیلبرغ) ده ۹ سنه محبوس قالدقدن صکره، سیبلی تخلیه اولنمشدی. محبوسیتی (Le mie Prigioni) یعنی «محبوسیتم» عنوانیله رومان شکلنده یازمشدر. محبوسیتنده ایتالیا تاریخندن مأخوذ برقاچ هائله وبعده دیکر بر طاقم منظومه‌لر دخی یازمشدر. تخلیهٔ سیبلیدن صکره انزوا ومطالعه ایله عمر کچیرمشدر. «محبوسیتم» عنوانلی اثری عنوان اصلیسنك فرانسزجه ترجمه‌سی اولان (مه پ یزون) عنوانیله اکارم ادبامزدن اکرم بك افندی حضرتلری طرفندن لسانمزه ترجمه اولنمشدر.

پلیموت (Plymouth) انکلتره‌نك (دوون) ایالتنده، واسع بر قویك ایچنده، (پلیم) نهرینك منصبنده ولوندره‌نك ۳٤٦ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع بر شهر واسکله اولوب، ۷۳۷۹٤ اهالیسی، ٤ قسمدن مرکب بیوك وصاغلام لیمان عسکریسی، مکمل استحکاماتی، بیوك بر فناری، لوندره‌یه قدر بر دمیر یولی، کوزل بر تیاروسی، خسته‌خانه‌سی، ۲ واسع قشله‌سی، (آتنه) عنوانیله بر دارالفنونی، بحریه مکتبی ورصدخانه‌سی واردر. ترسانه بوشهرك قارشیسنده بولنان ومقدما برمحله‌سی عداولنان (دوونپورت)ده‌در. — ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جهوریتده، بحر محیط آطلاسی ساحلنده وبوستونك ٥٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده دخی بواسمله بر قصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی واردر. انکلیزلرك آمریقای شمالیده اك اول تأسیس ایتدکلری قصبه‌در.

پلین (Pline) مشاهیر حکمای طبیعیوندن اولوب، تاریخ طبیعینك موجدی حکمنده در. میلادك ۲۵ تاریخنده ایتالیانك (قومه) ویاخود (ورونه) شهرندوغوب، ابتدا عسکرلك ایتمش، وبعده آووقاتلق ایتمکله برابر، علوم وادبیاتله اوغراشه‌رق، مؤخراً بعض مأموریتلرده بولنمش؛ ٦۸ تاریخنده اسپانیا والیسی و۷٤ ده مسینه دونمامسی قوماندانی اولمشدی. فنونه پك حریص اولوب، بوش وقتلرینی تحقیقات وتحریات فنیه‌یه صرف ایدر، وسفره‌ده، یاقده، هر یرده کتاب الدن دوشمز ایدی. ۷۹ تاریخنده واقع (وزوو) برکانینك اشتعالنده بوحالی یقیندن کورمکه کیدوب، زیاده تقرب ایتدیکندن، دوماندن بوغلمشدر. تاریخه وحقوقه دائر بر قاچ کتاب یازمش ایسه‌ده، نسخه‌لری بولنمیوب، یالکز ۳۷ فصل اوزره یازمش اولدیغی تاریخ طبیعیسی موجوددر. بو اثری بر مجموعهٔ فنون حکمنده اولوب، ارضك احوالندن، علم جوهوادن، جغرافیادن، هیئتدن، نباتات وحیوانات، معادندن، مفردات طبدن وحتی رسم وهیکلتراشلقدن دخی بحث ایدر. ایچنده بعض تناقضلر وفجوه سهو وخطالر وار ایسه‌ده، صاحب ترجمه تصویر طبیعتده (بوفون)کبی طلاقته مالکدر. بوکتاب دفعاتله طبع واکثر السنه‌یه ترجمه اولنمشدر. عربلر عندنده (بلیناس) اسمیله معروف اولوب، صاحب الطلسمات دیمکله مشهوردر. — بوحکیمك یکنی واخیراوغلی دخی بو اسمله معروف اولوب، میلادك ٦۱ تاریخنده (قومه)ده طوغمش، و۱۱۵ده وفات ایتمشدر. آناطولیده بعض ایالاتده والی اولوب، (ترایان)ك منظوری ایدی. حائز اولدیغی نفوذ واقتداری علا وارباب هنری تشویق وحمایه ومکتبلرله کتبخانه‌لر تأسیس ایتمك یولنده صرف ایتمشدر. تاریخه متعلق یازدیغی آثار نابود ایسه‌ده، ایمپراطور ترایانك مدحنه دائر اولان رساله‌سیله بعض محرراتی موجوددر.

پلینی (Péligniens, Peligni) ایتالیانك اهالیٔ قدیمه‌سندن (پلاسج) اقوامندن معدود برقوم اولوب، (سامنیوم) جهتنده ساکن ایدیلر.

پلیوس (Pélée, Πηλεύς) تروآیی محاصره ایدن قهرمانلردن مشهور (آخیلاوس)ك پدری اولوب، عن اصل (اکینه) حکمداری (ایاق)ك اوغلی اولدیغی حالده، سهواً برادرینی قتل ایتدیکندن، وطنی ترکله، (فتیوتیده) حکمدارینه التجا، وبونك قیزینی تزوج ایتدکدن صکره، آوده بونی دخی سهواً قتل ایتمکله، (یوقلوس)ه کیتمش؛ یوقلوس حکمداری (قاست)ك زوجه‌سی کندیسنه علاقه ایدوب، تکلیفات جنایتکارانه‌سنه موافقت ایتمدیکچون، ناموسنه تعرض ایتمش اولمغله اتهام اولنه‌رق، حکمدار طرفندن براورمانده آصلمش ایسه‌ده، اپنی قوپارمق یولنی بولوب، آقاستی وزوجه‌سنی قتل، ویوقلوس تختنی ضبط ایتمش، وایلك فاریسنك وفاتندن صکره، (تتیس) نام پریی تزوج ایدوب، آخیلاوس (ونام دیکرله آشیل) بوازدواجدن طوغمش.

پمبروق (Pembroke) انکلتره‌نك (والس) خطه‌سنده همنامی اولان ایالتنك

مرکز قدیمی بر قصبه اولوب، میلفورله قوینك ایچنده ولوندره‌نك ۳۲۵ کیلومتره غربنده واقعدر. ۱۳۷۰۰ اهالیسی، صاغلام لیمانی، ترسانه‌سی وبعض استحکاتی واردر. — پمبروق قونتلغی یعنی ایالتی شمال شرقی جهتندن قادیغان، شرقاً کرمارتن ایالتلریله، جنوباً بریستول قنالیله، شمال‌غربی جهتندن دخی سنت جورج قنالیله محدود اولوب، طولی ۶۰ وعرضی ۴۴ کیلومتره اولدیغی حالده، ۹۲۰۰۰ اهالیسی واردر. شمدیکی مرکزی (هاورفوردوست) قصبه‌سیدر.

پن { یاخود پان (Penn) ممالك مجتمعه‌ده‌کی (پانسیلوانیا) نك منظمی اولوب، ۱۶۴۴ ده لوندره‌ده طوغمش، و ۱۷۱۸ ده وفات ایتمشدر. انکلیز آمیرالرندن برینك اوغلی اولوب، امور مذهبیه وسیاسیه‌ده حریت افکاره مالك اولدیغندن، عائله‌سندن طرد، وحکومت طرفندن ایکی دفعه حبس اولندقدن صکره، ۴۰۰۰۰۰ فرانقلق برتخصیصاته وارث اولمغله، دولت طرفندن بوکا مقابل آمریقای شمالیده هنوز اسکان اولنمامش برپرویرلمشیدی، که الیوم بونك اسمنه نسبتله پانسیلوانیا دینلن جمهوریتدر. بوبری اسکان وغایت عادلانه وحریتپروانه قوانین ونظاماتله اداره ایدوب، وحشیلرله دخی ایتدیکی معاهده‌لره رعایت ایتدیکندن، بونلرك‌ده امنیتی قزانمش واسارتی منع ایتمشیدی. بو مملکته قودیغی اصول ونظام ممالك مجتمعه دولتلرنك اساس اداره‌سی حکمنه کچمشدر. فیلادلفیا شهری دخی بونك تأسیس کرده‌سیدر. حکیم ومحب انسانیت بر ذات اولوب، برخیلی تألیفاتی دخی واردر.

پنات { (Pénates) اسکی رومالیلرك خانه وعائله‌لره مخصوص آلهه‌سندن اولوب، (لار) دینلن دیکر بر طاقم آلهه ایله برابر کسب وحفظ ثروته موکل زعم اولنورلردی. بونلرك کوچك صنملرینی هرکس اوندہ طوتاردی. عربلرك وقت جاهلیتده عبادت ایتدکلری (لات) و (منات)ك بو (لار) و (بنات) لره بر مناسبتی اولمسه کرکدر.

پناهی { اونبنجی قرن هجری عثمانلی شعراسندن اولوب، روم ایلیلیدر. شویت جلهٔ اشعارندندر:

قامتك نخلی بلند اولدی اکا ال ایرمز
نیمه شفتالو دیرم سیب زنخدانکدن

پنجاب { (Pandjab) هندستانك شمال غربیسنده بیوك برخطه اولوب، سند نهرینی ترکیب ایدن بش نهرله اروا اولندیغندن، بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پنجاب هیمالایه جبالنك آشاغی اتکلریله سند حوضه‌سنی تشکیل ایدن مائه‌نك قسم وسطیسندن عبارت اولوب، شمالاً کشمیرله وافغانستانك بر قسمیله، غرباً افغانستان وبلوجستانله، غرب جنوبی کوشه‌سندن بمبای اداره‌سنه تابع (سند) خطه‌سیله، جنوباً (راجپوتانه) نم مستقل خطه‌سیله، شرقاً «شمال غربی ایالاتی» ایله، شرق شمالی جهتندن دخی تبتله محدوددر. شمال غربیدن جنوب شرقیه اولان طول اعظمی ۹۰۰ وعرض اعظمی ۸۳۵ کیلومتره اولوب، ۲۷°۳۹′ ایله ۳۵°۲′ عرض شمالی و ۶۷°۱۵′ ایله ۷۶°۴۴′ طول شرقی آره‌سنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۶۸۹۲۱ مربع کیلومتره اولوب، بونك ۲۷۲۱۶۱ کیلومتره‌لکی طوغریدن طوغریه انکلیز اداره‌سنده و ۹۲۷۶۰ کیلومتره‌لکی نیم مستقل حکومات محلیه‌نك النده‌در.

شکل طبیعیسی جبال وانهاری. — پنجابك یالکز منتهای شرق شمالی قسمی هیمالایه جبالنك صرتنه قدر واصل اولوب، شمال جهتندن ایسه جبال مذکوره‌نك مرتفع محلاری کشمیر داخلنده بولنغله، یالکز اتکلرینك آشاغی طرفلری پنجابه داخل اولوبور. غرب شمالی حدودنده (سلیمان) طاغنك اتکلری واقع اولوب، بوجهتلك موقعی مرتفعجه‌در. مملکتك قسم اعظمی میلانی آز باریلردن واووه‌لردن عبارت اولوب، مملکتنه بو اسمی قزاندیران بش نهر هیمالایه اتکلرندن نبعانله، شمال شرقیدن جنوب غربیه طوغری جریان ایده‌رك، پنجابی سق واحیا ایدرلر. بونلرك اك بیوکی بشنك اك غربیسی اولان (سند) ایرماغی اولوب، دیکرلری بوکا تابعدرلر. بونلر دخی: جهلام، تمین‌آب، راوی وساتلج نهرلری اولوب، بربرلریله براشدکدن صکره جلهٔ سند ایرماغنه دوکیلورلر، وبعده بو ایرماق همنامی اولان خطه‌یه داخل اولور. بونلرك یتاقلری آزدرین اولدیغندن، پك صیق تبدیل مجرا ایدرلر. بونهرلرك ایلك اوچی کشمیردن کلوب، دیکرلری داخل مملکتده نبعان ایدرلر. بو وجهله پنجاب خطه‌سی کاملاً بحر عمان مائه‌سنه تابع ایسه‌ده، بنکاله

کورفزی مائله‌سنه تابع اولان کنك حوضه‌سنه دخی تقرب ایدوب، حدود شرقیه‌سنی تشکیل ایدن (جنه) نهری کنکك تابعلرندندر. بیوك کولی یوغیسه‌ده، کوچك کوللریله بطاقلقلری چوق اولدیغی کبی، بتخاندلرك جوارنده اولان صنعی حوضلرك دخی بعضلری کول عد اولنه‌بیله‌جك بیوکلکده‌در. نهرلری آره‌سنده کرك ملوك اسلامیه زمانده وکرك انکلیزلر طرفندن آچلش بر چوق قنالر دخی بولنیور.

اقلیم وهواسی، محصولات وحیوات ومنابع ثروتی. — پنجاب اقالیم حاره‌دن معدود اولمغله، یازین هواسی پك صیجاق اولدیغی کبی، قشین دخی صوغوغی خیلی مؤثردر. تموزك اون بشندن ایلولك نهایتنه‌دك دوام ایدن یاغمورلر موسمنده هوا پك صیجاق ورطوبتلیدر. کانون ثانینك ابتداسندن باشلایان بر ایکنجی یاغمور موسمی دخی وارایسه‌ده، اوقدر سورکلی دکلدر. بو یاغمورلر وهیمالایا طاغلرنده یاغان قارلر مملکتی اروا ایدیورسه‌ده، حدذاتنده طوپراغی قوملق وقورو اولوب، یالکز جنوب غربی قسمنده اولان اووه‌لری اتربهٔ مترسبه‌دن یعنی نهرلرك ایندیردکلری بالچیقلردن متشکلدر. کوندوز ایله کیجه آره‌سنده دخی هواجه بیوك بر فرق اولوب، صیجاق کونلرك بعضاً پك سرین کیجه‌لری اولور. ارتفاعك دخی فرق اولوب، (سیمله) کبی مرتفع محللرنده یازین مقیاس‌الحراره ۳۰ درجه‌یی کچمدیکی حالده، قیشین صفردن بر قاچ دقیقه آشاغی اینز؛ دهلی ولاهور کبی آلچق یرلرنده ایسه یازین ٤٥ درجه‌یه قدر چیقوب، قیشین ۲ درجه‌یه قدر اینر.

هندك سائر طرفلرینه نسبةً پنجاب قورو اراضیه ویابس هوایه مالك ایسه‌ده، یینه طوپراغی خیلی منبت ومحصولدار اولوب، بری ایلك بهارده ودیکری صوك بهارده اولمق اوزره، ایکی نوع محصولات آلنیر. ایلك بهار محصولاتی باشلیجه بغدای، آرپه، نخود، توتون، سبزه، یاغ ویرر انواع حبوبات وکنکره چایی دینلن برنوع چایدن؛ صوك بهار محصولاتی دخی باشلیجه: پرنج، داری، مصر، بقله، پاموق، شکر قامشی، چوید، کتن، کنویر وسائره‌دن عبارتدر. زراعت اسکی اصولده اجرا اولنوب، برکونه ترقیات یوقدر. اورمانلری آز اولوب، آنجق انکلیز حکومتی طرفندن بعض اورمانلر یتیشدیرلمشدر. قصبه‌وقریه‌لرك جوارلرنده اشجار مثمره چوق اولوب، موس، نار، اریك، الما، آیوا، شفتالی، آناناس، پورتقال، لیمون وسائر میوه‌لری چوقدر. پیشاورك پورتقالی مشهوردر. غرب جنوبی جهتنده اولان (دراجات) جوارنده خرما آغاجلری واسع اورمانلر تشکیل ایدیور. ایشلنه‌مش اولان یرلری اوتله مستور اولوب، مرعالری چوقدر.

حیوانات اهلیه‌سی آت، استر، مرکب، صیغیر، قویون، کچی، دوه، طوموز وسائره‌دن عبارت اولوب، حکومت حارالرنده عرب وانکلیز آیغیرلری ومصر مرکبلری استعمال اولنه‌رق، پك کوزل طایلر واستلر یتیشدیریلیر. ساللنیچ وادیلرنده‌کی قویونلرك جنسی مشهوردر. جنوب غربی جهتنده دوه صپان چکمه‌ده دخی قوللانیلیر. ۱۸۸۳ سنه‌سی استاتستیقنه کوره، پنجابده ٦½ ملیوندن زیاده صیغیر، ۸٦ بیك آت، ۳۵۲ بیك مرکب واستر، ٥ ملیون قویون وکچی، ۱۷٥ بیك دوه و٦٦ بیك طوموز موجوددر. حیوانات وحشیه‌سی دخی چوق اولوب، قپلان، صیرتلان، آیی، قورد، چقال، تیلکی، انواع کیکلر وقراجدلر، پیانی طوموز، میمون، پیانی طاوق، کبکلیك، پیاغان، قره قوش وسائر طیورله تماسح وبرچوق نوع زهرلی ییلانلر بولنیور. مملکتك اووه‌لرنده وآلچق جهتلرنده معادن یالکز برمقدار کهرچله‌ایله آز درینلکده بولنان برکیرچدن عبارت اولوب، هیمالایه جبالنك انکلرنده ایسه دمیر، قورشون، باقیر، قلای وبعض جهتلرده کومش معدنلری وکوزل بر نوع یاپی طاشی بولنور. شمال غربی جهتنده قیا طوزی پك چوق اولدیغی کبی، طاش یاغی، کوکورد وکوز دخی وار در.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پنجابك اهالیسی، ۱۸۸۱ استاتستیقنه‌کوره ۲۲۷۱۲۱۲۰ کشی‌اولوب، همان‌نصفی یعنی ۱۱٦٦۲٤۳٤ی مسلم، ۹۲۵۲۲۹۵ی براهمانی، ۱۷۱٦۱۱٤ی سیخ، ۳۳٦۹ی خرستیان، ۳۲۵۱ی بودا دینده، ٤٦٥ی زردشتی وقصوری ادیان سائره منسوبدرلر. بو اهالی اجناس مختلفه‌دن مرکب اولوب، اقوام آریانیه ایله اونلردن اول هندستانده بولنمش اولان اقوام اصلیه وبعده هجرت ایتمش اولان ترکلر، مغوللر، ایرانیلر،

افغانیلر، تبتلیلر وسائر اقوام کثیره بعض جهتلرده آری آری وبعض جهتلرده مختلط ومرکب صورتده یاشامقده‌درلر. سویلنیلن لسانلر دخی چوق اولوب، اصل لسان عمومی ورسمی (اردو) دخی دیلن هندستانی لسانیدر. پنجابی لسانی‌دها زیاده مستعمل اولوب، ۱۴ ملیون اهالی طرفندن سویلنمکده، وبراهمانیلر طرفندن کندیلرینه مخصوص حروفله یازلمقده‌در. دیکر لسانلر کشمیری، افغانی، بلوجی، بنگالی، بجراتی، نپالی وسائره‌در. پنجابك شرق جهتنده بر اهمانیلر وغرب جهتنده مسلمانلر اکثریتده اولوب، آنجق نفوذ واعتبار هر طرفنده اهل اسلامه عائددر. شرق جهتنده اهالی صنعتلرینه کوره صنوفه وغرب جهتنده قبائله منقسمدرلر.

تقسیماتی. — پنجاب خطه‌سی طوغریدن‌طوغریه انکلیز حکومتنه تابع ۱۰ ایالت ایله برچوق نیم مستقل حکومتلره منقسم اولوب، ایالتلر سنجاقلره وسنجاقلر «تحصیل» عنوانیله قضالره منقسمدر. نیم مستقل حکومتلر جبال حکومتیله اووه حکومتنه منقسم اولوب، برنجیلری ۲۵ وایکنجیلری ۱۱ عددنده‌درلر. ایالات وحکومات مذکوره‌نك اساسی ومساحه‌لریله مقدار اهالیلری بروجه زیردر:

ایالت	مربع کیلومتره	اهالی	مقدار الویه وحکومات
دهلی	۱۴ ۵۲۹	۱۹۰۷۹۸۴	۳
حصار	۲۱ ۶۳۸	۱ ۳۱۱ ۰۶۷	۳
امباله	۱۰ ۲۶۴	۱ ۷۲۹ ۰۴۳	۳
جلاندر	۳۲ ۵۵۷	۲ ۴۲۱ ۷۸۱	۳
امریجان	۱۳ ۸۶۶	۲ ۷۲۹ ۱۰۹	۳
لاهور	۲۳ ۲۷۵	۲ ۱۹۱ ۵۱۷	۳
ملتان	۵۲ ۳۶۱	۱ ۷۱۲ ۳۹۴	۴
روال پیندی	۳۹ ۹۷۴	۲ ۵۲۰ ۵۰۸	۴
دراجات	۴۵ ۷۹۱	۱ ۱۳۷ ۵۷۲	۳
پیشاور	۲۱ ۷۰۵	۱ ۱۸۹ ۴۵۳	۳
جمعاً ایالات	۲۷۶ ۱۶۰	۱۸ ۸۵۰ ۴۳۷	۳۲
اووه حکوماتی	۶۴ ۹۲۲	۳ ۰۹۶ ۰۴۰	۱۱
جبال حکوماتی	۲۷ ۸۳۹	۷۶۵ ۶۴۳	۲۵
جمعاً پنجاب	۳۶۸ ۹۲۱	۲۲ ۷۱۲ ۱۲۰	۶۹

اووه‌ده‌کی نیم مستقل‌حکوماتك الکیوکلری ۱۵ ۲۴۷ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و۱ ۴۶۷ ۴۳۳ اهالیسی اولان (پاتیاله) ایله ۳۸ ۸۴۸ مربع کیلومتره مساحهٔ سطحیه‌سی و۵۷۳ ۴۴۹ اهالیسی اولان (بهوپال) حکومت اسلامیه‌سیدر. جباله‌ده‌کی نیم مستقل حکومتلر ایسه دها کوچك اولوب، الکیوکلری‌اولان (جامبه) ایله (باشهر) حکومتلرینك مساحهٔ سطحیه‌لری ۸۰۰۰ مربع کیلومتره‌دن زیاده‌جه‌در، ورنجیسیسك ۱۱۵ ۰۰۰، ایکنجیسینك ۶۴ ۰۰۰ اهالیسی‌واردر.

شهر وقصبه وقریه‌لری. — پنجابده ۵۲ ۸۷۰ شهر وقصبه وقریه بولنوب، ۱۸ ۵۴۶ سی نیم مستقل حکومانده وقصوری طوغریدن طوغریه انکلیز دولتنه تابع ایالاتده‌در. نیم مستقل حکومانده‌کی شهرلرك الکیوکی (پاتیاله) اولوب، ۵۳ ۶۲۹ اهالیسی‌واردر. ایکنجی درجه‌ده اولان (مالر کوتله) ایله (نرمول) ك یکرمیشر بیك کسور اهالیلری واردر. اون‌بش‌یکدن زیاده اهالیسی اولان قصبه‌لری ۲، اون یکدن زیاده اولانلری ۵، بش یکدن زیاده اولانلری ۲۷ واوچ بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اولانلری دخی ۴۵ عددنده‌در. طوغریدن طوغریه انکلیز حکومتنه تابع ایالاتنك الکیوك شهری وقتیله دولت تیموریه‌نك پایتختی بولنمش واخیراً هندستان ایمپراطورلغنك مرکزی‌اتخاذ ایدلمش اولان (دهلی) شهری اولوب، ۱۷۳ ۳۹۳ اهالیسی واردر؛ ایکنجی درجه‌ده اولان شهری دخی سیخلرك مرکزی اولان (امریجان) شهری اولوب، ۱۵۱۸۹۶ اهالیسی واردر؛ اوچنجی درجه‌ده پنجابك مرکزی‌اولان (لاهور)شهری‌اولوب، ۱۴۹ ۳۷۰ اهالیسی واردر. اللی یکدن زیاده اهالیسی اولان شهرلری ۵ عددنده‌اولوب، پیشاور (۷۹ ۹۸۲ اهالی)، ملتان (۶۷۴ ۶۸)، امباله (۶۷ ۴۶۳)، روال پیندی (۵۲۹۷۵) وجلاندر (۵۲ ۱۱۹) شهرلریدر. یکرمی یکدن زیاده اهالیسی‌اولان شهرلری ۱۳ عددنده اولوب، سیالکوت(۷۶۲ ۴۵)، لودیانه(۱۶۳ ۴۴)، فیروزپور (۷۵۰ ۳۹)، بهاوانی (۷۶۲ ۳۳)، پاتیالا (۰۲۲ ۲۵)، بتاله (۲۸۱ ۲۴)، روواری (۲۳ ۹۷۲)، کرنال (۲۳ ۱۳۳)، کوچرا بواله (۲۲ ۸۸۴)، دراغازی‌خان (۲۲ ۳۰۹)، دراسماعیل خان (۲۲ ۱۶۴)، هوشیارپور (۲۱ ۳۶۳)، جلام (۲۱ ۷۰۷) شهرلریدر. یکرمی بیك ایله بش بیك آره‌لرنده اهالیسی اولان شهر وقصبه‌لر ۱۱۱ وبش یکدن آشاغی اهالیسی‌اولان قصبه‌لر دخی ۱۰۶ عددنده‌در.

معارف وصنایع وتجارتی. — انکلیزلر لاهورده بر دارالفنون ایله بر خیلی مکتبلر ودارالمعلمینلر تأسیس

ایمش اولدقلری کبی، اهالیٔ مسلمانك دینی کندیلرینه مخصوص بیوك مدرسه‌لری ویکی اصول اوزره بعض مکتبلری اولوب، عربی وفارسی واردو لسانلری او. زرینه تحصیل ایدرلر. صنایع باشلیجه «هندیانه» تعبیر اولنان یرلی باصمه‌لرله کشمیر شالی، کوزل برنوع کچه، جوامع شریفه وتربه‌لرك داخلا تزیینده مستعمل چینیلر، باشلیجه کوجراتده یاپیلان مشهور برنوع قلیچ وسائر اسلحهٔ جارحه ایله بعض اسلحهٔ ناریه، باقیر وپرنجدن معمول انواع آوانی، ایپك وپاموقدن مخلوطاً معمول وبعضیسی صیرمه‌لی وقلابدانلی اقمشه، دوه تویندن ینه صیرمه‌لی برنوع منسوجات وسائره‌دن عبارت‌اولوب، باصمه نسیجیون‌فابریقه‌لرده وخانه‌لرده جمعاً ۹۱۹۳۹۰ دستکاه ویکی اصولده بعض فابریقه‌لر واردر. تجارتی دخی پك ایشلك اولوب، هندك سائر طرفلریله، بمبای دمیر یولی طریقیله آوروپا ایله، چین وتیبت وترکستان شرق ایله وافغانستان وایرانله پك چوق امتعهٔ تجاریه ومحصولات ارضیه مبادله ایدیور. [سائر احوالیچون «هند» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنجشنبه { طربزون ولایت وسنجاغنك اردو قضاسنه ملحق بر ناحیه اولوب، ۴۲ قریه‌دن مرکبدر.

پنداپول { (Pentapole) «بش شهر» دیمك اولان بواسم اسکی یونان جغرافیونی طرفندن برچوق یرلره ویریلیردی. بونلرك باشلیجه‌لری: اولا برقه خطه‌سنده اولوب قیروان قدیم، برنیکه، آرسینوی، آپولونیا وپتولمایس شهرلرینی جامع ایدی؛ — ثانیاً فلسطینك قسم جنوبیسنده اولوب، سودومه، غوموره، ادمه، سیوئیم وسغور شهرلرندن عبارت ایدی، که یونلرك ایلك دردی آتش سمائی طرفندن تخریب اولنمشیدی؛ — ثالثاً فلسطینك غرب جنوبی جهتنده‌اولوب، غزه، عسقلان، آزوت، غاد وآقارون شهرلرندن عبارت ایدی؛ — رابعاً آسیای صغیرك غرب جنوبیسنده اولوب، دوریانلرك مستعمراتندن قنیده، استانکوی، لیندوس، پالیوس وقامیروس شهرلرندن مرکب ایدی؛ — خامساً ایتالیاده اولوب، ریمینی، پسارو، فانو، سینیغالیا وآنقونه شهرلرینی جامع ایدی.

پندار { (کمال‌الدین — رازی) ایران شعرا. سندن اولوب، ریلیدر. بشنجی قرن هجری اوائلنده یاشایوب، دیالمه‌دن مجدالدوله بن فخر. الدوله‌یه منسوب بولنمشدر. اسماعیل بن صاحب بن عباد طرفندن تربیه، وخواجه ظهیر فاریابی طرفندن مدح اولنمشدر. عربی وفارسی ودیلی لسانلرنده اشعاری واردر. شو رباعی او جمله‌دندر:

از مرك حذر کردن دو روز روا نیست
روزی که قضا باشد وروزی که قضا نیست
روزی که قضا باشد کوشش نکند سود
روزی که قضائیست دران مرك روا نیست

پندك { درسعادت جوارنده ازمید دمیریولی اوزرنده ومرمره ساحلنده بر بیوك قریه اولوب، شهر امانتنه ملحق قرتال قضاسنه تابعدر. اسکدارك ۲۴ وقرتالك ۷ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع اولوب، خیلی کوشك وصیفیه‌لرله کویلی خانه. لرینی وبر مقدار دکان وسائره‌یی حاوی ایدیسه‌ده، اخیراً وقوع بولان بر حریقدن همان کاملاً خراب اولمشدر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پندیخیون) در. دمیر یولی موقفی وواپور اسکله‌سی او. لوب، یکیدن ترمیم اولنه‌جغنده شبهه یوقدر.

پندیسه { یاخود پندنیسوم (Pendenisse, Pendenissum) بهسنینك اسم قدیمیدر. [«بهسنی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پنریت { (Penrith) انکلتره‌نك کومبرلاند ایالتنده و (قارلیسله) نك ۲۸ کیلو. مترہ جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، کتبخانه‌سی وتاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی واردر.

پنزا { (Penza) روسیه‌ده همنامی اولان ایالتك مرکزی برشهر اولوب، موسقوه‌نك ۶۹۸ کیلومتره جنوب شرقیسنده وهمنامی اولان نهر ایله (سورا) چاینك ملتقاسنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، مکتب‌اعدادیسی، دری وصابون تجارتی، جام فابریقه‌لری وبیوك بازاری واردر. — پنزا ایالتی شمالاً (نیژنی نووغورود)، شرقاً (سیمبیرسك)، جنوباً (ساراتوف)، غرباً دخی (تامبوف) ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۸۸۳۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۴۰۲۸۶۷ کشیدر، که بونلرده روس، چوواش، قالوق، باشکیر وسائر اقوامدن مرکبدر. هواسی معتدل اولوب، اراضیسی منبتدر. باشلیجه محصولاتی حبوبات متنوعه ایله کتاندن عبارت‌اولوب، دمیر، کوکورد وزاج معدنلری دخی بولنور.

پنزانسه (Penzance) انگلترەنك (قورنو- آی) ایالتنده و(اونچستون)ك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۰ ۵۰۰ اهالیسی، کوچك کیلرایجون لیمانی، دکیز حاملری، کوزل هوامسی وقلای معدنی واردر.

پنلوپه (Pénélope) مشهور اولیسك زوجه- سی وتلاقك والدەسی اولوب، اسپار- تە حکمداری ایقاریوسك قیزی ایدی. اولیسك تروآیه عزیمت وعودتیله یکرمی سنه سورن غیبوبتنده، حسن وجمالی حسبیله، پنلوپه یی پك چوق آدملر تزوج ایتمك ایستمشلرسەده، ایشلکده اولدیغی جوره یی بیتیر دیکنده واره جغنی وعد ایله، کوندوز ایشلدیکنی کیجه سوکدیکندن، جوره سی هیچ بروقت بیتیوب، زوجنك عودتنەدك طالبلره مقاومت ایتش اولمسیله مشهورەدر. دیکر بر روایتده، رسماً کیمسه یه وارمامش ایسەده، قوجه سنەده وفادار قالدیغندن، اولیس عودتنده کندیسنی تطلیق وطرد ایتمشدی.

پنی (Penni) مشهور رساملردن اولوب، رافائلك شاگردیدر. ۱۴۸۸ده فلو- رانسەده طوغوب، ۱۵۲۸ده وفات ایتمشدر. بعض اثرلری موجود اولوب، استادینك آثارندن فرق پك مشکلدر.

پنیسقوله (Peniscola) اسپانیانك (وا- لنسیا) ایالتنده ووالنسیانك ۱۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر کوچك قصبه اولوب، بر کوچك شبه جزیره تشکیل ایدن بر قیانك اوزرنده واقعدر. ۱۲۳۳ تاریخ میلادیسنده اندلس حکومت اسلامیەسی الندن ضبط اولنەرق، ۱۴۱۵دن ۱۴۲۵ تاریخنەدك پاپالق ادعاسنده بولنان اون او- نجنجی (بنوآ) ایله سکزنجی (قلمان) طرفندن مقر اتخاذ اولنمشدی.

پنین (Alpes Pennines) [«آلپ» مادەسنه مراجعت بیوریله.]

پنیوس (Pénée, Peneus) تسالیاده کی سالامبریا نهرینك اسم قدیمیدر. [«سالامبریا» مادەسنه مراجعت بیوریله.] — یونانك (الیده) خطه سنده دخی بو اسمله بر نهر وار ایدی، که بو کون (قاستونی) اسمیله معروفدر.

پو (Pô) ایتالیانك اك بیوك ایرماغی اولوب، بو مملکتك قسم شمالیسنده بیوك برحوضه تشکیل ایدیور. ایتالیا ایله فرانسه حدودنده آلپ سلسلەسنك (ویزو) طاغندن بعدانله شرقه طوغری آقەرق، قارینیان، تورینو، قازال، پلزانسه، قرمونه وغوآسناله شهر وقصبه لری ایچندن چکدکدن و ۲۵۰ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، ایکی بیوك وبر قاچ کوچك قوله آیریلەرق، وندیك کورفزینه دوکیلور. صول طرفی آلپ وصاغ طرفی آپنین طاغلریله محاط اولوب، بو ایکی سلسلەدن اینن بر چوق نهرلرك صولرینی جمع ایدر. صولدن آلدیغی نهرلرك باشلیجه لری: دوریا ریپاریا، استوریا، دوریا بالینا، سسیا، تسین، آدا، اولیو، مینچیو؛ وصاغدن آلدیغی نهرلرك دخی باشلیجه لری: تاناریو، اسقریویا، تریبا، تارو، لنجه، قروستولو، سکیا، یانارو ورتو چایلریدر. منصبی قربنده بر قاچ قولدن (آدیج) ایرماغیله دخی اختلاط ایدر. بوایرماق یاغورلر موسملرنده زیاده طاشدیغندن، مجراسی کنارلرنده اسکیدن بری یاپلش بر چوق سدلر واردر. صولری قوم ایندیروب، آغزینه بربکدیر دیکندن، سیرسفان خیلی مشکلدر. بو ایرماغك حوضه سی کنیش وغایت کوزل براووەیی حاوی اولوب، ایتالیانك اك محصولدار جهتیدر، وکلیتلی پرنج وسائره محصولاتی ویرر. رومالیلر زمانندە بو ایرماغك اسمی (پادوس) اولوب، دها اول (اریدانوس) تسمیه اولنوردی.

پو (Pau) فرانسەده آشاغی پیرنه ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (غاودوپو) نهری کنارنده وپارسك ۷۵۷ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۶۱۸۹ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، مو- زه سی، کتبخانه سی، زراعت جمعیتی، کوزل منظره سی، اسکی بر سرایی، تفرجکاه اتخاذ اولنان بر اورمانی، کوزل تیاتروسی، دباغخانه لری، بویا خانه لری، سفره بزی فابریقه لری وایی شرابی واردر. قرال دردنجی هنری بو شهرده طوغوب، کوزل بر میدانده هیکلی واردر.

پواتو (Poitou) فرانسەنك تقسیمات قدیمه- سنده بر خطه سی اولوب، شمالاً برتانیه، آنژو وتورنه خطه لریله، غرباً بحر محیط آطلاسی ایله، جنوباً آنقوموآ، سنتوانژ واونیس خطه لریله، شرقاً دخی بری ومارشه خطه لریله محاط وممدود ایدی. مرکزی (پواتیه) شهری اولوب،

(یکناوی) قومیله مسکون ایدی. یوقاری وآشاغی پوآتویه منقسم اولوب، یوقاری پوآتو الیوم «ایکی سوره» ایله (ویانه) ایالتلرینی وآشاغی پوآتو دخی (وانده) ایالتنی تشکیل ایلمشدر. قوهٔ انباتیه‌سی حال متوسطده اولوب، اورمانلری وآوحیوانلیله بالیقلری چوقدر. آنتیمون ودمیر معدنلریله یاپی‌طاشی، مرمری وطوزی چوقدر. بو خطه‌ده چوق مستحثات بولنور. وقتیله آکیتانیه ملحق اولوب، شارلمان زمانده آریحه بر قونتلق اولمش، وقونتلری بعده دوقه عنوانی آلوب، آکیتانی دخی ضبط ایتمشلر ایدی. ۱۱۳۷ ده جهاز مقامنده فرانسه قرالغنه وبعده انکلتره یه کچمش، وبر خیلی وقت بوایکی دولت آره‌سنده تردده قالوب، نهایت اون دردنجی قرن میلادی اواخرنده قطعیاً فرانسه‌یه الحاق اولنمشدر.

پوآتیه (Poitiers) فرانسه‌ده (ویانه) ایالتنك مرکزی بر شهر اولوب، (قلن) ایله (بوآوره) نهرلرینك ملتقاسنده وپارسك ۳۲۵ کیلومتره جنوب غربیسنده واقعدر. ۲۹۰٦٤ اهالیسی، دارالفنونی، طب وصیدله ایله فن جراحی مکتبلری، مکتب اعدادیسی، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، آثار عتیقه وتاریخ طبیعی موزه‌سی، زراعت وصنایع جمعیتلری، اسکی بر طاقم کلیسالری، رومالیلر زمانندن قالمه بعض آثار عتیقه‌سی، فانله، چینی، بویا ومسکرات فابریقه‌لری وخیلی تجارتی واردر. ۷ قپوسی اولان اسکی بر سورله محاط اولوب، سوقاقلری طار وطولاشیقلیدر. اسکی بر شهر اولوب، وقتیله (پوآتو) خطه‌سنك مرکزی ایدی.

پوآسی (Poissy) فرانسه‌نك (سینه مع‌اوآزه) ایالتنده و (سینه) نهرینك ساحل یسارنده ناحیه مرکزی بر قصبه اولوب، (ورسای)ك ۱۸ کیلومتره شمال غربیسنده واقع و ۵۱۰۰ اهالی یی جامعدر. اسکی بر قصبه اولوب، بعض وقایع تاریخیه‌نك محل جریانی بولنمشدر.

پوآنت آپیتره (Pointe-à-Pitre) آمریقا‌نك آنتیل جزایرندن وفرانسه مستملکاتندن (غوآدلوپه) آطه‌سنك جنوب غربی ساحلنده و(باس‌تر) شهرندن ۵۰ کیلومترهلك مسافه‌ده واقع بر شهر واسکله اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی کوزل لیمانی، ریختمی، استحکاماتی، کنیش ودوز سوقاقلری وایشلك تجارتی واردر.

پوآنسو (Poinsot) فرانسه مشاهیر ریاضیدن اولوب، ۱۷۷۷ ده طوغمش، و۱۸۵۹ ده وفات ایتمشدر. علوم ریاضیه‌یه دائر خیلی آثار معتبره براقمشدر.

پوپ (Pope) انکلیز مشاهیر شعراسنده اولوب، ۱٦۸۸ ده لوندره‌ده طوغمش، و ۱۷٤٤ ده وفات ایتمشدر. ۱۲ یاشنده ایکن شعر سویلمکه باشلایوب، بیوك بر شهرته نائل اولمش؛ وآثارندن بر بیوك ثروت قزانمشیدی. بر چوق کوزل منظومه‌لری وبعض هزلیاتی واردر. اومیروسك «ایلیاده» عنوانلی منظومهٔ مشهوره‌سنی دخی نظماً انکلیزجه‌یه ترجه ایتمشدر.

پوپایان (Popayan) آمریقای جنوبینك قولومبیا جمهوریتنده (قاوقه) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بوغوتەنك ۳۷۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، حذای بحردن ۱٦٦٦ متره ارتفاعنده وایکی برکانك قربنده اولەرق، شایان تصویر بر موقعده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی، دارالفنونی، صنبخانه‌سی وخیلی ایشلك تجارتی واردر. ۱۵۳۷ ده اسپانیولر طرفندن تأسیس اولنەرق، وقتیله دها بیوك ایدیسه‌ده، استقلال محاربه‌لرندن وزلزله‌دن متضرر اولمشدر. جوارلرینك هواسی غایت کوزل وطوپراغی پك منبت اولوب، توکمز آلتون معدنلری دخی واردر.

پوپرینکه (Poperinghe) بلجیقه‌نك غربی فلاندره ایالتنده و(ایپره)نك ۱۱ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی وچوخه فابریقه‌لریله ایپلیکخانه‌لری ودباغخانه‌لری واردر.

پوپهام (Popham) انکلتره آمیرالرندن اولوب، بحر محیط هندیده‌کی انکلیز مستملکاتنك خیلی توسعنه خدمت، وفلنکلیلردن برچوق یرلر ضبط ایتمش؛ وسیر سفائنجه بعض کشفیاته نائل اولمشدر. ۱۷٦۲ ده طوغوب، ۱۸۲۰ ده وفات ایتمشدر.

پوتالا (Poutala) بودا دینینه تابع بت پرستلرك الك بیوك معبدی اولوب،

تپینده (لاسه) شهری قربنده و بودابیلرك اك بیوك رئیس روحانیلری اولان (دالای لاما)نك تحت اداره‌سنده‌در.

پوتمکین (Potemkin) روسیه‌مارشالارندن اولوب، حسن وجمالیله ایکنجی قترینه‌نك توجهنی قزانمش؛ و۱۷۷۳ ده دولت عثمانیه قارشی ایتدیکی محاربه‌ده غایبته نائل اولمغله، مشیرلك رتبه‌سیله‌وبر نسلك عنوانیله تلطیف اولنه‌رق، بعده روسیه‌نك باش‌وکیلی اولمشیدی. لهستانك مقاسمه‌سنی تکلیف، وقریمی ضبط ایده‌رك، بعض نیات حریصانه‌یه صاپمش، وضبط ایتدیکی یرلر اهالیسی حقنده یك چوق اعتسافات روا کورمشیدی. قترینه‌نك کندیسنه اولان مفتونیت وتوجهندن اکتساب کبر وغرور ایتمکله، نهایت ایمپراطوریچه‌نك توجهنی غائب ایتمش؛ و۱۷۹۱ ده یاشده وفات ایلمشدر.

پوتنچه (Potenza) ایتالیای جنوبیده (با سیلیقاته) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، ناپولینك ۱۴۰ کیلومتره شرقنده واقع و۱۶۰۰۰ اهالیی جامعدر.

پوتنی (Putney) انکلتره‌نك (سوری) ایالتنده ولوندره‌نك ۹ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. مورخ مشهور (جیبون)ك وطنیدر.

پوتو (Puteau) فرانسه‌نك (سینه) ایالتنده و(سینه) نهرینك ساحل شمالیسنده اولدرق پارسك ۸ کیلومتره غربنده بر قصبه اولوب، ۱۲۰۶۹ اهالیسی، معدن کوریله کور واودون وشرابه مخصوص لیمان واسکله‌سی، یاصمه فابریقه‌لری، مشهور کلری وکوزل کوشکلری واردر.

پوتوسی (Potosi) آمریقای‌جنوبینك بولیویا جمهوریتنده همنامی اولان ایالتك مرکزی بر شهر اولوب، ۱۹° ۳۵′ عرض جنوبی‌ایله ۶۷° ۵۵′ طول غربیده، حذای بحردن ۴۱۶۰ متره ارتفاعنده و(جروده پوتوسی) طاغنك اتکنده واقعدر. وقتیله ۱۵۰۰۰۰ اهالیسی وار ایکن، الیوم نفوسی ۱۵۰۰۰ مقدارینه ایغشدر. موقعی یك یوقیشلی اولوب، سوقاقلری غیر منتظم وهواسی سریع‌التحولدر. اوستنده‌کی طاغده پك چوق کومش معدنلری بولنوب، اخراج اولنمقده‌در. — پوتوسی ایالتی شرقاً (شارقاس). شمالاً (اورورو) و(قوشابامبه) ایالتلریله، جنوباً آرجنتین جمهوریتیله، غرباً دخی بحر محیط کبیرله محاط ومحدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۴۰۶۳۱ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۲۹ ۲۸۱ کشیدر. یوکسك طاغلری، پك نمالی کومش‌معدنلری، معدن صولری وطوزلی کوللری واردر.

پوتوماق (Potomak) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك جهت شرقیه‌سنده بر ایرماق اولوب، (ویرجینیا) ایله (ماریلاند) جمهوریتلرینك حدودنده (آلغانی) طاغلرندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقدرق، جورجتوون، واشینغتون وآلکساندریا شهرلرندن چکدکدن و۵۶۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، (چساپیك) قوینه دوکیلور. منصبنه قریب اکی ۱۲ کیلومتره وسعتنده‌در. مجراسنده برچوق شلاله‌لری واردر.

پوتی (Poti) روسیه‌نك قافقاسیاسنده‌کی (قوتایی) ایالتنده وقره‌دکیز ساحلنده اوله‌رق (ریونی) نهرینك منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ۴۸۷۵ اهالیسی واردر. تفلیس طریقیله باکویه منتهی اولان دمیر یول خطنك مبدئی اولوب، باطومه برشعبه‌سی دخی واردر. مذکور ریونی‌نهرینك اسکی‌اسمی (فاش) اولمغله، قصبه دخی عثمانلی‌تاریخلرنده (فاش قلعه‌سی) نامیله معروفدر. ممالك عثمانیه‌دن ایکن، ۱۸۲۹ ده روسیه‌یه ترك اولنمشدر.

پوتیدیا (Potidée) سلانیك قربنده‌کی کسنه‌یره شبه جزیره‌سنك برزخنده اسکی بر شهر اولوب، آتنه‌لیلرك مستملکاتندن ایکن، فلیپ طرفندن ضبط اولنه‌رق، ماکدونیا حکمدارزندن (قساندر) طرفندن توسیع وتزیین و(قساندریا) تسمیه اولنمشیدی. ویرانلری موجود اولوب، یانده (پیناقه) اسمیله بر کوی واردر.

پوچدام (Potsdam) پروسیه‌نك براندبورغ ایالتنده لوا مرکزی برشهراولوب، برلینك ۳۰ کیلومتره جنوب غربیسنده، (هاول) نهرینك ساحل یمینده وایکی کول آره‌سنده واقعدر. ۵۰۸۷۵ اهالیسی، متعدد مکاتب‌عسکریه‌سی، مکتب صنایعی، غرس اشجار مکتبی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی، بر قاچ سرایی وسائر ابنیهٔ مصنعه‌سی، اسلحه، شکر، توتون، یوك منسوجات، مشمع وسائره فابریقه‌لری وجوارنده پروسیه قرالنه مخصوص کوشکلری واردر. صنعی بر

قنال شهری ایکی یه تقسیم ایدوب، یکی پوچدام دینلن قسمی بیوك فردریق طرفندن توسیع وتزیین اولنمشدر. پروسیه‌نك ایکنجی پایتختی حکمنده‌در. مشاهیر طبیعیوندن (هومبولد) ك وطنیدر. — پوچدام سنجاغی استتین، کوسترین، مرسبورغ سنجاقلریله و (آنهالت دسو) دوقه‌لغیله محاط اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۰۶۳۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۲۲۶۱۲۰ کشیدر. برلین شهری بو سنجاغك داخلنده ایسه‌ده، آیریجه اداره اولنور. [«براندبورغ» ماده‌سنه دخی مراجعت بیوریله.]

پودغوریچه (Podgoritza) قره طاغده چینه‌نك ۲۴ کیلومتره شرقنده واشقودره‌نك ۵۳ کیلومتره شمال غربیسنده ومواراچه نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی واردر. اوستنده کی تپه‌ده برقلعه‌سی، اطرافنده سوری ومواراچه اوزرنده وزیر کوپریسی نامیله بك کوزل ومتین بر کوپریسی واردر. ادارهٔ عثمانیه زمانده چارشیسی معمور وتجارتی بك ایشلك ایدیسه‌ده، برلین معاهده‌سیله قره طاغه ترکی اوزرینه، اکثریتده بولنان اهالیٔ اسلامیه اشقودره‌یه هجرت ایتدکلرندن، قصبه جوق تنزل ایتمشدر. مع‌هذا قره‌طاغك الکبیوك قصبه‌سیدر. پودغوریچه ابوالفتح سلطان محمد خان ثانی حضرتلری طرفندن تأسیس اولنوب، جوارنده رومالیلرك مشهور (دیوقلیا) شهرینك خرابه‌لری وبو خرابه‌لرك اوزرنده (دوقله) اسمیله برقریه واردر.

پودلاکیا (Podlachie) لهستانك اسکی تقسیماتنده بر خطه‌سی اولوب، شمالاً (پلوچق)، غرباً (مازوویا) و(ساندومیر)، جنوباً (لوبلین) ایله محدوداولدیغی حالده، شرق جهتنده (بوغ) وغرب جهتنده (ویستوله) نهری آقیور. طولی ۲۰۰ وعرضی ۱۶۰ کیلومتره اولوب، ۵۰۴۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (سیدلیج) شهری اولوب، الیوم روسیه‌نك (سیدلیچ) ایالتی تشکیل ایدیور.

پودولیا (Podolie) روسیه‌نك لهستانده واقع بر ایالتی اولوب، شمالاً (وولهینیا). شمال شرق جهتندن (کیف)، شرقاً (خرسون)، جنوب شرق جهتندن بسارابیا، جنوب غربی جهتندن دخی غالیچیا ایله محدوداولدیغی حالده، بو خطه‌دن (دنیستر) نهریله آیرلمشدر. طولی ۴۰۰ وعرضی ۱۸۰ کیلومتره اولوب، ۱۹۳۳۰۰۰ اهالیسی واردر. مرکزی (قامیخ) شهریدر. اراضیسی بك منبت اولوب، حبوبات، کنویر، شربتجی اوتی، طوت وسائر محصولاتی واردر. حیواناتی، دمیر معدنی وطوزی دخی چوق اولوب، صنایعی خیلی کریده‌در.

پودیبراد (Podiebrad) چیهستان حکمدارلرندن اولوب، عن اصل مملکت مذکوره زادکانندن اولدیغی حالده، ۱۴۳۷ تاریخنده متوفی قرال (سجیسموند) ك دامادی ایکنجی آلبرتی اسقاط ایجون، قائن والده‌سی (باریه) ایله بالاتفاق، مرقومله محاربه‌یه کیریشمش؛ و ۱۴۴۴ ده صغیر (لادیسلاس) ك وصیلکنه تعیین اولنوب، بونك وفاتی اوزرینه، ۱۴۵۸ ده کندیسی قرال اولمش ایسه‌ده، بعض امور مذهبیه‌دن طولایی پاپا طرفندن کلیسادن اخراج اولنه‌رق، مجارستان قرالی بولنان دامادی (ماتیاس قورون) طرفندن ۱۴۶۸ ده اسقاط اولنمش، و ۱۴۷۱ ده وفات ایتمشدر.

پور (یاخود فور (Porus) هندستان ملوك قدیمه‌سندن اولوب، اسکندرك او جهتلری استیلاسنده قارشی طورمغله، اسیر طوتیلوب، جهانکیرك حضورینه کتیرلدکده، بونك «سنه نه درلو معامله اولنمسنی آرزو ایدیورسکز؟» دیه واقع اولان سؤالنه جواباً «حکمدار معامله‌سنی آرزو ایدیورم» دیه‌رك، قتل اولنمغی ایما ایتدیکندن، اسکندر بوجوابدن خوشلاندرق، مملکتی اعاده ودیکر بعض یرلر دخی علاوه ایتمش؛ وبونك اوزرینه پور اسکندرك فتوحاتنه یاردیم ایلش ایسه‌ده، اسکندرك وفاتندن صکره، بونك ضابطلرندن بری طرفندن قتل اولنمشدر.

پوربها مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، هرات قریه‌سی جام قصبه‌سندندر. ارغون خانك دورنده یاشایوب، ابتدا صاحب دیوان خواجه شمس‌الدین محمده وبعده وجیه‌الدین طاهره انتساب ایتمشیدی. همام تبریزی ایله معاصر اولوب، نهایت تبریزده وفات ایتمشدر. هزلیات ولطائفی چوق واشعاری کوزل اولوب، شو بیت او جه‌دندر:

یارب این یك قطره خون کورا همی خوانند دل
تاکی از بیداد مهرویان ستم خواهد کشید

پورتالگره (Portalègre) پورتکیزك آلمتیو ایالتنده و(اووره) نك

۱۰۰ کیلومتره شمال شرقیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۶۵۰۰ اهالیلی واسکی بر قلعه‌سی واردر. — برازیلیاده دخی (ریو ده یانیرو) نك ۱۱۷۰ کیلومتره جنوب غربیسنده و(یاقوهی) نهری کنارنده بواسمله بر قصبه واسکله اولوب، (ریو غرانده دوسول) ایالتنك مرکزیدر. سفائن اعمالنه مخصوص دسنگاهلری واردر.

پورت او پرنس (Port-au-Prince) یعنی «پرنس لیمانی» ونام دیگرله (پورت ریوبلیکن) یعنی «جمهوریت لیمانی». آمریقانك آنتیل جزایرندن وفرانسه مستملکاتندن(هایتی) آطه‌سنك مرکزی بر شهر واسکله اولوب، جزیره‌نك ساحل غربیسنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب عسکریسی، مکتب اعدادیسی، طب مکتبی، ترسانه‌سی وضربخانه‌سی واردر. زلزله‌لرك کثرتندن طولایی خانه‌لری اخشابدر. هواسی پك صیجاق واطرافنده‌کی بطاقلقلردن ناشی آغیردر. قهوه، شکر، قاقاو، پاموق، بال‌مومی وسائر اخراجاتی واردر.

پورت دسپانی (Port-d'Espagne) یعنی «اسپانیا لیمانی». آنتیل جزایرندن وانکلتره مستملکاتندن (ترینیته) آطه‌سنك مرکزی برقصبه اولوب، (پاریا) کورفزنده و(قارونی) نهری منصبنده واقعدر. ۸۰۰۰ اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر.

پورت‌ده فرانسه (Port-de-France) یعنی «فرانسه لیمانی» بحر محیط کبیرده واقع یکی قالدونیا جزیره‌سنك ساحل غربیسنده تجار تجارتگاه بر قصبه واسکله اولوب، جزیره مذکوره‌نك مرکزیدر.

پورت سعید (Port-Saïd) یعنی «سعید لیمانی» مصرده سویش جدولنك منتهای شمالنده وآق دکیز ایله (منزله) کولی آره‌سنده اولهرق، قاهره‌نك ۱۷۴ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر شهر اولوب، ۲۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام صنعی لیمانی، ریختملری، طوغری وواسع سوقاقلری، آوروپا اصولنده کوزل ابنیه‌سیله بیوك مخزن وسائر ابنیهٔ تجاریه‌سی، نیلدن طاتلی صو کتیرر بر قنالی وپك ایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۳۰ سنه اول تأسیس اولنوب، خدیو اسبق سعید پاشانك اسمیله تسمیه اولنمشدر. بسبتون آلافرانغه بر شهر اولوب، هواسی دخی صاغلامدر.

پورت غلاسغوو (Port - Glasgow) اسقوچیاده (قلیده) خلیجنده وقلیده نهری منصبنك قربنده اولهرق غلاسغووك ۳۰ کیلومتره غربنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۱۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، دمیر یولی وخیلی تجارتی واردر.

پورت قاستریه (Port-Castries) آنتیل جزایرندن انکلتره‌نك الندهٔ بولنان (سنت‌لوسیه) جزیره‌سنك ساحل غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، مذکور آطه‌نك مرکزیدر. ۶۰۰۰ اهالیسی واردر.

پورتکیز (Portugal) یاخود پورتغال اوروپا قطعه‌سنك منتهای غرب جنوبیسنده بر مملکت اولوب، ایکنجی درجه‌ده بر دولت تشکیل ایدیور.

موقعی، حدود ومساحه‌سی. — پورتکیز مملکتی ایبریا شبه جزیره‌سنك غرب جنوبیسنده شمالدن جنوبه اوزانمش بر یامه شکلنی ابراز ایدیور. بناءً علیه شرقاً وشمالاً اسپانیا ایله، وغرباً وجنوباً دخی بحر محیط آطلاسی ایله محدود ومحاطدر. شمالدن جنوبه اولان طول وسطیسی ۵۴۰، جنوب غربیدن شمال شرقیه اولان طول اعظمی دخی ۵۸۸، وشرقدن غربه اولان عرض اعظمی ۲۲۰ واك طار محلی دخی ۱۱۳ کیلومتره‌در. اك شمالی نقطه‌سی ″۳۸ ′۸ °۴۲، اك جنوبی نقطه‌سی ″۳۴ ′۵۸ °۳۶ عرض شمالیده، اك شرقی نقطه‌سی ″۲۱ ′۳۱ °۸، اك غربی نقطه‌سی دخی ′۵۰ °۱۱ طول غربیده واقعدر. محیطی ۲۰۶۰ کیلومتره اولوب، بونك ۸۶۰ کیلومتره‌سی سواحلدن و ۱۲۰۰ کیلومتره‌سی دخی حدود بریه‌دن عبارتدر. اسپانیا ایله پورتکیز آره‌سنده خط تقسیم میاه کبی بللی بر حدود طبیعیه اولیوب، بعض یرلرنده نهرلرك مجرالری وبعض جهتلرده بعض کوچك طاغلر حدود اتخاذ اولنمشدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۸۸۷۲ مربع کیلومتره‌در.

شکل طبیعیسی، جبال وانهاری. — پورتکیز اسپانیادن برعارضهٔ ارضیه ایله آیرلیوب، اراضیسنك احوال طبیعیه‌سنجه اسپانیانك بر پارچه‌سی حکمنده‌در. اسپانیانك وسطلرنده تشکل ایدن سلاسل جبالك بر

طاقی پورتکیزه داخل اولوب، ساحله قدر ممتد اولورلر. وینه اسپانیانك اورته‌لرنده نبعان ایدن نهرلرك بر طاقی پورتکیزی شق ایده‌رك دکیزه منصب اولورلر. پورتکیزك کندینه مخصوص نه‌مالکه‌سی ونه‌ده حوضه‌سی اولوب، ایبریا شبه جزیره‌سنك بحر محیط آطلاسی‌یه تابع مالکه‌سنك بر قسمیدر؛ وحوضه‌لری اسپانیا حوضه‌لرینك آلت طرفلریدر. اسپانیادن شو فرق واردرکه، ساحله دها قریب اولق جهتیله طاغلری اسپانیانك کیلر قدر مرتفع دکلدر، ودره وواديلری دها بیوك واووه‌لری دها چوق ودها آلچقدر.

پورتکیزك اك یوکسك طاغلری جهت شمالیه‌سنده اولوب، (مینیو) ایله (دورو) وادیلری آره‌لرنده(پیرنه) سلسلهٔ جسیمه‌سنك شعباتندن اولق اوزره، ایکی سلسلهٔ جبال واردر، که بری (سرادوجرز) ودیکری (سرادومارانّو) در. برنجیسنك اك یوکسك ذروه‌سی ۱۵٤۸ متره ارتفاعنده اولوب، ۱٤۰۰ و ۱۳۰۰ متره راده‌لرنده دیکر بر چوق ذروه‌لری دخی واردر. ایکنجیسنك دخی اك یوکسك محلی ۱٤۲۲ متره ارتفاعنده‌در. پورتکیزك منتهای شمال غربیسنده اولان (غاوایره) طاغنك دخی ۱٤٤۱ متره ارتفاعی واردر. بو جبالك شرق جهتنده اولوب، (تراز اوس‌مونتس) یعنی «ماوراء جبال» تسمیه اولنان خطه بعضیسی منفرد وبعضیسی بربرلرینه مربوط بر چوق طاغلرله مستور اولوب، بونلردن دخی چوغنك ۱۰۰۰ مترەدن زیاده ارتفاعلری واردر. (دورو) وادیسنك جنوبنده دخی بر چوق طاغلر بولنوب، بونلرك اك یوکسکی ۱۳۸۹ متره ارتفاعی اولان (مونتورو) طاغیدر. دها آشاغیده (موندغو)نهریله (تاج) ایرماغنك حوضه‌سی آره‌سنده پورتکیزك اك یوکسك طاغی اولان (سرادااسترلا) یوکسلوب، ۱۹۹۳ متره‌لك ارتفاع کسب ایدیور. بونك جنوبنده ۱۲۲٤ متره ارتفاعی اولان (سراغوآردونه) ایله ۱۰۸۱ متره ارتفاعنده بولنان (سرامورادل) طاغلری جبل مذکوره متوازیاً شرق شمالیدن غرب جنوبیه طوغری اوزانیرلر. (سرادالوزانّو) دخی (استرلا) طاغنك آلت طرفی حکمنده اولوب، ۱۲۰۲ متره ارتفاعی واردر. بونك ایله‌یسنده برطاقم آلچق طاغلر وتپه‌لر ساحله متوازیاً جنوبه طوغری تسلسل ایدوب، لیسبونه قدر واصل اولورلر. (تاج) ایرماغنك جنوبنده طبیعت اراضی بسبتون دکیشوب، قورو وحزن انکیز برطاقم اووه‌لرله بعض آلچق وچپلاق تپه‌لر تسلسل ایدیور. (آلنتیو) خطه‌سی بوحالده اولوب، نهایت پورتکیزك منتهای جنوبنده آلغارو (یعنی الغرب) خطه‌سنده یکیدن کسب عمران وطراوت ایتمکله، اورادە ۹۰۳ متره ارتفاعنده (سرادومالانّو)اسمیله بر سلسله ودیکر بعض طاغلر بولنیور.

یوقاریده دنیلدیکی کبی پورتکیز کاملاً بحر محیط آطلاسی مالکه‌سنده اولوب، میاه جاریه‌سی عمومیت اوزره شرقدن غربه ویالکز قسم جنوبیسنك کیلر شمالدن جنوبه آقار. بومملکتی درت بیوك ایرماق‌شق ایدوب، دردی دخی اسپانیادن کلیر. بونلر شمالدن باشلایه‌رق: مینهو (یاخود مینیو)، دورو، تاج وغوآدیانه (یعنی وادی یانه) ایرماقلریدر. (مینهو) پورتکیزك حدود شمالیه‌سنك قسم غربیسنی تشکیل ایتدیکی کبی، غوآدیانه دخی آلنتیو خطه‌سنك ایچندن چکدکدن صکره، آلغارو خطه‌سنده حدود شرقیه‌نك قسم جنوبیسنی تشکیل ایدر. (دورو) ایله(تاج) ایسه پورتکیزی اورته‌سندن شق ایده‌رك، برخیلی چایلرك صولرینی دخی جمع ایدرلر. بو ایرماقلر مجرالرینك میلانی زیاده وجریانلری سریع اولوب، آغزلرنده دخی قوم سدلری بولندیغندن سیرسفائنه پك‌الویریشلی دکللردر. اك ایسی دردینك اك بیوکی اولان (تاج) اولوب، منصبنده تشکل ایدن غایت کوزل وصاغلام برکورفزك ایچنده پورتکیزك پایتختی اولان (لیسبونه) شهری بولنیور. (دورو)نك منصبنده دخی مملکته اسمنی ویرن (پورتو) اسکله‌سی واردر. پورتکیز طوپراغنده نبعان ایدن انهاره کلنجه، وسعت اراضینك عدم مساعده‌سیله بونلر ایکنجی درجده اولوب، برطاقلری مذکور ایرماقلره وبرطاقلری دخی طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلور. (مینهو) ایرماغنه دوکیلنلر دن یالکز (مورو) ایله (قورا) ذکره شایاندر؛ (دورو) ایرماغنه (آغوندا)، آغویا، قوآ، سابور، تجاتوآ، تورتو، پینهانّو، تاووراء، قورغو، پایوا، تامغا، سوزا؛(تاج) ایرماغنه سور، پونسول، تیزا، اوقرزا، زرزه، و(زاتاس)؛ غوآدیانه ایرماغنه دخی زانغاره، ریانزارس، قایا و(قوربس) چایلریدر. طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلنلرینك دخی باشلیجه‌لری شمالدن

باشلایه‌رق: لیما، نیوا، قاوادو، آوه، لسا، ودغه، موندغو، لیز، آلقوآ، رآل، سادو، میرا، سیکسه، پومارس، آرانو، سیلوس، آلفوز، قوآرتیره و(آسر) نهرلریدر.

سواحلی آلچق، قوملق وآچیق اولوب، بیوك ایرماقلرك منصبلرندن بشقه کورفز وقویلری یوق کبیدر. اك کوزل لیمانی تاج ایرماغنك منصبنده اولان لیسبونه لیمانیدر.

اقلیم وهواسی .— پورتکیز اوروپانك ممالك جنوبیه‌سندن اولوب، هواسی صیجاق اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، بحر محیط آطلاسیدن اسن سرین ملطم هواسنی تعدیل ایتمکله، علی‌الخصوص قسم شمالی ووسطیسنك هواسی پك کوزل ومعتدلدر. اکثر یرلرنده یازین مقیاس‌الحرارهنك درجهٔ وسطیه‌سی ۲۱ وقیشین ۱۰در. یازین ۳۸ و ۴۰ درجه‌یه قدر چیقار، وقیشین تحت‌الصفر ۱ و۲یه قدر دخی اینر. بوجهتلرك یاغورلری دخی بول اولمغله، نباتاتی پك چوقدر. قسم‌جنوبیسنده وعلی‌الخصوص(آلنتیو) خطه‌سنده یاغورلر سیرك اولمغله، نباتات واشجار دخی سیرك ایسه‌ده، منتهای‌جنوبنده اولان (الغارو)خطه‌سی هواجه ونباتاتجه آوروپادن زیاده آفریقایه مشابه اولمغله برابر، اشجار ونباتاتی چوقدر. بوقاعدهٔ عمومیه‌نك خارجنده اولهرق ارتفاعلری زیاده اولان یرلرك هواسی صوغوق وروزکار آلماز بعض وادیلرك زیاده‌جه صیجاقدر.

محصولاتی، حیوانات ونباتات ومنابع ثروتی .— پورتکیزك اراضیسی پك منبت ومحصولدار اولوب، هواسی دخی پك چوق محصولات یتیشدیرمکه مساعد ایسه‌ده، فن زراعت پك کری اولوب، الیوم اسکی آلاتله واسکی اصوله اجرا اولندیغندن، واك منبت اولان آلنیو جهتلرنده اهالی پك سیرك اولوب، چالیشه‌جق قوللرك فقدانی اولدیغندن، حاصل اولان حبوبات وذخایر احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتیوب، (آسور) آطه‌لریله آمریقادن ادخال اولنمقده‌در. حبوباته متعلق پورتکیزك برنجی محصولی مصر اولوب، فقرای اهالینك یکنا غذاسیدر. بغدای، آریه، چاودار، بولاق، پرنج وسائرنك مقداری ایکنجی درجه‌ده‌در. پورتکیزك اك کثرتلی محصولاتی اوزوم، زیتون، پورتقال، لیمون، انجیر، خروب، کستانه وسائره اولوب، کلیتلی زیتون یاغی و(دورو) حوضه‌سیله سائر اقطار شمالیه‌سندن خیلی شراب اخراج اولنور. پورتقالاری دخی پك کوزل ولذیذ اولوب، کلیتله اخراج اولنور. قسم جنوبیسنده خرما وسائر بعض اقالیم حاره اشجاری دخی بولنور. اورمانلری چوقجه اولوب، میشه، کستانه، چام، قواق، قاین، شمشیر وسائر آغاجلری حاوی‌ایسه‌لرده، اداره ومحافظه‌لرینه لایقیله دقت اولندیغندن، اورمان حریقلری صیقجه وقوع بولوب، کیندکجه اورمانلر آزالمقده‌در.

حیواناتی وعلی‌الخصوص صیغیر وآتلری آزاولوب، بری غالیجه ودیکری لوزیتانیاجنسی اولمق اوزره، ایکی جنس آت یتیشدیریلیر. (بیرا) خطه‌سنده یاغیسی مقبول بر جنس قویون بولنور. ۱۶ سنه اول اجرا اولنمش براستاتستیقه کوره، پورتکیزده ۲۷۰۰۰۰۰ قویون، ۹۳۶۰۰۰ کچی، ۷۷۶۰۰۰ طوموز، ۵۲۰۰۰۰ صیغیر، ۱۳۸۰۰۰ مرکب، ۷۹۰۰۰ آت و۵۱۰۰۰ استر وار ایدی. کرك سواحلده وکرك نهرلرده بالیق چوق ایسه‌ده، پورتکیزلیلر وقتیله بالیقجیلقله مشغول اولوب، آوروپانك هرطرفنه طوزلمش بالیق اخراج ایتدکلری حالده، شمدی بوصنعتله آز اشتغال ایدوب، کندی احتیاجلریچون بیله خارجدن جلب ایدرلر.

معادنی وعلی‌الخصوص باقیر، دمیر، قورشون، قلای، آنتیون وسائر معدنلری چوق اولوب، وقتیله کلیتله‌اخراج اولنمش، وقرن حاضر میلادیناواسطنه طوغری بسبتون ترك ایدلمش ایکن، او وقتدن بری یکیدن اخراجلرینه کال کرمی ایله ایشلنمکه‌باشلایه‌رق، اکثری باقیر ودمیر اولمق اوزره، بر قاچ یوز یردن معادن مختلفه چیقارلمقده‌در. سنوی ۴ ملیون فرانق قیمتنده اولمق اوزره، ۸۰ بیك طونیلاته باقیر، و۱۱ ملیون‌فرانق قیمتنده ۲۲۰ بیك طونیلاته دمیراخراج اولنور. معدن کوری آزدر. جزئی کومش معدنی دخی بولنور. تاج ونوندغو نهرلرینك صولرنده آلتون ریزه‌لری بولنوب، حکومت اسلامیه زمانده عربلر طاغلرده بولدقیمت معدنی حاوی طاشلر بولورلردی. بعض ذی قیمت احجار دخی واردر. مرمر، لیطوغرافیا طاشی، بلور، پورسلن طوپراغی وسائره دخی بولنور. میاه معدنیه‌سی وقاپلیجه‌لری دخی چوقدر.

سواحلنده طوزلهلری چوق اولوب، خلی مقدار طوز اخراج اولنور.

اهالیسی، جنسیت ولسان ومذهبلری. — پورتکیزك اهالیسی ۱۸۸۱ استاتستیقنه کوره ٤۱٦۰۰۰۰ کشی اولوب، سنین سابقه تزایداتنه قیاساً شمدی درت بحق ملیوندن زیاده اولملیدر. عربلرك انداسدن خروجنده پورتکیزك اهالیسی آنجق بر ملیون رادهلرنده قالمش ایکن، او وقتدن بری آمریقایه وسائر مستملکاته وقوع بولان هجرتلرله برابر پورتکیزده قالانلرینك دخی درت بحق ملیونه بالغ اولمری بیوك بر تزاید دیمکدر. پورتکیزلیلر شبه جزیرهنك اهالیٔ قدیمهسی اولان (ایبر) لرله کاملرك وازمنهٔ قدیمهدن بری ایبریا شبه جزیرهسنی ضبط ایتمش اولان فنیکهلی، رومالی، واندال، غوت وسائر اقوامك اختلاطندن متولد برقوم اولوب، طمارلرنده خلی مقدار عرب، بربر، عبرانی وزنجی قانی دخی بولنیور. کرك حکومت اسلامیه زمانده وکرك صکره پورتکیزده سیاه کوله وجاریهلر استخدام اولنوب، بونلرله وبرازیلیادن کلن بعض ملزلرله اختلاط وقوعدن پورتکیزلیلردن چوغنك رنکلری پك اسمر وسیمالری بربر وزنجیيه مشابهدر. عنصرلریله اقلیملرینك مساعدهسنه مبنی آمریقا وآفریقانك ممالك حارهسنده آوروپالیلردن اك زیاده طیانانلری پورتکیزلیلردر. ذاتاً بونلر دخی عربلر کبی پك آز ویوان یکله یاشامغه آلیشمش اولدقلرندن، اقالیم حارهده زحمت چکمزلر. کرك مملکتلرندن اخراج ایتدکاری اهل اسلام ایله موسویلر حقنده وکرك آمریقاده وسائر اقطارده ضبط ایتدکاری یرلرده اجرای ظلم وغدر خصوصنده پورتکیز. لیلر دخی اسپانیوللردن کری قالمامغله، مرحمتسزلکله شهرت بولمشلرسهده، بوخصوصده اسپانیوللردن اهون اولوب، عربلردن قالمه مهمانلنوازلق کبی خصائل ممدوحهلری دخی واردر. جملهسی قتولیك مذهبیله متدیندرلر.

لسانلری ایبریا شبه جزیرهسنده تکلم اولنان اسپانیول وقطالون وسائره لسانلری کبی لاتینجهنك بر نوع غلطندن متولد اولوب، شیوهسی برآز قبا وغنهلری چوقدر؛ وکلهلرك بعض حرفلرینی اسقاط ایدوب، یاخود برونلرن تلفظ ایتدکاریچون، لاتینجهدن وجه اشتقاقلری کوچ آکلاشیلیر. بو لسان اون اوچنجی قرن میلادیده شبه جزیرهده سویلیلر سائر لاتین لسانلرندن آیرلمش؛ وحکومت اسلامیهنك انقراضندن صکره، عرب وپروانسه شعراسنه تقلیداً بعض پورتکیز شاعرلری ظهور ایله، عربلرله اولان محاربهلرینی نظمه چکهرك، برطاقم منظومهلر یازمشلردر، که پورتکیز لسانك اساس ادبیاتی بولنردر. بعده اسپانیول شعراسنه تقلیداً بعض فاجعهنویس شاعرلر وسائر ادیبلر دخی یتیشمش ایسهده، پورتکیزك بحق شهرته شایان بیوك شعرا وادباسی یوقدر.

تقسیماتی، شهر وقصبهلری. — پورتکیز ٦ خطهیه منقسم اولوب، مقدما بونلرك هربری بر ولایت صورتنده اداره اولنمقده ایکن، بعده پورتکیز دولتی ملحقاتندن معدود اولان (آسور) و(مادر) آطهلریله برابر ۲۱ ایالته تقسیم اولنمشدر، که مساحهٔ سطحیهلریله ومقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر بیان اولنور:

خطه	ایالت	مربع کیلو.	اهالی
انتره دورو امینهو	ویانهدوقاستلو	۲ ۲٤۳	۲۱۱ ۳۹۰
	براغه	۲ ۷۳۸	۳۱۹ ٤٦٤
	پورتو	۲ ۲۹۲	٤٦۱ ۸۸۱
تراس اوس مونتس	براغانسه	٦ ٦٦۹	۱٦۸ ٦۵۱
	ویلا رآل	٤ ٤٤۷	۲۲٤ ٦۲۸
بیرا	اویرو	۲ ۹۰۹	۲۵۷ ۰٤۹
	قویمبره	۳ ۳۸۳	۲۹۲ ۰۳۷
	ویزو	٤ ۹۷۳	۳۷۱ ۵۷۳
	غوآرده	۵ ۵۵۷	۲۲۸ ٤۹۲
	قاستلو براتقو	٦ ٦۲۱	۱۷۳ ۹۸۳
استرمادور	لیریا	۳ ٤۷۸	۱۹۲ ۹۸۲
	لیسبونه	۷ ٤٦۰	٤۹۸ ۰۵۹
	سانتارم	٦ ۸٦۲	۲۲۰ ۸۸۱
آلمتیو	پورتالکره	٦ ٤۹۱	۱۰۱ ۱۲٦
	بجا	۱۰ ۸۷۱	۱٤۲ ۱۱۹
	اووره	۷ ۰۸۷	۱۰٦ ۸۵۷
آلغارو	فارو	٤ ۸۵۰	۱۹۹ ۱٤۲
آسور آطهلری	انغرهدوهرویسمو	۷۲۷	۷۱ ٦۲۹
	هورته	۷۸٦	٦۱ ۹۰۰
	پونته دلغاده	۸۷٤	۱۲٦ ۲۷۱
مادر آطهسی	فونشال	۸۱۵	۱۳۰ ۵۸٤
جمعاً پورتکیز دولتی		۹۲ ۰۷۵	٤ ۵۵۰ ٦۹۹

بو حساب ۱۸۷۸ سنهسی استاتستیقنه کوره اولوب، او وقتدن بری مقدار اهالیجه تزاید وقوع بولمش اولهجغی شبههسزدر. سنهده ۰۰۰ ۱۷ کشی قدر دخی پورتکیز ایله جزایر ملحقهسندن برازیلیایه وسائر طرفلره هجرت ایتمکدهدر.

پورتکیزك اك بیوك شهری پایتختی اولان (لیسبونه) وایکنجی درجهده (پورتو) شهری اولوب، دیکر بیوك

شهرلری یوقدر. اون بیکدن زیاده اهالیسی اولان بتون شهر وقصبه‌لری دخی بروجه زیردر:

لیسبونه	۲۴۳۰۱۰	ستوبال	۱۴۷۹۸
پورتو	۱۰۵۸۳۸	لوله	۱۴۴۴۸
براغه	۱۹۷۵۵	قوییمبره	۱۳۳۶۹
فونشال	۱۹۷۵۲	اووره	۱۳۰۴۶
پونته‌دلغاده	۱۷۶۳۵	تاویره	۱۱۴۵۹
انغره	۱۱۰۷۰		
قوویلا	۱۰۸۰۹		
الواس	۱۰۴۷۱		
پروواددوارزیم	۱۰۳۶۵		
اووار	۱۰۰۲۲		

معارف وصنایع وتجارتی. — قرن حاضر میلادینك اواسطنه‌دك پورتکیزده بیوك بر جهالت حکم سوروب، هله طائفهٔ نسباده اوقویوب یازمق بیلنی بارمقله کوستریلیردی. اووقتدن بری حکومتك ایتدیکی جهد وغیرتله برابر ینه ذکوردن یوزده ۷۰ی وانائدن ۷۵ی اوقویوب یازمق معرفتندن محرومدرلر. مع هذا پورتکیزلیلر طبعاً ذکی اولوب، بوجاهل آدملرك اکثری فصاحتله تکلم ایدر، وبعضلری بداههً شعر سویلرلر. لیسبونه‌دن قوییمبره‌یه نقل اولنمش بر دارالفنونی، ۹ مکاتب‌عالیه‌سی، ۱۹ مکاتب‌اختصاصیه‌سی، ۱۷ مکاتب اعدادیه‌سی و ۵۲۰۰ مکاتب ابتدائیه‌سی اولوب، جمله‌سنده ۲۵۸۲۰۰ شاگرد دوام ایدیور.

پورتکیزده صنایع ذاتاً کری اولوب، قرن حاضر میلادی اوائلنده برازیلیانك آیرلمسی اوزرینه، موجود اولان فابریقه‌لر دخی قپاتمغه مجبور اولمش، وصناعجه بیوك بر تدنی حاصل اولمشدی. بعده باشلیجه بر طاقم انکلیز وفرانسز ارباب ثروتی طرفندن برخیلی فابریقه‌لر آچلمشدر. ایکی سنه اول کی استاتستیقه کوره، پورتکیزده ۱۱۵۰ فابریقه بولنوب، ایچلرنده ۹۱۰۰۰ عمله چالیشیور، وسنوی ۱۵۰ ملیون فرانقلق حاصلات آلنیور. بوفابریقه‌لرك اکثری لیسبونه ایله پورتو شهرنده‌در. بونلر برنجی درجه‌ده پاموق ویوك ایپلیك ایله چوخه، ایپك منسوجات، دانتله؛ وایکنجی درجه‌ده توتون، کومش وآلتوندن معمول مواد، دمیر وپرنجدن آلات، پورسلن، کاغد، طوغله، چقولاته، شکرله، غانت، چیزمه، جام وسائره فابریقه‌لریدر. آلغارو خطه‌سی سواحلنده سفائن ویلکن بزیله خلاط دخی اعمال اولنور. بالیق باصدیرمه‌لری دخی بر چوق عمله‌یی اشغال ایدوب، علی‌الخصوص قوطی ساردلیه‌لری بر وقتدن بری زیاده رواج بولوب، فرانسز ساردلیه‌لرینك رواجنه خلل کتیرمشدر.

پورتکیز وقتیله فلنکله برابر بتون عالمك تجارتنی ید انحصارلرینه آلوب، لیسبونه‌یه آمستردامدن بشقه رقابت ایده‌جك هیچ بر تجارتکاه شهر یوغیدی. او. وقتلر چوقدن پکوب، علی‌الخصوص برازیلیا آیرلدقدن صکره، ۱۸۵۰ تاریخلرنده پورتکیزك آرابه‌ایشلیه‌یله‌جك همان هیچ بر یولی اولمدیغندن، اهمیت تجاریه‌سی صفر درجه‌سنه ایمش ایسه‌ده، اووقتدن بری دمیر یول خطلری تمدیدنده صرف اولنان همت وغیرتله لیسبونه وپورتونك پورتکیزك بتون بیوجك شهر وقصبه‌لریله واسپانیا خطوطیله کسب التصاق ایتلری سایه‌سنده بو مملکتك تجارتی ینه جانلانمغه باشلایوب، پورتکیزك موقع جغرافیسی یعنی انکلتره‌دن آوروپا وآسیا وآفریقا وآمریقایه کیدن واپورلرك ممری اوزرنده وبرازیلیانك تا قارشیسنده اولمق، آمریقا وآفریقایه آوروپانك هربرندن زیاده یقین‌بولنمسی تجارتك ترقیسنه یاردیم ایتمشدر. تجارتی برنجی درجه‌ده انکلتره وایکنجی درجه‌ده برازیلیا ایله اجرا اولنور. صوك استاتستیقه کوره تجارت سنویه‌سی ۴۲۲ ملیون فرانق قیمتنده اولوب، ۲۵۰ ملیون فرانغی ادخالاتنه و ۱۷۲ ملیون فرانغی دخی اخراجاتنه عائددر. لیمانلرینه سنه ده کیروب چیقان سفائنك مجموعی، ۹۲۳۰۰۰۰ طونیلاته استیعابنده اولمق اوزره، ۲۳۵۷۸ عددنده اولوب، بونلرك ۹۶۷۱ی واپوردر. بو سفائنك باشلیجه آمریقا وآفریقا ایله مبادله ایتدکاری مواد تجاریه‌نك بر قسمی ترانسیت طریقیله پورتکیزدن یکن اسپانیول تجارتنه عائددر. پورتکیزك دمیر یوللری تقریباً ۲۴۰۰ کیلومتره‌طولنده اولوب، خطوط تلغرافیه‌سی دخی تقریباً ۵۰۰۰ وتللری ۱۲۰۰۰ کیلومتره طولنده‌در.

اصول ادارسی، قوهٔ مالیه وعسکریه‌سی. — پورتکیز قرالقله ومشروطیتله اداره اولنوب، ۱۶۲ اعضادن مرکب بر مجلس اعیانیله ۱۷۳ اعضادن عبارت بر مجلس مبعوثانی واردر، که ایکیسنه مشترکاً (قورتس) اسمی ویریلیور. واردات سنویه‌سی ۲۱۸ ومصارفی ۲۳۰ ملیون فرانق رادەلرنده اولوب، بو آچیغك قپاتیلمسیچون اکثر مأمورین معاشاتندن یوزده ۵ ایله ۳۰ آره‌سنده بر مقدار کسلیکده‌در. دیون عمومیه‌سی ۲۷۸۶۰۰۰۰۰ فرانقدن عبارت اولوب، فائضی یوزده اوچه تنزیل ایدلمش اولدیغی حالده، وارداتك بر ثلثندن زیاده‌سی فائضه صرف اولنیور. حرب زمانده عسکری ۱۲۵۰۰۰ کشی

اولمق اوزره ترتیب اولنوب، وقت حضرده رسماً ۳۸۰۰۰ کشیدن عبارت ایسه ده، بو مقدار دخی تام دکلدر. مستعمراتده دخی ۹۰۰۰ قدر پورتکیز عسکریله بعض برلی عسکرلری وار در. مدت عسکریه سی ۱۲ سنه دن عبارت اولوب، بونك ۳ سنه سی نظامیه، ۵ سنه سی ردیف و ٤ سنه سی مستحفظ مدتیدر. قلاع واستحکاماتی چوق ایسه ده، اکثری خراب واحتیاجات زمانیه ایله ناقابل توفیق اولوب، ایی حالده بولنانلری آردر. وقتیله دکیزله حاکم اولهجق درجه ده بولنمش اولان پورتکیز دونمهسی الیوم ٤٤ ی واپور اولمق اوزره ۵۵ کوچك کیدن عبارت اولوب، عساکر بحریه سی دخی ۳۲۷٦ کشیدن عبارتدر.

مستعراتی. — پورتکیز دولتی قوتلی زمانده آفریقا وآسیا ایله آمریقاده برچوق یرلر ضبط ایدوب، علی الخصوص هندستان طرفلرینه اوروپالیلردن اك اول کیدنلر پورتکیزلیلردر. آنجق قوت وسطوتلری تدنی وتنزل ایدنجه، مستعمراتلری دخی بر بر الدن چیقوب، معهذا الیوم برچوق یرلره مالك ایسه لرده، موجود اولان مستعمراتده دخی رکونه ترقیات اجرا ایدوب، استفاده ایتمکه مقتدر اولهمدقلرندن، بونلرك چوغی متروك ومهمل بر حالده وبعضلری یالکز اسماً ورسماً پورتکیزك تحت تابعیتنده بولنقدهدر. پورتکیزك مستعمراتی مساحهٔ سطحیه ومقدار نفوسلریله برابر بروجه زیر ذکر اولنور:

	مستعمرات	مربع کیلو.	اهالی
آسیا	یشیل برون جزایری	۳۸۵۱	۱۱۰۹۲۶
	سنفامبیا یاخود کینه	٤۲۰۰۰	۱۵۰۰۰۰
	سنت طوماس وپرنس آطه سی	۱۸۵۱	۲۱۰۵۵
	لاندانه وقابیندہ	۱۵۰۰	۳۰۰۰۰
	آنغوله. بنگله وموسامبه	۸۰۹۵۰۰	۱۰۰۰۰۰۰
	موزامبیق وسفاله	۹۹۱٤۵۰	۱۳۵۰۰۰۰
	اراضیٔ داخلیه	۱۷۰۰۱۰۰	۲۰۰۰۰۰۰(؟)
آفریقا	غوآنه، سالته وسائره	۳۰۷۰	٤۲۰۸۶۸
	دامان	۲۸	٤۷۹۸۸
	دیو آطه سی وملحقاتی	۳۰	۱۲۶۱۱
	تیمورك نصفی وقامبینغ	۱۶۸٤۷	۵۳۶۰۰۰
	ماقائو وسائره	۱۲	۶۸۰۸۵
	جمعاً پورتکیز مستعراتی	۳۵۷۲۹۲٤	۲٤۱۵۰۸۶۹

آفریقا ساحلی قارشیسنده بولنان مادر وآسور آطه لری ایسه نفس پورتکیزدن معدود اولوب، ایکی ایالت تشکیل ایدیورلر.

بوقدر واسع اولان مستعمراتك واردات عمومیه سی ۱۵ ملیون کسور ومصارفی ۱۹ ملیون کسور فرانق رادهلرندهدر. یالکز هندستانده کی مستعمراتده ۸۰ کیلومتره للك بر دمیر یول بولنوب، آنغوله وموزامبیقده دخی آلتمش کیلومتره للك ایکی کوچك خط انشا اولنقدهدر.

احوال تاریخیه سی. — پورتکیز اونجی قرن میلادیه قدر آیری بر مملکت اولیوب، پورتکیزلیلر کندی مملکتلرینك (لوزیتانیا) خطهٔ قدیمه سندن عبارت اولدیغنی ادعا ایدیورلرسه ده، لوزیتانیا شمالاً (دورو) نهرایله محدود اولدیغی حالده، شرقاً اسپانیانك ایچنده قاستیله یه قدر ممتد اولوردی. ازمنهٔ قدیمه ده پورتکیز دخی اسپانیا ایله برابر (ایبریا) اسمنك مسماسنه داخل اولوب، ایبر وکلت اقوامیله مسکون ایدی. فنیقهلیلر وقارتاجلیلر برطاقم مستعمرات تأسیس ایتدکدن صکره، شبه جزیره رومالیلرك وبعده سوآولرك وویزیغوتلرك الینه کچمشیدی. برنجی قرن هجریده اسپانیا ایله برابر امرای امویه دن موسی بن نصیر وطارق واسطه سیله فتح اولهرق، اندلس ممالك اسلامیه دائره سنه داخل اولمش، وجزیرة العربدن وبر بر ملکندن پك چوق عربلر کلوب، اسکان ایتمکله، عادتا عربستاندن معدود بر مملکت اسلامیه حکمنه کچمشیدی. شرقده دولت امویه نك انقراضنده اندلسده تأسس ایدن حکومت امویه نك دوام ایتدیکی ایکی عصرده اندلسك سائر طرفلری کبی پورتکیز دخی فوق العاده برعمران وثروت عمومیه قزانوب، (الاشبونیه) دینلن مرکزی معمور یتك درجهٔ علیاسنه واصل اولمشیدی. حکومت امویه نك انقراضنده اندلسك هر طرفنده اولدیغی کبی، پورتکیزده دخی برطاقم طوائف ملوك ظهور ایدوب، بر چوق حکومات صغیرهٔ اسلامیه وجوده کلمشیدی. بونلرك بینده لاینقطع وقوع بولان محاربات اندلس اهل اسلامنك ضعفنی موجب اولمغله، پورتکیزك شمالنده کی غالیچه خطه سنده تشکل ایتمش اولان خرستیان حکومتی کیتدکجه توسعه میدان بولوب، نهایت اونجی قرن میلادی اواخرنده (مرابطین) دولتی ظهور ایله، اندلسده اسلام حکومتنه یکیدن برقوت قزاندیرمشیدی. غالیچه ایله لیون وقشتاله حکمداری آلتنجی آلفونسك، ۱۰۸۶ تاریخنده (زلاقه) ده اوغرادیغی انهزام اوزرینه، امداد دینه دعوت ایتدکی خرستیان پرنسلری میانده (بور-

غونیه)لی هنری دخی وار ایدی. بوکا مکافاةً آلفونس بو پرنسی کندینه داماد ایدوب، اوجله مسلمانلردن آلمش اولدیغی (پورتو) ایله (قویمبره) یی «پورتکیز قونتلغی» نامیله کندیسنه مالکانه ویرمشیدی. بونك اوغلی (آلفونسو هنریکز) بوقونتلغك حدودینی جنوباً (آلمتیو)یه قدر توسیع، و(سانتارم) ایله (لیسبونه) یی دخی ضبط ایله، پورتکیز دولتنی تأسیس ایلشدر. بونك اوغلی برنجی سانچو (آلغارو) یعنی (الغرب) خطه‌سنی دخی اهل اسلام الندن آلمش ایسه‌ده، بعده (آلمتیو) ایله برابر اعاده‌یه مجبور اولمش؛ ونهایت ۱۲۴۸ ده جلوس ایدن اوچنجی آلفونسو بترن پورتکیزی ضبط ایلشدر. اوندن صکره (قستیله) دولتیله برچوق محاربه‌لر وقوع بولوب، طرفینك هر بری دیکرینی ضبط والحاقه چالیشدقدن صکره، ازدواج وصهریت طریقیله ایکی دولتی توحیده چالیشمشلر ایسه‌ده، اهالی بوکا راضی اولیوب، ۱۳۸۴ ده قیرینی بونیتله قستیله حکمدارینه تزویج ایتمش اولان نائبهٔ حکومت (لیسبونه) یی لیسبونه‌دن طرد واخراج، وبرنجی (جوان) ی اجلاس ایتمشلردر. بونك زمانده واوچ اوغلنك قوماندەسی آلتنده مغرب اقصایه (یعنی مراکشه) سوق عسکر اولنمش ایسه‌ده، بیوك بر مغلوبیتدن بشقه بر نتیجه استحصال اولنه‌مامش؛ وبو محاربه اثناسنده بعض دره‌بکلری کسب نفوذ ایتمکله، ایکنجی جوان بونلرك اك قوتلیسی اولان (براغانسه) دوقه‌سنی وسائر برچوق زادکانی اعدامه مجبوراولمشیدی. بونك زمانده پورتکیزلیلر (واسقو ده غاما) کبی مشاهیر بحریونك دلالتیله اوزاق بحری سفرلره کیریشوب، آفریقا وآسیا سواحلیله بحر محیط کبیرده برچوق یرلر وآطه‌لر کشف وضبط ایده‌رك، یکی کینه‌یه قدر کیتمش، وبصره کور. فزینه‌قدر صوقلمشلر ایدی. آنجق بوفتوحات بعیده‌دن استفاده ایده‌جکلرینه، بونلر دخی اسپانیولر کبی ثروت آرقه‌سنه‌دوشوب، مملکتلرینی بوش براقه‌رق، سرسریانه حرکاته بولنمشلردر. مسلمانلرله یهودیلرك اخراجی وانکیزیسیون جمعیت ملعنت‌کارانه‌سنك تأسیسی کبی حرکات دخی مملکتی بسبتون تخریبه سبب اولمشدر. ۱۵۷۸ ده قرال سباستیان بیوك بر عسکرله مراکشه هجوم ایتمش ایسه‌ده، اورانك حاکمی عبدالملك طرفندن کلیاً منهزم اولوب، عسکرینك قسم اعظمیله برابر اورادە مقتول قالمغله، بومغلوبیت پورتکیزك برقات‌دها خرابنه سبب اولوب، متعاقباً پورتکیز قرالغنی اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپه ویرلمش؛ و۶۰ سنه سورن بو دورده پورتکیزلیلر اسپانیولرك هر نوع مظالم وتحقیراتنه تحمل‌ایدوب، پورتکیز مستعمراتنك چوغنی دخی فلمنك وانکلتره‌نك الینه کچمشیدی. نهایت ۱۶۴۰ ده براغانسه دوقه‌سی پورتکیزی اسپانیولردن تخلیصه موفق اولوب، دردنجی جوان نامیله قرال اولمش، والی یومنا هذا پورتکیزده حکم سورمکده اولان براغانسه سلاله‌سنی تأسیس ایلشدر. فرانسه اختلالنده پورتکیز اوتدن بری متفق اولان انکلتره ایله وسائر آوروپا دولتلریله برابر فرانسه‌نك علیهنده بولنمش، وبیوك ناپولیون پورتکیزك اوچ قسمه تقسیمیله برینك فرانسه‌یه الحاقنه ودیکر ایکیسنك بعض پرنسلره اعطاسنه قرار ویرمش اولدیغندن، پورتکیز قرالی آلتنجی جوان برازیلیایه فاچمغه مجبور اولمشیدی. پورتکیزلیلر بر آره‌لق انکلیزلرك تحت اداره‌سنده قالدقدن صکره، برحکومت مشروطه تأسیس‌ایدوب، قرالاری آلتنجی جوانی برازیلیادن جلب ایتمشلردر. جوان پورتکیزه عودتنده برازیلیایی اوغلی دون‌پدرویه براقمش؛ وکندیسنك وفاتنده مرقوم دردنجی پدرو وارث اولوب، پورتکیزی قیزی دونا ماریایه ترکله، کندیسی برازیلیاده قالمش ایسه‌ده، دونا ماریانك وصیسی بولنان برادری دون میکل برادرینك قیزینی اسقاطله، حکومتی غصب ایتدیکندن، ۱۸۳۳ ده پدرو بالذات کلوب، میکلی اخراج، وقیزینی یکیدن اجلاس ایتمشیدی. دونا ماریا زمانده بعض اختلالر وداخلی قاریشیقلقلر ظهور ایدوب، بر طاقم امتیازات اعطاسنی موجب اولمشلردر. بوکا ۱۸۵۳ ده بشنجی پدرو، وبوکا دخی ۱۸۶۱ ده برادری لویی خلف اولمشدر، که ایکیسی دخی دونا ماریا ایله صاقسه‌لی فردیناندك اوغلاریدر. دردنجی پدرونك اوغلی دخی ایکنجی پدرو نامیله برازیلیا ایمپراطوری اولمشدر. پورتکیزده حکومت سورن حکمدارلرك اسامیسیله تاریخ جلوسلری بروجه زیردر:

(بورغونیه خاندانی)

هنری (قونت)	۱۰۹۵	اوچنجی آلفونس	۱۲۴۸
آلفونس(قونت بعده‌قرال)	۱۱۱۲	دنیس	۱۲۷۹
برنجی سانکه	۱۱۸۵	دردنجی آلفونس	۱۳۲۵
ایکنجی آلفونس	۱۲۱۱	برنجی پدرو	۱۳۵۷
ایکنجی سانکه	۱۲۲۳	فردیناند	۱۳۶۷

(آویس خاندانی)

برنجی جوان	۱۳۸۵	اوچنجی جوان	۱۵۲۱
ادوآرد	۱۴۳۳	سباستیان	۱۵۵۷
دردنجی آلفونس	۱۴۳۸	قاردیشال هنری	۱۵۷۸
ایکنجی جوان	۱۴۸۱	اسپانیایه تابعیت عن	۱۵۸۰
امانوئل	۱۴۹۵	الی	۱۶۴۰

(براغانسه خاندانی)

دردنجی جوان	۱۶۴۰	آلتنجی جوان	۱۸۱۶
دردنجی آلفونس	۱۶۵۶	دردنجی پدرو (دون—)	۱۸۲۶
ایکنجی پدرو	۱۶۸۳	ایکنجی ماریا (دونا—)	۱۸۲۶
بشنجی جوان	۱۷۰۶	بشنجی پدرو	۱۸۵۳
یوسف	۱۷۵۰	برنجی لویی	۱۸۶۱
برنجی ماریا واوچنجی پدرو	۱۷۷۷	برنجی شارل	۱۸۸۹

پورتلاند (Portland) انکلتره‌نك مانشه دکیزنده و (دورست) قونتلغنك ساحلی قربنده اوله‌رق (دیوت) دن ۶ کیلومتره‌لك مسافه‌ده برکوچك آطه اولوب، ۹۰۰۰ اهالیسی، کوزل برمرسای عسکریسی وبیوك استحکاماتی واردر. ابنیه طاشلری مشهوردر. — ممالك مجتمعه‌نك (منه) جمهوریتنده و (آوغوسته) نك ۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده دخی بو اسمله بر شهر واسکله اولوب، ۳۰۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، دمیر یولی، فنون جمعیتلری وایشلك تجارتی واردر. بو شهر ۱۶۳۲ ده تأسیس اولنوب، ۱۷۷۵ ده انکلیزلر طرفندن احراق اولنمش ایسه‌ده، متعاقباً ترمیم وتجدید اولنمشدر.

پورت لویی (Port-Louis) فرانسه‌نك (موریسیان) ایالتنده (لوریان) ك ۶ کیلومتره جنوبنده و (بلاوه) نهری منصبنك ساحل یسارنده اوله‌رق بحر محیط آطلاسی ساحلنده ناحیه مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، ۳۰۰۰ اهالیسی، بحریه‌یه مخصوص خسته خانه‌سی، صید ماهیسی ومشهور دکیز حاملری واردر. ۱۶۲۵ ده اون اوچنجی لویی طرفندن تأسیس اولنمشدر. — بواسمله فرانسه‌نك مستملکاتندن مداغسقارك شرق جهتنده واقع (موریس) جزیره‌سنك ونام دیکرله (فرانسه آطه‌سی) نك مرکزی بر شهر واسکله دخی اولوب، جزیره مذکوره‌نك شمال غربی ساحلنده واقعدر. ۳۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل لیمانی، ریختملری، سفائن انشاسنه مخصوص دستکاهلری، عسکری خسته خانه‌سی وتیاتروسی واردر. جمهوریت زمانده (پورت لیبرته) وبوناپارت زمانده (پورت ناپولیون) تسمیه اولنمشدی،

پورت موریس (Port-Maurice) ایتالیاده جنوه کرفزنده و (نیسه) نك ۶ کیلومتره شمال شرقیسنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، مشهور زیتون یاغی، شرابی، مقارنه وشعریه‌سی، پورتقال ولیمونی قورو یمشله سائر محصولاتی واردر. — ایالتی پورت موریس، سان‌رمو واونلیا سنجاقلرندن مرکب اولوب، ۱۳۲۰۰۰ اهالیسی واردر.

پورت ناتال (Port-Natal) آفریقانك منتهای جنوبنده ناتال سا حلنده وهمنامی اولان نهرك منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ۲۳°۵۳′ عرض جنوبیده واقعدر. صاغلام بر قوپی ویك ایشلك تجارتی واردر. قوی ۱۴۷۸ تاریخنده پورتکیزلیلر طرفندن کشف اولنه‌رق، قصبه ۱۸۲۴ ده بویرلر طرفندن تأسیس اولنمشدر. الیوم (دوربان) شهرینك برمحله‌سی واسکله‌سی حکمنده‌در.

پورتو (Porto) پورتکیزك لیسبونه دن صکره اکی بیوك وبك تجارتکاه شهر واسکله‌سی اولوب، (مینهو) خطه‌سنك مرکزیدر. (دورو) ایرماغنك منصبنده وایسبونه‌نك ۲۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ۱۰۵۸۳۸ اهالیسی، فن جراحی، فلسفه، بحریه، تجارت مکتبلری وسائر مکاتبی، کتبخانه‌سی، موزه‌سی، صاغلام لیمانی، کوزل ابنیه‌سی، ایشلك تجارتی، شکر، شکرلمه‌لر، شاپقه، اپیك قاشلر وسائره فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. ایکی تپه‌نك اوزرنده واتکارنده واقع اولوب، منظره‌سی پك کوزلدر، وقارشیسنده بولنان (ویلانووه) و (غایه) قریه‌لریله برکوزل کوپری ایله مربوطدر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پورتوقاله) اولمغله، خیلی وقت پورتکیزك مرکزی بولنمش اولدیغندن، بو مملکته ویریلن (پورتوغال) و (پورتکیز) اسمنك بو شهرك اسمندن مأخوذ اولدیغی مظنوندر.

پورتو آلکره (Porto- Alegre) برازیلیانك قسم جنوبیسنده (ریو غرانده دوسول) ایالتنك مرکزی برشهر اولوب، (ریوده یانیرو) نك ۱۱۸۰ کیلومتره جنوب غربیسنده (لاغوآدوس یادوس) دینلن واسع برکولك ساحل شمالیسنده ویرفاج نهرك بوکوله منصب اولدقلری محلده اولمق اوزره، ۳۰°۲′۹″ عرض جنوبی ایله

″۲۲ ′۳۱ °۵۳ طول غربیده واقعدر. بر تپه‌نك اتکنده مبنی اولوب، کوزل منظره‌سی، دوز وواسع سوقاقلری، متعدد میدانلری، کوزل ابنیه‌سی و ۴۰۰۰ اهالیسی واردر. ۱۷۴۳ده بعض آسور مهاجرلری طرفندن تأسیس اولنمشدر.

پورتو امپدوقله (Porto-Empedocle) ایتالیاده سیجلیا آطه‌سنك (جرجنتی) ایالتنده و(جرجنتی)نك ۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۸۱۷۵ اهالیسی وخیلی تجارتی واردر.

پورتوبلو (Portobello) اسقوچیانك ادیمبورغ ایالتنده وادیمبورغ‌لك ۴ کیلومتره شرقنده (فبرت اوف فورث) خلیجنده و(فریغانه لورن) نهرینك منصبنده واقع بر قصبه اولوب، ۶۹۲۵ اهالیسی، کوزل ریختملری وطوغله، کرمیت، چوملك، کاغد وشیشه فابریقه‌لری واردر. یکی بر قصبه‌در. — آمریقای جنوبیده (قولومبیا) جمهوریتنك (پانان) ایالتنده و(قولون)نك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده دنی بواسمله بر کوچك اسکله‌واردر.

پورتوریقو (Porto-Rico) آمریقانك آنتیل جزایرندن بری وبو آطه‌لردن بیوکلرینك الشرقیسی اولوب، اسپانیا مستملکاتندندر. ″۸ ′۵۵ °۱۷ ایله ″۲۳ ′۳۲ °۱۸ عرض شمالی و °۶۷ ′۵۸ ایله ′۳۴ °۳۲ °۶۹ طول غربی آره‌لرنده واقع اولوب، شرقدن غربه ممتد غیرمنتظم بر مستطیل شکلنی ابرازایدیور. مساحة سطحیه‌سی ۹۱۱۴ وملحقاتی اولان بعض جزایر صغیره ایله برابر ۹۶۲۰ مربع کیلومتره اولوب، اون‌سنه اول‌کی استاتستیقه کوره، ۷۵۴۳۱۵ اهالیسی واردر، که بونلرك نصفنه قریب مقداری سیاه وملز اولوب، قصوری اسپانیول وسائر اوروپالیلردن مرکبدر. مرکزی ساحل جنوبیسنده اولان (سان جوان) شهری اولوب، بر ایالت صورتنده اداره اولنور. سواحل خیلی کیرینتیلی چیقنتیلی اولوب، بر چوق کوچك قویلری واردر. شرقدن غربه آز مرتفع برصره طاغلر ممتد اولوب، بونلردن بر چوق نهرلر نبعاناه، جزیره‌نك اراضیسنی سقی ایدرلر. هوامی معتدل وطوپراغی یك منبت اولوب، شکر، قهوه، توتون، پاموق کراسته وطاوشانلغه متعلق شجار وسائر محصولاتی واردر. حیواناتی وطیور اهلیه‌سیله آوحیوانلری واحلده بالیقلری دخی پك چوقدر. بوجزیره ۱۴۹۳ ده قریستوف قولومب طرفندن کشف اولنه‌رق، اووقت ۶۰۰۰۰۰ اهالیٔ اصلیهٔ قدیمه‌سی وار ایکن، بو بیچاره‌لر درعقب کلوب معدنلری ضبط ایدن اسپانیولار طرفندن آز زمان ظرفنده افنا ایدلمشلردر. اون یدنجی قرن میلادی اوائلنده انکلیزلرك یدنه طنه کچمش ایسه‌ده، متعاقباً اسپانیایه اعاده اولنمشدر.

پورتو سانتو (Porto-Santo) آفریقانك ساحل غربیسی قارشیسنده اولوب، پورتکیز دولتنه تابع اولان (مادر) جزیره‌سنه ملحق بر کوچك آطه اولوب، (مادر)نك ۴۶ کیلومتره شمال شرقیسنده واقعدر. ″۵۴ ′۲ °۳۲ عرض شمالی ایله ′۱۲ °۳۹ °۱۸ طول غربیده واقع اولوب، مساحة سطحیه‌سی ۴۴ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۷۵۰ کشیدن عبارتدر.

پورتوسغورو (Porto- Seguro) یعنی «صاغلام لیمان». برازیلیانك باهیا ایالتنده بر قصبه واسکله اولوب، بحرمحیط آطلاسی ساحلنده و(بورانهان) نهری منصبنده اولهرق (باهیا)نك ۴۰۷ کیلومتره جنوب غربیسنده واقع و۴۸۷۷ اهالی‌یی جامعدر.

پورتو فرایو (Portoferrajo) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنه و(لیوورنو) ایالتنه ملحق (البه) آطه‌سنده بر قصبه واسکله اولوب، ۵۶۳۵ اهالیسی واردر.

پورتو فلیز (Porto-Feliz) برازیلیانك (سانتو پاولو) ایالتنده وسانتو پاولونك ۱۱۷ کیلومتره غربنده اولهرق، (تیته) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ۹۰۰۰ اهالیسی واردر.

پورتو نووو (Porto-Novo) یعنی «یکی لیمان». آفریقانك ساحل غربیسنده کینهٔ شمالیده فرانسه‌نك تحت حمایه‌سنده بولنان همنامی برکوچك حکومتك مرکزی برشهر واسکله اولوب، ۲۰۰۰۰ یاخود ۲۵۰۰۰ وبر روایتده ۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر. ایکی قسمدن مرکب اولوب، بری اوروپالیلره مخصوص بعض خانه‌لرله دکان ومخزنلری ودیکری پرلیلره مخصوص طوپراق وقامشدن

معمول کلبه‌لری جامعدر. تجارتی خیلی ایشلکدر. اهالیٔ اصلیه عندنده اسمی (آجاشه)در. — پورتو نوو حکومتی غرباً (داهومی) ایله وشرقاً انگلتره مستعمراتندن (لاغوس) ایله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۹۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۵۰۰۰۰ ایله ۲۵۰۰۰۰ آره‌سنده‌در. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، بطاقلقلری چوق اولمغله، هواسی پك آغیردر. درجهٔ حرارت یازین ۳۰ ایله ٤۰ آره‌سنده اولوب، قیشین ۲۰ یه قدر اینر. اهالیسی زنجی وبتپرست اولوب، (جپی) و(باغو) اسمیله ایکی جنسدن مرکبدر، که سیماجه بربرلرینه مشابه ایسه‌ده، پرنجیسی ملت حاکمه وایکنجیسی ملت محکومه اولوب، دین ولسانلری دخی آیریدر. امور داخلیه‌لری کندی حکمدارلرینه عائد ایسه‌ده، آوروپالیلرله اولان مناسباتلری وامور تجاریه‌لری فرانسه قونسلوسی طرفندن اداره‌اولنور.

پورتو نوو { (Porto-Novo) هندستانك قسم جنوبیسنده وبنگاله کورفزی ساحلنده اولهرق، (مدراس) دائره‌سنك جنوبی (آرکوت) ایالتنده، (ولار) نهری منصبنده ومدراس دمیر یولنك (تانجوره) مقاصنده واقع برقصبه‌اولوب، نصفی مسلم اولمق اوزره، ۷۸۲۵ اهالیسی واردر.

پورت هورون { (Port-Huron) ممالك مجتمعه‌نك (میشیغان) جهوریتنده، (سنت قلر) نهرینك ساحل یمینده وبو نهرك (هورون) کولنه دوکلدیکی محل قربنده برقصبه‌اولوب، ۸۸۸۵ اهالیسی واردر. بر قاچ دمیر یول خطنك محل تقاطعنده اولوب، تجارتی خیلی ایشلکدر.

پورتیچی { (Portici) ایتالیانك ناپولی ایالتنده و(وزوو) برکانك اتکنده اولهرق، ناپولینك ٦ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۵۵۰۰ اهالیسی، بر قرال سرایی وبرچوق کوشکلری واردر. برکانك لاولری آلتنده قالمش واخیراً میدانه چیقارلمش اولان (هرکولانوم) شهر قدیمنك موقعنده واقعدر.

پورچموت { (Portsmouth) انگلتره‌نك (سوتامپتون) ایالتنده و(مانش) دکیزنده ساحله برکوپری ایله مربوط اولان (پورچئا) آطه‌سنك جنوب غربی کوشه‌سنده و(اسپیتید) قوینك مدخلنده اولهرق، لوندره‌نك ۱۱۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر واسکله اولوب، ۱۳۰۰۰۰ اهالیسی، انگلتره‌نك اك برنجی لیمانی اولان کوزل وواسع مرسالری بیوك ترسانه‌سی، بحریه وانشاآت بحریه مکتبلری، رصد خانه‌سی، سفائن اعمالنه مخصوص واسع دستکاهلری، بیوك مخزنلری، دمیر خانه‌لری، طوپخانه‌سی، خلاط فابریقه‌سی، استحکاماتی حاوی صنعی بر آطه‌سی، دمیر یولی، دکیز حاملری، کوزل تفرجکاهلری واردر. انگلتره دونمامسنك مرکزلرندندر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پورتوس مانیوس) یعنی «بیوك لیمان»ه در. — بو اسمله ممالك مجتمعه‌نك (نوهامپشیر) جهوریتنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده دخی بر شهر واسکله اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، عسکری لیمانی، ٥ قلعه‌سی، آقادمیاسی، (آنه)اسمیله دارالفنونی، ترسانه‌سی، سفائن دستکاهلری ودمیر یولاری واردر. — ممالك مجتمعه‌نك (ویرجنیا) جهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، (الیزابت) نهرینك ساحل یسارنده و(ریچمون) ك ۲۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع و ۱۰۰۰۰ اهالیلی جامعدر. جوا. هیر متفقه مهمات بحریه‌سنك بیوك بر مخزنیدر.

پورحسن اسفرایینی { اتفیا وشعراءدن اولوب، شیخ جمال‌الدین ذاکرك مریدانندن وشیخ رضی‌الدین علی لالانك معاصرینندندر. فارسی وترکی اشعاری جامع مرتب دیوانی واردر. اشعار ترکیه‌سنده (حسن اوغلی) تخلص ایدیور.

پورسق { آناطولیده سقاریه ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، خداوندکار ولایتنك کوتاهیه سنجاغنده مراد طاغندن نبعاله، شماله طوغری آقه‌رق، کوتاهیه شهری قربندن چکدکدن صکره، شرق شمالیه وبعده شرقه طوغری دونوب، اسکیشهرك ایچندن بالمرور، سقاریه ایله متوازیا وآنجق ترسنه یعنی شرقه طوغری جریانله، آنقره ولایتنه کیرر، وجمعاً ۳۵۰ کیلومترهلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، سقاریه‌یه دوکیلور. مجراسنك تقریباً بر ربعی آنقره ولایتی داخلنده‌در. پورسق چایی سقاریه‌نك بونکله اختلاطندن یوقاری اولان قسمندن دها بیوك اولوب، بو ایرماغك باشی بر چای عد اولنمق اقتضا ایدردی. اسم قدیمی (تیمبرس Thymbrès) در.

پورسنا (Porsenna) ایتالیانك (اتروریا) خطهٔ قدیمه‌سنده (قلوسیوم) شهرینك حکمداری اولوب، میلاددن ۵۰۸ سنه‌اول، (تارکین) ی تختنه اعاده ایتمك بهانه‌سیله، سوق عسکر ایدرك، رومایی ضبط ایتمش ایسه‌ده، متعاقباً لاتینلر طرفندن مغلوب اولوب، رومایی دخی غائب ایتمش، ویالکز رومالیلرك بعض یرلرینی محافظه ایده‌بلمش ایدی.

پورفریدون ایران شاهلرندن اولوب، شیرازلیدر. اهل دل وحسن حال صاحبی بر آدم اولوب، کوزل اشعاری واردر. شورباجی اوجله‌دندر:

عزیزا مردی از نامرد ناکی
فغان وناله ازبیدرد تاکی
حقیقت بشنو از پورفریدون
که شعله ازتنور سرد ناکی

پورفیر (Porphyre) مشاهیر حکماندن اولوب، اسم اصلیٔ سریانیسی (ملك) در. میلادك ۲۲۳ تاریخنده (صور) ده طوغوب، آتنه‌ده (لونجین) دن ادبیات وفصاحتی وروماده مشهور پلوتینـدن فلسفه‌یی تحصیل ایله، بوحکیمك شاکرد غیر مفارق حکمنه کچمشیدی. وفاتنده یرینه کچوب، تدریس فلسفه ایله مشغول اولمشیدی. استادی کبی بر طاقم افکار تصوفکارانه‌ده بولنوب، انسانك وحدت ومراقبه ایله رؤیة‌اللهه نائل اولدیغنی اعا ایدردی. معلمك آثارینی نشر وترجمهٔ حالنی تحریر ایتدیکی کبی، فلسفه‌یه متعلق دیکر بر چوق اثرلر دخی یازوب، بعضیسی موجوددر. خرستیانلره قارشی بردیه دخی یازمشیدی، که ایکنجی تئودوسیوس طرفندن نسخه‌لری جمع واحراق اولنمشدر. ۳۰۴ تاریخنده روماده وفات ایتمشدر.

پورفیروجنت (Porphyrogénète) قسطنطینیه روم ایمپرا‌طورلرینك اوغلارینه ویریلن عنوان اولوب، باشلیجه یدنجی قسطنطینه لقب اولمشدر. [«قسطنطین» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پوروس (Poros) یونان جزایرندن اولوب، آطه‌لر دکیزنده وموره‌نك شرق شمالی ساحلی قربنده واقعدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۲ مربع کیلومتره اولوب، ۷۰۲۰ اهالیسی واردر، که جمله‌سی آرناؤد جنسیته منسوب اولوب، آرناؤدلسانیله متکلمدرلر. مرکزی پنه بو اسمله مسمی قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی ویونان دولتنك ترسانه‌سنی حاوی کوزل برلیمانیله ریختمی واردر. اراضیسی طاشلق اولوب، اوستنده دکیرالمی زعم اولنان (نپتون) ه مخصوص بونلمش بر بیوك معبدك خرابه‌لری موجوددر، که مشهور (دموستن) بو معبده انجا ایدوب، اوراده کندینی تسمیم ایتمشیدی.

پوروس (Pourous) آمریقای جنوبیده بر نهردر، که (پرو)ده(آند) سلسله‌سندن تبعاله، شرقه طوغری آقه‌رق، برازیلیایه دخول، و ۸۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (آما‌زون) ایرماغنه انصباب ایدر.

پوزغا (Poséga) مجارستانك (اسقلاووئیا) خطه‌سنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (اورلیاوه) نهری اوزرنده و (اسك) ك ۸۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۵۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، قلعه‌سی وتوتون وایپك وسائره تجارتی واردر. خیلی وقت دولت عثمانیه‌نك تحت تصرفنده بولنمشدر. — پوزغا ایالتی شمالاً وغرباً (وروویچ) ایالتیله، جنوباً حدود عسکریه ایله، شرقاً دخی خرواتستانله محدود اولوب، طولی ۱۰۰ وعرضی ۳۰ کیلومتره اولدیغی حالده، تقریباً ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پوزن (Posen, Posnanie) یاخود پوسنانیا پروسیه‌ده همنامی‌اولان ایالتك مرکزی مستحکم بر شهر اولوب، (وارته) نهری اوزرنده وبرلینك ۲۵۵ کیلومتره شرقنده واقعدر. ۶۸۳۱۵ اهالیسی، صنایع مکتبی، مکتب اعدادیسی، طائفهٔ رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، مصنع کلیسالری ودیکر بعض کوزل ابنیه‌سی، چوخه، بز، اسلحه، توتون، مجوهرات وسائره فابریقه‌لری وبك ایشلك تجارتی واردر. وقتیله لهستانك مرکزی ایدی. — پوزن ایالتی پروسیه قرالغنك ایالاتندن اولوب، شمالاً نفس پروسیه ایله، غرباً (براندبورغ) ایله، جنوباً سلیزیا ایله، شرقاً دخی لهستانله یعنی روسیه حدودیله محدود اولدرق، مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۸۹۵۶ مربع کیلومتره. در. اهالیسی ۱۷۱۵۶۱۸ کشی اولوب، نصفندن زیاده‌سی لهلی وقصوری آلماندر. مرکز عمومیسی(پوزن)

شهری اولوب، (پوزن) و (برومبرغ) سنجاقلرینه منقسمدر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، قسم شمالیسنده اولان (نیخبرغ) طاغلرینك دخی ۱۹٤ مترەدن زیاده ارتفاعی یوقدر. خطەنك بتونی (اودر) ایرماغنك حوضەسی داخلنده اولوب، اك بیوك نهری مرکزدن چکن (وارته) نهری، وایکنجی درجەده بوکا تابع اولان وبرومبرغدن چکن (نحه) نهریدر. دیکر چایلریله جدوللری وکوچك کوللری دخی چوقدر. هواسی سرد وقیشین غایت صوغوق ویازین بالعکس خیلی صیجاق ایسەده، صاغلامدر. صوك بهارلری زیاده نمند اولوب، پك کوزلدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله بنجار وشربتجی اوتلدن عبارت اولوب، حیواناتو دخی چوقدر. اراضینك قسم اعظمی اغنیانك تحت تصرفنده اولوب، واسع چفتلکلر تشکیل ایدیور. بو خطه عن اصل لهستانلدن معدود اولوب، قسماً ۱۷۷۲ وقسماً ۱۷۹۳ ده یعنی لهستانك برنجی وایکنجی مقاسمەسنده پروسیەنك ضبطنه کچمشدر.

پوزوئولی (Pouzzoles, Pozzuoli) ایتالیانك ناپولی ایالتنده وناپولینك ۱۰ کیلومتره شمال غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب. ۹۰۰۰ اهالیسی واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (پوتئولی)در. وقتیله خیلی بیوك وفاپلیجه لریله مشهور ایدی. اطرافنده بر چوق خرابه لری وآثار عتیقه سی اولوب، مشهور (سرابیس) معبدینك ستونلری دخی باقیدر.

پوژه (Puget) فرانسه مشاهیر هنورانندن اولوب، رسم وهیکلتراشلق ومعمار- لقده کی مهارتیله شهرت بولمشدر. ۱٦۲۲ ده مارسلیاده طوغوب، ۱٦۹۲ ده وفات ایتمشدر. بر چوق آثاری موجوددر. مارسلیاده هیکلنی رکز ایتمشلردر.

پوسترتال (Pusterthal) آوستریانك (تیرول) قطعەسنده کوچك برخطه اولوب، مرکز اداره سی (برونکن) قصبه سی اولق اوزره، بر سنجاق صورتنده اداره اولنور. طولی ۱٤۰ وعرضی ٤۰ کیلومتره اولوب، ۱۰۰۰۰۰ اهالیسی واردر. آلپ طاغلرینك (رتیق) سلسلەسی بو خطەنك اورتەسندن کچر.

پوسکلان معمورة العزیز ولایتنده ملاطیه سنجاغنك (کاخته) قضاسنده بر کرد عشیرتیدر.

پوسن (Poussin) فرانسەنك اك مشهور رساملرندن اولوب، ۱۵۹٤ تاریخنده (آندلی) ده طوغمش، و۱٦٦۵ ده رومادە وفات ایتمشدر. اون اوچنجی لویینك توجهنی قزانوب، انعامنه مظهر اولمش؛ وبعض وقایع تاریخیه وسائره یی مصور پك چوق آثار مقبوله براقمشدر.

پوسنانیا (Posnanie) [« پوزن » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدون (Poseidon) دکیز الهی زعم اولنان (پتون) ك اسم یونانیسیدر. [« پتون » مادەسنه مراجعت بیوریله.]

پوسیدونیوس (Posidonius) مشاهیر حکمادن اولوب، قبل المیلاد ۱۳۳ تاریخلرنده سوریەنك (افامیه) قصبەسنده طوغمش، ومیلاددن ٤۹ سنه اول وفات ایتمشدر. ایتالیا واسپانیا ایله ایلیریاده وسائر طرفلرده خیلی وقت سیاحت ایتدکدن صکره، ردوسده اختیار اقامتله، تدریسه باشلایوب، اوقدر شهرت قزانمشیدی، که هر طرفدن حلقهٔ تدریسنه آدملر کلوب، مشهور (پومپیوس)ایله (کیکرون)دخی درسندن استفاده ایدنلر جلەسندن بولنمشیدی. علوم ریاضیه وطبیعیه ایله فلسفه ده ید طولاسی اولوب، ارضك محیط دائرەسنی وهوانك درجهٔ ارتفاعیله اجرام سماویەنك بعدینی اولچمکه کیریشمش ایدیسەده، تخمین ایتدیکی مقدارلر مقادیر حقیقیەنك پك مادونده بولنمشدر. مدوجدرك قوله اولان مناسبتنی دخی اك اول کشف ایدن بوذاتدر. کرك فنونه وکرك فلسفه وتاریخه متعلق برچوق کتابلر یازمش ایسەده، چوغنك نسخه لری نابوددر.

پوسیدی (Possidi) سلانیك کورفزینك مدخلنده وکسندره شبه جزیره- سنك ساحل غربیسنده غرب جنوبیه طوغری نمند بر برونده.

پوشکین (Pouchkine) روسیەنك مشاهیر شعراسندن اولوب، ۱۷۹۹ ده پترسبورغده طوغمش، و۱۸۳۷ ده وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه وهائله لریله منظومه لری وسائر اشعاری اولوب، اکثری آوروپا لسانلرینه ترجه اولنمشدر.

پوغون یانیه ولاینك ارکری سنجاغنده بر قضا اولوب، مرکزی ارکرینك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع (ووشتینه) قریه سیدر. قضا ٤٤ قریه‌دن مرکب اولوب، اهالیسی اسلام وخرستیان اولهرق ۲۰۰۰۰ کشیدن عبارتدر. اراضیسی طاغلق ایسه ده، منبت دره وبایر لری دخی واردر.

پوقوق (Pococke) انکلیز سیاحینندن اولوب، ۱۷۰٤ ده سوتامپتونده طوغمش، و ۱۷٦۵ ده وفات ایتمشدر. شرقه سیاحت ایدوب، مصر، سوریه، جزیرة العرب وآناطولیدن باحث ۳ جلد اوزره بر کتاب یازمشدر.

پوقوق (Pocock) مستشرقینندن برانکلیز اولوب، ۱٦۰٤ ده طوغمش، و ۱٦۹۱ ده وفات ایتمشدر. اوقسفوردده عربی معلمی اولوب، ابوالفرجك تاریخنی ودیکر بعض آثار عربیه‌یی انکلیزجه‌یه ترجمه ایتمشدر. — بونك اوغلی دخی لسان عربی‌یه آشنا اولوب، پدریله مشترکاً عبداللطیفك مصر تاریخنی وسائر بعض کتب عربیه‌یی ترجمه ایتمشدر.

پول (Paul) [« پاولوس » و « پاولو » ماده‌لرینه مراجعت بیوریله.]

پولا (Pola) آوستریانك ایستریا خطه‌سنده وتریسته‌نك ۱۱۰ کیلومتره جنوبنده اولهرق، آدریاتیق دکیزی ساحلنده مستحکم بر شهر واسکله اولوب، ۲۵۱۷۵ اهالیسی، کوزل عسکری لیمانی، صید ماهیسی واستحکاماتی واردر. آوستریا دونمانسك مرکزی اولوب، ترسانه‌سی واردر. اسکی بر شهر اولوب، اطرافنده رومالیلر زمانندن قالمه برطاقم آثار عتیقه موجوددر. وندیك آینه‌لرینك اعمالنده قوللانیلان قوم بو شهرك جوارنده چیقار.

پولاتی اشقودره مالیسیالرندن یعنی طاغلی ناحیه‌لرندن بر ناحیه اولوب، اشقودره‌نك شرق شمالیسنده، (درین) ایرماغنك شمال غربیسنده و (دوقاکین) ناحیه‌سنك قارشیسنده واقعدر. (شوشی) چایی دخی اخذ ایدر (شاله) نهری بوناحیه‌نك ایچندن چکوب، درینه دوکیلور. اراضیسی طاغلق وطاشلق اولوب، محصولاتی پك جزئیدر. اهالیسی لاتین واسلامدن مرکب اولوب، سائر مالیسورلر کبی کندی بیراقدارلری معرفتیله اداره اولنور.

پولادخانه [« پولتخانه » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پولتاوه (Poltava) روسیه‌ده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، (پولتاوقه) نهری اوزرنده وپترسبورغك ۱٤۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۳۷۰۰۰ اهالیسی، عسکری مکتب اعدادیسی واخشاب برقلعه‌سی واردر. یوك پترووبو شهرده اسوج قرالی اون ایکنجی شارلی کلیاً مغلوب ایتمکله، شارل بندره چکوب. دولت عثمانیه‌یه التجا ایتمشدیر. — پولتاوه ایالتی کوچك روسیه قطعه‌سنده واقع اولوب، چرنیغوف، قورسق، خارقوف، یقاترینوسلاو وکیف ایالتلریله محدود ومحاط اولدیغی حالده، مساحهٔ سطحیه‌سی ٤۹۸۹۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۵۲۰۸۸۷ کشیدر. اراضیسی واسع ومنبت اووه‌لردن عبارت اولوب، کوزل مرعالری دخی واردر، وخیلی مقدار آتلر دخی یتیشدیریلیر.

پولتخانه (یاخود پولادخانه) «چنار» دیمك اولان (پلاتانه) اسمندن غلطدر. طرابزون ولایت وسنجاغنده واقع آقچه آباد قضاسنك مرکزی بر قصبه واسکله اولوب، طرابزونك ۱۷ کیلومتره غربنده واقعدر. ۵۰۰۰ قدر اهالیسی وصاغلام لیمانی واردر. قصبه‌نك ایچنده برنوع بز ایله قوغه وسائره اعمال اولنور. قصبه‌دن ایکی بچق ساعتلق مسافه‌ده یاض طاشدن اسکی بر قلعه واردر، که طرابزونك فتحندن صکره آلتی یدی سنه دها عثمانلیلره مقاومت ایتمشدی. قضایه ویریلمن (آقچه آباد) اسمی بو قلعه مناسبتیله اتخاذ اولنمشدر. لکن سنه‌یه کلنجه‌یه قدر مرکز ولایته ملحق بر ناحیه صورتنده اداره اولنمقده ایکن، اخیراً اهمیت موقعیه‌سنه بناءً قضایه تحویل اولنمشدر.

پولخریه (Pulchèrie) شرق ایمپراطوریچه‌سی لرندن اولوب، آرقادیوسك قیزی ایدی. ٤۱٤ تاریخنده ایمپراطوریچه اولوب، برادری ایکنجی (تئودوسیوس) زمانده اجرای حکم ونفوذ ایتمش؛ وبونك وفاتنده ٤۵۰ تاریخنده کندیسی تخته جلوس ایلمشدی. جلوسنی متعاقب رسماً رجالدن (مارکیان) ه وارمش ایسه ده، اولجه محافظهٔ بکره عهد ایتمش اولدیغندن، معاملهٔ زوجیه‌ده بولنیوب، سرایینی مناستره چویره‌رك، پرهیز وریاضتله عمر کچیرمشدر. رومالر عنده اعزه‌دن معدود اولوب، ایلولك ۱۵ نده یورطیسی اجرا اولنور.

پولزینه (Polesine) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده بر اولوب، (پو) ایله (آدیج) نهرلری آرهسنده تقریباً ۶۰ کیلومتره وسعتنده منبت اراضیدن عبارتدر. الیوم (رویغو) ایالتنی تشکیل ایدیور.

پولق (Polk) آمریقای شمالی ممالك متحده‌سی رجالندن اولوب، ۱۸۴۵ دن ۴۸ تاریخنده‌دك رئیس جمهور بولنمش، و(تکزاس) قطعه‌سنی ممالك متحده‌یه الحاق ایتدیکی کبی، مکسیقه ایله ایتدیکی بر قیصه محاربه‌نك نتیجه‌سی اولمق اوزره، یکی مکسیقه ایله قالیفورنیایی دخی ضبط ایتمشدی. ۱۸۴۹ ده وفات ایتمشدر. — ممالك مذکوره‌ده بر چوق قونتلقلر یعنی ایالات ویا الویه بوذانك اسمیله تسمیه اولنمشدر.

پولمون (Polémon) یونان قدیم حکماسندن اولوب، قبل‌المیلاد ۳۴۰ تاریخنده طوغمش، و ۲۷۳ ده وفات ایتمشدر. (اکسنوقرات)ك شاگردلندن اولوب، خلفی اولمشدی. — بو اسمله (آنطونیوس پولمون) دیکر بر فیلسوف دخی اولوب، میلادك ۹۸ تاریخنده ۱۳۸ تاریخنده‌دك ازمیرده تدریس فلسفه ایله مشغول اولمش، و بعض اثرلر براقمشدر.

پولمون (Polémon) طرزون ولایتندن عبارت (پونتوس) دولت قدیمه‌سنده بو اسمله ایکی حکمدار کلوب، برنجیسی رومالیلر طرفندن (بیتنیا) ده‌کی (لائودیکیه) شهرنده والی بولنان (زنون)ك اوغلی اولدیغی حالده، (مارق آنطوآن) طرفندن پونتوس حکمدارلغنه نصب اولنمش؛ وایرانلره و(اوقتاو)ه قارشی هیئت مثلثیه یاردیم ایتدکدن صکره، غالب کلن (اوقتاو) له برلشه‌رك، میلادك برنجی ویا ایکنجی سنه‌سنه‌دك حکومت سورمشدر. ابتدا (پونتوس)ك یالکز برقسمنه مالك اولمغله بوکا (پونتوس پولمونیاق) نامی ویرلمشدی. بعده (بوسفور)ی یعنی قسطنطنیه بوغازینی دخی ضبط ایتمشدی. پایتختی فانسه قضاسنده خرابه‌لری موجود اولان (سیده) شهری اولوب، بو شهر بونك اسمنه نسبتله بعده (پولمونیوم) تسمیه اولنمشدی. بو اسمك محرفی اولان (پولمان) نامی الیوم خرابه‌لرك بولندیغی موقع وجوار. لرینه واورادن آقان نهره ویرلمکده‌در. — ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، والده‌سی (بیتودوریس)ك وصایتیله پدرینه وارث اولمش؛ ومیلادك ۶۳ تاریخنده ملکنی (نرون)ه تسلیم ایدوب، (کیلیکیا)نك بر پارچه‌سیله قناعت ایلمشیدی.

پولمونیوم (Polemonium) مادهٔ آنفده‌بیان‌اولندیغی اوزره، (پونتوس) دولت قدیمه‌سنك (پولمون) زمانده‌کی پایتختی اولوب، اسم اصلیسی (سیده) اولدیغی حالده، بوحکمدارك اسمنه نسبتله بویله تسمیه اولنمشیدی. خرابه‌لری جانیك سنجاغنك قاتسه قضاسنده و (بولمان) چایینك منصبنده موجوددر.

پولنسه (Pollensa) اسپانیانك بالیاره آطه‌سنده لرندمیورقه جزیره‌سنده و(پالمه)نك ۴۷ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۸۵۴۵ اهالیسی، بر مکتبی وجوارنده (البحیره)دن غلط (آلبوفره) اسمیله بر بطاقلغی واردر.

پولو — (Marco Polo) مشاهیر سیاحیندن اولوب، ۱۲۵۲ ویا ۵۶ تاریخ میلادیسنده وندیکده طوغمش، و۱۳۲۳ ده‌وفات ایتمشدر. پدری وعمیجه‌سیله برابر لاجل‌التجاره مغول حکمدارلرندن (قبلا قاآن)ك پایتختنه قدر کیده‌رك، بو حکمدارك توجهنی قزانمغله، ۱۷ سنه یانده قالمشیدی. قبلاقاآن طرفندن مأموریت مخصوصه ایله دیاربعیده‌یه کوندریلدکدن صکره، او وقته قدر آوروپالیلرجه مجهول قالمش اولان تاتارستان، چین، هندچینی وجاپونیا ممالکنی کزمشیدی. بو وجهله بتون آسیایی کوردکدن صکره، هندستان وایران طریقیله طربزونه ودرسعادته اوغرایه‌رق، ۱۲۹۵ ده، بریوك ثروتی حامل‌اولدیغی حالده، وندیکه عودت ایتمشیدی. وندیکك جنوه جمهوریتیله اولان محاربه‌سنده کندی مصرفیله بر فیلو تجهیز ایده‌رك، جنوبزلرك اسارتنه دوشمکله، سنه‌لرجه‌سورن بو اسارت اثناسنده اوزون سیاحتلرنده کوردیکی احوالی مصورمشهور سیاحتنامه‌سنی یازدیرمشدر. بو سیاحتنامه برچوق غرائب‌احوالی حاوی اولمغله، انتشارنده کیمسه صحتنه اینانمامش ایسه‌ده، بعده وقوعه کلن کشفیات جغرافیه کافهٔ مندرجاتك عین حقیقت اولدیغنی اثبات ایتمشدر. آوروپانك کافهٔ السنه‌سنه ترجمه اولنمشدر.

پولوچق (Polotzk) روسیه‌نك قسم غربیسنده (ویتبسك) ایالتنده قضا

مرکزی برقصبه اولوب، (دوینه) نهری اوزرنده و(ویتبسك) ك ۹۸ کیلومتره غرب شمالیسنده واقعدر. ۱۹۱۳۵ اهالیسی، دباغخانه‌لری، بیره، مسکرات، توتون، موم، طوغله وسائره فابریقه‌لری واردر.

پولونیه (Pologne) السنهٔ اجنبیه‌ده‌لهستانه ویریلن اسمدر. [«لهستان» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پولووچ (Polovtses, Uzi) ونام دیکرله اوز اون بر نجی قرن میلادیده آسیادن روسیه‌یه کلش بر قوم اولوب، بر خیلی وقت روسلرله اوغراشدقدن صکره، قره دکیزك ساحل شمالیسنده (دون) ایله (آلوته) نهرلری آره‌سنده یرلشمش؛ وبعده پچنکلرله واولاخلرله بالاتفاق، (تسالیا)ده بریارچه بر ضبط ایتمش؛ واون اوچنجی قرنده روملرله بالاتفاق، بلغارلره قارشی حرب ایتشلردی. مغوللرك هجومنده بونلره قارشی روسلرله اتفاق ایتمشلرسه‌ده، مغلوب اولوب، بسبتون محو اولمشلردر. اقوام تورانیه‌دن اولمری و(اوز) اسمنه باقیلیرسه، اوزبکلرله مناسبت جنسیه‌لری اولمسی محتملدر.

پولی (Poli) هندستانك قسم جنوبیسنده مدراس ایالتنك (کدایه) قضاسنده و(پنز) ایرماغنه تابع (چیر) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، برقسمی مسلم اولمق اوزره، ۶۹۵۰ اهالیسی واردر.

پولیان (Polyen) یونان قدیم مؤلفلرندن اولوب، ایکنجی قرن میلادیده ماکدونیاده طوغمش، وبر مدت رومده آووقاتلق ایتمشدر. حیل حربیه‌یه متعلق بر اثری موجوددر.

پولیب (یاخود پولیبیوس Polybe, Πολύβιος) یونان قدیم مورخلرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۲۰۶ تاریخلرنده (مغالو پولیس) ده طوغمش؛ و۱۶۶ ده رهن طریقیله رومایه کیدوب، خیلی وقت اورادہ اقامتله، رومالیلرك امور سیاسیه وحربیه‌سنه کسب وقوف ایتمش؛ و(پول امیل) ایله اوغللرینه انتساب ایدوب، بونلردن (اسکیپیون) ك معیتنده آفریقایه کیدەرك، (قارتاج) محاصره‌سنده حاضر بولنمش؛ وآفریقا واسپانیا وغالیاده بر مدت سیاحت ایتدکدن صکره، رومالیلر طرفندن مأموریت مخصوصه‌لرله یونانه کوندرلمشدی. میلاددن ۱۲۴ سنه اول ۸۲ یاشنده وفات ایتمشدر. تاریخ وفلسفه ایله تراجم احواله دائر بر قاچ اثری اولوب، اك مشهوری عصرینك وقایعنی حاوی بر تاریخ عمومیسیدر. بو تاریخنك نسخ موجوده‌سی ناتمام اولدیغی کبی، سائر اثرلرندن دخی آنجق برقاچ پارچه بولنه بیلمشدر.

پولیتیمت (Polytimète) بخارا خانلغنده کی (زرافشان) نهرینه اسکی یونان جغرافیونی طرفندن ویریلن اسمدر.

پولیدور (Polydore) تروآ حکمداری پریاملك اولادندن اولوب، تروآنك محاصره‌سندن اولجه پدری طرفندن خزانیله دامادی پولینستورك یانته کوندرلمش اولدیغی حالده، بونك طرفندن قتل اولنمشدر.

پولیفم (Polyphème) اساطیر یونانیه‌ده دکیرالهی (پنتون) ایله (توسه) اسمنده بر پریدن متولد بر عفریت اولوب، قامتی غایت بیوك وچهره‌سی چرکین ودهشت انکیز اولدیغی وآلنده بر تك کوزی بولندیغی زعم اولنوردی. کویا سچلیاده دکیرقیسنده برمغاره‌ده اوتوروب، چایرلرده‌اوتلاتدیغی قیونلرینك سوتیله وانسان اتیله بسلنیرمش. تلاقك پدری اولیسك او ساحلده کیسی قیرلمغله، بو عفریتك الینه دوشوب، غداسی اولق اوزره، مغاره‌یه قپادلمش ایکن، برقازیقله عفریتك کوزینی چیقاره‌رق، فراره موفق اولدیغنی (اومیروس) حکایه ایدیور.

پولیقرات (Polycrate) قبل‌المیلاد ۵۳۵ تاریخندن ۵۲۴ تاریخنه‌دك سیسامده حکمدارلق ایدوب، بیوك بر ثروت جمع، واطرافنده کی آطه‌لرك خیلیسنی ضبط ایله، فنون ومعارفی حایه ایدردی. بردرجه‌ده کسب قوت ایتمشدی، که ایران ومصر حکمدارلری دخی کندیسنك اتفاقی طلب ایتمشلردی. نهایت (یونیا) یی یعنی آناطولی ساحل غربیه‌سنی ضبط‌ایتمك هوسنه دوشوب، ایرانك (سارديس)ده بولنان والیسنك الینه اسیر دوشمش، وخاچه کریله‌رك، اعدام اولنمشیدی. کویا هر ایشده موفق اولدیغیچون، نظر قورقوسیله، کرانبا بر یوزوکینی دکیزه آتدیغی حالده، بونك دخی بر بالیغك قارنندہ بولنوب، کندیسنه اعاده اولندیغی مرویدر.

پولیقلت (Polyclète) یونان قدیمك اك مشهور هیکلتراش ومعمارلرندن اولوب، میلاددن ۴۸۰ سنه اول (سیکیونه) یاخود (آرغوس) شهرنده طوغمشیدی. اك مشهور اثری آره

غوس معبدنده بولنان (یونون)ك جسیم برهیكلی ایدی، كه آچیق اولان یوزیله كوكسی وقوللری فیل‌دیشندن، واثوابدن عبارت اولان سائر طرفلری آلتوندن معمول ایدی. جسم انسانینك ترکیباتنه دائر بر کتاب یازمش، ومكمل بر بدنی مصور اولمق اوزره، (قانون) اسمیله برهیكل دخی یاپمشیدی. آثار معماریه‌سنك اك مشهورلری دخی (ایپداوره)ده انشا ایتمش اولدیغی بیاض مرمردن بر قله ایله اسکولابك معبدی ایچنده بر تیاترو ایدی.

پولیکسنه (Polyxène) تروآ حکمداری مشهور پریامك قیزی اولوب، محاصرلرك الینه اسیر دوشمكله، آخیلاوس كندیسنه عاشق اولوب، آرقداشلرینك موافقتیله، تزوج ایتمك اوزره ایكن، پریامك اوغلی پاریس كندیسنی قتل ایتمشیدی. بونك اوزرینه پولیکسنه مأیوس اولوب، اتلاف نفس ایتمش، وبر روایتده آخیلاوسك اوغلی پیروس كندیسنی پدرینك مزاری اوزرنده ذبح ایلمشدر.

پولیمنستور (Polymnestor) تراکی شبه جزیره‌سنك یعنی کلیبولی جهتنك حکمداری اولوب، تروآ حکمداری پریامك قیزی (ایلیونه) یی تزوج ایتمشیدی. تروآنك ضبطندن اول پریام خزاینی اوغلی (پولیدور) له بو دامادینه کوندرمش اولدیغی حالده، پولیمنستور قاینی قتل وخزاینی ضبط ایتمشیدی. پریامك زوجه‌سی (هکوبه) تروآنك پریشانلغندن صکره بوکا راست کلکله، کوزلرینی چیقارمش، واولادینی قتل ایتمشدر.

پولیمنیا (Polymnie) اساطیر یونانیه‌ده غزلیات‌الهه‌سی زعم اولنوب، آهنكك بونك ایجادی اولدیغنه اعتقاد اولنوردی. دوشنور بر حالده وبر پارمغی آغزنده اولدیغی حالده، تصویر اولنوردی.

پولینسیا (Polynésie) یعنی «کثیرالجزایر» اوقیانیا دینلن جزایر بحر محیطك منقسم اولدیغی اوچ بیوك قسمك بری اولوب، غرباً (میقرونسیا) و(ملانسیا) ایله محدود اولدیغی حالده، خط استوانك ایکی جهتنده اولهرق، آمریقا سواحلی قربنه دك ممتد اولور. بو آطهلر شوراجقده تعداد اولنه‌میه‌جق درجه‌ده چوق اولوب، اکثری پك کوچك وجزایر مجتمعه طاقلرینه منقسم اولدقلری حالده، ۱۶۰° طول شرق ایله ۱۰۵° طول غربی و ۳۰° عرض شمالی ایله ۵۶ عرض جنوبی آره‌سنده بحر محیط کبیرك ایچنده طاغنیق بولنیورلر. جمله‌سنك مساحة سطحیه‌سی ۲۹۹۷۸۸ مربع کیلومتره واهالیسی ۸۴۸۰۰۰ کشیدر. پولینسیانك منتهای جنوب غربیسنده وآوسترالیانك قارشیسنده بولنان یکی زلانده‌نك اطرافنده بولنان بعض کوچك آطهلرله برابر مساحة سطحیه‌سی ۲۷۲۹۸۹ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۴۸۰۰۰ کشی اولدیغندن، عددلری اوقدر چوق اولان واوقدر بیوك مسافه‌لرده سرپلش بولنان جزایر سائره‌نك نه قدر کوچك اولدقلری آکلاشیلیر. بونلرك برطاقمی اراضیٔ برکانیه‌دن اولوب، طاغلق، واکثریسی اراضیٔ مرجانیه‌دن اولوب، آلچقدر. هوالری درجهٔ عرضلرینه کوره مختلف ایسه‌ده، عمومیت اوزره صیجاقدر. آطهلرك باشلیجه‌لری غربدن باشلایه‌رق: الیس، ویتی، ساموآ، تونغا، فنیکس، قوق، شرکت، توبوآی، تنزاره، پومـوتو، قاروالینه، مارکیزه، سامارنغ، ساندویچ، میدوار جزایر مجتمعه‌سی ومنتهای شرقنده پاسقالیه آطه‌سیله (سالالای غومز) جزیره‌سیدر. بونلرك هربرلری حقنده کندی اسملری صرسنده وعمومی حقنده دخی «جزایر بحر محیط» ماده‌سنده زیاده تفصیلات ویرلهجکندن، شوراجقده یالکز پولینسیا اهالیسی حقنده برآز تفصیلات ویرهلم:

پولینسیا اهالیسی تندرست وایری آدملر اولوب، رنکلری اسمر وبعضاً صاری ویازیتونی‌یه مائلدر. صاچلری سیاه واوزون اولوب، اکثریا باشلرنده کومه کومه طوروور. صقال وبیقلری آزدر. بونلری اوزون اولوب، بعضاً آز چوق غاغاشکلنده دخی اولور. طوداقلری قالینجه ودیشلری فوق‌العاده بیضدر. سیما وبدنلرینه انواع شکللر وچیچکلر نقش ایتمك وقولاق وبرون وطوداقلرینی دلوب، کوپه واسباب زینت مقامنده بعضاً پك بیوك شیلر اصمق عادتلریدر. مسکنلری پره دیکلمش قازیقلردن عبارت اولوب، اوستلری یاپراقله اورتیلیدر. ارککلرینك اثوابی بر نوع اوت ویاپراقدن معمول بر قوشاق ویاپیشتمالدن عبارت اولوب، قادینلری بدنلرینی بلدن دیزه قدر اورتررلر. بلدن یوقاریسنك ستری ایسه اغنیایه مخصوص اولوب، مقام حرمت وتعظیمده بللرینه قدر بدنلرینی کشف ایتمك جمله عادات غریبه‌لرندندر. باشلیجه تعیشلری قوقه جویزی موس، اکمك یمشی دینان بر میوه وسائر یمشلرله پتاتس

قبیلندن بعض کوکلردن وطیورایله بالیق وخنزیر اتندن عبارتدر. انسان اتی یمك عادت مکروهه‌لری ایسه محضا بسلمك ایچون اولمیوب، مراسم دینیه‌لری جمله‌سندندر. برکانی وطاغلق اولان آطه‌لرك اهالیسی دها مدنی اولوب، زراعتله اشتغال ایدرلر، وقوللاندقلری آلات وادوات پر آز دها دوزکوندر. اراضیٔ مرجانیه‌دن عبارت اولان آلچق آطه‌لرك اهالیسی ایسه پك کری اولوب، خدایی نابت شیلرله بسلنیرلر وبالیقلری دخی دکیزدن اللریله طوتارلر. بونلردن بعضلرینك آوروپالیلرك ورودنده آتش یاقمغی بیله بیلدکلری مرویدر. عمومیت اوزره معادن استعمالنی بیلیوب، سلاحلری صوپه وطوقاق ایله صیاندن واوجلری چاقیل طاشندن ویاخود کیکدن عبارت بعض مزراق وبالطه کبی شیلردن عبارتدر. یای واوق یالکز آوده قوللانیرلر. کندیلری اولدقجه ذکی ومستعد آدملر ایسه‌ده، وطنلرینك آوروپالیلر طرفندن ضبط اولنمسی اوزرینه، اویله بر حال وحشیتدن بردن بره بر مدنیت مکمله‌نك آثاری اوکنده بولنمقلری کوزلرینی قاشدیردیغی کبی، فرنکلرك تسلطی اوزرینه، آیین وعادتلرینك اجراسنده‌کی سربستلکی غائب ایتمش، وسورمکه آلیشمش اولدقلری عمری دکیشدیرمکه مجبور اولمش اولدقلرندن، وبرطرفدن دخی آوروپالیلرك برار کثیر دکلری مسکراتك استعمالیله فرنکی وسائر عملسازیه وسلرینه خسته‌لغی ایجلرنده پك چوق تلفاتی موجب اولدیغندن، مقدارلری موجب حیرت اولهجق صورتده کوندن کونه آز المقده در. قپودان قوقك وسائر اوطرفلری کشف ایدن سیاحینك بر قرن اول ۴۰۰۰۰۰ و ۶۰۰۰۰۰ رادەلرنده تخمین ایتدکلری بعض جزایرك الیوم موجود اولان اهالیٔ اصلیه‌سی آنجق ۴۰۰۰۰ ویا ۵۰۰۰۰ رادەلرنده قالمشدر. اصل دینلری (تابو) تعبیر ایتدکلری بر الهه اعتقادندن عبارت اولوب، جن وپریلره دخی اینانیرلر، واقربا واجدادلرینك ارواحنه دخی عبادت ایدرلر. برطاقلری میسیونرلرك سوقیله اسماً ورسماً پروتستان ویا قتولیك اولمشلرسه‌ده، اساساً اعتقادات وعادات قدیمه‌لرندن وازکچمه‌مشلردر. دکیزده یك ماهروجسور اولوب، کندیلرینه مخصوص بر نوع قایقلرله یك اوزاق سفرلر اجرا ایدرلر. تعدد ازواج عندلرنده مرعی اولوب، ناموس خصوصنده یك مبالاتسزلقلری وخرسزلغه بیوك بر میل وانهماکلری واردر. بوایکی قباحتدن بشقه اخلاقجه بر قصورلری اولیوب، یك مونس، حلیم وشن آدملردر.

بحرمحیط کبیرك هر طرفنه واوقدر بیوك مسافه‌لرده منتشر وطاغنیق اولوب بربرلرندن اوزاق بولنان بو جزایر اهالیسنك بر جنسیته منسوب وهمان بر لسانله متکلم اولمالری محیر عقول اولدحق بر حالدر. هرنه قدر هرجزیرەنك وجزایر مجتمعه‌دن هر بر طاقمك کندیلرینه مخصوص لسانی وار ایسه‌ده، بولسانلر آره‌سنده بیوك بر مشابهت ومقارنت موجود اولدیغندن، جمله‌سنك بر لسان مشترکك شعبه‌لری اولدیغنده شبهه یوقدر. اخلاق وعادات واعتقادلری دخی بردر. میقرونسیا وملانسیاده یرلیلرله قاریشیق پولینسیا جنسی بولندیغی کبی، پولینسیا جنسنه دخی ملایی جنسی قاریشمشدر. پولینسیالیلر آسیا اقوام واجناسندن معدود اولوب، وقتیله بحرمحیط کبیرك آقتیلری یاردیمیله ایستیه‌رك ویاخود ایستمیه‌رك بوقدر اوزاق آطه‌لره قدر کیتمش، وآطه‌لر اهالیسنك دکیزده اکتسابلری، طبیعی اولان مهارت سایه‌سنده بربرلریله دائمی صورتده اختلاط ومناسبتده بولنمشلردر.

پولینه بوناپارت { [« بوناپارت » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پولینانو { (Polignano) ایتالیانك ملغا ناپولی قراللغنده، باری ایالتنده وآدریاتیق ساحلنده اولهرق، (باری)نك ۳۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۷۰۰۰ اهالیسی وبرطاقم غریب مغاره‌لری واردر.

پولیورکیت { [« دمتریوس پولیورکیت » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پولیون { (Pollion) رومامشاهیرخطباسندن اولوب، میلاددن ۷۶ سنه اول طوغمش، ومیلادك ٤ نده وفات ایتمشدر. (هوراس) و(ویرجیل) کبی اولوب، کندیلریله بعض مخابره‌لری واردر. ابتدا قیصره منسوب اولوب، بعده آنطونیوسه انتساب ایتمش، وبرآره‌لق قونسلوس اولمشیدی. آنطونیوس ایله اوقتاوی باریشدیرمغه چالیشمش ایسه‌ده، موفق اوله‌مامش، اوزرینه، مأبوس اولوب، امور سیاسیه‌دن چکلمش؛ وفیما بعد آووقتلقله وادیباتله اوغراشمشیدی. رومالیلرك محاربات داخلیه‌لرینه دائر

بیوك بر تاریخ ودیکر بر چوق آثار یازمش ایسه‌ده، یالکز بعض فقره‌لری وبر ایکی مکتوبی باقیدر.

پومبال (Pombal) پورتکیزك استرمادوره خطه‌سنده و(لیریا) نك ۳٤ کیلو-متره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبر اسکی قلعه خرابه‌لری واردر.

پومبال مارکیسی (Marquis de Pom-bal) پورتکیزك اك مشهور سیاسیونندن اولوب، ۱۷۵۰ده قرال برنجی یوسفك زمانده خارجیه ناظری ومتعاقباً باش وکیل اولمش؛ و۲۷ سنه پاپی بو مسنده قالوب، زادکان ورهبانك نفوذینه قارشی تدابیر اتخاذیله، جزویتلری پورتکیز وبرازیلیادن طرد واخراج ایتمش؛ ودها بر چوق اصلاحات واعمارانه موفق اولوب، انکلیزلك پورتکیزده‌کی نفوذینی دخی کسر ایتمکه چالیشمشیدی. برنجی یوسفك وفاتنده تحت محاکمه‌یه آلنوب، نفی اولنمش، و۱۷۸۲ ده منفاده وفات ایتمشدر.

پومپادور (Mar. Pompadour) فرانسه قرالی اون بشنجی لویینك معشوقه‌سی اولوب، بو قرالك زمانده فوق‌العاده بر نفوذ واقتداره مالك اولمغله، اکثر مهم امور سیاسیه‌یی ایستدیکی کبی چویرمش؛ وولتر ایله سائر ارباب فن وهنری حمایه ایدوب، بعض ترقیاته وپارسك تزیننه خدمت ایتمشدر. ۱۷۲۱ ده پارسده طوغوب، ۱۷٦٤ ده وفات ایتمشدر.

پومپی (Pompeïes, Pompeii) ایتالیانك قامپانیه خطه‌سنده برشهر قدیم اولوب، خرابه‌لری ناپولینك ۲٤ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(وزوو) برکانك اتکنده واقعدر. پك اسکی برشهراولوب، عن‌اصل یونانیلرك مستعمراتندن‌اولدیغی حالده، روما سردارلرندن (سیلا) طرفندن ضبط اولندقدن صکره، آوغستوس طرفندن روما مستعمراتی صره‌سنه کیرلمشیدی. قبل المیلاد ٦۳ تاریخنده زلزله‌دن خیلی رخنه‌دار اولمشکن، بعدالمیلاد ۷۹ تاریخنده برکانك بردن بره پاتلامسیله، بونك سیلاب آتشینی آلتنده قالمغله، بسبتون محو ونابید اولمشیدی. اون یدی قرن بو شهر قدیمك موقعی مجهول قالدقدن صکره، ۱٦۸۹ ده بعض آثاری بولنمش؛ و۱۷۵۵ ده حفریات اجراسیله شهر تمامیله میدانه چیقارلمشدر. محرر فقیر ۱۵ سنه‌اول بوشهرك ویرانه‌لرینی سیر ایتدم. انیمه‌سی همان هیئت اصلیه‌لریله قائم اولوب، یالکز چاتیلری یوقدر. سوقاقلر، تیاترولر، معبدلر وسائر شهرك کافهٔ مشتملاتی موجود اولوب، دیوارلرك ایچ طرفلری رسملرله مزیندر. پومپیلك حفریاتی اوزمانده انسانلرك صورت تعیشی وعلی‌الخصوص اثاث واشیای بیتیه‌لریله سائر حاللری حقنده پك چوق معلومات قزاندیرمشدر. انسانلرله بر چوق اشیای بیتیه ومثلا بقال دکانندکی زیتون، پنیر وسائره‌ایله ترزی دکانندکی قاشلر وتیرملر کبی شیلر تکلس ایتمش برحالده بولندیغی‌مثلاو، بر چوق کتابلر دخی یانمش‌کبی، یعنی کاغدی سیاه ویازیسی بیاض اولهرق، بولنمشدر. بولنان مواد ناپولی وسائر بعض شهرلر موزه‌لرینی تزیین ایتدکدن بشقه، الیوم خالی بر شهر حالنده محافظه اولنوب، سیر ایتدیریان پومپی ویرانه‌لری اتصالنده دخی بو مواده مخصوص بر موزه بولنیور.

پومپیوس (Pompée, Pom-peius) یاخود پومپه رومانك اك مشهور سردارلرندن اولوب، قبل المیلاد ۱۰٦ تاریخنده‌طوغمش؛ وماریوسه قارشی سیلانك طرفنی التزام ایدوب، بونك نامنه ایتالیانك قسم شمالیسیله سیجلیایی ضبط، وبونك خصمانسنی آفریقاده وسائر محالرده مغلوب ایدرك، رومایه عودتنده، سیلا طرفندن بیوك برآلایله استقبال، و«بیوك» لقبیله تبجیل اولنمغله، «بیوك پومپیوس» دیمکله شهرت بولمشدر. سیلانك وفاتنده، سرتوریوسه قارشی اسپانیایه سوق عسکر ایدوب، درت سنه اوغراشدقدن صکره، بونك (برتیا) طرفندن قتلی اوزرینه، قبل المیلاد ۷۰ تاریخنده مظفراً رومایه عودت ایدوب، قونسلوس تعیین اولنمش؛ وقورصانلغی منع ایتمك شرطیله دونما دخی کندیسنه ویریلوب، ۹۰ کونده قورصانلرك کافه‌سنی محو ایتمکله، حقنده رومالیلرك حرمت واعتباری ایکی قات اولمشیدی. بعده مهرداده قارشی سوق عسکر ایدوب، کندیسنی فرات ساحلنده مغلوب، دیقرانی مصالحه‌یه اجبار، وبونتوس ایله پافلاغونیا وبیتنیایی یعنی آناطولینك بتون قسم شمالیسنی ضبط ایلمشیدی. اوراردن سوریه‌یه اینوب، آنطیوخسك ملکنی استیلا، وقدسده (آریستوبول) ك یرینه ایکنجی (هرقان) ی اجلاس

ایلدکدن صکره، او آرالق مهردادك وفاتنی خبر آلغله، صامسونه دونوب، بونك اوغلی (قارتاس) ی تحت اطاعته آلمش، ویالکز بوسفوری کندیسنه براقمشیدی. بو موفقیاتك اوزرینه رومایه عودتنده فوق‌العاده بر دبدبه ایله استقبال اولنمشیدی. ایکی سنه صکره (قراسوس) و(قیصر) ایله برهیئت مثلثه تشکیل ایدوب، بینلرنده واقع اولان تقسیم اداره‌ده، کندیسنه آفریقا ایله اسپانیا دوشمش ایسه‌ده، پومپی بالذات او طرفه کیتیوب، وکیلر کوندرمش، وکندیسی رومادہ قالوب، حکومت مرکزیه‌یی الله چکیرمك هوسنه دوشمشیدی. تزوج ایتمش اولدیغی قیصرك قیزی (جولیا)نك وقراسوسك وفاتلری صاحب ترجه ایله قیصر آره‌سنده کی رقابتك تزایدینه سبب اولوب، علی‌الخصوص قیصرك غالیاده کی فتوحاتنی چکه‌مه‌مکله، کندیسنی عزل ایتمکه قالقیشوب، بینلرنده محاربه وقوع بولمش؛ وپومپی اولکی شهرتنی غائب ایده‌جك صورتده سوء حرکتده بولنوب، رومایی ترکله، سناتو ایله برابر یونانه قاچمش؛ ودراجده مقاومتی ممکن ایکن، اوراسنی دخی ترکله، تسالیا اووه‌سنده دشمنله قارشی‌طوروب، عسکری قیصرك‌کینك ایکی‌مثلی اولدیغی حالده، فرساله (یعنی چتالجه) ده کلیاً مغلوب اولمش؛ وزوجه‌سی وبر اوغلی ایله برابر مصره قاچدیغی حالده، اون ایکنجی بطلیوسك وکلاسی، مأمولنك خلافنده اوله‌رق، قرمیه آیاق باصدیرمقسزین، قبل‌المیلاد ٤٨ تاریخنده کیده قتل ایتدیرمشلردر. سرمقطوعی قیصره کوندرلدیکنده، کندیسنه آغلایوب، قاتللرینه مجازات ویرمشیدی.

— آنف‌الترجمه‌نك بیوك اوغلی دخی بو اسمله (P. l'Ainé) معروف اولوب، پدرینك قتلنده آنطاکیه‌ده اولدیغی حالده، اورادن آفریقا واسپانیایه کچه‌رك، ۱۳ آلای عسکر ایله برچوق عساکر معاونه وبر بیوك دونمانمه تشکیل ایتمش ایسه‌ده، بالذات قیصرله ایتدیکی محاربه‌ده (مونده) ده کلیاً مغلوب اولوب، فرار ایتمکده ایکن، قبل‌المیلاد ٤٥ تاریخنده قتل اولنمشدر.

— دیکر اوغلی دخی «کنج پومپی» یاخود سکستوس پومپی (P. le Jeune, Sextus P.) اسمیله معروف اولوب، پدرینك قتلنده والده‌سیله برابر حاضر بولندقدن صکره، مونده محاربه‌سنده دخی برادرینك معیتنده بولنوب، مغلوبیتدن صکره (چلیبتریا) طاغلرینه قاچه‌رق، قیصرك طرفدارلرینه قارشی بر مدت محاربه ایتدکدن صکره، قیصرك وفاتنده رومایه عودته مساعده استحصال ایده‌رك، پدرینك مصادره اولنمش اموالنه قارشی تضمیناتله برابر، سواحل والیلکنه تعیین اولنمشیدی. ایکنجی هیئت مثلثه‌نك تشکلنده یعنی قبل‌المیلاد ٤٢ تاریخنده نفینه قرار ویریلوب، سیچیلیا ایله ساردنیا وقورسیقه‌یی ضبط، رومایی محاصره، وآنطونیوس ایله اوکتاوی ٣٨ تاریخنده کندیسیله (مسینه) ده عقد معاهده‌یه مجبور ایتمشیدی. بو معاهده ایله مذکور اوچ آطه صاحب ترجه‌یه ترکله برابر، آخائیا (یعنی یونان) وبر سنه صکره قونسلوسلق مسندی دخی کندیسنه وعد ایدیلیوردی. آنجق بر سنه صکره دوچار اولدیغی مغلوبیت اوزرینه، ابتدا ساردنیا ایله قورسیقه‌یی و٦٠ سفینه‌یی وبعده سیچیلیایی غائب ایدوب، آسیایه قاچمش؛ واوراده آنطونیوسك وکیلی (تیتیوس) طرفندن اسیر طوتیلوب، ٣٥ ده (میلت) شهری زندانده وفات ایتمشدر.

— بیوك پومپیوسك پدری دخی (استرابو پومپیوس) اسمیله معروف اولوب، قبل‌المیلاد ٨٩ تاریخنده قونسلوس اولمش، وبرچوق غالبیتلره نائل اولمش ایسه‌ده، غنایمی کندینه حصر ایتمکله اعتباردن دوشمش؛ وماریوس ایله سینایه قارشی اولان محاربه‌سنده دشمنلره بالمخابره قصداً مغلوب اولدیغندن، عسکری طرفندن پاره‌لنمق اوزره ایکن، اوغلنك استرحامی کندیسنی قورتارمشیدی. برسنه صکره یلدیرمدن وفات ایدوب، جنازه‌سی روما سوقاقلرنده سوروکلدیلدیرك، (تیبر) نهرینه آتلمشدر.

پومرانیا (Poméranie) پروسیه‌نك بر خطه‌سی اولوب، غرباً (مکلبورغ) دوقه‌لغیله، جنوباً (براندبورغ) خطه‌سیله، شرقاً نفس پروسیه خطه‌سیله، شمالاً دخی بالطبع دکیزیله محدود ومحاطدر. °٥٣ ایله ′٥٠ °٥٤ عرض شمالی و′٤٠ °١٠ ایله ′٤٤ °١٥ طول شرق آره‌سنده ممتد اولوب، شرق جنوبیدن غرب شمالیه اولان طول اعظمی ٣٨٨ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٣٠١١٠ مربع کیلومتره اولوب، اهالیسی ١٥٠٥٧٥ کشیدر. بر ایالت صورتنده اداره اولنوب، مرکزی (استتین) شهریدر. استتین، استراسلوند وکوسلین

اسملریله اوچ سنجاغه منقسمدر. بالطبع دکیزی سواحلی بوینجه ممتد آلچق ودوز بر یر اولوب، (اودر) ایرماغیله رکنیچ، پنه، اسوینه، اینا، رضا ویرسانته نهرلری اراضیسنی سقی ایدرلر. طوپراغی صولاق وهواسی صوغوق اولمغله، قوهٔ انباتیهسی پك آز ایسه ده، ابی ایشلمك سایه سنده خیلی حبوبات، کتن، توتون وسائر محصولات ویریور. اورمان ومرعالری دخی چوقدر. قاز وطوموزباصدیرمهلری وسوجقلری مشهوردر. سواحلنده کهربا بولنور. لیمانلری ومواقع مستحکمهسی دخی چوقدر. (غرایفسوالد) شهرنده بر دارالفنونی واردر. بوخطه ازمنهٔ قدیمه ده اسلاولرله مسکون اولوب، بعده غوتلر، واندالر، سوآولر وسائر اقوام وحشیهٔ شمالیه هجومله موقتاً ضبط ایتمشلردی. اون برنجی قرن میلادیده (اسلاوونیا) اسمیله بر دولت شکلنه کیروب، بعده بر چوق دره بکلکلرینه وبعض کوچك جمهوریتلره انقسام ایدوب، نهایت برطاقم دوقهلقلر بالتشکل، قسم شرقیسی لهستانك وقسم غربیسی آلمانیا ایمپراطورلغنك تحت تابعیتنه کیرمشیدی. ۱۶۳۷ ده قسم غربیسی براندبورغ حکومتنه کچدکدن صکره، ۱۶۴۸ ده قسم شرقیسی پروسیه قرالغنه وقسم غربیسی اسوجه الحاق اولنمشیدی. ۱۸۱۴ ده اسوج دولتی پومرانیادهکی حصهسنی نورـوجه مقابل دانیارقهیه ترك ایتمش، وبرسنه صکره دانیارقه بوخطهیی (لاینبورغ) ایله مبادلةً پروسیهیه ویرمشدر. اووقتدنبری پروسیه ممالکندن معدوددر. شمدیکی حالده اهالیسی آلمان جنسیتنه منسوب اولوب، یالکز ۴۰۰۰ لهلی واردر. مذهب عمومیسی پروتستانلق اولوب، قنولیك ویهودیلری آزدر.

پومونا { (Pomona) اسقوچیانك (اورفاده) آطهلرندن بر جزیره اولوب، جزایر مذکورهنك الك بیوکی اولدیغی حالده، بویی ۴۱ واکی ۲۶ کیلومتره در. طاغلق بر یر اولوب، دکیز هر طرفدن قوی شکلنده قوللر صالغله، بر طاقم بطاقلقلر تشکیل ایدیور. طوپراغی غیر منبت وچالیلری حاوی اولوب، دمیر معدنی وغریب برطاقم آثار عتیقهسی واردر. اهالیسی ۱۵۰۰۰ کشیدر.

پومونه { (Pomone) اسکی لاینلر عندنده میولرنك الههسی زعم اولنوب، روماده بر معبدی وار ایدی. باشی اوزوم صالقملریله وسائر میولرله مزین والنده بر سپت یمش طوتار بر قیز صورتنده تصویر اولنوردی.

پونت { یاخود پونتوس (Pont, Pontus) آناطولینك بر خطهٔ قدیمهسی اولوب، لازستاندن یعنی شمدیکی طربزون ولایتندن عبارت ایدی. شمالاً قره دکیزله، غرباً (پافلاغونیا) خطهسیله، جنوباً (قپادوکیا) ایله، شرقاً بلادقفقاسله محدود ومحاط ایدی. اهالیٔ قدیمهسی تیبارن، خالیب، موسنیك کبی بر طاقم اقوام وقبائله منقسم ایدی. سواحلنده یونانیلرك بر قاچ مستعمراتی اولوب، باشلیجه شهر وقصبهلری: آمیسه (صامسون) ترابزونته (طربزون)، کراسونته (کیرسون)، قوتیوره، اونه (اونیه)، تیسکوره، سیده، آماسه (آماسیه)، زیله، قومانه پونتیقه، پولمونیوم، نیو قیصریه وسائره ایدی. بوخطه اك اول قپادوکیادن معدود اولوب، قبل المیلاد ۵۲۰ تاریخلرنده بالتفریق، ایران دولتنك آیریجه بر ایالتی اتخاذ اولنمشیدی. پونت والیلری بو ایالتـه ارثاً مالك اولوب، بونلردن ایکنجی مهرداد یوك اسکندره تبعیتله، بونك معیتنده ایرانه قارشی یوریمش؛ واسکندرك وفاتندن صکره ملوك طوائفدن اوجهنه متصرف اولان (آنتیغون) ی پونتك استقلالنی طانیغه مجبور ایدهرك، حکمدار عنوانی آلمش ایدی. پونت حکمدارلرینك اك مشهوری اولان یدنجی مهرداد ممالکنی خیلی توسیع ایدوب، بوسفوری (یعنی قسطنطینیه بوغازینی)، قریمی، آبازه سواحلنی وموقتاً قپادوکیا وپافلاغونیایی دخی ضبط ایتمشیدی. بعده رومالیلرله محاربهیه کیریشوب، بونلر قبل المیلاد ۸۸ تاریخیله ۶۳ تاریخی آرهسنده وقوع بولان اوچ محاربهده بتون ممالکنی ضبط ایتمکله، کندیسی اتلاف نفسه مجبور اولمشیدی. اووقت پونت روما دولتنك برایالتی حکمنه کیروب، یالکز بوسفور مهرداتك اوغلی (فرناز) ترك اولنمشدی. فرناز مؤخراً قیصرله یومیبوسك محاربات داخلیهلرندن بالاستفاده، پونتی استرداد ایتمش ایسهده، درعقب قیصر بالذات سوق عسکر ایدهرك، قبل المیلاد ۴۷ تاریخنده یکیدن مملکتی ضبط ایتمشدی. اوآرالق پونتك شرق شمالی قسمنه بر نوع استقلال ویریلوب، (پونت پولمونیاق) اسمی آلان بوکوچك خطهده (پولمون) اسمیله بابا اوغل ایکی حکمدار بر مدت حکم سوردکدن صکره، بونلرك ایکنجیسی

(نرون) ك زمانـنده مملكتنى رومايه ترك ايتمشـدى. قسطنطينيه روم ايمپراطورلغى زمانده (پونت) اسميله آناطوليده بر بيوك ايالت تشكيل اولنه‌رق، بو خطه‌دن بشقه غالاتيا، بيثنيا، پافلاغونيا، قپادوكيا و آرمنيا خطه‌لرينى دخى جامع و ۱۱ سنجاغه منقسم ايدى.

پونت حكمدارلرى وتاريخ جلوسلرى بروجه‌زيردر:

(ايران دولتنه تابع ارثى واليلر)

برنجى فرناز	۵۲۰	قبل الميلاد
آردباز	۵۰۲	»
برنجى آريوبارزن	۴۸۰	»
برنجى مهرداد	۴۰۲	»
ايكنجى آريوبارزن	۳۶۳	»

(مستقل حكمدارلر)

ايكنجى مهرداد	۳۳۷	»
اوچنجى مهرداد	۳۰۲	»
دردنجى مهرداد	۲۶۶	»
بشنجى مهرداد	۲۲۲	»
ايكنجى فرناز	۱۸۶	»
آلتنجى مهرداد	۱۵۷	»
يدنجى مهرداد	۱۲۳ الى	۶۵
روماليلره تابعيت	۷۸ »	۴۸
فرناز	۶۵ »	۴۴

پونت آموسون (Pont-à-Mousson) فرانسه‌نك (مورنه مع موزله) ايالتنده، (نانسى) نك ۲۸ كيلومتره شمال غربيسنده و(موسون) طاغنك اتكنده ناحيه مركزى بر قصبه اولوب، (موزله) نهرينك ايكى ساحلنده‌واقعدر. ۹۸۴۴ اهاليسى، قصبه‌يه نامنى ويرن كوزل بركوپريسى، داخلى مكتب اعداديسى ورهبانه مخصوص مدرسه‌سى، قيشله‌لرى، خسته‌خانه‌سى وخيلى فابريقه‌لرى واردر.

پونتارليه (Pontarlier) فرانسه‌نك(دوب) ايالتنده ودوب نهرى اوزرنده او-لەرق، بزانسـونك ۵۸ كيلومتره جنوب شرقيسنده قضا مركزى برقصبه اولوب، ۵۵۰۷ اهالسى‌واردر. اسكى بر قصبه اولوب، جوره سلسلهٔ جبالنك اورته-سنده وفرانسـه‌دن اسويچره‌يه كچه‌جك بر بوغازده واقعدر. استحكاماتى، كاغـد، بز، ساعت وسـائره فابريقه‌لريله دمير خانه‌لرى، مطبعه‌لرى، كتابجى دكانلرى وخيلى تجارتى واردر.

پونت اوكسين (Pont-Euxin, Euxi-nus Pontus) ياخود اوكسينوس پونتوس قره دكزك اسم قديميدر. جغرافيون عرب اشبو (پونتوس) اسمنى (بنطس) صورتنده تحرير ايدوب، بعده مستشخلرك خطاسـيله نبطس، نيطس ونيطش صورتلرنده يازمشلردر. [«قره‌دكز» ماده‌سنه مراجعت بيوريله.]

پونترمولى (Pontremoli) ايتاليانك طو-سقانه خطه‌سـنده، (ورده) ايله (ماغره) نهرلرينك ملتقاسنده وفلورانسه‌نك ۱۴۰ كيلومتره شمال غربيسنده بر قصبه اولوب، ۱۴۰۰۰ اهاليسى، قلعه‌سى وكوزل بر سرايى واردر.

پونتفراقت (Pontefract) انكلـتره‌نك يورق ايالتنـده و(يورق) ك ۳۲ كيلومتره جنوب غربيسـنده بر قصبه اولـوب، ۱۰۰۰۰ اهـاليسى، مشهور بر قلعه‌سى، باغچه‌لرى ومسكرات فابريقه‌لرى واردر. اسكى برقصبه اولوب، اسم قديمى (لوجثولوم) ايكن، بعده كوپريسنك يقلمسى اوزرينـه، «قيريق كوپرى» ديمك اولان بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پونتش (Marais Pontins) ايتاليانك بطاقلغى روما ايالتنده بر بيوك بطاقلق‌اولوب، طـولى ۴۰ وعرضى ۱۰ كيلومتره‌در. جوارلرينك هواسـنى تسميم ايدوب مهلك صيتمه‌لر توليد ايدن بو بطـاقلغى قورومق ايچون كرك روما ايمپراطـورلرى وكرك پاپالر وسائر حكمدارلر جهد ايتمشلرسه‌ده، موفق اولهمامشـلردر. اسكى روما جمهوريتى زمانده موقعى قورو اولوب، اوزرنده ۲۳ شهر وقصـبه موجود ايدى. مشهور (آپيان) طريقى دخى اورته‌سندن چكردى. (غاريليانو) نهرى بو بطاقلغى شق ايدبور.

پونتوآزه (Pontoise) فرانسه‌نك (سينه‌مع اوآزه) ايالتنده و(ورسای)ك ۳۸ كيلومتره شمالنده قضامركزى برقصبه اولوب، ۶۱۹۰ اهاليسى، داخلى مكتب اعداديسى، كتبخانه‌سى، كوزل بر كوپريسى، متعدد دكرملرى وخيلى ايشـلك تجارتى واردر. اسـكى بر قصبه اولوب، اسم قديمى (بريوا ايزاره) در. قرون وسطاده مستحكم اولوب، دفعاتله فرانسه ملوكنك مقرى بولنمشدر.

پونتودره (Pontevedra) اسپانيانك (غا-ليچه) خطه‌سـنده، بحر محيـط آطلاسى سـاحلنده، (لرز) نهرينك منصبنده ودرين بر خليجك ايچنده ايالت‌مركزى بر شهر اولوب، ۲۱۰۰۰ اهـاليسى، كوزل مسيره‌لرى، بر چوق مناسـترلرى،

یوکسك بر قلعه‌سی وسائر آثار عتیقه‌سی واردر. اسپانیا وپورتکیز دمیر یولاریله مربوطدر. بیوك کیلر ایچون اسکله‌سی ٦ کیلومتره آشاغیده اولوب، یالکز کوچکلری شهرك اوکنه قدر چیقه‌بیلیرلر. اسکی بر شهر اولوب، اسم قدیمی (پونس وتوس) در.

پونتودمر (Pontaudemer) فرانسه‌نك (اور) ایالتنده و(اورو) نك ٦٧ کیلومتره شمال غربیسنده اوله‌رق (ریسله) نهری اوزرنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٥٦٨٧ اهالیسی، کتبخانه‌سی، آثار عتیقه وتاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی، دباغخانه‌لری وسائر فابریقه‌لری واردر. اسکی بر قصبه اولوب، اسم قدیمی (بروپودوروم) اولدیغی حالده، (آلدمار) اسمنده بر نورماند پرنسی طرفندن توسیع اولنمغله، «آلدمار کوپریسی» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشدر.

پونتوس [« پونت » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.] — اوکسینوس —

[« پونت اوکسین » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پونته دل غاده (Ponta-del-Gade) پور. تکیزك (آسور) آطه‌لرندن (سنت میشل) جزیره‌سنك برقصبه واسکله‌سی اولوب، ١٦٠٠٠ اهالیسی، واسع ریختمی، غیر محفوظ لیمانی، قلعه‌سی، کوزل پورتقالری، ایپك منسوجات وچوخه وسائره فابریقه‌لری واردر.

پونته قورو (Ponte-Corvo) ایتالیانك (ترادی لابوره) ایالتنده، (غاریلیانو) نهری اوزرنده ورومانك ١٣٠ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه اولوب، ٧٠٠٠ اهالیسی، قلعه‌سی وکوزل بر اسکی کوپریسی واردر.

پونتیاناق (Pontianak) بورنئو جزیره‌سنك ساحل غربیسنده کیره‌سنك اولان نهرك اورته‌سنده ومنصبی قربنده برقصبه اولوب، جزیره‌ٔ مذکوره حکومات اسلامیه‌سندن برینك پایتختی وفلنك دولتی وکیلنك مقریدر. چین ایله خیلی تجارتی واردر. اهالیسی ملایی مسلمانلریله چینلیدن مرکبدر.

پونتیو (Ponthieu) فرانسه‌نك پیقاردیا خطه‌سنده بر کوچك یر اولوب، مرکزی (آبویله) قصبه‌سی اولدیغی حالده، وقتیله بر قونتلق صورتنده اداره اولنوردی.

پونتیوی (Pontivy) فرانسه‌نك موربیهان ایالتنده، (وانه) نك ٥١ کیلومتره شمال غربیسنده و(بلاوه) نهرینك ساحل یسارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٧٦٠٠ اهالیسی، داخلی مکتب اعدادیسی، قیشله‌لری، چلیکلی صوتوق معدن صولری وبعض فابریقه‌لری واردر. وقتیله (روهان) دوقه‌لغنك مرکزی اولوب، بیوك ناپولیون زماننده توسیع وتزیین اولنه‌رق، مشارالیهك اسمیله تسمیه، واوچنجی ناپولیون زمانده بو اسم اعاده اولنمش‌ایسه‌ده، بعده یینه ترك اولنمشدر.

پوندیشری (Pondichéry) هندستانك جنوب شرقی یعنی (کرتیك) ساحلنده ومدراسك ١٦٠ کیلومتره جنوب غربیسنده برشهر واسکله اولوب، هندستانده‌کی فرانسز مستعمراتنك مرکزیدر. ٥٠٠٠٠ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، کوزل ریختمی، فناری، کوزل میدانلری، ایکی بیوك چارشیسی ومائی بز فابریقه‌لری واردر. ایچندن کچن بر جدول شهری ایکیه تقسیم ایدیور. بو شهر کوچك بر قصبه حالنده ایکن، ١٦٩٣ ده فرانسزلر طرفندن ضبط وتوسیع اولنمش؛ ونادرشاهك دهلیی ضبطنده فرانسزلر بونك دائره‌سنی خیلی توسیع ایتمشلردیسه‌ده، بعده ملحقاتی غائب ایتدکاری کبی، شهر دخی دفعاتله انکلیزلرك وبرکره فلمنکلیرلك الینه کچمشیدی. شمدیکی حالده ملحقاتی ٢٧٩٠٠ مربع کیلومتره وسعتنده اولوب، ١٣٣٠٠٠ اهالیی جامع و ٣ قضایه منقسمدر. اراضیسنك باشلیجه محصولاتی حبوبات، پرنج، مانیوق، خشخاش وچویدر.

پونزه (Ponza) ایتالیانك (تیرنه) دکیزنده واقع ٦ کوچك آطه‌لك هیئت مجموعه سنه ویریلن اسم اولوب، بو آطه‌لر (ترادی لابوره) ایالتی ساحلندن ٥٢ کیلومتره آچیقه‌دیرلر. اك بیوکلری: پونزه، پالمارولا و (وندوتیانه) اولوب، پونزه‌نك محیط دائره‌سی ٢٠ کیلومتره واهالیسی ١٨٠٠ کشیدر. ساحل شرقیسنده همنامی اولان کوچك بر قصبه ولیمانی واردر. رومالیلر زمانده منفا اتخاذ اولنوب، بنی اغلب زمانده عربلر طرفندن فتح اولنمشیدی.

پونسارد (Ponsard) فرانسه شعراسندن اولوب، ١٨١٤ تاریخنده (ایزره)

ایالتنك (ویانه) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۶۷ ده وفات ایتمشدر. برچوق فاجعه ومنظومه‌لری واردر. فرانسه آقادمیسنی اعضاسندن ایدی.

پونسون دوترای (Ponson du Terrail) فرانسه‌نك اك مشهور حکایه نویسلندن اولوب، ۱۸۲۹ تاریخنده (ایزره) ایالتنك (مونمور) قصبه‌سنده طوغمش، و ۱۸۷۱ ده وفات ایتمشدر. ابتدا بحریه‌یه کیروب، ضابط اولمش؛ وبعده یازدیغی متعدد حکایه کتابلریله شهرت بولمشدر.

پونو (Puno) پروده (شوقوتیو) کولی ساحلنده و(قوزقو)نك ۳۵۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقع بر قصبه اولوب، ۱۶۰۰۰ اهالیسی وجوارنده کومش معدنلری واردر.

پونومی (Ponomi) سلانیك کورفزینك ساحل شرقیسنده وسلانیکك ۳۰ کیلومترو جنوبنده بر بروندر.

پونه (Pounah) هندستانك بمبای دائره‌سنده وبمبایك ۱۴۷ کیلومتره شرق جنوبیسنده اولدیغی اسکی اورنك آباد خطه‌سنده بر شهر اولوب، ۱۸۰۰۰۰ اهالیسی وبرهمنی هندولره مخصوص مشهور بر مکتبی واردر. وقتیله مستقل بر راجه‌نك پایتختی ایدی. ابنیه‌سی عادیدر.

پونیق (Guerres Puniques) محاربه‌لری اسکی رومالیلرله قارتاجلیلر آره‌سنده وقوع بولمش مشهور اوچ محاربه‌یه ویریلن اسمدر. قارتاجلیلره (فنیقه) دن مأخوذ اولدیغی (پون) اسمی دخی ویرلدیکندن، بو محاربه‌لره بونلرك اسمنه نسبتله (پونیق) دینلمشدر. بونلرك برنجیسی قبل‌المیلاد ۲۶۴ تاریخنده باشلایوب، ۲۳ سنه سورمشدر. سبب محاربه سیجلیاده‌کی سیراقوسه حکمداری (هیرون) ایله (مامرتین) لر آره‌سنده‌کی منازعه اولوب، قارتاجلیلر سیراقوسه‌لیلره ورومالیلر بونلرك دشمنلرینه امداد ایتمکله، بالآخره محاربه امدادجیلرك آره‌سنده قالمش؛ ووقوع بولان محاربات عدیده‌ده قارتاجلیلر طرفندن (آمیلقار) ورومالیلر طرفندن (فلاودیوس فاودکس)، والریوس، ماقسیموس، دوییلیوس، آتیلیوس‌قالاتیوس، مانلیوس وولو، رغولوس، اوتاتیوس وسائر سردارلر کسب شهرت ایتمشلردر. ابتدا دکیزده وبعده آفریقا طوپراغنده متعدد محاربه‌لر وقوع بولوب، اك نهایت رومالیلر غالب کلمکله، سیجلیایی ضبط ایتمشلردی. — ایکنجیسی قبل‌المیلاد ۲۱۹ تاریخنده باشلایوب، ۱۸ سنه سورمشدر. بونك سبب ظهوری قرتاجلیلردن مشهور آنیبالك بغتةً اسپانیاده کی روما مستعمراتندن (ساغونته) شهرینی ضبط ایتمسی‌اولوب، آنیبال پیرنه وآلپ طاغلرینی آشه‌رق، رومالیلره قارشی برچوق محاربه‌لر قزانمش ایسه‌ده، بعده (اسکیپیون) لر اسپانیایه سوق عسکر ایتدکلری کبی، کنج اسکیپیون آفریقایه دخی تجاوزله غالبیته نائل اولمشیدی. بونده قرتاجلیلر طرفندن آنیبال ایله آسدروبال ورومالیلر طرفندن اسکیپیونلر، فابیوس ماقسیموس ومارچلوس کسب شهرت ایتمشلردر. بو محاربه ابتدا رومانك محوینی انتاج ایتمك درجه‌سنه کلمشیکن، بعده رومالیلرك اسپانیایی ضبط ایتلرینی وقرتاجلیلرك الابد سطوت وقوتلرینك محوینی متبع اولمشدر. — اوچنجیسی قرتاجك محاصره‌سندن عبارت اولوب، قبل‌المیلاد ۱۴۹ تاریخنده باشلایه‌رق، ۱۴۶ یه قدر سورمشدر. قرتاجلیلر اوچ سنه مردانه مقاومتدن صکره، رومالیلر بو شهری ضبط واحراق وملکلرینی رومانك بر ایالتی حالنه قلب ایتمشلردر.

پوی (Pouille, Apulia) یاخود آپولیا یتالیاده ملغا ناپولی قرالغنك بر خطه‌سی اولوب، شمالی قاپیتاناته، ترادی‌لابوره واوترانته ایالتلرینك یرلرینی جامع ایدی. اون برنجی قرن میلادی اواسطنده بر قونتاق وبعده دوقه‌لق عنوانیله آریجه بر حکومت صورتنه کیرمشیدی. بنی اغلب زمانده عربلرك الینه کچمش اولدیغی کبی، فانونی سلطان سلیمان دورنده دخی پیاله پاشا طرفندن ضبط وتخریب اولنمش ایدی.

پوی (Le Puy) یاخود لپوی (Le Pny) فرانسه‌ده (یوقاری‌لوآره) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، پارسك ۵۰۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده واقعدر. ۱۶۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، دارالمعلینی، کتبخاسی، موزه‌سی، کوزل تفرجکاهلری، قردن کنایه اولان (دیانه) یه مخصوص بر اسکی معبد خرابه‌لری، دانتله، یتاق اورتیسی وسائره فابریقه‌لری، حیوانات وسائره تجارتی واردر. اوستنده‌کی طاغلك تپه‌سنده قریم محاربه‌سنده روسلردن ضبط اولنمش طوپلرك طوبجیلرندن معمول حضرت مریمك بر هیکلی مرکوزدر.

پویان (آپولونیا)دن محرف اولەرق آرناؤود- لقده بواسمله بر فاج قریه واردر، که هربری زمان قدیمده معمور برشهر وقصبه اولوب، اکثرینك اطرافنده خرابەلری موجوددر. بونلرك اك مشهورلری: یانیه ولایتده براث سنجاغنك آولونیه قضاسنده وآولونیەنك ۲۵ کیلومتره شمالنده کی ایله مناستر ولایتنك کوریجه سنجاق وقضاسنده وکوریجه- نك ۱۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولانیدر. ایکنجیسی صدر اسبق کریدلی مصطفی پاشانك وطنیدر. [«آپولونیا» ماده‌سنه دخی مراجعت.]

پوئبلا (Puebla) مکسیقه جاهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلردن همنامی اولان جمهوریتك مرکزی برشهر اولوب، مکسیقه‌نك ۱۲۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقعدر. ۱۱۲۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، رهبانه مخصوص مدرسه‌سی، متعدد کلیسالری، بیوك چینی فابریقه‌لری وخیلی صنایع وتجارتی واردر. مکسیقه‌نك اك کوزل شهرلرندن اولوب، ۱۵۳۳ده تأسیس اولنمشدر. — پوئبلا جمهوریتی شرقاً و شرق شمالی جهتندن (وراقروز)، غرباً هیدالغو، تلاقزاله، مکسیقو ومورلوس، جنوباً دخی غوئررو و اوآیاق جمهوریتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۳۰۰۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۷۸٤٤٦٦ کشیدر. غیرمنتظم بر مثلث شکلنده اولوب، شمالدن جنوبه کیتدکجه توسع ایدیورسه‌ده، غرب جهتندن (تلاقزاله) جمهوریتی بونك ایچنه کیرمشدر. قسم شمالیسی نسبةً دوز واوه‌لری حاوی اولوب، قسم جنوبیسنده (آناهوآق) سلسله‌سنك اتکلری وشعبه‌لری بولنیور، که بونك‌ده اك یوکسك ذروه‌لری (پوپوقاتپتل) ایله (ایزتاچیهوآتل)طاغلریدر. قسم شمالیسنك صولری شمال شرقیه طوغری آقوب، مکسیقه کورفزینه، وقسم جنوبی ووسطیسنك کیلر جنوب غربیه طوغری آقه‌رق بحر محیط کبیره دوکیلور. بونلرك اك بیوکی ریو (ماقسقاله) اولوب، مرکزینك قربندن مرورله، جنوبه‌کی طاغلری یاره- رق (غوئررو) جمهوریتنه کیرر. اراضیسی منبت ایسه‌ده، بحق ایشلنیور. طوزلەلری وکومش معدنلری چوقدر. تجارتی مقدما دها ایشلك اولوب، برآز تدنی ایتمشدر. اهالیٔ اصلیه‌دن قاله آثار عتیقه‌سی چوق اولوب، اك مشهوری (شولوله) هرمیدر.

پوی ده دوم (Puy-de-Dôme) فرانسه- ده همنامی اولان ایالتك اورتەسنده برکوچك سلسلهٔ جبال اولوب، (سونه) جبالندن معدود وجنوباً (مونت دوره) ایله مربوطدر. طولی ٤٥ کیلومتره اولوب، (پوی) اسمیله برچوق ذروه‌لری واردر، که همان جلەسی سونمش برکانلر- در. بونلرك اك یوکسکی یینه (پوی ده دوم) اسمیله معروف اولوب، ۱٤٦٥ متره ارتفاعی واردر. طبیعیوندن مشهور پاسقال بارومتره تجاربنی اك اول بوطاغك اوستنده ایتمشدر.

پوی ده دوم (Dép. de Puy-de-Dôme) ایالتی فرانسه‌نك ایالات وسطیه‌سندن اولوب، شمالاً آلیه، شرقاً لوآره، جنوباً یوقاری لوآره وقانتال، غرباً قورزه وقروزه ایالتلریله محدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۹۷۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۵۷۰۲۰۷ کشیدر. مرکزی (قلرمونت فوراند) شهریدر. قسم شمالیسنده اووه‌لری ووادیلری چوق اولوب، وسطلرنده همنامی اولان طاغله (مونت دوره) طاغی بولنیور. (آلیه) نهری ایالتك ایچندن کچر. علم‌الارض نقطهٔ نظرندن اهمیتی حائز اولوب، متعدد سونمش برکانلری واردر. قور- شون، سیملی قورشون، باقیر، شاب، آنتیمون، کایتلی کبور وسائر معدنلریله مرمر، پاپی طاشی، دکرمن طاشی وآلچیسی چوقدر. بعض کیرچلی صولری دخی واردر. اراضیسی وعلی‌الخصوص قسم شمالیسی پك منبت اولوب، حبوبات، میوه، کستانه، کنویر، شراب وسائر محصولاتی واردر. مرعا واورمانلری دخی چوقدر. صیغیر وقیونلری دخی چوق اولوب، بیکیرلری کوچکدر. صنایعی خیلی ایلری اولوب، یوك وپاموق وایپك منسوجاتله باقیر ودمیردن معمول انواع آلات وادوات، چینی، کاغد، اجزای کیمیویه، شکروسائره فابریقه‌لری واردر. قایسی پستیلیله پنیری دخی مشهور- در. ایالت ٥ قضایه منقسم اولوب، ٥٤ ناحیه و٤٦٥ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پورتوبلو (Puerto-Bello) یعنی «کوزل لیمان». قولومبیا جمهوریتنك برزخدن عبارت اولان ایالتنده وآنتیل دکیزی ساحلنده بر قصبه واسکله اولوب، (پانامه)نك ۷۰

کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. وقتیله ۸۰۰۰ اهالی لیسی وار ایکن، شمدیکی حالده ۱۵۰۰ مقدارینه نزل ایتمشدر. بولیمان ۱۵۰۲ تاریخنده بالذات قریستوف قولومب طرفندن کشف اولنه رق، ۱۵۸٤ ده اسپانیولار طرفندن قصبه تأسیس اولنمش؛ و(هورن) بوغازی طریقنك کشفندن اول خیلی زمان آمریقانك اك بیوك اسکله لرندن بولنمشدر. هواسی آغیردر.

پوئرتو پرنچیپه (Puerto - Principe) آنتیل جزایر کبیره سندن (قوبه) آطه سنده و(هاوانه)نك ۵۲۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده ایالت مرکزی بر شهر اولوب، ۴۰۰۰۰ اهالیسی وشکر وقهوه یه متعلق پك ایشلك تجارتی وار ایسه ده، ابنیه وسوقاقلری ردی وهواسی آغیردر. اسکله سی اولان (نوئوتیاس) قصبه سیله بر دمیر یوله مربوطدر.

پوئرتورآل (Puerto-Real) اسپانیانك ساحل جنوبیسنده (قادیقس) ایالتنده وقادیقسك ۱۱ کیلومتره جنوب شرقیسنده برقصبه واسکله اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، لیمانی، ریختمی، صیدماهیسی وطوز تجارتی واردر.

پوئرتوسانته ماریه (Puerto-Sta-Maria) اسپانیانك ساحل جنوبیسنده قادیقس ایالتنده وقادیقسك ۲۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده اولهرق (غوآدلته)نك منصبنده بر قصبه واسکله اولوب، ۱۸۶۰۰ اهالیسی، دوبه اوزرنده بر کوپریسی، صابون، مسکرات، بال مومی وسائره اخراجاتیله پك ایشلك تجارتی واردر.

پوئرتوقابلو (Puerto-Cabello) آمریقای جنوبیك ونزوئلا جمهوریتنده (قاراقاس)ك ۱۰۰ کیلومتره غربنده و (تریست) کورفزنده برقصبه واسکله اولوب، ۸۰۰۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی وخراب استحکاماتی واردر. قصبه برکوچك آطه اوزرنده اولوب، ساحله بر کوپری ایله مربوطدر. اطرافنده کی بطاقلقلر مناسبتیله هواسی آغیردر.

پوئلش (Puelches) آمریقای جنوبی اقوام اصلیه سندن برقوم اولوب، بونوس آیرسك جنوبنده وپاتاغونیانك شمالیله شیلینك جنوب شرقی جهتلرنده جولان ایدیور. (آراوقانی) قومیله ایتدکاری محاربانده ویردکاری تلفاتدن مقدارلری آزالوب، پك آز قالمشلردر.

پویلورن (Puylaurens) فرانسه نك (تارن) ایالتنده و(لاوور)ك ۲۶ کیلومتره جنوب شرقیسنده ناحیه مرکزی برقصبه اولوب، ۵۱٤۱ اهالیسی واردر.

پهاره (Pharha, Pharhiya) یاخود پهاریه هندستانك قسم شمالیسنده، اکره ایالتنده ومانپوریك ۶۳ کیلومتره غرب شمالیسنده بر قصبه اولوب، ۶۶۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۴۲۷۰ اهالیسی وچوید فابریقه لریله حبوبات وپاموق تجارتی واردر.

پهاکواره (Phagvara) هندستانك پنجاب خطه سنده، (کپورتاله) نیم مستقل حکومتنده وستلج نهرینه تابع (سفیدین) جایی ساحل یسارندن ۵ کیلومتره لك مسافه ده اولهرق، دهلی آیله لاهور آره سنده کی دمیر یول خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۳۱۳۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۱۶۳۰ اهالیسی واردر.

پهالاوده (Phalaouda) هندستانك قسم شمالیسنده، میرات ایالتنك موانه سنجاغنده بر قصبه اولوب، ۲۰۵۰ سی مسلم اولمق اوزره، ۵۱۶۰ اهالیسی واردر.

پهالتان (Phaltan) هندستانك دکن خطه سنده وستاره نك ۵۵ کیلومتره شرق شمالیسنده کوزل بر قصبه اولوب، همنامی اولان نیم مستقل بر حکومتك مرکزیدر. ۸۰۰ ی مسلم اولمق اوزره، ۱۰۸۴۰ اهالیسی واردر. — پهالتان حکومتی شمالاً (نیره) نهریله (پونه) سنجاغندن آیرلمش اولوب، سائر جهتلردن ستاره سنجاغیله محاط اولدیغی حالده، ۱۰۲۸ مربع کیلومتره لك مساحهٔ سطحیه سی و۵۸۴۰۲ اهالیسی واردر، که بونلرك یالکز ۱۶۷۰ ی مسلم وقصوری برهمنی وسائره در. چایرلری چوق اولوب، داری وسائر حبوباته متعلق محصولاتی واردر. اهالیسی ایپك وپاموقدن بعض منسوجاتله طاشدن صنعلر اعمال ایدرلر.

پهالگو (Phalgou) هندستانك بهارخطه سنده بر نهر اولوب، ۳۰۰ کیلو مترهلك جریاندن صکره کنك ایرماغنه دوکیلور.

پهالیان (Pqalian) هندستانك پنجاب خطه سنده، روال پینیری ایالتنده قضا

مرکزی برقصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی واردر. — قضاسنك ۱۷۴۷۶۵ اهالیسی واردر.

پهلوان حسن { سلالهٔ چنکیزیه‌نك انقراض طوائف ملوکدن سربداران خاندانك اون برنجی حکمداری اولوب، پهلوان حیدرك وفاتنده خواجه لطف اللهك اجلاسنه سبب اولمشیکن، بعده مرقومی حبس وقتل ایده‌رك، ۷۶۲ تاریخنده کندیسی جلوس ایتمش؛ و ۷۸۸ تاریخنده استرابادی محاصره ایتمکده ایکن، خواجه علی مؤید پایتختی اولان سبزواری ضبط ایتمکله، کندی آدملرندن بری طرفندن قتل اولنه‌رق، سر مقطوعی جواجه علی مؤیده کوتورلمشدر.

پهلوان حیدر { سربداران ملوکنك طقوزنجیسی اولوب، ۷۶۰ تاریخنده خواجه ظهیرك فراغنده تخته جلوس ایتمش؛ و ۱۳ آی اجرای حکومتدن صکره، اسفراینی محاصره ایتمکده ایکن، کندی آدملری طرفندن قتل اولنمشدر.

پهلوی { ایرانك بر اسکی لسانیدر، که ساسانیلر زمانده لسان رسمی اتخاذ اولنوب، سریانیجه‌دن مأخوذ پك چوق کلمات وتعبیراتی حاوی ایدی؛ وینه سریانیجه‌دن مستعار صاغدن صوله یازیلیر ۲۶ حرفله یازیلیردی. بو لسان (پهله دیلن ری واصفهان جهتلرنده یعنی اسکی یونانیلرك (میدیا) تعبیر ایتدکاری مملکتده تکلم اولنوب، ایرانیلرك حکمی آلتنده اولان کردستان وعراق عربه دخی شایع اولمش، وبومناسبتله لسان سریانی ایله تلاقیه کلمش ایدی. زنداوستا کتابنك لسان اصلیسی اولان زند لسان قدیمی مرور زمانله ایرانه آکلاشیلماز اولمغله، ساسانیلر زمانده کتاب مذکور پهلوی لسانته ترجمه اولنوب، بوترجمه الیوم باقی اولدیغی کبی، دولت مذکورهنك انشا کرده‌سی اولان بعض ابنیه وسائره آثار باقیه‌سنده دخی بو لسانده یازیلر بولنمقده‌در. آوروپا لسانیونی پهلوینك صرفی ولغت کتابنی ترتیب ایدوب، برطرفدن اوندن اسکی اولان زندوبرطرفدن دخی شمدیکی فارسی ایله مناسباتنی تعیین، وسریانیجه‌دن مأخوذ اولان کلماتنی تفریق ایتمشلردر. پهلوی لسان رسمی وتحریری اولدیغی زمانلرده دخی کلمات اجنبیه‌دن عاری اولان (دری) لسانی ایرانده دخی معتبر اولوب، حکمدارك سرایلرنده بو لسان قوللانیلیردی. فتوحات اسلامیه زمانده پهلوی یسبتون معطل اولوب، خطی دخی اونودلمش؛ وبر قاچ یوزسنه صکره، ایرانیلر کندی لسانلرینی خط عربی ایله تحریره باشلادقلرنده تصادفاً فارس اقلیمنك لسانی یعنی شمدیکی فارسی تفوق ایده‌رك، لسان تحریری وادبی صورتنه کیرمشدر. پهلوینك فارسی ایله مشابهتی چوق اولوب، یالکز فارسیده الیوم عربیدن مأخوذ اولهرق قوللانیلان کلمات وتعبیراته بدل پهلویده کلمات وتعبیرات سریانیه مستعمل ایدی.

پهله { ایرانك غرب شمالی قسمنك یعنی یونانیلر طرفندن (میدیا) اسمیله معروف اولان ری واصفهان جهتلرینك اسم قدیمی اولوب، ساسانیلر زمانده ایرانك لسان رسمی وتحریریسی بولنمش اولان (پهلوی) بو اسمه نسبتله حاصل اولمش بر اسمدر. (پهلو) یاخود (پهلوان) دن اشتقاق غلطدر.

پهنك { یاخود پکان (Pahang, Pakan) هند چینیده، (ملاقه) شبه جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده، همنامی اولان نهرك اوزرنده ونهرك منصبندن ۲۰ کیلومتره یوقاریده تجارتکاه بر قصبه اولوب، همنامی اولان حکومت مستقلهٔ اسلامیه‌نك مرکزیدر. — پهنك حکومتی ملاقه شبه جزیره‌سنك شرق جنوبیسنده واقع اولوب، ′۴۰ °۲ ایله °۴ ′۵۰ عرض شمالی و °۹۹ ایله ′۱۰ °۱۰۱ طول شرقی آره‌سنده ممتد اولدیغی حالده، شمالاً (ترینکانو) و(کلنتان)، شمال غربی جهتندن (پراق)، غرباً (سلانغور) و(نکری سمبیلان)، جنوباً (جوهور) مملکتلریله، شرقاً دخی چین دکیزیله محاط ومحدوددر. ساحلی ۱۵۰ کیلومتره طولنده اولوب، مملکتنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۵۹۰۰ مربع کیلومتره اولدیغی حالده، یالکز ۵۰۰۰۰ اهالیسی واردر. ایچ طرفلری تمامیله معلوم دکل ایسه‌ده، مملکت همان پهنك نهری حوضه‌سندن عبارت اولوب، شمال وجنوب حدودینی آیرر دیکر ایکی نهری دخی واردر. شمال غربی قسمی مرتفع وطاغلق اولوب، پهنك نهری اورادن نبعان ایدر؛ وبر طاغ سلسله‌سی جنوبه طوغری اوزانه‌رق، حدود غربیه‌سنی تشکیل ایدر. اراضیسی غایت منبت واورمان ومرعالری پك چوق ایسه‌ده، آنجق یوزده بری ایشلنوب، محصولاتی پرنج ایله هندستان جوزندن

ودیکر بر طاقم میوه‌لرله جزئی بغدای وسائر حبوباتدن عبارت اولهرق، احتیاجات محلیه‌یه کفایت ایتمز. آلتون وسائر معدنلری پك چوق اولوب، نهرده دخی آلتون ریزه‌لری بولنیورسه‌ده، هیچ برمعدنی چیقارلمامقده، ویولرك فقداندن طولایی ثروت طبیعیهٔ مملکتدن استفاده اولنه‌مامقده‌در. اهالیسی سواحلنده ونهرك مجراسی جوارلرنده ملایی جنسنه منسوب ودین اسلامله متدین اولوب، ایچ طرفلرده وطاغلرده کی اهالی ایسه نیم وحشی سیاهلردن عبارتدر. بهنك حاکمی فعلاً مستقل ایسه‌ده، اخیراً انکلتره دولتی ادعای حمایه ومتبوعیته قالقیشمشدر. — بهنك نهری (براق) دن صکره ملاقه شبه جزیره‌سنك اك یوك ایرماغی اولوب، همنامی اولان مملکتك شمال غربیسنده اوچ منبعدن نبعانله، مملکت مذکوره‌نك اورتهسندن جنوب، شرقیه وبعده شرقه طوغری جریان ایده‌رك، مملکتك پایتختی ایچندن بعدالمرور، چین دکیزینه دوکیلور. مجراسنك طولی ۳۵۰ کیلومتره‌در. بعض یرلرنده پك کنیش ایسه‌ده، سیر سفائنه صالح دکلدر.

پهولجار (Phouldjar) هندستانك وسطلرنده (چاپیسکر) ایالتنده نیم مستقل بر حکومتك مرکزی بر قصبه اولوب، حکومت مذکوره مرکزدن بشقه ۲۵۰ قریه‌یی و ۶۵۸۸۰ اهالیی جامعدر.

پهولپور هندستانك الهآباد ایالتنده والهآبادك ۱۸ کیلومتره شمالنده اولهرق، کنك ایرماغی کنارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۲۵ ۸ اهالیسی واردر. — بنارسك ۳۲ کیلومتره شمال غربیسنده دخی بو اسمله بر قصبه اولوب، اوده‌دن رحیلقنده کیدن دمیر یولك بر موقفیدر.

پهوین (Phou-Yen) هندچینینك قسم شرقیسنده، آنام مملکتند ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، (هوئه) نك ۴۰۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وساحلدن ۱۰ کیلومتره ایچریده اولهرق، بر کوچك نهرك اوزرنده واقعدر.

پی (Pie) بو اسمله بروجه زیر طقوز پاپا کلمشدر:

برنجیسی ۱۴۲ دن ۱۵۷ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، (والنتین) ایله (مارچیون) ك مذهبلرینی رد وجرحله اوغراشمش، وخرستیانلرك عزیزلری صره‌سنه کچمشدر.

— ایکنجیسی ۱۴۵۸ دن ۱۴۶۴ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی براهل صلیب محاربه‌سی اویاندیرمغه چالیشمش، ووندیك جمهوریتیله، ماتیاس قورون ایله وآرناؤد اسکندر بکله اتفاق عقد ایدوب، فرانسه قرالیله بورغونیه دوقه‌سنی دخی بو ایشه تشویق ایله، بالذات محاربه‌یه عزیمت ایتمش ایسه‌ده، کیی‌یه بنه‌جکی وقت (آنقونه) ده وفات ایتمشدر. قاردینال اولمازدن اول ایمپراطور اوچنجی فردریقك کاتبی ایدی. تاریخ وسائره‌یه متعلق بعض اثرلری واردر.

— اوچنجیسی ایکنجینك یکنی اولوب، ۱۵۰۳ ده پایا اولمش، ویالکز ۲۷ کون حکومت سورمشدر.

— دردنجیسی ۱۵۵۹ دن ۱۵۶۵ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، عثمانلیلره قارشی محاربه ایتمش، ودردنجی پاولوسلك یکنلری اولان (قاراقه) فاملیاسی حقنده پك غدارانه معاملاتده بولنمشدر.

— بشنجیسی قتولیکلر عنده اعزه‌دن معدود اولوب، ۱۵۶۵ دن ۱۵۷۲ تاریخنه‌دك پاپالق ایتمش؛ وامور مذهبیه‌ده آبریجه بر اعتقاددده بولنانلره قارشی زیاده‌سیله شدت کوستروب، بر چوق بیکناه آدملری انکیزیسیونك پنجهٔ غدرینه دوشورمش؛ وعثمانلیلره قارشی اسپانیا ووندیکله اتفاق ایدوب، (لپانته) محاربهٔ بحریه‌سنه طرف آلمش ایدی.

— آلتنجیسی ۱۷۷۵ دن ۱۷۹۹ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، ابتدا بعض اصلاحاتده بولنمش ایسه‌ده، بعده آلمانیا ایمپراطوریله، طوسقانه دوقه‌سیله ونهایت فرانسه جمهوریتیله ظهور ایدن اختلافاتده غائب ایدوب، ممالکنك بر قسمیله بر چوق مبالغی وبر طاقم ذی قیمت آثاری جنرال بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش؛ وبعده روما شهری دخی بوناپارتك ضبطنه کچوب، کندیسی وفاتنه‌دك شهردن شهره سورو کلنمش ایدی.

— یدنجیسی ۱۸۰۰ دن ۱۸۲۳ تاریخنه‌دك پاپالق ایدوب، سلفنك آخر دورنده خلایذیر اولمش اولان پاپالق امورینی یولنه قویمش، وبوناپارتله معاهده ایدوب، ۱۸۰۴ ده بونی پارسده ایمپراطورلق تاجیله تتویج ایتمش ایسه‌ده، بعده بوناپارتله بوزیشوب، ممالکی برر برر ونهایت ۱۸۰۹ ده روما شهری دخی بوناپارت طرفندن ضبط اولنمش، وکندیسی تحت اسارتده فونتنبلویه نقل ایدلمش ایدی. ۱۸۱۳ ده حکومتی

مت جسمانیه‌دن فراغت وفرانسه ده اقامت ایتمك اوزره، یکیدن بوناپارت ایله بر معاهده عقدینه مجبور اولمش؛ وبوناپارتك سقوطی اوزرینه، ۱۸۱٤ ده ویانه قونغره‌سنك قراریله رومایه عودت ایدوب، ملکنی استرداد ایتمشدر.

— سکزنجیسی ۱۸۲۹ ده پاپا اولوب، ۲۰ آی حکومتدن صکره، ۱۸۳۰ ده وفات ایتمشدر.

— طقوزنجیسی شمدیکی پاپانك سلفی اولوب، ۱۸٤٦ دن ۱۸۷۸ تاریخنه‌دك ۳۲ سنه یعنی اسلافنك جله‌سندن زیاده حکومت سورمشدر. پاپالق مسندینه قعودیله برابر برخیلی اصلاحاته موفق اولمش ایسه‌ده، اوصره ده ایتالیانك هر طرفنده استقلال واتحاد حرکاتی ظهور ایدوب، بو فکر رومایه دخی سرایتله، اهالی اختلال ایدوب، اعلان جمهوریت ایتمکله، پاپا ناپولی قرالنه التجا ایده‌رك، بر سنه (غائته) ده اقامت ایتمش؛ واوچنجی ناپولیونك توسطیله رومایه عودتنده، احوال سیاسیه‌نك تمامنیله، اصلاحات یولنده دوام ایده‌مه‌مش؛ وامور سیاسیه‌یی بسبتون قاردینال آنطونلی‌یه ترکله، صرف امور مذهبیه ایله اشتغاله باشلامشدیدی. بوصره ده برطاقم روحانی مجلسلر پاپانك لایخطیلکی مسئله‌سیله اوغراشوب، پاپانك خطادن مصونیتنه قرار ویرمکده ایکن، ایتالیا اتحادی ترقی ایتمکده اولوب، پاپانك تحت اداره‌سنده قالان الکانك دخی اکثر جهتلری ایتالیا قرالغنه الحاق اولنمش؛ وروما ایله جوارلری مجرد فرانسز عسکرینك یاردیمیله غاریبالدی‌یه مقاومت ایده‌بیلدیدی. ۱۸۷۰ ده فرانسه‌نك آلمانیایه مغلوب اولمسی رومایی حمایه‌سز براقمغله، ایتالیا عسکری داخل اولوب، قرال ویقتور امانوئل پایتختی فلورانسه‌دن رومایه نقل ایتمشدر. بو وجهله پاپالرك حکومت جسمانیه‌سنه ختام ویریلوب، حکومت روحانیه‌سی بر معاهده‌ایله تصدیق، وپاپالق مسندینه سنوی ۳۲۰۰۰۰ فرانق تخصیص اولنمش ایسه‌ده، طقوزنجی پی کرك معاهده‌یی وکرك تخصیصاتی رد، وکندینی اسیر عد ایده‌رك، فیمابعد واتیقاندن طیشاری آیاق باصمامش؛ وویقتور امانوئلك وفاتنی متعاقب ۱۸۷۸ ده وفات ایتمشدر. خلفی اولان اون اوچنجی لیون دخی املاکنه مغصوب وکندینه محبوس نظریله باقه‌ده سلفنك مسلکنه دوام ایتمکده‌در.

پیاتره (Peatra) رومانیانك بغدان خطه‌سنده (نیامجو) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بکرشك ۲۸۲ کیلومتره شمال‌شرقیسنده (بیستریچه) نهرینك ساحل یسارنده وهمنامی اولان مرتفع برطاغك اتکسنده واقعدر. ۲۰۰۰۰ اهالیسی، دمیر یولی، اودون تجارتی وسنده درت بازاری واردر. اسکی بر قصبه‌در.

پیاتیغورسق (Piatigorsk) روسیه‌نك جنوب شرقی جهتنده کائن (ترك) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (ولادیقفقاس) ك ۱۷۲ کیلومتره شمال غربیسنده و(قومه) یه تابع (پودقوموق) نهری اوزرنده واقعدر. ۱۳۱۳۵ اهالیسی ومشهور قاپلیجه‌لری واردر. — قضاسی ۳۳۳۲٦ مربع کیلومتره وسعتنده‌اولوب، ۳٦۱٦۳ اهالیسی واردر.

پیاچنچه [«پلزانسه» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیاچه (Piazza) سیچلیا جزیره‌سنده (قالتانیرتة) شهرینك ۳۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۲۲۱۰۰ اهالیسی واردر.

پیاچی (Piazzi) ایتالیا مشاهیر منجمینندن اولوب، ۱۷٤٦ ده طوغمش، و۱۸۲٦ ده ناپولیده وفات ایتمشدر. پالرمو رصدخانه‌سنی تأسیس ایدوب، مدیری اولمش؛ و(سرس) سیاره‌سنی کشف ایتدیکی کبی، ۷٦٤٦ نجمی حاوی بر دفتر ترتیب ایتمشدیدی. دیکر برطاقم خدمات فنیه‌ده دخی بولنه‌رق، ناپولی رصدخانه‌سی مدیریتنه تعیین، واکثر آوروپا آقادمیلری اعضالغنه قبول اولنمش ایدی. هیئت ونجومه متعلق خیلی آثار معتبره‌سی واردر.

پیاروآ (Piaroas) آمریقای جنوبی اهالیسی اصلیه‌سندن بر قوم اولوب، (ونزوئلا) جمهوریتنده (اورنوق) ایرماغنك مجراسی اطرافنده بولنیورلر. خیلی وحشی اولوب، اورمانلرده کزرلر، واورمانلرك ایچنده یاپدقلری قلبه‌لرده یاشیرلر. سیماجه سائر آمریقای جنوبی اهالیسنه مشابه اولوب، زیاده‌جه اسمر ایسه‌لرده، ایچلرنده وعلی‌الخصوص قادینلرنده کوزللری دخی بولنور. جثه‌لره وتناسخه اینانوب، اجدادلرینك ارواحی (تاپیر) دینلن طوموزه مشابه بر نوع حیوانلرده بولندیغنه معتقددرلر.

پیاس } آطنه ولایتنك جبل برکت سنجاغنده قضا مرکزی بر قصبه واسکله‌اولوب، اسکندرون کورفزینك ساحل‌شرقیسنده واسکندرونك ۲۰ کیلومتره شمالنده واقعدر. اسکی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ قدر اهالیسی، برخیلی آثار عتیقه‌سی، کوپریلی‌محمد پاشا مرحومك آثار همتندن اولمق‌اوزره، متین بر بدستانیله بر خانی و ۲۰ اوطه‌یی جامع بر مدرسه‌سیله بر حمام، برجامع وبرعمارتخانه‌سی وبری‌روم ودیکری ارمنی جماعتنه مخصوص ایکی کلیساسی‌واردر. لیمانی مرور زمانله طولمشدر. قصبه‌نك یاندن جریان ایدن نهردن قصبه‌یه صو سوق واجرا اولنمشدر. اطرافنده برقاچ خراب قلعه موجوددر. — پیاس قضاسی یورطه‌لق ناحیه‌سیله برابر ۴۹ قریه‌یی جامع اولوب، ۸۰۰۰ی مسلم و ۳۰۰۰ی خرستیان اولمق اوزره، ۱۱۰۰۰ اهالیسی واردر. اراضیسی طاغ اتکلرندن وسواحلدن عبارت اولوب، برقاچ کوچك نهر طاغدن اینه‌رك، قضایی سقی ایدرلر. طوپراغی پك منبت اولوب، حبوبات وسائر محصولاتی‌احتیاجات محلیه‌دن زیاده‌در. اورمانلری وزیتون‌لقلریله لیمون وپورتقاللری‌چوقدر. خیلی مقدار اپك‌دخی چیقوب، حلبه نقل اولنور. درون قضاده کائن یورطه‌لق وآیاس‌لیمانلری اهمیت‌موقعیه وتاریخیه‌یی حائزاولدقلری کبی، خیلی آثار عتیقه دخی موجوددر.

پیاست } (Piast) لهستانده حکومت سورن بر سلاله‌نك مؤسسی اولوب، عن اصل (قویاویا) ده عادی بر چفتجی ایکن، اقتدار وفضائلی حسبیله، ۸۴۲ده وطنداشلری طرفندن دوقه عنوانیله رأس حکومته کتیریلدیرك، عدالتی التزام، وزراعت وتجارتك ترقیسنه خدمت ایتمکله، لهستانك سعادتنی موجب اولدیغی‌حالده، کندیسی اسکی‌طورو حالتی اصلا دکیشدیرمدمشیدی. ۱۹ سنه حکومت سوروب، ۸۶۱ده وفات ایتمشدر. — پیاست سلاله‌سی ۸۴۲ دن ۱۳۷۰ تاریخنه‌دك ۵۲۸ سنه حکومت سورمش؛ وبر شعبه‌سی ۱۶۷۵ تاریخنه‌دك سیلزیا دوقه‌لغنی محافظه ایدیبلمشدر.

پیاسینه } (Piassina) سیبریانك جهت شرقیه‌سنده واقع (یکیسیبك) ایالتنده بر ایرماق اولوب، همنابی اولان کول ایله دیکر بر طاقم کوچك کولردن تبعاله، کاه شرقه وکاه غربه میلان ایده‌رك، شماله طوغری جریان، و(دودیپتا) ایله (آتاپه) چایلرینی اخذ ایله، ۵۰۰ کیلومترلك جریاندن صکره، بحر منجمد شمالیه دوکیلور. یتاغی درین وواسع اولوب، سیر سفائنه صالح ایسه‌ده، سنه‌ده یالکز ۷۵ کون بوزسز بولنوب، سائر وقتلرده منجمد حالنده‌در.

پیاق } (Piak) هندچینینك جنوب شرقی جهتنده واقع (قامبوج) مملکتنده بر قوم اولوب، اورمانلرك ایچنده طاغنیق اولردن مرکب کویلرده اقامت ایدرلر، وکندی رئیسلری معرفتیله اداره اولنورلر. اکثریا قادینلری ایکی ویا زیاده قوجه‌لره واریرلر، ومیراثه یالکز قیزلر قونارلر. جن ویریلره معتقددرلر.

پیاقو } (Piako) یکی زلانده‌یی ترکیب ایدن ایکی جزیره‌دن شمالیسنده‌بر نهر اولوب، شماله طوغری بطاقلق بر اووه‌نك ایچندن ۱۱۰ کیلومترلك جریاندن صکره، (هوآراکی) کورفزینه دوکیلور.

پیالمه } (Pialma) چینه تابع بولنان ترکستان شرقینك ختن خطه‌سنده وختنك ۸۰ کیلومتره غربنده یشیل کوله دوکیلن (آرپه‌لق) نهری اوزرنده و(کیلیانی) طاغنك اتکلنده بر قصبه اولوب، ′۲۵ °۳۷ عرض شمالی ایله ′۴۵ °۷۶ طول شرقیده و ۱۳۲۵ مترلك ارتفاعده واقعدر. واسع وخانه‌لری پك طاغنیق بر قصبه‌در.

پیاله } یاوز سلطان‌سلیم خانك برادری شهزاده فورقودك امکدار ووفادار بنده‌سی اولوب، مشارالیه ایله برابر تکدیه قاچمش؛ واوراده اخذ وکرفتله، بروسه‌یه کوندریلدیرك، افندیسنك شهادتندن صکره، تربه‌دارلغنه نصب اولنمش؛ وبقیه عمرینی مزارینك اوزرینه کوز یاشی دوکمکله کچیرمشدر.

پیاله پاشا } مشاهیر بحریوندن وغزاتدن بر ذات اولوب، قانونی سلطان سلیمان خان دورنده ۹۶۱ دن ۹۷۵ تاریخنه‌دك ۱۴ سنه قپودان پاشا بولنمش؛ ودونمانه ایله آق‌دکیزه متعدد سفرلر ایدوب، ساقز جزیره‌سنی، وهران، تلسان وسائر جزایر ممالکنی، جربه آطه‌سنی، میورقه‌یی ودیکر بر چوق آطه‌لری یعنی یوك کوچك جمعاً ۶۷ آطه ضبط ایتمشدر. اسپانیا، جنوه، ناپولی، سیچلیا، مالطه وسائرخرستیان حکومتلرینك وعلی‌الخصوص او

وقت قوت ومکنتك اوج بالاسنه واصل اولان اسپانیا قرالی ایکنجی فلیپك دونمالرینی مغلوب و پریشان و(دون آلواره) ایله دیکر بر چوق مشهور قپودان وقوماندانلری اسیر ایدرك، ودشمندن بر چوق سفائن وغنائم آلدقدن، ایتالیا سواحلنی دخی سوپوردکدن صکره، بیوك بر مظفریتله درسعادته عودت ایدوب، سلطان سلیمان خان طرفندن فوق العاده برصورتده استقبال بیورلمشیدی. بعده مالطه‌نك ضبطنه کیدوب، طورغود پاشا ایله برابر جزیرهٔ مذکوره‌نك فتحنه چالیشمش، ودشمنه پك چوق تلفات ویردیرمش ایسه‌ده، حسب‌القدر موفق اولهمیوب، طورغود پاشا شهید اولدقدن صکره، درسعادته عودت ایلمشیدی. خروانی الاصل اولوب، شهزاده سلیم خانك کریمه‌سی کوهر سلطانی تزوجله صهریت شرفنه نائل اولمشیدی. سلطان سلیم خان ثانینك جلوسنده مجلس خاص وکلایه مأمور اولوب، بعده دونمانمایله قبریسك فتحنه کوندرلمشیدی. ۹۸۵ تاریخنده وفات ایدوب، قاسم پاشاده بنا کرده‌سی اولان جامع شریفك جوارنده کی تربهٔ مخصوصه‌سنه دفن اولنمشدر. مذکور جامعك یانندہ مدرسه ومکتب وتکیه‌سی اولدیغی کبی، ینه قاسم پاشاده (کوچك پیاله) نامیله دیکر بر جامع شریفی، ساقزده بیوك بر جامعی وسائر جهتلرده بعض آثار خیریه‌سی واردر.

پیاله پاشا { (اوزون —) سلطان ابراهیم خان زمانندہ ۱۰۵۲ دن ۱۰۵۳

تاریخنده‌دك بر سنه قپودان پاشالق ایتمشدر. اوندن اول ترسانه کتخداسی اولوب، قریم وآزاق جهتلرینی قزاقلرك ید ضبطندن قورتارمق ایچون، دونمایله قره‌دکیزه کوندریلدرك، ابراز غیرت وشجاعت ایتمکله، موفق اولمشیدی. قپودان پاشا اولدقدن صکره، دونمایله آق دکیزه چیقوب، عودتنده، طرابلس غرب بکلرینك حضور پادشاهیه عرض اولنمق اوزره، ویرلمش اولان هدایانك بر طاقمی یانندہ آلیقومش اولدیغندن، قتل ومالی مصادره اولنه‌رق، قاسم پاشاده کی باغچه‌سنده دفن اولنمشدر.

پیام { (میر شرف‌الدین) هندستان امرا وشعرا سندن اولوب، ۱۱۶۶ ده اکرده وفات ایتمشدر.

پیامونته { یاخود پیونت (Piemont, Piemonte) یعنی «طاغ اتکی»

ایتالیانك منتهای شمال غربیسنده بر بیوك خطه اولوب، غرباً وشمالاً (آلپ) سلسلهٔ جبالنك صرتیله وجنوباً (آپنین) سلسله‌سیله محاط اولدیغی حالده، (پو) ایرماغی حوضه‌سنك یوقاری قسمندن عبارتدر. شمالاً اسویچره وغرباً فرانسه ایله، جنوباً لیغوریا، شرقاً دخی لومباردیا خطه‌لریله محدوددر. ۴۴° ۲۷′ ایله ۴۶° عرض شمالی و ۱۱′ ۵° ایله ۵۲′ ۶° طول شرقی آره‌لرنده ممتد اولوب، جنوب غربیدن شمال شرقیه طوغری اولان طول اعظمی ۲۸۲ وعرض اعظمی ۱۷۸ کیلومتره‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۹۳۴۹ مربع کیلومتره اولوب، ۳۲۰۴۳۹۰ اهالیسی واردر. مرکزی تورینو شهری اولوب، الیوم خطهٔ مذکوره تورینو، آلکساندریا، قونی ونووارہ اسملریله ۴ ایالته منقسمدر. پیامونته‌نك بتونی آدریاتیق مائله‌سنده واقع اولوب، پو ایرماغی حوضه‌سنك اوست طرفندن عبارتدر. مذکور ایرماقدن بشقه تانارو، استوره، بورمیدا، تربیا، دوآره، سسنا وتسین نهرلری دخی خطه‌نك اطرافنده‌کی طاغلردن نبعانله اراضیسنی سقی واروا ایتدکدن صکره، جمله‌سی (پو) ایرماغنه دوکیلور. شمال وغرب وجنوب جهتلری آلپ وآپنین سلسله‌لرینك اتکلرندن عبارت اولوب، اورته‌ده‌کی قسمیله جهت شرقیه‌سی اووه ایسه‌ده، آپنین سلسه‌سندن بر قول شمالهٔ طوغری اوزانه‌رق، اورته‌لرینه‌دك واصل اولدیغی کبی، تورینو ایله آلکساندریا آره‌سنده دخی غربدن شرقه ممتد بر طاغ واووه‌لرك آره‌سنده بر طاقم تپه‌لر بولنه‌رق، کوزل موقعلر تشکیل ایدرلر. هواسی طاغلرده پك صوغوق ایسه‌ده، صاغلام اولوب، اووه‌لرده ایسه معتدلجه اولدیغی حالده، سریع التحول‌در. اراضیسی خیلی منبت اولوب، اهالینك چالیشقانلغی بر قات دها محصولدار ایتمشدر. باشلیجه محصولاتی بغدای، مصر، کتن، کنوپر، پرنج وسائر حبوباتدن عبارت اولوب، پرنجدن خیلی اخراجاتی واردر، واهالیسنك باشلیجه تغذیسی مصردندر. طاغ اتکلرنده وبوغازلرده پك چوق باغلر بولنوب، غایت مقبول شرابلر اعمال اولنور. طوت آغاجلری دخی چوق اولوب، کلیتلی ایپك چیقار. دمیر وسائر معدنلری چوق ایسه‌ده، محروقات فقدانندن اخراج اولنه‌میور. بیاض، یشیل، صاری وسماق مرمرلری، پك کوزل یاپی طاشلری، آلچیسی وبلوری دخی چوقدر. مرعالری

چوق ایسه‌ده، حیوانات اهلیه‌سی آز، وبیکیرلری‌قوتلی ایسه‌ده، جثه‌لری‌کوچکدر. مرتفع طاغلرده حیوانات وحشیه بولنیورسه‌ده، آلچق یر لرنده آو حیواناتی آزدر. صنایعی کوندن کونه ترقی ایتمکده اولوب، علی‌الخصوص ایپك فابریقه‌لریله ایپك، کتن، پاموق ویوك منسوجات فابریقه‌لری پك چوقدر. دمیر وچلیکدن معمول آلات وادوات متنوعه ایله اسلحه فابریقه‌لری ودباغخانه‌لری دخی چوقدر. دمیر یوللری چوق اولوب، آلپ سلسله‌سنی دلن (چنیس) طاغی تونلی بویوللری فرانسه خطوطیله الصاق ایتدیکندن، تجارتی دخی پك ایشلمکدر. اهالیسی چالیشقان وجسور اولوب، ادبی ایتالیانجه‌دن خیلی فرقلی وفرانسه‌نك جنوبنده سویلنیلن پروونسال لسانیه قریب بر نوع ایتالیانجه ایله متکلم اولدقلری کبی، ایچلرنده فرانسزجه قونیشانلری دخی واردر.

پیامونته خطه‌سی زمان قدیمده غال یعنی کلت اقوامیله مسکون اولوب، بعده رومالیلرك ضبطنه کچمش؛ وروما دولتنك سقوطنده (هرول) و(اوستروغوت)لرك وبعده (اومبارد)لرك الینه دوشه‌رك، نهایت شارلمانه تابع اولمش؛ واوندن صکره بر طاقم کوچك دره بکلرینه منقسم اولمش ایدی. اون برنجی قرن میلادی اوائلنده (ساووآ) قونتی (هومبرتو) پیامونتدنك بعض یرلرینی ضبط ایتمش؛ وبونك احفادی کیندکجه توسیع ممالك ایدوب، ایچلرندن سکزنجی (آمده) ۱۳۹۱ ده (ساووآ) دوقه‌سی عنوانیله آلمش اولدیغی کبی، ایکنجی (ویقتور آمده) فرانسه واسپانیا وآوستریایه غالب کله‌رك، ۱۷۲۰ ده سارد‌نیه قرالی عنوانیله آلمشدر. ۱۷۹۶ ده جنرال بوناپارت پیامونته‌یی ضبط ایدوب، فرانسه‌یه الحاق ایتمکله، برنجی (ویقتور امانوئل) ساردنیه‌یه چکیلوب، بوناپارتك سقوطی اوزرینه، ۱۸۱۴ ده پیامونته‌یه عودت ایتمش؛ و ۱۸۴۸ دن اعتباراً پیامونته ایتالیا اتحادی فکرینك بشیکی حکمنه کچوب، ویقتور امانوئل فرانسز عسکرینك امدادیله ایتالیانك بر چوق یرلرینی آوستریادن تخلیص ایده‌رك، ایتالیا قرالی نامنی آلمش؛ وغاریبالدی وماچینی وقاووورك یاردیمیله ایتالیا اتحادینی کیندکجه توسیع ایده‌رك، پایختنی فلورانسه‌یه و بعده رومایه نقل ایلشدر. [«ساووآ خاندانی» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیامی { (عبد السلام) هندستان شعراسندن اولوب، اکبر شاهك زمانده یاشامش، ومشارالیهك منسوبیندن بولنمشدر.

پیامی { سلطان مراد خان ثالث دوری شعرا. سندن اولوب، استانبوللیدر. شو بیت جمله اشعارندندر:

چرخ فلکده ماه تام مهرکله عریاندر ینه
سیر ایله آی هر طرف عشقکله سوزاندرینه

پیانوزه { (Pianosa) ایتالیاده‌طوسقانه‌نك ساحل غربیسی قارشیسنده، (تیرنه) دکیزنده و(البه) جزیره‌سنك ۱۲ کیلومتره جنوب غربیسنده بر آطه اولوب، ٦ کیلومتره بوی و ٤ کیلومتره اکی واردر. اراضیسی دوز وآلچق اولوب، زیتون آغاجلریله مستوردر. لیوورنو ایالتنه ملحقدر. اهالیسی ٦۰۰ کشیدن عبارتدر. رومالیلر زمانده منفا اتخاذ اولنمشیدی. — آدریاتیق دکیزنده دخی بو اسمله دیکر بر کوچك آطه بولنوب، فوجه ایالتنه ملحقدر.

پیانه { (Piana) روسیه‌نك وسطلرنده (وولغا) ایرماغنه تابع (سوره) نهرینه دوکیلور بر چای اولوب، (سیمبیرسك) ایالتنده نبعانله، ابتدا شمال غربی یه بعده شرق جنوبیه ونهایت شرقه طوغری جریانله، تکرار سیمبیرسك ایالتنه کیردکدن صکره، شماله طوغری دونوب، (نیغورود) قریبنده مذکور نهره دوکیلور. روسلرله تاتارلر بینده ۱۳۷۷ ده بونهر کنارنده ایکی محاربه وقوع بولوب، برنجیسنده روسلر و ایکنجیسنده تاتارلر مغلوب اولمشلردر.

پیانه دی غرچی { (Piana dei Greci) سیجلیا آطه‌سنك پالرمو ایالتنده وپالرمونك ۱٦ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، (قوقو) طاغنك اتکنده وشایان تصویر بر موقعده واقعدر. ۸۸۵۰ اهالیسی اولوب، جمله‌سی اسکندر بك زمانده ایتالیایه هجرت ایتمش آرنا‌ؤدلر احفادندن اولغله، الیوم آرناؤد لسانیله متکلم وقسماً اورتودوقس دینیله متدیندرلر.

پیاووزرو { (Piavozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده آرخانکل ایالتنده (کم) قضاسنده و (کم) ك ۲۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده بر کول اولوب، طولی ۷۵ وعرضی ۲۰ کیلومتره در. مساحهٔ سطحیه‌سی ٥٦۰ مربع کیلومتره‌در. بر طاقم چایلر واسطه‌سیله کرك اطرافنده‌کی کوللریله وکرك فنلاندەنك کوچك کوللریله اختلاط ایدر.

پیاوه (Piave) ایتالیانك وندیك خطه‌سنده بر نهردر، که (آلپ نوریق) طاغلرندن نبعانله، ابتدا جنوب غربیه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، (پیاوه‌دی قادوره) وبلوم قصبه‌لری ایچندن کچه‌رك ونفس وندیك ایالتنی شق ایتدکدن صکره، ایکی قوله آیریله‌رق، آدریاتیق دکیزینه دوکیلور. مجراسی ۲۲۵ کیلومتره طولنده‌در.

پیائوهی (Piauhy) برازیلیاده برنهردر، که همنامی اولان ایالتك ایچندن شماله طوغری آقه‌رق، ینه همنامی اولان ایالتك برازیلیانك ایالات شمالیه سندن اولوب، ترتیب اخیرده برازیلیاجاهیر متفقه‌سنی ترکیب ایدن جمهوریتلرك بری اولمشدر. شرق جنوبی وغرب جنوبی جهتلرندن بر صره طاغلرله (باهیا) و(پرنامبوق) جمهوریتلرندن آیرلش اولوب، غرباً (سآرا) وشرقاً (مارانهاو) جمهوریتلریله محدوددر. شمالاً کیتدکجه سیوریلنوب، پاراناهیبا منصبنده جزئی ساحلی واردر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰۱ ۷۹۷ مربع کیلومتره اولوب، ۲۳۹ ۶۹۱ اهالیسی واردر. مرکزی (اویراس) اولوب، پاراناهیبا وپیراروقه کبی دیکر بعض شهر وقصبه‌لری دخی واردر. جنوب وغرب جهتی طاغلق اولوب، شمال جهتنده واسع اووه‌لری واردر. هواسی غایت صیجاق واراضیسی یك منبت ایسه‌ده، شمدیکی حالده باشلیجه ثروت عمومیه سی دوانادن عبارتدر.

پیپوس (Peipus) یاخود چودکولی (Tchoudskoé Osero) روسیه‌ده پترسبورغ، پسقوف، ریغا و(رول) ایالتلری آره‌سنده برکول اولوب، بویی ۱۱۰ واکی ۴۵ کیلومتره‌در. بر قاچ نهر بوکرله منصب اولدیغی کبی، (فلین) نهری واسطه‌سیله (لیووینا) و(ناروووه) نهری واسطه‌سیله دخی فنیلانده کورفزلریله اختلاط ایدیور.

پیت (W. Pitt — ویلیام) بو اسملی انکلتره سیاسیونندن بابا اوغل ایکی کشی کلمشدر:

برنجیسی ۱۷۰۸ ده (اوستمیستر) ده طوغوب، مدراس والیسی (توماس پیت)ك اوغلی ایدی. ابتدا عسکرلکه سلوك ایدوب، بعده صحتنك عدم مساعده سیله بو مسلکی ترك ایده‌رك، علم حقوق تحصیلی وادبیات وفصاحتده کسب ملکه واقتداره سعی ایلشیدی. ۱۷۳۵ ده پارلمنتو اعضالغنه انتخاب اولنوب، فابنتونك حرکاتنی تنقیده باشلامش، وفصاحت وبلاغتیله بیوك بر شهرت قزانمشیدی. بعده قرال ایکنجی جورج طرفندن بعض معتنا مأموریتلرده استخدام اولنمش ایسه‌ده، ۱۷۵۵ ده فابنتونك حرکاتنی سرزنشجه تنقید ایده بیلك ایچون، مأموریتی ترکله، ینه پارلمنتویه داخل اولمش؛ وبرسنه صکره ناظرلقله فابنتویه کیروب، متعاقباً باش وکیل اولمش؛ واحوال مالیه‌یی اصلاحله برابر برچوق اصلاحات وترقیاته موفق اولمش، وفرانسه وآلمانیا وآمریقاده انکلیز عسکرینك غالبیتنی انتاج ایلش ایدی. اوچنجی جورجك جلوسنده توجهدن دوشمش ایسه‌ده، ۱۷۶۶ ده (چاتام قونتی) عنوانیله نائل اولغله برابر، فابنتو تشکیلنه مأمور اولوب، ارباب اقتداردن تشکیل ایتدیکی هیئته کندیسی مهردارلق منصبیله قناعت ایلش ایدی. آنجق احوال صحیه‌سی واحتیارلغی بالفعل ایش باشنده بولنمسنه مانع اولغله، ۱۷۶۸ ده چکلمش؛ ومع هذا امورسیاسیه قاریشمقدن خالی قالمیوب، حتی ۱۷۷۸ ده، تاب وتوانی قالمامش اولدیغی حالده، کندینی پارلمنتویه نقل ایتدیرمك، آمریقا استقلالنك تصدیق علیهنده بر نطق بلیغ ایرادینه باشلامش ایسه‌ده، بیتیرمکه قوتی یتیوب، کندیسنی اوینه کوتورمشلر، وبر قاچ کون صکره وفات ایلشدر. برچوق نطقلریله مخابراتی وبعض اشعاری واردر.

— ایکنجیسی برنجینك اوغلی اولوب، ۱۷۵۹ ده طوغمش؛ و ۱۷۸۱ ده عوام قاره‌سنه داخل اولوب، اظهار اقتدار ایتمکله، برسنه صکره، ۲۳ یاشنده اولدیغی حالده، هیئت وکلایه داخل اولمش؛ و ۱۷۷۳ ده داخل بولندیغی هیئتله برابر عزل اولنمش ایسه‌ده، ینه اوسنه‌نك اواخرنده باش وکالت ومالیه نظارتنه کچوب، انکلتره‌نك احوال مالیه‌سنی

اصلاح، زینت وسفاهنه متعلق اشیایه آغر رسملر طرحیله وارداتی تزیید، ودیکر بر چوق اصلاحات اجرا ایتمش؛ وآنجق فرانسه‌یه قارشی پدرندن موروث اولان خصومتنی اجرا ایچون، پك چوق مصارف وتکلفاته مجبور اولمش؛ وحالبوکه اوصره‌ده فرانسه‌نك جمهوریت وقتلری اوارب، بوناپارتك دلالتیله فرانسه عسکری هر طرفده غالب بولندیغندن، پیت پولتیقه‌سنده موفق اولهمیوب، ۱۸۰۶ ده وفات ایتمشدر. غایت حقسانیتلی، ناموسلی ومحب وطن بر آدم ایدی. نطقلری وبعض مخابراتی نشر اولنمشدر.

پیلت (Pitt) بو اسمله آمریقاده واوقیانیاده بر چوق محللر موجوددر:

برنجیسی شیلینك منتهای جنوبنده (ماجلان) مملکتنده (شاتام) جزیره‌سیله پتاغونیا ساحلی آره‌سنده بر بوغاز اولوب، شمال غربیدن جنوب شرقیه طوغری ممتد اولور.

— ایکنجیسی آمریقای شمالیده انکلتره‌نك الندہ اولان (دومینیون) قطعه‌سنه ملحق طاغلق بر آطه اولوب، ۵۳° ایله ۵۴° عرض شمالی آره‌سنده واقعدر. ساحلدن (غرنویل) بوغازیله و (بانقس) آطه‌سندن (پرنجیپه) بوغازیله آیرلمشدر. بویی ۹۵ کیلومتره ایسه‌ده، اکی آنجق ۵ ایله ۱۵ کیلومتره آره‌سنده اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۵۲۵ مربع کیلومتره‌در.

— اوچنجیسی یکه دومینیون قطعه‌سنده بر کول اولوب، همان هر طرفی ۱۰۰۰ و ۱۵۰۰ متره ارتفاعنده طاغلرله محاطدر. همنامی اولان کوچك بر چای آقاغی حکمنده اولوب، فضلهٔ میاهنی (نئووستمینستر)ك اوستنده (فراسر) نهرینه دوکر.

— دردنجیسی ممالك مجتمعه‌نك (اورغون) جهو. ریتنده (چاقسون) ایله (قلامات) ایالتلری آره‌سنده واقع (قاسقاد) سلسله‌سنه منسوب بر طاغ اولوب، ۲۸۰۰ متره قدر ارتفاعی واردر. بو طاغك شرق جهتنده قالان یرلر چولدن وطوزلی کوللردن عبارت اولدیغی حالده، غرب جهتی کوزل اورمانلر، مرعالر، بغدای مزروعاتی وآثار صولرله مزین کوزل بریردر.

— بشنجیسی یکه ممالك مجتمعه‌نك قالیفورنیا جهو. ریتنده بر نهر اولوب، (ساقرامنتو) ایرماغنك باشلیجه منبعیدر.

— آلتنجیسی بحر محیط کبیرك میقرو نسیا قسمنده واقع (جیلبرت) جزایر مجتمعه‌سنك بری اولوب، جزایر مذکوره‌نك اك شمالیسیدر. مثلث الشکل قیالق بر آطه اولوب، قسم داخلیسی بر کولدن عبارتدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۰ مربع کیلومتره‌در.

— یدنجیسی (یکی زلانده) جزیره‌سنه ملحق بر آطه اولوب، (چاتام) جزایرندن (وارقاوری) جزیره‌سنك جنوب شرقیسنده واقع ومذکور جزیره‌دن همنامی بر بوغازله آیرلمشدر. همان غیر مسکون اولوب، چالیلرله مستور و بر طاقم کوچك آطه‌لرله محاطدر. ساحل شمالیسنده صاغلام بر لیمانی واردر.

پیت (Pit) سیبریانك شرق جهتنده (یکیسیمك) ایالتنده (یکیسی) ایرماغنه تابع بر نهر اولوب، (تونغوز) مملکتنده واقع همنامی اولان بر طاغدن نیمانه، ابتدا جنوبه، بعده غربه ونهایت غرب جنوبیه طوغری آقه‌رق، ۳۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره (اوست پیتسقایه) قریه‌سنده (یکیسی) ایرماغنه دوکیلور. جریانده بر قاچ چایك صولرینی جمع ایدوب، بونلرك اك بیوکی (غوربیلاق) چایدر. کنارلری اکثر محللرنده قیالقدر. آلت طرفی سیر سفائنه صالحدر. حوضه‌سنده شایان تماشا و شاعرانه محللر چوقدر.

پیتاپور (Pitapour) هندستانده مدراس دائره‌سنك (کوداوری) ایالتنده و(راجه ماندری) نك ۵۴ کیلومتره شرق شمالیسنده اولهرق بنکاله کورفزی ساحلندن ۱۰ کیلومتره ایچریده واقع بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰ ی مسلم اولق اوزره، ۱۱۵۹۵ اهالیسی ومشهور مکتبلری واردر. قضا مرکزی اولوب، قضاسنك ۶۸۰۰۰ اهالیسی واردر. بو قضا وقتیله مستقل بر راجه‌لق ایدی.

پیتاغوراس [«فیثاغوراس» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتاقوس (Pittacus) یونان قدیم حکمای سبعه‌سندن اولوب، قبل‌المیلاد ۶۵۰ تاریخلرنده مدلیده طوغمش، و ۵۷۹ ده وفات ایتمشدر. وطنك اداره‌سنی غصب ایتمش اولانلری طرد ایچون بر اتفاق عقد ایدوب، آتنه سردارلرندن (فرینون) ایله ایتدیکی مبارزه‌ده بونی سپری آلتنده صاقلامش اولدیغی بر آغه صاره‌رق، مغلوب ایتمش؛

ووطنداشلری طرفندن سرکاره کچیریلوب، حکیمانه اداره‌یه موفق اولمش، وپك ایی قوانین ونظامات وضع ایلمشیدی. بعده فراغت ایدوب، کندیسنه‌ویریلن اراضیدن جزئی بر مقدارله اکتفا، وقصورینی اعاده ایتمشیدی. کندیسندن بعض امثال حکیمانه منقولدر.

پیترا پرچیا { (Pietraperzia) سیچلیانك (قالتانیرتا) ایالتنده (پیاچه. آرمنیا) قضاسنده ومرکز قضانك ۲۰ کیلومتره شمالنده بر قصبه اولوب، جزیره‌نك ساحل جنوبیسندن آفریقا دکیزینه دوکیلن (سالسو) نهرینك تابعلرندن برچایك اوزرنده واقع و ۲۱۲۸۵ اهالیی جامعدر.

پیترا سانته { (Pietrasanta) ایتالیانك توسقانه خطه‌سنده (لوقه) ایالتنده ولوقه‌نك ۲۵ کیلو متره غرب شمالیسنده اولهرق، لیغوریا دکیزی ساحلندن ۳ کیلومتره ایچریده بر قصبه اولوب، ۴۶۳۰ اهالیسی واردر. جنوه‌دن پیزه‌یه کیدن دمیر یولك بر موقفیدر. سوقاقلری دوز وکوزل‌اولوب، قصبه ایله ساحل آره‌سنده کوزل ایشلنمش منبت بر اووه بولنیور. اسکی بعض مصنع کلیسالری واوستنده‌کی تپه‌ده بر قلعه‌سی دخی واردر.

پیترماریچبورغ { (Pietermaritzburg) آفریقای جنوبیده‌کی انکلیز مستعمراتندن (ناتال) قطعه‌سنك مرکزی بر قصبه‌اولوب، (لتیله بوشمان) نهرینك ساحل یسارنده و (دوربان) ك ۷۰ کیلومتره غرب شمالیسنده ودوربان ایله (پورت ـ ناتال) دن(لادیسمیت) ه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۴۲۳۵ اهالیسی اولوب، تصفندن زیاده‌سی آوروپالی وقصوری زنجی وملایی وچینلیدن عبارتدر. کوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، هواسی دخی صاغلامدر. اللی سنه اول بو قصبه‌نك موقعنده بش آلتی قلبه‌دن بشقه بر شی یوغیدی.

پیترو { [«پیر» ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیتسبورغ { (Pittsburg) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك پانسیلوانیا جمهوریتنده بر شهردر، که فیلادلفیانك ۵۸۸ کیلومتره شمال غربیسنده و(آلغانی) ایله (مونونغاهلا) نهرلرینك بالتلاق (اوهیو) ایرماغنی تشکیل ایلدکاری محلده‌واقع اولوب، نفس پیتسبورغ ایله (آلغانی سیتی) اسملریله ایکیه منقسمدر، وبینلرنده ۳ کوپری ایله اختلاط اولنور. ۱۵۷۰۰۰ اهالیسی، آقادمیاسی، کتبخانه‌سی، کوزل ابنیه‌سی، دمیر یولی، دمیرخانه‌لری، طوبخانه‌سی، ترسانه‌سی وجوارلرنده کمور معدنلری واردر. ۱۷۶۶ ده انکلیزلر طرفندن تأسیس اولنوب، او وقت انکلتره باش وکیلی بولنان (پیت) ك اسمنه نسبتله تسمیه اولنمشدر.

پیتستون { (Pittston) آمریقای شمالیده (پانسیلوانیا) جمهوریتنك (لوزرنه) ایالتنده بر قصبه اولوب، (هارلسبورغ) ك ۱۴۸ کیلومتره شمال شرقیسنده شرق (سوسکهانه) نهری اوزرنده ونهرك ایکی ساحلی بوینجه ممتد اولان ایکی دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. اصل قصبه‌نك ۸۴۷۰ ونهرك اوبر طرفنده‌کی (وست‌پیتستون) ایله برابر ۱۰۰۱۵ اهالیسی، متعدد کوپریلری، دوز وکنیش سوقاقلری، معدن کموری، اسلحهٔ ناریه، کاغد، بیره، پاموق منسوجات، چینی وطوغله فابریقه‌لری وجوارلرنده کوزل موقعلری واردر.

پیتستی { (Pitesti) رومانیانك افلاق قطعه‌سنده (آرجیش) ایالتنك مرکزی بر قصبه اولوب، بکرشك ۱۰۶ کیلومتره غرب شمالیسنده وآرجیش نهرینك ساحل یمینی قربنده اولهرق، بکرشدن ازلانتینه‌یه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. ۱۲۰۰۰ اهالیسی، سنده بر کره قوریلور بازاری وخیلی تجارتی واردر.

پیتسفیلد { (Pittsfield) آمریقای شمالیده ممالك مجتمعه‌نك (ماساچوست) جمهوریتنده و(بوستون) ك ۱۷۶ کیلومتره غرب شمالیسنده اولهرق، یوقاری (هوساتونیك) نهری اوزرنده بر قصبه اولوب، ۱۳۷۰۳ اهالیسی ونهرك صویله دونر متعدد یوك وایپك وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. اطرافنده بر قاچ کولی اولوب، نهر مذکور بونلرك فضلهٔ میاهندن تحصل ایدیور. نویورقدن (نورت‌آدامس)ه کیدن دمیر یول بو قصبه‌دن کچرب، اورادن(اسپرینغفیلد)ه دخی برشعبه صالیور. — ممالك مذکوره‌نك (ایلینویس) جمهوریتنده دخی بو اسمله بر قصبه بولنوب، اسپرینغفیلدك ۱۰۳

کیلومتره غرب جنوبیسنده وایکی دمیریول خطنك نقطهٔ التصاقنده واقع و ۳۲۵۵ اهالیی جامعدر. بیوك تجارتی وتوتون فابریقه‌لری واردر.

پیتکرن (Pitcairn) بحر محیط کبیرك پولینیسیا قسمنده، فرانسه مستعمراتندن اولان (توآموتو) جزایر مجتمعه‌سنك جنوب غربیسنده و(غامبیه) آطه‌سنك ۵۰۰ کیلومتره شرق جنوبیسنده واقع بر آطه اولوب، جزایر مجتمعهٔ مذکوره ملحقاتندن معدوددر. ″۹ ′۳ °۲۵ عرض جنوبی ایله ″۲ ′۲۶ °۱۳۲ طول غربیده واقع اولوب، ۱۴۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع (اوئنو)، ۲۴۳ کیلومتره شرق شمالیسنده واقع (هندرسون) و ۶۴ کیلومتره شرقنده کائن (دوسیا) آطه‌لریله برابر بر طاقم تشکیل ایدرك، جمله‌سنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۷ مربع کیلومتره واهالیسی ۹۳ کشیدن عبارتدر.

پیتنیاق (Pitniak) خیوه خانلغنده وخیوه‌نك ۸۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه وقلعه اولوب، آمودریانك (یعنی جیخون ایرماغنك) ساحل یسارنده وچول ایله محاط کوچك بر واحك اورته‌سنده واقعدر.

پیتون (Python) اساطیر یونانیه‌یه کوره، دوقالیون طوفاندن صکره (پارناس) طاغنده ظهور ایتمش بر اژدرها اولوب، کویاشمسدن کنایه‌اولان آپولون اله کاذبی یونی قتل ایتمکله، مقتلی قربنده اله مذکوره مخصوص مشهور (دلف) معبدی تأسیس اولنمشیدی.

پیتون (Pithon) بیوك اسکندرك سردار-لرندن اولوب، بوجهانکیرك وفاتندن صکره (مدیا) یعنی عراق عجم وآذربایجان والیسی اولمش؛ وپردیقاسك معیتنده مصره کیدوب، اوراده بونك علیهنده عصیانله، کندیسنی قتل ایدنلرك بری بولنمشیدی. او وقت اسکندرك اوغلنه وصی نصب اولنمش ایسه ده، متعاقباً یونی ترکله، (آنتیپاتر) ك طرفنی التزام ایتمش؛ و(اومن) ه قارشی (آنتیغون) ه امداد ایتدیکی حالده، بعده بوکا دخی خیانت ایتمکله، بونك طرفندن قبل‌المیلاد ۳۱۶ تاریخنده توقیف وقتل اولنمشدر.

پیتیا (Pitea) اسوجده بر نهردر، که (کولن) طاغندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری آقه‌رق، (بوتنیا)یی شق ایله، ۳۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، همنامی اولان برکوچك قصبه‌نك قربنده (بوتنیا) کورفزینه دوکیلور.

پیتیاس (Pythéas) زمان قدیم منجمین وسیاحینندن اولوب، میلاددن ۴ قرن اول مارسلیاده یاشامش؛ ووطنداشلری طرفندن شمال جهتنه سیاحته مأمور اولوب، اسپانیایی دورله، مانشه دکیزندن چکه‌رك، (توله) جزیره‌سنه قدر چیقمش ایدی. تواریخ قدیمه‌ده بر ایکنجی سیاحتندن دخی بحث اولنوب، بونده بالطبیق دکیزینی کزمش اولمسی محتملدر. پیتیاس بحر محیط آطلاسینك تعریف احوالنه دائر برکتابله بر سیاحتنامه یازمشدر. مدوجذرك قمره مناسبتی وقطب‌شمالی یلدیزینك تمامیله قطبه مصادف اولدیغنی کشف ومارسلیانك طول وعرضنی تعیین ایلمشیدی. آثارینك بعض فقره‌لری بولنوب نشر اولنمشدر.

پیتیوزه (Pityuses) اسپانیا ساحلی قار-شیسنده و بالیاره آطه‌لرینك جنوب غربیسنده بر طاقم کوچك آطه‌لر اولوب، اك بیوکلری (ایویسا) و(فورمانترا) آطه‌لریدر. چام اورمانلریله مستور اولدقلرندن، لسان یونانیده «چاملق» دیمك اولان بو اسمله تسمیه اولنمشلردر.

پیتیویه (Pithiviers) فرانسه‌نك (لوآره) ایالتنده واورلیانك ۴۱ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی ودمیر یولی واردر. بالی وبادم قرابیه‌لری مشهوردر.

پیجان (یاخود پیشان) چین دولتنه تابع ترکستان شرقیده بر قصبه اولوب، (تیان شان) سلسله‌سنك اتکنده و(تورفان) ك ۸۰ کیلومتره شرقنده اولهرق، ′۲۵ °۴۲ عرض شمالی ایله ′۲۰ °۸۸ طول شرقیده واقعدر. بر قسمی سورله محاط اولوب، ۲۵۰۰ قدر اهالیسی واردر. جوارلری پك منبت اولوب، پاموق، سیسام، حبوبات وانواع میوه‌لر حاصل اولور. (قان صو) ایالتنه ملحق بر قضانك مرکزیدر. اوائل دور اسلامده اورالرده خیلی قوتلی بونمش بر اویغور خانلك مرکزی ایدی.

پیچرنو (Picerno) ایتالیانك (بازیلیقاته) ایالتنده و(پوتنجه) نك ۱۵ کیلو-متره غربنده اولهرق، ناپولیه کیدن دمیر یول خطی

اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۴۳۱۰ اهالیسی وجوارنده اورمانلریله باغ وزیتونلق وطوتلقلری واردر.

پیچو (Pizzo) ایتالیانك (قالابره اولتریوره) ایالتنده و (مونتلیونه) نك ۸ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وفنا بر لیمانی واردر.

پیچینی (Piccini) ایتالیا مشاهیر بسته‌کارلرندن اولوب، ۱۷۲۸ ده پاریده طوغش، و ۱۸۰۰ ده وفات ایتمشدر. بر مدت ناپولی ورومادە و بعده پارسده یاشایوب، ۱۵۰ دن زیاده اوپرا ترتیب ایتمشدر.

پیداد (Piedad) مکسیقه جاهیر متفقه‌سندن (میشو آقان) جمهوریتنده وآموریا نك ۱۲۵ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق (شاپاله) کولنه دوکیلن (الرما) نهرینك ساحل یسارنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلریله برابر ۱۶۲۳۰ اهالیسی واردر.

پیدره بلانقه (Piedra Blanca) آرجنتین جمهوریتنك (قاتاماقه) ایالتنده وقاتامارقه نك ۳۰ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اوا مرکزی بر قصبه اولوب، ۳۷۰۰ اهالیسی واردر. جوارلرندەکی اووەلر پك منبت اولوب، کلیتلی شکر قامشی، توتون، پاموق، وانواع میوەلر حاصل اولور. — جمهوریت مذکورەنك (سان‌لویی) ایالتنده وسان لوییتنك ۱۰۵ کیلومتره شمالنده دخی بو اسمله اوا مرکزی بر قصبه اولوب، ۲۶۰۵ اهالیسی واردر.

پیدره بوئنه (Piedrabuena) اسپانیانك (یکی قستیله خطه‌سنده (چودادریال) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب ۳۲۱۰ اهالیسی واردر.

پیدره غرانده (Piedra Grande) برونك قسم شمالیسنده (آمازوناس) ایالتنده بر طاغ اولوب، اوستنده بر طاقم غریب ویرانلر وبعض آثار عتیقه موجوددر.

پید قوئستە (Piedecuesta) آمریقای جنوبیده قولومبیا جمهوریتنك (سانتاندر) ایالتنده (بوقارامانغه) نك ۱۵ کیلومتره جنوب شرقیسنده و(ماغدالنه) ایرماغنه تابع (لبریا) نهریله (اورو) نهرینك نقطهٔ تلاقیسی قربنده بر قصبه اولوب، ۱۰۰۹ متره ارتفاعنده واقع و ۹۰۱۵ اهالیی نجامعدر. کوزل بر قصبه اولوب، جوارلری پك منبت ومحصولدار واشجار مثمره ایله مستوردر. کلیتلی قاقاو، قهوه، پاموق وتوتون حاصل اولور. حصیر شاپقه‌لریله چیغاره وشکرلەری دخی شهوردر.

پیدنه (Pydna) ماکدونیانك اسکی قصبه‌لرندن اولوب، سلانیك کورفزینك ساحل غربیسنده واقع ایدی. ابتدا یونان مستعمراتندن اولوب، ماکدونیا حکمدارلرندن برنجی آرکلائوس طرفندن ضبط، وفلیپ طرفندن تحکیم اولنمشیدی. قبل المیلاد ۳۱۶ تاریخنده اسکندرك والدەسی (اولمپیاس) قساندر طرفندن بو قصبەده محاصره اولنەرق، خیلی وقت مقاومت ایدەبیلمش، وبعده اورادە قتل اولنمشدر. بنه قبل المیلاد ۱۶۸ ده (پاولوس امیلیوس) بو قصبەده برسیوسی کلیا منهزم ایدوب، ماکدونیایی ضبط ایتمشدر. اك اسکی اسمی (کیترون) اولوب، الیوم دخی (کیترو) اسمیله بیوك بر قریه حالنده در.

پیدیاس (Pidias) قبرس جزیرەسنك اك بیوك نهری اولوب، جزیرەنك وسطلرنده واقع (ترودس) طاغندن نبعانله، ابتدا شمال غربیه، و(لفقوشه) شهری ایچندن چکدکدن صکره، شرقه طوغری جریان ایدر؛ وصاغدن دیکر بر ایکی چای دخی اخذ ایدەرك، تخمیناً ۱۰۰ کیلومتره‌لك مسافه قطع ایتدکدن صکره، جزیرەنك ساحل شرقیسنده وماغوسەنك شمال جهتنده دکیزه دوکیلور.

پیدیمونته (Piedimonte) ایتالیانك (آراد‌ی‌لابوره) ایالتنده و(قازرته) نك ۳۲ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۶۰۰۰ اهالیسی، زیتون یاغی وشراب اخراجاتی ویوك وکتن وپاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر. — سیچلیانك (قاتانیه) ایالتنده و(اتنا) برکانك اتکنده دخی بو اسمله بر کوچك قصبه واردر.

پیر (Pierre, Petrus) یاخود پتروس ویا بطرس حواریوندن اولوب، اصحاب عیسی (عم) دن آندریاسك برادری ایدی، وبالیقجیلقله مشغول بولنوردی. اصل اسمی شمعون اولوب، حضرت عیسی (عم) کندیسنی لسان عبرانیده

« طاش » دیمك اولان (کفاس) اسمیله تسمیه بیور. مشلردی . رومالیلر بو اسمی کندی لسانلرینه ترجمه ایدهرك (پتروس) و فرانسزلر (پیر) دیمشلردر . حضرت عیسانك توقیفنده خلقله برابر آرقهسی صره کیدوب، رفقاسندن اولدیغی آکلاشلدقده، توقیفدن قورتلق ایچون، حضرت عیسایی طانیدیغنی سویلمش ایسهده، بو قباحتی عفو اولنهرق، بعده حضرت مسیحی رؤیاسنده کورهرك، آلدیغی اوامر اوزرینه، کندیسنی او نبی ذیشانك خلیفهسی عد ایدهرك، دین عیسایی نشر ایتمکله اوغراشمغه باشلامش ؛ وقدسده بر کونده ۳۰۰۰ کشی یه تلقین دین ایلشیدی. آنطاکیه معبدینی بعد التأسیس آناطولیده بر مدت نشر دین واجرای مواعظ ایدهرك ، میلادك ٤٢ تاریخنده رومایه واصل اولمشدی . بعده بر قاچ دفعه شرقه سیاحت ایدوب ، ٥٢ تاریخنده عیسویلرك قدسده عقد ایتدکاری مجلس روحانیده حاضر بولنمش؛ و ٦٥ تاریخنده رومایه عودتنده (نرون) طرفندن سائر عیسویلرك تعقیبی صره سنده توقیف، و ٨ آی حبسدن صکره پاولوس ایله برابر باش آشاغی خاچه کریدهرك، اعدام اولنمشدر. دفن اولندیغی محلده بعده دنیانك اك یوك معبدلرندن معدود اولان مشهور (سنت پیر) یاخود (سان پیترو) کلیسایی تأسیس اولنمشدر. پاپالق مسندینك مؤسسی عد اولنوب، پورطیسی خزینانك ۲۹ نده اجرا اولنور.

پیر { سنت — (St. Pierre) بو اسمله خرستیانلرك دیکر ایکی عزیزلری دخی واردر، که برنجیسی (خریسولوغ) یعنی « آلتون سوزلی » لقبیله ملقب اولوب ، ٤٣٣ دن ٤٥٢ تاریخنده رك (راونه) پسقوپوسی بولنمشدر. فصاحتیله مشهور اولوب، بعض موعظهلری واردر. کاون اولك ٤ نده پورطیسی اجرا اولنور. — ایکنجیسی « القنطرهلی » دیمکله معروف اولوب، اسپانیانك القنطره قصبهسندن ایدی . ۱٤۹۹ ده طوغوب، ۱٥٦۲ ده وفات ایتمشدر. پرهیز وریاضتله مشهور اولوب، آخرته متعلق بعض اثرلری دخی واردر.

پیر { [« پترو » و « پدرو » مادهلرینه مراجعت بیوریله.]

پیر احمد { قرهمان بکلرندن ابراهیم بکك سلطان مراد خان ثانی حضرتلرینك همشیره-

لرندن متولد اوغلی اولوب، سلطان محمد خان ثانی زمانینده بر مدت قرهمان بکی بولنمش، واوزون حسن ایله ایتدیکی محاربهده مغلوب اولمشیدی. حضرت پادشاه ایله دفعاتله ایتدیکی عهد و پیمانه طورمیوب، بعض اجانبله اتفاق تشبثاتنده بولندیغندن، کدك احمد پاشا اوزرینه عسکر سوق ایدهرك، منان قلعهسنده محاصره ایتمش ؛ وصاحب ترجه بر مدت مقاومتدن صکره ، مأیوس اولوب، کندینی قلعه دیوارندن آتهرق، اتلاف نفس ایلشدر.

پیرارمیت { (Pierre l'Ermite) یعنی « منزوی پیر » اهل صلیب محاربانك موجدی و بو محاربهلردن برنجیسنك مشوقی اولوب، آوروپا خرستیانلرله عالم اسلام آرهسنده او قدر قانلر دوکلمهسنی موجب اولان او مهاجات متعصبانهیه سبب اولمش متعصب وجاهل بر راهب ایدی. میلادك ۱۰٥۰ تاریخلرنده (آمیان) ده طوغوب ، ابتدا عسکر ایکن، بعده راهب اولهرق، ۱۰۹۳ ده قدسه ایتدیکی سیاحتدن عودتنده قدس پطریقندن پاپایه بر مکتوب ویرمکله مأمور اولمش؛ وبو مناسبتله پاپا ایکنجی اوربانه خرستیانلرك شرقدهکی احوالنی پك فنا بر صورتده تصویر وافاده ایتدیکندن، بونك طرفندن خرستیانلری مسلمانلره قارشی تهییج ایتمك امرینی آلمش ایدی. بونك اوزرینه یالین آیاق وبلنده بر ایپ اولدیغی حالده ، آوروپایی طولاشوب، اعلان تعصب ایتمکله، سرسری مقولهسندن بر جم غفیر طوپلایوب، اراضیٔ مقدسهیه طوغری یوله کیرمش ایسهده، ارزاق وآقچهسنی اولدیغندن، دیرمه چاتمه عسکری مجارستان وبلغارستانده تلف وپریشان او. لوب، قسطنطینیهیه وصولنده همان یالکز ایدی. آنجق آوروپاده آتش تعصبی اویاندیرمش اولدیغندن، آرقه. سی صره کلن اهل صلیب عسکریله برلشهرك، آنطاکیه وقدسده وقوع بولان ایلك اهل صلیب محاربهسنده حاضر بولنمش؛ وآوره پایه عودتنده، (هوی) قریهسنی کندی تأسیس کردهسی اولان (نوموتیه) مناسترینه چکیلوب ، ۱۱۱٥ ده اورادہ وفات ایتمشدر . ۱۸٥٤ ده مولدی اولان (آمیان) ده بر هیکلی رکز اولنمشدر.

پیرام { (Pyrame) روایته کوره اسکی بابل شهرنده بر دلیقانلی اولوب، (تیسبه)

اسمنده بر قیزله معاشقه‌لری اولدیغی حالده، منسوب بولندقلری قبیله‌لر آره‌سنده کی خصومته بناءً کوریشه‌میوب، نهایت بابلك خارجنده برطوت آغاجنك آلتنده ملاقات ایتمك اوزره، بربرلرینه سوز ویرمشلر؛ تیسبه عاشقندن اول محل ملاقاته واصل اولوب، برآرسلانه تصادف ایتمکله، باشنك تولغی آتوب قاچمش؛ وآرسلان بو تولغی قانلی دیشلریله پارچالامش. پیرام اورایه وصولنده آرسلانك ازغی ومعشوقه‌سنك قانلی تولغی کورمکله، بو ك آرسلان طرفندن پیرتلمش اولمه جغنه ذاهب اولەرق، اتلاف نفس ایتمش؛ ودرعقب تیسبه کلوب، عاشقنی جان ویرمکده کورمکله، سلاحنی قاپوب، اوده کندینی اتلاف ایلمش. کویا بو وقعه محلنده کی طوت آغاجی بیاض طوت ویرمکده ایکن، بو وقعه‌دن صکره میوه‌سی سیاه اولمش. بو حکایه‌یی (اووید) نام شاعر لاتینجه‌ده نظمه چکمشدر. پیرام اسمنك (بهرام) دن غلط اولەجغی آکلاشیلیور.

پیراموس { (Pyramus) آطنه‌ده کی جیحان نهرینك اسم قدیمیدر.

پیران { توران حکمدارلرندن مشهور افراسیاب ك قهرمانلرندن اولوب، سیاوشك قتلندن طولایی ایران ایله توران بینده وقوعی شهنامه‌ده او قدر تفصیلاتله بیان واو قدر شاعرانه تصویر اولنان محاربه‌لرده توران عسکرینك باش قوماندانی بولنمش؛ ونهایت پك اختیار اولدیغی حالده، ایران قهرمانلرندن کندی یاشنده اولان (کودرز) ایله ایتدیکی مبارزه‌ده قتل اولنمشدر. بو مبارزه ایله پیرانك قتلی بحثی شهنامه‌نك اك کوزل یرلرندندر.

پیرانزی { (Piranesi) ایتالیا هنرورلرندن بابا اوغلی ایکی کشی اولوب، رسامله‌لقده وحکاکه‌لکده کی مهارتلریله شهرت بولمشلر. در. رومانك ابنیه وسائر آثار مشهوره‌سیله اك کوزل آثار عتیقه‌نك رسملرینی آلوب، طبع ایده‌رك، ۲۹ جلد اوزره غایت مقبول ومشهور بر آلبوم نشر ایتمشلردر. برنجیسی ۱۷۰۷ ده طوغوب، ۱۷۷۸ ده وفات ایتمش، و ایکنجیسی ۱۷۴۸ ده طوغوب، ۱۸۱۰ ده وفات ایتمشدر.

پیرانو { (Pirano) ایتالیانك (ایستریا) خطه‌سنده وتریسته‌نك جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۱۰۸۰۰ اهالیسی وکوزل بر ریختمی واردر. تریسته‌نك طیش لیمانی حکمنده‌در.

پیرای { ونام دیکرله ساره (Piray, Sara) آمریقای جنوبینك بولیویا جمهوریتنده بر نهردر، که (قوشان) طاغلرینك جنوب غربی اتکلرندن نبعانله، شمال غربی‌یه‌طوغری جریان ایده‌رك، تقریباً ۶۰۰ کیلومترەلك مسافه قطع ایتدکدن صکره، کندیسیله متوازیاً اقان غوآپای ونام دیکرله (ریو-غرانده) وشیموره نهرلریله برلشدرك، (مامورە) نهرینی تشکیل ایدیور، که بوده آمازونه تابع (مادیره) نهرینه دوکیلور.

پیر بدر { هندستانده اولیاء اللهدن شهرت شایعه صاحبی بر ذات اولوب، قبری بنکاله خطه‌سنده (چیناکون) نام موقعده واقعدر. تربه‌سی زیارتکاه انام اولوب، دیوارلرنده پك اسکی بر طاقم کرفت خطلر موجوددر. قربنده بر مسجد شریف دخی واردر.

پیر بوداق { قره قویونلی دولتنك مؤسسی اولان قره یوسفك اولادندن اولوب، پدری سلطان احمد ایلکانی ایله مصره محبوس ایکن، دنیایه کلدرك، مشارالیه سلطان احمد طرفندن اخرت اوغلانغه قبول اولنمشیدی. بعده پدری ۸۱۳ ده ایلکانی‌یی قتل ایتدیکنده، صاحب ترجمه‌یی آذر بیجان تختنه اجلاس ایتمش ایسه‌ده، بو مقامده چوق وقت طوره‌میوب، او سنه وفات ایتمشدر.

پیر جمال { (مولانا —) مشاهیر شعرای ایراندن اولوب، اصفهان جوارلرنده کی اردستاندندر. پیر مرتضی علینك مریدانندن اولوب، صاحب دل بر آدم ایدی. مرتب دیوانی واردر. شو رباعی جملهٔ اشعارندندر:

کی بوکه سر زلف ترا چنك زنم
صد بوسه بر آن لبان کلرنك زنم
چیسان پری رخان سیکین دلرا
در شیشه کنم پیش تو بر سنك زنم

پیر دابانو { (Pierre d'Abano) ایتالیانك مشاهیر اطبا ومنجمینندن اولوب، ۱۲۵۰ ده طوغمش، و ۱۳۱۶ ده وفات ایتمشدر. (پادووه) ده طب تدریسیله مشغول اولوب، طب وفلسفه‌یه متعلق بعض اثرلری واردر. انکیزیسیون طرفندن سحار لقله اتهام واحراقله محکوم اولمش ایسه‌ده، بو جزای مدهشك اجراسندن اول وفات ایتمشدر.

پیر دوقورتنای { Pierre de Courte-nay) (اوقزره) و (نو-

رس) قونتی اولوب، اهل صلیب محاربانی صره‌سنده قسطنطینیه ایمپراطوری اولمشیدی. فلیب اوکوستك اقرباسندن ایدی. برنجی هنرینك وفاتنده، خلفی اولق اوزره، فرانسه‌یه دعوت اولنمش ایسه‌ده، وندیکلیلر بحراً نقل ایتمك ایستمدکلرندن، براً کیتمکه مجبور اولوب، اثنای راهده تئودور آنکلوسك اسارتنه دوشمش، وایکی سنه حبسدن صکره ۱۲۱۹ ده قتل اولنمشدر.

پیر عزیز } طربزون ولایت وسنجاغنك کره‌سون قضاسنده بر ناحیه اولوب، ۲۰ قریه‌دن مرکبدر.

پیر علی هجوری } غزنه جوارنده واقع (هجور) قریه‌سندن اولوب، «کشف‌المحجوب» عنوانیله برکتاب یازمش، و ٤٥٦ تاریخنده لاهوره وفات ایتمشدر.

پیر غوتل } (Pyrgotèle) مشاهیر هیکلتراشاندن اولوب، اسکندرك زمانده یاشامش، وبو جهتله هیکلیه دیکر بعض اثرلر براقمشدر.

پیرمازن } (Pirmasens) باویره‌نك رین ساحلنده‌کی پالاتینات ایالتنده بر قصبه اولوب، ۱۰۵۰۰ اهالیسی وقوندره اعمالنه مخصوص بیوك فابریقه‌لری واردر.

پیر محمد } (میرزا — —) تیمورلنکك تورونی وغیاث الدین جهانکیرك اوغلی اولوب، بیوك پدرینك امریله هندستانه عسکر سوق ایده‌رك، ملتانی ضبط ایتمشیدی. پدری اولاد تیمورك اکبری اولوب، عهد تیموردہ وفات ایتمش اولمغله، تیمورخان صاحب ترجمه‌یی ولی عهدلکه تعیین ایتمش ایسه‌ده، پیر محمد بیوك پدرینك وفاتنده قندهاردہ بولندیغندن، محروم قالوب، حاضر بولنان عم زاده‌سی سلطان خلیل بن امیرانشاه سمرقندده تخته جلوس ایتمش؛ وصاحب ترجمه دعوای حقوقله سمرقندك اوزرینه عسکر سوق ایتمش ایسه‌ده، بلخده مغلوب اولوب، ۸۰۹ تاریخنده امراسندن پیر علی تار یدیله قتل اولنمشدر.

پیرنا } (Pirna) صاقسه‌ده (البه) نهرینك ساحل یسارنده و(درسد) ك ۱۶ کیلومتره جنوب‌شرقیسنده برقصبه اولوب، ٦۰۰۰ اهالیسی، بر اسکی سرایی، بیمارخانه‌سی، بز وسائر پاموق منسوجات فابریقه‌لری، دباغخانه‌لری وجوارنده معدن صولری واردر.

پیرنه } (Pyrénées) اوروپانك الکیوك سلاسل جبالندن اولوب، ۱-پانیانك شمالنده آق دکیز ایله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده شرقدن غربه ممتد اولور. آق‌دکیزده (قرئوس) برونندن اسپانیانك منتهای غرب شمالیسنده اولهرق بحر محیط آطلاسیده‌کی(تورینیانه) برونه‌دك طولی ۱۰۱۸ کیلومتره اولوب، ″۳۰ ′۵۵ °۰ طول شرقی ایله ′۵۰ °۱۱ طول غربی آره‌سنده ممتد اولور، و °۴۳ عرض شمالی خط موهومی اوستندن کچر. بوسلسلهٔ عظیمه طولاً ایکیه منقسم اولوب، برنجی قسمی اسپانیا ایله فرانسه آره‌سنده اولان واسع برزخك بوینجه اوزانه‌رق، بو ایکی دولتك حدودینی تشکیل ایدیور، که اصل (پیرنه) اسمی بو قسمه مخصوص اولوب، «فرانسز اسپانیول پیرنه‌سی» دخی دینمکله معروفدر. قسم دیکری سلسلهٔ غربه طوغری صرف اسپانیول‌طوپراغنده اوزانان بقیه‌سیدر، که (قانتابره) سلسلهٔ‌سی یا خود «اسپانیا پیرنه‌سی» نامیله دخی معروف اولوب، نفس قانتابره، آستوریا وغانیجه طاغلری اسملریله اوچه منقسمدر. برنجی قسمك یعنی فرانسه ایله اسپانیا آره‌سنده اولان اصل پیرنه سلسلهٔ‌سنك طولی قوش اوچشی حسابیله ٤۳۵ و، اینیشلرله چیقیشلر حسابه اولنورسه، تقریباً ٦۰۰ کیلومتره اولمغله، قسم باقیسندن دها قیصه ایسه‌ده، اك مرتفع قسمی بودر. اصل پیرنه‌نك فرانسه‌ده قالان شمالی مائله‌سی دوز وسهل بر سطح مائل تشکیل ایتدیکی حالده، اسپانیا طوپراغنده اولان‌جنوبی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، بو جهتده برطاقم قوللر وشعبه‌لر اوزاتیور، والك‌مرتفع ذروه‌لری اسپانیا طوپراغنده بولنیور. خط حدودی تشکیل‌ایدن خط‌تقسیم میاه سلسلهٔ‌نك وسطنده‌اولیوب، عرض اعتباریله پیرنه اسپانیا طاغلرندن عداولنه‌بیلیر. قسم باقیسنك ایسه بالعکس شمالی مائله‌سی دیك وصرب اولوب، جنوبی مائله‌سی سطح مائل صورتنی ابراز، وقسمیله ولیون خطه‌لرینه طوغری برطاقم قوللر تمدید ایدیور. منتهای غربی اولان غالیچه خطه‌سنده ایسه برقاچ قوله آیریلوب، بورتکیزك شمالنه ومینهو ایرماغنك مجراسنه‌دك اوزانیر. سلسلهٔ‌نك ۲۷۰۰ مترەدن زیاده ارتفاعی اولان یرلری یاز قیش قارله‌مستوردر.

اك یوكسك محلی اصل پیرنه‌نك وسطلرنده واقع (مالده) یعنی «ملعون» طاغی اولوب، بونك اك مرتفع ذروه‌سی ۳۴۰۴ متره ارتفاعنده‌در. قسم‌مذكوره‌ده‌كی دیكر مرتفع ذروه‌لرك باشلیجه‌لری دخی شونلردر: مونت پردو (۳۳۵۱ متره)، وینیمالە (۳۲۹۸ متره)، تایلون (۳۱۴۶ متره)، والیمار (۲۸۴۰ متره)، بیغوره (۲۸۷۸ متره)، اوساؤ (۲۸۸۵ متره)، قانیغو (۲۷۸۵ متره). قانتابره پیرنه‌سنك اك مرتفع محللری وسطلرنده یعنی آستوریا خطه‌سنده اولوب، اورادە (لومبریون) و(سردو) كبی بعض ذروه‌لرك ۲۶۵۰ متره‌دن زیاده ارتفاعی واردر. شرق وغربه طوغری اوزاندقجه آلچالوب، غالبجه‌ده ۱۰۰۰ متره‌یی متجاوز ذروه‌لری پك‌آزدر، واكثر محللرینك ارتفاعی ۶۰۰ ایله ۷۰۰ متره آره‌لرنده‌در. بونك شرقنده ۲۰۰۰ و ۲۵۰۰ متره‌یه قدر مرتفع ذروه‌لر وار ایسه‌ده، بعض محللری زیاده آلچالوب، بر طاقم بوغازلر تحصل ایدیور. اصل پیرنه سلسله‌سنك ۶۰ قدر بوغازی اولوب، آنجق جله‌سی مرتفع‌اولدقلرندن، هیچ برندن دمیر یول كچه‌میوب، فرانسه ایله اسپانیا دمیریوللرینی براشدیرن ایكی خط بو سلسله‌نك شرق وغربندن طولاشیور. اصل پیرنه سلسله‌سنده آلپ سلسله‌سنك كبی برچوق بوز دره‌لری بولنوب، قانتابره پیرنه‌سنده ایسه سرمدی قارلر بولنیورسه‌ده، بوز دره‌لری یوقدر. اصل پیرنه سلسله‌سنك شلاله‌لری دخی چوق اولوب، اك مشهوری اولان غاوارینا شلاله‌سنده صو ۴۰۵ متره‌لك ارتفاعدن دوشر. میشه وسائر آغاجلری حاوی واسع اورمانلری دخی اولوب، كرك فرانسه وكرك اسپانیا جهتنه برچوق نهرلر آقار. فرانسه‌یه اینن نهرلرك اكثری (غارونه) واسپانیایه اینلرینك چوغی (ابره) ایرماغنه طوپلانه‌رق، برنجیسی بحر محیط آطلاسی‌یه، وایكنجیسی آق دكیزه دوكیلور. قانتابره پیرنه‌سی ایسه بحر محیط آطلاسینك رطوبتلی روزكارلرینی جلب ایتمكله، یاغمورلری چوق، وعلی‌الخصوص شمالی ماتله‌سنك صولری پك بول وهواسی معتدل اولوب، اسپانیانك اك كوزل یریدر. پیرنه طاغلرنده آیلر وسائر آو حیوانلری چوق اولوب، بو طاغلره مخصوص بر جنس آت وكوپكلر دخی واردر. دمیر، باقیر، قورشون، قلای، كومش، شاب، طوز وسائر معدنلریله معدن صولری دخی چوقدر. اندلس عربلری پیرنه سلسله‌سنه صیغهٔ جمع ایله (برنات) دیرلردی.

پیرنه { آشاغی — (Basses-Pyrénées) فرانسه‌نك آیالات جنوبیه‌سندن اولوب، منتهای جنوب غربیسنده واقع اولغله، جنوباً وجنوب غربی جهتندن اسپانیا حدودیله، غرباً بحر محیط آطلاسینك غاسقونیه كورفزیله، شمالاً (لانده) و(ژر)، شرقاً دخی «یوقاری پیرنه» ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۷۶۲۳ مربع كیلومتره واهالیسی ۴۳۳۰۰۰ كشیدر. مركزی (پو) واسكله‌سی (بایونه) شهرلری اولوب، اسكی (ناواره) و(باآرن) خطه‌لریله غاسقونیه خطه‌سنك بر قسمندن عبارتدر. اراضیسی پیرنه اتكلرندن عبارت اولوب، برچوق كوزل موقعلری ومنبت وادیلری دخی وار ایسه‌ده، اكثر طرفلری شوره‌زار ونافابل اعمارلردر. نهرلری چوق اولوب، جله‌سی جنوبدن شمال غربیه طوغری جریانله، (آدور) ایرماغنه دوكیلورلر. محصولاتی آز اولوب، بغدای، مصر، داری، كتن، اوزوم وسائر میوه‌لردن عبارتدر. شرابی چوقدر. طاغلردن خیلی كراسته كسیلیر. صیغیر وقیون ایله سائر حیواناتی وفازلری دخی چوقدر. دمیر، باقیر، كوكورد، كور آلچی وسائر معدنلریله معدن صولری ویاپی طاشلریله مرمر وآلچیسی دخی بولدر. معمولات صناعیه‌سی پاموقدن بزلرله سائر منسوجات وتونس تقلیدی فسلرله خالیلردن عبارتدر. تجارتی خیلی ایشلكدر. ایالت ۵ قضایه منقسم اولوب، ۴۰ ناحیه و ۵۵۸ دائرهٔ بلدیه‌یی جامعدر.

پیرنه { شرقی — (Pyrénées-Orientales) فرانسه‌نك ایالات جنوبیه‌سندن اولوب، جنوباً اسپانیا حدودیله، غرباً (آریاژه)، شمالاً (اوده) ایالتلریله، شرقاً دخی آق دكیزله محاط ومحدوددر. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۱۲۲ مربع كیلومتره اولوب، ۲۱۱۱۸۷ اهالیسی واردر. مركزی (پرپینیان) شهری اولوب، باشلیجه (روسیلون) خطهٔ قدیمه سندن عبارتدر. قسم جنوبی وغربیسی (پیرنه) سلسله‌سی اتكلرندن وقسم شرقیسی دوز وواسع اوولرندن عبارت اولوب، ساحله قریب بر طاقم كوللری دخی واردر، كه‌اك یوكلری (اوقاته) كولیدر. تش، تت وآغل اسملریله اوچ نهر همان متوازیاً غرب جنوبیدن شرق شمالیه طوغری آقه‌رق آق دكیزه دوكیلورلر. احوال طبیعیه‌سی فرانسه‌دن زیاده اسپانیایه مشابه اولوب،

یالکز ساحله قریب اولان یرلری منبتدر. محصولاتی حبوبات متنوعه ایله پورتقال، لیمون، نار، طوت، زیتون وسائرهدن عبارتدر. کوزل شرابلر دخی چیقار. مرینوس قویونلریله استرلری دخی چوقدر. خیلی آریلری وساحلنده صید ماهیسی واردر. اور. مانلری آزدر. دمیر، قورشون، آنتیموان، کور، شاب وسائر معدنلرله مرمر، آلچی ومعدن صولری چوقدر. معمولات صناعیهسی دمیر آلاتیله قباچوخه، یوك تاقیه، چیوی ومعمولات دباغیهدن عبارتدر. اسپانیا ایله خیلی تجارتی واردر. ایالت ۳ قضایه منقسم اولوب، ۱۷ ناحیه و ۲۳۱ دائرهٔ بلدیهیی جامعدر.

پیرنه { یوقاری — (Hautes-Pyrénées) فرانسهنك ایالات جنوبیهسندن اولوب، جنوباً اسپانیا حدودیله، غرباً آشاغی پیرنه، شمالاً (ژر)، شرقاً دخی یوقاری پیرنه ایالتلریله محدود ومحاطدر. مساحهٔ سطحیهسی ۴۵۲۹ مربع کیلومتره اولوب، ۲۳۴۷۲۵ اهالیسی واردر. مرکزی (تاربه) شهری اولوب، غاسقونیه خطهٔ قدیمهسنك بر قسمندن عبارتدر. اراضیسی پیرنه سلسلهسنك قسم وسطیسی اتکلرندن عبارت اولوب، طاغلق وغایت کوزل موقعلری حاویدر. سیل حالنده بر چوق چایلری وشلالهلری واردر. آدور وغارونهایرماقلرینك منبعلری بو ایالتدهدر. کوزل مرعالری وواسع اورمانلری اولوب، خیلی مقدار آت واستر یتیشدیریلیر. شرابی وکتن محصولاتی دخی چوقدر. دمیر، باقیر، چینقو، قورشون معدنلریله کوزل مرمرلری دخی واردر. حرازلری ودمیر خانهلری دخیچوقدر. معدن صولری متعددر. ایالت ۳ قضایه منقسم اولوب، ۲۶ ناحیه و ۴۸۰ دائرهٔ بلدیهیی جامعدر.

پیرو { (Piros) آمریقای جنوبی اقوام اصلیهسندن اولوب، پروده (قوزقو) نك اطرافنده کی طاغلرده ساکندرلر. تندرست وچنکاور آدملر اولوب، باشلیجه بال مومی وسائر محصولاتلرینی صاتهرق تعیش ایدرلر.

پیروت { (Pirot) صربیهده واقع (شارکوی) قصبهسنك السنهٔ اجنبیهده مستعمل اسمیدر. [«شارکوی» مادهسنه مراجعت بیوریله.]

پیروز پور { (Pirozpour) هندستانك بنگاله خطهسنده (باقرکنج) ایالتنده وباقرکنجك ۳۰ کیلومتره غربنده اولهرق، (بالسوار) نهرینك ساحل یسارنده بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وخیلی ایشلك تجارتی واردر.

پیروس { (Pyrrhus) تروآ محاصرهسنده بولنمش اولان قهرمانلردن مشهور آخیلاوسك اوغلی اولوب، محاصرهنك اونجی سنهسی پك کنج اولدیغی حالده کیتمش؛ و(فیلوقتت)ی لیمنیدن اعاده ایدهرك، تروآلك اوکنده (تلف) ك اوغلی (اوریپیل) ی قتل، وبوغالبیتك نامنه (پیریك) تعبیر ایتدکلری بر نوع سلاحلی رقص ایجاد ایلهشیدی. تروآلیلری آلداتمق ایچون تختهدن یاپیلان آت هیکلنك ایچنه کیرمش؛ وشهرك ضبطنده مرحمتسزجه حرکتده بولنوب، پولیت ایله پریامی معبدده ذبح ایتمش، آستیاناقسی بر قلهدن اوسترتدن آتمش، وپولیکسنهیی پدرینك مزاری اوزرینه قربان ایتش ایدی. (هکتور) ك زوجهسی آندروماخه حصهسنه دوشوب، کندیسنی جاریه اتخاذ ایتمش، وهرمیونهیی تزوجله، عودتنده (اپیر) ده یعنی آرناؤدلغك طوسقهلق قطعهسنده بر کوچك دولت تأسیس ایتش ایدی. هرمیونهیی کندیسندن اول ایستمش اولان (اورست) طرفندن (دلف) معبدنده قتل اولنمشدر.

پیروس { (Pyrrhus) اپیر خطهٔ قدیمهسنك یعنی آرناؤدلغك طوسقهلق جهتنك اك مشهور حکمدارلرندن اولوب، قبلالمیلاد ۳۱۲ تاریخنده، چوجق اولدیغی حالده، پدری (ایاکید) ك وفاتی اوزرینه، عمیجهسی (ثوپتولم) طرفندن، اخفا اولنهرق، دایهسی بولتان ایلیریا (یعنی کیغهلق) حکمداری (غلاوکیاس) طرفندن تخلیص اولنمش، وبونك سرایندهیومش ایدی. ۳۰۱ تاریخنده، ۱۵ یاشنده اولدیغی حالده، اینیشتهسی (دمتریوس پولیورکیت) ك نهلهنده اولهرق (اپیسوس) محاربهسنده فوقالعاده جسارت وشجاعت کوسترمش؛ وبعده بونك طرفندن رهن طریقیله مصره کوندریلهرك، مصر حکمداری بطلیوسك قیزی (آنتیغونه) یی تزوج ایتمش؛ وملك موروثنی استرداد ایتمك اوزره، قاین پدرندن بر فیلو ایله خیلی مقدار آقچه آلمش ایدی. ۲۹۵ ده اپیره دخول ایله عمیجهسنی برضیافت اثناسنده قتل ایدهرك، تخت موروثنی استرداد، و۲۹۱ ده امدادجی صفتیله ماکدونیایه دعوت اولنهرق، بوملکتی دخی ضبط ایلش ایسه ده، ماکدونیالی

یالکز ۷ آی محافظه ایده بیلشدر. متعاقباً (قارانتین) لر طرفندن امداد ایچون ایتالیایه دعوت اولنه رق، ۲۸۰ و ۲۷۹ تاریخنده (هراقلیا) و (آسقولوم) مظفریتلرینی قزانمغله، رومالیلری مغلوب ایتلشدر. بو مظفریتلرینی انتاج ایدن باشلیجه مصردن کتیرمش وعسکرك اوکنه قویمش اولدیغی برقاچ فیلك بوحیوانی ابدی کورمه مش اولان رومالیلره ویردیکی دهشت اولدیغی مرویدر. بعده سیچلیایه کیدوب، بوجزیره یی قارتاجلیلردن وبر طاقم طوائف ملوکك الندن قورتا. رەرق، بر سنه دن زیاده مدت اورادە حاکم مستقل بولنمش ایسه ده، بعده اهالینك توجهنی غائب ایدوب، مملکتی ترك ایتمکه مجبور اولمشدر. اورادن ایتالیایه عودتنده ۲۷۵ ده (قوریوس ونتاتوس) طرفندن مغلوب اولوب، اولکی غالبیتلردن برکونه استفاده ایتمکسزین، پارەسز وهمان عسکرسز بر حالده اپیره عودت ایتمشدر. مع هذا بر سنه صکره همان بتون ماکدونیایی الکاسنه الحاق ایله، (پلوپونس) یعنی موره شبه جزیره سنك دخی ضبطنه قالقیشوب، اسپارته یی محاصره ایتمش ایسه ده، آلهمامش، وآرخوس شهرینی فتح ایدوب، ایچریه کیررکن، ۲۷۲ ده بر قوجه قارینك بر طامك اوستندن آتدیغی بر کرمیتله قتل اولنمشدر. پیروس غایت جسور وحربده پك ماهر ایدیسه ده، حریص وثباتسز اولدیغندن، جسارت ومهارتندن برکونه استفاده ایده مه مشدر. (کینیاس) اسمنده حکیم بر وزیری وار ایدیسه ده، بونکله هر وقت نصایحنی دیکلمز ایمش. ترجمهٔ حالنی یازان (پلوتارق) ك روایتنه کوره، ایتالیایه کیدوب رومالیلری مغلوب ایتدیکندە، معیتندەکی عسکری کندیسنه «قره قوش کبی هجوم ایتدك!» دیملری اوزرینه کندیسی دخی عسکرینه: «بنی قره قوش ایدن سزسکز ای قره قوشلیلر!» دیمشیدی. قره قوشك آرناؤد لسانندە اسمی (اشکیپه) اولوب، (اشکیپتار) دخی قره قوشلی دیمك اولدیغندن، آرناؤدلرك کندیلرینه ویردکلری بو اسمك اووقتدن قالمش اولمسی ملحوظدر. ذاتاً پیروسك سنجاغنده قره قوش رسمی مصور بولنمش اولدیغندن، وجه تسمیه بو اولمق احتمالی دخی واردر. (پیروس) وتلفظ قدیم یونانیه کوره دها طوغریسی (پوروس) اسمی دخی آرناؤد لسانندە «ار» دیمك اولان (بور)دن غلط اولسه کرکدر.

پیروس (Pierus) ماکدونیانك (پیریا) خطهٔ قدیمه سنده سلانیك کورفزی ساحل غربیسنه متوازی برطاغ اولوب، اساطیر یونانیه ده (پیریده) پریلریله (موسه) تعبیر اولنان فنون الهه لرینك مکانی زعم اولنوردی.

پیرومی (Piromi) اسکی مصریلر اساطیرنده آلهه نك بیوکی زعم اولنوب، غیر مرعی اولدیغنه اعتقاد اولنوردی.

پیرون (Piron) فرانسه شعراسندن اولوب، ۱۶۸۹ ده (دیژون) ده طوغمش، و۱۷۷۳ ده وفات ایتمشدر. اوتوزیاشنه دك وطننده قالوب، حسن خطی اولمق مناسبتیله مستنسخلکله یاشامش؛ وبعده پارسه کیدوب، آووقاتلق ایتمکله برابر، شعرله اشتغال، وبر چوق منظوم فاجعه وهاله ومضحکه لر وسائر منظومه لرله بر طاقم هجویه لر وغزلیات یازمشدر. اقادمیا اعضالغنه انتخاب اولنمش ایسه ده، بو مجلسله اکلنمش اولدیغندن، اعضالغی تصدیق اولنمامش، وآنجق قرال طرفندن بك فرانق معاش تخصیص اولنمشیدی. اشعاری متعدد جلدلر اوزره دفعاتله نشر اولنمشدر.

پیرون (Pyrrhon) یونان قدیم مشاهیر حکماسندن اولوب، موره نك (الیس) شهرنده طوغمش، وقبل المیلاد ۲۸۸ وبر روایته ۳۰٤ تاریخنده ۹۰ یاشلرنده وفات ایتمشدر. ابتدا رساملقله مشغول اولوب، بعده (آناقسارخوس) دن فلسفه تحصیلنه قویلمش، وبونکله برابر اسکندرك معیتنده آسیا سفرینه کیتمش ایدی. کرك علم وحکمتیله وکرك حسن اخلاق وفضایلیله بیوك بر شهرت واعتبار قزانمشیدی. دنیاده هیچ بر شیئك صاغلام اولدیغنه وحقیقت ظن اولنان هر مسئله نك دیکر برحقیقتله جرح اولنه بیله جکنه ذاهب اولوب، «ریبیون» اسمیله معروف حکمانك رئیسی وبو فکر باطلك موجدی اولمشدر.

پیر وناربل (Pierre le Vénérable) مذاهب رهبانیه رؤساسندن اولوب، اون ایکنجی قرن میلادیده فرانسه ده یاشامش؛ ومشهور (آبلار) ی حمایه ایتمشدر. قرآن کریمی الك اول لاتینجه یه ترجمه ایتدیرن بو ذاتدر.

پیروی بو محاصله ایران شعراسندن ایکی ذات اولوب، شو بیت برنجیسنك جملهٔ اشعارندندر:

زسوز آتش سودای عشق او پس از مردن
زخاکم کرکیاهی سر برآرد دود ازو خیزد

— دیکری (ساوه) شهرندن اولوب، ساوجی نسبتیله دخی معروفدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

بنومیدی گذشت این عید بی رخصار زیبایش
نبوسیدیم دستشرا نیفتادیم در پایش

پیروی { (مصطفی — چلبی) عثمانلی شعراسندن اولوب، تکفور طاغلی وقالیونجیلردن ایدی. ۱۱۵۰ تاریخنده وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

کلورمی خاطر پرنورینه بن بنده‌سی آیا
عجب دیرمی‌که اول پیروی بیمارم نه‌عالمده

پیرہ { (Pyrrha) اساطیر یونانیده ایلك یارادلمش قادین زعم اولنان (پاندوره) ایله (اپیمتیوس) ك قیزی اولوب، طوفان صاحبی زعم اولنان تسالیا حکمداری (دوقالیون) ه وارمشیدی.

پیرہ { (Pirée) یونانك آتیقه‌مع بیوتیا ایالتنده وآتینه‌نك ۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده بر شهر واسکله اولوب، یونانك بایتختی اولان آتینه‌نك اسکله‌سی حکمنده‌در. ۲۱ ۵۵۰ اهالیسی، کوزل وصاغلام لیمانی، آتینه‌یه قدر بر دمیر یول خطی، واسع ودوز سوقاقلری، متعدد اپولیکخانه‌لریله بر اپیك وبر جام فابریقه‌سی وبر ایکی تیاترو خرابه‌سیله دیکر بعض آثار عتیقه‌سی واردر. یونانك اك تجارتکاه اسکله‌لرندن اولوب، خیلی سفائن آمد شد ایدرلر. اسکی بر شهر اولوب، زمان قدیمده وعلی‌الخصوص (تمیستوقل) ایله (پریقلس) زمانلرنده بیوك بر معموریت قزانمش، وآتینه‌یه ایکی صره دیوارلرله محفوظ بر طریقله ربط اولنمشیدی. رومالیلر زمانده (سیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، ایکی بیك سنه‌یه قریب مدت نابود اولدقدن صکره، یونانك استقلالنی متعاقب یکیدن تأسیس اولنمش، وکوندن کونه کسب توسع ومعموریت ایتمکه باشلامشدر.

پیرهوئیقو { (Pirehueico) آمریقای جنوبیسنده شیلی ایله آرجنتین جمهوریتلری آره‌سنده و(آند) سلسلهٔ جبالنك اوزرنده بر کول اولوب، شیلینك (والدیویا) ایالتنه ملحقدر. تقریباً ۳۹° ۵′ عرض جنوبیده واقع اولوب، بحر محیط متعدله دوکیلن (قالدقاله) نهری بو کولك ایچندن کچر. طول اعظمی ۳۰ کیلومتره اولوب، شمال وجنوبنده مرتفع طاغلر بولندیغی حالده، اوسننده وآلتنده یعنی شیلیده وآرجنتینده واقع دیکر بر صره کولرله ربط اولنه‌رق، بر نوع بوغاز تشکیل ایدیور، که بحر محیط معتدل ایله بحر محیط آطلاسی آره‌سنده بر طریق بحری حالنه قونیله بیلیر.

پیریا { (Piérie) ماکدونیانك جنوبنده واقع بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، الیوم اینجه قره صو دینلن (هالیاقون) نهریله (اولیمپ) یعنی لیمبوس طاغی آره‌سنده اولهرق، شمدیکی قره‌فریه قضاسندن عبارت ایدی. باشلیجه قصبه‌لری دیوم، پیدنه ومتونه ایدی. اسمی ایچنده بولنان (پیروس) طاغندن مشتق اولوب، بوطاغ شعر وادبیات وصنایع نفیسه حامیه‌لری زعم اولنان (موسه) لرك مکانی عد اولنغله، پیریا اهالیسی شعر وموسیقیه پك منهمك اولوب، یونانیلره دخی شعر وموسیقیی تعلیم ایدنلر بونلر اولدیغی مرویدر.

پیری افندی { (محمد —) عثمانلی متأخرین شعراسندن اولوب، استانبولیدر. طریق علیه منسوب اولوب، دیاربکر، بغداد قدس واسکدار مولویتلرینه نائل اولمشیدی، ۱۱۵۱ ده وفات ایتمشدر. شو بیت جلهٔ اشعارندندر :

نکاه انداز اولوب آینهٔ رخسار جانانه
درونمده اولان راز نهانی یاره کوستردم

پیری پاشا { (محمد —) یاوز سلطان سلیم خان دورنده مسند صدارته نائل اولمش وزرادن اولوب، قره مانلیدر. نسلی شیخ جمال‌الدین اقسرایی وبر روایتده داود قیصریه منتهی اولور. قضاتدن ایکن، چالدران سفرنده باش دفتردار اولمش، وعودتده رتبهٔ وزارتله تجیل اولنه‌رق، حضرت پادشاهك عربستان سفرنده ۹۲۲ ده استانبولك ضبط وربطی یدامانتنه تودیع اولنمش ایدی. ۹۲۳ ده یونس پاشانك عزلی اوزرینه مسند صدارته ترفیع اولنه‌رق، پادشاه مشارالیهك ارتحالندن صکره سلطان سلیمان خان دورنده دخی ۳ که جمعاً ۶ سنه مقام صدارتی اداره ایتدکدن صکره، ۹۲۹ ده تقاعد اولنه‌رق، خلفی ابراهیم پاشانك مواعیدینه آلدانان کندی اوغلی آطنه قاضیسی محمد افندی یدیله ۹۴۰ ده تسمیم اولنغله، سلوری قصبه‌سنده بناکرده‌سی اولان جامع شریف حرمنده

مدفوندر. استانبولده مدرسه وجامع وخانی ودیکر بر طاقم خیراتی دخی واردر. عالم وعادل وعقل وتدبیر صاحبی بر وزیر اولوب، طبیعت شعریه‌سی دخی وار ایدی. اشعارنده (رمزی) تخلص ایدردی. مجارستان سفرنده بلغرادی محاصره ایدوب، خدمتی کورلدیکی کبی، ردوسك محاصره وفتحنده دخی حاضر بولنمشدر.

پیریتوئوس (Pirithoüs) اساطیر یونانیه کوره تسالیاده ساکن (لاپیت) قومنك حکمداری اولوب، (تیسیوس) ك محب صیرمفارقی ایدی. (هیپودامیه)یی تزوج ایدوب، دوکونده کویا آلهه‌یی دعوت ایتدیکی حالده، حرب الهی مارسی اونوتمش اولدیغندن، بونك تشویقیله لاپیتلر ایله سانتور دینلن بر نوع جنلرك آره‌سنده محاربه وقوع بولوب، دوکون قان ایله تلویث اولنمش ایدی. بعده پیریتوئوس (پروسرپینه) یی (پلوتون)دن استرداد ایتمك اوزره، تیسیوسله برابر جهنمه کیتمش ایسه‌ده، موفق اولهمیوب، کندیسی اوراده قتل اولنمش؛ وتیسیوس اسیر ایدیلوب، قهرمان مشهور هرکولدن بشقه کیمسه تخلیصنه مقتدر اولهمامشیدی. تاریخك روایتنه کوره، پیریتوئوس (اپیر) خطهٔ قدیمه‌سنه سفر ایدوب، اوراده قتل اولنمش.

پیریده (Piérides) اساطیر یونانیه‌ده ماکدونیا حکمدارلرندن (پیروس) ك قیزلری اولوب، موسقیده (موسه) دینلن پریلرله رقابته کیریشدکلرندن، کویا بونلر طرفندن صاقصغان قوشلرینه تحویل اولنمشلردی. (پیروس) طاغده اقامتلرندن طولایی، (موسه)لره دخی بعضاً (پیریده) نامی ویریلیر.

پیری رئیس قانونی سلطان سلیمان خان دورنده کسب شهرت ایدن عثمانلی قپودانلرندن اولوب، مشهور کمال رئیسك یکنی‌ایدی. کنجلکنده کمال رئیسك معیتنده آق دکیرك هر طرفنی کزوب، محاربات بحریده وسیر سفائنده کسب مهارت ایتدکدن صکره، ۹۵۹ تاریخنده مصر ایالتنك قپودانی اولدیغی حالده، ۳۱ پاره کمی ایله سویشدن حرکت ایده‌رك، بحر احمر وبحر عمانی شق ایله‌بصره کورفزینه داخل اولوب، مسکت وهرمز کبی بر چوق اسکله‌لری ضبط، وحسابسز غنایم اخذ اتباش ایسه‌ده، بصره‌یه وصولنده پورتکیز دونمامسی طرفندن تعقیب ایدلمکده اولدیغنی خبر آلنجه، غنایمنی تخلیص ایتمك حرصیله، دونمایی ترکله، یالکز غنایمی حامل اولان اوچ کمی ایله عودته شتاب؛ وبونلرك بری دخی بحرین اوکنده غرق اولمغله، یالکز ایکی کمی ایله سویشه عودت ایتمشدی. بو وجهله اولان ضایعات مسموع حضرت پادشاهی اولدقده، اعدامی فرمان بیوریله‌رق، قاهره‌ده اجرا وغنایمی درسعادته ارسال اولنمشدی. صاحب ترجمه آق دکیزله آطه‌لر دکیزینك کافهٔ سواحل وجزایرینی وقوی ولیمان واسکله‌لرینی غایت مدققانه مصور اولمق اوزره مکمل برجغرافیای بحری ایله برآطلاس ترتیب ایتمشدر. بو قیمتدار اثرینك نور عثمانی کتبخانه‌سنده ۳۰۰٤ نومروسیله موجود اولان بر نسخه‌سی صاحبینك بوپایه‌کی معلوماتنه‌شاهد اولوب، او دورده عثمانلیلرك سیرسفائنده وجغرافیای بحریه‌کی معلومات مکمله ودقت فائقه‌لرینك درجه‌سنی کوستریور.

پیری زاده (محمد صاحب افندی) سلطان محمود خان اول دورنده مقام مشیخت اسلامیه‌یی احراز ایتمش علمادن اولوب، ۱۰۸۵ ده استانبولده طوغمشدر. پدری پیری آغا درکاه عالی یکیچری آغالرندن ایدی. تحصیل علوم ودور مدارس وقطع مراتب ایده‌رك، مشایخ اسلامدن میرزازاده‌یه وبعده فیض الله افندی‌یه انتساب ایتمش؛ وبونلرك دلالتیله بعض وزرانك امامتنده وکتابجیلق خدمتنده بولنمشیدی. ۱۱۳۵ ده سلانیك وبعده یکیشهر قضالرینه نصب اولنه‌رق، ۱۱٤۰ ده امام سلطانی وشهزادکان خواجه‌سی، ٤۲ ده بروسه‌منلاسی و٤۳ ده مکه پایه‌سیله امام اول حضرت پادشاهی اولدقدن صکره، صدر آناطولی پایه‌سیله استانبول قاضیسی اولمشدی. ٤٦ ده بالفعل آناطولی قاضیعسکری اولوب، ٤۹ ده صدر روم ایلی‌یه نصب اولنمش؛ و۵۱ ده عزل اولنه‌رق، آره‌یلق طریقیله توقاد قضا. سنه تعیین، و۵٦ ده تکرار صدر روم ایلی‌یه اعاده، و۵۸ ده مسند مشیخت اسلامیه‌یه ترفیع ایدلمشدر. اون اوچ یحق آی مسند فتوایی اداره ایتدکدن صکره، عزل اولنه‌رق، متعاقباً ایفای حج ایچون، جانب حجازه عزیمت، وعودتنده بر مدت کلیبولی وتکفور طاغنده اقامت ایتمش؛ وبعده درسعادته کلوب، اسکدارده

مقیم اولدیغی حالده، ۱۱۶۲ ده ارتحال ایتمشدر. عالم وادیب بر ذات اولوب، عربی وفارسی وترکی اشعاری وکتب علمیه یه بعض تعلیقاتی واردر. ابن خلدون تاریخنك مقدمه سنی دخی لسان ترکیه ترجمه ایتمشدر. بو اثری مطبوعدر.

پیری زاده (عثمان صاحب افندی) سلطان مصطفی خان ثالث دورنده مشند مشیخته نائل اولان علمادن اولوب، آنف الترجمه پیری زاده محمد صاحب افندینك اوغلیدر. ۱۱۲۲ ده درسعادتده طوغوب، تحصیل علومله، علی الاصول دور مدارس وقطع مراتب ایتدکدن صکره، ۱۱۵۸ تاریخنده یدرینك زمان مشیختنده استانبول قاضیسی، ۶۵ ده آناطولی و ۶۹ ده روم ایلی قاضیعسکری اولمشدی. ۱۱۷۰ ده عزل اولنه رق، برقاچ سنه بروسه ده اقامته مأمور اولوب، ۷۵ ده ثانیاً و ۷۹ ده ثالثاً صدر روم ایلیه چکدکدن صکره، ۱۱۸۲ ده مسند جلیل مشیخته نصب اولنه رق، ۱۷ ماهه قریب مدت بو مقامده قالمش؛ وروسیه سفری اثناسنده عزل اولنه رق، ۱۱۸۳ ده وفات ایتمشدر. آقسرایده مراد پاشا جامع شریفی حولیسنده مدفوندر. ادیب وشاعر وسخی ونکته کو بر ذات اولوب، اشعارنده (صاحب) تخلص ایدردی. شو بیت جملهٔ اشعارندندر:

کوکل یاپ زاهدا بیت خدادر طاعت استرسك
محققدرکه یاپ جنتی خاطر شکن آچماز

پیزار (Pizarre) آمریقایی ضبط ایدن اسپانیول جنرالرندن اولوب، ۱۴۷۵ تاریخنده (استرمادوره) خطه سنك (تروقزیلو) قصبه سنده طوغمشدر. یدری زادکاندن اولوب، والده سی عادی بر فاحشه اولمغله، کندیسی ولد زنا اولدیغی، وکنجلکنده طومورزیاورولری چوبانلغنی ایتدیکی حالده، بعده آمریقایه کیدهرك، آلتون معدنلری محللرینی کشف ایتمك اوزره، (آلماغرو) یه رفاقت ایدوب، پانامه نك جنوب جهتلرنده هنوز مجهول اولان اقطارده سیاحت ایتمکه باشلامشیدی. آرادیغی یری بولدقدن صکره، اسپانیایه عودتله، ۱۵۳۸ ده شارل کینتدن کشف ایده جکی یرلرك والیلکنی بالاستحصال، آمریقایه عو دتنده (پرو) نك ضبطنه کیریشمشیدی. ۱۵۳۱ ده (اینقه) حکمدارلرندن (هوئسقار) ه برادری (آتاهو آلپا) یه قارشی امداد ایتمك بهانه سیله پرویه کیروب، آتاهوآلپادن انواع حیل ودسایسله بر چوق مبالغ قاپدقدن صکره، کندیسنی خائنانه قتل ایله، (قوزقو و (کینو)یی ضبط، بتون پرویی استیلا، و(لیما) شهرینی تأسیس ایلمشیدی. بوصره ده رفیقی آلماغرو (شیلی) نك ضبطیله مشغول ایدی. اختلال ایدن پرولیلر طرفندن لیماده محاصره اولنمش ایسه ده، دشمنلرینی پوسکورتمکه موفق اولمش؛ وبعده آلماغرو ایله بوزیشه رق، محاربه یه کیریشمش، وبونك باشنی کسدیرمشیدی. بعده کال ظلم واستبدادله حکم ایتمکه باشلایوب، بو سببدن طولایی آلماغرونك اوغلی نامنه بر عصیان اویاندیران (هردا) طرفندن ۱۵۴۱ ده قوتاغنده قتل اولنمشدر. برادری غونزالس دخی کندیسنه خیلی یاردیم ایتمش؛ وکندیسنك قتلندن صکره، ۳ سنه پرویی اداره ایتدکدن صکره، اسپانیادن والی کوندریلن فوآسقه طرفندن اخذ واعدام اولنمشدر.

پیزان (Pisan) اون دردنجی قرن میلادیده استخراجات رملیه سیله شهرت بولمش برمنجم اولوب، (بولونیه) ده طوغمش اولدیغی حالده، فرانسه یه کیدوب، بشنجی شارلك پك چوق انعام واحسانلرینه نائل اولمش؛ وآنجق بو قرالك وفاتندن صکره، اعتباریني غائب ایدوب، سفالتده وفات ایتمشدر. — قیزی (قریستینه پیزان) شعرده شهرت قزانوب، بر چوق منظومه لر وسائر اشعار براقمشدر. ۱۳۶۳ ده وندیکده طوغوب، ۱۴۳۱ ده پارسده وفات ایتمشدر.

پیزانی (Pisani) وندیك جهوریتی قپودانلرندن اولوب، جنوه قپودانلرندن پاغانینو دوریا ایله برقاچ محاربهٔ بحریه ایتمش، ونهایت بونك طرفندن دونمامسیله برابر طوتیلوب، ۱۳۵۴ ده تحت اسارتده جنوه یه سوق اولنمش ایدی. — بونك اوغلی ویا یکنی دخی بو اسمله معروف ومشهور اولوب، جنوه لیلری مغلوب وآدریاتیکدن اخراج، دالماچیایی تسکین ومجارلردن بر قاچ اسکله ضبط واسترداد ایتمش ایسه ده، بعده پوله ده لوسیان دوریا طرفندن مغلوب اولمغله، سیناتو طرفندن حبس اولنمش؛ وسیبلی تخلیه اولندقده، ۱۳۸۰ ده جنوه لیلری مغلوب ایدوب، دونمالریله برابر تسلیم اولنمغه مجبور ایلمشیدی.

پیزه (Pise, Pisa) ایتالیانك طوسقانه خطه سنده همنامی اولان ایالتك مرکزی

بر شهر اولـوب، (آرنو) نهری اوزرنده وبو نهرك منصبندن ۱۱ کیلومتره یوقاریده اوله‌رق، فلورانسه‌نك ۸۰ کیلومتره غربنده واقعدر. ۳۷۷۰۵ وجوارلریله برابر ۵۴۰۰۰ اهالیسی، مشهور دارالفنونی، رصدخانه‌سی، کتبخانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، تاریخ طبیعی وسائر نمونه‌خانه‌لری، دیلسز وصاغلره مخصوص مکتبیله متعدد داخلی وخارجی مکاتب اعدادیه‌سی وصنایع نفیسه آقادمیاسی واردر. قرون وسطاده چوق دها بیوك اولوب، ۱۵۰۰۰۰ دن زیاده اهالیسی وار ایدی. ایتالیانك اك کوزل شهرلرندن اولـوب، کلیسا، سرای وسائر اوله‌رق برچوق ابنیهٔ مشهوره‌سی، کوزل ریختمری ومیلانیله مشهور و ۵۹ متره مرتفع اولان برقله‌سی واردر، که مشهور غالیله بونك اوزرنده ثقلت تجاربنی اجرا ایتمشدر. فلورانسه‌یه دمیر یول ایله مربوطدر. جوارنده مشهور کوکوردلی قاپلیجه‌لر واردر. مشارالیه غالیله‌نك دیکر برچوق مشاهیرك مسقط رأسیدر. پك اسکی بر شهر اولوب، رومالیلردن صکره غوتلر طرفندن تخریب اولنمش ایسه‌ده، بعده ترمیم اولنه‌رق، ۸۸۸ تاریخنده آریجه بر جمهوریت تشکیل ایتمش؛ وخیلی وقت ایتالیانك اك تجارتکاه دولتلرندن معدود اولوب، جنوه ایله ادعای رقابت ایتمشدر. او صره‌ده قورسیقه وساردنیه ایله دیکر برچوق آطه‌لر وسائر یرلر (پیزه) جمهوریتنك تحت تصرفنه کچمشیدی. بعده بویرلری غائب ایده‌رك، برچوق وقت ایتالیانك سائر دولتلریله محاربه‌ده بولنمش، ودفعاتله بعض قوتلی حکمدارلره عرض تابعیته مجبور اولمش ایدی. استقلالنی استرداد ایتدکدن صکره دخی طول مدت منازعات داخلیه‌دن قورتله‌میوب، نهایت اون بشنجی قرن میلادی ابتداسنده فلورانسه حکومتنه تابع اولمش؛ واو وقتدن بری طوسقانه‌ندن آیرلماشدر. پیزه‌ده ۱۴۰۹ ده مشهور بر مجلس مذهبی عقد اولنمشدر. — پیزه ایالتی شمالاً لوقه، شرقاً فلورانسه وسیانه، جنوباً غروسـتو ایالتلریله، غرباً دخی (لیغوریا) دکیزیله محاط ومحدود اولوب، (لیوورنو) شهریله جـوارلری ایسه بونك ساحلنده اولدیغی حالده، اداره‌سی آیریدر. مساحة سطحیه‌سی ۳۱۲۳ مربع کیلومتره اولوب، ۲۸۳۲۱۰ اهالیسی واردر. ایچ طرفلری طاغلق اولوب، ساحل بوینجه اووه‌لری دخی واردر. (آرنو) ایله (سرکر) نهرلری ایالتی شق ایدرلر. طوپراغی منبت اولوب، حبوبات متنوعه‌ایله اوزوم، طوت وسبزه وسائره حاصل اولور. نهرلرك منصبلری جوارلرنده بعض بطاقلقلر بولنمق حسـبیله هواسی آغیرجه‌در. مرعا وچایرلری چوقدر. صنایعجه کری‌اولوب، یالکز بعض بز وایپك فابریقه‌لری واردر.

پیژن { ایران قهرمانلرندن اولوب، سیاوشك قتلندن طولایی ایرانیلرله تورانیلر آره‌سنده وقوع بولان محاربات مشهوره‌ده رستم وکودرزله برابر بولنمش؛ وتورانده بر قیـویه آتیلوب، بعـده افراسیابك قیزی (منیژه) نك دلالتیله رسـتم طرفندن چیقارلمش ایدی.

پیسا { (Pissa) پروسیه‌نك شرق پروسیه ایالتنده (پرکل) نهرینه تابع برچای‌اولوب، لهستانده (ویزاینی) کولندن نبعانله، حدوددە (ویستیتر) کولنی بعد التشکیل، غرب شمالیه طوغری آقه‌رق، ۱۰۰ کیلومتره جریاندن وبرطاقم چایلر اخذ ایتدکدن صکره، (اینستربورغ) نك اوست طرفنده (رومینته) نهریله برلشه‌رك، پرکل ایرماغنی تشکیل ایدیور.

پیساندر { (Pisandre) اسکی آتنه جنرالرندن اولوب، قبل‌المیلاد ۴۰۱ تاریخنده شهر مذکورك جمهوریتنی لغوایله ۴۰۰ کشیدن مرکب برهیئت حکومت تشکیل ایدنلرك بریدر. [« درتیوزلر حکومتی » ماده‌سنه مراجعت بیوریله.]

پیساوروم { (Pisaure, Pisaurum) ایتالیانك اسکی شهرلرندن اولوب، همنامی اولان بر نهرك منصبنده و(آریمینوم) شهرینك قربنده واقع ایدی. (توتیلا) طرفندن تخریب اولنه‌رق، بلیزار طرفندن ترمیم اولنمشیدی. الیوم (پزارو) اسمیله بیوجك بر قریه حالنده‌در. نهرینك دخی شمدیکی اسمی (فولیا) در.

پیستویه { (Pistoie, Pistoia) ایتالیانك طوسقانه خطه‌سنده، (برونیه) نهری اوزرنده وفلورانسه‌نك ۳۰ کیلومتره شمال غربنده بر قصبه اولوب، ۱۳۰۰۰ اهالیسی، فن جراحی مکتبی وسائر مکاتبی، کتبخانه‌سی، تاریخ طبیعی نمونه‌خانه‌سی، نباتات باغچه‌سی، بعض مصنع ابنیه‌سی، پاموق منسـوجاتله چوخه وطوپ وتفنك ایله مشهور ارغنون فابریقه‌لری وساخته الماس کبی قوللانیلان بر نوع بلوری واردر. طبانجه‌نك اك اول بو قصبه‌ده یاپیلوب، بومناسبتله پیستوله ویا پیستول تسمیه‌اولندیغی

مرویدر. اسکی برشهر اولوب، خیلی وقت مستقل بر جهوریت صورتنده اداره اولنمش؛ وییزه جهوریتیله محاربه ده بولنوب، برآره لقده اوکا تابع اولمش ایدی.

پیستیچی (Pisticci) ایتالیانك باسیلیقاته ایالتنده (ماتره) نك ۳۱ کیلومتره جنوب غربیسنده وناپولیه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۸۳۱۰ اهالیسی، شراب وانجیر تجارتی وجوارنده آثار عتیقه دن بر مزارستانی واردر.

پیسقو (Pisco) پرونك (ایقا) ایالتنده (شینشا) سنجاغنك مرکزی بر قصبه اولوب، (شونشانغه) نهری منصبنك جنوبنده کائن پیسقو کورفزنده واقع کیدن بردمیریول خطنك باشنده واقعدر. ۶۳۰۰ اهالیسی، لیمانی، دمیردن ریختمی وقصبه ایله اسکله آره سنده بر تراموایی واردر. قونیاغی مشهور اولوب، خیلی شراب وشکر دخی چیقار.

پیسقوبامبه (Piscobamba) پرونك شمال جهتنده (آنقاس) ایالتنده وپو. مابامبه نك ۱۲ کیلومتره شرقنده اولدرق ۳۴۰۵ متره لك ارتفاعده واقع بر قصبه اولوب، ۱۵۱۰۰ اهالیسی واردر. — بواسمله (اقوآدور) جهوریتنك (لویه) ایالتنده دخی بر وادی اولوب، اینقه لرك اخیری اولان (قویماره) یی قورتارمق ایچون طائفه سنك اسپانیول جنرالی (پیزار) ه کوتورملك اوزره حضرلرنه اولدقلری وبونك ذبح اولندیغنی خبر آلنجه یره کومدکلری خزینه لرك محل دفنی اولمغله مشهوردر. هر نه قدر تحریات اجرا اولنمش ایسه ده، بو خزینه لرك نشانی بولنه مامشدر.

پیسك (Pisek) چهستانده (ووتاوه) نهری اوزرنده ویراغه نك ۱۰۰ کیلومتره جنوب غربیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی، کوزل بر کوپریسی وعسکریلرك چوجقلرینه مخصوص مکتبی واردر.

پیسون (Pison) روما مورخلرندن اولوب، علم حقوقده کی ید طولاسیله وقوف ناطقه وفصاحتیله دخی شهرت بولمشدر. بعض قوانین ونظامات وضع ایتمش؛ وقبل المیلاد ۱۳۳ ده قونسلوس اولمش ایدی.

— بونك عائله سنه منسوب دیکر بر پیسون دخی واردر، که قبل المیلاد ۵۸ تاریخنده قونسلوس و۵۷ ده ماکدونیا والیسی اولمش؛ و۴۸ ده مشهور (کیکرون)ی نفی ایتمك اوزره قلودیوس ایله برلشمش، ودامادی اولان قیصرك یاردیمیله محکوم اولدیغی بر مجازاتدن قورتارمش ایدی. کیکرونك بونك علیهنده شدتلی بر نطق موجوددر.

— بونك اوغلی قبل المیلاد ۱۵ تاریخنده قونسلوس اولوب، آوغستوسك زمانده روما شهرامینی اولمشیدی.

— بو عائله یه منسوب دیکر بر پیسون دخی آوغستوس زمانده قونسلوس وتیبرك زمانده سوریه والیسی اولوب، ظالم برآدم ایدی. قاریسی (پلانچینه) ایله برابر (جرمانیقوس) ی تسمیم ایتمش اولمغله اتهام اولنه رق، مجازات کورمه مك ایچون، اتلاف نفس ایتمشیدی.

— دیکر بر پیسون دخی میلادك ۶۵ تاریخنده قونسلوس اولوب، (نرون) ه قارشی بر اتفاق تشکیل ایتمش، وکندیسنك ایمپراطورلغی رفقاسی میانده قرارلشمش ایکن، نیتلری آکلاشلمغله، جامده طمار- لرینی آچوب، اتلاف نفس ایلمشیدی.

— دیکر بر پیسون دخی اقتدار وحسن اخلاقنه بناءً (غالبه) طرفندن معاونلکه وکندیسندن صکره قیصرلغه تعیین اولنمشدیسه ده، یالکز بش کون بو مقامده قالوب، اوتونك تحریکیله (پرتوریان) لر طرفندن غالبه ایله برابر قتل اولنمشدر.

پیسون (کوییوم—) فلمنك مشاهیر طبیعیو- نندن اولوب، اون یدنجی قرن میلادیده بر مدت (لیدن) ده وآمستردامده اجرای طبابت ایتدکدن صکره، پرنس (ناسو) نك معیتنده برازیلیایه کیتمش، وپرنسك وفاتندن صکره، مارغراف فردریق کوییومك خدمتنه کیروب، بو ذاتله برلکده برازیلیاده تاریخ طبیعیه متعلق ایتدکاری کشفیات فنیه بر بیوك کتاب حالنده نشر اولنمشدر. (ایپقه- قوآنه) علاجنی دخی کشف ایدن بونلردر.

پیسونل (Peyssonel) ۱۷۴۰ تاریخلرنده درسعادت فرانسه سفارتنك باش کاتبی اولوب، بعده ازمیرده قونسلوس اولمش؛ وبو مناسبتله آناطولیی کزوب، بر طاقم آثار عتیقه کشف ایتمش؛ وبو قطعه حفنده بر چوق حقایق جامع بر سیاحتنامه یازمشدر. — اوغلی دخی ازمیرقونسلو- سلغنده پدرینه خلف اولوب، طونه وقره دکیز سا-

حلرنده یاشامش اولان اقوام حقنده تحقیقات مکمله‌یی حاوی بر کتاب یازمشدر.

پیسوئرغوآ (Pisuergua) اسپانیاده بر نهردر، که پالنسیا خطه‌سنك شمالنده نبعاله، جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، پالنسیا، بورغوس ووالادولید ایالتلرینی بالاروا، ۲۵۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (دورو) ایرماغنه دوکیلور. اسغوآ، آرلانزون وقاریون چایلری باشلیجه تابعلریدر.

پیسه (Pise) یونان قدیمك (الیده) خطه‌سنده بر شهر قدیم اولوب، مستقل بر حکومت صورتنده اداره اولنوردی. (اولمپیا) بوحکومتك النده بولندیغندن، مشهور اولمپیا اویونلرنده پیسه حکومتی ریاست ایدردی. الیده حکومتی، بو ریاستی آلمق اوزره، اسپارته ایله اتفاق ایدوب، مسینه محاربه‌لرینك اوچنجیسنده قبل‌المیلاد ٤٦٥ تاریخنده پیسه شهری کاملاً تخریب اولنمش؛ واسترابونك زماننده اثری بیله قالمامش ایدی. موقعی الیوم (میراقه) تسمیه اولنور. تروآ محاربه‌سندن صکره بو شهرك اهالیسندن برقاچ آدملرك ایتالیایه کچوب، (پیزه) شهرینی تأسیس، ووطن اصلیلرینك اسمیله تسمیه ایتدکلری مرویدر.

پیسیدیا (Pisidie) آناطولینك بر خطهٔ قدیمه‌سی اولوب، حید وبوردور جهتلرندن وتکه‌نك شرق شمالی قسمندن عبارت اولمغله، شرقاً (ایسوریا) وکیلیکیا، جنوباً (پامفیلیا)، غرباً (لیکیا)، شمالاً دخی (فریجیا) خطه‌لریله محاط ومحدود ایدی. اراضیسی طاغلق اولمغله، اهالیسی جسور وسرکش اولوب، ایرانیلرله ماکدونیالیلر وغلاتلر کندیلرینی تمامیله رام ایده‌مه‌مشلردیسه‌ده، نهایت رومالیلر طرفندن مغلوب اولمشلردی. رومالیلر زمانندہ ابتدا پامفیلیا ایله اولوب، بعده آریجه بر ایالت اعتبار اولنه‌رق، (آنطیوخیا) دینلن آق شهر مرکز اتخاذ اولنمش ایدی.

پیسیستراتس (Pisistrate) اسکی آتنه جبابره‌سندن اولوب، مشهور واضع قانون حکیم (سولون) ك اقرباسندن ایدی. مالك اولدیغی ثروت وجسارت وفصاحت یاردیمیله، اهالینك توجهنی قزانوب، کویا محافظهٔ نفس ایچون ۶۰۰ کشیدن عبارت بر معیت ایدنمش؛ وبونلرله قلعه‌یی ضبط ایدوب، سوالونك ممانعت مصرانه‌سیله برابر، قبل‌المیلاد ۵۶۱ تاریخنده حکومتی الله کچیر مشیدی. بر سنه صکره (مغاقلیس) طرفندن طرد اولنوب، ۹۵۶ ده بنه اونك طرفندن جلب، و ۵۵۲ ده تکرار طرد اولنه‌رق، اوبیایه (یعنی آغریبوزه) قاچش ایدی. ۵۳۸ ده بتکرار حکومتی الله کچیر مکه وبو دفعه عاقلانه وعادلانه حرکتله محافظه ایتمکه موفق اولمشیدی. ۵۲۸ ده وفات ایدوب، اوغللری (هیپارق) ایله (هیپیاس) خلفلری اولمشلردر. پیسیستراتس صنایع وزراعت وعلومی ایلریلتوب، اومیروسك اشعارینی جمع ونشر ایتدیرمشیدی.

پیشاور هندستانده پنجاب خطه‌سنك منتهای شمال شرقیسنده وافغانستان حدودی قربنده بر شهر اولوب، کابلك ۲۲۰ کیلومتره جنوب شرقیسنده وکابل نهری اوزرنده واقعدر. ایالت مرکزی اولوب، ۸۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر اکبر شاه طرفندن تأسیس اولنه‌رق، بعده خیلی وقت افغانستانك معدود اولوب، نیم مستقل بر خانلغك مقری بولنمشدر.

پیشدادیان ایران قدیم ملوکنك اك اسکی سلاله‌سی اولوب، بونلرك احوالی حقنده شهنامه‌ده وزنداوستاده‌کی روایات تاریخدن زیاده اساطیره عائددر. بونلرك برنجیسی عد اولنان (کیومرس) زردشتیلرك آدمی حکمنده اولوب، ایلك یارادلمش انسان نظریله باقلیر. بونلر اصل ۹ کشی اولوب، برر آره‌لق ایرانی ضبط ایتمش اولان عرب ضحاك وترك افراسیابله برابر ۱۱ عددینه بالغ اولرلر، که شونلردر: کیومرس، هوشنك، تهمورس، جمشید، ضحاك، فریدون، منوچهر، نوزر، افراسیاب، زاب، کرشاسب. ایلك بش آلتیسنك احوالی حقنده شهنامه‌ده نقل اولنان روایات بر درجه‌یه قدر علم الارض وعلم البشره مطابق اولوب، هربرلری یکلرجه سنه‌لر دوام ایتمش بر دورك احوال بشریه‌سنی مصوردر. هند اساطیر قدیمه‌سنه باقیلیرسه، مثلا جمشید (جامه‌شیدا) دینلن وکونشدن کنایه اولان براله کاذبدن، ضحاك تازی (آزی‌ضحاك) دینلن براژدرهادن وفریدون دخی (فریتون) تعبیراولنان ومذکوراژدرهایی اولدیرن بر ملکدن بشقه بر شی اولمدیغی آکلاشیلیر.

زردشت هند بر همنلرینك متعدد الهلرینی انكار ایله یونلرك بر خالقدن بشقه (دوا) لرینی یعنی الهكاذبلرینی یه او اسمله یعنی (دیو) اسمیله جن وعفریت عد ایتدیکی، وبوندن طولایی هنددن طرد اولنه رق، ایرانه كیندیکی وقت هندلیلرك جمشید وفریدون كبی بعض اله وملكلرینی دخی پادشاه عد ایده رك، یكی بر اساطیر قورمشدر، كه بونك بر صورتی شاهنامه ده دخی كوریلیور. بناءً علیه پیشدادیان سلاله سنی ترکیب ایدن حكمدارلرك اسملری اولوب، جسملری اولمامش اولدیغنده شبهه اولنماق اقتضا ایدر. یكی كشف اولنمش بعض داستانلر پیشدادیاندن اول ایرانده آبادیان، جبان، شائیان، یاشائیان وكاشانیان اسملریله بش سلاله دها حكم سورمش اولدقلرینی روایت ایدیورلرسه ده، یونلرك دخی زردشت دینندن اول ایرانده مرعی بولنمش اولان صابئه دینك رؤسا وپیغمبرانندن ویاخود اسكی الهۀ كاذبه دن والحاصل اساطیر قبیلندن اولدقلری آكلاشیلیور.

پیشوپیشو { (Pichu-Pichu) آند سلسلهٔ جبالنك پروده كی اك مرتفع ذروه لرندن اولوب، (آرکیپا) نك شمال شرقیسنده واقعدر. ۵۶۷۰ متره ارتفاعی اولوب، همنای اولان بر بوغازك اوستنده در.

پیشویی کانغ { (Pichouï-Kiang) چینك جهت غربیه سنده بر نهر اولوب، (قان صو) ایالتی حدودنده نبعاله، ابتدا شرقه وبعده جنوب شرقیه طوغری آقه رق، ۴۰۰ كیلو متره لك جریاندن صكره (چانوهو) شهری قربنده (كا. لینغ) نهرینه دوكیلور.

پیشین { (یاخود پشنك) افغانستانده قندهارك ۱۶۶ كیلومتره جنوب شرقیسنده وكته نك ۵۵ كیلومتره شمال غربیسنده اولهرق (سرخ آب) نهری اوزرنده واقع برقصبه اولوب، الیوم انكلتره نك النده بولنان همنای اولان ایالتك مركزیدر. — پیشین ایالتی جنوباً بلوجستانله وسائر هر طرفدن افغانستانله محدود اولوب، هندستانله همحدود اولمدیغی حالده، ۱۸۷۸ تاریخندن بری انكلتره نك تحت ادارهٔ سنده اولوب، قندهاری هندستان خطوطنه ربط ایتمك اوزره، شكل یوردن تمدید اولنان دمیر یول خطی بو ایالتك اورته سندن كچیور. مساحهٔ سطحیه سی ۹۳۲۳ مربع كیلومتره واهالیسی ۸۱۰۰۰ كشیدر. قسم شمالیسی طاغلق اولوب، جنوب شرقی جهتی مرتفع براووه ویا وادیدن عبارت اولمغله، هواسی صاغلام وحبوبات متنوعه ایله سائر محصولاتی چوقدر. برقاچ نهر طاغلردن اینوب، اراضیسنی اروا ایتدكدن صكره، بلوجستان چوللرنده قورورلر. مركزی اولان پیشیندن بشقه دینارکرز، كلستانكرز، كواجه، كله عبدالله، سید، علیجای، خوشدلخان كبی برقاچ قصبه سی واردر.

پیشینشا { (Pichincha) آمریقای جنوبیده (اقوآدور) جمهوریتنده وكیتونك ۱۱ كیلومتره غربنده اولهرق ′۱۱ °۰ عرض جنوبی ایله ′۸۱ °۱۲ طول غربیده واقع بر بركان اولوب، ۴۹۹۶ متره ارتفاعی واردر. دفعاتله آتش افشان اولوب، اك دهشتلی فورانلری ۱۵۳۵ و ۱۵۵۷ و ۱۶۶۰ و ۱۶۹۰ ده وقوع بولمشدر. — مركزی كیتو اولان ایالته دخی پیشینشا نامی ویریلیور. [«كیتو» ماده سنه مراجعت بیوریله.]

پیغال { (Pigalle) فرانسه نك اك مشهور هیكلتراشلرندن اولوب، ۱۷۱۴ ده پارسده طوغمش، و ۱۷۸۵ ده وفات ایتمشدر. ابتدا ضرورتده یاشایوب، بعده مادام (پومپادور) ك توجهنی قزانمغله، ثروت واعتباره نائل اولمش، وصنایع نفیسه آقادمیاسی اعضالغنه تعیین اولنمش ایدی. اساطیردن مأخوذ برقاچ مشهور هیكل ایله وولتزك دخی هیكلنی یاپمشدر.

پیغول لبرون { (Pigault - Lebrun) فرانسه نك مشاهیر حكایه نویسانندن اولوب، ۱۷۵۳ ده قالهده طوغمش، و ۱۸۳۵ ده وفات ایتمشدر. یازدیغی حكایه كتابلری ۲۰ جلد قدر اولیور. ۸ جلد اوزره بر فرانسه تاریخی دخی واردر.

پیقار { (Piekar) پروسیه نك سیلزیا خطه سنده، (باتین) قضاسنده وباتینك ٤ كیلومتره شمال شرقیسنده اولهرق، (برنیجه) چایی اوزرنده برکوچك قصبه اولوب، ۳۰۰۰ وناحیه سیله برابر ۷۷۶۵ اهالیسی واردر. لهستان حدودی اوزرنده در.

پیقارد { (L'abbé J. Picard) آبه — فرانسه نك اك مشهور منجملرندن

اولوب، هیئته منعلق پك چوق كشفیاته موفق اولمش، و پارس رصد خانه‌سنك تأسیسنه خدمت ایتمشدر. ۱۶۲۰ ده طوغوب، ۱۶۸۳ ده وفات ایتمشدر.

پیقارد (Picard) فرانسه‌نك فاجعه نویس محرر لرندن اولوب، ۱۷۹۶ ده طوغمش، و ۱۸۲۸ ده وفات ایتمشدر. وقتنده پك چوق شهرت قزانان بر قاچ فاجعه ومضحكه‌لری او. لوب، ۱۰ جلد تشكیل ایدیور.

پیقاردیا (Picardie) فرانسه‌نك شمالی خطه. لرندن اولوب، شمالاً (آرتوآس) و (بولونه)، شرقاً شامپانیه، جنوباً «فرانسه آطه. شی» خطه‌لریله، غرباً دخی نورماندیا خطه‌سی ومانشه دكیزیله محاط ومحدود در. مركزی (آمیان) شهری اولوب، یوقاری وآشاغی پیقاردیایه منقسم ابدی. تقسیمات جدیده‌ده (سومه) ایالتنك بتونیله اسنه، اوآزه، وپادوقاله ایالتلرینك برر مقدارلری بو خطه داخلنده‌در. اووه‌لری چوق اولوب، باشلیجه محصو. لاتی حبوبات متنوعه ایله یاغ چیقارمغه مستعمل نباتاتدن‌عبارتدر. میوه وسبزه‌لری آزدر. وقتیله (نوسترتیا) دولتنه تابع‌اولوب، بعده‌برچوق دره‌بكلكلرینه تقسیم، بر آره‌لق انكلیزلر طرفندن ضبط، صكره بورغونیه دوقه‌لغنه‌الحاق، ونهایت ۱۴۶۲ ده فرانسه قرالغنه ضم اولنمشدر.

پیقاشو (Picacho) اسپانیانك (آندالوسیا) خطه‌سنده (سیراواده) سلسلهٔ جبالنك ذروه‌لرندن اولوب، ۳۴۷۰ متره ارتفاعی واررر، یعنی سلسلهٔ مذكور.نك (مولاحسن) ذروه. سندن صكره اك یوكسك محلی اولوب، ذروهٔ مذ. كوره‌دن بر بوز دره‌سیله آیرلمشدر.

پیق دادام (Pic d'Adam) [«آدم تپه. سی» ماده‌سنه مراجعت.]

پیق دلا میراندول (Pic de la Mirandole) ایتالیاده (مودنه) قربنده بر دره‌بكی فامیلیاسی اولوب، بو فامیلیا افراد‌ندن (ژان) اسمنده بری ۱۴۷۳ تاریخنده، هنوز ۱۰ یاشنده اولدیغی حالده، شعر وفصاحته ونطق ایرادنده‌كی قوت ومهارتیله شهرت بولمش؛ وبتون آوروپا دار الفنونلرینه دوامله كافهٔ علوم وفنونی بعد التحصیل، علم وفنه متعلق لاتین لسانده بر قاچ كتاب یازمش؛ و۲۳ یاشنده ایكن، روماده بر طاقم مسائل درمیان ایده‌رك، عصرینك علماسندن جواب ایستدیكی حالده، رؤسای روحانیه بوسؤاللرك بعضنده رفض اثری كورمكله، صاحب ترجمه فرانسه‌یه قاچمغه مجبور اولمش؛ وبر مدت صكره فلورانسه‌یه عودت ایدوب، بقیهٔ عمرینی مطالعه ایله كچیره‌رك، ۱۴۹۴ ده ۳۱ یاشنده وفات ایتمشدر.

پیقو (Pico) بحر محیط آطلاسیده واقع او. لوب پورتكیزه تابع بولنان (آسور) جزایرندندر. (سان میكل) جزیره‌سنك غرب شمالیسنده اولهرق، ۲۲′ ۳۸° عرض شمالی ایله ۲۶′ ۳۰° طول غربیده واقع اولوب، بویی ۴۰ واكی ۲۶ كیلومتره واهالیسی ۲۸۰۰۰ كشیدر. مركزی (ویلا دالاغونه) قصبه‌سیدر. یوكسك بركانی طاغلری ومشهور شرابی واردر.

پیقوآ (Piqua) آمریقای شمالیده ممالك مجتمه‌نك (اوهیو) جمهوریتنده برقصبه اولوب، (قولومبوس) ك ۱۱۵ كیلومتره غرب شمالیسنده واوهیو ایرماغنه تابع (میامی) نهری ایله (اریه) جدولی اوزرنده واقعدر. ۶۰۳۰ اهالیسی واردر. كوزل ومنتظم بر قصبه اولوب، دمیر یول خطی اوزرنده واقع‌اولمغله، پك ایشلك تجارتی وآلات‌زرعیه ایله منسوجات وسائره فابریقه‌لری واردر.

پیقومنوس (Picumnus) اسكی ایتالیا اهالیسی آلههٔ كاذبه‌سندن او. لوب، تأهل كبی مراسمك حامیسی واراضی‌یی كوبره‌لمك اصولنك موجدی عد اولنوردی. حبوباتی اوكوتمك اصولنك موجدی زعم اولنان (پیلومنوس) ایله برلكده عبادتی اجرا ایدیلیر، وایكنجیسنه آیریجه دكرمنجیلر طرفندن عبادت اولنوردی.

پیكتو (Pictou) آمریقای شمالیده (دو. مینیون) قطعه‌سنك یكی اسقوچیه خطه‌سنده قونتلق مركزی برقصبه اولوب، هالیفاكسك ۱۳۸ كیلومتره شمال شرقیسنده واوچ كوچك نهرك دوكلدیكی بر خلیجك كنارنده واقعدر. ۴۱۵۰ اهالیسی، دار الفنونی، آقادمیاسی، كوزل لیمانی، سفائن اعمالنه مخصوص دستكاهلری ومعدن كوری تجارتی واردر. — پیكنو قونتلغنك مساحهٔ سطحیه‌سی

۲۹۱۶ مربع کیلومتره اولوب، ۳۵ ۵۳۵ اهالیسی واردر.

پیکرینغ (Pickering) انکلتره‌نك (یورق) قونتلغنده و(نیومالتون) ك ۱۲ کیلومتره شمالنده اسکی بر قصبه اولوب، ۳۹۶۰ اهالیسی، ایشلك حیوانات بازاری واطرافنده برچوق آثار عتیقه وشایان تماشا مواقع طبیعیه‌سی واردر.

پیکمالیون (Pygmalion) قبریس جزیره‌سنده ظهور ایتمش پك اسکی برهیکلتراش اولوب، اساطیر یونانیه‌یه کوره، کندی یاپمش اولدیغی (غالاته) نك برهیکلنه عاشق اولمغله، آلهه‌دن بونك جانلانمسیچون دعا ایده‌رك، کویادعاسی قبول اولنمش، وبونکله اولان ازدواجندن (پافوس) اسمنده بر اوغلی اولمش.

پیکمالیون (Pygmalion) اسکی فنیکه‌ده صور حکمداری اولوب، قبل‌المیلاد ۸۷۴ تاریخندن ۸۲۷ تاریخنه‌دك حکومت سورمشدر. خزاینی ضبط ایتمك مقصدیله برادری (سیخیا) یی قتل، وهمشیره‌سی (دیدون) ی فراره مجبور ایتدیکی کبی، تبعه‌سی حقنده دخی انواع مظالم روا کورمکله، زوجه‌سی (استاربه) طرفندن تسمیم اولنمشیدی. (تلماق) حکایه‌سنده ذکر اولنان پیکمالیون بودر.

پیکمه (Pygmèes) اسکی یونانیلر بو اسمله بویلری پك کوچك بر قوم بولندیغنه معتقد اولوب، بونلرك مکانی کاه تراکی (یعنی ادرنه وفلبه جهتلری)، کاه فافلاسیه وکاه حبش جهتلرنده والحاصل بیلدکلری عالمك کنارلرنده کوسترلردی.

پیل (Peel) انکلتره‌نك مشاهیر سیاسیوندن اولوب، ۱۷۸۸ده طوغمش، و ۱۸۵۰ ده وفات ایتمشدر. ۱۸۰۹ده پارلمنتویه دخول‌ایدوب، ۱۸۲۲ ده لورد لیورپولك قابنتوسنده داخلیه ناظری اولمش؛ وامور سیاسیه‌ده محافظه‌کاران فرقه‌سنه منسوب اولدیغی حالده، اداره خصوصنده سربستی طرفدارلرینك افکارینی التزامله، خیلی اصلاحاته موفق اولمشیدی. ۱۸۳۰ ده سربستی طرفدارلرینك ایش باشنه کچمسی اوزرینه، پارلمنتوده بونلرك حرکاتنی شدتله تنقید وموآخذه ایتمش؛ و ۱۸۴۱ ده قابنتو تشکیلنه مأمور اولوب، باش وکیل اولمشدی. فرانسه ایله اولان حسن مناسباتی اعاده ایله، برطاقم اصلاحات داخلیه اجرا ایتدکدن صکره، ایرلانده حقنده‌کی تکلیفاتی قبول ایتدیره‌مدیکندن، ۱۸۴۸ ده استعفایه مجبور اولوب، بعده یکدن ایش باشنه کلمك اوزره ایکن، آکدن دوشوب تلف اولمشدر.

پیلات (Pilate) آلب سلسله‌سی شعباتندن اولدرق اسویچره‌نك (لوچرنه) وی(اونتروالد) جمهوریتلری آره‌سنده واقع بر طاغ اولوب، لوچرنه کولنك ساحل غربیسی بوینجه ممتد اولور. اك یوکسك ذروه‌سنك ۲۳۴۳ متره ارتفاعی واردر. — فرانسه‌ده دخی (لوآره) ایله (رون) ایالتلرنده بو اسمله بر طاغ اولوب، (سونه) سلسله‌سنه مربوطدر. (ژیر) نهری بو طاغدن نبعان ایدر.

پیلاتیوس (پونتیوس — یاخود پونس‌پیلات Ponce-Pilate, Pontius) (Pilatus) حضرت عیسانك زمانده رومالیلر طرفندن قدسده حاکم اولوب، حضرت مسیحك محاکمه‌سی کندیسنه تکلیف اولندقده، وظیفه‌سنك خارجنده اولدیغنی بیان ایله، ایشی (هرود) ه حواله ایتمش؛ ویهودیلرك بیرامنده بر مجرمی عفو ایتمك عادت اولدیغندن، پیلاتیوس (باراباس) اسمنده بر حیدوله حضرت عیسانك اسملرینی یازه‌رق، ایکنجیسنك ترجیح اولنه‌جغنی مأمول ایدرکن، یهودیلرك حیدودی ترجیح وعفو ایتلری اوزرینه، حضرت عیسانك اعدامنه حکم ایتمکه مجبور اولمش؛ وآنجق بو حکمی ویردکدن صکره الرینی یقامش ایدی. میلادك ۳۷ تاریخنده قدسدن قالدیریلوب، غالیایه کوندرلمشیدی.

پیلاد (Pylade) یونان قدیم قهرمانلرندن (اورست)ك محب صادق اولوب، فوکیده حکمداری (استروفیوس)ك اوغلی ایدی. اورستی هریره تعقیب ایدوب، کندیسندن بر آن آیرلمامش؛ وهمشیره‌سی (ایلکتره)یی تزوج ایلمشیدی. پدرینك وفاتنده فوکیده حکمداری اولدی. محبت وصداقتده اسمی ضرب مثل حکمنه کچمشدر. — بو اسمله آنا طولینك کیلیکیا خطهٔ قدیمه‌سنده یعنی آطنه ولایتی سواحلنده دخی پاندوسیه اوینامقده فوق‌العاده شهرت قزانمش بر آدم ظهور ایده‌رك، آوغستوسك زمانده رومایه اجرای لعبیات ایتمشدر.

پیلار (Pilar) فلیپین جزایرندن (لوسون) آطه‌سنك(لاغونه) قضاسنده و(مانیله)نك

٦١ کیلومتره جنوب شرقیسنده بر قصبه اولوب، (بی) کولی‌قریسنده ویك منبت بر اووه‌ده واقع وجوار لریله برابر ٤٧٣٥ اهالیی جامعدر.

پیلار (Pilar) برازیلیانك (آلاغوآس) جمهوریتنده (مانغوآیه) کولی کنارنده وبو کوله دوکیلن بر چایك منصبنده واقع بر قصبه اولوب، جوارلرنده حاصل رلان کلیتلی پاموق وتوتون وشکر قامشی تجارتنك مرکزیدر. — برازیلیاده بو اسمله دها بر قاچ قصبه بولندیغی کبی، (پاراغوآی) جمهوریتنده دخی بر قصبه واسکله وفلیپین آطه‌لرنده‌ده بر قاچ قصبه واردر.

پیلاس (Pilas) اسپانیانك آندالوسیاخطه‌سنده، سویله (یعنی اشبیلیه) ایالتنده وسویله‌دن ۳۰ کیلومتره غرب جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۳٤۸۰ اهالیسی واردر. برروایته اسپانیانك الك بیوك رساملرندن موریلونك وطنیدر.

پیلاو (Pillau) باخود پلاو (Pillau) تونسك ساحل شمالیسندن ۱۵۰۰ مترلك مسافه‌ده و(رأس سیدی علی المکی) اسمیله معروف (فارینا) برونتك شمال غربیسنده واقع بر کوچك آطه‌در.

پیلاؤ (Pillau) پروسیه‌نك نفس پروسیه خطه‌سنده وبالطبع دکیزی ساحلنده اوله‌رق (کونیکسبرغ) ك ٤٥ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه واسکله اولوب، ٤٥۰۰ اهالیسی کوزل لیمانی، سفاین اعمالنه مخصوص دستکاهلری وصید ماهیسی واردر.

پیلایه (Pilaya) بولیویاده (پیلقومایو) نهرینه تابع بر چای اولوب، بولیویانك قسم جنوبیسنك صولرینی جمع ایله، تقریباً ۸۰۰ کیلومترلك جریاندن صکره، آرجنتین جمهوریتی طوپراغنده پیلقومایویه دوکیلور.

پیلخاوه (Pilkhava) هندستانك (میرات) ایالتنده ومیرانك ۳۵ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۶۳۰ ی مسلم اولق اوزره، ٥٦٦۰ اهالیسی. ایکی بیوك بخاری وپاموق منسوجات دستکاهلریله خیلی تجارتی واردر.

پیلسن (Pilsen) چهستانده پراغه‌نك ۱۱٦ کیلومتره جنوب غربیسنده بر شهر اولوب، ۲۸۰۰۰ اهالیسی، مکتب اعدادیسی، عسکری چوجقلرینه مخصوص مکتبی، علوم وفنون جمعیتی، مشهور بیره‌سی ویوك و پاموق منسوجات فابریقه‌لری واردر.

پیلغرام (Pilgram) چهستانك (تابور) ایالتنده وتابورك ٤۰ کیلومتره شرقنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٤۲۰۰ اهالیسی، میاه معدنیه‌سی، یوك اپیلیك وچوخه ایله کاغد فابریقه‌لری واردر. — قضاسنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۱۸۳ مربع کیلومتره واهالیسی ۸۹۵٤۰ کشیدر.

پیلقومایو (Pilcomayo) بولیویاده بر نهردر، که (شوکیساقه) قریندە ٢٠° ٢٠′ عرض جنوبی ایله ٧١° ٥٠′ طول غربیده (آند) سلسلهٔ جبالندن نبعانله، شرقه وبعده شرق‌جنوبیه‌طوغری آقه‌رق، آرجنتین‌طوپراغنه‌کیرر، وتقریباً ۱۴۰۰ کیلومترلك جریاندن صکره، ایکی قوله آیرلمش اولدیغی حالده، پاراغوآی ایرماغنه دوکیلور. باشلیجه تابعلری: سان جوان، قاشیایو، پاسیایه وسائره‌در.

پیلمار (Plomari) مدللی جزیره‌سنك ساحل جنوبیسنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ٥۰۰۰ قدر اهالیسی، لیمانی، کوچك کیلر اعمالیچون دستکاهی وبرقاچ صابون ویاغ کارنه‌خانه‌سی واردر. — بیلار قضاسی جزایر بحر سفید ولایتنك مدللی سنجاغنه تابع اولوب، مدللی جزیره‌سنك قسم جنوبیسندن عبارتدر. (پولهنت) ناحیه‌سیله برابر ۱۰ قریه‌یی جامع اولوب، ۱۸٦٤۲ اهالیسی، ٥ جامع شریفی، ۲۱ کلیساسی، ۳ اسلام و ۱٦ خرستیان مکتبی، ۲ قابلیجه‌سی، ۳ دباغخانه‌سی، ۱۵ صابونخانه‌سی و ۳۹ یاغخانه‌سی واردر. اراضیسی اولدقجه منبت ومحصولدار اولوب، حبوبات متنوعه ایله سبزه ومیوه‌لرك انواعی حاصل اولور. برنجی درجه‌ده محصولی زیتون اولوب، خیلی زیتون یاغی وصابون اخراج اولنور. مرعالری دخی ضرر سز اولوب، خیلی قیون، کچی، صیغیر، آت وسائر حیوانات بسلنیلیر. اهالیسنك قسم کلیسی روم وخرستیان اولوب، اسلامی اقلیتده‌در.

پیلمایکن (Pilmaiquen) شیلینك قسم جنوبیسنده، (والدیویا) ایله (لانکیهوئه) ایالتلری آره‌سنده جریان ایدر بر چای اولوب، (ریو بونتو) نهرینه تابعدر. تقریباً ٤۰° ٣٧′ عرض‌جنوبیده وآند سلسله‌سنده‌کی (قونستانچیا) کولندن نبعانله، غربه طوغری جریان ایدر. مجراسی

۱۵۰ کیلومتره طولنده اولوب، ۲۰ کیلومتره‌لیکی سیر سفائنه صالحدر.

پیلمن (Pylémène) قسطمونی جهتندن عبارت اولان پافلاغونیا خطهٔ قدیمه سنده بو اسمله بر قاچ حکمدار کلوب، اك معروفی قبل‌المیلاد ۱۲۱ تاریخندن ۸۱ تاریخنه‌دك حکومت سورمش اولان ایکنجی پیلمادر، که پونت حکمداری پدنجی مهرداد طرفندن مملکتندن طرد واخراج اولنه‌رق، روما سردارلرندن پومپیوس طرفندن تخت موروثنه اعاده اولنمش؛ وبوایپلکه قارشی مملکتنك ساحل قسمنی صاغلغنده رومالیلره ویروب، دیکر قسمنی دخی وفاننده وصیتله بونلره ترك ایتمش ایدی.

پیلوس (Pylos) یونان قدیمك (پلوپونس) قطعه‌سنده یعنی مورەشبه جزیرسنده بو اسمله زمان قدیمده اوچ قصبه بولنوب، پری الیده، بری تریفیلیاده وبری‌ده مسینیاده وساحل بحرده ایدی. اوچی دخی (نستور)ك پایتختی بولنمش اولمق ادعاسنده اولوب، استرابون بوشرقی ایکنجیسنه ویریور. اوچنجیسی الیوم (ناوارین) قصبه‌سنك بولندیغی موقعده اولوب، اهمیتی حائز بر اسکله عد اولنمقله، مشهور پلوپونس محاربه‌لرنده آتنه‌لیلر طرفندن ضبط اولنمشیدی.

پیلون (Pilon) فرانسه‌نك اك مشهور هیکلتراشلرندن اولوب، ۱۵۱۵ تاریخنده (مانس) قریه‌سنده طوغمش، و ۱۵۹۰ ده وفات ایتمشدر. بر قاچ هیکلی وسائر آثار هنروراننه‌سی موجوددر.

پیلوور یاهه (Pilvor-Jaha) وتام دیکرله شاپکینه (Chapkina) روسیه‌نك قسم شمالیسنده (آرخانکل) ایالتنده بر چای اولوب، صاغدن (پچوره) ایرماغنه دوکیلن انهاردندر. بحر منجمد شمالی سواحلنه قریب اولان متعدد کوللردن (پیلووزده) کولندن چیقه‌رق، غربه وغرب جنوبیه جریانله، آلچق اووه‌لرك ایچندن ۱۶۰ کیلومتره‌لك مسافه‌ده آقار. مجراسنك همان بتونی سیر سفائنه صالحدر. کنارلرنده (ساموید) لر (رن) سوریلرینی اوتلاته‌رق کزرلر.

پیلوه (Pilva) روسیه‌نك شمال شرقی جهتنده برنهردر، که (دولکدا) ایالتنك حدودنده واقع (اووالی) طاغندن نبعانله، (پرم) خطه‌سنده جنوب غربیه طوغری آقه‌رق، ۱۰۰ کیلومتره‌لك جریاندن صکره، (وولغا)یه تابع (قامه) نهرینه دوکیلور. مجراسنك قسم اعظمی صال سیرینه صالحدر.

پیلیبهیت (Pilibhit) هندستانك شمال غربی جهتنده واقع (رحیلقند) ایالتنده و(بارینلی) نك ۵۰ کیلومتره شمال شرقیسنده اوا مرکزی برشهر اولوب، ۱۲۵۲۰ سی مسلم‌اولمق اوزره، ۲۹۷۲۰ اهالیسی، حافظ رحمت خان طرفندن تأسیس‌اولنمش بیوك برجامع شریفیله برحمامی، ایکی چارشیسی وبك ایشلك تجارتی واردر. — پیلیبهیت سنجاغنك مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۵۵۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۴۵۱۶۰۰ کشیدر.

پیلیس (Pilis) مجارستانك وسطلرنده، طونه‌نك ساحل یمینده منفرد برطاغ اولوب ۷۵۵ متره ارتفاعی اولان اك یوکسك ذروه‌سی پشته‌نك ۲۳ کیلومتره شمال غربیسنده واقعدر. — بوطاغك جوارلری وقتیله آبریجه برایالت اولوب، شمدیکی حالده پشته ایالتنه ملحقدر، ویوقاری وآشاغی اسملریله ایکی قضایه منقسمدر.

پیلیسیاروی (Pielisjarvi) روسیه‌ده فینلاندە قطعه‌سنك (کوئوپیو) ایالتنده برکول اولوب، طولی ۱۰۵، عرضی ۲۶ کیلومتره ومساحهٔ سطحیه‌سی ۱۰۹۳ مربع کیلومتره‌در. حذای بحردن ۹۳ متره ارتفاعنده‌در. ایچنده بر قاچ آطه موجوددر. ساحل شرقیسنده (پیلیس) اسمیله بر کوی بولنوب، کول بونك اسمیله تسمیه اولنمشدر. فضلهٔ میاهی جنوب شرق کوشه‌سندن چیقان (پیلیسیوکی) چایی واسطه‌سیله (پیهاسلقه)کولنه دوکیلور.

پیلیقه (Pilica, Pilitza) یاخود پیلیچه لهستانده برنهر اولوب، ویستوله ایرماغنك صولدن آلدیغی چایلردندر. (کیلچه) ایالتنده همنامی اولان قصبه‌نك قریبنده نبعانله، شرق شمالیه طوغری آقار. مجراسنك سیر سفائنه صالح قسمی ۲۴۰ کیلومتره طولنده‌در. — پیلیقه قصبه‌سی ایالت مذکورەنك (اولقوز) قضاسنده واولقوزك ۲۳ کیلومتره شمال شرقیسنده واقع اولوب، ۴۹۸۰ اهالیسی، حبوبات تجارتی ودباغخانه‌لریله بزدستکاهلری واردر.

پیلیلو (Pililu) بحر محیط کبیرك (میکرونسیا) قسمنده کائن (پالائو) جزایر مجتمعه.

سنك بری اولوب، °۷ عرض شماليده واقعدر. اطرافنده‌کی آطه‌جقلرله برابر مساحهٔ سطحيه‌سی ۲۱ مربع کيلومتره‌در. شايان تصوير برآطه اولوب، بر صره تپه‌لردن عبارت اولان طاغلری اورمانلرله مستوردر.

پيليله (Pilila) ناپون جزاير مجتمعه‌سنك اك بيوكی اولان (لوسون) آطه‌سنده کوچك برقصبه اولوب، (مانيله)نك ٤٠ کيلومتره شرق جنوبيسنده و(بای) کولتك شمالی قويلرندن بری ايجنده واقعدر. ۳۲۷۵ اهاليسی واردر.

پيم (Pim) سيبريانك (توبولسق) ايالتنده صاغدن(اوبی)ايرماغنه دوکيلن انهاردن اولوب، ۷۰ طول شرق حذالرنده جنوبه طوغری آقار. مجراسی ۲۷۰ کيلومتره راده‌لرنده وپك طولا. شيقلی اولوب، يتاغنده پك چوق قوم‌صدلری واردر. دائمی صورتده صويی پك آز ايسه‌ده، فيضانده زياده سيله آرتار.

پيما (Pima) آمريقای‌شمالی اقوام‌اصليه‌سندن اولوب، مکسيقه‌نك شمال غربی کوشه‌سيله ممالك مجتمعه‌نك (آريزونه) جمهوريتنده جولان ايديورلر. بونلر تندرست وايری آدملر اولوب، اولدقجه تناسب اعضالری واردر. کندیلرينه مخصوص کوبلرده اقامت ايدوب، زراعتله مشغول اولورلر؛ ياموقدن بعض منسوجاتله سپت وچوملك کبی شيلر اعمالنی بيليرلر. وقتيله پروتستان مذهبنی قبول‌ايدوب، آوروپاليلرله ايی کچينيرلرسه‌ده، بونلرك دخولندن‌بری ارککلری خرسزلغه وقادينلری فحشياته ميل‌ايتمشلردر. — آريزونه جمهوريتنك بر ايالتی دخی بو اسمله تسميه اولنمشدر.

پيمالکاون (Pimpalgaou) هندستانك وسطلرنده (برار) ايالتنده و(بولداند)نك ۲۹ کيلومتره شمال شرقيسنده برقصبه اولوب، ٤۳٦۰ اهاليسی وقيانك ايجنه اويولمش بر بتخانه‌سی واردر.

پيمپلا (Pimpla) ماکدونيانك (پيريا) خطهٔ قديمه‌سنده و (اولمپ) يعنی ليموس قربنده بر طاغ اولوب، اسکی يونانيلر عندنده علوم وصنايع نفيسه حاميه‌لری عد اولنان (موسه) لرك مکانی زعم اولنوردی.

پيمون (Pimoun) هند چينيده سيام قطعه‌سنك (لانوس) خطه‌سنده و(مون) شهری کنارنده برقصبه اولوب، يالکز ۱۰۰۰ اهاليسی وار ايسه‌ده، خيلی واسع اولوب، کبرا اقامتکاهی اولغله، شهرتی واوج بتخانه‌سی واردر.

پينا (Pina) روسيه‌نك قسم غربيسنده برنهر اولوب، (دنپر) حوضه‌سنده واقع (ياچولده) نهرينه تابعدر. (وولهينيا) بطاقلقلرندن نبعاله، شرق شمالی‌به طوغری آقه‌رق، ۱۷۰ کيلومتره‌لك جريانندن صکره، (پينسك) قصبه‌سنك آلتنده نهر مذکوره دوکيلور. مجراسنك ۱۳۰ کيلومتره‌لکی سيرسفائنه صالح اولهجق صورتده آچيلوب، برصنعی جدولك مابعدی حکمنده‌در.

پينا (Piena) روسيه‌نك وسطلرنده(قورسق) ايالتنده وهمنامی اولان بر چايك کنارنده برقصبه اولوب، ۳۹۳۰ اهاليسی واردر.

پين آن تو (Pien-An-To) چينك شرق شمالی ساحلنده واقع (قوريا) شبه جزيره‌سنك اك بيوك ايالتی اولوب، قطعهٔ مذکورەنك شمال غربی جهتنده واقعدر. شمالاً مانچوريا ايله، شرقاً (هانغ کانغ)، جنوباً (هوآنغ هوی) ايله لتلريله، غرباً دخی (قوريا) کورفزيله وچين ايله قوريا دولتلری آره‌سنده‌کی اراضیٔ فاصله ايله محاطدر. معادنی چوق اولديغی مروی ايسه‌ده، الآن هيچ بری اخراج اولنميور. ايالتك‌يالکز جنوب وشرق‌جهتنده‌کی اراضيسی مزروع ومعموردر. اهاليسی ۱۱۷٤۰۰۰ کشی‌يه يالغدر. مرکزی (چنغ چو) شهری اولوب، ديکر ذکره شايان شهر وقصبه‌لری يوقدر.

پينار (Pinar-del-Rio) ياخود — دل ريو — آنتيل جزايرندن (قوبه) آطه‌سنده و(هاوانه) نك ۱٦۰ کيلومتره غرب جنوبيسنده ايالت مرکزی بر شهر اولوب، ۲۱۸۷۰ اهاليسی واردر. اسکله‌سی ۲۰ کيلومتره جنوب شرقيسنده واقع (قولونه) قصبه‌سی اولوب، بو اسکله‌يه وهاوانه شهرينه دمير يوله مربوطدر. توتون تجارتی پك ايشلکدر.

پيناره (Pinara) آناطولينك (ليکيا) خطهٔ قديمه‌سنده يعنی منتشانك شرق جنوبيسنده اسکی بر قصبه اولوب، اليوم (مناره) اسميله بر قريه حالندەدر. واطرافنده بر طاق خرابه‌لر وبعض کوزل آثار عتيقه موجوددر.

پینانغ { یاخود پولو — (Pinang, Pou-lo-Pinang) مالاقه شبه‌جزیره‌سنك ساحل غربیسی قارشیسنده برجزیره اولوب، انکلیزلر طرفندن «پرنس دو غال آطه‌سی» تسمیه اولنمشدر. سینغاپورك ۶۰۰ کیلومتره شمال غربیسنده واقع اولوب، قارشیسنده‌کی (ولسلی) ساحلیله برابر انکلتره مستعمراتندندر. ۱۵′ ۵° ایله ۳۰′ ۵° عرض شمالی و ۲۲′ ۹۷° ایله ۱۱′ ۹۸° طول شرق آره‌لرنده واقع اولوب، برمستطیل‌شکلنده‌در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۲۷۸ مربع کیلومتره اولوب، ۹۰۹۵۰ اهالیسی واردر. ساحل ایله آطه آره‌سنده‌کی بوغازك جهت شمالیه‌سی آنجق ۳ کیلومتره وسعتنده‌در. مرکزی ساحل شرقیسنده واقع همنامی بر قصبه اولوب، انکلیزلر طرفندن (جورجتوون) تسمیه اولنمشدر.

پینبرغ { (Pinneberg) پروسیه‌نك (اشلسویغ هولستاین) ایالتنده، اشلسویغ‌نك ۹۷ کیلومتره جنوبنده وهامبورغ‌نك ۱۵ کیلومتره شمال غربیسنده اولەرق، البه خلیجنه دوکیلن (پیناؤ) چایی اوزرنده بر قصبه اولوب، ۳۲۸۵ اهالیسی، دمیر-خانه‌سی وبز، چیغاره، طوغله وسائره فابریقه‌لری واردر.

پینتوون { (Pinetown) آفریقای جنوبیده (ناتال) خطه‌سنك (دوربان) ایالتنده وپیترماریچبورغ‌نك ۵۵ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، دربانلدن پیترماریچبورغه کیدن دمیر یول خطی اوزرنده واقعدر. وقتیله‌خیلی اهمیتلی ایدیسه‌ده، تدنی ایتمشدر.

پینجر { (Pindjer) هندستانك وسطلرنده برار خطه‌سنك جهت غربیه‌سنده (آکوله) قضاسنده وآکوله‌نك ۳۲ کیلومتره شرق جنوبیسنده بر قصبه اولوب، ۳۳۱۰ اهالیسی وبر بتخانه خرابه‌لری واردر. وقتیله چوق دها یوك ایدی.

پیند { یاخود پیندوس (Pinde, Pindus) آرناؤدلغك قسم جنوبیسیله تسالیا آره‌سنده‌کی سلسلهٔ جبالك اسمی اولوب، الیوم یونك قسم شمالیسی ممالك عثمانیه‌ده وقسم جنوبیسی یونانه‌در. شمالاً قونیچه قربنده (غراموس) سلسله‌سیله براشه‌رك، شار طاغی وبوسنه وهرسك طاغلری واسطه‌سیله (آلپ) سلسله‌سنه قدد بر صره تشکیل ایتدیکی کبی، حدود یونانیه‌ده سلانیك کورفزینه طوغری خط حدودی تفریق ایدن بر شعبه صالیوبردکدن صکره، (جومرقه) و (آغرافه) نامله‌ریله ایکیه آیریله‌رق. آقارنانیا، اتولیا وآتیقه طاغلرینی تشکیل ایدر. (پیند) سلسله‌سنك اك مرتفع زروه‌سی (سامارینه) قریه‌سی اوستنده‌کی (اسمولیقه) طاغی اولوب، ۲۳۷۴ متره ارتفاعی واردر. خط حدودده ومجموعه‌نك قارشیسنده اولان (ژیغو) ۱۹۰۳، واسکی حدود خطنده‌کی (بوچیقاقه) ۲۱۵۶ متره ارتفاعنده‌در. (پیند) سلسله‌سنك شرق اتکلرندن اینجه قره صو نهرینی تشکیل ایدن بر فاچ چای ایله کوستم صوبی، وغربی اتکلرندن (ویوسه) و(ناردہ) نهرلری نبعان ایدیور. (پیند) طاغنك اتکلرنده‌کی قریه‌لرك جمله‌سی اولاخ اهالی ایله مسکون اولوب، بونلر باشلیجه رعی اغنامله مشغول اولورلر، بعضلری قیشین سوریلریله چاملق وتسالیاده‌کی قیشلاقلره کیدرلر. پیند سلسله‌سی چام، میشه، وسائر آغاجلری حاوی اورمانلرله مستور اولوب، کوزل مرعالری، صوئوق صولری وشایان تماشا موقعلری واردر. اکثر یرلری صعب‌المرور اولوب، یانیه‌دن ترخاله ویکیشهره کیتمك اوزره، مجموعه‌دن و(ژیغو) بوغزندن چکن طریق دخی قیشین قاردن قپانه‌رق، چکلمسی پك متعسر اولور.

پیندار { (Pindare) یونان قدیمك اك بیوك شعراسندن اولوب، قبل المیلاد ۵۲۰ تاریخنده (تیبه) شهرنده طوغمش، و ۴۵۰ ده وفات ایتمشدر. غزلیات، قصاید، مرثیه‌لر وسائر انواعدن بر چوق اشعار نظم ایدوب، سیراقوسه حکمداری (هیرون)، ماکدونیا حکمداری آلکساندر وسائر اکابرك توجه وحمایه‌سنه مظهر اولدیغی کبی، آتنه‌لیلرله سائر یونان جهورینلری طرفندن دخی حقنده پك چوق حرمت و رعایت کوسترلمشیدی. برحیات ایکن تیبه‌ده بر هیکلی رکز اولنمش، و وفاتنده عائله‌سنه بر چوق امتیازات ویرلمش ایدی. بیوك اسکندر تیبه شهرینی تخریب ایتدیکی وقت پیندارك خانه‌سنه کیمسه‌نك طوقنمامسنی تنبیه ایتمشیدی. اشعارندن یالکز ۴۵ غزل باقی اولوب، دفعاتله طبع ونشر، وآوروپا لسانلرینه ترجمه اولنمشدر.

پیند دادان خان { (Pind Dadan Khân) هندستانده پنجاب خطه.

سنك (روال پیندی) ایالتنده جلام قضاسنده وجلامك ۷۵ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(لالا موسی) دن (قندیان) . کیدن دمیر یول خطنك (شاهپور) مقاصنده واقع برقصبه اولوب، ۱۰۰۰۰ی مسلم اولق وزره، ۱۷۸۱۵ اهالیسی، خیلی ایشلك تجارتی وصیرمه‌لی قاشلرله پك مقبول برنوع دستی وچناق وسائره ایله قامچی کبی معمولاتی واردر. ۱۶۲۳ تاریخ میلادیسنده دادان خان طرفندن تأسیس اولنمشدر، بانیسنك نسلی الیوم اوراده ساکندرلر.

پیندیگب (Pindigheb) هندستانده پنجاب بك روال پیندی ایالتنده (خان مراد) طاغنك اتکنده و(سیل) نهری کنارنده بر قصبه اولوب، ۵۳۴۰ی مسلم اولق اوزره، ۸۵۸۵ اهالیسی وقاش وصابون کارخانه‌لری واردر. جوارنده مشهور بر جنس آت یتیشدیریلیر.

پینرولو (Pignerol, Pinerolo) ایتالیا بك پیامونته خطه‌سنده وتورینو بك ۵۵ کیلومتره جنوب غربیسنده مستحکم بر قصبه اولوب، ۱۴۰۰۰ اهالیسی، داخلی مکتب اعدادیسی، مصنع کلیساسی، کوزل بر خسته خانه‌سی، چوخه، اپك وکاغد فابریقه‌لریله دباغخانه‌لری واردر. وقتیله پك مستحکم اولوب، ایتالیانك کلیدی حکمنده ایدی.

پینسك (Pinsk) روسیه‌نك (مینسك) ایالتنده ومینسك ۲۴۰ کیلومتره جنوب غربیسنده اوله‌رق (پینا) چایی اوزرنده وبر بطاقلغك اورته‌سنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۰۰۰ اهالیسی وبر قاچ دباغخانه‌سی واردر. خیلی وقت لهستانه تابع بولنمشدر.

پینسون (Pinçon) آمریقایه برنجی سیاحتنده قریستوف قولومبك معیتنده بولنمش ایکی قرداشك اسمی اولوب، بونلر بعده کندی باشلرینه دخی آمریقاده بعض یرلر کشف ایتمشلردر. کوچکلری ۱۵۰۰ تاریخنده برازیلیایه کیرمش، و (آمازون) ایرماغنك منصبیله غویانه‌ده کندیسنك اسمیله تسمیه اولنان برنهری کشف ایتمشدر.

پینغا (Pinéga) روسیه‌نك جهت شمالیسنده شمالی دوینه ایرماغنه تابع برنهر اولوب، (وولوغده) ایالتنده نبعانله، شمال غربیه بعده شرقه ونهایت شمال شرقیه طوغری آقه‌رق، آرخانکل ایالتنه کیرر؛ وهمنامی اولان کوچك بر قصبه‌دن کچه‌رك، صاغ وصولدن بر قاچ چای اخذ ایتدکدن صکره، (اوست پینغا) نهرینه دوکیلور. مجراسی ۵۲۸ کیلومتره طولنده اولوب، بر قسمی سیر سفائنه صالحدر.

پینغ تینغ چئو (Ping-Ting-Tcheou) چینك قسم شمالیسنده (شان‌سی) ایالتنده (شی‌ماشان) طاغنده و(تای‌یوآن‌فو) شهرینك ۹۰ کیلومتره شرقنده واقع برشهر اولوب، ۲۰۰۰۰ اهالیسی، ایشلك تجارتی وکلیتلی معدن کوریله دمیرخانه‌لری واردر.

پینغ چوئن چئو (Ping-Tchouen-Tcheou) چینك شمال شرقی جهتنده (پچیلی) خطه‌سنده سنجاق مرکزی بر شهر اولوب، ۴۰° ۵۶′ عرض شمالی ایله ۱۱۶° ۲۸′ طول شرقیده واقعدر. ۴۰۰۰۰ اهالیسی واردر. بو شهر اوزون بر تك سوقاقدن عبارت اولوب، ایکی طرفنده واسع باغچه‌لر واردر. اپك محصولاتی چوقدر.

پینزوف (Pinczow) روسیه‌ده لهستانك (کیلچه) ایالتنده وویستوله‌یه تابع (نیده) نهرینك سا ل یسارنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، ۶۶۰۵ اهالیسی وبعض معدنلری واردر.

پینغ لیانغ فو (Ping-Liang-Fou) چینك غرب شمالی جهتنده (قان صو) ایالتنده بر شهر اولوب، جونغاریادن پکینه کیدن جاده اوزرنده و″۴۸ ′۳۴ °۳۳ عرض شمالی ایله ″۳۰ ′۲۰ °۱۰۴ طول شرقیده واقعدر. بز روایتده ۶۰۰۰۰ ودیکر برروایتده یالکز ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر.

پینغ یانغ فو (Ping-Yang-Fou) چینك شمال شرقی جهتنده (شان سی) ایالتنده و(فوئن هو) نهری اوزرنده اوله‌رق ′۶ °۳۶ عرض شمالی ایله ′۱۵ °۱۰۹ طول‌شرقیده واقع لوا مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۵۰۰۰ اهالیسی ومتین استحکاماتی واردر. اسکی بر شهر اولوب، چینلیلرك نظرنده مقدسدر. وقتیله دها بیوك ایدی.

پینوزرو (Pinozéro) روسیه‌نك قسم شمالیسنده (قوله) شبه‌جزیره‌سنده بر کول اولوب، (نیوه) نهری بو کولدن چیقار. مساحهٔ سطحیه‌سی ۴۲ مربع کیلومتره‌در.

پینوزو (Pinoso) اسپانیانك والنسیا خطه‌سنده آلیقنت ایالتنده وآلیقنتك ۴۷ کیلومتره غرب جنوبیسنده و(سغوره) نهرینك تا بعلرندن بر چایك اوزرنده واقع بر قصبه اولوب، ۵۷۰۵ اهالیسی واردر. اوستنده‌کی طاغده کایتلی قیا طوزی بولنوب، طوزلی بعض صولر آقار. اتکلری زیتون آغاجلریله مستوردر.

پینوس (Isla de Pinos) یاخود ایسلا ده پینوس یعنی «چام آطه‌سی». آمریقانك آنتیل جزایر کبیره‌سندن (قوبه) جزیره‌سنه ملحق وقوبه‌نك ساحل جنوبیسنك ۶۰ کیلومتره جنوبنده واقع بر کوچك آطه اولوب، قطری ۶۰ کیلومتره اولق اوزره، غیر منتظم بر دائره شکلنده در. مساحهٔ سطحیه‌سی ۳۱۴۵ مربع کیلومتره واهالیسی ۲۰۶۷ کشیدر. قسم شمالیسنده بر طاقم تپه‌لر بولنوب، اراضی عارضه‌لی ایسه‌ده، قسم جنوبیسی آلچق وبطاقلقلری حاویدر. بر فاچ کوچك نهری واردر. مرمرلری وبلوری مشهوردر. میاه معدنیه‌سی دخی چوقدر. قسم اعظمی آمریقایه مخصوص اولان آقاجو کبی اشجارله مستوردر. بو آطه قریستوف قولومب طرفندن (اوانجلیسته) تسمیه اولنمشیدی.

پینوس (Pinos) مکسیقه‌نك (زاقاتقاس) جمهوریتنده اوج بیك مترده‌قریب ارتفاعی اولان بر طاغك اتکنده قضا مرکزی بر شهر اولوب، جواریله برابر ۲۳۷۷۰ اهالیسی واردر.

پیوترقوف (Piotrkow) روسیه‌نك لهستان قطعه سنده ایالت مرکزی بر قصبه اولوب، ۱۷۰۰۰ اهالیسی وار. در.—پیوترقوف ایالتی شمالاً وارسووه، شرقاً رادونه، جنوباً کیلیجه، غرباً دخی قالیش ایالتلریله محدود اولوب، مساحهٔ سطحیه‌سی ۱۲۲۵۰ مربع کیلومتره واهالیسی ۶۸۲۰۰۰ کشیدر.

پیوره (Piura) آمریقای جنوبیده پرونك (لیورتاد) ایالتنده قضا مرکزی بر قصبه اولوب، (تروقزیلو) نك ۴۵۰ کیلومتره شمال غربیسنده وهمنامی اولان بر نهرك اوزرنده واقعدر. ۱۰۰۰۰ اهالیسی واردر. (پیزار) طرفندن پروده تأسیس اولنان قصبه‌لرك برنجیسیدر.

پیوشه (Piocha) روسیه‌نك جهت شمالیه‌سنده آرخانگل ایالتنده بحر منجمد شمالیه دوکیلن بر نهر اولوب، بری (تیمان) طاغندن ودیکری بعض کوللردن چیقان ایکی چایك اجتماعندن بالتحصل، شمال غربیه طوغری جریان‌ایدر. مجراسی تقریباً ۲۱۵ کیلومتره طولنده‌در. بالینی چوقدر. قطب شمالی دائره‌سی داخلنده‌بولنمغله برابر، کنارلرنده کوزل چایرلر واورمانلر بولنیور.

پیومبینو (Piombino) ایتالیاده طوسقانه خطه‌سنك پیزه ایالتنده والیه آطه‌سنك قارشیسنده اولهرق ساحل بحرده بر کوچك قصبه اولوب، ۲۰۰۰ اهالیسی، لیمانی وقلعه‌سی واردر. مذکور آطه‌دن ۸ کیلومتره وسعتی اولان پیومبینو بوغازیله آیرلمشدر. وقتیله آبریجه بر پرنسلکك مرکزی ایدی. — قصبه‌نك ۵ کیلومتره شمال شرقیسنده بو اسمله بر کول دخی اولوب، بویی ۷ واکی ۵ کیلومتره‌در. دکیزه دوکیلور بر آیاغی واردر.

پیون (Péon) اساطیر یونانیه ده آلهه‌نك طبیبی زعم اولنوردی.

پیونیا (Péonie) بالقان شبه جزیره‌سنك اسکی خطه‌لرندن اولوب، ماکدونیا‌نك شمال شرقیسیله تراکینك شمال غربی قسمندن یعنی اسکوب وصوفیه جهتلرندن عبارت ایدی. اهالیسی پلاسج اقوامندن بر قوم اولوب، بر حال وحشتده یاشارلردی، وجسارت وشجاعتلریله مشهور ایدیلر. ماکدونیا حکمدارلرندن فلیب ایله اسکندر بو قومی رام ایتمشلرسه‌ده، یه‌کندی حکمدارلرینی تونك ایتمشلردی. او وقتدن اعتباراً پیونیا ماکدونیادن معدود اولوب، شرق‌ایمپراطورلغی زمانده ماکدونیانك منقسم بولندیغی ایکی ایالتدن برینی تشکیل ایدیوردی.

پیوه (Piva) قره‌طاغك جهت شمالیه‌سنده برچای اولوب، شمال غربیه وبعده شماله طوغری جریان ایله، هرسکده فوجه‌نك اوست طرفنده (صاوه) نهرینه دوکیلور. — بو نهرك وادیسی دخی بو اسمله بر قضا اولوب، محاربهٔ اخیره‌دن

اول هرسك سنجاغنه تابع ایدی. مساحهٔ سطحیه‌سی ۸۱۲ مربع کیلومتره واهالیسی ۱۶۰۰۰ کشیدر.

پیهانی (Pihâni) هندستانك اوده خطه‌سنده (سیتاپور) ایالتنك (هردوی) قضاسنده وهردویك ۲۸ کیلومتره شمال شرقیسنده بر قصبه اولوب، ۳۰۸۰ ی مسلم اولق اوزره، ۷۵۴۰ اهالیسی واردر. اکبر شاهك وزیری مشهور صدرجهان بو قصبه‌ده مدفون اولوب، غایت مزین تربه‌سی وکوزل بر جامع شریفی واردر.

پی هو (Pey-Ho) چینك بر ایرماغی اولوب، مغولستاندن نبعانله، جنوب شرقیه طوغری جریان ایده‌رك، پکینك قربندن بعد المرور، (پیچیلی) کورفزینه دوکیلور. مجراسی ۴۵۰ کیلومتره طولنده‌در.

پیهوا (Pihoa) هندستانك پنجاب خطه‌سنده (امباله) ایالت وقضاسنده وامباله‌نك ۴۸ کیلومتره جنوب غربیسنده بر قصبه اولوب، ۴۴۰ ی مسلم اولق اوزره، ۳۴۱۰ اهالیسی وسلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب ایدلمش اولمله‌ری ملحوظ بر چوق بتخانه خرابه‌لری واردر. بو قصبه‌دن پکن (ساراواتی) نهرینه هندولر مقدس نظریله باقدقلرندن، بهر سنه یکرمی اوتوز وبعضاً یوز بیك قدر زوار طوپلانوب، اجرای آیین ایدرلر، ونهرك صوبندن آلیرلر.

(باب الباء الفارسینك صوکی)

ایکنجی جلدك صوکی

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01454912 5